

Carroll 22.

2° F. can. P.

63°

Eymerrus

= Liv. p. 801

<36602009890018

S

^

<36602009890018

Bayer. Staatsbibliothek

33

DIRECTORIUM

INQUISITORVM

F. NICOLAI EYMERICI

Ordinis Prædicatorum,

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PEGNE

Sacrę Theologiæ ac Iuris Vtriusque Doctoris.

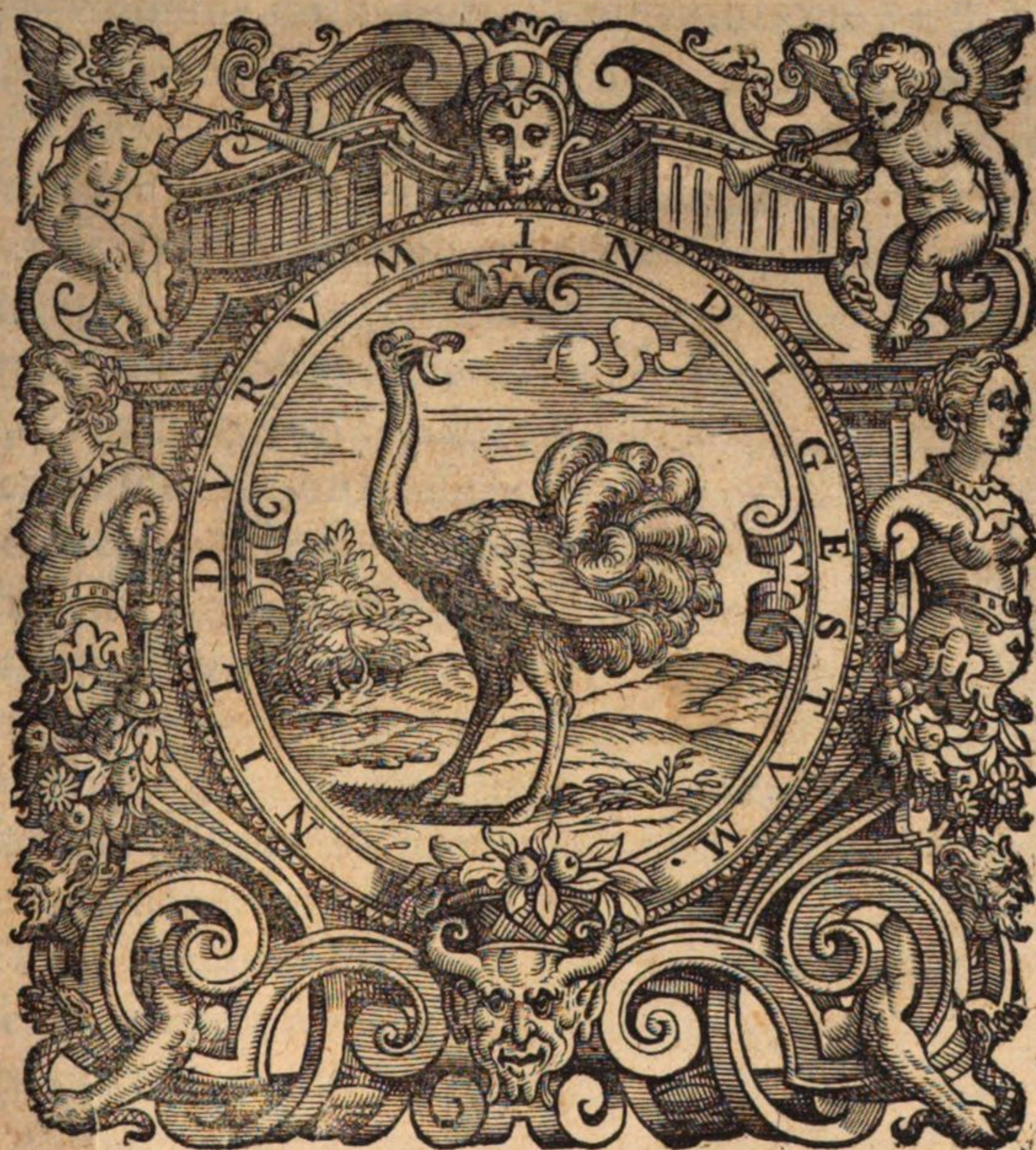
IN HAC POSTREMA EDITIONE ITERVM EMENDATVM

& auctum, & multis litteris Apostolicis locupletatum.

ACCESSIT HAERESVM, RERVM ET VERBORVM

multiplex, & copiosissimus Index.

AD S. D. N. GREGORIUM XIII. PONT. MAX.

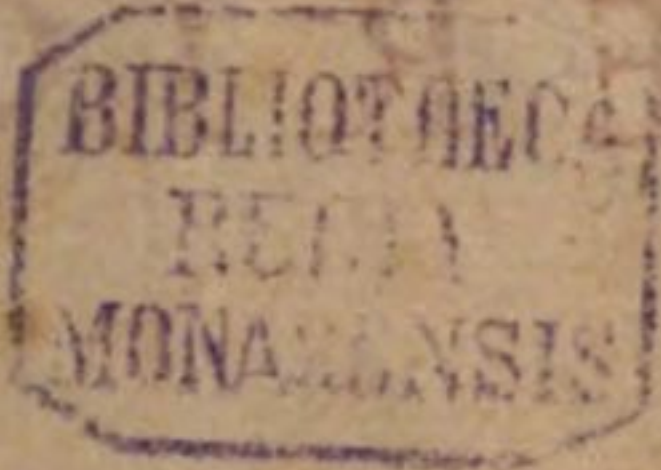
VENETIIS,

Apud Marcum Antonium Zalterium. **MDCVII.**

DIRECTORIUM

INQUISITIONIS

EPISCOPALIS

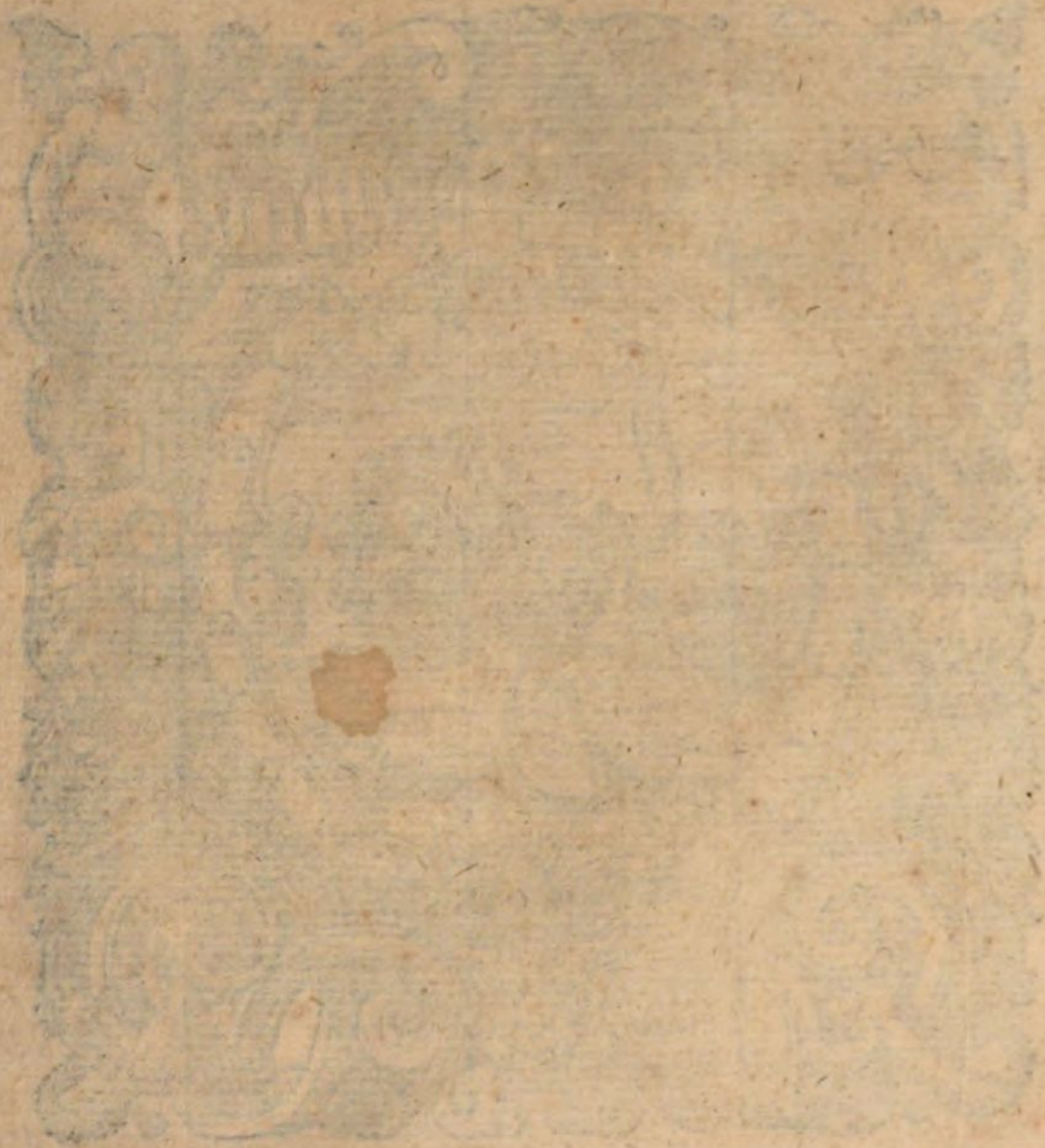
Origines Predicatorum

CUM COMMENTARIIS VARIIS VINDICIS REGIS
Societatis Theologiae Vindictae Doctoris

IN HUIUS POSTERIORIS EDITIONIS ITINERARIUM
et notandum, et notandum, et notandum

ACCESIT HABESSE, RERUM ET VERBORUM
multiplex, et capitulum Index

AD E. N. GREGORIVM XII. PONT. MAX.

VERITAS

Abbas Monasterii S. Martini Moguntiae

BEATISS. PATRI ET D.
D. GREGORIO XIII.

PONT. MAX.

FRANCISCVS PEGNA.

VM Reipub. Christianæ pij principes terra mariq; præpo-
tentes multo militū fuso sanguine Catholicę religionis ho-
stes aperto Marte fortiter debellare cōtendūt, vt Ecclesię
vnitatem, Sedis Apostolicę auctoritatem, tuamq; Beatissi-
me Pater potestatem ab eorū audacibus, impijsq; conati-
bus tueantur, non desunt qui in otio et pace, intra priuatos
parietes eorundem sacre religionis violatorū nefarias, & verę pietati aduer-
sas opiniones scribēdo refellant, iura legesq; vel ad conuertēdos, vel ad coer-
cendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum se tam eminus quā
cominus vrgeri reprimiq; viderint, postquam virtutis amore in officio non
continentur, saltem penarum acerbitate, & magnitudine supplicij à malefi-
cio submoueantur. Inter hos postremos, etsi infimum locum & ingenij acu-
mine, & eruditionis splendore obtineā, omnia tamē conor libentissime, quę
ad reprimendam impiam hereticorum audaciam, coercendamq; immanem
prauitatem commodissima aptissimaq; esse videntur: quod testabuntur fide-
liter, vt spero, aliquando nonnulla mea, quę de pœnis hereticorū ab exordio
nascentis Ecclesię vsq; ad hæc tempora assiduē meditor: testaturq; nunc ex
parte ille qualiscunque labor, quem superioribus annis lubens suscepi; dū om-
ne meum studium industriamq; conuerti ad illustrandum Nicolai Eymeri-
di Directorium Inquisitorum: præclarum sanè & vetustate venerādum opus,
in quo summa religionis capita continentur, & quę ad hæreticam iniquita-
tē coercendam, & extirpandam conducunt, piē, & eruditē præscribuntur, &
quidquid ad sacrum Inquisitionis officium securē exercēdum exigitur, arti-
ficiosē ac methodicē demonstratur: quod cum omnibus numeris absolutum
Romę esset excussum, id eo potissimum nomine Beatitudini tuę dicare pla-
cuit, vt is auctor, qui religionem Christianam tuetur, & hæreticos fortiter de-
bellare atque coercere demonstrat, à Sanctitate tuā, qui in Republica Chri-
stiana diuinitus es caput constitutus, benigne receptus, à tot inimicorum ca-
teruis defendatur, vt catholicę fidei negotijs non leuem afferat vtilitatem:
quod certissimē futurū spero, cum nemo ignoret Beatissime Pater te, etsi mo-
le multorum, & magnorum totius Reipublicę Christianę negotiorū distri-
ctum; illud tamen singulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilatissimē
curare, eoq; præcipuē curam, & sollicitudinem omnem referre, vt causę reli-
gionis integrę, absque nouarum opinionum procellis cōseruentur, incorru-
ptaq; & inuiolata fides vbiq; foueatur ac propagetur: quod vt fiat amplius,
Deum Optimum Max. cuius negotia in Ecclesia sua prudentissimē, & arden-
tissimē tractas, precor, vt Beatitudinem vestram diu conseruet incolumem.

GREGORIUS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam .

PON I nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus, qui Officinam impressoriam erexerunt, & erectam retinent, quod ipsi non sine magno sumptu librum Directorium Inquisitorum nuncupatum, olim à quon. Nicolao Eymérico ordinis Fratrum Prædicatorum professore compositum, præcipua catholica fidei capita continentem, & ea fere omnia, quæ ad extirpandam hæreticam prauitatem conducunt, tractant, ac nunc demum à dilecto filio Fratre Paulo Constabili Sacri Palatii nostri Magistro diligenter examinatum, recognitum, & approbatum plurimisque Apostolicis constitutionibus Romanorum Pontificum prædecessorū nostrorū cōtra hæreticos, & pro officio Sanctæ Inquisitionis editis, auctū, ac Scholijs, seu adnotationibus per dilectum filium Franciscum Pegnam iuris vtriusque Doctorem illustratum, in eorum officina impressoria prædicta imprimi faciunt, ac vehementer timent, ne cum primum in lucem editus fuerit, ab alijs etiam forsitan corrupte imprimatur, ipsique sua impensa, & labore frustrentur. Propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, ut eorum indemnitati in præmissis opportunè consulere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, ne prædictus liber tam in Italia, quam extra, intra annos decem proxime futuros, à die illius impressionis computandos, sub excommunicationis latae sententiæ, ipso facto incurren. & quo ad existentes in Terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatae, vel immediate subiectis, ultra censuram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipso facto Camera Apostolicæ applican. pœnis, sine expressa ipsorum Populi Romani, seu ad id ab eis deputatorum, vel deputandorum voluntate, & licentia in scriptis habita, imprimi, aut alibi impressum dicto decennio durante, vendi, donari, aut permutari à quoquam possit, aut valeat: ac insuper, ut nemini liceat eidem libro quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut invertere, nullave interpretatione adiungere, sed prout Romæ nunc impressus fuit, semper, & perpetuo integer, & incorruptus conseruetur, prohibemus, & mandamus: Decernentes transgressores quoslibet prædictas censuras, & pœnas pecuniarias incurrisse, à quouis Sedis Apostolicæ etiā de latere legato, ordinario, vel delegato, aut quocunque alio Ecclesiastico iudice, declarari, aggruari, & reaggruari, & ad parandum, soluendumque pœnam, inuocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis cogi, & compelli posse, & debere. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiā iuramento, aut quauis alia etiam Apostolica auctoritate roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, vel si forsitan specialiter alicui esset indultum, & concessum, ne excommunicari, interdicti, declarari, capi, aut arrestari possit, ac aliàs quomodolibet concessis, approbatis, confirmatis, & innouatis: quibus omnibus, etiam si de illis specialis, specifica, expressa, & indiuidua mentio, non autem per derogatorias generales clausulas facienda esset, eorum omnium tenores, hic pro insertis, & singulariter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanentibus, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentis litteras ad quæcunque loca, ubi opus esset, deferri, volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus, earum trāsumptis, et exemplis, etiam in ipso libro, vel per se solum impressis, plenam, & indubitatam fidem in iudicio, & extra adhiberi, quæ eiundem originalibus litteris adhiberetur, si ostenderentur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die xiiij. Augusti.

M. D. LXXVIII. Pontificatus nostri anno Septimo.

Cæsar Glorierius.

Ego F. Thomas Zobbis Brixienfis, ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii magister, testificor, quod Sanctissimus Dominus noster Papa Gregorius tertius decimus, (me petente) oraculo viue vocis concessit, quod D. Franciscus Pegna ad publicam vtilitatem, nonnulla suis Scholijs, seu Commentarijs in Directorium Inquisitorum editis, & Romæ impressis anno M. D. LXXVIII. addere posset, & detrahere, & aliqua mutare in eis contenta, non obstante superiori priuilegio.

Ita est. F. Thomas qui supra.

ILLVSTRISSIMIS. AC REVERENDISS. DD.

DD. Iacobo Episcopo Portuensi Sabello,
Ioan. Francisco Episcopo Prænestin. de Gamba,
Ludouico tt. S. Anastasie Madrutio,
Iulio Antonio Sanctorio tt. Sancti Bartholomæi in
Insula S. Seuerina,
Petro tt. S. Hieronymi Illyricorum Dezanūcupatis,
Ioan. Antonio tt. SS. Quatuor Coronatorum,
Ioan. Baptiste tt. Sancti Marcelli, &
F. Constantio tt. S. Petri in Monte Aureo,

Presbyteris miseratione Diuina
S. R. E. Cardinalibus in
uniuersa Republica Christiana
aduersus hæreticam prauitatem
Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica
specialiter deputatis.

FRANCISCVS PEGNA.

PLRIMA suadebant, Illustris. & Amplis. Patres, vt in illustrando & perficiendo egregio Directorij Inquisitorum opere, omnem nostram diligentiam, studium, sollicitudinem, & laborem adhiberemus. Primum communis vtilitatis amor, tum non mediocre commodum, quod inde omnibus hæreticæ prauitatis Inquisitoribus euenturum haud dubiè sperabatur: tum verò in primis iustissimum illud vestrum, pium, ac verè catholicum desiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi, fidei, Christianæque Religionis defensores, ob publicam vtilitatem optabatis, vt quam absolutissimum opus prodiret in lucem. Hæc enim effecere, vt plus quam integri quinquennij spatio, ex quo cepimus huic operi illustrando operam dare, vique in præsentem diem, nihil magis diligenter cogitauerimus aliud, nihilque moliri fuerimus præter emendationem, & interpretationem illustris operis; coactique sumus in tenuibus hisce nostris vigilijs, è breuitatis sæpè limitibus egredi: tum quia opus ipsum vetustum, & sæpè ob breuitatem obscurum, ita fieri postulabat: tum vt Inquisitoribus valdè occupatis satisfaceremus, eosque liberaremus molestia multorum aliorum librorum euoluendorum. In his nostris Commentarijs relecta procul disputandi subtilitate, secuti sumus, vt plurimum communes sententias, & eas, quæ sine vllò erroris periculo possint obseruari. In dubijs, & grauioribus causis Inquisitores ad supremum Sacrosanctæ, & Generalis Inquisitionis Romanæ Senatum, cui vos prudentissimè, & vigilantissimè præestis, destinamus, seu remittimus. In multis stylum, & consuetudinem eiusdem Sacri, & supremi Senatus indicamus, & obseruandum monemus: ac ita (nisi fallimur) cuncta, Deo Opt. Max. aspirante, disponimus, vt pauci difficultatum articuli in hac causa parum explicati relictis esse videantur. Quod si quandoque fortassis (vt quibusdam videbitur) nimis leuiter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæreticis locuti sumus, veluti de Hæresiarchis, siue dogmatistis, quos nonnulli è nostris curiæ seculari tradendos omninò arbitrantur, & de alijs nonnullis, vt disputationum series indicabit, non id facimus, vt hæreticis faueamus, quos & acri odio prosequimur, & penitus extirpari cupimus: sed quia nec contrarium aperto iure statutum videbamus, nec sacri Tribunalis Romanæ Inquisitionis vsu, aut consuetudine receptum, vt vel hæc etiam benignitate conuertantur, qui virtutis, & veritatis amore à maleficio non submoventur. Hoc postremo cupimus, & exoptamus, religiosissimi Principes, vt hos nostros qualescunque labores, benignè (vt soletis) accipiat, sintque apud Vos velut certissimum pignus, & arrha prompti, ac parati animi nostri ad subeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, interuiendumque Sacro Inquisitionis Senatui, quoties, & oportuerit, & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conseruet incolumes, vt negotia sua in Christiana Republica, vt facitis, integerrimè tractare possitis.

IN DIRECTORIUM INQUISITORVM

Nicolai Eymerici Præfatio.

FRANCISCVS PEGNA LECTORI.

LECTITIM olim, Lector beneuole, Nicolaus Eymericus instituti Dominicanæ acerbæ hæreticæ prauitatis in Regnis Regis Aragonum Inquisitor, Pont. Max. Urbano V. & Gregorio XI. Regique Aragonie Petro eius nominis quarto, carus. Hic opus edidit, quod Directorium Inquisitorum appellauit, quo utilissimè sunt semper vsi Iudices violatæ Religionis in causis fidei prudenter, & securè tractandis. Id opus à paucissimis habebatur, quoniam ante annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, post inuentam artem Impressoriam, semel tantum (quod ego sciam) æneis fuit Typis Impressum Barcinonæ, Anno Domini M. D. III. Erant autem omnia exemplaria tam Impressa, quam Manuscripta infinitis prope locis penitus deprauata, & mendosa, eaque vix iam reperiabantur: desiderabatur vero hoc opus, atque efflagitabatur communibus, & vehementibus omnium votis, & precibus, maximè vero illi ardentius experebant, qui fidei negotia, aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo, tractabant: cumque superiori anno me huic suscipiendo labori emendandi interpretandique, aut saltem non leuiter illustrandi operis facilem, ac promptum exhibuissem, multi viri doctissimi, atque integerrimi ex illis, qui Senatui S. Romanæ Generalis Inquisitionis in causis Fidei deseruiunt, intelligentes quantum utilitatis publicis commodis accederet, si denuo id opus quam emendatissimum prodiret in lucem; nos (quos huic fortassis oneri subeundo idoneos, singulari sua benignitate non meritis, aut eruditione nostra iudicant) cohortati sunt, vt hanc prouinciā nostris non æqualem viribus suscipere: id tunc eo libentius, & ardentius nullis laboribus, aut vigilijs parcentes, aggressi sumus, quo euidentius cernebamus, si hoc in desideratum finem perduceretur, gratum in primis Deo Opt. Max. obsequium, (ad cuius laudem, & gloriam omnes viri Christiani actiones referre debent) vniuersis vero literatis, ac in primis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis rem forsan gratam, nec aspernendam esse facturos. Itaque vt hæc facilius, & commodius fierent, iidem illi doctissimi viri, & in publica commoda propensissimi, varios Codices nobis exhibendos curarunt: primum illum Barcinonæ Impressum, & tres alios manuscriptos, quorum vnus erat Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Iacobi Sabelli Inquisitoris maximi in tota Republ. Christiana, quem Codicem in Commentarijs nostris Sabellianum vocamus, & hic erat vetustus satis: alius fuit Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Io. Francisci de Gambara Generalis etiam Populi Christiani Inquisitoris, recentioribus litteris exaratus, sed fidelis satis: vltimus superuenit Codex ex Inquisitione Bononiensi, quem propterea Bononiensem sæpe nominamus, & hic erat cæteris vetustior, & emendatior, descriptus quippe summa diligentia temporibus Pij Papæ eius nominis secundi. Singuli hi Codices infinitis prope locis erant deprauatissimi: ex omnibus tamen vnus est conflatus (nisi fallor) perfectus, qualem ab Eymerico prodijisse putandum est, quoniam singulas non modo periodos, & sententias, verum, (quod laboriosius erat) singula etiam verba perpenderes, nullum passi sumus transire locum, sine iusta emendatione, & animaduersione. Erant Codices omnes non modo deprauati circa sensum verborum, verum etiam in multis locis imperfecti, & mutili, in quibus deerant plurima, quæ ab auctore fuisse scripta apertissimè intelligebatur: cui incommodo magnum auxilium attulit Codex Bononiensis.

Quoniam vero assidua nos hæc perficiendi operis cura præmebat, vbique in egregijs Bibliothecis vetustissima quæque quærebat, quæ lucem susceptæ emendationi afferre possent, cui rei non mediocrem opem attulit vetustus quidam Codex membraneus manuscriptus repertus in interioribus Bibliothecæ Vaticanæ Conclauibus, in quo plurima erant eorum temporum, quæ proximè Eymericum præcesserūt, plurima eodem fere ordine, & verborum serie

PRÆFATIO.

serie conscripta, quibus Eymericus in Directorio fuerat usus, adeo ut sæpe suspicati simus, Eymericum eum ipsum librum in manibus quandoque habuisse, eoque usum fuisse. nam & Bibliothecæ custos assererat putare se eum librum Auinione Romam cum alijs multis fuisse delatum: hic ergo plurimum etiam iuuit, ut ex Commentarijs nostris, sæpe poterit deprehendi. Quid sit denique præstitum, non facile dici potest: id tamen facile intelliget, qui novam hanc editionem cum vetustis Codicibus conferet. hoc est certum, plus quam bis mille loca depravata suæ pristinae integritati esse restituta. iam id in primis curauimus, ne à vetustate recederemus: nihil enim inuertimus, nihil immutauimus, nihil detraximus, sed Auctorem in singulis suum tenere cursum, ac methodum voluimus, deficientia solum ex alijs addentes, & contorta dirigentes.

In his solum consulto videbimur à vulgatis recessisse, quod in prima parte addiderimus expositionem Beati Thomæ super cap. Firmiter, &c. Damnamus, de sum. Trinit. & Fide Cathol. cum in manuscriptis nusquam reperiatur: in Barcinonensi tamen impresso super utrumque caput, nec expositio promittitur, sed tantummodo illa apponitur, quæ est super cap. Firmiter, nos utramque utilem iudicantes, imprimendam curauimus, quamuis incertum nobis sit, an Eymericus illas apposuerit. Rursus in secunda parte super tit. de hæreticis in Decretalibus integras Hostiensis, & Ioannis And. lecturas (ut vocant) apposuimus. quamuis in impresso, & manuscriptis pauca quædam recitentur super vnoquoque capite eorum glossematum imperfecta fragmenta, quæ nos ex causa supplenda duximus.

Ad hæc, quia nullus in cæteris erat hætenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio, quibus lectores iuuarentur ad intelligendam commodius huius Auctoris mentem, ea quoque res præstanda in primis fuit. itaque primum initio glossematum, & quæstionum singularem, summaria, quæ vulgo vocant, sunt adhibita; numerisque notatæ insigniores quædam, & illustriores res, & sententiæ, ut vno obtutu facile percipiatur, quod præcipue in singulis disputationibus tractetur; & quoniam multa etiam nos obscura, & difficilia in Commentarijs interpretamur, prænotatus est quoque numerus Commentariorum, qui singulis capitibus, & quæstionibus adnectuntur facilioris studij gratia, ita ut nulla fere occurrere possit difficultas, quæ his adiumentis non valeat superari. Notati vero sunt in his Commentarijs magna ex parte recētiore auctores, quoniam ab his veteres citantur, ut qui hos nouerit, illos quoque noscat.

In his omnibus non modo hortatorem verum, & coadiutorem habuimus ob singularem illius benignitatem F. Paulum Constabilem Sacri Palatii Magistrum, virum integerrimum, ac prudentissimum, ac in causis fidei tractandis oculatissimum; qui deinde creatus est totius Ordinis Dominicani Magister Generalis, & F. Thomam Zobbium Brixensem Sanctæ, & Vniuersalis Romanæ Inquisitionis Commissarium Generalem, nunc vero Sacri Palatii Apostolici Magistrum, quibus magna cura, & labor etiam fuit, ut quam emendatissimus liber prodiret in lucem.

Iam quoniam multa erant in hoc opere ob vetustatem pene incognita, & abolita, multa obscura, & parum explicata, nonnulla vero immutata, ob subsequentes summorum Pontificum, qui post Eymericum floruerunt, sanctiones, ut in hac quoque parte plene esset lectoribus satisfactum, hæc omnia breuibus interdum notis, plenioribus quandoque Commentarijs, ut natura cuiusque difficultatis postulabat, declaramus; ea in primis perstringentes, quæ ad disputandorum frequentem Eymericus offert occasionem, velut superuacanea, & ad institutum parum accommodata libenter omisimus. In his vero Commentarijs multa consulto præstitimus, quæ forte alicui videantur reprehendenda, spectata horum temporum scribendi ratione: nam & ab improba, & prolixa legum, canonum, & interpretum citatione, seu allegatione sapissime abstinemus. Rursus omisiss multis, eos in primis citamus, qui de hæreticis, & eorum poenis tractatus scripsere: quod fecimus non absque ratione, cum peritis in arte potius sit fidendum. In his vero præcipuus noster labor fuit tradere ea, quæ iuri communi consentiunt; nam priuatas prouinciarum, aut Inquisitionum sanctiones, & consuetudines nolimus consulto in hoc opere vim legum obtinere, quamuis sæpe illis utamur velut æquis, & iustis, moneamusque interdum obseruandas.

In his omnibus pluraquam assiduus annus consumptus est, usque sumus multa diligentia, & labore, iuuitque nos ad multas difficultates superandas Honoratus Figuerola Patritius Valentinus, iuris vtriusque Doctor eruditissimus, & nunc Ecclesiæ Valentini Canonicus, qui nobis scribentibus frequentia iuris loca ad varias, & difficiles controuersias diluendas supeditabat. Postremo ita iam opere constituto, vltima desiderabatur impressionis perfectio, quam ut in illustri officina sua impressoria consequeretur, nullis impensis pepercit inclytus

PRÆFATIO.

Populus Romanus, qui industria, & diligentia Petri Politi Senensis, cui emendandi, & corrigendi operis dum imprimebatur, cura commissa fuit, perfectum (nisi fallor) & omnibus numeris absolutum opus in lucem dedit.

Quid sit in hac impressione præstitum.

Atque hæc quidem omnia in priori editione fuerunt diligenter, & præstita, & observata: cum vero iterum opus imprimendum foret, & per integrum triennij tempus, quod à prima impressione usque in hunc diem, elapsum fuit, plura nobis ad idem institutum spectantia essent proposita, tum à diuersis Reuerendissimis Episcopis, tum à vigilantissimis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus diuersarum terrarum, tum etiam ab alijs viris doctis, ac pijs: quibusdam postulantes, vt copiosius aliqua enarraremus: alijs vero petentibus, vt apertius nonnulla explicaremus: alijs denique flagitantibus, vt nouis propositis dubijs, quæ frequenter solent occurrere, satisfacere, atque responderemus: propterea factum est, vt omnes ingenij vires, cogitationes, & studia eo retulerimus, vt denuo impressum, emendatissimum, & locupletissimum prodiret in lucem. Itaque consultis de nouo veteribus exemplaribus, nonnulla in hac sunt impressione emendata. quæstiones, & dubia, quæ nobis fuerunt proposita, competentibus locis sunt explicata. nomen Scholij in nomen Commentarij prudenter transmutatum est, quoniam fusior, & copiosior explicatio, Scholiorum nomen respicebat: Scholia enim breuiter potius indicare aliquid, quam enarrare plene solent. Multorum querelis satisfaciendum etiam omnino putauimus, qui cum vere dicerent magno studijs legentium impedimento esse separatos habere Commentarios à Quæstionibus, & capitulis, quæ declarantur, ideo nunc continenter singulis capitulis, & Quæstionibus singuli Commentarij annectuntur, ne sit laboriosum Lectoribus in diuersis locis querere, quæ in eodem simul commodius esse deberent. Iam quantum spectat ad Doctores, quorum auctoritate nitimur in his Commentarijs, id in primis curauimus, vt verissime tam quoad doctrinam, quam quoad loca citarentur, tametsi artis Impressoriæ lubricitate aliquid quandoque erratum sit, quod quadam ex parte in notis erratorum animaduersum est.

Quid auctor feruari cupiat deinceps in hoc opere.

Denique ita conati sumus in hac impressione omnia quantum in nobis fuit, perficere, vt non simus amplius in eo quicquam magni momenti immutaturi. immo vero hoc cupimus, & rogamus penitus quoslibet, qui nobis vel viuentibus, vel vita functis hoc opus impressuri sunt, aut iussuri, vel permissuri, vt imprimatur, ne permittant aliquid immutari, addi vel minui, aut deleri.

Quoniam autem his nouis additionibus, atque immutationibus ex causa factis (vt paulo antea dictum est) obstabat præcedens S.D.N. Gregorij Papæ XIII. rescriptum inclyto Populo Romano in prima huius operis impressione concessum, quo cauebatur, ne alicui liceret huic libro quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, vel aliqua interpretamenta adiungere; proinde eius rei reddita ratio fuit Sanctissimo Domino Papæ, & consilium nostrum plene explicatum per R. F. Thomam Zobbium Sacri Palatii Apostolici Magistrum, cui viuæ vocis oraculo responsum est à Sanctissimo, vt non obstante prædicto indulto, hæc nobis licerent ob publicum commodum, & communem Christianæ Reipublicæ vtilitatem, quemadmodum idem Magister grauitè testatur.

In hoc egregio opere propterea immerito seueriores quidam Eymericum carpunt, quod multa in eo sine methodo, ac iudicio cumulasse videatur, multa inculcasse sæpius, multa sæpius varijs locis repetiuisse; qui si auctoris institutum, & artificium paulo diligentius considerassent, plane iniuste se reprehendere virum tantum intellexissent. Cum enim Eymericus cuncta colligere in vnum decreuisset, quæ ad negotium Inquisitionis spectarent, id effecit consulto, quod isti vituperant. fuit ab hinc quadringentis fere annis magna multorum, & valde commendanda diligentia, qui opera de rebus Ecclesiasticis componebant in communes locos referentes vniuersa decreta similia eademque continentia, in quo egregiam laudem comparasse Burchardum, Iuonem Carnotensem, Hugonem Catalanum, Gratianum, & alios quamplures exploratissimum est, quos in solo hæresis crimine dū imitatur Eymericus, cuncta colligens in locum vnum, quæ ad hoc negotium spectant, laudandus etiam vehementer est, eiusque industria commendanda, hinc sæpe eadem repetit, & diuersis interdum locis inserit, quia disputationis series, & ordo ita postulat, vt suis locis in Commentarijs explicamus, dū obseruandū admonemus quo consilio, qua methodo, & ratione quæque ubique tradat, atque disponat. longum esset cætera persequi, quæ à me vere de huius operis methodo, & artificio dici potuissent, nisi & breuitas tacere compelleret, & aliqua ex parte ostenderim in Præfationibus secundæ, & tertiæ Patris. Tu interim Lector boni omnia consule, & perfectum opus accipe. Vale.

Romæ ex Bibliotheca nostra, Calendis Decemb. An. M. D. LXXXIIII.

NICOLAI

NICOLAI EYMERICI VITA

PER EVNDEM FRANCISCVM PEGNAM

BREVITER COLLECTA.

NICOLAVM Eymericum Catalonia insignis Hispaniæ Tarracō-
nensis prouincia genuit. Fuit is monachus ordinis Prædicatorum, Sa-
cræ Theologiæ magister, à Gerunda oriundus, quæ ciuitas est eundem
prouinciæ nobilis & clara. Floruit in primis temporibus Urbani V. &
Gregorij XI. Pont. Max. & Petri quarti regis Aragonum, qui Care-
moniosi cognomen accepit, ad annos Domini M. CCC. LX. Erat
in regnis Aragoniæ ea tempestate, eruditione, & sanctitate clarus Nico-
laus Rosell. instituti Dominicani Sacræ Theologiæ magister, ac in to-
to dominio Regis Aragonum Inquisitor generalis. is ab Innocentio VI. anno Dominicæ
Natiuitatis M. CCC. LVI. Cardinalis tituli Sancti Xysti creatur: Et cum quæreretur quis
ei in tanto Inquisitionis officio futurus esset successor, inuentus est alter hic noster Nicolaus
cognomento Eymericus, vir doctrina & solertia præditus (vt testatur Sebastianus Olme-
da in chronicis de initio, & progressu ordinis Fratrum Prædicatorum) qui hæreticæ prauit-
tatis generalis Inquisitor in eisdem regnis est constitutus, vt ipse etiam testatur in hoc suo
opere, par. 2. q. 10. Erat enim in hoc viro præter illustrem, & insignem Theologiæ cognitiō-
nem, iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quæ res facile eum cæteris
sui ordinis, & ætatis litteratis præferebat, cum hæc ad exercendum Inquisitionis officium in
primis sint necessaria. Creatur autem Eymericus generalis Inquisitor circa annos Domini
M. CCC. LVIII. cum fuerit in eo officio immediatus successor Nicolai Rosell. ad Cardina-
latus apicem assumpti, sicut ipsemet loquitur in Directorio par. 2. q. 10. Nam & hoc anno,
iam eo munere functum non obscure colligimus ex eiusdem operis par. 2. q. 47. iuxta quæ-
dam vetusta Directorij exemplaria, quemadmodum ibidem annotatum est. Hic pro gra-
uissimis fidei negotijs relicta Hispania Auinionem proficiscitur, vbi tunc Sedes Apostoli-
ca degabat, & à Gregorio XI. Pont. Max. benigne receptus, Capellanus (vt ipsemet loqui-
tur) illius constituitur, ab eoque pro varietate negotiorum, & causarum multa sapius im-
petrauit ad officium Sacrosanctæ Inquisitionis commodius exercendum necessaria, quod
præter alia satis indicat rescriptum quoddam, quod ipse recitat par. 3. huius operis, q. 10. Plu-
rima scripsit, quibus nomen suum cum gloria transmisit ad notitiam posteritatis: nam su-
per scientijs physicis, & logicis codices edidit: item super quatuor Sancta Euangelia com-
mentarios: & plures etiam sermones tam de tempore, quam de Sanctis, & nonnulla alia,
quæ ad manus meas non peruenerunt, asservantur tamen (vt audio) manu scripta Gerun-
dæ in monasterio Sancti Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum. Composuit præterea
librum insignem, & Christianæ reipublicæ valde utilem, quod Directorium Inquisitorum
voce valde accommodata nuncupauit, eo quod, id in primis agat in eo, vt regulas tradat,
quibus Inquisitores ad hæreses cognoscendas, & extirpandas, exclusa omni personarum dif-
ferentia, & acceptione, dirigantur, ac instruantur; in eo vniuersa fere, quæ ad negotium In-
quisitionis, & pœnas hæreticorum spectant, ex varijs locis & auctoribus colligens, repo-
suit; imitatus in ea re (vt alibi scripsimus) doctissimos viros. Fuit quidem olim is labor in
tanta librorum paucitate atque penuria pernecessarius, hodie vero valde etiam utilis, & stu-
dijs Inquisitorum accommodatus. Memoriam proditum inuenio, id Directorij opus ab eo
Auinione compositum: quidam in Aragonia collectum tradunt: sed de hoc nihil certi ex-
tat. Hoc tamen certissimum est, adhuc eo viuente per diuersas prouincias publicatum, &
apud

apud eam Inquisitores transcriptum, & asseruatum. Tractatum insuper scripsit de schismate, ut testatur Aegidius Bellamera in cap. sacris, extra de his, quæ vi metusve causæ fiunt. in quo luculenter ostendit quot schismata varijs temporibus Sanctam Romanam, & Catholicam Ecclesiam infestauerint, quæ prae citato loco ex eo Eimerici tractatu Bellamera retulit, sicut ipsemet ingenue confitetur. Compilauit quoque vitam, & miracula Beati fratris Dalmatij Moner, cuius ipse fuerat alumnus. Denique cum multa iam ætate esset grauis, cupiens in sanctis, & quietis occupationibus, dimisso iudiciorum strepitu, vltimum vitæ diem claudere, cum per quadraginta, & quatuor continuos annos officium Sacrosanctæ Inquisitionis contra hostes fidei foriter exercuisset, reuersus Gerundam, quam charam habuit patriam, in conuentu Sancti Dominici, postquam super Epistolas Beati Pauli ad Galatas, & ad Hæbreos scripsisset commentarios, & epistolam ad Romanos enarrare cepisset, ab humanis ereptus est, quarto die Ianuarij, anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. XCIII. sicut docet vetustum epitaphium eius sepulchro incisum Gerundæ in eodem Sancti Dominici conuentu, vbi sepultus iacet, in quo plurima eorum, quæ supra narrauimus, continentur. Multos habuit vir ille dum viueret aduersarios; sed non est mirandum, cum ea fere sit eruditorum conditio, aut potius infelicitas. Habet quæque virtus sua aduersa, & obstantia vitia, & quo altiores sunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiuntur, & ut recte pro tulit ille:

Horatius
lib. 2. Carmi
nū. Ode 10,

*Sapius ventis agitur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.*

Hæc magna est, & postrema viri laus, cum acri odio hæreticos omnes habuisse, cunctasque hæreses detestatum fuisse: res vero ad fidem Christianam, & religionem catholicam propagandam spectantes, summa religione & pietate coluisse. Ac talis quidem viri vita, & exitus fuit, quantum nobis ex monumentis vetustatis colligere licuit.

SVMMAEORVM QVAE AB

EYMERICO IN SINGVLIS

DIRECTORII PARTIBVS

TRACTANTVR.

Summa seu institutum Primæ Partis.

IRADITVRVS Eymericus quaecunque ad negotium Inquisitionis contra hereticam prauitatem spectant, & quæ ad instruendos, ac dirigendos iudices violatæ religionis exiguntur, ut munus suum in causis fidei plenè perfectèque possint adimplere, cum nequeant nosse causam hæresis, ad quam extirpandam sunt constituti, nisi probè intelligant quæ ex fide sunt credenda, & catholicas veritates, quibus hæresis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, quæ ad constituendam, & stabiliendam, seu (ut ipse loquitur) ad plantandam fidem pertinent, ut uno contrario cognito alterum facilius percipiat. Itaque ex varijs locis in unum locum confert, & summorum Pontificum, & Conciliorum, & Canonum, & Sanctorum Patrum, & legum decreta, ad fidem, & varios fidei articulos, & catholicas veritates constituendas spectantia, nihil ferme de suo apponens, contentus sola decretorum recitatione: unde primum congerit ex iure Canonico decreta titulorum de summa Trinitate, & fide Catholica, & ea occasione insignium quorundam interpretum expositiones super ea: inde leges ex Codice. tit. de summa Trinitate: inde suo ordine cætera eodem consilio. Postremo duodecim addit quæstiones, quibus satisfacit plurimis difficultatibus, quæ circa fidem fideique articulos contingere possunt, quas paucis additis, & mutatis, desumpsit ex beato Thoma Aquinate.

Summa seu institutum Secundæ Partis.

Absolutis in prima parte, quæ ad fidem constituendam attinent, explicat protinus in secunda quaecunque fidem ipsam corrumpere possunt ac violare, ut Catholici ab his abstineant; primum tamen refert vniuersa decreta contra hereticos, & de pænis eorum sancita, quæ in toto iuris Canonici corpore sub titulis de hereticis continentur: inde ex varijs etiam eiusdem iuris titulis eodem consilio accumulat multas decretales, quæ etiam huic negotio deseruiunt: inde extrauagantes nonnullas, & litteras Apostolicas, quæ de heretica prauitate coercenda edisserunt: addit præterea ob eandem causam insignium quorundam iuris interpretum glossemata, quibus præcedentia de hereticis decreta declarantur: inde propius ad rem accedens, ex vetusto Concilio Tarraconensi fragmenta quædam commemorat, quibus agitur de multiplici hereticorum genere, & vetustis pænis, ac pœnitentijs eorundem: inde addit quæst. 58. quibus, quid hæresis, quid hereticus, quid error sit, ostendit: rursus vsque ad quæst. 38. multo-

rum

rum Philosophorum, & omnium fere hereticorum tam veterum quam recentiorum sectas, nomina, & errores recenset: tandem à quaest. 38. usque in finem eiusdem partis secundae, singulari methodo de his omnibus sigillatim agit, qui Inquisitorum iurisdictioni subiiciuntur. Itaque de hereticis, de blasphemis, de sortilegis, de inuocatoribus Demonum, de apostatis, & de ceteris huiusmodi accuratissime differit.

Summa seu institutum Tertiae Partis.

VM coercendi sint heretici, de quibus differuerat parte secunda, in postrema praxim docet, qua in officio Sanctae Inquisitionis res fidei, seu delicta in fidem commissa tractari debeant, & puniri. Primum tamen quid Inquisitoribus de nouo creatis sit agendum docet: inde qua ratione processus initium accipiat, tradit; & quia tribus modis potissimum in causis fidei procedi potest, per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem, de singulis differit, & appositis exemplis illustrat: inde quomodo idem processus sit continuandus similiter indicat, docens quidquid ad personas in hoc iudicio requisitas spectat: inde modos tresdecim singulares persequitur, quibus omnis causa heresis in Sancto Inquisitionis officio finiri potest. Tandem in fine operis 131. quaestiones proponit, quibus dirimit omnem fere difficultatem spectantem, vel ad iudices violatae religionis, vel ad eorum potestatem, & iurisdictionem, & privilegia, seu prerogatiuas, vel ad ministros Sancti officij, vel ad peritos, & aduocatos, vel ad testes, vel ad reos, vel ad pœnas reorum. In his itaque partibus ita sunt ordinata traditaque omnia, ut nihil fere desideres ad Sanctissimum Inquisitionis officium spectans; quod in hoc opere singulari non contineatur.

CATALOGVS EORVM QVAE IN SINGVLIS HVIVS

OPERIS PARTIBVS

eo ordine impressa sunt, quo continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE

CATHOLICA.

LPISTOLA Auctoris de
subiecto, ac diuisione to-
tius operis.

Decretales, Firmiter credi-
mus, & Damnamus, ut. de
Summa Trinitate, & Fide
Catholica. pag. 3. & 4

Decretalis, Fideli. eod. tit. ex
Sexto Decret. pag. 6. col. 2

Decretalis, Fidei Catholi-
ca. ex Clementinis. pag. 7. col. 2

Expositio S. Thomae primae decretalis, Firmiter. in
qua tam haereticorum, quam philosophorum erro-
res quam plures reprobantur. pag. 9. col. 1

Expositio eiusdem super secundam decretalem, Dam-
namus. pag. 15. col. 2

Ex Decretalibus Greg. Gloss. super tit. de sum. Trinit.
& fide Cathol. pag. 17. col. 2

Super cap. Firmiter. & super cap. Damnamus. pagi-
na 18. & 22

Lectura Innocent. III. in eisdem Decretales. pag. 22.
col. 2

Ex libro Sexto Decret. gloss. super c. Fideli. de summa
Trin. & fide Cathol. pag. 22. col. 2

Ex Clementinis, gloss. super c. Fidei Catholica. de sum-
ma Trin. & fide Cathol. pag. 23. col. 2

Ex Codice Iustiniani, tit. de Summa Trinitate, &
fide Cathol. & ut nemo de ea publice contende-
re audeat.

l. 1. Cunctos. pag. 29. col. 1

l. 2. Nullus haereticis. pag. 31. col. 1

l. 3. Nemo Clericus. pag. 32. col. 1

Edictum Iustiniani de fide, Roddentes. pag. 33. co-
lum. 2

Ex Extrauagantibus communibus, Bonifac. VIII.
tit. de maiestate, & obedientia, cap. 1. Vnam San-
ctam. pag. 34. col. 2

Ex Decretalibus Gregor. tit. de baptis. & eius effectus.
Alexand. III.

c. 1. Si quis puerum. pag. 36. col. 2

c. 2. De quibus. pag. 36. col. 2

c. 3. Maiores. pag. 37. col. 1

Ex Codice Iustiniani, tit. ne sanctum baptisma ite-
reretur.

l. 1. Antistitem. pag. 39. col. 2

l. 2. Si quis. pag. 40. col. 1

Ex Decretal. Greg. tit. de celebr. Miss.
c. 6. Cum Martha. pag. 41. col. 1

Inhibitio facta de mandato D. Gregor. XI. ne tres

inserti articuli de corpore Christi praedicentur, sul-
prena excommunicationis. Mileratione. pag. 44.
col. 1

Symbolum Apostolorum. Credo in Deum. pag. 45.
col. 1

Symbolum Sanctorum Patrum. Credo in vnum
Deum Patrem. pag. 45. col. 2

Regula fidei B. Athanasij Episcopi ab Ecclesia appro-
bata. Quicumque vult saluus esse. pag. 46. col. 2

Confessio fidei Beati Hieronymi Presbyteri. pag. 47.
col. 2

Ex Diuo Augustino in lib. de Fide ad Petrum Dia-
conum, Quadraginta capitula ad regulam vera fi-
dei pertinentia. a pag. 49. col. 1. vsque 54. col. 2

Ex Decreto Domini Gratiani dist. 15. De auctoritate
quatuor Conciliorum.

Can. 2. Sicut Sancti Euangelij. pag. 54. col. 2

Quae Concilia Sancta Romana Ecclesia suscipiat,
ead. distinct.

Can. 3. Sancta Rom. Ecclesia. pag. 55. col. 1

QVAESTIONES DVODECIM
de Fide Catholica Inquisitionis officio
congruentes.

Quaestio 1. De fidei definitione. pag. 58. col. 1

Quaestio 2. De articulis fidei, & eorum distinctione.
pag. 59. col. 1

Quaestio 3. De fide explicite habenda. pag. 59. col. 2

Quaestio 4. De notitia articulorum fidei, fidelibus
necessaria cum minoribus tum maioribus. pag. 60.
col. 2

Quaestio 5. De obligatione ad credendum explicite
mysteria Christi. pag. 61. col. 2

Quaestio 6. De necessitate credendi explicite myste-
rium Trinitatis. pag. 62. col. 1

Quaestio 7. An reneatur vnusquisque explicitam fi-
dem habere de contentis in sacra Scriptura. pag. 62.
col. 2

Quaestio 8. Fidei non posse subesse falsum, sit ne om-
nibus necessario credendum. pag. 65. col. 2

Quaestio 9. De Confessione exteriori fidei. pag. 66.
col. 2

Quaestio 10. Disputandum ne sit publice de fide.
pag. 69. col. 2

Quaestio 11. De probatione mysteriorum fidei per
rationes. pag. 72. col. 2

Quaestio 12. De protestatione facta ab errante circa
idem. pag. 73. col. 2

SECUNDA PARS DIRECTORII EST DE HAERETICA PRAVITATE.

In qua hæc per ordinem continentur.

In Secundam Partem Directorij Præfatio, & Argumentum.

EX DECRETALIBVS GREG. IX.

TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Hostiensis.	GLO. Ioan. And.
c.1. Dubius in fide.	pag.80. col.1	pag.138.col.1	pag.143.col.1	pag.166.col.1
c.2. Qui alios.	pag.87. col.2	pag.138.col.1	pag.144.col.1	pag.167.col.1
c.3. Firmissime tene.	pag.89. col.2	pag.138.col.1	pag.144.col.2	pag.167.col.1
c.4. Fraternitatis tuæ.	pag.89. col.2	pag.138.col.2	pag.145.col.1	pag.167.col.2
c.5. Si quis Episcopus.	pag.94. col.2	pag.138.col.2	pag.146.col.1	pag.168.col.2
c.6. In eos qui.	pag.96. col.1	pag.139.col.1	pag.147.col.1	pag.168.col.2
c.7. Cum Christus.	pag.96. col.1	pag.139.col.1	pag.147.col.2	pag.169.col.1
c.8. Sicut ait.	pag.96. col.2	pag.139.col.1	pag.147.col.2	pag.169.col.2
c.9. Ad abolendam.	pag.97. col.1	pag.139.col.2	pag.148.col.1	pag.170.col.1
c.10. Vergentis.	pag.98. col.2	pag.140.col.1	pag.151.col.1	pag.172.col.2
c.11. Si aduersus.	pag.99. col.2	pag.140.col.2	pag.153.col.1	pag.173.col.1
c.12. Cum ex iniuncto.	pag.100.col.1	pag.141.col.1	pag.154.col.2	pag.174.col.1
c.13. Excommunicamus. I.	pag.101.col.2	pag.141.col.2	pag.156.col.2	pag.175.col.2
c.14. Sicut in vno.	pag.103.col.2	pag.143.col.1	pag.165.col.1	pag.181.col.2
c.15. Excommunicamus. II.	pag.103.col.2	pag.143.col.1	pag.165.col.2	pag.181.col.2
c.16. Absolutos.	pag.102.col.2	pag.142.col.2	pag.166.col.1	pag.182.col.2

EX LIBRO SEXTO DECRETALIVM

TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Archidia.
c.1. Quoniam.	pag.104.col.1	pag.183.col.1	pag.192.col.1
c.2. Quicumque.	pag.104.col.1	pag.183.col.1	pag.193.col.1
c.3. Filij.	pag.104.col.2	pag.184.col.1	pag.196.col.2
c.4. Super eo.	pag.105.col.1	pag.184.col.1	pag.197.col.2
c.5. In fidei.	pag.105.col.1	pag.184.col.1	pag.198.col.1
c.6. Præsidentes.	pag.105.col.2	pag.184.col.2	pag.199.col.2
c.7. Cum contumacia.	pag.105.col.2	pag.184.col.2	pag.200.col.1
c.8. Accusatus.	pag.105.col.2	pag.185.col.1	pag.200.col.2
c.9. Statutum.	pag.106.col.2	pag.186.col.1	pag.204.col.1
c.10. Ne aliqui.	pag.106.col.1	pag.186.col.2	pag.204.col.1
c.11. Vt officium.	pag.107.col.1	pag.186.col.2	pag.204.col.2
c.12. Vt commissi.	pag.108.col.1	pag.187.col.2	pag.207.col.2
c.13. Contra Christianos.	pag.108.col.2	pag.188.col.1	pag.209.col.1
c.14. Decreuit.	pag.109.col.1	pag.188.col.2	pag.210.col.1
c.15. Statutum.	pag.109.col.2	pag.188.col.2	pag.210.col.1
c.16. Inquisitores.	pag.109.col.2	pag.189.col.1	pag.210.col.2
c.17. Per hoc.	pag.109.col.2	pag.189.col.2	pag.211.col.1
c.18. Vt inquisitionis.	pag.110.col.1	pag.190.col.1	pag.212.col.1
c.19. Cum secundum.	pag.110.col.2	pag.190.col.2	pag.213.col.1
c.20. Statuta quædam.	pag.111.col.1	pag.191.col.1	pag.214.col.2

EX CLEMENTINIS

TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria, & Pauli de Leazaris.
c.1. Multorum.	pag.111.col.1	pag.215.219.220.
c.2. Nolentes.	pag.113.col.1	pag.219.col.1
c.3. Ad nostrum.	pag.113.col.1	pag.220.col.2

DECRE-

Catalogus.

DECRETALES QUATVORDECIM

De diuersis titulis Decretalium, Sexti,
& Clementinarum.

Ex Clementis tit. de vsuris.	
c. Vnicum. Ex graui.	pag. 114. col. 1
Ex Decretalibus tit. de purgatione canonica.	
c. 10. Inter sollicitudines.	pag. 114. col. 1
Ex Decretal. tit. de præsumpt.	
c. 14. Litteras vestras.	pag. 116. col. 2
Ex Decretal. tit. de pœnis.	
c. 13. Grauem.	pag. 117. col. 2
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.	
c. 26. Super quibusdam.	pag. 118. col. 2
Ex Decretal. tit. de officio & pot. iud. deleg.	
c. 11. Sane quia.	pag. 118. col. 2
Ex Decretal. tit. de sent. excomm.	
c. 49. Nouerit fraternitas.	pag. 118. col. 2
Ex Decretal. tit. de test. & attest.	
c. 53. Clamor.	pag. 120. col. 1
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.	
c. 26. Quærenti.	pag. 120. col. 1
Ex Clementinis tit. de verb. sign.	
c. 11. Sæpe contingit.	pag. 120. col. 2
Ex Decretal. tit. de accus. inquisi. & denun.	
c. 24. Qualiter & quando.	pag. 121. col. 1
Ex lib. Sexto tit. de pœnis.	
c. 2. Degradatio.	pag. 122. col. 2
Ex Decretal. tit. de dolo, & contum.	
c. 8. Veritatis.	pag. 153. c. 1
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.	
c. 27. Nouimus.	pag. 124. col. 1

EXTRAVAGANTES QUATVOR

Benedicti xi. & Ioan. xxij. Inquisitionis
officio congruentes.

c. 1. Ex eo. Bened. xi.	pag. 125. col. 1
c. 3. Cum Matthæus. Ioan. xxij.	
c. 2. Vas electionis. Ioan. xxij.	pag. 125. col. 2.
Benedictus Deus. Bened. xi.	pag. 127. col. 1

LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ

diuersorum Pontificum summorum, in quibus ma-
gna & multa priuilegia Inquisitoribus concedun-
tur, & quam plura dubia ad Inquisitionis officiū
pertinentia dissoluuntur.

Præcunctis. i. Vrba. iij.	pag. 129. col. 1
Præcunctis. ij. Clem. iij.	pag. 131. col. 1
Ne inquisitionis. Vrba. iij.	pag. 132. col. 2
Vt negotium. Vrba. iij.	pag. 132. col. 2
Olim ex parte. Vrba. iij.	pag. 133. col. 1.
Consultus fæ. rec. Vrba. iij.	pag. 133. col. 2.
Nouerit vniuersitas. Alex. iij.	pag. 135. col. 2
Catholicæ fidei. Clem. iij.	pag. 136. col. 1
Cum negotium. Innoc. iij.	pag. 136. col. 2
Negotia catholica. Greg. xi.	pag. 137. col. 2

GLOSSA ORDINARIA super Decretal. Grego.

ix. tit. de hæreticis, continens capitula sexdecim, vt
supra. à pag. 138. vsque 143

Glossa Henrici Cardinalis Hostiensis super eisdē De-
cretalib. à pag. 143. vsq; 166

Glossa Io. Andreæ super eiusdem à pag. 166. vsq; 182

Glossa Ordinaria super Sexto Decretal. tit. de hæreti-
cis continens capita viginti, vt sup. à p. 183. vsq; 192

Glossa Guidonis de Bayso Archidiaconi Bononien. su-
per iisdē capitibus Sexti Decret. à pag. 192. vsq; 215

Glossa Ordinaria super Clemētinis tit. de hæreticis cō-

tinens tria capita vt supra.

a pag. 215. vsq; 218

Glossa Pauli de Leazaris super cap. Multorum, & ver.
Illos. pag. 218. vsq; 220

EX CONCILIO Tarraconæ excerpta pro officio

Inquisitionis hæreticæ prauitatis. pag. 220. col. 1

De hæreticis dogmatizantibus, relapsis in credentiam,
communicantibus cum hæreticis, confessis sacerdoti
& periuris, quid sit agendum. pag. 221. col. 1

Forma pœnitentiarum. pag. 221. col. 2

QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO

de hæretica prauitata, ad officium Inquisi-
tionis pertinentes.

Quæstio 1. De nomine hæresis, pag. 230. col. 1.

Quæstio 2. De propositione seu articulo hæretico.
pag. 233. col. 2.

Quæstio 3. error hæresis sit ne idē in iure. pag. 236. c. 2.

Quæst. De errorib. philosophorū priscorū. p. 238. c. 1.

Quæstio 5. De erroribus ab ipso Christo condemnatis.
pag. 242. col. 2.

Quæstio 6. De hæresibus damnatis, relatis, in Decreto,
& continet c. Quidā autem. 24. q. 3. & c. Ego Beren-
garius. consec. dist. 2. pag. 243. col. 2. & seq.

Quæstio 7. De hæresibus damnatis in Decretalibus in
Sexto, & in Clementinis. pag. 248. col. 2

Quæst. 8. De hæresib. damnatis in Extraua. p. 250. c. 1.
& seq.

Quæstio 9. De hæresibus a Rom. Pontif. damnatis post
mortem auctorum earum. pag. 252. col. 2

Videlicet, Petri Ioannis.

Michaelis de Cæsena. p. 254. c. 1

Ioan. de Parma. p. 254. col. 1

Raymundi Luili. p. 255. c. 2

Quæstio 10. de hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ
damnatis D. Papæ mandato. p. 262. col. 2

Quæstio 11. De hæresibus damnatis ad Inquisitoribus
Aragonie sine expresso mandato Papæ. p. 265. col. 1

Videlicet, Arnaldi de Villa noua. pag. 265. c. 1

Petri Olerij & F. Bonanati hæretici. pag. 265. col. 2

Durandi de Baldach. hæretici. pag. 265. c. 2

F. Bonanati Begardorū ducis in Cathalonia. 266. c. 1.

Iacobi iusti hæretici. pag. 266. col. 1

Berengarij. pag. 266. col. 1

Nicolai de Calabria. pag. 266. col. 2

Bartholomei lanouesij. pag. 266. col. 2

F. Arnaldi Montanerij. pag. 267. col. 1

Quæstio 12. De hæresibus pseudoapostolorum in Lō-
bardia. pag. 268. c. 2

Dulcini & Gherardi hæretes. pag. 166. col. 1.

Litteræ Honorij iij. quibus condemnatur secta Pteu-
de apostolorum. pag. 270. col. 1.

Quæstio 13. De hæresibus Manichæorū in Italia exor-
torum. pag. 273. col. 2

Sancti Petri Martyris historia. pag. 275. col. 2.

Quæstio 14. De hæresibus Valdensium. pag. 178. c. 1

Quæst. 15. De hæresib. Begardorū & Beguinorū p. 281

Extravagans Ioā. xxij. de pprio & cōmuni. p. 186. c. 1

Extravagans Ioā. xxij. Quia quorundam. par. 186. c. 2.

Alia constitutio Ioā. xxij. Quia nōnūquā. p. 187. col. 2.

Quæstio 16. de erroribus Henrici de Senis. p. 291. c. 1

Extravagās Io. xxij. Gloriosā Ecclesiā. pag. 291. c. 1

Extravagās Ioā. xxij. Sancta Romana. pag. 393. col. 1

Quæstio 17. De obiectis Fraticellorum contra cōstitu.

Ioan. xxij. cum responsionibus ad illa. p. 295. c. 1

Quæstio 18. De erroribus Græcorum. pag. 303. c. 2

Quæstio

Catalogus.

- Quæstio 19. De erroribus Tartarorum. pag. 305. c. 1
 Quæstio 20. De Turcarum erroribus. pag. 305. c. 2
 Quæstio 21. De erroribus Sarracenorum. pag. 397. c. 1
 Quæstio 22. De Iudæorum erroribus. p. 507. c. 2
 Quæstio 23. De libris hæreticis seu apochryphis. de quibus in Decretis. pag. 308. col. 2
 Quæstio 24. De libris damnatis in Decretal. p. 310. c. 2
 Quæst. 25. De libris dānatis in Extrauagan. p. 311. c. 1
 Quæstio 26. De libris damnatis à diuersis Rom. Pōtificibus. p. 311. c. 1
 Bulla Greg. Papæ xi. Conseruationi. qua condēnantur viginti volumina Raymundi Lulli, & cetera eiusdē opera interdicuntur. p. 311. c. 2
 Quæstio 27. De libris damnatis mandato speciali D. Papæ. p. 314. col. 1
 Quæstio 28. De libris dānatis ab Inquisitoribus Aragoniæ. p. 316. col. 1
 Quæst. 29. de libris Italia & Gallia dānatis. p. 317. c. 2
 Quæstio 30. De vi nominis, hæreticus. p. 318. c. 1
 Quæstio 31. Quot modis in iure quis dicatur hæreticus. pag. 318. col. 2
 Quæst. 32. Quis p̄prie et vere dicat̄ hæreticus. p. 319. c. 1
 Quæstio 33. De hæreticis tum manifestis, tum secretis, pag. 321. col. 2
 Quæst. 34. De h̄reticis affirmatiuis & negatiuis. p. 322. c. 1
 Quæst. 35. De causis ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici. p. 325. col. 1.
 Quæstio 36. De hæreticis damnatis in toto iure canonico. p. 325. c. 2.
 Quæst. 17. De hæreticis in iure ciuili noīatis. p. 326. c. 1
 Quæstio 38. De hæreticis in Ro. Curia & extra damnatīs à Delegatis Papæ. p. 329. col. 1
 Quæstio 39. Qui dicendi sint hæresiarchæ. p. 328. c. 2
 Quæstio 40. De hæreticis in pēnitentibus, pēnitentibus & relapsis. p. 330. col. 2
 Quæstio 41. De blasphemis. pag. 332. c. 2
 Quæstio 42. De sortilegis & diuinatoribus. p. 335. c. 2
 Quæstio 43. De inuocantibus demones. p. 338. c. 1
 Extrauagans Ioan. xxij. Super illius. contra magos magicasque superstitiones. p. 341. c. 2.
 Quæstio 44. De Christianis transeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudæorum. p. 348. col. 1.
 Extrauagans Nicolai iij. Turbato corde. Ibid. col. 2
 Quæstio 45. De Christianis trāseuntibus ad sectā Sarracenorum. p. 351. c. 2
 Extrauagans Greg. xi. Admodum. p. 351. c. 2
 Quæst. 46. De infidelib. cōtra fidē Christianā delinquentibus, an iurisdictioni Inquisitorū subdātur. p. 352. c. 2
 Decretum Papæ de consignando quodam Hæro in carcerato Inquisitori. p. 357. c. 2
 Quæstio 47. De excommunicatis animo pertinaci per annum manentib. excommunicatione p. 359. c. 2.
 Quæstio 48. De Schismaticis. p. 362. c. 1.
 Quæstio 49. De Apostatis. p. 394. c. 2
 Quæstio 50. De credentibus hæreticorum. p. 366. col. 1
 Quæstio. 51. De receptatoribus hæreticorū. p. 368. c. 2.
 Quæstio 52. De defensoribus hæreticorum. p. 370. c. 1
 Quæstio 53. De fautoribus hæreticorum. p. 371. c. 2
 Quæstio 54. De impeditoribus officij inquis. p. 374. c. 2
 Quæstio 55. De suspectis de hæresi. p. 376. c. 2
 Quæstio 56. De casibus vehementis suspicionis hæreseos in iure expressis. p. 380. c. 2
 Quæstio 57. De diffamatis de hæresi. p. 394. c. 1
 Quæstio 58. De relapsis. p. 395. c. 2

TERTIA PARS DIRECTORII EST DE PRACTICA OFFICII INQUISIT.

In qua hæc per ordinem continentur.

IN Tertiam partem Directorij Inquisitorū Nicolai Eymerici p̄fatio & argm. p. 389
 DE MODO incipiendi processum in causis fidei. pag. 390
 Inquisitori de nouo instituto qd agendū. pag. 390. c. 1.
 Forma literarum Domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor nouiter institutus. Ibid. c. 2
 Forma litterarum vocandi officiales temporales, vt cōpareant coram Inquisitore. p. 392. c. 2
 Forma litterarum requirendi officiales temporales, vt præstent iuramentum. p. 393. c. 1.
 Forma præstandi canonicum iuramētū de defendēda Ecclesia hæreticā prauitatem. p. 394. col. 1.
 Forma literarū requirendi monēdi officiales tēporales vt præstēt iuramētū sub p̄na excoīcationis. p. 395. c. 1
 Forma denunciandi excommunicatos prædicto officiales. p. 366. c. 1
 Forma absoluedi prædictos à sententia excommunicationis. p. 397. c. 1
 Forma denūtiandi præfatio officiales absolutos ab excommunicatione. p. 399. c. 1.
 Forma literarum aggrauandi prædictos cum candelis extinctis & campanis pulsatis. Ibid. c. 1
 Forma excommunicandi participantes cum prædictis

Rectoribus citatum vel locorum. pag. 399. col. 2
 Forma supponēdi ciuitatē vel locū ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerūt iurare, & c. p. 400. i
 Forma denunciandi talem ciuitatem vel locū esse tūpositum Ecclesiastico interdicto. Ibid. col. 1
 Forma absoluedi prædictos officiales, & relaxādi interdictum. p. 440. col. 2
 Forma denunciandi regētes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum. p. 401. c. 2
 Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis. Ibid. col. 1
 Forma publicandi tales officijs publicis priuatos. pag. 403. col. 1.
 DE INSTITVTIONE Vicarij seu Commissarij. p. 403. c. 2
 Forma instituendi Cōmissarium specialem. Ibid. col. 2
 Forma alia ad hoc idem. p. 401. col. 2
 Forma literarum instituēdi duos Commissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim. p. 405. col. 2
 Forma alia secunda pro eodem. pag. 405. c. 2
 Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem. p. 406. c. 1
 Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem, in tota

Catalogus?

tota prouincia. p.407.c.1
 Modi alii instituendi Vicarios. Ibid.c.2
DE SERMONE Generali habendo ab Inquisitore.
 pag. 407.c.2
 Forma litterarū indicēdi sermonem generalē. Ibid.c.2
 Forma altera ad idem. p.408.c.1
 Forma ad monitionis in sermone generali de hereticis
 reuelandis. p.408.c.2
 Forma secunda pro eodem. p.409.c.1
POST PVBLICATIONEM Edicti, quid facere
 debeat Inquisitor. p.409.c.1
 De sponte venientibus in tempore gratiæ & crimē suū
 Inquisitori prudentib. Ibid.c.2
 De modo recipiendi denunciationes. p.413.c.1
 Forma scribendi dicta testium per modum Memoria
 lis. p.413.c.1
 Tempore gratiæ elapso quid agendum. Ibid.c.1
DE PRIMO Modo procedendi in causa fidei per
 accusationem. p.413.c.2
DE SECVNDO Modo procedendi in causa fidei
 per denunciationem. p.415.c.2
DE TERTIO Modo procedendi in causa fidei per
 viam inquisitionis. p.416.c.2
DE MODO prosequendi & continuādi processum
 in causa fidei. p.417.c.2
 Modus cōtinuādi pcessum per accusationē. p.418.c.2
 Forma examinationis testium. Ibid.c.1
 Modus interrogandi reum accusatum. p.421.c.2
 Modus cōtinuādi pcessum p denūtiationē. p.423.c.2
 Modus continuandi pcessum p Inquisitione. Ibid.c.2
 Forma examinandi testes super fama alicuius infama
 ti de heresi. p.424.c.1
 Quot personæ esse debeant in examinatione testiū &
 delatorum in causa fidei. p.425.c.2
 Obseruāda ab Inquisitoribus in examinatione hereti
 corum. p.428.c.2
DE MODIS Decem hereticorum, quibus errores
 suos obtegere student. p.430.c.1
 Cautelæ Inquisitorum decem contra hereticorum ca
 uillationes & fraudes. p.433.c.1
DE SIGNIS Et indicijs, exterioribus quibus diuersa
 rum sectarum heretici cognosci possint. p.438.c.2
 Signa exteriora per quæ heretici pseudo apostolico
 cognoscuntur. p.440.c.2
 Signa exteriora per quæ Manichei heretici digno
 scuntur. p.440.c.1
 Signa exteriora per quæ Valenses heretici cogno
 scuntur. Ibid.c.1
 Signa exteriora per quæ Beguini vel Begardi, seu Fra
 tucelli heretici dignoscuntur. p.441.c.2
 Signa exteriora per quæ heretici reiudaizantes digno
 scuntur. p.441.c.1
 Signa exteriora per quæ Negromantici heretici di
 gnoscuntur. p.441.c.2
 Placitū Iudæorū in nomine principis factū. p.442.c.1
DE IIS Quæ processus fidei prorogare & retardare
 possunt. p.445.c.1
 De testium multiplicatione. p.445.c.1
 De defensionibus reorum. p.446.c.1
MODI Sex tradendi copiam processus delato de hæ
 resi, suppressis delatorum nominibus. p.449.c.2
 De recusatione Inquisitoris. p.451.c.2
 De appellatione quæ fit ab Inquisitore. p.453.c.2
 Grauiamē irreparabile si intulerit Inquisitor, quid fa

cere debeat. p.454.c.1
 Forma dandi apostolos negatiuos. p.455.c.1
 Forma alia concedendi appellati apostolos negatiuos
 Ibidem. col.1
 Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos.
 pag. 455.c.2
 Forma alia breuior ad idem. p.456.c.1
QVOD Inquisitores non debent moram contrahere
 in Rom. Curia. p.459.c.2
 Quæ damna ex Inquisitorum absentia proueniant.
 pag. 460.c.1
DE ABSENTIA & fuga delati. p.461.c.2
 Forma Citandi absentem, non tñ fugitiuum, cum est
 delatus vel suspectus de heretica prauitate. Ibid.c.2
 Item alia forma ad hoc idem. p.461.c.2
 Forma requirendi diuifim, vel coniunctim diocesa
 nū vel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fu
 giendo Vel non fugiendo delatus de heresi se tran
 stulit, quatenus eum remittant Inquisitori a quo fu
 git. vel in cuius iurisdictione delinquit. p.465.c.1
 Alia forma ad idem. p.465.c.2
 Practica citandi aliquem iuxta formam ca. cum con
 tumacia. p.466.c.2
 Forma citandi aliquē fugitiuū, quatenus intra certum
 terminum cōpareat coram Inquisitore de fide ca
 tholica responsurus, & excommunicandi eū, nisi cō
 pareat intra terminum assignatum. Ibid.c.2
 Alia forma ad idem. p.467.c.2
 Forma citandi aliquem fugitiuum qui debuerat abiur
 rare, quatenus ueniant intra certum terminū ad fa
 ciendam abiurationem prædictam, & excommuni
 candi eum nisi faciat mandatur. p.468.c.2
 Forma alia ad hoc idem. p.469.c.2
 Forma denūtiādi excōicātū q̄ citatus rñsurus de fide,
 vel abiurationē facere, noluit cōparere. p.470.c.2
 Forma alia ad hoc idem. p.471.c.1
QVO MODO ET Qualiter processus in causa fidei
 est terminandus, & sunt tredecim modi processum
 in causa fidei debite terminandi. p.473.c.1
DE PRIMO MODO Finiendi fidei processum
 quando delatus est absoluendus. p.474.c.1
 Forma absoluēdi delatum de heretica prauitate cum
 nihil probatur legitime contra eum. Ibid.c.1
 Alia forma ad hoc idem. Ibid.c.2
DE SECVNDO Modo finiendi processum in cau
 sa fidei per purgationem canonicam. p.475.c.2
 Forma purgationē canonicā diffamato indicēdi. 476.1.
 Forma purgationis canonicæ de diffamato de heresi
 faciendæ. Ibid.c.2
DE TERTIO Modo terminandi processum in cau
 sa fidei per tormenta. p.480.col.2
 Forma sententiæ interlocutoria ad supponendum ali
 quem quæstionibus & tormentis. Ibid.c.2
 Instructio accuratissima circa q̄stiones reorū. Ibid.c.2
DE QVARTO Modo terminandi processum fidei
 per abiurationem de leui. p.486.c.1
 Forma disponendi ad abiurationem publice facien
 dam. Ibid.c.1
 Forma abiurandi heresim quando delatus est suspe
 ctus leuiter. Ibid.c.2
 Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœniten
 tiam ei qui abiurauit vt suspectus leuiter. p.487.c.1
DE QVINTO Modo terminandi processum fidei p
 abiurationem de vehementi. p.492.c.2
 Forma

Catalogus.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eū qui est suspectus de hæresi vehementer. Ibid.col.2

Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus vehementer. p.493.c.1

Forma sententiandi eum, qui abiurauit vt suspectus vehementer. p.493.c.2.

DE SEXTO Modo terminandi processum fidei in casu violenter suspecti. p.495.c.1

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi violenter. Ibid.c.2.

Forma abiurandi omnē hæresim generaliter ab eo qui est suspectus habitus de hæresi violenter. p.496.co.1

Forma absoluendi ab excommunicatione. p.497.c.1

Forma ferendi sententiā, siue iniungendi pœnitentiā, ei q fuit habitus suspectus de hæresi violenter. Ibi.c.2

DE SEPTIMO Modo terminandi processum fidei pœnonicā purgationē, & abiurationem. p.500.c.2

Forma disponendi ad purgationem canonicā & abiurationem faciendā ab eo qui est diffamatus, & alias suspectus de hæretica prauitate. pag.500.c.1

Forma purgationis canonicę a diffamato de hæresi faciendā. p.501.c.1

Forma hæresim abiurandi per illum qui est de hæresi difamatus & suspectus, aliās de eadem. Ibid. c.1

Forma ferendi sententiā, vel iniungendi pœnitentiā diffamato de hæresi & suspecto, aliās de eadē. p.502.col.1

DE OCTAVO Modo terminandi processum fidei per abiurationē faciendā ab hæretico pœnitente. p.503.c.1

Forma disponendi ad abiurationem faciendam per illum, qui est propria confessione in hæresi deprehensus, & pœnitet; & alias non relapsus. p.503.c.2

Forma cedula legendā in publico crimina illius continentis, qui habet hæresim abiurare. p.504.c.1

Forma omnem hæresim abiurandi per illum, qui propria confessione est in hæresi deprehensus & pœnitet, & alias non est relapsus. p.504.c.2

Forma sententię contra eum, qui abiurauit vt hereticus pœnitens. p.505.c.2

DE NONO Modo terminandi processum fidei in casu relapsi pœnitentis. p.510.c.2

Forma ferendi sententiā contra eum, qui in hæresim est relapsus, sed pœnitās, & vt relapsus traditur curię seculari. p.511.c.1

DE DECIMO Modo terminandi processum fidei pœnonicā purgationē heretici impœnitētis nō relapsi. p.514.c.1

Forma tradendi hereticum pertinacem, aliās nō relapsum curię seculari. p.515.c.1

DE VNDECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem heretici impœnitētis, ac relapsi. p.519.c.1

Forma relinquendi, seu tradendi impœnitentem hereticum & relapsum brachio seculari. Ibid.c.2

Tenor sententię diffinitiuę latę contra Hyeronimū de Praga. p.520.c.2

DE DVODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi, & persistentis in negatiua. p.521.c.2

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes vel falso seu malitiose imponentis innocenti crimen hereticę prauitatis. p.522.c.2

Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eū, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicā profiteatur. p.523.c.2

DE TERTIODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis vel fugitiui. p.528.c.2

Forma citandi conuictum de hæresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam. p.529.c.1

Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum vt impœnitentem. p.530.c.1

Forma ferendi sententiā cōtra absentem vel fugitiuum declarandū hereticum impœnitentē. Ibid.c.1

QUESTIONES CENTVM TRIGINTA super practica officij Inquisitionis eidem officio congruentes.

Quæstio 1. De conditione Inquisitoris. p.534.c.1

Quæstio 2. De ætate Inquisitoris. Ibid. 535.c.2

DE INSTITVTIONE Inquisitoris.

Quæstio 3. De auctore potestatis Inquisitorū, p.536.c.1

Quæstio 4. Inquisitor sit ne iudex ordinarius an delegatus. Ibid.c.2

Quæstio 5. De cōparatione Epi & Inquisitoris. 537.c.2

Quæstio 6. Inquisitor a prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus. p.539.c.1

DE DESTITVTIONE Inquisitoris.

Quæstio 7. An defuncto Ro. Pont. expiret Inquisitoris potestas. p.539.c.2

Quæstio 8. An defuncto prælato instituyente Inquisitor rem expiret potestas Inquisitoris. p.540.c.2

Quæstio 9. A quo possit Inquisitor ab officio remoueri. pag.540.c.2

Quæstio 10. An Inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri queant. p.641.c.2

Quæstio 11. Mandari ne possit Inquisitorib. a sui prælatis, vt supersedeāt ab executione officij. p.542.c.1

Quæstio 12. An Inquisitores teneant reddere rōnē prælatis ordinis de spectatib. ad officium suū. p.542.c.2

DE INSTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.

Quæstio 13. An Inquisitor possit instituere sibi Vicarium. p.545.c.2

Quæstio 14. An Vicarij Inquisitoris ab ipso solo institui possint, & non ab eius prælatis. p.546.c.1

Quæstio 15. An Inquisitor vices suas alij plenē committere valeat. Ibid.c.2

Quæstio 16. De ætate & conditionibus vicarij Inquisitoris. p.547.c.1

DE DESTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.

Quæstio 17. p.548.col.1

DE CREATIONE Notarij Inquisitionis Quæstio 18. p.550.col.1

Quæstio 19. An Inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officium clericos & alias personas idoneas. p.550.c.2

DE SOCIIS Inquisitoris Quæstio 20. p.551.c.1

DE EXCOMMUNICATIONE Inquisitoris eius socij & notarij.

Quæstio 21. Excōicari ne possint Inquisitor & eius notarij ab Apostolicę sedis delegatis. p.552.c.1

Quæstio 22. An inquisitor absq; incurfu excōicationis requirere possit dños tpales excōicatos. p.553.c.1

Quæstio 23. An Inquisitor & eius socius se mutuo absoluerē possint ab excommunicatione. p.553.c.2

Quæstio 24. Quibus casibus Inquisitores excōicationem Papę reueruatam incurrant. p.553.c.2

CONTRA QVOS Poteest procedere Inquisitor.

Quæstio 35. An Inq. sit. vel quisquā alius pcedere possit contra Papam deprehensū in hæresi. p.554.co.2

Quæstio

Catalogus?

- Quaestio 26. An Inquisitor possit procedere contra officiales Papae. p. 555. c. 1
- Quaestio 27. An Inquisitor procedere possit contra Episcopos. p. 556. c. 1
- Quaestio 28. An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos. p. 557. c. 1
- Quaestio 29. An Inquisitor procedere possit contra sacerdotes. p. 558. c. 1
- Quaestio 30. An Episcopus vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem. Ibid. col. 2.
- Quaestio 31. An Inquisitor possit procedere contra Reges & omnes laicos indistincte. p. 559. c. 2
- Quaestio 32. An Inquisitor cogere possit ciuitatum rectores adiurandum de defendenda Ecclesia contra haereticos. p. 560. c. 1
- Quaestio 33. Dei iuramento a dñis temporalib. prestādo in initio officij de extirpandis hereticis. p. 561. c. 1
- Quaestio 34. An Inquisitor cogere possit ad reuocandū statuta impediētia officiū S. Inquisitionis. Ibid. col. 2
- Quaestio 35. An Inquisitor procedere possit contra dños temporales negantes ei debitum auxilium. p. 562. c. 1
- Quaestio 36. An inquisitor possit procedere contra impediētes eius officium. p. 563. c. 1
- Quaestio 37. An Inquisitor in aliquo casu possit compescere quaestuarios. p. 564. c. 2
- Quaestio 38. An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide. p. 565. c. 1
- Quaestio 39. An Inquisitor procedere possit contra aduocatos & notarios patrocinantes haereticis. Ibid. col. 1
- Quaestio 40. An Inquisitor possit procedere contra sceler sepelientes haereticos in loco sacro. p. 566. c. 2
- Quaestio 41. An Inquisitor possit procedere contra reuocantes iurare in causa fidei, &c. p. 667. c. 2
- Quaestio 42. An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui alio se transtulerunt, &c. p. 568. c. 1
- Quaestio 43. An Inquisitor possit procedere contra mortuos. p. 570. c. 1
- Quaestio 44. An Inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, &c. p. 576. c. 1
- Quaestio 45. Contra quos generaliter ex officio suo possit Inquisitor procedere. p. 576. c. 1.
- DE MODO PROCEEDENDI.**
- Quaestio 46. An Inquisitores plures in eadē puincia delegati procedere possint vnus sine altero. p. 576. c. 2
- Quaestio 47. An Inquisitor sine Episcopo, & episcopus sine Inquisitor procedere possit. p. 577. c. 2.
- Quaestio 48. An sententiam pro delato diffinitiuā ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & contra. p. 578. c. 1
- Quaestio 49. An Episcopus & Inquisitor possint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire. p. 580. col. 1.
- Quaestio 50. Quid agendum cum Episcopus & Inquisitor discordant. p. 580. c. 2
- Quaestio 51. De communicatione processuum inter Episcopum & Inquisitorem. p. 581. c. 1
- Quaestio 52. Quando diuim procedere dicantur Episcopus & Inquisitor. Ibid. col. 2
- Quaestio 53. Quando faciēda sit processuum communicatio, in medio an in fine. p. 582. c. 1
- Quaestio 54. An in negotijs fidei summarie & de plano procedi possit, &c. Ibid. col. 2
- Quaestio 55. De intellectu verborū; procedere summarie, simpliciter & de plano. p. 583. c. 1
- Quaestio 56. An Inquisitor familiam armatam possit habere. p. 583. c. 2
- Quaestio 57. An Inquisitor brachii secularis auxilium inuocare possit. p. 585. col. 1
- DE CARCERE INQUISITORIS**
- Quaestio 58. An Inquisitor possit habere carcerem proprium. p. 585. c. 2
- Quaestio 59. An Episcopus & Inquisitor possint habere cōm carcerem, & de custodibus carceris. p. 587. c. 1
- Quaestio 60. De iuramento Notariorum & custodum carcerum. p. 591. col. 1
- DE QUESTIONIBVS & tormentis.**
- Quaestio 61. Ibid. c. 2
- DE TESTIBVS** In negotio inquisitionis.
- Quaestio 62. An Inquisitor cogere possit testes ad testificandum. p. 599. c. 2
- Quaestio 63. An Inquisitor debeat solus cū notario examinare testes, siue, reos. p. 602. c. 1
- Quaestio 64. Excommunicati & socij criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei. p. 603. c. 1
- Quaestio 65. An periuri possint in testes admitti in causa fidei. p. 605. c. 1
- Quaestio 66. An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei. p. 606. c. 2
- Quaestio 67. An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c. Ibid. c. 2
- Quaestio 68. An haereticus admittendus sit in testē contra fidelem. p. 610. c. 2
- Quaestio 69. An heretici contra haereticum testimoniū admittatur. p. 611. c. 2
- Quaestio 70. An vxor, filii, & familiares pro. vel contra delatos de haeresi admitti debeāt in testes. p. 612. c. 2
- Quaestio 71. An testes plures duobus requiratur ad condemnandum quempiam de heresi. p. 614. c. 1
- Quaestio 72. An ex pluribus testibus singularib. sit aliquis condemnandus. p. 615. col. 2
- Quaestio 73. An Inquisitor valeat torquere testes, si falsi deprehensi fuerint, punire. p. 622. c. 1
- Quaestio 74. An inquisitor citare, & pertrahere possit de dioecesi ad dioecesim testes piter ac delatos. p. 626. c. 2
- Quaestio 75. An nomina testium & denuntiatorū sint delatis publicanda. p. 627. c. 1
- Quaestio 76. Quae pœna incurratur si contra ius publicetur vel occultentur nomina testium, &c. p. 629. c. 1
- DE PERITIS ET Aduocatis necessarijs pro officio Inquisitionis.**
- Quaestio 77. An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium. p. 629. c. 2
- Quaestio 78. An de consilio peritorum ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia. p. 630. c. 1
- Quaestio 79. An processus totus iuris peritis explicari debeat. p. 631. c. 2
- Quaestio 80. An testium nomina sint consultorib. manifestanda. p. 632. c. 1
- Quaestio 81. An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicare consultoribus. Ibid. c. 2
- Quaestio 82. An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum. p. 633. c. 1
- Quaestio 83. An Episcopus & Inquisitor teneantur ad secretum quod alijs indicant. Ibid. col. 1
- DE STATVTIS & constitutionib. pro off. Inquisit.**
- Quaestio 84. An priora indulta et priuilegia Inquisitoribus data sint per posteriores constitutiones reuocata. pag. 633. col. 2
- Quaestio 85. An Episcopus & Inquisitor simul interpretari possint

Catalogus.

- sint statuta contra hæreticos edita. pag. 634. col. 1
- Quæstio 86. An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta. pag. 634. col. 2
- DE SVSPECTIS DE HÆRESI & diffamatis.**
- Quæstio 87. An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare. pag. 637. col. 1
- Quæstio 88. An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica. Ibid. col. 2
- Quæstio 89. Quot, quibusq; modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate. p. 638. col. 1
- DE DEPREHENSIS IN HÆRESI, sed Penitentibus.**
- Quæstio 90. An deprehensus in hæresi, & ppter hoc captus, sit sub cautione dimittendus. pag. 638. col. 2
- Quæstio 91. An deprehensus in hæresi non relapsus redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus. pag. 640. col. 1
- Quæstio 92. An Ep̃s & Inquisitor absolueret possit ab excommunicatione hæreticum penitentem. p. 740. c. 2
- Quæstio 93. An hæreticus penitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem. pag. 641. col. 1
- Quæstio 94. Hæreticus cõdemnatus ad perpetuũ carcerẽ, sit ne degradãdus, si clericus fuerit. p. 642. c. 1
- Quæstio 95. An hæretico penitenti pter penã carceris aliqua salutaris penitentia imponi debeat. p. 642. c. 1
- Quæstio 96. An Ep̃s & Inquisitor dispensare possint cũ condemnato ad carcerẽ, & alias pœnas, lbi. col. 2
- Quæstio 97. An Ep̃s, & Inquisitor procedere queãt cõtra nõ perficiẽtes, iniũctas penitẽtias, &c. p. 643. c. 1
- DE IMPOENITENTIBVS & Relapsis.**
- Quæstio 98. An hæreticus impœnitens continuo tradẽdus sit brachio sæculari. pag. 646. col. 1
- Quæstio 99. An hæreticus pœnitẽs & relapsus brachio sæculari tradendus sit, &c. Ibid. col. 2
- Quæstio 100. An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c. p. 647. col. 1
- Quæstio 101. De modo tradendi hæreticum impœnitẽtem, vel relapsum curiæ sæculari. p. 647. col. 2
- Quæstio 102. De intercessione facienda pro eo qui relinquitur curiæ sæculari. Ibid. col. 1
- DE PENITENTIIS pecuniarijs imponendis.**
- Quæstio 103. An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias. p. 648. col. 2
- Quæstio 104. An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas. p. 649. c. 2
- Quæstio 105. An Inquisitor teneatur reddere rationẽ Episcopo de acceptis gratia expẽsarũ, &c. p. 651. c. 2
- Quæstio 106. An Episcopus exigere possit expẽsas ab inquisitis, &c. p. 652. col. 1
- Quæstio 107. An Ep̃s exigere possit partem prouẽtũ de bonis applicatis Inquisitionis officio. Ibid. col. 1
- Quæstio 108. Vnde sit inquisitori in suis sumptibus, & in ministrorum salarijs prouidendum. Ibid. c. 2
- DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.**
- Quæstio 109. Bona hæreticorum penitentium non relapsum, sint ne cõfiscata an cõfiscãda. p. 654. c. 1
- Quæstio 110. An bona hæreticorũ impœnitentiũ vel relapsum cõfiscanda sint ab Episcopo & Inquisitore, &c. p. 662. c. 1
- Quæstio 111. An propter hæresim maritorũ dotes vxorem sint cõfiscandæ. Ibid. col. 2
- Quæstio 112. De confiscatione bonorum clericorum, hæreticorum. pag. 669. col. 2
- DE POENIS HÆRETICORVM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.**
- Quæstio 113. De priuatione dignitatum, bonorum beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum quæ propter hæresim infligitur. pag. 666. c. 1
- Quæstio 114. De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticorum. pag. 669. col. 1
- Quæstio 115. An tã per maternã lineam q̃ p paternã hat huiusmodi penã ad posteros extẽsio. p. 671. c. 2
- Quæstio 116. An emancipatio filiorum à parentib. hæreticis facta sit valida admittenda. pag. 673. c. 2
- Quæstio 117. An appellationis beneficium sit hæreticis credentibus, &c. interdictum. p. 674. col. 2
- Quæstio 118. An scienter sepeliẽtes in loco sacro corpora hæreticorum possint ab Inquisitore puniri. pag. 675. col. 1
- Quæstio 119. An subditi sint absoluti a debito fidelitatis quo dñs lapsis in hæresim deuincti erant. lbi. c. 2
- Quæstio 120. An hæredes receptatorum defensorum, &c. hæreticorum cogi possint ad exequendam penitentiam receptatoribus impositam. p. 677. c. 1
- Quæstio 121. An filij vel hæredes illorum qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem. p. 678. c. 2
- DE EXCOMMVNICATIONIS id causa fidei, & absolutione eorum.**
- Quæstio 122. An hæretici & eorũ fautores sint excõicati, & ab Inquisitoribus possint absolui. p. 680. c. 2
- Quæstio 123. quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, si anima pertinaci perstiterint in excommunicatione per annum. p. 681. c. 1
- Quæstio 124. Quam penã incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum. p. 682. c. 1
- Quæstio 125. An tales excõmunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore. p. 683. col. 1
- Quæstio 126. An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum præfatis excommunicatis. Ibid. c. 2
- DE INDVLGENTIIS PRO fide laborantibus cõsequendis.**
- Quæstio 127. An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam. p. 684. c. 1
- Quæstio 128. An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs, ac notarijs suis. p. 684. c. 2
- Quæstio 129. An inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistẽtib. & auxiliantib. 685. c. 1
- Quæstio 130. An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita & in morte. p. 686. c. 1
- Quæstio 131. An Extrauagantes in fauorem fidei, & Sancti Officij editæ sint seruandæ. p. 686. c. 2

ACCESERE MVLTAE LITERAE

Apostolicæ Officio Sãctis. Inquisitionis deseruiẽtes. Item Disputatio de valore seu robore, probatione & utilitate earundem literarum Apostolicarum. Item, multiplex & locupletissimus Index rerum & verborum.

F I N I S.

INDEX

INDEX PARTICVLARIS

COMPLECTENS

TAM HAERESSES ET ERRORES,

Quàm diuersi generis propositiones,

IN HOC OPERE

A^o NICOLAO EYMERICO CONGESTAS,

IN RR. DD. INQUISITORVM GRATIAM

& commodum adiectus.

A

BSOLVERE à peccatis nec Papam posse, nec alium quemquam
de Rom. Ecclesia. hæresis Manichæorum nouorum, parte secunda

quæst. 13.

pag. 274. col. 1. D

Accidens sine subiecto esse non posse, etiam per diuinam potentiam.
error Rabbi Moſis, parte secunda, quæstione 4.

pag. 241. col. 1. A

Adorare licere demones latria, si repræsentent suum creatorem. hære-
sis. par. 2. q. 10.

pag. 263. col. 2. A

Adorare licere creaturas, cultu latria. hæresis, parte secunda, quæstione

p. 163. c. 1. E & 2. A

Adorationem & sacrificium de iure naturæ deberi dæmonibus. hæresis. parte secunda quæstio.
decima.

pag. 263. col. 2. A

Adulteria & stupra ex charitate facta, quod Deus vt bonus non puniebat, &c. hæresis Almarici,
parte secunda, q. 7.

pag. 249. col. 1. B

Agens nullum esse posse contrariorum & diuersorum principium. error Auerrois. parte 2. quæ-
stio. 4.

pag. 239. col. 1. B

Amandum esse Deum quia bonus est, non autem propter beneficia, quæ homini confert. Ar-
ticulus 80. Raymundi Lulli.

pag. 259. c. 1. A. B.

Amari non debere Deum plus, quia multiplicat homini bona, &c. error Raymundi Lulli. par.
2. quæst. 9.

pag. 259. col. 1. B

Amicum & amatum, idest, hominem iustum & Deum, esse vnam indistinctam essentiam in bo-
nitate et magnitudine & æternitate. hæresis Raymundi Lulli.

pag. 259. col. 2. A

Angelos esse corporum creatore, non autem Deum, hæresis est, & quorundam philosophorum
error, par. 2. q. 4. num. 1.

pag. 238. col. 1. D

Angelorum numerum esse secundum numerum orbium cælestium error Aristotelis, parte se-
cunda, q. 4.

pag. 239. col. 2. C

Angelos esse productos vnum ad alia, secundum a primo. error Algazelis.

pag. 239. col. 2. E

Angelos esse decem tantum. error Algazelis, ibidem.

pag. 240. col. 1. A

Angelos, apostolos, et beatos omnes esse schismaticos. hæresis. parte secunda, quæstione de-
cima.

pag. 264. col. 1. A

Angelorum in natura non dici secundum nec tertium, verba sunt sancti Basilij in recto sensu in-
telligenda. par. 2. q. 18.

pag. 304. col. 1. C

Animas defunctorum circulariter in diuersa corpora migrare. fuit error philosophorum.

pag. 238. col. 1. D

Animam vniuscuiusque, tamdiu in corpore permanere, quamdiu ex naturæ decreto est in eo
mansura. philosophorum dogma fuit. par. 2. q. 4.

pag. 238. col. 1. D

Animum esse Deum commorantem in omnibus: error philosophorum fuit, par. 2. q. 4.

pag. 238. col. 2. A

Index complectens.

- Animæ** partem vnā esse æternā, alterā vero temporalem aliquorum philosophorum opinio fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A
- Animam** nihil aliud quā corpus esse, & vnā cum corpore mori. error philosophorum multorum fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B
- Animas** cælestium orbium ab intelligentijs esse productas, & intelligentiam vnā ab alia. error Auicennæ. pag. 239. col. 2. A
- Animas** humanas productas esse ab vltima intelligentia. error Auicennæ par. 2. q. 4. pag. 239. c. 2. A. B
- Et Algazelis, ibidem nu. 10. pag. 240. col. 1. A
- Animam** intellectiuā & corpus non constituere quid tertium alio modo, quā ex cælo & eius motore constituatur. error Auerrois, ibidem pag. 239. col. 1. D
- Animam** hominis per imaginationem operari in corpore alieno. error Auicennæ, ibidem. pag. 239. col. 2. B
- Et Algazelis. pag. 240. col. 1. C
- Animæ** separaræ pœnam esse separationem ab intelligentia. error Algazelis, parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
- Animam** seperatam non pati pœnam sensus, sed damni separationis ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
- Animam** corpori coniunctam non sentire dolorem nisi ex separatione ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
- Animæ** impressionem in aliud corpus transire, &c. error Algazelis. nu. 18. pag. 240. col. 1. C
- Animas** non esse spiritus. error Sadducæorum, parte. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
- Animam** de natura Dei esse. hæresis Gnosticorum. par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
- Et Manichæorum, par. & q. eadem. nu. 31. pag. 244. col. 2. A
- Animas** in principio a Deo creatas peccasse, &c. hæresis Origenis, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
- Animam** hominis mori simul cum corpore. hæresis Arabicorum, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
- Animam** esse corpoream. hæresis Tertulliani, par. 2. q. 6. n. 60. pag. 245. col. 2. A
- Animas** peccatorum in dæmones conuerti. hæresis Tertulliani ibidem. pag. 245. col. 2. A
- Animam** rationalem non esse vere & per se corporis humani formam. hæresis. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
- Animam** non indigere lumine quo ad Dei visionem eleuetur. hæresis Begardorum, ibid. pag. 249. col. 2. D
- Animas** iustorum & sanctorum non visuras diuinā essentiam ante corporum suorum resurrectionem. hæresis, par. 2. q. 8. p. 251. c. 1. C. D. E. & 2. A. B. C. D
- Animas** decedentium in mortali, non statim post mortem ad infernum descendere. hæresis. pag. 251. col. 2. C
- Animas** hominum migrare de corpore in corpus in aues & bruta hæresis Manichæorum, parte secunda, quæst. 13. pag. 274. col. 2. C
- Animas** defunctorum statim paradysum, vel infernum adire, & nullas, purgatorium, hæresis Valdensium, parte 2. q. 14. pag. 279. col. 1. A
- Antichristi** aduentum futurum circa an. Domini 1360. error Bartholomæi Ianoue. par. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. A
- Et secundum alios, anno 1335. p. 2. q. 15. pag. 265. c. 2. A. B
- Antichristi** tempore cessatura in Ecclesia ecclesiastica sacramenta. error eiusdem Bartholomæi. pag. 267. col. 1. A
- Antichristi** erroribus immobiliter adhæsus Christianos. qui ab eo seducuntur. assertio temeraria eiusdem. pag. 267. c. 1. A. B
- Antichristum** maiorem & minorem futuros, &c. Begardorum error, p. 2. q. 15. pag. 285. col. 1. A
- Apostatas** penitentes non esse recipiendos. hæresis Nouatiani. parte 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
- Apostolorum** successores se esse. hæresis Valdensium, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. C
- Apostolos** & Christum nihil habuisse, etiam in communi. Begardorum error, p. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. D
- Apostolos** non potuisse habere aliquid in communi sine peccato eorundem. Begar. error. pag. 282. col. 1. D
- Apostolos** nullum ius vtendi, donandi, vendendi, habuisse in his, quæ habuisse dicuntur. hæresis est dictorum Begardorum, par. 2. q. 15. pag. 286. c. 1. B. C
- Aquam** solam in calice offerendam esse. hæresis Aquariorum. p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
- Archangelorum** opus esse rerum conditarum vniuersitatem. hæresis Archonticorum, parte secunda. q. 6. pag. 244. col. 1. A
- Attributa** diuina, vt sapientia, bonitas, &c. non esse in Deo verè & realiter, sed æquiuocè & casualiter. error Rabbi Mosis, par. 2. q. 4. nu. 2. pag. 240. col. 2. C

- B**aptizari rebaptizari debere. hæresis Nouatianorum, & Donatistarum, parte secunda, quæstione sexta, nu. 34. pag. 244. col. 2. B. & 245. co. 1. C
- Baptismum** non esse tam paruulis quam adultis perfectum remedium ad salutem. hæresis, parte 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
- Baptismo** non conferri gratiam informantem, & virtutes. hæresis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
- Beatitudinem** hominis sitam esse in cognitione vltimæ intelligentiæ, naturaliter haberi posse. error Algazelis, par. 2. q. 4. nu. 12. pag. 240. col. 1. B
- Beatitudinem** finalem ita posse in hac vita ab homine haberi sicut habebitur in alia hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D

Hæreses & errores.

- Beguinos quosdam pro hæreticis damnatos, fuisse martyres, &c. Begardorum error, parte secunda, q. 15. pag. 283. col. 1. D
- Beguinos esse Ecclesiam Dei, & quotquot eorum dogmata recipiunt. hæresis est Beguinorum, parte 2. q. 15. pag. 283. col. 2. E
- Beguinorum seu Begardorum errores alios. Vide parte secunda, quæstione 15. et infra verbo; Ecclesia verbo, Papa. verbo, Petr. Ioannes.
- Blasphemauerit qui semel, eum non posse non blasphemare, Verba sunt sancti Cyrilli sane accipienda, parte 2. q. 18. pag. 304. col. 1. A
- C**
- Cain adorandum esse. hæresis Cainanorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
- Cælum æternum esse atque ingenitum. error Aristotelis, parte 2. q. 4. pag. 238. col. 2. C
- Et Algazelis, parte & quæstione eadem. pag. 239. c. 2. D. E
- Cælum esse animatum anima intellectiva. error Aristotelis, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. E
- Et Rabbi Mosis. ibi. pag. 240. col. 2. E
- Cælum esse animal Deo obediens, cuius motus est ab anima ipsius. error Auicennæ, parte 2. quæst. 4. pag. 239. col. 1. E
- Cælestia corpora ab animabus ipsorum esse producta. error Auicennæ, parte 2. q. 4. n. 7. pag. 239. col. 2. A
- Cælestibus corporibus subesse motus voluntatis. error Alchindi, par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. E
- Cælestes influxus dominari humanis operationibus a principio usque ad finem earum. error Alchindi. num. 9. pag. 240. col. 2. A
- Carnis esum execrandum esse. hæresis Tatiani. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
- Carnis humanæ substantiam a diabolo esse hæresis Partianorum, ibidem. pag. 245. col. 1. B
- Castitatem atque continentiam esse virtutem, negarunt multi philosophorum, parte secunda, quæst. 4. pag. 238. col. 1. E
- Characteres vim naturalem habere ad ea, ad quæ ordinantur, error Alchindi, parte secunda, quæst. 4. pag. 240. col. 2. A
- Charitatem eousq; auctam fuisse, ut quæ suapte natura sunt peccata, fieri possent sine peccato. hæresis Almarici, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 1. B
- Charitatem & alias virtutes a nullo viatore haberi posse. hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D
- Charitate se mora diligi posse Deum meritorie, & obtineri vitam æternam. hæresis. pag. 263. col. 2. D
- Christianos garrulos esse, & sine ratione duci. calumnia est Auerrois aduersus nos, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
- Christianum populum totam duci in infernum, & talem fidem habere qualis est fides demonum error Arnaldi. parte 2. q. 11. pag. 265. c. 1. E. & 2. A
- Christum Dominum nostrum non fuisse vere passum, hæresis Basilidis, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
- Christum fuisse hominem tantum ex utraque sexu progenitum. hæresis Carpocraris. pag. 243. col. 2. D
- Et Phothinianorum & Hæbionitarum. pag. 244. col. 2. C
- Christum non assumpsisse corpus de beatissima Virgine. hæresis Valentini, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E
- Christum non in veritate Deum, sed in phantasia hominem apparuisse. hæresis Apellis. pag. 244. col. 1. A
- Christum non semper fuisse, sed a Maria sumpsisse initium, hæresis Pauli Samosatani. pag. 244. col. 1. A
- Christum esse Patrem & Spiritum sanctum hæresis Noeti & Sabellii, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E
- Christum assumpsisse corpus sine anima, hæresis Appollinaris. pag. 245. col. 1. A
- Christum esse filium Dei adoptiuum, non autem naturalem. hæresis Bonosianorum. pag. 245. col. 1. C
- Christum non esse eundem Dei & Virginis filium. hæresis Nestorij p. 2. q. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. C
- Christum post incarnationem non habuisse duas naturas: sed tantum diuinam hæresis Eutycheus & Acephalorum. ibid. nu. 66. pag. 245. col. 2. D
- Christum habuisse post incarnationem naturam vnā ex duabus dissultantem. hæresis Theodosianorum & Cainanorum. pag. 245. col. 2. D
- Christum ignorare diem iudicii, hæresis Agnoitarum. pag. 245. col. 2. E
- Christum quatenus est homo, non esse aliquid, hæresis p. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
- Christum non assumpsisse animam rationalem, quæ vere sit forma corporis eius hæresis. pag. 249. col. 2. A
- Christum fuisse adhuc viuum quando lancea percussus fuit, &c. hæresis Pet. Ioan. p. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
- Et parte secunda, quæstione nona. pag. 254. col. 1. C
- Et parte secunda quæstione quintadecima. pag. 284. col. 2. C
- Christum & Apostolos nihil habuisse nec in proprio, nec in communi. hæresis Begardorum, parte 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
- Christum & Apostolos in his quæ habuisse dicuntur, nullum ius habuisse, sed tantum usum facti. hæresis Beguinorum & Fraticellorum, par. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
- Et parte secunda, quæstione quintadecima. pag. 286. c. 1. B. C
- Christum humanitatem tantum posse, tam altam esse quantum eius diuinitas. hæresis Arnaldi. parte 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

Index completens

- Christi animam quamprimum fuit vnita diuinitati, sciuisse omnia quæ deitas scit. error Arnaldi. ead. quæst. pag. 265. col. 1. B
- Christum & Apostolos non fuisse perfectos in vita contemplatiua. error Ioan. de Parma parte secunda, quæstione nona. pag. 255. col. 1. D
- Christo ita leue fuisse dolores sustinere sicut dicere. Articulus 45. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione nona. pag. 257. col. 2. B
- Christi diuinitatem peccatam eius sensisse. Artic. 46. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
- Christi corpus in Cruce fuisse mortuum per separationem animæ ab ipso, & viuum per vnionem diuinitatis. Articulus 47. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
- Christus mortuus erat homo, &c. Articulus 48. eiusdem. pag. 257. col. 2. C
- Christum non fuisse verum hominem, nec habuisse veram carnem, nec vere passum. hæresis Manichæorum, par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
- Christum fuisse hominem tantum, sed neque mortuum, nec resurrexisse. opinio est Sarracenorum, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
- Circumcisionem & legem veterem vnâ cum Euangelio seruandam. hæresis Nazaræorum, Chérinti & Hebionis, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D E. & pag. 244. col. 2. C
- Claustales omnes extra charitatem esse, & damnari. error Arnaldi, parte 2. q. 11. pag. 265. col. 2. A
- Coitum vnicuiusque cum qualibet licitum esse, cum caro stimulat, hæresis Valdensium, parte secunda, q. 14. pag. 279. col. 1. B
- Confessionem factam fratribus iterandam coram proprio sacerdote. Articulus Ioannis de Polliaco damnatus parte 2. q. 8. pag. 250. col. 2. B
- Confessiones audiendi facultatem non posse conferri a Papa alicui, ita, vt confessus eidem non teneatur etiam eadem peccata proprio sacerdoti confiteri. Articulus Ioannis de Polliaco. pag. 250. c. 2. B. C
- Confessionem peccatorum factam sacerdotibus Rom. Ecclesiæ, nihil valere ad salutem, hæresis Manichæorum, par. 2. q. 13. pag. 274. c. 1. D. E
- Confirmationis sacramento nolenti assentiri, non valere sacramentum baptismi. error Raymundi Lulli, parte secunda quæst. 9. pag. 259. col. 2. D
- Confirmationis sacramento tolli peccatum originale, videtur tenuisse Raymundus Lullus, parte secunda, quæst. 9. pag. 259. col. 2. D
- Coniurationes vi naturali efficaces esse in affectibus humanis. error Algazelis, parte secunda, quæstione quarta. pag. 240. col. 2. B.
- Corporis partes inferiores a diabolo esse hæresis Paternianorum, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
- Creatores corporum esse Angelos, fuit quorundam philosophorum error. parte secunda, quæstione quarta. pag. 238. col. 1. D
- Creationem, idest, productionem ex nihilo non dari multorum philosophorum error fuit, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
- Creaturam non esse a Deo, sed a superna quadam virtute. hæresis Simonis Magi, parte secunda quæst. 6. pag. 243. col. 2. B
- Creaturam non cooperari creatori, Dictum sancti Athanasii recte interpretandum, parte secunda, quæst. 18. pag. 305. col. 2. D
- Credere teneri vnumquemque se Christi membrum esse, &c. hæresis almarici, parte secunda, quæstione septima. pag. 248. col. 2. E
- D**amnatos multo pauciores futuros quam electos. Articulus 79. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione nona. pag. 258. col. 2. E
- Damnari neminem posse, qui beati Francisci habitum gesser. hæresis Arnaldi Montanerii, parte secunda quæstione vndecima. pag. 267. col. 1. E
- Damones absque peccato venerari posse dulia, si desit prohibitio Ecclesiæ, hæresis. parte secunda quæstione decima. pag. 263. col. 2. A
- Demonibus sacrificantes melius excusari ab idololatria, quam adorantes imaginem Christi. hæresis, parte 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A
- Demonibus de iure naturæ adorationem deberi, hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
- Decimas non esse soluendas sacerdotibus, aut Prælati Romanæ Ecclesiæ, &c. hæresis Pseudoapostolorum, parte 2. q. 21. pag. 269. col. 2. E
- Decreta Romanorum Pontificum de ieiuniis, & de festis obseruari non debere. hæresis Valdésium, parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
- Defunctis sacrificij oblatione non adiuuari. hæresis Arrianorum. parte secunda, quæstione sexta. pag. 244. col. 2. D
- Desperationem, & nihil aliud posse impedire veniam peccatorum. Articulus 75. Raymundi Lulli, parte 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Hæreses & errores.

Deum nihil agere, fuit aliquorum philosophorum blasphemia. par. 2. q. 4. nu. 14.	pag. 238. col. 2. B
Deum non posse alium mundum procedere. error Aristotelis. nu. 7.	pag. 238. col. 2. C
Deum nihil non facere immediate. error Aristotelis.	pag. 238. col. 2. D
Deum non habere curam indiuiduorum, neque prouidentiam rerum inferiorum error Auerrois. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. B
Deum non esse trinum in personis. error Auerrois. par. 3. q. 4.	pag. 239. col. 1. C
Deum non præcedere creaturas duratione. error Auicennæ. par. & q. ead. nu. 3.	pag. 239. col. 1. D
Deum esse non posse immediate auctorem & productorem nisi vnius, nempe intelligentiæ primæ. error Auicennæ. par. & q. ead. num. 5.	pag. 239. col. 1. E
Deum non cognoscere singularia in propria forma, error Auicennæ.	pag. 239. col. 2. C
Et Algazelis.	pag. 240. col. 1. A
Deum nihil agere nisi dispositione præuia materiæ. error Algazelis. par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 1. C
Deum non permittere mala fieri vt inde bona eliciat. error Algazelis. par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 1. A
Deum nihil concedere hominibus propter preces ad eum factas. error Alchindi.	pag. 240. col. 1. D
Deum non placari per preces & sacrificia. error Alchindi.	pag. 240. col. 2. A
Deo multa esse impossibilia, vt quod accidens sit sine subiecto. error Rabbi Mos. par. 2. q. 4.	pag. 241. col. 1. A
Deos duos esse, qui sunt rerum principia. alterum bonum, alterum iustum. hæresis Marcionistarum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. C
Deum habere membra humana. hæresis Antropomorphitarum. par. 2. q. 6. nu. 32.	pag. 244. col. 2. A
Deum non facere mala pænæ. hæresis Colluthianorum. par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 1. B
Deum creasse mala. hæresis Florinianorum. par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 1. C
Deos tres esse in Trinitate. hæresis Tritheitarum. par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 2. E
Deum habere multas essentias. error Raym. Lull. par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 2. E
Dei essentiam essentiare, & naturam naturare, &c. Raym. Lull. assertio.	pag. 255. col. 2. E
Deo naturale esse sicut intelligere & amare, ita bonificare, & æternificare. error eiusdem.	pag. 256. col. 1. B
Dei substantiam se habere vt suppositum æternans, vt de se producat æternum bonum.	pag. 256. col. 1. B
Dei patris essentiam generare filium. hæresis eiusdem.	pag. 256. col. 1. D
Dei filij essentiam totam genitam esse. hæresis eiusdem. eadem. q. 9.	pag. 256. col. 1. E
Deum patrem esse patrem æternitatis.	pag. 256. col. 1. D
Deum patrem esse multiplicabilem.	pag. 256. col. 1. E
Deum qui est filius deitatis esse patrem hominis deificati, &c. hæresis eiusdem.	pag. 256. col. 2. A
Deum post peccatum hominis in mundo populum non habuisse. Art. 58. Raym. p. 2. q. 9.	pag. 258. col. 1. C
Deum non posse adiuuare peccatorem, dum suum intelligibile & amabile sunt infirma. Artic. 60. Raym.	pag. 258. col. 1. D
Deo aquæ placere mala atque bona. hæresis. par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. C
Deum patrem solum esse optimum, filium esse bonum in primo gradu, spiritum sanctum in secundum. hæresis.	pag. 264. col. 1. A
Deos duos esse, vnum benignum inuisibilem, creatorem, & alterum malignum, creatorem visibilem. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13.	pag. 273. col. 2. E
Dei filium	Assumpsisse humanam naturam in sua essentia, assumpsisse hominem.
	Esse in patre vt in sua imagine.
	Esse filium paternæ essentia.
	Habere vt propria, quæ sunt propria patris.
	Dicta sunt doctorum Græcorum, sane accipienda. par. 2. q. 18.
Deum fecisse hominem Deum, Verba sunt S. Athanasij declarata à S. Thoma. 2. par. q. 18.	pag. 303. col. 2. E
Differentiam maiorem esse inter naturam diuinam, & humanam in Christo, quā sit aliqua differentia inter creatorem, & creaturam. Artic. 42. Raymundi Lulli par. 2. q. 9.	pag. 257. col. 1. E. c. 2. A
Dispensari non posse à Papa in voto castitatis ex aliqua etiam yrgentissima causa Begardorum error 31. par. 2. q. 15.	pag. 284. col. 1. C
Diuinæ perfectiones, vt sanctitas, bonitas, &c. non dicere in Deo aliquid positue, sed per remotionem. erro. Auicennæ. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 2. C
Et Archindi.	pag. 240. col. 1. E
Diuinæ personas distingui maiori distinctione, quæ possit esse. error Raymundi Lulli.	pag. 256. col. 2. D
Diuinæ personæ quatenus sunt vna essentia, ita sunt veraciter homo p incarnationē, sicut filius.	pag. 256. col. 2. E
Diuinam essentiam genitam esse in filio, spiratam in Spiritu sancto conceptam & natā de Virgine, factam hominem. Dicta sunt S. Athanasij piè exponenda. 2. par. q. 18.	pag. 303. col. 2. D. E
Diuitatem factam esse hominem. Verba sunt S. Athanasij.	pag. 303. col. 2. E
Docere alios spiritualia nullum simplicem hominem esse idoneum, nisi qui pedibus nudis incedat. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. C

E

Ecclesiam, cui Romanus Pontifex potest, esse Ecclesiam carnalem, sceleribus maculatam,

Index completens.

ham, &c. hæresis Begardorum & Beguinorum. par. 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. C
Et par. 2. q. 16.	pag. 291. col. 1. E
Ecclesiam nondum reperisse filios, &c. error Ioan. de Parma, par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. C
Ecclesiam Romanam non esse Dei Ecclesiam, sed reprobata. hæresis Pseudo apostolorum.	pag. 269. col. 1. E
par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 1. E
Ecclesiam Romanam esse meretricem, quæ a fide apostatauit. hæresis Pseudoapostolorum.	pag. 274. col. 1. A
Et Manichæorum nouorum. par. 2. q. 13.	pag. 270. col. 1. B
Ecclesiam consecratam non plus valere ad orandum Deum, quàm stabulum porcorum hæresis Pseudo apostolorum. par. 2. q. 12.	pag. 291. col. 1. E
Ecclesiam spiritualement & veram esse ipsos, Begardos. hæresis Begardorum & Beguinorum. par. 2. quæst. 16.	pag. 265. col. 2. C
Eleemolyna magis repræsentari passionem Christi, quàm in sacramento altaris. error Arnaldi.	pag. 254. col. 2. B
par. 2. q. 11.	pag. 254. col. 2. B
Euangelium Christi non esse euangelium regni, nec ædificatorium. hæresis Ioan. de Parma.	pag. 254. col. 2. B
par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. B
Euangelio Christi aliud euangelium successurum. hæresis eiusdem.	pag. 254. col. 2. B
Euangelium Christi neminem ad perfectum perducere. hæresis eiusdem. ibi.	pag. 254. col. 2. B
Eucharistiæ sacramento realem sui corporis præsentiam subtrahere D. N. Iesum Christum, si in lutum proijciatur: vel si.	
A Bruto sumatur, aut corrodat. vel	
Cum primum dentibus sumentium teritur errores damnati. par. 1.	p. 44. c. 1. A. B. C. D
Eucharistiæ sacramentum non continere verum corpus & sanguinem D. N. Iesu Christi hæresis Berengarij. par. 2. q. 6.	pag. 246. c. 1. B. C.
Eucharistiæ sacratissimæ, cum adoranda proponitur, non esse assurgendum. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. E
Eucharistiam confici non posse in azimo, sed tantum in pane fermentato. Græcorum est hæresis.	pag. 303. col. 2. B
par. 2. q. 15.	

F

F idei articulum esse ut credat unusquisque se membrum Christi esse. error Almarici. par. 2. quæst. 7.	pag. 248. col. 2. E
Fidei articulos omnes, & ecclesiæ sacramenta posse rationibus demonstratiuis probari. error Raymundi Lulli. par. 2. q. 9.	pag. 260. c. 1. D. E
Fidem errare posse, &c. error Raymundi Lulli.	pag. 260. col. 1. E
Fidelem esse non posse qui sit sine charitate. hæresis par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. D
Fidei symbolum non esse recipiendum. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 279. col. 1. C
Fidem non esse nobis per Angelos ministratam. Dictum est S. Athanasij congrue interpretandum.	pag. 304. col. 1. A
par. 2. q. 18.	pag. 244. col. 2. D
Filium Dei esse Patri dissimilem, &c. hæresis Aetianorum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. C
Filium Dei non posse videre Patrem, nec Spiritum sanctum videre Filium. hæresis Origenianorum. par. 2. q. 6.	pag. 246. col. 1. A
Filium Dei non esse Patri coæternum & eiusdem naturæ cum Patre. hæresis Arrij. parte. 2. quæstio. 6.	pag. 245. col. 2. D
Filium esse in in Patre ut uas minus in maiore. hæresis Metangismontarum.	pag. 257. col. 1. A
Filium Dei cum accepit naturam humanam, produxisse personam hominem in sua persona. Ar- tic. 32. Raymundi Lulli. par. 2. q. 9.	pag. 257. col. 2. E
Filium Dei esse bonum ratione bonitatis Mariæ, quæ est bona per naturam. hæresis Raymundi Lulli ibidem.	pag. 239. col. 2. B
Formas omnes esse a datore formarum, videlicet, ab ultima intelligentia. error Auicennæ. par. 2. quæst. 4.	pag. 241. col. 1. B
Fornicationem simplicem non esse de iure naturæ malam & peccatum, sed propter inobedientiam legis. error Rabi Moysis. par. 2. q. 4. num. 11.	pag. 267. col. 1. E
Francisci sanctissimi habitum gestantem non posse damnari. error Arnaldi Montanerij. par. 2. quæst. 11.	pag. 267. col. 1. E
Franciscum sanctissimum semel singulis annis, descendere in Purgatorium, &c.	pag. 282. col. 2. A
Francisci regula est illa vita, quam Christus in hoc mundo seruauit. error Begardorum. 6. par. 2. quæst. 15.	pag. 282. col. 2. B
Francisci regulam esse Euangelium Christi. Begardorum error ix.	pag. 282. col. 2. C
Francisci regulæ nihil addi vel adimi posse a Papa, &c. Begardorum error xi.	pag. 240. col. 1. D
Futurorum ac præteritorum notitiam plene haberi posse ex cognitione cælestium corporum. error. Alchindi par. 2. q. 4.	

Hæreses & errores. bnl

G

- G**enerationem & corruptionem neque incipisse vnquam, neq; desitutam. error Aristotelis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. D
- Gondissaluum hæresiarcham esse Dei filium in calis ab æterno genitum; hæresis Nicolai de Calabria. par. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. B
- Gondissaluum prædictum nunquam moriturum. pag. 266. col. 2. C
- Gondissaluum suis orationibus in die iudicii liberaturum omnes damnatos. hæresis eiusdem. pag. 266. col. 2. C
- Græcorum recessum ab Ecclesia Romana fuisse bonum. hæresis Ioannis de Parma parte 2. quæst. 9. pag. 254. col. 2. E
- Græcos magis ambulare secundum spiritum quàm Latinos. error. pag. 253. col. 1. A
- Gregorium XI. qui doctrinam Raymundi Lulli ut hereticam in multis articulis damnauit, turpiter errasse. error xi. Lullistarum. par. 2. q. 9. pag. 261. c. 1. B. C

H

- H**æresi deserta ad Ecclesiam redeuntes non esse recipiendos. hæresis Luciferianorum. par. 2. quæst. 6. pag. 245. col. 1. D
- Hæreticos interficientes esse vitiosos, &c. error Raymundi Lulli. par. 2. q. 9. pag. 260. col. 2. A
- Hæreses de se non esse dogmata hæreticorum Arrii, Sabellij, & cæterorum, nisi apud eum qui illa elegit animo pertinaci. Articulus damnatus. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. E
- Hominem primum non dari. error Aristotelis. par. 2. q. 4. pag. 338. col. 2. E
- Homini perfectionem totam & scientiam manare ab intelligentia vltima. hæresis Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
- Hominem per vires naturæ posse vitare omnia peccata, & adimplere omnia monita Prophetarum. error Rabbi Mosi. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B
- Hominem quantumuis peccatorem posse qua hora voluerit esse amicū Dei. Ar. 62. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. E
- Hominem consequi posse uirtutem pro sua voluntate. Art. 65. Raymundi. pag. 258. col. 2. A
- Hominem posse habere de spe & charitate quantum voluerit. Art. 69. Raymundi. pag. 258. col. 2. B
- Hominem per virtutes morales posse peruenire ad salutem, & habere tantam gloriam in paradiso, quantum voluerit. Artic. 70. eiusdem. pag. 258. col. 2. B
- Hominem peccare si non faciat totum bonum quod potest. Arti. 73. Raymundi. pag. 258. col. 2. D
- Homines ferme omnes futuros saluos. Artic. 76. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E
- Homines omnes obligari ad matrimonium vel ad religionem. Art. 91. Raym. par. 2. q. 9. pag. 259. col. 2. E
- Hominem damnare ad mortem nunquam licere. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
- Hostia consecrata si cadat vel proijciatur in lutum, desinere in ea esse corpus Christi: Et si a mure aut bruto sumatur; Item
- Cum primum dentibus teritur. Articuli damnati. par. 2. q. 10. pag. 263. c. 1. B. C
- Humanum esse nobilius esse quam angelicum. Artic. 33. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 1. B
- Humana natura si potuisset, repugnasset incarnationi filij Dei. Art. 36. eiusdem. pag. 257. col. 1. C
- Humanam Christi naturam Deo in omnibus bonis æquari. hæresis Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

I

- I**maginem primi parentis a Christo amotam fuisse Dictum est S. Athanasij apte intelligendum par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. E
- Immunditiam corporis, interiorem animi immunditiam patefacere. error Phariseorū. parte 2. quæst. 5. pag. 242. col. 2. B
- Impeccabilem redi posse hominem in hac vita. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
- Indulgentiam peccatorum nihil aliud impedire posse, quam desperationem. Artic. 75. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
- Indulgentias nullius valoris esse. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. D
- Infidelium conuersionem qui totis viribus non procurat, errare, & esse sine charitate. Arti. 74. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
- Inimicos odisse licitum esse, error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
- Inobedientem præceptis Dei vel Ecclesiæ censendum esse hæreticum. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
- Intellectum vnum esse in omnibus hominibus. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 259. col. 1. C
- Intelligentiam superiorem creare inferiorem. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
- Intelligentias non esse prauitatis & malitiæ capaces. error Auicenne. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
- Intelligentias tot esse, quot orbes cælestes, error Auerrois. & Arist. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. C
- Intelligentias esse tantum decem error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A

Intelli-

Index complet ens

Intelligentiam ultimā præesse omnibus inferioribus rebus. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
 Intellectualem naturam esse naturaliter in seipsa beatam. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 248. col. 2. D
 Ioachim Abbatis doctrinam excellere doctrinam Christi. hæresis Ioannis de Parma. par. 2. qua-
 stione 9. pag. 254. col. 2. A
 Iocannem xxij. factum fuisse hæreticum in condendo constitutionem. Quorundam. Begardorū
 error 14. par. 2. q. 15. pag. 284. col. 1. D
 Iudicij die non comparituros omnes homines ante Christum ut reddant rationem, &c. hæresis.
 par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. D
 Iudæ desperationem tantum placuisse Christo, quantum Petri contritionem. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
 Iudæos in iudaismo perseverantes liberandos, &c. error Ioannis de Parma. p. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. C
 Iurare nunquam licitum esse. hæresis Begardorum & Valdensium. par. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. E
 Et parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
 Et parte secunda, q. 16. pag. 291. col. 2. C
 Iustificationem hominis per circumcisionem & opera legis fieri. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

L

L Laicos non teneri aliquem articulum explicite credere. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
 Laicos tam viros, quam mulieres, qui sint de secta ipsorum, posse cōsecrare, & confessiones
 audire. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. p. 278. c. 2. C. D. E
 Legem veterem cum Euangelio debere servari. hæresi Hebionitarum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C
 Liberum arbitrium hominis suis viribus posse diuina mandata implere. hæresis Pelagij. parte 2.
 quest. 6. pag. 245. col. 2. B
 Libidini plene satisfaciendum esse, cum stimuli carnis infestant. hæresis Valdensiū. par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. B
 Lotiones corporis munditiam a peccati inducere. error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B
 Et Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
 Lullistas per doctrinam Raymūdi reducturos alios ad fidem catholicam. error 16. Lullistarum
 par. 2. q. 9. pag. 261. col. 1. A

M

M Ala in mundo prouenire de necessitate materiæ. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
 Mali esse naturam quandam, & Deum malum. hæresis Manicheorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
 Mala tantum placere Deo, quantum bona. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
 Mandata Dei ab homine posse per sola vires naturæ impleri. hæresis Pelagij. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
 Mahometis sectam esse æque catholicam, atque Christi fidem. hæresis. par. 2. q. 21. pag. 264. col. 1. A
 Mahometem fuisse sanctum Dei prophetam. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
 Mare ubi nunc est, aliquando fuisse siccum, & contra propter motus eternitatem. error Aristo-
 lis. par. 2. q. 4. nu. 10. pag. 238. col. 2. D
 Mariam sanctissimam post Christi ortum Ioseph fuisse commixtam. hæresis Antidicomaritarū
 & Heluidij. par. 2. q. 6. nu. 46. & 57. pag. 245. c. 1. B. E
 Mariam non Dei, sed Christi vel hominis tantum matrem dicendam. hæresis Nectorij. par. 2.
 q. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. B
 Mariam Virglnem esse bonam per naturam, & habere proprietatē per seipsam faciendi bonū.
 Articulus 51. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. E
 Mariam relaxare culpas, & peccata, & donare virtutes & merita, fidem, spem & charitatem. Ar-
 tic. 52. Raymundi. pag. 257. col. 2. E
 Marię voluntatem fuisse contra iustitiam, stultam, & inobedientem, quia nō dilexit filij sui mor-
 tem. Arti. 53. Raymundi. pag. 258. col. 1. A
 Mariam Virginem nec profecisse, nec proficere potuisse in gratia: nec aliud gratiæ in die Pen-
 tecostes consecutam. Artic. dam. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. C
 Mariam non fuisse mulierem & veram matrem Christi. hæresis Manicheorum recentiorum.
 par. 1. q. 13. pag. 274. col. 2. A
 Martyrij desiderio licere se ipsos occidere. hæresis Circuncellionum. par. 2. q. 6. nu. 53. pag. 245. col. 1. C
 Materiam necessario requiri in omni factione noua. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. D
 Materiam non fuisse a Deo conditam. hæresis Hermogenianorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
 Matrimonium esse malum & illicitum. hæresis Durandi de Baldach. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E
 Matrimonij & virginitatis nullam esse distantiam. hæresis Iovinianistarum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. E
 Mentem esse Deum, opinio fuit Meliū & Varronis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. E
 Mentiri licere contra proprium iuramentum, & sectam suam quantum possunt occultare. hære-
 sis Pseudoapostolorum. p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. B
 Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. C
 Messiam verum in lege promissum nondum venisse. error Iudæorum. par. 2. q. 21. pag. 308. col. 1. A

Miseri-

Hæreses & errores.

- Misericordiæ opus magis placere Deo quàm sacrificium altaris. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. B
- Missas post mortem celebrari curantes non facere opus charitatis error. Arnaldi. pa. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. B
- Missæ sacrificiū nihil ab homine de suo offerri, ne propriam quidem voluntatem. propositio Arnaldi. pag. 265. col. 2. C
- Missæ sacrificio Deum opere non laudari, sed ore tantum. error Arnaldi. pag. 265. col. 2. C
- Motum & tempus nunquam incēpisse, & in æternum duraturum. Aristotelis, & aliorum mul-
torum error fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B
- Mulieris osculum esse mortale peccatum, nō autem concubitum cum ea. hæresis Begardorum.
par. 2. q. 7. pag. 249. col. 1. E
- Mulierem nunquam esse ab homine tangendam. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. D
- Multitudinem esse non posse immediate ab vno. error Auicennæ. par. 2. q. 4. nu. 3. pag. 239. col. 1. E
- Et Algazelis, eadem q. pag. 239. col. 2. E
- Mundum nunquam incēpisse, sed fuisse ab æterno. error Aristotelis & aliorum philosopho-
rum. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. C
- Mundum non regi diuina prouidentia. error philosophorum fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A
- Mundi innouationem nullam futuram esse error Rabbi Mosi. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. E
- Mundum non a Deo, sed ab Angelis pactum. hæresis Menandri. par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
- Mundum propter peccatum primi hominis fuisse corruptum etiam quantum ad Angelos Artic.
55. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. c. 1. A. B
- Mundi finem futurum anno Domini 1335. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. D

N

- N**ecessario euenire cuncta, vt nihil sperandum sit aut timendum. error Alchindi. par. 2. quæ-
stione 4. pag. 240. col. 1. D
- Negantes Deum ore tantum metu suppliciorum, non peccare. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
- Noctis vigilas culpandas esse. hæresis Nyctag. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
- Nuditatem Adami imitandam. hæresis Adamianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
- Nudos simul iacere posse in eodem lecto, & se mutuo tangere in quauis parte, & deosculari ab-
que peccato quemlibet virum & mulierem. hæresis Dulcini & Pseudoapostolorum. parte 2.
quæst. 12. pag. 270. col. 1. A

O

- O**bedientiam se nulli hominum debere, nec etiam Romano Pontifici hæresis Pseudoapo-
stolorum. par. q. 12. pag. 269. col. 2. B
- Occidere hominem etiam via iuris nunquam licere. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
- Orationes elemosynas, & huiusmodi sub ordine naturæ comprehendere. error Auicennæ. parte
2. quæst. 4. pag. 239. col. 2. D
- Orationes ad Deum effusas naturali quadam vi verborum & desiderij humani efficaces esse. er-
ror Alchindi. ibi. pag. 240. col. 1. D
- Orantem Deum sine charitate facere graue malum. Artic. 63. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. E
- Orationes & suffragia, quæ fiunt pro defunctis nihil eis prodesse. hæresis Valdensiū. par. 2. quæ-
stio. 14. pag. 279. col. 1. A
- Orationes nullas dicendas præter orationem Dominicam, Pater noster. hæresis Valdensium. pag. 279. col. 1. C
- Ordine alio quocunque deserto transiri posse licite ad eorum ordinem. error 7. Pseudoapostolo-
rum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. B
- Ordines religiosorum sacerdotum & prælatorum esse ad detrimētum fidei. hæresis Pseudoapo-
stolorum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. E
- Oua, carnes, & caseum nunquam comedenda. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13. error 12. pag. 274. col. 2. B

P

- P**anem solum & caseum Deo esse offerendum. hæresis Artotyritarum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
- Papam esse Vicarium B. Petri. Artic. 54. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. A
- Papales consultationes solam humanorum operum scientiam continere, error Arnaldi. part. 2.
quæst. 11. pag. 265. col. 2. C
- Papam non posse a peccatis absolueret, nisi esset par, Petro in sanctitate hæresis Pseudoapostolo-
rum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. D
- Papam non posse eos excommunicare, nec eis quicquam præcipere. hæresis Pseudoapostolorū.
ibidem. pag. 269. col. 2. B
- Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. B
- Papam & prælatos diuitias habentes non esse pastores, Ecclesiæ, nec eis obediendum. hæ-
resis

Index completens

resis Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 279. col. 1. D
Papam nō posse dispensare, vt aliquid in communi seruetur pro tempore futuro a fratribus Minoribus. Begardorum error 13. par. 2. q. 13.	pag. 282. col. 2. D
Papam esse minorem Antichristum præcursores maioris. Begardorum hæresis. par. 2. q. 15.	pag. 286. col. 1. A
Paruulos non posse regnum cœlorum habere. hæresis Hierachitarum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. B
Pascha cum Iudæis obseruandum luna quartadecima. hæresis Ieffarescedecitarum. par. 2. quæstio. 6.	pag. 245. col. 2. B
Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse vnum Deum, non dictos in aliquo. Artic. 22. Raymundi. par. 2. q. 9.	pag. 256. col. 2. B
Paupertatem euangelicam requirere, vt nihil omnino habeatur. Begardorum error part. 2. quæstio. 15.	pag. 282. c. 1. D. E
Paupertatis euangelicæ perfectionem imminuit habere aliquid in communi. Begardorum error tertius, eadem par. & q.	pag. 282. col. 1. E
Peccata omnia paria & æqualia esse. fuit error Stoicorum. par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 1. D
Peccata omnia per vires naturæ vitari posse ab homine absq; Dei auxilio. error Rabbi Mosis. par. 2. q. 4.	pag. 241. col. 1. B
Peccatorum veniam pœnitentibus non concedendam. hæresis Catharorum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. E
Peccatum nullum imputari manentibus in fide. hæresis Aetij, & Eunomiani. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. D
Peccata ex sua natura, vt stupra & adulteria, fieri posse sine culpa, &c. hæresis Almarici. parte 2. quæst. 7.	pag. 249. col. 1. B
Peccatis obnoxium non habere ius in aliqua creatura. Artic. 57. Ray. par. 2. q. 9.	pag. 258. col. 1. B
Peccantem mortaliter vere & proprie hæreticum esse. hæresis. par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. C
Peccantem, dum peccat, conformare suam voluntatem diuinæ voluntati. hæresis.	pag. 263. col. 2. C
Peccantibus Deum nunquam comminatum fuisse æternam damnationem, sed præbentibus malum exemplum. hæresis Arnaldi. par. 2. q. 11. error 14.	pag. 265. col. 2. D
Perfectionis gradum tam eminentem acquiri hic ab homine posse, vt vltius progredi nō possit, & reddatur impcabilis. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. C
Perfectionis huiusmodi gradum affecuto non esse opus ieiunare, vel orare. hæresis Begard.	Ibidem
Perfectionis præfatæ gradum cum quis adeptus fuerit, cum amplius non subijci præceptis humanis. hæresis Begardorum.	Ibidem D
Perfectione Apostolis se pares esse. error 5. Pseudoapostolorum. par. 2. q. 13.	pag. 269. col. 2. A
Personam eandem esse Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum. hæresis Noeti & Sabelij, parte 2. quæst. 6.	pag. 244. col. 2. E
Personas diuinas vnum esse vnitatem collectivam, non autem essentiam. hæresis Abbatis Ioachim, par. 2. q. 7.	pag. 248. col. 2. D
Personas diuinas non posse aliquid agere intrinsecè vnā sine alijs. Articulus 32. Raymundi. par. 2. q. 9.	pag. 256. col. 2. C
Personas diuinas distinguere maiori distinctione, quæ possit esse. Artic. 25. eiusdem.	Ibidem
Petri Ioannis doctrinam totam esse veram, & catholicam. Begardorum error. par. 2. q. 15.	pag. 284. col. 2. B
Petrum Ioannem sanctum esse, & Doctoribus ecclesiæ preferendum Begard. error 37. 38.	pag. 248. col. 2. B
Petrum Ioannem verum dixisse, cum asseruit, quod Christus viuebat, quando vnus militum læcea latus eius aperuit. hæresis Begardorum.	Ibidem C
Petri Ioannis doctrinam reiicientes esse hæreticos. Begardorum error 41. 42.	pag. 284. col. 2. E
Philosophiæ studium condemnandum. error Arnaldi. p. 2. q. 11.	pag. 265. col. 2. A
Pœnitentiam veram esse in sectam eorum se transferre. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 14.	pag. 274. col. 1. D
Potestatem a Christo datam Petro in se translatam. hæresis Pseudoapostolorum. par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 1. E
Præceptum nullum impleri posse in hac vita. hæresis. par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. D
Prædicatores vltimi status mundi, futuros auctoritate & dignitate maiores, quàm prædicatores primitiue ecclesiæ. Assertio temeraria Ioannis de Parma. par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 2. B
Principium primum efficere non posse immediate multitudinem. error Auicennæ. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. E
Prophetiam esse naturalem, & ab vltima intelligentia proficisci. error Auicennæ. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 2. C
Et Algazelis ibidem. nu. 16.	pag. 240. col. 1. C
Prophetiæ gratiam ex hominum dispositione naturali dari. error Rabbi Mosis. ibidem.	pag. 241. col. 1. A
Proprium quicquam nemini habere licere. hæresis Apostolicorum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. B
Prouidentia diuinæ non subdi hæc inferiora. error Auerrois. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. C
Prouidentia diuinæ non subijci singularia, sed species. error Rabbi Mosis. par. 2. q. 4. nu. 8.	pag. 241. col. 1. A
Proximum a nobis amari debere quantum nos ipsos. Artic. Raymundi. par. 2. q. 9.	pag. 258. col. 2. E
Purgatorium post hanc vitam non dari. hæresis Valdensium. par. 2. q. 4.	pag. 279. col. 1. A

R

Raymundi Lulli doctrinam per reuelationem Christi fuisse. error Lullistarum. par. 2. q. 9.	pag. 260. col. 2. E
Raymundi doctrinam omnium aliorum doctrinam excellere. error 2. Lullistarum.	pag. 260. col. 2. E
Raymundi	

Hæreses & errores.

Raymundi doctrinam solam perpetuo duraturam, &c. error 5. Lullistarum.	pag. 265. col. 1. A.
Regimen Ecclesię committendum in tertio statu mundi aliquibus de ordine Monachorum. ad tertio temeraria Ioannis de Parma. par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 2. A
Religiosos non teneri se morti exponere pro defensione fidei. error Ioannis de Parma, parte 2. quæst. 9.	pag. 255. col. 1. A
Religiones omnes tempore Antichristi destructas iri, excepto ordine S. Francisci. Beguinorum error. par. 2. q. 15.	pag. 285. col. 1. E
Rerum generationem ex atomis fieri. opinio quorundam philosophorum fuit. par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. A
Resurrectionem mortuorum esse impossibilem. error Aristotelis. par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. D
Rurrectionem mortuorum esse futuram negabant Sadducei, par. 2. q. 5.	pag. 242. col. 2. C
Et Manichæi, par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 2. B
Revelationem factam Cyrillo præferendam scripturis sacris. error Arnaldi. par. 2. q. 11.	pag. 265. col. 2. B
Romanam ecclesiam esse meretricem magnam, Babylonem, & Synagogā satanæ. hæresis Petri Ioannis. par. 2. q. 9.	pag. 253. c. 1. C. D
Romanā ecclesiam reiiciendam esse, sicut reiecta fuit Synagoga. Beguinorum error parte 2. quæst. 15.	pag. 285. col. 1. B
Romanum Pontificem esse mysticum Antichristum. hæresis eiusdem.	pag. 285. col. 2. E
Romanum Pontificem habere intelligentiam litteralem tantum Euangelii, & non spiritualem. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. D
Romanæ ecclesiæ prelatos omnes esse præuaricatores & seductores, &c. error 12. Pseudoapostolorum. par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 2. D
Romano Pontifici se non esse subiectos. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 278. col. 2. B

S

Sacerdotes & alios ecclesię ministros, qui non sunt suæ sectæ, carere potestatem tam ordinis, quam iurisdictionis. hæresis Begardorum. par. 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. D
Et par. 2. quæst. 16.	pag. 291. col. 2. A
Sacerdotes rite ordinatos non posse conficere aut conferre sacramenta, si sint in peccato mortali. hæresis Begardorum. par. 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. E
Et Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 278. col. 2. D
Sacramenta nouæ legis usque ad Almarici tempus durasse, & non ultra. hæresis Almarici, parte 2. quæst. 7.	pag. 249. col. 1. A
Sacramenta nostra vana esse atque inania hæresis Manichæorum nouorum. par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 1. B
Sacrificia Deo oblata vi sua naturali esse efficacia ad effectus, pro quibus fiunt. error Alchindi. par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 2. A
Sanguinem Christi in Cruce fufum seiunctū fuisse a diuinitate. hæresis damnata, parte 2. quæstio. 10.	pag. 262. col. 2. E
Saluari neminem posse qui non sit de secta ipsorum. hæresis Pseudoapostolorum. parte secunda, quæst. 12.	pag. 269. col. 2. C
Saluari neminem posse, qui Romanæ ecclesiæ fidem profiteatur. hæresis Manichæorum, parte 2. quæst. 13.	pag. 274. c. 1. D. E
Sanctos in cælo non orare pro nobis. nec eorum imploranda esse suffragia. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 279. c. 1. A. B
Sanctorum in honorem non debere dies festos celebrari. hæresis Valdensium.	pag. 279. col. 1. B
Sanctorum miracula reprobanda, tanquam fictitia. hæresis Valdensium.	pag. 279. col. 1. B
Schismaticos esse Apostolos, & omnes Beatos. hæresis par. 2. q. 10.	pag. 264. col. 1. A
Schismaticum esse, perfectus esse, quàm esse catholicum. hæresis.	pag. 264. col. 1. A
Seraphim docente Paulo aliqua didicisse verba sunt Cyrilli caute intelligenda. par. 2. q. 18.	pag. 304. col. 1. A
Serpentem esse veneratione dignum, &c. hæresis Ophitarum. par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. E
Seth Adami filium esse D. N. Iesum Christum. hæresis Sethianorum. par. 2. q. 6. nu. 16.	pag. 244. col. 1. B
Spiritus sancti gratiam emi pecunia posse; hæresis Simonis Magi. par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. B
Spiritus sancti aduentu non in apostolos, sed in se factum. hæresis Cataphryg.	pag. 244. col. 1. D
Spiritum sanctum non esse Deum hæresis Macedonij. par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 1. A
Spiritum sanctum Patre Filioque minorem. hæresis Donatistarum. par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 1. C
Spiritus sancti gratiam adeo vigisse tempore Almarici, ut sine actu quocūque exteriori saluari quilibet posset. hæresis Almarici par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 1. A
Spiritum sanctum procedere a Patre, & Filio tanquam a duabus principijs, hæresis. parte secunda. q. 7.	pag. 249. c. 1. D. E
Spiritum sanctum aliquid recipere ab Ecclesia, sicut Christus in quantum homo, accepit a Spiritu sancto. hæresis Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. error. 18.	pag. 255. col. 1. C
Spiritum sanctum assumpturum esse carnem humanā. hæresis Nicolai de Calabria, parte secunda. q. 11.	pag. 266. col. 2. C

Spi ritum

Index complectens Hæreses & errores.

Spiritum sanctum a solo Patre procedere, & non a Filio, hæresis fuit Græcorum. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B
 | Esse imaginem & verbum Filij,
 | Esse in medio Patris, & Filij,
Spiritum sanctum | Operari per Filium,
 | Non misisse Filium.
 | Nomine Christi intelligi. Assertionem sunt quorundam Sanctorum Græcorum minus limitatæ. par. 2. q. 18. pag. 303. c. 2. D. F
Statum quendam tertium mundi futurum, in quo omnia præcedentia refutabuntur. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. C
Statum perfectiorem, qui sit in Ecclesia Dei, esse statum Fratrum Minorum, Begardorū error 19. par. 2. q. 15. pag. 283. col. 1. C

T

Testamentum vetus esse reiiciendum. hæresis Seuerianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
Testamentum nouum euacuatum iri nec duraturum esse ultra annum Christi 1260. hæresis Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B
Traditiones & ordinationes humanas esse mandatis diuinis præferendas. error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A
Trinitatem diuinam personarum negat & irridiet Rabbi Moses. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. C

V

Valdenses viros & mulieres nullo sacro ordine insignitos posse confessiones audire, & c. hæresis ipsorum est. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. E. & 279. col. 1. A
Variabile nullum esse posse a Deo immediate. error Auicennæ. par. 2. q. 4. nu. 3. pag. 239. col. 1. D
Venereorum ac ciborum vsum in paradiso futurum esse. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Verbum in diuinis ac spiritū sumi tantum essentialiter, & non personaliter. error Rabbi Moses par. 2. q. 4. pag. 240. c. 2. D. E
Verbum non esse Deum. hæresis Alogiorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
Verbum in Christo est anima, & conuertitur cum anima. Art. 43. Raym. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. A
Verbum mediante anima Christi comprehendit, & non immediate. Artic. 44. Raym. Ibi. pag. 257. c. 2. A. B
Viduas, nupserunt, vt adulteras habendas. hæresis Catharorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E
Vini potum illicitum esse. hæresis Seueri, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
Virtutem nullam haberi posse sine charitate. Arti. 77. Raym. Lulli, par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E
Virtutum actibus intendere, esse hominis imperfecti. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. E
Visionem Dei, quam habent beati, non esse visionem intuitiuam & facilem. hæresis. p. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. C
Visionem Dei facilem, quam habent beati, non duraturam perpetuo. hæresis. par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. A
Vitam actiuam non esse modo fructuosam. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. B
Vitam æternam sine charitate obtineri posse. hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D
Vitam siue voto perfectiorem esse, quam viuere cum voto. error 17. Pseudoapostolorum, par. 2. quæst. 10. pag. 270. col. 1. A
Voluntatem hominis nunquam de facto a Deo immutari. error Rabbi Moses. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B
Vsuram exercere non esse peccatum. hæresis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
Vxorem dimittere licet e etiam præter causam fornicationis. error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B
Vxorem ita dimissam posse alij nubere. error Phariseorum. Ibidem. pag. 249. col. 2. B
Vxorem alterius, eo viuente sibi in coniugem accipere, licitum esse. error Herodianorum. par. 2. quæst. 5. pag. 242. col. 2. D
Vxores haberi posse communes. hæresis. Nicolaitarum. par. 2. q. 6. pag. 253. col. 2. C

F I N I S.

EPISTOLA IN LIBRVM
VOCATIVM DIRECTORIVM
INQVISITORVM.

COMPILATVM PER FRATREM NICOLAV M
Eymerici, ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacræ Theo-
logiæ Magistrum, Capellanum Domini
nostri Papæ,

*Ac in terris Domini Regis Aragonie Inquisitorem
heretice prauitatis.*

RATER Nicolaus Eymerici Ordinis Fratrum Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magister, indignus Sanctissimi domini nostri Papæ Capellanus, ac Inquisitor hæreticæ prauitatis in omnibus Regnis & terris Serenissimi Principis Domini Regis Aragonum dñi subiectis, a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiusdem ordinis in Christi visceribus prædilectis, vniuersis & singulis Commissarijs, vicarijsque nostris in terris & regnis præfatis ad peragenda sanctę fidei negotia destinatis.

Salutem, & prauitatis hæreticæ labem feruenti spiritu extirpare.

E pia sanctæ Inquisitionis negotia cœtui fidelium quamplurimum necessaria ad damnatam extirpandam detestabilem hæreticam prauitatem, atque ad approbatam complantandam irrefragabilem catholicam veritatem per nos Inquisitorem vestris paternitatibus venerandis commissa, auctoritate Apostolica præfata exequenda, propter † summorum Pontificum, canonum, catholicorum Imperatorum, legum, utrorumque extrauagantium, constitutionum istorum & illorum apparatus, & glossarum, Apostolicarum litterarum, cœterorum dominorum tam spiritualium, quam temporalium priuilegiorum & indultorum, ac Sedis Apostolicæ legatorum, ipsiusque Ecclesiæ prælatorum prouincialium ad Inquisitores labis eiusdem consiliorum, cœterorumque omnium librorum aliorum necessariorum, hinc inde disperforum pro exequendo præfato fidei negotio, penuriam & defectum, contingat aliquatenus impediri, seu potius retardari: aut (quod absit) uestras paternitates in Inquisitionibus faciendis, processibus conficiendis, poenitentijs imponendis, sententijs proferendis, cæterisque dependentibus, contingentibus emergentibus ex eisdem, in prosecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotij oberrare. Et ne vberem, florentemque Ecclesiam, vineam inquam Domini Sabaoth, quam summi patris dextera complantauit, quam eiusdem patris filius proprii ac viuifici vnda cruoris uberius irrigauit; quam ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusque donis intimius

A fœcundauit

† Institutum
auctoris in
hoc opere cō
ficiendo.

fecundauit; quam tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandissimis varijsq; priuilegijs sanctius dotauit pariter & ditauit: Aper de sylua, qui est & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei uberes deuastando, ac lacerantes hæresum vepres palmitibus inferendo: Serpensque tortuosus, nostri improbus humani generis inimicus efflans virus; qui est Satanas & Diabolus; eiusdem uineæ Dominicæ palmites inficiat, in fructus virus prauitatis hæreticæ immittendo: Ne etiam in agro ipso Dominico, qui est populus catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus: seminauit miris sanctisq; prædicationibus; discurrit per uilla & castella, docens non sine magnis fationibus: elegit Apostolos, viros utique operarios industrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto, magno illo die iudicii extremo, vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cælesti horreo sancto suo: Sæpionis vulpeculæ intricatæ; quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ; facies habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia in vanitate flaminis superbiæ conueniunt in idipsum, segetem Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morfu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo per uagentur, impetuque validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent, sinceritatē sanctæ fidei catholicæ subtiliter & damnabiliter subuertendo: Ea propter, & ut Inquisitionis negotium cōtra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei orthodoxe, in nostris temporibus vestrisque manibus de bono in melius prosperetur: Præfens opus nostrum nouiter concordatum, vtiliter compaginatū ex præfatis canonibus, legibus, constitutionibus, extrauagantibus, apparatibus, determinationibus, condemnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, cōsulationibus, rñsionib. litteris Apostolicis, priuilegijs, indultis, consilijs, hæreticorum sectis, varijsq; formulis litterarum, commissionum, citationum, excommunicationum, absolutionum, cautionum, purgationum, condemnationum, sententiarum, relaxationum, & alijs Inquisitionis officio necessarijs, hinc inde collectis: ut altera Ruth de spicis hac illac disperfis post tergum merentium, manipulum constringentes compilauimus, edidimus, & confluimus: vestrisq; paternitatibus venerandis, ex causis antefatis, tenore nostrarum litterarum præsentium, destinamus. Quæ quidem compilatio præfens in Partes tres (ut noueritis) est distincta. Nam in prima agitur de fide catholica, ut plantetur. In secunda de prauitate hæretica, ut uitetur. In tertia de officij practica, ut seruetur. Vos igitur, Patres mei charissimi, per omnia merito uenerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate Apostolica destinati: obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus præsentem compilationem deuote suscipiatis, ad illam mentis oculos conuertatis, in illa sedulius studeatis, illam uestris cordibus imprimatis, de illa & eius ueritate firmiter cōfidatis: ab illa & eius sinceritate nullatenus discedatis: per illam uos in iudicialibus uestris actib. dirigatis: illam & theologis & iuris uocatis per uos ad consilia, exponatis: Et secundum illam, & in ea contenta ad imponendas penitentias, ad inferendas, & proferendas sententias procedatis, taliter in huiusmodi uos habentes, quod cedat ad Dei gloriam, & ad Diaboli ignominiam: ad fidei Catholicæ exaltationem, & ad prauitatis hæreticæ depressionem: ad Catholicorum honorem; & hæreticorum ruborem: ad nostri ac uestri augmentum meriti, & ad laudem & exaltationem sanctissimi nominis Domini nostri Iesu Christi: cui est & sit laus, honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Opus diu.
no.

PRIMA

PRIMA PARS DIRECTORII OFFICII INQUISITIONIS

HÆRETICAE PRAVITATIS, ET EST
DE FIDE CATHOLICA,

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI
Pegnæ Sacræ Theologiæ & Iuris vtriusque
Doctōris.

*De summa Trinitate & fide Catholica, de volumine
maiori Decretalium.*

Innocentius III. in Concilio generali. †

Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

† Cap. i. habi
to Romæ a-
pud Latera-
num, anno
1215.

C A P. I.

† Paulo post
adijcitur Bea-
ti Thomæ cō-
mētarius in
hanc Decre-
talem & seq.

IRMITER † credi-
mus, & simpliciter confi-
temur, quod vnus solus
est verus Deus, æternus,
immensus, & incommu-
tabilis, incomprehensi-
bilis, omnipotens, & ineffa-
bilis, Pater, & Filius, &
Spiritus sanctus, tres quidem personæ, sed vna
essentia, substantia seu natura, simplex omnino,
Pater a nullo, Filius a patre solo, ac Spiritus san-
ctus pariter ab vtroque, absque initio, semper, ac
fine; Pater generans, Filius nascens, & Spiritus
sanctus procedēs, consubstantialēs, & coæquales,
& coomnipotentes, & coæterni, vnū vniuersorū
principium, creator omnium visibilium & inui-
sibilium, spiritualium, & corporalium, qui sua
omnipotenti virtute simul ab initio temporis v-
tramque de nihilo condidit creaturam, spiritua-
lem & corporalem, angelicam videlicet & mun-
danam, ac deinde humanam, quasi communem
ex spiritu & corpore cōstitutam. Diabolus enim
& alij Dæmones a Deo quidem natura creati sūt
boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero
diaboli suggestionē peccauit. Hæc sancta Trini-
tas secundum communem essentiam indiuidua,
& secundum personales proprietates discreta,
primo per Moysen & sanctos Prophetas, aliosq;
famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionē
temporum, doctrinam humano generi tribuit sa-
lutarem. Et tandem vnigenitus Dei filius Iesus
Christus, a tota Trinitate communiter incarna-
tus, ex Maria semper virgine Spiritus sancti coo-
peratione conceptus, verus homo factus, ex ani-
ma rationabili & humana carne compositus, vna
in duabus naturis persona, uiam vitæ manifestius
demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatem
sit immortalis & impassibilis, idem ipse secun-

Adum humanitatem factus est mortalis & passibi-
lis. Qui etiā pro salute humani generis, in ligno
crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, re-
surrexit a mortuis, & ascendit in celum, sed descē-
dit in anima, & resurrexit in carne, ascenditq; pa-
riter in vtroque, venturus in fine sæculi, iudicatu-
rus viuos, & mortuos, & redditurus singulis secū-
dum opera sua, tam reprobis, quàm electis, qui
omnes cum suis proprijs resurgent corporibus,
quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera
sua, siue bona fuerint, siue mala, illi cum diabolo
pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam
sempiternam.

B *Tractatur hic de sacramentis ecclesiasticis.*

Vna † vero est fidelium vniuersalis Ecclesia,
extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem
ipse sacerdos est sacrificium Iesus Christus, cu-
ius corpus & sanguis in sacramento altaris sub
speciebus panis & vini veraciter continētur, tran-
substantiatis pane in corpus, & vino in sangui-
nem, potestate diuina, vt ad perficiendum myste-
rium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod acce-
pit ipse de nostro. Et hoc vtrique sacramentum,
nemo potest conficere nisi sacerdos, qui rite fue-
rit ordinatus secundum clauēs Ecclesiæ, quas ip-
se concessit Apostolis, eorumq; successoribus Ie-
sus Christus. Sacramentum vero baptismi (quod
ad Dei inuocationem & indiuiduæ Trinitatis, vi-
delicet Patris, & Filij, & Spiritus sancti, consecra-
tur in aqua) tam paruulis, quàm adultis in forma
Ecclesiæ a quocunque rite collatum proficit ad
salutem. Et si post susceptionem baptismi, quis-
quam prolapsus fuerit in peccatum, per verā po-
testem semper penitentiam reparari. Non solum au-
tem virgines & continentes, verum etiam coniu-
gati per rectam fidem & operationem bonā pla-
centes Deo, ad æternam merentur beatitudinem
peruenire.

† Vide extra-
uagantem Bo-
nifacij octa-
ui incip. Vnā
sacra. & Tur
recremaram.
in summa de
Ecclesiæ, li. j.
c. 6. vbi lucu-
lenter probat
catholicæ Ec-
clesiæ vnitatem.

IDEM † IN EO DEM.

† Idem, scilicet Innocentius iij. in eodem concilio generali Lateranen. cap. 2.

Pater, & filius, & spiritus sanctus, vera unione, non collectiua seu similitudinaria sunt vna essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuitur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant.

C A P. II.

DA M N A M V S a ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de unitate, seu essentia Trinitatis, appellans

ipsum hæreticum & insanum: pro eo quod in suis dixit † sententijs, quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: unde asserit quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quævis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura. Verum unitatem huiusmodi, non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, vnus populus; & multi fideles, vna ecclesia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: &, Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Ille qui plantat, & qui rigat, vnum sunt: & Omnes vnum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, ut sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, ut sint consummati in vnum. Non enim (ut ait) fideles Christi sunt vnum, id est, quædam vna res, quæ communis sit omnibus: sed hoc modo sunt vnū, id est, vna ecclesia: propter catholicæ fidei unitatem: & tandem vnum regnum propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis Apostoli epistola legitur: Quia tres sunt qui testimoniū dant in cælo, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimoniū dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt: sicut in quibusdam codicibus inuenitur. Nos, autem sacro approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro: quod vna quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideo † in Deo solum-

A modo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet, substantia, essentia, seu natura diuina: quæ sola est vniuersorum principium, præter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus sanctus qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: ut secundum orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credantur.

B Pater enim ab æterno filium generando, suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indissolubilis sit: utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioqui desisset esse substantia. Patet ergo, quod sine vlla diminutione Filius nascendo substantiam patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est

C Pater & Filius, nec non & Spiritus sanctus ab utroque procedens. Cum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo (inquiens) ut ipsi sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus: hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur vnio charitatis in gratia: pro personis vero diuinis, ut attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est, ac si diceret manifestius; Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cælestis perfectus est perfectione naturæ, utraque videlicet suo modo, quia inter creatorem & creatum non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus euitetur: In nullo, tamen propter hoc Florensi monasterio (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari, quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutis, maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus etiam & cōdemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, ut eius doctrina, non tam hæretica censenda sit, quam insana.

D inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus euitetur: In nullo, tamen propter hoc Florensi monasterio (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari, quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutis, maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus etiam & cōdemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, ut eius doctrina, non tam hæretica censenda sit, quam insana.

E mater est & magistra. Reprobamus etiam & cōdemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, ut eius doctrina, non tam hæretica censenda sit, quam insana.

COM-

Inquisitorum cum Commentarijs.

COMMENT. I.

Historia ad
intelligendā
decretalem
enarrata.

DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum.] Ad intelligendam hanc decretalem, & glossamata in eam conscripta, breuiter historiam, cuius in ea fit mentio, recensebo. Petrus Lombardus, qui vulgo, Sententiarū Magister dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. senten. dist. 5. iuxta catholicā veritatem asseruit in diuinis tres esse personas inuicem distinctas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: & naturam diuinam eis communem, quæ nec generet nec generetur, nec spiret nec spiretur. Contra hanc sententiam Abbas Ioachim monasterij Florentis, quod est in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens essentiam diuinam generare & generari, spirare & spirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hæreticum appellauit. Hunc Ioachim errorem Innocentius iij. Pont. Max. in generali concilio Lateranensi Romæ anno Domini 1215. celebrato, tanquam hæreticum condemnauit: sententiamq; Petri Lombardi catholice fidei consonā comprobauit. ac tale quidem est decretalis argumentum. b Nos autem sacro approbante concilio.] Hactenus retulit Ioachimi errorem, & rationes, quibus ille utebatur: nunc catholicam veritatem explicat, & docet quomodo intelligendæ sint auctoritates, quas Ioachim ad suum errorem asserendum inducebat. multa in hunc locum traduntur à Theologis lib. 1. sent. dist. 5. quæ nos ideo omittimus, quia, vt prefati sumus, ad auctoris institutum non spectant. videto Melchiorem Canū lib. 12. c. 7. de locis Theologicis, vers. secunda preceptio.

c In nullo tamen propter hoc Florenti monasterio.] Recte admonuit me Illustrissimus Julius Antonius Sanctorius, Cardinalis sanctæ Seuerinæ, vnus ex Inquisitoribus generalibus in tota re publica Christiana, in vulgatis codicibus hunc locum corruptè legi, ita: Florentino, cum legendum sit, Florentis. scriptores enim & impressores huius monasterij & ordinis ignari, quia scriptum inuenerunt, Floren. hoc est, Florenti, corrupte extendentes dictionem legerunt, Florentino.

d Maxime cū ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, &c. dictans Epistolam, in qua firmiter confiteretur, se illam tenere fidem, quam Romana tenet Ecclesia.] Quæ hoc loco traduntur, paulo obscuriora sunt, quam vt facile percipi queant. vt ergo huic rescripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quæ de protestatione & obedientia Ioachimi erga Romanam Ecclesiam tanguntur. Rem itaque paulo altius repetens, sciendum est, Abbatem hunc Ioachim Theologiæ peritiam clariuisse temporibus Lucij iij. Pont. Max. ad annos Domini 1181. qui multa molitus est in scripturam sacram commentaria, ac præsertim in Apocalypsim, extatque hodie Epistola Clementis Papæ exhortatoria ad Ioachim Abbatem, vt compleat expositionem in librum Apocalypsis, & opus cōcordiæ veteris & noui testamē

A ti inceptum iussu Lucij Papæ iij. & Urbani iij. eius successoris, quæ nunc legitur in eiusdem Abbatis libro concordie noui ac veteris testamenti impresso Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas sæpe homines nutare patitur, & à via veritatis longius deflectere, idem Ioachim in Petrum Lombardum, qui vera scripserat de processione, & distinctione diuinarum personarū, inuectus est, sententiam falsam astruens, quam Innocentius iij. in generali concilio condemnauit. statuit tamen ne ob hanc particularis libri cōdemnationem, eius monasterio derogaretur, quia protestatus fuerat Ioachim se tenere fidem Ecclesiæ. ea vero protestatio ita habet.

PROTESTATIO ABBATIS

Ioachim.

VNiuerfis, quibus litteræ istæ ostensæ fuerint, frater Ioachim dictus, Abbas de Flore, æternam in Domino salutem.

Sicut ex litteris domini Papæ quondā Clementis, quæ apud nos sunt, percipi potest, ex mandato domini Papæ Lucij, & domini Papæ Urbani nissus sum aliqua scriptitasse; & hucusq; quod occurrit ad gloriā Dei scriptitare non desino. Deniq; librū Concordiæ quinq; voluminibus comprehensum, expositionem Apoc. viij. partium titulis insignitum, Psalterium decē chordarum tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspirauit, & facultas ingenij affuit, ad consummationē conduxī; præter alia, quæ in paruis libellis seu contra Iudæos, seu contra Catholicæ fidei aduersarios comprehendī; Et dum sum in hoc corpore præseruatus ad ædificationem fidelīū Christi, & maxime monachorum, dare operam nō postpono. Quia vero pro angustia tēporum nō potui hucusq; opuscula ipsa, præter librum Concordiæ, Apostolico culmini præsentare, vt ab eo corrigerentur, si qua ibi (quod non abnuo, etsi mihi conscius non sim) occurrerint corrigenda, & incertus est homini numerus dierum suorū, si me contigerit prius egredi ex hac luce, quā possim scdm quod accepi in mandatis, siquidem ea conditione suscepi dictanda, vt oēs quidem libros ei cui datum est omnimode magisterium, præsentarem; Rogo ex parte Dei oīpotentis Coabbates meos, & priores, & ceteros fratres metuentes Deum, & ea qua posse videtur, auctoritate præcipio, quatenus præsens scriptum, aut exēplar habentes secū ac si pro testamento opuscula, quæ hactenus confecisse videor, & si quid me de nouo vsq; ad diem obitus mei contigerit scriptitare, quam citius poterint collecta omnia, relictis in salua custodia exemplaribus, Apostolico examini repræsentent, recipientes ab eadem sede vice mea correctionē, & exponentes ei meam circa ipsam deuotionem & fidem; & quod ea semper paratus sim, quæ ipsa statuit, vel statuerit, obseruare, nullamque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidē, credens ad integrum quæ ipsa credit, & tā in omnibus, quam in doctrina suscipiēs correctionem, abijciens quod ipsa abijcit, suscipiens quod susci-

A ; pr

pit ipsa; credens firmiter non posse portas inferi prauale aduersus eam, etsi ad horam turbari & procellis agitari contingat, non deficere fidē eius usque ad consummationem sæculi.

Hoc scriptū feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboravi anno Dominicæ Incarnationis MCC. & sic me tenere confiteor, sicut in eo continetur.

Illud hic non omiserim, Honorium Papam iij. anno Domini 1221. declarasse, quod per huiusmodi cōdemnationē, de qua in d.c. damnamus. ipse Ioachim non hæreticus, sed propter confessionem & protestationem præfatam catholicus reputetur. Item quod nullum præiudicium monasterijs & personis ordinis Florentis, cuius ipse extitit institutor, factū censetur. Honorij autem declaratio, ex Regesto eiusdē in bibliotheca Vaticana, & bibliotheca item Illustrissimi Iulij Antonij Sanctiorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ, qui nunc successor est eiusdem Abbatis Ioachim in Abbatia, ita habet.

HONORIUS, &c. CŒSENTINO
Archiepiscopo, & Episcopo Bisiniacensi.

EX parte dilectorum filiorum Abbatum, & conuentuum de ordine Floris tam capitis quam membrorum, fuit propositum coram nobis, quod is qui salutē hominum inuidet & quieti, occasione assumpta ex eo quod libellus, quē Abbas Ioachim contra bonæ memoriæ magistrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit concilio condemnatus, contra eos nonnullos tam clericos, quā laicos, prælatos & subditos concitauit, qui ut ipsos ab otio contemplationis auertāt, & funes extendentes in laqueum pedibus eorundem, ponant eis scandalum iuxta iter, ipsis obijciunt exprobrando, quod idem Abbas, qui pater, & institutor fuit ordinis eorundem, hæreticus ab ecclesia Dei habetur; Propter quod non solum simplices lactis participes a consortio eiusdem ordinis aduertuntur, sed etiam fortes, qui uti cibo so-

† folido: vide
tur legendū.

lito † didicerunt, & ad discretionem boni & mali exercitatos pro consuetudine habent sensus, circa instituta eiusdem ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prædictus libellus, siue tractatus condemnatus fuerit in concilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus, se illam fidem tenere, quā Romana tenet ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctarum fidelium mater est & magistra. f. t. per Apost. Scrip. mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicē nuntiari, quod eū virum catholicum reputamus, & regularem obseruantiam, quam instituit, salutarem. eos qui ordini memorato ex hoc detrahere, vel insultare præsumpserint, mo. præm. sub. Apost. ob. castigantes. Dat. Lateran. xij. Kalen. Ian. anno v.

Reprobamus etiam & condemnamus peruersissimum dogma impij Almarici,] *Alias Al*

A malrici, in Bononiensi Almarici, cuius sectatores beatus Thomas par. 1. q. 3. art. 8. Almarianos appellat: fuit autem Almaricus natione Gallus, patria Carnotensis, Lutetia Parisiorum Theologiæ doctor creatus. floruit anno Domini 1204. de hoc multa Cæsarius lib. 5. dialogorum. dist. 5. Huius errores damnati quoque sunt in generali Concilio Lateranensi, ea potissimum causa Romæ celebrato, anno Domini 1215. ex chronico summorum Pontificum viginti errores huius Almarici colliguntur. Prateolus lib. 1. de sectis hæreticorum, nouem eius hæreses refert. Vincentius autem in speculo historiali lib. 30. c. 7. sex recenset hæreses, quas refert Eymericus par. 2. q. 7. nu. 3. Hic Almaricus combustus traditur Lutetia anno Domini 1208.

Almaricus
hæreticus cō
bustus.

B At cum multæ huius fuerint hæreses, cur summus Pontifex hic numero singulari dicit, se dogma eius cōdemnare, neq; enim vnum solum dogma profitebatur? Sed non refert, nam nomen dogmatis generale est, & omnē doctrinam complectens: perinde ergo est, ac si diceret Papa, se vniuersam eius doctrinā condemnare, quod satis illa indicant verba, quæ sequuntur, videlicet: ut eius doctrina, nō tā hæretica censenda sit, quā insana. cur autem insanā vocet, facile intuebitur, qui errores eius legerat, quorū nonnullos etiam recenset B. Antoninus 4. par. tit. 11. cap. 7. §. 2. vers. reprobatur etiam. & Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 4. par. 2. c. 35.

DE SVMMATRINITATE ET
fide catholica de lib. vi. Decretal.

GREGOR. X. IN GENERALI
Concilio Lugdunensi.

Spiritus sanctus æternaliter a patre & filio, tāquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit. Ioan. And.

D CAPITVLVM VNIGVM.

IDEI ac deuota professione fatemur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, nō tanquā ex duobus principijs, sed tanquā ex vno principio, nō duabus spirationibus, sed vnica spiratione, procedit. Hoc professus est hætenus, prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat, profitemur & docet sacrosancta Romana ecclesia mater omnium fidelium, & magistra. hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorum, pariter & Græcorū incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter inefragabilis præmissæ veritatis ignorantia, in errores varios sunt prolapsi; Nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes hoc sacro approbante concilio; damnamus, & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter Spiritum sanctum ex Patre, & Filio, procedere, siue etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio tanquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat.

COM-

spiritum sanctum a filio etiam procedere.

FIDELI ac deuota.] Celebris est decretalis contra errorem potissimum Græcorum qui negant Spiritum sanctum a filio quoque procedere. Tria autem sunt hic fidei dogmata, seu catholice conclusiones. Vna est, Spiritum sanctum pariter procedere à Patre & Filio.

Altera est à Patre & Filio procedere tamquam ab vno principio.

Vltima est, hanc processionem vnica spiratione, non duabus fieri.

Editum est hoc decretum in generali Concilio Lugdunensi, sub Greg. x. celebrato anno Domini 1274.

Quantum ad primam assertionem attinet, olim à Nestorianis introductum fuit, Spiritum sanctum non procedere à Filio; quem errorem Theodoricus Nestorianus & plures eius sectatores (inter quos etiam dicitur fuisse Damascenus, vt scribit beatus Thomas par. 1. q. 36. ar. 2. ad 3. argumentum.) tuebantur. Hunc errorem ferre vniuersi Græci postea imbibentes adhuc tenaciter defendunt. fuit autem damnatus iam olim in concilio Ephesino, sub Celestino Papa primo circa annos Domini 428. in quo ita scriptum est: Quamuis enim in sua sit substantia Spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod Spiritus est, & non Filius: attamen alienus ab illo non est. nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est: vnde & ab eo similiter, sicut ex Deo patre procedit. hæc ibi. quem etiam articulum multis post sæculis adstruxit contra Græcos synodus octaua, vt alibi dictum est: & tenent communiter omnes Patres tam Græci quàm Latini, vt mox dicturi sumus.

Quæ ad secundam catholicam conclusionem attinet videlicet, Patrem & Filium vnum esse principium à quo Spiritus sanctus procedat, idem illi vno ore fatentur. qui cum catholicis fatentur à Filio etiam procedere: quod in primis demonstrat sanctus Augustinus lib. 7. de trinit. & efficaciter sanctus Thomas par. 2. q. 36. art. 4. Atque eodem modo ostendunt tertiam conclusionem.

Et de materia huius decretalis agunt copiose Magister, & Theologi lib. 1. sent. dist. 11. & seq. sanctus Tho. par. 1. q. 36. & lib. 4. Contra Gentiles. ca. 24. & 25. & alij mox referendi.

Hoc habet orthodoxorum Patrum atque Doctorum latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia.] De Latinis manifestum est, ait enim communiter fatetur ubique Hieronymus Ambrosius, Gregorius, & sanctus Augustinus ex professo hoc docet multis locis, lib. 15. de trinit. c. 17. & 26. & lib. 5. de trin. c. 14. & lib. 13. de ciuitate Dei ca. 24. & copiosissime lib. 3. contra Maximinum c. 14. & in Euangelium Ioan. tractatu 99.

De Græcis vero nulla est dubitatio: nam apertissime id ubique tradiderunt Chrysostomus, Cyrillus Athanasius, Dydimus, & alij, quo magis mireris Græcorum nostri temporis pertinaciam, qui non modo Latinis, quos spernunt, non cōcedunt; sed nec suis in hoc voluit obtemperare. Et contra hunc errorem

A scribit etiam Alfonsus Castus lib. 5. aduersus hæreses, verbo, Deus. hæresi 12.

DE SVMMATRINITATE ET fide catholica ex Clementinis.

CLEMENS V. IN CONCILIO Viennensi.

circa annum Dñi. 1311.

Fatetur concilium, vnicum Dei filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iam mortuum lancea perforatum; approbans in hoc ordinem, quæ tradidit Euangelista Ioannes. hoc dicit.

C A P. I.

IDEI catholice fundamento, præter quod (teste Apostolo) nemo potest aliud oponere, firmiter in hærentes: aperte cum sancta matre Ecclesia confitemur, vnigenitum Dei filium in his omnibus, in quibus Deus pater existit vnā cum patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus ipse in se verus Deus existens, fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectiuam seu rationalem ipsum corpus vere, per se & essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore, in virginili thalamo ad vnitatem suæ hypostasis & personæ. Et quod in hac assumpta natura, ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emissio iam spiritu, perforari lancea sustinuit latus suū, vt exinde profluentibus vndis aquæ & sanguinis, formaretur vnica & immaculata ac virgo sancta mater Ecclesia, cōiūx Christi. Sicut de latere primi hominis soporati Eua, sibi in coniugium est formata: vt sic certæ figure primi & veteris Adæ (qui secundum Apostolum, est forma futuri) in nostro nouissimo Adā, idest Christo, veritas responderet. Hæc est inquam veritas illius prægandis Aquille uallata testimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus ceteris Euangelis transuolantem, beati Ioannis videlicet Apostoli & Euangelistæ, qui sacramenti huius rem gestam narrans & ordinem in Euangelio suo, dixit: Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius: & ille scit, quia vera dicit, vt & vos credatis. Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum & doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) accedentes, sacro approbante concilio, declaramus, prædictum Apostolum, & Euangelistam Ioannem, rectum in premisis factæ rei ordinem tenuisse: narrando quod Christo iam mortuo, vnus militum lancea latus eius aperuit.

1. Cor. 3.

Gen. 2.

Rom. 3.

Ezech. i.

Ioan. 19.

† Vide Melchiorum Canon li. 7. de locis theologicis c. 3. uer. Ad hæc cum de intelligentia.

*Reprobatā & hereticā iudicat doctrinā quę hēt
q̃ substantia aię rationalis, seu intellectiua vere
& per se humani corporis non sit forma. Joa. And.*

Porro e doctrinam omnem, seu positionem te-
mere asserentem, aut vertentem in dubium, quod
substantia animę rationalis, seu intellectiua ve-
re ac per se humani corporis non sit forma, ve-
lut erroneam, ac veritati catholicę inimicam fi-
dei, prædicto sacro approbante concilio, reprobamus;
Definientes, vt cunctis nota sit fidei sincerę
veritas, ac præcludatur vniuersis erroribus adi-
tus ne subintrent, quod quisquis deinceps asse-
re, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpe-
rit, quod anima rationalis seu intellectiua non sit
forma corporis humani, per se & essentialiter,
tamquam hereticus sit censendus.

*Asserens confitendum vnū baptisma, sicut vnū
Deum & vnā fidem, approbat opinionem, quę ha-
bet per illud conferri etiam paruulis, quo ad habitū
informantem gratiam & virtutes. Joa. And.*

Ad hoc a baptisma vnicum, baptizatos omnes
in Christo regenerans, est (sicut vnus Deus ac fi-
des vnica) ab omnibus fideliter confitendum.
Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, &
Filij, & Spiritus sancti, credimus esse tam adul-
tis, quam paruulis communiter perfectum reme-
dium ad salutem. Verum, e quia quantum ad ef-
fectum baptismi in paruulis reperiuntur docto-
res quidam theologi opiniones contrarias habuif-
se, Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem
baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed
gratiam non conferri. Alijs e contra asserentibus
quod & culpa eisdē in baptismo remittitur, & vir-
tutes, ac informans gratia infunduntur quo ad
habitum, etsi non pro illo tempore, quo ad vsum.
Nos autem attendentes, generalem efficaciam
mortis Christi, quę per baptisma applicatur pa-
riter omnibus baptizatis, opinionem secundam,
quę dicit tam paruulis, quam adultis conferri in
baptismo informantem gratiam & virtutes, tam
quam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Do-
ctorum modernorum theologię magis consonā,
& concordem, sacro approbante cōcilio, diximus
eligendam.

COMMENT. III.

a *FIDEI catholicę.] In hac Clementina
multę catholicę veritates diffiniuntur ad hu-
manitatē Domini nostri Iesu Christi in primis perti-
nentes, quibus absurdi quidam & nefandi antiquo-
rum & recētorum hereticorum errores catholicis
dogmatibus contrarij damnantur & conuincuntur.*

*Hic enim diffinitur, Christum filium Dei Patri
eterno coeternum cōtra Arrium. Itē eum verā de
vtero virginali assumpsisse naturam humanam; cō-
tra Cerdonem, & Apellem, & Manichęos, & alia
hereticorum portenta, qui eandem blasphemiam
professi sunt. Itē Christum Dominum vere habuif-
se humanum corpus passibile, & animam intelle-
ctiuam ipsum corpus vere, per se & essentialiter in-
formantem, contra Appollinarem, & eius sectato-*

A *res. Itē in Christo duas esse naturas, diuinam vi-
delicet & humanam, vnā tamē solum personam,
nempe diuinam, aduersus Nestorium. Itē ipsum-
met Christum filium Dei Dominum nostrum cruci
affixum, & in ea mortuum, non autem putatiue, ad-
uersus Basilidem, & alios. Hęc inquam, & alia ca-
tholica dogmata hac clemētinā cōstituūtur, quę ad
institutum auctoris in hac prima parte aptissime ac
commodantur. Singula declarare longum est, & a
nostra breuitate institutoq; alienū, summatim hac
& sequentia admonuisse sit satis. Interim de erro-
ribus, qui catholicis his dogmatibus opponuntur, vi-
de Eymericum infra part. 2. q. 7. & Turrecrematā
in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 36. & Alfon-
sum Castrum lib. 4. aduersus hęreses, ver. Christus.
hęresi. 1. & multis sequentibus.*

B *Sed etiam emissio iam spiritu perforari, lan-
cea sustinuit latus suum.] Guido Carmelita in sum-
ma de hęresibus, titulo de erroribus Petri Joannis,
& sequacium eius, cap. 3. ait, hunc Petrum Joannem
sensisse Christum fuisse lanceatum viuum &
non mortuum. Idem scribit Eymericus infra part.
2. q. 9. nume. 2. vers. prima hęresis est, quod quando
vnus militum vbi recitat plures alios huius homi-
nis errores, & Alfonsus Castrus lib. 4. aduersus
hęreses verbo Christus. hęresi 10. Hic error mani-
festissime conuincitur ex Euangelio Joannis c. 19.
& ex hac clementina, quę locum Euangelistę qua-
liter intelligi debeat; diuinitus declarat.*

C *Porro doctrinam omnem.] Hanc ipsam catho-
licam assertionem, quod scilicet anima rationalis, ve-
re, per se, & essentialiter sit humani corporis for-
ma, diffiniuit Leo Decimus in concilio Lateranensi,
sessione 8. decreto quodam incipiente: Apostolici
regiminis. vbi etiam declaratum extat, animam ra-
tionalem seu intellectiuam immortalem esse. eius
concilij verba præcitato loco ita habent: Hoc sa-
cro approbante concilio damnamus, & reprobamus
omnes asserentes animam intellectiuā mor-
talem esse, aut vnīcam in cunctis hominibus, &
hęc in dubium vertentes, cum illa non solum ue-
re, per se, & essentialiter humani corporis for-
ma existat, sicut in canone felicitis recordationis
Clementis Papę quinti prædecessoris nostri in ge-
nerali Viennensi concilio edito continetur, verū
& immortalis & pro corporum, quibus infunditur,
multitudine singulariter multiplicabilis, &
multiplicata, & multiplicanda sit. hætenus ibi.*

D *Ad hoc, baptisma vnicum.] hoc accipiendum
est de baptismo aquę, qui solus proprie est baptis-
mus, quia solus ipse est sacramentum, vt concludit
sanctus Thomas 3. par. quęst. 66. artic. 11. ad 2.
arg. & Dominicus Sotus lib. 4. sent. dist. 3. quęst.
vnica, art. 11. quod vero loquatur concilium de ba-
ptismo aquę, satis indicant illa verba quę mox se-
quuntur videlicet: quod celebratum in aqua, & c.
Et hoc ideo notatur, quia baptismus sanguinis,
quod est martyrium, & baptismus flaminis, scilicet
spiritus sancti non sunt proprie baptismata, vt præ-
citati docent.*

E *Verum, quia quantum ad effectum.] Et ean-
dem hanc difficultatem Innocentius III. in c. Maio-
res,*

res, extra de baptismo & eius effectu, tamquam rem inter theologos dubiam reliquit. Concilium Viennense hoc loco partem affirmatiuam tamquam probabiliorem sequitur, videlicet, tam paruulis quam adultis in baptismo conferri informantem gratiam & virtutes, quod sanctus Thomas docuerat par. 3. quæst. 69. artic. 4. 5. & 6. quem sequitur & explicat Dominicus Sotus lib. 4. sentent. dist. 6. q. 1. art. 3. & 4.

Ceterum in Concilio Tridentino sessione 6. titulo De iustificatione, Canone 11. de hoc ita scriptum est: Si quis dixerit homines iustificari vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit. hætenus concilium. Sed de his vide copiose sanctum Thomam & Sotum præcitatis locis, eundem Sotum lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & Bartholomæum Medinam, apud sanctum Thomam. l. 2. q. 51. ar. 4.

EXPOSITIO S. THOMÆ

Super duas primas Decretales.

PROOEMIUM.

SALVATOR noster discipulos ad prædicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, ut docerent fidem. Secundo, ut credentes imbuerent sacramentis. Tertio, ut credentes sacramentis imbutos ad obseruandum diuina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes quantum ad primum; baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quantum ad secundum: docentes eos seruare omnia quæcunque mandauimus vobis, quantum ad tertium.

Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Est enim fides omnium bonorum spiritualium fundamentum: secundum illud Apostoli Heb. 11. Est autem fides substantia, id est fundamentum speculandarum rerum. Est enim fides per quam anima viuificatur per gratiam: secundum illud Apostoli Gal. 2. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo filij Dei. Et Abachuc 2. Iustus ex fide sua viuit. Ipsa est per quam anima a peccatis purgatur, Act. 17. Fide purificans corda eorum. Ipsa est per quam anima iustitia ornatur, Rom. 3. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi. Ipsa est per quam anima Deo desponsatur, Oseæ 2. Sponsabo te mihi in fide. Ipsa est per quam homines in Dei filios adoptantur. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. Ipsa est per quam acceditur ad Deum, Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Ipsa denique est, per quam homines æternæ vitæ brauium consequuntur: secundum illud Ioa. 6. Hæc est voluntas patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.

Conuenienter ergo Christi Vicarius propositurus mandata, quibus Ecclesia per Apostolorum prædicationem fundata pacifice gubernatur, titulum De fide præmittit.

Sed considerandum est, quod cum multi sint articuli fidei, quorum quidam videntur pertinere ad diuinitatem: quidam vero ad humanam naturam quæ filius Dei in vnitatem personæ assumpsit; alij vero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamen totius fidei est ipsa prima veritas diuinitatis: cum omnia alia ea ratione contineantur sub fide, in quantum ad Deum aliquammodo reducuntur. Vnde Dominus discipulis dicit Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Per quod datur intelligi, quod in Christum creditur in quantum est Deus: quasi fide principaliter de Deo existente.

Inter ea vero, quæ de Deo fide tenemus, hoc est singulare fidei Christianæ, ut Trinitatem personarum in vnitatem diuinæ essentiæ fateamur. Sub hac enim professione Christo per baptismum sumus consignati, ut patet per id quod supra inductum est. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Alia vero, quæ de Deo asserimus, nobis & alijs communia esse inueniuntur. Puta quod Deus est vnus omnipotens: & si quæ alia de Deo fide tenentur, quæ etiam Iudæi, & Saraceni non dissentiant. Vnde ad insinuandum proprium & singulare dogma fidei Christianæ, non prætitulauit fidei tractatum, de Deo, sed, De Trinitate.

Addit autem, Summa, quia diuina Trinitas artem quandam tenet inter plurimas Trinitates ab ea derivatas.

Deriuatur enim ab illa Trinitate diuina quedam Trinitas in anima nostra: secundum quam ad imaginem Dei sumus secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

Deriuatur & ab ipsa aliæ Trinitates in singulis creaturis: prout modum quandam, & speciem, & ordinem habent secundum quæ in eis diuina Trinitatis quasi quoddam vestigium inuenitur. Vt August. dicit in libro de Trinitate. ad discretionem igitur harum omnium trinitatum, quæ a diuina descendunt, dicitur, De summa Trinitate. Sed de hac Trinitate diuina diuersi hæretici diuersa errantes dixerunt.

Quorum Sabellius abstulit personarum distinctionem, dicens Patris, & Filij, & Spiritus sancti esse vnā essentiam, & vnā personam: sed eos solum differre nominibus.

Arrius vero posuit trium personarum esse diuersas substantias, in dignitate & duratione differentes. Quæ omnia & consimilia fides condemnat catholica.

Quia igitur de summa Trinitate & alijs ad fidem pertinentibus, hic tradere intendit quod fides catholica tenet: ideo additur, Et fide Catholica.

Dicitur autem fides Ecclesiæ catholica, id est vniuersalis: ut Boetius dicit in libro de Trinitate; tum propter vniuersalium præcepta regularum; tum propterea, quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit: hæreticorum vero errores sub certis terrarum angulis includuntur.

† S. Thomas
2. 2. q. 1. ar. 1.
& lib. 3. sent.
dist. 24. art. 1.
q. 1.

† De hoc late
Magister
& doctores
lib. 1. senten.
dist. 3.

Lib. 6. & 10.

Habetur 10.
17. Opus. 23.
& 24.

† Vide concilium Triden-
tinum sessio.
6. de iustifica-
tio. c. 8. vnde
intelliges quomodo
hæc de fide
testimonia
intelligi de-
beant.

PRIMAE DECRETALIS A
expositio.

In qua tam hereticorum, quam philo-
sophorum errores complures
reprobantur.

QUIA de fide sanctæ Trinitatis considerandū
est, primo oportet scire, quod duplex est actus
fidei scilicet corde credere, & ore profiteri, secundū
illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem
confessio fit ad salutem. Vterque autem actus aliquid
requirit ad sui perfectionem.

Nam interior actus fidei exigit firmitatem absq;
omni dubitatione, quæ firmitas provenit ex infallibi-
litate diuinæ veritatis, cui fides innititur. Unde dici-
tur Iacob. 1. Postulet autem in fide nihil hæsitan-
s. Sed confessio fidei debet esse simplex, idest absque
simulatione: secundum illud 1. ad Tim. 1. Finis præce-
pti est charitas de corde puro, & conscientia bona: &
fide non ficta. Debet etiam esse simplex, idest absq;
erroris permixtione: secundum illud 1. Thess. 2. Ex-
hortatio nostra non fuit de errore. Debet etiam esse
absque variatione 2. ad Cor. 1. Sermo noster, qui
fuit apud vos, non est in illo est, & non. Quantum
ergo ad primum actum fidei dicit, Firmiter credi-
mus. quantum ad secundum dicit, Et simpliciter
confitemur.

Ultimo autem considerandum est, quod fidei Chri-
stianæ articuli a quibusdam duodecim, & a quibus-
dam quatuordecim computantur.

Secundum illos, qui computant quatuordecim: se-
ptem articuli pertinent ad diuinitatem: septem vero
ad humanitatem.

Illi autem qui ad diuinitatem pertinent, sic distin-
guntur, ut vnus sit articulus de diuinæ essentia uni-
tate, qui tangitur in symbolo, cum dicitur, Credo in
unum Deum. Secundus est de persona Patris, qui
tangitur cum dicitur, Patrem omnipotentem. Ter-
tius est de persona Filij, qui tangitur cum dicitur,
Et in Iesum Christum filium eius. Quartus est
de persona Spiritus sancti, qui tangitur cum dici-
tur, Et in spiritum sanctum. Quintus est de ef-
fectu, quo a Deo creamur in esse nature, qui tangi-
tur cum dicitur, Creatorem cæli & terræ. Sextus
est de effectu Dei secundum quod reuertimur in esse
gratiæ, qui tangitur cum dicitur, Sanctam eccle-
siam catholicam, sanctorum communionem, &
remissionem peccatorum. Quia enim per gratiam
Dei in unitate Ecclesiæ congregamur, sacramen-
ta communicamus, & remissionem peccatorum con-
sequimur.

Septimus articulus est de effectu Dei, quo perficimur
in esse gloriæ, & quantum ad corpus, & quantum
ad animam: & hic tangitur cum dicitur, Carnis re-
surrectionem, & uitam eternam.

Articuli vero septem ad incarnationem perti-
nentes, sic distinguuntur, ut primus sit de Christi
conceptione, qui tangitur cum dicitur, Qui conce-
ptus est de Spiritu sancto. Secundus autem est de
eius Natiuitate, qui tangitur cum dicitur, Natus ex
Maria virgine. Tertius est de eius passione, qui

tangitur cum dicitur, Passus, mortuus, & sepultus.
Quartus est de descensu ad inferos, Descendit ad
inferos. Quintus est de resurrectione, Tertia die
resurrexit a mortuis. Sextus de ascensione, Ascen-
dit ad cælos. Septimus de aduentu ad iudicium, In-
de venturus est iudicare viuos & mortuos.

Alij vero ponentes duodecim articulos; ponunt
vnum articulum de tribus personis: & articulum
de effectu gloriæ diuidunt in duos, ut scilicet alius
articulus sit de resurrectione carnis, & alius de vi-
ta æterna: Et sic articuli ad diuinitatem pertinen-
tes sunt sex. Item conceptionem & natiuitatē Chri-
sti sub vno articulo cōprehendunt: & sic et articuli
de humanitate sūt sex. Unde omnes sunt duodecim.

Primo ergo prosequitur articulum primum de
essentia unitate. Vnde primo ponit unitatem diuine
essentia. Vnus solus est verus Deus secundum il-
lud Ioa. 17. Ut cognoscant te solum verum Deum,
Leuitici 6. Audi Israel Dominus Deus tuus: Deus
vnus est. Per quod excluditur error & Gentilium
ponentium multos Deos. Deus autem verus, qui est
essentialiter & naturaliter, Deus vnus est. Dicun-
tur enim aliqui dij, non veri: sed per adoptionem,
vel per participationem diuinitatis: siue nūcupa-
tione, secundum illud Psal. 81. Ego dixi, dij estis.
Dicuntur etiam aliqui dij secundum opinionem er-
rantium, secundum illud Psal. 95. Omnes dij Gen-
tium demonia.

Deinde ostendit excellentiam diuine nature, siue
essentia, & primo quantum ad hoc, quod non com-
prehenditur tempore. Quod significatur cum dici-
tur, Aeternus. Dicitur enim æternus, quia caret
principio & fine, & quia eius esse non variatur per
præteritum, & futurum. Nihil enim ei subtrahitur:
nec aliquid ei de nouo venire potest. Unde dicit ad
Moysen Exod. 3. Ego sum qui sum: quia scilicet eius
esse non nouit præteritum & futurum: sed semper
presentialiter esse habet. Et Apostolus dicit ad
Rom. vlt. Nunc patefactum est per scripturas pro-
phetarum secundum præceptum æterni Dei.

Secundo ostenditur, quod eius magnitudo exce-
dit incomparabiliter omnium magnitudinem crea-
turarum cum dicitur; Immensus. Illud enim
mensurari potest per aliquid aliud, quod si excedat
in magnitudine, tamen excessus est secundum ali-
quam proportionem. Sicut binarius mensurat sena-
rium, in quantum ter duo faciunt sex. Senarius au-
tem excedit binarium, secundum proportionem ali-
quam, secundum quam binarius mensurat senarium,
quia est triplum eius. Deus autem excedit magni-
tudine suæ dignitatis omnem creaturam in infinitū:
& ideo dicitur immensus, quia nulla est commensu-
ratio, vel proportio alicuius creature ad ipsum: vn-
de dicitur in plas. 47. Magnus Dominus & laudabi-
lis nimis: & magnitudinis eius non est finis. Et Ba-
ruch. 3. dicitur. Magnus est, & non habens finem: ex-
celsus, & immensus.

Tertio ostenditur, quod excedit omnem mutabili-
tatem, cum dicitur, Incommutabilis. quia scilicet
nulla est apud ipsum variatio secundum illud Iac.
1. apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
obumbratio.

Quarto

† De hoc la-
te idē B. Th.
2. 2. q. 1. ar. 8.

† Hunc erro-
rem de plura-
litate Deorū
cōfutat Ter-
tullianus in
Apologetico
aduersus gen-
tes, c. 10. 11.
& 12. & 17. &
Lactantius li.
1. diuinarum
instit. ca. 3.
& alij.

Deus æternus
cur dicatur.

Deus immen-
sus.

Deus incom-
mutabilis.

Deus omni-
potens.

Quarto ostenditur, quod sua potestas transcendit omnia cum dicitur, Omnipotens. quia simpliciter omnia potest, unde ipse dicit Gen. 17. Ego Deus omnipotens. Et si quis obijciat id, quod Apostolus dicit 2. ad Tim. 2. Ille fidelis permanet, negare seipsum non potest, & ita non est omnipotens.

Dicendum, quod negare seipsum est deficere a se: non posse autem deficere, non est ex defectu potentiae, sed ex potentiae perfectione: sicut etiam apud homines, ex magna fortitudine est quod aliquis vinci non possit. In hoc ergo vere Deus omnipotens ostenditur: quod omnia potest facere, & in nullo potest deficere.

Deus incom-
prehensibilis.

Quinto ostenditur, quod excedit omnium rationem & intellectum cum dicitur, Incomprehensibilis. Illa enim comprehendere dicimur, quae perfecte cognoscimus quantum cognoscibilia sunt. Nulla autem creatura tantum potest Deum cognoscere, quantum cognoscibilis est: & propter hoc nulla creatura potest eum comprehendere. unde dicitur Job. 11. Forsitan vestigia Dei comprehendes: & usque ad perfectum omnipotentem reperiēs? quasi dicat, non. & Iere. 33. dicitur: Dominus exercituum nomen tibi, magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu.

Deus ineffa-
bilis.

Sexto ostenditur, quod excedit omnem locutionem cum dicitur, Ineffabilis. quia scilicet nullus potest sufficienter effari laudem ipsius. Unde dicitur Eccl. 41. Exaltate illum quantum potestis. Maior enim est omni laude.

Deinde accedit ad articulum Trinitatis: ponens quidem primo nomina trium personarum, cum dicit, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Quae quidem exprimuntur Matth. ult. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Sed circa haec tria nomina diuersimode aliqui errauerunt.

† Vide Nice-
phorum li. 4.
c. 22. historie
Eccl. & li. 6.
c. 26. & li. 10.
c. 15.

Sabellinus† enim dixit, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus solis nominibus distinguuntur: dicēs eundem in persona esse, qui quandoque dicitur pater, quandoque filius, quandoque Spiritus sanctus, propter rationes diuersas. Et ad hoc excludendum, subditur, Tres quidem personae. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti.

† De Arrio
plene idē Ni-
cephorus li.
3. c. 5. 6. 7. 8.
& 24.

Arrius† vero posuit, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sicut sunt diuersa nomina: ita sunt diuersae substantiae. Et ad excludendum hoc subdit, Sed una substantia. Verum quia substantia secundum usum vocabuli aliter sumitur apud nos, & aliter apud Gracos, ne circa hoc posset fieri aliqua deceptio, subdit, Seu natura: apud Gracos enim hypostasis, idest substantia, accipitur sicut apud nos persona pro re aliqua subsistente, quam dicimus suppositum, vel rem naturae. Sicut hic homo est suppositum, vel res humanae naturae. Apud nos vero, secundum communem usum loquendi, substantia dicitur essentia vel natura rei, secundum quod humanitas dicitur natura hominis. Sic igitur datur intelligi, quod in diuinitate tres sunt subsistentes, scilicet Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: sed una numero simpliciter natura est, in qua subsistunt: quod in rebus humanis contingere non potest. Petrus

enim & Paulus, & Ioannes, sunt quidem tres subsistentes in natura humana: Sed natura humanae sit una specie in istis tribus, non tamen est eadem numero: & ideo tres homines sunt, non unus homo. Quia vero in patre, & filio, & spiritu sancto est una numero diuina natura, dicimus quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt unus Deus, & non tres Dij.

Possset autem aliquis praeue intelligere unam essentiam trium personarum, ita scilicet, quod una pars illius naturae esset in Patre, alia in Filio, alia in Spiritu sancto: sicut si diceremus unam aquam esse in tribus riuis defluentibus ab uno fonte, ita scilicet

quod una pars aquae est in uno riuo: alia in alio; tertia in tertio. Si autem sic esset una natura trium personarum, sequeretur, quod diuina natura esset composita ex pluribus partibus. Et ideo ad hoc excludendum subdit, Simplex omnino. idest nullam compositionem habens. Omne enim compositum posterius est his ex quibus componitur. Sic igitur aliquid esset prius Deo: quod est impossibile. Sed posset aliquis querere: si trium personarum est una simplex natura; unde ergo tres personae distinguuntur, & ideo ad hoc respondens subdit, Pater a nullo, filius a patre solo, ac spiritus sanctus pariter ab utroque. Vbi

considerandum est, quod quicquid in diuinis absolute dicitur, commune est, & unum in tribus personis: sicut quod dicitur Deus bonus, sapiens, & omnia huiusmodi. Ibi enim solū inuenitur distinctio; ubi aliquid inuenitur pertinens ad relationem originis: quia scilicet pater a nullo est: & secundum hoc innascibilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia a patre est per generationem, secundum illud Psal. 2. Ego hodie genui te: & secundum hoc patri attribuitur paternitas: & filio filiatio. Spiritus autem sanctus ab utroque procedit: & secundum hoc spiritui sancto attribuitur processio: patri vero & filio communis spiratio: quia scilicet communiter spirant spiritum sanctum. Sic igitur quinque sunt notiones, secundum

quas distinctiones personarum designantur in diuinis, scilicet. Paternitas, quae est constitutiva patris, per quam ostenditur, quod genuit filium: Filiatio, per quam ostenditur, quod filius est a patre: & processio, per quam ostenditur, quod spiritus sanctus est a patre & filio: Innascibilitas, per quam dignoscitur, quod pater a nullo est: Communis spiratio, per quam ostenditur, quod pater & filius communiter spirant spiritum sanctum.

Sed rursus posset alicui occurrere falsa cogitatio, ut quia in rebus humanis filius a quodam principio temporis incipiat a patre generari: & generatio eius non semper durat, sed certo termino temporis finitur: sic etiam sit circa originem diuinarum personarum, ut scilicet filius ab aliquo tempore inceperit a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fuerit finita, & similiter de spiritu sancto: Ideo ad hoc excludendum subdit, Abique initio semper, ac sine fine, pater generans, filius nascens, & spiritus sanctus procedens.

Cuius exemplum aliquantulum in creaturis inueniri potest, licet imperfectum. Videmus enim quod a sole radius procedit: & statim quando fuit sol, radius

dius processit ab eo, nec unquam desinet radius ab eo procedere quamdiu sol erit. Sic enim filius procedit à patre, ut radius à sole. Unde dicit Apostolus Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriæ. Spiritus autem sanctus ab utroque procedit sicut calor à sole & radio. Unde dicitur in Psalm. 8. Nec est qui se abscondat à calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantum ad hoc, quod sol non semper fuit: & ideo nec radius eius semper ab eo processit, quia vero Deus pater semper fuit, semper ab eo processit filius: & ab utroque spiritus sanctus.

Potest & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum à memoria procedit: & ab utroque procedit amor. Et ita etiam à patre procedit filius, sicut verbum eius: & spiritus sanctus, sicut amor communis utriusque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non semper fuit. Secundo, quia non semper verbum in corde suo actualiter concipit, Sed intellectus diuinus semper fuit, & semper absque intermissione intelligit. Unde semper in eo oritur verbum, quod est filius. & procedit amor qui est spiritus sanctus. Quia vero hæretici Ariani filium patri postponebant, & spiritum sanctum utrique: ideo hoc consequenter excludit. Est autem considerandum, quod Ariani postponebant filium patri. Primo quidem quantum ad essentiam, dicentes, quod essentia patris est dignior quam essentia filij: Et ad hoc excludendum, subdit. Consubstantiales. quia scilicet essentia patris & filij una est: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinem, (non quod in Deo sit magnitudo molis sed magnitudo virtutis, quæ est perfectio bonitatis suæ) Dicebant enim patrem esse filio maiorem, etiam secundum diuinitatem. Et ad hoc excludendum subdit, Coæquales. Secundum humanitatem vero Dominus dicit. Ioan. 14. Pater maior me est. Tercio quantum ad potestatem dicentes filium non esse omnipotentem. Et ad hoc excludendum subditur, Et coomnipotentes. Quarto quantum ad durationem, quia dicebant filium non semper fuisse. Et ad hoc excludendum subdit, Coeterni. Quinto quantum ad operationem. Dicebant enim, quod pater operatur per filium sicut per instrumentum suum, vel sicut per ministrum. Sed ad hoc excludendum, subdit: Vnum vniuersorum principium. Non enim filius est aliud principium rerum, quasi inferiorius quam pater: sed ambo sunt vnum principium: & quod dictum est de filio: dictum est etiam de spiritu sancto.

Deinde accedit ad alium articulum, qui est de creatione rerum, ubi varias opiniones excludit.

† Nicephorus lib. 6. historiæ Ecclesiasticæ. c. 31. & Eusebius lib. 7. c. 25.

Fuerunt enim aliqui hæretici, sicut Manichei, qui posuerunt duos creatores, vnum bonum, qui creauit creaturas inuisibiles, & spirituales; alium malum, quem dicunt creasse omnia hæc visibilia, & corporalia. Fides autem catholica confitetur, omnia præter Deum tam visibilia quam inuisibilia à Deo esse creata. Unde Paulus dicit Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt; hic cæli & terræ cum sit Dominus, &c. Et Heb. 11. Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex inuisi-

bilibus visibilia fierent: Unde ad hunc errorem excludendum dicit, Creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium.

Alius error fuit ponentium, Deum quidem esse primum principium productionis rerum: sed tamen non immediate omnia creasse, sed mediantibus angelis mundum hunc esse creatum. Et hic fuit error Menandrianorum: † & ad hunc errorem excludendum subdit, Qui sua omnipotenti uirtute; quia scilicet sola Dei uirtute omnes creaturæ sunt productæ secundum illud Psalm. 31. Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum.

† Nicephorus li. 3. c. 12.

Alius fuit error Origenis † ponentis, quod Deus à principio creauit solas spirituales creaturas, & postea quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quasi quibusdam vinculis spirituales substantiæ aligerentur: ac si corporales creaturæ non fuerint ex principali Dei intentione productæ, quia bonum esset eas esse, sed solum ad puniendum peccatum spirituum creaturarum, cum tamen dicatur Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Unde ad hoc excludendum dicit, Simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporales, angelicam videlicet & mundanam.

† B. Hieronymus epistola 65. incipiens. Schedulæ. Præteolus lib. 13. de vitis & sectis hæreticorum ca. 5.

Alius error fuit Aristotelis, † ponentis quidem omnia à Deo producta esse, sed ab æterno: & nullum fuisse principium temporis. Cum tamen scriptum sit Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. & ad hoc excludendum addit, Ab initio temporis.

† De erroribus Aristotelis & aliorum philosophorum agit Eymericus infra p. 2. q. 4.

Alius error fuit Anaxagoræ, qui posuit quidem mundum à Deo factum ex aliquo principio temporis: sed tamen materiam mundi ab æterno præexistisse, & non esse eam factam à Deo, cum tamen Apostolus dicat Rom. 4. Qui uiuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt. Et ad hoc excludendum addit, De nihilo.

Fuit autem alius error Tertulliani † ponentis animam hominis corpoream esse, cum tamen Apostolus dicat 1. ad Thessal. 5. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia; ut integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Ubi manifeste à corpore animam & spiritum distinguit. Et ad hoc excludendum subdit, Ac deinde, scilicet condidit Deus humanam, scilicet naturam, quasi communem, scilicet, ex spiritu & corpore institutam. Componitur enim homo ex spirituali natura & corporali.

† Vincentius Lirinensis aduersus profanas hæreses nouationes, & Nicephorus lib. 4. c. 34.

Secundum autem prædictum Manichæorum errorem ponentium duo principia, vnum bonum, & vnum malum; non solum attendebatur distinctio quantum ad creationem creaturarum visibilium & inuisibilium, ut scilicet inuisibilia sint à bono Deo, visibilia à malo: sed etiam quantum ad ipsa inuisibilia. Ponebant enim primum principium esse inuisibile, & ab eo quasdam inuisibiles creaturas esse productas: quas dicebant esse naturaliter malas: & sic in ipsis angelis erant quidem naturaliter boni ad boni Dei creationem pertinentes, qui peccare non poterant: quidam naturaliter mali, quos demones vocamus, qui non poterant non peccare: contra id quod dicitur

dicitur Iob. 4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quasdam esse bonae creationis, quae naturaliter bonum faciunt; quasdam autem malae creationis, quae naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipse immiscuit se infinitis questionibus: & ideo ad hoc excludendum dicit: Diabolus enim, scilicet principaliter, & alij daemones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali, scilicet per liberum voluntatis arbitrium: Homo vero diaboli suggestionem peccauit, idest non naturaliter, sed propria voluntate.

Deinde accedit ad articulum Incarnationis: & quia Euangelium Christi, sicut dicit Apostolus Rom. 1. Deus ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis: ideo praemittit de praenuntiatione prophetarum.

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichaei & alij haeretici, vetus testamentum dixerunt non a bono Deo, qui est pater Christi: sed à malo Deo esse traditum, & per consequens doctrinam veteris testamenti semper fuisse mortiferam. Quod manifeste falsum ostenditur per hoc quod Dominus dicit Ioan. 2. Loquens de templo Iudaeorum: Nolite facere domum patris mei domum natiuitatis. Ubi manifeste patrem suum dicit Deum veteris testamenti, qui in templo Iudaeorum colebatur.

Arriani vero dixerunt in veteri testamento diuersis visionibus filium apparuisse: non autem patrem, quod manifeste falsum ostenditur ex hoc, quod Abrahæ in figuram trinitatis tres viri apparuerunt. ut legitur Gen. 18.

Cataphryges & etiam posuerunt prophetas veteris testamenti quasi arreptitios esse locutos, non intelligentes quae loquebantur, contra id quod dicitur Danielis 10. Intelligentia opus est in visione.

Ad hos igitur errores excludendos dicit, quod Hæc sancta Trinitas, de qua dictum est, quae scilicet est, secundum communem essentiam indiuidua, & secundum proprietates personales discreta per Moysen & sanctos prophetas, aliosque famulos suos, ubi videtur distinguere vetus testamentum, scilicet in legem, quae per Moysen data est, & prophetas, sicut fuit Isaias, Ieremias, &c. & in eos qui agiographa conscripserunt, sicut fuit Salomon, Iob, & alij huiusmodi, quos famulos Dei hic nominat. Secundum quam distinctionem Dominus dicit Lucæ ult. Oportet impleri omnia quae scripta sunt in lege, & in Prophetis, & in Psalmis de me.

Iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, quod ponitur ad excludendum errorem & Gentilium, qui irridebat fidem Christianam ex hoc quod post multa tempora quasi subito, Deo in mentem venerit legem Euangelij hominibus dare; non autem fuit subitum, sed conuenienti ordinatione dispositum, ut prius humano generi per legem & prophetas fieret pronuntiatio de Christo tamquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, secundum illud Gala. 3. Lex pedagogus noster fuit in Christo,

A & hoc est quod dicit, quod iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem, non mortiferam, ut Manichaei dicebant.

His igitur praemissis, accedit ad ipsum Incarnationis mysterium explicandum, in quo etiam diuersos errores excludit.

Ubi primo sciendum est, quod Sabelliani, confundentes diuinas personas, concedebant patrem esse incarnatum: quia dicebant, eundem in persona esse patrem & filium. E contrario autem Arriani diuidentes substantiam diuinitatis ex hoc quod filius est incarnatus, & non pater, volebant concludere aliam esse essentiam patris, & aliam filij, & aliam operationem vtriusque. Fides autem catholica media via inter vtrumque incedens propter distinctionem personarum, dicit filium solum esse incarnatum. est enim facta incarnatio per unionem in persona, non in natura, ut infra dicitur. propter unitatem autem naturae & operationis in tribus personis dicit Trinitatem totam operatam fuisse incarnationem: & hoc est quod dicit, Et tandem unigenitus Dei filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus.

C Fuit etiam error Eluidij, & qui posuit Mariam quidem concepisse virginem, & peperisse: sed post partum non semper virginem permanisse: sed ex Ioseph postmodum alios filios genuisse. Et ad hoc excludendum; dicit, Ex Maria semper virgine.

Alij vero scilicet Ebionitæ & grauius errauerunt, dicentes Christum ex Ioseph semine esse conceptum. Et ad hoc excludendum subditur, Spiritus sancti cooperatione conceptus.

Fuerunt autem alij, scilicet Manichaei, qui dixerunt, Christum non veram carnem accepisse: sed phantasticam, contra id quod Dominus discipulis post resurrectionem existimantibus eum phantasma esse, dixit Lucæ ult. Spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere. Ad quod excludendum dicit, Verus homo factus.

Arriani vero dixerunt, quod filius Dei assumpsit solam carnem sine anima: & quod verbum fuit carni loco animae.

Sed postea Appollinaristæ & dixerunt eum habere animam sensitivam tantum, contra id quod dicitur Matthæi 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam: & ideo ad hoc excludendum dicit, Ex anima rationali.

E Alij vero, scilicet sequaces Valentini, & posuerunt corpus Christi non esse assumptum de virgine: sed de celo allatum, contra id quod dicitur ad Gal. 4. Factum ex muliere. Ad Rom. 1. Qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Et ad hoc excludendum dicit, Et humana carne compositus.

Circa autem ipsam unionem contrarie errauerunt Nestorius & Eutyches. Quorum Nestorius posuit unionem esse factam solum secundum inhabitationem gratiae: sicut etiam in alijs sanctis Deus dicitur esse per inhabitationem gratiam, ut sic Dei & hominis sit alia & alia persona, contra id quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factum est, idest filius Dei factus

† Prateolus lib. 5. cap. 8. de sectis haereticorum.

† Nicephorus lib. 3. ca. 13. historiae Eccle.

† Historia Ecclesiastica Tripartita lib. 5. ca. 44.

† Prateolus lib. 19. de sectis haereticorum, ca. 4.

† Nicephorus lib. 14. c. 31.

† Nicephorus lib. 4. ca. 22. Prateolus lib. 3. c. 10. de sectis haereticorum.

† Idem Thomas li. 4. contra gentiles cap. 53. 54. & 55. & 3. part. q. 1. artic. 5. & 6.

factus est homo: quod non potest dici de alijs, quos per gratiam inhabitat. Eutyches vero posuit, quod facta est unio Dei & hominis in unam naturam: ita scilicet, quod Christum asserebat esse ex duabus naturis, non autem in duabus: quia scilicet intendebat quod ante incarnationem erant duae naturae, Dei & hominis, sed post incarnationem facta est una natura: unde ad utrumque excludendum dicit, Una in duabus naturis persona viam vitae manifestius demonstravit.

Fuerunt enim quidam Eutychis sectatores, scilicet † Theodorus & Gainus qui ponentes unam naturam in Christo quasi ex diuinitate & humanitate confectam, diuersimode errauerunt. Nam Theodorus posuit illam naturam esse corruptibilem & passibilem: Gainus autem incorruptibilem & impassibilem: & ad hos errores excludendos dicit, Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis.

Deinde accedit ad articulum passionis dicens, Qui etiā pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus.

Post quem ponit articulum de descensu ad inferos dicens, Descendit ad inferos.

Postea vero ponit articulum de resurrectione Christi dicens, Resurrexit à mortuis.

Ac deinde ponit articulum de ascensione dicens, Et ascendit in caelum.

Sed notandum est, quod horum articulorum veritatem praedictus Arrij & Appollinaris error saluare non potest. Si enim Christus animam non habuit, sed verbum fuit carni loco animae, & in morte separatum fuit à carne: consequens est, quod illud quod carni conuenit, de filio Dei dici non possit, unde non potest dici, quod filius Dei iacuit in sepulchro, vel quod à mortuis resurrexit. Similiter etiam dici non poterit, quod ad inferos descendit: quia diuinitati secundum seipsam cum sit omnino immobilis, ascendere vel descendere conuenire non potest. Et ideo ad excludendum praedictum errorem, praedictorum articulorum veritatem explicat subdens, Sed descendit in anima, & resurrexit in carne, ascenditque pariter in utroque: in morte enim Christi anima est separata à carne, sed diuinitas indiuisibiliter utrique, scilicet animae & carni mansit unita. Unde cum anima Christi descenderit ad inferos, dicitur filius Dei descendisse secundum animam sibi unitam. Similiter etiam cum caro Christi, quae in morte quodammodo ceciderat, resurrexit ad vitam, dicitur filius Dei, qui secundum diuinam naturam mori non poterat, secundum carnem resurrexisse, per hoc quod caro iterato animam resumpsit: & sic secundum utrumque, id est secundum animam & corpus ascendit in caelum.

Deinde ponit articulum de aduentu ad iudicium dicens, Venturus in fine saeculi iudicaturus viuos & mortuos.

Dicit autem viuos eos, qui reperiuntur viui in aduentu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt praemortui. Quod non est sic intelligendum quasi aliqui sint futuri, qui non moriantur: sed quia

A in ipso aduentu iudicis morientur, & statim resurgent. Vel viuos & mortuos intelligere spiritualiter possumus, id est iustos & peccatores. Et quia aliqui fuerunt ponentes, quod in finali iudicio aliqui saluabuntur non proprijs meritis, sed precibus aliquorum Sanctorum donati; ideo ad hoc excludendum subdit, Et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quam electis.

Deinde ponit articulum resurrectionis generalis, quae pertinet ad effectum gloriae dicens, Qui omnes, tam reprobi quam electi, cum suis proprijs resurgent corporibus, quae nunc gestant. Quod ponitur ad excludendum quorundam haereticorum errorem, qui dicunt, quod resurgentes non habebunt eadem corpora, quae nunc per mortem deponunt; sed quadam corpora de caelis allata. Quod est contra illud Apostoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.

Consequenter autem assignat causam resurrectionis corporum, cum dicit, Ut recipiant secundum opera sua, siue bona fuerint, siue mala. Quia enim homo aut bene aut male operatus est in anima simul & corpore, iustum est ut in utroque dannetur aut premietur.

Et quia Origenes posuit, quod poena damnatorum non erit perpetua, similiter nec gloria beatorum: ideo ad hoc excludendum dicit, Illi cum diabolo poenam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. Sicut enim inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarum, ut dicitur Sap. 2. ita per gratiam Christi reparamur ad vitam, secundum illud Ioan. 10. Ego veni ut vitam habeant: & abundantius habeant.

Deinde accedit ad articulum, qui est de effectu gratiae. Et primo tangit effectum gratiae quantum ad Ecclesiae unitatem, cum dicit, Una est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus saluatur omnino. Unitas autem Ecclesiae est precipue propter fidei unitatem. Nam Ecclesia nihil est aliud quam aggregatio fidelium: & quia sine fide impossibile est placere Deo: ideo extra Ecclesiam nulli patet locus salutis. Salus autem fidelium consummatur per Ecclesiae sacramenta, in quibus virtus passionis Christi operatur. Et ideo consequenter exponit: quid fides catholica sentiat circa Ecclesiae sacramenta.

Et primo circa Eucharistiam cum dicit: In qua, scilicet Ecclesia, ipse idem Christus est sacerdos & sacrificium: quia scilicet ipse obtulit seipsum in ara crucis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, ut dicitur ad Eph. 5. In cuius sacrificij commemoratione quotidie in Ecclesia offertur sacrificium sub specie panis & vini.

E Circa quod sacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei sub sacramento contentae, cum dicit, Cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur. Dicit † autem, veraciter, ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quod in hoc sacramento non est corpus Christi secundum rei veritatem: sed solum secundum figuram, siue sicut in signo: dicit autem, Sub speciebus panis & vini, ad exclu-

† Prateolus de sectis haereticorum, lib. 7. c. 1.

† Vide concilium Tridentinum sess. de sanctissimo Eucharistiae sacramento, c. 1. & 4. & canon 1. & 2.

excludendū errorem quorundam, qui dixerunt, quod in sacramēto altaris simul continētur substantia panis, & substantia corporis Christi, quod est contra verbum Domini dicētis: Hoc est corpus meū. Esset enim secundum hoc dicendum magis: Hic est corpus meum. Vt ergo ostendat, quod in hoc sacramento nō remanet substantia panis & vini, sed solum species idēst accidentia sine subiecto: dicit, Sub speciebus panis & vini.

Secūdo ostēdit, quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento, scilicet per hoc quod substantia panis conuertitur miraculose in substantiā corporis Christi, & substantia vini in substantiā sanguinis: & hoc est quod dicit, Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina ad mysterium perficiendū vnitatis, idēst ad celebrandum hoc sacramentum, quod est signum Ecclesiasticę vnitatis. Accipiamus igitur ipsi de suo, quod ipse accepit de nostro. In hoc enim sacramento accipimus de corpore & sanguine Christi, quę filius Dei accepit de nostra natura.

Tertio determinat ministrum huius sacramenti, in quo etiam tangit ordinis sacramētum. Et hoc est quod dicit, Et hoc vtiq̃ue sacramentum nemo potest cōficere nisi rite fuerit Sacerdos ordinatus.

Quod est contra heresim Pauperum & Lugdunensium, qui dicunt quemlibet hominem istud sacramentum posse cōficere. Addit autem; Secundum clauē Ecclesię, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus. Quod dupliciter potest intelligi, vel quia sacerdos rite ordinatus clauē Ecclesię suscepit: vel quia secundum potestatem clauium sacerdotalis ordo confertur. Sunt autem clauē Ecclesię auctoritas discernendi, & potestas indicandi.

Deinde accedit ad sacramentum baptismi: circa quod primo tangit formam cum dicit, Sacramentum vero baptismi, quod ad inuocationem indiuiduę Trinitatis, videlicet, Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Hęc est enim forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vt traditur Matth. vlt. Secundo ponitur materia cum dicitur, Consecratum in aqua. Non enim in alio liquore potest hoc sacramētū p̃fici, nisi in vera aqua.

Tertio ostenditur quibus sit conferendum hoc sacramētum, cum dicit, Tam paruulis, quam adultis. Quod ponitur ad excludendum errorem Pelagianorum, qui dicebant paruulos non habere peccatū originale, propter quod oporteat eos ablui per baptismum. Quarto tangit ministrum huius sacramenti, cū dicit, In forma Ecclesię a quocunq̃ue rite collatū proficit ad salutem. Quod est contra errorem Donatistarū, qui baptizatos ab hereticis dicebāt non suscipere verum baptismum, sed esse rebaptizandos. Fides autem catholica recognoscit esse verū baptismum a quocunq̃ue fuerit collatum in forma Ecclesię supradicta.

Deinde accedit ad sacramentum penitentię, dicens: Si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Quod ponitur

A ad excludendum errorem Nouatianorum, qui dicebant quod peccantes post baptismum non possunt reparari per pœnitentiam. Deinde accedit ad sacramentum matrimonij, dicens, Non solum autem virgines & continentes: verum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo ad eternam merentur beatitudinem peruenire. Quod ponitur ad excludendum errorem Tatianorum & Manicheorum, qui nuptias dānabant.

De alijs autem sacramentis mentionem nō facit: quia circa ea non fuit specialiter erratum.

† Beatus Cyprianus lib. 2. epistolarum epistola. 8.

† Eusebius lib. 4. c. 27. historia ecc.

B EIVSDEM SANCTI THOMAE. Expositio super secundam Decretalem.

D Amnamus ergo & reprobamus,] Exposita forma catholice fidei in præcedentibus, in hac decretali damnatur error Ioachim & reprobare volentis doctrinam magistri Petri Lōbardi circa vnitatem diuinę essentię, & Trinitatem personarum. Et vt vtriusque intentio plenius videatur, accipiendum est, id quod in præcedenti est dictum: quod scilicet sancta Trinitas, secundum communē essentiā est indiuidua, & secundum proprietates personales discreta: vt enim supra expositum est, persona patris non distinguitur a persona filij nisi paternitate, & filius distinguitur a patre filiatione: inquantum scilicet pater genuit filium, & filius genitus est a patre, & similiter spiritus sanctus distinguitur a patre & filio, inquantum procedit ab vtroque.

† Vide commentarium primum primę partis Directorii.

Persona igitur in diuinis distinguitur, inquātū persona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo essentia diuina generat vel procedit, consequens est, quod distinguatur in tribus personis: & quod sicut est alia persona patris, alia filij, alia spiritus sancti: ita etiam sit earum alia & alia substantia, vel essentia. Quod in Arrio damnauit Nicæna synodus, asserens filium homousiō patri, idēst coessentialē & consubstantialē. Quod magister Petrus sequens docuit, quod vna est essentia, vel substantia communis patri, & filij & spiritus sancti, quę nec generat nec generatur, nec procedit: vt sit penitus indistincta, vt patet in quinta distinctione primi sententiarum eius. Ioachim autem Abbas Florēsis monasterij, non bene capiens verba magistri prædicti, vt pote in subtilibus fidei dogmatibus rudis, prædictam magistri Petri doctrinam hæreticam reputauit: imponens ei, quod quaternitatem induceret in diuinis ponens tres personas, & communem essentiam: quā credebat sic poni a Magistro Petro, quasi aliquid distinctum a tribus personis: vt sic posset dici quasi quartū. Credebat enim quod ex hoc ipso, quod dicitur, essentia diuina nec est generas, nec genita nec procedēs, distinguatur a patre qui generat: & filio qui generatur: & a spiritu sancto qui procedit. Et ideo ipse Ioachi p̃testatur, q̃ in diuinis nō est aliqua res vna, quę sit pater, & filius, & spiritus sanctus: siue illa res vna dicatur substantia, siue essentia,

† Augustinus in lib. de heresib. c. 88

† Præteolus li. 4. de sectis hæreticorum c. 14.

essentia, siue natura: his enim tribus nominibus idem intelligimus.

Sed ne videretur totaliter à fide Nicænæ synodi recedere, concedebat, q̄ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vna natura, quasi vna essentia possit prædicari de tribus personis: vt dicamus, tres personæ sunt vna essentia non autem e conuerso: vt dicatur, vna essentia est tres personæ. Sed in hoc ipso, quod concedebat tres personas esse vnam essentiam, vel substantiam, vel naturam, nō habebat sanum intellectum. Nō enim ponebat vnitatem essentia triū personarum esse veram, realem & simplicem: sed quasi similitudinariam & collectiuam, idest, quasi ex pluribus cōgregatam: sicut multi homines dicuntur vnus populus: & multi fideles dicuntur vna ecclesia, secundum illud Act. 4. Multitudinis credentium erat cor vnu & anima vna: & secundum illud Apostoli primæ ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus Spiritus est, scilicet cum ipso: & primæ ad Cor. 3. Qui plantat, & qui rigat, vnu sunt. Præterea primæ ad Cor. 12. & ad Romanos 12. Multi vnu corpus sumus in Christo: & 3. Regum 22. dixit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. Populus meus & populus tuus vnum sunt. In quibus omnibus significatur vnitatis collectiua, & non vera & simplex. Quod autem secundū hunc modum diceretur esse vna substantia, vel essentia, vel natura trium personarum, probare nitentur quibusdam auctoritatibus. Dicitur enim Io. 17. quod Dominus pro fidelibus suis patrē exorans inter cetera dixit: volo pater vt sint, scilicet fideles mei, vnum in nobis, idest in me & in te per fidem & charitatem, sicut & nos vnu sumus: & tandem in patria sunt consummati in vnum. Ex quo sic arguebat. Fideles Christi non sic sunt virum, vt sit aliqua vna res, quæ communis sit omnibus: sed sunt quodāmodo vnum collectione, idest vna ecclesia propter vnitatē catholicæ fidei: & tandē erunt in patria vnum regnum, propter vniōnē indissolubilis charitatis; quia charitas viæ dissolui potest p peccatum: charitas autē patriæ indissolubilis est.

Inducebat enim ad suæ opinionis assertionem q̄ dicitur 1. Ioan. vlti. Tres sunt qui testimonium dāt in cælo: Pater verbum, & Spiritus sanctus: Pater quidem cum dixit, Hic est filius meus dilectus: & hoc in baptismo, vt dicitur Matth. 3. & in trāsfiguratione, vt habetur Matth. 17. Filius vero dedit testimonium fidei Christianæ per doctrinam et miracula. Unde dicit Ioan. 8. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet de me qui misit me pater. Spiritus sanctus testimonium perhibuit in specie columbæ super Christum apparens in baptismo: & per aduentum suum in discipulos Christi: & ad insinuandam vnitatem triū personarum, subditur, Et hi tres vnum sunt: quod quidem dicitur propter essentia vnitatem. Sed hæc Ioachim peruerse trahere volens ad vnitatem charitatis & consensus, inducebat consequentem auctoritatem. Nam subditur ibidem, & tres sunt qui testimonium dant in terra, scilicet spiritus, aqua, & sanguis. In quibusdā libris additur: & hi tres vnu sunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur.

A Sed in quibusdam libris dicitur esse appositum ab hæreticis Arriani ad peruertendum intellectū sanū auctoritatib. præmissæ de vnitatem essentiali trium personarum.

Similiter etiam Arriani vtebantur illa auctoritate, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, ad ostendendum quod pater & filius non sunt vnum: nisi secundū consensum amoris: sicut & nos, vt patet per Augustinum & Hylarium, qui dicunt, hunc fuisse peruersum sensum Arrianorum. Vnde manifestum est, quod Ioachim in errore Arrianorum incidit: licet non pertinaciter: quia ipse scripta sua Apostolicæ sedis iudicio subiecit, vt infra dicetur: & ideo consequenter ponitur determinatio cōcilij pro veritate. In qua quidem determinatione quinque facit. Primo enim asserit veritatem, quam magister Petrus docebat, scilicet, quod diuina essentia est quadam summa res incomprehensibilis cogitatus, & ineffabilis verbo: de qua vere prædicantur tres personæ, & simul & singillatim. Potest enim vere dici, quod essentia diuina est pater, & filius, & Spiritus sanctus. Et iterum vere dicitur, essentia diuina est filius, diuina essentia est Spiritus sanctus. Quod quidem in nobis non accipit. Non enim essentia Petri est Petrus: sed essentia Dei patris est ipse pater, quia Petrus est ex multis compositus: non autem persona patris, neque persona filij, nec persona Spiritus sancti.

Secundo ubi dicit. Et ideo in Deo, &c. soluit rationē, quam pro se inducebat Ioachim. Est enim considerandum quod nihil connumeratur alijs nisi q̄ ab eis distinguitur. Vnde cum animal non distinguatur ab homine, equo, & bove: quorum quodlibet est animal; ideo nō possumus dicere, quod homo, & equus, & bos, & animal sunt quattuor: sed sūt tria tantum: quia quodlibet illorum est animal. Ita quia quælibet trium personarum est illa res, scilicet diuina essentia vel natura, non potest dici, q̄ tres personæ & illa res sunt quattuor: quia illa res nō est aliud quid aliud a tribus personis. Quod quidē probat p hoc quod sola diuina essentia est principium creans vniuersa. Ita q̄ nihil potest inueniri præter diuinā essentiam, quod scilicet nō sit idem cū essentia diuina: vel non sit creatū ab ea: tres autem personæ non sunt creatæ a diuina essentia: quia increatus pater, increatus filius, increatus Spiritus sanctus: quinimo possumus dicere, quod pater est principium vniuersorum, & similiter filius, & Spiritus sanctus. Vnde manifestum est, quod diuina essentia non est aliud quid aliud a tribus personis. Vnde non est quaternitas in diuinis: sed Trinitas.

Sed quia Ioachim credebatur quod ex dictis Magistri Ari sequeretur, quod esset essentia distincta in tribus personis: ideo tertio cum dicit, Et illa res non est generans, &c. ostendit quod hoc non sequitur. Verum est enim quod possumus dicere, quod diuina essentia non est distincta in tribus personis. Ex hoc enim aliquid est distinctum in diuinis, quod est generans, vel genitum, vel procedens, vt dictum est. Possumus tamē dicere, quod essentia diuina est ille qui distinguitur, id est pater qui distinguitur a filio: & similiter possumus dicere, q̄ essentia diuina est pa-

† Et hoc narratur plene in commentario 1. huius partis.

est Pater qui generat: & est Filius qui gignitur: et est Spiritus sanctus qui procedit. Ita scilicet quod distinctiones importat & per hæc tria adiectiva: generans, genitum, & procedens, determinant ipsas personas, de quibus prædicatur prædicta adiectiva: non autem essentiam, vel naturam, quæ non distinguitur. Non ergo sequitur quod Ioachim putabat. Essentia non est generans; Pater est generans; ergo essentia non est Pater. Quia etsi essentia non generat: est tamen ille qui generat, idest Pater: & similiter essentia non nascitur, sed est ille qui nascitur, idest Filius neque essentia procedit, sed est ille qui procedit, idest Spiritus sanctus.

Quarto cum dicit, Licet igitur alius. &c. concludit qualiter secundum fidem catholicam sit signanda distinctio personarum. Circa quod considerandum est, in diuinis masculinum genus refertur ad personam, neutrum autem genus refertur ad essentiam vel naturam. Sicut etiam in rebus humanis per masculinum genus quærimus de persona: sicut, Quis currit? Petrus. Per neutrum genus quærimus de natura: sicut, Quid est homo? animal rationale. Quia igitur in diuinis essentia est indistincta, personæ vero distinctæ: ideo, nominibus distinctiuis utimur in diuinis in masculino genere: non autem in neutro. Dicimus enim quod licet sit alius Pater, & alius Filius, et alius Spiritus sanctus, non tamen sunt aliud & aliud: quia non est alietas in essentia, & si sit alietas in personis: sed id ipsum quod est Pater, & Filius, et Spiritus sanctus: quia est eadē essentia trium. Et propter hoc sunt omnino idem, si idem sit neutri generis: quia hoc pertinet ad identitatem essentiae, non autem sunt idem masculine: quia hoc tolleretur distinctio personarum. Ideo autem oportet quod sint idem naturaliter, ut credamus esse consubstantiales, secundum fidem orthodoxam, idest recte gloriantem: ad orthos quod est rectum, & doxa quod est gloria: & catholicam, idest vniuersalem: sicut supra expositum est. Hoc enim determinatum est in Nicæna synodo, quod filius sit homousyon, idest consubstantialis Patri.

Quinto cum dicit, Pater enim ab æterno, &c. probat, quod una & eadem sit essentia trium personarum. Pater enim generando filium dedit ei substantiam suam: cum generare nihil aliud si quam ex substantia sua alium producere. Et sicut ab æterno Pater genuit Filium, non quidem prius non existentem: ita etiam ab æterno Pater dedit substantiam Filio, non quidem quasi prius non habenti: sed quia ab æterno eam ab alio habuit, idest a Patre. Et de ista datione ipse Filius Dei testatur, Io. 10. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. Id enim quod est maximum, est diuina essentia. Sciendum tamen, quod aliter se habet in generatione humana & aliter in diuina. Quia enim natura humana diuisibilis est, potest homo generans partem substantiæ suæ transfundere in Filium. Diuina autem natura est simplex et indiuisibilis: & ideo subiungit, Quod non potest dici, quod Pater partem substantiæ suæ Filio dederit. Similiter etiam non potest dici, quod Pater dans substantiam suam filio, eā sibi non retinuerit: quia sic Pater desisset esset diuina sub-

A stantia. In corporalibus enim quod datur, non retinetur: sicut qui dant equum, non retinent ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid & retinetur: sicut qui communicat alij scientiam, retinet ipsam. Patet igitur quod Filius sine ulla diminutione accepit nascenti substantiam Patris: & pater eā retinet. Vnde sequitur, quod Pater & Filius habent unam substantiā. Et eadē ratio est de Spiritu sancto, qui ab utroque procedit. Pater autē est substantia sua, quia non est in eo aliqua compositio et similiter Filius, & Spiritus sanctus. Cum ergo sit una essentia trium: sequitur quod una res, quæ est diuina essentia, est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Et ideo irrefragabiliter est probata sententia magistri Petri Lombardi, & per consequens dictū Ioachim infirmatum.

B Sexto cum dicit, Cum ergo veritas pro fidelibus, &c. ponit auctoritates, quas male intellectas pro se Ioachim inducebat. Quod enim Dominus orans pro fidelibus dicit; Volo ut ipsi unum sint in nobis; sicut & nos unum sumus; sic inducebat Ioachim ac si eodem modo accipiendum esset hoc quod dicitur unum in nobis, & in diuinis personis. Hoc autem est falsum; quia in fidelibus sic accipitur, ut intelligatur unitas charitatis per gratiam; in diuinis autē personis sic accipitur, ut intelligatur unitas eiusdem naturæ. Et hoc probat per simile; quia Dominus dicit Matth. 5. Estote vos perfecti, sicut & Pater vester celestis perfectus est. Non tamen est idē modus perfectionis humanæ & diuinæ; quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem et creaturam, quin maior inueniatur ibi dissimilitudo, propter hoc quod creatura in infinitū distat a Deo.

GLO. SUPER DECRETALES

Tit. de summa Trin. & fide Cath. de lumine maiori Decretalium.

QUONIAM omne quod non est ex fide, peccatum est. 58. q. 1. §. 1. ad Ro. 14. & infra, de præscr. quoniam omne. & ordo nostræ reparationis a fide sumpsit exordium; ideo de fide catholica primo est agendum.

Et quia in fide primo instrui debemus, ut sic ad baptismum creduli veniamus. de consec. dist. 4. ante baptismum. videndum est ergo, quid sit fides prout hic accipitur, et quot modis accipiatur fides, et quot sint species fidei, & quot articuli, quod præmiū credentiū, & quæ sit pœna non credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem quod sacramentum baptismi. 45. dist. de iudeis. & infra, de bapt. & eius effectū, debitum.

Item dicitur fides, castitas tbori. 27. q. 2. coniuges. 28. q. 1. cane. & infra, de iureiur. quemadmodum, & est unum de tribus bonis matrimonij. ea. causa, & questione, scilicet, 27. q. 2. omne itaque. infra, de condi. appo. cap. vl.

Itē dicitur fides securitas, siue pactum, quæ et iā hosti seruanda est. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conscientia. infra, de resti. spoliat. literas. §. nos autē, circa principiu.

B

& in-

Et infra de præscrip. quoniam omne, quod non est ex fide, id est, conscientia, de pæn. dist. 3. quærat. §. ite il lud Ambrosii. alias est versi.

Item dicitur fides credulitas, secundum quã credimus id, quod non videmus. Fides enim est de re non visa. de pæn. dist. 4. in domo. versi. Et si abiero. unde etiam dicitur: Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Item dicitur fides promissio. Inst. de rerũ diu. §. vendite. Et infra, de spon. duorum. c. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articulorum ut hic, Et 24. q. 1. hæc est fides, præterea et in symbolo Athanasii dicitur: Hæc est fides catholica, quam nisi, &c.

Item dicitur fides æquitas in actionibus cõsiderata. Inst. de act. §. actionum autem quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris.

† Vide omni
no S. Tho. 2.
2. q. 4. ar. 1.

Fides vero sic describitur ab Apostolo in epist. ad Heb. 11. prout hic sumitur. Fides est substantia rerũ sperandarum, argumentum non apparentium. Et dicitur substantia sperandarũ rerum: quia sperare debemus, quod dictũ a Prophetis, esse futurum. Argumentum non apparentiũ dicitur, quia per prophetias iam completas, debemus habere argumentum, id est, probationem non apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicii, & de fine mundi.

Sed videtur, quod definitio ista non sit bona: quia vera definitio conuertibilis debet esse cum suo definito: sed hæc non est conuertibilis, quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. unde videtur inferendum, quod fides est spes, quod est falsum.

Item hæc definitio videtur loqui tantum de futuris: cum fides sit tam de presentibus quã de preteritis & futuris, eo quod habet se ad omnia. Ad præterita: quia credendum est Christum fuisse natũ & passum. Ad præsentia: quia credendum est, & ipse sit, qui in altari quotidie conficitur. ad futura: quia credere debemus ipsum veturnum & iudicaturum viuos & mortuos: & ita videtur esse insufficientis ista definitio: & licet diuersa tempora comprehendat, una tamẽ fides esse videtur. Unde satis potest dici, quod non est vera definitio, sed quædam notificatio fidei ab Apostolo dicta.

Potest autẽ magistraliter definiri. Fides est voluntaria certitudo absentium, infra scientiam, et supra opinionem cõstitutã. Scientia enim habet cognitionem: fides vero non. Unde dicit Aug. Fides est, credere quod non vides, de pæn. dist. 5. in domo.

† S. Thomas
22. q. 4. ar. 14.
explicat qualiter hoc intelligi deat.

Species autẽ fidei sunt duæ. Una est formata, quam habent boni. Et est alia informis, quã habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides eorũ caret forma. Prima est virtus, a qua dicuntur fideles quicunque baptizantur: de consecr. dist. 4. si qui apud, & talis fides dicitur informata charitate. Unde sic potest definiri: fides est qualitas, qua quis credit & diligit: charitas dignior est, penes quã consistit omne meritum, & est fons viuos, cui non cõmunicat alienus scilicet a fide infra, de reg. licet. in fi. et de pæn. dist. 1. omnis, qui non diligit, unde dicitur: Fides nostra, est virtus quam charitas comitatur. Unde dicit Aug. Fides, qua per dilectionem operatur, est fundamentũ omnium virtutum. 1. q. 1. cũ Pau.

A & alias ita definit. Hæc est fides, quæ per dilectionem operatur. de pæn. dist. 2. c. charitas. §. item Dominus. Amen. ver. hæc est fides. & non ea quæ demonum est, qua credunt & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abac. c. 2. propheta: Iustus autem in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorũ, ut dictum est, & probat Euangeliam. Turbæ autem quæ præcedebat & quæ sequebantur, clamabant dicentes, Osanna filio David, Matth. 21.

Dislant tamen in qualitate: quia quod ipsi credebant de futuro, nos credimus de preteritis, scilicet Christum natum & passum.

B Principales autem articuli fidei nostræ, sunt septem, secundum quod septem sunt dona Spiritus sancti, quos quilibet Christianus scire tenetur, & credere sicut tenet Ecclesia. & sunt hi: Incarnatio sine natiuitas, baptismus, passio Christi, sine morseius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cælum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima constitutione, firmiter, pro quibus Ioa. Apocalyp. c. 5. legitur fleuisse, ubi dicitur: Vidi librum sigillum septem sigillis formam imprimetibus in cælo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librum, nisi leo de tribu Iuda. Et isti septem articuli patent in his versibus:

C Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima: Surrexit, scandit, ueniet discernere cuncta.

Secundum quosdam theologos sunt 12. articuli fidei propter 12. Apostolos, qui eadẽ hora instinctu Spiritus sancti symbolum composuerunt.

Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa in Constantinopolitana synodo factum propter Græcos, qui non credebant, quod Spiritus sanctus procederet ab utroque. de consec. dist. 5. c. ult. & pen. Est & tertium symbolum Athanasii: Quicunque vult, quod cõtatur in prima. Istud potest appellari quartũ symbolũ: & ita sunt modo quatuor, sicut quatuor Euangelistæ.

D Præmium vero credentiũ est vita eterna: pena vero non credentiũ est gehenna perpetua, iuxta illud: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. & Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, infra de baptis. & eius effectus, maiores. Ber.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. ult. de consec. dist. 5. c. pen. & ult. 22. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

Glossa super cap. Firmiter.

E Firmiter] Non solet summari, sed pro summario diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi una vero. Prima tractat de summa Trinitate, et eius operibus: de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis. Abbas Panormitanus.

Firmiter] Hoc ideo dicit, quia ordo fidei nostræ probari non potest, & quia ubi ratio deficit, fides supplet. de consec. distinct. 4. cap. nihil est aliud. & distinct. ult. c. ult. arg. ut quod sermo sonat, affectus sentiat, id est fides, de consecr. distinct. 2. c. reuera. in fin. quia

† De articulis ad humanitatem Christi spectantibus. Ioh. quitur vide S. Th. 2. 2. q. 1. ar. 8. & q. 2. art. 7.

† Hoc symbolum & sequentia paulo post in hac prima parte adducit Eymericus, super quibus vide commentarios ibidem unde hæc intelligentur apertius.

fi. quia fides est de re non visa. de pæ. dist. 4. in domo. in fine.

Qualiter hoc intelligatur, pulchre docet Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 28. ar. 1. & Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 5.

Credimus] Hoc ideo dicit, quia dubius in fide, infidelis est, infra, de heretic. capitulo primo, & arg. 12. questione prima, omne quod, in fi. Et est simile de accusato, contra quem nihil est probatum. & sic remanet dubius, quando se non purgat. Et quia fides est exordium nostræ reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet instrui in fide. de conse. dist. 4. ante baptismum & cap. ante viginti.

Simpliciter] Fides enim simplicibus verbis est proponenda. 23. dist. in. qui episcopus. & 23. dist. quando. Sic & testimonium debet esse purum. 3. q. 9. pura. Et simplex esse debet constitutio, similiter & lex. 4. dist. erit autem. Sic & qualibet scriptura, si obscure loquatur, pro non scriptura habetur. ff. de ijs, quæ pro non scrip. ha. l. 1. sic & testimonium obscurum non valet infra, de prob. in præsentia. & infra de testi. cum clamor. & ff. de interro. ac. de etate. §. nihil interest. Et generaliter nunquam per extranea verba res est proponenda, sed per vstitata. argu. 37. dist. relatum. 10.

Vnus] Hoc dictum fuit ad differentiam plurium planetarum, quos quidam colebant tanquam Deos.

Verus] Dictus est ad differentiam fictorum.

Aeternus] Hoc ideo dicit, quia misericordie Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempore definire. de penit. dist. in. questione prima. multiplex. & 26. q. 6. in qui.

Immensus] Id est, sine mensura: unde dicitur inter omnia non inclusus, extra omnia non exclusus supra omnia non elatus.

Incommutabilis] 22. quæst. 4. incommutabilis. & tamen dat cuncta moveri. Unde Boetius 3. ca. de consolatio. Stabilisque manens, dat cuncta moveri. sæpe tamen mutat sententiam suam, ut ibi dicitur, & cap. unusquisque. in fine.

Incomprehensibilis] Unde in veteri lege dicitur: Bestia quæ montem tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus ab eo. & illud: O altitudo divitiarum sapientie & scientie Dei, quam incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles viæ eius.

Omnipotens] quia omnia potest, quæ decet eius potestatem, & quod posse est aliquid posse, unde peccare non potest, quia peccare non est aliquid posse: ut ait Aug. immo est aliquid non posse: ut de pen. dist. 2. c. vlt. §. charitas.

Ineffabilis] unde aliud: Sapientiam eius quis enarrabit? quasi diceret, nullus.

Glossa sequens tractat de triplici compositione & dat simile in anima.

Simplex omnino] Nota quod multiplex est compositio. Est enim proprie compositio partis ad partes, ut in rebus corporalibus. Item est compositio proprietatis ad subiectum, ut rationabilitas in anima. Item formæ ad substantiam, & substantiæ ad formam. & nulla istarum compositionum cadit in Deum, & ideo dicitur simplex omnino, id est in quolibet sensu compositionis. Et pone quasi simile in anima, cuius substantia simplex est, et tamen tria

A reperitur in anima. Intellectus qui præconcepit, ratio quæ discernit, & memoria quæ conservat. Intellectus præcōcipiens, patri primo operanti comparatur. Ratio discernens comparatur filio, qui est sapientia Patris disponens omnia in celo et in terra. Memoria conservans, comparatur Spiritui sancto, qui omnia bona corroborat & confirmat. Sicut ista tria idem sunt in substantia cum anima: sic & tres personæ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus idem sunt in substantia.

Coomnipotēs] ut in symbolo Athanasii, sed tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.

Coæterni] Sed contra videtur in dicto symbolo ubi dicit: & tamē nō tres æterni, sed unus æternus. Solutio. hic ponuntur adiectivæ istæ dictiones, ibi autem substantivæ. hæc est differentia: hic designat personas, ibi essentiam, licet totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coequales.

Simul] Unde Salamon: Qui manet in æternum, creavit omnia simul. Unde in Genes. in principio creavit Deus celum & terram, quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.

Humanam] Quia prima die angelos creavit, et sexta die creavit homines.

Quasi communem] id est, mediam inter angelicam & mundanam: vel communem, id est utriusque conformem: quia in pluribus cōformat se cum angelis scilicet in ratione, & discretione: & in multis cum inferioribus creaturis, quia sentimus cum illis & in pluribus alijs.

Diabolus] Dicitur criminator, & calumniator, & est Græcum vocabulum.

Dæmones] Demon interpretatur, sciens. Et est argu. ex hac littera, quod de bono procedat malum: quod est falsum, ut hic exponitur: quia angelus non habuit remedium sicut homo: quia homo peccavit per suggestionem, angelus per se sine alterius suggestionem, ut dicit littera sequens.

Glossa seq. quærit, arguit negativæ, solvit contrarium, & argumento respondet.

Creati sunt boni] Numquid est idem de hominibus? Videtur quod non, per hoc quod dicit Apostolus: Eramus enim natura filij iræ sicut & ceteri, a qua nullus liberatur, nisi per fidem, de conse. dist. 4. c. 11. quod incipit, firmissime. Dicas quod homo ab initio bonus creatus fuit, sicut & angeli & in charitate, ut de pen. dist. 2. tolle charitatem. ver. Adā vero, & c. seq. & c. princeps. videtur quod homo creatus fuit immortalis. de conse. dist. 4. placuit igitur. versus fi. dist. Et auctoritas prædicta sic debet intelligi, eramus enim natura filij iræ, id est, eramus digni pena æterna, siue debitores iræ, id est, penę eterne, naturæ, id est inseparabili vitio, scilicet originali peccato. Originale tenim peccatum ita inheret humano generi, sicut si esset ei naturale: quia si cut natura nos non deserit dum sumus, ita nec originale peccatum: sed tamen post baptismum nō nocet. de conse. dist. 4. c. 2.

Per se] id est, ex proprio defectu.

Diaboli suggestionem] Et ideo magis puniendus est diabolus, quam ipse faciens. 86. dist. tanta. circa fi. ibi, eos vero, nec illud excusat diabolus, si homo

† De peccato originali ple ne S. Thom. 1. 2. q. 81. 82. & 83.

illud alias facturus esset. ff. de ser. cor. l. 1. §. qui igitur. licet videatur, quod pro sola tantum hortatione non debet teneri: non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur. ff. de iis qui not. in fa. l. ob hec verba, in fine. Nec id excusat hominem, quod consilio alterius fecit, quia debuit & potuit explorare apud semetipsum an expediret ei tale consilium. ff. man. l. 2. in fi. & si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de iur. & fa. ign. l. regula. §. sed iuris. & ff. de bo. poss. in bonorum, in fi. & 37. dist. §. ult. fo. And.

Glossa sequens declarat triplicem legem sub triplici tempore.

Ordinatissimam dispositionem temporum.]

† De hac di. Hæc fuit dispositio, † quia tria fuerunt tempora, dispositione cō tempus ante legem, & tempus sub lege, & tempus fule S. Thomam lib. 4. gratiæ. In tempore ante legem habebant homines contra Gen. ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his riles c. 54. & duobus præceptis contentis his versibus. Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris vivere iure poli. dist. 1. in princ. In tempore sub lege regebantur decalogo Moyse dato a Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ, quando Dei filius nos docuit præcepta Euangelica, quibus hodie regimur: in quo scripturæ fuerunt completæ. & hic est ordo, de quo hic dicit.

A tota Trinitate] hoc ideo dicit, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. de consec. dist. 3. c. vl. in fi. & 28. q. 1. sic enim neque circa princ. per mediam colu. Nec potest filius a se facere quicquid, nisi quod viderit patrem facientem. de consec. dist. 5. c. ult. in fi.

Incarnatus] Hic explicatur primus articulus fidei.

Vna] Hoc fuit figuratum in arca Noe. Gen. 7. ubi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quoad opinionem & veritatem.

Impassibilis] 22. q. 4. incommutabilis, & habetur figura hic versibus: Nihil Isaac patitur, aries fit victima Christo. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. 22. q. 1. cap. si quelibet. §. Abraham & cap. seq.

Mortuus] Hic explicatur tertius articulus fidei.

Descendit ad inferos] Quartus articulus.

Resurrexit a mortuis] Quintus articulus.

Ascendit in celum] Hic est sextus articulus.

Venturus] Septimus articulus.

Nūc gestat] Vnde Apostolus: hoc mortale induet immortalitatem.

Vna] Hæc est secunda pars principalis, in qua tractatur de sacramentis. Et primo de sacramento Eucharistiæ, interserens de sacramento ordinis. Secundo de sacramento baptismi: ibi, sacramentum. Tertio de sacramento penitentiae: ibi, & si post. Quarto de sacramento coniugij: ibi, non solum.

Extra quam] 24. q. 1. quoniam vetus.

Est sacrificium] De consec. dist. 2. cap. nec Moyses, vnde dicitur. Rex sedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibatur ipse cibus. Dicit Aug. De carne beatæ Mariæ car-

nem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem, de consec. dist. 2. acceperunt Iudæi. & hoc fuit significatum in persona David, de quo dicitur: Ferebatur David manibus suis, ut ibi dicitur. Ber.

Sub speciebus panis & vini] Hoc ex causa statutum fuit, ut in alia forma sumeretur propter horrorem. Vnde dicitur. Nisi quis manducauerit corpus meum, & biberit sanguinem meum, & c. audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: durus est hic sermo. de consec. dist. 2. 1. de hoc sacramento traditur infra de celeb. miss. cum Marthæ.

Secundum clauas Ecclesiæ] Nota hic quod non potest cōficere corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesiæ.

Sacramentum vero baptismi] Hic est secundus articulus, qui ultimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quæ seruat Ecclesia. de consec. dist. 4. firmissime, & infra de baptis. & eius effectu. c. maiores.

A quocunque] A quocunque ergo baptismus conferatur in forma Ecclesiæ, sic ratum est, ut 1. q. 1. quod quidam. & de consec. dist. 4. a quodā. & c. Romanus. 24. q. 1. c. subdiaconus. §. sed illud.

Glossa seq. & prosequitur triplicem hominum statum.

Coniugati] Nota quod tres sunt ordines in Ecclesia Dei, scilicet virgines, continentes, & coniugati. Christus enim plus amat virgines quam alios, quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum. Continentes etiam plus Deo placent, quia coniugati, quia non expedit homini ad regna cælestia tendenti, accipere uxorem, ut 32. q. 5. tunc saluabitur. & ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. 28. q. 1. iam tunc.

Glossa ordinaria super Cap. Damnamus.

Damnamus] Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobatur doctrinam abbatis Joachim, ibi, Reprobamus. In secunda damnatur illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobatur doctrinam abbatis Joachim contra magistrum sententiarum, quæ prosequitur exprimendo motiua & rationes ipsius. Secundo ibi, nos autem. approbat sententiam magistri, quæ damnatur Joachim. Tertio ibi, cum ergo. respondet auctoritati, quæ principaliter mouebatur Joachim. Quarto ibi, si quis. damnatur tenentes opinionem Joachim. Quinto ibi, in nullo. protestatur pro monasterio, cui prefuit Joachim. Abbas Panormitanus

Non est generans] adiectiue tenetur, id est, non generat, licet sit persona generans.

Afferit] Scilicet Joachim.

Ille] Scilicet Petrus.

Qui plantat] Scilicet prædicando.

Et qui rigat] Baptizando. In epistola ad Corinth.

Vnum corpus] Vnione charitatis & spiritus. de consec. dist. 4. queris a me.

Vt sint unum] id est, eiusdem voluntatis.

Nos

Nos vnum] Scilicet vnione natura.

Non enim] Hic respondet concilium auctorita-
tibus Ioachim.

Ait] Scilicet Ioachim.

Glossa sequens ponit triplex testimoniū per-
sonarum Trinitatis.

Pater, & Filius, & Spiritus sanctus] Pater de-
dit testimonium deitatis quando dixit: Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ip-
sum audite. Filius dedit testimonium deitatis, quā-
do in mōte transfiguratus potētia deitatis, & spe-
ciem aeternae beatitudinis ostēdit. Spiritus sanctus
dedit testimonium, quando super baptizatum spe-
cie columbae requieuit: vel quando ab inuocatione
nominis Christi, corda credentium impleuit.

Et hi tres vnum] Id est, indifferentes quo ad dā-
dum gratiam. Vel vnum, id est, vnus substantia, &
vel essentia.

In terra] Scilicet quod Christus fuit homo in-
fra de celebra. mis. in quadam.

Spiritus] Id est, humana anima, quam emisit in
passione.

Aqua sanguis] Quae fluxerunt de latere Chri-
sti, vt in decre. pra. in qua idē, & fuit vera † aqua
& non aquaticus humor, vt quidam haeretici men-
tiuntur.

Et hi tres vnum sunt] Nō natura eiusdē sub-
stantia, sed cooperatione eiusdem mysterij: quia spi-
ritus per adoptionem nos filios Dei fecit, aqua fecit
nos filios Dei per ablutionem baptismi, sāguis per
redemptionem gratiae.

Non est generans] Id est, non generat, sed est
persona generans.

Glossa sequens distinguit triplicem speciem
nominum in diuinis.

Neque genita] Not. † ad intelligentiam per-
sonarum in trinitate, quod nominum quaedam sunt
essentialia, quaedam personalia, quaedā notionalia.
Essentialia sunt, quae in singulari numero dicuntur
congrue de tribus personis singulatim, vt Deus ho-
nus, Deus iustus, aeternus, omnipotēs, & similia, in
plurali vero numero incongrue dicuntur, iuxta il-
lud Athanasii: & non tres Dī, sed vnus est Deus.
Personalia sunt, quae supponūt personam, & in sin-
gulari numero tantum, vt Pater & Filius & Spi-
ritus sanctus. Notionalia sunt, quae notant distin-
ctionem in personis: vt generans, generata, & pro-
cedens. Ista notionalia, cum veniunt adiectiue, di-
cuntur tantum de personis, & non de essentia, sed
quando tenentur substantiue, tunc dicuntur tam de
essentia quam de personis. vnde hāc propositio sim-
pliciter est vera, Pater est generans sine hāc dictio-
ne generans, teneatur adiectiue, siue substantiue. Si au-
tem dicatur, substantia diuina est generans, si hāc
dictio, generans, teneatur adiectiue, falsa est, quia
vellet notare distinctionem in diuina essentia: si te-
neatur substantiue, vera est: quia tunc est sensus;
substantia diuina est generans, id est, persona qua
generat. Vnde nomina ista, generans, genita, & pro-
cedens, adiuncta nominibus personarum, distinctio-
nem notant personarum: iuncta vero cum nomini-
bus istis substantiuis natura, seu essentia diuina, te-

A nentur substantiue, & notant essentiam tantum.

Natura] Hāc est illa summa res, quam dixit ma-
gister Petrus.

Glo. seq. ponit quomodo in diuinis disiuncti-
ua nomina tripliciter iunguntur.

Alius sit pater, alius filius] disiunctiua siue par-
titina nomina vnus, aliquis, alius, duo, vel similia,
aliquando significant essentiam, aliquando nō. No-
mina partitina iuncta cum nominibus personalib.,
& non essentialibus in masculino & fēminino ge-
nere, notāt distinctionē in personis: pater est vnus,
filius est alius, Pater, & filius sunt duo. Iuncta ve-
ro nominibus essentialibus, ita quod eis innituntur,
essentiam notant: vt pater est vnus Deus, pater et
filius sunt vna essentia. In neutro vero genere, tan-
tū essentia notant pater & filius sunt vnum, id est
vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius fi-
lius, id est, alia est persona patris, & alia est per-
sona filij, non tamen aliud, immo idem sunt in sub-
stantia, vt iam patet.

Orthodoxam] Id est rectam. ab orthos quod est
rectum: & doxa, quod est gloria, quasi recte glo-
riosa. Hostien.

Ei dedit] Vnde Aug. Nihil habet filius, quod
non nascendo à patre acceperit.

Simplex omnino] De hoc dicas vt supra, c. pro-
ximo.

Procedēs] Scilicet per inspirationem. de consec.
dist. vlt. c. pen. in fi.

Cum ergo veritas] Dicit respondeo auctoritati
praedictae, Volo pater, & c. & eam exponit, quā in-
ducebat pro se Ioachim, & exponit qualiter intelli-
gatur hoc verbum, vnum: & per hoc etiā alijs au-
toritatibus respondetur.

Orat] In Euangelio Ioannis.

Vnum in nobis] Idest, vniti nobis vnione spi-
ritus.

Vnum sumus] Hic in alia significatione accipi-
tur hoc nomen, vnum id est, vnione substantia, seu
nature, vt infra sequitur.

In gratia] Id est, per gratiam.

Florensi monasterio] Not. quod si auctor rep-
batur, † eius scripta sunt reprobanda. Infra de he-
re. fraternitatis. immo & si bona essent, reprobarē-
tur ratione auctoris: quia nō licet ei hoc facere. 96.
distin. bene quidem. hic vero licet auctor non repro-
betur: quia confitetur se seruare fidem catholicam,
tamen scripta sua (quia malam habebant sententiā)
reprobantur.

Corrigenda] Et ideo quia paratus fuit corrigi,
& se correxit, vt sequitur, non debet dici haereticus
licet quandoque errasset in fide. 24. q. 1. hāc est fi-
des, & q. 3. dixit Apostolus.

INNOCENTIVS SVPER

eodem tit. de summ. trini.

& fide catholica.

1 Ad credendum ea, quae sunt fidei, quilibet tene-
tur.

2 Prēlati, & qui curam habēt animarum, expli-
cite credere debent articulos fidei.

3 Papa & prēlati dispensare ex causa possunt
cum

B 3

† Sāctus Th.
3. parte q. 74.
arti. 7. ad 3.
arg.

† Ad intelli-
gentiam hu-
ius glossae vi-
de theologos
li. 1. sen. dist.
34. & sanctū
Thomā part.
1. q. 13.

† De materia
huius glossae
vide late in
commentario
super cap. fra-
ternitatis, re-
lato infra in
2. par. Dire-
ctorij, i prin-
cipio.

cum illitteratis.

- 4 An clericis pauperibus sufficiat credere sicut laicis, & in quibus eos non excusat imperitia fidei.
- 5 An liceat clericis iurisprudenciam fidei cognitioni seu Theologiae praeferre.
- 6 Bonum est laicis studia fidei seu Theologiae addiscere, sed non peccat alijs scientijs vacando.
- 7 Fides implicita quando profit.

FIRMITER credimus.] De fide teneas, quia quaedam est fidei mensura, ad quam quilibet tenetur, & quae sufficit simplicibus. & est forte omnibus laicis, scilicet, quia oportet quod libet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus est, & quod est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicitae, hoc est credere, verum esse quicquid credit Ecclesia Catholica.

2 Hanc autem mensuram excedere debent praelati Ecclesiarum quicunque curam animarum habent, quia debent scire articulos fidei explicitae, & distinctae, qui continentur in symbolo, scilicet, Credo in unum Deum, & Quicumque vult. 38. dist. c. 1. & 2. & c. seq. Episcopi enim plus scire debent: quia de eis scire debent reddere rationem omni poscenti. 36. dist. cap. qui Ecclesiastici. §. 1. & 38. dist. capi. omnes. non tamen dicimus, quod incontinenti teneantur praedicti de omnibus respondere, sed praehabita deliberatione, & etiam si oportuerit, cum consilio aliorum.

3 Non negamus tamen, quin Papa, & alij superiores praelati possint dispensatione ex certis causis minus litteratos & minus industriosos in temporalibus sustinere. infra de renum. cap. nisi cum. §. pro defectu.

4 De clericis autem inferioribus satis videtur, quod si essent pauperes, qui non possent intendere studio, quia non habent magistros vel expensas, quia oportet eis proprijs manibus querere victum, quod eis sufficiat scire sicut simplicibus laicis, & aliquantulum plus, sicut de sacramento altaris: quia oportet eos credere, quod in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi: & hoc ideo, quia circa illud quotidie & continue versantur plus, quam laici. Si autem haberent magistros & expensas ad discendum, tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quam laici. debent tamen ab eo, qui imponit eis poenitentiam, de ignorantia vel potius de negligentia sciendi scrutari, ut diligenter attendant quare in eis non proficiunt vel propter duntaxat ingenij, vel quia eos oportuit circa exhibenda necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus: & idem dicendum est de alijs operibus bonis: nam cum non teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicitae cognitioni postponere alia opera pietatis.

5 Item etiam ex causa posset illi scientiae preponere & alias scientias, ut si velint addiscere scientiam

A tiam iuris, ut pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quod non debent ita preponere scientiam cognitioni fidei, quin in ea proficiant, & bene videtur quod semper plus debent intendere circa cognitionem articulorum praedictorum, quam circa cognitionem iuris, postquam expensas habent ab Ecclesia, nisi in contrarium eos iusta causa moveat.

6 Item videtur quod etiam laici, quibus Deus dat talentum subtilis ingenij, quod melius faciunt si suum ingenium impendant in cognitione praedictorum: quamvis non videatur quod peccent etiam si eis non intendant. Videtur autem eis sufficere, quod talenta sibi credita non abscondant in terra, id est in terrenis, sed bonis operibus insistant.

7 In tantum autem valet implicita fides, ut dicunt quidam, quod si aliquis eam habet, scilicet quod credit, quod Ecclesia credit, sed falso opinatur ratione naturali motus, quod pater maior, vel prior sit filio, vel quod tres personae sunt tres res a se invicem distinctae, quod non est haereticus, nec peccat, dum modo hunc errorem suum non defendat; & hoc ipsum credit quia credit Ecclesiam sic credere: & suam opinionem fidei Ecclesiae supponit: quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, immo fides sua, fides est Ecclesiae. infra eodem, ca. damnamus. circa finem.

ITEM INNOCENTIUS SUPER cap. Damnatus.

- 1 Non licet publice de fide disputare causa tumultus & perfidiae.
- 2 Licet quandoque de fide disputare publice ad refellendos haereticos.

DAMNAMVS ergo.] Defendere.] hoc enim nullatenus licet, immo, quod plus est, nec disputare de fide licet publice turbis coadunatis causa tumultus, vel suae perfidiae defendendae. C. de sum. trinit. & fide Catho. l. pen.

2 Si autem ad confusionem haereticorum, vel ad veritatem clarificandam disputaret aliquis, non crederetur malum, ut fecit Silvester Papa.

GLOSSA IOAN. AND. SUPER tit. de summ. trinit. & fide catho. in Sexto Decretalium.

FIDELI] Errore Gregorum, qui dicebant Spiritum sanctum procedere a solo patre, extiparto per canones, de quo de consecr. dist. 5. ca. penult. & ultim. adhuc quidam in errores alios inciderunt, negantes, Spiritum sanctum eternaliter processisse a patre & filio: alijs dicentibus, quod ab utroque procedebat, non tanquam ex uno principio, sed tanquam ex duobus principiis, & duabus inspirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugdunen. primo ponit confessionem suam, quam

† Ad hunc locum confertur tradita per sanctum Thomam qd libeto 1. q. 7. art. 14.

† De doctrina Innocentij hoc loco, quae vera & communis est, vide quae late scribo infra super q. 7. primae patris Directorij.

† Haec intellige sicut explicui infra in hac prima parte, in commentario super l. nemo C. de su. Trinit. & super q. 10.

† De diversis erroribus circa Spiritum sanctum vide Alphonsum Castrum lib. 5. adversus haereses, verbo Deus, haeresi 10. 11. 12 & seq.

quam etiam dicit sancta Romana Ecclesia, catholicorum patrum, Græcorum doctorum & Latino- rum obseruantiam & doctrinam scilicet, quod spi- ritus sanctus æternaliter à patre & filio, & tam- quam ab vno principio, & vnica spiratione proce- dit: Demum reprobando, dñat omnes, qui præmis- sa negare, vel contrarium asserere præsumpserint. Secunda ibi, Sed quia.

Fideli] supra eod. firmiter. & supra de hereti- dubius. & est simile C. de ijs, qui ad ecclesi. cōfug. l. fidei. & dic fidei quo ad mentem; deuota quo ad exteriores actus; quasi dicat humili, ad hoc infra de immu. eccl. decet.

Professione] Id est, confessione.

Æternaliter] nā est pater generans, filius na- scens, spiritus sanctus procedens pariter ab utroq; absque initio semper pariter, ac sine fine. supra eod. firmiter. circa princ. de consec. dist. 3. c. vlt. C. de sū- ma Trin. in epist. inter claras. Sed opponitur. Trini- tas est vnum vniuersorum principium. vt supra eo- dē, firmiter. ergo non est ibi æternitas: quia æter- num vere sine principio, sine fine. Solu. Est princi- pium principias, non principiatū, vt referatur prin- cipium ad res creatas, non ad ipsam diuinitatem.

Et filio] confunditur hic error Græcorum dicē- dium, Spiritum sanctū a solo patre procedere. Mo- uebatur autem auctoritate Euangelica, Io. 16. ibi. Spiritus sanctus, qui a patre procedit.

Item in symbolo apud eos edito, simpliciter con- tinetur, qui ex patre procedit. Non addimus + fi- lioque. ad idem. C. de summa Trinit. l. 3. vbi dicitur Spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente speramus, &c. Sed ad hoc & similia respondetur, quod expressio patris, nō excludit filium; immo po- tius includit: cum ipsorum opera inseparabilia + sint, 28. quæst. 1. sic enim. §. beatior. in fine, de con- secr. dist. 3. cap. vlt. vnde cum pater & filius sine vna essentia, substantia, seu natura, vt in prædicta decretali, firmiter, non potest ab vno solo procede- re. Nec sumus excommunicari (vt dicebāt Græci) addendo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quam addere. Et adde quod not. de conse- crationem, quod sit superflua: ex eo quod hoc idem di- cū fuerat supra eod. firmiter. ibi, Spiritus sanctus pariter ab utroq; &c. Sed dic, quod hic expressus modum processionis aperit, dicens quod nō tāquam ex duobus, & c. Præterea hic damnantur asseren- do, vel negando, contrarium sentientes.

Docuit] Nota quod in ijs, quæ sunt de fide ca- tholica, & eius articulis necessario tenere debemus & sequi, quod tenet & sequitur Romana Ecclesia: alias essemus heretici. supra eod. titu. cap. 1. & 2. sed in alijs non habemus necessario sequi, & tenere quod sequitur, nisi sequatur & doceat. 11. disti. no- lite. vbi de hoc in glo. docere. 12. disti. c. nouit. 21. disti. c. aliter. de consecr. disti. 4. de trina. in vna enim fide nil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo di- uersa, vt ibi.

Firmiter] super eod. firmiter.

Fidelium] De ijs, qui sunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. versi. si cogo. 2. q. 1. capi. multi. de

A diuor. gaudemus: licet ab eis expediat bonū habere testimonium. vt ibi. & 8. quæst. 1. licet ergo. supra de sacra vnctio. c. vnico. §. exhibendum. 11. q. 3. nō sunt. 12. q. 1. nolo.

Orthodoxorum] id est catholicorum.

Patrum] 15. dist. cap. 1.

Doctorum] quorum est ordo præcipuus in Ec- clesia. supra de heret. cum ex iniuncto. §. cum igitur & per doctores, prædicatores, & prælatos intelli- gas. 43. dist. cap. 1.

Latinorum] vt Augustini, Hieronymi, Am- brosii, & Gregorij. 24. dist. de libellis. 15. dist. san- cta, infra de reliqui. c. 1.

B Græcorum] aliquorū, vt Ioannis Chrysostomi, Cyrilli, Athanasij, Didymi, & Ephesini cōcilij pa- trum. Græci enim contrarium dicunt, vt supra di- xi. Vel dic secundum Gulielmum, quod in hoc generali Lugdunensi concilio Græci, quod hic dici- tur fuerūt publice professi, & symbolum cum adie- ctione (filioque) ibi publice cantauerunt de manda- to Imperatoris, & Ecclesiæ Græcorum. vtinā cor- de credant. 23. dist. psalmista.

Vera] alias posset in melius cōmutari. 35. q. 9. Apostolica & cap. sequenti.

Ignorantiam] quæ cunctorum errorum est ma- ter, vt 38. disti. c. ignorantia. nec in his excusat ignorantia. nam ignorans, ignorabitur; vt ea. disti- ctio. qui ead. ad idem 16. q. 1. si cupis. 22. q. 2. in quibus, & ca. sequen.

Præcludere] vt 83. disti. error. supra de spon- inter opera.

Damnamus] supra eod. damnamus. & dic, dā- namus & reprobamus, id est, reprobando damna- mus.

Asserere] supra dixit negare. Quid si quis nec negat, nec asserit, sed tacens sic consentit? videtur non teneri: quia tacere est præter ista duo. 22. q. 2. ne quis. infra. de regu. iuris qui tacet. & ff. eo. l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente in- dicatur hereticus. supra de heret. cap. 1. 24. q. 3. c. heresis. & cap. hereticus. & Deus audit in corde; vt 17. q. 1. c. fin. §. si ergo. & cor interrogat. 14. q. 5. si quid. & 15. q. 6. c. 1.

GLOSSA IOANNIS AND. SUPER TIT. DE SVM. TRIN.

Et fide Catholica, in Clementinis.

Prima Glossa summat, & diuidit.

E **I**D E I catholica] Summa huius conci- lij hæc est. Fatetur cōcilium vnicū Dei filiū in essentia Dei æternaliter subsistē- tē, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum & iam mortuū, lancea perforatum: approbās in hoc ordinem, quem tradi- dit Euangelista Ioannes. Secundo reprobat, & hæ- reticā indicat doctrinam, quæ habet quod substantia animæ rationalis seu intellectiua, vere et per se hu- mani corporis non sit forma. Tertio asserēs cōfitē- dum vnum baptisma sicut vnum Deum & vnā fi- dem, approbat opinionē, quæ habet per illud confer-

B 4 ri etiam

ri etiā paruulis quo ad habitum informantē gratiā & uirtutes, partes patent: Secunda ibi: porro, Tertia ibi: Ad hoc. Item hęc prima pars facit tria. Primo fatetur aternam diuinitatē Christi. Secundo veram humanitatem ipsius: Tercio ipsius passionē & mortem, & figuram inducens ordinem approbat, quam de plagis Christi ponit Euangelista Joannes.

Fundamento] quod est Christus.

Apostolo] 1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cum Paulus, de presbyt. non bapt. c. fi.

Vnigenitū] ut dicit Anselmus. In sancta Trinitate quantumlibet paruum inconueniens est impossibile: sed si pater alium filium genuisset, ille per omnia similis esset iam genito filio, & cū iam genitus filius sit verbum, reliquus esset verbū, & sic essent in deitate duo verba: sed cum vno Dei verbo omnia perfectissime dicantur, & creentur, aliud superfluum & nugatoriū fuisset: nā duorum ad idē suffragantium, quorum vnū sufficit alterum superfluum est, quod non est in deitate possibile: & Philosophus 1. Physicorum. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Joan. And.

Filium] de spiritu sancto, & eius aterna processione. supra eod. fidei. lib. 6.

† Ad hęc glōfiam vide Magistrum & doctores lib. 4. sen. dist. 8.

Omnibus] per hoc † comprehendit immensitatem, incommutabilitatem, incomprehensibilitatem, omnipotentiam, & ineffabilitatem. Item essentiam, substantiam, seu naturā. de his omnibus supra eo. firmiter in prin. Et in diuinis hęc tria vltima repetimus ad maiorem expressionem. Si enim ad diuinam essentiam habeatur respectus quasi mathematicē, id est abstracte, non reducta cōsideratione ad personas, sic est essentia. Si consideratur concrete, habito respectu ad personas, sic est substantia, quia in qualibet persona substat; & est tota supra eod. damnamus. ver sic. nos autem. Si vtroque modo: quasi in cōsideratione vniuersali, sic est natura: quia naturale est diuinę essentię quod sit vna, & quod in ea sunt personę: simplex tamen est, impertialis & indiuisibilis.

† De horum damnatione frequens fit mētio ab Innocentio Papa 1. epistola 21. & 22.

Existit] dānati sunt ergo Bonosiani, † qui Christum dicebant non proprium sed adoptiuum filium Dei 24. q. 3. quidam. versic. Bonosiani. & de hoc de celebr. Miss. in quadam.

Aeternaliter] Arriani negauerunt filiū coeternum patri. 15. dist. c. 1. 24. quęst. 3. quidam. versic. Arriani. & arguebāt sic: Omne quod natū est, principium habet: ergo filius qui natus est, principium habuit, & esse cępit. vnde dicebat Arrianus: † si filius est, natus est: si natus est, ergo tempus fuit quādo non erat filius. Sed ut contra eum dicit Ambrosius lib. 1. de trin. c. 5. idem posset dicere de Deo, q̄ si cępit esse pater, ergo primo fuit Deus, quā pater, & fuit tempus quo non era pater: sed cū ex hoc sequeretur eum mutabilem, id est generationis acceffione mutatu, hoc dicere amentia est. semper enim fuit pater, semper & filius; nā ex vi correlatiui, posito uno ponitur & reliquum. Dicebat ergo August. de fide ad Petrū. c. 2. Si Dei filius virtus & sapiētia; Dei est nec vnquā fuit Deus sine virtute & sapientia: Dei ergo filius coeternus est Deo patri. Primū probat Apostolus 1. ad Corint. 1. & habetur 37. dist.

† Vide Nicephorum li. 8. hiltoria ecclēsticę, c. 5. & multis seq.

A §. hinc etiam Ambrosius in fi. Dicit ergo August. q̄ sicut splendor, qui gignitur ab igne coeternus est illi, & esset coeternus, si ignis esset aternus: sic est intelligendum ex Deo natum esse sempiternum, ut sit patri filius coeternus. & hoc prosequitur magister sententiarum lib. 1. dist. 9.

Simul vnitas] dicunt Theologi, † quod in instanti cōceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infusa tum propter infinitam virtutem agētis, scilicet Spiritus sancti: tum quia incongruū fuisset filium Dei corpus assumpsisse, nisi formatum. In alijs autem non infunditur, nisi organiato embryone, & plene habilitato ad ipsam recipiendam. de hoc 33. q. 2. quod vero. Quod dicunt quidam fieri per differentiam sexuum a 40. vel 80. die a cōceptione embryonis, de hoc. 5. dist. 5. 1. de purifi. post partum, c. vnico.

Fieret verus homo] concor. supra eo. firmiter, versic. & tandem. ibi, verus homo factus est. & cōsidera verba: non enim fuit Christus compositus ex deitate & humanitate: nam simplicitas deitatis nullam recipit compositionem, ut ibi satis not. in prin. Et q̄ ibi dicitur, Christū fuisse compositum, verum est respectu humanitatis quę fuit composita ex anima rationali & humana carne, ut ibi, & hic: & supra de hęc. cum Christus. & vide quod not. de consecr. dist. 2. hoc est quod dicimus.

Passibile] intantum quod (ut dicit August.) omnes defectus nostros assūpsit filius Dei, prater ignorantiam & peccatum. de hoc 3. senten. 15. dist. 1. Licet igitur in assumptione sui ipsius, caro fuerit a Spiritu sancto ab omnibus reliquiis peccati mundata: † vnde Angelus ad Virgine Lucę. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: quod ex te nascetur sanctū, vocabitur filius Dei et tamē, ut dicit ipse Aug. Si in cruce mortuus non fuisset, ad vltimum senio defecisset: frigus ergo, calorem, famem, sitim, & alias humanas pēnalitates pati poterat; & sic habuit corpus passibile. Fuit autem hoc congruum, quod nostros defectus assumeret propter iustitiā satisfactionis, quā pro nobis faciendam assumpserat, ut pro nobis perfecte satisfaceret p pēnalitates carnis nostrę. Item propter fidem incarnationis. sine his enim pēnalitatibus humana natura hominibus nota nō fuisset. Item propter exemplū patientię nobis prębendum ad tolerandas pēnalitates carnis humanę.

Animam] non spiritum vitalem tantum. de celebr. miss. in quadam. vbi pluribus auctoritatibus probatur, quod hic de vera anima dicitur.

Rationalem] non dicit sensitiuam vel vegetabilem tantū, de quib. infra in parte proxima dicitur.

Ex tempore] quod tempus satis notum est. Et ab hac incarnatione, computant quidam annos domini 23. dist. in nomine Domini. in princ. alij a natiuitate & de hoc in Specul. de instr. edi. in 1. col. Dubitari † posset de tempore incarnationis, quare tunc & nō prius, vel tardius. Canonistę dicunt satis esse dicere cū Paulo, O altitudo diuitiarū, & c. ad Roma. 11. in fi. de pēn. dist. 4. si ex bono. circa prin. ver. cur ergo. nam & in potestate misericordis est, quando & quantum misereri velit. facit de pēn. dist. 2. si n. inquit.

† Vide magistrum & doctores lib. 3. sent. dist. 2. & beatorum Th. 3. par. q. 6. ar. 3. & 4.

† B. Thomas 3. par. q. 14. & 15. plene de hoc.

† Expone saluō modo, id est, immunis & penitus libera.

† De hac dubitatione vide omnino B. Thomam 3. par. q. 1. ar. 5. & 6.

ultra

ultra medium, vers. sicut. & quod not. qui cler. vel vo. c. 2. Dicunt tamen theologi, quod certum est, non fuisse conueniens ante peccatum Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad abolitionem peccati. & ut dicitur Luca 5. Non sanis, sed infirmis opus est medico: nec venit vocare iustos, sed peccatores. 2. q. 1. multi. de pen. dist. 1. libenter. item nec fuit conueniens statim post peccatum Deum incarnari. Cum enim ex superbia peccatum prouenisset, sic liberandus erat homo, ut humiliatus recognosceret se liberatore indigere: quod magno consilio Dei actum fuit, ut cognita sui infirmitate, homo clamaret ad medicum, & gratia posceret auxilium: ad finem vero saeculi non debuit differri: ut de imperfectiōe humanae naturae per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectiōem gloriæ in fine saeculi. Item fuit æquum, post datam legem Moisaicam & Propheticam, quam multi spernebant, iustificari a Deo genus humanum, per incarnationem & tempus gratiae: quod si dilatum fuisset ad finem saeculi, forsitan reuerentia & notitia Dei & morum honestas in terris fuisset abolita: fuit etiam hoc conueniens ad manifestandam diuinam virtutem, saluantem per fidem, praeteriti, praesentis, & futuri: ut not. Ber. supra eod. tit.

Virginali] quare de Maria Virgine, & non de alia voluit incarnari? Dicunt sancti, quod sicut ex superbissima natus est morbus: sic per contrarium ex humillima inchoari debuit medicina. unde verso nomine Euae ipsi Virgini dictum est, Ave. Luca. 1. 01

Item sicut ad summam humilitatem Dei filius voluit incarnari: sic summe humilem eligere voluit, in qua, & a qua tanta deberet humilitas inchoari. unde ipsa in Canonico suo dixit, ibidem, Respexit dominus humilitatē ancillae suae. Tertio quia (ut quaedam refert historia) prima ipsa fuit, quae virginitatem Deo obtulit: unde quia nouū doni genus obtulit: nouo & inaudito dono debuit honorari. In coniugium autem Ioseph consensus: iustinctu Spiritus sancti, ad celandum mysterium, quod dicitur 27. q. 2. ca. 2. vers. si. & c. inuenta.

Thalamo] id est, cubiculo, vel utero.

Hypostasis] Graeci eodem modo proutur hoc nomine hypostasis, quo nos utimur hoc nomine persona. de hoc nomine. 1. sent. 2. 3. & 25. dist. hypostasis autem componitur ab hypo, quod est sub, & stasis, quod est status vel stans. & dicitur hypostasis substantia intellectiua, siue forma, scilicet primordialis materiae, & dicitur quasi substans: quia habet substantiam omnibus accidentibus, & omnia accidentia ad se recipit, a nullo tamen informatur, secundum Hu.

Natura] scilicet vera humana. Io. 2. And.

Omnium] quod ad sufficientiam: sed quo ad efficaciam, pro praedestinati tantum, de hoc de consec. dist. 2. semel. 2.

Cruci] in huius passionis memoriam videmus, in singulis particularibus ecclesiis depictam crucem, in altum erigi: celebramus etiam festum inuentionis ipsius. de consecrat. dist. 3. crucis. Dicit August. Crux, quae erat supplicium latronum, nunc trāsit ad frontes Imperatorum: si tantum honorem Deus contulit supplicio suo, quantum conferet seruo suo. In-

ter alias, fuit quadruplex causa, quare Christus crucis mortem elegit. Primo, ut in illa pendens in aere se inter Deum & hominem mediatorem ostenderet. & sic not. 1. Timoth. 2. & 10. dist. quoniam. Secundo, ut damna quae obuenerant per lignum primis parentibus retineret, per lignum crucis restauraret. Tertio, ut diabolus, qui per lignum vincebat, per lignum superaret: & haec duo Grego. exprimit in praefatione de cruce, Qui salutem humani generis, & c. de qua de consecra. dist. 1. inuenimus; & infra. de reli. & vene. san. st. Dominum. ante medium. Quarto, ut euidenter ostenderet, pro quibus restaurandis patiebatur, scilicet pro superis angelorum ruinis replendis, pro iustis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuvandis, pro inimicis reconciliandis. Primum designatur per brachium superius. Secundum per inferius. Tertium per dextrum. Quartum per sinistrum. Fextur etiam crux quatuor genera lignorum habuisse, scilicet cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno ex transuerso, oliuam in tabula super crucem, loco quarti brachij. & datur persus: Ligna crucis, palma, cedrus, cupressus, oliua. Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, insistent theologi; quod omitto.

Mori] de consecr. dist. 2. timorem. Postfluentibus] separatim de hoc de consecra. dist. 2. c. 1.

Aqua] & fuit vera aqua, de quo satis de celebr. miss. in quadam. & fuit aqua regenerationis, & sanguis redemptionis, ut ibi.

Imaculata] ad Ephes. 5. ante finem.

Sicut] ponit figuram, quā etiam inducebat Host. de celeb. miss. in quadam. ver. per hoc.

Soporati] ergo dormitio Adā & mors Christi conueniunt in figura, sicut conueniunt in figura vigilans & viuens. si de latere ergo videntis debuisset formari contumax: econtra de latere vigilantis, fuisset Eua formata.

Formata] Genesi. 2.

Apostolum] ad Roma 5. post medium.

Ezechiel] 1. c. & 18. in prin. 10. Graec. in 4. homi. super Ezechielem de visione quatuor animalium habentium facies diuersas, scilicet hominis, leonis, bouis, & Aquilae, dicit quod iure per hominem figuratur Iesus Christus, quia cepit ab humana generatione. Marcus per Leonē, quia cepit a clamore in deserto. Lucas per vitulum, quia cepit a sacrificio. Ioannes vero digne per Aquilam, quia cepit a diuinitate Christi. Sicut enim Aquila cunctis auibus altius volat & irreuerberatis oculis, solis radios intuetur, sic iste altius ceteris ascendit, qui dicens, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, dum in ipsam diuinitatis substantiam intendit, quasi more Aquilae oculos fixit in solem.

Dixit] 19. dist. inct. cap. 1. ad finem. Et ad litterā, hic ponitur textus Euangelij, quem glossare non est meum.

Sanctorum patrum] scilicet August. super Ioan. sermo. 120. & 15. de ciuitate Dei cap. 26. ipse & Ambros. super epist. ad Roma. & Theophy. super Ioan.

Plures causas, quare Christus mortem crucis elegit, refert S. Tho. 3. par. 9. 46. ar. 4.

Castanens gloria mundi p. 4. confid. ratione 35.

† Vide S. Th. par. 3. q. 28. art. 4.

† De Hypostasi plene S. Thom. 3. par. q. 1. art. 3.

Doctorum] ut Thom. 3. parte 4. q. 62. ar. 5. 70a. Scoti super 4. sent. Fertur etiam, quod tempore concilij, congregati fuerint ad hoc theologi doctores, per Clementem, qui hoc tenuerunt.

Duntaxat] de baptism. maiores. in princip. cum suis concord. Non obsta. 79. distinctio. ca. 2. ut ibi not.

Aperuit] Sequebatur in constitutione concilij, etiam correctā, & in audiētia publicata, ut dixi in proœmio, quod textus Matthæi, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare, per anticipationem intelligi & exponi debeat. Et hoc remouit Ioannes forte ex eo, quod ille textus in Matthæo communiter non habetur. Et anticipatio dicitur, ab ante & capio, cum scilicet ante capitur, vel ponitur postponendum. supra de rescript. causam. Sed quæritur, quid valet ad fidē hoc disputasse quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio coniunx Christi Ecclesia, quæ regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagā & vudas fluitēs Christo viuēte, sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hæc damnata, detrahit miraculo: euidentius enim fuit miraculum hoc de corpore mortuo, quam de viuo manasse. Item detrahit figuræ hic posite, ut supra dixi. Item detrahit fidei Joannis Euangelistæ, qui vltimus Euāgelium suum scribens, notabiliter expressit hunc ordinem: & his respectibus Concilium hūc ordinem approbat.

Porro] Secunda pars, quæ duo facit: Primo quā dā opinionem reprobatur. Secundo illam pertinaciter tenentes, hæreticos iudicat.

Positionem] Vtuntur Theologi & artistæ hoc verbo, quo etiam nos vtimur. de confess. cap. 1. vbi de hoc satis lib. 6. fatetur autem quis & credit, id quod ponit. de iureiur. c. vlti. eod. lib.

In dubium] de hæreticis, dubius.

Intellectiua] De sensitiua enim & vegetatiua, non fuit opinio: sensitiua enim qua sentimus per sēsus corporeos, certum est, quod corrumpitur corpore corrupto, & sic non potest dubitari, quin sit corporis forma. Idem de vegetatiua qua vegetamur, nutrimur, & augmentum sumimus. in prima communianus brutis, in secunda etiam plantis. Sed de intellectiua † vel rationali fuit contraria opinio, quæ præcipue fundabatur super ratione prædicta. Cum enim vniri, non dico accidentaliter, sed per se & essentialiter, sit inseparabiliter vniri, ergo forma non potest esse sine materia propria: sed anima intellectiua, cum sit incorruptibilis, remanet corrupto corpore, corpori non vnita: ergo non vnitur corpori ut forma per se & essentialiter. Sed antequam huic inductioni respondeam, est sciendum: quod opinio hic approbata, pro qua facit de celebr. mis. in quadam. sic probatur secundum Philosophum 8. metaph. Differentia sumitur a forma rei: sed differentia constitutiua hominis, est rationale; quod de homine dicitur ratione animæ intellectiue; ergo ipsa est hominis forma. Item demonstratur ex ratione speciei humanæ: natura enim rei ostēditur ex ipsius operatione: propria vero operatio hominis (inquantum homo) est intelligere: oportet ergo, quod sortia

A tur speciem secundam illud, quod ipsius operis est principium: sortitur autem speciem vnumquodque per propriā formam: ex quo relinquitur, quod principium intellectiui, vel anima intellectiua, sit propria hominis forma. Sed aduertendum est, quod quāto forma est nobilior, tanto plus dominatur materiæ corporali: & minus ei immergitur, & plus eā excedit sui virtute: vnde anima vegetabilis, plus quam forma metalli: sensibilis, plus quam vegetabilis: intellectiualis ergo in nobilitate vltima, intantū excedit in homine materiā corporealem, quod habet aliquam operationem et virtutem, in qua corporalis materia in communicat: quæ virtus dicitur intellectiua. Demonstrat etiam id Arist. 1. de anima, quia id quo primū aliquid operatur, est forma illius cui operatio attribuitur: sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas: quo primo scit anima, est scientia. sanitas ergo est forma corporis, & scientia forma est animæ ad corporis vniōem. Secundo inducebat id quod dicit Philosophus 3. de anima. anima ergo est forma corporis: & scientia est forma animæ. Certum est autem, quod primum quo viuūt corpus, est anima: & cum vita manifestetur secundum diuersas operationes in diuersis gradib. viuētium, id quo primo operamur, vnumquodque illorum operum vitæ, est anima. Anima enim est quo primo nutrimur, sentimus, & mouemur secundum locū: ergo similiter id quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus, siue anima intellectiua, est forma corporis. Et hoc negans oportet, quod inueniat quomodo ista actio ei cōueniat. experitur enim quisquis seipsum esse, qui intelligit. Attribuitur autem actio alicui tripliciter, ut patet 5. phys. aut secundum se totum, sicut medicus sanat: aut secundum partem, sicut homo videt per oculum: aut per accidens sicut dicimus, quod album ædificat: quia accidit ædificatori esse album. Cum ergo dicimus Andreā intelligere, certum est, hoc sibi non attribui per accidens, cum hoc inquantum est homo, de ipso essentialiter prædicetur: ergo aut oportet dicere, quod intelligat secundum se totum: quod etiam posuit Plato, dicens hominem esse animam intellectiuam: aut dicere oportet quod intellectus sit pars ipsius animæ. Primum stare non potest: quia idem ipse homo est, qui percipit se intelligere & sentire: sentire vero non potest sine corpore: vnde oportet animam sensitiuam esse aliquam hominis partem. relinquitur ergo quod intellectus quo Andreas intelligit, sit pars ipsius Andree: ita quod intellectus aliquo modo ipsi corpori vniatur. Et licet aliqui dixerint, hanc vniōem esse per speciem intelligibilem, quæ duplex habet subiectum, intellectum possibilem, & phantasmata; alij quod intellectus ut motor vnitur corpori, quod uanum esse patet multis rationibus: & istæ duæ sufficiant. Intellectus non mouet corpus, nisi per appetitum, cuius motio præsupponit operationem intellectus: Non ergo ideo intelligit Andreas, quia mouetur ab intellectu, sed potius contrario, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. Concluditur ergo, quod vnitur ut essentialis forma. Item si anima intellectiua se haberet ut motor: certū est, & uanis potest esse sine nauta, qui se habet

Actio alicui
tributur at-
tribuitur.

† De materia
huius glossæ
vide plenius
sime per lan-
dum Tho-
mam citatū
etiam in fi-
ne glossæ,
par. 1. quæst.
76. artic. 1. &
ibidem Gaie-
tapum.

se habet ad eam vt motor: ergo etiā posset esse, quod Christus corpus humanū sine anima sumpisset: quod est contra fidem, supra eo. c. & supra eo. firmiter. Cū ergo principaliter incarnatio ordinetur ad salutē animæ, inutilis fuisset incarnatio, si anima nō esset essentialis corporis forma. Et per hoc vides rationem quare opinio hic damnata iudicatur hæretica: quia est contra fidem incarnationis. Est etiam contra fidem resurrectionis: habet enim fides, quod resurgemus cū corporibus, quæ nunc gestamus, vt patet eo. tit. c. firmiter. in fine primæ partis. sed si anima non esset essentialis forma corporis: ad quid resurgerent corpora, non videmus.

Opinio hæc animam rationalem esse mortalem cur sit damnata vel hæretica.

Tenentes opinionem hic reprobata, primo inducebant, quod in principio dixi. Ad quod respondetur, quod secundum se conuenit animæ corpori vniri, sicut secundum se conuenit corpori leui sursum esse: & sicut leue manet, cum a loco proprio fuerit separatum cum aptitudine & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in suo proprio esse: cum fuerit a corpore separata, habens aptitudinem et inclinationem naturalem ad corporis unionem. Secundo inducebant, quod dicit Phil. 3. de anima. quod intellectus est separatus, et quod nullius corporis est actus: ergo non unitur corpori vt forma. Sed dic, quod Philo. intelligit separatum: quia intellectus nō est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiva oculi: constat etenim quod intelligere non est actus, qui posset exerceri per aliquod organum corporale, sicut visio: sed est in materia inquam ipsa anima, cuius est hæc virtus, est hominis forma & terminus generationis humane. Et qd sit in materia probatur. 2. Phy. quia homo generat hominem: dicitur ergo anima intellectiva separata secundum virtutem intellectiuam, quæ non est alicuius organi corporalis. Et sic etiam respondetur ad id quod tertio dicebant, quod si intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, sequeretur, qd intellectus haberet determinatam materiam, & sic non esset cognituius omnium, quod est contra rationem intellectus. Sed dico quod hoc procederet, si virtus intellectiva esset actus organi corporalis. Fateor enim actus illos, visus cum oculo, tactus cum manu, et similes bene oportere limitari ex materia: sed cum anima intellectiva his organis non vtatur, limitationi non subiacer. Dicebant quarto, quod cum anima sit quid subsistens, & habeat esse secundum se: ergo alterius forma esse non potest: quia forma dat aliquid esse, & sic esse formæ non est ipsius formæ secundum se anima ergo intellectiva habens esse suum, & suū subsistens, non vnitur corpori vt forma. Ad quod respondetur, quod anima intellectiva illud esse in quo subsistit, communicat corporali materie, ex qua materia & anima intellectiva fit vnum: ita quod illud esse quod est totius compositi, est etiam ipsius anime, quod non est in alijs formis, quæ non sunt subsistens. Et propter hoc anima humana remanet in suo esse, destructo corpore, non autem aliæ formæ. Curiosus qui hoc plenius disquirere uellet, uideat in summa S. Tho. par. 1. q. 76. in prin. Io. And.

Catholicæ] fidei, quod sequitur, & postpositum fuit vt euitaretur hiatus: qd propriæ in Rhetorica di-

A citur, cum vocalis eadem sequitur vocalem.

Pertinaciter] pertinacia in malo, perseverantia in virtute, unde pertinax valde imprudenter tenens durus, irremediabilis, indocilis, obstinatus, et idem verbum infra de vsur. ex graui. S. penult.

Ad hoc] tertia pars, primo ponens de esse baptis- mi. Secundo de ipsius effectui. Io. And.

Vnicum] quare sic dicatur, habetur de consec. dist. 4. aliud.

Vnus] ad Ephes. 4. habetur de hac triplici unitate, & infra de excess. præla. frequen. ad finem. & infra de sentent. excom. c. 1. & vt dicit Ambro. lib. de trin. & exponit magister. 1. sent. 24. dist. circa prin. cum vnum dicimus Deum, unitas excludit numerum Deorum: nec quantitatem in Deo ponit: quia nec numerus, nec quantitas in Deo est.

Deus] in hoc verbo, ponit causam efficientem baptismi.

Vnica] licet specie differat, quod dic vt no. Ber. supra. eo. tit. super rubr.

Confitendum] unde in symbolo dicitur, Confiteor vnum baptisma.

In aqua] causa materialis.

In nomine] causa formalis.

Perfectum] sine penitentia exteriori. de consec. dist. 4. sine penitentia.

C Remedium] causa finalis.

Theologi] & canonistæ. de hoc de consec. dist. 4. nihil, & c. paruuli.

Opiniones] est sciendum, quod prima fuit opinio Donatistarum, quod paruuli inutiliter baptizabantur: quæ reprobata est, & ad ipsorum rationes responsus est de baptis. maiores. Sed ibi dubium est relictum, an paruulis infundantur virtutes & gratia: quod hic soluitur. Est ergo hic sciendum, quod quorundam fuit opinio, quod pueris nullo modo dantur virtutes in baptismo, sed solum ab originali mundantur sed postea quando decedunt, vel quando perueniunt ad ætatem adultam, eis virtutes infunduntur, si seruent innocentiam. hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Ecclesiastes 11. quod sonat illud quod habetur 25. distinct. qualis in princ. quare si pueris ante mortem non fuerint concessæ virtutes & gratia informans, in morte non conferentur: et sic non saluabuntur, quod est falsum. Error autem huius opinionis, videtur fuisse ex ignorantia discernendi habitum ab actu.

Alij dixerunt, quod pueris dantur virtutes et gratia: non tamen in seipsis, sed in sua radice, scilicet characteris sacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam ætatem, & cum perfectis organis solutæ fuerint potentie, consequenter gratiam & virtutes. Et Hug. videbantur miscere hanc opinionem primæ. de consec. distinct. 4. nihil. Sed qd hoc esse non possit, patet: quia si puer verteretur in furiam ante perfectam ætatem potentia in eo non soluerentur: & ita nunquam haberet virtutes explicite. Item quod potentie sint aliquo impedimento ligatæ, non impedit habitum, sed actum: quia dormientes & vinolenti habitus habent, sed ligatos.

Tertia] fuit hic opinio approbata, quod virtutes & gratia dentur in habitu ligato propter pueritiam,

sicut

Pertinax qui dicatur.

† Hanc hæresim S. Aug. in libro de hæresibus. c. 88. Pelagianis attribuit.

† Vide citatos in commentarios huius Clementinæ.

sicut in dormiente propter somnū: sed discedēte pueritia, inclinatur ad bene operādū; nisi aliquid Spiritui sancto resistat: & habetur de hoc figura 1. Reg. 17. ubi David paruulus armatus Saul regis, non potuit eis vti contra Goliath. Sic puer in baptismo armatus gratia & virtutibus propter imbecillitatem, illis vti non potest quo ad actum. Et quod hoc sit verum, patet: quia cum pueri sicut adulti per baptismum efficiantur membra Christi, necesse est, quod a capite recipiant fluxū vel fructus gratiæ & virtutis, cuius influxionis non est impedimentum ex parte Dei, qui omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: 1. ad Timoth. 2. & supra de baptis. maiores. vers. absit. Nec ex parte gratiæ, quæ ex vi sacramenti omnibus præsto est, & facit de consec. dist. 4. sine penitentia. Nec ex parte sacramenti, quod pro omnibus institutum est: nec ab illo ullus excluditur, vt in decr. maiores vers. cum ergo, Nec ex parte paruuli, qui nec resistit, nec resistere potest infusioni gratiæ: nec curamus ipsius reluctantiā vel genitū in baptis. de consec. dist. 4. c. sine penitentia. Nec ex parte Ecclesiæ, in cuius fide saluatur: & quæ nulli claudit gremiū, de hæc. super eod. li. 6. nec aliquem decipit. 27. q. 1. de viduis. de do. per tuas. Huic autem opinioni approbatæ non obstat, quod habitus virtutum habilitat ad actum: sed pueri non sunt habiles ad agendum, quæ secundū virtutes sunt; ergo non recipiunt habitum virtutū in baptismo. Nam dico, quod habitus facit habilē ad actum tollendo inhabilitatem, quæ est ex imperfectione potentiæ, non quæ est ex parte corporis, vt patet in dormiente. Nec obstat, quod dicitur, in noua influenza oportere, quod recipiens vel influēs aliter se habeat nunc, quam prius: sed anima pueri baptizati, non alio modo se habet in instanti post baptismū, quā prius: quia caret utroque tempore vsu liberi arbitrij. Itē nec Deus influēs, aliter se habet. Concluditur ergo, quod pueri etiam baptizati gratiam & virtutes non recipiunt. Ad quod respondetur, quod licet agēs principale sit immobile agens instrumentale, aliter se habet nūc, quam prius ad puerum: quia nunc & non prius baptizatur. Ex quo etiam sequitur, quod aliter se hēt baptizatus: quia nunc & non prius impressus est character in ipso. Itē constat, quod sine aliqua sui immutabilitate, Deus sine sacramento posset gratiā conferre, vt patet in sanctificatis in vtero, de renun. nisi cum pridem. in prin. curiosus etiam videre posset in D. Tho. 4. sentent. dist. 4. & in tertia parte sum. q. 68. & 69.

Virtutes] de theologicis non est opinio inter modernos, sed de moralibus sic, vt infra dicā. dicuntur autem virtutes, quasi virum tuentes, & præseruantes a vitijs. de pen. dist. 2. illa anima, & c. seq.

A Informans gratia] hanc multi Theologi dicunt idem esse in re, quod habitus charitatis, tū quia charitas & gratia habēt easdem operationes: tū quia dicit Aug. 15. de trini. cap. 18. loquens de charitate, nullum est isto Dei dono excellentius. Sed omnino dono distincto a gratia, ipsa gratia excellentior est: tum quia si sic distinguerentur, possent a Dei virtute separari, & sic aliquis esset Deo gratus, sed non charus, & econuerso. Alij vero dicūt, quod gratia est habitus, qui fundatur in voluntate.

Ad habitū] de similibus de baptis. maiores. ver. quamuis in prima glossa.

B Omnibus] etiam fide recipiētibus, quo ad characterem et gratiā gratis datam: sed non ad gratiā facientem gratum, nisi cum fectio illa recesserit. de consec. dist. 4. tunc valere, & c. pen.

Sanctorum, ac Doctorum modernorum] De sanctis habemus Augustinum cōtra Iulianū. li. 1. de baptis. paruulorum, Doctores habemus magistrū sent. 4. dist. in prin. & ibi Alex. Alber. & D. Th. apertius. Et beuiter omnes Theologi moderni in hoc cōcordāt, quo ad virtutes theologicas, scilicet fidē, spem, & charitatem; sed de virtutibus moralibus, vt iustitia, fortitudine, temperātia, prudentia, & alijs de quibus 28. q. 1. §. ex his. bene discordāt moderni Theol. D. Thom. enim & sui tenent et morales infundi, nam ut dicunt, morales acquisite non ordināt ex se in ultimum finē, nec inclināt quā homo sit bene mobilis a Spiritu sancto: ergo necesse est fateri illas infusas. Sed qui tenent cōtrarium, respondent ad hoc, quod morales acquisite coniunctæ charitati, quæ est forma virtutum, utrumque sufficienter peragunt: & sic non est necesse ponere eas infusas. Inducunt etiam isti illud Phys. quod frustra sit plura, & c. ut dixi in principio capituli; sed per virtutes morales acquisite potest homo cū theologicis finem suū acquirere sine moralibus infusis. Proprium enim est charitatis, nos Deo ultimo fini coniungere. Est enim secundum Augusti. rectissima affectio, quæ nos Deo coniungit: ergo non requiritur infusis Theologicis, quæ aliæ virtutes morales infundantur. Itē si paruulis infunderētur, ergo & adultis; sed experimur, quod adultus non fectē baptizatus, non plus se sentit sobrium, prudentem, temperatum, vel iustum, quam prius: quod si infunderētur, sentire deberet, ex quo etas non impedit, cū virtus moralis sit habitus inclinans per modū naturæ: quia secundū Philosophum. 2. Ethic. Virtus est, quæ habentē perficit, & opus eius bonū reddit: ergo cum sacramētū baptismi sit commune, omnia gratis donās, videtur quod non infundatur adultis nec paruulis.

C Eligendā] ergo illam sequi tenemur de hoc eod. tit. c. vnico. lib. 6. in 6. glossa.

D

Inquisitorum cum Commentarijs. 29

EX CODICE IVSTINIANI TIT. DE SVMMA Trinitate & fide Catholica : & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l. i. *Impp. GRATIAN. VALENTIN. ET THEOD. A. A. A.*

CVNCTOS a populos, quos clementia nostræ regit imperiū, in tali volumus religione versari, quā^b diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsq; adhuc ab ipso insinuata declarat, quanque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrū Alexandria Episcopo virum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicāque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnā deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem^c sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos^e vero dementes, vesanosque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere diuina primum vindicta: post etiam motus animi nostri, quæ ex cælesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos.

Dat. III. Kal. Mart. Thessalonica, Gratiano A. V. & Theodosio A. Conss.

COMMENT. IIIII.

CVNCTOS populos, quos clementia nostræ regit imperium.] Hoc est edictū Gratiani, Valentini, & Theodosii ad populū vr̄bis Constantinopolitanæ, editū anno Domini 382. idē habetur in codice Theodosiano lib. 16. tit. 1. l. 2. & in tripar. hist. eccl. li. 9. c. 7. ex Sozomeno. Quia enim tunc potissimum variæ hereticorū sectæ exorta fuerant, variosque errores illius ætatis hæretici seminabant, edictum fuit vniuersis, vt rectam tenerent fidem. quæ autem ea sit, hoc loco explicant Imperatores quam breuissime. deinde in contemptores penam statuunt.

b Quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque adhuc ab ipso insinuato declarat.] In plerisque codicibus legitur diuinum, legendum tamen est diuinum, vt in manuscriptis, & codice Theodosiano, & historia tripartita.

Iam sanctum Petrū diuinitus Romanæ Ecclesiæ præfuisse, eamque insigni vna cum Paulo consecrasse, ac minuisse martyrio, manifestum est. cap. quamuis. 2. l. distinct. docetq; grauitè & vere sanctus Augustinus tom. 10. de sanctis, sermone 3. in festo Apostolorum Petri & Pauli: quam Romanā Ecclesiam diuinis documētis, & institutis instructā reliquis Christus præfecit velut matrem & magistrā, a qua ceteræ & fidei regulas, & viuēdi, ac celebrandi diuinos cultus & sacramenta, ritum accipiūt: id qđ elegatè docet Leo primus epistola 79. ad Dioscorū Alexandrinum Episcopū, cuius verba

A quia clarā lucē huic legi afferunt, nō duximus omittēda. habent autem ita: Cū enim beatissimus Petrus Apostolicum a Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eis permaneat institutis; nefas est credere, quod sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernauit; alijs regulis traditionū suarū decreta formauerit, cum sine dubio de eodē fonte gratiæ vnus Spiritus fuerit, & discipuli & magistri, nec aliud ordinatius tradere potuerit, quā quod ab ordinatore suscepit. Non ergo patimur vt cum vnus nos esse corporis & fidei fateamur in aliquo discrepemus: & alia doctoris, alia discipuli instituta videātur. *hactenus ille. optime ergo Imperatores hoc loco iuxta fidem a Petro traditam, & a cæteris acceptam ab eo, & obseruatam credere iubent.*

c Hoc est vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicāque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnā deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credamus.] Hæc verba cum Concilio Cartaginensi secundo celebrato circa tempora Siricij Papæ æra 428. mihi videntur cōuenire, vbi c. 1. cautum est, vt Trinitatis in unitate essentia fides credenda proponatur, & prædicetur. Eum locū, quia valde insignis est, referre placuit.

d Et sicut a patribus certa dispositione accepimus, ut Trinitatem, quam in nostris sensibus consecratē retinemus, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnitatem, quæ nullam noscitur habere notitiam, sicut didicimus, Dei populos instruamus. Ab vniuersis Episcopis dictum est: plane sic accepimus, sic tenemus, fidem Apostolicam sequentes. *hæc ibi. Eodem spectat decretum concilij Rotomagensis relatum a Burcardo libro secundo Decretorum, cap. 59. Eandem Trinitatis in unitate essentia fidem luculenter adstruit Alexander Papa primus Epistola quadā ad omnes orthodoxos, quæ incipit: Cogitantibus nobis Habetur autem in primo concil. tomo. pag. 172. ex Suriana editione.*

d Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti.] Optime scripsit. hoc loco Odofredus & Accursius magnū premium esse, ut seruus uocetur nomine Domini; a Christo enim Christiani iubemur appellari: huic autem dicto, ut fidem orthodoxam sequentes Christiani uocarentur, causam præbuit hereticorum audacia, & dementia, qui relicto Christianorū nomine, heresiarcharum appellationem assumebant, dicētes se Manicheos, Arrianos, & c. quamquam nō hic primum fideles sunt dicti Christiani; quoniam, ut constat ex Actibus Apostol. c. 11. circa finem, discipuli

Romā martyrio consecrant Petrus & Paulus.

Christianorum
nomen a di-
scipulis or-
tum.

discipuli Domini iam Christiani dicti sunt. Scriptum est enim ibi ita: Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochia discipuli Christiani. quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: ut egregie docet sanctus Augustinus in Ioan. cap. 18. tract. 113. in hec verba: Quamuis enim discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine; post Ascensionem quippe eius, in Antiochia primum coeperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli, qui postea appellari sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut communem etiam fidem ad posteros transmiserunt. hec Augustinus. Idem quoque dicti sunt Catholici, eo quod vniuersis Christiane legis preceptis obedirent, ut optime scripsit diuus Pacianus Episcopus Barcinonensis vetustissimus Epistola quadam de nomine Catholico.

Reliquos vero dementes, velanosque iudicantes haeretici dogmatis infamiam sustinere. Hec est una & grauis hereticorum poena, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent heretici, facile in recta fide continuarentur.

Ac infamia quidem multiplex est, una iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quae ab excommunicatione descendit. Duabus postremis omissis, de primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, quae oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quae contingit multis modis, ut docet Dynus in cap. infamibus. de regulis iur. lib. 6. & Iason hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quae descendit ex legibus nominatim cautentibus, ut qui tale delictum commiserit, infamis eo ipso habeatur. Preterea illud est obseruandum, bisariam aliquos dici iure infames: uno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum secuta sententia, ut in furto, ui bonorum raptorum, & similibus scribunt hic Iason, & ceteri tum hic, tum alibi.

An inquisito-
res famae re-
stituere possunt.

His ita positis primum hic queritur, qua infamia notentur heretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hereticos omnes cuiuscunque sectae ipso iure infames esse, authen. Gazaros. C. de heretici. de iure autem veteri nunquid per hanc legem essent ipso iure infames heretici, ualde a nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alij hic animaduertent hereticos infamia notari, & infames a testimonio repelli. l. 3. §. lege Iulia, ff. de testibus. hereticos uero ad testificandum admitti. l. quoniam. C. de heretic. admiserunt hereticos saltem ante sententiam non esse ipso iure infames. ita Bal. hic in 5. oppositio. num. 38. Ias. in 2. lectura. nu. 43. & Alciatus uersicu. heretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis, Institut. de actio. Ceterum quauis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentiendum putamus, pro certo statuētes, etiam per hanc legem hereticos ipso iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores solum declarare noluerunt hereticos ideo infames esse consen-

dos, quia turpe & indignum factum, aut scelus committunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hereticos ubique decreuissent; nam & sanctus Ioannes scripsit. hereticis non esse dicendum, aue, & diuinus Paulus monuit eos esse deuotandos; sed plane hoc statuere uoluerunt, ut ipso iure fierent infames.

Ad hec, si Imperatores solum statuissent hereticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum utique notum sit, hereticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos ualde diminui & grauari: leges autem de casibus dubijs esse debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edicto. ubi communiter Doctores & P. normitanus i. c. cum in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in nona oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait; Nam si bene inspicitur, primo dat eis poenam ipso iure, & vocantur in famas, &c. neque huic sententiae aduersatur d. l. quoniam. C. de here. nam ibi casus est singularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.

Ex his poterit deciderari questio illa, An heretici notentur infamia ipso facto, an ita demum si sententia pronuntiata fuerit super crimine; & plane qui contendunt hereticos iure veteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantum notari autumant, inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spigellus in Lexico uersic. heretici omnes. & alij siqui sunt, qui paucissimi sunt, sed uerior est sententia Alfonsi de Castro lib. 2. c. 9. de iusta hereticorum punitione, asserentis ante sententiam infames esse; quod ex superioribus apertissime infertur, atque hanc etiam sententiam tuetur Paulus Castrensis hic. n. 18. idem uidetur asserere Bar. in 9. oppositio. num. 11. & 12. nam si hereticorum complices reuoluentes intra annum satisfacere, ut heretici puniuntur, & ipso iure fiunt infames. c. excommunicamus. 1. §. credentes. multo magis id hereticis eueniet; quia propter quod unumquodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib. 1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacros. eccles.

Hec autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quae nos copiose lib. 8. de poenis hereticorum, sumus persecuti. inter quae illud est potissimum, quod etiam in filios reducat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. ca. statutum. de heret. lib. 6. quod in 3. par. apud Eymericum copiose diximus.

Præterea illud est hic inquirendum, An inquisitores haereticae prauitatis possint hereticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos honori restituere: & quamuis late pateat inquisitorum potestas, non tamen possunt hanc infamiam tollere; quia cum inquisitor sit index delegatus. cap. per hoc. de hereticis, libro 6. non potest fines mandati transgredi. cap. penul. de off. delegati. c. cum dilecta. de rescript. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permissum, & propterea facere non poterit. ita Zanchinus & vere, tractatu de heretici. cap.

Haeretici ante sententiam infames.

Qua infamia notentur,

cap. 38. ubi Cam pegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxati. carceratorum. tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifesta omitto: & quod de Inquisitore dixi, idem est de Episcopo intelligendum: nam neque is potest hereticos famæ restituere, ut optime citato loco probat Zanchius: restituet autem summus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium possit, non est huius loci inquirere, nec nostræ breuitatis.

Heretici quādo cœperint iuris infamia notari.

Postremo obseruandum est, non esse hic primū hereticos infamia notatos, nam iure canonū multo antea Stephano Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames esse sancit Epistola quadam ad Hilarium episcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, inquit, esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia: id est, omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt, &c.

L. 2. IIIDEM A A. EVTROPIO

Præfecto Prætorio,

VLLVS hæreticis. & infra. Vnius & summi Dei nomen ubique celebratur. Nicænæ fidei dudum a maioribus traditæ, & diuinæ religionis testimonio atque assertione firmatæ obseruantia semper mensura teneat. Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum & Christum filium Dei vno nomine cōfiteatur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non uiolat: apud quem intemeratæ fidei sensus viget, & incorruptæ trinitatis indiuisa substantia, quæ græco verbo, *ὁμοουσία* recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probanda: hæc veneranda sunt.

Dat. IIII. Id. Ianuarij. C. P. FL. Eucharis et FL. Syagrius CC. Conf.

COMMENT. V.

NVLLVS hæreticus] Lata est hæc lex ab eisdem Imperatoribus a quibus & superior. anno Domini 383. ex ea id solum fragmentum desumpsit Eymericus, quod instituto suo conueniebat, quod est, cōstabilire fidem: & ideo initium & finem sustulit. Synodum Nicenam obseruandā iubet, & quæ in ea sunt sancita diuinitus.

Nicænæ fidei dudum a maioribus traditæ] Hæc fuit synodus illa calebris tempore Constantini & Syluestri Papæ celebrata interuētū 318. Episcoporum, æra 363. Sunt qui scribant Nicenam synodum initium habuisse anno Domini 326. finem vero 329. in hac dānatus est Arrius, eiusq; omnia dog-

A mata & sectatores, stabilitusque articulus de Christo vero filio Dei, Patri equali & consubstantiali quæ breuissime hic indicantur. Acta est hæc synodus tribus annis, & paulo ultra Nicæ. ea est ciuitas Asiæ, Bithyniæ Metropolis. Confirmata fuit hæc synodus insigni miraculo, de quo Nicephorus li. 8. c. 23. nam cum ex vniuersis patribus duo decessissent priusquam professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuisent, reliqui patres gesta concilij eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes, ut postquam clare intuebantur in cæli, quod in synodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello subscribere, qui acta continebat, quem super sepulchro relinquentes, abierunt, totaq; noctem duxerunt insomnem: postridie ad locū eum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorum episcoporum subscriptiones agnouerunt in hæc verbo: Chrysostomus & Mufonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima ecumenica Nicæna Synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus. hæc ibi.

C Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum, & Christum filium Dei vno nomine confiteatur deum de deo, lumen de lumine.] Extat epistola synodalis de gestis in Nicænâ synodo ad Alexandrinos, & alios conscripta, de qua Nicephorus libro 8. cap. 24. ubi hoc definiisse contra Arrium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hæc verba: itaque scitote primo omnium inquisitum esse in impietatem & præuaricationem Arrij, sectatorumque eius: & in præsentia dei amantissimi Imperatoris Constantini consentientibus omnium sententijs placitum, ut anathemate impia eius opinio voces atque verba blasphemæ condemnarentur, quibus ille filium dei blasphemans usus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando cum non fuerit, & arbitrii libertate vitii virtutisq; capacem esse filium dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quæ omnia sancta synodus anathemati subiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis uecordiam, blasphemæque eius verba sustineret. hæc ibi. quæ hunc locum valde illustrant.

E Qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non uiolat.] Accursius & Salycetus hanc legem a quodam Græco scriptam fuisse, qui neget Spiritum sanctum a Filio quoq; procedere, inaniter cōminiscuntur, cum nihil possit elegantius ex cogitari. Alciatus vero, agnoscens difficultatem hic, docet subaudiendum: & filio. In Codice Theodosiano ita legitur: qui id, quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandū; a quo id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. quæ, inquit, lectione admissa, subauditione Alciati opus non erit.

Melius tamen erit nullis additis aut subauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theolo-

Locus de processione Spiritus sancti declaratus.

gie

Synodus Nicæna quando celebrata.

gia secreta recurrere, ut me monuit frater Paulus Constabilis sacri palatii Magister, qui fuit deinde totius ordinis Fratrum prædicatorum Magister Generalis, ut dicamus, retenta communi lectione, verbum, illud, summo rerum parète, hoc loco stare seu accipi posse essentialiter & personaliter iuxta vera dogmata Theologorum, cum enim hic (ut verba ipsa indicant) non sit sermo de æterna Spiritus sancti processione a Patre & a filio, sed de communicatione gratiæ vel donorum ipsius, secundum quam ipse seipsum dat. ut ait Magister sententiarum lib. 1. dist. 30. & a Patre simul & a Filio datur, apte per summum rerum parentem, & totam sanctissimam Trinitatem intelligere possumus, a qua gloriam in futuro speramus, & gratiam accipimus in præsentem. possumus quoque per summum parentem, Deum Patrem intelligere, a quo Spiritus sanctus datur et mittitur, nec propterea uideri debet Filius exclusus, quoniam nominatus non est; nam ut recte ait sanctus Thomas pa. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in sacra scriptura, aut ubi de diuinis personis agitur. id quod de Patre dicitur, de Filio et intelligere oportet. etiam si inquit sanctus Thomas, dictio exclusiva addatur, nisi, solum in illis in quibus Pater & Filius secundum oppositas relationes distinguuntur. cum enim Dominus Matth. c. 11. dicit: Nemo nouit Filium nisi Pater, non excluditur, quin Filius seipsū cognoscat. ergo cum hic aut alibi dicitur, quod Spiritus sanctus a summo rerum parente spiratur & accipitur, etiam si adderetur, a solo rerum parente seu Patre, non ob id Filius excluderetur: quia quantum ad hoc, quod est dare Spiritum sanctum, non opponitur, Pater, & Filius, sed solum quantum ad hoc quod hic est pater, & ille Filius. His penitus consentit sanctus Hieronymus in confessione fidei, quam affert Eymericus paulo post, hac par. 1. dicens: Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusue dici possit: sed tota deitas sui perfectione equalis est, ut exceptis uocabulis, quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi. Hactenus Hieronymus.

1.4. IMPERATOR MARTIANUS A.

tianus A.

Palladio Præfecto Prætorij

NEMO a clericus uel militaris, uel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens. Nam & iniuriam facit iudicio reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare contenderit. cum ea, quæ nunc de Christiana fide a sacerdotibus, qui Chalcedone conuenerunt, per nostra præcepta statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones & instituta sanctorum Patrum trecentorum decem & octo in Nicæa, &

A centum quinquaginta in hac regia urbe definita esse noscantur. Nam in contemptores huius legis poena non deerit, quia non solum contra fidem vere expositam ueniunt, sed etiam Iudæis & Paganis ex huiusmodi certamine profanant ueneranda mysteria. Igitur si clericus erit, qui publice tractare de religione ausus fuerit, a consortio clericorum remouebitur: si vero militia præditus sit, cingulo spoliabitur. ceteri autem huius criminis rei, si quidem liberi sint, de hac sacratissima urbe expellentur, pro vigore iudicario etiam competentibus supplicijs subiugandi: si vero serui, seuerissimis animaduersionibus plectentur.

B Dat. VIII. Id. Febr. Constantinop. Patricio Consu.

COMMENT. VI.

COMMENT. VI.

NEMO clericus.] Hoc est edictum Martiani Imperatoris in confirmatione Concilii Chalcedonensis, quo cæuet, ut nemini liceat de fide habere coram populo disputationes, aut semel iam definita in dubium reuocare. Extat hoc edictum in Concilio Chalcedonensi actione 3. cum præfatione & epilogo, quæ hic abscissa sunt, ibi autem ita habetur: Edictum siue leges sanctæ Memoriam Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidem leges beatissimus Papa Leo in suis confirmauit epistolis, quibus interdiciuntur prohibeturque disputationes de fide coram uulgo, & confirmantur Chalcedonem. Concilij decreta, atque statuta.

C Caterum obseruandum est, non absolute prohiberi disputationem de fide catholica, sed cum ex ea disputatione queritur occasio tumultus & perfidiæ, & iam definita in dubium reuocantur.

D Hanc legem eo consilio huic operi inseruit Eymericus, ut doceremur has ueritates, uidelicet nec publice occasione tumultus excitandi de fide differendum esse, nec semel per Ecclesiam rite definita & stabilita, in dubium esse reuocanda, quæ nos suis locis interpretabimur.

a Nemo clericus.] Sed de clericis dubium uidebatur, hoc est, de personis religiosi, presbyteris seu sacerdotibus, quibus solis prædicare & de fide tractare iura concedunt, cap. Ad dicimus. 16. quæst. 1. cap. Diaconus. 93. dist. inc. ubi Turrecremata, idem Turrecremata in c. placuit 16. q. 1. ut multis docuimus. par. 2. super c. cum ex iniuncto, de hæret. et propterea non debuerant prohiberi, quo minus de fide disceptarent. sed non inhibetur eis, ut dixi, simpliciter & absolute, sed cum ex hoc perfidiæ occasionem querunt.

b De fide Christiana publice turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens.] Hinc colligimus manifesto non prohiberi simpliciter omnem de fide disputationem, sed eam solam, quæ suscipitur causa seminandorum errorum: alias enim cum hæreticis disputare, ut gloria Dei manifesta fiat, & ueritas Catholica defendatur, licitum est; immo & quandoque necessarium id.

Quibus & quando prohibitum, ne de fide Catholica disputent.

id quod respiciens Paulus diuinitus ad Titum scribens cap. 1. ait, oportere ut episcopus doctus sit, ut exhortari sciat in sacra doctrina, & eos qui contra dicunt arguere, de quo articulo agit plenissime Eymericus paulo post, q. 10. & nos ibidem late in commentarijs eiusdem questionis. interim videndus Conradus Brunus lib. 5. de heret. cap. 4. & lib. 6. cap. 8.

Cur semel definita legem in dubium reuocari non debeant.

c Nam et iniuriam facit iudicio Reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare cōtenderit. Ratio cur iniuria fiat, manifesta est: quis enim concedat plus esse tribuendum singulorum opinionibus de fide arbitratus suo disputantium, quam definitis in synodis legitime congregatis, in quibus nutu Spiritus sancti Patrum corda reguntur? Iam multis rationibus optime statutum est, ne semel definita in dubium reuocentur: nam si quæ semel sunt salubriter constituta & decreta, in dubium verterentur, nullū profecto stabile Ecclesiæ iudicium aut statutum contra quoslibet errores permaneret. Rursus eisdem semper furoribus omnis statuta semel veritas, & integra Ecclesiæ definitio turbaretur. ita Gelasius Papa I. ad episcopos Dardaniæ epistola quā dā incipiente: Valde miratis summus. dicens: Quæ maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necesse praeuenerunt, ut quod cōtra vnāquāque hæresim coacta semel synodus pro fide, cōione & veritate catholica atq; Apostolica promulgasset, non sinerent posthac nouis retractationibus mutilari, ne paruis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerat statuta, pullandi: sed auctore cuiuslibet infantiæ ac pariter errore damnato, sufficere iudicari, ut qui quis aliquando huius erroris cōicator existeret, principali sententia dānationis eius esset obstrictus, quō manifeste quilibet vel professione sua, vel communionem posset agnosce. Hæc ibi. quem locum, quia valde erat insignis, et huic loco omnino cōgruēs, nō duximus omitte. qui refertur a Gratiano. 24. q. 1. c. maiores.

Synodus Chalcedonensis quando celebrata.

d Qui Chalcedone conuenerunt. Chalcedonensem synodum intelligit longe celeberrimam, habitā Chalcedone (ea est ciuitas Phrygiæ in Ponti Euxini ora) interuentu sexcentorum triginta episcoporum contra oēs hereses, maxime uero contra Eutychem & Dioscorum, qui unū dominū nostrū Iesum Christum, ex diuinitate atq; humanitate constantem, et in his duabus naturis adorandum, ad vnā audacter & stulte naturam redigebant, & cōfunde. Fuit autem celebrata æra 488. hoc est anno Domini 450. seu ut alij scribunt 452. Valentiniano VII. & Auieno uiris clarissimis consulibus, de hac celebre extat Gregorij testimoniū in c. sicut. 15. dist.

Pœna disputantiū de fide ob malum finem.

e Igitur si clericus erit. Nunc pœnas statuit cōtra eos, qui de fide publice disputant in malum finē, idque seruata personarū qualitate: hodie tamen non habet locum pœna huius legis, neque hi personarum gradus, ut hic præscribitur, obseruari debent: nam qui publice nūc falsa dogmata prædicaret, populoq; nouas suggereret opiniones, nec uera fidei documēta reciperet, sed perfidiæ, hoc est, hæresis disseminandæ (ut dicitur) quæreret occasionem, ab Inquisitoribus hereticæ prauitatis iudicaretur: & tales hære-

A siarche seu dogmatiste videntur sine ulla penitus misericordia curiæ seculari tradendi, ultimo supplicio feriendi, ut docet Repertorium Inquisitorum, ver. docere. & ver. hæresiarcha. Albertinus tract. de agnos. assertio. quest. 30. nu. 60. Simancas in catho. instit. tit. 47. num. 60. idem in Enchyridio violatæ religio. tit. 59. Ioannes Roias trac. de heret. par. 2. assertio. 42. & alij quidam. Quid tamen de hoc sentiam, dixi breuiter par. 2. in commentario super concilio Tarraconen. §. Rursus illud. Et plenius eadem parte super q. 39.

EDICTVM IVSTINIANI

DE FIDE

Victor Iustinianus, pius, felix, inclutus, triumphator semper Augustus. Joanni sanctissimo Archiepiscopo almæ urbis Romæ & Patriarche.

EDDENTES a honorem Apostolicæ Sedis, & infra. Manifestum igitur facimus vestræ sanctitati, quod pauci quidam infideles, & alieni sanctæ Dei catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, contradicere Iudaice atque apostatice ausi sunt aduersus ea, quæ ab omnibus sacerdotibus secundum uestram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur; denegantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium Dei, Deum & Dominum nostrum incarnatum de sancto Spiritu, & ex sancta atque gloriosissima semper Virgine Dei genetrice Maria hominem factum, atque Crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & Spiritui sancto, consubstantialem Patri secundū diuinitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium Dei, & Dominum nostrum fateri unum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum filium Dei, & alium dicentis Dei uerbum, & alium Christum. Omnes uero sacerdotes sanctæ catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, & reuerendissimi Archimandritæ sanctorum monasteriorum, sequentes sanctitatem uestram & custodientes statum & unitatem sanctarum Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolica uestræ sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, uno consensu confitentur, & glorificant, prædicantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium, & uerbum Dei, & Dominum nostrum ante sæcula, & sine tempore de Patre natum in ultimis diebus descendisse de cælis, & incarnatum de Spiritu sancto, & ex sancta atque gloriosa uirgine & Dei genetrice Maria natum, & hominem factum, & crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri

Patri & sancto Spiritui. Nec enim alium Deum verbum, & alium Christum cognoscimus, sed vnum atque eundem ipsum consubstantialem patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate. Vt enim est in diuinitate perfectus, ita idem ipse & in humanitate perfectus est, In vna enim substantia deitatem suscipimus & confitemur, quod dicunt Græci, τὴν καὶ ὑπὸ σα- σιν ἐνοσιν ὁμολοῦμεν. Id est, eam quæ secundum personam est vnitatem. Et quoniam vni- genitus filius & verbum Dei ante sæcula, & sine tempore de patre natus, idem ipse & in ultimis diebus descendens de cælis, incarnatus de Spi- ritu sancto, & ex sancta atque gloriosa semper Vir- gine & Dei genitrice Maria, homo factus, Do- minus noster Iesus Christus, proprie & vere Deus est: ideo & sanctam atque gloriosam Vir- ginem Mariam proprie & vere Dei matrē esse dicimus: non quia Deus verbum, principium ex ipsa sumpsit, sed quia in ultimis diebus descen- dit de cælis, & ex ipsa incarnatus, & homo factus & natus est: quem confitemur & credimus (fi- cut dictum est) consubstantialem esse patri secun- dum deitatem, & consubstantialem nobis eun- dem ipsum secundum humanitatem: eiusdem miracula & passionem, quas sponte in carne sus- tinuit, agnoscimus. Suscipimus^b autem san- cta quatuor concilia, id est trecentorum decem & octo sanctorum patrum qui in Nicæna vrbe congregati sunt; & centum quinquaginta san- ctorum patrum, qui in hac regia urbe conuene- runt: & sanctorum patrum, qui in Epheso pri- mo congregati sunt: & sanctorum patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, sicut uestra Apo- stolica sedes docet atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes sequentes doctrinā Apostolicæ sedis vestræ, ita credunt, & confitentur, & prædicant. Vnde properauimus hoc ad notitiam deferre ve- stræ sanctitatis per Hypatium & Demetrium beatissimos episcopos, ut nec uestram sanctita- tem lateat, quæ a quibusdam paucis monachis male & iudaicè secundum Nestorij perfidiam denegata sunt.

ITEM SUBSCRIPTIO TALIS FUIT.

Deitas te conseruet per multos annos sanctissime ac religiosissime Pater.

COMMENT. VII.

^a **R**EDDENTES honorem Apostolicæ Sedi. & infra.] Sustulit Eymericus simili- ter ab hoc edicto initium & finem, ut ea tantū col- locaret, quæ suo instituto apta erant, quod est (vt sæpe dixi) cumulare multos fidei articulos & ca- tholicas veritates. hoc autem fragmento tria potis- simum docentur.

Primum, Christum vnā esse de tribus sanctæ Trinitatis personam subsistentem, quam Græci hy- postasim appellant. Alterum, Christum in carne passionem vere pertulisse, impassibili deitate sem-

^A per existente. Tertium & postremum, sanctissi- mam Mariam Virginem proprie & veraciter ap- pellandam esse matrem Domini nostri Iesu Christi & Θεοτόκον, hæc voluisse Imperatorem profiteri. series ipsa edicti indicat. idem quoque docet & ip- se Ioannes Papa in alia de ea re epistola scripta ad Senatores vrbis Romæ, de duabus naturis aduer- sus Eutychianistas, in qua luculentis scripturæ te- stimoniis, & sanctorum patrum assertionibus tres istas veritates ostendit, easq; in epistola Iustiniani contineri ait his verbis: Iustinianus si quidem Im- perator filius noster, vt ex eius epistolæ tenore cognouistis, de his trib. quæstionibus orta certa- mina fuisse signauit, vtrum unus ex Trinitate Christus & Deus noster dici possit; hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta perso- na; An Deus Christus carne pertulerit impassi- bili deitate. An proprie & veraciter mater Do- mini Dei nostri Christi Maria semper uirgo de- beat appellari. Hactenus ibi. Extat illa epistola in quinto volumine Bibliothecæ patrum, cui Hæreseo- logia nomen est impositum.

^B Suscipimus autem sancta quatuor concilia. Idem in c. sicut, distin. 15. ubi egregium extat de au- thoritate horum conciliorum testimonium desum- ptum ex Beato Gregorio lib. 1. epistola 24. refert Iuo Carnotensis par. 4. c. 117. de quib. videto Pho- tium Patriarcham Constantinopolitanum in episto- la ad Michaelē Bulgariæ Principem, de septem concilijs œcumenicis.

EX EXTRAVAGANTIBVS

Comm. ti. de maior. & obedien.

BONIFACIUS VIII.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis, subsunt Romano Pontifici, qui vtrumque gladium ha- bet, & omnes iudicat a nemine autem indicatur.

^D **N**A M^a sanctam Ecclesiam catho- licam, & ipsam Apostolicam, vr- gente fide credere cogimur & te- nere. Nosque hanc firmiter credi- mus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccato- rum, sponso in Canticis proclamante, Vna est Cant. 6. columba mea, perfecta mea: Vna est matri sue, electa genitrici suæ, quæ unum corpus mysticū representat: cuius caput Christus: Christi uero Deus. In qua vnus dominus, vna fides, vnū bap- tisma. Vna nempe fuit diluuij tempore arca Noe vnā Ecclesiā præfigurans, quæ in vno cubito cō- summata, vnum (videlicet Noe) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam omnia subsistē- tia super terram legimus fuisse deleta. Hanc au- tem veneramur & vnicam, dicente Domino in propheta, Erue a framea Deus animam meam, Psal. 21. & de manu canis unicum meum. pro anima enim id est pro seipso capite simul orauit & cor- pore, quod corpus vnicam, scilicet Ecclesiam no- minauit, propter sponsi fidei sacramentorum, & charitatis Ecclesiæ vnitatē. Hæc est tunica il- la

Christus ue-
rus Deus Ma-
ria uere ma-
ter eius.

Ioan. 19. Ia Dominica inconfutilis, quæ scissa non fuit, sed forte prouenit.

Ioan. 21. Igitur Ecclesiæ vnus & vnica vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi Vicarius Petrus, Petriq; successor, Dicente Domino ipsi Petro, Pasce oues meas, meas inquit, & generaliter, nō singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur uniuersas. Siue ergo græci siue alii, se dicant Petro, eiusque successoribus non esse commissos. fateantur necesse, se de ouibus Christi non esse: dicente Domino in Ioanne, Vnū ouile, & unicum esse pastore. In hac eiusque potestate, duos esse gladios, spirituales videlicet & temporales, Euāgelicis dictis instrui-
mur. Nam dicentibus Apostolis, Ecce gladii duo hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse: sed satis.

Luc. 22. Certe qui in potestate Petri, temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis: Conuertere gladium tuum in uaginam. Vterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille uero ab Ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, is manu regum & militum, sed ad nutum & patientiam sacerdotis.

Matth. 26. Oportet autem gladium esse sub gradio, & temporalem auctoritatē spirituali subijci potestati. Nam cum dicat Apostolus: Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt; non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gradio, & tamquam inferior reduceretur per alium in suprema. Nam secundum beatum Dionysium, lex diuinitatis, est infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem uniuersi, omnia æque ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spirituales autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto spiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione, clari oculis intuemur. Nam, ueritate testante spiritualis potestas, terrenam potestatem instituere habet, & iudicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate verificatur uaticinium Hieremiæ: Ecce constitui te hodie super gentes & regna: & cætera quæ sequuntur.

Rom. 13. Ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur a potestate spirituali: sed si deuiat spiritualis minor, a suo superiore; si uero suprema, à toto Deo, non ab homine poterit iudicari: testante Apostolo: Spirituales homo iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur. Est autem hæc auctoritas (etsi data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius diuina ore diuino Petro data, sibi que suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro, Quodcunque ligaueris, &c. Quicunque igitur huic potestati, a Deo sic ordinatæ, resistit, Dei ordinationi resistit, nisi

Hier. 1. De diu. no. mi.

1. Cor. 2. Matth. 16.

Matth. 16. A duo (sicut Manicheus) fingat esse principia, quod falsum & hæreticum iudicamus: quia testante Moise, Non in principijs, sed in principio calū Gen. 1. Deus creauit & terram: Porro subesse Romano Pontifici omni humana creaturæ declaramus dicimus, definimus, et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis.

Dat. Later. Pont. nostri anno VIII.

COMMENT. TIII.

B

NAM a sanctam.] Bonifacius octauus postremo sui Pontificatus tempore nempe anno Domini 1302. Romæ hanc edidit decretalem, qua potissimum docet tres Catholicas veritates.

Prima est, Vnam esse Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, & vnum eius gubernatorem videlicet Romanum Pontificem, cui omnes subesse oportet.

Altera est, Romanum Pontificem Vtrumque habere gladium, videlicet spirituales, & temporales.

C Postrema est, A Pontifice summo omnes iudicari, ipsum vero a nemine. Eas nos more nostro breuiter illustrabimus.

Primus articulus de fide est, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis vero Anacletus: qui a sancto petro Apostolorum principe fuit presbiter ordinatus, floruitque anno Domini 101. epistola quadam omnibus Episcopis missa incipiente. Benedictus deus. c. 3. in hac verba: Nam inter beatos Apostolos quedam fuit discretio, quod licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum uoluerunt, ut reliquis omnibus præficeret Apostolis, & Cephas, id est, caput & principium teneret Apostolatus: qui & eadem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli episcopis tenendam tradiderunt. & paucis interpositis. Hæc uero Apostolica sedes cardo & caput omnium ecclesiarum, a Domino, & non ab alio est constituta; & sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ Domino disponente reguntur. Hactenus ibi. & habetur in cap. sacrosancta. 22. distinct. idem decreuit Zepherinus, & habetur in cap. ad Romanum. 2. q. 6. & Fabianus & Gelasius eius nominis primus epistola quadam 1. capite 11. & Leo Papa nonus in epistola aduersus presumptiones Michaelis & Acridani Episcoporum, cap. 12. & 13. & alij multi tum Romani Pontifices, tum sancti Patres, quos omitto consulto in re manifesta, cum catholicis nunc potissimum scribam, qui Pontificum Romanorum & sanctorum Patrum definitiones & dicta recipiunt.

D

E In hac eiusque potestate duos esse gladios.] Hic ostendit secundam assertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifacium tempore, & etiam postea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in cap. venerabilem. de electio. & Innocentius IIII. in ca. ad Apostolicam

Gen. 1.

† al. omnem humanā creaturam.

Vna Ecclesia & unus Papa, cui omnes sunt subiecti.

Papa utriusque gladium habet spirituales & temporales.

de sententia & re iud. lib. 6. & Clemens V. in concilio Vienensi, & habetur in Clem. Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios esse, & Ecclesiam inimicos, qui hac vel non recipiunt, vel de his male sentire videtur, inter quos est Franciscus Dux venus lib. 1. c. 4. de sacris Ecclesiae ministerijs. non est itaque fas dicere Romanum Pontificem non habere utrumque gladium, siue utramque iurisdictionem videlicet spirituales & temporalem.

Ceterum cum hic articulus de duplici Romani Pontificis iurisdictione sit late patens: nec nostrae breuitatis institutum eum hoc loco fusius explicari permittat, satis videbimur fecisse, si auctores & loca indicauerimus, unde eius notitia haberi possit. de eo ergo late tractant Doctores Canonistae cum glossa in cap. nouit, extra de iudic. glossa, in c. causam quae qui filij sint legit. glossa super extranagran. Vnam sanctam. de maio. & obediens. de qua nunc agimus. glossa & ibidem Doctores in cap. licet. extra de foro compet. gl. 1. in cap. Vergentis, de heret. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica. q. 46. ar. 2. Aluarus Pelagius lib. 1. c. 13. de planctu Ecclesiae. copiose Turrecremata in summa de ecclesia lib. 2. cap. 113. 114. & 115. idem apud Gratianum in cap. cum ad verum. 96. dist. Iacobatus tract. de Concilio. lib. 10. art. 7. Caietanus in 2. parte Apologiae de potestate Papae, cap. 13. ad 8. arg. Sotus lib. 4. sentent. dist. 25. q. 2. ar. 1. & lib. 4. de iustitia & iure q. 4. art. 1. Ferdinandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illustrium, cap. 20. & 21. Simancas de catholicis insti. tit. 45. de Papa. Albertus Pighius Campensis lib. 5. c. 16. Hierarchiae ecclesiasticae. Restaurus Castaldus tract. de Imperatore, in diuersis locis, Ioannes a Capistrano tract. de Papae & concilij auctoritate, par. 2. partis secundae principalis. Blasius Nauarrus libro 1. de sacro ecclesiae principatu, cap. 7. & 8. Cassaneus in catalogo gloriae mundi. par. 4. consideratione 7. & alij quos longum esset recensere.

Admonebo tamen hic, non esse facile omni auctorum praecatorum, aut aliorum de hac re differentium, recipiendam sententiam, (neque enim eo animo eos retuli ut approbarem) sed iudicio opus esse.

Pontificem Romanum nemo iudicat. Nam veritate testante, spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet & iudicare, si bona non fuerit. Hae est postrema assertio ueluti superioris declaratoria, nempe, Romanum Pontificem, iurisdictionem temporalem tunc exercere in principes saeculares, cum illi potestate sibi data abutuntur, inde subdit, at non e conuerso illi Romanum Pontificem iudicabunt. Pontifex enim Romanus omnes iudicat, ipse autem a nemine iudicatur, quod vno assensu docuerunt primi illi Romani Pontifices, ut Siluester, & habetur in ea. nemo. 9. q. 3. ibi: Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem: neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo iudex iudicabitur. idem Gelasius Papa, & habetur in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. ibi. Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Idem Symmachus Papa, & habetur ibidem in cap. qui aliorum & Vigilius Papa, & Nico-

A laus, & habetur in cap. nemini. 17. quaest. 4. item alij, quos longum esset recensere. Nostri tamen vnum casum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in heresim. cap. si Papa. 40. dist. at non desunt qui verisimiliter asserant Papam recte & canonice electum hereticum esse non posse, de quo quid sentiam, explicabo infra part. 3. super quaest. 25.

DE BAPT. ET EIVS EFFECTV de uolumine maiori decretalium.

ALEXANDER III.

B Licet puer sit ter mersus in aqua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; si non sit dictum; ego te baptizo in nomine patris, & c. non est baptizatus. Cap. I.

C **I** QVIS a puerum ter in aqua immerferit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen: & non dixerit, ego baptizo te in nomine Patris, & Filij et Spiritus sancti, amen: non est puer baptizatus.

COMMENT. XI.

a **S** I QVIS puerum ter in aqua immerferit.] Ideo retulit Eymericus, quia haec in hoc c. traditur catholica veritas, nempe, vitiari baptismum quotiens minister non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptismum ex omissione pronominis, Ego, quod videtur indicare hic textus; sed vitiatur ex omissione actus baptizandi: ut si quis omitteret verbum, baptizo, aut aliud ei simile, & solum diceret, in nomine Patris, & c. non conferret baptismum: nam Graeci sine expressione personae ministri baptizantis vere conferunt baptismum ut in concilio Florentino definitum est quamquam pronomen, ego, omitti non debeat. c. si quis sane, de bapt. & eius esse. & glo. in sum. de cons. di. 4. Vult ergo definire Romanus Pontifex, quod licet quis mergat siue aspergat, aut effundat in nomine Patris, etc. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat. Si vero dicat. Baptizo te in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti sufficit ad essentiam. c. si quis presbiter. c. multi. & c. sanctum. de conse. di. 4. & S. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. & Theologi communiter lib. sent. di. 3. & ibi Dominicus Sotus. q. vnica. art. 5. dum tamen habeat intentionem saltem faciei quod facit ecclesia. c. solet. de consecra. di. 4. & c. humane. 22. q. 5. & tradit concilium Trid. Sess. 7. de sacramentis in genere, cano. 11.

Non vitiatur baptismus ex omissione pronominis, ego sed ex omissione actus baptizandi.

I D E M A L E X.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus potest baptizari forma hic expressa. Cap. 2.

D E quibus a dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his uerbis praemissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, Ego te baptizo, & c.

COM-

COMMENT. X.

Nemo rebaptizandus nisi in dubio, quia graue scelus est.

† Cap. paruo lo, & seq. de consec. dist. 4. & c. presbyteri quos §. qd ergo. 63. dist.

DE quibus dubium est an baptizati fuerint. Ideo retulit auctor quia hec veritas in ea statuitur, Nulli debent penitus rebaptizari, nisi de quibus dubitatur an sint baptizati nec ne. intellige tamen hoc postremum quando vere dubium est, ita ut sciri non possit, an fuerit baptizatus nec ne: nam si probabiliter veritas intelligi possit, nullo modo est rebaptizandus, cum grauissimum sit scelus, quod luculenter ostendit Clemens Papa lib. 6. ca. 15. constitutionem Apostolicarum, ait enim inter cetera ita: Eodem modo contenti sint vno solo baptismo, qui in Domini mortem traditur, non ministerio abominandorum hereticorum, sed probatorum sacerdotum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. & paucis interpositis subdit: Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificatem. hac ibi. Insignis est sane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus: idem Augustinus in lib. de vera & falsa penitentia. c. 3. Damascenus lib. 4. c. 1. de fide orthodoxa. cap. quod quidam. 1. q. 1. Leo Papa ad Rusticum episcopum, epistola 70. cap. si nullo. de consec. distinct. 4. S. Tho. 3. par. q. 66. art. 9. Magister & Theologi in 4. sent. distinct. 6. concilium Tridentinum sess. 7. de baptismo. canon. 11. cuius verba sunt: Si quis dixerit verum & rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad penitentiam conuertitur, anathema sit.

INNOCENTIVS III.

Arelaten. Archiepiscopo.

Sacramentum baptismi, vtiliter confertur paruulis, licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vsque ad §. Verum. Cap. 3.

MAIORES Ecclesie causas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelliget, qui eum quarenti Domine quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabit: Tu es Christus filius Dei viui, & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides eius. Quibusdam igitur quaestionibus, quas contra catholicos haeretici mouerant, nos postulas respondere. Afferunt, n. paruulis inutiliter baptismum conferri: quod nituntur probare, illud primo & praecipue inducentes, quod cum secundum verbum Iacobi Apostoli dicetis in epistola sua; Caritas operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud testimonium veritatis in Evangelio de peccatrice, quae ipsius pedes lauerat, perhibebat; Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: non nisi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur: paruulis, qui nec

Matth. 23. Luc. 22.

Iaco. 5.

Luc. 7.

A sentiunt nec consentiunt, & charitatem non habent, quae sentientibus & consentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptismo: & infra: Ad id autem taliter respondemus, quod baptismus circumcissioni successit: absit enim ut in illam damnatam haesim incidamus, quae perperam affirmabat legem cum Evangelio, & circumcissionem cum baptismo seruandam: quoniam secundum Apostolum dicentem ad Galatas: Si circumcidimini, Christus nihil vobis prodest. Cum ergo circumcisio tam adultis quam paruulis ex praecepto Domini conferretur, ne baptismus qui successit loco ipsius, & generalior tamen existit, cum tam viri quam feminae baptizentur, minoris videatur effectus, tam adultis, quam paruulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Moysa lex clamabat: Anima cuius praepitij caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Evangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec sexum, nec aetatem excludens. Cauter tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis, quam quodam Iudaeis circumcisio contulisset: dictum est in fine praedictae auctoritatis inductae de ueteri lege: Peribit de populo suo. In Evangelica uero auctoritate subiunctum est: Non intrabit in regnum Dei. Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum celorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obleratum: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum celorum etiam peruenitur: cuius inuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit. Absit enim, ut vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. Ceterum ex ui litterae satis patet praedictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non possit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est soluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. cum non possint credere paruuli, sed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur. Quamuis nonnulli concedant, quod paruuli credunt non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundum communem usum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur.

Illud uero quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes paruulis vix potest non consentientibus non infundi, & a plerisque non conceditur absolute: cum propter hoc inter doctores Theologos quaestio referatur: alijs

Gen. 17. Leuit. 12.

Ioan. 3.

† De hoc articulo vide supra in commentario 3. super clem. si de catholice §. Verum quia.

asserentibus per virtutem baptismi paruulis qui A
dem culpam remitti, sed gratiam non conferri:
non nullis dicentibus, dimitti peccatum & virtu-
tes infundi, habentibus illas quod ad habitum, non
quo ad usum, donec perueniant ad aetate adultam.

*Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur
remittitur in baptismo etiam non consentienti, ut
paruulis, secus de actuali; quia sicut non com-
mittitur sine consensu, ita non relaxatur sine co-
sensu. hoc dicit, usque ad §. Sed adhuc.*

Verum b quidam ex hac solutione, inuenisse
se credunt viam ad alias quaestiones, argumen-
tantes ex eo quod dicimus, paruulis in baptisma
te peccatum originale dimitti, quod & adultis,
dormientibus, vel amentibus peccatum (si bap-
tentur) ratione simili dimittatur. Cum enim neu-
tri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idem in
consimilibus iudicandum. Hic vero dicimus di-
stinguendum, quod peccatum est duplex, origi-
nale scilicet & actuale. Originale quod absque
consensu contrahitur: actuale, quod committitur
cum consensu. Originale igitur, quod sine
consensu contrahitur, sine consensu per vim re-
mittitur sacramenti: actuale uero, quod consensu
contrahitur, sine consensu minime relaxatur.

*Licet in baptismo dimittatur originale peccatum par-
uulis, qui tamen consentire non possunt: in adul-
tis tamen, amentibus, vel dormientibus, qui non
consentiunt baptismo, non dimittitur actuale, &
item etiam nec originale. hoc dicit,*

Sed c adhuc quaeritur, quare non saltem ori-
ginale peccatum amentibus, & dormientibus in
baptismo sicut paruulis dimittatur. Ad hoc tali-
ter est respondendum, quod Dominus qui totum
hominem saluum fecit in sabbato, opus imper-
fectionis non nouit, et ob hoc peccata non ex par-
te, sed ex toto dimittit. Praeterea poena origina-
lis peccati est carentia uisionis Dei: actualis ue-
ro poena peccati est gehena perpetuae cruciatus.
Vnde si dimitteretur alicui primum altero non
dimisso, talis non careret uisione Dei propter ori-
ginale dimissum, & cruciaretur in gehenna per-
petuo propter reatum criminis actualis: sed hec
tamquam incompassibilia sese minime pa-
tuntur, immo sibi mutuo aduersantur.

*Amentes vel dormientes baptizati, si ante demen-
tiam vel dormitionem baptizari uolebant, chara-
cterem suscipiunt, alias secus. Coacti uero cau-
satue suscipiunt. hoc dicit usque ad finem,*

Item d quaeritur, ytrum dormientibus, & a-
mentibus sacramenti saltem character in baptis-
mate imprimatur, ut excitati a somno, vel ab a-
gritudine liberati, non sint denuo baptizandi.
Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod sacra-
menta, quae per se sortientur effectum, ut ba-
ptismus & ordo, caeteraque similia, non solum
dormientibus, & amentibus, sed inuitis & con-

tradicentibus, etsi non quantum ad rem, quan-
tum tamen ad characterem conferuntur: cum
non solum paruuli, qui non consentiunt, sed &
ficti, qui quamuis non ore, corde tamen dissen-
tiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur
talibus, quod qui fuissent inuiti & reluctantes
immerfi, saltem ratione sacramenti, ad iurisdic-
tionem ecclesiasticam pertinerent: unde ad ser-
uandam regulam fidei christianae, forent ratio-
nabiliter compellendi. Verum id est religioni
christianae contrarium, ut semper inuitus & pe-
nitus contradicens ad recipiendam & seruandam
christianitatem aliquis compellatur. Propter quod
inter inuitum & inuitum, coactum et coactum, alii
non absurde distinguunt, quod is qui terroribus
atque supplicijs violenter attrahitur & ne detri-
mentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum
talis (sicut & is qui fictus ad baptismum accedit)
characterem suscipit christianitatis impressum,
& ipse tamquam conditionaliter volens, licet ab-
solute non velit, cogendus est ad obseruantiam
fidei Christianae. In quo casu debet intelligi de-
cretum concilij Toletani: † ubi dicitur, quod
qui iam pridem ad christianitatem coacti sunt
(sicut factum est temporibus religiosissimi prin-
cipis Sisibuti) qui iam constat eos sacramentis di-
uinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse,
& chrismate unctos esse, & corporis Domini ex-
titisse participes: oportet etiam ut fidem, quam
necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne no-
men Domini blasphemetur, & fides, quam su-
sceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur. Il-
le uero, qui nunquam consentit, sed penitus co-
tradicit: nec rem, nec characterem suscipit sacra-
menti: quia plus est expresse contradicere, quam
minime consentire, sicut nec ille † notam ali-
cuius reatus incurrit, qui contradicens penitus
& reclamans, thurificare idolis cogitur uiolen-
ter. Dormientes autem & amentes, si priusquam
a mentiam incurrerent, aut dormirent, in contra-
dictione persisterent: quia in eis intelligitur con-
tradictionis propositum perdurare, & si fuerunt
sic immerfi, characterem non suscipiunt sacra-
menti. Secus autem, si prius catechumeni ex-
titissent, & habuissent propositum baptizandi.
Vnde tales in necessitatis articulo consuevit Ec-
clesia baptizare. Tunc ergo characterem sacra-
mentalibus imprimi operatio, cum obicem uolun-
tatis contrariae non inuenit obstantem.

COMENT. XI.

MAIORES Ecclesiae causas, praeser-
tim articulos fidei contingentes. Ex
tota serie huius elegantes decretalis quattuor colli-
ges catholicas veritates.
Prima est, Pueros, quorum non est animi iudi-
cium omnium esse baptizandos, ut a peccato origi-
nali liberentur.

Altera est, peccatum originale, quod sine con-
sensu contrahitur, dimitti etiam in baptismo si-
ne consensu: secus autem dicendum esse in peccato
actuali.

Tertia

† Conc. To-
let. 4. c. 56.

† Vide infra
in hac parte
1. in comenta-
rio quest. 9.

Tertia est, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale sine actuali, nec vice versa.

Ultima est Amentes & dormientes baptizatos characterem suscipere, si prius baptizari voluerut.

Pueros esse baptizandos de fide est.

Singulas more nostro breuiter illustremus. Quantum igitur ad primam attinet, videlicet, pueros absque usu rationis baptizandos esse, de fide est et eius contraria heretica. ac primum quidem, paruulos non esse baptizandos Pelagiani nequiter metiebantur, sicuti scribit concilium Carthaginense epistola quadam ad Innocentium Papam primum. quæ nunc refertur in primo conciliorum volumine. pag. 541. & sanctus Augustinus in libro de hæresibus ad Quod uult deum. cap. 88. quorum hæresim nonnulli etiam nostri sæculi heretici, velut ab inferis excitauerunt. ceterum Ecclesia catholica diuinitus instituta, à Christo edocta, paruulos baptizare recte semper consuevit, & sanctus Clemens Papa, Petri successor, lib. 6. capit. 15. constituit, Aposto. paruulos baptizari iubebat, dicens: Baptizate quoque paruulos uestros, & educate eos in disciplina, & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos, venire ad me, & nolite eos prohibere, Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacii primi celebrato, videlicet ad annos Domini, 420. cap. 77. heretici declarantur, qui paruulos negant esse baptizandos. & refertur in c. placuit, de consecra. dist. 4. Idem per omnia statuerat paulo ante concilium Mileuitanum. c. 2. tandem hoc ipsum roborauit concilium Tridentinum sessio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. §. si quis paruulos, & sessio. 7. de baptismo, cano. 12. adde sanctum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Waldensem tom. 3. de sacramentalibus baptis. cap. 53. & 54. & Dominicum Sotum in 4. sent. distin. 5. q. unica. art. 9.

b Verum quidam ex hac solutione.] Hæc est secunda conclusio catholica, Paruulis, qui sine consensu originale peccatum contrahunt, sine proprio etiam consensu deleri in baptismo. hanc docet latissime sanctus Augustinus in libris de baptismo paruulorum: adde c. filius Dei. & c. non ex quo. de consecr. dist. 5. & c. nihil, de penit. dist. 3.

c Sed adhuc quaeritur, quare non saltem originale peccatum amentibus.] Rationes huius assertionis, quas hic affert Romanus Pontifex, euidenter sunt & certissimæ: hic tamen illa sunt omnino notanda: Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei: actualis uero pœna peccati est gehenna perpetua cruciatus: quibus dirimi videtur non obscure anceps illa quaestio, & olim valde agitata, an paruuli absque baptismo decedentes pœna ignis cruciarentur: nam hic non cruciari apertissime ostenditur, licet sanctus Augustinus contrarium sensisse videtur in libro de fide ad Petrum, c. 27. relat. ab Eymérico infra in hac 1. parte, quod est diligentissime animaduertendum, ne quis ex Augustini dicto in hoc loco labatur; & plane Augustinus in ea quaestione uariis fuit, ut alibi indicani.

d Item quaeritur, utrum dormientibus & amentibus.] Hæc est postrema assertio, cuius materia late patet, nec est huius loci. videndus est sanctus

A Th. 3. pa. q. 80. ar. 9. & latissime Dominicus Sotus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 9. adde. c. egrotantes. ubi Doctores, de consecra. dist. 4. & de materia huius decretalis, præter citatos, vide Augustinum in lib. de baptismo paruulorum, c. 13. Et 30. & in Enchiridio, c. 43. c. à paruulo. c. in ecclesia, de consec. dist. 4. doctores scholasticos in 4. sent. distin. 5. ubi late Sotus quaestione unica concilium Lateranense sub Innocentio III. c. 1. concilium Carthaginense III. c. 34. & denique Clementem Papam lib. 6. c. 15. constitutionum Apostolicarum.

EX CODICE IVSTINIANI

titu. ne sanctum Baptis. iteretur.

l. 1. Imp. VALENT. VALENS, & GRAT. AAA. Ad Flavianum Vicarium Africae.

NTISTITEM, qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus, Eorum enim condemnamus errorem, qui Apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos, alio rursus baptismo non purificant, sed incestant, lauacri nomine polluentes.

Dat. XVI. Kal. Nouem. Constantinop. Gratiano A. IIII. Merobande Coss.

COMMENTARIVS XII.

a NTISTITEM, qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminauerit.] Licet Eymericus paulo antea ex capi. de quibus. de baptismo & eius effectu, docuerit baptismum non esse iterandum, quod nos plenius commentario decimo huius partis diximus: nihilominus hic idem apertius tradit, addita pœna in errantes. Decuit autem de baptismo accurate differere, & de eo certa dogmata tradere: quoniam baptismus omnium sacramentorum est ianua: et ideo duas hic de eo leges tractantes posuit, quarum prima iterari prohibet baptismum, & utraque iterantibus pœnam irrogat.

Hæc autem lex, & ceteræ tam ciuiles, quàm canonicæ, quæ iterari prohibent baptismum, intelligendæ sunt, quoties baptismus collatus est in forma Ecclesie: is. n. nullo modo est iterandus; at quoties ab hereticis in alia forma datus est, ille non dicitur iterari, cum nunquam fuerit collatus. Atque ita sunt intelligendæ auctoritates omnes quæ solent adduci ad probandum baptizatos ab hereticis iterum esse baptizandos: nam loquuntur, quoties heretici in baptismo conferendo non seruauerunt formam Ecclesie: secus si seruassent, cum ab hereticis vera sacramenta conferantur. Nec desunt rationes huic veritati de non iterando baptismo congruentes, de quibus Theologi lib. 4. sent. & Turrecremata in c. ecclesiis, de consec. dist. 1. nã & fides vna est, & propterea baptismus quod est fidei sacramentum, vnus esse debet. Rursus, quia baptismus est quædam natiuitas et regeneratio, nec

Quo intelligantur leges prohibentes iterari baptismum.

Cur baptismus non iteretur.

homo his nascitur; & quia in baptismo comorimur Christo, qui semel mortuus est; & quia baptismus characterem imprimit, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, ut ait Concilium Trident. sess. 7. de sacramentis. cano. 9. & tandem quoniam precipue in remedium peccati originalis institutus est: peccatum vero originale semel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. cap. 15. constituit. Apostolicarum, de causa non iterandi baptismi, ita ait: Ut enim vnus est Deus, & vnus Christus, & Paraclitus vnus, sic vnus est Baptismus, qui in eius nomine datur.

Pœna iteran-
tium baptis-
mum.

b Sacerdotio indignum esse censemus.] Hæc est pœna iterantium baptismum, & concordat ius canonicum in c. fi. de baptis. & eius effectum, ubi addit sacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi: Si quis, inquit Papa, tale quid presumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur. Et olim grauissimam etiam pœnam rebaptizantibus imposuerunt decreta in c. eos quos. de consecrat. dist. 4. ubi pœnitentia, quam agere debent, qui hoc scelus committunt, statuitur. Sed qui rebaptizat ob solum factum hac pœna puniendus est: nam si ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obstinatus existeret, per omnia velut hæreticus impenitens tractandus esset, & curia seculari relinquendus.

l. 2. Impp. HONOR. ET THEO,
A A. Anthemio P. P.

I quis a rebaptizare quēpiam de ministris catholice facta fuerit detectus, vna cum eo, qui piacularē crimen commisit (si tamen criminis per ætatem capax sit & hic, cui per suatum sit) ultimo supplicio percellatur.

Dat XII. Kal. April. C. P. Lucio VC. Cos.

COMMENT. XIII.

Rebaptizan-
tis & rebapti-
zati pœna.

a SI QVIS rebaptizare.] Ultimo afficitur supplicio rebaptizans & rebaptizatus per hanc legē. Oportet tamē quod vtriusque malitia & consensus interueniat, ut aperte docet hic textus: quod si rebaptizatus est aliquis ignoranter, non punitur, tamen ordinari non potest. c. qui bis. de consec. dist. 4. Qui bis, inquit, ignoranter baptizati sunt non indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat.

Sed nunquid hodie habebit locum pœna huius legis, cum rebaptizare malitiose sit in fide errare. & per consequens crimen ecclesiasticum. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & certum est secundum leges ecclesiasticas esse indicandum, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere est ecclesiasticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad misericordiam, si pœnituerint, recipientur & perinde cum his ac cum cæteris, qui in fide errant, agendum erit.

A Sed poterit ne iudex secularis deinceps per hanc legem imponere pœnam ultimi supplicij? & plane non poterit, cum sit crimen mere ecclesiasticum, de quo non iudicat laicus. d. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. maxime cum pœna imposita à iudice ecclesiastico etiam tendat ad vindictam. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniurijs. ubi Bar. & Doctores: secus autem esset dicendum in delictis mixti fori, ut in blasphemia: nam tunc pœna iudicis ecclesiastici non impediret pœnam iudicis secularis. de quo articulo, qui non spectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. variar. resolut. cap. 1. num. 40.

b Si tamen criminis capax sit hic, cui persuasum sit.] Concordat l. 4. §. ult. cum l. infamis. ff. ad l. Cornel. de sicar. & c. eos, quos. §. pueris autem. de conse. dist. 4. nam ætati subuenitur & parcitur; non ergo aliter iuuenes puniendi sunt, quam si criminis quod commiserunt, capaces fuerint: quæ autem dicatur ætas criminis capax, non satis constat inter Doctores ut scripsi infra par. 3. super quarto modo processum fidei terminandi. §. his ita positis. neq; plane potest id per legē definiri, cum non omnes ex equo eodē tpe sint doli capaces, cum alijs iudicio præstet, & ideo non male dixeris hoc iudicium arbitrio esse relinquendū, ut scripsit Dec. in l. pupillū. ff. de reg. iur. n. 2. & Io. Anania, in c. 1. de delictis puer. Preterea etiā si pueri doli seu criminis capaces sint, ad huc mitius puniri debent; primum, quoniam adolescentia est veluti suapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo si quis peccauerit adolescens, magis est adscribendū ætatis vitio, quā pertinaci malitiæ & improbitati. Rursus quia huic ætati nondū est plenū rōnis iudiciū atq; consiliū, ut testatur Arist. lib. 1. Poli. c. ult. & Cic. lib. 1. Offic. & Iurisconsultus in l. 1. ff. de mino. ubi asserit fragile esse & infirmū huiusmodi ætatis consiliū, & propterea minoribus xxv. annis auxilium prætor eo edito pollicetur. tandem ideo ætati parcitur, quia spes est iuuenes emendatiores futuros, vitiaque vna cum adoloscen-

An punitus
in foro cano-
nico possit
puniri in fo-
ro ciuili.

Doli capax
quis dicatur,
arbitrio iudi-
cis relinqui-
tur.

Cur adole-
scentes mi-
rius puniri
debeant.

D emendatiores futuros, vitiaque vna cum adoloscen-
tia deposituros.
Tamet si vero ætati parcendum sit, non propterea omnino est impunitum relinquendū quod adolescens comiserit, quando crimē in ea ætate commissum est, in qua potest cadere. l. impunitas. C. de pœnis, c. si quis cuiuslibet. in fine. & ibi glossa 21. q. 5. Qui autem omnino doli capax non est, si nullo modo punitur. l. illud relatum. ff. de iureiur. cap. illud. 15. q. 1. tradit Antonius in 2. par. 3. par. principalis. tit. 30. cap. 1.

In hoc vero heresis crimine hæc etiam locum habent: primum, quia cum in alijs tribunalibus, ubi non est tantæ misericordiæ locus, ætati parcat, aut aliquid condonetur, multo magis id obseruari debet in iudicio misericordiæ & benignitatis. Ad hæc quoniam difficilius potest credi iuuenes in hoc crimine heresis, & malitia, & animi improbitate peccare, quā in alijs veluti homicidijs, adulterijs, furtis, rapinis, & similib. quia crimen heresis cū sit spirituale, & mente & intellectu concipitur & perficitur, non ita facile credendū est ab adolescentibus patrari, qui nondū habent perfectā intellectus ratiocinationē, nec ita cōperta habet Christianæ fidei dogmata: & tunc maxime

Iuuenes in-
tribunali in-
quisitionis
mitius etiam
puniendi.

maxime locū sibi vendicaret, cū ab alijs veluti parentibus aut magistris decepti forent, vt dixi infra in hac 1. par. super q. 7. §. sit sexta regula.

Illud hic addiderim, quod est valde singulare, q. si quis delinquens propter aetatem teneram aut mitius, aut nullo modo punitus est, non poterit effectus maior amplius de eodem ipso delicto puniri. ita Hippolitus Marsilius, in l. infans. ff. de sicarijs. & in l. de minore. in prin. ver. & an minor. ff. de q. quem sequitur Tiraquellus tract. de penis temperandis, aut remitten. causa 7. nu. 8. quod & verissimum puto.

DE CELEBRATIONE Missarum, de volumine maiori Decretalium.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Euāgelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit vsque ad §. Quasi-
uisti.

Quasi uisti, q. s. forma uerborū, quā ipse Christus expressit, cū in corpus & sanguinē suum, panem trās substantiauit & uinū, illud in canone Missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adiecerit, q. nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cū enim in Euangelio sic legatur: Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis dicēs: bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: In canone Missæ sermo iste, uidelicet mysteriū fidei: uerbis ipsis interpositus inuenitur. Vnde cum non Euangelista Christū hoc dixisse testetur, miraris, quod aliquis asseuerare tentauerit, eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Euangelistarum asseueret. Verū si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisit, alia duo, uidelicet: Eleuatis oculis in cælum, & æterni testamenti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane multa tā de uerbis, quā de factis dominicis inuenimus ab Euāgelistis omissa, quæ Apostoli vel suppleuisse uerbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait: Meminisse uos oportet uerbi Domini Iesu, qui dixit. Beatius est dare quam accipere. hæc nullus quattuor Euangelistarum descripsit: nullus etiam horum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinth. scribens ait; Visus est plus quā quingentis fratribus simul: dein de uisus est Iacobo, nouissime autem tamquam abortiuo uisus est mihi. Ipsi etiam Euangelistæ mutuo inter se suppleuisse leguntur, quæ ab eorum aliquo uel aliquibus sunt omissa. Vnde cū tres Euangelistæ posuerint, Hoc est corpus meū solus Lucas adiecit, quod pro uobis tradetur. & cum Matthæus, & Marcus dicant, pro mul-

A tis: Lucas dicit, pro uobis; Matthæus autem, in remissionem peccatorum adiunxit. Cæterum ea quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex alijs locis Euangelij comprobari. Ioannes enim suscitationem Lazari describens, Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse, Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. & infra: Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari reuocauit, probabilius esse uidetur, quod tunc oculos leuauerit ad Patrem in cælum, cum panem & uinum in corpus & sanguinem proprium commutauit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Euangelico, noui testamenti, ponatur, hic interponitur, & æterni, nam uetus testamentum quod hircorum, & vitulorum fuit sanguine dedicatū, temporalia promittebat, nouum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit uetus & trāsitorium, hoc autem nouum est & æternū. Vel, ut utamur alia ratione, unde nouum idest ultimum esse describitur, inde æternum, idest perpetuum comprobatur. Nouissimum etenim homini testamentum immobile perferuerat, quia testatoris obitu confirmatur, iuxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum, alioquin non ualet, dum uixerit, qui testatur. Præterea non solum scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, iuxta quod Apostolus ipse scribit, Ideo noui testamēti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui uocati sunt hereditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur, hic est enim sanguis meus noui & æterni testamenti, idest, nouæ æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit, Qui manducat (inquiens) carnem meam, & sanguinem meū bibit, habet uitam æternam. Ex eo autem uerbo, de quo mouit tua fraternitas quæstionem, uidelicet, mysterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putauerunt, dicentes, in sacramento altaris non esse corporis Christi & sanguinis ueritatem, sed imaginem tantum & speciem, & figuram, pro eo quod scriptura interdum commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentum & mysterium, & exēplum. Sed tales ex eo laqueū erroris incurrunt, quod nec auctoritates scripturæ conuenienter intelligunt, nec sacramēta Dei suscipiunt reuerenter. Si enim quia figura est sacramētum altaris, ueritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) ueritas est credenda. Si quidem mortem & resurrectionem Christi, similitudinem & imaginem esse Apostolus manifestat, Christus, inquiens, mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram. Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit, Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exēplum, ut sequamini uestigia eius. Sic ergo tā mors Christi, quam eius resurrectio est exēplum, ut & nos peccato mortui, iustitię iam uiuamus, quare si non fuit ueritas, quia fuit exēplum, ergo nec uere mortuus fuit Christus, nec uere

Ioan. 11.

† Hic post dictionem testamentum, est dictio, morte in plerisque recentiorib., quæ tamen de est in omnibus antiquis, nec esse debet ut indicant sequentia.

† Damatur in Concilio Trid. sess. 13. de sacramento Eucharistia, cap. 1. & can. 1.

Rom. 6. 1. Cor. 15. 1. Pet. 2.

† Ex uetustis codicibus restitutus est hic locus nā in uulgatis corruptissimè prius legebatur ita:

Quasi uisti q. s. forma uerborū, quā ipse Christus &c. ex quib. nullus poterat sanus sensus colligi.

Matth. 27.

Act. 20.

† In omnib. antiquis ita: beatius est magis dare, quam accipere.

1. Cor. 15.

Luc. 22. Matth. 26.

Ila. 37.

vere a mortuis surrexit. Sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de ipso testetur; quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernitur, & aliud cernitur, quam credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis, & infra. Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spirituales. Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum, & non res, secundum est sacramentum, & res; tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum vnius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem: hoc dicit usque ad S. Tertio loco, Abbas.

Quæsiuisti, etiam, utrum aqua cum vino in sanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos uariantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo vinum & aqua, quæ commiscuntur in calice, diuina virtute mutantur, ut in hoc sacramento plena sit veritas & figura. Alij vero tenent, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino, licet physici contrarium asseuerent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit, quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfufum, ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur, accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur cum legatur de ipsius latere processisse, & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut expressius eluceat proprietates sacramenti. Nam cum aquæ multe sint populi multi, iuxta quod alibi legitur, Beati qui seminatis super omnes aquas, ideo vi-

Ioan. 19.

† al. corpore.

Ila. 37.

A no aqua vnitur, ut Christo populus adunetur. Per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur, ut qui est vnum cum Patre per ineffabilem unitatem, fiat vnū nobiscum per admirabilem vnionem, ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre vnum efficiamur, Pater inquit sancte, serua eos quos dedisti mihi, ut sint vnum sicut & nos, non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis vnum sint, & mundus credat quia tu me misisti,

Ioan. 17.

B *Oratio quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis immutata est, quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis, hæc prosit oblatio: hodie dicitur: ut intercessione nobis beati Leonis, hæc nobis prosit oblatio. Et hæc mutatio contingit, quia Sancti nostri orationibus non indigent, sed nos suis, hoc dicit usque ad finem Abbas.*

Tertio loco Fraternitas tua requisit, quare fuerit mutatum quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet, Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio, cum in modernis sacramentarijs habeatur, Annue nobis quæsumus Domine, ut intercessione beati Leonis hæc nobis prosit oblatio? Super quo respondemus, quod cum sacra scriptura dicat auctoritas, †

C iniuriam facit martyri qui orat pro martyre, id est ratione cōsimili de alijs sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt, sed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) vndique mala nostra perturbant. Vnde quod in plerisque orationibus continetur, prosit vel proficiat huic sancto vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem, ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod †

D magis a fidelibus glorificetur in terris, licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam vltique ad iudicem augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alij sunt valde boni, alij sunt valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali, vnde suffragia, quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis, consolationes viuorum; expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuefriget.

† Hoc dictum est S. Augustini de verbis Apostoli sermone 17. refertur lib. 4. sent. dist. 43. cap. 1.

† al. quod magis ac melius &c.

C O M M E N T. XIII.

C V M Martha, & infra.] Optime cōueniunt hæc decretalis cum instituto auctoris; nam multe in ea definiuntur catholice veritates, quæ ad plantandam & augendam fidem spectant, series eius indicat tria catholica dogmata potissima declarari, Primum

Primum est: Si quæ sunt verba in celebratione Missæ cum sacramentum conficitur, quæ nominatim in Evangelio non contineantur, credendum est Apostolos a Christo, et nos ab ipsis per traditionem accepisse.

Alterum est: In sacramento Eucharistiæ aqua illam modicam uino commixtam, simul cum uino in sanguinem conuerti.

Postremum est: Sanctos in celo cum Deo regnantes non indigere precibus nostris, sed potius nos illorum intercessionibus.

De auctoritate traditionum ecclesiasticarum.

b Sane multam tam de verbis quam de factis Dominicis.] Hic incipit respondere quæstioni propositæ dicēs auctoritatem magnam & inuiolabilem Apostolicarum traditionum. est enim inuiolabilis regula, ritus Ecclesiæ vniuersalis, antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa sacramenta conficienda & ministranda, quam circa ministros Ecclesiasticos, & Ecclesiastica ministeria, quorum in Evangelio nulla mentio est, Christum autem uia vocis oraculo, aut per reuelationem a Spiritu sancto Apostolis tradidisse: Apostolos vero suis successoribus indicasse, & obseruandos reliquisse. nec Apostolicæ traditiones minorem auctoritatem habent, quam sacra ipsa scriptura: nam traditiones Ecclesiæ, scriptura sunt antiquiores. Christus enim dominus librum nullum scripsit, immo, quantum legimus, nec præcepit ut scriberetur. Eunt, ait, prædicate Euangelium omni creature. non dicit, scribite, Marci ultimo, & lex quidē Euangelica, quæ lex spiritus est, ab initio nullis est litteris exarata, sed credēda fidelibus prædicata, & Apostoli prius Euangelium uia voce docuerunt, deinde mandarunt litteris, ut graues & idonei testes profiterentur. Irenæus lib. tertio. cap. 1. aduersus hæreses. Eusebius luculenter libro 3. histo. Eccle. cap. 24. Crystostomus homilia 1. in Matth. Theophilactus initio cōmēt. in Matth. denique vniuersi Ecclesiastici auctores. Quæ ergo documenta in scripturam redacta sunt, scripturam vocamus: quæ autem non sunt scripta, quia non fuit visum Spiritui sancto necessarium, & Ecclesia retinet ab Apostolis accepta, traditiones dicimus. Perpetuā Mariæ matris Dei uirginitatē, paruulos esse baptizandos, Sanctorum auxilium esse implorandum, eorum memoriam piā esse colendā, & eorum imagines adorandas, & sexcenta huiusmodi, quæ longum esset recensere, nullis sunt sacris litteris prodita, sed quia traditione Apostolica tenet Ecclesia, perinde ea certa sunt ac si Evangelio scripta essent. & talia sunt hæc, de quibus hic disserit Romanus Pontifex.

Atque hæc quidē breuiter satis sit attulisse, ad hunc locum illustrandum, qui ab hæreticis nostri sæculi valde laceratur: nam cetera persequi, quæ ad traditiones spectant, alterius est loci, nec nostræ breuitatis aut instituti. ac de vi quidē & auctoritate Apostolicarum traditionum multa Clemens Papa Romanus, qui octo libris vniuersas fere Apostolorum traditiones dicitur esse complexus, multa etiam Carolus Bouius in præfatione ad præfatos libros Clementis; & Martinus Perez ab Ayala Archiepiscopus Valentinus peculiari libro de traditionibus Ecclesiasticis; & eleganter more suo Melchior Ca-

A nus toto lib. 3. de locis Theologicis, apud quē inuenies ibid. c. 4. (quod est in hac materia potissimum) quibus modis traditiones Apostolicæ inuestigentur & cognoscantur. Atque ut breui concludā, traditio num quanta sit auctoritas, docuit conciliū Tridentin. sess. 4. in decreta de canonicis scripturis; ubi Ecclesiasticas traditiones, patri pietatis affectu & reuerentia cum sacra ipsa scriptura suscipiendas & reuerandas docet.

c Quæsiuisti etiam, utrum aqua cum uino in sanguinem conuertatur.] Hæc est secunda catholica assensio, quod aqua scilicet cum uino in Christi sanguinem conuertatur. obiter autē tres commemorat Papa opiniones. Una est dicentium, aquam uino commixtā peracta consecratione seorsum manere: quæ tamen opinio vera esse nequit, cum per consecrationem nihil aliud sub speciebus sacramentalibus remaneat, quam corpus & sanguis Christi. Secunda opinio est asserentium, quod sicut uinum transubstantiatur in sanguinem, ita et aqua in illā, quæ de latere Christi effluxit. sed neque hoc est verum: nam si ita esset, deberet uinum per se, & aqua seorsum consecrari. Tertia demum est sententia eadem qua certissima, quam hoc loco approbat Papa, vide licet aquam prius in uinum conuerti, inde uinum in sanguinem, hoc est Pontificis institutū in hoc s. ad quod intelligendum uideto quæ scribunt Theologi lib. 4. sent. distin. 9. ubi late Dominicus Sotus q. 1. arti. 6. & S. Thomas 3. par. q. 74. art. 6. adde c. 1. et c. cum omne. de consecra. distin. 2. ubi pulchra sunt de hac re Pontificum decreta.

Quod uero aqua uino sit miscenda in hoc ineffabili sacrificio, non fuit Alexandri Pontificis institutum, ut male sensit Armachanus lib. 9. cap. 9. sed ita fieri debere Christus docuit Apostolos, & illi nobis obseruandum tradiderunt, ut luculenter probat Sanctus Cyprianus lib. 2. epistolarum Epist. 3. ad Ceciliū, & refertur in c. sic in sanctificando. & in c. scriptura. de conse. dist. 2. & docet item Concilium Chartaginense 3. c. 24. relatum in c. in sacramento. de conse. dist. 2. quod recte etiam præcitato loco Sotus ostēdit. cetera huic spectantia Theologis libenter tractanda relinquo; non enim spectant ad Eymerici institutum.

d Tertio loco fraternitas tua requisit.] Hoc est postremū dogma, in quo nulla occurrit difficultas, conuenit cum eo doctrina Concilij Tridentin. sess. 25. in principio. de inuocatione Sanctorum. adde Melchior Canum. lib. 3. de locis Theologicis, c. 3. ubi multa pertinere. ubi uere docet traditione Apostolica constare, Sanctorum auxilium & preces implorandas. cōtra senserunt olim Pauperes de Lugduno, ut refert Eymericus par. 2. q. 14. hæres. 15. quæ errorem huius sæculi hæretici quasi ab inferis excitantes, renouant, quorum deprauatus animus, & mens deperdita eo mihi potissimum spectare uidetur, ut in odium Ecclesiæ catholice Romanæ excitent quidquid impium, & blasphemum unquam assertum est.

Aqua uiuo commixta per consecrationem in sanguinem Domini conuertitur.

Traditione Apostolica auxilium Sanctorum imploramus.

INHIBITIO FACTA DE A mandato Domini Gregorij XI.

Ne tres hic inserti articuli de corpore Christi deinceps prædicentur sub pœna excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorū de sacramēto Eucharistiæ Fratris Petri de Bonageta, ordinis Fratrum Minorum, et quorundam aliorū facta per Gregorium XI.

IN SERATIONE diuina Petrus S. Eustachij, & Guillelmus, sancti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerendis Patribus Tarracon. & Cæsaraugustan. prouinciarum, Archiepiscopis, eorumq; suffraganeis; necnon inquisitoribus hereticę prauitatis a sede Apostolica in ipsis prouincijs deputatis, Salutem & sinceram in Domino charitatem.

Relatione religiosi fratris Nicolai Eymerici magistri in Theologia, ac in dictis prouincijs hereticę prauitatis inquisitoris, ad audientiam Domini nostri Papæ nuper peruenit, quod tam in vestris, quā in suffraganeorū vestrorū Ecclesijs palam & publice per certos religiosos prædicati fuerunt tres articuli subsequentes in effectu.

† De prædicatibus errores, vide quid statuat conciliū Tridentinum sess. 5. de reformatione. c. 2. §. si vero, qd absit.

Primus, qd si hostia cōsecrata cadat, seu proiciatur in cloacam, lutum, seu aliquem turpē locum, quod speciebus remanentibus, sub eis esse definit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus, quod si hostia consecrata a mure corrodat, seu a brutto sumatur, quod remanentibus dictis speciebus, sub eis definit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius, quod si hostia cōsecrata a iusto vel a peccatore sumatur, quod dum species dentibus teritur, Christus ad cœlum rapitur, & in uērem hominis non traicitur.

Supplicato igitur per ipsum inquisitorem eodem Domino nostro Papa super huiusmodi articulis, ex quorum prædicatione possent scandala suscitari, salubriter prouideri: Idem dominus noster Papa, nobis ibidem præsentibus, uiuæ uocis oraculo expresse commisit, quatenus auctoritate sua Apostolica uobis mādarem, ut omnis mora sublato dispendio in dictis vestris prouincijs sub pœna excommunicationis inhibeatis: ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat prædicare. Nos igitur Petrus & Guillelmus Cardinales prædicti, huiusmodi mandatum Apostolicum cupientes exequi, ut tenemur: uobis & vestrum cuiuslibet in uirtute sanctę obedientię præcipimus & mandamus; Ne ab inde in antea dictos articulos, seu eorum alterum, sub eisdem, uel alijs uerbis idem sonantibus in substantia seu in effectu, in vestris ecclesijs uel alibi palam seu publice prædicari a quoquā permittatis: & hoc sub pœna excommunicationis: qua contrarium facientes innodetis ipso facto. Notificantes uobis nihilominus simili mandato per ipsum Do-

minum nostrum Papam nobis facto, quod idem Dominus noster Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in uestris ecclesijs frequenter recitando prædicauerat inhiberi fecit sub pœna excommunicationis, ne dictos articulos de cetero publice prædicare præsumat. In quorum omnium testimonium, sigilla nostra præsentibus duximus imponēda. Datum apud Villam nouam Auinion. diocesis, die viij. mensis Augusti anno Domini Millesimo trigētesimo septuagesimo primo, In dictione Nona. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini D. N. Gregorij diuina prouidentia Papæ XI. Anno primo.

COMMENT. XV.

P R I M U S, quod si hostia consecrata cadat, seu proiciatur in cloacam, lutū. [qui tres articuli de recessu corporis Christi a speciebus sacramentalibus, & de reuersione substantię panis quoties Eucharistia cadit in locum immundum, aut a brutto animali māducatur, aut a iusto vel peccatore homine dentibus teritur, valde sunt impij: & cōcors Theologorum sententia contrariū docet lib. 4. sent. dist. 9. & dist. 12. ex quibus colligitur hæc certa & vera cōclusio: Tādū manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento quamdiu manent species panis & uini: tamdiu uero manent species, quādiu sub illis maneret substantia panis & uini. Manifestū est autem, quod si peccator, uel mus, uel aliud animal sumeret panem & uinū, nō illico ille substantia esse desinerent, aut corrumpentes, sed durarēt quousq; per calorem naturalem essent digestæ & cōsumptæ: sit ergo ut usq; ad illud momentum manēt corpus, & sanguis Christi sub illis. Idē penitus est dicendum, si in locum immundū species sacramentales ceciderint. ita S. Thomas 3. p. q. 80.

C 4. sent. dist. 9. & dist. 12. ex quibus colligitur hæc certa & vera cōclusio: Tādū manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento quamdiu manent species panis & uini: tamdiu uero manent species, quādiu sub illis maneret substantia panis & uini. Manifestū est autem, quod si peccator, uel mus, uel aliud animal sumeret panem & uinū, nō illico ille substantia esse desinerent, aut corrumpentes, sed durarēt quousq; per calorem naturalem essent digestæ & cōsumptæ: sit ergo ut usq; ad illud momentum manēt corpus, & sanguis Christi sub illis. Idē penitus est dicendum, si in locum immundū species sacramentales ceciderint. ita S. Thomas 3. p. q. 80. **D** art. 3. Sotus lib. 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 3. Denique, ut breuiter agam, hanc sententiā catholicā probare uidetur Cōcilium Tridentinū sess. 13. c. 4. hos autem errores tenuit Vicleffus, contra quem differit Thomas Waldensis tom. 2. de sacramentis. c. 60.

His erroribus prorsus est similis ille, quem tradidit Hugo lib. 2. de sacramentis. p. 8. c. 13. & Innocen. lib. 4. c. 15. de mysterio Missæ, & glossa in capitulis. in uerbo, miscere. de consec. dist. 2. v. delictet, species sacramentales nō descēdere in stomachū nam re uera descēdunt, aliter non prouicerētur per uomitū: quod est cōtra textū in c. si quis per ebrietatē. de consec. dist. 2. & cōtra communem & catholicā Theologorum sententiā. Neque hoc uerget in detrimentū, aut dedecus dignitatis corporis Christi, cui nihil plane dignitatis tractū fuit ex eo quod a peccatoribus, & conspurcatis spuris, & cedi alapis, & crucifigi uoluit. & quamuis brutū animal hoc uenerabile sacramentū deglutiat, non tamen id sacramentaliter sumit, quoniam non potest eo uti ut sacramento, cum sit rationis expertus, sed sumit corpus Christi p. accidens, sicut ille, qui comederet hostiam consecratam, ignorās cōsecratā esse.

Manet Christus in speciebus sacramentalibus a quibuscunq; sumatur.

Inquisitorum cum Commentarijs.

45

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem celi & terræ, Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus: Descendit ad inferos: Tertia die resurrexit à mortuis: Ascendit ad celos: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam. Amen.

COMMENT. XVI.

CREDO In Deum.] Optime beatus Thomas 2. 2. q. 1. arti. 10. quem sequitur S. Antonius part. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. Symbolum esse collectionem sententiarum fidei, quoniam in eo sint collectæ illæ sententiæ, seu articuli ad fidem spectantes, quos necessarium est explicite credere; qui in sacra scriptura varijs locis dispersi continentur. Sunt autem eiusmodi symbola multa, ut paulo post dicemus: hoc tamen omnium est primum, & apposite valde dicitur, Apostolorum Symbolum, quia procul dubio illud Apostoli primum condiderunt, causam docet sanctus Clemens Papa in epistola ad Iacobum fratrem Domini in hæc verba, Christo itaque resurgente, ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vtriusque quod sensit dicendo, condiderunt, ut discedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prædicarēt. & paulo post; Symbolum enim Græce, Latine, collectio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se, per Spiritum sanctum salubriter (ut dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur. *Hætenus ibi.*

Et sanctus Augustinus de tempore, sermone 181. de eodem ita scribit, Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolicum, duodecim sententijs comprehensum, symbolum vocauerunt, per quã credentes Catholicam tenerent veritatē, & per quã hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione institutum maiores nostri dixerunt, tradunt enim quod post Ascensionem Domini, & Saluatoris nostri ad Patrem cum per aduentum Spiritus sancti discipuli eius inflammatis linguis omnium loqueretur ad singulas quasque nationes, ut Dei verbum prædicarent, ituri ac discessuri ab inuicem, normam prius sibi futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum uel dissonum prædicarent his, qui ad fidem Christi inuitabantur. Omnes igitur in vno positi, &

A Spiritu sancto repleti, breue suæ prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod sentiebat, vnusquisque computabat, atque hanc ita credentibus dandam esse regulam instituerunt. *Hætenus Augustinus.*

Hoc symbolo Apostolorum totidem sententijs diuinitus consignato, veluti acutissimo quodam gladio omnes hæreticorum errores posse detruncari asserit Leo Papa eius nominis primus, epistola quadam, quest. 13. ad Pulcheriam Augustam in hæc verba. Si quidem ipsius Catholici symboli breuis & perfecta concessio, quæ duodecim Apostolorum, totidem est signata sententijs, tam instructa sit munitione cœlesti, ut omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Cuius symboli plenitudinem, si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Nicæni concilij deuiaret, ut contra Apostolicam fidem, quæ non nisi vna est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium. *Hætenus ille.* Hoc symbolum pulchre interpretatur sanctus Augustinus tom. 3. lib. de fide & symbolo. item tom. 9. de Symbolo ad catechumenos libris quatuor & tom. 10. de tempore, sermone 115. & sanctus Thomas quodam opusculo de hac re conscripto incipiente, Primum, quod est necessarium.

Symbolo vincuntur hæretici.

SYMBOLVM SANCTORVM PATRVM.

CREDO in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem celi & terræ, visibilium omnium & inuisibilium: Et in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum: Et ex patre natum, ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quæ omnia facta sunt, Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis, Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine: Et homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato: passus & sepultus est: Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris: & iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum sanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre filioque procedit: Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas: Et vnā sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum: Et expecto resurrectionem mortuorum: Et vitam venturi sæculi. Amen.

COMMENT. VI.

CREDO in vnum Deum Patrem omnipotentem.] Cum præter Symbolum Apostolorum, de quo paulo antea dictum est, extent duo alia symbola, Nicenum & Constantinopolitanum

Symbolum sanctorum Patrum quod dicatur, & vbi conditum.

Symbolum Apostolorum cur conditum.

num; & utrumque eadem serie verborum videatur esse ordinatum: dubium videri posset, quod ex illis vocet hic Eymericus sybolum sanctorum patrum; sed nos Symbolum Nicæni concilij hic dici sanctorum patrum credimus: & ita etiam S. Anton. sentit, part. 4. tit. 8. cap. 4. §. 3. quod fuit conditum contra Arrium in synodo Nicæna, & à 318. Episcopis subscriptum & confirmatum, de quo Nicephorus Callistus lib. 8. c. 17. scribit ita: Productus est in medium Arrius, atque de eis, quæ ab ipso in quæstionem deducta fuerant, diligens & accurata disquisitio facta. In primis vero cauebatur, ne temere atque præcipitanter in alterutram partem sententiæ proferrentur. & paulo infra. Sed enim professio fidei à trecentis & decem octo episcopis in scriptum relata, atque ab eisdem, & simul à sapientissimo Constantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc Ecclesijs olim tradita obtinet, de verbo ad verbum sic habebat: Credimus, in vnum Deum, &c. Cui itaque absolute & simpliciter dicitur aut nominatur symbolum sanctorum Patrum, per excellentiam symbolum Nicænum intelligendum esse crederem: quamquam & symbolum Constantinopolitanum intelligi etiam videri possit, propter Decretum concilij Toletani III. cap. 2. ubi id symbolum in Missarum sollemnitatibus iubetur recitari.

Hoc ipsum Symbolum eadem fere serie verborum, & sententia penitus eadem seruata, in synodo Constantinopolitana prima, habita à centumquingenta Episcopis sub Theodosio maiore era 419. aduersus Macedonium repetitum fuit & ordinatum. idem autem Symbolum, siue Nicænum, siue Cōstātinopolitanum (quia ut dixi non differunt) in multis concilijs repetitum est, veluti, in sexta synodo Constantinopolitana actio. 17. in concilio Calcedonensi actio. 2. & alibi sæpe.

In his Symbolis illud est diligenter observandū quod notat sanctus Thomas 1. par. quæst. 36. art. 2. ad 2. argumentum, & sanctus Anton. 4. part. tit. 8. ca. 4. §. 1. videlicet, in vno explicatius & apertius quæpiam tradi, quam in alio; non tamē cōdebatur nouum symbolum: ait enim sanctus Thomas in singulis fere concilijs institutum fuisse Symbolum aliquod propter aliquem errorem, qui in eo concilio dānabatur; sequens tamen conciliū nō faciebat aliud symbolum quā primū; sed id quod implicite cōtinebatur in vno symbolo, in alio explanabatur contra hæreses insurgentes. quod ipsum sæpe alibi repetit, & præsertim, 2. 2. quæst. 1. art. 9. & lib. 3. sent. dist. 25. quæst. 2. art. 2.

Hinc intelliges mentiri Græcos, qui asserunt ea verba, filioque, addita esse perperam à Latinis, cum in antiquis symbolis non reperiuntur: quia enim olim is error de processione Spiritus sancti nondum erat exortus, non oportuit in symbolo id ampliare & declarare. Iam quod ea verba non sint additio, sed expositio eius quod inerat, diuinitus declarat concilium Florentinum sub Eugenio iiii. sessio. 6.

De his Symbolis multa fit à sacris Doctoribus & approbatis concilijs passim mentio.

A Id vero nullo modo est prætermittendū, quod quidam sentiunt, nempe hæc symbola in Ecclesijs, orientalibus ad mentes hominum in fide confirmandas inter Missarum solennia iussa esse recitari, quo tempore Arrij, Sabellij, & cæterorum hæreses, pacem & fidem orientalium Ecclesiarum perturbabant: inde vero ad Ecclesias occidentales eam consuetudinem peruenisse; & in Hispania in concilio Toletano tertio. sub Pelagio Papa eius nominis secundo, era 627. celebrato, cautum est, ut Symbolū hoc in Ecclesijs recitaretur ad corroborandas inuvalidas hominum mentes, ut in decretis eius concilij, cap. 2. scriptum est. Cæterum verisimilius alij putant, in quibus est Franciscus Feuardentius apud Fræneum lib. 2. c. 2. Iam Apostolos ipsos Symbolum decantasse dum sacrosancta Eucharistiæ mysteria celebrarent, ut colligitur ex Dionysio Areopagita cap. 3. ecclesiast. hierarchiæ. Optimo autem consilio hæc recitauit Eymericus, quia maxime ad institutum suum spectant, cum potissimum his fides fundetur & fulciatur.

REGVLA FIDEI BEATI

Athanasij Episcopi ab Ecclesia approbata.

C **Q**UICVNQUE vult saluus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem; Quam nisi quisque integram, inuiolatamque seruauerit, absque dubio in æternum peribit. Fides autem catholica hæc est: ut vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitatem veneremur. Neque cōfundentes personas, neque substantiam separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti: Sed Patris, & Filij, & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, cōæterna maiestas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus. Imensus Pater, imensus Filius, imensus Spiritus sanctus. Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus. Et tamen non tres æterni, sed vnus æternus. Sicut non tres increati nec tres immensi, sed vnus increatus, & vnus imensus: similiter omnipotēs Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Et tamen non tres Dij, sed vnus est Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius Dominus Spiritus sanctus. Et tamen non tres Domini, sed vnus est Dominus. Quia sicut sigillatim vnamquamque personam Deum ac Dominem confiteri Christiana veritate compellimur: Ita tres Deos aut Domines dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus, à Patre & filio, non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergo Pater, non tres Patres, vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et

Cur & quando Symbolū in Ecclesijs cantari cœpit.

Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius; nihil maius, aut minus: sed totæ tres personæ coeternæ sibi sunt, & coæquales: Ita ut per omnia, si eam supra dictum est, & vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate ueneranda sit. Qui vult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad æternam salutem, vt incarnatione quoque D. N. Iesu Christi fideliter credat. Est ergo fides recta, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia Patris ante secula genitus, & homo est ex substantia Matris, in sæculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. Aequalis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, Vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & redditori sunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.

COMMENT. XVIII.

Regula fidei sancti Athanasij. In omnibus codicibus legitur, regula, non symbolum: quod peculiari ratione factum est: symbolum enim proprie dicitur articulorum & veritatum collectio, & fidei confessio ab Apostolis, & generalibus concilijs auctoritate Papæ munitis, facta. Quæ vero a priuatis patribus ordinationes de fide factæ sunt, licet ab Ecclesia fuerint comprobatæ, regulæ dicuntur, siue confessiones, non symbola: quoniam Symbolum fidei edere Pontificis munus est, non priuatorum patrū, vt optime docet S. Thomas 2. 2. q. 1. art. 10. & sanctus Antonius par. 4. ti. 8. c. 4. §. 3. & plane Eugenius iiii. quodam decreto post generalem octauā synodū collecto, hanc Athanasij ordinationem regulam vocat in hæc verba:

Sexto compendiosam illam fidei regulam, per beatissimum Athanasium editam, ipsis præbemus oratoribus, cuius tenor talis est; Quicunque vult saluus, &c. Hic est ille Athanasius, ut scribit Nicephorus lib. 8. c. 15. histor. Ecclesiast. qui fortiter cum Arrianis congressus est in concilio Nicæno, aduersus quos hanc etiam regulā siue manifestationem fidei per modum doctrine edidit, vt præcitato loco ait Sanctus Thomas, ad quam explicandam multis vigilijs opus esset, nec locus hic patitur vt singula enarremus, cum omnia fidei my-

Asteria breui oratione in ea comprehendantur. Id solum obseruandū hic censeo cōtra Græcos, qui negāt Spiritum sanctum procedere etiam a Filio, hunc Athanasium primum eorum Doctorem contra asserere, ibi: Spiritus sanctus a Patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. id quod alibi etiam monuimus.

B Quæ vero de Athanasij regula proxime dicta sunt, eadem accipienda sunt de cōfessione sancti Hieronimi, & de libro de fide ad Petrum sancti Augustini, quæ mox inseruntur ab Eymérico: ex quibus multæ catholice veritates colliguntur, quod multū spectat ad eius institutum in hac parte, in quibus etiam plurima sunt ualde obscura, & quasi latente spiritum continentia, quæ a nobis ideo sunt ommissa, ne uolumen immensum cresceret, & quia hæc tractatio ad Theologos proprie spectat, nec est presentis speculationis, ac instituti.

CONFESSIO + FIDEI BEATI

Hieronimi Presbyteri.

† Habetur in Tomo 9. operum S. Hier. Romæ imp. s. episto. 17. cū hac inscriptione: Symboli explanatio ad Damasū.

CREDIMVS in Deū Patrem omnipotentem; cunctorū visibilium & inuisibilium cōditorem. Credimus & in Dominum nostrū Iesum Christū, per quem creata sunt omnia, verū Deū vnigenitum, & verū Dei filium: non factum aut adoptiuū, sed genitū & vnus cū Patre substantiæ, quod Græci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia æqualē Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior: tantumque confitemur esse illū, qui est genitus, quantum est ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum a Patre filiū diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus ascribimus, sed nec Patrem aliquando cepisse, nec Filium. Nec enim aliter confiteri possumus æternū Patrem, nisi confiteamur etiā coeternū Filiū. Ex Filio enim Pater dicitur, & qui semper Pater fuit, semper Filium habuit. Credimus & in Spiritum sanctum, verū Deū, ex Patre & filio procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia. Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil qd inferius superiusue dici possit: sed tota Deitas sui perfectione æqualis est, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem personarum indicant, quicquid de vna persona dicitur, de trib. dignissime possit intelligi. Atque ut confunden- **E**tes Arrium, vnā eandemque dicimus trinitatis esse substantiam, & vnum in tribus personis fatemur Deum, ita impietatem Sabellij declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus, non ipsum sibi Patrem, ipsum filiū, ipsum sibi Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominū proprietates, idest, personas velut Græci exprimunt hypostases, hoc est subsistētiās, cōfitemur. Nec Pater filij, aut Spiritus

tus sancti personā aliquādo excludit, nec rursus Filius, aut Spiritus sanctus Patris nomen Personāque recipit: sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius, aut Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus est. Itaque in substantia vñ sunt, personis ac nominibus distinguuntur. Ipsum autē Dei Filium, qui absque initio aternitatem cū Patre, & Spiritu sancto possidet, dicimus in fine seculorum perfectum naturā nostrę hominem suscepisse ex Maria semper virgine, & Verbū carnē esse factū assumendo hominem, non permutando Deitatem: nec ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatū. Sic autem confitemur in Christo vñam filij esse personam, ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias, idest, deitatis & humanitatis, quæ ex anima cōtinetur & corpore. Atque ut condemnamus Photinum, qui solum & nudum in Christo hominē confitetur: ita anathematizamus Apollinarem, & eius similes, cui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse natura: & vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptū hominem, his propter quos assumptus est fuisse dissimilem, quem absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem. † Illorum quoque similiter execramur blasphemiam, qui nouo sensu asserere conantur, à tempore susceptæ carnis omnia, quæ erant Deitatis, in hominem demigrasse: & rursus quæ erant humanitatis, in Deum esse transfusa, ut quod nulla vñquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione vtraque exinanita, substantia Deitatis scilicet & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quam hominem confitentur, ut nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus susceptum ita à Dei Filio passibile nostrū corpus, ut Deitas impassibilis permaneret; passus est enim Dei Filius non putative, sed vere omnia quæ scriptura testatur, idest, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiusmodi. Secundum illud passus est, quod pati poterat, idest, non secundum illam substantiam, quæ assumpsit, sed secundum illam quæ assumpta est. Ipse enim Dei Filius secundum suam Deitatem impassibilis est ut Pater, incomprehensibilis ut Pater, inuisibilis ut Pater, inconuertibilis † ut Pater: & quamvis propria persona Filij, idest, Dei verbum suscepit passibilem hominem; ita tamen eius habitatione secundum suam substantiam Deitas verbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem confiteri necesse est. Mortuus est ergo Dei Filius secundum scripturas, iuxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die. Ascendit in cælum, sedet ad dexteram Dei Patris manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, & in æternum cum Deitate mansura. Accepta ergo

A à Patre omnium potestate, quæ in cælo sunt & in terra, venturus est ad iudicium viuorū & mortuorum, ut & iustos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem etiam carnis ita † confitemur & credimus, ut dicamus nos in eadem, in qua nunc sumus, veritate membrorum esse reiparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuū permansturos. Vñam esse vitam sanctorum omnium, sed præmia pro labore diuersa. E contrario pro modo delictorū, peccatorum quoque esse supplicia. Paptisma vñum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in maioribus, asserimus esse celebrandum. Hominem, si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse saluari. Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quem sanctæ catholicæ Ecclesiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quasi partem diuinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas vel ante peccasse, vel in cælis conuersatas fuisse dicunt quam in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid hominī à Deo præceptum esse: & mandata Dei, nō à singulis, sed ab omnibus in commune posse feruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut secundas cum Cataphrigis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium necessitate carnis mentium esse dicunt, & eum propter assumptum hominem, non omnia facere potuisse quæ voluit. Iouiniani quoque damnamus hæresim, qui dicit nullam in futuro meritorum esse distantiam, nosque eas ibi habituros esse virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberū sic cōfitemur arbitrium, ut dicamus nos semper Dei indigere auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque enim tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus, hominem semper & peccare & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrij. Hæc † si des est, Papa beatiissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus, in qua si minus perire, aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio, Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me maculare voluerit se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hereticum comprobabit.

EX BEATO † AVGVSTINO
in libro de fide ad Petrum
Diaconum.

Quadragesima capitula ad regulam verę fidei
pertinentia.

EPISTO.

† Hæc fuit
hæresis Euti-
chelii, ut
docet Nice-
phorus li. 18.
historiæ Ec-
clesiasticæ, c.
52. Fuit dam-
nata in con-
cilio Chalce-
donensi & ali-
bi, idem Ni-
cephorus lib.
15. c. 4.

† al. incom-
mutabilis.

† al. deest
hæc dictio,
ita.

† refertur in
c. Hæc est fi-
des. 24. q. 1.

† Habetur in
tom. 3. ope-
rum B. Au-
gustini. ex
eo libro Ey-
mericus su-
blato princi-
pio, desum-
psit ea, quæ
ad suum in-
stitutū apta-
erant, orsus
a capite 4.
eius libri.

PISTOLAM, fili Petre, tuæ charitatis accepisti, in qua te significasti velle Hierosolymam pergere, & postulasti te litteris nostris institui, quā debeas in illis partibus vere fidei regulam tenere: ut nullus tibi possit sensus hæreticæ subrepere falsitatis: & infra.

Natura diuina. Cap. IIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum esse naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati sumus. Cum enim aliud nomen sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus, hoc est utique, vnum naturæ nomen horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte quoniam ego sum Deus, & non est alius præter me. & de quo dicit: Aut Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est: et Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs.

Vnus Deus. Cap. V.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem; esse solum naturaliter verum Deum: quia quum tres Deos nobis colere non liceat, nisi vnum solum verum Deum: tamen sicut Pater verus Deus dicitur, testante Apostolo, qui ait: cōuersi estis ad Deum a simulachris, seruire Deo vivo, & vero, & expectare Filium eius de cælis, quem suscitauit a mortuis Iesum: ita quoque filium verum Deum Ioannes commendat Apostolus, dicens: Scimus, quia filius Dei uenit, & dedit nobis intellectum, ut cognoscamus verum Deum: & simus in vero filio eius Iesu Christo: hic est verus Deus, & vita æterna. Qui utique, quoniam verus Deus est, etiam veritas est, sicut ipse nos edocet, dicens: Ego sum via, & veritas, & vita. De Spiritu quoque sancto Ioannes Apostolus ait: Quia Spiritus est veritas. Et utique non potest naturaliter Deus verus non esse, quia veritas est. Quem etiam Deum Paulus Apostolus confitetur dicens. Membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, & non estis vestri: Empti enim estis pretio magno, glorificati & portate Deum in corpore vestro.

Deus æternus. Cap. VI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem vnum verum Deum sine initio sempiternum esse, propter quod scriptum est. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum, Hoc erat in principio apud Deum, Hæc denuo sempiternitas intimatur, ubi dicitur in Placito: Deus autem Rex noster ante sæcula: & alio loco: Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.

Deus incommutabilis. Cap. VII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem, solum verum Deum, sicut æter-

A num: ita solum naturaliter incommutabile esse: Hoc enim significat, cum dicit seruo suo Moyse: Ego sum qui sum. Hinc & Psalmus dicit: In principio domine tu terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt celi: Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent: Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Deus omnium creator. Cap. VIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum esse verum Deum, rerum omnium visibilium atque inuisibilium, creatorem: De quo in Placito dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino Deo ipsius, qui fecit celum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. De quo etiam Apostolus dicit: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula.

Trinitas in Vnitatem. Cap. IX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patris & Filij, & Spiritus sancti, vnā quidem esse naturam, tres vero esse personas: Patremque solum esse, qui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et filium solum esse, super quem vox illa solius patris insonuit, quando in Iordane secundum carnem baptizatus est vnigenitus Deus, qui carnem solus accepit, atque Spiritum sanctum Patris, & Filij solum esse, qui in specie columbæ super Christum baptizatum, & ascendentem ab aqua, descendit: & quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in vno loco positos, in linguarum ignearum visione adueniens, repleuit illam vocem, quam solus locutus est Deus Pater: & illam carnem, qua solus homo factus est vnigenitus Deus; & illam columbam, in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit: illasque linguas igneas, in quarum visione fideles Apostolos in vno loco constitutos repleuit, opera esse totius sanctæ Trinitatis, id est, vnius Dei, qui fecit omnia in celo in terra, visibilia et inuisibilia.

Distinctio personarum. Cap. X.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, solum Deum filium, id est, vnā ex Trinitate personam, solius Patris esse filium. Spiritum vero sanctum ipsum quoque vnā ex Trinitate personam, non solius Patris, sed simul Patris & Filij esse Spiritum. Ostendens enim Dei filius se solum esse de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret: Et paulo post: Qui autem non credit, ita iudicatus est, quia non credit in nomine Vnigeniti filij Dei. Spiritum autem sanctum & Patris, & Filij esse spiritum Apostolus docet, qui ait: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum

Exod. 5.
Psa. 101.

Psal. 145.

Rom. 11.

Matth. 3.

Matth. 3.
Act. 1.

Joan. 3.

Rom. 8.

Dente. 32.

Deut. 6.

Matth. 4.

1. Thes. 1.

1. Ioan. 5.

Ioan. 14.

1. Cor. 6.

Ioan. 1.

Psal. 73.

Rom. 1.

tum Christi non habet, hic non est eius.

Spiritus sanctus. Cap. XI.

Joan. 15.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris & Filii vnus est Spiritus, de Patre & Filio procedere. Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui a Patre procedit, vbi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoque, procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apostolica doctrina nobis commendat. Esaias enim dicit de Filio: Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impiū. De quo & Apostolus ait: Quē interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui esse significans; post resurrectionem influens in discipulos, ait: Accipite Spiritum sanctum. De ore vero ipsius Domini Iesu ait Ioannes in Apocalypsi: Quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipse vero spiritus oris eius, ipse est gladius, qui de ore eius procedit.

Esai. 11.

2. Thes. 2.

Joan. 20.

Apoc. 1.

Trinitas nullis terminis circumscripta.

Cap. XII.

Hier. 23.

Sap. 8.

Sap. 1.

Psal. 137.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, immensam esse virtutem non molem, & omnem creaturam spiritualem atque corporalem virtute eius & præsencia contineri. Dicit enim Deus pater: Cælū & terram ego impleo. Dicitur etiam de sapientia Dei, quæ Filius est eius: quia attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. De Spiritu quoque sancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta dicit: Quo ibo a Spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades.

Persona filij. Cap. XIII.

Prov. 8.

Gal. 3.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, vnam ex trinitate personam, id est Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est: & vnus eiusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ seruilis, voluntarie, in Virgine conceptum, & de virgine natum: verbum carnem factum ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, essentialiter conceptus est, natusque de Virgine: Ipsumque vnum esse, & vnus naturæ cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante sæcula fundauit me, & ante omnes colles generauit me. De quo etiam dixit Apostolus, quia cum uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, tactum sub lege.

Humanitas Christi. Cap. XIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christum filium Dei, sicut de Deo Patre, plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre verum perfectumque hominem genitum, id est

A Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato verā nostri generis carnem, & animam rationalem. Quod ipse Dei filius euidenter ostendit, dicens de carne sua. Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Animam quoque se habere, his verbis ostendit dicens. Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meā, & iterum sumo eam. Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod ait: Discite a me quia mitis sum & humilis corde. Et de ipso Deus per Prophetam dicit. Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & sublimis erit valde. Nam & beatus Petrus secundum sancti Dauid Prophetiam in Christo carnē & animā confiteretur. De ipso enim beato Dauid loquens ait Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiuramentum iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus de resurrectione Christi, quia neque derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionē.

al. Virginis.

Luc. 23.

Joan. 10.

Matth. 11.

Esa. 25.

Act. 2.

Psal. 131.

Psal. 15.

Diuinitas Christi. Cap. XV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, vnum Filium atque ipsum esse Deum verum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto, Deo, fecit omnia tempora, & in Monte Sinai legē Moyse dedit ordinatam per angelos, & ipsum Deum verbum carnem factum, qui veniente plenitudine temporis missus a Patre & Spiritu sancto, factus est ex muliere, quā fecit, solus factus est sub lege, quā dedit.

Galat. 4.

De duabus in Christo naturis. Cap. XVI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Dei verbum quod caro factum est, in duas naturas inconfusibiliter permanere; vnam veram diuinam, quam habet cum patre, communem, secundum quam dicit, Ego & pater vnum sumus; Et qui me videt, videt & patrem, & ego in patre, & pater in me est, secundum quam eum dicit Apostolus stolus splendorem gloriæ, & figuram substantiæ Dei; alteram veram humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Joan. 10.

Joan. 14.

Ibidem.

Hebr. 1.

Joan. 14.

Vnitas personæ in Christo. Cap. XVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Deū verbum carnem factum, vnam habere diuinitatis suæ carnisque personam. Deus enim verbum plenam naturam humanam, ita sibi veraciter vnire dignatus est; & permanente diuinitate sua, ita verbum caro factum est, ut quamuis naturaliter non hoc sit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo, secundum vnam tamen personam idem verbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit personam hominis, sed naturam, & in aternam personam diuinitatis, accepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus verbum caro factum, qui etiam ex patribus secundum carnem & super animo Deus benedictus in sæcula, vnus Iesus. Cui & pater dicit, Ex utero ante luciferū genui

Psal. 109.

genui te. Vbi significatur ante omne tempus sine initio æterna natiuitas Iesus. De quo & Euangelista dicit, quia vocatum est nomen eius Iesus: quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur.

Verbi & carnis vnio. Cap. XVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero virginis, priusquam susciperetur a verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem verbi incarnatione conceptam.

Sacrificia. Cap. XIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum verbum carnem factum; se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odore suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, a Patriarchis, Prophetis, & Sacerdotibus tempore veteris testamenti animalia sacrificabatur: & cui nunc, idest, tempore noui testamenti cum Patre, & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificium panis & vini in fide & charitate sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbem terrarum offerre non cessat. In illis. n. carnalibus victimis figuratio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus; & sanguinis, quem erat effusus in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. De quo B. Paulus dicit in actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quos vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificijs quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit euidenter ostenditur. In illis sacrificijs prænuntiabatur Filius Dei, pro impijs occidendus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus. Testante Apostolo, quia Christus, cum adhuc infirmus essemus secundum tempus, pro impijs mortuus est. Et quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius.

Humanitas Christi. Cap. XX

Firmissime tene, & nullatenus dubites, verbum carnem factum, eandem humanam carnem semper veram habere, qua de Virgine verbum Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cælum ascendit, & in dextera Dei sedet, qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos. Propter quod Apostoli ab Angelis audierunt: Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Et beatus Ioannes ait; Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum confixerunt, & videbunt eum omnes tribus terrarum talem.

Natura nihil non bonum. Cap. XXI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, idest, Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommutabile, bonum, & ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, quia a summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quæ de nihilo factæ sunt. Nullamque esse malam naturam, quia omnis natura, in quantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum & augeri & minui potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi boni priuatio. Vnde geminum constat esse creaturæ rationalis malum, malum vnum, quo voluntarie ipsa deficit a summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iuste, quia hoc admisit iniuste. Et quia ordinem in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinem diuinæ non effugiet ultionis.

Nulla creatura est eadem cum Deo. Cap. XXII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neque angelos, neque aliam quamlibet creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundum naturalem diuinitatem summa Trinitas, quæ est, vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque enim vnus naturæ esse potuerunt, ille qui fecit, & ea quæ fecit.

Angeli facti stabiles. Cap. XXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem a Deo incommutabili factam: nec tamen posse quælibet sanctorum angelorum in deterius commutari: quia sic acceperunt æternam beatitudinem, quam Deo stabiliter perfruuntur, ut ea carere non possint. Sed hoc ipsum, quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt, mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum consortio diabolus & eius angeli cecidissent.

Creaturae rationales. Cap. XXIIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Ceteros vero spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse, & hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Et ideo animas hominum, & animas pecorum vnus naturæ non esse: nec animas pecorum in animas hominum, nec animas hominum in animas pecorum posse aliquando transire.

Libera voluntas Adam. Cap. XXV.

Rom. 9.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, primos homines, idest, Adam & mulierē eius, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent si vellent, humili & bona voluntate seruire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse: illoque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam, ut non solum in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiam in omnes homines transiret peccati, mortisque dominium.

Peccatum originale. Cap. XXVI.

† De consec.
dist. 4. ca. fir-
missime. Cō-
cil. Trident.
sess. 5. Decre.
de peccato
orig.

Ephe. 2.

1. Tim. 2.

Joan. 1.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ filiū nasci, de qua dicit Apostolus: Eramus .n. & nos natura filij iræ, sicut & cæteri. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidē mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatū pro nobis factus est, idest, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quæ pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit sacrificatio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Non baptizati. Cap. XXVII.

† Vide omni-
no eommen-
tarium in hu-
ius primæ par-
tis, super ca.
maiores, de
bapt. 6. sed ad
huc queritur
unde intelli-
ges quid sit
de hoc dog-
mate sentien-
dum.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione videntes, verum etiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti de hoc sæculo transeunt, ignis æterni semper æterni supplicio puniendos: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

Iudicium. Cap. XXVIII.

Matt. 22.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ideo Christum filium Dei ad iudicandos viuos & mortuos venturum, ut homines, quos hic dono suæ gratiæ gratis per fidem iustificat, eisdemque iustificatis in fide & charitate sanctæ matris Ecclesiæ usque in finem perseuerentiam donat, in suo aduentu resuscitet, & glorificet, & secundum promissionem suam æquales sanctis angelis faciat, & ad eum statum perducatur, in quo perfecte quātum unicuique donat Deus, boni sint: & ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint, Vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed vna erit omnium vita æterna. Diabolus vero & angelos eius in ignem æternum a Christo esse miten-

A dos: vbi nunquam carebunt pœna, quam eis præparauit diuina iustitia. Cum ipso etiam diabolus impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit: Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius, pro eo quia eum in malis operibus imitati sunt: & ante finem præsentis vitæ congruam pœnitentiam non egerunt, resumptis corporibus supplicio æternæ combustionis arduos.

Resurrectio. Cap. XXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites: omnibus hominibus, & bonis & malis resurrectionem carnis in aduentu Domini futuram esse communem: retributionem vero iustitiæ Dei esse bonis malisque dissimilem: secundum quod Apostolus ait: Quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. Immutabimur autem iusti, qui ibunt in vitam æternam: Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quæ erit ipsa immutatio, adiecit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. In iustorum corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur in infirmitate, surget in nobilitate. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Qd propterea spirituale dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia viuificante spiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus cum nō spiritus sit, sed permaneat corpus: sicut nunc animate dicitur, cum tamen inueniatur non anima esse, sed corpus.

1. Cor. 15.

7bidem.

Fides & Baptismus. Cap. XXX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic a malis suis fuerit per pœnitentiam fidemque conuersus: & per sacramentum fidei & pœnitentiæ, idest, per baptismum liberatus. Et maioribus quidem necessarium esse, & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere. Paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei, quod est sanctum baptisma, quamdiu rationis ætas eorū capax esse non potest, sufficere ad salutem.

15. q. c. 1. fir-
missime.*Gratia. Cap. XXXI.*

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neminem hic posse hominum pœnitentiam agere, nisi quæ Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuenerit. Apostolus enim dicit: Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem: & resipiscant a diaboli laqueis.

Concil. Tri.
sess. 6. can. 3.

2. Tim. 2.

Nihil

Nihil agi sine gratia. Cap. XXXII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia litterarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel ad uersitas, uerba sanctæ legis & Euangelij siue legere, siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire, sed diuinis mādatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua præuenierit: ut quod audit corpore, corde etiam percipiat, et accepta diuinitas bona uoluntate, atq; uirtute, mandata Dei facere & velit & possit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: qui etiam operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate.

Deum nihil latere. Cap. XXXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita, & præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: Deus qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant.

Prædestinatio. Cap. XXXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atq; operum tam suorum, quam humanorum certissimum cognitorem: ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus: sine qua nemo potest ex initio mundi, usq; in finem a reatu peccati tam originalis, quam actualis absolui. Quos enim Deus præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.

Beati ex prædestinatione. Cap. XXXV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnes, quos uasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante cōstitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos a Deo: neque perire posse aliquem eorum, quos Deus prædestinauit ad regnum cælorum: nec quemquam eorum, quos nō prædestinauit ad uitam, ulla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuita donationis est præparatio: qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum in ipsum.

Baptismus. Cap. XXXVI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sacramentū baptismatis, non solum intra ecclesiam catholicam, sed et apud hæreticos, qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizant, esse posse: sed extra ecclesiam catholicā prodesse non posse. Imò sicut intra ecclesiam recte creditibus per sacramentum baptismi conferri salutē: sic extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam non rederint, eodē baptismo accumulari perniciem. Tantū. n. ualet ecclesiasticæ societatis unitas ad salutem, ut baptismo non saluetur, cui nō

A ibi datur ubi oportuit ut detur. Inesse tamen homini baptismum etiam extra ecclesiam baptizato, sed ad iudiciū in esse ab ecclesia separato. & quia manifestum est ubicūq; datum fuerit hoc baptismus, semel esse dandum: Ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit datū, uenerabiliter agnoscendū, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim dicit: Qui semel lotus est, nō indiget nisi ut pedes lauet.

Joan. 13

Ecclesia. Cap. XXXVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnē extra ecclesiam catholicam baptizatum participem fieri non posse uitæ æternæ, si ante finē uitæ huius catholicæ non fuerit redditus atq; incorporatus ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omne fidem, & nouerim omnia sacramēta; charitatem autem nō habeam, nihil sum. Nam & in diebus diluuij, neminem legimus extra arcam potuisse saluari.

1. Cor.

Gen. 7.

Damnati. Cap. XXXVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, nō solum omnes paganos, sed etiam omnes Iudeos, hæreticos, atq; schismaticos, qui extra ecclesiam catholicam præsentem finiunt uitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Matth. 25.

Hæretici. Cap. XXXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, quēlibet hæreticum siue schismaticū, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatū, si ecclesiæ catholicæ non fuerit aggregatus, quantalibet eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni. n. homini, qui ecclesiæ catholicæ nō tenet unitatem, neq; baptismus, neq; eleemosyna, quātūlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem quamdiu in eo hæretica uel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.

Christiani male uiuentes. Cap. XL.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non omnes, qui intra ecclesiā catholicam baptizantur, accepturos esse uitam æternam: sed eos, qui percepto baptismate recte uiuunt. i. qui abstinerunt se a uitijs & concupiscentijs carnis. Regnum. n. cælorum sicut infideles hæretici atque schismatici non habebunt, sic catholici criminosi possidere non poterunt.

Sine peccatis neminem uiuere. Cap. XLI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli sunt, sine peccato hic neminem uiuere posse: semperque omni homini esse necessarium, & peccata sua usque in finem uitæ præsentis eleemosynis diluere, & remissionē a Deo humiliter ac ueraciter postulare.

D 3 Cibis,

Cibus, potus, Matrimonium. Cap. XLII.

1. Tim. 4.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnē creaturam Dei bonam esse, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Et Dei seruos, qui a carnibus aut vino abstinēt, non tamquam immunda, quæ a Deo facta sunt, respicere, sed a fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinitus institutas & benedictas. Et melius quidem si quisquam sine coniugio sit, ut liberior atque plenius cogitet, quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo. Tamen illis, qui continentiam non voverunt, nullum esse peccatum, si vel mulier nubat, vel vir uxorem ducat. Nec solas primas nuptias a Deo institutas, sed etiam secundas & tertias pro eorum, qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Eis vero qui siue coniugati siue à coniugio liberi continentiam Deo voverunt, admodum esse dānabile, si vel illi coniugale opus uoluerint appetere, quo se non accessuros, vel illi repetere, a quo se recessuros: illi libera, illi communi prote. si sunt voluntate.

1. Cor. 7.

Malos misceri bonis. Cap. XLIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, arcā Dei esse Ecclesiam catholicam, & intra eam usque in finē sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est: bonis malos sacramentorum communione misceri: & in omni professione siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum, bonos esse simul & malos. Non pro malis bonos deferendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos. Id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiae semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem, beneque viuētem alieno vnquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec confessionem præbeat, nec fauorem. Vtiliterque malos a bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene viuendo, & bene moriēdo agatur: Ut & videntes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, iudicandos te a Deo pro suis malis operibus contremiscant: atque ita præueniente dono gratiæ de suis iniquitatibus confundantur, & ad bonam vitam per Dei misericordiam conuertantur. Bonos vero a malis intra ecclesiam duntaxat catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari: ut cum quibus diuina communicant sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero sæculi bonos a malis etiam corpore separandos, quando veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili, quando per iudicium iustum segregabit iustos ab iniustis, bonos a malis rectos, a peruersis, bonos constituet a dextris, ma-

Matth. 3.

Alos a sinistris. Et ex eius ore iusti æternique iudicii sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniqui omnes ibunt in combustionem æternam, iusti autem in vitam æternam: iniqui semper arsurum cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo. Matth. 25.

Persistendum in fide. Cap. XLIIII.

Hæc interim xl. capitula ad regulam ueræ fidei firmissime pertinētia, fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tamquam pestem fuge, & tamquam hæreticum abijce. Ita enim ista, quæ posuimus, fidei catholice congruunt, ut si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & Christianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizatus appareat.

EX DECRETIS. DISTIN. XV.

Beatus Gregorius lib. 1. Regesti,

Epistola 24.

C De auctoritate quatuor Conciliorum, & eorum approbatione per sanctam Ecclesiam.

Sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor, Nicæanum scilicet, in quo peruersum Arii dogma destruitur, Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error convincitur, & phesinum etiā primum, in quo Nestorij impietas iudicatur, Calcedonense uero, in quo Butychi & Dioscorique prauitas reprobat, tota deuotione complector, integerrimam approbatione custodio, quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ atque actionis norma consistit. Quintum quoque concilium pariter ueneror, in quo epistola, quæ Iba dicitur, erroris plena reprobat, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separas, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Et in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiē prolata refutantur. Cunctas uero, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo, quas venerantur, amplector, quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumit aut

E

soluere, quos religant, aut ligare quos soluunt.

† Intellige incipiendo ac. iij. nō computatis trib. primis, quæ præmittit Augustinus initio eius libri nam reuera quæ hic referuntur, tantum sunt xl.

† Iuxta emendationem factam Decreti. Romæ editi an. 1582.

† Apud B. Gregoriū legitur, & cuiuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse certitur. tamen extra ædificium iacet. Quintum &c. Et in sequentibus significatur illa capitula, quorum occasione nonnulli quidam synodum non recipiebant.

† Al. ligant
† Al. religant.

E X D E

EX DECRETIS DISTIN. XV.

Gelasius in concilio habito Romæ
cum LXX. episcopis.

*Quæ concilia sancta Romana Ecclesia
suscipiat.*

† Al. Quas
scripturas.

† Iuxta emen-
dationem fa-
ctam Decr e-
ti Romæ e di-
xi anno 1582.

† Al. præter

† Fide vel præ-
dicatione]
origin. & Bur-
chardus.

† Al. ista.

SANCTA^a Romana^a Ecclesia post
illas veteris testamēti & noui scri-
pturas, quas regulariter suscipi-
mus, etiam has suscipi non prohi-
bet sanctam^b synodum Nicenam
cccxviii. Patrum, Mediente Constantino Ma-
ximo Augusto, in qua Arrius hæreticus cōdem-
natus est: sanctam^c synodum Constantinopo-
litanam, mediente Theodosio seniore Augusto,
in qua Macedonius hæreticus debitam damna-
tionem excepit: sanctam^d synodum Ephesinam
in qua Nestorius damnatus est consensu Beatif-
simi Papæ Celestini, mediente Cyrillo Alexan-
drinæ sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab
Italia destinato: sanctam synodum Chalcedo-
nensem, mediente Marciano Augusto, & Ana-
tolio Constantinopolitano episcopo, in quo Ne-
storiana, & Eutychiana hæreses simul cū Dio-
scoro, eiusque complicibus damnatæ sunt. Sed
& si qua sunt concilia, à sanctis Patribus hæc-
tenus instituta, post^e istorum quatuor auctorita-
tē, & custodienda, & recipienda decernimus, &
mandamus, iam nunc subiiciendum est de opu-
sculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Ca-
tholica recipiunt. Opuscula beati Cypriani Mar-
tyris, & Carthaginensis Episcopi: item opuscu-
la B. Athanasij Alexandrini Episcopi: item opus-
cula B. Gregorij Nazianzeni Episcopi: item
opuscula B. Basilij Cappadociæ Episcopi: item
opuscula B. Ioannis Constantinopolitani Epi-
scopi: item opuscula Theophili Alexandrini
Episcopi: item opuscula B. Cyrilli Alexandrini
Episcopi: item opuscula B. Hilarij Pictauiensis
Episcopi: item opuscula B. Ambrosij Mediola-
nensis Episcopi: item opuscula B. Augustini Hip-
ponensis Episcopi: item opuscula B. Hierony-
mi presbyteri: item opuscula B. Prosperi vi-
ri religiosissimi: item epistolam B. Leonis Papæ
ad Flavianum Constantinopolitanum Episco-
pum destinatam: cuius textum quispiam si usq;
ad vnum iota disputauerit, & non eam in omni-
bus venerabiliter receperit, anathema sit: item
opuscula, atque tractatus omnium Patrum or-
thodoxorum, qui in nullo à Sanctæ Romanæ Ec-
clesiæ consortio deuiarunt, nec ab eius fide-
li^f prædicatione seiuncti sunt: sed communionis
ipsius gratia Dei, usque ad vltimum diem vitæ
sue participes fuerunt, legenda decernimus. Hæc
† Decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ di-
uersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuerso-
rum Patrum consultatione dederunt, venerabi-
liter suscipiendæ sunt. Item gesta sanctorum Mar-
tyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciati-
bus, & mirabilibus confessionum triumphis ir-
radiant, Quis ita^g esse Catholicorum dubitet, &
maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis

A viribus, sed gratia Dei & adiutorio vniversa to-
lerasse? Sed ideo & secundum antiquam consue-
tudinam singulari cautela in Sancta Romana
Ecclesia non leguntur: quia & eorum, qui con-
scribere, nomina penitus ignorantur, & ab infi-
delibus, aut idiotis^h superflua, aut minus apta,
quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut
cuiusdam Quirici,† & Iulitæ, sicut Georgij, alio-
rumque huiusmodi passionēs, quæ ab hæreticis
perhibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictū
est, ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in
Sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos ta-
men cum prædicta ecclesia omnes Martyres, &
eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam
hominibus noti sunt; omni deuotione venera-
mur; Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hila-
rionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir
beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni ho-
nore suscipimus. Item actus B. Siluestri Aposto-
licæ sedis Præfulis, licet eius qui conscripsit, no-
men ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma
Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu,
multæ hoc imitantur ecclesiæ. Item scripta de
inventione Sanctæ Crucis Dominica, & alia
scripta de inuentione capitis B. Ioannis Baptiste,
nouellæ quidemⁱ & releuationes sunt, & nonnul-
li eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholi-
corum manus peruenerint, Beati Pauli Aposto-
li sententia præcedat: Omnia probate, quod bo-
num est, tenete. Item Rufinus vir religiosus plu-
rimos ecclesiastici operis edidit libros, nonnullas
etiam scripturas interpretatus est, sed quoniam
beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbi-
trij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædi-
ctum beatum Hieronymum sentire cognosci-
mus, & non solum de Rufino, sed etiam de vni-
uersis,† quos vir sæpius memoratus zelo Dei, &
fidei religione^j reprehendit, Item Origenis
nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus, Hiero-
nimus non repudiat, legenda suscipimus. Reli-
qua autem omnia cum auctore suo dicimus ef-
ferre renuenda. Item Chronicon† Eusebij Cæsari-
ensis, atque eiusdem Historiæ ecclesiasticæ li-
bros, quamuis in primo narrationis suæ libro te-
puerit, & postea in laudibus, atque excusatione
Origenis schismatici unum cōscripserit librum,
propter rerum tamen notitiam singularem, quæ
ad instructionem pertinent usquequaque non
dicimus renuendos. Item Orosium virum eru-
ditissimum collaudamus, quia ualde nobis ne-
cessariam aduersus Paganorum calumnias ordi-
nauit historiam, miraue breuitate contexuit.
E Item uenerabilis uiri Sedulij paschale opus, qd
heroicis descripsit uersibus, insigni laude pro-
ferimus.† Item Iuueni nihilominus laboriosū
opus, non spernimus, sed miramur. Caterum,
quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta,
vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica
& Apostolica Ecclesia Romana.

† Al. diſtis.
† Al. Cyrici

† Quæd
lationes
ginales.

1. Theſ.

† Al. diuerſis
orig.
† Al. religio-
ſe.

† Al. Croni-
ca] orig.

† Al. præferi-
mus] orig.

Gelasij papa
1. decretum
de librorum
delectu.

a Sancta Romana Ecclesia.] Gelasius Papa eius nominis primus, qui sedit anno Domini 494. coactis Romae conuentu septuaginta doctissimorum Episcoporum, insigne decretum edidit, quo cauebatur, qui libri Christianam religionem profitentibus legendi essent ad fidem & mores idonei, qui vero cauendi: quoniam sicut ex bonorum librorum lectione mores componuntur, & fides roboratur: ita e diuerso prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decretum hodie inter decreta Gelasii primi in 2. vol. conciliorum, quod omnes decretorum fabricatores in suos centones transtulerunt. Burchardus lib. 3. decretorum, c. 220. & seq. Iuo Carnotensis par. 4. c. 64. & seq. Pannormia lib. 2. c. 91. Polycarpus lib. 3. tit. 20. Gratianus denique in c. sancta Romana. 15. dist. Eymericus hoc loco eos tantum recensuit ex eo decreto libros, quos Gelasius approbavit: quoniam horum lectio ad fidem stabiliendam spectabat: nam ceteros, quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.

b Sanctam synodum Nicenam.] De Nicena synodo pauca quaedam dixi supra commentario 5. versi. Nicenae fidei. Item de Chalcedonensi, commentario 6. versi. qui Chalcedone conuenerunt. nunc deceteris breuissime etiam dicam, vt horum quatuor conciliorum tam celebratorum notitia aliqua habeatur.

Synodus C6-
stantinopoli
tana quando
habita, & qd
in ea gestum.

c Sanctam synodum Constantinopolitanam, &c. in qua Macedonius haeticus debitam damnationem excepit.] Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus circa tempora Liberij Papae ad annos Domini 352. Hinc nefandam haesim profitebatur, asserens Spiritum sanctum Patre, & Filio esse minorem, nec eiusdem cum Patre substantiae, sed puram creaturam. Ab hoc sectatores eius Macedoniani vocati sunt, qui ab Augustino Semiarriani dicuntur in lib. de haesibus, cap. 52. & ab Epiphanio haesi 74. Pneumathomachi de quibus dixi latius par. 2. super q. 37. Aduersus hunc Macedonium Constantinopolitanum conciliū primum habitum est a centum quinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore Siagrio & Eucherio Consulibus, era 419. & Damaso Papa 1. Subscriperunt autem huic Concilio, in quo Macedonius cum suis dogmatibus damnatus est, iidem illi CL. episcopi, & quoniam in Spiritum sanctum inuehebatur Macedonius, ideo in Symbolo, quod in can. 7. dicti Concilij recitatur, patetius explicatum est, quid de eo esset credendum: Credimus, inquit, in Spiritum sanctum Dominum, & uiuificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas. Eodem etiam concilio fuerunt damnati multi alij haetici Eunomiani, Arriani, Sabeliani, Photiniani, & Apollinaristae, vt constat ex primo capite eiusdem concilij.

Synodus E-
phesina, &
quid in ea fa-
ctum.

d Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papae Celestini.] Nestorius Episcopus Constantinopolitanus Christum purum hominem ex Maria natum

A asseruit, ideoque magnum in urbe Constantinopolitana tumultum excitauit, ad quem sedandum & componendum, vt scribit Nicephorus lib. 14. historiae ecclesiasticae. cap. 32. vniuersali synodo opus fuit. Congregata est ergo synodus haec Ephesina apud Ephesum, vnde & nomen accepit. Ea fuit ciuitas Ioniae longe celeberrima in Asia minori. acta fuit si Faustino credimus, anno Domini 430. in fine Pontificatus Celestini Papae primi: nec curio alios aliter scribere, quoniam certiora sequor: conuenere in hanc synodum ducenti Episcopi: tametsi alij maiorem, alij minorem numerum statuunt, vt refert Conarruias lib. 3. varia. resolut. cap. 15. Hic omnium consensu damnatus est Nestorius, & haesim Nestoriana profligata.

B Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum Parrum.] Longum esset hic cuncta persequi, quae ad cognitionem singulorum auctorum hic traduntur, nec nostri est instituti. Ea quae ad hunc locum spectant, tradit Conarruias lib. 4. varia. resolut. c. 16. Nos ne actum agere videamur, libenter lectorem ad eum remittimus: licet enim in quibusdam dubia tradat & incerta, in ceteris non penitebit collocata in eo opera.

C Item Decretales Epistolae, quas beatissimi Papae.] Hic locus indicat Epistolas Pontificum decretales magnae esse auctoritatis, cum venerabiliter iubeat suscipiendas Gelasius. Ceterum cum de earum auctoritate differitur, duo extrema fugienda sunt, vnum est Gratiani in c. in canonicis. 19. distin. vbi Epistolas Pontificum decretales inter canonicas scripturas posuit, dum ait in sumuario eius capitulis, decretales Epistolas inter canonicas scripturas connumerari. sed hoc vere refutauit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 2. aduersus haesim, & subtiliter Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis Theologicis, vbi emendandum hunc locum admonent ex Augustino lib. 2. c. 8. de doctrina Christiana ne ram lectionem restituentes, ex quo deceptus fuerat Gratianus, nam Augustini vera lectio ita habet: In canonicis autem scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sane illae sunt, quae Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quae ab omnibus accipiuntur Ecclesijs, praeparat eis, quas quaedam non accipiunt. In eis vero quae non accipiuntur ab omnibus, praeparat eas, quas plures, grauioreque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesiae tenent. Si autem alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi (quamquam hoc inuenire non possit) aequalis tamen auctoritatis eas habendas puto. haec tenus Augustinus. Quae quidem sententia non ad Decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas & sacras scripturas est referenda. Est autem sensus huiusmodi: In iudicio librorum canonicorum, primum videndum est quid Ecclesiae Catholicae sentiant, inter quas Catholicas Ecclesias illarum testimonium est praefendum, quae vel fuere sedes Apostolorum vt Hierosolymitana, Antiochena, & similes; vel ab Apostolis aliquam epistolam acceperunt, vt Corin-

De auctorita-
te Epistolaru
Decretaliu.

thia,

thia, Galatia, & similes, quare Augustinus nō loquebatur de epistolis Pontificum decretalibus, ut falso existimavit Gratianus. Sed hūc locum, ut monui, alij ante nos animaduertērent.

Alterum extremum est Ioannis Vicleff, & Lutheri, quorum dixit, Decretales epistolas apochryphas esse, & seducere a fide Christi, ut refert Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. cap. 38. quem etiam errorem sequebatur Valdensis, ut tradit Eymericus 3. par. tit. de signis, per quā Valdenses heretici cognoscuntur. & 2. par. q. 14. versic. sextus error. Lutherus autē apud Rossensem art. 30. impias & Christo aduersarias eas appellat, earum tamen auctoritatem efficacissime defendit Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 2. cap. 108.

Denique illud est obseruandum, quod Gratianus admonuit initio 20. distinctionis, videlicet, epistolas Pontificum decretales canonibus conciliorum pari iure esse exequandas, quam sententiam velut manifestum Gratiani errorem acerbe reprehendit Alfonsus Castus, lib. 1. aduersus hareses ca. 2. ne gat enim (quod & probare conatur) epistolas decretales, tametsi ab omnibus recipi debeant, conciliorum canonibus exequandas. Sed verior sententia est quam optime tuetur Couarruias lib. 4. vari. resol. c. 16. videlicet, has epistolas summā habere auctoritatem; nam si de litibus & causis dirimendis agatur, tunc certum est non esse minorem Papā, quam conciliorum potestatem. glossa in cap. ad Apostolicā. de re iud. lib. 6. Innocentius & Imola, in c. graue. de prabendis. late Iacobatus tractatu de concilio lib. 5. art. 8. ex quibus colliges in litibus & controuersis dirimendis concilium non habere aliā potestatem, quam quā sibi a summo Pontifice tradita est. Iam in causis fidei epistola Pontificis decretalis maturo edita consilio, & in ea intendens Pontifex determinare de fide, perinde obligat ac conciliorum generalium canones: Pontificis enim iudicium in causis fidei & morum certissimū esse, exploratissimum est apud Catholicos, cum neq. concilia generalia absq. Pontificis Romani auctoritate quicquam in causis fidei & morum validum & firmum definire possint, sed omnino egent Papā cōfirmatione, ut præter ceteros grauitet et vere ostēdit Blasius Nauarus Theologus insignis, quo precepto regloriamur, lib. 3. cap. 19. de auctoritate Romane Ecclesiæ, & sacro eius principatu.

Libri sine
nomine au-
thorum non
permittuntur.

Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur. Hinc obseruabis eos libros, cuius auctores ignoratur, maxime de reb. ad religionem spectantibus differentes. nō facile in Ecclesia Dei legendos: nam & Gelasius hic iam eo tempore tales libros veluti parū auctoritatis habentes legi noluit in Ecclesia: nunc autē maiori prohibitio ne opus fuit. Cū enim multi nostris seculis heretici

libros ederēt falsis dogmatib. respersos, omisso nominis auctoris, ne protinus mali esse deprehēderētur, concilium Tridentinū sess. 4. in decreto de editione librorum, valde salubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus sacris tractans, absq. nomine auctoris deminceps imprimatur. Et qui nūc in concilio de solis libris sacra tractantibus loquatur, ad ceteros etiam, qui sacra non tractant, optime trahitur: & propterea de illis nominatim egit concilium, quoniam maius ibi erat periculum; nam & in reliquis idem ē incommodū inueniri potest, & propter idem statuendum. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. atq. ita nunc consuetudo Romæ obseruat: nam sacri Palatii Magister nullum librū aut vendi, aut imprimi permittit absque nomine auctoris; cuius morem in hoc ceteræ prouinciæ deberent imitari, ut fidei populo plenius cautum esset: de qua re plene cauet edictum Inquisitorum generalium Reipubl. Christianæ, quod incipit, Animaduertentes. impressum in Bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis.

Cetera, quæ ab hereticis, siue schismaticis cōscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Apostolica Romana Ecclesia. Hæc nō modo nō recipit, verum etiam prohibet, delet, & cōburit, ne falsa horum dogmata (ut scripsit Iustinianus in nouella 42. de depositione Antimi) ad alia perueniāt secula, de quo disserui latissime inf. par. 2. in principio super c. fraternitatis, de heret. nec modo hereticorū, sed etiā profanorum librorum lectio ab Apostolis iam initio nascentis Ecclesiæ interdicta videri potest ex his, quæ scribit beatus Clemens Papa lib. 1. c. 7. constitutionum Apostolicarum: quæ locum quia insignis est in hac causa in lectoris gratiam abscribendum curauit. habet autē ita: Abstine te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis prophetis? quæ quidem leues a fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, ut ad illas gentium fabulas confugas? nā si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica & poetica, habes Prophetas & Iob, & Prouerbiorum auctorem, in quibus omnis poetica ac sapiētia accuratam rationē intuenies. quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quod si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta gloriosam dei legē. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehementer te contine. hæcenus ibi. Eodē pertinet c. sacerdotes. & c. legat 37. dist. & plane quot incommoda ex profanorum librorū lectione oriuntur in singulis fere disciplinis, latissime disseruit libro sexto de pœnis hereticorum in traditque copiose Alfonsus Castus lib. 3. ca. 8. de iniusta hereticorum punitione, & Gabriel Putherbens Teutonicus in libris de expurgendis & tollendis malis libris.

Profanorum
librorum le-
ctio olim in-
terdicta.

HACTENVS Eymericus ex varijs Conciliorum, summorum Pontificum Romanorum, & sanctorum Patrum locis multa fidei dogmata collegit, quæ ad institutum huius primæ partis spectabant, in quibus de suo nihil apponens, sola recitatione contentus fuit. Nunc duodecim questionibus complectitur multa, quæ ad fidem ipsam, & fidei obligationem pertinent, ex quorum ignoratione fideles in singulares errores facile incidere possint, in sinuans etiam multa, quæ iam proximius ad negotium Inquisitorum spectant. In his nos omisiss multis, quæ Theologorum propria sunt, ea tantum adnotabimus, quæ insigniora sunt, quæque magis ad susceptum institutum attinent.

QVÆSTIONES DVODECIM

de pertinentibus ad fidem,

Inquisitionis officio congruentes.

QVÆSTIO I.

De fidei definitione.

SUMMARIUM.

- 1 Fides inchoatio est & primum principium.
- 2 Fides habet certam ac firmam adhesionem.
- 3 Fides est de non apparentibus, & indemonstrabilibus.
- 4 Qua ratione fides ab alijs habitib. distinguatur.
- 5 Variæ fidei explicationes allatæ a Sanctis.
- 6 Clara & absoluta fidei definitio.

Vide theologos. li. 4. Sct. dist. 23. Canonistas c. Firmiter de summa Trin.

PRIMA quæstio est. Fides quid est? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 4. art. 1. quod Apostolus ad Hebr. 11. declarat fides quid est, cum dicit: Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.

1 Dicitur fides substantia, hoc est, inchoatio prima. Nam substantia solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei, & maxime quando tota res sequens continetur in primo principio in virtute; per quem modum prima principia in demonstratione sunt substantia scientiæ. Et sic dicitur fides, substantia, hoc est inchoatio prima. Dicitur, sperandarum rerum, hoc est, rerum futurarum desideratarum. Nam prima inchoatio & principium rerum sperandarum, in nobis est per fidei assensum, quæ virtute continet omnes res sperandas: in hoc enim speramus beatificari, quod aperta visione in veritate videbimus ea, quibus per fidem nunc adheremus.

2 Dicitur argumentum, hoc est inductivum ad alicui firmiter adhaerendum. Nam per argumentum intellectus inducitur ad alicui vero adhærendum: unde ipsa firma adhæsiō intellectus ad fidei veritatem, hic dicitur argumentum.

A 3 Dicitur autem, non apparentium, hoc est, inuisorum & indemonstrabilium. Nam articuli fidei sunt inuisi & indemonstrabiles. quia nec videmus ad sensum, nec intelligere, nec inuestigare valeamus per demonstrationem cogentem mentem, & necessarium argumentum: sed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur. Ex quibus relinquitur, quod Apostolus bene dicit cum ait, quod fides est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium.

4 Et sic bene dixit: quod per prædicta ab alijs, quæ ad intellectum pertinent; fidem distinguit. Nam per hoc, quod fides dicitur, substantia, distinguitur a spe & charitate, quar nulla est inchoatio: quia fides est virtutum fundamentum primæ, & substantia; & non spes, nec virtus alia. B Per hoc quod dicitur, sperandarum rerum, distinguitur virtus à fide cōiter sumpta: quæ ad beatitudinem sperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, distinguitur fides ab opinione, suspitione, & dubitatione, per quas non est aliquid firma adhæsiō intellectus. Per hoc quod dicitur, non apparentium, distinguitur fides a scientia & intellectu, per quæ aliquid fit appars. Ex quibus omnibus apparet, quod Apostoli prædicta fidei declaratio est proprie definitio.

C 5 Omnes autem aliæ definitiones a Sanctis datæ, potius sunt prædictæ Apostoli explicationes, quæ definitiones. Quod enim dicit Augustinus:

† Fides est virtus, qua creduntur quæ non videntur: & quod dicit Damascenus, † quod fides est non inquisitus consensus: & quod alij dicunt, quod est certitudo quædam animi de absentibus supra opinionem & infra scientiā: idē est quod dicit Apostolus, argumentum non apparentium. Quod vero Dionysius dicit 7. c. de diuinis nominibus, quod fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem ostendens; idē est ei quod dicitur, substantia sperandarum rerum.

6 Ex quibus omnibus potest constare clare fidei definitio, quæ sit talis, quod Fides est mentis habitus siue virtus, quia inchoatur vita æterna in obis, faciēs intellectum non apparentibus assentire.

EX

† B. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 4. & 5

† Tract. 40: in lo. a medio. & li. 2. quæst. Euang. q. 39. † Lib. 4. c. 12.

QVÆSTIO II.

De articulis fidei, & eorum
distinctione.

S V M M A R I V M

- 1 Duo speramus in cælo videre, & quæ,
- 2 Credibilium prima distinctio.
- 3 Tria de Deo nobis proponuntur credenda.
- 4 Articuli ad diuinitatem spectantes.
- 5 Septem articuli de Christi humanitate.
- 6 Altera articulorum partitio.

† De hac materia vide beatum Thomam opusculo 23. superc. Firmiter. quod supra est impressum. adde Hostiensem in summat. de fide Catholica. §. quot & qui articuli.

† al. ascensum

† al. diuinitatis.

SECVNDÆ † quæstio est. Fidei articuli quot sunt, & quomodo, & qualiter distincti sunt?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ. 2. 2. q. 1. art. 8. quod quia fides est sperandarum rerum, argumentum non apparentium, ut dicitur Apostolus ad Heb. 11. illa per se pertinet ad fidem de quibus speramus habere in vita æternam claram & perfectam uisionem.

1 Duo autem speramus in æterna patria reuelata facie videre, scilicet essentiam diuinitatis, cuius uisio nos beatos facit, & mysterium humanitatis Christi, per quem etiam ad gloriam filiorum Dei accessum habemus, ut dicitur ad Rom. 5. Unde dicitur 10. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

2 Et ideo prima distinctio credibilium est, quod quædam pertinent ad maiestatem deitatis, quædam vero pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est pietatis sacramentum, ut dicitur 1. ad Timoth. 4.

3 Circa maiestatem autem diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotentiam, omnem scientiam, ac prouidentiam, ideo credere de Deo ea, quæ pertinent ad eius omnipotentiam, scientiam, & prouidentiam sub primo isto fidei articulo concluditur.

4 Secundo trinitas personarum, & de hoc sunt articuli secundum tres personas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria, quorum Primum pertinet ad esse naturæ, & sic proponitur nobis articulus creationis. Secundum vero pertinet ad esse gratiæ, & sic proponuntur nobis sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Et quia sacramenta præsertim Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & Baptismi sunt instituta a Christo ad sanctificandam humanam mentem, ideo credere de Ecclesiæ sacramentis, prout credit sancta Romana Ecclesia, sub isto fidei articulo continetur. Tertium vero pertinet ad esse gloriæ, & sic ponitur alius articulus de resurrectione carnis, & de uita æterna, & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes.

5 Similiter etiam circa humanitatem Christi, ponuntur septem articuli, quorum Primus est de Incarnatione, siue de conceptione Christi. Secun-

A dus de Natiuitate eius ex uirgine. Tertius de Passionem eius, & morte, & sepultura. Quartus de descensu ad inferos. Quintus de resurrectione. Sextus de Ascensione, Septimus de Aduentu ad iudicium: & sic sunt in uniuerso xiiij.

6 Quidam tamen distinguunt duodecim articulos fidei, sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres enim articulos trium personarum comprehendunt sub vno, quia eadem est cognitio omnium personarum. Articulus vero de opere glorificationis distinguunt in duobus, scilicet in resurrectione carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum.

B

QVÆSTIO III.

De Fide explicite habenda.

S V M M A R I V M

- 1 Obiectum fidei per se quid sit.
- 2 Quæ secundo loco ad fidem pertineant.
- 3 Articuli fidei explicite credendi.
- 4 Credibilia secundi ordinis quando explicite credere oporteat.

C

ER T I A quæstio est. Vtrum, ad explicite credendum articulos fidei, quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 5.

1 Quod fidei obiectum per se est illud, per quod homo beatus efficitur, ut supra dictum est.

2 Per accidens autem, vel secundario se habent ad obiectum fidei omnia illa, quæ in scriptura Dei diuinitus tradita continentur, sicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai, & alia huiusmodi.

D

3 Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem.

4 Quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, vel in præparatione animi, in quantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur. Sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

C O M M E N T. XX.

E

Vtrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur. *Quid sit explicite credere hoc loco accipere debemus, id est, aperte, clares, singulariter, & non in confuso credere, siue distincte & specialiter, ut ait Archidiaconus in c. canonis. 15. dist. nã, explicare, unde explicite dictum, est proprie est extendere, & quæ extenduntur, perfectius videntur. Sensus ergo quæstionis hic est: An quilibet fidelis obligetur clarè et aperte scire fidei articulos, ita ut sciat hunc esse articulum fidei, quoties de ea re fuerit interrogatus, et in summa conclusion-*

concludit hic Eymericus ex sancto Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos, reliqua vero, quæ in sacris litteris continetur, explicite credere non est ad salutem necessarium. quæ quomodo sint accipienda, in sequentibus declarat manifestius. Jam de materia huius quæstionis copiose differunt theologi cū Magistro, lib. 3. sent. dist. 25. & iterum Eymericus infra in hac eadem parte, quæstio. 12.

b Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere. Hæc autem prima credibilia in Symbolo continentur: propterea enim Symbolum diuinitus conditum fuit ut paulo antea dicebamus, ut fideles summa religionis capita, quæ necessario credere debent, in promptu haberent breui sermone comprehensa.

An sit necessarium memoriter tenere fidei articulos.

Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quæ sepe vidimus a religiosis Episcopis inquiri: An sit necessarium, quod memoriter quilibet fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit, articulos fidei tenere debeat. Et quamuis multa in hac quæstione dici possint, nos Conciliorum & sanctorum Patrum doctrinæ nitentes, certiora & securiora trademus. Ac primū quidem absq; controuersia videtur dicendum, hos memoriter esse retinendos; nam qui legem non recordatur, facile peccat in legem: in his autem peccare, est a recto veritatis tramite deficere; quare ut beatitudinē consequamur, memoria hæc fidei fundamenta retinere debemus. Multæ sunt aliæ rationes, quibus idem persuadeatur efficaciter; sed nos iam probata testimonia proferamus. In concilio Forouulensi sub Carolo & Pipino, postquam singuli fidei articuli recitati sunt, ita legitur. Hanc igitur catholicæ fidei sincerissimā puritatem volumus omnes Dei sacerdotes, omnesq; gradus Ecclesiæ summo cum studio, & absq; villo vitio, ita ut ne vnus quidem apex intermittatur, vel augeatur, distincte & sensatim discendo memoria retinere. & paulo post. Symbolū vero & orationē Dominicā omnis Christianus memoriter sciat, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, masculi, femina, iuuenes, senes, serui, liberi, pueri, coniugati, inuptaq; puella: quia sine hac benedictione nullus poterit in cælorū regno percipere portionem. hæc ibi. Item in concilio Moguntiaco Caroli Magni tempore celebrato. c. 45. ita scriptum extat: Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem Dominicam discere semper admo- neant sacerdotes populum Christianum. Volumusque ut disciplinam condignam habeant qui hæc discere negligūt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur; propterea dignū est, ut filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, ut fidem catholicā recte discant, & orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hæc discat. hæc ibi, & in synodo Rhemensi sub Carolo Magno anno Domini 813. celebrata. c. 2. ita scriptum legitur: Ut orationem, quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerēt, & sensu bene intelligerent: quia illam ignorare nulli Christiano licet. Burchardus lib. 2. decret. c. 62. & 63.

A duo de re hac refert decreta omnino videnda, quæ gratia breuitatis omittito, eadem recenset Ino parte 6. c. 158. & 159. & Isidorus lib. 2. de officiis. cap. 11. refertq; Ino par. 1. de baptis. c. 88. ait Competentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant. & beatus Augustinus lib. 1. de Symbolo ad Cathecumenos, c. 1. Accipite filij regulam fidei, quod Symbolū dicitur, & cum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos, antequam dormiatis, antequam procedatis, vestro Symbolo vos munire. Symbolum nemo scribit ut legi possit, sed ad recensendum, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligentia, sit vobis codex vestra memoria: quod audituri estis, hoc credituri, & quod crediderit, hoc etiam lingua reddituri. hæc ille, & refert Ino par. 1. c. 89. In eandem sententiam multa eiusmodi adduci potuissent, de quibus latius alij.

Ex his apparet in quanto periculo versentur, qui articulos fidei memoriter nesciunt: pauca sunt & facilia hæc præcepta, nemo dicat se non præstare memoria. non hæc scribimus, ut cuiquam terrorem incutiamus; sed ut torporem excutiamus ab illis, qui contrarium sentire videntur, cum eos actualiter non ediscant. Episcopis hæc cura incumbit, ut singuli fideles hæc noscant, caueant ne propterea Dominus in illa die animas subditorum de manu illorum requirat, neque hoc dicimus, ut quemquam reprehendamus, quod vitium a nobis procul abest, sed ut Dei gloriam quæramus, ad quam omnes viri Christiani actiones dirigere debent.

Atque ex his, quæ hac quæstione tradit Eymericus, fiet manifestum, vere esse errorem quem attulit idem Eymericus par. 2. q. 10. vers. octaua hæresis, eum videto.

Q V A E S T I O I I I I.

D De notitia Articulorum fidei fidelibus necessaria cum minoribus, tum maioribus.

S V M M A R I V M.

- 1 Explicatio credendorum per diuinam fit reuelationem.
- 2 Superiorum est inferiores docere.
- 3 Prelati & maiores plura scire tenentur, quam alij.
- 4 Laicis & rudioribus quænam scire sufficiat.
- 5 Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi.
- 6 Errantes per simplicitatem quando excusentur.

V A R T A 4 quæstio est. Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes aequaliter teneantur?

I Ad hanc autem respondemus iuxta mentem S. Thomæ secunda 2. quæst. 2. ar. 6. quod explicatio credendorum fit per reuelationem

tionem diuinam: credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores; vt patet per Dionysium in celesti hierar. Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quod perueniat ad inferiores homines per maiores.

2 Et ideo sicut superiores Angelis, qui inferiores illuminant, habent plenioram notitiam de rebus diuinis, quam inferiores, vt dicit Dionysius, 12. c. celest. hierar. ita etiam superiores homines ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere plenioram notitiam de credendis, & magis explicite credere.

3 Vnde Prælati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non æqualiter, quantum ad omnes, est de necessitate salutis: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruendi, quam alij.

4 Sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festinat.

5 Simples enim non sunt examinandi de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur suspicio, quod sint ab hæreticis deprauati; quia in his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Sed cum inueniuntur non pertinaciter peruersæ doctrinæ adherere, si in talibus ex simplicitate deficient, non eis imputatur.

6 Si autem aliqui maiorum deficient, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt, nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adherant, contra vniuersalis Ecclesiæ fidem, quæ non potest deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua.

COMMENT. XXI.

D Væ sunt potissime assertiones. Prima est, Prælatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione instruere, plura explicite scire oportere, quam eos, qui hoc munere carent.

Altera est, simplicibus & popularibus satis esse vt explicite sciant fidei articulos. hæc autem superiori quæstione & commentario est declarata.

b Vnde prælati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam. Hæc est prima conclusio, quam optime probant similitudines ab Eymérico hic allatæ. Quod vero de prælati & curatis dicitur, idem locum habet in Inquisitoribus heretice prauitatis, qui errores reorum refellere debent: ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos esse, cum eis monentibus in hoc tribunali sit obtemperandum, vt dicam super quæstio. 12. huius primæ partis. quod etiã postulat Inquisitorum qualitas, de qua Eymericus. 3. par. q. 1. Quantum vero ad materiam huius quæstionis attinet, eam tractant theologi lib. 3. sent. dist. 25. Innocentius in c. firmiter. de sum. Trin. & fide catbo. Zanchinus tract. de he

Inquisitorer
explicatam
fidei notitiã
habere dēnt.

A ret. c. 2. & ibidem Camillus Campegius. Simancas de catholicis institutio. tit. 28. de fide catholica & alij, quos breuitatis causa omitto.

c Si in talibus ex simplicitate deficient, non eis imputatur. Hic videtur sentire Eymericus rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excusare: vnde inferebat Caietanus apud Sanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 6. nec incidere in hereticorum culpam, aut penas: quod est verum, illis obseruatis, quæ tradit super q. 7. huius partis, vbi de hoc ago copiose.

d Si autem aliqui maiorum deficient, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt. Verba sunt sancti Thomæ 2. 2. q. 2. art. 6. ad tertium argumentum: quorum verborum ea videtur ratio, & quidem notatu dignissima, quæ in principio responsionis eiusdem argumenti expresserat idem Thomas his verbis: quia minores non habent fidem implicitam in fide maiorum, nisi quatenus maiores adherent doctrinæ diuinæ.

Omissis utro hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quæ horum occasione verborum disceptari potuissent, in præseti difficultate ita mihi videtur dicendum: tamdiu idiota a viro docto deceptus in fide excusabitur in humano iudicio, quoad non fuerit legitime admonitus per Episcopum, vel Inquisitorem, aut alium, cui legitime admonendi ius competit. sed hoc intelligendum videtur, cum deceptus est in his, quæ non sunt in Ecclesia ita enulgata, & quæ explicite credere non tenebatur: nam si in his deuiet a recto veritatis tramite, propter viri docti auctoritatem non omnino excusabitur.

Quid autem sit sentiendum de eo, qui credidit alicui viro fingenti se esse aliquem virum catholicum, cum tamē sit hereticus, vide magistrum lib. 4. sent. dist. 30. c. 1. & ibi S. Bonauenturam in verbo, si quis hereticus. dubio 2. de quo dicam super q. 7. huius partis.

QVÆSTIO V.

De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.

S V M M A R I V M.

- 1 Via ad beatitudinem est incarnatio & passio Christi.
- 2 Misterium incarnationis semper oportuit creditum esse.
- 3 Ante peccatum qualis de Christi incarnatione notitia fuerit.
- 4 Post hominis lapsum Christi passio & resurrectio credita est.
- 5 De mysterijs Christi tam minores, quam maiores nunc explicitam fidem habere tenentur.

VINTA quæstio est. Vtrum ad credendum explicite Christi mysteria quilibet teneatur? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 2. art. 7. quod illud proprie & per se pertinet ad obiectum fidei, per quod homo beatitudinem consequitur: via

autem

Magister & theologi cum eo, lib. 3. sent. dist. 25. & B. Antoninus, par. 4. tit. 8. c. 3. §. 9.

† al. omnib. autem hominibus † veniendi ad beatitudinem est mysterium incarnationis & passionis Christi. Dicitur enim Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.

2. Et ideo mysterium incarnationis Christi aliquo modo oportuit omni tempore esse creditum apud omnes; diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum, & personarum.

3. Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem & resurrectionem: quia homo non fuit præsciens peccati futuri. Videtur autem incarnationis Christi præsciens fuisse per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, ut habetur Gen. 2. Et Apost. ad Ephe. 5. dicit: Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia: quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse.

4. Post peccatum autem fuit explicitè creditum mysterium incarnationis Christi, non solum quantum ad incarnationem, sed etiam quantum ad passionem & resurrectionem, quibus humanum genus a peccato & morte liberatur. Aliter enim non præfigurassent Christi passionem quibusdam sacrificijs, & ante legem, & sub lege, quorum quidem sacrificiorum significatum † explicitè maiores cognoscebant, minores autem sub velamine illorum sacrificiorum, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo venturo quodam modo habebant velatam fidem: † & ea quæ ad mysteria Christi pertinent, tanto † expressius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

† al. significata.

† Apud beatum Th. 2. 2. q. 2. art. 7. ita legitur, velata cognitio-

nem. † Apud beatum Th. 2. 2. q. 2. art. 7. ita, tanto difficilius cognouerunt quanto a Christo remotiores fuerunt; & tanto facilius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

5. Post tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores, quam minores tenentur fidem habere explicitam de mysterijs Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solennizantur, & publice proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Alias autem subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicitè credere, secundum quod conuenit statui & officio vniuscuiusque.

Q V A E S T I O V I.

De necessitate credendi explicitè mysterium Trinitatis.

S V M M A R I V M.

1. Mysterium incarnationis fidem Trinitatis includit.
2. Trinitatis mysterium explicitè credendum ab omnibus.

† De hac quæstione materia videtur Theologos lib. 3. sent. dist. 25.

EX T A † quæstio est. Vtrum ad credendum explicitè mysterium Trinitatis quilibet teneatur?

1. Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Th. 2. 2. q. 2. ar. 8. q. mysterium incarnationis Christi explicitè credi non potest si-

ne fide Trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quod filius Dei carnem assumpserit, quod per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: & iterum quod de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysterium incarnationis Christi ante Christum, fuit quodammodo explicitè creditum a maioribus, implicitè autem & quasi obumbrate a minoribus, ita etiam & mysterium Trinitatis.

2. Et ideo etiam post tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hæc adipiscuntur per inuocationem Trinitatis, secundum illud Matth. ult. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Q V A E S T I O V I I.

An teneatur vnusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.

S V M M A R I V M.

1. Ad fidem aliqua directe pertinent, & quæ.
2. Falsum opinari cum pertinacia circa spectantia directe ad fidem, hereticum facit.
3. Aliqua vero indirecte ad fidem attinent, & quæ.
4. Circa heresis labem errare contingit in spectantibus indirecte ad fidem: & quando.
5. Ab heresis nota multi prius immunes reputati sunt, qui nunc non excusarentur.
6. Credibilium duplex est genus.
7. Non omnia pari ratione proponuntur credenda.
8. Quæ teneatur homo explicitè credere, & quæ implicitè.

SEPTIMA quæstio est, Vtrum ad credendum per fidem explicitè omnia, quæ sunt in sacra scriptura quilibet teneatur?

1. Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in diuersis eius dictis. primo in prima parte summæ q. 32. art. 4. ubi dicit sic; Dicendum, a quod ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Vno modo directe, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, ut Deum esse trinum & vnum, Filium Dei esse incarnatum: & huiusmodi.

2. Et circa hæc falsum opinari hoc ipso inducit hæresim, maxime si pertinacia adiungatur.

3. Indirecte vero ad fidem pertinent ea, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei: sicut si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Elchanæ. Ex hoc enim sequitur scripturam diuinam esse fallam.

4. Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum potest opinari, antequam consideretur, vel determinatum sit, quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei: & maxime si non pertinaciter adhæreat. Sed postquam manifestum est, & præcipue si sit per Ecclesiam determinatum, quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei, in hoc errare esset absque hæresi.

Et

5 Et propter hoc multa nunc reputantur heretica, quæ prius non reputabantur: propter hoc quod nunc est magis manifestum, quid ex eis sequitur. Secundo in 2.2. quæstio. 1. artic. 6. in solutione primi argumenti, dicit sic: Dicendum quod aliqua sunt credibilia, de quibus est fides secundum se: aliqua vero sunt credibilia, de quibus non est fides secundum se, sed solum in ordine ad alia: sicut etiam in alijs sciencijs quædam proponuntur ut per se intentæ, & quædam ad manifestationem aliorum. Quia vero fides principaliter est de his, quæ videnda speramus in patria, secundum illud ad Heb. 2.1. Fides est substantia sperandarum rerum: ideo per se ad fidem pertinent illa, quæ directe nos ordinant ad vitam æternam: sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei, mysterium incarnationis Christi, & alia huiusmodi: & secundum ista distinguuntur articuli fidei. Quædam vero proponuntur in sacra scriptura, ut credenda, non quasi principaliter intentæ, sed ad prædictorum manifestationem; sicut quod Abraham habuit duos filios; quod ad tactum ossium Elisæ suscitatus est mortuus; & alia huiusmodi, quæ narrantur in scriptura sacra in ordine ad manifestationem diuinæ maiestatis, vel incarnationis Christi: & secundum talia non oportet articulos distinguere. Tercio in eadem summa, quæst. 2. artic. 5. dicit sic: Dicendum est igitur, quod fidei obiectum per se est id, per quod homo beatus efficitur, ut supra dictum est: per accidens autem vel secundario se habent ad obiectum virtutis omnia, quæ in sacra scriptura diuinitus tradita continentur: sicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai: & alia huiusmodi.

6 Quantum igitur ad prima credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem. Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, vel in præparatione animi, in quantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur, sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando ei hoc constiterit in doctrina fidei contineri.

7 Quare explicite est credendum, quod omnia, quæ sunt in sacra scriptura, hoc est in libris Canonis, sunt vera, utpote quia diuinitus reuelata. Vnde Augustinus in Epistola ad Hieronymum sic ait: Solum eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam, alios autem ita lego, ut licet sanctitate doctrinarum polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt.

COMMENT. XXI.
8 Dicendum, quod ad fidem pertinet aliquid dupliciter. Sæpius in his quæstionibus Eymericus repetit hanc distinctionem, quæ nulla nostra eget declaratione, operæ pretium est tamen illud interpretari cum dicit: Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum

potest opinari, antequam consideretur, vel determinatum sit, &c. Nam his verbis apertissime indicatur ignorantiam ab hæresi excusare, & per consequens à penis in hæreticos latis; neque vero hæc est solius Thomæ aut Eymerici sententia his locis: nam idem prorsus asserit idem B. Thomas 1. Corinth. c. 11. lectione 4. & 2.2. q. 2. art. 7. ad secundum argumentum, & ibi Caietanus, & 3. lib. sent. dist. 25. q. 2. ad primum argumentum, & alibi sæpe, & hanc sententiam quod ignorantia excuset ab hæresi communiter Doctores amplexantur, de quo articulo dubio & perdifficili agit late Alfonso Castus lib. 1. c. 9. de iusta hæretic. punition. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. Simancas de catho. instit. tit. 26. idem ibidem tit. 28. nu. 12. 13. & 14. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 48. & 49. Joannes Roias tractatu de hæret. par. 1. nu. 64. & seq. & parte 2. assertionem 26. Martinus Nauarrus in Manuali, præludio 1. nu. 15. & 16. & c. 11. nume. 22. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 12. nu. 4. & q. 23. nu. 6. Palatius Rubius in allegatione de hæresi. §. 4. Joannes Imola, Panormitanus & alij in rub. extra de sum. Trin. & fide catho. Innocentius, Antonius Butrius, & alij in c. firmiter. de sum. Trinit. Joannes Anania in c. firmissime. nu. 8. extra de hæretic. Panormitanus & Felynus in c. 1. nu. 2. de hæret. Paulus Castrensis, Baldus, & Iason in rub. C. de sum. Trin. Repertorium Inquisitorum verb. ignorantia. & verbo excusari. & verbo hæresis. §. ex supradictis. & verbo hæreticus. §. ite non est hæreticus, & alij quos prudens omitto. nos partim ex his, partim aliunde sequentes regulas ad huius loci illustrationem collegimus, quibus in foro exteriori sit locus, quoties is casus occurrat; occurrit autem sæpe.

1. Regula. Sit prima regula; Quicumque Christianus errat in his, quæ sunt prima fidei capita, seu articuli in Symbolo comprehensi, & in Ecclesia vulgati, ac solemnizati, hæreticus est, si pertinacia adiungatur: nunquam enim est hæresis sine pertinacia. ita docet hic Eymericus nu. 2. & S. Thomas hic ab Eymerico citatus. neque de hac regula video ullam controuersiam inter Doctores. hæc tamen in sequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, non posset iustam ignorantie causam allegare, cum ex instituto & præcepto legis Christianæ hæc scire obligetur, & ea nescire nullatenus præsumatur.

2. Regula. Sit secunda regula: Qui errat in his, quæ sunt secundæ dei ignorantia affectata, & præsertim in his, quæ scire debet aut scire præsumitur, hæreticus est censendus: nam qui ignorantia affectata errat, ex malitia propria & animi iniquitate errare putatur; immo hic grauius errat, & magis peccat. cap. excellentissimus. 1.1. q. 3. ibi. Aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de studio delinquitur, istudque posterius duobus prioribus strictius esse puniendum. hæc ibi. Si quis ergo vir doctus velut Theologus in his deficeret: quæ scire tenetur, aut scire probabiliter præsumitur, hunc non iuuaret ignorantie excusatio: saltem quo ad penas penitentiales & bonorum confiscationem fugiendas (ut suo loco dicemus) tamen si paratus corrigi, esset recipiendus.

Ignorantia eorum quæ indirecte sunt ad fidem quando excuset in tribunali inquisitionis.

3. Regula.

Sit tertia regula: Qui errat ignorantia crassa & supina in his quæ fidei sunt, ac scire debet, nec probabile est ea a fidelibus vel a suæ conditionis hominibus ignorari, hæreticus etiam censendus est. Huius regulæ accommodatissima sunt exempla, quæ commemorat Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis. c. 10. vers. alteram Divus Thomas. Si quis enim homo, etiam de media plebe neget Christum Crucifixum, aut vere mortuum, aut vere a mortuis resurrexisse: aut dicat, superfluum esse & vanum orare pro mortuis, nullo premio iustos a Deo affici, nullo supplicio improbos, & his similia. Item si vir in scolastica Theologia diu versatus, contendat Spiritum sanctum a Filio non procedere, aut Patrem, & Filium eiusdem Spiritus duo esse principia, aut non esse tres penitentiae partes, aut Christianis nullo modo esse licitum cum hostibus bellum gerere, aut Episcopum non esse maiorem simplici sacerdote, aut aliud simile, quod vix est credibile nescire Theologos ad Ecclesiæ communem fidem pertinere: si quis inquam ita per ignorantiam errare se dicat, hæreticus presumendus est, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, nisi forte tam esset stupidus, imperitus, & rusticus, ut iudicibus fidei perspicuum fiat cum omni prorsus malitia caruisse: talis erat ille, qui dicebat Patrem, & Filium & Spiritum sanctum simul incarnatos fuisse, quia legerat illud: Qui natus est de virgine, cum Patre, & sancto Spiritu. Hic enim in grammatica potius quam in fide deprehensus fuit errare.

4. Regula.

Sit quarta regula: Qui errat in his quæ fidei sunt ignorantia probabili, præsertim in his, quæ explicitè credere non tenetur, qualia sunt quæ indirectè ad fidem spectant, de quibus Eymericus hac questione nu. 3. Item quales sunt multæ fidei subtilitates ab heresi & hæreticorum pænis excusatur, donec admonitus sit legitime. Nam si post legitimam admonitionem perseveraret, non excusaretur. Hanc assertionem seu regulam tenent omnes illi, quos initio huius commentarii citavi. & præterea Zanchinus tract. de hæretic. c. 2. nu. 2. & 3. ubi Campegius, & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 36. nu. 6. horum frequens exemplum est illud Innocentij in c. firmiter, de sum. Trin. & fide catholica. Ut si quis rusticus motus quadam ratione naturali dixisset, quod in divinis Pater est maior Filio, quoniam in humanis maior est, creditque Ecclesiam ita tenere; reuera hic hæreticus non est, nisi admonitus in errore persistat. Idem iudicato de eo, qui asseruit Patrem & Filium duos esse Deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de heresi. Ratio vero potissima huius regulæ est, quoniam rusticus aut idiota, qui ita falso opinatur, opinionem suam credit esse opinionem, aut verius Ecclesiæ veritatem, nec ea opinatio est fides, sua, cum ipse fidem Ecclesiæ teneat, atque hoc est diligenter animadvertendum in hac causa ad excusandos rusticos & idiotas, qui sæpe in hos errores facile labuntur. A dieci etiam in regula, Fidei subtilitates: quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen absque hæresis periculo in quibus inquit beatus Thomas non esse simplices homines examinandos, nisi cum timetur, ne in eis sint ab hæreticis depravati. 2. 2. q. 2. art. 6. in responsione ad 2. argumentum.

A Sit quinta regula: Qui errat ignorantia inuincibilis, ab heresi excusatur. Ioannes Maior lib. 2. sent. dist. 22. q. 2. Simancas de catho. institut. titul. 26. nu. 6. & pauci quidam alij. Voco autem inuincibilem seu insuperabilem ignorantiam, eam quam homo superare non potuit, postquam diligentem adhibuit sollicitudinem in veritate inuestiganda. Sed ut ingenue fatear quod sentio, hodie post tam apertam Christianæ religionis notitiam, & tam late patentem Evangelij promulgationem, & tot Conciliorum, & sacrorum Doctorem lucem, vix in his, quæ fidei sunt, ignorantia inuincibilis, seu insuperabilis esse potest.

5. Regula.

Ignorantia inuincibilis quæ dicitur

B Sit sexta regula: Qui errat in his, quæ sunt fidei, quæ tamen ipse credere explicitè non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pius & catholicum esse credit, & talis ab alijs communitè habetur, ab heresi, & hæreticorum pænis, ac etiam a peccato videtur excusandus: quia putat eam doctrinam sanam esse. ita intelligendum est id, quod dicit Magister sententiarum lib. 4. dist. 30. c. 1. vers. si quis hæreticus. in hæc verba: Si quis hæreticus nomine Augustini vel Ambrosij alicui Catholico se offerret, cumque ad suæ fidei imitationem vocaretur, si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse: non in hæreticorum secta, sed in integritate fidei, quam ille hæreticus sementiebatur habere. hætenus Magister, quem sequitur ibidem S. Bonaventura, verb. si quis hæreticus. dubio. 2.

6. Regula.

C Sit septima regula: Idem prorsus sentiendum est, cum filij errant in fide a parentibus seducti, & in errore nutriti: item discipuli a præceptoribus & magistris: subditi ab Episcopis & parochis, aut alijs similibus, præsertim si nondum iudicij cōpotes erant, aut si erant, in his tamen decepti erant, quæ explicitè scire non tenentur: nam & hi etiam ab heresi & hæreticorum pænis excusabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segoniensis tract. de heret. quem refert & sequitur Motallus in l. 1. ti. 26. partite, 7. q. 14. & hæc plane regula videtur apertissime in c. dixit Apostolus. 24. q. 2. in hæc verba: Sed qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animo fitare defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quarunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. hætenus ibi. tales ergo mitissime sunt tractandi, & lenissime etiam penitentiae eis iniungendæ.

7. Regula.

Quod si quis pro heresi, aut heresis suspicionem inquisitus seu captus, talem excusationem proponat dicens, se ita tenere, quia a magistro ita didicit, cuius opiniones sequi non erat vetitum: tunc discutienda est illa questio, An videlicet sint reputandi hæretici, qui erroneam alicuius magistri doctrinam seu opinionem sequuntur: de qua Beatus Thomas quodlibeto. 3. q. 4. artic. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quest. 28. arti. 2. Albertinus tract. de agnos. assertionibus, quest. 21. nu. 34. 35. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. Silvester in summa, verbo,

verbo, opinio. q. 1. & alij ab his citati. in quo articulo multa sunt capita distinguenda, sicut luculenter & copiose præcitato loco distinguit Turrecremata, quæ quia breuiter referri non possunt, & maiori ex parte in supradictis regulis videntur contineri, consulo omittimus, alibi fortassis opportunis locis commodius relaturi.

Tradidi hætenus generales regulas, quibus intelligatur, quando ignorantia excuset, quando contra non profit in causis fidei: eas vero singulis casibus applicare prudentis iudicis est: nam singulatim omnia præscribi non possunt. Neque in his locutus sum in foro interiori: an videlicet qui prædictis modis in fide errant, peccent mortaliter, vel venialiter vel aliquas censuras incurrant: isthæc enim contemplatio Theologorum est, & aliorum. nunc cetera persequamur.

b Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica, quæ prius non reputabantur.] Nota hic Eymericum cū beato Thoma non dicere multa sunt nunc heretica, quæ prius non erant: quod tamen verissime dicere potuisset: nam hæc propositiones, Christus non resurrexit, non ascendit in celum, non est natus de uirgine, & aliæ id genus multe, his tēporibus sunt hæreticæ, tamquam è diametro repugnantes ipsis articulis fidei Christianæ, quæ tamen ante incarnationem Filij Dei erant verissimæ. Dixit autem beatus Thomas, & Eymericus multa hodie heretica reputari, quæ prius non reputabantur, non quod Ecclesia faciat propositionem aliquam de vera falsam, & de catholica hæreticam, & è conuerso: sed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus constaret ac definitum esset, quid esset secundum catholicam fidem tenendum, Ecclesia declarat, hæc quidem tamquam catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa vero ut hæretica respuenda. ita erudite docent Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 3. ad 6. argumentum, Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 3. aduersus hæreses, & Albertinus de agnos. assertio. q. 1. nu. 11. & seq.

Controuersiam vero illam: An propositiones hereticæ à quocumq; prolatae, dicendæ sint hæreticæ, an tunc solum cum à viro Christianam religionem professio proferuntur, ut minus vtilem missam facimus, eam tractant Adrianus 4. sent. quæst. 1. de cōfessione, Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. de iusta heret. punitio. & Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 2. c. 3. ubi non pendere ab assertore autumat. Contra scribit Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theolo. Sed horum sententiæ ita nobis videntur cōciliandæ: Bisariam enim hoc nomen hæresis accipi potest. Primo simpliciter pro ipsa propositione veritati catholicæ contraria; & hoc modo intelligi potest opinio asserentium, ad constituendum heresim non esse necessarium asserentem esse Christianum. Altero modo sumi potest nomen heresis pro impio hæresis crimine quod perpetrantes & sunt & nominantur hæretici. & hoc modo procedere potest contraria doctorum opinio asserentium, ad constituendam heresim & hominem hæreticum, necessarium esse asserentem fore Christianum, de quo late Conarruias lib. 3. uariar. resolut. c. 1. nu. 2. adde Caietanum 2. 2. q. 11. art. 1.

Q V A E S T I O V I I I.

Fidei non posse subesse falsum, sit ne omnibus necessario credendum.

S V M M A R I V M.

- 1 Ratio formalis obiecti fidei est prima veritas.
- 2 Fides nullam continet falsitatem.
- 3 Et hoc omnes explicite credere oportet.

CTAVA a quæstio est, vtrum credere explicite; quod fidei nō potest falsum subesse, quilibet teneatur? Ad hanc respondemus iuxta mentem sancti Doctoris Thomæ. 2. 2.

q. 1. art. 3. q. nihil subest alicui potētiae vel habitui aut etiam actui, nisi mediāte ratione formali obiecti: sicut color videri non potest nisi per lumen † & conclusio sciri non potest nisi per medium demonstrationis.

- 1 Dictum est autem, quod ratio formalis obiecti fidei est veritas prima: vnde nihil potest cadere sub fide, nisi in quantum stat sub veritate prima, sub qua nullū falsum stare potest, sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate.
- 2 Vnde relinquitur, quod fidei non potest subesse aliquod falsum.

Quod autem prima veritas non habeat admixtam aliquam falsitatem: hoc explicite est credendum, cum sit pura & summa veritas, quæ est Deus. Nullus enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium, neque falsum: Non † est enim Deus ut homo, ac Filius hominis ut mentiat.

- 3 Ergo consequenter credendum est explicite, quod fidei non potest falsum subesse.

† Al. lucem

† Numer. ca. 23. ita: Non est Deus quasi homo, ut mentiat nec ut Filius hominis, ut mutetur.

C O M M E N T. XXIII.

a VNa est assertio, Fidei nullū potest falsū subesse, quoniā prima nititur. Hæc assertio aperte intelligitur ex his, quæ scribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1. ex quibus hanc colligo explanationem, Fides nostra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima veritas est; per primam autem veritatem cum Dionysio in lib. de diuinis nominibus c. 7. intelligo simpliciter & semper existentē veritatē infallibilē, & nusquam mutabilē, aut uel in minimis incertā. Si quis enim querat à nobis, quare credimus Deo; apte respondebimus, quia est ipsa certissima & constantissima veritas: & articulos fidei, & cetera quæ ad Deū spectant, ideo credimus, quia a prima & infallibili veritate, nēpe Deo, reuelata sunt, & propterea ipsa prima veritas, hoc est Deus, dicitur fundamentum fidei.

Hanc tamen Catholicam veritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, asserentes aliquando Deum, licet non per se, humano tamen angelicæ ministerio homines fefellisse, quas longa serie numerat Melchior Canus lib. 2. cap. 2. de locis theologicis, & in sequentibus eisdem abunde satisfacit: eas nos libenter omittimus, quia nō sunt instituti nostri. Hæc summa esto, Deum neque de potētia

Quid nominis primæ veritatis intelligitur.

Dens nec fallit, nec fallitur vnquā.

E absolu-

absoluta, neque de potentia ordinaria mentiri posse, aut quemquam fallere, nec per se, nec per alium, adeoque hoc verum esse, ut contrarium sit hereticum iudicandum. De potentia absoluta Dei loqui mihi videtur Augustinus lib. 1. de symbolo, cap. 1. dum ait: Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest. & lib. 22. de Civitate Dei. c. 15. dum ait: Sed de omnipotentia eius, quæ tot & tanta facit mirabilia, iam multa diximus. Si volunt inuenire quod omnipotens non potest, habet, prorsus, ergo dicam, mentiri non potest. hæc ille. Quod manifestius mihi expressisse videtur ipse Dominus quando Luca 21. ait: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. quasi diceret: Vel concidat omne cælum, omnisque natura diuina, tamen veritas consistat necesse est. De potentia vero ordinaria res est apertior. ad Romanos 3. Paulus scribit ita; Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax. & Num. c. 23. scriptum est: Non est Deus quasi homo, ut mentiatur. Quod autem nec per alium, aut hominem, aut Angelum fallere quemquam possit Deus, aperte indicat natura mendacij, quod sua natura malum est & peccatum, Deus autem peccati causa non est. & si per ministros suos Deus umquam fefellerit, certe sacrarum litterarum firmitas corrueret, & fidei fundamenta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per ad ministros suos vera esset locutus. ergo ut has impietates & blasphemias faciamus, asseramus omni no nulla ratione Deum umquam fefellisse, aut fallere posse: & inde colligamus ulterius cum Eymerico hac quæstione: Fidei, quæ primam veritatem, hoc est Deum, magistrum habet, nullo modo falsum subesse posse.

Deus nunquam
mentitur.

b Nullus enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium neque falsum.] Atque hoc est certissimum fidei dogma; nam si Deus prima & simplex veritas est, nullum mendacij genus ad mixtum habere potest: veritas enim & mendacium è diametro opponuntur, nec possunt in eodem reperi subiecto, ut communis habet philosophorum assertio. atque hinc colliges, quam stulte delirarent Armeni heretici, qui mendacem Deum faciebant, ut refert Prateolus lib. 1. de sectis hereticorum. c. 67. Mendacium enim, quod in viro probo admittere indignum est, in Deo summo bono ponere non verentur. Sed eorum dogmata synodus Calcedonen sis cum Eutyches & Dioscoro, (quos Armeni veluti duces sequebantur) damnavit.

Q V A E S T I O I X.

De confessione exteriori fidei.

S V M M A R I V M.

- 1 Præcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.
- 2 Confessio fidei non semper, nec quouis loco est facienda.
- 3 Quibus in casibus necessaria sit fidei confessio.
- 4 Et quando sine ulla culpa omitti possit.

ON A quæstio est. Vtrum fidei confessio sit necessaria ad salutem sic, quod ad fidem profitendam quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ. 2. 2. q. 3. art. 2. quod ea, quæ sunt necessaria ad salutem: cadunt sub præceptis diuinæ legis: confessio tamen fidei, cum sit quoddam affirmatiuum, non potest cadere nisi sub præcepto affirmatiuo: unde eodem modo est de necessarijs ad salutem, quo modo potest cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis.

1 Præcepta autem affirmatiua, ut supra dictum est, non obligant ad semper, etsi semper obligent; obligant autem pro loco, & tempore secundum alias circumstantias debitas, secundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod sit actus virtutis.

2 Sic igitur confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco, & tempore: quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda: puta si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide: in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis, iuxta illud Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

3 In huiusmodi enim casibus necessitatis, ubi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam alijs propalare vel ad instructionem aliorum fidelium, siue ad confirmationem vel ad reprimendum infidelium insultationem: sed alijs temporibus instruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

4 Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta absque aliqua utilitate fidei vel fidelium, non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri: unde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos, ne conuersi dirumpat vos. Sed si utilitas aliqua fidei speretur, aut necessitas adsit, contemptaurbatione infidelium, debet homo fidem publice confiteri: unde Matth. 15. dicitur, quod cum discipuli dixissent Domino, quod pharisæi audito eius verbo scandalizati sunt, Dominus respondit: Sinite illos, scilicet turbati: cæci sunt, & duces cæcorum.

C O M M E N T. XXIII.

HÆC quæstio elegantem, utilem, & cognitum necessariam habet materiam, & in primis ad officium sanctæ Inquisitionis pertinet. Nos vero quia forte à paucis è nostris est disputata in tractatibus, quos de pœnis hereticorum conscripserunt; ideo summa rerum capita ad rem nostram spectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potissimum partibus absoluetur.

Prima

Prima erit, *An & quando obligemur ad confessionem fidei exteriorem, & quando liceat si dem occultare.*

Altera vero, *Nunquid, cum quis quo tempore obligatur fidem profiteri. eam negat, sit hæreticus, vel de hæresi suspectus, ita ut in hæreticorum penas incidat, aut contra, nullam penitus contrahat hæresis suspicionem.*

Ex hac quaestione una potissimum colligitur catholica conclusio, qua dirimitur prima pars disputationis: ea vero huiusmodi est; *Confessio fidei est necessaria ad salutem ex vi præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore.* Hæc autem conclusio de fide est, adeo ut contraria heretica sit; quam probat illud ad Romanos, c. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et illud Matth. 10. Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. & Luca. 9. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua. Idem tradit Beatus Augustinus super Ioan. c. 18. tract. 113. & alij, quos paulo post citabimus.

Hinc colligitur vel ex hoc solo capite, hæreticos iudicari potuisse Helcesaitas, siue Helchēsaitas, qui affirmabāt Christum in tormentis seu in necessitate, ore negari posse sine peccato, dummodo corde crederetur. ut referunt Eusebius lib. 6. Historiæ ecclesiast. c. 31. & Niccphorus lib. 5. c. 24. & Breuiarium Romanum in vita Fabiani Papæ: quam heresim refert etiam Eymericus infra p. 2. q. 10. vers. septima heresis est.

His ita positis, obseruandum est ulterius discrimen inter præcepta negatiua & affirmatiua, nam illa semper & ubique obligant, & ad semper, ut non esse occidendum, non esse Deum negandum, & similia: hæc vero, nempe affirmatiua, semper quidem obligant, sed non ad semper. sed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur confitendi fidem per actum exteriorem cum sit affirmatiuum, non obligat pro quauis temporis differentia, sed ut hoc loco scribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tempore, quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, vel etiam utilitas proximis impendenda. ergo his cessantibus non erit necessarium confiteri, sed & verbis & factis poterit omitti fidei confessio exterior.

Ceterum ut hæc intelligantur apertius, notanda est doctrina Caietani 2. 2. q. 4. art. 2. quæ & vera est, & communiter recepta, videlicet, aliud esse fidem propriam occultare, aliud vero alienam profiteri: nam fidem propriam occultare, cum nec honor Dei, nec utilitas proximi contrarium postulat, multis modis licet. c. clerici. de vita & honest. cleri. profiteri autem alienam fidem, vel negare propriam dicendo serio, se non esse Christianum, vel utendo habitu proprio infidelium presertim eo, qui in honore idolorum & sectæ suæ institutus est, nullo pacto licet: quoniam hoc suapte natura malum est, quod nusquam licet admittere, cum hæc si fieri non possint sine professione cultus illius, quem infideles retinent,

ita scribit & vere Caietanus apud S. Thomam 2. 2. q. 3. ar. 2. & Siluester in Sum. verbo fide, q. 5. nu. 8.

Ex his refellitur opinio Hugutij Archidiaconi, Joannis Fantuzzi, & aliorum in c. utilem. 22. q. 2. quos sequitur Geminianus in c. non in quemquam. 2. q. 1. & Iason in l. si mora. nu. 4. ff. sol. mat. ubi asserunt excusari forte catholicum si promitteret hereticis uerbi gratia Patarenis. se eorum sectam secturum, ut ea cognita, eandem posset confutare; quoniam hoc sua natura malum est, neque exempla quibus utuntur, eis ullo pacto suffragantur: cum neque Iehu 4. Reg. c. 10. idolis Baal sacrificauerit, licet uelle sacrificare finxerit, ut perfidos sacerdotes interficeret: neque Dauid errorem aliquem alienæ sectæ fuerit professus, lib. 1. Reg. c. 21. sed solam stultitiam simulauerit coram Rege Achis. Atque hæc breuiter dixisse sit satis, quantum ad primam disputationis partem attinet.

Sed iam alterum susceptæ tractationis caput absoluiamus: nunquid scilicet is sit putandus hereticus aut de heresi suspectus, uel nullo modo suspectus, qui quo tempore fidem fateri obligatur, eam abnegat, & uerbis seu factis aliquid hereticale committit, ut si uerbi gratia à Turcis quis captus metu mortis abnegat Christum, & Mahometem uerum esse prophetam cōfiteatur: aut ad illius Meschitam thus offert: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papæ potestatem diffiteri, nullumue imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.

Ac primum quidem obseruandum est duplicem esse coactionem, unam absolutam, quam recte insuperabilem uocare possumus: alteram uero conditionalem, ut docet glos. communiter recepta in cap. ad eius, in uerbo, inuita. dist. 6. & in cap. si quandoque. in uerbo, erroris. 15. q. 3. & Albertinus tract. de agnos. assertionibus, quæst. 30. num. 7. quibus positis, dico plurimum referre, an facta hereticalia committantur coactione absoluta & insuperabili, ut si quis ligatus & penitus renitens cogatur non per se, sed per alios genuas Mahometo flectere, aut circumcidi, aut aliquid huiusmodi horrendum patrare, quod iam hic nullum adesset peccatum, cum nulla eius interueniat uoluntas; eatenus enim actus malus peccatum est, quatenus uoluntarius est, unde in cap. maiores, extra de baptis. & eius effectus. §. ult. circa finem scribitur ita: Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur uolenter. hæc ibi. Atque de hoc genere coactionis uidetur accipiendum illud lib. 2. Machab. c. 6. ubi cum esset sermo de iis, quæ Iudeis inferebatur iussu Antiochi dicitur ita: Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia, & cum Liberi sacra celebrabantur, cogeantur hedera coronati Libero circuire. hæc ibi. De eodem quoque coactionis modo loqui uidetur concilium Ancyranum, c. 3. quod paulo post referam, An uero committantur coactione mixta seu conditionali, ut si quis pro euitanda morte aliquod factum hereticale commiserit, ut in predictis exemplis constat, nam hic proculdubio mortale peccatum committitur, & potius moriendum est, quam id perpetrandum, ut in super-

An sit hæreticus qui metu compulsus aliquid hereticale committit.

Confessio fidei exterior necessaria est ad salutem.

Fidem occultare quandoque licet: sed alienam profiteri nunquam licet.

rioribus ostendimus, & tradunt glossa & Doctores præcitatis locis.

Rursus animaduertendum est huius quæstionis difficultatem totam in hoc consistere, an is metus, quo quis compellitur ad facta vel dicta hæreticalia (quo absente talia committerent esset hæreticus vel saltem de hæresi suspectus) excuset hominem & ab hæresi & ab omni hæresis suspicionem. & Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 50. nu. 6. ab hæresi excusandum dicit. eum sequitur Simancas de catho. institu. tit. 17. nu. 29. & seq. quoniam satis est manifestum, hos inuoluntarios hæc mala patrare, licet moriendo possent euitare: sed quoniam mori magnum est virtutis opus, & valde difficile, ideo elegerunt potius vitam cum peccato, quam mortem cum gloria. At quia non videtur aperte eorum voluntas in hæc consentire, cum inuiti quodammodo metu suppliciorum aut mortis trahantur; ideo ab hæresi excusantur: hæresis enim nunquam perficitur, nisi pertinax consensus accedat, nec hæresis consistit in dictis aut factis, sed intellectu & voluntate, unde amplius consequitur, ut nec pœnis hæreticorum affici debeat, qui metu lapsus est. Simancas de catho. institu. titu. 17. num. 36. Albertinus in repet. rubr. de hæret. lib. 6. q. 13. nu. 67. & seq. Conradus Brunus lib. 1. c. 4. de hæreticis, qui licet nominatim non dicant tales coactos pœnas hæreticorum effugere, id tamen apertissime sentiunt, dum non esse hæreticos audacter asserunt, atque huic sententiæ eo libentius subscribo, quod apertius video humanæ nostræ naturæ fragilitatem, quæ facile incommoda quæque timens, mala quæque gravissima committit.

Monet tamē Simancas præfato loco, nu. 37. ad hoc ut verisimile sit, eum, qui facta vel dicta hæreticalia admisit, non consensisse, nec hæreticum, vel apostatam fuisse, oportere ut doleat, & metu cessante statim conuertatur, & pœnitcat; alioquin si diu tacuit, nec reclamauit, ratum habuisse uidetur turpem & hæreticalem actum.

De coactis, eorumque immunitate, & receptione ad sacram Ecclesiæ communionem elegans extat decretum in uetustissimo concilio Ancyrano. ca. 3. cuius fructu nolui lectorem carere, ita autē habet: Qui fugientes timore persecutionis, comprehensi sunt, vel a familiaribus, seu a domesticis traditi, vel bona propria amiserunt, vel sustinuerunt tormenta, vel etiam carceribus inclusi sunt, & tamen proclamauerunt se esse Christianos: quin etiam perseuerante violentia, ad id usque perducti sunt, ut manus eorum apprehensas & violenter attractas, super sacrificia imponent, illis scilicet perseuerantibus in fide, & Christianos se esse vociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, alijs cogentibus contingit, si luctu & mæore animi acerbè se ferre demonstrant, ipsique humili per bonam conuersationem habitu incedentes, dolere se id quod inuiti coacti sunt, doceant, hos tamquam inculpato a communionem non vetari. Si autem iam prohibiti sunt ab aliquibus a communionem maioris diligentia & inquisitionis causa, aut per aliquorum ignorantiam, statim recipi oportet. hætenus ibi. Videtur autem ut prædixi hic locus accipiendus de primo genere coactionis, quam

A paulo antea absolutam siue insuperabilem uocabamus, in quibus propterea concilium post factum commissum etiam absoluta coactione humilem pœnitentiam postulat, quia initio metu persecutionis fugientes deliquisse uidebantur, ut agnoscas antiquam, & seueram Patrum disciplinam in his, quæ circa fidem committebantur.

Illis autem, qui non penitus coacti recesserunt, grauiorem pœnam imponit idem concilium Ancyranū c. 4. in hæc uerba: De his qui sacrificare coacti sunt, insuper in templis idolorum cœnauerunt, si qui eorum cum habitu cultiori ad templa perducti sunt, atque ibi pretiosiori veste adhuc mutata, cana participes facti sunt idolorum, indifferenter sumentes omnia, quæ fuerunt apposita: placuit eos inter audientes uno anno constitui, tribus autem aliis annis agere pœnitentiam, sed ex ipso triennio per biennium tantum modo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari sacramentis. hætenus ibi. & concordat concilium Arelatense II. c. 11. uerba autem illa: Placuit eos inter audientes constitui, hoc significant, ut uelut catechumeni tractentur, ac in rebus fidei per sacerdotes instruantur.

Sed hæc quidem omnia, hos ita coactos non fuisse hæreticos demonstrant: num autem hæresis suspicio aliqua contrahatur, & qualis ea sit, a nostris non est perfecte iudicatum, nec potest certa regula definiri. recte tamē admonet Gerson tract. de protestat. considerat. 12. tales habendos esse suspectos de hæresi uel idolatria, uehementer uel leuiter; secundum quod pluries causæ suspicionum aggrauantes aut minuentes concurrent. itaque personarum & metus rationem esse habendum puto; nam si metus grauis est, & qui uirum constantem commouere possit, plane hæresis suspicionem uel excludet, uel minuet, dummodo cessante metu conuertatur & ingemiscat qui deliquit; sin autem metus leuis erat, aut non metus mortis, sed leuis fustigationis, carceris, famis, & similibus, quæ nec uitam adimere, nec membrorum mutilationem asferre suo genere poterant, & persona grauis erat, & causam fidei probe intelligens, quales sunt Episcopi, Clerici, Monachi, Theologi, Nobiles: & similes, si succumbant, non effugiunt saltem uehementem hæresis suspicionem: nā indicare uidentur se in fide languere, & parum ei tribuere, dum ob leuem causam ei renunciant, & interius in corde non obscure presumuntur fidem deseruisse, & contrarium errorem approbasse, postquam leui periculo uicti succubuerunt. non ita de feminis, puellis, pueris, aut similibus sentiendum, quos minor metus facilius auertit.

E Ergo qui post lapsum statim reuertuntur, recipiendi sunt benigne, & mitissime tractandi, & si in eis nulla hæresis, aut hæresis suspicio orta fuerit, nulla pœnitentia hæreticis aut suspectis conuersis imponi consueta, qualis est abiuratio, aut canonica purgatio, iniungenda erit, sed aliæ pro modo culpæ & qualitate personæ, admonebunturque suæ ignauiæ & turpitudinis, cum elegerint peccare potius quam Deo obedire: his quales pœnitentiæ olim iniungerentur, decreta concilij Ancyranij & Arelatensis paulo ante relata demonstrant.

Qui

An sint de hæresi suspecti qui metu aliquid hæreticale committunt.

Quid agendum cum his qui metu negauerunt fidem si conuertantur.

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi succubuerunt, presertim si prelati sint, Clerici, Monachi, vel Theologi, grauius puniendi sunt, & ad abiurationem compellendi propter heresis suspicionem quam merito contraxerunt.

Neque his aduersatur Eymerici doctrina par. 2. q. 41. num. 7. & q. 49. nu. 5. qui videtur iudistincte velle eos, qui metu mortis fidem abnegant inter hereticos esse computandos: quoniam ut in illis locis diximus, illa intelligenda sunt concurrere, quæ paulo antea memorauimus.

b Quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, &c.] Ad hunc locum comprobandum omnino reuocandum est ad memoriam, singulare illud & omni imitatione, & recordatione dignissimum Eleazari exemplum, lib. 2. Machab. c. 6. qui cum duceretur ad supplicium propterea quod nollet contra legis præceptum carnem porcinam manducare, & illi qui astabant iniqua commiseratione commoti, tollentes eum secreto rogarēt afferri carnes quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut tyrannus imperauerat de sacrificij carnibus ut hoc facto a morte liberaretur: at ille sanctus, & grauis senex constanter respondit in hæc verba. Non enim ætati nostræ dignum est fingere: ut multi adolescentes arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc macula atque execrationem meæ senectuti conquiram: nam etsi in præsentī tempore supplicij hominum eripiar, sed manū omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiā. Quamobrem fortiter vita excededo, senectute quidem dignus apparebo, adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro grauissimis, ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. hætenus ibi. itaque ad supplicium ductus, gloriosa morte occubuit. Ex quibus fit consequens, quod cum honor Deo debitus aut utilitas proximorum id postulat, de necessitate salutis est fidem profiteri, Eleazari & multorum aliorum sanctorum exemplo, quos breuitatis gratia cōsulto omittimus.

c Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta, &c. non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri.] Sed hoc videtur refragari præceptoris nostri legi iubenti, ut doceamus omnes gentes & prædicemus Euangelium omni creaturæ. Sed non est ita, tametsi enim omnibus sit prædicandum, non tamen temere id est faciendum, quoties fides nostra deluderetur, & nulla utilitas inde speraretur, ut optime hoc loco docet auctor ex Beato Thoma; presertim cum de hac re disserens Dominus noster præcipiat ne margaritas projiciamus ante porcos, hoc est, ne Evangelica veritatis thesauros proponamus illis temere qui aspernaturi sunt eorum valorem.

Q V A E S T I O X.

Disputandum ne sit publice de fide.

S V M M A R I V M.

- 1 In disputatione de fide duo consideranda.
- 2 Disputatio de fide quando cum vitio fiat; & quando cum laude.
- 3 Coram sapientibus & firmis in fide tutum est disputare.
- 4 Quo casu coram simplicibus disputandum de fide sit.
- 5 Et quando ab huiusmodi disputatione abstinendum.
- 6 Clericis concessa est, & vetita laicis disputatio de fide.

ECIMA^a quæstio est, Vtrum^b de fide liceat publice disputare?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 7. quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis: aliud autem ex parte audientium.

2 Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim^c disputet tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumētis experiri intendēs, proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis. Si autem^d disputet aliquis de fide ad confutandum errores: vel^e etiam ad exercitium, laudabile est.

3 Ex parte vero audientium considerandum est, vtrum illi qui disputationem audiunt, sint instructi & firmi in fide, an simplices, & in fide titubantes: & quidem^f coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide: Si[†] coram simplicibus, est distinguendum; quia aut sunt sollicitati siue pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, aut paganis nitentibus, in eis corrumpere fidem aut omnino non sunt sollicitati super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt aliqui infideles.

4 In primo & casu necessarium est publice disputare de fide dummodo inueniatur aliqui ad hoc sufficientes & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc. n. simplices in fide confirmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas: & ipsa taciturnitas eorum, qui resistere deberent pueritentibus fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Vnde Gregorius in[†] 2. pastoralis. Sicut in cauta locutio in errorem præhæret, ita indiscretum silentiū eos qui erudiri poterant, in errore derelinquit.

5 In secundo^h vero casu periculosum est, publice disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt. Et ideo non expedit eis, ut verba infidelium audiant disputantium contra fidem. Non enim debemus disputare de his, quæ sunt fidei, quasi de eis dubitemus: sed propter veritatem manifestandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus di-

† Apud Thomam ita; sed circa simplices, &c.
† al. intendē tibus.

† Secundæ partis cap. 4.

E 3 sputare

Verbum Dei quando prædicandum.

sputare, quodque quidem defendendo fidem, secundum illud 1. Petri 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spe, & fide: Quâdoque autem etiam ad conuincendos errantes: secundum illud ad Titum 1. Vt sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Et act. 9. dicitur, quod Saulus inualefcebat & confunde-
bat Iudæos, & quod loquebatur Gentibus, & disputabat cum Græcis.

6 Vnde talibus de causis disputare de fide clericis literatis licet, laicis autem, & præsertim illiteratis non licet. Et ideo Alexander quartus imposuit pœnam laicis de fide catholica disputantibus publice vel priuatim. Vnde lib. 6. extra de heret. c. quicumque. §. inhibemus, dicit sic, Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare; qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

COMMENT. XXV.

Tota hæc questio continetur his septem axiomatis.

Primum est: Disputare de fide de ea dubitando, peccatum est infidelitatis.

Alterum est: Disputare de fide ad eam confirmandam, & ad hæreses ei oppositas refutandas, laudabile est.

Tertium est: Disputare de fide ad exercitationem ut videlicet disputando veritas intelligatur, laudabile quoque est.

Quartum est: Nullum est periculum disputare de fide coram sapientibus in fide firmis.

Quintum est: Necessarium est disputare de fide coram simplicibus & idiotis, quoties corrupti sunt in fide, aut deprauati ab hæreticis.

Sextum est, Non est disputandum coram simplicibus, de rebus fidei, quoties illi non sunt in fide firmi aut titubantes.

Ultimum est, Clericis licet de fide disputare, laicis vero non licet.

Vtrum de fide liceat publice disputare.] Hæc questio materiam continet valde vtilem, & nostris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitiu necessariam. In ea more nostro, omissis cæteris, illa tantum commemorabimus, quæ instituto auctoris aptantur, cætera, quæ vel inutilia sunt, vel nimis superflua, libenter omitemus.

De hac materia plene scribunt Beatus Thomas, & ibidem Caietanus 2. 2. q. 10. art. 7. glossa & Doctores in c. quicumque, §. inhibemus, de heret. lib. 6. Innocen. in c. dānamus. de sum. trin. & fide catho. glos. & Doctores in c. nos ad fidem. 96. dist. Alfonso Castus lib. 1. c. 19. de iusta hæreticorum punitione. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. Repertorium Inquisitorum, verbo, disputare. Simacas de catho. instit. tit. 20. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 32. Silvester in sum. verb., disputatio. §. 1. & 2. eleganter & eruditè Conradus Brunus lib. 3. de heret. c. 12. 13. & 14. & lib. 5. c. 4. & lib. 6. c. 8. & alij alijs locis, & quamquam illi rem

A fuse tractent, cuncta mihi videntur ad hæc EymERICI axiomata posse reduci, in quibus docet quid sit ex parte disputantium; item ex parte audientium singulariter considerandum, quæ nos suis locis opportune declarabimus, dummodo hoc præmonuerimus, posse quamlibet fidei disputationem iniri aut cum hæreticis, aut cum catholicis, de quibus singulis differemus.

c Si enim disputet tanquam de fide dubitans, &c.] In hoc primum axioma peccant in primis omnes hæresiarchæ, qui non disputant ad tuendam, & constituendam fidem, sed quæ certa sunt in dubium reuocantes, compellunt dicere iuxta animi sui desiderium. Habet locum hoc axioma tunc potissimum, cum iam definita per Ecclesiam in dubium reuocantur, de quo loquitur l. nemo. C. de sum. tri. & fide catho. qui vero ita disputant, hæretici iudicandi sunt, quoniam dubius in fide infidelis est. c. dubius. de heret. & tradit eleganter Beatus Augustinus lib. 2. de baptismo contra Donatistas, ca. 3. & refertur in c. quis nesciat. dist. 9. Hoc enim primum in disputatione de fide cauendum est, ne de his suscipiatur, quæ iam definita sunt ab Ecclesia, talis enim disputatio penitus illicita est, sicut licita erat priusquam definirentur. Ita docet & vere Siculus in Clem. 1. de summa trin. Antonius Butrius in c. cum Christus. de heret. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. nu. 16. Si quid tamen obscurum in iam definitis continetur, de eo disputari poterit, ut ambiguum tollatur, & veritas clarior appareat. glossa, Archidiaconus, & Dominicus, in dicto cap. quis nesciat. dist. 9.

B Si autem disputet aliquis de fide ad confutandum errores.] Hoc secundum axioma superiori aduersum est, nam quantum scelus est disputando fidem labefactare, tanta laus est disputando eam tueri, errores refutare, hæreticos conuincere, ut vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri Euangelicam veritatem. hoc protinus ab initio nascentis Ecclesiæ aduersus hæreticos præstiterunt Apostoli, obseruarunt viri sancti Hieronymus, Augustinus, & cæteris præstantque quotidie viri pii & catholici tum in concilijs generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere, cum editis libris non minus valide, quam verbis viuis loquendo hæreses refutant. de quo illustre exemplum extat in l. quoniam. C. de episco. & cler. Hoc Paulus diuinus respiciens, ad Titum c. 1. dixit oportere episcopum doctum esse, & amplectentem, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicunt arguere.

C Sed cum hæc disputatio publice cum hæreticis suscipitur, multa concurrere debet, nempe ut à doctis suscipiatur, coram doctis peragatur, & ut necessaria ad eam rem obseruentur, causa, locus, & tempus modus, & alię circumstantię, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de heret. ca. 12. cum seq. nec enim temere suscipiendę sunt cum hæreticis contentiones, nam ut optime scripsit Tertullianus in libros de prescriptionibus hæreticorum, ex disputatione cum hæreticis suscepta, raro ipsi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur.

D Si autem disputet aliquis de fide ad confutandum errores.] Hoc secundum axioma superiori aduersum est, nam quantum scelus est disputando fidem labefactare, tanta laus est disputando eam tueri, errores refutare, hæreticos conuincere, ut vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri Euangelicam veritatem. hoc protinus ab initio nascentis Ecclesiæ aduersus hæreticos præstiterunt Apostoli, obseruarunt viri sancti Hieronymus, Augustinus, & cæteris præstantque quotidie viri pii & catholici tum in concilijs generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere, cum editis libris non minus valide, quam verbis viuis loquendo hæreses refutant. de quo illustre exemplum extat in l. quoniam. C. de episco. & cler. Hoc Paulus diuinus respiciens, ad Titum c. 1. dixit oportere episcopum doctum esse, & amplectentem, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicunt arguere.

E Sed cum hæc disputatio publice cum hæreticis suscipitur, multa concurrere debet, nempe ut à doctis suscipiatur, coram doctis peragatur, & ut necessaria ad eam rem obseruentur, causa, locus, & tempus modus, & alię circumstantię, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de heret. ca. 12. cum seq. nec enim temere suscipiendę sunt cum hæreticis contentiones, nam ut optime scripsit Tertullianus in libros de prescriptionibus hæreticorum, ex disputatione cum hæreticis suscepta, raro ipsi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur.

Non licet disputare de fide dubitando de iam definitis per Ecclesiam.

Laudabile est disputare de fide ad confutandos errores.

tur & firmi in fide fatigantur, infirmi capiunt, & medijs cum scrupulo dimittuntur. & Augustinus contra Faustum Manicheum lib. 12. cap. 12. optime monuit hereticos non amare disputationem, sed cum ad eam venerint, impudentissima pertinacia quoquomodo superare contendunt. postremo quales sint hereticorum fraudes, & quomodo subtilibus interdum fallacijs disputando simplices capiant, eleganter docuit idem Augustinus super Ioannem c. 1. tract. 1. circa finem, ubi scribit, qua fraude Manichæus induxit quendam fateri argumentando corporalia non à Deo, sed à diabolo fuisse creata.

e Vel etiam ad exercitium laudabile est.] Tertium hoc axioma catholicos solum respicit, qui sepe de rebus fidei secum disputant, vel inter se intra priuatos parietes, vel publice in scholis. Ceterum in hac disputatione, tametsi in bonum finem referatur, ea sunt obseruanda, quæ monuit Alfonsus Castus lib. 1. cap. 19. de iusta hereticorum punitione, videlicet, ne hereticæ, scandalosæ, aut aliæ eiusmodi propositiones causa exercitationis vnquam defendantur, id quod vetuisse etiam videtur Leo decimus in Bulla incipiente, Exurge Domine. relata in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio inquisitionis, cum sepe contingat homines rudiores persuadere sibi id posse defendi, quod publice in scholis vident à viris doctis disputari. Ac ne illa quidem disputanda sunt, quæ propter subtilitatem & difficultatem populi audientis vires excedunt, qualia sunt multa de prædestinatione, libero arbitrio, & similibus: in his enim rudes homines sepe difficultatem aduersi argumenti percipiunt, solutionem autem non facile capiunt, vt ait Caietanus secunda 2. quæst. 10. artic. 7. inde discedunt dubij, & interdum euadunt heretici. Sed his incommodis facile occurrent qui disputationibus præsumunt, aut publico munere funguntur, ne videlicet talia absque necessitate & incompetenter disputari permittant.

Illud postremo in his disputationibus catholicorum obseruandum est, ne quid irreligiosè dicatur, ne scommata aut diæteria scurriliter proferantur, ne quid superbè ad inanem gloriam asseratur: sed omnia in eum finem dirigantur, vt veritas in obscuris, & Dei gloria potissimum queratur.

Iam quæ de vanis, incertis, & periculosis propositionibus non disputandis proxime docui, cum agitur de rebus diuinis, & ad fidem spectantibus: eadem intelligenda sunt & obseruanda ab alijs artium professoribus, veluti philosophis, medicis, & mathematicis; ab his enim occasione eius auctoris quem profitentur, nullo modo disputanda sunt quæ cum fide pugnant ea vel asserendo, vel in dubium reuocando, sed circa ea obseruandum est id quod cavit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranensi sessio. 8. rescripto incipiente: Apostolici regiminis, Quod est in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ inquisitionis.

f Et quidem coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide.] Hoc quartum axioma illos respicit, quorum gratia suscipitur disputatio, siue coram quibus transigitur: nam si firmi in fide sint, tantum abest, vt

A vllum sit periculum, immo magis in fide confirmantur, cum per disputationem veritas magis elucescat, & diuinorum mysteriorum cognitio clarius pateat.

g In primo casu necessarium est publice disputare de fide.] Hæc quinta præceptio etiam ad audientes refertur: tunc enim necessarium est coram rudibus disputare, cum illi ab hereticis male persuasi sunt in his, quæ ad fidem spectant; id quod sæpe contingere docet rerum experientia: nam per hanc disputationem simplices in fide confirmabuntur, & hereticis præcludetur omnis fallendi via. Verum in hac disputatione nonnulla etiam obseruanda sunt. Primum, vt per viros idoneos & litteratos transigatur, qui sint in Philosophia & Theologia probe versati, ut sciant aduersariorum rationes discutere, & refellere, & contrarias veritates optimis argumentis roborare, vt ait Caietanus 2. 2. quæst. 10. art. 7. neque enim ita est agendum vt in dubium reuocentur catholicæ veritates, sed vt firmissime statuuntur, & aduersarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioannem Imolensem in cap. damnamus. de summa Trinitate & fide catho. quam sequitur Alberti. de agnos. assert. q. 13. num. 21.

C Iam præter eruditionem illi etiam deligendi essent ad hoc munus subeundum, qui vita probati, in corruptis moribus, aut sanctitate conspicui essent, quibusque à populo multum tribuatur: nam illorum sermones efficaciores sunt ad persuadendum, quorum vita, dicta eorum comitatur. Difficulus enim poterit litteratus rudibus labe hæresis infectis persuadere, simplicem fornicationem esse peccatum, si eum noscant meretricio turpem vitam ducere: nam cuius vita despicitur, consequens est, ut eius prædicatio contemnatur, ut dicit Benedictus XI. in extrauagan. inter cunctas. §. Verum quia. tit. de priuilegiis inter communes. Denique is etiam esset ad congregiendum eligendus, qui nunquam de fide male sensisset, aut per Inquisitores fuisset uel inquisitus uel punitus: nam horum etiam sermones propter ueteris peccati recordationem inuvalidiores uidentur ad persuadendum.

D h In secundo vero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus.] Penultima hæc præceptio etiam ad audientes refertur, quibus, si nullas hæreses audierunt, nullarum est recordatio proponenda, ne instigante Satana discant dubitare de eo, quod antea firmiter credebant; quoniam ut paulo antea dicebamus, difficultates & obiectiones contra fidem melius à rudibus percipiuntur, quam intelligantur earundem difficultatum solutiones.

E i Laicis autem, & præsertim illiteratis non licet.] Postremum hoc axioma à quibus sit de fide disputandum, docet: nam clericis licet, laicis non licet quemadmodum & de prædicando uerbo Dei iura disponent. cap. cum ex iniuncto, & cap. sicut in uno. de hæret. & dixi plene infra par. 2. super cap. cum ex iniuncto.

Sed illud est hic inquirendum, an prohibeatur indistincte omnibus laicis de fide disputare? Ac iura quidem ubique inibent indistincte laicis personis;

In disputatione de fide suscepta ad infirmos confirmandos, quid obseruandum.

Quo laicis sit prohibitum de fide disputare.

ne publice vel priuatim de fide disputare audeant. A

c. 3. §. inhibemus. de hære. lib. 6. c. cum ex iniuncto.

Et c. sicut. de hæret. l. nemo. C. de sum. trin.

Et Caietanus apud Beatum Thomam 2. 2. q. 10. artic. 7. occurrebat huic dubitationi, dicens, ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam ut plurimum laici sunt illiterati: leges autem de illis feruntur, quæ communiter contingere solent. l. nam ad ea. ff. de legibus. si tamen reperirentur laici litterati possent de fide disputare, quotiens is casus occurreret, unde non prohibemur à prælatis quin laici de fide disputent.

Albertinus vero tract. de agnos. assert. q. 13. nu. 5. & seq. audacter asserit laicis indistinctè prohiberi disputare de fide, non quia illiterati sunt, sed quia laici sunt, cum proprie & uere loquendo laicus is in iure dicatur, qui clericus non est, siue sit litteratus, siue illiteratus; & quemadmodum iura prohibent etiam laicis litteratis prædicare, ut dixi infra par. 2. super dicto c. cum ex iniuncto, ita etiam prohibent eisdem de fide catholica disputare, atque hæc quidem sententia de iure verior mihi videtur.

Quot modis
suscipiantur
disputationes
de fide.

Verum ut hæc apertius intelligantur, sciendum est, bifariam suscipi posse disputationem de fide. Primo serio, vel cum hæreticis, vel inter catholicos, ad discernendum aliquid, quod ad fidem pertineat, & hoc modo omnibus laicis inhibuitur est disputare de fide: visum est enim hæc disputationes, de rebus sacris suscipiendas, per ecclesiasticas & sacras quoque personas esse transigendas; hinc videmus in concilijs in quibus causæ fidei tractantur, & multa prius disputatione præcedenti examinantur, laicorum partes, aut nullas unquam, aut raras fuisse. indignum enim videtur, præsentibus Dei sacerdotibus, laicos de fide tractare, si tamen alicuius laici insignis esset eruditio (ut plerumque contingit) non esset tunc absurdum eum serio audire de fide disputantem, præsertim casu necessitatis, ut in partibus propinquis hæreticorum terris, tunc enim laicus posset disputare, neque hæc peruerterent communem legem inhibentem laicis ne prædicent, cum sint casus singulares, & necessitas legem excludat. Secundo potest suscipi disputatio de fide, non serio, sed fidei, nempe honoris & exercitationis causa, quæ ratione non est prohibitum laicis disputare, ut optime admonet Caietanus apud Thomam 2. 2. quæst. 10. art. 7.

Omnis dis-
putatio de fi-
de, tribus de
causis susci-
pitur,

Ex omnibus supradictis hæc summa colligitur, omnem de fide disputationem tribus de causis suscipi posse, aut ut simpliciores in veritate instruantur & confirmantur, impij vero conuicti reducantur, deceptique ab illis ab erroribus liberentur. Secundo ut de uero scripturarum sensu disceptetur, non reuocando in dubium iam definita & sancita per Ecclesiam, sed dubia in eis reperta declarando. Tercio, ut controuersia dogmatum inter catholicos & hæreticos componantur. Ex quibus duo postrema per maiores Ecclesiæ indices sunt absoluenda: primum uero per inferiores catholicos ecclesiasticos potest transigi, ubi ea sunt obseruanda quæ erudite tradit Conradus Brunus lib. 3. de hæretic. cap. 12.

Q V A E S T I O X I.

De probatione mysteriorum fidei per rationes.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.
- 2 Hæc uere unitatem essentiae, non personarum distinctionem ostendunt.
- 3 Fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur.
- 4 Probanda sunt ergo auctoritatibus, &c.
- 5 Nec trinitatis, nec Dominice incarnationis mysteria possunt naturali ratione demonstrari.
- 6 Quæ arte & modo sit cum hostibus fidei disputandum.
- 7 Quæ contra fidem opponuntur, uera esse nequeunt.
- 8 Rationes, quæ à Sanctis afferuntur quales sint.
- 9 Quod ab uno scitur, contingit ab alio credi. supra etiam. nu. 7.
- 10 Rationes pro fide quomodo illius meritum non imminuant.

C N D E C I M A quæstio est, Vtrum derogat fidei, & consequenter liceat fidei asserere, quod ad probandum mysterium Trinitatis, & cætera quæ sunt fidei, possent adduci rationes naturales demonstratiuæ necessariae, & cogentes?

S. Anto. 4. p. tit. 8. c. 1. §. 1. & 2.

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in diuersis eius dictis. Primo namque, in prima parte Summæ, q. 32. ar. 1. dicit sic. 1 Respondeo, quod impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarum personarum peruenire. Ostensum est enim supra, quod homo per rationem naturalem in cognitionem Dei peruenire non potest, nisi ex creaturis: creaturæ autem ducunt in cognitionem Dei, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est secundum quod est omnium entium principium. Et hoc fundamento usi sumus supra † in consideratione Dei virtus autem causatiua † Dei, est communis toti Trinitati, unde pertinet ad unitatem essentiae, non ad distinctionem personarum.

Alberti de agno. assert. q. 13. nu. 26. ad de citatos in prin. sequentis commēta rij super. q. 12.

2 Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea, quæ pertinent ad essentiam unitatem, non autem ea quæ pertinent ad distinctionem personarum.

3 Qui autem nititur probare Trinitatem personarum ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem, quantum ad dignitatem ipsius fidei quæ est, ut sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanam excedunt, unde dicit Apost. ad Heb. 11. quod fides est de non apparentibus. Secundo, quantum ad utilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quæ non sunt cogentes, cadit in irrisum infidelium. Credunt enim quod huiusmodi

† q. 12. ar. 2.

† al. creatiua

iustmodi rationibus inuitamur, & propter eas credamus quæ sunt fidei.

4 Ea igitur, quæ fidei sunt, tentanda non sunt probari, nisi per auctoritates his, qui auctoritates suscipiuntur, apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile quod prædicat fides. Vnde Dionysius dicit 2. cap. de diuin. nomi. Si aliquis est, qui totaliter eloquijs resistit, longe erit a nostra philosophia: sed si ad ueritatem eloquiorum, scilicet sacrorum, respicit, hoc etiam nos canone utimur, unde dicit Hilarius† de trinit. Non putet homo intelligentia sua generationis sacramentum posse consequi. Ambrosius† etiam dicit, Impossibile, est generationis scire secretum: mens deficit, vox silet.

5 Et si non potest probari per rationem naturalem mysterium Trinitatis, consequenter nec possunt probari per rationem naturalem mysteria Filij Dei Patris: utpote, quod Dei Filius fuerit incarnatus, passus, mortuus, & sepultus: & sic de alijs Christi misterijs, & Ecclesiæ sacramentis: quæ sacramenta omnia fluxerunt a Dei Filio Domino Iesu Christo.

6 Secundo eadem parte, quæstio. 1. articu. 8. dicit sic: Sacra doctrina cum non habeat superiorem, disputat contra negantem sua principia, arguendo quidem si aduersarius aliquid concedit eorum, quæ per diuinam reuelationem habentur, sicut per auctoritates sacre doctrinæ disputamus contra hæreticos, & per vnum articulum contra negantes alium. Si vero aduersarius nihil concedit eorum, quæ diuinitus reuelantur, non remanet amplius uia ad probandum articulos fidei per rationem: sed ad soluendum rationes, si quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili ueritati innitatur, impossibile autem sit de uero demonstrari contrarium, manifestum est, probationes, quæ contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia† argumenta. Et infra eadem parte q. 2. artic. 2. in solutione 1. argumenti dicit sic. Deum esse, & alia huiusmodi, quæ per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, ut dicitur Roma. 1. non sunt articuli fidei, sed præambula ad articulos. Sic enim fides præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & ut perfectio perfectibilem, nihil tamen prohibet illud, quod per se demonstrabile & scibile est, ab aliquo accipi ut credibile, qui demonstrationem non capit.

8 Tertio 2. 2. q. 1. arti. 5. in solutione secundi argumenti, dicit sic, Dicendum, quod rationes, quæ inducuntur a sanctis ad probandum ea, quæ sunt fidei, non sunt demonstratiuæ, sed persuasiones quædam manifestantes non esse impossibile quod in fide proponitur, vel procedunt ex principijs fidei, scilicet ex auctoritatibus sacre scripturæ: sicut Dionysius dicit 2. cap. de diuin. nomin. Ex his autem principijs ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiam ex principijs naturaliter notis probatur aliquid apud omnes. Vnde etiam Theologia scientia est, ut in principio operis dictum est.

A 9 Et in solutione argum. 2. dicit: Ea quæ demonstratiue probari possunt inter credenda numerantur, non quia de ipsis sit simpliciter fides apud omnes, sed quia præxiguntur ad ea, quæ sunt fidei, & oportet ea saltem per fidem præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent. Et infra ead. parte q. 3. art. 10. in solutione 2. argumenti dicit sic, Dicendum, quod rationes, quæ inducuntur ad ea quæ sunt fidei, non sunt demonstrationes, quæ in uisionem intelligibilem intellectum humanum reducere possunt. Et ideo non desinunt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile quod in fide proponitur.

B 10 Vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei, sed rationes demonstratiuæ inductæ ad ea, quæ sunt fidei præambula, non tamen ad articulos, & si diminuunt rationem fidei, quia faciunt esse apparens illud, quod proponitur, non tamen diminuunt rationem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad illud credendum, etiam si non appareret. Et ideo non diminuitur ratio meriti. Ea† autem quæ repugnant fidei siue in consideratione hominis, siue in exteriori persecutione, in tantum augent meritum fidei, in quantum ostenditur uoluntas magis prompta & firma in fide. Et ideo martyres maius meritum fidei habuerunt non recedentes a fide propter persecutiones, & etiam sapientes maius meritum fidei habent non recedentes a fide propter rationes philosophorum, vel hæreticorum contra fidem inductas: Sed ea quæ conueniunt fidei, non semper diminuunt promptitudinem uoluntatis, ad credendum. Et ideo non semper diminuunt meritum fidei.

† Hæc quæ nunc sequuntur, & habet beatus Thomas. 2. 2. q. 2. art. 10. ad 3. argum.

QVÆSTIO XII.

De protestatione facta ab errante circa fidem.

SUMMARIUM.

- 1 Credibilia in triplici sunt differentia.
- 2 Primi ordinis credibilia fidelis quisque nosse debet.
- 3 Minoribus quæ notitia de articulis fidei sufficiat.
- 4 Mediocres quænam scire oporteat.
- 5 Maiores plura scire tenentur, quam alij.
- 6 Quo maiorem gradum quis obtinet, eo plura sciat oportet.
- 7 Credibilia secundi ordinis; & quomodo hæc credere sit necessarium.
- 8 Ab omnibus credendum est uera esse quæcunque in sacris literis continentur.
- 9 Credibilia tertij ordinis, & de ijs quid oporteat credere simplices.
- 10 Quid Mediocres, ut Clericos, Curatos, Religiosos.
- 11 Quid Maiores, ut Inquisitores, & Episcopos.
- 12 Protestatio generalis non prodest neganti quæ scire tenetur.

† lib. 1. non longe à principio. † lib. 1. de fide de cap. 5.

† Idem dicit concilium Lateranen. sub Leone X. sessio 8. in Decretis incipien. Apostolici regimini.

13 Prodest autem neganti ea, quæ non tenentur explicitè credere.

14 Qui ab inquisitore satis instructus renuit veritatem catholicam amplecti, sua protestatione non adiuuatur.

15 Cauti sint inquisitores, & perspicaces in dignoscendis hereticorum fallacijs.

VODECIMA a quæstio est, Vtrum asserens & protestans, quod credit omne illud quod credit & profitemur sancta mater Ecclesia; negat tamē explicitè aliquem fidei articulum, seu aliud ad fidem pertinens; an talis protestatio generalis ei sufficiat ad salutem, & adiuuet protestantem?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in 3. sententiarum dist. 25. & in 2. q. 1. & 2. in pluribus locis, quod credibilia sunt in triplici differētia. Primo namque sunt quædam, quæ per se, & directè sunt credibilia: utpote, quia sunt totius nostræ fidei Christianæ principia prima, & fundamenta, & ista sunt articuli fidei, quæ sunt totius nostræ credentiæ rudimenta.

2 Et hæc tenetur quilibet fidelis credere explicitè; in genere tamen, ut scilicet credat quod omnes articuli in generali, et quilibet in speciali sint veri & nullus eorum est falsus. Explicitè autem articulum unum ab alijs scire distinguere, & quemlibet singillatim & distinctè explicitè credere non tenetur omnis, sed quilibet secundum magis & minus, prout congruit eius statui & officio, cui præest, & in quo est.

3 Nam minores inferiores, etiam simplices, ut communes laici tenentur ad credendum explicitè Christi humanitatis mysteria: quæ sunt uia pertingendi ad beatitudinem, & salutem: Quia ut dicitur Act. 4. Non est aliud nomen sub cælo, nisi Christi, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: propter quod tenentur explicitè credere Christi mysteria, præsertim illa, de quibus solennizat Ecclesia; ut pote, quod Dei filius fuit conceptus de Spiritu sancto, in Maria semper virgine incarnatus, quod fuit de virgine natus, quod fuit passus, mortuus, & sepultus, quod descendit ad inferos, quod resurrexit tertia die, quod ascendit ad cælum, & quod ad iudicium est venturus. Et cum non possit credi explicitè, quod Dei Patris Filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, absque credentia Dei Patris, Dei Filij, & Dei Spiritus sancti, & per consequens Trinitatis: ideo omnes, etiam simplices, tenentur credere explicitè Trinitatis mysterium, hoc est, quod sunt tres personæ diuinæ, Pater & Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Et de huiusmodi explicita credentia Trinitatis, examinatur quilibet in baptismo. Inter laicos etiam simplices est gradus assignare, quia ad amplius credendum tenentur tã laici litterati, quã illiterati.

A Et inter illiteratos ad ampliora credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in Ecclesia quotidie prædicatur, quam rustici, qui rarius audiunt verbum Dei, sed omnes tenentur ad articulos humanitatis, & etiam Trinitatis.

4 Mediocres vero, ut clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum est verbo, vel facto de credendis, & agendis simplices erudire, tenentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli singillatim, et ad aliqualem articulorum declarationem, & ad credentiam extensioem: non æqualiter tamen; sed secundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui præsunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, quam non curati: & ad plus religiosi quibus incumbit ex officio verbum Dei clero & populo prædicare, & confessiones audire, quam religiosi, quibus hoc non incumbit. Quare subtilitates & considerationes circa mysteria Christi incarnationis, & passionis & huiusmodi, tenentur mediocres magis & minus explicitè credere, secundum quod conuenit statui vniuscuiusque.

5 Maiores autem, utpote Prælati Ecclesiæ, & Rectores, Magistri sacræ Theologiæ, & Doctores, quorum est mediocres per se, & eis mediantribus, minores & simplices erudire. Sicut Angeli primæ hierarchiæ, & his mediantribus, illos tertriæ & inferiores illuminare, ut dicit Dionysius 12. de cœlesti hierarchia: Isti enim superiores in Ecclesia, & maiores magis expressam fidem & cognitionem tenentur habere de omnibus & singulis fidei articulis, & Ecclesiæ sacramentis, & eorum declarationibus, & expositionibus ac fidei subtilitatibus. Vnde 1. Petri. 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea, quæ in uobis est spe. Non æqualiter tamen.

6 Nam ad plus tenentur Pontifices, quam Abbates, cum sint superiores, & ad plus prauitatis hæreticæ Inquisitores, quam Magistri & Doctores, cum sint fidei iudices: & plus quam omnes, summus Pontifex: ad quem pertinet ea quæ sunt fidei sententialiter determinare inconcussa fide, & ad quem sunt maiores & difficiliore quæstiones fidei & Ecclesiæ deducendæ ut habetur in decretis dist. 44. † Vnde Dominus dicit Petro, ut patet Luca 22. quem summum Pontificem constituit, Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

7 Secundo sunt quædam credibilia, quæ directè, & per se non sunt credibilia, sed potius indirectè, quia ad eorum negationem et corruptionem sequitur negatio & corruptio fidei articulorum omnium, ut sunt illa alia a fidei articulis, quæ in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, seu in Biblia continentur: cum ab Ecclesia approbentur: De quibus dicit Augustinus † ad Hieronymum. Solum, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, ut licet sanctitate polleant, non ideo uerum

† al. perueniendi.

† Non habetur ibi, sed in cap. quorides. 24. q. 1. & in c. maiores extra de baptis. & eius effectu.

† August. ad Hieronymum epistola 19. refertur in c. ego solis dist. 9. inde emendandum est hoc fragmentum, quod multis omis- sis refert hæc Eymericus,

rum

rum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quæ ita continentur in sacra scriptura, a fidei articulis alia: ut pote, quod Abraham duos filios habuit: vel, quod Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia, non tenetur quilibet explicite credere talia sigillatim, sed solum tenetur credere implicite in præparatione animi, ut sit paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur: attamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quando ei constiterit, quod in diuina scriptura talia continentur; & per illum vel illos, ad quem vel quos pertinet, deductum fuerit coram eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quod omnia quæ sunt in sacra scriptura, sunt vera: quia diuinitus reuelata. An autem ista vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de alijs fidei articulis) tenentur isti vel illi, magis vel minus scire; & per consequens illa credere, prout eorum statui & officio congruit, ut de primis credibilibus fuit dictum.

9 Tertio sunt quedam credibilia alia, quæ nec sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in dicta sacra scriptura, sed sunt per Ecclesiam ex illis aut istis deducta, ut fidei consona, ac determinata ut de fide credenda, utpote quod Spiritus sanctus procedat a Patre & Filio vnica spiratione, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: ut habetur de sum. Trini. & fid. catho. ca. fidei. † Et quod Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi: ut in extrauaganti, Cum inter nonnullos. † & similia. Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata & approbata, ut fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: sed bene implicite, & in animi præparatione, ut credant omne id verum esse & fide tenendum, quod ut fide tenendum est per Dei Ecclesiam approbatum.

10 Mediocres autem, qui, ut prædicitur, habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite; non tamen omnia talia credibilia singulariter, nec omnes æqualiter, sed secundum quod congruit eorum statuti, & eruditioni, qua habent simplices informare: Ut omnes tenentur explicite credere, quod animæ iustorum decedentium, qui non peccauerunt, ut paruulorum: vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime expectato: iuxta Ecclesiæ determinationem, ut de fide factam, ut in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus. † Sed Curati & Religiosi, quibus incumbit ex officio prædicare: & confessiones audire, tenentur explicite credere, quod vsura est peccatum iuxta determinationem, ut de fide factam. extra de vsuris, Ex graui. † & similia.

11 Maiores autem, & præsertim Inquisitores hæreticæ prauitatis Pontifices, † & maxime Pontifex summus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Ecclesiam ut fide tenenda determinata, & approbata: cum eis incumbat

A ex officio, eos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt, punire, & sententialiter iudicare. Patet igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non ad explicitam credentiam eorundem.

12 Nunc igitur ad quæstionem, de qua quæritur, Respondemus, quod taliter asserens & protestans in genere, sed negans in specie, vel negat id, quod ipse explicite tenetur credere, uel non. In primo ^b casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Vnde si simplex laicus protestetur ut est dictum, negat tamen expresse Dei Filium esse in carnatum, vel passum, cum hoc teneatur explicite credere, talis protestatio non iuuat eum. Eodem ^c modo si Græcus † protestetur, ut prius: negat tamen expresse & deliberate Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio, ut ab uno principio, & vnica spiratione: seu Dominum Iesum Christum habuisse aliqua cum Apostolis in communi; talis protestatio non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: & præsertim si taliter protestans negat uocatus coram fidei iudice cum † pertinacia: tunc enim negotium quam plurimum aggrauatur.

C 13 In secundo ^a vero casu, quando scilicet protestans taliter, ut est dictum, negat illud, quod explicite credere non tenetur: dicimus quod si negat, non coram iudice fidei, seu si coram eo, antequam per eundem sit informatus, quod istud quod negat, sit contra fidem, paratus tamen credere, ut per eundem fidei iudicem fuerit informatus: in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, & adiuuat protestantem, & causa est, quia ad amplius non tenetur. Vnde Augustinus ad Glorium, & Eleusium, & habetur transumptiue 24. q. 3. † Qui sententiam suam quamuis falsam, atque puerilem, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ presumptionis pepere-
runt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

14 Si autem ^e negat coram iudice fidei, postquam est per eundem iudicialiter informatus, quod illud, quod negat, est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseverat; talis protestatio generalis sic protestanti non sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: immo reddit eundem hæreticum pertinacem, quamdiu in negatione huiusmodi perseverat, iuxta c. Ad abolendam. §. præsentis, extra de hæreticis. & iuxta c. Super quibusdam. extra de verbo. sign. Vnde August. contra Manichæos, & recitatur 24. q. 3. † Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid paruumque sapiunt; si correpti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt. Tales enim hæretico-
rum

† al. Curatus

† al. & pertinacia subsequatur.
† al. similiter.

† Cap. Dixit Apostolus.

† Cap. qui in Ecclesia.

† lib. 6.
† Ioan. xxii.
de uerb. sign.

† Videto nota super hac extrauaganti, quam p. 2. refert Eymericus.
† In Clem. §. sanc.

† Al. Episcopi.

corum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est à fidei iudicibus indagandum: nam ut dicit Hieronimus in epistola ad Pammachium, Frequenter hæretici dum coguntur subscribere; ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertunt, ut catholicam credantur tenere sententiam: & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant, & quod sermone coguntur dicere, mente damnant: etsi quando aperta blasphemia publice auribus fuerit reuelata & viderint contra se audientium turbam circumfremere; tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & magister dicere nesciunt, cumque eorum scripta tenentur, voce negant, quod literis profitentur.

15 Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, quod non intendunt dicere contra fidem, & Ecclesiæ determinationem, non facilius tali protestationi est standum; sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat disciplina, quoniam frequenter repertum est, quod asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiam, ut dicit Augustinus contra Donatum. Unde cum catholicus audit fidem & Ecclesiam; intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam, hæreticus vero intendit fidem, suam hæresim; & Ecclesiam, suam sectam: contra quam dicere non intendit.

COMMENT. XXVI.

O Missa questione XI. In qua nulla occurrit difficultas ad institutum nostrum spectans, cum eius materia Theologorum sit propria, quam disputant lib. 1. sententiarum distinct. 3. & Scotus quodlibet 14. & Beatus Thomas lib. 1. aduersus gentiles c. 14. & seq. ad questionem hanc ultimam de protestatione, quæ valde utilis & frequens est, accedo, in qua Eymericus eleganter docet, quando protestatio præcedens inuoluit protestationem in fide errantem. Is vero more suo priusquam quæstioni respondeat, multa præfatur, inde tribus assertionibus rem absoluit.

Prima est: Qui protestatur generaliter se credere & tenere quod tenet & credit Ecclesia, si postea negat id quod explicite credere tenetur, non excusatur per talem protestationem.

Secunda est: Protestatio generalis cum tuetur qui negat id quod explicite credere non tenetur, si tamen sit paratus obedire legitimo monitori, & post monitionem errorem deposuerit.

Tertia est: Si post legitimam monitionem, is qui protestatur, in errore perseverat, tunc eum non defendit præcedens protestatio, immo ipsum reddit hæreticum pertinacem.

De materia protestationis qui scripserint.

De materia protestationis agunt fere omnes recentiores, qui in hæreticos scripserunt. Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 12. & q. 29. nu. 13. Simancas de catho. instit. tit. 55. idem in enchyridio violatæ religionis. tit. 50. Ioannes Roias tract. de hæretic. par. 1. num. 62. Alfonso Castrius lib. 1. c.

A 11. de iusta hæretico. punitio. Gerson tract. de protestatione, Umbertus Locatus in opere iudicialis, verbo credibilia. num. 6. versicu. si autem, ac vetustiores etiam iuris interpretes nonnulla de protestatione dixerunt, Bartolus in rub. de sum. Trini. & fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de heret. s. porro Bartholomæus Cepolla cautela quadam, incipiente, Bonum & vtile. Albericus tract. de statutis p. 4. q. 32. & alij quos prudens omitto.

B Et quia pauca quedam de protestatione sum traditurus, ad illustrandum hunc auctoris locum, nolo negligere protestationis virtutem, quam viri sancti, ut mox dicam, amplexi sunt. Quoniam ergo in his commentarij multa & varia scripturi sumus de rebus grauissimis & maximis, in quibus interdum vel ob imperitiam, & iudicij imbecillitatem, uel ob insuperabilem difficultatem, aut alias causas, quas fert humana conditio, labi & hallucinari contingit: ingenue fateor atque protestor, me nusquam uoluisse discedere a fide catholica, quam Romana & Apostolica profitetur Ecclesia, cui diuinitus nunc constitutus præest Gregorius XIII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum volo, quam quod doctrinæ conuenit Romanæ Ecclesiæ: quod damnat ipsa, libenter damno; quod approbat, constantissime tenet, & sequor: hæreticos omnes abominor, hæreses cunctas detestor, nec quidquam est quod magis perhorrescam quam hæreses, aut hæreseos suspicionem, quam nusquam existimo patienter ferendam: quoniam, ut ait sapientissime Rufinus, Est quidem gloriosum Christi exemplo iniurias tolerare, unam tamen notam hæreseos qui serat vel dissimulet, non esse Christianum. Et beatus Hieronymus ad Pammachium epistola 61. ait: Nolo in suspicionem hæreseos quemquam esse patientem, ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius dissimulatio conscientia iudicatur, si taceat. hæc Hieronymus.

Protestatio auctoris Catholica.

D Sed in viam reuertor: Protestationis usus antiquissimus est & vsitatus cap. hæc est fides. 24. q. 1. ubi Beatus Hieronymus ait. Hæc est fides, Papa Beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus, in qua si minus perire, aut parum caute aliquid forte positum est; emendari cupimus a te, qui Petri fidem & sedem tenes. hæc tamen Hieronymus.

Protestationis usus antiquus & vsitatus.

E Protestatio autem, de qua hic differit auctor, quæ in rebus fidei fieri consuevit est professio siue confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid interius de fide sentiat protestans. ita Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 12. nu. 2. & aliorum quidem definitiones, tametsi diuersis verbis sint conceptæ, re tamen ipsa cum hac consentiunt. Positam finitionem confirmare videtur illud Pauli ad Rom. c. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: quoniam ad fidei veritatem & integritatem non modo est necessarium in corde firmiter credere, sed etiam oportet id exterius ostendere, quoties causa postulat, ut diximus copiose supra commentario 24. huius partis.

Quid sit protestatio.

b In primo casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Quoniam qui errat in his quæ scire debet explicite,

Protestatio generalis non excusat errantem in his quæ scire debet.

placite, animi malignitate & iniquitate peccare censetur, ideoque velut consumatus hereticus habendus est, cum non videatur velle captivare intellectum in obsequium fidei. ita Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. & Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta heret. punitio. cap. 11. & optima equidem ratione ita sentiunt: nam si huiusmodi protestationes excusarent, liberum esset cuique quas vellet hereses impune docere: & pauci unquam fuere heretici, qui huius protestationis velamine non fuerint conati suas hereses tegere, & prætenu pietatis ita defendere. Exempla vero quibus hic Eymericus utitur, appositissima sunt.

c Eodem modo si Grecus protestetur, ut prius.] Ita Barcinonensis impressus, & directorium Cardinalis de Gambara, bononiensis tamen & Sabellanus ita habent, Si Curatus protestetur. utraq; lectio servari potest. nam si Grecus protestetur se credere in genere quidquid S. Romana Ecclesia credit: item si curatus idem protestetur, quoniam curato ratione officij incumbit explicite scire, Spiritum sanctum procedere a patre & Filio; & postea negent, non excusabuntur. ceterum propter ea quæ sequuntur, Grecus legendum crederem.

d In secundo vero casu, quando scilicet protestans taliter negat illud, quod explicite credere non tenetur &c.] Hi excusantur per generalem protestationem. & hæc secunda assertio maxime locum habet in idiotis & rudioribus, quos excusari etiam ratione probabilis ignorantiae late ostendimus supra, commentario 22. quæst. 7. huius partis regula 4.

Hic tamen puto observandum, quod cum sæpe dubitetur. an aliquis etiam litteratus scire aliqua teneatur, cum sint quædam ad finem spectantia adeo difficilia & obscura, ut etiam doctos interdum lateant. plane si in eis labatur vir litteratus multum sibi proderit præcedens protestatio; quia ignorantia potius quam animi malitia lapsus censeri debet, ut optime scripsit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 11. de iusta heret. punitio. quem sequitur Simancas de cathol. instit. tit. 55. num. 9.

e Si autem negat coram iudice fidei.] Hæc est postrema assertio, Eum scilicet non iuvare protestatione, immo reddi hereticum pertinacem: qui non vult revocare errorem admonitus ab Episcopo vel inquisitore. idem docuit Eymericus part. 2. quæst. 32. num. 8.

Alfonsus tamen Castrus lib. 1. de iusta heretic. punitio. cap. 10. vers. ex his omnibus. tenuissimis quibusdam rationibus conatus est ostendere Inquisitoris monitioni non esse necessario semper parendum, neque eum esse hereticum pertinacem putandum, qui inquisitori admonenti non obediret.

Ceterum contraria sententia vera & communis est, quam profitetur Bartolus, (quem Alfonsus im merito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores. notabili 1. ff. de suspectis tuto. quem sequuntur Ioannes Anania, & Felynus in rub. de heret. Cardinalis in Clemēt. 1. de sum. Trinit. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. cap. 10. circa finē. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 3. vers. si ergo inquisitores. Nicolaus Arelatanus trac. de heretico.

A notabili 10. Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 19. & 20. Tabiēsis in Sum. verbo, hereticus. §. 25. num. 26. quod ipsum tenuit iterum Eymericus part. 2. quæst. 33. et dixi copiose in libris de pœnis hereticorum, ubi Bartolum ab impugnatione Alfonsi defendens in hunc modum intelligendū monui. Optime scripsit Bartolus posse tamquam hereticum pertinacem puniri eum, qui admonenti Inquisitori non obtemperat, quod non est perperam aut imprudenter accipiendum: sed tunc locum habet Bartoli sententia cum inquisitor monet ut iudex, hoc est, re maturè considerata, inspecta prius propositionum qualitate, habita cum Iuris peritis exquisita deliberatione: tunc enim ei pertinaciter resistere nemo potest sine manifesta hæresi: quod qua ratione contingat, regulæ sequentes facile indicabunt.

Sit prima: Quotiens quis incidit in heresim aperte damnatam (voco autem heresim aperte damnatam, quæ vel per expressam Ecclesiæ definitionem est damnata, ut, non esse purgatorium: aut ceterum contrarium aperte in sacra scriptura continetur, ut, Davidem non fuisse regem, & similia, aut alijs modis) & admonitus ab inquisitore ut revocet errorem & postquam ostensa est ei ab eodem inquisitore manifesta hæresis sine condemnatione? is tamen non vult Inquisitori parere, profecto tamquam hereticus pertinax potest condemnari: nam hoc casu legitime admonet, vera admonet, & iam definita & declarata admonet; & hoc modo potest videri locutus Bartolus.

Sit secunda regula: si quis heresim etiam non aperte damnatam asserat, & inquisitor ei, habita similiter (quod semper in hac tam gravi causa facere debet) matura consultatione cum Iuris peritis, evidenter (quatenus possibile est) ostendat, assertionem eam esse catholicæ fidei adversam, vel quia communi Theologorum opinioni adversatur, vel quia cum Ecclesiæ traditionibus pugnat, vel denique quoniam alijs modis in fide peccat, & ad heresim accedit, quos enumeravi part. 2. super quæst. 2. reus vero non vult ita monenti inquisitori obtemperare, neque errorem revocare; profecto censendus est hereticus pertinax. Ita Melchior Canus, & recte lib. 12. cap. 10. de locis theologicis circa finem: & ita etiam accipi potest Bartoli & ceterorum prefata sententia.

Sit tertia tandem regula: Si quis per imperitiam seu ignorantiam in heresim labatur, (quod rusticis & idiotis contingere sæpe solet) & is à perito inquisitore, Episcopo, seu alio, cui legitime admonitionis competit officium, admonitus, non vult parere, nisi sit omnino stupidus, & iudicij expertus, velut hereticus pertinax condemnari potest: nam in his quæ ad fidem spectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus Ecclesiasticis obtemperare: quia etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonso reprehenditur, cuius rationes velut leues libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam precitato loco Alfonsus commemorat, potuisset Bartoli sententiam tueri.

Hactenus explicui tres de potestate assertiones ab Eymerico allatas, ad quas multæ aliæ fortassis

Hereticus pertinax est, qui monenti Inquisitori iudicialiter non obtemperat.

Generalis protestatio cum tueretur, qui errat in his quæ explicite scire non obligatur.

Non iuvatur protestatione quilegitime admonitus non deponit errorem.

Inquisitorum monitionibus parendum.

Protestatio
contraria fa-
ctis non iu-
uat protesta-
tem.

tassis non difficulter reduci possent: ceterum ne quid in hac materia possit desiderari, nonnullae essent adiungendae, quas et perfecte cognoscere oportet, inter quas una est sequens, videlicet: Protestatio contra factis non iuvat, nec excusat protestantem, ut si quis verbi gratia protestetur in genere, se credere omnia quae credit Ecclesia, vel in particulari, dicat se credere Messiam iam venisse, aut cetera huiusmodi mysteria, ritu tamen Iudaeorum paschale agnum occidat & manducet, sabbatum colat, vel similia perpetret, non iuvabitur protestatione: quia per contrarium factum recedit protestans a protestatione, glossa singularis in c. tua nos. verbo, mulierem. de sponsal. gl. in c. cum M. de const. verbo, sine praedicio. gl. in c. olim causam. de censibus, verbo, protestatus. tradunt communiter interpretes in l. non solum. §. morte. ff. de operis novi nunciat. & in c. eum M. de constitu. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. nu. 9. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 55. num. 7. tenet Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. facit textus in c. existimat 11. q. 3. ibi: Nec arbitrandum est in die iudicii, illos tantum a Dei Filio esse denegandos, qui in martyrio Christum negauerunt, sed & illos omnes, quorum opere vel sermone Christus negatus negat, vel confessus confitetur. hac ibi. Plus enim est factis quam verbis Deum negare; ut docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea praesumitur eisque sentire: quae facit, cum ex factis colli-

A gatur voluntas. l. reprehendenda. C. de inst. & subtit. l. de quibus. ff. de legibus.

Rursus hic etiam erat adiungenda & illa, quae continet casum singularem, de quo in decisione Rotae 875. incip. Accusatus. in antiquis, tit. de haereticis. eum videlicet, qui conuicitur de haeresi, quam non vult confiteri, etiam si protestetur se credere, et tenere quod credit & tenet Ecclesia, nihilominus velut negatium & impenitentem tradendum esse curi seculari: sed de hoc Eymericus ex professo videtur tractare p. 3. in duodecimo modo processum fidei terminandi, ideo in eum locum hanc tractationem rejiciam.

f Tales enim haereticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est a fidei iudicibus indagandum.] Singularis est haec Eymerici admonitio, quam qui causam fidei tuentur, ne decipiatur, animaduertant oportet: est enim iam nunc usitatissimum inter haereticos, ut ad deludendos Inquisitores, & iusta eorum iudicia fugienda, facile protestentur, ut hoc velut clypeo muniti, pœnas evitent; quod fecisse Martinum Lutherum in eo opere, quod Leoni decimo Pontifici Maximo nuncupavit, certum est: quo tamen animo fuerit protestatus, paulo post insignis illius perfidia indicavit. quam ob rem huiusmodi protestationes haereticorum vulgares (cum eorum animi ab erroribus non liberentur) pertinaciam plane non excludent. Hanc vero Eymerici doctrinam hoc loco transcripsit & secutus est Albertinus dicto tract. de agnoscent. assertio. q. 29. nu. 14.

Haereticorum
vitata mali-
tia in prote-
stando dilige-
ter cauenda.

FINIS PRIMAE PARTIS.

In secundam partem Directorij Inquistorum Nicolai Eymerici
Præfatio & Argumentum.

DIRIGITI Nautæ, qui cunctas maris oras, portus, recessus, ingres-
sus, sinus, promontoria & usu cognita habent, & diligenter in
charta depincta secum gerunt, non modo tuta maris recepta-
cula, tranquillosque portus norunt, in quos se, cum fluctus
tempestate sæuiunt, tuto recipiant: sed singulas præterea explo-
ratas habent Syrtes & Breuia singula latentia sub aquis laxa & scopulos: &
dum nauigant, classium cursum ita moderantur & regunt, ut paulatim na-
uium proras temone flectentes securum iter arripiant: ne sine tempestate
quandoque infido scopulorum arenarum, & latentium saxorum obiectu,
conquassatis nauibus misere pereant. Hoc enim spectat in qualibet arte ad
peritum prudentemq; artificem ut non modo regulas eius perdiscenda tra-
dat, verum inepta, in consequentia, atque eidem arti aduersa rejiciat. Neque
medicus solam sanitatem tuetur, & quomodo sit tuenda, demonstrat; sed
idem morbos generaue morborum & naturam explicat, ut vitentur & fu-
giantur. Quæ cum nosset fidei defensor accerrimus Eymericus in hoc ope-
re, quod aduersus hæreticam prauitatem in fauorem fidei scribendum susce-
pit, primum securos & rectos fidei tramites ostendit; ea præcipue colligens,
quæ ad rectam & sinceram fidem tenendam videbantur necessario pertine-
re. Cæterum quia plurima nos à recto fidei cursu deijcere possunt, plurima
fidem violare, plurima sub specie veritatis quasi latentia tràquillo mari saxa
decipere & frangere; ideo peritorum artificum more in hac secunda parte
hæreticorum multorum fraudes recenset; plurimorum hæreses, & errores
commemorat, ut ab eis uelut ab scopulis & morbis (quia directum veræ Re-
ligionis iter, & vitæ spiritualis salutē impedire & tollere possent) caueamus.
Non tamen vniuersos omnium hæreticorum errores recensuit Eymericus,
quoniam id instituti sui ratio non postulabat, sed eos tantum, qui suo sæcu-
lo magis Rempub. Christianam perturbabant, quique in varijs iuris Ca-
nonici libris damnati erant: eos enim qui tunc vel ignorabantur, vel mini-
me credebantur, quales erant vetustiores hæreticorum errores, superuaca-
neum existimauit adducere: quamquam nec hos quidem omisit, dum ea re-
censuit iuris capita in quibus illi referebantur. Addidit præterea quicquid
ad cognoscendam hæreticam prauitatem conducit: libros multorum, unde
hæreses petantur, indicat, ut eorum lectio fugiatur, & comburantur. Tan-
dem quot, & quibus modis, aut vere, aut iuris præsumptione, hæresis vel hæ-
rescos suspicio contrahatur, edocet: ut fidei iudices, quoscunque reos & iu-
dicare, & eorum errores seu propositiones, & propositionum qualitatem
intelligere valeant; item alia, quæ longum esset recensere: series tamen ipsa
docendi qualia sint, demonstrat. Orditur autem a legibus Pontificijs aduer-
sus hæreticos editis, veluti à certissimis expugnandorum hæreticorum fun-
damentis. Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

INCIPIT SECVNDA PARS

DIRECTORII INQUISITORVM,

*Cum Comentarijs Francisci Pegne Sacre Theologie & iuris
vtriusque Doctoris.*

SECVNDA pars huius Directorij officij Inquisitoris est de hereticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus; & de fide suspectis, de hæresi diffamatis, de Valdenses, siue pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine Beati Francisci, seu penitentia fratribus, de sortilegis hereticis lib. de diuinatoribus, de blasphemis hereticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis fidem abnegantibus, de Iudeis & Saracenis, & ceteris infidelibus contra fidem, & Inquisitionis officium delinquentibus.

Verba Eym
rici.

† al. sortile-
gijs hereticā
tibus
† al. apostatā
tibus.
† al. in & con
tra.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE VOLV- MINE MAIORI.

*Stephanus Papa omnibus Epi-
scopis.*

*Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: et
infideli non est credendum in prejudicium alterius.*

C A P. I.

DUBIVS in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

C O M M E N T. I.

e. Dubius. vn-
de sumptum.

DUBIVS in fide.] Desumptum est ex epistola decretali 1. Sixti Pape I. ad omnes Christi fideles: vel ex epistola Iulij Pape I. cuius initium est: Decuerat uos. c. 11. refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Iuo par. 5. c. 257. itaque titulus huius capituli fortassis non Stephano, sed Iulio vel Sixto conuenit.

Integra clau-
sula cap. Du-
bius.

Integra periodus apud Sixtum ita habet: De cetero placuit, propter malorum hominum infestationes, ut in accusatione domini ministrorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium enucleatim perscrutetur: nam fides omnes actus hominis præcedere debet; quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est

A credendum, quia ueritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt; quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie uiuentes. idcirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. Hec Sixtus. Apud Iulium in dicta epist. c. 11. integra clausula habet ita: Placuit semper in accusatione clericorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum, qui ueritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt; quoniam tales & facile & indifferenter lacerant & criminantur recte et pie uiuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primo, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, & de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. hec Iulius. Raimundus Decretalium Pontificiarum collector, omittis ceteris, hoc solum fragmentum, quod interpretamur, in hunc locum transtulit.

De intellectu huius capituli præter doctores hic, agit Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. B. Antoninus 3. p. tit. 22. c. 5. §. 10. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 12. Albertinus tra. de agnos. asser. q. 3. nu. 6. & idem Albertinus copiosius in repetitione rubricæ de heret. lib. 6. q. 15. n. 26. et seq. Palacius Rubinus.

De intellectu
c. Dubius. q.
differunt erant.

buis in allegatione de hæresi. §. 5. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, c. 9. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 7. de iusta hereticorum punitione, & alij quos sciens omitto.

Melchior Canus præcitato loco de intellectu huius capitis desferens, inter cætera ait, primum hoc caput nõ eò forsan spectare, ut ex illius sententia homines hæretici iudicentur, sed eò potius, ut fidei indices intelligant, quosnam sint in causa fidei testes legitimos habituri. Absurdum enim esse, ut infideles de fide aduersus Christianos testificentur, siue infideles veritatis ignoracione aut dubitatione sint, seu multo etiam magis errore contrario. Atque hic etiam intellectus colligi posse videtur non obscure ex integris clausulis, quas paulo antea adduximus, in quibus institutum Pontificum esse videtur, agere non de fide aut infidelitate, quæ constituit hominem catholicum, aut contra hæreticum, sed de fide testium quasi vellent dicere eorum testimonium minime esse recipiendum aduersus domini ministros, quorum vita, conuersatio, probitas, & fides siue fidelitas, probata non esset. Hos enim Romani pontifices iure ac merito infideles esse dicunt, id est, indignos ut eorum testimonio fides habeatur: quod ex uita & moribus eorum facile colligitur.

De qua fide accipiendum sit cap. Dubius.

Ego vero quamquam videam, quod admissio huiusmodi intellectu, nihil fortassis absurdi inde consequatur, nihilominus tamen verius censeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, & sub titulo de hæreticis collocatum, accipiendum esse de dubitantibus in fide catholica, quæ constituit hominem catholicum & Christianum, non de fide humana, prout est virtus moralis, quæ constituit hominem veracem & fidelem in testimonijs reddendis.

Atque hoc verum esse existimo, quamuis in proprijs fontib. quos paulo antea indicauimus, de fide testium humana ageretur, cum non sit nouum eadẽ alicuius verba, in vno loco habere vnum sensum, inde vero ad alium locum translata, paucis vel de ptis, vel additis, vel mutatis, immo vero interdum integra manentia, alium atque alium sensum gignere, pro diuersitate locorum, aut rerum, aut personarum, quibus inseruntur, vel attribuuntur. argumeto l. ius ciuile. ff. de iust. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hereticis, nõ autem sub titulo de testibus, verius videtur, si dicatur, velle hic Romanum Pontificẽ definire, eos qui de fide catholica dubitant, hæreticos esse iudicandos. Lex enim vel canon in dubio intelligi debent, ut conueniant rubricæ vel titulo, sub quo ponitur. l. Imperator. vbi notat Bartolus, ff. de in diem addict. & idem vult Bartolus in l. fin. in principio, ff. de condict. indebiti. & Panormitanus in c. inter alia. circa finẽ extra de immunit. eccles. & Paulus de Castro in l. actione. C. de transact. Hinc dicit Baldus in l. vnica. C. ne liceat tertio promocare, quod quando textus est dubius, rubrica sub qua ponitur, probat qualiter sit intelligendus.

Præterea dico nõ esse a veritate alienum fateri hoc fragmentum in suis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum post illa verba, quæ paulo antea retulimus continenter, nullis interpositis, subsequitur ita: Erant enim

A quidam, qui peius videbantur esse ex nobis, sed non erant ex nobis; si vero fuissent ex nobis, mássissent utique nobiscum, & non conturbassent fratres, Exacuerunt enim (ut ait propheta) linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum. Quapropter hi respuendi sunt. si incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne Domino famulantes decipiant. hæc Sixtus. Quibus verbis illi aperte significantur, qui a suscepta catholica fide, & Christiana religione recesserant, ergo in proxime præcedentibus, eosdem videtur intellexisse cum dixit dubios in fide esse infideles, cum vna & eadem continua serie verborum vtens. de eisdem loqui proculdubio videatur.

B Iam regulariter qui fidem catholicam deserunt, & hæretici vel apostatæ fiunt, ideo deserere eam vtentur quia de bonitate & certitudine eius dubitant, et eam sibi eligunt disciplinam, quam putant esse meliorem. cap. hæresis. 24. q. 3. quare non est mirum, si dubij in fide, infideles & hæretici esse dicantur, ut paulo post clarius patefiet.

C His ita constitutis, ut ad rem proximius accedamus, obseruandum est primo, quod vbicunque aliquid credendum proponitur, semper firmitas exigitur & simplicitas, illa, ad excludendum titubationem, hæc, ad repellendum errorem requiritur, nam titubatio & error in credendis, fidei aduersantur. nec desunt ad hoc probandum testimonia. Athanasius in regula fidei, post enumeratos & explicatos fidei articulos subdit dicens: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. Item in ca. 2. de su. & Trini. de fide catho. lib. 6. post definitum articulum de processione Spiritus sancti, additur ita. Hoc professus est hactenus, prædicauit, & docuit hoc firmiter tenet & prædicat, profitemur & docet sacrosancta Romana Ecclesia. Item in Clemente 1. de sum. trinit. & fide catho. antequam multæ catholicæ veritates definiantur, scribitur in hunc modum. Fidei catholicæ fundamento firmiter inhaerentes. Et sanctus Bernardus ad hæc respiciens dicebat; Fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est. Sanctus item Hieronymus scribens in illud Habacuc, cap. 2. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semet ipso, ait ita: Si autem dubitauerit fides tua, & putauerit non venire quod spondeo, habebis prograndi pœna, quod meæ animæ displicebis. Iustus autem, qui credit verbis meis, & de his nõ ambigit quæ polliceor, habebit præmium vitam æternam hæc Hieronymus: Multa his similia adduci possent in eandem sententiam, quæ consulto omitto.

D Hæc uero ideo commemorauimus ut intelligatur, Dubitationem uellut ex diametro pugnare cum fide, et propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicaturi sumus, non esse fidelem, sed hæreticum.

E Præterea illud quoque præmittendum est, sine quo vix hæc tractatio perfecte intelligi potest, videlicet, ad heresim constituendam, necessariam esse scientiam vel notitiam contrariæ veritatis: non enim sufficit quod Christianus erret in fide, ad hoc ut sit hæreticus, nisi etiam sciat id quod approbat contrarium esse catholicæ veritati. Nam cum hæresis sit

Ad hæresim constituendam necessaria est scientia contrariæ veritatis.

Dubitatio de credendis cum fide pugnat.

1. Ioan. 2.

Psal. 138.

Firmitas exigitur in credendo, item simplicitas

F electio

electio eius doctrine, quam quis putat meliorum, cap. hæresis. 24. quæst. 3. nemo ignoret, quæ eligit, ut lib. 1. Rhetoric. c. 19. auctor est Aristoteles: (est enim electio operatio voluntatis, quæ ex consilio provenit.) fit ut ea, quæ eligimus, deliberatio antecedit; id quod sine notitia & scientia eius rei, quæ eligimus, contingere non potest. Quare ut firmiter aliquid amplecti dicamur, notitiam eius prius habere debemus; inde fit ut vere & proprie is hæreticus dici non possit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium profitetur. Erit autem tunc hæreticus, cum sciens, vel sufficienter admonitus illud esse catholicum dogma, deliberate, sciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud sanctum Thomam. 2. 2. q. 11. arti. 2. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 13. Silvester verbo hæresis, q. 2. versi. Quinto, ut quis errorem. Simancas de catho. insti. tit. 3. 1. de hæreticis. num. 10. & alij communiter.

Credibilium alia esse genera.

Directe ad fidem quæ dicantur pertinere.

Indirecte quæ spectant ad fidem.

Credibilia tertii generis quæ sunt.

Subreptitia tentatione dubitans de credibilibus, non est hæreticus.

Ad hæc prenotandum est etiam id, quod multis locis docet sanctus Thomas 2. 2. quæstio. 2. cum de credibilibus agit. quem refert & sequitur Eymericus par. 1. quæstio. 7. & 12. videlicet, eorum, quæ ad fidem pertinent, tria esse genera: quædam enim sunt quæ ad fidem pertinent directe, qualia sunt ea, quæ nobis sunt principaliter diuinitus proposita ad credendum: ut Deum esse trinum & unum, filium Dei esse incarnatum, & alia quæ sunt totius Christianæ fidei principia & prima fundamenta, ut sunt articuli fidei, quia quolibet fidei explicite credi debent, sicut ostensum est supra par. 1. quæst. 3. de fide explicite habenda.

Rursus sunt alia credibilia, quæ indirecte ad fidem spectant, quia non proponunt principaliter ad credendum sicut superiora: ad eorum tamen negationem sequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum. talia sunt illa alia ab articulis fidei quæ in sacris litteris continentur: ut quod Abraham duos habuerit filios: quod David fuerit rex: quod Ioseph fuerit sponsus Mariæ: quod Simon Cyrenæus fuerit angariatus ad portandum Crucem Domini & similia.

Sunt postremo alia credibilia, quæ expresse in sacris litteris non ponuntur: sunt tamen ex illis per Ecclesiā deducta & definita, tamquam de fide credenda, ut quod Spiritus sanctus procedat a patre et filio tanquam ab uno principio & unica spiratione, c. fidei. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quod Dominus noster cum Apostolis habuit aliqua in comuni, ut in extrauag. cum inter nonnullos titu. de verb. signific. Quod exercere usuram sit peccatum. Clement. 1. de usuris. §. sane si quis. & alia huiusmodi multa, quæ longum esset recensere.

His velut fundamentis futuræ doctrinæ premis, distinguenda sunt varia dubitationum genera, & secundum unumquodque respondebitur ad principale dictū huius capituli, quomodo scilicet dubius in fide, sit infidelis & hæreticus.

Multis ergo modis contingere potest, aliquem dubitare de credibilibus, ut ait Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 28. art. 1. Primo subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio

A circa credibilia, ut de perpetua sancta Maria Dei genetricis virginitate, Christi Domini morte, & similibus, qua cogitatione subitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri potuerit, aut his similia.

Et de hoc dubitationis genere sit hæc prima conclusio: Dubitatio circa credibilia, proveniens ex subitanea subreptitia tentatione, nec hæreticum facit, nec sapit hæresim; quia frequenter contra voluntatem accidit, immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis, aut alijs pravis cogitationib. Hanc conclusionem tenent hic Ioannes Andr. Ioannes Anania, Felinus, Panormitanus, Socinus, & alij communiter, interpretantes hunc textum. Et omnes illi, quos paulo antea nominauimus in §. de intellectu huius capituli. ad quod facit cap. sed pensandum, distinct. 6. & melius c. inter hæc sciendum, de penit. distinct. 2. Quare licet plerumque praua cogitatione animus pulsetur, non peccat si remittitur: nam immunda & praua cogitatio mentem nequaquam inquinat, cum eam quatit & pulsat, sed tunc cum eam sibi consentientem subiungat. De hoc tentationis genere dicebant sanctus Paulus 1. ad Corinth. c. 10. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangitur etiam nolentes: quia, ut nonnunquam & illicita ad animum veniunt, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero demoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit.

Ac de huiusmodi subitis tentationibus, quæ animū interdum pulsan, vere dicitur illud vulgatum, de quo doctores hic, videlicet, Primos motus non esse in hominum potestate.

Caterum tamen si in superandis huiusmodi tentationibus interdum meritum acquiratur, non tamen propterea locus dandus est, ut adueniant, & animum quatiant: quoniam securius fugiendo, & euitando, quam resistendo superantur: sicut contingere solet in carnis illecebris, qua fugiendo potius, quam resistendo vincuntur, ut vere docet sanctus Thomas 2. 2. q. 35. ar. 1. ad 4. argumentum, nam fieri posset quandoque ut mens, humana fragilitate, & Demonis suggestionem vita succumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Postremo, qui huiusmodi tentationibus circa credibilia, quatuntur, quamuis rationibus humanis pensatis & consideratis quædam illis primo obutu velut impossibilia per tentationem obijciantur, statim & continenter recurrere debent ad diuinam omnipotentiam, & dicere cum Angelo Luca cap. 1. quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Item alia diuinæ maiestatis opera considerare, quæ sic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quam in desperationem & incredulitatem rapiant. Item statim captiuabunt intellectum in obsequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & tenet sancta Romana Ecclesia. atque ita Deo fauente cessabit feliciter tentatio.

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

prima conclusio.

Remedii m ad superandas tentationes subreptitias circa credibilia.

lia propter veritatis elucidationem, seu declarationem, ut in dicta summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. ait Augustinus de Ancona. Atque hoc modo dubitant catholici doctores, praesertim theologi, de omnibus fere catholice religionis veritatibus, & fidei articulis, ut rationibus hinc & inde propositis, veritas magis elucescat.

Secunda conclusio de dubitantibus in rebus credendis, ut veritas elucescat.

De quo genere dubitationis sit hec secunda conclusio: Qui per modum dubitationis procedit ad declarandas fidei veritates, supposito & stabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quod veritates illae & fidei dogmata, seu scriptura sacra verissime & certissima sint, non est haereticus, nec peccat; immo vero meretur, & magna laude dignus est. Hec conclusio certissima est, & verissima: quia catholici doctores tametsi per modum dubitationis proponant, verbi gratia, An Deus sit unus, An sit trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarnatus, & alia huiusmodi prope infinita, id non faciunt, propterea quod de veritatibus illis reuera dubitet; sed ut veritas earum propositis contrariis & solutis dilucidius appareat, & clarius elucescat. Ita enim fit ut fideles in fide sepe magis roborentur, & infideles conuertantur, solutis & amotis argumentis & difficultatibus, quae ipsos deceptos contra fidei veritatem, detinebant; cum inde intelligant argumenta, quae contra fidem fiunt, solubilia esse ut ait concilium Lateranense sub Leone X. sessio. 8. decreto quodam incip. Apostolici regiminis. §. insuper omnibus. & sanctus Thomas p. 1. q. 1. art. 7.

Dixi autem in conclusione: Supposito & stabilito tamquam certo, & indubitato fundamento, quod veritates illae, & fidei dogmata, seu scriptura sancta verissime & certissima sint; quoniam multum refert intelligere circa haec quid, aut quomodo quisque dubitet. Sunt enim qui de veritatibus, dogmatibus fidei seu scripturis sacris dubitant, & hoc dubitationis genus prorsus est interdictum; dum de veritate eorum, quae catholica fides credenda proponit, dubitare non liceat absque nota haerese, ut clarius ex dicendis adhuc apparebit. Sunt rursus alij, de quibus loquitur haec conclusio, qui etsi plenam fidem credibilibus adhibeant, credantque vera esse, & omni prorsus falsitate carentia; quid tamen per scripturae uerba significetur, & qualiter dogmata sint intelligenda, dubitant: quod absque haerese aut cuiuslibet alterius criminis nota fieri potest. Unde sanctus Ambrosius lib. 4. super Lucam loquens de filio Dei ait ita: Nam etsi non licet mihi scire quemadmodum natus sit: non licet tamen nescire, quod natus sit. Seriem generationis ignoro. sed auctoritatem generationis agnosco. haec Ambrosius. Exemplis res fiet manifesta. Primo dubitationis genere videtur hesitasse Nicodemus Joannis. c. 3. de verbis Christi dicentis: Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. quibus prolatis Nicodemus dubitavit, an illa possent fieri uera, unde dixit. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Numquid potest in ventrem matris suae iterum introire & renasci? Similiter dubitauerunt discipuli quidam Christi, ut habetur Ioan. cap. 9. nam cum dixisset Dominus Iesus. Panis quem ego dabo, ca-

Duplex modus dubitandi de rebus fidei.

A ro mea est pro mundi uita. dicebant: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? dubitant, quia non credebant verbis Christi, & ita dubij & infideles recesserunt.

Iam secundo genere dubitandi dubitavit Maria virgo intacta, quae cum ab Archangelo audiisset, Luc. c. 1. Filium Dei ab illa in utero concipiendum, dixit: Quomodo fiet istud; quoniam virum non cognosco? non diffidit verbis diuini nuntij: certa enim erat illa posse Deum, sed uerbis firmiter credens, & dogma fidei de incarnatione filij Dei ad redimendum genus humanum, certum & firmum esse supponens; de modo edoceri cupit. itaque non de re ipsa, sed de modo piam proposuit dubitationem. Quare Theophylactus in eum locum ita scribit: Non quasi discredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi istud? Sed ut prudens & intelligens, ut discat, modo inquit. Non enim prius quiddam tale factum est, neque posthac fiet. Ideo & ignoscit ei angelus, & non condemnat, ut Zachariam, sed magis modum docet. Nam Zacharias merito condemnatur: habuit enim exempla multa; quando quidem & multae steriles pepererunt: Virgini autem nullum exemplum erat. haec Theophylactus. Idem prorsus sentit sanctus Bernardus homilia. 4. super Euangelium. Missus, est dicens: Non dubitat de facto, sed modo requirit & ordinem. Nec enim quaerit, an fiet istud? sed quomodo? haec Bernardus. Hoc itaque modo sancti & catholici doctores sacris litteris plenissimam fidem adhibentes, de earum intelligentia dubitant; eadem ratione theologi scolastici infinitas prope quaestiones proponunt de reb. fere omnibus ad fidem spectantibus, non tamen dubitant de re seu de dogmate catholico: sed de modo & intelligentia, in quo nec haeretici sunt, nec de haeresi suspecti, sed merentur, & egregiam laudem consequuntur.

Obseruandum tamen est, quod in interpretandis & declarandis dogmatibus fidei & scripturis diuinis tunc grauissime peccarent, aut etiam haeretici essent iudicandi doctores: aut de haeresi suspecti, cum eas non interpretarentur iuxta mentem sanctorum Patrum, & sensum & usum sanctae Romanae Ecclesiae. Quare in concilio Lateranense sub Leone X. sessio. 11. decreto quodam incipiente. Superne maiestatis perfidio. qualiter praedicatores & expositores interpretari debent sacram scripturam cauetur his verbis: Mandantes omnibus, qui hoc onus sustinent quinque in futurum sustinebunt ut Evangelicam veritatem & sanctam scripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem† doctorum, quos Ecclesia vel usus diuturnus approbavit, legendoque haecenus recepit, & in posterum recipiet, praedicent, & explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adiciant: sed illis semper insistant, quae ab ipsius sacrae scripturae uerbis, & praefactorum doctorum interpretationibus, rite & sancte intellectis, non discordant. haecenus ibi.

Qui ergo in exponendis sacris litteris haec non seruat, non interpretantur eas, ut Spiritus sanctus ef-

Quid obseruandum in exponendis sacris litteris.

† forte, explanationem.

flagitat, & ob id merito de eo dici potest quod scribit S. Hieronymus super epistola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, hereses, & refertur in c. heresis. 24. q. in hæc verba. Quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quā sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est: licet de Ecclesia non recesserit: tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quæ peiora sunt. hæc Hieronymus. Sed hunc locum de exponenda scriptura sacra iuxta sanctorum patrum sententiam, et receptum Ecclesiæ Romanæ consensum, luculenter tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto sanctum Thomam. par. 1. q. 68. ar. 1. & 2. 2. q. 11. art. 2. ubi docet qualiter dicatur exponi scriptura sacra aliter quam Spiritus sanctus efflagitat.

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhesionem non facit hæreticum.

Tertio modo contingit dubitare de credibilibus imperfecta adhesionem, ut ait idem Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccatores imperfecte credunt, eo ipso quod non viuunt secundum illa, quæ credunt. nam si perfecte adhererent his, quæ credunt, sic viuerent quasi post modicum transitori de hoc mundo non quasi in æternum mansuri.

Tertia conclusio.

De hoc ergo sit tertia conclusio: Hic modus dubitandi non constituit hominem hæreticum, sed potius malum Christianum. Quamobrem optime Zanchinus sentit tract. de hæret. cap. 35. dum ait. inquisitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quod publice fœneretur, aut adulteretur, aut alia huiusmodi peccata committat, quæ ab heresi sunt remota, nisi orta esset aliunde suspicio contra eum: cum inquisitori solum sint ea commissa, quæ tangunt hæresim siue fidem. c. accusatus. de hære. lib. 6. §. sane. §. de quæstionibus.

Inquisitor quando possit procedere contra peccatores.

At si peccatores huiusmodi consortium fidelium euitarent, nunquam assumerent penitentiam: numquam audirent diuina officia: numquam ecclesiastica reciperent sacramenta: vel aliqua Ecclesiæ mandata suo tempore non obseruarent: non ieiunarent debito tempore absque legitimo impedimento; non abstinerent ab usu carnum sicut præcipit Ecclesiæ, aut alias his similia negligerent, aut facerent, cum ex his indicijis suspicio heresis oriatur maior vel minor pro qualitate peccantis, & aliarum circumstantiarum: tunc inquisitor posset procedere contra tales c. excommunicamus. el. 1. §. ad iudicium, de hæretic. c. inter sollicitudines. de purgatione canon. & tradit Zanchinus præcitato loco. & dixi plene par. 3. titu. de signis & indicijis quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.

Peccata sunt causa hæresum.

Illud præterea admonebo, diligenter peccata esse præcauenda, cum præter alia mala, quæ inducunt, causa etiam sint unde hereses oriantur, ut ostendi lib. 1. cap. 2. de causis hæreticæ prauitatis; & docet Anselmus explicans illud Pauli ad Ephesios, cap. 5. Ut non circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum. ubi ait ita: In nequitia hominum. dixit, quia hæresis non est nisi in anima subdita peccatis: quia peccata commissa sunt causa, ut Deus permittat eos errare in barathrum hæresis. Hæc Anselmus

Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri hereses, quadam tamen sunt peculiariora vitia, a quibus speciali quadam ratione oriri solent; hæc sunt philantia, id est, amor: sui inanis gloria: Auaritia: Concupiscentia carnis: Superbia: Ambitio, & Inuidia, ut copiose prosecuti sumus lib. 1. de causis unde hereses oriuntur, & de remedijs, quibus vel oriri impediuntur, vel iam orta extirpantur. Unde constabit quod eum quis pro heresi vel heresis suspicione, aut aptus est, aut in eum inquiratur, iudicium est rem ita se posse habere, si innotuerit eum aut his, aut aliquo ex istis peccatis inquirari.

Hæreses ex quibus potissimum peccatis oriuntur.

Quarto modo potest contingere aliquem dubitare circa credibilia, scientem & volentem, nec dubitationi resistentem, & animo deliberato, ita ut non magis applicet mentem ad utilitatem catholicam, quam ad errorem contrarium, sed medius inter utramque partem nutat, & incertus fertur, nec curat quid potissimum sequatur, paratus nunc hæc, nunc illam sequi aut eligere partem, parum sua interesse dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, verum uestit: ut verbi gratia an in venerabili Eucharistiæ sacramento sit vere & realiter corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi nec ne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: uel an Romanus Pontifex sit verus Christi vicarius & Petri successor, & caput Ecclesiæ militantis, aut non sit, aut his similia.

Quartus modus dubitandi circa credibilia

Et de hoc sit, hæc quarta conclusio: qui prædicto modo deliberatè dubitat de catholica veritate, sciens catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere, hæreticus censendus est. Hæc conclusio patet ex supradictis in §. His ita constitutis. ubi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo nutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem fluctatur, cum firmiter non credat, dubius in fide est, infidelis est, & hæreticus. & hæc videtur esse expressa sententia sancti Thomæ. 2. 2. q. 10. art. 7. ubi ait ita: Si quis enim disputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens: proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis. hæc Thomas. hoc ipsum expresse profitetur Guido Carmelita in summa de heresi. tit. de heresibus Petri Joannis, cap. 3. versi. contra hanc fictionem argumentor. & Ioannes de Friburgo in summa Confensorum lib. 1. tit. 5. de heret. quæst. 17. Idem velle videtur Joannes Annania, Panormitanus, Socinus, & alij in hoc cap. dum summam eius colligunt ita: Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei.

Quarta conclusio.

Præterea qui paratus est inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit eligere non captiuat intellectum in obsequium fidei Christi, cum tamen necessario et firmiter adherere catholice veritati debeamus, ut catholici & fideles simus & dicamur; nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam sequamur in causa fidei, sed traditæ diuinitus sequi, & retinere: proinde quisquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata eligit, aut eligere fluctuans & nutans paratus est; merito hæreticus est, cum sic dubitans non videatur omnino

omnino fidei, & doctrine Ecclesia adhereret & eā supponere tanquam infallibilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de prescriptionibus aduersus hereticos scribit ita: Hæresum opera sunt adulteræ doctrinæ, & hæreses dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituēdas, siue ad suscipiendas eas utitur: ideo Apostolus & sibi damnatum dixit hereticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis vero nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio induxerit, Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quiquā ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerūt, sed acceptā à Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerunt. Itaque etiam si Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur nobis hæc Tertullianus.

Iam de certitudine fidei, quantum attinet ad hanc disputationem, luculenter agit sanctus Thom. 2.2.q.4.art.8. & de verit. q.14. art.1.

Apposui in conclusione uerba illa: Sciens catholicam esse veritatem; & ita Ecclesiam tenere: quoniam ut patet ex supradictis in §. Præterea illud. ad hæresim constituendam necessaria est scientia contrariæ veritatis. Ac de his fortassis dubitantibus, accipienda est sententia huius capituli, nam et verba consentire videntur, nec discrepant interpretes; & ita tenere videtur auctor Repertorij Inquisitorum verbo hereticus. §. item est.

Cum itaque huiusmodi dubij in fide in sacro Inquisitionis tribunali indicantur, si postquam intellexerint fidei iudices, tales cum scirent catholicas veritates prædicto modo dubitasse, inde uero omiſsa dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi sunt ad Ecclesiæ gremium: abiurare tamen prius debent ut hæretici formales & veri. Si autem tales erant, ut probabiliter presumantur quod non vere & perfecte sciebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, ut verbi gratia quia simplices erant, quales sunt circa credibilia multi laici & rustici homines, aut quia in terris hæreticorum morati sunt, ubi raro catholica dogmata prædicantur, immo uero potius negantur, aut reuocantur in dubium. aut alijs modis ut quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulis fidei, qui in Ecclesia Dei solent solennizari: tunc arbitrio iudicantis, ut suspecti de heresi, non ut formaliter hæretici poterunt abiurare.

Nec obstat si dicatur, huiusmodi dubitantē non debere iudicari hæreticum, ex eo quod non videtur pertinax, cum tenaciter non adhæreat doctrinæ contrariæ catholice veritati; quoniam respondetur, satis eum dici posse pertinacem, quia cum sciat catholicam ueritatem, deliberatē de ea dubitat, nec doctrinam Ecclesiæ firmiter & affirmative supponit esse infallibilem & certam, nec potest negari illum quo tempore voluntarie huiusmodi dubitationi hæreticæ assistit, pertinacem fore iudicandum, cum pertinax is dicatur, qui persistit in errore, quem sub reatu culpæ deferere tenetur, cum nec is solum dicatur pertinax, qui falsum asserit, ut ait Alfonsus lib. 1. de iusta hæreticorum punitione, cap.9. Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat,

A tametsi paruo tempore in tali voluntaria dubitatione permanserit, quoniam ut prudenter & doctè scribit Melchior Canus lib. 12. cap.9. de locis theologicis, & Bursatus consi. 38. incipiente. Superfacto. lib. 1. pertinacia, quæ heresim facit, non est temporis diuturnitate estimanda. Nam si constaret aliquam una solum hora, aut minus, tenuisse Deum non esse trinum, is plane hereticus ab Ecclesia iudicaretur.

Quod uero is dicatur hereticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obscure etiam colligi posse videtur ex Concilio Viennensi, quod refertur in Clement. 1. de summa Trini. & fide catho. §. porro. ubi reprobat, & heretica indicatur doctrina omnis, quæ asserit aut in dubium vertit quod substantia animæ rationalis seu intellectiue, uere & per se humani corporis non sit forma, in hæc uerba: Porro doctrinam omnem seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectiua uere ac per se humani corporis nō sit forma, velut erroneam, ac ueritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro appobante concilio, reprobamus. hæc ibi. & notat glossa ibidem in verbo, Dubium. ubi citat cap. Dubius. de hæret. quod interpretatur.

C Ille autem non esset iudicandus hæreticus, qui ita dubitaret, ut magis ad ueritatem fidei quam ad oppositam partem declinaret, si ex infirmitate quadam dubitaret, sicut contingit in primis motibus, et in illis, qui natura hoc habent, ut sint in qualibet re ancipites, & dubij, assiduis conscientie scrupulis urgentur, ut ait Alfonsus Castus, lib. 1. cap.7. de iusta hæreticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in 1. conclusione.

Quinto modo potest aliquis dubitare circa credibilia non modo scienter & voluntarie, sed quod etiam grauius est, magis inclinando in dogma et doctrinam catholicæ fidei contrarium, & ei tenaciter adhærendo, quam in catholicam ueritatem.

D De quo sit quinta conclusio: Qui prædicto modo dubitat, uere & proprie hæreticus censendus est: nā in hoc nihil deest eorum, quæ ad heresim, & hominem hæreticum constituendum exiguntur, & hanc conclusionem tenent omnes præcitati supra in §. De intellectu huius capituli. item glossa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide, & alij, quos omitto consulto.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Christiana; de quo sit sexta conclusio: Qui de tota religione Christiana dubitat, hæreticus est, infidelis, pertinax & incorrigibilis: quia nō est paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat ueram: cum nullus nisi per ueritatem corrigi uelit. ita scribit Palacios Rubius in allegatione de heresi, §. 5. Sed uerius uidetur hos non modo hereticos, sed etiam apostatas, & esse dici posse, cum per talem dubitationem de ueritate totius Christianæ religionis, a tota Christiana religione recesserint: quod est apostatarum propriū, ut docet Eymericus infra q.49. & aliquos ibidem citauimus.

Septimo modo potest aliquis dubitare circa o & delibe-

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Hæreticus est qui scienter in dubium uertit catholicas ueritates.

Hæreticus est qui dubitando magis inclinatur in doctrinam fidei contrariam. Quinta conclusio.

Sexta conclusio. Dubitans de tota Christiana religione hæreticus est.

Dubius in fide qualiter abiurabit.

pertinax quis dicatur.

pertinax dicitur etiam ille qui de ueritate catholica dubitat.

Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus est. Septima conclusio.

deliberato animo, non de tota Christiana religione, sed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de Christi diuinitate, de sacramento Eucharistiæ, aut alio huiusmodi, de quo sit hæc septima conclusio; Is etiam, qui de vno tantum articulo fidei, prædicto modo dubitat, hæreticus est censendus, & velut talis puniendus: Et ratio est, quoniam discredens vnum articulum fidei, non habet fidem formatam nec informem, vt late & singulariter docet sanctus Thomas. 2. 2. q. 3. ar. 3. & Guido Carmelita in summa de hæresibus in principio, c. 9. Palacius Rubius in allegatione de hæresi, §. 3. & alij, quos prudens omitto.

Intellectus l. 2. C. de hære.

Et hanc sententiam probat textus secundum verum intellectum acceptus in l. 2. C. de hæreticis in hæc verba: Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus succumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio catholica religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. hæc ibi. Quoniam hic non agitur de leui probatione, vt quidam putant, sed quasi respondens Imperator tacita obiectioni, qua quis posset inquirere, an qui paulum ab orthodoxa fide declinat, sit censendus hæreticus, ait, eos hæreticorum vocabulo contineri, qui vel leui argumento, id est, vel paulum, vel minimum, vel in vno tantum articulo a fide catholica deuiant. hanc interpretationem colligo ex Photio Patriarcha in nouo canone, titu. 12. cap. 2. vbi præfata legis verba vertit ita: Hæreticus est, & legibus, quæ aduersus hæreticos latae sunt, subiicitur, qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat hæc ibi.

Hunc vero intellectum ad prædictam l. 2. C. de hæreticis non obscure, probat lex Federici Imperatoris, cuius initium est, in consuetudinem. §. 4. vbi agens de coercendis hæreticis per iudices Ecclesiasticos ait Ita. Per quos si inuenti fuerint a fide Catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta constantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnato mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant. hæc ibi. Quare is plane hæreticus est censendus, qui in vno solo articulo fidei errat, aut de eo prædicto modo dubius est.

Dubitantes de credibilibus spectantibus directe ad fidem hæretici sunt. Octaua conclusio.

Potest item octauo aliquis dubitare, eo modo quo dictum est, de illis credibilibus, quæ directe ad fidem spectare diximus paulo antea in §. Ad hæc prænotandum est.

De quo sit octaua conclusio: si qui rationis capax deliberate & scienter dubitauerit de his, quæ principaliter & directe pertinent ad fidem catholicam, quales sunt fidei articuli, non excusatur ab hæresi, nec ab hæreticorum pœnis. Hæc conclusio videtur esse expressa sententia sancti Thomæ quodlibet. 3. quæst. 4. art. 10. vbi dicit in hæc verba: in his vero, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri: in talibus enim ignorantia non excusat; alioquin immunes a peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arrii & Ne-

A storij, & aliorum hæresiarcharum; nec potest excusatione habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequantur. In rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus, quinimo vt Augustinus dicit in libr. 3. de doctrina Christiana, consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. hactenus Thomas. Quæ sententia apertius etiam constat vera esse ex illis, quæ diximus supra par. 1. super quæst. 7. in prima regula.

B Item nono potest aliquis dubitare de credibilibus indirecte & secundo ad fidem pertinentibus quæ explicite credenda omnibus non proponuntur: de quibus diximus supra in §. Rursus sunt alia.

C De quo dubitationis genere sit nona conclusio: Absque hæresi & peccati periculo potest quis dubitare de huiusmodi credibilibus, & tenere contrarium eius, quod expresse continetur in sacris litteris, donec admonitus sit legitime. Ratio huius conclusionis in promptu est: quia cum huiusmodi credibilia non teneatur quis explicite credere, sed solū implicite, & in animi præparatione, vt scilicet paratus sit credere quicquid in diuina scriptura continetur; tunc sub peccati & hæresi reatu explicite credere ea tenetur, quando ei constiterit in doctrina fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contrariam tenet, contineri. Quamdiu vero id sibi non constiterit, cum credere ea explicite non teneatur, potest sine periculo contrariam catholicæ veritati opinionem tenere, & sequi, dummodo pertinacia absit, hæc est sententia eiusdem sancti Thomæ par. 1. q. 32. art. 4. & Turrecrematæ in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. ca. 17. & EymERICI supra par. 1. q. 7. & 12. & alijs plerisque locis.

D Jam ad hæc credibilia secundi generis magis vel minus explicite credenda quis teneatur, ex qualitate personarum & status earum pensandum est: nam qui alios erudire debent & instruere in credendis, ad plura huiusmodi credenda obligantur, & ideo plura etiam explicite credere presumuntur, sicut ex sententia sancti Thomæ luculenter ostendit EymERICUS supra par. 1. q. 12.

E Item decimo contingere potest dubitatio circa credibilia tertij generis, de quibus diximus in §. Sunt postremo alia, de quibus sit decima conclusio: Si quis de credibilibus tertij generis, illis videlicet, quæ per Ecclesiam sunt definita dubitet, sicut dictum est, non censetur hæreticus, quando ea scire verisimiliter non presumitur, & antequam legitime sit admonitus: si vero post legitimam admonitionem in dubitatione persistat, hæreticus putandus est; cum nolit stare definitis & determinatis per Ecclesiam. Neque enim in dubium sunt reuocanda, quæ semel pro fide, communionem, & veritate catholica atque Apostolica, Ecclesia Romana definiuit, vt ait Gelasius Papa. 1. epistola quadam ad episcopos Dardaniæ, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. & docet

Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint hæretici. Nona conclusio.

Dubitantes de credibilibus per ecclesiam definitis, an & quædo sint hæretici.

Decima conclusio.

docet sanctus Thomas in summa par. 1. quæst. 32. art. 4. de quo diximus plura supra par. 1. in l. nemo clericus, de sum. trinit. & fide catho. Hæc uero credibilia tertii generis non omnes æque explicite scire tenentur, sed gradus & status hominum diuersorum, pro varietate officiorum & munerum sunt considerandi. sicut luculenter docet Eymericus supra par. 1. quæst. 12.

Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis per Ecclesiam, non sunt hæretici.

Undecimo & postremo contingit dubitare de quibusdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum sunt per Ecclesiam definita, ut uerbi gratia. An statim post mortem Domini nostri Iesu Christi legalia cessauerint, nec ne, de qua difficultate plene sanctus Thomas 1. 2. q. 103. & doctores Scolasticis lib. 4. sentent. dist. 3. & solus lib. 2. de iustitia & iure q. 5. artic. 4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa possit dispensare super matrimonio rato per verba de præsentis, nondum tamen per carnalem copulam consummato, & de multis huiusmodi questionibus, quæ frequenter inter doctores catholicos solent disputari, quibusdam unam contradictionis partem, alijs alteram tuentibus.

Undecima conclusio.

Et in hoc sit undecima conclusio: De rebus huiusmodi ad fidem spectantibus absque periculo hæresis potest quisque dubitare, utra pars uerior sit, & sequi, quam uoluerit, dum tamen paratus sit tenere quod Ecclesia definerit, si contingat aliquando fieri declarationem; nam si post factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Hanc conclusionem tenet sanctus Thomas par. 1. q. 32. art. 4. & 2. 2. quæst. 11. art. 2. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 17. Innocentius, & communiter doctores in cap. ne inuitaris. extra de constit. Et nominatim Ioan. And. in c. cum Christus. de heret. Et ratio potissima huius conclusionis est, quia qui de propositis rebus dubitant, non habent electionem contra dicentem doctrinam ipsius Ecclesiæ. ita sanctus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Unde optime Caietanus apud eundem Thomam par. 1. q. 32. art. 4. notat, quod quando deest determinatio Ecclesiæ, non uocatur manifestum consequi aliquid contrarium fidei ex aliqua positione, ex eo quod multi doctores credunt uno modo, alij uero aliter. Quare dubitantes de his, siue ueritati contrarium opinantes, non solum ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur: nam quisque iuxta gradum suum, ueriores partes sequi se arbitrat, salua semper Ecclesiæ reuerentia.

In eligendis opinionibus dubiis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obseruandum.

Ceterum circa hanc conclusionem id omnino obseruandum mihi uidetur, quod docet Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. uidelicet, non uideri omnino immunes esse a peccato, qui in materijs fidem tangentibus, non sequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum et celebrium. Cum ergo de huiusmodi rebus dubitare contingit propter diuersas diuersorum sententias, illorum regulariter amplectenda opinio est, qui sanctorum Patrum doctrinis soliti sunt adherere. Item multorum potius quam paucorum, aut unius est tenenda sententia. Item eorum, qui fortioribus, aut validioribus rationibus nituntur. nec facile in his rebus est præstandus assensus alteri contradi-

ctionis parti, sed remature considerata procedere oportet.

Quomodo autem excusentur ab hæresi, siue ab hæresis suspicionem, qui incertas et dubias opiniones magistrorum sequuntur, in rebus ad fidem pertinentibus. explicat sanctus Thomas quodlibeto 3. q. 4. art. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 2. Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. p. 2. ca. 17. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 21. nu. 34. & seq. Hanc tractationem, cum non sit huius loci, libenter omitto, alibi fortassis copiose explicaturus.

Postremo animaduertendum est, multos per ignorantiam errare circa credibilia, et de illis sepe dubitare, quæ firmiter credere oportet, qui qualiter ab hæresi excusentur, explicui plenissime supra p. 1. sup. q. 7.

Atque ex his existimo percipi posse qualiter sit intelligenda sententia huius capituli de dubitantibus in fide, quam plenissime declarandam in gratiam eorum qui causas fidei tractant in sacro Inquisitionis tribunali, non inutiliter forsitan existimaui.

Nec eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant,] Huius periodi multiplex est intellectus, ut ex Hostiensis, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano, & alijs colligere liceat ceteris tamen omissis, ut hæc quoque pars, titulo de hereticis sub quo ponitur, conueniat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipso loco tenere uidetur; nempe, quod non excusat ignorantia eum, qui discit se nescire articulos fidei. de quo dicto (ne actum agam) uide quæ plene scripsit supra par. 1. super q. 7. regula. 1. & seq.

Ignorantia circa articulos fidei non excusat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest, ab errore non reuocat.

C A P. II.

Qui alios, cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

COMMENT. II.

Qui alios.] Desumptum est hoc cap. ex epistola 91. capitulo 15. Leonis Papæ I. ad Turibium Asturiensem episcopum, cuius initium est: Quam laudabiliter integra clausula ita habet: De qua re quintidecimi capituli sermo conqueritur, & præsumptionem diabolicam merito detestatur: quia & nos istud ueracium testium relatione comperimus, & multos corruptifimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possit, nisi uenenata pocula quodam melle prælinirent, ne usquequaque sentiretur insuauius, quæ essent futura mortifera? Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidendum, ut falsati codices, & a sincera ueritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur, Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum.

F 4 non

non solum interdicenda, sed etiam penitus aufere sunt, atque ignibus concremendæ. Quamuis enim sint in illis quædam, quæ videantur specie habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis: & per fabularum illecebras hoc latenter operatur, ut mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscunque erroris inuoluant. Unde si quis episcoporum vel apochrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum, quoniam qui alium ab errore non reuocat, se ipsum errare demonstrat. hæc Leo.

Intellectus. c.
quis alios.

Ex integra hac clausula constat in quo sensu accipi debeat sententia huius capituli, nam cum dicitur, qui alium ab errore non reuocat; non agitur generaliter de quolibet errore, sed de errore fidei. quod tametsi iam per coniecturam admonuissent hic Panormitanus, Marianus Socinus, & alij dicentes loqui textum de errore fidei, ut faciat ad titulum, cum ponatur sub titulo de hæreticis, iuxta id quod notauimus in commentario præcedentis capituli. §. Quamquam autem. versic. Lex enim vel canon. tametsi inquam hoc admonuissent hi doctores per coniecturam, apertius id patet ex integra periodo, cum in ea iubeant aboleri codices, & libri ab impio Prisciliano corrupti & deprauati ne eorum lectiones fideles in errores fidei catholice contrarios laberentur.

Priscillianus
quisnam fuerit.

Fuit vero Priscillianus (ut obiter hoc dicam) hæreticus Hispanus ex Gallæcia, de quo sic S. Prosper in Chronico: Anno Christi 379. Priscillianus de Gallæcia, ex Manichæorum & Gnosticorum dogmate hæresim nominis sui condidit. hæc Prosper. Priscilliani initia, incrementa, interitum, mores & studia, pluribus & certius quam quisquam alius enarat Sulpicius Severus lib. 2. sacre historie non procul a fine. Sed ad institutum reuertor.

Cap. q. alios.
de heret. qd
definiat.

Hæretici sunt
saltem iuris
fictione, qui
hæreticos fo-
uent, cum pos-
sint extirpare

Sententia huius capituli hunc habet sensum, sicut Joanni Ananie, Panormitano, Socino & alijs placet, Errare in fide conuincitur, qui alios errantes in fide, cum potest, ab errore non reuocat. nam etsi qui hæreticis fauent, & eorum permittunt errores propagari cum impedire possint & debeant, reuera id faciant affectu alliciente, non errante intellectu, quamuis vere & proprie hæretici non sint, at iuris fictione hæretici sunt. quoniam ut recte Innocentius ait in c. error. 83. distinct. Error, cui non resistitur, approbatur; & veritas cum minime defensatur, opprimitur. Negligere quippe cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est quam fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte, qui manifesto facinori definit obuiare. hæc Innocentius. Et Gregorius in cap. consentire, distic. 83. ait. Consentire videtur erranti, qui ad refecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. hæc ille. Ad idem, textus in c. præterea. 23. q. 8. & in c. tam sacerdotes. 24. q. 3. et in c. quantæ. de sent. excom. & in c. sicut dignum. §. illi etiam, & ibi glo. de homicid. & in multis alijs locis. facit item textus in l. scientiam. ff. ad legem Aquil. ubi probatur, quod si seruus vulnerant vel occidit sciente domino, tenetur dominus, & sumitur

A ibi scientia pro patientia seu tolerantia hoc est, cum potuit non prohibuit.

Ad rem ergo, de qua institutum est tractare, propius accedendo, dico primum, distinguendas esse personas, quæ errantes in fide non reuocant ab errore, aut non puniunt: quidam enim sunt quibus id competit ex officio, quales sunt ecclesiarum prælati, & apostolici Inquisitores, quibus extirpandi hæreticos potissimum cura incumbit: alij sunt ad quos id non pertinet ex officio; quales sunt inferiores.

Si de episcopis seu ecclesiarum prælati sermo sit, sicut in hoc cap. ut constat ex integra clausula, quam adduximus, sit hoc axioma. Episcopus seu alius fidei iudex potens impedire & prohibere lectionem librorum, aut predicationem dogmatum hereticalium in sua diœcesi, aut negligentes punire hæreticos cum posset eos capere & punire, aut quid simile faciat, aut facere omittat, quod in detrimentum catholice fidei conuertatur, hæreticus indicari potest in foro exteriori, & sicut talis tractari in sacro Inquisitionis tribunali. ita probat textus noster in suo fonte. quem paulo ante adduximus, ibi: Unde si quis episcoporum vel apochrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum. hæc ibi. Et ratio potest esse illa, de qua Bartolus in l. quæ dotis. ff. soluto matrim. circa finem, nu. 13. videlicet, quia quotiescunque potest aliquis contradicere actui impedire, si non impedit, sed taceat & dissimulet, presumitur consentire: quare prelatus qui talia fieri permiserit, nec impedierit aut prohibuerit, cum possit saltem iuris fictione, seu presumptione, hæreticus censendus est: quamuis reuera in mente talis non sit.

Neque his obstat dictum Zanchini tract. de heret. c. 5. ubi ait, eum, qui habet potestatem puniendi hæreticos, si scienter id negligat, incidere in hæresim suspicionem, quasi velit talem non esse censendum hæreticum, sed solum suspectum: quoniam respondetur Zanchinum perinde esse accipiendum ac si dixisset, eum presumi incidisse in hæresim, quod satis indicat iura, quæ adducit, inter quæ est c. qui alios, de heret. quod nunc interpretamur.

Sed qualiter puniri debeant huiusmodi delinquentes, queri potest. Et quoniam qui taliter delicta fieri permittunt, cum possent prohibere, auctoritate sua, & impunitate delicti, delicto non modo videntur consentire, verum etiam illud fouere atque defendere: ideo plus puniri debent, quam ipsi, qui propter malorum conuentionem & consensum delinunt. gl. in Clemen. 1. verbo, defensauerit. titu. de pænis. Iulius Clarus in pract. crimin. questio. 87. versicu. Hæc autem omnia. ubi dicit hanc esse communem conclusionem ex sententia Belenci in repet. l. capitulum. §. famulos. num. 114. ff. de pænis. & potest, inquit Clarus, poni exemplum in prelato, qui dissimulet aliquem concionatorem in sua diœcesi falsa dogmata prædicantem. & facit textus & glo. in c. qui aliorum. 24. quest. 3.

Episcopi ergo qui negligunt diœcesim ab heresibus

Hæreticus iudicari potest iudex ecclesiasticus si potens extirpare hæreticalia, non extirpet.

Qui hæreticalia permittit, qualiter puniatur.

Episcopus negligens diocesim hæreticis purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Causæ diuersæ, cur episcopi quandoque in hæreticos non animaduertunt.

Omnis Christianus obligatur hæreticos denunciare.

Hæretici an sint charitatiue admonendi priusquam denuntientur.

bus purgare, non solum seuerè puniendi sunt, sed ab episcopali dignitate etiam remouendi, c. ex communicamus. el. 1. §. volumus, de hæreticis: ubi scriptum est ita: Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diocesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus: cum id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponat, & in locum ipsius alter substituat idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere prauitatem. hæc ibi.

Atque hæc dicta esse volumus de illis, qui cum possunt prohibere, non prohibent; nam sunt qui quandoque multis ex causis tametsi prohibere desiderant, nihilominus non prohibent: vel quia a temporalibus dominis libere in hæreticos animaduertere non permittuntur vel propter potentiam & multitudinem hæreticorum, vel propter auaritiā, quia ab hæreticis eorumve fautoribus pecunia corrupti abstinent ab eorum punitione, vel ob alias causas, quibus sæpe succumbit humana fragilitas; quod cum contingerit, sciendum primo est, eos grauissime peccare, ac contrahere etiam hæresis suspicionem maiorem vel minorem, pro qualitate impedimenti & circumstantiæ ob quam desinunt in hæreticos animaduertere.

Diximus breuiter de prælatis ac magistratibus, quibus extirpandorum hæreticorum cura imminet. de alijs nunc dicamus, quia textus præsens generaliter dicit reuocandos esse hæreticos ab errore, & quamquam neminem excipiat ab hac obligatione reuocandi errantes in fide, nihilominus non equaliter ad omnes pertinet talis reuocatio. Omissis ergo præ-

latis, quibus (ut diximus) ex officio competit hæreticos coercere, de alijs sit hæc certa conclusio, Omnis Christianus sub pœna excommunicationis debet hæreticos denunciare. Hæc conclusio est sancita per Gregorium Nonū extrauaganti quadā contra Patarenos, cuius initium est: Excommunicamus. & refertur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis. in qua ita habetur: Itē si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos oculta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare cōfessori suo, vel alij p quē credat ad prælati sui notitiam peruenire: alioquin excommunicationis in la percellatur. hæc ibi. Et de hoc uide copiose p Joannē Roīā in singularib. fidei sing. 5.

Quod si queratur, an inherēdo uerbis huius textus liceat priusquā denūcientur hæretici, eos fraterne admonere, atq; inducere ut ab erroribus desistant & resipiscant? & uidetur licere, cū textus id significare uideatur: qui alios cum potest, ab errore nō reuocat. Sed per fraternam correctionem & admonitionē, uidentur posse reuocari: ea ergo erit præmitenda. Rursus quia in delictis cum proceditur per denuntiationem, Euangelica, seu charitatiua monitio præcedere debet. c. qualiter & quando. el. 2. de accusatio. & c. licet Heli. de Simo. Postremo, quia Matth. c. 18. scriptū est: Si aut peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eū inter te & ipsū solū.

Ceterum tutius est in crimine hæresis non esse adhibendam correctionem fraternam antequam denuntientur hæretici; sed ea omissa denunciari debent, de quo articulo dictum est plenius infra in hac 2. par. super c. qualiter, & quando.

A Ad rationes uero proxime adductas uno uerbo potest responderi, eas non habere locum in crimine hæresis; interim tamen uideri Simancam de catho. instit. ti. 19. de denuntiatione, & Joannē Roīā tract. de heret. par. 2. assertionē 3. & in singularibus fidei, sing. 5. nu. 21. uersi. Tertio ampliatur.

Postremo quamquā catholici omnes modo explicato teneantur hæreticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidā præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hæreticos iudicibus fidei, c. excommunicamus. §. adiucimus. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent hæresis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hæreticos denunciare. Illi autem qui non præstiterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ, non censentur rei sicut priores, tametsi non effugiant pœnas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Augustinus † de fide catholica.

C Hæreticus perseverans aternaliter damnatur, cui nec prodest baptisumus, nec eleemosyna, vel martirium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc ut consequatur uitam aternam.

† Hoc habet S. Augustinus in libro de fide ad Petrum Diaconum, c. 39. refert Iuo in Decreto par. l. c. 39.

C A P. III.

IRMISSIME tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticū vel schismaticum, cum diabolo & angelis eius, æterni ignis incendio participandum, † nisi ante finem uitæ, catholica fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ [& post pauca.] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem neque baptisumus, neque eleemosyna, quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

† al. mancipandum.

Gregorius Anastasio Antiocheno.

Damnato auctore, damnantur eius scripturae, & libri & opera.

C A P. IIII.

E FRATERNITATIS tuæ: & infra. Cum Cælestius atque Pelagius, in Ephesina synodo sint damnati, quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

C O M M E N T. III.

FRaternitatis tuæ.] Desumptus textus ex Beato Gregorio lib. 7. epistola. 47. indictio. 2. regesti. integra clausula apud Gregorium ita habet; Fratertinitatis tuæ scripta suscepi, professionem fidei

fidei recte seruantia; magnasque omnipotenti Deo gratias retuli. Et post multa ait: Præterea dum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professæ est: sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnoui hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant re prehensa, qui quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem vrbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita; omni no necesse est, ut charitas vestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam ecclesiam requirat, & qualiter in veritate se habeat, inueniat: Vel si placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate seruata in scrinijs habemus. Illa enim synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata quæ sunt Cælestij atque Pelagij predicamenta. Et cum Cælestius atque Pelagius in synodo sint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabatur auctores? Hactenus Gregorius Papa I. vnde constat primo in multis Decretalium exemplaribus peram tribui in hoc cap. Gregorio nono. Rursus illud etiam patet tam hic, quam apud sanctum Gregorium in plerisque codicibus, præsertim impressis pro Cælestio, corrupte legi, Cælestinum; cum in manuscriptis Vaticanæ bibliothecæ constanter legatur ubique Cælestius non Cælestinus.

Fuit Cælestius Pelagij sectator, de quo sanctus Augustinus in libro de hæresibus; cap. 88. ait ita: Pelagianorum est hæresis hoc tempore omnium recentissima à Pelagio monacho exorta, quæ magistrum Cælestius sic secutus est, ut sectatores eorum Cælestiani etiam nuncupentur. hæc Augustinus. Idem lib. 2. retractationum, c. 33. Cælestium vocat Pelagij discipulum.

Pelagij & Cælestij dogmata valide cõfutantur, idem Augustinus libro de gratia Christi, & libro de peccato originali contra Pelagium & Cælestium. & multis alijs locis.

Pelagius & Cælestius primum in Carthaginensi concilio, deinde in Mileuitano tempore sancti Augustini damnati sunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, sicut constat ex epistolis horum conciliorum, & Innocentij Papæ super ea re hincinde transmissis, quæ habentur in 2. tomo operum sancti Augustini, epistola 90. 91. 92. 93. & seq. item ex eiusdem Innocentij Papæ I. epistolis 25. 26. & 27. quibus rescribit episcopis Africani & Mileuitani concilij de hæresi Cælestij & Pelagij, item in epistola 1. Cælestini Papæ I. quæ ante acta concilij Ephesini circumsfertur in 1. tomo conciliorum Surianæ editioni.

Rursus in concilio Ephesino Cælestius damnatus est, dum ibi damnatur qui cum ipso senserint; nam quamuis synodi Ephesinæ habenda causa fuerit Nestorius Constantinopolitanus, Pelagianos quoque; siue Cælestianos in ea fuisse damnatos, non est incertum.

Sane tomo 4. actorum concilij Ephesini, cap. 9. canone 1. dum illi damnantur, qui a concilio defece

A runt, Cælestij plena fit mentio, nam canone 1. ita scriptum est: Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod ecclesiasticum, vel corporis impedimentum in regione, vel in ciuitate sua detenti, sacra synodo interesse nequiuert, ea non ignorare, quæ de schismatis sunt definita: notum facimus vestræ sanctitudini. quod si prouincia cuiuspiam Metropolitanus a sacra & Oecumenica synodo desciscens, defectionis conciliabulo sese addixerit: vel postea quoque cum Cælestio senserit, vel etiamnum sentit: huiusmodi contra prouinciæ suæ episcopos nihil omnino decernere posse, quod a sacra synodo ab omni communione ecclesiastica seclusus, nullius deinceps potestatis, aut auctoritatis existat. hæc ibi. Ex quibus consequitur vere dici in hoc c. quod interpretamur, Cælestium & Pelagium in Ephesina synodo esse damnatos.

Item ex prædictis luce clarius constat non damnari hic Cælestium & Pelagium Romanus Pontifex, (ut sapienter me etiam admonuit Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius sanctæ Senerinæ Cardinalis, vnus ex generalibus Inquisitoribus pietate insignis & eruditione) sed Cælestium & Pelagium, hæreticos, & propterea non potuisse commode & vere Ioannem Ananiam, Panormitanum, Felinum, Socinum, & alios, ex hoc textu notare, Papam posse in concilio damnari de hæresi; cum nullo pacto hinc possit id deduci.

Præterea quantum attinet ad intellectum verum huius capituli, obseruandum est ex sancto Gregorio lib. 5. epistolarum, indictione 14. epistola 14. cap. 114. & lib. 6. indictione 15. epistola 31. c. 195. ite ex epistola vnde sumptum est hoc c. in eis agi de quibusdam Pelagianorum dogmatibus falsis & hæreticis, quale est illud de Adami morte, non autem de libris seu capitulis catholicis, improbatis vel damnatis propter odium auctoris, nam per Cælestium atque Pelagij prædicamenta, ego venenosa illorum dogmata interpretor. Inde fit ut inspecto fonte, unde sumitur hic textus, non possit ex eo plane deduci quod obseruant communiter doctores, videlicet damnato auctore, scripta eius censi damna.

Cæterum cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hæreticis, non videbitur absurdum si dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, sicut in simili diximus supra. eod. tit. super c. Dubius.

Quamquam vero hinc non colligebatur aperte: nihilominus tamen in se vera & secuta est hæc sententia, quod damnato auctore velut hæretico, eius quoque opera intelligantur esse damnata, ut latius ex sequentibus apparebit.

Admonet igitur hic locus, ut de libris prohibitis paulo latius differam, cum tempora hæc hanc merito postulent tractationem: dicam autem summam certiora, & ea in primis, quæ ad Inquisitores spectare iure videntur.

De hac re scribunt ferè omnes interpretes vetustiores in hoc cap. fraternitatis. de hæret. & in cap. dānamus. de sum. Trin. & fid. Cath. & alij vero varijs locis. Zanchinus de hæret. c. 7. vbi Campegius idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Repertorium & Vmbertus Locatus verbo, libri. idem. Vmbertus

Verus intellectus, c. fraternitatis. de hæret.

De libris dānatis non legendis, qui scripserint.

bertus verbo, absolvere. *Alfonfus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punit. capit. 15. 16. & 17. Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 6. & seq. Albertinus de agno. assertio. q. 12. & nu. 13. & seq. idem copiosius eodem tractatu. q. 28. Simancas de cath. institu. tit. 38. idem in Enchyridio, tit. 36. Ioanes Roias sing. 224. Gondissalvus de hæret. q. 13. num. 19. pulchre Petrus Godofredus in l. damnato. C. de hæret. Carverius tractat. de hæret. nu. 125. & alij. quos libens omitto. Disservi copiose integro libro sexto de pænis hæreticorum, ex quibus omnibus sequentia breviter colligamus.*

Primum, damnato auctore tamquam hæretico libri eius damnati censentur. Ita colligunt ex hoc c. omnes vetustiores interpretes, quibus recentiores maiori ex parte ad stipulatur: licet *Alfonfus lib. 2. cap. 17. de iusta. hæret. punit. dicat, illud c. non habere hanc sententiam: sed non est nunc audiendus. & ratio huius axiomatis est in promptu; quia plus nocent libri hæreticorum erronei, quam rectores ipsi, cum ad plures libri perveniunt: multo ergo magis cessari debent cum auctoribus damnati. Quod axioma verum est, etiam si cum damnatur hæreticus, de libris eius nominatim nihil caueatur: cum manifestum sit arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsos etiam fructus interdici, ne venenum instillent; fructus vero doctrinarum hæreticorum, in libris eorum in primis contineri exploratissimum est.*

Rursus idem axioma verissimum est, etiam si libri hæreticorum multa bona continent: ita Hostiensis in hoc cap. fraternitatis, nu. 1. & ratio est, quoniam periculum est non leve, ne inter vtilia hereses latitent: cum hæreticum mos sit bona multa docere, ut falsa facilius persuadeant: hinc Beatus Gregorius lib. 5. *Moralium cap. 10. dicebat his verbis: Habent quippe hoc hæretici proprium; ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant: si enim semper prava dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent minime persuaderent: rursus si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent; sed dum fallendi arte ad utraque deferuiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala ut recipiantur, abscondunt, hæc ille. Idem docuit Leo eius nominis primus, & Vincentius Lyrinensis in libro aduersus profanas heresum nouationes, & Turrecremata in c. sancta 15. distin. & Catharinus Politus in speculo hæreticorum consideratione. 19. & Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 6.*

Denique præfatum axioma, ut damnato auctore opera simul damnata censeantur, ita verum est, ut nullo modo recipi debeant, neque tamquam auctoritabilia, neque tamquam rationabilia; contra quam velint Ioan. And. Imola, Abbas & alij in d. c. damnamus. de sum. trinit. & Hostiensis in hoc c. fraternitatis num. 1. & Albertinus de agnos. assertio. q. 12. nu. 13. & quidam alij. & ratio est: quoniam in distincte hæreticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub pæna excommunicationis per rescriptum Iulij III. quo incipit, Cum meditatio cordis. & rescriptum Pij III. incipiens, Dominici gregis. & bullam cæne Domini. cap. 1.

Que quamuis ita se habeant, aliquando tamen

immutantur: nam quotiens summus Pontifex in specie libros damnati auctoris permetteret, tunc impune legi possent: ita notant & vere Doctores in d. cap. damnamus. de sum. trinit. & in cap. fraternitatis. de hæret. hinc videmus Origenis damnati multa opuscula legi, quoniam ea recipit Gelasius cap. sancta. 15. distin. vers. item Origenis. facit c. sane proferatur. 24. quest. 2.

Iam hæc prohibitio de legendis hæreticorum libris non comprehendit Inquisitores hereticæ prauitatis, nec eorum substitutos seu Vicarios, ut cauit idem Iulius III. in præfato rescripto: Cum meditatio. in hæc verba: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia & matura deliberatione, omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lautheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos, quibusvis personis, cuiuscunque status gradus, ordinis, vel conditionis existetibus, etiam si episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præeminentia præfulgeant: Inquisitoribus seu commissarijs, super heretica prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis, & c. tenore præsentium reuocamus, & c.

Falluntur ergo Episcopi, qui existimant, perinde sibi, ac inquisitoribus damnatorum libros legere licere: non enim possunt nisi à summo Pontifice specialem habeant facultatem. Videntur tamen præcitati rescripti verba solum comprehendere Inquisitorum commissarios auctoritate Apostolica creatos, non eos quos sibi Inquisitores substituant. nam hi non videntur posse uti hoc privilegio, quod videri posset alicui iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Nihilominus tamen idem videtur dicendum de commissarijs ab Inquisitoribus ipsis constitutis, cum illi Apostolica auctoritate deputati videantur, eo ipso quod ab Apostolicis Inquisitoribus constituantur. Ad tollendam tamen hanc difficultatem prudenter mihi agere viderentur inquisitores, si cum creant sibi commissarios, expresse etiam declararent eis competere hanc facultatem legendi libros prohibitos.

Prætera, quamuis nonnullis videatur posse quilibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, uni ad ipsum quocunque modo peruenierint: tutius tamen videtur Umberto verbo, libri, ut eos ad fidei iudices deferat, ut etiam asserit Campegius apud Zanchinum, cap. 7. Ceterum ego crederem, necessario inquisitoribus esse deferendos, nam in præfato rescripto Iulij III. ita scriptum extat: Inquisitoribus hereticæ prauitatis, in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu.

Monendi tamen sunt inquisitores, ut cum liber alicuius heretici damnati illis deferatur, interrogent deferentem unde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male usus, aut ab aliquo, qui timet prodi, mit-

Libri damnatorum in specie pmis. si, legi possunt.

Inquisitores libros damnatos legere possunt, non Episcopi.

Qui commissarii legere possint damnatos libros.

Libri prohibiti Inquisitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumperendi.

Damnato auctore, libri eius damnantur.

Libri hæreticorum, etiam vtilia continentes, interdici.

Libri hæreticorum, neque velut rationi consentanei recipiendi.

dimittatur. Iam illud addiderim, semel damnato heretico, non modo intelligi damnatos libros iam non scriptos, cum ille damnaretur, sed etiam quoslibet alios deinceps compositos & editos, absque noua damnatione, argumento eorum quæ diximus supra in 1. par. super l. nemo clericus. de sum. Trin. & fid. Catho. §. & iniuriam.

Inquisitores
nō concedūt
facultatē le-
gendi libros
prohibitos.

Nunquid autem inquisitores possint cōcedere facultatem legendi libros semel damnatos, quam ipsi habent, sæpè uidimus dubitari: & tametsi magna sit eorum auctoritas, amplaque potestas, verius est hanc facultatem eos concedere nō posse, quia Romanus Pontifex specialiter videtur sibi hoc reseruasse; & quæ specialiter sibi ipse reseruat, cæteris intelliguntur esse denegata, iuxta doctrinam glossæ communiter receptam in c. excommunicamus, verbo, Apostolica. de heret. Sanciuit autem Papa, ut nemo legat libros damnatos sine facultate sedis Apostolicæ speciali. Iulius III. in præfato rescripto, Cum meditatio. & in Bulla Cene Domini. c. 1.

Quorūdam tamen hereticorum libri, qui ex professo de religione non tractant, aut cōscripti sunt ab hereticis dum catholici forent, examinati & approbati ab Inquisitoribus permittuntur, iuxta dispositionem regulæ 2. Indicis librorum prohibitorum, quæ donec aliud statuatur, tuto obseruare possunt inquisitores.

Libri aucto-
ris nondū dā-
nari dogmata
continētes a
quibus legen-
di, & purgan-
di.

Et quæ hactenus diximus, vera sunt, cum agitur de libris iam damnatis, vel de libris hereticorum nominatim damnatorum. Cum vero liber aliquis praua continens dogmata ab auctore non damnato cōpositus de nouo prodit, ne inficiat, legendus quidem est, ut cognitis erroribus per iudicem legitimum prohibeatur: legendus autem non per imperitos, aut idiotas, aut medicos, vel philosophos, vel meros Iurisconsultos, sed per Theologos graues & probatos perque viros tales, qui discernere sciāt inter lepram & lepram, habeantque prauorum dogmatum & catholicarum assertionum notitiam, ut eleganter tradit Petrus Godofredus in l. damnato. c. de heret. & Alfonso Cast. lib. 2. c. 17. de iustia her. pun. nitio.

Confessores
nō absoluunt
retinētes li-
bros damna-
tos.

Ad hæc, illud monendi sumus, neminem eorum qui sacra confessione audiunt, ex ordinaria potestate posse absolvere eum qui libros prohibitos apud se retinuit: cum enim ex hoc delicto excommunicatio irrogetur, ut diximus par. 1. §. Bullæ in Cene Domini, ab ea ne possint per quoslibet delinquentes absolui sub grauibz pænis inhibuit Romanus Pontifex in eadem Bulla prope finem. §. illos autem. in hæc verba: Illos autem, qui contra tenorem præsentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquibz. ab solutioni beneficium impendere de facto præsumpserint, excommunicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officia interdiciamus; denunciātes eisdem, & declarātes aperte nos grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter (prout expedire cognouerimus) processuros. Et nihilominus, quicquid egerint absoluen- do vel alias, nullius sit roboris vel momenti. hæc tēnus ibi.

A Postremo, antequam libri vndeunque in ciuitates aduecti à quoquam legantur, ea sunt diligenter obseruanda, quæ præscribuntur in Indice librorum prohibitorum, regulæ 10. §. nemo vero, videlicet liber ostendatur personis ad hoc officium deputatis, & facultas ab eis obtineatur: quod ipsum obseruare item oportet ab illis, qui cum hereditate libros à defunctis relictos acceperunt. quæ plenius & ual de salubriter cauit synodus Salisburgensis constitutione quinta, cap. 3. & 4. dum iubet ut episcopi coryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros inspiciāt, obseruēt, & suspectos tollant.

B Ex supradictis pendet quæstio subdificilis; nam cum sub anathemate interdicitur, ne quis libros uetitos retineat, merito quæritur, an qui contrafecerit censeri debeat hereticus, vel de hæresi saltem suspectus, & quibus tandem penis afficiendus. quæ etiam de re breuiter diffraem, veriora & certiora præscribens, ut in hac parte, quæ passim hodie contingit, lucem habeant qui hæc nosse cupiunt.

C Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuzzius, & nonnulli alij in c. sane proferetur. 24. q. 2. idem Archidiao. & Ioannes Andr. in c. filij. de heretic. lib. 6. asserunt, sufficere ad conuincendum quæpiam hereticum, si libri damnati lectionis apud eum reperiantur. eos, sequitur Romanus singulari 326. incipien. eo ipso. Hippolytus Marsilius cons. 52. incipiente. Misericordia Domini. nume. 34. Cassaneus ad consuetud. Ducatus Burgundia, rubr. 1. des iustices, super tex. es droictz d'icelles. nu. 53. Carreus tract. de heret. num. 125. Repertorium Inquisit. uerbo libri. §. 1. & quidam alij, quorum plane sententia simpliciter intellecta, ut proposita est, falsa est, & penitus explodenda, cū nullo iure hoc caueatur, neq; ratio patiatur, aut ius, ut ex sola præsumptione de tanto erimine aliquis condemnatur. cap. litteras, de præsumptio.

D Horum tamen sententia tunc vera erit, cum constiterit eum, apud quem liber reprobatæ lectionis reperitur, eundem librum composuisse, & ita plane locutus videtur auctor Repertorij in d. vers. libri. §. 1. ut colligitur eodem loco ex §. sed pone. & sic etiam tuetur ueteres interpretes Ioānes Roias sing. 124. & ita locutum quoque crediderim Archidiaconum in d. c. sane profertur. nam hoc casu vere hereticus putandus esset, cum maiori deliberatione libri scribantur erronei, quam uerba heretica emittantur. libri enim eiusmodi si ne aliquo alio accusatore apertissime auctorem arguunt hereticum, & conuincunt, ut graniter docuit Maximus Episcopus Aquileiensis in Concilio Lateranensi sub Martino eius nominis primo, circa annos Domini 645. celebrato, postulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum hereticos, qui duas in Christo negabāt uoluntates scriptisque eam hæresim docuerant, condemnari; nam inter cætera ita hæc dicit. Necnon per scripta eorum aduersus fidem exposita, quæ uidelicet & sine accusantis persona redarguere eos apertissime demonstrantur. propterea enim accusatio extranea superflua esse dignoscitur, quoniam à suis temerarijs conscriptis apertius accusantur, quibus omnem mundum conturbasse

In libris de nouo aduectis, priusquam vendantur quædam agenda.

Retinens libros damnatos an sit hereticus vel de hæresi suspectus

Componens libros hereticos, censetur hereticus.

basse noscuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te, & ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. & paucis in teriectis: contra Theodorum & Origenem in sancta quinta synodo accusator quidem nullus, sed tantummodo eorum conscripta ad accusationem ipsorum & reprehensionem suffecisse noscuntur. hęc ille.

Hoc tamen dictum non putarem indistincte accipiendum: sed tunc cum auctor ex proposito hæresim ponit, eamque contra Catholicam fidem stabilire cōtendit: nam si quasi aliud agens proferat hæreticale dictum, quod ex ignorantia potius quam malitia dixisse videatur, præsertim in rebus obscuris, quas nō facile quis explicite scire præsumitur, qualia sunt multa ad fidem spectantia valde difficilia, re vera non putaretur hæreticus, quod tunc maxime verum esset, cum vel generalem præmisisset protestationem, vel alias vir catholicus & probus communi hominum existimatione haberetur.

Sed alter casus est nunc diluendus, An videlicet is qui retinet sciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compositum, sit de hæresi suspectus habendus, & suspectum esse nullus dubitat: nam & iam olim id asseruit Guido Fulcodius, qui postea Clemens IIII. Papa creatus est, in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 1. in fine, quem pœnitens sequitur Archidiaconus sibi forte contrarius in c. quicumque. verbo, credentes. de heretic. lib. 6. quod Pij IIII. rescripto incipiente, Dominici gregis. apertius continetur, his verbis: Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata, legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquit, procedi liceat. hęc ibi.

An autem hæc suspicio sit levis, vehemens, aut violentia, non est à Papa expressum, Zanchinus tamen de hæretic. c. 7. nu. 7. Repertorium & Vmber-tus verbo, libri, vehementem suspensionem ex retentione damnatorum librorum oriri asseruerunt. Ceterum verius est, causa cognita, hoc est, habita ratione personarum & librorum prudentem inquisitorē rimari oportere, an hæc suspicio levis, gravis, seu vehemens, aut violenta sit: nam quid si retinens tales libros penitus est imperitus, qui eos nec inteilgat, nec legere sciat: dices ne eum vehementer suspectū? non plane. Quare in hac reus in ceteris iudicio opus est, & consilio peritorum; nam fieri quandoque potest, ut absque ulla hæresis suspicionem libri damnati penes aliquem reperiri possint, ut de imperito proxime dictum est; quod etiam locum habere potest in eo, qui cum hereditate, vel mercibus accepit oclusos, nec adhuc exoluit: vel etiam si tales essent libri, qui licet ab hæreticis essent conscripti, nihil tamen contra fidem continerent: sed tantum quæ ad grammaticam, medicinam, vel simile profanas artes spectaret: aut si is qui retineret, vir esset probatissimus, à quo procul omnis malitia abesse putaretur; sicut de re furto sublata scripsit Bald. & Imola in l. fina. ff. de hered. institu. ea enim reperta apud homines bonæ famæ, qui non sint soliti furari, non

A facit eos præsumi fures. id simile in casu nostro sentiendum non male scribit Albertinus trac. de agn. assertio. q. 28. nu. 25. & seq.

Ut ergo gradus suspicionum ex lectione librorū prohibitorum notari possint, præter qualitatem personarum legentium, sequentia considerare oportebit si inconsiderate legerit: si parum, & semel: si vnum tantum librum: si reprehendenti & momenti non difficulter obtemperavit: si præsentavit inquisitori cum primum intellexit esse prohibitum: si sollicitè quæsiuit absolutionem, & similia, quæ obedientis & vere Christiani pectoris sunt indicia, hæc enim nullam quandoque, aut saltem leuem suspicionem præferent.

At si aduertens & sciens legerit; si totum, aut pluries legerit, si plures legerit: si reprehensus non facile nec statim obediuit admonenti, si non præsentavit, sed sciens retinuit absque facultate, si non quæsiuit absolutionem, aut similia commiserit, aut omiserit facere, quæ contumacis signa sunt animi, magnam, & vehementem contrahet suspensionem.

Quod si studiosè legat; si totum & pluries, aut plures & pluries, si omnes passim legat & sine delectu, si reprehensus tuctur factum, si inquirat, unde habere possit, aut curat sibi asportari, si non esse presentandos, aut comburendos contendat, si absolutionem contemnat, aut his similia faciat, aut facere omittat, in graviolem & maiorem incidet suspensionem.

Hęc igitur prudenter & diligenter inuestigabūt inquisitores, ut iuxta unūquemque suspicionis gradum aut ab iurare, aut purgare compellunt legētes, ceterasque salutes pœnitentias iniungāt, nunc minores, nunc maiores pro varia suspicionis & patrati delicti qualitate.

Illud non omittam, eum qui tales libros sciens prudensque retinet, posse aliquando dici hereticorum fautorem, nam in concilio Constantiensi sessio. 15. tit. de sententia contra Joannem Hufs, ita de libris eius cauetur, Hęc sacrosancta synodus prorsus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per censuram Ecclesiasticam, etiam si opus fuerit cum adiectione pœnæ & fautoria hæresis. diligenter inquiri, & repositos ignibus publice concremari. hęc ibi. Idem penitus dicturum de scienter retinente cuiuslibet alterius heresiarchæ damnatos libros.

Tamet si vero multis modis innocentiam suam ostendere possit, qui libros vetitos repertus est habere, eum tamen nullo modo tuebitur, si dicat se eos habere ad confutandum, contra quam sentiat Gondis-falvus de heretic. q. 13. nu. 19. & Albertinus de agno. assertio. q. 28. nu. 8. & Pignolatus in additione ad singul. Romani 326. quorum doctrina his locis tuta non est. Vmber-tus in opere iudiciali, verbo, absoluer. num. 1. quoniam ut paulo antea monuimus sub anathemate omnibus præcipitur, ne sine speciali Papæ facultate libros vetitæ lectionis retineant, aut legant.

nam qua pœna sint plectendi, breuiter est, dicendum; & iure quidem civili ultimo supplicio affici iubentur, ut late tradit Simancas de cath. instit. tit. 38. num. 26. Sed hæc seueritas a tribunali inquisitionis

Qui libros vetitos retinet quandoque hæreticorum fautor dici potest.

Qua pœna plectendi qui libros damnatos retinent.

Luc. 19.
Matth. 12.

Retinens libros damnatos, quos nō composuit, suspectus de hæresi est.

Qualis suspicio ex retentione librorum damnatorum contrahatur.

tionis longe abest, cum pœnâ sanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco præcitato, & Archidiano. in d. cap. 2. de hæretic. purgationem talibus indicendâ admonent, quam interdum ex causa imponi, seu indi ci posse non ambigerem. Hoc sit certum, pœnitentiâ esse imponendam nunc acriorem, alias vero leuiorē pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando post abiurationem ieiunia, oratio nes, & peregrinationes imponi vidimus. Cetera huc spectantia tradam infra in hac 2. par. super ca. nouerit. de sent. excom. & super q. 27.

Iudæis non est permittē dū, ut libros damnatos le gant.

Postremo in fine huius commentarij admonebo, curandum esse diligenter, ne Iudæi libros illos au deant legere quos Christiana fides repudiat: nā eo rum lectione vel illorum augetur impietas, vt magis in obstinata infidelitate animus induresce ret, aut proculdubio eorum conuersio vel impedire tur; aut operam darent, vt illis lectis Christiani in hæreses & errores inciderent.

Quare prudētissime sanctissimus dominus Grego rius XIII. statuto quodam incipien. Antiqua Iu dæorum. edito anno Domini 1581. Calen. Iunij, in ter causas & casus ob quos inquisitores procedere possunt aduersus Iudæos, recensuit quoque hunc de quo agimus, in hæc verba: Si libros hæreticos vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet dā natos, aut alios prohibitos, tenuerit custoderit, vel diuulgauerit, vel in quacumque loca detule rit, aut ad eam rem operam suam accomodaue rit; subiacebit scilicet inquisitorum iudicio.

Recte itaque & pie iam olim in Hispania Erui gius rex, (quem alij Eringium appellant) initio regni sui, id est, anno Domini. 681. vt ex Joāne Va sæo constat, inter leges Gothicas, quas à sancto Isi doro institutas recognouit, & nomine suo fecit euul gari. hanc quoque posuit de interdicenda Iudæis il lorum librorum lectione, quos Christiana fides rei j cit. Eius legis verba ex li. 12. legum Visigothorū tit. 3. l. 11. ita habent: Illis commodare lectioni bus sensum, quibus fas non est præbere assensū, impietatis est potius, quam pietatis indicium. Et ideo si quis Iudæorum libros illos legerit, vel do ctrinas attenderit, siue habitos in domo sua cela uerit, in quibus male contra fidem Christi senti tur, & publice decaluabitur, & centenorum fla gellorum verberatione plectetur. Qui tamē cau tionis vinculo alligabitur, ne vnquam talium li bros, vel doctrinas apud se aut habere præsumat, aut attendere audeat: aut studijs meditandi assu mat. Iam vero si post emissum placitum quod cumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis subiaceat, & amissis rebus sub perpetui exilij conteretur ærumna: vt quia iam se cundo visus est erroris sui iterasse vestigium, pe renniter illis res eorum deseruiant, quibus prin cipali fuerint collatione cōcessa. Hæc & similia illi percipient, qui quemlibet infantium talia præ sumperint docere, i. vt doctor ipse iniquitatis in prima transgressionis fronte deprehensus, & centenis subijciatur decaluandus verberibus, & placiti sui polliceatur cautione se talia vltius neminem debere docere. Quod si primæ hu

A ius sponsionis maculans fidem contingat illi, ea quæ abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis potestate redacta ipse decaluatus, cen tenisque verberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipsi vel pueri tunc erunt à supradictis damnis atque verberi bus alieni, si hanc perfidiæ doctrinam intra 10. annos ætati suæ positi meditasse fuerint nisi. Ce terum si post exemptos decem annos quisquis il lorum talia attendere vel meditari præsumpse rit, superioris cōstitutionis damna vel verbera or dine superius adnotato sustineat. hæc Erui gius.

B Quod autem de interdicenda Iudæis lectione li brorum prohibitorum dictū est, idem quoque dicen dum putamus ob easdem causas de alijs infidelibus si sorte in terris catholicorum morarentur: nam neque istis concedenda esset talium librorum lectio. Quare nec permittendus esset Machometanus vt suum posset impune legere Alcoranum: aut alios, qui vel de stabilienda secta sua, vel de Christiana confutanda, vel de erroribus in eam inuehendis tra ctarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus seu Paganis sentio, quibus non esset concedendum, vt libros eos legerent, quibus eorum impietas vel foueretur, vel augetur, vel conuersio retardaretur; ac ne alios quidem quacumque ratione prohibitos.

Infidelibus quibuscumq; non est per mittenda le ctio librorū prohibitorū.

C Qua vero pœna plecti debeāt infideles circa hæc delinquentes, cum non sit iure cautum, arbitrio in quisitorum relictum esse videtur, qualis pœna statu ta esset per legem Erui gij, verba legis indicant, quæ paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda est, vel minuenda pœ na arbitrio prudentis iudicis sicut ex supradictis constat.

Ex concilio Africano.

D Episcopus heredem instituens hæreticum, con sanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur; hoc dicit secundum communem & veriore intellectum, & vt faciat ad titulum potest intelligi, quod ex hoc presumatur hæreticus.

C A P. V.

E I quis episcopus hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos petulerit: saltem post mortem ei anathema dicatur: atq; eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

COMMENT. IIII.

a S I quis episcopus.] Desumptum ex concilio Africano, cap. 48. vbi verba paulo fusius concipiuntur, vnde facilius colligitur sententia. ea vero ita habent: Item constitutum est, vt si quis episcopus hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut Pa ganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mor tem

Episcopus hæ reticos insti tuens hære des, post mor tem anathe matizandus.

Erui gij Regis lex de inter dicenda Iu dæis lectione librorum pro hibitorum.

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Neque excusari possit, si intestatus defecerit, qui utique debuit factus episcopus, rei suae ordinationem congruam suae professioni nequaquam differre. haec concilium. Est autem sensus talis: Episcopus qui sibi haeredit instituit haereticos, siue sint consanguinei, siue extranei, post mortem est anathematizandus atque eius nomen ex memoria sacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredus: quibus consentiunt Graeci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo haeretici hoc loco ex testamento capere prohibentur; & testamentum, cum sit contra leges factum, irritum erit; ita Balsamon, quod & verum est. Bona vero episcopi intestati hac de causa morientis culpa sua quia haereticos instituit, Ecclesia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illustr. ille Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconen. in notis veterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.

b Saltem post mortem ei anathema dicatur.] Hinc colligit glossa hic, & iuris canonici interpretes vno consensu, in detestationem criminis heresis posse hereticum post mortem excommunicari: cui sententia etiam fauere videtur textus in c. sane profertur. 24. q. 2. quod plane ita simpliciter acceptum falsum est, cum haeretici ipso iure cum primum in heresim incidunt sint excommunicati, talesque; etiam decedant, nisi ante mortem Ecclesia reconcilientur; ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent. quod oportuit animaduertisse iuris interpretes. ita praeter ceteros Sotus lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. in ultimo dubio.

Sed hic lapsus ex ignorantia illius verbi, Anathema, processit; quod quandoque significat maledictionem & detestationem, ut docet August. in quaest. lib. Numerorum, q. 41. indicat quoque textus in c. ego Berengarius. de consuet. distin. 2. ibi Anathematizo omnem haereticum. Hoc est maledico, imprecor, & detestor. quod alibi etiam saepe in iure constitit. Ergo hic cum ipso iure & facto iam sit Episcopus haereticos instituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, sed maledici, deueneri, & execrari more vetusto, ut paulo post subdam ita Alfonsus Castrus & recte lib. 2. c. 20. de iusta haeret. punit. sed si quis iuris interpretes tueri velit, dicat eos hoc voluisse, post mortem posse haereticos excommunicari id est, excommunicatos declarari.

c Atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.] Vetus erat in primitiua Ecclesia consuetudo, ut in sacris diptychis, hoc est in catalogo, pie memoriae transitum ad caelos habentium episcoporum vocabula eorundem, seu nomina describerentur, & inter Missarum solennia coram populo recitarentur, ut pie pro illis ad Deum funderentur preces: quod si episcopi turpe egissent vitam, aut haeretici, vel haeticorum fautores extitissent, idque post mortem eorum constitisset, nomina eorum ex sacris diptychis protinus debebantur: haec colligitur ex epistola quadam nu. 30. Leonis Papae primi ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum. c. 3. Item ex Leone Papa III. in epistola sextae synodi confirmatoria ad Constantinum Impera-

A re legiturque hodie in vltima eius synodi actione. idem habetur epistola quadam ab Episcopis Aegyptiacis conscripta ad Anatholium Archiepiscopum Constantinopolitanum pro concilio Calcedonensi. tradit Nicolaus primus, epistola quadam ad Michaelem Imperatorem, non procul a sine, & Anastasius Papa secundus ad Anastasium Imperatorem de abolendo nomine Acacii epistola quadam. c. 3. & alibi saepe, tradit breuiter Alfonsus Castrus li. 2. c. 20. de iusta haeticorum punit. & Conradus Brunus lib. 5. de haer. cap. 17.

B De diptychis vero in Decreto Romae nuper impresso anno 1582. in c. sane profertur. 24. q. 2. ita notatum est: Diptycha duae tabulae erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quae in missa recitabantur: translatum vocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Hexam. lib. 5. ca. 8. De huiusmodi autem ecclesiasticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in epistola Innocentij I. ad Decentium ca. 2. & in epistola B. Augustini 137. clero & plebi ecclesiae Hipponensis. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obest & in epistola Gelasij ad Anastasium Augustum, & in epistola episcoporum Aegyptiacae diocesis ad Anatholium: quae habetur post concilium Calcedonense, & alibi saepe.

C Iam ex hoc contextu iuxta praefatam interpretationem, quae vera est, dirimitur illa quaestio: An haeticorum nomina expungi debeant, & deleri de libris eorum, quod est ex professo de fide non tractat, aut de libris catholicorum: nam proculdubio aboleri debet, quoties non nominantur, ut refutentur, & dantur, neque enim iustum est, ut inter Christianos, quos illi oppugnant, ad laudem nominentur, aut recitentur. sortes quidem & sortilegos dantari iubet Leo III. c. sortes: 26. q. 5. ibi: Quamobrem volumus illas omnino dantari: & inter Christianos ultra nolumus nominari. multo ergo magis taceri, & supprimi debent haeticorum nomina qui sortibus. & sortilegis sunt deteriores. Multa in hac sententia attuli. lib. 6. de penis haeticorum. c. 10. quae gratia breuitatis omitto; dum modo intelligamus nullo fortiori argumento hanc sententiam comprobari, quam eo, quod ex hoc capite desumitur. interim videto Simancam de cath. institut. tit. 38. nu. 22. & Ioannem Baptistam Cardonam, qui nuper de hoc articulo disputatunculam edidit Romae.

D Ex his amplius consequitur, nec imagines, vel statuas haeticorum velut Caluini, Lutheri, aut similium esse conficiendas, permittendas, aut pingendas, neque enim careret haeseos suspicione, qui eas vel in domo sua, vel in cubiculo honorifice collocaret; at cum dedecore & ignominia seu infamia qua ipsi notantur, pingi possent, quod Longolium de functo impio Luthero ingeniose fecisse scimus, is enim ut indicaret Lutherum esse monacho nigro in haeticum pertinacem fuisse conuersum, in tabula lupum nigrum pinxit, cuculla monachali superimposita, adiecto hoc eleganti tetraesticho; Haesiarcha, reus voti fideique Lutherus

E Pingitur hic artis haeticisque notis. E monacho (quod est haec hominum mutatio?) nigro, Est niger effectus demonis arte lupus.

Ex

Haeticorum nomina delenda de libris catholicorum.

Haeticorum imagines honorifice non pingendae.

Haeretici licet post mortem anathematizentur, non tamen excommunicantur.

Anathema quid significet.

Quid sit inter Dei sacerdotes non numerari vetus Ecclesiasticus de diptychis.

Ex^a eodem.

Loquitur de eadem materia cum precedenti: & extēditur quod ibi dictum fuit de episcopis, ad presbyteros & alios clericos.

C A P. VI.

N eos, qui catholici non sunt, etiam si consanguinei fuerint, episcopi vel presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de episcopis & presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

C O M M E N T. V.

Titulus huic capiti praefixus habet ita, Ex eodem, scilicet, concilio Africano, unde praecedens caput desumptum est, sed non est in concilio Africano, sed desumitur ex concilio Carthaginensi I I I. cap. 13.

Haereticis quibuscumque nihil relinquendum.

In eos.] Verba in praecitato concilio sunt aperta, habentque ita: Ut episcopi vel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiam si consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant. haec ibi. Addit Zonaras, idem esse legibus civilibus constitutum; quod & verum est, quoniam haeretici nihil omnino capere possunt, ex cuiuslibet testamento, aut alia qualibet ultima voluntate, vel contractu. l. Manichaeos. l. diuinam. C. de haeret. cum similibus. quod est in odium haereticorum introductum, ut hac suppliciorum acerbitate resipiscant. Vide Theodorum Balsamonem cano. 25. synodi Cartaginensis, ubi plura de interpretatione huius canonis.

Alexander I I I. Rhemen.

Archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus, & verus homo, et sentiens oppositum haeticus est, & excommunicatus.

C A P. VII.

V Mª Christus perfectus Deus & perfectus sit homo: inādamus, quatenus sub anathemate interdicat, ne quis de cetero audeat dicere Christum non esse aliquid, secundum quod homo; quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

C O M M E N T. VI.

Exstat hodie hoc c. in 3. volumine conciliorum generalium post conciliū Lateranen. sub Alexandro I I I. par. 49. c. 20. ubi paulo fusiū verba concipiuntur, ex quib. hic locus potest illustrari. Tullit vero Alexander hoc editum circa annum Domini 1159. aduersus quosdam magistros scholae Parisiensis, Rehemensis, & aliarum ciuitatum, qui temere dicebant, Christum secundū quod homo erat nihil esse: quam etiam stultitiam multis antea saeculis

Christum secundū quod homo nihil esse, haereticis est.

A lis condemnauit Euthychianus Papa circa annum Domini 276. epistola quadam ad Joannem & omnes Episcopos Beticae prouinciae.

Ex Concilio Lateranen.

Haeretici, receptatores & fautores eorum, excommunicati sunt, & decedentes in hoc peccato, in cimiterio ecclesiae sepeliri non debent, nec pro eis orari.

C A P. VIII.

I C V T^a ait beatus Leo: & infra.] Quia in partibus Tholosanis haeticorum, quos alij Catharos, alij Patrenos, & alij alijs nominibus vocant, inualuit damnanda peruersitas: eos & defensores, & receptatores eorum, anathemati decernimus subiacerē: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fouere, aut negotiationē cū eis exercere praesumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibuscumque indultorum obtentu neque sub alia quacumque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam.

C O M M E N T. VII.

Sicut ait beatus Leo.] Desumptum est hoc sfragmentum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro I I I. habito Romae anno Domini 1180. convocatis 280. Episcopis. Legitur hodie in praefato concilio c. 27. hic vero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia, in authographo ita legitur: Ea propter, quia in Gasconia, Allegeſio, & partibus Tholosanis, & alijs locis ita haeticorum quos alij Catharos, alij Patrenos, & alij Publicanos, alij al. Patrenos, alijs nominibus vocant, inualuit damnata peruersitas, ut iam non in occulto, sicut aliqui nequitia suam exerceant, sed suū errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptatores anathemati decernimus subiacerē, & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, uel fouere, vel negotiationem cum eis exercere praesumat: si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiorum cuiuslibet indultorum obtentu, nec sub alia quacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam haec ibi.

In hos iure etiam civili statuta pena est authē. Gazaros. C. de haeret. eorundem fit mentio in c. excommunicamus. el. 2. de haeret. ubi alia etiam haeticorum portenta, qui circa mille ducentos annos in Narbonensi prouincia, & partibus Tholosanis pulularunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium disputationes ut alibi diximus.

Oblatio pro eo fiat.] Hoc est, ne sacrificium Missae pro eo offeratur, quod hic summus Pontifex vocat oblationem, quia Deo offertur pro expiatione peccatorum: idem etiam intellige de alijs Ecclesiae

Excommunicantur haeretici cum suis coplicibus, & puniuntur.

† al. Patrenos.

Quid nomine oblationis intelligatur.

clesiæ suffragijs, & pijs precibus, quæ pro illis qui vel hæretici, vel de hæresi suspecti decesserunt, offerri prohibentur: cum sacrificia offerri non debeant pro decedentibus in mortali peccato c. placuit, 23. q. 5.

c. Aut inter Christianos recipiant sepulturam.] quæ est quies corporis, & concordat textus in c. quicunque, §. 1. de hæret. lib. 6. priuatio vero sepulturæ inter pœnas hæreticorum numeratur. *Alfonfus Castus lib. 2. c. 18. de iusta hæret. punitio. & dixi plenè infra par. 3. super q. 40. ex quo hic locus est illustrandus.*

Lucius III.

Hæreticus malè sentiens vel malè docens de sacramentis Ecclesiæ, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorè abiurauerit, si clericus est, degradetur, & curia seculari tradatur, p quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint: & re lapsis omnino audientia denegatur: sæculares principes, qui iurare nolunt de Ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terræ eorum supponuntur interdicto: ciuitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & Episcopali dignitate priuantur: exempti vero subsunt ordinarijs super his, quæ contra hæreticos instituuntur.

C A P. IX.

AD abolendam: & infra. Vniuersos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi vel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia vel a singuli Episcopi per dioceses suas, cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum episcoporum, hæreticos iudicauerint, vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Præsenti tamen nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifeste fuerint in hæresi deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè consenserint abiurare & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris ultionem, & infra. Qui vero inuenti fuerint a sola suspitione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspitionis, qualitemque personæ, propriam innocentiam cõgrua

A purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacent. Illos quoque, qui post tibi abiurationem erroris: vel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos: & infra, Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento tibi promittant, quod si deliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse suum. Si vero id obseruare noluerint, honorem quem obtinent, spoliètur, & ad alios nullatenus, assumantur; eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum: vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Episcopali se noverit dignitate priuandam: & infra. Si qui vero fuerint, qui à lege diocesanæ iurisdictionis exempti, soli subiacent sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium: & eis in hac parte tanquam à sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ priuilegijs) obsequantur.

COMMENT. VIII.

VEl singuli Episcopi &c. hæreticos iudicauerint.] *Cantè hoc est accipiendum: quoniam neque Episcopi nullo tempore, neque clerici uacante sede, potestatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontificis munus est, ca. quoties, 24. quæst. 1. cap. maiores, de baptis. & eius effect. Quod vero hic dicitur, tunc locum habere necesse est, cum factum est clarum, id est, cum heretici errant in his, quæ iam declarata sunt, & definita per Ecclesiam, nam tunc is censetur hereticus, qui hæreticus fuerit ab Episcopo, vel Inquisitore declaratus, quod etiam hic obseruat Joannes Anania nu. 5. Albertinus tract. de agnos. assert. quæst. 8. nu. 5. & quidam alij, faciunt textus, in c. super quibusdā, §. 1. de verbo. sign. quem refert Eymericus paulo post in hac 2. parte.*
b. Totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur.] *Quomodo hæc fiant, traditur in c. degradatio. de pœnis, lib. 6. relat. infra, hac par. 2. de quo latè Eymer. 3. par. in nono modo processum fidei terminandi, ubi dixi plenè.*
c. Nisi continuo.] *Dug hoc loco voces ponuntur, continuo, & confestim, quarum significatio in hac causa quorundam interpretum mentes vexat. putant tamen accipiendas esse in significatione propria, & ob id cum sua natura indicent temporis celeritatem absque intervallo, quamprimum quis deprehenditur in hæresi, debet redire, aliter Ecclesia misericordie viscera debet ei claudere, in qua sententia fuisse videtur Panormitanus in dicto c. ad abolendam. nu. 6. licet aliud sentire videatur in c. excommunicamus lib. 1. nu. 10. de heret.*

† In vulgatis libris ita: post abiurationem præfati erroris, &c. sed dictio, præfati, nusquam est in antiquis codicibus.

† Ad hoc præstandum iuramentum compelli possunt, c. ut officiū §. statuimus, de hæret. lib. 6.

Qualiter intelligendū hæreticos esse quos Episcopi hæreticos declarant.

Dictiones continuo, & confestim, qualiter intelligendæ.

Hæretici sepultura priuantur.

† Eymericus infra. par. 3. q. 91. † In vulgatis ita fuerit in hæresi deprehensus, &c. sed in antiquis exemplaribus, ut est impressam.

Ceterum his omissis, quorundam sententia est, Inquisitorum arbitrio relinquendum esse, ut intelligatur quando haeretici continuo, & confestim redire ad gremium Ecclesiae dicantur. Sed haec opinatio velut periculosa iam explosa est: neque enim reorum vita ex libero iudicium arbitrio pendere debet.

Ufus autem interpretatus eas voces sic videtur ut illi statim, continuo, seu confestim redire intelligantur, qui quodcumque ante sententiam diffinitivam conuertuntur. Zanch. de haeret. c. 16. nu. 7. ubi copiose Campegius. Bernardus in lucerna, verbo redire §. 6. quibus fauet Eymericus 3. p. in 10. modo finiendi processum fidei, & q. 98. Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 40. & alij, quos libens omitto, & haec sententia vera est, & amplectenda.

De qua re vide praeter ceteros Menochium, li. 2. de arbitrarijs iudicijs, centuria 4. casu 372. & 373. Repertorium in verbo, usura, §. circa istam in fine, & in verbo, continuo, glossa & Doctores in §. omnis stipulatio. verbo, confestim. Instit. de verbor. oblig. melius glossa in §. ultimo, in §. de inutil. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de haeret. q. 5.

Quod vero Inquisitoris arbitrio relinquatur, ut quidam opinantur diffinire, quando haeretici confestim redire dicantur, potissima ratio est, quoniam statuta in haeticos lata, si fuerint dubia, ipsi possunt interpretari per rescriptum Innocentij IIII. Cum negotiū. relat. infra in hac par. 2. tradit Eymer. 3. par. quaestio. 85. & 86. & Umberto verbo, incontinenti, sed haec sententia in hoc articulo tenenda non est, ut optime sensit Simancas praecitato loco, nu. 39.

Qui vero inuenti fuerint. Hic §. usque ad §. Illos quoque, ut plurimum desideratur in manuscriptis exemplaribus, quod Ioannes And. etiam adnotavit dicens cum hic communiter non haberi, & Hofiensis ait non debuisse remoueri. habetur tamen infra in c. excommunicamus 1. §. qui autem, reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua compilatione, & in multis Pontificum extrauagatibus quas refert Eymericus paulo post in hac 2. par. q. ite in litteris Apostolicis, quae in fine Directorij sunt impressae. quare non carent auctoritate & fide, quae in eo statuuntur.

Nullum privilegium eximit a iurisdictione Inquisitorum.

Si vero fuerint qui a lege diocesanae iurisdictionis exempti. Nullum privilegium, nulla personarum dignitas vel gradus, quemquam liberat in causa haereticis a iurisdictione Inquisitorum, quod multis Pontificum rescriptis cauetur, Alexandri IIII. diplomate incipiente, Commissaria. & alio recentiori Pij IIII. incipiente, Pastoris aeterni. quod ipsum multis alijs iuris locis indicatur. c. ut commissi. de haeret. lib. 6. ibi: Quoslibet haeticos. & hoc iure utimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prerogatiuam. c. Inquisitores. de haeret. lib. 6. quos solus Papa iudicat in hac causa, & legati, seu officiales sedis Apostolicae, extrauag. cum Matthaeus, de haeret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Eymericum 3. par. quaest. 26. & seq. quibus etiam locis videto, quae copiose scribimus.

Innocentius III.

Bona haeticorum confiscantur, & in terris Ec-

clesiae applicantur fisco Ecclesiae, in terris Imperij, iudicis secularis, fisco, & procedit etiam si catholicos habent filios.

C A P. X.

Regentis in senium saeculi corruptelam, & infra. In terris vero temporalis nostrae iurisdictioni subiectis, bona haeticorum statuimus publicari, & in alijs idem praecipimus fieri, per Potestates, & Princeps seculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus: Nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus haeticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina; Cum enim secundum legitimas sanctiones reis laesa maiestatis punitis capite bona confiscantur eorum filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Iesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus Ecclesiastica debent distractione praecidi, & bonis temporalibus spoliari, cum longe sit grauius ater nam, quam temporalis laderet maiestatem. Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exheredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis praetextu, debet vllatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) Filij pro patribus temporaliter puniantur, & iuxta canonicas sanctiones, quandoque feratur ultio non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

† l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest.

† In Regesto ita: quanto magis qui aberrantes in fide Deum Dei filium Iesum Christum offendunt.

† Alfonso Castus, li. 2. c. 11. de iusta haeret. puni. Ioannes Roias singul. 66.

COMMENT. IX.

Vergentis. Integra haec decretalis habetur in Regesto Innocentij III. lib. 2. epistola 1. & in antiqua compilatione tertia, titu. de haeret. capitul. 3. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.

Bona haeticorum statuimus publicari. Cordat textus in capitulo cum secundum leges, de haeret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati, de haeret. ubi Doctores communiter, quod ipsum etiam est iure civili cautum, l. Manichaeos, C. de haeticis, ibi: Quos bonorum etiam omnium publicatione protequimur, & in auth. Gazaros. C. eod. tit. Squillacensis de fide cathol. ca. 30. Gondissalvus de haeret. q. 15. Simancas de instit. catho. tit. 9. Alfonso Castus lib. 2. q. 5. & seq. de iusta haeret. punitio. Zanchinus de haeticis, c. 25. & seq. Repertorium verbo bona, & verbo, confiscatio. Felynus in cap. cum nobis, de praescriptio. Bart. in l. si debitor; ff. de his qui in fraud. credit. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. ca. 106. & alij, quos omitto consultos, nec refert utrum sint clerici, vel laici, ut praefati declarant, cetera, quae breuitas me omittere hic compellit, tradam cum Eymerico 3. par. q. 109. & seq.

Haeticorum bona confiscata.

c Nec

Nec ad eos bona eorum vltius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus misereri aliquis voluerit.] Hinc colligimus non obscure, uerissimā esse EymERICI sententiam 3. par. q. 109. dicētis, posse Inquisitores, hereticis redeuntibus non relapsis, in tempore gratia, hoc est ante diffinitiuā sententiā bona, quę sua fuerant, cōdonare. quod sequitur ZANCHINUS de heret. c. 25. nu. 3. & ibidē Campegius. Repertorium verbo, bona. §. sed utrum Inquisitor. Ioannes Monachus & Archid. c. accusatus. §. porro, de heret. lib. 6. sanctus Antonius p. 3. ti. 10. c. 2. §. 7. Tabienſis in sum. verbo, hereticus. vers. quarto tertia pœna est.

Atque hæc sententia de iure communi vera est ut copiose differui in privilegio Inquisitorum 196. Reuerendissimus tamen Simancas in admonitionibus ad Zanchinum c. 14. contra sensit, asserens non posse Inquisitorem, aut Episcopum, bona semel ipso iure confiscata hereticis redeuntibus cōdonare. Sed eius opinionem & communis sententia, & in primis hic locus, de quo nunc differimus, valide refellit, à qua communi sententia non crederem descendendum; nam in hoc inter cetera ad amplam Inquisitorum potestatem de iure cōmuni pertinet, ut bona semel per hæresim confiscata, quæ licite ab iniustis possessoribus auferri potuissent, eis condonentur, si ad gremium Ecclesiæ redire voluerint, nec video quem aliū sensum habere possint hæc uerba: nisi eis ad cor reuertentibus. &c. & in vniuersa Italia, in qua Inquisitores à iure communi non discedūt, hoc communiter solet obseruari, ut ab inferioribus Inquisitoribus utique hereticis redeuntibus bona condonentur, seu confiscatio remittatur.

Filiis hæreticorum etiam catholicis nihil relinquentum.

Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhæredatio filiorum.] Olim iure civili cautum erat, ut filij catholici parentibus hereticis succederent. l. Manichæos, C. de heret. ibi: sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint. l. cognouimus. & authen. idem est. C. eod. tit.

Ceterum hodie eius legis pontificiæ decretum sequimur, nam filiis hereticorum quamuis catholicis nihil penitus est cōrelinquendum, neque etiā legitima, quæ quodammodo iure naturæ debita videtur, Paulus Grillandus de heret. q. 4. atque hoc iure utique utendum est, contra quam senserint illi, quos refert Hostiensis in sum. tit. de hereticis. §. qua pœna. asserentes hanc decretalem locum habere tātum in terris, quæ subsunt temporalī summi Pontificis iurisdictionis, in alijs autem civiles leges esse obseruandas, quæ maiori, inquit, equitate nituntur; nam & iura etiam civilia huic decretali adstipulantur, in authen. Gazaros, C. de heret.

Nec vlla est iniquitas hac uti seueritate, ut parentes à tanto crimine committendo facilius auocentur. Iulius Clarus li. 5. sent. §. hæresis. ver. & scias. ubi hanc testatur esse communem opinionem.

Quales Inquisitorum partes erga filios damnatorum pauperes relictos

Inquisitores tamen pueris & puellis hereticorum damnatorum pauperibus relictis providebunt ex misericordia, ita ut rationem habeant sexus & ætatis; nam masculos iam corpore validos alicui arti mechanicæ inbebunt addici; fœminas, aliquibus honestis eiusdem ciuitatis matronis assignabunt, ut eis

A famulentur, & ab eis in fide instruatur, ceteris quibus per etatē, aut incommodam valetudinem laborare non licet, tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt, deprecantes interdū princeps, tam ecclesiasticos quam seculares, ut in huiusmodi filios damnatorum aliquam exerceant liberalitatē, quę res ad eos in primis spectat, ad quos dānatorū bona ex cōfiscatione peruenerūt.

De his c. 22. Hispalensis instructionis anni Domini 1484. piē & prudenter cautum est his uerbis à nobis utcumque latine redditis: Similiter decreuerunt, quod si ex personis ob delicta sua relictis curiæ seculari, vel perpetuo carceri mancipatis, remanserint filij vel filiæ, qui non sint matrimonio copulati: Inquisitores provideant & ordinēt ut prædicti orphanī commendentur personis honestis, & Christianis catholicis, ut ab eis nutriantur; cibentur, & in fide catholica instruuntur, cōficiantque libellum supplicis seu memoriale super prædictis orphanis, & de cuiusque qualitate, qui indiguerint, & fuerint boni Christiani, & præsertim pro fœminis puellis orphanis, ut possint nubere, vel profiteantur religionem. hæc ibi vide Repertorium verbo filij minores.

Quod si magni alicuius Principis ob hoc crimen bona præscripta fuerint, isque filias habuerit, honorifice ab eo cui bona obuenerunt, erunt dotandę exemplo Ferdinandi regis Neapolitani, qui filias Principis Rosani qui maiestati crimen admiserat, & ob bona amiserat, ex eisdē bonis ditissime dotauit, ut memorię prodit Gigas tract. de crim. les. maiest. li. 3. tit. de pœnis. q. 15. nu. 2.

Idem.

Aduocati vel notarij hereticis, vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus patrocinant, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi. CAP. XI.

D **S**I aduersus nos terra confurgeret: & infra. Quia t̄ plus timeri solet quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur, vobis aduocatis & scrinarijs firmiter inhihemus, ne hereticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, consiliū vel fauorē, nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attētetis. Quod si cōtra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos, perpetuē vos decernimus infamiæ subiacere.

† c. quāquam 23. dist.

COMMENT. X.

a **V**obis aduocatis & scrinarijs firmiter inhihemus.] Concordat tex. in c. excommunicamus. §. credentes. & in c. sicut, de heret. & in c. 2. §. 1. de heret. li. 6. Idē sancit Nico. Papa quodam rescripto incipiēte, Nouerit vniuersitas vestra. est aut difficilis definitio huius textus, neq; enim aperte dicitur quomodo sit phibitū pro hereticis patrocinari. sed præter Hostiēsē, Joā. And. Joānē Ananiā & alios, qui hoc ipso loco hūc cōtextū varijs modis

Quomodo sit prohibitū pro hereticis patrocinari.

interpretantur, videndus Carrerius tracta. de hæret. nu. 113. & 114. *Mattheus Afflictus in constitutione, in consuetudinem notabili 25. ver. hinc sumpta occasione quæro. Geminianus in c. vlt. §. vlt. de hæret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales, C. de hæret. Franciscus Ponzinibius tract. de lamij nu. 78. Repertorium verbo, aduocatus. Eymericus 3. par. q. 39. & Albericus de Rosate, de statutis. p. 3. q. 32. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 17. de iusta hæret. puni. Ioannes Roias singulari 175. & alij, quos sciens omitto.*

In hac difficultate hoc primū sit exploratū: Pro hæreticis, quos hæreticos esse constat, nullo modo patrocinandum, seu aduocandū, secus quoties id est dubium, id est, cum nondū est exploratū, an verba, uel facta alicui obiecta, sint hæretica, manifestamue hæresim sapientia, vel cū nondū testibus, alijsue legitimis probationibus de hæresi constat; tunc. n. aduocare licebit, seu patrocinium reis præstare: Inquisitor tamen auctoritate solenni iureiurando præcedente, de iusta defensione præstada, & de abstinendo ab eadem defensione quamprimū cognitū erit illū, qui defenditur esse hæreticum, iuxta sacri officij receptā & laudabilem consuetudinē, ut præfati tradunt, quibus adde Simacā de cath. instit. tit. 5. de aduocatis.

Idem vniuersis Christi fidelibus, tamen in vrbe Meten. quam in eius diœcesi constitutis.

Laici non prædicent, nec occulta Conuenticula faciant, nec sacerdotes reprehendant.

C A P. XII.

VM^a ex iniuncto: & infra. Licet, autē desiderium intelligēdi diuinas scripturas, & secundum eas studium adhortādi reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparēt quidam laici, merito arguendi, quod occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis Christi sibi usurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhereant. Deus enim lux vera, quæ omnē hominem venientem in hunc mundū illuminat, in tantum odit opera tenebrarū, ut Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos Euangelium omni creaturæ missurus, eis præceperit aperte dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine & quod in aure auditis, prædicate super tecta: & infra Sicut. n. multa sunt mēbra corporis, omnia vero non eundem actum habent; ita multi sunt ordines in Ecclesia: sed nō omnes idē habent officium, quia secundum Apostolū, alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo sit quasi, præcipuus in ecclesia, non debet sibi quam indifferenter prædicationis officium usurpare. Nam secundum Apostolum, quomodo prædicabunt, nisi mittatur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate dominū messis, ut mittat operarios in messem suam. Quod si forte quis argutē

A respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur a Deo, et si non visibiliter mittantur ab homine, cū inuisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis: & diuina longe melior, quam humana, potest rationabiliter responderi, quod cū interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseueret, sed oportet, quod astruat illam inuisibilem missionē per operationem miraculi, vel scripturæ testimoniū speciale. Vnde cū Dominus vellet mittere Moysen in Aegyptum, ad filios Israel, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut cōuerteret virgam in colubrum & virgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura dicēs; Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut ait Esaïas Propheta, & infra. Licet autem sciētia sit valde necessaria sacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum Propheticum, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius. non est tamen simplicibus sacerdotibus etiam a scholasticis detrahendum, cū in eis sacerdotale officium debeat honorari, propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, sacerdotes intelligēs, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem Deorum nomine nuncupantur, & infra. Nec quisquam suæ presumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina legitur reprehendisse prophetam vel quod Dominus ait; Quis ex vobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccantē occultē corripere, (quod quisque tenetur efficere secundū regulam Euangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina) & aliud est Patrem suum delinquentem reprehendere manifeste, quod utique nulli licet secundū euāgelicam veritatem, nam qui etiam dicit fratri suo, fatue, reus erit gehēne ignis. Rursus aliud est quod prælatus sponte de sua confisus innocentia subditorum se accusationi supponit, (in quo casu, præmissum Domini verbū debet intelligi) & aliud est, quod subditus, non tā animo reprehēdendi quā detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incūbat necessitas obsequendi, quod si forte necessitas postularet, ut sacerdos tāquā inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cuius officium tam institutio quam destitutio sacerdotum noscitur pertinere.

C O M M E N T. XI.

Cum ex iniuncto. J Habetur hæc decretalis in Regeſto Innocentij III. lib. 2. Ex integra clausula apertissime colligitur tum argumentū, tum sententia siue intellectus huius capituli. Ea vero ita habet; Cum ex iniuncto nobis Apostolatus officio facti simus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores, pro vniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, ut & malos retrahamus à vitijs, & bonos in virtutibus foueamus: tunc autem opus est in discretionē maiori, cum vitia sub specie virtutum occul-

† Post hæc verba sequitur in Regeſto exemplū de Ioanne Baptista, quod hic omisit Raymundus: affert autem lucem huic loco.

Exod. 7.

Ioan. 1.

Esa. 40.

Matth. 3.

Malach. 2.

Exod. 22.

Joan. 10.

Num. 22.

Ioan. 8.

Mat. 5.

† de hac materia vide S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. & sequen.

† In aliquot exemplarib. legitur fratrem in alijs vero & I Regeſto, patrem habetur.

† Dictio, Christi, nec in Regeſto, nec in antiquis codicibus reperitur.

Joann. 1. Mar. vlt.

Matth. 10.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Rom. 10.

Luc. 10.

Matth. 9.

Laici & femina nullo mō prædicent, & quales esse oporteat sacerdotes prædicatores.

re subintrant, & angelus Satanæ in angelum lucis simulate trāsformat. Sanè significauit nobis venerabilis frater noster Metēsis episcopus per litteras suas, quod tam in diœcesi, quā vrbe Metēn. laicorū & mulierum multitudo non modica, tracta quodam modo desiderio scripturarum Euangelia, Epistolas Pauli, Psalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit in Gallico Ser mone trāsferri. Translationi huiusmodi adeo libenter, vtinam autem & prudēter intendens, ut secretis conuentionibus talia inter se laici & mulieres eructare præsūmūt, & sibi inuicem prädicare: qui etiam aspernantur eorum confortiū, qui se similibus non immiscēt, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt: conantes rationes inducere de scripturis, quod ab his non deberēt aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, seu melius habere in libellis suis, & prudentis se posse id eloqui submurmurant in occulto. *hæc ibi. & mox subsequuntur verba huius capituli.*

b Licet autem, &c.] *Est autem valde elegans & singularis huius rescripti definitio, qua hoc vnum præcipitur, ne laici officium predicationis verbi diuini assumant: id enim doctoribus, hoc est Theologis, quorum est in Ecclesia ordo præcipuus, omnino reliquendum est. Concordant cap. sicut in vno. eod. tit. de hære. his similia tradit Eymericus 3. parte, quæst. 38.*

Per laicos vero hoc loco, & ubicunque de hac re agitur, eos accipere debemus, qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti, tametsi sint valde eruditi, & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus, epistola quadam 61. ad Theodoretum Episcopum, prope finem ibi: Adicientes & illud, vt præter Domini sacerdotes, nullus audeat prædicare seu monachos siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientiæ nomine gloriatur. refert Iuo par. 6. cap. 249. eandem prædicationem laicis prohibuit idem Leo, epistola 65. ad Maximum Episcopum Antiochenū, idem sancit Concilium Carthaginense quartum, cui interfuit August. cap. 94. refert Iuo par. 8. cap. 323.

Nec refert ibi sanciri, ne presentibus clericis laici prædicet, quasi illis absentibus id laicis liceat quoniam argumentum à contrario sensu (vt nostri Iurisperiti loquuntur) non valet, quoties absurdum aliquod sequitur, aut alijs legibus repugnat. glo. & Doctores, in rubr. & l. 1. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio.

Femina vero licet doctissima, prædicare non debet, idem Concilium Carthaginense 4. cap. 99. refert Iuo par. 8. c. 324. & Gratianus in cap. mulier. 23. distinct.

Quale autem & quantum sit predicationis munus, & quales esse debeant prædicatores, quos oportet à profanorum auctorum & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abstinere, docet Concilium Senonense c. 35. & 36. & Concilium Treue-

A rense in c. missi. que nunc leguntur in 4. volumine Conciliorum Suriana editionis.

Et quod sine facultate superiorum nullus possit prædicare, iam olim sancitum fuit multis Conciliorum decretis, sed expressius renouauit Innocēt. III. in Concilio Lateran. c. 3. §. quia vero nonnulli. & Concilium Tridentinum sessio. 5. de reforma. c. 2. §. si qui vero, & seq. de qua re plura idem Concilium sessio. 24. in decreto de reformatione, c. 4. & alibi sepe: sed & multa etiam Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. & Burchardus lib. 1. decretorum c. 97. 98. & 99. & postremo id cavit diligentissime Synodus Salisburgensis constitutione 6. c. 3. & de materia huius c. vt breui cōcludam, vide Alphonsum Castrum lib. 3. de iusta hæret. punitio. ca. 2. & 3. Repertorium verbo, prædicare. Simancam de catho. institu. tit. 49. Siluestrum & ceteros Summarum collectores, in Summis, verbo, prædicare, sed eleganter, & copiose Conradus Brunus, lib. 6. de hæret. c. 4. de hoc agit, & Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 64. vbi per multos articulos tractat materiam huius capituli.

Idem in Concilio gener ali.

C Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus nominentur. hoc dicit vsque ad §. dānati.

C A P X I I I.

EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæresim extollentem se aduersus hanc sanctam orthodoxam & catholicam fidem, quā superius exposuimus, condemnantes hæreticos vniuersos quibuscunque nominib. censeantur: facies quidē diuersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum.

Damnati de hæresi, per secularem iudicē puniuntur, & bona laicorum hæreticorum cōfiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesijs, ubi beneficia ti erant. hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abbas.

Damnati uero presentibus secularib. potestatibus, aut eorum balliuis relinquuntur animaduersione debita puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita q. bona huiusmodi damnatorū, si laici fuerint, cōfiscantur; si vero clerici applicentur Ecclesijs à quibus stipendia receperūt.

Si suspectus de hæresi se nō purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur, & existens per annū in excommunicatione, vt hæreticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Sic.

E Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta considerationē suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur; ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares, perpetui vel tēporales iurare tenentur, vniuersos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare, & temporalis do-

Nemo sine superioris permissione audeat prædicare.

minus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nuntiatur Papæ, qui fideles eius à iuramento absoluet: & eius terram fidelibus exponet: saluo iure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit vsque ad §. catholici. Abb. Sic.

† Conc. rex. in auth. Statuimus C. de epi. audien.

Domini temporales purgare debent terras suas ab hæretica prauitate.

Moneantur autem & indicentur: & si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam cōpellantur sæculares potestates, quibuscunque fungantur officijs, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, † quod de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quod amodo quodocumque quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica fæditate, per metropolitanum & ceteros comprouinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, ut ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denūtiat absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hereticorum, gaudent privilegio concessio cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. hoc dicit vsque ad §. credentes. Abbas.

† Eymericus infra par. 3. q. 129.

Catholici † vero qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Hinc ponitur pœna credentium, receptatorum, et defendentium hæreticos, primo laicorum, secundo clericorum, vsque ad §. quia Abbas.

† De his Eymericus. Ista hac 2. p. q. 50. 51. 52. & 53.

Credentes † præterea, receptatores, defensores, & fautores, hæreticorum, excommunicationi decernimus subiaceret: firmiter statuētes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cōtemplerit, intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio; sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnetur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero

A clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare cōtemplerint, excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Similiter, quilibet regularis quibus etiam hoc infligatur, ut eorum priuilegia illa in diocesi non feruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere nisi super hoc sibi à iure vel à sede Apostolica, vel à diocesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur, & nisi resipuerit alia pœna imponitur. hoc dicit vsque ad §. adiiciamus. Abb.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti, † vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede vel catholico Episcopo loci susceptam, publice vel priuatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur, & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectentur.

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum prouincias & dioceses suspectas habentes de heresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hereticos, & occulta conuenticula celebrantes quos reuelatos relapsos canonicè punient, & renitentes iurare, ut hæretici condemnentur. hoc dicit vsque ad §. volumus. Abb.

Adiiciamus † insuper, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumuehat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos scouerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus, ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur.

Episcopus negligens in heresi persequenda, a dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus est subrogandus. hoc dicit vsque ad si. Abb. Sic.

Vo-

2. Tim. 3. Rom. 10.

† Conc. rex. in c. cum ex iuncto. & in c. sicut i vno. co. tit.

† Vide Conradum Brunum de hæret. li. 3. c. 15. Si man. de charo. instit. tit. 25.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per dioceses suas diligenter inuigilent, si canonicam velint effugere ultionem. Si quis enim episcopus, super expurgando de sua diocesi hæreticę prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus; cum id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus qui velit, & possit hæreticam confundere prauitatem,

COMMENT. XII.

EXcommunicamus.) Edidit Innocentius in Concilio generali Lateranen. hoc copiosum edictum aduersus hæreticos, eorumque fautores anno Domini MCCXV. in quo potissimum tres pœnas eis irrogat. Vnam spirituales, videlicet, excommunicationem: alteram corporalem, cum possint nisi resipiscant, tradi curiæ seculari, ultimo supplicio afficiendi: tertiam item vitæ afflictiuam, nempe bonorum confiscationem.

Nec putandum est hic primum pœnam excommunicationis in hæreticos latam; nam omnium pœnarum, quibus hæretici coercentur, hæc antiquissima est, à Christo iam lata Matth. cap. 18. ibi: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus, & diuinus Paulus ter legitur excommunicasse, primum, Corinthum fornicarium primo ad Corinth. c. quinto. Rursus Alexandrum, & Hymenæum ob blasphemiam. 1. ad Timoth. c. primo. Tandem hac pœna idem Apostolus omnes hæreticos docuit coercentes, ad Titum c. 3. Item sanctus Ioannes, 2. epistola canonica. Tradit Martinus ab Ayala olim Archiepiscopus Valentinus in li. de Ecclesiasticis traditio. par. 3. artic. 6. Differui latissime lib. 2. de pœnis hæreticorum.

Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles.) Ergo cōtra suspectos de hæresi, tametsi hæretici verè non sint, Inquisitores procedere possunt. Sed an levis suspicio sufficiat, questio est: & Repertoriū verbo, suspectus. §. ite nota. & Matth. Afflictus in constitutione, inconstitutum, & Carreus de hæret. nu. 116. leuem suspicionem sufficere voluerunt, non tamen ad condemnationem, & punitionem, sed ut ex leui suspitione ad examinationem, inquisitionem, & veritatis indagationem perueniatur, & leuiter suspecto ad eluendam huiusmodi suspicionem etiam abiuratio vel purgatio iniungatur, ut docet Eymericus p. 2. q. 55. nu. 9. & seq.

Ceterum his leuibus suspitionibus non est ubique credendum in tam graui delicto, & prudentia opus est, & iuxta qualitatem personarum erit iudicandum, ut prudenter monuit Simancas in Enchyridio violata religionis, titu. 41. nu. 8. sed his plura Eymericus hac 2. p. q. 55. & 56. ubi, & nos multa tradidimus. Hoc est certum, ad nullius capturam veniendum esse ex his tantum indicijs aut delictis, quæ leuiter solum redderent quempiam suspectum, propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura asferre dignoscitur, ut fusius scripsi infra p. 3. super quest. 59.

Gregorius IX. Archiepiscopo Mediolanen.

Laici cuiuscunque professionis sint, predicare non debent.

C A P. XIII.

SICUT in vno corpore, & infra. Cū igitur nonnulli laici predicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occultè subintrent; Nos attendentes, quòd doctorum ordo est in Ecclesia Dei, quasi præcipuus: Mandamus quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicat laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi:

Idem.

Hoc cap. vsque ad §. si qui autem. habetur in ca. excommunicamus, supra eo. tit. in prin. vnde summa, & declara, prout ibi fuit dictum.

C A P. XV.

EXcommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos; Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iossepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunq, nominib. censeantur, facies quidē habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas: quia de uanitate conueniunt in idipsum. Dānati vero per Ecclesiam seculari iudicio relinquuntur, animaduersione debita puniendi: clerici prius à suis ordinibus degradatis.

Si in hæresi deprehensi volunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuam carcerem ad penitentiam peragendam, & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. hoc dicit.

Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam penitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

C A P. XVI.

AB SOLVITO se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequij, quicunque lapsi manifestè in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

Idē statuit Martinus V. quodam re. scripto. inci. Inter cūctas. & habetur in vlt. sess. cōci. Constan.

Quales pœnæ in hæreticos hic latæ.

Pœna excommunicationis in hæreticos antiquissima.

Cōtra suspectos pœdāt Inquisitores.

Ex leuib. suspicionib. nō facile procedendum.

Concor. tex. in c. cum ex iniuncto, supra eo. tit.

1. Cor. 12. Ephes. 4.

† Cōcor. tex. in auth. Gazaros. C. de hæret. ubi Per. Godof. hunc locū illustrat

† Vide Eym. 3. p. q. 93.

† In antiquis codicibus cōstanter legitur homini.

Secunda pars Directorij DECRETALES TITVLI

DE HAERETICIS

DE SEXTO LIBRO.

Gregorius IX. Rehemensis Archiepiscopo,
& suis suffraganeis.

Propter crimen heresis clericum in quibuscun-
que sacris ordinibus constitutus, solus eius Episcopus
degradare poterit. hoc dicit Domi. Cap. I.

VONIAM † episcoporum nu-
merus ad degradationem clerico-
rum à Canonibus constitutus, non
potest de facili conuenire: Conce-
dimus ut sacerdotem, vel alium cle-

† Vide e. de.
gradatio. de
pœn. lib 6. de
quo auctor
paulo post. &
3. p. post. mo-
dum nonum si
processum si
de terminan-
di.

ricū in sacris ordinibus constitutum (cum pro
hæresi fuerit sæculari curiæ relinquendus, aut
perpetuo immutandus) conuocatis Abbatibus,
aliisque prælatis, & religiosis personis, ac litera-
tis suæ diocesis, de quibus expedire videbitur,
suus solus possit Episcopus degradare.

Alexander III.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter
hereticos, vel eorum receptatores, defensores, vel
fautores, nec absoluitur, nisi exhumet eorum corpo-
ra: locus vero priuatur sepultura. hoc dicit usque ad
§. inhibemus. Domi.

CAP. II.

VICVNQVE † hereticos, credē-
tes, receptatores, defensores, vel fauto-
res eorum, scienter præsumperint ec-
clesiasticę tradere sepulture, vsq; ad sa-
tisfactionem idoneam, excommunicationis sen-
tentia se nouerint subiaccere. Nec absolu-
tionis beneficium merentur, nisi proprijs manibus
publicè extumulent, & proijciant huiusmodi cor-
pora damnatorum. Et locus ille perpetua careat
sepultura.

Excommunicari debent laici publicè uel occultè
disputantes de fide. hoc dicit Domi.

Inhibemus † quoque, ne cuiquam laicæ per-
sonæ liceat publice vel priuatim, de fide Catholi-
ca disputare. Qui vero contra fecerit, excommu-
nicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hereticorum, eis credentiū
fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec
filiorum suorum, vsque ad secundam generationem
ad beneficia ecclesiastica, vel officia publica. h. d.
Domi.

Heretici † autem, credentes, receptatores, de-
fensores, & fautores eorum, ipsorumq; filii vsq;
ad secundam generationem ad nullum ecclesia-
sticum beneficium, seu officium publicum ad-
mittantur. Quod si secus actum fuerit, decerni-
mus irritum & inane.

† Hoc decla-
rat tex. in c.
statutu, el 2.
infra hoc tit.

A Priuati sunt, habentes beneficia ecclesiastica ad
preces hereticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia
obtinenda, si scienter talia receperunt. hoc dicit
Domi.

Ad hæc, † quoscunque viros ecclesiasticos,
qui ad præces huiusmodi pestilentium persona-
rum, dignitates, personatus, & quæcunque alia
ecclesiastica beneficia sunt adepti: ex nunc pri-
uamus taliter acquisitis, volentes, quod tales, &
habitis careant perpetuo: & si receperunt illa
scienter, ad alia vel similia nequaquam in poste-
rum admittantur.

Nulla est emancipatio filiorum, vel subditorum
per hereticos facta: etiam si postea vitium detega-
tur. hoc dicit Domi.

B Illorum † autem filiorum emancipatione, quo-
rum parentes, post emancipationem, etiā huius-
modi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad he-
reticæ superstitionis inuium declinasse, nullius
uolumus esse momenti, velut factam de homini-
bus sui iuris: cum dignum sit, ut propter tanti
atrocitatem delicti, filij esse in parentum hare-
ticorum deserint potestate.

Idem Inquisitoribus hereticæ
prauitatis.

Filij vel hæredes petentium in infirmitate sua
hereticorum consolationem, non admittuntur ad
probandum, quod non sana mente vel perdita loque-
la susceperint, si constat, quod erant sanæ mentis,
vel si prius suspecti vel diffamati erant de hæresi:
alias admittuntur, scilicet per testes fide dignos, nō
suspectos. hoc dicit Domi. Cap. III.

ILLI † vel hæredes illorum, qui
dum in ægritudinis lecto decumbe-
rent, petierunt hereticos consola-
turos, ut ab eis per manus imposi-
tionem consolationem reciperent,
secundum pessimam consuetudinem eorundem,
sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi, ad
probandum quod ipsi defuncti consolationem
illam, immo uerius desolationem non sanæ men-
tis effecti susceperint, vel post perditam iam lo-
quelam (cum tamen moris sit) ut dicitur (apud
eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit
sanæ mentis, & memoriā habeat ordinatam)
admitti non debent: si dum uiuebant, diffamati
erant de hæresi, vel suspecti, aut legitimè consti-
terit; quod sanæ mentis existentes, huiusmodi he-
reticos petierunt: Alioqui admitti poterunt præ-
dicti filij, vel hæredes ad probandum præmissa.
Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de
suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, &
specialiter fidei zelatores.

Idem

† Silu. 7. som.
uer. heresist.
q. 8. Rebus.
in praxi be-
nef. p. 3. nu.
24.

† Eyme. 3. p.
q. 116. & ibi
dixi plene.

† pro intelle-
ctu huius ca.
uide infra re-
scriptum Vr-
bani III. in-
cip. Olim ex-
par. & Eyme.
3. p. q. 43. &
q. 121. ubi co-
piose tracta-
ui materiam
huius decre-
talis.

Idem eisdem

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ seculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. hoc dicit. Domi. Cap. IIII.

† Eym. 3. par. q. 100. & ibi dixi.

SUPER eo, † quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprii antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratum hæresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ huiusmodi videatur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensis, etiam si (vt dictum est) sine vlla penitus audientia relinquendi sint iudicio seculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

Idem eisdem.

Excommunicati, participes, & socij criminis admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter ueritatem deponere, hoc dicit. Domi.

C A P. V.

† Eym. 3. pa. q. 64. 66. & 68. vbi dixi copiose:

IN fidei fauorem. † Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis, ad testimonium admittantur: Præsertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus cōiecturis: & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circumstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Idem eisdem.

Ordinarij, uel eorū delegati, & Inquisitores sine pena excommunicationis facere habet executionem iustitiæ contra hæreticos per habentes iurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tatum illam iurisdictionem possideant. hoc dicit. Domi.

C A P. VI.

† Eym. 3. pa. q. 22. vbi dixi.

RÆSIDENTES † regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci (licet excommunicati vel de facto tatum, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum vel delegatorum ipsorum, aut Inquisitorum hæreticæ prauitatis non valentium sine moræ dispendio, vel negotij periculo recur-

Asum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiam & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis vel officialibus eorundem propterea in alijs casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

Idem eisdem.

B *Excommunicatus, propter contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annum damnatur vt hæreticus, hoc dicit. Domi.*

C A P. VII.

CUM † contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus a vobis, vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quam si per annum animo sustineat pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnatur.

† Eym. hac 2. pa. q. 47. & 3. par. q. 1. hunc textum strar.

Idem eisdem.

Abiurans in iudicio hæresim propter vehementem præsumptionem: si iterato labitur (licet non fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si leuis erat præsumptio. hoc dicit vsque ad §. Eum vero. Dominicus.

C A P. VIII.

ACCVSATVS † de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante ab iurationem suam, hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

† Concordat Urbani III. Rescriptum in cip. Consultus, infra positum, & vide Eymericum hac 2. par. q. 40. vbi dixi.

Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter postea abiurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatim. hoc dicit. Domi.

Eum uero qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiam hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus vt relapsus in hæresim iudicari.

Qui post abiurationem hæresis, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur facto vel verbo, hæreticis communicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. hoc dicit. Domi.

Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiuratio-

abiurationē constiterat, vel nunc; constat, si post illam hæreticos receperit, deducat, uisitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione (ut verbis vestris utamur) merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbati a se prius erroris consequentia, nō sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis, falsum deponēs, licet per iurum sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indicijis conslet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. hoc dicit.

† Eym. 3. pa. q. 65. & seq.

Licet vero periurij testimonio, etiā post penitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes, tam de se, quam de alijs super facto hæresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimē huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecunię, sed zelo fidei orthodoxę dictum suū velle corrigere ac modo (quę prius tacuerant) reuelare in fauorē fidei (nisi aliud obstat) stari debet tam contra se quam contra reliquos attestationibus eorūdem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hæresim manifestam. hoc dicit. Domi.

† De hac materia copiose Eym. 2. pa. q. 42. & 43.

Sane cum negocium fidei (quod summē priuilegiatum existit) per occupationes alias nō debeat impediri: pestis Inquisitores hæreticę a sede Apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegijs (nisi hæresim saperēt manifestē) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores hæresis, de quæstionibus vsurarum se intromittere non possunt. hoc dicit.

† Vide infra rescriptū Urbani III. Cōsultus, ver. in quo queritur & reper. ver. vsura. §. circa istam.

De quæstionibus præterea vsurarum motis, etiam contra illos, quibus restitutionem vsurarū in penitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se, & sua ad hoc faciendum in iudicio Ecclesię obligarūt, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere heredes fautorū hæreticorum (qui tamen heretici non erant) ad implendam penitentiam iniustam, in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit penitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

† Eym. 3. pa. q. 120. Zach. de hæret. ca. 28. ubi. §. 6. 7.

Si uero pro ijs, quæ in hæresi receptando vel defendendo hereticos, seu eis fauendo, non tamē existēs hereticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum Inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis penitentiam, & complendā: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi penentiā onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum: ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent heredes vel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porro si propter huiusmodi hæreticorum receptionem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam penitentiam; quam Inquisi-

tores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei penitentia iniungeretur decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Post mortem heretici, declarari potest eum hereticum fuisse ad finem bona eius confiscandi. Domi.

In eo vero casu, quo heredes ad successionem non debent ob heresim sui auctoris admitti: non obstante, quod auctore ipso viuentē, hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiā declaratum: ad confiscationem bonorum post mortem eiusdem nihilominus procedatur.

Clerici instruētes testes, ne Inquisitores ueritatem inuestigent, puniri possunt per eos, & religiosi grauius puniuntur. hoc dicit. Domi.

Sacerdotes insuper & alij clerici, qui negotiū Inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitē liberando, inuenti fuerint impedire: (cum non sit dubium, eos ipsa facere in fauorem hereticę prauitatis) per inquisitores a talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam alias, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immurationis pœna vel alia grauius puniendi quam sæculares: si inuenti fuerint in hæresi, vel consimilibus deliquisse.

Urbanus. IIII.

Non valent statuta, per quæ Inquisitoris heresis officium impeditur, vel retardatur.

C A P. I X.

STATVTVM ¶ ciuitatis, castri, villę vel alterius loci, per quod negotiū Inquisitionis hæreticę prauitatis directē vel indirectē (ne in eo libere procedi valeat) cōtingerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusque ciuitatis, vel loci dominum potestatem, capitaneū, cōsules, vel rectores per quem vel quos, eadem ciuitas seu locus regitur, quocunq; nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diocesano, vel eius vicario, aut Inquisitori, seu Inquisitorib. labis præfatæ, sine moræ dispendio exhibendus: & si tale inuentū fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum q̄ per illud Inquisitionis processus non impediatur, vel aliquatenus retardentur, per censuram Ecclesiasticam decernimus cōpellendos.

Clemens IIII. Inquisitoribus hereticę prauitatis.

Officium Inquisitoris heresis, morte concedentis non expirat, etiam quo ad negotia prius non cepta, vel exorta. hoc dicit.

C A P. X.

NE aliqui dubitationē sollicitā excitantes, indubiū reuocet, an officiū Inquisitionis hæreticę prauitatis, sollicitudini vestræ intra

† c. ult. de pre script. lib. 6. Squillacet. de fide catho. c.

54.

† Eym. 3. pa. q. 34. ubi dixi copiose.

† Vide Eym. 3. p. q. 6. & 8.

intra ceteros limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit. Præsenti declaramus edicto ipsum officium non solum quo ad negotia viuentis mandatore incepta; immo etiam, quo ad integra & non cœpta; & quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerferant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

Idem eisdem.

Informat Inquisitores ad Deum, ut eius timorē hominum metui anteponant, in procedendo simul, vel separatim contra hæreticos, & suos fautores: et etiam in eos absoluendo, cum vere redierint.

C A P. XI.

† Cōc. rex. in Cle. 1. §. 1. de hæret & vide Eym. 3. pa. q. 47. & seq.

V officium† Inquisitionis contra hæreticos in prouincia, in qua vobis idē officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in præfata prouincia, simul vel separatim, aut singulariter (prout negotij utilitas suadebit) contra hæreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem, ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consuevit, Prouiso † solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos (immo seiplos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

Instruit Inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant. hoc dicit.

In delictis magnis caute procedendū.

Verum, quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela pcedi (ut in reos sine vilo proferatur errore dura ac digne seueritas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsum que contingentib. oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoq; huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commissio vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officium pertinet, teneri districtè præcipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres† qui dum essent in sæculo, tabellionatus officium habuisse, aut exercuisse noscuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotij fidei fuit ab Apostolica sede commissum: & in posterum committetur, cedentes huiusmodi fratribus, nec non & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in

A sæculo tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si iidem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum, quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, potestateve.

Instruit Inquisitores, circa personas, per quas impediri posset uel differri Inquisitionis negotium. hoc dicit.

B Compescendi præterea monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita prædicatores† quæstuarios (ubi contigerit pro Inquisitionis seu fidei negotio congregatio nem fieri, vel alias eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) a prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiā, si forte habent exponere) liberam vobis, & singulis vestrum cōcedimus auctoritate præsentium facultatem. Denique ut circa præmissa plene vobis & singulis vestrum coercionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas; volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis: contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: Non obstantibus priuilegijs vel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, cōmunatibus, vel uniueritatibus ciuitatum, & locorum, specialiter vel generaliter sub quacūq; verborum expressione vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis: cum ex huiusmodi vel alijs priuilegijs vel indulgentijs, nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculū interponi, & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Statuimus† insuper ut potestas, capitaneus, seu rector, vel consules, seu quicuis alij, qui ciuitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurū, ad requisitionem diœcesanorum, vel uicariorum suorum seu Inquisitorum hæreticæ prauitatis, iurent præcise attendere inuiolabiliter, & obseruare, ac facere a suis subditis obseruari, toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni regiminiue subiectis, cōstitutiones cōtra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum ipso rumque filios & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, ut infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem vel officium publicum ulterius assumatur; & quæ ut potestas, balliuus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

† Vide Cōc. Trid. sess. 5. de refor. cap. 2. in fi.

† Eym. 3. par. q. 32. Cāpeg. ad Zach. c. 31.

pœna Magistratum leges cōtra hæreticos editas nō seruatiū.

† Eyme. 3. p. q. 18. & 19.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus hereticę prauitatis.

Comprahendit ista decretalis plura utilita pro expediendo

pediendo officio Inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denuntiationes: dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum, ut eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transtulerunt. dat potestatem repetendi libros, & processus, commutandi, & mitigandi pœnas, priuandi, & priuatos nuntiandi, officijs, & honoribus hereticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quod hoc fiat de diœcesanorum vel in eorum absentia vicariorum suorum consilio, nisi iidem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit. Ioan. And.

C A P. XII.

Editum circa
an. Domini
1296.

T commissi vobis officij debitum vtilius, & vberius exequamini, sanctæ memoriæ Inno. Alexan. & Clementis prædecessorum nostrorum vestigijs inherentes, vobis & vestrum

† Vide Eym.
3. p. q. 15.

† Eym. 3.
par. q. 77.

† Eym. 3. p.
in forma mo-
nendi populū
de sermone fi-
dei habendo.
† Eym. 3. p. in
q. 42.

† Eym. 3. p. q.
113. & ibi di-
xi copiose.

singulis committendi citationes, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hereticos credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. Aduocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in huiusmodi ferendis sententijs præbeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi: Conuocandi etiam clerum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei uideritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis Inquisitionis officium est commissum, heresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi, nec non faciendi a quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus Inquisitiones factæ ac processus per quoscunque auctoritate Sedis Apostolicæ vel legatorum eis habiti contra hereticos continentur, & illorum qui vestris mandatis obediētes, humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro reclusi penam vnā cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: Priuandi præterea vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac alijs beneficiis Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorum consilio, & officijs publicis ac honoribus quibuscunque eosdem hereticos, credentes receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficii huiusmodi requirendi: Nisi forte constaret legitime, quod iidem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo iudice puniendos.

Idem.

Christiani ad Iudaismum transeuntes, et redeuntes heretici reputantur. hoc dicit, secundum Zenz.

C A P. XIII.

CONTRA Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudeorum (etiam si huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcisè coacti baptizati fuerint) erit tanquam contra hereticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudeos cōiuncti: Et sicut contra fautores, & receptatores, & defensores hereticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

C O M M E N T. XIII.

DE materia huius c. præter Ancharanum, Geminianum, & alios interpretes hic, videndus est Eymericus p. 2. q. 44. & quos refero super eadē questione: Nunc omittis ceteris de quibus suis locis commodius differam, solum hic ostendam occasionē illorum uerborum, seu Iudeos conuicti, quando Iudei admittantur ad testificandū contra Christianos, nam de alijs in fidelibus quid sit sentiendum, agam cum Eymérico. 3. p. q. 68. & seq. In primis explorati iuris est, infideles quicunque illi fuerint a testimonio dicendo contra Christianos repelli. auth. credentes. c. de heret. c. 1. de testib. c. si hereticus c. nō potest. 2. q. 7. c. ipsa pietas. 23. q. 4. & tradunt communiter Doctores. in c. 1. extra de heret. quoniam, ut in d. c. non potest scriptum est: Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit infidelis.

Ceterū in crimine heresis in uniuersum infideles quicunque, & etiā Iudei aduersus Christianos testimonium dicunt, ut apertissimè docet hoc responsū, ubi gl. in verbo, Iudeos, & ibidē Geminianus, Fraciscus, et ceteri communiter. gl. in c. 1. de testib. verbo fideles, ubi Doct. communiter, Palaciū Rubius in allegat. de heresi. §. ultimo. Gondissaluis de heresi. q. 13. nu. 10. Ioannes Roias sing. 190. & copiose Felyn. in c. Iudei. de testib. optimè Hieronymus Gigas tracta. de cri. l. 1. §. maiest. lib. 2. tit. quomodo et per quos probetur. quest. 10. & potissima ratio est, ne ex defectu probationum tam graue scelus impunitum remaneat. l. quoniam. in fi. c. de heret. c. dilecto, & cap. significauit. de testibus.

Neque hoc solum habet locum, quoties ageretur de conuincendo Christiano apostata, qui prius fuit Iudeus, & postea reiuuauit, ut probat textus in d. capit. contra Christianos, sed etiam cum ageretur de conuincendo Christiano non apostatate, seu totā religionem Christianam deserente, sed in vno vel altero tantum articulo delincente: idque ob eandem rationem, ne videlicet Crimē hoc remaneat impunitum: rursus etiam in fidei fauorem. argumento capit. in fidei fauorem. de heret. libro sexto, quoniam si heretici aduersus hereticos admittuntur, optimè docet Eymericus, 3. p. q. 69. iure optimo etiā Iudei admitti debēt, cum commoda ratio diuersitatis assignari non possit, & maior prohibitio in heretico, quam in Iudeo esse videatur secundum glo. in cap. pagani. 2. q. 7.

Ad hæc,

Iudei an
quādo admittantur ad re-
stificandum
contra Chri-
stianos.

Ad hæc, Iudæi non modo recipiuntur in testes ad uersus Christianos, eo modo quo proximè dictū est, sed etiam multo magis aduersus Iudæos nō baptizatos, in omnibus illis casibus, in quibus ad iurisdictionem Inquisitorū pertinere noscuntur: id quod longa probatione non indiget: nam si ob fidei fauorem nō prosunt sua priuilegia Christianis, quo minus testimonio infidelium vrgeantur, nec proderunt infidelibus.

In quibus casibus Iudæi subint Inquisitorū potestati.
Qui sint autem casus, in quibus Iudæi nunquam baptizati Inquisitorū potestati supponuntur, tradit Eymericus. l. p. q. 44. 45. & 46. Repertoriū Inquisitorum verbo, Iudæus. Campegius ad Zanchinum, c. 36. vers. delinquent circa fidem eorum. eleganter beatus Thom. 2. 2. q. 10. art. 8. ibi: Sunt tamen cōpellendi a fidelibus, si adsit facultas, ut fidem nō impediunt, vel blasphemias, vel malis persuasione, vel etiam apertis persecutionibus. Hæc ille. Quib. verbis amplissime complexus est in genere uir sanctus omnem causam ob quam possunt Inquisitores in Iudæos animaduertere.

Verumtamen ne res controuersa amplius in dubium uerteretur, Sanctissimus Dominus noster Gregorius. XIII. Statuto quodam incipiente: Antiqua Iudæorum. edito anno Domini 1581. Calen. Iunij, nominatim decreuit blasphemias, & flagitia Iudæorum, in quæ hereticæ prauitatis inquisitores animaduertunt. Id statutum in fine Directorij inter alias litteras Apostolicas curauimus imprimendum.

An autem cum Iudæi vel alij infideles testificatur aduersus catholicum, perinde sit de illis iudicandum, ac de testib. alijs integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis est quæstio, quam non patitur huius commentarijs breuitas. Reijciam eam in 3. p. q. 64. ubi est proprius locus. Videto interim Palacium Rubium in allegatione de hæresi. §. 15. Aretinum in c. fi. de testibus Albertinū de agnos. assertio. q. 34. num. 3. & seq. ceteros præcitato loco apud Eymericum referam.

Denique illud monere oportet, ut quando Iudæus admittitur in testem, iuret de dicenda veritate nō super Euangelia, quibus non credit, sed super legem suam. ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de testi. & Antonius Butrius in proemio Decretalium. Qualis autem sit eius iuramenti forma, tradit. Specul. tit. de iuramen. calum. §. restat. vers. penul. sed melius Repertorium Inquisitorum, verbo, iuramentum. §. sequitur videre. & sequen.

Idem.

Non confiscantur dotes vxorum innocentium, propter hæresim maritorum. hoc dicit, secundū Zenze.

C A P. XIIII.

† Eym. 3. p. q. 111. & dixi ibi plenissime.
DECREUIT † felicitis recordationis Innocentius Papa quartus, quod propter hæresim maritorum, vxorum Catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus: nisi fortè mulieres ipsæ cum uiris matrimonia contraxissent, quos hereticos tunc sciebant.

Idem.

Filij hæreticorum vsque ad secundum lineam paternam, ad primam vero maternam sunt inhabiles ad beneficiū Ecclesiasticum, vel officium sæculare; si patres ante mortem Ecclesie reincorporati non fuerint. hoc dicit, secundum Domi.

C A P. XV.

STATUTVM † felicitis recordationis Innocentij, & Alexandri prædecessorum nostrorum: ne videlicet hæretici, credētes receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque Filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur: quod si secus actum fuerit, sit irritum, & inane. primū, & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sanè de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse vel tales etiā decessisse probantur, intelligendum esse videtur non autem illorum, quos emendatos esse constitit, & reincorporatos Ecclesie unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesie penitentiam recepisse: quam ipsi vel iam perfecērunt vel humiliter prosecutioni eius insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eandam.

Idem.

Inquisitor Papæ super hæresi sine speciali mādato non inquit cōtra episcopum: sed si eum culpabilem sciuerit, nunciabit Papæ. hoc dicit. Io. And.

C A P. XVI.

INQUISITORES † hereticæ prauitatis, ab Apostolica Sede seu alio vel alijs quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeunt, aut eius textu procedere contra eos: Nisi in litteris commissionis Apostolicæ, quod hoc possint, contineatur expresse. Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos commississe, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos; id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinarijs super processu hæreticorum. licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eo dem facto episcopus, & Inquisitor possunt procedere communiter vel diuissim, uel proferre sententiam in qua si discordant, debent Papæ referre. Et episcopi qualitercunque procedant, debent seruare modum Inquisitoribus impositum. hoc dicit. Domi.

C A P. XVII.

PER hoc, † quod negotium hæreticæ prauitatis alicui uel aliquib. ab Apostolica sede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate, vel diocesi delegatur, diocesani episcopi,

† Eym. 3. p. q. 114. 115. & dixi ibi plenissime.

† Vide Eym. 4. p. q. 26. 27. 30. & dixi ibi dem copiose

† Hæc decretalis declaratur per extravag. Ex co. ti. de hære. quæ paulo post inseritur.

pis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodē procedere valeant, nolumus derogari. Verum ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius vtiliusque procedat: cōcedimus, quod per Episcopos ipsos, & per Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel diuifim, & si diuifim processerit, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri: & nisi hoc casu Inquisitores in sententiā prolatione diocesana vel econtra duxerit deferendum, per utrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si nō conuenerint, per utrosque negotium sufficiēter instructum ad sedem Apostolicam remittatur. Sine autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura cōmunia, vel per speciales concessionēs seu ordinationes Sedis Apostolicę obseruare.

Idem.

Episcopis, & Inquisitoribus heresis non resistat sed omnino pareant Domini temporales: & de eo crimine non cognoscant: alias prout dicitur hic, puniuntur. hoc dicit, secundum Zen.

C A P. XVIII.

† Vide Eym. 3. p. q. 35. & alijs multis,

VT Inquisitionis † negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanę persisterētē Ecclesię promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesię sanctę suę honorē promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt) & approbantes, & obseruari volētes; vniuerso sęculi potestates, & Dominos temporales; ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominib. cęseantur, requirimus, & monemus, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei dięcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hæreticę prauitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant in hæreticorum, credētium, fautorum, receptatorū, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & vt præfatas personas pestíferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum diętorum, vel ad locū, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint, intra eorūdem dominorum potestatem, uel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora vbi per viros catholicos a præfatis Episcopis, seu Inquisitorib. vel eorū aliquo deputatos sub arcta, & diligenti custodia teneantur donec eorum negotium per Ecclesię iudiciū ter, minetur. Vtq; de hæresi a dięcesano Episcopo vel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos præfati potestates, Domini temporales, siue rectores, vel eorum officiales, seu nuntij sibi reli-

Actos statim recipiant indilatē, animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, † seu proclamationibus prædictorum nequitia filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem Imperialem appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictū Prohibemus † quoque districtius potestatibus dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticū) quoquo modo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorū Episcoporum, siue Inquisitorum aut saltē alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a dięcesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore iniunctam, prout (prout ad suum spectat officiū) facere seu adimplere detractent: vel alias dięcesanorum, aut Inquisitorum iudiciū, sententiā seu processum directē, vel indirectē impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sapefatis dięcesano episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere fortē præsumperit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consiliū, vel fauorem, excommunicationis se uouerit mucrone percussus: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnatur.

Idem.

Dona hæreticorum ipso iure sunt cōfiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine, per iudicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Ioan. And.

C A P. XIX.

EVM secundum † leges ciuiles nefarias, naturæ contrarias incestas nuptias contrahētes, eos ipso suarum dominium rerum perdant: Et mulier humanam legem transgrediens (& præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obuenerant a rapto, ac alijs consortibus, raptus, ipso iure amittat: certoque casu deferantur in fiscum. Ac etiam illicitas species transuehens: Aut rerum dictarum professio nem omittens, earūdem specierum, & rerū proprietate hoc ipso priuetur, & fisco rerum, & specierum dictarū proprietate acquiratur: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quam prædicti delinquant) ipso iure de fratribus nostrorum cōsilio, decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per prin-

† Eym. 3. p. q. 117. Com. Bru. lib. 4. de hæret. c. 16.

† Eym. 3. p. q. 36. ubi videtur de q. diximus

† De materia huius ca. copiosè egimus cum Eym. p. 3. quæst. 109. & seq.

Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem; sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Idem.

In causa heresis proceditur simpliciter, et de plano, et dicta testium, et accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. hoc dicit, secundum Zen.

C A P. XX.

STATUTA quædam felicitis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementi prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis recensenter: concedimus, quod in Inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu, & figura. Iubemus tamen, quod si accusatoribus vel testibus, in causa heresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum contras quas inquiritur) videant Episcopus vel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem & nominum eorum, ipsorum nomina non publicet, sed secreto coram diœcesano Episcopo, vel eo absente, ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quando vero procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si haberi commodè possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis, & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vacari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriòse manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum con-

A filio, ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicq; (non obstante, quod illis, contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam, plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum, & testium periculis, efficacius occurratur, & cautius inquisitionis negotio procedatur, præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus vel Inquisitores, secretum possint indicare illis quibus (ut præmissum est) processum huiusmodi explicabunt. & in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo, vel Inquisitoribus patefacta præter eorum licentiam alijs patefecerint, ex communicationis sententiam, quæ ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quod Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nunc a nobis sub uirtute sanctæ obedientie districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante & vero periculo supradicto, accusatorum, & testium nomina (prout in alijs fit iudicijs) publicentur. Ceterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quam Inquisitores prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina suppressenda ubi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones vero, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus superscriptis super eadem editis prauitate non obuiet, in suo volumus robore permanere.

† Eyme. 3. p. q. 81.

† Vide Eym. 3. pa. q. 75. & quæ ibidem scripsimus.

† Cōcor. tex. in Cle. 1. §. ultimo de hæ.

DECRETALES TITVLI

DE HÆRETICIS

IN CLEMENTINIS.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Premittit constitutionis causam. Jo. And.

C A P. I.

MULTORVM & querela Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quod non nulli Inquisitores per sedem eandem contra prauitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt suæ potestatis officium, ut quod in augmentum fieri, per circumspectam eiusdem Sedis vigilantiam, salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxij) cedat in infidelium detrimentum.

Ponit constitutionem, de officio Inquisitionis, exer-

cendo per diœcesanos, & Inquisitores, primo ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ non potest, & decretum apponit, submit- tens quomodo impeditus vel interesse nolens committit alij vel consentit. Jo. And.

Propter quod ad Dei gloriam, & augmentum eiusdem fidei, ut negotium Inquisitionis huiusmodi eo prosperatus feliciter, quo deinceps eiusdem labijs indago sollennius, diligentius, & cautius peragetur: ipsum tam per diœcesanos Episcopos quam per inquisitores a Sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si ei uisum

Quid possit Inquisitor si ne Episcopo, & uiceuersa.

† Eyme. 3. p. q. 35. & ibi diximus.

De hoc pulchre Eym. 3. q. 75. & ibi diximus.

Eym. 3. p. q. 78. 79. 80. & ibi diximus.

De materia iuris Clem. Eyme. 3. p. q. 18. & seq.

† Sed quid si
pro eis; vide
Eyme. 3. p. q.
84. & ibi dixi
copiosè.

sum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, necnō inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum & iustitiam viderit expedire. Duro tamen trade re carceri siue arcto, qui magis ad penam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiā procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano, aut eius officiali, vel Episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierū spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, vel eius capituli (sede vacante) delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter cōuenire: possit episcopus vel eius, seu capituli (sede vacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo vel eius delegato, seu sede vacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis, committere vices suas, vel suum significare per litteras consilium, & consensum.

Providet circa muros, vel carceres hereticorum ipsorum clauas, custodes, & custodum ministros. Ioan. And.

† Copiose
Eyme. 3. p. q.
58. & 59.

Sane, † quia circa custodiam carcerum hereticorum, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos volentes super hoc providere; statuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero episcopo, & Inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios, & fideles: vnum quem volet Episcopus, & providebit eidem: alium de quo uoluerit Inquisitor cui etiā providebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum, & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam cōclavi eiusdem carceris siue muri, erunt duæ claues diuersæ: quarū vnā vnus, aliam alius tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quæ in carceratis fuerint ministranda, suo poterit committere vel subdelegare ministro.

Custodes hereticorum, quod facere debeant

Ponit iuramentum custodum, ministrorum suorum & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porro coram Episcopo vel capitulo sede vacante, & inquisitore, prædictis, vel substitutis ab eis custodes supradicti, antequam suum officiū exequantur; iurabunt ad sancta Dei Evangelia corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supradicto, in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & sollicitudinem quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerato, nihil vnus in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos. Et quod prouisionem quam incarcerati recipiunt, ex ordinatione cōmuni, & illud quod a parentibus, & amicis vel alijs personis fidelibus offeretur eisdem (nisi episcopi, & Inquisitoris vel suorum commissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter, & absq; diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudē aliquā adhibebunt.

A Et idem iuramentum, & coram eisdem personis ministri custodum priusquam suum exerceant officium, exhibebunt. Et quia saepe contingit, episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisitoribus non communes: volumus, & districte præcipimus, ut custodes ad incarcerationū prædicto crimine custodiam per Episcopos, vel sede vacante per capitulum deputandi, & eorum ministri, coram dictis Inquisitoribus, vel substitutis ab eis præstent simile iuramentū. Notarij quoque Inquisitionis coram Episcopo & inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad prædictum officium exequendū.

† Eyme. 3. p. q.
60.

B *Punit Episcopos, Inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo delinquant in officio. hoc dicit. Ioan. And.*

Verum quia nimis est graue, ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendū requirit: graue est quoque & damnatione dignissimum malitiosè infontibus eadem imponere prauitatem: Episcopo, & Inquisitori prædictis, ac alijs ad dicti executionem officij substituendis ab eis in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æterne præcipimus, ut sic discretè, & prout contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedat, quod malitiosè aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officij Inquisitionis impediatur, falso alicui non imponant. Quod si odij, gratiæ, vel amoris, lucris aut commodi temporalis obtentu contra iustitiā & conscientiam suam omiserint contra quēquā procedere, ubi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, aut obtentu eodem, prauitatē ipsam vel impedimentum officij sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserit quoquomodo uexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alij uero excommunicationis sententias eo ipso incurrant.

pœna Inquisitorum criminum hærescos alicui imponendum.

D A qua quidem excommunicationis sententiā, qui eandem incurrerint, nisi per Romanū Pontificē nequeant (præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragante *Confirmat antiqua iura huic constitutioni non obuia. Ioan. And.*

E Alia sanè, † quæ circa præmissum Inquisitionis officium, a nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsentī decreto non obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua uoluntate firmitate manere.

† Concordia
tex. in ca. ult.
in fi. de hære.
lib. 6.

Idem in eodem.

Primo ponens cōstitutionis causam, determinat ætatem Inquisitorum. Secundo punit Inquisitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertio præcipit notarijs, officialibus, & socijs, ut hoc facientes; reprehendant, & superioribus denuntient, si probare possunt. Quarto prohibet

*bet Inquisitoribus abusus armorum, & circa qua-
ritatem vel qualitatē officialium. h. d. Io. And.*

C A P. II.

† Inquisito-
rum aras, de
qua Eymet.
3. p. q. 2.
† De cōmis-
sariis Eyme.
3. par. q. 13.
& seq.

NOLENTES splendorem solitum nego-
tij fidei per actus indiscretos, & impro-
bos quorumvis Inquisitorum hæretice
prauitatis, quasi tenebrofi fumi caligine obfusca-
ri: hoc sacro Concilio approbāte statuimus, nul-
lis exnunc, nisi qui quadragesimum † ætatis an-
num attigerint, officium inquisitionis prædictæ
committi Inquisitoribus. Et tam ipsorum, quam
Episcoporum, seu capitulorum sede uacante sup
hoc deputatis commissarijs † quibuscūque distri-
ctius iniungentes, ne prætextu officij inquisitio-
nis, quibusvis modis illicitis ab aliquib. pecuniā
extorqueant: nec scienter attentent ecclesiarum
bona ob clericorum delictum prædicti occasione
officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quod si se-
cus in his, vel eorum altero fecerint, excommuni-
cationis sententiæ eos subiaccere decernimus ipso
facto: a qua non possint absolui præterquam in
mortis articulo, donec illis a quibus extorserint,
plene satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis
priuilegijs, pactis, aut remissionib. super hoc ua-
litis. Notarij vero & officiales dicti officij, nec
non fratres, & socij Inquisitorum, & commissari-
orum ipsorum, qui dictos Inquisitores aut com-
missarios secretè nouerint talia commisisse (si in-
dignationem Dei, & Aposto. Sedis vitare uolue-
rint, & offensam) ipsos grauiter arguere, & cor-
rigere studeant in secreto. Quod si taliter ea sci-
uerint, ut ea probare valeāt, si sit opus, hæc præla-
tis Inquisitorum, & commissariorum eorundem
ad quos id pertinebit, nuntiare sollicitè debeant.
Qui equidem prælati, Inquisitores, & Commis-
sarios prædictos reos inde repertos ab officijs amo-
uere, & amotos alias punire debite, seu corrigere
teneantur. Prælati autem Inquisitorum id negli-
gentibus agere, præmissa omnia nūtiari per præ-
dictos locorum ordinarijs volumus quibus ut ea
in Apostolicæ sedis notitiam perferant, in virtu-
te sanctæ obediētiæ districtè præcipimus, & mā-
damus. Porro † Inquisitoribus ipsis, districtius in-
hibemus, ut nec abutantur quomodolibet cōces-
sione portationis armorum, nec officiales nisi si-
bi necessarios habeant tales, qui se conferant ad
sua cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda.

Idem in eodem.

*Damnat sectam Beguardorum, & Beguinarum
Alemanniæ, & octo ipsius errores: excitās Diecesan-
orum et Inquisitorū officiū cōtra illos. h. d. Io. And.*

C A P. III.

† de secta &
erroribus Be-
guardorū ui-
de Cle. 1. de
religios. do-
minib. & extra
mag. Io. xxiij.

AD nostrum † (qui desideranter in
votis gerimus, ut fides Catholica no-
stris prosperetur temporib. & pra-
uitas hæretica de finibus fideiū ex-
tirpetur) nō sine displicentia gran-
di peruenit auditum, qd secta quadam abomina-

A bilis quorundā hominū malignorū, qui Beguar-
di, & quarundam infidelium mulierum, quæ Be-
guina vulgariter appellantur in Regno Alema-
niæ (procurante satore malorū operum) damnabi-
liter insurrexit: tenens, & asserens doctrina sua
sacrilega, & puerfa, inferius designatos errores.
Primo videlicet, qd homo in vita præsentī tātum
& talē perfectionis gradū pōt acquirere, qd red-
detur penitus impeccabilis, & amplius in gratia
proficere nō valebit: nā (ut dicūt) si quis semper
posset proficere, posset aliquis Christo pfectior
inueniri. Secundo, qd ieiunare non oportet homi-
nē, nec orare postq gradum perfectionis huius-
modi fuerit assecutus: qd tunc sensualitas est ita
perfecte spiritui, & rationi subiecta, qd homo pōt
liberè corpori cōcedere quicquid placet: Tertio,
qd illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, &
in spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti
obediētiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obli-
gātur, quia (ut asserunt) ubi spiritus Dñi, ibi liber-
tas. Quarto, qd homo potest ita finalem beautudi-
nem, secundum omnē gradum perfectionis in
præsentī assequi, sicut eā in vita obtinebit beata.
Quinto, qd qlibet intellectualis natura, in seipsa
naturaliter est beata: quodq; anima non indiget
lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum vidēdū
& eo beatè fruēdum. Sexto, qd se in actibus exer-
cere virtutum est hominis imperfecti, & pfecta
anima licētiat a se virtutes. Septimo, qd mulieris
osculum (cum ad hoc natura nō inclinet) est mor-
tale peccatum: Actus autē carnalis (cum ad hoc
natura inclinet) peccatum non est, maximè cū tē-
tatur exercēs. Octauo, quod in eleuatione Corpo-
ris Iesu Christi nō debēt assurgere, nec eidē reue-
rentiam exhibere: asserētes, quod esset imperfe-
ctionis eisdē, si a puritate, & altitudine suæ contē-
plationis, tātū descēderent, qd circa mysterium
seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passio-
nem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nō
nulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis
specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos
diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se conti-
nent periculum animarum. Cum autem ex de-
bito commissi nobis officij, huiusmodi sectam
detestabilem, & præmissos ipsius execrandos er-
rores (ne propagentur ulterius, & per eos corda
fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare
ab ecclesia Catholica necessario habeamus: Nos
sacro approbante Concilio, sectam ipsam, cum
præmissis erroribus damnamus, & reprobamus
omnino, inhibentes districtius, ne quis ipsos de
cetero teneat, approbet, vel defendat: Eos autem
qui secus egerint, animaduersione canonica de-
cernimus puniendos. Porro Diæcesani, & illarū
partium Inquisitores hæreticæ prauitatis, in qui-
bus Beguardi, & Beguina hmoi commorantur,
suum officium circa eos diligenter exerceant, in-
quirentes de vita, & conuersatione ipsorum, qua-
literve sentiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sa-
cramentis, In illos vero quos culpabiles repere-
rint (nisi abiuratis sponte prædictis erroribus pē-
nituerint, & satisfactionem exhibuerint compe-
tentem) debitam exerceant ultionem.

incip. Sancta
Romana rit.
de religio. do-
minib. & extra
mag. Io. xxiij.
incip. Ratio
recta. eo ritu.
inter commu-
nes. Guidonē
Carmelitam
in summa de
hæresib. rit. de
hæresibus. Be-
guinorum, &
Eymericū in
fra, p. 2. q. 15.

Sumptæ de diuersis titulis Decretalium,

SEXTI ET CLEMENTINARVM

Inquisitionis Officio congruentes.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Et habetur in Clementinis, ti. de usu
ris cap. unico. §. ultimo.Pertinaciter asserens, exercere usuras, non esse
peccatum, hæreticus est. Ioan. And.† Vide Squil
lacen. de fide
catho. ca. 15.
Zanch. de hæ
ret. c. 3. Car
rer. de hæret.
num. 9.

X graui † ad nos: & infra. Sanè, si
quis in illum errorem inciderit, vt
pertinaciter affirmare psumat, exer
cere vsuras non esse peccatum, de
cernimus eum velut hæreticum pu
niendum: locorum nihilominus ordinarijs, & he
reticæ prauitatis Inquisitoribus districtius iniun
gentes, vt contra eos, quos de errore huiusmodi
diffamatos inuenerint, aut suspectos, tanquam
contra diffamatos vel suspectos de hæresi proce
dere non omittant.

Ex Decretalib. tiu. de purg. Cano.

Innocentius III. Senonen. Archiepiscopo.

Propter magnitudinē criminis infamatus suspē
di potest ne dum ab officio, sed etia a beneficio, donec
se purgauerit. hoc primo, Et augetur propter hoc nu
merus compurgatorum. hoc secundo. Ex causa inter
dum post purgationem præstitam suspenditur quis
ad tempus, hoc tertio. Et deficiens in purgatione
punitur vt conuictus, hoc quarto.

CAP. X.

INTER sollicitudines nostras, illa de
bet esse præcipua, vt capiamus vulpe
culas: & infra. Licet ergo ecclesiastica
constitutio tales ab officio tantum vsque ad pur
gationem canonicam doceat suspendendos, quia
tamen eum etiam a beneficio propter immanita
tem criminis suspendisti, nolimus improbare.
Nec illud etiam improbamus, quod licet contra
eum nullus accusator legitimus appareret, ex of
ficio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti
plenius inquirere veritatem. Attēdentes autem
vulgatam infamiam, graue scandalum, & vehe
mētē suspicionem, ex testium dictis obortam,
quæ contra Decanū facere videbantur, cū^b pro
pter eorum quodlibet ei esset purgatio indicēda
& seruantes iustitiā, & mollientes rigorem, pur
gationem ei xliii. manus, sui ordinis duximus et
indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, vt
ibi purgetur, vbi noscitur infamatus: Mādamus,
quatenus accitis tecum Niuernens. & Parisien.

A Episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita
tamen vt qui ad eius purgationem processerint
comprobendam, sint fide Catholici, & vita pro
bati, qui conuersationem, & vitam ipsius nō tā
moderno tempore nouerint, quam trāsacto: Pur
gatione vero recepta, beneficium ei restituere
nō postponas. In pœnam autem familiaritatis il
lius, quā cum hæreticis scienter habuisse digno
scitur, eum ab officio volumus manere suspēsū:
donec scandalum sopiatur, ita tamen vt publicē
familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias
insuper ei districtē, vt in prædicta, & alijs villis
circumpositis profiteatur, & prædicet fidem ca
tholicā, ac confundat, & detestetur hæreticā pra
uitatem, sic deinde uitam suam bonis adornans
operibus, vt infamia cōuertatur in bonam famā,
& omne scandalum, & suspicio catholicorū men
tib. deleatur. Quod si forsan in purgatione de
fecerit, eum ecclesiasticæ disciplinæ mucrone
percellas, & ab officio, & beneficio depositum
ad agendam pœnitentiam in arctum monaste
rium detrudere non omittas

Sane h in purgationibus faciēdis, cū satis sit illis, qui
pro purgando exhibent iuramētum, secundum propriā
conscientiam, & opinionē iurare, quod purgandus sit a
crimine immunis, vel qd bonū exhibuit iuramentum: si
purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ fame, in
suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine
condemnati, proculdubio sunt absque vilius indagine
admittendi.

COMMENT. XIII.

A INTER sollicitudines.) Dubitari potest, quo cōsi
lio Eimericus hæc decretalem, & sequētes, hinc
inde deprōptas, hic collocarit: sed causa in prōptu
est: nam quædam ex eis de penis hereticorum agūt,
quædam penitentijs, redentium, alię denique mul
tas, & varias, difficultates circa hæreticos, & eo
rum penas, & ordinem iudicium in hoc tribuna
li obseruandum declarant: vnde non sunt ab institu
to suo alienæ, cōtra quam imperiti quidam sentiāt,
dicentes absurdum videri eisdem penitus uerbis trā
scribere, quæ alibi passim reperiri possunt. quorū in
iustis vocibus alibi plenius satisfacimus. In hac ve
ro præcipuē de purgatione canonica imponenda in
famato de hæresi differitur: it em & de alijs qui
busdam ad negotium de pœnis hæreticorum spectā
tibus, quorum cognitio valde est fidei iudicib. neces
saria. nos omissis minus necessarijs, sūmatim more
nostro utiliora, frequentiora, & veriora trademus.

Hoc tamen admonebo, vix cōmode hoc ca. intel
ligi posse, nisi videatur integra Decretalis lib. 2. Re
gesti Innocentiū III cuius argumentum est; ut De
canus Niuernensis de hæresi suspectus, & diffama
tus, cogatur se purgare, atq; abiurare, super quo Do
minus Papa scribit Archiepiscopo Cenonen.

b Cum

Qualitas et
purgatorumQuo consilio
Eyme. varias
decretales nul
lo fere ordi
ne seruato in
2. p. Directo
rij posuerit.

De purgatio
ne canonica
qui differue-
runt.

b Cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda.) De purgatione canonica, q̄ ad præsens institutum attinet, & differunt cōmuniter iuris interpretes in d.c. inter sollicitudines. & alibi sæpe Repertoriū Inquisitorū, *Umbertus Locatus*, *Bernardus Comensis in lucerna*, *Sylvester*, *Angelus*, & ceteri in *Summis*, verbo purgatio. Cāpegius ad *Zāchinum* c. 11. *Simancas de catho. insti. tit. 56.* idem in *enchiridio violatæ religionis*, tit. 54. *Gondissalvus de hære. q. 15. nu. 11.* copiose *Eymericus 3. p. in 2. modo processum fidei terminandi.* idē infra in hac 2. par. in *Concilio Tarraconensi*, & q. 58. nōnnulla etiam *Antonius Blancus tractatu de iudicijs*, nu. 283. et 284. ubi declarat quid dicatur purgationis iuramentum *Tabiensis in summa verbo*, *Inquisitor. §. 18.* & alijs multis locis.

Purgatio ca-
nonica quid
fit, & quando
indicatur.

Est autem purgatio canonica, ostensio innocentia de crimine obiecto. hac indici potest, quoties aliquis graui hæreseos infamia laborat: aut vehementer est de hæresi suspectus: aut graue scandalum in causa fidei populo dedit, ut apertissime probant illa rescripti verba: Attendentes autem vulgatam infamiam, &c. tametsi passim dicatur purgationem canonica solam indicendam, cū reus publica laborat infamia, quod tamen non improbarim, cum vix reperiri possit aliquis esse vehementer suspectus, & graue scandalum parturiens, qui publica non labore infamia. deniq; nec ob has causas solum indicetur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reis canonica purgatio indici debeat, ut rectē scripsit *Dec. in cap. at si clerici. de indic. nu. 75.*

Purgatores
& eorum mu-
nus, & nume-
rus.

c Et seruantes iustitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus sui ordinis duximus et indicendam,) Hi dicuntur compurgatores, quos forte *Marcus Cicero* actione vltima in *Verrem* laudatores appellat; tametsi per laudatores, testes probationis de vita & morib. intelligi potius crederē. Et purgatorum munus est, iurare se credere, verum iurasse reum, cum dixit se numquam aut commisisse aut dixisse ea, ob quæ infamia laborat, quamquā autem *XIIII.* purgatores hic statuuntur, non tamen putandum est id perpetuum esse, hoc est, quemlibet purgandum, tot purgatores habere oportere: quoniā taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquitur, iuxta qualitatem criminis, infamiam, & personæ, qua in re prudentissimū esse oportet, ne tot requiratur, qui vel inueniri nō possint, vel purgare nolint, quod in manifestum vergeret purgandi detrimentum, *Panor. in c. cum in iuuentute, de purg. cano.* *Bernardus in lucerna*, verbo, purgatio. §. 3.

Purgatores
quales eē de-
beāt, & quot
in eis requi-
rantur.

d Ita tamen ut qui ad eius purgationem processerint comprobadam, sint fide catholici,) Hæc est purgatorum qualitas, & concordat textus in c. si legitimi. 2. q. 4. c. cum *P. Manconella, c. constitutus. c. dilectus. de purg. cano.* tradit *Simancas de catho. insti. tit. 56. nu. 11.* *Umbertus* verbo, purgatio. nu. 9. & alij præcitatis locis.

Obseruandum hic est, in cōpurgatoribus plura requiri, ut huic muneri satisfaciant. Primum, ut ab Ecclesia tolerantur: secundo quod sint bonæ famæ: tertio, quod non fuerint de criminibus condemnati: quarto, ut habeant notā uitam illius, quem purgant: quinto, quod iurent secundum suam conscientiam se

A credere, verum iurasse reum. *Panormitanus* in dicto capitu. constitutus. de purgat. *Canon. Repertoriū Inquisitorum* verbo, purgatio. §. nota quod in compurgatorib. Postremo (ut vno verbo dicam) tales personæ recipiendæ sunt, seu admittendæ ad aliquem compurgandum, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicuius obtentu deierare, sicut ait *Alexander III.* scribens *Episcopo Cestrensi*, ut habetur in cap. insinuat. 15. titulo de *Simon.* quod refertur post *Concilium Lateranen.* sub *Alexandro III.* p. 2. adde *Bernardinum Diaz* in *practica crimin. Canon. cap. 140.*

B Ita tamen ut familiaritatem hæreticorum ab iuret.) Sed nonne valde iniquum est, pro eodem crimine debere quemquam pluribus teneri legibus, aut pœnis coerceri? cum diuinitus *Naum* Propheta dixerit capitulo primo. Non confurget duplex tribulatio neque vindicabit Dominus bis in idipsum. capitu. sceleratior. capitu. sunt plures. de pœnit. distinct. 3. capitu. presbyter. 81. distinct. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicta, iniquum est nunc ad abiurationem eundem reum compellere, Cāpegius ad *Zāchinum* cap. 11. versicu. doctrinam hanc dicebat ratione infamiae purgationem indici; ratione vero suspicionis abiurationē: quæ sententia diligentius inspecta forte vera non est: quoniam purgationem ablata est etiam suspicio, unde non est amplius abiuratio imponenda. ergo verior est *Panormitani* expositio in dicto capitulo inter sollicitudines. numero tertio, dicentis, propter infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex dictis testium obortam, purgationē fuisse indictā: rursus quia reus ille scienter cum hæreticis familiaritatem inierat, quæ legitime probata erat, coactus est abiurare, non quidem illas hæreses, de quarum suspicionem iam purgatus erat, sed solam familiaritatem cum hæreticis.

D Atque ex hac interpretatione, quæ semper mihi verior visa est, refellitur sententia Cardinalis in *Clemen. I. de vsuris. §. sanè, q. 22. nu. 12.* & *Francisci Squillacensis tracta. de fide catho. c. 31. num. 1.* & quorundam aliorum asserentium, reum vehementer suspectum prius torquendum: quod si nihil confiteatur, purgationem ei esse indicendam, & si fuerit expurgatus tandem ut abiurare quoque compellatur: nam hæc sententia nimis est seua, et cum vnaquæq; harum pœnarum sit efficax ad tollendam suspicionem, planè iniquum est reum tot pœnis subicere. ita *Simancas de catho. insti. tit. 56. nu. 18.* & seq.

E Caterum in hac causa obseruanda mihi videtur doctrina *Madriliæ* in *structionis Hispaniæ* anno Domini. 1561. ca. 54. quæ ita ferme habet: Si reus superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem indiciorum, & quātitatem, & formā seu modum tormenti, & dispositionem seu naturā & ætatem ipsius rei torti; quibus omnib. cōsideratis, si visum fuerit quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea iudicii instantia, quod si ob aliquam rationem, & causam visum fuerit, (consideratis prædictis qualitibus) tormentum nō fuisse inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterūt abiurationem de leui

An purgatio
& abiuratio
simul sit ali-
cui iniungen-
da.

Circa res ve-
hementer su-
spectū quid
obseruandū.

vel vehementi, aut aliquam penam pecuniaria: quamquam hæc fieri non debeant nisi cum magna consideratione, & quando indicia non credunt sufficere purgata. hæc ibi. Quod mihi iustissimum videtur, & observandum penitus in praxi, quoties is casus occurreret, qui sæpissime occurrere solet. atque hoc etiam sensisse videtur Eymericus si diligenter inspicatur 3. p. in 3. modo processum fidei terminandi. nu. 137.

Quando in- iungendū reo
ut publice fi-
dem laudet,
errores dete-
stetur.

f Præcipias inluper ei districtè, ut in prædicta, & alijs villis. Hunc locum pulchrè interpretatur Zachinus de hæreticis c. 20. nu. 2. ver. item si talis. Repertorium verbo, pœnitentia, vers. item si male. & similis omnino pœnitentia iniungitur per Ioannem XXII. in extranag. Vas electionis. de hæret. in fine relata in hac 2. parte.

Est autem hæc pœnitentia valde cōueniens: nam medicina debet esse morbo contraria, itaque si de fide verbis aut factis male senserit, iubendus est eā publice laudare, & prædicare, & contrarios errores disiteri: sed hæc pœnitentia doctis, non imperitis imponenda est.

Qualis sit pœ- na deficientis
in purgatiōe.

g Quod si forsan in purgatione defecerit. Sed quæ est pœna deficientis in purgatione? vide Hostiè sem in Sum. tit. de purg. cano. §. quæ sit pœna. nu. 7. Umberto verbo, purgatio. nu. 9. 10. & 11. Repertorium verbo, deficientis. Simancas de Catho. instit. tit. 56. nu. 13. & seq. & Archidiaconū in c. accusatus. §. 1. de hære. lib. 6. quorū communis regula est, quod sicut puniretur reus de crimine, de quo impetebatur, si cōvinceretur, cōsiderato modo agēdi, sic punietur si in purgatione deficiat, causam exadit eleganter Archi. præcitato loco: dūmodo intelligamus mitius agendū esse, si agatur per viā inquisitionis, quā si ageretur per modū accusationis, ut tradit And. Tiraq. trac. de pœn. tēper. aut remittēdis, causa 53.

Deficiens in Receptum tamen est, deficientem in purgatione
purgatione pro cōuictō, & in causa nostra pro consumato hære-
habetur pro tico habendum esse. c. de hoc, & cap. insinuatū, de
conuictō. simonia. vbi communiter Doct. Panormitanus, & alij communiter hic. Bernardus in Lucerna, verbo, purgatio. nu. 7. & cum in tribunali inquisitionis receptum nunc sit, ut fiscalis semper accuset, consequitur planè, ut pœna ordinaria reus in purgatione deficiens puniri debeat, itaque & curia seculari relinquitur qui poterit ultimo plectendus supplicio.

Deficiens in Sed quid si pœniteat, & misericordiam imploret
purgatione si erit ne audiendus? & verius, et receptius est, ut au-
pœniteat, an diatur & admittatur ad Ecclesiæ gremiū: sicut. n.
recipiendus. is, qui verè conuictus vel confessus est, si admitti humiliter postulet, non traditur curiæ seculari, multo minus is tradi debet, qui per probationem solum præsumptiuam qualis est purgatio, conuictus est. et hæc sententiam sequitur hic Panormitanus, & Hostiè sis, & ceteri communiter. Umberto in opere iudiciali, verbo, purgatio. num. 16. ver. nota etiam. Simancas de catho. instit. tit. 56. n. 16. idem in enchiridio, tit. 54. nu. 14. eleganter, & copiosè Bernardus in Lucerna, verbo purgatio. §. 9.

Deficiens in Ceterum animaduertendū est, quod si deficiens in
purgatione q̄ purgatione alias incidisset in hæresim, nunc ex defi-
alias incidit cientia in purgatione tanquam conuictus, & rela-
in hæresim, cu psus curiæ seculari penitus tradendus esset, ita præci-
riæ seculari tradendus.

A tati: unde amplius consequitur, ut periculum proximo relatum euitetur, non esse facile purgationem canonicā per Inquisitores reis indicendam: est enim fragilis, fallax, & incerta, cū ab aliorū opinione, & uoluntate pēdeat. Itaq; in Hispanijs quadam cōstitutione Madriliana anni Domini 1561. cap. 47. his ferme verbis salubriter cautum est: Ob malitiam humanam purgatio canonica periculosissimum est remedium, his præsertim temporibus: ideoq; non multum est in vsu, quare illo vtendū raro, & cum magna cautela. Mea hæc est sententia, tutius & salubrius esse ad alias pœnas arbitrarias, aliaque remedia confugere. Cetera huc spectantia, & in primis quæ pertinent ad ritum purgationis, dicā cū Eym. 3. p. in 2. modo processum fidei terminandi. **B** h Sane in purgationibus faciendis. Hæc verba, quæ sequuntur vsque in finem huius capituli, desumpta sunt ex c. constitutus, §. sane. de purg. cano. habentur in tribus Codicibus Barcinonen. impresso, Bononien. & Codice Cardinalis de Gābara: absunt tamen a Sabellano: Restituta sunt autē suæ integritati ex dicto c. constitutus. §. sane. Eymericū uero ideo retuli, ut hinc colligeremus, quales esse debeant compurgatores: de quo diximus paulo antea, vers. Observandum hic est.

Ex Decret. tit. de præsumpt.

Innocentius III. Niuernen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de graui crimine condemnari.

C A P. XIII.

D ISTERAS vestras accepimus, cōtinētes, quod cum causa, quæ uertitur inter Aluissiodorēsem Episcopum, & quosdam Burgenſes de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & Abbati Collon. a Sede Apostolica delegata fuisset, vtraque pars vos duos sub certa persona sibi arbitros statuerunt, delegata vobis potestate nihilominus reseruata. G. autem lator præsentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de fratre suo similiter recognouerat, quod eodem secum laborabat errore: & infra. Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus: tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit; tum: quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel periurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum vtrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilius videatur, quod eo tempore, quo tanquam verè penitens ab hæresi reuertebatur a fide, tam graue mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum non asseruisset hæreticū, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ; unde præsumitur, quod cū postea purgauit illū

de

de hæresi turpiter deieravit. Quocirca mādāmus quatenus cum propter solam suspitionem (quavis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem et tantam securitatē recipiat ab ipso, præter iuratoriā cautionem, quod timore pænæ corporalis debeat coerceri, discretam ei penitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere, vtrū in tenebris ambulet, an in luce: vtrum ve sit vere pœnitens, an fictē conuersus: & si eum hoc modo verum catholicū cognoueritis, non sinatis ipsum indebite molestari, alioquin eum tanquam hæreticum condemnatis.

COMMENT. XV.

Litteras vestras.) Hoc rescripto aperte refellit eorum opinatio, qui dicūt in crimine hæresis sufficere ad condemnandū leuiore probatio: quoniam ob graue delictum non debet quisquā puniri pena ordinaria, etiam ob vebementes præsumptiones, vt hic. Tradunt Innocentius in c. quia verisimile, de præsum. Butrius, Cardinalis. & alij, in c. affer te, eo. tit. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 11. Ioannes Imola in Clemen. 1. de heret. Perusinus in ca. accusatus. de hæreticis lib. 6. Oldradus cons. 210. incipien. regularis habet traditio. Fraciscus Squillatensis tract. de fide catho. c. 13. nu. 3. copiose Ioānes Roias singula. 165. Simancas de catho. institu. tit. 51. nu. 11. & alij, quos omitto consulto: quam sententiam probat apertissime hoc rescriptū ibi: Quocirca mandamus.

Et de fratre suo similiter recognouerat.) Dubitat Panormitanus hoc loco nu. 1. an hinc colligatur fratrem posse pro fratre, & contra fratrem dicere testimonium. Quæ difficultas tamen si in alijs delictis locum habere possit, in hæresi crimine dubium non est, fratrem posse testificari contra fratrem, in defectum tamen aliarum probationum. Specul. tit. de testam. §. de testium compulsionē. vers. sed nunquid frater, tradit pulchrē Hieronymus Gigas tract. de crimine lesæ maiest. lib. 2. in p. quomodo & p. quos. q. 9. immo & contra patrem, quem si esse hæreticū nouerit, denuntiare, immo et accusare Inquisitorib. debet. Alexander Halēsis p. 3. præcepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero c. 13. Palacius Rubius in repetitione c. per vestras. de donatio. inter virum, & uxorem. §. 17. nu. 6. & §. 26. notabili 2. post principium, ver. plus est. Alfonso Castus lib. 2. c. ultimo, de iusta hæreticorum punitio. Nauarrus in c. inter verba laudantium. 11. q. 3. Ioannes Roias singulari 5. ampliatione 6. nu. 29. et 30. et hæc sententia verior, & tutior est; quia potius Deo quam parentibus obediendum est c. relatum. de senten. excommu. & cap. quisquis metu. 11. q. 3. nam si licet patrem oppugnātem patriā impune interficere, l. minime. ff. de religio. & sumpt. fune. multo magis eundē fidei catholice reū licebit denuntiare. Reuerēdis. Simācas in libello de patre hæretico cōtrariū asseruit, cuius sententia nullo modo putarem in tā graui crimine fidēdū. Hoc addiderim, quod & præcitati admittunt, filiū deferentem patrem hæreticum, a penis in hereticorū filios iure statutis ob præmiū delationis liberari. argumento l. quisquis. §. ultimo. C. ad legē Juliā

A maiest. quod & verum est, & in praxi seruandum, quoties is casus occurreret, ne vllō modo tantum scelus ex defectu denūtiationis remaneat impunitum. tradit ceteris copiosius Alfonso Castus lib. 2. ca. 26. de iusta hæret. puni. et nominatim definuit Federicus Romanorum imperator, in l. cōmissi nobis celitus, ubi post latas pœnas in hereticos, eorumque cōplices, & filios, subdit: Nec quidem a misericordia finib. duximus excludēdū, vt si qui paternæ hæresis nō sequaces, latentē patrū perfidiā reuelauerint, quacūq; reatus illorū animaduersione plectantur, prædictæ punitio nō subiaceat innocentia filiorum. Hæc ibi. Has autē Federici leges multi Pontifices cōprobarūt, vt suo loco diximus.

B Quāquam verisimilius videatur, Sed cui dicto stabitur, primo, vel secūdo? et breuiter rispōdeo, speciale esse in crimine hæresis, vt posteriori, non priori dicto fides adhibeatur, cap. accusatus, §. licet, de heret. lib. tradit Eym. 3. p. q. 65. vbi dixi Couar. lib. 2. c. 13. nu. 9. var. resol. Ioā. Roias singul. 194. & 206. & alij, quos citauī apud Eymericum præfato loco, ibi videns.

C Ex qua valeat apparere, vtrū in tenebris ambulet, an in luce.) Id est, vt cognoscatur an sit verē vel fictē conuersus; quod ex sequentibus signis apparebit, si paratus est securitatem, & cautionē dignā præstare: si iniunctā penitentia humiliter recipiat, receptamque patienter & vere adimpleat; quod si hæc desint, aut ex his alterum, non censetur vere pœnitens, & conuersus. ita Ioan. And. Hostien. & Panormitanus hic, quos ceteri sequuntur.

Speciale est in crimine hæresis, vt posteriori dicto creatur.

Quib. signis cognoscatur an quis sit verē uel fictē conuersus.

Ex Decretalibus tit. de penis.

Honorius III. Præposito, Archidiacono, & H. Canonico Suefion.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent, & si longo tempore in ea persistit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab eius debito absoluantur.

CAP. XIII.

GRAVEM capituli Laud. recepimus questionem, quod cum Comes Registren. pro multis iniurijs, quas irrogarat eisdē per iudices a Sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens, iuri parere pertinaciter renuit, clauēs ecclesiæ contemnendo. Lice t igitur, huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ prauitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitibus su prædicti: Discretionī uestre mandamus, quatenus si Comes prædictus post commonitionem vestram nō paruerit plenē iuri, vos Ecclesias in quibus aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fideles ipsius (quādiu in excommunicatione persistit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis penitus absolutos.

Resistens in
excoicatione
per annū car
nat de heresi
suspectus.

Idem per duos annos, & amplius in excom-
municatione persistens. Qui per biennium
persistit in excommunicatione, ideo suspicionem he-
resis contrahit, quoniam male sentire videtur de sa-
cramentis Ecclesie, postquam ea non recipit ut ceteri
fideles, iuxta preceptum Ecclesie in c. omnis. de po-
nit. & remissio. Rursus etiam, quia male sentire
putatur de Ecclesia potestate cum claves eius, & pe-
nas animo indurato contemnat. Tamen si vero hic
biennium exprimitur, idem sentiendum est, licet per
annum tantum in excomm. tione permansisset
argum. c. rursus. & c. quicumque, l. 1. q. 3. ita Hostien.
& Panor. hic, nu. 7. confirmat Concil. Triden. sess.
25. de reformatione, cap. 3. §. in causis quoque. ubi
quicumque excommunicatus si per annum in ea cen-
sura perseueret, sit suspectus de heresi. verba ita ha-
bent: Excommunicatus vero ubicunque, post le-
gitimas monitiones non resipuerit, non solum
ad sacramenta, & communionem fidelium, ac
familiaritatem non recipiatur: sed si obdurato ani-
mo censuris annexus, in illis per annum infordu-
erit, etiam contra eum tanquam de heresi suspe-
ctum procedi possit. hactenus ibi. Concordat Cōcil.
Triburien. c. 2. & 3. & de intellectu huius capituli
videto Eymericum 2. p. q. 47. §. quidam vero sunt.
& quæ super eo loco scripsi.

Nobiles in fi-
de errantes
plus puniendi
quam ignobi-
les.

b Volentes tamē nobilitati parcere Comitis su-
pradioti. Concordat tex. in l. nemo. C. de summa Tri-
nit. & fide cathol. ubi plus in causis fidei serui quā
liberi, & ignobiles quam nobiles puniuntur. Sed hoc
in panis corporalibus, aut omnino arbitrariis locum
habere existimarem. glo. in c. non cogantur. 1. di-
stinct. Bartolus in l. Padius. §. diuus. ff. de incend.
ruina naufrag. Cynus & Baldus copiose, in l. ult.
C. de summa Trinit. et fide Catho. quoniam alias no-
biles in fide errante plus puniendi sunt quam igno-
biles, aut certe æquē. Archidiaconus in cap. qui contra,
24. q. 1. Fel. in cap. pastoralis. vers. sexto fallit. &
in c. cum quidā, ver. quinto est, de iureiur. quos sequi-
tur Tiraquellus tracta. de penis tempera. aut remit-
tendis, causa 3. l. nu. 25. Siman. de Catho. instit. tit.
48. nu. 68. Quis enim nesciat nobiles, quorum exem-
plo maxime inferiores, & ad bonum & malum cō-
mouentur, positos esse in populo quasi scopum, quo-
rum actiones intueantur ciues facile & sequantur,
& grauius ob id delinquere, quā obscuros & sordi-
dos? Hinc illud, ut eleganter ita & vere dictum.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet quanto maior qui peccat, ha-
betur.

Atque ex his intelligetur quam cauta, prudens,
salubris, utilis, iuxta, ac necessaria fuerit constitu-
tio Sanctissimi Domini Pauli Papæ III. cuius ini-
tium est; Cum ex Apostolatus officio quam edidit
Romæ anno Domini 1558. xv. Calen. Martij. Pon-
tificatus sui anno quarto, per quam vel ex hoc so-
lo capite, quod nobiles presertim qui alijs presunt,
grauissime suo exemplo illis nocent, grauissimas, &
meritas penas in eos statuit. de quare copiosius age-
mus cum Eym. infra hac 2. p. q. 48. et 53.

A Ex Decretalib. tit. de verb. signifi.

Innocentius III. Comiti Tholosan.

Dicit qui dicuntur heretici manifesti, quorum
bona confiscantur.

C A P. XXVI.

SUPER quibusdam mandatorum arti-
culis: & infra. Tua deuotio postulauit
a nobis, qui sint dicendi heretici mani-
festi. Super quo tibi duximus respondē-
dum, illos intelligēdos esse manifestos hereticos,
qui contra fidem Catholicam publicē predicant
aut profitentur, seu defendunt eorum errorem:
vel qui coram praelatis suis conuicti sunt, vel con-
fessi, vel ab eis sententialiter condemnati super
hæreica prauitate: quorum bona propria confi-
scant, & ipsi iuxta sactiones legitimas puniuntur.

† De intelle-
ctu huius ca.
plene Alber-
tinus trac. de
agnos. assert.
q. 19.

† De confisca-
tione huius-
modi late tra-
ctatur inf. p.
3. q. 109. &
aliquot seq.

Ex Decre. tit. de off. & pot. iud. deleg.

Alexand. III. Carnoten. Episcopo.

Delegatus Papæ in causa sibi commissā iurisdictio-
nem habet super ordinariis, & quemcūque maiore.

C A P. XI.

SANE quia nos: & infra. Tuae quæstioni
duximus respondendū, quod iudex a no-
bis delegatus, vices nostras gerit: vnde
in causa illa superior est, & maior illis quorū cau-
sam suscepit terminandam. Ideoque si episcopus,
vel alia persona, quæ nō sit de iurisdictione illius,
in causa quā ei delegamus, rebellis aut cōtumax
fuerit, secundum qualitatem facti, poterit, vel inter-
dicti vel suspensionis sententia, a iudice delegato
compelli: Ita quod iudex secundum negotij qua-
litatem temperate procedens, episcopo vel ingres-
sum ecclesie, uel sacerdotale officium interdicat,
aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem
suam pertinet specialiter, interdicto supponat.

† Cōcor. tex.
in c. studiū
de off. deleg.
Late Campe-
gius ad Zac.
cap. 8.

Ex Decretalib. ti. de sent. excommun.

Honorius III. Episcopo Bonon.

Excommunicat hereticos & quoscunque violato-
res ecclesiastica libertatis.

C A P. XLIX.

NOVERIT fraternitas tua: & infra. Ex-
communicamus omnes hereticos vtri-
usque sexus, quocunque nomine censean-
tur, & fautores, & receptatores, & defensores eo-
rū: Necnō & q. de cetero seruari fecerint statuta
edita, et cōsuetudines introductas cōtra Ecclesie
libertatem, nisi ea de Capitalib. suis infra duos mē-
ses post huiusmodi publicationē in se fecerint amo-
ueri. Itē excoicam⁹ Statutarios, et Scriptores sta-
tutorum

tutorum ipsorum: necnon Potestates, Consules Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cetero huiusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint vel seruata: necnon & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

COMMENT. XVII.

EXcommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus,] Concordat tex. in c. excommunicamus 1. & 2. de hæreticis, in quam etiam sententiam sunt multa Pontificum rescripta Innoc. III. Urbani III. Alexan. III. & aliorum, quæ ut nota omnibus consulo omitto.

Item excommunicamus Statutarios, & Scriptores statutorum ipsorum.] Idem prorsus sententia est hodie de impressoribus librorum, qui tempore Honorij III. cuius est hoc rescriptum, qui floruit anno Domini 1216. nondum prodierant, quia reuera hac lege comprehenduntur: nam impressores in locum scriptorum antiquorum seu librorum substituti sunt: itaque dispositum in illis, in his etiam habebit locum. l. 1. §. hæc actio. ff. si quis testā. liber esse ius fuerit. Rursus, quoniam vtrorumque ars in eundem finem refertur, & parem effectum habet, censentur itaque eodem iure, l. illud. ff. ad legem Aquiliam. immo impressoria aptior est ad libros euulgandos, & reddendos propemodum immortales. ita sentit & uere Petrus Godoff. in l. damnato. C. de hæreticis, & hodie saluberrima lege in Concilio Tridentino, Sessio. 4. in decreto de editione, & usu sacrorum librorum; §. sed & impressoribus. cautum est, ne sine Superiorum ecclesiasticorum licentia seu facultate libri imprimantur, aut vendantur.

Immo amplius synodus provincialis Salisburgensis edita anno Domini 1569. constitutione quinta, c. 5. saluberrime cauit, ut quotannis Typographi, & Bibliopola coram ordinarijs locorum deputatis, fidei catholice professionem facere teneantur, simulque obedientiam sanctæ Sedi Apostolicæ cum renuntiatione, & abnegatione omnium hæresum pollicerent, quod decretum his calamitosis temporibus ubique plane esset obseruandum.

Sed quæ erit pena transcribentium, libros hereticorum, aut damnatos errores continentes? olim Iulianus Nouella quadam, constitutione 42. de depositione Anthimi penam amputationis vnus manus statuit in eos, qui eius hæretici libros scriberent: in hæc uerba. Sciendo quæ amputatio manus, his qui scripta eius scripserint, pena erit, Idem proculdubio dicturus de impressoribus si tunc extitissent.

Sed hæc seueritas ab Ecclesiæ tribunali, quæ sanguinem non fundit, longe abest: at in concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. impressoribus librorum præter excommunicationem, aliæ pænæ imponuntur. Sanè in hac causa ita sentirem: qui libros vetitos sciens transcriberet, aut occulte contra legum iussionem imprimeret, velut hereticorum fautor posset per Inquisitores pænis arbitrarijs coerceri.

Idem iudicio de veredarijs nostri seculi, seu de librorum latoribus, quos sæpe contingit ex Germania, Gallia, vel alijs hereticorum prouincijs, libros veti-

Atos clam deferre in terras fidelium; nā hi fautores hereticorum proculdubio censerentur debent; & acriter sunt puniendi. & Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæreticis, capitali pænæ hos subiiciendos profitetur. p. l. 2. C. quæ res exportari non debeant. cui addo l. contem. ff. de publ. & vectigal. sed cum sæpe monuerim hæc crimina ob hæresis suspicionem quam habent annexam, ab Inquisitoribus coercenda esse, debuit omnino per leges Canonicas iudicari: itaque præter excommunicationem. bonorum, etiam confiscationem patientur, argumento c. ita quorundam. extra de iudicis, & Sarrac. Ad hæc etiam, si viles fuerint. uerbis cadi poterunt; si honestiores, exilio multari iuxta qualitatem personarum: quæ omnia Inquisitorum arbitrio relinquuntur.

Caterum, in scriptore, & latore vetitorum librorum scientiam eorum oportet interuenire, ut tales penas sustineant: nam si scriptor sit ignarus, qui penitus ignoret quod scribit, quod sæpe contingit: item si lator seu veredarius, quem vulgo Coreum vocamus, quid deferat, nesciat, cum clausos litterarum fasciculos, & cetera quæ asportant, huiusmodi homines recipere soleant, immunes esse crederem; quoniam ignoranti nihil imputatur, l. fideiussor. ff. mandati. & ignorantia a pænâ excusat. l. 2. ff. in ius uocati ut eam. l. fin. ff. de decret. ab ord. facien. tradit Aymon Craucta cons. 6. nu. 72. Hæc autem ignorantia semper præsumitur nisi scientia probetur. l. verius. ff. de probatio. tradit Maranta, in l. is potest. ff. de acq. nu. 383.

Veruntamen (ut plenius adhuc & copiose dicam) de scriptore librorum prohibitorum multum referre arbitror considerare, qualiter transcribant: An sit discipulus, qui magistro dictante, aut alio quouis modo iubente seu notante scribat, quæ bona & sana esse crederet: Itē an sit famulus, qui iubente domino libros uel librū seu quamlibet damnatam scripturam aut impia dogmata scriberet, ignorēs qualia ea sint, aut contra sciens, sed metu nō audet denuntiare: Itē an pretio conductus scribat, nesciens se venenosa dogmata scribere, aut contra sciens: Item an aliquis sibi ipsi scienter scribet, quæ damnata esse intelligi: nam his considerationibus habitis prudēs Inquisitor iudicabit, an Scriptor de hæresi sit suspectus, & quo suspicionis genere laboret: ut pro modo culpe ad abiurationem, vel purgationem Canonicā indicēdā, aut ad alias penas seu penitencias, aut corporales, aut pecuniarias imponēdas procedere possit.

Denique qualis sit pænâ eorum, qui libros catholicos falsauerunt, corrumpentes eos, aut sanæ doctrinæ hæretica dogmata immiscentes, docetur in sexta synodo Constantinopolitana, actio. 13. refertq; Iuonar. 4. cap. 158. in hæc uerba: Præcipimus illos, qui falsauerunt libros Catholicos, anathemati subiici, & cum hæreticis anathematizari, hæc ibi. Monebo interim in huiusmodi scelere patratore acerrime esse animaduertendū, cum uno actu plura delicta committant. Illa autem uerba, & cum hæreticis anathematizari, indicāt eos, qui talia faciūt hereticos esse putādos, quod & verum est iuxta id quod diximus supra cap. fraternitatis. de heret. ver. Ex supradictis pendet.

Multis autem modis contingere potest hæc falsatio seu deprauatio librorum Catholicorum, uidelicet, additione,

Qualis pænâ eorum qui libros catholicos falsant, aut corrumpunt.

Impressores librorum hæreticorum qualiter puniantur.

Artis impressoris comoda.

Synodi Salisburgensis decretum.

Pænâ transcribentium libros hæreticorum.

Veredari deferentes librorum prohibitos quæ pænâ plectendi.

additione, diminutione, mutatione, falsa compositio-
ne, interpretatione, & male detorta allegatione; qua
nos copiose docuimus lib. 2. de causis unde hereses
oriuntur, quæ non sunt presentis breuitatis.

Tam in catholicis libris falsandis gradus quidam ob-
seruandi sunt: nam grauissime peccant qui Canoni-
cas scripturas veteris aut noui Testamenti falsant
equè peccant qui Catholicorum Scriptorum, idest san-
ctorum Patrum libros & tractatus deprauant, ta-
met si & hi etiam ingens scelus committant: minus
vero illi delinquant, qui non deprauant libros ad re-
ligionem spectantes, sed alios. Illorum certe seuera
animaduersione digna est audacia, et perniciofa ma-
litia, qui libris hereticorum, nomina & titulos ca-
tholicorum aut virorum sanctorum imponunt, vt
sanam & catholicam credantur habere doctrinam:
quod mendacium aptissimum est ad decipiendum in-
cautos, & ad hereses introducendas. Hac omnia di-
ligenter sunt consideranda, vt pro modo culpæ con-
digna pœna delinquentibus infligatur.

Ex Decret. tit. de testib. & attest.

Gregorius. IX.

Iterum examinandus est testis, qui obscure depo-
suit, supple tu, ex iudicis officio.

C A P. LIII.

† De hac ma-
teria Eym.
3. p. 90. 62. &
ibi dixi.

VM clamor validus contra Acherontin.
Archiepiscopum super simonia, & alijs
criminib. ascendisset, Melfiten. & Rubé.
Episcopis dedimus in mandatis, ut super his dili-
genter veritatem inquirerent: & infra Verum
quia apertis attestationibus L. & G. super simo-
nia ita deposuere confusè, quod ex dictis eorum
non potest veritas declarari: Mandamus, quate-
nus examinetis eos iterum diligenter: & tam eo-
rum, quam aliorum quos receperitis, testificata
sub sigillis vestris, nobis fideliter referatis.

Ex decretalibus tit. de uerbor. significatio.

Innocentius III. Priori sancti Fri- diani Lucan.

Appellatione Ecclesiasticæ censuræ compræhen-
ditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.

C A P. XX.

VARENTI quid per censuram eccle-
siasticam debeat intelligi, cum huius-
modi clausulam in nostris litteris appo-
nimus: Respondemus, quod per eam
non solum interdicti, sed suspensionis & excom-
municationis sententia valet intelligi: nisi iudex
discretus (rerum & personarum circumstantijs
indagatis) ferat quam magis viderit expedire.

Ex Clementinis tit. de verbo signifi.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Determinat & declarat quid significant, hac uer-
ba inserta in iudicialibus commissionibus, quæ fiunt
a Principe, vel a iure: scilicet, quod procedatur sim-
pliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudi-
cij. Ioan. And.

C A P. II.

SÆPE contingit, quod causas committi-
mus, & in earum aliquib. simpliciter &
de plano, ac sine strepitu & figura iudi-
cij procedi mandamus: de quorum significatio-
ne verborum, a multis contenditur, & qualiter
procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitatio-
nem huiusmodi (quantum nobis est possibile) de-
cidere cupientes, hac in perpetuum valitura cō-
stitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam
cōmittimus, necessario libellū nō exigat, litis con-
testationem nō postulet, tempore etiam feriarū
ob necessitates hominum indultarum a iure, pro-
cedere valeat, amputet dilationum materiā, litē
quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones,
appellationes & iurgia, testiumq; superflua mul-
titudinem refrænando. Non sic tamen iudex litē
abbreviet, quin probationes necessariae & defen-
siones legitime admittantur. Citationem vero ac
præstationē iuramenti de calumnia vel malitia,
siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, p
commissionem huiusmodi intelligimus non ex-
cludi. Verum quia iuxta petitionis formā pronū-
tatio sequi debet pro parte agentis, & etiam rei,
si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio pe-
titio facienda, siue in scriptis, siue verbo: actis ta-
men continuo (ut super quibus positiones & arti-
culi formari debeant, possit haberi plenior certi-
tudo, & vt fiat diffinitio clarior) inserenda. Et q
positiones ad faciliorem expeditionem litium pro-
pter partium cōfessiones & articulos ad clariore
probationem vsus longæius in causis admisit:
Nos vsus huiusmodi obseruari volentes, statui-
mus, vt iudex sic deputatus a nobis (nisi aliud de
partium voluntate procedat) ad dandum simul
vtrisque terminum dare possit, & ad exhibendū
omnia acta & munimenta, quibus partes vtrius uo-
lunt in causa, post dationem articulorum, diem
certam quādocumque sibi videbitur, valeat assi-
gnare; eo saluo, quod vbi remissionem fieri con-
tingeret pro testibus producendis, possint etiam
instrumenta produci, assignatione huiusmodi nō
obstante. Interrogabit etiam partes siue ad ea-
rum instantiam, siue ex officio, ubicunque hoc
æquitas suadebit. Sententiam vero diffinitiuam
(citatis ad id, licet non peremptorie, partibus)
io scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans
uel sedens nproferat: etiam (si ei videbitur) con-
clusionem nō facta, prout ex petitione & probatio-
ne, & alijs actis in causa fuerit faciendū; Quæ
omnia

Edita anno
Domi. 1307.

Sententia dif-
finitiva cum
agitur de pla-
no quomodo
proferri pos-
sit.

omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicii, volumus obseruari. Si tamen in premissis casibus solemniter ordo iudiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partibus. obseruetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

Data Auinione 13. Kal. Decemb. Pont. No-
stri Anno Secundo.

Ex Decretalib. tit. de accusat. inquis. & denunt.

*Innocentius III. in Concilio
Generali.*

*Superior contra subditum maxime praelatum, de
his tantum inquirat, super quibus precessit infamia:
& tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula, & no-
mina, & testium dicta publicabit, & ipsius legiti-
mas exceptiones admittet. & probato graui crimi-
ne, eum ab administratione remouebit. In regulari-
bus vero praelatis ad vnguen seruandus non est hic
ordo. Et quauis in hac summatione, modica videat-
ur agi differentia inter praelatos & subditos, contra
quos inquitur, tamen facienda est, ut patet in littera.*

C A P. XXIII.

QVALITER & quomodo debeat
praelatus procedere ad inquirendū
& puniendum subditorum exce-
sus, ex auctoritatibus noui & vete-
ris testamenti colligitur euidenter,
ex quibus postea processerunt canonice sanctio-
nes, sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri
approbatione Concilij confirmamus. Legitur enim
in Euangelio, quod villicus ille, qui diffamatus
erat apud Dominum suum quasi dissipasset bo-
na ipsius, audiuit ab illo, quod hoc audio de te: red-
de rationem villicationis tuæ: iam enim non po-
teris amplius villicare, Et ita in Genesi Domi-
nus ait, Descendam, & videbo vtrum clamorē, qui
venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus au-
thoritatibus manifeste probatur, quod non solū
cum suaditus, verum etiam cū praelatus excedit,
si per clamorem & famā ad aures superioris per-
uenerit, nō quidē à maleuolis & maledicis, sed a
prouidis & honestis, nec semel tantū, sed saepe, quod
clamor inuit & diffamatio manifestat, debet cor-
rā Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius per-
scrutari, ut (si rei poposcerit qualitas) canonica
districtio culpā feriat delinquentis: nō tanquam
idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntian-
te fama, vel deferente clamore, officij sui debi-
tum exequatur. Licet autē hoc sit obseruandum
in subditis, diligentius tamen est obseruandū in
praelatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittā:
Et quia non possunt omnibus complacere: cum
ex officio suo teneantur non solum arguere, sed
etiā increpare, quin etiā interdū suspendere, non

Anunquam vero ligare, frequēter odium multorū
incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Pa-
tres, prouide statuerunt, ut accusatio praelatorum
non facile admittatur: ne cōcussis columnis, cor-
ruat edificiū, nisi diligēs adhibeatur cautela, per
quam non solum fallā, sed etiam maligna crimi-
nationi ianua praeludatur: Verū ita voluerūt
uide praelatis, ne criminaretur iniuste, ut tamē
cauerēt, ne delinquerēt insciēter: contra morbū
vtrumque inuenientes congruā medicinā, vi-
delicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminitio-
nem capitis, idest degradationē intenditur, nisi
legitima pracedat inscriptio, nullatenus admitta-
tur. Sed cum super excessibus suis quisquam fue-
rit infamatus, ut iam clamor ascēdat, qui diutius
sine scandalo dissimulari non possit, vel sine pe-
riculo tolerari, absq; dubitationis scrupulo, ad in-
quirendū & puniendū eis excessus, non ex odij
fomite, sed charitatis procedatur affectu; quate-
nus si fuerit grauis excessus, etsi non degradetur
ab ordine, ab administratione tamē amoneatur
omnino: quod est secundum sententiam Euāge-
licam a villicatione villicum amoueri, qui non
potest villicationis suæ dignam reddere rationē:
Debet igitur esse præsens is, contra quem facien-
da est inquisitio, nisi se per cōtumaciā absentauē-
rit, & exponenda sunt ei illa capitula de quibus
fuerit inquirendū, ut facultatē habeat defenden-
di seipsum, & non solū dicta, sed etiam nomina
ipsa testium sunt ei, ut quid, & à quo sit dictum ap-
pareat) publicanda: Necnon exceptiones, & repli-
cationes legitimæ admittendæ, ne per suppressio-
nem nominum, infamādi, per exceptionum ue-
ro exclusionem, deponendi falsum, audacia præ-
beatur. Ad corrigēdos itaque subditorum exce-
sus, tanto diligentius debet praelatus assurgere,
quanto dānabilius eorū offensas desereret incor-
rectas. Cōtra quos, ut de notorijs excessibus tacea-
tur: etsi tribus modis possit procedi, per accusatio-
nē videlicet, denuntiationē, & inquisitionē ipso-
rum, ut tamē in omnibus diligēs adhibeatur cau-
tela, ne forte per leue compendū ad graue dispē-
dium veniatur: sicut accusationē legitima debet
pracedere inscriptio, sic & denuntiationem cha-
ritatiua monitio, & inquisitionem clamorosa in-
sinuatio prauenire: illo semper adhibito modera-
mine, ut iuxta formam iudicii, sententiæ quoque
forma dictetur. Hunc tamen ordinem, circa re-
gulares, personas nō credimus vsquequaque ser-
uandū, quæ (cum causa requirit) facilius & libe-
rius a suis possunt administrationibus amoueri.

C O M M E N T. XVIII.

Qualiter & quando.) Hæc decretalis optimo
consilio inserta est ab Eymérico operi huic,
cum in ea modi procedendi in delictis præscribatur,
quorum magnus est vsus in sacro Inquisitionis tri-
bunali, ut 3. par. copiose auctor demonstrauit. de-
sumpta est ex Concilio Lateranen. sub Innocentio
III. cap. 8.

b Sic & denuntiationem charitatiua moni-
tio.) Sed an in crimine hæresis locum habeat cha-
ritatiua monitio, seu fraternæ correctio, grauis est
controver-

accusatio-
nes contra
praelatos nō
facile admit-
tendæ. Con-
cor. c. accusa-
tio. 2. q. 7.

Subditorum
excessus dili-
genter corri-
gendi.

An in crimi-
ne hæresis lo-
cum habeat
fraternæ cor-
rectio.

† In Concilio
generali La-
teranen. c. 8.

Luc. 16.

Gen. 13.

controuersia, quam præ cæteris tractat abunde Alfonso Castus lib. 2. c. 25. de iusta her. punit. Simã cas de catho. instit. titu. 19. num. 10. & seq. Melchior Canus lib. 1. 2. de locis theologicis, c. 9. ver. at Chrysostomus a nobis & nouissime Joannes Roias tract. de her. pan. 2. asser. 3. & alij.

In hac lite ne vel nimis seuerè: aut contra, nimis leniter quidquam statuamus, primum obseruandum est, hæc duo lōge differre, videlicet, labi in hæresim seu proferre hæreticas propositiones, & hæreticū esse: non enim omnis, qui hæreticas profert propositiones, protinus est hæreticus, nisi adiunctam habeat pertinaciam, vt alibi copiose differui.

Qui hæreticas propositiones fortassis per ignorantiam profert secreto corrigendus.

His positis, sit hoc primum axioma: Qui secreto nouit aliquem in hæresim cecidisse, quoniam eum audiuit, ut alias intellexit proferentem hæreticam aliquam propositionem: nec sibi constat eum hæreticū esse, cū nesciat, an ex ignorantia illam protulerit, tenetur saltem semel illum secreto corripere antequam fidei iudicibus denuntiet, ita noster Alfonso li. 2. cap. 25. de iusta her. punitio. Cuius sententia hac limitatione addita, libenter accedo, si talis alias sit vir simplex & pius, qui ex mera ignorantia errare probabiliter presumatur, et nostra admonitione corrigendus merito censeatur.

Verum in secunda parte tota difficultas consistit. An scilicet lex fraterna admonitionis obseruari debeat cum eo, quem secreto constat alicui hæreticum esse, in qua (secludo nunc priuatam Inquisitionum editam, quibus omnino denuntiari iubentur) sit secundū axioma: Denuntiandus est occultus hæreticus absq; fraterna correctione præcedenti, nisi forte aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset eum à tanto malo renocare, ita sanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atque in his locum etiam habere fraternam correctionem, vnā tamē tantum, videtur uelle Tertullianus in lib. de præscription. hæreticorum c. 16. sed apertius Beatus Ambrosius apud Paulum ad Titum c. 3. & alij.

Sapissime omittere fraternam correctionem erga hæreticos tutissimum est.

Caterū, recte admonet Alfonso, & Canus præcitatæ locis, non nisi cum exquisitissimis considerationibus, nostris temporibus esse usurpandā. vt plurimū ergo eam omittere tutius & securius est. Tū autem penitus fieri debet hæreticorum occultorum denuntiatio, cum simplices et rudiores clam subuere noscuntur. Item tunc denuntiari omnino debet cum nō est probabilis spes, quod respicere debeant. Item eos tunc penitus denuntiare oportet, cum legitime interrogati in iudicio, eos, quos scimus hæreticos, iurisiuradi religione manifestare cogimur: ac multis quidem alijs modis denuntiandi sunt necessario, et iudicio meo paucissimi sunt casus, in quibus cum huiusmodi hæreticis fraterna correctio locum habere possit.

Non obstare iuramento hæretici sunt denuntiandi.

Et obligatio denuntiandi hæreticos tanta est, vt etiā locum habeat non obstante quouis iuramento in contrarium emisso, pacto, aut promissione. sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum argumentū cuius verba sunt: Circa ea vero, quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est: Quandoq; enim sunt talia, quæ statim cū ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur puta si pertinent ad corruptionem multitudinis

A spiritualement vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi quod quis propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando. Et cōtra hoc debitum obligari nō potest per secreti commissum: quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet. hætenus Thomas. Alteri quidem, idest, bono publico vel Deo, in casu de quo agitur, fides frangeretur, nam heresis bonum publicum perturbat & ledit, & Deum ipsum oppugnat. Et pro hac sententia facit textus in c. quemadmodū. §. vlti. de iureiur. & tex. in c. intimauit. de testib. c. nō est obligatorū. de regu. iur. li. 6. tradidit-

B que iam olim Guido Fulcodius, qui Clemens IIII. inde creatus est, in consultationibus ad Inquisitores. q. 8. in hæc verba: Sed nec iuramento vel uoto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare possimus hostis vel persecutori, vt 2. 2. q. 2. ne quis, Iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 1. 1. q. 3. quisquis. ergo iuramentum uel votum in contrarium emissum, nō est seruandum. 2. 2. q. 4. in malis. hætenus ille. Loquebatur autem in specie de causa proposita ut initium questionis indicat.

C Postremo adeo verum est, hæreticos esse denuntiandos non obstantibus supradictis, vt is qui absq; legitima causa eos omittit denuntiare, excommunicationis sententia percellatur, sicut diximus supra commentario 2. super cap. Qui alios. de heret.

Exlib. Sexto tit. de pœnis.

Bonifacius VII. Bitteren.

Episcopo.

Docet hæc Decretalis quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris, & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quib. verbis utatur ipse degradans. Io. And.

C A P. II.

DEGRADATIO † qualiter fieri debeat a nobis, tua fraternitas requisit. Super quo tibi taliter respondemus, q. verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus Ecclesiasticis, est a proprio Episcopo sibi assistente in degradatione clericorum, in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcopo- rum numero diffinito a Canonibus facienda, quamquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum presentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dumtaxat ordines receperunt. Actualis vero siue sollemnis, cœlestis militiæ militis, id est, clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet ut exauctoratio eius, qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris reuocatur, priuatus consortio, & priuilegio militari. Clericus igitur degradatus vestibus sacris indutus, in manib. habens librum, vas vel aliud instrumentum, seu ornamentum ad ordinem suū spectans; ac si deberet in officio suo sollemniter ministrare ad Episcopi psetiā adducatur: cui Episcopus publice singula, siue sint uestes, calix, liber, seu quis alia

† Vide Eym. 3. pa. in nono modo processu finiedi ubi dixi copiose.

Degradatio actualis.

alia (quæ illi iuxta morem ordinandorū clericorū in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita seu collata) singulariter auferat ab illo vestimento seu ornamēto, quod datum vel traditum fuerat ultimo, inchoando, & descendendo gradatim, degradationē continuat usque ad primam vestem, quæ datur in collatione tonsuræ: tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsuræ seu clericatus vestigiū remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata: dicēdo presbytero hæc vel similia verba in remotione plane tē: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus, sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens, in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum primum fuit inscripto vel alio simili modo pronunciet, siue dicat; Auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac nostræ, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & priuilegio clericali.

Hæc verba Ac deinde si fuerit casus talis, quod illud fieri debeat iuxta modum à felicis recordationis Innocentio Papa prædecessore nostro super hoc annotatum, tradatur curiæ seculari.

Ex Decretalib. tit. de dolo & cōtum.
Innocentius III.
Si proceditur per viam inquisitionis cōtra absentem contumaciter, etiā lite non cōte stata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiuā ferri etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

C A P. VIII.

VERITATIS est verbum, organo dominicæ vocis emissum, & infra. Sicut Canonici Curien. in nostro adiutorio retulerūt, H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam, non solum dilapidando depreffit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, alijsque criminibus polluit: & infra. Super his commissimus primo causam Tridon. Episcopo, & Abbati montis sanctæ Mariæ, & Præposito de insula: Secūdo quoq; Brixienſi Episcopo, & ipsiſ Abbati & Præposito: & infra. Verum cum Episcopus ipse priorum iudiciū præſentiā adire per contumaciā contempſiſſet, auctoritate nostra fuit per ipsos iudices ab officio, beneficioque suspensus, & infra. Tādē vero coram iudicibus Canonica citatione vocatus, præſentiam suā difficulter exhibuit: sed friuolā tunc excusationem, malitia concepta prætendens, experiri cū canonicis in iure neglexerit. Quia de causa, nos de consilio fratrum nostro rum suspendentes Episcopū ipsum, vel potius suspensionē à iudicibus factā auctoritate Apostolica cōfirmantes. Tertio super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causā ad superādā malitiā

A ipsius Episcopi commissimus audiendam; qui partibus citatis cum nec per se, nec per responsalem idoneum cōparuerit, in eundē propter inobediētiā excommunicationis sententiā protulerūt: Ictes ex parte vestra (quæadmodū in mādatis a nobis acceperant) admittētes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros per quos quēlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum, & infra. Nos igitur videntes ordinē iudicariū, in hoc facto fuisse seruātū, considerato præterea, qd post sententias in se datas celebrare præsumpserit: cum multi prælati ecclesiarū, contra eundē Episcopū scripserint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cū Apostolo omnē inobediētiā vlciſci volētes, licet absentes corpore, præſentes tamen spiritu, iuxta uerbū eiusedē Apostoli tulimus sententiā perpetuę depositionis in ipsū, & eum tā à Pontificali, quam ab omni officio sacerdotali priuantes sine spe restitutionis aliquā duximus cōdēnandū. Ea nihilominus in irritum reuocātes, quæcumq; post inhibitionē sedis Apostolicæ, seu factā suspensionē, & excommunicationem de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

COMMENT. XIX.

C a **V** Et itatis. est verbum.) Hoc rescriptum primo obtutu non videtur accommodari instituto Eymerici, cum nihil de hæresis materia in eo tractetur. Caterum proculdubio ei seruit; eo enim consilio illud operi suo inseruit: ut doceat in causa hæresis, sicuti & in his delictis grauib; de quibus in eo agitur, per modum inquisitionis contra reum contumacem, etiā lite nō contestata testes recipi posse, & sententiam diffinitiuam ferri, cū alias id iure sit prohibitū. cap. vnico. de litis contestat. cap. super questionum. §. 1. de offic. delega. cap. ex parte. el. 2. de verborū significat. est enim litis cōtestatio totius iudicii basis & fundamentum. l. vnica. C. de litis contestat. quod tamen in crimine hæresis seruare non oportet, cū in eo procedi possit simpliciter, & de plano. c. si. de hæret. lib. 6. tradit Carrerius tract. de hæretic. §. versa autem vice. Simancas de cathol. institut. tit. 64. nu. 23. Ioannes Roias singu. 125. quoniā in delictis grauib; procedi potest, & lite non contestata, & etiam parte non citata. Archid. in c. 1. de homi. lib. 6. quem sequitur Marsilius in practica crimin. §. diligenter. nu. 158. quod qua ratione sit intelligendū, alibi explicui. potest etiam & alijs modis hoc rescriptum instituto auctoris conuenire, sed hic videtur verior.

In causa hæresis etiam lite non contestata testes possunt recipi.

E Quod si quis quærat, quid operentur testes ita recepti; respōdebo multos effectus posse producere, primum enim ad inquirendum iuuabunt, deinde repetiti iudicium facient, tandem si fuerint integri, hoc est, omni exceptione maiores, pro qualitate delicti, ad probandum & conuincendum erunt idonei, dum modo cætera deinde iuxta ordinem iudicarium obseruentur, id est, ut testes repetantur, & reis legitimæ defensiones, & debitæ defensionum induciæ concedantur. Testes enim, qui in alijs causis lite nō contestata recepti, nihil facerent, fauore fidei in causis hæresis

Quid operentur testes recepti lite nō contestata.

ha resis supradicta valide præstant, cum in hoc crimine de plano procedi possit.

Ex Decretal. titu. de verbo. signific.

Innocentius III. Episcopo Parisien.

Clericus traditur curiæ seculari; quia degradatur seculari potestate præsentis, cui denuntiatur, ut in suum forum illi recipiat. hoc dicit usque ad §. Pro illo.

C A P. XXVII.

NO V I M V S expedire, ut verbum illud, quod in antiquis Canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet, ut clericus per Ecclesiasticum iudicem degradatus seculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum, super hoc consulti diuersimodis responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium graue, non solum damnabile, sed danosum fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda seculari potestate præsentis, ac pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: Et sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

Falsarius perpetuo carceri mancipatur, ut in dolore penitentiam agat.

Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad eandem penitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustiae sustentandus, ut commissum defleat, & flenda ulterius non committat.

COMMENT. XX.

NO uimus expedire.] Dicitur erat ab Eymérico in præcedentibus, a quibus & quo modo celebranda esset degradatio, ex c. 1. de her. lib. 6. & ex c. degradatio, de pœnis lib. 6. Sed quoniam dubitari poterat, quare ratione intelligeretur tradi quempiam curiæ seculari, id demonstratur hoc rescripto, et in summa hoc dicitur: Exiit privilegio clericali quod tradendus est potestati seculari, a foro Ecclesiæ pricis, et pœni iudici seculari dicitur, ut eum hominem in suum forum recipiat. quæ quæ ratione ad praxi reuocetur docet Eymér. 3. p. in mō nono pœsū fidei terminandi.

b Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere.] Et ita seruant Inquisitores, quando reos iudicibus secularibus tradunt, aut relinquunt, ne sanguinis effusioni consentire videatur, & irregulares efficiantur: idem disponit lex septiparita par. 1. tit. 6. l. 60. ibi Pero su Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced si quisiere. Quibus verbis alius ritus paulo differens ab eo qui præscribitur in

A hoc c. continetur, videlicet, quod Inquisitores rogati iudicem, ut cum sibi traditis misericordias si velit, utatur, quod est diligenter obseruandum, nam per dispositionem d. legis 60. hoc sufficit ad euitandam irregularitatem. Conaruias tamen in relectio. Clemēt. si furiosus, 2. p. §. 5. nu. 6. tutius esse putat, ut Inquisitores non tradant sic damnatos curiæ seculari, sed cōsulit, ut eos condēnent corā iudice laico, atq; ita damnatos a propria iurisdictione dimittant, ut denique statim iudex secularis eos recipiat, & ultimo supplicio afficiat, ut notauit Hēricus Boich in c. ad abolendam. §. super eo. de heret. nu. 7. quem sequitur Ioānes Igneus in l. 1. §. cum domus. ff. ad Senatūscō. Syllan. nu. 37. sed in praxi id seruatur, quod traditur in hoc c. nouimus. ut docet Ioānes Roias in sing. 175. quod satis est ad liberandos Inquisitores ab irregularitate.

B Quamquam autem hæc recte se habeant, at nullo pacto reticendum puto, quod in hac causa. amplius solerti Romanorum Pontificum prouidentia cautum est, non modo circa Inquisitores, sed etiam circa cōsultores, ut irregularitatem securius euitarent. Nā Dominus Papa Paulus III. Romæ die 29. Aprilis, anno 1557. considerans in cōgregationibus, quæ in causa hæresis corā ipso fiebant, interuenire solere p maiori parte clericos seculares & regulares in sacris & sacerdotio, ac in Episcopali, Archiepiscopali, uel alia maiori dignitate forsan cōstitutos, ac nonnullos etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & sæpe contingere iuxta eualitatem casuum & delictorum, de quibus agebatur, eos contra reos sententiam dicere, ex qua mēbri mutilatio, seu sanguinis effusio, etiam usque ad mortem naturalem fuerit subsequuta, proinde eorundem securitati, & tranquillitati mentis & conscientie consulere volens, statuit ac decreuit, ut prædicti omnes, qui in iudicando sibi assisterent, non solum in causis hæresis, sed etiam in quacunque causa criminali, quæ coram ipso tractata fuerit, vel tractaretur, sententiam possent dicere contra reos, quæ damnarentur ad questiones, seu torturam, aut alias penas cōdignas, etiam usque ad mutilationem membri, & ad mortem naturalem inclusi uē, absque alicuius cēsura uel irregularitatis incursum.

C Idem ipsum decretum Pauli III. confirmauit postea Pius Papa V. extendique voluit ad omnes Inquisitores, erumque Vicarios commissarios, & consultores, ut testatur Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquisitorum circa finem, titulo de Decretis quod & verum est.

E Itaque hodie statibus his decretis, non videtur necessaria protestatio de qua hic, cum rei hæreseos actua liter traduntur seu relinquuntur curiæ seculari, ad hoc ut Inquisitores euitent irregularitatem. Caterum omittenda non est, quoniam & communi iure, & generali fori Ecclesiastici consuetudine nititur, & quamquā vera, & certa sint quæ hætenus diximus, non tamē est omittenda, nec reijcienda sunt plura remedia quæ ad eundem finem securius cōsequendū parari possunt.

Sed nonne prohibitum est pro hæreticis intercedere, non modo quando sunt hæretici declarati, sed etiam quando pendet inquisitio contra eos, etiam si de eorū correctione spes habeatur, ut docet Matthæus de Afflictis super constit. inconstit. notab. 25. Al

fonfus

† c. pœnitentia, de pœnit. dist. 3.

Quid seruandum circa tradendum curiæ seculari.

Inquisitores pro traditis curiæ seculari intercedere ne fiant irregulares.

Consultores sancti officij nō incurrit irregularitatem.

fonfus Caſtrus lib. 2. c. 17. de iuſta hæret. punit. l. quiſquis. §. denique. C. ad leg. Iul. maieſt. facit text. in c. ſi quis. 6. q. 1. & in c. miror. 50. diſtin. cum ſimilibus. id quod ſanciuit nominatim Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconfutilem, in fine his verbis. Apud nos pro talibus nemo interuenire præſumat, quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.

Et plene verum eſt, interdictū eſſe pro hæreticis intercedere; ſed cum hoc crimen ſit grauiffimum, pro quo imponitur pœna traditionis brachio ſeculari, & expulſionis ab eccleſiæ foro, nec amplius pertineat ad Eccleſiam de tali delinquente iudicare, ideo

A apud alienum forum pro eo intercedunt iudices Eccleſiaſtici, ita Panormitanus in hoc. c. nouimus, n. 8.

Sed melius forte dici poſſet, vetari quidem interceſſionem, quæ tendat ad fauorem hæretici, uel ad impedimentum iuſtitie, non autem eam, quæ conducit ad vitandam irregularitatem, & ab ipſo iure nominatim præſcriptam, nemo enim dubitat multis modis intercedi poſſe. Alię poſſunt ſolutiones afferri, quę ad noſtram breuitatem non pertinent.

Ioannes Roſſenſis articulo 33. aduerſus Lutherum non procul a fine verſ. Haud recte vocas. aliter quam Doctores hic videtur interpretari hoc c. nouimus, quę nos libenter hic miſſa facimus.

EXTRA VAGANTES ALIQVOT DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM

Inquiſitionis officio congruentes.

De hæreticis.

Benedictus XI. Inquiſitoribus hereticæ prauitatis.

Declarat decretalem, Per hoc, eod. tit. lib. 6. bona hereticorum per diœceſanos uſurpari vetans.

C A P. I.

IX eo ꝑ, quod quædam nouella conſtitutio ſuper negotio hæreticæ prauitatis à bonę memorię Bonifacio Papa VIII. prædeceſſore noſtro edita, continet, quod in ipſo negotio, per diœceſanos Episcopos & Inquiſitores ſuper eodem facto inquire valeat, communiter vel diuiſim; & ſi diuiſim proceſſerint, teneantur ſibi inuicem communicare proceſſus: Nos cōſulere uoluimus, quando, & quoties ſit iſta proceſſuum cōmunicatio faciendā. Nos autē de fratrum noſtrorum conſilio, intelligendo diœceſanos & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere: cū ij & illi ſeparatim, non quando Episcopos tātum, Inquiſitores tantum procedunt: Conſultationi veſtrę breuiter reſpondemus, quod quādo utrique procedunt ſeiunctim, ſibi debent in fine tātum, dum nil reſtat, agendum niſi quod ſolum ſententia promulgetur, cōmunicare proceſſus. Licet enim quibuſdam potuiſſet videri per legē ciuilem ꝑ, ſicut quando aliquis ex actitatis coram alio, debet, ferre ſententiam, ut puta, quādo adminiſtrator delegat cauſam ſibi ſententia reſeruata: ſaltē in principio, id eſt conteſtatione, ruruſ in medio & ſemel in fine, quæ ſunt examinata audire debet ita & in caſu præſenti ubi ex actis coram alio habitis, alter profert ſententiam, ſic ter huiuſmodi acta recēſeat, quod fieri non poteſt, ſi eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum nō admiſit. Vnum ſane caſum excipimus, ſi alter

C commodē non poſſit procedere, niſi alteri actis viſis. Ex hac enim cauſa ſemel tantū (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum ꝑ, quia nōnulli diœceſani partem partis pro uentū de hæreticorum bonis Inquiſitionis officio deputatę propter expēſas quas dum inquirent in ſæpedito negotio faciunt, a vobis exigere moluntur: hoc tāquā iuri abſonū (cū ordinarij ſint, ideoq: officiū tale, quod eis incūbit, proprijs eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus. Rationem autē iidem diœceſani pro uentū obuenientium ꝑ ex Inquiſitionis officio a vobis non obſtāte aliqua cōſtitutione, cōſuetudine vel mandato contrarijs nō expoſcant ſed eam Camere noſtrę vel alij cui nos vel ſucceſſores noſtri Romani Pontifices mādaremus reddendā, reddatis, q̄ generaliter obſeruari iubemus. Dat. Lateran. vi. Nonas Mart. Pontificatus noſtri anno primo.

† Eymericus par. 3. q. 104. 105. & ſeq. ubi dixi.

Episcopos pro prijs ſumptibus in hereticos debet animaduertere. † Al. obuenientium.

Extrauagan. Domini Ioannis XXII.

Inquiſitores hereticę prauitatis cenſuras Eccleſiaſticas fulminare non poſſunt in officiales & nuntios ſedis Apoſtolice ſine ipſius licentia ſpeciali: ſed de eorum exceſſibus, informationem facere poſſunt, & deinde Romano Pontifici ſignificare.

C A P. II.

VM ꝑ Matthæus de Pontuian. ordinis Prædicatorum, Inquiſitor hereticę prauitatis in Regno Sicilia auctoritate Apoſtolica deputatus, friuola occasione quæſita, ac noſtra & Apoſtolice ſedis reuerentia & honore, poſt poſitis, in dilectū filium magiſtrum Guillelmum de Balero Archidiaconum Foroliuien. capellanū noſtrum, Cāpaniæ maritimęq; rectorem, excommunicationis ſententiam, incōſultis morib. non ſine multa temeritate duxerit proferendam? Nos uolentes de cætero taliū præſumptoribus ꝑ obuiare, vniuerſis & ſingulis tam ordinarijs,

† Eymericus 3. p. q. 26. ubi dixi, & de intellectu Lapus reſponſo quodam incipien. Factum ſuper quo qd̄ habetur poſt conſilia Oltradi.

† Al. præſumptionibus.

† Hæc extra u agās & duæ ſequētes habentur inter extrauagantes cōmunes tit. de hæret. Et de huius materia præter notata in cap. per hoc, de hæret. lib. 6. vide Eymericum par 3. qd̄. 50. 51. & 52. ubi dixi copioſe.

† Authen. ad hæc, C. de iudic. ubi hæc ſeruari iubetur.

ordinarijs, quàm delegatis iudicibus ac Inquisitoribus prauitatis eisdem, & alijs vniuersis & singulis, quacunque auctoritate fungatur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus, expresse, ne contra nostros & Apostolicæ Sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa, absq; nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentione, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu quauis alias sententias promulgare. Nos enim, ex nunc decernimus irritum & inane quicquid contra inhibitionem & mandatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen qd diocesani & Inquisitores prædicti super ijs, quæ negotium tangunt, fidei, alij vero super ijs, quæ re tangunt, vel publicæ vel priuata, siue ordinarij siue delegati, quacumq; auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebitè forsan attentatum extiterit, se plenius informare idq; nobis significare studeant, vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Dat. Aui-
nionæ xij. Calen. Ianuarij Pontificatus nostri anno vndecimo.

Officialium
sedis apostoli-
cæ delicta,
papæ sunt
nuntianda, nō
per alios iudi-
ces coercen-
da.

Idem.

Tres errores magistri Ioannis de Poliaci Doctoris Parisiensis, circa materiam confessionis sacramentalis, & potestatem absoluenti hic damnantur.

Eosdem etiam errores dānauit Calixtus III. Roma per extrauagan. incipien. Inter cetera, quæ habentur inter privilegia Fratrum ord. Præd. fol. 122.

C A P. I.

AS electionis Doctor eximius & egregius prædicator, cuius prædicatione mundum docuit vniuersum, præsumptuosam illorum audaciam refranare sollicitus, qui prudentiæ propriæ in-

nitentes in errores proprios prolabantur, nō plus sapere quā oportet sapere, sed ad sobrietatē sapere, salubri doctrina suggessit: & iuxta Sapientis eloquium: Quisq; suæ prudentiæ modum ponat. Sane dudum, eū dilectū filiū magistrū Ioānē de Poliaci † sacre Theologiæ Doctorē certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostrā præsentiam vocauissemus: fide digna relatio ad nostrū perduxit aurum quod ipse in quibusdā articulis tangentibus penitentiae sacramentū non sobriè, sed perperam sapiebat infra scriptos articulos periculosos continentes errores, docens publicè in suis prædicationibus, & in scholis. Primo si quidem astruens, quod confessi fratribus habentibus licentia generalē audiendi confessiones, tenentur eadē peccata quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo, qd stante, omnis vtriusq; sexus, edicto † in Concilio Generali, Romanus Pōtifex nō potest facere, qd parochiani nō teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochiale cura-

Rom. 12.

Prou. 23.

† De hoc late
Eymet. hac
2. p. 9. 8.

† Habetur in
c. omnis, de
pæ. r. & re-
mi. 10.

Atū. Immo nec Deus posset hoc facere, quia (vt dicebat) implicat contradictionē. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionē. immo nec Deus, quin confessus habenti licentiā, teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt præmittitur) propriū curatū. Nos igitur scire volētes si suggesta nobis veritatē haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Ioanni fecimus assignari, & ad sui defensionē plenam audientiam sibi præbui-
Bmus tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quam alias coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officium deputatis. Verum licet præfatus magister dictos articulos & contenta in ipsis defendere niteretur: assererat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & alijs, quæ tenenda & credenda esse sedes Apostolica diffiniret. Nos igitur attēdetes, qd prædictorum articulorum assertio, prædicatione, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipsos per prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligētē. Nos ipsi etiā cū dictis fratribus nostris collationem tolerantem & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem & examinationem super his habitas cōperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos, idem magister Ioannes, veris sibi rationibus opinionem dudū, suæ habitæ contrarijs demonstratis, in consistorio reuocauit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verū esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis, in contrariū respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationē, & doctrinā huiusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum, tamquam falsos & erroneos, & a doctrina sacra deuos, auctoritate Apostolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserētes: scilicet quod illi, qui prædictis fratribus consentiunt, non magis teneantur eadē peccata confiteri iterum, quā si ea alias confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta Conciliū Generale. Oportantesq; veritatis vias notas esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, sal. rec. Alexan. III. & Clemē. III. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigijs innitendo, vniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisquā præmissos articulos per eos (vt præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis vel aliquo ipsorum, vt potē a catholice mētibus respuēda, tenere audeat seu defensare, quomodolibet, vel docere. Quocirca Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiēdo mandamus, quatenus vniuersis & singulis vestrū, in ciuitatibus & diocesis vestris conuocato clero & populo cōmuniter omnia præmissa & singula per vos, seu per alios solenniter publicetis: nos etiā eidē magistro Ioanni mandamus, quod in scholis & sermone Parisijs, prædictos articulos, & contenta

protestata
catholica &
consuetudine.

tenta eis tanquam veritati contraria propria vo-
cis oraculo, asseueratione constanti publicè de-
beat reuocare: quod se facturum dictus magister
Ioannes efficaciter repromisit. Dat. Auinione
viii. Calen, Augusti. Pontificatus nostri anno V.

Extravagans Domini Benedicti, de vi- sione beatorum.

Damnat multos errores de visione beatorum.

BENEDICTVS a Episcopus, ser-
uus seruorum Dei ad perpetuam rei me-
moria. Benedictus Deus in donis suis,
& sanctus in omnibus operibus suis, qui
sacrosanctam Romanam, Catholicam, & Aposto-
licam Ecclesiam, quam ut vineam plantauit dex-
tera sua, quamque ut præcipuam in Ecclesiarum
omnium caput erexit, ut victricem, & dicente Do-
mino ad Petrum: Tu es Petrus, & super hanc pe-
tram ædificabo Ecclesiam meam: sua miseratione
non deserit, sed per beatos Apostolos suos, præci-
pue Petrum, & Paulum singulares eiusdem Eccle-
siæ defensores, pia benignitate, & continua pieta-
te custodit: quatenus eisdem rectoribus guberna-
ta, in se stabilis maneat, fundata supra firmam pe-
tram, omnesque Christianæ fidei cultores illi obe-
diant, illi pareant, illi intentent, sub illius magi-
sterio degant, sub eius disciplina, & correctione
consistant; Non in illa dogmatizetur improvidum
inferatur incautum, in fide temerarium ingera-
tur: Sicque declinent homines à malo, & faciant
bonum, ambulent per vias rectas, & ad meliora
per sancta desideria proficiantur: sperent iusto-
rum propinquas æternæ vitæ retributiones, timeant
malorum inferni calamitates non remotas: Nam
scriptum est; Ecce venio cito, & merces mea me-
cum est, reddere unicuique iuxta opera sua. Quod
si secus à quoquam fuerit attentatum, id protinus
sua auctoritate, penis etiam adiectis, prout expe-
dire viderit, prorsus euellat. Pro qua, ut in seipso
subsistens alios informaret, passionis suæ tempo-
re Saluator Noster Iesus Christus patrem exorasse
perhibetur dicens Simon, ecce Satanas expe-
tuit uos ut cribraret sicut triticum: Ego autem
pro te rogaui, ut non deficiat fides tua, & tu ali-
quando conuersus, confirma fratres tuos. Sane du-
rum tempore felicitis recordationis Ioannis XXII.
prædecessoris nostri, inter nonnullos etiam Theo-
logicæ facultatis magistros, super visione anima-
rum iustorum hominum post mortem suam, in
quibus nihil erat purgabile, cum de hoc sæculo
decesserunt; vel si fuerat, iam purgatum fuerat ex
toto: an diuinam essentiam videant ante corporum
suorum resurrectionem, & iudicium generale. Et
super nonnullis alijs orta materia questionis, ipso-
rum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alij
vero secundum suas imaginationes, de visione di-
uinæ essentiae ab animabus huiusmodi, diuersa,
& diuersimodè ostendere nitebantur: prout ex
dictis & scriptis ipsorum nōcitur apparere; super
reiectis vero suis concertationibus, quas hic cau-
sa breuitatis omittimus, quia ita ex nostris deter-

A minationibus inter se etiam decidebant. Cum-
que idem prædecessor noster, ad quem prædicto-
rum determinatio pertinebat, ad decisionem con-
certationum huiusmodi se pararet, in suo confi-
torio publico, tam fratribus suis Sanctæ Roma-
næ Ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero
tunc eramus, quam prælati, & magistris in Theo-
logia, qui multi aderant præsentibus iniungendo di-
strictius, & mandando, ut super materia de visio-
ne prædicta, quando requirerentur ab eo, delibe-
ratè vnusquisque diceret quod sentiret. Tamè mor-
te præuentus, sicut Domino placuit, perficere il-
lud nequiuit. Defuncto itaque prædecessore præ-
fato, nos diuina dignatione ad apicem summi Apo-
stolatus assumpti, diligentius attendentes, quan-
ta ex præmissis eorum concertationibus non so-
luta, animarum imminerent & pericula, quanta
exinde possent & scandala suboriri, ut ipsorum ve-
ritas pereat, & veritatis soliditas innotescat: habi-
ta prius super prædictis sollicita examinatione, &
diligenti deliberatione cum fratribus nostris di-
ctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, de ipsorum
fratrum consilio, hac in perpetuum valitura con-
stitutione, auctoritate Apostolica diffinimus, quod
secundum eommuncem Dei ordinationem, ani-
marum sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante
Domini Nostri Iesu Christi passionem decesse-
runt: nec non sanctorum Apostolorum, Martyrum
Cōfessorum, Virginum, & aliorum fidelium de
functorum post sacramentum baptismi ab eis su-
sceptum, in quibus nihil purgabile fuit, quando
decesserunt, nec erit quando decedent etiam in
futurum, vel si tunc erit aliquid purgabile in eis-
dem, tamen post mortem suam purgauerint: & atque
animarum puerorum eodem Christi baptismate re-
natorum, & baptizandorum, dum fuerint bapti-
zati, ante usum liberi arbitrii decedentium, mox
post mortem suam, & purgationem præfatam in illis
qui purgatione huiusmodi indigebant, etiam an-
te resurrectionem suorum corporum, & iudicium
generale, post ascensionem Saluatoris Domini
Nostri Iesu Christi in cælum, fuerunt, sunt, &
erunt in cælo cælorum regno, & Paradiso cæle-
sti cum Christo sanctorum angelorum cōsortio ag-
gregata, ac post Domini & Iesu passionem, & mor-
tem viderunt, & vident, & videbunt diuinam essen-
tiam immediatè, se bene, clarè, & apertè eis & ostē-
dentè, quòdque sic videntes eadem diuinam essentiam
perfruuntur: Nec non quòd tali uisione, & frui-
tione eorum animarum, qui iam decesserunt, sunt verè
beata, & habent vitam, & requiem æternam, & etiam
illorum, qui postea decedent, eandem diuinam vide-
bunt essentiam, ipsaque; perfruuntur ante iudicium
generale, ac quod visio huiusmodi eiusque; fructus
actum & fidei, & spei in eis euacuat, prout fides &
spes propriè Theologicæ sunt virtutes: Quodque
postquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiua,
& facielis visio, et fruitio in eisdem, eiusdem ui-
sio, & fruitio sine aliqua intermissione, & seu eua-
cuatione prædictæ uisionis, & fruitiois cōtinua
ta existet, & continuabitur usque ad finale iudi-
cium, & extunc usque in sempiternum.

Diffinimus insuper, quod secundum Dei or-
dinationem

† al. disside-
bant.

† al. imminet
† al. possunt.
† al. ut ipso-
rum veritas
pateat.

† al. purga-
bunt.

† al. Christi.

† al. illis.

† al. & om-
niū illorum.

† al. virtutē.

† al. interci-
sione.

† al. existit.

† al. & verita-
tem.
Matth. 26.

Apoc. 22.

dinationem communem, anime decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur: & quod nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis proprijs rationem, ut accipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

Decernentes prædictas nostras diffinitiones seu determinationes, & ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenendas. Quicumque autem deinceps prædictarum nostrarum diffinitionum seu determinationum, ac singularum ipsarum contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre prædicare, docere, aut defendere, verbo vel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, &c. Datum Avinionæ iiii. Calen. Februarij, Pontificatus nostri anno secundo.

COMMENT. XXI.

Benedictus Episcopus.) *Alfonsus Castus li. 3. aduersus hæreses, verbo, Beatitudo. hæresi 6. & Bartholomæus Medina apud Sanctum Thomam 1.2.q.4.art.5. & alij plerique, hanc extrauagantem tribuunt Benedicto Papæ eius nominis Vndecimo. Item in Directorio Barcionen. impresso, cuius lectio nē in Priori editione sumus sequuti, Benedicto Vndecimo tribuebatur, id tamen ita esse non potest, nā cum in hac extrauaganti fiat mētio Ioānis XXII. qui post Benedictum Vndecimum Pontificatum gessit, nullo modo potuit Benedictus Vndecimus eius meminisse Pontificis, qui nondum Pontifex factus fuerat. Quod autem Benedictus Vndecimus antecesserit Ioannem XXII. manifestum est ex catalogo, serie, seu Romanorum Pontificum Chronologia, unde apparet Benedicto Vndecimo successisse Clementem V. Clementi Ioannem XVII. huic vero Benedicto Duodecimum anno Domini 1334. Quare omnia dicendum videtur hoc scriptum Benedicti Duodecimi esse: quod etiā ex verbis rescripti constare potest, ubi post longam mentionem factam a Benedicto de Ioanne XXII. subditur ita: Defuncto itaque prædecessore præfato, nos diuina dignatione ad apicem summi Apostolatus assumpti, &c. Manifestum est autem Ioāni XXII. immediate in Pontificatu successisse Benedictum Duodecimum. Dominicus etiam Sotus lib.4. Sent. distin. 45. q.1. ar.3. concl.3. Benedicto Duodecimo tribuit, quamuis perperā ibi dicatur, hanc extrauagantem incipere, Animas purgatas. cū incipiat. Benedictus Deus. Referunt eam præter Eymericum hic, Alfonsus Castus præcitato loco, & Marsilius lib.4. Senten. q.13. art.3. & alij.*

Iam Eymericus ideo retulit, quia hæreticus in ea declaratur, qui auderet asserere scienter aliquid contra quam hic statuatur, ac definiatur de visione beatorum & punitione damnatorum.

Edita vero fuit anno secundo Pontificatus Sanctissimi Domini Benedicti Duodecimi, q. intedit in annum 1335. ut ex serie et chronologia annorum Pontifi-

A ciorum colligi non obscure potest, ad componendas & sedandas quæstiones controuersas de uisione beatificationis animarum beatarum, & nonnullis alijs, quæ multo & frequenti litteratorum conflictu agitabantur.

B Primum itaque catholicum dogma, quod hic definitur, tale est: Post Ascensionem Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in Cælum Animæ sanctorum, in quibus vel nihil erat purgandum cum decesserunt, nec erit quando decedent in futurum, vel si tunc erit aliquid purgandum, post mortem tamen purgabunt; item animæ puerorum baptizatorum, qui iā decesserunt, aut baptizandorum in posterum & decedentium ante usum liberi arbitrij, mox ut decesserint ante resurrectionem corporum & iudicium generale, recipiuntur in Cælum & diuinam essentiam clara uisione intuentur.

Alterum dogma est Animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur.

Olim controuersum fuit, num animæ Sanctorum usque ad diem iudicii Deum viderent, & diuina uisione fruuntur, cum multi insignes viri & doctrina & sanctitate clari tenere viderentur, eas nec uidere, nec frui usque ad diem iudicii, donec receptis corporibus una cum illis diuina beatitudine perfruantur: nā Irenæus, Iustinus Martyr, Tertullianus, Clemens Romanus, Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Lactantius, Victorinus, Prudentius, Theodoretus, Aretas, Oecumenius, Theophilactus, & Euthymius, huius referuntur fuisse sententia, ut commemorant, Castus, & Medina præcitatis locis, & Sotus lib.4. Sent. distin. 45. q.1. art.3.

C Ceterum neque hi, neque alij eiusdem opinionis sectatores, in ea re hæretici, aut de hæresi suspecti dici possunt, etiam si contra veram sententiam senserint, antequam per Ecclesiā esset definitum, quid in tanta controuersia tenendum ac credendum foret, iuxta ueram & communem sententiam Sancti Thomæ, & Caietani, par.1.q.33.art.4. de qua diximus copiose supra commentario 1. huius 2. par. super c. Dubius, de hæret. quare impune & citra hæresis notam potuerunt eo tempore quamlibet partem sequi. At post Ecclesiæ declarationem non licet absque crimine hæresis (ut hic dicitur) contrarium scienter & pertinaciter tenere, cōferre, prædicare, docere aut defendere.

E Nec defuerunt etiam viri graues & sanctitate & eruditione insignes, qui iam olim hoc ipsum non obscure professi sunt, quod Dominus Benedictus Duodecimus hic declarauit: nā uidē Augustinus, Ambrosius, & Chrysostomus, alijs in locis, & Hieronymus, Gregorius et alij, ut præcitati referunt, apertissime hanc catholicam sententiam sunt amplexi. Et Innocentius Papa III. in c. Maiores, §. caute tamē extra de baptis. & eius effect. idem statuere videtur, dicens: Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium & dānationis periculum vitabatur, non tamē perueniebatur ad Regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum: Sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum et peruenitur, cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit. hæc Innocentius.

Idem

*idē Innocentius tertius (ut mihi videtur) in c. Apo-
Stolicā, extca de præsbytero non baptizato, eādē nō
obscure definire ac stabilire uidetur sententiā in hęc
verba: Inquisitioni tuā taliter respondemus, pres-
byterum, quem sine vnda baptismatis extremū
diē clausisse significasti: quia in sanctę matris Ec-
clesiæ fide, & Christi nominis confessione perse-
ueravit, ab originali peccato solutum, & cælestis
patriæ gaudiū esse adeptū asserimus incūctāter.*

*Post hęc Benedictus in hac extrauaganti lōge
uberiorē et expressiorem definitionem edidit: quam
etiam cōcilium generale octauum seu Florentinum
sub Eugenio IIII. celebratum, sessio. ult. circa finem
anno Domini 1439. clarē et aperte tradidit his ver-
bis: Definimus illorum animas, qui post baptis-
ma susceptum, nullam omnino peccati maculā
incurrerūt, illas etiam, quæ post contractam pec-
cati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem
exuta corporibus, (prout superius dictum est)*

*sunt purgatę, in cælū mox recipi, & intueri clarē
ipsū Deū trinum, & vnū, sicuti est, meritorū tñ
diuersitate alium alio perfectius, illorum autem
animas, qui in actuali mortali peccato vel solo
originali decedūt, mox in infernū descēdere, pæ-
nis tamen disparibus puniēdas. haftenus Cōcilii.*

*Atque ex his consequitur, Græcos & Armenos
nunc potissimum post has Ecclesiæ definitiones vel
ex hoc solo hereticos esse, qui asserunt, animas defun-
ctorum suis corporibus exutas, non habere pœnam
vel gloriam vsque ad diem iudicij, quos refert &
consutat egregiē Guido Carmelita in summa de hæ-
resibus titu. de hæresibus Græcorum, cap. 7. &
tit. de hæresibus Armenorum cap. 5.*

*Ex hac extrauaganti Nicolaus Eymericus, infra
in hac 2. p. q. 8. ver. In extrauaganti autem. duo
decim hæreses damnatas subtiliter colligit, & toti-
dem inde catholicas veritates illis hæresibus con-
trarias comprobari verissimē admonet.*

LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ

Diuerforum Pontificum Summorum,

*In quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus cenceduntur,
& quamplura dubia ad Inquisitionis officium
pertinentia, dissoluuntur.*

Vrbani IIII. ad Inquisitores.

*Multa Inquisitorib. priuilegia cōcedūtur, et ple-
raque alia declarātur, quæ ad eorū officiū spectant.*

Vrbani Episcopus seruus seruorū
Dei, Dilectis filiis Fratribus ordi-
nis Prædicatorum Inquisitoribus
hereticę prauitatis, in regno, & do-
minio charissimi Christo filii no-
stri Regis Aragonum deputatis, auctoritate Apo-
stolica & in posterum deputandis, Salutem, &
Apostolicam benedictionem.

Præ cunctis nostrę mentis desiderabilibus
† al. desiderijs catholicę incrementum fidei affectantes, nimio
† al. qualicun- que, utique dolore replemur, cum audimus aliquos,
† al. desiderijs vel sentimus ad illius deprehensionem quacūq;
† al. qualicun- que, † malignitate satagere, vel damnabilibus ipsam
deprauando reprehensionibus, aut detractioni-
bus ei abrogabilibus derogando, seu commentis
eandem mendacibus peruertendo, ad quorum
iniqua conterenda molimina, eō animosius aspi-
ramus, quō in animarum stragē perniciosius eos
agnoscimus cōspirare. Sanē, ut accepimus, in ali-
quibus partibus regni & domini charissimi in
Christo filii nostri illustris regis Aragonū, adeo
infidelitatis error inualuit, quod ibi quampluri-
mi à via veritatis prorsus auersi, eūtes per deuiū
falsitatis, pestiferas ad concutiēdum orthodoxę
murum fidei machinas construxerūt, molientes
ipsum fallacium argumentationum impulsibus

C demoliari. Verū licet vbilibet sedis Apostolicę
diligentia cōtra talium dolosam astutiam, ne dif-
fusius huiusmodi serpat morbus, remedium libe-
ter adhibeat opportunum; in prædictis tamen
partibus cupientes anxie, ut negotium fidei iugi
profectu, elisis omniō terroribus conualescat, vi
† al. pietatis. gilare ad hæc per nos & alios eo studemus artē
tius; quo prædictum Regem seruentiorem senti-
mus ad idem negotium efficaciter promouēdū.
Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas
aliquas circumspectas, pro tanto negotio deputa-
ri quarū honesta conuersatio exemplū tribuat
puritatis, † al. pietatis. & doctrinā fundāt erudita labia salu-
tarē, ut sacro ipsarū ministerio præfatę partes ab
huiusmodi contagijs expurgentur. Ut aut in-
† al. negotiū. quitionis officiū † contra hereticos in præfatis par-
tibus possit efficacius adimpleri, discretionī ue-
strę per Apostolica scripta mandamus, in remis-
D sionem vobis peccatorum iniūgentes, quatenus
in charitate Dei hominū timore postposito, vir-
tutem spiritus induentes ex alto, prædictum offi-
cium in dictis partibus simul † vel separatim aut
† Concordat textus in ca. singulariter, prout negotij utilitas suadebit, ad ex-
† al. negotiū. tirpādā de ipsis partibus hereticam prauitatē,
sub spe mercedis æternę sic efficaciter prosequi
& exequi studeatis, ut per sollicitudinis vestrę
prudētiā, de partibus ipsis radix iniquitatis hæ-
reticę succidatur: & vinea Domini exterminatis
vulpeculis, quæ peruersis moribus demoliūtur
eandem, fructus afferat catholicę puritatis.

I Si

† cap. ad abo-
lendam. §. qui
vero, &c. Ex-
cōicamus. 1.
§. qui autem,
de hæret.

Si quos autē de prauitate prædicta culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiā infamatos, contra ipsos (nisi examinati velint absolute mādatis Ecclesiæ obedire) necnon cōtra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, huiusmodi metu diuino timori postposito, procedatis :

Non obstantibus aliquibus litteris, ad quoscūque alios de partibus ipsis (exceptis locorum diocesanis) super huiusmodi negotio, ab ipsa sede directis; quarum deinceps ad huiusmodi inquisitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimo ne procedatur per illas districtius inhibemus, nec prætextu commissionis specialiter eisdem diocesanis super hoc factæ, processus vestros in eorundem diocesanorum ciuitatibus & diocesis volumus impediri.

† Concordat
tex. in c. per
hoc, de hære.
lib. 6.

Nec per hoc, quod fidei negotiū generaliter in ipsis partibus vobis committimus, commissiones à præfata sede diocesanis eisdem factas, si forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione sedis prædictæ, iidem diocesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per cōcursum processuum, vel alias quomodolibet, processus vestros impediri, quin diocesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

† Concordat
text. in c. Vt
officiū, §. si
vero, de hære.
lib. 6.

Si vero aliqui ex prædictis, hæretica labe peccatis abiurata redire voluerint ad ecclesiasticā unitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ, absolutio- nis beneficium impendatis, & iniungatis eisdē quod iniungi talibus consuevit: Prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos, immo potius seipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.

† Vide Cle-
men. 1. §. pro
pter quod, de
hæret.

Quod si aliqui fuerint iudicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, per vos ad illud de diocesanorum vel vicariorum suorum, si diocesanis ipsis absentibus præsentibus fuerint, consilio procedatur, ut in tantæ animaduersionis iudicio, non postponenda Pontificum auctoritas intercedat.

† Concordat
text. in ca. Vt
officiū, §. si
vero, de hære.
lib. 6.

Verum quia in tā graui crimine cum multa oportet procedi cautela, ut in reos sine ulla proferatur errore dure ac dignę seueritas ultionis, volumus & mādamus, ut vos, vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione testiū, quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsumque cōtingentibus oportuerit, adhibeatis duas religio- sas personas & discretas, in quarum præsentia per publicam, si commodè potestis habere perso- nam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testiū conscribantur.

† Eymericus
3. par. q. 63.

† Eymericus
3. par. quæst.
73. & ibi dixi.

Quod si testibus, quos à vobis recipi, vel ab alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundē videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis, & alijs ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sententiā vel cō-

demnationem procedi volumus, exprimantur. Et sic non obstante, quod illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testiū depositionibus eorundem.

† Concordat
cap. Vt com-
missi. de hæ-
ret. lib. 6.

Ut ergo commissi vobis officij debitum vtilius, & liberius exequamini, committendi citationes, & testiū examinationes, cū de huiusmodi crimine, ac ipsius circūstantijs duxeritis inquire- dum: & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis: Accersendi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis in ferendis huiusmodi sententijs præbeant consilium opportunum, ac vobis assistant: Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorū aliorumque; locorum, prout dicto negotio fidei videritis expedire: Insuper in dicto negotio de plano & absq; iudiciorum & aduocatorū strepitu: Ac contra illos quos in prædictis partibus in hæreses crimine cōmisisse cōstituerit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedēdi: Nec non faciendi vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quib. inquisitiones factæ, & processus per quoscūque auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorū eius habiti, contra hæreticos continen- tur, a quibuslibet assignari & obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quam in cōcilijs eiusdem sedis prouide edita, quæ negotiū catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut pro- motioni negotij & augmētationi fidei fuerit op- portunū: Priuandi præterea de diocesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorū consilio hæreticos, eorundem credentes, receptatores, fauto- res, & defensores, eorūque filios, & nepotes, per- sonatibus, dignitatibus, & beneficijs ecclesiasti- cis, & officijs publicis, & honoribus quibuscūque; Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus verē penitentibus, & confessis qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint: Plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas.

† a l. hæresis
crimen com-
misisse.

† al. in concō-
lijs legatorū
eiusdē sedis.

† Eymericus
3. par. q. 113.

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus quæ succurentibus terræ in generali Concilio est concessa.

† Eymericus
3. par. q. vlt.

Socijs uero Fratribus uestri ordinis, & Nota- rijs uestris, qui vna vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio: & qui ad impugnandū hæreticos, fautores, & receptatores & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, cōsiliū, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confi- si, tres annos de iniunctis sibi penitentijs relaxamus. Et si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

† Eymericus
3. par. q. 128.
& sequen.

Compescendi præterea monitione præmis- sa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postpo-

† Concordat
cap. vt offi-
cium, §. com-
pescendi, de
hæret. lib. 6.

Et quæstua-
rios prædica-
tores sustulit
conc. Tridē.
sess. 5. de ref.
c. 1. & sess. 21.
de ref. c. 9.

Nulla priui-
legia quem-
quam liberat
à iurisdic-
tione inquisi-
torum.

† Lateranen.
sub Inn. III.
ca. 37. refer-
tur in c. non-
nulli. de re-
scrip.

Edita anno
Domi. 1265.

† al. deside-
rius.

postposita, prædicatores quæstuarios à prædicationis officio (quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, si quam forte habent exponere) liberam vobis, & singulis vestrum concedimus, auctoritate præsentium, facultatē. Cæterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commissio, se opponere, seu illud præsumpserint aliqua tenus impedire: ut nō possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suū singuli iuuerint studiosē: contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones Canonicas, freti eadem auctoritate, intrepidē procedatis.

Denique ut circa præmissa plenē vobis, & singulis vestrum coercionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia vtiliter exequamini, inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij secularis, Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs quibuscunque personis, cuiusvis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cisterciensium, Prædicatorum Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborum expressione vel forma à memorata sede concessis, vel in posterum cōcedendis: Etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegio rum vel indulgentiarum ipsarum, nequeat derogari: Et illis maximē priuilegijs, & indulgentijs, quibus, ab ipsa sede concessum est aliquibus seu concedetur deinceps, quod excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quod prædictorum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denūciationes, sententiarum excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate litterarum Apostolicarum minimē cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, priuilegijs, vel indulgentijs, eis sup hoc à sede concessis eadem habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum ex huiusmodi vel alijs priuilegijs, vel indulgentijs nullum vobis in tanto pietatis negotio, velimus obstaculū interponi: Et cōstitutione de duab. dietis edita in Concilio generali, † Datū apud Montem Flascon. y. Calen. Aug. Pontificatus nostri anno primo.

Clemens IIII.

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonū deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Præ cunctis^a nostræ mentis[†] desiderabilibus & c. sicut in præcedenti immediatē, Datum Peru

A si sexto nonas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Quia vero in prædictis duobus priuilegijs Urbani, & Clementis, sequens clausula, quæ dirigitur Inquisitoribus, continetur: *Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus. illam peccatorum veniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali Concilio † est concessa*, Idcirco, b ut videatur quæ est illa indulgentia, quæ conceditur † terræ sanctæ succurrentibus, & consequenter Inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: sciendum est, quod in capitulo, Ad liberandam terram sanctam. extra de Iudeis, & Sarracenis, in parte decisa, ut notat Hostien. in lectura. habetur sic.

Ad liberandam terram sanctam, & infra. Nos ergo de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate cōfisi, & ex illa quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate: omnibus qui laborē istum in proprijs personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore cōfessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum, salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis autem qui non in personis proprijs illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis in proprijs tamen personis accesserint, plenā suorum cōcedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus, & concedimus esse participes, iuxta qualitatem † subsidij, & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ de bonis suis congruē ministrabunt aut circa prædicta cōsiliū, & auxilium impederint opportunum: Omnibus etiam piē proficiscentibus † in hoc opere in communi sancta, & vniuersalis synodus orationum, & beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis dignē proficiat ad salutem.

Ex prædictis omnibus clarē patet, quod Inquisitores dum laborant in eorum officio sancto, suorum plenam peccatorum veniam consequuntur.

COMMENT. XXII.

P Ræ cunctis. Edidit Clemens IIII. anno Domini 1265. eisdem penitus uerbis, quibus Urbanus IIII. prædecessor paulo ante ediderat; videtur enim fuisse mos uetustis temporibus cum ita res postulabat, ut in principio Pontificatus quilibet Romanus Pontifex cōtra hæreticos, & Ecclesiæ rebelles leges promulgaret, ut eos suppliciorum, & penarum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad ecclesiæ gremium reduceret. Has autem leges interdū à prædecessoribus acceptas nullis mutatis uerbis (nisi occasio suaderet) edebant, ut me etiam verē docuit Illustrissimus, Iulius Antonius Sanctorius sanctæ Seneriæ Cardinalis, generalis Inquisitor, vir singulari pietate, & eruditione: quæ consuetudo ut ex antiquis Pontificū rescriptis colligo, tūc maxime uiguit, cū Albigenses, Pauperes de Lugduno, et ceteri eius sectæ hæretici ab hinc fere trecētis annis

† Concessit Inn. III. in cōcilio generali Lateranen. Romę habitato anno Domini. 1215.

† al. quantitate.

† al. proficiscentibus.

Ritus uetus promulgandi leges contra hæreticos initio pontificatus.

Olim ter in
anno hæreti
ci anathema
tizabuntur.

pacem Ecclesiæ perturbabant.

Illud etiam olim fuit in usu, ut ter in anno solē-
ni ritu hæretici cuiuscunque sectæ anathematizarentur,
videlicet in die Cene Domini, Ascensionis, &
in festo Dedicationis basilicarum Petri, & Pau-
li, ut notat glos. Ioan. Andr. in Clemen. dudum. ver-
bo, solemnes. de iudicijs, & idem Ioan. Andr. in c. ut
officium. in prin. de hæret. li. 6. & Ioan. Monachus
in glos. supra extrauag. Bonifacij octauus incip. Rem
non nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes,
in verbo, Solemnes dies, quibus tandem ritibus (ut
arbitror) successit processus Bullæ, quæ dicitur in ce-
na Domini, quæ annis singulis in die Iouis sancta
coram summo Romano Pontifice legitur. quæ in pri-
mis hæretici vniuersi anathematizantur: nā usus
huius Bullæ (ut breuiter id moneam) tametsi non
videatur multum antiquus, ut putat Domin. Sotus
lib. 4. Senten. distin. 22. quæstio. 2. art. 3. ver. Hæc
autem Bulla. cum nec S. Thomas, nec Eymericus,
nec alij vetustiores auctores eius meminerint, sed à
tempore Martini quinti, circa annū Domini. 1420.
quo tempore Bohemorum hæreses in Concilio Con-
stantiensi fuerunt damnatæ, capisse videatur, ac de
ea mentionem iā faciant Paulus secundus, & Six-
tus quartus quibusdā rescriptis incipientibus. Et si
dominici gregis. Post Leo decimus aduersus Lu-
therū eā auxit, ac deinde Paulus tertius, & ceteri
Romani Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui
nūc feliciter regnat, cōtinua serie peruenias, tamet-
si inquam usus huius Bullæ, nō videatur Soto mul-
tū antiquus, cōsiderata tamen antiqua anathemati-
zandi hæreticos cōsuetudine vetustior videri pote-
rit, quam Sotus forte minus uerè putauerit: quod ef-
ficaciter probari potest ex textu in dicta Clemen.
Dudum de iudicijs, ubi scriptum est ita: Etiam extra
dies solemnes, in quibus Romani Pontifices pro-
cessus cōsueuerūt facere generales. Quæ verba
etiā ponuntur in dicta extrauagan. Rem nō nouā,
de dolo, & contu. & glos. in dicta clemen. Dudum
verbo: Generales. rectè adnotat hos generales pces
fieri contra hæreticos, credētes & ceteros huōi.

Atque ex dictis desines mirari, si quandoq; in-
uenias multa Pontificum rescripta de pœnis hæreti-
corum aduersus hæreticos edita eisdem sæpe verbis
concepta. nam circa eandem rem idem modus soli-
tus erat seruari à diuersis Romanis Pontificibus.
b Idcirco ut videatur quæ est illa indulgentia,
quæ conceditur terræ Sanctæ succurrentibus.)
Ut hæc intelligatur, obseruandū est Innocentiū ter-
tium in Concilio generali Lateranē. Romæ apud La-
teranum habito anno Domini 1215. pro recuperan-
da terra Sancta multum laborasse, magnæque priui-
legia, & ingentes indulgentias concessisse Crucesi-
gnatis, idest illis, qui vel in proprijs personis, vel
aliter id negotium iuissent. Quæ res multis verbis
narratur in fine Concilij Lateran. ubi ponitur expe-
ditio pro recuperanda terra Sancta, quam refert Ho-
stiensis in c. Ad liberandam. extra de iudicis, et Sa-
race. Eymericus hic ex Hostiensis eam solum partē
retulit (ut apparet) quæ suo instituto conueniebat.
Atque hoc est quod dicitur esse in parte decisa idest
in ea parte, quam abstulit Decretalium compilator
a dicto cap. Ad liberandam. extra de Iudæis.

Origo. Bullæ
quæ adicitur
in cena Do-
mini vetu-
stior est quā
putauerit So-
tus.

A

Urbanus IIII

Inquisitores hæreticę prauitatis, & eorum nota-
rij, durante officio, non possunt excommunicari, su-
spendi, aut interdici sine speciali mandato sedis
Apostolicę faciente de hoc prinilegio mentionem.

Rbanus Episcopus seruus seruorū
Dei. Dilectis filiis Fratribus ordi-
nis Prædicatorum Inquisitoribus. hæ-
reticę prauitatis in regno, & domi-
nio charissim. in Christo filij no-
stri Illustris Regis Aragonum deputatis à Sede
Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem
& Apostolicam benedictionem.

Ne Inquisitionis negotium cōtra damnatam
hæresim prudentiæ vestræ commissum impediri
(quod absit) propter aliquorum astutiam, vel et
retardari contingat, vobis auctoritate præsentium
indulgemus, ut nullus sedis Apostolicę delega-
tus, vel subdelegatus ab eo conseruator, aut etiā
executor à sede Apostolica deputatus eadē, seu
etiā deputandus, in vos, vel quatuor notarios
siue scriptores vestros, super his vobis fideliter
obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmo-
di negotij vos, & ipsi fueritis, possit excommuni-
cationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiā,
promulgare, absque speciali mandato prædictę
sedis, faciēte plenam, & expressam de hac indul-
gentia mentionem: decernentes irritum, & ina-
ne, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo omni-
no hominū liceat hanc paginā nostrę concessio-
nis, & cōstitutionis infringere, vel ei ausu teme-
rario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, indignationem omnipotentis Dei, &
beatorum Petri, & Pauli Apostolorū eius, se no-
uerit incursum. Dat. apud Montem Flasconē
ii. Nonas Aug. Pontificatus nostri anno primo.

Edita anno
Domi. 1261.
Altera huius
similis Alex-
andri. habetur
in lib. priui-
legiorum. Pre-
f. fo. 49. & vide E-
ymeric. 3. p. q. 21.
ubi dixi.

Inquisitor. &
eius notarij
excommuni-
cari nequeunt
à deleg. sedis
Apostolicę.

Urbanus IIII.

Inquisitores, & eorum socij mutuo se possunt ab-
soluere ab excommunicatione, & irregularitate, in
casibus de quibus hic.

Rbanus Episcopus seruus seruorum
Dei, Dilectis filiis Fratribus. ordinis Præ-
dicatorum, Inquisitoribus hæreticę pra-
uitatis in regno, & dominio charissim. in Chri-
sto filij nostri Illustris Regis Aragonum deputa-
tis, à sancta sede Apostolica, & in posterum deputan-
dis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ut negotium fidei valeatis liberius promo-
uere, vobis auctoritate præsentium indulgemus,
ut si vos, & fratres vestri ordinis socios uestros, ex
communicationis sententiam, & irregularitatē
incurrere, aliquibus casibus ex humana fragili-
tate contingat, vel recolatis etiam incurrisse, quia
propter iniunctum vobis officium ad Priores ue-
stros de leui super hoc recurrere nō potestis, mu-
tuos vos sup his absoluere, iuxta formā Ecclesię,
& uobiscū auctoritate nostra dispensare possitis
in casibus.

Edita anno
Domi. 1261.
Et vide Ey-
meric. 3. p. q. 21.
& quæ iquidi-
xi.

in casibus, in quibus dictis Prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica sede concessum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum apud Montem Flasconem xij. nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus VIII.

Filij vel heredes petentium in infirmitate sua, haereticorum consolationem, non admittuntur ad pbandum quod non sana mente, vel perdita loquela susceperint, si constat quod erant sanae mentis quando consolationem petiuerunt; alias admittuntur per testes idoneos. Et concordat tex. in c. Filij. de haer. li. 6.

URBANVS Episcopus servus servorum Dei, Dilectis filiis Fratribus Ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus haereticae prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filij nostri illustris Regis Aragonum, auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Olim ex parte dilectorum filiorum Fratrum ordinis Praedicatorum Inquisitorum haereticae prauitatis in Cathalonia, & alijs terris, nobilis viri A. Comitis Pictauen. felicis recordationis Alexandro Papae praedecessori nostro expositum fuit, quod nonnulli de partibus, ubi eis contra haereticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis medicum abhorrentes, consolatores haereticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus desolationis suae consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem: Sed filij, & heredes sic decedentium propter hoc exharedari timeant, & volentes ob id eorum malitiam excusare, proponunt se velle probare per testes, quod iidem quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant, & erant alienati a mente: cum moris sit apud eos (ut dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanae mentis, & memoriam habeat ordinatam; Ac super hoc, eodem praedecessore consulto ab eisdem Inquisitoribus utrum tales debent probationes admitti, idem praedecessor eis duxit per suas litteras taliter respondendum: ut si legitime constiterit, quod praedicti dum sanae mentis essent, petierint haereticos consolatores, sicque viam fuerint vniuersae carnis ingressi, licet consolationem huiusmodi, immo verius desolationem, non sanae mentis effecti, vel post iam perditam loquelam suscepisse dicatur, nulla super hoc probatio admittatur: cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari: In dubio vero admitti poterit. Non tamen uxores, vel filij, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandum recipiantur in testimonium: sed alij testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum praesumendum; sit

A que in talibus propter fidei privilegium, & cum multa cautela summaque diligentia, praeter ceteris al. praetud. negotiis, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipsius praedecessoris nostri responsionem, commissum vobis negotium fidei, sic prudenter & fideliter exequi procuretis, quod labor uester vobis ad vitae praemium, & alijs ad salutem (quae solum in talibus quaeritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem xii. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus VIII.

Declarantur hic multa dubia ad Inquisitionis negotium spectantia, ex illis in primis, quae continentur in c. Accusatus. de haeret. lib. 6.

URBANVS Episcopus servus servorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Praedicatorum Inquisitoribus haereticae prauitatis, in regno, & dominio charissimi in Christo filij nostri Illustris Regis Aragonum auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Consultus a felicis recordationis Alexander praedecessor noster, super articulis infra scriptis, fidei causam contingentibus, ab Inquisitoribus prauitatis haereticae in partibus Tholosanis a Sede Apostolica deputatis, per suas litteras respondit eisdem, cuius utique responsionem praesentibus de verbo ad verbum duximus annotandam, quae talis est.

Quod super nonnullis quaestionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestrae prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur uestrae consultationis articulus continebat: utrum dici debeat relapsus in haeresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commississe, cum secundum proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat ante relapsus. Ad quod taliter respondemus, quod talis, si tanquam accusatus, vel suspectus de haeresi ea in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsa, cessari debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plene probatum non fuerit crimen haeresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata: Si vero levis, & modica, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, relapsorum tamen in haeresim non debet pena puniri, ex quo praesumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Quasiuisit & et circa idem, si is qui haeresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionem vel receptationem, aut deductionem, seu associacionem, vel visitationem haereticorum, siue dationem vel missionem munerum: aut etiam alias in fauorem eorum, qui excusari non possunt, sine adoratione tamen (ut verbis vestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus.

Edita anno Dom. 1261.

† Cap. Accusatus. §. 1. & 2. de haeret. lib. 6.

† Cap. Accusatus. §. ille quoque. de haeret. lib. 6.

Et quidem si legitimè cōstitit, vel etiam non cōstaret, quod tales ante huiusmodi abiurationem in hæresi commississent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos, quia tunc dubitari non debet illos ex approbati à se prius erroris consequentia id fecisse.

† Cap. Accusatus. §. Licet uero. de hære. lib. 6.

† Cap. quicūque. §. q. i. c. Testimoniū, de testibus.

Præterea nonnulli † talium, ut proponitis; iurant coram Inquisitoribus tam de se, quàm de alijs super facto hæresis veritatē dicere, sed periurant, non odio tamē, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum; corrigunt autem se postmodum super his contra se, ac alios suos complices depnendo: Cum itaq; periurius secundum iura † et post pœnitentiam in criminalibus à testimonio repellatur: hinc quæritur, vtrum cōtra illos suos complices sit per testimonia talium procedendū. Super quo taliter respondemus: Quod cum crimen huiusmodi exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere; ac alios nominare, stari debet in fauorem fidei (nisi aliud obfisteret) attestationibus eorundem.

† Cap. Accusatus. §. sanè. de hære. li. 6.

Ad illud autem † quod quæritur, vtrum ad Inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus, & sortilegijs, quæ contra aliquos sibi denuntiantur, cognoscere, ac punire talia exercentes. Breuib. respondetur, quod cū negotium fidei quod summè priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de his, nisi manifestè saperent hæresim, ratione huiusmodi officij sibi commissi, se nullatenus intro mittant, sed eos relinquunt suis iudicibus pœna debita castigandos.

† Cap. accusatus. §. Si vero. de hæret. lib. 6.

Eymericus 3. par. quæst. 120. ubi dicit

Quidam insuper, † ut adiicitis, pro his quæ cōmiserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiendā ab eis pœnitentiam, & complendam, sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt: Quæritur ergo vtrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfactionem pro ipsis defunctis hæredes vel detentores bonorū sic decedentium coarctare. Ad quod dicimus, quod si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutē proficiens impositum fuerit in bonis temporalibus, exequendum, ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos bona talia cum suo onere deuenerunt.

† Cap. Accusatus. §. de quæstionib. de hære. lib. 6.

Iniungitur † etiam aliquibus ad pœnam in pœnitentia pro hæresi ab ipsis pestis Inquisitoribus, ut vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se, & sua. In quo quæritur, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in alijs iniunctis sibi pœnitentiis fieri consuevit. Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam contra tales iudicialiter nō debere audiri ab Inquisitoribus.

A hæresis, nec decidi; Nolentes quod per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei prepararetur: eos tamen, ad restitutionem vsurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt, quibus in satisfactionem pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in pœnitentiam inunxerunt.

Sunt & alij, † qui confessi sunt iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis: sed antequam eis iniungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur, si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis; præcipuè cum iidem dum viuerent, ad faciendam pœnitentiā, quam Inquisitores eis vellēt iniungere bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales nō decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus, quod eis post mortē vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iā crimine iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem nō deberent ob culpam sui actoris admitti, non obstante, quod actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit intercedente ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur.

Adiecitis præterea negotium seu officiū Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fratrum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere tam per se, quam per alios quos ad hoc idoneos reputaret. In quo quæritur, vtrum tales delegati, vel subdelegati existāt, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres vel quattuor idoneos ad hoc opus assumere qui parem cum ipso habeāt potestatem, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere quotiescunque viderit expedire. Ipsi tamen Priori & alijs sic assumptis committendi dumtaxat citationes & examinationes testium cum de huiusmodi crimine ac circumstantijs eius inquiretur, ac denuntiationes sententiarum, quas super his contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas.

Quæstioni † uero qua quæritur, vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immutandus perpetuo prius sit ab ordinibus à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod talis, qui est perpetuo immutandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius sacerdotes, prætextu pecuniæ vel alicuius seruitij temporalis, inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticos credentes, de celanda veritate, falsitate dicēda, vel eos indebitè liberando: de quibus quæritur, vtrum Inquisitores possint tales capere, ac et retinere, aut quod sic accepta restituat coarctare. Dubium itaque non videtur, quod hi quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauore hereticæ

† Cap. Accusatus. §. Si vero. de hæret. lib. 6.

† Cap. Quoniam. de hæret. lib. 6. Eymericus 3. par. in 10. modo processu fidei terminandi, ubi dixi copiosè.

† Cap. Accusatus. §. Sacerdotes de hæret. lib. 6.

rice prauitatis: quare possunt à talibus per Inqui-
sitores compesci, & pœna debita castigari, tam
per captionem personarum quam etiam alias,
prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum quærebatur, quo-
modo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur
in hæresim deliquisse, cum sæculares peccâtes in
simili casu immutationis, vel alia pœna plectan-
tur? Eius solutio satis patet: cum certum sit tales
in hoc & in consimilibus delinquētes grauius
etiam sæcularibus puniendos.

Frequēter etiam vobis ab Apostolica sede cō-
mittitur, vt tam hæreticos, credētes, receptatores
fautores, & defensores eorum, quam ipsorum fi-
lios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum
interuentu vel gratia talia essent adepti, vel asse-
querentur in posterum, priuandi personatibus,
dignitatibus, & honoribus quibuscunq; & bene-
ficijs ecclesiasticis, & officijs publicis de diœcesanor-
um, vel eis absentibus, vicariorum suorum con-
silio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter
intelligi debeat, petiistis eiusdem Sedis oracu-
lo declarari. Hoc sanè de filiis, & nepotibus il-
lorum hæreticorum, credentium, & aliorum hu-
iusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligē-
dum esse viderur, non autem illorum, quos emē-
datos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mā-
datum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quā ipsi
vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni
eius insunt, vel parati fuerunt, dum viuerent,
ad recipiendam eandem. Diœcesani quoque
in priuandis talibus sunt generaliter requirendi
nisi forsitan constaret legitimè, quod iidem scien-
ter ei beneficia contulissent: tunc enim eos in
his requirendos esse non credimus, sed potius à
suo iudice puniendos. Vos igitur in præmissis cō-
missum vobis negotium, in Regno, & dominio
charissimi filij nostri in Christo Illustris Regis
Aragonum, iuxta dicti prædecessoris responsio-
nem sic prudenter & fideliter exequi procure-
tis, sic ad ea pure propter Deum (cuius causam
geritis) vestra feratur intentio, quod labor vester
vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem (quæ
solum in talibus quæritur) proficiat animarum.
Datum apud Montem Flasconem, xij. Calen. Se-
ptembris, Pontificatus nostri anno primo.

COMMENT. XXIII.

Consultus.) Hoc rescripto declaratur multæ
difficultates in materia hæresis frequenter
cōtingentes, quæ etiam diluuntur in c. Accusatus. de
hære. li. 6. breuius tamen & cōcisius, hic fusijs, &
clarius: itaq; hoc rescriptū loco interpretationis de-
seruire potest ad intelligendū dictū c. Accusatus.

Quo tempore priorem editionē fecimus, & hæc
pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat
ad manus nostras extrauagans Domini Alexan-
dri Papæ IIII. incipiens, Quod super nonnullis.
cuius in hoc rescripto meminit Dominus Urbanus
IIII. qui proximè Alexandro in Pontificatu suc-
cessit, & propterea non potuimus quam emandatissimum dare. Cæterum non multo post eā, ipsam au-

A thenticam extrauagantem Alexandri vidimus,
Assisio ex conuentu Fratrum ordinis Minorum sã
Et Francis Illustrissimo Cardinali Fælici Peret-
to de Montealto, qui modo summus est Pontifex,
transmissam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc
ad illius exemplar, hoc ipsum rescriptum damus
emendatissimum. Eadem quoque Alexandri IIII.
extrauagantē inter litteras Apostolicas pro officio
sanctissimæ Inquisitionis curauimus imprimēdā.

Alexander IIII.

B Damnantur omnes hereticorum sectæ, & in eos
eorumque complices variæ pœnæ feruntur.

ALEXANDER Episcopus seruus
seruorum Dei, vniuersis Christi fideli-
bus, Salutem & Apostolicam Benedi-
ctionem.

C **N**OVERIT vniuersitas vestra, quod nos
ad instar fœlicis recordationis Gregorij Papæ
prædecessoris nostri, excommunicamus & ana-
thematizamus vniuersos hereticos, Catharos, Pa-
tharenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Io-
sephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, qui-
buscunque nominibus censeantur: facies quidē
habentes diuersas, sed caudas adinuicem colliga-
tas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Dā-
nati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relin-
quantur animaduersione debita puniendi: Cle-
ricis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui au-
tem de prædictis, postquam fuerint deprehensi,
redire voluerint, ad agendam condignam pœni-
tentiam in perpetuū carcerē detrudantur. Cre-
dentes autem eorū erroribus similiter hæreticos
iudicamus. Item receptatores, defensores, & fau-
tores hereticorum excommunicationis senten-
tiæ decernimus subiacere; firmiter statuentes, vt
si postquam quilibet talium fuerit excommuni-
catione notatus, si satisfacere cōtempserit infra
annum ex tunc, ipso iure sit factus infamis, nec
ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos
aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium ad-
mittatur. Sit etiā intestabilis, nec testamenti ha-
beat factionem, nec ad hereditatis successionem
accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque
negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod
si forte iudex extiterit, eius sentētia nullam obti-
neat firmitatem, nec causæ aliqua ad eius audiē-
tiā perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patroci-
niū nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumē-
ta cōfecta per ipsū nullius penitus sint momen-
ti, sed cū auctore dānato dānentur, & in simili-
bus idē præcipimus obseruari. Si vero clericus
fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur.

D Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fue-
rint denotati, euitare contempserint, excommu-
nicationis sententia percellantur, alias animad-
uersione debita puniendi.

E Qui autem inuenti fuerint sola suspitione no-
tabiles, nisi iuxta considerationē suspitionis, qua-
litemque personæ propriam innocētiā con-

Edita anno
Dom. 1260.

† Concordat
capit. excom-
municamus.
1. & 2. extra
de hæret.

Receptato-
res, de fenso-
res & fauto-
res hæretico-
rum quibus
pœnis puniā-
tur.

† Qualiter in-
telligantur
hæc verba, tra-
dit Hostiæ. &
Io. And. in c.
Excommunica-
mus. 1. §. cre-
dētes.

grua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarū minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant: alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Itē clerici non exhibeant huiusmodi pestilētibus ecclesiastica sacramēta, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant: Similiter Hospitalarij, & Tēplarij, ac quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nūquam restituatur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicūque tales præsumpserint Ecclesiasticæ trade

† Concordat
tex. in c. Qui
cunque. §. 1.
de hære. li. 6.

Hæretici sub
pœna excom-
municatio-
nis manife-
standi.

† Concordat
tex. in c. statu-
rum. 2. de hæ-
re. lib. 6.

re sepultura, vsq; ad satisfactionē idoneā exco-
municationis sententiæ se nouerint subiacere: nec ab
solutionis beneficiū mereantur, nisi proprijs ma-
nibus publicè extumulēt, & proijciant huiusmo-
di corpora damnatorū, & locus ille perpetua ca-
reat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cui-
quam laicæ personæ liceat publicè vel priuatim
de fide catholica disputare: qui vero contrafece-
rit, excommunicationis laqueo innodetur: Item si
quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuē-
ticula celebrantes, seu à communicōe uersatione
fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat
indicare confessori suo, vel alij, per quem credat
ad prælatus sui, & Inquisitorum hæreticæ prauita-
tis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis
sententia percellatur. Hæretici t̄ autē, & re-
ceptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorū
que filij vsque ad secundam generationē, ad nul-
lum ecclesiasticum beneficium seu officium ad-
mittantur, quod si secus actum fuerit, decerni-
mus irritū, & inane. Nos enim prædictos, & quos-
cunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huius-
modi pestilentium personarū, dignitates perso-
natus & quæcunque alia ecclesiastica beneficia
sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis:
uolentes vt tales, & habitis perpetuo careant, &
ad alia vel similia nequaquam in posterum ad-
mittantur. Illorum autem filiorum emancipatio-
nem nullius esse momenti volumus, quorum pa-
rentes post emancipationem huiusmodi, ad in-
uium superstitionis hæreticæ, à via declinasse cō-
stiterit veritatis. Dat. Anagninæ. vij. Calen. Maii,
Pontificatus nostri anno sexto.

Clemens III.

*Inquisitores omni humano timore deposito intrepide procedant contra hæreticam prauitatem. Idem non tenetur obedire prælatis suorū ordinū præcipiē-
tibus, vt ad tempus, vel quoad certos articulos, aut quoad certas personas eidem negotio supersedeant. non obstantibus quibuscūque privilegijs, aut cēsuris.*

Clemens Episcopus seruus seruorū Dei,
Dilectis filiis Fratribus tam Prædicato-
rum, quam Minorum ordinum Inquisi-
toribus hæreticæ prauitatis, &c.

† Eymericus
3. par. q. 11.

CATHOLICAE t̄ fidei negotium, quod
plurimum in fidei cordi nostro, in vestris prospe-

A rari manibus, ac de bono in melius procedere
cupientes: ac volentes omne ab eo impedimen-
tum, omneque obstaculum remoueri, præsentium
vobis auctoritate mandamus: quatenus in eodē
negotio de diuino & Apostolico fauore confisi,
omni humano timore deposito, cōstanter ac in-
trepide procedentes, circa extirpandam hæreti-
cam prauitatem cum omni vigilantia, omnique
studio laboretis. Et si forsitan Magister, & Mini-
ster generales, alijque Priores, & Prouinciales,
ac Custodes seu Guardiani aliquorum locorum
uestrorum ordinū, prætextu quorūcūq; priuile-
giorū, seu indulgentiarū eiusdē sedis, dictis ordi-
nibus concessorū, aut concedendorum in poste-
rū: vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniun-
xerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tem-
pus, vel quoad certos articulos certasvè personas
in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vni-
uersis, & singulis auctoritate Apostolica distri-
ctius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte,
vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos
enim priuilegia, seu indulgētijs huiusmodi, quā-
tum ad hunc articulū, tenore præsentium reuo-
cantes, omnes excommunicationis, interdicti, &
suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrū
aliquos hac occasione ferri cōtigerit, irritas pror-
sus decernimus, & inanes. Nā si prædicta t̄ sedes
interdū prælatis aliquibus vestrorū ordinū, per
suas sub certa forma cōmittat litteras, vt ad exer-
cendum inquisitionis officium contra hæreticā
prauitatem, aliquos suorū ordinū Fratres assu-
mere valeant, ipsosque cum expedire viderint
amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc
quod ipsis, ea dumtaxat de causa in hac parte cō-
mittitur: quia de Fratrum suorū ordinū idonei-
tate pleniorē habere notitiā præsumatur, aliqua
eis super huiusmodi inquisitionis negotio vobis
immediatē à prædicta sede commissio, & commit-
tendo, facultas vel iurisdictio attribuitur seu po-
testas. Nulli ergo omnino hominum, & cætera.

† Eymericus
3. p. q. 6. Lu-
cerna Inquisi-
torum verbo
Inquisitor.
§. 1.

Innocentius III.

*Inquisitores statuta dubia contra hæreticos edi-
ta interpretantur: Et filios & nepotes hæreticorū,
& similibus priuant beneficijs, & officijs, dignita-
tibus & honoribus. Item nomina accusatorum &
testium in causa hæresis non publicantur.*

Innoentius Episcopus seruus seruorū
Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Præ-
dicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis,
Salutem, & Apostolicā benedictionem.

Edita anno
Dom. 1253.

Cum negotium fidei Catholicæ aduersus hæ-
reticæ prauitatis errores vobis, vt vera prudentia
deprehendat vulpeculas demolientes vineam
Domini, sub certa forma per alias litteras duxe-
rimus committendum, vt commissum vobis ab
Apostolica Sede tam salubre ac vtile ministe-
rium exequi liberius, ac exercere possitis effica-
cius in hac parte interpretandi t̄ b statuta eccle-
siastica, & sæcularia contra hæreticos edita: Et hæ-
reticorum c̄ filios, & nepotes credētū, quoque
fautorum, defensorum, & receptatorū ipsorū di-
gnita-

† Eymericus
p. 3. q. 85. &
86. vbi dixi
copiosè.

gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs; illos etiam, qui hæreticorum, vel aliorum prædictorum interuentu, & intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterum assequuntur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus, beneficijs & officijs, liberam vobis auctoritate presentium concedimus potestatem. Sanèd volumus, & vt nomina tā accusantium prauitatem hæreticam, quam retificantium super ea, nullatenus publicentur propter scandalum vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides. Quod si simul his non interfueritis exequendis, vnus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. vij. Idus Martij Pontificatus nostri anno vndecimo.

COMMENT. XXIII.

Innoctius III.) In concilio Barcinon. impresso tribuitur hæc extrauagā Innocentio sexto, quæ secutus Iacobus Simancas de instit. catho. tit. 64. de testibus, nu. 27. eidem Innocentio sexto attribuit. Ceterum Frater Paulus Constabilis Sacri Palatii Magister, qui postea fuit ordinis Fratrum Prædicatorum Magister Generalis, tum ex anno, quo datum id rescriptum hic dicitur, tum ex eo quod in tertia parte huius Directorij, q. 85. vbi eiusdem extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio III. tribuitur, demonstrauit mihi, hoc priuilegium seu rescriptum non esse Innocentij VI. ex anno quidem quo edita esse dicitur extrauagans, non obscure colligitur Innocentio III. nō autem sexto esse tribuendam; quoniam Innocentius VI. decem tantummodo annos vixit: in hoc vero rescripto annus vndecimus sui Pontificatus inseritur. Iam multo minus competit Innocentio V. qui annū vñ in Pontificatu non compleuit; sequitur ergo Innocentio III. esse ascribendum, qui annos vndecim vniuersali Ecclesie Romanus Pontifex præfuit. Hæc autem coniecturam non obscure probare etiam videntur EymERICI verba infra par. 3. q. 75. qui cum dixisset, diuersos summos Pontifices diuersa respondisse super ea questione: An testium denuntiatorum seu accusatorum nomina debeant reis publicari, subdit ita: Ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, vt patet in capitulo statuta. §. iubemus. de hæret. lib. sexto. hæc Eymericus. Nam si Innocentij sexti fuisset, cum is post Bonifacium octauum sexaginta ferè annis vixerit, dixisset potius Eymericus, tandem Innocentius sextus. Tria vero statuuntur in hac extrauaganti, sicut patet ex eius ferie, & ex summario.

b Interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita.) In aliquibus codicibus post hæc verba continenter subsequuntur hæc: cum diœcesanorum Episcoporum consilio. de quo quid sentiam, vide infra par. 3. q. 86.

c Et hæreticorum filios & nepotes.) Concordat tex. in c. vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. de quo dixi plenissime infra parte 3. super q. 113.

d Sane volumus, vt nomina.) Idem hoc rescri-

A ptum refert Repertorium Inquisitorum uerbo, nomina. §. nunc videndum. hoc autem singulare de non publicandis testium denuntiatorum, seu accusatorum nominibus, ipsis reis inquisitis in sacro inquisitionis tribunali, obseruant præter Repertorium Inquisitorum loco præcitato, Gosaluus de Villadiego tracta. de hæret. q. 10. nu. 4. Joannes Rojas sing. 208. Simancas de catho. instit. tit. 64. de testib. nu. 19. & seq. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. et plerique alij idem etiam canit instructio Hispalen. anno Domini 1484. c. 17. Cætera ad hunc articulum spectantia copiose dicam infra p. 3. super q. 75.

Gregorius XI.

B Inquisitores ad Romanam curiam venire possunt cum socio, quem ipsi elegerint, non obstante quod prælati petitam licentiam non concesserint. Ea diligenter curabunt, vt cito se expedientes ad partes ipsius commissas reuertantur.

GREGORIUS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriā. **NEGOTIA** Catholicæ fidei per nos ipsos promouere, & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desiderijs affecti: Vniuersis, & singulis Prædicatorum, & Minorum ordinum Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ubilibet constitutis, presentibus, & futuris veniendi liberè ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorūcūque suorum superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutandi, & alium de sua prouincia assumendi, & secum tenendi, quoties fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus seu constitutionibus eorundem Prælatorum, seu Capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorem existant contrarijs, plenam licentiam tenore presentium impartimur.

E Ipsos autem Inquisitores hortamur, vt se facere expediri de dicta curia, quam cito poterunt bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis commissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum sollicitè non differat remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginā nostræ concessionis, & horationis infringere: vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Auinio ne, viii. Idus Februarij, Pontificatus nostri anno tertio.

Considerandum t̄vero est, quod omnia & singula Apostolica priuilegia antedicta, quæ in prædictis litteris Apostolicis Inquisitoribus Aragonen. conceduntur, habentur etiam, & conceduntur per alias litteras omnibus, & singulis Inquisitoribus generaliter quibuscunque.

Edita anno Dom. 1373. Vide Eymericum par. 3. q. 20.

† Eym. 3. par. post formam concedendi appellari apostolos affirmatiuos nu. 128.

† Hæc sunt uerba EymERICI.

GLOSSA BERNARDI ORDINARIA

SUPER DECRETALIBVS

Titulo de Hæreticis, de volumine maiori.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 80.

† Videatur
cōmentarius
super c. Du-
bius.

DEBIVS.) De fide enim † nullus
debet dubitare, sed firmiter cre-
dere articulos fidei sup. de sum.
Tri. c. 1. in prin. aliter saluus es-
se non poterit, vt in Symb. Qui
cūq; vult. & 24. di. quādo Epi
scopus. et 23. q. 1. apertē. nullus
enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur.

† Hoc decla-
rat Petrus Go-
dofredus in
lib. 2. C. de hē-
ret.

In fide.) etiā in tenui, † ar. C. de hæret. l. 2. in fi.
sic in leui offensa reuocatur libertus in seruitutē. C.
de lib. & eorum lib. si manumissus. et hoc quo ad ar-
ticulos fidei, qui cōtinētur in symbolo, credo in Deū:
quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia
fides est de re non visa. de pœnit. dist. 4. in domo.
C. de sum. Tri. l. vlt. nō p signa, sed per fidē veritas
est colēda. de conse. dist. 4. venit sacerdos. Lauren.
Credendum est.) Ergo dubius in fide, testis es-
se non potest, 23. q. 4. ipsa pietas.

Cap. II. qui alios. sup. fol. 87.

Qui alios.)
Non reuocat.) cum potest. ff. ad leg. Aquil.
scientiam. 83. dist. in c. error. & arg. supra tit. pro-
xi. & si Iudæos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunquid
istud pertinet ad omnes? respondeo de crimine iam
commisso soli p̄lati tenentur corripere. † 23. q. 4.
duo ista. & c. ita plane. a peccato autem committen-
do qui libet tenetur aliū corripere occultē. infra eod.
cum ex iniuncto. vbi de hoc. & argum. 23. q. 4. ipsa
pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. dist. in c. diaconi.
& supra de cog. spiritua. tua. & 2. q. 7. quapropter.
sed ista duę vltimæ concordantiæ intelliguntur in
denuntiatione. Tanc.

† Sæctus Tho-
mas 2. 2. q.
33 art. 3. &
seq.

Cap. III. Firmissime. super. fol. 89.

Firmissime.) Duę sunt partes. Secunda ibi omni
homini. Abb. Siculus.
Hæreticum.) Hæreticus multis † modis dicitur.
Ille dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta Ec-
clesiæ, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam.
& 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui
scindit se ab vnitate Ecclesiæ. 7. q. 1. denique. Item
omnis excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Item
qui errat in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæ-
resis. Item qui confingit nouam sectam, vel confi-
ctam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Item qui aliter sen-
tit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 14. q.
1. hæc est fides, & c. quoniam. Vel qui male sentiunt
de sacramentis Ecclesiæ. infra eod. ad abolendam. in
prin. Tanc.

† Eymericus
infra hac pa-
q. 31. & Tur-
recremna in
Sūma de Ec-
cle. lib. 4. pa-
2. c. 12.

Mors.) Vnde Apostolus: Et si tradidero corpus
meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habue-

A re, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. circa. fi. cap. si
quis et de cons. dist. 4. solet. & 1. q. 1. vide quantum
bonum. Bernardus.

Ad salutem.) A eternam scilicet, valent † tamē
ad bona temporalia promerenda. arg. 22. q. 2. si qua
libet. in fi. & ad mitius supplicium subeundum. de
pœni. dist. 4. ad finem. §. post etiam. Bernardus.

† Vide omni-
no beatū Tho-
mam 3. pa. q.
89. art. 6. ad
1. argumētū.

Cap. IIII. Fraternitatis. sup. fol. 89.

Fraternitatis.) Scripta per hereticos non habēt
fidem authenticam: Communis diuīso. Secun-
da ibi, cum cælestius. Abbas.

Cælestius atq; Pelagius.) Isti duo damnati erāt
in synodo Ephesina de hæresi: dnbitabat Patriar-
cha Antiochenus, an scripta eorum essent recipien-
da, † Et dicitur quod non: quia ex quo condemnatus
est auctor, & scripta illius admitti non debent, ut
3. q. 4. nullus. et 16. dist. in canones. quamuis aliqua
vtilia sint ibi. arg. supra de test. licet. arg. tamē q.
ratione etiam bonæ sententiæ recipi possent. 1. q. 1.
Dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut &
notitia legis abrogata necessaria est. dist. 7. Moyses.
& Papa etiam argumentatur ex lege Theodosiana
abrogata. supra de ind. nouit. Sed uerū est, q. scripta
istorum non valent, etiam si alias bona sint, nec
sunt recipienda. infra eo. excommunicamus. §. credē-
tes, arg. ad hoc 96. dist. bene quidem. tamen ratione
bonæ sententiæ scripta Origenis approbata fuerunt.
16. q. 7. & hoc diximus qui damnatus fuit post mor-
tem. 24. q. 2. sanē profertur. & si approbarentur, ua-
lerent: alias non, arg. supra de sum. Trinit. c. 2. in fi.
Item arg. quod destructo principali, destruitur ac-
cessorium, sicut in c. prædicto, & hoc diximus.

† Videatur de
hac materia
cōmentarius
super ca. Fra-
ternitatis.

Cap. V. Si quis episcopus. sup. fol. 49.

Si quis Episcopus.) Sic ordina istam litteram: si
quis episcopus instituerit hæreticos hæredes ex-
traneos a consanguinitate sua, vel etiam si institue-
rit consanguineos hæreticos heredes, aut Paganos
pertulerit † saltem post mortem, & c. & sic repete
illam dictiōem, hæreticos. Et ita nullus debet insti-
tuere hæreticum, siue sit consanguineus, siue non: ut
hic patet, & infra c. proxi. Episcopus ergo instituat
Ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholi-
cos. 12. q. 2. episcopus qui filios. & c. cognouimus. et
in Authen. vt cū de appel. cogn. §. dicimus. & §. si
quis colla. 8. quia isti heretici iam non dicuntur filij
vel cōsanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus,
& amicus & vxor tua deprauare voluerint verita-
tem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor
est expellēda. 28. q. 1. vxor. in fi. Hoc intellige, nisi
penituerint isti consanguinei: delicti enim ueniā pe-
nitentibus non negamus. C. eo. Manichæos. Ber.

Paganos.) Et ita idem iuris est in paganis, quod
de hereticis. & idem est de omnibus qui catholici
non

† al. prætul-
rit.

non sunt. infra cap. prox. Ber.

Post mortem.] Sic 24. q. 2. sanè pfertur. & arg. C. eo. l. Manichæos. arg. contra quia crimina morte extinguntur † 23. dist. quorundam. 24. q. 2. c. 1. et crimen cum pena sit extinctum. C. si reus vel accus. mor. fue. l. 2. hoc tamen speciale est in crimine hæresis, in criminis detestationem, ut post mortem possit accusari & excommunicari, & ne Ecclesia oret pro eo, quia non fuit accusatus in vita. Bern.

Cap. VI. In eos. sup. fol. 96.

In eos.

Etiā consanguinei.] Dic ut supra. c. prox. Nihil conferant.] Nō distinguitur in morte uel in vita, ergo nec nos distinguamus: quia nihil capere possunt ex testamento. infra eo. excommunicamus. §. credentes. causa pietatis forte posset eis dari, † ne perirent fame. 86. dist. pasce fame, q. adhuc possunt conuerti ad fidem, quia de nemine desperandum est de pe. dist. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & argum. etiam ad hoc 42. dist. quiescamus. & 11. q. 3. quoniam multos. Bernardus.

De reliquis.] In hoc omnes pares sunt. ar. 16. q. 1. predicatur. in prin. & 24. q. 2. sanè profertur Ber.

Cap. VII. Cum Christus. sup. fol. 96.

Cum Christus.]

Sub anathemate.] Quicumque ergo contrariū dixerit, est excommunicatus, quia hoc dicere hereticū est: & hæretici omnes sunt excommunicati. infra eod. ad abolendam, & c. excommunicamus. et quod Christus verus sit homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, habes supra, de sum. Tri. c. 1. et est articulus fidei nostræ. de quo habetur in prædicta constitutione & de alijs quos scire quilibet † Christianus tenetur per fidem. & argu. ad hoc de conse. dist. 4. aute. xx. & c. baptizandos, & ca. prima. Ad illos articulos, de quibus tractatur in illa constitutione, firmiter credimus, omnes indistinctè tenentur tam clerici, quam laici, sed clerici magis, qui legem perscrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando episcopus. Quilibet ergo tenetur credere, secundum quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium sentiat. infra eod. ad abolendam. Ber.

Cap. VIII. Sicut. sup. fol. 96.

Sicut.]

Leo.] 23. q. 5. res omnes.

Defensores.] Simile infra eod. excommunicamus. §. credentes. & 79. dist. si quis Papa.

Obtentu.] Sic ergo ratione delicti perditur privilegium infra c. prox. in fine. quia privilegium non extēditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo. infra de sent. excom. nulli. & omni privilegio cessante, mali puniendi sunt. C. ubi de cri. agi. oportet. Authen. qua in prouincia. Ber.

Oblatio.] Quia constat eum decessisse in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. & est simile inf. de usur. quia in omnibus.

A

Cap. IX. ad Abolendam. sup. fol. 97.

Ad Abolendam.]

Obseruat.] Simile 24. q. 3. hæresis. hoc ergo, quod Romana Ecclesia seruat, & mandat ab alijs obseruari, generaliter est obseruandum. 11. dist. quis nesciat. quicumque ergo male sentit de sacramentis Ecclesiæ, hæreticus est habendus: ut hic patet.

Sede Vacante.] Habes hic arg. quod vacante Ecclesiæ, iurisdictio remanet penes capitulum. arg. 65. dist. c. ult. 23. dist. in nomine Domini. 7. q. 1. Pontifices. De hac materia plenè dictum est supra de maior. & obe. c. his quæ. & cum olim.

Deprehensus.] Facti euidentia: † puta quia publice predicat hæresim. arg. ff. de ri. nupt. palam. §. ult. vel legitima probatione, puta per testes: uel ex sua confessione.

Prærogatiua.] Arg. quod clericus depositus nō habet priuilegium clericale: et hoc cōcedit Ala. arg. 54. di. ex antiquis. in fi. quod non est verum, q. a tenetur viuere clericaliter, quāuis sit depositus, unde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. dist. dictū. Et hoc dixit Hug. Si vero incorrigibilis esset, tunc nō solū perderet priuilegium clericale: verū etiam seculari curiæ traderetur, supra de iudic. cum non ab homine. sed in casu isto, perdit omne priuilegium, nisi reuertatur, ut sequitur.

Relinquatur.] Trib. † enim casibus relinquitur aliquis curiæ seculari statim post depositionem in crimine hæresis, ut hic & infra eod. excommunicamus. Item in crimine falsi. infra, de cri. fal. ad falsariorum. Et in alio, cum propter calumniam, vel contumeliā, quam cōtulit episcopo suo, aliquis depositus est. 11. q. 1. si quis sacerdotum, alias autem licet clericus sit depositus, non traditur statim curiæ seculari: imò adhuc tenetur viuere clericaliter, et Ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, ut dictum est in proxima notula. Si uero sit incorrigibilis, postea traditur, secundū quod dicitur supra de iudic. cum nō ab homine. Qualiter debeat tradi, † dicitur infra de uerbor. signifi. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur infra eod. excommunicamus.

Sponte recurrere.] Sed videtur, quod etiam cōpelli debeat seruare fidem. 45. dist. de Iudeis. postquā condemnatus est hæreticus non compellitur, sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apostolus. & in perpetuum carcerē ad agendā pœnitentiam intrudi. infra eod. c. pen. Ber.

Arbitrium episcopi.] Argum. contra. 1. q. 7. si quis episcopus. illud olim obtinuit, ut in concilio tantum reciperetur, sed hodie sufficit quod hic dicit. Tancr.

Laicus.] Laici enim per Ecclesiam condemnādi sunt de hæresi: sed iudex secularis illos punire debet, nec traditur laicus curiæ seculari, sed clericus solummodo. infra de verb. signi. nouimus. quia laicus semper est de foro seculari: sed in casu isto sentētia debet ferri per Ecclesiam: executio fit solummodo per iudicem secularē. Qualiter tales puniri debeant dicitur infra eod. excommunicamus. Ber.

Audientia.] Simile 22. dist. in nomine domini. Sed si volunt redire, † nonne debent audiri & recipi, quia

Obseruandū est quod Romana præcipit Ecclesia.

† Eymericus 3. p. q. 89.

† Bernardin⁹ Diaz in pra. crimi. Can. c. 106. & 130. & seq.

† Vide Eym. 3. p. post. modum nonum processum terminādi, vers. Considerandū. ubi dixi.

† Eymericus 3. p. quest. 98 99. & seq.

† Ioannes Roias lingu. 134. & plen⁹ Ant. Gomef. tom. 3. var. re fol. c. 1. num. 79. & seq.

† De hoc dubio gl. Archidiaconus, & Turcrema, & alii in c. 1. dist. 30. & i legibus septi partitis Hispanie, pa. 1. tit. 24. leg. 8.

† S. Thomas 2. 2. q. 2. ar. 5. & 6. & Eymericus supra par. 1. q. 7. & 12.

Per delictū privilegium amittitur.

pi, quia Ecclesia non claudit gremium uolentib. redire ad ipsam. C. de sum. Tri. Inter claras, circa fi. & delicti ueniā petentibus non negamus dicit Imperator, C. eod. tit. Manicheos, de pœnit. dist. 3. ad huc instant. Videtur, quod debeant recipi: quia Dominus non uult mortem peccatoris, & c. 26. q. 6. agnouimus, cum quatuor c. præced. sed ut conuertatur: & in carcerē perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. sed audientia denegatur quo ad bona, etiam si alias uellet se defendere: tamen littera ista contradicit Tanc. Hodie seruādum est prout traditur infra eod. c. pen. §. si qui, Bernardus.

Iuramento.] Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur. Ber.

Honore.] Quia hoc ipso contra Ecclesiam esse uidentur: unde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra ecclesiæ pacem, & simile 22. quæst. 5. præceptum. Bernardus.

Ligandis.] Simile infra eodem, excommunicamus. §. moneantur.

Episcopali.] Propter delictum suum simile 25. q. 2. ita nos.

† Concordat
glos. in c. Si-
cut. supra eo-
tit.
An per deli-
ctum amitta-
tur priuile-
gium.

Delegatis.] Auctoritate generali huius decr. Si-
mile supra, de offi. ordin. irrefragabili. §. ceterum. et
sic ratione delicti, perdunt priuilegiū: quia priui-
legiū nō dat causam delinquendi. C. de priuileg. scho.
l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuile-
gijs uti. ut in Authen. de man. prin. §. quod si delin-
quentes, coll. 3. & supra c. prox. sic et remissio pecca-
ti non dat licentiam delinquendi, 1. q. 7. exigunt. Cō-
suevit hic allegari quod ratione delicti perditur pri-
uilegium, quod non est verum: quia si aliqui exem-
pti sunt & delinquāt, nō perdunt priuilegium pro-
pter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie re-
cidere in iurisdictionem episcoporum: quia non co-
gnoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi
delegata, ut hic patet, et supra de offi. ordin. irrefra-
gabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel
specialiter alij delegaret, per abusum enim vel per
negligentiam perditur priuilegiū, infra de priuileg.
accedentibus, & c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegiū.
De hoc dicitur infra de priuileg. ex tuarum. Ber.

Cap. X. Vergentis, sup. fol. 98.

Vergentis] Diuiditur, Nam primo præmittit
decisum exordium. secundo ponit statutum de
publicatione, quod probat per argumentum a maio-
ri. Tercio soluit obstaculum. Secunda ibi: in terris.
Tertia ibi: nec. Abbas.

Papa ratione
delicti potest
delinquentes
dignitate pri-
uare.
† Vide supra
in commēta-
rio super c.
Vergent s.

Præcipimus.] Quod facere potest Papa ratione
peccati supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate
priuare, ut sup. c. prox. §. statuimus. et propter alias
iniquitates potest etiam Papa remouere eos a digni-
tate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de
loco ad locum: propterea, quia non defendebat Eccle-
siam. supra de electione. c. venerabilem. ut ibi nota-
tur. & iudex secularis potest excommunicari, si ne-
gligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. &
hic expresse dicitur. & supra c. prox. §. pen. & in-
fra de maled. cap. 2.

Misereri.] De sola. n. misericordia, restituuntur bo-
na. † ut hic dicitur; & etiā episcopatus: ut 23. q. 4.

A ipsa pietas. ver. item si inquirunt. in fi. & q. 7. quod
autem. & 2. q. 7. conuenientibus. Ber.

Disciplina.] Supra de elect. cū in cunctis. 82. dist.
plurimos, in fi. & C. de emen. propin. l. vna. & arg.
50. dist. ut constitueretur. Ber.

Confiscantur.] Quod dicit hic, habes 6. q. 1. ca.
quero. §. verum, & c. si quis cum militibus. & C. ad
le. Iul. maiesta quisquis.

Grauius.] 17. q. 4. sicut qui Ecclesiam. & 23. q.
5. si apud. & quod in religionem diuinam commit-
titur, in omnium fertur iniuriam: & publicū crimē

B cōmittitur. C. eod. tit. Manicheos. unde grauius est.

Exhereditatio.] Hic expresse habes, quod bona he-
reticorum confiscantur: siue habeant filios, siue nō;
nec catholicis filijs hæreticorum aliquid relinquen-
dum est, † ut hic dicitur. Sed cōtra dicit. l. C. eod. tit.
Manicheos. & l. cognouimus. et auth. idē est de Ne-
storianis. ubi dicitur, qd filij catholici propter hoc
hæreditate paterna non priuantur: statuer enim ho-
die huic decre. in odium criminis; sicut in crimine
lase maiestatis: ubi filij puniuntur quo ad bona, ut
hic dicit. & 6. q. 1. c. quero. §. verum. & c. si quis cū
militibus. multo fortius in isto crimine, ut hic dicitur.
& hoc est expressum in Cōstitutione Friderici,
hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione.
eod. tit. & in alio casu etiam filij de delicto parentū
puniuntur temporaliter, usque ad quartam genera-
tionem, secundum quod habes infra de pœnis. in qui-
busdam. & in hac opinione fuerunt Io. & Lauren.

Canonicas.] 15. q. 8. cum multa. & 1. q. 4. cum
Ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & supra de
fil. presbite. per totum.

Cap. XI. Si aduersus. sup. fol. 99.

Si aduersus.] Primo ponit decisum exordium.
Secundo prohibitionem. Tercio pœnam. Secunda
ibi, quia. Tertia ibi, quod si. Abbas Siculus.

D Quod specialiter.] Hoc sumptū est ex illo cano-
ne 23. dist. quamquā. ea enim, quæ notabiliter fiunt
nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de in-
iurijs item apud Labeonem. §. ait prator. arg. supra
de confir. uti. bonæ. & supra de don. c. 2.

Scriniarijs.] idest tabellionibus. sic 25. q. 1. cap.
dicenti. §. vniuersa.

Auxilium.] Cum sint excommunicati, infra eod.
excommunicamus. 1. §. credētes. et supra eod. sicut.
Sed uidetur saltē si conueniantur. quod non sit auxi-
liū denegandum: † aut etiam iusta sententia. supra
de except. cū inter. & in pluribus c. ibidem. Hoc po-
test habere locum infra annū: postquā uero constite-
rit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos cōputā-
tur, nisi infra annum se correxerint. infra eodem, ex-
communicamus 1. §. credentes. & sicut hæretici pu-
niuntur, infra eo. c. penul. unde non admittuntur ad
aliquam defensionem: cum ipsorū bona debeant con-
fiscari, sicut aliorum hæreticorum: immo licitē eis
auferuntur sua, ut 8. dist. que iure. 23. q. 5. nō uos, et
q. 7. c. 1. 2. et 3. sed melius est, si auctoritate iudicis
hoc fiat 23. q. 3. sex differētia sunt. et C. de pig. l. 3.

Infamia.] Et ita Papa potest infamiam irroga-
re quo ad forum ciuile, quia & tollere eam potest.
argum. supra, qui filij sint legitimi. per venerabile.

Arg.

† Vide com-
mentariū su-
per cap. Ver-
gentis, ubi ha-
betur plene
de hac re.

† De materia
glossæ Siman-
cas de catho.
insti. tit. 5. de
aduocatis.

† Idem Ar-
chid. in ca. Si
vos. 23. q. 5.

Arg. contra. 1. q. 3. cap. Euphemium. §. hinc colligitur. Bernardus.

Cap. XII. Cum ex iniuncto, sup. fol. 100.

Cum ex] Primo ponit triplicem reprehensionem laicorum, quam secundo prosequitur. Primo primam ibi deus. Secundo secundam: ibi, sicut enim, Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.

Occulta conuenticula.] Sicut conspiratores. 11. q. 1. con spirationū. 79. dist. si quis Papa. Isti enim conspirant contra Deum: unde fortius sunt puniendi, quam si conspirarent contra hominem, supra eod. vergentis, ad finem.

Simplicitatem.] Et male. 38. dist. sedulo. Ber.

Deus enim.] Hic incipit improbare factū istorū.

In lumine.] Hæc est improbatio contra occulta conuenticula.

Sicut enim.] Hic improbat, quod assumebant officium prædicandi.

Non omnes.] Immo singula officia, singulis debent esse commissa. 89. dist. in c. singula.

Leo primus pift. 63. re-
it Ino par.
cap. 249.

Alios.] Sic infra c. prox. sicut, et 16. q. 1. adijci-
mus: quia nullus audet prædicare, nisi sacerdos, et ut
ibi dicitur: et infra eodem. excommunicamus, §. q.
veros, vel nisi esset missus, ut ibi. et 23. q. 3. displi-
cet. arg. ibi. missus est, ut qualia, et c.

Præcipuus.] Et privilegiatus, supra de statu reg.
quod Dei timorem.

Rogate.] 21. dist. in nouo. Ergo quia isti non
erant missi, nec sacerdotes, et prædicare non debeant.

Quod si forte.] Hic opponit, quod possit ei oppo-
ni ab alio, ita statim respondet.

Non sufficit.] Bene dicit: quia et si martyres
etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facien-
da; sed ante est, ut sciamus illos impetrare a Deo,
quæ postulant. 50. dist. si quis præpostera, et 42.
dist. in c. quiescamus. Ber.

Miraculi.] Nec istud statim credendum est,
quia quandoque miracula fiunt per malos. 1. quæ-
stio. 1. teneamus.

Virgam.] De consec. dist. 2. re vera.

Licet autem.] Hic improbat, quod deludebant
simplicitatem sacerdotum. Ber.

Labia sacerdotis.] 43. dist. sit rector. et 11. q. 1.
sacerdotibus,

Custodiunt.] Id est, custodire debent.

Exquirunt.] Scilicet subditi a scolasticis, 38. dist.
sedulo. Bernardus.

Lege.] Mosaica.

Nec quisquam.] respondet ad obiectionem, quā
possent facere isti hæretici.

Asina.] Ut 2. qu. 7. secuti sunt, et c. nos si. §. Itē
cum Balaam.

Quod quisque tenetur.] Ad hanc correctionem
et quilibet tenetur, sicut hic dicit, et hoc intellige de
occulta correctione, siue reprehensione, argu. 23. q.
5. non putes, ut hic dicit: Sed manifestè corripere
pertinet ad prælatos, vel ad alios, qui habent aliquā
potestatem in aliquos. 23. q. 4. duo ista, et c. forte,
pater enim filium potest corripere, et prælatus sub-
ditū, et occultè et manifestè, unde Apostolus Ar-
gue, obsecra, increpa, ut 45. dist. c. 1. et 8. q. 1. quod

A autem, sed filius non potest publicè reprehendere,
siue corripere patrem, nec subditus prælatū, ut hic
sequitur in littera, et 21. dist. nolite, erubescit enim
lex filios castigaturos parētes, in Authēt. de nupt.
§. sed quod sancitum est, coll. 4. versus finem per
nam coll. hæc est canonica correctio, secundum Euā-
gelicam veritatem, ut occulta ad omnes, manifesta
ad prælatos, vel alios aliquam potestatem habentes
pertineant, ut hic distinguit, et sic potest intelligi.
2. q. 1. si peccauerit, et ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur.
Ad denuntiationem vero Evangelicam, quæ exigit
admonitionem et probationem, ut 45. dist. sed illud
ver. neque illud, et supra de testi. in omni negotio
et 2. q. 1. si peccauerit: quæ fit ad penitentiam, vi-
detur quod quilibet teneatur. argum. 2. q. 7. quapro-
pter, supra de cognat. spi. tua. dummodo persona sit ho-
nesta, et bona famæ: quia viles personæ non admit-
tuntur ad denuntiationem, supra de sponsa. cum in
tua, ubi de hoc.

Fatue.] 55. dist. si Evangelica.

Opponit.] Ut 2. q. 7. nos si incompetenter.

Præmissum Domini verbum.] Scilicet quis ex
vobis arguet me de peccato?

Inutilis.] Si enim prælatus inutilis, aut negligēs
fuerit, remouendus est, supra, de offi. custo. c. 1. 81.
dist. dictum, et infra c. prox. in fi. et 18. q. 2. si qs
Abbas, et C. de offi. præfec. præto. ori. si quos.

C Ordinate.] Denuntiando vel accusando, secun-
dum quod traditur supra de accus. qualiter, et su-
pra, de simo. licet, et est ar. iuris ordinem esse ser-
uandum.

Tam institutio, quam destitutio.] Ad quem p-
tinet institutio, et destitutio, supra, de capel. mona.
c. 1. et c. 2. et infra, de privileg. cum et plantare,
§. in ecclesiis, et examinatio pertinet ad eum, ad quē
manus impositio spectat. supra, de elect. venerabilē
et c. nihil, et cum nobis olim, institutio autem ad
episcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus. Ber.

D Cap. XIII. Excommunicamus, supra. fol. 89.

Excommunicamus.] Habet multa dicta, et po-
test sumari secundum uarietatem dictorum
per partes, quæ patent per §§. Abbas Siculus.

Superius.] Supra de summa Tri. c. 1. et 2.

Damnati.] Scilicet de hæresi.

Potestatibus.] Sic infra de uerb. signi. nouimus,
tamē si voluerint redire, in perpetuum carcerem de-
trudantur. infra eodem, excommunicamus.

Relinquantur.] Qualiter hoc intelligitur, dici-
tur supra eod. ad abolendum. Bernardus.

Degradatis.] Infra c. prox. et c. penult.

Cōfiscantur.] De hoc dictū est sup. eo. uergētis.

E Stipendia.] Si plura stipendia habuerint, inter
ecclesias diuidantur pro rata, supra, de test. relatū.

Suspicionē.] Id est, præsumptione. Et nota quod
sola suspicio siue præsumptio purgationem inducit,
quod si non fiat, et punitur, ut hic patet, arg. supra de
cohabi. cleri. et mulir. tua nos, et intellige, quod
sit probabilis præsumptio siue suspicio: alias non in-
diceretur purgatio, et sic non obstat. 2. q. 1. primo, et
ita hic respicitur infamia.

Suspicionis.] Hoc semper est attendendum. ut
secun

† al. quam si
non faciat

De materia
huius glossæ
præter docto-
res hic, vide
B. Thomam
2. 2. q. 33. ar.
2. & seq.

† Eymericus
in 3. modo p
cessu fidei ter
minandi. Si
mancas de ca
tho. instir. ri.
56. de purga
tione canoni
ca.

secundum qualitatem infamie et persone, indicatur purgatio † 2. q. 5. omnib. & infra de pur. can. inter.

Condemnentur.] Videtur hic, quod aliquis sit cōdemnandus de h̄eresi, licet non videatur violēta p̄sumptio cōtra ipsum. Arg. contra supra, de p̄sumpt. litteras, ubi dicit, quod licet sit vehemēs p̄sumptio, non uult Papa illum condemnare de tā graui crimine. H̄ec violentissima est p̄sumptio, cum primo probabilis fuerit propter infamiam: & quia noluit se purgare, fuit excommunicatus, & quia per annum stetit in excommunicatione, pro conuictio habetur. 1. 1. q. 3. r. r̄sus, & c. quicumque, secus in alijs criminibus: quia si bona alicuius cōtumacis propter crimen annotata sunt, si ipse intra annū non venit, bona deuoluntur ad fiscum, sed quo ad crimen non obest, quin post annum possit probare innocentiam suā. ff. de requir. reis. l. annus. Sed quid dicit hic, qd statim est condemnandus, cum sepius sit admonendus ut redeat, 1. q. 7. conuenientibus? Respondeo non cōtradicit: quia licet sit condemnandus, monēdus est, ut redeat, ut 2. q. 1. quæ dignior. in fi. ubi dicitur quod post admonitionem est vitandus: hoc est verū in hoc qd non sunt ei secreta nostrā fidei exponēda. 43. dist. c. in mandatis, ut impugnet nos, ut ibi, nec intelligas, quod si pro alio crimine seu contumacia steterit per annum in excommunicatione, quod habendus sit h̄ereticus, sed tātum cum excommunicatur pro suspitione h̄eresis, infra de pen. grauem.

Iuramento firmare.] Sic supra eod. ad abolendā, §. statuimus, & non solum hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet, quod ipse idem catholicus sit, in authent. iusiurād. quod p̄st. ab his qui admini. accip. circa princ. colla. 2.

Neglexerit.] Iudex, qui negligit facere iustitiā, excommunicatur. 23. q. 5. administratores, & facit litem suam, ea causa. 23. q. 2. dominus, et 3. q. 7. qui sine, arg. & in authent. ut differ. iud. §. pen. & ulti. coll. 9. & 2. q. 7. sicut.

Absolutos.] infra eo. c. ult. et ita Papa potest p̄pter h̄eresim deponere omnes tam laicos, quam clericos a dignitatibus suis. ut supra eod. ad abolendā, §. statuimus, & supra eo. vergentis, ubi de hoc.

Saluo iure domini.] Arg. quod propter delictū vnus, alius puniri non debet: quoniam pena debet tenere suos auctores, supra de his, quæ fiūt a maio. par. c. quæsiuit, et c. de penis. l. sancimus, & iniquū est aliquem alterius odio p̄agrarari, c. d. inoffic. te sta. l. si quis in suo. Arg. contra supra eod. vergētis.

Accinxerint.] Arg. quod auctoritate Ecclesiæ bellum fieri potest, 23. quæst. 8. igitur, & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. dist. Adrianus, quod verum est, contra inimicos fidei, & contra illos, qui Ecclesiam impugnant.

Receptatores & defensores.] sine quibus † h̄eretici manere diu non possunt, arg. ff. de offi. p̄resi. congruit, ff. de recepta. l. 1. unde merito isti sunt puniendi: imo grauius delinquant, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent. 24. q. 3. qui aliorum, & ideo simili p̄na cum h̄ereticis puniuntur. 1. 1. q. 3. qui consentit & infra eod. cap. pen. in fi. & c. de his qui latro. occul. l. 1. etiam si essent consanguinei, arg. 27. q. 1. de filia. & supra eod. si quis episcopus, ubi de hoc. Ber.

A Sit etiam intestabilis.] Isti enim (ut hic patet) a quodlibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere possunt: prout h̄ec omnia traduntur, c. eod. Manichæos.

Damnentur.] Sic sup. eod. fraternitatis, ubi de hoc simile supra de testa. licet sic etiā scriptura vel sententia publicē excommunicari non valet, supra de re iudica. ad probandum, & supra de except. exceptionē, nec rescriptum, supra de rescrip. dilectus. 1. & hoc est, quod sequitur: idem in similibus p̄cipimus obseruari: Tamē de rescripto impetrato ab excommunicato secus est: quia rescriptum nō sumit auctoritatem ab impetrante, sed a concedente. De quo † dic, ut supra de excep. c. pia. in notula, sed mi- rum libro 6. B.

Grauior exerceatur.] Ut 50. dist. quia tua, hic habes argum. quod qui in maiori dignitate est, plus punitur, & ita circumstantia aggrauant vindictā, arg. 3. 2. q. 5. qui viderit, & 25. q. 1. nulli fas, et 40. dist. homo Christianus. Crimē enim augetur per dignitatem, ff. de re mil. omne delictum, §. 1. 19. dist. nulli. Et qui magnus sine cōparatione creatus fuit, sine venia damnatus est, de peniten. dist. 2. c. principium enim, & supra; de iureiuran. cum quidam. Ibi hoc soluitur. Ber.

C Percellantur.] Quia qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus est, infra de sen. excommunicat. quod in dubijs. 1. 1. q. 3. qui communicauerit.

Apostolica speciali.] Hic reseruat sibi Papa ab solutionem sine restitutionem talium: ergo per hoc alijs prohibuisse videtur, simile supra de p̄ben. de multa. in fi. & cap. graue. in fi. & si econuerso, ex quo sibi non reseruat, alijs indulgere videtur, infra de sentent. excom. nuper. & est ad hoc argument. qd episcopi dispensare possunt ubi Papa non reseruat sibi dispensationem. Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionem, nisi ut alijs prohiberet? Et licet episcopus ipsum restituere ad officium suum non possit, tamen reconciliare potest ipsum Ecclesiæ, supra eod. ad abolendam, §. 1. ubi de hoc.

Quilibet regulares.] Repete, non exhibeant ecclesiastica sacramenta: alioquin, & c.

Priuilegia.] Prætextu priuilegiorum participare excommunicatis non possunt, infra de sentent. excom. c. nulli. & in hoc casu possunt ab episcopo loci, tanquam a delegato a Papa puniri, supra eod. ad abolendam, in fi. ubi de hoc.

Nisi mittantur.] sup. ep. c. prox. ubi de hoc. Alia competenti.] Prout visum fuerit superiori, supra de offic. delegati, de causis.

E Totam viciniam.] Arg. quod vniuersitas potest p̄stare iuramentum calumnie, simile 35. q. 6. episcopus in synodo, sic supra de accu. sicut olim.

Moribus.] H̄ec omnia suspitionē inducunt. 41. dist. quisquis. 86. di. inferiorū. 23. q. 8. p̄terea. ff. ad l. Aquil. scientiā, ff. de his q not. infra. quid ergo. §. 1.

Indicare.] 2. q. 7. quapropter, & argum. 22. q. 1. si quis per capillum.

Purgauerint.] Nota deficientem in purgatione puniendum, supra de simo. de hoc, & c. insinuatum.

Relapsi.] Isti magis puniendi sunt, deterior namque dolus eius cognoscitur, qui interruptam iterum

† Hodie re
scriptum ab
excommuni
cato impem
tum suppres
sa ex commu
nicatione est
ipso iure nul
lum, nisi in
certis casibus
cap. 1. de re
script. lib. 6.

Papa cum fi
bi aliquid re
seruat, alijs
prohibere cō
letur, contra
cum non re
seruat.

non est
quod
aliquem
p. 2. 2. 1. 1.
2. 2. 2. 1. 1.

† Fallit in h̄
reli Alfonso
Castrus de iu
sta h̄eret. pu
nitione, lib. 2
c. 10. & seq. &
Ioannes Ro
ias singulari
66 incipien
filii h̄eretico
rum.

† Eymericus
intra pa. 2. q.
58. & Zanchi
nu tract. de
h̄eret. ca. 16.

iterum litem deseruit, quam qui semel ceptam dere-
liquit. in Authen. de litig. §. edita in fi. coll. 8. Ber.

Iurare.] Per iuramentum debet quis purgare co-
scientiam suam de hæresi. de consecr. dist. 2. ego Be-
rengarius. & 1. q. 7. quoties. unde si iurare non vult,
pro condemnato debet haberi, sicut de calumnia iu-
rare non vult, actor cadit a causa, & reus pro code-
nato habetur. supra, de iura. cal. c. ult. & C. eod. tit.
cum et iudices. §. quod si actor. Et est similis illi, qui
neque defendit, neque exhibet, & condemnatur ut
contumax. ff. de noxa. quoties. §. in potestate. Tenui
enim religione iuramenta et necessaria contemnunt. su-
pra. de simo. & si q. & C. de fide instru. l. ult. Ber.

Indicijs.] Not. quod per indicia probatur crimē.
supra eod. c. prox. ibi, & si quis, & c. & 2. q. 8. sciant
et 23. q. 1. dixit dominus. & infra, de priuil. cum
olim. 1. et C. de rei vñd. indicia. Itē habes hic, & pro-
pter negligentiam remouetur prælatus. ar. sup. c. px.
in fi. et 1. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cū honoris. B.

Cap. XIII. Sicut, sup. fol. 103.

Sicut.] Sub specie virtutum.] supra eo. c. prox. §. quia
vero 41. dist. sape vitia. quia pretextu pietatis, non
est impietas committenda. 30. q. 2. nosse. & ita nul-
lus potest prædicare, nisi mittatur. unde Dominus
ait discipulis suis: Euntes prædicate Euangelium om-
ni creaturæ. & iubete Domino in toto orbe dispersi
sunt. 21. dist. in nouo. unde Esaias: Ecce ego, mitte
me. 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. ar.
ff. de tut. & cura. vbi & l. prætor.

Alios Dominus Apostolos.] Sic supra eod. cum
ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione
subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentie
ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. laici ergo cuiuscunq;
ordinis sint vel meriti, prædicandi officium debent
assumere. Ber.

Cap. XV. Excommunicamus. sup. fol. 103.

Excommunicamus.] Istud c. habet quatuor di-
sta. Secundum ibi damnati. Tertium ibi, si qui.
Quartum ibi, credentes. Abbas Siculus.

A Conueniendi.] Supra eo. excommunicamus, quia
ad eundem finem tendunt, scilicet, deceptionis. Ber.

Puniendi.] Et hoc tantum habes supra eod. exco-
municamus. Sed qualiter isti hæretici puniri debent
secundum leges, postquam per Ecclesiam sunt conde-
mnati, ut hic dicit? Ultimo supplicio puniuntur per
iudices seculares, cū distinctione ut videtur, ut do-
cetes ultimo supplicio, addiscentes verò decē libris
auri, ut C. eod. tit. quicunq; ad fi. Sed contra. C. de ma-
le. & mathe. l. culpa. vbi dicitur, quod culpa similis
est tã prohibita discere, quã docere; non est contra:
quia l. illa quicunq; intelligitur de illis, qui nondū di-
dicerunt, sed causa addiscendi ad hæreticos accesserunt:
† si autē ad actū peruenissent, simili pœna puni-
rentur, ut docetes, secundum legem illā. culpa. Ber. † Zanchinus
traç. de hæ. cap. 3.

Si qui autem.] Ab hoc loco vsq; ad finem addi-
tum est. aliud totum habes supra eod. excommuni-
camus. & e. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.

Deprehensi.] Publice, ita quod notoriū, uel etiā
condemnati. Si vero postea redire voluerint. recipiē-
di sunt; quia Ecclesia non claudit gremium redeun-
tibus ad ipsam. C. de sum. Tri. inter claras. circa fi.
& delicti veniam pœnitentibus damus. C. eod. titu.
Manicheos ita tamen, ut in perpetuo carcere perma-
neant † ut hic patet. Sic et simoniaci in monasterio
sub perenni pœna detrudantur. 1. q. 1. recipiuntur, et
sup. de simo. quoniam. quia & ipsi heretici cœsentur.
1. q. 1. eos qui. & 6. q. 1. c. nos seq. §. sed licet. Bern.

† Et idem iu-
diciū est de
credentibus
eorum erro-
ribus habendū,
sicut de
ipsis, ut hic in
fine.

Cap. XVI. Absolutos. sup. fol. 103.

Absolutos.] Ipso iure, ex quo manifestē lapsi
sunt. simile 15. q. 6. iuratos. et c. nos sanctoru.
& est arg. quod Papa potest absolvere laicū a iura-
mento fidelitatis. arg. prædictorū c. quia ad ipsū spe-
ctat interpretatio iuramenti. sup. de elect. venerabilē.

Atque pacto.] Ergo si sub pœna aliquis tenetur
eis aliquid soluere certa die, licet non soluat, non inci-
dit in pœnam: & eodem modo si per iuramentum: &
est verum: quia in illa obligatione & iuramento ta-
citē subintelligitur, si talis permanserit, cui commu-
nicare liceat. 2. 2. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de solut.
cum quis. 1. respon. supra, de iure iuran. quemadmo-
dum. & sup. eod. excommunicamus, §. credentes. Ber.

† De materia
huius glossæ
præter docto-
res hic, vide
Alfonsū Ca-
strum l. 2. de
iusta hære. pu-
ni. c. 7. & do-
ctores in c. 2.
de heret. li. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SUPER DECRETALIBVS

Tit. de Hæreticis, de volumine maiori.

c. Dubius.

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

1. Qui firmiter non crediderit, saluus esse non poterit.

2. Hæreticus est, qui a quolibet fidei articulo deuiat.

3. Infideles testes esse non possunt.

VBIVS.]

In fide.] 1. in qua nemo debet dubitare,
† sed firmiter credere, & simpliciter confi-
teri, ut supra, de sum. Tri. c. 1. respō. 1. Alioquin
saluus esse non potest, ut in symbolo Athanasii.

Quicunque vult. & 13. di. quando episcopus. quia
nec in fide titubandum est. 24. q. 1. apertē.

2. Infidelis est.] etiam si tenui argnmento re-
periatur a fide catholica deniare, idest articulo quo-
cūq; volueris, de his qui cōtinētur in symbolo Apo-
stolorum, Credo in Deum. & de quib. not. supra de
summa Trin. firmiter. §. hæc sancta Trinitas super
verbo, impassibilis. & super verbo, incarnatus,
quibus per fidem solam est firma credentia adhiben-
da: quia fides est de re non visa. de pœnit. dist. 4. in
domo. C. de sum. Tri. l. fi. Non tamē per signa, sed p
fidē veritas est colēda. de cōsec. dist. 6. venit sacer-
dos

De hoc co-
se dictum
supra in
mmetario
Dubius.

dos. Vel dic tenui argumento. ut not. supra. de præsump. litteras. §. si. in principio.

† EymERICUS 3. par. q. 68. & seq. ubi dixi. 3 Nec eis,] vers. quibuscuque non baptizatis, vel baptizatis et hæreticis. † Omnino. idest aliquo modo, hoc est nullo modo c. redendum est. simile omnino sup. de iura. calum. in pert. act. adis. ergo nec testes esse possunt. 23. q. 4. ipsa pietas. quod dic ut legitur, & nos supra. de testi. Iudæi, & c. licet, 1. Fidem veritatis. Negotij, de quo queritur supra, qui ma. accusa. poss. videtur. & de iuramen. calum. in petra. et an dis Vel dic. fidem veritatis, idest veritatem fidei catholicæ. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis fidei erravit: & sic est hæreticus, ut supra not. & infra eodem firmissimè.

c. Qui alios.

S V M M A I V M.

- 1 Qui errantem, cum potest, non corripit, errare censetur.
- 2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?
- 3 Corrigere iudicialiter soli prælati tenentur, fraterne autem omnes.
- 4 Delictum committendum omnes tenentur impedire.

VI alios &c.

1 Non reuocat.] Simile ar. ff. ad l. Aquil. sciētiam. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. supra tit. 1. & si Indeos. §. 1. in fi. & c. ad liberandum. in glo. & in decisione. §. ceterum.

2 Sed nunquid istud ad omnes pertinet? Dicunt quidam, quod de crimine iam commissio prælati tenentur corripere: † 23. q. 4. duo ista. & cap. ita planè.

† 5. Th. 2. q. 33. ar. 3. & Tabiēsis in sum. verbo; corre. 10. §. 8. n. 9. A committendo autem quilibet tenetur alium auertere. & ipsum impedire, & occultè corripere. infra eod. cum ex iuncto. §. licet autem. ver. cum aliud sit & arg. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. dist. diaconi.

3 Tu dicas, quod correctio iudicialia ad solum prælatum pertinet, ut in primis concor. Evangelica vero ad omnes, ut in secundis concor. & 2. q. 7. qua propter. quod dic ut not. supra, de cogn. spir. tua. et supra, de testib. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum committendum, ut hic, cum suis similib. & argu. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

c. Firmissime.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus multis modis quis dicitur.
- 2 Infans sine baptismo decedens, diuina visione priuatur.
- 3 Qui extra ecclesiam est, saluari non potest, nisi reconcilietur.
- 4 Bona opera extra ecclesiam facta, non ducunt ad vitam, licet profint ad bona temporalia.

A **F**IRMISSIME, &c.] Verba sunt Augustini de fide catholica.

2 Omnem hæreticum.] Hæreticus dicitur multis modis: † Primo ille, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, ut simoniacus. 2. q. 1. eos qui per peccuniam. 6. q. 1. §. sed licet. Secundo, schismaticus. 7. q. 1. denique. Tertio excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Quarto, errans in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. 57. dist. relatum. Quinto qui nouam sectam fingit, vel confictam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Sexto, qui privilegio Romanæ Ecclesiæ, q̄ præst omnib. detrahit. 22. dist. omnes. Septimo q̄ cōmunionē catholicæ Ecclesiæ non recipit. in Auth. de priui. dot. hæret. mulieri non præstan. post prin. uer. igitur sacram cōmunionem, & c. coll. 8. Octauo, qui præcepta sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur, 19. dist. nulli. Nono, qui decretalibus epistolis Apostolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. ad fi. Eiusdem enim auctoritatis sunt decreta & epistolæ decretales. 19. dist. si Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis est præceptis Apostolicis cōtraire. 81. dist. si qui præbyteri. Decimo, stricto modo, & propriè dicitur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei, vel sacramentis Ecclesiæ, quam Romana Ecclesiæ. 23. q. 1. hac est fides. & c. quoniam. infra eod. ad abolendam. & qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia. Sic intellige. C. eod. quicunque. C. de summa Tri. l. fi. in Authen. de eccl. ti. §. 1. coll. 9.

B 2 Incendio.] Idem videtur Augustinus dicere de puero, siue infante non baptizato. † de cons. dist. 4. firmissime. Sed ibi exponitur, igne, idest pœna caritæ visionis Dei: quia semper erit in tenebris, ut ead. dist. c. nulli.

C 3 Nisi ante finem. vers. Incorporatus] quamdiu enim sic stat, resectum est membrum a corpore Ecclesiæ. Separatur etiam ovis morbida ab ouili, ne inficiat sanas oues, supra de sta. mo. ea quæ. §. 1.

D Reintegratus.] idest reconciliatus p manus impositionem: ante quam ex quo semel excommunicatus est, non est communicandum eidem. 24. q. 3. notandum. supra, de vita & honest. cler. quoniam, in fi.

Et post pauca.] Secunda pars, idest ut breuiter me expediam: vel, Et post, idest, & cetera sequuntur. Pauca, quæ omitto. Et post illa, scilicet pauca quæ omitto, sequitur, Omni homini, & c. Et sic tantum ualet ac si diceret, & cetera, & infra.

4 Neque mors. Unde Apost. 1. Cor. 13. Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pœni. di. 3. c. si quis. circa fi. dist. de cons. dist. 3. folet. 1. q. 1. vi de quantū bonū. Ad salutem. æternam, ualent tamē

E ad bona temporalia acquirenda. arg. 22. q. 2. si quæ libet. in fi. Et ad minus supplicium subeundū. de pen. di. 3. potest etiam. ad. fi. dist. & ad alia, de quib. no. in sum. de pœnit. §. & an si cte pœnitēti. responso 1.

† Vide omni no B. Tho. 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

c. Fraternitatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Damnato auctore, libri damnantur.

- 2 Scripta

- 2 Scripta non habentia auctoritatem, allegari possunt ut rationabilia.
- 3 Qui publicum officium gerunt, ut notarii, licet vnam scripturam falsarint, alia non in firmantur.
- 4 Instrumentum in uno falsum, in omnibus reprobatur.
- 5 Error in substantialibus, & præcipuis, instrumentum vitiat.
- 6 Error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum.
- 7 Publica persona de falso damnata, quomodo scripta eius damnata censeantur.
- 8 Sacramenta ab hæreticis collata valent.
- 9 Scilicet ab hæreticis & alijs ab Ecclesia præcis, sacramenta recipiens, peccat.
- 10 Ignorantes & coacti virtute sacramentorum, quando recipiant gratiam.

RATERNITATIS tuæ.] & infra. Celestius atque Pelagius. Scilicet hæretici, ut sequitur, fuerunt enim damnati in synodo Ephesina de hæresi. Vnde dubitavit Patriarcha Antiochenus, an scripta ipsorum essent recipienda.

It respondetur quod nō: quia ex quo auctor damnatus est, & scripta illius damnata sunt, nec admitte debent, ut hic sequitur. & probatur infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & arg. 96. dist. in 1. be ne quidem, supra de constit. ecclesia Sanctæ Mariæ. Et est expressum. 9. dist. si ad scripturas, & 16. dist. canones, quamuis aliqua sint ibi utilia, ut ibi dicitur & arg. ad idem supra, de testi. licet ex quadam. §. 1. vers. cum satis. Et quia destructo principali, accessorium est destructum; ut supra de fide instru. inter dilectos. §. cæcerum. Et hoc verum, quod talia scripta nō sunt auctorizabilia, nisi forsitan essent per Romanam Ecclesiam approbata, arg. supra de sum. Trin. cap. 2. §. si. Sicut patet in scriptis Origenis, qui licet post mortem damnatus fuerit, 24. q. 2. sanè proferuntur, tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt scripta sua quantum ad illa bona per Ecclesiam approbata. 16. quæstio. 7. & hoc diximus, aliqui tamen dicunt Origenem non esse damnatum, ut not. infra de sent. excommu. a nobis, 2. §. 1. vers. & in certis casibus.

2 Quamuis autem alias talia scripta auctorizabilia non sint: si quid tamen ibi boni reperiatur, potest inuinci & allegari, non tanquam auctoritas, sed tanquam ratio naturalis. Et sic soluitur, nec contradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. Et ideo dicitur quod necessaria est legis notitia abrogata, di. 7. Moyses, Insti. de testa. responso 1. Vnde & Innocentius III. argumetur ex lege Theodosiana abrogata, supra de iudi. nouit. §. nos igitur, vers. ut illud dimittamus, ubi de hoc. Illa capitula, quæ scripserunt. Auctores, quasi dicat non video.

3 Et hoc est verum secundum d. n. in expositionibus scripturarum, & in omnibus alijs confectis ab his, qui publica non gerunt officia. 9. dist. si ad scripturas. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid. In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum gerentium officium, secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus valent alia, quamdiu in officio toleran

A tur, arg. 8. q. si. nonne: & melius supra de coha. cle. & mu. vestra. Et hoc propter publicam utilitatem, & ne uenientes ad eum decipiantur, arg. ff. de offic. præto. l. 3. responso 1. ff. de offi. præsi. si forte, C. de lat. li. tol. l. vnica, §. sed & qui domini, & §. sed & si quis homini libero. C. de testa. l. 1.

4 Dicimus tamen, quod si instrumentum aliquod in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est, arg. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edic. cum eiusdem, de consec. dist. 4. cum non liceat, & expressius 9. dist. si ad scripturas sacras.

5 Quod verum est, quando mentitur circa substantialia vel circumstantias negotij de quo agitur principalis: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit de asino: vel de pecunia argentea & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: et ipse scripsit inter Robertum & Guillelmum, arg. in eo quod legitur, & not. supra de rescri. significante, est ratio: quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit & vidit: nec potest in hoc ignorantiam allegare, 3. q. 9. testes, & c. hortamur, & c. pura.

6 Sin autem errauit, vel etiam scienter metitus sit circa accessoria, vel circumstantias negotij de quo agitur non substantialia: nihilominus valet instrumentum quo ad substantialia, ut si dicat contrahentes esse de alia terra, quam sint, vel consanguineos: vel affines aliorum, quam sint, & similia. Et est ratio: quia non consistit in his officium tabellionis vel testis: nihil enim facit ad contractum vel testimonium vnde cūq; sint contrahentes, arg. supra de iudi. cū deputati. 7. Est tamen euidens contra argu. in eo quod legitur & not. supra de rescri. significante. Licet autem dicta alicuius ratione personæ (nisi alias falsa probentur) redargui non possint de falso: si tamen publica persona de falso accusata & condemnata fuerit, ex tunc instrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione personæ ut hic, et supra de testi. testimonium.

Alij dicunt, quod si in vno instrumento plura capitula sint connexa sibi, & vnum sit accessorium alteri: vno cassato, cetera connexa & accessoria cassata intelliguntur. Secus si sint diuersa & separata, arg. ff. de mino. etiam ff. de nego. gest. cum actum, & l. at qui. Vel distingue ut supra, de fi. inst. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.

8 In sacramentis vero secus est: quia illa etiam ab hæreticis recepta valent & quo ad essentiam. 32. dist. in §. verum, & etiam gratiam conferunt si qui illa ignoranter sumunt. De Iuda. n. constat quod fuit hæreticus, arg. 1. q. 1. eos qui, & tamē baptizati ab eo gratiam receperunt: alia peccasset qui eum cum alijs misit ad baptizandum, quia sic baptizati ab eo deopererentur, 1. q. 1. Christus, & c. dedit. Ad idem est &

E dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. Idem etiam dicendum est si coactè recipiat, 1. q. 1. dominus declarauit, circa fi. Coactione tamen absoluta interueniente: nam si conditionalis esset, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. dist. presbiteros. Sed & necesse est quod uoluntatem habeat illud sacramentum recipiendi, quod dic ut legitur & not. supra de bapt. maiores. §. pen. & fin.

9 Si ergo aliter accedat quis scienter ad sacramenta hæreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 3.

K etiam,

† Vide cōcil. Trid. sess. 7. de sacr. in genere can. 12. & eadem sess. 7. de baptis. can. 4.

† Videatur omnino commentarius super cap. Duius.

† Vide beati Hieronimū epistol. 65. Ite p. Schedulæ. Et Nicephorum l. 19. c. 27. historia ecclesiastica.

† Expēdatur
hæc iuxta ap-
probata dog-
mata theolo-
gorum.

etiam, & c. sequentibus. Et hoc ex sola constitutione
† Ecclesiæ hoc prohibente: quod et ex eo apparet: quod
ipsa constitutio excipit baptismum in casu necessita-
tis. 32. dist. §. verum. Et quia solus Deus dat gratiā,
non minister: nec attenditur qualis sit minister, nisi
in eo, qui scienter contra constitutionem Ecclesiæ re-
cipit. Et hoc non solum de hæreticis prohibitum est,
sed & de excommunicatis, depositis, & suspensis;
quod dic, ut legitur & not. supra de ordi. ab episco-
po, c. 1. & 2. Excepto notorio fornicatore, & simo-
niaco: qui licet suspensi sint a communione sacra-
mentorū: tamen in articulo necessitatis corpus Chri-
sti & baptisma conferunt. 32. dist. §. verū. Unde &
in tali articulo, ex quo licet ab eis sacramenta reci-
pere, licitum erit eis tangere, non tamen conficere.
Nec est istud ad sacramenta alia extendendum: quia
cum de his hoc specialiter concedatur, consequens in-
tellectus patet, quod de cæteris hoc negatur 25. disti.
qualis, supra de præsump. nonne, cū suis concor. Li-
cet plus placet, d. n. quod not. infra de schisma. c. 1.
10 Verum contra id quod dictum est, ignorātes &
coactos recipere gratiā, est apertè, quod legitur 1.
q. 1. etiam, & tribus c. sequentibus, ubi dicitur, quod
ibi gratia non confertur. Sed illud intelligas postquā
hoc sciunt, & facultatem habent per manus imposi-
tionem reconciliare Ecclesiā, quam petere tenentur
1. q. 4. c. 2. & 3. 24. q. 3. notandum. Et hoc nisi fece-
rint, peccant: & sic gratia carebunt. Vel aliter, si sa-
cerdos bonus est, per eius meritū gratia confertur: si
autem fictus est, licet fides Ecclesiæ & virtus sacra-
menti prosit, tamen meritum eius quo caret, nō pro-
dest. 1. quæst. 1. per Esaiam, secundum d. n. cuius
gloss. hæc est quasi tota.

c. Si quis Episcopus.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus quos prohibeat heredes instituere.
- 2 Hæretici & ceteri ab Ecclesia præcisi, velut ex-
tranei habendi sunt, nisi conuertantur.
- 3 Episcopus & ceteri ecclesiastici prohibentur
infideles instituere heredes.
- 4 Hæreticus post mortem accusari, & damna-
ri potest, & nu. 8.
- 5 Casus in quibus crimina morte non extin-
guantur.
- 6 Post quinquenium apostasiæ crimen abolet.
- 7 De Canonica æquitate etiam post mortem
agi potest de notorijs criminibus, & quare.
- 9 Casus in quibus denegatur ecclesiastica sepul-
tura.

† Videatur
cōmentarius
super hoc c.

Si quis † Episcopus, & c.] Sic ordinā litte-
rā: Si quis Episcopus instituerit hæreticos
heredes extraneos a consanguinitate sua:
vel etiam hæreticos cōsanguineos: Repete institue-
rit: Aut paganos pertulerit: Repete etiam consan-
guineos.

1 Saltem per mortem, & c. Alij etiam intelligūt
quod nec etiam catholicos extraneos heredes debet
instituere omiffa ecclesia, cui præerat: Nam ex hoc

A præsumitur quod ecclesiam nō diligat, arg. 12. q. 2.
episcopus qui filios, c. eod. tit. cognouimus, & argu.
infra de pœnis, c. 2. in fi. Sed primus intellectus ma-
gis placet nobis: si hoc intelligatur de reb. de quib.
testari potest, ut patet in eo quod legitur & not. su-
pra de testa. c. 1. & ca. cum in officijs, & c. tua nos.
2 Hæretico.] Tales. n. non dicuntur filij, nec con-
sanguinei: unde si frater tuus & amicus tuus, &
uxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus
tua super illos: & si infidelis discedit, discedat. 23.
q. 8. legi, 28. q. 1. si infidelis, & ca. uxor. in fi. Quod
verum est, nisi pœniteant, pœnitentib. n. veniam nō
negamus, ut C. eo. Manichæos, & arg. supra eod. fir-
missimè, §. unico. Et idem dicitur de schismaticis, et
excommunicatis, ut ibidem responso 1. & in Au-
thent. ut cū de appell. cog. §. generalè, & seq. & §.
si quis de prædictis parentib. & de priuil. dotis hæ-
ret. mulier. nō prestat. responso 1. et §. 1. et 2. coll. 8.
3 Paganos.] Et ita idem iuris est de Paganis, quod
de hæreticis, & omnib. his, qui catholici nō sunt. Sed
& hoc prohibetur non solum episcopo, sed presbyte-
ro, & cuilibet clerico, ut patet infra eod. cap. 1. &
in pced. gl. Pertulerit. Dimissa scilicet ecclesia sua.
Alias prætulit, s. ecclesiæ suæ, immo & talibus ni-
hil conferre debent, ut infra c. 1.

4 Saltem.] quasi dicat, nedum in vita, immo &
post mortem & c.

5 Regulare est quod crimina morte, et penè infligē-
dæ cum mortuis extinguuntur. 13. dist. quorundā.
24. q. 2. c. 1. & 2. supra qui filij sint le. causam, 2. §.
fi. ubi de hoc. C. si reus vel accusator mort. fu. l. 2.
Fallit hoc in casibus, in quib. etiam post mortē quæ-
ritur de crimine, & punitur. Primus est in crimine
læsæ maiestatis: in quo etiam post mortem inchoa-
ri potest accusatio. siue inquisitio: ut conuictio mor-
tuo memoria eius damnetur, & bona successoris eius
eripiantur, uita misera tātūmodo reseruata, C. ad l.
Iul. maiest. l. pen. & si. quod tamen restringitur ad
crimē perduellionis, id est, illius, qui fuit hostili ani-
mo aduersus rempublicam vel principē animatus,
ff. ad l. Iul. maiest. l. fi. Quidam tamen idē uolunt di-
cere: de illo qui ecclesiam uiolauit. C. de his, qui ad ec-
cl. confu. l. 2. & in lege Jul. repe. & quibusdam alijs
quæ ad æquatur legi Jul. maiest. ff. de accu. l. antepe.

6 Et idē dicūt in apostata. C. de apost. l. 4. ante fi-
nem. Sed expressum est, quod quinquenium post mortē
lapso clauditur crimen istud. C. de apost. l. 2. Secū-
dus casus est, & in crimen hæresis † 24. q. 2. sanè
proferitur, infra de senten. excomm. a nobis, 2. §. 1.
uer. fin. Nā si in præcedēti primo casu hoc obseruat
multo fortius, & in hoc secundo erit hoc obseruādū,
arg. in eo quod dicitur, & notatur infra eod. vergen-
tis, §. 1. sic enim expresse argumentatur lex in hoc
etiam casu. C. eod. tit. Manichæos, & ita seruatur de
cōsuetudine in partibus Tholosanis aliquo fluxu tē-
poris non obstante, nisi forsan insontibus uel penitē-
tibus bona redantur de gratia, infra eod. vergentis,
responso 1. et sic intellige, C. eod. Manichæos, ante fi-
nem, & alia iura cōsimilia, ut & not. infra eod. ver-
gētis. Tertius est casus in episcopo, qui hæreticos he-
redes instituit ut hic. Et idem videtur dicendum in
quocūq; clerico, ut infra, c. 1. quimmo et de quocūq;
catholico: quia sic indistinctè loquitur 24. q. 2. sanè
profer-

† Antonius
Gomezius
to. 3. variat.
resolut. c. 14.
nu. 5. Ioānes
Rojas singu-
134. Conra-
dus Brunus
lib. 5. de hæ-
ret. cap. 17. &
Zāchinus tra-
cta. de hæret.
cap. 24.

profertur, circa mediū, ibi: Item multi Episcopi con-
gregati, & c. secundum litteram de ipsis statuerunt:
sed alia littera dicit: de Episcopis statuerunt, & il-
la omnino concordat cum isto cap. Quartus est gene-
ralis in quolibet notorio peccatore, 23. q. 5. placuit.
88. dist. c. fi. In his autem duobus casibus ultimis
non confiscantur bona: sed & ad hoc queritur tan-
tū de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne ecclesia-
sticam recipiat sepulturam; quod & in quibusdam
alijs casibus accidit: de quibus dic vt no. supra de se-
pul. ex parte. vers. fi.

7 Et secundum canonicam equitatem etiā post mor-
tem agi potest de criminibus, saltem notorijs per
confessionē pœnitentis, vel alio modo, & coguntur
heredes satisfacere pro defuncto, ut patet in eo q
leg. & no. supra de sepul. parochiano. in fi. & inf. de
rap. c. 2. & c. in litteris. et de usuris, cū tu. §. fi. & c.
tua nos. §. unico. & de hoc notauī in sūma de accus.
sub eadē rubr. §. quis accusari. & 24. q. 2. in sūma.
8 Anathema.) Ergo non sepeliatur, & si sepultus
est, exhumetur, secundum quod legitur & not. su-
pra de sepul. sacris.

Nomen.) tanquā infamis, vt & fructu partici-
pationis Ecclesiæ careat, arg. C. de ferijs, a nullo. in
fi. nec memoria eius fiat. arg. C. ad leg. ful. maiest. l.
fi. §. post diui Marci. vnde & sequitur.

Inter Dei sacerdotes) idest, in libro, in quo con-
sueuerunt poni nomina episcoporum defunctorum,
& pronuntiari obitus annuatim, simile, 21. q. 3. Cy-
prianus. ad finem. 88. dist. c. fi.

c. In eos.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticis nihil in vita seu in morte est confe-
rendum.
- 2 Hæretico famæ pereunti cibus dari an possit.
- 3 Appellatione presbiterorum clerici continen-
tur, & vice versa.

N eos. & c.)

Confanguinei.) Dic vt not. supra, c. pxi.
1 Nihil conferant.) nec distinguitur in
morte, vel in vita: ergo nec nos distingua-
mus, argu. ff. de offi. præsid. l. 3. quia tales nec ex te-
stamento capere possunt. infra eod. excommunica-
mus, l. §. credentes. Et hoc verum est de quocunque
relieto in morte.

2 In vita vero posset ei forte causa pietatis dari, t
nefame pereat. arg. 86. dist. pasce. & cap. non satis.
Nam adhuc potest conuerti: quia de nemine, dum ui-
uit desperandum est. de pœn. dist. 7. nemo. 32. q. 2.
ancillam. & arg. etiam ad hoc 42. dist. quiescamus.
11. q. 3. quoniam multos.

Denique.) 2. pars.

3 De reliquis clericis.) In hoc ergo pares sūt. arg.
16. q. 1. prædicator. in pr. in. 24. q. 2. sanè profertur
Et sic appellatione presbiterorum cōtinentur, et cle-
rici: sicut & conuerso, appellatione clericorum cōti-
nētur presbyteri, 11. q. 1. de persona. sicut et de hoc
legitur. & no. sup. de cohab. cler. et mul. c. 2. in prin.

c. Cum Christus.

S V M M A R I V M.

- 1 Christum esse hominem, articulus est necessa-
rio credendus.
- 2 Clericis plura & apertius quam laici scire te-
nentur.
- 3 Laicis quid credere sufficiat.

Vm Christus, & c.)
Sub anathemate.) quæ uerba habent
hic sententiam iam lati canonis: sicut
& infra, eo. c. 1. §. 1. quia hoc dicere
hæreticum est: & omnes hæretici excommunicati
sunt, ut infra eo. ad abolendam. responso 1. in fi. & c.
excommunicamus, l. & 2.

1 Quia sicut vers. Verus est homo.) quod proba-
tur per hoc quod sequitur. Et iste est vnus de articu-
lis, quos quilibet Christianus tenetur scire per fidē,
arg. de conse. dist. 4. ante viginti, & c. baptizandos.

2 Clerici tamē magis astringuntur, quam laici; q
tenentur ipsos scire explicitē. ut patet 38. dist. om-
nes psallentes. 24. dist. quando episcopus.

3 Laicis autem sufficit credere implicitē, idest secū-
dum quod tenet catholica Ecclesia, & quod nihil se-
tiant contra fidem. infra eod. ad abolendam. respon-
so 1. De his articulis tetigi supra, eod. c. 1. quod dic-
ut not. plenē supra de summa Trin. in ipsa rubrica.
12.

Rationabili.) aliā rationali. et est melior littera.
Et humana.) ergo est verus homo, vt supra de
cele. mis. in quadam. vbi de hoc.

† De hac ma-
teria late In-
nocentius in
c. firmiter, de
sum. Trin. &
Eyme. supra
nar. 1. q. 4. &
12.

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

- 1 Leges in hæreticos latae, licet de quibusdam lo-
quantur, in omnibus locum habent.
- 2 Assassini sicut hæretici excommunicati sunt.
- 3 Cum excommunicato non participandum.
- 4 Propter delictum amittitur priuilegium.
- 7 Pro nullo, quem constat in peccato mortali
decessisse, orandum est.

Sicut ait beatus Leo: & infra.) 23. q. 5. res
autem omnes.

1 In patribus.) Ideo canon iste videtur
fuisse localis. argu. in eo quod legitur & not. supra
de locato, ca. 1. sed hodie vbiq̃ue est generalis, ut pa-
tet infra eod. cap. 1. responso 1. & c. excommunica-
mus l. & 2.

Eos.) scilicet hæreticos. Et defensores, & c. in-
fra eod. excommunicamus, l. §. credenter. 79. dist. si
quis Papa.

2 Et idem est hodie de assassinis, & de receptorib.
& defensoribus, & occultatoribus eorundem, qui
non solum sunt excommunicati, sed & plurib. alijs
pœnis plectuntur: sicut legitur & not. extra d. n.
de homicid. pro humani. §. sacri.

§. Sub anathemate.) 2. pars canon. est latæ sen-
tentie. sic supra eod. c. proxi.

K 2 3 Item

3 Item negociationem.] simile infra eod. c. 1. §. ciuitas. Et licet hoc specificetur in hæretico, tamen & idem est in excommunicato, cum ei in nullo participari debeat, sed in omnibus sit vitandus. 11. q. 3. sicut Apostoli, & c. sequentib. quod dic, ut not. sup. tit. 1. ad liberandam, in decisione, §. cæterum, vers. sub interminatione: quamuis aliud sit de Paganis, ut patet 11. q. 3. ad mensam, & in eo quod legitur & not. supra tit. 1. significauit, §. pen. & fin. & c. quod olim, responso 1.

§. Si autem.] 3. pars. Decefferit. scilicet hæreticus, vel fautor ipsius.

4 Priuilegiarum.] mortuo concessorum, & secundum hoc ratione delicti hic perditur priuilegium, infra c. 1. in fi. Vel aliquib. personis vel locis concessorum: sicut patet in Hospitalarijs, & quibusdam alijs quibus conceditur, quod salua canonica ecclesiarum, a quibus corpora assumuntur, possint indistincte recipere illos, qui apud eos elegerint sepeliri, ut supra de sepultu. in nostra, etc. certificari. Sed licet ita generaliter concedatur: est tamen quantum ad hoc priuilegium restringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in delicto, ut patet in eo quod legitur. & not. infra de senten. excommu. nulli infra de priuilegiarum, Et est hic arg. quod per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia priuilegia quibuscunque concessa, & cuiuscunque tenoris existant, ad idem infra c. 1. in fi. arg. contra in eo q. legitur, & not. sup. de offi. leg. quod translatio nē, de hoc not. supra de iudi. causam, quæ, in fi. supra de dolo et cōu. c. 2. §. verum. in princ. dic ut ibi not.

5 Oblatio, & c.] simile infra de vsuris, quia in omnibus, Et hoc quidem obtinet in omnibus, quos constat decessisse in peccato mortali. 23. q. 5. placuit, & not. supra de sepul. ex parte, in fine.

c. Ad abolendam.

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesia indirecte coercet Iudæos.
- 2 Hæreticus est qui non tenet quod Ecclesia Romana credendum esse definit.
- 3 Episcopi ubi de fide agitur, ordinarij sunt Iudices, sed dubia circa fidem diffinire non possunt.
- 4 Episcopus an consilium clericorum sequi teneatur.
- 5 Mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur.
- 6 Deprehensus in hæresi quis dicatur.
- 7 Clericus depositus, quando retineat priuilegium clericale, & nu. 8.
- 8 Quibus casibus clericus tradatur curiæ seculari.
- 9 Sponte reuersos ad fidem recipiendos, errore abiurato.
- 10 Olim abiuratio solum in concilio fiebat, hodie coram fidei Iudicibus.
- 11 Hæreticorum pœna ignis, & nu. 13.
- 12 Appellatione ultimi supplicij mors intelligit.
- 13 Lege Euangelica, Canonica, Ciuili, & consuetudinaria hæretici comburendi.

A 14 In crimine hæresis condemnatio ad Ecclesiam spectat, sed punitio corporalis ad Iudices seculares.

15 Peius est recidere, quam incidere.

16 Relapsus si statim redire voluerit, an sit recipiendus.

17 Pœna in principes non adiuuantes Inquisitores.

18 Qui non adiuuat Ecclesiam cum potest, honore priuandus est.

19 Ciuitas resistens legibus in hæreticos latis, alliarum commercio priuatur, & Episcopo.

22 Allegans priuilegium, ostendere illud debet.

B 21 Priuilegium, exemptionis nemini dat licentiam delinquendi.

22 Delinquentibus aliquibus de collegio, an ceteri amittant exemptionis priuilegium.

Abolendam, & infra.]

Vniuersos. qui in potestate christianorum consistunt, & eorum fidē seruāt: quid enim ad nos de his qui extra Ecclesiam sūt. 2. q. 1. multi. Exceptis

his qui inter Christianos morantur, quos et leges imperiales astringunt. C. de Iudæi.

1 Et licet istos nō possit directe coercere Ecclesia, † Et quibus penis puniat, † quia non potest ipsos excommunicare; indirecte vide Syluest. in sum. uerbo Iudæus q. 5. Eyme. 2. p. q. 44. ubi dixi. tamen eos coercet, & distingi facit per dominos temporales, ut patet in eo quod legitur et not. supra de Iudæis, Iudæi 2. §. fin. Sacramentis, quæ septem sunt, quod dic. ut legitur & not. supra de sacra. non iteran. c. 1. §. fin.

2 Prædicat & obseruat.] Quicunque. n. hoc facit, hæreticus est, 24. quest. 3. hæresis, 17. dist. multis. Quod enim in talibus Romana ecclesia obseruat & mandat, tenendum est. 11. dist. quis nesciat, alioquin hæreticus indicatur, ut patet in eo, quod not. supra eod. firmissime, responso 1.

3 Et generaliter, vers. Singuli Episcopi] qui super hoc tenetur inquirere ex officio: & si quis inueniatur negligens, vel remissus, ab officio deponatur infra eo. excommunicamus, 1. §. fi. Sunt ergo Episcopi, etiam ubi de fide agitur ordinarij: tamen si aliquod dubium incidat, et si illud possint examinare, non tamen sine Ecclesiæ Romanæ licentia diffinire, cuius est diffinitio in tali dubio, 34. q. 1. quoties. 12. dist. præceptis. Etiam quandoque si indubitatum, C. de sum. Trinit. l. fi. & de hac materia nota, supra, de accu. cum dilectus, §. unico. Diœceses. vel ciuitate: simile supra de off. or. c. 1.

4 Cum Consilio.] quia hoc de maiorib. est, sic supra de his quæ fi. a prælat. nouit. & cap. quanto. Sed nunquid tenetur sequi consilium? Dic ut not. supra de arbi. cum olim. Vel forsan hic ponitur consilium pro consensu, arg. infra de exces. prælat. c. 1. responso 1. vers. aut sine iudicio. Dicas quod si in hoc casu maior & sanior pars capituli consentit cum ipsa illud exequatur, arg. supra de his quæ fi. a ma. par. cap. c. 1. Alioquin ad metropolitanum, seu conciliū referat quæstionem, 18. distinctio. propter ecclesiasticas 1. & 2. & quasi per totum, & supra de præben. graue 11. q. 3. si Episcopus forte, & sequentib. Et si omnes, vel maior pars concordēs fuerint cum metro-

metropolitano, ei statueretur, ut patet in eo quod legitur & not. supra de tempo. ordi. nec episcopi, §. si. Alioquin ad Romanam Ecclesiam recursus habeatur, ut patet in eo, quod not. supra eod. super verbo, prædicat & obseruat.

5 Vel clerici. vers. Sed vacante.] Mortuo aliquo si vis scire ad quem transfertur potestas faciendi ea quæ faciebat, antequam constituatur successor, nota bis secundum d. n. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium, & consimilia: hoc faciet ille a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono qui vicem gerit episcopi, supra de offic. arch. capit. 1. Episcopus eo mortuo iurisdictionem archidiacono exercebit, arg. supra de maio. & obe. his quæ, §. si. supra de institu. cum venissent, responso 1. Et sunt hæc vera etiam in alijs si necesse vel utile sit hoc de quo agitur expediri, arg. 12. q. 2. hæc huius placiti, & c. si qua de reb. Alioquin reseruetur successor, ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum, §. si autem. Maxime si in proximo successor sit futurus, arg. ff. de vaca. mu. l. penul. §. si n. secundum d. n. In iudicio autem non proceditur vacante sede, supra ne se de vacan. cap. si. nisi necessitate instante deputetur actor auctoritate superioris ad reposcenda alienata 12. q. 2. nobis, c. V. ulteriana, & arg. Inst. de auct. tu. §. si. & ff. de cura. bonis dan. l. si plures, & l. 1. et 2. Si tamen ad capitulum spectat electio archidiaconi secundum d. n. uel canonicorum una cum archidiacono: eo mortuo deuoluetur ad capitulum prædicta potestas, ar. supra de conces. præben. postulasti. Sed si archidiaconus aliqua fecit etiam suo iure, quæ non ab alio sunt collata, ut si fundauit ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli; tunc non deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorem tantum, supra ne se de vacan. illa, supra de testamentis, relatum 2. §. no mine, ubi de hoc. Et adde quod l. & not. infra de off. delega. quoniam Abbas, de excus. præla. ca. 2. Quid si aliqua habeat ab episcopo, & aliqua a capitulo? & ille, & hi in eo, quod ab eis tenebant, succedunt, arg. supra de testa. relatum, 2. §. si. 12. q. 3. & 4. per totum. Cum autem episcopus & capitulum sint. unum corpus, cuius caput est episcopus, arg. infra de verbo. sign. cum clerici. & expressum sup. de præscript. cum non liceat, supra de his quæ fi. a præla. c. si. Et inter eas sit spirituale coniugium, supra de testa. requisisti, §. secus, & melius supra de translat. epi. licet. Dicendum est, quod ea quæ spectant ad episcopum suo iure, sicut est iurisdictionis & confirmatio prælatorum: deuoluuntur vacante sede ad capitulum ipso iure, supra de maio. & obed. cum olim. Sed si cum alijs aliquid exercebat, non ad inferiores, nec ad superiores: sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur hæc potestas 65. dist. c. si. Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem dic, ut not. supra de cõces. præb. nulla, & de sup. plen. neg. præl. per totum, secundum d. n. cuius est hæc tota gl. paucis exceptis. Iura tamen per ipsum inducenda minus plenè probant intentionem suam. Tu dic

† Deprehensus in heresi quot modis quis dicatur & vide Eymericum 3. par. q. 19.

de hac materia ut not. supra de maio. & obed. his quæ, & c. cum olim, & ne sede vacante, illa, & c. si. per totum, & de elect. cum in cunctis, in fi. Vicinorum. simile 7. q. 1. Pontifices, §. Præsentis. 2. pars. 6 Depræhenfi.] Facti euidentia: puta quia publi

A ce heresim predicauit. arg. supra de ritu nup. palam. §. si. & expressum infra de pur. can. inter sollicitudines. Vel ad rationem positus confitetur errorē suum & pertinax est, supra de accusa. si constituerit. Vel alias in iudicio confitetur, siue conuincitur, ut supra de cohabi. cler. & mulie. c. si. Obumbratione fuscat. Poteſt enim talis habere umbrā religionis, sed non ueritatē, simile supra de consue. quanto. ad finē.

7 Prærogatiua nudetur.] Arg. quod clericus depositus non retinet privilegium clericale, † ad idē 54. dist. ex antiquis, in fi. quod concedit Alanus. Sed non est verum cum teneatur uiuere regulariter. 81. dist. dictum. 50. dist. studeat, secundum Hug. Solutio. Regulariter verum est, quod clericus quamuis depositus dummodo corrigibilis sit, privilegium retinet clericale: & sic intellige opinionem Hug.

8 Ab hac regula excipiuntur casus, in quib. statim traditur curiæ seculari, puta in heresi. nisi incontinēti peniteat, ut hic: in quo casu satisfacere debet, ut & hic sequitur. Subaudi tu per penitentiā perpetuā in carcere peragenda, infra eod. excommunicamus, 2. §. damnati. Secundo in falsario domini Papæ, infra de crimine fal. ad falsariorum. Tertio cum quis propter calumniam, quam intulit proprio episcopo, deponitur. 11. q. 1. si quis sacerdotum. Si vero depositus sit incorrigibilis: tunc nullo modo privilegium detinet. Et sic intellige opinionem Alani: immo finaliter potestati traditur seculari: quod dic ut legitur, & not. supra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic ubi sequitur; Sæcularis. relinquatur, & c. infra de verbor. signif. no uimus, qualiter autem puniantur hæretici, legitur & not. infra eod. excommunicamus. 1. & 2.

9 Spōe recurrere.] postquā est de heresi cōdemnatus. Et si sponte redeat, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apost. & detrudi in carcerem ad perpetuam penitentiam peragenda, infra eo. c. pen. §. damnati. Alias autem si non esset damnatus de heresi, non solum sponte rediens admitteretur, sed etiā ad fidem semel susceptam seruandam inuitus cogeretur. Et sic soluitur & not. contra 45. dist. de Iudeis. 23. q. 5. ad fidem.

10 Ad arbitrium episcopi.] Olim tamen non recipiebatur nisi in cōsilio † 1. q. 7. si quis episcopus. Sed propter periculum multitudinis, quæ inualuit, istud hodie ad arbitrium episcopi est redactum, ut hic dicitur, ad idem infra de pur. can. inter sollicitudines. Abiurare. Vel se purgare, infra eod. §. illos, §. laicus autem. 3. pars. Arbitrio. Et idem est de clerico impenitente, prius tamen a suis ordinibus degradato ut supra, §. proxi. & infra c. pæn. §. damnati.

E 11 Debitam.] Ultio debita est ignis † crematio: sicut probatur ex verbis Domini dicentis. Io. 15. b. Si quis in me non manserit, per fidem firmā & simplicē, supra de sum. Tri. c. 1. in prin. sed ab ea exorbitauerit, mittetur foras, id est, extra cōmunionē Ecclesiæ, siue clericus siue laicus sit, per sententiā excommunicationis; qui tamē hodie omnes sunt excoīcati, supra eo. c. responso 1. & infra eo. excommunicamus. 1. & 2. Sicut palmes, i. homo infidelis, & inutilis ac mortuus, cū in eo omnino Dei gratia sit extincta supra de rebus eccle. non alie. si quis presbiterorum. Et nisi penituerit, areſcet, laicus sit, per iudi-

† Sylneſterin lumina verbo, degradatio q. 6r

† Slmācas de cath. inst. tit. 1. de abiuratione, nu. 23.

† Vide Petrum Godoffredū in l. 4. C. de hærer. & Co-uarruuiā lib. 2. uaria. reso. c. 10. nu. 10.

cis ecclesiastici condemnationem, & curiae secularis A damnationem, & pœnæ corporalis executionem. Si vero clericus sit, per præmissam consimilem condemnationem, & secutam degradationem, & curiae seculari traditionem, & colligēt potestates seculares. Eum, scilicet laicum per damnationem corporalis pœnæ, & executionem: Clericum vero in foro suo recipient, ut & datam per eos penalem contra eū sententiam exequatur. Et in ignem mittent. ministri secularium potestatum de mandato eorum. Et ardet, id est, ad litteram, tradetur igni, & comburetur, ex hac auctoritate sic exposita, satis potest colligi id quod legitur & no. inf. de verb. sign. nouimus. Lex etiam humana in hac pœna concordat: dicit enim ta B les ultimo supplicio puniendos. C. eo. tit. Arriani.

12 Quod ultimum supplicium alia lex mortem in terpretatur, ff. de pœnis, ultimum supplicium. Et tertia lex expressè dicit, quod vini crematio† vlti-
mum supplicium est. ff. de pœnis, capitalium.

† Hæc disputa-
tio hodie
cessat per le-
gem Federi-
ci Imp. Inci-
pien. Incōsu-
tilem. ubi sta-
tuitur cōbu-
rendos eē hæ-
reticos. hæc
lex habetur
inter literas
Apostolicas
p officio in-
quisitionis in
fine Directo-
rij.

13 Hanc etiam penam sic interpretata est genera-
lis consuetudo, secundum quam igni traduntur hære-
tici vniuersi. Ergo non solum secundum legem Euan-
gelicam, sed & secundum humanam, nec non & ge-
neralem consuetudinem omnib. hæreticis debita est
hæc pœna. Sed & ad hoc præstat arg. lex Canonica,
supra eod. firmissime. responso, 1. ubi probatur, quod
diabolo, & angelis eius participant, æterni ignis in C
cendio puniendi.

14 Ideo autem dixi condemnationem in personam
Ecclesiæ, & damnationem in personam Potestatis
secularis, quia ad Ecclesiam pertinet condemnatio
de crimine: et non damnatio corporis; Ad secularē
vero spectat condemnatio corporis; et non condem-
natio de crimine, quæ pœnam corporalem, & eius sen-
tentiam præcedere debet. secundum hoc intellige qd
not. in summa. eod. tit. §. qualiter deuitetur. versic.
ergo cognitis. Et infra. Continebatur hic: Qui vero
inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad
arbitrium episcopi propriam innocentiam con-
grua purgatione monstrauerint, simili sententiæ
subiacebunt. Quod non debuit remoueri, ut patet
in eo quod legitur & not. inf. eod. §. 1. Sed & hoc ho-
die temperatur, infra eo. excommunicamus, §. 1. quod
dic ut ibi not.

§. Illos quoque. 4. pars.

Et diximus. Verum est de abiuratione: de purga-
tione autem nihil dixit in superioribus, sed dictum
fuit hoc in proxima præcedenti decisione, quæ nõ de-
buit remoueri, ut ibi not. aut hæc littera non debuit
apponi. Frequenter igitur dum brevis esse labor, ob-
scurus fit, ut hic patet, & supra eo. ad liberandam.
in prima decisione, ut & ibi not. & supra de voto.
quod super his. §. rursus. in fi. in ipsa decisione. & c.
ex multa. responso, 1. versic. si ergo. ut & ibi not.

15 Recidisse. Nam secundum B. recidere peius
sive periculosius est quam incidere, sic & deterior
dolus est illius, qui interruptam iterum litē deserit,
quam qui semel cœptam derelinquit, in Authen. de
liti. §. si vero intra prædictum, in fi. colla. 8.

16 Sine vlla audientia. quo ad bona: vel quoad
hoc, ut nulla ipsius excusatio super heresi audiat,
quia sufficit, quod semel fuerit conuictus, & cōdem-
natus: necesse est tamen quod condemnatur de reci-

diua. Sin autem statim sponte redire voluerit, admit-
tendus † est secundum quosdam: ita tamen quod in
perpetuum carcerem detrudatur, ut legitur & no.
supra eod. §. præsent. Et facit pro his, quia Deus nõ
vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & vi-
uat. 26. q. 6. cognouimus, & in Authen. ut non lu-
xuri. contra naturam. responso, 1. colla. 6. Unde &
ecclesia nemini uolenti redire, gremium suum clau-
dit, 1. q. 7. si quis omnem. C. de sum. Trin. l. fin. ante
fi. & arg. C. eod. tit. l. Manichæos, & de pœn. disti.
3. adhuc. Alij tamen dicunt, quod iste est casus spe-
cialis in fauorem fidei: et quia omnino reddidit se in-
dignum audientia, ex quo abusus est prima gratia
sibi facta. Et hoc credo verius de rigore, & ex men-
te. arg. sup. de postu. præla. c. 2. cum suis concor. 13.
q. 3. priuilegiū. 25. q. 2. ita nos. ff. de ser. cor. inde Ne-
ratiū. C. de epis. audi. l. 3. ad fi. Vbi hoc videtur ex-
pressum: unde & talem interli. fecit hic d. n. Audiē-
tia. quasi dicat non proderit eis si dicant se velle hæ-
resim abiurare: ac si diceret, nullo modo amplius re-
cōciliabuntur, audientur tamen defendendo se super
alijs criminib. accusati, ut no. inf. eod. si aduersus.
responso, 1. Prima tamē opinio de exuberanti æquita-
te, & benignitate tolerari potest: qd totū finaliter
dicimus ad arbitrium boni iudicis redigēdū. arg. in
eo quod legitur & not. supra de trāsact. c. si. ad finē.
§. Statuimus. 5. pars.

17 Ut comites. Non potuisset hoc Papa statuere
de laicis, nisi ratione immanitatis † criminis. sic in
fra. eod. c. 1. supra de iudi. nouit. §. 1. in fine. simile
supra tit. 1. ita quorundam. Alij dicunt, quod ideo
ualuit: quia Imperator præsens fuit, siue consensit,
secundum d. n. Tu dicas, ut no. extra eosdem. d. n. de
homi. pro humani. §. sacri. versic. sitque. lib. 6. cum
suis concor. Iuramento. simile infra eod. excom-
municamus. 1. §. moneantur. Si vero. ver. Nolue-
rint. scilicet Potestates seculares.

18 Honore. quia hoc ipso contra Ecclesiā esse ui-
dentur: quare dignitate priuari debēt. 32. q. 5. præce-
ptum. 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. quam po-
testatem habet Ecclesia: etiam quoad Imperatorē,
quod dic ut legitur, & not. supra de elect. venerabi-
lem. §. eos igitur. Et ad alios. scilicet honores, quib.
se indignos reddunt: quia turpius eijcitur quam nõ
admititur hospes: & multa impediunt promouendū,
& c. supra de iureiur. quemadmodum. §. 2. versic. qa
turpius, & §. 2. versic. profecto, Eis. scilicet, si rebel-
les fuerint, nec pœnituerint, Excommunicatione,
& c. simile supra tit. 1. ad liberandum. §. ceterum.

19 §. Ciuitas autem. 6. pars. Commercio. simile
supra eod. c. proxi. §. 1. Priuandam. propter tantū
delictum. simile 25. q. secunda, ita nos. §. Si qui ve-
ro. 7. pars. Exempti. ut Templarij secundum d. n.
Idem tamen contra diffiniuit extra idem d. n. de uer-
bo. signifi. veniens. lib. 6. Dicis ergo ut Cluniacen.
& multi alij, quorū priuilegia uidimus; de his. n. ali-
ter indicari non pōt, ut patet, in eo quod legitur &
no. supra eo. de usu palij. c. fi. et inf. de priuil. porro.
20 Et si quis se exemptum, vel priuilegiatū dicat,
cum diæcesanus de iure cōi intentionē suam fundet,
ut supra de relig. do. de xenodochijs, cum suis cōcor.
necesse est, qd de priuilegio fiat fides, ut patet 100.
dist. c. tua morē. ff. de iudi. si quis ex aliena. supra, de
excep.

† De hoc a-
vide plene
fra. 3. par.
pr in. cōm-
tario sup-
t i. de serm-
no genera-
habendo.
Magnam
niam.

† al. iniquita-
tis.

excep. cum venerabilis. §. quia uero. & argu. supra, de offic. delega. cum in iure peritus existas. Episcoporum. qui alias ordinarij sunt. ut supra eod. cap. responso 1. vers. & generaliter. Et eis. scilicet episcopis.

21 Delegatis. generaliter & ubique auctoritate huius concilij. simile supra, de off. ord. irrefragabili. §. ceterum. Gratia enim non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exigunt.

22 Non tamen propter hoc amittunt in alijs exemptionis privilegium illi, qui sunt de collegio exemptorum, sed delinquentes non obstante privilegio puniuntur quia non defendit privilegium in delictis: quod dic ut legitur, et not. infra, de priuil. tuarum. Punietur autem per episcopum, qui hoc facit vice Papae, ut hic dicit. unde perinde est ac si Papa hoc faceret. arg. infra, de sent. excom. mulieres. §. si. cum suis cor. secundum Tanc. Tu dicas, quod omnes perdunt privilegium in illa diocesi, in qua hoc est commissum inf. eod. excommunicamus, 1. §. sanè clerici. vers. si. Dicis etiam, quod cum hec delegatio generaliter sit concessa, et vniuersaliter, ut no. supra ead. gl. in prin. huiusmodi delegatio hodie in tali casu ordinaria iurisdictio est cēfenda. arg. ff. de iud. cum prator. Nec isto verbo usus est Papa, nisi quātū ad placādū exemptos: ac si diceret; non moueamini propter hoc vos exempti: quia nō procedit Episcopus in his iure suo, sed nostro. Sed quicquid dicat, possunt respondere exempti; hac satisfactio est puerilis. Nā ex quo ita est quantum ad effectū, facit hoc episcopus iure suo, nec in verbis vim facimus, sed in rebus. C. communia de leg. l. 2. in fi. C. de dona. l. si. Non obstantibus. simile supra eod. c. proximi. §. 1. ubi de hoc.

c. Vergentis.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticorum bona etiam post mortem publicantur.
- 2 Bona hæreticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia.
- 3 Blasphemie in Deum, non sunt impunitæ relinquenda.
- 4 Filii filiarum, et filij filiorum hæretici, an equaliter puniendi.
- 5 Bona hæreticorum, etiam si habeant filios catholicos, publicantur.
- 6 Spiritualis pœna in crimine hæresis non impedit temporalem.
- 7 In multis delictis heresi minoribus, filii ob parentum delicta affliguntur.

Vergentis in senium sæculi corrupte lam. & infra.) Subaudi testantur nō solum elemēta, sed et hoc, sicut in integra cōtinetur. nostre iurisdictioni. Loquitur praelatis, ut patet ex sequentibus. simile supra, de fo. compe. ex transmissa. & c. verum. & de vi. & hon. cle. quoniam.

1 Publicari. etiam post mortem: quod dic. ut no. sup. eo. si quis episcopus. Et in alijs. vers. scilicet terris, quæ non subiacent ecclesijs, vel praelatis, sed

A laicis. Præcipimus. scilicet bona publicari. Per po. testates. sim. supra c. proximi. §. statuimus. quod dic. ut ibi not. Sæculares. quibus non debet præiudicium generari. supra, qui fil. sint leg. causam, et quadiu obediētes, & non negligentes fuerint. Alioquin cōtra ut legitur & no. inf. eod. excommunicamus, 1. §. si vero Dominus temporalis. vers. 1. Compelli. quod potest fieri, 23. q. 5. administratores, & supra eod. c. proximi. §. statuimus, vers. 1. & supra. 1. postulasti. §. fin. & c. Iudæi, siue Saraceni. §. fin.

2 Nec ad eos.) scilicet hæreticos. Bona. scilicet publicata. Eorum. scilicet quondam: nunc enim ex quo publicata sunt, dominium amiserunt. Misereri. De sola ergo misericordia restituntur bona, ut hic patet, & etiam quandoque episcopatus. 23. q. 4. ipsa pietas. ver. item si inquirunt. in fi. & q. 7. quod autē. & 1 q. 7. conuenientibus. Et no. inf. eo. §. fin. super verbo, exhereditatio. Disciplina. simile supra, de elect. cum in cunctis. §. pen. cum suis concor.

§. Cum enim.) 2. pars. Sanctiones. C. ad l. Iul. maiest. quisquis. & est canonizata 6. q. 1. §. verum. vers. si quis cum militibus.

3 Quanto magis.) Si enim contra homines illatæ blasphemie impunitæ non transeunt. multo magis qui ipsum Deū blasphemat, dignus est supplicia sustinere, ut in Auth. ut non luxu. contra naturam, responso 1. & §. 1. colla. 6. Vnde & infra sequitur, cum longè grauius sit, & c. ut inf. eo. §. in fi. & no. inf. de maledicis, statuimus. Quod est Christus. qd dic ut not. supra de elect. significasti, in fi. & de sacra vñt. c. vni. §. vnde in veteri, vers. 1. Cum longè. ver. Sit grauius. sim. 17. q. 4. sicut qui Ecclesiā. 23. q. 5. apud. Quod. n. in religionē diuinā cōmittitur, in omnium fertur iniuriā. C. eo. tit. Manicheos. Nec debemus dimittere illius inultū opprobrium, qui proba nostra delcuit. supra tit. 1. in nonnullis. §. si. ad idē supra, de decimis tua nobis. §. verū. 23. q. 4. si is qui. & no. supra eod. super verbo, quanto magis. & c. si quis episcopus.

D 4 Sed quid si ita dicat Papa: statuimus, qd hæretici & filij eorū vsq; ad quartū gradū non admittantur ad collegium clericorū: Nūquid est hoc intelligēdū, tam de filijs filiarū, quā de filijs filiorū? Ita uidetur. Arg. inf. de pen. in quibusdā. §. sacri. ubi de hoc Nā & tales astringūt verba & mens. Verba, quia tā his quā illi, ab hæretico descendūt: & differentia agnationis, & cognationis hodie est sublata, ut in Auth. de har. quæ ad intest. defe. colla. 9. ergo a significatione verborū recedi nō debet: sicut dicit lex. ff. de l. 3. nō aliter. ff. de exerci. act. l. 1. §. si is qui nauē. Sed & de mēte idē videtur: voluit. n. princeps punire hæreticū, non solū in se, sed in filijs. arg. ff. qd metus causa, isti quidem. Pone ergo, qd non habet nisi vnicā filiā; si dicas nepotē ex filia descendētē immūnē, ergo nō punietur in filijs, cū alios nō habeat. Itē de mēte videtur, qd ideo sit facta prohibitio, ne quis ducat filiā hæretici in vxorē. Et merito: quia timeri potest de corruptione mariti, & filiorū: sicut enim vir infidelis saluat p mulierē fidelē: sic damnari potest fidelis per infidelē. ar. sup. de duor. quāto. ff. de redhib. act. l. quoad si nolit. §. qui p micipia.

Dicendum ergo videtur in fauorē fidei, qd talis filius, & si sit inculpabilis, puniatur: quia & hoc in

hæret. c. 25. & Ant. Gomez. o. 3. var. reso. c. 14. & Eym. inf. p. 3. q. 109 & seq.

† De hac materia Eym. in fra p. 3. q. 115. & ibidem dixi copiosè.

† De hac materia late Zan Chin. tract. de

alij cōtingit. Et in hoc etiam possumus sequi diuinū iudiciū, vt probatur in hoc c. & in his quæ supra no. Caneat ergo sibi vnusquisq; ne cōtrahat cū filiabus Canaan. Gen. 28. c. E contra videtur: quia nemo debet puniri sine culpa, & c. C. de pæn. sancimus. cū suis concor. Nec obstat quod dictum est de verbis statuti: quia cum dicat, filijs, masculos cōplexus est, & nō fēminas secundum uerba, & secundum mētē: idem est cum agatur de pænā. arg. ff. de vetre in pos. mit. l. 1. §. 1. ff. de pæn. si præs. & l. interpreta tione. cum suis concor. supra de testam. Raynaldus responso. 1. super verbo, masculis. Item videtur po tius comprehendisse agnationem prouenientem ex linea paterna, quam cognationem maternam. Insti. de leg. agna. suc. §. 1. de leg. agna. tu. §. 1. Preterea, ex quo quis de legitimis nuptijs genitus est, sequitur patrem, & non matrem. ff. de sta. ho. cum legitime. quod omnino uerum est, cum agitur de dignitatibus & honoribus, & pænarum immunitatibus, vt pa tet. C. de Decur. eos indulserunt. & l. exemplo. & l. nullus. & l. si ille. lib. 10. C. de pæ. decuriones. & l. decurionū filij, & melius, & expressius quantū ad pēnas. ff. de pæ. moris. §. si ff. de decu. l. 2. §. in filijs. Sol. non videtur q̄ talis filius hoc statuto damnet. potius enim lineā masculinā, & paternā, quā fēminā, & maternā comprehendit: etiam si de im munitate agatur, ut probatur ff. de mun. & hon. va catio. ff. de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex, se natores, debere vocari ipsos senatores, & eorum fi lios & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex filiabus nō senatores dicuntur, sed patris sui conditio nem sequuntur. ff. de senato. l. liberos. Si ergo in bene ficijs, & dignitatib. filius ex matrimonio natus ma tris cōditionē non sequitur, quanto magis dicendum est, in pēnis contra iura maximē adinuētis, non de beat sequi conditionem eiusdem? cum pænā legū in interpretatione sint molliendæ, non exasperandæ, vt supra not. Contra iura ēē generalia est, vt filius por tet iniquitatem patris. ff. de pēnis. l. crimen. ff. de in ius vocan. adoptiuū. §. 1. Huic igitur adhærebo fauo ri, maximē quantum ad Ecclesiā, quæ innocentē pu nire non desiderat: immo nec nocenti redeunti clau dere gremium consuevit. Et si specialia in contra riu sint, quædā metas ipsorum ad consimilia nō trā scendā. ff. ad mun. l. 1. C. de decu. l. neque Dorotheū. C. de l. leges, ut generales. Insti. de iu. na. §. q̄ princi pi. ff. de leg. l. ius singulare. cum similib. V ideo insu per, quod si filius habeat patrem, & auum senatorē et si pater a senatu remoneatur turpiter: tamē filius remanebit senator, ut plus ei p̄sit aui dignitas, quā obsit casus patris. ff. de sena. emancipatū. §. si. Sic et hic debet dici, vt plus profit filio patris fidelitas, cū ius cōditionem naturaliter habet sequi. ff. de sta. ho. lex naturę. à contrario: quam matris etiam, vel aui materni infidelitas, quib. quoad multa dicitur alie nus: & quoad patriam potestatem, & substitutio nē pupillare, bonorum possessionē cōtra tab. & alia multa. Filia enim etiam quoad forum et dignitatem sequitur virum, nō patrem. ff. de sena. fēminā. Ergo multo fortius filius viri ipsum sequitur. & si undiq; inter patrē, & matrē sit paritas, tamen viri cō ditio præualet, & spectanda. ff. de senato. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione idem sunt. C. de

A impu. & alijs substi. l. ult. Insti. de inutil. stipu. §. ei qui. q̄ nunquā in matre vel aui reperitur materna. Cum ergo statutum dicat: & filij eorum: lineā pa ternā, nō maternā respexisse videtur. Alias seque retur, punito filio ipsum patrē puniri, quod dici non debet. Tum ex patris in filium affectione, quæ spe cialis est super omnes. C. de cura. furi. l. fi. 1. respo so cū similib. Tum ex filij infamia, quā licet patri p̄ se qui etiā inuito filio. Tum quia substantia filij minor esset, quem hēt necesse alere pater si oporteat. Tū q̄ filium saltem de facto infamem (ff. de obsequijs a li beris, & c. l. 1.) in domo cogeretur habere; & in fa milia patriæ potestatis tenere: q̄ dici non dēt. Nec obstat q̄ dicitur de verbis statuti seruandis, quia p̄p sententiā ab eis receditur: cum verborum inter pretatio nūquā tātū ualeat, vt melior sensu existat. 38. dist. sedulo. C. de liber. prateri. l. 3. C. de fideius. cum uirū C. de consti. pec. l. 2. Nec obstat q̄ punire uoluit princeps hereticum in filijs. Hoc. n. est dicē dum in proprijs filijs, nō in alienis: at filius filię nō suus est, sed alienus, cum non sit in potestate ipsius, vt C. de iur. do. l. fi. §. si quoquomodo. de rei ullo. act. l. vnica. §. accedit. versi. extraneum. Nec obstat q̄ princeps arcere uoluerit hereticū, ne quis contrahat cū filia eius: q̄ hāc pēnā expressam non inuenis in statuto, sed solum in filijs eius, ut puniatur in cleri promotione. Non ego eam extendam, sed restringā, ut odiosam, quia cum vir capui sit uxoris, verisimi lius est ipsam trahi ad legem ipsius. Unde & hoc deterius contingere posset si cū catholico filia nube re nō posset scilicet augmētū hereticorū, & diminu tio catholicorū. Et quia vir, qui diuinare non potuit heresim alienā p̄p iustum suum errorem, puniri nō debet. Si vero sciēter talē duceret, ei forsītā esset im putandū, vt not. inf. de pēn. in quibusdam §. sacri.

§. Nec huiusmodi.) 3. pars (Orthodoxorum) filiorum, vt sequitur.

5 Exhereditatio.) Hic expressē habes, quod bona hereticorum confiscantur, siue habeant filios catholi cos siue non: sed e contra: q̄ filij catholici p̄pter hoc hereditate paterna priuari non debent. C. eod. titu. Manicheos, & l. cognouimus. & Authen. idem de Nestorianis, Sotilla iura hodie per hoc quod hic dici tur corriguntur, & per l. Federici. Hac edictali. quę hoc idem dicit, & fuit olim posita in quinta compila tione. eod. tit. nec debui remoueri. Et est ratio, vt le gitui, & not. infra eod. vers. 1. Vel intelliguntur de gratia secundum istam, ut supra eod. c. responso. 1. & not. supra c. si quis episcopus. Quia vero super hoc sunt dissensiones, si vis amplius prosequi hanc materia vide in sum. eod. tit. §. qua pēna.

6 Impedire) idest spiritualis pēna non debet impe dire temporalem, nec conuerso: immo vtraque est imponenda, sicut & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra d. n. de re iud. cum eterni, in fi. Nec mireris si in hoc casu filij propter delictum patris exhere dentur, cum multis, & c. ut infra ver. 1.

7 Cum in multis. vers. Casibus † Alijs minori bus islo, & in quib. hoc minus uideretur. Multo ma gis ergo & in isto de quo magis videtur. arg. supra de elec. cū in cūctis, in prin. cū suis concor. Dominū iudiciū quod nec fallit, nec fallitur. infra, de sen. ex com. nobis. 2. Et hoc patet per multa exēpla. 1. q. 4.

§. item

† Alfonso
Castrus li. 2.
c. 11. de iusta
heret. punit.
Rojas singu.
102.

§. Item pro peccato ciuili, & sequētibz. quod dic-
it plene not. infra de pēnis, in quibusdam. §. si. Et
iuxta canonicas. vers. Sanctiones. 15. q. ult. cum
multa, supra, de fil. presby. per totum, infra, de pēn.
in quibusdam. §. si. cum suis concor. In progeniem.
In qua magis punitur pater quam in seipsum, ut pa-
tet ff. quod metus causa. isti quidem. & in eo quod
legitur & not. infra de fil. presbyt. litteras.

c. Si aduersus.

S V M M A R I V M.

- 1 Quod specialiter iubetur magis timetur.
- 2 Scriniarij, id est, tabelliones.
- 3 Cur sit prohibitum pro hæreticis patrocinari.
- 4 Hæreticis in q. b. sit defensio denegata vel nō.
- 5 Soli Iudici ecclesiastico licet hæreticis captis
consilium dare, & qualiter.
- 6 In nullis causis Iuris periti hæreticis patroci-
nentur.
- 7 Notarii suspensi, durante suspensione, non va-
lent instrumenta.
- 8 Aduocati suspensi an valeat patrocinium, &
& quid faciendum.
- 9 Aduocatus suspensus exercens officium, non
fit irregularis.
- 10 Suspensi a minoribus, ministrātes, an fiant ir-
regulares.
- 11 Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare
& tollere potest.

Si aduersus nos terra cōsurgere, et infra.
1 Plus timeri solet. Hoc sumptum est
ex illo canone 23. distinctū quamquam.
Sic & dicit lex, quod ea quæ generaliter
dicuntur, nisi specialiter notentur, neglecta viden-
tur. ff. de iniur. item apud Labeonem. §. ait prætor.
arg. ad hoc supra, de confir. vti. bonæ. §. si. supra, de
dolo & contu. c. 2. §. si. in prin. supra, de offi. lega. q.
translationē. cum suis concor. Specialiter. Ideoque
quandoque quod de iure cōi cōpetit generaliter, spe-
ciali priuilegio impetrat, ut patet supra de procur.
quia in causis. supra de iure iur. & si Christus. §. si.
& not. supra de æta. & qual. accepimus. §. licet igitur.
ver. ex superabundāti. & supra eod. sicut ait. §. 1.
2 Scriniarij. Id est tabellionib. supra de præscrip.
ad audientiam. §. si. vers. nec credentes. vbi de hoc.
simile 25. quæst. 2. sancimus. §. vniuersa. inf. eo. ex
cōmunicamus. 1. §. credentes. vers. si. infra de sentē.
excomm. nouit. Defensoribus. qui omnes hæretici
iudicātur. infra eod. ex cōmunicamus. 1. §. credētes.
2 Auxilium vel fauorem. Cum sint excommuni-
cati. infra eod. ex cōmunicamus. 1. §. credentes. &
sup. eo. sicut ait. Sed contra, quia si cōueniantur, nō
est eis iuxta exceptio sine sententia denegan. ut pa-
tet supra de except. cū inter priorem. §. 1. cum suis
concor. Sol. illud potest habere locum infra annum
postquā eos cōstituerit tales esse. Nam elapso anno
nisi interim se correxerint, inter hæreticos cōputan-
tur. infra eod. ex cōmunicamus. §. credentes. Vnde
non admittuntur ad aliquam defensionem cū bona
ipsorum debeant confiscari, immo & eis licite aufe-

A runtur. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. Melius tamen
est si auctoritate Ecclesiæ uel iudicis hoc fiat. 23.
q. 3. sex differentiæ sunt. C. de pig. l. 2. secundum B.
Non placet hæc glo. & dic de prima parte, ut not.
infra eod. ex cōmunicamus. 1. §. credentes. De se-
cunda vero parte dic, quod etsi non possint defende-
re quo ad bona, possent tamen aliter criminaliter ac-
cusari, vnde in illis non esset in iudicio iustitia de-
neganda.

4 Sed ad defendendum hæresim nullatenus audirē-
tur, quod per iura inducta superius satis patet. Nec
obstat in Authen. de priui. dot. post medium. l. ver.
sed si sint eis inaggressibilia. coll. 6. vbi expresse di-
cit, quod nec beneficiis iuris, nec aliquibus alijs pri-
uilegijs tales poterunt se inuocare: quia illud ius, & sz
milia, intelligi possunt quantum ad accusationem,
siue impugnationē, vel actionē, et hæresis defensio
nē. supra, eod. ad abolendam. §. illos. vbi de hoc. In
alijs autē criminibus quo ad defensionē, iustitia nō
denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor hære-
tici, sed æquitas iudicantis, ut legitur & not. supra
de excep. cum inter priore. §. 1. Et hoc satis apparet
hic. nam ex eo quod hoc solis aduocatis & scrinia-
rijs, non tamen iudicibus nulla fit hic mentio, probi-
betur, satis patet, q. de ipsis iudicibus contrariū sen-
sit quantum ad iustitiam faciendam. arg. in eo quod
legitur, & not. supra de præscri. nonne. Nec obstat
si dicas, quod talis hæreticus est: & sic statim est
puniendus. Nam & post deprehensionem, si sponte
redierit, admittitur, & in monasterium est detrudē-
dus. inf. eo. ex cōmunicamus. 2. §. penul. ibidem igitur
se defendere posset super alio crimine accusatus
argu. C. de his, qui ad ecclesiā cōsu. l. si. §. 1. & respo-
so 1. Maxime si præuentus fuisset in alterius crimi-
nis accusatione. supra de foro compet. proposuisti.

5 Tamen excepto iudice, qui nec iudex est, nisi sit
in eo iustitia. infra de ver. sig. forus. §. in omni. nul-
li alijs psonæ licet talibus consiliū, vel auxiliū, vel
cōmunionē aliquā nisi ad salutē animæ, etiā in cau-
sis uel factis alijs impartiri, ut patet infra eo. §. 1.
§. Nec eis. 2. pars. scilicet hæreticis.

6 In causis. Scilicet criminalibus. Vel factis. id est
quibuscūque negotijs, quasi dicat, nec in iudicio, nec
extra, infra de uerb. sign. forus. §. negotium. Vel ali-
quibus. scilicet alijs, etiam catholicis. Sub eorum
scilicet hæreticorum, qui nullatenus iudicare possūt,
nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excom-
municamus. 1. §. credentes. Patrociniū. scilicet, vos
Iuris periti etiam magno salario dato: quod alias li-
ceret. 11. q. 3. non licet. quod dic, ut not. supra tit. 1.
cum sit nimis absurdum. §. si. Facere. vos tabellio-
nes. Sed nonne iudices tales contra iustitiam condē-
nabunt, si fuerint super alijs criminaliter accusati?
Non quod dic ut no. supra eo. respo. 1. in fi.

§. Quod si contra. 3. pars. Præsumptis. nos
aduocati, seu scriniarij, quibus tantum scribit, ut pa-
tet supra eod. c. respo. 1.

7 Suspensos, qua sententia durante non valebūt
confecta instrumenta. c. 1. in eo quod leg. & not.
supra de consuet. cum dilectus. §. quia nobis. & 10.
dist. vides filij charissime. C. de leg. nō dubiū, supra
de elect. qualiter post mediū, in fi. et infra eod. excō-
municamus. 1. §. credētes. ver. quod si forte. & seq.

8 Sed quid de patrocinijs: nnn illa de facto tenet? Respondeo, erunt forsitan sententię irritę, ut dicunt quidam. Alij contra. Credimus, quod hoc esset per summum Pontificem declarandum. supra, qui filij sint legit. per venerabilem. §. rationibus. supra, de feudis. c. 1. supra, de constit. c. si. cum super hoc nulum ius expressum habetur, nisi quod aduocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & §. quod si forte. in si. uel dic lucrum pauperibus erogandum. arg. in eo quod legitur & not. supra ti. 1. ex speciali.

9 Sed nunquid si taliter suspensi officium suum exequantur, irregularitatem incurrunt? Ita uidetur, ut infra de cle. excomm. mi. c. 2. vers. 1. extra de sent. excom. cū medicinalis. §. si. vers. quoniam, cum suis concord. lib. 6. Sed hoc falsum est: Nec obstat iura inducta: quia loquuntur quando aliquis suspenditur ab officio spirituali ordini sacro annexo, ut patet. 11. q. 3. si quis episcopus dānatus. et c. si quis episcopus in concilio: ubi etsi non fiat mentio nisi de ipso presbytero & diacono: tamē idem intelligendum est, & de subdiacono, cū hodie sacer ordo existat, ut patet in eo quod leg. & not. supra, de ser. non ordi. miramur.

† Subdiaconatus semper fuit sacer, quia uis aliquando non fuerit sacer reputatus, ut ait gloss. in ca. A multis. in verbo Solos, extra, de etate & qualitat. ord.

10 De suspensis autē a minoribus ordinibus hac penam expresse non inuenio iure cautam, quare non uidetur, quod ad ipsos sit extendenda. arg. supra. de transla. episc. c. 2. §. sed neq; vers. si. cū suis concord. Nā & ubi pēna expresse inuenitur, cum sit odiosa, non est dilatanda, sed potius restringenda. ff. de pēn. si preses. & l. pen. Multo minus ergo dicam irregularitatem incurrere suspensum ab officio publico temporali, de quo hic loquitur: et si propter transgressionē alias sit puniendus. arg. in eo quod legitur & not. supra, de dolo & contu. veritatis. §. si. vers. in nomine domini. in princ. Sed verū est, quod clerici etiam inferiorū ordinum irregularitatem incurrere possunt: quod dic ut plene not. infra, de cler. excom. min. c. 2. 11 Infamiae. Et ita Papa potest etiam quod ad forum ciuile infamiam irrogare, cum & ipsam possit tollere, ut hic. & arg. supra, qui fil. sint legit. per venerabilem. Est tamen. arg. contra. 2. q. 3. §. hinc colligitur. secundum B. quod dic, ut not. supra, de secundis nupt. c. pen. & si. & supra, de re iudic. cum te.

c. Cum ex iniuncto.

S V M M A R I V M.

- 1 Conuenticula fieri prohibita, & quare.
- 2 Officium prædicationis priuilegiatum.
- 3 Singula officia, singulis committenda.
- 4 Soli sacerdotes prædicent; aut saltem qui sunt missi.
- 5 Vbi maius periculum, cautius agendum.
- 6 Martyribus aliquid imperantibus, non statim credendum.
- 7 Miraculis non statim credendum, & quare.
- 8 Erubescendum est sacerdotibus imperitis,
- 9 Exempla & vulgaria prouerbja quā probent.
- 10 Peccantem corrigere Euangelicē quilibet tenetur & qualiter.
- 11 Ad denuntiationem Euangelicam, an quilibet

- A bet admittatur.
- 12 Quomodo intelligendum præceptum Domini de correctione fraterna.
- 13 Clericus violentiam corporalem inferens prælato; excommunicatus est.
- 14 Intellectus huius textus.
- 15 Ob negligentiam potest remoueri prælatus.
- 16 In remouendis sacerdotibus, negligentibus, & inutilibus qui ordo seruandus.
- 17 Qui instituit, deponit; & qui ligat, soluit.

B Vm ex iniuncto, & infra. Studium.] subaudi, habere, ut supra, de magist. super specula. & supra, ne cle. vel mo. super specula. §. quia vero. In eo tamen ver. Arguendi. idest reprehendendi. Quod occulta. Prima reprehensio, quam prosequitur infra eo. respon. & §. Deus enim. & seq.

1 Conuenticula. quæ intra ecclesiam fieri prohibentur. C. de episcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra ecclesiam, ut ibi not. & probatur infra eod. excommunicamus, 1. §. adiucimus. ver. 1. C. de sum. Trin. l. 2. Alioquin capitalis est pēna, ut patet C. de his qui ad ecclesiā consu. denūciamus. Sed nec est de fide coadunatis turbis publice disputandū. C. de sum. Trin. l. 2. quamuis & quandoque expediat respondere. 43. dist. in mandatis. ante si. Prohibentur etiam conuenticula talium: quia timetur de conspiratione. 11. q. 1. conspirationū. & c. coniurationum. 79. dist. si quis Papa. Et licet omnium conspiratorum graue sit peccatum, ut patet ex prædictis iuribus, & in eo quod not. supra, de re iud. cum 1. & A. istorum tamē maius est peccatum, & pēna debet etiam maior esse, ut patet in eo quod legitur & not. supra eod. uergentis. §. cum enim. ver. cum longe. Et officium. Secunda reprehensio, & hanc prosequitur infra eod. §. sicut enim. per totum.

D 2 Prædicationis.] quod priuilegiatū est multis modis, ut legitur & not. supra, de sta. mo. quod Dei timorē. & patet infra eod. §. sicut enim. ver. 1. Et sacerdotū. Tertia reprehensio, quæ & probatur infra eo. §. licet autem. Simpliciter. Et male 38. dist. sedulo. Illudunt. Omnis illusio generaliter reprobat. supra de postul. præl. bonæ, 2. §. nec nocebat. Et eorum. Quarta reprehensio, quæ omnino est detestanda, ut patet infra eod. §. si. Consortium. Nō solū sacerdotū, quos propria temeritate euitant, ut patet infra eo. §. si. sed etiā aliorū omnium. Qui talibus. scilicet conuenticulis, usurpationib. illusionibus, & sacerdotū euitationib. Non inhaerent. quasi dicat, tales volunt omnes esse, quales ipsi sunt: quod si aliter se habuerint, ipsos tanquā excommunicatos euitant.

E §. Deus enim.] 2. pars. in qua intendit quod supra dixit, de occultis conuenticulis improbare. Lux vera. Ioan. 1. Tenebrarum. simile supra, de off. de leg. consuluit. §. ne uero. Omni creaturæ. Mar. c. si. Dicens. Matth. 10. cap.

§. Sicut enim.] 3. pars in qua improbat quod supra dixerat de usurpatione officii prædicandi. Et sumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.

3 Sed non omnes.] immo singula officia sunt singulis committenda. 89. distinct. singula. & patet in eo quod legitur & not. infra, de præbend. cū non ignores.

res. Qui secundum Apostolum. Eph. 4. Alios de- A
dit. & c. simile infra eod. c. penult.

† Iuo p. 8. c. 4. Nullus enim quantumcunque litteratus sit, præ
dicare debet, † nisi sacerdos sit. 16. q. 1. adicimus.
249. Cōc. Car
thag. 4. c. 98. Vel saltem nisi sit missus, ut infra eod. §. vers. nam
refert Iuo p.
3. c. 323. secundum Apostolum, & c. excommunicamus, 1.
§. quia vero. ubi de hoc. & arg. 23. q. 4. displicet.

§. Cum igitur. 4. pars. Doctorum. id est præ-
dicatorum. sim. infra eod. c. sicut in vno §. unico. in
prin. Præcipuus. & privilegiatus. ut not. supra eo.
responsio 1. vers. 1. super verbo prædicationis.

5 Indifferenter. immo cum maius periculum im-
mineat, cautius est agendū. 42. dist. quiescamus, 32.
dist. §. verū. 1. q. 1. §. ecce cū honoris. Nā secundum B
Apostolum. ad Ro. 10. d. Et etiā veritas ipsa. scili-
cet Christus præcepit Apostolis, Luc. 10. a Mittat.
quasi dicat nullus sibi usurpet, sed missus solūmodo
admittatur, ut hic, & 21. dist. in nouo. Quod si for-
te. ver. Argue respondeat. id est, arguendo nos sic
opponat: Domine, non debetis dicere quod tales, tan-
quam non missi non admittantur. Quia tales, & c.
Sed huic statim respondet infra eo. ver. 1. Dignior.
Verum dicit si de illa constaret, ut patet supra, de
regularibus, licet. responsio 1. ver. talis ergo. & 19.
q. duæ sunt. Sed non est credendum cuilibet, ut patet
supra, de regularib. licet. §. si vero dubitetur. Vnde
oportet, quod aliter probetur, quam nudo verbo il-
lius, qui dicit se missum, ut infra eod. versic. 1. &
vers. sed oportet, & sequentibus.

6 Potest rationabiliter. vers. Non sufficit. Be-
ne dicit: nam etsi martyres aliqua mandent, nō sta-
tim sunt facienda; sed ante est, ut sciamus illos à
Deo quæ postulant, impetrasse. 50. dist. si quis præ-
postera. Nec semper eorum miraculis est credendū,
ut not. infra eod. versic. si oportet. ad fin. & pa-
tet in eo quod legitur & not. supra, de reliq. & ve-
nera. sanctorum. c. 2. in fi. ad idem. 42. dist. quiesca-
mus. Nude tantum. id est sine signo miraculoso, uel
testimonio scripturæ sufficienti, ut not. infra, vers.
1. Nam nec ipsius iuramento crederetur: tum quia
solus est. supra de testi. licet 1. in fi. & c. cum a no-
bis. Tum quia in re propria generaliter nullus est
idoneus testis. 4. q. 3. vers. item nullus. & vers. itē
omnibus & not. de hac materia supra de testi. in
omni negotio. Affereret. Nec enim sufficit dicere,
nisi & probetur, ut hic. & legitur, & not. supra, de
conces. præben. cū super questione. et supra, de re iud.
cum super controuersia. §. Sed oportet. versic.
Astruat. Afferendo struat, siue instruat, hoc est pro-
bet, siue confirmet.

7 Miraculi. Sed nec miraculo statim credendum
est, quia & quandoque per malos, † & peccatores
miracula fiunt. 1. q. 1. teneamus. & not. supra eod.
vers. potest rationabiliter. Ideoque antequam fides
adhibeatur, de vita & miraculis diligenter est in-
quirendum. Et postea referendum sedi Apostolicæ,
quæ hoc reprobet, uel confirmet, ut legitur & not.
supra, de reliq. & venera. sanctorum. cap. 1. ad fi.
& supra, de testi. venerabili. Hoc autem quod dicit
de miraculo, statim exemplificat infra eod. vers. 1.
Scripturæ. Et hoc exemplificat infra eod. versic.
Ioannes. Vnde cum Dominus. vers. Vellet Exo.
4. Ioannes quoque. vers. Dicens. Matth. 10.

§. Licet autem. 4. pars in quo improbat, quod su-
pra dixit de illusione simplicium sacerdotum. Scien-
tia. etiam eminens: licet competens toleretur, ut le-
gitur & not. supra de elec. cū nobis olim. §. his igitur.
uer. illius quoque. & de renun. et si cum pridem.
§. pro defectu. Propheticum. Malach. 2. c. Labia sa-
cerdotis. simile 42. dist. sit rector. 11. q. 1. sacerdoti-
bus. Custodiunt. id est custodire debent.

8 Exquirunt. scilicet subditi, unde pudibundum
est si nesciunt respondere. 43. dist. in mādatis. ad fi.
Quare et talis debet esse, qui omni poscenti sciat red-
dere rationem. 36. dist. §. ecce quod. ante fi. Nō est
tamen vers. à scholasticis, 38. dist. sedulo, multo mi-
nus ab alijs subditis, 6. q. 1. oues, & c. præceden. &
seq. Cū in eis. quamuis simplicibus. Propter quod.
vers. Præcepit. Exo. 22. Non detraher. per hoc
quod dicit Dominus. Sacerdotes, & c. Nec quis-
quam. ver. in quo respondet oppositioni, quæ sibi fie-
ri posset exemplo asina, quod statim sequitur.

9 Exemplo. Licet enim non sit exemplis, sed le-
gibus iudicandum. C. de sen. & interlo. nemo iudex.
quod qualiter intelligatur, not. supra, de re iud. in
causis. Exempla tamen sacræ scripturæ & historia-
rum † frequenter inducuntur, & ipsa probationem
inducunt, ut hic. & supra. de elect. uenerabilem §. &
objectionem. uers. quod autem. in fi. Sicut & prouer-
bia vulgaria antiquorum, ut patet in eo quod legi-
tur & not. supra tit. 1. et si Iudæos. respon. 1. in fi.
Quod asina. 2. q. 7. secuti sunt. & c. nos si incompe-
tenter. Legitur. Nu. 22. f. Prophetam. scilicet Ba-
laā, ut infra vers. 1. Vel scilicet illo scripturæ testi-
monio, quod Dominus dixit. Jo. 8. f. Quis ex vobis.
huic respondet infra, eod. ver. & aliud. & simile lo-
cutus sum. Io. 18. de quibus not. supra de simo. c. 3.
De malo. Subaudi, sed non obstat exemplum de asi-
na: & sic continuatur sequēs ver. cū aliud sit, & c.

10 Cum aliud. vers. Quod quisque tenetur. scili-
cet occultè reprehendere, ut hic. & argum. 23. q. 5.
non putes. non manifestè vel publicè. Illa enim cor-
rectio ad superiorem, vel iudicem tantū spectat. arg.
23. q. 4. duo ista. & c. forte. Prælati enim subditū
sicut pater filium, & publicè potest corripere, &
occultè. Vnde Apostolus 2. Tim. 4. Argue, obse-
cre increpa. 45. dist. c. 1. 8. q. 1. quid autem. Filius vero
patrem, vel prælatum subditus † publice reprehen-
dere siue corripere non debet, ut legitur hic, & pro-
batur, 21. dist. nolite. & in eo quod legitur & no-
supra, de maio. & obe. cū inferior. respon. 1. corre-
ctio ergo canonica & occulta, de qua hic loquitur,
ad omnes spectat secundum Euangelicam veritatē.

Manifesta vero ad prælatos, siue iudices tantū, ut
hic distinguitur. Et secundum hoc potest intelligi. 2.
q. 1. si peccauerit. et faciat ad hoc 22. q. 6. hoc videt.
11 Ad denunciationem autem Euangelicā, quæ ad
monitionē & probationē requirit. 45. dist. si illud.
sup. de testibus. in omni negotio, & quæ fit ad peni-
tentiā. 2. q. 1. si peccauerit. videtur q̄ quilibet sit ad-
mittendus arg. 2. q. 7. quapropter. Dummodo sit per-
sona honesta. & supra, de spon. cum in tua. secundū
B. Tu dic ut ibi not. & supra, de cognat. spirit. tua
nos. & plenius supra, de iud. nouit. responsio 1. Euan-
gelicā. Matth. 18. e. Si peccauerit in te frater tuus,
& c. Balaā. per quē superior intelligitur. Ab asina.

quæ

† Vide Iasonē
& doctores in
l. 1. ff. si cer-
tum pet.

† Vide Alfon-
sum Castrum
lib. 13. aduer-
sus hæreses,
verbo, subdi-
tus.

† Ide S. Tho-
mas 2. 2. q.
8. art. 2.

quæ tenet figuram subditorum. Subaudi, sed nec obstat quod obiectum est ex scripturæ testimonio. supra eod. ver. nec quisquam ibi, quis ex vobis, &c. Nam & aliud est, &c. ut sequitur. Et aliud est. vers. Patrem suum. Alias fratrem. Reprehendere. Cum reprehensus se non submittat: alioquin contra. infra eo. ver. & rursus. Manifeste. ad detractiorem tantum, quod non licet. infra eo. vers. & aliud.

12 Euangelicam.] Supradictam, ex eo enim quod dicit, corripe eum inter te & ipsum solum; Et quod sequitur, duos vel tres testes adhibendos, subaudi, et non plures: sequitur quod hoc intelligendum est tantum de occulta, & non publica correctione. arg. in eo quod legitur, & not. supra, de præsump. nonne. Nam qui etiam dicit. vers. Fratri fatue. sicut legitur Matth. 5. c. & 55. dist. si Euangelicam. Et rursus. vers. Innocentia. sicut Christus, qui semper innocens est, & fuit. 1. Pet. 2. g. Qui peccatum non fecit, &c. Supponit quod potest. 2. q. 7. nos si incompetenter. ff. de iurisd. om. iudi. est receptum. Et tunc nulla potest notari detractio, siue iniuria, quæ volenti et scienti non inferitur. ff. de iniur. l. 1. §. vsq; adeo.

13 Hæc autem suppositio quantum ad violentiam corpori inferendam, à nullo clerico fieri potest, quin violentiam inferens excommunicatus sit. Nam et si manus non sit violenta respectu supponentis: tamen propter iniuriam, quæ fit Ecclesie, temeraria indicatur, ut patet, in eo quod legitur, & not. infra, de sen. ex cō. cū desideres. §. si. et c. cōtingit interdū, 1. Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet sine superioris licentia ut infra eo. et not. supra, de foro cōp. significasti. Nec quā ad forū penitētiā. infra, de pen. oēs. §. 1.

14 Quid est ergo, uel qualiter est hoc intelligendū quod hic dicit? Respondeo indistinctē hoc intelligi pōt in Papa. 2. q. 7. nos si incompetenter. & 2. q. 4. auditum est. Alias audistis, quo ad iura positiua, quæ ipsū nō ligāt, nec ligare possunt, ut patet in eo quod legitur & not. supra, de cōces. præbē. proposuit. Quo ad alios autē omnes intelligendum est hoc tantum extra iudicium, secundum quod fit. supra, de iure iur. ueniēs. et c. Quintauallis. Nisi hoc fieret de licētia superioris & dummodo nulla violentia inferatur, ut patet ex premissis. Verbum Domini. Quis ex vobis arguet me, &c. Et si male locutus sum. &c. ut supra eo. uer. nec quisquam. Et aliud. ver. Quia subditus. sine aliqua submissione superioris. Reprehendendi. idest corrigēdi: nō quod hoc liceat in publico: sed hoc ideo dicit, quia minus peccaret, ut potest colligi in eo quod legitur & not. infra, de sent. ex cō. cū ab homine. respon. 1. & supra, de coha. cler. & mul. vestra. 1. itē aliud est. In prælatum. quod nulli licet, ut supra eod. ver. & aliud est. Obsequendi. idest obediendi. simile supra de reb. eccle. non alie. c. si. responso 1. cum suis cōcor.

§. Quod si fortē. 5. pars. in qua improbat, quod subditi contemnendo proprios sacerdotes, eosdem vitant, & faciunt cuitari, ut no. supra eod. c. respon. 1. & vers. & eorum consortium, &c.

15 Inutilis.] Nam & propter negligentiam remouetur. infra eo. c. & in fi. & 81. dist. dictum C. de off. præf. ori. si quos. 18. q. 2. si quis abbas. quod dicitur ut legitur & not. supra, de off. custo. c. 1. §. si. supra, de renun. c. si. respon. 1. supra, de simon. licet Heli. §. cum igitur. vers. 1. Remoueri. Subaudi temeritate

A propria minime sunt vitandi, quamdiu ab Ecclesia tolerantur, nisi forsā essent notorij fornicatores, uel simoniaci. 32. di. §. verum. & legitur & not. supra de coha. cler. & mul. vestra. & supra eod. veritas. 16 Sed agendum est, &c. Ordinate, &c. Puta per modum accusationis vel denuntiationis, ut legitur & not. supra, de accus. qualiter, 2. §. pen. Et est hic argu. quod seruandus est ordo iuris. supra, de accusa. ad petitionem. §. si. uer. 1. ubi de hoc. Apud episcopum. quod dicitur ut legitur & not. supra, de off. archidia. cum satis. ad idem. 16. q. 7. nullus. infra, de priu. cum & plātare. §. in ecclesiis. supra, de capell. mon. c. 1. Institutio. scilicet auctorizabilis.

B 17 Destitutio.] Nam eius est soluere, cuius est ligare regulariter, quod dicitur ut not. supra, de maio. et obediē. cum inferior. Et sic & examinatio personæ ad illum pertinet, ad quem manus impositio spectat. supra, de elec. uenerabilē. §. 1. ver. est enim regulariter, & c. Sic omnis res, & c. infra, de regu. iuris. c. 1.

c. Excommunicamus.

S V M M A R I V M.

- C 1 Hæretici omnes tametsi diuersarum sectarum conueniunt quantum ad errorem.
- 2 Qualiter intelligatur hæreticos relinqui curia seculari.
- 3 Leges deferentes bona cognatis hæreticorum, correctæ.

Xcōmunicamus, itaque.] & c. Superius. scilicet supra, de sum. Tri. c. 1. & 2. Quia de varietate. alias de vanitate. sim. infra eo. excōmunicamus, responso 1. In idipsum. quantum ad errorem hereticū: omnes enim heretici iudicantur, licet se et diuersæ sint. 24. q. si. §. si. & §. seq. vsq; in finē.

D 1 Dammati vero. ver. Relinquantur.] qualiter hoc intelligatur, legitur et not. infra, de uerbo. sign. nouimus. Sunt & alij casus in quibus degradatus statim seculari relinquitur potestati, ut not. supra eo. ad abolendam. §. præsentī. Puniendi. nisi statim sponte reuertantur, in quo casu sunt in monasterium detrudendi. ut infra eod. c. penult. §. 1. & legitur et not. supra eod. ad abolendam. §. præsentī.

E 3 Ita quod bona. vers. Cōfiscantur.] Corrigitur ergo lex, quæ defert bona cognatis hereticorū. C. eo. tit. Authē. idē de Nestorianis secundum d. n. ut patet hic. & supra eo. uergētis. §. 1. & 2. ubi de hoc. Stipendia. pro rata. arg. supra, de testamētis, relatum 2. §. si. & c. Raynutius. §. a cuius. vers. penult.

§. Qui autem.

S V M M A R I V M.

- 1 Ob solam suspicionem hæresis probabilem purgatio indicitur.
- 2 Deficiens in purgatione pro conuicto habetur; & plura nu. 10. in fine.
- 3 Negligēs se purgare, olim statim tradebatur curiæ

curia seculari, hodie secus.

- 4 Qui post purgationem vel abiurationem recedit, curia seculari traditur.
- 5 Excommunicatus ob contumaciam, quando & quomodo fiat de hæresi suspectus.
- 6 Quæ pena eius, qui se purgare negligit.
- 7 Tentans se purgare, & deficiens, non excommunicatur, sed pro conuicto habetur.
- 8 Verba; velut heretici condemnentur, pulchrè explicata.
- 9 Ob præsumptionem iuris, & de iure, potest aliquis vt hereticus condemnari.
- 10 Gradus quattuor per quos ad condemnationem veniuntur, ob hæresis suspicionem.
- 11 Speciale est in crimine hæresi, vt elapso termino mora purgari possit.
- 12 Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.
- 13 Hæretici ipso iure sunt condemnati.
- 14 Legibus ciuilibus per ecclesiam approbatis vtendum in crimine hæresis.
- 15 An assignato termino ad Purgationem, videatur indicta purgatio?
- 16 An absens cui iudex indixit purgationem, & terminum assignauit, si non compareat, debeat velut hereticus condemnari.

1. §. **Q**ui autē.] 2. pars. Suspicionē sola. id est præsumptione, intelligas tu probabili, & sic nō obstat 2. q. 1. primo. Talis enim suspicio siue præsumptio purgationem inducit, vt sequitur, vnde quod infra dicit, monstrauerint. expone, id est, monstrare neglexerint.

2. Anathematis, &c.] nam et si deficiat in præstando is cui indicitur, tanquā conuictus punitur, & sic sine aliquo temperamento potest intelligi quod legitur supra eo. ad abolendam. §. laicus, & infra eo. §. adiucimus, infra de pur. cum. inter sollicitudines. §. si. supra de cohabi. cle. & mulier. tua. sup. de simonia. de hoc autem. §. 1. & cap. insinuat. §. si. & de hoc not. infra de pur. ca. cum P. Qualitatem. quia hoc semper attendendum est, vt considerata suspicionis, & personæ qualitate, purgatio indicatur. 2. quæst. 1. omnibus, infra de pur. cano. inter sollicitudines. Satisfactionem. simile infra eod. §. credentes, quod dic, vt ibi plenè notatur.

3. Anathematis.] olim vero talis statim relinquebatur potestati seculari, vt supra eod. ad abolendam. §. laicus in decisione: sed hodie per annum expectatur, vt hic sequitur, & postea velut hereticus condemnatur, vt in fi. huius §. & sic traditur potestati seculari, supra eod. ad abolendam §. 1.

4. Euitentur.] quod si post purgationem præstitā vel abiurationem factam in hæresim eandem reinciderent, seculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquuntur, supra eod. ad abolendam, §. illos quoque. Ita quod si per annum subaudi hac de causa excommunicati, vt præmisit. Ex tunc. scilicet elapso anno. simile infra eod. §. si vero dominus, & §. credentes, & accidit hoc propter contemptum, infra de excess. præla. c. fi. responso 1.

5. Si quis igitur hac de causa excommunicatus per annum in rebellionem persistit, veluti hereticus cō-

A demnatur, vt sequitur, sin autem propter crimen aliud, pro conuicto habetur 1. q. 3. rursus, & cap. quicumque. Quod si pro simplici excommunicatus contumacia fuerat, non immerito de hæresi habetur suspectus. maxime si per biennium excommunicationem sustinuerit animo indurato. infra de pen. c. fi. vbi de hoc multo fortius si per triennium: in quo quidem casu beneficijs ecclesiasticis omnibus est priuandus, supra de eta. & qualit. cum bonæ. Ad idē supra de appel. pastoralis, in fi. infra de cle. excom. mi. postulastis, in fi. & cap. fin. in fi. & ideo dixi, maxime, & multo fortius, quia idem est si per annum, vt hic, & in superioribus iuribus. Cum ergo excommunicatus pro simplici contumacia, ex quo per annum excommunicatus stetit, de hæresi merito habeatur suspectus, vt supra not. si contra talem agatur, aggrauetur manus hoc modo.

B 6. Ut quia de hæresi tali de causa suspectus habetur infra certum tempus, secundum quod indicenti purgationem videbitur, debeat se purgare; si eandē purgationem sibi indictam, præstare neglexerit, ob talem negligentiam vt cōtūmax iterum poterit excommunicari: et si postea in hac excommunicatione per annum steterit, veluti hereticus debet iudicari, vt hic dicitur: per quod euidenter patet; quod maxima est potestas ecclesiastica, & quod nullus debet cōtemnere Petri clauēs, infra de excess. prælat. tāta.

C 7. Quid ergo si non fuerit negligens: sed se purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Respondeo, Tunc non est locus excommunicationi, nec per consequens annali expectationi, sed incontinenti potest, tanquam conuictus de hæresi condemnari, vt patet in eo, quod not. supra eo. §. super verbo, suspitione sola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus sit alias procedendum, dic, vt plene not. supra de dolo & contu. veritatis.

D 8. Velut heretici.] licet in veritate possit esse, quod non est hereticus: tamen ac si esset propter tantum contemptum ecclesiæ & clauium, ex quo si condemnatus est, pœnas heretici incurrit, sim. infra de senten. excomm. si uero aliquis, de quibus legitur et not. infra eod. §. credentes, arg. infra de rpto. c. 2. infra de excess. prælat. tanta, in authen. de priuil. dot. hereti. muli. non præstan. quasi in medio, coll. 8. & ita, et si hereticus non sit, tamen veluti hereticus condemnatur, & est simile quod dicitur; Sit tibi sicut ethinicus, & publicanus, supra de iudi. nouit. re sponso 1. uers. sed eum Dominus, est ergo talis velut id est præsumptus hereticus iudicandus. Sed contra: quia etiam pro præsumptione vehementi non est quis de tanto crimine condemnandus, supra de præsump. litteras §. fin. in prin. vbi de hoc.

E 9. Sol. Illud verū est de præsumptione facti, vel iuris tantum, vt ibi: secus de præsumptione iuris & de iure, vt hic, quæ non admittit probationem in contrarium, vt patet in eo quod not. supra de sponsal. his qui fidem. Condemnentur. si moniti competenter redire noluerint, & sic non obstat. 1. q. 8. conuenientibus, sed & tales vitandi sunt, & ante admonitionem, ne secreta fidēi nostræ, quibus nos impugnet, eis exponamur, siue reuelemus 43. dist. in mā datis, & sic intellige 24. q. 1. quæ diguior domus.

10. Et nota gradus per quos in hoc casu ad condemnationem

† Vide Archidiaconum Io. And. & Franchum in c. cum contumacia de hæret. lib. 6.

ym. par. 2. 58. & par. in 2. mō p sum termi andi, vbi di

nationem criminis hereseos peruenitur. Primus est suspicio notabilis. Secundus, quod propter hanc suspensionem indicatur purgatio. Tertius, quod si negligat se purgare, propter hoc feratur in ipsum excommunicatio. Quartus, quod si hac de causa ligatus in sententia per annum pertinaciter permanserit, sequatur condemnatio. Primus ergo est suspicio. Secundus purgatio. Tertius excommunicatio. Quartus annualis limitatio: ascensis enim & obseruatis diligenter per ordinem his quattuor gradibus, sequitur condemnatio: alias casum sententiae appetit, quae istis gradibus in tali casu postpositis, querit per abrupta ascensum argu. 48. dist. in. cap. si.

11 Et not. quod licet alias post terminum peremptorium lapsus, & datum ad aliquid faciendum non audiatur quis nec possit mora purgari regulariter, nisi gratia fiat, ut patet in eo quod legitur, et not. extra d. n. de re iud. spol. frequens, §. pen. Hic tamen speciale est, quod possit purgari mora. & est ratio, quia non debet quis de tanto crimine nimis leuiter condemnari ut patet supra de praesump. litteras, §. ult. & magnum priuilegium est Ecclesiae, ut ex hac causa & hoc seruato ordine, possit aliquem tanquam haereticum condemnare, & de hoc not. infra de pur. can. cum P. Manconella.

12 Hic igitur notandum, quod annalis contumacia quandoque aufert rei possessionem, ut patet, C. ut in rem act. l. 2. supra ut lit. non contest. quoniam frequenter, §. in alijs, & §. seq. nec mirum, quia & quandoque quod plus est, aufert omnem defensionem, & inducit sufficientem praesumptam probationem, & per consequens iustam condemnationem, ut hic, & 11. q. 3. rursus, & c. quicumque, ex quibus iuribus hoc, quod hic dicitur, videtur esse sumptum.

13 Hodie vero non est necesse, quod tales per Ecclesiam condemnentur, sicut patet per l. Federici positam, C. de haereti. in modum Authen. quae sic dicit: Gazaros, Patharenos, Leonistas, Speronistas, Arnaldistas, circuncisos, & omnes haereticos utriusque sexus, quoscunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia: diffidamus, atque banimus, censentes, ut omnia bona talium confiscentur: nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filij eorum etiam si orthodoxi sint, ad successionem eorum peruenire non possint, cum longè grauius sit aeternam, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuerti fuerint sola suspensione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiae iuxta considerationem suspensionis, qualitatemque personae propriae innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & baniti ab omnibus habeantur: ita quod si sic per annum permanserint, extunc omnes tanquam haereticos condemnamus. Ergo hodie non est necesse, quod per Ecclesiam excommunicentur, vel condemnentur, sed sufficit, quod talibus purgationem indicat, quam si praestiterint, bene quidem: alioquin, ipso iure baniti & infames habentur, & si sic per annum permanserint, ipso iure sine aliqua sententia velut haeretici sunt damnati, ut patet per praedictam constitutionem.

14 Nec obstat, quod crimen hereseos est de foro Ecclesiae, quia dicta constitutio fuit per Romanam Ecclesiam non solum approbata, sed procurata, &

A sic ea uti possumus, supra de consti. Ecclesia sanctae Mariae, & patet in eo quod not. infra, de ope. no. nun. c. 1. & supra, de solu. c. 2.

15 Sed quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem praestandam; nunquid per hoc videtur indixisse purgationem, ita quod si non venerit, & hac de causa excommunicetur, & postea per annum expectet: & in eadem contumacia permaneat, debeat uelut haereticus iudicari? Dicunt quidam quod sic: quia pro eo quod non venit, patet quod per eum stetit quominus purgatio indiceretur: unde perinde est ac si indicta esset, arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper, & l. iure civili. ff. de cond. & demonst. l. iure civili. & l.

B quib. diebus. Quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, & aliud ad purgandum terminum assignare, aliud utrumque facere: ita quod si tantum alterum interueniat, nunquam potest dici quod in non purgando contumax sit. si enim terminus assignetur tantum, non potest dici, quod assignetur ad purgationem indictam, sed indicandam, infra de pur. can. c. si. in prin. Si igitur non veniat, & sit contumax in non veniendo non tamen est contumax in non purgando: quia non potest dici contumax respectu purgationis indicendae cum adhuc non sit in rerum natura, arg. ff. de iure codicill. quid a referunt, supra de consti. cum accessissent, §. si. Item si purgatio sit indicta: sed non sit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia, arg. in eo quod legitur, & not. infra de offi. ord. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse, quod statim purget se arg. ff. de verbo. ob. cum q. Calendis quod in hac materia durum esset sentire. Sic igitur utrumque requiritur, scilicet, quod terminus assignetur, & quod purgatio indicatur, unde, & in dicta constitutione Gazaros, iniungitur ad mandatum Ecclesiae, vel ad arbitrium episcopi, supra eod. ad abolendam, §. si laicus in decisione, ut ibi no. ex qua et iste §. uidetur sumi.

C & temperatur hic pena illius, et quod ad hoc faciendum terminus peremptorius assignetur, arg. ff. de iudi. ad peremptorium, et ll. sequentibus. supra de offi. deleg. consuluit, et probatur supra de re iudi. quod ad consultationem, supra de cohab. cler. & muli. c. penul. §. pen. & si. supra de sim. de hoc, & c. insinuatum.

D 16 Sed quid si ita dicat iudex; Volumus, decernimus & mandamus, quod super tali suspensione te purges ad arbitrium nostrum: & ad hanc purgationem praestandam, tibi tale terminum peremptorium assignamus: in quo nisi veneris, & dictam purgationem praestiteris, contra te quantum de iure poterimus procedemus: & ipso non veniente excommunicatur pro eo quod non venit: nec dictam purgationem ut citatus erat, praestitit? Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputas se grauatum a tali mandato ex iusta causa expressa, duxerit appellandum, supra de appell. praeterea, & extra d. n.

E in eo. tit. cordi. lib. 6. supra de re iudi. quod ad consultationem, quam tamen si Ecclesia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam, et bonae fama de tali contumaci, quamuis absenti: ad quam praestandam iterum assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum: quia purgationem sibi indictam non praestitit, & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans 2. q. 6. §. sunt quorum. Nec mireris, quod dixi: absenti & contumaci purgationem determinatam & specifica-

† Alfonso
Castrus li. 2.
c. ult. de iusta
haeret. pun.
ver. ad id igi-
tur.

efficaciam indici posse: cui tamen forsitan indiceretur, si præsens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia definitiva, quæ plerumque datur contra absentem contumacem, & tamen forte non datur contra præsentem, & de iure suo docentem, ut patet C. de iudi. properandum, supra, de elect. extra d. n. statuimus. lib. 6. supra, de eo qui mit. in poss. causa rei ser. extra d. n. eum qui. eo. lib. Hæc enim contumacia operatur, quæ ut supra not. & possessionem & proprietatem rei aufert, & probationem sufficiens inducit, ac exceptionem & defensionem excludit. & adde quod not. infra de pur. can. nos inter alios. & c. inter sollicitudines. §. fin. & de pen. c. fi.

§. Moneantur.

S V M M A R I U M.

- 1 Magistratus sæculares renuentes præstare iuramentum de fide defendenda, de hæresi sunt suspecti.
- 2 Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non præstetur.
- 3 Dictiones perpetua, & temporalis, cur in textu posita?
- 4 Requirendi sunt domini temporales, ut hæreticos expellant.
- 5 Magni princeps quomodo excommunicandi in hac causa?
- 6 Magistratus sæculares excommunicati possunt per metropolitanum & suffraganeos, & velut hæretici condemnari, & quando.
- 7 An spectet ad solum Papam priuare principes dominijs suis ob hæresim?
- 8 Diæcesanus potest bona laicorum Ecclesiæ rebellium, catholicis exponere occupanda.
- 9 Ecclesia contra res, & contra personas potest inuocare auxilium sæculare.
- 10 Pænæ rebellium in Ecclesiam quales?
- 11 Regulariter nemo ob alterius delictum punitur: sed hoc fallit ut hic.
- 12 Dominus principalis ob hæresim sui subditi non amittit ius suum: & quid in feudis, & bellis iustis & iniustis.
- 13 Sed si se Ecclesiæ opponat, non gaudet hoc privilegio.

Moneantur autem.] 3. pars. Compellantur sæculi potestates. *sim. supra eod. ad abolendam. §. statuimus. dic. ut ibi not.*

1 Fideles.] igitur si hoc iuramentum præstare renunt, reddunt de fide catholica se suspectos unde si propter talē suspicionem indictam sibi purgationē non exhibuerint, & propter hoc excommunicati fuerint, & talem excommunicationem per annum sustinuerint, poterunt extunc tāquā hæretici condemnari, & dic. ut legitur & not. supra eod. §. prox. 2 Sacramentum, quod de terris.] Hæc est ergo forma, quā præstare tenentur domini temporales ab Ecclesia requisiti: in qua & aliud debet addi, scilicet, quod catholici sunt. in *Authen. de iureiur. quod præstat ab his. §. & æquus ero. coll. 2. Quid est ergo quod hoc sacramentum de facto hodie non præstatur? Respondeo Episcoporum negligentia est in causa, quæ*

A in eis in hac parte admodum est veneranda, sicut et in alio simili supra, de tregua & pace. c. 1. Sed et potest dici, hæc quæ hic dicuntur, & not. locum tantum habere in terris siue provincijs, in quib. fama est hæreticos habitare. arg. in eo quod legitur & not. infra eo. §. adijcimus. Studebunt. Diligentiam voluit notare, & fugare omnē fraudē, & negligentiam, si vero dominus temporalis, & c. ut inf. eo. §. 1. Ita quod. ver. Ammodo. quasi dicat, quicquid hætenus fuerit. 3 Siue perpetua.] Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filij succedunt, ut not. supra, de voto licet. 1 temporalē. Hoc dicit propter Potestates, Consules, & Rectores, qui ad annum eliguntur. supra, de iudi. c. fi. & de immuni. Eccle. aduersus. sicut & hoc de vtriusq; exemplificatur sup. eod. ad abolendam. §. statuimus, in prin. Teneatur. si reqratur, ut infra eo. §. 1. in prin. & dic. ut not. sup. eo. §. super, uer. sacramentum & de terris.

§. Si vero Dominus.] 4. pars.

4 Et monitus.] Est ergo requirendus & monendus, quia cum excommunicari debeat ex hac causa, ut supra eod. §. prox. in prin. aliter excommunicari non debet nisi monitus & rebellis, ut hic patet, & ibi, & infra de senten. excom. sacro.

5 Per metropolitanum, & ceteros.] in concilio sup. tit. 1. cū sit nimis. §. 1. & de præb. graue, si forsitan rex fuerit, vel magnus princeps, qui ei æquipari valeat, vel quasi, puta q. a habet sub ditione sua unū metropolitanū, & suffraganeos. C. q. 3. scitote. 3. q. 6. non liceat. & c. vnaquæque. & seq. In concilio enim talia grania, & ratione psonæ, vel negotij de quibus agitur, sunt tractanda. in *Authen. de sanctis. epi. §. ut autē omnis ecclesiasticus. col. 5. coll. 9. & 18. dist. propter ecclesiasticas, 1. & 2. Sed contra, quia solus diæcesanus cum concilio clericorum hanc sententiā ferre potest. supra eod. ad abolendam, re sponso 1. Respondeo. Verū est nisi ratione scandali,*

D vel grauitatis negotij oporteat ceteros episcopos conuocare, ut ibidē patet, & hic. et infra eo. uer. 1. alias enim unusquisq; episcopus subditū suū excommunicat quē vicini episcopi tenentur denunciare, & snia approbare ad requisitionē excommunicantis, ut patet in eo quod legitur & not. sup. de tregua & pace. c. 1. §. 1. & infra, de rapt. c. 1. Sed nūquid pot. Episcopus sic excommunicare subditū, ut in sua parochia tātū, et nō in alia sit excommunicatus, Videtur q. sic. arg. ff. de iurisdic. om. iudic. l. fi. & de appel. pastoralis, in fine. & de consti. ex litteris. & expressius 58. dist. si q. de alterius, & 34. dist. placuit. ubi de hoc not. 10. Sed contrariū uerum est: nā semel excommunicatus in una Ecclesia, excommunicatus est quoad omnes. ut 4. q. 5. quisquis. unde, et ab omnib. est uitandus, infra, de raptor. c. 1. & 3. q. 4. nullus, & c. seq. 11. q. 3. excommunicatos. Et si satisfacere. uer. Summi Potifici. Tū rōne grauitatis negotij, ut patet in eo q. not. in pcedēte gl. Tū rōne grauitatis infligēde pænæ, ut sequitur. 6 Ex tūc.] idē elapso anno sed & ipse Dominus temporalis tanquā propter hoc suspectus de hæresi p eosdem metropolitanū, & suffraganeos poterit excommunicari: ita quod si per alium annum hanc secundā excommunicationis sententiā corde sustinuerit in durato, extunc velut hæreticus, poterit condemnari, ut patet in eo quod legitur et not. supra eo. c. §. 1.

7 Fide-

7 Fidelitate.) infliccio huius pœne ad solum spectare Papam videtur, vt hic. & 15. q. 6. alius. & c. sanctorum. & seq. & preceden. vel ad illum cui specialiter hoc committit infra de penis. c. fin. quantum tamen ad hoc crimen spectat, non oportet hodie ad Papam recursum habere, quia ipso facto de iure sunt absoluti vassalli, vt infra eod. c. fi.

8 Exponat.) mandando prædicari crucē, quod nullus inferior Papa potest facere, vt legitur & no. infra eod. §. 1. alias autē sine prædicatione crucis posset diæcesanus, vt puto bona excommunicati subditi, & rebellis, ac per annum expectati exponere, vt patet in eo qd legitur & no. extra d. n. de homicidio. p. humani. §. sacri concilij. pers. sitque cum suis. lib. 6. quod sic probo: potest enim personā exponere etiam clerici incorrigibilis: hoc non potest verti in dubiū quia expressum est nedum in crimine heresis. supra, eo. c. respon. 1. ver. 1. et c. ad abolendam. §. præsent. sed etiam in quolibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo Ecclesia nō habet ultra quid faciat, ut patet in eo quod legitur & no. sup. de iud. cū non ab homine. infra de verb. sign. nouimus. sed si hoc potest de persona clerici, multo fortius in persona laici, vt patet in eo qd legitur. & not. supra de foro cōp. significasti. & si hoc potest de psona laici, multo fortius, & de rebus. arg. 12. q. 2. præcipimus. C. de sacrosan. Eccle. sancimus, 1. et in eo qd legitur et no. sup. de dona. inter ui. et uxo. p. ueltras. §. si. sup. l. q. fil. sint leg. p. venerabile. respō. 1. supra de decimis. ex parte, 3.

† Eyme. 3. p. q. 17. Gōdifa. de hære. q. 11. nu. 17. Reperior. ver. bra. chium.

9 Generaliter enim non solum in res, sed etiā contra personas potest Ecclesia inuocare auxilium brachij secularis, vt patet in eo quod legitur & no. infra de homici. postulasti. infra de cleri. excom. mini. stran. c. 2. in fi. cum suis concor. & in seq. gl.

10 Possideant.) & sic inuadendi sunt rebelles, & bona ipsorum occupanda ab alijs catholicis, Ecclesiæ auctoritate interueniente, vt hic, & 23. q. fi. §. his ita respondetur, & c. sequentibus, & q. 5. §. ipsis autē principibus, & c. si apud carnales, & sequentibus. Qui enim tales, & taliter impugnant a locis suis expellendo, vel eos damnificando, vel pecunias auferendo, diligentissimi rectores, & p̄i consultores intelliguntur, vt ead. q. si nos contra Ecclesiā Christi, & c. sequentib. nā & necandi sunt, & ciuitates igne cremandæ: ita quod sine habitaculo sint in eternū. ead. q. si audieris, & maximē dominus tēporalis, qui iustitiam facere negligit impetendus est, ut ead. causa. q. 2. dominus. & q. 4. c. 1. et sequentib. et in §. breuiter monstratum est. & capitulis præceden. & sequen. & 3. q. 7. qui sine. & arg. in Authen. vt differen. iud. §. pen. & si. coll. 3. & 2. q. 7. si cut & in fidei. alias fidei.

† Zanch. de her. c. 18. Alf. Cast. lib. 2. c. 10. & 11. de iusta hæ. pu. ni.

11 Saluo iure.) ver. arg. quod propter delictū prius, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum est, vt patet in eo quod legitur & no. supra de his, quæ fi. a maio. par. c. quasiuit. quandoque tamen casu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod. vergentis. §. 1. & infra de pœn. in quibusdam.

† Spec. tit. de feudis. ver. 40. quæritur. nu. 62. Albe. super Rat. 3. p. q. 17.

12 Domini principalis.) id est maioris & immediatē superioris: nam res immobiles prioris Domini sunt. ff. de capt. & postli. re. l. antepenul. ff. de acquir. rerum do. l. & transfugam. C. de capti. ab ho-

A stibus. Vel dic, quod vbi inter Christianos iustum est bellū ex parte vna, ex altera uero parte iniustum, qui iuste pugnat omnia occupata sua facit: quæ tamen ab alio in feudum non tenetur C. de capti. l. 5. §. in pace. 23. q. 5. dicat quis, & q. 7. si de rebus. ff. de acq. rerum dom. naturalem. §. si. sed & feudalialia iure occupare possunt: saluo tamē iure domini innocentis a quo tenetur, vt hic. Vbi vero infideles vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantiū occupant, & posita recuperantur, ad antiquū dominū tantū reuertuntur, vt in d. l. ff. de capti. l. si captiuus. mobilia uero, quæ infideles occupant, sua sunt, ut ff. de capti. l. antepenul. & alijs duabus concor. supra inductis, in ver. huius gl. quæ incipit, mobilia. nā si fideles sunt hi qui iniustum bellū fecerunt, uniuersa restituere cōpelluntur, ut patet in eo qd legitur & no. supra de iureiur. sicut. & infra vbi de hoc. & secundū hoc intellige qd not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. si. ver. pen. sup. verbo. diffidatus, et in uer. ipsius gl. quæ incipit: secundū iudiciale. 13 Opponat.) nā si hoc faciat, nullo modo potest vti priuilegio, vt patet supra eod. ad abolendam. in fine, immo, & contra ipsum poterit procedere Ecclesia hac de causa, vt supra, eod. §. legitur, & not. Eadem. ver. Lege seruata. vt scilicet, si negligentes fuerint, excommunicentur, vt supra, eod. §. a principio. vsque ad ver. saluo. Omnino enim illa contra tales locum habent. illud autem quod dicit ver. saluo, ex quo non habent dominos, locum habere non potest: quia nequit saluari ius domini, qui non est in rerum natura. arg. supra de consli. cum accessissent. §. 1. uers. per quod euidenter, cum suis concor.

§. Catholici.

S V M M A R I V M.

1 Quomodo auctoritate Ecclesiæ bellum fieri possit.

2 Crux seu vt nostri loquuntur) cruciata, non potest sine Papæ licetia prædicari, & quare.

3 Quam indulgentiam consequantur, qui hereticos persequuntur, & de priuilegijs cruce signatorum.

Catholici.) 5. pars.

1 Accinxerint) Arg. quod auctoritate Ecclesiæ bellū fieri potest. ad idem. 23. q. fi. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. dist. Adrianus. quod uerum est contra inimicos fidei: uel cōtra eos qui Ecclesiam impugnant, secundum Ber. uel ei rebelles existunt, quod dic ut no. sup. eo. §.

2 Crux tamen prædicari nō potest, nisi de Papæ licetia speciali, sicut nec nomē ipsius redimi, ut patet in eo quod legitur & no. supra de uoto. q. super his. & c. sequentibus. Et hoc tribus rationibus. Prima est, quia nemo potest crucis receptæ uinculū soluere nisi Papa: uel is cui hoc cōmittit, ut dictū est. ergo nec inducere seu ligare. arg. in eo qd legitur et not. infra de reg. iur. cap. 1. sup. de maio. et obed. cum inferior. Secunda: quia ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere, & per cōsequens eius accessoria expedire. 14. q. nāst. 1. quoties. & no. supra eod. ad abolendam. respō. 1. & arg. ff. de reg.

† S. Th. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad 3. arg. & ibi Caiet.

regul. iur. cum principales. Tertia est quantitas indulgentiæ: de qua sequitur, quam nullus potest facere nisi Papa, ut infra not. De ceteris hanc materiam tangentibus, dic, ut plene not. in summa de uoto. §. in quo casu, & a quo crux debeat predicari.

3 Indulgentia. †] quæ est remissio omnium peccatorum, ut patet supra de Indeis. ad liberandam. in textu decisionis, ibi not. §. nos ergo, quam nullus potest facere nisi Papa, ut ibi no. cum in alijs inferioribus ad xl. dies communiter, & in maiori casu ad annum potestas sit limitata, ut le. & no. infra de pæn. cum ex eo. §. ad hac quia per indiscretas. De ceteris priuilegijs cruce signatorum, dic ut plene le. & no. in textu decisionis, siue dicti ca. ad liberandam.

§. Credentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Receptatores hæreticorum grauius puniendi si errorem defendant, & quid de credentibus.
- 2 Credentes, receptatores, &c. qualiter debeant satisfacere.
- 3 Receptatorum, defensorum, fautorum hæreticorum, similium pænæ xij.
- 4 Et eisdem pænīs plectuntur aliæ similes personæ, & quæ sint illæ.
- 5 Clerici fautores, receptatores, & defensores hæreticorum quibus pænīs puniantur.
- 6 Ratione dignitatis delictum aggrauatur.
- 7 Communicans cum excommunicato, nominatim denunciato mortaliter peccat.
- 8 Pænā clericorum ministrantium sacramenta fautoribus hæreticorum, aut eos sepeliendum.
- 9 Cum Papa aliquid sibi reseruat, ceteris prohibere censetur, secus cum non reseruat.
- 10 Episcopus sacerdotem excommunicatū, quia hæreticorum fautoribus, & similibus sacramenta ministravit, redeuntem absolueri potest.
- 11 Quod procedit in excommunicato per sententiam canonis.
- 12 Secus in excommunicato ab ore Papæ, nisi, &c.
- 13 Pænā regularium ministrantium fautoribus hæreticorum Ecclesiastica sacramenta.
- 14 Regulares grauius puniendi quam clerici seculares.
- 15 Multis de communitate delinquentibus, an omnes amittant priuilegia.

Credentes. †] 6. pars. Receptatores, &c. sine quibus heretici diu occultari non possunt. arg. ff. de receptato. l. 1. ff. de offi. præsi. congruit.

1 Vnde sicut heretici puniendi sunt, immo & grauius si eorum errorem defendat. 24. q. 3. qui aliorum, & ideo merito sunt tales saltem pænā simili coercendi 11. q. 3. qui consentit. C. de his qui latron. occul. l. 1. etiā si cōsanguinei sint. arg. 27. q. 1. de filia. sup. eo. si q. Episcop. ubi de hoc, quāuis in alijs criminib. receptatorum pænā sit ratione criminis tēperada. ff. de receptatoribus. l. 1. puniuntur autē tales ut sequitur

A infra eo. §. per totū. credentes vero omnino heretici dicantur. infra eo. c. pen. in fi. Firmiter statuentes. vers. Taliū. s. receptatorum, defensorum, & fautorum. Credentes vero omnino sunt excommunicati & damnati, infra eo. c. 1. in fi. Notatus. idēst hac de causa p. Episcopū denunciatus. supra eo. ad abolēdā. vel iterū excommunicatus. nā excommunicatus iterū excommunicatur. supra tit. 1. in quorundam. §. fi.

2 Satisfacere. †] Simile supra eo. §. qui autem. & infra eo. §. 1. ad fi. & consistit hæc satisfactio in hoc, ut scilicet abiuret heresim, uel purget se, si suspectus sit tantum, infra eo. §. adijcimus. vers. fi. et si alia de causa notoria excommunicatus sit, debet restituere omnia percepta, & quæ percipi poterunt, supra de resti. spol. grauis, & quæ ex occupatione aliqua si forte ipsam fecerit, ad eum peruenerunt, supra de iureiur. sicut. & infra. Vel ex officio usurpato, & damnato, vel ei interdicto, ut patet in eo quod legitur & not. supra tit. 1. cum sit nimis absurdū, §. fi. & cap. seq. sub §. precipientes. Idem ergo est de his, quæ occasione participationis ad eum peruenerunt, arg. in dictis iuribus. & infra eo. §. 1. & supra eod. ad abolēdā. §. 1. in fin. nā de his omnibus, quæ notoriæ offensa accedunt, & ipsius sequela sunt, sicut & de ipsa offensa notoria, pro qua excommunicatus fuerat satisfacere tenetur, ut patet in eo q. legitur & not. infra de uerb. sig. ex parte 1. & c. seq. & supra de fide instru. inter dilectos. §. ceterū. vers. fi. cum suis concor. sed & si pro suspicionē heresis excoicatus fuerat, lapso anno tanquā hereticus condēnatur, q. dic, ut legitur & not. supra eo. §. qui autem. Contemplerit. subaudi, si laicus fuerit: ex tūc ipso iure, & c. ut infra eo. uer. 1. et sequenti, Si uero clericus, & c. ut infra eo. §. 2. Infra annum. simile supra eo. §. si vero dominus, & §. qui autem. Ex tunc. vers. scilicet elapso anno.

3 Ipso iure, &c. Ecce pænā in quibus receptatores defensores, & fautores hereticorum afficiuntur. Primo. n. excommunicantur, ut supra, & sequuntur aliæ pænæ xi. sic sunt xij. per totū. ut infra not. Infamis. Ecce secunda pænā. Nec ad publicas. Tertia pænā; & habet locum etiam in excommunicato, ut patet in eo q. legitur & not. supra de procur. c. fin. Nec ad eligendos. vers. Ecce quarta pænā. idē in excommunicato, et suspēso, ut patet, in eo quod legitur & not. supra, de consuetu. cū dilectus. §. quia nobis. supra de elect. illa. Nec ad testimonium. Ecce quinta pænā: idem in excommunicato. supra de testi. ueniēs 2. §. fi. Sit etiā intestabilis. vers. Ecce sexta pænā. et idem uidetur in excommunicato. arg. in authen. de priuileg. dot. post mediū legis vers. sed sint eis inagressibilia. coll. 8. & hoc not. extra. d. n. de except. pia. sed nec tales uēdere nec donare possunt, nec aliquo modo contrahere. C. eo. tit. Manichæos. Nec ad hæreditatis successionē, vers. Ecce vij. pænā. Accedat, ex testamēto uel ab intestato. & idē uidetur in excommunicato, licet aliud innuatur in parte in authen. ut cum de appel. cog. §. generalem, & seq. Coll. 8. sed corrigitur in parte illa, supra eo. uergētis. §. 1. Nullus præterea. uer. Ecce octaua pænā, quæ & in excoicato quolibet locum habet. supra de iud. intelleximus. sup. de except. cū inter priorē. §. 1. & 2. in princ. Qd si forte. uer. Ecce ix. pænā, et idē est in ex

L communi-

† Eyme. 3. p. 127. & seq. Zach. de her. c. 37. nu. 4. & late ibid. Cā. peg.

De his hæreticorū cōdicibus vide opiose Eymericū hac p. q. 50. & seq. ubi dixi.

communicato notorio. supra de re iudi. ad probandum. Nec causæ. vers. Ecce decima pœna quæ sequitur in proxima superiori. Si fuerit. vers. Ecce xi. pœna, quæ ex proxima decima superiori sequitur. Si tabellio. Ecce xij. pœna, quæ & in excommunicato vè dicat sibi locum. 3. quæst. 4. nullus. De ceteris pœnis contra hæreticos promulgatis dic, vt plene not. secundum leges & Canones in summa. eo. tit. §. vna pœna. Damnato. simile supra eod. fraternitatis, quod dic. vt ibi plene.

4 Et in similibus.] Vers. hoc verbum duobus modis potest intelligi. Primo vt fiat comparatio de his quæ hic interdiciuntur ad alia consimilia, puta ad publica officia, quacumque sint illa, & quocumque nomi ne censeantur, quia nec omnia de facili nominari specialiter possent. arg. ff. de præscript. verb. l. 4. & quia secundum diuersas prouincias ipsarum nomina variantur sed nec est vis in nominibus facienda, vt patet in eo quod legitur, & not. supra de procura. petio. Item sicut sunt actus omnes legitimi. ff. de re gu. iur. actus, qui omnes sunt talibus interdicti: quia & omnibus infamibus, supra de testi. licet ex quadam. §. 1. in fin. Secundo potest fieri comparatio de personis hæreticorū ad alias similes, sicut sunt Schismatici, & etiam notarij excommunicati, qui & a prædictis omnibus repelluntur, vt patet in cōcor. supra signatis in singulis ver. & secundum hoc excommunicati notorij intestabiles sunt; nec aliquem sibi obligare possunt, in quo tamen aliqui contradicunt. super quo vide quod not. extra d. n. de excep. pia. respon. 1. versic. & excommunicati. lib. 6. & supra de dolo, & contu. veritatis. in fi. & in summa. de penitentijs. §. si. sub. §. quid de ijs, qui excommunicati.

5 §. Si vero clericus.] 6. pars. Fuerit. Receptator defensor, vel fautor hæreticorum. Deponatur. exceptis pœnis supradictis contra laicos promulgatis, quæ & in simili tantum locum habent, quibus & hæc additur propter rationem, quæ sequitur: Vt in quo maior, & c. nam vbi crimen est grauius, maior pœna est imponenda, ut hic, & 50. distin. quia tua. & patet in eo quod legitur et not. infra eo. §. 1. ver. similiter. & supra de uita, & ho. cleric. ut clericorum. §. 1. supra de transla. epis. cap. 2. §. 1.

6 Habes etiam hic arg. quod ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re milit. omne delictum, §. 1. & per consequens pœna, arg. ad idem 32. q. 1. qui viderit. 25. q. 1. nulli fas, 19. distin. nulli. 40. dist. homo Christianus. vnde & qui magnus sine compa ratione creatus fuit, sine venia damnatus est. de pœn. dist. 2. §. principium enim. de hoc not. supra de iure iur. cum quidam. Si qui autem. vers. Tales. sci licet credentes, receptatores, & fautores hæreticorum, vt supra eod. §. proxi. in prin.

7 Denotati.] Argu. quod si quis communicat excommunicato non denuntiato, licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: post denunciationē vero ab Ecclesia solemniter factam peccat mortaliter. ad idem supra de postul. præla. c. 1. §. 1. & 2. secundum hoc intelligi potest, supra quod metus causa. sacris, vt & probatur extra d. n. de sentent. excommu. statuimus. §. fin. lib. 6. quod dic, vt ibi not. & infra de cleric. excommu. mini. si celebrat. §. penul. & fin. Satisfactionem. De hoc dic, vt plene not. su

A pra eod. §. credentes. ver. 1. Percellantur. qui enim participat excommunicato scienter, & monitus se non corrigit, est excommunicandus. infra de sent. excom. quod in dubijs 11. q. 3. qui communicat. secundum B. & extra d. n. de sent. excom. statuimus, li. 6. 8 §. Sane clerici. 8. pars. Pestilentibus. à peste, quæ provenit à participatione eorum. simile supra de Simonia, sicut simoniaca. Sepultura. De hoc casu, & alijs, dic ut not. supra de sepultu. ex parte §. fin. Alioquin. vers. subaudi excommunicati sunt clerici ipso iure, cum ceseantur fautores, supra eo. §. credentes, & cum ab ore Papæ tales ter excommunicentur in anno celebrantes diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati sunt. infra de sentent. excommu. significauit. restat quod si sic excommunicati celebrent, ac sacramenta interdicta ministrent, irregularitatem incurrunt. infra de cleric. excomm. ministra. c. 1. & c. 2. & c. postulastis. Præterea dicimus, quod suo priuentur officio, & c. 11. q. 3. si quis Episcopus dānatus, & c. si quis Episcopus in cōcilio Absq; indulto. simile inf. de cleri. exc. li. Absq; minist. c. 1. 2. 3. & 4. infra de rapto. c. 2. in fi. vbi de hoc. 9 Cum ergo hanc restitutionem sibi specialiter retineat Papa, alijs inferioribus hoc prohibuisse videtur, vt patet in eo quod legitur & not. supra de præben. graue. §. si. sic è conuerso absolutionem, quam sibi non retinet, alijs concessisse videtur. infra de sent. excom. nuper. §. in secundo. ver. fin.

10 Quamuis autem hæc restitutio prohibeatur Episcopo, ipsum tamen reuertentem poterit ab excommunicatione absoluere, & ecclesiæ reconciliare. supra eod. ad abolendam §. 1. ad fin.

11 Quod verum est quo ad sententiam canonis: secus de sententia oris Papæ, quam ter in anno profert, vt supra eo. §. ver. alioquin. in prin. ab illa enim nullus inferior Papa absoluere poterit. supra de maio. & obe. cum inferior. ex quo & sequitur, quod nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum, sine domini Papæ licentia specialis, quod est dignum not.

D 12 Nisi dicas, quod hæc sententia lata ab ore Papæ canon est generalis; à quo & inferior potest absolvere, ex quo Papa non retinet sibi absolutionem. infra de sentent. excom. nuper. §. in secundo, & adde quod not. infra de priui. cum hoc in prin. et de sen. excom. a nobis 2. §. vt autem, vers. si.

13 Similiter. vers. Regulares.] Subaudi, caueant ne talibus exhibeant ecclesiastica sacramenta, alioquin suo priuentur officio, & c. vt supra eo. §. respon. 1. ver. 1. Quibus etiam. scilicet regularibus circa prædicta delinquentibus. Hoc. idest hac pœna ad ipsos magis aggrauandos.

E 14 Sicut ergo clerici seculares grauius puniuntur quam laici: quia ratione clericatus grauius peccat, vt legitur, & notatur supra eo. §. proxi. sic & religiosi plus peccant ratione religionis, quam clerici seculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.

15 Vt illorum,] Si omnes, vel maior pars delinquant, hoc planum est: alioquin contra, supra de his quæ si. à maio. par. cap. quæsiuit. Vel dic, quod hoc est speciale ratione immanitatis criminis contra illam regulam, sicut & alias not. simile supra eod. vergentis. §. 1. & 2. & argu. in eo quod legitur & not. supra de offic. archid. ea quæ: §. vnico. Priuilegia, quod

† Syluester in Sum. ver. excommunicatio. §. nu. 1. & facit c. Sicut 11. q. 3.

quod dic vt plene not. supra ad abolendam. §. si. & est simile infra de priuileg. tuarum. §. i. vers. i.

§. Quia vero.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopis proprie conuenit munus prædicandi.
- 2 An episcopus vbique, etiam extra suam diocēsim possit prædicare, & nu. seq.
- 3 Episcopus in aliena diocēsi non potest indulgentiam conferre.
- 4 Quinam præter Episcopos possint prædicare.
- 5 Abbates non possunt concedere licentiam prædicandi.
- 6 Et an possint concedere licentiam Missam celebrandi.
- 7 Usurpare præsumitur officium prædicationis, qui missus non probatur, & quomodo probetur missio.
- 8 Nemo excommunicandus nisi monitione præmissa.
- 9 Crescente contumacia pœna augenda.

Quia vero.] 9. pars. Apostolus dicat. Rom. 10. c. Omnes qui. vers. Prohibiti, vel nō missi. hoc ideo dicit, quia aliqui sunt missi ordinarij per vniuersum mundum, sicut episcopi, qui à Domino habent auctoritatem prædicandi Euangelium per vniuersum mundum, & omni creaturæ, vt probatur Mar. vlti. 21. dist. in nouo.

1 Vnde & dicit decretum, quod nullus audeat prædicare præterquam domini sacerdotes. 16. q. 1. adijci mus. quod de sacerdotib. idest episcopis anthonomia est intelligendum. non ergo refert quis episcopo rñ prædicet, sed quid prædicet, & sic potest intelligi.

19. dist. Secundū. Quod verū est, nisi ab illo cuius est diocēsis prohibeatur. arg. 6. q. 3. scriptū. Vel illud intelligatur nō de falce p̄dicationis, sed iurisdictionis.

2 Cum enim episcopi missio tanta auctoritate roboretur, vt patet supra eo. glos. in prin. non potest prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, ut patet supra eod. cum ex iniuncto. §. 2. vers. sed oportet. & vers. Joannes. Dummodo caueat ab errore. alioquin contra infra, de purga. cano. inter sollicitudines. & 40. dist. si Papa. maximè quia verbū Domini nō est alligatū. 2. Tim. 2. b. Sed verius est vt episcopus semper admittatur, & vbique, nisi a b illo cuius diocēsim intrat, prohibeatur. nam ex quo est prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: unde debet omnino abstinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. episcopi. & in eo quod legitur & not. supra de vsu pal. c. antepen. ad fin.

3 Quamuis autem non prohibitus possit episcopus prædicare in aliena diocēsi, nō tamē indulgentiā dare, nisi hoc faciat auctoritate sedis Apostolicæ sibi commissā, vel de expressa licentia episcopi, vt infra de pœnit. quod autem. Ratio diuersitatis hæc est, quia p̄ prædicationem nō intelliguntur multū iniuriose alieni limites usurpari: nec aliquod paratur præiudiciū graue: immo fit melior cōditio episcopi, cuius est diocēsis, & animarū sibi commissarū, vt pbatur 96. dist. ecce. vnde & videtur, q̄ eo inuito hoc exerceri pos-

A set. arg. ff. de nego. gest. soluendo. ff. de sol. si pro me. & l. soluere, & l. si debitor. Sed nō obstat, q̄a et si nō fiat ei graue p̄iudiciū, ut dictū est, tamē aliquatenus interest sua ne ipso inuito fiat: ne scilicet uideant sui termini usurpari. arg. ff. de neg. gest. cū pecuniā. in fi.

4 Alij autē exceptis episcopis, † & saluo eo quod not. infra eod. super vers. non missi præter auctoritatem, & super verbo, episcopo loci, non debent, prædicare populo, cuius curā non habent nisi à sede Apostolica uel catholico loci episcopo hanc expresse obtinuerint potestatem, ut sequitur hic, qui et si ipsā obtinuerit, reuocari possunt quodocunque placuerit concedenti. arg. ff. de iud. iudicium soluitur. secundū hoc ergo expone q̄ hic dicit. Omnes. subaudi Episcopi. Qui. Subaudi, ab illo cuius est diocēsis. Prohibiti. vel alij quicunque. Non missi præter auctoritatem &c. Sicut hoc concessit Prædicatoribus, & Minoribus, & alijs quibusdam religiosis, unde non sunt prohibēdi, ut hic patet, et infra de exces. prælator. nimis praua. & supra de cler. nō resid. fraternitati, cū suis concor. Sed caueant ipsi, quod suis terminis sint contenti, supra de sapult. cap. 1. §. si. alioquin poterit eis prædicatio interdici, vt patet in eo quod legitur & not. infra de priuileg. tuarum. §. i. Episcopo loci. simile infra, de pen. cum ex eo. respon. 1. ubi de hoc.

5 Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum d. n. arg. supra de præsump. nonne, & expressius, infra de exces. præla. accedentibus.

6 Secus si Missam uelit quis celebrare, quia illud potest concedere quilibet incuratus: dummodo constet esse presbyterum celebrare volentem, supra de cleri. peregrini. cap. 3. secundum d. n. quod dic ut ibi not. Ratio diuersitatis est: quia in primo magis imminet periculum, quam in secundo, ut patet supra eo. eum ex iniuncto. infra eod. c. 1. secundum d. n. cum his quæ ibi not. uel dicas quod si persona nota sit, uolens prædicare, sicut magister in theologia, uel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, secundum d. n. arg.

D supra de offi. ord. ab ecclesiariū. quod intelligo casu liter & in transitu: sed episcopus hoc generaliter cōcedere potest per totam suam diocēsim. supra de off. ordi. inter cetera, quod inferior non potest, vt hic.

Publice vel priuatim, priuata enim magis suspecta est arg. infra eo. §. i. ver. 1. et in eo q̄ legitur et not. supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. uers. 1. in prin.

7 Usurpare.] Usurpare intelligitur, qui missus nō probatur, uel per litteras Papæ, uel Episcopi, ut supra, uel qui missionem non probat per operationem miraculosam, uel scripturæ testimonium speciale, quod dic, ut plene legitur, & not. supra eod. cum ex iniuncto. §. i. & qui etiam probat missionem si ab illo cuius est populus prohibeatur: nisi ipsa missio superioris auctoritate roboretur, ut patet ex eo, quod supra legitur, & not. Præsumpserint. subaudi, si moniti non destiterint.

3 Excommunicationis, &c. aliter enim non est quis excommunicandus nisi monitione præmissa, ut patet in eo, quod legitur, & not. supra eo. §. si uero dominus & §. moneantur. Et nisi. uers. Quā citius ad arbitriū superioris. Respuerint. sic excommunicati. Alia competentis arbitraria, ut patet in eo quod legitur, & not. supra, de offic. leg. de causis. §. unico.

† Concilium Tridētinum sess. 5. de refor. cap. 2. & sessio. 24. de refor. cap. 4.

9 Plectantur.] Quia crescente contumacia debet augmentari & pœna, vt hic, & legitur & not. su- vt lit. non contest. c. fi. §. fi.

§. Adjicimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex causa fidei inquirere potest Episcopus pro uinciam, & contra rebelles cuiusvis digni- tatis procedere.
- 2 Vniuersitas non conuenitur nec agit, nec iu- rat nisi per syndicum.
- 3 Vniuersitas delinquere potest: & contra eam potest fieri inquisitio, & qualiter puniēda.
- 4 Vniuersitas non potest excommunicari.
- 5 Dissidentes à communi fidelium ritu suspe- cti sunt de hæresi.
- 6 Deficiens in purgatione, vel iurare nolens, vt conuictus punitur.
- 7 Secus dicendum in eo qui se purgare negligit.
- 8 Qui renuit iurare, dicens non licere, hæreti- cus est. & nu. 10.
- 9 Pro condemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.
- 10 Qui recusat omnino iurare, de secta Valden- sium præsumitur.
- 11 Intellectus. l. 2. C. de hæret.
- 12 Intellectus. l. 1. C. de fide instr. & c. etsi quæ- stiones, §. 1. de simonta.

A Dijcimus.] 10. pars. Honestas. simile supra de offi. Archid. cap. 1. supra, de offi. ord. inter cætera. Bis, aut saltem semel. simile supra de offic. Archid. mandamus.

1 Fama fuerit.] Alias enim nisi ex causa tali vel consimili non est prouincia (etiam occasione re- ligionū, vel hæresum) cōmonenda, vt in authent. de mandat. prin. §. neq; occasione. coll. 3. Ex causa au- tē hoc pōt facere iudex ecclesiasticus, vt hic, & con- tra rebelles procedere, quantūcūq; magnæ dignita- tis existāt, vt patet sup. eod. §. si vero dominus. & preceden. & seq. & in eo quod plane not. in summa eod. tit. §. qualiter deuitentur, maxime in vers. ergo cognitio, & vers. & hoc intelligas. Et ibi. versic. Viros. simile supra, de accu. sicut olim. §. 1. in prin.

2 Totam viciniam.] Argu. quod vniuersitas po- test præstare iuramentū calūniæ, sic 35. q. 6. Episco- pus in synodo, secundum B. Hoc multū remotū est argu. & planum est, quod vniuersitas, vel collegiū nec cōueniri, nec agere, nec iurare potest nisi per syn- dicum, vel prelatum, vt patet in eo quod legitur & not. supra de syndico. c. vnico, extra d. n. de testi. ad hæc. & c. præsentū. respon. 1. ver. ab eisdem. lib. 6.

† Albertinus
trac. de agno.
asser. q. xi. nu.
10. & seq.

† Vide copio-
se per Panor.
& Fel. in cap.
dilectus 2. de
fimo.

3 Est tamen hic. arg. quod vniuersitas† delinque- re potest, & quod contra ipsam, & singulos de vni- uersitate potest fieri inquisitio, & quod singuli iu- rabunt & pro delicto proprio punientur, vt legitur & not. supra eod. ad abolendam. §. ciuitas. & de simonia, dilectus 2. §. abbatibus.

4 Excommunicari autē non potest ipsa vniuersi- tas. quod dic vt legitur & not. extra d. n. extra de sent. excom. Romana. §. fi. lib. 6. Occulta conuen-

ticula. simile supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. ver. 1. in prin. vbi de hoc.

5 Dissidentes.] Propter quod merito suspecti habentur, vt hic, & supra de elec. in causis §. 1. & arg. 41. dist. quisquis. 86. dist. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad leg. Aquil. scientiam. ff. de his qui not. inf. quid ergo. §. 1.

Indicare.] 35. q. 6. episcopus in synodo, supra de testi. cogen. præterea. 2. q. 7. quapropter. 22. q. 1. si quis per capillum.

6 Ipse autem Episcopus.] vers. Purgauerint. immo in purgatione defecerint, vel quia iurare no- lunt, vt infra §. 1. vel alio modo: tunc enim puniun- tur tanquam conuicti, vt sequitur.

7 Secus de illis, qui negligunt se purgare: quia il- li excommunicantur, & hæc est differentia quantū ad illum articulum inter hunc, & illum quem ha- buisti, sup. eod. §. 1. vbi de hoc. Vel dic vt not. infra de pur. can. inter sollicitudines. §. fi. quod verius est. Canonica.] vt scilicet tanquam heretici condem- nentur hi qui in purgatione deficiunt, supra eod. ca. §. 1. Hi vero qui lapsi sunt sine vlla audientia secu- lari iudicio selinquantur, supra eod. ad abolendam. §. illos quoque.

§. Si qui autem.] xi. pars. Obstinatio dam- nabili. Hoc ideo dicit: quia & quandoque religiosi non rebelliter, sed ex quadam honestate iurare re- nuunt, vt patet in eo, quod legitur & not. supra de testi. nuper. supra, de iure iur. et si Christus. §. fi.

8 Sin autem hoc aliquis omnino renueret† dicēs, quod crederet peccare mortaliter: quia nullo modo est iurandum, hoc ipso hæreticus reputatur, vt hic, & habetur pro conuicto, sicut & pro condemnato habetur is, qui renuit iurare de calumnia, vt legitur & notatur supra de iuramen. calum. c. fin. §. pœna. sicut & is, qui neq; defendit, neque exhibet; vt cō- tumax condemnatur. ff. de noxa. quotiens. §. in pote- state. ideoq; tenetur quis per iuramentum purgare de hæresi conscientiam. de consecra. dist. 2. ego Be- rengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime quādo circa hūc articulum præsumitur.

10 Quod si omnino iurare renuat, de secta Valden- sium, qui omnino iurare renuunt, præsumitur, & hoc solo hæreticus reputatur, vt sequitur.

11 Et hoc argumento leui à fide deuians, hereticus censetur, & sic potest intelligi. C. eod. tit. l. 2. alias autem propter solam suspicionem, quamuis vehe- mentem, de tanto crimine nō condemnaretur: quod dic, vt not. supra eod. §. qui autem. in fi. & de præ- sumpt. litteras. §. fi. in prin.

12 Secundum hoc duobus modis pōt intelligi, quod legitur. C. de fide instr. l. 1. & supra. de sim. & si quæstiones. respo. 1. vers. 1. & 2. vt. s. quod ibi di- cit de tali siue tenui religione, intelligatur de obsti- nata, & damnabili, & sic hæretica, vel simplici, et honesta, qui intellectus vltimus magis congruit mē- ti, vt patet in d. c. etsi quæstiones. respon. 1. in fi.

† Eymet. has
2. par. q. 14
vers. tertius
error.

§. Volumus

S V M M A R I V M.

- 1 Omnis est adhibenda diligentia, ut hæretici extir-

Extirpentur.

2 An indicijs crimina probentur.

Volumus igitur.] 12. pars. Inuigilent. Erant enim pastores super gregem suam vigilantes Luca 2. quod dic, vt plene not. supra de offi. Archiep. cap. fina. in princ. Canonicam.] de qua sequitur infra eod. §. 1.

Si quis enim.] 13. par.

Inno. 1. epi 1 Super expurgando.] Nam & si generaliter, sit Episcopo negligentia reprobanda. vt patet in eo, quod legitur & not. supra de offic. ordin. irrefragabili. responso 1. hac tamen est in hoc casu propter periculum fidei specialiter detestanda. Negligens. Remouetur ergo praelatus propter negligentiam, vt hic & 1. quæst. 1. §. ecce cum honoris, & not. supra eo. cap. prox. §. fina.

2 Indicijs.] indicia igitur probant crimē, vt hic, & supra eo. §. adiucimus. vers. 1. & 2. et quæst. 8. sciāt. 32. q. 1. dixit Dominus infra de priuilegiis cum olim. & C. de rei uen. indicia. supra, de cleri. peregrin. c. 2. §. vnico, cum suis concor. supra de præsump. c. illud. & c. litteris, & c. tertio. Deponatur. tanquam negligens, & remissus, vt supra, Et in locum. vers. Qui uelit, & possit. simile supra de cleri. non resid. quia nonnulli. §. 1. & cap. relatum. respon. 1. & §. 1.

c. Sicut in vno.

S V M M A R I V M.

- 1 Cauendum ne sub specie virtutum vitia committantur.
- 2 Causa, cur nullus prædicator admittendus, nisi mittatur.
- 3 Nulla potest vniuersitas sine ordine consistere.

Sicut in vno corpore: & infra.] Quod deest in hac decisione legitur supra eod. cum ex iniuncto. §. sicut enim. Sub specie virtutum. Sic supra eod. ca. prox. §. quia vero. 41. dist. saepe vitia. etenim prætextu pietatis non sunt vitia committenda. 30. q. 1. nosse.

2 Et hac est causa quare nullus prædicator admittendus est nisi missus: periculosum est enim cum sub specie huius boni hæreticus aculeus possit latere, vt hic, & in præd. iuribus, & 1. quæst. 1. §. ecce cum honoris. 32. dist. §. verum, & 42. dist. quiescamus, quamuis idoneus possit se vltro offerre ad mittendum, vnde Esa. 6. Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in scripturis. 16. quæst. 1. §. hoc idem. arg. ff. de iur. & cur. da. ab his. l. vbi, & l. prætor. Nos attendentes, 2. pars. Præcipuus. sic supra eod. cum ex iniuncto. §. sicut enim, vers. 1.

3 Dominus Apostolos.] Nec vniuersitas aliqua posset subsistere ratione, nisi eam huiusmodi magnus ordo seruaret, 89. dist. ad hoc, ideoque nullus laicus est admittendus cuiuscumque meriti, vel ordinis existat, ut sequitur, & patet supra eo. cum ex iniuncto, respon. 1. ver. 1. & §. sicut enim, vers. cum igitur, et seq. & §. licet autem.

A

c. Excommunicamus 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Omnes hæretici vnum habent finem erroris.
- 2 Docentium hæreses, & addiscentium debita pæna.
- 3 Addiscentium hæreses duplex genus diligenter notandum.
- 4 Deprehensus in hæresi quis dicatur, & quæ pæna plectatur.
- 5 Simoniaci pæna, & similitudo cum hæretico.
- 6 Credentium erroribus hæreticorum pæna.

Excommunicamus, & c. Diuersas.] 24. q. fi. §. fi.

1 Conueniunt.] Quia ad eundem finem, scilicet deceptionis, & erroris tendunt. simile supra eo. excommunicamus. responso 1. quod dic, vt ibi no. Dammati uero. 2. pars, Puniendi. Sic supra eod. excommunicamus. responso 1. ver. dammati, & c. ad abolendam. §. præsent.

2 Sed quæ est debita animaduersio? Respondeo, vt docentes vltimo supplicio efficiantur addiscentes. vero, x. librarum auri pæna mulcentur. C. eod. titu.

C quicunque, ad fi.

3 Et hoc intelligitur de addiscentibus, qui nondum didicerunt, sed causa addiscendi ad hæreticos accesserunt: nam si incapissent discere, & sic ad actum peruenissent, eadem pæna punirentur qua & docentes, & sic soluitur, nec contradicit. C. de mathematicis. l. culpa. similis est tam prohibita discere, quam docere. De cæteris dic, vt plene not. secundum leges, supra eod. ad abolendam & secundum easdem leges, et canones in summa eod. tit. §. quæ pæna. Degradatis. supra eod. ad abolendam. §. 1. Si qui autem. vers. ab hoc loco vsque ad fin. additur declarando quod deest supra eod. excommunicamus, responso. 1. vers. dam

D nati. & cap. ad abolendam. §. 1. & 2. nam alia, quæ hic præmittuntur, dicuntur ibi, & quædam alia, vt ibi patet.

4 Deprehensi.] Publicè, ita quod notorium sit, ut in eo quod legitur, & not. infra eo. c. 1. qui si statim sponte redire voluerint, admittendi sunt. vt supra eo. ad abolendam. §. præsent, ita tamen quod in carcere ad agendam perpetuam penitentiam detrudantur, vt hic sequitur, & hoc non fuerat ibi dictum; quod hic declaratur, vt ibi not.

5 In perpetuo carcere.] Sicut & Simoniacus est in monasterium detrudendus. 1. q. 1. reperiuntur. supra de Simonia. quanta, & est bona similitudo, nam simoniacus hæreticus reputatur. 1. q. 1. eos qui. 6. q. 1. §. sed licet. supra de Simonia, quotiens, vbi de hoc, & idem iuris est hodie de credentibus, ut infra, §. 1.

6 Credentes autem.] 3. pars. Eorum. scilicet hæreticorum. Similiter. dammati ergo de credentia per Ecclesiam, seculari iudicio, & c. vt legitur & not. supra eo. §. dammati. Hodie ergo non excommunicantur, nec expectantur, sicut receptatores, & defensores, licet olim secus esset, etiam tempore Concilij generalis, quod dic, vt legitur, & not. supra eod. ca. excommunicamus. §. credentes.

L 3 c. Ab-

† Zanchinus
Trac. de hæ-
reti. c. 3. nu.
6. Ioā. Roias
de hære. p. 2.
assertiōe 43.

c. Absolutos.

S V M M A R I U M.

- 1 Hodie ipso iure remanet absolutus qui hæretico erat obligatus.
- 2 An reconciliatus ecclesiæ, recuperat amissas fidelitates, & obligationes.
- 3 Non soluuntur à debito fidelitatis vassalli, domino in occultam hæresim incidente.
- 4 Hæretico non est soluendum, quod ei erat sub pæna, aut iuramento promissum.
- 5 Iuramentum tacitam habet conditionem, si communicare liceat.

† Vide Alfonso Castum li. 2. cap. 7. de iusta hæretici pu nit.

Absolutos, † &c.] Ipso iure hodie, ut hic: olim nō sic erat expresse dictum, immo quod deberet absolui, q̄ dic, ut legitur & not. supra eod. excommunicamus, §. si vero Dominus, ver. 1.

2 Sed nunquid si talis recōcilietur, fidelitates istas ipso iure recuperabit? Videtur, quod sic. C. de sent. p. l. 1. & l. fi. Tu vero dicas, quod non, sicut nec faceret si fuissent vassalli ab hac fidelitate simpliciter absoluti. arg. supra de diuor. de illa. Secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu in excom-

A municatione perstiterint, infra de pen. c. si. in fi. quia tunc cessante tempore erroris, cessaret & talis sententia, ut patet in eo quod legitur & not. supra, de vita & honest. cleri. c. fin. ad fin. & secundum hoc intellige 15. q. 6. iuratos, & c. nos sanctorum.

3 Manifeste.] Secus ergo si occulte, arg. supra de simonia, ex tua, & c. sicut nobis, in fi. cū suis concord. et c. fi. et not. supra eo. c. proxi. §. 1. ver. si qui autē.

4 Aliquo pacto, & c.] ergo si sub certa pæna aliquid ei soluere tenebatur, pæna non committitur: cū enim talium bona possint occupari, multo fortius retineri, ut patet in eo quod legitur & not. supra eod.

B excommunicamus, §. si vero dominus, ver. 1. Eodē modo non intelligitur is qui iurauerat, de iurare.

5 Quasi iuramentum † habet in se tacitam conditionem, scilicet si in tali statu permanserit, quod ei communicandum sit, arg. supra de iure iur. quemadmodū respon. 1. ver. quia in illo, cum suis concord. & supra eod. excommunicamus 2. §. credentes, & idem si alias excommunicatus esset, ut in dictis ca. 16. q. 6. nos sanctorum, & c. iuratos, quod dic, ut not. in summa, de sent. excomm. §. fin. sub §. quid si tenor sacramenti. nisi forsan necessitas imminet, vel ex indulgentia aliud contingat, quod dic, ut legitur & not. infra, de sentent. excomm. si verē, id est ab unitate Ecclesiæ recedentibus, 24. q. 1. si sorori.

† Adde Albericum de statuti sp. 1. q. 25. num. 8. & Decium in rub. C. qui admittit, nu. 4.

GLOSSA IOANNIS ANDREÆ IN NOVELLA SVPER TIT. DE HÆRETICIS. IN VOLUMINE MAIORI.

c. Dubius.

S V M M A R I U M.

- 1 Dubitans in fide deliberatē hæreticus est.
- 2 Dubitatio procedens a timida conscientia non facit hæreticum.
- 3 Fidem veritatis quis dicatur ignorare.
- 4 Ignorantia in his quæ sunt fidei, non excusat.
- 5 Hæreticum esse, tenui argumento a fide flectere quomodo accipiendum.
- 6 Infidelis, siue baptizatus, siue non, testis esse non potest.

Vbius.] Breue est.

1 Infidelis est.] Hoc verum in dubitatione, quæ habet pertinaciam, † animi deliberationem, & placentiam.

2 Sed dubitatio, quæ procedit à scrupulo conscientie, potius est pæna quam culpa, nec habet hæresim, cū frequenter contra uoluntatem accidat: immo ille, qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut & qui resistit carnis stimulis. §. dist. sed pensandū, & c. testamentum, alias non esset dare fidelem, qui nō fuisset hæreticus, facit ad prædicta 24. q. 3. dixit, & quod dicā infra eod. cum Christus. Omnino.] id est, aliquo modo, hoc est nullo modo est eis credendū, simile omnino, supra de iura. calum.

in pertractandis. Hostien.

2 Fidem veritatis.] id est veritatem fidei: quia baptizari renuit, vel in articulis errat. posset etiam intelligi de catholico, qui ignorat veritatem negotij, de quo queritur, cui in eo credendum non est, supra qui matri. accus. poss. videtur, de iuram. calum. in pertractandis, Hostien.

4 Ignorant.] non ergo excusat ignorantia in his, quæ sunt de fide: quod dic, ut dixi supra de sum. Trinit. super rubr.

5 In gloss. 2. ibi, l. 2.] ibi dicitur hæreticus, qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei.

In gl. 2. ibi tenui.] id est quantumcumque leui, Abbas, & in fi. vel dic, de tenui argumento, ut not. supra de præsumpt. litteras, §. fi. in prin. Hostien.

E 6 In gl. vltima ibi, in fide.] licet baptizatus, idem in non baptizatis, supra de testib. c. 1. cum concord.

c. Qui alios.

S V M M A R I U M.

- 1 Quis sit intellectus huius capituli.
- 2 Delictum serui quando noceat domino.
- 3 Quilibet tenetur proximū ab hæresi reuocare.
- 4 Correctio

† Concordat Ioā. Anania, Abbas, Fel. & alii hoc loco. Adde Melchiorum Ca. num lib. 22. ca. 9. de locis Theologicis & Alfonso Castum lib. 1. c. 7. de iusta hæretici pu nit.

4 Correctio qualiter ad prelatos, & ad alios pertineat.

Vi alios.]

1 Errore.] fidei catholica, ut faciat ad titulum. Non reuocat. fortius si defendit.

Prima glos. querit & soluit distinguendo.

2 In glos. i. ibi, scientiam. si seruus vulnerat, et occidit sciente domino, tenetur dominus, & scientia sumitur hic pro patientia, ut teneatur si non prohibuit, cum id posset.

3 In gl. i. ibi. prelati.] facit quod not. infra de senten. excommu. quant. nisi dicatur aliquid speciale in heresi, ut quilibet teneatur ab illa proximum reuocare, vel quod perseuerantia inducit quasi retentionem delicti, ut quasi videatur delictum omittendum. & in fine.

4 Hostien. dicit, quod iudiciaria correctio ad solū prelatum pertinet, ut in primis concor. Eu angelica ad omnes, ut in secundis, & remittit ad not. de cogn. spiritu. tua. de test. in omni.

c. Firmissime:

S V M M A R I V M.

- 1 Schismaticus cur sit hæreticus.
- 2 Hæresis unde dicatur.
- 3 Iudæi, & gentiles improprie dicuntur hæretici.
- 4 Hæreticus proprie quis dicatur.
- 5 Peccatis dimissis, bona opera quandoque reuiuiscunt.

Irmissime.]

1 Schismaticum.†] qui etiam hereticus est vineam Ecclesiæ diuidendo.

Incorporatus.] erat enim membrum ab scissum à corpore. 23. q. 7. quemadmodum. 1. q. 7. conuenientibus. ver. item Joannes. ubi dicitur, quod hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. ad idem 23. q. 5. si vos facit 24. q. 1. heretici. & c. alienus. & c. omnis, qui. & c. quicumque. Et post pauca. decis. ac si dicat, & infra, vel & cetera. Gloss. 1. ponit septem modos, quibus dicitur hæreticus.

2 In 1. glos. ibi, hæresis.] et dicitur hæresis ab electione erroris ut ibi: vel ab erro erras, uel ab hæreo hæres; quia nimium herent sue opinioni. vel ab ereco, uel erciscor, quod est diuido, sicut dicimus familie erciscunde, & in fin. de hoc 24. quest. 3. §. quia uero.

3 Vbi not. largè Iudæos, & gentiles dici hæreticos: quia non tenent articulos fidei, secundum quod omnes hæretici non sunt excommunicati.

4 Dicit Hostiæ. quod duobus ultimis modis proprie, & strictè dicitur quis hæreticus, sicut qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia, sic loquitur C. eo. quicumque. C. de summa Trinit. l. si. Dicitur etiā hæreticus, qui privilegio Romanæ Ecclesiæ, quæ præst est omnibus detrahit. 22. dist. omnes. Qui præcepta Sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur. 10. dist. nulli. Qui decretalibus epistolis contradicit, uel eas non recipit 20. dist. de libellis. Qui communionem

A catholica Ecclesiæ non recipit. in authen. de priu. do. hære. mu. non præstan. post princ. colla. 8. Hostien. hic, & in sum. eod. tit. §. 1. In gl. 2. ibi, Apostolus, 1. ad Cor. 13. a.

5 In glos. ult. in fi.) & mortificatis malis interdum bona reuiuiscunt.† de pen. distin. 3. pium. Gof. & Host. remittit ad sum. de pen. & remis. §. & an fictè. 1. responso.

† S. Tho. 3. p. q. 89. art. 5. Sor. li. 5. dist. 16. q. 2. art. 5.

c. Fraternitatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Intellectus huius c. quis.
- 2 Quando tabellionis scriptura falsa, non rumpat ceteras bene factas.
- 3 Instrumentum; vel dictum testis, in vno falsum, an & quando in omnibus sit falsum.
- 4 Falsitatis instrumenti, vel dicti testis, non allegatur ignorantia.
- 5 Dicta alicuius, ratione personæ solum reprobata, de falso non arguuntur.
- 6 Publica persona damnata, an eius instrumenta sint damnata.
- 7 Scriptura damnatorum quomodo recipienda.
- 8 De operibus Origenis variæ sententiæ.

Interfraternitatis.] Ephesina synodo. prima catholica. T.

Quomodo poterunt, quasi dicat non poterunt. Capitula. scilicet quæ scripserunt.

1 Auctores.] suspensiuè legas. & intelligit Innocentius hic in expositionibus scripturarum, & omnibus alijs confectis ab his, qui non gerunt publica officia. 9. distin. si ad sacras. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid.

2 In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium, secus est: quia licet vnā chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ. D quando in officio tolerantur. arg. 8. q. 4. nonne. & melius supra de cohabi. cle. & mulie. vestra. & hoc propter publicam utilitatem, & ne uenientes ad eos decipiantur. arg. ff. de offi. preto. l. 4. ff. ad Macedonianum. l. 3. respon. 1. ff. de offi. præsid. si fortè. C. de lati. liber. tol. l. vnica. §. sed domini. & §. sed & quis homini libero. C. de testam. l. 1.

4 Dicimus tamen, quod si instrumentum vel dictum testis, in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est. arg. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edict. cum eiusdem. de con. dis. 4. c. non liceat. & expressius, 9. dist. si ad sacras. ubi de hoc, & ibi habetur dictum Bar. quod etiam tenuit in c. vener. 50. dist. q. verum est, quando tabellio, vel testis mentitur circa substantialia, vel circumstantias negotij de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit; de asino: uel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: uel agebatur inter P. & M. & ipse scripsit inter G. & R. arg. in eo quod legitur & no. de rescrip. significante. & est ratio, quia nunquā debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi q. in veritate nouit, & vidit.

4 Nec potest in hoc ignorantia allegare, 3. q. 9. testes, & cap. hortamur. & c. pura. & adde quod di-

xi de off. deleg. cum in iure. in fi. Si autē errauit, uel scienter mentitus sit, circa accessoria, uel circumstantias negotij, de quo agitur, non substantialia, nihilominus ualet instrumentū quo ad substantialia: ut si dicat, contrabentes esse de alia terra quam sint, uel consanguineos, uel affines aliorum quam sint, et similibus, & est ratio, quia non consistit in his officium tabellionis, uel testis, nihil enim facit ad contractum uel testimonium undecumque sint contrabentes, argu. supra de iudi. cum deputati: & adde q̄ post eum dixi de off. deleg. cum in iure. post glossas in fin. & de hoc in Spec. de teste. §. 1. & versic. item quod aliquid, cum sua remissione. Est tamen eui dens contra argu. in eo quod legitur et not. supra de rescript. significante, cui contrario staretur, quando circumstantiæ facerent ad casum.

5 Licet autem dicta alicuius, ratione personæ non alias, falsa probentur, uel reprobentur, redargui non possunt de falso.

6 Si tamen publica persona de falso accusata, & condemnata fuerat, ex tunc instrumenta, & dicta eius carebunt robore, ratione personæ, ut hic, & supra de testi. testimonium. Alij dicunt, ut Joā. in d. c. si ad sacras, & hoc placuit Gos. ut dixi de elec. Ecclesia, 2. in glo. hoc tractat. quod si in vno instrumento plura capitula sunt connexa sibi, & vnum sit accessorium altero, vno cassato, cetera connexa, & accessoria cassata intelliguntur, secus si sint diuersa, & separata. arg. ff. de mino. etiam ff. de neg. gest. eum actum, & l. at qui netura, facit supra de appel. vna sententia, cum conc. uel distingue, ut supra de fide inst. ex litteris, primum tamen dictum

† Hic quedā cōsulio omni-
mus. magis placet Innoc. †

Glos. 1. signat contrarium, quod dupliciter fortificat & soluit.

In gloss. 1. ibi declarauit.] & c. nonne. ubi habes concor. ad hoc.

† Vide om-
nino cōmen-
tarium super
isto c. Frater-
nitatis.

7 Et ibi recipienda. tanquam auctorizabilia † pos-
sunt tamen recipi ut rationabilia, & sic cessant con-
traria.

8 Et ibi Origenis.] aliqui dicunt Origenem excusa-
bilem, quia hæretici ad obfusandum nomen suum
hæretica interseuerunt libris suis. hoc recitat Host.
infra de Sen. excom. a nobis, 2. hanc expositionē im-
probat Hieronimus in Epistola ad Pammachium
& Oceanum, eo maxime, quia Eusebius, & Didy-
mus ipsius tractarunt errores, tamen ipse idem fate-
tur aliquos dicere per ipsius pessimos discipulos ali-
qua admixta, sed non omnia. vide ad Desiderium
de 12. lectoribus B. Videre potes de ipso & ipsius
commendabilibus actibus, & de ipsius erroribus in
historijs lib. 12. 8. c. cum 7. sequen. & in Hiero. ad
Pam. & Occ. 1. cap. & in fin. ubi de hoc, & infra de
no. ope. nunc. c. 2. & infra, de re iud. accessoriū, li. 6.

c. Si quis Episcopus.

S V M M A R I V M.

- 1 Pena huius c. quando locum habeat, & nu. 4.
- 2 Episcopus hæreticos instituens, non sepelitur,
& sepultus exhumatur.
- 3 Et memoria eius aboletur.

- A 4 An Episcopus extraneos catholicos instituens
plectatur pœna huius c.
- 5 Quoslibet infideles instituens hac pœna puni-
tur.

I quis Episcopus.

1 Prætulit.] idest, instituerit. T. vel
prætulerit Ecclesiæ suæ, & intellige de
Episcopo, qui hoc fecit sciens: probabilis
enim ignorātia esset excusata, de cleri. excom. Apo-
stolica, infra eod. c. 2. lib. 6. Abbas exponit, idest er-
rorem sustinuit. Saltem, quasi dicat, ne dū in vita.

2 Dicatur.] ergo non sepeliatur, & si sepultus est
exhumetur, supra de sepul. sacris.

3 Nomen.] Damnatur ergo ipsius memoria. Re-
citetur. forte in libro, quo poni solent nomina Epi-
scoporum defunctorum, & pronuntiari obitus an-
nuatim. Hostien.

Glo. 1. respon. per obiectionem & solutionem.

Vlt. glo. signat contrarium, & soluit.

4 In glo. 1. ibi. Hæreticos.] secundum Ala. &
Lau. & idem Juno. & Hostien. non enim locum ha-
bet hac pœna in illo, qui in his quæ testari possunt,
institueret extraneos tamē catholicos: licet quidam
contradicant, quod non præsumitur Ecclesiam dile-
xisse, præponendo extraneos ipsi Ecclesiæ.

C 5 In glo. 2. ibi, Hæreticis.] sic etiam parificantur
Pagani Iudeis. supra tit. 1. cum sit.] In glo. vlti.
ibi. cap. 1. & infra c. accusatus. §. si vero. in fi. li. 6.
& in fin. de hoc 24. q. 2. in sum. & Hostien. remit-
tit ad sum. de accusa. §. si quis accusari. & vide in
Spe. de accusatore. ad fi. versic. item quod reus, sed
nonne præsumi debet pro isto, qui in ultimo instan-
ti potuit penitere? dic. ut no. 88. dist. neque.

c. In eo s.

S V M M A R I V M.

- D 1 Quis intellectus huius c. 3.
- 2 Pœna huius c. etiam in laicis locum habet.

Neos.]

Qui non sunt.]

1 Quia hæretici sunt Iudei, vel Paga-
ni. In glo. 2. ibi dari. secundum Ala. &
Tan. In gloss. vltima in fi. & ibi in ver. item mul-
ti. secundum litteram de ipsis statuerunt defunctis,
qui suas, & cetera.

2 Patet idem in laicis, alia littera, quæ habet de
Episcopis, id non probat.

c. Cum Christus.

S V M M A R I V M.

- 1 Definitio huius c. etiam præterita respicit, &
quare.
- 2 Papam posse, aut non posse facere nouum fi-
dei articulum, quomodo intelligatur.
- 3 Definitiones Pontificum, & Conciliorum lar-
ge dicuntur fidei articuli.
- 4 Et

- 4 Et a quibus sciri debeant, explicite vel implicite.
- 5 Omnis vera doctrina, quæ circa fidem versatur, largissimè dicitur fidei articulus.
- 6 Et ita licet de ea dubitare, antequam sit per Ecclesiam definita.
- 7 Qua ratione intelligendum illud Pauli: & habitu inuentus ut homo.
- 8 Anima humana forma corporis essentialis.

Um Christus.] Perfectus.] non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptis. maiores.

1 De cætero.] Quia iuris diuini & naturalis est; hoc respicit etiam præterita. de hoc consti. c. fin. ad idem infra de vsur. cum tu.

Vide San-
am Thomā
1. q. 1. arti.

2 Sed Alanus & Vincent. per hanc litteram notabant, quod Papa facere poterat novos articulos fidei, quod fatebantur verum secundum vnā acceptionem articuli, id est, tale quod credi oporteat, cū prius non sic oporteret; sed cum dicitur articulus, eo quod necessario credi debet & debuit, non facit nouum articulum: quia quod modo est articulus: semper fuit & erit articulus: sicut stricte sumuntur expressi in symbolo Apostolorum, & hos secundum eos, fideles explicite scire tenentur; allegant canones de consecr. dist. 4. quos hic allegat glos.

3 Largius sumitur, cum comprehendit cum præmissis diffinitiones factas per Romanos Pontifices, vel concilia, quale est, tres personas esse coæquales, & alia multa, de quibus habetur 15. dist. c. 1. 2. & 3. & de cons. dist. 4. c. penul. & ult.

ymericus
1. q. 4. 7.
12. ubi co-
sepe hoc.

4 Et ista secundum eos necesse est credere implicite, explicite non, nisi prælatis, qui legem scrutabiliter scire tenentur: 38. dist. omnes 23. dist. qui episcopus, & de his hic remittam super fi. gl.

5 Largissime vero secundum eos, sumitur articulus secundum quod respicit omnem veram sententiam circa fidem, etiam nondum diffinitam.

6 Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, scilicet nondum diffinito: sicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegat 24. q. 2. dixit Apostolus, bene ponitur exemplum in uisione diuina, p nouam constitutione m Benedicti, quæ incipit: Benedictus Deus. Speculator vocat talia articulos fidei. in Spec. de lega. §. nunc breuiter. ver. 2. contra.

7 Secundum quod homo.] dicit Vincent. quod quidam dicebant contrariū, per id quod dicitur ad Phi. 2. b. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. unde dicebant, quod assumpserat humanā formam ut habitum, & potius continebatur sub prædicamēto habere, quā sub esse. Sed male dicebāt, quod hic reprobatur. Nec obstat illa auctoritas, quia & humana essentia et forma habet habitum hominis. Quare habitus nō negat essentiā, quod intelligas, nisi poneretur negatiua, vt si diceretur habitu solum, vel tātum, quod negatiua sapit, de causa poss. cum Ecclesia, facit quod dixi supra de cle. non resi. quia nonnulli, in magna glo. ver. quid si omnes. Ita uerus, non phantasticus, ut dicebant Machæi. de cele. mis. in quadam. in princ.

8 Anima rationali.] ipsum corpus vere, per se, & essentialiter informante, vt in Clem. de sum. Trinit.

A cap. vno. in princip.

In gl. 1. excommunicatus.] sup. non tam ex vi horum verborum, quam ex eo. & ibi c. 1. et supra de celeb. mis. in quadam, & in fi. dic ut dixi supra de sum. Trin. super glo. rubricæ.

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

1 Et si de Tholosanis hæreticis loquatur hoc c. de omnibus intelligitur.

2 Cum quibus non exercenda negotiatio.

B 3 Per generalem clausulam, an omnia priuilegia tollantur.

4 Locis interdum pœna infligitur.

Sicut ait.]

1 Tholosanis.] Non solum quo ad istos, sed etiam quo ad omnes est canon latæ sententiæ. Innocen. Receptatores. est simile secundum Hostien. de homici. pro humani, lib. 6.

2 Negotiationem.] & idem in excommunicatis. 11. q. 3. sicut & c. seq. de Paganis est dictum supra tit. 1. quam sit. Hostien.

C 3 Priuilegiarum.] arguit Hostien. per generalem mentionem tolli omnia priuilegia, cuiuscunque sint tenoris, remittit supra de dol. & contu. cap. 2. & vi de quod dicam de exces. prel. c. vno, lib. 6. & infra c. prox. in fi. Phi. in contrarium, de rescript. ca. 1. & c. pastoralis, vbi speciale derogat generali: respōdet quod vnum & idem ibi dici potest generale, inquantum omne priuilegium tollit; speciale, inquantum locū habet solum etiam in causa fidei. Quibuscunq; sicut Templarijs & Hospitalarijs.

4 Sepulturam.] Et contrafacientibus, & loco infligitur pœna. infra eod. c. 2. 1. respon. libro 6: In gl. 1. in fi. aliter tutæ esse non possunt, nisi ea quæ ad diuinam confessionem pertinent, regalis & sacre rodotalis defendat auctoritas.

† Ioan. Rojas
sign. 102. Gō
oifal. de hæz.
q. 22. num. 5.

c. Ad abolendam.

S V M M A R I V M.

1 Christiani excommunicantur, non infideles.

2 De sacramento eucharistiæ vbi tractetur in iure, & de reliquis sacramentis: nu. 3. 4. 5. 6.

7 Episcoporum partes in extirpandis hæreticis, & eorum pœna ob negligentiam.

E 8 In arduis Episcopus consilium capituli exquirat.

9 Mortuo aliquo quis exerceat iurisdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12

10 Sede vacante, an, & quando in iudicio procedatur.

11 Quæ suo iure sunt Episcopi, sede vacante ad capitulum pertinent.

12 Absentis & negligentis iurisdicção, ad quem deuoluatur.

13 Religionis obūbratione fuscatus quis dicatur.

14 Debita hæreticorum pœna ignis; quod multis modis probatur.

15 Papa

- 15 Papa aduersus laicos condit leges.
- 16 Inter ordinem & dignitatem differentia,
- 17 Quæ religiones hic dicantur exem ptæ.
- 18 Depositus, an & quando amittat priuilegiũ.
- 19 Depositus nisi sit contumax, an tradendus cu-
ria sæculari.
- 20 Casus in quibus audientia denegatur.
- 21 An delegatio facta Episcopis, procedendi in
causa heresis contra exemptos, sit iurisdic-
tio ordinaria.
- 22 An in iurisdictione Episcopi, qua procedit cõ-
tra quoslibet hæreticos, succedat capitu-
lum sede vacante.
- 23 An cum procedit Episcopus auctoritate dele-
gata in hæreticos, fiat appellatio ad Papam,
uel ad proximẽ superiorem.
- 24 Episcopus auctoritate delegata procedens,
coercere potest Archiepiscopum sibi resi-
stentem.

A D abolendam.]

1 Vniuersus, Christianos. Non enim in-
tendit excommunicare Iudæos, & similes,
licet non recipiant baptismum: de quibus quo ad ca-
nonicas constitutiones nihil ad nos 2. q. 2. multi. de
diuor. gaudemus, licet alias interdum puniantur. de
hoc supra tit. 1. Iudæis 2.

2 Corporis.] de hoc principaliter tractatur, & de
erroribus circa illud. de consec. distin. 2. per totum
& maximẽ in cap. cum omnem. & supra de celeb.
Missar.

3 Baptismate.] de hoc de consec. dist. 4. per totum
& supra de baptis. per totum.

4 Confessione.] de hoc in tractatu de pœnitentia.
& infra de pœn. & rem. per totum.

5 Matrimonio.] de hoc sacramento satis supra de
Biga. dubitatum.

6 Sacramentis.] scilicet Confirmatione in fronte,
Ordine, & extrema vnctione, de quibus plene dixi
supra de sacra. non iter. super rubrica.

7 Singuli Episcopi. †] qui super hoc inquirere te-
nentur ex officio; & si quis negligens esset, deponi-
tur. infra eod. excommunicamus. infra §. si. ergo epi-
scopi etiam ubi de fide agitur, sunt ordinarij: dubia
tamen fidei non possunt decidere; sed reseruata sunt
Papæ 24. q. 1. quotiens, secundum Inno. & Hostien.
Diœceses. ciuitates includit. de hoc infra de rerum
permu. cap. vno. lib. 6.

8 Consilio.] in sententiis enim arduis requirit Epi-
scopus consilium capituli, licet consensum non expe-
ctet. supra de his quæ fi. a prel. nouit. & ca. quanto,
de consue. c. 3. lib. 6. Clerici ipsi. scilicet capitulum
Ecclesiæ cathedralis.

9 Sede vacante.] mortuo aliquo, si vis scire ad
quem transferatur potestas faciendi ea, quæ faciebat
antequam constituatur successor, notabis secundum
Innoc. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iuris-
dictionis exercitium & consimilia, & hoc faciet il-
le a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, q
vicem gerit Episcopi. supra de offi. archid. ca. 1. Epi-
scopus eo mortuo, iurisdictionẽ archidiaconi exerce-
bit. arg. supra de maiorita. & obed. his quæ §. si. su-
pra de institu. cum venissent, & sunt hæc vera etiã

A in alijs, si necesse vel vtile sit hoc de quo agitur ex-
pediri. arg. 12. q. 2. hæc huius placiti, & c. si qua de
reb. alioquin seruabitur successor. ff. de iud. mortuo.
C. de iudi. properandum. §. si autem, maximẽ si in
proximo successor sit futurus. arg. ff. de uaca. mune.
l. pen. §. si. secundum Inno.

B 10 In iudicio autem non proceditur uacante sede. si
pra, ne se. va. c. si. nisi instante necessitate deputetur
actor, auctoritate superioris ad reposcenda alienata
12. q. 2. vobis & c. Vulturanę. & arg. institu. de au-
cto. tuto. §. si. ff. de cur. bo. dan. l. si plures, & l. 1. &
2. secundum Hostien. si tamen ad capitulum spectat
electio archi. secundum Inno. uel canonicorum, vna
cũ archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulũ
prædicta potestas. arg. supra de conces. præben. postu-
latis. sed si archidiaconus per se, suo iure aliqua fe-
cit, quæ non ab alio sunt collata, vt si fundauit Eccle-
siam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc nõ
deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorẽ
tantum. supra ne se. va. illa. supra de testa. relatum,
2. §. nomine. ubi de hoc, & adde quod legitur et not.
infra de exces. praela. ca. 2. & supra de offi. dele. quo-
niam Abbas. in si. quod si aliqua habeat ab Episco-
po, & aliqua a capitulo, & ille, & hi in eo quod ab
eis tenebant, succedunt. arg. supra de testa. relatum,
2. §. si. 12. q. 3. & 4. per totum.

C 11 Cum autem Episcopus, & capitulum sint vnum
corpus, cuius caput est Episcopus, arg. infra de verb.
sign. cum clerici, & expressum supra de præscript.
cum non liceat. supra de his quæ fi. a prel. c. fin. &
inter eos sit spiritale coniungium. supra de testa. re-
quisiti. §. secus, & melius supra de transla. Episco-
pi, licet, dicendum est, quod ea quæ spectant ad Epi-
scopum suo iure, sicut est iurisdicção, & confirmatio
prælatorum, deuoluitur sede vacante ad capitulum
ipso iure. supra de maio. & obed. cum olim. sed si cũ
alijs aliquid exercebat, nec ad inferiores, nec ad su-
periores, sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur
hæc potestas. 65. distine. c. si.

D 12 Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta
causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem, dic-
ut not. sup. de testi. cũ olim. de conces. præben. nulla.
& de sup. ne. prel. per totum, secundum Inno. cuius
est tota hæc glo. paucis exceptis, iura tamen per ip-
sum inducta minus plene probant intentionem suã,
secundum Hostien. secundum quem, tu dic de hac ma-
teria ut not. supra de maio. & obed. his quæ, & c. cũ
olim. & ne sede va. illa. & c. si. & c. vno lib. 6. & de
elect. cum in cunctis. in si.

E Vicinorum.] sic 7. quest. 1. Põtifces. Perpetui.
idest donec resipuerint, & absoluantur, sic supra de
coba. cle. clericos, & ibi concor. de hoc.

13 Obumbratione.] vmbra est ubi aliquid exte-
rius geritur, cuius intus non subest veritas, de con-
sue. quanto. & hic Gof.

Fuscatus.] infra eo. accusatus. in si. lib. 6. Nude
tur. infra eo. cap. 1. lib. 6.

14 Debitam. †] hic & supra eod. intelligitur de-
bita pœna, ignis crematio: quod probatur Ioã. 15. b.
ibi: Si quis in me nõ manserit, mittetur foras si-
cut palmes, & arescet, & colligent eum, & in
ignem mittent, & ardet. Lex humana imponit vlti-
mum supplicium, C. eod. Ariani, quod alia lex in-
terpræ-

† Contr. Bru-
nus lib. 4. de
hæret. c. 1.

† Pet. Gode.
in l. 4. C. de
hæret. & Co-
uarruiã lib.
2. varia. reso.
c. 10. nu. 10.

interpretatur mortem. ff. de pœn. vltimum supplicium, & alia lex dixit, quod viui crematio est vltimū supplicium. ff. de pœn. capitulum, & hanc esse pœnam debitā, interpretata est generalis consuetudo, ad hoc etiam supra c. firmissime. i. respon. & sic huic pœne conueniunt lex diuina, humana, consuetudinaria, & canonica, secundum Hostien. Qui verò communiter non habetur † hic iste versiculus, habetur autem in fra c. excommunicamus. §. qui autem.

Simili.] ista littera facit contra notata infra de pur. can. inter, ad fi. sed ista littera tēperatur infra eo. excommunicamus. §. qui autem, secundum quod bene videtur facere, prout ibi not. Vt diximus, secū dum illos, qui non habent illum §. proxi. dic, vt dixi mus in parte decisa. Recedisse. dic vt infra eod. tit. accusatus, in princ. lib. 6.

15 Comites.] not. quod Papa statuit de laicis, sed hoc est propter crimen, sic supra de Iudais. ita quo rundam. Alij dicunt ideo hæc statuta valuisse, quia princeps consensit, & fuit presens. Innoc. Hostien. remittit, de homici. pro humani, ver. sacris. Bona fi de. exponit, quod dixit fideliter. Posse. exponit quod dixit efficaciter. Assumatur. quod dic, vt infra eod. vt officium. in fi. lib. 6. Eis scilicet rebellibus, nec pe tentibus.

16 Dignitate.] differentia est inter dignitatem & ordinem, vt dixi infra de exces. prala. accedentibus. Priuandam. alibi est ipso iure priuata, infra de ele ctio. vbi periculū. §. ciuitas, & de pen. felices lib. 6.

17 Exempti.] vt Templarij, † Inn. quod impugnat Hostien. per suam dec. de verb. sign. veniens. & di xi de hoc infra de priuil. recipimus. super i. gl. dicit autē Hostien. sibi constare de exceptione Cluniacen sium, quia vidit illorum priuilegia, & mihi constat de exemptione Cartusien sium, & Cisterciensium.

Soli.] not. litteram, cui cōcor. Clemen. de sta. reg. attendentes. post princ. & quod ibi not. in glo. istorū Episcoporum. vel Inquisitorum. infra c. per hoc li. 6. Priuilegijs. ad idem supra ca. proxi. & quod hic dicit Phi. ibi dixi. Obsequatur. simile infra de sta. regular. c. vno. ad fi. lib. 6.

Secunda glo. arguit & remittit.

Quarta glo. arguit pro opi. Ala. sed tenet contra riam Hug.

Quinta glo. ponit quinque casus, quibus, & c.

Sexta glo. signat contrarium, & soluit.

Septima signat contrarium, & soluit Gl. simile 23. obijcit & soluit.

Vltima glo. dicit hoc allegari, quod ratione deli cti, & c. & responderet. In glo. 3. ibi §. vlti. de prahen sa in adulterio, licet sit damnata, notata est. In glo. 2. in. fi. & c. vno lib. 6.

18 In gl. arg. quod ibi dictum.] vbi de hoc, & 50. dist. accedēs. et infra de sent. excom. contingit, infra de degradato expeditum est infra de pœn. c. 2. in fi. lib. 6. & ibi Dixit Hug. & hic Gof. ipse tamen Gof. alternatiue sic locutus est. de hoc supra de iudi. cum non ab homine, dici potest quod depositus omne pri uilegium amittit, ita quod eum percutiēs non est ex communicatus: vel quod securius est, dic quod tunc demum depositus priuilegium amittit, cum incorri gibilis factus, relinquatur curiæ seculari. Gof.

19 In glos. Tribus enim. ibi. Depositus.] & po-

A stea adhuc contumax, secundum Bar. Brix. qui hoc not. 2. q. 7. si qui sunt. dixit Host. infra de verb. si gnifi. nouimus, quod iste intellectus est benignior, sed contrarius verior, & ibi de hoc, ibi, si quis sacer dotum, ubi idem not. In gl. ar. contra. in fi. idem ibi not. & 50. dist. de eo. In gl. laici, ibi punire debet. infra eod. cum secundum. in fi. lib. 6. In glo. simile, ibi, in nomine domini. ibi not. quidam alij casus, in quibus audientia denegatur.

20 In glos. hic habes.] & vltra quatuor casus, qui hic habentur. G. in dec. dilectus, de tempo. ord. adde bat alios, scilicet cum quis est sibi contrarius, vt ibi & supra de præsumpt. vestras, & cū quis appellat contra prohibitionem canonis, de iure pa. c. vlti. vbi vide. In i. gl. vel Papæ. de appel. pastoralis, in prin. Item cum quis discedit a suo præposito. 27. q. 1. si custos, & cap. si homo. Cum allegat turpitudinem suam, de don. inter. dilectos. Cum quis est cōtumax, & petit sibi per alios iustitiam fieri. ff. ex qui. ca. ma. l. sed & si per prætorem, §. sed & si. item & illi penes quem ludus exercetur. ff. de alea. l. 1. Item ex communicato & Schismatico. 23. q. 5. nō nos. infra eod. excommunicamus, item ei qui est in manifesta calumnia. ff. de petit. hære. l. postquam, in fi. cum ta men alias prosequens suam, vel suorum iniuriam, pretextu criminis nō repellatur. 2. q. 1. prohibetur, in fi. immo dic ut infra eod. super eo. lib. 6. In gl. vlti. ibi. §. cæterum. concor. de cleri. egro. c. uno. lib. 6. & eo. lib. de sta. mo. c. vno ad fi. & Clemē. de sup. neg. prala. quia regulares, de sta. mo. attendentes. post princ. & de reli. do. quia contingit.

Et ibi ordinario.

21 Dicit Hostien. quod cum hæc delegatio sit gene ralis, & vniuersalis, censenda est hodie ordinaria iurisdictio. arg. ff. de iudi. cū prætor. & secundum eū hoc uerbo vsus est Papa ad placādos exemptos, nec est vis facienda in verbis. C. communia de leg. l. 2. in fin. infra de elect. commissa. §. porro. lib. 6. Certū est autē Episcopum hoc facere suo iure secundū eū, quicquid dicat Hostien. in appellatione interponen da posset esse diuersitas. Pro veritate igit circa hoc habēda, vidēda sunt tria, scilicet quomodo dicatur iurisdictio delegata in casu isto, & iurium, quæ alle gani super princ. huiusmodi gl. Secundo, an in hac iurisdictione succedat capitulū vacāte sede. Tertio, an in talib. casibus, quib. tali auctoritate proceditur, necessario sit appellandum ad Papam. Ad primum videri potest, quod nō in §. ceterū. allegato in princ. gl. in glo. pen. ubi Io. & Ber. tenēt, illam iurisdictio nem ordinariam, vel quasi. quia si delegata esset, ex piraret morte Sed ut ibi scripsi, Vincen. præise, & Innocen. alternatiue tenet, illam delegatā, & est in ea speciale quod nō expirat morte, sed quo ad casum huius decretalis; quod dico ideo, quia non procederet in casu illius §. cæterum, coadiuuatur taliter prima opinio, quam hic tenet Hostien. ut prædixi. Certū est quod diæcesani habebāt ordinariā, ratione huius cri minis in omnes de diæcesibus suis. de offic. ordi. cap. 1. si igitur quo ad certos fuit eis sublata per priuile giū exemptionis, facit 16. quæst. 1. frater. cum simi libus, et postea restituta ut hic, ergo intelligitur or dinarta sicut prima. facit de rescriptis, quamuis, lib. 6. cum concor. & facit quod not. de constitut. cum accessi-

† Hodie in omnibus exēplaribus ha betur.

† Sed hodie nullus eximi tur a iurisdic tione Inqui sitorum Ey me. 3. par. q. 28. vbi dixi.

accessissent. in fi. & quod not. de beneficio renouato in Clem. de rescrip. litteras, in gl. pone. sit ergo satis Episcopo, quod ordinaria iurisdictionis inuatur p. e. mordio, facit. ff. de l. 2. cum filius. §. h.eres. Secunda opinio, quæ amicitur litteræ, videtur uerior: nec est speciale quod non expiret morte, cum isti nō sint de legati Papæ, sed sedis, quæ non moritur, de rescript. si gratiose. li. 6. Item ista iurisdictione non delegatur personis, sed dignitati, quæ non moritur, de offi. del. quoniam. Et ratio in cōtrarium inducta, procedit in restitutione: sed hic fit delegatio, non restitutio.

22 Circa secundum Ioan. Mona. in decret. vnica. de maio. & obed. lib. 6. ut ibi scripsi super glo. hoc tenebatur, dixit, quod in casu huius decret. & omni alio, in quo Episcopus habet generalem iurisdictionem delegatam, succedit in illa capitulum. allegat eod. lib. de præb. c. 1. in fi. Sed parum facit illud capitulum: aliud enim est dare Episcopo delegatam super exemptos, ut hic; aliud est iubere Episcopum aliquid non facere etiam ad petitionem exemptorum, ut ibi: tūc enim nil delegatur, sed officium eius instituitur. facit de offi. ordin. licet. Quare videtur contrarium tenendum, ut sicut nulla alia iurisdictione delegata Episcopo, trāsiret in capitulum sede vacante, sed ad successorem, ut præd. decret. quoniam, de offic. delega. sic nec ista, illa tamen ordinaria, quam habet in subditos, bene transit, etiam in hoc crimine, ut supra in princ. capituli. Ex verbis autem Innoc. quæ patent supra in glos. mortuo, non bene decidi potest, quid in hoc senserit.

23 Ex hoc secundo sequitur responsio ad tertium, quod si in casibus huius capituli, vel aliorum de quibus dictum est supra, locus esset appellationi, ad Papam appellabitur, non ad proximum, facit de cleri. egro. c. vno, §. si autem, ubi si in eo quod fit auctoritate Apostolica, occurrat dubium, vel difficultas, ad Papam recurri oportet, non ad proximum, & facit quod de deuolutione not. in Clem. de sup. neg. præ. c. vno. in glos. auctoritate, in fi.

24 Istud autem demonstrari potest per aliam questionem: pone quod Archiepiscopus impedit Episcopum in his casibus, quibus procedit auctoritate delegata, non ne poterit Episcopus eum coercere? certe poterit: sicut quo ad illam speciem est maior illo. de offi. deleg. sane. 2. si superior illo respectu est minor Episcopo, non poterit ad eum, sed ad maiorem appellari: mouet & alia ratio, si dicis ad proximum appellari posse, erit dare amplius, quā sit expressum exceptionis privilegio derogari: si enim de Episcopo ad Archiepiscopum, de ipso ad Patriarcham ipsorum causæ poterunt sic deduci, habebit tres indices successiue exemptus, contra quæ Papa dederat unum solum: item habebit iurisdictionem contra exemptos is, cui concessa non est, cum tamen talia suas species non excedant, ut patet in prædictis iuribus, de sta. mo. c. vno. in fin. lib. 6. & in clem. attendentes, eod. ti. ver. ad quæ omnia, & in cap. quia contingit. de relig. do. ver. nullo. Cum ergo a iurisdictione Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ exemptus esset, tu qui reducis illum in potestatem Archiepiscopi, & Patriarchæ, ostendas quomodo iure? Et per hoc sit responsum ad decre. Romana. de appella. §. debet. lib. 6. ubi appellatur ad Archiepiscopum etiam in his causis, quæ de iure communi non spe-

A Et ant ad ipsum: nam ibi cessant rationes prædictæ, nec cognoscit ut delegatus, sed ut ordinarius. Et in fin. & cap. volentes. lib. 6. & 6. q. 3. cap. vlti.

c. Vergentis:

S V M M A R I V M.

- 1 Bona hæreticorum, etiam post mortem publicantur.
- 2 Non tamen occupantur per fiscum, nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici.
- B 3 Et quid de bonis feudalibus, an publicentur ob hæresim.
- 4 Ob crimen hæresis a patre commissum, non perdit filius ecclesiasticum beneficium.
- 5 Filii filiarum hæreticorum an puniantur.
- 6 Iniuria Deo facta non ferenda.
- 7 Filiorum pœna parentes affligit.
- 8 Vbi locum habeat hæc decretalis.

VERGENTIS.] Et infra. non solum sapiunt elementa corrupta, sed etiam homo testatur in antiqua, ubi de materia magnum est exordium. Nostræ. Hostien. habens in littera nostræ, dicebat, quod loquebatur prelati Ecclesiarum.

1 Publicari.] etiam post mortem supra eo. si quis, infra eod. accusatus. §. in eo. lib. 6. salvo quo d. dicitur de præscript. cap. 2. lib. 6.

In alijs.] terris scilicet. quæ non sunt de temporalis iurisdictione Ecclesiæ.

Idem.] scilicet bonorum publicationem.

2 Sæculares.] apprehensio tamen bonorum non fiet nisi primo pronuntiatio fiat super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. infra eod. cum secundum. lib. 6.

3 Confiscantur eorum.] quid de feudo? vide satis in Spec. de feudis. §. 2. vers. 40. & aliquid dixi post Hostien. de pœnis in quibusdam. in fi.

D 4 Conseruata.] propter crimen læsæ maiestatis commissum a patre, filius non priuatur ecclesiastico beneficio, ut not. §. 6. dist. satis peruersum.

Quod est Christus.] de hoc supra de elect. signifiasti. in fi. de sacra vnct. cap. vno, vers. unde in veteri. Hostien.

5 Grauius.] quærebat hic Hostien. nunquid sententia, qua damnatur posteri hæreticorum, extendatur ad filios filiarum, de quo dic, ut infra eo. statutum, 2. lib. 6. & facit quod ibi notauimus. & eo. libr. de pœn. vbicunque.

E 6 Aeternam.] Hierony. contra Vigilantium. i. c. Meam iniuriam patienter tuli, impietatem contra Deum ferre non potuit. Seueritatis. scilicet publicationis, bonorum. Casibus. etiam isto minoribus, ut præmisit. Iudicium. qui nec fallit, nec fallitur. inf. de sen. excom. a nobis 2.

7 Progeniem.] ex cuius pœna pater affligitur, ut ex propria. ff. quod met. causa. isti quidem, & dixi supra, de fil. presb. in rubrica.

1. Gl. respondet per questionem, an Papa possit principibus imperare.

Penul.

† Zanch. de her. c. 29. nu. 3. Reper. ver. appellare. §. Sed nunc. Si man. de cath. inst. ti. 6. n. 3.

† Anto. Gomez. tom. 3. var. res. cap. 14. nu. 5. Zanch. de hæret. c. 15. nu. 4. Io. Rojas singu. 134.

† Godescal. de her. q. 23. nu. 2. Couar. li. 2. uar. res. c. 8. nu. 4. Gigas de crimi. l. 1. c. 3.

† Glos. sing. in extram. lo. xxiij. de pœn. c. unico ver. bo quomodo liber.

Penult. glo. signat contrarium, & soluit.

In 3. glo. ibi l. vna.] vide de vita & hon. cleri. ut clericorum. in 3. gl.

In glo. 17. ibi si apud.] & q. 4. si is qui, ad idem supra tit. 1. in nonnullis. in fi. & supra de decimis, tua 2.

Et in fine.] facit quod not. de maledi. c. 2. in 1. gl.

In gl. pen. ibi. eod. tit.] nec debuit remoueri, secundum Host. & ibi Ioan. qui etiam hoc not. 23. q. 7. in summa. & in fine. & in eodem probatur infra eod. cum secundum. lib. 6.

8 Ego credere hanc decretalem praeualere legibus in illis terris tantum, quae subsunt temporali iurisdictioni domini Papae. In alijs autem praevalent leges, quae maiori aequitate nituntur. C. de iudic. placuit & poena moliendae sunt. de poen. dist. 1. §. poena. T. Gof. Host. remittit ad summam eod. tit. §. qua poena; sed authen. Gazaros, contradicere videtur, quae concor. huic iuri canonum, & vers. huius, in decr.

In glo. ultim. ibi item peccato, & ibi sunt multa exempla.

c. Si aduersus.

S V M M A R I V M.

- 1 omnibus est prohibitum haereticis fauere.
- 2 Casus in quo fautor fautoris haereticorum puniatur.
- 3 Omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis excommunicato conceditur.
- 4 In nullis pro haereticis patrocinandum.
- 5 Suspensi a tabellionatus, seu aduocationis officio, quia haereticis patrocinati sunt, si iterum haec exercent, non sunt irregulares.
- 6 Patronia suspensorum aduocatorum, an de facto valeant.
- 7 Excommunicatis non ob haeresim, auxilium non denegatur.
- 8 Haereticus quando, & quomodo audiatur in iudicio.
- 9 Solus iudex participare potest cum haereticis, in his tamen quae ad eorum salutem spectant.
- 10 Prohibitio huius cap. in quib. locum habeat.
- 11 Creditores haereticorum contra fiscum agant.

Si aduersus.

1 Generaliter.] hoc dicit: quia generaliter omnibus est prohibitum, haereticis praebere fauorem: istis vero specialiter prohibetur.

Imperatur.] concor. Cle. de excess. prael. frequens. in fin.

2 Fautoribus.] not. casum quo ipso iure puniatur fautor fautoris.

Defensoribus.] qui haeretici sunt, infra eod. excommunicamus. §. credentes. Hostien.

3 Vel fauorem.] dixit hic Vincen. quod fauorabilis exceptio, ut Velleianum, non datur excommunicato; odiosa, ut Macedonianum bene. ff. de condi. indeb. qui exceptione, sed male cantauit: quia omnis exceptio fauorabilis, & odiosa sibi competit: quia

A non excommunicati fauor, sed aequitas iudicantis attenditur. supra de excep. cum inter. Gof. & ipse idem Vinc. postea dixit idem, & Ioa. & adde quod dixi de excep. a nobis, super 1. gl.

4 In causis.] scilicet criminalibus. Vel factis. id est quibuscunque negotijs, ac si dicat in iudicio, vel extra. infra de verb. sig. forus. §. negotium. Aliquibus. etiam catholicis. Eorum. haereticorum, qui nec iudicare possunt, nec publica officia exercere. inf. eo. excommunicamus. §. credentes.

5 Officio uestro.] scilicet aduocationis, vel tabellionatus, nec essent isti irregulares, licet post suspensionem illud exercerent. infra de senten. excomm. his qui. li. 6. & dicam infra de cler. excomm. c. fi. & de excess. prael. c. fi. idem G. in Spe. tit. 2. §. iuxta. C. vers. sed quid dices. Suspensos. qua sententia durante, non valebunt instrumenta confecta. infra. cap. 2. credentes. vers. quod si forte. cum similibus.

6 Quid de patrocinijs, nam illa de facto tenent. dicunt quidam sententias irritandas, alij contra. Credit Hostien. quod esset per summum Pontificem declarandum. supra qui si. sint le. per venerabilem, supra de feu. c. 1. de consti. c. fi. cum super hoc nullum expressum ius habeatur, nisi quod aduocatus poterit per exceptionem remoueri, ut in pre. §. credentes. Vel lucrum pauperibus erogandum, ad hoc quod dixi, supra tit. 1. cum sit. & c. sequentibus, talis etiam de transgressione alias puniri posset.

Tertia gl. signat contrarium, & soluit.

Ult. gl. notat, probat, & signat contrarium.

In gl. 3. ibi l. 3.] creditor ex vi pacti pecunia sibi non restituta, possessionem ingrediens, vim non facit: tamen auctoritate iudicis deberet id facere.

In gl. 1. in fin.] infra de procur. qui ad agendum. li. 6.

In gl. 2. in fi. supra de praescript. ad audientiam.

In gl. 3. ibi.

7 Denegandum.] in excommunicatis non haeretici habent hoc locum.

Et ibi: sententia]

8 Dicit Hostia. quod quamuis ad defensionem criminis, vel bonorum non audiatur, sit tamen alias, de alio crimine accusatus criminaliter, non denegabatur iuxta sententiam. nec obstat secundum eum in authen. coll. 6. de priui. dotis, post medium, ubi dicitur, quod nec beneficii iure, nec aliquibus privilegijs tales possunt se iuuare: quia illud, & similia possunt intelligi quo ad impugnationem, accusationem, vel acquisitionem, vel ab haeresi defensionem: unde & licet hoc patrocinium vetetur aduocatis, & scriniarijs, non tamen iniustitia iudicibus. nec obstat si dicis, haeticum statim post deprehensionem puniendum; quia si sponte redeat, recipitur, & in monasterium detruditur. infra c. excoicamus. 2. ergo se poterit defendere super alio crimine accusatus, arg. C. de his qui ad Ecclesiam cof. l. fur. maxime si praeuetus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de fo. com. proposuisti.

9 Dic tamen, quod alius quam iudex in causis vel factis ipsorum non potest illis participare, nisi in his quae spectant ad salutem.

10 Quicquid supra dixerit Hostien. non puto hanc prohibitionem locum habere, nisi in his qui sunt haeretici, non in his qui fuerunt, ad hoc infra cap. statutum 2. secundo responso, lib. 6.

† Vide cap. in fideles. 23. q.

Et

Et ibi.

11 Confiscari.] unde contra fiscum agant creditores, C. de fideius. l. 1. & 3. Gof. concor. ff. solu. matri. si marito. C. eodem l. 2. C. de bonis proscip. si ut proponis. & ad l. Iul. de vi. l. tutoris.

Et ibi auferentur sua.] in Iudæis secus. supra tit. proxi. sicut Iudæi.

In gl. ult. ibi, tollere.] Hostien. de hoc remittit de secundis nup. c. penul. & ult. & supra de re iud. cum te. ubi vide in gl. magna: super ult. gl. & in fi. de infamia facti loquitur.

c. Cum ex iniuncto.

S V M M A R I V M.

- 1 Initium decretalis, quod nunc deest, repositum.
- 2 Conuenticula non facienda, & qualis facientium poena.
- 3 De fide publice non disputandum.
- 4 Simpliciter asserenti, se missum a Deo, quare non credendum.
- 5 Miraculis gentes ad credendum inductæ.
- 6 Prælatus reddere debet rationem omni possenti.
- 7 Exempla & historia, quæ & quando probet.
- 8 Reprehensionum genera quot.
- 9 Corrigi potest prælatus sponte subiectus absque nota detractiois.
- 10 Percutiens clericum sponte subiectum excommunicatur.
- 11 Clericus non se supponat alterius iurisdictioni absque licentia prælati.
- 12 Papam iura positiua non ligant.
- 13 Subditus prælatus non corrigat publicè, vel priuatè.
- 14 Subditi prælatos non uident per contemptum, & quando liceat euitare.
- 15 Iudices inutiles, a principe remouendi.
- 16 Cui competit instituere, eidem competere destituere, quomodo intelligatur.
- 17 Et quid in præscriptione.

VM ex iniuncto.]

1 Et infra.] sequebatur. Cū ex iniuncto nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum, (scilicet Rom. 1.) sapientibus, & insipientibus debitores, & uniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, ut malos retrahamus a vitijs, & bonos in virtutibus foueamus. Tunc autem opus est discretione maiori cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant. Postea sequebatur quomodo Meten.] Episcopus insinuauit Papæ, quod multi laici, et mulieres: Euangelia, Epistolæ Pauli, moralia Iob, Psalterium, et libros alios fecerunt transferri in Gallicum faciētes postea quæ sequuntur. Et simile in Clemen. de reli. do. cum de quibusdam, de hæret. Clemen. ad nostrum. Commendandum. de magist. super specula, ne cler. vel mon. super specula. §. quia vero, Hostien.

2 Conuenticula.] quæ in Ecclesia vel extra fieri non debent. C. de Episcop. & cler. l. conuenticula. et

A C. de Sum. Trin. l. 2. alias capitalis est poena. C. de his qui ad eccles. confu. l. denunciamus.

3 Nec est de fide publicè disputandum. C. de Sum. Trin. l. 3. & infra c. 2. §. 1. Lux uera. Ioan. 1. Thenebrarum. sic supra de off. deleg. consuluit. Creature. Marci ult. in fin. Dicens. Mar. 10. Testa. arg. quod magister docere debet in alto. ad idem 2. q. 7. §. de his, ver. his ita.

Apostolum.] 1. ad Corinth. 12. ad fin. & ad Ephes. 4.

Doctorum.] idest prædicatorum. Apostolum. ad Rom. 10. Præcepit. Luc. 10. a. Dignior. verum dicit, si de illa constaret.

B 4 Nude.] idest sine signo miraculoso, uel sufficienti scripturæ testimonio: nam nec ipsius iuramento, crederetur: tum quia solus: tum quia in re propria. supra de testi. licet 14. q. 3. nullus. Astruat. i. asserendo struat, vel instruat. Hostien.

5 Miraculi.] Hieronimus super Isaia lib. 18. nō potuissent omnes gentes in tam breui tempore credere nisi signorum miraculis fides ipsorum quodammodo fuisset extorta: clamantibus enim Apostolis, & Apostolicis uiris, Dominus signorum magnitudine respondebat. Vellet. Exodi 7. Dicens. Ioan. 1. Isaia 40. cap. in princ.

Propheticum.] Malach. 2.

C 6 Ex ore.] debet ergo talis esse, qui sciat omni posseti reddere rationem. 26. dist. §. ecce p, ante fi. Host. Scholasticis. idest scholaribus, & prouectis, multo minus ab alijs subditis. 6. q. 1. oues. Lege. Exodi 22. in fi. ad idem, Ioan. 10.

7 Exemplo.] licet nō exemplis. † sed legibus iudicandum sit. C. de sen. & interlo. nemo, quod quomodo intelligatur, dixi supra de re iud. in causis. frequenter tamen inducuntur et probant exempla, & historia sacra scripturæ, ut hic. & supra de elect. venerabilem. vers. quod autem. secundum Hostien. Legitur Nu. 22. Ait. 70. 8. Euangelicam. Matth. 18.

D 8 Reprehendere.] de triplici reprehensione, scilicet impropria, sociali, & temeraria notat Ioan. 21. distin. nolite. Et Hostien. de decem speciebus reprehensionum, tractat in prin. sue summæ, quomodo viget hodie in omnibus reprehendendi libido, uide in Hieron. ad Celantiam. Nam qui. Matth. 5. Innocentia. sicut Christus, qui peccatum non fecit, & c. 1. Petri. 2. c. 6.

9 Supponit.] & tunc nulla potest notari iniuria, vel detractio, quæ non infertur scienti, & nolenti. infra de reg. iur. scienti. lib. 6. cum concor.

E 10 Ista tamen suppositio non posset fieri a clerico quo ad uolentiam inferendam corpori, quin inferens sit excommunicatus; quod dic, ut infra de sent. excom. contingit. 1. supra de iure iur. ex rescripto.

11 Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet, sine superioris licentia. de foro cōp. significasti. nec quo ad forum penitentiali, infra de pen. omnis. §. 1. littera ergo ista, secundum Hostien. est intelligenda de extraiudiciali suppositione, quo ad inferiores a Papa: sicut supra de iure iur. ueniens. & c. Quintauallis. nisi fieret de superioris licentia.

12 Quo ad Papam potest intelligi etiam de iudiciali, per iura allegata hic in gloss. quem alia iura positiua non ligant. de hoc supra, de cōces. præbend.

† Copiose lat. in leg. 1. ff. si cer. petat. ubi cius & alij.

ben. proposuit. Subditus. sine aliqua submissione superioris.

13 Reprehendendi.] idest corrigendi; non quod hoc liceat in publico: sed dicit hoc: quia minus peccaret, ut potest hoc colligi de sen. excom. cum non ab homine. de coha. cle. vestra. ver. Itē aliud. Host. Obsequendi. idest obediendi, sic supra de reb. Eccles. non ali. c. si. cum concor.

14 Quod si.] hoc improbat secundum Hostien. q. subditi contemnendo proprios sacerdotes, ipsos evitant; & faciunt evitari, de quo supra 1. respon. ibi; eorum consortium sed ibi non loquitur de sacerdotibus tantum. Remoueri. sup. Host. temeritate propria vitandi non sunt: quod intelligas, nisi in causa supra de coha. cler. vestra.

Sacerdotum] & aliorum clericorum beneficia totum: omnis enim res, & cap. infra de regu. iur. omnis.

Glosa quisque tenetur.] distinguit inter correctionem publicam & occultam, & denunciationem Evangelicam.

15 In gl. antep. ibi; si quos.] si præfectus prætorio videt iudices propter corporis inualetudinem, negligentiam, vel crimen, esse inutiles, illos remouet, & alios subrogat.

In glos. immo in fi.] contra. 94. dist. cap. 1. In glo. sic infra, ibi, sacerdos. contra. 94. dist. in sancta. ibi dicitur, quod diaconi prædicant. ibi tripliciter soluitur. In glo. 2. in fi. contra. 94. dist. 2. ultra medium ibi: non queritur quis vel qualis prædicet, ibi soluitur. In glos. nec istud, in fine. vide in Hiero. super Matthæ. In glo. quisque tenetur ibi Apost. 2. ad Timo. 3. & ibi in omni. vbi de hoc. & ibi si peccauerit. vbi de hoc & in fi. adde quod not. supra eod. titu. cap. 1. he hoc dixi supra de iudic. nouit.

In glo. ut 2. in fi.] Ioan. 2. q. 5. auditum. ff. de iur. om. iu. est receptum.

In glo. pen. in fin.] de accusa. ad petitionem.

16 In glo. vlti. ibi, pertinet.] ordinario iure, ex speciali enim iure, vel commissione, posset competere alterum sine altero.

17 idem in præscriptione; qui enim præscripsit institutionem, non intelligitur præscripsisse destitutionem, vel renunciationis receptionem, alias diceretur præscriptum, quod non fuit possessum, contra regulam sine possessione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & de vsuca. l. pen. §. si. non obstat connexio, per ea quæ nota. tit. odia. de visitatione quo ad procuratorem, & de nonalibus quo ad decimas, ad idem quod not. de ma. & obe. cum inferior, in 1. gl. cum sua remis. & quod net. ff. de procur. qui procuratorem. & C. de an. excep. l. si. In 1. gl. post. princ. facit. de resc. susceptum, lib. 6. & quod ibi scripsi in fi. & super 5. glo. & quod scripsi de proba. in presentia super si. vlt. glo. nisi secundo: & c. vno lib. 6. & in fi. de hoc dixi supra de offi. achi. cum satis.

c. Excommunicamus.

S V M M A R I V M.

1 Varietas lectionis in verbo, vanitate.

A Xcommunicamus.] Nominibus. de quibus. patet 24. q. 3. c. pen.

1 Varietate.] alias vanitate: alias veritate, sic infra. c. pen.

§. Damnati.

S V M M A R I V M.

- 1 Priuatus an punire possit hæreticum.
- 2 Inquisitores ob delictum clericorum bona Ecclesiarum non proscribant.

D Amnati.] pœna damnatorum.

1 Balliuis.] videtur quod etiam priuatus punire possit hæreticum. de quo vide 65. q. 5. si audieris, & quod dicam infra eo. præsidetes. lib. 6. Puniendi. nisi statim sponte reuertantur, supra eod. ad abolendam. & infra c. pen. Confiscantur. ipso iure. infra eod. cum secundum. lib. 6.

2 Receperunt.] nec Inquisitores propter ipsorum delictum, bona Ecclesiarum debent applicare fisco, etiam Ecclesie. & hoc scienter facientes, excommunicati sunt per Concil. Vien. eod. tit. nolentes.

† Arch. in c. si uos. 23. q. 5. Contra. Brunus lib. 5. de hæret. ca. 14. Petrus Godofr. in athen. Gazaros. C. de hæret.

§. Qui autem.

S V M M A R I V M.

- 1 Deficientes in purgatione, habentur ut conuicti.
- 2 Contingit, eum qui non est vere hæreticus, quandoque ut vere hæreticum condemnari.
- 3 Lapsus anni in multis causis, quæ mala operetur.
- 4 An elapso anno, contra contumacem requiratur sententia condemnatoria.
- 5 An ex assignatione termini ad purgandum, purgatio censeatur indicta.
- 6 Cum iudex assignat terminum ad purgandum. & reus non comparet, quid faciendum.
- 7 Cur absenti et cõtumaci purgatio indici possit.
- 8 Contumaciæ incommoda.

Q Vi autem.] pœna suspectorum se non purgantium: Monstrauerint. idest, si monstrare neglexerint.

1 Is enim, qui in præstanda deficere, puniretur ut conuictus, sine aliquo temperamento; & sic potest intelligi supra eod. ad abolendam. §. qui autem. & de hoc infra de pur. cano. inter. in fi. & tunc non esset locus excommunicationi, & annali expectationi de qua sequitur, secundum Hostien. & adde quod. statim dicam. Satisfactionem. de qua dicam infra §. credentes. Excommunicatione. hac de causa lata.

2 Velut.] possibile est, quod non est hæreticus, tamen propter hanc violentam præsumptionem condemnatur ut hæreticus. simile secundum Hostien. supra de iud. nouit. versi. sed cum dominus. ibi: sit tibi sicut ethnicus.

Et

3 Et not. quod lapsus anni quandoque aufert possessionem, ut lit. non conte. quoniam. §. in alijs, quandoque proprietatem. C. de requi. reis. l. 2. quandoque inducit iustam condemnationem, ut hic. & i. q. 3. rursus, & c. quicunque.

4 Condemnentur.] secundum Vinc. per hoc verbum futuri temporis, videtur quod post annum necessaria sit sententia. et sic post annum ante latam sententiam poterit purgare vitium, sicut si legata est optio infra tempus, post illud eligere possum, antequam mancipia distraherentur. ff. de opti. leg. l. mancipiorum. ad hoc infra de praebe. si tibi absenti. lib. 6. Dicebat Hostien. quod per constitutionem Friderici. C. eod. authentic. Gazaros. non videtur quod sit necesse tales condemnari cum ibi dicatur: ita quod si sic per annum permanserint, eos tunc sicut haereticos condemnemus. ergo sine aliqua sententia videtur illos esse damnatos. nec obstat secundum eum si dicas, quod crimen haeresis sit de foro Ecclesiae, quia dicta constitutio fuit non solum per Romanam Ecclesiam procurata, sed etiam approbata: & probatur hoc infra eod. de inquisitionis. in prin. lib. 6.

5 Querit hic Hostien. Quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem praestandam, nunquid per hoc sic videatur purgationem indixisse? quod si non venerit, & hac de causa excommunicetur, & postea per annum expectatus sit contumax, debeat ut haereticus iudicari? Hanc quaestionem non puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia. lib. 6. dicebat autem, quosdam dicere, quod sic, quia ex quo non venit, patet quod per ipsum stetit quo minus purgatio indiceretur: unde perinde est, ac si indicta esset. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure civili. ff. de cond. & demon. iure civili, & l. quibus diebus. quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicare, aliud ad purgandum terminum assignare, & aliud utrumque facere: ita quod si alterum tantum interueniat, nunquam potest dici quod in purgando contumax sit. Si enim terminus assignatur tantum, non potest dici quod assignatur ad purgationem indictam, sed indicendam infra de pur. cano. c. si. in prin. si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamen est contumax in non purgando: quia non potest dici contumax respectu purgationis indicendae, cum adhuc non sit in rerum natura. arg. ff. de iur. codi. quidam referunt supra de constitu. cum accessissent. §. si. Item si purgatio sit indicta, sed non sit terminus assignatus de facili non potest comprehendi contumacia. arg. in eo quod legitur, & not. supra de off. ord. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse, quod statim purget se. arg. ff. de verb. obl. eum qui Calend. & in hac materia durum esset sentire: igitur utrumque requiritur, scilicet quod terminus assignetur, & quod purgatio indicatur. unde & in praedicta constitutione, Gazaros, iungitur, ad mandatum Ecclesiae, vel ad arbitrium episcopi. supra c. ad abolendam. §. qui autem, & hic temperatur poena illius. & quod ad hoc faciendum, terminus peremptorius assignetur. arg. ff. de iud. ad peremptorium, & l. sequentibus, supra de offi. deleg. consuluit. & probatur supra de re iudi. quod ad consultationem. supra de coha. cle. & muli. c. pen. §. pen. & in fi. supra

A de simo. de hoc. & c. insinuatum.

6 Sed quid si dicat index: Volumus, decernimus, & mandamus, quod super tali suspitione te purges ad nostrum arbitrium, & ad hanc purgationem praestandam, tibi talem terminum peremptorium assignamus, in quo nisi veneris, & dictam purgationem praestiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniente excommunicatur, nec dictam purgationem, ut citatus erat, praestitit? Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputans se gravatum a tali mandato, ex iusta causa expressa duxerit appellandum. supra de appel. praeterea. eo. tit. cordi. lib. 6. supra de re iud. quod ad consultationem, quem tamen si Ecclesia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam tali contumaci, quamvis absenti, ad quam praestandam, iterum assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum, quia purgationem sibi indictam non praestitit. & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. q. 6. §. sunt quorum.

7 Nec mireris, quod dixi absenti, & contumaci purgationem determinatam, & specificatam indici posse, cui tamen forsitan non indiceretur si praesens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiva, quae plerumque datur contra absentem contumacem, & tamen forte non daretur contra praesentem, & de iure suo docentem, ut patet, C. de iudic. properandum. de elect. statuimus. infra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. 6.

8 Hoc enim contumacia operatur: quae ut supra not. possessionem, & proprietatem rei aufert, & probationem sufficientem inducit, ac omnem exceptionem & defensionem excludit. et adde quod not. infra de pur. cano. nos inter alios, & c. inter sollicitudines. §. si. & de poenis. c. si.

§. Moneantur.

S U M M A R I U M.

- 1 Iuramentum de extirpandis haereticis cur hoc die non praestetur.
- 2 In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.
- 3 Requirendi domini temporales ut praestent hoc iuramentum.
- 4 Fidei causas praelatus cum suffraganeis tractet, & quare qualiter.
- 5 Excommunicatus in una Ecclesia, in omnibus est excommunicatus.
- 6 Negotia fidei ut hic cur Pontifici summo nuntianda.
- 7 Episcopus bona subditi rebellis Ecclesiae post annum expectati, concedere potest catholicis occupanda.
- 8 Rebelles Ecclesiae inuadendi, & eorum bona occupanda.
- 9 Cum bona rebellium conceduntur occupanda quid de mobilibus, immobilibus & feudalibus? & nu. 11.
- 10 In bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantium.

11 Et quid de bonis feudalibus.

12 De rege Aragonum notatu digna.

Moneantur.] Iuramentum dominorum temporalium contra hæreticos.

1 Iuramentum.] si hodie hoc iuramentum non præstetur, negligentia episcoporum est in causa; quæ illis in hac parte multum est uerenda. simile de treug. & pace, cap. 1.

2 Posset etiam dici secundum Hosti. hic, quod hic dicitur locum habere tantum in prouincijs, vel terris infamati de habitatione hæreticorum. ad hoc infra. §. adijcimus. Exterminare. idem uerbum in. §. sequen. & vide quod dixi in clemen. de iureiur. Romani, §. porro. in princip. Perpetuam. not. ad ea, quæ dixi supra de iudi. c. si. tamen forte hoc dictum fuit propter comitatus, ducatus, principatus, in quibus succedunt filij. supra de voto. licet. secundum Hostien.

3 Teneatur.] si requiratur. † ad hoc infra. §. 1. in prin. Si uero dominus. pœna dominorum non purgantium terram suam de hæresi.

4 Comprouinciales.] & in prouinciali concilio. supra tit. 1. cum sit nimis. de præben. graue. & habet locum si ille sit rex, vel magnus princeps, qui possit illi equiparari, ut si sub se habet Metropolitani, & suffraganeos. 6. q. 3. scitote. 3. quæst. 6. non liceat, & c. unaquæque. sunt enim talia graua ratione personæ, vel rei de quibus agitur, in concilio tractanda, in authen. de sanc. Episcopis. ut autem omnis: columna 5. coll. 9. & 18. distinct. propter 1. & 2. & quod dicitur supra eod. ad abolendam. solum Episcopum hoc posse verum est, nisi propter scandalum, vel grauitatem negotij oporteat ceteros episcopos conuocari; aliàs solus episcopus excommunicat, et vicini illum euitant ad eius requisitionem, de rapt. c. 1.

5 Nec potest quis excommunicatus esse in una Ecclesia, quin sit excommunicatus in alijs. 4. q. 5. cap. vno. secundum Hostien. ubi de hoc. & 18. distinct. placuit. quod facit in contrarium. & 52. distinct. si quis.

6 Pontifici.] ratione grauitatis negotij. & grauis pœne infligendæ. Ex tunc. scilicet lapso anno. sed possent & metropolitani cum prouinciali concilio, contra istum quasi suspectum, seruare, quod dicitur supra eod. §. qui autem. Exponat. mandando prædicari crucem, quod alius facere non posset, ut dicam infra. §. catholici, super 1. glos.

7 Putat tamen Hostie. quod diæcesanus, bona subditi excommunicati, & rebellis, & per annum expectati, posset exponere. infra de homicid. pro humani. versi. sitque cum suis. quod sic probat: certum est quod potest hoc de persona clerici incorrigibilis, non solum in hoc crimine, sed in alijs, ut patet de iudic. cum non ab homine. de verb. signifi. nouimus. si potest de persona clerici, fortius & laici; & si de persona, fortius de rebus. argu. 12. q. 1. præcipimus. de dona. inter virum & uxo. c. penult. de deci. ex parte 3. generaliter enim in res, & in personas inuocat Ecclesia brachium seculare. infra de homic. postulat. de cle. excom. c. 2. Exterminatis. quasi extra terminos, & fines eiectis.

A 8 Possideant. Et sic inuadendi sunt rebelles. et ipsorum bona auctoritate Ecclesiæ per alios catholicos occupanda. 22. q. ult. §. his ita. & c. seq. 2. q. 5. §. ipsi autem. & cap. si apud carnales. cum c. seq. hoc autem agentes, dicuntur diligentissimi rectores, & pii consultores, ead. q. si vos. sunt etiam tales necandi, & ciuitates cremandæ. ea. q. si audieris. Et temporalis dominus, qui negligit, plectendus est. ea. causa q. 2. dominus. 3. q. 7. qui sine. in authen. ut dif. in §. penul. & ult. coll. 9. secundum Host. Fidei. aliàs fidei. Saluo iure. not. pro protestatione. Principalis. a quo dominium illud tenebatur.

9 Et sic immobilia sunt prioris domini. ff. de capt. & postli. reuer. si captiuus. mobilia sunt occupantium eod. tit. l. antepen. ff. de acq. re. do. transfuga. C. de capt. l. ab. hostib.

10 Vel dic; quod ubi inter Christianos ex una parte est iustum bellum: ex altera iniustum, iuste pugnans omnia occupata sua facit, quæ tamen ab alio in feudum non tenentur ff. de capt. l. 5. §. in pace. de acq. rerum do. naturalem. §. si. 23. q. 5. dicat. & q. 7. si de rebus.

11 Sed & feudalibus occupare possunt, saluo iure domini innocentis, ut hic; ubi vero infideles, vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantium occupant, & postea recuperantur, ad antiquum dominum reuertuntur, ut in d. l. si captiuus. & de hoc supra de iureiur. sicut 2. & de homicid. pro humani. ibi, diffidatus. lib. 6. secundum Hostien. hæc autem clausula cessat, ubi non est principalis dominus secundum eum.

12 Obstacleum.] præcedens littera facere videtur pro rege Aragonum, ut sibi non præiudicet occupatio facta per regem Francorum de comitatu Tholosano ad mandatum Ecclesiæ: sed ista littera est contra eum, quia impedimentum præstitit Gallicis occupantibus terram, secundum Abbatem.

Lege.] de qua dictum est supra vsque ad versi. saluo.

D

§. Catholici.

S V M M A R I V M.

- 1 De prælato cruce signato obligante fructus ad triennium.
- 2 Indulgentia cruce signatorum.
- 3 Crucesignati etiam tempore pacis gaudent priuilegio.

Catholici.] Indulgentia cruce signatorum contra hæreticos.

E 1 Et quod hic not. Vinc. de prælato cruce signato, qui obligauit fructus ad triennium, vide ne præl. vires suas cap. ult. super gl. 2. infra hoc no. reliqua vide ad litteram in Specu. eod. tit. §. in fauorem, vsque ad si. scilicet an recipiat manualia, & an debeat tenere uicarium.

2 Conceduntur.] habent remissionem † peccatorum, & præter id plura alia, quæ habentur supra tit. 1. ad liberandam. in parte decisa, quam ibi posui, & glossau.

3 Interpretatur autem consuetudo, etiam per religiosos.

M

giosos.

† Eymc. 3. p. q. 129.

giosos Inquisitores inducta, quod etiam tempore pa-
cis Ecclesiæ, & quo nō restat hæreticorum perfidia,
vel potentia, vel incastellatio, datur contra hæreti-
cos signum crucis. & sic cruciati priuilegio, de quo
hinc loquitur, volunt uti.

§. Credentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Pœnæ credentium, &c. & num. seq.
- 2 Satisfactio pro hæresi in quo consistat.
- 3 Satisfactio etiam de accessorijs fiat.
- 4 Verba constitutionis Friderici Imp. de Patarenis, & eorum pœnis.
- 5 Præmium fautoris hæreticum reuelantis.
- 6 Excommunicatus non habet vocem eligendi.
- 7 Nepos damnati de hæresi, an possit eligere.
- 8 Excommunicatus, an testabilis.
- 9 Fautores &c. hæreticorum non succedunt ex testamento, nec ab intestato.
- 10 Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic etiam inter ignorantes nulla.
- 11 Verba textus: & in similibus, explicata, & §. Volumus nu. 8.
- 12 Communicare cum excommunicato non de nuntiato, quale peccatum.
- 13 Clerici sacramenta hæreticis, aut sepulturam exhibentes, ipso iure, sunt excommunicati.
- 14 Celebrantes diuina coram excommunicatis, sunt excommunicati.
- 15 Et fiunt irregulares.
- 16 Clerici grauius quam laici, & religiosi grauius clericis puniuntur.
- 17 Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.

C Redentes.

† Eymer. hac
2. p. q. 50. &
seq.

C I Pœna credentium, receptatorum, & fauto-
rum. Talium. scilicet receptatorum: † defen-
sorum, et fautorum: credentes enim omnino sunt dam-
nati. infra cap. penult. in fin. Hostien. quod dic ut ibi
dicam. Satisfacere. sic supra. §. qui autem. & in-
fra. §. 1.

2 Consistit autem in hoc satisfactio, quod abiuret
hæresim, purget se si tantum est suspectus, infra §.
adijimus. & si alia causa notoria excommunicatus
sit restituere debet percepta, & quæ percipi potue-
runt, arg. de restit. spol. grauis, & quæ ex occupatio-
ne aliqua, si forsan illam fecerāt, perueniunt. supra
de iureiur. sicut. vel ex officio usurpato. damnato,
vel sibi interdicto. supra titulo 1. cum sit. idem ergo
& de his, quæ ratione participationis ad eum perue-
nerunt. arg. dictorum iurium. & supra eod. ad abo-
lendam. §. 1. in fi.

3 Tenetur enim satisfacere de accessorijs, & seque-
lis hic, sicut de ipsa offensa, secundum Hostien. ad
hoc de verb. sig. ex parte. infra de regu. iur. accessio-
rium lib. 6.

Contempserit.] supplet Hostien. si laicus fue-
rit, quia de clerico prouidetur. infra versicu. si vero
clericus.

A 4 Infamis.] secunda pœna. in officio Inquisitorum
habetur talis constitutio Federici: Patarenorum
receptatores, & complices, & quocunque modo
fautores, qui ut a pœna alios possint eximere, de
se velut improuidi non formidant, publicatis bo-
nis omnibus relegandos in perpetuum esse cen-
semus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nulla
tenus admittantur.

5 Si tamen † aliquis fautorum huiusmodi dete-
xerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia ma-
nifeste probatur, in fidei pramium, quam agno-
uit famæ pristinæ, de imperiali clementia, restitui-
tionis beneficium integrum consequatur.

B Nec ad publica.] 3. pœna, quæ locum habet etiā
in excommunicato, de procur. c. fi. Hostien.

6 Ad eligendos.] 4. pœna. & idem etiam in ex-
communicato ac suspensio, supra de consuet. cum di-
lectus. de elec. illa. Et not. quod ponit hæc ut di-
uersa.

7 Per quod videtur, quod nepos damnati, licet non
possit habere ecclesiasticum beneficium, ut publicū
officium, ut infra eo. c. 2. li. 6. eligere tamē possit ad
illa. Ad testimonium. 5. pœna. & idem in excom-
municato. supra de testi. veniens. 2. §. fin.

8 Intestabilis.] 6. pœna, de qua secundum Ho-
stien. an in excommunicato † locum habeat, not.
de excep. pia. de senten. excomm. decernimus. lib. 6.
& ibi plene super ult. gloss. dixi. Hæreditatis. 7.
pœna.

9 Accedat.] ex testamento, vel ab intestato, licet
aliud iuuatur in parte. in authent. ut cum de appel.
cog. §. generalem. & sequentibus. coll. 7. sed corrigi-
tur in illa parte. supra eodem vergentis. Host. Nul-
lus. 8. pœna. quæ in quolibet excommunicato locum ha-
bet. supra de iudic. intelleximus. Quod si forte. 9.
pœna. & idem in excommunicato notorio. supra de re
iud. ad probandum. saluo eo quod habes infra eod.
presidentes. lib. 6.

D 10 Sententia.] lata etiam inter eos, qui ignorabāt
eum talem, secundum Io. cum sit lata a non iudice.
alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in princip. Nec
causæ. 10. pœna. quæ sequitur ex proxima. Si fue-
rit. 11. pœna. & idem in excommunicato. aliās infra
de senten. excommu. decernimus. Si tabellio. 12. pœ-
na. quæ in aliis excommunicato vendicat sibi locū.
3. q. 4. nullus. Host. qui de cæteris pœnis per utrū-
que ius contra hæreticos promulgatis, remittit ad
sum. eo. ti. §. qua pœna feriat receptator, defensor,
vel fautor. Hostien.

E 11 In similibus.] potest facere comparisonem ad
similia officia, & ad similes personas, ut dicam su-
per gloss. proxi. Deponatur. ultra pœnas prædi-
ctas, & additur hæc propter rationem, quæ sequi-
tur. Si qui autem. pœna illorum, qui talibus com-
municant. Tales. scilicet credentes, receptatores,
& fautores.

12 Denotati.] arg. quod communicare excommu-
nicato non denunciato, sit veniale, post denuncia-
tionem mortale. de hoc supra quod met. causas, sacris
de cler. excom. c. fi. Percellantur. per sententiā, vel
ipso iure, si intelligas de minori. vel de participatio-
ne in crimine. Sepulturæ. de hoc hic hodie ut infra
eod. c. 2. 1. respon. lib.

13 Alioquin,

† Faciunt
dita p. A.
sum Cal.
2. c. 26. de
hæret. pu-
per Gigā.
cri. l. 5. mai-
li. 3. p. ul.

† Ant. Gabr.
lib. 4. cōmu-
opin. cōcl. 1.

13 Alioquin.] *supple secundum Hostien. excommunicati sunt clerici ipso iure cum censeantur fautores, & cum per Papas tales ter excommunicentur in anno.*

14 Celebrantes autem divina coram excommunicatis, a Papa excommunicati sunt. *inf. de sent. excom. significavit. quod intelligas, ut ibi dicam.*

15 Restat, quod si sic excommunicati celebrant, & sacramenta interdicta in anno ministrent, irregularitatem incurrunt. *infra de cler. excommu. min. c. 1. & 2. & c. postulastis. Regulares, supple, caueant a predictis etiam hic.*

16 Ac si diceret, si clerici gravius puniuntur quam clerici, & ideo gravius puniuntur, ad hoc *inf. eo. accusatus. ad fi. lib. 6.*

17 Vt eorum, si omnes. vel maior pars deliquerint, planum est: alias contra, de his quæ si. a maio. par. c. quæsiuit, vel dic, quod hoc est speciale propter immanitatem criminis. sicut & alias. supra eo. vergentis. de offi. archi. ea quæ Hostien.

Diocesi.] simile infra de priuil. tuarum, de excess. prælat. illud.

§. Quia uero.

S V M M A R I V M.

- 1 Prohibitio prædicandi absque superioris auctoritate.
- 2 Episcopi auctoritate ordinaria possunt ubique prædicare.
- 3 Et an possint in aliena diocesi a prædicando prohiberi.
- 4 Episcopus in aliena diocesi non concedit indulgentiam.
- 5 Et quæ sit differentiæ ratio cur prædicet, sed indulgentias non concedat.
- 6 Abbates non, sed episcopi soli, concedunt facultatem prædicandi.
- 7 An cuius curatus possit concedere facultatem Missam celebrandi in sua ecclesia.
- 8 Quilibet curatus concedit facultatem prædicandi idoneis, & approbatis.
- 9 Priuatim facta magis suspecta.
- 10 Quis dicatur officium prædicationis usurpare.

Quia vero.]

1 Prohibitio prædicationis, absque superioris auctoritate. Ait. 2. ad Tim. 3. a. Dicat. ad Rom. 10.

2 Non missi.] hoc dicit secundum Hostien. quia sunt quidam missi per uniuersum orbem ordinarij, sicut episcopi, qui habent auctoritatem a Domino prædicandi per uniuersum orbem Euangelium omni creature, Matth. ult. 21. dis. in nouo; & de talibus. erdo tibus, idest episcopis, potest intelligi, 16. q. 1. statui- mus, & secundum hoc 19. dist. secundum.

3 Et hoc nisi prohibeatur ab eo cuius est diocesis, 6. q. 3. scriptum. vel illud intelligitur, de falce iurisdic- tionis, non prædicationis: cum enim missio episcopi,

A ut est dictum, probetur auctoritate diuina, non debet prohiberi, sed ubique recipi. ad hoc supra c. proxi. versicu. Ioannes. dum tamen caueat ab errore, alias contra, de purga. cano. inter sollicitudines. 40. dist. si Papa. maxime quia verbum Domini non est alligatum. 2. ad Timoth. 2. b. Dicit Hostiensis, quod episcopus semper & ubique ad prædicandum admittitur, nisi prohibeatur ab illo, cuius diocesim intrat: non prohibitus autem.

4 Licet prædicet in diocesi aliena, non tamen dat indulgentiam, nisi speciali Papæ licentia, vel episcopi loci, infra de pœnit. & remis. Quod autem.

B 3 Quæ autem est ratio diuersitatis? quia per prædicationem non intelliguntur multum alieni limites usurpari, nec paratur alicui graue præiudicium, immo fit melior conditio diocesani, & animarum sibi commissarum. 95. dist. ecce. unde videtur, eo inuito hoc fieri posse. ff. de neg. gest. soluendo. ff. de sol. l. soluere. & l. si debitor. sed hoc non procedit secundum eum, quia licet non fiat illi graue præiudicium, tamen interest sua ne fiat ipso inuito, ne ipsius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de usu pal. ex tuarum. De non episcopis autem, dic ut sequitur. Apostolica. ut patet de prædicatoribus, & Minoribus in decre. Bonifa. super cathedram. innouata per Concil. Vien. de sepul. dudum Benedic. quæ ad idem supra tit. 1. quàm sit.

C 6 Episcopo loci.) Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum Innoc. arg. supra de presum. nonne. & melius infra de excess. prælato. accedentibus.

7 Secus si Missam velit quis celebrare: quia illud potest concedere quilibet curatus, dummodo constet celebrare volentem esse presbyterum. supra de cler. pereg. c. 3. secundum Innoc. & est ratio secundum eum, quia in primo magis imminet periculum quàm in secundo, ut supra & infra c. proxi.

D 8 Vel dic, quod si persona prædicare volens, sit notabilis, sicut magister in theologia, vel alius competens, & idoneus prædicator. ut per episcopum approbatus & deputatus ad curam, ut sunt ecclesiarum prælati vel alij quib. prædicare generaliter vel specialiter sit concessum, etiam quilibet curatus hanc auctoritatem dare poterit secundum Innoc. ad hoc supra de offic. ordin. cum ab ecclesiarum. quod intelligit Hostien. casualiter, & in trasitu; sed etiam episcopus hoc generaliter concedere potest per totam suam diocesim. de off. ordin. inter cetera, quod inferior non potest, ut hic.

Priuatim.] priuata magis est suspecta, supra e. proxi.

E 10 Usurpare.] ut patet ex his, quæ supra dixi: usurpare intelligitur non missus per Papam. vel episcopum: vel non probans missionem per operationem miraculis, uel scripturæ testimonium. supra capitu. proximo. vel probans missionem, prohibitus tamen ab eo cuius est populus: nisi ipsa missio, superioris auctoritate approbaretur. Præsumpserit. supple, si moniti non resipuerint. Quàm citius ad superioris arbitrium.

§. Adijcimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Inuestigandi hæretici.
- 2 De testibus in crimine hæresis necessarijs.
- 3 Verus intellectus huius capituli.
- 4 Vita & moribus a fidelibus diffidere, qualiter intelligendum.
- 5 Iurare recusans, quare hic putandus hæreticus.

A Dijcimus.]

1 Vitatio, & persecutio hæreticorum. Honestas, supra de offi. arch. c. 1. de off. ord. inter cetera, Semel, supra de off. arch. mandamus.

2 Tres vel plures.] secundum quosdam intendit hæc littera, quod in crimine hæresis requirantur necessario tres testes ad minus, quasi iste sit casus specialis, in quo non sufficiunt duo, addendus ad notatos, 2. q. 4. in princip. cum videatur absurdum, quem de tã gravi crimine ad dicta duorum testium cõdemnari, maxime cum trãcetur ordo defensionis circa notitiam testium. infra c. fi. lib. 6. & sic circa interrogatoria quæ dari solent, supra de test. per tuar. eo. tit. presentium lib. 6.

3 Sed verius videtur, ideo de tribus hic dici, quia quanto pluribus committitur inquisitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non quod omnes tres debeant nuntiare, sed unus ex tribus: nec tota vicinia, sed unus ex vicinia, & vide quod dixi post Innoc. supra de simon. sicut. Viros simile supra de accusa. sicut olim. Conuenticula. simile supra capitulo proximo in princ.

4 Dissidentes.] vt quia laici non professi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, qui sequuntur nuditatem totius corporis, vel partis. puta pedum, vel non coniuncti hominibus, non visitant ecclesias, non audiunt verbum Dei, non colunt Dominicam, forte colentes sabbatum, sine lumine etiam die clarescente non comedunt, panis esum abhorrent, die dormiunt, nocte vigilant: hæc & similia dissident a communi vita fidelium. Purgauerint, sed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vel alio modo: secus si negligunt. de hoc dixi supra §. qui autem.

5 Si qui vero.] pœna iurare nolentium. Obstinatio damnabili. hoc dicit propter religiosos, qui non rebelliter, sed quadam honestate iurare renuntiant. de testi. nuper, de iureiuran. & si Christus. ad fin. Si vero obstinabiliter iurare renuntiant, dicentes hoc mortale, habet locum quod hic dicitur, & sunt tales de secta V. valdesium, qui omnino iurare renuntiant, secundum Hostien. secundum quem istud est leue argumentum ad conuincendum hæreticum, de quo potest intelligi. lex. 2. c. de hæret. vt dixi supra de præsum. litteras super gl. penul.

§. Volumus.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi in hæreticos intendant, licet adsint

A Inquisitores.

- 2 Vigilare dicuntur episcopi cum hæreticos persequuntur.
- 3 Episcopus negligens in persequendis hæreticis, a solo Papa deponendus.
- 4 Neque hoc casu contra episcopos procedunt Inquisitores.
- 5 Male factores sine receptatoribus diu non latent.
- 6 Crux sine speciali Papæ facultate prædicari non potest.
- 7 Qui consanguineos receptant hæreticos, non puniuntur mitius.
- 8 Verba textus: & in similibus: qualiter accipienda.
- 9 Officia, secundum diuersas prouincias variantur.
- 10 Episcopus redeuntem ad Ecclesiam absoluit a sententia canonis.
- 11 An inferior Pontifice possit plenè hæreticum reconciliare.

Volumus.] pœna episcoporum non persequendum hæreticos.

1 Euigilent.] Etiam si per sedem apostolicam sint Inquisitores in prouincia, vel in diocesi deputati infra eod. per hoc. lib. 6.

2 Et tunc erunt pastores, super gregem suum vigilantes, Luc. 2. secundum Hostien. qui remittit. de offi. archid. cap. fin.

3 Negligens.] in alijs reprobanda, sed hoc casu de testanda negligentia Episcopi. Deponatur. tamen a solo Papa.

4 Vnde nec hoc casu procedunt Inquisitores contra Episcopos, infra eod. Inquisitores. lib. 6. Et possit. de cler. non resi. quia nonnulli. & cap. relatum. Glo. videtur hic. signat contrarium de dec. litteras, & soluit iterum signat contrarium. de causis conuenientibus, & soluit, Gloss. arg. quod. arguit, & signat contrarium. In gloss. arg. quod ibi sancimus. vide in cap. proximi. alleg. super vlt. glo. Et ibi si quis suo. reuocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium exheredari. In gl. sine quibus ibi.

5 Congruit.] præses debet receptatores coercere, sine quibus latrones diu esse non possunt. Et ibi. l. 1. vide de fur. qui cum fure. super vlt. gloss. Et ibi. l. 1. qui occultat, vel sociat criminis reum, pari pœna punitur. In gloss. vltima ibi. §. 1. vide de calum. ca. 2. in gloss. 2. In gloss. hæc omnia. sola prima concordat ad propositum. alie melius adaptantur ad sim. secunda gloss. & l. scientiam. vide supra c. 2. super 1. glo. l. quid ergo. §. 1. dicit, quod pater qui patitur filium, vel filiam constituere binas nuptias, notatur, quia constituisse videtur. In gl. penul. ibi. §. in potestate. loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare seruum in sui potestate non esse: nec se dolo fecisse, quo minus esset. In glo. vlt. ibi indicia. vide de proba. tertio. super vlt. glo. In gloss. 1. in fi. ista enim cõstitutio immediatè sequebatur illas, et fuit tertia, vt dixi. supra de accusa. sicut. In gloss. uidetur hic. ibi, violentissima. idem not. supra de simo. insinuat. & ibi annus. de hoc supra de do.

† Contr. Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & lib. 6. c. 1.

† Eyme. 3. p. q. 14. ver. tertius error. ubi dixi.

† Eyme. 3. p. q. 71. ubi dixi Io. Rojas tra. 6. de hæret. p. 2. affec. 4.

† Eyme. p. 2. q. 14. ver. tertius error. ubi dixi.

contu. veritatis. & ibi, ut ibi. de hoc 24. q. 3. dixit Apostolus, & in fi. vel eius contumacia infra eod. cū contumacia. lib. 6. In gl. arg. quod propter. in fin. illud speciale, & vide quod not. in præce. cap. quæsiuit. in vlt. gl. cum suis remis. In gl. arg. quod auctoritate. in fi.

6 Crux tamen prædicari nō potest sine speciali Papæ licentia, sicut nec ipsius votum redimi, supra, de voto, quod super. & cap. seq. ille ergo iudicat, qui potest soluere. arg. de reg. iu. c. 1. de maio. & obed. cū inferior. secūda ratio, quia proprie, & principaliter ad Papam spectat respondere de fide, & per consequens eius accessoria expedire, 24. q. 1. quoties. Tertia sit, quantitas indulgentiæ, de qua sequitur, quam nullus facere potest nisi solus Papa: remittit tamē Hostien. ad summam de voto. §. in quo casu. & a quo crux.

7 In gl. sine quibus ibi consanguinei.] in quibus tamen temperaretur pœna extra istud crimen, ff. de excep. l. 2. sed non in isto, secundum Lau. In gl. sic supra ibi, exceptionem. de hoc infra de senten. excom. decernimus.

8 In glo. damnentur. & ibi, similibus.] ut sic comprehendat omnia publica officia cuiuscunque nominis, quæ nec nominari possent, ff. de præscriptis verb. l. 4.

9 Et variantur per diuersas prouincias: nec de nomine curandum, supra de procura. petitio, & omnes actus legitimos, ut supra gloss. proxi. potest etiam per illud verbum fieri comparatio ad personas similes, sicut sunt schismatici, & notorij excommunicati secundum Host. & in fi. immo dic, ut infra de rescri. c. 1. lib. 6.

10 In glo. hoc reſeruat ibi, ipsum ecclesiæ,] secundum Ioan. & ipsum absoluere. quod videtur verum secundum Hostien. quoad sententiam canonis: secus de sententia oris Papæ, quam profert ter in anno, à qua non videtur quod inferior à Papa possit absoluere, de ma. & obed. cum inferior.

11 Ex quo sequitur. quod nullus potest ad plenū reconciliare hæreticum sine speciali Papæ licentia, quæ est notatu dignum, secundum Hostien. nisi dicas, sententiam oris Papæ esse canonem generalem; a quo possit inferior absoluere, ex quo Papa nō reſeruat, de senten. excom. nuper. & adde secundum eum, quæ not. de priuile. ad hoc. de senten. excom. a nobis. 2. ver. ut autem. & quod dixi supra tit. 1. quod olim super gloss. 2. & quod dicam eodem tit. ut officium, li. 6. in princ. In gl. arg. quod ibi calumniæ. dic ut supra, de iuram. calum. imperatorum.

c. Sicut in vno.

S V M M A R I V M.

- 1 Laici cuiusvis professionis non prædicent.
- 2 Quales actus spirituales laicis interdiciantur.
- 3 Et quales eisdem permittantur.
- 4 Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulchris exemplis ostensum.

icut.

S 1 Laici cuiuscunque sint professionis prædicare non debent. Et infra. hic decisum habes supra eo. cum ex iniuncto. versicu.

sicut enim.

2 Laici.] Dicit Gofr. quod hic spirituales actus interdiciuntur laicis: scilicet prædicare, ut hic, & in concor. decimas recipere, 16. quæst. vlt. decimas. Item oblationes. 10. q. 1. quia. & cap. sanctorum. itē cognitio causarum ecclesiasticarum, de iud. c. 2. & 3. recipere compromissum de re spirituali. de arbi. cōtingit. Eligere, de elect. quisquis, & ca. sacrosancta. recipere resignationem beneficii a clerico, de renū. quod in dubijs. dare inuestituram, 16. quæst. vlt. si quis deinceps.

3 Sustinentur tamen de gratia in iure patronatus, quod in spirituali est. de iure patro. quoniam. & ut partes suas interponat electioni tractandæ, eod. tit. nobis. vide plenius hoc casus post Hostien. in præde. decre. contingit. de arb. in vlt. gloss.

Verendū.) idest, timendum, vel cauendum; quandoque ponitur pro verecundia, 9. q. 1. vereor. Subintrent. quasi inter bona & sancta verba occulte seminata per tales. Doctorum. idest Prædicatorum ad propositum. Ordinis. idest professionis, vel habitus. In 1. ibi glo. ibi l. vbi. vide hanc & seq. de elect. cū in iure. super 1. gl.

4 In gl. 1. ibi. lape vitia.] ultra 4. exempla, quæ dat ille canon, dicens quod tenacia, parsimonia: effusio, largitas; crudelitas, zelus iustitiæ, & remissio, pietas vult videri. Seneca. 43. ad Lucillum addit; temeritas sub titulo fortitudinis latet: moderatio vocatur ignavia: pro cauto, timidus accipitur: in his magno periculo erramus. Et an idem videas ualde pulchre in Hiero. de homine perfecto. §. ibi, ecce. Iniuriam fecisse uirtutis est: aliena possidere potentia, & c. Et quomodo quandoque realiter vitia uertuntur in usum virtutum, uide Grego. super Job. 2. c. ubi exemplificat de ira, superbia, & fortitudine. Et ibi lla. 6. cap. & ibi mitte. in hoc facie ad propositum. alias videretur facere contra. quia se obtulit: sed non obtulit se prædicationi, sed misigni. In gl. vlt. ibi: ad hoc. quod intelligas, ut ibi no. & ibi ordinis. idest professionis.

c. Excommunicamus. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Paupertas non est de genere malorum.
- 2 Hæreticorum appellationes unde.
- 3 Hæretici per iudicem sæcularem non damnandi.
- 4 Nomine ecclesiæ hic Episcopus, & Inquisitores accipiendi.
- 5 Pœna carceris perpetui potest per Inquisitores mitigari.
- 6 Falso accusans, & desistens, in crimine hæresis an euitet pœnam talionis.
- 7 Credentes hæreticorum sunt in duplici genere.

Hodie credentes non excommunicantur, cum ipso iure sint damnati.

M 3 Excom-

Excommunicamus.]

1 Pauperes.] paupertas nō est de genere malorum. 15. q. 1. illa.

2 Arnaldistas.] forte isti sic dicuntur a nominibus adinuenientium istas

sectas: sicut donatistas, a Donato: Dulcinistas nostri temporis a Dulcino. Diuersas, 24. quæst. tertia c. penult.

3 Ecclesiam.] non per iudicem secularem, cum sit crimen ecclesiasticum, infra eod. ut inquisitionis. §. prohibemus. lib. 6.

4 Et appellatione ecclesie, intellige diocesenum, et Inquisitores, si sunt in loco deputati per Papam: alter enim sine altero damnare nō potest, quod dic ut in clem. eod. tit. multorum. Degradatis. per episcopos suos, etiam non adiunctis sibi alijs episcopis, quod dic, infra eo. c. 1. lib. 6.

5 Detrudantur.] mitigari tamen & mutari potest hæc pœna per Inquisitores: quod dic, ut infra c. ut commissi. ver. & illorum. lib. 6.

† De hoc articulo dixi copiose infra p. 3. super 1. modo procedendi in causa fidei per accusationem.

6 Sed dubitatur circa pœnam talionis, an possit accusans, & desistens per penitentiam euitare pœnam talionis, sicut & ipse de hæresi accusatus, & conuictus potest. Et dicit Iacobus de Arena. C. de accusatio. l. fin. quod non, dicens sic obtentum; nam speciale est in crimine hæresis, quod licet penitere, ut hic; sed accusans non tenetur de hæresi, sed de calumnia, in quo crimine statutum non est per penitentiam vitari pœnam, & facit quod not. C. de quaestio. l. penul.

7 Erroribus.] heretici ergo sunt, ex quo credunt errores. Sed sunt alij, qui credunt hereticos bonos esse, & de talibus credentibus, qui alias fidem catholicam tenent, agitur supra eo. excommunicamus. §. credentes, secundum Abb. Ad hoc inf. eod. tit. accusatus, & si vero. in prin. lib. 6. Dicit Host.

8 Hodie credentes non excommunicantur, nec suspēduntur, sicut receptatores, & defensores; licet olim secus esset, etiam tempore concilij. supra eod. excommunicamus. §. credentes. & hoc ideo, quia damnati sunt, ut hic patet.

Gl. 2. querit, soluit, solutioni obijcit, et respōdet. In gl. 2. ibi, supplicio. nā igne cremantur: de hoc dixi supra eod. ad abolendam. §. laicus, & ibi docere. Idem not. 26. q. 5. aliquanti. & in fin. remittit Hostien. ad ea quæ not. supra in summa eod. titu. §. quæ pœna. In glo. ult. ibi damus. dic ut infra eod. super eo. lib. 6.

c. Absolutos.

S V M M A R I V M.

1 Domino in hæresim labente, subditi quicun-

A que a fidelitate liberantur.

2 Vxor an recedere possit a marito excommunicato vel hæretico.

3 Filij hæreticorum absoluti a patria potestate.

4 An dominus reconciliatus fidelitates amissas recuperet.

Absolutos.] Domini.] de hoc supra de simo. ex diligenti. infra de regu. iur. cap. fi.

1 Obsequij.] dicit hoc Gofr. quod familiares, † serui, liberti, mercenarij sunt etiam absoluti. non obstat 11. q. 3. quoniam. in fra de senten. excom. inter. alia, quæ loquuntur in excommunicato non hæretico.

2 Uxor autem non recedat ab excommunicato, ut ibi. ab hæretico sic 28. q. 1. sic enim. Manifestè. secus si occultè, supra de simon. sicut nobis. in fine, cū suis concor. Phi. tamen dicebat. idem si occultè, dūmodo probari possit: si intellexit probari posset, & sit probatum: tunc procederet eius dictum, de verbo. sign. cum olim.

3 Astrikti.] absoluti sunt etiam filij a patria potestate: quod dic ut inf. c. 2. in fi. lib. 6.

Gloss. 2. respondet per quæstionem. In gloss. 2. ibi, cum quis. 1. respon. si stipulatus sum mihi aut Titio dari, Titio tunc rectè solui potest, si in eodem statu manserit, in quo erat tempore stipulationis.

4 Gloss. 1. ibi, ipso iure.] olim non erat sic expressum, secundum Hostien. qui querit, an si talis reconcilietur, ipso iure fidelitates recuperet, quod videtur. argumen. C. de senten. pas. & re. l. prima, & ult. 2. quæst. 3. §. notandum. in fine dicit contra, secundū eum, sicut nec recuperaret, si fuissent vassalli sententialiter absoluti, argumen. supra de diuor. de illa: secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu. & cap. de pæn. capit. ultimo in fine, nam per absolutionem tunc excommunicatus recuperat hæc iura. facit quod dixi de uita, & honesta. cler. ca. fin. secundum eum: huic solutioni concordat Abbas per decre. supra eod. vergentis. contra supra de electio. quia diligentia. vide quod ibi dixi super gl. fin. Dicebat hic Abb. post Vinc. quod illud in ecclesia, hoc in priuato.

Et ibi, lapsi.] facit quod not. 11. quæst. tertia, Iulianus. In gloss. 2. in fin. adde quod. not. 15. q. 6. nos sanctorum. & quod dixi de dolo. & conuen. veritatis. Hostien. remittit ad summam. de sent. excom. §. fi. vers.

quid si teneor sacramen-
to.

E

GLOSSA ORDINARIA

IOANNIS AND. SVPER SEXTO LIBRO

DECRETALIVM TIT. DE
HÆRETICIS.

Cap. I. supra fol. 104.

Voniam.] incipiebat: Et si contra. Et bene de medietate decurata est.

Canonibus.] 15. q. 7. si quis timidus. & duobus cap. sequentibus. & debent esse sex in degradatione presbyteri, & tres in degradatione diaconi. Et idem in subdiacono videtur, ut supra de servis non ord. mramur.

Vide quæ scripsimus in p. 3. in no modo pro cessum fidei terminandi.

Facili.) Bene est possibile, sed non facile: lex. n. debet esse possibilis. 4. dist. erit autem.

Pro hæresi.] in alijs igitur criminibus si immineret degradatio facienda, seruentur antiqua iura: quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem infra eo. in fidei.

Relinquendus.] quod dic ut supra de ver. sig. nouimus. & infra de pæn. c. 2.

Immutandus.] supra eod. excommunicamus 2. in fi. & infra eo. accusatus in fin. & c. ut commissi. ver. & illorum, Ioan. And.

Solus episcopus.) excludit episcopos, non capitulum suum. ad idem 15. q. 7. si autem. & §. seq. & c. episcopus. 18. q. 2. c. nullam.

Cap. II. supra fol. 104.

Q Vicunque.)

Scienter.) Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat, supra de cler. excomm. minist. Apostolica.

Sepultura.) Sic & manifesti usurarii non traduntur sepultura, supra de usur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis, supra de torne. c. 1. & de hoc de sepul. ex parte, in vltima gl. Dicitur autem sepultura multis modis, ut not. 13. q. 2. §. item quaritur. & supra de sepul. cap. pen.

Vsq̃ue.) hic licet satisfaciant, sequi debet absolutio, ut patet per istud quod sequitur.

Proprijs manibus.) Nota casum, & possum per me, quod non possum per alium: de hoc dixi infra de reg. iur. potest. sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debet illa seruire iustitiae ad iustitiam, sicut dicit Apostolus Ad Rom. 6. c. & sunt hæc verba in canone. 47. dist. inct. omnes huius.

Publice.) quia quæ publice peccantur, publice emendentur. de pæn. & remis. c. 1.

Extumulent.) hoc verum intelligo, quando ossa ipsorum possunt ab ossibus aliorum discerni, alias secus, supra de sepul. sacris.

Locus.) punitur res inanimata: sic supra de pæn. in quibusdam. supra de electione, ubi periculum. §. ciuitas. & infra de pæn. c. ult. in fine. 15. q. 1. mulier.

Laicæ.) Forte intellexerunt de laico ad modum ultramontanorum, qui illitteratos laicos vocant, & litteratos clericos vocant. 88. dist. in. c. inutile. quid enim est dicere, quod ruralis clericus disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & doctor decretorum laicus incidat? tamen sufficit ita esse scriptum & solū duo sunt Christianorum genera, clerici & laici 12. q. 1. duo sunt, & concor. ad hoc. C. de summa trinit. l. penult.

Innodetur.) Nunquid per sententiam vel ipso iure? videtur quod ipso iure, per id quod dicit, laqueo, quasi ipsum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur, quia in penis benigna debet fieri interpretatio, ut infra de reg. iur. in penis. cū suis concor. Est igitur benignius, ut intelligamus, canonem esse ferendæ sententiæ, quàm iam latæ: ergo est hæc pars amplectenda. ut ibi. Ad hoc. 9. dist. sana quippe. præterea si voluisset, quod esset canon latæ sententiæ, dixisset, sit innodatus, vel eo ipso, vel similia verba.

Fili.) nota casum, in quo pro delicto paterno punitur filius. hoc etiam procedit in crimine læsæ maiestatis, quod est minus hoc crimine, quo lædit æterna maiestas, supra eo. vergentis. Et si contra homines illatæ blasphemie impunitæ non transeunt, multo magis qui ipsum Dominum blasphemat, dignus est supplicia sustinere, in authen. ut non luxu. contra natu. 1. respon. & §. 1. coll. 6. nec debemus illius opprobriū multū dimittere, qui nostra probra deleuit, supra de Judæis, in nonnullis. quod enim in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C. de heretic. Manichæos. ad idem. 17. q. 4. sicut. Alias regulariter pœna temporali non puniatur vnus pro alterius delicto, quod dic ut not. 1. q. 4. in summa, & 24. q. 3. in summa. Et intelligas hoc de filiis non infectis: illi enim punirentur. ut ipsi, ex proprio delicto, non ex alieno.

Secundum.) hoc intelligas secundum determinationem decretalis, infra eo. tit. statutum. 2.

Beneficium.) large sumitur. de hoc dixi infra de reg. c. 1.

Publicum.) ut iudicatus, notariatus, & his similia. ad idem, infra de pæn. felicitis. §. quod si quis, in princip.

Dignitates) nunquid & pontificalis dignitas includitur? pro & contra, infra de pæn. felicitis. §. quod si quis. in prin.

Priuamus.) nota speciale: quia alias non refert, per quem preces offerantur. C. de preci. Impe. off. l. vniuersis.

Scienter.) scilicet sciendo illos, qui preces offerebant, esse tales.

Etiā.) quia maior est dubitatio, quàm si ante emancipationem hoc apparuisset.

Defierint.) nota ergo, quod crimen hæresis pateternum

† Alf. Cast. li. 2. de iusta hæret. pun. c. 9. 10 & 11. Ioā. Rojas sing. 66. Hieron. Gigas de cri. l. 2. maie. lib. 3. c. 1. & multis seq.

† Selua de beneficio. p. 1. q. 2. & 3.

† Selua de beneficio. p. 1. q. 3. nu. 8.

ternum etiam antequam per ecclesiam fuerit declaratum, liberat a patria potestate filium, & sic interdum paternum odiū, interdū filij fauor tale vinculū soluit. 54. dist. si seruus, supra qui fil. sint legit. per venerabilem. post princ. versi. per simile. Io. And.

Cap. III. sup. fol. 104.

Filij vel hæredes.] abbreviata est de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte. & dic filij. licet hæredes nō sint: interest. n. eorum, vt in c. prox. Hæredes.] Etiam si filij vel propinqui non sint. Et istorum interest † propter vitandam confiscationem bonorum, ut supra de hæret. vergentis. & infra eo. tit. cum secundum leges.

† Eyme. 3. p. q. 121. vbi dixi.

Non sane.] vnde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium sine consensu. 14. q. 5. si quid. 16. q. 6. c. 1. in fi. sed furiosus non habet consensum, vt supra de spon. dilectus. 25. q. 1. il lud. sup. de suc. ab intest. cum dilectus. & supra de reg. sicut tenor. Ioan. And.

Viuebant.] illi parētes, vel testatores cōsolati. Legitime.] igitur nota casum, in quo probatio non admittit probationem in contrarium.

Alioquin.] id est, si hoc legitime non constat: nec ipsi dum viuebant infamati erant, vel suspecti.

Præmissa.] scilicet, quod tunc non erant sanę mētis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.

Fide dignos.] hæc clausula, quæ olim erat obscura et dubia, cū deliberatione fuit imutata. et bene.

Cap. IV. supra fol. 105.

† Eyme. 3. p. q. 100. & ibi dixi.

Super eo.] terminantur que not. supra eo. tit. ad abolendam. §. illos. & c. pen. §. si qui. fo. And. Legitur.] 13. q. 4. duo. & C. de sum. trin. l. ulti. ad finem.

Redeunti.] vel redeundi. hinc est quod omnibus dicitur liberalis, supra eo. de rescrip. sedes.

Quodque.] repete, & super eo, quod scriptum legitur, q. hi, qui post, & cetera.

Relinquendi.] vt in prædicta decretali, ad abolendam, §. illos.

Sedem.] ad quam in talibus recurrendum est, vt supra qui fi. sint le. per venerabilem.

Denegāda.] q. ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animæ: secunda in corporali pœna.

Cap. V. sup. fol. 105.

In fidei. Decurtata est de narratione facti quæ olim incipiebat. Consuluit.

Inquisitionis.] quid si non procedatur per modū Inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: Nūquid admittētur tales testes? videtur quod sic: quia eadem ratio, scilicet fidei fauor, & odium criminis versatur vtrobiq; ergo & idem ius. de rescrip. inter ceteras. cum similib. contrarium credo, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, nō recedam, nisi quantum inueniam permissum, qui ergo accusat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec est accusatio fa-

Auorabilis, vt inquisitio. ad hoc. 2. q. 7. si quis episcopus. & verbū istud debet aliquid operari, alias quare fuisset expressum? ad hoc de deci. ad audientia. cū suis cōcor. & infra de priui. si Papa. 1. respon. in fi.

Excommunicati.] simile infra c. prox. tales. alias nō admittuntur: immo etiam iudices seculares censura ecclesiastica cōpelluntur tales a testimonio in foris suis repellere. infra de sen. excō. decernimus.

Particeps.] quid de alijs † exceptis criminibus, an scilicet tales admittantur? dic vt supra eod. lib. test. c. 1. & supra de confes. c. 1. & 6. q. 1. §. verum. quid de periuris? habebis infra c. accusatus. §. licet.

Coniecturis.] quas ipse iudex examinans melius scire poterit. ff. de testi. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. & pone exemplum supra de præsum. litteras. & concor. infra eod. c. accusatus. §. licet. Ioan. And.

Deponitur.] vt facilius credatur ipsis deponentibus contra infamatum vel suspectum de hæresi, quā contra non infamatum nec suspectum. ad idem supra eodem, filij.

Cap. VI. sup. fol. 105.

Præsidentes.] Decurtata est de narratione facti, quæ incipiebat: Quasi iustis.

Excommunicati.] Maiori excommunicatione, & publice, vt sit maior dubitatio. ad hoc de re iudi. ad probandum. de cleri. excommu. minist. c. si celebrata. Ioan. And.

Officiales.] nunquid officialis excommunicatus iudicare possit? dic vt supra eod. lib. de sup. ne. præla. Romana.

Dispendio.] quādo ergo † sine more dispendio hæc possunt. tunc excommunicati essent eos requirendo; qui communicans cum excommunicato, excommunicatus est seruata distinctione, de sent. excom. nuper. fallit hic. vbi ergo nō est casus iste, nec fallit regula.

Excommunicationis.] minoris, & si intelligeres quod isti essent excommunicati, quia iurisdictionem istam exercebant: tunc qui communicarunt illis in iurisdictione, excommunicati essent maiori excommunicatione. supra de sen. excomm. nuper. & c. si concubina: sed hoc speciale est, quia illam penam evitant. & sic dicamus, excommunicationis, scilicet etiam maioris, vel minoris; & facit quod dixi supra eo. lib. de supple. neg. præla. Romana.

Prælibatis.] scilicet excommunicatis, vel tātum de facto iurisdictionem habentibus; est similis protestatio supra eod. lib. de sta. regula. cap. uno. et ibi concor. in ult. glos.

Cap. VII. sup. fol. 105

Cum contumacia.] Olim incipiebat: Consultationi.

Vehementem.] nota ex hac † decretali suspiciōnem vehementem, præsumptionem violentam: propter suspiciōnem citatur ut veniat responsurus, si contumax est, iam dicitur vehementer suspectus & excommunicatus: & si per annum in illa persistit, iā ista, quæ erat vehemens præsumptio, transit in violentam, vnde ex tunc hæreticus condemnatur, vt hic ea idem est quod notat Ber. supra de præsu. litteras: in gl. pen. quod non vehemens præsumptio, sed violenta,

† Eyme. 3. p. q. 64. 66. & 68. vbi dixi.

† Eyme. 3. p. q. 22. vbi dixi. Io. Rojas sing. 59.

† Idem Gon. dissalvus de hæret. qu. 19. nu. 8.

† De materia huius gl. late Eim. infrain hac 2. par. q. 55. & 56.

lenta, cōdemnationem inducit. Et est simile ad hoc, quod notatur de simo. insinuat. in vltimis glos.

Respondeat. ergo vt habeat locum hæc decreta lis, requiritur quod hoc expressum sit in citatione, vt scilicet de fide veniat responsurus †, sicut & in sententia requiritur, quod citata fuerit pars, vt veniat auditura sententiam, alias sine appellatione rescinditur. ff. que sen. sine appell. res. l. 1. §. item cum ex edicto.

Hæreticus.] sic & in alijs criminibus excomunicatus, quia non venit responsurus de crimine, si in excommunicatione stat per annum; post annum habetur pro conuicto. 11. q. 3. rursus, & c. quicumque.

Cap. VIII. sup. fol. 105.

Accusatus.] Diuide Decretalem in quattuor partes: in quarum prima ponuntur tres casus, quibus quis dicitur relapsus, & durat vsque ad §. licet vero. In secunda dicitur, quod periurus in causa hæresis certis casibus testimoniū perhibet, & durat vsque ibi, sane: vbi tertia, in qua ponuntur sex casus olim dubitati, an ad officium Inquisitorum spectarent vsque ad §. religiosi. vbi quarta, in qua dicitur religiosos in hæresi delinquentes, grauius alijs puniendos.

Vehemens.] non violenta, de præsump. litteras. & facit quod dixi supra c. proxi.

Fictione.] ideo dicit, quia vere non potest dici relapsus †, de quo non constat an fuerit lapsus, sicut dicit canon, quod non potest dici renatus, qui prius non fuit natus, de consec. distinc. 4. qui in maternis, & c. si baptizata. neque enim dici in eo regeneratio potest, quem generatio non præcessit, vt ibi dicitur: propter uehementem ergo suspicionem fingitur lapsus, ita quod post abiurationem rediens, fingitur relapsus. Sæpe enim iura talia fingunt. de hoc. 50. dist. ferrum.

Ex hoc.] scilicet quia post abiurationem reperitur relapsus.

Grauius.] scilicet quam si nunquam abiurasset.

Pœna.] supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, & supra eod. super. eo.

Seçta.] multas potes videre 24. quæst. 3. cap. penulti.

Articulos.] quos habes explicatos supra de Sum. Trin. firmiter.

Simpliciter.] per hæc verba puto, quod si abiurasset solū in vno articulo † licet laberetur in alio, nō diceretur relapsus. Et nota quod indiffinita æqui pollet vniuersali. Ad idē de privilegijs supra, quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus, teneatur de omnibus se expurgare? not. de consec. distinc. 2. Ego Berengarius. Et puto hanc litteram pro illa parte facere, quod non teneatur: tamen si id faciat, valet & habebit postmodum locum pœna relapsorum, & vt sequitur.

Iudicari.] contra. C. de transac. si de certa. ff. de transac. qui cum tutoribus. §. 1. vbi generalis transactio restringitur ad id, de quo specialiter actū erat solutio, illa locum habet in non connexis: sed hic omnes hæreses sunt connexæ, quia habent caudas ad inuicem colligatas, & de vanitate cōueniunt in id ip-

A sum. supra. eod. excommunicamus. 1. & 2. vnde nō querimus, an sit relapsus in illā hæresim, in quam prius fuerat lapsus, sed querimus, an fuerit relapsus in hæresim. Semel ergo lapsus in hæresim, post abiurationē iterū lapsus, licet in alia seçta, dicitur relapsus.

Munera.] differentia est inter donum & munus. Munus enim ex causa datur, donum ex causa & sine causa. ff. de verb. sig. inter donum.

Non possit.] puta propter necessitatē famis. 42. dist. quiescamus 86. non satis. vel ignorabat illos hæreticos, & sic per ignorantiam excusatur. infra de reg. iur. ignorantia.

Verbis vestris.] simile supra de reb. Eccl. non alie. hoc consultiſſimo, & Clem. de priuileg. ca. 1. de pen. & remiss. cap. 1. Ioan. And.

B Id.] scilicet receptare, deducere, visitare, associare, donare, mittere, vel fautorem impendere.

Repellantur.] 6. q. 1. quicumque. & supra de testi. testimonium.

Celando.] duplex est forma iurandi, quod dicitur supra de accus. qualiter 2.

Postmodum.] ex intervallo, ut sit hoc speciale fauore catholice fidei: alias nil esset hic fauoris, vt supra de testi. cogen. c. præterea.

Indicijs.] sic supra eodem, in fidei. & sic per indicia statatur probationi. de hoc supra, qui si. sint leg. transmissæ.

Aliud obſistat.] quā predictum periurium. vnde si de falso redarguerunt, non stabitur eorum dicto. de testibus. ex tenore.

Priuilegiatum.] not. magis priuilegiatum ante poni, supra de offi. leg. c. volentes. 21. dist. denique. ff. de offi. procon. l. vlti.

Apostolica.] multo minus alijs.

Saperent.] sicut est circa aras † idolorum, nefarias preces emittere, sacrificia offerre, demones consulere, eorum responsa suscipere. 26. q. 2. hi qui. & q. 4. igitur. Vel associant sibi propter sortes exercendas, hæreticos: vel faciunt prædicta cum sanguine vel corpore Christi, vel in sortibus, vt possint habere responsa, puerum rebaptizant, vel his similia.

Manifeste.] ergo in dubio hoc casu, non habent iurisdictionem. Et licet alias iudex cognoscat, an sua sit iurdictio, & in dubio dicatur iurisdictionem habere. ff. de iudicijs. si quis ex aliena, quæ in ordinario loquitur: hic tamen nisi id manifeste appareat, se non intromittit. & simile supra eod. lib. de censibus c. 1. §. notoria. & infra de penis. c. 1. supra de offi. deleg. cap. vltim.

Et contra illos.] quasi dicat multo minus si contra alios.

E Offendiculum.] Pluribus intentus, minor est ad singula sensus. & sæpe qui ad vtrumque festinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. præbyteros. & C. de asses. l. nemo.

Hæreticos.] cōtra supra eo. ti. c. pen. vbi defensores, fautores hæreticorū hæretici sunt. solutio, nō in fauente, & defendente, sed in credente loquitur ibi.

Ad salutem.] vt puta, vt fundaret † vel ædificaret Ecclesiam, hospitalia, vel aliū pium locum: vel faceret simile pium opus: ut in authen. de Eccl. tit. §. si quis ædificationem. coll. 9.

Temporalibus.] hoc dicit, quia secus si in ieiunijs,

† Vide Augustinum de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica q. 48. artic. 3.

† Zanch. de her. c. 28. nu. 5. 6 Eymers. 3. p. q. 120. ubi dixi.

Circa hoc videtur obſeruari, ut debeat tractari. Conradus. l. 4. c. 6. de hæret. & ima. de ca. ho. instit. tit. 4. nu. 12. dist. infra par. in forma c. andi absen-

Eymericus ac 2. p. q. 40. 50. vbi dicitur. Zanch. de her. c. 16.

Hodie omnes hæreses iuratur. m. de cath. tit. 2. nu. 57. & tit. 57. 7. dixi. 3. in 4. mo. processum minandi.

nijis vigilijs, & orationibus, vel similibus consistere illa penitentia idem esset, si non posset illud iniungere, licet salutiferum, expleri per alium: sicut esset theologiam audire, vel similia.

Heredes.] 12. q. 2. Episcopus, qui filios. de sepul. c. ult. de rapt. in litteris.

Onere.] 16. q. 1. si quis laicus. de deci. pastoralis, & c. cum non sit. C. de serui. & aqua, l. & in provinciali, supra de pig. ex litteris.

Extincto.] crimina extinguuntur morte, ut 23. d. c. quorunda. 33. q. 2. admonere. ff. de his qui mor. sibi consci. l. vlti. ex quo ergo extinctum est crimen, & penitentia non est imposita pro crimine iam extincto, non imponetur ulterius.

Casu.] scilicet, quia non fuit reincorporatus unitati Ecclesiae.

Post mortem.] 14. quaest. 2. sane 2. & C. ad leg. Iuli. ma. l. vlti. & intellige hoc. & usque ad xl. annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam a Romana Ecclesia a filiis catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt, quod verum est, si parentes catholici putabantur, ut supra eod. lib. de pre script. cap. vlti.

Impedire.] manifeste, vel non manifeste, dummodo hoc constare possit.

Castigari.] sic infra de penis. Romana.

Delinquentis.] nam gravius delictum, gravius est vindicandum. 24. q. 1. non afferamus, supra de excess. prael. tanta, & in aequalibus delictis aequales sint pena. infra tit. proxi. c. unico. in fi.

Religiosi.] isti si reperiantur heretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati. supra eo. tit. ad abolendam. §. 1.

Immutationis.] supra eo. tit. c. penult.

Saeculares.] scilicet clerici vel laici, & concor. optime supra ne Cle. vel mo. c. sed nec.

Consimilibus.] de quibus vidisti supra §. proxi.

Cap. IX. sup. fol. 106,

Statutum.

Directe.] puta ne aliquis civis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine heresis: vel quod nullus contra alium de crimine heresis audeat testificari, vel his similia.

Indirecte.] puta, ut nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo quam a Potestate; vel ut nullus alius quam potestas possit aliquem capere, vel capi facere; vel ut nullus, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare, vel his similia.

Retardari.] Nota contra generale illud. Quod differtur, non aufertur. 14. q. 6. c. 1.

Nomine.] supra eod. lib. de elect. fundamenta.

Mora.] nota moram vitandam: de hoc dixi supra de elect. c. vlti.

Tale.] scilicet quod directe, vel indirecte impediatur vel retardetur.

Retardentur.] unde a statuto de non portandis armis, excipietur familia Inquisitorum: & his similia.

Compellendos.] sic supra de iureiuran. ca. licet, de except. cap. fin. infra de senten. excommun. decernimus.

Cap. X. sup. fol. 106.

NE aliqui.) Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, ut supra de offi. deleg. c. 2. sic & officium Inquisitoris & hereticae pravitatis in favorem fidei, re integra non expirat, ut hic. Expirat) sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eod. de offi. deleg. licet undique. & c. gratum. & c. relatum.

Incepta.) de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et nota, incepta: quia per quemlibet iudicalem actum etiam praeter citationem, iurisdicatio perpetuatur, ut dici solet in decretali. de offi. deleg. licet. ibi uti non ceperit.

Non cepta.) non quia si hoc esset speciale favore catholicae fidei, uti infra dicitur: ergo ubi non est favor eius, contrarium est regulare: & sic nota terminatam questionem, not. supra de offi. deleg. licet. quaeritur, an perpetuatio facta in uno articulo, perpetuetur in alijs per easdem litteras, delegato commissis? ad idem supra eod. lib. de offi. deleg. c. ult. §. officium. & est in hoc differentia inter ipsum Inquisitorem & conservatorem, ut ibi patet.

Emerferant.] ut si tempore mortis Papae non erat Titius hereticus: postea lapsus sit in haeresim, de hoc poterit cognoscere Inquisitor.

In favore.] sic supra eo. in fidei favore. & supra eo. c. accusatus. §. licet: cum similib. multis in hac ti.

Cap. XI. sup. fol. 107.

UT officium.) Divido decretalem in tres partes, in prima informat Inquisitores ad Deum, ut eius timorem hominum metui anteponant in procedendo simul vel separatim contra hereticos & suos fautores, & etiam in eos absolviendo cum vere redierint: & durat usque ibi; verum quia. ibi secunda pars, in qua instruit in modo examinationis testium, & in personis, quae testificata scribere debeant usque ad §. Compescendi. ibi incipit tertia pars, in qua eos instruit circa personas, per quas impediri posset, vel differri Inquisitionis negotium.

Prouincia.) inspicit factum, & idem si in civitate, diecesi, vel alio certo loco.

Vbique.) sic & ordinarius in qualibet parte diocesis suae potest causas audire, & pro tribunali sedere. supra eo. lib. de offi. ord. cum Episcopus. ad idem de offi. leg. novit.

Separatim.) regulariter contra nisi ex forma commissionis id habeatur. supra de offi. deleg. causam. & c. cum plures. supra eo. lib. Sed est hoc speciale favore fidei, ut efficacius, & c. ut supra dixi. & equiparantur & in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per se procedere potest. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinarijs intellige, qui in solidum iurisdictionem habent: sicut est in scholaribus, Episcopis, magistris, & doctoribus. C. ne filius pro patre. authent. habita. secus in his, qui non habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tunc quilibet singularis per se non est iudex. ad hoc quod not. 15. q. 7. Episcopus nullius. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre. infra eod. per hoc Ioan. And.

Divino.] 11. q. 3. Iulianus. sic supra eod. lib. de immuni-

† Antonius Gomezius tom. 3. varia. refol. c. 14. nn. 5. Zanch. de haere. c. 25. num. 4.

† Eymeri. 3. p. q. 7. ubi dicitur xi Nico. Ale. ratanus de re. not. 4.

† Eymeri. 3. p. q. 47. & seq.

† Inquisitores equiparantur ordinarijs. Eymeri. 3. p. q. 4. ubi dicitur xi.

immunitate Ecclesiarum. clericis. ad idem supra eo. vergentis.

Procedatis.] hodie restricta est potestas Inquisitorum in quibusdam, per clem. eod. tit. multorum.

Labe.] generaliter, uel simpliciter: uel dic de ea, de qua suspectus, uel conuictus erat; de hoc dixi supra eod. accusatus. §. 1.

Formam.] 1. quæst. 3. cum aliquis. supra de sen. excom. cum desideres.

Ecclesiæ.] quæ gremium non claudit. supra eo. super eo.

Consuevit.] 1. quæst. 7. quoties cordis. & cap. saluberrimum. de conse. distin. 2. Ego Berengarius.

Simulata.] 27. dist. quod interrogasti. 1. q. 1. si cut ficti. 22. q. 5. caute. est tamen interdum utilis simulatio 22. quæst. 2. utilem, & dic de hoc ut ibi: & 24. quæst. 1. officij.

Fallentes.] mentiri Deo possunt: fallere autem ipsum non possunt: de conse. distin. 2. panem de altari.

Lupum.] supra de renunciatione. cap. nisi. §. propter malitiam. & 23. q. 4. ca. tres personas. & 81. dist. cap. oportet. Ioan. And.

Duas.] integrum est enim iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. supra de offi. deleg. prudentiam. ad idem. 20. dist. de quibus.

Discretas.] semper enim, quia graues causas ecclesiasticas audiunt, habent esse discreti. supra de consan. & affi. cap. 1.

Idoneos.] sic supra de probatio. quoniam contra falsam. & dic ut ibi.

Præmissa.] per hanc litteram bene patet, quod tabellio factus monachus & non potest exercere, quoad alia, tabellionatus officium: et hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij. debent superioribus. de offi. ord. circa medium decre. & idem probabamus olim per decre. supra, ne cleri. uel mo. sicut. per legem. C. de sacros. eccles. lege ante pen. 16. q. 1. §. no uare. C. de episcopis. & clericis. leg. placet. notat tamen Guil. in Spec. de sta. mo. ver. 27. quod veteres rogationes compleuit, sed nouas non assumet. ff. familie. er. leg. alienationes. ff. de postu. l. 1. §. casum. ff. de neg. gest. nam & seruus. §. si vno. ad idem supra de Iudæis. Iudæi de ciuitate. cum similibus.

Canonis.] supra ne cleri. uel mo. sicut te.

Præmissa.] hoc est regulare ut dixi, supra, & 12. q. 2. c. indigne. de sen. excom. sacro.

Postposita.] quid hoc operetur, habes supra de appel. pastoralis. & not. eo. ti. ut debitus.

Ipfos.] scilicet quæstuarios.

Facultatem.] hoc uult dicere, & quod si facta per Inquisitores congregatione, pro negotio fidei, ueniât aliqui de Runginello, uel alij quæstuarij, & uelint ibi prædicare, possunt compelli per censuram ecclesiasticam desistere.

Auxilio.] 23. q. 5. prodest. de offi. ord. c. 1.

Duabus.] supra de rescrip. nonnulli. quid dicemus de noua decre. supra eod. lib. de rescript. statutum? uides quod ista decretalis fuit Clementis: & sic quoad hoc uidetur ista decre. per illam correctâ, cum sit posterior. ad idem supra eo. li. de consti. ca. 1. cum suis concor. Contrarium dico, & quia decreta lis illa locum habet in litteris impetratis. a parte

A contra partem: licet in conseruatoribus locum habeat: ut supra eod. lib. de offi. deleg. cap. ult. §. conseruatores. Sed istud est quoddam speciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem constitutionem, licet postea subsecutam. ad hoc infra de reg. iur. generi. & quod ibi dixi. Ioan. And.

Subiectis.] quia extra territorium ius dicenti impune non paretur. de consti. c. 2. supra eod. lib. & ff. de iur. om. iudicum. leg. ult. & hoc quod hic dicitur, habemus supra eo. excommunicamus 1. §. mo neantur.

Approbatas.] Omnia enim nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur. C. de vete. iur. enu. leg. 1. §. sed neque.

Publicum.] sic infra de panis. felicitis. & infra. cap. proxi.

Cap. XII. sup. fol. 108.

V T commissi.] Hic incipiunt decretales Bonifacij, & habent quidam hic rubricam de Inquisitoribus hæreticæ prauitatis: sed non debet hic esse rubrica: & fuit error scribentium ex superscriptione proueniens, qui putauerunt quod Bonifacius viij. esset superscriptio, & residuum esset rubrica. Et comprehendit ista decret. plura utilia pro expediendo officio Inquisitorum: dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes, dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum, ut eis assistant: dat potestatem procedendi, contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt, dat potestatem repetendi libros et processus, commutandi & mitigandi pœnas, priuandi & priuatos nuntiandi officijs & honoribus hæreticos, fautores, & defensores, eorum; ita tamen quod hoc fiat de diæcesanorum, uel in eorum absentia, Vicariorum suorum: nisi ijdem scienter talibus beneficiis contulissent. hoc dicit. Ioan. And.

D Vestigijs.] in diuersis commissionibus, quas suis temporibus fecerant Inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Ioan. And.

Singulis.] possunt enim procedere simul & diuisim, supra cap. prox. in prin.

Sententiarum.] has etiam committunt conseruatores: sed de Inquisitoribus maior erat dubitatio, quia illorum ministerium uidetur electum. supra de offi. deleg. cap. ult.

Tuleritis.] uide infra circa fi. cap. ibi, plenam concedimus facultatem: & hoc idem repetas in fi. cuiuslibet versiculi.

E Expedierit.] sic supra eod. cap. 1. & cap. proxi. §. verum. & infra eod. cap. ult.

Procedendi.] quid in casu conuerso, in eo scilicet, qui alibi crimen hæresis commisit, & modo est in prouincia huius Inquisitoris? dic quod poterit cognoscere, quia ubi inuenitur, conuenitur quis de crimine. C. ubi de cri. agi oport. leg. 1. & sic secundum hoc esset reperire, quod interdum duo Inquisitores cognoscerent: pone, peccauit in Rauennate, & transiit ad Mediolanum: secundum hoc Rauennas & Mediolan. poterit cognoscere, nec est mirum, ut infra eod. cap. per hoc.

Quibus

Eymer. 5. q. 19. ubi ixi.

Eymer. 3. q. 37. ubi ixi.

Et hæc solutio est uera lem fere hic archidiacono. iur. textus, am glo. in l. C. de testa. ut.

Quibuslibet.) siue sint ipsi scribentes, vel alij, quicunque ad quos quomodocumque peruenerint dicta scripta.

Vel mutandi.) regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. 1. & supra de offi. dele. in litteris. functus est enim iudex officio suo iudicando bene vel male, ut ibi.

Honoribus.) nota quod in ea parte, qua priuat, vel priuatos denunciat dignitatibus ecclesiasticis, & ecclesiasticis beneficijs, requiritur consilium diocesani, vel eo absente, eius Vicarij, quia sicut institutio fit eis auctorizantibus, sic etiam debet fieri destitutio. de insti. ex frequentibus, de hære. cum ex iniuncto. in fi. sed cum priuat officijs publicis, & honoribus, non requiritur consilium eorum, ut patet ex ordinatione istius litteræ, & ideo quia cessat in illis superior ratio.

Scienter.) sic supra eo. c. 2. §. ad hæc. & infra eo. decreuit. & præsumuntur ignorare, nisi probentur scire. infra de reg. iur. præsumitur. ff. de probatio nibus. verius, quod sane intelligas, ut not. in dicta regula, præsumitur.

Puniendos.) quia vnde debetur pœna, non venit præmium. ff. de leg. 1. si seruus plurium, §. 1. & 2. in fi. 10. q. 1. c. legi. cum similib.

Cap. XIII. sup. fol. 108.

Contra Christianos.

Redierint.) forte prius fuerant Iudæi, & postea facti sunt Christiani. isti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.

Infantes.) scilicet minores septennio, vnde videbantur non obligati ad fidem: quia ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. vnde nec sponsalia tales contrahere possunt. supra eo. lib. de spon. c. vno. Sed contrarium est verum, quia tali sacramento obligati sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de cons. dist. 4. queris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. dist. c. nihil. sicut et punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. dist. qui bis. & c. seq.

Absolute.) ergo absolute coactus non recipit sacramentum baptisimi; sed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 45. dist. c. de Iudæis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. 15. quæst. 1. merito queritur. est autem absoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: & est si. 50. dist. presbyteros. supra quod metus causa. cap. sacris. vbi de hoc in 1. glos. Ioan. And.

Iudæos.) non ergo possunt isti se iuuare per professionem, quam contempserunt. C. de apost. l. hi qui sanctam. licet aliàs infidelis non recipiatur ad testimonium supra de test. i. c. 1.

Procedendum.) Erit ne per istud c. canon. ille correctus. 1. quæst. 4. Iudæis, vbi dicitur, quod bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: sed bona hæreticorum sunt confiscata, infra eod. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda: Dicendum videtur quod non, ut istud capitulum loqua-

tur de pena personali, non de damnatione bonorum: maxime quia hæc noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt. supra de concess. præben. cap. 2. infra de senten. excom. c. ult. contra videtur cum aperte dicat eos puniendos ut hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluuntur ad filios. infra eo. cum secundum, quod tutius videtur. nec est necesse quod noua lex corrigens præcedentem, de illa faciat mentionem. supra eo. lib. de consti. cap. 1.

Cap. XIII. sup. fol. 109.

B Decreuit.) In commissionibus, per eum factis super hæretica prauitate.

Confiscari.) ut sic mulier & mariti odio non grauetur. infra de reg. iur. non debet. cum suis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor p. ma. per totum: nisi in causa primipilarij. C. in quib. causis pign. vel hypotheca contrahi. leg. sacris.

Tunc.) scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorabant: licet postea sciuerint, non habet locum pœna, ut sic inspiciatur initium. supra de emp. & ven. cum dilecti. præsumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra ca. 2. & infra de reg. iur. præsumitur.

Cap. XV. sup. fol. 109.

Statutum.

Innocenti.) Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per eum factis: ut dixi supra ca. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis, & cap. excommunicamus. §. credentes.

Alexandri.) IIII. supra eod. quicunque. §. hæretici.

Inane.) hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio, in qua declaratur not. per Hostien. supra eod. vergentis. Et hanc declarationem sic intelligo: si Titius fuit hereticus, receptator, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, uterque ipsorum subiaceret prohibitioni: & si ille filius habet filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiaceret. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiaceret huic prohibitioni; item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includuntur hac prohibitionem: sed nepotes ex filiis non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, ut eius respectus non habeatur. & facit in hoc id quod not. & Accur. C. ad leg. Iul. ma. leg. quisquis. vbi dicit, quod eadem est pœna, cum mulier committit crimen læsæ maiestatis, quod descendentes sicut cum vir. Est tamen sciendum, quod vbi alias non caueretur de descendentes per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: ut infra de pœnis. vbiunque. sed quod filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decret. supra de pœnis. in quibusdam. §. sacri. vbi punit posteritatem, & infra titul. prox. cap. vno. & videbantur illi puniri et per uerba, & per mentem: per uerba, quia sunt descendentes, & a verborum significatione non debet recedi.

ff. de

† Eymet. hac 3. par. q. 44. & ibi dixi.

† S. Thomas 3. p. q. 68. ar. 9. Sotus in 4. dist. 5. q. 1. ar. 9.

† Eymet. 3. p. q. 111. vbi dixi. Palacius Rubius de re gno Nauarræ p. 5. §. 5.

† Eymet. 3. p. q. 114. & 115. Antonius Gomez. rom. 3. varia. resol. cap. 2. nu. 4. Cynus, Saly. & Bal. l. quilibet. C. ad l. Iul. maiesta.

† Sed non bene, quia in pœnis nō fit extensio. Iacobus confi. 106. l. 4. Decius cōf. 64.

ff. de leg. 3. non aliter, & differentia agnationis, & cognationis hodie sublata videtur, in authen. coll. 9. de hære. quæ ab intestata. defe. & de mente idem ui debatur, quia voluerat constitutio punire hæreticū in filiis. 24. quæst. 3. c. cū ergo. §. sed qui. & ff. quod me. causa. leg. isti quidem. si enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios. idem videtur de mente: ideo, ne quis ducat filiam hæretici in uxorem, sicut enim vir infidelis saluatur per mulierem fidelem, sic & damnari posset. arg. de diuor. gaudemus. vnde qui emit mancipia, de origine solet quærere. ff. de ædil. edi. quod si nolit. §. qui mancipia. Sed de iure secus est, vt in prædicta decret. vbiunque. infra de pœnis. in fin. vbi aliud canetur, vt hic, & bene facit. ff. de senat. leg. liberos. vbi dicitur senatores vocari debere ipsos senatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: nepotes vero ex filiabus nati, senatores non dicentur, sed patris sui conditionem sequentur.

Primum, & secundum gradum, id est filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §. sequenti. & supra eo. tit. ut commissi. ad fi. & est casus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi supra eod. cap. 2. §. hæretici.

Volumus. supra dixit, declaramus, hic dicit, volumus: quia in quantum punit descendentes per masculinum, declarat ius vetus: in quantum descendentes per femininum, statuit ius nouum. ad idem infra de pœnis. vbiunque. & bene facit hæc littera, ad quæstionem, qua quæritur, † an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quod nō: quia non sunt in patris potestate. insti. de nup. circa fin. sed quod potestas nil operetur, probat hæc littera, quæ punit descendentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in potestate matris non sit. & hoc est equum, ne plus habeat luxuria quam castitas. in authen. de resti. & ea quæ pa. in fin. coll. 4. licet interdum secus, supra de biga. quia circa. Vtrum est tamen, quod isti alio capite prohibentur a successione, ut supra qui fil. sint leg. per venerabilem. in fin. & ab honoribus. §. 6. distin. per totum. supra de fil. pres. per totum.

Esse. nunc, quia uiuunt.

Reincorporatos. quia lapsi fuerant simpliciter, non relapsi. de quo dic ut supra eod. accusatus. insistent. ad hoc supra de temp. ord. ex tenore. & supra de furtis, cap. ult.

Parati. ex quo non stat per eos, non debet ei imputari. de hoc supra de eo, qui mit. in pos. c. 1. & 3.

Cap. XVI. sup. fol. 109.

Inquisitores. Inquisitor Papæ super hæresi sine speciali mandato non inquit contra episcopum: sed eum culpabilem sciuerit, nuntiat Papæ.

Quibuslibet. de quibus minus dubitatur.

Apostolicæ. nota hanc litteram: non dicit in litteris commissionis Apostolicæ, uel aliorū, a quibus deputati fuerint, secundum quod dixerat in princ. p quod omissum uidetur, quod Inquisitor deputatus ab alio quam à Papa, etiam si habeat expressum mandatum, inquirere non possit contra episcopum. & licet antiqua iura dicant, quod synodus audit can-

A sam criminalem episcopi, licet definitionem Papæ reseruet. 3. q. 6. accusatus, & c. sequen. et 5. q. 4. duo decim. tamen committere non poterunt in hoc casu: & isti Inquisitores non poterunt inquirere, etiam vt instructam remittant causam. supra de appel. consitutis. quia non solum diffinitio, sed processus & Inquisitio est ipsis interdicta per hoc cap.

Expresse. quantuncumque igitur sint uerba expressa generalia: puta ut inquirere possit contra quoscunque cuiuscunque conditionis, dignitatis ac status, non inquit contra episcopos, † nisi illud exprimat propter prærogatiuam episcoporum. ad idem infra de sent. excom. quia periculosum.

B Nuntiare. quam cito poterunt propter periculum, quod ex facto posset insurgere. concor. supra eo. lib. de cleri. agro. cap. uno.

Cap. XVII. sup. fol. 109.

Per hoc.

Generaliter. Bene dicit, quia secus esset si fieret de certis criminibus, & personæ specialis commissio: quantum enim ad illam causam præiudicaretur ordinariæ potestati, ut supra de off. deleg. statui. quia generi per speciem, & cap. infra de reg. iur. generi. cum suis concor.

C Delegata si habent. forte habent delegatam ab homine: quod accidit ordinario, cum Papa sibi committit crimen. secus si eum monet ad suum officium excitando, quod dic ut supra de offi. ord. licet, & ca. graue. uel habent delegatam à iure, sicut est uidere in hoc crimine, super exemptos. supra eod. tit. ad abolendam, in fin.

Diuisim. sic & plures Inquisitores communiter, & diuisim de hoc crimine cognoscere possunt. supra eo. ut officium. saluo eo quod dicitur infra eod. cap. multorum. in clem.

D Teneantur. not. quod non dicit, possint: unde non relinquitur eorum uoluntati, cum ius hoc necessitati subiaceat.

Veritas inueniri. ad quod elaborare iudex debet. 14. q. 2. quamquam. supra de probationibus, quoniam contra. Sed quid dices si processus isti inueniantur esse contrarij? tunc ipsi considerabunt, qui proximiora loquantur, & per ipsorum dicta se indices informabunt, supra de testi. in nostra. ff. de testi. leg. 3. 9. dist. ego solis. si autem episcopus secundum suum pronunciare uult processum, Inquisitor secundum suum; quid iuris? infra sequitur.

E Deferendum. ad idem supra de rescrip. pastoralis.

Sententia. licet ergo de unius delicto inquiratur, per plures, etiam diuisim, unica tamen sententia fertur. Et sic nō obstat. supra de offi. leg. licet. ff. naut. caupo. sta. licet. ubi dicitur, qd de delicto unius sepius non quæritur. isti autem processus, quo ad finem pro uno habentur: quia illa loquuntur quando iam pronunciatum est: quod dic, ut not. 2. q. 5. habet hoc proprium: & supra de accu. de his.

Remittatur. quid iuris? alias cum iudices discordant: † habetur supra de re iudi. cap. ult.

Iura communia. supra & infra hoc eo. tit.

Ordi-

† Idē tra dūt hic Geminianus, & Francus, & alii.

† Eyme. 3. p. q. 51. & 52.

† Zanchinus de hæret. ca. 15. num. 2.

Idē hic Ioan. Monach. & Archid.

† Zanchinus de hæret. ca. 15. num. 2.

Gondifal-
as de heret.
23. num. 3.
4. Cynus &
ld. l. quif-
is C. ad l.
maiestat.
gas de cri.
æ maiest.
3. q. 7.

Ordinationes.] etiam hoc volumine non inser-
 tas, dummodo non his constitutionibus contrarias,
 infra eod. c. ult. in fine. sunt enim ibi reseruatæ, &
 de his loquitur proæmium huius libri, in fine.

Cap. XVIII. supra fol. 110.

VT inquisitionis.] Primo approbat, & serua-
 ri præcipit leges canonibus non contrarias,
 per Fridericum contra hæreticos promulgatas. Se-
 cundo præcipit rectores locorum parere Inquisitori-
 bus, ordinario, vel alteri eorum inuestigatione, ca-
 ptione, custodia, & punitione hæreticorum, & fau-
 torem suorum: eorum proclamationibus, vel appella-
 tionibus nõ obstantibus; ita tamẽ qd de illo crimine
 (cum sit mere Ecclesiasticum) nec iudicent, nec co-
 gnoscant; contra facientes, & nõ parètes, & eorum
 fautores excommunicat, quã si per annũ sustinuerint,
 pult eos vt hæreticos cõdẽnari. hoc dicit. Ioã. And.

¶ Hæ leges
 habentur in
 fine Directo-
 rij inter litte-
 ras Apostoli-
 cas pro offi-
 cio sanctissi-
 mæ inquisi-
 tionis.

Leges quasdam,] has leges fertur, quod Clemens
 sub bulla redegerat, sed eas aliter non habemus
 quoad verba; habemus tamen quasdam authenticas
 Friderici, de quibus etiam forsità intellexit hic Bo-
 nifacius. C. de episcopa. audiẽt. authent. statuimus.
 signanter super l. iubemus, C. de hæret. authent. cre-
 dẽtes. authent. si vero dominus; et authent. Gazaros.
 habebamus etiã olim quãdam ipsius cõstitutionẽ in
 5. cõpilatione, q̃ incipiebat: Hæc edictali. alias, hæc
 decretali. & erat sub titulo de cõsti. & eadẽ cõpila-
 tio quæ incipiebat: Gazaros, sub titulo de hæreticis.

Tunc,] hoc dicit, quia postea recessit à deuotione
 Romanæ Ecclesiæ, & per Innoc. IIII. in concilio
 fuit depositus, ob certas causas. supra eod. lib. de re
 iudi. ad Apostolicæ.

Quatenus,] ergo aliàs non approbat, quia non te-
 nent. concor. 10. dist. cap. 1. & facit quod notatur
 37. dist. si quid veri. 19. dist. cap. 1.

Nominibus,] concor. supra de elect. fundamen-
 ta. eod. lib.

Fideles,] quis enim fidelis, qui non doleat fide
 lesa? infra de pen. felicis. ad fin.

Catholicos,] unde non per Iudeos, hæreticos,
 vel Paganos, qui quoad prædicta suspecti sunt; &
 est simile supra de Iudæis. cap. penult.

Vel eorum aliquo,] bodie dic, ut in clem. eo. tit.
 multorum. §. sane. & §. seq.

Indilate,] nota, quod sententia lata super crimi-
 ne, statim dilatioẽ postposita mandanda est exe-
 cutioni, quod idem probatur 2. quæst. 1. sicut. de pen.
 dist. 1. Adam. fallit in casibus notatis. 11. quæst. 3.
 cum apud, quid iuris de alijs sententijs latis super
 personalibus, vel realibus actionibus, not. supra de
 offi. deleg. quærenti.

Puniendos,] quid si Inquisitor, & ordinarius,
 discordant in mandato, quia vnus mandat puniri
 per se condemnatum, alter mandat relaxari per se
 absolutum & satis videtur supersedendum, donec
 consulatur Papa, supra cap. proxi.

Ordinationem,] de ordinationibus loquitur In-
 nocentij. Alexan. & Clemen. quæ sunt reseruatæ, in-
 fra cap. ult.

Imperialem,] ipsius Friderici, quam non habe-
 mus, sed approbata est supra in prin. Ioan. And.

Quoquomodo,] idest principaliter, vel inciden-
 ter. concor. supra de ord. cog. tuam. supra qui si. sint
 leg. lator. cū similibus, alias tamen cognoscit iudex
 incidenter, qd non cognoscit principaliter, C. de iud.
 quotiens. supra de resli. in inte. c. pen. cū suis concor.

Cognoscant,] nota, quod licet regulariter de qua-
 re iudex cognoscit & pronunciare debeat. ff. de iudi.
 leg. de qua re, supra de causa pos. cum super. tamen
 hoc fallit interdum: sicut cum delegans reseruat pro-
 lationem sententiæ, supra de offi. deleg. super quæstio-
 num. synodus cognoscit de causa criminali episcopi,
 & non pronunciat. 3. quæst. 6. accusatus. & capit.
 seq. 5. quæst. 4. duodecim. idem in casu, supra de re-
 scrip. cum contingat, vbi ad sui instructionem de iu-
 risdictione cognoscit is, qui super illa nõ pronunciat,
 hic tamen vtrumque expresse vetatur, scilicet co-
 gnitio, & pronuntiatio, quia iudex huius rei non est
 capax. concor. infra de sen. excom. si iudex.

Indirecte,] ad idem supra eo. tit. & lib. statutũ.
 Scienter,] ignorantes ergo nõ ligat constitutio.
 ad idem supra eo. tit. & lib. c. 2. in prin. & cap. vt
 commissi. in fi. & cap. decreuit.

Percussum,] nota canonem latæ sententiæ: &
 quia non reseruat absolutionem sententiæ Papæ, or-
 dinarius absolvere poterit. supra de senten. excom-
 munic. nuper.

Condemnetur,] ad idem supra eodem tit. & li.
 cap. cum contumacia.

Cap. XIX. supra fol. 110.

Cum secundum leges,] Bona hæreticorum, ip-
 so iure sunt confiscata: quod probatur triplici
 argumento legali: sed apprehensio bonorum fieri nõ
 debet per dominum secularem, nisi prius pronuncia-
 tum fuerit super crimine per iudicem Ecclesiasticũ.

Naturæ contrarias,] in quibus sexus perdit for-
 mam, & scelus est tale, quod non proficit scire: ve-
 nus mutatur in aliam formam, C. de adul. cum vir.
 & omnium carnalium criminum pessimum, & est
 usus cõtra naturã. 3. 2. quæst. 7. adulterij: & si to-
 tus mundus eo vitio vteretur, non excusat. ea. cau-
 sa, & q. flagitia.

Eo ipso,] propter hoc facit ad propositum.

Perdant,] C. de incest. nup. leg. cum ancillis. &
 leg. seq. & leg. si quis. ff. de rit. nup. leg. incestæ. &
 insti. de nuptijs. §. si aduersus.

Et mulier,] repete, & cum secundum leges ciui-
 les mulier, & c. quare hoc dicam, videbis infra. &
 dic mulier ingenua. C. de rap. vir. leg. vna. §. & si
 quidem. in ancillis enim & libertinis non habet lo-
 cum pena bonorum, vt ibi.

Humanam legem,] C. de rap. virg. leg. una &
 bene dicit, humanam, idest ciuilem: quia secundum
 canonum legem secus: rapta enim secundum nos li-
 cite contrahit cum raptore, si prior dissensus tran-
 seat in consensum. 36. quæst. 2. tria. & cap. seq. &
 supra de rap. cap. penult. & ult.

Consortibus,] delicti: ut quia comitati sunt ra-
 ptorem in inuasiõne vel rapina, ut in præalleg. leg.
 una. C. de rap. uirg. §. penas autem.

Ipso iure,] propter hoc facit ad propositum; &
 habes hoc in authen. de rap. mul. in fi. coll. 9.

Certo-

† Ioan. Ro-
 singul. 107.

† S. Tho. 2. 2.
 q. 154. ar. 12.

† Gondisal-
 uus de hære.
 q. 19. num. 4.
 Ioan. Roias
 sing. 189.

† Zanchinus
 de hæret. ca.
 15. num. 2.

† Habetur in
 fine Directo-
 rij inter litte-
 ras Apostoli-
 cas pro offi-
 cio inquisi-
 tionis.

Certoque casu.] cum parentes mulieris non su-
persunt, nec alter eorum: vel si supersunt, ipsi vel
alter consenserunt in talibus nuptijs, hoc casu bona
denoluntur ad fiscum, ut in præd. authent. de rap.
mu. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit lo-
cum hæc pena, cum secundum canones licite contra-
hat, ut supra dixi? not. Io. 63. q. 2. de puellis. alias.
§. quibus. quod pena ista locum non habebit secun-
dum canones, secundum quos cessat interdictum, ni-
si cum sponsa alterius rapitur, 27. q. 2. statutū. &
accedat quod not. 2. q. 3. §. notandum. in fine. de se-
cundis nup. c. pen. & vlti. & secundum hoc bene di-
xi supra, repete: & hoc secundum leges civiles, quia
secundum canones contra. Sed satis videtur, quod li-
cet secundum nos teneat matrimonium, pœna legis
habeat locum in his, quæ non essent de temporali iu-
risdictione Ecclesiæ, cū enim illa ibi tractet de lucro
captando, nō de diminutione sui patrimonij, & pœ-
na illa sibi per legem obueniat, quare lex eo quod cō-
fert priuare non potest: & accedat quod dixi infra
de reg. iur. c. 2. secus forte in pœna, de qua in prædi-
cta decre. vlti. de secundis nup. ibi. n. priuat lex eo q
nō cōtulit. fallit. ff. de adop. l. si. arrogator. 70. And.

Illicitas.) ut is, qui defert arma, ferrum, & ligna
mina Sarracenis. de Judæis. ita quorundam.

Omittens.] hoc habet locum in priuato. ff. de
vectigalibus. l. si. §. diuus. in milite non, ut C. eo. ti.
l. 3. & habes hoc quod hic dicitur, ff. eo. tit. l. com-
missa. C. eod. omnium. & l. si quis. cum similibus.

Bona hæreticorum.) secus in bonis Ecclesiarū,
in quibus intitulati erant ipsi hæretici: ut in cle.
eo. tit. volentes. post prin. Ioan. And.

Gravius.) ergo sunt gravius puniendi, 24. quæst.
1. non asseramus.

Quam prædicti.) scilicet contrahens nefarias
nuptias: raptā quæ cum raptore contraxit, transue-
bens illicitas species, vel rerum vectarum professio-
nem omittens.

Ipso iure.) determinatum sit ergo quod olim du-
bitabatur per decre. supra eo. excommunicamus 1.
2. responso. ubi dicebatur ita, quod bona damnato-
rum si laici fuerint, confiscantur, † intelligamus er-
go confiscantur, ipso iure, ut hic vides, & intelligo
ipso iure confiscata a tempore commissi criminis, C.
eo. tit. l. 4. idem dico in crimine læsæ maiest. ff. de do-
na. l. donationes. secus est in alijs criminibus. ff. de
dona. l. post contractum. Et puto confiscationem
hanc locum habere etiam si ille catholicos filios ha-
beat, & iste textus non distinguit: super hoc tamen
fuerunt opiniones notatæ supra eo. tit. vergentis.

Declarationem.) quam hodie non habemus:

Ecclesiasticam.) secularis enim super hoc eccle-
siastico crimine iudicare non potest, supra eo. cap.
xi. §. penult.

Cap. XX. sup. fol. 111.

Statuta.] In prima parte vsque ibi: iubemus.
concedit in negotio inquisitionis hæreticæ pra-
uitatis procedi posse simpliciter & de plano. In 2.
dicit quid iuris si ex publicatione nominum accusa-
torum & testium, ipsis periculum immineret, &
quid si non immineret, et fictions vitari præcipit,

A ne dicatur periculum ubi non est, vel econuerso: In
tertia ibi: constitutiones. statuta prædecessorū suo-
rum super hoc negotio edita, his constitutionibus
non aduersa, corroborat.

Quædam.) aliās quondam. aliās quædam.

Possit.] non dicit per quos: intelligo ergo & per
Inquisitores hæreticæ prauitatis deputatos à Pa-
pa, & per ordinarios, & per delegatos. ad hoc eod.
tit. per totum, in fi.

Figura.] Distinxerunt † moderni, qui no. istam
materiā supra de accu. olim. Inno. Hostien. & Guil.
in speculo de Inquisitione. §. nunc tractamus. uer. qd
igitur. si autē detur potestas procedēdi simpliciter
et de plano, & sine iudiciorum strepitu, an addatur
ibi illud verbum, sine iudiciorum figura: ut in pri-
mo casu, omne iudiciariū ordinē seruare teneatur in
libelli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis
contestationibus, in iuramenti, & testium receptio-
ne, & sententiæ prolatione, & alijs. sed operabun-
tur illa verba; quod si aliquid omittatur, non ideo ui-
tiabitur processus: & magis poterit partium aduo-
catorum, & testium inutilem strepitum refrænare:
tamē omittere nō poterit litis contestationem, vel
aliud substantiale, quod etiam de consensu partium
omitti non posset, ut notatur supra de of. deleg. de
causis. supra eod. lib. de re iudi. c. vlti. in secundo
casu, quando additur ibi, sine figura, ut hic, nullum
ordinē iudiciariū seruare tenetur: ad hoc, C. de lati.
li. toll. leg. vna. §. similique modo. 2. tunc enim suffi-
cit sententia; quamuis omissa solemnitate, ut proba-
tur, & not. C. quorū leg. l. vna: hodie dic ut in clem.
de verbo. sig. sæpe: & vide q ibi not. in vltima glo.

Sed dubitari solet, an inferior à Papa, etiā legatus,
si in casu aliās nō permissio à iure, possit cognosce-
re de aliqua causa, vel eā cōmittere de plano, sum-
marie: sine strepitu, & figura iudicij? Et videtur q
non; absurdū enim esset dicere, q minor legē maiorū
tot vigilijs & laboribus adinuentā, tollere possit. de
elect. Ecclesia vestra. 2. 2. dist. inferior. C. de inoffi.
test. si quando. & in cle. de electio. ne Romani. in
prin. licet successor conditoris, qui pari fungitur po-
testate, ipsam tollere possit. ff. ad Trebel. ille à quo.
§. tēpestiuū. supra de elect. innotuit. supra eo. lib. de
conces. præ. c. 2. & ipse idē conditor, qui cōdidit. su-
pra eo. lib. de rescrip. statutū. §. 1. Et præterea regu-
la dicit: beneficiū iuris nemini denegari debere, in-
fra de reg. iuris indultum. 28. dist. de his. In contra-
riū uidetur, q possit, qā legatus oīa potest, quæ Papa
specialiter sibi nō reseruat: gerit enim vices eius, et
si est de latere, maius omnib. post Principem impe-
riū censetur habere, supra eo. lib. de elect. si abbatē.
Itē legatus quando sibi videtur, secundū æquitatē
procedit, supra de tran. c. vlt. & c. dicit Apostolus.
in cuius loco videtur esse legatus: omnia mihi licēt.

11. q. 1. aliud ad idem. ff. de offi. pro. sed in aliam. in
fin. dici potest, per iura prius allegata, quod inferior
à Papa etiā legatus iuris solemnitates, quoad hoc
tollere non possit, in casibus non expressis, vnde con-
tra inferiores nō seruantes, prodita sunt appellatio-
nū remedia. 2. q. 6. per totū. de appellat. per totū. so-
lus autē princeps potest ius alterius auferre: cogno-
scat ergo & cōmittat etiā legatus, ordine iuris ser-
uato. ad hoc supra, de uerb. signifi. super quibusdam.
de in-

† Eym. 3.
p. q. 5. ubi di-
xi. Conradus
Brunus li. 4.
de hære. c. 5.

Vide Baldū
in l. nec quic-
quā §. de pla-
no. ff. de offi.
procon. &
Imolam in c.
ult. de cōfir.
util. uel. inut.

† Felinus in
c. 1. de rescrip.
Bald. confil.
330. lib. 4. A-
lex. confil. 17.
nu. 14. lib. 4.

de Eym.
q. 109.
lixi. Zan-
de hære.
reperio
uerbo:
ificatio.

de iureiu. ad nostram. 3. & c. ego 2. notatur ad hoc, ff. de offi. proconsul. leg. nec quicquam. §. de plano. & §. ubi decretum. legatus enim hēt se instar proconsulis: supra de offi. legati. c. 2. eo. li. & proconsul ea, quæ cōmunia sunt præsidiis, seruare debet, vt in præall. l. nec quicquam: in fin. nec in generali demandatione videtur mādātum quod specialiter mādaturus nō fuisset. supra eo. lib. de offi. vica. cū in generali. & infra de reg. iur. cap. in generali. & delegatus ā Papa, in causa sibi delegata, maior est legato. de offi. leg. studuisti. & ordinario. supra de offi. de leg. sane 2. & tamē tenetur ordinē iudiciariū seruare, supra de iudi. exhibita, de libel. ob. cap. 2. & 3. de litis contesta. c. 1. cum similibus. Joan. And.

† Eyme. infra 3. par. q. 75. ubi dixi. Rectoriū uerbo: nomina. Gondifalvus de hæ. q. 10. numc. 4.

Periculum.] timetur mors: † vel detruncatio ipsorum filiorum: vel parentum suorum: vel denaſtatio substantiæ ipsorum: vel his similia.

Absente.) ergo diēſano preſente, coram officiali non fiet: nisi forte coram honesta persona, de qua sequitur. ad idem supra eo. vt commiſſi. supra eo. li. de offi. ord. c. 1. in fi. de temp. ord. cum nullus. §.

A Haberi commodè poſſit.] commodè. 22. q. 2. faciat homo. ff. de verb. signifi. l. nepos.

Promulgare.) ubi ergo non fiet talis promulgatio, licet indicatur secretum, reuelans! excommunicatus non eſſet.

Episcopum.) simile supra eo. tit. Inquisitores. Iudicijs.) supra de accusat. qualiter & quando.

§. debet. & tradi debent nomina cum dictis, ut poſſit & de falso arguere, & se plene defendere, vt ibi: tamen si hoc omitteretur parte tacente, non puto uitiari proceſſum, ad hoc supra eo. lib. de accusat. cap. 1. & 2.

Dicant.) simile supra de reſcrip. cap. cum contingat.

Conſcientias.) simile supra eo. lib. de reſcrip. statutum. §. aſſeſſore.

Permanere.) non obſtante eo, quod in huius 6. lib. volumine inſertæ non ſunt: ſunt enim reſeruata per hunc textum, & de his exemplifica quod dicitur supra in proemio huius libri ad finem: vt ibi dixi.

† Hæc hodie non ſunt causa hæreſis ut dixi. 3. par. ſuper q. 75.

† Eyme. 3. p. 1. 84. ubi dixi.

GLOSSA ARCHIDIACONI SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM TIT. DE HAERETICIS.

c. Quoniam.

S V M M A R I V M.

- 1 Degradatio duplex.
- 2 In dilectis degradatione dignis certa forma ſeruanda.
- 3 Solus episcopus qualiter ſacerdotum cauſas cognoscere dicatur.
- 4 In iudicando ſeu degradando ſubdiacono, quot episcopi requirantur.
- 5 Per religioſos, hic clerici ſolum accipiuntur.
- 6 Litteratorum nomine qui intelligantur.
- 6 Intellectus huius cap. & dilectio, ſolus, qualiter hic intelligenda.

Quoniam.) Hæc decretalis multum fuit detruncata, & olim incipiebat; Et ſi contra, & cætera.

Degradationem.) 11. quæſt. 3. Episcopus preſbyter.

† Vide quæ dixi. 3. p. in 9. modo pceſſum finiendi.

1 Ad huius declarationem ſcias, quod duplex eſt degradatio, ſcilicet verbalis, & actualis, & qualiter fiat vtraque, habetur infra eod. lib. de pænis. degradatio. & ibi dicitur quando quis degradatur.

2 Scias tamen, quod ad cognitionem criminū, propter quæ quis debeat degradari, habet ſeruari certa forma: & ad huius declarationē, vide quod legitur

C & not. 15. quæſtione 8. in princ. & quod notant Innoc. Hoſtien. supra de præben. graue. ubi dicunt, quod in Inquisitione ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum, & ubicumque de crimine agitur, de modo deſiſtionis ab ordine vel officio, ſn̄ia ferri debet. 3 Obſeruandum tamen eſt, quod dicitur in canonibus, de quibus ſit hic mentio, ſcilicet 10. quæſt. 7. felix. cap. ſi quis. & alijs capitulis eiſdem quæſtionis, & 3. quæſt. 6. accusatus, reliquorum vero clericorum cauſas, etiam ſolus episcopus loci cognoscat & finiat: ut 15. q. 7. ſi autem. in fine. & dic ſolus, quoad excluſionem aliorum episcoporum, non ſui capituli, ſine quorum præſentia eiſ ſententia irrita erit, ut dixi. supra eo. lib. de conſue. non eſt, niſi contra eos episcopus legitime præſcripſiſſet, ut ibi dicitur. Sed cum in præd. c. ſi autem.

4 Dicatur, quod certus numerus in cauſa preſbyteri requiritur, uidelicet ſex; et certus numerus in cauſa diaconi, ſcilicet tres: & in fine concludat dicens: reliquorum uero clericorum, & cap. ut ſupra dixi: uidetur quod in cauſa ſubdiaconi iſte numerus non requiratur, ſed ab uno ſolo episcopo eiſ cauſa poſſit audiri & terminari. ad hoc quod legitur et not. 5. quæſt. 6. iuxta. Sed dic, quod ſubdiaconus hodie gaudet eodem priuilegio quo & diaconus. supra de ſeruis non ordin. miramur. ubi not. Hoſtien. quod iſti duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni honore & priuilegio, quinimmo in omnibus adæquantur: ergo ſi contrarium tenere uolueris, da ad hoc

Diaconus & ſubdiaconus æque priuilegiati.

ad hoc ius expressum, & quod dixi locum habet regulariter, sed fallit in hæresi, ut sequitur.

A canonibus.] de quibus facta est metio supra. Sed certe illa capitula loqui videntur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione sententiali super illis.

Cum.] id est, quando.

Hæresi.] causam & demonstrant specialem, ut supra dixi, sic infra eo. in fidei.

Relinquendus.] sic supra eo. excommunicamus §. 1. ibi videas, infra de ver. sig. nouimus.

Immurandus.] sic infra eo. accusatus. §. ult. & dic, id est muro recludendus, infra eod. ut commissi. §. & illorum, ut patet, quod aliud est immurari, aliud incarcerari.

Vocatis abbatibus.] simile. 18. quæstio. 2. si quis Abbas.

5 Personis.] hic exprimit clericos dumtaxat, qui religiosi dicuntur, ut patet. 4. distinct. denique. in princ. 1. q. nullus itaque, in fine.

6 Litteris.] in hoc genere possunt comprehendere laici litterati, ut pote doctores, vel bene instructi in iure canonico; vel civili.

Videbitur.] ipsi ordinario episcopo, qui debet sententiam promulgare.

7 Solus episcopus.] videtur respicere principium huius capituli, ubi dicit, episcoporum numerus: nam suum capitulum non videtur excludere ista dictio, solus, secundum id quod legitur & not. 11. dist. submittitur. Sed potest dici quod illud locum habet quo ad causæ examinationem, & diffinitionem: & hoc patet 15. q. 7. c. 1. in fi. & c. episcopus sacerdotibus, in fine. ubi dicit: oportet diffiniri: & sine illorum præsentia non tenet, ut 15. q. 7. Episcopus nullus, quod hic dicit, quando formam degradationis obseruat, de qua habetur, in præd. c. de pænis, degradatio: unde dicit hæc littera: possit degradare: unde credo satis sufficere, quod tunc obseruetur, quod hic dicitur.

c. Quicumque.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus quis multis modis dicitur.
- 2 Nemo absque pertinacia iudicandus hæreticus.
- 3 Intellectus. c. dixit Apostolus. 24. q. 3.
- 4 Hæreticos ad fidem cogendos multis modis probatur.
- 5 Credentes hæreticis qui dicuntur.
- 6 Facta quam vim habeant ad probandum in teriorem effectum.
- 7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
- 8 Facta euidentissimam faciunt probationem.
- 9 Indicia quando probent.
- 10 Audientess prædicationes hæreticorum, quo modo censeantur credentes.
- 11 Suspectis purgatio canonica indicenda.
- 12 Libros hæreticorum retinens, suspectus est de hæresi.
- 13 Receptatores hæreticorum qui dicantur.
- 14 Defensores hæreticorum quidam errorem, alij personam tueantur.

A 15 Superiores non corrigentes hæreticos, non sunt eorum defensores, sed fautores.

16 Fautores hæreticorum, & quot eorum genera.

17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.

18 Lubricum lingue aut iocus non inducit hæresim.

19 Facto qualiter quis faueat hæreticis.

20 Intellectus c. 1. ver. illud. 14. q. 6.

21 Prælati omittentes facere quæ spectant ad promotionem inquisitionis, an sint hæreticorum fautores.

22 Ignorantia facti excusat.

23 Sepultura Ecclesiastica, & Christiana, idem.

24 Quid sit hæreticos sepultura priuari.

B 25 Publica noxa, publico eget remedio.

26 Res inanimata quandoque puniuntur.

Vicunque hæreticos.] quis dicatur hæreticus, habetur 24. q. 3. hæreticus.

1 Et not. quod pluribus modis dicitur quis hæreticus: nam hæreticus dicitur,

qui non recipit quattuor concilia: sic intellige. C. de hæret. l. quicumque, cum similibus: item & in casu.

20. dist. de libellis, de hoc etiam not. 34. q. 3. inter. in gl. vario modo, & supra eod. tit. firmissime, ubi de hoc notantur varij modi.

2 Is vero qui in fide errat, si paratus est corrigi, non debet hæreticus iudicari. ea. q. dixit Apostolus & c. qui in Ecclesia, & q. 1. c. hæc est, ubi de hoc, & not. etiam e. q. quæ dignior. in gloss. ult. & 17. dist. nec licuit, & 21. dist. nunc autem, in glo. sed videtur, in fine. Vnde scripsit Hug. in prin. eo. c. nunc autem, quod tunc Papa potest condemnari de hæresi, cum pertinax fuerit, aliter non.

3 Sed Lau. ibi scripsit, quod prædictum cap. dixit Apostolus, loquitur de non intelligente: unde secundum eum, ille hæreticus, qui suum errorem non defendit, immo paratus est intelligere rationem, iam non est putandus hæreticus, ut ibi.

4 Hæretici autem ad fidem compelluntur, multiplici ratione: primo ad instar frænetici, quem medicus ligat, ut 23. q. 4. ipsa pietas & c. nimium, in prin.

& Litargicus qui stimulandus est, ut ead. q. quid faciet. Item quia pater filium indisciplinatum, & magister discipulum bene castigat: ut in præd. c. ipsa pietas, & ea. q. c. displicet. ver. si uoluntas. Præterea hi

qui inueniuntur in vijs, & sæpibus, i. hæresibus, & schismatibus, coguntur intrare, id est ad Ecclesiam

redire: ut in præcitato c. ipsa pietas, et ea. causa. q. 6. c. 1. in fine. Item, quia Luca 14. legitur, quod pater familias dixit seruis suis. Quosunque inueneritis

compellite intrare, ut 23. q. 4. nimium, & Paulus fuit coactus ad veritatem cognoscendam, et tenenda

ut ibi. Item, quia pastor errantia pecora flagello renocat, ut ibi. Itē, quia utilius esurienti de cibo panis tollitur, si malus est, quā ei detur, ut ibi. Itē, quia scriptū est, Detrahentē proximo suo, hūc persequer, ut ibi. Itē, quia medicus ferro vulnera incidit, quæ fomenta non sentiunt. 82. dist. plurimos, in. fi.

q. 1. reperiuntur. 16. q. 5. in canonibus, iuxta finem. Item quia Angelus coegit Agar, ut rediret ad dominā suam, ut 23. q. 4. quando vult, in princ. c. Itē,

Nabuchodonosor decretū dedit contra eos, qui dixerunt blasphemiam in Deum, ut ibi. & c. non inuenietur.

Actio. 9.

† S. Tho. 2. 2. qu. 10. art. 8. Gondifaluus de hære. q. 25. Alfons. & iusta hæreti. punit. lib. 2. c. 2.

† al. & Matth. 12.

N

nictur. 11. q. 3. Imperatores. Item, quia multi tenentur inuiti, & includuntur, ut bonum opus, id est episcopatum suscipiant, ut ea. q. displicet. iuxta princip. multo fortius heretici ad fidem sunt retrahendi, ut ibi. Item, quia puniuntur pastores, quibus dicitur Ezechiel. 13. & Ierem. 5. Errantem non reuocastis, perditum non requisuistis, ut in præd. c. displicet. ver. si autem, & q. 6. quod errauerat. Item quia, & illi compellunt catholicos ad malum, ergo, & ipsi sunt compellendi ad bonum opus. 23. q. 5. relegendes.

† Sequentia
glossata
emendauimus
iuxta exemplū
vetusti confi-
lij Guidonis
Fulcodij, qd
est in bibilio
thea Vatica-
na, Vnde ad
verbum fere
sumpt. t. hac
Archi. ut ait
Zauch. tract.
de heret. c. 6.

5 Credentes. Illi dicuntur credentes, & hereticorum, qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum. ad hoc de penit. dist. 1. potest fieri, ver. quid ergo, & c. ibi de se fatentur, & c. cap. in actione. 24. q. 3. Deus quando, ad hoc de consecr. dist. 4. cum pro paruulis, & c. si qua mulier, ubi dicitur, quod unicuique propria voluntas in confessione ministra. ad idem. 22. q. 2. is autem, & tales heretici iudicantur, supra eod. excommunicamus 2. §. vlti. infra de verb. signific. super quibusdam, ubi de hoc, & hoc indubitatum est, & probatione non eget. Qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, consolationem, vel communionem ab hereticis acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.

6 Nam factis præsumitur de affectu. ad hoc 32. q. 5. qui viderit. cap. sicut enim. C. de dolo. l. dolum. supra de biga. nuper. & plus est de facto quam verbo aliquid facere. argum. supra de appella. dilecti. nec refert an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus, ad idem quod legitur, & not. 20. questio. 1. quam progenitores, & dixi supra eod. lib. de reg. iuris, is qui, in glo. vlt. in fi. ubi videas: nam negare & confiteri possumus, non solum verbis, sed etiam factis. 11. q. 3. extimat, et hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: sicut supra exempla posui de his quæ ad ritum errantium pertinent. verum si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorum ostenditur expressum, non credo quod possint credentes iudicari: nam hæc quandoque sunt pecunie interuentu: secus si prius essent lapsi, & postea illa facerent, infra eo. accusatus §. ille quoque, & cum dicat. decre. supra eo. excommunicamus. 2. §. vlt. non simpliciter credentes, sed credentes eorum erroribus. necesse arbitror, aliquid erroris in eis indicium deprehendi: unde supradictos, quos ultimodixi non iudico hereticorum credentes, sed potius fautores, vel receptatores. ad hoc infra eo. c. accusatus. §. si vero.

7 Cum enim credens hereticus iudicetur, non debet de facili iudicari aliquis credens, nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo condemnatur, supra de præsump. litteras, ubi de hoc in glo. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo, non credo illos ex præsumptione solummodo iudicari, immo ex vera probatione.

8 Nam probatio eidentissima est quæ fit ipso facto, ut not. 2. q. 1. §. quando autem, in glo. iudicis non sedentis, & c. & in concor. ibi notatur. alias de animo constare non posset. ad hoc 22. dist. erubescant, ad fi. 24. questio. 3. Deus. 9. questio. 3. aliorum, infra

A de usur. in ciuitate, in fine.

9 Sed huiusmodi indicia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad illud quod expresse indicant, pro probationibus sunt habenda: & ideo perspicue vocantur insidia. C. de dolo. l. dolum.

10 Quid ergo dicemus de his, qui eorum sermones seu prædicationes audient, & potest dici, quod si semel tantum audierunt, & nunquam postea redire voluerunt, non debent iudicari credentes: nec enim videntur approbasse, quod postmodum euitauerunt, ad hoc efficax arg. 1. questio. 1. constat, supra de præsumpt. ex studiis, C. de incest. nup. l. qui contra. in fi. ff. de in rem ver. l. si pro patre, cum similibus.

11 Sane omnes, quos supra dixi non debere iudicari, credentes, fateor suspicionem maximam non carere: & ideo posset eis purgatio indicii, secundum canonicas sanctiones, iuxta illud: Qui vero inuenti fuerint sola suspicionem notabile, & c. supra eo. excommunicamus. §. qui autem, ubi hoc.

12 Item qui libros hereticorum suscipiunt, & dico suspectos, & eis purgationem indicendam, si tamen eos statim destruxerunt incendio, uel alio modo, credo innoxios iudicandos, argu. 5. questio. 1. c. 1. & c. si quis.

13 Receptatores. Illi dicuntur tales, & qui scienter hereticos recipiunt, et si frequenter non recipiant. ad hoc habes efficax arg. infra eo. lib. de pen. capit. felices. iuxta prin. ibi, receptauerint, uel defensauerint scienter, & c. & facit optime ff. ad l. l. de adul. l. mariti. §. questum: nam licet secundum vires grammaticæ, hoc uerbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici uerbo ponitur, id est receptare, pro recipere: ut probatur ff. de receptat. l. si sic & pulsare, dicitur cadere sine dolore, quamuis ibi nulla sit frequentia. ff. de iureiur. leg. Cornelia. §. item pulsatione. multa quidem contra rationem disputandi de iure recepta sunt, ut ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus, Horum autem, qui scienter receptant, quidam sunt in culpa, quidam non. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc sane notandum uidetur, quod iura ciuilia uidentur intelligere, illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & celat, ut conseruatus manus iudicis euadat, ut inuitur ff. de recepta. l. 1. & 2. de offic. præsi. congruit, C. de his qui lat. occult. l. vlti. de istis receptatoribus, & fautoribus not. Hostien. in sum. eo. tit. §. qua pena.

14 Defensores. Ad huius intelligentiam, & scire debes, quod aliquando defendit quis errorem, aliquando personam errantem, is qui defendit errorem, damnabilior est eo, qui errat: & non solum hereticus, sed etiam heresiarcha dicitur, ut habetur 24. questio. 3. qui aliorum, & in eodem casu intellige canonem 11. questio. 3. qui consentit, quamuis loqui uideatur ibi de illo, qui defendit errantem: sed intelligo quod defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum, alias enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum, in quo plus punitur consulens quam faciens, ut not. in dicto cap. qui aliorum. si 23. q. 5. cum homo, ad hoc quod leg. & not. 86. dist. tanta, sic aliquando plus punitur consulens, quam si ipse idem faceret quod consuluit. ff. ad l. l. de parricidis. l. utrum, & not. eod. tit. l. 1. sicut patet

† Vide quod
dixi infra
hac 2. p. q.
§. sermonum
eorum.

† al. supponunt.

† Eym. ha.
2. p. q. 15.
ibi plene
xi.

† Eym. inf.
q. 52. p. 2.
ibi dixi plen.

† al. cōdenari

tet exemplum in medico, qui filio dedit uenenum, ut daret patri: nam in hoc casu plus punitur medicus, quā si ipse illius patrē uenenasset, ut ibi patet. Aliquando quis defendit personam, resistens viribus vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, uel examinandus; de simili defensione loquitur, 21. q. 5. per totum. 27. q. 1. si custos, & contra huiusmodi defensores ad excommunicationē procedi potest, & credo quod pro huiusmodi suspitione possit eis in dici purgatio. Si queras, unde habeo quod ex tali defensione sint suspecti? dico quod ex iniusta defensione opinio malē uinētium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 Et scias quorundam sententiam fuisse, quod praelati seu principes, qui tales non corrigūt, & puniūt, possunt dici defensores: quia negligere, cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quam fouere. 2. q. 7. negligere. 83. distin. error, supra de sent. excom. quanta. infra de homi. sicut dignum. §. illi etiam. Hoc ego non consentio, & expono fouere, id est nutrire, & hoc ostendit canon. 86. distin. inferiorum. illos ergo appello fautores, de quibus supra dixi, in glos. illi dicuntur credentes, & c.

1. Sed ego

me. infra
3. p. 2. &
lixi.

16 Fautores.] de his etiam habetur infra cap. contra Christianos. hic nota, quod aliquae sunt personae priuatae, aliae publicae potestate funguntur. & non est omnium una conditio: qui enim gladij potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores: puta si ab Ecclesia condemnatos non fugant, & non puniunt sicut debent, hoc probatur 23. q. 3. qui potest. & q. 5. qui vitijs, & quāst. 8. praeterea, & in casu, qui habetur infra eodem, ut officium. §. ultimo ibi videas. Priuatae uero personae in hoc casu, si non capiunt, si praetereuntes non detinent, fautores dici non possunt: nam haec ad eos pertinent, qui potestate funguntur; ad hoc quod legitur, & not. 26. q. 2. si de area. licet sit argum. contra. 23. q. 3. c. ult. & infra eod. lib. de sen. excom. dilecto. ver. & quidem, cum sim. & hoc fateor de priuatis personis, quae ad hoc non sunt sacramento astrictae: si enim iurauerint in dicare, sicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneantur debito iuramenti, et sit mortale peccatum in hoc casu veritatem celare, 11. q. 3. c. si quis. & sic patet qualiter quis omissione fauere intelligatur, & etiam permissione index siue praelatus fauere intelligitur, ut patet exemplum 17. quāst. 4. §. quod autem, ubi videas.

17 Sed & uerbis quis fauere potest. Si quis enim excusat haeticum, non ex linguae lubrico, nec per iocum, sed in conuenticulis, vel etiam inter laicos, sicut multi faciunt dicentes saepe: isti homines non sunt tales quales dicuntur, negant ista, vel illa: vel forte quia aduocati sunt aliqui, & defendendo eos, excusant eorum excessus, possunt dici fautores, consideratione habita personarum, temporum, et locorum: non enim haec omnia possunt ad unguem perstringi plerumque enim homines simplices, haec uerba ad amorem haeticorum prouocant, & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam, minuunt & eneruant et quod huiusmodi excusatores falsi fauere uideantur, insinuat canon. 11. quāstio. 3. timendo, alias incipit non solum, sed & illi Episcopi, qui Lothario adhaeserunt, tanquam fautores eius condemnati sunt. 2. q. 1. cap. ult. & dicit Nicolaus Papa: quasi fauen-

A di modum exponens,) quod fucatis defensionibus eius crimina tegere uidebantur. 11. quāst. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quod per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere.

18 At ubi esset lubricum linguae, & non obesset, quod illud ad penam, uel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. ful. maieſt. l. famosi. similiter quae per iocū dicuntur, non obligāt. ff. de actio. & obligatio, obligationum substantia. 22. q. 2. quod autem ait.

19 Item quod quis facto faueat, probatione non indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quae liberantur subministrat, & si qua sunt similia, ad hoc 23. q. 4. est iniusta, ff. de fur. si pignore. infra eod. accusatus. §. sacerdotes, dic ut ibi. & infra eod. ut inquisitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo: qui praecibus teum liberat, argum. 14. q. 6. c. 1. uersic. illud uero.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, socius criminis: non enim intelligitur socius criminis, quasi idē crimen commiserit, sed socius, id est particeps infectionis, & de huiusmodi societate loquitur canon. quando dicit nec caret scrupulo societatis occulta, & c. 2. q. 7. negligere, cum suis concor.

21 Sed si sunt aliqui praelati, qui nolunt facere carceres ad custodiam haeticorum, uel similia, quae ad promotionem officij pertinent, cum id non in fauorem haeticorum, sed ex auaritia faciant, non dicā eos fautores; & ideo secundum quosdam Inquisitores de hoc non habent procedere contra eos. arg. contra. 23. q. 5. administratores. supra de offic. deleg. praeterea, cum similibus.

Eorum.] scilicet haeticorum.

22 Scientes.] simile infra de cleri. excommu. min. si celebrat. ergo si hoc nesciebat ipse tumultans, non ligatur ista poena; quia facti ignorantia unumquemque excusat. infra de cleri. excommu. mi. Apostolica. cum similibus.

23 Ecclesiasticae personae.] habes simile infra de tornea. c. 1. in fine. supra de sepult. ex parte. in fine. de poenit. & remis. cap. quod in te. Aliquando dicitur Christiana sepultura infra de usuris. quia in omnibus. infra de poeniten. & remis. omnis utriusque. supra de sepul. sacris. Sed credo, quod ista supponunt pro eodem: Christianorum autem corpora, cum psalmis, & orationibus ad sepulturam deducuntur, ut 23. q. 5. placuit, 13. q. 2. qui diuina, in princip. & c. quāsitum.

24 Vult ergo dicere ista littera, quod talium cadauera non debent in cimiterio ecclesiae tumulari, neque etiam alibi ad modum Christianorum, sed foras iactari ab ecclesiastica sepultura, ut in pred. c. sacris in signum perpetuae damnationis. supra de sta. mon. cum ad monasterium. §. 1.

V[que.] istud, usque, hic ponitur inclusiue, & sic secundum hoc habes hic, quod prius debent satisfacere quam absoluantur. sic supra eod. lib. de censibus quamquam. in fine. ubi dixi de hoc.

Idoneam.] nam habent Deo satisfacere de peccato sic perpetrato. & ecclesiae quam offenderunt, de poenit. dist. 1. actione. infra de senten. excommu. cum desideres §. ult. in fi. sic supra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† Zach. trac. de haere. c. 7. nu. 9. Alber. de agnos. affer. q. 3. n. 10. Simancas de catho. instit. tit. 17.

† Quia non licet pro eis intercedere. Alfon. Cast. li. 1. c. 27. de iusta haeret. punit.

† al. idest.

Proprijs.) ergo non alienis, habes simile sup. eo. A
lib. de elec. nulli. ubi dicit proprio iuramento, & c.
& hic repetè quod ibi dixi.

Manibus.) taliter tumultantes, exhibuerunt mē
bra sua seruire iniquitati, & peccato, ergo illa de-
bent exhibere seruire iustitiæ in satisfactionem. ad
hoc 47. dist. omnes huius sæculi. in fine.

25 Publicè.) si publicè tales tumultant, taliter du-
bium non esset, quin publicè haberent satisfacere:
quia vt August. ait, Publica noxa publico eget re-
medio, vt de pœnit. dist. 1. §. hoc igitur. ad idem, in
fra de pœni. & remis. manifesta. cum sim. & ideo po-
test dici, vt videatur, quod hic dicit, locum habere,
siue publicè tales ecclesiastica tradiderint sepulture
quicunque fuerint laici, vel clerici. cum supra dicat:
quicunque & ita nullum excipiat. supra de ma. &
obed. solita. iuxta si. siue priuata, ad hoc 5. q. 1. qui-
dam, vt hoc contingat pro detestatione criminis:
nam taliter delinquendo, videtur facere furtum ani-
mæ suæ, quam Deo subtrahit per peccatum. ad hoc
videtur facere quod legitur & not. 50. dist. ex pœni-
tentibus. in glos. ex hoc. sed tunc ob stare videtur 2.
q. 1. si peccauerit in si. per. dicit: vbi contingit ma-
lum, ibi moriatur, vnde dicit Ioan. Chrysost. Non
dico tibi, ut te prodas in publicum. de pœnit. di-
stin. 1. §. his auctoritatibus. uersicu. item illud,
& c. ibi etiam dicit Gratianus, quod secreta pecca-
ta, secreta purgantur satisfactione. idem dicit eadē
distin. §. contra. in princip. vbi dicit: occulta pecca-
ta satisfactione publica quoque manifesta pœniten-
tia expiari debent. fortè istud potest solui, ex eo qd
legitur & not. in præd. cap. quidem. videlicet, si cri-
men talis sepultura sit publicum, quamuis persona
tumultans ignoretur, potest procedi contra eum in
genere, vt suum errorem publicè confiteatur, ut ibi
dicitur; & not. per Lauren. & Ioan. in gloss. contra
inf. & cæt.

Proiciant.] hoc intellige, secundum id quod ha-
betur supra de sepul. sacris.

Locus ille.] idest, cæmeterium ecclesiæ, in quo
tales sunt sepulti. & hoc quod hic dicit, intellige se-
cundum illud quod legitur supra eod. lib. de conse. ec-
cle. si ecclesiam. §. ult.

Perpetuam.] idest, sine temporis præfinitione,
quamuis hæc dictio multis modis exponi consueue-
rit. 10. q. 2. §. perpetua.

† Gondifal-
uus. de here
q. 22. nu. 5.

26 Caret.) not. hic rem inanimatam † siue locum
puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1. q. 4.
ecclesia. & §. item peccatum ciuium. & §. ijs ita. su-
pra eo. lib. de elect. ubi. §. ciuitas. infra eo. lib. de pœ-
nis. felicis. in fine.

§. Inhibemus.

Inhibemus.]

Laicæ.] sic C. de sum. Trin. & si. catho. nemo in
principio.

Personæ) cuiuscunque sit ordinis, idest religio-
nis, ut supra eod. tit. sicut in uno corpore.

Innodetur.] intelligo per sententiam. sic supra
eo. excommunicamus. §. qui uero. & admonitione
præmissa. 12. q. 2. indigne.

§. Hæretici.

Hæretici.)
Ad secundam.) dic ut inf. eo. statutum feli-
cis, & quod hic dicit, referas ad filios talium non
infectos, ut sic ad proximum fiat relatio, ut ff. de po-
stu. l. 1. §. deinde.

§. Ad hæc.

Ad hæc.)
Priuamus.) not. hic casum, in quo quis priua-
tur beneficio ex facto alieno: & hoc est contra re-
gulam communem, & repetè, quod dixit sup. eo. lib.
de rescript. ipso iure.

§. Illorum.

Illorum.) Iste §. cōtinet, quod hæresis liberat fi-
lium à patria potestate.

c. Filij.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen hæresis non extinguitur morte.
- 2 An qui accusat in crimine hæresis, obligetur
ad pœnam talionis.
- 3 Qui vult defendere hæreticum defunctum,
admittendus.
- 4 Libri damnata lectionis si apud quem repe-
riantur, an eum probent hæreticum.
- 5 Semel furiosus, talis semper præsumitur, nisi
contrarium probetur.
- 6 Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.
- 7 Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non
ad probationem.
- 8 Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leuè ar-
gumentum.
- 9 Quid dicatur legitimè constare.
- 10 Negatiua qualiratis à quo sit probanda.
- 11 Inq. sitor diligenter videat, an quis sit furiosus.
- 12 Domestici qui dicantur.
- 13 Domestici cur à testimonio repellantur.

Illii.) Olim incipiebat: Ex parte.

1 Ad huius declarationem, scire debes,
quod in crimine hæresis obtinet, quod non
extinguitur morte (ut patet sup. eod. lib. de præscr. † Zanchini
tract. de he- c. 24.
si qui in si. & no. 23. distin. quorundam.) unde de
eo post mortem potest quis accusari, ut patet 24. q.
2. §. his auctoritatibus. & cap. sequen. quod dic ut le-
gitur, & no. ead. q. in si.

2 Et is, qui vult demonstrare peccatum hæresis de-
functi, secundum plerosque, non admittetur denun-
tiatione, immo oportet ut se inscribat, & obliget ad
talionem: & sic secundum hoc, admittetur per uia
accusationis duntaxat, ad hoc (eodem titulo, Ma-
nichæos. uersicu. nam si. C. ad l. ful. maiesi. si quis.
ibi: Si aliis manifestis, & cæt. & supponetur ei pœ-
na, cui supponeretur ille, si uiueret: & hoc si uerum
fuerit. Lauren. & Ioan. ut not. 24. quæst. 2. sanè,
in

in gloss. Sed qualiter. videas ibi.

3 Et quod notatur eo. c. in gloss. ubi dicunt, quod ubi quis post mortem de hæresi impetitur, si quis voluerit defendere, admittetur.

4 Et nota quod in crimine hæreseos, hoc obtinet ad plenam probationem, ut libri † reprobata lectionis inueniantur apud aliquem, ut patet in eo quod legitur, & not. in præd. c. sanè. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eo. in fidei. in prin.

Consolationem.] hoc sumitur hic in malam partem, sed regulariter sumitur in bonam, ut patet. 13. quæst. 2. animæ. & c. tempus. in fi. supra de cel. mis. cum Martha, in fin.

Effecti.] ut puta, quia tanquam freneticus alienatus erat a mente. supra de succe. ab intest. cum dilectus.

5 Et not. quod qui semel fuit furiosus, semper præsumitur furiosus. 3. q. 9. iudica: unde qui dicit talem postea fuisse sanæ mentis, illud habet probare, ut legitur & not. in prædicto c. cum dilectus.

6 Diffamati.] ita quod publica laborauerunt infamia, & ad huiusmodi declarationem videas, quod legitur, & not. supra de accus. inquisitionis. in fi. in fra de pur. cano. nos inter. in prin. & c. accedens. et c. cum dilectus. in fi. ver. si vero. 2. q. 5. omnibus, in verbo, bonis. 11. q. 3. in cunctis, uidetur tamen, quod rumor in hoc non sufficeret. arg. 23. q. 4. non inuenitur. iuxta finem, ubi de hoc.

7 Suspecti.] uidetur quod levis probatio sufficiat ad suspicionem, c. eod. tit. l. 2. supra de præsump. litteras, §. nos vero, in princ. hoc tamen non sufficit ad condemnationem, ut in præd. c. litteras.

8 Vel dic, quod illud, quod dicitur in l. prædicta, leui argumento. & c. determinat illud verbum, deuiare. & non illud. detecti fuerint; vel leue argumentum vocat ibi facile, quo ad probationem, quando scilicet renuit iurare. dicens hoc esse peccatum, supra eod. excommunicamus 1. §. antepen. Preterea ex leui, id est facili argumento prohibetur condemnari de hoc crimine, in præd. c. litteras. in fi. ubi sic not. Host. vide quod not. ipse in sum. eod. tit. §. qualiter deprehenditur, ver. sed quod vocas. cum sequentibus, & quod dicitur infra c. ut officium. in glo. aliquorum fuit sententia, ver. scias tamen, & c.

9 Legitime.) id est clara probatione, vel competentibus indicijs, supra eod. lib. de regula. non solum. ver. aut euidenter.

Constiterit.) repete quod dicam infra c. ut officium. in verbo. testium.

Petierūt.) arg. ad hoc 26. q. 6. is qui. ubi de hoc, c. is qui in tempore ver. quod si ita. de penit. dist. 1. multiplex. ver. his atuem. aliàs est c. per se. versic. quod si ita, de cons. dist. 4. ægrotantes.

10 Ad probandum.) & ita in hoc casu probabitur negativa. † sic in præd. c. cū dilectus, ubi de hoc.

17. q. 2. Gondisalvus, in gl. arg. est hic, & c. & supra de regula. sicut tenor. ibi videas, & hoc ideo est, quia est negativa qualitatibus, cum dicitur, non erat sanæ mentis; & ista habet probari ab eo qui dicit. ut not. 6. quæstio. 5. actor. supra de elec. bonæ memorie, & est ratio, quia quilibet præsumitur sanæ mentis, nisi probetur contrarium, c. qui testa. fa. po.

A l. 2. 3. q. 9. indicas, sed cum probatum fuerit, eū fuisse extra mentem, tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quæ fiunt mente alienata, non obsunt. 15. q. 1. aliquos, & in c. seq. vsque ad c. cum itaque, c. qui testa. pos. senium. in præd. decre. sicut.

11 Unde dicendum est, quod iudex, vel Inquisitor diligentissime inquiret, an fuerit furiosus, quia multi furorem fingunt, † ut sic excusentur, ff. de cur. fur. obseruare, sicut etiam not. 3. q. 9. indicas.

12 Familiares.] etiam mercenarij dicuntur domestici. ff. de pœnis. respiciendum. §. furta. c. de his, qui ad ecclesi. con. præsentis, & domestici fides improbat. 4. q. 3. etiam. excipiuntur quidam casus, ut ibi not. & ad declarationem eorum, quæ hic dicuntur, vide quod leg. & not. 3. q. 5. in sum. & c. 1.

B & supra de testi. in litteris. & 24. q. 2. in prin. & c. 1. & quod dicam infra eo. lib. de priuil. licet.

13 Isti autem propter suspicionem repelluntur, nā inter familiares facile quid confingitur, c. de dona. l. datam. alias secus, secundum illud quod legitur et not. supra de testi. veniens 2. in fin. & ibi videas, sed contra istam litteram est arg. c. ad l. Corn. de si car. si forte, & ponitur de penit. dist. 1. si forte. Sed iste casus excipitur, in odium tanti criminis.

Aliquos.] a prædictis.

Dignos.] sic supra de elect. quia propter. Sed ad declarationem huiusmodi clausula, collige ex eo quod habetur 2. q. 7. non potest, & c. testes, & supra de testi. testimonium. cum similibus.

Fidei zelatores.] sic etiam ponitur in extrauag. Innoc. IIII, ad extirpanda de medio populi.

c. Super eo.

S V M M A R I V M.

- 1 Misericordia nulli deneganda.
- 2 Pœnitentiam sequitur misericordia.
- 3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat bis in idipsum.
- 4 Signa indicantia hominem vere contritum.

V per eo.]

Scriptum.] c. de sum. Trin. inter claras, circa fi. c. de hæreti. Manicheos. arg. de hoc 23. q. 4. duo ista.

1 Vbi dicit, quod nulli homini claudenda est misericordia. 42. distin. quiescamus 16. q. 1. si cupis. 86. dist. qui clementiam, & c. non satis, hinc est quod Romana Ecclesia dicitur liberalis, supra de rescrip. sedes, in prin. ubi de hoc.

E Audientia.] casus in quibus audientia denegatur, notantur 23. distinctio. capitu. 1. in gloss. hic habes, & cætera.

Relinquendi.] ut supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, ubi de hoc.

Postulastis.] & bene. supra qui fil. sint leg. per venerabilem.

2 Pœniteant.] quando peccator vere penitet, potest dici quod habetur 50. distin. ponderet. ver. & dominus. ubi dicit: Peccator in quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18. & ali-

bi dicitur: Cum conuersus fueris & ingemueris, tunc saluus eris. 26. q. 6. is qui, cap. cognouimus. §. ecce. ubi post peccatum secuta est penitentia, ibi datur misericordia, ut 50. dist. quia. in fine, unde non debet despici in eo quod fuit, quia iam incipit esse quod non fuit. ead. dist. ferrum. ad idem de peniten. dist. 1. quantuslibet. c. quamobrem. vers. neque enim, & c. et 32. q. 1. quod autem in fin. 47. dist. nunquam, sed argum. contra 56. dist. illud quoque.

† Eym. 3. par.
q. 100.

Deneganda. J ad hoc 50. dist. penitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.

3 Nam scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. 81. dist. presbyter. 13. q. 2. quæsitum. 23. q. 5. quid ergo, de peni. di. 3. §. auctoritas, & dic in idipsum, idest propter eandem causam, vel propter idem factum: dummodo diuersæ causæ non subsint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersæ oriuntur actiones: puta actio legis Aquiliae, & iniuriarum, ubi intentata una, intentatur, & alia in id quod reliquum est. ff. de act. & oblig. qui seruum, & sic collige ex præmissis, quod illud quod primo dicitur supra eod. in prin. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, scilicet quo ad animam quæ creauit, de penit. dist. inc. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ea. dist. si cut primi. in fi. 3. q. 4. hi qui. 13. quæstio. 8. his à quibus. in fine, alia vero auctoritas locum habet quo ad corpus: nam & mortem corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, ut in præal. c. sicut primi in fi. & ita patet, quod hic loquitur de eo, qui Ecclesiæ sacramenta cum instantia petit.

4 Ex qua petitione, & pectoris tunctionibus, apparet eum vere contritum, & quod vult suos errores, & peccata confiteri sacerdoti, de penit. dist. inc. 1. quem penitet. ver. tanta. & c. & hic videas quod notat Inno. & Hostien. infra de senten. excommu. à nobis 2. in fi.

c. In fidei.

S V M M A R I V M.

- 2 Fautor fidei magnus, & quare.
- 2 Papa an de hæresi possit accusari.
- 3 Occultum seu secretum, quid dicatur.
- 4 Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.
- 5 Sed non Cardinales.
- 6 Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
- 7 An contra Papam hæreticum defunctum, eius successor sit iudex competens.
- 8 An dispositio huius c. quæ loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accusationis, denuntiationis, vel exceptionis.
- 9 Testimonium hæretici pro catholico valet, sed non contra.
- 10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.
- 11 Idem in participibus criminis.
- 12 Idem in locis criminis.

- A 13 Coniecturas criminum iudex rimetur.
- 14 Facilius deponentibus contra diffamatum, vel suspectum, credendum, quam testificantibus contra non diffamatum, aut non suspectum.

N fidei. J Olim incipiebat: Consuluit.

1 Fauorem. J qui magnus debet esse, ex eo quod extra fidem non est salus. 24. q. 1. §. alienus. & c. quia ex sola. c. quicunque ab unitate fidei. 53. dist. qui cathedram, & adde, & videas quod dixi supra eo. lib. de sum. Tri. fidei in glo. 1.

2 Et tantus est fauor fidei, quod de crimine hæresis, etiam in occulto potest Papa accusari, ut patet ex eo quod leg. & not. 40. dist. si Papa. & loquor de tali occulto, q. pbari potest, c. de app. eos. et tunc secundum ueritatem, tale crimine dicitur manifestum, secundum illud quod legitur & notatur. 11. q. 2. eorum.

3 Dicitur enim occultum siue secretum, id quod quinque sciunt: secundum illud, quod legitur et not. de peniten. dist. inc. 2. §. econtra, & c. versiculo filiam namque, & c.

4 Et huius criminis iudex competens, est concilium generale dumtaxat, ut expresse legitur 17. dist. inc. §. hinc etiam, ver. ad hæc serenissimus, & c. 2. q. 7. §. ite Symmachus, Sed arg. contra 9. q. 3. nemo, ubi de hoc sed ibi loquitur de fidei, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.

5 Scias tamen quod Hug. scripsit. 63. dist. in synodo, quod Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probauit, & ideo non recedo ab eo, quod plane dicitur in præal. §. hinc etiam. ver. ne hæc.

6 Et quamuis tale crimen probetur in concilio contra Papam, uidetur quod concilium non debeat eum condemnare, sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare, ut 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clare colligitur ex præalleg. c. si Papa. iuxta finem.

7 Et de Papa uiuo indubitater uerum est. Sed quid si opponatur per uiam accusationis tale crimen Papæ defuncto? numquid eius successor erit iudex competens ita quod non sit necessarium concilium conuocare ad cognitionem talis criminis? innuit Joann. & Lau. quod sic: & hoc patet ex eo quod legitur et not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore, sed in executore, & quod ibi dicit glo. sic intellege: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, idest propter quem, Papa, scilicet prius defunctus, Papam, scilicet uiuentem, uel etiam post prædecessorē mortuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipso defuncto editi. & hunc intellectum plane innuit quod dicit ibi tex. & illa glos. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, ut aduersus eum noua facta prodirent, prout ibi notant doctores: potuisset tamen ferri ut supra de postula. præal. capit. ad hoc in parte decisa. versicu. quod nisi: nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. quæstio. 4. c. ult. & videas quod dicam infra eod. ut commissi. in gloss. hic adde, & c. & quod dixi supra eod. filij, in princip.

8 Inquisitionis. J Quid si agatur per modum accusationis, uel denuntiationis, uel exceptionis, numquid

† Eym. 3. par.
25. & ibi dicitur

† Caier. op. 1.
auth. Papæ
& conc. Syn.
uer. cōc. Syn.
uer. concilium
§. 4. uer. scilicet
dum.

quid habebit locum quod infra sequitur? hic innuitur quod non, quia cum dicat de modo inquisitionis dumtaxat, de alijs ex certa scientia subijcere videtur. 25. distin. qualis. 96. distin. ubi nam. & supra de præs. nonne. & supra de decimis. ad audientiam. in fine, & supra de transla. inter corporalia, 2. q. 5. consulti. inf. eod. lib. de priuil. si Papa. 1. respon. in fi. contra credo.

9 Nam est expressum, quod catholico agente siue litigante contra hæreticum, pro orthodoxo quidem valet testimonium hæretici. 2. q. 7. si hæreticus. ver sic. si autem. sic etiam not. Laur. & 70. 23. q. 4. ipsa pietas. in prin. in glo. in hoc, & c. in fine, de penit. d. 1. multiplex. iuxta finem. in glos. maxime, & c. Si dicatur quod hæreticus testificari non potest, ut supra eod. dubius. & infra eod. lib. de sententia excommu. decernimus. 25. q. 4. ipsa pietas. in prin. dic ut ibi no. in gl. prædicta, scilicet quod hoc verum est contra fidelem: nam eadem ratio est in casibus supradictis, quæ est in casu inquisitionis, scilicet fauor fidei: ergo idem ius esse debet. ad hoc supra de consti. translat. supra de rescrip. inter ceteras. cum similibus. 10 Excommunicati. Isti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur, ut supra eo. li. de exce. pia. ubi dixi de hoc fallit in casu huius cap. & uidetur, quod etiam non admittatur ad testimonium in hoc casu, is de quo habetur infra eod. li. de penis. fælicis. §. 1. uer. in iudicij. & c.

11 Participes. Isti etiam regulariter prohibentur à testimonio. C. de testi. cog. quoniam. supra de testi. veniens. 4. q. 3. liberi. arg. contra supra eo. lib. de testi. mediatores. tu dic ut in gl. prox. præce.

22 Socij criminis. Iste in fauorem fidei admittuntur, ut dictum est, si verisimiliter verum dicere præsumantur, ut sequitur, quid de periuo? dic ut inf. eod. accusatus. §. licet.

Hæreticos credentes, &c.) repete circa istas dictiones, quod dixi supra eod. c. quicumque.

Coniecturis.) ad hoc concordat infra eod. accusatus. §. licet. & potes ponere exemplum, supra de præs. litteras.

13 Has autem coniecturas, iudex examinans melius scire potest. ff. de testi. l. 3. ad hoc 4. q. 3. si testes.

14 Daponitur.) quia facilius ipsis deponentibus siue testificantibus, habet credi contra grauiter diffamatum, quam non diffamatum: uel suspectum, quam non suspectum. ad hoc supra eod. filij.

A **R**esidentes.) Olim incipiebat Quæsiuisti. Regni.) 23. quæst. 5. principes. & capitu. regum. Prouinciæ.) 11. q. 1. experientia.

Loci.) ead. q. si quisquam. 23. q. 5. administratores.

1 Eco mmunicati.) quau nque excommunicatone, & quantumcunque publicè, & hoc est in fauorem fidei, ut supra c. prox.

† Eym. 3. p. q. 22. ubi dixi.

De facto.) Ut quia intrusus est, non de iure. Nūquid vn acuitas se potest dare domino vni? de hoc satis no. Host. supra de iud. significauerūt. super uerbo labatur. & ibi uidetur tenere quod non: ibi videre poteris. hoc ergo casu habetur recursus ad eos, qui sunt in certis locis constituti, non distinguendo bene vel iniuste. sic, 11. quæst. 3. cap. si quisquam. ibi constitutorum, & c.

2 Habere.) ergo si ista cessant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare, 11. q. 3. sicut Apostoli. cum tribus cap. ibi sequen. infra de senten. excommu. nuper.

3 Iustitiam.) uidetur quod si aliqui hæretici sunt in ciuitate, potest exuri tota ciuitas. ad hoc 23. q. 5. si audieris. ubi de hoc.

4 Ibi etiam habetur, quod hæretici possunt occidi, ut ea. causa. q. 4. quando. & uidetur, quod quicumque possit hoc facere, ut notatur in præce. c. si audieris. in glo. tu quicumque, & c. & idem not. Lauren. & 70. de Fan. Sed contra ea. q. si non licet. versi. quasdam. & vers. his igitur. & 23. q. 4. ea uindicta. uer. non ergo. & q. ult. quicumque. facit ad hoc quod notatur, 23. q. 2. inter hæc, in glo. in fi. Dic quod quamuis Ecclesia concedat generalem auctoritatem, & speciale prouilegium exterminantibus hæreticos de ipsorum terris, ut 23. q. 5. si vos. & ca. si audieris, quod cap. loquitur in principibus sæcularibus, ut ibi patet ex rubrica. & quæst. 8. legi. supra eodem excommunicamus. §. catholici.

† Gōdi. trac. de her. q. 24. Alfon. de iusta hære. pu. lib. 2. c. 14.

5 Verum tamen satis uidetur tutum, ut semper fiat speciali edicto principis, uel Ecclesiæ: ne aliàs ex cupiditate, uel ultione potius quàm ex iustitia, uel obedientia uideatur pugnare, 23. quæst. 1. quid culpatur. & q. 2. cap. 1. & 23. q. 3. sex differentie. & huius sententiæ fuit Goff. in sum. eod. titu. §. sed nunquid catholici, et adde quod dicam infra eodem, cum secundum, in gl. ultima.

† Idē Archi. in cap. si uos. 23. q. 5.

c. Præsidentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Per excommunicatos quoscunque punitio- nem hæreticorum fieri posse.
- 2 Nec propterea dicuntur Inquisitores eis com- municare, si tem pore necessitatis hoc fiat.
- 3 Tota ciuitas exuri potest ob hæreticos ibi com- morantes.
- 4 Quilibet potest & occidere, & capere hæreti- cos.
- 5 Sed tutius est, id facere magistratum aucto- ritate.

c. Cum contumacia.

S V M M A R I V M.

- 1 Contumacia multis modis contrahitur, & gra- ue est peccatum.
- 2 Suspicio regulariter repellenda potius quàm approbata.
- 3 Præsumptio vehemēs, idest, fortis, & grandis.
- 4 Excommunicandus, quoties monendus. & nu. 5. in fine.
- 5 Pro prima contumacia nemo puniendus.
- 6 Qui fugit iudiciū, de iustitia censetur diffusus.
- 7 Præpositio, per, temporis continuationem si- gnificat.

- 8 Dictio, ex tunc, quid hic importet.
9 Dictio, velut, veritatem exprimit.

C Vm contumacia.] Olim incipiebat: Consultationi.

1 Contumacia.] quæ contrahitur pluribus modis. 11. q. 3. certum. & est graue peccatum. 8. q. 1. sciendum & no. 3. q. 1. in summa.

Præsertim.] idest, maxime.

2 Suspicioni.] regulariter omnis suspicio, potius repellenda quam approbanda, vel recipienda. 6. q. 1. omnis in fi. nec aliquis debet iudicare suspicionis arbitrio. 2. q. 1. primo. dic vt ibi not.

3 Vehementem.] idest fortem siue grandem† secundum Hugut. sic inf. c. proxi. vbi dicam, in prin. sic inf. de purga. cano. inter sollicitudines. versiculo attendentes, & c. supra de præsum. litteras. versic. quo circa. vbi de hoc in glos. immo ex leui, & c. Facit etiam ad hoc, quod leg. & not. infra de simonia, insinuante. in fine.

Eyme. hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

† Eym. infra q. 47. ubi. dixi.

4 Vocatus.] Videtur quod bis † debeat admoneri excommunicandus, hereticus maxime, vt 23. q. 5. non vos. ver. qui à communione. vbi videas de hoc, in glos. hic dicitur, & c. et 24. q. 3. dixit Apostolus. in princ. ibi etiam videas.

5 Nam pro prima contumacia nemo puniendus est, vt arguitur. 74. dist. in. honoratus. vbi de hoc videas in gl. arg. hic, & c. & 4. q. 5. quisquis, in gl. sed obijci tur, & c. immo videtur quod secunda, vel tertia monitio requiratur. ut 24. q. 3. de excommunicationis. aliqui tamen dicunt, quod in hoc casu statim post primam citationem, quis excommunicari possit. ad quod legitur & no. ead. q. si quis de potentibus. & adde quod dixi supra eod. lib. de appel. ab eo. in glo. semel secundo, & c. et.

Respondeat, intelligo quando hoc in citatione exprimitur.

† al. quia,

6 Subterfugit.] qui refugit iudicium, apparet eum de iustitia esse diffisum. 11. quest. 1. Christianus. in fi. ad idem 3. q. 9. decernimus. vbi de hoc. Ad idem 74. dist. honoratus. supra de præsum. nullus. ibi: Cōfitetur enim, & c. vbi dicit Inno. confitetur, idest præsumitur contra eum, nō tamen condemnabitur ex hoc. sed punietur in expensis, & aliquando grauius: supra de iudic. de Quod uult deo. C. de iudicijs. sancimus. 11. q. 3. c. rursus. quod dic ut not. 3. q. 9. in summa. supra de dolo, & contu. veritatis, & supra vt lite non contest. c. 1. iuxta fi.

Per annum.] sic supra eod. excommunicamus 1. §. qui autem vbi de hoc videas. & quod legitur & no. inf. de pœnis, grauem.

7 Et ex istis iuribus uidetur, quod ista præpositio, per, de sui natura demonstret temporis continuatio nem. ad idem, 7. q. 1. præsentium. ibi: Per duorum mensium, & c. supra ut lite non contesta. quoniam frequenter. §. si uero. quod si forsan. ibi: per spatium 6. & c. supra de cler. non resi. c. 2. & c. ex parte. supra eo. lib. de elect. statuimus. §. 1. & c. cupientes. uer. q. si per 20. & §. cæterum. et 5. q. 2. presenti supra de prescrip. sanctorum. 16. q. 6. c. 1. & c. quicun que. & c. placuit. et C. de prescri. 30. ann. l. cōpetit. §. ultimo, quæ ponitur 16. q. 3. sub §. prescriptionū. & incipit, iubemus. vbi dicit per cōtinuum annum,

A & c. supra de frigi. & malefi. litteræ. in fi. et c. laudabilem. in prin.

8 Ex tunc.] idest anno elapso. ergo non ante. sic supra eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. ubi de hoc.

Velut.] expressiuum est ueritatis.

9 Et hic adde quod dicam infra eod. ut commissi. in glo. qualiter, & c. sic supra eo. lib. de elect. cupientes. §. 1. ubi de hoc.

c. Accusatus.

S V M M A R I V M.

- 1 Suspicio uehemens qua dicatur.
- 2 De hæresi diffamatus, nec se purgans, hæreticus est censendus.
- 3 Suspectus de hæresi per annum excommunicatus, vt hæreticus damnandus.
- 4 Purgatio ab accusatione descendit, & ideo deficiens in purgatione punitur, ac si esset accusatus.
- 5 Purgatio etiam ab inquisitione potest oriri.
- 6 Relapsus iuris fictione dicitur is, de cuius lapsu verè prius non constat.

Accusatus,] Olim incipiebat: Quod super.

Suspectus.) subaudi, & super hoc fuit in ius uocatus. supra eo. excommunicamus. §. 1. & sup. cap. proxi.

1 Vehemens.) dicit Papias, & Hugut. quod uehemens idem est quod fortis. siue grandis. & dic uehemens, nō tamen uiolenta. supra de præsum. litteras. ubi patet, quod propter præsumptionem dum taxat non probatur hoc crimen, ut infra sequitur. Magna, & uehemens. hæc uerba respicit §. sequens, & hæc satis uidentur posse declarari per id quod legitur & no. infra de pur. cano. inter. §. 1.

† Eym. hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

Orta.) fortè ex dictis testium, ut in præcit. decre. inter. §. 1.

2 In qua decretali notat Hostien. quod si de hæresi sit aliquis publicè diffamatus, pro eo quia familiaritatem continuam habet cum hæreticis: seu ad occulta conuenticula conuenit unā cum alijs: siue à communi conuersatione fidelium uita, & moribus dissidet: si talis ad arbitrium episcopi se nō purgaue rit, siue quia iurare non uult, siue quia in purgatione deficit; canonicè est puniendus, idest uerè hæreticus est censendus, supra eodem excommunicamus. §. adijcimus. & §. seq. unde in prædicta decre. inter. ab officio, & beneficio deponitur, & in arctum monasterium detruditur.

3 Si autem super his diffamatus non sit, sed sola præsumptione habetur notabilis: puta quia per annum † stetit excommunicatus, ut infra de pœnis, grauem. uel alia de causa probabili: tunc si ad arbitrium episcopi se non purgaue rit, non condemnatur statim, ac si conuictus esset: sed solummodo est excommunicandus, in qua sententia si per annum steterit, etsi in ueritate hæreticus non sit, potest tamen

† Eym. hac 2. p. q. 47.

men ut hereticus ab Ecclesia iudicari, siue damnari & sic loquitur secundum eum, supra eod. excommu-
nicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios
fuerit contrarium notatum in predicta decre. inter.
videas quod ibi notatur in glo. immo videtur, &c.

4 Et si bene consideres, ibi defectus purgationis in-
ducit despositionem: & est ratio secundum Goff. q. a
purgatio ab accusatione descendit: & ideo qualis
pœna imponeretur per modum accusationis, talis
imponetur per defectum purgationis descendētis ex
ea. Nec obstat quod ibi dicitur, quod nullus appare-
bat accusator, quod debet intelligi verum esse nunc:
apparuit tamen in principio, & destitit.

5 Vel dic. quod purgatio descendit ex Inquisitione:
quod innuit illud verbum: ex dictis testium, &c.
ut qualis pœna imponenda fuisset per modum Inqui-
sitionis, talis imponatur per defectum purgationis.
Sed ibi cum ageretur de crimine hæresis, certum est
etiam, quod per modum Inquisitionis imponeretur
pœna depositionis ab officio & beneficio. supra de ac-
cus. Inquisitionis.

Abiuravit.] supra de pur. cano. inter. de consec.
dist. 2. ergo Berengarius. Ex quibus iuribus colligi-
tur modus & forma huius abiurationis.

Committit.] repete quod dixi supra eod. cap. 2.
in tribus, vel quatuor glo. primis.

6 Fictione.] de fictione † habetur etiam de penit.
dist. 4. si ex homo. iuxta princ. & hoc caute dixit,
cum secundum rei veritatem de lapsu ipsius accusa-
ti non constiterit a principio: ut 15. q. 5. ult. c. ult. in
fi. immo postquam abiuravit hæresim, de qua erat
in famatus, siue canonice se purgavit, debet denun-
tari boni testimonij vir. ut 15. q. 5. c. 1. ad idem
2. q. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de purg.
canon. ex tuarum. in fi. nec potest dici vere relapsus,
arg. optimum de consecr. dist. 4. si baptizatus. ver.
sacramētum. & c. qui in maternis. & sic hinc colli-
gitur, quod, vehemens suspicio contra ipsum inducit
presumptionem, quod prius fuerit lapsus, ut sic post
reditum possit dici relapsus.

Plene.] demonstrat, quod aliqualis fuit de hoc
probatio contra ipsum, sed non plena propter quam
posset condemnari. sic supra de test. veniens. cap. 1.

Grauius.] scilicet quàm si nūquam abiurasset.

Pœna.] quæ habetur supra eod. ad abolendam.
§. illos quoque. supra eod. super eo.

§. Eum vero.

S V M M A R I V M.

- 1 Secta unde dicatur.
- 2 Articulus cur sic dictus.
- 3 Abiurans vnam hæresim singularem, & po-
stea in aliam incidens, an sit relapsus.

E Vm vero.] Istum §. addidit Papa Bonifa. Be-
renga.

1 Secta.] dicta est secta † a diuisione, quasi sectio:
vnde sectæ philosophorum, vel hæreticorum: de qui-
bus hæreticorum sectis habetur 24. q. ult. quidam.

Fidei.] supra de sum. trin. firmiter. cum similib.

A 2 Articulo.] dicitur articulus diminutiue ab artu,
idest membro: vnde dic articulo, idest membro.

Simpliciter vel generaliter.] factum respicit se-
cundum quosdam: ad hoc facit de conse. dist. 2. ego
Berengarius. dic ut ibi not. in gl. facit hoc.

3 Sed quid si tantum vnam † speciem abiuravit? † Hodie om-
nis hæresis
abiuratur, &
ita cessat que-
stio.
& videtur idem arg. ff. de iureiur. duob. §. exceptio,
de consec. dist. 4. in synodo. de penit. dist. 5. c. ult.
infra de reg. iur. defleat. Ex quibus videtur posse col-
ligi, quod si dumtaxat vnam speciem abiuravit. &
non in illam speciem sed in aliam hæresim incidit,
videtur relapsus. † cum fides de se, quoddam scutum
reputetur. ad hoc facit de penit. dist. 5. c. 1. ver. de-
fleat, & c. et ibi videas. & 50. dist. si quis diaconus.
in fi. & ideo qui eius partem offendit, totam, & quā-
libet eius partem tetigisse videtur, & offendisse. ad
hoc de penit. dist. 1. vulgaris. nam genus. & species
non sunt diuersa, nisi quia unū est in plus, ut genus,
aliud in minus, ut species. facit ad ista quod not. de
cons. dist. 4. proprie. iuxta fi. in gl. sed quomodo, etc.

§. Ille quoque.

S V M M A R I V M.

- 1 Fautor hæreticis exhibitus an quandoque ex-
cusabilis.
- 2 Hæreticum adorans, credens hæreticorum
censetur.

I lle quoque.]
Acceptet deducat.] hic videas quod dixi su-
pra eod. cap. 2. in glo. illi dicuntur, & c. ver. ve-
rum si quis &c.

Dona vel munera.] ff. de uerbo. signifi. leg. inter
donum.

1 Non possit.] sed si possit excusari, secus videre-
tur, arg. hic a contratrio sensu: ut quia fame mori-
tur. argu. 11. q. 3. quoniam multos. in fi. cum simi-
libus. 1. quæst. 2. quàm pio. iuxta princ. ibi; quorū
nulli. & c. vbi de hoc. sed arg. contra. 5. quæst. 5.
cap. 2. 2. quæst. 4. nimium. iuxta principium. de
hoc legitur & not. 42. dist. quiescamus. Item argu.
contra 32. q. 4. sicut satius.

2 Sine adoratione.] hoc dicit, quia si hoc interre-
nisset, non esset dubium, quin esset credens hæretico-
rum, ut dixi supra eod. cap. 2. in glo. 2. iuxta princ.

§. Licet vero.

S V M M A R I V M.

- 1 Fere testimonium dignitas est.
- 2 Speciale est in hæresi, ut testis ex interuallo
corrigat dictum suum.
- 3 In detestationem hæresis, quilibet aliàs inha-
bilis testificatur.
- 4 Indicia crimen probant.
- 5 Regulariter primo dicto testificantis statuitur;
sed fallit in hæresi.

L icet.] Repellantur. ut 22. q. ult. paruuli. su-
pra de accus. cum oporteat.

1 Et nota, quod facere testimonium dignitatis est
3 2. quæst. 5. præceptum. ubi de hoc, supra de testi. te
stimonium. in glo. unde admitti. & ca. sicut. in fin.
2 Postmodum.] ex intervallo, & ita erit specia-
le† in casu hæresis, aliàs secus: quod dic ut legitur
& not. supra de testi. cogen. præterea.

† Eyme. 3. p.
q. 65. vbi dixi

3 Exceptum.] & ob hoc dicitur, quod tanta est la-
bes istius criminis, quod ad eius accusationem etiam
serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, & et
infames aduersus quemlibet admittuntur, vt 2. q.
7. §. huic opponitur. ad idem ea. q. cap. Paganus. §.
in hoc. & §. sed queritur. & extra de simo. t. ata. Et
idem est in alijs criminibus exceptis, scilicet in simo-
nia, sacrilegio, & in crimine læsæ maiest. 15. q.
3. sane. secundum Ber. & Laur. & intelligas, quod
etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur
ad accusationem, ad hoc 3. q. 5. cap. 2. infra de simo.
licet Heli. in fine. & ca. per tuas. de hoc satis notat
Hostien. in summa, de accusatio. §. quis possit. sub
§. admittuntur. ad idem supra eod. tit. cum P. Man-
conella. vbi de hoc.

† Eyme. 3. p.
q. 65. Hiero-
ny. Gigas de
crimi. læsæ
maiest. lib. 2.
q. 4. 5. & 6.

Manifestis.] aliàs competentibus, ut supra eod.
lib. de reg. non solum. ver. aut euidenter.

4 Indicijs.] hic uides quod indicia probant. de hoc
legitur & not. supra eod. excommunicamus. 1. §. ult.
supra de cler. peregrini. inter quatuor. in gl. non dicit,
& c. supra, qui filij sint leg. transmissi. in fi. supra
eod. li. de regula. non solum. ver. aut euidenter, infra
eod. lib. de homi. pro humani in fi.

Leuitate.] hoc reprobatur, ut hic. 18. quæst. 3.
statuimus.

Fidei.] sic supra eod. in fidei.

Aliud.] quàm periurum supradictum.

Obstinet.] forte potest poni exemplum, supra de
testi. ex tenore. vel aliud consimile.

5 Regulare est tamen, quod potius, statatur primo †
dicto quàm secundo: vt legitur & not. supra ut ec-
cle. benefi. ut nostrum. in glo. cum primæ, & c. supra
de presump. litteras. in glo. hoc est notandum, & c.
ad idem concordat. supra de testi. veniens 2. in glo.
sed queritur, & c. in fi.

† Eym. 3. p. q.
65. vbi dixi
Arelatanus
de hær. nota
bi. 13. Coua-
rquias lib. 2.
varia. resolut
cap. 13. nu. 9.

§. Sane.

S V M M A R I V M.

- 1 Diuinationis nomen semper in malum sonat.
- 2 Apostoli unde dicantur diuini.
- 3 Diuinationis trifariam sumitur pro Theologia,
pro scientia infusa, pro arte Magica.
- 4 Quibus locis tractetur in iure canonico de il-
licita diuinatione.
- 5 Diuinationum genera quot.
- 6 Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus
locis de illis agatur.
- 7 Procurare responsa a demonibus, hæresim sa-
piat manifestam.
- 8 Manifeste, hic quid significet.
- 9 Episcopi sollicite inquirere & punire debent
sortilegos.

Sane.] Apostolica.] maxime.

1 Diuinationibus.] dicit Hieronymus, quod

A diuinationis nunquam in bonam partem accipitur. r.
q. 1. nunquam diuinationis. † id etiam habetur ead. q.
iudices. in prin. vbi dicitur: propheta eius in pecu-
nijs diuinabant.

2 Sed videtur contra ead. quæst. eos. in prin. ubi di-
citur: Petrus diuinus Apostolus, & cap. 38. dist.
omnes. ibi: diuini Apostoli, & cap. 16. quæst. 1.
prædicator. dic quod ibi sumitur in bonam partem,
scilicet a diuinitate, non a diuinatione; sic etiam su-
mitur 26. q. 2. illud ver. hoc autem.

3 Et ad huiusmodi declarationem scias, quod diui-
natio tripliciter accipitur: primo, pro scientia thelo-
giæ, a qua theologi diuini dicuntur; secundo pro sci-
entia infusa a Deo, & sic dicitur Proverbiorum 16.
Diuinationis in labijs regis, in iudicio non errabit os
eius. tertio pro scientia magica, uel fallaci profana-
tione; qua falsi propheta, uel magi fingunt se præui-
dere, uel præscire futura. Num. 22. Non est augu-
rium in Jacob, neque diuinationis in Israel. Et dicitur
diuinationis a diuino, as. quod est vaticinari, uel futu-
ra prædicere.

4 De ista diuinatione habetur 26. q. 2. intelligi.
& c. qui sine. & quæst. 5. cap. 2. & c. aliquanti. c.
sortis. c. si quis clericus. & quæst. 7. non obseruetis.
ubi videas: & 3. q. 5. constituimus. Ex quibus capit.
collige argumentum, qualiter ad eos qui talem di-
uinationem faciunt concurrentes, debent penitere,
& puniri. Genus diuinationis à Persis allatum esse
fertur diuini disti sunt, quasi Deo pleni.

5 Duo autem sunt genera diuinationis, scilicet ars
& furor. Varro autem dixit quatuor esse diuinationis
num genera. hæc habentur 26. q. 4. cap. 2. in princ.

6 Sortilegijs.] qui sunt sortilegi, † Isidorus diffi-
niuit etymolo. lib. 8. & habetur 26. q. 1. capit. 1. ex
quo c. colligitur, quod est differentia inter sortilegos
& diuinatores. ad idem, q. 3. cap. 1. in prin. & in fi.
& q. 5. si quis clericus. de sortilegis habetur 33. q.
1. cap. ult. infra de sortilegijs cap. 1. & 2. & 26. q.
7. non obseruetis. 2. q. 8. quisquis, in fine.

7 Saperent.] vt 26. quæst. 4. c. 1. circa princ. uer.
Arrioli. vt quando aliqua faciunt, ut habeant respo-
sa a demonibus, ut ibi. & ead. causa. q. 2. hi qui. nam
tales plus multo peccant, quam in casu posito, supra
eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.

Manifeste.] in dubio habent dimittere suis or-
dinaris: vt sequitur.

8 Et dic manifeste, id est clare, perspicue, & certe:
ita quod probatione non egeat, quia proprie sumpto
vocabulo, manifestum dicitur illud, quod debet pro-
bati. 11. q. 3. eorū qui, sed notorium nō probatur: &
sic intelligitur 2. q. 1. manifesta. secus in ordinario

alio, qui in dubio habet cognoscere, an sua sit iurisdi-
ctio. ff. de iudic. si quis ex aliena. Idem in delegato.
† supra de rescrip. super litteris. & est simile huic
supra de censu. Romana. ver. notoria.

9 Iudicibus.] episcopis vel legatis, quorum dicitur
esse studium, tales sollicite inquirere, et quoscunque
ipsius Christi inimicos inuenerint, districta ultio-
ne corrigere, vt habetur 26. quæst. 5. peruenit. quod
cap. loquitur in legato, vt patet ex titulo ipsius ca-
pituli.

† De hac ma-
teria late S.
Tho. 2. 2. q.
95. art. 1. & 2.
Zanch. tract.
de hær. c. 22.

† Eym. hac
2. p. q. 42. &
43. & ibi dixi.

† Squillacen.
de fi. cath. c.
56. nu. 1. Ni-
colaus Arela-
tanus de hæ-
ret. notab. 3.

§. De Quæstionibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Qualiter Inquisitores vsuras restituere iubeant.
- 2 Cur interdictum Inquisitoribus, ne de vsuris iudicent.

DE quæstionibus.] Hic fuit aliquid immutatum de mandato Pape Bonifacii, nam per antiquam poterant compellere tales ad restituendas vsuras, de quibus constabat iudicialiter: tamen de ipsis cognoscere non valebant. Beren.

Iniunxerunt.] penitentia sine satisfactione, seu restitutione vsurarum, non esset fructifera. infra de pœnit. & remis. cum quidam.

- 1 Et ideo eis talem pœnitentiam imponunt Inquisitores: nam hoc pertinet ad iudicium animæ, non iurisdictionis ordinariæ: & ideo talem executionem habent facere ordinarij, & non ipsi, vt sequitur.

Offendiculum.] id est læsio, vel oppositio.

- 2 Nam si de talibus quæstionibus et possent, & uellent cognoscere, non ita taliter uacarent saluti animarum in officio Inquisitionis: et ita illa cognitio esset quadam oppositio tanto bono, quod esse non debet. ad hoc 26. q. 1. presbitero. in fi. cum concor. ibi notatis.

§. Si vero.

S V M M A R I V M.

- 1 Non omnis receptator, fautor, & c. est hæreticus: secus si sit credens hæreticorum.
- 2 Pœnitentia, & in persona, & in bonis potest imponi.
- 3 Varietas lectionis in hoc textu.
- 4 Qui dicantur reincorporati.
- 5 Hæretici pœnitentis, & reincorporati hæredes ad successionem bonorum eius admittuntur.
- 6 Intellectus cap. Vergentis, de hæreticis.
- 7 Intellectus huius §. in ver. porro.
- 8 Pœnitentia imposita personæ, non transit ad hæredes.

SI vero receptando, defendendo, fauendo.] Ad declarationem horum verborum, uide quod notauimus supra eod. c. 2.

Hæreticus.] hic manifeste patet, quod non omnis receptator, defensor, fautor hæreticorum, est hæreticus: secus si esset credens eorum erroribus: sic loquitur supra eod. excommunicamus: 2. §. ult.

Impositum.] secus si esset imponendum. infra §. proxim.

- 2 In bonis.] hæc littera demonstrat, quod pœnitentia imposita respiciebat bona defuncti, non personam dumtaxat: secus esset si Ecclesiam, vel hospitale, seu alium pium locum construeret, Ecclesiam dotaret, vel aliud consimile, quod consisteret iam vere.

Hæredes.] sic infra de sentent. excomm. a nobis 2. in fi. ubi de hoc. & 16. q. 6. c. si episcopum. in fi. 12. q. 2. episcopus qui. ubi de hoc. & not. 1. q. 4. §. item

A peccato ciuium. in gl. idem est. & c.

Deuenerunt.] supra de pigno. ex litteris. in fi. cum concor. ibi notatis, de hoc etiam dixi supra eod. lib. de immu. Ecclesiarum. quia nonnulli.

Vellent.] & ita erat de futuro, & ita diuersificatur à §. precedenti.

Extincto.] die de hoc, vt legitur & notatur 23. dist. quorundam.

3 Caneas tamē tibi, quia aliter est littera istius §. quam communiter habeatur: Est enim sic: Porro, vel, qui confessi fuerint in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huius prauitatis, & ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores iniungere ipsis uellent bona sua eisdem Inquisitoribus obligarunt: sed antequam iniungeretur eis pœnitentia, decesserunt: non tamen hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ unitati, vel eorum heredibus, qui ad successionem talium admittuntur, non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. Et talem litteram habet dominus Ioan. Cardinalis, quieam sic exponit.

4 Reincorporati.] id est per ipsos Inquisitores absoluti. & ad gremium Ecclesiæ per absolutionem debitam reducti admittuntur.

5 Et sic nota, si hæreticus pœniteat de hæresi, & fuerit unitati Ecclesiæ reincorporatus, eius hæres ad successionem bonorum admittitur: in authen. ut cum. de appel. cog. §. generaliter. ver. si vero. et uer. seq. coll. 9. & hoc uidetur fieri de sola misericordia supra eo. vergentis. quæ sicut æquitas præferenda est rigori. C. de iudicijs. placuit. supra eod. libr. de rerum permut. c. 1.

6 Vel dic in dicto c. vergentis. fuit lata sententia diffinitiuam super crimine infra eod. cum secundum, sed hic sponte fuit confessus ante diffinitiuam.

Extincto.] in eo, qui est confessus, & paratus fuit sententiam accipere: quam non religionis contemptus, sed necessitatis articulus excludit. infra de sentent. excomm. a nobis.

D Crimine.] contra infra c. proximo.

7 Solutio. crimen est extinctum morte, quo ad iniunctionem faciendam, vt hic, vel dic quod hic non loquitur de hæretico, sed de defensore, & similibus, qui non sunt hæretici, vt supra c. proximo: Et ideo ex quo non sunt in crimine excepto, tenebo regulam qua cauetur: Delicta & honores cum capite ambulant. ff. si ex noxa. cau. aga. l. 2. responso 1. & C. ne de sta. defunc. si pater tuus. C. si pen. appel. mors interue. si pater.

7 Itæ glossæ sunt domini Ioan. Cardinalis, quas hic posui propter litteram supradictam, quæ est vera, alia vero littera communis, est defectiua, & obscura.

E Iniungenda.] defuncti ergo purgatorio referuntur.

8 Et huius dicti est ratio: quia impositio pœnitentiæ, personam sequitur, & non transit ad hæredes: quod patet, quia morientibus non imponitur, sed eis dumtaxat est innotescenda. 26. q. 7. c. 1. quod fieret si ad hæredes transiret. nec obstat si dicas, plerumque puniuntur hæredes pro peccatis parentum. supra eod. vergentis. Illud enim verum est in suo casu scilicet in confiscatione bonorum, non tamen corporali-

† Vide rescriptum Urbani III. consultus. §. sunt & alii, quod est impressum supra in hac. 2. parte pag. 133

† Sequentes glossæ sunt domini Ioan. Cardinalis.

† Sed consulto est ita posita, nam in substantia idem continet.

† Zanchinus de hæret. c. 20. nu. 2. & 3.

† Zanchinus tract. de hæret. c. 20. Reper. ter. pœnitentia.

poraliter, quia peccata suos debent tenere auctores quantum ad pœnam, supra de his quæ fi. a ma. par. c. quæsiuit, C. de pœnis. sancimus, & ideo nec ut pœna, nec ut pœnitentia iudiciaria potest ad hæredes transire, ut hic dicit, de hac materia not. 1. q. 4. in princ. ibi videas.

§. In eo.

IN eo.] Admitti.] supra eod. vergentis. infra eo. cum secundum.

Per sententiam declaratum.] arg. quod per sententiam ius non datur, sed declaratur: sic 11. q. 3. c. quo modo. ubi de hoc.

Post mortem.] 24. q. 2. sane. Procedatur.] dic ut supra eod. lib. de præscript. si quis §. 1.

§. Sacerdotes.

Sacerdotes.] Eorum. subaudi erroribus, supra eo. excommunicamus. 2.

Indebite.] videas quod legitur & not. 23. q. 3. non in inferenda. in fi. & q. 5. reos.

Impedire.] etiam occulte. Immurationis.] supra eod. c. 1. dic ut ibi.

c. Statutum. 1.

STATUTUM.] videas per te, & olim incipiebat. multorum, & multum fuit abbreviata.

c. Ne aliqui.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurisdicção concessa contra plures, vbi in vnũ capta est exerceri, in ceteros perpetuatur.
- 2 Intellectus huius cap.
- 3 Inquisitores an sint ordinarij iudices.

NE aliqui.

1 Non capta.] Hic vides Papalem declarationem, quæ habet quod vbi est iurisdicção commissa contra plures, si incipiat vti contra vnũ, est contra alios perpetuata, & nõ expirat: & hæc fuit sententia Inno. supra de rescrip. pastoralis, in gl. ex hoc, quam sententiam tenebat Ioã. de Deo in suis quæstionibus, & hoc per illam decre. pastoralis. iuxta fi. & est ratio, quia iurisdicção est res indiuisibilis: ergo quãcito est perpetuata quo ad vnũ intelligitur perpetuata quo ad omnia commissa, quãuis non expressa, sed tacite comprehensa & hæc sententiam tenuit Jo. per l. C. de duo. reis. l. vlt. & C. de an. excep. l. vlt. Alij distinguunt, an negotia sint connexa, aut non, per id quod habes, ff. de mino. l. etiam. ff. de negotijs gest. l. eum actum. Alij distinguunt, an committatur contra vnã personam duntaxat, quamuis super plures articulos diuersos: quo casu obtinet prima sententia: aut contra plures personas, qua casu obtinet quod not. supra de offi. deleg. licet. in glo. vlt. & in præci. c. pastoralis, & forte

† De hoc articulo copiose hic Geminianus. capel a Tholosana deci. 341. ubi additio.

A ista sententia non est mala.

2 Et potest responderi ad hanc decre. quod istud accidit in fauore fidei, ut sequitur: & sic erit speciale.

3 Vel dic, quod videtur, quod sint, & sunt ordinarij, cum sint à principe ad vniuersitatem causarum deputati.

† Vide Eym. 3. par. q. 4. ubi dixi.

c. Ut officium.

S V M M A R I V M.

- 1 Absolutus ab hæresi, non reseruata forma iuris, an sit absolutus.
- 2 Episcopus absoluit etiã redeuntem ab hæresi.
- 3 Simulatio a Deo separat, & eius multiplex species.
- 4 Falli, bifariam sumitur.
- 5 Lupi nomen & natura.
- 6 Lupus pro hæretico, malo prælato, & c. sæpe sumitur.
- 7 Nomen lupi generaliter male sonat.

T officium.] Olim incipiebat: Licet vbiq; idest in quolibet loco: ad hoc supra eod. li. de off. ordi. c. episcopus. Infamatos.] 2. q. 4. omnib. infra de purga. cano. inter.

Suspectos.] infra eod. §. vlt.

Sanctiones.] supra eod. ad abolendam, infra de purga. cano. inter.

Postposito.] ad hoc 11. q. 3. quattuor. c. quisquis, & c. qui resistit. c. Julianus.

Iuxta formam.] 11. q. 3. cum aliquis. infra de sen. excom. a nobis 2. iuxta fi.

1 Quid si fuerit absolutus non obseruata illa forma? videtur quod non sit absolutus, cum in absolutione certa forma requiratur. ut patet infra de sentent. excom. cum desideres, & sic etiam notat Inn. supra de fi. pres. veniens, in gl. 1. in fi. Contra credo, secundum illud quod not. 2. q. 1. de manifesta, in gl. simile & in c. in fine, & 24. q. 3. comperimus.

2 Impendatis.] vos Inquisitores, sic etiam episcopus† diæcesis, sine eius superior, absoluit eum, qui incidit in hæresim iam damnatam arg. 23. q. 4. ipsa pietas. sic etiam notat Lau. & Io. 24. q. 1. c. 2. in fi.

Consuevit.] hoc habetur 1. q. 7. c. saluberrimũ, de consec. dist. 1. ego Berengarius.

3 Simulata.] Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum. Sapientie 1. de pœnit. distin. 3. inter hoc 2. & 1. q. 1. per Esaiam. in fi. 1. q. 3. Saluator. de cõse. dist. 4. ostenditur, ad idem. 1. q. 1. ita fit. & nota qd est multiplex simulatio: quod dic, ut legitur: et not. 24. q. 1. officij. ista, qua hic loquitur, est detestabilis sic 86. dist. c. inferior.

Fallentes.] bene dicit, immo seipsos, & c. quia licet Deo possint mentiri, ipsum tamen fallere nõ possunt, de conse. dist. 2. panem de altari, sed contra 81. dist. oportet, iuxta finem, ibi; o vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & c.

4 Dic, quod falli potest duobus modis sumi: vno modo idest in falsam opinionem duci, & hoc non cadit in Denm: & sic loquitur præalle. c. panem. 24. q. 3. Deus. Secundo modo dicitur falli, idest fraudem pati,

† Hoc uide tur fauore Eyme. 3. p. q. 48.

pati, secundum quod dicitur Deus fraudari, & nomen eius falli. & sic loquitur predictum c. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Specie.] inter cetera Apostolus dicit, quod ipse Satanas in lucis angelum se transformat. vt 2. ad Cor. 12. & 26. q. 5. nec mirum. ver. porro hoc est.

§ Lupum.] dic quod lupus a græco translatus est, græce enim licos dicitur, quod rabie rapacitatis quicquid inuenerit, trucidet; est bestia, quæ insidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius stragulet.

6 Et sumitur hic lupus pro heretico. sic 25. quæst.

† Alfonso 1. sunt quidam. in fi. Item dicuntur lupi † mali prælati qui subditos bestiali more dilaniant. 2. q. 6. decret. 0 in fi. Item dicuntur lupi, mali † custodes, id est iudices, 4. q. 4. contra ritum. Item dicuntur lupi, laici respectu clericorum; quos semper mordaci lacerant dente. 83. dist. nihil. Item dicuntur lupi mali sacerdotes, q. adulteratorie exercent officium suum. de consec. dist. 4. quomodo. ver. non ob aliud. in fi. Item dicuntur lupi, qui false baptizantur, vt ibi.

7 Et sumitur lupus generaliter in malam partem, vt patet 81. dist. oportet. in prin. supra de elect. ne pro defectu. supra de renun. nisi cum. §. propter malitiam. 23. q. 4. tres personas.

Gerant.] id est, sub specie veræ incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.

§. Verum quia.

S V M M A R I V M.

- 1 In rebus magnis diligens Inquisitio adhibenda.
- 2 Quantopere ab errore cauendum.
- 3 Seueritatis variæ appellationes.
- 4 An per duos testes tantum debeat quis de hæresi damnari.
- 5 Per testes singulares, & famam, nemo debet de hæresi condemnari.
- 6 De hæresi nemo ex præsumptionibus condemnandus.
- 7 Sententia innocentij, in crimine hæresis sufficere leuiore probationes.
- 8 Testes in causa hæresis compelli possunt ad ferendum testimonium, & mortaliter peccant si subtrahunt se.
- 9 Neque ab hoc debito excusat votum, aut iuramentum in contrarium.
- 10 Neque vllum exemptionis priuilegium.
- 11 Inquisitor, iterato potest testes interrogare, si confuse deponant.
- 12 Vbi numerus requiritur, duo sufficiunt.
- 13 Quæ personæ sint, aut dici possint religiosæ.
- 14 Discretæ personæ quæ dicantur.
- 15 Tabellioni scribenti acta Inquisitionis, non debent satisfacere inquisiti.
- 16 In causa hæresis monachus conficit instrumenta, aliàs secus.
- 17 Præcipiendi verbum, quam vim habeat.

Verum quia.] Procedi. ad hoc est C. de appell. addictos.

1 Nam in magnis rebus diligentior facienda est in-

A quisitio. 42. dist. quiescamus. & legitur & not. 7. q. vlt. c. iuxta fi.

Reos.] id est peccatores, peccato hæresis.

2 Errores.] dicit Augustinus. Quantum possumus cauendum est errare, non solum in maioribus, verum etiam in minoribus rebus: nec nisi rerum ignorantia possit errari. 38. dist. quamuis.

3 Seueritas.] dicitur seueritas, integritas, rigor, diffinitio, iudiciū. de hoc etiam habetur 12. q. 2. §. verum illud. 50. dist. vt constitueretur, in fi.

B 4 Testium.] aliquorum fuit sententia, quod in hoc casu non sufficiunt duo testes argu. optimum supra eod. excommunicamus. 1. §. ad iudicium. ibi: tres, aut plures. & c. & sic dicitur iste casus exceptuatus a regnla, de qua habetur 2. q. 4. in prin. vbi etiam ponitur alij casus exceptuati in summa ipsius quæstionis. nam durum videtur, quod homines bonæ famæ debeant Inquisitores, vel Ordinarios, ad dictum duorum simpliciter de tanto crimine cōdemnare; & est ratio, quia talibus ordo legitimæ defensionis truncatur, scilicet in notitia testium, infra eod. statuta. §. 1. in interrogationib. dandis, vt fieri consuevit. supra de test. per tuas nobis. & no. 2. q. 1. in primis. in gl. testes iurare, & c. sed arg. contra infra proxime, ibi, duas, & c. & concor. ibi positis.

C 5 Certum est tamen, quod per singulares testes & famam, non potest quis de tanto crimine condemnari. supra de testi. tam litteris. presertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de probat. sciant cuncti. quæ ponitur 2. q. 8. & notatur supra de testi. veniens 1. in gl. sed cum crimine.

6 Et de hoc crimine, non est quis ex præsumptionibus iudicandus. supra de præsump. litteras, indicatur ergo purgatio in hoc casu.

7 Scias quod Innoc. scripsit supra de simo. sicut 1. quod in crimine simoniæ, & hæresis hoc est speciale, quod cum in alijs negotijs requirendæ sint probationes luce clariores, vt dictum est: tamen in crimine hæresis minores testes sufficiunt. C. de hereticis. l. 2. & adde quod dictum est supra eod. filij. in gl. videtur q. & c. dicit tamen, quod leuia signa sufficiunt ad præsumendum aliquem hereticum, sed illa signa oportet plene probari. supra de præsump. litteras. propter suspicionem tamen indicetur purgatio, supra eod. excommunicamus.

D 8 Et quando agitur de hoc, credo quod testes possunt compelli, † si se subtraherent a testimonio perhibendo. supra de test. cogen. peruenit. & si Inquisitori celarent veritatem, nouum contrahunt mortale peccatum. 11. q. 3. quisquis.

E 9 Ex quo patet, quod iuramentum, † nec uotū contra hoc præstitum, non excusat, vt 22. q. 4. in malis. infra eod. lib. de reg. iur. in malis.

10 Nec priuilegium exemptionis habentes, meo iudicio, a ferendo testimonio se possunt excusare, etiā coram Ordinario. argu. ad hoc efficax, supra eod. excommunicamus 1. §. ad iudicium. in fi.

11 Circa talia debet iudex, vel Inquisitor esse sollicitus: nam si testes deposuerunt confuse, † et de causa scientiæ constat minus plene requisitos fuisse, iterato debent requirere: nam hoc de iure fieri potest, vt supra de testi. per tuas. ad hoc. ff. de quæstionib. repet. debent etiam inquirere de inimicitia testium, cū is contra

† Eyme. 3. p. q. 71. vbi dixi Gondifalvus de hæ. q. 13. num. 9. papacius Ru. in al. legat. de hæ. fi. §. 13.

† Eyme. 3. p. q. 72. vbi dixi copiose.

† Et hæc sententia est falsa. Palacius Rub. in alleg. de hæ. §. 12.

† Eym. 3. p. q. 62. ubi dixi.

† S. Tho. 2. 2. q. 70. artic. 1. ad secundum. Socin. Reg. 509.

† Eyme. 3. p. q. 62. vbi dixi

contra quem inquiritur, de talibus nequeant diuina A
re supra vt eccle. bene cap. 1.

12 Duas.] quia in ore duorum stat omne verbum,
2. ad Cor. 13. 2. q. 4. §. quod uero. 4. q. 3. vbi nume-
rus. 35. q. 6. §. vl. nam pluralis locutio, duorum nu-
mero est contenta, infra eod. lib. de reg. iur. pluralis.

13 Religiosas.) religiosi † etiam dicuntur clerici
† Eyme. 3. p. q. 63. Fel. in c. licet, de of. ord. & ca. tua nos, de iure iuran.
seculares. 4. dist. deniq; iuxta prin. sic & laici. 44. dist. non liceat, vbi etiam idem dicitur de clericis: sic & episcopi. supra de voto, ex multa. ver. si ergo. vbi de hoc. sed forte hic intellexit de illis religiosis, qui habitum susceperunt: pro quibus multum præsūmitur, infra de no. oper. nun. cum ex ininncto. §. super eo. ubi de hoc.

14 Et not. quod non sufficit, quod sint personæ reli-
giosæ, sed requiritur quod sint discretæ, nam multi religiosi sunt idiotæ, & iuris ignari: vt in præd. c. ex multa. ver. sic ergo, item nota, quod illa persona dicitur discretæ, quæ bene scit discernere inter leprā & lepram. 11. q. 3. cap. quo modo, id est quis et qualiter sit ligandus, vel soluendus, ut ibi. ad hoc de penit. dist. 6. cap. 1. in prin. iuxta finem, ver. caueat spiritualis.

Præsentia.) id est, conspectu. 9. q. 3. saluo. sic. 15. q. 7. §. solus. & cap. sequen.

Publicam.] supra de præsump. illud. supra de præscrip. ad audientiam, iuxta finem.

15 Isti personæ tabellionis non debet satisfieri de labore ab his † contra quos inquiritur: nam Inqui-
† Eyme. 3. p. q. 108.
sitiones habent fieri sine incommodo reorum, in au-
tent. vt nulli iudi. §. his insuper. coll. 9.

Duos viros.] supra, de probatio. quoniam cōtra, & extrauagan. Bonifacij, debent superioribus. ver. & statuit generale, & c.

Scriniarij.] vulgare est Romanorum. sic supra de præscrip. ad audientiam, iuxta fi.

Seu.] expositiue ponitur pro, id est,

16 Teneri.] arg. contra supra, ne cleri. vel mo. si-
† Eyme. 3. p. q. 19. vbi dixi
cut te. dic† quod iste casus est exceptuatus. & nota quod iste solus casus excipitur, in quo monachus cōficiat instrumentum, vt clare patet in extrauag. Bo-
nif. debent superioribus. ver. & statuit, ibi videas.

17 Præcipimus.] ergo est necessario obtemperan-
dum. 13. q. 1. c. pen. & vlt. & 4. dist. §. vlt. 23. q. 1. quid culpatur. nam quod Cæsar præcipit, ferendum est: quod imperat, tolerandum, vt ead. q. militarē. et dic ferendum corpore, tolerandum, scilicet mente.

Non obstante,] sic infra eod. lib. de sen. excom. alma. §. fi. & infra eod. c. §. denique.

Canonis.] prædicti. c. sicut te,

§. Compescendi.

S V M M A R I V M.

- 1 An iudex delegatus possit inuocare auxilium saculare.
- 2 Nulla constitutione obstante, Inquisitores libere procedant.
- 3 Quod a nobis approbatur, nostrum dicitur.
- 4 Facilius quis repellitur ab obtinendo, quam ab obtento.

C Oompescendi.] Premissa. 12 q. 2. indigne. Censuram.] infra de verbo. signifi. quarenti. Prædicatores.) id est, illos, qui prædicare volunt. quod dic vt legitur, & not. 6. q. 3. cap. 1.

Quæstuarios.] infra de peni. & remis. cū ex eo. Ipsos.) scilicet quæstuarios.

Brachij.] 24. q. 5. administratores. cap. prodest. supra de offi. ord. cap. 1. & cap. quoniam. in fi. 17. dist. nec licuit.

1 Et habes hic efficax arg. quod iudex delegatus nō potest inuocare auxilium † brachij sacularis, nisi ei
† Eyme. 3. p. q. 57. Repetitoriū uerbo brachium sa-
cularē.
specialiter fuerit delegatum: & sic obseruat, & te-
net curia: nam rescriptum est stricti iuris, vt not. supra de rescrip. edoceri, in fine: ibi videas, & for-
ma mandati ab homine dati, excedi non potest: su-
pra eod. lib. de præben. cui de non sacerdotali. in fine.

B supra de rescrip. edoceri, in fine: ibi videas, & for-
ma mandati ab homine dati, excedi non potest: su-
pra eod. lib. de præben. cui de non sacerdotali. in fine. cū similibus ibi notatis. sic etiā tenuit B. in sua ad-
ditione, quam posuit in præd. c. glo. vlt. in fi. vbi sic dixit: omnia ista loquuntur in ordinario: nam secus est in delegato, quia non potest implorare brachium
C saculare, coadiuuat istud dictum stylus Curie Ro-
manæ: nam in litteris Apostolicis, siue rescriptis, aliquando apponi consuevit: Inuocato ad hoc, & c. vt hic dicitur, quod quidem non fit sine causa, quasi nō sit ipso iure illud auxilium, nisi in litteris appona-
tur: nam talis clausulæ adiectio aliquid operari de-
bet, arg. ff. de leg. 1. si quando, ff. ad municipa. l. 1. in fi. cum similibus: alioquin si nil operaretur, frustra adijceretur: ad hoc quod legitur, et no. supra de ma. & obe. solitæ. in gl. q. quandoque & c. 28. q. 1. sicut enim. vltra medium. ver. sin autem, infra eo. lib. priui. c. si Papa. §. 1. in fi. vt dictū est supra eod. de præben. c. si cui, in glo. hæc clausula. Sed arg. c. tra. 23. q. 5. administratores: ibi: ecclesiasticis vi-
ris, & c. & hanc partē videtur tenere Inno. de off. dele. significasti: & Host. eo. ti. c. 1. primā sententiā teneas, & secundum hoc corrige quod dixi in præd. capit. administratores. quod capitulum intelligitur in ordinarijs iudicibus ecclesiasticis, de quibus di-
D ctum est supra eo. lib. de sta. mo. periculoso. in fine.

Constitutione.] supra de rescrip. nonnulli.
2 De duabus.] nec constitutione ista, quæ loqui-
tur de vna dumtaxat. sup. eo. lib. de rescrip. statutū. nam illa loquitur in mero iudice delegato, licet etiā sibi locum vendicat in conseruatore, vt supra eo. li. de offi. deleg. ca. ult. ista in eo qui habet certam pro-
uinciam limitatam: & sic omnes de illa prouincia sunt suæ iurisdictionis, ergo omnes illos potest ad se uocare, & distingere sicut quilibet alius ordina-
rius: nam talis Inquisitor ordinario comparatur, vt patet supra eod. ne aliqui.

E vt patet supra eod. ne aliqui.

Obseruari.) videas quod legitur & not. 22. q. vlt. de forma. in gl. vide quomodo. sic supra eod. ex
communicamus. l. §. 2.

3 Approbatas.) quæ suæ etiam dicuntur per ap-
probationem, C. de re. iure enucle. le. 1. §. sed neque. supra eod. lib. de præben. si Apostolica.

Fautor.) repete quod dixi supra eod. c. 2. in uer-
bo, fautores.

4 Spolietur.) hoc verbum inuit, quod per senten-
tiam, non ipso iure, nam facilius deiicitur quis ab obtinendo, quam repellatur ab obtento, 15. q. 1. c. vlt. supra de iure iuran. quemadmodum. cū similib.

c. Vt

c. Vt commissi.

S V M M A R I V M.

1. Super crimine hæresis, non fertur noua sententia, sed iam per canones lata, renouatur.
2. Cur sint periti in causa hæresis aduocandi.
3. Differentia inter prudentes & peritos; & quis peritus.
4. Peritorum nomine Theologi, Canonistæ, & Legistæ intelliguntur, non mathematici, aut medici.
5. An periti in causis fidei adhibiti, possint recipere salarium.
6. Recipere possunt gratis oblatum, sed non petere.
7. Qualis esse debeat Iurisconsultus.
8. Iurisconsultus fraudulenter consulens, tenetur de dolo.
9. Qualiter sit contra absentes procedendum.
10. Fideiutores absentium pœna pecuniaria mulctandi.
11. Absentes hæreseos rei ubi debeant conueniri.
12. Hæreticus cum vbique peccet, vbique potest iudicari.
13. Sponte redire qui dicantur.
14. Detrusio pœnitentium in carcerem, non tam fit ad pœnam quam ad cautelam: & quare.
15. Nemo in pœnam criminis ad perpetuum carcerem damnatur iure ciuili, secus iure Canonico.
16. Quibus pœnitentiales pœnæ imponuntur, nõ dicuntur diffinitiuè iudicari.
17. Fugientes è carceribus hæretici iudicandi.
18. Sententia qua in hæresim lapsi, Ecclesiæ reconciliantur, quibus verbis concipienda.
19. Sententiam diffinitiuam iudex non potest commutare.
20. An Inquisitor solus possit priuare clericos, vel priuatos nunciare ecclesiasticis beneficiis, absque episcopi consilio.
21. Clericus corrigi paratus, deponi non debet.
22. Inquisitor solus priuare potest beneficijs secularibus.
23. Episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolitani, vel Synodus.

T commissi.

Singulis.) Nam singuli possunt procedere, vt supra c. proxi. i. responso.

Committendi citationes.] habes simile supra de offi. deleg. hac consti-

tutione. §. vices.

Denunciationes sententiarum.) Sic habetur in præalleg. §. vices.

Tuleritis.) hic adde clausulam infra positam iuxta finem: plenam concedimus facultatem; & sic repetas ad finem cuiuslibet articuli, qui infra sequitur.

Et licet ista littera dicat, tuleritis sententias. & c. non tamē credas quod sit necessarium in crimine hæresis nouam sententiam promulgari, cum iā à sanctis canonibus sit antiquitus promulgata: sed sufficit

A quod antiqua sententia per denunciationem renouetur, & tunc talis sic denunciatus non est promulgator noui constituti, sed executor antiqui, vt hæc colliguntur 24. q. 1. c. 1. & est huius ratio: quia lex factum notat, etiam sine sententia. vt ibi notatur per l. ff. de ritu nup. palam. §. vlti.

2. Expedierit.) quia cum in negotio hæresis sit cum magna cautela procedendum, ut supra c. vt officium Inquisitionis. §. verum. ad talem cautelam sunt peritorum & consilia requirenda.

3. Peritos.) differentia est inter peritos, & prudentes, ut patet 11. q. 3. nemo peritorum. vel dic, quod hoc respicit litteratos; dicit Hug. in derinationibus quod peritus idem est quod doctus, instructus.

4. Nec credo hoc intelligendum de quolibet perito literato, sed de theologo, vel canonista, vel legista: nam cum hic agatur de crimine puniendo. vel absoluendo (quod crimen est merè ecclesiasticum. infra eo. vt Inquisitionis. §. prohibemus. debet per canones cognosci, & decidi arg. ad hoc 11. q. 1. si quis cum clerico. cum similib. & ad hoc leges famulantur, ut ea. causa. q. 3. summopore. 3. q. 9. dignum. c. hortamur. 6. q. 4. si inter. 10. dist. si in adiutorium, alias imperitus matheos risui pateret. 37. dist. qui de mensa. ut si medicus cum suo urinario uellet in talibus iudicare, quod est risui patendum. ad hæc infra eod. statuta. §. 1.

C 5. Præbeant.) nunquid gratis? uidetur quod non, quia nemo de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. præcarie. Item quia dignum est recipere emolumentum, eum qui præstitit obsequium. 12. q. 2. charitatè. Præterea nemo cogitur suis stipendijs militare. supra de præscrip. cum ex officijs. & hoc plane uidetur dicere August. 11. q. 3. nõ licet ubi de hoc. & 14. q. 5. c. ult. in prin. Sed contra constat, quod hic agitur de iustitia, & ueritate fidei, quæ quilibet defendere tenetur, alias est proditor ipsius ueritatis. 11. q. 3. nolite timere eos. & ubi quis tenetur ad aliud, suis sumptibus illud habet exequi, ut dictum fuit supra eod. lib. de censu. Romana. in uerbo uisitatis.

D 6. Credo quod licite possunt recipere. si eis datur aliquid ab Inquisitore, uel alio iudice. arg. eius quod legitur & not. 1. q. 3. uendentes. & sic intelligo prima iura: sed non potest petere, & sic intelligo contraria in hoc casu, in alijs secus.

7. Consilium.) Iurisconsultus debet esse in consilio cautus: in patrocinio fidelis: & in iudicio iustus: ut olim habitum est in prima compilatione in prin.

8. Et quod dicit in consilio cautus, dic cum debet consulere, quia si fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff. de reg. iur. consilij, alias regulare est, quod nemo tenetur ex consilio. ff. manda. leg. 2. in fi.

In uirtute obedientiæ.) sic supra eod. lib. de sepul. animarum. in prin. ibi dixi.

E 9. Procedendi.) qualiter procedi possit contra absentes, sic plane iudicio, si constat de ipsorum perfidia & sint contra eos solemniter edicta proposita, quauis de iure ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiuè contra absentem ad impositionem pœnæ. nisi usque ad relegationem, ut ff. de pœnis. absentem, credo de iure canonico posse pronunciar diffinitiuè super ipso crimine, supra de do. & cõu. ueritatis. 86 dist. tãta. si autem non constat, locum habet supra eod. cum cõtumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.

10 In

† Eym. 3. p. q. 77. & seq. repertoriū uerbo Inquisito res. §. quæ est ratio.

† Repertoriū uerbo gratis & uer. salariū. §. 1. Zachi. de hæc. c. 15. n. 3.

† Guido Fulcodius q. 6. Zanchin. de hæc. c. 9. Sim. de catho. instit. 2.

† Vide eundem Archidiaconum in c. c. statuta. nu. 4. in uerbo, ad sententiam.

† Zanchi. de
hære. c. 9. nu.
4. Guido Pa-
pæ deci. 570.

10 In fideiussores autem absentium pena pecunia-
ria † iudici potest. ff. de custo. reo. si quis. quod dic ut
not. 23. q. 5. cum homo.

11 Quod c. videtur aliter dicere, quod si citati non
erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri
ratione delicti, & remittendi sunt. C. ubi de cri. agi
oportet. authent. qua in prouincia. & in authen. nul-
li iudicium. §. si vero. coll. 9. 3. q. 6. c. 1. ubi de hoc.
& c. ult. ff. de nox. actio. leg. ult. ff. de offi. pres. l. 3.
arg. contra 24. q. 2. nec quisque. ubi de hoc. circa hoc
videas quod legitur & not. infra de rap. c. 1.

12 Aduerte tamen quod hereticus ante conuersio-
nem, semper est in delicto actu manente; & ideo ui-
detur quod ubiq; possit conueniri & indicari; at ubi
prius fuerant citati, & ex hoc preuenti fuerint, tunc
non obest mutatio domicilij. ff. de iur. om. iud. cum
quædam. supra de foro compe. proposuisti.

13 Obedientes. } consuevit dubitari, qui dicantur
sponte ad gratiam redire: ad hoc potest dici, quod il-
li sponte redeunt, qui infra tempus gratiæ veniunt,
licet in generali sunt moniti: neque enim coacti vi-
dentur, qui a nemine sunt prauerti: & facit bene ad
hoc. ff. ad Tertull. l. 1. §. si ea sit mater. cum sequen-
ti. ver. certe. & post tēpus gratiæ, si est res integra
hoc est, quod non est corporaliter † requisitus, nec p-
bationes contra eum receptæ. ad hoc. ff. de opt. l. man-
cipiorum. nam si post tempus gratiæ requiritur per-
sonaliter, & auditur, quamuis errorem suum dete-
gat, indignus est venia: & sic loquitur canon. in suo
casu 24. dist. c. ult. cū similib. & circa hoc videas.
C. de his qui latro. occul. leg. ult. hic tamen loquitur
de talib. obedientibus, quia nō incarcerarentur. &
adde quod not. in summa Host. eod. tit. §. qualiter de
prehendantur. ver. aduerte tamen, & c.

14 In carcere.] ista carceris reclusio. non est tam
ad pœnam criminis quàm ad cautelā. ad hoc infra
eod. lib. de pœnis. quamuis. ne noceant, ne alios infi-
ciant: ut appareat an in tenebris ambulent, an in lu-
ce: an ibi pœniteant.

15 Ad hoc supra eod. excōmunicamus 2. §. si qui
autem. non diffinitive: nemo enim in pœnam crimi-
nis ad perpetuum carcerem † damnari potest. ff. de
pœnis. aut damnum. §. solet. & hoc secundum leges,
licet secundū canones imponi possit, & in perpetuū,
& ad tempus: ut patet infra eod. lib. de pœnis quā-
uis etiam. ubi de hoc dicam. est ergo pœnitentiæ in-
iunctio, non iudiciariæ pœnæ impositio.

16 Unde attende, quod absoluti, & postmodum de-
trusi in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus one-
rati, nullam diffinitiuam sententiam receperunt: nā
non sunt absoluti a crimine, quod crimen utique pro-
batum est; sed a sententia excommunicationis, quā
incurrerunt ipso facto.

17 Et si tales spōte carcerem exiuerint, si legitimā
excusationem non habent, possunt, tanquam hæreti-
ci condemnari: † nam presumitur ficta conuersio.
& confessio simulata, & materia ueteris erroris re-
dita. ad hoc de pœnis. dist. 2. c. 1. nam exitus acta
probat. 22. q. 2. quod ait. & præcedentia probantur
per sequentia, ut ibi notatur. ad hoc 24. quæst. 1. c.
1. circa finem.

18 Et hoc nota, quod in sententijs ferendijs, seu po-
tius pœnitentijs, iniungēdis eis, qui redire volūt nō

A debet iudex tales pronunciare hæreticos, vel creden-
tes, quia non sunt tales, ut putet 24. quæst. 1. hæc est
fide. ubi de hoc, & q. ult. dixit Apostolus. c. qui in
Ecclesia. nec pronunciare debet eos fuisse: quia nec est
modus pronuntiandi in iure: dicitur ergo sic: Quia
te inuenimus per tuam cōfessionem, vel alias le-
gitimas probationes hæreticū, uel hæreticos ado-
rasse, vel similia perpetrasse: nunc tamen sanio-
ri vltus consilio, vis ad vnitatem Ecclesiæ, ut asse-
ris, de corde bono & fide non ficta redire: ideo
te, in primis abiurata omni heretica prauitate, se-
cundum formam Ecclesiæ, ab excommunicatio-
nis vinculo, quo tenebaris strictus absoluimus: si
tamen ad eam ex corda redieris: & inuicta tibi
mandata seruaueris: & quia in Deum, & sanctā
Ecclesiam prædictis modis temere deliquisti, ad
peragendam pœnitentiam condignam, in perpe-
tuum carcerem te detrudi volumus, & præcipi-
mus ibidem perpetuò te morari.

Nec miretur de hoc aliquis, quod dictum est sub
conditione, si tamē: quia causa tollendæ quæstionis
expedit sic dici, & poni: ut si nō seruauerit quod im-
ponitur, appareat eum non fuisse absolutum.

Muro reclusi.] sic supra eod. quoniam episcopo-
rum.

Mitigandi.] ad hoc 26. q. 7. tempora. 50. dist. ac-
cedens, & c. presbiteros. iuxta princ. uer. diaconi. in
fi. cum similibus.

Mutandi.] nota hic de pœnæ commutatione ad
hoc 82. dist. cap. presbyter. iuxta finem, ubi de hoc,
& supra de voto. cap. 1. ubi de hoc.

19 Si autem fuisset diffinitiuā sententia, commuta-
re non posset iudex. ff. de re indi. Paulus. & le. acta.
§. 1. supra de offi. deleg. in litteris

20 Consilio.] non dicit, consensu; † & hoc consi-
lium secundum quosdam potius requiritur de hone-
sto quā de iusto. sed cōtra: ista littera ponit præposi-
tionem, de, quæ uidetur de sui natura importare ne-
cessitatem sequendi consilium, secundum ea quæ di-
cta sunt supra eod. lib. ne se. va. c. 1. si ad episcopum
in gl. si. supra. & secundum hoc videtur, quod talis
priuatio siue denunciatio, non possit fieri sine episco-
po, vel eius officiali: et hoc clarius fortificatur ex lit-
tera, quæ sequitur, in qua dumtaxat vnus casus ab
istā regula exceptuatur: & huius ratio potest esse,
quia ipsius episcopi est destituere. supra eod. cum ex
iniuncto. in fi. 16. q. 2. c. 1. in fi. 2. q. 7. inuentum.

21 Si tamen clericus paratus est corrigi, & corde
non ficto redire ad ecclesiasticam unitatem, deponi
non debet, ut not. 21. dist. nunc autem in glo. sed ui-
detur, & c. in fine.

22 Et hoc consilium † requiritur tantum, quando
de beneficijs Ecclesiasticis spiritualibus agitur:
sed in alijs secus, ut patet ex ordine litteræ subse-
quentis.

Scienter.] hoc uidetur prima facie. supra de
elect. innotuit: 82. dist. in. proposuisti. argu. con-
tra infra eod. lib. de reg. iuris. presumitur. ff. de pro-
batio. uerius.

Eos.] scilicet diæcesanos, in his quæ supra pro-
xime præmittuntur.

23 Suo iudice.] ut metropolitano, qui est ordina-
rius suorum suffraganeorum. 10. q. 3. quia, in fi. sed
uidetur

† Al. persona
liter.

† Zanchi. de
hæret. ca. 10.
Campegius.
ad Zanchi. c.
20. Reperto-
rium uerbo:
Carcer.

† De hoc arti-
culatissime
differui infra
par. 3. super
quæst. 97.

† Eyme. 3. p.
q. 78. ubi di-
Alb. de agno-
asser. q. 26. n.
11. & seq.

† Idem Gem-
nianus Fran-
chus, & ali-
hic. & Bern-
in Lucerni
uerbo: Inqu-
sitor. §. 19.

videtur quod debet exponi, suo iudice, deſt, ſynodo, ut 11. q. 1. ſi clericus aduerſus. uer. et ſi clericus. 34. diſt. quorundam. ubi de hoc. 10. q. 3. c. 2. & 6. queſt. 4. ſi inter. 9. queſt. 3. ſaluo. ubi de hoc; quod prius dicitur, videtur verius: & ſecundum hoc dicemus quod prædicta cap. loquuntur ſecundum antiqua tēpora, qñ in cōcilijs omnia negotia tractabātur ſecū dum Hug. & Laur. Ego ſto capitulis ſupra dictis, cum hic agatur de episcopo puniendo, ut in præd. ca. quorundam. ver. oporteat ergo; & c. & dicam ſuo iudice, ideſt Metropolitano, in concilio exiſtente, ut probant iura ſupradicta. de hac materia latius notant Innocen. et Hoſtien. ſupra de præben. graue. ibi videas.

Puniendos.) ut fautores hæreticorum. ad hoc fa cit optime infra eod. decreuit.

c. Contra Chriſtianos.

S V M M A R I V M,

- 1 Transire ad Iudaismum, qui dicantur,
- 2 Hæreticum eſt aſſerere, legem cum Euange lio, & circuncionem cum baptiſmate ob ſeruandam.
- 3 Pæna tranſeuntium ad Iudaismum, confiſca tio bonorum.
- 4 Redeunt ad Iudaismum, qualiter appellen tur, & qui ſint.
- 5 Iudeorum appellatio unde; & quomodo prius uocarentur.
- 6 Paruuli, quam primum baptizantur, ad fidem obligantur.
- 7 Et qua ratione obligentur.
- 8 Abſolute, coactus baptizatus, non obligatur; ſecus ſi conditionaliter.
- 9 Teſtimonium Iudei, fauore fidei contra Chri ſtianum admittitur.
- 10 An filii Chriſtiani exiſtentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre re iudaizante amittant paterna bona.
- 11 Præuarcatores qui dicantur.

Contra ¶ (Ritum.) ideſt mores, vel ob ſeruaciones. 28. q. 1. ſepe.

- 1 Transierint.) hic loquitur de illis, qui de Chriſtianiſ facti ſunt Iudæi.
- 2 Et nota, quod illi incidūt in hæreſim damnatam, qui perperam aſſerunt, legem cum Euangelio, & circuncionem cum baptiſmate obſeruandam, ut ſu pra de bapt. maiores. circa prin. uer. ad illud autem.
- 3 Et iſti, qui ſic tranſeunt, puniuntur confiſcatione bonorum. C. de apoſt. l. 1. & hoc cum accuſatio fue rit comprobata, ut ibidem.
- 4 Redierint.) hoc dicit, quia perfidia Iudæorum frequenter ad vomitum redit, ¶ ut de confeſ. diſt. 4. Iudæi. & tales dicuntur præuarcatores in Chriſtū 1. q. 4. Iudæi. 2. queſt. 7. non poteſt. c. alieni. & ita loquitur hic de his, qui de Iudæis facti ſunt Chriſtia ni. de hoc etiam loquitur eadem diſt. plerique. 45. di ſt. de Iudæis
- 5 Iudeorum.) ſcias quod Iudæis ſciſſura decem

A tribuum nomen dedit: nā antea Hæbrei, ſiue Iſrae litæ nominabantur. de Hæbreis habetur 28. q. 1. ſæ pe. Ex quo autem in duo regna Dei populus eſt diui ſus, duæ tribus, quæ de ſtirpe Iudæ reges habebant, Iudæi dicti ſunt, reliquæ 10. tribus quæ in Samaria regem ſibi conſtituerunt, Iſrael dicti ſunt. de hac di uiſione recitari hiſtorice conſuevit. 7. q. 1. denique, in principio.

Infantes.) ideſt minores ſeptem annis. C. de iure del. l. 1. & 2. queſt. 4. c. denique. C. de iur. delib. l. ſi infanti.

B 6 Sed non facias vim in eo quod ſic dicit: nam etiā infans unius diei ſi baptizaretur iuxta formā eccle ſiæ, ad fidem obligatur, ut patet de confeſ. diſt. 4. paruuli. & c. nihil eſt. & c. cum pro paruulis. & c. quæris c. paruuli 2. & c. mater Eccleſia. & c. quis. c. ad hoc, ubi dicit: Quis autem neſciat, credere eſſe infantibus baptizari? non credere autem non bapti zari? & paruuli per alios credunt, ut ead. diſt. in. in Eccleſia.

7 Sed poteſt quæri, quomodo tales infantuli obligā tur ad fidem, ut dictum eſt? dic ¶ quod ſatis conue niens eſt, ut qui per alium liberatur, per alium obli getur, ut in præ. ca. quæris. quod dic ut not. in præd. cap. nihil.

Mortis metu.) in hoc caſu obligantur ad fidem. 45. diſt. de Iudeis dic ut ibi legitur & not.

9 Coacti.) talis coactio, quæ eſt abſoluta, non con ditionalis, vel eſt præciſa, excuſat adeo, quod non ob ligantur ad baptiſmum; & eſt ratio, quia ibi potius pati quā agere videntur. ut 50. diſt. præbyteros. dic ut ibi, ſed in caſu præmiſſo ſecus: & eſt ratio, quia et ſi nolit talis baptizari ſimpliciter, uti tamē illud propter quod baptizatur, ſcilicet vitam. 15. q. 1. merito, & not. 11. p. 3. timendo.

9 Conuicti.) quod teſtimonium Iudæorum admit tatur contra tales, hoc eſt in fauorem fidei. ſic ſupra eod. in fidei. aliàs contra Chriſtianum non admitti tur. 4. q. 3. placuit. aliàs eſt, ut legitur & nota. ſu pra de teſti. cogen. cap. 1. & hic adiunge quod infra ſequitur, in ſi.

Fautores.) repete quod dixi ſupra eod. c. 2.

10 Procedendum.) ſed pone Iudæum baptizatum, & tunc temporis habere filios Chriſtianos, poſt modum præuarcatur in Chriſtum, & ob hoc damna tur, nunquid eius filij Chriſtiani, ſunt excludendi à bonis paternis? videtur quod non, ut 1. q. 4. Iudæi. ubi videtur hoc expreſſum: ſed hæc littera non vi detur pati, cum dicat: contra talem tanquam contra hæreticum procedendum: & bona hæreticorum con fiſcantur, ut infra eod. cum ſecundum. quod teneas, non obſtante præall. c. Iudæi: quoniam loquitur quā do talis propter præuarcationem damnatur aliqua pæna, ut puta penſionum, ſiue tributorum exactio ne, ut ipſa exactioſis pæna compellantur ad rectitu dinem peruenire, ut 23. queſt. 6. iam uero. & ſic na tat ibi Hug.

11 Non obſtat, quod ibi dicuntur præuarcantes in Chriſtum, quoniam præuarcatores dicuntur omnes qui in Deum præuarcauerunt, & non obediunt præ ceptis eius, ut patet 11. queſt. 1. relatum, in fine, ad idem ead. cauſa. q. 3. exiſt imant, in princip.

¶ Ille Hoſtiæ & rec. in ſum. tit. de baptiſ mo §. quæ ſit forma in ſi. ver. quæritur quo paruuli.

Eymer. hac p. q. 44. & dicitur

Rep. uer. re iudaizantes. Vmbertus in iudiciali ver. 10. inuocate. & verbo. apo taria. Alber. agnoſcen. ſert. q. 25. m. 13.

c. Decreuit.

S V M M A R I V M.

- 1 Initium contractus hic respiciendum.
- 2 Matrimonium cum hæretico, & excommunicato contractum valet.
- 3 Scienter contrahens cum hæretico punitur hic, non autem ignoranter.

Decreuit.)

D 1 Tunc.] scilicet tempore contractus, ut sic inspiciamus initium ipsius contractus, ut alias diximus. supra de emp. et ven. cum dilecti. supra de elect. dudum 1. cum similibus.

Sciebant.] quo casu, contrahere non debuerunt

† Eym. 3. p. q. 111. Carre-
rius de hære-
num. 141. &
169. Palacius
Rub. in l. Tan-
ri. 78. nu. 1.
idē tract. de
regno Nauar
re. p. 5. §. 5.

† vt 28. q. 1. caue. & c. non oportet.

2 Sed si contraxerunt, tenet matrimonium secun-
dum Hug. vt etiam ibi not. sicut si contraheret cum
excommunicato, cuius matrimonium tenet. supra de
eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul. si-
gnificasti. & ad id quod dicit. sciebant: repete quod
dictum est supra eod. vt commissi. in glo. vlti.

3 Vnde cum talis vxor scienter fecerit contractū,
qui non sumpsit initium ab origine equitatis, di-
gnum est, vt puniatur: nam per hoc videtur tali hæ-
retico fauere; vbi autem ignoranter contraxit, non
fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri. infra de
cleri. excom. mi. Apostolica.

c. Statutum. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Quorum statutorum fiat hic declaratio.
- 2 Quibus iuris locis fiat generationum com-
mutatio.
- 3 Parentelæ gradus qualiter computentur.
- 4 Verbum, declaramus, & volumus, quid signi-
ficent.
- 5 Nisi nominatim caueatur, de descendantibus
per lineam maternam, non continentur
sententia iuris vel hominis.
- 6 Intellectus huius cap.
- 7 Pœna huius cap. etiam filios illegitimos com-
prehendit.
- 8 Item eos, qui non sunt in patria potestate.

S Tatum.] Innocentij.] Hic ponuntur
duæ declarationes quorundam statutorū
antiquorum, scilicet Inno. III. supra eod.
excommunicamus. §. credentes, & c. & c. uergentis
vel dic. Innoc. IIII. quod fuit positum in commissio-
nibus per ipsum factis Inquisitoribus hæreticæ pra-
uitatis, & hoc statutum erat omnino simile statuto
Alexandri IIII. quod habetur supra eod. quicun-
que. §. hæretici.

† Alexandre
secundus legi
tur in vulga-
eis Gratiani
lib.

2 Generationem.] qualiter ista debeat computa-
ri, plene probatur per Isidorū, & Alexandrū. IIII.
† & Papam Zachariam. 3 §. q. 5. c. 1. & 2. & ca.
parentelæ. & c. primo gradu. §. ecce hic aperte.

A 3 Primum, & secundum gradum. gradum pa-
rentelæ taliter computamus: † siquidem ego & fra-
ter meus, una generatio sumus, primumque gradum
efficimus & nullo gradu distamus: rursus filius,
meus fratrique mei filius, secunda generatio sunt, ac
gradum secundum faciunt, nec a se aliquo gradu se-
parantur. hoc ita dicit Papa Zacharias in præall.
c. parentelæ. & hic fuit tenor statutorum prædicto-
rum. & hæc verba, scilicet primum & secundum,
& c. sunt uerba.

Declaramus.) quāuis sic dicat, de hoc erat olim
magna altercatio in curia, vt de facto vidi: nam cui-
dam electo fuit hoc oppositum: super hoc induceba-
tur glo. Hostien. quam ponit in præd. cap. supra eo.
vergentis. sed quicquid olim fuerit, tenendum est
quod hic dicit.

4 Volumus.] supra proxime dixit, declaramus:
quod verbum demonstrat, sic prius ante istam con-
stitutionem obtinuisse; hic uero dicit, volumus: per
quod demonstratur, quod est in articulo nomi iuris
constitutio.

5 Et est notandum, quod vbi aliās nō caueretur de
descendantibus per maternam lineam, illi nullo gra-
du comprehenduntur, per sententiam iuris, vel ho-
minis. infra eod. lib. de penis. vbi cumque.

Hoc.) quod in prædictis statutis continetur.

C 6 Hoc sane.) dic hoc, id est quod ipse Bonifacius
supra proxime præmisit: nā quod hic dicitur, loqui-
tur de filiis excludendis a beneficijs ecclesiasticis, &
officijs publicis: unde non videtur hoc statutum cō-
tingere, quod legitur & no. C. ad l. 7. ul. ma. quisquis.
quæ ponitur 6. q. 1. si quis: nam ibi loquitur de bo-
nis hereditarijs, paternis, & maternis, & quæ con-
fiscantur, supra eod. uergentis. infra eod. cum secun-
dum. ita quod ad parentes, vel filios vltius non re-
uertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.

7 Filijs.) etiam naturalib. † & illegitimis, ne plus
habeat luxuria quam castitas: in authen. de resti.
& ea quæ pa. & c. in fi. coll. 4. hoc etiam demonstrat
tur per hanc litteram, quæ sic indistincte loquitur.
ad hoc 3 1. q. 1. cap. vlt. in prin.

D 8 Aliqui tamen intelligunt de his, qui sunt in po-
testate dumtaxat, & filij illegitimi non sunt in po-
testate patris. insti. de nup. circa finē. sed littera præ-
cedens, ubi dicit: per maternam uero, & c. hunc non
recipit intellectum, quia mater filiū in potestate nō
habet. insti. de adop. §. femina. & not. 20. q. 1. c. 2.

c. Inquisitores.

E **I** Nquisitores.)
Inquirere.) hoc uerbum demonstrat cum
eo quod sequitur, quod superfluum est quæ-
rere, an Inquisitores possint inquirere, & negotium
remittere ad Sedem Apostolicam, sicut alias uide-
tur posse fieri, supra de appell. constitutis. & pla-
num est quod non, quia actus inquisitionis expresse
prohibetur eis, ut hic.

Expresse.) habes simile supra eod. lib. de procu-
rat. cap. si quem. §. 1. ver. nisi infra eod. lib. de sent.
excom. cap. cum medicinalis. §. 1. & hic.

c. Per

† Hoc acc
secundum
canonicū
iure ciuili
ter fit in c
lateralib.
putatio. H
stien. in fi
ti. de con
§. qualiter
putetur.

† Quia in p
nis masculi
rum non in
cludit scem
neum. Bart
1. 1 ff. de uer
sign. Giga
cri. l. 2. §. ma
iest. lib. 3. q
13.

† Hæc opini
uera & cō
Gondifalun
de hæ. q. 23.
nu. 3. & 4. Co
uarru. lib. 2.
c. 8. uaria. re
solut. num. 3.
Gigas de cri
mi. l. 2. §. maie
lib. 3. q. 7.

c. Per hoc.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi in crimine hæresis aduersus exemptos procedunt, vt delegati.
- 2 Dubium olim, an per commissionem Inquisitoribus factam, iurisdictio Episcoporum circa hæresim cessaret.
- 3 Citantibus Episcopo, & Inquisitore, coram quo debet citatus se sistere.
- 4 Inquisitores, summi Pontificis delegati.
- 5 Cuius maior sit iurisdictio, Episcopi, an Inquisitoris.
- 6 Citante prius Episcopo, & deinde Inquisitore, citatus coram Inquisitore compareat.
- 7 Diuisim procedere, qualiter intelligatur.
- 8 Processuum communicatio, quando fieri debeat.
- 9 Veritas quomodo inueniatur.
- 10 Licet diuersi fiant in hoc crimine processus vna sententia tantum fertur.
- 11 In eodem crimine non est sæpius procedendum.
- 12 Inquisitor etiam publicatis de vno attestatibus; potest ab alijs inquirere.
- 13 Quando præsumatur subornatio.
- 14 Cum processus sunt contrarij, quid faciendum.

Er hoc.]

Generaliter.) hoc dicit, vt excludat specialem commissionem. supra de off. sic. lega. studiisti.

1 Delegata.] quia Papa eis speciali ter commisit hoc officium: & Episcopi contra exemptos in hoc crimine possunt procedere tanquam delegati a Papa. supra eod. ad abolendam. in fi.
2 Nolumus.) hoc fortè dixit, quia per magnos viros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, quoniam Papa committendo tale officium Inquisitoribus, illud ad se reuocasse videbatur: & ob hoc ordinarij officium debebat conuiescere. supra de off. sic. lega. licet, supra ut lite penden. ecclesia 2. supra de appel. ut nostrum. 2. q. 1. nomen. infra de pur. cano. cum dilectus in fin. probabant etiam alia ratione cuiusdam inconuenientie, quæ ex hoc sequeretur si ordinarij posset inquirere: dicebant enim, si posset ordinarij inquirere, & procedere, cum constet quod Inquisitores possunt etiam inquirere, & procedere, distraherentur homines ad diuersa iudicia siue tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet. C. de episco. et cler. repetita. C. de testam. cōsulta diuina. Sed hæc sententia succumbit, vt hic patet: & est ratio, quia generalis commissio facta Inquisitoribus, ordinarij officium non subtrahit, eo quod sunt ipsi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationem de animabus eisdem commissis, vt dixi supra eod. lib. de censibus Romana. in principio.

3 Derogari.] pone quod diæcesanus ordinarij, et Inquisitor simul citent, cui tenetur citatus potius obedire? videtur quod ordinario, eo quod habet supe-

A riorum iurisditionem, cui per commissionem alteri factam non derogatur, vt hic dicit. ad idem extra tal. firmiore. uagans Benedicti, ex eo. arg. ad hoc supra eo. de off. ord. significauit.

4 Sed contra, Inquisitores dicuntur delegati a Papa, cum hoc officium alias eis non competeret, & hoc patet ex littera præcedenti, ubi dicit: delegati a Sede Apostolica: sed video quod illi, quibus aliquid committitur a sede Apostolica, habent auctoritatem personæ illius a qua destinati sunt, ut legitur. 2. q. 6. si Episcopus, & dicuntur locum illius obtinere. 93. distinct. c. ult. & 23. distinct. c. 1. ad idem 97. distinct. nobilissimus. supra de off. deleg. sanè. ergo videntur maiorem, fortiorā, & nobiliorem iurisditionem habere: ergo tali iurisditioni potius est parendum. 8. distinct. quæ contra. 11. q. 3. qui resistit.

5 Si dicatur, quod diæcesanus, habet æqualem iurisditionem cum inquisitore, & hoc per istam decretalem, hoc non videtur uerum, cum ipse fungatur ordinaria potestate, nisi super hoc haberet specialiter delegatam: & hoc clarè colligitur ex littera proxime præcedenti, ubi dicit: ordinaria, vel delegata, si habent delegatam, aut Inquisitor utitur sua speciali commissione Papali, quæ est dignior, & maior, vt dictum est si dicatur, quod ordinarij etiam videtur delegatus Papæ per istam decretalem, potest dici, quod hoc non est uerum, quia hic non datur maior iurisdictio, neque alia quam prius haberet: ad hoc supra de off. ord. licet. & c. graue. non obstat eo. tit. significauit. nam si bene videatur, immo videtur facere pro nobis: nam ibi dicit, quod ubi delegatus absoluit excommunicatum ab ordinario, & propter malitiam eius, uel desidiā, processus causæ retardatur, potest ordinarij illum absolutum reducere in pristinam excommunicationis sententiam: sed non dicit, quod possit in causa procedere, immo innuit contrarium: & si bene videas, ista littera non dat aliud ordinario, nisi quod processus eius locum habeat, quamuis etiam Inquisitor procedat.

6 Et fortè si ordinarij prius citasset, & subsequenter citet Inquisitor: citatus deserto ordinarij iudicio, debet venire coram Inquisitore. ff. de re. iud. cōtra pupillum. in præd. c. quæ contra. & c. qui resistit. & secundum hoc, non est vis, si præueniat ordinarij in procedendo. quod uerum credo.

7 Diuisim processerint.] hoc declaratum est per Papam Benedictum in sua const. eod. tit. Ex eo. ubi dicit, quod intelligitur, diæcesanos, & Inquisitores tunc demum diuisim procedere, cum hi & illi se paratim, non quando episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt.

8 Communicare.] scilicet in fine, quando nil restat agendum, nisi quod sententia proferatur, ut in præd. cōst. Ex eo. ver. consultationem. vnum tamen casum excipit illa constitutio. videlicet, si alter cōmodè non possit procedere, nisi alterius actus visis: ex hac enim causa, semel tantum, ut fraudi locus non fiat, in toto negotio copia tribuatur, vt ibi continetur. §. vnum sanè.

9 Inueniri.] dicit canon, quod veritas sæpius exagitata, magis exsplendescit in lucem: nam fructus diuinus est, iustitiam sæpius recenseri. 35. quæst. 9. cap. ultimo.

† Carrerius de hæret. nu. 71. Campeg. ad Zanch. ca. 8. super verbo, episcopus ubi totū. hūc locū illustrat

† Eym. 3. p. q. 51. & 52.

10 Proferatur.] nota hic diligenter. quod licet separatim fiant processus per diuersos, tamen vna sententia promulgatur.

11 Et ita non tangunt casum istum illa iura, que uolunt, quod de eodem crimine contra aliquem non est sepius procedendum. infra de collu. deteg. ca. vlt. de hac materia notat. Inno. infra de pur. can. cum dilectus gl. de alio crimine, & c.

12 Sed circa hoc satis dici potest, quod cum Inquisitor ex officio suo procedit, publicatis attestacionibus de vno, ab alijs testibus inquirere potest. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Mennam.

13 Cum autem aliquo adiuuante inquisitionem non sic terminatur, timetur tunc subornatio, & huius sententie fuit Gof. supra de accusa. qualiter 2. §. debet, & in sum. eod. tit. §. videamus.

† Zanc. trac. de hær. c. 15. nu. 2. 14 Et ibi istorum processus essent contrarij, † ita q. non potest secundum vtrumque processum iudicari, collige quod faciendum sit, ex eo quod legitur et no. supra de testi. in nostra.

c. Vt Inquisitionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici inquirendi, & corrigendi, aut exterminandi.
- 2 Leges Friderici Clemens iiii. certo modo approbar.
- 3 In crimine hæresis uidetur sententia requiri.
- 4 Casus quo quis statim traditur curiæ seculari.
- 5 Pœna animaduersionis, idest mors.
- 6 Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.
- 7 Hæreticus a sententia diffinitua non appellat.
- 8 Potest tamen appellare in processu causæ, cū iniuste grauatur.
- 9 Omnis oppressus liberè appellat, & quare.
- 10 Oppressus vel grauatus quis dicitur, ante sententiam.
- 11 In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo seruari.
- 12 Hæretici nullo gaudent iuris priuilegio.
- 13 Appellationis remedium non denegandum his, quos non constat esse hæreticos.
- 14 Causa fidei in Ecclesia tractanda.
- 15 Intellectus c. quoties. 24. q. 1.

Vt Inquisitionis.] vbi hæretici dicuntur esse admixti fidelibus, de hoc facienda est inquisitio, vt a fidelibus discernantur, & inuenti corrigantur, & quibus non prodest correctio, non parcat abscissio 24. q. 3. illud sanè: vnde hæreticus dicitur peccare in semetipso, ead. q. dixit Apostolus.

2 Promulgatas.] has leges Clemens, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in unum sub sua bulla redegit, & fit de hoc mentio infra eod. c. vlt. responso, 1.

Sub arcta,] idest dura, 23. q. 5. de Liguribus.

Terminetur.] simile 2. q. 8. quisquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & quando est suspicio non leuis; sic loquitur hic, & ff. de custo. re. diuus. & not. quod dicit hæc littera: terminetur per iudicium Ecclesiæ. & infra proximè sequitur.

3 Condemnatos.] ergo videtur, quod etiam in hoc crimine sententia requiratur, † per quam negotium terminetur, vt 20. dist. §. 1. ver. cum ergo. ad idem. ff. de re iud. l. 4. §. condemnatum. inf. eo. cap. vlt. §. 1. ibi: ad sententiam, & c.

Indilatè.] idest sine dilacione, 2. q. 1. sicut. de pœnit. dist. 1. Ad am.

B 4 Et hic est vnus de casibus, in quibus quis dimittitur statim curiæ seculari, vt notatur supra eod. ad abolendam. §. 3. in gl. in tribus autem, & c.

5 Animaduersione.] idest, pœna, qua anima vertitur de corpore. sic supra eod. ad abolendam. §. 1. et videas quod dictum est supra eod. lib. de except. cū quidam. in fine.

Proclamationibus.] habes simile uerbum supra de stat. mona. ea que. §. 1.

6 Et hic aliter quàm ibi sumitur, scilicet secundum quod habetur supra de appel. cum sit nam appellatio est in iudicio: proclamatio extra iudicium. quod dic ut ibi no. in gl. proprie, & c.

C Predecessorum nostrorum.] Innocentijs, Alexandri, Clementis.

Imperialem.] Friderici insertam sub bulla Papæ Clementis.

7 Interdictum.] hoc planum est, vbi data est diffinitua sententia, vt hic: et hoc demonstrat littera præcedens, vbi dicit: condemnatos, & vbi dicit: sibi relicto statim, & c. & sic etiam loquitur. ff. de appel. constitutiones.

D 8 Sed nunquid erit idem in processu causæ inquisitionis, si grauentur contra iura? videtur quod non, quia nulli est legitima defensio deneganda, vt supra de excep. cum inter. versi. inquisitionis, & c. & sic cognoscetur de iniquitate inquirentis, supra de appel. interposita. in fine.

9 Nam regulare est, quod omnis oppressus liberè potest appellare. 2. quæst. 6. c. 2. & est ratio, ne innocens damnetur, vt ead. quæst. cap. 3. vbi dicit canon, quod in causis ecclesiasticis, dicta, idest assignata causa, a primo iudice recedere licet, si necesse fuerit, aut se viderit prægrauari, vt 2. quæst. 6. capit. non ita. in fine.

10 Oppressi autem etiam prægrauati dicuntur ante sententiam, ut ead. q. §. oppressi.

E 11 Ideo autem in occultis debet certus ordo obseruari, ne quis innocens aduersariorum pateret insidijs. 2. q. 2. c. de manifesta. non obstat quod hic dicit, immo potius facit pro: nam si bene videatur, loquitur de illis, de quibus iam constabat, vnde dicit: sit hæreticis, & credentibus, & c. Sic etiam loquitur constitutio Innoc. IIII. de qua fit hic mētio, dicit enim sic: Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minimè audiantur.

12 Ideo autem dicit, huiusmodi personarum: quia non debent hæretici gaudere aliquo iuris priuilegio. † vt in authen. de priuile. dot. hæreti. muli. non præstan. circa medium. Idem etiam tenet constitutio

† Contra uideatur sentire auctor supra ca. ut commissi nu. 1.

† Eyme. 3. p. tit. de appel. quæ fit ab Inquisitore vbi dixi. Zanch. de hær. c. 29.

† Er cur hæretici priuilegijs sunt indigni, tradit Petrus Godof. in l. 1. C. de hæret.

etio Friderici quondam Imperatoris, de qua etiam fit mentio hic, quæ incipit: *Commissi nobis celitus, &c.* ubi etiam sic dicit. Omne insuper proclamatio nis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorum penitus amouemus.

13 Et sic a contrario videtur, quod ubi non constat aliquem esse hæreticum, tale iuris beneficium ei degari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, quod in tā graui crimine oportet cum multa cautela procedi, supra eod. ut officium, §. verum.

Merè sit ecclesiasticum, ad hoc in authent. ut cleri. apud propriū Episcopo. §. si vero Ecclesiasticū.

14 Vnde dicit Beatus Ambrosius causam fidei agendam in Ecclesia quis abnuat? si quis confidit, huc veniat. 23. q. 8. ca. conuenior. ubi de hoc, utinam scus esset.

15 Sed ad huius dicti declarationem uide quod legitur & not. 24. q. 1. quoties, & in concord. ibi notat. & c. si Petrus. 26. q. 5. contra idolorum. & in præcit. cap. quoties. & ut melius elucescat, sciendū est, quod ea quæ ibi dicuntur, diriguntur Beato Augustino, & alijs Coepiscopis suis congregatis in Africa in Concilio Carthaginensi, ut ipse refert in suis Epistolis: quia in Concilio non fuit ausus condemnare pelagium, nisi requisito summo Pontifice, qui tunc Ecclesiæ Dei præsidebat, scilicet Innoc. primo.

Condemnetur. sic supra eo. cum contumacia, in fine.

c. Cum secundum.

SUMMARY.

- 1 Quæ dicantur nuptiæ nefariæ, & quæ incestæ & inutiles.
- 2 Incestus cum quibus committatur, & incestuosus si Deo abominabiles.
- 3 Hoc nomen, res, large, & stricte sumitur, & quid significet.
- 4 Secundum canones, rapta cum raptore, licite contrahit.
- 5 Quibus casibus bona raptorum deferantur in fiscum.
- 6 Bona hæreticorum confiscata, a tempore commissi criminis.
- 7 Alienationes ab hæreticis factæ, ante damnationem, non valent.
- 8 Fiscus, vel inquisitores, non tenentur restituere pretium, his qui ab hæreticis emunt, cum ab illis bona uendicant.
- 9 Nisi pretium, vel aliud loco pretij inueniatur in bonis hæretici.
- 10 Nec restituitur pretium ei qui emit ab eo cui hæreticus uendidit.

Vm secundum.)

Nefarias.) Nefariæ propriæ dicuntur nuptiæ inter ascendentes, & descendentes: incestæ, inter collaterales, & affines: aliæ, quæ alijs rationibus simpliciter prohibentur, inutiles dicuntur secundum quod not. C. de incest. nup. sub rubrica.

A Contrarias.) quoniam ex tali coniungio soboles potest subcrescere. 31. q. 3. quædam lex. ad idem. 56. dist. si gens.

2 Incestas.) cum quibus committitur incestus, habetur 36. q. 1. cum ergo. de talibus nuptijs incestuosus habetur 35. q. 3. cap. 2. & cap. nullum. & ca. de incestis. ibi videas: & c. nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellantur nefariæ, quoniam tales incestuosos designare functum est, ut in præd. c. de incestis & dicuntur abominabiles Deo, & cunctis hominibus, ut in præd. c. nec eam.

B Eo ipso.) in hoc videtur facere ad propositum. de quo habetur infra eod. c. ver. bona, in fine.

3 Rerum.) hoc nomen, rei, secundum veram significationem, omnia comprehendit, & corporalia & incorporalia. ff. de verb. signi. leg. rei appellatio. aliquando tamen hoc nomen, rei, stricte sumitur, et propriè, ut 13. q. 17. si de rebus. ubi de hoc in prin. sed ad huius verbi declarationem, vide quod plene dixi. 40. dist. ante omnia.

Perdat.) ut C. de incestis nup. leg. cū ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. eo. tit. leg. incestæ. in sti. de nup. §. si aduersus.

C Et Mulier.) repete, & cum secundum leges civiles mulier, & c. & dic mulier, ingenua. C. de rapt. virg. leg. 1. §. & siquidem. In ancillis enim & libertinis, non habet locum pena bonorum, ut ibi habetur.

4 Humanam legem.) quæ habetur C. de rap. vir leg. 1. & dic humanam, idest civilem, quia secundum canones, licite rapta contrahit cum raptore. quo dic ut 36. q. 2. in summa.

Confortibus.) idest socijs in delicto, ut in præd. l. C. de rap. virg. §. pœnas. autem.

Ipso iure.) hoc habes in authent. de rap. mul. et c. in fi. colla. 9. & propter hoc quod sic dicit, facit ad propositum.

D Certo casu.) scilicet cum parentes mulieris non supersunt, nec alter eorum: vel si supersunt ipsi, vel alter, consenserunt talibus nuptijs: hoc casu bona deuoluntur ad fiscum, ut in præd. authent. de rap. mul. in fi. Ista autem cessant secundum canones, ut not. 26. ques. 2. de puellis. in glos. hoc est derogatum, & c.

Illicitas species.) supra de Iudæis. ita quorundam.

Omittens.) hoc habetur. ff. de vect. l. commissa. C. eod. tit. leg. omnium. & leg. si quis. & quod hic dicitur locum habet in priuato. ff. eo. tit. leg. ult. §. diuus. in milite non. C. eod. tit. leg. 3.

Prædicti.) scilicet superius nominati, ut illicitas siue nefarias nuptias contrahens: rapta quæ cum raptore contrahit: transuehens illicitas species, vel rerum vectorum professionem omittens.

E Ipso iure.) sic intellige quod dicitur sup. eod. excommunicamus 1. responso. 2.

6 Confiscata.) ad hoc 23. q. 4. nimium. iuxta finem. ver. Constantinus. 6. quæst. si quis eum. supra eod. tit. vergentis. & c. excommunicamus. infra 1. responso. 3. C. de apost. eum qui, infra de verb. signi. super quibusdam 1. responso. in fi. C. eod. tit. leg. 4. Saluo iure principalis domini, dummodo super hoc nulum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat. C. de hæret. authent. si vero dominus. fuit autem Friderici.

Et dic confiscata, scilicet a tempore commissi criminis.

nis. C. ad leg. Iul. maiest. quisquis. §. emancipationes. A
 & C. de apost. apostatarum. §. 1. hoc tamen quidā
 intelligunt, crimine permanente. argum. supra eod.
 Statutum. §. 1. & 43. dist. cap. ult. in fi. & 49. dist.
 ca. 1. in fi. & aduerte, quomodo hec littera loquitur
 indistincte.

7 Vnde dico, quod donatio siue alienatio facta ab
 heretico, ante damnationem, non tenet: licet domi-
 nia hereticorum bonorum nō pertineant ad fiscum,
 siue ecclesiam, nisi demum damnatione secuta super
 crimine; tamen ex quo est secuta condemnatio, effe-
 ctus huius damnationis trahitur retro, ad diem cō-
 missi criminis: & ex die commissi criminis videtur
 ei interdicta alienatio, vt in præd. §. emancipatio-
 nes. ad hoc quod not. supra de simo. tanta. in glo. præ
 scisus. versi. & intus ortus, & c. arg. ad hoc supra
 eod. c. quicumque. §. ult. ff. de accus. l. ex iudicio. hoc
 tamen intellige, cum determinatione eius quod ha-
 betur supra eo. lib. de præscri. si quis. §. 1.

8 Et vbi hereticus alienauit, fiscus vel Inquisito-
 res, non tenentur pretium restituere emptori. et est
 ratio, quia ut prædixi, effectus damnationis trahit
 retro, ad diem commissi criminis: & sicut facta dam-
 natione, non posset bona alienare, eodem modo nec
 ante damnationem, a die dicti criminis commissi, nō
 potuit alienare. argu. ff. de dona. inter virū, & uxo-
 rem. l. donationes. ff. de dona. l. post contractum.
 ff. de accus. lex ex iudicio. & in præcitato. §. emanci-
 pationes, nam si hoc est in crimine læsæ maiestatis,
 vt ibi, multo fortius in crimine heresis, cum maius
 sit crimen quod in Deū committitur principaliter,
 quā quod in homine. 17. q. 4. sicut qui. in fi. ad idem
 supra eod. tit. ver. eum enim. & est ratio, quia si fiscus
 siue Inquisitores, talia bona, vt sua videntur vendi-
 care. arg. prædictarum legum, quo casu certum est,
 uendicantem pretium non debere restituere. C. de
 furtis. l. in ciuilem.

9 Et hoc verum intelligo, nisi pretium, vel aliud lo-
 co pretij inueniatur in bonis heretici arg. ff. sol. ma-
 tri. si cum dotem. §. ult. & l. seq. ff. de leg. 1. l. 7. m-
 perator. & leg. sequenti.

10 Et intelligas, quod non solum aduocabit rem nō
 restituto pretio emptori, qui emit ab heretico, sed
 nec etiam ei, qui ab emptore emit: quantumcumq;
 bonam fidem habuerit, & quantumcumque per plu-
 res manus ambulauerat, & est ratio, quia non ha-
 buit ius vendēdi, vt ff. de minori. in causa. §. ult. ff.
 de contrah. emp. & uend. l. si quis sub hoc pacto. &
 est ratio, quia effectus damnationis trahitur retro,
 vt prædictum est supra. & sic bona vendi non po-
 tuerunt, patet ex præmissis, sicut etiam tenebat Dy-
 nus in prædictis.

Executio.] supra de sponsa. cum in tua. & su-
 pra de accusatio. sicut olim.

Promulgata.] tunc demum est sententia execu-
 tionimandanda. ff. de re iud. l. a diuo. & secun-
 dum doc. intellige, quod habetur 23. q. 5. si uos. &
 cap. de Liguribus. in fi. 24. q. 1. cap. qui contra. &
 hic adde: & videas quod dicam infra eod. lib. de ho-
 mi. cap. pro humani. in fi. in glo. quia sufficit, & ca.
 & infra eod. lib. de penis. felicis. in gl. quæ est in uer-
 bo, infamis, & cap. 2. q. 3. præuicatorem.

c. Statuta.

S V M M A R I V M.

- 1 De plano procedere, qualiter sit intelligēdū.
- 2 Reum priuare debito iuris ordine, graue pec-
catum.
- 3 Episcopus non potest partem prouentuum
ab Inquisitoribus exigere.
- 4 In crimine heresis sententia, an requiratur.
- 5 An sit secretum, quod quinque sciunt.
- 6 Casus in quibus relinquitur quis conscientia
sua.

Statuta.]

1 De plano.] sic supra de iudi. nouit. iux-
 ta fi. intellexerunt quidam, quod hoc de-
 bet intelligi, idest sine magna disceptatio-
 ne, atque summam: alij hoc non admittunt, & in-
 telligunt de plano, idest sine scriptura, vel libello.
 arg. ff. de consti. princ. l. 1. vel idest non pro tribu-
 nali: vel in figura solemnisi iudicij, sedendo in præto-
 rio, vel ubi ius reddi consuevit: sed alibi, non serua-
 ta solemnitate strepitus iudiciorū. ff. de adul. miles.
 §. sexaginta. ff. quis ord. in bon. pos. scruetur. l. 2. §.
 dies. hæc tanguntur in Spec. de off. ord. iud. §. postre-
 mo. ver. tertio dicēdū est, & c. ibi videas quoad hæc
 materiam plenarie cognitionis; & secundū hoc quā-
 do dicit, de plano, debet exponi, idest iudice non se-
 dente pro tribunali: licet enim de plano cognoscat,
 nihilominus libellū recipiet iudex, ut in præ. §. sexa-
 ginta. hoc etiam sic notatur in Specula. de libelli cō-
 ceptione. §. nunc dicendum. versi. 42. & c.

Strepitu.] hæc clausula etiam habetur supra de
 sta. mo. ea quæ. §. quod si abbas. aliquando ista duæ
 clausulæ, de plano, & sine strepitu, ponuntur simul
 in commissione, ut supra de accus. olim. & tunc qua-
 liter procedendum sit, plene ibi not. Innoc. & Host.

Figura.] sic supra eo. lib. de elect. indemnitatib.
 §. verum. ibi dixi.

Vel testibus.] repete q. dictum est supra eo. tit.
 c. vt officium. in gl. aliquorum fuit sententia, & c.

Potentiam.] hic habes arg. quod potentia tem-
 poralis obeſt. Sed arg. contra supra de appell. consti-
 tutis 2. ver. decanus: cum concor. ibi notat.

Graue periculum.] O, tu quicumque iudex in
 tali causa bene aduerte ista verba: nam non dicit
 quale periculum, sed dicit, graue. simile verbum ha-
 bes 9. q. 3. cap. graue.

2 Noli igitur reū priuare debito iuris ordine sine
 magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine of-
 fensione Dei, ut satis colligit 28. dist. de bis. in fine:
 Eorundem.) accusatorum, vel testium.

Non publice.] sic 30. q. ult. §. his ita. infra eod.
 lib. de priuileg. episcoporum. ibi dicam.

Commode.] sic supra eod. de rescrip. Statutum.
 §. 1. supra eo. lib. de electio. quā sit. ibi dixi.

3 Proceſſerint,) quando in hoc solus procedit Epi-
 scopus, ab Inquisitoribus hereticæ prauitatis, nihil
 potest exigere de prouentibus, qui proueniunt illis,
 prætextu expensarum quas facit dum inquit, immo
 illud

† Qua ratio-
 ne intelli-
 gatur hæc de-
 beat docet Pa-
 Clem. 1. exp-
 de verb. fig-
 relata sup-
 fol. 120.

illud debet exequi proprijs sumptibus, ut in extrauaganti Benedicte. eodem titulo. Ex eodem. §. verum.

Confilio.] ad hoc. 1. q. 1. extote. 84. dist. c. 1.

4 Ad sententiam.] hic videtur, quod in crimine hæresis sententia requiratur. sic supra eod. ut inquisitionis. versi. vbi per viros, & c. sed arg. contra infra eo. lib. de homici. c. 1. in fine.

5 Secretum.] videtur, quod illud dicitur secretum quod quinque homines sciunt: secundum id quod legitur, & not. de pœnit. dist. 1. §. econtra, ea quæ. versi. filiam namque, & c. Sed hoc non est verum in hoc casu, ut infra patet, ibi: alijs patefecerint, & c. Sic etiam sumitur. 3. q. 7. sacerdos. in fine. de pœni. dist. 6. sacerdos. & adde quod dixi supra eod. li. de elect. vbi periculum. §. nulli. in verbo, secrete.

Promulgare.] demonstrat. quia nisi sic iniunxerit, pendentes sententiam excommunicationis non

A incurrunt.

Episcopum.] sic supra eod. Inquisitores.

Iudicijs.] supra de accus. qualiter. 2.

6 Onerantes.] nota hic, quod quis relinquitur sue conscientie. supra eod. lib. de rescrip. statutum. §. assessor. & 4. dist. denique. & ad huius dicti declarationem scias, q. trib. de causis relinquitur quis suo iudicio, s. cum non debet prohiberi, quia indifferenter potest illud facere, vel dimittere sine peccato 33. q. 4. uir cum propria, vel quia timetur scandalum, sicut cum multitudo est in culpa, ut in pre. c. denique. & 1. q. 7. quotiens. 23. q. 4. non potest. c. ipsa, vel quia defecit iudicium: & hoc dupliciter, s. vel propter personam, quæ non potest iudicari. ut 17. dist. §. hinc etiam. 21. dist. nunc autem. vel propter crimine, quod occultum est 33. dist. habuisse. in fi. 35. q. 6. si duo 2. q. 5. consulisti, & etiam scripsit Hug. in pre. denique.

GLOSSA IOANNIS ANDR.

ORDINARIA SUPER CLEMENTINIS.

TIT. DE HAERETICIS.

Cap. 1. sup. fol. 111.

Ultorum.) Primo premitit constitutionis causam. Secundo ibi: propter quod. ponit constitutionem de officio Inquisitionis exercendæ per diocesanos et Inquisitores. primo ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ non potest. & decretum apponit: submittens quomodo impeditus vel interesse nolens committit alij vel consensit. Tertio ibi, Sane. prouidet circa muros vel carceres hæreticorum ipsorum, claues, custodes, & custodum ministros. Quarto ibi: Porro. ponitur iuramentum custodum, ministrorum suorum, notariorum, & aliorum officialium. Quinto ibi: Verum. punit Episcopos, Inquisitores, et eorum substitutos, qui faciendū, vel omittendū delinquant in officio. Sexto, ibi: Alia. confirmat antiqua iura huic constitutioni non obuia. Ioā. Andr.

Pulsauit.) talis pulsatio communiter principes mouet, ut hic: quandoque etiam non mouet ex causa. de pur. cano. cum in inuentute.

Metas.) dicitur a metior metiris: et est finis, vel terminus agri, vel cuiuscunque rei. habemus meto metis, quod ponitur pro collectione messium. de pœnit. & remiss. cum ex eo. post princ. inde dixit quidam.

Dum tua rura metis, vicinis parcito metis: Has vero metas non licet transgredi. de sepul. cap. 1. vbi de hoc.

Excedentes.) alias extendentes.

Pietatis specie.) concor. 30. q. 1. nosse. cum suis concor. eod. titu. excommunicamus. §. quia vero. de simo. ad Apostolicam. infra c. fin. versi. nonnulla.

Innoxij.] quod esse non debet. de senten. excom. Romana in fi. lib. 6.

Detrimentum.) quod esse non debet. de pœnis.

C in quibusdam. de appel. cap. 3. & ca. suggestum, de off. ord. irrefragabili.

Indago.) quasi indagatio. inquisitio, vel inuestigatio. de iureiur. quanto. post princ. de offi. deleg. c. 1. & ult. lib. 6.

Deputatos generaliter.) supra eo. tit. per hoc. lib. 6. & uide quod ibi not. in 1. glo.

Amore.) quattuor modos exprimit, quibus perueri solet humanum iudicium. 11. q. 3. quattuor. de re iud. cum æterni. lib. 6. Et isti quattuor modi possunt his versibus comprehendere.

D Quattuor ista: metus, odium, dilectio, census: Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus.

Citare.) hoc est primum de quinque, de quibus dixi.

Capere.) secundum quod differt a sequenti. sæpe etenim capitur, qui non incarceratur. de senten. excom. si clericos. lib. 6. infra de excess. prela. frequēs. in prin. & post prin.

Mancipare.) tertium.

Ponendo.) quartum.

E Manicis.) sicut compedes sunt catena, vel vincula circa pedes: ita manicæ catenæ, vel vincula circa manus. de utroque in Psal. 149. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Ioan. Andr.

Oneramus.) concor. supra ea. compil. de iu. pat. cap. 1. & ibi dedi concor. de hoc.

Inquirere.) quintum.

Duro.) posuit quinque alteri soli permissa: nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.

Ad pœnam.) de penis quamuis. lib. 6. de uerbo. signi. nouimus. de apost. cap. pen.

Tormētis.) secundum. De tormentis testium

† Eym. 3. p. q. 61. ubi dixi.

actoris & rei, not. 15. quæst. 6. in suma. facit 5. q. 5. illi qui. de re iudi. cum in cōtemplatione. Puto autē quod ieiunia, quæ Inquisitores ad veritatem eruenda solent indicare, sint tormenta: ita quod alter hoc non possit sine altero: per hanc litteram. Nam quæstionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam mansionem. ff. de iniur. item apud §. quæstionem. & §. quæstiones. & ff. ad Syl. le. 1. §. quæstionem. item patet per etymologiam, qua dicitur tormentum, quasi torquens mentem. Io. Andr.

Ad sententiam.] tertium. Olim autem quādo alter solus procedebat, solus sentētiabat. Si ambo procedebant, licet diuissim, cōmunicabant sibi processum in fine, cum non restabat, nisi ferre sententiam, eo. tit. per hoc. lib. 6. & in extraua. Benedicti, Ex eo. q. tamen adhuc hodie seruabitur: quod dicit decre. per hoc. ut si discordent in sententia, consulatur Papa.

† Eyme. 3. p. 9. 48. vbi dixi
Contra eos.] sed nūquid pro eis possit alter sine altero definire? videtur quod sic: quia a iure veteri non recedimus, nisi in quantum inuenitur expressū: Sed ita est, quod olim & hodie alter solus, potest inquirere: & de iure veteri, cum solus procedit, solus pronunciat, ut dixi in glo. proxi. quod hodie immutatum est, si condemnat per hanc litteram: ergo si absoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. statutum. lib. 6. & est simile quod not. 12. dist. preceptis. 3. q. 6. accusatus.

Sede vacante.] vel quasi vacante, ut in casu de cre. si episcopus. de sup. neg. prala. lib. 6. Item intelligo sedem vacare, quoad hunc casum iurisdictionis capituli, etiam quando prouisum est, sed prouisus ad ministrare non potest: quia nondum habet litteras per const. Bonifacii iniunctas, facit de transla. c. 2.

Capituli.] hec littera infra pluries repetita, & decre. infra prox. faciunt ad quæstionem, an capitulum sede vacante, possit visitare, & debeat procurari: quo per Io. Mon. de sup. neg. prala. ecclesie. & per Archid. eod. tit. si Episcopus, & quod possit. alleg. quia Episcopus hoc potest: & est iurisdictionis, in qua succedit capitulum de maio. et obed. ijs quæ. & c. cum olim. eod. tit. c. 1. lib. 6. de insti. c. 1. eo. lib. ergo hoc poterit: alias tempore uacationis remanebunt crimina incorrecta. alleg. etiam præ. decr. Ecclesie. vbi visitator datus a metropolitano, a quo certus casus excipitur, in alijs videtur potestatem habere quasi per exceptionem firmetur regula. ff. de fundo instr. quæsitum. §. denique Neratius. 32. q. 7. dominus. Cum autē metropolitano nil habeat, nisi de iure transfuso de capitulo in metropolitanum: ad capitulum hoc habet. faciunt not. per Inno. de here. ad abolendam. In contrarium, hoc non est iure expressum. ergo nec attribuendum: licet. n. capitulum concernat iura episcopatus. 12. q. 2. charitatem. & c. illud. & ius reddat agentibus, accusantibus & denunciantibus: non tamen visitat: sed is qui datur a Papa 61. dist. obitum. vbi probatur, quod vacans Ecclesia destituitur visitatione. Sed secundum Archid. dici posset, quod illud, destituta, nō respicit visitationis operam, sed Ecclesie vacationem. sicut de elect. Ecclesia, 1. & 2. in prin. item Capitulum est necessarius, non voluntarius administrator: ergo non poterit & administrationi necessario non incumbit. Et hoc tenet 70. Mon. sed Archid. non eligit: videtur tamen

A plus accedere primo dicto, pro quo facit: quia iste non est actus per quem præiudicetur Episcopo: sicut beneficiorum collatio, & alienatio personarum, & rerum. de quibus de maior. & obedi. c. 1. 71. dist. fraternitatem. 12. q. 2. si qua de rebus. egeret declaratione, non solum in hoc, sed in pluribus alijs articulis, hoc quod dicitur, capitulum succedere in iurisdictione vacante sede. Volens tenere opinionem Ioā. posset dicere illam veram in generali visitatione ciuitatis, & diæcesis; contrarium, in speciali visitatione, vel inquisitione contra certas personas, vel loca.

Requisierint.] requirit ergo per parem. de hoc de off. deleg. cum causa. in 1. gl. & puto sufficere unā requisitionem. & facit quod not. 18. dist. si Episcopus. in vlt. gl. & quod dixi de iure iur. ego N. & in requisitione non est necesse terminum exprimi, sed ipso iure statim currit. sic de excep. pia. lib. 6. & supra ea. compil. de dec. cap. 1. & hic adde, quod ibi dixi. Ioan. Andr.

Ipso iure.] quo ad iuris effectum. si enim de facto, tortus est, vel dure carceratus, hoc nequit non fuisse. ff. de capt. & postli. reuer. le. in bello. §. faste, & facit quod dixi de appel. ut nostrum. Sed si interlocutoria solum lata esset super carcere, uel tortura, illa nulla esset: & lex permittit tunc appellare: † quia grauamen tolli non posset, per appellationem interponendam postmodum a definitiva. de appell. super eod. tit. 1. responso. 2. q. 6. ante sententia. ff. de appell. reci. vel non, l. 2.

Nolit.] simile de rescrip. sciscitatus. in fine.

Inquisitori.) hic iunge finem, super illis, & c.

Super illis.) carceratione, tortura, & sententia.

Per litteras.] concor. 63. dist. c. 1. & 2. de temp. ord. nec episcopi.

Confessum.) sufficit ergo quod committat, vel consentiat illum procedere, quæ sunt diuersa. facit & scripsi de foro compet. significasti. super glo. si. de eccl. adifi. ad audiendam 2. super prima gl. unde in electione licet primum, & non secundum. de elect. cap. pen. in fi. li. 6. ita hic delegatus Episcopi, vel capituli potest secundum, & non primum: quod forte fuit causa huius disiunctæ: alterum verum hic est necessarium intra octo dies post requisitionem. post octo uero dies, neutrum est necessarium, ut supra.

Muri.) eodem tit. ut commissi. lib. 6. versic. & illorum.

Vulgariter.) simile supra ead. compil. de rel. do. c. 1. in prin. & ibi concord.

Duos.] nisi de uno concordaret: in casu enim discordie manasse videtur hæc prouisio. facit de appell. cum speciali. puto contrarium. s. quod de una cōuenire non possint, sed necessarij sint duo: nec est hoc prouisum propter discordiam, sed ad securiorem custodiam: quod satis sonant uerba. facit optime, ff. de custodia reorum. l. vlt. in prin. ibi, nec vani, sed duobus custodia committenda est. & idem dicimus de ministris de quibus sequitur.

Prouidebit eidem.] de suis redditib. non de parte prouentuum inquisitionis officio deputata, ut in extrauaganti Benedicti, Ex eo quod. §. verū quia.

Etiā prouidebit.] inquisitor, s. de prouentibus deputatis officio.

Mini-

Ministrum.] simile de fil. presby. proposuit. in fi. facit quod dixi super tit. de offi. custo. Io. And.

Conclauis.] concor. de elect. ubi periculum. §. in eodem. cum suis concord. lib. 6.

Diuerſæ.] ne vnus custos sine altero possit aperire. Interdum enim in eadem ſera habent plures socij plures claues, † vt quilibet per se & aperire & claudere possit: cuius contrarium hic intendit.

Subdelegare.] quod aliàs non posset: cum sibi ministerium demandetur sine iurisdictione: in quo videtur electa industria personæ. de offi. deleg. ca. fi. & puto per hanc litteram, quod in assumendo ministro, non requiratur consensus Episcopi, vel Inquisitoris.

Iurabunt.] simile supra eod. compil. de rel. do. c. 2. vers. illi etiam de magi. c. 2. sed in illis nihil dicitur de coporali tactu.

Tacta.] vt not. de elect. vt circa. ver. coram. lib. 6. in glos. 2. in coporali iuramento non sufficit presentia, sed requiritur tactura Euangeliorum. Quidam dicunt, quod coporale iuramentum satis est, quod habet corporis sensum, vt visum. facit 35. q. 6. Episcopus. per id quod de possessione dicitur, quod ibi requiritur actus coporalis, & cū visu transferatur. ff. de acq. posses. l. quod meo. §. si per venditorē. & l. 1. §. pen. & not. de consuet. c. 2. sed illud verū, cum tradens & accipiens hoc intendunt. secus si possessio erat vacua, vt ibi not. Vt ergo scripsi, post Inno. de iureiur. etsi Christus. vers. quod autem. iuramenta, quæ præcipiuntur a iure. sicut testis, calumnia, veritatis, vel quæ a iure, iudice, vel patet ex necessitate deferuntur, debent fieri tactis Euangelij: aliàs fieri possunt sine tactura. & vide quod not. 22. q. 1. in summa. Sed videtur, quod plus obliget coporale. facit. 2. q. 5. quanto, & c. seq. C. si minor se ma. dixit. l. si alterius. Quædā autem iura dicunt simpliciter iurari, quædā coporaliter, quædā super sancta Dei Euangelia, quædā addunt ipsorum tacturā: ut hic, & 1. q. 7. quoties. & supra ea. comp. de iureiur. Romani. ver. porro. de frigi. & malef. laudabilē. Patet de primo, de iureiur. eo. tit. per totum li. 5. de testi. presentium, & cap. pen. de excep. pastoralis. qui ma. accu. pos. cum in tua. de sen. excom. ex tenore. De secundo, de hæret. ad abolendam §. statuimus. de sent. excom. venerabilibus. de elec. ubi periculum. §. super his. & c. vt circa. & c. procurator. lib. 6. De tertio, de purg. can. quoties. Apud Italicos, interpretatur consuetudo, quod sufficit quemlibet librum, vel quamlibet scripturam tangere: quod satis puto procedere, etiam ubi de coporali iuramento exprimitur, non sic ubi de tactura Euangeliorum, vt hic, & in concord.

Ponendorum.] ubi hoc exprimitur, iuratur super futuris; & sic non obstat de iureiur. c. penul.

Poterunt.] 22. q. 2. faciat.

Secreto.] simile de elect. ubi periculum. §. nulli. lib. 6. cum suis concord. & de secreto habetur infra c. prox. de pœnit. dist. 1. §. hoc ergo. in prin. & vers. filiam, & de hære. cap. ult. lib. 6. nec sumitur tam amarè hoc verbum quin alter custos in absentia alterius captiuum alloqui possit de non secretis ipsis in carceratis.

Abſque diminutione.] non sicut infideles ser-

uientes, vel miniſtri, qui ſemper de eo quod dominis datur, decimam, vel aliam quotam ſubtrahunt, vt not. 1. q. 1. Christus. 13. q. 1. §. 2. vers. sed videte.

Coram eiſdem.] Episcopo, vel capitulo, & Inquisitore, vt ſubſtitutis ab illis.

Pro dicto crimine.] de incarcerandis, ergo pro alijs criminibus non iurant Inquisitori.

Deputandi.] dato ergo, quod capitulum haberet iurisdictionem & carcerem: non tamen in ſuo carcere, sed episcopali tales tenebit ſede vacante.

Notarij.] qui poſſunt eſſe conſtituti in ſacris & religioſi; quod dicitur, vt eo. tit. vt officium. §. ad conſcribendas, lib. 6.

Iurabunt.] ſpeciale eſt, † propter magnitudinē criminis, & fauorem fidei; alias ſufficere haberet iuramentum in creatione præſtitum. de præſ. ad audientiam. de cuius forma ſcripſi, ne cle. vel mo. ſicut te. & Spec. de fi. in ſtr. §. reſtat. ver. ſed quæro.

Perſonis.] officialibus nuncijs ad citationes faciendas, & apparitoribus: de quibus infra c. prox.

Non agere.] concor. de ſimo. nemo. & quod ibi not.

Digniſſimum.] idem verſ. 81. diſt. c. 1. in fi.

Frandulenter.] falſo alicui non imponant, quod ſequitur.

Obtentu.] ubi ergo non propter alterum prædictorum: ſed forte timore; vel propter uitandum ſcandalum, hoc omitterent, non eſt locus pœnæ.

Et conſcientiam.] not. & quod copulat. concor. de re iud. cum aterni. lib. 6.

Eodem.] odij gratiæ, & c. vt ſupra.

Alij vero.] ſcilicet Inquiſitores, vel ſubſtituti ab eis, vel ab Episcopis, vel capitulis vacante ſede.

Eo ipſo incurrant.] Hic patet aperte, quod conſtitutio Eccleſiæ militantis ligat crimē omnino occultum. quo ad pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis. ad idem ſupra ead. compil. de ſta. mo. cap. 1. §. quia uero. infra de pœnis. cap. cupientes. §. qui uero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de ſchiſma. cap. 1. verſ. omnem. lib. 6. & eo. lib. de elect. ubi periculum. uer. nulli. & c. fundamenta. §. quod ſi ſecus. & c. quia ſæpe. facit eo. tit. ſciant. & c. ſeq. & c. indemnitatibus. §. poſtremo. de offi. deleg. c. fi. §. pars uero. de offic. ord. cap. ult. de iudi. ca. 2. uer. promiſo. de re iud. ca. 1. & 2. ad fin. de homi. pro humani. uerſ. ſacri. Ad idem antiqua iura. de ſent. excom. porro. & cap. cum non. ab homine. de temp. ord. cap. ult. patebat idem de immu. eccle. clericis. lib. 6. uerſ. necnon. Et ex his uidetur indubitatum. quod Archid. habebat pro dubio: & diſputationi relinquebat in decre. cum quis. de ſent. excom. lib. 6. an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus. Ioan. tenet quod ſic. † 24. quæſt. 1. in ſumma.

& in glos. ſeq. de pœn. diſt. 1. cogitationis. Placet etiā Gof. & Ray. in ſumma, de hære. Ad contrariū inducitur 32. diſt. erubescant. & quod ibi not. 32. diſt. habuiſſe. §. 9. diſt. §. ſed illud. in fi. 2. q. 1. nomē. & q. 5. conſuluiſti. & 6. q. 1. ſimoniam. 15. q. 6. ca. 1. verſ. non poteſt. 30. q. ult. §. his ita. & c. ſeq. 32. q. 5. c. ult. de ſimo. ſicut tuis. in fi. & ca. ſeq. Facit ad hoc, quia ex uoluntate, quæ non procedit in actum, non ſcandalizatur Eccleſia. 24. quæſt. 3. Deus quibus, Sunt qui nolunt fateri, per clauē eccleſiæ ligari poſſe

† Eymer. 3. par. q. 19. ubi dixi.

† Arelatanus de hære. notab. 36. Bernard. in Lucerna uerbo. notarius. §. 1.

† Contra ſententiam, & uere Theologi.

Caictanus 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus in 4. diſt. 22. q. 2. art. 2. Alfonsus Caſt. li. 2. de iuſt. hære. pu. c. 18.

Vmbertus
erbo, car-
er. n. 12. Re-
ert. uerbo,
laues.

posse omnino occulta, nisi illa sint expresse lege diuina damnata, ut usura in qua damnatur spes occulta. de usu. consuluit. Alij dicunt, quod si factum est publicum, sed occultum quis fecerit, ligari potest per Ecclesiam, 5. q. 1. quidam. de off. ord. si sacerdos. Si vero & factum & faciens sunt occulta, secus; ut in contrarijs. Sed utriusque dicto obuiant iura alleg. in princ. glo. quare de plano fateamur quod constitutio militantis Ecclesie ligat omnino occulta: non tamen nominatim de illis iudicat tribunal Ecclesie: immo ipsa Ecclesia, in quantum per hominem, iudicat hominem nominatim, & in quantum est collectio fidelium ligatos sic occultos habet pro solutis. de sent. excom. a nobis 2. & sic loquuntur contraria.

Excommunicationis sententia.) de suspensione nil dicit, quare videtur, quod ab illa superior possit absolvere. Dic contra. & ratio illius omissionis fuit, quia tempus habet determinatum: & ubi sic

A determinatum est, videtur, quod non possit superior absolvere, ut not. de elect. cupientes. §. ceterum. in glo. est ergo. Sed quid si tempus determinatum non esset? Videtur quod possint, ex quo superior non reseruat. de sen. excō. nuper. nec prohibet, ut infra de privileg. c. 1. ver. si qui. facit quod not. de reg. non solum. in fin. lib. 6. & quod dixi de solut. c. 2. in fi. secus si reseruasset. de testi. tam litteris. in fi.

Mortis articulis.] qui casus semper excipitur. infra cap. prox. de off. ord. pastoralis. & vide quod ibi not.

Et tunc.] scilicet, quando in mortis articulo per Episcopum, vel presbyterum absoluuntur: & hoc intelligo, si facultas est satisfaciendi: tempus hoc patitur: aliās absoluetur cum cautione. facit infra cap. prox. de sepul. cap. ult. de sent. excom. a nobis.

Manere.] concor. eo. tit. c. ult. in fi. lib. 6.

† Hec glossa Pauli & Zenzelini sup his uersiculis infra scriptis ponitur hic sicut habetur in Directorio Bononiē manuscripto, de inde sequitur Io. And. sup Clem. nolentes, &c.

GLOSSA † PAULI DE LEAZARIIS IN CLEMENT. MULTORVM.

De heret. §. Propter quod, super vers. Vel tormentis exponere illos.

S V M M A R I V M.

- 1 An Episcopus per se, vel inquisitor possit testem torquere pro habenda veritate.
- 2 Elaborandum est iudici, ut veritatem inueniat.
- 3 An Inquisitor, uel Episcopus per se, possit testem falsum punire.
- 5 Vbi eadem est ratio, idem ius statui oportet. Inquisitor testem potest punire & torquere pro ueritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam.
- 6 Custodibus carcerum, de quibus prouētibz debeat Inquisitor, & Episcopus prouidere.

Paulus de Leazarijs super uerbo; Illos. dicit sic: illos. scilicet pro huius modi negotio inquisitos.

1 Aliud uidetur in testibus, † si causa subsit eos torquēdi: quia cum per se quilibet possit inquirere, poterit omnia ad illud necessaria, † sine quibus illud non potest expediri. de offi. de leg. præterea, & c. prudentiam. vers. explorati. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2.

2 Sed planum est, quod ad ueritatem habendam debet iudex laborare, de probatio. quoniam. 14. q. 2. quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q. 8. occidit. de testi. cum causam. C. de iudi. iudices: cum concord. quam ab inuito, et suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. illi. qui. ubi notatur de tormentis testium. ipsum ergo testem poterit Episcopus, & Inquisitor, & quilibet per se torquere.

† Eymer. 3. p. in 12. mō pro cessu termi. Zanch. de heret. c. 14. ubi Campegius. Et eadē ratione uidetur, quod eum possit extraordinarie puniri, † si falso testimonio aure eius offendit durante iudicio. C. de testibus nullum. ad idem de pēn. super his. & c. dilectus.

C 4 Sed contra uidetur, quia ratio, quae subest in Inquisito, subest in teste: ergo erit idē ius in utroque, de translat. c. 2. cū cōcor. & hac duo infra equiparantur: ibi: prauitatem ipsam, vel impedimentum officij. Et si dicamus, quod Inquisitor non habet ordinariam, uidetur casus in authen. de testibz. §. si uero. p hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere usque ad sententiam, et testes sint pars negotij de uerb. sign. forus. cui licet totum, et pars. de reg. iuris. cui licet li. 6.

5 Solutio primum uerum est, ubi testis uult torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum: uel eum extraordinarie punire, tamquam coram eo notorie delinquentem: facit quod not. de confessis. c. 2. & q ibi notat Inno. & de iureiur. cū impositionibus. lib. 6. et iura sup. allegata, si uero format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quod est noua instantia, cum testis sit nunc principalis inquisitus aliter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra secundo allegata. Ad sententiam.) condemnatoriam.

Idem Paulus super uerbo, Prouidebit, eiusdem clement.

Paulus super uerbo, Prouidebit. dicit sic;

E 6 Et prouidebit de redditibus suis, non de parte prouentuum officio deputata: ut patet in extranaganti Benedicti, Ex eo. §. uerum. & est simile de offi. ord. quoniam. Inquisitor autem bene prouidebit de parte illorum prouentuum, ut patet ibidem.

Zenzelin. sup eo. uerbo, Prouidebit.

Item Zenzelinus super eodem sic dicit. Prouidebit. etiam de suo: ut in extranaganti Benedicti Papae xi. Ex eo quod. §. Verum.

Cap.

† Eymer. 3. p. q. 108. Repe to. uerbo, sal rium, & uer bo, expensz

Cap. II. supra fol. 112.

Nolentes.) Casus. Primo ponens constitutionis causam, determinat etatem Inquisitorum: Secundo punit Inquisitores, qui prætenu officij pecuniam illicitis modis extorquent: vel ob delictum clericorum Ecclesiarum bona confiscant. Tertio, præcipit notarijs, officialibus, & socijs, ut hæc facientes reprehendant, & superioribus denuntient, si probare possunt. Quarto, prohibet Inquisitoribus abusum armorum, & circa quantitatem, & qualitatem officialium: partes patent. Joan. And.

Improbos,] qui dederunt causam, merito huic constitutioni, & præcedenti.

Caligine.) Esaiæ 5. in fi. Lux obtenebrata est in caligine.

Ex nunc.) ac di dicat, deinceps. vel forsan voluit Papa per hoc quod hæc pars constitutionis statim ligaret à tempore promulgationis, † non expectato lapsu duorum mensium. de quo dixi in proemio: non quo ad hoc, quod contra facientes hoc ignorantes, obligati essent ad culpam: sed quo ad hoc, ut contra factum non valeret: prius vero datos afficere non intendit.

Quadragesimum.) concor. 2. quæstio 1. sanctionialis. Et est mirandum, quod in Inquisitore maior ætas † requiratur, quam in Episcopo, qui tamen Inquisitor est. & est simile de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc est de arbitrarijs, de quibus non cogimur reddere rationem, ut scripsi de rescriptio. si quando.

Committi.) per prælatos provinciales, vel ministros illorum ordinum quibus deputatio talium à sede Apostolica est commissæ. Idem puto de Inquisitoribus ab Episcopis, vel capitulis sede vacante: ut ij quibus committunt habere debent hanc ætatem. Sed quid si contra fiat? certum est, quod puniendi sunt committentes, transgredientes hoc præceptum: & vide quod no. de elect. generali §. illos. in ult. glo. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum: videtur tamen, quod non valeat commissio pro, & contra. de elect. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in glos. 2.

Ipforum.) commissarijs. quod est infra. Et per hoc, & per c. supra proxi. soluitur, quod olim dubitabatur, an Inquisitores possent committere † vices suas? & videbatur quod nō: quia decret. ut commissi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, ut committant citationes, & sententiarum denunciationes: ultra illa ergo permissa, committere nō poterant. de transla. c. 2. facit de offi. deleg. c. ult. §. vices quoque. ubi etiā conservator non committit nisi illa duo, videtur enim electa industria personæ. de offi. deleg. c. is cui. lib. 6. Contra: quia siue ordinariam, siue delegatam iurisdictionem Inquisitor habeat, committere potest. Primum patet. Secundum, scilicet cum dicitur, delegatus: quod videtur verius per decr. per hoc eod. tit. lib. 6. pro & contra. eo. tit. ne aliqui. est tamen delegatus principis, & cum iurisdictione, non cū ministerio tantum, ergo committit, ita servatur. Dāt ergo Inquisitores commissario, quos vocamus Vicarios, vel substitutos, supra eod. c. proxi. §. porro. &

A §. notarij. & §. verum. Ad decret. ut commissi. respondetur, quod non loquitur negativè, sicut illa, q̄ loquitur de conservatore, scilicet quod non possint illa duo committere: sed loquitur affirmativè, scilicet quod illa duo committere possint, & de illis fortè dubitabatur, quasi ante citationem non esset perpetua iurisdictione, & per diffinitivam esset functus suo officio. Ad primum, de offi. deleg. pastoralis. §. 1. Ad secundum eod. tit. in litteris.

Commissarius.) de Episcopis loqui non videtur, & ideo licet etiam ipsi ab his debeant abstinere, pena tamen quæ sequitur, non habet locum in illis. concor. infra ver. notarij. voluit ergo dignitati deferre. de off. deleg. c. 2. lib. 6.

Prætextu.) ubi ergo non eo prætextu illicitè exigit, licet malefaciat, non tamen est locus pænæ.

Officii.) & sic committit crimen concussionis. de quo 1. q. 1. ad fin. 24. q. 1. c. 2. in fin. & c. militare. & de immun. eccle. quia plerique. tamen tales absolui permittit infra restituendo simplum tantum; cum tamen concussor soluat quadruplum. 18. distin. quoniam. in fine.

Illicitis.) pænæ pecuniarias † applicandas officio non prohibet imponi, & exigi, sed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præsi. illicitas. in princ. de simo. in tantum. & c. audiimus, & c. seq.

Pecuniam.) intelligo largè. 1. q. 3. per totum.

Scienter.) ignoranter ergo non tenet hæc pænæ. simile supra ead. compil. de consan. & aff. c. unico.

Ecclesiarum.) de bonis ergo clericorum proprijs, §. non prohibet. Et per hoc dico, quid si monachus p̄ esset Ecclesiæ, quod etiam eorum quæ acquisivit in tuitu personæ applicatio ista fieri non posset, cum enim impediante professione sibi non possit acquirere, & sic acquisita post possessionem ademptam, sint. Ecclesiæ. 18. q. 1. c. unico, de priui. cum olim 2. ergo etiam in illis est locus ei, quod hic dicitur, quod tamen in quodam Inquisitoris consilio ante hanc constitutionem clamare non profuit.

Delictum.) de reg. iur. delictum. cum suis concor. lib. 6.

Ecclesiæ.) multo minus, sibiipsis, vel officialibus, vel fisco seculari, cui aliàs applicata sunt ipso iure bona laicorum damnatorum. de hære. eod. tit. cum secundum. lib. 6. Et vide quod not. de concess. præben. quia diversitatem. & quod ibi dixi super glos. antepenul.

Applicare.) idem verbum, de præb. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excommunicamus. in prin. ubi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter Ecclesias, à quibus beneficiati sunt.

In his.) duobus proximè dictis, scilicet de pecunia extorquenda: & de bonis Ecclesiæ confiscandis; primum enim casum scilicet de æta includi non puto: quod patet per sequentia: ibi, donec illis, & c. et.

Absolui.) per ordinarios, cum sibi non reseruet. de sent. excom. nuper.

In mortis articulo.) supra c. proxi. in fi.

Satisfecerint.) si habent unde: aliàs vero pauperas excusat. de usu. cum tu. de rap. c. 2. & vide quod no. de verb. sign. ex parte 3. in fi. 4. glos.

Remissionibus.) concord. de censibus exigit. ad fi. ad

† Zanch. de hæret. c. 19. & ibi Campegius.

† Eymet. 3. p. q. 112. ubi dixi plene.

Sotus li. 1. de iust. & in. 1. art. 4. Abas & doct. in. cognoscentes. de consti.

Eymet. 3. p. q. 2. Conrad. Bru. lib. 4. de hæret. c. 1.

Eymet. 3. p. q. 13. & seq.

fi. de rescri. Statutu. circa fi. li. 6. & adde q̄ ibi not. A
Commissarios.] nil dicit de Episcopis, uel etiam
supra dixi; & facit verbum, praelatis.

Talia.] In aliis ergo non habet locū q̄ sequitur.
Corrigere.] quantum in eis est: uel id est, corri
pere quod possunt, sed non corrigere: manus compri
mere possunt, sed non animum mutare. 47. dist. 5.
necesse. in fi. Ioan. And.

Secreto.) 2. q. 1. si peccauerit.

Valent.] alias taceat. 2. q. 7. plerūque. Io. And.

Amouere.) licet praelatus Inquisitoris, scilicet
prouincialis, illū ab officio remouere † possit, ut hic
patet, iurisdictio tamen Inquisitoris nō ab ipso pre
lato, sed à Papa † immediate depēdet: ut solus actus
committendi, uel remouendi pendeat penes illū. &
hac patet in priuilegijs officij. ex quo sequitur, quod
corrigere, uel alterare non posset facta per illum
uirtute officij: sed illum amotum puniat, ut hic.

† Eym. 3. p.
q. 9. ubi dixi.
† Eym. 3. p.
q. 8.

Teneantur.) non dicit possint.
Prædictos.) notarios, officiales, & socios. Ioan.
And.

Quibus.) ordinarijs locorum.

Perferant.) de statu reg. c. ult. de cle. agro. cap.
unico. §. si autem. lib. 6.

Concessione.) facta per priuilegia officij, ut ha
bere possint officiales armatos. †

Exequenda.) sint enim tales, qui uelint & pos
sint officio deservire. simile de præb. super ordinata
de cleri. non res. c. 3. & 4.

† Eym. 3.
q. 56. Gona
saluus de ha
ret. q. 11. nu.
15. & seq.

Cap. III. sup. fol. 113.

A D nostrum. Casus. Dānat sectam Begardo
rum, & Beguinarum Alemaniae, & cetera. † Hæc sunt
Cetera omnia quæ sequuntur in glossa con
cernunt magis Theologiam, & ideo recurren
dum est ad illam.

† Hæc sunt
verba Eyme
rici.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI
pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interfuit vene
rabilis pater frater Raymundus de Pegnasforte.

Attendendum tamen, quod nondum erant in prouincia Tarraconensi Inquisitores,
nec Sextus, nec Clementina, nec Consultata ad Inquisitores.

V M nos Petrus miseratione
diuina Archiepiscopus Tarra
conensis Inquisitionem incēp
tā per bonæ memoriæ B. Bar
chinon. Episcopum contra hæ
reticam prauitatem in ciuitate

Barchin. uellemus effectui māci pare, † inter lu
risperitos, qui nobiscū aderāt, dubitationes hinc
inde variæ emerferunt. Quare, ut circa factum
hæresis, Inquisitionis de cætero fiēda in prouin
cia Tarraconensi clarius procedatur, collationi
bus inde factis cum venerabili fratre Raymūdo
de Pegnasforte Pœnitentiario Domini Papæ, &
alijs prudētibus, in processu sententiarum hære
ticorum, fautorū, suspectorū, relapsorum, & pœ
nitentis eorum secundum discretionem nobis
à Domino datam, ita duximus procedendum.

In primis quæritur: qui dicātur hæretici, qui
suspecti, qui credētes, qui fautores, q̄ receptato
res, qui defensores, & qui relapsi: cum b̄ ista ge
nera hominum in canone explicentur. Et uide
tur quod hæretici sunt, qui in suo errore pdurāt:
sicut sunt Inzabbatati, † qui dicunt in aliquo ca
su non esse iurandum: Et potestatibus ecclesia
sticis uel secularibus non esse obediendum: Et
pœnā corporālē non esse infligendam in aliquo

C casu, & similia.

Credentes † uero dictis hæresibus similiter hæ
retici sunt dicendi.

Suspectus † de hæresi potest dici, qui audit præ
dicationem; uel lectionem Inzabbatatorū: uel
qui flexit genua orando cum eis: uel qui dedit
osculū eis: uel qui credit ipsos Inzabbatatos esse
bonos homines, uel similia, quæ possunt pbabili
ter suspicionem inducere. Et potest dici suspe
ctus simpliciter esse, qui semel orauit, uel alterū
fecit de prædictis, cum eis. Si uero pluries audi
uisset prædicationem, uel lectionem, uel orasset,
uel aliquid aliud de prædictis fecisset cum eis,
posset dici uehementer suspectus. Si autem præ
dicta omnia fecisset, maxime si pluries, posset ue
hemētissime dici suspectus. Ista ideo dicimus, ut
discretus iudex purgationem possit grauare; uel
moderare, prout magis uisum fuerit expedire.

Celatores credimus eos, q̄ uiderūt Inzabbata
tos in platea, uel in domo, uel in alio loco, & co
gnouerūt eos Inzabbatatos, & nō reuelauerunt
eos, cū haberēt aptitudinē reuelādi eos Ecclesiæ
uel Iustitiæ, † uel alijs qui possent eos capere.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum
de non reuelando hæreticos, uel Inzabbatatos:
uel alias procurauerunt, quod non reuelaretur.

Rece-

† Quæst. 50.
huius partis.
† Quæst. 55.
huius partis.

Multiplica
tio actus su
spicionem au
get.

† Ali. insti
tutio.

† Id est, man
dare,

† De inzabba
tatis Eym.
hac. 2. p. q. 14.

Quæst. 53. **Receptatores**† sunt, qui scienter bis, vel ultra receperunt hereticos, vel Inzabbatatos in domo sua, vel in alio loco suo.

Receptaculum credimus esse domum, vel hospitium, ubi heretici, vel Inzabbatati bis, vel pluries conuenerunt ad prædicationem, uel lectionem vel etiam ubi heretici vel Inzabbatati pluries hospitantur.

De his quæ Defensores† dicimus, qui scienter defendunt hereticos, vel Inzabbatatos, verbo, vel facto, vel quocunque ingenio in terris suis, vel alibi, quominus Ecclesia possit exercere suum officium ad extirpandam hereticam prauitatem.

Quæst. 53. **Fautores**† credimus omnes supradictos posse dici secundum magis, & minus: & etiã qui alias quocunque modo eis dederint consilium, auxilium, vel fauorem. Et omnes fautores credimus posse dici suspectos, ita quod debent se purgare, & abiurare heresim, & omnem fautoriam; & debent sanctæ matri Ecclesiæ reconciliari.

Quæst. 58. **Relapsos**† dicimus illos, qui post abiuratam heresim, vel renunciata, reuertuntur in pristinam credentiam heresis. Eo modo dicimus relapsos in fautoriam illos, qui post abiuratam heresim, vel fautoriam benefaciunt hereticis, vel celant eos.

Et omnes prædictos dicimus excommunicatos maiori anathemate: exceptis suspectis sine fautoria, si forte inueniantur.

Quæst. 1. **DVBITATIO** oritur apud quosdam: vtrū relapsi in credentiam, & heretici dogmatizantes, si postquam fuerint deprehensi voluerint penitere, relinquere debeant iudicio sæculari? Et videtur nobis quod non, sed in quocunque casu tales ad intrusionem sunt condemnandi.

Item si multitudo hereticorum, seu credentium fuerit multa, & parati sunt heresim abiurare, discretus iudex secundum magis & minus iuxta prouisionem Apostolicæ sedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam intrusionis vitare: vel etiam si multitudo non est tanta, circa credentes, discretus iudex consideratis circumstantiis poterit moderari prout viderit expedire: Prouiso tamen, quod perfecti heretici vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapsi in credentiam post abiuratam heresim vel renunciata, in perpetuū carcererem intrudantur: heresi primitus abiurata, & absolutione habita excommunicationis, ut ibi saluent animas suas, & alios de cætero non corrumpant.

Item queritur: vtrum ille, qui dedit osculum Inzabbatato, vel heretico, & credebatur, vel sciebat eū Inzabbatatum: vel orauit cum eo, & celauit eum: vel audiuit prædicationem suam uel lectionem ab eo, & credidit talem esse bonum hominem, sit iudicandus credens eius erroribus? Et dicimus quod non: sed talis condemnatur tanquam fautor uel occultator, & benefactor, & vehementer suspectus, quod credit eius erroribus; nisi adeo esset litteratus, uel discretus, quod non posset ignorantiam prætere: quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.

Item queritur: quis ante Inquisitionem in-

Acepta fuit confessus sacerdoti suo de heresi uel fautoria, & vocatur modo ab Inquisitoribus: In De eo qui casu isto credatur confessori suo: & si inuentus confessus est fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis licet sacerdos male fecerit, quia ipsum non remittit ad Episcopum: ille taliter confitens per talem confessionem euitet pœnam temporalem: nisi inueniatur in falsa penitentia: vel relapsus post penitentiam: vel publice diffamatus. Si autem allegat manifestam penitentiam, vel reconciliationem: probet per duos testes.

B Si quos f vero, constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, debent publice abiurare heresim, & aliam solennitatem facere: nisi ita sit secretum factum, quod non habeant contra se famam, uel testes, & tamen in utroque casu sunt ab omni pœna temporali immunes.

Si vero aliqui vocati ab Inquisitoribus, deierant tempore suæ depositionis: & postea ad Instantiam Inquisitorum, vel metu probationum discooperiunt veritatem, sed dicunt quod hæc tacerunt propter verecundiam vel timorem: tales credimus periuros: quia qui scienter falsum dicit, uel uerum tacet, periurus est: & ideo penitentia canonica est ei grauior imponenda.

C Heretici perseverantes in errore, relinquuntur curiæ secularis iudicio.

Perfecti; vero heretici si conuerti noluerint & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intruduntur.

E Credentes autem hereticorum erroribus solemnem faciant penitentiam, hoc scilicet, modo: quod in festo Omnium sanctorum proximo venturo, & in prima Dominica Aduetus, in die Natalis Domini, Circuncisionis, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij, sanctæ Mariæ Martij, & per omnes dies Dominicos Quadragesimæ, sint in processibus ad Sedem, & ibi discalciati in bracciis & camisia: præterquam in die sanctæ Mariæ Februarij, & in Ramis palmarum: ut reconcilientur in Ecclesia parochiali, in processibus publicè disciplinati per Episcopum vel sacerdotem Ecclesiæ. Item in quarta feria in capite ieiunij veniant simul ad Sedem, & sint eodem modo & secundum formam iuris discalciati in bracciis, & camisia, & expellantur ab Ecclesia, ut sint extra Ecclesiam per totam Quadragesimam: sed tamen ad fores Ecclesiæ, & quod ibi audiant officium. Et in die cenæ Domini sint discalciati in bracciis, & camisia ante fores Ecclesiæ, & tunc secundum canonica instituta publice reconcilientur Ecclesiæ. Et hanc penitentiam de quarta feria, & de stando extra Ecclesiam per totam Quadragesimam, & de die cenæ, faciant quandiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus Dominicis Quadragesimæ, facta reconciliatione exeant Ecclesiam, & stent ad fores usque in diem cenæ, & portent duas cruces perpetuo ante pectus, quæ non sint eiusdem coloris cum vestibus: & portent ita, ut videri possint solenniter penitentes: ita tamen quod non abstineant ab ingressu Ecclesiæ in Quadragesima ultra decem annos.

Formæ sequuntur hic penitentiarum.

† Vox Hispana, id est, ad Ecclesiam cathedralē, quā Hispani Sed. vocant.

† De his dixi late in 3. parte in sexto modo processum fidei terminandi.

Pœni

*Pœnitentia
relapsoꝝ in
fautoriam.*

*Pœnitentia
fautorum ve
hementi su
spectorum.*

*Pœnitentia
fautorum ve
hementi su
spectorum.*

*Pœnitentia
fautorum su
spectorum.*

Pœnitentia illorum, qui sunt relapsi in fauto-
riam, similiter erit solemnitas: ut de credentibus, pro-
ximè dictum est, in diebus omnibus supra dictis
hoc excepto, quod cruce portare, & pœnitentiam
de Mercurio cinerum, & sancto die Iouis
faciant solummodo per decennium.

Pœnitentia illorum, qui non sunt relapsi in
fautoriam, sed sunt fautores, & vehementissimè
suspecti, erit eodè modo solemnitas in festo Om-
nium sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ,
sanctæ Mariæ Februarij, per omnes dies Domi-
nicos Quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de
feria quarta Quadragesimæ, & de stando extra
Ecclesiam per totam Quadragesimam, & de re-
conciliatione in die cenæ, ut supra dictum est, fa-
ciant per septennium.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & vehe-
menter suspecti, erit solemnitas eodem modo in
festo Omnium sanctorum, Natalis Domini, san-
ctæ Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliā
pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ, &
stando extra Ecclesiam per totam Quadragesi-
mam: & de reconciliatione in die cenæ, ut supra
dictum est, faciant per quinquennium.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & sus-
pecti, erit solemnitas eodem modo in festo Omniū
sanctorum, sanctæ Mariæ Februarij, Ramis pal-
marum: & aliam pœnitentiam de quarta feria
Quadragesimæ & de stando extra Ecclesiam p
totā Quadragesimā: & de reconciliatione in die
cenæ, faciant per triennium. Intelligitur tamē, q
mulieres vestitæ veniant, & disciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes præ-
dicti in festiuitatibus & diebus præordinatis in
ciuitate ista, vel loco nostro, & non alibi vsque
ad festum Paschæ: illi scilicet, qui sunt ciues.

Forenses autem faciant eam in parochiis suis
& non alibi: præterquā i feria quarta in capite
Quadragesimæ, & in die cenæ Dñi in quib. ve-
niāt omnes ad Sedem, vel ad locū Ecclesiæ suæ;
in sequentibus vero temporalibus Quadragesi-
malibus, decennalem pœnitentiam, septennalem,
quinquennalem, & triennalem: quam debent
facere in quarta feria in introitu Quadragesimæ
& in die cenæ Domini, secundum diuersitatem
culparum, ut iam diffinitum est: faciant omnes
tam ciues, quā forenses in Sede ciuitatis suæ, &
non alibi: nisi ex iusta & rationabili causa, & de
speciali licentia Episcopi, vel Vicarij sui. Et tūc
in locis, ad quæ de licentia Episcopi iuerint, fa-
ciant coram Episcopo illius loci, uel locum eius
tenente eandem pœnitentiam: portantes litteras
Episcopi, vel Vicarij sui continentes pœnitentiā,
quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui
pœnitentiam fecerit, litteras Episcopi illius loci
ad N. talis diœcesis, de peracta pœnitentia testi-
monium continentes. Quod si fortè casu fortui-
to, sine fraude tamen & dolo, in illis duobus die-
bus non possent ad Cathedralē Ecclesiam per-
uenire: cum redierint in duabus alijs solemnita-
tibus assignatis eis iuxta arbitrium Episcopi, pu-
blice disciplinentur apud Sedem N. secundum
formam illorum duorum dierum.

A Si hæreticus pœniteat, & secreto absoluator,
Ecclesiæ iure solemnitatibus reseruatis, cum iā
non sit hæreticus, formabitur sic sententia: Pa-
teat omnibus quod per ea, quæ in inquisitione
inuenta, probata, & acta sunt, liquido nobis con-
stat, quod talis fuit deprehensus in hæresi, post-
modum reuersus ad Ecclesiæ vnitatem, agentes
misericorditer cum eodem, ipsum ad perpe-
tuum carcerem condemnamus secundum cano-
nicā † instituta.

Si autem nondum sit absolutus, sic formabi-
tur: Pateat omnibus, & cætera, quod talis est de-
prehensus in hæresi, & vult reuerti ad ecclesiā
vnitatem, agentes misericorditer cū eodem, & c.

B Si vero non vult pœnitere, sed in errore per-
durat, præsentē iudice seculari, sententia sic for-
metur: Pateat omnibus, quod per ea, quæ inqui-
sitione inuenta, probata, & acta sunt, liquido no-
bis constat, quod talis est deprehensus in hæresi
per ecclesiam condemnata, & ipsum tanquam
hæreticum † condemnamus.

Contra fautores sententia sic formatur: Pa-
teat omnibus, quod per ea, quæ inuenta, proba-
ta, & acta sunt in inquisitione, liquido nobis cō-
stat, quod talis est deprehensus in fautoria: et de-
nunciamus ipsum excommunicatum, et sus-
pectum de hæresi, et si per annum contempserit sa-
tisfacere, subiacet pœnis concilij generalis, † et
si defecerit in purgatione, & in excommunicatione
per annum steterit, ut hæreticus condemne-
tur.

Suspectus de hæresi purgabit se publice in
hunc modum:

Ego talis iuro † per Deum omnipotentem, et
per hæc sancta Dei Euangelia, quæ in manibus
meis teneo, coram vobis domino tali Archiepi-
scopo, vel Episcopo, et coram alijs vobis assisten-
tibus, quod non sum, vel fui Inzabbatus, Val-
densis, vel Pauper de Lugduno, nec hæreticus
in aliqua secta hæresis per ecclesiam damnatus;
nec credo, nec credidi eorum erroribus, nec cre-
dam aliquo tempore vitæ meæ: immo profiteor,
et protestor, me credere, et semper in posterum
crediturum fidem catholicam: quam sancta Ro-
mana Ecclesia, et Apostolica publice tenet, do-
cet, et prædicat; et vos domine Archiepiscopo,
vel Episcopo, et cæteri prælati ecclesiæ vniuersa-
lis tenent, prædicant publice, atque docent.

Compurgatores iurabunt per hunc modum:
Ego talis iuro per Deum, et per hæc sancta
quatuor Dei Euangelia, quæ manibus meis te-
neo, me firmiter credere, quod talis non fuit In-
zabbatus, Valdensis, nec Pauper de Lugduno
nec hæreticus, nec credens eorum erroribus: &
credo firmiter eum in hoc verum iurasse.

Caueat tamen iudex, quod ex quo cer-
tum numerum Compurgatorum duxerit
alicui iniungendum, non est honestum,
quod postea mutet, ne sicⁿ Lateranense
concilium illudatur.

Forma sen-
tiæ cōtra h-
reticum ab-
lutum.

† Cap. excō-
camus 2. §.
vlt. de hæret.
Alia forma.

Forma sentē-
tiæ cōtra h-
reticum per-
tinacem.

† Cap. ad ab-
lendam, & cap.
excōcamus
2. de hæret.
Forma sentē-
tiæ cōtra fau-
tores.

† Lateranen-
sub Innocen-
tio III. & re-
fertur in ca.
excōcamus
1. de hæret.
Forma pur-
gationis.
† Dei iuramē-
to eius, qui
se purgat, vi-
de cap. Quo-
tiens. de pur-
ga. cano.

Compurg-
tores quali-
ter iurare de-
beāt, & de eo-
rum iuramē-
to vide cap.
de testib. de
purg. cano.

Tarraconensis ciuitatis olim opulentissima, quæ potiori totius Hispaniæ parti nomen dedit: metropolis ipsa, Scipionum opus: de qua Ptolemæus lib. 2. c. 4. Plinius lib. 3. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 20. & Strabo, lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Catalonia.

Fuit autem hoc concilium (nisi fallor) prouinciale, tametsi Eymericus generale uocet hac 2. par. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipsum appellat Directorium Bononiense in indice huius partis.

Non est autem putandum integrum id conciliū fuisse hoc loco relatū ab Eymerico, sed ea tantū desumpsit, quæ magis ad institutum suum existimauit pertinere; quod indicant satis verba illa in titulo apposita: Excerpta ex concilio Tarraconensi. Sed plenius id nouimus, postquā in uetustissimo illo Codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ inuenimus paucis ante diebus quā hanc scriberemus, idē ipsum conciliū absque ullo tamē præfixo titulo: ceterū ex serie apertissimè nouimus Tarraconense esse.

Quo autem tempore fuerit conditū, non est mihi omnino exploratum: certum est tamē vetustissimū esse, tum quia in prouincia Tarraconensi nōdū erāt Inquisitores delegati quando celebratum est, tum quia frequentissima est in eo mentio Inzabbatatorum hæreticorum, qui circa annos Domini MCC. maximè partes eas infestabant; tum quia huic concilio interfuisse memoratur frater Raymundus de Pegnaforte: fuit autē hic Raymundus is qui iussu Gregorij noni, Pontificis maximi decretales Pōtificum epistolæ in vnum collegit, atque in certa capita, titulosque distinxit: quod accidit circa annos Domini MCCXXX. inuat uero hanc meam coniecturam vetustus codex Directorij Bononiensis, qui in indice partis secundæ Directorij, de hoc concilio ita habet: Cui concilio inter alios interfuit frater Raymundus de Pegnaforte in iure multum peritus, de ordine Fratrum Prædicatorū, qui decretales compilauerat paulo ante. hæc ibi.

Cum itaque Raymundus hic decretales epistolæ compilasset paulo ante quā hoc concilium celebraretur, & ea compilatio facta fuerit (ut dixi circa annos Domini MCCXXX. nam Gregorius nonus, cuius iussu eam fecit Raymundus, anno Domini, MCCXXVII. creatus fuit Pontifex Romanus, cōsequitur inde uerisimiliter hoc concilium celebratum fuisse circa annos Domini MCCXXXV. aut MCCXL. Item quia ante principium huius concilij adnotat Eymericus nondum fuisse consultata ad Inquisitores, nec sextum librum Decretalium, quo tēpore fuit hoc concilium celebratum: constat autem cōsultata seu responsa ad Inquisitores, quibus in negotio sancti officij cōtra hæreticos plenissimè instructi sunt, ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. Urbano IIII. & Clemente IIII. Pontificibus Maximis data esse: hi autē ab anno Domini MCCXLIII. usque ad annum MCCLXX. floruerunt. Et Sextus liber Decretalium a domino Bonifacio octauo circa annos Domini MCCXCV. editus est.

Denique alia etiam coniectura suffragatur, ut credam circa memorata tempora fuisse hoc concili-

A lium celebratum: quoniam in forma iuramenti, quod præstant Compurgatores, fit mentio Concilij Lateranensis, quod omnino fuisse existimo Lateranense sub Innocentio III. Romæ celebratum anno Domini MCCXV. in quo plenissimè cautum est de pœnis hæreticorum. c. 3. quod nunc refertur in cap. excommunicamus. de hæret. Huic autem concilio Lateranensi, quod fuit longè celeberrimū, interfuit beatus Dominicus, una cū domino Fulcone Episcopo Tholosano. atque his quidem coniecturis ductus existimo circa hæc tempora, quæ dixi, celebratum fuisse hoc concilium: nam quo tempore celebratum est aliud Concilium Lateranense sub Alexan. III. anno Domini MCLXXX. tametsi Inzabbatati, seu Valdenses, iam essent exorti, at nondum videbantur descendisse in prouinciam Tarraconensem.

Quoniam autem Raymundi mentio honorificè fit in hoc Concilio, libet hic in gratiam lectoris pauca quædam de eo scribere, ut qualis ac quantus fuerit, intelligatur.

C Fuit itaque Raymundus de Pegnaforte, natione Catalanus, patria Barcinonensis, honestis, & fidelibus parentibus natus, qui cum iuris peritia insignis esset, Senatus populūque Bononiensis publico stipendio ad interpretandum iura eum cōduxit; inde iubente Pontifice summo, & Episcopo Barcinonensi petente, in patriam reuertitur, & Archidiaconus Ecclesiæ Barcinonensis creatur. Paulò post, anno Domini MCCXIX. sacrum ordinem Prædicatorum recēter ibi diuulgatum cum magna humilitate, & pietate (quæ in primis uirtutes ab ineunte ætate illi fuerant inuiscæ comites) proficitur. Inde Gregorius nonus cum egregiam eius uiri iuris peritiam cognitam haberet, eius opera usus est in conficienda Decretalium pontificiarum compilatione, quem etiam in præfatione eius operis honorificè nominat; suūque constituit Capellanum ac Pœnitentiarium, quæ dignitas non nisi valde litteratis & egregijs uiris conferebatur. Paulò post Romanus Pōtifex Archiepiscopum Tarraconensem Raymūdum creat: sed is eā, & alias dignitates ultro oblatas humiliter recusauit. Splendescente autem quotidie magis, ac magis tanti uiri fama, & uirtute in toto orbe ac ordine suo, uita functo fratre Iordano totius ordinis Prædicatorum Magistro Generali, viro integerrimo, & pijsimo, anno Domini MCCXXXVIII. Bononiæ in capitulo generali omnium patrum consensu Raymūdus absens (nam Barcinone eo tempore

B. Dominicus, Concilio Lateranensi sub Innocentio III. interfuit.

Raymundus de Pegnaforte uita.

Concilium Tarraconense quo tempore fuerit conditum.

re morabatur) Magister generalis eligi-
tur, & fuit tertius in eo ordine Generalis.
Delecti tunc sunt viri graues, qui ad Ray-
mundum proficiscerentur, suaderentque,
vt electioni factæ consentiret; annuit tan-
dem tantorum virorum precibus: sed biē-
nio tantum ea dignitate functus, anno Do-
mini MCCXL. officio renunciauit; & di-
uinis meditationibus totus incumbens vi-
ram agens sanctissimam, multisque miracu-
lis coruscantē, anno Dñi MCCLXXV.
ex hac vita migravit ad Dominum. Post
eius obitum Rex Aragoniæ miraculorum
tanti viri multitudine, & magnitudine per-
motus sæpe apud Romanum Pontificem
institit, vt sanctorum catalogo Raymūdu
ascriberetur: cæterum obortis bellorum tu-
multibus, interruptum est id opus, atq; vs-
que in præsentem diem dilatum. Id ipsū
multis oblatis precibus apud Romanum
Pontificem egerunt Archiepiscopi Tarra-
conenses, & omnes suffraganei, bis propte-
rea in concilio prouinciali congregati, lit-
teris super ea remissis ad Nicolaum Papā
III. anno Domini MCCLXXIX. itē ad
Ioannem Papam XXII. anno Domini
MCCCXV. Has litteras originales hoc
die sancti Francisci, videlicet quarto Octo-
bris huius anni MDLXXXIII. quo hæc
scribimus Romæ, vidimus, & in nostris ma-
nibus habuimus, ex quibus apparet Ray-
mundum non de penna forti appellandū,
sed ita, de Pegna forte, Scripsit Raymun-
dus summam valde vtilem, & elaboratam
de casibus conscientiæ. Et quo tempore in
ordine suo Magistri Generalis officio fun-
geretur, cōstitutiones suæ religionis, quæ
antea indistincte vagabantur, miro ordi-
ne distinxit: Et zelo fidei succensus, dili-
gens quoque adhibuit studium, & cona-
tum, vt varia genera linguarū à Fratribus
sui ordinis ad discerentur; quare eius dili-
gentiæ pia sollicitudine interueniente di-
uulgatū, & prædicatū fuit nomen Christi,
fidesque eius ex multorū conuersione, am-
plioribus dilatata profectibus: nūtiata est
etiam vsque ad Barbaras infidelium natio-
nes. Huius beati viri corpus hodie apud
Barcinonenses religiosè colit in Ecclesia
sanctæ Catharinæ, quam in ea ciuitate in-
colunt Fratres ordinis Prædicatorum.

Hæc diximus, vt huius viri vita innotesceret,
& vt concilij huius locus, in quo Raymūdi sit me-

rio, illustraretur. Sed iam ad institutum reuertor.
Est equidem Concilij huius Tarraconensis nobi-
le decretum, quo primum species hereticorum, &
complicum declarantur, inde nonnullæ dubitatio-
nes diluuntur; præterea penitentia singulis impo-
nenda traduntur, tandem formulæ sententiarum in
singulos pronuntiandarum proponuntur.

Cæterum multa in eo continentur antiquata iā
& abolita, multa penitus extincta, tū propter iu-
ra noua, quæ deinde sunt cōditata, tum propter extin-
ctam iam & penitus abolitam sectam Inzabbata-
torum, quam in primis damnat; tametsi multa
inde prudenter colligi possint, quæ etiam nostris tē-
poribus multum nobis deseruiant: & propterea in
singulis ferè sancitis ab hoc Concilio recurrendum
est ad Eymericum, qui suis locis cuncta tractat abū-
dē: & ideo in margine curauimus singula loca aper-
tioris doctrinæ gratia iudicare, vt plenius lectori-
bus satisfaceremus, eosque molestia querendi sin-
gula liberarem.

Nos etiam, paucis quibusdam exceptis, ideo sin-
gula hic declarare omisimus, quoniam apud Eyme-
ricum hæc sumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmēta in om-
nibus exemplaribus valde deprauata, atque corru-
pta: ea tamen partim coniectura, partim ab exem-
plari illo Vaticano, cuius sæpe mentionem facio, sue-
runt integritati restituta. Sed iam ad obscuriora
quædam illustranda accedamus.

b. Cum ista genera hominum in canone expli-
centur, non intelligit de canone in textu cap. Qui
cūque. §. i. & §. hæretici. de hære. lib. 6. aut de aliis
canonibus eius tituli; quoniam sextus liber Decreta-
lium, quo tempore fuit hoc concilium celebratū, nō-
dum erat editus, vt patet ex supradictis: Sed intel-
ligit proculdubio de canone in textu cap. excommu-
nicamus. cl. i. §. credentes. extra de hæret. ibi enim
ponuntur hæc genera hominum.

c. Item si multitudo hæreticorum, & cætera, &
sic pœnam intrusionis vitare. Hinc apparet pro-
pter multitudinem delinquentium pœnam mitiga-
ri; de quo articulo quid sit sentiendum, alibi dicitur
copiosè: interim vide textum in capitulo latores,
extra de clerico excommu. ministran. & ibi glos.
Hostien. Joannem And. Zabarellam, Panormita-
num, & communiter doctores.

d. Quod arbitrio discreti iudicis duximus re-
linquendum. Subsequuntur in codice Sabellano
hæc verba: nū sit simplex, vel ignorans: sed re ue-
ra ea nusquā reperiuntur in hoc Concilio, & addita
sunt proculdubio ab aliquo paraphrasie explicatio-
nis gratia; in omnibus autē Codicibus manuscriptis
videlicet Sabellano, & Bononiensi, & Cardinalis de
Gābara, finita illa periodo, duximus relinquēdū,
subsequuntur hæc: Aduertendū tamen est, quod
Inzabbatati hæretici hic dicuntur, qui in sotula-
ri quod zabbati vulgo dicitur, signum singulare
quoddam, vt cognoscerentur ab eorum compli-
cibus, deferrebat. hæc ibi. Mox sequuntur cætera ut
sunt impressa: quæ verba nō videtur cōcilij Tarraco-
nensis esse, ut cōstat ex codice Vaticano, sed Eyme-
rici, qui ea prudenter inseruit, vt declararet nomen
Inzabbatatorum, cæterum ne falleretur lector pu-
tans

Multa sunt
in cōcil Ta-
racou. anti-
quata.

Qui dicant
Inzabbatati

tans concilij esse, secreti codicem Barcinonæ impres-
sum, ea consulto omisimus. idem penitus tradit ite-
rum Eymericus 3. par. tit. de signis, per quæ Valden-
ses hæretici cognoscuntur, nu. 112. id quod verum
esse constat ex vetustis scriptoribus. fidem dicun-
tur hæretici Perfecti, ut dicam paulo post versic.
Perfecti vero hæretici.

In omnibus autem codicibus tamen Inzabbata-
torum, scriptum erat per, s, ita, Inzabbatati, unde
multi putabant, à sabbato, quia more Iudeorū sab-
batum colerēt, Inzabbatatos fuisse appellatos, quod
ut evitaretur per, z, duximus imprimendum. sed de
his Fusius Eymericus paulo post par. 2. q. 14. ubi
et nos dicemus.

e Item, quæritur: quis ante inquisitionem in-
ceptam fuit confessus sacerdoti suo, &c.] Hic
locus valde me torset, quia in omnibus codicibus
erat deprauatus, nec vlla omnino poterat colligi
sententia. in Barcinonensi enim impresso, qui cete-
ris in hoc loco erat emendatior, ita legabatur.

Item quæritur, quis ante inquisitionem ince-
ptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi, vel
fautoria, & vocatur modo ab Inquisitoribus in
casu isto credatur confessori suo: & si inuentus
fuerit bene confessus per confessionem sacerdo-
tis, licet sacerdos malè fecerit, quia ipsum nō re-
misit ad Episcopum, ille talis confitens talem cō-
fessionem euitet pœnam temporalem: vel inue-
niatur in falsa pœnitentia, vel relapsus post pœ-
nitentiam, vel publicè diffamatus, & cetera.
Itaque cum non possem diffiultatem superare, locū
deprauatum relinquere decreueram. Verum frater
Paulus Constabilis Ferrariensis ordinis Prædica-
torum sacri Palatii Magister, qui postea fuit to-
tius ordinis Magister Generalis, cui hæc omnia me-
rito fuerunt communicanda, paululum moratus,
coniectura affecutus est veram & germanam le-
ctionem: nam primam illam conuinctionem, vel,
commutauit, in dictionem, nisi, unde locus effe-
ctus est planus, & sententia clara, quæ huiusmo-
di est: Qui coram Inquisitore dicit se confessum hæ-
resim sacerdoti, à quo est absolutus, antequam In-
quisitores cepissent inquirere contra ipsum, de hoc
sacerdoti fides habenda est, & ille talis reus per ta-
lem confessionem pœnam temporalem euitabit, id
est, non punietur amplius in foro iudiciali exteriori
per Inquisitorem: tres tamen casus ab hac regula
excipiuntur, qui numerantur ibi: nisi inueniatur in
falsa pœnitentia: vel relapsus post pœnitentiam:
vel publicè diffamatus. Et cum paucis post diebus
in bibliotheca Vaticana reperissem (nisi fallor) in-
tegrum hoc concilium Tarraconense, protinusque
consultissem hunc locum, eum prorsus inueni ita
perfectum & integrum, quemadmodum per conie-
cturam solam Magister sacri palatii paulo antea
emendauerat.

Et sanè facillimum fuit hoc mendum inducere:
nam veteres scriptores librorum, dum compendijs
litterarum integras dictiones vellent significare, il-
lam dictionem, nisi, ita scribebant, a, quæ a quibus-
dam lecta est, vel, putantibus illud iota supraposi-
tum, esse, quoniam & dictionem, vel, ita in vetu

A Stis libris scriptum inuenimus, u, iam codex Cardi-
nalis de Gambaria dictionem, ubi, habet; quia vete-
res etiam eam dictionem per compendium ita sole-
bant scribere, u, hinc vides quàm facilius fuit lap-
sus, et quàm merito cauerit olim Iustinianus, in §.
illud autem. in proemio Digestorum, ne quis leges
suas per sigla, hoc est per compendia litterarū scri-
bere auderet: sed per consequentiam, hoc est, omnib.
litteris appositis; ex hac enim causa ingentes diffi-
cultates & obscuritates superioribus sæculis ortas
fuisse in legibus copiosè ostendimus in libris de cau-
sis, & remedijs difficultatis inrisprudentiæ. sed
iam ad rem reuertor.

B Quæstio proposita in hoc concilio, An videlicet
credi debeat sacerdoti asserenti se absoluisse aliquē
hæreticum, olim valde dubia fuit, & controuersa
in partibus Tholosanis, & Narbonensibus. Valdè
ses enim hæretici, & alii eiusdem furfuris, quorum
insignes erant fraudes in deludendis iudicibus, &
fugiendis interrogationibus, ac iustis iudicijs, ubi
videbant se ab Inquisitoribus nimis vrgeri, & le-
gitimè conuinci, hac exceptione tandem utebantur,
se videlicet in foro conscientiae iam cōfessos esse cri-
men, & à suis confessoribus absolutos: quæ dubita-
tio variè fuit definita. nam concilium Tarraconen-
se hic apertè voluit, & talem confessionem valere,
& sacerdoti credendum, & exceptis tribus illis ca-
sibus iam relatis, tales ita absolutos, pœnas effuge-
re temporales. Concilium autem Narbonense circa an-
nos Domini MCCLXXX. celebratū contra hæreti-
cā prauitatē, an confessori credi debeat in hoc casu
non definiuit, sed à summo Pōtifice id monuit decla-
randum. nā cap. 20. ita scriptum est: Vtrum autē
soli confessori credi debeat de absolutione, seu
pœnitentia defuncti, seu viui, licet satis videatur
quod non, ne quid tamen Ecclesiæ possit impin-
gi, domini Papæ responsio expectetur. hac ibi.

D Hæc autem quæstio, an in hoc casu confessori
credi debeat, valde est utilis et cognitu necessaria,
cum inde non modici effectus, seu vtilitates enascā-
tur, inter quas illa præcipua erit; quod si aliquis di-
catur impœnitens decessisse, si confessori sit creden-
dum, non poterunt Inquisitores post mortem con-
tra eum procedere, si asserat confessor eum egisse
pœnitentiam.

Ergo ut, quod à Concilio Narbonensi indecisū
relictum est, lumen declarationis accipiat, donec
aliud per sedem Apostolicam fuerit definitum, ui-
detur prima fronte dicendum, sacerdoti attestanti
de innocentia vel pœnitentia defuncti, seu viui cre-
dendum esse. Primum quia ita in terminis proprijs
tenet glo. in cap. nuper nobis. in verbo, nisi iuratus.
extra de testib. & in c. testimonium. in verbo, in
hoc casu. eod. titu. de testib. ubi ait quod cum
quis vult probare se egisse pœnitentiā, satis est si id
probet per confessorem suū. Præterea, quia sicut ra-
tione officii creditur notario in his, quæ ad suū mu-
nus spectant, capit. ad audientiā, de præscrip. ubi
Abbas nume. 6. & alii communiter, & late Gram-
maticus decis. 60. nume. 10. & sequen. & dec. 73.
num. 33. ita videtur sacerdoti credendum. Rursus,

An sit credē-
dū sacerdoti
asserenti se ab-
soluisse ali-
quem hære-
ticum.

An credendū
sit sacerdoti
asserenti de-
functum, aut
viuum pœni-
tentiā egisse.

P non

non refert sacerdotem vnum esse testem hoc casu: quoniam vni soli testi spectata fidei, & probitatis credendum tradit Thomas Grammaticus. cons. 13. incipien. in causa Miloniana, nu. 15. Præterea Clementiæ prærogatiua, & innocentie fauor hoc videtur postulare, præsertim cum in hoc crimine proniores esse debeamus ad absoluendum, quam ad condemnandum. Postremo, quia non est verisimile in sacramento confessionis, vbi omnia postulatur integra, iusta, & cum lege Dei coniuncta, aut consistentem, aut confessorum vsque adeo futuros sue salutis immemores, vt mendacium dicere audeant. in eandem sententiam accumulari possent plurima fortassis non minus vrgentia.

Veruntamen securius est dicere cum concilio Narbonensi præcitato, satis videri, quod credi non debeat confessori.

Sacerdoti testificanti de innocentia aut penitentia viui uel defuncti non creditur necessario.

Atque in hoc articulo hoc primum nobis exploratum esse debet, Inquisitores propter dictum confessoris excusantis aut viuentem aut defunctum, non arctari ad recedendum ab his, quæ ordine iudiciario inuenta, & probata sunt in contrarium: præsertim cum communis sit & recepta tam Theologorum, quam Iurisperitorum sententia secundum allegata, & probata iudicandum esse: non autem iuxta priuata, & illegitima indicia, vt præ cæteris testatur Beatus Thomas, 2. 2. q. 67. art. 2.

Ad hæc, neminem puto fore, qui facile admittat in tam graui causa dicto vnius solius standum potius esse, quam testibus alijs, & indiis legitime probatis. Deinde nulla lege canonica vel civili id cautum inuenitur, immo præcitatum concilium non obscure videtur sentire contrarium. Postremo si de delinquentes intelligerent generaliter fidem habendam esse sacerdoti testificanti de penitentia vel innocentia viui, vel defuncti, facile vt penas huius criminis effugerent, attentarent mendacium in confessione dicere, ac mittere confessorium ad iudices, qui eos excusaret. quam ob rem tutius est, vt non credatur, sed vt ordine iudicario iuxta allegata, & probata legitime procedatur.

Hoc tamen minimè omittendum putarem, posse quandoque confessorum vsque adeo esse spectata virtutis, & probitatis, vt dictum eius multum prosit ad penitentiam seu penam minuendam: nam si, verbi gratia, delatus, & conuictus de hæresi dicat se dudum errorem suum agnouisse, confessum fuisse, & de seruisse: tunc benignius tractari poterit, si hoc ipsum confessor approbatus testificetur: quod tunc magis inuabit, cum reus alias non est habitus suspectus aut malis moribus præditus; cæterum non propterea omnino liberabitur: neque ab hac sententia recedendum putarem.

Quod si quis dicat inutiliter nunc hanc questionem disputari, cum confessores non habeant potestatem absoluendi hæreticos, ut constat in processu bullæ in Cæna Domini, & tradit copiose Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, Absoluere. Et Simancas de catho. instit. tit. 3. de absolutione. Respondebo contingere quidè posse talem casum, vt cum quis verbi gratia absoluitur virtute alicuius Iubilei, in quo summus Pontifex concedit facultatem absoluenti a tali crimine: seu cum quis hæreticus om-

nino occultus vel mentalis absolutus est, & postea detegitur eius hæresis, & proceditur contra eum: itè potest contingere similis casus in hæretico, qui iam moriturus penitet, & cum non sit locus, vt iudiciario ordine seruato Ecclesiæ reconcilietur, absoluitur a priuato quolibet sacerdote in articulo mortis, et deinde conualescit, & defertur ad sanctum officium. Si quis ergo in his casibus aut alijs huiusmodi vellet vt i testimonio confessoris, non debet Inquisitor propter talem testem, iudicarium omittere ordinem sicut dictum est.

Quod autem absoluti in foro penitentiali solum intelligantur absoluti quoad illud forum siue iudicium, & quod propterea debeant in foro exteriori siue iudiciali satisfacere, singulariter declarauit Sanctissimus Dominus Gregorius XIII. in Bulla quadam Iubilei anno Domini MDLXXII. tertio idus Septembris. nam cum primum concessisset facultatem confessoribus approbatis, vt virtute præfati Iubilei penitentes possent absolvere a quibuscunque peccatis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & in bulla cænæ Domini contentis, & a quibusuis penis, & censuris ecclesiasticis. exceptis tamè quibusuis hæreticis, & libros damnatos sine Auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter quoquo modo legentibus, aut in domibus suis tenentibus, vel imprimantibus; aut importantibus, seu disseminantibus, vel officium sanctissimæ Inquisitionis sub quocunque prætextu vel colore impediuntibus, his inquam concessis primùm, & exceptis, subdit deinde singularem, & notatu dignam clausulam in hæc verba: Declaramus tamè tam per præsentem, quam alias quascunque super concessione similium vel dissimilium indulgentiarum à nobis, & prædecessoribus nostris hætenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas litteras Christi fidelibus ipsis nisi in foro conscientie, & penitentiali tantum, non autem in foro fori, & contentioso, nisi satisfecerint his, propter quæ censura huiusmodi in eos lata fuerint, vllatenus suffragari, eisdemque Christi fideles illis iuxta huius nostræ declarationis formam & tenorem, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis se iuuare posse, & potuisse; quinimmo eos in eisdem censuras postmodum reincidisse, & in posterum reincidere, sicque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus, censeri, & iudicari debere, irritumque, & inane quicquid secus à quoquam quouis prætextu, aut colore scienter uel ignoranter attentatum forsan est hætenus, uel in posterum contingerit attentari; non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. hætenus ibi.

Quod si quis quærat, an si Papa non exciperet casum hæresis, posset ne tunc confessorius approbatus virtute Iubilei, aut alterius diplomatis, aut bullæ Apostolicæ, per quam datur facultas absoluendi ab omnibus peccatis etiam in bulla Cænæ Domini reservatis, absolvere hæreticos, qui hæreses suas confiterentur: Respondet Couarruias in cap. alma mater. de sent. excommu. lib. 6. par. 1. §. 11. num. 14. id confessorio non licere. Couarruiam sequitur Simancas de catho. instit. tit. 3. de absolutione, nu. 2. &

Ioannes

Aboluti foro penitentiali non sententur absoluti in foro exteriori.

Confessarij an possint absolueret hæreticos virtute Iubilei.

Joanes Roias tracta. de hæret. parte 2. assertio. 39. Contrarium profitetur Dominicus Sotus lib. 4. senten. distinct. 22. q. 2. art. 3. Sententia Soti videtur magna ratione niti: Et profecto si Papa nolisset virtute talis facultatis absolui hereticos, eos excepisset sicut in præfata bulla Dominus Greg. eos excepit; quos & Pius Papa V. etiam exceperat in simili bulla Iubilei anno Domini MDLXVIII. & in alijs. Profecto ad tollendam omnem dubitationem optimum esset semper in similibus bullis illos excipere. Cæterum si non exciperentur, & ob id in foro pœnitentiali absoluerentur, nihilominus Inquisitores libere possent contra sic absolutos in foro exteriori procedere: prudenter autem fecerunt confesso res, si in tali casu sic pœnitentibus suaderent, atque eos inducerent, ut ad Inquisitores confugerent.

Rursus, altera quæstio & præcipua in hoc Concilio Tarraconen. posita est; An postquam aliquis est in foro pœnitentiali à crimine hæresis absolutus, effugiat etiam pœnas temporales, ita ut postea in eum inquiri non possit, ipseque reus possit se hac exceptione tueri, dicens iam esse absolutum in foro pœnitentia: & quamvis Concilium hoc Tarracon. senserit tribus illis concurrentibus, de quibus paulo antea dicebamus, immunem esse à pena temporali; nunc tamen aliud est penitus observandum, videlicet, reum quemlibet siue ab Episcopo, siue ab Inquisitoribus, aut ab alijs habentibus absoluendi potestatem, absolutum in foro pœnitentia, & accusari posse in foro exteriori, & in eum inquiri, nec eum iuvare exceptione receptæ pœnitentia in foro interiori: ita Zanchinus, ubi copiose disputat hanc quæstionem tract. de hæret. c. 34. & ibidem Campegius Repert. Inquis. verb. absolutio. §. sed an absolutio. & verb. confessio. §. utrum si in foro, fol. 163. ex impres. Venet. Locatus in opere iud. verbo, absolvere, nu. 1. & verbo, hæreticus, num. 24. vers. Secreti verbo hæretici, & alij alijs locis.

Brevi ergo agendo sit hæc apud nos certissima conclusio: Pena imposita per confessorem in foro pœnitentiali, quantumcunque sit magna, non tollit aliquo modo pœnam imponendam in foro iudiciali canonico, vel civili. gloss. singularis in c. gaudemus, de diuort. verb. poterit, ubi communiter hoc notant & tenent Doctores, Pau. de Castr. in l. cunctos populos, C. de sum. Trinit. & fide catho. nu. 7. gloss. 1. in fin. in c. 2. de schismaticis, & ibi Panor. Card. et Docto. glo. in cap. de his. in fine, de accus. ubi Abbas, gloss. in c. fi. 25. distinct. argum. tex. in c. admonere. 33. q. 2. ubi glo. verb. pœnitentia, glo. fi. in cap. 2. de emptio. & vend. & ibid. Abbas, Imola & communiter Doctores: & potissima ratio est: quoniam pœna pœnitentialis in foro interiori imposita tendit ad alium finem, videlicet, ut per eam pœnitens satisfaciatur Deo, & animæ suæ. Alia vero pœna, scilicet temporalis, spectat ad punishmentem corporis, & pro vindicta publica, ut ita etiam reipublicæ satisfaciatur, qui malo exemplo delinquendo eam offendit. Hæc autem conclusio usque adeo vera est, ut contrariam putarem erroneam: proceditque etiam si pœnitentia illa in foro interiori imposita, fuisset publica: ita Abbas in dicto c. de his, de accusat. pro qua sententia facit optimè textus in c. 2. de maledicis, et

A notant ibidem Abbas & Doctores.

Illud hic monebo, multum esse minuendam penam in foro exteriori, quoties is, qui punitur in foro interiori, sine dolo fuit confessus delictum suum, & obtinuit absolutionem, maxime si iniunctam sibi pœnitentiam humiliter adimplevit, cum satis appareat, huic culpam suam displicuisse, mitius enim agi debet, & lenius cum eo qui sponte confitetur peccatum suum, quam cum eo qui conuincitur, iuxta doctrinam Abbatis & cæterorum in capitulo atque clericis, de iudiciis.

B Ille autem qui post ceptam inquisitionem contra eum, quasi dissimulans & gemebundus accedit ad Inquisitores, vel Episcopum petens in foro interiori absolui, audiendus non est, quia peccatum eius iam non est occultum, ideoque non est adhibendum occultum remedium; nec talis dicitur sponte venire, cum illi dicantur vere & proprie sponte venire, qui ante inceptam inquisitionem contra eos, receptasque probationes humiliter accedunt, ut pulchre docet Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quæstio. 2.

C His ita positis, quæ occasione Concilij Tarracon. dicenda fuerunt, superest, ut pauca quædam hæc etiam spectantia breuiter perstringamus.

Ac primum hic quæritur: An uinctis & in carcere reclusis pro causa fidei, confessarij concedi debeant? Et tametsi quibusdam videatur non a liter confessariorum copiam reis esse faciendam, quæ si plene Inquisitoribus suas hæreses fuerint confessi aut in extremum venerint vitæ periculum, ut tradit Simanca de catho. institu. tit. 16. nu. 30. quoniam huiusmodi homines cum pendente inquisitione reputentur hæretici, indigni videntur tanta benignitate, & consolatione: benignus tamen videtur toties eis confessarios concedere, quoties illi petierint: nam ut valde prudenter & pie referebat mihi superioribus diebus F. Thomas Zobbius sanctæ Inquisitionis Romanæ Generalis commissarius, uir & Theologiæ peritissimus, & pietate clarus, nunquam hoc obesse potest, immo interdum ualde prodest, cum à confessarijs moneantur & excitentur ad libere confitendum iudicibus fidei delicta sua, ut paulo post dicemus, Cum ergo conceduntur, plurima observare convenit, & diligenter animadvertere, ne quid committatur incautum.

E Totum vero hunc locum de cautelis, pie & prudenter observandis in hoc delicto cum reis cõceditur confessariis, luculenter præscripsit Madriliana instructio anno Domini MDLXI. c. 71. in hæc verba à nobis utcumque latine reddita: Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præterquam quod Inquisitores debent diligenter curare, ut ei fiat medicina, exhibeanturque cuncta ad salutem eius necessaria, cõsilio medici seu medicorum, qui ei medentur, si petierit confessarium, debet ei cõcedi, qui sit spectatae probitatis, & de quo plurimum cõfidatur, à quo iuramentum exigatur de custodiendo secreto, & quod si pœnitens ei dixerit aliquid in confessione, quod velit reuelari extra carceres, ne in hoc ullo modo ei obtemperet, nec similia madata reuelet: quod si extra confessionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquisitoribus manifestabit. Ad

Mitius puniendus in foro exteriori, qui confessus est delictum in foro interiori.

An carcera-
tis pro hære-
si sint conce-
dendi confes-
sarii.

Cum carceris
ratis pro hæ-
resi concedi-
tur confessa-
rii, quid ob-
servandum.

Confessarius
qualiter sege-
ret cum pœ-
nitente.

Confessarius
qualiter se
geret cum pe
nitente.

Reus morti
propinquus
si cōsit eatur,
absoluendus.

Reus persua
dendus ut cō
fiteatur.

Sanis peren
tibus, confes
sarii concedē
di, & quales
confessoris
partes circa
eos.

Observandum
diligenter.

Nihil à con
fessore inqui
rendū de au
ditis in con
fessione.

Nec compel
lendus ut ea
proferat quæ
ibi nouit.

hæc, Inquisitores confessarium admonebunt ac instruent, qualiter se gerere debeat cum penitente, ut videlicet dicat ei, quod cum sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter hæresim suam manifestet. Et cætera relinquentur confessoris iudicio & conscientia: qui debet esse doctus, ut intelligat id quod in causa tali fieri conueniat. hæc ibi.

Atque hæc obseruari oportet, cum rei nondum uenerunt in ultimum uitæ discrimen: nam si in ultimo mortis articulo fuerint constituti, cum eis illud est obseruandum, quod iura iubent: nam cum per tempus non liceat eos iudicialiter examinare, & reconciliare, si quidem vere contriti sint, & parati obedire Ecclesiæ mandatis, absoluendi erunt sacramentaliter. Concilium Arausicanum primum capit. 2. cuius hæc sunt verba: Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, si desit Episcopus à presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet. hæc ibi. In tali enim casu nulla est reseruatio, & omnes sacerdotes possunt quoscunque penitente absolvere, à quibusuis peccatis, & censuris. Conc. Trident. sess. 14. capitulum 7. de casuum reseruatione.

Quod si reus non peteret confessarium, & medicus crederet morbum esse periculosum: tunc reus persuadendus est omnino ut confiteatur, & ubi iudicialiter satisfecerit Inquisitoribus, priusquam moriatur, reconciliabitur Ecclesiæ: cumque fuerit in iudicio absolutus, inde confessarius absoluet eum sacramentaliter: atque hoc etiam præscribit præcitata instructio.

Diximus hucusque de ægrotantibus: nã cum sanis paulo aliter agendum videtur: sunt enim qui existiment sanis etiam petentibus, nisi confessi fuerint iudicialiter, non esse confessarium cōcedendum: frustra namque videtur tunc concedi, si stet in negatua: verumtamen, ut paulo antea dicebam, benignius videtur, ut eis cōcedatur, etiã si cōfessi nō fuerint in iudicio: nã hinc multa cōmoda oriri possunt.

Et confessoris partes erunt hoc casu, reum cohortari ad deferendos errores suos, & dicendam integre veritatem tam de se, quàm de alijs, sicut de iure tenetur: addat tamen ne tadio carceris, vel spe celerioris liberationis, aut metu tormentorum, sibi aut alijs falsum crimen imponat.

Hunc tamen reum confessarius absolvere nō potest priusquam ab excommunicatione fuerit absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus, atque hæc omnia mihi videntur commodissime posse obseruari in hac causa, nunc cætera prosequamur.

Illud autem in primis debent Inquisitores præcauere, ne quid à confessario scire uelint de gestis in confessione, ne de his nimis sollicitè quicquam ab eo percunctentur: hæc enim longe abesse debent à tanti sacramenti secreto inuiolabili: iam in hac re præterea, quæ paulo antea diximus, cætera omnia sunt prudentiæ confessarij committenda, is namque videbit ne quid in fidei determinatum fiat.

Compellere autem confessarium, aut eum adducere in testem ut proferat ea quæ in confessione audiuit, longe abest à synceritate, & pietate, & huius sacri tribunalis & nostrorum temporum, & tyrā-

norum est, & iudicum imperitorum tentare: quod si re vera ab aliquo superbe imperante talia manifesta re cogeret, nullo modo debet obtēperare, etiã si iuramento prius constringeretur: immo licite potest asserere se nihil eorum scire, quia non dicitur scire ut homo, & priuata persona, sed ut Deus, c. dilectus, de excessibus prælat. ubi glos. & communiter Doctores, cap. omnis utriusque sexus, de penit. & remissio. B. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. argum. Innocentius, & alij in c. qualiter & quando, el. 1. de accus. & tradunt communiter etiam Theologi, lib. 4. sentent. dist. 21. & Sotus lib. 4. sentent. dist. 18. art. 5. quibus locis, & alias rationes adducunt ad probandum sacerdotem ita coactum posse licite respondere, se nescire: quas libenter omitto, quia hæc vulgaris est, & facilis quæstio.

Quod si reus crimen suū sacerdoti dixerat, non in vim confessionis & penitentia, quantumuis sub secreto id sit dictum, & protestatione præmissa ne reuelet, si producat in testem, potest & debet deponere, & veritatem reuelare: ita Innoc. in c. qualiter & quando, el. 1. de accusa. & ibi communiter Docto. Panor. in c. si sacerdos, de offi. ord. ubi Doctores. Fely. in c. intimaui, de testibus. S. Thomas, 4. sentent. dist. 21. q. 3. art. 1. quæ maxime obtinent in hoc crimine, quod vergit in magnum reipublicæ detrimentum, ad quod reuelandum omnes sub pena peccati mortalis obligantur, nullo obstante notio, pacto, aut promissione, ut dixi supra hac 2. parte super cap. qualiter & quando, traditque eleganter Guido Fulcodius in consultatio. ad Inquisitores. q. 8. B. Thomas. 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iureq. 5. ar. 2. & copiose Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. nu. 15.

Sed hic est pulchra difficultas obiter diluenda, An si sacerdos, aut per imprudentiam, aut per malitiam, aut alia quauis de causa confessionem reuelauerit, ea faciat indicium, aut probabilitatem aliquā, ita ut iudices virtute talis reuelationis seu confessionis possint procedere ad torturam, aut alios actus iudiciales contra reum.

Omissis multis, breuiter respondeo hanc confessionem factam de delicto manifestato in confessione sacramentali, nullum penitus effectum operari, nec facere aliquod indicium ad torturam: quia talis confessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquam homini. arg. tex. in c. si sacerdos, de offi. ord. tradit Bal. in l. Archygerontes, C. de epif. audient. quem refert & sequitur Antonius Gomez. to. 3. varia. resol. cap. 13. nume. 9. asserens dictum huius sacerdotis nullam penitus fidem facere, & hæc opinio est valde æqua, & iusta: nam si tales reuelationes aliquid probarent, planè in manifestum sacramenti confessionis & sigilli secreti detrimentum verterentur.

Atque hanc eandem sententiā profitetur synodus sub Carolo Magno celebrata, cuius Ansegisus Abbas Leobienfis meminit lib. 5. ca. 48. ut refert Marianus Victorius in libro de sacramento confessionis, c. 10. in hæc verba: Presbytero non licet peccatum Episcopo prodere, quia super eum est. Et si forte sacerdos peccatū, sibi in confessione Ecclesiæ patefactū, reuelauerit, præter depositionem & alias

Crime sacerdoti reuelatum non iuramentum confessionis proferri potest.

An dictum sacerdotis reuelantis confessionem faciat indicium, aut aliquam probationem.

Cur sacerdos reuelanti confessionem non credatur.

alias pœnas, credi ei non debet, tum quia testimonium vnius, nullius, vt iura inquit, testimonium est, cum in ore duorum vel trium testimonium sit omne verbum: tum etiam quia reuelando delinquit, & delinquendum tanquam infamis à testimonio ferendo, in eo præsertim in quo testando peccat, reuocatur. *hæc ibi.*

Quod autem de non credendo sacerdoti reuelanti confessionem proxime diximus, idem, & de Episcopo intelligendum esse videtur, sicut insinuat decretum concilij Africani, c. 99. & Concilij Carthaginensis septimi, c. 5. quod referunt Burchardus lib. 19. decre. c. 127. & Iuo parte 5. cap. 363. & Gratianus 6. q. 2. c. placuit, vbi scriptum est ita: Item placuit, vt si quando Episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & penitere noluerit: non putet ad iniuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. *hæc ibi.*

Marianus tamen Victorius in libello de sacramento confessionis, c. 11. circa finem, hoc decretum proximè relatum intelligendum arbitratur, cū peccatum auditum detectum est extra sacram Ecclesiæ confessionem, cæterum siue hoc, siue illo modo ca non intelligatur, semper tamen verum erit, neque etiam Episcopo, nec cui libet alij Ecclesiæ prælato reuelanti confessionem esse credendum. immo graui ter plectendi sunt per suos iudices, qui audita in confessione sacramentali reuelauerint, de quorum pena plene tractatur in ca. sacerdos, de peniten. dist. 6. & in c. omnis vtriusque sexus. 5. Caueat autem, extra de penit. & remis.

An coniecti in carcerem ob hæresim admittere debeant ad audiendam Missam, & ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur, sicut admittuntur ad confessionem eo modo, quo hætenus diximus, & scitu & inuestigatione dignum est: Sed de hoc dicetur infra par. 3. super quæstio. 59. f Si quos vero constat ante inchoatam inquisitionem de his fuisse confessos,] in codice Bononiensi constanter legitur hic locus cum dictione, nō in hunc modum: Si quos non constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, &c. Et sane ita videtur legendum, vt series indicat, & vt facti species sint diuersæ: nam cum de eo, qui ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, locutum sit concilium in principio huius tertiæ quæstionis, frustra videbatur de illo etiam quærere, qui similiter ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, quare lectio codicis Bononiensis mihi magis probatur. g Nisi ita sit secretum factum, quod non habeat contra se famam, vel testes.) Hic proculdubio est sermo de illo, qui seipsum sponte defert ad sanctum officium, & peccatum suum indicibus fidei detegit, de quo agimus copiose infra parte 3. titu. de sponte venientibus.

Cum vero hic subdit concilium dicens; Et tamē in vtroq; calu, &c. concludit, tam eos, qui ante inceptam Inquisitionem confessi fuerunt, quam eos, qui sponte seipsos detulerunt, immunes esse ab omni pœna temporali, de quo quid sit sentiendum, & dictum est hætenus, & dicetur in præcitatis locis.

h Hæretici perseverantes in errore relinquantur curiæ secularis iudicio.] Hæreticos perseverantes appellat hic concilium pertinaces, qui post multas & legitimas monitiones nolunt veritati catholice fidei obtemperare, cæterum isti non sunt statim curiæ seculari tradendi, sed diu asseruandi, sepiusque monendi vt resipiscant; qualis vero praxis sit circa hos seruanda, docet pulchrè Eymericus 3. par. in 10. modo terminandi processum fidei. extat etiā insignis doctrina concilij Biterrensis cap. 17. in hæc verba: Conuerti nolentes, vbi commodè poteritis, damnare tardetis: ipsos frequenter tã per vos, quàm per alios ad conuersionem monetes, ac tandem in sua malitia pertinaces faciatis errores suos ad eorum detestationem publice confiteri, & sic eos damnatos præsentibus secularibus Potestatibus, eorumue Baliuis secundum mandatum Apostolicum relinquentes. *hæc ibi.*

i Perfecti vero hæretici, si conuerti voluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intruduntur.] Ita in Bononiensi. & etiam in Directorio Cardinalis de Gåbara: sed Sabellanus, Perfidi, habet, & male: nam inter hæreticos Valdenses, seu Inzabbatatos, de quibus hic locus est accipiendus, quidam erant, qui dicebantur, Perfecti, quod nusquam declaratur luculentius, quàm in summa fratris Iuoneti, 5. par. c. 3. cuius extat fragmentum quo ddam in vetusto codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ: in quo plene differitur de initiis, incrementis, & moribus, ac erroribus Valdensium: agens vero de se etis ipsorum ita habet: Duo sunt genera sectæ ipsorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie vocantur Pour Valdenses de Liõ: nec omnes ad hanc formam assumunt, sed prius diu informantur, vt & alios sciant docere. Hi nihil proprium dicunt se habere, nec domos, nec possessiones, nec certas mansiones, coniuges, si quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt se Apostolorum successores, & sunt magistri aliorum & confessores: & circuunt per terras visitando, & confirmando discipulos in errore. His ministrant discipuli necessaria. In quocunque loco veniunt insinuant sibi mutuo aduentum illorū, cōueniūt ad eos plures in tuto loco in latibulis, audire eos, & videre: & mittunt eis illuc optima quæq; cibi & potus: & indicūt collectas nūmorum discipulis pro sustentatione eorūdem Pauperum & magistrorum suorum, & studentium, qui per se sumptus non habent: vel etiam ad alliciendum aliquos, quos, cupiditas nummi trahit ad sectam eorum. hætenus ibi. quæ sunt plane scitu dignissima, ex quibus intelligentur multa huius Directorij loca de his loquentia.

E Addit Eymericus 3. par. tit. de signis, quib. Valdenses cognoscuntur, nu. 112. hos Perfectos hæreticos consueuisse deferre in superiori parte sotularis signum quoddam circulare, vt à cæteris & distinguerentur & cognoscerentur. De his Perfectis hæreticis insignis extat locus in Concilio Biterrensi cap. 16. quem retuli infra 2. parte super quæstio. 39. de Hæresiarchis.

Rursus illud est diligenter obseruandum, Concilium Tarraconense hic sentire magistros errorum & dogmatistas tunc demum tradendos curiæ seculari.

Quid obseruandum circa hæreticos pertinaces priusquam tradantur curiæ seculari.

Perfecti hæretici qui dicuntur, res scitu digna.

Hæresiarchæ an tradi debeant curiæ seculari.

lari, cum noluerint conuerti; idē prorsus statuit Concilium Biterrense, c. 16. Hinc colliges non esse facile recipiendam eorum sententiam, qui dicunt dogmatistas indistincte curiæ sæculari esse tradēdos; de quo videto quæ scripsi supra parte. 1. super. l. nemo clericus, C. de sum. Trinit. & fide catho. & infra in hac parte 2. super dicta quæst. 1. de hæresiar chis ubi dixi plenissime.

K Credentes autem hæreticorum erroribus solemnem faciant pœnitentiam, &c.] Hic incipit assignare pœnas pœnitentiales imponendas singulis, qui ad Ecclesiæ gremium reuertuntur, quatuor hodie maior pars abiit in desuetudinem. In eis vetustam in coercendo hoc crimine seueritatem mirari licet, quæ valde distat ab hodierna huius tribunalis misericordia & benignitate: & plane quanta fuerit antiqua seueritas, docent plene decreta concilij Bitterensis, & Narbonensis: item litteræ quædā beati Dominici, quas affert Campegius apud Zacharinum c. 20. adde Reperto. Inquisit. verbo publice.

Tamet si vero mentio fiat sollemnis pœnitentiæ, & propterea iure optimo vide retur hic declarādū, quid ea sit, quo ritu fiat, quos pariat effectus, et quo modo differat à publica pœnitentia: nihilominus tamen hæc disputatio ob id consulto à nobis omittetur hoc loco, quia eius vsus aut nullus omnino, aut valde rarus est nostris sæculis: quamquam non diffitear posse ex causa quandoque reuocari & usurpari. Interim tamen vide textum, & ibi doctores in capite 50. distinct. Magistrum, & doctores li. 4. sentent. distinctio. 14. Conarruiam lib. 2. variar. resol. cap. 10. nu. 3. & in repetitione clemen. si furiosus, in prima parte relectionis, nu. 10. Bernardinum Diaz in pract. crimi. cau. cap. 19. Simonem Maiolum li. 3. de irregularit. c. 2. & 3. & Marianum Victorium in historia de antiquis pœnitentijs, in principio, ubi de hoc agit luculenter.

1 Sint in processionibus ad Sedem.] dictio, Sedem, in Sabellano est omissa, & male. Est autem dictio vulgaris apud Hispanos: nos enim ecclesiam cathedralem, Seo, vocamus: concilium dictionem vulgarem latinam fecit, sed ignorantibus nostram linguam, peperit difficultatem. Sunt autem in toto

A hoc opere dictiones huiusmodi multæ, quæ suis locis à nobis declarabuntur. Iubeat ergo hic concilium, ut credentes hæreticorum erroribus, qui solennem pœnitentiam erant facturi, diebus hic præfixis proficiscerentur ad Ecclesiam cathedralem, ibique & processionibus & diuinis officijs interessent.

m Itē in quarta feria in capite ieiunii veniat simul ad Sedem, & sint eodem modo, & secundū formam iuris, &c.] Hic præscribit conciliū credentibus hæreticorum erroribus, secundum ius in c. in capite 50. distinct. formam agendæ sollemnis pœnitentiæ: quæ profecto pœnitentia grauissima est: at si

B peccati magnitudo spectetur, debita censeri debet: nam cum grauius sit diuinam, quam humanā ledere maiestatem, c. vergentis. extra de hæret. authent. Gazaros, C. de hæret. & offendentibus maiestatem humanam ultimū mortis supplicium imponatur, l. quisquis, C. ad legē Jul. maiest. certè qualibet pœnitentiā, in quā mortis supplicium cōmutatur, mortis cōparatione leuis cēsenda est: at nō modo credētes hæreticorū erroribus, sed & alij de quibus hic, eandē cōpellebātur subire solēne pœnitentiā: illa tamē sicut paulo antea diximus iam in desuetudinē abiit.

n Ne sic Lateranense concilium illudatur.] codex Bononiensis ita: ne sic Latinum consilium illudatur. Sabellanus ita: nec sic ecclesiasticum iudicium illudatur. In codice Cardinalis de Gambara ita: ne sic datur consilium illudatur. Sed nō est visum recedere à Barcinonensi impresso: quamquam non video quomodo hæc Lateranensi concilio accomodentur, cū nusquā ibi nominatim reperiatu r cautū, quod hic commemoratur de numero compurgatorum: nisi dicamus respexisse hoc loco concilium ad illud quod statuitur in concilio Lateranensi sub Innocētio III. c. 36. & refertur in c. cum cessante, extra de appel. ubi cauetur, quod iudex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam ex causa reuocare, nō aliter: ita hic non est honestū ut post

D taxatū & præfinitum certum numerum compurgatorum absque legitima & iustā causa is numerus immutetur. fā in codice illo uetusto Vaticanæ bibliothecæ, ubi reperitur idē hoc Tarraconēse, Conciliū, hic locus ita legit: Ut sic Lat. Concilio nō illudat.

Solemnis pœnitentia, gr. uis.

QVÆSTIONES QVINQVAGINTA

OCTO DE HAERETICA PRAVITATE.

AD OFFICIUM INQUISITIONIS PERTINENTES.

QVÆSTIO. I.

De nomine hæresis:

SUMMARIVM.

- 1 Hæresis ab electione dicitur.
- 2 Et ab adhesionem, nam pertinaciam requirit.
- 3 Atque etiam à diuisione.
- 4 Hæresis electionem, adhesionem, & diuisionem includit.

E

PRIMA quæstio est: Hæresis unde sic dicta est, seu hoc nomen hæresis unde tractum est?

Ad hanc respondemus secundum mentem Isidori, † & aliorum vocabulorum exppositorum, quod hoc nomen hæresis etymologizatur, seu exponitur tripliciter.

1 Et secundum hoc hæresis includit tria: primo hæresis dicitur ab eligo eligis: unde secundum

† Lib. 8. Etymolog. c. 3.

dum Isidorum & Papiam, hæresis dicitur quasi electio: & sic hæresis dicitur, ab eligendo, sicut secta à sectando: & inde dicitur hæreticus, quasi electivus, ab eligendo sic dictus. Nam hæreticus propositis sibi, falsa & vera, sententiis, eligit falsam & peruersam, tanquam veram, vera & calica refutata, ut habetur 24. q. 3. Hæresis. Et ex hoc patet, quod hæresis importat electionem.

2 Secundo hæresis dicitur ab adhereo adheres secundum Hug. & sic hæresis dicitur ab adherendo: sicut fides à fatendo, & secta à sectando: & inde dicitur hæreticus quasi adhaerens, ab adherendo sic dictus. Nam hæreticus falsæ & peruersæ doctrinæ tanquam veræ, ut prædicitur, electæ adheret firmiter, & pertinaciter: aliàs si talis adhesio pertinax non esset, hæreticus quis non foret, ut patet extra de sum. Trinit. & fi. cath. cap. Damnamus, & ex hoc patet, quod hæresis importat adhesionem.

3 Tertio dicitur hæresis ab eriscor erisceris secundum Isidorum: quod idem est, quod diuidendo diuidis, & sic dicitur hæresis ab, eriscendo, id est, diuidendo: sicut dicitur, per oppositum vnio ab uniendo, & coniunctio à coniungendo. Et inde dicitur hæreticus quasi diuisivus, à diuidendo sic dictus: sicut dicitur Eremita, quasi diuisus à communi vita. Nam hæreticus postquam falsam doctrinam sibi eligit tanquam veram, eique pertinaciter adhæsit ab aliis veram doctrinam & sanam tenentibus (quibus ante erat unitus) se mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucione, ab eis per Ecclesiā merito & numero diuiditur, & Potestati seculari traditur, à cōsortio hominū totaliter diuidendus, ut patet extra de here. c. Excoicamus. primo, & secundo.

4 Et ex hoc patet quod hæresis importat diuisionem. Et per consequens ex prædictis omnibus liquet quod hæresis nomen importat tria, scilicet, electionem, adhesionem, & diuisionem.

COMMENT. XXVI.

Hæresis unde sic dicta est. De etymologia seu origine dictionis, hæresis, præter Eymericum hic, agunt fere omnes, qui de hæreticis scripserunt. Et Beatus Hieronymus in Epistola sancti Pauli ad Galatas, c. 5. & in Epistola ad Titum, c. 3. Tertullianus in libro de præscriptionibus hereticorum, c. 6. Isidorus lib. 9. Etymolog. c. 3. Sanctus Thomas 2. 1. q. 11. artic. 1. Melchior Canus li. 12. cap. 9. de locis theologicis. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. aduersus hæreses, idem lib. 1. c. 1. de iusta hæret. punit. Repertorium Inquisitorum verbo, hæresis. Simancas de catho. institu. titu. 30. idem in Enchyridio violatæ religionis tit. 2. Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, hæresis, & doctores in c. hæresis. 24. q. 3. & alijs plerisque in locis, quos gratia breuitatis omitto.

Vera autem hæresis etymologia à Verbo Græco *hairesis*, descendit, quod significat, eligo, volo, exopto, sumiturque pro opinione tenaci & confirmata de aliquo dogmate & sententia, in qua persistitur, electa. Quare hæresis latine reddita, electionem si-

Agnificat, scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Verum est ergo hæresim significare electionem, at non descendit à verbo Latino, eligo, sed à verbo Græco, ut dictum est, atque hoc etiam vult Isidorus præcitato loco. ait enim ita. Hæresis Græce ab electione vocatur, quod scilicet vnusquisque id sibi eligat quod melius sibi esse videtur, ut Philosophi Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici: vel alij, qui peruersum dogma cogitantes arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca uoce ex interpretatione electionis, qua quisque arbitrio suo ad instituenda, siue ad suscipiēda quælibet ipse sibi eligit. *hec Isidorus, In quibus per omnia sequitur B. Hieronymum præcitato loco in Epistola sancti Pauli ad Titum, cap. 3.*

Alias autem etymologias, quas hic recenset Eymericus, videlicet, hæresim dici à verbo, adhereo, quia hæreticus falsæ doctrinæ adhereat: uel ab eriscor, quod est diuiduo, eo quod hæreticus per hæresim diuisus sit ab his, qui rectam Ecclesiæ catholicæ doctrinam tenent, communiter & recensent & sequuntur Ioannes Andr. Antonius de Butrio, Zabarella, Panormitanus, et alij in cap. firmissime, extra de heret. & Zanchinus tracta. de heret. cap. 1. Odofredus in Rubrica, C. de heret. ait hæreticum dici ab eremo, quia inquit sicut eremita dicitur à nemore, quia separatus est a ciuitate vel oppido, ita hæreticus dicitur separatus a fide catholica. Sunt etiam qui dicant hæresim dici à verbo, erro, quia hæreticus erat, id est, deuiat & deflectit à rectitudine fidei catholicæ.

Ceterum huiusmodi etymologiæ, & si quæ sunt aliæ his prorsus similes, tamen si hæresis & hominis hæretici naturam explicent, verè tamen non sunt, ut ex supradictis constat. At ignoscendum est his viris, grauibz quidem & singularis eruditionis, quia certiora iniuria eorum temporum docere non valuerunt, docturi proculdubio si nouissent: ea vero tunc verissima esse putabant.

Nomen vero hæresis (ut obiter id dicam) ante constituta Christianæ religionis fundamenta infame non erat, imo in bonam partem accipiebatur, si significabatque illam disciplinam, quam quisque pro fitendam, & sequendam exigebat: hinc variæ sectæ Philosophorum, hæreses dicebantur, unde Stoici, Peripatetici, Academici, Epicurei illius vel illius hæresis appellabantur, ut præcitato loco in Epistola ad Titum scripsit sanctus Hieronymus: At hodie id nomen odiosum est & infame, quo significantur, qui contra Christi Domini fidem, aut illius Ecclesiæ, vel docent, vel credant.

Propterea vero apud nos Christianos hæresis siue electio sectæ, infamis & execratione digna habetur: quia cum lex nostra data sit ab omnipotenti Deo per Iesum Christum filium eius, non autem ab hominibus electa, proinde quisquis aliam fidem, ac aliam doctrinam eligit, merito hæreticus est, & infamis habetur.

Nobis vero in his, quæ ad fidem spectant, nihil arbitrio nostro eligere licere, sed quæ sunt diuinitus tradita, sequi oportere, luculenter Tertullianus in libro de præscriptionibus aduersus hereti-

Aliæ hæresis etymologiæ quæ sunt.

Nomen hæresis quando coeperit esse infame.

Christianis cur nō liceat sectā eligere.

cos ostēdit his uerbis: Hæresum opera sunt adulterę doctrinę, hæreses dictę Gręca uoce ex interpretatione electionis, quę quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas utitur: Ideo Apostolus & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis uero nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: Sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerunt. Itaque etiam si Angelus de cœlis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. hætenus Tertullianus. Idē eisdem uerbis scribit Isidorus lib. 6. c. 3. Etymolog. tacito nomine Tertulliani.

† Inducere, apud Isidorum.

Religio Christiana nō potest hæresis aut secta vocari.

Atque ex his apertissime consequitur, religionem Christianam, Euangelicamue doctrinam neque hæresim neque sectam appellari posse, tum quia nō est commentum aut inuentum nostrum, cum eam habemus ex diuina reuelatione & traditione: tum quia Christiana religio, catholica, & uniuersalis est, ad omnes æque pertinet & pertinet, omnesque eam omni tempore tenuerunt ac tenent, qui de Deo & diuina ueritate rectē senserunt: hæresis autē et secta priuatam disciplinam significant, & quam quisque sibi eligit opinionem, atque commentum.

His ita constitutis, iam quid sit hæresis breuiter quoque dicendum est, ut quę deinceps tradenda sunt de hoc crimine, eius natura cognita, facilius intelligantur.

Hæresis uariarum multorum doctorum diffinitiones. Guido Carmelita.

Ac hæresis quidem multis modis diffinitur à multis, tametsi omnium diffinitiones, licet uerbis discrepent, in eandem sententiam concurrere uideantur. Guido Carmelita in summa de hæresibus cit. 1. de hæresibus in genere, c. 3. ita diffiniebat. Hæresis est falsa opinio & erronea in intellectu, per quā falsę & erroneę intellectus opinatur de aliquo contra fidei ueritatem: hæc ille.

Turrecremata.

Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 1. ita: Hæresis est opinio uel assertio falsa, siue dogma falsum catholicę ueritati contrariū in eo qui Christianam fidem professus est. hætenus Turrecremata: Cuius definitionem per omnia sequitur Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. assertio, quęst. 1. nu. 4.

Alfonso Castus.

Alfonso Castus lib. 1. capit. 1. de iusta hæreticorum punitione ita diffiniebat: Hæresis est enūtiatio siue propositio falsa, fidei catholicę ita repugnans, ut cum illa simul esse non possit. hæc Alfonso.

Conradus Brunus.

Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 1. ita: Hæresis est dogma falsum, contra fidē orthodoxā, ab eo, qui fidē profitetur, pertinaciter uel assertum, uel in dubium reuocatum. hæc ille. Albertus Pignus Carpens lib. 4. c. 8. Hierarchia ecclesiasticę latius diffinit: seu uerius describit hæresim in hæc uerba: Hæresis est non morum, non confessionis, sed fidei uitiū, quo quis singulare aliquid à communi Ecclesię catholicę fide ac sententia eligit, ac proinde se ipsum ab Ecclesia separat, quā se rectius sentire, credereque præsumit, & ob id hæresis, hoc est, electio haud insignificanter

Albertus Pignus.

A appellatur. hætenus Albertus. Atque ex his uel singulis, uel omnibus simul sumptis, intelligitur quid sit hæresis, cuius diffinitionem tum hic, tum in sequentibus omisit Eymericus. harum uero diffinitionum explicationem tradunt præcitatis locis, Guido Turrecremata, Albertinus, & alij.

b Et per consequens ex prædictis omnibus liquet, quod hæresis nomen importat tria scilicet electionem, adhesionem, & diuisionem. Ex his quę dixit Eymericus, satis constat ab hæresibus hæc incōmoda prodire, uidelicet electionem prauę doctrinę, omiſsa uera & catholica: adhesionem seu pertinacem applicationem ad falsum, seu falsa dogmata, relictis orthodoxis: item diuisionem à catholicorum fide sicut dictum est.

Zæresum incommoda.

Iam hinc quasi ex uberrimo omnium malorum seminario consequuntur in republica multa alia mala & incommoda, quę facile ostēdunt, quam ingens malum sit hæresis. Sæctus Basilius Magnus epistola 69. cuius initium est, Fert equidem consolatio nem. plurima recenset his uerbis: Dum multi in medio impietatem studiose excoluerunt, nunc perniciosos fructus protulerunt. Euerſa enim sunt pietatis dogmata, cōfusa sunt pietatis leges Ambitiones eorum, qui Dominum non timēt, præſidentias inuadunt, & in propatulo de cætero impietatis præmium proposita est prima sedes. Quare qui grauioreſ blasphemias protulit, ad populi Episcopū potior habetur. periit auctoritas sacerdotalis, defecerunt qui pascunt cū scientia ouile Domini. dum hi, qui primos locos ambiunt, æconomias pauperum in proprias uoluptates, & munerū distributiones inſummant, annihilata est canonū ſynceritas, licentia peccandi multa est: nā qui hominū studiis ad principatū accedunt, in hoc ipſo ſtudij gratiam rependunt. periit iudicium iuſtum. unusquisque in uoluntate cordis ſui ambulat, prauitas immenſa eſt, populi admoneri nolunt. præſides dicendi libertatē nō habent: ſerui enim ſunt eorū, qui beneficiū contulerunt, hi qui per homines ſibi ipſis potētia cōpararunt. hæc ibi Baſilius, ubi & alia his ſimilia annectuntur, quę ob breuitatem omitto.

C Felix Papa, eius nominis primus, Epistola. 1. ad paternum Episcopum de hæresis incommotis, ita etiam habet: Hæresis quippe est nimis impia, & Euangelicę ueritatis inimica, quę non portione aliquam lādere, ſed ipſa Chriſtianę religionis conatur fundamenta conuellere. Quoſcunque enim rapit ad ſe, non ſolum in hoc uitium, ſed in multa alia uitia ruere facit: & ipſo ſuadente antiquo hoſte, non ſolum perſecutores Eccleſię ſed etiam Sacerdotum eius fiunt. hæc ibi.

D Dicam ſemel ab hæreſibus oriuntur contra Deū blaſphemia, ſacrilegia, ſubuerſio piarū in Eccleſia foundationū, iudiciorum & ſacrarū legum uiolatio: contra catholicos & fideles iniuria, calumnia, & crudelitates, quas in catholicos exercent hæretici. Vera & catholica fides atque religio per hæreſes euellitur, & extinguitur in animis hominū, corpora, & bona in diſcrimē inducuntur, omnes generis tumultus, & ſeditiones commouentur, pax & tranquillitas publice perturbatur: Denique totius illius rei-

Quæ mala quam cateruatim ex hæreſibus oriuntur.

reipublicæ status & forma, in qua hæreses aut ori-
vi permittuntur, aut ortæ fouentur, nec protinus ex-
tirpantur, in peius commutatur, & tandem in totū
etiam quandoque subuertitur, & aboletur. Hæc om-
nia ita esse veterum testantur historia, præsen-
tia quoque demonstrant tempora, in quib. videmus
florentissima regna & prouincias ob hæreses in ma-
ximas calamitates, & miserrima pericula incidisse.

Q V Æ S T I O II.

De propositione, seu arti- culo hæretico.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ex triplici capite propositio aliqua indicatur hæ-
retica.
- 2 Vel quia est contra articulos fidei.
- 3 Vel contra determinationem Ecclesiæ:
- 4 Aut contra sacram scripturam.
- 5 Quæ manifeste hæretica sint reputanda.

Secunda quæstio est: Hæresis quid est:
siue propositio, vel articulus quādo hæ-
reticalis dicendus, & habendus est?

1 Ad hanc respondemus secundum
mentem sancti Thomæ prima parte, q. 32. art.
4. & 2. 2. q. 11. art. 1. quod, propositio aliqua, seu
articulus hæresis est, & hæreticalis habendus est,
ex vna trium causarum & rationum.

2 Vel quia est contra aliquem fidei articulum,
ut pote, quod Deus in personis nō est trinus: seu
quod Dei filius non fuit incarnatus, & similia,
quæ sunt contra fidei articulos directe: quæ sunt
prima credibilia, & nostræ fidei catholicæ prima
principia ac nostræ credentiæ rudimenta:

3 Vel quia est cōtra Ecclesiæ generalis determi-
nationē, ut tamen de fide factam: utpote quod
Spiritus sanctus procedit a Patre & filio tanquā
a duobus principijs: quod est contra determina-
tionem factam ut de fide, extra de sum. tri. & fi-
de catho. c. vnico, lib. 6. Seu quod usura non est
peccatum: quod est contra determinationem fa-
ctam ut de fide, extra de vsur. in clement. Ex gra-
tiii. Quæ determinationes Ecclesiæ ut de fide fa-
ctæ sunt credendæ firmiter, ac tenendæ.

4 Vel quia est contra scripturam sacrā per Ec-
clesiam approbatam: hoc est cōtra Bibliā: utpo-
te quod Deus cælum & terram non creauit:
quod est contra id, quod habetur Gen. 1. Vel
quod Christus discipulos ad docendum gentes
non misit: quod est contra illud quod habetur
Marci ultimo. Qui quidem libri sunt ab Ecclesia
approbati. & per consequens cōtenta in eis sunt
credenda fore uera.

5 Quæcumque ergo apparent esse clares, vel cō-
tra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei cō-
tentum: uel contra Ecclesiæ determinationem
ut de fide factam: vel contra sacram scripturam
(hoc est Bibliæ textum) per Ecclesiam approba-
tam; illa sunt hæreticalia manifeste. Nam præ-

A dicta tria, scilicet, fidei articuli; determinationes
generales per Ecclesiam factæ ut de fide, & sa-
cra scriptura, hoc est in Biblia contenta, sunt fi-
de inconcussa tenenda: & consequenter eorum
opposita sunt de se hæreticalia.

COMMENT. XXVII.

A Hæresis quid est; siue propositio uel arti-
culus quando hæreticalis dicendus & ha-
bendus est. Hæc disputatio valde utilis est, & ne-
cessaria nō modo iudicibus, & cæteris officii sanctæ
B quæstionis ministris, verum etiam cuilibet catholi-
co, ut retineat vera & certa catholicæ religionis
fundamenta et dogmata absque vlla erroris cōmix-
tione. Prudentissimè autē Eymericus per regulas ge-
nerales inuestigat, quot modis, aliqua propositio hæ-
retica dici possit, ne sit opus singula hæretica dog-
mata commemorare, quæ pertinaciter asserta here-
ticum constituent, quod fecerunt nonnulli doctores,
ut alibi diximus. id enim præterquam quod valde
laboriosum est, at uix etiam possunt singula indiui-
dua comprehendere: tradenda ergo methodus fuit, per
quam omnis hæretica propositio ad certa quædam
capita reducat.

b Quod propositio aliqua, seu articulus here-
sis est, & hæreticalis habendus est, ex una trium
causarum & rationum. Idem repetit Eymericus
eadem p. 2. q. 35. non tamē præter rationem, & cau-
sam. Est autem auctoris institutum hoc loco docere
quot modis contingat, siue ex quibus capitib. cogno-
scatur, aliquam propositionem esse hæreticam: nulla
vero est disputatio magis difficilis in causis fidei
pertractandis, nulla magis fidei iudicibus utilis, et
necessaria, cum sanctæ Inquisitionis negotium ma-
gna ex parte in cognoscendis hæreticis propositioni-
bus, diuidendis seu separandis a catholicis consi-
stat & quamuis breuitati studeam, ne muneri meo
D & publicæ utilitati defecisse videar, rem hanc, quā
ta fieri poterit tum breuitate tum perspicuitate di-
sputabo. Eymericus hoc sentit: Propositio hæretica
est, quando repugnat articulis fidei: aut Ecclesiæ
diffinitionibus, aut litteris sacris: non tamen negat,
quin & alijs quibusdam modis propositiones hære-
ticae esse possint, q. nominatim a nobis sunt hic adiun-
gendi, nequid imperfectum in opere tam illustri re-
lictum esse videatur.

Joannes Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4.
par. 2. ca. 10. septem in primis modos numerat, qui-
bus propositio dicatur, aut fiat hæretica, quos colli-
git ex septem modis catholicarum veritatum eodē
loco cap. 9. a se prius positarum: eosdem retulit, nec
verbis quidem mutatis, Vmbertus Locatus in ope-
re iudiciali Inquisit. verbo, credibilia. nu. 8. & se-
quen. Arnaldus Albertinus tracta. de agnosc. asser-
tio. q. 5. sunt autem sequentes.

Primus earum, quæ in libris sacris habentur ex
pressè

Secundus erum, quæ ex sacris litteris necessaria
consequentia deducuntur.

Tertius earum, quæ verbotenus Christus Apo-
stolis, & Apostoli Ecclesiæ tradiderunt.

Quar-

Quot modi;
propositio di-
catur hæreti-
ca utilis di-
sputatio.

Catholicarū
ueritatū gra-
dus.

Quartus earum, quæ in concilijs vniuersalibus definitæ sunt.

Quintus earum, quæ a sede Apostolica sunt fidelibus ad credendum propositæ.

Sextus earum, quæ de fide & refutatione hæresum sancti Patres vna mente, vnoque consensu docuerunt.

Septimus denique illarum, quæ ex tertio, quarto, quinto, & sexto generibus consecutione firma et necessaria deriuantur. Quibus catholicis veritatibus demonstratis, facile est hæreticas propositiones docere; illæ enim hæreticæ censebuntur, quæ his catholicis dogmatibus repugnant.

Catholicæ veritates & hæreses contrariæ octo regulis explicatae

Hæc quidem vera sunt, & summo iudicio constituta: ceterum in hac re placuit nobis sententia Melchioris Cani, lib. 12. cap. 7. de locis Theologicis, qui ordinatius & apertius videtur hæc tradidisse, a quo (breuitati studentes) ea mutuabimur, quæ huic instituto sunt necessaria, octo regulis comprehendentes omne genus catholicarum veritatum, ut inde hæretica dogmata intelligantur.

1. Regula

Catholica veritas est, quæ in sacris litteris continetur.

Sit ergo prima regula: Catholicæ veritates illæ habendæ sunt quæ in scriptura sacra veteris, aut noui testamenti continentur; ipse enim apertus scripturæ sensus certum præsefert catholicæ veritatis indicium; Deum initio creasse cælum & terram, in hominem inspirasse animam viuentem, Filium Dei incarnatum fuisse, & cetera huiusmodi infinita, catholica sunt veritates, & qui sciens hæc in diuinis scripturis contineri (quorum non facile præsumitur ignorantia) ea negaret, manifeste depræhenderetur hæreticus, atque hæc quidem apertissima sunt, cum scripturæ locus apertus est & clarus: sed cum sensus est obscurus, res difficilior est. hoc tamen ita est definiendum: cum scriptura sensus obscurus fuerit, tunc Ecclesiæ intelligentia eadē est & germana & vera sacræ scripturæ intelligentia; eaque certum erit catholicæ veritatis indicium: Ecclesia enim iudiciū certum habet discernendi verba Dei a uerbis hominum, docēdique germanum sacræ scripturæ sensum; Christus enim cū Lucæ. c. 24. Apostolis aperui sensum ut intelligerent scripturas, non id propter illos tantum, sed multo etiam magis propter Ecclesiam suam fecit. Jam Ecclesia firmamentum est veritatis, veritas autem verè & propriè in scripturæ intelligentia est: habebit ergo firmam & certam veritatum cognitionem, quæ in sacris litteris continentur. Ergo Adam fuisse formatum de limo terre, & Euam illius uxorem de costa Adæ, & Euam a serpente fuisse deceptam, verè & propriè secundū historiam accipienda sunt: quia Ecclesia catholica ita semper intellexit: vnde Origeniani, qui hæc omnia allegoricis & figuratis interpretationibus peruertunt, merito in sexta synodo, actione vndecima damnati sunt. Huc plurima pertinentia omitto, quæ elegantè traduntur a Melchiore Cano lib. 7. de locis theolo. c. 3. conclu. 5. Atque ad hanc primam regulam pertinet, quod Eymericus ait in hac q. nu. 4. ibi: Vel quia est contra scripturam, &c.

c. Regula

Sit secunda regula: Quid Doctores & Pastores Ecclesiæ in Concilio legitime congregati fidelē populum docent, quo ad Christi fidem attinet, id plane verissimum, & pro catholica veritate accipien-

A dū. Hanc regulam probat latissime Melchior Canus lib. 4. c. 4. de locis Theolo. conclu. 4. & lib. 5. c. 4. cōcl. 3. Concilium enim generale, ad quod confluunt Doctores & Pastores Ecclesiæ, auctoritate Romani Pontificis confirmatum, certā fidem facit catholicorum dogmatū. exempla multa occurrent passim, nos pauca quædam afferemus. Concilium Lateranense, Patrem & Filium in diuinis verè & propriè re quædam summam, vnam eandemque esse intellexit, ex illo Joannis c. 14. Ego & pater vnum sumus. itaq; in hoc Abbas Joachim damnatus est, qui hūc locum aliter interpretabatur, ut refertur in c. damnamus. de sum. Trin. & fide catho. Et conciliū Viennense definiuit, ac docuit, Christo iam mortuo fuisse lancea latus eius apertum, & refertur in cap. fidei. clemen. de sym. trini. & ob id qui contrarium asseruerunt, velut hæretici damnati sunt; ut de quodam Petro Joanne manifestum est ex Eymeri. p. 2. q. 9. nu. 2. Hæc ergo, & alia huius generis prope infinita, quæ in scripturis obscurius continentur, dum Ecclesia per Doctores suos & Pastores explicat, & auctoritate Papæ munita fidelibus ad credendū proponuntur, firma, certa, & stabilia sunt, & perinde rata esse debent, ac si patenter in scripturis sacris continerentur. Et ad hanc secundam regulam spectat id quod tradit Eymericus in præsentī q. num. 3. ibi: Vel quia est contra Ecclesiæ generalis, &c.

C Sit tertia regula: si sedes Apostolica summusue Romanus Pontifex maturo consilio quippiam definiat tanquam ad fidem spectans, id catholica veritas censendum est; Romanus enim Pontifex clauēs habet Petri, & verus eius est successor; pro quo orauit Christus ne fides deficeret, ut fratres suos, hoc est fideles, quandoquē in fide vacillantes & nutantes confirmaret. Erit ergo eius iudiciū certissimū, stabile, & infallibile; quod egregie docet, qui de summi Romani Pontificis auctoritate aduersus nostri temporis hæreticorum monstra tractatus scripserunt, & inter alios Ioā. Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 2. cap. 109. & sequenti. Res fiet uno exemplo illustris: Animas iustorum simulatque e corpore migrauerint, diuinam essentiam clare videre, si nihil tamen habeant quod pœnis purgatorii expiandum sit, definiuit Benedictus xii. in extrauagati incipien. Benedictus Deus. quam assert Eymericus supra in hac 2. parte. Contrarium igitur asserere impium erit & hæreticum, ut optime docet idem Eymericus in 3. p. q. 8. In ceteris idem est iudiciū. Quibus autem rationibus Apostolicæ sedis summæ Pontificis firma iudicia internoscantur, quæ veluti dogmata fidei habenda sint, copiose docet Melchior Canus lib. de locis Theologicis. & dicam aliquid infra, super q. 17. huius 2. partis, quæ nunc non sunt inutiliter forte referenda.

E Sit quarta regula: Consentiens eadem Sanctorū omnium sententiæ, aut scripturarum interpretatio, siue intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem spectare, pro catholica veritate accipienda obseruandaque est & contraria sententia hæretica est putanda. Sane hæc sententiæ apud catholicos facile poterit persuaderi, apud hæreticos autem, qui nihil recipiunt, quod ipsos vel ex longinquo oppugnet, non ita hoc admittitur: sed parum hoc refert: nam dum hoc non admittunt,

Catholica veritas est, quæ in generalis concilio, ut definitur.

3. Regula
Catholica veritas est, quæ Papa definit, ut ac fide.

4. Regula
Consentiens sanctorū sententiæ catholicam veritatem facit.

admittant, & heretici iudicantur, & cōburuntur; nec nos cū ipsis modo agimus, sed veras regulas tradimus, quib. fidei iudices heretica dogmata cognoscant. ergo ad rem aggredientes, etiam vestutissimi Patres scripturarum intelligentias, non ex cuiuslibet sensu, sed ex sanctorū Patrū sententijs accipien- das voluerunt: ē multis unum, aut alterum in testē adducā, nā omnia persequi immēsi esset operis. Dionysius lib. 1. c. 1. de celesti Hierarchia, ita scribit: Ad sanctissimarum scripturarum intelligentias, prout illa a Patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus & Dionysio antiquior Clemens Papa 1. epistola. 5. ad discipulos, & refertur in ca. relatu 37. dist. de hac re proculdubio edifferens ait: Relatum est etiam nobis, quod quidā in vestris partib. commorantes, aduersantur sanis doctrinis & prout eis videtur non secundum traditiones Patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur: Multas enim quidam (vt audiuius) vestrarum patrium, secundum ingenium hominū, ex his quæ legunt, verisimilitudines capiunt: Et ideo diligenter obseruandum est, ut lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. haec Clemens de hac re. His consentit Epiphanius heresi. 61. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. Ambrosius lib. 3. c. 7. de fide ad Gratianum. & B. Hieronymus in epistola ad Euagarium, idem in Daniele c. 12. & in epistola illa celebri ad Paulinum. & Augustinus in lib. de vtilitate credendi ad Honoratum, c. 7. & alibi saepe. & copiose Gregorius lib. 28. moralium. cap. 6. exponens de sanctis Doctoribus illud: Super quo bases illius solidatæ sunt.

Quod si rationem quæras, cur communibus Sanctorum expositionibus et sententijs standū sit, eam pulchre docet Beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas, c. 1. dicens; Ecclesiam Dei, quæ a postle- ris Apostolorū fidē audiuit, non accepisse hominis Euangelium, sed Dei. Doctores enim Ecclesiæ non tam ipsi docent, quā in ipsis Deus, qui ad sanctos loquitur. Verba sunt Sancti Hieronymi super illis verbis. Notum enim vobis facio Euangelium, & c. ita habent: Quæritur utrum totius orbis Ecclesiæ Dei acceperint Euangelium, an hominis: Quotus enim quisque nostrum per reuelationē Christi didicit: & non homine prædicante cognouit? Ad quod respōdebimus: Eos qui possint dicere: An experimentum quæritis, qui in meli- quitur Christus? & : Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Christus, non tam ipsos doce- re, quā in ipsis Deum, qui ad Sanctos loqua- tur, & c. haec Hieronymus.

Ergo vt iam tādē concludamus, Origeniani ob id sunt in sexta generali synodo damnati, q̄ nouas scripturarum expositiones contra maiorum tradi- tiones inuexerint. Ait enim Sophronius de Orige- nianis loquens: Multa alia extra Apostolicam at- que paternam traditionem asseruerunt, paradisi plantationem proicientes, in carne Adam for- matum fuisse nolentes, ex eo Euam formatam fuisse vituperantes, serpentis sonitū refutantes, hæc ille. Fuit autem hæc Sophronij epistola confir- mata actione 13. eiusdem sextæ generalis synodi.

A Iam sexta synodus Constantinopolitana in Trul- lo habita, cano. 19. ita habet: Quod oportet eos, q̄ præsumunt Ecclesiis, in omnibus quidem diebus, sed præcipuē dominicis, omnem clerum & popu- lū docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina scriptura colligentes intelligētijs, & iudi- cia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, uel diuinorum Patrum traditionem: Sed etsi ad scripturam pertinens cōtrouersia ali- qua excitata fuerit, ne eam aliter intrpretentur, quā quomodo Ecclesiæ luminaria, & doctores suis scriptis exposuerunt, & maiorem ex his lau- dem assequantur, quā si quæ a se dicuntur, cō- ponant: nedum quandoque ad id hæsitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prædictorum. n. Patrum doctrinam, populi ad eorum, quæ sunt bona & expetenda, & inutilia ac reiicienda, co- gnitionem venientes, vitam in melius cōponūt, nec ignorantia vitio conuincuntur, sed doctri- nę mentē adhibentes, se ipsos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium supplicio- rum metu sibi salutem procurant. haec ibi.

Eadem hæc synodus actione 17. secundum sancto- rum Patrum doctrinā, duas naturales operationes in Christo, & duas naturales uoluntates non cōtra- rias, declarauit, definiuit, & prædicauit.

C Ad hæc Clemens v. in concilio Vienensi, & ha- betur in clem. 1. de sum. Trini. & fide catho. defi- niturus illa verba Ioā. 19. Ad Iesum autem cū ve- nissent, vt viderunt eum iam mortuum, vere de Christo mortuo esse accipienda ait: Nos ad sancto- rum Patrum et doctorum communem senten- tiam Apostolicæ considerationis aciem conuer- tētes, sacro approbante cōcilio, declaramus, & c. Huc spectat quæ sancit Leo decimus in Cōcilio La- teranensi, sessio. 11. in decreto incipiente. Supernæ maiestatis. & Concilium Tridentinum, sessio. 4. dū iubet in hæc verba: Decernit, ut nemo suæ prudē- tiæ innixus in rebus fide & morum, ad ædifica- tionem doctrinæ Christianę pertinentium, sacrā scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesiā, cuius est iudicare de vero sensu scriptu- rarum sanctarum, aut etiam contra vnanimen- consensum Patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat. hæc ibi.

D Ex his ergo consequitur communem Patrum sen- tentiam velut catholicam veritatem esse amplectē- dam; contrariam vero velut hereticam damnan- dam. exempla manifesta sunt ex his, quæ diximus ex Sophronio contra Origenianos, item ex Concilio vienensi.

E Qui sint autem hi Doctores, quorum doctrinam vocamus approbatam, docuit Gelasius Papa, & ha- betur in c. sancta Romana 15. dist. alij præterea nu- merantur in c. gloriosus. de reliq. & venerat. sanct. lib. 6. vbi referuntur Gregorius, Augustinus, Am- brosius, & Hieronymus. alios habes apud beatum Thomam lib. 4. contra gentiles, capi. 24. de quorum etiam Doctorum auctoritate videto Innocentium in c. ne innitaris. de constitutio.

Sit quiuta regula: Si ex Apostolorum traditione cōmunis Ecclesiæ vsus aliquam scripturæ interpre- tationem

Qui sit Do-
ctores Eccle-
siæ.

5. Regula.
Traditio A-
postolica, ca-
tholicam ste-
ritatem facit

tationem accepit, aut aliud quid circa sacramentorum ritus, aut res alias ecclesiasticas ad cultum diuinum spectantes desumpserit; id pro catholica veritate sumendum est, atque ita custodiendum ac si in ipsis sacris litteris esset expressum: quoniam Apostolica traditiones inconcussam inuiolabilemque habent auctoritatem, ut dixi supra p. 1. super. c. cum Marthe.

6. Regula.

De antiquitate & origine traditionum Apostolicarum grauitate differit more suo Melchior Canus lib. 3. c. 3. de locis theologicis, ea nos qui catholicis scribimus, libenter omittimus, summam tradentes quæ ad præsens institutum attinent. Sciendum ergo est non omnia, quæ ad doctrinam Christianam pertinent, neque ab initio nascentis Ecclesiæ, neque nunc esse literarum sacrarum mandata monumentis; nam perpetuam Beatæ Mariæ virginitatem, & paruulorum baptismum. & sexcenta alia huiusmodi, quæ longum esset commemorare non habemus expressa in sacris litteris: ceterum ita certa fide recipiuntur à catholicis, ut contrariorum dogmatum auctores catholica Ecclesia hæreticos indicauerit.

7. Regula.

Sit sexta regula: Quodcumque fidei dogma, quod vel Ecclesia habuerit, vel concilium auctoritate Papæ roboratum ediderit, vel etiam summus Pontifex Romanus fidelibus præscripserit, perinde nobis id pro catholica veritate habendum est, ut contraria sententia hæretica censeatur hæc regula apertissima est ex superioribus: cum enim Ecclesia in his errare non possit, nec concilium auctoritate Papæ confirmatum, nec summus Romanus Pontifex iudicialiter definiens plane consequitur id esse hæreticum, quod hisce reperiatur contrarium: exempla ad illustrandam hanc regulam satis abunde sunt in superioribus tradita.

Sit septima regula: Si Ecclesia Concilium, aut sedes Apostolica vel etiam sancti Patres, vna voce & consensu aliquam theologiæ conclusionem conferint, & fidelibus præscripserint; hæc veritas catholica putanda est, & qui ei aduersatur, hæreticus censendus est. Voco autem theologiæ conclusionem eam, quæ principijs huius facultatis theologiæ certa & firma consecutione deducitur. Sit exemplum: sexta generalis synodus actione 4. & actio 17. duas in Christo voluntates statuit item operationes duas, diuinam vnā, humanam alterā, tum ex illo Matth. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu uis. tum ex eo quod Christus Deus est, & homo perfectus. Eodem quoque modo concilium Lugdunense sub Gregorio decimo, & refertur in c. fidei. de sum. Trinit. & fide catho. lib. 6. theologica ratione demonstrauit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, non tamquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno, nec duabus spirationibus, sed vna tantum. Pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranensi c. 1. & refertur in cap. firmiter. extra de sum. Trinit. & fide catho. syllogismo theologico conclusit aduersum Abbatem Ioachim, essentiam diuinam nec genitam esse, nec generare. Ergo quidquid ratione theologica ex principijs theologiæ bona consecutione collectum fuerit, eo modo quo dictum est, id pro catholica veritate habendum est, & contrarium hæreticum putandum est.

8. Regula.

Sit iam tandem octaua & vltima regula: quam Melchior Canus præcitato lib. 12. ca. 7. nimis forte

A seuam posuit, dicens: Si scolastici theologi aliquam itidem conclusionem firmam, & stabilem vno ore omnes statuerint, atque ut certum theologiæ decretum fidelibus amplectendum constaret & perpetuo docuerint, illam ut catholicam veritatem fideles sane amplectantur. hætenus ille. exemplum est: Christi animam quamprimum fuit creata & corpori infusa, Deū aperte vidisse docent scolastici Doctores vno assensu; unde autem hoc sibi persuaserint, non est facile docere: contrarium ergo asserere hæreticum putandum est. Hæc est docti viri sententia, quam penitus approbare non audeo: neque enim satis aperte video, unde theologi scolastici tantam habeant auctoritatem, ut communis eorum sententia ita statuatur catholicas veritates, ut contrariæ assertiones hæreses sint censendæ: nisi dicamus hæc concordem eorum & penitus consentientem sententiam in Spiritum sanctum esse referendam, qui coram eorum interius ad ita vnanimitè sentiendum moueat, quod fortè nemini catholico videbitur absurdum.

Dicet hic fortè quispiam, cur cum Eymérico non adduxerim aliam regulam, quæ videlicet catholice veritates dicuntur illæ, quæ in articulis fidei continentur, quibus contrariæ assertiones sunt hæreses manifestæ, cum auctor in hac quæstione id recenset in primo loco quasi præcipuum, ibi. Vel quia est contra aliquem fidei articulum? Sed is intelligat, nos regulas in his præscripsisse, quæ magis difficilia sunt: nam in clavis, & apertis nullum nostrum præceptum est. Quis enim catholicus non uidet apertissimè, ipsos fidei articulos, qui sunt prima principia, & Christianæ religionis fundamenta, manifestissime præse ferre catholice veritatis indicia, & contrarias falsitates apertissimas hæreses esse.

QVÆSTIO. III.

D Error & hæresis sint ne idem in iure.

SUMMARIUM.

- 1 Error latius patet, quàm hæresis.
- 2 Error in fide, & hæresis pro eodem in iure sumuntur.

Tertia quæstio est: Hæresis & error in iure si idem sunt.

- 1 Ad hanc, respondemus, quod licet error sit in plus, quam hæresis, & hæresis in minus: quia omnis hæresis est error, & non omnis error est hæresis: sicut omnis hæreticus est errans, & non omnis errans est hæreticus.
- 2 Tamen error ad ea quæ sunt fidei contractus, & determinatus: utpote error in fide, & hæresis sumuntur pro eodem in iure, ut patet de sum. Trinit. & fide catho. in 6. c. Fidei. & eod. tit. in clem. c. Fidei. ubi errores sumuntur pro hæresibus. Et et tit. de hære. in clem. c. Ad nostrum. ubi improbat nouem errores, qui hæreses clarè sunt. Et in extrauag. domini Ioan. xxii. quæ incipit, Vas electionis. ubi reprobatur tres errores, qui sunt graues hæreses, & manifestæ. Et præsertim hoc patet eod. tit.

tit. de hæret. cap. Ad abolendam. §. præfenti. vbi dicitur sic:

Præfenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerint in hæresi depræhenfi: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nude tur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuo post depræhensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) Abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem cōfugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur; debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: & infra, Illos quoque qui post abiurationem erroris, vel postquā se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgauerint, depræhenfi fuerint in abiurata hæresi recidisse; sæculari iudicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos.

Ex his verbis patet, quod idem prius uocatur hæresis, post error, & econuerso.

COMMENT. XXVIII.

Diximus sunt assertiones. Prima est: Error latius patet quā hæresis. Secūda: Error contractus ad materiam fidei, idem est cum hæresi.

a Ad hanc respondemus, quod licet error sit in plus quā hæresis, &c.] Et ratio est, quoniam error est genus, sub quo omnes falsorū dogmatū species continentur, quib. cum desunt illæ conditiones, quæ ad hæresim cōstituendā exiguntur, errores sunt at hæreses non sunt. multæ enim sunt falsæ propositiones: quæ hæreses dici non debent, cum nullo modo fidei pertinet ita non omnis falsitas aut error, fidē oppugnat, ita ut hæresis sit: multis namque falsis assertionibus assentiri possumus cū errore, sine peccato tamen; at hæresi sine grauissimo crimine nullus vnquā sciens assentiri potest. ad quod extat insignis diui Augustini locus in Enchiridio ad Laurētium, c. 21. in hæc verba: In quibusdam autem reb. nihil interest ad capefcendum Dei regnū vtrum credatur, an non: uel vtrum vera siue sint siue putentur an falsa: in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est minimū esse atque leuissimū. Postremo quaecūque illud, & quantumcūque sit, ad illam viam nō pertinet, qua imus ad Deum, quæ via fides est Christi: quæ per dilectionem operatur neque enim ab hac via deuiabat in geminis filiis gratus ille parentibus error: aut ab hac via deuiabat Apostolus Petrus quando se existimas visum videre, aliud pro alio sic putabat, ut a cor

Aporum imaginibus, in quib. se esse arbitrabatur, vera in quib. erat corpora non dignosceret: nisi cum ab illo angelus, per quē fuerat liberatus, abscissit. Aut ab hac via deuiabat Iacob Patriarcha quando viuētem filiū à bestia credebat occisum. In his, atque huiusmodi falsitatibus, salua fide, quæ in Deo nobis est, fallimur: & via non relicta, quæ ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiam si peccata non sunt, tamen in malis huius uitæ deputandi sunt quæ ita subiecta est vanitati, ut approbentur hic falsa pro veris, respuantur vera pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hæc ab ea fide absint per quā ad

B verā, certamque atque æternam beatitudinem tendimus; ab ea tamen miseria non absunt, in qua adhuc sumus nullo modo quippe falleremur in aliquo, vel animi vel corporis sensu, si iam vera illa atque perfecta felicitate frueremur. hætenus Augustinus. Qui plane insignis locus lucē affert huic quæstioni, quo apertissime docemur, nō omnem falsam assertionem, aut errorem hæresim esse dicendum. Idem tradunt Repertorium Inquisitorū verbo error. Alfonso Castrius lib. 1. c. 1. de iusta heret. punitio. Ioannes Roias tracta. de heret. p. 1. nu. 4. 66. & sequen. Est autē errare aliud pro alio credere, ut cōstat ex precitata sancti Augustini auctoritate, & refertur in cap. in quibus. 22. q. 2.

C b Tamen error ad ea quæ sunt fidei contractus, &c.] quia tunc desinit esse genus & sumit naturam vnius particularis speciei, & hoc casu error, hæresis sunt nomina penitus synonyma. & loca citata ab Eymérico probant eleganter hanc sententiā. eum sequitur penitus Ioan. Roias tract. de heret. par. 1. nu. 478. nec dissentit Cardinalis Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 1. & 11. & Albertinus tracta. de agnos. assertio. quæst. 1. nu. 1. & sequen.

Iam error quando omnino accipiat pro hæresi, antecedentia & consequentia facile commostrabūt, ut in his locis ab auctore citatis: nam aliās error siue propositio erronea, & hæresis, inter se plurimū differunt: propositionum enim in fide peccantium varij sunt gradus, heretica, de qua dictum est præsertim cōmentario superiori, erronea, sapiens hæresim in fide peccatipiarum aurium offensiuā, temeraria, scādaloſa, bonis moribus contraria, blasphemā, schismatica, seditiosa, iniuriosa, hereticis fauens, & si quæ sunt similes, quarū cognitio valde est Inquisitori necessaria, et a Theologis magna ex parte petenda, quorū est propositionū qualitates & gradus diiudicare & ex pēdere, de quib. singillatim hic mihi erat agendū: quā nusquam fortassis est in hoc libro locus commodior. ceterum breuitas me hæc omittere cōpellit: interim fontes unde hæc cognitio petatur, indicabo. videto ergo Turrecrematam in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 11. Albertinum tract. de agnos. assertio. q. 6. Melchiorem Canum lib. 12. c. 11. de locis Theologicis. Alfonso Castrius l. 1. c. 3. de iusta heret. punitio. Simancam de catho. inst. tit. 54. eundem in Enchiridio uiolatæ religionis, tit. 24. & alios.

E Earum sit mentio in concilio Cōstantiensi, sessio. 15. tit. de sententia contra Joānem Huf, & in Bulla Martini quinti approbatoria condemnationis Ioā

nis

Act. 12.

Gen. 37.

Gradus uariū propositionū in fide peccatium.

error & hæresis nō semper sunt idē.

Eccl. 27.

nis Uvicleff, & Ioannis Hufs, quæ habetur in ultima sessione eius concilij, & in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissime Inquisitionis quæ in fine huius voluminis referuntur.

An autem error & hæresis pro eodē penitus sumantur in formula abiurationis, qua utitur sacrum tribunal sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis, declarari hoc loco poterat, nisi animadvertisset commodiorem occasionem offerri infra parte 3. super quarto vel quinto modo processum fidei terminandi, ubi de dubitatione tractabitur.

QVÆSTIO IIII.

De erroribus Philosophorum priscorum.

SUMMARIUM.

- 1 Errores plurium Philosophorum in genere.
- 2 Aristotelis errores in specie.
- 3 Errores Auerois.
- 4 Errores Auicennæ.
- 5 Errores Algazelis.
- 6 Errores Rabbi Moysis.

Varta quæstio est: Hæreses, & errores antiquorum Philosophorum qui sunt? Ad hanc respondemus, quod antiqui Philosophi, ut Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicurei, in generali & Aristoteles, & Peripatetici, Aueroes, Auicenna, Algazel, Alchindus, & Rabbi Moyses in speciali multos errores, & hæreses contra fidem sanctam nostram posuerunt: quod patet, prosequendo ut sequitur.

- 1 Isti posuerunt, quod Deus est creator animarum, sed Angeli sunt creatores corporum.
- 2 Item, quod animæ defunctorum post multorum annorum curricula circulariter in diuersa corpora reuertuntur.
- 3 Item, quod anima cuiuslibet hominis tandiu est in corpore, quamdiu mansura est in corpore ex decreto naturæ.
- 4 Item, posuerunt, quod omne peccatum est uniforme, & æquale: unde sic nocens est ille, qui paleas furatus fuerit, sicut qui aurum, vel argentum, & non plus neque minus: quia non res, sed animus crimen facit.

† Vide Federicū de Senis consil. siue q. 152.

- 5 Item, quod anima † simul cum corpore moritur, atque perit.
- 6 Item, continentiam negant esse virtutem, asserentes, quod castitas non est virtus.
- 7 Item, quod homines non sunt æterni etiam quo ad animam: asserunt tamen quod gloria æterna est ab hominibus affectanda.
- 8 Item, posuerunt, eorum aliqui, ut Melissus, Cicero, atque Varro mentem esse Deum lucidum.

† Al. ita: esse Deum in omnibus.

- 9 Item posuerunt, animum esse † Deum comitantem in omnibus.

A 10 Item posuerunt, non totam animam esse æternam, sed vnā particulam esse æternam & maiorem, aliam vero temporalem.

11 Item posuerunt, quod mundus non regitur ulla diuina prouidentia.

12 Item quod res qualibet ex atomis, corporibus minutissimis constituitur, & quando atomi diuiduntur, res corrumpitur: & quando vniuntur, generatur.

13 Item, voluptatem corporum asserunt summum bonum.

14 Item, Deum nihil agere asserunt.

B 15 Item, quod anima nihil aliud est, quam corpus; & mortuo corpore, & anima moritur consequenter.

Istæ sunt hæreses, & errores † Aristotelis.

Iste ponit motum non incepisse, neque tempus, sed quod fuerunt omnia ab æterno.

2 Item, quod quoddam mobile fuit ab æterno: cum motus & tempus fuerint ab æterno, & non possint esse sine mobili: hæc patent ex viii. Physicorum.

C 3 Item, quod mundus non incepit, sed quod fuit ab æterno, & erit in æternum.

4 Item, quod cælum non fuit genitum neque factum, sed ingentum & æternum: hoc patet i. cæli & mundi.

5 Item, quod generatio & corruptio non incæperunt esse, neque desinent esse. hoc patet ex i. de Generatione.

6 Item, quod sol ab æterno plantas & animalia generauit, & in æternum etiam generabit.

7 Item, quod Deus non posset alium mundum facere; quia quicquid fit ex præiacente materia fit: iste autem mundus constat ex tota sua materia.

D 8 Item, quod nihil noui potest a Deo immediate procedere, quia nihil potest fieri sine dispositione præuia, & motu præcedente: Deus autem immobilis perseuerat.

9 Item, quod resurrectio mortuorum est impossibilis: quia mortuum non potest redire viuum. nec etiam per multa media: & si redit, non reddit idem numero. hoc patet ex i. de Anima, & viii. Metaphy.

10 Item, quod ubi modo est mare, aliquando fuit sic cum; & econuerso, propter motus temporis æternitatem. hoc patet ex i. Meteororum.

E 11 Item, quod non fuit dare primum hominem neque primam pluuiam, & sic de aliis: ubi prius.

12 Item, quod tot sunt Angeli, & non plures, quot sunt orbes, quos dicit esse quinquaginta, vel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, quod millia millium ministrabant ei.

Daniel 7.

13 Item, quod cælum est animatum anima intellectiua.

Errores Auerrois.

Istæ sunt hereses, & errores Auerrois commentatoris Aristotelis.

- In Bonon.** 1. Hic secutus est errores Aristotelis, & cum
ita; Iste Auer
roes fuit dili
gens comen-
tator Aristo-
telis, & secu-
sus est eum
& cum maio-
ri, &c.
- maiori pertinacia errores eius defensauit: sed præ-
ter errores Aristotelis, negauit creationem rerū
idest, quod ex nihilo aliquid fiat: & vituperat le-
gem Christianorum, & sectam Sarracenorum
in hoc, quod ponunt rerum creationem, & hoc
patet ex xi. & xij. Metaph.
2. Item vituperat nos Christianos, asserens nos
esse garrulatores, & sine ratione nos mouentes: **B**
hæc patent circa principium tertij Physicorum.
3. Item negat, aliquid posse habere esse post
omnino non esse & vituperat Christianos hoc
credentes. hoc patet viii. Metaphy.
4. Item dicit, quod potentia in productione ali-
cuius rei non potest esse solum in agente.
5. Item ponit, quod a nullo agente possunt pro-
gredi contraria diuersa, hoc patet xii. Metaphysi.
6. Item ponit & asserit, quod Deo non est cura
de indiuiduis, nec habet prouidentiam hic infe-
rius existentium: quia, vt dicit, hoc non est con-
ueniens diuinæ bonitati. hæc patent xij. Meta-
physicæ.
7. Item negat in diuinis personarum Trinita-
tem: quia imaginatur, quod si Deus esset trinus,
& vnus, esset quoddam compositum, & vnum vni-
tate congregationis. hæc patent xii. Metaphysi.
8. Item negauit, quod omnia: quæ hic aguntur
in diuinam prouidentiam reducuntur. hæc pa-
tent ex xij. Metaphysicæ.
9. Item posuit, vnum intellectū numero in om-
nibus hominibus. hoc patet ex tertio, de Anima.
Ex hoc enim inferri posset, quod anima iuda
damnata, sit anima Petri saluata: quod est hære-
ticum.
10. Item asserit, quod ex anima intellectiua, &
corpore non constituitur tertium, nisi sicut ex
motore cæli, & cælo, quod mouetur.

Errores Auicennæ.

1. **H**ic negauit motum, & tempus incepisse,
sequens Aristotelem. hæc patent ex xi.
Metaphysicæ.
2. Item ponit, quod in omni factione noua præ-
supponitur materia, negando creationem, vt Ari-
stoteles.
3. Item asserit, quod à Deo inuariabili nullum
variabile immediate potest progredi: immo ap-
pellat omnes hereticos dicentes Deum præcede-
re creaturam prioritate durationis; quia sic asse-
rentes, vt dicit, negant de Deo libertatē arbitrij:
Quia si creaturam nō produxit, tādū, quam diu
ipse fuit, non habebat plenam libertatem suæ
actionis: quia expectabat tempora, & horas, vt
ageret.
4. Item ponit, quod cælum est quoddam animal
obediens Deo: & quod motus cæli, quem ponit
æternum, ab eius anima causatur.

- A** 5. Item dicit, non solum producta a primo en-
te processisse ab æterno, sed voluit etiam quod à
primo non processit immediate nisi vnum nu-
mero, vt intelligētia prima; vt patet ix. Metaph.
6. Item asserit, animas cælestes produci ab intel-
ligentijs, siue ab Angelis, & vnam intelligentiā
produci ab alia.
7. Item asserit, corpora cælestia esse producta ab
animabus corporum cælestium, sic quod ponit,
quod intelligentiæ sunt creatores corporū cæle-
stium, & superiorem intelligentiam fore dicunt
creatorem inferioris.
8. Item ponit, animas nostras esse productas ab
ultima intelligentia, à qua etiam secundum eum
dependet gubernatio animarum nostrarum, &
nostra beatitudo. hæc omnia patent ix. Metaph.
9. Item ponit, quod ex anima cæli, & cælo fiat
vnum, sicut ex anima, & corpore nostro.
10. Item ponit, omnes formas esse a datore for-
marum, scilicet ab intelligentia infima. hoc pa-
tet ix. Metaphysicæ.
11. Item asserit, quod anima per imaginationē
operatur in corpore alieno, sicut in proprio: ex
quo ponit fascinationem esse veram. hæc patent
suo vi. de naturalibus.
12. Item asserit, quod in intelligentis nihil mali
potuerit esse; quod est cōtra illud Iob, quod Deus
in Angelis reperit prauitatem.
13. Item ponit quod sanctitas, bonitas, & aliæ
Dei perfectiones non dicunt in Deo aliquid po-
sitū, sed tantum per remotionem: quod est con-
tra fidem: quæ habet quod tales perfectiones ue-
rius, & perfectius sūt in Deo, quam in creaturis.
14. Item, quod Deus non cognoscit singularia
in propria forma. hoc patet ex viij. Metaph. suæ.
15. Item ponit tot esse intelligentias seu Ange-
los quot orbes, & in hoc concordat cum Aristo-
tele. Iste error apparet ex ix. suæ Metaphysicæ.
16. Item, quod prophetia est naturalis, quia ab
ultima intelligentia (vt dicit) deriuatur in ani-
mabus hominum prophetia, **D**
17. Item ponit, quod orationes, eleemosynæ, li-
taniæ, & similia, comprehenduntur sub ordine
naturæ: quod est falsum: quia cum ordinent nos
ad beatitudinem supernaturalem, reducuntur,
& sunt in ordine gratiæ supernaturalis,

Istæ sunt hereses, & errores Algazelis Philosophi.

1. **H**ic posuit motum, & tempus, & mundum
ab æterno, & nunquam incepisse.
- E** 2. Item quod corpora cælestia habent animam,
& quod non habuerunt principium sui esse, sed
fuerunt ab æterno.
3. Item, quod a primo principio non potest pro-
gredi immediate multitudo, sed tantum progre-
ditur vnum ab eo immediate, scilicet prima in-
telligentia, seu primus Angelus.
4. Item, quod a primo Angelo processit secun-
dus Angelus, & a primo cælo secundum cælum
& sic deinceps donec perueniatur ad vltimum
Angelum, & vltimum cælum.

† Ex Aegidio
Romano vi-
detur hic lo-
cus ita legen-
dus: qđ a pri-
mo Angelo
processit secu-
dus Angelus,
& a primo an-
gelo primum
cælum & a se-
cundo Ange-
lo secundum
cælum, & sic
deinceps.

5. Item

5 Item quòd tantum sunt decem intelligentiæ siue Angeli.

6 Item, quòd vltima intelligentia, siue Angelus præest omnibus inferioribus rebus.

7 Item quòd Deus nihil agit nisi dispositione præuia materiæ, nec agere potest, negans totaliter creationem.

† al. naturæ. 8 Item quòd Deus non permittit mala fieri, ut eliciat bona: sed quòd mala in mûdo proueniunt ex necessitate materiæ. †

9 Item quòd Deus ignorat particularia in propria forma, sed scit ea quasi uniuersaliter.

† al. datoræ. 10 Item quòd anima hominis procedit a donatore † formarum, sicut & aliæ formæ: qui dator est vltima intelligentia, siue Angelus.

11 Item, quòd tota nostra perfectio, & scientia prouenit ab vltima intelligentia prædicta, siue de cima.

12 Item dicit, quòd beatitudo nostra consistit in cognitione prædictæ vltimæ intelligentiæ: quâ cognitionem asserit esse naturalem, & haberi naturaliter.

13 Item quòd ^d pœna animæ nostræ separatæ est separatio à prima intelligentia.

14 Item quòd anima separata non patitur pœnam sensus: sed damni: quæ est separatio ab vltima intelligentia.

15 Item quòd anima coniuncta corpori non dolet, nec sentit dolorem, nisi quia separatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quâ gerit circa corpus.

16 Item quòd prophetia in nobis est cognitio futurorum, quæ naturaliter inest nobis.

17 Item quòd anima nostra per imaginationem potest operari in corpore alieno.

† Examina- tionem. 18 Item quòd impressio animæ transit in corpus aliud, ita quòd potest ipsum destruere, & interficere per excitationem † suam, atque fascinationem.

Errores Alchindi.

1 Item ponit, ex conditione cœlestium corporum futura pendere in tantum, vt dicat, quòd si quis totam cōditionem cœlestis harmoniæ haberet, plenè cognosceret tã præterita, quàm futura.

2 Item, quòd omnia eueniunt de necessitate, asserens homines ignorantes, qui sperant, desiderant & timent futura.

† Apud Aegidium ita: q. preces fuisse Deo ex spiritualibus creaturis, prosunt ad consequendum, &c. 3 Item asserit, quòd preces † fuisse Deo sunt ad consequendum bonum, & fugiendum malum: & hoc naturaliter, nō quòd propter tales preces Deus bona nobis tribuat, sed ab ipsis uerbis, & ab ipso desiderio dum precamur Deum, deriuantur quidē radij, qui naturaliter in nobis efficiunt quod optamur. Et ista potuit esse opinio Auicennæ, qui orationes, & litanias posuit sub ordine naturæ.

† Feder. de Senis conf. 152 & Albertinus trac. de agnosc. q. 16. 4 Item quòd motus voluntatis † subsunt corporibus cœlestibus.

5 Item quòd attributa diuina Deo cōpetūt abusiue: asserens incontinentem dici Deum creatorem primum principium, dominum dominorum; sic

A quòd perfectiones in diuinis nihil dicunt positivè, sed tantum per remotionem.

6 Item, quòd characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quæ ordinantur.

7 Item ponit, quòd sacrificia oblata Deo, seu spiritibus nihil prosunt, vt per ea aliquid consequamur: sed naturaliter habent effectum, propter quem fiunt.

8 Item negat, quòd Deus per preces, & sacrificia placetur.

B 9 Item ponit, quòd corpora cœlestia, & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, dirigunt operationes nostras a principio vsque ad finem per tantum, & per totum: ita quòd ista constellatio solum, in qua & sub qua opus incipitur, quantumcunque opus sit voluntarium, domiatur a principio vsque ad finem.

10 Item asserit, aliqua sacrificia naturaliter talē habere potestatem, quòd si secundum illa aliquid opus incipiat, tale sacrificium dominatur dicto operi a principio vsque ad finem.

11 Item ponit, q. coniurationes, & obsecrationes naturaliter possunt dominari in affectibus nostris: ita q. si, secundum eum, aliquod opus etiam voluntarium inchoetur, dirigetur istud opus per prædictos characteres a principio vsq. ad finem.

Hereses, & errores Rabbi Moysis.

Iste, quamuis posuerit mundum incēpisse in libro de expositione legis, reprobando Aristotelem:

1 Negauit tamen in diuinis esse Trinitatem, & quamcunque multitudinem re, vel ratione: & vituperans deridet Christianos, qui credūt in diuinis personarum trinitatem.

2 Item asseruit, attributa in diuinis, vt sapientiā, bonitatem, & similia non esse in Deo verè & realiter, sed tantum æquiuocè, & vocaliter, allegans pro se illud Prophetæ dicentis: Cui me similem fecisti? Dicit namq. quòd cum dicitur, Deus sapiens, bonus, & similia, intelligitur per causalitatem: quia scilicet, Deus dicitur bonus, quia causat bonitatem, & potens, quia causat potentiam, & sic de alijs.

3 Item asserit, verbū in diuinis, & spiritum Dei dici solum essentialiter, & nō personaliter: vnde exponens illud psalmi: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. Dicit, ibi verbum, & spiritum sumi pro diuina voluntate, vel eius essentia, qua cœli facti sunt: cum tamen ista sumantur personaliter: & in hoc concordat cum illis hæreticis, qui vocantur Alogij, id est, hæretici sine verbo, ab a, quod est, sine: & logos, quod est sermo, vel verbum. hi Deum Verbū esse negāt, & non credunt respuentes Euangelium iohannis, in quo ostenditur Verbum sumi personaliter in diuinis.

4 Item ponit corpora cœlestia esse animata, & animalia rationabilia, adducens pro se illud psalmi. Cœli enarrāt gloriam Dei. & illud Iob. Cum me laudarent astra matutina, &c.

5 Item asserit, q. licet mundus incēperit, nunquam tamen finietur; nec innouabitur.

6 Item.

Isaie 40.

Psal. 32.

Psal. 18.
Iob. 38.

6 Item asserit, quod homo sufficienter potest se disponere ad gratiam prophetiae: & quod Deus non eligit in prophetando quemlibet hominem singulariter, sed illū, qui se disponit ad talia per sua naturalia; unde visus est velle, diuinam gratiam dependere ex operibus nostris.

7 Itē dixit, Deo aliqua esse possibilia, & aliqua impossibilia: inter quae impossibilia asserit, accidens esse, vel posse sine subiecto esse: & illos, qui dicunt hoc deum posse, appellat ignorantes viā disciplinā, & scientiarum.

8 Item errauit, quia asserit Deū nō habere prouidentiam aliquorum, quantum ad speciem, vel quantum ad singularia, unde casum foliorū de arboribus, & alia quae contingunt circa particularia, talia noluit subesse diuinā prouidentiae, sed existimauit omnia talia contingere per accidēs.

9 Item ponit, quod licet voluntas a Deo immutari possit, nunquam tamen de facto immutatur; quod est erroneum, quia tunc esset frustra admonitio Prophetarum.

10 Item asserit, hominē per seipsum absq; Dei auxilio omnia peccata posse vitare, & omnes monitiones Prophetarum perfecte adimplere.

11 Item ponit simplicem fornicationem nullo modo esse peccatum de iure naturali, sed solum dicit esse peccatū ex prohibitione legis, unde ante legem datā dicit fuisse licitum fornicari, propter quod dicit, Iudam non peccasse cum Hammar, quia fuit ante tempus legis.

Hi dicuntur e Cynici ab immunditia, & impudicitia sic dicti: nam sicut canes coeunt in manifesto, sic isti dicunt fore licitum & honestum in patulo, & in vijs, & plateis cum vxoribus coire, & de facto faciunt: unde a canibus, quorum morem imitantur, vocabulum traxerunt.

COMMENT. XXIX.

Hereses & errores antiquorum philosophorum qui sunt.] Posset hic Eymericus reprehensione dignus putari, eo quod in opere, quo de haereticis & haeresibus disseritur, gentilium philosophorum errores commemorat, qui haeretici esse non possunt, cum nūquam fidem catholicam fuerint professi: sed plane immerito carperetur, & eius industria atque ingenium cum in alijs, tum in hac etiā re magnopere sunt commendanda, cum non modo consummatas haereses, sed etiam principia, unde haereses nascerentur, commemorarit, vt vitarentur. Nouerat enim ex antiquorum philosophorum dogmatibus, uelut ex uberrimis fontibus haeticorum haereses processisse, quod luculenter docet Tertullianus in libro de praescriptio. haeticorum, capi. 7. in hac verba: Ipse haereses a philosophia surbornatur; inde eones & formae nescio q; & trinitas hominis apud Valentinum: Platonius enim fuerat. Inde Martionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis uenerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis obseruatur, & vt carnis restitutio negetur de vna omnium philosophorum scola sumitur. Et ubi materia Deo aequat; Zenonis disciplina est. Et ubi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus

interuenit. Eadem materia apud haeticos, & philosophos volutantur: ijdem retractatus implicantur. haetenus Tertullianus. Quod ipsum fusius etiam prosequitur eodem capite, quae ob breuitatem omittimus. Rursus: idem Tertullianus scribens aduersus Hermogenē, philosophos vocat Patriarchas haeticorum: idem repetit B. Hieronimus initio libri contra Pelagianos ad Ctesiphontē: q; & nos verum esse copiose ostendimus in singulis ferē haesibus, in libris de pœnis haeticorum: docet itē Alfonso Castus lib. 3. c. 8. de iusta haeret. punitio. & Conradus Brunus, lib. 1. de haeticis, c. 5. Hac ergo sapienter intuitus Eymericus, optimo consilio falsa praecipuorum philosophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, vt ostenderet quantum gentilium philosophorum incautē lecta doctrina nocere posset. Et propterea in Concilio Lateranēsi sub Leone X. sess. 8. in Bulla incipien. Apostolici regiminis. relata inter litteras Apostolicas in fine huius operis, dininitus cautū est, ut qui philosophiam profitentur in Vniuersitatibus, philosophorum dogmata catholicae fidei aduersa auditoribus diluant, et religionis Christianae veritatem ostendere nitantur in hęc verba; Insuper omnibus, & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districtē praecipiendo mandamus, ut cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus a recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animae immortalitate aut vnitatem, & mundi aeternitate, ac alia huiusmodi: teneantur eisdē veritatem religionis Christianae omni conatu manifestam facere, & persuadēdo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, prouiribus excludere atque resolvere. haetenus ibi.

Rursus Eymericus magnos, & insignes viros habuit, quos imitaretur in recensendis in tali opere philosophorum erroribus. Quoniam & sanctus Epiphanius confutaturus omnium haeticorum dogmata, quae in Ecclesiam Dei inuecta fuerant, primum, antiquorum philosophorum errores recensuit. Beatus item Antonius in sum. par. 4. tit. 11. antequam in c. 7. referret haeticorum haereses. c. 5. & 6. antiquorum philosophorum, & aliorum infidelium errores commemorauit.

Illud est praeterea obseruandū, Eymericū hos philosophorum errores non videri hausisse ex proprijs fontibus, aut libris eorum auctorum, quibus tribuunt, sed vel ab alijs libris, vel ab illis, qui uina uoce eos sibi retulerunt, accepisse. Mihi autem valde fit uerisimile, eum in tota hac questione secutum fuisse Aegidium Romanum, a quo dicitur esse cōscriptus tractatus de praecipuis philosophorū erroribus, qui nūc impressus circumfertur, nam quae hic traduntur, cum illis maximē conueniunt.

b Alchindus.] in Barcinonensi, Alundus, in Bononiensi. & codice Cardinalis de Gābara, Alandus, in Sabellano. Almulus, sed ex tractatu Aegidij Romani Alchindus, reposuimus, atq; ita legendū esse iā in priori editione per coiecturā admonueramus.

c Multos errores, & haereses contra fidem sanctam nostram posuerunt. Sed non uidetur hoc uel dici possint. Philosophorum errores quō haereses.

rum:

Profitentes philosophiā soluant argumenta philosophorum fidei pugnantia

1011 A. 1011 B. 1011 C. 1011 D.

al. viam disciplinabiliū scientiarum.

elef con dē a dog ibus philosophorum cessisse.

rum; nam philosophi, qui nunquam sunt catholicam professi fidem, hereses aut errores hereticas aduersus eam proferre non possunt, cum heresis proprie ab homine baptizato proferatur, ut alibi scripsimus. Ceterum respondemus, Zymericum non assertorem sed propositionum erronearum seu falsarum, & fidei catholice aduersantium naturam intuitum, etiam si a non Christianis sint prolatae, hereses vocauisse, quasi sentiat propositiones hereticas dici non ab assertoribus, sed a natura rei, ut etiam uoluerunt Tur recremata, & alij quos retuli supra p. 1. q. 7. §. controuerſiam vero illam, quam sententiam comprobatur definitio heresis ab Alfonso Castro allata lib. 1. c. 1. de iusta her. pun. videlicet: Heresis est enunciatio, siue propositio falsa, fidei catholice ita repugnans, ut cum illa simul esse non possit.

Item quod pena anime nostre separatæ est separatio à prima intelligentia.] Hec Periodus deest in tribus codicibus, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara: eam habet solus Barcinonensis impressus, & ideo non sum ausus omittere: ceterum ita omnino legendum puto: est separatio ab vltima intelligentia. Quia anima ex Auerrois sententia, ut constat ex eius erroribus paulo antea ab auctore relatis, quem Algazel proculdubio sequitur Arabs Arabem, ab vltima intelligentia producit, & cū ea delectatur, a qua habet esse, unde cum ab ea separatur, torquetur & affligitur. Ei inuat hæc coniectura Aegidius in præcitato tractatu de erroribus philosophorum, tit. De erroribus Algazelis, ubi cū in 13. errores dixisset errare Algazelem circa penam animæ, quia ponit talem penam consistere in eo solum, quod separatur ab intelligentia agente, in Epilogo errorū eiusdē Algazelis ait illum censere, q̄ tota pena animæ separatæ est in eo, q̄ sentit se separatā ab vltimo Angelo, a quo dependet beatitudo sua.

Sed non multum refert hæc tam diligenter perscrutari.

Hic dicuntur Cyni.) Hoc nomen in omnibus codicibus erat deprauatum; nam Barcinonensis impressus habebat Canici. Sabellanus Caneici, Directorium Cardinalis de Gambara Caninici. & Bononiensis omnium corruptissime, Canonici: nos eā sententiam, quā tractat auctor Cynici reposuimus, ut sit sensus. Qui dicunt simplicem fornicationem iure naturali non esse vetitam, Cynici dicuntur, fuerunt autem Cynici, ut scribit Laertius: philosophi quidam sectatores Antisthenis, Crates, & Diogenes ille Cynicus, ita dictus, vel a Cynosarge gymnasium, vel a canina mordacitate: vel ab eo quod canum more in propatulo coire non vererentur, de quibus Cicero li. 1. de Officijs, & Isidorus lib. 3. Etymolog. c. 6. §. Cynici.

Q V Æ S T I O V.

De erroribus ab ipso Christo damnatis.

S V M M A R I V M.

1 Phariseorum errores primum recensentur.

A 2 Secundo Sadducæorum.

3 Tertio Herodianorum.

VINTA quaestio est: quæ sunt hereses, & errores per ipsum Christum personaliter condemnatae.

Ad hanc respondemus, quod sunt tres in genere: scilicet, Phariseorum,

Sadducæorum, & Herodianorum.

1 Isti posuerant, quod traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinæ, & mandatis præponendæ, & præ illis obseruandæ.

Item, quod melius & sanctius est temporalia sacerdotibus offerre, quam patrem & matrem egentes, & necessitatem patientes sustentare.

Item, quod lotiones, & munditiæ manuum & corporum exterius inducunt necessario lotionem a peccatis, & munditiam interius. Hos errores condemnauit Christus, Matth. xv.

Item, quod licitum erat uxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudiij ei dare.

Item, quod exterior immunditiæ corporis, necessario inducit immunditiam mentis.

Item, quod licitum erat uxorem alterius sic dimissam, in uxorem suam accipere viro viuentem.

Item, quod licitum est sicut amicos diligere, sic inimicos odire. Hos errores cōdemnauit Christus, Marci x.

Condemnauit etiam errores Sadducæorum.

2 Hi resurrectionem mortuorum esse futuram negabant. Hunc errorem Christus cōdemnauit, Ioan. v. & Matth. xxij.

Item animas esse spiritus non concedebant, sed solum esse corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta spernebant, nec dictis sanctorum patrum fidem dabant.

Item Herodianorum.

D 3 Hi posuerunt licitum esse uxorem alterius, et eo viuentem, sibi accipere in uxorem: & Herodes ita fecit qui uxorem fratris suis viuentis sibi in matrimonium copulauit. Et quia Ioannes Baptista hunc errorem arguendo Herodem, condemnauit, ipsum Herodes decapitauit.

Item posuerunt, Christum non esse verum Deum nec beatæ Mariæ filium, sed realiter Ioannē Baptistam ab ipso Herode decapitatum: qui post modum (ut asserunt) resurrexit, ut habetur Matth. xiiij.

E Horum trium errores, scilicet, Phariseorum, Sadducæorum, & Herodianorum Christus Marci viij. condemnauit, cum dixit Cauete a fermento Phariseorum, & Sadducæorum, & Herod.

COMMENT. XXX.

a Ad hanc respondemus, quod sunt tres in genere, scilicet Phariseorum, Sadducæorum, & Herodianorum.] Antiquo hoste in stigante, doctrina Iudæorum in septem partes aliquando diuisa, septem hereses peperit, & qui eas fouebat teste sancto Epiphanio li. 1. contra hereses, heresi,

Indeorum & quot, quæ sunt.

† al. prophetarum.

Matth. 14

† asserunt

& Mat. 16

Error Auerrois de productione anime.

Locus emendatus, & qui fuerint Cynici.

heresi 14. 15. & sequent. hi fuerunt: Sadducei, Scribae, Pharisei, Hemerobaptistae, Nazareii, Offensi, et Herodiani. horum hereses recenset etiam breuiter more suo Philastrius episcopus Brixienfis in catalogo heresum in principio, & Isidorus lib. 8. Etimolog. c. 4. & sanctus Antonius in sum. par. 4. tit. 11. c. 6. & alii. Eymericus hoc loco tres tantum sectas recensuit, scilicet Phariseorum, Sadduceorum & herodianorum; Caterum cum dixit tres esse in genere, aperte indicauit plures fuisse sectas, omnes tamen ad has tres referri possunt, vt constat ex sancto Epiphano. Christus autem Dominus in Euangelio sepe acriter hos reprehendit, eorumque doctrinam & mores reprobauit, & ideo uere ait auctor hic, istorum errores psonaliter fuisse a Iesu Christo condemnatos.

Singulorum vero errores mores, & studia, propterea hic referre omitto, quoniam satis esse existimo indicasse lectori auctores, vnde ista petere possit praesertim autem sanctum Epiphanium, qui ceteris est in hac re copiosior.

Quaestio VI. de Hæresibus damnatis relatis in Decreto.

A	F
66 Acephali.	50 Floriani.
14 Adamiani.	G
38 Aeriani.	6 Gnostici.
39 Aetiani, siue Eunomiani.	H
68 Agnoitæ.	57 Heluidiani.
26 Alogij.	30 Hermogeniani.
18 Angelici.	33 Hierachitæ.
46 Antidicomaritæ.	80 Hæreses variae sine nomine auctorum.
32 Antropomorphitæ.	I
19 Apostolici.	56 Iovinianistæ.
12 Apellitæ.	L
45 Apollinariistæ.	55 Luciferiani.
23 Aquarij.	M
59 Arabici.	44 Macedoniani.
13 Archontiaci.	31 Manichæi.
43 Arriani.	21 Marcionistæ.
22 Artotyritæ.	17 Melchisedechiani.
B	3 Menandrini.
4 Basilidiani.	47 Metangismonitæ.
52 Bonossiani.	35 Montani.
C	N
15 Cainani.	9 Nazareii.
7 Carpocratiani.	64 Nestoriani.
27 Cataphruges.	5 Nicolaitæ.
28 Cathari.	41 Noetiani, siue Patripassiani.
20 Cerdoniani.	34 Nouatiani.
8 Cerinthiani, vel Millenarii.	62 Nyctages.
53 Circumcelliones, seu Scototopitæ.	O
49 Colluthiani.	10 Ophyte.
D	40 Origeniani.
51 Donatistæ.	P
E	58 Paterniani.
36 Ebionitæ.	48 Patritiani.
65 Euthychiani.	29 Pauliani.
	63 Pelagiani.

A 37 Photiniani.
54 Priscillianistæ.
S
42 Sabelliani.
16 Sethiani.
24 Seueriani.
2 Simoniani.
T

25 Tatiani, siue Encratitæ
60 Tertullianistæ.
61 Tessarescadecatitæ.
67 Theodosiani, siue Gaianitæ.
69 Tritheitæ.
V
11 Valentiniani.

SEXTA quaestio est: hæreses & errores per Christi Vicarium, & Ecclesiam cōdenati, de quib. agitur in Decretis qui sunt? Ad hanc dicimus, quod hæreses & errores quam plures condenantur, colliguntur, & ponuntur expresse 24. quaestio, 3. capit. Quidam, vbi dicitur sic:

Sectæ uero hereticorum quot sint, & vnde nomina acceperint. Isidorus 8. lib. etymologiarum. ca. 5. determinat, dicens.

1 Quidam autem heretici, qui de Ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorum nuncupantur: quidam vero ex causis, quas eligentes instituerunt.

Iuxta emendationem factam Romæ Decreti nuper editi

2 Simoniani a dicti a Simone magicæ artis perito: cui Petrus in actibus Apostolorum, maledixit pro eo, quod ab Apostolis Spiritus sancti gratiā pecunia emere voluisset, hi dicunt creaturam non a Deo, sed a virtute quadē superna creatā.

Acto. 8.

3 Menandrini, a Menandro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non a Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

4 Basilidiani, a Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias, Iesum passum abnegauit.

Acto. 6.

5 Nicolaitæ dicti a Nicolao Diacono Ecclesiae Hierosolimorum, qui cum Stephano, & cæteris constitutus est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, vt qui vellet, ea vteretur, versa est in stuprum talis consuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur: quos Ioannes in Apocalypsi improbat, dicens. Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum.

Apoc. 2.

6 Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

7 Carpocratiani, à Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum.

8 Cerinthiani, à Cerintho quodam nuncupati, hi inter cetera circumcisionem obseruant: mille annos post resurrectionē in voluptate carnis futuros prædicant: vnde & Græce χιλιεταί Latine millenarij sunt appellati.

9 Nazareii dicti qui dum Christum (qui à vico Nazareus est appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis custodiunt.

10 Ophitæ, a colubro nominati sunt, coluber enim græce ὄφις dicitur; colunt enim serpentē, dicentes ipsum in paradysum induxisse virtutis cognitionem.

11 Valentiniani, à Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui αἰῶνας, idest sæcula

Q 2 quædam

quadam in originē Dei Creatoris induxit: Christum quoque de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eā quasi per fistulam trāsisse asseruit.

12 Apellitæ, quorū auctor Apelles fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deū legis, & Israel illum igneum affirmans, dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

13 Archontiæ, à principibus appellantur; qui vniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt.

14 Adamiani uocati; quod Adæ imitentur nuditatem; vnde & nudi orant, & nudi inter se mares feminaeque conueniunt.

15 Cainani^d inde sic appellati, quoniam Cain adorant.

16 Sethiani nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus est Seth, dicentes, eundem esse Christum.

17 Melchisedechiani vocati, pro eo quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

18 Angelici vocati, quia Angelos colunt.

19 Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quod nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui[†] aliquo in hoc mundo vtuntur.

20 Cerdoniani, a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asseruit.

21 Marcionistæ, a Marcione Stoico Philosopho appellati, qui cerdonis dogma secutus, alterū bonum, alterum iustum Deum asseruit: tanquam duo principia creationis, & bonitatis.

22 Artotyritæ, ab oblatione uocati: panē enim & caſeum offerunt, dicentes a primis hominibus oblationem a fructib. terræ, & a fructibus ouium fuisse celebratam.

23 Aquarij appellati, eo quod aquam solam offerunt in calice sacramenti.

24 Seueriani, à Seuerō exorti, vinum non bibunt, vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

25 Tatiani, à Tatiano quodam vocati, qui & Enkratitæ dicti: quia carnes abominantur.

16 Alogij vocantur tanquam sine verbo, λόγος Enim græcè, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypsim.

27 Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi exiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

28 Cathari propter munditiam ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis, negant penitentibus veniam peccatorum. Viduas si nupserint, tanquam adulteras, damnant. Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius, quam mûdos vocarent.

29 Pauliani, à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

A 30 Hermogeniani, ab Hermogene quodam uocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorū, & deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes. Gal. 4.

31 Manichæi, à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, idest bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit, testamentum vetus respuuit, nouum ex parte recipit.

B 32 Antropomorphitæ dicti pro eo, quod simplicitate rustica Deum habere humana mēbra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἀνθρωπος enim Græcè, latinè homo interpretatur, ignorantes vocem Domini, qui ait: Spiritus est Deus. incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. Ioan. 4.

33 Hierarchitæ, ab Hierarcha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt.

34 Nouatiani, à Nouatiano Romę vrbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

C 35 Montani hæretici dicti: quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se a catholice Ecclesiæ corpore diuiserunt.

36 Ebionitæ, ab Ebione dicti, siue à paupertate: Christum enim per profectum solum virtutum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. hi enim semiuidei sunt, & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur.

37 Photiniani, à Photino Gallogræciæ Syrmij episcopo nūcupati, qui Hebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Galat. 5.

38 Aeriani, ab Aerio quodam nūcupati sunt, hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

39 Aetiani ab Aetio sunt vocati; iidemque Eunominiani ab Eunomio quodam Dialectico Aetij discipulo: ex cuius nomine magis innotuerūt, dissimilem patri asserentes filium, & filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

D 40 Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt dicentes, quod non possit videre filius patrē, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoque in mûdi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorum, e cælis vsque ad terras diuersa corpora quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum.

E 41 Noetiani, a quodam Noeto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum, ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiunt. Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

42 Sabelliani, ab eodē Noeto pullulasse dicuntur cuius discipulū perhibēt fuisse Sabelliū, ex cuius nomine

nomine maximè innotuerunt: vnde & Sabelliani uocati sunt. hi vnam personam patris, & filii, & Spiritus sancti astruunt.

43 Ariani, ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt, qui coeternum patri filium non agnoscens, diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait dominus: Ego, & pater vnum sumus.

44 Macedoniani, a Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum.

45 Appollinaristæ, ab Appolinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

46 Antidicomaritæ, appellati sunt, pro eo quod Mariæ virginitati cōtradiciunt, asserentes eā post Christum natum viro suo fuisse commistam.

47 Metangismonitæ: ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγος Græcè vas dicitur. asserunt enim sic esse in patre filium tanquam vas minus intra vas maius.

48 Patritiani, a quodā Patritio nuncupati sunt qui substantiam humanæ carnis a Diabolo conditam dicunt.

49 Colluthiani, a quodam Collutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est: Ego Dominus creans mala.

50 Floriani, † a Floriano, qui e contrario dicunt Deum creasse mala contra hoc, quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona.

51 Donatistæ, a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens, totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum sanctū, & rebaptizans catholicos.

52 Bonosiani, † a Bonoso quodam episcopo exorti produnt: qui Christum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt.

53 Circumcelliones dicuntur, eo quod agrestes sint quæ Scytotopicos† vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore Martyrii semetipsos perimunt, vt violenter de hac uita discedentes, Martyres nominentur.

54 Priscilianistæ, à Prisciliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorū permixtum dogma composuit.

55 Luciferiani, à Lucifero Sardinia Episcopo orti, qui Episcopos catholicos, qui Constantij persecutione perfidia Arianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod se credidisse simulauerant (quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrū post fletum negationis) hanc illi matris charitatem superba accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recesserunt, & cū ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

56 Iouinianistæ, a Iouiniano quodā monacho dicti, asserentes, nullam nuptiarum, & virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen.

57 Heluidiani, ab Heluidio nominati, qui dicunt

A post Christum natum, alios Mariam filios de uiro suo Ioseph peperisse.

58 Paterniani, a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a Diabolo factas opinantur.

59 Arabici nuncupati, eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, & tunc in nouissimo vtrumque resurgere.

60 Tertullianistæ, dicti a Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginensis: animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in Dæmones verti putantes.

61 Tessarescædecatitæ, dicti quod decima quarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum contendant. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat.

62 Nyctages, † a somno nuncupati, quod vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

63 Pelagiani, a Pelagio monacho exorti. hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt: dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa diuina.

64 Nestoriani, a Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati: qui Beatam Mariā Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit, vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec vnum Christum in verbo Dei, & carne credidit: sed separatim, atque seiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit.

65 Eutychiani, dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere in duabus naturis, sed solam in eo diuinam asseruit esse naturam.

D 66 Acephali dicti, idest, sine capite. nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnam in eius persona naturam prædicant.

67 Theodosiani & Gaianitæ appellati a Theodosio, & Gaiano, qui temporib. Iustiniani Principis, in Alexandria populi peruersi electione vna die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Calcedonense concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserunt: Quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

E 68 Agnoitæ, & Tritheitæ a Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, a qua exorti sunt, id adiungunt, quod Christi diuinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora nouissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquentis: Dies iudicii in corde meo.

69 Tritheitæ vero vocati, quod sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse: contra illud, quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.

† Vide Federicum de Senis cōfil. siue quæst. 152.

† alias, Nictages.

Turrecre. de Eccle. lib. 4. par. 3. c. 28.

Esa. 30.

Dent. 6.

70 Sunt & alia hæreses sine auctore, & sine nominibus, ex quibus aliæ putant triformem esse Deum. Aliæ Christi diuinitatem passibilem dicunt. Aliæ Christi de Patre natiuitati initium temporis dant. Aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt. Aliæ animam imaginem Dei negant. Aliæ animas conuertere in demones, & in quæcunque animalia existimant. Aliæ de mundi statu dissentiunt. Aliæ innumerabiles mundos opinantur. Aliæ aquam Deo coæternam faciunt. Aliæ nudis pedibus ambulant. Aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses aduersus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & a sanctis Patribus, vel conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diuisæ inuicem sibi dissentiunt, tamen nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirant. Sed & quicunque aliter scripturam sanctam intelligit, quàm sensus Spiritus sancti flagitat, a quo conscripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest.

† Cōcor. tex. in c. excōicamus, 1. & 2. de hæret.

Refertur in cap. Ego Berengarius. de cōsec. dist. 2.

EGO † Berengarius indignus sancti Mauricii Andegauensis Ecclesiæ Diaconus, cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hætenus infamatus sum; quæ astruere conatur panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non verum corpus, & sanguinem Domini Nostri Iesu Christi esse; nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedi, & ore, & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensæ eandem fidem me tenere, quam Dominus, & uenerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendum tradidit, mihiq; firmavit; † scilicet panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem Domini Nostri Iesu Christi esse; & sensualiter non solum sacramento, † sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per sanctam, & homouisionem Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus, & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quod si ego ipse aliquando cōtra hæc aliqui sentire, aut prædicare præsumpsero; subiaceam canonum seueritati, Lecto, & perlecto sponte subscripsi.

† formaui.

† al. in sacramento.

A Hanc confessionem fidei de corpore, & sanguine Domini Nostri Iesu Christi a Berengario Romæ coram centum tredecim Episcopis factam, misit Papa Nicolaus per vrbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcunque loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: ut ecclesiæ, quæ prius doluerat de auerso atque peruerso: postea gauderent de reuerso, atque conuerso.

COMMENT. XXXI.

B **N**ulla est tractatio, quam magis scire spectet ad Inquisitores, quàm hæc: & de notitia hæresum, & de auctoribus earum, monui iam alibi nullum artificem posse plenè, & perfectè suo muneri satisfacere, nisi cognoscat artis suæ præcepta, intelligatque contraria, quibus illa corruant, & labantur. neque Inquisitores, quorum est fidem defendere, et fortiter tueri solum catholicas veritates scire debent, ut docuit Eymericus parte prima, sed etiam hæretica dogmata, quibus illa violentur: quod tota hac ferè sectionibus nulla est hac utilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium hereticorum principes primi, cum suis summam erroribus, a quibus vniuersi hæretici, qui labentibus sæculis secuti sunt, velut ab fœtidis lacub. paucis additis, aut mutatis aut inuersis suas hæreses protraxerunt. Sunt autem in hoc capite multa difficilia, multa a vulgatis codicibus diuersa, multa etiam scitu digna, quæ a nobis in gratiam iudicum violatæ religionis essent declaranda, nisi breuitas nostra nos tacere compelleret: ideo pauca quædam adnotabimus. Secuti vero sumus in hac quæstione imprimenda, emendatione Decreti Gratiani nuper Romæ editi.

D Hos autem errores cum suis auctoribus eodem ordine quo hic Eymericus, retulerunt sanctus Antoninus in sum. par. 4. tit. 1. c. 7. Repertorium Inquisitorum uerbo, hæresis. §. diuersitatem hæresum, et Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 34. quorum multos cum alijs ab his diuersis commemorat etiam Tabiensis, in sum. uerbo, hæreticus. §. 27. num. 28. & seq.

E Qui vero & quales fuerint hi hæretici, quo tempore vixerint, qualia eorum dogmata, & ubi condemnata, ne actum agere videar, tradere omitto: id tamen docent plenissimè Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 2. c. 23. vsque ad 33. Alfonso Castrius in libris aduersus hæreses, & copiosè Gabriel Prateolus in libris de vitis, sectis, & dogmatibus hereticorum, & alij tum ex antiquis tum ex recentioribus, quorum volumina obuia cuique extant.

a Simoniani. In vulgatis Simonianici. & male sed Simoniani repositum est ex antiquorum patrum sententia: nam Tertul. in lib. de præscript. hæreticorum, ca. 33. Augustinus tomo 6. in catalogo hereticorum in principio, Theodorus, lib. 1. hæreticarum fabularum, cap. 2. in fi. Aegesippus, ut refert Eusebius lib. 4. historiæ, cap. 21. & Epiphanius hæresi 21. Simonis sectatores non Simoniacos, sed Simonianos appellant.

b Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a uirtute

Inquisitores dogmata hæreticorum non se oportet.

rute quadam superna creatam.] Quid sibi vellet Simon hæreticus, nemo melius expressit, quam Theodorus. Is enim hunc locum explicat, dum ait: Simon eiusmodi fabulam perperit, infinitam quādam posuit potentiam, quam vniuersorum radicem appellauit, eamque ignem esse dicebat, qui duplicem habebat operationem, hanc, quæ cernebatur: illam vero quæ latebat. Mundum autem genitū esse ex operatione ignis quæ cernebatur, hæc ille. Vt optime adnotauit Iosephus Stenanus in commentarijs huius capitis.

c Nazaræi dicti, &c.) Vt nominis huius ambiguitas euitetur, libet hic ex Epiphanio, & alijs breuiter pauca quædam adnotare. hos ergo Nazaræos Theodorus libro secundo hæreticarū fabularum, Nazaræos, nominat, & etiam Epiphanius hæresi. 29. eodem nomine donauit, dū refert alios fuisse Naziræos, alios Nazaræos, et alios. Nazoræos: illi sanctificati dicebantur, cum dignitatem primigenitorū gererent: Nazaræi autē appellantur Iudæi sectarij ante Christum exorti mille erroribus implicati, vt Philastrius refert. Nazoræi uero ab initio nascētis Ecclesiæ, appellati sunt omnes Christi fideles, tractu tamen temporis illis hæreticis remansit hoc nomen, qui vna cum Euangelio legē seruabant. hæc est Epiphanijs sententia.

d Cainani.] Iræneus lib. 1. c. 35. & Theodorus lib. 1. Cainos vocant, ab Augustino Caiani appellatur in lib. de hæresibus, c. 18. eodem nomine eos donat Tertullianus, lib. de præscriptio. hæreticorum, c. 33. Sunt, inquit, & nunc alij Nicolaitæ, Caiana hæresis dicitur. Ita animaduertit Michael Thomas Reuerendissimus quodam Episcopus Ilerdensis, qui diu multa cum laude Gratianicæ emendationi præfuit Romæ.

e Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens.) Hic locus in vulgatis codicibus deprauatus erat, operam tamen Reuerendiss. Michaelis Thomasi Episcopi Ilerdensis restitutus est, ex Tertulliano in libro de præscriptionibus hæreticorum, c. 33. vbi agens de Hermogene ita scribit: Idem Apostolus cum improbat elementis seruientes, aliquem Hermogenē ostendit, qui materiam non natam introducens Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deam faciens, potest ei seruire, quā Deo comparat. hactenus Tertullianus.

f Antropomorphitæ.) In Codicibus Isidori vulgatis, & aliquot manuscriptis hæc antecedunt: Anomiani, Latine sine lege dicuntur. Quæ tamen absunt a codice Isidori peruetusto, & valde emendato Monasterij B. Augustini in Carbonaria Neapolis.

g Hierarchitæ.) prius legebatur, Heraclitæ, & aliter Hierarchitæ: sed locus est emendatus, & mutatus ex B. August. in lib. de hæresib. c. 47. horum auctor Hieraca quidam constituitur, vt præcitato loco August. refert, cuius meminit et S. Hilarius lib. 4. & 6. de Trin. a Beato Epiphanio aduersus hæreses, hæresi. 67. Hieracitæ vocantur, & eorū auctor Hierax, quo loco eiusdem errores refert, & cōsutat.

h Montani.) Suspicio locum hunc accipiendum esse de Montensibus hæreticis. de quib. agit Beatus

A Augustinus in libro aduersus hæreses, c. 69. differēs de Donatianis seu Donatistis, non autem de Mōtano, cuius in eodem libro meminit Augu. c. 25. agēs de Cataphrygibus.

i Metangismonitæ.) Antea legebatur ita: Metangi nominati. emendatus est locus ex Isidoro lib. 8. Etymolog. c. 5. & B. August. in lib. de hæresib. c. 28. Horū etiam hæreticorum meminit Philastrius in cathalogo hæreticorum.

K Luciferiani, &c.) Constantij persecutione. Hic codices sunt varij: nam quidam Constanti, habent: alij, Istanti. sed iudicio eruditorum Constanti. reposuimus. Jam verbum illud, in catholicam, Demochares in cathedram, commutauit, quæ lectio non est forte contemnenda, cum ex Episcopi cuiusdam electione, vt sacri historici retulerunt, totū hoc disidium fuerit exortum.

l Theodosiani.) Horum meminit liberatus in Breuiario, Nicephorus lib. 18. histor. ecclesiast. c. 45. 49. & 50. Georgius Cedrenus anno xliii. Iustiani Imperatoris. Sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 33. memorat Theodotianos a Theodotione. Is idem videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius aduersus hæreses, hæresi. 54. ait ita: Et qui ab ipso descenderunt Theodotiani, idem Philastrius, & Damascenus scripserunt.

m Agnoitæ, & Tritheitæ.) Hæc etiam nomina emendata sunt ex re ipsa, & varijs antiquis scriptoribus: ab ignorantia enim nō Gnoitæ, sed Agnoitæ, nominandi erant. de his Agnoitis frequens est mentio in epistolis sancti Gregorij, 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexandrino missis, qui contra hos Agnoitas scripserat, & de ipsis ac Tritheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & utrosque a Theodosianis profectos esse scribit.

n Aliæ liberationem omnium apud inferos factam Christi descensione non credunt.) Hic locus in vulgatis Isidori, & Gratiani exemplarib. apposita negatione, non credunt, legitur: cum tamen absque negatione legendū censebat Petrus Iaconus, motus Beati Augustini auctoritate, in libro de hæresib. c. 79. vbi ita scribit: Aliæ, descendente ad inferos Christo credidisse incredulos, & omnes inde existimat liberatos. Ita quoque Philastrius refert: cui etiam lectioni ad stipulantur duo potissimū Isidori manuscripta exemplaria. in quibus absque negatione hunc locum legi nobis asseruit idem Iaconus. vulgatam tamen lectionem retinuimus auctoritate Decreti nuper Romæ editi.

o Aliæ de mundi statu dissentiant.) Quidam libentius legunt, sentiunt, ex Philastrio, qui refert hæresim, quæ dicit, mundum non mutari, sed in eodē statu semper manere, etiam post Domini nostri de cælis præsentiam: sed nos eiusdem Decreti auctoritate, dissentiant, dicimus.

p Ego Berengarius indignus, &c.) Solus Codex Cardinalis de Gambarā, hanc Berengarij abiurationem non habet, ceteri habent: at quo consilio fuerit ab Eymerico apposita, dubium non est: nam cum in hac quæstione instituerint cōmemorare hæreses, & errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas ille etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, ideo id caput in quo de hoc differitur, apposuit.

Locus insignis restitutus.

Berengar ius
& eius in fide
inconstātia.

Libet autem hic pauca quædam de hoc Berengario dicere, ut hæc eius abiuratio facilius percipiat. Emergit hic Berengarius circa tempora Leonis Papæ noni, ad annos Domini MXLIX. multasque hæreses de venerabili Eucharistiæ sacramēto promulgauit, & propterea à Leone nono Pōtifice Maximo in cōcilio Vercellis coactō, cum omnib. suis asseclis, nisi ad bonam mētē rediret, perpetuo anathemate percussus est, eiusque error omnium consensu Patrum fuit damnatus. verum cum defuncto Leone Berengarius in suo errore pertinaciter permaneret, synodus collecta est apud Turones sub Victore secundo, in qua hæreseos est conuictus. Denique cū neque sic resipisceret, sed multos passim in suum traheret errorē, Nicolaus secundus anno Domini MLIX. Romæ CXIII. Episcoporum concilium congregauit, ibique hanc abiurationem, quam ex Gratiano hic commemorat Eymericus, publice fecit: quam Nicolaus per vniuersas Italia, & Germaniæ vrbes misit, ut quæ Ecclesiæ doluerant de peccatore, de cōuerso gauderēt. ceterum non multo tempore in recta fide permansit Berengarius: nam alium errorem est professus videlicet, in Eucharistia adesse quidem verum corpus, & sanguinem Christi, sed simul etiam panis, & vini substantiam ibidem remanere: itaque ad hunc errorem penitus euellendū Gregorius septimus anno Domini MLXXIX. synodum Romæ celebrat ad quam accersitus venit Berengarius, suumque in ea agnouit errorem, quem publicè abiurauit, noua cōdita abiurationis formula illi a synodo præscripta in hæc verba: Ego Berengarius corde credo, & ore cōfiteor, panem & vinū, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac viuificatricem carnē, & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in Cruce pepēdit, & quod sedet ad dexteram Patris, & uerum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est, non tātum per signum, & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ, & veritate substantiæ; sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & vos intelligitis: nec cōtra hanc fidē vltius docebo, sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia. Huius postremæ abiurationis meminit Blondus lib. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonæ Aeneadis. & Berengarius quidē in hac postrema abiuratione perseverans pœnitentiā egit, ut ait Joannes Gerson sermone 1. de cœna Domini, quem grauius de cōmissis sceleribus dolentē (& in primis quia reducere in viam veritatis non potuit, quos errorib. suis imbuerat) in lecto decumbentem in ipso die Epiphaniæ, iam iam moribundum hæc uerba protulisse testat: Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus: vel ad gloriā sicut spero, propter pœnitentiā meam: vel ad damnationem sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui.

Berengarij
moribundi
uerba.

Non tamen desunt qui dicant, nunquam conuersum Berengarium, quorum opinionem satis probare videtur hæresi archæarum consuetudo, quos raro conuerti legimus, cum ut plurimum in erroris cōcepti

A pertinacia perseverantes impœnitentes moriātur, licet quādoq; ob aliquas causas aliud exterius fingāt.

Q V Æ S T I O VII.

De hæresib. damnatis in Decretalib.

S V M M A R I V M.

- 1 Articuli catholici cum hæresibus illis contrarijs contenti in c. Firmiter, de sum. Trin.
- 2 Error abbatis Ioachim condemnatus.
- 3 Hæreses impij Almarici.
- 4 Christus secundum quod homo est aliquid.
- 5 De processione Spiritus sancti quid credendum.
- 6 Hæreses duæ de processione Spiritus sancti damnatæ.
- 7 Hæreses damnatæ in Clementinis.

SEPTIMA quæstio est: hæreses & errores per Ecclesiam condemnati, de quib. agitur in decretalib. qui sunt? Ad hanc respōdemus quod quædam apparent condemnatæ ex volumine Decretalium maiori; quædam ea Sexto Decretalium: quædam ex Clementinis.

Errores damnati in Decretalibus.

In volumine maiori damnantur istæ hæreses, & errores.

- 1 In primis in tit. de summa Trin. c. † Firmiter. & cap. Damnamus. profitetur sancta mater Ecclesia quā plures articulos fore catholicos, & fide tenendos: ut puta, q. unus est solus Deus, immensus, & incommutabilis, & alios plures quorū contrarij omnes sunt hereticæ, & erronei, utpote, quod non sit vnus solus Deus, quod non sit immensus, quod non sit incommutabilis, & sic de alijs articulis contrarijs illis articulis, in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.
- 2 In speciali autem in c. Damnamus. allegato. §. si quis. condemnatur iste articulus, ut hereticus: quem b Abbas Ioachim assererat, scilicet. q. Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnū, nō vnitæ essentia, & naturæ, sed collectiua unitate sicut cum dicimus, quod multi homines sunt vnus populus.

Almarici Hæreses.

- 3 Condemnatur etiam, eod. tit. & c. §. reprobamus, doctrina c. impij Almarici, ut hæretica, & in sana: quæ autem illa fuerit, c. non exprestit Vincentius tamē in Speculo historiali, xxx. lib. e. vii. ponit ipsum Almaricum in suis prauis dogmatibus tenuisse hæreses, & errores infra scriptos.

Prima hæresis eius fuit, quod quilibet tenetur credere, se esse membrum Christi, & hoc esse vnum de fidei articulis, sine quo homo nō potest saluari.

Secunda

† Relata sunt
supra in par
te 2. pag. 3.

Secunda hæresis fuit, quod Patris potentia duravit quamdiu viguit lex Mosaica, scilicet, usque ad Christum: & tunc habuerunt finem omnia veteris testamenti sacramenta: & viguit lex Christi nova usque ad tempus Almarici: & ex tunc habuerunt finem, ac fuerunt euacuata Baptismus, Penitentia, & omnia alia nouæ legis sacramenta, sine quibus tamen & secundum veritatem non est salus.

Tertia hæresis fuit, quod à tempore ipsius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis sacramentis incepit vigere Spiritus sancti gratia, qua interius quilibet inspirabitur, & qua saluari poterat sine quocunque actu exteriori.

Quarta hæresis fuit: quod sic erat a Spiritu sancto illo tempore charitas ampliata, ut illud quod alias de natura sua erat peccatum: ut stupra, adulteria, & similia diceret non esse peccatum, dummodo illa facerent carnaliter se cominiscences ex charitate.

Quinta hæresis fuit: quod mulieres cum ponentibus tales errores non peccabant carnaliter commiscendo, dummodo ex charitate agerent.

Sexta hæresis fuit, quod predicto tempore Deus agebat ut bonus, & non ut iustus, quia predicta stupra, adulteria, & similia ex charitate facta, Deus ut bonus, nullatenus puniebat.

In eodem volumine maiori tit. de hæret. cap. Cum Christus, damnatur etiam ista hæresis atque error, scilicet, quod Christus non est aliquid secundum quod homo.

Errores damnati lib. 6. Decretalium.

In sexto autem Decretalium condemnantur istæ hæreses & errores:

In primis de sum. Tri. & fide catho. c. Fidei. profitemur sancta mater Ecclesia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: ut puta, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio procedit, & alios in effectu plures, quorum contrarii omnes sunt hæreticales, & erronei, ut potest, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio non procedit, & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.

In speciali autem eod. ca. Fidei. §. nos huiusmodi erroribus, condemnantur infra scriptæ duæ hæreses & errores.

Prima hæresis est: quod Spiritus sanctus æternaliter à Patre & filio non procedit.

Secunda hæresis est: quod Spiritus sanctus à Patre & Filio non tanquam ab vno principio, sed tanquam à duobus principiis procedit.

Errores damnati in Clementinis.

In Clementinis vero condemnantur istæ hæreses & errores in tit. de sum. Trini. & fide catho. c. Fidei. profitemur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: ut puta quod vnigenitus Dei filius humanum corpus passibile assumpsit: & alios in effectu, quorum contrarii omnes sunt hæreticales & erronei: ut pote, quod Dei filius corpus passibile non assumpsit, & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis

capitulis approbatis ut fide tenendis.

In speciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infra scriptæ hæreses & errores.

Prima hæresis: quod Dei Patris Filius humanum corpus passibile, & animam intellectiuam seu rationale, ipsum corpus vere, per se, & essentialiter informantem, non assumpsit.

Secunda hæresis: quod quando vnus militum a lancea latus Christi aperuit, quod adhuc Christus viuus & non mortuus existeret.

Tertia hæresis: quod anima rationalis seu intellectiuam non est forma corporis humani verè, per se & essentialiter.

Quarta hæresis: quod baptismus non est communiter tam paruulis, quam adultis perfectum remedium ad salutem.

Quinta hæresis: quod tam paruulis, quam adultis in baptismo non conferuntur informans gratia, & virtutes.

Infra autem in clement. de usuris, c. Ex graui. §. sanè, condemnatur vnus articulus, & sit sextus.

Sexta hæresis est, quod exercere usuras non est peccatum.

Et in tit. de hæret. in Clem. Ad nostrum. condemnantur istæ octo hæreses, seu errores.

Primus error est, videlicet, quod homo in vita presenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam, ut dicunt, si quis posset semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri.

Secundus error est, quod ieiunare non oportet hominem, vel orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus, quia nunc sensualitas est ita perfectè spiritui & rationi subiecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet.

Tertius error, quod illi qui sunt in predicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur, quia, ut asserunt, ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error est: quod homo, ita potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in presenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata.

Quintus error, quod qualibet intellectualis natura seipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriæ; ipsam eleuante ad Deum videndam, & eo beate fruendum.

Sextus error, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti; & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Septimus error; quod mulieris osculum, cum ad hoc non inclinet natura, est mortale peccatum, actus autem carnalis cum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

Octauus error, quod in eleuatione corporis Iesu Christi, homo non debet assurgere, nec ei reuerentiā exhibere, alserentes, quod esset imperfectionis eiusdem, si à puritate & altitudine suæ contemplationis.

Supra parte 2. pag. 113.

Supra 1. parte pag. 6.

Supra fol. 7.

templationis tantum descenderent, quod circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum.

COMMENT. XXXII.

Hæreses, & errores per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt? In quæstione proximè præcedenti retulit auctor hæreses, seu verius hæresiarchas, siue hæresum auctores, de quib. agitur in Decreto: nunc vero eas prosequitur, quæ in reliquis iuris Canonici voluminibus continentur; ut hinc etiam cognoscant fidei iudices, falsitates dānatas, & catholicas veritates illis contrarias cōstanter stabilitas. Iam eodem fere ordine, quo vtitur hic Eymericus, tractant rem eandem Sanctus Antonius par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 2. 3. & 4. & Turrecremata in Summa de Ecclesia, li. 4. par. 2. c. 35. & 36.

Quem Abbas Ioachim assererat. De Abbate Ioachim abunde diximus supra par. 1. super ca. Damnamus, de sum. Trinit. & fide cath.

Doctrina impij Almarici. De Almarico etiā pauca quædam diximus supra par. 1. super c. Damnamus, de sum. Trinit. §. reprobamus etiam, ea videnda sunt, ut hic locus apertior fiat.

Secunda hæresis est, q̄ quādo vnus militū.) Hanc hæresim & duas sequētes hic in ver. Tertia hæresis, & in vers. Quinta hæresis tenebat quidā Petrus Ioannes, ut refert Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. cuius plures etiam errores commemorat Eymericus infra in hac 2. parte, quæstio. 9. vbi videas quæ copiose, de hoc Petro Ioanne scripsimus.

Et in titu. de hæret. in Clement. Ad nostrum, condemnantur istæ octo hæreses, seu errores. Hos errores profitebantur Beguardi, sicut constat ex Clement. Ad nostrum, & ex Eymérico infra in hac 2. parte, quæstio. 15. Eisdem cum aliis multis refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguardorum, & Aluarius Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 52.

QVÆSTIO VIII.

De hæresibus condemnatis in Extrauagantibus.

S V M M A R I V M.

1. Errores Ioannis de Poliacō condemnati in extrauag. Vas electionis.
2. Errores Beguardorum damnati in extrauagan. Gloriosam Ecclesiam.
3. Errores dānati in extrauag. Cū inter nōnullos.
4. Errores damnati in extrauag. Quia quorundā.
5. Errores damnati in extrauag. Benedictus Deus.

QUÆSTIO VIII. C T A V A quæstio est: Hæreses & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod pro nunc non sunt extrauagantes, in quibus cōdētur hæreses & errores nisi domini Ioannis xxii. & Domini Benedicti xii. Nā si ante aliquæ fuerunt, in corpore iuris postmodū sunt insertæ: & ea propter extrauagantes nō possunt dici hodie. In extrauagantibus autem domini Ioannis sunt hæreses & errores huiusmodi condemnati.

Primus, quod confitentes fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerunt, iterum confiteri proprio sacerdoti.

Secundus quod stante statuto: omnis vtriusque sexus, edito in Concilio generali, † Romanus Pōtifex non potest facere, quod parochiani non teneātur cōfiteri omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, quem dicit esse parochialem curatū: immo nec Deus posset hoc facere: quia, ut dicebat, implicat contradictionem.

Tertius error: quod Papa non potest dare licentiam generalem seu potestatem audiendi confessiones: immo nec Deus, quin confessus habenti generalem licentiam, teneatur eadem iterum confiteri seu proprio sacerdoti, quem dicit esse (ut prædicitur) parochialem curatum.

Isti tres errores condemnantur in extrauagante dicti domini Papæ Ioannis xxii. quæ incipit: Fol. 126. Vas electionis, quæ est supra.

Horumbautem errorum auctor fuerat ac inuentor quidam magister in Theologia, Parisijs magistratus, uocatus Ioannes de Poliacō.

Quartus error & hæresis: q̄ duæ sunt Ecclesiæ, scilicet carnalis diuitiis pressa, affluens delictis, sceleribus maculata, cui Romanum præsulē, aliosque inferiores prælatos dominari, hæretici isti fingunt; alia spiritualis frugalitate mūda, virtute decora, paupertate succincta, in qua ipsi soli Beguardi, eorumque complices continentur.

Quintus error quod venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, alique ministri, sic sunt iurisdictionis & ordinis auctoritate deserti, ut nec lententiam ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: sed sunt priuati omni ecclesiastica potestate, nisi sint de eorum Beguardorum perfidia, apud quos solos, ut ipsi fingunt, sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic & ecclesiastica auctoritas perseuerat.

Sextus error est, illos mortalis criminis contagione pollui, & pēna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi.

Septimus error est: sacerdotes ritē & legitimè secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse cōficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta.

Octauus error est; quod Euāgelium Christi in solos Beguardos hoc tempore completum: quod hætenus, ut ipsi Beguardi somniant, obiectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Isti quinque errores condemnantur in extrauag. di-

† Latera. sub
Ionn. III. cap.
21. & refer-
tur in c. om-
nis, de penit.
& remis.

uag. dicti domini Ioannis quæ incipit: Gloriosa Ecclesia, quæ est infra.†

3 Nonnullus error est: quod Dominus noster Iesus Christus, eiusque Apostoli, non habuerunt aliqua nec in proprio, nec in communi.

Decimus error & hæresis est: quod Dominus noster Iesus Christus, eiusque Apostoli in his, quæ ipsos habuisse sacra scriptura testatur, non habuerint, seu eis non competierit ius ipsis utendi; nec illa vendendi, seu donandi, aut ex ipsis aliqua acquirendi.

Isti duo articuli verè, ut hæreticales condemnantur in extrauag. dicti domini Ioan. quæ incipit. Cum inter nonnullos, quæ est infra.†

4 Undecimus error & hæresis est: quod Dominus noster Iesus Christus, & eius Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, tantum habuerunt absque iure aliquo simplicem usum facti.

Hic articulus tanquam verè hæreticalis condemnatur in extrauag. dicti domini Ioan. quæ incipit: Quia quorundam mentes, & etiam in extrauag. eiusdem, quæ incipit: Vir, reprobis, quæ sunt infra.†

5 In extrauagante autem domini Papæ Benedicti. xii. quæ incipit: Benedictus Deus, quæ est supra, sequentes hæreses condemnantur, & eorum opposita esse catholica, & fide tenenda omnia comprobantur.

Prima hæresis est, quod secundum Dei communem ordinationem, animæ iustorum decedentium ante Domini nostri Iesu Christi passionem, in quibus nihil erat purgabile, mox per eandem passionem eiusdem Domini nostri Iesu Christi ante resurrectionem suorum corporum, & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt clarè, & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur; nec post eiusdem Domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in cælo cælorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Secunda hæresis est: quod secundum Dei communem ordinationem, animæ iustorum decedentium ante Domini nostri Iesu Christi passionem: in quibus aliquid purgabile remanebat,† purificatione peracta ex toto, mox post eandem passionem Domini nostri Iesu Christi ante resurrectionem suorum corporum & iudicium generale, non viderunt, nec vident; nec videbunt diuinam essentiam clarè & apertè, nec illa etiam perfruuntur: nec post eiusdem Domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in cælo cælorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Tertia hæresis est: quod secundum Dei ordinationem communem, animæ iustorum decedentium post sanctum baptismum ab eis susceptum, in quibus nihil est purgabile, cum decedunt, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, non vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam; nec illa etiam perfruuntur, nec sunt, nec erunt in cælo cælorum regno & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum

rum consortio aggregata.

Quarta hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ iustorum decedentium post sanctum baptismum ab eis susceptum, in quibus est aliquid purgabile cum decedunt, peracta etiam purificatione ex toto, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, non vident nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruuntur; nec sunt, nec erunt in cælo cælorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Quinta hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ paruulorum sacro baptismata renatorum, decedentium ante usum liberi arbitrii, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, nec vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruuntur; nec sunt, nec erunt in cælo cælorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Sexta hæresis est: quod secundum Dei communem ordinationem, animæ iustorum omnium decedentium prædictorum, ante nostrorum corporum resurrectionem & iudicium generale diuina visione & fruitione non erunt beata; nec habebunt uitam & requiem sempiternam.

Septima hæresis est: quod diuinæ essentiae visio animarum beatarum, non est visio intuitiva & facialis.

Octaua hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, diuinæ essentiae intuitiva & facialis visio & fruitio in beatis euacuabitur, nec continuabitur usque ad finale iudicium, nec ex tunc usque in sempiternum.

Nona hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ decedentium in mortali peccato, mox post mortem suam ad inferna non descendunt, nec penis infernalibus cruciuntur.

Decima hæresis est: quod in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus non comparebunt reddituri de factis propriis rationem, ut referat unusquisque propriis corporibus, prout gessit, siue bonum, siue malum.

COMMENT. XXXIII.

Hæresis & errores per Ecclesiam condempnati de quibus agitur in Extrauagantibus.] De hoc eodem instituto agunt sanctus Antonius in summa, par. 4. tit. xi. c. 7. §. 5. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 37. quibus locis aliorum errores in alijs Extrauagantibus condemnati referuntur, quos non recensuit hic Eymericus; enumerat tamen eorum multos in alijs locis sicut occasio & series dicendi postulabunt.

Horū autem errorum auctor fuerat, & cæter. Ioannes de Poliac.) Huius Ioannis Poliaci errores refert etiam Bernardus Lutemburgus in catalogo hæreticorum lib. 2. & Prateolus lib. 9. de vitis & sectis hæreticorum, cap. 26. obiter autem hic est obseruandum, Ioannem hunc Poliacum in his erroribus non mansisse pertinaciter; nam & à sententia sua

sua recessit, & errores publicè renouauit, vt constat ex extrauag. incipien. *Vas electionis*, quam hic citat Eymericus; quod factum fuit anno quinto Pontificatus domini Ioannis xxii. qui incidit in annum Domini, MCCCXXI.

c. Quartus error & hæresis est, &c.] Hic est primus error ordine eorum, qui damnati sunt per Ioannem xxii. in extrauagan. incipien. *Gloriosam Ecclesiam*, cuius quoddam fragmentum refert Eymericus infra in hac 7. parte, q. 6. Hos autem errores profitebantur Fraticelli Begardi, quorum dux & caput fuit Henricus de Ceuas, vt constat ex dicta extrauagan. *Gloriosam Ecclesiam*, & ex Eymérico infra in hac 2. parte, q. 16.

d. Nonus error est, &c.] Hunc item errorem & duos sequentes defendebant Fraticelli seu Begardi, vt constat ex Eymérico infra in hac 2. par. q. 11. et ex Beato Antonino in summa par. 4. ti. xi. c. 7. §. 5.

e. In extrauaganti autem domini Papæ Benedicti duodecimi.] Antea legebatur, undecimi. Sed locum restituimus tum in hac questione, tum alibi, vt de Benedicto duodecimo accipiatur, sicut ostendimus super extrauagan. *Benedictus Deus*, relata supra in hac 2. parte, folio 134. vbi nonnulla tradidimus, quæ hunc locum illustrabunt.

Q V Æ S T I O IX.

De hæresibus à Rom. Pont. dñatis post mortem auctorum earum.

S V M M A R I V M.

- 1 Petri Ioannis errores xx. damnati.
- 2 Alij duo insuper eiusdem errores.
- 3 Michael de Cæsena hæreticus.
- 4 Errores Ioanni de Parma tributi.
- 5 Raymundi Lulli errores quàm plurimi.
- 6 Lullistarum errores.

Nona quæstio est: Hæreses & errores per diuersos summos Pontifices de fratrum consilio condemnati, post mortem illorum, qui errores huiusmodi posuerunt; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioannem xxii. in Extrauagantibus, Cū inter nonnullos. & Quia quorundam mentes, de quibus infra, & ante a condemnationem statim dictorum errorum factam per dominum Benedictum xii. in Extrauagante, Benedictus Deus, de qua supra.

Idem dominus Ioannes Vigessimus secundus condemnauit de multorum consilio magistrorum in theologia postillam fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum super Apocalypsim, oriū di de villa, quæ dicitur Seriatum, dioces. Biterren. propter hæreticales & erroneos articulos in fra scriptos in dicta postilla contentos: quos articulos cū postilla pariter condemnauit. Condemnauit etiam postillā eiusdem fratris Petri Ioannis super Matthæum, & postillā etiā eiusdem super

A canonicas, & in quibus, vt in postilla super Apocalypsim continentur hæreses aliquæ in effectu consimiles. Hæreses autem dictæ postillæ sic, vt prædicitur, condemnatae, sunt istæ.

Aduertendum tamen prius est, quod infra per totum, per Babyloniam meretricem magnā intelligit vniuersalem Romanam Ecclesiam militatē, quam nos, & vere, vocamus Sanctam Catholicam & Apostolicam. Per Ecclesiam carnalem intelligit idem, scilicet vniuersalem Romanam Ecclesiam. Per bestiam intelligit idē. Per synagogam Satanæ intelligit idem. Per mysticū Antichristum intelligit Papam, seu Pontificem Romanum. Per Angelum consignatum intelligit Beatum Franciscum. Per Christi militiam intelligit Begardos, seu eorum hæresibus & erroribus credentes. Per Euāgelicam vitam, seu regulā intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, seu dominium in rebus habere donandi, vendendi, seu ex illis acquirendi, vel alias alienandi; sed habere in eis simplicem usū facti. Per ecclesiam spiritualem intelligit idem, scilicet & eius erroribus credentes.

Errores Petri Ioannis.

Prima hæresis est: quod sextus status Ecclesiæ quæ incēpit, vt dicit à tempore Beati Francisci, & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magnæ, quando Angelus Christi signo signauit per suos futuram militiam Christi, & durabit vsque ad tempus Antichristi, & præminet notabiliter quinque primis.

Secūda hæresis est: quod sicut in primo Christi aduentu formata est noua Ecclesia, veteri synagoga reiecta: sic & in initio sexti status, vetustas prioris temporis est vniuersaliter repellenda, vt videatur nouum sæculum, seu noua Ecclesia tunc formari veteribus iam reiectis. Et sicut in sexta ætate reiecto carnali Iudaismo, & vetustate prioris sæculi, venit nouus homo Christus cū noua lege, vita, & cruce: sic in sexto statu reiecta carnali Ecclesia, & vetustate prioris sæculi, renouabit Christi lex, & vita, & crux: propter quod in eius primo initio Franciscus apparuit cauteriatus, & Christo totus crucifixus, & consignatus.

Tertia hæresis est: quod sicut gloria, quæ fuerat synagoga parata, & pōtificib. suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitiuā Ecclesiam, & ad pastores eius: sic & gloria parata finali ecclesiæ quinti status, propter eius malitiam ad electos sexti status fuit translata.

Quarta hæresis est: quod constat regulam fratrum Minorum per Beatum Franciscum editā, esse verē & propriē illam Euangelicam, quam Christus in seipso seruauit, & Apostolis imposuit, & Euangelis suis conscribi fecit.

Quinta hæresis est: quod regula Beati Francisci est condēnanda à pluribus ab Ecclesia carnali, & superborū neqter, & sophysticē, sicut Christus condēnatus fuit à synagoga reproba Iudeorū, & quod hoc oportet præire exterminiu Ecclesiæ sicut Christi & suorum condemnatio à Iudeis præiuit temporalem exterminium synagoga.

Sexta hæresis est: quod beatus Franciscus est ille

† In Sabellio no italegitur f. sectam Begardorum, & eius, &c. † al. chara rizarus.

Apo. 7.

† Quæst. 15. huius partis.

fol. 127.

PETRVS
IONNAES
ET EIVS
ERRORES
DAMNATI

† scilicet, epistolæ.

ille Angelus, de quo dicitur in Apocalypsi: Vidi alterum angelum habentem signum Dei vitui: Euangelicæ vitæ, & regulæ sexto, & septimo tempore propagandæ, & magnificandæ renovator, & sumus post Christum, & eius matrem obseruator.

Septima hæresis est: quod decet condēnationem regulæ beati Francisci præire exterminium carnalis Ecclesiæ, ad hoc, vt iusto Dei iudicio carnalis Ecclesia prout meruit excutatur, & eius malitia crescat, & consumatur † vsque ad impugnationem vitæ, & Spiritus sancti.

Octaua hæresis est: quod ferè omnes clerici, & regulares possidentes aliquid in communi, videntur minus bene sentire de abrenuntiatione Euangelica huiusmodi in communi.

Nona hæresis est: quod sicut synagoga propagata est ex duodecim Patriarchis, & Ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis: sic finalis Ecclesia reliquiarum Iudæorum, & gentium est per duodecim viros Euangelicos propaganda: vnde beatus Franciscus habuit duodecim filios, & focios, per quos, & in quibus fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hæresis est: quod tertia tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis Ecclesiæ, & plebeie multitudinis sibi subditæ, & per apparentiam contrarij in spiritualibus viris.

Vndecima hæresis est: quod Angelus Franciscus sentiet se prosperari, non ita in carnali Ecclesia Latinorum, sicut in Græcis, & Sarracenis, & Tartaris, & tandem in Iudæis.

Duodecima hæresis est: quod omnes abbates quinti temporis conuenient in quintum caput bestie, quæ est diabolus, aut Antichristus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hæresis est: quod illa Ecclesia, quam nos vocamus vniuersalem Ecclesiam catholicam militat; est Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna extensiuè, quia boni sic sūt in ea, sicut pauca grana auri inter imensos acervos arenæ, & sicut pauca grana tritici sub immenso cumulo palearum, quæ etiam Ecclesia carnalis publicè, & impudentissimè adulteratur à suo sponso Christo: quæ etiam se, & omnes gentes sibi subiectas corrūpit, fœdis carnalitatibus, & simoniacis cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quæ etiam nunc exarsit in iram contra viros spirituales, & contra vires, & influxus Spiritus sancti; quæ etiam cecidit intus spiritualiter, & exterius corporaliter, & quæ per temporale exterminium cecidit in mundo, deinde ad æternum supplicium cecidit in inferno, & quæ sua malitia, & potestate impediuit, & angustiauit spiritum electorum, & controuersionem totius orbis: quæ etiam est exterminanda, & eius exterminium erit Sanctis quasi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem, & volatum, & exitus de tenebrosissimo fumo fornacis ad lucem solarem, & sicut exoneratio à lapide molari, seu à monte immenso.

Quartadecima hæresis est, quod sicut per quatuor animalia quattuor primos status Sanctorum

A designata, sublimata est generalis sedes Romanæ Ecclesiæ ceteris patriarchalibus seu orientalibus à Christo, & ab eius vera fide reiectis, sic in eodem tempore per quattuor bestias à Daniele visas, quattuor primis ordinibus Sanctorum contrarias, sublimata est sedes bestie, idest bestia his cateruæ, ita vt numero, & potestate præualeat, & fere absorbeat sedem Christi, cui localiter, & nominaliter est commixta, vnde & sic appellatur Ecclesia fidelium, sicut & illa, quæ verè est per gratiā Sedes, & Ecclesia Christi. Super huiusmodi vero malitiā, non cessant zelatores sancti huius quinti temporis effundere phialam detestationis, & celebris increpationis, ita quod regnum eius, velit nolit euidenter apparet omnibus. & etiā ipsismet tenebrosus, idest, fœda & enormi luxuria, & auaritia, & simonia, & superbia, & dolosa negotiatione, & astutia, & ferè omni malitia dissipatū, & abominandum: Vnde & infra vocatur Babylon meretrix habens in manu sua poculum aureum plenū abominatione. Per hanc autem sedē bestie designatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, & toti Ecclesiæ præsidēs: in quo quidē bestialis vita transcendēter, et singulariter regnat, et sedet sicut in sua principali sede: Et longe plus, quam in laicis plebibus sibi subiectis.

Quintadecima hæresis est, quod tempore Antichristi mystici, carnalis Ecclesia, per quā intelligit in toto suo processu Ecclesiam Romanam, contra doctrinam Sanctorum, & vitam & zelum, acrius exardescens, quasi omnino siccetur † al. siccabitur. spirituali sapientia, & virtuali gratia, & opulentia Christi: sicut factum fuit in Iudæis, & in Græcis, ita vt pateat omni errori.

Sextadecima hæresis est, quod sicut Vasthi regina à regno, & coniugio regis Assueri abiecta, electa est Esther humilis, & sancta ad eiusdem regis conubium, & regnum, fecitque rex magni sicut conuiuium cunctis principibus, & seruis suis, sic reiecta synagoga, electa est Ecclesia plenitudinis gentium: sicque in sexto statu Ecclesiæ reiecta Babylone adultera, oportet spiritualement Ecclesiam exaltari, & celebre ac spirituale conuiuium post eius nuptias celebrari.

Decima septima hæresis est: quod sub mystico Antichristo fienda est subuersio & commotio, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excitabitur, † & commouebitur contra Euangelicum spiritum Christi.

Decima octaua hæresis est: quod sub mystico Antichristo cadet Babylō meretrix carnalis Ecclesia, quo tempore sancti patres fortiter prædicabunt dicentes, quod ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga satanæ, & habitatio damoniorum, quæ ante in corde suo dicebat superbiendo: Sedeo regina in magna præfidentia, & gloria, super regnum meum dominor, & quiesco, & vidua nō sum; idest, non sum destituta gloriosis episcopis, & regibus.

Decimanona hæresis est: quod Romana Ecclesia est mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in statu paganismi, &

Dan.c.i.

† al. siccabitur.

Esther.c.1.

2.

† al. excæcabitur.

Apoc.c.17.

18.

mi, &

mi, & postmodum fuit in fide Christi, quæ nunc multis criminibus cum hoc modo fornicata est, quæ merito vocatur meretrix magna, quia à fidei cultu, & à sincero amore, & delitijs Christi sponsi sui recedens, adhæret huic sæculo, & diuitiis, & delitijs eius, & diabolo, & regibus, & magnatibus, & prælatis, & omnibus alijs amatoribus huius sæculi.

Vigesima hæresis est: quod magis appropriatè competit doctoribus status tertii generalis, qui est sextus, & septimus, esse spirituales portas apertas introducentes aperitores, seu explicatores sapientiæ Christianæ, quàm Apostolis.

Multa alia hæreticalia posuit iste frater Petrus Ioannes in epistola prædicta: sed hæc sunt principalia, & ad hæc cætera reducuntur: potius quæ quàm plura alia falsa temeraria, blasphemata, periculosa, præsumptuosa pariter, & insana.

Articuli autem postillæ super canonicas, & postillæ super Matthæum, continent prædictos articulos in sententia, & effectu, de condemnatione Ecclesiæ carnalis Babylonis meretricis magnæ, & exaltatione ecclesiæ spiritualis: sed in speciali ponuntur in postilla super Matthæum duæ hæreses, quæ sunt postmodum condemnatæ, una per dominum Clementem V. & alia per dominum Ioannem XXII.

2 Prima hæresis est: quod quando vnus militum lancea latus Christi in Cruce pendentis aperuit, quod Christus adhuc erat viuus, & nondum mortuus. Et hæc condemnatur in Clem. de sum. Trin. & fide Catho. cap. Fidei.

Secunda hæresis est: quod Christus, & Apostoli eius non habuerunt aliqua in proprio, nec in communi, nec in rebus, quibus vtebantur, habuerunt nisi simplicem vsum facti. Hæc condemnatur in extrauagantibus prædictis, cum inter. & Quia quorundam mentes.

Sup. pag. 7.

Habetur inf. q. 15. huius partis.

Errores Michaelis de Cæsana.

3 Postmodum vero factis dictis condemnationibus de præfatis hæresibus, & erroribus, & præsertim de hæresibus condemnatis in sepe dictis extrauagantibus, fuerunt condemnatæ hæreses istæ iterum, & consimiles, cõtente in libello fratris Michaelis de Cæsana hæretici Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum, propter hanc causam à ministerio depositi: quem fecit contra dominum Ioannem XXII. prædictum, vocas eundem domium Ioannem Papam, Ioannem de Caturco hæreticum, gerentem se pro Papa in Auinione: qui dominus Ioannes eundem fratrem Michaellem deposuit, & suum libellum, & contentos in ipso dictos errores condemnauit, & condemnando doctrinam eius hæreticalem, & pestiferam, condemnauit etiam & personam, eum hæreticum promulgando, vt patet in extrauagante eiusdem domini Ioannis XXII. quæ incipit: Quia vir reprobis Michael de Cæsana, & Magister Generalis ordinis Fratrum Minorum.

† al. magister.

† al. Ministe.

Errores Ioannis de Parma.

4 Aduertendum tamen, quod ante condemnationem

tionem prædictorum librorum editorum à prædicto fratre Petro Ioanne factam Auinione per dominum Papam Ioannem XXII. dominus Alexander Papa III. condemnauit Romæ quendam librum, Euangelium æternum communiter appellatum: cuius auctor fuit, vt fertur communiter, quidam frater Ioannes de Parma Italicus monachus: in quo libro sequentes hæreses & errores sunt reperti.

Primus error est: quod doctrina Abbatis Ioachim excellit doctrinam Christi, & consequenter nouum, & vetus testamentum.

B Secundus error: quod Euangelium Christi non est Euangelium regni, & ideo non est ædificatorium.

Tertius error: quod nouum testamentum est euacuandum, sicut vetus est euacuatum,

Quartus error: quod nouum testamentum nõ durabit in virtute sua, nisi per sex annos proxime tunc futuros, videlicet vsque ad annum Christi incarnationis Mccclx.

Quintus error: quod illi, qui erunt vltra prædictum tempus, erunt in statu perfectorum.

C Sextus error: quod Euangelium Christi aliud Euangelium subdet, & ita pro sacerdotico Christi aliud Euangelium succedat.

Septimus error: quod nullus simplex homo est idoneus ad instruendum hominem alium de spiritualibus, & æternis, nisi illi, qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error: quod quantumcunq; Deus affligat Iudæos in hoc mundo, illos tamen seruabit, & quibus benefaciet etiam manentibus in Iudaismo: & quod in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominum, etiã in Iudaismo manentes.

D Nonus error: quod Ecclesia nondum peperit nec pariet filios ante finem regni temporalis, quod finietur per sex annos tunc proxime sequentes.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quod religio Christiana, quæ iam multos peperit vocatos ad fidem Christi, non est Ecclesia.

Decimus error: quod Euangelium Christi neminem perducit ad perfectum.

E Vndecimus error: quod adueniente Euangelio Spiritus sancti, siue clarescente opere Ioachim (quod ibidem dicitur Euangelium æternum, siue Spiritus sancti) euacuabitur Euangelium Christi.

Duodecimus error: quod spiritualis intelligentia noui testamenti non est commissæ Papæ Romano, sed tantum litteralis.

Et per hoc datur ibi intelligi, quod Ecclesia Romana non potest iudicare de spirituali intelligentia noui testamenti; & si iudicat, temerarium est eius iudicium, & ei non est acquiescendum; quia Ecclesia Romana (vt dicunt) animalis est, & non spiritualis.

Tertiusedecimus error: quod recessus ecclesiæ Græcorum à Romana Ecclesia fuit bonus,

Et

Et per hoc datur intelligi, quod viri spirituales non tenentur obedire Romanæ Ecclesiæ, nec acquiescere eius iudicio.

Quartusdecimus error: quod tertius ordo clericorum, qui secundum prædictum librum est ordo religiosorum, non tenetur se exponere morti pro defensione fidei, aut conseruatione cultus Christi, sed secus de alijs hominibus.

Quintusdecimus error: quod populus Græcus magis ambulat secundum spiritum, quam populus Latinus.

Et per hoc datur intelligi, quod populus Græcus magis est in statu saluandorum, & magis est adhærendum ei, quam populo Romanæ Ecclesiæ.

Sextusdecimus error: quod sicut filius operatur salutem populi Romani siue Latini, qui filium repræsentat: sic pater operatur salutem populi Græci, qui Spiritum repræsentat.

Et per hoc datur intelligi: quod pater saluum faciet populum Grecum, & Iudæum; qui spiritum repræsentant.

Decimusseptimus error: quod sicut veniente Ioanne Baptista, ea quæ præcesserunt, refutata sunt necessario, propter noua superuenientia: ita adueniente tempore Spiritus sancti, siue tertio statu mundi, ea quæ præcesserunt, refutabuntur necessario, propter noua quæ superuenient.

Ex quo datur intelligi, ibidem, quod nouum testamentum refutabitur, & vetus proijciatur.

Decimusoctauus error: quod Spiritus sanctus aliquid recipit ab Ecclesia, sicut Christus in quantum homo accepit à Spiritu sancto.

Decimusnonus error: quod Christus, & Apostoli eius non fuerunt perfecti in vita contemplatiua.

Vicesimus error: quod actiua vita vsq; ad tempus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nunc fructuosa non est: contemplatiua vero vita ab ipso Ioachim fructificare cœpit, & amodo in perfectis successoribus eius perfectius manebit.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quod ordo clericorum, ad quem pertinet vita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione Ecclesiæ, & conseruatione; nec omnino in regimine; sed ordo monachorum in his fructificabit.

Vicesimusprimus error: quod aliquis de ordine religiosorum futurus est, qui præferetur omnibus dignitate, & gloria, in quo implebitur propheta, & promissio Psalmistæ dicentis: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

Vicesimussecundus error: quod ille ordo in quo complebitur prædicta promissio Psalmistæ tunc conualescet, quando ordo clericorum desinet perire.

Vicesimustertius error: quod ille ordo paruu

lorum est, in quo complebitur promissio prædicta Psalmistæ.

Vicesimusquartus error: quod sicut in primo statu mundi fuit commissum regnum, seu regimen totius Ecclesiæ à Patre aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: sic etiam in tertio statu mundi committetur alicui, vel aliquibus de ordine monachorum à Spiritu sancto, in quo vel quibus ab ipso gloria-bitur ille ordo.

Vicesimusquintus error: quod illi, qui præsunt collegijs monachorum, in diebus istis cogitare debent de recessu à secularibus, & parare se ad reuertendum ad antiquum populū Iudæorum.

Vicesimussextus error: quod prædicatores, qui erunt in ultimo statu mundi; erunt maioris dignitatis, & auctoritatis, quam prædicatores primitiue Ecclesiæ.

Vicesimusseptimus error: quod prædicatores, & doctores religiosi viri quando infestabuntur à clericis, transibunt ad infideles, & timendum est ne ad hoc transeant, vt cogant eos in prælium contra Romanam Ecclesiam, iuxta doctrinam Ioannis, Apoc. 15.

De Raymundo Lullo, & eius erroribus.

Postea dominus Papa Gregorius XI. in Consistorio etiam de consilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli Catalani mercatoris, de Ciuitate Maioricarum oriundi, laici, phantastici, imperiti, qui quāplures libros ediderat in vulgari Catalano, quia totaliter grammaticā ignorabat: quæ doctrina erat plurimum diuulgata, quam creditur habuisse à diabolo, cum eā non habuerit ab homine, nec humano studio, nec à Deo, cum

Deus non sit doctor hæresum, nec errorum: licet ipse Raymundus asserat in libris suis, quod eam habuit in quodam monte à Christo, qui sibi (vt dixit) apparuit Crucifixus: qui putatur fuisse diabolus, & non Christus. Quæ doctrina durauit fere per octauaginta annos quousque scilicet, frater Nicolaus EymERICI ordinis Prædicatorū Aragoniæ Inquisitor ex certis causis habens eandem multum suspectam de hæretica prauitate, illam multo cum labore transcurrit, & postea præsentauit prædicto Domino Papæ Gregorio viginti volumina, & causa comissa domino Cardinali Hostiensi, de eius mandato fuerunt per viginti & ultra Magistros in Theologia diligenter examinata: & tandem de fratrum consilio, vt verè hæreticalia condēnata, & tota doctrina generaliter interdicta: quæ doctrina continebat plus quam quingentos articulos erroneos, de quibus, vt prolixitati parcatur, centum præsentibus inseruntur.

Primus articulus est: quod Deus habet multas essentias. In lib. de philosophia amoris.

Secundus: quod in diuinis essentia non est otiosa, sed esētiat, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas æternificat.

Raymundi Lulli errores

Psalm. 15.

†Vulgaris locutio, id est, quando omnino peribit, siue cum desinet esse.

cat. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. super primo senten. q. 2.

Tertius: quod sicut leo se habet ad leonificandum, & homo ad hominificandum; sic & multo plus diuina natura se habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quartus: quod sicut diuina natura requirit agere intrinsecè, scilicet, naturare; sic sua bonitas requirit bonificare, magnitudo magnificare, æternitas æternificare, & sic de alijs, cum sint cum ipsa natura vnum numero. In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quintus: quod sicut Deus naturale habet intelligere, & amare intrinsecè: ita intrinsecè habet naturale bonificare, æternificare, possificare & virtutificare. In lib. super primo senten. & in lib. de centum Dei nominibus.

Sextus: quod quia non est altera æternitas nisi Dei, oportet, quod substantia se habeat, ut suppositum æternans, ut de seipsa producat æternum bonum. In lib. contemplationum.

Septimus: quod in diuinis est dare commune suppositum, quod respondet secundum suam naturam rationibus diuinis in producendo bonum. In libro contemplationum in pluribus locis, & in lib. de septem arboribus.

Octauus quod in diuinis sunt tres personæ, & non plures, nec pauciores, scilicet, vnians, vnibilis, & vnire: deificans, deificabilis, & deificare: æternificans, æternificabilis, & æternificare. In lib. de septem arboribus.

Nonus, quod in diuinis deificatiuus, bonificatiuus & æternificatiuus, virtutificatiuus, possificatiuus, & in amore intellectiuius est Pater deificabilis, bonificabilis, æternificabilis, virtutificabilis; possificabilis: & in amore intelligibilis est Filius; sed deificare, bonificare, æternificare, virtutificare, possificare, & in amore intelligere, est Spiritus sanctus. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de vij. arboribus.

Decimus: quod essentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Vndecimus: quod Deus pater est antequam Deus filius. In lib. de vij. arboribus.

Duodecimus: quod Deus pater, in quantum pater, est suppositum singulare, sed in quantum respondet suis rationibus ad procedendum filiū, est suppositū commune. In lib. de 7. arboribus.

Tertiusdecimus: quod si Deus non fuisset pater, non potuisset esse pater æternitatis, cuius est pater, est, in quantum eam dedit filio per generationem. In lib. de ecclesiasticis prouer.

Quartusdecimus: quod Deus pater est multiplicabilis, & Deus filius consimiliter. In lib. de cōtritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Quintusdecimus: quod Deus filius est à Deo patre totus generatus, & tota eius essentia, & natura. In lib. orationum.

Sextusdecimus: quod Deus filius sic essentia liter est de essentia productus, sicut personaliter de persona. In libro super primum sententia-

rum, quaest. 24.

Decimusseptimus: quod Dei filij essentia relata ad personam filij sic est genita, sicut est ingenta essentia patris relata ad personam patris: in lib. super 1. sent. q. 24.

Decimusoctauus: quod Deus, qui est filius deitatis, est pater hominis deificati, propter hoc ut deificare patri assimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimusnonus: quod Spiritus sanctus est conceptus de patre, & filio. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

B Vigessimus: quod Spiritus sanctus procedit à patre, & filio, ut æqualis sit patri, & filio, ita quod habeat duas passiones, vnā scilicet a patre, & aliā à filio, sicut pater habet duas actiones, & filius vnā actionem, & vnā passionem. In lib. de 7. arboribus, & in lib. super 1. sent. q. 12.

Vigessimus primus: quod duæ passiones Spiritus sancti sunt de tota actiuitate patris, & stant sicut una persona, sicut duæ actiuitates vnum principium. In lib. de 7. arboribus.

C Vigessimussecundus: quod de patre, filio, & Spiritu sancto sic est, quod quilibet eorum statim cōpletus, sicut alius, & stant omnes tres vnus Deus nō distincti in aliquo. In lib. de cōfessione cōtritione, satisfactione; tempore, & oratione.

Vigessimustertius: quod tantū sunt tres personæ diuinæ in vnione, quod nulla illarum trium potest aliquid agere intrinsecè sine alijs: quia nec generare, nec spirare. In lib. contempl.

Vigessimusquartus: quod generatio, & processio non possunt esse in diuinis, per vnā vel duas personas solum minus de omnibus tribus. In lib. de centempla.

D Vigessimusquintus: quod stante filio de toto patre, & stante Spiritu sancto de totis ambobus sine aliqua conditione contrarietatis, stat eorū distinctio, & concordia in maiori. quæ potest esse, & tres personæ diuinæ distinguuntur maiori distinctione, quæ potest esse. In libro de 7. arboribus.

Vigessimussexus: quod sicut inter patrem, & filium in diuinis est maior vnitas, & concordia, quæ possit esse; sic inter eos est maior distinctio, quæ possit esse. In lib. de 7. arboribus.

E Vigessimusseptimus: quod male faciunt illi, qui dicunt, quod inter patrem, & filium, & Spiritum sanctum non sit tanta distinctio, quanta est inter Deū, & equum, cum inter diuinas personas sit maior cōcordia, quā inter Deū, & equū: quæ maior concordia non potest esse sine maiori distinctione personarum. In lib. de 7. arboribus.

Vigessimus octauus: quod extra Deum differentia est maior in pluralitate, & concordia in vnitatem, sed in Deo est æqualitas in differentia, & vnitatem. In lib. amati, & amici.

Vigessimus nonus, quod in quantum filius in diuinis est distinctus à Patre, & Spiritu sancto personaliter, potest esse incarnatus sine hoc quod illi non sunt incarnati: sed in quantum omnes tres personæ sunt vna essentia, & natura, oportet quod Pater, & Spiritus sanctus sint ita veraciter homo

per

per incarnationem, sicut Filius. In li. 7. de arbo. Trigesimus: quod vnitas naturæ, & essentia diuina facit stare æqualiter tres personas diuinas hominem deitatum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus primus: quod in persona filii Dei accepit natura humana participationem cum persona Dei patris, & Dei Spiritus sancti. In lib. de ecclesiasticis prouerbiis.

Trigesimus secundus: quod tunc quando Filius Dei accepit humanam naturam, produxit personam hominem in sua persona: sic in amando esse hominem, sicut produxit cum Patre Spiritum sanctum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus tertius: quod esse humanum est nobilius esse, quod Deus creauit, & homo melior creatura, quæ sit: & sicut essentia diuina est summum esse in bonitate, ita Filius Dei fuit incarnatus in meliori esse, quod sit post diuinum esse. In lib. contempla.

Trigesimus quartus: quod diuina natura, quæ est Filius Dei, voluit esse induta de humana natura, quæ est Christus homo. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus quintus: quod Deus pro humano genere saluando sine hoc quod humanum genus non petiuit veniam, voluit ei indulgere per incarnationem, quam accepit misericordia, quæ est Deus. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus sextus: quod si humana natura potuisset se elongare à diuina natura, & eam fugere, vt non incarnaret se in ea, fecisset: sed natura diuina accessit ad humanam naturam, & incarnauit se in illa in lib. contempla.

Trigesimus septimus: quod natura diuina in Christo vnita humanitati à peccato originali purificauit, custodiuit, & mundauit eius humanitatem, vt non esset in ea. in lib. contemplationum.

Trigesimus octauus: quod in Christo sunt tres naturæ, scilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum; & propter quamlibet istarum naturarum est rex, nam propter naturam diuinam est rex diuinus, & æternus, propter animam rationalem est rex omnium spirituum creatorum, & creabilium, sed propter corpus humanum est rex totius corporalis naturæ. in lib. de Benedicta tu.

Trigesimus nonus: quod substantia Christi humanitatis distinguitur in tres res, scilicet, animam corpus, & spiritum, qui exit à duobus, scilicet, à corpore & anima. in lib. contempla.

Quadragesimus: quod anima Christi diligit suam formam, & suam materiam: quæ forma anime Christi est nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ sit; nec alia formæ aliarum creaturarum habent tantam virtutem, sicut habet sola forma anime Christi: in qua propter eius pulchritudinem illi, qui sunt in paradiso, habent magnam gloriam. In lib. contempla.

Quadragesimus primus: quod per Christum principaliter est mundus creatus de nihilo. in lib. de centum Dei nominibus.

Quadragesimus secundus: quod diuina natura, & humana in Christo sunt magnæ in differentia & concordia; & tam magnæ, quæ sicut est concordia maior, quam alia concordia, quæ sit inter

A creatorem, & creaturam, oportet quod sit differentia maior inter diuinam naturam, & humanam in Christo, quæ aliqua differentia, quæ sit inter creatorem, & creaturam. in lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus tertius, quod inter verbum diuinum, & animam, quam assumpsit, est magna concordia per coniunctionem, & unionem; & ita magna, quod verbum est anima, & homo, & homo est verbum cum omnibus partibus suis, & verbum conuertitur cum anima. in lib. super primo senten. q. 7.

Quadragesimus quartus: quod anima Christi est instrumentum, & verbum est agens, & ideo mediante anima Christi verbum comprehendit, & non immediate. in lib. 3. sententiarum, q. 17.

Quadragesimus quintus: quod Christo ita fuit leue in die passionis suæ dolores sustinere, sicut dicere. in lib. contempla.

Quadragesimus sextus: quod tota humana natura Iesu Christi in passione penam habebat, & tota diuina natura penam eius sentiebat. in lib. de ecclesiasticis prouer.

Quadragesimus septimus: quod corpus Christi stans in Cruce fuit mortuum, in quantum anima dimisit illud, & non fuit mortuum, in quantum deitas ab eo non recessit; nec coniunctio diuinæ naturæ, & humanæ fuit diuisa: remansit ergo Christus viuus, & mortuus: fuit mortuus secundum cursum naturalem, sed remansit viuus supra cursum naturalem. In lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus octauus, quod mortuus fuit Christus homo secundum mortem humanam; sed remansit homo Deus, in quantum Deus remansit homo. in lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus nonus, quod resurrexit Christus propter hoc, vt esset homo coniunctus ex anima, & corpore, sicut erat homo antequam moreretur; & quando, fuit mortuus, fuit homo, in quantum filius Dei erat homo. in lib. de 7. arboribus.

Quinquagesimus, quod in celo imperiali sunt anime sanctorum, & in illo vident Deum, & contemplantur facie ad faciem, & oculo spirituali ad oculum; & in istis locis inferioribus nulla anima potest videre nec contemplari Deum sine medio, quod est species phantastica. Est ergo nobilior locus ille superior, quam iste inferior; oportuit ergo quod Christus ascenderet corpus suum in altum. in lib. de 7. arboribus.

In quo uidetur intelligere, quod anima Christi usque post ascensionem non contemplantur, nec contemplari potuit diuinam essentiam immediate, & facialiter.

Quinquagesimus primus, quod Dei filius est, bonus ratione bonitatis beatæ Mariæ, quæ est bona per naturam, & naturalem habet proprietatem, quod est bona in seipsa in tantum quod non fecit peccatum mortale nec veniale, sed habet proprietatem per seipsam faciendi bonum. in lib. de beata Maria.

Quinquagesimus secundus, quod beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata, & potest plus peccatoribus indulgere, quæ ipsi peccare, do

R natque

† Videtur his deesse dictio ita.

† al. assumptum.

natque virtutes, & merita, fidem, spem, & charitatem, cum quibus habeant homines vitam aternam. In lib. de beata Maria.

Quinquagesimustertius: quod voluntas beatę Marię est contra iustitiam, quia non dilexit filij sui mortem, quem Deus cum iustitia interemit: & in hoc est stulta, & inobediens beatę Marię voluntas. In lib. orationum.

Quinquagesimus quartus: quod Papa est Vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus: & in lib. contemplat.

Quinquagesimus quintus: quod propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus, & quantum ad vegetabilia, & animalia, & alia creata ad seruitium hominis: immo etiam quantum ad dęmones, & etiam angelos. In lib. contemplat.

Quinquagesimus sextus: quod propter peccatum originale corpus hominis, non est dignum, quod sumat vsum, & seruitium, ac vitam de plantis, nec de animalibus brutis, quę sunt creaturę Dei, in quibus non habet ius aliquis, qui sit contra Deum in lib. de articulis fidei.

Quinquagesimus septimus: quod quia anima rationalis est forma corporis, & mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis, & alijs rebus ei necessarijs, mouet corpus iniuste contra ius, & rationem. In lib. de articulis fidei. Et quod ille, qui est in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Quinquagesimus octauus: quod post peccatũ originale Deus, & humanum genus fuerunt in magna contrarietate boni, & mali, virtutis & vitij, veri, & falsi; & illa contrarietas erat ita magna, quod Deus in mundo populum non habebat. In lib. super senten. q. 110.

† al. & non. Quinquagesimus nonus: quod Deus consentit, quod homo faciat peccatum veniale, vt † non faciat peccatum mortale: alias magis distaret a diuina bonitate, & magnitudine per peccatum veniale quam per mortale: & sic Deus non licętiaret hominem, quod faceret peccatum veniale: quod est impossibile. In lib. senten. q. 119.

Sexagesimus: quod Deus peccatorem iuuare non potest, dum suum intelligibile, & amabile sunt infirma, & hoc quia participare non potest per suam bonitatem, & virtutem cum malitia: neque Deus contra iustitiam agere potest. In lib. super 2. sententiarum. q. 47.

Sexagesimus primus: quod anima Iudei, & Sarra- ceni, qui credit esse in veritate, & nõ peccat mortaliter in peccato actuali non habebit pœnam spiritualem. In lib. de 7. arboribus.

Sexagesimus secundus, quod nullus est homo ita utilis, nec ita peccator, qui qualibet hora, quauelit, non possit esse Dei amicus, & familiaris. In lib. contemplat.

Sexagesimustertius: quod homo non debet reclamare ad Deum si non diligit eum: & quod ille facit magnam malignitatem, qui orat Deum sine charitate, In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Sexagesimus quartus, quod in faciendo bonũ

A nõ oportet nos sperare, quod Deus incipiat, quia iam incepit, quando nos creauit, & pro cõseruatione nostra mundum nobis dedit, vt ei seruiamus, & cum honoremus. In lib. orationum, & in lib. de philosophia amoris.

Sexagesimus quintus: quod virtus est ita bona & quantitate magna, quod omnis homo potest eam habere pro sua voluntate. In lib. de philosophia amoris. & in lib. de cętum Dei nominibus.

Sexagesimus sextus: quod nullus homo est qui non possit multiplicare amorem suum & velle, in quantum voluerit, In lib. contemplat.

B Sexagesimus septimus: quod de amore diuino quilibet potest habere quantum voluerit, & de Deo quilibet etiam potest habere quantum voluerit. In lib. contemplationum, & in lib. de cętum Dei nominibus.

Sexagesimus octauus: quod quilibet homo potest Deum contemplari quantum vult, & vbi vult, & quando vult. In lib. contemplat.

Sexagesimus nonus: quod quilibet homo de charitate, & spe potest habere quantum vult. In lib. contemplat. & in lib. de 7. arboribus.

C Septuagesimus: quod homo potest venire ad saluationem per virtutes morales, & quod quilibet homo potest habere de gloria paradisi tantam quantum vult habere omni tempore, quo est in isto mundo, potest eam sibi procurare, & in omni loco in quo sit, potest homo eam lucrari. In lib. de articulis fidei, & in lib. contemplat.

Septuagesimus primus: quod homo peccat, & est Deo inobediens, si non facit bonum quod intelligit, quod quidem potest facere, licet illud bonum facere non sit ei mandatum. In libro contemplat.

Septuagesimus secundus: quod qui non facit id bonum, quod potest facere, nõ videtur Deum multum diligere. In lib. contemplat. & in lib. de cętum Dei nominibus.

D Septuagesimustertius: quod tantum est impu- tandum omnipotenti bonum facere, & nolenti, quantum si faceret malum; quia homo potens facere bonum, & nolens, semper est in culpa. In lib. de contemplat.

Septuagesimus quartus: quod qui non facit totum posse suum ad conuertendum omnes infideles, errat, & debet timere Deum, & est sine charitate. In lib. contemplat.

E Septuagesimus quintus, quod Deus est ita firmus ad indulgentiam, quod nihil potest indulgentiam impedire nisi desperatio. In lib. de cętum Dei nominibus.

Septuagesimus sextus, quod Deus habet populo suo tantam charitatem, quod quasi omnes homines mundi erunt saluati, quia si plures essent damnati, quàm saluati, misericordia Christi esset sine magna charitate. In lib. de planctu.

Septuagesimus septimus, quod sine charitate non possumus habere aliquam virtutem, sicut si ne oculis non possumus videre. In lib. de doctrina puerili.

Septuagesimus octauus, quod quia omnes homines eiusdem speciei sunt: dignum est, quod homo

homo diligat proximum suum quātum seipsum; & si non facit, eius amor est falsus, & deordinatus: & de hoc est Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina puerilli.

Septuagesimus nonus: quod illi, qui non diligunt pluriā multipliciter, vel pauciter, vel sterilitatem, seu siccitatem, caliditatem, & frigiditatem, & alia, quæ fiunt in mundo similia, non diligunt opera diuina, sed contrariantur diuinæ iustitiæ. In lib. contemplat.

Octuagesimus: quod homo debet amare Deū quia bonus est, non autem propter vllam rem, quam sibi donet; nec propter indulgere suū peccatum; nec propter hoc, quod ipse non sit damnatus: & qui sic voluerit orare, sentiet se tam altum per suum amare, & per suum intelligere, & memorari, quod non poterit altius ascendere. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Octuagesimus primus: quod illi, qui amant Deum propter hoc ut det eis gloriam caelestem, vel bona temporalia, & timent Deū propter hoc ut non det eis poenam infernalem, vel labores temporales, faciunt de prima intentione secundam, & de secunda primam, & eorum intentio est peruersa, & falsa, & contra Dei intentionem: & non est vnus homo solus, qui fecerit tantū malum sicut id, quod fecit Machometus, qui tot homines misit in errorem; & tamen maius malum sequitur cum homo non habet Deum primam intentionem, quam sit totum malum, quod fecit Machometus: quia maius bonū est in homine vno, qui fortiter diligit Deum per primam intentionem, quam sit malum in omnibus hominibus, qui sunt damnati. In lib. intentionum.

Octuagesimus secundus: quod si Deus dat homini de bonis huius mūdi, nec propter hoc, quia dat sibi, & multiplicat bona, homo debet eum diligere plus: quia tantum debet eum diligere, quod plus non possit eum diligere. In libro de arte amatiua.

Octuagesimus tertius, q̄ inconueniens est, q̄ verus amor ppter aliqua, quæ facit homini Deus multiplicet, seu minuat suum amare, quia, postquam Deus initiavit hominem amare bonitate, magnitudine amore, & sic de alijs, & homo contemplari Deum, non conuenit quod contrarie habeat posse in amare: immo oportet esse tam magna magnitudo initiandi contēplandi in amore, vestito bonitate, magnitudine & duratione, & sic de alijs, quod non possit suum amare crescere, nec minui: quia si posset crescere & minui, iā initiare & contemplari non intraret medium amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimus quartus: quod tantum desiderat & amat amicus, hoc est homo iustus, bonitatem, magnitudinem, & aternitatem sui amati, hoc est Dei, quod propter suum amorem se concordant bonitas, magnitudo, & aternitas in esse vnā essentiam, & naturam, & vnā & eandem rem in numero in amico & amato. In lib. de arte amatiua.

A Octuagesimus quintus: quod amicus, & amatus (scilicet homo iustus & Deus) sunt vna indistincta & inconfusa essentia & natura, in bonitate & magnitudine, & aternitate. In lib. de arte amatiua.

B Octuagesimus sextus: quod si amicus, hoc est homo iustus, non fuisset ipsa substantia sui amati, hoc est Dei, & amatus non fuisset ipsa substantia sui amici, iam eorum gloria non fuisset in magna concordia amoris. In lib. de arte amatiua.

C Octuagesimus septimus: quod amicus & amatus, hoc est homo iustus, & Deus, in quibus non est paruus amor, sed magnus: possunt esse, immo sunt vnā essentia & natura diuina indistincta, & indiuisibilis sine vlla contrarietate, & diuersitate essentiae. In lib. de arte amatiua.

Hæc verba replicat frequenter in substantia & effectu, quod amicus & amatus (per quos intelligit Deum dilectum, & hominem diligentem Deum) sunt vna essentia in numero, vna natura, substantia vna, actualitas vna, aternitas vna, magnitudo sine contrarietate & diuersitate essentiae indiuisibilis, & indistincta. In li. de arte amatiua.

C Octuagesimus octauus: q̄ de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, sic est, quod quilibet stat tam completus sicut alius: & stant omnes tres vnus Deus non distincti in aliquo. Et qui sic potest leuare suum orare, & potest tam longo tempore stare sine imaginatione de vlla re temporali, nulla oratio tantum valet: quia homo stabit totus raptus superius per Spiritum sanctum, non curans de re quæ sit hic; & suum orare erit sic verum, quod homo non possit addere in contemplando, nec desiderando. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

D Octuagesimus nonus: quod infanti, qui non vult assentiri sacramento confirmationis, non valet sacramentum baptismatis. In lib. contemplationum.

Nonagesimus: quod si homo non est confirmatus, & credit esse confirmatus, est à peccato originali mundatus ratione bonæ intentionis, quæ consumit culpam & peccatum. In libro contemplationum, & in libro de Ecclesiasticis prouerbijs.

E Vbi dat intelligere, quod peccatum originale non mundatur in baptismo, sed in cōfirmatione; præsertim quia addit, quod sacramentum confirmationis est inuentū ad hoc, ut infantes per se promittant quod eorum patrini pro eis in baptismo promiserunt, & tunc patrini a promissione, quā fecerūt, sunt totaliter liberati. In libris prædictis, & etiā in lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus primus: quod quilibet est obligatus ut sit in ordine matrimonij, uel religionis: quia omnis alius status discordat cum finali intentione,

tionem, propter quam quilibet est creatus. In lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus secundus: quod in matrimonio generatur homo cum sanctitate: & quod matrimonium sic ligat, quod nullus debet accedere ad uxorem suam, nisi causa prolis. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis.

Nonagesimus tertius: quod existentes in purgatorio non possunt Deum tantum diligere, sicut eum diligere si illas penas non sustinerent. In lib. orationum.

Nonagesimus quartus: quod sicut Deus Pater non addit aliquid in filio generando in eternitate: ita sacerdos non addit aliquid Christo, vniendo sibi substantiam, quam panis & eius accidentia dimittunt. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis. ubi supponit quod vniat.

Nonagesimus quintus: quod sicut Dei filius non accipit additamentum per esse hominem, ita sacerdos facit, quod sanguis, quem accepit Christus de Domina nostra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum sanguine calicis. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis. ubi supponit, quod sanguis, quem Christus accepit de Domina nostra, & qui est in calice, sint duo sanguines distincti, post vni.

Nonagesimus sextus: quod omnes articuli fidei, & Ecclesie sacramenta, ac potestas Pape possunt probari, & probantur per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes.

Et ipse Raymundus dicit se probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat esse tales: sed homines inscii, & peccatores non intelligunt eius rationes. In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis. & in lib. de planctu Raymundi.

Nonagesimus septimus: quod fides est necessaria hominibus inscis, rusticis & ministris, & non habentibus intellectum eleuatum, qui nesciunt cognoscere per rationem, & diligunt cognoscere per fidem: & quod homines grossi ingenij, & illiterati, & inscii, diligunt cognoscere articulos fidei per fidem, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Christianorum per fidem, quam per rationem: sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. In lib. contemplationum.

Nonagesimus octauus: quod ille qui cognoscit per fidem, ea quae sunt fidei, potest decipi: sed ille qui cognoscit per rationem, non potest falli: nam fides potest errare, & non errare. Et si homo errat per fidem, non habet tantam culpam, sicut si erraret per rationem. Et sicut verius cognoscimus ea, quae videmus, quam ea, quae palparamus: ita verius sumus dispositi ad cognoscendum veritatem per rationem, quam per fidem. Sed sicut palpano aliquando inuenimus veritatem, ita etiam quandoque per fidem cognoscimus veritatem, sicut caeci, qui aliquando inueniunt quae volunt, aliquan-

do non. In lib. contemplationum.

Nonagesimus nonus: quod interficiētes hereticos sunt iniuriosi, & vitiosi in suo memorari, intelligere, atque velle, quia heretici quando interficiuntur, moriuntur morte sensuali, & morte intellectuali: & Christus voluit, quod eius discipuli & Apostoli essent homines simplices, & qui non interficerent infideles; propter hoc, ne interficiendo eos sensualiter, morerent etiam eorum animae: heretici autem & infideles sunt eiusdem naturae humanae, sicut ceteri, pro qua humana natura filius Dei assumpsit carnem. In lib. contemplationum.

B Centesimus articulus: quod Deus contulit ipsi Raymundo Lullo istam artem & doctrinam generalem in quodam monte: qui sibi apparuit Crucifixus, & contulit eam sibi pro huius saeculi tenebris illustrandis, quae est generalis ad omnem scientiam, & naturalem, & medicinam, & ad iura; & valet specialiter ad destruendum errores. In prologo super lib. sententiarum, & in lib. de planctu Raymundi.

C Quamplures, & quamplures alios articulos ponit in suis libris haereticos, erroneos, temerarios, & periculosos, qui digni relatione & memoria non existunt: utpote qui nulla ratione apparente vel colorata fulciuntur; sed potius temeritati, presumptioni, voluntati propriae, & ignorantiae mulae, & imperitiae iniunguntur.

D Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen unus ab alio est extractus, non inuenitur taliter totaliter: sed ut mihi videtur; qui satis legi, contuli, & perlegi, inuenitur equipollenter, seu consequenter. Qui centum articuli à compilatione viginti Magistrorum praedictorum fuerunt abiecti.

De Lullistis, & eorum erroribus.

Iste Raymundus Lullus multos sequaces habuit, atque habet hodie, qui impudenter doctrinam suam, licet haeticam, & peruersam, atque ab Ecclesia reprobam, totis viribus sustinent & defendunt, & defendentes in errores varios incidunt: qui sequaces Lullistae ab isto Raymundo Lullo communiter appellantur.

Haereses autem, & errores istorum Lullistarum isti sunt.

E 6 Primus error: quod Raymundus Lullus dogma suum non habuit per hominem, nec per studium, sed per reuelationem Iesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi apparuit crucifixus, qui dominus Iesus, ibi, illi dogma contulit antedictum.

Secundus error: quod doctrina Raymundi Lulli excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Augustini.

Tertius error: quod Theologi nostri temporis moderni nihil sciunt de vera Theologia.

Quartus error: quod Deus veram theologiam à theo-

† Hunc errorem refellit S. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 2. d. Alfonso C. strus lib. 2. d. in sta haereticum punire, ca. 13. & 13.

† Hunc morem Maioricenses, Ranae da vacant.

† Al. addibus.

à theologis moderni temporis propter peccata eorum abstulit, & eam Lullistis ipsis contulit. Quintus error: quod omnes doctrinæ destruentur nisi doctrina Raymundi Lulli, quæ perpetuò remanebit.

Sextus error: quod tempore Antichristi nos theologi apostatabimus à fide, & tunc Lullistæ ipsi per doctrinam istius Raymundi reducent Ecclesiam ad fidem catholicam.

Septimus, quod doctrina veteris testamenti attribuitur Deo patri, doctrina noui testamenti Deo filio; sed doctrina Raymundi Lulli, Deo Spiritui sancto.

Octauus error: quod doctrina Raymundi Lulli non potest haberi nec per studiū, neque per hominē, sed tantum per Spiritus sancti reuelationem.

Nonus error: quod doctrina Raymundi Lulli sic ab eius sectatoribus per Spiritus sancti reuelationem habetur, quod in triginta, quadraginta, quinquaginta sexaginta horis habetur.

Decimus error quod doctrinam ipsius Raymundi Lulli nullus intelligit, nec intelligere potest, nisi soli Lullistæ ipsi.

Vndecimus error: quod dominus Gregorius Papa xi. qui doctrinam Raymundi Lulli in viginti eius voluminibus contentam, ut hæreticalem in ducentis articulis Auinione in Consistorio condemnauit, totamque generaliter ut suspectā vehementer de hæresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegium, quod consensit; Cardinalis Hostiensis, qui commissarius in illa causa fuit; Magistri in Theologia ultra viginti, qui ad condemnationem prædictam consilium præstiterunt, isti doctrinam istam non intellexerunt, decepti sunt, & turpiter errauerunt.

Duodecimus error: quod Raymundus prædictus est in celis beatus, & pro tali habendus a suis sectatoribus, & nominandus.

COMMENT. XXXIII.

OMnes hæc quæstiones, in quibus particulares quorundam errores recensentur mirabilē habent fructum, & Theologis & Inquisitoribus præsertim sunt valde utiles, ad quos spectat (ut supra monui) non modo catholicas veritates noscere, sed et oppositas falsitate intelligere, ut muneri suo rectius satisfaciant. Docet autem Eymericus qui fuerint damnati, propter quid, item à quibus Romanis Pontificibus: nos singulorum historias breuiter more nostro recensebimus.

In primis tamen id est, tum in hac quæstione, tum in alijs multis huius operis, in quibus Eymericus multorum errores & hæreses commemorat, diligenter obseruandū, eum non putare omnes articulos, quos enumerat vere hæreticos esse, id enim manifeste falsum sæpe appareret, sed per errores latiori quadam verbi significatione comprehendit varios propositionum in fide peccantium gradus, seu qualitates, de quibus breuiter egimus paulò ante super q. 3. huius partis: nam & concilium Constantiense, & Martinus quintus in eodē Concilio errores Joannis Vicleff, & Joannis Huss, dānant: nihilominus tamē non

A omnia eorū dogmata seu articuli damnantur, ut vere hæreticales, sed quidam ut blasphemii, quidā scandalosi, quidam piarū aurū offensiuū, quidā denique aliarum qualitatū, ut constat ex eodem concilio Constantiensi, Sess. 15. & ex Epistola Martini quinti relata in eodē concilio Sess. 45. & inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis, ita prorsus Eymericus dū articulos hæreticales nominat, aliarū qualitatū propositiones non excludit, neque. n. vir tam doctus tam est imperius.

a Et ante condemnationem statim dictorum errorum factam per Dominum Benedictū duodecimum in extrauaganti, Benedictus Deus. Prius legabatur per dominum Benedictum vndecimū caterum ex his quæ diximus supra super dicta extrauaganti, Benedictus Deus relata in hac 2. parte. pagi. 127. constat apertissimē eam Benedicti duodecimi esse: quare cōdemnatio facta per dictam extrauagantem omnino subsecuta est condemnationem factam hic per Joannem xxii. cum Benedictus duodecimus post Joannem xxii. Pontificatum gesserit.

b Idē dominus Ioannes xxii. condemnauit, & c. postillam Fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum. Gabriel Prateolus lib. 14. c. 20. de vitis & sectis hæreticorum, ait hunc Petrum Ioannē cuius temporibus Cælestini Papæ III. circa annū Domini MCXCIX. At Eymericus infra in hac 2. par. q. 15. eum insurrexisse in prouincia Narbonæ temporibus Clementis V. hoc est circa annū Dom. MCCCVI. testatur; quod ipsum asserere etiam videtur non obscure Alfonso Castus lib. 2. aduersus hæreses, verbo, Anima, hæresi 1.

Fuit Petrus Joannes Monachus ordinis Fratrum Minorum sancti Francisci natus in oppido quodam Ciriaco diæcesis Bitteren. valdeque studuit doctrinæ Abbatis Joachim, de quo egimus supra parte 1. super cap. Damnamus, de summa trinit. cuius etiam Joachim errores tenaciter sequebatur, quos late refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Abbatis Joachim, & Petri Joannis. Hic Petrus, commentarios scripsit in Apocalypsim, Euangelium Matthæi, & Epistolas Canonicas, quos hic Eymericus Apostillam, siue postillam vocat plenos, ut referunt doctores, & somniis, & mēdacijs, ac vanitatibus, & hæresibus. Idē Prateolus præcitato loco scribit hunc Petrum Joannem de iussu & mandatu Cælestini Tertij post mortem exhumatum, & hæreticum omnium sententia & calculo declaratum, & eius ossa rogo imposita ac combusta fuisse; quod tamē falsum esse videtur, cū nec tempore Cælestini Tertij, ac nec multis quidem postea annis ortus fuerit hic Petrus: nam à Cælestino tertio vsque ad Clementem V. cētum annos intercesse constat. Prateolus vero ideo fortassis in hoc deceptus est, quia cum apud Guidonem Carmelitam vidisset simul recēseri hæreses Abbatis Joachim & Petri Joannis, & Abbas Joachim vixit circa tempora Cælestini Tertij: putauit Petrum Joannem eisdem temporibus extitisse. Quare verius est eum tempore Clementis V. exortum circa annū Domini MCCCVI. & per Joannem xxii. qui proximē in Pontificatu successit Clementi V. ad annos Domini MCCCXVI. condemnatam eius do-

Erinam, & errores, ac iubente eodem domino Papa Joanne xxii. post mortem fuisse exhumatum & combustum, si vera sunt, quæ annotatur infra in hac 2. parte super q. 26. quæ mihi non videtur à veritate abesse. Bernardus tamen Lutzeburgus in catalogo hereticorum lib. 3. in verbo, Petrus Ioannes, ait tempore Clementis Sexti circa annos Domini MCCCXLVI. de mandato eiusdem Pontificis post mortem hereticum declaratum, exhumatum, & combustum fuisse hunc Petrum Ioannem.

Iam illud etiam constat quosdam peculiare errores huius Petri Ioannis, videlicet, quod paruulis in baptismo gratia & virtutes non conferantur: item quod anima rationalis in quantum rationalis, non est forma corporis: item quod Christo viuenti, et non mortuo fuit lancea apertum latus: per Clementem V. in Concilio Viennensi fuisse condemnatos, ut habetur in Clemen. 1. de summa Trinit. & fide catho. quos etiam refert Eymericus in varijs locis huius 2. partis, & Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Joannis, c. 1. 2. & 3. De eodem hoc Petro Ioanne agit rursus Eymericus infra in hac 2. parte, q. 15. & 26.

c Cotentæ in libello Fratris Michaelis de Cæsana hæretici: Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum.) Emerfit Michael de Cæsana tempore domini Joannis xxii. circa annos Domini Iesu Christi MCCCXVIII. fuit minister Generalis ordinis Fratrum Minorum superbia tumidus, non facile sanctorum dictis obtemperans: qui multos genuit proprios, & professus etiam est aliorum errores. Denique usque adeo à via humilitatis, & limitibus modestiæ ac obedientiæ deflexit, ut etiam in summum Romanum Pontificem Ioannem xxii. acerbè fuerit inuectus. Hunc Michaelen Ioannes Papa xxii. ob insignes hæreses dignitate, priuauit, & hæreticum declarauit, ceterum is noluit resipiscere, neque Ecclesiæ iudicio obtemperare: sicut constat ex extrauag. Ioannis xxii. incipient. Nuper in Cōfistorio publico, quæ habetur inter litteras Apostolicas, in fine huius voluminis, ubi multa de hoc diximus, & iterum infra in hac 2. parte super q. 15. d. Aduertendum tamen, quod ante condemnationem, &c.) Sequentia usque ad vers. Postea dominus Papa Gregorius. desunt in tribus codicibus manuscriptis, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara. ea habet solus Barcinonensis, quæ quia in Instituto Eymerici conueniunt, non fuerunt omittenda.

e Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus.) Hic emerfit circa annos Domini MCCL. post condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi anno Domini MCCXV. Hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim sectator tenacissimus: nec modo tuebatur errorem Ioachimi dānatū, sed plures etiā alios, quos refert hic Eymericus: hūc ergo Ioannem Alex. III. damnat prope annū Domini MCCCLVIII. de hoc Joanne de Parma rursus agit Eymericus infra in hac 2. parte, q. 26. dum ait ab Alexandro III. condemnatum fuisse librum, Euangelium æternum appellatū, quo loco ostēdimus alios libros erroneos propter hunc fuisse per Alexandrum III. damnatos.

A f Postea dominus Papa Gregorius xi. &c. inter dixit & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli.) Prateolus lib. 16. de vitis & sectis hæreticorum, c. 2. scribit Raymundum hunc Lullium floruisse tempore Alexandri III. Pontificis Romani circa annum MCCLX. de quo tametsi breuius, eadem illa scribunt Prateolus præcitato loco, & Bernardus Lutzeburgus in catalogo hereticorum li. 3. in verbo, Raymundus Lulli. quæ hic copiosius recenset Eymericus. Rescriptum autem Pontificum quo Raymundi tractatus interdicitur, refert Eymericus paulo post in hac 2. parte, q. 26. quo loco continentur alia huc spectantia.

B g Quod eam habuit in quodam monte, &c.) Hunc montem Maioricenses hodie Randa vocant est autem propterea in ea insula valde celebris. h Ministralibus.) Sabellanus Magistralibus. codex Cardinalis de Gambara. Ministralibus. sed Breinonen. & Bonon. melius habent, Ministralibus. est autem dictio Hispana quæ significantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant Artesani.

i Horum centum articulorum primus, &c.) Hæc quæ sequuntur usque ad quæstionem decimam desunt in tribus codicibus manuscriptis, ea tamen habet Barcinonensis impressus, & propterea sunt etiam impressa.

QVÆSTIO X.

De hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ damnatis de Domini Papæ mandato.

S V M M A R I V M.

- 1 Articulus hæreticalis de sanguine Christi condemnatus.
- 2 Articuli de Sacramento Altaris, & de B. Virgine reprobati.
- 3 Hæreses viginti duæ publicè damnatæ, & liber combustus.

E C I M A quæstio est: Hæreses seu errores condemnati extra curiam Romanam per Inquisitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica & de expresso mandato domini nostri Papæ, qui sunt

E 1 Ad hanc respondemus, quod dominus Clemens vi. informatus per Fratrem Nicolaum Rosselli ordinis Fratrum Prædicatorum Inquisitorē in partibus Aragoniæ & Cataloniæ, postmodum vero tituli sancti Sixti presbyterum Cardinalem, quod in Catalonia in ciuitate Barchinonæ publicè prædicabatur, quod in sanguine Christi sparsō in Parasceue non remanserāt diuinitas, nec sanguis ille erat deificatus, habito solemni Concilio magistrorum, & aliorum peritorum viro- rum, mandauit per suas patentes litteras dicto Inquisitori, quatenus dictum articulum ut hæreticalem, & erroneū, faceret publicè reuocari, ac solē- niter

† al. asper

niter condemnaret: & sic ipse Inquisitor fecit in Ecclesia cathedrali publicè Barchinone, dictum articulum vt verè hæreticalem publicè condemnando.

2 Postmodum vero tempore domini Gregorij xj. Frater Nicolaus^b Eymerici Ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in partib: Aragoniæ & Cataloniæ antedictis, successor immediatus præfati Fratris Nicolai Roselli ad Cardinalatus apicem assumpti, informauit eundem dominum Gregoriū, quòd in dictis partibus infrascripti articuli de sacramēto altaris, & Beatæ Virgine publicè prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorum consilio magistrorum, mandauit dicto Inquisitori, & prelati omnibus partium prædictarum per suas litteras, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per sententiam excommunicationis in Ecclesijs cathedralibus partium prædictarum: quòd & fecit. Articuli autem taliter condemnati, sunt isti.

Primus: quod si hostia consecrata cadat, seu projiciatur in cloacam, lutum, seu alium turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse definit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus: quòd si hostia consecrata à mure corrodatur, seu à bruto sumatur, quòd remanentibus dictis speciebus sub eis definit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius: quòd si hostia consecrata à iusto vel peccatore sumatur, quod dum species dentibus teritur, Christus ad cælum rapitur, & in ventrem hominis non traicitur.

Quartus: quod Beata Maria mater Christi in cōceptione filij sui sic fuit gratia plena, quòd ex tunc in gratia nō profecit, nec proficere potuit.

Quintus: quòd Spiritus sanctus in die Pentecostes veniens in Beatam Virginem Mariam, & Apostolos, gratiam nullam contulit Beatæ Mariæ, sed Apostolis: quia sic erat gratia plena, quòd in gratia proficere non valebat.

3 Cōsequenter vero idem dominus Gregorius xi. informatus per eundem Fratrem Nicolaum Eymerici Inquisitorem, q̄ in quibusdam libellis oculariter eidem ostensis continebantur infrascripti articuli, habitoque super illis pluries consilio magistrorum in præsentia dominorum Card. sancti Eustachij, & sancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiusdē, tandem ipse dominus Papa per suas patentes litteras mandauit eidem Inquisitori, quatenus ipse Inquisitor cum domino Archiepiscopo Tarraconen. dictos articulos vt hæreticales, & vere erroneos cum suo libello publicè condemnaret; ac condemnatis, dictum libellum traderet ignibus consumendum: & sic factum fuit. Hæreses autem & errores sunt isti.

Prima hæresis est: quod peruersū dogma impiissimi Almarici, Arii, Sabellij, & aliorum hæreticorum, non est hæresis de se, nisi tantū apud illum, qui ipsum eligit animo pertinaci.

Secunda^d hæresis est: quòd licitum est crea-

turas adorare & honorare, honore & adoratione latriæ absque peccato, immo meritoria inquantum † sunt repræsentatiuæ sui creatoris.

Tertia^e hæresis est: quòd licet demones adorare & honorare latria meritorie, si repræsentent suum creatorem.

Quarta hæresis est: quòd non tantum absque vitio hæresis, immo etiam absque vlllo peccato possunt demones adorari dulia, nisi quia prohibitum est per Ecclesiam Dei.

Quinta hæresis est: quòd æque & melius potest sacrificans dæmoni excusari ab idolatria, quàm Christianus adorans imaginem Christi, vel sanctorum.

Sexta hæresis est: quòd de iure naturæ adoratio & sacrificium debentur dæmonibus.

Septima hæresis est: quòd qui victi supplicij Deum negant † ore, sed corde adorant, non solum non peccant, immo sunt digni remuneratione.

Octaua^g hæresis est: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicitè credendū, sed sufficit sibi ista conclusio in genere, quòd credat omne illud quod credit sancta mater Ecclesia Dei: & ideo quòd si laicus teneat vel credat oppositum alicuius articuli ex ignorantia & tentatione diaboli non peccat.

Nona hæresis est: quòd omnis inobediens præceptis Dei, vel Ecclesiæ, est hæreticus censendus.

Decima hæresis est: quòd omnis peccans mortaliter est propriissime hæreticus.

Vndecima hæresis est: quòd omnis peccans, dum peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinæ.

Duodecima hæresis est: quòd † tantum placet Deo mala esse, quàm bona.

Tertiadecima hæresis est: quòd tantum placuit Christo Iudæ desperatio, quantum Petri contritio.

Quartadecima hæresis est: quòd nullum legis præceptum in hac vita potest adimpleri.

Quintadecima hæresis est: quòd in hac vita à nullo viatore (vt viator est) charitas potest haberi, nec aliqua virtus.

Sextadecima est: quòd absque charitate infusa Deus potest super omnia diligere meritorie, & absque ea haberi vita æterna de lege communi & secundum leges nunc currentes.

Decimaseptima hæresis est: quòd quis sine charitate non potest esse fidelis, & per consequens peccans mortaliter, & non habens charitatem, est propriissime hæreticus, quia peccat contra primum articulum fidei.

Decimaoctaua hæresis est: quòd omnis peccans, in eo, quòd peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinæ, & quòd homines æque conformant suam voluntatem voluntati diuinæ demerendo; sicut merendo; loquendo^h de voluntate beneplaciti Dei.

Decimanona hæresis est: quòd tantum placet Deo voluntate beneplaciti Iudæ desperatio, quantum Petri contritio, & tantum aliquem esse infide-

R 4 lem.

† In Bononiæ
si ita: si reputent suū creatorem.

† Vide quæ
diximus
supra p. i. super
q. 9. cōm. 24.

† In Bono. ita
quod tantum
placent Deo
mala, quantum
bona.

lem, quantum esse fidelem: & tantum mala esse, quantum bona.

Vigesima hæresis est: quod secta iniqui Mahometi est eque catholica, sicut fides Iesu Christi.

Vigesima prima hæresis est: quod Christus, Apostoli, & omnes Angeli, & omnes beati sunt Schismatici: & quod perfectius est esse schismaticum, quam catholicum.

Vigesima secunda hæresis est: quod solus Pater est optimus; sed Dei filius est bonus in primo gradu, Spiritus sanctus est bonus in secundo gradu: sed omnis creatura est bona in tertio gradu.

COMMENT. XXXV.

QUæ in hac questione cum precedentibus & subsequentibus traditur, eo spectant, ut multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus ut euitentur: hoc enim est eius precipuum institutum. Sed hoc est aduertendum, singulis ferè seculis pro qualitate hæreticorum certus quidam hæreses pullulare, quæ aliis temporibus omnino sint quasi sopitæ & extinctæ: unde Eymericus (ut etiam in præfatione huius 2. par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ suo sæculo aut vigeabant adhuc aut nondum omnino erant extirpatæ, quod oportet animaduvertere: ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias vero omiserit: quamquā nullas potest dici omisisse, quæ etiam antiquorum hæreticorum errores numerauerit.

a Quod in sanguine Christi (parso in Parasceue non remanserit diuinitas, &c.) Sed vere velut hæreticus uel iam olim à sanctis patribus exploratus videtur talis articulus: illi enim iuxta catholicam veritatem aliud semper docuerunt. Augustinus super Ioan. c. 10. tract. 47. Ambrosius & alij, quos refert Magister Sent. lib. 3. dist. 21. §. sicut Augustinus, & tradit luculenter sanctus Thomas. 3. part. q. 50. artic. 2. & 3. unde commune est certissimum catholicorum dogma, videlicet, quod Filius Dei Iesus Christus nunquam dimisit, quod semel assumpsit, ac sibi vniuit.

Iam quæ ad sanguinem, qui de corpore Christi fluxit, spectat, id tenendum est iuxta catholicam fidem quod Beatus Thomas docet part. 3. questio. 54. artic. 2. ad 3. argumentum, & communiter Doctores Theologi.

b Postmodum vero frater Nicolaus EymERICI. Quoties de se loquitur auctor, modestie causa semper sub tertia persona se nominat.

Quod vero asserit de his tribus articulis de recessu Christi ab speciebus sacramentalibus, supra abunde explicatum est par. 1. pag. 44. ubi asserit condemnationem factam per Gregorium xi. & dixi ibidem copiose quæ ad hunc locum pertinent.

c Quod in quibusdam libellis oculariter, &c.] Hos libellos hæreticales ediderat quidam Raymundus Neophytus, ut colligitur ex Eymérico infra in hac 2. parte, quest. 27. ubi dixi de isto Raymundo.

d Secunda hæresis est, quod licitum est creaturas adorare, &c.) Isti omnes errores de adorandis demonibus, à magicis & incantatoribus orti

A sunt: nam hi ut tuerentur suam damnatam artem, quam raro exercent absque adoratione & sacrificijs demoni exhibitis, alium errorem de adorandis demonibus adiunxerunt, ut vel inde intelligas quæ sit vere dictum à philosopho, Dato vno absurdo, multa inde sequi. Idem ferme articuli, aut sane his valde cõsimiles dñati sũt cõmuni sña per Theologos Parisien. anno Domini MCCCXCVIII. legunturque in fine lib. Sententiarum Petri Lombardi in quibusdam libris recenter impressis, de quibus dicam copiosius infra in hac 2. par. super q. 43.

e Tertia hæresis est, quod licet demones adorare & honorare latria meritorie.) Latria uel

B theosenia, cultus est qui soli debetur Deo. Magister & ceteri communiter Theologi lib. 3. Sent. dist. 9. B. Thom. 2. 2. q. 84. artic. 1. ad primum argumentum, & q. 103. art. 3. glo. in clem. si dominum, de reliq. & venerat. sancto. glos. in c. venerabiles, de consec. dist. 3. Lapsus in c. si canonici, de officio ord. lib. 6. et copiose Tabiæsis in sum. verbo, adorare. & Syluester verbo, latria. ex quibus intelliges quæ sint hæc impia, quæ adoratione demonum traduntur.

f Quarta hæresis est, &c. possunt demones adorari dulia.) Dulia cultus dicitur creaturis exhibitus, non simpliciter, sed propter aliquam excellentiam, ita Theologi, & B. Thomas locis proxime citatis, & adde quos citavi superiori adnotatione. De differentia vero utriusque adorationis præter citatos in proxima præcedenti adnotatione, vide Archidiaconum in cap. Venerabiles, de consecra. dist. 3.

g Octaua hæresis est: quod laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum.) hinc colliges optime conclusisse Eymericum par. 1. q. 12. iuxta mentem Beati Thomæ, quæ principatim ad fidem spectat, quales sunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda esse neque excusare prauam consuetudinem in contrarium, cum pauci sint qui explicite articulos sciant.

h Loquendo de voluntate beneplaciti Dei.)

D Theologi lib. 1. Sentent. distinct. 45. voluntatē vere & proprie non metaphoricē dictam, in Deo appellant voluntatem beneplaciti. Item Beatus Thomas, & ibi Caietanus parte. 1. quest. 19. artic. 11. Quam sit autem impium quod hic traditur de Deo volente malum culpæ, eleganter docet uterque Thomas, parte 1. q. 19. art. 9. & Doctores & scholastici lib. 1. sentent. dist. 46.

Olim vero Floriani heretici, inter alios hunc etiam profitebantur errorem, dicentes, Deum creare mala; qui cum de malis culpæ loquerentur, merito ut hæretici damnati sunt, ut scribit Turrecremata in c. Quidam autem, §. Floriani 24. q. 3. contrarium asseriebant Coluthiani, aientes Deum non facere mala: qui cum de malis pœnæ, & naturalibus defectibus id intelligerent, ut præcitato loco ait Turrecremata in §. Colluthiani, iure optimo hæretici habiti sunt, quare Sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 66. recte

E ait utrosque in his dogmatibus diuinis eloquiis resistere.

Errores de adorandis demonibus vnde orti.

Quid latria & dulia.

Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicitur.

Singulis ferè seculis certas hæreses pullulare.

Caro & anima Christi semel uerbo unita nunquam ab eo fuerunt separata.

De hæresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Arnaldus de Villanoua medicus celebris.
- 2 Arnaldi de Villanoua errores quamplures.
- 3 Petrus Olerij, & Bonanatus hæretici in Hispania.
- 4 Durandus de Baldach Gerunden. combustus.
- 5 Bonanatus princeps Begardorum impænitens, & relapsus.
- 6 Jacobus Justus Begardus immuratus.
- 7 Exhumata hæreticorum cadavera, & ipsi post mortem condemnati.
- 8 Berengarij Monachi Cisterciens. error.
- 9 Nicolai de Calabria hereses.
- 10 Bartholomæus Ianouesius hæresiarcha.
- 11 Arnaldus Montaneroij hæreticus contumax.

Vndecima quæstio est: hæreses, & errores, & temeritates, & falsitates cõdennatæ in prædictis partib. Cataloniæ & Aragoniæ per Inquisitores hereticæ prauitatis auctoritate Apostolica, licet nõ de expresso mandato domini nostri Papæ super illis in speciali facto; qui sunt?
Ad hæc respondemus, quod tempore domini Papæ Clementis V. fuit in partib. illis quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua: qui condidit multos libellos, in quibus erant quamplures inserti, & multum periculose hereses, & errores: quæ Tarraconen fuerunt condemnatæ per fratrem Ioanem de longerio ordinis Fratrum Prædicatorum, & per dominum Gaufredum de Crudillis præpositum in Ecclesia Tarraconen. Vicariumque in eadem, sede vacante: & hoc, anno domini MCCCXVII. Errores autem, & hæreses a prædictis (vt prædicitur) condemnatæ cum magno cõsilio Theologorum istæ erant.

Errores Arnaldi de Villanoua.

1 Primus error: quod natura humana a Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus bonis suis, & quod tam alta sit humanitas in Christo; quantum deitas, & tantum possit.

Secundus error: quod quã cito anima Christi fuit vnita diuinitati, statim ipsa anima scituit omnia, quæ deitas scit: quia aliàs (ut dicebat) non fuisset cum ea una persona, præcipuè quia scire est circumstantia pertinens ad suppositum individuale, & non ad naturam.

Tertius error: quod Diabolus ingeniosè fecit totum populum Christianum deuiare à veritate Domini nostri Iesu Christi; sicque fuxit, & euauit populum Christianum, quod nõ dimisit in eo, nisi pellem idest, apparentiam cultus ecclesiastici, quem fecit ex vñ: & fides quam habet,

A est talis, qualis est fides dæmonum. Et quod totus populus Christianus ducitur in infernum. Et quod Christiani per singulos status palam vita, & moribus, & affectibus ipsum abnegauerunt, & quod in toto corpore Christi collegij vsq; ad verticem a planta pedis, non solum viuit, sed regnat, & imperat talis apostasia.

Ioan. 10.

Quartus error est: quod omnes claustrales sunt extra charitatem, & damnantur, & quod omnes religiosi falsificant doctrinam Christi.

B Quintus error est: quod malè fecerunt Doctores Theologi, qui aliquid de philosophia posuerunt in suis operibus: studiũ philosophiæ, & philosophiam totaliter condemnando.

Sextus error: quod reuelatio facta Cyrillo, est pretiosior cunctis scripturis sacris.

Septimus error: quod opus misericordiæ plus placet Deo, quàm sacrificium altaris.

Octauus error est: quod stabiliens capellanas, vel faciens celebrari Missas post mortem, non facit opus charitatis, nec ex hoc meretur vitam æternam.

Nonus error, quod qui in vita sua scit multitudinem indigentium, & maximè amicorum Dei, & congregat, & retinet superflua ad stabiliendũ capellanas, & ad perpetuandũ Missas post mortem, quod certum est, quod talis cadit in æternam condemnationem.

Decimus error: quod in sacrificio altaris sacerdos offerens, vel offerri faciens, nihil Deo de suo offert, neque etiam voluntatem.

Vndecimus error: quod in elemosyna magis repræsentatur passio Christi, quàm in sacrificio altaris.

Duodecimus error, quod in sacrificio Missæ non laudatur Deus opere, sed solum ore.

Tertius decimus error: quod in consultationibus Papalibus non est scientia nisi operum humanorum.

D Quartus decimus error: quod nunquam Deus cõminatus est æternam condemnationem peccantibus, sed malum exemplum præbentibus.

Quintus decimus error & falsitas est, quod anno ab Incarnatione Domini MCCCXXXV. esset mundi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

3 Item tempore domini Ioan. xxij. insurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidam vocatus Petrus Olerij de Maioricis oriundus, cū quibusdam complicibus suis, & presbytero quodam vocato fratre Bonanato: qui posuit multa de hæresibus, & erroribus Begardorum infra scriptis, scilicet, de proprio, & communi & tandem Barchinon. per fratrem Bernardum de Podio Certoso Inquisitorem, cum Episcopo Barchinon. fuerunt eorum hæreses, & errores condemnati, & ipsi traditi curiæ seculari, & combusti.

Curandus de Baldach hæreticus

4 Item tempore eiusdem domini Ioannis xxij. insurrexit in partibus illis in ciuitate Gerunden. quidam

quidam^e vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerundensis cum quodam suo complice, qui dogmatizauit hæreses, & errores Beguardorū, de proprio scilicet, & communi; & vterius, quod matrimonium nō erat, nisi meretricium occultatum: tandē Gerundæ præsentē domino Iacobo rege Aragoniæ bonæ memorię, eius hæreses fuerunt condemnatæ per dominum Episcopum Gerunden. de Villamarino, & Fratrem Arnaldum Burgeti † Inquisitorē hæreticæ prauitatis: & ipsi ut impenitentes fuerunt traditi curiæ seculari, & ignibus concremati,

† al. burgnesii

Frater Bonanatus Beguardorum dux in Catalonia.

Item tempore^d domini Benedicti xij. insurrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de Penedes, quāplures Beguardi, quorum erat primicius † & hæresiarca prædictus presbiter, vocatus Frater Bonanatus: qui ante abiurauerat postquam^e traditus fuerat vt impenitens seculari curiæ, & iam ex vno latere assatus se finxerat pœnitere. Iste cum prædictis posuerunt hæreses Beguardorum, & tandem per dominum fratrem Dominicum Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorum Episcopum Barchinon. fratrem Guilelmum Consta Inquisitorem hæreticæ prauitatis, fuit eorum congregatio cōdemnata, & domus eorum habitationis in Villafranca diruta, & eorum hæreses condemnatæ, & dictus frater Bonanatus, vt relapsus, & impenitens traditus curiæ seculari, & ignibus consumatus, complicitibus pœnitentibus, & erroribus abiuratis.

Domus hæreticorum diruta.

Iacobus Iusti hæreticus.

6 Item tempore Clementis vi. insurrexerunt in Partibus illis, videlicet in Valentia multi Beguardi, quorum erat principalis quidam^f vocatus frater Iacobus Iusti, qui dogmatizauerunt infra scriptas hæreses Beguardorum, & inter alia, quod cōdemnati religiosi, clerici, & laici pro dictis hæresibus tam per dominum dictum Clementem in curia, quam per Inquisitores in alijs mundi partibus erant beati, & in cœlis martyres Iesu Christi: Et tandem hæreses eorum fuerunt Valentia condemnatæ per fratrem Nicolaum Roselli prædictum Inquisitorem, & postmodum presbiterū Cardinalem, et per dominum Hugonem de Fenouel † Episcopum Valentinum.

† al. Fenouel 16.

7 Et tres iam mortui, scilicet Guillelmus Gilberti, & Bartholomæus Fusterij, & quidam alius fuerunt exhumati, & vt impenitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Iacobus Iusti dictis hæresibus abiuratis extitit immuratus, & ibi mortuus.

Berengarius Hæreticus.

8 Item tempore domini Innocentij Papæ vi. insurrexerunt in partibus antedictis, videlicet & in Monte albo quidam, qui ausi sunt dogmatizare, quod oīa de genere bonorum, quæ fienda sunt, sunt siēda Dei puro amore, & non ex alia causa,

A nec spe mercedis eterna. Iste error ibi inualuit, cuius auctor^h fuit frater Berengarius † de Monte Falcone ordinis Cisterciensiu de Monasterio Populeti: tandem iste error fuit condemnatus solēmniter, & publicē per Fratrem Sancium Archiepiscopum Iarracon. ordinis Fratrum Minorum, & per dominum Fratrem Nicolaū Roselli Inquisitorem de ordine Fratrum Prædicatorum.

† al. Berengarius.

Nicolaus de Calabria, & eius errores.

9 Item tempore eiusdem domini Innocentij Papæ vi. insurrexit in partibus illis, videlicet in Barchinona, quidamⁱ vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus, sed in Hispania conuersatus. Iste publicauit subscriptas hæreses, & errores, qui fuerunt condemnati Barchinonē solēmniter, & publicē per prædictum Fratrem Nicolaum EymERICI in illis partibus Inquisitorem: & per dominum Arnaldum de Busquetis Vicarium illis diebus domini Episcopi Barchinon. Errores autem & hæreses isti erant.

Primus error quem posuit, est: qđ quidam Hispanus hæresiarca magnus, uocatus Gondifalⁱus de episcopatu Conxensi oriundus, erat Dei filius in cœlis æternaliter generatus, licet videtur patrem, & matrem in terris habuisse.

Secundus error: quod dictus Gondifalⁱus nūquam moreretur, sed viueret in æternum.

Tertius error: quod Spiritus sanctus debebat futuris temporibus incarnari; & tunc ipse Gondifalⁱus totum mundum conuerteret:

Quartus error: quod in die iudicij Gondifalⁱus ille oraret pro omnibus mortuis in peccato mortali, & damnatis in inferno, & eius precibus liberarentur & saluarentur.

Quintus error: quod in homine sunt tria: anima, quam formauit Deus pater; corpus, quod formauit Deus filius; & spiritus, quē creauit Spiritus sanctus, adducens illud, Formauit Deus hominem de limo terre, & spirauit spiraculū vitæ, & factus est in animam viuētem. Quāplura alia posuit hereticalia, erronea, falsa, temeraria; et periculosa, propter quē ut relapsus traditus est brachio seculari.

D

Bartholomæus Ianouesius, & eius errores.

10 Item tempore domini Urbani Papæ v. insurrexit in partibus antedictis, videlicet in Barchinona, quidam^k vocatus Bartholomæus Ianouesius, de insula Maioricarum oriundus, qui libellū condidit ac publicauit, in quo multæ hæreses, errores, temeritates, & falsitate sde Antichristo, & eius tempore ponebantur, quas, cum suo libello Dominus Berengarius † Daril † Episcopus Barchinon. & dictus Frater Nicolaus EymERICI Inquisitor, de magno consilio multorum magistrorum in theologia, in sede † Barchinon. publicē cōdemnauerunt, & libellum ibidem tradi fecerūt ignib. comburendū, ipso Bartholomæo publicē pani-

† al. Berengarius.

† al. de Aril.

† Id est, in Ec-

clesia cathedra,

drali.

ce pœnitente, & errores publice abiurante. Hæreses autem & errores, ac falsitates, & temeritates in genere istæ sunt:

Primus error & falsitas, quod præfigebat certum tempus aduentus Antichristi, in quo per totum mundum sui discipuli apparerent, scilicet in die Pentecostes de anno Domini MCCCXL.

Secundus error & falsitas: quod tempore Antichristi cessaret sacrificium in Ecclesia, & alia ecclesiastica sacramenta.

Tertius error & hæresis est: quod Christiani habentes vsum liberi arbitrij, qui peruenirentur per Antichristum, sic starent immobiliter in erroribus Antichristi quod nunquam conuerteretur, nec cōverti possent ad fidem Christi: quia character, quem Antichristus eis faceret in fronte, vel in manu, haberet tantam efficaciam in animab. eorum, quod in illis erroribus faceret eos immobiliter perpetuo permanere: & cōsequenter, qđ omnes tales Christiani certitudinaliter damnarentur, & in igne de cœlo misso etiam corporali ter morerentur.

Quartus error, & falsitas: quod pueri paruuli Christianorū, & etiam Iudæi, Sarraceni, & infideles cæteri tam paruuli, quàm adulti per Antichristum peruersi, post mortem Antichristi omnes conuerterentur ad fidem Christi, sed nō aliquis adultus de Christianis peruersis: & finaliter tota Ecclesia Dei esset de conuersis Iudæorum, Sarracenorum, et infidelium cæterorum. Quam plura alia erronea, falsa, et temeraria, & fatua posuit, quæ relatione digna non existunt.

Frater Arnaldus Montaneri hereticus, & eius errores.

Item tempore dominorum Innocentij vi. et Urbani v. et Gregorij xi. fuit quidam de ordine Fratrum Minorum in partibus antedictis, videlicet in Villa Podij Ceritani, † diœcesis Vrgelen. vocatus, Frater Arnaldus Montaneri, † qui publice prædicabat, & defensas in frascriptas hæreses, & errores: Et quia dictus Frater Arnaldus prædictas hæreses noluit abiurare, licet finxerit se velle facere, sed fugit: & citatus respōsurus super illis, non comparuit, & stetit in tali pertinacia per annos xix. tandem prædictus Frater Nicolaus Eymerici Inquisitor (consultato primitus domino Papa Urbano v. & demū Gregorio xi.) & dominus prædictus Berengarius Darili, † tunc Episcopus Vrgelen. dictum fratrem Arnaldum pertinacem hæreticum in Sede Vrgelli publice declararunt, & eius hæreses, & errores publice condemnarunt. Hæreses autem & errores huius hæretici isti erant.

Prima hæresis est: quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli nihil habuerūt in proprio nec in communi.

Secunda hæresis est: quod nullus potest damnari, qui deferat habitum beati Francisci.

Tertia hæresis siue error est: quod beatus Franciscus semel † in anno descendit ad purgatoriū, & extrahit inde animas illorum, qui in hac vita

fuerunt de ordine suo seu ordinibus per eundem institutis, & ducit ad paradysum.

Quartus error: quod ordo beati Francisci in perpetuum duraret.

COMMENT. XXXVI.

Cum dicit hic Eymericus se agere de hæresibus damnatis per Inquisitores Aragonie sine expresso Papæ mandato, non intelligas Inquisitores propria auctoritate posse definire dubia circa fidem. Id enim Romani Pontificis munus est, c. quotiens. 24. q. 1. c. maiores, de baptis. & eius effectu. sed hoc uult, Aragonie Inquisitores sine expresso Papæ mandato declarasse hæreses iam damnatas, & iussisse ut iuxta sanctiones Canonicas earum puniretur auctoritates. de quo dixi supra in hac 2. parte super c. ad abolendam, vers. vel singuli Episcopi.

a Quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua. Hic emerfit circa annos Domini MCCCX. libellos, quos edidit hæreticos numerat Eymericus paulo post. q. 28. huius 2. partis: hic cum nollet se intra medicinæ terminos continere, dum temere uult etiam Theologiam profiteri, misere labitur. Alchimiam etiam profitebatur; in quantum se profecisse iactabat, ut laminas aureas ea arte confectas, diceret omnibus se daturum explorandas, ut scribit Cassianus in Catalogo gloriæ mundi, p. 11. consideratione 40. Caterum ea omnia arte demonum, cum quib. familiaritatem habuisse dicitur, constare creduntur: nam hoc est huic hominum generi valde familiare, ut ex Chymica professione ad demonum inuocationem & pactiones accedant, ut docuit Eymericus 3. parte tit. de signis, quibus Necromantioi hæretici cognoscuntur nu. 115. sed hoc eam distinctionem recipit, quam ibi attuli, scilicet p. 3. uersic. Alchymista, ut in pluribus.

D De hoc Arnaldo de Villanoua eadē quæ hic scribit Eymericus, recescit Bernardus Lutzeburgus in Catalogo hæreticorum lib. 2. verbo Arnaldus de Villanoua. & Gabriel Prateolus lib. 1. c. 69. de uitiis & sectis hereticorum.

b Quidam vocatus Petrus Olerij. Emerfit hic Petrus Olerius ad annos Domini MCCCXX. sequebatur cum Bonanato de quo mox dicemus, hæreses Begardorum, de quib. copiose agit Eymericus paulo post, q. 15. huius 2. partis, cum de hoc hæretico differit. Bernardus Lutzeburgus in Catalogo hereticorum, lib. 3. verbo Petrus Olerij, pœnitens consentit cum Eymerico in hoc loco.

E c Quidam vocatus Durandus de Baldach. Idem scribit Bernardus Lutzeburgus in Catalogo hereticorum lib. 2. verbo, Durandus de Baldach. Emerfit autem eiusdem Domini Ioannis XXII. tempore idest circa annos Domini MCCCXXIII.

Caueendus est ergo Prateolus qui li. 4. de sectis hereticorum, c. 18. cum de hoc differit, mire labitur, dicens, hunc uixisse temporibus Henrici V. Imperatoris, & Paschalis II. Romani Pontificis, circa annum Domini MCXVII.

Item in cōdice Bononiensi. & in altero Cardinalis de Gambara, pro Durando, legitur, Dacandus.

d Item tempore Domini Benedicti XII. insurre-

Quid sit Inquisitores dñi nare hæreses.

Arnaldus de Villanoua hæreticus.

Alchymistarum incommodum.

Vulgo, Pucerdan.
† al. Mōtane
† al. Montanari.

† al. de Aril.
† Vox Catalana, idest, in templo maximo, seu cathedra-
li Ecclesia.

† In Bononiensi.
ita: omni anno
ofens.

surrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de Penedes quamplures Begardi, quorum erat primicerius, & c. frater Bonanatus.] in codice Barcinonensi impresso scriptum est hunc Bonanatum tempore Benedicti XI. insurrexisse. quod non est verisimile, cum Bonanatus post Petrum Olerium potissimum congregationi Begardorum, quæ in Villafranca de Penedes orta est, præfuerit, & Petrus Olerius una cum Bonanato tempore Joannis XXII. extiterit, qui post Benedictum XI. Pontificatum gessit, Clemente V. interposito: quare verius, & certius habet codex Bononiensis, Bonanatum videlicet tempore Benedicti XII. insurrexisse, qui post Joannem XXII. regnavit ad annos Domini MCCCXXXIV. De hoc Bonanato nemo plura quam hic Eymericus, quem omnino sequuntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. ver. Bonanatus, & Prateolus, lib. 2. c. 30. de sectis hæreticorum.

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de Penedes situm est inter Barcinon. & Tarracõ. in recto itinere, quo itur a civitate Tarracon. ad Barcinõ. vulgo hodie vocatur, Villafranca de Panades.

Traditus curiæ seculari si dicat se uelle pœnitere an recipiendus.

e Postquam traditus fuerat ut impenitens seculari curiæ, & iam ex vno latere assatus, se finxerat pœnitere.] Olim ita quandoque fieri solitum erat, sed hodie recipiendus non esset ad misericordiã qui semel esset curiæ seculari traditus, etiam si promitteret conversionem: quoniã huiusmodi conversiones non præsumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, sed per metum præsentis, & ur̃tis ignis: & experientia sæpe docuit hos homines ita receptos detestari, iores fieri. Et quamquam postquã traditi semel sunt curiæ seculari summo iure, si dicant velle conuerti, dummodo sint relapsi, recipi possint, quia nullo iure id prohibetur: nihilominus tamẽ tutius est, & securius ut nullo modo audiantur, immo in Hispania, nouissima quadam Madriliana instructione anno Domini MDLXI. c. 44. salubriter cautum est, ut raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiæ prolationem in tabulato conuertuntur. & tametsi ibi de negatiuis sit sermo, idem in impenitentibus locum habere debebat, qui errores, & confessos, & probatos noluerunt detestari: & hæc plana sña valde mihi æqua semper visa est, cum ante quã producuntur illi qui tradendi sunt curiæ seculari, omnis sit adhibita diligentia, ut conuertantur, iuxta consilium Calderini, tit. de hæret. conf. 2. Palacium Rubium in allegatione de hæresi, §. 4. et Simãcam de catho. insti. tit. 48. nu. 32. & sancit valde prudenter Concilium Biterrense, c. 17. ut dixi supra in hac 2. parte super concilio Tarraconen. §. Hæretici perseverantes. & quod hic tradit Eymericus, iterũ repetit 3. p. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; ubi sentit huiusmodi homines de benignitate posse recipi: id tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. Mea hæc est sña. tales nullo modo esse recipiendos: Et pro hac sententiã faciunt tradita per Zanchinum tract. de hæret. c. 16. nu. 4.

f Quidam vocatus frater Iacobus Iusti. Idem Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Iacobus Iusti, & Prateolus, lib. 9. c. 4. de sectis hæreticorum, vixit autem hic Iustus iniuste circa

A Domini MCCCXLIIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hæc tempora incidit.

g Videlicet in monte Albo.] Voces vulgares sæpe latinitate donat auctor, unde par. t. quãdoque difficultatem. hic locus celebris est in principatu Cataloniae vulgo dictus Montblanch.

h Cuius auctor fuit frater Berengarius de Montefalcone.] Bononiensis, et codex Cardinalis de Gambara, Benegrius. Sabellanus, Benigerius. sed melius, Berengarius, Prateolus, lib. 2. de sectis hæreticorum, c. 37. hunc vocat, Bugaurium: sed parum refert. hic emerfit circa annos Domini. MCCCCLII.

B Quod vero hic dicit de monasterio Populeti: id hodie in provincia Cataloniae longè est ditissimum, dictum vulgo Poblet: cuius frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.

i Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus.] Hic emerfit circa annos Domini MCCCCLII. homo stultissimus, de quo nemo plura quam hic Eymericus; quem sequitur Bernardus. Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, libro 2. verbo, Nicolaus de Calabria.

k Quidã vocatus Bartholomæus Ianouesius.] In Bononiensi. & Sabellano, Ianuensis. in codice Cardinalis de Gambara, Ianouelli. & male, nolimus recedere a Barcinonensi impresso. Emerfit autẽ hic nebulo circa annos Domini MCCCCLXIII. de hoc eadem quæ hic ab Eymérico, tradit Prateolus, lib. 2. c. 11. de sectis hæreticorum.

l Vocatus frater Arnaldus Montauernij.] Bononiensis, codex Cardinalis de Gambara Montanerij, Sabellanus] Montanarij sed nolimus discedere a Barcinonensi impresso. hic emerfit ad annos Domini MCCCCLII. is ortus est, ut ait Eymericus in villa Podij Ceretani, quod oppidum hodie Catalani vocant, Puix Cerdan, nobile in ea provincia.

QVÆSTIO XI.

De hæresibus Pseudo apostolorum in Lombardia.

SUMMARIVM.

- 1 Geraldus Segarelli, & Dulcinus hæresiarchæ.
- 2 Habitus, & mores eorum.
- 3 Errores viginti Pseudo apostolorum.
- 4 Litteræ Honorij IIII. condemnatoriæ huiusmodi sectæ.

D Vodecima a quaestio est: Hæreses & errores Pseudo apostolorum, qui insurrexerunt in partibus Lombardiae, ibique sunt per prælatos, & Inquisitores condemnatae, qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod temporibus domini Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardiae, videlicet in episcopatib. Parmensi, & Nouariensi, ac in partibus circumvicinis insurrexerunt duo

duo mali hæresiarchæ, scilicet Geraldus^b Segarelli, Parmensis, & Dulcinus^c Nouariensis, qui totam terram illā suis infra positis erroribus implentes, congregationem quādam fecerunt, quā Apostolos vocauerunt, qui sub nullius obedientia vivebant, sed tantū se esse subiectos soli Deo, & nulli homini; & vitam sequi Apostolorum singulariter asserabant.

2. Isti publice mendicabant: Christi Apostolos se vocabant: in plateis & vicis ea, quæ sibi apponebantur, publice manducabant: penitentiam per vicos & plateas prædicabant cum mātello albo ad collum per modum pallij eleuato, & tunica alba ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes soleis, aliquando nudis pedib. incedebant, & a communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes; singularem se vitam ducere Apostolicam simulabant, virus heresum seminabant, ac plures & quamplures inficiebant: post modū vero eorum vita & status per dominum Honorium IV. condemnata sunt per suas patentes litteras infra positas. Tandem post quadraginta fere annos quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Geraldus^d per Episcopum Parmensem, & Inquisitorem fratrem Manfredum ordinis Prædicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæresiarcha publice condemnatus, & etiā cōcrematus xvij. die Mensis Iulij, anno Domini MCCC. Et post annos octo ipse Dulcinus tanquam hæresiarcha, & Margarita tanquam hæretica eius consors in scelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati, & postmodum cōcremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia prælatorū illarum partium, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorū ipsorum secta Pseudoapostolorū fuit ab illis finibus extirpata, etiam cōgregatio exercitu magno Crucis signaculo insignito, & collata per dominum Clementem V. indulgentia generali.

3. Hæreses autem & errores ipsorum Geraldij & Dulcini hæresiarcharum, & eorum sequaciū Pseudoapostolorum, isti sunt.

Dulcini & Geraldij hæreses.

Primus error est: q̄ tota auctoritas a domino Iesu Christo tradita & collata Ecclesiæ Romanæ est omnino euacuata, iam dudū cessauit, propter malitiam prælatorum: & q̄ Ecclesia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales; & clerici, & religiosi, non est Ecclesia Dei, sed reprobata Ecclesia, quæ perseuerat hodie sine fructu.

Secundus error: q̄ Romana Ecclesia est illa meretrix, quæ a fide Christi apostatauit, de qua scribit Ioannes in Apocalypsi.

Tertius error: quod tota illa potestas spiritalis, quam Christus dedit Ecclesiæ ab initio, est translata in sectam illorū, qui dicuntur Apostoli seu de ordine Apostolorum: quā sectam vocant congregationē spiritualem, a Deo missam & electam in istis dieb. nouissimis; & ipsi, & nulli alij (vt dicunt) habent potestatem, quam habuit beatus Petrus Apostolus.

A Quartus error: q̄ Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit & principū huius sectæ & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cepit reducere Ecclesiam suam ad conuersationem, & perfectionem, & vitam & statum, & paupertatem Ecclesiæ primitiua, in illo statu, in quo Christus commisit Ecclesiam beato Petro Apostolo.

Quintus error: quod ipsi soli, qui dicuntur Apostoli de prædicta secta seu cōgregatione: sunt Ecclesia Dei, & sunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apostoli Christi: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec summo Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quæ fuit a Christo immediate, libera est, & † perfectissima vita.

† al. & perfectissimum tam habet

Sextus error, quod nec Papa, nec aliquis alius, potest eis præcipere, quod deleant statum illū, seu vitam tantę perfectionis, nec etiam potest eos excommunicare.

Septimus error est: q̄ de quolibet statu & ordine potest quilibet licite transire ad eorum vitam, & statum, seu ordinem, siue sit religiosus siue secularis: ita quod vir sine consensu vxoris, & vxor sine consensu uiri potest relinquere statum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipsorum; & quod nullus prælatus Ecclesiæ Romanæ potest separare matrimonium, sed ipsi possunt.

Octauus error, quod nullus de vita, seu statu, vel ordine ipsorum potest licite intrare alium ordinem, seu regulam sine peccato mortali; nec potest se supponere obedientiæ hominis cuiuscunque: quia hoc esset descendere a vita perfectissima ad minus perfectam.

Nonus error est: q̄ nullus potest saluari nec intrare regnū cælorum, nisi sit de statu seu ordine ipsorum; quia extra statum, seu ordinem illum deinceps nullus saluabitur.

D Decimus error: quod omnes qui persequuntur eos, peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis et perditionis.

Vndecimus error: quod nullus Papa Romanæ Ecclesiæ potest aliquem absoluerē a peccatis, nisi esset ita sanctus, sicut fuit beatus Petrus Apostolus viuendo in omnimoda paupertate sine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquem persequendo, sed permittendo viuere quemlibet in sua libertate.

Duodecimus error est, quod omnes prælati Romanæ Ecclesiæ tam maiores, quam minores a tempore sancti Siluestri, postquam declinauerunt a modo viuendi priorum sanctorum, sunt prauitricatores, & seductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Celestinus appellatus †.

† al. Apostolicus.

Tertiusdecimus error est, quod omnes ordines religiosorum, et sacerdotum, diaconorum, et subdiaconorum, & prælatorum sunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartus decimus: quod laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui sacerdoti, seu prælato Romanæ Ecclesiæ, qui non sit in tanta perfectione & in tanta paupertate, in quāta fuerunt primi Apostoli:

Apostoli. Et ideo dicunt, quòd decimæ non debent dari nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sũt pauperes Christi.

Quintusdecimus error est: q̃ quilibet homo, quælibet mulier, nudi simul possunt licetè iacere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licetè tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato, & quòd coniungere ventrem suum cũ ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, ut cesset tentatio, non est peccatum.

Sextusdecimus error est: quòd iacere cũ muliere & non commisceri carnaliter, magis est, quàm resuscitare mortuum.

Decimusseptimus error est: q̃ perfectior uita est viuere sine voto, quàm cum voto.

Decimusoctauus error est: q̃ ecclesia consecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm stabulum equorum, vel porcorum.

Decimusnonus error est: quòd ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesijs, vel † melius.

† al. et.

Vigesimus error est: quòd p̃ nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quantũ cumque iurent dicere veritatem coram prelatis seu Inquisitorib. nõ tenentur defendere verbo, seu voce, sed solum in mente retinere: Et quòd in nullo tenentur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continetur in articulis fidei seu præceptis & si de alijs requirant, licet eis sine peccato mortali mentiri, & veritatem suæ sectæ negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadant potestatem Inquisitorũ; sed debent respondere tergiuersando, colorando, seu palliando quocunque modo possint pertrāsire. Si tamẽ non possent aliter mortem euadere, tunc in tali casu, apertè debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictam doctrinam suam, mori in ea patiẽter, & cõstater; & nullatenus aliquos de socijs suis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prædictos errores in fide & nonnullos alios in dictis Pseudoapostolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in simplicibus deceptiones, & cũ mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius III. condemnauit per litteras suas sequentis.

4. Litteræ Honorij IV. quibus condemnatur secta Pseudoapostolorum.

Olim felicitis recordationis Papa Gregorius X. prædecessor noster, in Cõcilio Lugdunen. omnes religiones, & ordines Mendicantiũ, adinuentos post generale Lateranense conciliũ, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subiecit, &

A quatenus processerant, reuocauit. Verum sicut ad nostri apostolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidã qui post generale, & ante Lugdunen. prædicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouæ religionis assumpserunt quanquam nullam aliquando cõfirmationem Sedis Apostolicæ meruissent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præsumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine vsque hodie deferẽtes, quãplures etiam alij, assumpto post dictum Lugdunen. Concilium, huiuscemodi habitu, per diuersas mundi partes mendicando discurrere non verentur, facientes ea, quæ non cõdecet, in animarum suarum periculum, & graue scandalum plurimorum; præsertim cum nonnulli, prauitatis hereticæ vitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint inuenti.

B Nos igitur volentes, talium præuaricatorum insolentem audaciam refranari, & prædictam, non tam religionem, quàm perniciosam sectam penitus aboleri, ne forte fidelium simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quoscunque de prædictis in vestris ciuitatibus, & diocesis inueniri contingerit, eos ad deponendum huiusmodi habitum, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione poposita, compellatis; monentes eosdem, vt si religiosam vitam ducere cupiunt, ad aliquam se transferant de religionibus approbatis. Quòd si aliqui eorum censuram prædictam cõtẽpserint, vos contra ipsos ad pœnam carceris, seu aliã prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis.

C Caterum, vt prædicti eo facilius a sua insolentia compescantur, quo magis a Christi fidelibus abijci se viderint, & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiusmodi processum nostrum, in vestrarum ciuitatum, & diocesium terminis, iteratis vicibus publicantes, ac faciẽtes per aliquos publicari, eosdẽ populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attentè, nec aliquem de prædictis præfatum habitum deferentibus, recipere præsumant in hospitio, vel eis aliquas eleemosynas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, seu ei consimilem, impẽdant consilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romæ apud sanctam Sabinam. v. Idus Martij, Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV.

D Ad instar ergo Domini Honorij III. Nicolaus Papa VI. vniuersis ecclesiarum prelatis, consimiles litteras destinauit, sub anno Domini MCCXC. Pontificatus sui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Recensuit hætenus errores in Hispania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repressi

Dulcinus, & Segarellus heretici in Italia.

pressi sunt, sermonem instituit: ac primum orditur ab hæresibus Pseudoapostolorum. hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiae ciuitates in Insubria falsis dogmatibus infecerunt. Vocati sunt autem Pseudoapostoli, quia cum Apostolorum vitam & mores imitari se dicerent, longe tamen ab eorum sanctitate & doctrina discedebant.

De his copiose scribit Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Pseudoapostolorum, ubi eorum errores recenset, & confutat: atque horum sectam inuentam fuisse circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma; cui in secta successit Dulcinus Nouariensis. Segarelli quoque discipulum fuisse Dulcinum testatur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. & eum tempore Clementis Quinti Romani Pontificis ortum scribit Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Dulcinus. Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & sectis hæreticorum, ca. 17. Eym. hic utriusque hæresiarchæ, idest, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem siue interitum coniungens, eos insurrexisse scribit temporibus Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc est ab anno M C C L X X V. usque ad annos M C C C V I. parum plus vel minus.

b Scilicet Geraldus Segarelli Parmensis. In codice Bononien. & in eo, qui est Cardinalis de Gambara Pergamensis, legitur, non Parmensis. ceterum Guido Carmelita & Lutzemburgus præcitatis locis eum Parmensem fuisse testantur, & Parmensem fuisse indicant sequentia loca huius questionis.

In prioribus editionibus huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoriæ prodere quam nostri hic indicant commentarij: sunt enim quedam sæcula valde obscura, & ignorationis tenebris multum inuoluta ex defectu historiæ. Sed cum nuper in bibliotheca Illustrissimi & Reuerendissimi Jacobi Sabelli Cardinalis Inquisitoris supremi in vniuersa Christiana republica, repertus esset liber manuscriptus, qui res gestas in multis Italiae vrbi- bus, superioribus sæculis continebat, inter cetera copiose eius libri auctor Frater Salimbenus de Adâ Parmensis ordinis Minorum San. Francisci, initia, progressus, & incrementa huius Segarelli describit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quam potissimum Segarelli & sequacium (qui se Apostolos appellarunt) initia inciderint, omnino est difficile: sed quantum cōiectura assequi possemus, is fuit annus Domini 1146.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quem Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius secta habuerit initium, his verbis ille docet: Istorum principium fuit in Parma. cum enim in ordine Fratrum Minorum habitare in Parmensi conuentu, sacerdos & prædicator existens, venit quidam iuuenis natione Parmensis, de uili progenie ortus, i literatus & laicus, idiota & stultus, cui nomen Gherardinus Segalellus, & petiit, ut à Fratribus Minoribus reciperetur in ordine, quod cum non exaudiretur ab eis, tota die quando poterat, morabatur in Ecclesia Fratrum, & cogitabat

A quod postea stultizâdo impleuit: nam super coopertoriū lampadis societatis & fraternitatis Beati Francisci depicti erant Apostoli circumcirca cum soleis impedibus, & cum matellis circa scapulas inuoluti, sicut traditio pictorum ab antiquis accepit & vsus ad modernos deduxit, ubi iste contemplabatur: & excogitato consilio, postquā capillū nutriuit, & barbā, accepit soleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit sibi fieri de bixeto vestitum, & mantellum album de stagmine forti, quod circa collum et scapulas inuolutum portabat credens per hoc Apostolorum habitū demonstrare, & vendita domūcula sua, et accepto pretio stetit super lapidem, super quē antiquitus Potestates Parmenses concionari solebant, & habens denariorum sacculum, non disperfit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem se fecit, sed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, sparsit inter illos alta voce dicēdo: Quicumque vult accipiat, & habeat sibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, et iuerunt, & luserunt ad taxilos, et isto audiente, qui dederat, blasphemauerunt Deum viuentem. hæc tunc Salibenus.

Additque præterea, Segalellū, ut filio Dei inter homines agenti assimilaretur, circumcidi voluisse, et fascijs inuolutum in cunabulis iacuisse, & lac, mammasque cuiusdam stultæ mulieris suxisse, multisque diebus solum cum nullum socium habuisset, Parmæ habitasse, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, sibi comitem adiunxerit, ac mirantibus Parmensibus ambos per ciuitatē discurrisse, inde vero subito usque ad trigesimum numerum creuisse.

Quoniam vero Segalellus otiosus per omnia esse nec ullam suscipere volebat impuræ congregationis curam, quidam Guido Putagius etiam Parmensis, qui eidem iam sectæ nomen dederat, primum locum sibi arrogauit, & ceteris dominatus fuit. hunc cum Dferre non possent, quendam Matthæum eligētes sibi præfererunt, & propterea ingens orta est inter eos contentio, cum multas iam repleuissent Italiae vrbes, easque malis moribus & damnata doctrina infecissent.

Contingit primum horum dissidium an. 1275. Fa- uentia, ubi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetravit obsænas; erant enim omnes magistrū Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinib. omnis generis valde dediti, quæ causa multiplicandæ sectæ opportuna fuit, sicut semper esse cōsuevit in omni fere secta & hæresi amplificanda; ut in libris de causis vnde hereses oriantur, copiose probauimus. Hinc dispersi sunt pseudoapostoli per vniuersam fere Europam, ceterum Segalellus Parmæ, quæ fuerat eius patria, remansit.

Fuit ea tempestate Parmensis Episcopus Opizo de sancto Vitali Domini Innocentij Papæ IV. ex sorore nepos, vir auita nobilitate et familiæ Illustris progenie conspicuus, quem maiorum splendorem eadem de sancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conseruat: is Opizo cum multa Segalelli & sequacium flagitia, & nefandas præsertim libidines intexisset, Segalellum capi, & carcere

Segalellus vltimè per omnia agit otiosam

Dissidium inter Segalelli sectatores.

Opizo de sancto Vitali Parmensis Episcopus Illustris familia genitus Segalellum comprehendit iuber.

obus Salimbenus de Adam Segalelli initium copiose scripsit.

Segalellus quis & quale initium.

carcere occlusum custodiri iubet. & quantum conie-
ctura explorare licet, id factum est an. Domini circi-
ter 1280. Segalellus interim amētiā finxit, ideoq;
carcere eductus in Episcopali palatio morionum, et
parasitorū more habitavit & uictitavit; denique an-
no 1286. idem Opizo episcopus exploratis & ple-
nius intellectis Segalelli & pseudoapostolorum sce-
leribus ē ciuitate Parmensi, & toto Episcopatu ex-
pulsit.

Segalellus
Parma & te-
rra eius Epi-
scopatu exu-
lat.

Segalellus ca-
pitur, damna-
tur & combu-
ritur,

Segalelli ini-
tia cur Eyme-
ricus ad an.
Dñi 1285. re-
tulit.

Quid postmodum Segalellus egerit, aut quò se cō-
tulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam mul-
ta ei iniuria vetustatis folia defunt, ex his tamen
quæ hoc loco EymERICUS recenset, non obscure colligi-
tur, Segalellum non lōge a parma recessisse, aut vel
ad eā, vel ad partes circumuicinas reuersum fuisse,
cum idem Opizo Episcopus Parmensis, & Inquisi-
tor Manfredus, xiiij. annis post expulsionē transa-
ctis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & com-
buserint, nempe die 18. Julij. an. Domini 1300. quo
tempore Dominus Bonifacius Papa V. III. Sedi
Apostolica præerat. Atque ex his accipiunt decla-
rationis lumen, quæ breuiter de Segalelli exortu me-
morat hic EymERICUS.

Neq; his quæ hætenus diximus de Segalelli ini-
tijs, quæ in annum fere Domini 1246. incidisse scri-
psimus, obstat quæ in principio huius quæstionis idē
EymERICUS narrat, nempe Segalellum & Dulcinum
temporibus Honorij IIII. hoc est ad an. Domini
1285. insurrexisse: quoniam ut aliās obseruauimus,
sæpe auctores de vitis & sectis hæreticorum scribē-
tes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel ma-
gnū incrementum susceperunt, vel innotescere &
hæresim in publicum prodere ceperunt: omnes enim
fere hæresiarchæ latitant prius, hæreses suas astute
componunt, inde ad eas docendas uiam præmuniūt,
postremo in publicum proferunt. Cum itaque ista Se-
galelli & pseudoapostolorum hæresis non statim
susceperit incrementum, neque Ecclesiæ innotuerit,
non mirum si EymERICUS ita scripserit de eorum
exortu.

Segalellus &
alii sectato-
res ad opera
boni erant
inutiles.

Mirum autem est quam esset stultus & vanus
Segalellus, quā imperiti & turpes eius sequaces
& imitatores, qui ut Salimbenus (qui eos uidit &
audiuit) prudenter scripsit, falsissime se Apostolos
esse dicebant, cum longe à vita & moribus discede-
rent Apostolorum: cum nec ad predicandum, nec ad
ecclesiasticum officium decantandū, nec ad Missas
celebrandas, nec ad confessiones audiendas, nec ad
artes, & disciplinas liberales docēdas, utiles essent:
sed continuo discurrebant per vicos & plateas inui-
sando faminas, & decipiēdo quas poterant, & cū
eisdem carnaliter se commiscendo.

Equidem iniuria, progressus, vita, & mores non
modo istorum, sed omnium hæreticorū quotquot fue-
runt aut futuri sunt, efficacissima ad eos plene con-
futandos argumenta subministrant; vita enim,
mores, conuersatio, doctrina, & denique actiones
eorum cum paulo diligentius inspicuntur; valde à
Christiana pietate & Ecclesiæ catholice ritū discre-
pare inueniuntur. Si quæ vero bona in ipsis quan-
doq; apparent, ficta sunt, & ea secundum speciem
bona videntur, nō secus ac chymicum aurum vel ar-
gentum, vel gemma, quæ tametsi verum aurum,

Hæreticorū
actiones etsi
bonæ videan-
tur, non tamē
sunt.

A & argentum, aut gemma videantur, non tamen
sunt.

c Et Dulcinus Nouariensis.] Dulcini huius hæ-
resiarchæ creberrima extat mentio in libris Inqui-
sitorum, qui circa ea tempore & paulo post flo-
ruerunt.

Huius quoque acta, initia, incrementa & exitū
in vetusto reperto archiuo, Vercellensis Inquisitor
nuper nobis transmisit, quorum summam in proxi-
ma futura editione in lectoris gratiam edemus.

Illud autē quod de hoc hæretico affert valde sin-
gulare auctor quidam innominatus in tractatu de
forma procedēdi cōtra Inquisitos de hæresi in Rub.

B De hæreticis credentib. &c. nu. 6. nō est hic omit-
tendum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curie
seculari traderetur, se excusasse dicēdo, quod, ea quæ
prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos
mores, dixerat, nō quia ita crederet, sed propter mul-
ta commoda, & delectabilia temporalia, et propter
vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali
doctrina habebat. cæterum hæc vana excusatio eum
non iuuat, quominus traderetur curiæ seculari: ne c
facile sunt huiusmodi hæreticorum excusationes ad-
mittendæ, ut dixi infra p. 3. tit. de forma examina-
tionis testium.

Vana Dule-
ni excusati-

C d Dictus Gerardus per episcopum Parmen-
sem.] In codice Cardinalis de Gambarā, Perga-
mensē. & Bononiensis corruptissime habet, Pa-
rien. sed Barcinonen. & Sabellanus veram lectio-
nem habent, ut ex proxime relata historia constat.
is autem Episcopus Parmensis, fuit Opizo de fan-
cto Vitali, ut docuit Salimbenus, qui eodem tem-
pore floruit.

e Et post octo annos ipse Dulcinus tamquam
hæresiarcha, &c.] cum his quæ tradit hic Eyme-
ricus conueniunt quæ scribit Bernardinus Corius in
historia Mediolanensi, p. 2. anno. MCCCXII. cuius
hæc sunt uerba a nobis Latine reddita: Hoc tempo-
re frater Dulcinus hæreticus Mediolano fugiēs,
D ad vicinos Nouariæ montes sese recepit. cæterū
ab Inquisitore hæretice prauitatis inquisitus, vnā
cum Margareta eius concubina hæretica, & ple-
risque alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibi
dem combustus extitit. hæc illa.

f Etiam congregato exercitu magno Crucis
signaculo insignito.] Ut hic locus intelligatur, hi-
storia de his hæreticis breuiter est mihi enarranda.
Dulcinus ergo, de quo est sermo, tam pudenda ac ef-
frenata libidinis extitit, ut ad sex millia vtriusque
sexus sub charitatis specie & deceiverit, & cohabi-
tare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxu-
riam prolabebantur: Adeo quidem ut hæc pestis p
duorum aut trium annorum spaciū multos corrip-
perit: tanta quidem vi, ut summus Pontifex Clemēs
V. ad tantum malum sedandum Inquisitores ordi-
nis Predicatorum eo destinare decreuerit, qui Dul-
cinū & suos cōplices a tam nefario scelere aut reuo-
carent, aut diligenti & accurata disquisitione facta
ad eum referret, num ita se res haberet, sicut a mul-
tis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuersi es-
sent, ac Pontifici summo retulissent quæ viderant
& audierant; cognitis nefandis sceleribus & im-
puritatibus, contra tantam impietatem Crucia-
ta ab

da ab eodē summo Pontifice indicta fuit, & magnę ac liberales indulgentiæ promulgatę, quas consequerentur, qui se tam pio bello contra tam nefarios homines accigerent. Collectus est itaque exercitus, & illuc missus cum Apostolico legato. cumque ad loca, in quib. pseudoapostoli habitabant, peruenisset, & repentino bello esset aggressus, eos partim inedia & frigore, partim armis oppressit exercitus catholicus. Crucesignatorum: captusq; fuit Dulcinus, & Margareta, indeque puniti sicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucesignati magno protegendę fidei desiderio excitati proprijs impensis ibāt in bellum: nam inter cetera hoc vouebant: unde Inquisitores tūc tametsi pauperes, & mendici intrepide in hereticos animaduertebant. Huc spectat tex. in c. excommunicamus. §. catholici. extra de hæret.

g Qui fuit principium, & auctor huius sectę. Post hæc verba in codice Cardinalis de Gāhara adduntur hæc: Qui, vt Dulcinus dicit, et asserit, fuit noua planta, &c. Barcinonensis ita: Qui fuit præcipuus huius sectę auctor: sed Bononiensis, & Sabellani lectionem secuti sumus, vt est impressus.

h Vigessimus error est: quod pro nulla causa, &c. Codices hic sunt varij: Sabellanus, & Bononiensis prope conueniunt cum Barcinonensi impresso, sed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet: Quod p nulla causa nec in aliquo casu debet iurare homo, nisi p articulis fidei vel præceptis Dei, et omnia alia potest celare. Et quātuncunque iuret dicere veritatem corā prælati seu Inquisitoribus, non tenetur respondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinam suam, siue errores suos, nec tenetur defendere verbo seu voce, sed semper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo casu debet iurare verbo seu voce solum, & in mente retinere. Et quod in nullo casu tenetur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei, seu præceptis & si de alijs requiratur, licet ei sine peccato mortali mentiri, & veritatē suę sectę negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat potestātē Inquisitorū, sed debet respondere inficiando, vel negando, seu paliando, quocunq; modo tergiuersando, colorando, seu palliando quomodocunque possit pertransire, &c. Hūc errorem a Pauperibus de Lugduno seu Valdensib. acceperunt Pseudoapostoli: nā Pseudoapostoli germen sunt Valdensem. hoc tamen, quod de iuramento horū hic dicitur, lumen accipiet ex summa fratris Juoneti, p. 5. c. 2. cuius fragmentum extat in vetusto illo codice mēbranaceo manuscripto bibliothecę Vaticanę, vbi plenē agitur de secta Valdensem. is ergo agens de dispensatione eorum in iuramento ita habet: Dimiserunt olim non iurare omnino, sed quia per hoc facilius deprehendebantur, & condemnabantur cautē dispensauerūt modo iurare, pro se vel pro alio a morte liberādo vel defendēdo. Cum autem iurare compellūtur, aut paliatis verbis iurant, ne putentur iurasse, sed fictē agūt huiusmodi, & diuersis modis: aut si coguntur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Christū, vt ipsi videantur immunes: aut si iurant per se

A timore mortis, proponunt facere pœnitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad sectam suam pro satisfactione peccati. hæc ibi.

i Tenoris sequentis. In codice Cardinalis de Gambara additur solita Pontificis præfatio in hunc modum.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilib. Patribus, uniuersis patribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filijs cathedralium ecclesiarum electis, & vicariis earundem, ad quos litterę istę peruenerint, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Huius extrauagantis meminit Turrecremata in summa de ecclesijs, lib. 4. par. 2. c. 37. quo loco refert etiam Pseudoapostolorum errores.

QUESTIO XIII.

De hæresibus Manichæorum in Italia exortorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Quo tempore noui Manichæi emerferint.
- 2 S. Petrus Martyr pro fide ab illis occisus.
- 3 Recentiorum Manichæorum errores.
- 4 Manichæorum figmenta de sacramentis.

Fruiadecima quæstio est: Hæreses & errores Manichæorum, qui insurrexerunt in partibus Italia, & ibi sunt per prælatos, & Inquisitores condemnati, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore Domini Innocentij Papæ III. in partibus Italia, videlicet in Archiepiscopatu Mediolanensi, & alijs partibus circumuicinis insurrexit quidam dictus Maner, a quo & eius sequaces Manichæi dicti sunt, qui multas hæreses, & errores publicè diuulgarunt, & publicè ac imprudenter in Italia prædicarunt.

Pro quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prædicatorum, Inquisitor in partibus antedictis, ab ipsis Manichæis hæreticis est gladijs interfectus, ac martyrizatus: & post eodē anno sui martirij sanctorum cathalogo aggregatus, ac per sanctam Ecclesiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis gloriosus.

Istorum autem Manichæorum hæreses, & errores sunt isti.

3 Primus error est: quod duos Deos, aut duos dominos asserunt, & fatentur. Benignū Deū uidelicet, & malignum creatorem omnium rerum visibilium, & corporalium: asserentes non esse facta hæc a Deo patre celesti, quem dicunt Deū benignū: sed a diabolo malo & Satana, quē ipsi vocant Deū malignū, & dominum huius sæculi, & principem huius mundi, sicque ponunt duos

creato-

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam scilicet corporalium, & visibilibus; aliam inuisibilibus, & incorporealium.

Secundus error est: quod fingunt duas esse ecclesias, vnam benignam, quam dicunt esse sectam suam eamque asserunt ecclesiam Iesu Christi: aliam vero ecclesiam vocant malignam, quam dicunt esse Romanam Ecclesiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & basilicam diaboli, & Satanæ synagogam.

† al. Ecclesiarum sanctarum.
Tertius error est: quod omnes gradus, & ordines, & ordinationes ecclesiasticas, & statuta despiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos, & errantes, nec aliquem posse saluari in fide Romanæ Ecclesiæ dogmatizant.

Quartus error est: quod omnia sacramenta Romanæ Ecclesiæ, domini nostri Iesu Christi, videlicet Eucharistiæ seu altaris, & baptismi, qui fit in aqua materiali, nec non confirmationis, & ordinis, & extremæ unctionis, & penitentia, & matrimonij inter virum, & mulierem; omnia & singula asserunt esse inania, & vana: & confingunt eamquam simiam quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia videantur.

4 Quintus error est: quod confingunt loco baptismi sancti in aqua, baptismum alium spirituale, quem vocant consolamentum Spiritus sancti: quando scilicet recipiunt aliquam personam in sanitate, vel in infirmitate ad sectam, vel ad ordinem suum per impositionem manuum, secundum ritum suum execrabilem.

Sextus error est: quod loco consecrati panis Eucharistiæ corporis Christi confingunt quendam panem, quem appellant panem benedictum, seu panem sanctæ orationis: quem in principio mensæ suæ, tenendo in manibus, secundum ritum suum, benedicunt, & frangunt, & distribuunt assistentibus credentibus suis.

Septimus error est: quod loco sacramenti penitentia, dicunt esse veram penitentiam, suscipere, & tenere sectam, & ordinem suum; & suscipientibus dictam sectam, & ordinem, siue in sanitate siue in infirmitate, dicunt omnia peccata esse dimissa, & tales esse absolutos ab omnibus peccatis suis, sine alia quacunque satisfactione, & absque etiam restitutione, si haberet aliquid de alieno, dum modo seruent sectam & ordinem illum: asserentes se super his habere potestatem eadem, & tantam quantam habuerunt Petrus, & Paulus, & alij Apostoli Domini nostri Iesu Christi: dicentes confessionem peccatorum, quæ fit sacerdotibus Romanæ Ecclesiæ, nihil valere penitus ad salutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Ecclesia habere potestatem absoluendi aliquem à peccatis.

Octauus error est: quod loco sacramenti matrimonij carnalis inter virum, & mulierem confingunt esse spirituale matrimonium inter animam, & Deum, quando videlicet ipsi hæretici Perfecti seu consolati recipiunt aliquem ad sectam, &

A ordinem suum.

Nonus error est: quod incarnationem Domini Nostri Iesu Christi ex Maria semper Virgine negauerant asserentes ipsum non habuisse verum corpus humanum, nec veram carnem hominis, sicut habent ceteri homines ex natura humana: nec verè fuisse passum, & mortuum in Cruce: nec verè resurrexisse a mortuis: nec verè ascendisse ad celum in corpore, & carne humana, sed omnia in similitudinem facta fuisse.

B Decimus error est: quod Beatam Virginem Mariam, negant fuisse veram matrem Domini nostri Iesu Christi: negant etiam fuisse mulierem carnalem. Sed sectam suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam, Virginem, veram penitentiam, castam, & Virginem, quæ generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem sectam, & ordinem.

Vndecimus error est: quod negant resurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius configentes quædam spiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt resurrectionem futuram esse intelligendam.

C Duodecimus error est: quia dicunt, quod nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caseum, nec oua, nec aliquid quod nascatur ex carne per via generationis, seu coitus: sicut ipsi faciunt.

Tertiodecimus error est: quod dicunt, & credunt, quod in animalibus brutis, & etiam in auiibus, sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non sunt recepti ad sectam, & ordinem suum per impositionem manuum ipsorum, secundum ritum eorum; & quod transeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

D Quartodecimus error est: quia dicunt, quod nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

Prædicti Manichei faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo quod habent illi de congregatione inter se multa pacta, atque seruant, quæ sunt peruersa, & iniqua, & Ecclesiæ Dei, & Reipublicæ mulum nociua.

Prædicta secta Manicheorum propter eorum præfatos errores, fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata, & condemnatur, 24. q. 3. Supra f. 243. c. quidam autem hæretici, ut in sexta questione prædicta habitum est.

E COMMENT. XXXVIII.

Q^Uæ hac questione commemorat Eymericus de nouis Manicheis in Italia exortis, falsa videri alicui possent: quoniam tempore Innocentij Papæ III. videlicet circa annos Domini MCC. nulli hæretici Manichei vocati Italiam infestauerunt, sed Cathari, Leonistæ, & si qui fuerunt alij huius sectæ imitatores. Rursus quæ dicuntur ab Eymerico de Manicheis, & erroribus eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniunt; unde fit ut lapsus hic auctor videatur. Sed non est planè ita, tum quia et si Catharis hæc conue-

Quomodo accipienda quæ de Manicheis tradit Eymericus.

cōueniāt, & cæteris eius furfuris hæreticis, de Manichæis etiam accipiēda sunt: quoniam Cathari antiquorum Manichæorum errores penitus sequebatur, quibus & alios novos adiungebant: vnde Eymericus re ipsa inspecta, non Catharos, sed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorū insaniam imbiberant. tum quia sæculo etiam horum hæreticorum vtraque appellatio & Manichæorum & Catharorum, præsertim apud viros doctos in vsu erat: Eymericus vero antiquam appellationem est secutus, cum sub ea illius ætatis hæretici comprehendere rentur: & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetustiorum sunt Manichæorum, partim recentiorum: qui antiquorum sunt, velut noti omittentur a nobis; qui recentiorum apertius explicabuntur: nam difficilior nesciuntur quæ non sunt passim monumentis litterarum prodita.

De his autē nouis Manichæis seu verius Catharis, eorumque erroribus. agit Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Catharorum, & Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXXIII. & MCCLII. & alibi ex quo intelliges vera esse quæ de horum exortu in partibus Mediolanensibus scribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (vt testatur frater Raynerius ordinis Prædicatorum in Summa, qua de eis scripsit, quæ manuscripta apud nos extat) in tres partes siue sectas principales diuisi erant: nam quidam dicebantur Albanenses, alij Concorrenses, alij vero Bagnolenses, de quibus dicemus opportunis locis.

a Insurrexit quidam dictus Manes, &c.] In codice Bononiensi, Manens. nec male: nam Theodorus in lib. hæreticarum fabularū Manichæos de Manente dictos ait. Manens autem seu Manes prius quam errorem suum diuulgaret, vt ait B. Augustinus in lib. de hæresibus. c. 46. Vrbicus dicebatur, siue Cubricus vt scribit sanctus Epiphanius hæresi 66. Theodorus Scythianum, Philastrius Turbonem appellat. Suidas eius vitam & facta egregie est prosecutus. Beatus Augustinus in lib. de hæresibus to. 6. c. 46. Manichæos dixit dictos fuisse a verbo greco, quod significat insaniam fundere. qd Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n, quasi māna & diuinitatem fundentes se ipsos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad se homines pertraherēt. Hi in tres partes fuerunt olim distributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alij Macarij, tertij Catharistæ siue purificatores dicti sunt ab Augustino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocasse Manichæos, cum & Cathari seu Catharistæ de ea familia essent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæstionis.

Horum autem nouorum Manichæorum siue Catharorum auctorem fuisse quendam dictum

Manentem, qui tempore Innocentij

III. insurrexerit, vt hic

scribit Eymericus, mi-

hi nondum con-

stitit.

A SANCTI PETRI MARTYRIS HISTORIA.

b PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum, &c.]

Breuitur hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquisitorum de B. Petro Martyre Inquisitorū principe, & acri hæreticorum hoste, vt vitam & mores eius intuiti discamus pro fidei catholicæ defensione humiliter & fortiter sanguinem profundere. Hic ergo vir sanctus cū protinus ab ineunte ætate singularis probitatis & sanctitatis præbuisset specimen, relictis mundi huius fallacis insidijs, aduertens non esse tutum cum scorpionibus, hoc est, cum hæreticis habitare (nam ex parentibus hæresi deprauitatis traxit originem) sacram ordinis Prædicatorum religionem professus est, in qua multa probitate & doctrina claruit spacio multorum annorum. C denique cum anno MCCLII. sedis Apostolicæ auctoritate esset Inquisitor in partibus Mediolano subiectis; cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relictæ ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus, prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impressis vulneribus crudeliter iugulauit. Memoriam proditum est, pridie eius diei quàm esset interfectus, sublati ad cælum oculis, fufis lachrymis gemebundum humiliter a Domino postulas, vt non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditam fuisse apertissime sequentis diei effectus demonstrauit. quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctum Eustorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac strauerit occisus, quam antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius III. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ ritibus, Petrum Martyrem nōdum exacto post martyrium anno primo, octauo, Calendas Aprilis Perusij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheosis, seu canonizationis authenticum

ticum rescriptum in libro priuil. ordin. Pre-
dicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem
quarto vita functo, Alexander quartus ad
Pontificam sedē euectus protinus sui Pon-
tificatus initio, anno videlicet Domini
MCCCLIII. Petrum etiam Martyrem
egregio commendauit encomio, & cano-
nizationem ab Innocentio celebratam cō-
firmavit rescripto incipiente: Magna ma-
gnalia de Beato Petro Martyre. quod ha-
betur in lib. priuil. ordin. Predicato. fol. 33.

Huius sancti viri vitam scripsit Thomas Lenti-
nus Patriarcha Hierosolymitanus, qui eodē tempo-
re floruit eam refert Laurentius Surius tomo 2. de
probatis sanctorum historiis, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum est, quod scribit Bernardi-
nus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno
MCCXXX. nempe fratrem Petrum Veronen-
sem auctoritate Apostolica Inquisitorem, statuisse
& ordinasse, ut inter cetera statuta reipublice Me-
diolanensis, multa quoque ponerentur & obseruare-
tur cōtra hæreticam prauitatem, quæ breuitatis cau-
sa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Ber-
nardinus Corius. idem vero in eadem historia Me-
diolani parte 2. anno Domini MCCLII. minutissi-
me prosequitur factionem credentium hæreticorum,
qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarūt,
vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculo-
los, cum nominibus coniuratorum patientia Marty-
ris, & miraculis, & ceteris, quæ interitum eius an-
tecesserunt, & subsequuta sunt.

Postremo sciendum est, Romæ die 29. Aprilis
huius Beati Petri Martyris festum duplex, & de
eo capellā solemnem in Ecclesia sanctæ Mariæ su-
pra Minervam, a Reuerendissimis dominis Cardina-
libus Inquisitorib. Generalibus, alijs sanctæ Inqui-
sitionis officialibus, singulis annis celebrari, ex insti-
tuto pij Pape V. anno Domini MDLXIX. Sixtus
vero V. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ
1586. Idibus Aprilis, eiusdem diem natalem sub eo-
dem duplici officio ab omnibus ecclesiasticis celebra-
ri & recitari iussit constitutione quadam incipien-
Sanctorum Christi militum.

c Primus error est: quod duos deos, &c.] Hi
Cathari etiam siue recentiores Manichæi eūdem er-
rorem mordicus defendebant, ut intelligas vere
scripsisse Tertullianum in libro de præscriptio. hæ-
reticorum, c. 1. nullam fuisse tam turpem heresim,
quam labentibus sæculis alij non excitarent, secuti-
que fuerint.

Quod vero recentiores Manichæi, seu Cathari de
duobus deis seu principijs impie fabulantur, non est
vno modo inter eos receptum; nam Belazmansa Ve-
ronensis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Ita-
lia circa annos Domini MCCXXV. & Ioannes de
Lugio Bergomensis, qui eisdem fere temporibus vi-
xit, valde inter se dissidebant, ut latissime docuit fra-
ter Rainerius de ordine Prædicatorum, in summa
quam anno Domini MCCL. scripsit de Catharis &
Leonistis, seu Pauperibus de Lugduno, quam vidi-

A mus in vetusto illo codice manuscripto bibliotheca
Vaticana, & manuscriptam nunc habemus, in qua
singillatim omnia horum dogmata persequitur, quæ
nos hic breuitatis causa omittimus, alibi forsitan com-
modius tradituri.

d Tertius error est: quod omnes gradus, &
ordines, & ordinationes Ecclesiæ sanctæ, & sta-
tuta decipunt & deprauant] Ita Barcinonensis,
Bononiensis, & Sabellanus. Unde velle videntur,
quod omnia sacramenta, ceremoniæ, & leges Ecclē-
siæ, fideles & catholicos decipiunt, deprauant, &
corrumpunt: qui sensus satis aperte colligitur ex se-
quentibus erroribus, quibus Cathari, seu Manichæi
reieclis Ecclesiæ sacramentis, alia ipsorum loco sub-
stituebant, ut mox dicemus ex summa fratris Ray-
nerij de erroribus Catharorum. In Directorio ta-
men Cardinalis de Gambaria legitur, despiciunt &
deprauant. qui etiam sensus optime potest eorum
sententiæ conuonire: nam Cathari & Ecclesiastica
sacramenta & ritus despiciunt, hoc est, aspernan-
tur. item etiam & deprauant, quoniam loco ve-
rorum falsa sacramenta, & ceremonias substitui-
tunt.

e Et confingunt tamquam simiæ, quadam
alia loco ipsorum, quæ quasi similia videantur.]
C Tres errores, quos nunc prosequitur Eymericus,
videlicet, 5. 6. & 7. ad sacramenta Catharorum
spectant, quæ mihi breuiter sunt declaranda, ut &
hic & alia iuris loca de sacramentis, & consolatio-
ne Catharorum loquentia intelligantur, & præser-
tim cap. filij. de hæret. lib. 6. & c. 19. Concilij Nar-
bonensis.

Sciendum ergo est, hos recentiores Manichæos,
seu Catharos (ut in prædicta summa docet frater
Raynerius) reieclis veris Ecclesiæ sacramētis, qua-
tuor sibi sacramenta inania, illicita, & sacrilega cō-
finxisse, videlicet: manus impositionem, panis bene-
dictionem, pœnitentiam, & ordinem.

D Manus impositio vocatur ab eis consolamentum
& spiritualis baptismus, seu baptismus Spiritus-
sancti: sine qua secundum eos, nec mortale dimitti-
tur, nec Spiritus sanctus alicui datur: sed per eam
solummodo ab eis factam, vtrumque conferri men-
tiuntur.

Hæc autem manus impositio hoc ritu absoluitur
apud eos, eorum præpositus (de quo mox dicemus)
cum aliquis ex ipsis incidit in peccatum, aut ad se-
ctam eorum conuertitur, per manus impositionem
consolamentum daturus librum Euangeliorum, vel
totius noui testamenti tenet ante pectus suum: is
vero qui consolamentum est recepturus, vbi coram
Catharis confessus est in genere dicens se esse pecca-
torem, & humiliter accedere ad petendam veniam,
tunc præpositus absolutione peracta ponit prædi-
ctum librum supra caput illius, & ceteri Cathari
qui adsunt, manum dextram, & incipiunt suo or-
dine dicere Dominicam orationem. hoc ritu consola-
mentum & peccatorum remissionem dicunt se con-
ferre, quam non habent miseri Cathari: de qua ex-
tat insignis locus in Concilio Narbonensi, cap. 19.
in hæc verba: Si consolationes eorum, vbi eum
quem consolantur, in hæreticum recipientes
per impositionem manuum se saluare proditio-
naliter

Belazmansa
& Ioannes de
Lugio Catha-
rorum duces
in Italia.

Quatuor re-
centiorū Ca-
tharorum in-
ania sacra-
menta.

Catharorum
consolamen-
tum.

naliter mentiuntur: aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione, remissione intelligunt fieri peccatorum.

Alterum eorum sacrilegum sacramentum est panis benedictio. hec est quedam fractio panis, quam ipsi quotidie faciunt tam in prandio quam in cena. fit autem hoc modo: cum ingressi sunt ad mensam Cathari, siue Catharæ, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior est apud eos professione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures si necesse foret ad presentem multitudinem saturandam, & dicendo: Gratia Domini nostri Iesu Christi sit semper cum omnibus nobis, frangit panem seu panes, & distribuit omnibus discumbentibus. non solum Catharis, sed etiam credentibus suis, adulteris, latronibus, & homicidis; atque in hoc differunt a Pauperibus de Lugduno; nam illi solum semel in anno conficiunt, seu benedicunt, ut suo loco dicemus.

Tertium sacramentum est penitentia, quam sine ullo peccatorum dolore faciunt in hunc modum: singulis mensibus semel tantum, si commodè possunt, confessionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu; unus pro omnibus loquens alta voce ceteris inclinatis in terra coram prelato tenente librum apertus sum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata nostra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & visione, & cogitatione. & ceteris huiusmodi. Quod si quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum sit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impositionem a prelato suo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia absolunt Cathari absque lachrymis, contritione, & ulla satisfactione: unde facile colligas, quam sit inanis & vana eorum penitentia, cum diuine littere & lugenda peccata, & male ablata restituenda, & in particulari peccata confitenda aperuisse testentur.

Denique ultimum eorum sacramentum est ordo. Catharorum seu recentiorum Manicheorum ordines quatuor sunt, ille qui est in primo & maximo ordine constitutus vocatur Episcopus; ille qui est in secundo, Filius maior; qui est in tertio, Filius minor; qui in quarto & ultimo, dicitur Diaconus: ceteri qui sunt sine ordinibus inter eos vocantur Christiani & Christianæ. Episcopi manus est principem semper tenere locum in omnibus, quæ ab ipsis fiunt. videlicet in impositione manus, in fractione panis, & in orando. idem seruat Filius maior absente Episcopo, & Filius minor absente Episcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero spectat audire confessionem venialium, & impingere pro illis absolutionem quod officium illi vocant, Carregare seruitium, de quo breuiter meminit Concilium Narbonense, cap. 19.

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ necessaria sunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obscurius, ne vllus in hoc auctore obscuritati locus relictus esse videatur; ea non sunt inania putanda, seu multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Conci-

lium Biterrense & Narbonense, in quibus horum sæpe fit mentio.

f. Octauus, quod loco sacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt esse spirituale matrimonium, &c.] Obserua hic quæ caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum neque enim dicit, quod loco sacramenti matrimonij carnalis constituent aliud sacramentum matrimonij spiritualis; nam Cathari quatuor tantum faciunt sacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali sentiunt omnes Cathari, id semper fuisse mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, vel incestum, quæ propter legitimum coniugium: neque etiam ob hoc quis quam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in summa de Catharis, & Leonistis, quæ hic Eymericum non latuerunt.

g. Negant etiam fuisse mulierem carnem.] Hic existimo claudendam esse periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuisse sectam suam, ut constat ex summa Raynerij, sed Belazmansa Catharorum dux assererat Dei filium non assumpsisse humanam naturam in veritate, sed eius simile in beata Virgine, quam dicebat fuisse Angelum. qua periodo absoluta sequitur mox, sed sectam suam, &c. quasi Maria Virgo, quam constituunt fuisse Angelum, præfigurari sectam suam. & ad stipulatur codex Cardinalis de Gabara in quo, loco illius dictionis, Sed, legitur, Secundum, ita: Secundum sectam suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam Virginem, veram penitentiam, castam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

h. Tertiusdecimus, &c. quod in animalibus brutis, & etiam in auiibus sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c. Hoc ipsum scripsit de uetustis Manichæis Beatus Augustinus in libro de hæresibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quib. hic locus lumen accipiet. Animas auditorum suorum in electos reuolui arbitrantur, aut felicio re compendio in escas electorum suorum, ut iam inde purgata in nulla corpora reuertantur: Ceteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur et in omnia, quæ radicibus fixa sunt, atque aluntur in terra. hec ille.

i. Quare non comedunt ipsi aliquod animal; nec aliquod volatile, nec occidunt.] Hic error de Pythagoreorum schola prodijisse videtur, qui & a carnibus abstinendum omnino prædicabant, ut copiose docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis satyra 15. & Laertius de vitis Philosophorum. Cur autem Manichæi carnibus non vescerentur, causam tradit B. Augustinus præcitato loco his verbis: Nec vescuntur tamen carnibus, tanquam de mortuis, vel occisis fugerit diuina substantia, tantumque, ac tale inde remanserit, quod iam dignum non sit in electorum ventre purgari. hæc Augustinus. ex quo multum potest hæc quæstio illustrari.

Iam Eymericus hic paucissimos recensuit Manichæorum, seu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis assererentur, non tamen eodem consensu: quia ut in principio huius quæstionis dicebam, Belazmansa & Ioannes de Lugio, qui

Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

Error Belazmansæ de beata Virgine.

Manichæorum error de transmigratione animarum in varia corpora.

Cur Manichæi carnibus non vescerentur.

horum principes fuerunt in Italia valde inter se dissidebant. Eymericus vero insigniores quasdam eorum hereses numeravit.

Quando dam-
nari Mani-
chæi tam ve-
teres quàm
recentiores.

K Prædicta secta Manicheorum fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata. Non dicit a quo fuerint Manichæi damnati, ceterum si de vetustis Manicheis loquamur, sepius damnati sunt, & repressi per viros sanctos & summos Romanos Pontifices. in eos enim inuehit Augustinus in libris contra Faustum Manichæum. Vicentius Lyriensis, Titus Bostra, & Diodorus Metropolis Cilicia Episcopi, Gregorius Laodicensis, & Eusebius, et in Decretis Siricii Papæ rescriptum extat quorundam Episcoporum, quo etiam insania Manichæorum comprimitur, & Anastasius Papa primus, qui sedet anno Domini CCCC. Epistola quadam decretali prima, c. tertio, multa contra Manichæos statuit, cōdemnans eos. Et leges quoque civiles seuerè in eos animaduertunt. l. Manicheos. C. de hæret. Iam tempore Pij secundi, Joannes Turrecremata Pontificis iussu tractatum collegit quinquaginta veritatum contra quinquaginta errores Manichæorum. Damnatis autem vetustis Manichæis, ceteri quoque, qui eos sequuntur, damnati censentur.

Quod si de recentioribus Catharis, seu Manichæis damnationem postules, eam fecit primum Alexander Papa III. in Concilio Lateranensi cap. 27. anno Domini MCLXXX. quo tempore iam oriri ceperat Cathari: postea vero Gregorius Papa Nonus, anno Domini MCCXXXVI. & habetur in cap. excommunicamus 2. extra de hæretic.

QVÆSTIO XIIII.

De hæresibus Valdensium.

SUMMARIVM.

1. Valdensium, seu pauperum de Lugduno origo.
2. Valdenses varijs nominibus appellati: & quare.
3. Valdensium hæreses viginti.

Quartadecima quæstio est: Hæreses & errores Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, vel inzabbatatorum (quod idem est) qui insurrexerunt in partibus Franciæ, ibidem per prælatos, & inquisitores condemnata, & adhuc frequentius condemnantur, qui sunt?

1. Ad hanc respondemus, quod tempore domini Gregorij Papæ IX. & circa annum Domini MCCLXX. insurrexit in partibus Gallicanis, in Archiepiscopatu, & Ciuitate Lugdunensi, quidam vocatus Valdensius seu Valdensis, qui relictis omnibus proposuit seruare Evangelicam paupertatem, sicut Apostoli seruauerunt: qui plures sibi adherentes habuit, & congregationem magnam virorum, & mulierum fecit. Hi hæreses, & errores infrascriptos secretè, & publicè dogmatizauerunt: & tandem Archiepiscopum, & Ecclesiam metuentes, inde fugerunt per partes Franciæ, & Italiæ dispersi: quamplures complices habuerunt, multumque creuerunt,

A & vsque hodie errores suos hinc inde seminauerunt.

2. Hi enim vocantur Valdenses à Valdese eorum magistro errorum, & auctore. Vocantur etiam Pauperes de Lugduno a Ciuitate Lugdunensi, unde traxerunt originem, & quia vitam elegerunt pauperum. Vocantur iterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis perfecti in zabata eorum, seu solutari, signum speciale distinctum, ad modum scuti, publicè deferebant.

Errores & hæreses istorum Valdensium isti sunt.

3. Primus error & hæresis est: quod ipsi non sunt subiecti Romano Pontifici, nec alijs prælatibus Romanæ Ecclesiæ: asserentes, quod eos Ecclesia persequitur, & condemnat indebitè, & iniuste.

Secundus error & hæresis est: quod non possunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab alijs prælatibus Ecclesiæ, nec ei tenentur obedire, etiam ubi maderet, quod dictam eorum sectam deserant, & abiurent.

Tertius error, & hæresis est: quod iurare in iudicio, siue extra iudicium, pro quacunque causa, & in quocunque casu, est illicitum, & mortale peccatum.

Quartus error & hæresis est: quod deierare in iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda veritate, & reuelandi complices suis in hac secta, non est illicitum, nec peccatum; immo licitum, atque sanctum.

Quintus error & hæresis est: quod iudicare hominem ad supplicium, vel ad mortem in nullo casu est licitum, immo semper peccatum mortale.

Sextus error & hæresis est: quod decretales Ecclesiæ, & constitutiones domini Papæ de ieiunijs, & festis colendis, non sunt obseruandæ; sed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error est: quod ipsi Valdenses quantumcunque sint illiterati, nec ab Episcopis Romanæ Ecclesiæ ad sacrum aliquem ordinem promoti tam viri quàm mulieres habent potestatem à Deo solo, sicut Apostoli habuerunt audiendi confessiones in foro pœnitentiali virorum, & mulierum, & pœnitentias iniungendi, etiam salutare.

Octauus error est: quod indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, seu alijs Prælatibus Ecclesiæ conferuntur, nullius sunt valoris, efficaciar, seu virtutis.

Nonus error, & hæresis est. q. in sacramento altaris panis non transubstantiatur in verum Christi corpus, nec vinum in sanguinem, si sacerdos consecrans sit peccator.

Decimus error & hæresis est: quod omnis homo est peccator, nisi sit de secta eorum; & consequenter quod nullus celebrans, verè conficit Corpus Christi, nisi sit de secta eorum, & credens erroribus eorundem.

Undecimus error & hæresis est: q. quilibet siue sit laicus, siue sit clericus, siue sit vir, siue sit mulier, dumtamen sit de secta eorum, potest verè consecrare, & conficere corpus Christi.

Duodecimus error, & hæresis est: quod omnis

nis vir, & omnis mulier, de secta eorum est verè A
sacerdos.

Tertius decimus error est, quòd animæ deceden-
tium, statim vt decedunt, euolant ad paradysum,
vel ad cœlum, & descendunt damnati ad infer-
num: nec aliquis intrat purgatorium.

Quartus decimus error, & hæresis est: q̃ pur-
gatorium nihil est & q̃ missæ, eleemosynæ, ora-
tiones, & suffragia, & alia, quæ fiunt in Romana
Ecclesia pro defunctis, nihil eis profunt, nec pro-
desse possunt.

Quintus decimus error, & hæresis est: quòd san-
cti, qui sunt in cœlo, orationes nostras nō audiūt
nunquam, nec exaudiunt: nec pro nobis ad Deū B
orant, quia non est licitum eos orare, nec eorum
suffragia implorare, nec pro eorum reuerentia
festa celebrare; sed miracula eorum, quæ a gen-
tibus recitantur, tanquam falsa, & fictitia repro-
bare, nec fidem illis dare oportet.

Sextus decimus error, & hæresis est: quòd me-
lius est fatisceri libidini, quocunque actu turpi,
quam carnis stimulis fatigari: sed est (vt dicunt,
& ipsi faciunt) in tenebris licitum, quemlibet cū
qualibet indistincte carnaliter commisceri, quan-
docunque, & quotiescunque carnalibus desi-
deriis stimulentur.

Decimus septimus error, & hæresis est: q̃ sym-
bolo fidei non est standum, nec credendum, nec
pro oratione dicendum, cum sit per Romanam
Ecclesiam (vt dicunt) ordinatum.

Decimus octauus error & hæresis est: q̃ nec
salutatio angelica, scilicet, Ave Maria, nec oratio-
nes quæcunque aliæ sunt admittendæ, nec dicen-
dæ, quantumcunque per Romanam Ecclesiam
fuerint ordinatæ, nisi tantum, Pater noster: cum
hæc oratio sola per Christum fuerit ordinata.

Decimus nonus error, & hæresis est: quòd ip-
si sunt successores Apostolorum in Euangelica
paupertate, & cognoscunt melius fidei veritatē
quàm prælati clerici, seu religiosi de Ecclesia Ro-
mana, & quòd eis, & non illis est credendum. D

Vigésimus error, & hæresis est quòd Papa, E-
piscopi & prælati, qui habent diuitias huius mū-
di, & sanctitatem Apostolorum non imitantur,
non sunt Ecclesiæ Dei veri pastores, vel governa-
tores: sed lupi rapaces, & deuoratores; nec talib.
Christus dignatus est Ecclesiam cōmittere spon-
sam suam: quia eis non est credendum, nec obe-
diendum; sed ipsis solis Valdensibus, qui habēt
a solo Deo celebrandi, confessiones audiendi, et
pœnitentias imponendi, plenariam potestatem,
siue mulieres fuerint, siue mares.

Propter huiusmodi errores, et hæreses isto-
rum Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, E
processu temporis dominus Gregorius Papa IX.
ipso Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, aliàs
vocatos Inzabbatatos, excommunicauit, anathe-
matizauit, et condemnauit, vt patet extra de hæ-
reticis in 5. lib. c. excommunicamus, 2. vbi sic di-
citur: Excommunicamus, et anathematizamus
vniuersos hereticos, Catharos, Patharenos, Pau-
peres de Lugduno, &c.

COMMENT. XXXIX.

a **A**D hanc respondemus, quòd tempore do-
mini Gregorij Papæ. IX. circa annum
Domini MCCLXX.] Hoc loco codices sunt va-
rij: Barcinonensis enim, & Directorium Cardina-
lis de Gambara, habent ita: tēpore Gregorij Papæ
IX. circa annum Domini MCCLXX. sed hoc
falsū est: nā Gregorius IX. an. Dñi MCCXXVII.
floruit, & illud tempus Gregorio Decimo omnino
conuenit; is enim sedit anno Domini MCCLXXI.
Directorium Cardinalis Sabelli ita habet: tempo-
re Hadriani IV. circa annū Domini MCLVII.
quod videtur uerius: nam pleriq; scriptores tradūt,
Valdenses, siue Pauperes de Lugduno exortos tem-
poribus Alexandri III. circa annos videlicet Domi-
ni MCLX. qui proximè successit Hadriano IV. qua-
tuor solum annis interpositis. his ad stipulatur Ra-
phael Volaterranus. qui in commentarijs suis Vrbani,
libro vigesimo, capitulo secundo. tradit, Valden-
ses sub Hadriano Quarto, auctore Valdone excita-
tos, & Guido Carmelita. in summa tit. de hæresibus
Valdensium ait, sectam Valdensium incēpisse cir-
ca annum Domini MCLXX. Itaque in Barcino-
nēsi proculdubio est mendum, quod quamuis nō sit
immutatum, adnotatum est tamen.

Nec obstat a Gregorio Nono longo post tem-
pore anthemate percussos in capitulo excommunica-
mus. el secundo, de hæret. sub nomine Pauperum de
Lugduno: quoniam horum secta multis annis dura-
uit, eiusque reliquæ vsque ad Gregorium Nonum,
& ulterius perueniunt: ideo cum cæteris excom-
municati sunt.

Iam in codice Bononiensi corruptissimè legitur:
tempore Domini Gregorij Papæ Noni, & circa
annum Domini MCLXX. cum constet Grego-
rium Nonum, vt dixi, anno Domini MCCXXVII.
floruisse. nec desunt qui dicant eos temporibus Inno-
centij III. exortos, vt sequens commentarius do-
cet.

b Insurrexit in partibus Gallicanis in Ciuita-
te Lugdunensi quidam vocatus Valdenius: seu
Valdensis.] Ita Barcinonensis impressus. in Sabel-
lano, Valde sius: in codice Cardinalis de Gamba-
ra, Valdenius: in Bononiensi, Valdencius. Guido
Carmelita in summa de hæresib. titulo de hæresibus
Valdensium in principio ait, Valdensium sectæ
principium dedisse quendam ciuem Lugdunensem
nomine Valdensium seu Valdensem. Bernardus Lut-
zemburgus in catalogo hæreticorum, in verbo pau-
peres de Lugduno. & Prateolus libro decimoquar-
to, de sectis hæreticorum, capitulo decimotertio, &
lib. decimonono, cap. duodecimo. Valdonem vocat
hunc ciuem Lugdunensem, qui principium huic sectæ
dedit.

De origine autem horum hæreticorum multi scri-
pserunt, nemo tamen distinctius quam frater qui-
dam Juonetus, qui eorum temporibus floruisse vide-
tur: is enim in summa, parte 5. cap. secundo, (quod
fragmentum extat in peruetusto illo codice membra-
naceo manuscripto bibliothecæ Vaticanæ. fol. 72.
colum. 1.) de hoc ita scribit: Ortus illius sectæ, quæ
S 4 dicitur

Quotempore
fuerint exor-
ti Valdenses.

Valdensium
prima initia
& causæ.

dicitur Pour de Lyod, siue Pauperes de Lugduno, sicut a diuersis audiui, & a quibusdam ipsarum qui videbantur ad fidem reuersi dum eorum interellem examinationibus, sic se feretur habuisse Apud Lugdunum fuerunt quidam simplices laici, qui quodam spiritu inflammati, & supra ceteros de se praesumentes, iactabant se omnino vel le viuere secundum Euangelicam doctrinam, & illam ad litteram perfecte seruare: postulantes autem a domino Papa Innocentio III. hanc viuendi formam, auctoritate sua sibi & suis sequacibus confirmari, adhuc recognoscentes primum apud ipsum residere Apostolice potestatis: postea coeperunt ex se, ut plenius se Christi discipulos, & Apostolorum successores ostenderent, etiam sibi, officium praedicationis iactanter assumere, dicentes Christum praecipisse discipulis suis Euangelium praedicare, & quia sensu proprio verba Euangelij interpretari praesumpserunt, videntes nullos alios Euangelium iuxta litteram seruare: quod se facere velle iactauerunt, se solos Christi veros imitatores esse dixerunt; cumque Ecclesia videret eos officium praedicationis usurpare, quod eis commissum non fuerat, cum essent idiotae & laici, prohibuit ut debuit: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempserunt in hoc clauas Ecclesiae, dicentes, clericos hoc facere per inuidiam, quia viderent eos meliores esse, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut possit excommunicari, quale est docere fidem & doctrinam Christi; & quod nullus debeat huiusmodi tantum bonum prohibenti quatenus obedire, & illam excommunicationem reputabant sibi aeternam benedictionem, gloriantes se Apostolorum successores, quod sicut illi per doctrinam Euangelij a scribis & Phariseis, extra synagogas eiectioni, maledictioni eorum & percussioni subiacebant, ita & ipsi a clericis similia paterentur, sic superba praesumptio palliata sanctitatis, & a sanctitate singularitatis, cecitatem induxit haereticae prauitatis: cum Euangelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Ecclesiae, quam per amorem singularitatis, se scindere a catholica unitate. haec ille.

Ex his tota haec quaestio valde illustratur. item docemur paulo recentiores esse Valdenses, cum Iuonetus hic, cui magna fides habenda est cum non longe ab illis temporibus vixerit, dicat eos exortes temporibus Innocentii III. nempe circa annos Domini MCC. a quo tempore non valde discedit Lutsemburgus, qui in Catalogo haeticorum, verbo, pauperes de Lugduno, scribit eorum, haesim incepisse anno Domini MCCXVIII. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem vera esse: quoniam in Epistolarum regesto inpresso Innocentij III. lib. 2. fol. 409. Epistola extat, cuius initium est. Et est, qua committit quibusdam Abbatibus, ut animaduertant in eos, qui officium praedicationis temere usurpabant, quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro offi. sanctissime Inquisitionis, in principio.

A c Vocantur vltius Inzabbatati, quia in eorum secta magis Perfecti in zabata eorum seu sotulari, &c.] Variarum appellationum causas tradit auctor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui supra in hac 2. parte super Concilio Tarraconensi vers. Perfecti vero haetici.

Inzabbatati dicti sunt a zabata, quod est pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali, scarpa, Hispani, zapato, vacant.

d Signum speciale distinctum ad modum scuti publicè deferebant.] alibi legitur, signum singulare, mihi reponendum videtur, signum circulare, propter illa uerba: ad modum scuti. sed omnes fere codices hic, speciale, habent,

e Errores autem & haeresis istorum Valdenses isti sunt.] Errores Valdenses recenset & confutat Guido Carmelita in summa de haesibus: tit. de haesibus. Valdenses. nonnullos etiam commemorat sanctus Antonius in summa par. 4. tit. xi c. 7. §. 2. & Bernardus Lutsemburgus in Catalogo haeticorum verbo: pauperes de Lugduno, M Prateolus lib. 14. cap. 13. de sectis haeticorum, & Aeneas Silvius de origine Boemorum, c. 35. Eymericus hic xx, tantum eorum errores commemorat: sed frater Iuonetus in summa illa sepe citata, p. 5. ca. 2. plusquam xxx. illorum haeres affert. eorum habitus pulchre describit Eymericus p. 3. n. 112. tit. de signis, per quae Valdenses cognoscuntur,

f Propter huiusmodi errores & haereses, &c. processu temporis dominus Gregorius Papa Nonus, &c, condemnauit in ca. excommunicamus, 2. de haeret.] Ex his verbis credo inductum esse meum in principio huius quaestionis, cum dicat hic Eymericus, Gregorium Nonum eos condemnasse; sed considerari oportuit illa verba, processu temporis quae indicant apertissime auctorem non sensisse eos tempore Gregorij Noni exortos. Facta est autem haec condemnatio per Gregorium IX. anno Domini MCCXXXVI. per bullam incipien. Excommunicamus, quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctae Inquisitionis: sed ante Gregorium, alij Romani Pontifices eos anathemate percusserunt, expraeditis.

Quoniam vero, ut docet Eymericus initio huius quaestionis, Valdenses metu poenarum propter israelitis sedibus in varias provincias se contulerunt, etiam ad Hispaniam profecti sunt, et in regnis regis Aragonum conati sunt latere, & suas haereses paulatim docere. Ceterum Alfonso Rex Aragonum pius et catholicus, maiores suos imitatus, qui nunquam in eius Regnis haereses viuere passim sunt sed debitam Romanae Ecclesiae obedientiam, & fidelitatem praestiterunt, edictis cavit, ut Valdenses & ceteri cuiuslibet sectae haetici e regnis suis exularent. Id edictum ex Bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Satorij Cardinalis sanctae Seuerinae unius ex Inquisitionibus generalibus in tota Repub. Christiana, quod nobis singulari benignitate exhibuit, eo libentius apponendum curavi, quia gratum futurum lectoribus notitiam antiquitatis eximo, & ut intelligatur Principum cura in exterminandis haeticis: habet autem ita.

Inzabbatati

Valdenses in varias mundi in partes profectio.

Regum Aragoniae cura in pellendis haeticis.

EDICTVM REGIS

Ildefonsi contra hereticos Val-
denses, vt exeant de re-
gno suo.

Ildefonsus Dei gratia Rex Aragonum,
Comes Barchinone, Marchio Pro-
uincie, vniuersis Archiepiscopis, E-
piscopis, & ceteris Ecclesiarum Dei Præ-
latis, Comitibus, Vicecomitibus, Militi-
bus, & vniuersis populis in regno & in
potestate sua constitutis, Salutem, &
integram Christianæ religionis obseruan-
tiam.

Quoniam Deus populo suo nos præse-
se voluit, dignum est & iustum, vt de salua-
tione & defensione eiusdem populi conti-
nuam pro viribus nostris geramus sollicitu-
dinē. Quapropter præcedentium nostrorū
imitatores, & iure canonibus obtemperan-
tes, qui hæreticos à cōspectu Dei, & catho-
licorum omnium abiectos, vbique damna-
dos, atque persequendos censuerunt, Val-
denses videlicet, siue Inzabbatatos, qui alio
nomine se vocant Pauperes de Lugduno,
& omnes alios hæreticos, quorum non est
numerus, a sancta Ecclesia anathematiza-
tos, ab omni regno nostro & potestatiuo,
tanquam inimicos crucis Christi, Christia-
næque religionis violatores, & nostros &
regni publicos hostes, exire ac fugere præ-
cipimus. Si quis igitur ab hac die, & de-
inceps prædictos Valdenses & zapatos
aliosvè hereticos cuiuscunque fuerint pro-
fessionis, in dominibus suis recipere, vel ho-
rum funestam prædicationem aliquo loco
audire, vel his cibum, vel aliud aliquod be-
neficium largiri præsumpserit, indignatio-
nem omnipotentis Dei, & nostram se no-
uerit incurrisse, bonisque suis absque appel-
lationis remedio confiscandis, se tanquam
reum criminis læsæ maiestatis puniendum.
Et hoc nostrū edictum, & perpetuam con-
stitutionem per omnes ciuitates, castella
& villas regni nostri & dominationis, ac per
omnes terras potestatis nostræ Dominicis
diebus recitari ab Episcopis, ceterisque Ec-
clesiarum rectoribus, atque à Vicarijs, Ba-
liuis, Iustitijs, Merinis, & Zenalmedinis,
omnibusque populis obseruari & prædi-

ctam penam transgressoribus inferendam
mandamus. Notandum etiam, quia si qua
persona nobilis, aut ignobilis aliquos sæ-
pe dictorum nefandorum, quibus iam per
triduum edictum nostrum innotescere cō-
stitit, alicubi regionum nostrarum inue-
nerit, non prorsus, aut cito tamen exeun-
tes, sed potius contumaciter commoran-
tes, aut deambulantes omne malum, dede-
cus, & grauamen, quod his, præter solum-
modo læsionem mortis, aut membrorum
detruncationem intulerit, gratum & acce-
ptum erit in oculis nostris, & nullam in pe-
nam pertimescat, quocummodo incur-
rere, sed potius gratiam nostram se noue-
rit promereri. Damus autē nefandis illi in-
ducias (quamuis quodammodo propter
debitum, & cōtra rationem fieri videatur)
vsque in Crastinum Sanctorum omnium,
quo vel egressi fuerint de terra nostra, vel
egredi incæperint, deinde spoliandis, ce-
dendis, ac fustigandis, & turpiter, & male
tractandis.

Signum † Ildefonsi Regis Aragonum
Comitis Barchnonis, Marchionis Pro-
uincie. Signum † Petri regis Aragonum,
& Comitis Barchnonis in originalis hu-
ius chartæ, & signum Domini Regimur-
di Archiepiscopi Tarraconensis, & Do-
mini G. Episcopi Tirasonensis, & Do-
mini R. Episcopi Iaccensis, & fuit facta
charta illa apud Illerdam à Gulielmo de
Bassia regio notario, Anno Domini
MCXCIII. Fuit collationata cū origina-
li. Ita est Martinus de Scribas notarius.

QVÆSTIO XV.

De hæresibus Begardorum, &
Beguinorum.

SVMMARIVM.

- 1 Petrus Joānes hæresiarcha caput Begardorum.
- 2 Michael de Casena sectator Petri Joannis.
- 3 Begardorum & Beguinorum errores.
- 4 Hæretici pro martyribus habiti a suis.
- 5 Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificē.
- 6 Litteræ Joannis Papæ xxii. in quib. damnatur
eorum doctrina.

Vintadecima quæstio est: Hæreses & er-
rores Begardorum, Beguinorum, Fra-
ticellorum, vel Fratrum de penitentia
de

de tertio ordine beati Francisci, (quod idem est) qui insurrexerunt in prouincia Prouinciæ, & in prouinciis Narbonæ, Tholosæ, Carcassonæ, Sicilia insula, & Calabria, Tuscia, Allemania, & aliis diuersis mudi partib., & adhuc danabiliter pseruerant in dictis partibus, cōdenatæ p praelatos & Inquisitores, & quæ quotidie cōdenantur, q sunt?

1 Ad hanc^a respondemus, quod tempore domini Clementis V insurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de villa, quæ dicitur Ciriaco, diocesis Bitteren. oriundus. Hic quamplures hæreses & errores in dicta prouincia verbis, ac scriptis pariter publicauit, & quamplures ad se traxit. Hic condidit, dum viueret, Postillam super Apocalypsim, Postillam super Canonicas, Postillam super Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de dispensationibus; in quibus libris, præsertim in Postilla super Apocalypsim, quamplures hæreses & errores inseruit: vt supra patuit in quæstione 9. vbi recitantur. Ex cuius fratris Petri Ioannis prauis verbis, & informationibus factis suis, familiaribus dum viueret, & etiā ex eius prædictis libellis & Postillis: & præsertim super Apocalypsim quæ remanserunt post eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per Ecclesiam condenatæ,

2 Et ex propriis inuentionibus eius sequacium, vt pote fratris Michaelis de Casena hæretici, dicti ordinis Minorum Generalis Ministri, nonnullorum aliorum multorum eiusdem ordinis, hæreses & errores, ac abominationes, & blasphemie contra sanctam Ecclesiam pullularunt, & quam plurimum creuerunt, & hodie crescunt. Et quamplures in Catalonia, & in Narbona, Bitteris, Tholosa, Montepessulano, Capitestagni, Lunello, Marsilia, Calabria, Sicilia, Tuscia, Allemania: ac modernis temporibus Auinione, existente ibi Romana curia tempore Clementis Papæ VI. & Innocentii VI. ac in Viterbio tempore Urbani Papæ V. fuerunt vt pertinaces hæretici damnati, & ignibus concremati.

Hæreses autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de penitentia de tertio ordine beati Francisci, isti sunt.

3 Primus error & hæresis est: quod Dominus Iesus Christus in quantum fuit homo, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus error & hæresis est: quod dicunt hanc esse perfectam Euangelicam paupertatem videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error & hæresis est, quod habere aliquid in communi diminuit de perfectione Euangelicæ paupertatis.

Quartus error & hæresis est: quod Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, & sine peccato, non potuerunt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error & hæresis est, quod dicere &

A credere, ac asserere contrarium prædictorum, est hæreticum.

Sextus error est: quod regula beati Francisci, est illa vita Iesu Christi, quam Christus seruauit in hoc mundo, & quam Apostolis suis tradidit, & imposuit obseruandam.

Septimus error est: quod sanctus Franciscus tradidit fratribus sui ordinis in regula sua supra dictam Euangelicam paupertatem, ita quod professores dictæ regulæ nihil possunt habere nec in proprio nec in communi.

B Octauus error est: quia dicunt, quod beatus Franciscus post Christum, & eius matrem (& aliqui addunt, post Apostolos) fuit summus & præcipuus obseruator vitæ & regulæ Euangelicæ, ac renouator eius in isto statu sexto Ecclesiæ, in quo dicunt iam nos esse.

Nonus error & hæresis est: quod regulam sancti Francisci dicunt esse Euangelium Christi, ac vnum & idem esse cum Euangelio Christi.

Decimus error est: quod quicumque impugnant, vel contradicunt in aliquo regula Sancti Francisci (quam dicunt esse Euangelium) impugnant, & contradicunt Euangelio Christi, & per consequens errant, & sunt hæretici, si in hoc perseverant.

C Vndecimus error est: quod sicut Papa, vel aliquis alius, non potest aliquid immutare in Euangelio, nec addere, nec subtrahere ex eodem, ita non potest aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec subtrahere ex eadem, quantum ad vota, seu consilia Euangelica, ac præcepta contenta in ipsa.

Duodecimus error est: quia dicunt, quod Papa non potest dictam regulam Euangelicam sancti Francisci cassare, vel immutare; nec tollere ordinem Sancti Francisci, quem Euangelicum ordinem esse dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

D Tertiusdecimus error est: quia dicunt, quod Papa non potest facere constitutionem vel decretalem, per quam dispenset ac concedat fratribus Minoribus, quod possint habere bladum, vel vinum ad seruandum in communi in granarijs vel cellarijs, pro tempore futuro ad suum vsum, seu victum necessarium: & quod hoc esset facere contra Euangelicam regulam sancti Francisci, & Euangelium Christi.

E Quartusdecimus error & hæresis est; quoniam dicunt, quod dominus Papa Ioan. xxii. faciendo quandam constitutionem, quæ incipit: Quorundam. † in qua dicitur concedere, ac dispensare cum fratribus Minoribus, quod possint congregare vinum & bladum in granarijs, vel cellarijs pro tempore futuro ad arbitrium praelatorum ordinis ipsorum, fecit contra Euangelicam paupertatem, & per consequens (vt aiunt) contra Euangelium Christi: & ideo dicunt, q factus est hæreticus: & quod ex hoc perdidit potestatem Papalē ligandi & soluendi, & alia faciendi. si in hoc perseverauerit, & q praelati per eum facti ex quo dictam constitutionem fecit, non habent aliquam ecclesiasticam iurisdictionem, seu potestatem.

Quin-

Vide Concilium Tridentinum Sess. 15. de Regularibus cap. 3.

† Hæc habetur inter cetera trauag. Ioannis xxii. titulus de verborum signifi.

Quintusdecimus error, & hæresis est: quod omnes prælati, & alij, qui eidem domino Papæ in dicta constitutione facienda consenserunt, ac consentiunt scienter, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc pertinaciter perseverent: & quod omnem potestatem seu iurisdictionem ecclesiasticam perdiderunt.

Sextusdecimus error est: quia dicunt quod omnes fratres Minores, qui dictam constitutionem fieri procurarunt, ac qui eidem consentiunt, & eam recipiunt, vel ea utuntur, ex hoc hæretici sunt effecti.

Decimusseptimus error est: quia dicunt quod dominus Papa non potest facere secundum Deum, quod aliquis frater Minor etiam de licentia ipsius Papæ, transeat ad aliam religionem, seu ordinem, ubi ipse frater Minor, sicut & alij fratres eiusdem ordinis habeant aliquas diuitias in comuni. Quia ut dicunt, hoc esset descendere a maiori, & altiori gradu, seu statu perfectionis virtutis ad minorem, & inferiorem: & hoc esset destituere, & non constituere: & potestas Papæ est data solum in constructionem, & non in destructionem.

Decimus octauus error est: quod si aliquis frater Minor factus fuerit Episcopus,† vel Cardinalis, vel etiam Papa, tenetur seruare votum paupertatis à se prius factum, secundum regulam sancti Francisci.

Decimus nonus error & hæresis est: quia dicunt, quod perfectior status qui sit in Ecclesia Dei, est status ordinis fratrum Minorum, qui paupertatem Euangelicam vouerunt, & promiserunt; nec status prælatorum ad perfectionem eius pertingit: sed illi prælati, qui de ordine fratrum Minorum assumuntur, ubi paupertatem Euangelicam promiserunt, ad quam seruandam sunt perpetuo obligati, ad eandem perfectionem pertingunt, si votum seruauerint à se prius factum.

4. Vigésimus error est: quia dicunt quod illi quatuor fratres Minores, qui sub anno Domini MCCCXVI. apud Marsiliam per Inquisitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum, fuerunt velut hæretici condemnati (ex hoc, ut ipsi dicunt, quod volebant seruare, & tenere puritatem, & veritatem, & paupertatem regulæ dictæ sancti Francisci, & quia nolebant assentire in laxationem regulæ, nec recipere dispensationem prædicti domini Papæ factam super illam, nec sibi nec aliis super hoc obedire) fuerunt condemnati iniuste, pro veritate Euangelicæ regulæ defendenda: & ideo dicunt ipsos non fuisse hæreticos, sed catholicos, & etiam martyres gloriosos ipsorumque implorant orationes, & suffragia apud Deum.

Vigésimus primus error est: quia dicunt multi ex eis se credere, eos esse non minores martyres, nec minoris meriti apud Deum, quam sanctos Laurentium, & Vincentium martyres.

Vigésimus secundus error est: quod quidam ex ipsis dicunt, quod in ipsis quatuor fratribus Minoribus, fuit Christus iterum spiritualiter Crucifixus, tanquam in quatuor brachiis Crucis, cum

A paupertas Christi, & vita eius fuerint in ipsis condemnata.

Vigésimus tertius error est: quia dicunt, quod si dominus noster Papa mandauit, ac consensit, quod prædicti quatuor fratres Minores fuerint per Inquisitorem velut hæretici condemnati, ex hoc ipse factus est hæreticus, & maior etiam inter alios, cum deberet ipse, sicut caput Ecclesiæ, perfectionem Euangelicam defendere, & ideo (ut dicunt) Papalem perdidit potestatem, nec etiam credunt ipsum esse Papam, & quod non est ei obediendum in aliquo à fidelibus, & quod ex tunc vacauit Papatus.

B Vigésimus quartus error, & hæresis est: quia dicunt, quod omnes illi Beguini vulgariter appellati, qui seiplos fratres de penitentia, de tertio ordine sancti Francisci appellant, qui in istis tribus annis præcedentibus, videlicet ab anno Domini MCCCXVI. vel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & Inquisitorem hæreticæ prauitatis velut hæretici condemnati in prouincia Narbone, & in Capite stagni, & Biteris, & apud Lodonam, & in diocesi Agatan. & apud Lunellum, & Magolon. diocesi. qui credebant, prædictos quatuor fratres Minores esse sanctos martyres, & credebant, & tenebant, & sentiebant, sicut ipsi de paupertate Euangelica, & de Potestate Papæ videlicet quod eam perdidit, & quod sit factus hæreticus, & quod etiam Prælati, & Inquisitores qui dictos fratres persecuti fuerunt, ex hoc facti sunt hæretici, & quod doctrina fratris Petri Ioannis, olim tota erat vera & catholica, & quod ecclesia carnalis, scilicet Romana Ecclesia, erat Babylon meretrix magna, destruenda, & deiicienda sicut olim destructa fuit Synagoga Iudæorum incipiente ecclesia primitiua; tales etenim Beguini, quamuis prædicta omnia crederent, & defenderent, fuerunt (ut dicunt) iniuste condemnati, & pro veritate defendenda, & non fuerunt hæretici, sed catholici, & dicunt eos esse coram Deo martyres gloriosos.

Vigésimus quintus error, quia dicunt, quod Ecclesia Dei adhuc recognoscet, quod dicti quatuor fratres Minores, & dicti Beguini, qui fuerunt velut hæretici condemnati sunt sancti martyres, & de eis fiet solemne festum in Ecclesia, sicut de aliis magnis martyribus.

Vigésimus sextus error: quia dicunt, quod Prælati, & Inquisitores, qui ipsos iudicauerunt, & condemnauerunt velut hæreticos, & etiam omnes illi, qui consenserunt ac consentiunt scienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc perseverant: & ex hoc perdiderunt ecclesiasticam potestatem ligandi, & soluendi, & administrandi ecclesiastica sacramenta, nec est eis obediendum à fidelibus Christianis.

Vigésimus septimus error est: quia dicunt, quod omnes, & singuli prædicti, quos dicunt esse factos hæreticos propter prædicta, non sunt de Ecclesia Dei, nec de numero fidelium: sed sunt extra Ecclesiam, si in hoc perseverant.

Vigésimus octauus error est: quia dicunt, quod omnes illi, qui tenent, & credunt sicut ipsi Beguini, seu

Vide S. Th.
2. qu. 165.
c. 8.

hæretici pro
martyribus ha-
ti à suis.

ni, seu fratres pauperes de tertio ordine, credunt & tenent de prædictis omnibus; & sicut tenuerunt & crediderunt illi, qui fuerunt veluti hæretici condemnati, & etiam alii fideles, qui non sunt de tertio ordine, siue sint clerici, aut religiosi, aut laici, qui credunt aut tenent de prædictis sicut ipsi Beguini; omnes inquam tales (vt aiunt) sunt Ecclesia Dei, ac de Ecclesia Dei, & intra ecclesiam Dei viuunt.

Vigesimalus nonus error est: quod multi Beguini, & Beguinæ, ac etiam credentes ipsorum erroribus, recollegerunt occultè ossa combusta, & cineres prædictorum combustorum, qui fuerunt veluti hæretici condemnati, ad conseruandū sibi pro reliquijs & tanquam reliquias sanctorū osculabantur, & venerabantur, sicut aliorum sanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: sicut compertum extitit, & inuentum per inquisitionem, & confessionem, ac confessiones, ac de positiones quorundam Beguinorum receptas in iudicio, qui talia secum habebant, & alios habere, & habuisse viderant, & sciebant; sicut quoque † nos inquirentes de talibus reliquijs apud eos inuentis, palpauimus, & vidimus; & fide probauimus oculata.

Trigesimus error est: quod aliqui ex Beguinis scripserunt, & notarunt nomina prædictorum condemnatorum, & dies siue Calendas, in quibus passi fuerunt sicut martyres (vt ipsi asserunt) secundum quod Ecclesia Dei, de sanctis, & iustis martyribus facere consuevit; & nomina eorum adnotauerunt in suis Calendarijs, & in suis inuocant Litanijs.

† al. quando-
que.

Trigesimus primus error est: quod Papa non potest dispensare cum aliqua persona in voto virginitatis, seu castitatis, etiam si votum id fuerit simplex, & non solemne, quantumcumque etiā ex tali dispensatione sequeretur aliquod magnū bonum ciuitatis: puta reformatio pacis alicuius provincie siue regni: vel conuersio vnius gentis ad fidem Christi: quia persona, cum qua dispensaretur, de maiori, & altiori gradu perfectionis suæ descenderet ad minorem.

† al. communis.

Trigesimus secundus error est: quia dicunt quod si omnes mulieres essent mortuæ, excepta vna, quæ vouisset castitatem vel virginitatem Deo, & etiam si genus humanum deficeret, nisi talis mulier contraheret, Papa non posset cum tali muliere dispensare, nec talis mulier teneretur obedire Papæ præcipienti, vt contraheret, & si obediret, mortaliter peccaret, & si propter hoc excommunicaretur per Papam, talis excommunicatio esset iniusta, & eam non ligaret; et si sustineret propter hoc mortem, esset martyr.

Trigesimus tertius error est: quia dicunt, quod non tenentur iurare coram Prælati, & Inquisitoribus, quamuis delati sunt de secta, & hæresi Beguinorum ad respondendum eis, nisi solum de fide, ac articulis fidei.

Trigesimus quartus error, & hæresis est: quia dicunt, quod si excommunicarentur propter hoc, quia recusant iurare simpliciter, & absolute de veritate dicenda in iudicio de requisitis, ni-

A si tantum de articulis fidei, & præceptis, ac sacramentis; & quia nolunt de alijs respondere, & quia recusant suos complices reuelare, quod talis excommunicatio est iniusta, & quod non ligat eos.

Trigesimus quintus error est: quia dicunt quod Papa nō potest secundum Deum inhibere Beguinis, etiam per sententiam excommunicationis, quod non viuant de medicitate, quamuis possent laborare, & de arte sua victum sibi congruum procurare, nec tenentur sibi obedire: & si propter hoc condemnarentur ad mortem, dicunt quod essent martyres gloriosi.

B Trigesimus sextus error est: quia dicunt, & asseuerant, quod tota doctrina, & scriptura fratris Petri Ioannis olim de ordine fratrum Minorum, est vera & catholica, & eandem credunt, & dicunt fuisse ei a Domino reuelatam, & dicunt fratrem Petrum Ioannis hoc ipsum, dum viuebat, suis familiaribus reuelasse.

Trigesimus septimus error est: quod fratrem Petrum Ioannem communiter vocant sanctum Petrum non canonizatum, quia dicunt ita eum esse martyrem.

Trigesimus octauus error est: quia dicunt, eū esse ita magnum Doctorem, quod ab Apostolis, et Euangelistis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quod fuit maior in sanctitate, & doctrina.

Trigesimus nonus error, & hæresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannem veritatem tenuisse, & dixisse, in eo quod dixit, & tenuit, quod Christus viuebat, quando fuit pendens in Cruce, in latere lanceatus dicentes quod anima Christi secundum rei veritatem, adhuc erat in corpore, sed quia Christus erat multum exinanitus, ideo aspicientibus mortuus videbatur: Ioannes autem Euangelista, ideo dicit eum tunc esse mortuum, quia mortuus apparebat, Matthæus autem Euangelista scripsit, quod Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed Ecclesia abasit hoc de Euangelio Matthæi, ne Ioanni Euangelista contrarius videretur.

D Quadragesimus error est: quia dicunt, quod scriptura, et doctrina prædicti fratris Petri Ioannis sunt magis necessaria Ecclesie Dei pro isto tempore finali, quam aliqua alia scriptura quorumcunque Doctorum, & Sanctorum, exceptis scripturis Apostolorum, & Euangelistarum: quia (vt dicunt) ipse magis declarat, & dat intelligere malitiam Antichristi, & discipulorum eius, videlicet Phariseorum, quos dicunt esse prælatos, & religiosos moderni temporis.

E Quadragesimus primus error est: quia dicunt quod illi, qui non recipiunt doctrinam eius, sunt cæci; & illi, qui reprobant eius doctrinam, & condemnant, sunt hæretici.

Quadragesimus secundus error est: quia dicunt, quod si Papa condemnaret doctrinam vel scripturam fratris Petri Ioannis condemnando eam esset hæreticus, quia condemnaret vitam, & doctrinam Christi.

Quadra-

Quadragesimus tertius error est: quia dicunt (prout inueniunt in Postilla fratris Petri prædicti super Apocalypsim) Ecclesiā carnalem, per quam intelligunt Romanam Ecclesiam, nō solū pro ipsa Roma, sed quantum se extendit Romani Imperii latitudo, esse illam Babylonem meretricem magnā, de qua loquitur Ioannes in Apocalypsi. Et de ipsa exponunt & intelligunt, quæ leguntur ibidem, videlicet, quod ipsa est ebria de sanguine martyrum Iesu Christi; & exponunt de sanguine illorum quatuor fratrum Minorū, qui fuerunt apud Marsiliam combusti vt hæretici condemnati: & de sanguine Beguinorum de tertio ordine, qui fuerunt in istis retro annis tanquā hæretici condemnati & combusti in prouincia Narbonē. sicut superius plenius continetur, quos asserunt esse martyres Iesu Christi.

Quadragesimus quartus error est: quia dogmatizant, q̄ ecclesia carnalis, videlicet Romana Ecclesia, ante prædicationem Antichristi est destruenda per bella, quæ contra ipsam faciet Fredericus Rex Sicilia, qui tunc regnabat cum cōplicibus suis, qui vocantur decem Reges, qui intelliguntur per decem cornua bestię de quibus scribitur in Apocalypsi. Et quædam alia de Rege Frederico contra Regem Franciæ, & Regem Robertum. Et circa hoc fabulabantur multa alia tam erronea quā infana.

Quadragesimus quintus error est: quia isti dogmatizant, quod in fine sexti status Ecclesiæ, in quo statu dicunt nos esse) qui incēpit à sancto Francisco citra; prædicta Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna, est reiicienda à Christo, sicut reiecta fuit Synagoga Iudæorum, quia crucifixit Christum: Quia carnalis Ecclesia crucifigit & persequitur vitam Christi, in illis fratribus, quos vocant pauperes & spirituales, ordinis sancti Francisci: exponendo tam de primo, quā de tertio ordine, & persecutione, quæ facta est contra eos in prouincia Prouinciæ, & in prouincia Narbon. de qua superioribus est per actum.

Quadragesimus sextus error est: quia dogmatizat, quod sicut reiecta synagoga à Christo, fuerunt pauci viri electi per eū, per quos fuit fundata Christi Ecclesia primitiua, quātum ad primū statum Ecclesiæ, ita reiecta & destructa carnali Ecclesia Romana in sexto statu Ecclesiæ: nunc etiam remanebunt pauci viri electi spirituales, pauperes Euangelici, quorū maior pars (vt aiunt) erit de vtroq; ordine sancti Francisci, videlicet de primo & de tertio, per quos fundabitur Ecclesia spiritualis, q̄ erit humilis & benigna in septimo & vltimo statu, qui incipiet mortuo Antichristo.

Quadragesimus septimus error est, quia dogmatizant, quod omnes religiones seu ordines destruentur in persecutione Antichristi, excepto ordine sancti Francisci, quem distinguunt in tres partes, quarum vnā dicunt esse communitatē ordinis, & secundam dicunt esse illos, qui appellati sunt Fraticelli in Italia, & tertiam dicunt esse tam in fratribus, quos vocant spirituales, seruantibus puritatem regulæ sancti Francisci, quā in fratribus de tertio ordine eisdem adhærenti-

bus. Et primæ duæ partes (vt aiunt) destruentur, & tertia remanebit vsque ad finem mundi duratura: quia (vt aiunt) beato Francisco sic fuit à Deo promissum.

Quadragesimus octauus error est: quia dogmatizant esse duplicem Antichristum, videlicet vnum spirituale seu mysticum, & alium reale maiorem Antichristum, & primum dicunt esse præparatorem viæ secundi: & dicunt esse primū Antichristum illum Papam, sub quo fiet, & sub quo iam fit (vt aiunt) persecutio, & condemnatio eorundem.

Quadragesimus nonus error est: quod determinant tempus, infra quod maior veniet Antichristus, & incipiet prædicare, & finiet cursum suum; quem Antichristum iam dicunt esse natum, & finiet (secundum quosdam ex eis) cursum suum, circa annum, quo computabatur incarnatio Domini anno MCCCXXXV.

Quinquagesimus error est, quia dogmatizant quod illi viri spirituales, quos vocant euangelicos, in quibus, & per quos fundabitur ecclesia, mortuo Antichristo, prædicabunt xij. tribubus Israel, & conuertentur de qualibet tribu, duodecim milia, qui simul congregati erunt centū quadraginta quatuor millia: & hæc erit militia signata per Angelum habentem signum Dei viui: & exponunt de Beato Francisco, qui habuit stigmata vulnerum Christi. Quæ militia signata primo pugnabit cum Antichristo, & per eum occidetur ante aduentum Eliæ & Enoch.

Quinquagesimus primus error est: quia dicunt quod tempore persecutionis Antichristi, ita affligentur Christiani carnales, q̄ desperati dicent, q̄ si Christus esset Deus, non permetteret, q̄ Christiani tanta paterentur mala, & sic desperati apostatabunt à fide, & morientur. Sed Deus abscondet prædictos viros spirituales electos, ne per Antichristum & ministros suos valeant inueniri, & tunc Ecclesia reducetur ad numerum personarum, in quo numero fuit fundata Ecclesia primitiua, ita q̄ vix remanebunt xii. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundetur Spiritus sanctus in aquali vel in maiori abūdātia, quā fuerit infusus super Apostolos in Ecclesia primitiua.

Quinquagesimus secundus error est: quia dicunt quod post mortem Antichristi, dicti viri spirituales conuertent totum mundum ad fidem Christi, & totus mundus erit bonus & benignus: ita quod nulla malitia vel peccatum erit in hominibus illius status, nisi forte peccata venialia in aliquibus: Et omnia erūt communia quo ad vsum, & non erit aliquis, qui offēdat alium, vel sollicitet ad peccatum, quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc vnum ouile & vnus pastor: Et talis omnium status & conditio durabit (secundum aliquos ex ipsis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim subingredietur malitia, & intantū excrescet paulatim, quod Christus propter excessum dictæ malitiæ; quasi cogetur venire ad generale iudicium omnium.

Quinquagesimus tertius error est, quia ignominiosè & grauiter obloquuntur contra dominum

num

num Papam Vicarium Iesu Christi, quem sicut infani mente, & Schismatici vocant, & dicant esse mysticum Antichristum, maioris Antichristi præcursores, & præparatores viæ eius.

Quinquagesimus quartus error est, quod vocant eum lupum rapacem, à fidelibus euitandū & prophetam luscum, seu cæcum: Caiphā Pontificem, qui Christum condemnauit: & Herodem, qui Christum illudendo derisit: quia vt dicunt, ipse condemnat vitam Christi; & deridet Christum in pauperibus suis.

Quinquagesimus quintus error est: quia dicunt ipsum Papam esse apum de silua, & singularem ferum, exterminantem & destruētem macerā seu clausurā Ecclesiæ Dei: ita vt in eam possint ingredi canes & porci, id est, homines, qui perfectionem vitæ Euangelicæ dilacerant, atque conculcant: & dicunt, quod plus facit de malo in Ecclesia, quam omnes hæretici præcedentes: quia tempore hæreticorum manebat Ecclesia in statu suo; nunc vero tempore eius, carnalis Ecclesia destruetur, quia ipse solus cum duobus Cardinalibus fugiet, & latitabit, & morietur præ tristitia & dolore.

Et quia prædicti errores fundantur originaliter in paupertate Euangelica, quam dicebant esse mendaciter quod Christus & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio, nec in communi: & q̄ in his quibus utebantur, non habebant aliquid ius, sed solummodo simplicem vsum factis: ideo dominus Ioannes XXII. declarauit contrarium esse verū & catholicum, & ista duo esse hæreticalia, & condidit de consilio fratrum extrauagantem, Cum inter nonnullos, tenoris sequentis.

De proprio & communi Extrauagantes Domini Ioannis xxij.

† Hæc habetur inter extrauag. Ioan. xxij. tit. de verbo, fig. c. 4.

Cum inter nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubium reuocari, vtrum pertinaciter affirmare redemptorem nostrum & dominū Iesum Christum, eiusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua nec in communi etiā, hæreticum sit cēsendum, diuersis diuersa & aduersa etiam sententibus circa illud; Nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem huiusmodi pertinacem, cū scripturæ sacræ (quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit) contradicat expresse, ipsamque scripturam sacram, per quam vtrique fidei orthodoxæ probantur articuli, quo ad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacij, ac per cōsequens, quantum in ea est, eius in totum fidem euacuās, fidem catholicam reddat, eius probationem adimens, dubiam & incertam; deinceps erroneam fore censendam,

& hæreticam: de fratrum nostrorum consilio, hoc perpetuo declaramus edicto.

Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro prædicto, eiusque Apostolis in his, quæ ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis vtendi competierit, nec illa vendendi, seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse: cum talis assertio ipsorum vsum & gesta euidenter includat, in præmissis non iusta; quod vtrique de vso, gestis, seu factis redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est, sacræ scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam merito, ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere vel ausu ei temerario contraire. Si quis aurem hoc attentare voverit, seu præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Auinion. ii. Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno septimo.

Et quia prædictæ constitutioni, Cum inter nonnullos. dictus frater Michael de Casena Minister Generalis fratrum Minorum hæreticus, contraxit, patenter, publicè, & impudenter cum suis complicibus mendaciter asserendo, quod Romanus Pontifex constitutionem, Cum inter, prædictam; non potuit condidisse: Idem dominus Ioannes XXII. constitutionem edidit, quæ incipit: Ad conditorem canonum. in qua clarissime ostendit, quod constitutionem potuit facere antedictam.

Verum quia ille hæreticus Michael antedictus, cum quampluribus sociis suis, etiam dictæ constitutioni, Ad conditorem etiam detrahebat: & ambas, Cum inter. & Ad conditorem. pariter condemnabat. Idem dominus Ioannes tertiam constitutionem edidit, quæ incipit: Quia quorundam mentes. in qua constitutione vtramque, Cū inter. & Ad conditorem canonum. confirmauit, & errores duos prædictos de proprio et communi fortius extirpauit, & verbis etiam aliis vsum fuit, vnde dicitur sic.

Extrauagans Ioannis xxij.

Quia quorundam.

Quia quorundam mentes: & infra. Nos itaque ne fabricatores mendaciorum

Contra erro- res Michaelis de Casena const. duq.

† Habetur inter extrauag. eiusdem, De verbo, fig. c. 3.

† Hæc habetur tit. de verbo, fig. c. 5. in fin.

ciorum huiusmodi, ac etiam assertores de tam pestifera, erronea, & damnata doctrina, confutatione, ac confusione utique omni digna, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum ausu nefando, ac petulantia improba, ausi defendere publicè fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiā probare, videlicet, quod Christus & eius Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, tātum habuerint absq; iure aliquo simplicem vsum facti; ex quo (si verum esset) sequeretur vsum Christi fuisse non iustum: quod profecto blasphemiam continet, & catholicæ fidei inimicū cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non sit dubiū processisse omnes & singulos; qui verbo ac scripto per se, vel per alium, seu alios talia publice præsumpserunt, ipsos quoq; qui eos instruxerunt in talibus, & ut præmissa facerent, docuerūt, in damnatam incidisse hæresim, ac ut hæreticos vitandos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatus per constitutionem, Cum inter, prædictas hæreses, vel ipsarū alteram deinceps scienter verbo, vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, de fratrum eorūdem consilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus euidenter habeatur. Adhuc, quod constitutionem nostram, Ad conditorem canonū, supradictā, insano ausu impugnare, nisi sunt (sicut fertur districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra diffinita, ordinata, seu facta per ipsam, verbo, vel scripto scienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præsumpserit, tanquam contumax & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c. Datum Auinion. quarto idus Nouemb. Pontificatus nostri anno nono.

Et quia prædictis duobus erroribus in dictis duabus constitutionibus condemnatis, super materia de proprio & communi, adhuc in prouincia Tarraconen. nonnulli Begardi, & fratres Minores, solo nomine religiosi, a conuersatione aliorum ordinum fratrum, vita & moribus dissidentes, præfatos condemnatos errores, in dicta prouincia Tarraconen. adhuc defendebant; Ideo dominus Ioannes prædictus, Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & Inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, iterū dictos errores, ac fratres eorum defensores ut hæreticos condemnando, ac tales publicari mandando, gratiis & indulgentiis sui ordinis priuando, ac eos

A Prælati & Inquisitoribus subiiciendo, litteras destinavit tenoris sequentis.

Alia constitutio Ioan. XXII. super eodem.

I Oānes Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & dilectis filiis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Tarraconæ auctoritate Apostolica deputatis, salutem, &c.

Quia nonnunquam vnus impunitas: & infra. Et quia indignum est, et eius, a cuius se obedientia subtrahunt, quemque ^{† al. quæque.} impugnare temere setagūt, priuilegiis perfruantur: ipsos omnib. & singulis tam exceptionis, quam aliis quibuscunque priuilegiis, gratiis, & libertatibus, & immunitatibus, tam ordinibus suis, quā personis, & locis ipsorum, sub quacunque forma, vel expressione verborum, ab Apostolica sede concessis, auctoritate Apostolica omnino priuamus. Et præter pænas alias contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subiacere volumus, priuatos perpetuo, & ordinariarum locorum iurisdictioni ordinariæ, quo ad causas omnes, & omnia alia decernimus manere subiectos. Quo circa discretionis uestre per Apostolica scripta in uirtute sanctæ obedientiæ districtius iniungendo mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festiuis, de quibus uideritis expedire, tales excommunicatos, hæreticos, & Schismaticos (ut prædicitur) eisdem priuilegiis, gratiis, libertatibus, & immunitatibus, priuatos, uos fratres Archiepiscopi & Suffraganei facite in Ecclesijs uestRARUM ciuitatum, & diocesium publice nuntiari: ac uos, uestrique uices gerentes uestra ordinaria: & uos filij Inquisitores auctoritate Apostolica aduersus eos, quos in præmissis, vel circa ea, summarie, simpliciter, & de plano in eisdem ciuitatibus, & diocesibus reperietis deliquisse, tanquam contra hæreticos & Schismaticos, ad captionē, inquisitionem, correctionem, & punitionē, iuxta sanctiones canonicas, adeo diligēter procedere studeatis, quod extirpatis de finibus uestris hæresibus huiusmodi, catholica fides illibata remaneat in hac parte. Datum Auinione, &c.

COMMENT. XL.

Multis nominibus vocantur hi hæretici, nēpe Begardi, Fraticelli, Fratres de paupere vita,

Begardorum
secta quando
incepta.

Et Bizochi, ut constat ex quadam extrauaganti Ioannis XXII. incipiente, Sancta Romana: quam affert auctor Repertorii Inquisitorum verbo, Beatae tertiae regule. per quam horum secta condemnatur. a Ad hanc respondemus, quod tempore domini Clementis V. insurrexit in prouincia Narbone hominiquidam vocatus Petrus Ioannes. De Begardorum origine siue initio non est multum varia auctororum sententia: nam Guido Carmelita in summa de haeresibus, tit. de haeresibus Beguinorum in principio, scribit eorum sectam detectam fuisse circa annum Domini M. CCCXV.

Eymericus hic, qui aliquot annis post Guidonem Carmelitam floruit, non multum ab eo differt, dum Begardos, seu Beguinos tempore Clementis Pape V. insurrexisse potissimum significat, nepe circa annos Domini M. CCCX. quorum auctorem constituitur videtur Fratrem Petrum Ioannem, de quo diximus supra q. 9. huius 2. partis.

Bernardus Lutsemburgus in Catalogo hereticorum lib. 2. verbo, Begardi, exortos eos scribit sub Ioanne Papa XXII. circa an. Domini MCCCXXX.

Gabriel Prateolus, lib. 6. cap. 13. de vitijs & sectis hereticorum agens de Fraticellis, & lib. 8. cap. 11. agens de Hermanno Italo, ait hunc Hermannum auctorem fuisse haeresis Fraticellorum, seu Beguinorum, & eos ortos fuisse temporibus Benedicti Vnde cimi Pontificis, maximi circa annum Domini. MCCCIII.

Horum sententiae verae iudicari possunt. nam qui minora tempora constituunt, de primo eorum exortu loqui putandi sunt: qui vero media tempora narrant, de eorum incremento: qui autem maiora, de eorum statu, & damnatione agere intelligi possunt. Nam cum sepe contingat, hereticorum sectas non statim suscipere incrementum, sed sua habere exigua initia, inde vero magis ac magis pullulare, incrementaque suscipere: fit inde, ut scriptores & historici de eisdem hereticis loquentes interdum circa tempora varij quodammodo videantur, cum tamen non sint: nam quidam exortum primum, alij incrementum, alij denique condemnationem eorum respicientes, dicunt hoc aut illo tempore extitisse: unde si quae quandoque varietas, circa haec apud graues auctores inueniatur, praedicto modo conciliari potest, nisi aliud euidenti ratione, aut coniectura concludatur.

Ex his ergo constat Begardorum sectam circa tempora Clementis V. & Ioannis XXII. Romanorum Pontificum exortam fuisse, aut sane detectam: quam iidem Pontifices Apostolica auctoritate saepe represserunt ac condemnauerunt, nam sectam Begardorum, praesertim de Alemania, & eorum errores primum condemnauit Clemens V. in concilio Vienneensi, & refertur in Clement. 1. de religio. domibus, & in Clement. Ad nostrum. de haeret. inde Ioannes XXII. qui Clementi V. in pontificatu successit Begardos seu Fraticellos vbique existentes multis constitutionibus condemnauit, sed praecipue per quandam extrauagantem incipien. Sancta Romana, quae habetur inter eius extrauagantes, tit. de religio. domi. Pontificatus sui anno secundo, nempe, anno Domini M. CCCXVIII. & refert auctor repertorii Inquisitorum. verbo: Beatae tertiae regulae. & Eymericus quasi. seq. in fine.

A vicus quasi. seq. in fine. Horum hereticorum errores praeter Eymericum hic, refert & confutat Guido Carmelita in summa, tit. de haeresibus Beguinorum, & Aluarus Pelagius, lib. 2. c. 52. de planctu Ecclesiae. confutat etiam errores Beguinorum seu Begardorum, de quibus agitur in Clement. Ad nostrum. de haeret. Recenset eos praeter Bernardum Lutsemburgum in catalogo hereticorum. lib. 1. verbo, Begardi. Turrecremata in summa de Eccle. lib. 4. parte 2. c. 36. Beatus Antonius in summa. parte 4. tit. 11. c. 7. §. 4. et 5. et Praeolus, lib. 2. de vitis & sectis hereticorum, c. 17. tametsi his locis potissimum agant de erroribus Begardorum condemnatis in dicta Clement. Ad nostrum. de haeretico. adde Repertorium Inquisitorum verbo, Begardi. & verbo, Beguinae.

B Trigesimus nonus error, & haeresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannem veritatem tenuisse & dixisse, in eo quod dixit & tenuit, quod Christus vivebat quando fuit pendens in cruce in latere lanceatus. Hic error, ut alibi diximus, damnatus est in Concilio Viennensi, & habetur in Clement. 1. de summa Trinit. & fide cathol. refert quoque Eymericus supra in hac 2. parte quest. 7. nu. 7. ver. secunda haeresis. & quest. 9. nu. 2. vers. prima haeresis.

C Matthaeus autem Euangelista scripsit, quod Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed Ecclesia abrasit hoc de Euangelio Matthaei, ne Ioanni Euangelistae contrarius videretur. Hec est insignis & impudentissima blasphemia: neque enim contrarium unquam scripsit Matthaeus, cum solus Ioannes de lanceatione lateris Christi pendens in cruce egerit: neque catholica Ecclesia id abrasit, aut correxit, ut vere etiam docet Guido Carmelita in summa de haeresibus, tit. de haeresibus Petri Ioannis, cap. 3. in fine. Sed visitatus mos est hereticorum, ut ad tuendos errores suos facile confingant quicquid libet, addendo, aut detrahendo sacris litteris, sicut late ostendimus, lib. 2. de causis unde haereses oriantur. De qua re singularis extat locus apud Tertullianum in libro de praescriptionibus hereticorum, in haec verba: 'Ista haeresis non recipit quasdam scripturas: Et si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit. Et si recipit, non recipit integras: Et si aliquatenus integras praestat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit. hactenus Tertullianus.

E Jam eadem haec blasphemia diligenter est praecauenda, atque delenda e plerisque voluminibus iuris canonici recenter impressis, velut ex his quae impressa sunt Antuerpiae anno Domini MDLXXII. in officina Philippi Nutij, in quibus super Clement. 1. de summa Trinit. & fide cathol. recentior quidam vel imperitus, vel non vere catholicus, dum totius Clementine conatur argumentum enarrare: saepe inculcat hanc blasphemiam, videlicet, sanctum Mattheum contrarium scripsisse de lanceatione lateris Christi, his, quae diuinitus narrauit sanctus Ioannes. d Quadragesimus quartus error est, quia dogmatizant quod Ecclesia carnalis, &c. Ita habet codex Barcinonensis impressus, in tribus vero manuscriptis

† al. cōne

scriptis paulo aliter legitur in hunc modum: Quia dogmatizabant olim, quod Ecclesia carnalis, videlicet Romana Ecclesia ante prædicationem Antichristi destruenda erat per bella, quæ contra ipsam faceret Federicus Rex Siciliæ, qui tunc regnabat cum compliceibus suis, &c.

Cum inter nonnullos. Ut apertius intelligatur quæ tradit Eymericus tum in hac, tum in sequentibus quæstionibus de condemnatione Fraticellorum, seu Fratrum de paupere vita, breuiter mihi enarranda sunt illa, quæ tunc à Fraticellis gerebantur. Sciendum ergo est, Fraticellos tempore Joannis XXII. multum innaluisse in partibus Italiae, necnon in Insula Sicilia, Comitatu Provinciae Narbon. & Tholosan. ciuitatibus & diæcesibus & prouincijs, alijsque diuersis locis, sicut constat ex quadam extrauaganti Domini Joannis XXII. incipien. Sancta Romana. quæ habetur inter eius extrauagantes, tit. de religio. domi. adeo ut congregationes & conuenticula facerent, superiores sibi constituerent (quos Ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut alijs, nominibus appellabant) plurimos ad suam sectam reciperent domos & habitacula constituerent, ac si essent de religionibus approbatis. His incommodis longe lateque patentibus occurrere volens dominus Papa Ioannes XXII. A uinione tertio Calendas Ianuarij, Pontificatus sui anno secundo, id est, anno salutis MCCCXVII. die 30. mensis Decembris, prædictam extrauagantem incipien. Sancta Romana. edidit, per quam Fraticellorum, seu Beguinorum sectam penitus condemnauit. inde vero paucis post diebus, id est, die 23. Ianuarij, Pontificatus sui anno secundo, qui incidit in initium anni salutis MCCCXIX. contra eosdem Fraticellos & Henricum de Ceuas, quem sibi constituerant Ministrum Generalem, aliam constitutionem edidit, incipien. Gloriosam Ecclesiam. cuius fragmentum quoddam affert Eymericus quæstione sequenti. in qua eorum commemorantur errores præcipui, & breuiter ac eleganter confutantur, ac mandatur insuper ut Henricus de Ceuas, & eius complices caperentur, ac legitime punirentur. Hæc extrauagans refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio Sanctæ Inquisitionis.

Caterum quoniam impij Fraticellorum conatus non omnino fuerant repressi, immo multi non modo ex congregatione & ordine Fraticellorum. inter quos fuit Guilielmus O Kam Anglicus, sed etiam alij aperte profitebantur errorem, qui dicit, Christum et Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiam in communi: & illi, qui falsò quoque asserit, Christo & eius Discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis ut edicti competuisse, nec illa vendendi, aut donandi ius habuisse; propterea idem dominus Joannes XXII. secundo idus Nouembris, Pontificatus sui anno septimo, id est, anno salutis MCCCXVIII. tertiam fecit, incipien. Cum inter nonnullos. per quam damnat errores paulo antea relatos: & quia huic constitutioni, Dum inter nonnullos, ut hic scribit Eymericus, Michael de Casena Minister Generalis Fratrum Minorum hereticus, contradixit patenter, publice, & impudenter cum suis compliceibus (inter quos pri-

Ammum sibi in scelere nefario vendicabat locum. Guilielmus O Kam, qui contra hanc decretalem est debacchatus, dicens septem ex ea colligi errores, omnes tamen totidem hæresibus se cum suis maculatos esse ostenderit) ideo dominus Joannes aliam constitutionem edidit incip. Ad conditorem. in qua plenissime declarat quicquid de dominio rerum, quæ ad Fratres Minores pueniebant, & de simplici usu facti dubitari poterat, ut tandem omnis errorum obnubilatio ab eorum animis tolleretur. Edita autem fuit extrauagans incipien. Ad conditorem. sexto idus Decembris, Pontificatus Domini Joannis XXII. anno septimo, id est, anno salutis MCCCXXIII. facta. re est hæc constitutio, Ad conditorem. omni ro post constitutionem, Dum inter nonnullos. ut constat ex tempore, quo utraque data fuit, licet in codicibus inris canonici impressis, constitutio, Ad conditorem. ponatur ante constitutionem, Cum inter nonnullos, cum reuera constitutio, Cum inter nonnullos, præcedere debuisset: nam in eodem anno septimo prior est mensis Nouember, quo data fuit constitutio, Cum inter. quæ mensis December, quo data fuit constitutio, Ad conditorem. & Eymericus hic cum de his constitutionibus agit, rectam temporis seriem sequitur, ut constat.

Attamen quia idem ille Michael de Casena magna complicum caterua stipatus, de quibus paulo post dicemus, proxime relatas constitutiones acriter mordebat, atque totis viribus & verbis & scriptis impugnabat, propterea dominus Ioannes XXII. item A uinione quarto idus Nouembris, pontificatus sui an. nono, hoc est, an. salutis MCCCXXV. aliam constitutionem publicauit incip. Quia quorundam. in qua confirmauit constitutionem, Cum inter nonnullos. & constitutionem, Ad conditorem. Item prædictos errores de proprio & communifortius extirpauit, & obiectionibus aduersariorum plene respondit, & tandem contraditores tanquam contumaces, & Romanæ Ecclesiæ rebelles & esse, & ab omnibus haberi debere declarauit.

Tres autem hæc constitutiones nempe, Cū inter nonnullos. Ad conditorem, & Quia quorundam. impressæ referuntur inter extrauagantes Joannis XXII. de verb. sig.

Cumque hi errores de proprio & communi tanquam heretici ex diuinis scripturis, & argumentis solidissimis in his tribus Decretalibus contentis merito essent per Romanum Pontificem condemnati, heretici illi & rebelles, qui eos tuebantur, ausi sunt etiam A uinione in consistorio suo, in facie resistere, & appellare, & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondensi in superiore Germania appellationes suas solènter publicare, & dominum Joannem XXII. non Papam, sed apostatam & hereticum nuncupare. Michael enim de Casena prædictus Generalis Minoritarum, etiam si in congregatione Parisiensi anno MCCCXXVIII. depositus, ausus est tamen rebellem cernicem erigere, se pro Generali & catholico prædicando, Papam autem pro apostata, & heretico, & sic ipso iure deposito, & ad hoc litteras impietatis suæ modo ad capitulum Fratrum Minorum, nunc ad Lodouicum II. Bauiarum assertum Imperatorem, & alios destinare,

T & omnia

Extrauagans
Ad conditorem
quando
fuerit edita.

Michael de
Casena impu-
denter inue-
nitur in con-
stitutiones Pa-
pales.

Constitutio
Quia quorundam.

Michael de
Casena im-
pudenter in-
uehitur in
Pontificem.

Michaelis de
Cesena fau-
tores.

Et omnia contra Papam, imo contra Euangelicam veritatem hac in re moliri. Et habuit fautores, qui pro ipso, et cum ipso contra Romanam sedem similiter pugnarunt, multos: sed inter eos precipuus fuit Guilielmus Okam Anglicus, qui multa et dixit et scripsit contra Romanum Pontificem, potestatem eius et Romanæ sedis et gloriam et auctoritatem, quantum potuit, minuendo. Adhæserant eidem Michaeli præter Okam, Bonagratia de Pergamo, conuersus, et Henricus de Chalem, qui multa tamen amicitia, tum etiam errorum ac hæresum concordia cum Michaeli coniuncti erant. Eisdem erroribus subscripserunt per id tempus nonnulli Theologastri, qui apud imperitam plebem inanis gloriæ nomen aucupabantur, in quibus memoratur Marsilius de Menandri- no Paduanus, non ille, qui late scripsit de medicina, sed alius quidam, qui adhæsit Lodouico Bauaro, ut scribit Zabarella in c. Venerabilem. §. verum. extra de elect. et in Clemen. Exiui. §. proinde. verbo. signis. (contra quem scribit luculenter Albertus Pighius. li. 5. Hierarchia ecclesiast. cap. 1. et multis seq.) item Joannes de Iaduno homo philosophiæ gloria tumens, quem habuit familiarem, et in hoc errore consiliarium Lodouicus Bauariæ Dux, et huius sectæ fautor, ut constat ex processu contra hunc Lodouicum factio per Clementem sextum Pontificem maximum.

Cum autem dominus Ioannes XXII. decretalem illam edidisset, quæ incipit: Quia quorundam, detractores illi et rebelles rursus in ea octodecim prætenso errores notauerunt, quorum quinque videlicet 3. 5. 6. 13. et 14. ius tantum civile concernunt: in quibus totidem errores se habere palam profitebantur: Interim dominus Joannes XXII. ut nullam intentatam relinqueret viam, qua velut prius pater posset errantes ad lumen adducere veritatis, aliam publicauit decretalem incipien. Quia vir reprobis Michael. quæ non est impressa, nec adhuc peruenit ad manus meas, in qua plenissime impij eorum appellationibus respondit, veritates catholicas, quas in alijs extrauagantibus definierat, firmiter stabilendo, et errores contrarios confutando. Atque in hac rursus decretali truces illi Ecclesiæ rebelles triginta duos prætenso errores mædaciter notauerunt, exceptis aliquibus, videlicet 18. 19. 20. 23. 24. et 28.

Cum vero post multas blasphemias ubique verbis et scriptis contra constitutiones domini Papæ et sedem Apostolicam prolatas, Michael de Cesena, qui iam fuerat omni dignitate priuatus, Guilielmus Okam, et Bonagratia de Pergamo conuersus iussi essent non recedere à ciuitate Auinion. ad quæ fuerant perducti, ubi tunc curia Pontificia residebat, illi clam arrepta fuga ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, et Lodouici de Bauaria pro Imperatore se gerentis suos gressus dirigere festinarunt, atque in Alemanniæ partibus non sunt veriti hæreses publice predicare. Quare dominus Ioannes XXII. Auinione quarto idus Ianuarij pontificatus sui anno quintodecimo, id est, anno salutis MCCCXXXI. contra eosdem fugitios quendam processum publicauit, cuius initium: Nuper in consistorio publico. quo citantur peremptorie il-

li ipsi rebelles, ut personaliter comparerent ad audiendam sententiam, prout excessus exigeret delinquentium. huiusmodi autem processus in fine huius operis habetur impressus inter litteras Apostolicas pro officio Inquisitionis.

Iam illud scire oportet, tempore Ioannis XXII. multos viros pios et doctos contra Fraticellorum errores et verbis et scriptis grauiter decertasse, et Pontificiam auctoritatem et potestatem defendisse, in quibus fuit Augustinus Trimphus de Ancona Augustinianus, vir sanctitate et doctrina insignis, in summa de potestate ecclesiastica, quam domino Ioanni Papæ XXII. nuncupauit: Guilielmus de Cremona eiusdem ordinis, et alij, quorum opera de hac re partim impressa circūferuntur, partim vero manuscripta adhuc seruantur, virorum diligentia, ut spero proxime edenda.

Hunc vero Augustinum de Ancona in priore editione horum commentariorum super hac ipsa questione, dixeram à Michael de Cesena tractum fuisse cum alijs in errorem Fraticellorum: Ceterum eam in famia notam, tum falso impositam fuisse tanto viro comperi, cum loca eiusdem Augustini in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 78. et 79. diligentius et attentius perlegerem; quibus maturè consideratis animaduerti, eum à Fraticellorum errore procul abfuisse, et quæ tradit cum recta doctorum sententia conuenire, sicut admonui in summa eiusdem Augustini Romæ impressa an. Do. MDLXXVII. in principio quæstionis 78. Mouit autem me tunc ut in eam sententiam descenderem, quoddam additamentum, quod præfixum erat prædictæ extrauaganti Joannis XXII. incipienti, Cum inter nonnullos, in aliquot voluminibus iuris canonici in breuiori forma cum glossis recenter impressis. Ceterum, ut dixi, id falsum esse deprehendi, postquam diligentius re considerauit: sed ad rem reuertor.

Fraticelli non modo Joanni XXII. quamdiu vixit, impudentissime restiterunt, sed etiam Benedicto duodecimo eius successor: quæ (quia erat sacræ theologie doctor) ueriores et damnablem mædacijs me proclamabant, negantes esse Pontificem, sed hæ resarcham palam esse asserentes, fucatas rationes plurimos decipiebant, ita ut in diuersis mundi partibus multum durauerit Fraticellorum secta, ut testatur Zabarella in clemen. Exiui. §. proinde, de verbor. signifi. et Sanctus Antoninus in summa, parte 4. tit. xi. capi. 7. §. 5. quibus locis nonnulla afferunt, quæ hanc historiam de Fraticellis poterunt illustrare: quam propterea paulo fusiùs duximus enarrandam, quoniam et pauca ab historijs, et absq; ullo fere ordine commemorantur, tum etiam quoniam quæ in his tribus quæstionibus, videlicet 15.

16. et

17.

traduntur ab Eymerico, vix sine harum rerum, quas adduximus, cognitione percipi possunt.

QVAE-

Constitutio
Quia vir re-
probis.

Q V Æ S T I O X V I.

De erroribus Henrici de Sena.

S V M M A R I V M.

- 1 *Henricus de Sena apostata caput Beghinorum.*
- 2 *Beghinorum errores quinque dñati a Ioa. xxij.*
- 3 *Secta Beguinorum prorsus damnatur.*
- 4 *Beguinorum excusationes friuolæ.*
- 5 *Titulo tertij ordinis S. Francisci sese Beguni palliare atque honestare nitebantur.*

Sextadecima quæstio est: Hæreses, ^a & errores Henrici de Sena, ordinis fratrum Minorum Generalis ficti Ministri, non veri ordinis beati Francisci, sed ficti: qui fratrum ^b a communi statu ordinis dissidentium in partibus Tusciæ, & in insula regni Siciliae caput fuit; qui sunt?

1 Ad hanc ^c respondemus, quod post condemnationem prædictarum duarum hæresum, & errorum de proprio, & communi, factam per dictum dominum Ioannem xxij. in constitutionibus, Cum inter nonnullos. & Quia quorundam mentes, quamplures fratres Minores in partibus Tusciæ, & insula regni Siciliae, dictis duabus constitutionibus non obtemperantes, sed eas potius condemnantes, a communi statu ordinis beati Francisci vita, & moribus, ac etiam aliquantulum habitu dissidentes, ac totaliter deviantes, sibi Henricum de Sena dicti veri ordinis sancti Francisci, cum prædictis suis complices fugitiuum, & apostatam, in Ministrum Generale talis peruersæ suæ congregationis & ordinis elegerunt, sibi, præfecerunt magis in idolum, quam prælatum. Qui pariter Ministros, Custodes, Guardianos, temeritate consimili eligere præsumperunt, plurimos, ad eorum sectam recipere sicque receptis licentiam prædicandi, confessiones audiendi, concedere ausi sunt: ac sic in hæreses, & errores plurimos inciderunt. Quorum quidam statum, cum suis erroribus quinque; de quibus actum est supra eadem parte secunda; q. 8. idem dominus Ioannes pariter condemnauit, ac eos capi mandauit per suam constitutionem, quæ incipit, Gloriosam. quæ est tenoris sequentis.

Extraneus Ioan. xxij. qua damnantur errores Henrici de Sena & sequacium suorum.

Gloriosam ^d Ecclesiam: & infra. Et ne aliquid prædictarum blasphemiarum tolerabile uideatur, aut dubium; de plurimis eorum erroribus, aliquos non latere, & perinde nocere ualeant, præsentibus duximus adnotandos.

2 Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorupit, duas fingit Ecclesias, unam carnalem diuitijs pressam, effluentem diuitijs; sceleribus maculatam, cui Romanum præfulem, aliosque inferiores prælatos dominari asserunt: Aliam spiritualement, frugalitate mundam, uirtute decoram, paupertate succinctam; in qua ipsi soli, eorumque complices continentur: Cui etiam ip-

A si spiritualis uite merito (si qua fides est adhibenda mendacijs) principantur.

Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiae sacerdotes, aliosque ministros sic iurisdictionis, & ordinis clamat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere ualeant, uel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos a sua perfidia uiderint alienos: quia apud ipsos solos (ut ipsi somniant) sicut spiritualis uite sanctitas, sic auctoritas perseverat. In qua ^e re Donatist. sequuntur errorem: qui olim facto schismate, ab unitate Ecclesiae recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

C Tertius istorum error in Valdensium errorem coniurat, quoniam & hi, & illi in nullum euentum asserunt fore iurandum: dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & poena teneri, quos contingerit iuramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans, non leuitate mota, sed utilitate aut necessitate coacta, ueritatem præteritorum, atque presentium, & certitudinem futurorum, iuramentum di religione confirmat: certissime tenens, quod nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, quod peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnauit: Iurauit etenim Dominus, iurauit & Apostolus Paulus: suæ operationis exemplo monstrantes, ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periurium introducat. Bonum est ergo iuramentum, per quod ueritas rerum diuino testimonio confirmatur. Sed malum est illi, qui eo male utitur & a malo infirmitatis humanæ est, ut aliquis uerum proferens, iurare cogatur.

E Quarto, huiusmodi impiorum blasphemia, de prædictorum Valdensium ueneno fonte prorumpens, sacerdotes ritè, etiam & legitime secundum formam Ecclesiae ordinatos, quibuslibet tamè criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta confingit.

Quintus error sic istorum hominum mentes obæcat, ut Euangelium Christi in se solis,

hoc in tempore asserant esse completum: quod hactenus (vt ipsi somniāt) obiectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Multa sunt alia, quæ ibi presumptuosi homines contra coniugij venerabile sacramentū garrere dicuntur: Multa quæ de cursu temporum, & fine sæculi somniant. Multa quæ de Anthichristi aduentu; quæ iam instare asserunt) flebili vanitate diuulgāt. Que omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, dānanda potius cum suis auctoribus, quā stylo prosequenda, aut refellenda censemus.

Et quia post prædicta adhuc insurrexit puerla quædam eorum Begardorum, & Beguinorū cōgregatio, incidentium in errores, & hæreses leuiter supra dictas: ideo idem dominus noster Papa Ioan. xxij. damnauit istam congregationem, & statum eorum per consimilem constitutionē quæ incipit: Sancta Romana, tenoris sequentis.

3 Extrauagans Ioannis xxij. qua Begardi, & Beguini damnantur.

† Habetur in ter extrauag. 10. xxij. tit. de reli. dom. hæc autē impressa est iuxta veritatem ipsiusmet cōstitutionis originalis, quā habuimus sub pendenti plūbo.

Sancta Romana † atque vniuersalis Ecclesia, cui auctore Domino licet immeriti præsidemus, sicut religiosa, & pia vota benigno fauore prosequitur, sic supstitiosos conatus insolentium hominū detestatur: videlicet ne sub ouina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imagine virus hæreticæ prauitatis obrepat, & sub prætextu cōuersationis angelicæ incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonibus interdictum, ne aliquis nouū ordinem aut religionē inueniat, vel habitum nouæ religionis assumat. Sed qui cūq; ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnā de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, ac Bizochi, siue Beghini, vel alijs nominib. nuncupantur in partibus Italiae, necnō in insula Sicilia, Comitatu prouinciæ, Narbonen. & Tholosan. ciuitatib. & diocesibus, & Prouincijs, alijsq; diuersis cismarinis, & vltamarinis partibus contra dictos canones habitū nouæ religionis assumere, congregationes & conuenticula facere, & superiores sibi ipsi eligere, nos, aut nominibus alijs appellāt: plurimos ad eorum sectā recipere, loca etiam de nouo construere, seu constructa recipere, in

A quibus habitant in communi, publicè mēdicare, quasi eorum secta foret vna de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter.

4 Et vt ipsorum error, veritas, & impietas, religio reputetur: Plurimi eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri, & ad litteram obseruare confingunt: quamquam sub obedientia Generalis, vel Prouincialium Ministrorum ipsius ordinis nō morentur. Prætendentes se à sanctæ memoriæ Coelestino Papa V. prædecessore nostro, huiusmodi status seu uitæ priuilegium habuisse. quod tamen etiam si ostenderēt, non ualeret: cum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Coelestino prædecessore concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, uirib. penitus uacuauerit, dictumque uitæ priuilegium non inueniatur per eundē Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & uiuendi ritum à quibusdam Episcopis, seu eorum superioribus, uel alijs Ecclesiarum Prælati se recepisse prætendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis Episcopis, uel eorum superioribus, seu alijs Ecclesiarum Prælati concedere licuit contra formam Concilij generalis.

5 Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de Tertio ordine beati Francisci poenitentium vocato, prædictum statum, & ritum eorum sub uelamine talis nominis fatagūt palliare, cum tamē in regula ipsius Tertij ordinis, talis uiuendi ritus nullatenus sit cōcessus. Et quia in errorum barathrum facilliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum diffinitionibus anteponunt, ipsorum quam plurimi sicut fide digna relatione percipimus, à ueritate catholicæ fidei deuiantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum, & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur: Nos sectam, ritum, & statum huiusmodi: Non obstantibus præmissis eorum excusationibus,

lib. quas friuolas reputamus, & quicquid per eos cōmuniter, vel diuifim, sub religio- nis, conuentus, collegij, seu congregatio- nis nomine, vel colore attēratū extitit, vel existit, de fratrum nostrorum cōsilio, auctorita- te Apostolica, nullius fuisse & esse decerni- mus firmitatis: & quatenus de facto proces- serunt, de consilio & auctoritate præmissis, reuocamus omnino, ac perpetuæ prohibi- tioni subiicimus, & ab Ecclesia Dei peni- tus abolemus. Eisdē personis, & alijs qui- buscunq; sub pena excommunicationis (quā eas si secus fecerint, incurrere uolumus ip- so facto) iniungentes expresse: ne statū, si- ue sectā, & ritum huiusmodi ab ipsis assū- ptum, sectetur ulterius, vel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsūmāt. Episco- pos quoq; & eorū superiores, & etiā alios Prælatos quoscūque, qui prædictis perso- nis, uel alijs ritum viuendi, & habitum su- pradictos, præter specialem Apostolicæ se- dis auctoritatem, deinceps cōcesserint, præ- dictæ excommunicationis penæ ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim ut adulterinas plantationes, quas nō pater celestis, sed humanæ temeritatis audacia plātat, Apostolici culminis censura diuel- lat, nec patiatur in agro Dominico peruer- se cōgregationis nepres excrecere, cui pro- prium est diuina opitulante gratia, virtu- tes ferere, ac vitia radicitus extirpare. Nul- li ergo omnino hominum liceat hanc pa- ginam nostræ reuocationis, subiectionis, abolitionis, voluntatis, iniunctionis & constitutionum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incur- surum. Dat. Auinion. iij. Kalen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMENT. XLI.

Hæreses & errores Hærici de Sena.] Hic Henricus sicut constat ex extrauaganti do- mini Ioannis xxij. incipien. Gloriosam Ecclesiā. quæ in fine huius operis est impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, vo- cabatur Henricus de Cœua. Emerfit autem Henri- cus in ipso statim initio Pontificatus Ioannis xxij. ad annos Domini MCCCXVI. ut clarius ex his, quæ paulo post dicemus, apparebit.

Qui fratrum à communi statu ordinis, &c. Hic locus in omnibus codicibus erat penitus deprauatus, ita ut nullus omnino sensus posset sanus col-

A ligi: nos tamen ex responsione EymERICI ita emen- dauimus ut est impressus.

c Ad hanc respondemus, quod post condem- nationem prædictarum duarum hæresum, &c. factam in constitutionibus, Cum inter nonnul- los. & Quia quorundam mentes. quamplures fratres, &c.] Non video quomodo possim tueri Ey- mericum dicentem hoc loco multos Fratres Mino- res, hoc est, Fraticellos sibi cōstituisse Ministrum Generalem Henricum de Cœua, postquam dominus Ioannes xxij. edidit constitutiones incipien. Cum inter nonnullos. & Quia quorundam. & pro- pterea insuper editam fuisse constitutionem incipien- tem, Gloriosam Ecclesiā. per quam Fraticello- rum errores pariter condemnauit, ac eos capi man- dauit, non inquam video, quomodo eum tueri pos- sim, cum constet apertissime, ex tempore, quo pu- blicatæ, seu datæ sunt prædictæ extrauagantes, il- lam quæ incipit: Gloriosam Ecclesiā. editam fuisse Pontificatus domini Ioannis xxij. anno Se- cundo, decimo Kalendas Februarij, quod tempus ut in commentario proxime præcedentis quæstio- nis late diximus, incidit in initium anni Salutis MCCCXIX. constitutionem vero incipientem, Cum inter nonnullos. publicatam fuisse anno se- ptimo Pontificatus Ioannis xxij. hoc est, anno Do- mini MCCCXXIII. & illam, quæ incipit, Quia quorundam. editam fuisse Pontificatus eius- dem Ioannis anno Nonno, id est, Anno Salutis MCCCXXV.

Rursus in alio quoq; videtur Eymericus in hac quæstione, memoria lapsus, nam postquam retulit fragmentum ex constitutione incipiente, Glorio- sam Ecclesiā. ait constitutionem, cuius initium est, Sancta Romana. latam fuisse post prædicta, et condemnatā in cōstitutione, Gloriosam Ecclesiā. quod tamen non est verum, cum constitutio, Sancta Romana. edita fuerit aliquot diebus priusquā ede- retur constitutio, Gloriosam Ecclesiā. nepe tertio Kalen. Ianuarij Pontificatus Ioannis xxij. anno Se- cundo, id est, die xxx. mensis Decembris, anno Salu- tis MCCCXVIII.

Res ergo hæc de exortu, & condemnatione Fra- ticellorum, & Henrici de Cœua, & Michaelis de Cæsena per diuersas cōstitutiones domini Ioannis xxij. facta, ita se habuit seruata serie & ordine tē- porum ex ipsismet constitutionibus collecto, quem- admodum copiose docuimus supra super quæstione proxime præcedenti: quæ omino videnda sunt, ut hæc apertius intelligantur. Hic vero lapsus facile condonandus est tanto viro, cum in chronologijs et serie temporum facile erretur.

Iam quæ in hac quæstione commemorat auctor multo facilius percipientur, si legantur integræ hæc constitutiones, incipientes, Gloriosam Ecclesiā. & Sancta Romana.

d Gloriosam Ecclesiā: & infra.] Eymeri- cus hic ex constitutione hac solnm deprompsit ac retulit Fraticellorum errores, omissis eorum con- futationibus ex diuina scriptura petitis. est autem hac constitutio valde elegans, & doctissima, sicut res ipsa indicat, quæ ut dixi integra refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio

sancta Inquisitionis.

Donatistarū
error qualis.

e In qua re Donatistarum sequuntur errorē,
q olim, &c.] Donatiani vel Donatistae dicuntur ab
Augustino in libro de haeresibus, c. 60. quos Phila-
strius in catalogo haeresum Montanistas quoq; ap-
pellari scribit, & Parmenianos à Parmenione quo-
dam, qui eorum successit erroribus atque falsitati.

Hunc vero errorem, quo Henricus & eius seque-
ces seu Fraticelli falso asseriebant Ecclesiam Dei
apud ipsos solos remansisse, Donatistarum fuisse in-
dicat apertissime D. Augustinus in libro de haere-
sibus, c. 69. in hac verba. Donatiani vel Donati-
stae sunt, qui primum propter Donatum contra
suam voluntatem Cæcilianum Ecclesiae Cartha-
ginensis Episcopum factum schisma fecerunt,
obiicientes ei crimina non probata, & maxime
quod a traditoribus diuinarum scripturarū fue-
rit ordinatus. Sed post causam cum eo dictam at-
que finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci
dissensione firmata, in haeresim schisma verte-
rūt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina
Cæciliani, seu vera, seu quod magis apparuit Iu-
dicibus, falsa, de toto terrarum orbe petierit,
ubi futura promissa est, atque in Africa Donati
parte remanserit, in alijs terrarum partibus qua-
si contagione communionis extincta. haecenus
Augustinus: ut vel hinc discamus, raras, aut nul-
las olim fuisse haereses, quas renascentes haeretici la-
bentibus saeculis non excitant. Emerferunt autem
olim Donatistae circa tempora Liberij Pape, anno
fere Domini CCCLVIII. Horum errores et schisma
ta Optatus Afer, Episcopus Mileuitanus, sex li-
bris aduersus Parmenianum grauitate confutauit,
eum videto.

Donatistae
quando exor-
ti.Error Valdē-
sium, nunquā
esse iurandū.

f Tertius istorum error in Valdēsium errorē
coniurat. quoniam & hi & illi in nullum euen-
tum asserunt fere iurandum.] Diuus Bonauentu-
ra li. 3. Sentent. dist. in. 39. nunquam licere iurare,
Manichaeorum dixit fuisse errorem: sed Guido Car-
melita in summa de haeresibus, tit. de haeresib. Val-
densium. capit. 2. Valdēsibus tantum tribuit: quod
videtur verius. haeresis autem est asserere nunquā
licere iurare; cum Deuter. 6. dicatur: Dominum
Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.
sed de hac re copiose beatus Thomas 2. 2. quest. 89.
art. 2. & Sotus lib. 8. de iustitia & iure. q. 1. art. 2.
Repertorium Inquisitorum, verbo, iuramentum. et
Tabiensis in sum. verbo, iurare. & Martinus Na-
uarrus in Enchyridio, seu Manuali cōfessionariorum,
c. 12. nu. 4.

Error Valdē-
sium à mini-
stro peccato-
re nullū pos-
se confici sa-
cramentum.

g Quarta huiusmodi impiorum blasphe-
mia de predictorum Valdēsium venenato fonte pro-
rumpens, Sacerdotes rite etiam & legitime ordi-
natos quibuslibet criminibus pressos, non posse
conficere.] Hoc sensisse Valdēsicos aperte docet Ey-
mericus supra q. 14. versi, decimus error. tradit am-
plius frater Raynerius ord. Prædicat. in summa de
Catharis, eos sentire, nullum aliud sacramentū pos-
se confici à ministro exiſtēti in peccato mortali, un-
de ob hanc insignem dubitationem in magno peri-
culo omnes, inquit, olim hi haeretici versabatur. sed
non fuerunt primi Valdenses huius erroris inuento-
res: nam & Donatistae olim idem asseruerunt, quē

A errorem grauitate refellit beatus Augustinus in li-
bris de baptismo contra Donatistas, & li. 2. contra
Parmenianum & lib. 2. contra Petilianum, c. 30.
Sacramentum enim gratiae dat Deus per malos, ip-
sam tamen gratiam per se ipsum.

Neq; de hac veritate licet dubitare. c. quod qui-
dam. 1. q. 1. tandem hoc definiuit Concilium Tridē-
tinum, sessio. 7. de sacramentis in genere, cano. 12.
& sess. 7. de baptismo, can. 4. Conſiſciunt itaque pla-
ne sacerdotes peccatores, quicunque illi fuerint, ve-
ra Ecclesiae sacramenta, dummodo omnia, quae ad es-
sentiam sacramentorum spectant, seruauerint. Cōci-
lium Tridentinum d. cano. 12. sess. 7. de sacramen-
tis in genere.

B h Sancta Romana, &c.] Legitur inter extranea
gantes Joan. xxij. tit. de religio. domi. c. sancta Ro-
mana. & in Repertorio Inquisitorum verbo, bea-
tae tertiae Regulae. fuit autem edita haec Decretalis
eo anno quo diximus paulo antea.

1 Congregationes, & conuenticula facere.]
In causis religionis à priuatis hominibus celebra-
ri conuenticula prohibitum est. l. conuenticula. C.
de Episcopis & cleri. l. 1. ff. de collegiis illicit. facit
tex. in c. coniurationum. 1. q. 1. & in c. excommuni-
camus. clem. 1. de haeret. §. adiciamus. Neque carēt
haeresis suspitione tales de religione priuata congre-
gationes, nec permitti ab Episcopis, vel Inquisitori-
bus debent, maxime si de nocte fiant, quod tempus
magnis sceleribus est opportunus.

Priuate con-
gregationes
de rebus reli-
gionis quate-
nus permit-
tantur.

Academiae tamen, seu litterariae exercitationes,
quae solent in illustribus Italiae Urbibus, in priua-
tis nobilium & Doctorū domibus de multipliſci en-
tium genere celebrari: quibus sepe etiam de re-
bus theologicis differitur, cum in bonum finem cele-
brentur, exerceanturque ibi litteratorū ingenia, &
multa alia commoda oriantur, permitti possunt. ar-
gumēto d. l. 1. §. Sed religionis. ff. de colleg. illicitis.
§. si quis de parentibus. auth. ut cum de appellat. co-
gnos. l. magistros. C. de profess. & medi. lib. 10. &
argumento eorum, quae notant Innocentius, & Ho-
stiensis c. 1. de schismaticis. & in c. dilecta. de ex-
cessibus praelat.

In his Academiae curandum est, ut litterariae
exercitationes a Catholicis, & prudentibus, & lit-
teratis habeantur: aliter enim periculum est, ne cū
theologia permisceantur errores. Rursus in his etiā
priuatis Academiae disputationibus, & lectio-
nibus ea sunt omnino seruanda, quae diximus supra
par. 2. super q. 10.

K Nec predictis Episcopis, vel eorum supe-
rioribus, seu alijs Ecclesiarum praelatis concede-
re licuit, contra formam concilij generalis.] In-
nocentius III. in Concilio generali Lateranen. Ro-
mae habito anno Domini MCCXV. c. 13. ita cauit:
Ne nimia religionum diuersitas grauem in Ec-
clesia Dei confusionem inducat, firmiter prohi-
bemus, ne quis de cætero nouā religionem inue-
niat. Sed quicunq; voluerit ad religionem con-
uertī, vnā de approbatis assumat. Similiter qui
voluerit religiosā domū fundare de nouo, regu-
lā & institutionem accipiat de religionib. appro-
batis. haec ibi. quod refertur in c. ult. de religio. domi.

Nouas reli-
giones appro-
bare Papae
munus ē, nō
Episcoporum.

Hic vero locus, quem interpretamur, aperte in-
dicat

dicat non esse munus Episcoporum, aut aliorum prelatorum Romano Pontifice inferiorum novas inducere religiones, aut novas inductis auctoritatem dare, easque confirmare, hoc enim ad solum Papam spectat, cum ad communes, seu vniuersales Ecclesie catholice mores pertineat: plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibusque institutis Deus Optimus Maximus colatur.

QVÆSTIO XVII.

De obiectis Fraticellorum contra Constitutiones Ioan. xij.

cum responsionibus
ad illa.

S V M M A R I V M.

- 1 Constitutiones Ioan. xxii. à Beguinis seu Fraticellis reiectæ.
- 2 Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defensione suorum errorum.
- 3 Baptizati ab hæreticis quando rebaptizandi sunt, & quando non.
- 4 Romanorum Pontificum statuta quandoque in suis causis variant.
- 5 Nicolaus Papa iij. ab hæresis crimine defensus.
- 6 Romana Ecclesia ab errore in fide immunis.
- 7 Veniens contra determinationem Papæ quando sit hæreticus.
- 8 Iannes xxij. à nota inconstantiæ excusatur.
- 9 A Romanis Pontificibus definita non sunt omnia irreuocabilia.
- 10 Error venialis sanctitati non repugnat.

Decima septima quæstio est: Hæreses & errores, qui per nonnullos aduersarios veritatis (opponentes se dictis determinationibus factis per dictum dominum Ioanem Papam XXII.

de proprio: & communi) asseruntur mendaciter atque false; qui sunt.

1 Ad hanc respondemus, quod post prædictas determinationes factas de proprio, & communi in constitutionibus, Cum inter. &, Quia quorundam, quamplures pseudofrateres Minores à communi vita, & moribus ordinis fratrum Minorum sancti Francisci deuiantes dixerunt, ac falso asseruerunt, infra scriptas hæreses, & errores sequi ex dictis constitutionibus; quas a dominus Benedictus xij. dum esset Cardinalis, recollegit, atque soluit per modum qui sequitur luculenter.

2 Primo quidem asserunt pro sui erroris fundamento: quod Apostoli, & religiosi vitam Apostolorum sequentes, non habuerunt, nec habent in rebus usu consumptibilibus, nec in non consumptibilibus usu, aliquod ius dominij, vel proprietatis, aut ius vtendi in speciali, vel in communi: sed tantum simplicem usum facti, dominio, & proprietate talium rerum penes alium remanente.

Ad istud respondet dominus Benedictus, & dicit, quod prædictum fundamentum hæreticum

esse, declaratum est: prout in decretali. Cum inter nonnullos continetur: quia (vt diligenter consideranti apparet) contrariatur diuinæ scripturæ sanctorum Patrum doctrinæ, & consuetudini totius Ecclesiæ.

3 Secundo dicunt: quod prædictam paupertatem fuisse Christi, & Apostolorum, determinauit dominus Nicolaus Papa III. in §. Porro abdicatio proprietatis omnium rerum, &c. in constitutione, Exijt.

Respondet, quod licet illud in constitutione dicta contineatur; tamen ex scriptura diuina verum esse ibi non ostenditur, sed solummodo narratur. Et tamen iam nos ostendimus, quod contrarium haberi potest ex scriptura Apostolica, & Evangelica: ex qua scriptura motus dominus noster Papa Ioannes declarauit dictam assertionem (si pertinax esset) hæreticam esse, sicut contraria diuinæ scripturæ. Nec hoc asserit simpliciter, & determinatè dominus Nicolaus, qui dictam constitutionem fecit; sed solummodo hoc dicit incidenter, & narratiuè. Posito etiam quod determinatiuè diceret, non obstat, cum contrarium inueniatur in scriptura diuina, si diligenter attendatur: & nunc est per Ecclesiam determinatum, & patet etiam ex supra inductis in tractatu prædicto.

4 Tertio dicunt: quod in his, quæ pertinent ad fidem, vel mores, determinatum semel per summum Pontificem, non potest per alium reuocari: talis autem est assertio domini Nicolai de Christi, & Apostolorum paupertate.

Respondet, quod falsum est: nam Petrum qui non ambulat recte ad veritatem Evangelij reprehendit, & correxit Paulus: vt patet ad Ga. 2. Et tamen non erat illi par, sed inferior. Item Stephanus a Papa determinauit, quod nullus baptizatus per quoscunque hæreticos, veniens ad Ecclesiam catholicam rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Episcopis in Africa celebrans concilium, determinauit oppositum, vide licet, quod baptizati à quiquescunque hæreticis, si ad Ecclesiam catholicam veniant, sunt baptizandi: reprobas in hoc Stephanum Papam, vt patet in Cypriani epistolis ad Iubaianum, ad Stephanum & Pompeium. Concilium autem Nicænū vtraque opinionem Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando quod baptizati ab hæreticis non seruantibus formam Ecclesiæ, venientes ab Ecclesia baptizentur: ab alijs vero hæreticis baptizati, non rebaptizentur: vt non sit contra articulum fidei; Et vnum baptisma.

5 Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quod matrimonium factum infra septimum gradum consanguinitatis, debet separari: & quod coitus cum muliere, quæ erat infra gradum dictum, erat incestuosus: vt patet 35. quæstio. 5. ca. Nullum. Hoc autem reuocatum est per alios, vt patet extra de consanguini. & affini. c. Non debet. vnde nunc licet in sexto, & septimo gradu consanguinitatis matrimonium fieri: vnde si aliquis mulierem in dictis gradibus existentem carnaliter cognoscat, non committit incestum.

T 4 Item

Item extra de eo qui cognouit consanguineā vxoris suā. c. Discretionem tuā dicitur, quod cū quidam legitime matrimonium contraxisset cum quadam, quam antequā carnaliter cognouisset, consanguineo suo tradidit renitentem, cum qua ille matrimonium contraxit, & carnaliter eā cognouit, cum ipsa vellet postea reuerti ad priorē maritum, & super hoc dubitaretur, an fieri deberet: Papa respondet, quod licet quidam prædecessor eius aliter determinauerit, ipse tamen dicit: si mulier omnino hoc vult, licite pōt & debet priori viro restitui. Et tamen manente determinatione prædecessoris dicti Papæ, Ecclesia reputasset incestum, si talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item extra de sponsal. duorum, cap. Licet. dicitur, quod quidam prædecessores domini Alexandri Tertij iudicauerunt, quod si inter virū & vxorem legitime matrimonium per verba de presenti expresse esset contractum, siue iuramento interposito, siue non: si postea mulier nuberet alteri, a quo carnaliter cognita esset, non debebat se parari ab isto secundo: & tamen Alexander Papa ibi contrarium, scilicet quod debet separari a secundo, & restitui primo: Et sic patet, quod primi Romani Pontifices male senserunt de separatione, & indissolubitate matrimonij. Ex quibus constat, quod illud, quod circa fidem & mores male determinatum est per vnum Papā, vel concilium, potest per alium, perspecta melius veritate, corrigi & emendari. Ideo non est mirum, si dominus Ioannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in vtroque iure, habita, reuocauit quæ male dixerat dominus Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate.

Quarto dicunt: quod si contenta in prædicta decretali, Exijt. sint falsa & hæreticalia, sequitur quod Papa Nicolaus errauit in fide catholica, & hæreticus fuit.

5 Respondet h, quod non; quia dum voluntas nō sit in crimine, si ex defectu humanæ intelligentiæ error contingat, non est simpliciter culpabilis error, taliter quod debeat pro errore damnabili reputari, vt patet in Petro, quē Paulus reprehendit: in Cypriano martyre, quem sic excusat Augustinus libro de baptismo contra Donatistas.

Item quia dicit Augustinus in Epistola ad Hefychium: Error vitandus est, quantum ab homine vitari potest, sed mihi quisquam non videtur errare, cum aliquid nescire se scit; sed cum putat se scire quod nescit. Nicolaus autem faciens decretalem, Exijt, non videbatur, quod putaret se contra veritatē fidei ac morum determinare certitudinaliter, quod scientia requirit, quia dixit, q̄ si aliquod dñbiū in sua declaratione insurgeret, non per quoscunque, sed per Romanum Pontificem declarati haberet; multum autem dubitabile erat id, quod dixerat de paupertate Christi & Apostolorū; & an vsus in omnibus rebus posset separari a dominio, & proprietate: Ideo potuit & debuit dominus Ioan. illud dubium declarare,

A contrarium ex scriptura diuina & legali possit deduci. Et sic dominus Nicolaus non errauit in fide simpliciter: quia non putauit, vel putabat se scire quod nesciebat, sed putabat se nescire quod nō sciebat: Alioquin frustra & sine causa, si crederet se scire prædicta, aliquem correctorem, vel emendatorem vellet habere: cum illud quod veraciter scitur sic esse, sit impossibile aliter se habere. Et ita ipse non errauit perniciosè, nec Ecclesia sequens eum, quia sub declaratione & correctione auctoritatis Apostolicæ sedis, illa quæ dixit, asseruit; propter quod eius error venialis, & humanus fuit: nec error simpliciter debet, dici, vt patet per dictum Augustini supra inductum.

B Et similiter disputans, excusat beatum Petrum.

Quinto asserunt: quod dicta decretalis, Exijt. fuit per vniuersalem & sanctam Ecclesiam approbata, & in Concilio generali Viennensi confirmata.

Respondet, quod nunquā fuit approbata per vniuersalē Ecclesiam aliter, nisi vt cōmunes cōstitutiones Papales. Nec fuit approbata, nec improbata in prædicto concilio, nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiui de Paradiso. dixit, quod dictam decretalem, Exijt, conciliū generale approbauerit, vel confirmauerit.

6 Sexto dicunt, quod sequitur totam Romanā Ecclesiam multis annis in fide errasse: quod est cōtra articulum fidei: Credo in vnam sanctā catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.

Respondet, quod non est imputandus error Ecclesiæ catholicæ, si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia, seu Concilium generale, non pertinēs ad fidem & mores, quod pro tunc quando diffiniebatur, non facta plena discussione, fuit diffinitum: quod tamen postea per diligentem inquisitionem factam, apparet cōtrarium esse veritati. Frequenter enim contingit, quod multa prius determinata per cōcilia, vel per Papam, sunt postea reuocata, sicut patet per prædicta: & maxime in talibus, vbi sacra scriptura non loquitur omnino clare & expresse: vnde in talibus licet absque nota hæreticæ prauitatis opinari contraria, ante Ecclesiæ determinationem sub articulis fidei positam. Vnde sicut in domino Nicolao non fuit error perniciosus, sed venialis ex causis supra dictis: ita nec in sequentibus eum ante determinationē domini Ioannis. Quod autem fuerit peccatum veniale in Ecclesia circa præsentem materiam, vel aliam, non est inconueniens. Nam cū dicit Apostolus ad Ephes. 5. quod Christus exhibuit sibi Ecclesiam non habentē maculam neque rugā, debet intelligi de Ecclesia triūphante, non de militante, ut dicit Augustinus II. retractationum.

Septimo dicunt in decretali, Exijt, contineri: quod in rebus temporalibus est considerare proprietatem, possessionem, vsum fructū, ius vendendi, & simplicem vsum facti, & vltimo tanquam necessario eget vita mortalium, licet alijs cacere possit; quia nulla potest esse p̄fessio, quæ a se vsum necessariæ sustentationis excludat: qui inquam vsus non iuris, sed facti tantummodo no-

men

nem habens, quod facti tantum est, in utendo præbet utentibus, nihil autem iuribus.

Respondet immo q non valet: quia quo ad illa dicta decretalis est correctæ, & emendata rationabiliter per illum, qui potest; & ita cum ex statuto correcto, & emendato, quo ad illa, quæ sunt correctæ, & emendata arguant, eorum dicta non concludunt.

Octavo dicunt: quod multi Romani Pontifices in rebus temporalibus usu consumptibilibus & non consumptibilibus usu, quæ fratribus, Minoribus offeruntur, dantur, vel conceduntur; dominium Romanæ Ecclesiæ seruauerunt; usu tantummodo simplices facti ipsis fratribus derelicto.

Respondet, quod hæc fecerunt alij summi Pontifices de rebus, quæ non consumuntur usu; dominus autem Nicolaus fecit hoc de omnibus rebus, supponens tamen dictum suum correctioni Romani Pontificis: Et sic dominus Ioannes, tam ex auctoritate iuris, quam ex auctoritate eadem reseruata per dictum suum prædecessorem, contrarium multis rationibus ostendit; & determinauit.

Nono dicunt: quod Romanus Pontifex definiuit carentiam talis dominij esse sanctam, & meritoriam: & quod Christus, & Apostoli viam perfectionis ostendentes, abdicationem huiusmodi dominij docuerunt: & quod carentia talis dominij non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad æterna, & professioni pauperum opportuna.

Respondet, quod illud, quod hic dicunt, correctum est rationabiliter per illum, qui hoc corrigere poterat, & debebat, ostendendo esse impossibile in talibus rebus usum facti separari a domino: & quod si separaretur dominum esset verba le, simulatum, & anigmaticum.

Decimo dicunt: q veniens contra determinationem Papæ, & Romæ Ecclesiæ, est hæreticus censendus, propter quod non licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Respondet, quod illud non est verum, nisi determinatio Ecclesiæ contineatur in scriptura diuina, vel ex ipsa euidenter, & necessario concludatur: vel nisi Ecclesia expresse determinet, quod tale quid sit tenendum sicut pertinet ad fidei articulum, determinans q dicentes, & tenentes contrarium, sicut hæretici sunt habendi. Quod autem dixit dominus Nicolaus de Christi paupertate, & separatione dominij, &c. non continetur in scriptura diuina, nec potest concludi ex ea, nec fuit positus sub articulis fidei.

Undecimo dicunt: quod dominus Ioan. seipsū condemnauit reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quæ de Christi, & Apostolorum paupertate decretalis, Exijt, continet: quia ipse antea pronunciauerat decretalē, Exijt, & Exiui, salubriter editas, lucidas, multaq, maturitate digestas: prout in constitutione per eum edita, quæ incipit, Quorundam, deprehenditur euidenter.

Respondet, quod non valet, quia dominus

A Ioan. in constituit. Quorundam questionem de Christi, & Apostolorum paupertate, & inseparabilitate dominij ab usu, non accipit determinandam, sed solum duos articulos, scilicet de vestibus, fratribus, & de cōgregando blado, vino, & alijs necessarijs in granarijs, & cellarijs: & in istis duobus articulis dicit, quod vult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai iij. † & Clementis v. & sic verba generalia, quæ in prologo dictæ constitutionis, Quorundam, præmittuntur, ad certos articulos in narratione restringuntur, ut patet intuenti eam: Et posito etiam quod ista verba, quæ isti ponunt, tunc dixerit quantum ad omnia contenta in dicta constitutione, Exijt. quando nondum quæstio de Christi paupertate erat ventilata; non est inconueniens, si postea diligentius veritate quæsitæ, & reperto fore verū contrarium eorum, quæ dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum suū corripuit, asserendo; & determinando contenta de paupertate Evangelica in decretali, Exijt, non esse solida, nec vera. Sic enim, & sancti, quod prius dixerant, frequenter posterius correxerunt, quando veritas magis incepit per disputationes, vel collationes scripturarum eis apparere: nec erubuerunt sua dicta corrigere, ut patet per Augustinū in suo libro Retractationum, & in secunda epistola ad Marcellinum.

Duodecimo dicunt: q si Papa Ioan. potuit reuocare prædicta determinata per dominum Nicolaū, eadem ratione summus Pont. potest oēs diffinitiones suorum prædecessorum reuocare, & contrarium constituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis Ecclesiæ destructio sequeretur.

9 Respondet, q non valet, quia non sequitur, si aliqua diffinita inconsulte in materia absolute non pertinente ad fidem, & ad mores possunt, & debet reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad vniuersale; quod fieri non debet: Quia vniuersalis conclusio non sequitur, nisi ad præmissas vniuersales. Item ea, quæ euidenter, & manifeste continentur in sacra scriptura, vel ex ea necessitate concluduntur, sunt omnia inconcussa stabilitate firmata: nec reuocari possunt, nec eorum contraria statui per quemcūq; ut dicit Augustinus, in 2. lib. de baptismo, & Gelasius o Papa in epistola ad Episcopos Dardaniæ: De numero autem talium non sunt ea, quæ dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec vnquam pertinuerunt simpliciter ad fidem, vel ad mores, cum contrarium esset verum, & catholicum, ut in suis determinationibus dominus Ioannes Papa euidenter ostendit.

E Tertiodecimo dicunt: q secundum hoc in decretali, Exijt, erratum fuit in doctrina, & vita Christi, & Apostolorum.

Respondet, quod verum est, non tamen errore pernicioso; cum adhuc ad plenum veritas discussa non fuisset, sicut nūc est, sed errore veniali: Sicut Augustinus declarat de Cypriano, & de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit voluntas in crimine, sed defectus humanæ intelligentiæ, potissime quia dominus

† Suspicor hunc esse Nicolaum iv. ut plene dixi in comment. huius quæstion.

minus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni sedis Apostolicæ.

Quartodecimo dicunt: quod sequeretur, & in approbatione status regulæ Fratrum Minorum Ecclesia errauerit.

¶ al. cor.

Respondet, & non sequitur: tū quia ante constitutionem, Exijt. status Minorum ¶ fuit approbatus: tum quia regula eorum non dicit, & nihil habeant in proprio, nec in communi; nec dicit, quod non habeant aliquod ius vtendi: nec dicit, quod solum sint contenti simplici vsu facti, ad quæ eos restringit constitutio: Exijt. Quæ ostēsa est quantum ad hoc, impossibilis, & irrationabilis, per dominum Ioannem in suis constitutionibus. Sed dicit regula prædicta: quod uiuant sine proprio, & quod nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, Quæ uerba possunt verificari, si habeant in communi; nam solummodo prohibet quod fratres habeant proprium, sicut Regulæ Basilij, Augustini, & Benedicti.

Quintodecimo dicūt sequi, & in concilio dictam decretalem approbante, erratum fuit.

Respondet, quod in nullo concilio generali decretalis, exijt, fuit confirmata, vel approbata: nec hoc poterit ostendi; & maxime cum constitutio, exiit de Paradiso, non fuerit facta in concilio generali Viennen, sed post concilium in Auinion, ut habet fide digna multorum relatio.

Sextodecimo q. dicunt: & secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos Sanctos de ordine Frat. Minor. qui in hac vita, & doctrina diem clauferunt extremum, canonizando pro Sanctis.

Respondet, quod nec illi, nec alij errabant simpliciter, errore damnabili; sed secundum quid, errore veniali, constitutione, exijt, nondū correctæ per eū, qui poterat; ideo canonizari, alijs suffragātib. meritis, potuerunt; Sicut dicit B. Augustinus de sancto Cypriano, lib. de baptismo contra Donatistas, c. 17. & 18. quod ille vir sanctus aliter de baptismo sentiēs, quā res se habebat, quod postea diligentissima deliberatione retractatum est, in catholica veritate permanfit, & charitatis vbertate compensatum est, & passionis falce purgatum. Et similiter dici pōt de Sanctis ordin. fratrum Minorum canonizatis, si doctrinam decretalis, exijt, tenuerunt, antequam per ecclesiam correctæ, & emendatæ fuisset.

COMMENT. XLII.

Argumentum
quæst. 17. de
obiectionis Fra-
ticellorum.

VT hæc quæstio intelligatur, obseruandum est, sicut etiā diximus paulò antea super q. 15. & postquam Ioannes Papa xxij. edidit decretalē incipientem, Quia quorundam, aduersus Fraticellos, eorumque duces, illi contra acriter in Pontificem Romanum insurgentes, decem, & octo errores in ea contineri dixerunt, quorum quinque, nempe, 3. 5. 6. 13. & 14. ius civile tantum respiciebant. cumque idem dominus Papa Ioan. eorum impijs appellationibus & calumnijs respondisset in Decretali incipiente, Quia vir reprobis Michael. quæ non est impressa, iterum idem impij in ea triginta duos errores fal-

Aso asserunt contineri. nec modo Ioanni XXII. quādiu vixit restiterunt, sed etiam Benedicto XII. eius successor impudenter maledixerunt, subtrahēte ius obediētiæ debito. quem Benedictum (quia professione Theologus erat) peiorem, et damnabiliorem Ioanne xxij. esse clamabant, asserentes eum hæresiarcham, negantesq; Pontificem: quod cum & scriptis cāitis, & publicis disputationibus impie profiterentur, multos in suum errorem quotidie pertrahēbant, & propterea eorum secta plurimum inualuit, qui cum multis summi Pontificis Ioannis extraneis essent damnati, ut ex superioribus constat, nec vellent respicere: multi ab Episcopis, & Inquisitoribus propterea comprehensi, non deferentes conceptum errorem, comburi se passi sunt, ut testatur Cardinalis in Clem. Exiit. §. proinde. de verborū significat. & B. Antoninus in Sum. par. 4. tit. 11. capit. 7. §. 5.

In hac rerum perturbatione ceteris impudentius debacchatus est in Roman. Pontificem Guilhermus OKam, qui quodam libro de potestate Pontificis, q. 8. nō erubuit dicere circiter nonaginta errores ad minus Ioannem xxij. protulisse.

C Ex omnibus his Fraticellorum erroribus, & objectionib. qui diu olim Ecclesiam perturbauerunt, Eymericus in hac q. sexdecim tantummodo recenset, adhibitis solutionibus Benedicti xij. qui antequam crearetur Pontifex, eisdem satisfecit. atque hoc est huius quæstionis argumentum.

Animaduertendum est tamen in his Benedicti solutionib. multa contineri dubia partim, incerta partim; partim deniq; falsa, quæ nec debeant, nec possint præteriri sine animaduersione. et propterea nos paulo diligentius re perscrutantes diuino præsidio muniti, quod nobis adesse propitiū humiliter deprecamur, veritatem ipsam quoad fieri poterit, ostendere conabimur.

Da Quas dominus Benedictus duodecimus dum esset Cardinalis, recollegit, atque soluit, & cat.] Eisdem ferme difficultates, & objectiones diluerunt postea insignes Theologi. Antonin. par. 4. tit. 12. c. 4. Ioan. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 112. Melchior Canus, lib. 6. c. 8. de locis Theologicis. & alij, quos mox suis locis referemus; ex quibus, sanctorum Patrum dictis, & Ecclesiæ recepta doctrina nitentes, veriora colligemus, & certiora, ut omnes difficultatum nebulae clara veræ doctrinæ luce dissoluantur.

b Ad istud respondet dominus Benedictus, & cat.] Summa solutionis est in extraneis, Cum inter nonnullos. Ioannem xxij. definiuisse Christum, & Apostolos habuisse aliqua in communi. quod verissimum est, ut patet in principio eius extraneis ibi: Nos huic concertationi, quam habes apud Eymericum supra par. 2. quæst. 15. nā asserere Christum, & Apostolos nihil habuisse, nec in speciali, neque in cōi, diuinæ scripturæ contradicit expresse, aut ibidem dominus Papa Ioannes: & ut obiter aliquid in medium proferam ad ostendendum hoc esse verum, primum Matth. 2. scribitur, Magos obtulisse Christo aurum, thus, & myrrham, rei autem oblatae dominium acquiritur, cap. statuimus. 16. q. 1. cap. omnis Christianus. de consecrat.

Guilielmus
OKam impudentia.

Qui respondit
derunt erroribus
bus Fraticellorum.

erat. dist. 1. leg. ult. C. de sacr. eccl. Et Matth. c. 17. scribitur Christum precepisse Petro, ut didrachma vel staterem daret illis, qui nomine Cesaris exigebant tributum. habuit ergo eius rei dominium, & in illos transtulit, cum dare sit accipientis facere. l. ubi autem. ff. de verb. oblig. l. si ita. §. 1. ff. de contrahen. empt. Et Ioan. c. 12. & 13. Iudam loculos habuisse dicitur, quibus ea, quae mittebantur, portabat. c. exemplum. 12. q. 1. denique multa sunt in sacris litteris, quae comprobant hanc veritatem, ut copiose docet glo. in dicta extrauagā. Cum inter nonnullos. in principio, verbo, asserit.

C Secundo dicunt, quod praedictam paupertatem fuisse Christi, & Apostolorum determinauit dominus Nicolaus Papa iij. in constit. Exijt, §. porro. Habetur hac constitutio in cap. Exijt. de verb. signif. lib. 6. Iam in multis codicibus hac constitutio tribuitur Nicolao iij. quibus consentire videtur Platina in vita huius Pontificis, dicens eum adeo ordinis Minorum ob contemptum rerum humanarum fuisse amatorē, ut ipse etiam Decretali epist. quaedam ipsius ordinis ambigua declarauerit. Sed ego verius arbitror constitutionem, Exijt, Nicolai iv. esse, tum quia in aliquot manuscriptis exemplaribus, lib. 6. Decretalium in principio dictae constitutionis Nicolaus iv. est praenotatus. Tum et quia is fuit de ordine Minorum, unde verisimilius est regulae sui ordinis dubia declarasse. Tum postremo, quoniam in extrauaganti Domini Ioannis xxij. incipiente: Gloriosam Ecclesiam. quae in fine huius operis habetur impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctae Inquisitionis, videtur constitutio Exijt. tribui Nicolao Quarto, per quam declarauit plurimas dubitationes, quae circa regulam Beati Francisci, contingere poterant. In ea constitutione inter cetera haec continentur: Dicimus quod abdicatio proprietatis huiusmodi omnium rerum, non tam in speciali, quam etiam in communi. propter Deum meritoria est, & sancta: quam, & Christus vitam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiae, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte viuere, per doctrinam, & vitae exempla in eos deriuarunt. haec ibi. His potissimum verbis utebantur Fraticelli ad probandum Ioannem xxij. errasse in dicta extrauaganti: Cum inter nonnullos. cum hoc loco Nicolaus aperte sentire videatur, Christum, & Apostolos nihil habuisse. Quam ob rem, si haec duo dicta conciliauerimus, nullus fere manebit amplius in hac difficultate obscuritatis, & dubitationis scrupulus: quia omnes obiectiones, quas hic afert Eymericus, hoc in primis agunt, ut doceant Ioannem Vigesium secundum errasse, cum definierit contra Nicolaum.

Quantum ergo ad secundam hanc obiectionem attinet. Benedictus hoc loco duas afert solutiones. Prima est, nihil definuisse Nicolaum, sed incidenter locutum fuisse de Christi, & Apostolorum paupertate. Altera est, quod tametsi ex proposito fuisset locutus, nihilominus hoc non obstarat: quia contrarium deducitur ex sacris litteris. Non tamen admittit Benedictus, Papam contra scripturam sacram san-

A cuius, sed posito, inquit, supple, & non concesso, quod determinatiue diceret, hoc non obstarat, id est, non, propterea esset recedendum a veritate in diuinis scripturis expressa. Nam licet nos, inquit diuus Paul. ad Galat. c. 1. aut Angelus de celo euangelizet vobis, praeterquam, quod euangelizemus vobis, anathema sit. quem locum B. Thomas exponens dicit: Euangelicae doctrinae auctoritas habet, ut quicumque contra illam dicunt, excludendi, & repellendi sint. haec ille.

B Dictum est autem, posito, & non concesso, quia tanta fuit vis orationis Christi, qui rogauit pro Petro, ut eius fides non deficeret, & iussit, ut suas ipse fratres confirmaret, ut nullus vnquam Rom. Pot. inueniatur errasse in iudicio fidei, videlicet in declarando quid sit credendum, vel non credendum: neque in hoc errare potest propter assistentiam Spiritus sancti, ut enim subtiliter, & vere deducit Caietan. in opusculo de auctoritate Papae, ca. 11. cum ad Papam pertineat quaestiones fidei determinare, & statuere quid ex fide tenendum sit unicuique fidelium, quidue tanquam haereticum respuendum, si in his definiendis ipse errare posset, inde plane consequeretur, quod tota pariter Ecclesia a recta fide posset aberrare: quaecumque enim Sedes Apostolica Romana fidelibus credenda proponit, ea ab omnibus recipi necesse est. & qui aliter docet, & sentit de fide, et sacramentis, quam Romana Ecclesia, haereticus censetur, ca. ad abolendam. de haeret.

C Sed iam duo haec responsa conciliemus, Ac omnis multis, placet nobis conciliatio Ioannis de Turrecr. in sum. de Ecclesia, lib. 2. c. 112. in solutione ad decimum argumentum, quem sequitur Melchior Canus, lib. 6. c. 8. de locis Theologicis ad 6. argumentum, & summa vera solutioni est, Nicolaum iij. & Ioannem xxij. inter se non pugnare, immo declarationem, seu definitionem vtriusque summe inter se conuenire, quoniam Christus, ut ex contextibus Euangeliorum, & sanctorum Patrum expositionibus colligitur, duas paupertates ordinavit congruentes diuersis statibus perfectorum. Primam competentem illis, qui praedicaturi mittendi erant in Iudaeam ad annuntiandum Regis aduentum. & haec paupertas nihil proprium habere permittebat, nec in communi, nec in speciali, & de hac accipitur illud Matth. 10. Nolite possidere aurum, nec argentum, &c. Quo loco ait Diuus Hieron. ideo haec Dominus precepisse, ne causa lucri potius, quam salutis praedicare viderentur.

D Altera fuit paupertas competens illis, qui fixi erant mansuri in congregatione, cuius proprium est nihil habere in particulari, bene tamen in communi: de hac Actuum. c. 4. scribitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum, quae possidebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. haec ibi. Vtramque hanc paupertatem Christus habuit. quodam enim tempore primam tenuit, nihil paenitus habens, nec in particulari, nec in communi, sed illis rescebat, quae sibi pie a pijs offerebantur, qui ipsum sequebantur; de quo Lucae, capit. 8. exemplum extat. Secundam paupertatem approbavit verbo, & exemplo, Lucae cap. 22. cum dixit: Quando mihi vos sine

Definitiones
Nicolai iv. &
Ioan. xxij. de
Christo, &
Apostolorum
paupertate
conciliatur.

saccu-

facculo, & pera, & calceamentis, nūquid aliquid defuit vobis? & paulo post: sed nunc qui hēt facculum, tollat similiter, & peram, &c. Jam hęc secunda paupertas, quā aliquid in cōi possidere permittit, non repugnat perfectioni Evangelicā, ut grauitē ēt docuit, & copiose B. Thomas 2. 2. q. 188. ar. 7. Primam ergo paupertatem intuitus Nicolaus Christum oīa abdicasse, & in communi, & in particulari asseruit: sed & pręterea concedit Christum aliqua in communi habuisse aliquando: Siquidem in dicta consbit. Exiit. subiungit. Nec his quisquam putet obistere, quod interdum Christus dicitur loculos habuisse, &c. Secundam respiciens Papa Ioannes scripturā sacrā repugnare decreuit, & hęreticum esse dixit, asserere, Christum, & Apostolos nihil in communi, aut in particulari possedisse. hęc summa est verā solutionis. Aliam paulo difficiliorem, & fusioiem commemorat Beatus Antoninus 4. par. titul. 12. capit. 4. §. 23. quam libenter omitto, & ex hac solutione diluuntur fere omnes obiectiones Fraticellorum, quas in hac quęstione Eymericus commemorat. quas libenter omittemus, nisi falsę quandoq; Benedicti solutiones aliud suaderent.

Determinatū semel per vnum Papā, tamquam de fide, non pōt per alium reuocari.

d Respondet, quod falsum est: nam Petrum, qui non ambulabat, &c. In solutione huius tercię obiectionis aperte negat Benedictus determinatum semel per summum Pontificem, etiam si ad fidem, vel mores pertineat, non posse per alium reuocari: quod nititur ostendere multis exemplis vsque ad quartam oppositionem: in quo vehementer est lapsus, si id sensit, quod eius verba pręferunt, videlicet, quod semel ab vno Romano Pontifice determinatum tanquam ad fidem spectans, id possit ab alio reuocari: quoniam vt optime tradit Caiet. in Apologia de auctoritate Papę, & Concilij, par. 2. c. 13. determinatio Papę in iudicio fidei formaliter, scilicet, definiendo quid credendum sit, vel non credendum, ligat oēs personas Ecclesię, atque ita personā propriam, & successorum ad recipiendam determinationem semel de fide factam: nec video quomodo possit vir tantus excusari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur: expendenda erunt mihi singula paulo diligentius: & quantum ad hunc locum attinet, grauiissima fuit olim concertatio inter Beatū Hieronymum, & Diuum Augustinum, nūquid vere, an simulate Paulus Petrum reprehenderit, quod a Theologis Scholasticis multis solet disceptari, li. 4. sent. dist. 3. vbi Sotus quęst. vnica, art. 2. vers. secunda cōclusio ampliū idem tractat hoc copiosius, lib. 2. de iust. & iure, quęst. 5. art. 4. vers. de tertio vero membro, & Adrian. in 4. dist. 1. & breuiter S. Thomas 2. 2. quęst. 33. art. 4. ad 2. argumētum. & plane quidquid sit de eius historie, ac facti integritate, hoc est certissimū, nihil statuisse ibi Petrū, quod ad cōm fidem, & mores Ecclesię pertineret, neque nutasse in catholica religione: ac proinde hoc primū exemplum non pōt commode applicari ad id institutum, quod Benedictus contemplantur. Retineamus ergo supradictam solutionem, quam ex Turrecremata commemorauimus, et dicamus, Nicolaū nihil illuc de fide definire, neque aduersari his, quę a Ioanne fuerant definita.

A e Item Stephanus Papa determinauit, &c. Admonet hic locus, vt paulo exactius referam historiam, cuius in eo sit mentio, vt validius etiā refellatur hęc falsa Benedicti solutio, putantis Stephanum Papam correctum a Cypriano, & vtrumque a Concilio Niceno emendatum.

Sciendum est ergo, Cyprianum Carthaginensem Episcopum tēpore Stephani Papę circa annum Domini CCLVI. Carthagine concilium prouinciale coegisse, in quo decreuit baptizatos ab hęreticis iterū baptizandos, cui subscripserunt plus quam octoginta Episcopi ex Prouincia Africana, Numidia, & Mauritania. Huic decreto grauitē restitit Stephanus Papa, cui obtemperauit veritate manifestius cogita Cyprian. cum reliquis catholicis. Sed quoniā res est grauiissima, ne mihi sine pignore credatur, duo potissimum antiquorū Patrū testimonia proferam: vnum erit Vincentij Lyrinensis, alterum B. Hieronymi, ergo Vincentius Lyrinensis, in aureo illo libello aduersus profanas hęresum nouationes scripto, de hac re ita ait: Quondam igitur venerabilis memorię Agrippinus Carthaginensis Episcopus primus omnium mortalium contra diuinū canonem, contra vniuersalis Ecclesię regulam; contra sensum omnium confacerdotum, contra morem, ac instituta maiorum rebaptizandum esse censabat. Quę pręsumptio tantum mali inuexit, vt non solum hęreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiā quibusdam catholicis occasionē prębuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quauersum sacerdotes pro suo quisque studio reuerentur: tunc beatę memorię Papę Stephanus, Apostolicę Sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen prę ceteris restitit: dignum, vt opinor existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistola, quę tunc ad Africam missa est, idem his verbis sanxit: Nihil nouandum, nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus, & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia, quę fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur: nosque religionem, non quę vellemus ducere, sed potius quę illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianę modestię, & grauitatis, non sua posteris tradere, sed a Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis vtiq; nisi vtiq; solutus? retenta est scilicet Antiquitas, & expulsa Nouitas, & paucis interiectis. Postremo ipsius Africani concilij, siue decreti, quę vires? donante Deo, nullę: sed vniuersa tanquā somnia, tamquam fabule, tamquam superflua abolita, antiquata, calcata sunt. hactenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem sententiam, & pręcipue de retractatione Cypriani, quę breuitatis gratia missa facio.

Jam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduersus Luciferianos ita habet: Conatus est, & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hęreticorum baptisma reprobans ad Stephanum tunc Romę vrbis

Concil. Carthaginens. uñciali determinati baptizatos ab hęreticis rebaptizandos, uiter restitit Stephanus papa.

B. Hieronymus.

urbis Episcopū, qui a Beato Petro vicefimus sex-
tus fuit, super hac re Africanam synodū direxit,
sed conatus eius frustra fuit. Deniq; illi ipsi Epi-
scopi, qui rebaptizādos hæreticos cum eo statue-
runt, ad antiquam consuetudinem reuoluti, no-
uum emisere decretū. Quid facimus? ita & nobis
Maiores nostri, & illi sui tradidere Maiores. ha-
tenuit D. Hieronymus. Ex quibus clare constat, nō
Stephanum Papam a Cypriano, ut hic asserit Bene-
dictus, sed Cyprianum ab Stephano fuisse reproba-
tum, atque correctum. quod ipsum docuit etiam Eusebius lib. septimo, historiæ Ecclesiasticæ, capit. 3.
& quarto.

Ex his ergo constat errasse Concil. Carthaginen-
se provinciale sub Cypriano celebratum, cum decre-
uit eos, qui apud hæret. baptizati sunt, cum conuersi
ad Ecclesiam venerint, baptizādos esse omnino: ne-
que id Concilium recepit tunc, neque vnquam aliās
approbavit sancta catholica, & Apostolica Roma-
na Ecclesia aliarum omnium magistra.

Intellectus
ncilij Ni-
ni statuen-
reuerren-
ab hæreti-
rebapti-
ados.

f Concilium aut Nicenum vtramque opinionē
sācti Cypriani, & Stephani Papæ correxit.] Hic
est alius insignis etiam lapsus, qui animaduersione
prorsus indiget. In Concilio Niceno primo cap. 19.
cantum est his verbis: Si qui confugerint ad Ec-
clesiā catholicam de Paulinastis, & Cathaphry-
gis, statutum est rebaptizari eos debere. hæc ibi.
Propterea vero ita sancit: quoniam Pauliani hæ-
retici a Paulo Samosateno exorti, non baptizabant
in forma Ecclesiæ consuetæ: & ideo oportebat eos,
qui reuertebantur ad fidem, baptizare. non ergo cor-
rexit concilium Stephani Papæ decretum, sed per
omnia cum ipso consensit.

Quod verò Paulinistæ, seu Cataphryge non bapti-
zarent in forma Ecclesiæ consuetæ, luculenter docet
B. Gregorius, libro 9. Epistolarum, epistola 61. in-
cipiente: Quia charitati, in hæc verba: hi vero hæ-
retici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizā-
tur, sicut sunt Bonosiani, & Cataphrygæ, quia
& illi Christum Dominum non credunt, & isti
sanctum Spiritum peruerso sensu esse quendam
prauum Montanum credunt, quorum similes
multi sunt, & alij, cum ad sanctam Ecclesiam
veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit,
quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine
minimè perceperunt. nec potest hoc ipsum ba-
ptisma dici iteratum, quod sicut dictum est, in
Trinitatis nomine non erat datum. Hactenus
Beatus Gregorius. & refertur in capitul. Hi verò
de consecrat. distinct. quarta, & apud suonem par.
1. cap. 153.

Item per multos Romanos Pontifices deter-
minatum fuit, quod matrimonium, & cætera.]
Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur
ostendere posse a posterioribus reuocari, quæ a præ-
cedentibus Romanis Pontificibus statuta fuissent,
quod in his, quæ ad mores pertinent, ac regimen po-
puli Christiani verissime dicitur, nullamque habet
difficultatem: nec enim debet reprehensibile iudica-
ri, ut dicitur in capitul. non debet. de consanguinit.
& affinita. si secundum varietatem temporum sta-
tuta varientur humana. Et in sacra Tridentina sy-
nodo, sessione 21. capitul. 2. declaratur, hanc potestā-

A tem in Ecclesia perpetuo fuisse, ut in sacramentorū
dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret
vel mutaret, quæ suscipientū vtilitati, seu sacramē-
torū venerationi pro rerum, temporum, & locorum
varietate magis expedire indicaret, & ita aliquan-
do gradus affinitatis, & consanguinitatis impediē-
tes, & dirimentes contractum matrimonij longius
protendebantur: & nouissime Sancta Trident. Sy-
nodus, sess. 23. multa circa matrimonium, & eius
impedimenta cōstituit, diuersa ab his, quæ in sacris
canonibus erant prius sancita.

In priuatis etiam negotijs, & causis particulariū
personarum, et in his, quæ sunt facti, nedum Roma.
Pontifices citra fidei iacturam posse diuersa statue-
re fatemur, sed interdum et falli, & posteriores acu-
ratius perspexisse, & rectius determinasse, quā prio-
res: in his enim locum habet illud Diui Augustini
lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 3. vbi cum
docuisset sacram scripturam indubitabilis esse certi-
tudinis, de concilijs tum provincialibus, tum gene-
ralibus subdit, dicens: Et ipsa concilia, quæ p sin-
gulas regiones, vel provincias fiunt, plenariorū
conciliorū auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso
orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere,
ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emē-
dari, cum aliquo experimento rerum aperitur,
quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat,
sine vllō Typo sacrilegæ superbiæ, sine vlla infla-
ta ceruice arrogantia, sine vlla contentione liui-
dæ inuidiæ, cum sancta humilitate, cum pace ca-
tholica, cum charitate Christiana. hæc ille. Eodem
spectat insignis illa sententia Nicolai Papæ I. in
Epistol. ad Michaelē Imperat. cuius initium est:
Proposueramus non procul a fine in hæc verba:
Ergo de iudicio Romani præfulis non retractan-
do, quia nec mos exigit, quod diximus comproba-
to. Non negamus eiusdem sedis sententiam pos-
se in melius commutari: cum aut sibi subrepum
aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione aetæ-
næ, vel temporum, seu grauium necessita-
tū: dispensatorie quiddam ordinare decreuit:
hæc ibi.

Ceterum in definitione fidei, & credendorū, ex di-
rectione, & assistentia Spiritus sancti, firmū est in-
corruptum est Apost. Sedis iudicium: neque a po-
sterioribus Romanis Pontificib. mutata vnquā fue-
runt, vel mutari possunt, quæ semel de fide iudicia-
liter sancita fuerunt tamquam credenda ab omnib.
Christifidelib. Quæ verò a Benedicto hoc loco recē-
sentur exempla ex allegatis Canonibus contra hæc
nihil faciunt, et ad ea cumulatè respondent Caieta-
nus in Apologia de auctoritate Papæ, & concilij,
par. 2. c. 13. Melchior Canus li. 6. c. 8. de locis Theo-
logicis, & alij, quos breuitatis causa omittimus, &
ad eos lectorem remittimus.

Respondet quod non, quia dum voluntas
non sit in crimine, &c.] Tametsi negare potuisset
Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali,
Exijt. Nicolai iij. (iam enim ostensum est ex ver-
bis illius, Nicolaum concedere quod Christus locu-
los habuerit) vel quod in ea vllus error contineat-
ur, ut de fide propositus: attamen merito negat,
quod ex illo assumptū deducitur, nempe quod inde
confe-

In definitio-
nibus creden-
dorum, certū
est Apostoli-
cæ sedis iudi-
cium.

consequeretur Nicolaum fuisse hereticum, cū ex defectu humana intelligentia labi potuerit, quomodo autem error, & ignorantia excuset ab heresi, copiose diximus, super q. 7. par. 1.

i Respondet, quod non est imputandus error, &c. frequenter enim contingit, q̄ multa prius determinata per Concilia, vel per Papam, sunt postea reuocata. Hęc sententia vera est, dummodo recte intelligatur: quod ut fiat, obseruanda est diligenter distinctio sana, & catholica, quam affert de hac re edisserens B. Thomas quodlibeto 9. ar. 16.

Forum, quæ
à Papa deter-
minatur duo
sunt genera,
& quæ ea sūt.

quem sequitur S. Antoninus par. 3. tit. 12. c. 8. §. 2. videlicet ex illis, quæ à Pontifice Romano definiuntur, quædam spectare ad priuatas personas, & particularia negotia: alia vero ad fidem, & vniuersales Ecclesiæ mores in necessarijs ad salutem, & in his postremis nullo modo Papa, aut concilium auctoritate Papæ confirmatum errare potest: quoniā Spiritus veritatis in his definiendis semper assistēs promissus est, ut oēs catholici vno ore testantur, traditq; præ cæteris Melchior Canus, lib. 5. ca. 5. de locis Theologicis, versicul. alter vero scrupulus, & Blasius Nauar. lib. 2. cap. 9. de sacro Ecclesiæ principatu: neque de his intelligit Benedictus in hac sua responsione, cum dicit: Frequenter enim contingit, &c. Quod satis indicant illa eius verba initio solutionis posita: Si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia, seu concilium generale, non pertinens ad fidem, & mores. In his enim, quæ ad fidem, & vniuersales mores spectant, iudicialiter definiendis Papæ, vel Ecclesiæ errare posse falsum est. & de stabilitate, & firmitate horum iudiciorum notatu dignissimum extat Gelasii dictum ad Episc. Dardaniam, quod paulò inferius adduximus hac ipsa quæst. in responsione ad 12. oppositionem. id enim ostendit quàm firma sint de his Ecclesiæ iudicia: quod et probat eleganter Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 3. cap. 58.

In illis vero, quæ priuatas personas, & facta respiciunt, decipi Papa quandoque potest, præsertim cum in his humano testimonio utatur, quod sæpe fallax est & incertum. ita et verè docuit etiam Blasius Nauar. præceptor noster eruditus, lib. 2. ca. 10. de sacro Ecclesiæ principatu, & tradidit Turrecrem. in sum. de Ecclesia, li. 2. c. 112. circa finem, vers. tum etiā. id quod expresse mihi sensisse videtur Innoc. Papa in c. a nobis. el. 2. de senten. excommun. ibi: Iudiciū Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ non nunquā opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. hæc ibi.

Rursus illud addo, summos Pontifices non semper respondere definiendo, sed consultos interdum, veluti priuatos, & particulares Doctores sentire.

Postremo adiungo, non protinus esse fidei dogma censendum quicquid in voluminibus iuris canonici continetur, ut optime docet Melchior Canus, li. 5. c. penul. de locis Theologicis. & lib. 6. c. 8. vnde sepe in his contingit statuta per vnum, per alios aut immutata, aut reuocata absque vllō fidei præiudicio reperiri: quoniam hæc directè ad fidem non spectant, neque ad vniuersales Ecclesiæ mores.

Brevius respondere potuisset Benedictus, audacter

A asserendo, ineptissime, et vanissime inferri, quod Romana Ecclesia in fide errauerit tempore Nicolai Papæ, cum in constitutione, Exijt, nihil de fide statuatur.

K Septimo dicunt, &c. qui inquam vsus non iuris, &c. Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus. eum nos re ipsa considerata, ex natura dubitationis, quæ tractatur, correximus, ut est impressus. tum etiam ex contextu in d. cap. Exijt. vers. nec per hoc. de verb. signif. lib. 6.

I Octauo dicunt, &c. Respondet q̄ hæc fecerunt alij summi Pontif. de rebus, quæ non consumuntur vlu, &c. Melius poterat respondere dicendo, q̄

B Ioannes xxij. in extrauag. Ad conditorem canonū. de verb. signif. §. quod autem. apertissime declarat, non fuisse intentionem Nicolai in rebus vsu consumptibilibus reseruare dominium Rom. Ecclesiæ: ipsis autem fratribus concedere simplicem vsu facti, seu iunctum ab omni iure vtendi, quia is fuisset illicitus, ac verba quidem Ioannis huic Benedicti solutioni repugnare videntur præcitato loco, & nostram confirmare. habent enim ita: Quod autem dominium Romanæ Ecclesiæ reseruatum simplex censi debet, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidem Ecclesiæ temporale obuenit hætenus commodum, nec speratur quod obuenire debeat in

C futurum: cum nec intentio reseruantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcumq; aliū quàm ad fratres, dictarum rerum perueniret cōpendium: quod proculdubio modus vtendi fratrum ipsorum, & Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia euidenter declarauit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis, ex hoc patet, quod illatum sibi, & Ecclesiæ Romanæ dominium durat retinuit, quarum vsu facti, liceret habere ordinem, vel fratribus antedictis, & cætera. Ex quibus sane videtur hoc loco male dicere Benedictus, quod Nicolaus id fecerit de omnibus rebus.

D Nonno dicunt, &c. cat. Respondet, quod illud, quod hic dicunt, &c. cat. Ego declaratum potius dixerim per Ioann. xxij. in dicta extrauag. Ad conditorem canonum. §. quod autem dominium. versic. talis autem dominij carentia. vbi optima glossa in ver. non efficit.

E Decimo dicunt, &c. Respondet, quod illud non est verum, nisi determinatio Ecclesiæ continetur in scriptura diuina, &c. Brevius, & verius responderi poterat, nihil quod ut de fide fuerit à Nicolao definitum, immutatum, vel emendatum fuisse à domino Ioanne, sed in multis expositam, ac declaratam fuisse mētem Nicolai per Ioannem Papam xxij. ut series, & verba rescriptorum apertissime testantur.

Atque hoc etiam ipsum dicere possumus ad soluendam obiectionem 11. & 12. ut & verbositate, ac incertitudinem, & falsitatis etiam ambages rectius subterfugiamus.

O Et Gelasius Papa in epistola ad Episcopos Dardaniam. Est autem singularis huius epist. doctrina, quæ ostenditur, Acacium à Sede Apostolica competenter fuisse damnatum. incipit ea epistola: Valde mirati sumus. Scripsit eam Gelasius circa

De erroribus Græcorum.

S V M M A R I V M.

1. *Hæreses duæ recentiorum Græcorum.*
2. *Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda.*
3. *Dicta S. Athanasii male sonantia exposita à Sancto Thoma.*
4. *Articuli in S. Cyrillo obscuriores, &c.*
- B 5. *Gregorij Nazianzeni, & Basilij loca aliquot pie accipienda.*

D Ecima octaua quæstio est: Hæreses, & errores Græcorum, quæ vsque hodie perseverant: qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod sunt

illi.

1. Primus, quod Spiritus sanctus non procedit à Patre, & Filio, sed à solo Patre.

Secundus, quod corpus Christi non potest confici in azymo, sed tantummodo in fermentato. Et in istis duobus erroribus non assenserunt sancti doctores Græcorum Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Chrysostom. nec Græcorum sancti Patres alij.

2. Est tamen verum, quod nonnulli sancti Doctores Græcorum posuerunt quamplures artic. non admittendos, loquentes incaute, & † erroneè: Qui articuli licet ut stant, sint falsi, & quāplures erronei; tamen possunt exponi, ut facit sanctus Thomas, respondendo ad dictos articulos de mandato Domini Urbani iv. in libro, † qui intitulatur: Contra errores Græcorum: ubi dicit, quod propter dictorum Doctorum dignitatem, non sunt condemnandi, sed reuerenter exponendi. Et licet sint plures, tamen principales, & peius sonantes sunt hi, qui sequuntur.

g Primus: quod in diuinis, essentia est genita in filio.

Secundus: quod in diuinis essentia est spirata in Spiritu sancto.

Tertius: quod Spiritus sanctus non misit Filium.

Quartus: quod a Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia.

Quintus: quod homo fuit assumptus à Filio Dei.

Sextus: quod creatura creatori non cooperatur.

Prædictos articulos ponit Athanasius in tertio sermone gestorum Nicæni concilij.

Septimus: quod Spiritus sanctus est imago Filij.

Octauus est, quod Filius est in Patre, tanquā in propria sua imagine,

Nonus, quod diuina essentia increata, est concepta, & nata de Maria.

Decimus: quod diuina essentia, seu diuinitas, facta est homo.

Vndecimus: quod Deus fecit hominem Deum.

Duodecimus: quod a Christo fuit amota imago primi parentis.

Tertius

circum annum Domini CCCXCIII. is locus, cuius hic meminit Benedictus, ita habet: Quia propter stultitiam respuentes inaniter quærelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter: quoniam Patres nostri, catholici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemque maiorum facta semel cōgregatione sanxerunt, incōuulsum voluerint deinceps, firmumque constare: nec in eadem hac causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserint: sapientissime præuidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores, stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper ipsidem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.

p Tertio decimo, &c. In solutione huius obiectionis facile concedit Benedictus errasse Nicolaum, quod minime erat concedendum. ideo retineamus superiorem Turrecrematæ solutionem: quæ sæpius dicta sunt à nobis. Eadem ratione satisfaciet decimæ quartæ obiectioni, & decimæ quintæ: nusquam enim erratum est exponentem mentem Domini Nicolai prout intelligendam esse Dominus Ioannes docuit.

q Sexto decimo dicunt, quod secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos canonizando pro Sanctis. Ideo fieri potest, ut non errauerint, qui definitionem Nicolai sequebantur, quoniam forsitan optimè eam intelligebant iuxta adductam à nobis paupertatis distinctionem.

Ad hæc, si in re difficili hallucinati fuissent, non propterea hæretici erant, nec potuit Ecclesia errare referendo eos in numerum Sanctorum. hoc enim impium est asserere: scire enim quos debeamus religionem colere, multum refert ad communes Ecclesiæ mores, ut optimè docet Melchior Canus lib. 5. ca. 5. de locis Theologicis, versicul. in moribus non toti Ecclesiæ communibus. & Blasius Nauarrus, libro secundo, capit. decimo, de sacro Ecclesiæ principatu, circa finem. Antoninus tertia parte, titul. 12. capit. octauo, §. secundo. Caietanus in opusculo de Indulgentijs ad Iulium, capit. octauo. Beatus Thomas quodlibeto nono, articulo ultimo. Tabienensis in summa, verbo, canonizatio, numero quarto. & Syluester numero secundo. Couarruias, lib. 1. variarum resolutionum, capit. decimo, numero 13. & Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiæ, q. 14. art. 4.

Qui autem diceret, posse Papam errare in canonizatione Sanctorum, saltem velut temerarius, puniri posset per Indices Ecclesiasticos, ita Melchior Canus præcitato loco.

Canonizatio vero Sanctorum per traditionem habetur in Ecclesia Dei, ut collegi ex Synodo Nicæna secunda, actione tertia. §. his itaque sex synodis. aduersus impium Molinæum in additione ad Decium super Rub. de constitut. in secunda lectura, verbo, Sanctorum, et tradit Melchior Canus, lib. 3. cap. 3. de locis Theologicis.

anoniza-
e Sancto-
non po-
Ecclesia
e.

† Al. & erro-
ribus nondū
exortis.

† Est opus. 1.
Tomo 17.

Tertiusdecimus: quod qui semel blasphemavit, impossibile est non blasphemare.

Quartusdecimus: quod fides non est nobis ministrata per Angelos.

Hos articulos ponit Athanasius in Epistol. ad Serapionem.

4 Quintusdecimus: quod Iesus Christus filius dicitur paternae essentiae.

Sextusdecimus: quod quae sunt naturaliter propria Dei patris, sunt propria Dei filij.

Decimusseptimus: quod nomine Christi intelligitur Spiritus sanctus.

Decimusoctavus: quod docente Paulo, Seraphim addiscunt.

Decimusnonus: quod quando Moyses dixit de hominis formatione, quod Deus inspiravit in faciem eius spiraculum vitae, & factus est homo in animam viventem, quod istud spiramen, seu spiraculum, non fuit anima rationalis; quia tunc fuisset anima de Dei essentia; sed intelligitur, quod fuit Spiritus sanctus homini inspiratus.

Hos artic. posuit Cyrillus in lib. thesaurorum.

5 Vigessimus: quod Spiritus sanctus est in medio Patris, & Filij.

Hunc articulum ponit Gregorius Nazianz. in sermone de Epiphania.

Vigessimusprimus, quod Spiritus sanctus est verbum Filij.

Hic articulum ponit Basilus in sermone de Spiritu sancto.

Vigessimus secundus: quod Spiritus sanctus per Filium operatur.

Vigessimustertius: quod in Angelis, quo ad naturam non dicimus secundum, nec tertium.

Hos artic. ponit Basilus contra Eunomium.

COMMENT. XLIII.

Græcorum arrogancia, & in Ecclesiam latinam invidia.

Græci tametsi initio nascentis Ecclesiae catholice fuerint amplexi fidem, & viros quamplures sanctitate, et doctrina clarissimos habuerint: tamen labentibus saeculis ita eorum arrogantia crevit, ut Ecclesiae Latinae invidentes, summo Romano Pontifici obedire recusarint, & Schismate facto ab Ecclesia Latina desciverint, multasque in eam iniurias intulerint, quas recenset Leo Papa Nonus Episcopus. quadam contra inauditas praesumptiones Michaelis, et Acridani Episcoporum, c. 29. & eiusdem Epistolae, cap. 8. dicit, Græcos diversis temporibus, diverso errore, ad corrumpendam catholicam matrem Ecclesiae virginitatem nonaginta, & eo amplius haereses peperisse.

Ecclesiae Romanae in Græcos singularem benignitatem.

Hos saepe Ecclesia Romana conata est in viam veritatis revocare, ut abunde legitur in Concilio Florentino sub Eugenio IV. Sess. 3. Eisdem reducendis ad Ecclesiam unitatem incubuerunt diversi Romani Pontifices Innocentius III. Gregorius X. & Eugenius IV. Hi tempore Eugenij Quarti circa annos Domini MCCCXXXII. in Concilio Florentino Ecclesiae Latinae uniuntur, ut sessione ultima eius Concilij scriptum est: idque post Emerici, & B. Thomae tempora, ceterum ea unio non duravit.

Quanta vero animi acerbitate essent Græci con-

tra Latinos, tametsi ex multis perspicere liceat, maxime tamen constat ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. capitulo 4. nam si quandoque sacerdotes Latini super eorum altaria celebrassent, non prius ipsi sacrificare volebant in ipsis, quam ea tanquam per hoc inquinata lauissent. Quin & baptizatos a Latinis ipsi ausu temerario rebaptizare praesumebant. quod refertur in capitulo licet Græcus. extra de baptismi effectibus.

Jam quantum attinet ad errores Græcorum, quos hic commemorat Eymmer. eos copiose refert, & in sensa catholico explicat B. Thomas opusculo quodam contra errores Græcorum inscripto, quod est primum tomi 17. inter opera S. Thomae, cuius hic quoque mentionem facit auctor. ac multi quidem ex his declarati, sicut docet S. Thomas errores non sunt.

Ceterum iidem Græci, praesertim nostris saeculis proximiores, multos alios gravissimos errores pepererunt, quos bene interpretari non licet: cum et purgatorium negent, et secundas nuptias darent, & simplicem fornicationem non esse peccatum, & alios multos impie profiteantur, quos refert, et confutat Guido Carmelita in summa de haeresibus, titulo de haeresibus Græcorum. commemorat etiam Græcorum errores Beatus Antoninus in 3. par. histor. tit. 22. c. 11. §. 1. Arnaldus Albertinus in Rubrica de haeret. lib. 6. quaest. 12. circa finem. Bernardus Lutzburgus in catalogo haeticorum, lib. 2. verbo: Græci. Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica. q. 25. art. 5. & 6. & Prateolus lib. 7. de vitis, & sectis heret. cap. 15.

2 Quartus quod filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia. Hic articulus duplicem sensum habere potest. Unus est, quod Filius Dei assumpsit naturam humanam in sua essentia, id est, perfectam ex corpore, & anima constantem: et hoc est verum, catholicum, ac secundum fidem tenendum iuxta illud Athanasii in regula suae confessionis. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. traduntque copiose Theologi scholastici, lib. 3. sentent. dist. 2.

Alter sensus esse potest, quem hic crederem damnari, scilicet, Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia, quasi unio naturae humanae, & divinae facta sit in essentia ad tertiam quandam naturam constituendam, quod est falsum, ut scribunt Theologi, lib. 3. sentent. dist. 4. natura enim humana personae Filii Dei unita fuit primo, & per se, non naturae, & essentiae divinae, inde natura divina humanae naturae in filio unita fuit, ut verè, & subtiliter explicat Magister praedicato loco. §. non autem.

Filius Dei assumpsit humanam naturam bifariam potest intelligi.

QV AESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

S M M M A R I V M.

- 1 Tartari multifariam distincti.
- 2 Ex eis quidam patriae adeunda desiderio se ipsos necant.
- 3 Alij litteras etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.

Decima

Ecima nona quæstio est: Hæreses & errores Tartarorum, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Tartari cum sint plurimi, in suis erroribus tunc distincti.

1 Quidam namque sunt, qui ex toto sequuntur errores Sarracenorum, & sunt vere Sarracenis quidam autem qui non. Et isti etiam non sunt in erroribus uniformes: nam eorum quidam adorant lunam in speciali: quidam autem eorum adorant in generali illud animal, quod ei prius mane occurrit, siue sit canis, siue asinus, siue homo, seu aliud quaecunque; Et cum qualibet die de mane idem animal non occurrat, nec omnibus etiam eadem die idem animal occurrat, sed vnum animal vni homini, & aliud alteri: ideo difformiter sibi Deum constituunt & adorant.

2 Quidam eorum, cum sunt extra terram suam captiui, & desiderant redire ad terram suam, & suum spemunt se, seu præcipiunt se, vel aliter interimunt se credentes se redire ad partes suas, & ad patriam naturalem per modum prædictum.

3 Quidam vero, qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, seu magis coniunctis, & receptis diuersis litteris à diuersis, quæ diriguntur amicis, & coniunctis eorum defunctis publice cum illis litteris latanter & gaudiose faciunt se comburi, credentes per talem combustionem, & genus mortis ire ad paradysum, & ad consortium beatorum.

Isti Tartari ut plurimum sunt homines, bestiales: nec vetus testamentum, nec nouum admittentes, nec aliis scientiis intendentes, sed brutaliter conuenientes.

COMMENT. XLIIII.

Tartarorum errores, & sequentium in proximis quæstionibus, qui fidem Christianam non sunt professi, eo consilio enumerat Eymericus, quo diximus supra super q. 4. huius partis.

Ad hanc respondemus, quod Tartari cum sint plurimi, &c.] Nouitia videtur Tartarorum vox, et paucis ab hinc seculis nata: nemo enim veterum hac usus legitur appellatione. Sunt autem Tartari populi partis Sarmatiæ Europæ. Stephanus populos Scythiæ iuxta Danubiū, in Mæoticam paludem vergentes asserit. Hos Græci Sauromatas Romani Sarmatas, appellabant.

Horum variae sunt appellationes ex diuersis ritibus sumptæ: nam quidam Geloni, alii Getæ, alii Antropophagi, alii alijs nominibus vocantur, quod indicat hic erudite Eymericus iuxta historiarum veritatem, de quibus videto Plinium lib. 4. cap. 12. Strabonem li. 11. & Pomponium Melam libr. 2. de situ orbis, c. 1. & cum duæ sint Sarmatiæ teste Ptolomæo, lib. 3. vna in Europa, altera in Asia, in Europa Olbia est, quam nunc Russiam multi & Tartariam esse credunt.

Apud hos ergo Tartaros reliquæ multæ Scythiarum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hic enumerat Eymericus, quibus (ut hic locus fiat illustrior) non pigebit in gratiam lectorum alios ad-

A iungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus scriptoribus breuissime collegimus.

Vagantur ergo Tartari nullas certas habentes sedes: victum habent immundissimum: nam non operiunt mensas matilibus; nec manutergijs vtuntur, cum manus non lauent. nec corpora, nec vestimenta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neque legumina, sed animalium omnium carnibus vescuntur, canum etiam & cattorum et murium gradusculorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem suam ostentandam, & vindicandi desiderium ad ignem quandoque assant. Tam viri quam femine vno fere vestitu induuntur. Scelus magnum habetur apud eos, si cibi aliquid aut potus perire permittatur. in hostem quem vicerunt, sunt crudelissimi, cuius e cadauere fluentem sanguinem sepe sugunt et ingurgitant. Potentiores seruum vnum in vita eligunt, atque cantherio suo iniustum secum tumulari faciunt, ut eo in alio mundo velut famulo vtantur, qualis Deus sit optimus ignorat, atque ita saepe quisque suo arbitratu Deum constituit.

Alios innumerabiles habet ritus fœdissimos & valde obscenos, quos hic veluti parerga libenter resecamus, nam & in bello, & in pace, & in coniugijs & ceteris actionibus ineundis, mira prorsus & nefanda quædam obseruant, quæ longum esset recensere, nec sunt huius instituti.

De moribus vero ac ritibus Tartarorum copiosissime scribit Sanctus Antoninus in 3. par. historiarum tit. 19. cap. 8. §. 1. & multis sequentibus, & §. 21. eiusdem capituli 8. ait regem Tartarorum circa annos Domini MCCLV. cum multis proceribus regni sui, ac magna populi parte conuersum fuisse ad fidem Domini nostri Iesu Christi.

Certe hoc nobis exploratum est, Innocentium Papam IIII. anno Domini MCCLIII. multa priuilegia concessisse Fratribus ordinis Prædicatorum, qui ad prædicandum Euangelium missi fuerant ad terras Sarracenorum, Tartarorum, & aliorum infidelium, ut constat ex eius rescripto, incipiente: Cum hora iam vndecima, quod habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum, folio 30. Eadem autem priuilegia concessit Alexander IIII. anno Domini MCCLVIII. Fratribus ordinis Minorum in eisdem terris prædicantibus, sicut apparet ex rescripto Alexandri IIII. eiusdem initij et tenoris, quod est impressum in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.

QUESTIO XX.

De Turcorum erroribus.

Igesima quæstio est: Hæreses & errores Turcorum, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Turci communiter sunt Sarraceni, & eorum erroribus inuoluuntur, aliam in speciali nullam lectam habent, nec errorem specialem, sed varii variis erroribus in suis taliter. mentibus captiuantur.

V COM-

COMMENT. XLV.

Qui Turci &
quales mores
eorum.

Mfrandū non est, eo quod Eymericus hos Turcos vocauerit, non Turcas, nam Eustathius Turcos etiam appellat his verbis: Post Scythas, qui mari Cronio vicini, Caspium accolunt, Huni sunt, quos Simocatus historiarum conditor à Persis vocari Turcos existimat, ad orientem verum spectantes. hæc ille. Tradit Cælius lib. 12. ca. 6. lectio. antiquarum.

Turcarum autem siue Turcorum non est nomen nouū, vt quidā opinatur, cum Pomponius Mela lōge supra mille annos Turcarum meminerit lib. 1. de situ orbis, ca. 21. non procul à fine ibi: Turcæq; vastas filias occupant, alunturque venando.

Num autem Turcæ, quos Christiani hodie crudeles patimur hostes, descenderint ab illis Turcis quorum Mela præcitato loco meminit, quantum inter nomina cōueniat, dubitant nonnulli, & originē recensent, q̄ nos libet breuitatis gratia missa facimus.

Si quis autem hæc intelligere cupit, eos legat, qui de Turcorum rebus scripserunt, & breuiter sanctū Antoninum parte 2. histor. tit. 16. c. 4. §. 5. hoc est exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, & Arabes intonsi & implexi incedebant, vt ait Cælius lib. 5. c. 8. Vnde huic genti mos fuerit gestandi fascias. tradit idem Cælius lib. 24. cap. 6. sed de his plura Benedictus Rhambertus in itinere ad Constantinopolim, et Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius.

Et de superstitione Turcarum, eorumque sacerdotum videto tractatum de moribus & consuetudinibus Turcarum nuper editum per quendam Bartholomæum Peregrinum, & copiose etiam in c. cædit. in clement. de Iudæis, & Sarracenis: vbi glossa in verbo, Zabazala. quæ hanc quæstionem & sequentem illustrat.

Denique quanta sit horum barbarorum in Christianos seuitia, docet eleganter Simon Begnius oratione quadam habita in Concilio Lateranensi sub Iulio Secundo Pont. Max.

QVÆSTIO XXI.

De erroribus Sarracenorum.

SUMMARIUM.

- 1 Sarraceni vnde sic appellati sint.
- 2 Sarracenorum errores.
- 3 Machometes à suis propheta habitus.

Igesima prima quæstio est: Hæreses & errores Sarracenorum; qui sunt?

1 Ad hanc^a respondemus, q̄ Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar secundum veritatem prius dicti sunt; qui idem sunt in re, sed distincti in nomine, à Machometo^b errores suos nefandissimos pertraxerunt.

A 2 Istic nec vetus totum testamentum, nec nouū recipiunt: Baptismum renuunt, circumcisionem admittunt: Beatam Mariam Matrem Christi Virginem cōcepisse, & absque viri & semine, ac sanctam & perfectam esse dominam asserunt: Christum eius filium non Deum, sed purum hominem, licet iustum & sanctum esse & dicunt: ipsum mortuum fuisse, & consequenter resurrexisse, non credunt: Sacramenta ecclesiastica, nisi matrimonium, non admittunt: Articulos fidei, nisi mundi creationem, respuunt.

3 Machometum perfidū fuisse sanctū Dei prophetam prædicant, & attollunt. Per lotionem manuum, pedum, & partium exteriorum corporis, etiam pudendorum, credunt mundari à peccatorum maculis, atque mentis inquinamentis. Et nonnulli eorum minus ratione vigentes, credūt paradisum in alia vita consistere in esu mellis, & potu lactis fluij currentis, atque frequenti concubitu virginum puellarum.

COMMENT. XLVI.

a Ad hanc respondemus, quod Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar.] Et Agareni^{Qui Sarraceni, & vnde dicitur.} proculdubio sunt dicēdi ab Agar ancilla Abrahæ.

C Ipsi tamen hanc appellationem velut humilem & indecoram respuunt, & Sarracenos se vocant ab Sarra eiusdē Abrahæ vxore, horum progenitores per Apostolorū prædicationem fidem catholicam olim susceperūt, à quā tamē impie descuerunt, vt statim subiungam, hodie fere vna voce Turcæ appellantur, & nobiscum immania & iniusta bella gerunt.

De his multa tractat ius canonicū tit. de Iudæis & Sarracenis, & leges septipartitæ Hispaniæ p. 7. tit. 25. l. 1. 2. & multis seq. Agit etiā Iosephus lib. 1. antiquitat. c. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanū. idem super Esaïam, c. 21. super illud: Auferetur omnia gloria Cedar. Socrates lib. 4. histo. eccle. c. 29. Sozomenus li. 6. c. 38. Theodorus lib. 4. c. 23. Beatus Thomas lib. 1. contra gentiles, ca. 6. Antoninus par. 4. ti. 21. c. c. 6. §. 1. & alij ex antiquioribus. Ex recentioribus vero Conarruias lib. 4. c. 9. varia. resolut. Bernardus Lutemburgus in catalogo hæreticorū lib. 2. verbo. Machometus, Albertinus super rubrica de hæret. lib. 6. q. 2. nu. 52. et multis seq. & q. 3. & 4. Prateolus li. 1. c. 17. de sectis hæreticorū, Auctor Repertorij inquisitorum in verbo, Sarracenus, Ioānes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 10. cū seq. Simacas de instit. catho. ti. 39. de Machometanis. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. nu. 31. et amplius Eymericus hac eadē par. q. 45.

E Tametsi vero Eymericus duas quæstiones distinctas posuerit de Turcis & Sarracenis, tamen iidem nunc quoad errores esse videtur & Sarracenorum seu Machometanorum nomine accipimus Mauros, Turcas, & reliquos barbaros qui impiū illum impostorem Machometem colunt.

b A Machomete errores suos nefandissimos pertraxerunt.] Fuit Machometes Arabs genere, vt tradunt fere omnes præcitati; quod etiam testatur Faccinus vetustus, ille poeta Florentinus lib. 5. cap. 10. dum ait.

Machometis origo, & genus.

De vil prosapia pouero & soletto,

Nacque costui nel Arabico seno,

Abdimonepoli fu il suo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Beuter Valentinus lib. 1. *Chronicorum Hispania*, c. 29.

Hic Mahometes inter populares suos Arabes sub Heraclio Imperatore, circa annos Domini DCXII. militauit, de cuius exortu & fraudibus Ioannes Zonaras tomo. 3. *annalium in Heraclio* ita scribit: In eodem triumphali ex Persia reditu, Mahometus Sarracenorum princeps Imperatorem conuenit. Ei principatus non ex nobilitate generis contingerat: Nam cum pauper esset, locupleticuidam viduæ mercede seruierat, quam præstigijs quibusdam in amorem sui pellectam, vxorē duxerat. Sed quia comitali morbo laborabat, & ex interuallis impetu illius mali prostratus, mente alienabatur: dominæ suæ, vxorique & merori & pudori fuit. Cæterum homo improbus Monachum se nequiores nactus, ob peruersam religionem Byzantio exactum: illius instinctu, vxori ait Archangelum Gabrielem de cælo ad se descendentem, diuina quædam arcanaque sibi reuelare: cuius conspectum, quia ferre non possit, se oborta ex metu vertigine humi procumbere. Ea verba testimonio dolosi Monachi confirmabantur, qui mulieri dicebat, omnino Gabrielem ad omnes Prophetas mitti solere. Ex eo mulier abolito dedecore, ac potius Prophetæ coniugio glorians, fabulam istam inter cætetas mulieres spargit. Sic impurus ille apud suos populares, Prophetæ nomen consecutus, & vxoris mortuæ hæreditate locupletatus, Ismaeliticæ gentis princeps, doctor, & legislator est habitus, cum alios verbis seduxisset, alios Imperium detrectantes stricto gladio sibi cedere coegisset. Iam enim manum non cōtemnendam fecerat. Is igitur ex Aethiopia progressus Imperatorem conuenit, & regionem ad habitandum petitam accepit. Cumque omnes populares suos ad hunc modum deceptos subegisset, Syriam direptionibus vexauit, & multas Ramanorum prouincias euastauit. Ex eo tēpore gens Ismaelitarum Romanorū terrā incurfare, & prædari nunquā destitit, hæcenus Zonaras. cui consentit Sæctus Antoninus par. 4. ti. 11. c. 6. §. 1. & communiter omnes boni historici.

Vnde nullo pacto verum est quod scribit, glos. in Clement. Cedit. de Jud. & Sara. in verbo: Machometum, dicens ipsum nutritum fuisse à quodam clerico nobili Romano, qui cum tempore Bonifacij Papæ Quarti quædam petita impetrare non potuisset, apostatavit a fide, & Machometum conueniens, eū nutrit. Rursus id etiam est fabulosum, quod quidam tradunt, videlicet Machometum fuisse quendam clericum Christianum de Bononia ciuitate Italiæ oriundum, qui postea a fide catholica apostatauerit.

Tametsi autem perfidus hic Machometus hæreticus non fuerit, cum Christianam religionem nunquam suscepit, nec fuerit baptizatus, merito tamen aliquibus velut à Lutsemburgo & Prateolo inter hæreticos numeratur: nam omne hæresum venenum quod diabolus in multos sparsim hæreticos olim disseminauit, in hunc impurum & bestialem

A Machometum simul cōprehensum videtur euomuisse: cum omnium fere hæresiarcharū errores in suo Alcorano proponat suæ sectæ hominibus credendos, vt eleganter docet Frater Ricoldus ordinis Predicatorum in libro, quem inscripsit, Confutatio legis Machometicæ.

Hic ergo Machometes nouam sectam excogitat, in ea componenda, ut quidam tradunt, decem socios habuit septem Arabes, Christianos tres, qui a fide recesserāt, quorum princeps Sergius Monachus Arrianus fuisse memoratur, qui librum legum nomine superbissimo Alcoranum appellatum, id est, lectionem inchoauit, & Ioannes Nestorianus, quibus superuenit Iudæus Thalmudista. Ac talia quidem fuerunt huius initia.

Machometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opusculo quodam 3. incipien. Beatus Petrus Apostolus com. 17. Ricoldus ordinis Predicatorum. Bernardus Perez Valentinus libro quodam cui titulum fecit Antialcoran. Pius Papa secundus epistola quadam ad Machometum Turcarum principem, Bartholomæus Vngarus. Ioannes Turrecremata tractatu quodam inscripto, Contra principales errores perfidi Macometi & Turcorum, qui manuscriptus seruatur Roma in bibliotheca Vaticana. Armacanus lib. 10. de erroribus Armenorum, Nicolaus Cussa, & Ludonicus Vines Valentinus li. 4. de veritate fidei Christianæ, & alij, qui & dogmate Sarracenorum referunt, & confutant: ea ideo recenset Eymericus, quoniā multarū hæresum & malorum causa fuerunt, de qua late Prateolus lib. 11. c. 3. de sectis hæreticorum, & dixi copiose in libris de pœnis hæreticorum.

C Isti nec vetus totum testamentum, &c.) In Barcinonensi impresso, & Sabellano, deerat illa di. Elia, totum, quam suppleuimus ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara. videbatur autem necessaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex veteri testamento, vt mundi creationem, prophetas, & id genus pleraque alia.

D Sed de hac re vide distinctionem legis Hispanæ septipartitæ, ti. 2 §. 1. par. 7. quam nunc gratia breuitatis non expendo.

QUESTIO XXII.

De Iudæorum erroribus.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudæi vnde dicti, & quos libros recipiant.
- 2 Quæ sit eorum de Christo sententia.
- 3 Iustitiam ex lege veteri sequi consequi credunt.

E

Igesima secūda quæstio est: Errores hæreses Iudæorum, quæ sunt?

I Ad hanc a respondemus, quod Iudæi à Iuda filio Iacob, sic dicti, quæque libros Moyfi, & libros Regum & Prophetarum de antiquo testamēte recipiūt: Testamentum nouum respuunt: Baptismū non sed circumcisionem admittunt: Sacramenta Ecclesiæ, nisi matrimonium, contemnunt: Articulos fidei, nisi creationis mundi, non credunt.

V 2 2 Domi

Qui confuta
runt Macho-
metis errores

2. Dominum nostrum Iesum Christum esse, & fuisse purum hominem, ac prophetam deceptorem, & detestabilem blasphemantes, mendaciter, fallaciter, ac damnabiliter proferunt. Christum seu Messiam in lege promissum, qui iam venit, non agnoscentes, venturum pronuntiant, desiderant, & affectant.

3. Per solam legem veterem se iustificari existimant, & saluari: cum tamen secundum veritatem irrefragabilem fidei orthodoxæ, non sit aliud nomen sub cælo datum hominibus, nisi nomen Domini nostri Iesu Christi, in quo oporteat nos saluos fieri, teste Apostolo Petro.

COMMENT. XLVII.

Oportunius recenset Eymericus aliquot Iudeorum errores, quam aliorum, de quibus egit hactenus quoniam eorum infidelitas proximius accedit ad hæresim: cū Christianæ fidei in figura susceptæ omnino renitantur, ut ait Beatus Thomas 2. 2. q. 10. articulo 6.

Num. 1. a. Ad hanc respondemus, quod Iudæi à Iuda, &c.] Est autem Iudas Hebraice, Latine confessio: sed Iudei nominis proprietatem per scelus, cum filium Dei non agnoscunt, amiserunt, ut eleganter scribit Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constitutionum Apostolicarum.

Num. 2. b. Dominum Nostrum Iesum Christum, prophetam deceptorem & detestabilem blasphemantes.] Quantum sit Iudeorum odium in Christum, & impietas in Christianos, docent passim veterum monumenta, ac in primis Nicephorus lib. 4. c. 6. historiæ ecclesiasticæ, & lib. 14. c. 16. & Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constituit. Apostolicarum, & Zonaras tomo 3. annalium in Imperio Heraclij.

Ab his multas hæreses profluxisse testatur Origenes homilia quadam in Matthæum, & Nicephorus lib. 14. cap. 14. historiæ ecclesiasticæ narrat eos Alexandria pulsos à Cyrillo, ut liberaret hæresibus civitatem, & ab Hispaniis, patrum memoria, ob eandem causam à Ferdinando Quinto Rege Catholico eiektos scimus. De his in iure canonico titulus extat de Iudæis, ubi multas etiam eorum impietates in Christianos licet contemplari, plurima quoque de Iudæis & contra Iudæos statuuntur lib. 12. legum Visigothorum (quas sanctus Isidorus recognovit) tit. 2. & 3. Item in legibus Hispaniæ septipartitis, par. 7. tit. 24. per totum.

Qui confutant Iudeorum errores.

Iudeorum errores multi recensent & confutant ex antiquis frequenter Hieronymus, Augustinus, & reliqui Patres, cum se offert occasio in exponendis sacris litteris, quas ipsorum Rabinis de Christo qui iam venit loqui videantur, contorquent & depravant, & Isidorus Episcopus Hispalensis. Cyprianus duobus libris contra Iudæos. Tertullianus item in libro adversus Iudæos. Athanasius in libro de Incarnatione verbi. Chrysostomus in orationibus adversus Iudæos. Iustinus martyr Dialogo cum Tryphone adversus Iudæos. Paulus Burgensis in Scrutinio scripturam. Porchetus in libro inscripto, Victoria contra Iudæos. Rabbi Samuel de adventu Messie. Julianus Pomerius adversus Iudæos. Petrus

A Bles Archidiaconus Bathoniensis contra Iudæos. Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Iudeorum. Arnaldus Albertinus super Rubrica de heret. lib. 6. q. 12. multos refert & refutat Iudeorum errores: item Jacobus de Valentia in questionibus contra Iudæos, & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, questione 5. ite edidit adversus Iudæos. Petrus Brutus Episcopus Catharensis opere inscripto, Victoria contra Iudæos, & copiose Petrus Galatinus in opere erudito contra Iudæos. Ludovicus Vives lib. 3. de veritate fidei Christianæ. Sixtus li. 2. tom. 1. littera T. bibliothecæ sanctæ, plurimos et refert Iudeorum errores ex libris Talmud exceptos.

B Andreas Tiraquellus de inreprimogenitura, q. 66. & copiose Finus Hadrianus in flagello contra Iudæos. Denique multas Iudeorum & Rabinorum fraudes ac imposturas novissime detexit Leo Castrus in disputatione de translatione sacræ scripturæ præfixa ad Esaiæ commentarios, præsertim ca. 17. 19. 20. 22. & aliquot sequentibus, item Prateolus lib. 9. c. 31. de sectis hæreticorum.

Insignem vero Iudeorum perfidiā sæpe respicientes Romani Pontifices, multis modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, proposita illis Evangelij veritate, ac sublatiis libris, quorum lectione perfidiores fieret et deteriores, ut constat ex rescripto Innocentij III. incipiente, Impia Iudeorum. et alio Nicolai incipiente: Vineâ Soreth. Quæ curavimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum.

Et eadem sollicitudine Gregorius XIII. singulis hebdomadis Romæ die sabbati fidei Christianæ veritatem Iudæis hic commorantibus proponendam curavit, ne ullum salutis remedium, & beneficij salutis genus eis deesse videatur.

Iudei autem delinquentes multis modis potestati Inquisitorum subiiciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymerico infra hac 2. par. q. 46. de quo etiam extat domini Gregorij Pape XIII. extraneus, cuius initium est: Antiqua Iudeorum. impressa in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.

D Postremo cum de erroribus Iudeorum agitur, observandum hic est quod admonui supra in hac 2. parte super q. 5. de erroribus ab ipso Christo damnatis, videlicet inter Iudæos varias olim viguisse sectas, ac peculiare quosdam errores unamquamque tenuisse sicut docet sanctus Epiphanius lib. 1. tomo. 1. contra hæreses, heresi. 14. 15. & aliquot sequentibus, & Beatus Clemens Papa 1. lib. 6. constitutionum Apostolicarum, c. 6. & Eusebius lib. 4. c. 21. historiæ ecclesiasticæ. & Isidorus lib. 8. Etymolog. c. 4. & Beatus Antonius in summa, parte 4. tit. 11. cap. 6. §. 1.

Summorum Pontificum benignitas erga Iudæos.

Inter Iudæos olim varix sectarum viguerunt.

QUESTIO XXIII.

De libris hæreticis, seu apocryphis, de quibus in Decretis.

Vigesima quinta quæstio est, Libri hæreticales erronei, seu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per Ecclesiam condemnati: qui sunt?

Ad

Ad hanc respondemus, quod tales libri em-
merantur in Decretis, † ubi sic dicitur.
In primis † Ariminensem synodum, à Costā-
tio Cæsare, Constantini filio, congregatam, me-
diante Tauro præfecto, extunc & nunc, & usque
in æternum confitemur esse damnatam. Itē Ite-
nerarium nomine Petri Apostoli, quod appella-
tur sancti Clementis libri octo, † apocryphum.
Actus nomine Andrea Apostoli, apocryphi.
Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi. A-
ctus nomine Petri Apostoli, apocryphi. Actus
nomine Thomæ Apostoli, apocryphi. Euange-
lium nomine Thaddei, apocryphum. Euangelium
nomine Thomæ Apostoli, quo vtuntur Mani-
chæi, apocryphum. Euangelium nomine Barna-
bæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartho-
lomæi Apostoli, apocryphum. Euangelium nomi-
ne Andrea Apostoli, apocryphum. Euangelia,
quæ falsauit Lucianus, apocryphum. Euangelia,
quæ falsauit Hyrcius, † apocrypha. Liber de in-
fantia Saluatoris, apocryphus. Liber de Natiuita-
te Saluatoris, & de S. Maria, & de obstetrice Sal-
toris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris,
apocryphus. Libri omnes quos fecit Lenticus †
discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appella-
tur Fundamentum, apocryphus. Liber, qui appella-
tur Thesaurus, apocryphus. Liber, qui appella-
tur De filiabus Adæ vel Geneseos, apocryphus.
Centimetrum de Christo, Virgilianis cōpagina-
tum versibus, apocryphum. Liber, qui apellatur
Actus Theclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Li-
ber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber
Prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & san-
cti Xylitri nomine signatus est, apocryphus. Re-
uelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocry-
pha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Aposto-
li, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stepha-
ni, apocrypha. Liber, qui appellatur Transitus †
sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur
Penitentiæ Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine
gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post dilu-
uiū pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui
appellatur Testamentum Iacob, † apocryphus.
Liber, qui appellatur Penitentiæ Origenis, apo-
cryphus. Liber, qui appellatur Penitentiæ sancti
Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœ-
nitentiæ Iamnis, & Mambre, apocryphus. Liber,
qui appellatur Sortes Apostolorum, apocryphus.
Liber, Lufanæ, † apocryphus. Liber Canonum
Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus,
qui ab hæreticis conscriptus est, beati Ambrosii
nomine præsignatus, apocryphus. Historia Euse-
bij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani
† siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthu-
miani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani,
Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula
omnia Fausti Manichæi, apocrypha. † Opuscula
alterius Clemētis Alexandrini, apocrypha. † O-
puscula Cassiani, presbyteri Galliarum, apocry-
pha. Opuscula Victorini Pictauiensis, † apocry-
pha. Opuscula Fausti Reghienfis Galliarum, apo-
crypha. Opuscula Frumentij, † apocrypha. † pi-
stola Iesu ad Agbarum regem, apocrypha. Pas-

asio Georgii apocrypha. Passio Cyrici, & Iulittæ
apocrypha. Scriptura, quæ appellatur contradi-
ctio Salomonis, apocrypha. Pilacteria omnia, q̄
non Angelorum, vt illi confingunt, sed demonū
magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hæc &
omnia his similia, quæ Simon magus, Nicolaus,
Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebiō, Paulus etiā
Samofatenus, Photinus, & Bonofus, & qui simi-
li errore defecerunt, Mōtanus quoque cum suis
obscenissimis sequacibus, Apollinaris, Valenti-
nus, siue Manichæus, Faustus, † Sabellius, Ar-
rius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabba-
tius, Cœlestius, † Donatus, Eustathius, Iouinia-
nus, Pelagius, Iulianus, & Latienfis, Cœlestinus,
Maximinus, Priscianus † ab Hispania, Lampe-
dius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus
ē quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiā ma-
culauit, Acacius Constantinopolitanus cum con-
sortibus suis, necnon & omnes hæreses, † quas ip-
si eorumque discipuli siue schismatici, docuerūt
vel conscripserunt, quorum nomina minimè re-
tinentur, non solum repudiata, verum etiam ab
omni Romana, & Apostolica Ecclesia elimina-
ta, atque cum suis auctoribus, auctorūque se-
quacibus sub anathematis indissolubili vinculo
in æternum confitemur esse damnata.

† Africanus
Orig.
† al. Callistus
† Iulianus Ce-
lauentis, Cœ-
lestinus, & c.
orig.
† Orig. Pri-
scillians ab
Hispania, Ne-
storius Con-
stantinopoli-
tanus, Maxi-
mns, Vnicus
Lampetius.
† Hæretici, eo-
rumq; disci-
puli. orig.

COMMENT. XLVIII.

Quia non modo ex erroribus diuersarum gen-
tium, & sectarum hæreses oriuntur, quas præ-
canere, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris
hæreticis, & falsa dogmata continentibus, ideo Ey-
mericus post diuersarum gentium errores, de libris
hæreticis, & apocryphis instituit disputationem in
multis sequentibus quæstionibus, ac primum ordi-
tur ab illis qui damnantur in Decretis.
a. Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi.]
Qui libri ad fidem stabilendam, seu (vt Eymericus
loquitur) plantandam, spectant, retulit supra par. 1.
c. Sancta Romana. de quibus dixi supra eadem pri-
ma parte: nunc eos refert, qui fidem violare possunt
vel incertorum sunt auctorū, vel leuem habent in
Ecclesia auctoritatem, idque ex decreto Gelasii pri-
mi, edito Romæ anno Domini. CCCXCIII. quod
refert etiam Gratianus in c. Sancta. 15. dist. 5. cete-
rum quæ ab hæreticis, & alij decretorum compilato-
res, vt Burchardus, lib. 3. decretorum, cap. 221. &
Iuo Carnotensis, par. 4. c. 65. & c. 208. & c. 209.
E Quo autē apertius hæc questio tota intelligatur, Quot sint ge-
nera librorū
obseruandum est, tria esse genera librorum ad reli-
gionē spectantium, seu de rebus religionis tractantium
de religione
Canonicos, qui ab Ecclesia recipiuntur ad edificatio-
nem fidelium, ex quibus sumitur efficax argumentū
tractantium,
ad probandum ea, quæ fidei sunt, scripti Deo imme-
diatē inspirante, & manum calamūque diuinorū
scriptorum in singulis etiam minimis adtēperante,
de quibus Beatus August. lib. 11. c. 3. de Ciuitate
Dei ait ita; Hic prius per prophetas, deinde per
seipsum, postea per Apostolos quantum satis ef-
fice iudicauit, locutus, etiam scripturam condidit,
quæ Canonica nominatur eminentissimè au-
ctorita-

etoritatibus, cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos nosce idonei sumus. *hæc ille. Idem August. lib. 13. confessio. cap. 15. & epistola 7. ad Marcellinum. & epistola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Christiana, c. 37. & lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 3. Ioannes Akins in Enchyridio c. 1. Driedon li. 1. c. 2. & lib. 4. c. 4. de dogmatibus ecclesiastici. Alfonsus Castus li. 1. aduersus hæreses. c. 2. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, cap. 1. 6. 7. & 8. Couarruias lib. 4. cap. 14. varia. resolutio.*

Quot sunt autem libri canonici, quorum nonnullos impudenter hæretici impugnant, ponit Concilium Tridentinum, sess. 4. in decreto, de canonicis scripturis.

Qui libri a
giographi.

Alij sunt, quos Theologi Agiographos in Ecclesia vocant: quos eadem Ecclesia approbavit, ut publice quidem ad ædificationem fidelium moresque componendos legerentur, non tamen habent firmam fidem, & indubitatam auctoritatem, & hos numeros Gelasius in 2. parte sui Decreti, ibi, iam nunc, & Burchardus lib. 3. decretorum cap. 220. suo Carnotensis par. 4. c. 64. Gratianus in dict. c. Sancta Romana. §. iam nunc. 15. dist. & de his videtur loqui Diuus Augustinus lib. 18. ca. 38. de ciuitate Dei. agitque plene Couarruias li. 4. c. 16. varia. resolut. & alij, & in hoc genere librorum reponuntur sanctorum Patrum scripta, ut Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, & ceterorum, tam Græcorum quam Latinorum, quorum insignis probitas & eruditio cum sanctitate coniuncta valde emicat in Ecclesia Dei, & quanta sit eorum auctoritas, ostendit copiose Melchior Canus li. 7. de locis theologicis.

Qui libri &
quæ modis
dicantur apo
cryphi.

Supersunt iam tadem Tertij generis libri, de quibus hic Eymericus, quos Doctores vocant apocryphos, de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus ecclesiasticis c. 4. & lib. 4. c. 1. & Couarruias lib. 4. ca. 17. varia. resolutio. & Decretorum architecti locis ferme præcitatis.

Tametsi vero multis modis liber apocryphus dici possit, ut ait Turrecremata in c. sancta Romana. 15. dist. quæst. 6. nu. 18. & 19. Primum quoniam eius incognitus sit auctor, quamuis nihil contrarium fidei contineat: rursus vel quia extra canonem feratur: nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologo in libros Regum: tamen quantum ad hanc quæstionem attinet, bifariam Eymericus hic ex Gelasio appellat libros apocryphos. Vno modo eos, qui ab hæreticis sunt conscripti aduersus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hæreticos, ut optime admonet Couarruias præcitato loco: Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuissimamque habent auctoritatem, quos sancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expresse reiecerint, nec Ecclesia permisit, ut publice in templis legerentur; habent enim multa falsa veris admixta, ut optime explicat Melchior Canus lib. 1. cap. 16. de locis theologicis, vers. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos constat fuisse lectos ab antiquis Patribus, ut colligitur ex Beato Hieronymo in epistola 7. ad Letam, dum ait: Caueat omnia apocrypha, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere vo-

luerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa: & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. *hæc ille. Et has duas postremas significationes intuitus Eymericus prudenter proponit quæstionem de libris hæreticis, erroneis, seu apocryphis.*

b In primis Ariminensem synodum. Erat tota hæc quæstio in omnibus Directorijs prorsus deprauata, atque etiam in vulgatis Gratiani codicibus unde sumpta fuerat. eam imprimi curauimus iuxta Decretum Gelasii, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorum Colonienfis editionis, fol. 319. & Decretum Gratiani nuper Romæ editum, anno MDLXXXII.

B Si quis autem singula, quæ in hoc decreto de libris apocryphis continentur, nosce desiderat, legat Couarruiam lib. 4. ca. 17. varia. resolutio. ubi totam hanc quæstionem illustrat, quæ persequi non est nostre breuitatis, aut instituti.

Illud hic tandem monebo, huic Decreto Gelasii prohibitorum librorum, respondere nunc etiam in re-pub. Christiana Indices, quibus damnatæ doctrinæ libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate viri docti Romæ conficiunt, nullum fere librorum genus omittentes, quorum dogmata non expendant.

Iam de materia librorum prohibitorum copiose diximus supra in hac 2. parte in principio super ca.

C Fraternitatis, de hæret.

V A E S T I O XXIII.

De libris damnatis in Decretalibus.

Igesimaquarta quæstio est: Libri hæreticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per Ecclesiam condemnati, qui sunt?

Ad hæc respondemus, quod alibi in Decretalibus, libri tales non apparent per Ecclesiam condemnati, nisi in maiori volumine: extra de sum. Trinit. & fide catho. c. Damnamus, ubi sic dicitur:

Damnamus igitur, & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de vnitatem seu essentia trinitatis.

COM M E N T. XLIX.

E a Ad hanc respondemus, quod alibi in Decretalibus, &c.) Materiam huius quæstionis sub alijs uerbis tractauit Eymericus supra, in hac 2. parte, quæst. 7. agens de erroribus damnatis in Decretalibus, de quo argumento vide sanctum Antoninum in summa. parte 4. tit. 11. ca. 7. §. 2. & Turrecrematam in summa de Eccles. lib. 4. parte 2. cap. 35.

Iam in Decretalibus præter hunc libellum siue tractatum Abbatis Ioachim, damnata quoque sunt capitula Cælestii atque Pelagij hæreticorum in ca. Fraternitatis, de hæret. de quo abunde diximus supra, in hac 2. parte, super dicto c. Fraternitatis.

Q V A E-

Index librorum
prohibitorum.

Rela. supra
fol. 4.

QVÆSTIO XXV.

De libris dānatis in Extrauagātibus.

Igesima quinta quæstio est. Libri hæreticales seu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per Ecclesiam condemnati; qui sunt?

Ad hanc a respondemus, quòd in extrauagantibus nullus liber apparet, vt talis condemnatus, nisi in extrauaganti domini Ioānis Papa XXII. quæ incipit, Quia vir reprobus. in qua libelli quidam, quos contra constitutiones prædictas, Cum inter, & Quia quorundam. de proprio & communi condiderat, & ad studia generalia miserat, ac in valuis Ecclesiarum, & alijs locis affigi fecerat frater Michael de Casena hæreticus prædictus, dudum Generalis Minister ordinis fratrum Minorum, tanquam hæreticales cum suo auctore hæretico condemnantur.

COMMENT. L.

AD hanc respondemus, quod in Extrauagantibus nullus liber apparet, &c. De hac quoque tractatione copiose egit auctor supra sub alijs terminis. q. 8. sanctus Antoninus in sum. p. 4. titu. xi. c. 7. §. 5. & Turcremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 37.

Hæc autem extrauagans incipiens, Quia vir reprobus cuius hic meminit Eymericus, nondum est impressa, nec peruenit adhuc ad manus nostras.

Quantum vero attinet ad hunc Michaellem de Casena hæreticum, plenissime de eo egimus cum Eymerico supra in hac 2. parte, quæst. 15. vnde quæstio hæc lumen declarationis accipiet.

QVÆSTIO XXVI.

De libris damnatis à diuersis Romanis Pontificibus.

SVMMA ADRIANI.

- 1 Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. XXII.
- 2 Alexander III. damnauit lib. inscrip. Euangelium æternum.
- 3 Opuscula xx. Raymundi Lulli prohibita.
- 4 Litteræ Gregorij XI. de prohibitione dictorum librorum.

Igesima sexta quæstio est: Libri hæreticales seu erronei, per diuersos summos Pontifices, de fratrum suorum consilio, post mortem illorum, qui libros huiusmodi ediderunt, damnati; qui sunt?

1 Ad hanc a respondemus, quòd dominus Ioannes Papa XXII. Auinione residens, informatus b de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cū magno cōsilio multorum in Theologia Magistrorum, & doctorum, condemnauit dicti fratris Petri Ioannis, de quo actum est supra, hos libros vt vere hæretica-

Ales, scilicet, postillam super Apocalypsim: postillam super Matthæum: postillam super Canonicas, propter errores contentos in eis, hæreses, quæ recitantur supra q. 9.

2 Ante prædictorum librorum condemnationem factam per prædictum dominum Ioānē XXII. dominus Alexander III. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum, propter hæreses & errores, quæ recitantur supra q. 9.

3 Post quem dominus Gregorius XI. condemnauit xx. volumina cuiusdam Raymundi Lulli, propter plures hæreses & errores, quæ recitantur supra q. 9. Libri autem condemnati & combusti per dominum Papam prædictum isti erant: Liber de philosophia amoris. liber de centum Dei nominibus. liber de contemplationum. liber de vii. arboribus. liber de Ecclesiasticis prouerbijis. liber de confessione, contritione, satisfactione, & oratione. liber de orationibus. liber amati & amici. liber de benedicta tu. liber de beata Maria. liber de articulis fidei. liber de doctrina puerili. liber de planctu Raymundi. liber de intentionibus. liber de arte amatiua. liber de tentatione. liber de oratione: & est alius à prædicto. liber de anima, liber sententiarum. liber apostolicon.

C Prædicta autem viginti volumina sunt condemnata per Bullam domini Papæ Gregorij XI. tenoris sequentis.

4 Bulla Gregorij Papæ XI. qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lulli, & cetera eiusdem opera interdicuntur.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis: Salutem & Apostolicam benedictionem.

D Conseruationi puritatis catholicæ fidei, quam multi nequā filij scelerati suis falsis assertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici pestiferū semē zizaniæ seminant, cum ad nostrum præcipue spectet officium, vt euellamus praua, et destruamus peruersa, prouidere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare cōfestim plenius desiderijs affectantes, opportuna in his, quæ possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis adhibemus. Dudum siquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici ordinis fratrum Prædicatorum professor, in sacra theologia magister, in regnis Aragoniæ, Valentiniæ & Maioricarum Inquisitor hæreticæ prauitatis, nobis exposuit, se in regnis eisdem inuenisse viginti volumina diuersorum librorum, in vulgari scriptorum, à quodā Raymūdo Lullo ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipsi In-

quisitori videbatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ: & quod non nulli de prædictis, & alijs regnis, libris utebantur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande suarum periculum animarum: supplicauitque nobis Inquisitor ipse, ut (ne simplices deciperentur ex libris ipsis) dignaremur in hac parte de oportuno remedio prouidere; Nos autem cupientes animarum iam forsan imbutarum, & quæ imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celementer obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Hostiensem, & per quamplures etiam ultra viginti numerum in eadem Theologia magistros, examinari fecimus diligenter, per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant. & quod ultra ducentos † articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eisdem; super quibus inter eosdem Episcopum & magistros, sæpius & dæmum coram nobis habita disputatione solemni, ipsos articulos (ad vitandum prolixitatis tædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos, & manifeste hæreticales de ipsorum Episcopi & magistrorum concordii consilio, censuimus reputandos. Cum autem, sicut Inquisitoris præfati continebat assertio, in prædictis regnis alij libri, qui asseruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiusmodi iam reperi, & alij errores & hæreses creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiusmodi alijs libris & eorum doctrina informari plenariè, & super eis prouidere salubriter, ne fideles in errores huiusmodi damnablem prolabantur; fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, in singulis Ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religiosorum quorumcunque ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Præmonstratensis, Grandimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prædicatorum, Minorum, & Eremitarum eiusdem sancti Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum vestrarum ciuitatum & diocesium, intra missarum solènia existentibus

† in codice Sabellano legitur: quadringentos.

A populis ad diuina, & prædicationibus per vos vel † alios, quantum cito commodè poteritis, faciatis proponi, quod omnes & singule † Al. & persone vtriusque sexus, cuiuscunque status, ordinis, vel conditionis existant, earundem vestrarum ciuitatum & diocesium seu comorantes in eis, habentes libros quoscunque; a præfato Raymundo editos (ut præfertur) ipsos infra unius mensis spatium vobis assignare: & illi qui sciunt alias personas libros eosdem habentes, eas vobis reuelare ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quam cito commodè poteritis, curetis nobis fideliter destinare ut ipsos simili examini subijcere ualeamus. Cæterum quia doctrina, seu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus: & uehemens suspicio est habenda, quod in alijs libris editis à dicto Raymundo similes uel alij (ut præfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quod omnibus & singulis eisdem personis vestrarum ciuitatum & diocesium, doctrinam seu potius dogmatizationem, & usum huiusmodi librorum interdicere studeatis, donec super his per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Contradiectores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: Non obstantibus, si aliquibus communiter, uel diuim à sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari: aut extra uel ultra certa loca, ad iudicium uocari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet exemptionibus, & alijs priuilegijs & litteris Apostolicis, quibuscunque locis, personis, uel ordinibus, sub quacunque forma, uel expressione uerborum ab eadem sede concessis, de quibus eorumque totis tenoribus, etiam de uerbo ad uerbum in nostris litteris mentio sit habenda: & per quæ præsentis mandati nostri effectus ualeat quomodolibet impediri. Insuper uolumus quod per te frater Archiepiscopo, tenor presentium sub tuo, uel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per uos adhiberi uolumus, uelut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij. Kalenda. Februarij, Pontificatus nostri anno VI.

COMMENT. LI.

Vigesima sexta quaestio est: libri, &c. Ad hanc respondemus, &c.]

Hec quaestio in Barcinonensi impresso mutila uidetur & imperfecta, si cum ceteris exemplaribus conferatur, ubi paulo fufius concipitur, ut mox subiungam: non tamen est visum ab impresso recedere. Ceterum quia aliorum codicum magna est auctoritas, eorum lectionem hic apponere placuit: Bononiensis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambaria manuscripti ita habent.

Ad hanc respondemus, quod Papa Innocentius III. condemnauit libellum seu tractatum, quem ediderat Ioachim contra magistrum Petrum Lombardum, tanquam haereticalem: & hoc post mortem eiusdem Ioachim Abbatis, ut patet extra de sum. Trinit. & fide catho. ca. Damnamus. Postque tempore Ioannis Papae XXII. frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum oriundus de Villa, quae dicitur Ceriacum, diocesis Biterrensis, in Theologia lector famosus, mortuus est, & sepultus in ecclesia fratrum Minorum ciuitatis Narbonen. quo mortuo quidam eum sanctum, quidam eum haeticum fratres eiusdem ordinis palam, & publice praedicabant. propter quod simplices decepti, quam plures de Catalonia, Carcassona, Tholosa, & Prouincia ad eius tumulum confluebant: prudentes vero huiusmodi subfannabant, cumque & per istos & per illos haec fuissent exposita praedicto domino Ioanni XXII. Papae: isti petentes quod uti haeticus condemnaretur; illi vero quod prout sanctus, sanctorum catalogo ascriberetur; ipse dominus Papa se plenius informauit, & tandem reperit; quod dictus Frater Petrus Ioannis dum uiueret, ediderat postillam super Apocalypsim haeresibus, & blasphemis conspersam intolerabilibus; & prauiam diligenti examinatione Magistrorum in Theologia, & Doctorum in iure, eandem tandem ut haereticalem de consilio fratrum suorum publice condemnauit: Ac etiam postillas super Mattheum, & super Canonicas per eundem editas in forma. Cuius postillae super Apocalypsim haereses, blasphemiae, & errores habentur supra hac parte 2. quaest. 9. Quibus condemnatis, idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Ioannis & omnia tam cereas imagines: quae pannos per manus simplicium ad eius tumulum deducta, Narbone fecit publice concremari. Aliqui tamen uolunt dicere, quod licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum praedictis concremata, sed Auinione deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro eo quia repertum extitit, quod libros suos praedictos supposuerat correctioni sacrosanctae Romanae Ecclesiae.

Tempore quoque domini Gregorij Papae VI. praedictus frater Nicolaus Eymerici praesetauit eidem domino Papae viginti libros a quodam Raymundo Lullo dudum defuncto, ciue Maioricarum editos, qui dominus Papa prauiam diligenti exami-

A natione Magistrorum in Theologia viginti & ultra, eos de fratrum suorum consilio propter quae plures ibi repertas haereses & errores publice condemnauit, ut haec omnia & errores ipsi plene parent supra part. 2. q. 9.

Libri autem haereticales praedicti sunt isti:

Libri qui intitulantur. De doctrina puerili, & incipit: *Deus uolens quens cunctem.*

Libri qui intitulantur: De articulis fidei, & incipit.

Libri qui intitulantur: De arte generali, seu de septem arboribus, & incipit.

B Libri qui intitulantur: De centum Dei nominibus, & incipit.

Libri qui intitulantur: De ecclesiasticis prouerbis, & incipit.

Libri qui intitulantur: De sancta Maria, & incipit.

Libri qui intitulantur: De benedicta tu, & incipit.

Libri qui intitulantur: De planctu sanctae Mariae, & incipit.

Libri qui intitulantur: De arte amatoria, & incipit:

C Libri qui intitulantur: De amato & amico, & incipit:

Libri qui intitulantur: De Euast & Blanquerna, & incipit:

Libri qui intitulantur, libri Intentionum, & incipit:

Libri qui intitulantur, libri Orationum, & est alius a praedicto, & incipit:

Libri qui intitulantur: De Philosophia amoris, & incipit:

Libri qui intitulantur: De anima, & incipit:

Libri qui intitulantur: Libri de oratione, & incipit:

D Libri qui intitulantur, Libri contemplationum, alius a praedicto, & incipit:

Libri qui intitulantur: De contritione, confessione, satisfactione, tentatione & oratione, & incipit:

Libri qui intitulantur: quaestiones super quatuor libros sententiarum, & incipit:

Libri qui intitulantur: Planctus Raymundi Lulli & incipit:

Ita in tribus manuscriptis, ut dixi, quae breuius continentur in Barcinonensi, a quo non est uisum recedere tamen uarietas obseruanda fuit.

E b Informatus de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis,] *Qui fuerit hic Petrus Ioannis, & quo tempore uixerit, abunde diximus supra super quaestione 9. huius 2. partis: ea sunt ergo ad memoriam reuocanda, ut hic locus apertius intelligatur.*

c Dominus Alexander IV. condemnauit librum appellatum, Euangelium aeternum.] *Idem docuit Eymericus supra in hac 2. parte. q. 9. nu. 4. §. Aduertendum tamen: ubi etiam dixi, quae hunc locum illustrabunt.*

Rursus obseruandum est, ut scribit sanctus Antonius

tonius in summa, par. 4. tit. 11. ca. 7. §. 5. & Turre-
cremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. c. 37.
Alexandrum III. per quādam extrauagantem in-
cipien. Quidam scripturæ sacræ. damnasse quēdam
libellum Gulielmi, de sancto amore, inscriptum. De
periculis nouissimorum temporum. quem ille edi-
derat contra statum religiosorum Mendicantium.
item alios quosdam libellos detractione & errorib.
plenos, editos a magistris quibusdam Parisiensibus
contra eosdem ordines Mēdicantes: quos damnauit
idem dominus Alexander III. per extrauag. inci-
pien. Ex alto fuisse conspicimus. & per aliam ex-
trauag. incip. Cum olim. ac Beatus etiam Thomas
vt præcitato loco refert S. Antoninus eos errores,
editis contra ipsos libris, efficaciter confutauit.

d Conseruationi puritatis, &c.] Solus Barcino-
nensis impressus habet hanc Gregorij bullam hoc lo-
co insertam, in Bononiensi autem & Sabellanno re-
peritur in fine secundæ partis. est autem hæc bulla
anni sexti, vt apparet ex Data.

Sed obseruandum hoc est, ante condemnationem
librorum Raymundi Lulli factam per hanc extrau-
agantem pontificatus domini Gregorij anno sexto
alia præcessisse velut præpatatoria ad condemnatio-
nem faciendam, vt apparet ex Regeſto domini Gre-
gorij XI. quod in Vaticana bibliotheca Roma serua-
tur. Nam in 2. volumine Regeſti anni II. fol. 131.
litteræ Gregorij Pape XI. extāt ad Archiepiscopū
Tarracon. incipien. Nuper dilecto filio. quibus præ-
cipitur prædicto Archiepiscopo, vt sibi faciat exhi-
beri libros Raymundi Lulli, in quibus quamplurimi
errores dicebantur contineri, ut eos comburat & cō-
buri faciat, si præuia cognitione ita esse reperiatur. Da-
ta autem fuerunt huiusmodi litteræ apud pontem
Sorgie Auinionen. dieces. nonis Iunij, Pontificatus
Gregorij XI. anno II.

Item in 2. volumine Regeſti anni IIII. fo. 201.
referuntur aliæ litteræ eiusdem domini Gregorij in-
cipien. Ad audientiam. quibus præcipitur officiali-
bus Episcopi Barcinonen. vt diligenter transmittāt
ad dominum Papam, librum quendam Raymundi
Lulli in pergamenis, & in vulgari Catalanico scri-
ptum, in quo similiter plurimi errores scripti perhi-
beantur. Data vero fuerunt hæc litteræ apud Villa-
nouam Auinionen. diæces. tertio Calend. Octobris,
Pontificatus domini Gregorij XI. anno IIII.

QVÆSTIO XXVII.

De libris damnatis de mandato spe- ciali domini Papæ.

Igesima septima quæstio est: Libri
hæreticales, & erronei de mandato
a speciali domini Papæ, extra curiā
auctoritate Apostolica condemna-
ti, qui sunt?

Ad hanc respondemus, qd tēpore domini Gre-
gorij Papæ XI. dominus Petrus Archiepiscopus
Tarracon. & frater Nicolaus Eymerici de ordi-
ne Prædicatorum, Inquisitor Aragoniæ, vt vere
hæreticales & erroneos, quendam libellum de

A dæmonū inuocatione, qui incipit: Misericordia
& veritas, & quendam aliū, qui incipit: Vtrum
quilibet infidelis tam diuinis, quā Apostolicis
canonibus teneatur obedire; & quēdam alia opu-
scula, ut omnia hæreticalia & erronea, edita^b per
quendam Raymundum Neophitum, sententia-
liter condemnarunt, propter hæreses & errores
in eis contentos, qui recitantur supra † q. 10.

† In hac
parte.

COMMENT. III.

a **D**E mandato speciali domini Papæ condē-
nati, &c.] Hic videtur indicari nō potuisse

B Episcopum & Inquisitorē condemnare hos libros
nisi mandatum habuissent speciale à sede Aposto-
lica, quod videtur dubium; cum eorum in hac re vt
in cæteris ad fidem spectantibus non mediocris sit
iurisdictio, ergo vt res hæc, quæ cognitu est dignissi-
ma, et valde etiam necessaria radicitus intelligatur
breuiter mihi hoc loco est dicendum, quanta sit iudi-
cum ecclesiasticorum in hac re iurisdictio.

C Ac primum quidem Episcopi & Inquisitores dā-
nare possunt & prohibere in suis diæcesibus libros
omnes, qui continent dogmata expresse condemnata
per Ecclesiam, tametsi ab auctōribus nominatim nō
condemnatis compositi sint, et ratio in promptu est:
quoniam quæ semel damnata sunt, absque noua con-
demnatione prohiberi possunt, ne nouis semper dispu-
tationibus, quæ salubriter sunt semel sancita, pertur-
bentur, & in dubium reuocentur, vt dixit Gelasius
in epistola ad Episcopos Dardaniæ, quem retuli su-
pra par. 1. super l. nemo clericus, C. de summa Tri-
nit. vers. nam & iniuriam facit.

D Rursus Episcopi et Inquisitores prohibere etiam
possunt in suis diæcesibus libros de hæresi suspectos
ob quamcumque hæresis suspicionem, tametsi sint a
catholicis auctōribus editi: cum enim possint proce-
dere aduersus quosuis homines saltem ad inquiren-
dū, etiam ob leues probabiles tamē hæresis suspicio-
nes, vt volunt auctōr Repertorij verbo, suspectus.
§. item nota. & Matthæus Afflictus in consti. in-
consutilem, & Carrerius tract. de hæret. nu. 116. et
aliū, quos retuli infra in hac 2. parte super. q. 56. pro-
fecto multo magis poterūt agere in libros suspectos
eosque prohibere, qui continent propositiones suspe-
ctas: quia libri fortiores nervos habent ad nocendū
quā homines; cum qui eos legūt firmitus eis insiſtāt,
quā qui homines loquentes audiunt. Item quia vi-
uæ hæreticorum voces vix vnā ciuitatem reple-
re possunt, libri autem cum facile hinc & inde tran-
suehantur, non modo vnā ciuitatem, sed & regna
& prouincias insciūt. sunt enim velut perpetui qui-
dam fontes hæresum. virus copiose emittentes.

E Ad hæc, Inquisitores & Episcopi absque manda-
to speciali summi Pontificis ex propria iurisdictio-
ne possunt prohibere libros non modo suspectas cōti-
nentes propositiones, vt proxime dixi; verum etiā
scandalosas, periculosas, erroneas, hæresim sapien-
tes, a fide catholica quauis ratione discrepantes, &
Christianæ pietati, ac bonis moribus non cōformes:
quod cavit paulus Papa tertius rescripto quodam
incipiente, In Apostolici culminis, quod in fine
huius operis in bullario litterarum Apostolicarum

cura-

Quanta
Episcoporum
& Inquisi-
torum iurisdic-
tio in prob-
ben dislibri

aurauimus imprimendum. Si enim Inquisitores inquirere possunt, & compescere, ac coercere eos, qui prædictas propositiones ausi fuerint prædicare, sanè multo magis prohibere poterunt libros ista continentes, qui non semel aut iterum, sed semper de die de nocteque prædicant, & auribus lectorum iteratis vicibus talia dogmata inculcant.

Inter hos libros facile referri possunt multi ex illis, qui de Astrologia iudiciaria tractant, itè de Chirromantia, & alijs diuinandi modis, in quibus multa passim sunt temeraria, incerta, a religione & Christiana pietate aliena, nimium astris tribuentia, & libero hominis arbitrio plurimum detrahentia: hi enim aut prorsus prohiberi, aut non nisi quam emendatissimi permitti deberent in commercium hominum venire; quo nomine iam B. Clemens, li. 2. c. 66. constitutionum Apostolicarum, cauendos penitus à viris Christianis iubeat supersticiosos Græcos.

Huc etiam referri possunt multi ex poetis tam antiquis quam recentioribus, qui multa docent obscena, & bonis morib. penitus aduersa, quos propterea iam olim Maximus Plato in sua repub. viuere non patiebatur: sunt enim tales iuuentutis corruptores, & cū parasitis, & lenonibus merito coercendi, quorum ars eò tandem euasit, vt nihil fermè scribant nisi quod ad lasciuiam, & turpem amorem pertineat. Hos ergo si iam editi sint, prohibere poterunt Episcopi, & Inquisitores in suis diocesis, quod si non sint editi, eos imprimi non permittant: quoniam talium librorum lectio multorum peccatorum causa esse solet.

Iam quod dixi de libris suspectis, aut erroneas propositiones continentibus, idem dictum uellem de libris habentibus ancipites, dubias, seu ambiguas propositiones, quæ duplicem sensum habere possunt: hereticum vnum, alterum catholicum, de quib. Albertinus tract. de agnoscen. asser. q. 34. nume. 50. hi enim tamdiu prohiberi poterunt ab Inquisitoribus, quamdiu non fuerint illæ ancipites propositiones declarate in sensu catholico; in quo etiam diligenter est animaduertendum in libris imprimendis, ne tales propositiones contineant.

Sed neque illos libros uel tractatus, aut imprimi, aut publicari, & uendi in suis diocesis permittent, in quibus propositiones, disputationes, aut cōtrouersie continentur, & diffiniuntur contra communem theologorum sententiam, aut receptum, & usitatum sentiedi morem, in his præsertim rebus, quæ ad theologiam, fidem, mores, sacramenta, potestatem praelatorum, & ministrorum Ecclesiæ spectant: tamen si enim quedam sint dogmata, & propositiones, quæ summo iure, & subtilitate defendi possint, tutius tamen est ab his abstinere: nam inuare aut prodesse non possunt, obesse vero interdum plurimum solent. An nec permittendum quidem essent, vt similia liberè in scholis legerentur, et inuenibus proponeretur, quorum ingenia sæpe amplecti magis solent, quæ magis a communi via recedunt.

Idem prorsus iudiciū est de libris, & tractatib. quorundam inutilibus, & infrugiferis, aut qui de rebus leuibus, vel ridiculis tractant: hos enim me iudice, non deberent Episcopi permitttere, vt in suis diocesis imprimeretur, aut distraherentur. in his ta-

men omnibus prudentia, & iudicio opus est.

Deniq; ex quibuscunq; causis Inquisitores procedere possunt contra homines, quia nocere sua doctrina possunt, ex eisdem poterūt etiam in libros inquirere ex data sibi potestate, & iurisdictione animaduertendi in hæreticos.

Quod si in libris tales reperiantur propositiones, quibus nondum constet an fidei repugnent, nec ne: tunc etiam si auctores publicare suos libros uellent prohiberi poterūt per Inquisitores, & libri suspendi donec superiores iudices decernant re cognita, quid facto opus sit, argumento c. Inquisitores, de hæ. lib. 6. Quibus a nobis assertis plurimum suffragatur id quod in indice librorum prohibitorum, in fine Reg. x. his uerbis exprimitur: Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalib. secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouincijs, vel diocesis expedire iudicauerint. hactenus ibi.

b Edita per quendam Raymundum Neophytum. Hic Raymundus, sicut constat ex Regeſto domini Gregorij XI. loco quem mox adducemus, dicebatur Raymundus de Tarraga, qui cum prius esset Hæbræus, conuersus ad fidem Christi, factus est monachus ordinis Prædicatorum: ceterum vt res ipsa demonstrauit, non mutauit mores, et si religionem mutauerit. Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorij XI. ad an. Domini MCCCCLXXII. extantque in vnico volumine Regeſti anni primi Gregorij XI. fo. 225. litteræ Papæ Gregorij ad Archiepiscopum Tarraconnensem, & Nicolau Eymericum Inquisitorem in Regno Aragonum, quib. precipitur, vt inquirant, & procedant contra Raymundum de Tarraga ordinis fratrum Prædicatorum, tenentem quosdam hereticos errores, & eum puniat. Rursus in secundo volumine Regeſti anni secundi, fol. 191. rescriptum quoque habetur eiusdem Domini Gregorij XI. incipien. Audum ad audientiam. per quod committitur Archiepiscopo Tarraconen. & Nicolao Eymérico inquisitori, vt omnes libros huius Raymundi sibi faciant exhiberi, atque comburi. iam hæc Raymundi opuscula. quot & quales errores continerent, docet idem Eymericus supra in hac 2. par. q. 10. nu. 3.

Illud uero obseruandum est diligenter, quod auctor docet in hac quæſtione, uidelicet, libellū de Dæmonum inuocatione editum fuisse per hunc Raymundum Neophytum, in quo planè decepti mihi videntur Bernardus Lutsemburgus in catalogo hereticorum, lib. 3. verbo, Raimundus Lulli: et Prateolus, 16. c. 2. de vitis, & sectis hæreticorum, asserentes libellum de Dæmonum inuocatione editum fuisse a Raymundo Lull. & sanè suspicor hos auctores fuisse allucinatos ex nominis similitudine.

Postremo, Raymundus hic de Tarraga dictus est Neophytus quasi noua planta seu germen. Dicunturque illi Neophyti, qui non nascuntur ex originarijs Christianis, sed ad fidem catholicam conuertuntur, de quibus Beatus Gregorius, lib. 4. Regeſti, epistola 51. siue c. 95. & lib. 7. epist. 110. & Gratianus, in c. sicut Neophytus. 48. dist.

QVÆSTIO XXVIII.

De libris damnatis ab Inquisitorib.
Aragonie.

S V M M A R I V M.

1. Arnaldus de Villanova libros in Theologia scripsit.
2. Libri eiusdem multi damnati, & qui.
2. Gondisalvi Virginalis liber condemnatus.
4. Liber de inuocationibus demonum publice combustus.
5. Bartholomaei Janouet. De aduentu Antichristi libri damnati.

Igesima octaua quæstio est: Libri hæreticales, & erronei, per Inquisitores Cataloniæ, & Aragoniæ, cū prælatis illarum partium condemnati, qui sunt?

1. Ad hanc^a respondemus, quòd tempore Domini Clementis Papæ quinti, fuit in partibus Cathalonie quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanova, qui de Theologia condidit multos libros, quos tanquam falsos, & erroneos auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ frater Ioannes de Longerio ordinis Prædicatorum Inquisitor in partibus antedictis, & Gaufridus de Cru-

† Forte Cruylles.

dillius Vicarius Ecclesiæ Tarraconensis, sede vacante, sententialiter condemnarunt.

Libri autem condemnati per eos isti sunt.

2. Libellus, qui intitulatur: De humilitate, & patientia Iesu Christi, & incipit: Si amor natural.

Libellus, qui intitulatur: De fine mundi, & incipit: Entes per vestres lettres.

Libellus, qui intitulatur: Informatio Beguinorum, seu lectio Narbonen. & incipit: Tots aquells.

† al. vel charitatem.

Libellus, qui intitulatur: Ad priorissam, vel de charitate, & incipit: Beneyt sia, e loat Iesu Christ.

Libellus, qui intitulatur: Apologia, & incipit: Ad ea quæ per vestras.

Libellus seu littera, quæ incipit: Domino suo charissimo.

Libellus, qui intitulatur: Denunciatio facta coram domino Episcopo Gerunden. & incipit: Coram vobis.

Libellus, qui intitulatur: De elemosyna, & sacrificio, & incipit: Al catholich Inquisidor.

Liber qui incipit: Peræo com molts desigensaber.

Libellus, qui incipit: Alia informatio Beguinorum, & incipit: Als cultiuadors.

Libellus, qui incipit: Dauant vos senyer en la chme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus, qui incipit: Quant fuy Aumio.

Libellus, qui intitulatur: Responso contra Bernardum † Richardi.

† al. nenedi. Aum.

A Isti libelli fuerunt condemnati propter multos errores in eis repertos, qui recitantur supra, q. 1. 1. 3. Post tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit in partibus Cataloniæ, videlicet Barchinone, quidam vocatus Nicolaus de Calabria, discipulus in erroribus eiusdem Gondisalvi: diocesis Conchenensis in Hispania. Hi duo, scilicet Gondisalvus: dictando, & Nicolaus scribendo; damone, dicto Gondisaluo visibiliter apparente; & docente, condiderunt quendam librum errorum, & hæresum, quem Virginalē † vocauerunt: hunc librum dictus frater Nicolaus Eymerici Inquisitor prædictus, & Vicarius Episcopi Barchinonensis, Arnaldus de Buschetis (dicto Nicolao primitus, ut relapso tradito brachio seculari, combusto) sententialiter condemnarunt propter hæreses, & errores in eo contentos, quæ recitantur supra q. 1. 1.

† Sabellian & Bono. C. dices, Virgilianū habent

4. Item tempore eiusdem Innocentij Papæ VI. idem frater Nicolaus Eymerici Inquisitor, & Arnaldus de Buschetis condemnarunt publice Barchinon. & comburi fecerunt quendam magnum & grossum librum demonum inuocationem in septem partes distinctum, qui intitulatur: liber Salomonis, in quo erant scripta sacrificia, orationes, oblationes, & nefaria quamplurima fieri demonibus consultata.

5. Item tempore domini Urbani Papæ V. Episcopus Barchinon. frater Berengarius de † Ril: & frater Nicolaus Eymerici, prædictos duos libellos de aduentu Antichristi, quos † ediderat quidam Bartholomæus Janouet. de insula Minorcanis, in Sede † Barchinon. ut hæreticales, & erroneos sententialiter condemnarunt, & publicè comburi fecerunt, propter hæreses, & errores in eis contentos, quæ recitantur sup. q. 1. 1.

† Fortè, de Aril.

† Id est, in ecclesia cathedrali.

COMMENT.

D a Quid tempore domini Clementis Papæ V. fuit in partibus Cataloniæ quidam magnus medicus, &c. Arnaldus de Villanova. De hoc Arnaldo de Villanova eadem quæ hic recensentur, dixerat Eymericus paulo ante q. 1. 1. huius partis, ubi dixi. illic autem errores huius Arnaldi retulit Eymericus: hic vero libros eius, & opuscula recenset, in quibus illi errores continebantur. vide Bernardum Lutemburgum in catalogo hæreticorum, li. 2. verbo, Arnaldus de Villanova, & Prateolus, li. 1. de vitis, & sectis hereticorum, c. 69.

E b Post tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit, &c. quidam vocatus Nicolaus de Calabria. De hoc item Nicolao de Calabria, & Gondisaluo eadem hæc scribit Eymericus supra in hac 2. parte, q. 1. 1. nu. 9. Lutemburgus in catalogo hereticorum lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.

Iam librum hunc hæresibus plenum, quem asserit hic Eymericus a Nicolao de Calabria, & Gondisaluo fuisse compositum, verisimilius est Virginalē, quam Virgilianum fuisse ab eis nominatum, quia mos est visitatus hæreticorum libris a se editis, vel deprauatis optimos, & honorificos titulos facere, ut facilius decipiant incautos, sicut copiose ostendimus lib.

lib. 2. de causis, unde hæreses oriuntur.

Et comburi fecerunt quendam magnum, & grossum librum dæmonum inuocationum.] Ex titit superioribus sæculis in Hispania inter infideles Arabes, qui circa annos Domini DCCXIV. transito Herculeo freto Hispaniam occuparunt, et Iudeos qui ibidem degebant, frequens superstitione de consulendis dæmonib. est enim hæc gens magneperè huic illicito studio dedita, qui eam artem de inuocandis dæmonibus in scripta redigebant, et quasi hæreditariam suis posteris relinquebant. multi autem ex his qui sacro baptismo erant oluti, etiam eandem superstitionem sequebantur, & ea scripta retinebant contra expressas canonum iussiones. ea vix aboleri potuerunt, donec ab Hispania Hæbrei pulsati sunt, et baptizati Sarraceni, & officium Inquisitionis diligenter exerceri ceptum; fiebant autem per huiusmodi nefarias inuocationes prorsus mira quedam, & panè incredibilia, vt sæpe a meis maiorib. auduisse me memini.

Qui vero hæc exercent, proculdubio subduntur Inquisitorum iurisdictioni: quia cum hæ inuocationes raro fiant sine sacrificio demoni exhibito, hæresim sapiunt manifestè, iuxta tex. cū gl. in verbo, saperet. in ca. accusatus. §. sanè. de hæreticis. lib. 6. docetque eleganter Eymericus quæstione proximè sequenti, item amplius, q. 43. huius 2. partis.

d Quos ediderat quidam Bartholomæus Ianoues.] De hoc item Bartholomæo Ianouesio una cū Eymerico egimus supra in hac 2. p. q. 11. adde Prazeolum, lib. 2. c. 11. de vitis, & sectis hæreticorum, & Bernardum Lutsemburgum in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Bartholomæus Ianouesius.

QVÆSTIO XXIX.

De libris in Italia & Gallia. damnatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Dulcini epistolæ duæ condemnatæ cum ipso auctore.
- 2 Libri diuinationum, Necromantiæ, Chiromantiæ, & c. reprobati.

Vicesimanona quæstio est: Libri hæreticales, & erronei, per Inquisitores in Italia, & Francia, & alijs mundi partibus condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorij Papæ IV. & Nicolai IV. Episcopus Parmensis, & frater Manfredus ordinis prædicatorum Inquisitor in illis partibus Italiæ duas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis ut hæreticales (ipso Dulcino, vt hæretico concremato) sententialiter condemnarunt, propter hæreses, & errores in illis contentos, quæ recitantur supra, q. 12.

2 Item in partib. Galicanis, videlicet Parisiis Episcopi Parisien. & Senonen. ac Inquisitor de ordine prædicatorum, & de magno cōsilio magi

A strorum in Theologia, & in decretis doctorum vt error, eos, & sacrilegos, & blasphemos sententialiter condemnarunt omnes libros diuinationum, & sortium, scilicet Libros necromantiæ. Libros Geomantiæ, Libros Pyromantiæ. Libros Hydromantiæ. Libros Chiromantiæ. Libros decem annulorum Veneris. Libros tot Greci, & Germaniæ, & Babylonensis. Libros quatuor speculorum, eorundem. Libros imaginum Thobia Bantricat, & Libros imaginum Ptolemai. Libros Hæmetis magi ad Aristotelem, quem librum, dicunt, & Aros, idest, Gabrielem habuisse a Deo, in quo sunt horribiles inuocationes, & fumigationes detestabiles. In omnibus enim istis libris sunt pacta, & fædera cum dæmonibus, & inuocationes, & sacrificia, tacitè vel expressè, quæ exhibere dæmonibus sapit hæresim manifestè, vt dicitur inf. q. 43.

† al. sortilegiorum.

† al. Gerium.

† al. Bécricat.

† al. dixit.

COMMENT. LIIII.

a **D**Vas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis] De Dulcino copiosè diximus cū Eymerico supra, q. 12. huius 2. partis.

b Sententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationum, & sortium.) Facta videtur hæc condemnatio, vt constat ex serie huius quæstionis circa annos Domini MCCXC. Rursus anno Domini MCCCXCVIII. Parisiis Theologorum schola intuita in vniuersa ferè Gallia superstitiones, & demonum inuocationes, & sortilegia non sine magna fidelium perniciè abundare, decretum edidit. quo dānantur XXVIII. articuli partim hæreticales, partim erronei, partim vero blasphemii, quos hic breuitatis gratia omitto: leguntur tamen in calce sententiarum Petri Lombardi, & eos refero infra, q. 43. huius 2. partis.

Diuinationes autem omni iure prohibitas esse copiosè docuimus in libris de penis hæreticorū. leges diuinæ eas magnopere detestantur, Leuit. ca. 19. & 20. & Deuteronom. c. 18. Item iura canonica detestantur, & puniunt acerbè. Concilium Ancyranū, c. 23, Concilium Laodicenum canone 36. sancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dicta recitat Gratianus, 26. q. 5. per totum. & Iuo Carnotensis, p. 111. & Burchardus, lib. decimo decretorum, et summi Pontifices multis locis, in primis uero in Decretalibus, tit. de sortilegijs, ac de his vitandis insignis extat locus apud Beatum Clementem, lib. 2. c. 66. constit. Apostolicarum, in hæc verba; Fugite quoque incantationes, ariolationes, vaticinia, lustrationes, aruspicina, auguria, necromantiam, inuocationes, quoniam scriptum est: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israel, & rursum, Augurium peccatum est, & alibi Nō augurabimini, & ariolationes, diuinationes, & pythones non sequemini: lustratores non acquiritis. ideo monet Ieremias dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & a signis celi ne timueritis, hætenus Clemens.

Diuinationes omni iure prohibita.

Num. 23.

Deut. 18.

Ierem. 10.

Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt p̃i Imperatores, vt constat ex l. Mathematicus

Diuinationis libri comburendi.

maticos, C. de episco. audiētia. ydem prorsus libri de repulsis sunt in ind. librorum prohibitorū Pij IV. in hec verba: Libri omnes, & scripta Gæromantia, Hydromantia, Aeromantia, Pyromantia, Onomantia, Chiromantia, Oecromantia, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reijciuntur. hec ibi.

c Scilicet libros Necromantia, libros Geomantia, &c.) Varro scripsit diuinationum quatuor esse genera per terram vnde Geromantia, per aquam vnde Hydromantia, per aerem vnde Aeromantia, per ignem vnde Pyromantia, ca. igitur. 26. q. 3. sed multas alias excogitauerunt Magi demonum arte, ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero a corpore humano, & singulis eius partibus; ex quibus que per mortuorum cedauera quasi excitata & ad vitam reuocata contingit, Necromantia dicitur. c. nec mirum. 26. q. 5. quæ per lineas manuum chiromantia, ceteras longum esset recensere, quæ licet huius essent loci, non tamen sunt instituta nostra breuitatis, eas copiose sumus persecuti in libris de penis hereticorum, vbitam vetera quam noua diuinandi genera recensuimus, ostendentes quantum singula distent a vero, & qualem hæresis suspicionem contra hant, qui illis vtuntur.

d Quæ exhibere demonibus sapit hæresim manifeste. Et propterea earum tunc punitio & cognitio ad inquisitores spectabit. c. accusatus. §. sane. de heret. lib. 6. Quo modo autem cognoscendum sit, quando diuinationes & sortilegia sapiant manifestam hæresim, et qualis sortilegiorum pena, dixi infra super q. 4. huius partis. vide interim Zanchinū tract. de heret. c. 22.

QVÆSTIO XXX.

Dei nominis, Hæreticus.

Rigesima quæstio est: Hæreticus ex vi nominis, quis dicendus est?

Ad hanc respondemus, quod sicut ab eremo dicitur eremita, sic ab hæresi dicitur hæreticus, seu hæretica. Hæresis autem, vt dictum est supra q. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis secundum Isidorū & Papam; & inde dicitur hæreticus quasi electiuus. Secundo ab adhereo; adheres; secundū Hug. & inde dicitur hæreticus quasi adheſiuus. Tertio ab eriscor, ris, secundū Isidorum, quod idem est, quod diuido, dis; & inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus. Ex his patet, quod hæreticus ex vi nominis, dicitur quasi electiuus, quasi adheſiuus, & quasi diuisiuus: Nā doctrinam falsam & peruersam primo eligit: post illi electæ pertinaciter adhæret: per quæ ab aliis sanè sapientibus diuiditur & elongatur.

COMMENT. LX.

a Ad hanc respondemus, quod sicut ab eremo dicitur eremita. De Etymologia huius nominis, hæreticus, eadem fere omnino habuit dispu-

ationem Eymericus supra in hac 2. p. quæ st. 1. quo loco nos quid sentiendum videretur plene diximus. Huiusmodi autem Etymologia quamuis hæresis, et hominis hæretici naturam explicent, veræ tamen non sunt. Sed videnda omnino quæ in prædicta q. 1. scripsimus.

QVÆSTIO XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus in iure dicitur omnis excommunicatus
- 2 Item quilibet Simoniacus.
- 3 Ad hæc quisquis contra Romanam Ecclesiam agit.
- 4 Et qui errat in expositione sacrae scripturae.
- 5 Noua sectæ auctor vel sectator.
- 6 Male sentiens de sacramentis Ecclesiæ.
- 7 Errans circa articulos fidei.
- 8 Postremo, qui dubius est in fide.

Rigesima prima quæstio est: Hæreticus in iure quis, & quot modis, & extenso nomine dicendus est?

Ad hanc respondemus, quod hæreticus extenso nomine, octo modis sumitur.

- 1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excommunicatus. 4. q. 1. Quod autem.
- 2 Secundo dicitur hæreticus, quilibet simoniacus. 1. q. 1. Quisquis.
- 3 Tertio dicitur hæreticus, qui aduersus Romanam Ecclesiam agit, & eius dignitatem a Domino traditam auferre conatur, dist. 22. Omnes.
- 4 Quarto dicitur hæreticus, quicumque errat in expositione sacrae scripturae. 24. quæst. 1. Hæreticus.
- 5 Quinto dicitur hæreticus, quicumque confingit nouam sectam, vel confictam sequitur, 24. q. 1. Hæreticus.
- 6 Sexto dicitur hæreticus, quicumque male sentit de Ecclesiæ sacramentis, de hære. Ad abolendam.
- 7 Septimo dicitur hæreticus, quicumque aliter sentit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 24. q. 1. Hæc est fides.
- 8 Octauo dicitur hæreticus, quicumque est in fide dubius. de hæret. c. Dubius.

His concordat Hostien. Io. And. in nouella, Bernardus supra, c. Firmissime, extra de hæret. & alij notatores. †.

COMMENT. LXI.

a Ad hanc respondemus, quod hæreticus extenso nomine, octo modis dicitur. Expli- cata vi et natura nominis, hæreticus, quot modis hæreticus quis dicatur, ostendit Eymericus: octo autem modos refert quibus aliquis hæreticus dici possit, extenso tamen nomine, id est, in lata significatione: at Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. cap. 12. duodecim modos enumerat. totidem recēset Tabienſis

† Id est, glossatores.

Quot modis quis dicatur hæreticus.

biens in summa uerbo, hereticus, nu. 1. et Conradus Brunus, lib. 1. de heret. ca. 2. multos ite refert Paulus Grillandus tract. de heret. q. 2. & Gondissalvus tract. de heret. q. 1. & Zanchinus de heret. capi. 2. ubi numerat decem modos. Plurimos affert Carrelius tract. de heret. num. 6. & multis sequentibus. inter hos tamen modos multi sunt improprij, quamuis horum labor non prorsus videatur vanus & inutilis, non tamen est valde necessarius, cum omnis hereticus ad octo illa capita reduci possit, quae posuimus supra in hac 2. parte super q. 2. Canonistae vero communiter enumerant hos modos quib. qui potest dici hereticus, in ca. firmissime. extra de heret. ubi glo. in uerbo, hereticum plurimos item affert Reptorium inquisitorum uerbo, hereticus.

QUESTIO XXXII.

Qui proprie & vere dicatur hereticus.

SUMMARIUM.

- 1 Hereticum proprie duo constituunt, & quae.
- 2 Duo requiruntur, ut quis sit catholicus.
- 3 Quae sint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hereticum.
- 4 Indirecte ad fidem pertinent contenta in sacra scriptura.
- 5 Et quae ab Ecclesia definita sunt, ut fide credenda.
- 6 Tria in genere credenda ab omni Christiano.
- 7 Pertinacia in voluntate perficit rationem heretici.
- 8 Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur.
- 9 Hereticus quis proprie dicendus.

Rigesima secunda quaestio est. Hereticus proprie, stricte, & in rei veritate, ac secundum theologiam, atque iura; quis dicendus est, & censendus?

1 Ad hanc respondemus, quod duo sunt quae faciunt taliquem hereticum proprie & complete. Primum se tenet ex parte intellectus. & illud est initiatum, & dispositiuum: hoc est, ut eorum, quae sunt fidei, sit error in mente, siue in intellectu. Secundum se tenet ex parte voluntatis seu affectus: & istud est perfectiuum & completiuum: & hoc est, ut de illo errore credendo sit pertinacia in voluntate: ubi enim haec duo concurrunt, hereticum perfecte faciunt.

2 Sicut enim ad esse catholicum duo requiruntur, scilicet eorum quae fidei sunt credentia in mente, & in credendo firma adhaesio in voluntate: & si unum horum deest, catholicus non est: Ita per oppositum, ad hoc quod aliquis sit hereticus, duo oportet inesse, scilicet, quod eorum, quae sunt fidei habeat errorem in mente, & quod de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & si

A unum eorum deesset, hereticus proprie & perfecte quis non foret. His concordat sanctus Thomas in 4. Sententiarum: & alij theologi & iuristae.

3 Quae autem (loquendo de primo) sint illa, quae fidei sunt, & a quolibet catholico explicite vel implicite credenda sunt, & quorum error in mente cum pertinacia in uoluntate faciunt hereticum, (ut praedicitur) declarant doctores theologi, & praesertim sanctus Thomas. 1. parte summae, q. 32. artic. 4. & 2. 2. q. 1. artic. 2. dicentes, quod sunt duo in genere, sed tria in specie. Nam ad fidem quaedam pertinent directe, quaedam indirecte: directe quidem, ut articuli fidei, qui sunt Christianae religionis seminaria, & in sacra theologia prima principia; & haec a quolibet catholico, tanquam vera & catholica sunt supponenda, ac etiam explicite vel implicite credenda, attentis catholicorum statu, officio, & conditione, ut dictum est supra in parte 1. q. 4. & 12.

4 Indirecte vero ad fidem pertinet tanquam credenda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, sequitur abnegatio, & corruptio fidei articulorum, & sunt duo: Primum est omnia ea, quae sunt in sacra scriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc est, quae in Biblia continentur, quae a Spiritu sancto credimus firmiter reuelata. De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum, & recitatur 9. dist. 1. cap. Ego solis. Ego solis eis scriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum auctorem eorum errasse aliquid firmiter credam; illos autem ita lego, ut quantalibet sanctitate polleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt. Ad abnegationem, seu corruptionem, aut in toto vel in parte istorum sacrorum librorum, sequitur corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur. Nam si quis non crederet omnibus contentis in dictis libris, consequenter indirecte posset idem sentire de articulis. Nam si Spiritus sanctus non reuelauit, aut si reuelauit non uerum dixit in una parte, consequenter nec in alia.

5 Secundum quod ad fidem pertinet indirecte, est, omnia quae sunt per Dei Ecclesiam determinata ut fide tenenda, siue in quattuor concilijs, siue in constitutionibus post factis ut fide tenendis: quae quidem declarantur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis videtur contineri.

6 Ex quibus patet, quod tria sunt fidei mente credenda, scilicet articuli fidei: sacra scriptura, hoc est libri canonici in Biblia contenti: & ea quae sunt per Ecclesiam determinata ut fide tamen tenenda, ut dicit Augustinus in secundo libro de baptismo: Et per consequens praedictorum oppositum pertinaciter affirmans, hereticus est habendus: Et in probationem huius, haereses recollecte, & heretici nominati sunt. 24. quest. 3. cap. quidam heretici. Nam quidam eorum suis haeresibus contradicunt fidei articulis: quidam sacris scripturis, uidelicet libris praedictis canonicis: quidam sacris canonibus, & declarationibus per Ecclesiam factis ut fide tenendis: quare

con-

faciunt
nem ef-
eticum.

concluditur quo ad primum, quod habere alicuius istorum trium errorem in mente, facit hæreticum initiatiue & dispositiue.

7 Loquendo uero de secundo, quæ scilicet est illa pertinacia in voluntate, quæ habentem errorem illorum, quæ sunt fidei, in mente, facit hæreticum perfectiue, & complectiue, declaratur ex verbis Beati Thomæ: ubi prius, quod aliquis ^b dicitur habere pertinacia in voluntate duobus modis, siue in duobus casibus.

8 Primus est, quando a iudice fidei quis vocatus utpote à domino nostro Papa, vel eius inquisitore, ab eo delegato, seu ab ipso Episcopo ordinario, informatur ab eodem iudice, & clare ad occultum sibi ostenditur, quod illud, quod tenet, est contra articulum fidei vel prædictam scripturam, vel determinationem Ecclesiæ ut de fide factam & nihilominus perseverat in suo errore, tunc patet clare se habere pertinaciam in voluntate. Secundus casus est, & magis pertinaciæ ostensiuus quando quis post depræhensionem sui erroris, ad mandatum iudicis fidei antedicti non vult ab eo errore resilire, illum abiurando, & satisfactionem congruam exhibendo. Iste casus patet clare extra de hæret. cap. Ad abolendam. §. presenti. Quare concluditur quoad secundum, quod habere pertinaciam in voluntate illorum quæ sunt fidei quorum habet errorem in mente, facit hæreticum completiue.

9 Ex quibus liquet clare, quod proprie hæreticus est ille, qui habet eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: quod clare ostenditur, quando post depræhensionem erroris ea renuit abiurare.

COMMENT. LVII.

Postquā superiori quæstione docuit quot modis possit quis vocari hæreticus, inter quos, ut monui, nonnulli sunt improprii, nunc exactissima diligentia demonstrat, quis vere & proprie hæreticus dicatur repetens fontes & initia unde hæresis error oriatur.

Ad hanc respondemus, quod duo sunt quæ faciunt aliquem hæreticum. Sed huic dicto uideatur aduersari communis Theologorum & Canonistarum sententia, qui ad minus tria postulant, ut quis vere & proprie hæreticus dicatur; primum ut fidem catholicam sit professus, id est, ut sit baptizatus: alterum, error in intellectu eorum quæ fidei sunt: tertium, pertinacia in voluntate. Alfonso Castus lib. 1. c. 7. de iusta hæret. punitio. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. nu. 1. vers. unde ad hoc quod proprie, & copiosius ibidem. §. 25. nu. 26. vers. vigesimo quinto notandum, quod hæresis. Simancas de cathol. insti. tit. 31. nu. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 2. num. 2. ubi quinque dicit exigere, quæ ad hæc tria reduci possunt. Couarruias lib. 3. ca. 1. nu. 2. varia. resolut. vers. hinc sane deducitur. Conradus Brunus li. 1. c. 2. de hæret. Antoninus in sum. par. 2. tit. 12. cap. 5. §. 1. Ioannes Roias tract. de hæret.

par. 1. nu. 40. cum sequent. Melchior Canus lib. 12. cap. 8. de locis theologicis, & alij quos libens omitto, quæ non inepte inferri possunt ex Beato Thoma 2. 2. q. 11. artic. 2. ex cuius sententia optime colligit hoc loco Eymericus, initium hæresis proficisci ex errore intellectus, seu mentis: complementum vero esse à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat veritati catholicæ obedire.

Ceterum quamuis primum illud requisitum ad constituendum hominem hæreticum omiserit Eymericus, non est reprehendendus; quia id supponit velut manifestum: exploratissimum enim est apud eruditos, neminem posse esse vere & proprie hæreticum, nisi sit prius per baptismum Christianam religionem professus.

b Nam ad fidem quædam pertinent directe, quædam indirecte. Idem tradidit Eymericus p. 1. q. 7. & q. 12. hic vero occasione nouæ disputationis repetiuit. Hæc paucis mutatis, sententia tamen prorsus eadem seruata, transtulit hinc in suam summam Tabiensis, verbo hæreticus. §. 25. nu. 26.

c Hoc est quæ in Biblia continentur. Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri sacri seu canonici, quorum auctor est Deus, de quibus dixi supra hac parte super q. 23.

d De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum. Habetur hæc epistola in 2. tomo operum diui Augustini, & ique epistola num. 19. et quoniam sæpe meminit Eymericus huius loci, quem truncatum sæpe citat ex Gratiano c. ego solus. distin. 9. placuit ex ipsius Augustini fonte integrum referre. habet autem ita: Ego enim fateor charitati tuæ, solis eis scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam: Ac si aliquid in eis offerendo litteris quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel interpretum non allecutum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. hæc ille.

e Quia in dictis libris canonicis videntur contineri. Ita emendavi contra omnes, nam in Bononiensi & Sabellano, Canonibus legebatur, in codice Cardinalis de Gabarra Canones, sed perperam, ex quibus nulla constabat sententia. sensus autem huius loci est: Quæ sunt per Ecclesiam definita ut de fide tenenda, ad fidem pertinent, quia in dictis libris canonicis videntur contineri. nam licet expresse non contineantur in ipsis libris sacris, tamen Ecclesia definiendo aliquid, auctoritate librorum sacrorum nitebatur, quorum auctoritas, ut dixi super quæst. 23. huius partis; necessarium præbet argumentum ad definiendum, ea, quæ fidei sunt.

f Et per consequens prædictorum oppositum pertinaciter affirmans hæreticus non habendus. Idem dixit supra q. 2. Nihilominus tamen multis alijs modis aliquis dici potest vere & proprie hæreticus

Quot requiratur, ut quis dicatur hæreticus.

ticus, ut dixi supra super q. 2. huius 2. partis, nisi dicamus illos omnes ad hos tres posse reduci.

Nemo hæreticus sine pertinacia.

Loquendo vero de secundo, quæ scilicet est illa pertinacia in voluntate.] Pertinaciā requiri in voluntate, ut quis verè, et propriè hæreticus dicatur, cōis est Theologorum, & Iurisperitorum sententia, ut probant ferè omnes, quos citavi initio huius commentarij, et colligitur non obscure ex verbis B. Thomæ in sum. par. 1. q. 32. art. 4. ibi: Et circa hæc opinari falsū, hoc ipso inducit hæresim: maxime si pertinacia adiungatur. idem scribit ibidem Bartholomæus Torres Episcopus Canariensis. & iterum diuus Thomas, 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Simancas de catho. institut. tit. 48. nu. 1. Alfonsus Castus, lib. 1. cap. 9. de iusta hæret. puni. Locatus in opere iudiciali, verbo hæreticus. num. 18. & copiose Albertinus tractat. de agnos. asser. quæst. 29. et alij, quos in re facili omitto libenter.

Quid pertinacia, & q. pertinax.

Est aut pertinacia finitima perseverantia: quia utraque in rebus ceptis persistit: sed perseverantia occupatur in bono, pertinacia vero in malo. ita Alfonsus, & Simancas præcitatis locis.

Pertinax vero est, qui id remere pertendit, quæ debet dimittere, ut indicat Melchior Canus, lib. 12. c. 9. de locis theologicis, vers. at quid pertinacia sit. vel pertinax est, qui persistit in errore, quæ sub reatu mortalis culpæ deferere tenetur. Ita Alfonsus, lib. 1. c. 9. in principio, de iusta hæreticorum punitione. quæ vero ad hunc locum attinent de pertinacia, & pertinace in causa hæresis, copiose, subtiliter, et eleganter more suo explicat Melchior Canus loco proxime citato.

h. Quod aliquis dicitur habere pertinaciam in voluntate duobus modis.] Hi duo modi hoc loco ab Eymerico relati generales sunt, sub quibus forte multi alij possunt contineri, quibus pertinacia male credentiū non obscure detegitur: neque his solum modis, quis dicitur pertinax: nā Gerson par. 1. operum suorum tractat. quodā de pertinacia alios numerat. & gloss. in extranaganti Joan. xxij. incipiente. Cum inter nonnullos, de verb. signif. verbo, pertinaciter, il primo, septē recenset, & Turrecremat. in summa de Eccles. lib. 4. par. 2. c. 16. recenset viginti pertinaciæ modos, quos repetit Alfonsus Gherverus in thesauro religionis Christianæ, tit. de hæret. nu. 20. cum seq. adde Albertin. tract. de agnos. asser. q. 3. nu. 13. & seq. & copiosius eod. tract. q. 30. ubi fuse recenset 19. modos convincendi aliquem de pertinacia. & multos etiam refert Simancas, de catho. institut. tit. 48. num. 7. & sequentibus.

Cū vero hic Eymeric. dicit duobus modis quempiā habere pertinaciam in voluntate, perinde est, ac si diceret, duobus modis detegi latentem voluntatis pertinaciam, de quibus vide, quæ dixi supra par. 1. super q. 12. ver. si autem negat coram iudice fidei. ubi ostendi veram esse hanc Eymerici doctrinam, & monitioni Inquisitorum in causis fidei necessario parendum, cum sufficienter ostendunt aliquid catholicæ fidei repugnare, & hæreticum dogma esse.

Quot modis quis detegatur pertinax.

A QVÆSTIO XXXIII.

De Hæreticis tum manifestis, tum secretis.

S V M M A R I V M.

- 1 Manifesti hæretici quinam dicantur.
- 2 Et qui secreti.

TRigesima tertia quæst. est. Hæretici manifesti, & secreti, qui, & quot modis dicendi sunt?

B Ad hanc respondemus, quod istam quæst. proposuerunt canonici, seu capit. sedis Eccles. Tholos. domino Innoc. Papæ III. quib. respondet per hæc verba, ut patet extra de verb. signif. lib. 5. cap. super quibusdam. ubi sic dicitur: Super quibusdam mandatorum articulis: Et infra: Tua deuotio postulavit à nobis, quæ sint dicendi hæret. manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæret. qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel cōfessi, uel ab eis sententialiter cōdemnati super hæretica prauitate.

† Dicitio, eorum, deest in antiquis codicibus Gregorianis.

2 Hæretici vero secreti per oppositū dicendi sunt, qui eorū, quæ sunt fidei, habent errorem in mente, & pponūt habere pertinaciā in voluntate: sed tamen verbo, vel facto exterius nō ostēdunt.

COMMENT. LVIII.

A Hæretici manifesti.] De hæretic. manifestis Hagunt Hostien. Zabar. Panorm. Anto. de Butric, & cōiter Canonistæ in c. super quibusdā. extra de verb. signif. Bernar. Lut. zēbur. in catalogo hæret. lib. 1. c. 12. Reper. Inquisit. verbo: hæreticus. S. quis dicatur hæreticus manifestus, et copiose Arnaldus Albertinus tract. de agnos. asser. q. 29. Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 24. & alij.

De hæret. manifestis, qui differunt.

Nec indiget longa disputatione tractatio hæc de manifestis hæret. qui scilicet manifesti dicantur, cū Roman. Pontifex id apertè definierit in d. ca. super quibusdam. de verb. signif. quod adducit hic Eymeric. Et summa est, quinque vel sex modis dici posse aliquem hæreticum manifestum.

Primo, si intelligitur manifestus hæret. qui contra fidem catholicam publicè prædicat, quod potest contingere multis modis, ut docet Albertin. tractat. de agnoscen. assert. quæst. 29. num. 8. & seq.

Hæretici manifesti qui, & quot modis dicantur.

Secundo, hæreticus manifestus accipitur ille, qui profitetur errorem hæreticorum fidei contrarium: talis enim professio à voluntate firma solet procedere, quare non est mirum, si inter manifestos hæreticos computentur, & pertinaces etiam censeantur, qui hæreticales profitentur errores.

Tertio, vocatur hæreticus manifestus, qui vel suum proprium, vel aliorum hæreticorum defendit, siue tuetur errorem. immo vero qui aliorum defendit

dit errorem catholicæ fidei inimicum damnabilior est eo, qui errat, nec hæreticus solū, sed etiam hæresiarcha dicendus est, cap. qui aliorum. 24. q. 3.

Zabarella in dicto c. super quibusdam. de verb. signif. hos duos modos pro vno, & eodē accipere videtur, dū notat paria p̄fiteri, uel defendere errorem.

Quarto, is quoq; inter manifestos hæreticos numerandus est, qui coram p̄latis, seu iudicibus fidei, Episcopis videlicet, aut Inquisitoribus iudicialiter conuictus est de hæretica prauitate. Conuictum aut accipere debemus eum, de cuius hæresi constat per legitimam probationem, quæ facit rem manifestā, cap. cum olim. de verb. signif.

Quinto, manifestus hæreticus etiā dicitur, qui coram fidei iudicibus heresim iudicialiter confitetur, ex qua confessione sit manifestum, & notorium talem confitentem habuisse errorem in mente cū adhuc sione voluntatis. manifestum enim etiam est, quod constat in iudicio per confessionem, vt in dicto cap. cum olim. de verb. signif.

Sexto, & postremo dicitur aliquis manifestus, seu notorius hæreticus, qui per eosdem iudices Ecclesiasticos condemnatus est de hæretica prauitate: sententia enim iudicis notorium facit, cap. vlt. de temp. ordin. l. emptorem. ff. de action. empt. & vend. & notat glos. in dicto cap. cum olim. de verborum signification. in verbo, confessionem.

Quid confiteatur intelligere qui sunt hæretici manifesti. Atque ex his innotescit, qui sint hæretici manifesti. cuius rei notitia multas utilitates parere potest, in quibus illa vna est non spernenda, vt cum cauetur, vel sancitur per leges, vel statuta. vt manifesti hæretici expugnetur, intelligatur quid nomine manifestorum hereticorum sit accipiendum.

b Hæretici vero secreti per oppositum. &c.] De hæreticis secretis alibi dicitur copiosius, quorum tractatio non potest breuiter absolui, vt per se esse intelligatur.

Q V A E S T I O XXXIIII.

De Hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici affirmatiui, qui censeantur.
- 2 Et qui negatiui.
- 3 Hæretici negatiui, vt impenitentes condemnandi sunt.

TRigesimaquarta quæstio est: Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicendi sunt?

2 Ad hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, qui habent eorū, quæ sunt fidei, errorem in mente: & verbo, b vel facto ostendunt, se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

2 Negatiui vero hæretici dicti sunt, qui coram iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi

A vel errore, quos nolunt, vel non possunt repellere, rursus siue iuste cōuicti sunt: sed non confessi, immo in negatiua constanter p̄perseuerant: verbo fidem catholicam profitentur, & detestantur etiam verbo hæreticam prauitatem.

3 Hi enim d quādiu in huiusmodi negatione persistunt, licet alias conuersationem bonā prætentat, hæret. absque dubio sunt censendi: Euidenter namq; impenitens est, qui peccatum, de quo conuincitur, diffitetur. Et hæc est sententia Hostiens. in summa, titulo de hæret. §. qualiter deprehendatur quis in hæresi. vbi dicit sic: Aduerte tamen sanè intelligendo, quia iuocatus, aut cōfiteatur errorem suum, aut negat, si confitetur, & infra. Si autem negauerit, et conuictus fuerit: condemnari debet per ecclesiasticum iudicem, ad quem illud pertinet; vt dicitur eod. tit. Ad abolendā. respon. 1. et §. 1. et notauimus infra eod. tit. §. qualiter deuitetur, & hoc præsentibus potestatibus sæcularibus, vel eorum baliuis, vt animaduersione debita puniatur. ut eo. tit. Excomunicamus itaque. responso. 1.]

COMMENT. LIX.

AD hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, &c.] Idem per omnia auctor Repert. Inquisit. verbo, hæreticus. §. hæreticus affirmatiuus. & Campeg. apud Zachinū tract. de hæret. c. 12. & Umberto Locatus in opere iudiciali verbo heret. nu. 24. vers. horum etiam heret. & alij. Est autem optima descriptio hæretici affirmatiui, & in his iudicandis Inquisitores, aut nullam, aut perexiguam habent difficultatem, cum eorum delicta statim se sensibus insinuent.

b Et verbo, vel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.] Multi sunt notanda hæc verba: & verbo, vel facto, quibus non obscure videtur indicare Emericus affirmatiuos hæreticos dici posse, non modo ex verbis, verū etiam ex factis, quasi facta interiorē animi credulitatem, et intentionem præferant. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad leg. Corneliā. de sicar.

Grauiissima autē est, & valde anceps hæc quæstio: An is puniendus, ut heret. qui facta hæreticalia committit, quā tractat Albertinus tract. de agnos. assert. q. 32. nu. 17. & q. 34. nu. 53. & q. 36. nu. 18. & latissime Ioan. Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 276. & multis sequentibus.

E Ac primum quidem plurimum refert intelligere, an quis sponte, vel coacte facta hæreticalia commiserit. Si per coactionem, & metum fecit, quid sit sentiendum copiose docui supra part. 1. super q. 9. quod non est hic iterum inutiliter repetendum.

Si vero sponte q̄s facta hæret. committat, vt intelligatur, quādo in eū velut in hæret. sit procedendū, facta distinguenda sūt. Quædā n. sūt facta ex quibus violentæ oriuntur suspiciones. ut cū q̄s de hæresi infamat, aut suspectus tempore mortis petit cōsolationē ab hæreticis iuxta consuetudinē eorū, & similia de quibus diximus supra part. 3. tit. de signis, quibus diuersarum

An qui facta hæreticalia committit, sit puniendus, ut hæreticus.

Facta, ex quibus oriuntur violentæ suspiciones.

farum sectarum heretici cognosci possint. atque hæc si quis committat presumptione iuris, & de iure contra quam non admittitur regulariter probatio censeatur hereticus, & habere præsumitur pertinaciam in voluntate, de quibus potest vere hic locus accipi.

His factis proxima sunt illa, in quibus error exprimitur manifeste, quæ nullo modo possunt in bonam partem accipi, ut demones adorare, idolis genua flectere, reuerentiam hereticis suo more exhibere, communionem ab eis iuxta ritum suum accipere, se more Judæorum circumcidere, Machometo diuinum cultum præstare, & similia.

Alia denique sunt facta, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis: ut hereticos visitare, alimoniam eis præstare, comitari, defendere eorum personas, & similia.

Si de secundis factis sit sermo, vera mihi uidetur sententia eorum, qui dicunt, contra eos, qui talia committunt sponte, posse procedi velut contra hereticos quauis de intentione eorum formaliter non constaret: quoniam interpretatione, siue iuris presumptione intentio infidelitatis in illis actibus concurrat. Ita Albertinus, & vere præcatis locis: nam cum factum suapte natura damnatum, & malum, præsumitur mala intentione factum. l. si non conuictus. C. de iniurijs. ca. 1. de presumptione. optime Panormitanus in cap. cum te. num. 29. de iud. & in cap. ad hæc. 1. nu. 3. de appellatio. facit textus in leg. nam ludus. et leg. item Mela. ff. ad leg. Aquiliam, atque de his factis crederem etiam posse hæc EymERICI locum intelligi dum dicit, hereticos affirmatiuos ex factis posse deprehendi: nam hæc quoque facta pro manifesta probatione habentur, cum ex eis oriuntur iuris præsumptiones: legum autem præsumptiones veræ, & propriae probationes dicuntur. l. si. in fine. ff. de probat. fason in leg. 1. num. 9. C. de testament. milit. & in leg. licet Imperator. num. 8. ff. de legat. 1. Et Archidiaconus in c. quicumque. de heret. lib. 6. vers. credentes. optime ait ea indicia, siue facta, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud, nisi ad illud, quod expresse indicant, probationibus habenda esse: & ideo perspicue vocantur insidiae, leg. dolum, C. de dolo.

Ac de his proculdubio factis est etiam accipienda sententia eorum, qui autumant, cum velut negatiuum tradendum esse curiæ seculari, qui factum hereticale confitetur, prauam autem intentionem negat: de quo articulo nihil nunc statuo: est enim perdifficilis, nec nostræ breuitatis, de quo latissime Ioan. Roias tractat. de her. par. 1. num. 276. & multis seq.

Iam hoc est diligentissime obseruandum, quod quauis ex his factis fictione iuris præsumatur heresis, vel apostasia, nihilominus tamen cum ea præsumptio solū sit præsumptio iuris, aduersus eam probatio in contrarium admitti poterit, iuxta doctrinam Bartolæ, Iasonis, & aliorum in leg. licet. ff. de leg. 1. & dixi plene infra in hac 2. par. super quæst. 55. nam qui demones adorauit, aut ob amorem, aut ob cupiditatem habendi thesauros, se fecisse dicere poterit: & qui cæteros ritus infidelitatis patrauit, ob commodatæ temporalia id fecisse dicere poterit absque ullo mentis errore: quauis, ut verum fatear, difficulter hæc possunt persuaderi, nec iudices debent huiusmodi excu-

sationes admittere nisi cum exquisitissima consideratione: quis enim facile credat a volente, & non coactò hæc absque errore mentis fuisse perpetrata?

Sed videamus quò recipi debeant, qui facta hæc hereticalia, & apostatica committunt. & ommissa nunc longa, ac nimis exquisita disceptatione, in his recipiendis, ac reconciliandis vsu sacri, & supremi tribunalis hæc praxis recepta summo iudicio esse uidetur: si committentes talia facta sponte compareant, et dicant se non credidisse ita faciendum esse, sed fidem in corde retinuisse, tunc abiurant, ut vehementer suspecti, & alia penitentia salutare ipsi imponuntur. Quod si dicant, & fecisse, & ita faciendum credidisse, abiurant tunc, ut formaliter heretici, vel apostatae, & grauius puniuntur, maxime si sponte, aut nullo inducto metu, aut leui metu incusso hereticalia, vel apostatica facta commiserunt.

Quod si non compareant sponte, & confitentur facta hereticalia, vel apostatica, prauam autem intentionem negant: tunc super intentione torquentur, ut intelligatur, an reuera ita crediderint necne: & si post torturam legitime adhibitam in negatiua persistunt, dicentes se non habuisse prauam intentionem, tunc similiter abiurant, ut vehementer suspecti. & verisimile sit eos non habuisse prauam intentionem qui per grauem metum talia commiserunt. Si vero intentionem prauam, seu mentis errorem confitentur: tunc tamquam formales heretici, vel apostatae abiurare compelluntur, si reuerti velint ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem: & graues item penitentia illis imponuntur.

Ceterum, ut grauius, vel mitius puniantur, consideranda est qualitas metus illati, & personæ delinquentis, an iuuenis, vel uir: an doctus, vel imperitus: an laicus, vel cler. seu religiosus, & similes circumstantie, quæ delicta solent minuire, vel aggrauare.

Sane illi, qui cum non sponte venerint confessi fuerint prauam intentionem, & mentis errorem, si reuerti uoluerint, postquam heresim, vel apostasiam abiurauerint, de iure ad perpetuum carcerem sunt damnandi. cap. excommunicamus. el. 2. §. Si qui autem, extra de heret.

Iam si de illis factis sit sermo, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis. quamuis ex illis suspicio heresis oriatur, attamen nec heresis, nec hereseos credentia inde nascitur, & ob id in eos, qui talia facta committunt, non poterit procedi tanquam contra hereticos, aut hereticorum credentes, sed solum tanquam contra suspectos; cum ea facta interdum parentur ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum vero pecunia interueniente, ut optime docuit Guido Fulcodius, in consultationibus ad Inquisitores q. 9. quem per omnia sequitur EymERICI par. 2. q. 50. num. 4. ubi scripsimus cumulate.

Et ex hac accurata factorum distinctione, quæ a paucis fortassis tam dilucide tradita est, potest facile intelligi qualis heresis suspicio a delinquentibus, & committentibus hæc, vel illa facta contrahatur, presertim cum sponte ea committunt, ut dixi.

Negatiui vero heretici, &c. De negatiuis hereticis agunt illi, quos initio huius commentarii citauimus. Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. & Simancas de carbo. instit. tit. 48. num. 25. in-

Committentes facta hereticalia, seu apostatica, qualiter reconciliantur.

Vide Ioan. Roias tract. de heret. p. 1. num. 108. & seq.

super omnes illi, quos longa serie retuli apud Eymericum 3. par. super 12. modum processum fidei terminandi. num. 207.

Negatiui hæretici difficultatibus cognoscuntur.

In his autem cognoscendis, & iudicandis gravis est difficultas: nam cum hi negent, contra vero testes dicta, vel facta eorum contra eos affirmant; non facile potest iudicium exerceri: qua tamen ratione horum causæ tractari debeant, ne quid iniustum, aut innotum committatur, prudentissime, & plenissime more suo docet Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, num. 207. & sequentibus, ubi dicemus copiose.

Hic enim quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, &c. idem repetiuit Eyme. 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, ubi nos plenissime ostendimus hanc sententiam, & veram esse, & communi voto receptam, quam præter cætera probant euidenter concilium Biterrense c. 9. & concilium Narbonense c. 26. neque huiusmodi negatiui excusabantur per protestationem. quo minus tradi debeant curiæ seculari, ut præcitatur loco ostendimus.

An qui de antiquis dictis, vel factis hæreticalibus committuntur, sint negatiui.

Sed in hac quæst. illa est præcipua difficultas dirimenda, quæ a paucis est nostris in hac causa tractata tam uideo: An illi negatiui dici possint, qui de dictis vel factis hæreticalibus, vetustis tamen, & diu commissis conuincuntur, aut potius in his obliuio sit præsumenda: nam si obliuio præsumatur, non censetur negatiui, cum proprie ea dicamur negare, quæ recordamur, & propterea non tradentur curiæ seculari. Quæstio hæc frequens est, & valde utilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaq; pendet ab illa altera difficultate, quæ de tempore præsumatur induci obliuio.

In his ergo breuiter more nostro certiora tradentes, primū statuendum est, in arduis, & horrendis factis non esse præsumendam obliuionem: nam ut Plinius affirmat, in rebus arduis non leditur, aut alteratur memoria. Aymo consil. 134. num. 31. Masuerus apud Iasonem in leg. seruum. C. de seruis fugit. quia expresse cautū inuenio instruct. quadā Hispal. anno MCCCCLXXIV. cap. 13. ibi: En actos graues y segnalados, en los quales no se presume olvido. id est, in factis grauib; & insignibus, in quibus non præsumitur obliuio. quamobrem si quis Lutheranorum more tēpla sacra diruisset, aut deleuisset imagines Sanctorū, aut hæreticas propositiones ex proposito prædicasset, aut scripsisset, tamen si longū tempus post hæc facinora transiisset, non excusaretur dicens se oblitum esse, quominus velut negatiuius heret. esset tractandus: nam in factis huiusmodi proprijs non est facile credenda obliuio, quamuis aliàs etiā spatio aliquot annorum in facto proprio inducitur præsumatur. l. si arbitr. ff. de probat. leg. 3. §. duæ aut. ff. de Carbo. edicto. leg. peregre. ff. de acq. possess. Grammat. decis. 60. incipien. in causa excellentis, num. 7. & seq. atque hoc ipsum puto statuendum in factis, aut dictis solitis, & consuetis, licet ardua non sint: nam nec in his præsumenda est obliuio. Idem sentias de factis semper comitantibus delinquentem, ut si quis libenter passus sit se circumcidi, & de hoc conuincatur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.

In cæteris vero causis, quæ insignes, & arduæ non

sunt, quantum tempus exigatur ad hoc, ut obliuio inducitur præsumatur, non satis conuenit inter Doctores. nam multi in l. si de eo. ff. de acq. possess. & in l. furtū. ff. de vsuca. & in l. licet. ubi Bal. et Ang. C. de acq. possess. & Bar. in l. ex consensu. §. eum qui. de appell. per decennium induci obliuionē autumat. Innoc. in c. 2. de restit. in integ. & Bal. in l. seruum fugitiuū. C. de seruis fugitiuis. non requiri decennium ad inducendam obliuionē putant, nullum tamen tēpus taxat. Sed Accu. in d. l. furtum. verbo, vel longo. et Inno. in c. querelam. de elect. & Saly. in d. l. seruum fugitiuū. C. de seruis fugit. & Bal. in l. 2. C. de seruit. & aqua. & Cynus in l. 1. C. ubi causa stat. & alij asserunt, hoc arbitrio iudicatum esse relinquendum. & hanc opinionem vocat magis cōem Iason in d. l. seruum fugitiuū. C. de seruis fugit. num. 46. quem sequitur Ioannes Roias tract. de her. par. 1. nu. 90. & seq. quia quādo tempus non est à iure præfinitū, id iudicantis arbitrio relinquitur, inspectis personarum, & causarum circumstantijs. l. 1. ff. de iure deliberan. Tiraquellus in l. si vnquam. verbo, omnia vel partem aliquam, num. 51. & sequent. C. de reuocan. donatio.

Ego ab hac cōi sententia non recedo, nihilominus tamen hoc monendum diligentissime, & perspicendum existimo, quoniam res gravis est, & de vita hominis agitur, ut Inquisitores cuncta rimantur, pendantque negotij, seu delicti qualitatem: in primis vero delinquentis ingenium, & naturam. sunt enim multi suapte natura obliuiosi, & stupidi, sunt alij memorosi, & factorum, ac dictorum tenaces, unde in illis minori tēpore præsumetur obliuio; nec propterea iudicabuntur negatiui, in his vero difficilius memoriæ lapsus creditur, ideoque si negent hereses, de quibus conuincuntur, non facile se tuebuntur obliuionem allegando.

Ex his possumus colligere, quid sit respondendum ad perdifficilem illam quæstionē: An sit negatiuus censendus, ac velut diminutus cōfiteus, & pertinax damnandus, qui vel omnes hereses, de quibus conuincitur, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat: nam si hæc recentia sint, in quibus non facile præsumatur obliuio, tamquam diminutus cōfiteus, & impenitens damnari poterit: secus autem erit agendum, quoties quedam in his erunt paulo antiquiora, & vetustiora, quæ facile a memoria recessisse credantur: vel si aliqua causæ subsint, ut gravis infirmitas læsio capitis, negotia plurima vel alia, ex quibus præsumi possit obliuio, ut luculenter, & vere ostendit Thomas Grammaticus in prædicta decis. 60. num. 7. verisimile enim est, eum qui quasdam hereses fatetur, & eas grauiiores, & quosdam complices reuelat præsertim si coniunctos, & amicissimos, cætera etiam fuisse dicturum si recordaretur. ita sentire videtur Simancas de catho. inslit. tit. 48. num. 28. & Ioannes Roias tractat. de heret. par. 1. assertio. 22. quorum sententia, et equissima, & omnino tenenda mihi videtur.

Contra vero his velut diminutus cōfiteus, et negatiuus tradendus esset curiæ seculari, qui non fateretur omnes errores hæreticales, de quibus esset conuictus per testes omni exceptione maiores, si illi adeo recentes, aut graues essent, quorum verisimiliter

In factis, vel dictis non arduis, quanto tempore præsumatur induci obliuio.

Thom. Grammat. conl. 47. incip. In cā honorabiliū n. 60. ait in re stē cadere obliuionē spatio duorū annorum, & et minori.

An sit negatiuus, vel diminutus cōfiteus, qui uel omnes hereses, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat.

similiter non posset credi oblitus: nam falsa pœnitentia est, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiam sperare veniam. ca. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. cap. omnis. extra de pœnit. & remis. Simancas in Enchyridio, tit. 61. num. 4. Ioan. Roias tract. de heret. par. 2. assertio 21. cetera huc spe Etantia facile nunc omitto, alibi fortassis commodius traditurus.

A res generales regulas, ad dignoscendū ex quot capitib. seu causis possit aliqua propositio dici heretica, siue homo heret. de quo item argumento agūt luculenter Turrecremata in summa de Eccles. li. 4. par. 2. c. 9. et multis seq. Melchior Canus lib. 12. c. 7. de locis Theologicis. & Arnaldus Albertinus tract. de agnoscent. asser. q. 5. & alij. quare ne actum agere videamur, satis sit hec admonuisse lectorem.

QVÆSTIO XXXV.

De causis, ex quibus in genere aliqui dicantur heretici.

S V M M A R I V M.

- 1 Tria in genere credenda sunt, & que.
- 2 Hæreses in triplici sunt genere.
- 3 Heretici, vel sentiunt contraria articulis fidei.
- 4 Vel contra sacram scripturam.
- 5 Vel contra definitionem Ecclesiæ de fide.

Trigesima quinta quæstio est: Heretici, ex quibus, & quot casus in genere sic dicendi sunt.

1 Ad hanc respondemus, quod ut dictum est supra in prima par. quæst. 12. & in hac secunda, quæst. 32. Credenda sunt in genere tria, scilicet articuli fidei, libri canonici, & constitutiones, seu canones ab Ecclesiâ decreti, ut fide tenendi.

2 Et per oppositum hæreses sunt in triplici genere, scilicet quia vel obuiant fidei articulis: vel libris canonis: vel constitutionibus per Ecclesiâ factis, ut de fide tenendis.

3 Et consequenter heretici sunt, quicumque sunt ex causis tribus in genere, scilicet vel quia defendunt errorem, qui est directe contra articulos fidei: ut defendentes Spiritum sanctum non procedere ab utroque, videlicet Patre, & Filio: quod est contra illud, quod dicitur in Symbolo Patrum, ubi dicitur: Qui ex Patre, Filioque procedit. †

4 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra scripturam sacram, seu libros canonicos: ut defendentes mundum non incepisse, sed ab æterno fuisse: quod est contra illud, quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram.

5 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra constit. per Ecclesiâ factas, ut de fide: ut defendentes usuram non esse peccatum: quod est contra ca. Ex graui in Clem. de usuris. seu quod Christus cum Apostolis nihil habuit in proprio vel communi, quod est contra extrauag. Domini Ioan. xxij. Cum inter, quæ capitula sunt decreta, ut fide tenenda, ut patet ibidem.

C O M M E N T. LX.

Hæretici ex quib. & quot causis, &c.] Materiam huius quæst. copiose tractauimus supra in hac 2. parte, super q. 2. ubi tradidimus plu-

QVÆSTIO XXXVI.

De hereticis damnatis in toto iure Canonico.

S M M M A R I V M.

- 1 Heretici damnati, de quibus in Decretis.
- 2 Heretici, de quibus in Decretalibus fit mentio.
- 3 Hereticus damnatus in extrauag. Quia vir.

Rigesima sexta quæst. est: Heretici per Ecclesiâ condemnati, de quibus agitur in iure Canonico, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod quidam heretici apparent condemnati ex Decretis: quidam ex Decretalibus: quidam ex Extrauagantibus.

De Hereticis condemnatis in Decretis.

Ex decretis, dist. 15. & 24. q. 3. c. Quidam autem heretici habentur isti. Simon magus, à quo Simoniani. Basilides, à quo Basilidiani. Nicolaus Diacon. à quo Nicolaitæ. Gnostici. Carpocrat. à quo Carpocratiani. Cerinthus, à quo Cerinthiani. Nazarei. Ophitæ. Valentinus, à quo Valentiniani. Appelles, à quo Appellitæ. Archotiaci. Adamiani. Cainiani. Sethiani. Melchisedechiani. Angelici. Apostolici. Cerdō quidā, à quo Cerdoniani. Marcion Stoicus, à quo Marcinonistæ. Artotyritæ. Aquarij. Seuerus, à quo Seueriani. Tatianus, à quo Tatiani. Alogij. Cataphrygi. Cathari. Paul. Samosaten. à quo Pauliani. Hermogenes, à quo Hermogeniani. Manes, à quo Manichæi. Antropomorphytæ. Hieracha, à quo Hierachitæ. Nouatianus Romæ urbis presbyt. à quo Nouatiani. Mōtani. Hebiō, à quo Hebionitæ. Photinus Syrmij Episc. à quo Photiniani. Aereus, à quo Aeriani. Aetius, à quo Aetiani: liq; Eunomiani ab Eunomio dialectico Aetij discipulo. Origenes, à quo Origeniani. Noetus, à quo Noetiani. Sabellius, à quo Sabelliani. Arrius Alexandrinus presb. à quo Arriani. Macedonius Episc. à quo Macedoniani. Apollinaris, à quo Apollinaristæ. Antidicomaritæ. Metangismonitæ. Patritius, à quo Patritiani. Colluthus, à quo Colluthiani. Florin. à quo Floriani, seu Floriniani. Donatus, à quo Donatistæ. Bonosus Episc. à quo Bonosiani, seu Bonisiaci. Circumcelliones. Priscil-

lianus, à quo Priscillianista, Lucifer Sardinia episcopus, à quo Luciferiani. Iovinianus Monachus, à quo Iovinianista, Helvidius, à quo Heluidiani, Paternus, à quo Paterniani. Arabici, quia de Arabia. Tertullian. Africanus presb. à quo Tertullianista, Teflarecladecatita. Nyctages. Pelagius monachus, à quo Pelagiani. Nestorius Constantinopolit. Episc. à quo Nestoriani. Sabbatius. Celestius. Eustathius. Iulianus Celanensis. Celestinus. Maximinus. Maximus. Vnicus. Lampertius. Eutyches. Petrus. Acacius. Eutyches Constantinopolitanus Abbas, à quo Eutychiani. Acephali, Theodosius Alexandria episcopus, à quo Theodosiani. Gaianus Alexandria episcopus, à quo Gaianita. Agnoita. Tritheita.

Heretici in Decretalibus condemnati.

2 Ex Decretalibus vero extra de haeret. c. Excommunicamus. 2. habentur isti: Cathari. Patareni: pauperes de Lugduno: Passagini: Iosepini: Arnaldista: Speronista.

De Haereticis per Extrauagantes condemnati.

3 Extrauagantibus autem nullus habetur ex nomine, nisi in extrauagante domini Ioannis xxij. Quia vir reprobus. ubi damnatur, ac frequenter heret. ibi nominatur fr. Michael de Cefena praedictus, ordinis fratrum Minorum quondam Generalis Minister, sed postmodum propter haeresim depositus, & condemnatus.

COMMENT. LXI.

Heretici per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico. De argumento siue materia huius quaestionis copiose differuit Eymericus supra in hac eadem parte, q. 6. 7. & 8. quib. locis diximus, quae hanc quaestionem illustrabunt. Et rursus de Michael de Cefena, cuius meminit auctor in fine huius quaest. num. 3. egimus copiose in hac 2. parte, super q. 15.

Iam haec quaestio in omnibus Directorij codicibus, erat deprauata, quam tamen suae integritati restitui mus iuxta emendationem iuris canonici nuper Romae impressi.

Cum vero auctor hic agit de haeret. damnatis in toto iure canon. intellige de damnatis nominatim, & expresse sub proprijs nominib. ut patet. non aut de damnatis in genere, de quib. agitur in multis locis iuris canonici: sed praecipue in c. excommunicamus. 1. & 2. & in cap. Ad abolendam, extra de haeret.

QUEST. XXXVII.

De heretic. in iure civili nominatis.

Rigesi in septima quaestio est Haeretici condemnati per ecclesiam, de quibus agitur in iure civili, qui sunt:

A Ad haec respondemus, q. C. de haeret. leg. Arriani. enumeratur, quia plures haeretici de illis, qui etiam enumeratur 24. q. 3. c. Quidam autem haeretici. de quibus est actum supra q. proxima. Enumerantur et ibi alij, de quibus non agitur in Decretis, nec Decretalibus, nec extrauagantibus, & sunt isti: Pneumatomachi: b Papianista: c Papuzite: d Borborite: e Messaliani: f Euchyta, siue Euthoufiaste: Audiani: g Hydroparastata: h Tascodrogi: i Batrachita: k Marcelliani: l Encratiste: m Apotacita: n Saccophori: o

COMMENT. LXII.

B Haec quaestio in omnibus exemplaribus erat omnino mendosa, et deprauata, recitabanturque in ea quaedam nominum portenta nihil penitus significatia quam inspecto Eymer. instituto restituiamus ex l. Arriani. C. de haeret. cum. n. Eymeri. videret quosdam in d. l. Arriani, numerari haereticos, qui in iure canon. non recensentur, ut omnino notitia haberetur, eos hic instituit tantum recensere ex iure civili, quorum mentio non videbatur facta in iure canon. ita nos eos tantum selegimus, qui Pontificio iure non continerentur: atque ita instituto auctoris respondentes, quaestionem sui restituiamus integritati.

C Monendi tamen sumus haereticos, qui hac quaest. numerantur in iure canonico recenseri nominibus diuersis, tametsi reipsa conueniant; ut sequentia demonstrabunt.

a Enumerantur etiam ibi alij de quibus non agitur in Decretis, & c. Non agitur sub eisdem nominibus, & appellationibus, haereses tamen ibi numeratae his competunt; nam iidem haeretici, aut ob diuersas haereses, aut ob alias causas diuersas appellationes sunt sortiti.

b Et sunt isti Pneumatomachi. Ita vocat Epiphanius. haeresi 74. ubi contra hos grauius more suo differit, & ita rectissime graeco vocabulo appellantur, non Pneumachomacori, aut Pneumachomachi, ut apud Lutzeburg. in catalogo haeret. ita vero dicti sunt, quod Spiritui sancto aduersentur, seu pugnent quodammodo contra Spiritum sanctum, dum ipsum negant esse Deum. hi non differunt à Macedonianis, quos damnat Synodus Constantinop. ut dixi supra par. 1. super cap. Sancta Romana. vnde Ioan. Damascen. Pneumachomachi, inquit, id est cum Spiritu bellantes, aut Spiritus hostes, à Macedonio Spiritu hoste nominati sunt. Spiritum autem sanctum ab eis contumelijs affici, quem Deum esse negat Epiphanius praecitato loco docet his verbis: In Spiritum sanctum omnes hi blasphemi sunt: non commutantes ipsum Patri, & Filio in deitate. haec Epiphanius.

c Papianista. Sunt qui putent auctos esse Papianistas à Papia Hieropolitano Episcopo Ioan. Evangelistae auditore, & Polycarpi condiscipulo, de quo multa Eusebius lib. 3. c. ult. histor. Eccles. hunc Alfonso Castrus lib. 1. aduersus haereses erroris suo renuntiasse indicat, à quo non multum dissentit Ioannes Picus in Apologia sua, q. 7.

Haeretici, qui huc sunt secuti Chiliaista, dicti sunt, eo, q. post mille annos Christum in terris, in carne

Pneumatomachi.

Papianista.

cum electis regnaturum Iudaicè arbitrarentur, ut referunt B. Hieronymus, & Trithemius.

Lutsemburgus in catalogo hæreticorum, verbo, Papianistæ. ait hos esse de secta Manicheorum ponentium duo contraria principia.

d. Pepuzitæ.] Eosdem vocat Pepuzianos August. hæresi 28. & Epiphanius hæresi 49. hos Nicephorus lib. 12. c. 32. cum Montanistis, & Phrygibus coniungit. Epiphanius cum alijs. nam hæresi 49. ita scribit: Quintiliani, qui & Pepuziani appellantur, Artothytæque, ac Priscilliani, iidem sunt cum Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt. hæc ille. Pepuzitis Pepuza ciuitas, seu villa nomē dedit, in qua Montanus, & Prisca, & Maximilla, à quibus hi duxerunt originem, vixerunt. apud hos femina dignitate sacerdotali honorabantur.

Horum alias nefandas, & sordidas opiniones refert Epiphanius præcitato loco, & Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæ. cū his consentiebant illi hæretici, qui pro vino, lac in calicibus consecrabāt quos Iulius Primus in epist. Aegypti, missa, graui ter confutauit.

e Borboritæ.] Hos Borborianos appellat Epiphanius hæresi 26. quorum, & alia ibi refert portentosa nomina: nam iidem Gnostici dicuntur, & Coddiani, & Stratiotici, & Phibionitæ, & Zachæi, & Barbelitæ, hos Borboritas partem esse Manichæici furoris testatur Imperator in l. quoniam. C. de hæ. ibi: Exceptis scilicet his, quos, vel Manichæicus furor, cuius partem, & Borboritas esse manifestū est. de his plura Epiphanius præcitato loco, & alijs, quos omitto consulto.

f Messaliani.] Messaliani, siue Massaliani, Euchytes, siue Enthouasiæ, iidem sunt, ut colligitur ex concilio primo Constantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorum tomo, pag. 620. vbi damnati sunt, de quibus ita ibi: Venientes ad nos sapientissimi, & religiosissimi Episc. Valeriani, & Amphilocheus proposuerunt in cōmuni considerandum de Messalianitis, hoc est, Euchytis, vel Enthouasiæ, qui in Paphlia versantur, vel quocunque nomine contaminatissima hæresis vocatur. hæc ibi B. Augustinus in catalogo hæreseon, hæresi 57. Messalianos vocat Psallianos, siue Euchytas. Euchytæ aut, seu Enthouasiæ dicti sunt ab orando, & sacrificando, ut præcitati scribunt: horum enim præcipua hæresis fuit semper absque vlla intermissione orandum esse, & ad omnia sufficere orationem. de his multa etiam Nicephorus lib. 11. c. 14. & Cassiodorus in tripar. hist. lib. 7. c. 11. & Theodorus lib. 4. cap. 10. hist. Eccles. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Psellus in libro de demonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæretic. ea nos breuitatis gratia omittimus.

g Audiani.] Hos Epiphanius hæresi 70. Audianos, siue Odianos vocat, & B. Augustinus in catalogo ipso, num. 50. Vadianos, siue Antropomorphitas. hi ab Audio quodam, qui fuit temporib. Arrij, duxerunt originem. Is Audius, siue Audeus fatuè intelligens illud, quod scriptum est: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: humanam formam putauit habere diuinitatem, &

A corporis partibus esse distinctā, non respiciens diuinæ scripturæ sensum. & qui ita putabant inter illos, proprie Antropomorphitæ vocati sunt: eorundem alius error erat, danare facili Episcopos quod essent diuites, & alijs de causis. De his multa quoque Nicephorus lib. 11. hist. Eccles. c. 14. et lib. 13. ca. 10. & Theodorus lib. 4. c. 9.

h Hydroparastatæ.] Alias Hydroparastatæ, hos ex ipso nomine conijcere licet eos fuisse, quos Aquarios appellat Isidorus, & Gratianus, 24. q. 3. c. quidam autem, quia solam aquam offerrent in calice sacramenti, apud Epiphanius hæresi 46. illi qui à Tatiano orti vinum reprobabant, Tatiani dicti sunt, sed Theodorus lib. 1. hæreticarū fabularum, Hydroparastatas vocat. qui Encratitis adnumerantur. de Aquarijs Augustinus in lib. de hæret. c. 64.

i Tascodrogitæ.] Constitutione 2. novellarum legum Theodosii Augusti. hi Ascodrogitæ, seu Ascodrogi appellantur. Epiphanius hæresi 48. Tascodrogitas vocat, & cum Phrygastis, ac Montanistis coniungere videtur. hi cum cæteris eiusdem sectæ vetus, & nouum testamentū recipiunt, sed post prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Montanum hereticum, & Priscillam, & Maximillam impuras fœminas.

k Batrachitæ.] Alias Brachitæ, ut habet Alfonso Castus, lib. 2. aduersus hereses; ad Manichæos pertinent nimium notos, ut ait Lutsemburgus in catalogo hereticorum verbo, Brachitæ.] in his non facile percipias originem, aut appellationis rationem: sunt enim uti existimo vulgares, & barbaræ voces eo seculo notæ.

l Marcelliani.] Marcelliani, ut scribit Epiphanius hæresi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatiæ vrbe originem trahente, appellati sunt: hic Marcellus in princip. cum Sabellio sentire diffamatus est: sed sæpè conatus est se tutari: at à multis accusatus est, quod in eisdem perseueraret, fortassis ductus penitentia se aliquando correxit: nam pro ipso orthodoxi quidam defensiones ediderunt. cæterum Imperator in d. l. Arriani, quam nunc interpretamur inter hæreticos, ponit Marcellianos. non desunt, qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam socia sectæ Carpocratis, quæ colebat imagines quidem Iesu, & Pauli, atque Homeri poetæ simul, & Pythagoræ adorando, incensumque ponendo, ut B. Augustinus scripsit. rursus de Marcello vide Nicephorus, lib. 8. c. 53. histor. Eccles.

m Encratistæ.] Hos B. Epiphanius hæresi 46. & 47. & diuus Augustinus, tom. 6. lib. de heresibus, c. 25. Encratitas vocant. alijs Engratitas, siue Engratistas appellant. iidem dicuntur Tatiani à Tatiano quodam, à quo sunt instituti. hi nuptias damnant, atq; omnino pares eas faciunt scortationibus, cæterisque turpibus fornicationibus; omnem animatorum esum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, ut Encratitas Tatiani schismaticos dicat. Damascenus vero Encratitas quosdam Tatiani reliquias esse dicit.

n Apotacitæ.] In multis Codicibus loco huius vocis Apotacitæ, legitur Carpocratitæ, sed nos cōsulto Carpocratitarum vocem omisimus, ut instituto EymERICI deseruiremus, qui eos hic hereticos

Hydroparastatæ.

Tascodrogi.

Batrachitæ.

Marcelliani.

Encratistæ.

Apotacitæ.

instituit numerare, quos in iure canonico non inue-
nerat enumeratos. constat aut Carpocraticas, siue
Carpocratianos nominatos esse in iure canonico, ca.
quidam autem. 24. q. 3. Eymeric. supra par. 2. q. 6.
Apotacitas B. Augustinus heresi 40. Apostoli-
cos, & Apotactitas appellat; Epiphanius vero her.
61. Apostolicos, seu Apotacticos. eosdem Dama-
scenus vocat Apotacticos, idest, secretos, vel sele-
ctos; hi enim Apotacticos tantum, hoc est, secretos
ab alijs recipiebant, vtentes coniugibus detestaban-
tur, & eos reprehendebant, qui res proprias posside-
rent. idem ad Enkratitas accedunt; quamuis alia
etiam prater eos sentirent, & docerent.

Saccophori.

o Saccophori.] Hoc solum loco memini me legis-
se Saccophoros, nulli enim veterum, quos ego vide-
rim, aliquorum hereticorum meminere, sub hac vo-
ce. quidam textus habent, Saccophoros. Bernardus
Lutsemburgus, & ipse hunc locum citans in catalo-
go hereticorum Saccopharos, ac vt in alijs eius li-
bris est videre, Saccophatos, appellat, ac de perfidi-
a Manicheorum esse dicit. itaque cum sint tot le-
ctiones, nihil certi statui potest, & forte quae est ab-
surdior, verior est, cum huiusmodi appellationes se-
pe vulgares sint, & barbara. Petrus Godofredus, in
l. Arriani. C. de heret. postquam haec retulerat, ad-
dit fortassis legendum. Siphori, qui leguntur in defi-
nitionibus Ecclesiasticorum dogmatum, cap. 52. &
dicuntur tingi non in nomine Patris, Filij, & Spiri-
tus sancti, & idem esse Conosiani noti. Haec haete-
nus ideo paulo diligentius referre placuit, vt hi he-
retici qui ignobiliores sunt, & minus cogniti saltem
ex nomine innotescerent.

Q V A E S T I O XXXVIII.

De Haereticis in Rom. curia, & ex-
tra damnatis à Delegatis Papæ.

TRigesima octaua quaestio est: Haeretici
condemnati per delegatos domini no-
stri Papæ, siue in curia Romana, siue ex-
tra, magis famosi, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore domi-
ni Clementis vi. per dominum Cardinalem Al-
bum, delegatum in negotijs fidei, fuerunt condē-
nati tamquam haeretici pertinaces in Auinione,
vbi tunc Romana curia residebat, ac etiam con-
cremati, duo fratres Minores: quorum vnus vo-
cabatur frater Petrus Castilionis, & alter frater
Nicho.

Post tempore domini Papæ Innoc. vi. fuerunt
cōdemnati per eundem dominum Cardinalem
Album, alij duo fratres minores ibidem Auinio-
ne tamquam haeretici pertinaces, & etiam con-
cremati, traditi curiae saeculari: quorum vnus vo-
cabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes
de Narbona.

Post tempore Urbani Papæ v. fuerunt etiā no-
uem fratres de ordine Beati Francisci, (quorum
quidam fuerunt fratres Minores, quidam Frati-
celli de tertio ordine in Viterbio, vbi tunc Rom.
curia residebat) tamquam pertinaces haeretici con-

A demnati, & arsi, traditi brachio saeculari, quorum
nomina in processibus continentur.

Extra autem Romanam curiam, fuerunt quam-
plures alij nostris temporibus condēnati tanquā
haeretici pertinaces. Nā tempore domini Papæ
Bonifacii viij. fuit per Episcopum Parmensem,
& per fratrem Manfredum Inquisitorem, de or-
dine Prædicatorum Geraldus Segarellus tam-
quam famosus haeticus condemnatus, & cre-
matus in ciuitate Parmensi in Italia.

B Et post tempore domini Clementis Papæ v.
Dulcinus Nouariensis famosus heret. in eisdem
partibus, vt pertinax haeticus condemnatus pa-
riter, et combustus cum Margarita consorte sua.

Post tempore prædicti domini Ioan. xxij. in
Marilia per Episcopum, & Inquisitorem de or-
dine fratrum Minorū, fuerunt condēnati, & cre-
mati tamquam haeretici pertinaces quatuor fra-
tres Minor. quorum nomina memorie nō habē-
tur; sed inde factis processibus continentur.

C Post quorum combustionem quamplures Be-
guini fuerunt, vt haeretici condemnati in Lunel-
lo, in Narbona, in Capite stagni, Bitteris, & di-
uersis alijs partib. Prouinciæ Narbonæ: quia asse-
bant prædictos quatuor fratres Min. combustos,
martyres Christi, credentes erroribus eorūdem.

Tempore domini Clem. vi. in ciuitate Bitteris
de mandato eiusdem fuit exhumatus Fr. Petrus
Ioan. de ord. fratrum Minor. & post mortē hare-
ticus cōdemnatus, & ossa eius tracta, & cōbusta.

In Catalonia et fuerunt concremati, vt here-
tici Beguardi aliqui, scilicet Durandus de Balda-
chō Gerand. & Petrus Olerij Maioricen. Bona-
natus Barchin. Guliermus Gilberti. Valentinus,
& frater Arnald. Montanerij de ord. fratrum Mi-
norum, de villa Podij Ceritani: hic non fuit cō-
bustus, sed in absentia pertinax haet. condēna-
tus, de quibus omnibus dictum est supra.

D Multi alij sunt haeretici in diuersis mundi par-
tibus, & præsertim in Carcaffona, & Tholosa, &
Sede Vergelli, ac comitatus Castri boni, finibus
condemnati: quorum nomina memoria non ha-
bentur, licet in processibus reperiantur, quæ di-
scutere esset longum.

COMMENT. LXIII.

E **H**Aeretici condemnati per delegatos, & c.]
Historiam eorum, qui in hac quaestione cōme-
morantur, copiose explicauimus cū Eymeric. supra in
hac 2. par. q. 9. o. 11. & seq. ex quibus patefiet, quo-
quisque tempore ex his haereticis vixerit, quid sense-
rit, qualemue exitum habuerit: ac propterea ne eadē
inutiliter hic repetantur, loca indicasse erit satis, un-
de eorum notitia haberi possit.

Q V A E S T I O XXXIX.

Qui dicendi sint Hæresiarchæ.

Rigesimanona quaestio est: Haeticorū
haresiarchæ; qui dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod sicut
patriar-

† Hic loci
hodie in Ca-
talonia vul-
go dicitur:
Puix cerda-

patriarcha dicitur princeps patrum, sic & hæresiarcha princeps hæreticorum, ab archos, quod est princeps, & hæresi, quasi princeps in hæresi, seu hæresum, vel hæreticorum: & inde dicitur hæresiarcha quasi princeps hæresis, seu hæreticorum, seu sicut patriarcha princeps patrum. Illi autem (ut dictum est supra q. 22.) dicuntur hæretici & proprie, qui habent errorem eorum quæ sunt fidei in mente, & pertinaciam in voluntate: Igitur illi proprie dicuntur hæresiarchæ, qui non solum habent eorum quæ sunt fidei errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: verum etiam huiusmodi errorem adinuenerunt, seu cōfinxerunt: vel ad inuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt; iuxta illud quod habetur 14. quæst. 3. ca. Qui aliorum. ubi sic dicitur. Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam alijs offendicula erroris preparat & confirmat: unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

COMMENT. LXIII.

Quid dicantur hæresiarchæ.

Emericus ideo de Hæresiarchis quæstionē peculiarē instituit, quoniā tametsi hæretici sint, grauius tamen errant, quod non oportuit inuoluisse Inquisitores: Ex vi autem nominis colligitur. Hæresiarchas proprie eos, qui aut hæreses inueniunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quæ autem hic commemorat Emericus, refert etiam hinc proculdubio mutuatus auctor Repertorii inquisitorum, verbo, Hæresiarcha. & item dicendum. & Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 22. & verbo, scriptura. nu. 7.

De Hæresiarchis seu errorum magistris agit etiam Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 29. nu. 23. & q. 30. nu. 60. & Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 54. & seq. Idem in Enchyridio tit. 59. de dogmatistis. copiose Joannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & alij, quos proxime referam.

Hæresiarchas multis nominibus appellant nostrum, nempe magistros errorum, dogmatistas, seu dogmatizatores, & concilium Biterrense, c. 16. vocat hæreticos perfectos, ut mox dicam.

An hæresiarchæ etiam si conuertantur tradi debeant curiæ seculari.

Vel adinuētum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt. Et propterea grauius peccant Hæresiarchæ, quàm alij hæretici, ideoque etiam acrius puniri debent.

Sed illud hic in primis opportune quæritur, utrum illi soli Hæresiarchæ dicendi sint, qui errores adinuenerunt, seu confictos ab alijs, alios docuerunt, & publice vel occulte prædicauerunt? Et profecto illos quoque esse, & dicendos esse Hæresiarchas puto, qui errores ab alijs inuentos & excogitados docet & prædicant siue publice siue secreto. & hæc videtur esse expressa Emerici sententia hoc loco ibi: vel adinuētum & confictum alios docuerunt. & magistri erroris effecti sunt, hoc etiā non obscure colligitur

ex cap. Qui aliorum 24. q. 3. quo utitur hic Emericus, & ex his quæ docet Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 30. nu. 60. iam si solum illi dicendi essent Hæresiarchæ, qui errores seu hereses inueniunt & confingunt, equidem paucissimi, aut nulli nostris sæculis essent hæresiarchæ: cum paucas aut nullas de nouo hereses inueniant, & confingant, sed veterum hæreticorum dogmata excitent & sequantur ac doceant, paucis vel additis, vel detractis.

Vtilis autem est huius quæstionis solutio & notitia ad intelligendas leges & statuta de Hæresiarchis loquentia, ut sciatur quid nomine Hæresiarcharum intelligi debeat.

B An autem idem Hæresiarchæ sine misericordia tradi debeant curiæ seculari, etiam si conueriti velint, quæstio est satis controuersa, quæ supra par. 1. & par. 2. promisi me hoc loco explicaturum.

Ac primum quidem Jacobus Simancas de cath. instit. tit. 47. nu. 54. & multis sequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus cōtendit, hæresiarchas, seu dogmatistas curiæ seculari tradendos esse: quod ipsum audacter affirmat faciendum Joann. Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & docuit iam ante ipsos Repertorium inquisitorum verbo, docere. tum quia leges pontificiæ, quæ hæreticos pœnitentes recipiunt, non sunt ad eos trabende, qui multis mortibus digni sunt: tum quia ita melius consulatur saluti reipub. postremo, quoniam, quando lex de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda non est, cum alia concurrunt delicta & circumstantiæ aggravantes. leg. nunquam plura, ff. de priuat. delict. leg. si adulterium cum incestu. leg. vim passam. ff. ad leg. Iuliam de adul. perinde est censendum de dogmatista, in quo plura concurrunt delicta quàm in hæretico simpliciter, cum dogmatista errores conceptos doceat alios.

C Hæc sententia, spectata horum temporum conditio ne miserrima, quibus nihil non impium audent, hæretici, cum ad imum scelerum peruenerint, absq; ullo errore meo iudicio obseruari posset, et fortassis me iudice, nullus Hæresiarcha etiam si conuersionem nō fictam ostenderet, euitaret vltimum supplicium: at quia Ecclesia benigna et clemens nullo adhuc Pōtificio iure cauit, ut dogmatistæ curiæ seculari indistincte tradantur, immo concilium Biterrense, cap. 16. si conueriti voluerint, benigne recipiendos docet his verbis: Perfectos hæreticos seu vestitos corā discretis aliquibus & fidelibus examinetis secreto, ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, & cōueriti volētib. vos exhibeatis fauorabiles & benignos, cum per tales multum fuerit illuminatū negotiū & promotū: ac ipsorum pœnitentias pro qualitate conuersionis, & meriti mitigetis, vel quantum vobis visum fuerit, deferatis. hæc ibi. Idē sancitū est, in concilio Tarraconensi relat. pag. 221. in hæc verba: Perfecti vero hæretici si conueriti voluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta perpetuo carceri intrudantur hætenus ibi. Perfectos autem hæreticos eosdem esse cum dogmatistis abundē explicui supra in hac parte super eodē concilio Tarracon.

Notanda est autem causa, quam tradit concilium Biterrense, cur dogmatistæ recipi debeant. Per tales

Concilij Biterrensis sententia de dogmatistis.

les enim, iniquit, multum est negotium illumina-
tum & promotum. Idque ob varias causas. Pri-
mum, quia idem illi dogmatistæ si vere conuertan-
tur, & deceptis prædicet, multos eorū facile cōuertēt.
Ad hæc, cum melius intelligant errores & fraudes
deceptorum, quas ipsi docuerunt, cōmodius vel scri-
bendo, vel eloquendo eas refutant. Postremo, quo-
niam dogmatistæ vere conuersi, & publice peniten-
tes, sunt veluti limpidū pænitiæ & humilitatis
speculum, in quod peccatores intuentes & conuer-
tuntur, & in officio continentur.

Hoc verbo tum præcipue obseruandum esset cū
Hæresiarcha magnæ auctoritatis, doctrinæ, aut di-
gnitatis foret, qui facile speratur sua auctoritate
multos conuersurus.

Præterea, si paulo diligentius inspiciamus seriē
textus in cap. ad abolendam. de hæret. ex æquare vi-
detur Pontifex, eos qui docent, & credunt hæreses,
ibi: Aliter sentire, aut docere non metuūt. & po-
stea subditur clausula generalis. Nisi cōtinuo post
deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ vnita-
tem sponte recurrere, & errorem suum ad arbi-
trium episcopi regionis illius publice consense-
rint abiurare, & satisfactionem congruam exhi-
bere. Cui plane textui non potest commoda assigna-
ri responsio.

Et hanc sententiam de recipiendis Hæresiarchis
seu dogmatistis apertissime profitetur Eymericus
infra p. 3. nu. 136. & num. 137. & 188. ubi eum
qui prædicauit hæreses admittit ad abiurationem.
Et Berengarium, quem constat fuisse Hæresiarchā
ante aliquot sæcula conuerti volentem, receptū fuis-
se ad gremium Ecclesiæ scimus. c. Ego Berengarius,
de consecr. dist. 2. de quo dixi plura supra in hac 2.
par. super q. 6.

Itē hæc sententiā de recipiendis Hæresiarchis cō-
uerti volentibus, tunc maxime locū habere posset,
cum Hæresiarchæ sponte, non inquisiti, nec nomina-
tim citati aut vocati accederent ad confitendū pec-
catum suum, & misericordiam implorandam: tunc
enim facilius eis parcendum crederem: cum mitius
semper agi debeat cum sponte venientibus et confes-
sis, quàm cum accusatis, & conuictis. glossa in c. de
hoc. de simonia.

Non obstant rationes in contrariū adductæ, qui-
bus vno verbo possumus satisfacere dicentes, in re-
bus magnis qualis est hæc, in qua hominis vita uerti-
tur, nihil esse facile statuendum, quod non sit iure
cautū: nullo autem iure pontificio sancitum est, dog-
matistas relinquēdos esse curiæ sæculari, immo que
nos paulo antea commemorauimus cōtrariū docēt.

Item leges ciuiles, quibus huiusmodi homines vl-
timo supplicio affici iubentur. leg. quicūque. C. de hæ-
ret. leg. eum qui seruum. C. de apostatis. l. fi. C. de Iu-
deis. leg. 2. C. ne sacrum baptis. iteretur. nunc in hoc
crimine quod mere ecclesiasticum est, locū non ha-
bent: nam tunc demum illis vtendum est, cum è fo-
ro ecclesiastico fuerint pulsati hi scelerati.

Prudētia ad-
hibenda in re-
cipiendis hæ-
resiarchis.

Tametsi autem hæc ita se habeant in recipiendis
Hæresiarchis prudētissimi esse debent inquisitores:
solet enim maiori ex parte fictæ & fraudulētæ esse
horum conuersiones, quos postquam semel excaca-
uit Satan, & inanis gloriæ, quam potissimum huius

A modi hominum genus affectat, stimulis agitantur:
ideo plerumq; resipiscere puro corde simulant, vt
incōcepto errore perseuerent, & amplius decipiant.

Cū vero ad gremiū Ecclesiæ recepti fuerint, gra-
uissimæ pænitiæ sunt illis iniungēdæ, nec mitigā-
dæ, nisi post lōgum tempus, & post manifestissima
veræ pænitiæ, conuersionis, & humilitatis si-
gna vt elegāter indicat præcitātū cōciliū Biter.

Quibus Hæ-
resiarchis
parcendum.

B Illos autem Hæresiarchas ego nullo pacto inci-
piendos putarem, qui post longum tempus, frequen-
tesque admonitiones & cohortationes vix cōuerti
posse videntur, & maxime instātī tempore, quo tra-
dendi sunt curiæ sæculari: hos enim metus mortis
potius quàm studium veritatis ad petendam mi-
sericordiam videtur inducere.

Neque illis omnino indulgendum censerem, qui
præceptis, comminationibus, pænis, premijs, pro-
missionibus iuratis, aut alijs similibus modis, conā-
tur, aliquem seu aliquos arctare seu cogere ad hære-
sim contrahendam, vel contrāctam pertinaciter de-
fendendam. Hi enim grauissime peccāt vt docet Al-
bertinus de agnos. assert. q. 30. num. 60. & propte-
rea merito crederem hos omnino fore tradendos cu-
riæ sæculari, & ultimo supplicio pleñendos. leg-
eum qui. C. de apostatis. facit leg. 3. C. ne sanctum
baptis. iteretur.

C Postremo id mihi maxime probatur, quod docuit
Simancas de ctaho. instit. ti. 47. nu. 68. & seq. illis
dogmatistis, qui regibus, principibus, reginæ, aut fi-
lijs filiabusque regum hæreses aut persuaserūt, aut
persuadere conati sunt, nullo modo parcendum esse:
quia cū crimine heresis maiestatis lesæ delictū com-
iunxerūt: & qui principes deprauare aut corrup-
pere tentat, in totam rempublicam machinatur,
cum tales futuri sunt subditi, quales fuerint
magistratus.

D Nec huic sententiæ obstat concilium Biterreñse
proximè citatum, quoniam receptissima est Iurispe-
ritorum & notissima regula, licere interdū propter
immanitatem facinorum leges transgredi, & a cō-
munibus iuris regulis discedere. Innocentius in c. 1.
de constit. quem ibidem sequitur Host. Archidia-
conus in c. qui bona. 17. q. 1. & ceteri longo ordine
relati per Tiraquellum trac. de pænis temperā. aut
remitten. causa 49. num. 16. & 26.

Q V A E S T I O X L.

De Hæreticis impænitentibus, pæn- itentibus, & relapsis.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici pertinaces seu impenitentes qui sint.
- 2 Hæretici pænitentes.
- 3 Hæretici relapsi proprie qui dicantur.
- 4 Lapsus in hæresim post abiurationem de vehe-
menti censetur relapsus.
- 5 Et qui lapsus est in hæresim aliam ab abiura-
ta, si generaliter omnem hæresim abiurauit.
- 6 Et qui cum abiurasset vt hæreticus, postea here-
ticis fauet.

Quadra.

Vadragesima quaestio est: qui dicuntur heretici impenitentes, & qui heretici penitentes, & qui heretici relapsi, seu relabentes?

1 Ad hanc^a respondemus, quod illi dicuntur heretici pertinaces, & impenitentes, qui habent eorum quae sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate; sic, quod quamvis eis per iudices fidei, ostendatur, quod errant in fide, & mandetur eis per eosdem quod resiliant ab errore; & illum abiurent, & satisfactionem exhibeant competentem, nolunt tamen obtemperare: immo perseverant pertinaciter & contumaciter in errore: Et tales sunt ut heretici pertinaces, & impenitentes brachio seculari tradendi, animadversione debita puniendi. Hae patent extra de haeret. c. Ad abolendam. §. presenti.

2 Heretici vero penitentes dicuntur illi, qui etsi aliquando habuerunt eorum quae sunt fidei, errorem in mente, & ad tempus, facto, verbo, vel proposito pertinaciam in voluntate: tamen post modum ad se reducti, & sui miseri, ac saniori consilio edocti, ab errore cordis resilierunt, & opere illum abiurarunt, & ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris satisfactionem congruam exhibuerunt. Hec patet eod. tit. de haeret. c. Ad abolendam §. presenti. allegato.

3 Heretici autem relapsi, seu relabentes illi dicuntur proprie, qui postquam ut heretici penitentes haeresim abiurarunt, & lapsi in haeresi exiterunt: sed per abiurationem surrexerunt: iterum ad haeresim reuertuntur, & in haeresi relabuntur. Isti enim postquam plene, & clare constiterit de eorum lapsu: sine audientia quacumque; (posito est quod peniteant, & fidem catholicam profiteantur, ac eis humiliter petentibus sacramenta. Penitentia, & Eucharistia concedatur, iux. c. Super eo. extra de haeret. li. 6.) tradendi sunt tamen ut relapsi, brachio seculari, animadversione debita puniendi; iux. c. Accusatus. de haeret. li. 6.

4 Relabi autem dicuntur, & consequenter relapsi in tribus casibus. Primus est, quando crimine haeresis plenè non probato, quis ut vehementer suspectus haeresi in iudicio abiuravit; si postea in haeresim incidat, quadam iuris fictione iudicatur relapsus: iuxta c. Accusatus. in prin. de haeret. li. 6. Secus si abiuravit ut leuiter suspectus: quia tunc si incidat; post, poena relapsorum non punitur.

5 Secundus casus est, quando quis in una specie haeresis commisit, & generaliter et simpliciter haeresim abiuravit, si post in quancumque specie haeresis incidat, relapsus veraciter iudicatur: iux. c. allegat. Accusatus §. eum vero. Secus si tantum una haeresis specie abiuravit: tunc. n. si in aliam non abiuratam incidat secundum Io. And. relapsus non existit. licet Archi.

6 Tercius casus est, quando quis in aliquam haeresim lapsus fuit, quam et abiurauerit: si post abiurationem haeticos recipiat: deducat: defendat, visitet, siue associet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari

non possit, det relapsus merito iudicari, iuxta capitulum allegatum, Accusatus. §. ille quoque. De his plenius infra, cum agatur de practica.

COMMENT. LXV.

AD hanc respondemus, quod illi dicuntur heretici pertinaces, & impenitentes.] Eymericus hac quaestione solum ostendit qui dicantur impenitentes, penitentes, & relapsi: nam qua ratione sit cum his agendum, plene ostendit, 3. par. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi, ut ipse semet indicat in hac q.

Ac de impenitentibus seu pertinacibus hereticis insignis extat locus in concilio Bitterense, c. 17. & in eodem concilio, c. 6. 7. 8. & 9. Agunt copiose Reper. Inquisit. verbo, pertinax. gl. in extranag. Joann. XXII. incip. cum inter. tit. de verb. sign. verbo, pertinaciter. Canus li. 12. c. 6. de locis theolog. Alfonsus. lib. 1. c. 9. de iusta haere. puni. Auctor innominatus in trac. de forma procedendi contra Inquisitos de haeresi in rub. De hereticis impenitentibus. Julius Clarus, §. haeresis. ver. & nota. cum alijs seq. Carverius trac. de here. nu. 4. Albertinus trac. de agno. assert. q. 3. Locutus in opere iudiciali verbo, poena, nu. 8. Simancas de cath. insti. tit. 48. idem in enchyridio, tit. 30. Ioannes Roias tract. de haeret. p. 2. assert. 45. Zanchinus de haeret. c. 16. & ibi Caepegius. Turrecr. in summa de Eccle. li. 4. p. 2. c. 16. Bernardus Comensis in lucerna verbo, pertinax, et alijs multis locis. In his pertinacibus haec regula est observanda: diu sunt detinendi, & sepius monendi, ut conuertantur: quod si noluerint penitere, tradendi sunt absque misericordia curiae seculari.

Sed quo mortis genere sint afficiendi per ministros seculares, quærat nonnulli, et Alfonsus Castus, li. 2. c. 12. de iusta haeret. puni. parum referre ait, an gladio, igni, vel alio supplicio vitam finiant: sed Hostiensis in c. ad abolendam. de here. haeticos comburendos omnino cõcedit; cui cõsentiunt Petrus Godofredus in l. 4. c. de here. & Conaruias, li. 2. vari. resol. c. 20. n. 10. & Julius Clarus, §. haeresis. verb. scias tamẽ, et universalis reipu. Christiane cõsuetudo, per Federici lege cantum est, q̃ incipit: Incõsultile. §. 4. ubi ita scriptum est: Praesentis nostrae legis edicto damnatos morte pati Patarenos, aliosq; haeticos quocumque nomine censeantur, decernimus quam affectant: Ut viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. hac ibi. Ac viuos etiam comburendos tradunt Simancas de cath. insti. tit. 48. nu. 9. & 70. Roias trac. de here. p. 2. assertione, 46.

Sed cum viui cremantur, hoc est omnino precipiendum, ut lingua eorum alligetur, & impius obstruatur, nec si liberè loqui possint, audientes impiis blasphemijs offendant.

Quot autem modis impenitentia, aut pertinacia detegatur, multi docent, quos retuli supra hac parte super q. 32. atque haec de impenitentibus quantum ad hunc locum spectat: nam cetera, par. 3. dicenda sunt.

B Heretici vero penitentes dicuntur illi & c.] Ex cognitione impenitentium penitentes facile intelliguntur: hi et dicuntur conuersi, redeuntes, reconciliati, resipiscentes, & similibus appellationibus, de his Reper. Inqui. verbo, rediens. copiose Grilladus trac. de here. q. 5. & auctor innominatus tract. de forma proce-

De hereticis impenitentibus, qui scripserunt.

Quo mortis genere afficiendi heretici traditi curiae seculari.

Viui comburendi heretici.

penitentes dicantur.

Heretici penitentes qui sunt.

Qui sint heretici relapsi.

Relapsi quor modis dicantur.

procedendi contra Inquisitos de hæresi in rubrica. De hæreticis redeuntibus, & conuersis. & Simacas de cath. insti. titu. 43. idem in enchyridio tit. 58. plene Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. c. 19. 20. 21. & 22. Iulius Clarus. §. hæresis. ver. scias tamē. Alfonsus Castus, li. 3. c. 21. & 22. de iusta hære. punitione. Ioānes Roias tract. de hæret. par. 2. asser. 16. Zanchinus de hære. c. 20. & alij varijs locis. de his redeuntib. ac pœnitentijs eorū insignia extāt decreta in cōcilio Tholosano, c. 9. 10. & 11. et in cōcilio Narbonensi, c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. & in cōcilio Biterrensi, c. 5. et 26. et alibi sepe.

Redeunt ab hæresi qualiter olim reciperebantur, & punirentur, luculenter explicat concilium Agathense circa tempora Celestini Papæ I. celebratū, c. 60. quod gratia breuitatis omitto, id tamen suo loco, & tempore multum inuare potest.

Duplex redeuntium genus.

Horum redeuntium duplex potissimum est genus, quidam. n. sponte veniunt, aut intra tempus gratiæ, non citati aut vocati nominatim, nec specialiter inquisiti: alij vero redeunt post deprehensionē, citatio nē, et Inquisitionē, ac sepe post multas monitionis.

Qui primo modo reuertuntur, mitissimè sunt tractandi, & si peccatum fuerit occultū, occulta est et pœnitentia iniungenda: abiurare tamen debet errores, & ad alia se obligare, quæ tradit eleganter cōciliū Biterrense, c. 5. his verbis: Talibus infra tempus gratiæ sponte ac plenè confitentibus, & ad ecclesiasticam se redire dicentibus vnitatē, beneficiū iuxta formam Ecclesiæ absolutionis impendatis, facientes videlicet ipsos abiurare omnem hæresim extollentē se aduersus sanctam, & Romanā Ecclesiā, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominib. censeatur: & iurate q̄ fidem catholicam, quam eadem sacrosancta Romana tenet Ecclesia, & prædicat seruabunt pariter & defendēt: & hæreticos cuiuscūq; sectæ cōuictos pariter, & condēnatos, credētes, receptatores, defensores, & fautores eorū persequentur pro viribus, inuestigādo, accusando, & capiēdo, vel saltē eos Inquisitorib. seu alijs fidelib. qui eos opportunius capere velint, & valeant, bona fide manifestādo. Et q̄ sup his q̄ inuēti sunt vel fuerint in eodē crimine deliquisse, stabūt mādatis Inquisitorū, & Ecclesiæ, ac pœnitentiā, quæ sibi fuerit quā docūq; p ipsos iniūcta, recipiēt, & implebūt, pro ea recipiēda, & implēda bona sua oīa Inquisitioni, & Ecclesiæ solēnter obligātes. hætenus ibi.

Qui non sponte reuertuntur acrius puniēdi.

Ceteris vero qui non sponte reuertuntur, acriores sunt imponēda pœnitentiæ: nā mitius agitur cū sponte confessis, quā cū conuictis, & quomodo coactis. his quales pœnitentiæ iniungi debeant, præscribi nō potest: hoc. n. arbitrio Inquisitorum relinquitur, in quo quem modum seruare oporteat, tradit cōciliū Narbonense, c. 5. his verbis: Hoc quidem ita perstringimus, non ut vos pœnitentias prætaxatas, oēs ubiq; vel oēs oībus imponatis, sed ut eas scdm discretionē, vobis traditam à Domino, pro culpam, & personarū, locorū, & tēporum, & aliarū circūstatiarū, qualitate ita cautē ac prouidē dispensetis, ut siue plectendo, siue ignoscēdo vitā culpabilīū corrigatur, vel saltē valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis vere sit pœnitēs.

A quis fecte cōuersus, nec inde veris catholicis scandalum generetur, nec prætextu scandali, seu alio quantum in vobis fuerit, defendi possit hæresis seu nutriri. hæc ibi. Idē tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. c. 12. & 22. in specie vero quid cuique reuertenti sit iniūgendū, docent præcitati, dicemusque nos cum Eymerico 3. par. in prioribus modis processum fidei terminandi.

Illud hoc loco pro corollario adiūgā, cauēri in cōcilio Narbonensi, c. 18. ne qui ab hæresi reuertuntur, cū grauiter fuerint culpabiles, ad religionē admittantur: ait. n. ita: Ne aut p tales religionis simplicitas corrūpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionē quacūq; ingredi, nisi ex Domini Papæ vel eius legati indulgētia permittatis. Et si qui sine ipsorū, & vestri licētia post inchoatā inquisitionē, vel si et ante, nō tamen cōfessi, & canonicè absoluti, ingressi fuerint, reuocetis. hæc ibi.

Postremo id reconciliati animaduertāt oportet, ut postquam ab Inquisitoribus iudicialiter sunt absoluti, eadē crimina proprio parocho confiteantur.

Qui ab hæresi reuertuntur nō faciliē admittendi ad religionem.

Reconciliati sua peccata sacerdoti cōfiteantur.

Adrianus lib. 4. sent. de confessione, q. 4. Ioānes Roias, & alij per eum citati, tract. de hære. par. 2. asser. 36. quod est in Hispanijs cautū instructione quadā Madriliana an. MDLXI. c. 71. ibi: y absuelto iudicialmente, el confessorle absoluerá sacramentalmente; hoc est, postquam pœnitens fuerit iudicialiter absolutus, eū sacerdos absoluet sacramentaliter.

C Hæretici autem relapsi, &c. De relapsis plenius differit Eymericus in fine huius partis. q. ult. ubi dicam. ideo autem obiter auctor hoc loco de relapsis differuit, quoniam relapsi interdum sunt pertinaces, interdū vero pœnitentes, de quibus proprie in hac questione instituerat disputare.

D Licet Archidiaconus & Ioannes Monachus teneant ibi contrariū. Quæstio huius loci talis est: An qui vnā solum hæresim abiurauit, postea incidat in aliam diuersam, relapsus censeatur. gl. Ioa. And. in c. accusatus, de hære. lib. 6. verbo. simpliciter. non esse relapsum contendit. Archid. vero, quē sequitur Gemi. Francus, & alij in d. c. accusatus. §. cum vero. de hære. li. 6. relapsum esse scribunt. eos sequitur Zanchinus tract. de hære. c. 16. nu. 2. & Gō dissaluus tract. de hæret. q. 20. nu. 6. & alij.

Sane perspecta verborum proprietate verior est Io. And. opinio: at considerata æquitate, & natura hæresum, qua inuicem sunt connexæ. c. excommunicamus, 1. & 2. de hære. opinio Archidiaconi præualeat.

Sed hæc quæstio non est longius disceptāda; nam hodie locum non habet, cum qui nunc reuertuntur, licet in vna hæresi deliquerint, omnē hæresim abiurent, q̄ vere tradūt præcitati, & dixi alibi plenius. vide etiam Simancam de catho. instit. tit. 1. nu. 11.

Qui vnā solum hæresim abiurat, incidet in aliam, an sit relapsus.

QVÆSTIO XLI.

De blasphemis

S V M M A R I V M.

- 1 Blasphemorū duplex genus, et q̄ merè blasphemus.
- 2 Blasphemi hæreticales Inquisitorum iudicio subiciuntur.
- 3 Blasphemi hæreticales quando sint curiæ seculari tradendi.
- 4 Et quando cogēdi ad abiurādū hereses prolatas.

5 Quando

- 5 Quando habendi vehementer suspecti de hæresi.
- 6 Quando leuiter tantum.
- 7 Excusationes quorundam rejiciuntur.
- 8 Metus mortis non excusat ab hæresi, uel apostasia
- 9 Ebrietas quos et quando excuset à crimine patrato

Vadragesima prima quæstio est: blasphemii, an hæretici seu suspecti de hæresi sint habendi, sic, ut Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti.

Ad hanc respondemus, q. sunt duo hic videntur, secundum q. duo in quæstione sunt quæsitæ. Primum est: an blasphemii Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti. Secundum: posito, quod sic, an sicut hæretici, vel ut suspecti de hæresi sint puniendi.

1 Quantum ad primum considerandum est, q. blasphemii sunt in duplici genere, quidam qui articulis fidei non obuiant quoquomodo, utpote malum Deo, vel beatæ Virgini imprecantes, eisdem male dicentes, vel gratias Deo non exhibentes; sed ingratitude agitati, oppositum gratiarum; et isti dicuntur merè blasphemii. Et de istis loquitur li. 5. tit. de male dicis, & blasphemis, distinctus contra tit. de hæret. Nec de istis se habet intrinsecus inquisitor; sed debet eos relinquere suis iudicibus puniendos.

2 Quidam sunt, alij, qui contra fidei articulos, verba sua proferunt, & eos agitant de directo, utpote qui Dei omnipotentiam infringunt, dicentes Deum tempus clarum, vel huiusmodi factibilia non posse facere; quod est contra primum fidei articulum qui est, Credere in unum Deum patrem omnipotentem: vel qui beatæ Mariæ virginis matri Dei pudicitiam tollunt, dicere, eam meretricem, vel verba æquipollentia in effectu: quod est contra articulum fidei: qui est credere Filium Dei conceptum de Spiritu sancto, natum fore ex Maria Virgine, & tales sic directe articulos fidei agitant, dicuntur blasphemii; non merè, sed hæreticales blasphemii; & isti ad tit. de hæret. reducuntur. Et isti hæreticorum, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur, & tales blasphemii Inquisitorum iudicio sunt subiecti.

3 Quantum ad secundum considerandum est, q. tales blasphemii verba hæreticalia euomentes, postquam fuerunt in hominibus per iudices fidei deprehensi, si in talibus verbis hæreticalibus volunt stare, & pertinaciter defensare, hæretici sunt habendi, & tradendi, ut tales curiæ seculari: iuxta c. Ad abolendam. §. presenti. de hæret. li. 5. Si autem non volunt stare, nec pertinaciter defensare, sed ad arbitrium iudicis fidei, volunt cum effectu istas hæreses reuocare, & satisfactionem congruam exhibere, non sunt hæretici iudicandi: iuxta c. allatum, Ad abolendam. sed ad misericordiam admittendi.

An autem tales debeant arctari ad abiurandum hæreses antedictas: & si sic, an tanquam penitentes hæretici, vel tanquam suspecti de hæresi, & si tanquam suspecti, an tanquam vehementer, vel leuiter suspecti.

4 Considerandum est, q. si processus meritis diligenter actitatis inueniantur habuisse in mente eorum, quæ sunt fidei, errorem: ita ut aliquando crediderint hæreses mente, quas protulerunt ore. tenentur errores, ut deprehensi in hæresi, abiur-

are: iuxta alleg. c. Ab abolendam, quod si relabantur, poena relapsis debita puniantur: iuxta c. Accusatus. de hæret. li. 6.

5 Si autem non inueniantur in hæresi taliter deprehensi, sed inueniantur pluries, & frequenter in ludo, & extra ludum, & ad leuē turbationis motum in tales hæreses prorupisse: & non constat clare de mala credentia in mente, debet arctari ad abiurandum ut vehementer suspecti, propter frequentiam habituatam, quæ suspectos vehementer de hæresi illos reddit: iuxta ca. Accusatus. in principio.

6 Si autem non frequenter, sed raro: nec longo tempore, sed pauco: & non extra ludum, sed in ludo tantum; tunc eo casu videtur abiurare debere ut leuiter suspecti: iuxta idem c. Accusatus.

7 Nec prodest quicquam, q. ad excusandum excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quod verba hominibus hæreticalia euomentes, mouentur ad proferendum sola turbatione, & furia, & non assertionem firma, & credentia, & ideo q. aliter proferunt, & aliter credunt; proferunt peruersè, sed credunt catholicè: nam furia, & turbatio hominibus tota liter non excusat: patet primo, quia maior in mente sequitur commotio, & turbatio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprii, q. ex perditione unius oboli, seu denarii argentei vel aurei: adorantes autem Mahometum, idolum, seu demonem metu mortis, & trucidatione corporis proprii, vel famis, non excusatur in foro interiori à peccato.

Vnde Aug. † de bono coniug. & recitatur, 32. q. 4. Sicut latius est mori famem, q. velci idolothytis.

8 Nec excusatur in foro exteriori ab idolatria, & apostasia a fide, & consequens ab hæresi, secundum Ray. tit. de apost. q. 7. §. circa istos. Metus enim mortis pro fidei defensione, & confessione, quantum ad verum catholicum, non est metus cadens in constanter virum, quinimmo nec metus mortis pro peccato mortali est minimo perpetrando, ut tenet Theologi doctores, & maxime S. Tho. q. hoc tenet, non solum de peccato mortali, immo et veniali, in 1. quod li. art. 9. ubi de hoc quoniam facit in terminis specialibus: & etiam Aug. † & recitatur 32. q. 2. c. Ne quis. Si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprii non excusat idolum, seu demonem adorantem ab hæresi, quia est contra primum articulum fidei; quomodo excusabit turbatio, & commotio ex perditione unius denarii vel consimilis rei ab hæresi, contra articulum fidei, hæreses euomentem? Nequaquam.

Nunquid est maior commotio ex vicina morte, quam ex aduersa sorte; & maior perditio personæ, quam pecuniæ? & maior mentis turbatio de hiatu ultimo, quam in ludo? Si ergo non excusatur quis ab hæresi in casu illo, excusabitur ne in isto? Non.

9 Rursus secundum Aug. super Gen. ad litteram: Noe post diluuium inebriatus, excusatur a peccato & a tanto, & toto: quia vinum non nouerat, nec eius virtutem sciebat, & ideo cauere non expediebat; sed Lot inebriatus à prima filia, & cum eadem fornicatus, excusatur a tanto, sed non a toto: quia vinum nouerat, & eius fortitudinem sciebat, & cauere expediebat; † & ideo ab ebrietate minime excusatur. Sed quia consequentia ebrietatis ad

De blasphemio hæreticali vicibus geminatis.

† Aug. de bono coniugali c. 16.

† al. virum.

† Psal. 5. vers. perdes omnes qui loquuntur, &c.

† S. Th. 2. 2. q. 150. art. 4. Albertin de agnos. assert. q. 30. un. 13.

† al. a. debet luxu-

Merè blasphemii non hæretici.

Blasphemii hæreticales.

Blasphemii hæreticales, tenentur iurare.

luxuria expertus non fuerat, nec sciebat, ideo ab incestu aliquo modo excusatur, sed non à toto. Sed quando secundo à secunda filia inebriatus est, & concubuit cum eadem, non excusatur à toto, nec à tanto: quia vinum, & eius virtutem, & inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in se fuerat; & ideo cauere multum sibi debebat, et ideo de secundo incestu non excusatur; sed egit & ut ebriosus, & ut incestuosus. Si ergo iste non excusatur à secunda, nec à prima ebrietate: quia virtutem vini non nouerat, & non cauit: nec excusatur à secundo incestu, quia cōsequentiā ebrietatis ad luxuriam expertus extiterat, & nō fugit: excusabitur ista qui ludit, & cōsequenter turbationē ex ludo in se, & in alijs expertus extitit, & ex turbatione verba hæreticalia euomere se, vel alios frequenter intuitus fuit, & ideo cauere ludū, & omnē occasionē debuit, nec fecit, sed utiq; perquisiuit: nūquid iste excusabitur? Reuera nō.

Rursus, aliquis frequenter & scienter se inebriat, & inebriatus frequenter personā regis inuadit, et hæreses seminat: nunquid iste, præsertim si frequenter se inebriat, & ita agit ut supra suspensus de crimine læsæ maiestatis, & hæreticæ prauitatis erit, quod scienter hoc egerit, an excusabitur? Non: sed magis suspectus habebitur quod hoc seriosè egerit, & nunquid non maior est turbatio mētis ex calore vini, quā ex feruore ludi? Ergo si ibi nō euadit Inquisitoris iudiciū, nec hic.

Et ita patet, quod licet blasphemii meriti cadant sub titulo de maledicis, & non de hæreticis & hi Inquisitoris hæreticorum iudicio non subdantur. tamen blasphemii hæreticales fidei articulos agitant, trahuntur & cadunt sub tit. de hæret. et per consequens eorum inquisitio, iudicium, & puni- tio ad Inquisitores noscitur pertinere.

COMMENT. LXVI.

HAc quaestione Eymericus diligentissime tractat materiam de blasphemis, cum ad Inquisitorum iudicium quandoque pertinere possint.

De blasphemie vitio, quod hodie in Christiana repub. non sine magna eius perniciē est frequentissimum, ac de pœnis blasphemorum, & ad quem iudicem spectet eos punire, latè tradunt Doctores, in c. 2. de maledicis, & in c. si canonici. §. ceterum. de off. ord. li. 6. vterq; Thomas 2. 2. q. 13. Montanus in l. 1. tit. 26. partit. 7. Conarruias in c. quamuis patrum. in 1. p. relectionis, §. 6. Multa Menochius, li. 2. de arbitrarijs iudicium, centuria 4. casu 375. Repert. Inquisit. verbo, blasphemus. Alfonsus, li. 1. c. 12. de iusta hære. puni. Simacas de catho. instit. ti. 8. idē in enchyridio tit. 9. Tabiensis in summa, verbo, blasphemia. Albertinus tract. de agnos. asser. q. 27. per totum. idē q. 6. n. 14. & q. 22. n. 63. ubi docet quando spectet ad Inquisitores blasphemos punire. Squillacensis tract. de fide cath. c. 16. Conradus Brunus, li. 5. de hære. c. 20. Iulius Clarus. §. blasphemia. Carrerius tract. de hæret. numero. 26. Ponzini burs tract. de Lamijs. nu. 86. Joann. Roias tract. de hæret. par. 2. asser. 12. Grammaticus dec. 50. incip. Marcus Spatarius. Boerius decis. 301. incip. Præsuppono quod modis. Sotus li. 8. de iust. et iure q. 2

art. 3. Diaz in prac. cri. c. 103. Antonius Gomez to. 3. var. resol. c. 1. nu. 1. & seq. et c. 2. nu. 2. Antonius in summa, p. 2. tit. 8. c. 7. & alij pleriq; plurib. alijs locis, sed hi copiosius, & diligentius re edisserunt.

Quātum ad primum considerandum est, quod blasphemii sunt in duplici genere, &c. Summa huius disputationis hæc est: Ex his qui blasphemant quidā nō proferunt blasphemias hereticas, et hi nō spectant ad tractatū de hæreticis, neq. iudicio Inquisitorū supponuntur: alij vero blasphemias hereticas euomunt, et propterea Inquisitorū iudicio subdantur.

Hæc distinctio vera est, & cōter a nostris nunc recepta, quam sequuntur Alfonsus Castus li. 1. c. 12. de iusta hæret. puni. ibi: Blasphemia aut, quæ hæt quandam cum hæresi vicinitatem, vel connectionem, hæc merito ad Inquisitores pertinent, ut de illa iudicent, & puniant. hæc ille. Idē tradunt Albertinus, Simacas, Conradus Brunus, Conarruias, Ioānes Roias, & nonnulli alij præcitatis locis, asserentes, quod quæadmodū sortilegia hæreticalia, seu sapiētia heresim manifeste, spectat ad inquisitores, ita et blasphemias hæreticales idē cautū esse videt in Hispania Hispalensi quadā instructione an. MD. c. 4. & alia Madril. an. MDLXI. c. 65. ibi: Opor blasphemias qualificadas. et ca. 73. ibi: como sō blasphemias heretical. nō muy qualificadas.

Quoniam vero tota difficultas hic posita est in cognoscendis blasphemis hæreticalibus, ut inde intelligatur quando possint hæreticæ prauitatis Inquisitores cōtra tales procedere, id breuiter explicare cōuenit. Ioannes Roias tract. de hæret. p. 2. asser. 12. ait hæreticales blasphemias esse, quæ habent significationem infidelitatis, & fidei abnegationē, & dire- Et opponuntur fidei confessioni: quare receptū est, has blasphemias esse hæreticales. abnego Deū: non credo in Deum: Discredo de Deo: renego fidem: vel Crucem Domini Iesu Christi: vel chrisma quod frō te recepi: vel puritatem Virginis Mariæ.

Eymericus hic nu. 2. non obscure significat eas dici blasphemias hereticas, quæ contra fidei articulos directe proferuntur: quæ sententia mihi magnopere probatur. Quicumque ergo ore impuro atq; blasphemio articulos fidei oppugnat, is hæreticalis blasphemus censendus est, & ad iudiciū Inquisitorū spectat.

Blasphemie vero ex qualitate verborū ac personarū, item ex circūstantiis temporū, & locorū censendæ sunt magis vel minus nefariæ ac horredæ.

Ille vero inter maximas blasphemias computandæ sunt, quæ cōtra sacratissimam Mariam Virginē Matrem Dei prolata fuerint: has enim diuina etiā ultio grauiter coercet, ut præter alia memorabile illud docet exemplum, quod refert Nicephorus li. 18. c. 33. historie ecclesiastice.

Aliæ aut blasphemie nō censentur hereticas, quales sunt illæ, quæ Deo vel Sanctis imprecantur, & per quas quodammodo illis conuitia inferuntur: hæc infinitus est numerus, quarū multas referunt expeditq; illi, quos initio aduximus, has quoq. & grauiter esse per suos iudices coercendas paulo post dicemus.

Illud quaesitū est: cur blasphemie aliquæ ad iudicium inquisitorum pertineant, cum regulariter blasphemantes aliud animo sentiāt, quā dicant. Sed huic difficultati respondetur, quod tametsi is qui blasphemat,

Blasphemias hereticas ad Inquisitores spectant.

Quæ dicantur hereticas blasphemias.

Blasphemiarum grauitas quō consideranda.

Cur blasphemias aliquæ spectent sacrum officium.

De Blasphemis, & eorum pœnis qui scripsi.

mat non sentiat verum esse quod dicit, attamen dicendo & blasphemando induit personam sentientis re habere, ut dicit: & cum per actum exteriorem in fidelitatis indicium ostendat, propterea quaedam blasphemiae iudicium fidei iurisdictioni subiungitur, ut intelligant an blasphemus quandoque ita sentiant ut dicunt.

Qualiter autem procedendum sit contra blasphemos diligenter & accurate praescribit in hac quaestione Eymericus: omisit tamen nominatim recensere penas blasphemis imponi solitas, quas nos hic breuiter adiungemus.

Variae blasphemorum puniuntur.

Blasphemi olim veteri lege pena mortis puniebantur, nam Leuitici c. 24. ita scriptum est. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte morietur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi: siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit.

Iure ite civili Blasphemi pena mortis puniuntur autem ut non luxurie, contra naturam & praeterea, quae pena tunc locum habet, cum quis ex consuetudine et incorrigibilitate Deum blasphemat, ut Cuius, Baldus, et Salicetus adnotarunt, in l. 2. c. de reb. credi. & Alex. der c. 233. incip. Potestatis his. li. 6. pro quo facit decisio Delphinensis 508. incip. Queritur de pena.

In Hispania iure regio Partitarum varie puniuntur blasphemus, sicut constat ex partit. 7. tit. 28. quo loco Rex Alfonso d. ligetissima penas aduersus blasphemos, distinxit, atque constituit. At in singulis quoque ciuitatibus bene constitutis, per statuta municipalia conscriptae poenae sunt contra blasphemos, nec ulla fuit unquam tam immanis & barbara, quam non potuerit grauius plebs edos eos, qui contra sua numina blasphemarent.

Iure Pontificio blasphemiam, poenitentia publica coercetur, & si fuerit blasphemus laicus, iudici saeculari iniungitur ut eum puniat poena pecuniaria, c. 2. de Maledictis. At quia poena dist. c. 2. de Maledictis, laicos tantum, non clericos comprehendebat, secundum Ioannem And. & Panormitanum ibidem, propterea in Concilio Laterane. sub Iulio II. cepto, & sub Leone X. continuato sessi. 9. in bulla incip. supernae dispositionis. §. Ad abolenda. varias penas statuit Ecclesia contra blasphemos tam clericos quam laicos. & Iulius ite Papa III. seuerum edidit rescriptum contra blasphemos anno Domini MDLIII. cuius initium est: In multis de prauiatis. Et postremo Pius v. Pot. Max. in bulla incip. Cum primum Apostolatus officium. plene etiam cauit de penis tam laicorum quam clericorum blasphemantium, quae omnia breuitatis gratia omitto.

Blasphemi hereticales bus poenis puniuntur.

Ceterum in his prouincijs ubi per Inquisitores blasphemus hereticales puniuntur, his poenis plebs solent ut Simancas & Ioannes Roias testantur praecitatis locis: nam si blasphemus sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra conspicuus alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis caeditur, et in exilium mittitur; Quod si nobilis sit & honestior, sine mitra producit: in monasterium ad certum tempus truditur: pecuniariam mulctam soluit: ob suspicionem abiurare quandoque compellitur.

In leuioribus blasphemijs mitius agitur Inquisitorum arbitrio, sed haec poenae imponi solent. nam Inquisitores blasphemum damnant, ut aliquo die festo dum sacra peraguntur, silet capite undo sine pallio, sine calceis nudis pedibus, chorda succinctus, & cereum ardentem manu gerat. tandem absolutis sacris le-

A gitur sententia, qua illi saepe indicuntur ieiunia, & pecuniaria poena.

b Adorantes autem Machometum, &c. non excusantur in foro interiori a peccato. Et ratio huius sententiae esse potest illa, quam mox subdit auctor. quoniam metus mortis pro fidei defensione & confessione non est metus cadens in virum constitem.

An autem qui metu vel alia causa committit exterius aliquid haereticale, vel apostaticum, sed tamen fide interius retinent, si excommunicatus, aut alias censuras incurrat, quaesitum est a multis? Et Caietanus. 2. 2. q. 94. art. 1. incurrere asserit. contra sententiam Archid. c. 1. de su. trini. & fide cath. li. 6. in fi. verbo, negare. Syluester in summa verbo, haeresis. 1. q. 6. nu. 9. Tabiesis verbo, Apostasia. §. 3. n. 6. & verbo, haereticus. §. 2. nu. 3. Rosella verbo, haereticus. §. Si vero hoc facio. & §. seq.

B Et quamuis in foro conscientiae excommunicatus non sit: secus autem iudicatur in foro exteriori, & proinde qui talia facta committunt, & Ecclesia reconciliari per indices ecclesiasticos, et a censuris absoluitur.

c Nec excusatur in foro exteriori ab idolatria, &c. Idem repetiuit Eymericus paulo post q. 49. n. 9. cuius sententiam oppugnare videntur quae scripsimus supra pa. 1. super q. 9. §. Sed iam alterum, ubi eos non esse haereticos diximus, qui metu mortis aliquid haereticale dixerunt, vel fecerunt.

Qui metu mortis haereticalia dicunt, vel faciunt, quandoque ab haeresi non excusantur.

C Sed haec EymERICI sententia vera videtur de iuris (ut aiunt) rigore, nonnullis concurrentibus, videlicet, ut qui fidem metu moris abnegat, probe causam fidei intelligat: peritus sit: ut Theologus, Monachus, Episcopus, & similes personae conspicuae, quibus eam praedicare quasi ex officio incumbat. Rursus ut eam abnegent, ubi facile periculum euadere poterant: aut ubi maxime ea profiteri tenebantur: diutiusque in tali apostasia perdurant, nec statim uacilla opportunitate reuertuntur, & Ecclesiae reconciliari deposcunt. siue quando non ipsi se ipsos prodiderunt, sed aliorum testimonio legitime conuincuntur, nec metum probant, nec alia, quae ad sui excusationem adducunt.

Et iuxta haec intelligenda & moderanda censeo ea, quae tradit Albertinus de agnoscent. assertio. q. 8. nu. 1. & q. 30. nu. 3. & 12. & Simacas de catho. inst. tit. 32. de idolatria. nu. 7. docentes ex falso haeretico, qualis est adoratio idolorum, vel Machometis, statim habendum esse, id facientem, haeticum.

Q V A E S T I O XLII.

De Sortilegis & Diuinatoribus.

S V M M A R I V M.

- 1 Diuinatorum ac Sortilegorum duplex genus.
- 2 Sortilegi & diuinatores meri, qui sint.
- 3 Sortilegi haereticales inquisitorum iudicio subiecti.
- 4 Deprehensi fecisse haereticalia, ut haeretici sunt habendi.
- 5 Sortilegia, vel diuinationes manifeste sapientia haeresim.
- 6 Suspecti tantum iuxta qualitatem suspicionis abiurare debent.
- 7 In dubio, an sortilegia sapiant haeresim, quod faciendum.

Q VADRAGESIMA SECUNDA quaestio est: Sortilegi & diuinatores an haeretici, vel suspecti de haeresi sunt habendi: ut & Inquisitoris haeticorum iudicio.

dicio sint subiecti.

Ad hanc respondemus, quod duo sunt hic videnda secundum quod in quaestione duo sunt quaesita. Primum est, an diuinatores & sortilegi Inquisitoris haereticorum iudicio sunt subiecti. Secundum, posito quod sic, an sicut haeretici, vel ut suspecti de haeresi sunt habendi.

1 Quantum ad primum considerandum, quod sicut in proxima quaestione distinctum est de blasphemis, sic & hic distinguendum est de diuinatoribus & sortilegis, scilicet quod diuinatores & sortilegi sunt in duplici genere.

Meri sortilegi & diuinatores qui agunt mere ex arte chyromantiae, & iudicant de effectibus naturalibus & conditionibus hominis: vel qui ex aequalitate vel inaequalitate festucarum aliquid praesens, sed & abscondum ab eis iudicant & diuinando, & consimiles: & isti cadunt in tit. de sortilegiis & diuinationibus. & de istis non se habet intromittere Inquisitor per frequenter allegatum c. Accusatus. Et de his loquitur c. Ex tuarum. extra de sortilegiis. ubi dicitur, quod Vricus presbyter cum quodam infami, hoc est, diuinatore (dicit glossa) ad secretum locum prexit, non ea intentione ut demonem inuocaret: quasi dicat, quia hoc fuisset haeticus: sed & ut cum inspectione astrolabij furtum quoddam inueniret.

¶ seu iudicant.

¶

Sortilegi & diuinatores quando haereticus.

3 Quidam autem alij sunt sortilegi & diuinatores non meri, sed ad haereses contracti, ut sunt demonibus honorem patriae vel dulcia impendentes, puerum rebaptizantes, vel similia facientes: & hoc pro diuinando futura seu cordis intima penetrando: quae quidem sapiunt haeresim manifeste. Et tales sortilegi & diuinatores Inquisitoris iudicio non euadunt, sed haereticorum legibus puniuntur, per allegatum c. Accusatus.

Quae sortilegia vel diuinationes sapiunt haeresim manifestam.

4 Quantum ad secundum considerandum est quod huiusmodi sortilegi & diuinatores, qui in suis sortilegiis & diuinationibus faciunt & admiscunt aliqua, quae sapiunt haeresim manifeste: si isti tales deprehendantur vel confessione propria: vel testi productione legitima: vel facti euidentia (quibus modis iuxta gl. in c. Ad abolendam. §. praesenti, & verbo, deprehensus. quis proprie dicitur deprehensus) fecisse sortilegia, vel diuinationes, in quibus admiscuerunt aliqua, quae sapiunt haeresim manifeste.

5 Vtpote imagines baptizasse: vel puerum rebaptizasse: vel tactum oleo sacro inunxisse: vel caput defuncti subfumigasse, & his similia: tales ut haeretici sunt habendi, sic quod si voluerint penitere, & abiurare huiusmodi, quae sapiunt haeresim manifeste, & satisfactionem congruam exhibere, sunt per iudices fidei ad misericordiam admittendi: alias si noluerint ut haeretici impenitentes tradendi sunt curiae seculari, animaduersione debita puniendi: iuxta alleg. c. Ad abolendam. §. praesenti. non quia sortilegi vel diuinatores meri sint, sed quia haereticalia in talibus sortilegiis & diuinationibus admiscuentes, dicuntur sortilegi haereticales.

6 Si autem clare non deprehenduntur incidisse in huiusmodi sortilegia seu diuinationes sapientes haeresim manifeste, vtpote, quia nec fatetur,

A nec conuincuntur, sed sunt indicia; tunc de indicijs est videndum: Quia si sunt talia, quae inducunt suspicionem vehementem, debet abiurare huiusmodi, cum sapiat haeresim manifeste, tanquam suspecti de haeresi vehementer. Si autem sunt leuia, & faciunt leuem praesumptionem, debet abiurare tanquam suspecti leuiter: iuxta c. Accusatus. in pri. de haer. li. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, sed tantum probatur clare infamia, tunc talibus est purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter sollicitudines. extra de purg. cano.

7 In casu quo non appareat, quilla, quae admiscuerunt in sortilegiis, vel diuinationibus, sapiant haeresim manifeste: sed sit dubium an talia admixta haeresim sapiant: vtpote si ad orientem se conuertant: aliqua verba inusitata, & non intelligibilia proferant, vel similia; tunc de his non se habet intromittere Inquisitor: sed debet tales dimittere suis iudicibus puniendos, iuxta notata per Archid. & Ioan. And. & Ioan. Monachum super alleg. c. Accusatus. §. sane. & verbo, manifeste.

COMMENT. LXVII.

Nulla est fere hodie frequentior disputatio, quam quae de Sortilegijs & Diuinationibus suscipitur, ob vanas & inanium hominum superstitiones, & opinioniones, qui ut desiderijs suis impie satisfaciant, non verentur grauissima haec delicta, & quae lex Dei acriter detestatur, & punit, perpetrare.

Est autem late patens tractatio, quae breui oratione concludi nequit: fontes tamen vnde copiose petatur, indicabo, inde auctorem lumine interpretationis, ubi opus fuerit, illustrabo.

Ergo praeter ea, quae ab Eymerico hac quaestione sequenti de sortilegijs traduntur, late de eadem re differit Grilladus integro tractatu de sortilegijs. Zanchinus tract. de haer. c. 22. & ibi copiose Campenius. Speculator & ibi Ioan. And. in tit. de Sortilegijs. Reper. Inquisit. verbo, Sortilegia. & verbo: Diuinatores. Tabie. in summa verbo: Sors. Siluest. verbo: Diuination. verbo, Maleficium. & verbo, Superstitio. Simancas de cath. instit. tit. 62. de Sortilegis et ti. 63. de superstitionibus. Albertinus tract. de agnos. asserq. 11. n. 3. et seq. Alfonsus. li. 1. de iusta her. pun. c. 13. c. 12. S. Thom. 2. 2. q. 95. Bernardus Diaz in pract. crimin. c. 160. & 101. Albertus Pigbius li. 8. de libero hominis arbit. c. 4. Locatus in opere iudicali, verbo, Diuinationes. Squilla censis tract. de fide catho. c. 1. & multis seq. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo, Sortilegi. Iam Decretorum Ecclesiasticorum collectores copiosissime etiam de hac re egerunt colligentes ex probatis Concilijs & sanctis Patribus quaecunque aduersus hac hominum monstra sancita sunt. Gratianus 24. q. 5. per totum. & 26. q. 7. c. non licet. c. si quis. c. admoneant. & c. non obseruetis. et illis locis latissime Archid. Turrecre. & ceteri interpretes. Iuo in suo Decreto par. 1. 1. quae tota est de auguribus, incantatoribus, sortilegis, & penis eorum. Burchardus toto li. 10. decretorum. Canonista in Rub. & ti. de sortilegijs. Juris civilis interpretes in Rub. & ti. C. de malef. & mathem. Idem in li. ite apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniurijs. & alibi multis locis, in Theologorum aliarum artium professores.

Sicut

al. extra

De sortilegijs qui dicuntur ruerint.

a Sicut sunt qui agunt mere ex arte chyromantia.) **Chiromantia**, quæ per manuum lineas diuinat, non caret superstitione, ut alibi fusiùs docui, quæ non sunt nunc nostræ breuitatis: interim videndi *Alfonſus lib. 1. c. 12. de iusta hæret. punitio. Grillandus tract. de sortilegijs, q. 3. n. 14. Casonus tract. 1. de indicijs ex persona, c. 6. nu. 4.* & hanc verissime & plenissime refutat Petrus Ciruellus in libro de reprobatione superstitionum, & alij.

Astrologia **b** Sed ut cum inspectione astrolabij futurum quoddam inueniret.] Hoc pertinet ad eam astrologiæ iudiciariæ partem, quam interrogatoriæ vanitas astrologorum appellat, de qua est accipiendus. *S. si q. astrologus. in l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs. de hac loquitur Ptolemæus in centiloquio, sententia. 14. hanc grauitè & vere refutat Petrus Ciruellus lib. 4. fontis sapientiæ, & Picus Miradulan. lib. 2. c. 13. aduersus astrologos. Hæc sūma sit. Pars hæc astrologiæ iudiciariæ, quæ interrogatoriæ vocatur, cum nulla nitatur ratione naturali, tota superstitiosa est & illicita. quæ tunc etiā sapiet heresim, quando certo aliquid præiudicare audebit, ex his quæ naturaliter sciri non possunt.*

c Quidam autem alij sunt sortilegi et diuinatores non meri, sed ad hæreses cōtracti, &c.] Idē referunt illi quos initio huius quæstionis citauimus. estque nobilis vera, & communis hæc distinctio, sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ sortilegia, & diuinationes sapiant heresim manifeste, quod est hic a me breuiter dicendum.

Primum ergo omnia illa sortilegia sapiant manifestam heresim quæ cum aliquo dicto uel facto hereticali exercentur, ut si quis in sortilegio amatorio Deum abnegaret, et Ecclesiæ sacramenta: aut in eodem sortilegio Ecclesiæ sacramenta admisceret.

Item illa sortilegia, diuinationes, seu maleficia sapiunt heresim manifeste, & reddunt operantē de heresi suspectum, & eorum cognitio & punitio ad Inquisitorem spectat, in quib. admiscuntur non modo Ecclesiæ sacramenta, verum etiam res, quas Theologi appellant sacramētales: *Alfonſus Castrus lib. 1. cap. 15. circa finem de iusta her. punit. & propterea hæc reddunt operantem, suspectum: quoniam nisi is crederet talia sacramenta, aut sacramentalia habere virtutem ad maleficiorum operationem, non adhibuisset illa: unde Inquisitores de credulitate curabunt hos diligenter interrogandos, & si intentio nem negent, torquendi sunt; si eam non fateantur, ut vehementer suspecti abiurare debent.*

Iam illa quoque sortilegia manifeste heresim sapere, videtur in quibus sortilegi & diuinatores rebus sacris abutuntur pro demonum inuocatione. *Barbatia consi. 55. incipi. Calus est talis: quidam pro inueniendo. vol. 1. eum sequitur Bernardus Comēsis in Lucerna Inquisitorum uerbo diuinationis. §. 2. quib. locis concludunt eam diuinationem, quæ fit cū candelæ uel aqua benedicta ad sciendū furta uel aliqua occulta, sapere heresim manifestam. His accedere videntur Simanchas in Enchyridio violatæ religionis, ti. 8. de his quæ facere nequeunt Inquisitores, nu. 9. & Ioan. Roias tract. de hæret. p. 2. assert. 12. nu. 167. ubi ea sortilegia manifestam heresim sapere dicunt, in quibus diuinatores rebus sacris abutuntur.*

A Hinc censeo iniuste reprehendi Barbatia à Julio Claro in. §. Hæresis. ver. Successiue quæro. propterea quod dixerit sapere heresim manifeste ea Sortilegia, quæ fiunt ad sciendum furta: quoniam iudicio meo recte consuluit Barbatia: nam ubi res sacræ admiscuntur in sortilegio, siue res sint, ut aqua benedicta, candelæ benedictæ, & similia: siue uerba, ut Eūangelium, Symbolū fidei, Pater noster, Ave Maria, aut Psalmus aliquis Davidicus, aut uerba sacræ scripturæ, aut aliæ sanctæ orationes ut iam sit sortilegiū qualificatum, & manifestæ heresis suspicionem præferēs, & ob id ad Inquisitores spectat eius cognitio: secus autem esset si talia non interuenirent. nam tūc esset simplex sortilegium, ut indicant Squillacensis tract. de fide cath. c. 12. & Reper. Inquisi. verbo. sapere heresim. & Old. consi. 210. incip. Regulari habet traditio. et Gemin. consi. 54. incip. Quidam sacerdos. in his tamen consilijs multa sunt quæ recipi facile non debent, quæ nos plenius alibi excussimus.

B Postremo generaliter omnia illa crimina sapiunt heresim manifeste, quæ natura sua præ se ferunt aliquid, quod est heresis manifesta, ut baptizare imagines præfert quod illæ sunt capaces huius sacramēti, preces nefarias demonib. fundere, aut illis sacrificare: idolis genua flectere, & similia, præ se ferunt idololatriciam, & manifestam heresim sapiunt, quamuis nullū factū per se sit heresis. Syluester in sum. uerbo, heresis 2. nu. 4. Simācas de catho. inst. tit. 30. n. 15. quæ oīa subtiliter attigisse hac quæstione uidet Eym. d. Quantum ad secundum, &c.] Hæc quæ sequuntur usque ad nu. 7. modum præscribunt, quem in sortilegijs, & diuinatōribus examinandis & iudicandis obseruare debent Inquisitores: quibus pro modo culpæ, & qualiter suspicionis, & infamiæ, abiuratio, aut purgatio est imponenda.

Sed amplius coerceri possunt anathemate, dignitate suspensione, verberib. exilio, carcere monasterij, alijsque supplicijs spectata personarum qualitate. c. illud 26. q. 2. c. admoneant. 29. q. 7. tradit Simanchas de catho. inst. tit. 21. nu. 23. addit Panor. in cap. 1. n. 2. de sortileg. ultra pœnas iuris, sortilegos infamatos cum vituperatione prope Ecclesiæ fores constitui, et a diœcesi pelli. 26. q. 5. c. Episcopi. adde Romanū sing. 260. incip. Tu scis, quod isti diuinatores.

C In casu quo non appareat, quod illa, &c. sapiant heresim manifeste, &c.] An autem hoc casu cognoscere possit Inquisitor, an sua sit iurisdictio indubium est: & glossa in cap. accusatus. §. sane, verbo, manifeste. quæ sequuntur ibi Archid. & alij. & Arelatanus tract. de her. notab. 3. Ioā. Roias singulari fidei 110. & alij per ipsos allati, non posse Inquisitorem cognoscere, an sua sit iurisdictio, autumant.

E Ceterum in hac causa hæc est vera & communis sententia, Inquisitores nō possunt cognoscere an sortilegia sapiant heresim necne: sed ubi constiterit heresim sapere, si amplius dubitetur de illa qualitate, an manifestam heresim sapiant: tunc ipsi cognoscere possunt, & iudicare ac pronūciare se iudices. Panor. mitanus in dicto c. 1. nu. 4. in fi. de sortileg. Bernardus Comēsis in lucerna, verbo, Inquisitor. §. 29. Squillacensis de fide cath. c. 56. Carrerius tract. de hæret. n. 24. et alij per ipsos citati: atque ita uidentur, intelli-

Y gendi

Quibus potestis afficiatur sortilegi.

Quoniam possit cognoscere Inquisitor an sortilegia spectent ad suam iurisditionem

gendi glo. & Doct. in dicto cap. accusatus. §. sanē. verbo, manifeste. de heret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

De inuocantibus Dæmones.

S V M M A R I V M.

- 1 Inuocatores demonum in triplici sunt differen.
- 2 Quidam latræ cultum eis impendunt in suis inuocationibus.
- 3 Quidam vero dulie, & qui sint isti.
- 4 Alij tertio quodam modo illos inuocant.
- 5 Inuocantes dæmones cum cultu latræ, ut heretici haberi puniri que debent.
- 6 Futura ab ariolis, et demonib. inquirere illicitū.
- 7 Dæmonū inuocatio cōiuncta hēt apostasiā a fide.
- 8 Canonistarū sentētia de inuocantibus dæmones.
- 9 Extrauagans Ioannis xxij. edita contra tales.
- 10 Declaratio verborum Glo. Ioan. And. & Ioan. Monachi.
- 11 Dæmoni exhibentes honorem dulie, censendi sunt heretici.
- 12 Dulie honor aliquando propter sanctitatem.
- 13 Aliquando propter potestatem ac iurisdictionem exhibetur.
- 14 De inuocatoribus tertij generis quid sentiendū.

Vadragessimatertia quæstio est: Dæmones inuocantes, an tanquam fortilegi vel tāquam hæretici seu suspecti de heresi sint habendi sic, quod Inquisitoris hereticorum iudicio sunt subiecti?

Ad hanc respondemus, quod secundum varietatem modi inuocandi sumitur & varietas quæstioni huiusmodi respondendi.

Inuocantes a namque dæmones, quantum ad modum, trifarie variatur, ut apparet in libro, qui Salomoni inscribitur, qui b tabula † Salomonis intitularur: sup quo iurant dæmones aduocati de dicēda veritate, sicut nos Christiani sup quatuor Dei Euangelia, & Iudæi super legē Dei q̄ dedit Moyse: in quo libro potestas Luciferi & aliorū dæmonū mendaciter est inserta: & orationes nefariæ a dæmonibus reuelatæ Lucifero, & alijs dæmonibus exhibēda. Apparet etiam in libro, qui Honorio necromantico inscribitur: qui Thesaurus necromantiæ a necromanticis appellatur. Quos quidem libros a necromanticis p me captis auulsi, & legi, & publice tradidi cōburēdos. Apparet et de facto in diuersorū inuocatorum dæmonum cōfessionib. & alijs Inquisitionis gestis per me, & alios Inquisitores hæreticæ prauitatis.

2 In prædictis enim & alijs nonnullis libris & Inquisitoribus apparet, q̄ quidam dæmones inuocantes, manifeste exhibēt honorem latræ dæmonib. inuocatis: utpote eis sacrificando: adorando orationes execrabiles effundēdo: se dæmonibus deuouendo: obedientiam promittendo: aliqd se facturos pro dæmonibus asserendo: p talē dæmonē iurando: p nomē alicuius superioris dæmonis istū quem inuocant adiurando: laudes dæmonū vel cantus in eius reuerentiā promēdo: genuaflectendo: prostationes faciendo: castitatē pro dæmonis reuerentiā, vel monito obseruando: ieiunādo: vel carnē suam alias macerādo: vestib. nigris

A vel albis pro dæmonis reuerentiā, & artis monito inducendo: p echaracteres & signa, & ignota nomina obsecrando: luminaria accēdendo: thurificando: de ambrā, ligno aloes, & similibus aromaticis † subfumigando: aues, vel animalia alia immolādo, sanguinem propriū ex se emittere pcurando: aues vel aīalia, seu eorum partes cōburendo: sal in ignē mittendo: holocaustum de quouis faciendo. Oīa. n. prædicta, & quamplura alia nefaria in prædictis inueniuntur a dæmonib. cōsultata & cōcupita: in quibus g omnib. & quolibet prædictorum honor latræ, si p̄dicta benē cōsiderentur, dæmonibus exhibet. Si. n. bene antiquæ

B & nouæ legis sacrificia Deo exhibita cōtemplentur, illico iuuenietur, q̄ supradicta nō dæmonib. sed Deo sunt solūmodo tanquam vera sacrificia exhibēda. Ecce primus modus dæmones inuocandi, vel aduocandi. Et isto modo sacerdotes Baal ipsum inuocabant; sanguinem proprium & animalia offerendo; ut legitur 4. Reg. 18. cap.

3 Quidam aut dæmones inuocantes, exhibēt dæmonib. inuocatis nō honorem latræ, sed dulia: ut pote nomina dæmoniorū inter nōia spiritū Beatorū, vel sanctorū in suis q̄busdā nefarijs orationib. miscēdo, mediatores in illis orationibus a Deo exaudiendis ponendo: cereos accēdendo: &

C Deum per eorū nōia vel merita obsecrādo. Hęc. n. prædicta & multa alia execrabilia in p̄dictis libris inueniuntur conscripta: † in quibus honor duliæ dæmonibus exhibetur. Si. n. modus Sāctos exorandi ab Ecclesia institutus diligentius cōtēpletur, videbitur q̄ prædicta non sunt dæmonibus, sed sanctis & Beatis spiritib. exhibenda. Ecce secundus modus dæmones inuocandi. Et isto modo Sarraceni inuocant Machometum tāquā Dei sanctum, & nōnulli Begardi fratres Petrum Ioannem, & alios per Ecclesiam condemnatos.

4 Quidam aut dæmones inuocantes, quādā faciunt inuocādo, in quib. non apparet clare, quod honorē nec latræ nec dulie exhibeat dæmonib. inuocatis: ut circulum in terra describēdo; puerū in circulo ponendo: speculum, ensem, amphorā, vel g aliud corpus peruium † corā puero statuen-
do; ipso necromantico librum tenēte, ac legēte, & dæmonē inuocāte, & similia multa, ut p̄dicta ars, & talium multorum concessio satis docet. Ecce tertius modus dæmones inuocandi. Et isto modo Saul p Pythonissā, spiritū Pythonicum inuocauit: in qua inuocatione nullus honor legit interuenisse, nec duliæ nec latræ, ut legit 1. Reg. 26.

E Patet ergo quod dæmones inuocantes tripliciter variatur. His suppositis ac præmissis, tres ponuntur casus, seu conclusiones secundum quod tripliciter distinguuntur dæmones inuocantes.

5 Primus casus seu cōclusio est: quod si dæmones inuocantes exhibeant dæmonibus inuocatis honorem latræ quoquomodo, & de hoc clare sint cōuicti iudicialiter, vel confessi: tales non ut fortilegi, sed ut hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habēdi, & per k consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata sunt ut pœnitētes hæretici perpetuo immurādi. Si autem noluerint desistere, vel si dixerint se velle desistere, & pœnitere, tamen noluerint

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. clauicula

† al. aron
bus.

Secundus mo
dus inuocā
dæmones
honorem d
liq.

† al. consul

Tertius mo
dus dæmon
inuocandi.

† In alio co
ce legitur,
paruum.

Inuocantes
dæmones cū
cultu latræ,
ut hæretici
haberi debent.

noluerint abiurare; vel si abiurauerint, & postmodum relabantur, sæculari sunt iudicio relinquenti, ultimo supplicio puniendi, per omnia sicut de alijs hæreticis iudicant canonice sanctiones.

Hæc conclusio seu casus potest deduci tripliciter. Primo ex dictis sanctorum doctorum theologorum. Secundo ex dictis doctorum canonistarum. Tertio ex dictis Ecclesie determinationibus.

Primo ex dictis Theologorum. Beatus namque Augustinus de ciuitate Dei, loquens de sacrificijs soli Deo, & non dæmonibus exhibendis, dicit, sic: Videmus in omni republica obseruari, quod summum rectorem aliquo singulari signo honorat, quod qui alicui alteri offerret, crimine læsæ maiestatis obnoxius esset. Et ideo in lege diuina statuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem alijs exhibent. Exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum, sicut verba sonantia sunt signa rerum: quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus voces significantes, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus,

Sacrificium certe nullus est, qui audeat dicere deberi, nisi soli Deo, dicente etiam Angelo Manue, qui volebat sibi offerre hędum de capris si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino, Visibile sacrificium exterius, inuisibilis sacrificii interioris est signum: quis enim sacrificare cęsuit, nisi illi, quem ut Deum sciuit, aut credidit, aut finxit?

Ex quibus verbis Augustini clarę patet, quod sacrificium soli Deo debetur: & qui aliter quam Deo illud exhibet, ex eius facto ostendit se credere illum fore Deum: quod est hæreticū. Qui igitur dæmonibus sacrificium offerunt, dæmonem se habere in Deum, ac credere esse eorum verum Deum exteriori facto profitentur & ostendunt: quare hæretici sunt habendi.

Item Beatus Augustinus secundo de doctrina Christiana, præmissis multis diuinationum, & inuocationum generibus dicit ita: Omnes igitur artifices & huiusmodi vel nugatorię, vel noxię superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & dæmonum, quasi pacta quadam infidelis, & dolosę amicitie constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano: non quod idolum sit aliquid (ut Apostolus ait) sed quia quę immolant, dæmonibus, & non Deo immolant. Superstitiosum est quicquid institutum ab hominibus est ad faciendā, & colendā idola pertinens vel ad colendam sicut Deū creaturam, partemve ullam creaturę, vel ad cōsultationes, & pacta quadam signorum cum dæmonibus placita atque federata. hæc Augustinus. Ex his verbis Augustini patet, quod dæmonibus sacrificantes Augustinus vocat infideles, & supersticiosos. infidelitas autem, quę accidit Christianis, hæresis est.

Superstitio igitur est vitium oppositum de directo religioni Christianę, seu latrię, ergo in Christiana

no hæresis est; & per consequens dæmonibus sacrificantes heretici habendi sunt.

6 Sanctus Thomas in postilla super Isaiam super isto verbo: Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hierusalem, & Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aque, fortem, & virum bellatorem; iudicem, & Prophetam, & ariolum, Isaię, 3. c. super isto verbo ariolum, mouet quæstionem: an inquirere futura ab ariolis sit illicitum: & in fine loquens de scientia dæmoniorum, & quę scire possunt, & quę nō, dicit ita: Tamen est semper peccatum inquirere ab eis & apostasia a fide, ut dicit Augustinus. hæc beatus Thomas, Et credo quod intelligit dicere de illo verbo Augustini, quod recitatur 26. q. 7. Non obseruetis. quod ponitur infra, ubi expressę hoc dicit Augustinus. Ex quibus verbis apparet, quod a dæmonibus futura inquirere est apostasia a fide: ergo longę fortius sacrificare, apostasia autem a fide in Christiano, hæresis est: ergo apostata a fide hæreticus est. Igitur dæmonibus sacrificans, ut apostata a fide Christi, & hereticus habendus est.

Idem sanctus Thomas 2. sententiarum dist. 7. articulo ultimo in corpore quæstionis, ubi quærit utrum uti auxilio dæmonis sit peccatum, dicit sic: Ræpondeo, dicendum quod ea, quę sunt supra facultatem humanę naturę a solo Deo requirenda sunt: & ideo sicut grauiter peccat qui illud, quod est Dei, creaturę impendunt per idolatrię cultum: ita etiam grauiter peccant qui ea, quę a Deo expetenda sunt, auxilio dæmonum implorant: & huiusmodi est vaticinatio de futuris, ut dicit Isaię 8. Nunquid non populus a Deo suo requirit visionem pro uiuis, & mortuis, &c. 7 Et similiter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonis expectatur: in omnibus enim est apostasia a fide propter pactum initum cum dæmone: vel verbotenus si inuocatio interfit: vel facto aliquo etiam si sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis seruire, ut dicitur Matth. 8. hæc beatus Thomas: Ex his clarę patet, quod dæmones inuocare, & consulere, etiam sine sacrificio, apostasia est a fide, & per consequens hæresis: longę ergo plus sacrificio.

Dominus etiam Albertus Doctor magnus ordinis fratrum Predicatorum, qui fuit Archiepiscopus Ratisponen. super 2. sententiarum dist. septima, articulo ultimo, in corpore quæstionis, ubi quæritur: utrum Magicis, & Mathematicis intendere sit peccatum, & apostasia a fide, respondet sic: Solutio, dicendum, quod in talibus semper est apostasia verbi, vel operis: Si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, subfumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum dæmone, & tunc aperte est apostasia ibi oris. Si autem non fit, nisi opere simplici: tunc est apostasia operis: quia illud opus expectatur a dæmone. Cum autem expectatur aliquid a dæmone, vel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei contumelia, et ideo apostasia. hæc Albertus.

S. Thomas.

Futura ab arielis inquire illicitum est.

Inuocatio dæmonum coniunctam hæc apostasia a fide.

Albertus Magnus.

Petrus di Ta
tantasia.

An liceat uti
dæmonū mi
nisterio, siue
arte.

Bonauentura
Ale de Ales.

Ioan. And.

Relat. supra
fol. 185.

Archidiacono.
nus.

Relat. f. 102.

Ioan Monach.
chus.

Auth.
Multo magis

† al. de Petri
macho.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantasia ordinis prædicatorum, qui postmodum fuit Papa Innoc. V. dicens, super 2. sententiarum ead. dist. & articulo, quo quærit: utrum liceat uti dæmonū ministerio, siue arte: addit tandem sic, respondens ad tertiū argumentum: Ad illud de libro, Respondeo q. quāuis liber perditus ab homine requiri possit, non tamen a dæmone; quia dæmō interrogatus, non respondet super talib. nisi per quædam pacta, & venerationes, & adiurationes, & inuocationes illicitas. hæc ille.

Et dominus Petrus de Bonauentura, qui fuit Cardinalis, & etiam Alexander de Ales de ordine fratrum Minorū, omnib. prædictis assentiuntur super 2. Sententiarū dist. 7. & nonnulli alij magistri in Theologia: Et specialiter dominus Frater Guido, de ordine Beatę Marię de Carmelo Episcopus Maioricensis, & post Eluensis, qui ad mandatum domini Ioānis Papę xxii. quæstionem super hoc edidit specialem.

8 Secundo probatur hæc eadem conclusio ex dictis doctorū Canonistarum. Nā Ioannes And. super c. accusatus. §. sanè. & verbo, Saperent. extra de hære. lib. 6. dicit ita: Saperent, sicut est circa aras idolorū nefarias preces emittere: sacrificia offerre, dæmones consulere: eorumque respōsa suscipere. 26. q. 2. ca. li qui & q. 4. cap. Igitur vel associant sibi propter sortes exercendas hæreticos: vel faciunt prædicta cum sanguine, vel corpore Christi vel in sortibus (ut possint habere responsa) puerum rebaptizant, vel his similia. hæc Ioan. And.

Archidiaconus vero super eod. c. & §. sanè, super eod. verbo. Saperēt. ut 26. q. 4. c. 1. circa principium. ver. Arioli. quando aliqua faciunt, ut habeant responsa à dæmonibus, ut ibi & ead. causa q. 2. li qui. Nam tales multo magis peccant, quā in casu posito supra eod. ca. §. ille. Et magis hoc videtur hæreticum, quam illud. hæc Archidiaconus.

Ioannes autem Monachus super eo. c. & §. & verfic. Saperent. dicit ita, Saperēt sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: dæmones consulere: eorum respōsa accipere. 26. q. 2. li qui. & cap. Igitur. ead. causa. q. 4. ver. Arioli. Et est ratio; nam si adorare hæreticos est hæreticum. §. ille. supra eo. c. & hoc nō est propter personam, sed propter vitium; ergo adorare dæmonem erit maius peccatum: iuxta illud: Propter quod vnūquodque tale, & illud magis. argum. C. de sacros. Eccl. authen. multo magis. hæc Ioannes Monachus.

Et idem Oldradus in cōpilatione quæstionū, quā fecit in concilio 210. quæstione, qua quærit: an Ioannes de † Poliacō, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehemēter, in responsione quæstionis dicit sic: Nunc ergo videndum est; an dare pocula amatoria mulieri hæresim sapiat manifestè. Et uidetur quod sortilegia simplicia: vel etiam pocula amatoria; vel propter conscientiam, hostiam non cōsecratam ut consecratam sumere, hæresim nō sapiant manifestè, ut apparet ex criminum distinctione, &

A pænarum impositione, & de primo apparet, extra de sortileg. in rubro, & nigro: quæ rubrica separata ponitur a rubrica de hæret. & habetur expressè extra de hæret. lib. 6. c. Accusatus. §. sanè. De secundo habetur extra de cele. Mis. c. De homine. De tertio habetur. ff. de penis. l. Si qui abortionis. Imagines vero facere ad amorem mulierum procurandum, magis videtur superstitionis quam hæreticum, licet hoc indubitanter secundum Augustinum, li. 10. de Ciuitate Dei ad dæmones pertineat ludificatores animarum sibi subditarum: sicut etiā tradit S. Thom. de Aquino, 2. 2. q. 96. in tit. de superstitionibus obseruariarum, artic. 2. Dæmonia vero inuocare, eis nefarias preces emittere: et funesta sacrificia offerre: hisque celebritatibus eorum responsa expetere, † videtur hæresim sapere manifestam, ut 26. q. 4. Igitur genus diuinationis, & infra: Inuocare vero dæmonia, & eorum respōsa expetere ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifestè, quia creaturæ attribuitur, quod est propriū creatori iuxta illud Isaia, c. 41. Annūciate nobis quæ vêtura sunt in futurum, & sciemus quia dii uos estis. Si vero dæmones inuocentur ad tentandū pudicitia mulieris, tūc quia inuocatur ad illud, quod est proprium eis, scilicet tentare (vnde Saluator in Euangelio eum tentatorem nominat) licet hoc facere sit turpe, fœdum, & mortale peccatum, tamen non censetur hæresim sapere manifestè: si inuocatio procedit per modum Imperij, non adorationis. Si enim adorare hæreticum, est hæreticum, vel sapit hæresim manifestè, & hoc non est propter personam, sed propter vitium; ergo ubi erit maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, ut habetur extra de hæret. lib. 6. capit. Accusatus. §. sanè. & ibi not. per Ioannem Monachum. hæc dominus Oldradus.

D Guillermus de monte Lauduno super antedicto verbo, Saperent. dicit ita. Saperent, sicut sacrificia offerre dæmonibus, vel quia prædicta committunt cum corpore Christi, vel sanguine, 26. q. 2. li qui.

Bartholomeus Raymundi super eo. verbo, Saperent. dicit ita. Saperet ut quia idola adorant, vel demones. 26. q. 4. Igitur.

E Tertio per eadem conclusio, seu casus probatur ex dictis Ecclesię determinationib. nā 26. quæstio. 5. capitu. Episcopi, dicitur sic. Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & a diabolo inuentam sortilegam, & magicam artem, ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersi sunt & a diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia querunt. Et ideo a tali peste decet mundari sancta Ecclesia.

Ex his apparet, quod magicam artem sectantes &

† al. expolce
re.

Proprium dæ
monis tētare

Matt. c. 4.

Guillemus.

Bartholomeus
Raym.

Ad Tit. 3.

& exercentes, ut hæretici sunt habendi & vitandi: alias auctoritas Apostoli introducta prædicta. hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita: tanquam impertinens ad propositum esset inducta. Sed dæmones inuocantes, & eisdem sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes, & exercentes: ergo ut hæretici sunt ab Ecclesia Dei habendi & vitandi. Et sequitur: Illud etiam non est omittendum, quod quædam sceleratæ mulieres, retro post satanam conuersæ demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt & profitentur se nocturnis, & horis cum Diana dea paganorum, vel cum Harodia-de & innumera multitudine mulierum, æquitate super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia in tepesta noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed utinam hæc solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent: nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Qua propter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas, populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falsa esse, & non a diuino, sed a maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. hæc ibi.

Ex his apparet, quod prædictæ sceleratæ mulieres, in perfidia perseverant, a recta via deuiant, & a recta fide, & earum mentibus infidelibus dæmones se obijciunt & deludunt. Si ergo istæ mulieres, de quibus non constat, quod sacrificia offerant dæmonibus inuocatis, perfidæ & infideles & a recta via deuiantes in præfato decreto in concilio Anquirensi dictæ & habitæ sunt; & per consequens, si baptizatae sunt, ut hæreticæ habendæ sunt: quia Christianum a recta via & fide deuiare, & infidelitatem recipere, est proprie hæreticare; quanto magis Christiani, honorem patriæ exhibentes & sacrificantes dæmonibus inuocatis, dicendi & habendi sunt perfidi, a recta fide deuii, & infideles infidelitate Christianorum, quæ est hæresis, & per consequens hæretici sunt habendi. Reuera sic. Et 24. q. 3. c. Quidam hæretici ubi sectæ hæreticorum, & eorum nomina numerantur, & dicitur sic: Ophitæ, a colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφης dicitur: colunt enim serpentes. & eod. cap. Cainam inde sic appellati, quoniam Cain adorant, & eod. cap. Angelici vocati, quia angelos colunt. Si ergo colentes serpentes, Cain, seu Angelos, hæretici sunt iudicati: non longe melius dæmones colentes, adorantes, vel sacrificantes hæretici sunt censendi. Reuera sic. Quanto enim magis creatura elógatur a perfectione diuinitatis, tanto est grauius scelus ei honorem patriæ impendere. Et cum dæmones (etsi non ratione naturæ, saltem ratione culpæ) magis elongentur a Deo, quam aliæ creaturæ, idcirco grauius est eos adorare. Et cum Angelos colere sit hæresis scelus, et tales sint per allegatum c. inter hæreticos, computati, multo fortius dæmo-

nes colere, adorare, vel quouis modo alio sacrificare sapit hæresim manifeste, & per consequens tales scelus huiusmodi perpetrantes ut hæretici sunt ab Ecclesia iudicandi.

Hanc conclusionem seu casum determinat dominus Ioannes Papa XXI. in extrauaganie: Super illius specula. tenoris sequentis.

9 Extrauagans Ioannis xxii. contra Magos, magicasque superstitiones.

Super illius specula, quamuis immeriti, Seius fauente clementia, qui primum hominem humani quidem generis protoplasti, terrenis prælatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & consimilem imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reuenerit perditum, & redemit venditum merito suæ passionis, ut contemplaremur ex illa super filios hominum: qui Christianæ religionis cultu Deum intelligunt & requirunt: dolenter aduertimus, quod etiam cum nostrorum turbatione viscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo ueritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, & cum morte fedus ineunt, & pactam faciunt cum inferno; dæmonibus namque immolant: hos adorant; fabricant, ac fabricari procurant imagines: annulum uel speculum, vel phialam, vel rem quamcumque aliam magice ad dæmones inibi alligandos ab his petunt, responsa ab his recipiunt, & pro implendis prauis suis desiderijs auxilia postulāt, pro re fetiditissima foetidam exhibent seruitutem (prohdolor) huiusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius conualescens, successiue grauius inficit Christi gregem. Cum igitur ex debito suscepti pastoralis officij, oues oberrantes per deuiam, teneamur ad caulas Christi reducere, et excludere a grege Dominico morbidas, ne alias corrumpant: Hoc edicto in perpetuum ualituro, de consilio fratrum nostrorum, monemus omnes & singulos renatos fonte baptismatis, in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis præcipientes eisdem, quod nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat, vel, quod execrabilius ac quomodolibet alio, in aliquo illis uti. Et quia dignum est quod hi, qui per sua opera peruersa spernunt Altissimum, poenis suis pro culpis debitis percellantur. † Nos in

† al. honora-
tur.

omnes & singulos, qui cōtra nostra saluber-
rima monita & mādāta facere de prædictis
quicquam præsumplerint, excommunica-
tions sententiam promulgamus, quam ipsos
incurrere volumus ipso facto: statuentes fir-
miter, quòd præter pœnas prædictas, con-
tra tales, qui admoniti de prædictis, seu præ-
dictorum infra octo dies à monitione com-
putandos præfata, à præfatis non se corre-
xerint, ad infligendas pœnas omnes & sin-
gulas, præter bonorum confiscationem dū-
taxat, quas de iure merentur hæretici, per
suos cōpetentes iudices procedatur. Ve-
rum cum sit expediens, quòd ad hæc tam
nefanda omnis via, omnisque occasio præ-
cludatur, de dictorum nostrorum fra-
trum consilio vniuersis præcipimus, & man-
damus, quòd nullus eorum libellos, scriptu-
ras quasque de præfatis damnatis erro-
ribus quicquam continentes, habere, aut te-
nere, uel in ipsis studere præsumat; quin po-
tius volumus, & in virtute sanctę obediētię
cūctis præcipimus, quod quicunq, de scrip-
turis præfatis, vel libellis quicquam habue-
rint, infra octo dierum spatium ab huiusmo-

† al. publica-
tione.

di edicti nostri notitia† computandum, to-
tum, & in toto, & in qualibet sui parte abole-
re, & cōburere teneātur: alioquin volumus,
quòd incurrant sententiam excommuni-
cationis ipso facto, processuri contra con-
temptores huiusmodi (cum constiterit) ad
pœnas alias grauiore, Datum Auinione.

10 Hic autem considerandum est, quòd illa præ-
dicta, quę ponuntur a Ioan. Andr. & Ioan. Mo-
nacho, & ab Archidiacono super c. accusatus. §.
sane. & verbo, Saperent. scilicet, ad aras idolorū
nefarias preces emittere: funesta sacrificia offer-
re: responsa expetere, &c. & ea, quę ponuntur
etiam in extrauagante prædicta domini Ioan.
XXII. super illius specula, scilicet, dæmones in-
uocare; adorare; sacrificia offerre, &c. non sunt
sumenda, nec intelligenda copulatiue, ut om-
nia simul iuncta sapiant hæresim, & non aliās;
immo quodlibet illorum sapit hæresim manife-
ste. Qui enim Machometum in suum auxilium
inuocaret, esto quòd aliud ei non faceret, mani-
feste in heresim incideret. Similiter, qui in hono-
rem eius aram sibi constitueret. Idem etiam con-
similiter & de demone est dicendum: nam quod
libet illorum, scilicet inuocare: aram construere
sacrificare, & cetera, actus sunt latrię, qui soli do-
mino Deo debent offerri, Si ergo aliquis illorum
actuum fiat, in honorem diaboli vel Machome-
ti, sapit hæresim manifestę.

11 Secundus casus, seu conclusio est: quòd si
dæmones inuocantes non exhibeant demonibus
inuocatis honorem latrię, sed exhibeant hono-

A rē hiperdulia, vel dulia, modo in antea explica-
to, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, vel
conuicti: tales non ut sortilegi, sed ut hæretici iu-
dicio Ecclesię sunt habendi: & per consequens
si resipiscant, errore & hæresi primitus abiura-
ta, sunt perpetuo immurandi ut hæretici pœnitē-
tes. Si autem non resipiscant, sunt ut impeniten-
tes hæretici feriendi: uel si abiurant, & relabātur
sunt plectendi per omnia sicut ceteri hæretici.

12 Hic casus seu conclusio, quamquam ex pri-
ma conclusione satis pateat antefacta, potest ni-
hilominus breuius sic conuinci; honor enim du-
lia alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de cau-
sa. prima est, in signum sanctitatis; & hac de cau-
sa Abraham, Loth, & Manue, Angelos adorarunt:
ut de Abraham patet Ge. 18. & de Lot Gen. 19.
& de Manue. Iud. 13. Hac etiam de causa Assue-
rus Mardocheū, & Salmanasar Thobiam super
alios honorarunt. de Assuero patet Hester 3. &
de Salmanasar Tobia. 1. Hac etiam de causa An-
geli beati, & sancti, qui sunt in patria, à nobis
adorantur, & honore dulia festiuantur.

13 Secunda causa est, in signū gubernationis,
iurisdictionis, & potestatis. Et hac de causa Na-
tham propheta, & Bersabee mater Salomonis,
Dauid Regem adorarūt, ut patet 3. Reg. 1. Hac
etiam de causa Pontifices, Reges, & alij regimi-
ni præfidentes, ut Dei uices in regimine gerētes,
à suis subditis honore dulia uenerantur. Si ergo
aliquis honorem dulia exhiberet, facto se crede-
re ostenderet, illum, cui talem honorem dulia
exhiberet, sanctum, & Deum amicum fore, uel gu-
bernatores, uel rectores a Deo constitutū es-
se; & sic Deum in eo, tanquam in sibi charo, &
amico, uel in uicario suo principaliter honora-
ret. Nam cum sancto honor dulia exhibetur,
Deus in sancto principaliter honore latrię adora-
tur: & cum Pontifex, Rex, uel regimini p̄sident,
honore dulia ueneratur: & ideo in huiusmodi
honoribus, qui sanctis & Ecclesię rectorib. exhi-
bentur, & mundi principibus, non ipsi, sed Deus
in ipsis principaliter ueneratur. Exhibens ergo
honorem dulia dæmoni inuocato, ex huiusmodi
facto, & opere exterius, conuincitur se corde &
mente reputare, ac credere interius dæmonē fo-
re sanctum; & Dei amicum, & ideo sanctitate
uenerandum; uel fore in mundo rectorem, &
gubernatorem a Deo constitutum: & ideo iuris-
dictione & potestate reuerendum. Quorum duo-
rum utrumque plane est hæreticū & peruersum

E quia sacra scripturę contrariū, & determinatio-
nibus Ecclesię absolum. Damon enim neque
sanctus, neque Dei amicus est, immo in culpa &
malitia obstinatus est: neque in mundo a Deo
gubernator, neque rector constitutus est; immo
seruus captiuatus est, & falsator, & deceptor, ut
in sacris canonibus, et etiam præcedentibus con-
stat plane. † Quare conuincitur, quod demoni-
bus honorem dulia exhibentes, non ut sortilegi,
sed ut hæretici sunt habendi, & hæreticorum y-
legibus non procul pulsus, alijs anfractibus fe-
riendi.

14 Tertius casus, seu conclusio est, q̄ si demo-
nes

Ex quibus
causis exhi-
beatur crea-
turis adora-
tio.

† al. plane.

nes inuocantes, seu consulentes, talia peragāt, & taliter, quod in eorum inuocationibus & consultationibus nō appareat manifeste, quod aliquis honor latriæ vel dulia exhibeatur dæmonibus inuocatis, modis explicatis in superioribus, vel alijs similibus quibuscūque, tales nihilominus, ut dicitur, nō vt sortilegi, sed vt hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habēdi. Quod sic patet; inuocare, n. in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur: vnde gl. super illud Gen. 4. Iste incipit inuocare nomē Domini, dicit sic: Inuocare, idem est, quod colere & deprecari.

Item glo. super illud Ioel. 2. Omnis quicumque inuocauerit nomē Domini, saluus erit, dicit sic: Inuocauerit se subiiciēdo, & colendo. Et Papias exponēs quid est inuocare, dicit sic: Inuocat, adorat, supplici prece poscit. Inuocare etiā vt actus latriæ a Deo præcipitur, Psalmus, Immola Deo sacrificiū laudis, et redde Altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis; eruam te; & honorificabis me. Et Isaia 55. Querite Dominum dum inueniri potest, inuocate cum dum prope est. Inuocare inter actus latriæ enumeratur, & ponit, vnde Psal. Audi populus meus, & loquar Israel, nō in sacrificijs arguam te: holocausta autem in conspectu tuo sunt semper: non accipiam de domo tua vitulos neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latriæ actibus multis, dicit ita: Immola Deo sacrificiū laudis, & redde Altissimo vota tua, & inuoca me in die tribulationis. Inuocate, vt actus latriæ fieri dæmoni a Deo interdicitur; vnde Iudic. 10. Reliquistis me & coluistis Deos alienos: ite & inuocare Deos, quos elegistis. Et 3. Regum 28. dixit Hælias sacerdotibus Baal: inuocate nomina Deorum vestrorum: & ego inuocabo nomē domini Dei mei. Quia ergo inuocare, pro actu latriæ sumitur & inter actus latriæ enumeratur & ponitur, & vt verus actus latriæ exhiberi Deo præcipitur, & vt actus latriæ fieri dæmoni interdicitur, ergo si demon a Christiano inuocetur, vbi aliud non apparet, actus latriæ dæmoni offertur; quod sapit hæresim manifeste, & tales, ut hæretici sunt habendi, iuxta primam conclusionem: Nonne inuocantes Machometum sunt hæretici habendi? Vtique, & nunquid non plus inuocantes dæmones? Concordat Beatus Thomas vt dictum est supra in prima conclusionem istius quæstionis; cōcludit nāque sic: In omnibus namq; est apostasia a fide, propter pactum initū cum dæmone, vel verbotenus; si inuocatio intersit: vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint: non enim potest homo duobus dominis seruire, vt dicitur Marci 8. hæc Thomas.

Ad euidētiā autē tercię conclusionis est diligentius attendendum, quod in inuocationibus dæmonū, ad petitionem est acutius attendendū: Nam si petitur quod excedit dæmonis facultatē, vt sunt futura, a Dei vel hominis arbitrio mere dependentia vel voluntate; vt resuscitatio mortui, quod petiuit Saul per Pythonissam: vel certificatio mortis vel vitæ: quod a Beelzebub petijt Ochozias, vt patet 4. Regum 1. vel hominem cogere ad peccatum, & similia: & tūc ex huiusmo

di petitione hæretici iudicantur: quia protestantur se credere, dæmonem fore Deum.

COMMENT. LXVIII.

Que hac quæstione traduntur, frequentia etiam sunt & ab Inquisitoribus diligenter cognoscenda, cum inter cetera gravissima scelera, hoc etiā de inuocandis dæmonibus multos in repub. Christiana diuinæ legis proditores inuasit. Persequitur vero & ymericus hanc tractationem diligenter, quā tradunt ferme omnes qui contra hæreticos scribūt. Repertorium Inquisitorum verbo, dæmon. §. utrum dæmones inuocantes. Locutus in opere indiciali verbo, inuocare. & verbo, diuinationes. & verbo, apostasia. Tabienfis in summa verbo, Inquisitor. 33. nu. 34. Zanchinus tracta. de heret. c. 22. Albertinus de agnos. assert. q. 11. nu. 4. & seq. Paulus Grillandus tract. de sortil. quæst. 10. & 11. Alfonsus Castus, lib. 1. c. 13. de iusta heret. punitio. Simancas de catho. insti. tit. 21. Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 100. & 101. Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum, verbo, dæmones. §. 1. & 2. sanctus Antoninus in summa p. 2. tit. 12. c. 5. §. 1. Aegidius Romanus, lib. 2. sent. distinct. 7. q. 3. art. 3. & communiter theologi ead. dist. 7. & de materia huius quæstionis tractat plene Iacobus Sprenger in Malleo Maleficarum. B. Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Squillacensis tract. de fide catho. c. 9. & 10. & Hispani habemus hanc tractationem in legib. septipartitis par. 7. tit. 23. sunt & alij qui hæc tractant, se hi copiosius.

Hæc damnata inuocandi dæmones cōsuetudo antiquissima est in orbe terrarum: & in Ecclesia Dei. Elchelaia quidam hæretici, qui circa annos Domini CCXL. exorti sunt, vt ait Nicephorus, lib. 5. ca. 24. histo. eccle. inuocationibus, incantamentisque dæmonum sunt vsi.

Da Inuocantes namque dæmones quantum ad modum trifarie variantur, & c.] Totam hanc quæstionem, quæ late patens est, complectitur auctor tribus assertionibus, & singulas copiose comprobat.

Prima est: qui dæmones inuocant exhibentes eis honorem latriæ, qui est cultus soli Deo debitus, vt hæretici sunt habendi.

Secunda est: Inuocantes dæmones cum honore duliæ, qui est cultus Sancti gloriosus debitus, etiam velut hæretici sunt tractandi.

Postrema est: Qui dæmones quouis alio modo inuocant, etiam si nullum eis cultum exhibeāt. quia illis se supponere videntur, hæretici etiam sunt putandi, de singulis agemus suis locis.

Eb Qui tabula Salomonis intitulatur,] ita Barcinonensis, & codex Cardinalis de Gambara. in Bononiensis, qui tabulæ Salomonis intitulantur, in Sabellano, qui clauicula Salomonis intitulatur.

c Quos quidem in libros a necromanticis per me captis auulsi & legi.] Prodest ergo malos libros legere, vt errores refutentur eorū, & fraudes detegantur, ne nocere possint, c. Episcopus. 37. distincti per quos autem legi debeāt explicui supra in hac 2. parte sup. cap. Fraternitatis, de hæreticis, libri uero

Contra inuocantes dæmones, qui scripserint.

Inuocare dæmones antiqua superstitio.

Mali libri quatenus legendi.

quorum hic meminit Eymericus, mali homines di-
stante sæpæ demone scripserunt.

D Castitatem pro demonis reuerentia, vel mo-
nito obseruando, ieiunando, &c.] Neque hoc de-
bet impossibile videri: sæpæ enim demones, ite necro-
manti, & ceteri huius vetitæ artis professores, ut
facilius decipiant, bona fieri iubent, vt malis & il-
licitis admixti fides adhibeatur; quoniam si omnia
mala essent, que ab illis præciperentur, facile fraus
delegeretur, his autem bonorum operum umbris in
primis capiuntur feminae, quibus et ob fragilitatem
sexus, & curiositatem multum illudunt demones;
est autem insignis hic EymERICI locus, & multis

C Per characteres & signa, & ignota nomina
obsecrando.] Hæc nominatim prohiberi videntur
in *Leuitico* cap. 19. dum cauetur ne figura aut stig-
mata fiant: quo intelligimus uetari, ne quis signa su-
perstitiosa, aut imagines Astrologiæ, aut nomina
ignota & characteres pingat; hæc enim omnia, vt
ait *Orig.* lib. 3. in *Job*, diaboli sunt seductiones; da-
monum sunt irrationes, idolatriæ sunt fax, anima-
rum infatuatio, & cordium scandalum.

F In quibus omnibus honor latriæ, &c.) De
adoratione latriæ & dulia dixi supra super q. 10. hu-
ius partis, quæ sunt nunc in memoriam reuocanda,
vt hæc quæstio percipiatur.

G Vel aliud corpus peruium.) Hic locus in tri-
bus codicibus, erat deprauatus, paruum enim lege-
batur, restitutus est ex Bononiensi, in quo legebatur
peruium, hoc est, clarum & lucidum: solent namq;
quandoq; necromantici lucidam ampullam, aut qd
simile coram puero puellane statuere, in quo demo-
nū arte apparent spectra & simulacra eorum quæ
scire cupiunt quæ ipsi non possint videre, videntur
tamen ab innocentibus pueris, & referuntur, estque
hoc diuinandi genus hodie valde frequens.

H Et isto modo Saul per Pythonissam, &c.] Val-
de difficilis est huius historiæ declaratio, cum absur-
dū videatur per Pythonicam diuinationē, quæ erro-
ri artis magicæ deputanda est, Pythonissam Samue-
lem prophetam suscitasse ad colloquium Saulis im-
pissimi Regis, sed ueram declarationem habes in c.
nec mirum. §. præterea quidam. 26. q. 5. & apud di-
uum Thomam 2. 2. q. 95. art. 4. ad 1. argumentum.

I Primus casus, seu conclusio est.) Ratio potis-
sima cur qui hoc primo modo demones inuocant, iu-
dicantur hæretici, est, quoniam fœnesta offerre demo-
nibus sacrificia: aut pacta cum eis inire: aut nefarijs
præcibus eos deprecari: aut similia in eorum exer-
cere honorem sapiunt manifestam hæresim, et idola-
triam præseferunt, & qui talia committunt, vt
ait *Alexander A. lensis* par. 2. q. 184. facile a da-
monibus trahuntur ad infidelitatem: in quam et sen-
tentia cōsentire videtur *Caietanus* 2. 2. q. 95. ar. 4.

K Et per consequens si resipiscant, hæresi pri-
mitus abiurata: sunt vt pœnitentes hæretici per-
petuo immurandi.) Hi iure civili ultimo supplicio
affici iubentur, l. nullus, & l. nemo, C. de malef. &
mathe. q. ipsum Hispana quoq; lege cauetur parti-
ta 7. tit. 2. l. 3. hanc tamē seueritatē Ecclesia beni-
gne molliens mitiores penas in hos statuit, quales
hic tradit Eymericus, & alias, de quibus egi superio-

A ri quæstione, vers. quantum ad secundum.

L Superstitio etiam est vitium oppositum de di-
recto religioni Christianæ, seu latriæ.) Item *B.*
Thomas 2. 2. quæstio. 92. articulo. 1. Est, inquit su-
perstitio vitium religioni oppositum secundū ex-
cessum, non quia plus exhibeat in cultū diuinū
quam vera religio, sed quia exhibet cultum diui-
num, vel cui non debet, vel eo modo quo non
debet. hæc *Thomas* quare non male dixit *Gellius*,
Superstitionem esse ineptam & importunam
religionem.

M An inquirere futura ab ariolis sit illicitum
&c.) Ab ariolis & demonibus futura inquirere il-
licitum est, & hæresim sapit manifestā, quia demo-
nibus tribuitur, quod solius Dei est, hinc valde puden-
ter *Gratianus* in sum. 26. q. 5. scribit ita: Est quod-
dam genus culturæ idolorū ex demonū consul-
tationibus futura prædicare, & q. futura, quæ ex
Dei oraculo nūquam reuelata inueniuntur, vel
demonū consultatione, vel quibuslibet præsti-
gijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis
attribuūt; futura enim præscire solius Dei est. hæc
ille. Idem sentit uterq; *Thomas* 2. 2. q. 95. ar. 4. *Al-*
fonsus Castus, lib. 1. c. 13. de iusta hæ. punit. *Paul-*
lus Grilladus tract. de sortil. q. 6. *Simacas* de cath.
instit. tit. 2. l. nu. 12. & alij, qui ergo futura scire ni-
titur inuocatis demonibus, hæreticus putandus est.

Sed hoc eam distinctionem recipit, quam præci-
tato loco affert *Alfonsus*, & *Ludovicus Carrerius*
tract. de hæret. nu. 23. & alij: nam si futura, quæ po-
stulantur, talia sint, quæ demonis notitie subdantur,
vt eclipsis, fertilitas terre, aut sterilitas, et similia,
quæ in causis naturalibus continentur; qui interro-
gat, quamuis grauiter peccat, nū putatur hæreticus,
cum demoni tribuat, quod sibi competat: secus si tē-
taret præscire futura, quæ per naturam sciri non pos-
sūt, qualia sūt omnia, quæ a mero et libero hominis
arbitrio pēdēt, quæq; Deus in sua posuit potestate.

N Qui dedit pocula amatoria mulieri, sit sus-
pectus de hæresi vehementer.) Grauis est hæc quæ-
stio, & valde utilis, & frequens etiam nostris se-
culis: solent enim qui turpibus amoribus capiuntur,
pocula amatoria, quæ Græci philtrea vocant, aman-
tibus propinare, vt mentes eorum ad amorem infla-
ment, pudicumque interdum animum flectant. Hoc
primum obseruandum est nullā in his sortilegijs ama-
torij reperiri virtutem ad compellendam liberā ho-
minis voluntatem ad amandum. *Paulus Grilladus*
tract. de sortil. q. 3. num. 17. & seq. *Alfonsus Ca-*
strus lib. 1. c. 15. de iusta hæret. punitio. & alij, apta
enim sunt potius ad inducendum furorem quā amo-
rem, vel attestante *Ouidio* in amatorijs.

Nec data posuerint pallentia philtrea puellis,
Philtrea nocent animis, vimq; furoris habēt.

Rursus id quoque animaduertendū, an in his po-
culis amatorijs misceantur sacramenta, vt hostia cō-
secrata, vel sanguis Christi, aut res sacramentales,
aut aliter sacra, vt reliquie Martyrū, Agnus Dei,
aut alia huiusmodi, quæ commemorat *Paulus Gril-*
ladus tract. de sortil. q. 10. nu. 14. & seq. Nā si hæc
interveniant, operantem reddunt de hæresi suspectū,
vt scripsit *Alfonsus* lib. 1. de iusta hæ. punitio. c.
15. circa finē. interrogandusque est ab Inquisitorib.
dili-

Quid super-
stitio.

Futura inqu-
rere ab ario-
lis vel dæmo-
nibus quædo
sapiat hære-
sim manife-
ste.

Pocula ama-
toria non fle-
dūt liberam
hominis vo-
luntatem.

Libr. 2. de ar-
te amandi.

Propinantes
pocula ama-
toria quando
reddantur de
hæresi suspe-
cti.

diligenter, quid de his sentiat: nam si hæc crediderit liberum arbitrium cogere posse, non modo vehementer de heresi suspectus, sed vere hæreticus putandus erit, nisi per ignorantiam aut aliter excusetur à crimine hæresis. Et circa hos illa observanda videntur quæ supra in hac 2. parte diximus super q. 34. cum ageremus de recipiendis illis, qui facta hæreticalia vel apostolica commiserunt.

O Si vero demones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, &c.] Hæc est altera difficultas etiam valde frequens: sæpe enim amantes stimulis libidinis agitati demones inuocant, ut illi flectant animū illius quam amant, in amorem turpem & communis opinio est, talem inuocationē non sapere manifestam hæresim, quia demon tunc inuocatur ad id quod sibi competit, quod est tentare. Ioannes And. ad Specul. tit. de sortilegijs in Rubrica. idem in cap. accusatus. §. sanè de hæret. lib. 6. & ibi dē Geminianus, Francus, & alij. Carrerius tract. de hæret. nu. 23. ubi alios citat in eandem sententiam.

Verum plurimum refert intelligere quibus verbis fiat hæc inuocatio, an imperatiuis, ut iubeo, præcipio, impero, constringo, & similibus: an vero deprecatiuis, ut precor, oro, obsecro, obtestor & aliis huiusmodi, ut ex Oldrado indicat hic Eymericus: nā si primo modo fiat, nulla hæresis interuenit manifesta: secus si secundo per verba deprecatiua, quæ adorationem includunt, quod sequitur auctor repertorij Inquisitorum verbo, demon. §. si enim demones, et Locatus in opere iudiciali, verbo apostasia. num. 7. §. si vero demones, & iuxta hanc distinctionem iudicamus aliquando iudicari.

Simancas de cathol. institu. tit. 21. nu. 13. quamuis hæc non videatur improbare; addit tamen, aduersus hos inuocatores inquiri posse, tanquam contra vehementer suspectos, hæc enim ad apostasiam, inquit, & infidelitatem spectant, quæ sententia accepta de illis qui verbis imperatiuis vtuntur, forte nimis est seua, præsertim cum amantes impetu amoris hæc faciant absque ullo sapissime intellectus errore. In his ergo personarū ratio plurimum est consideranda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc sacro tribunali statuatur. Rem quidem valde illicitam committunt quicunque demones inuocant, quocunque modo inuocet, & propterea acerbissime sunt plectendi; at ut qualitas suspicionis grauioris, aut leuioris perpendatur, ad qualitatem personæ delinquentis, & alias circumstantias recurrendū esse arbitror.

Bartholomæus Spineus apologia 4. in Ponzinibiu contra Oldradum & communem distinctionē, quam paulo antea attulimus, cōstāter asserit, omnē inuocationem Dæmonū sapere hæresim manifeste: cui nō repugno: cum inuocationem proprie accipiat, quā præcesserunt varij cultus, & nefariæ obseruationes ad reuerentiæ Dæmonibus exhibite, quasi secus sit dicendum cum simpliciter Demones vocantur.

P Tertio eadem conclusio seu casus probatur, &c. nam 26. qua st. 5. cap. episcopi.] Huius capit. intellectus valde est difficilis, tamen si non inepte ab Eymerico huic instituto de quo differit, accomodetur, videndi præ alijs, ad eum intelligendum Paulus Grillandus tract. de sortilegis, quæ st. 7. Alfonso Castus lib. 1. c. de iusta heret. punitio. Pōzinibius

A tracta. de lamijs q. 2. nu. 43. 44. & 61. Albertinus de agnos. assertio. q. 24. nu. 24. vers. non obstant. Bernardus Comensis in disputatione de strigibus adiecta in fine lucernæ inq. si. denique Syluester, & Spineus de strigibus.

Q Se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum.] Videto Iuonem. Carnotensem par. 11. ca. 54. & Burchardum lib. 10. decretorum, ca. 9. idem in Concilio Aghateni, cap. 4. ubi femina talia profitentes & credentes scopis prius cese e parochijs, pelli iubentur.

R Sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.] Ex his potissimum verbis aduersus communem Theologorū & Canonistarum sententiam colligebat Franciscus Ponzinibius tracta. de lamijs, nu. 45. & multis sequ. striges non deferri à demonibus corporaliter, sed is solus est in ea sententia, & contrarium asserunt uno ore omnes, quos citavi paulo antea, ver. tertio eadem conclusio, cum manifestis experimentis (quibus nemo nisi sensu careat possit contradicere) doceamur lamias sæpe corporaliter deferri, sed Ponzinibio abunde satisfacit Spineus tractatu de strigibus.

In Concilio Aquirensi.] Alias Acquirensi sicut in plerisque uetustis codicibus apud Gratianum, & apud Burchardum lib. 10. Decret. ca. 1. & Iuonem par. 11. c. 30. apud quos in aliquot codicibus legitur: Ancyrensi. Veruntamen in Concilio Ancirano Greco, aut Latino, neque impresso, neque manuscripto hoc quod hic dicitur, est inuentum, licet qui tomos Conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam uetusto codice xvi. librorum partialium. fragmentum uero, quod proxime retulit Eymericus, fere habetur apud beatum Augustinū in libro de spiritu & anima, c. 27. ut docte annotatum est in Decreto nuper Romæ edito, super c. Episcopi. 26. q. 5. quare iuxta hæc, non sunt Ecclesiæ determinationes, quæ Eymericus putat hic Ecclesiæ definitiones, cum non sint in Concilio Aquirensi siue Acyrano, ut ipse existimat: magnæ tamen sunt auctoritatis.

Super illius specula, quamuis immeriti.] Eandem refert Repertorium inquisitorum uerbo, Xorguina. §. & hanc quæstionem. ubi paulo aliter habetur principium ita: Super illius specula: & infra. Meritis licet imparibus, eius fauente clementia, &c.

U Annulū, vel speculum, vel phialam, vel rem quamcunque aliam magice ad demones inibi alligandos.] At non est modica difficultas, quæ hic proponitur, de alligandis aut includendis demonibus in annulis, pyxidibus, uasculisue uitreis ad reddenda responsa, de qua eleganter beatus Augustinus lib. 21. c. 6. de Cinitate Dei, & ibi Ludovicus Viues, & copiose Bartholomæus Sybilla in specula peregrinarum quæstio. hecade 3. c. 8. q. 1. multa quæ Eusebius, lib. 5. de præparatione Evangelica, ca. 6. ubi tractat, quomodo demones coguntur ab hominibus: item eod. lib. cap. 7. 8. & 10.

In hac re sit hæc prima conclusio: Demones spiritus potentissimi nullo pacto compelli ab homine possunt ad intrandum & habitandum alligati in his uasculis, multo minus cogi ad hoc possunt signis, herbis aut quibusvis alijs characteribus: quia ut ait Iob. c. 41.

Non

Lamias corporaliter deferri communis est sententia & vera.

Ad demones compellatur ad inhabitandum uascula corporea.

Non est super terram potestas, quæ comparetur eis. Quod si quandoque verbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à summo Deo: vel à bonis Angelis: vel fortassis à demonibus potentioribus ac superioribus; vel (quod verius puto) demones ipsi sponte veniunt, fingunt tamen se compelli, ut credentes decipiant.

Sit secunda & postrema conclusio: Ars includendi demones in his vasis ac rebus corporeis, non est ars, sed pactio tacita vel expressa inter demones & homines perditissimos inita, qua pepigerunt, ut quotiens homines hæc vel illa signa & characteres facerent demones accederet ad eas imagines aut res, ex quibus responsa deceptis reddant: quod eleganter docuit Augustinus præcitato loco.

Damones
quo consilio
claudi se in-
terdū patian-
tur.

Quo autem consilio demones his rebus claudi ac gestari se patiantur, optimè docet Hæricus de Asia super Genesim his verbis notatu quidem dignis: Non ergo eum necromantice, vel magice compellis, aut in vinculis eum ut putas, tenes: sed hoc certum habes, quod ipse simulat se captum; ut te capiat: se vinctum, ut te vinciat; te tuo imperio subditum, ut te sibi subdat: à te inclusum, ut te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel lapidi vel imagini alligatum, ut te finibus peccatorum alligatum ad infernum perducatur, hæc ille.

Secundus casus, seu conclusio est, &c. Idem penitus hinc transcripsit auctor Repertorij inquisitorum verbo, demon. §. secundus casus, & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. §. secundus casus nu. 8. & seq. nec obscura videtur ratio, cur hæretici haberi debeant, qui honorem hyperdulæ aut dulæ exhibent demonibus invocatis, Nam se illis subiiciunt, quod apostasia crimen non obscure præ se ferre videtur. Verum nec facile nec precipitanter veniendum est in hæc sententiam, sed plurimum spectanda est personarum qualitas & conditio, plurimum etiam causa, ob quam invocant, & modus invocandi: nam hæc & augere & minuire culpam plerumque possunt, ut alibi dictum est.

Et hæreticorum legibus non procul pulsus, aliis anfractibus feriendi. Hic locus in omnibus est depravatus: nam Barcinonensis habet ita: Et hæreticorum legibus procul pulsus, aliis anfractibus feriendi. Bononiensis ita: Hæreticorum legibus non procul pulsus, illis anfractibus feriendi. Codex Cardinalis de Gambara ita: illis à fratribus feriendi. Sabellanus denique ita: Et legibus hæreticorum non procul pulsus ultimo supplicio fouendi. Quo cunque modo legatur, hic est sensus; Eos qui hoc secundo modo demones adorant, proculdubio pœnis hæreticorum esse coercendos: quod tamen non est simpliciter accipiendum, sed tunc cum rectè hæc fieri posse crediderint, nec cōverti voluerint: alias enim ut proxime dicebamus, circumstantiæ sunt diligenter perpendendæ, priusquam in hanc sententiam descendamus.

An demoni
inuocatio fie-
ri possit abs-
que eorum cultu.

Tertius casus seu conclusio est, &c. Tertia hæc assertio multā habet difficultatem: neque enim videntur hæretici aut apostatæ, qui hoc tertio modo invocant, cum nullum cultum demoni exhibere videantur. Hæc questio pendet ex illa: An demonum inuocatio possit quandoque fieri absque eorum cul-

tu, in qua breuiter cum Caietano. 2. 2. q. 95. artic. 4. dico, posse demones inuocari absque cultu eis exhibito, ut cum requiritur ab illis, absque ulla reuerentia aliquid, quod ab ipsis præstari possit, quemadmodum requireretur ab homine potente nos adiuuare, semota omni cogitatione subiiciendi se demonibus: & quoniam huiusmodi inuocatio, quæ fit absque ulla exteriori cultus & adorationis specie, indirecte spectat ad cultum demonum non ex intentione inuocantis, sed ex institutione forsitan & occulto pacto aut etorum inuocationum huiusmodi cum demonibus, ignorato ab inuocante: ideo quamuis aliqua hæresis suspicio contraheretur ex huiusmodi inuocatione (quæ nunc non definitio) at non incurreretur hæresis omnino ut voluit hic Eymericus, præsertim ab eo, qui solum curiositate ductus, vel alio prauo affectu semel, vel bis quid tale faceret, neque ex professo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Eymericus dum dicit: Modis Explicatis in superioribus, constat autem in 3. modo inuocandi demones, num. 4. eum locutum fuisse de eo in primis, qui hanc artem profiteretur, dum dicit: ipso necromante librum tenente, ac legente.

Neque inuocandi uerbum significat semper actum latræ exhibere rebus inuocatis, cum, ut paulo antea docuimus, ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui potest nos inuare, absque ulla reuerentia. Quod uero inuocare quandoque non sit actus latræ, aperte docet diuus Augustinus in 3. tomo, lib. 1. locutionum circa finem, in hæc uerba: Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph ait inter cetera, & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: Vnde notandum est non solum exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quæ non Dei, sed hominum sint. hæc Augustinus, iam in iure inuocare manifeste significationis est, l. episcopale, C. de Episc. audient. pro implorare auxilium, seu gladium ciuilibus magistratus, c. 1. de offi. ord. Bart. l. unica. ff. si quis iudicem. non obtem.

Postremo ut nihil desideres eorum, quæ ad hanc questionem spectant, inferenda hic est determinatio quadam facta per Almam facultatem theologicam Parisien. anno Domini MCCCXCVIII. ubi notantur omnes ferre errores, & qualitates propositionum, quæ accidere possunt in hac materia inuocationis Demonum, & artis magicæ: quæ multam lucem huic disputationi asferre possunt, ommissa ergo eius determinationis præfatione, articulorum condemnatio sequitur in hæc uerba.

Est autem primus articulus: Quod per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia Demonum, non sit idolatria. Error. Quoniam Demon aduersarius pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur, nec est honoris, vel dominij cuiuscunque diuini vere seu participatiue, vel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnata; nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa. Deus in ipsis adoratur. †

Secundus articulus; Quod dare, vel offerre vel promittere Demonibus qualemcunque rem, ut adimpleant desiderium hominis, aut in honorem

Verbū inuocandi nō semper includit actum latræ

† al honorat

rem eorum aliquid osculari, vel portare, non sit idolatria. Error.

Articulus iij. Quod inire pactum cum Dæmonibus tacitum vel expressum non sit idolatria, vel species idolatriæ, vel apostasiæ. Error. Et incedimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo, vel natura rationabiliter expectari.

Articulus iiij. Quod conari per artes magicas Dæmones in lapidibus, annullis, speculis, aut imaginibus nomine eorū consecratis, vel potius execratis, includere, cogere, & arctare, vel eas velle viuificare, non sit idolatria. Error.

Articulus v. Quod licitum est vti magicis artibus vel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine. Error. Quia secundum Apostolum, non sunt facienda mala vt bona eueniant.

Articulus vj. Quod licitum sit, aut etiā permitendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Articulus vii. Quod aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunque casu, vt talibus licite vtatur. Error.

Articulus viii. Quod artes magicæ & similes superstitiones & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitiæ. Error.

Articulus ix. Quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere Dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Articulus x. Quod thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficorum exercitio, sunt ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus alias non prohiberet vel puniret.

Articulus xj. Quod talibus & taliter vti, nō est sacrificare seu immolare Dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter, idolatrare. Error.

Articulus xii. Quod verba sancta & orationes quædam deuotæ, & ieiunia & balneationes, & continentia corporalis in pueris & alijs, & Missarū celebratio, & alia opera de genere bonorū, quæ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent ea à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacræ res, immo ipse Deus in Eucharistia Dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat Dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis altissimo: vel ad fraudes suas occultandas: vel vt simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Articulus xiiij. Quod sancti Prophetæ, & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias & miracula fecerunt, aut Dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Articulus xiiii. Quod Deus per se immediate, vel per bonos Angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Articulus xv. Quod possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius. Error. Et hoc conari facere est impium & nefarium.

Articulus xvi. Quod ideo artes præfatæ bonæ sunt & a Deo, & quod eas licet obseruare: quia per eas quandoque vel sæpe euenit sicut vtentes eis quarunt vel prædicunt: vel quia bonum quā-

doque prouenit ex eis. Error.

Articulus xvj. Quod per tales artes Dæmones veraciter coguntur & compelluntur & nō potius ita se cogi fingunt ad seducēdos homines. Error.

Articulus xviiij. Quod per tales artes & ritus impios per sortilegia, per carmina, & incantationes Dæmonum, per quasdā inuultuationes, † & alia maleficia nullus vnquam effectus ministerio Dæmonum subsequatur. Error. Nā talia quādoque permittit Deus cōtingere; vt patuit in Magis Pharaonis, & alibi pluries, vel ad probationē fidelium, sicut habetur Deutero. xiiij. vel in quorundam hominum dignam flagellationem: vel quia vtentes† seu consulentes propter malam fidem aut alia peccata nefanda† dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illud. † al. insultationes. † al. abutentes. † al. nefaria.

Articulus xix. Quod boni Angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur. Errores & blasphemia.

Articulus xx. Quod sanguis vpupæ, vel hœdi, vel alterius animalis, vel pergamenum virgineū vel corium Leonis, & similia habeant efficaciam ad cogendos, vel repellendos Dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Articulus xxj. Quod imagines de ære vel de plumbo, vel auro, vel de cera alba vel rubea, vel alia materia, baptizata, exorcizata, & cōsecrata, seu potius execrata secundum prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & philosophia naturali, & astrologia † vera. † al. astronomia.

Articulus xxij. Quod vti talibus, & fidem dare, non sit idolatria, & infidelitas. Error.

Articulus xxiiij. Quod aliqui Dæmones boni sunt, aliqui benigni, alij omnia scientes, alij nec saluati, nec damnati. Error.

Articulus xxiiij. Quod suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus conuertuntur in spiritus, aut quod sint debita eis. Error.

Articulus xxv. Quod vnus Dæmon sit rex orientis, & præsertim suo merito, alius occidentis, alius septentrionis, alius meridiei. Error.

Articulus xxvj. Quod intelligentia motrix cæli influit in animam rationalem, sicut corpus cæli influit in corpus humanum. Error.

Articulus xxvij. Quod cogitationes nostræ intellectuales, & volitiones nostræ interiores, immediate causentur a cælo; Et quod per aliquā traditionē magicam tales possint sciri, & quod per illā de eis certitudinaliter iudicare sit licitū. Error.

Articulus xxviiij. Quod per quascunque artes magicas possumus deuenire ad visionem diuinæ essentiæ, vel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramq; inter nos & deputatos nostros examinationē conclusa in nostra congregatione generalis Parisijs apud sanctū Maturinū, de mane sup hoc specialiter celebrata. anno Domini MCCCXCVIII. Die XIX. mensis Septembris. In cuius rei testimonium sigillum dictæ facultatis præsentibus litteris duximus apponendum.

Hæc quidem habet prædicta condemnatio, quam affert

assert Ioannes Gerson to. 1. operum, tractatu quodam de erroribus circa artem magicam.

Cum vero in fine singulorum articulorum additur dictio illa: Error. per errorem accipere debemus non quamlibet falsitatem contra philosophiam naturalem, moralem, aut alias humanas artes, sed errorem, & falsitatem contra veritatem fidei catholicæ, quam nullo pacto recipit Christiana religio, iuxta id quod diximus supra in hac 2. parte super. q. 3.

Qui prædictos teneret articulos iudicio Inquisitorum supponetur.

Quicumque ergo scienter aliquem ex his articulis teneret ac profiteretur, iudicio Inquisitorum hæreticæ prauitatis. pculdubio esset subiectus: tamen si enim generalia studia veluti Parisiense, Salamanticense, Bononiense, aut similia non habeant potestatem indicandi certo & infallibiliter de fide, ita ut eorum definitionibus omnino ab omnibus sit parendum: nec propterea dicenda sit hæretica aliqua propositio, quia definitioni alicuius Vniuersitatis contradicit, at suspecta saltem de hæresi eo nomine haberi poterit, quod determinationi alicuius catholice & insignis academice, seu vniuersitatis opponatur, ut recte iudicio nostro docuit Alfonso Castus lib. 1. c. 5. de iusta hæret. punitione.

Huc etiam spectat rescriptum Sixti IIII. incipiens: Nunciatum est nobis. & aliud Leonis X. incipiens: Alias ad petitionem. item aliud Hadriani VI. incipiens: Dudum uti nobis exponi fecisti. in quibus agitur de hoc argumento, quæ in fine huius oris habentur impressa.

Q V Æ S T I O X L I I I I.

De Christianis transeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudæorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Christiani transeuntes ad Iudaismum ut hæretici sunt iudicandi.
- 2 Et horum fautores censendi fautores hæreticorum.
- 3 Etiam si Iudæi sint, & ideo ab Inquisitoribus puniendi.
- 4 Nicolai IIII. litteræ contra prefatos.
- 5 Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudæorum transire.
- 6 Ritus redeuntium ad Iudaismum.
- 7 Ritus transeuntium à Christianismo ad Iudaismum.

Vadragesima quarta quæstio est: Christiani, qui ad ritum redeunt seu transeunt Iudæorum, & Christiani & Iudæi, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint vel transierint, ritum dederunt consilium, auxilium, vel fauorem; an omnes isti sint velut hæretici iudicandi, sic quod Inquisitoris hæreticorum sint subiecti iudicio?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria.

1 Primum est: quod Christiani, qui transeunt ad ritum Iudæorum, & conuersi ex Iudæis, effecti Christiani, qui postmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur transire, & isti redire) tam isti, quam illi, cum fidem abnegauerint Christi, ad quæ se obligauerant in baptismo, hæretici sunt habendi, & ut tales iudi-

candi: ita quod si volunt redire à ritu Iudæorum, atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut poenitentes hæretici sunt ad misericordiam admittendi: si autem nolint redire, & ritum Iudæorum atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut impenitentes hæretici, per Prælatos & Inquisitores seculari brachio sunt relinquendi, animaduersione debita puniendi. Et est calus planus de hæret. lib. 6. ca. Contra Christianos.

2 Secundum est: quod Christiani, qui talibus, qui transierint, vel redierint ad dictum ritum execrabilem Iudæorum, præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, hæreticorum fautores sunt iudicandi. patet per allegatum cap. Contra Christianos. quod hoc dicit plane. Nam sic transeuntes & redeuntes sunt hæretici: ergo eis in hoc fauores, hæreticorum sunt fautores.

3 Tertium est: quod Iudæi, qui talibus transeuntibus vel redeuntibus dederunt ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, quod transierint vel redierint ad prædictum ritum: tales inquam Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi: & ut tales per Prælatos & Inquisitores puniendi.

Et licet alleg. c. Contra Christianos, hoc non dicat plane, loquitur tamen in genere de prædictorum fautoribus; non exprimendo si Iudæi vel Christiani fuerint fautores huiusmodi. Tamen Nicolaus IIII. in Extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in specie de Iudæis; dicit enim sic.

Turbato corde audiuius, & narramus, quod non solum quidam de Iudaicæ cæcitate errore, ad lumē fidei Christianæ conuersi, ad priorem reuersi esse perfidiam dignoscuntur; verumetiam quamplurimi Christiani, veritatem catholicæ fidei abnegantes, se damnabiliter ad ritum Iudaicum transtulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quāto ex hoc Christi nomen sanctissimum, quadam familiarī hostilitate, securius blasphematur. Cū autem huic pesti damnabili, congruis, & effectiuis debeat remedijs obuiare, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra hæreticos auctoritate sedis Apostolicæ designatos, super præmissis, tam per Christianos, quam etiam per Iudæos. inquisita diligenter & sollicitè veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commisisse, ac committere in futurum, tanquam cōtra hæreticos, cōtra fautores quoque, receptatores, & defensores eorū, tanquam contra fautores receptatores, & defensores hæreticorum procedere studeatis Iudæos autem, qui Christianos vtriusque sexus, ad eorum ritum execrabilem induxerint

Supra pag. 108.

al. Raere.

rint, aut inueneritis de cætero inducentes, pæna debita punitatis: Contradictores per césuram Ecclesiasticam, appellatione post posita compescendo; inuocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Datum Romæ † Nonis Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

5 Qualiter autem intelligatur, quod quis redeat, vel transeat ad ritum Iudæorum, non est intelligendum secundum quod exponit Bartholomæus Raymundi super allegato cap. Contra Christianos, scilicet quod balneetur: & locus in quo fuit sanctum chrisma positum, abradatur, & similia, prout ponit: Nam hoc non est transire, vel redire ad ritum Iudæorum, sed viuere secundum ritum. unde posito quod Christianus, vel Iudæus ad fidem Christi conuersus sine prædicto ritu efficiatur Iudæus, seruando eorum cæremonias, solemnitates, & festiuitates, & credat prout ceteri Iudæi, vere dicitur ad ritum Iudæorum transisse, vel rediisse.

Intelligendum ergo est, ad ritum iudeorū aliquem rediisse, vel transisse, cum eorum cæremonias obseruat: solemnitates eorum, & festiuitates celebrat, & cetera facit quæ iudei communiter facere sunt assueti.

5 Qualis autem est ille ritus, secundum quem illi, qui prius fuerunt iudæi, & post Christiani, & iterum post redeunt ad iudaismum, seu iudeorum ritum: considerandum quod talis est.

Nam ille siquidem qui debet reiudaizare, requiritur seu interrogatur ab aliquo ex iudeis presentibus, si vult facere *בטילה* Teuilà, in hebræo, quod est dictum in latino, si vult facere balneationem, seu lotionem, seu balneum in aqua corrente, ut efficiatur Iudæus: Ille autem respondet quod sic: & tunc illa Iudæus, qui præest, dicit ei: *בטילה* baal tessua, quod est dictum in latino, reuertaris à statu peccati: & post hæc ille exiit ex toto, & quandoque balneatur in aqua calida, & tunc iudæi fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, sed maxime in frōte, & in pectore, & in manibus: in illis videlicet locis, in quibus in baptismo fuit positum sanctum chrisma: postmodum vero abraduntur omnes unguens illius de manibus, & pedibus vsq; ad saguinē: Item radunt caput illius, & postmodum ponunt eum in aqua fluuij currentis, & faciunt illum facere immersionem de capite, in aqua illa tribus vicibus, & post dictam immersionem dicunt orationem talem Benedictus dominus Deus rex sæculorum, † qui præcepisti nobis sanctificari super istam aqua seu balneum, quod vocatur Teuilà in hebræo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induitur noua camisia, & braccis recentibus, & omnes iudæi præsentés osculanter eum, & imponitur ei nomen sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum.

Item ille, qui sic reiudaizatus est, requiritur, & cōfiteatur legem Moyfi, & promittat se eā tenere, & seruare, & secundum eā viuere de cætero. Item quod abneget baptismum, & fidē Christi,

A & Christianorum: nec de cætero eam teneat, aut seruet, & ille ita promittit se seruare legem, & abnegat baptismum, & Christi fidem: postmodum vero datur eidem charta seu instrumentum testimoniale ad omnes alios iudæos, ut sic possint eū recipere, & confidere de eodem, & benefaciant ei: & extunc viuit, & cōuersatur ut iudæus, & ingreditur scholam seu synagogam iudeorum.

7 Qualis autem est ille ritus, secundum quem illi qui alias non fuerunt iudæi, recipiuntur ad iudaismum, considerandum est, quod est idem qui prius, nisi q̄ prædicti non circūciduntur, quia iam sunt: unde aliter circūcidunt iudæi pueros suos, & aliter Christianos, siue pueros siue adultos, quia circūcidendo Christianos, adultos seu pueros, scindunt eis pellem desuper semiplenē, & nō per totum circulum, sicut faciunt in pueris suis iudæis; ad hoc ut sit distinctio inter eos.

COMMENT. LXIX.

DE materia huius quæstionis agunt Canonistæ in c. contra Christianos. de heret. lib. 6. Locutus in opere iudiciali verbo, apostata, num. 3. ubi penitus sequitur hic Eymericus. idem per omnia Repertorium inquisitorum verbo, Reiudaizantes, & Calderinus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de heresi, in rubrica, De his qui condemnantur ut heretici. Tabiensis in summa verbo, inquisitor. §. 3. 1. 3. 2. 3. Squillacensis tract. de fide catho. cap. 46. & in legibus Hispaniæ septipartitis, par. 7. tit. 24. li. 7. Alfonso Castrius li. 1. c. 23. de iusta hereti. punitio. Ioannes Roias tracta. de heret. par. 1. nu. 557. & sequen. Conradus Brunus, lib. 4. de heret. c. 2. Gondissalvus tract. de heret. q. 9. nu. 11. & alij quos omitto.

Ac de his nulla est dubitatio, quin iurisdictioni Inquisitorum subiiciantur: sunt enim non modo heretici, verū, & apostatæ indicandi, cum in totum deserant fidem Christi, & sectam penitus execrabilem, & omnino à religione Christiana diuersam profiteantur. de quibus propria disputatio est infra, q. 49.

D Iam quæ hac quæstione dicuntur de potestate Inquisitorum procedendi aduersus iudaizantes, locū habent etiam si reiudaizantes fuissent baptizati dū essent infantes, aut metu mortis, dummodo nō fuissent baptizati absolute coacti. textus in dicto c. contra Christianos. ibi: Etiam si huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcisè coacti baptizati fuerūt. hæc ibi. notatque ibidem glossa, Geminianus, & alij. Bernardus in lucerna Inquisi. verbo, Iudæi. §. 2.

Cum his tamen qui reiudaizant dum sunt infantes, mitius est agendum, quam cū adultis quia etati parcitur, ut dixi par 1. super l. si quis. C. ne sanctum baptis. iteretur. vers. si tamen criminis capax.

E Ita quod si volūt redire a ritu Iudæorū, &c.] Locus emendatus. Barcinonensis impressus hic erat mutilus, nam post illa verba: Hæretici sunt habendi, & ut tales indicandi. statim sequebatur: Ita quod si nolint redire, & ritum Iudæorum atque sectam abiurare, &c. Nos tamen ex tribus manuscriptis illa supplementum. Ita quod si volunt redire à ritu Iudæorū atq; sectam abiurare, & satisfactionem congruā exhibe-

Reiudaizantes potestati Inquisitorū subdantur.

Locus emendatus.

Locus emendatus.

exhibere, ut pœnitentes hæretici sunt ad misericordiam admittendi.

Iudæi ratione delicti supponuntur in iudiciis ecclesiasticis.

b Tertium est, quod Iudæi, qui talibus transseuntibus, &c. Nam ratione delicti Iudæi subiiciuntur foro Ecclesiæ, quamvis non sint de Ecclesia idē trdunt Locatus verbo, Apostata, nu. 3. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitor. verb. Iudæi. §. 1. Repertorium Inquisi. ver. Iudæus. §. item Inquisitor. ver. & ibi dicunt Doctores, quibus accedunt Ancharanus consil. 15. incipien. Spiritualis Iudex. Calderinus consil. 2. incipiente: Iudæus dolose. tit. de Iudæis. & Oldradus consil. 36. incipien. Infra scripti sunt articuli. Zabarella in Clemen. 2. §. 1. de hæret. Cardinalis Alexandrinus in cap. nulla, distin. 54. ubi expresse asserit, Iudæos in casibus, in quibus Christianis contrariantur, vel eos ad observandū suos ritus inducunt, iuri canonico, & iudiciis Ecclesiasticis subiectos esse. Idem tenuit Imola in Clemen. ex gravi. de usuris. ver. ulterius quero an Iudæi asserentes, & Cæpigi ad Zanchinum, c. 36. versi. Deliquit contra fidem nostram. & eleganter Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. tradunt Ioannes Andr. Germinianus, Francus, & ceteri communiter, in cap. contra Christianos. de hæret. lib. 6.

Iam quot & quibus casibus Iudæi & alij infideles subiiciantur Inquisitorum potestati luculenter declaravit Sanctissimus dominus Gregorius Papa XIII. rescripto quodam incipien. Antiqua Iudæorum. anno Domini MDLXXXI.

Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum; ut fautores hæreticorum plesti possunt.

c Tales inquam Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & ut tales per prælatos, & Inquisitores puniendi. His verbis apertissime indicat Eymericus Iudæos inducentes Christianos ad iudaismum plectendos esse pœnis fautorum hæreticorum, quod non est absurdum, quamvis enim re vera propriè fautores hæreticorum dici non possint, cum in eos non cadat heresis, nec propterea heresis fautoria, quia baptizati non sunt, at largè nō modo fautores, verum sectatores hæreticorum, seu verius apostatarum dici possunt, ut optimè scripsit Ioannes Andr. in dicto cap. contra Christianos.

Franciscus Squillacensis tracta. de fide catho. ca. 46. nu. 2. in casu huius quæstionis pœna arbitraria puniendos, dicit, ex quo pœna certa per leges non est statuta, per regulam in capitulo de causis, de offic. delega. quod etiam videtur indicare rescriptum Nicolai IIII. Turbato corde, quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur: Pœna debita puniatis. quamvis enim nomine pœnæ debite, intelligamus pœnam a iure præscriptam; at ubi sancita nō est, pœnam arbitrariam à iudice debite pensatis circumstantiis imponendam, accipimur. iudex enim legibus deficientibus, ne delicta maneant impunita, legibus sufficitur.

Quibus pœnis plectendi Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum.

Zanchinus tamen tract. de hæret. c. 36. nu. 4. Repertorium Inquisi. verbo, Iudæus. §. sed circa prædicta. Syluester in sum. verbo, Iudæus, q. 5. quatuor pœnas videntur numerare, priuationem communio nis cum Christianis, pecuniariam, carceres, & verbera quæ colliguntur ex cap. ita quorundam. in fine extra de Iudæis. ex c. postulasti. de Iudæis. ex cap. in in Archiepiscopatu. de rapto. & ex c. sepe. 28. q. 1. neque ab his puto recedendum.

A Sed si atrox sit scelus à Iudæo, vel alio infideli contra fidem patratum, acrior pœna eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterant curiæ seculari: nam quoties pœna relinquitur arbitrio iudicantis, si crimen sit ingens, iudex arbitrium extendere potest vsque ad mortem, ut est gelossa communiter recepta in §. in summa. verbo, extraordinaria. Instit. de iniuriis. Decius in cap. ex litteris. de constitu. & alij quos omitto consulto. postea vero iudices seculares ultimo supplicio eos afficient. argumento l. 2. & l. ne quis Christianam. C. de iudæis.

B Illud hic non est omittendum, quod optimè monet Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. circa finem, quod quādo Iudæi in his causis ad fidem spectantibus sunt puniendi, non potest Episcopus sine Inquisitore, aut vice versa punire, sed simul interuenire debent quemadmodum in condemnandis hæreticis cautum est in clemen. 1. §. duro tamen. de hæret. & hæc sententia videtur mihi tutissima, & propterea penitus observanda.

Num autem puniendus sit Iudæus si transferit ad sectam Sarracenorum docet Oldradus consil. 51. incipien. Iudæus transiit. cuius dicta ob breuitatem non expendo.

C Item an & qualiter sint puniendi Iudæi si infideles alterius sectæ inducant ad Iudaismum, cautum est a Joanne Castelle rege era MCCCCXVIII. & refertur in collectione legum Hispaniæ Catholici Regis nostri Philippi II. lib. 1. tit. 1. de sum. Trinita. & fide Catho. lib. 6.

d Turbato corde) Refert etiam Cæpigi apud Zanchinum, c. 36. ubi eam tribuit Gregorio X. & Repertorium verbo, Reiudaiantes. §. sed est quæstio. Sed nihil refert, potuit enim ita primum cauere Gregorius X. idemque postea innouare Nicolaus IIII. quod sepiissime contingit. eiusdem quoque extrauagantis meminit Ioannes Andr. & alij in cap. contra Christianos. de hæret. lib. 6.

e Pontificatus nostri anno primo.) Post hæc verba, in tribus codicibus manuscriptis subsequitur hæc periodus: Similes litteræ Apostolicæ habentur de Sarracenis mutatis mutandis, & incipiunt: Admodum, & sunt Gregorij. XI. Sed nos secuti Barcinone impressum, ea omisimus, credentes adnotationem alicuius esse, quæ ex margine in cōtextum irreperit: nam illæ litteræ quæstione sequenti referuntur.

f Si vult facere Teuilā in Hebræo.) Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus; nam Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gamba ita habet: Si vult facere Tinila. Sabellanus ita: Si vult facere Tiuilam. sed nos ex consuetudine, & ritu Hebræorum ita correximus, & restituiimus, ut est impressus: Si vult facere Teuilā. observandum est autem, non quamcunque lotionem, qua Hebræi se solent lauare, aut purificare intra domum suam, vocari Teuilā, sed solum eam quæ fit in aqua currenti, & naturaliter scaturienti, quod etiam hodie ubique observant, præsertim in purificandis feminis menstruo, aut menstrui quacunque significatione pollutis, non enim prius viris unguuntur, quā fecerint Teuilā. hic locus apud Umberto in opere iudiciali verbo, Tinila, eisdem verbis legitur etiam corrupte.

Locus relictus.

Quid sit Teuilā apud Hebræos.

ocus resti- g Dicit eidem in Hebræo, Baal Tesciuua.]
 Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mē-
 dosus, in Barcinonensi ita Baal tussima. in Bononiē-
 si, Cessura. in Sabellano, Celsura. in codice Cardi-
 nalis dei Gambaræ. Celsura. quem nos etiam edocti
 consuetudinem & linguam Hebræorum, ita restitui-
 mus ut est impressus, est autem hic modus dicendi
 consuetus & familiaris apud Hebræos, quo quadam
 animi letitia indicant lætabundi hominem peniten-
 tem & conuersam, cum relictis religione Christi-
 ana, aut nefarijs sectis ad legem reuertitur, seu con-
 uertitur, hūc etiam locum corruptum inuenies apud
 Umbertum Locatū in opere iudiciali, verbo, T inila.
 h Et imponitur nomen sibi communiter illud, B
 quod prius habuerat ante baptismum.] Si quis er-
 go Judæus effectus Christianus retinet nomen iu-
 daicum antiquum, ac eo post baptismum, assumptū
 utitur, ex hoc argueretur amor & affectus erga iu-
 daismum, eumque approbare præsumeretur: ita do-
 cet valde singulariter Crauetta consil. 73. incipien.
 Dicendum videretur, nume. 14. & sequen. quem se-
 quitur Franciscus Viuius lib. 2. communium opinio-
 num, opinione 193. versic. & nomen turpe est de-
 mum tantæ infamiæ, ratio Crauetta potissima est:
 quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquijs præ-
 cedentibus desumptum. argumento cap. accusatores,
 ubi glossa. 2 q. 5. Joannes Anania consil. 17. faciūt
 tradita per Felynum in c. quæ in Ecclesiarum, de cō-
 stit. quem retulit Iason l. si ita stipulatus, §. Cryso-
 gonus, de verbor. obligat. & huic opinioni assentior
 libentissimè: qualis autem suspicio hinc oriatur, non
 potest à nobis certa regula definiri, sed personarum
 & circumstantiarum habita ratione indagandum
 erit. Hæc autem suspicio tunc cessaret, cum in baptis-
 mo retinere Judæus, cum efficitur Christianus, illud
 nomen, quo vocabatur existens Judæus, ut si Jo-
 seph, Simon, aut similibus etiam apud Christianos
 vsitatis vocaretur, eaque retineret: tunc enim ex
 hoc solo non insurgeret Judæismi suspicio.

His vero qui ad catholicam fidem conuertuntur
 siue ex Judæorum, siue ex aliorum infidelium perfi-
 dia, iubendum est, ne nominibus antiquis, quibus in
 sua secta utebantur, appellentur, sed uocentur nomi-
 nibus vsitatis Christianorum, quod cauit in Hispa-
 nia Catholicus Rex Philippus II. in collectione le-
 gum Castellæ lib. 8. tit. 2. de los Iudios y Moros. l.
 13. §. 10.

Rursus præcipiendum est eisdem ne ueteres sua-
 rum sectarum ritus obseruent, sicut dispositum est
 in Concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 70. &
 refertur in c. Quidam, extra de apostat.

De originarijs seu antiquis Christianis quæsitū
 etiam est; An & ipsi talem suspensionem incurrant
 si nominibus Judæorum appellentur? & sane iudi-
 cio meo consultius facient, si nominibus Sanctorum
 noui testamenti uocentur, quod si nominibus Iudæo-
 rum penitus insolitis apud Christianos, & inusita-
 tis utantur, fortassis causam præbebunt saltem suspi-
 candi quod ab Hebræis originem ducant.

i Vnde aliter circumcidunt Iudæi pueros suos,
 & aliter Christianos, &c.] In uetusto illo codice
 membraneo bibliothecæ Vaticanæ, quo sepe sum usus
 ad multos locos obscuros huius operis illustrandos,

A hæc prorsus leguntur, quæ hic tradit Eymericus de
 discrimine circuncisionis, ceterum a peritissimis Ra-
 binis & Iudæis & conuersis ex Iudæis Romæ dum
 hæc scribo, accepi, hoc nusquam obseruari apud eos,
 nec scire se aliquando hæc fuisse obseruata: immo
 aiunt non putari uere Judæum eum, cui tota præpu-
 tij pellis abscisa non esset.

QUESTIO XLV.

De Christianis transeuntibus ad se-
 ctam Sarracenorum.

SUMMARIVM.

- 1 Christianismo ad Sarracenorum ritus defi-
 cientes, heretici sunt habendi.
- 2 Præstantes eis fauorem sunt hæreticorum fau-
 tores.
- 3 Atque ut tales puniri debent, etiam si Sarraceni
 fuerint.
- 4 Gregorij XI. litteris de his omnibus puniendis.

Quadragesima quinta quæstio est:
 Christiani, qui ad ritum redeunt
 seu transeunt Sarracenorū, & Chri-
 stiani & Sarraceni, qui talib. q ad
 huiusmodi redierint, vel transierint
 ritum, dederunt consilium, auxilium, vel fauorē,
 an omnes isti sint velut hæretici iudicandi sic, &
 Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria sicut in
 quæstione de Iudæis proxime dicta.

- 1 Primum est; quod tales transeuntes vel redeū-
 tes ad ritum Sarracenorum, hæretici sunt haben-
 di, argu. extra de hæret. lib. 6. Contra Christia-
 nos, nam fidem Christi abnegarunt, & sectam
 peruersam Sarracenorum sibi elegerunt.
- 2 Secundum est, quod Christiani eis præstantes
 ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fauto-
 res hæreticorum sunt habendi, & ut tales per præ-
 latorum & Inquisitores puniendi, arg. alleg. c. Con-
 tra Christianos. Nam taliter transeuntes & re-
 deuntes sunt heretici: ergo eis præstantes consi-
 lium, auxilium, & fauorem, hæreticorum sunt
 fautores veri.
- 3 Tertium est, quod Sarraceni præstantes præ-
 dictis (ut transeant vel redeant ad talem ritum
 seu sectam) consiliū, auxilium, vel fauorem, fauto-
 res hæreticorum sunt, & ut tales puniendi per
 prælatos & Inquisitores sunt, ut expresse deter-
 minat dominus Gregorius Papa XI. in extraua-
 gante, Admodum dolenter, tenoris sequentis.

B **A**dmodum dolenter audiuius, &
 narrauius, quod non solū quidā
 de Sarracenicā impietate ad Christianam
 fidem conuersi, ad eandem sunt impieta-
 tem reuersi; verum etiā quamplurimi Chri-
 stiani, ueritatem fidei abnegantes, se dam-
 nabiliter ad Agarenorum perfidiam tran-
 stulerunt: quod tanto magis reprobum
 fore

Extrauag. do-
 mini Grego-
 rij xi.

fore cognoscitur, quāto ex hoc Christi nomen sanctissimum, quadam familiari hostilitate securius blasphematur. Cum autem huic pesti damnabili congruis & festinis debeat remedijs obuiare: Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendū contra hæreticos, auctoritate sedis Apostolicæ designatos, super præmissis tam per Christianos, quam etiam per Sarracenos inter Christianos morantes, inquisita diligenter & sollicitè veritate contra omnes, quos talia inueneritis hætenus commisisse, & committere in futurum, tanquam contra hæreticos, contra fautores etiam, & receptatores, & defensores eorū, tanquā contra fautores receptatores & defensores hæreticorū procedere studeatis. Sarracenos quoque, qui Christianos utriusq; sexus, ad dictā eorum perfidiā induxerint, aut inueneritis de cætero inducentes, pena debita puniatis: contradictores per censuram ecclesiasticā, appellatione postposita, compescendo; inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Datum apud Villā nouam Auinion. diocesis. 3. Non. August. Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMENT. LXX.

DE secta & erroribus Sarracenorum actum est supra cum Eymerico in hac eadem parte q. 22. Hic breuiter differit auctor de Christianis, qui ad eam sectam transeunt seu redeunt; quorum nostris sæculis magnus est numerus, notitia uero huius questionis tota pendet ex illis, quæ dicta sunt in proxima præcedenti.

Et de materia questionis agunt Repertorium Inquisitorum, verbo Reiudaiizantes. §. supra visum est. Canonistæ in c. contra Christianos, de hæret. li. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 51. vers. item contra hitur hæresis per apostasiam. Simancas de cath. instit. tit. 39. de Machometanis, & alij.

Qua pena puniantur, qui sequuntur sectam Sarracenorum. Aduersus eos, qui ex Christiana religione ad sectam Sarracenorum se transferunt, mortis pena statuta est, in l. 4. septipartita, par. 7. tit. 25. cui consona videntur l. hi & l. eum qui. C. de apostatis.

Sed iure Pontificio, quo Inquisitores Apostolici vtuntur, huiusmodi disertores tanquam apostatae puniuntur, & si vere peniteant & conuertantur ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ condonata eis vita, recipiuntur, sicut indicat hic Eymericus dicens, eos velut hæreticos esse habendos, de quo agemus copiosius infra in hac 2. parte, q. 49. de apostatis.

In his consideranda est culpa seu lapsus, vt minus vel grauius puniri debeant, an scilicet sponte, an contra, metu, tormentis, aut alijs causis inducti eam sectam secuti fuerint.

A Jam extrauagatē Gregorij xi. quam refert hic Eymericus, recitat quoque Repertorium Inquisitorum verbo, Reiudaiizantes.

QUESTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus, an iurisdictioni Inquisitorum subdantur.

SUMMARIUM.

- 1 Contentorum in veteri testamento distinctio.
- 2 Iudæi in quibus a nobis defendendi.
- 3 Iudæis communia multa cum Christianis sunt. Iudæi in quibus delinquendo puniri ab Inquisitoribus possint.
- 4 Iudæos & alios infideles ratione delicti effici de foro Ecclesiæ multis probatur.
- 5 De potestate Papæ super infidelibus.
- 6 Qua ratione Ecclesia quandoque bellum inferat infidelibus.
- 7 Rationes tenentium quod Iudæorum punitio spectet tantum ad iudices sæculares.
- 8 Intellectus c. Postulasti. De Iudæis.
- 9 Quos blasphemos punire sit indicis Ecclesiastici, & quos indicis sæcularis.
- 10 In crimine hæresis iudicis ecclesiastici est cognoscere, sæcularis exequi.
- 11 Intellectus c. In Archiepiscopatu. De Raptor.
- 12 Ritus Iudæorum cur tolerati ab ecclesia, non ita Sarracenorum.
- 13 Clementiæ vnica, De Iudæis & Sarracenis, pulchra declaratio.
- 14 Iudæi ex quibus capitibus ab ecclesiastico iudice puniri possint.
- 15 Epilogus totius questionis.
- 16 Narratur casus cuiusdam Iudæi, & Decretum Papæ de illo consignando Inquisitori.

Vadagesimal sexta questio est: Iudæi & infideles cæteri, dæmones inuocantes, hæreses seminantes, seu alia circa vel cōtra fidē Christianā deliquētes, an hæretici sint habēdi; ita vt Inquisitoris hæreticorū iudicio sint subiecti?

- 1 Ad hanc respondemus, quod in veteri testamento continentur multiplicia, a Iudæis vera esse æstimata, quæ se dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinæ vt infallibili veritati: Nā in dicto veteri testamento sunt quædā moralia, quædam legalia, quædam iudicialia, quædam ceremonialia, quædam prophetalia, & quædam figuralia: quæ omnia sunt in genere duplicia: Nam quædā sūt in eis specialia, quæ a nobis Christianis distinguuntur, & ipsi Iudæi sunt, & dicuntur; & a nobis Christianis infideles reputantur, & vere habentur.
- 2 Et si Iudæi in his descendant a priori eorū credentia, licet hæretici sint in eorum perfidia, non tamē in fide Christiana, immo nobiscum tūc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur; & ideo in his,

amplius erudiendi, & defendendi.

Communia
Christianis
& Iudæis.

3 Quædam alia sunt nobis Christianis, & Iudæis, communia, per quæ à nobis Christianis nō distinguuntur, nec Iudæi sunt nec habetur: utpote, credere Deum vnum esse, & illum creatore omnium, & similia. Et si Iudæi in his ab eorum priori credentia discedant, & ea abnegēt esse vera, heretici & priori promissa fidelitate, & in eorū theologia seu lege, & communi Iudæorum æstimatione sunt, & habentur.

Forlan de
est, ad paga-
nismum, vel
quid simile.

Forlan de
est, ad paga-
nismum, vel
quid simile.

4 Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare, est legem Christianam directe agitare; ideo à Christianis, & fidei Christi iudicibus Episcopis, & Inquisitoribus arctandi sunt ea credere; & fidem, quam Deo in his credendo promiserunt, firmiter obseruare. Si ergo a inueniantur Iudæi in his, quæ nobis Christianis & eis sunt communia, delinquere, verbo vel facto ea abnegando, ut si asserant verbo, Deum non vnum esse vel facto, dæmonibus sacrificando: quod est facto asserere dæmonem fore Deū, & similia perpetrare, præsertim in præsentia Christianorum, debent ut heretici in eorum lege, & ut fautores hereticorum contra legem Christi, & inductores, & arctari & puniri per Episcopos, & Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes Iudæorum, vel adulti per minas, vel per rerum suarum ablationem, vel verberationem, vel similem coactionem, vel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint, & receperint fidem Christi, sunt cogendi & promiserunt obseruare, ut habetur 45. distinct. c. De Iudæis. & cap. Licet. & extra de heret. lib. 6. Contra Christianos. quanto magis Iudæi, qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta, per quæ à Christianis non distinguuntur, Deo fideiusserunt, debent arctari ad seruandum id, quod promiserunt; præsertim quia fidem Christianam receperunt in figura ut dicit S. Thomas 2. q. 10. ar. 5. & 6. Ex quia Iudæi, inter cetera, adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruias; & in his modernis temporibus, & antiquis frequentissime deliquerunt, saltem facto, quod est plus quam verbo, idola colentes: eis sacrificia offerentes; dæmones inuocantes: ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes: eisdem dæmonibus sacrificantes: responsa expectantes, & obtinentes; & nonnunquam Christianos verbo, facto, vel exemplo ad nefaria similia pertrahentes: Episcoporum & Inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo sunt ab eis acius puniendi.

Innocen.

5 Quod autem ita sit, quod Iudæi, & infideles ceteri, dæmones inuocantes: hæreses seminantes: & similia peragentes, sint de foro iudicis ecclesiastici, & consequenter Inquisitoris hereticorum, patet ex dictis doctorum Innocentij, de uot. & voti red. & Ioannis And. ibi. unde Innocen. ubi prius super c. Quod super his. dicit ita: Sed nunquid est licitum inuadere terras infidelium? & infra. Bene tamen credimus, quod Papa, qui est Vicarius Iesu Christi potestatem habeat non tantum

A super Christianos, sed etiam super omnes infideles: cum enim Christus habuerit super omnes potestatem: unde in psal. † Deus iudicium tuum regi da, &c. nō videretur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenā potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petro & successoribus eius dedit clauēs, regni cælorum, & dixit ei: Quodcunque ligaueris, &c. Item alibi: Pasce oues meas. supra de elect. Significasti Omnes autem tam fideles quā infideles, oues sunt Christi per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ: & sic per prædicta apparet, quod Papa super omnes habet iurisdictionem & potestatem de iure, licet non de facto.

Potestas Pa-
pæ super infi-
deles.
† Psal. 71.

B 6 Unde & per hanc potestatem, quam, habet Papa, credo quod si Gentilis, qui non habet legem nisi naturā, contra legem faciat, potest licite puniri per Papam. arg. Gen. 19. ubi habes, quod Sodomitæ, qui contra legem naturæ peccabant, puniti sunt à Deo. Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, hoc non possit, & etiam debeat, dummodo facultas adsit: Et idem dico si colant idola. Naturale. n. est, vnum & solum Deum creatorem colere, & non creaturas. Item Iudæos potest iudicare Papa, si contra legem suam faciant: & etiam in moralibus, si eorum prælati eos non puniant: & eodem modo si hæreses contra legem suam inueniant. Et hac ratione & moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, in quib. multæ cōtinebātur hæreses & errores, & mandauerunt puniri illos, qui prædictas hæreses sequerentur, vel docerent.

De Christianis autem non est dubium, quod eos iudicare potest Papa, si contra legem Euangelicam faciant. Et licet Papa quandoque omittat penas iustas & debitas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem nō habet, vel propter pericula, vel scandala, quæ inde obueniunt, vel euenire timentur: potestas tamen hoc faciendi de iure est apud eum. & infra: Nec est contra 2. q. 1. Multi. ubi dicitur, quod non pertinet ad nos iudicare de his, quæ foris sunt: quia intelligitur, quod nō debemus eos iudicare, excommunicando vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocatur. 45. dist. De Iudæis. hæc Innocentius.

Ioannes Andreas etiam in Nouella super cap. Quod super his. dicit in effectu per omnia sicut Innocen. ubi supra. Idem Ioannes Andr. super cap. Ex graui. §. sane. & verbo, hereticum, extra de usuris. in Clemen. dicit ita: Non solum est hereticus; male sentiens de articulis fidei, vel sacramētis Ecclesiæ, de hereti. c. Ad abolendam. in prin. sed etiam qui peruersum habet dogma, vel falsas vel nouas opiniones gignit, aut sequitur. 24 quæst. 3. cap. Hereticus, aut si est contra determinationem † Ecclesiæ. eo. titu. cap. 4. & cap. Cum tu. in fi. Iudæi vero, qui dicunt hæc, inducētes auctoritatem Deuterono. 23. Non fœneraberis fratri tuo: pro quibus videtur facere 23. quæst. 4. Ab illo. non includuntur hac constitutione: quia non cadit in illos proprie hæresis, quæ diuisionem notat, quia ipsi nunquam in

Ioan. Andr.

† al. doctri-
nam.

vnitate fidei fuerunt. Item certum est, quod peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi, de quibus dicitur de sum. trin. Firmiter. & hoc scit Ecclesia: & illos sustinet, & nihil ad nos, & c. 2. q. 1. Multi. de diuor. c. Gaudemus. posset tamē super his per Ecclesiam compesci, si talia dogmatizaret inter Christianos, ut scripsi post Inn. & Hostien. de vot. & voti redempt. c. Quod super his. ver. defensionem. sicut & in alijs casibus coercentur, qui notantur extra de Iudais. c. Iudai. hæc Ioan. Ad.

Paulus de Leazaris super eod. cap. concordat etiam cum prædictis.

§. Thomas.

Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 9. in solutione secundi argumenti dicit sic: Ecclesia contra infideles non habet iudicium quo ad pœnā spiritua-lem eis infligendā: habet tamen iudiciū super aliquos infideles quo ad temporalem pœnam infligendam: ad quod pertinet, quod Ecclesia aliquādo propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

7 Idem sanctus Thomas ead. quæst. 8. art. dicit sic: Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem susceperunt, sicut Gentiles & Iudæi, & tales nullo modo ad fidem compelliuntur, ut ipsi credant, quia credere voluntatis est: Sunt tamen compellendi ab Ecclesia, si facultas adsit, ut fidem non impediant, vel blasphemijs, vel malis persuasionibus, vel etiā apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem ut eos ad credendum cogant (quia etiā si vincerent eos, & captiuos haberent, in eorum libertate relinqueret, an credere vellent (sed propter hoc, ut eos compescant, ne fidem Christi impediant.

† al. à fidelib.

Alij vero sunt infideles, qui quandoq; fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, vel apostata: & tales sunt etiam corporaliter compellendi; ut impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Hæc beatus Thomas.

8 Nonnulli autem aduersarij veritatis, veritatem prædictam nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, quod cognitio & punitio Iudæorum, & Sarracenorum in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad Episcopum, & Inquisitorem, sed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges.

Argumenta quib. quidam nituntur probare infideles non esse per Ecclesiam puniendos.

Per canones impugnant quintupliciter & primo sic. Iudæus sic delinquens contra fidem, vel est de se de iurisdictione Episcopi, vel non: si sic, punit eum Episcopus, ut patet extra de Iudais. c. Postulasti. & punit eum pecunia, vel pœna alia temporali: si non, punit eum dominus temporalis, ut patet per c. allegatum. Non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus; & per consequens minus ipse Inquisitor, cum ille sit ordinarius, & non iste.

Responsio ad primum arg.

9 Respondetur: q. cap. allegatum nō loquitur de hæresi, vel de fide, de quibus cognoscere, est pœnā ecclesiasticam prohibuit dominus temporalis, ut patet extra de hære. lib. 6. c. Ut inquisi-

tionis. §. prohibemus. sed loquitur de excessu, de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam domino, temporali, quod possit cognoscere, & punire: dicit enim sic cap. allegatum: Postulasti qualiter contra Iudæū procedere debeas, qui manus iniicit in quendam clericum violentas? Ad quod breuiter respondemus, quod si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia (secundum quod conuenit) temporali, faciens laico satisfactionem congruam exhiberi: alioquin eius dominum moneas & inducas ut passo iniuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: Quod si dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cū ipso Iudæo, antequam satisfaciatur, præsumant cōmercia exercere.

Secundo sic arguitur: Si in contumeliam creatoris prorumpant, Iudæi, puniuntur per principes temporales, ut patet extra de Iudais. c. In nonnullis: Sed fidem Christi peruerso dogmate impugnare, vel aliās in & contra fidē agere, est in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur si Iudæi sic agitent contra fidem, non per Episcopum & Inquisitorem debent puniri, sed per principes temporales.

10 Respondetur multipliciter: primo q. duplex est blasphemia & contumelia in Deum. quædam est quæ mere contumelia: quædam quæ est hæreticalis. prima non agit articulum fidei, sed secunda de prima loquitur tit. de maledic. secunda autem contrahitur ad titulum de hæret. & de prima loquitur hic, & non de secunda cap. allegatum: quia loquitur simpliciter, & non ad hæresim contrahendo. Nec sequitur, quod si dominus Papa comisit & præcepit Principibus temporalibus, quod puniant quendam Christianum, vel Iudæum de prima; q. comiserit etiam de secunda: Et ubi hæc fecerit (quod non fecit) contrarium prædictis dominis temporalibus postmodū præcepit. extra de hæret. lib. 6. c. Ut inquisitionis. §. prohibemus. antea allegato. ubi eis præcipit, quod de fide & hæresi quoquo modo non iudicent, nec cognoscant.

Secundo respondetur, quod cum dicitur in dicto c. In nonnullis. præcipimus. quod per principes sæculares præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniatur: dominus Papa non excludit seipsum, quin possit iudicare & punire Iudæos contra fidem catholicam delinquentes, effectos de foro suo & Ecclesiæ, ratione criminis seu delicti. In foro autem ecclesiastico tales pœna pecuniaria vel temporali alia, citra effusionem sanguinis puniuntur: in foro autem sæculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduersione debita puniantur, ut notat & exponit Hostien. in summa titu. De iudæis. §. quid si Iudæus. dicit enim sic: Cum autem Iudæus Christianum blasphemans, vel in eum seuiens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit, & est per potestatem sæcularem pœna legitima feriendus, ut infra eo. cap. In nonnullis. §. vlti. Sed quæ est pœna hæc? dicunt quidam q. pecuniaria, ut infra eo. Postulasti & hoc

Secundū argumentum.

Responsio da secundum argumentum.

† vide Leu. c. 24.

& hoc est verum in fore ecclesiastico: sed in sa-
culari hoc nō credo verum, immo legali, quē est
decapitatio, etiam in Christiano, vt dicam infra,
de maledi. c. Qualiter quodlibet genus puniatur,
& infra: & hoc significat Papa quando dixit: per
potestatem saecularem, condignae animaduersionis
adiECTIONE; animaduersion enim merum im-
perium denotat: vnde in hoc casu animaduerte-
re, est animā à corpore vertere. ff. de iurisd. om.
iud. l. 3. nec excusabit se aliquis cum iudice cau-
sa ludi. Quis enim ludos appellet, ex quibus cri-
mina oriuntur? vt in constitutione ff. veteris §. il-
lud vero satis. nam ludus noxius in culpa est. ff.
ad leg. Aquiliā. Nam ludus. ad hoc supra de præ-
sum. c. 1. hæc Hostien.

11 Tertio respōdetur: quod in crimine heresis,
iudicis ecclesiastici est cognoscere, & iudicare;
sed iudicis saecularis est exequi, & punire, vt patet
extra de hæ. c. Ad abolendam. & c. Vergentis.
& c. Excommunicamus. vtroq; sic in proposito
Ecclesia iudicat: quod significatur in eo qd Pa-
pa in dicto c. In nonnullis. dicit: præcipimus, qd
præsumptores huiusmodi: sed dominus tempo-
ralis exequitur & punit, quod patet in eo, quod
præcipit fieri per principes saeculares, tanquā per
executores: & in eo quod dicit, quod condignae
animaduersionis adiectione compescatur; pena
autem animaduersionis vltimum supplicium de-
signatur, vt patet clarē extra de hæ. c. Ab abo-
lendam. c. Vergentis, & c. Excommunicamus. pri-
mo, & secundo.

Tertio arguitur sic: Rex Siciliae commisit Epi-
scopis, vt punirēt Sarracenos, qui mulierib. Chri-
stianis, & pueris paruulis abutebantur, vt patet
extra, de rapt. c. In Archiepiscopatu. igitur si rex
eis comisit, ergo Sarracenorum punitio directe
pertinet ad principes saeculares.

12 Respondetur: quod dominus Papa ibi, com-
missionem Episcopis factam per regē super Sar-
racenos narrat: sed eos pcedere ex tali commis-
sione non approbat: nec processerunt ex illa, sed
propria potestate ordinaria. vnde dicit sic: Con-
sultationi tuæ taliter respōdemus: quod tales in
iurisdictione tua existētes, pena pecuniaria pote-
ris multare, & c.

Potest & aliter responderi: quod ibi prædicti
Episcopi in dictis excessibus processerunt ex cō-
missione regia, & non potestate ordinaria: quia
procedebant in casu, & de excessu (quia de vene-
reo, & damnato concubitu) in quo, & de quo po-
test cognoscere, & punire dominus temporalis:
secus autem de fide, & crimine hæreticæ pra-
uitatis, de quo iudex saecularis cognoscere prohi-
betur in allegato c. Vt inquisitionis. §. prohibe-
mus.

Quarto arguitur sic: Alta voce, & publice in
terris Christianorum perfidum Machometum,
& sacrilegum inuocare: peregrinationes ad Sar-
racenum defunctum aliquem vt ad sanctum, pa-
lam & publice in eisdem terris facere, & tolera-
re, cedit in offensam, & in opprobriū fidei Chri-
stianæ: Sed Sarracenos talia exercentes, mādāt
dominus Papa castigari p principes Christianos,

A & dominos tēporales, vt patet extra de Iudæis, &
Sarracenis in Clem. Cedit. Nō ergo cognitio, &
punitio Sarracenorum cōtra fidem Christianā
delinquentium videtur ad Ecclesiam pertinere.

Rspōdetur: qd Iudæi, & Sarraceni (vt dictum
ex prius) aliqua habent nobis, & eis communia: 4 argum.
vt credere vnum Deum: & illum fore creatorē;
quod est commune nobis Christianis, & Sarra-
cenis, & Iudæis; vel credere Christum de Virgi-
ne natum: et illum fore Prophetam verum, &
sanctum; quod est commune nobis, & Sarrace-
nis, & in talibus assentire, ab Ecclesia non repro-
bantur, imo tacite approbantur. Et si post dissen-
tiant, in lege seu potius in secta sua hereticāt, di-
recte, & in nostra indirecte. Et qd inquirere, &
cognoscere de huiusmodi Iudæis, & Sarracenis
sic delinquentibus, est de fide, & hæresi inquirere,
& cognoscere (quod est prohibitū dominis tem-
poralibus) ideo de huiusmodi habet iudex Eccle-
siasticus cognoscere, & iudicare: nec c. Cedit. al-
legatum, (vt patet ex eius serie) loquitur de Sarra-
cenis taliter delinquentibus contra fidem.

Habent etiam Iudæi, & Sarraceni aliqua, quæ
nobis Christianis, & eis non sunt communia, sed
distincta, per quæ hi sunt, & dicuntur Iudæi, & il-
li sūt & dicuntur Sarraceni, & p quæ a nobis Chri-
stianis sunt distincti; vt Iudæi asserunt Christū
adhuc fore venturum, & legalia obseruāda: Sar-
raceni autem asseuerant Christum venisse, tamē
purum hominem fuisse, & Machometum perfī-
dum, Christi nuntium, & Dei Prophetam san-
ctum extitisse, & in his Ecclesia eos non appro-
bat, immo reprobāt, sed licet reprobet, tamen to-
lerat, & ne eos quisquā ad profitendū fidē catho-
licam cogat, prohibet atq; vetat, vt patet dis. 45.
Qui sincera. sed si voluerint ab eorum talib. er-
roribus resilire, & Christi fidē suscipere, eos fo-
uet, recipit, protegit & amplectitur, vt patet de
Iud. & Sarra. c. Iudæi, siue Sarraceni, & in prote-
statione huiusmodi eorum errorum, ipsi Iudæi,
& Sarraceni exercēt, & obseruāt execrabiles va-
rios ritus suos: his in Synagogis, illi in Mesquitis.

13 Hi autem ritus plurimū distinguuntur: nam
ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, sed sem-
per habuerunt, & habent significatiuē, & repræ-
sentatiuē aliquid veritatis. Nā olim in figura re-
præsentabant tunc futura: modo autem præteri-
ta: nūc autem licet Iudæis mendaciter repræsen-
tent futura, nobis autem dū per Iudæos fiunt, in-
dicant præterita: Sicut serpens æneus, qui adhuc
in quibusdam Ecclesijs in Paschate super palū
exaltatur, & agnus, qui immolatur, figurant no-
bis Christianis præterita, quia Christum in Cru-
ce exaltatum, & Deo in ara Crucis immolatum
sed olim sanctis Patribus designabant talia in
Christo fore futura. Nam (vt dicit Christus Ioā.
3.) Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto
ita exaltari oportet filium hominis: & ideo & ri-
tus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur. quia in il-
lis habemus testimonium fidei Christianæ ab
hostibus, & ab illis, qui foris sunt, immo Papa p-
hibet, quod in eorum celebritatibus, & festiuita-
tibus à Christianis nullatenus pertubentur; vt

Z 2 patet

Respōsio ad
4 argum.

Quib. distin-
guuntur Chri-
stiani à Iu-
dæis, & Sar-
racenis.

Ritus Iudæo-
rum.

tertium ar-
gum.

respōsio ad
argum.

argumētū.

Ritus Sarra-
cenorum.
† al. nūquam

patet extra de Iudæis, & Sarra. c. sicut Iudæi.

Ritus autem Sarracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circumcisionem) nec † fuerunt, nec sunt liciti: quia non continēt veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem; ideo ab Ecclesia iure, vel constitutione nec approbatur, nec licentiatur, nec etiam tolerantur: licet in Mesquitis suis, vel eorum domibus, inter se quadam taciturnitate ab Ecclesia videatur tolerari, quia sic fieri non prohibentur. Quod autem istos execrabiles ritus non faciant inter Christianos publicē in loco eminenti: & proclamant, & profiteantur Mahometum alta voce: & peregrinentur in multitudine, & publice ad sepulchrū Sarraceni, quem vt sanctum mendaciter colunt, & adorant, fieri prohibet dominus Papa vt Iudex ecclesiasticus, & proprius in hac causa: vnde dicit: † Cū autem hæc in diuinæ maiestatis displicentia non sint vllatenus toleranda, sacro approbante concilio, ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibemus: præcipiētes Principib. temporalibus (vt generalis iudex) quod talia in eorum terris fieri non permittant.

† In d. Clem.
Cedit. §. cum
autem. de Iu-
dæis, & Sar-
racenis.

14 Si autem fiant per modum, per quem fieri prohibentur, (hoc est publice, & notoriē, quod probatione, & inquisitione non egeat, sed punitione) in isto casu præsentī statuto, & iplo iure dominus noster Papa committit, & remittit eos (vt punitionem, & vltionē in eos exequatur) ad Principes sæculares: † cum tales infideles publice Christum blasphemātes, animaduersionis vltione debeant castigari, vt dictum est in solutione immediatē præcedentis argumenti: & patet extra de Iudæis, c. In nonnullis. animaduersionis h. autem pœna decapitationē significat, vt dicit Hostien. & dictum est vbi prius: quæ pœna non potest infligi per Ecclesiā. Quod bene designāt verba in §. fin. Clem. prædictæ, Cedit. quæ sunt talia: Ij vero, qui secus præsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiā castigētur ab ipsis (scilicet Principibus) quod alij eorum exemplo perterriti, à præsumptione simili arceantur.

† al. tempo-
rales.

Argum. 5.

Quinto arguitur sic: Iudæi proprie nō possūt esse hæretici, neque per cōsequens de hæresi suspecti; nam fidem Christianam nunquam moderni Iudæi receperunt, & per consequens perdetere eam non possunt: Episcopi autem & Inquisitores non sunt simul iudices, nisi in materia hæresi. Ergo de eis qualitercunque delinquentibus cognoscere non possunt.

responsio ad
5. argum.

15 Responsum est supra prolixè, quod Iudæi hæreticorū fautores, & receptatores, & defensores possunt esse clare: & ideo possunt puniri per Episcopos, & Inquisitores plane: hæretici autem in lege nostra directe & proprie esse non possunt, nec suspecti, quia fidem Christi in re non receperunt: & sic vt tales puniri non possunt: hæretici autem in lege sua directe, & in lege nostra in directe esse possūt: & hoc si credāt, vel pertinaciter asserant contrarium eorū, quibus a nobis distincti non sunt, sed nobiscum conuertunt. vtpote, Deum nō esse vnum, vel creatorē, &c. quibus assentire seu credere expressè vel tacite fideiuf

A serunt in circuncisione, vel legis Moyfi acceptatione, & ideo si deuiant, arcendi † sunt tenere q̄ † arcendi pto
fideiusserunt. De fide autem & hæresi nō habet arctadi, & co
cognoscere quoquomodo, nec diffinire domi- gendi.
nus temporalis, sed tantum ecclesiasticus.

Possunt etiam contra fidem Christianā agere, ipsam prauo dogmate corrupēdo: malis persuasionibus impugnando: Christianos ad hæreses inducendo: de hæresibus informando: ad ritus eorū execrabiles prauis suggestionibus pertrahendo: nouas hereses contra legem Christi inueniendo: scribendo, & dogmatizando, & similia peragendo. de quibus non iudex secularis (cū sit prohibitus) sed ecclesiasticus habet de iure cognoscere, & diffinire; vt dictum est supra.

Per leges etiam veritas supradicta multipliciter impugnatur. Et primo sic: Iudæi Romanis legibus iudicantur. patet C. de Iudæ. l. Iudæi. vbi dicitur sic: Iudæi Romano communi iure viuētes, & infra: Adeant solemni more iudicia, omnesq; Romanis legibus conferant, & excipiant actiones. Ergo debēt iudicari Romanis legibus, quod pertinet ad Principes sæculares.

Arg. ex l. ciuili
li desumpta.

Dicendum est, quod Imperator in l. prædicta nihil aliud inendit, nisi q̄ Iudæi, qui viuunt iure & statutis Romanorum, iudicentur Romanis legibus in ciuilibus, sicut & Christiani: & non legibus Mosais, nec à senibus Iudæorum: immo eos per eorum seniores prohibet iudicari, vt patet. C. de Iud. l. Si qua. Ante enim aduentum Christi secundum legem Mosaicā in multis habebant immunitatem, quæ omnia rescinduntur, eo. tit. l. Iussio. & quædam iuxta legem suam instituerant, quæ non licent. C. eod. l. Nemo.

Responsio ad
1. argum.

Secundo arguitur sic: Rectores prouinciarū debent prohibere Iudæos si faciunt aliqua in cōtemptum fidei Christianæ. patet C. de Iud. l. Iudæos. vbi dicitur sic: Iudæos quosdam festiuitatis suæ solemnia, ad pœnē quādam recordationē intendere, & sanctę crucis assimilata speciem in contemptum Christianę fidei sacrilega mēte exercere, prouinciarum Rectores prohibeāt. hæc ibi. glos. solemnia. puta coronam spineam, & crucem, non ergo ad ecclesiā, sed ad dominos temporales, Iudæos contra fidem delinquentes pertinet cognoscere, & punire.

Argum. 2.

Dicendum: quod ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quod Rectores prouinciarum prohibeāt Iudæos, ne talia faciant cōtra fidem: nec per hoc Iudæi fidem peruertebant, sed cōtemnebāt, vnde in cōtēptum dicit: nec per hoc excluditur ecclesiā, ad quam de delinquentibus in fide pertinet iudicare, & non ad dominos temporales, vt patet extra de hæret. lib. 6. c. Et inquisitionis. & §. prohibemus, sapius allegato.

Responsio ad
2. argum.

Tertio arguitur sic: Princeps secularis iudicat pœna sanguinis Iudæos, qui expugnant fidem Christi peruersa doctrina, vt patet C. de Iud. l. vlt. in fine, vbi dicitur sic: Cernat præterea bona sua proscripta mox pœnæ sanguinis destinādus, qui fidem alterius (idest Christi) expugnauerit peruersa doctrina. hæc ibi. Non ergo ad ecclesiā pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Argum. 3.

Dicen-

Responso ad argumen-
Dicendum est: quod ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quod princeps secularis Iudæos expugnantes fidem, punit pena sanguinis: hæc autem pena est secundum iudicium seculari; nec ex hoc excluditur iudicium Ecclesiæ, cuius est cognoscere & diffinire, sicut nec in hæreticis, in quos, & contra quos est eadem pena secundum leges, ut patet. C. de hæret. l. Manichæos. & l. Arriani. & tamen præcedit semper iudicium Ecclesiæ, ut patet. C. de sum. Trin. & fide catho. l. 1. in fi. & extra de hæret. c. Ad abolendam, & c. Vergētis, & c. Excommunicamus 1. & 2. Et Iudæi fidem Christi expugnantes eisdem legibus, quibus, & hæretici iudicantur. C. de Iudæ. l. Calicolarum. ubi dicitur sic: Iudæi nisi ad Dei cultum venerationemque Christianam conuersi fuerint: his legibus, quibus præcipimus hæreticos adstringi, se quoque non uerint adstringendos. hæc ibi. Constat autem quod non adstringuntur eisdem legibus sicut hæretici nisi expugnent fidem in peruerso dogmate seu peruersa doctrina sicut hæretici, tunc enim eodē iudicio adstringuntur, ut patet C. de hæret. l. qui cunque. §. eos vero, ubi dicitur sic: Ultimo supplicio coerceatur qui illicita tentauerint docere: alias autem princeps secularis Iudæos sustinet, protegit, & defendit, ut patet eo. tit. l. Nullus.

Quarto arguitur sic: Ocasione quæstionis hæresum nullus habet prouinciam commouere, sed præses per se debet providere, in Authen. de m. princ. coll. 3. §. eos vero, ubi dicitur sic: Neque occasione religionis hæresumque quæstionis permittas alicui prouinciam commouere. Ergo si Iudæus expugnet fidem, nullus debet se intromittere nisi præses.

Dicendum, quod ex lege illa nihil aliud habetur nisi quod iudex ecclesiasticus non debet se intromittere de quæstione civili occasione hæresum vel religionum, sed præses debet providere super decisione talis quæstionis civilis; nec lex intendit quin iudex ecclesiasticus de hæresi debeat iudicare: & ubi lex hoc diceret, vel intenderet, lex illa tanquam impediens inquisitionis officium per Episcopum & Inquisitorem foret penitus retractanda, ut clare habetur extra de hæret. lib. 6. c. Statutum.

Quinto arguitur sic: In crimine canonico præses cum Metropolitano habet discernere, & non Metropolitano per se, sed adiuncto præside, ut patet in Authen. de manda. princ. §. si vero canonicum. Fidem autem per Iudæos vel Christianos expugnare falso dogmate, crimen est canonicum: Ergo de illo discernere pertinet non solum ad Ecclesiam, immo etiam ad præsidem, non disiunctiue, sed copulatiue.

Dicendum, quod prout patet per uerba legis subsequenter illa quæstio non erat pure canonica, sed habebat aliquid de civili. Dubitabant enim episcopi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de temporali iurisdictione, lex enim dicit sic: Si vero canonicum sit quod queritur, una cum Metropolitano prouinciam hoc disponere, & discernere siue episcopi dubitent, siue alii quidam, & causam dare Deo amabilem & decibilem terminum, qui & deceter orthodoxyam custodiat fidem,

A & indemnitate procurret fiscalibus. Ecce patet quod dubitabant Episcopi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiscalibus, in quo casu Metropolitano & præses habebant discernere; alias. n. episcopi per se & sine Metropolitano iudicant in quæstione canonica, ut in matrimoniis, & alijs multis. In crimine. n. vere Ecclesiastico, ut est crimen hæresis, iudex ecclesiasticus per se cognoscit & discernit; nec quo ad iudicium habet interuenire iudex civilis, ut patet in Authen. ut clerici apud proprios episcopos. §. si vero, colla. 6. ubi dicitur sic: Si vero ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica, & multa, Deo amabilis episcopus hoc discerit, nihil communicantibus clarissimis prouinciis iudicibus. Neque. n. volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam secundum diuinas & sacras regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges, hæc ibi.

B 16 Non obstantibus igitur canonum & legum allegationibus, & impugnationibus antedictis, patet clare, quod Iudæorum & aliorum infidelium fide Christianam prauis dogmatibus impugnatum, seu alijs modis predictis contra fidem Christi delinquentium, & agentium, cognitio, iudicium, & punitio pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos: quia ad Episcopos & Inquisitores hæretice prauitatis, & non ad princeps seu dominos temporales: licet executio pertineat ad ipsos iudices, seculares, quando punitio transit in vindictam sanguinis, & sic delinquentes debeant animaduersione debita, hoc est ultimo supplicio castigari, prout in hæreticis de iure & consuetudine est fieri.

D 17 Propter huiusmodi rationes nonnulli aduersarii veritatis, tempore domini Urbani Papæ V. opposuerunt se episcopo Barchinon. & dicto Inquisitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui tenebant captum Astruchum de Piera Iudæum Barchinon. conuictum pariter & confessum, quod demones inuocauerat, sacrificauerat, responsa expectauerat, & habuerat; allegantes contra dictos Episcopum & Inquisitorem, Iudæum propter predicta non esse de foro eorum, sed potius domini temporalis, & tandem dictus Iudæus fuit positus in sequestro, in posse Domini Episcopi Illerdensis, & deducta causa in Romana curia. coram Domino Gregorio Papa XI. & auditis partibus hinc & inde, demum idem dominus noster Papa Gregorius in publico consistorio mandauit dominis Cardinalibus Bonon. & Mutin. quatenus scriberent & mandarent domino Episcopo Illerdensi, quod infra terminum certum dictum Iudæum antedictis Episcopis Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici Inquisitori restituisset & assignasset realiter, & de facto: Qui antedicti domini Cardinales eidem Episcopo Illerd. hoc mandauerunt, per suas litteras tenoris sequentis.

Miseratione diuina Guido Portuen-
sis & Aegydius Tusculanus Episcopi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, venerabi-

Tabien. in
sum. verbo,
Inquisitor. §.
33.

† al. Mori.
nen.

nerabili in Christo patri domino episcopo
Ilerdensi salutem in Domino.

De mandato Sanctissimi in Christo pa-
tris & Domini nostri Domini Gregorii di-
uina prouidentia Papę XI. viux vocis ora-
culo nobis facto tenore pręsentium vo-
bis pręcipimus & mandamus, quatenus
Astruchum de Piera, Iudęum Barchinon.
penes vos & in vestra custodia certis de
causis (vt dicitur) existentem, venerabili
in Christo patri domino Episcopo Barchi-
non. & fratri Nicolao Eymerici Inquisito-
ri hæreticę prauitatis, in terris cismarinis
regis Aragoniæ: vel ab eis certum manda-
tum habentibus, infra sexdecim dierum
spatium a pręsentatione seu notificatione
pręsentium, vobis facta, immediate sequen-
tiū tradatis, liberetis, & realiter assignetis.

Datum Auinione sub nostris sigillis, an-
no a natiuitate Domini MCCCLXXI. in
dictione IX. Die decima mensis Aprilis,
Pontificatus prędicti Domini nostri Papę
anno primo.

Quo Iudęo recuperato, pręfati Episcopus
& Inquisitor eundem Iudęum Barchin. in Ec-
clesia cathedrali, in festo Circumcisionis Domi-
nicę fecerunt publicę abiurare, & eundem sen-
tentialiter carceri perpetuo manciparunt.

COMMENT. LXXI.

Tota hac quęstio, quamuis late pateat, tribus ta-
men potissimum partibus velut certis cancel-
lis clauditur.

In prima docet, Iudeos, ceterosque infideles ad-
uersus catholicam fidem delinquentes per Episco-
pos & Inquisitores puniri posse.

In secunda diluit ea, quę huic sententię secundū
speciem videntur aduersari, quod pręstat dum ait;
Nonnulli autem aduersarij veritatis.

In postrema ibi: Non obstantibus igitur. propo-
situm concludens, auctoritate pontificia confirmat
infideles in certis quibusdam causis iurisdictioni Ec-
clesiasticorum iudicium supponi.

Integram hanc quęstionem nullis pene mutatis
translulit Locatus in suum opus iudiciale, verbo, in
uocare. a nu. 2. vsque in finem. Idem fecit, pręstius
tamen, Tabien. in sum. verbo, Inquisitor. §. 32. &
33. multa huc spectantia tradit Repertorium inqui-
sit. verbo, Iudęus §. an & ex qua causa, & Zanchi-
nus tract. de heret. c. 36. & ibi late in additionibus
Campegius. Ioan. And. Innocentius & alij, in cap.
quod super his. de voto & voti redempt. Anchara-
nus conf. 14. Calderinus conf. 2. tit. de Iudęis, vter-
que Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernāndus Vasquius li.
1. cōtrouersiarū illustrū, c. 24. Conradus Brunus li.
4. de heret. c. 1. Ioannes Roia tract. de heret. par. 1.
nu. 357. & seq. Simancas de catho. instit. tit. 35. nu.
10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. nu. 2. & alij.

a Si ergo inueniantur Iudęi in his, quę nobis
Christianis & eis sunt communia, &c.) Et hæc est

A communis sententia, quam tenent fere omnes præci-
tati exceptis Conrado, Bruno, & Fernando Vasquio
in locis præcitatis: ceterum, vt ingenue dicam quod
sentio, licet horum virorum non sit auctoritas con-
temnenda, quos doctissimos esse constat: at commu-
nis opinio eis preponderare debet, & fauor fidei,
quem cōmunis sententia tuetur, multum pōderis ha-
bere debuit apud ipsos. & eorū ratio potissima, vide-
licet, de his qui foris sunt nihil nostra referre, facile
refellitur: quia cum in fidē cōmunē ipsis & nobis
aut in nostram solū delinquant, Ecclesiasticis iudici-
bus se subiiciunt, nec foris tunc omnino ratione deli-
cti Ecclesiastici patrati censi debent: hæc vero Ey-
merici doctrina tutissima est vbique, & valde secu-
ra, spectatis in primis circumstātijs, quas auctor pru-
dētissimē cōmemorat. videlicet, cum hæc delicta cō-
mittunt in pręsentia Christianorū, & q̄ quandoque
ad similia malo suo exēplo Christianos pertrahūt.

Sed hæc quęstio antea quidem vt apparet in dis-
putatione posita, iam pontificia auctoritate decla-
rata est a Gregorio XIII. Pontifice Maximo, ex-
trauaganti quadam incipien. Antiqua Iudeorum
improbilas. in qua cum recensentur causę, & casus
in quibus Inquisitores possunt procedere contra Ju-
deos, aut infideles, hūc de quo agimus primo loco e-
numerat, in hæc verba: Si quis Iudęus, aut infide-
lis in ijs, quę circa fidem cum illis nobis sunt cō-
munia, veluti Deum vnū, eternum, omnipoten-
tem, creatorē omnium visibilium & inuisibilium
& similia non esse asseruerit, prædicauerit vel
priuatim alicui insinuauerit, Inquisitorum scilicet
hæreticę prauitatis iudicio subiacebit. quam senten-
tiam iā olim professus fuerat Guido Carmelita in sū-
ma de hæresibus, tit. de hæresibus Iudeorum, c. vlt.
& nostris seculis multi insignes uiri, in quibus sūt
Marquardus tract. de Iudęis par. 2. c. 9. & Bursa-
tus conf. 90. incipien. An Iudęus. lib. 1. & Lutzem-
burgus in Catalogo hæreticorum verbo, Iudęus.

b Vnde per hanc potestatem, quam habet Pa-
pa, credo quod si Gentilis, &c. contra legem fa-
ciat, potest puniri licitē per Papam. Idem tenent
Hostiensis & alij, cum Innocentio, in dicto c. quod
super his. de voto. Repertorium Inquisito verbo, Ju-
dęus. §. item quando Iudęi. & Locatus, verbo inuo-
care nu. 6. & eleganter ac more suo copiose Alfon-
sus Castrus lib. 2. de iustā heret. punitio. c. 14. vers.
prima igitur belli causa. & seq.

c Et hac ratione moti Papa Gregorius & Inno-
centius mandauerunt comburi libros tales, &c.)
Hanc historiam breuiter indicat Bernardus Lutze-
burgus in Catalogo hæreticorum verbo, Iudęi. res
ita se habet: Gregorius Nonus circa annos Domini
MCCXXX. intuitus blasphemias & impietates ad-
uersus religionem Christianam contentas in Thal-
mudo, iussit eum librum comburi, quod factum est
per Cancellariam Parisiensem: Gregorio succedens
Innocentius III. id factum confirmat, addens ut ce-
teri similes libri, si qui superessent, diligenter inqui-
rerentur & comburentur: Rescriptum quo hac ca-
uit Innocentius incipit: Impia Iudęorum perfidi-
dia. quod hic libenter inseruissē, nisi curassē im-
primendum inter litteras Apostolicas, habeturque
in fine huius operis. idem Thalmud prohibetur in
indice

Iudęus quia
dæmones in-
uocauit, abiu-
rauit.

Quęstionis
summa.

Iudęi delin-
quētes in his
quę nobis &

ipsis sunt cō-
munia, p̄ Ec-
clesiam puni-
ri possunt.

Gregorius
Nonus Thal-
mud iussit
buri.

indice librorum prohibitorum: & iubetur cōburi Roma. & ubique per Illustrissimos Cardinales Inquisitores, quorum de hoc edictum habetur in bullario litterarum Apostolicarum, itē in fine huius operis. d Et punit eum pecunia, vel pœna alia temporali. Quibus pœnis afficiantur infideles in fidē peccantes, dixi plene supra super q. 44. vers. tales inquam Iudæi. illud hic adiungam, pecuniariam pœnam cæteris acerbiorē futurā Iudæis, est enim genus hominum auarissimum.

e Quædam quæ est mere contumelia. Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid sibi auctor vellet. in Barcinonēsi enim impresso ita legebatur: Quædam quæ est mere causalis. in Sabellano ita: Quædam quæ est mētalis. sed Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambarā opē tulerunt, ex quibus est locus restitutus, ut est impressus. quæ restitutione facta vera est Eymerici solutio, & similem blasphemiam distinctionem attulit auctor paulo antea q. 41. in principio. hanc obiectio nem paulo aliter soluit Panormitanus in dicto ca. postulasti de Iudæis. nu. 4. vers. puto respondendū, quem videto. adde ibidem Felynum.

f Hi in synagogis, illi in Mesquitis. Quas nos dicimus Ecclesias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Mesquitas vocant. cap. consuluit. de Iudæis. cle. cedit. §. 1. de Iudæis, & Sarrac. ubi glossa in verbo Mesquitis. In his autem si cupis scire quales ritus observent, legito quos citavi super q. 20. & 21. buiusuoi secundæ partis.

g Et ideo ritus Iudæorum ab Ecclesia toleratur, quia in illis habemus testimoniū fidei Christianæ. Elegans est hæc ratio. quam sumpsit Eymericus ex beato Thoma. 2. 2. quæst. 19. ar. 11. aliorum autem infidelium ritus multis sanctionibus inhibentur, l. 2. C. de paganis. l. 2. C. de sum. Trinit. & fide cath. l. conuenticula. C. de episcopis, & cler. Clemen. unica de Iudæis. ubi Cardinalis, nu. 3. & Ioānes Imolensis hanc discriminis rationem asserunt: quia Iudæi colunt unum Deum, & verum, Sarraceni vero Mahometum hominem facinorosum, & nefandum: alij alias rationes asserunt, quas commemorat Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. nume. 568. & sequentibus.

Illud addiderim monere beatum Thomam præcitate loco, aliorum infidelium ritus posse quandoque tolerari, præsertim vero cum salus, & conuersio eorum inde facilius speraretur.

h Animaduersionis autem pœna decapitationem significat, &c. Hanc sententiam tunc veram esse credere, cum adijceretur verbum, seuerissima. iuxta glossā in l. nemo. verbo, seuerissimis. C. de su. Trinita. & Felynum in c. ex litteris. nu. 22. de constitutio. vel grauissima, iuxta glossam in l. unic. verbo, grauissima. C. nemini licere signū saluato. & in l. 2. C. de Eunuchis. verbo, pœna grauissima, vel similes voces, quæ excessum significant, dicta ē grammaticis superlatiua, ut acerrima, maxima, acerbissima. alias enim nomine animaduersionis, aut pœnæ simpliciter prolatæ, non puto significari pœnā mortis: sed arbitrium esset iudicis punire ut uellet, spectata personarum, & delicti qualitate, iuxta doctrinam glossa in c. sane, verbo, punire. extra de celebr.

A missa. adde Corsetū in suis singula. verbo, pœna. 10.

Observandum tamen est, quandoque nomine debita animaduersionis mortem intelligi. c. excommunicamus. 4. de heret. & c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6. & tradit Felyny. in d. c. ex litteris. de constit. & Eymericus hac ipsa quæstione, in solutione quinti argumenti ex legibus desumpti, nume. 16. in fine.

i Quo Iudæo recuperato, &c. eundem fecerūt publice abiurare. Sed quomodo abiurabit Iudæus qui nunquam fidem recepit? Nam re vera huic deservire non potest forma cap. ego Berengarius. de cōsecrat. dist. 2. nec aliæ vulgares abiurationum formulæ, quæ illis solum competunt, qui fidem Catholicam sunt professi. abiurabit ergo in hunc modū quoties talis casus occurrerit: Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatem ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, tenet, & prædicat: ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum; & per consequens detestor eum errorem, qui dicit demones esse aduocandos, eisq; diuinos honores tribuendos: aut similia, iuxta qualitatem errorum, quos aduersus fidem admisit. Iudæus enim non iurat super Euangelia, quibus non credit, nec abiurat heresim, quæ in ipsum non cadit. ac perinde dicendum est de abiuratione, ut diximus de iuramento supra in hac 2. par. super c. contra Christianos. §. Denique.

Iudæus quomodo abiurabit.

Q V A E S T I O XLVII.

De excommunicatis animo pertinaciter per annum manentibus in excommunicatione.

S V M M A R I V M.

- D** 1 Excommunicatio pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta.
- 2 In causa fidei excommunicatur aliqui in tribus casibus, & quibus.
- 3 Excommunicati præfati postquam per annum in tali excommunicatione sorduerint, ut heretici sunt condemnandi.
- 4 Hereticus quomodo condemnetur tam penitens quam impenitens.
- 5 Consimili modo condemnandi sunt dicti excommunicati.
- E** 6 Excommunicati ob alias causas, per annum sic perseverantes, heresis suspicionem incurrunt.
- 7 Cum huiusmodi excommunicatis quo pacto sit procedendum.
- 8 Si citati tempore statuto non compareant, post annum quid agendum.
- 9 Et quid, si prius quam annus elabatur, compareant.
- 10 Et quid si intra terminum præscriptum.

Vadragesima septima quaestio est: Excommunicati, qui in excommunicatione per annum steterint animo contumaci seu pertinaci; an ut suspecti de haeresi, vel ut haeretici sint habendi sic, quod Inquisitorum haeticorum iudicio sint subiecti?

1. Ad hanc respondemus, quod excommunicationis sententia quaedam est pena spiritualis, quae semper infligitur iudicio Ecclesiae pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Haec autem contumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei; & consequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in causa fidei, interdum fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

De excom-
unicatis in cau-
sa fidei.

2. Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque sunt excommunicati in causa fidei; & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati responsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & ut contumaces in causa fidei non ipso iure, sed a iudice excoicantur, iuxta c. Cum contumacia. de her. lib. 6.

Vel quia impediunt officium Inquisitionis directe vel indirecte: seu ad hoc pastiterunt auxilium, consilium, vel fauorem: Et isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta c. Ut inquisitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderunt, receptorunt, defensorunt, seu fauerunt haeticis: isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta c. excommunicamus itaque, §. credentes.

3. Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non ut suspecti de haeresi tantum, sed ut haeretici sunt condemnandi, ut patet de praedictis citatis in cap. Cum contumacia. De impudentibus patet etiam eo. tit. ca. Ut inquisitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptoribus, defensoribus, & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque, §. credentes. Isti omnes sunt ut haeretici condemnandi. Non dicit, quod sint haeretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate non habuerunt errorem in mente, nec pertinaciam in defendendo errorem in voluntate, quae faciunt haeticum proprie: sed citati non comparuerunt timore: vel impediuerunt officium inquisitionis, seu fauerunt haeticis fauore, seu pecuniae amore: sed dicit, quod sunt ut haeretici condemnandi. Nam sicut notat Archidiaconus super cap. Accusatus. de haeret. li. 6. in verbo orta, in prin. excommunicatus in causa fidei, qui per annum sic stetit, & si in veritate haeticus non sit, ab Ecclesia tamen, quae iudicat per exteriora, potest ut haeticus condemnari.

Relat. supra
fol. 260.

4. Sed videamus quomodo haeticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Haeticus namque sic condemnatur, quia vel vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi, & Inquisitionis congruam exhibere, vel non. Si sic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam; §. praesentia. de haeret. & carceri perpetuo per sententiam

etiam detruditur, iuxta cap. Excommunicamus §. al. mancipia. 2. §. si qui vero. Si autem non vult ab erroribus turresilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris congruam exhibere, traditur ut impunitus brachio saeculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum c. Ad abolendam. §. praesentia.

5. Pari forma est excommunicatus per annum in causa fidei, condemnandus: Nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide responsurus, & excommunicatus, vel impedimentum inquisitionis officij, seu fautoriam, receptionem, & defensionem, pro quibus fuit excommunicatus, recipitur ad misericordiam, ut de poenitentibus haeticis statim est dictum. Si autem non vult, tamquam impunitus haeticus, & contumax est tradendus curiae saeculari (ut de impunitis haeticis mox est dictum) ultimo supplicio feriendus.

Quaest. 40. huius
ius partis.

6. Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei: utpote quia citati responsuri super quibusdam articulis, qui non erant fidei, vel alia ex causa renuerunt comparere: vel quia istud vel illud infra certum tempus eis praefixum noluerunt restituere, & similia, siue sint excommunicati a iudice (ut dictum est) siue a iure: utpote, quia clericum vulnerauerunt, vel similia; omnes isti sic pro contumacia non in causa fidei, sed alterius rei excommunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carere scrupulo haeticae prauitatis; immo leuiter de haeresi statim efficiuntur suspecti, iuxta c. Grauem. de penis. & arg. de ata. & quali. Cum bonae. Nec, ut dicit Hostien. in sum. tit. de haeret. §. qualiter quisprehendatur in haeresi, facias vim in eo, quod decretales illae praedictae loquuntur de biennio, & triennio: narrant enim factum, quia sic contingerat, sed idem est etiam si per annum. Concordat gl. in c. allegato, Grauem. de penis. super verbo, haeticae prauitatis, & gl. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. super verbo, condemnentur. de haeret. lib. 5. Concordat, & Archidiaconus, in c. Accusatus. li. 6. tit. de haeret. super verbo, orta. Concordat & Hostien. ubi supra. Omnes isti notant, quod si quis per annum excommunicatus stetit pro contumacia in causa, quae non sit fidei, efficitur suspectus leuiter de haeresi, & ut responsurus de fide, potest citari.

7. Qualiter autem contra huiusmodi excommunicatos per annum non in causa fidei, sit procedendum, considerandum est, quod dominus Ennecus Episcopus Gerundensis, & frater Nicolaus EymERICI Inquisitor an. Domini MCCCLXVIII. congregauerunt solemne concilium tam Iuristarum, quam personarum religiosarum peritarum, ut de concordii consilio daretur modus iuri consonus contra excommunicatos per plures annos. per Episcopos, & Inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiae Episcopi insertus, ad habendam de eo memoriam in futurum. modus autem talis est.

† al. Heticus.

§ al. 1358.

Excommunicatus namque per unum annum conti-

continuum, vel per plures suspectus est de hære si leuiter, rōne contumaciæ ad Ecclesiam tanto tēpore continuata: vt patet per c. Grauem. extra de pēnis. & per c. Cū bonis, de æta. & qua. & per notata per Hostien. in summa, tit. de hære. §. qualiter quis deprehendatur in hæresi. Suspectus autem de hæresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, vt videatur si ambulat in tenebris, vel in luce. Citetur ergo per Episcopum, vel Inquisitorem, vel eorum alterum responsurus de fide, cui vt f compareat, terminus, congruus assignetur, infra quē, nisi comparuerit, sit excoicatus: in litteris citationis ponatur hoc verbū: responsurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. super verbo, orta. in principio, & iuxta notata per Host. in ca. Inter sollicitudines, de purg. cano. §. 1. Citatus igitur taliter, vel cōparet infra terminū, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excommunicatus tanquam contumax in causa fidei: & consequenter aggrauatur, quia iam sit suspectus de hæresi vehementer, per cap. Cum cōtumacia. extra de hære. lib. 6.

8 Tunc, vel infra illum annum comparet, vel non. Si nō, tunc anno elapso est, vt hæreticus cōdemnandus; transiit enim suspicio leuis in vehementē, & vehemens in violentā, vt patet in c. allegato, Cum contumacia. de hære. lib. 6. & per notata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconū. Taliter autē condemnandus, vel ante sententiam redijt ad gremium Ecclesiæ paratus facere, quæ Ecclesia voluerit mandare; & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur vt hæret. pœnitēs ad abiurationem, & carcerem perpetuum, iuxta ca. ad abolendam. §. præfenti. de hæret. lib. 4. & eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, vt impœnitens hæreticus est relinquendus brachio seculari, animaduersione debita puniendus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. præfenti.

9 Si autē infra illum annum non comparuerit, quia excoicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit, vt suspectus de hæresi vehementer, iux. c. Accusatus. in princ. de hæret. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis p quo ad respōdendum primo citatus fuerat, vt suspectus de hæresi leuiter: quia fuerat per vnū annum, vel plures annos in excoicatione pro cōtumacia. Et tunc uel respondet catholice, vel non; Si non, fiet processus cōis per cap. Ad abolendam. extra de hæret. lib. 5. Si autem respondet catholice, dicetur sibi: Charissime, tu videris catholicus verbo, quia dicis, & credis, quod Ecclesia mādāt: sed contradicis facto, quia non facis prout Ecclesia tibi iubet, immo resistis eidem contumaciter. Quare, vt videremus clare de tua credentia; & si ambulas in tenebris, vel in luce, te h citari fecimus; sed comparere, & respondere renuisti. Tūc attenda conditione personæ, & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate, & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens triū mensium, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur sibi, & mādando monebitur literatorie, qua-

A tenus infra illud tempus faciat se absolui, aliās ex tunc prout ex nunc, & e contra, excommunicationis sit vinculo innodatus. Tunc si paret mādato, & monitioni, habebitur intētum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excommunicationem, sequetur processus prædictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & si sic, vel si non, fiat vt dictum est prius: & per prædictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures citatus responsurus de fide noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & responsurus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatū, fiet processus prædictus: nam interrogabitur de fide, & articulis fidei. Et tunc uel respondet catholice, vel non: Si non, fiet processus cōis per c. alleg. Ad abolendam. tanquam contra illum, qui in hæresim incidit manifestē, quia propria confessione. Si autem respondet catholice, procedetur vt dictum est ante. Nam quia bene respondet verbo, sed contradicit facto, assignabitur (vt dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & percipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos assignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat se absolui, aliās tanquam cōtumax in causa fidei sit excommunicatus. Tūc vel permittit se noua excommunicatione ligari non parēdo, vel non: Si non, habetur intētum: nihilominus potest sibi indici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia vltra quā per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet, vt dictum est; quia vel per annum sustinet dictam excommunicationem, uel non: Si non, habetur intētum: sed abiurat, vt suspectus de hæresi vehementer per ca. Cum contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: vel ante sententiam paret, vel non: si sic, habet intētum; sed recipitur ad misericordiam, vt hæret. pœnitens ad abiurationem, iux. ca. Ad abolendam. de hæret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta ca. Excommunicamus, 2. de hære. lib. 5. licet i post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta c. Vt commissi, de hæret. lib. 6. Si autem ante sententiam non paret, tradetur per sententiam, vt hæret. impœnitens curiæ seculari vltimo supplicio ferendus, vt in cap. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro contumacia vltra quā per annum per Eccles. procedendi.

C O M M E N T. LXXII.

Q^{uæ} in his postremis quæstionib. traduntur ab Eymérico vtilissima sunt, & vsu frequentia: ideoque diligentissime perscrutanda, & intelligenda: quæ autem hac quæstione continentur, singularia etiam sunt, & valde elaborata, de quib. videntur Zan chinus tract. de hæret. cap. 9. num. 3. & seq. Locat. in opere iudiciali verbo, excommunicati, num. 2. & sequent. Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. §. si suspectus. copiose Archidiaconus,

Materiam huius quæst. qui tractarint.

nus, Ioan. And. Geminianus, & Francus in c. cum contumacia. de hær. lib. 6. Panorm. Felinus, & alij, in cap. excommunicamus 1. §. qui autem, de hær. Simancas de catho. inst. tit. 27. nu. 4. idem in enchyridio tit. 55. late rursus Panormitanus, & ceteri in cap. grauem. de pœnis. Gondissalvus tract. de hær. 9. num. 2. & alij.

In hac quæstione Eymer. luculenter præ ceteris docet quicquid in hac materia pōt desiderari: quod iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in ultimo modo processum fidei terminandi.

a Et si in veritate hæreticus non sit, ab Ecclesia tamen, &c. potest ut hæreticus condemnari. Idem obseruauit subtiliter idem Eymericus 3. par. in ult. modo processu fidei terminandi. nu. 112. vbi adduxi rationem discriminis, vers. in secundo casu. b Ultimo supplicio feriendus, Hær verba omissa erant in Barcinonensi impresso, quæ sunt ex manuscriptis suppletur.

c Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, &c. Nobilis est hæc distinctio, quæ tradit etiam Abbas in dicto c. grauem. de pœnis, num. 7. vers. dic tamen. idem indicat in c. postulasti. de homicidio volunt. num. 4. vers. 2. quæritur. Locutus in opere iudiciali verbo, excommunicati, num. 2. & dixi supra in hac 2. parte super dicto cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinam intelligendum videtur decretum Concilij Tridentini, sessio. 25. sub rub. de reformatione cap. 3. §. in causis quoque. statuentis inquiri posse in quemcumque persistentem per annum in excommunicatione, tanquam in suspectum de hæresi.

Ex recepta tamen consuetudine sanctæ Rom. & generalis Inquisitionis intelligo non solere procedi contra excoicatos per annum, aut amplius, nisi fuerint excommunicati ex causa hæresis.

d Et frater Nicolaus Eymerici Inquisitor anno Domini 1368. Ita Barcinonensis impressus, et codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano, & Bononiensi legitur anno Domini 1358. & potuit quidem Eymericus iam eo anno fuisse creatus Inquisitor, cum Nicolaus Rosell. cui ipse in hoc officio successit, ab Innocentio Sexto, qui floruit anno Domini 1352. creatus fuerit Cardinalis, ut dixi in vita Eymerici initio huius operis præfixa.

e Contra excommunicatos per plures annos, &c. Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus, & imperfectus, quem ita emendauimus, ut est impressus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quæ sequuntur apparet ita esse legendum: Contra excommunicatos per vnū, vel plures annos. in Bononiensi, & Sabelliano legitur: Ut darent modum iurisdictionis. sed sequentia indicant legendū esse: Modus iuri consonus.

f Cui, ut compareat, terminus congruus assignetur. Indefinite dixit, Cōgruus terminus assignetur, nam in arbitrio Inquisitoris positum est terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad respondendum de fide. in assignatione huius termini habenda ratio est temporum, locorum, & personarum. & qualis sit huius rei modus, et praxis, tradit eleganter Eymer. 3. par. tit. de forma citandi absentem, num. 131.

g In litteris citationis ponatur hoc verbum, respondurus de fide. Hæc citatio verbalis est, quæ fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc est obseruandum: cum reus, qui citatur non est contumax, aut facile capi pōt, non est necesse addere verbū hoc, Respondurus de fide: sed generaliter ei præcipitur, ut se coram Inquisitoribus sistat. clem. 1. de hær. Conrad. Brun. li. 4. de hær. c. 6. Simancas de catho. inst. tit. 44. nu. 12. quod si reus contumax fuerit effectus nec facile capi pōt, addendum est tunc in citatione verbum, Respondurus de fide, iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de hær. lib. 6. obseruata ea forma, quam tradit Eymer. præcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rub. de hær. contumacibus. & in rub. de materia processu inquisitionis. cetera tradidi infra, par. 4. num. 131. & super quæst. 42.

h Tecitari fecimus, sed comparere, & respondere renuisti. Hæc verba deerant in Barcinonensi impresso, & Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, quæ suppleuimus ex Sabellano, nam ad sensum perficiendum omnino desiderantur.

i Licet post sententiam in carcere possit dispensari. Dispensant autē in iure communi inquisitores quilibet priuati per textum in c. ut commissi. §. necnon, de hær. li. 6. sed hoc priuatis Hispaniæ Inquisitoribus interdictū est per particulares inquisitionis eius prouinciæ instructiones, quib. cauetur, ut solus Inquis. generalis dispensare possit: Quanto autē tēpore elapso dispensari possit, tradit Simancas de catho. inst. tit. 16. nu. 21. et seq. dixi copiose 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi, & alibi sepius, quæ cū non sint huius loci, libenter omitto.

Verbum respondurus de fide, quando ponendum in citatione.

In carcere re communi inquisitores dispensant.

QVÆSTIO XLVIII.

De Schismaticis.

S V M M A R I V M.

- 1 Differentia inter hæresim, & schisma.
- 2 Diuidi ab Ecclesia bifariam contingit.
- 3 Schismatici aliqui non sunt hæretici, & qui.
- 4 Aliqui vere sunt hæretici, & ut tales tractandi.

QVadragesima octaua quæst. est: Schismatici, an hæretici sint habendi sic, ut Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti.

- 1 Ad hanc respondemus, quod inter schisma, & hæresim est differentia, ut habetur 24. q. 3. ca. Inter hæresim. Nam schisma dicit diuisionem: hæresis autem errorem: unde à schismate dicti sunt schismatici, quia ab Ecclesia diuisi.
- 2 Aliqui autem ab Ecclesia duob. modis possunt diuidi, loquēdo de his, qui fidem receperunt: Quidam namque sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, & pertinaciam in voluntate.
- 3 Et tales non sunt hæretici in re, nec habendi post.

di, postquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs apparet. quòd male sapiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis, seu Ecclesiastica potestate, licet moti malitia, superbia, vel auaritia, seu alias deuiet ab obedientia Ecclesiæ; Attamen licet isti non sint hæretici, sunt tamen multum ad hæresim dispositi, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediant in credendis.

4 Quidam^b vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obedientiam, verum etiam quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationib. Ecclesiæ, vt de fide factis: vtpote, quòd Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio, vt Ecclesia determinauit de sum. Trin. & fide catho. li. 6. c. vnico & similibus. Et tales vt hæretici sunt habendi: quia habent, eorum quæ sunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciã in voluntate: cum^c post deprehensionem erroris ad arbitrium Ecclesiæ noluerint hæresim abiurare & satisfactionem congruam exhibere, vt patet clare extra de hæretic. lib. 5. ca. Ad abolendam. §. præsentis.

COMMENT. LXXIII.

DE materia huius quæstionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in plurib. capitibus, & ead. causa q. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. & 1. q. 7. qui in qualibet, & de consecr. dist. 4. c. hi qui. cap. ostenditur, & multis alijs. copiose iuris canonici Interpretes in decretalibus, Sexto, & Clement. in titulis de Schismaticis. fuisse Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Alensis p. 2. q. 182. Bonaventura lib. 4. sent. dist. 13. & ibidè latius Gabriel Biel, & petrus de Palude, & alij. Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 25. Antoninus in sum. 2. tit. 3. cap. 11. Abbas & alij, in cap. quia diligenti. de elect. Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 2. nu. 6. & seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. Cano. cap. 105. Palacius Rubius in trac. de Regno Nauarræ, p. 5. §. 7. Gondissalvus trac. de hæret. q. 7. Summistæ omnes, et repertorium Inquisitorum, & Locatus, in opere iudiciali verbo, Schisma, Simancas de catho. institut. tit. 58. idè in Enchyridio tit. 5. Joannes Roias tract. de hæret. p. 1. nu. 408. & sequen. eleganter Còradus Brunus, lib. 1. de hæreticis. c. 16. idem toto libro secundo de hæreticis & Schismaticis. & olim Optatus Episcopus Milenitanus sex libros scripsit còtra Schisma Donatistarum, in quibus de hac materia vere, grauiter & copiose.

Est autem Schisma illicita diuisio per inobedienciã ab unitate Ecclesiæ facta. c. loquitur. & ca. alienus 24. q. 1. ita præcitati.

Schisma vero vox græca est, & latine scissuram sonat, qua apud Christianos illicita ab Ecclesia separatio indicatur; peccatū enim Schismatis directæ et per se opponitur unitati. & Schismatici dicuntur qui

A subesse renunt summo Pontifici. & qui membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant. Beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.

a Aliqui autem ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, & c. Hic locus est valde insignis de primo genere Schismaticorū, quos dicit Eymericus superbia tumidos ab Ecclesia se separare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quasi dicat. ex hoc saltem se reddere de hæresi leuiter suspectos; quod est verissimum; nam hoc factò videntur profiteri quod extra Ecclesiam sit salus, quòd extra Ecclesiam sint vera sacramenta: vel quòd summo Pontifici non sit parendum, quæ valde sunt impia. Palacius Rubius tract. de regno Nauarræ, par. 5. §. 7. quæ sententia verissima est accepta in primis de illis, qui scienter Schisma profitentur.

Quibus autem panis puniatur Schismatici huius primi generis, luculèter docet Turrecremata in summa de Ecclesia, p. 1. c. 8. & Palacius Rubius tract. de Regno Nauarræ, par. 5. §. 7.

C Hoc est certū, Schismaticos primi generis ad unitatem Ecclesiæ redeuntibus abiurare debere Schisma, & promittere satisfactionem ad mandatū Ecclesiæ, vt recipiatur: cuius abiurationis formulam præscripsit Turrecremata lib. 4. de Ecclesia. par. 1. c. 15. ad de Repertorium inquisitorum verbo, abiuratio. Abiurant uero Schismatici iuxta dispositionem ca. quoties cordis. 1. q. 7.

Sed vltèrius queritur; An Schismatici non modo abiurare debeant Schisma, sed etiam suspiciōem aliquam hæresis ex Schismate contractā, & qualis ea suspicio sit. Hec quæstio alterius difficultatis declarationem postulat, an scilicet in Schismate semper insit hæresis, de qua agit glos. & doctores in cap. inter hæresim. 24. quæst. 3. gl. 24. q. 1. in summa, & in c. non afferamus. 24. q. 1. quibus locis asserit glo. omne Schisma habere hæresim annexam. Sane huiusmodi Schismatici, qui ab unitate Ecclesiæ, et Romani Pontificis obedientia discedunt, quāuis in nullam hæresim a principio incidant, at hereticis confines sunt, & parum ab illis distare videntur: quare non carebunt hæresis suspiciōe, quam cum Schismate abiurabunt. ea vero suspicio maior vel minor censenda erit pro temporis diuturnitate, quo in Schismate perseueratum est, extrauagan. Ad certitudinem, de senten. excommun. inter communes. Panormitanus in c. quia diligenti. de elect. & pro alijs circumstantijs causarum & personarum, interdū ergo vel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando uero ut vehementer de hæresi suspecti abiurabunt Schismatici redeuntibus: alias autem vt heretici formales. si errorem in mente habuisse detecti fuerint: quem vix quandoque credibile est non habuisse, præsertim cū diu in Schismate perstiterunt.

Cognitū dignum est; An Schismaticus, qui abiurato Schismate ad Ecclesiæ reuertitur unitatem, sit habilis ad beneficia, & ad maiores Ecclesiæ dignitates, an dispensatione potius egeat? Et Antonio Butrio, Ioanni Imole & alij in cap. quia diligenti, de elect. rectè visum est, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularem remanere: quia licet delictum per pœnitentiam & abiurationem sit pur-

Schismatici primi generis. saltem leuiter de hæresi suspecti.

An Schismatici post abiurationem remaneant inhabiles ad beneficia.

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum siue irregularitas ex delicto oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cū tali schismatico ad unitatem Ecclesiæ reuerso, ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit. ac irregularem quoque remanere pronunciauit Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multum placet Panormitani sententia in dicto c. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare. quod non obscure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligentia. ibi: Eum dispensatiue permitimus confirmari.

Atque ex his cōsequitur minus recte dixisse Crauetam cons. 293. inci. Ardua admodum. num. 10. sublato schismate per abiurationem eligi quem posse ac si nunquam schismaticus fuisset, c. quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictū est. & textus in dicto cap. quia diligentia. aperte oppugnat Crauetæ sententiam.

An autem aliqui per ignorantiam possint ab hæresis suspicionem excusari, licet in schismate versentur, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices et imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte sentire putant excusari, vt dixi supra parte 1. super quest. 4.

b Quidam vero sunt diuisi ab ecclesia, &c.] Et hi sunt hæretici consummati & veri, eodemque cum hæreticis iure censendi. Turrecremata lib. 4. de Ecclesiis, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 16. atque in his postremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut hæretici sint tractandi. Nam hi non solum a summo Pontifice, & ab Ecclesiæ unitate discedunt, sed ita præterea licere credunt, vel putantes non esse unitatem in Ecclesia catholica: vel credentes non esse obediendum summo Ecclesiæ pastori.

Denique tertii generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Papam. qui non sit: & solet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero, credentes non esse verum schismatici, improprietate dici possunt. atque hi nec hæretici sunt, nec in aliquā iuris penam incurrunt: cum iustam excusationem habeant, et culpa careant. de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib. 4. p. 1. c. 14. Iacobatum tract. de concilio, lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de planctu Ecclesiæ, c. 65. & Canonistas in dicto cap. quia diligentia, de elect.

Exorto autem schismate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella cons. 150. incip. Quaritur autem.

c. Cum post deprehensionem erroris, &c.] Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellanus paulo aliter ita habet. Cum post determinationem Ecclesiæ, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesiæ ar-

bitrium noluerint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere.

QVÆSTIO XLIX.

De Apostatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Apostasia triplex, & quæ.
- 1 Apostatæ ab ordine, & a statu regulari non sunt hæretici.
- 3 Apostatæ manentes in excommunicatione totum annum: sunt suspecti de hæresi.
- 4 Apostatæ a fide sunt hæretici.
- 5 Qui metu mortis fidem abnegant, vt penitentes hæretici recipiendi sunt, si reuertantur.

Vadagesima nona quæstio est: Apostata an hæretici sint habendi sic, vt Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, quod est apostasia quædam ab ordine clericali: est apostasia a statu regulari: & est apostasia quædam a veritate Christianitatis & fidei.

2 Qui primo modo apostatant, a fide credendum ex hoc non deuiant: quare nec hæretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quod sic apostatant, etiam a fide non deuiant: quare nec hæretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia a vero tales apostatæ a regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. vel mo. lib. 6. Vt periculosa. si in excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam quam dimiserunt, vel ad aliam habent, nec obtinuerunt euidenter de hæresi suspecti sunt, iuxta ca. Grauem. de penis, & de fide responsuri, citari possunt: & potest procedi contra tales per Episcopum & Inquisitorem coniunctim vel diuim, prout dictum est supra parte ista. 2. quadragesima septima quæstione.

4 Qui vero tertio modo apostatant, eo quod sic apostatant, a fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiant. Et tales hæretici, immo infideles habendi sunt: & si haberi possunt, de eis sicut de ceteris hæreticis est agendum: quia si nolunt resipiscere vt hæretici impenitentes traduntur curiæ seculari: si autem velint, recipiuntur ad misericordiam prout hæretici penitentes: iuxta c. Ad abolendam. §. presentis. lib. 5. Concordat Ray. tit. de apostata. §. reuertentes. vbi dicit, quod reuertentes ab apostasia perfidia cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi.

5 Illi vero qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus non sunt credentes, licet, vere hæretici non sint postquam non habet errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi sunt: & si reuertantur, vt penitentes hæ-

reti-

Schismatici
secundi generis
verè hæretici,

† al. ita. & erroribus non credunt licet in re hæretici non sint.

recipiendi sunt. non enim metus mortis est metus cadens in constantem virum ad fidem Christi abnegandam; nam satius est mori, quā abnegare, vel velle idolothytis, ut dicit August. † & recitatur 32. quæst. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de apostata. §. circa istas. & S. Thomas 2.2. q. 12. & Hostien. tit. de apostatis. §. qualiter.

COMMENT. LXXIIII.

Multis quæstionib. præcedentibus explicavit. Eymmer. quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iurisdictionem Inquisitorum spectarent; nunc iam propius accedens ad causam heresis, eos recenset, qui aut vere heretici sunt, aut hereticorum complices, agitque in primis de apostatis, de quibus nulla est dubitatio quin sint heretici, immo gravius quam heretici delinquant.

Et de materia huius quæstionis copiose uterque Thomas 2.2. q. 12. & in c. non potest. 2. q. 7. c. beatus. 3. q. 4. c. non observetis. 26. q. 7. c. contra Christianos. de her. lib. 6. & his locis Canonistæ. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apostatis. Ioannes Anania in rub. de Schismaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in ca. ex parte. el. 2. de tempo. ordinatio. Accursius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus, & alij communiter iuris civilis Interpretes. C. de apostatis. ubi copiose Petrus Godofredus in rubrica. Alfonsus Castus lib. 1. de iusta heret. punitio. cap. 7. & c. 23. Paulus Grillandus tract. de heret. quæst. 2. Gondissalvus tract. de her. q. 5. & q. 20. nu. 2. Repert. Inquisitorum, Locatus in opere iudiciali, & Sylvest. et reliqui Summistæ, verbo, apostata. & verbo, apostasia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. sen. dist. 13. Simancas de catho. instit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 484. & multis seq. Bernardinus Diaz in præct. crimin. can. c. 104. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, apostata. Nicolaus Arelatanus tract. de her. notabili. 44. & eleganter Melchior Canus, lib. 12. de locis theologicis, cap. 9.

Est autem apostasia græca vox, quæ latine defectionem, & retrocessionem sonat. & apostata proprie in tertia significatione, quam hic tradit Eymericus (quæ propria est huius disputationis, nam cæteræ huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaismum, Paganismum, seu Mahometicam sectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apostata. cap. non potest. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a Quia vero tales apostatæ à regulari tramite, &c.] Et hæc sententia vera est ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. q. 47.

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanæ, & generalis inquisitionis non consuevit procedere contra tales à regulari traditione apostatantes, ex eo solo, quod relicto suæ Religionis habitum ultra annum apostatent, nisi quid aliud admisceant, quod merito ad id tribunal referendum videatur.

Iam apostatæ à religione Monachali non solum

A fiunt de heresi suspecti postquā per annum in excommunicatione persisterint, sed etiā ante annum, si relicta religione, quā professi sunt matrimonium contrahant. Ioan. Anania in c. ad abolendam, de her. nu. 27. Calderinus conf. 5. tit. de her. Simancas in enchyridio, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum c. 35. vers. idem quoque. & distinctionem, quam multi faciunt de hoc differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam, merito reijciunt aliqui ex præcitatis, neque ab hac sententia est recedendum.

Atq; hac etiam sententia locum habet in clericis, qui sacris ordinibus sunt initiati: nā & hi si matrimonium contrahunt, suspecti in fide fiunt, & in eos possunt inquisitores animadvertere. Palacius Rubius in c. per vestras. de donatio. inter virū, & uxorem. §. 18. nu. 26. vers. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. instit. tit. 40. nu. 12. & Bernardin. Diaz in præct. crimin. canonica, c. 74. vers. redditur præterea suspectus. & dixi copiose in libr. de privilegijs Inquisitorum.

b Qui vero tertio modo apostatant, &c.] Gravis est quæstio: an apostata, & heret. ratione apostasia, & heresis specie distinguantur; id est, utrum infidelitas heretici, & apostatæ sint duæ infidelitates specie distinctæ. quæ difficultas subtilis est magis quàm utilis, quā disserui latissime apud Thomam 2.2. q. 12. art. 1. de eadem agit copiose Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis Theologicis. mihi hæc sententia probatur: Apostasia non est species infidelitatis ab heresi distincta, sed solum habet secum circumstantiam magis aggravatam, nec differt ab heresi, nisi secundum magis, & minus. atque hæc est non obscura sententia Beati Thomæ 2.2. q. 12. art. 1. in resp. ad tertium argumentum.

c Etsi haberi possunt, de eis sicut de cæteris hereticis est agendum.] Idem tenuit non obscure Eymericus supra q. 44. nu. 1. atque hæc sententia de recipiendis apostatis si conuertantur, vera est, & communis, quam nominatim approbant Repertorium, Inquisit. verbo, apostasia. §. sed utrum ea. sequitur per omnia Gondissalvus tract. de her. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. instit. tit. 7. num. 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copiose Alfonsus Castus lib. 1. c. 23. de iusta her. punitio. Petrus de Palude in 4. sent. dist. 13. quæst. 3. Bernardus Comensis in lucerna verbo, apostata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. vers. secundū vero argumentum.

Et hanc sententiā aperte confirmat Pontificū, & Concil. decreta. Siricius Papa epist. 1. c. 3. ibi: Etsi respicientes forte aliquando fuerint ad lamenta conuersi, his quādiu viuunt agenda pœnitentia est, & in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortē peccatoris, sed ut conuertatur, & viuat. hæc ibi. refert suo par. 15. c. 143. concil. Eliberinum c. 46. concil. Arelat. c. 23. refert. Iuo par. 15. ca. 144.

Atq; hoc iure utimur, contra quā censuerit Nicolaus Arelat. tract. de heret. notabili 44. per leg. hi, qui. C. de apostatis. ubi pœna ultimi supplicij imponitur. sed in hoc crimine cum mere sit Ecclesiasticum, cap. ut Inquisitionis. §. prohibemus. de heret.

cris constituti, matrimonium contraheutes suspecti fiunt de heresi.

An apostasia & heresis specie distinguantur.

Apostatæ si reuertantur, recipi debent.

Ezech. 18.

heret. lib. 6. ius Pontificium sequimur. & perperam
precitato loco Arelatus asseruit, iure canon. non
esse contrarium dispositum, & propterea ius civile so-
re obseruandum, cum manifeste multis canonicis De-
cretis, ut ostendimus, cautum sit, apostatas redeun-
tes, ad misericordiam esse recipiendos, & vitam eis
condonandam. ac vna quidem potissimum ratione,
eaeque viue, & efficaci probari pot euidenter, apostata
tas fore recipiendos: quoniam si intelligerent nullum
ipsis patere misericordiae locum, ut mortem effuge-
rent, nunquam ab infidelitate, quam semel sunt pro-
fessi, reuerterentur, & hanc quaestionem copiose di-
sputat Montanus in legibus Hispaniae sep. ipartitis
par. 7. tit. 26. l. 1. q. 6. verbo, relapsi. verj. dubitant
aliqui. vide in codice Theodosiano lib. 6. tit. de ha-
ret. leg. 41.

Apostatas penitentes non esse ab Ecclesia recipiē-
dos, impie sensit olim Nouatus. 24. questio. 3. cap.
Quidam autem. vers. Nouatiani. quem Fabian. Pa-
pa coactio Romae concilio sexaginta Episcoporum,
condemnavit.

b Illi vero, qui metu mortis, &c.] Qua ratione
hoc accipi debeat, explicari supra in hac 2. par. ver-
sic. nec excusatur, super quaest. 41. quod omnino vi-
deas. & de hac difficultate adde, quae disserui par.
1. super quest. 9.

Q V A E S T I O L.

De credentibus hereticorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Credentes hereticorum sunt in duplici genere, et
quidam sunt heretici.
- 2 Iudicantur aliqui hereticorum erroribus adhere-
re, tum ex verbis, tum ex factis.
- 3 Quibus factis presumatur quispiam credere erro-
ribus hereticorum.
- 4 Sunt alij credentes hereticorum, non quidem he-
retici, sed suspecti.
- 5 Et his abiuratio, vel purgatio est indicenda.

Quinquagesima quaestio est: Haereticorum
credentes, qui dicendi sunt; et si
haeretici habendi sunt.

1 Ad hanc respondemus, quod cre-
dentes hereticorum sunt in duplici genere: qui-
dam namque sunt haereticorum credentes, qui
credunt eorum erroribus, & haeresibus, & isti sunt
excommunicati, iuxta c. excommunicamus 1. §.
credentes, de heret. lib. 5. & etiam sunt haeretici:
& tales habendi sunt, ut in eo. tit. c. excommuni-
camus, 2. in fi. vbi praemissis varijs haereticorum
sectis dicitur sic: Credentes autem eorum erro-
ribus haereticos similiter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere haereticorum
erroribus ex eorum verbis, atque factis. Verbis
quidem, ut confessione propria, dicendo se cre-
dere erroribus talium: Vel facti euidencia publi-
ce praedicando, seu defendendo illorum errores:
vel testium productione legitima, ut si conuincatur
per testes, quod errores talium divulgant,

A seu dogmatizarunt. de verb. signif. c. Super qui-
busdam. vbi haeretici declarantur, qui publice pre-
dicant, & profitentur, & defendunt errorē: Vel
qui conuicti sunt per testes talia publicasse, et glo.
ad idem super cap. Ad abolendam. §. praesenti. &
verbo deprehensus.

3 Factis aut, ut si haeret. adorauerint: (eorum
verbis utendo) reuerentiam eis suo more exhi-
buerint: consolationem, vel communionē ab eis
receperint, seu similia, quae ad ritum eorum perti-
nent, perpetraverint: sermones b eorum, & pra-
dicationes non tantum semel vel bis, sed frequen-
tius audierint; & similia egerint, per quae eorum
animus, & credant eorum erroribus, apud iudicē per
exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis. n.

praesumitur de affectu. ad hoc argu 32. q. 5. Qui
viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nu-
per. nec refert ē, an quis voluntatem suam ver-
bis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. contra le-
gem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. im-
mo plus est facto, quam verbo aliquid facere. arg.
de appell. Dilecti. Magis enim est standum fa-
ctis, quam verbis, ut docet Christus, Matth. 21.

C Conuincuntur igitur aliqui esse credentes ha-
reticorum erroribus, verbis, & factis; dico factis,
in quibus ritus haereticorum exprimuntur.

4 Quidam alij sunt haereticorum credentes, de
quibus non apparet clare, quod credant eorum errori-
bus, sed videntur credere haereticorum verbis, ius-
sionibus, & operibus. utpote quia ad eorum dictum
vadunt, & veniunt: sermones eorum (licet raro)
audiunt: litteras eorum hinc inde deferunt: eis ser-
uiunt: libros suscipiunt: nec comburunt: alimo-
niam eis deferunt: ducatum praebent: eos visitant:
& alia faciunt, in quibus de ritu haereticorum ni-
hil ostenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes haereti-
corum haeresibus, nec haeretici sunt habendi: sed
non carent suspitione vehementi, vel leui, secun-
dum quod maiora, vel minora in eis indicia appare-
bunt: & consequenter est eis abiuratio, seu pur-
gatio indicenda, iuxta c. Excommunicamus 1. §.
qui vero inuenti fuerint sola suspitione notabi-
les, & c. de haer. li. 5. & eo. c. §. credentes. & c. Ac-
cusatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales su-
specti, quod credant haereticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in c. Quicun-
que. super verbo, credentes. de haeret. lib. 6. Et
Guido Fulcodius, postmodum Papa Clemens iv.
in consultationibus ad Inquisitores haereticae pra-
uitatis, q. 9.

COMMENT. LXXV.

De credentibus, fautoribus, defensoribus, & rece-
ptatoribus haereticorum obuia cuique extant Po-
tificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. cre-
dentes. ca. si aduersus. vbi Doctores, extra de here-
& in cap. quicunque. §. 1. & §. haeretici autem. de
heret. lib. 6. vbi copiose Archidiaconus, Ioannes
And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in ca.
ut officium. §. 1. & in cap. ut commissi §. fin. &
in cap. Statutum. §. 1. & in cap. ut Inquisitionis.
vers.

De cred
fautorib.
ceptator
& defen
bus haer
qui disse
rint.

Relat. sup
fol. 118.

versi. ita pro defensione fidei. de heret. li. 6. Repertorium Inquisitorum verbo, credente, fautores, &c. Zanchinus tract. de heret. ca. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de Ecclesia. li. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. idem in enchyridio. tit. 13. Locatus verbo, credentes. Silvester in sum. verbo, heresis 1. §. 10. Tabiensis in summa verbo, hereticus. §. 20. & 21. Alfonsus Castrus lib. 1. ca. 17. de iusta here. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de heresi in rubrica, De hereticis, credentibus, &c. idē eodem tracta. in rubrica. De pœnis hereticorum, & similibus. Petrus de Palude lib. 4. senten. disti. 13. quæst. 3. Conradus Brunus lib. 1. de hereticis. c. 4. & alij, quos omitto consultē in re manifesta. quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & alijs complicibus differunt. de his etiam omnibus agit copiose Montanus in legibus septipartitis Hispaniæ, le. 1. tit. 26.

Quomodo autem ex verbis cognoscantur credentes hereticorum, apertissime docet hic Eymericus, nec ulla nostra indiget expositione.

In libro quodā peruetusto, in quo multa ad Inquisitionis officium spectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hereticorum habent, se & non vitam.

Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. quæst. 3. conclusionē 7. ait, eos esse credentes, qui licet nulli heresi explicite adhaereant, credunt tamen hereticos esse bonos homines, & habere bonam fidem, habentes ergo perfidiam hereticorum non explicitam, sed implicitam, credentes hereticorum sunt iudicio Petri de Palude.

a Factis autē, ut si hereticos adorauerint, &c.) Multo facilius est cognoscere credentes hereticorum ex verbis, quam ex factis: ac propterea olim initio constitutę delegatę Inquisitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel causis, aut factis possent aliqui iudicari credentes hereticorum, extatque in vetusto illo libro manuscripto bibliothecę Vaticanę, cuius sepe mentionem facio, consilium peritorum Auinionensium factū anno Domini MCCXXXV. quo singulatim traduntur culpę, ex quib. credentes hereticorum possint iudicari: sed copiosius & luculentius easdem declarauit concilium Narbonense c. 29. cuius verbo, etsi breuitati studeam, huc transferēda curauī, ut huic loco lux clarior afferat, ait itaq; ita: Sane inter culpas, ex quib. credentes possunt iudicari, ne ulterius dubitetis, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerūt hereticis, ubi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si consolationē & eorum, ubi cum quem consolantur in hereticum recipientes, per impositionem manuum se saluare prodictionaliter mentiuntur: Aut seruitio eorundem, ubi maiore ipsorum librum tenente apertū, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligūt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdensium, ubi die cœnæ mensa posita, & pane superposito, Valdēsis vnus benedicens & frangens, danſque actantibus credit secundum damnabilem sectam cōficere corpus Christi: non causa prodendi, vel reprehē-

A dendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt. Si eisdem Valdensibus peccata sua cōfessi fuerint, ut solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri; Si pacem ad hereticis: seu Valdensibus, vel panem ab eis benedictum, a quocunq; sibi missum, vel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, vel esse bonos, vel sanctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios; vel bonę cōuersationis, vel vitæ: vel eorū persecutores peccare, vel si eos taliter laudauerunt, vel si aliquot qualicunque signo seu verbo, in eis se fidem & credentiā habuisse in iure, vel alibi sunt professi: Si eos libenter & plures receperunt, audierunt, visitauerūt, victualia, seu alia dederunt, seu misserunt eisdē orationes ab eis, vel Epistolas, vel Euangelia didicerunt: hæc. n. & similia, etsi nō probet singula, multa iuuant, presertim cum Ioannes dicat in epistola: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui. n. dicit illi, aue, cōmunicat operibus eius malignis Hæc autē omnia intelligimus, cum hi q. sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quib. vel per quos ista fiebant, esse hereticos vel Valdenses: nec ignorabant, q. sancta Ecclesia tales propter errore proprios sectalq; suas dānabiles, ab vnitāte catholicę fidei segregatos denūtiat, & excommunicat, persequitur, atque dānat: nec dicenti se hoc ignorasse, leuiter est credendū. hæc ibi. quæ tametsi eius sæculi hereticis competant, facile possunt ceteris accommodari, spectatis singulorū hereticorū cōditione, ritu, & ceremonijs. b Sermones eorum, & prædicationes non tantū semel vel bis sed frequentius audierint.] Hic locus nō est sine obseruatione omittendus, presertim in eo quod dicit: Non tantum semel, vel bis quoniā communis sententia est, eum qui semel tantum audit cōciones hereticorum, aut ad congregationes eorum proficiscitur non putari credentem: nā ex unico actu non insurgit credentia. cū non videatur approbati quod postea euitatur. argumēto leg. qui contra. C. de incestis nupt. c. constat. 1. q. 1. cap. ex studijs, de præsumptio. secus tamen sibi uel pluries audiuisset, seu iui sset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi uidetur. leg. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in c. quicunque. §. heretici. verbo, credentes. de heret. lib. 6. Zanchinus tract. de heret. cap. 3. num. 6. versi. sed pone. Repertorium Inquisitorū uerbo, credentes. §. sed ponamus, & verbo, his. & Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 16. & ceteri communiter.

Et quamuis hæc sit communis sententia, nihilo minus tamen non est contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicātis, ex vno, vel bino actu audiēdi sermones hereticorū non putari quē credētē, nisi pluries audiat: cui penitus consentit conciliū Narbonense paulo antea relatum. ubi pluries posuit, nulla facta mentione de vnico, uel gemino actu; idē uoluerunt periti Auinionenses consilio quodā de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. ubi ita scriptū est. Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter visitantes Valdenses: vel prædicationem eorum

† totaliter
† alio quocun
que.

† Episto. 2.
cap. 1.

Ignorantia
quandoque
excusat.

An qui semel
uel bis audit
conciones he
reticorum di
catur credens

Ex uno uel bi
no actu audiē
di conciones
hereticorū,
non insurgit
credentia.

rum audientes: vel eos recipiētes, seu alias beneficientes eisdem pacis osculum receperunt. *hæc ibi quod existimo diligenter animadvertendum: quoniam cum credentes indicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile presumere, presertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia quia nullo expresso iure nititur.*

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum quod scribit Campegius apud Zauchinum cap. 3. *ver. quod autem hic dicit, ubi sub dubio relinquit, an qui semel audiuit conciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari, nam non erit plane credens.*

Sed plurimum refert intelligere quo pacto hæc fiat: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existens semel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credens iuxta præfatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulta ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, et si semel tantum vadat, nisi denuntiet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudici meo credentie suspitione: cum in hoc posteriori casu approbare censeatur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (ut debuit) indicasset, nisi considerata persona qualitate perignorantiam excusaretur.

Locus emendatus.

c. Magis enim standum est factis, quam verbis. Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano præpostere legebatur ita: Magis enim standum est verbis quam factis. & sane præcedentia satis indicant perinde esse legendum, ut est impressum: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. ubi scriptum est in hæc verba: Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait: nolo; postea autem penitentia motus abiit, accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit, quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quam in verbis cerni animum. Hoc ipsum indicat apertius quadam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in cæteris desiderantur. hæc videlicet: Argumento de appellatio, dilecti. ubi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedem Apostolicam facto prouocare, quam verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quam verbis dicere. quæ ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.

Factis magis standum quam verbis.

Præfatum vero axioma, quod magis sit factis quam verbis standum in hac heresis materia, ex multis uerum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Joannes Roias tract. de hæret. p. 1. nu. 276. & multis sequentibus quibus locis concludunt, eum qui confitetur factum hæreticum, & prauam intentionem negare velut impenitentem curiæ seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hæc sententia simpliciter verba putari, nisi & alia plerumque concurrant.

A d. Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Observandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hæreticorum continentur; qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hæreticorum, licet suspitione hæresis, ob familiaritatem et obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credentes, causam tradit Guido Fulcodius in dict. q. 9. quæ hic citat Eymericus, dicens: Verum si quis eos visitauit: alimoniam præbuit: ducatum præstitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis aliqui contrarium scripserint, non credo quod possit credens iudicari: nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. hæc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc questionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

e. Et consequenter est eis abiuratio, seu purgatio indicenda.] *Verissima est hæc EymERICI sententia, ut scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos ultimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subiciantur: aliter enim non possunt excludere suspitionem hæresis, quam ex præfatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat alibi dictum est.*

QUESTIO LI.

De receptatoribus Hæreticorum.

S V M M A R I V M.

1. Recipientium hæreticos duplex genus est.
2. Receptatores hæreticorum quando culpa vacent, & quando non.
3. Qui proprie receptatores appellantur hæreticorum.
4. Et qui ex his hæretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.
5. Hæreticorum receptatores qui dicantur proprie.
6. Et quando cum culpa, & hæretici sint quando non.

Vinquagesima prima questio est: Hæreticorum receptatores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?
 1. Ad hanc respondemus, quod recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici genere: Quidam namque sunt, qui non tantum semel, neque bis, sed pluries & frequenter hæreticos recipiunt; & isti proprie & secundum vim vocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod est verbum frequentatiuum; & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hæretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, vel ad morandum.
 2. Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, ut puta si ignoranter hoc faciunt, ut quia eorum errores nesciunt, nec aliquid sinistrum de eis unquam audie-

Ex qui
tis or
hæresis
dentia.

audierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, utpote quando eorum errores sciunt, & q̄ Ecclesia pro illis eos persequitur, non ignorant, & nihilominus eos latenter, & frequenter receptant, nē ad manus Ecclesiæ perueniat.

3 Tales enim propriè sunt, & dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta cap. de hæret. Excommunicamus, l. 1. §. credentes. lib. 5.

4 Et si credant ipsorum hæreticorū erroribus, hæretici sunt: quia credentes iudicari possunt, si constat. Si autem non suspecti vehementer de tali hæresum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus, l. 1. §. qui autem inuēti fuerint. de hæret. lib. 5. & c. Accusatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam b autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt: & isti non videntur propriè posse dici receptatores, quia non frequētarūt, sed receptatores, quia eos receperunt, sed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicumque. super verbo, receptatores. & ē Guido Fulcodius prædictus in cōsultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, q. 11. qui volunt tales etiam dici, & esse receptatores: de quo nō est magna vis, nam non de verbis curamus, sed de factis.

6 Isti enim siue dicantur receptores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoq; nō ut statim de propriè receptatoribus dictum est. Nā si isti semel, vel bis receperunt latenter quos sciunt hæreticos esse, ut non perueniant ad manus Ecclesiæ; si credant eorum erroribus, credētes, & hæretici sunt. Si autem hoc non apparet, ex tali receptione vehementer, ne credant eorū erroribus, suspecti sunt, & excommunicati, ut de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus, l. 1. §. credētes, & est eis abiuratio indicenda, ut dictum est statim, iuxta c. Accusatus. in princ. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegna fortē, de quo supra parte ista secunda.

COMMENT. LXXVI.

DE materia huius quæstionis scribunt illi, quos initio superioris commentarij citauimus eisdem ferē locis, sed Zanchinus tract. de hæret. c. 6. Turre cremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa transcribit. Repertorium Inquisitorum verbo receptatores. Auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, & c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludovicus Carrerius de hæret. num. 163. & seq. Joannes Roias in singularibus fidei, singulari 172. & alij.

2 Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, & c. Et ratio est: quoniam ignorantia eos excusat, quæ in illis præsumitur, nisi probetur scientia. Petrus Godofredus, in l. 4. C. de hæc. & propterea non incident in pœnas receptatorum, l. 1. C. de deserto. lib. 12. Bar. in l. 1. §. ult. ff. de receptator. Siman-

A cas de cath. inst. tit. 15. nu. 17. & alij. nemo. v. dicitur in hac causa receptare nisi sciēter. l. 1. ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de offi. presid. & ideo cū suo genere receptare non sit malū, tota difficultas in hac causa posita est in probanda scientia, qua non probata, ius commune sequendum est. Bal. in l. dolū. C. de dolo.

An aut receptator teneatur probare ignorantiam vel accusator eius scientiam, quæstio est nō lenis, verius tamen est ei qui allegat scientiam, incumbere onus probandi. Accursius, Bar. & alij in l. 1. §. ult. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de deserto. lib. 12. Carrerius, de hæret. nu. 170. Simancas de cath. instit. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per suum iuramentum, ut præcitatis locis scribunt Carrerius, & Simancas.

Hæc tamen sententia non procederet, quoties hæreticus esset publicè denuntiatus, & notorius: tunc enim scientia præsumeretur in receptante, nō ignorantia. gl. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de recepta. Marcellinus cons. 107. copiosè Carrerius de hæret. nu. 170. ubi alios refert in hanc sententiam, quæ communis est, rationi consona, & amplectenda.

Hinc consequitur nautas, caupones, stabularios, & similes, qui non tenentur aduentantium mores perscrutari, l. 1. ff. de furtis, aduer. naut. caup. & stabula. tunc demum teneri pœna receptatorum, cum publicè damnatum aut denuntiatum hæreticum receptabunt: ita Locatus, & verè in opere iudiciali verbo, receptatio, num. 6.

b Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel vel bis hæreticos receperunt, & c.] Omissa hoc loco exquisitiori verbi recipiendi, & receptandi significatione, vera sententia est in hac causa, ex vnica receptione aliquem dici hæreticorum receptatorem. Zanchinus tract. de hæret. ca. 6. nu. 2. Repertorium Inquisitorum verbo, receptatores. §. sed circa hoc, Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. c. 4. in fine, & alij, estque communis sententia quidquid veteres quidā interpretes senserint: quod intellige quando quis in agro, in domo, vel in alio loco suo receptaculum, & hospitium præstat ijs, quos hæreticos esse nouit, eo animo, ut iudicis manus effugiant, hi. n. propriè & verè receptatores dicuntur in hac causa. Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. c. 4.

c Et eis abiuratio indicenda, & c.] Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob suspicionē hæresis, quam ex receptione cōtraxerunt. An autem hæc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas personarum receptantium, & genus receptionis demonstrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptione vehementem oriri hæresis suspicionem scribit, cuius sententia vera est pensatis illis circumstantijs, quas ipse hic breuiter commemorat.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur, de quib. in c. excommunicamus. §. credētes de hæret. authen. credentes. C. de hæret. & copiosè Carrerius tract. de hæret. num. 162. & multis seq. Paulus Grillandus, de hæret. q. 9. Simancas de cath. instit. tit. 15. nu. 14. & seq. & alij.

Ac præter ceteras quidem pœnas receptatorum præcipuè illæ sunt: nam postquam sunt excommunicatione notati, & in excessu huiusmodi persisten-

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat scientiam.

Receptator dicitur ex u. no actu recipiendi.

Receptatores an de leui vel vehementi abiurare debeant.

Receptatorū pœnæ.

tes, & banno exponuntur, & in perpetuum relegantur, & bona confiscata amittunt. Zanchinus tract. de heret. c. 17. nu. 4. Federicus Imperator in l. Patenorum, quæ est impressa in litteris Apostolicis, in fine huius operis, atque ita etiam sancivisse non obscure videntur Innocentius iiij. & Clemens iiij. in bulla incipiente: Ad extirpanda §. Quicūq; autem. quam habes in bullario litterarum Apostolicarum, in fine huius operis. In dispositione enim eius §. receptatores, planè continentur, quamvis eorū expressa mentio non fiat: nam præterquā quod sub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo satis evidenter videntur comprehēsi, quia in defensores ibi pena statuitur: qui vero receptat, nihil aliud facit, quā defendere & favere, ut et docuit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 14. quod verum est, cum præter simplicem receptionem, & occultationem, etiam amplius vī defendunt hereticos, & prohibent catholicos ministros, ne eos capiant.

Nunquid vero his penis liberentur consanguinei, uxores, amici, fratres, patres, filij, & similes personæ receptantes hereticos sibi coniunctos, non est modica controuersia, quam nūc omitto, cum Eymericus nullam eius mentionem faciat, de ea tamē cum eo disputabo paulo post in hac 2. parte super q. 56. nu. 8. ubi Eymericus sentire videtur huiusmodi receptatores mitius esse puniendos.

Judei vero aut alij quilibet infideles, si apostatas, aut hereticos receptauerint: aut quomodolibet defenderint, per Inquisitores puniendi sunt, sicut cavit dominus Gregorius Papa xij. anno Domini MDLXXXI. extrauag. quadam incipien. Antiqua Iudæorum. §. si quis, in hæc verba: Si quis Apostatas hereticosve scienter domi suæ acceptauerit: aluerit: comæatu iuuerit: seu quouis modo eis cibaria vbicunque præbuerit: aut dona vel munera dederit: vel miserit: aut de loco ad locū deduxit: seu associauerit: vel deducendos seu associandos curauerit: aut sumptus ministraverit: duces comitesve illis adiunxerit: vel ne ab eis perpetrata, deprehendi, aut inuestigari queant, fecerit. Quique dictos Apostatas, aut hereticos scienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præstiterit, Inquisitorū scilicet iudicio subiacebit.

Sed quibus penis puniendi sint huiusmodi infideles contra fidem delinquentes, dictum est supra in hac 2. parte super q. 44.

QVÆSTIO LII.

De defensoribus hereticorum.

S V M M A R I U M.

- 1 Defensores hereticorum in duplici sunt differentia.
- 2 Defendunt aliqui non errorem, sed personam.
- 3 Et hi pro modo defensionis suspecti de heresi sunt vehementer, aut leuiter.

Vinquagesimaquarta quæstio est: Hereticorum defensores, qui dicendi sunt, & si heretici dicendi sunt? Ad hanc respondemus, quod hereticorum defensores sunt in duplici genere: quidam^a namque sunt, qui defendunt hereticorum errorem, & ij damnabiliores sunt illis qui errant: & nō solum heretici, immo hæresiarchæ habendi sunt, ut patet 24. q. 3. Qui aliorum, & de his defensoribus, communiter nō loquuntur iura, quia ab hereticis nō distinguuntur, & in his habet locum c. Ad abolendam. §. præfenti, de heret. lib. 5.

2 Quidam^b alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem: utpote illi, qui resistunt viribus & potentia; ne heretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & similia: & tales sunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus primo §. credentes.

3 Et tales heretici non sunt, postquam errorem non defendunt, arg. de sum. Trin. & fide catho. c. Damnamus, sed suspecti^c de illorum hereticorum erroribus sunt vehementer, vel leuiter secundum defensionem, quam fecerunt: & debent abiurare, iuxta c. Accusatus, frequenter alleg. de heret. lib. 6.

C His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, defensores, & Guido Fulcodius prædictus, in consultationibus ad Inquisitores hereticæ prauitatis, q. 12. & prædictum concilium Tarraconense.

COMMENT. LXXVII.

DE materia etiā huius quæstionis videndi sunt illi ipsi, quos paulo antea citavi initio q. 50. & 51. præterea Zanchinus tract. de heret. c. 4. Simancas in enchyridio tit. 14. Locutus in opere iudiciali, verbo, defensores. Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, defensor. doctrina vero Eymerici in hac quæstione vera & communis est.

a Quidā nāq; sunt, qui defendunt hereticorū errorem, &c. Idem penitus scribit Guido Fulcodius ab Eymerico hic citatus in consultationib. ad Inquisitores, q. 12. quem sequitur Archidiaconus in c. quicunque; de heret. lib. 6. verbo, defensores, relatus sup. pag. 193. col. 2. nec de his est difficultas; nā pari iure cū hereticis censentur; immo vero hereticis sunt deteriores, cum pertinaces videantur & heretici manifesti, iuxta c. super quibusdam, de verb. signif. hi namque non modo errant, verum etiam offendicula errandi alijs parāt, ut optimè monet Conradus Brunus, lib. 1. de heret. cap. 4. in fine, & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 8. quib. locis eadem tradunt, quæ hic Eymericus commemorat.

b Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem. Hoc autem contingere potest multis modis, quos tradit Zanchinus tract. de heret. c. 4. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 9. & Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. §. 1. de qua re insignis extat locus in bulla Innocen-

† al. secū
modū de
fionis.

Qui defen
hereticorū
errores, h
eticis sunt
teriores.

Quibus
dis quis de
dat person
errantem.

Innocentij iij. & Clementis iij. Ad extirpanda. §. quicumque, ubi & varia defensionis genera, & pœna defensorum luculenter traduntur his verbis: Quicumque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capiētis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domū aliquam vel turrem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduę promulgatam per Federicum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegatur, & domus illa, a qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, & bona quę ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidē inuenti. hætenus Innocentius, quę paulo explicatius tradit rursus & confirmat Clemens iij. relatus in bullario litterarum Apostolicarum. §. quicumque, in fine huius operis.

Et sub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac causa possunt contingere: nam & cum armis & sine armis potest quis defendere hereticum: potest & clamorib. monendo illum ut fugiat: potest defendere illum in iudicio: item extra iudicium, denique, ut vno verbo dicam, quicumque officium Inquisitionis quacunque ratione impediunt, hereticorum defensores per consequentiam dici possunt.

Qui se uel alium supponit pro hæretico, defensor est. I. in vniuerso est casus singularis nullo modo hic prætereundus, quo quis defensor hereticorum dicitur, & videlicet supponit aliū hominē, vel et seipsum pro illo heretico, qui fuerat capiendus, de quo in præf. ad rescripto Inno. iij. Ad extirpanda. §. si quandoque; ita scriptum extat: Si quandoque aliqui vel aliquæ nō hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictā bonis omnibus publicatis in perpetuū relegentur. hæc ibi. Quod ipsum post Innocentium roborauit etiā Clemens iij. in bulla incipiente; Ad extirpanda. §. si quando.

Sed suspecti de illorum hereticorum erroribus sunt vehementer vel leuiter secundum defensionem quam fecerunt. Ita Barcionensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambarā, sed Sabelianus ita; Secundum modum defensionis.

Hic autem modus defensionis alius atque alius rem dissimilem facit, & culpam nunc grauiorem; nunc leuiorem; nam grauius delinquit qui defendit cum armis, quā qui sine armis; grauius qui vi adimit hereticos de manibus capientium, quam qui voce monet ut fugiant, ac sese a custodibus eripere conentur; & sic de ceteris, quę sunt prudentissime consideranda, ut gradus suspicionis notari possint, & debite pœnitentia iniungi.

Et debent abiurare, &c.] Hęc abiurationis pœna omnibus suspectis est communis. Sed defensores hereticorum alijs præterea pœnis plectuntur, quas hic omisit Eymericus, de quib. Zacharius tract. de heret. ca. 17. Tabienfis in sum. verbo, hereticus. §. 20. & 21. Gondissaluis tract. de heret. q. 16. Ludouicus Carrerius de heret. num. 163. & seq. Sima-

A cas de catho. instit. tit. 15. nu. 10. & fere illi, quos citauit supra initio questionis 50. & dixi paulo antea hac ipsa questione, vers. quidam alij sunt, ac præter vetustas pœnas Federicus in l. Patarenorum. quā curauimus imprimendam in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, quā fuit ab Innocentio iij. & multis alijs summis Pontificib. approbata, hæreticorū cōplices, hoc est, defensores, receptatores, & quocunque modo fautores, bonorum confiscatione, & exilio punit; & ipsorū filios infamia notat; & ab omnib. honorib. excludit, nisi hæreticos reuelauerint; tūc enim his pœnis liberantur.

Postremo Pius V. Pont. Max. rescripto quodā incipiente; Si de protegendis, quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum, in hæreticorum defensores grauiissimas etiam statuit pœnas, quas in multis casibus illic expressis incurrant.

Iudei præterea ac alij infideles, si prædictis, aut alijs modis apostatas, vel hæreticos defenderint, a iudicib. fidei puniuntur, per extrauag. Dñi Gregorij Papa xij. incip. Antiqua Iudeorum. cuius uerba retulimus super questione proxime præcedēti in si.

Q V A E S T I O LIII.

De fautoribus hæreticorum.

S U M M A R I V M

- 1 Publica auctoritate fungentes quomodo per commissionem hæreticis fauere censeantur.
- 2 Et quomodo per commissionem.
- 3 Priuate personæ ex sola omissione non dicuntur hereticorum fautores.
- 4 Sed commissione, & quę committendo.
- 5 Fautores hereticorum excommunicationem, & alias pœnas incurrunt.

Quinquagesimatertia quæstio est: Hæreticorum fautores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod fauētes heretici sunt in duplici genere. Quidam a namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publicæ personæ, ut domini temporales, eorum Balliui, Veguerij, & officiales ceteri: & tales fauent, & fautores esse possunt hereticorū duobus modis, quia interdum omittendo, interdum committendo; omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel suspectos, infamatos vel credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ a ex eorū officio obligatur, cū tamē ab Episcopis & Inquisitorib. vel eorū altero requiruntur, utpote, si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, uel infra districtum suum ad locum, de quo eis mādabitur, non deducant, ac executionem promptam de eis non faciant, & similia, ut patet extra de her. lib. 6. c. Et inquisitionis, in principio.

2 Committendo autem; utpote, si captos huiusmodi absque Episcopi & Inquisitoris, vel alterius ipsorū licentia, vel mandato, a carcere liberent, vel processum, iudicium, vel sententiam eo-

rum directe vel indirecte impediunt: & similia peragunt, ut patet cap. alleg. Ut inquisitionis. §. prohibemus. omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure: in qua si per annum steterint animo pertinaci, ex tunc ut heretici condemnantur, ut clare patet c. & §. alleg.

3 Quidam autem sunt, qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt personae privatae: & isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione: unde si hereticos non capiant, non dicuntur fauere, nec fautores esse: vel non custodiant, & similia, etiam si requisiti non faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

4 Dicuntur autem fauere & fautores esse commissione, ut si hereticos seu captos pro heresi, propria temeritate a carcere liberent: vel auxiliū, consilium, vel fauorem ad liberandum praestent: vel liberatos taliter associant, ut non capiantur: vel capientibus se opponunt: ac alias processum iudicium, & sententiam in causa fidei directe vel indirecte impedire praesumant, vel ad impediendum praestant consilium, auxilium, vel fauorem.

5 Omnes tales fautores sunt, & excommunicati sunt ipso iure, & duodecim & magnas penas incurrunt, ut patet extra de heret. lib. 5. c. Excommunicamus. §. credentes. & cap. alleg. Ut inquisitionis. §. prohibemus. in qua excommunicatione, si per annum steterint animo pertinaci, ex tunc sunt ut heretici condemnandi, ut eo. cap. & §. alleg. Ut inquisitionis. §. prohibemus. Et nihilominus fautores sunt, & dici possunt praedicti omnes receptatores & defensores, de quibus est supra actum quaestionibus duabus proximis. Concordat h. his Archid. super cap. Quicumque & ver. fautores. de heret. lib. 6. Et Guido Fulcodius praedictus quaest. 10. & praedictum concilium Tarraconen.

COMMENT. LXXVIII.

DE fautoribus videndi sunt etiam illi, quos citavi in initijs superiorum quaestionum. gl. in clem. 1. de penis, verbo, defensor. & amplius Repertorium inquisitorum, verbo, fautores. & Bernardus Comensis in lucerna, verbo, fautor. & verbo, defensor. & Locatus in opere iudiciali, verbo, fautores. & Zanchinus tract. de heret. capit. 5. & Bernardinus Diaz in practica crimi. cano. c. 107. & alij passim.

Qui sint fautores, & quot modis faueant

Sunt autem fautores, ut nomen ipsum indicat, qui hereticis fauorem praestant, & per omnia defensoribus exaquantur: nam qui hereticis fauet, re vera eos defendit, ideoque quidquid in defensoribus statuitur, fautores comprehendit. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 11.

Trisariam autem potest quis hereticis fauere, omissione seu negligentia: facto seu cooperatione: demum consilio seu verbis, quae qualia sint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus, & Repertorium praecitatis locis.

Principum magna debet esse cura in pellendis hereticis.

Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, &c. Magistratus & principes quicumque Christiani, magnam curam & sollicitudi-

A nem adhibere debent in extirpandis pellendisque hereticis de suis regnis, ac dominijs, & in praestando Inquisitoribus omne consilium & fauorem ad hereticos puniendos, & coercendos: cum enim Inquisitores hereticae prauitatis sint inermes, non poterunt hereticos pellere, nisi a dominis temporalibus adiuuentur; ideoque gravissima est culpa magistratuum aut hereticis fauentium, aut omittentium aduersus eos ea exercere quae sacri Canones & leges iubent. Horum ergo partes praecipue in hac causa, ut om-

B nem euitent infamiam, erunt suppressere & extinguere suborientes haereses, & schismata: & omnia sua studia actionesque eo referre, ne sub eorum imperio hereticorum augeatur improbitas, & catholico rui minuat, aut perturbetur securitas & religio, quod facile consequentur, si una cum religiosi Episcopis & Inquisitoribus cauerint, ne cuique in republica sit liberum credere ut voluerit, aut nouas inducere de religione quaestiones, & cultus permittant; sed ab Ecclesia catholica approbati omnino retineantur, ut olim iussu est in l. cunctos populos, C. de sum. Trin. & fide catho.

Id quoque in primis observare debet catholici magistratus & principes, ne in sua consilia hereticos admittant, exemplo Moysi, qui Numer. c. 16. Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebelles expulit. cauitque iam olim Concilium Tholosanum c. 10. quod retuli infra hac 2. parte super q. 57. in fine, sed de his plura Conradus Brunus lib. 3. de heret. c. 9. 10. & 18. & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 23. Quibus autem penis affici debeant magistratus hereticis fauentes, mox subiungam.

b Balliui. Balliui vox vulgaris est apud Gallos seu Provinciales, ut ait gl. in Clem. 1. de penis, verbo, Balliui, qua iustitarios seu locorum rectores significat, quorum meminit textus in c. quonia, in principio, & ibi Archidiaconus de immunit. eccl. lib. 6. & iura passim in titulis de hereticis.

Qui dicuntur Balliui.

c Veguerij. Deerat hec vox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius, Vicarij legebatur, sed Barcinonensis & Bononiensis optime habebant, Veguerij, quae vox Catalanorum est propria, qua significant magistratus quosdam in singulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quibus videntur similes antiqui praetores. hos Veguerios concilium Tarraconense relatum sup. pag. 220. iustitarios vocat.

Qui dicuntur Veguerij.

d Ad quae ex eorum officio obligantur. Quae autem sint ea, ad quae magistratus obligantur ex eorum officio, mox subiungit Eymericus, videlicet: ad requisitionem Inquisitorum hereticos capere: captos custodire: ad locum destinatum deferre: damnatos sibi relictos punire: quae omnia continentur in c. ut inquisitionis, de heret. li. 6. sed plenius in rescripto Innocentij iij. & Clementis iij. incipiente: Ad extirpada. relato in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, quod est omnino videndum, ut hic locus intelligatur.

e Omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure, &c. Praeter has penas alias etiam sentiunt domini temporales, si hereticis fauisse, aut in terris suis morari passos fuisse aut dissimulasse conuincantur; quas praescripsit iam olim Concilium Tholosanum cap. 3. & 4. in haec verba:

Ad quae obligantur magistratus in causa heresis.

magistratus hereticis fautores quibus penas praestantur.

Statuimus etiam, ut quicūq; in terra sua de cætero permittet scienter morari hæreticū, siue propter pecuniam, siue propter aliam quamcūque causam, & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debet.

Si autem de scientia conuictus non fuerit, & probata non fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter in terra sua inueniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. *hæc ibi.*

Eodem spectat rescriptum Pauli Papæ IIII. incipiens. Cum ex Apostolatus officio, per quod graues, sed iustissimas tamen pœnas tulit cōtra dominos ecclesiasticos & temporales, qui in aliquā hæresim inciderint, seu schisma incurrerint, aut excitauerint, cum. n. hi alios docere, & illis bono exēplo, ut in si. de catholica contineantur, esse debeant: præuaticando grauius ceteris peccant: cū non solū seipsos perdāt, verum etiā alios innumerabiles, populos sua curæ & regimini creditos, seu alijs subditos, secū in perditionem, & puteum interitus trahant.

Qua vero pena sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis locis præsidet, si negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idem Concilium Tholosanū. 6. in hæc verba: Bailliuus vero, qui semper est residens, in loco contra quē præsumitur, nisi cōtra hæreticos valde sollicitus inueniatur & diligens, bona sua amittat, & de cætero nec ibi nec alibi constituatur Bailliuus. *hæc concilium.*

Ac in puniendis quidē magistratib. aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censu obseruanda. Primum, ut grauiissime puniantur, sicut iubet canonica sanctiones, quarū meminimus: quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quā priuati delinquentes: nā, ut optime scripsit Fabius declamatio. 3. Perniciosissimus est malæ rei maximus quisq; auctor. tradit copiose Tiraq. trac. de pœnis tēper. aut remitten. causa 51. nu. 97. Alterum est, ut priuati Inquisitores non sint faciles ad eos puniēdos; quoniā fortassis ob impotentiam propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratū facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores Inquisitores, aut summum Pontificē consulere, ut alibi copiosius scripsimus.

Etiā non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione, &c. Dissimilis ergo hominū cōditio, diuersā causam cōstituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia nō caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quæ pōt emēdare, nō corrigit, ipse cōmittit, c. qui pote. 23. q. 3. c. qui vitij. 23. q. 8. c. ita corporis. 11. q. 3. c. negligere. 2. q. 7. c. error. dist. 83. cum similib. & quantum scelus cōmittat magistratus negligētes punire hæreticos, aut per dolum eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicūq; C. de hæret. circa fin.

Priuati autē homines generaliter, propterea omissione nō censentur hæreticorū fautores, quia nō incumbit eis ex officio hæreticos capere, aut extirpare, ceterum hoc declaratione indiget, maxime pro-

pter sequentia EymERICI verba, nempe: Etiam si requisiti non faciant, quia nō tenentur ad hoc vel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hæreticorū erūt, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehendere, hoc omiserint: tales sunt cruce signati, quos in Hispania familiares vocamus. Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 2. c. 21. Repertoriū inquisito. verbo, fautores. §. 1. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 13. & alij communiter.

Rursus si a magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hæreticos: Ut si, verbi gratia, eos requirant ad præstandum auxilium ad hæreticos capiendos, & sine causa, non impediti nolint eos adiuuare, fautores erunt: ita præcitati, & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 4. quorum sententia vera est & communis.

Postremo tam magistratum gerentes, quā priuati, fautores hæreticorum dici possent ex omissione denunciandi eos, cum omnes hæreticos etiam occultos denunciare episcopis seu Inquisitoribus, ac si necesse quoque fuerit, accusare teneantur, vterq; Thomas 2. 2. q. 68. artic. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & iur. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. q. 1. nu. 29. Conradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 7. Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 5. idem tract. de hæret. par. 2. assertio. 3. Alfonsus Castus lib. 2. de iusta hæret. punitione. c. 25. Simancas de catho. instit. tit. 19. nu. 10. & seq. & alij.

Tenentur autem omnes ad hæreticos reuelādos & denunciandos sub pœna excommunicationis, ut late docuimus super ca. qui alios, de hæret. relato supra in hac 2. par. pag. 87.

At non videtur à ratione absonum quandoque vel metu, vel obliuione, vel alia probabili causa contingere posse, ut quis absque fautoris suspicionem denūciationem omittat: nam quid si, verbi gratia, sola vxor sciat maritū diebus prohibitis vsci carnibus, aut alia hæreticalia cōmittere, eumq; cognoscat terribilē, qui facile eā aut interimeret, aut male tractaret, si denunciaretur; dices ne hanc esse fautricem? ego plane ratione metus putarem excusandā, in ceteris idē est iudicium, plurimūq; sunt singule circumstantiæ ponderandæ. Non hæc dicimus ut hæreticis, quos odio habemus, faueamus, sed ut moneamus ex omissione denūciationis hæreticorū nō debere quemquā facile suspectum haberi, vel hæreticorum fautorem censerī, nec Theologi, quos paulo antea nominavi, videntur ab hac sententiā alieni.

Iam si nosce cupis modos singulares quib. fautores hæreticorū dici possunt, legito præ cæteris Turrecrematam lib. 4. de Ecclesia, par. 2. c. 21. vbi septem fautoris modos enumerat, quib. adiunge alios duos, quos retuli inf. par. 3. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quidquid ad cognoscendos singulos fautorum & fautoris gradus & modos attinet quā concilium Narbonense c. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnā lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita: Plane inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quam eos qui non

Quando ex omissione denūciandi hæreticos non dicatur quis fautor.

Quibus modis dicantur hæreticorum fautores, & quales fautoris gradus.

Cap. 14.

dant ad id operam, quam non possunt sine culpa omittere manifesta: ex diligenti tamen circūstātiarū consideratione, plus minusve cōtingit culpæ in talibus reperire: nam multum fauet hereticis siue credentib. qui eos celat, cū possit & debeat indicare: plus qui eos occultando, seu aliter ipsorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitiose nititur impedire: plurimum qui captos, vel incarceratos relaxat, præter Ecclesiæ voluntatem: seu cuius consilio, vel auxilio, mandato, vel cura talia perpetrantur.

Cap. 15.

Cuius criminis reus incomparabiliter est habendus ille, qui tēporalē habēs iurisdictionē præfatos pestiferos hæreticos, seu rebelles ab Ecclesia denotatos persequi, & de sua terra vel prouincia exterminare postponit, vel in eos animaduertere sine mora: quippe nec caret scrupulo locietatis iniquæ, qui tāto facinori sibi per denūtiatiōnē Ecclesiæ: seu aliter legitīmē manifesto, cū teneatur, & possit, desinit obuiare: præsertim si ad hoc faciendū, ēt iuramento proprio se adstrinxit.

Cap. 16.

Sed nec illi sunt immunes a crimine, qui, cū se illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas hæreticos seu prænominatos rebelles capere, capientesve iuuare nequiter prætermittūt: maxime si de hoc fuerint a capiētib. seu capere volentib. requisiti. Et qm̄ plures, & quasi inuestigabiles sunt modi nocendi, quib. hæretici, eorumque credentes, atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis est tam prudenter, q̄ viriliter occurrendum, curet vestra deuotio secundū datam a Domino gratiam, mala illorum agnoscere, & salutarē apponere medicinam, suppleatq; discretio, quod scripto non posset facile comprehendī. *hactenus concilium.*

§ Et duodecim magnas pœnas incurrunt.] *Has pœnas enumerat Hostien. in c. excommunicamus 1. §. credentes, nu. 3. relatus ab Eymerico supra in hac 2. parte, quas etiam explicat Eymericus 3. par. a q. 113. vsque ad q. 123. quib. locis plurima addidimus huc spectantia.*

h Concordat his Archidiaconus, &c.] *Hæc vsque in finem huius quæstionis deerant in Barcionē si impresso, quæ suppleuimus ex trib. manuscriptis.*

Quot & quibus indicij cognoscantur hæreticorum fautores.

Iam ut nihil desideretur eorum quæ utilia sunt ad cognoscendam perfectē hanc fautorum tractationem, libet hic addere quibus indicij & signis potissimum cognoscantur, ergo in summa illa fratris Iuoneti, cuius fragmentum extat in sæpe citato codice membraneo bibliothecæ Vaticanæ, titulus extat. Quo deprehendantur fautores hæreticorū. quo loco quinque enumerat indicia in hæc verba: Facile possunt deprehendi hæreticorum fautores, & hoc per quinque indicia satis probabilia.

Vnum: Quicumque clam visitant eos dum captiui tenentur, & susurrant cum eis, & victualia ministrant eis, suspecti sunt, quod eorum sint discipuli & fautores.

Secundum est: Qui valde lamentantur de eorum deprehensione vel morte, videntur eorum amici spirituales fuisse dum viuerēt, esse autem hæretico diu familiarem, & eius ignorare secreta, vix est credibile.

A Tercium est: Quicumque causantur, quod iniuste sunt condemnati postquam aperte conuicti fuerint, vel etiam confessi de hæresi, apparet quod eorum sectam approbant, & Ecclesiam reputent errare, quando eos damnat.

B Quartum est: Quicumque amarum vultū habent ad illos qui persequuntur hæreticos, vel predicant contra heresim efficaciter, sicut potest tū in oculis & naso, & aspectu taliū notare, qui velit aduertere ista, quod non possunt rectis oculis aspicere, suspectum est valde quod odio habent illos, contra quos cor eorum ita amarescit, (quod etiam in vultu apparet) & diligunt illos de quorum exterminio tantum dolent.

C Quintum est: Si aliqui furtiue inueniuntur ossa hæreticorum combustorum nocte colligere quasi reliquias, dubium non est quin eos pro sanctis venerentur, quorum ossa pro sanctuario recondunt, & esse hæreticos, sicut illos; nullus enim habet hæreticum pro sancto, nisi qui eius sectam credit esse sanctam, & talis hæreticus est sicut ille.

Hæc indicia vehementē faciunt presumptionem contra illum de hæresi, etsi nō plenam probationem ad condemnationem, nisi & alia concurrant argumenta, ex quibus liquido cōstaret, prædicta eos in fauorem hæresis fecisse. *hactenus Iuonetus, quæ quamuis incondito & insuauitilo sint dicta, non tamen propterea sunt aspernenda: nam quod bonum est, non ex verbis, quibus dicitur, sed ex natura sua, quocunque modo dicatur, pensandum est.*

QVÆSTIO LIIII.

De Impeditoribus officij inquisitionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Impedire directæ officij sanctæ Inquisitionis, quinam dicantur.
- 2 Impedientes directæ sanctum officium excommunicati quidem sunt, sed non ex hoc hæretici.
- 3 Quo pacto indirectè impediatur sanctum officium.
- 4 Explicatio cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.
- 5 Contra omnes impeditores præfatos procedi potest tanquam contra fautores hereticorum.

E

Vinquagesimaquarta quæstio est: Impeditores officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis, qui sunt; & si hæretici dicendi sunt?

1 Ad hæc arndemus, q̄ huiusmodi impeditores sunt in duplici genere: Quidam b nāq; sunt, qui impediūt directè: vtpote, qui captos pro heresis crimine a carcere ppria temeritate liberāt: vel pcessus Inquisitionis lacerāt: testes in causa fidei p eo quia testificati sunt, vulnerāt: vel si dominus tpalis statuatur, quod nullus

nisi

nisi ipse de hoc crimine cognoscat: & quod nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit: nec testificari, nisi coram eo, & similia: Isti impediunt directè iuxta notata per Io. Andr. in c. Statutum super verbo, directè, de hæret. lib. 6. Et qui processum, iudicium, vel sententiam in causa fidei directè impediunt: vel qui ad hæc agenda præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem.

2 Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc hæretici iudicandi: nisi aliter apparet, quod haberent errorem in mente, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta ca. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de hære. in 6. sic quod si in illa excommunicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet c. & §. alleg.

3 Quidam uero sunt, qui impediunt indirectè: utpote, qui statuunt, quod nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequenter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt portare, quod est indirectè impedire: Vel quod nullus possit capere aliquem, vel capi facere, nisi domini temporalis: nam consequenter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Io. Andr. in c. Statutum, super verbo, indirectè, & tales sunt minus culpabiles quam primi: nec sunt hæretici, sed sunt excommunicati, iuxta allega. c. Vt Inquisitionis, & etiam præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem. Quod si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt velut hæretici condemnandi per alleg. c. Vt inquisitionis. in §. prohibemus.

4 Quod est sic intelligendum, vt dictum est supra q. 47. quod sicut hæretici si velint redire, recipiuntur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliàs, vt impenitentes traduntur curiæ seculari, vt patet per c. Ad abolendam, §. præsentis, sic tales, qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliàs vt impenitentes hæretici traduntur brachio seculari.

5 Et ubi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, vt contra fautores hæreticorum, iuxta privilegium domini Urbani IIII. & Clem. IIII. Alexandri, & aliorum summorum Pontificum ad Inquisitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit: Præ cunctis, in quo sic habetur: Ceterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis commissio: se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose: contra eos, tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXIX.

Quoniam qui impediunt sacrum Inquisitionis officium, proximè accedunt ad fautores hæreticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor, & quemadmodum hæreticorum complices memorati, iurisdictioni Inquisitorum subiciuntur; ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc potestatem Inquisitoribus tribuere aduersus impediunt officium Inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, non possent commode hæreticam prauitatem extirpare. Quamobrem summi Romani Pontifices hæc intuentes, fauore fidei sacrum Inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum constituerunt, vt longa oratione ostendit Camillus Cæpigi apud Zanchinum c. 31.

Ac de materia huius questionis copiose agit Zanchinus & Campegius præcitato loco, Repertorium Inquisitorum verbo, impediens, & verbo, directè. Locutus in opere iudiciali verbo, impediens, nonnulla Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. nu. 10. Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor, §. 28. nu. 29. Bernardus in Lucerna Inquisitorum, verbo, impediens, §. 1. & aliquot seq. & alij, qui aut nulla, aut paucissima tradunt præter Eymericum hoc loco.

Quidam namque sunt qui impediunt directè. Directè quis agere & impedire dicitur, cum non circuitu vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè contra, quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione utitur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, unde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctæ Inquisitionis, exempla quibus hic utitur Eymericus, idonea sunt in hac causa. eadem recenset gl. in e. statutum 1. de hæret. lib. 6. verbo, directè, & verbo, indirectè quam citat hic Eymericus.

His autem modis impediendi directè & indirectè diligenter hic ab Eymerico explicatis, adde quod solis minis & terroribus dicitur et quis impedire officium, & iurisdictionem Inquisitionis, argumen. c. 1. in prin. ext. de offic. deleg. & tradit Bernardus Comes in Lucerna Inquisitorum verbo impediens, §. 2.

Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt hæretici iudicandi. Contrahunt tamen hæresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt. Qualis autem sit hæc suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit. Eymericus vehementem suspicionem oriri putat infra hac par. 2. q. 56. num. 2. vers. secundus casus est, & quo quid sentiam, dicam ibi.

Sic tales qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & c. si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam. Ex his verbis dirimitur quæstio illa anceps & subdificilis, quam nobis proposuit Petrus Dufina sanctæ Romanæ generalis Inquisitionis assessor, vir iuris peritia clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus: An in causis fidei tractandis prudentissimus: An videlicet aliquo casu sustineri possit abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus, & hæresibus: nam qui generaliter alicui fauendo,

Inquisitores
procedere possunt
contra
impeditores
officij.

Quid directè
impedire,
quid indirectè.

Abiuratio omnis hæresis
in genere quæ
fieri potest,
nulla hæresis
in specie expressa.

uendo, aut etiam nulli fauendo, officium inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem heresim videtur consentire, & propterea nullā in specie poterit abiurare, sed in genere dicet, se detestari omnem heresim, cuius suspicionem impediendo inquisitionis officium contraxit. Atque hec est expressa EymERICI sententia hoc loco, & Repertorij Inquisitorum verbo, fautores. §. an impediētes.

In hac tamen difficultate, quæ contemnenda nō est, cum frequenter accidere possit, hoc amplius censeo obseruandum, ut inquiratur a reo qui impediuit officium Inquisitionis, vel alicui fauit adhibitis etiā tormentis, si ita causa eius & conditio postulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam si auxilium exhibitum in fauorem personæ potius quam erroris tendere videatur, sufficiet generalis abiuratio fautoria vel impedimenti, eo modo quo dictum est: quod si secus res habuerit; & aliqua alia concurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorem, eosdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc præter generalem impedimenti & fautoria abiurationem cogendus videtur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hec abiuratio fautoria vel impedimenti, dicam cū EymERICI infra hac parte 2. q. ult. nu. 7.

Ob quas rationes inquisitores! possunt in impeditores animaduertere.

d Et ubi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, &c.] Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quæ vera est & cōmunis, probari possit. Primum, quia impediētes officium suspicionē heresis & fautoria contrahunt. Rursus, quoniam si non possent Inquisitores punire impeditores sacti officij, nō possent commodè suum officium exercere. Ad hec, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur quoque demandata coactio. Præterea quia iudex omnia potest, quæ ad suam iurisditionem exercendam pertinent, & sine quibus causa expediri nō potest, c. præterea, c. significasti, & c. prudentiam. §. ult. de offic. deleg. & gl. in c. i. verbo, impedire, de offic. deleg. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus commissos contra suum officium. Zanchinus tract. de heret. c. 3. i. Repertorium Inquisitorum verbo, impediens. §. sed nunc queritur.

c Contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, &c.] Inquisitores ergo punire possunt impediētes suū officium, postquā in eos procedere possunt, ut fusi⁹ docuit idem EymERICUS 3. par. q. 36. ubi addidi nonnulla in hanc sententiā.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & Zanchinus tract. de heret. c. 3. i. nu. 7. & Repertorium Inquisit. verbo, impediens. §. nota quod ista pœna. pœnam hanc arbitrio Inquisitorum imponendam esse voluerunt pensatis delicti & personarum qualitatibus, cum iure nihil cautum inueniatur, argumento l. i. §. expilatores, ff. de effractions. cū notatis in c. de causis, extra de officio delegati, in quam etiam sententiam consentit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 10.

Ceterum hodie per Pium V. rescripto incipiente: Si de protegendis, impresso in Bullario litterarū Apostol. in fine huius operis, grauissima pœna decernuntur contra id genus impeditorū, qui fecerint

A aliqua ex ijs, quæ illic exprimuntur. Iulij quoque III. extat rescriptum incipiens: Licet a diuersis. cōtra iudices seculares in cognoscendo de crimine heresis se ingerentes, quod est impressum in eodem Bullario.

Q V Æ S T I O XLVI.

De suspectis de heresi.

S V M M A R I V M

- 1 Suspectio de heresi triplex, leuis, vehemens, maxima.
- 2 Leuis suspectio cur sic appellata.
- 3 Leuis suspicionis exempla.
- 4 Magna & vehemens suspectio quæ dicatur, & quare.
- 5 Suspensionis vehementis exempla.
- 6 Maxima & violenta suspectio, quæ sit.
- 7 Violentæ suspensionis exemplum.
- 8 Susceptorum de heresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.
- 9 Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica.
- 10 Vel iniungi abiuratio de leui.
- 11 Suspecti vehementer qui dicantur.
- 12 Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehemēti, & ut heresim omnem generatim abiuret.
- 13 Quid faciendum si post abiurationē relabatur.
- 14 Casus in quibus iudicatur relapsus quispiā post abiurationem de vehemēti.
- 15 Quid agendum si vehementer suspectus de heresi recuset abiurare.
- 16 Violenter suspecti habentur ut heretici, & qui nam tales reputentur.

Vinquagesima quinta quæstio est: Suspecti de heresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in casu heretici habendi sunt?

1 Ad hanc^a respondemus, quod in iure triplex suspectio de heresi reperitur, prima est modica, secunda magna, tertia maxima.

2 Prima est^b modica, quæ in iure vocatur suspectio leuis, ista habetur extra de heret. lib. 6. ca. Accusatus, in prin. ubi dicitur sic; Si autem leuis & modica suspectio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in heresim relapsorum pœna puniri.

Et hæc suspectio dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur, tum quia ex modicis & leuib⁹ oritur coniecturis, unde dicitur modica a modicis indicijs, & dicitur leuis a leuib⁹ coniecturis.

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrātes, vel vita ac moribus a cōi cōuerfatione fidelium deuiātes, ut patet extra de hereticis, li. 5. c. Excoicamus 1. in fine, & similia exercentes, tales namq; leuiter de heresi habentur suspecti, talia enim heretici frequenter facere cōprobantur. De huiusmodi leui suspicionē de heresi

reli

De pœna impediētiū Inquisitoris, officium.

res habetur C. de hæret. l. 2. in fine. vbi dicitur sic: Hæreticorū vocabulo continetur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento a iudicio catholice religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententia concordat Hostien. in summa. tit. de præsumptionibus. §. finali. vbi dicit sic: Et notandū, quod quamuis hæretici leui argumento deteguntur: scilicet, ad hoc quod suspecti habeantur, vt patet C. de hæret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens siue fortis; ita habetur extra de hæret. lib. 6. in princ. Accusatus. vbi sic habetur; Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quæ de hoc crimine magna, & vehemens suspicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, &, non tenetur copulatiue, sed expositiue: Vt notat Io. And. ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit Archidiaconus super alleg. cap. Accusatus, in verbo, vehemens. dicit enim ita; Dicunt Papias, & Hugutio quod vehemens idem est quod fortis, siue grandis. Idem Greg. I. moralium super illo verbo Iob. 1. cap. Ventus vehemens irruit a regione deserti. Et glo. super illo verbo Actuum 2. Factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehemens, dicit, Hoc est ventus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui est de dictionibus, & earum significationibus, dicitur ita, Vehemens dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere causam, cū habet fortem. hæc ibi. Ergo suspicio magna, dicitur vehemens siue fortis. Et hæc suspicio dicitur magna, vehemens, siue fortis, tum quia nisi magnis, vehementibus & fortibus defensionibus repellitur: tum quia ex magnis, vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent: fauore impedit, associant: visitent: munera offerant: recipiant: defensent, & similia exercentes; tales namque vehementer de hæresi sunt suspecti, vt patet per alleg. c. Accusatus. §. illę vero. & per notata ibidem per Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hæreticę prauitatis.

6 Tertia suspicio, hoc est maxima, in iure vocatur violenta, vt patet extra de hæret. lib. 6. cap. Cum contumacia. & ca. Accusatus. & per notata per Archid. & Ioan. And. super cap. Accusatus. super verbo, vehemens. vbi sic dicunt: dicit vehemens, non tamen violenta. supra de præsumptionibus. cap. Litteras. De hac suspicione loquitur canon distin. 34. Quorundam. Et hæc præsumptio, seu suspicio dicitur violenta; tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum, nec tergiversatione refellitur qualicumque; tum quia ex violentis conuincentibus, atque coercen-
defensa-
e repelli- tibus oritur coniecturis.

7 Vtpote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint: seu eis reuerentiam suo more exhibuerint; consolationem vel communionem ab eis receperint: vel similia, quæ ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: tales namque violenta

A suspicione de hæresi & hæreticorum credentia sunt conuicti, per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de hære. li. 6. & per notata per Archidiaconū super c. Quicumque hæreticos. in verbo, credentes. extra de hæret. li. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticę prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionē dicendū, quod suspecti de hæresi sunt in triplici genere: nā quidam de hæresi sunt suspecti leuiter: quidam vehementer: quidam violenter. Leuiter sunt suspecti, qui talia leuia & modica peragunt, quod ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore.

B 9 Et vbi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec habendus: sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tiquam pro leui abiuratio: Quod purgatio possit sibi indici, habetur extra de hære. lib. 5. Excommunicamus. 1. in principio, vbi dicitur sic: Qui autē inuenti fuerint sola suspicione notabiles (suspicione probabili, hoc est leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriā innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & vsque ad satisfactionem congruam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. hæc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue consentiat, siue non: siue deficiat, siue non: est per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda.

10 Quod autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet per c. Accusatus. in prin. vbi dicitur sic: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam hæresis crimen probatū non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

D 11 Quidam autem sunt suspecti vehementer: & sunt illi, qui talia vehementia & fortia peragunt, quod ex eis oritur vehemens & magna suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore. Et ubi quis sic inuenitur de hæresi vehementer suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest vt hæreticus condemnari. Nullus enim pro suspicione etiam vehementi est de tanto crimine condemnandus, vt expresse habetur extra de præsumpt. cap. Litteras, §. quo circa. vbi dicitur sic; Mandamus quatenus, cum propter solam suspensionem, quamuis vehementē, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

E 12 Quid ergo fiet suspecto de hæresi vehementer? debet sibi mandari, quod abiuret generaliter omnem hæresim, & specialiter eam, in quam commisit, tanquam vehementer suspectus, per cap. alleg. accusatus. in principio, vt est dictū, & per cap. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. & per

Pro leui suspicione indicitur purgatio.

Vehementer de hæresi suspecto iniungitur atque omnem hæresim generaliter abiuret.

& per cap. Litteras, extra de præsumpt.

13 Quod si postmodum relabatur, vel in pristina, vel in aliam: vel eos, quos scit hæreticos associet: visitet; vel deducat, ac dona vel munera eis donet; vel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiā sine adoratione, ad modum, scilicet, quo sancti viri ab omnibus reuerentur & honorantur; relapsorum pœnam non euadat per alleg. cap. Accusatus, ubi dicitur sic: Eū vero qui in vna hæresis specie vel secta commisit aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramēto errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiā hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat: volumus vt relapsum in hæresim iudicari. Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nūc cōstat: si post illam hæreticos receptet: deducat, visitet: siue associet: aut dona vel munera eis donet: vel mittat; seu fauorem eis impendat, qui excusari nō possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) merito dēt iudicari relapsus: cū illum ex approbati a se prius erroris cōsequētia non sit dubium id fecisse. hæc ibi.

14 Ex quibus verbis apparet, quod in tribus casibus in genere suspectus vehementer de hæresi, postquā abiurauerit, pœna plectitur relapsorum. Primus quando relabatur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus habitus fuerat vehementer. Secundus quando hæresim generaliter vel simpliciter abiurauit, & relabatur in aliam hæresim; esto quod de ea antea nūquā suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorē impendit; Et hic casus complectitur multos casus, & habet multos similes †, vt patet in alleg. §. eū vero. in c. Accusatus, frequentius repetito.

15 Sed quid agatur, si aliquis suspectus de hæresi vehementer ad mandatum sui iudicis nō cōfenserit continuo abiurare? nunquid tradetur secularis arbitrio Potestatis animaduersione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. præsenti vero? Respondetur quod nequaquam, quia illud c. & §. eius, expresse loquuntur non in suspectis, sed in deprehensis manifeste in hæresi, & conuictis, nam dicit sic; Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicumque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, & c. Et rigorosius contra deprehensos manifeste, quam contra suspectos tantummodo est agendum. Procedetur ergo contra talem præfatum per ca. Excommunicamus, & per §. qui vero sola suspiciones, & c. superius insertum; & excommunicabitur: in qua excommunicatione si per annum steterit, est vt hæreticus condemnandus, per c. alleg.

16 Quidam autē sunt suspecti violēter, & sunt illi, qui talia violenta peragunt, quod ex illis oritur violenta suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore: & ubi sic quis inuenitur de hæresi violentē suspectus, pro conuicto de hæresi, ac ut hæreticus est habendus; & sicut de deprehenso in hæresi est de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus, §. qui vero. extra de hæret.

A li. 6. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officium. Nam aut fatetur crimen, vel non; si sic, & voluerit redire, & hæresim abiurare, ad penitentiam est recipiendus, per c. Ad abolendam. & per c. Excommunicamus, 2. §. si. Quod si non cōfenserit abiurare, tradendus est curiæ seculari animaduersione debita puniendus per ca. Ad abolendam. §. i. allegatum. Si autem non fatetur crimē postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est, vt hæreticus impenitens condemnandus per c. alleg. Ad abolendam. violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrariū non admittit, vt habetur extra de præsumpt. c. Litteras. & cap. Afferte.

B

C O M M E N T. LXXX.

Hæc quæstio cū sequenti, in quibus de suspectis & suspicionibus in causa hæresis dissertitur, tantam habet vtilitatem, vt sine earū cognitione nullus sit qui in sacro inquisitionis officio recte munus suum siue iudicando siue consulendo possit exercere: tametsi vero Eymericus more suo & copiose & dilucide loquatur, multa tamen a nobis cognitu valde necessaria addentur, & obscuriora quadam explicabuntur: sed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, vt solitum est fieri, iudicemus.

Suspicionū meminit in hac causa textus in c. accusatus. §. i. & in c. cum contumacia. ubi glossa & Doctores de hæret. lib. 6. & textus in cap. Ad abolendam. §. qui vero. & in c. excommunicamus. 1. §. qui autem. ubi optima glossa in verbo, condemnentur. & his locis plenissime Doctores, extra de hæret. et in c. litteras. ubi Panormitanus & alij cōmuniter de præsumptio. copiose Alciatus tract. de præsumptio. Ioannes Milles in fine practicæ criminalis, tract. de præsumptio. Auctor Repertorij verbo, præsumptio. & verbo, suspectus. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. nu. 46. & 57. Auctor innominatus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubricas, De hereticis credentibus, & c. nu. 12. Simancas de cath. instit. tit. 50. idem in Enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Bernardus Comensis in Lucerna verbo, præsumpt. & verbo, suspicio. & alij alijs locis. sed hi rem tractant diligentius & fusius.

Tametsi vero suspicio & præsumptio nonnunquā differant, tunc autem pro eodem vsurpantur.

Suspicio autem opinio est mali alicuius ex signis ex qua ad præsumptionem venit, vt scripsit optime Bal. in auth. si quis. c. de adulte. non tamē vna

E sola suspicio inducit præsumptionem, sed plures suspensiones requiruntur, vt vere notauit Franciscus Brunus tract. de iudicijs & tortura. q. 8. par. 2. nu. 4. & facit quod notat glossa in lib. 2. §. ætas. ff. de excusatio. tuto.

a Ad hanc respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, & c.] Atque hæc sententia vera est, & communis: quoniam temerariæ præsumptiones, quibus temere et sine iudicio aliquid suspicamur, ab arte reiiciuntur; probabiles vero præsumptiones, aut suspensiones in hac causa

Quibus in locis de suspicionibus hæresis agatur.

Suspicio quid sit.

Relat. supra fol. 103.

† al. finis

eat sa ab alijs non omnino distinguuntur.

Præsumptio
quid

Est autem præsumptio (quantum ad hunc locum spectat) rei dubie coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur; hanc (ceteris diuisionibus omis- sis) Iurisconsulti bifariam diuidunt: nam vnâ faciunt præsumptionem iuris, quam vehementem vocare possumus; alteram vero iuris & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam sine harum cognitione, hæc questio percipi nō potest.

Suspicio le-
uis, ex qua nō
est facile, pro-
cedendum in
hoc crimine.

b Prima est modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis. De hac scribunt præcitati, & eleganter Petrus Godofredus in lib. 2. C. de heret. §. hereticorum autem. & Gerson in tracta. de protestatione, consideratione 12. optime de leui suspicione differens, dicebat, eam prouenire ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, seu casu, quod talia dicens vel faciens hereticus sit: quod deducitur leui consequentia, vt si quis ita argumentetur: Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deū, & ex hac suspicione non facile moueri debet Inquisitores ad aliquid, quod præsertim grauis sit momenti in hac causa, vt dixi supra in hac 2. par. super c. excommunicamus. §. qui autem. nam vt optime scripsit Simancas de catho. in sit. tit. 50. nu. 28. leuia signa mouere non debent animum cōstātis viri ad suspiciādū tā graue crimē, sed potius interpretāda sunt in partē benigniorem.

Suspicio ve-
hemens.

c Secunda suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens, &c.] Hæc est præsumptio iuris tantum, quam Alciatus tract. de præsump. in principio, parte 3. ita definiebat. Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniēs, quæ alio non adducto, pro veritate habetur. Dixit, alio non adducto: quia contra hanc præsumptionē probatio in contrarium admittitur: at si nihil in contrarium probetur pro plena probatione haberi solet. Hæc omnia docet subtiliter hoc loco Eymericus num. 4. & exempla huius præsumptionis commemorat nu. 5. de hac præsumptione est sermo in c. litteras. de præsumptio. relato ab Eymerico supra in hac 2. parte.

Ex uehemēti
præsumptio-
ne nemo con-
demnāndus vt
hereticus.

Et ob hanc præsumptionem nemo debet velut cōuictus de hæresi condemnari: quamuis vehementer suspectus de ea habeatur, & propterea sit acriter puniendus, vt paulo post dicemus, dixit itē Alciatus: ex certo signo proueniens: quoniam hæc vehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quod qui talia dicit vel facit, est hereticus; vt si quis diebus prohibitis absque necessitate, & superioris facultate, carnibus vesceretur; aut diceret propositiones fidei contrarias his quæ explicite scire debet: quamuis hæc interdum ab ingluvie & voracitate, & ab ignorantia absque ullo mentis errore prodire possint.

Quare Ioannes Gerson tract. de protestatione, cōsideratione 12. hanc præsumptionem ita describit: Vehemens suspicio prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum; ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter &

A vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens, est hereticus: vt si quis neget explicite, palam, & publice ea quæ debet ex officio scire plus quā alij. Quamuis possit in rei veritate negatio talis ex ignorantia prouenire, vel animi leuitate, non ex heretica prauitate. Hæc Gerson.

d Tertia suspicio, hoc est maxima in iure vocatur violenta, &c.] Hæc violēta præsumptio dicitur iuris, & de iure, quā ita possumus definire. Præsumptio iuris & de iure est quædam legis dispositio aliquid præsumendis, & super præsumpto, tanquam sibi comperto & noto statuentis.

Violenta su-
spicio.

B Nec cōtra hanc præsumptionem regulariter & directe admittitur probatio in cōtrariū, quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiscatur, pro manifesta veritate habetur. c. is qui. de sponsa. c. quanto, de præsumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vx. actione.

Hæc præsumptio seu suspicio violēta, vt optime scribit Gerson tract. de protestatione, consideratione vltima, nascitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter & fere semper, quod talia dicens vel faciens est hereticus, vt si quis transit, vel redit ad ritus Iudeorum. c. contra Christianos, de heret. li. 6. itē si quis in causa fidei excommunicatus per annum in excommunicatione animo pertinaci durauit; quia anno elapso vt hereticus condemnatur. c. cum contumacia. de heret. lib. 6. In his enim casibus a iure expressis violenta oritur suspicio contra ita delinquentes. Casus vero in iure nominatim præscripti, ex quibus oritur violenta præsumptio, refert Albertinus tracta. de agno. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. tit. de signis quibus diuersi heretici cognosci possint.

Vnde oriatur
suspicio vio-
lenta.

Et huius quoque præsumptionis appositissima sūt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, nu. 7. et omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonensi c. 29. relato supra in hac 2. part. super q. 50. §. factis autem; nam illa facta, indicia indubitata sunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quam ad id quod indicant, quare vera sunt hereticalia; ideoque pro veris probationibus sunt habēda. Iura vero, quæ hoc citat Eymericus, optime probant suum institutum, vt dixi infr. 3. pa. super q. 121.

e Nec tergiversatione refellitur qualicūque.] In Sabellano ita: Nec defensione repellitur qualicūque; eadem est sententia.

Obseruandum est autē nō dici hic, nullo modo posse hanc præsumptionē violentā refelli aut purgari, sed non facile refelli; quia cū oriatur ex signis apertis operum aut verborum, difficilime potest cōtrariū probari, quamuis aliquando contrarium probetur. vt dixi p. 3. super quæst. 121. quod est uidēdū. adde Gersonem tract. de protestatione, cōsideratione 12.

f Et vbi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus &c. sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.] Quantum ad hunc locum atinet de iniungenda purgatione vel abiuratione pro suspicione leui, illud omnino putarem obseruandū, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. inslit. tit. 50. num. 28. et seq. scilicet, periculosum esse ob leues suspensiones tra-

Ex leuib. su-
spicionib. cō-
tra quos po-
tissimum pro-
cedi possit.

here

here in iudicium hominem honestum & probum, A
eumque de fide interrogare. ergo personarum ratio
habenda erit: nam ex leuibus suspicionibus, proba-
bilibus tamen, aduersus viles & improbos proce-
di poterit, vt intelligatur quid pectore gerant: con-
tra probos vero & honestos non ita facile.

Atq; ita crederem intelligendam communem
sententiā Inno. in c. sicut. de simo. Joannis Andr.
in c. vt officium. §. 1. Ancharani in c. accusatus. in
princ. de heret. lib. 6. Felini in c. litteras. de præsū-
ptia. & aliorū asserentium ex leuibus suspicionib.
posse Inquisitores procedere in hoc crimine, de quo
amplius differui supra in hac 2. par. super c. excom-
municamus. §. qui autē. & infra par. 3. super q. 59.
g Nullus enim pro suspicionē etiam vehemē-
ti est de tanto crimine condemnandus.] Et hoc
est verissimum, nemo enim de præsumptionibus &
indicijs etiam indubitatis in criminalib. definitiue
damnari debet. Gaudinus tract. de malef. in rub. de
presumptio. & indicijs indubitatis. & disputat la-
tissime Boerius decis. 164. incipien. Alia insuper.
quod in hoc tribunali obseruari dicit. Campegius
apud Zanchin. c. 11. vers. doctrinam hanc.

Ex vehemen-
tibus suspicio-
nibus nemo
coercendus pe-
na ordinaria.

Sed hanc sententiā ita intelligo, vt nemo debeat
ex vehementibus præsumptionibus puniri & dam-
nari pœna criminis ordinaria, sed alia maiori arbi-
trio iudicantis: quod optime admonuit Boerius in
dicta decis. 164. nu. 6. quod in sacro tribunali fre-
quentius quam in ceteris obseruatur.

h Sed quid agatur, si aliquis, &c. non consen-
serit continuo abiurare.] Est hec Eymerici doctri-
na omnibus numeris absoluta, & diligenter consi-
deranda atque obseruanda, iam verbum illud, con-
tinuo, quomodo sit accipiendum, explicat auctor 3.
par. q. 98. & dixi supra in hac 2. par. super ca. Ad
abolendam, §. nisi continuo.

Ob violentam
præsumptionem
pena crimi-
nis ordina-
ria imponi-
tur.

i Violenta enim suspicio ad condemnandum
sufficit, & probationem in cōtrarium nō admit-
tit.] Et ratio est, quam paulo antea docebamus, quo-
niam est præsumptio iuris & de iure, ex qua dene-
nitur etiā ad criminalem punitionem, & pœnā cri-
minis ordinariam imponendam, inquam sententiā
optime Eymericus allegat c. excommunicamus. §.
qui autem. de heret. vbi glossa in verbo, condemnē-
tur. & ibi Panormitanus n. 6. tradit luculēter Ma-
thefilanus singul. 128. incipien. nota quod presum-
ptio. & Antonius Gomez, tom. 3. variar. resolut.
c. 12. nu. 26. vers. aduertendum tamen. & Paulus
Grillandus tract. de heret. q. 10. nu. 1.

Contra præs-
umptionem
violenta in
directa proba-
tio admitti-
tur.

Quamuis autem Eymericus hic dicat, violentā
hāc præsumptionē non admittē probationē in cō-
trarium, hoc intelligendū est regulariter; in hac ta-
men heresis causa indirecta probatio admittitur,
iuxta ea que diximus paulo antea. §. tertia suspicio.
& vide Alciatum tra. de presumpt. in principio. p.
2. tit. de presumptione iuris & de iure. n. 14. et seq.

Q V Æ S T I O LVI.

De casibus vehementis suspicionis
hæreseos in iure expressis.

S V M M A R I U M.

- 1 Vehementer suspectus de hæresi habendus est

qui vocatus ad respondendum de fide, non cō-
paret in tempore assignato.

- 2 Et quicumque scienter impedit sanctæ Inquisi-
tionis officium.

- 3 Item præstantes scienter consilium, auxilium,
uel fauorem dictis impeditoribus.

- 4 Qui instruit hæreticos citatos, vt veritatē sub-
riceant, & dicunt falsitatem.

- 5 Excommunicatus ex causa fidei quocūq; modo.

- 6 Fautor, Defensor, Receptator scienter hæretico-
rum.

- 7 Infamatus de hæresi ob familiaritatem cū his,
quos hæreticos esse cognouit.

- B 8 Scienter deducens, visitans, receptans hæreti-
cos.

- 9 Conuictus de periurio vel mendacio iudiciali-
ter in causa fidei.

- 10 Et qui dixit vel fecit sapius aliquid contra fi-
dem.

Vinquagesimal sexta quæstio est: Ca-
sus in iure expressi, qui sunt, in qui-
bus incidētes suspecti de hæresi ve-
hementer habendi sunt?

Ad hāc respondemus, quod sunt
decem.

- C 1 Primus casus est: quod quodcumque ali-
quis vocatur vt de fide respōdeat, & parere sub-
terfugit, aut contumaciter se absentat, infra cō-
petentem & assignatum terminū nō comparēs,
habendus est de hæresi suspectus vehementer.
Hic casus patet per cap. Cum contumacia. extra
de heret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia
in causa præsertim fidei suspicioni præsumptio-
nem adiiciat vehementem, & cetera.

- D 2 Secundus casus est. quod quicumque impe-
dit inquisitionis officiū directe vel indirecte, aut
etiam quouis modo, & hoc scienter; vehemen-
ter suspectus de hæresi est habendus: Patet sic:
Impediens inquisitionis officiū iuxta casum ex-
pressum, tanquam iuris contumax excommu-
nicationis est vinculo innodatus; quam si per an-
num sustinuerit animo pertinaci, ex tunc violenta
suspicionē conuictus, est vt hæreticus cōdem-
nandus. Patet per cap. Vt inquisitionis negociū.
extra de heret. li. 6. §. vlt. Violenta autē suspicio
non insurgit nisi ex suspicionē præsupposita ve-
hementi; Igitur omnes tales antequā annus trā-
fierit, postquam officiū inquisitionis impediue-
rint, suspecti sūt habendi de hæresi vehemēter.

- E Rursū in priuilegio domini Papæ Urbani Inqui-
sitoribus Aragoniæ directo, quod incipit: Præ-
cunctis nostræ mentis, &c. dicitur ita: Ceterum
si forte, quod non credimus, aliqui, cuiuscumq;
conditionis huic negocio vobis commissio se op-
ponere, seu illud præsumpserint aliquatenus im-
pedire, vt non possit procedi libere in eodē, im-
mo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officiū
& posse suum singuli iuuerint studiose; contra
eos tanquam contra hæreticorum fautores & de-
fensores, secundum sanctiones canonicas, fre-
ti Apostolica auctoritate, intrepide procedatis.

- 2 Tercius casus est: quod præstātes scienter au-
xilium, consilium, vel fauorem impediētibz in-
quisitionis

Habetur in
hac parte
fol. 129.

quisitionis negotium antefatum, suspecti de hæresi sunt habendi vehementer. Iste casus patet: Isti præstantes præfatis impediens auxiliū, consilium, vel fauorem, tāquam iuris & principalis iudicis mandati in causa fidei contumaces sicut & impediens sapientiam, excommunicationis laqueum non euadūt. patet per c. Vt inquisitionis negotium in §. fin.

4 Quartus casus est; quod quicumque instruxerit per Inquisitores citatos hæreticos, vel eorum credentes, quod subiceant veritatem, vel ut asserant falsitatem; suspecti de hæresi vehementer sunt habendi. Hic casus sic apparet: Favere hæreticis, in errore, seu aliquid favere in fauorē hæreticę prauitatis, suspicionem de hæresi adiicit vehementem, ut patet ex præfato casu statim dicto: Tales autem sunt præfati instruētes citatos de celanda veritate, vel dicenda falsitate. Ergo suspecti sunt de hæresi vehementer. hoc patet ex ca. Accusatus, in §. finali.

5 Quintus casus est: quod omnis excommunicatus ex causa fidei, utpote, quia impedit inquisitionis negotium: vel citatus, contumaciter se absentat: vel instruit citatos de celanda veritate, vel dicenda falsitate: vel liberando captos pro hæretica prauitate: vel se fidei negotio opponendo: vel hæreticis fauendo: defensando: receptando: vel purgare se nolendo, vel alio quouis modo, quam excommunicationem si sustinuerit per annum animo pertinaci, sit ipso iure ut hæreticus condemnandus: quod quilibet talis de hæresi suspectus est vehementer. Hic casus apparet ex prædictis, & apparet specialiter ex duobus.

Primo, quia excommunicatio in causa fidei non incurritur, nisi propter contumaciam in eadem causa: contumacia autem in causa fidei indifferenter suspicioni præsumptionem adiicit vehementem, igitur tales de hæresi vehementer habendi sunt suspecti.

Secundo, quia violenta suspicio confurgit ex vehementi, & eā præsupponit sicut superlatiuū comparatiuum, ut dicit Ioan. And. super c. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excommunicati in causa non fidei, si per annum steterint, possunt citari per Inquisitorem tanquā de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, ut sciatur an ambulet in tenebris, vel in luce, quia videtur de sacramentis Ecclesię male sapere, ut dicit Hostien. in summa. tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur: nonne longe plus excommunicati in causa fidei, & contumaces, etiam antequam annus transeat, suspecti sunt vehementer? præsertim cū si annus transierit, non leuiter suspecti, nec vehementer, sed violenter sunt suspecti ipso iure, & ut hæretici condemnandi?

6 Sextus casus est: quod omnes hæreticorū fautores, & defensores & receptatores vehementer de hæresi sunt suspecti, ut patet supra casu statim posito. Hic casus sic apparet: Omnes excommunicati in causa fidei & contumacia, vehementer sunt de hæresi suspecti, ut patet ex casu statim posito: Prædicti autem fautores hæreticorum, receptatores & defensores ex causa prædicta sunt

A excommunicati: patet ex c. Excommunicamus, 1. §. credentes, ubi sic dicitur, extra de hæret. li. 5. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiaccere.

7 Septimus casus est, quod quicumque propter agnitionem hæreticorum familiaritatem est de hæresi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, vehementer de hæresi est suspectus. Hic casus patet ex ca. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. Vbi apparet, quod ratione infamiæ de hæresi, fuit cui dam decano indicta purgatio canonica: & ratione hæreticorum familiaritatis abiuratio publica & ratione scādali fuit priuatus beneficio, quouque scandalum sopiretur.

8 Octauus casus est: quod quicumque eos, quos scit hæreticos, scienter receptat: deducit: visitat, siue associat: ac dona seu munera eis dat, seu mittit: seu alias fauorem eis impendit, qui excusari non possit, quin sit in fauorem magis culpe, quam persone, suspecti tales vehementer de hæresi sunt habendi, cum ex approbato a se errore non sit dubium id fecisse. Hic casus patet ex cap. Accusatus, extra de hæret. lib. 6. §. illis quoque. ubi manifeste apparet, quod qui antea abiurauit, si etiam abiurauerit ex sola suspicionē vehementi suspectus & non deprehensus, si prædicta hæreticis impendat, relapsus est iudicandus: Nonne ergo ubi non abiurauerit, lapsus vehementer erit presumendus? si prædictus post abiurationem est presumendus relapsus, ante abiurationem non erit vehementer presumendus lapsus? Re vera fortius.

9 Nonus casus est; quod quicumque in causa fidei iudicialiter est conuictus se negare dixisse quod ante affirmauit, vel quod asseruit mendacium vel commisit periurium, ex utroquo prædictorum in causa fidei suspectus sit de hæresi vehementer. Hic casus apparet plene in ca. Litteras. extra de præsump. ubi recitatur, quod quidam Guillelmus nomine, confessus fuerat, quod tam ipse, quam frater suus hæresis uitio laborauerant: postea negauit, quod non dixerat de fratre suo sed de seipso, & quia fratri fuit post indicta purgatio canonica, ipse Guillelmus ipsum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quod quia iste Guillelmus quod ante dixerat, scilicet fratrem suum hæreticum fuisse, negat se dixisse, cum postmodum ipsum fratrem de hæresi compurgauit, & ex consequētia dixisse mendacium, asserendo fratrem suum fuisse hæreticum, vel commississe in Deum periurium eum purgando, & iurando, se credere fratrem suum non fuisse hæreticum: habuit dictum G. suspectū de hæresi vehementer.

10 Decimus casus habetur non directe in iure communi, sed priuato. Nam in consultationibus domini Archiepiscopi Tarraconen. & suffraganeorum, eius in concilio generali, cui, & in quibus interfuit frater Raymūdus de Pegnaforte, ad inquisitores Aragoniæ hæreticę prauitatis, talis fuit casus approbatus: quod quid dicit, vel facit aliquid contra fidē, & hoc semel, suspectus sit leuiter de hæresi: qui autē bis vel ter, suspectus sit de hæresi vehementer; qui autem pluries, & frequenter suspe-

Refertur supra fol. 220.

suspectus sit de heresi vehementissime. Isti de-
cem casus patent ex iuribus allegatis.

COMMENT. LXXXI.

Tamet si valde laboriosum sit in qualibet ar-
te casus singulares & indiuiduos præscribe-
re, cum indiuidua ab arte repellantur, ut admonet
philosophi, nihilominus hic Eymericus, ut absolutam
tradat Inquisitoribus eorum, quæ ad suum munus
pertinent, cognitionem, etiam particulares casus com-
memorat: non tamen omnes, qui contingere possunt;
id enim impossibile esset, sed eos tantum, qui varijs
iuris locis continentur. eosdem retulit breuiter Cam-
pegius apud Zanchinum c. 20. vers. suspecti. & Lo-
catus in opere iudicali verbo, suspicio. nu. 10. ver.
casus autem, quo loco alios plures addit omnino In-
quisitoribus & consultoribus cognoscendos.

2. Secundus casus est, quod quicumque impe-
dit inquisitionis officium.] Eymericus bifariam pro-
bat eos qui scienter directe vel indirecte impediunt
inquisitionis officium suspectos vehementer esse ha-
bendos: Primo ratione, inde auctoritate. Ratio ta-
lis est: Qui impedit officium inquisitionis, excommu-
nicatus est, & elapso anno sit suspectus violenter,
ergo prius vehementer suspectus habendus erit: nam
suspicio violenta non consurgit ex leui, quamuis ab
ea quandoque incipiat, sed ex vehemēti. Auctori-
tate vero ita probat: Urbanus ait, posse animaduer-
ti in impeditores, velut in fautores & defensores
hæreticorum: fautores autem & defensores ve-
hementer suspecti sunt, ergo & impeditores.

Et quamquā hæc sententia de ratione iuris stri-
cta verissima sit, nihilominus tamen saltem in illis
qui indirecte impediunt, temperanda videtur, con-
siderata personarum, & factorum qualitate: nam
si quis ratione affectionis potius quā odij quod ha-
beat contra fidem, aut sacrum officium, consanguineis
aut amicissimis fauendo, Inquisitores aut eorū
officiales impediuerit, quamuis acriter sit punien-
dus, forte tamen non est credendus vehementer su-
spectus: & hoc præsertim haberet locum in illis,
qui non adeo callent fidei causas, quales sunt rustici,
& plebei. Quam ab rem antequam abiuratio de
vehementi talibus imponatur, propter periculum re-
labendi, & traditionis curiæ seculari, diligenter est
personarum qualitas perpendenda.

Atq; hæc eadem obseruanda penitus existimo in
illis, qui præstant auxilium, consiliū, vel fauorē im-
peditores sacri officij, quos in tertio casu, vehemē-
ter etiam suspectos asserit Eymericus.

In quarto casu nulla occurrit difficultas: nam &
verissima est EymERICI doctrina, & colligitur ex lo-
co quem citat, quo spectat etiā illud Ambrosij lib.
1. de officijs c. 36. relatum in cap. non in inferenda.
23. a. 2. Qui non repellit, inquit, a socio iniuriam
si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit.

b. Seu alias fauorem eis impedit, qui excusari
non possit, quin sit in fauorē magis culpæ quam
personæ.] Ex his verbis dirimitur quæstio illa an-
ceps & dubia: An qui receptant, & defendunt con-
sanguineos, seu aliter præstant eis consiliū, auxi-
liū, & fauorem, in causa hæresis mitius puniri de-
beant iuxta dispositionē l. 2. ff. de receptato. per quā

A in minoribus quibusdam delictis non esse admodū
seuere in hos homines animaduertendū scribit Pau-
lus Juriscons. in hac verba: Eos apud quos affinis
vel cognatus latro conseruatus est, neq; absolue-
dos, neque seuerè admodum puniendos: non
enim par est eorum delictum, & eorum, qui ni-
hil ad se pertinentes latrones recipiunt. hæc ibi.
Quā legē in receptantibus consanguineos hæreticos,
aut alios cōplices in hoc crimine propter eius im-
manitatē noluerūt hēre locū Repertoriū Inquisito-
rū verbo, receptatores. §. sed tamē si receptatus. &
Paulus Grilandus tract. de hæret. q. 9. nu. 2.

Sed Zanchinus tract. de hæret. c. 4. nu. 3. & c. 6.
nu. 3. & ibi Campegius, & Carrerius tract. de hæ-
ret. nu. 167. & Locatus in opere iudicali verbo,
receptatores, nu. 7. & Simacas de cath. instit. titu.
15. nu. 20. & 21. & Hieronym. Gigas tract. de cri-
mine læsæ maiestatis lib. 3. tit. De pluribus & va-
rijs quæstionibus, q. 5. nu. 3. & Andreas Tiraq. tra-
cta. de penis temperan. aut remittendis, causa 4. 20.
& 21. & alij locum habere prædictam legem etiā
in receptantibus consanguineos criminis læsæ ma-
iestatis reos asseruerunt: quam sententiam non ob-
scure tenet hic Eymericus: quia rōne sanguinis &
naturalis affectionis, nō fidei contemptu, aut hære-
seos amore id fecisse videntur. quamuis enim hære-
tici sint, at iure naturæ cōiuncti sunt, nec possumus
facile iura naturæ exuere, & propterea plurimum
ei tribuendum est, & putandum est hos consangui-
neos suos receptasse, non tamquam hæreticos sed tã-
quam consanguineos. atq; hæc sententia mitior est
& communior, ideoque obseruanda mihi videtur.

Ceterū multa in hac causa considerare oportet.
Primum est, quod qui receptat consanguineos, quā-
uis mitius puniri debeant, non tamen excusantur a
tota pœna, ut tradūt multi ex præcatis, indicatq;
apertissime præfatæ legis verba, quia non sunt pe-
nitus immunes a delicto.

Rursus, consanguineorū, seu coniunctorum ratio
habenda erit: nam filius receptans patrē hæreticū,
vixor virum, frater fratrem, lenius puniendi sunt,
quam si remotiores, siue alios non vsque. ideo con-
iunctos receptassent, aut defendissent.

Postremo, ut hæc sententia locū habeat, necesse
est ut qui receptat, nō participet in crimine cum re-
ceptatis: nam si particeps eiusdem criminis fuerit,
ordinaria pœna puniendus erit, ut late & vere pro-
bat Gadinus tra. de malef. tit. de furibus & latron.
nu. 13.

Nunquid autem eadem sententia etiā locū ha-
bet in receptantibus extraneos, amicissimos tamen,
item amantes, dubium videtur: Tiraquellus tamen
tract. de penis temperan. aut remitten. causa 4. &
22. non inepte contendit locum habere, quoniam ami-
citia, ut ait Valer. Max. lib. 14. c. 7. vinculū potens
est, & præuulidum, neque vlla ex parte sanguinis
viribus inferius. & amicitia ipsa veluti quædam
fraternitas est. l. verum. ff. pro socio. notat Socinus
consi. 263. & Iason in l. quæ dotis. ff. sol. mat.

Iā amore capti receptantes, mitius quoq; viden-
tur puniendi, cum amor immodicus furori equipare-
tur, ac interdum etiā furor appelletur. cap. cum
in iuuentute. de præscriptio. Cicero libro quarto. Tu
scilicet.

Impeditores
S. Inquisitio-
nis sanguine
mēter suspe-
cti: qd aliquā
do fallit.

Receptantes
& defendētes
consanguineos,
an mitius ple-
dendi in hoc
crimine.

An qui rece-
prant amicis-
simos nō cō-
iunctos, vel
amantes mi-
tius puniri
debeant in
hoc crimine.

sculan. quæst. & Bald. in l. precibus. C. de impub. et alijs substit. quem sequitur Franciscus Curtius senior cons. 67. Sed si quis velit hanc sententiam sequi (quod non reprehenderim) amicitia, & amoris qualitatem contemplari debet; neque enim quævis amicitia, sed maxima; nec quiuis amor, sed ingens hoc lenioris pænæ beneficium præstabit.

Qui scienter receptat hæreticos suspectus est vehementer.
c. Vbi manifeste apparet, & qui antea abiuravit, &c.] Hic locus est obscurus: ceterum si paulo diligentius series inspiciatur, hoc videtur esse EymERICI propositum: Quicumque scienter receptat hæreticos, & cæt. suspectus est vehementer; quod ita probat: Qui prius abiuravit de vehementi aliquam hæresim, si postea hæreticos receptet, relapsus indicatur, cap. accusatus, §. illoque. de hæret. lib. 6. ergo qui ista facit, ante abiurationem proculdubio censendus est vehementer lapsus, seu suspectus, cū violenta præsumptio (vt alibi scripsit auctor) nō oriatur nisi ex vehementi suspitione.

Jam EymERICUS hic apertissime sentit, eum qui ob vehementem suspitionem abiuravit hæresim, si postea cum hæreticis communicet, eo ipso relapsus esse censendum: quod etiam asseruit paulo antea, q. 55. nu. 14. vers. tertius, quando hæreticos receptat. atque hanc sententiam secundum superficiem asserere videtur ALEXANDER III. in cap. accusatus, §. ille quoque. de hæret. lib. 6. quo etiam vtitur hoc loco EymERICUS ad hoc adstruendum.

Ut quis puniatur ut relapsus, necesse est ut ostendat minus de vno lapsu in manifestā hæresim.
Ceterum hæc sententia tuta nō est, nec vllō modo obseruanda in praxi, cū sit valde periculosa: quoniam vt aliquis damnetur, & curiæ seculari tradatur velut relapsus, necesse est vt saltē semel de hæresi relapsi plene constet in iudicio, quod apertissime etiam colligitur ex dicto cap. accusatus. §. ille quoque. vbi sunt illa verba: Constitutus, vel nūc constat: quæ nullo modo suspitioni etiam vehementi possunt accommodari: Cum itaque qui prius abiuravit de vehementi, de nulla hæresi fuerit plene conuictus, nec postea conuincatur de hæresi, ob id quia receptet, aut deducat hæreticos, hæc enim facta suspitionem hæresis, non expressam hæresim præferunt, relinquitur omnino, vt hic nullo modo debeat censeri relapsus: atque hanc sententiam sequitur ALFONSUS CASTRUS, lib. 2. de iusta heret. punitio. cap. 2. & apertissime GEMINIANUS in dicto ca. accusatus. §. ille quoque. vers. quæro an sufficiat. quos laudat SIMANCAS de cath. instit. tit. 57. nu. 5. quibus libetissime subscrib. quare cauendus est hic EymERICI locus.

Decimus casus habetur, &c. [Præter hos decem casus vehementis suspitionis, quos ex communi iure recensuit EymERICUS. sunt & alij propè infiniti, qui nulla arte præscribi possunt: quoniam facta, & dicta ex quibus vehemens suspicio oriri potest, nullis adhuc sunt limitibus circumscripta. multos tamen casus singulares vehementis suspitionis præter hos decem enumerauit Vmbertus Locatus in opere iudiciali verborum, suspicio. nu. 19. & sequen. & ZANCHINUS tracta. de here. c. 35. quos libenter omitto, cum obuij passim extent horum auctorum scripta.

Qui non reuelat hæreticos, vehementer suspectus est.
Illis ex Ioāne Roias singu. 5. nu. 6. & 7. & nu. 17. & 18. addi potest sequens: Qui non reuelat hæreticos proprijs iudicibus, saltem vehementer redditur de hæresi suspectus. dixit, saltem, quoniam

ALFONSUS CASTRUS, li. 2. c. 25. in prin. de iusta heret. punitio. non reuelant hæreticos, violenter dicit esse suspectum: quod est nimis crudele, nec vllō prorsus iure nititur: neque sententiam hanc ALFONSUS, neque Ioannis Roias arbitror secure amplectendā indistincte, cum multis modis qui non reuelat hæreticos excusari possit, vt dixi supra super q. 53. §. ac nō videtur. Tunc autem sententia Ioannis de Roias locum habere posset, cum nulla adesset probabilis causa cur nō reuelaret, vel in iudicio interrogatus eos scienter celauerit, iuxta doctrinam ZANCHINI tract. de heret. c. 7. nu. 4.

De eo qui retinet libros prohibitos, quæ nonnulli vehementer suspectum esse dicunt, quid sentiam, dixi in principio huius partis super c. fraternitatis. §. sed alter casus.

De eo qui viuente prima vxore legitima aliam vxorem accepit, an iurisdictioni Inquisitorum subiiciatur, recte quærit Repertorium Inquisitorum verbo, contrahens, & latissime ALBERTINUS tractat. de agnos. asser. q. 23. & Simancas de cath. instit. tit. 40. Equidem qui scienter cum pluribus simul matrimonium contrahit, recte ab Inquisitoribus Apostolicis iudicatur, quia male sentire videtur de sacramento matrimonij, & propterea vt vehementer suspecti solent tales regulariter abiurare: sed multa quandoque solent suspitionem lenē efficere, interdū etiam omnem suspitionem excludere quod est iudicanti diligenter obseruandum.

Ille quoque grauiter peccat, nec leuem contrahit malæ credentiæ suspitionē, qui in sacramento confessionis vel ad venerem, vel ad quæque flagitia seu peccata prouocat confitentem: & propterea iure etiā optimo iudicio Inquisitorum subiectus est. Sed in hoc multa sunt capita, & circumstantiæ consideranda, quæ gratia breuitatis omitto.

In extranaganti Ioannis xxij. incipien. Ad nostrum. tit. de regula. inter communes. vehementer de hæresi suspecti arguuntur religiosi, qui in partibus vltimarum absque superiorum licentiā commorantes, detrahunt Sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutionibus, & alia multa a fide deuia in suis sermonibus, & secretis colloquutionibus euomere insanis ausibus non verentur.

Qui vt vno verbo cōplectar ea, quæ vehementer reddunt aliquem de hæresi suspectum, dico vniuersa illa indicia vehementem hæresis arguere suspitionem, quæ frequenter, & facile solent hæresim secum ferre: vt si quis sciens matrimonium contrahat cū hæreticis: amicitiam cum eis ineat: ad eos cōfugiat: litteras aut nuntios ad eos mittat; aut alio quouis modo, qui probabili ratione excusari non possit, hæreticos recipiat, defendat, excuset, laudet, & similia; hæc enim indicia frequenter hæresim inducunt, ac facile indicant aliquem mentis errorem; & propterea suspitionem includent vehementem.

Postremo vnum hoc præ cæteris habeant Inquisitores ante oculos, ne facile credāt hūc vel illū esse vehementer suspectū, quia in hoc vel illo auctore reperiāt ex tali, vel tali causa oriri vehementem suspitionem; nam plurimum semper sunt, & personarum, & causarum circumstantiæ considorandæ, ex quibus interdum vehemens suspicio, interdū lenis, inter-

Binas nuptias contrahens suspectus est de hæresi.

Suspectus est qui ad peccatū sollicitat confitentē in sacramento confessionis.

Quæ indicia faciunt aut vehementem hæresis suspitionem.

interdum vero nulla orietur, ut in eo qui retinet libros prohibitos ostendi supra hac, 2. par. super cap. fraternitatis. §. est supradictis. & seq. & in ceteris causis idem ex considerandum, ne quid unquam durius quam postulat equum, statuatur.

QVÆSTIO LVII.

De diffamatis de hæresi.

SYMMA RIV M.

- 1 Diffamati de hæresi qui dicantur.
- 2 Diffamatis canonica purgatio est indicenda etiam si per testes infames sint delati.
- 3 Et apud malos ac viles sint infamati:
- 4 Siue ab æmulis ortum habuerit infamia.

Vinquagesima septima quaestio est: Diffamati de hæresi; qui sunt?

Ad hanc ^a respondemus, quod illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes simplices, quod talem hæresim prædicauerint seu defæuerint, vel alias illi adhærent.

2 Et talibus ^b est purgatio canonica indicenda, iuxta cap. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. Nec ^c refert an fuerint infamari per graues, & bonos testes, an per infames, & viles: utpote per periuros, & hæreticos, ut in c. Accusatus. §. licet. extra de hæret. li. 6. per excommunicatos, & in crimine participes, ut in c. Contra Christianos. eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad testificandum admittuntur.

3 Refert ne an sit infamatus de hoc crimine apud bonos, & graues, vel apud viles, & vitij irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem, sicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid est maior labes hæresis infamia, quam hæresis ipsa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius est forte cōuictum de ipso crimine, quam de criminis infamia volitante. Si ergo creditur criminosis in illo, nunquid plus in isto? certe sic. Et in probationem huius c. Inter sollicitudines, & c. Excommunicamus. præalleg. & allega. c. Ut officium. & c. Inquisitores, & omnia alia eo. ti. li. 6. loquuntur de infamatis de hæresi indistincte, nullam faciētia penitus mētionem, an apud bonos, & graues, vel apud malos, & viles fuerint infamati.

4 Nec ^d refert etiam an infamia habuerit ortū ab æmulis, vel amicis, nec in hoc crimine, nec in alijs, postquam habuerit initium a qualitatibus facti, & conditionibus, ut est textus rotundus extra de purg. cano. c. Accedens. Sufficit enim qd sint publice infamati ad hoc quod eis purgatio canonica indicatur, in quam si non cōsenserint, sunt anathematis gladio feriendi: & si per annū in excommunicatione perstiterint, sunt velut hæretici condemnandi, ut habetur clare eo. li. 5. c. Excommunicamus. i. §. qui autem.

COMMEN. LXXXII.

Materiam huius quaestionis tractat Locatus in opere iudiciali verbo, diffamati, et Reperitorij Inquisitorum verbo, diffamatus. & Zanchinus tract. de hæret. c. 11. nu. 3. & ibi Campegius, ac alij competentibus locis. Est autem frequens etiam in hoc tribunali diffamationis usus, cum ex diffamatione Inquisitores inquirere possint in diffamatos de hæresi, & propterea quid sit in hoc articulo obseruandum, explicat hic luculenter Eymericus.

a Ad hanc respondemus, quod illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica vox, et fama, & c.] Conciliū Tholosanum, ca. 16. §. illos autem in hac verba describebat diffamatos de hæresi Illos autem debent pro diffamatis habere, cōtra quos publica fama clamat; vel de quorum diffamatione apud bonos, & graues coram Episcopo loci legitime constiterit, hac ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus, tradit etiam Bar. in l. turpia. §. 1. nu. 3. ff. de leg. 1.

b Et talibus est purgatio canonica indicenda, & c.] Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obseruari, tradit copiose Eymericus p. 2. in secundo modo processum fidei terminandi: ubi dixi copiose.

c Purgatio vero diffamatis tātum iniungitur: nā si præter infamiam alia suspicionum hæresis adessent indicia, abiuratio quoque esset imponenda, ut docuit Eymericus, 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi, de quo quid sit sentiendum dicam ibi. & de purgatione canonica egi etiam supra in hac 2. parte super c. inter sollicitudines.

d Nec refert an fuerint infamati per graues, & bonos testes, an per infames & viles.] Sed his videtur aduersari Concilium Tolosanum paulo antea relatum, quod postulare videtur testes graues, & bonos ad probandum diffamationem alicuius super heresi, cum Eymericus hic dicat parum referre an testes apud quos est infamia de aliquo, sint integri necne. Hec controuersia ita mihi breuiter videtur dirimenda, ut diffamatio, aut infamia de heresi perfecte probetur, duo testes boni, & graues sufficiunt, ut disserui inf. par. 3. nu. 78. & ita videtur intelligendum Concilium Tholosanum paulo antea relatum; & ubi sic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de heresi iniungenda, id est, illa quæ talibus iure solet iniungi, qualis est canonica purgatio. quod si testes fuerint viles, & infames, licet contēnendi non sint, ad hoc ut ex dictis eorum ad inquirendum procedatur duo tamen ex illis nō videtur sufficientes ad hoc ut diffamato pœna ordinaria imponatur, sed mitius erit tractandus, nec ad purgationē subeundā erit cogendus, nisi plenior probatio accedat, & alia indicia, & adminicula simul cum diffamatione concurrant; quoniam duo testes solū minus idonei in causis, in quibus ad testificandū admittuntur, nunquā sufficiunt ad hoc, ut ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, ut late docui inf. par. 3. super q. 64. ubi ita cum communi Doctorū sententia interpretor iura hoc loco ab Eymerico allata. Nam quamuis

Qui dic
de hære
famati.

Diffam
iniūgiur
gatio can

Vbi infam
per testes
regros pro
tur, pœna
dinariaple
tur reus, al
secus.

uis Inquisitor nullam hæresis infamiam a quibus-
cunque ad se delatam contemnere debeat; non tamē
putare debet eā æque probari per testes minus ido-
neos, atq; per graues, & omni exceptione maiores.

Hac ergo ratione intelligenda & temperanda
mihi videtur Auctoris sententia hoc loco, ne quid
durius contra aliquem statuatur.

d Nec refert etiam an infamia habuerit ortū
ab æmulis, &c.] At contrarium videntur conclu-
dere communiter Doctores. Gandinus tract. de ma-
lesic. tit. quomodo cognosc. de malef. per inquisitio-
nem. Practica Papiensis in forma inquisitionis,
verbo, non quidem a maleuolis, quod probat apertē
textus in c. qualiter & quando 2. de accusatio. ibi:
Non quidem a maleuolis. & in cap. licet Heli. de
simonia.

Et Eymericus quidem hic apertē concedere vi-
detur diffamato de hæresi canonicam purgationē
esse indicendam, etiam si infamia originem habuerit
ab æmulis & inimicis: quæ sententia simpliciter
accepta, iuxta ea quæ paulo antea dicebamus, tenē-
da non videtur: sed cum ab inimicis & æmulis or-
ta est infamia, ea plane sufficiet ad dandum initium
inquisitioni, non tamen ad canonicam purgationem
iniungendam: quia, vt dixi, sicut pena ordinaria im-
ponenda non est ob dicta duorum testium minus ido-
neorum, eodem modo non videtur iniungenda, quo-
ties ab æmulis & inimicis initium duxit, quod si
plures testes minus idonei assuerint, aut a multis
æmulis profluxisse infamia videatur, si verisimilia
dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, &
pena quolibet alia ordinaria: atq; hæc videtur esse
non obscura Eymerici sententia hoc loco, ob illa ver-
ba: Postquam habuerit initium a qualitatib. fa-
cti, & conditionibus, sed hæc omnia plenius proba-
tur a nobis in 3. parte super tit. de modo continuan-
di processum per inquisitionem, & super q. 64.

Atque hæc sunt in hac causa diligentissime con-
sideranda, ne quid durius, quam postulat æquum in
reos vlllo tempore statuatur, eandem cum Eymeri-
co præcatis locis senserunt Locatus, & Cæpegius,
quæ vel ita sunt intelligenda, vel respuenda.

Quomodo autem probetur infamia, per quos, &
quales effectus producat, dixi infra par. 3. vers. &
fama probata, nu. 80.

Ad hæc, ne quid desideretur, quod huic loco lucē
afferre possit, obseruandum est, diffamationem de
hæresi quandoq; oriri aduersus aliquos, ex eo quod
in locis diffamatis de hæresi aut suspectis versati
fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus
quid sit obseruandum his maximē temporibus ele-
ganter docuit synodus Salisburgensis superioribus
annis celebrata, constitutione 6. c. 2. in hæc verba:
Eos quoque obseruare debent Parochi, qui ex
hæreticorum locis, siue de hæresi suspectis ve-
niunt, singulorumque dicta, & facta animaduer-
tant; ac de eorum vita, consuetudine, & ratione
cognoscant, si qua de ijs suspicio fuerit, ordina-
rium admoneant. hæcenus ibi.

Postremo illud est hic addendū, quod valde salu-
briter cauit olim Concilium Tholosanum ca. 16. §.
sed nec eos, ne videlicet Prælati, Barones, aut quicū-
que aliq. Domini terrarum, diffamatos de hæresi, vel

A suspectos in familia, aut consilio suo habeant in hæc
verba: Sed nec eos, scilicet hæreticos, aut hæreti-
corum credentes, aut etiam aliquos diffamatos de
hæresi, vel quos credūt de hoc esse suspectos, in
sua familia, vel suo consilio habere vel retinere
præsumant. hæc ibi. Quod non modo intelligendū
puto postquam damnati sunt, & in iudicio legitime
constitit de infamia & suspicione, verum ante sen-
tentiam: nulli enim quacunque hæresis suspicione,
aut infamia notati magistratus gerere debent, vt
dixi supra hac eadem parte super q. 52. §. quidam
namque sunt.

QUESTIO LVIII

De Relapsis.

SUMMARIVM.

- 1 Qui dicantur proprie relapsi, & quod labuntur
aliqui in hæresim, aliqui in fautoriam.
- 2 Relapsorum in hæresim casus quatuor. Primus
si quis incidat in eam, quam abiurauit.
- 3 Secundus si labatur in hæresim, quam abiurauit
vt vehementer suspectus.
- 4 Tertius: si post abiurationem hæresis generali-
ter labatur in hæresim aliam ab abiurata.
- 5 Quartus, si postquam abiurauit vt hæreticus,
deducat, visitet hæreticos, &c.
- 6 Relapsi præfati tradendi omnes brachio sæcu-
lari.
- 7 Casus dubij, in quibus Papa esset consulendus.

Vinquagesima octaua quæstio est:
Relapsi qui sunt, & si hæretici ha-
bendi sunt.

1 Ad hanc respōdemus, quod il-
li proprie dicuntur relapsi, qui prius
fuerunt lapsi; vnde relapsi, quasi iterum lapsi.
D Labi enim dupliciter: nam aliqui labuntur in
hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur
autem in hæresim, qui in illa deprehenduntur,
iuxta c. Ad abolendam. §. præfati, de hæret. lib.
5. siue deprehendantur facti euidentia: siue con-
fessione propria: siue testium productione le-
gitima, iuxta gloss. super allegato cap. & §. &
verbo, deprehensus, & de verborum sign. capit.
Super quibusdam. Labuntur autem in fauto-
riam, qui hæreticos receptant: defensores: senten-
tiam, iudicium, vel processum fidei directē vel
indirectē impediunt, iuxta cap. Vt inquisitionis.
per totum.

2 Ergo & relapsi sunt in duplici genere: qui-
dam enim sunt relapsi in hæresim: & sunt casus
quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hæ-
resim relapsi.

Primus casus est: quando quis incidit in illam
hæresim, quam antea abiurauit, vt deprehensus
in eadem, vt in c. Ad abolendam §. præfati, & §.
illos quoque. Vt pote, deprehensus est quidam
in hanc hæresim incidisse, quod Christus nō est
natus de Virgine: abiurauitque illam: & post in
eandē abiuratā deprehensus est recidisse: relap-
sus

sus est, & ut talis animaduersione debita puniendus, iuxta cap. alleg.

3 Secundus casus est: quando quis non est deprehensus, sed est vehementer suspectus de aliqua hæresi, seu errore, & abiurat eandem tanquā vehementer suspectus: si post talē abiurationē deprehensus est in eandem abiuratā hæresim incidisse, relapsus debet censerī quadam iuris fictione, & tanquā relapsus habendus est, ut patet in c. Accusatus, in princ. de heret. lib. 6. Vtpote, suspectus est quis habitus vehementer; sed non deprehensus, quod credat Christum non esse natū de Virgine, & abiurat illam hæresim ut vehementer suspectus; postmodum deprehenditur q̄ incidit in hæresim abiuratam: relapsus est, & ut talis puniendus, iuxta cap. alleg. Secus si abiurauerat ut leuiter suspectus: Nā si post abiurationem talē incidit in eandē hæresim abiuratam, licet ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet relapsorum pœna puniri. patet eod. c. §. si autem leuis.

4 Tertius casus est: q̄ quando quis deprehensus est, vel vehementer suspectus est, quod incidit in aliquam hæresim, & post abiurat nō solū illā, immo simpliciter & generaliter omnem; postea deprehenditur in illam in quam inciderat, vel in aliam quamcumque, relapsus est, ut patet in ca. Accusatus. §. eū vero, de heret. li. 6. Vtpote, quis est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac hæresi, quod Christus non resurrexit, & abiurauit non tantum illam hæresim, immo omnem; si post talem abiurationem deprehendatur in hac hæresi, quod Christus ad cēlos nō ascendit, relapsus est, iuxta cap. allegatum.

5 Quartus casus est: quis hæresim abiurauit, de cuius lapsu ante abiurationem constabat: utpote, quia fuerat deprehensus: vel post cōstitit; utpote quia abiurauerat ut suspectus vehementer & post constitit quod ante abiurationem lapsus fuit; si post huiusmodi abiurationem hæreticos deducat, uisitet, seu associet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit; merito debet iudicari relapsus, ut patet, in cap. Accusatus. §. ille quoque.

6 Et omnes isti relapsi siue peniteant, siue nō sine vlla audientia sunt tradendi brachio seculari animaduersione debita puniendi. Est verum, quod si non peniteant, sunt tradendi ut hæretici pertinaces; si autem peniteant, sacramēta Pœnitentiæ & Eucharistiæ non sunt eis denegāda, ut patet in c. Super eo. de heret. lib. 6.

7 Quidam a vero sunt relapsi in fautoriam; utpote, quia fautoriam abiurauit, & post in abiuratam fautoriam relabuntur; iuxta Cōciliū Tarraconen. relapsi habentur.

Si autē ita est, & an intelligatur si relabantur in aliam fautoriam, vel eandē: & an sint isti vel illi; vel isti, & nō illi, tradendi curiæ seculari vltimo supplicio feriendi, iura nō loquuntur clare.

Eodē modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauit, & post incidat in eandem, vel aliam; an sit realiter, vel iuris fictione, vel alias relapsus, ut pœna relapsus debita puniatur, iura non loquuntur clare, licet c. Ad abolen-

dam. §. illos quoque, & c. Excommunicamus. §. adiicimus, videatur dicere, quod qui post purgationē reincidit, quod seculari iudicio sine vlla audientia est tradendus; sed loquitur indistincte: Vnde puto Papam in huiusmodi consulendum.

COMMENT. XXXIII.

Postrema hæc tractatio huius partis, in qua de relapsis differitur, valde frequens est in hoc sacro tribunali, occurruntque interdum in ea quæstiones perdifficiles. Eymericus hic more suo singulariter persequitur quæ ad eam cognoscendam spectant de ea differuit idem quasi aliud agens supra hæc eadem parte quæstio. 40. nu. 3. & seq. & q. 55. num. 13. & seq. quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex proposito hic agebat auctor de relapsis, circa quos qualis praxis debeat obseruari, docuit idē abunde 3. par. in 9. & 11. modo processum fidei terminandi, & rursus alia plura huc spectantia adiunxit in eadem 3. par. q. 99. & seq.

Iam qui hæreticis agunt, nulli omittunt hanc tractationem Zanchinus de heret. c. 16. Camporius Zanchinum c. 17. Repertorium & Lucerna Inquisitorum verbo, relapsus. Locutus in opere iudiciali verbo, relapsi. Auctor quidam inominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis relapsis. Simancas de cath. instit. ti. 57. idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 25. nu. 25. et seq. Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 173. idem tract. de heret. par. 2. assertio. 41. Alfonso Castus lib. 2. de iusta heret. punitio. Syluester in summa verbo hæresis, l. q. 9. nu. 15. & in legib. Hispaniæ septipartitis par. 1. l. 60. tit. 6. & copiose Montaluis in l. 1. partitæ 7. tit. 26. in 6. q. Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus & ceteri cōmuniter in cap. accusatus, de heret. lib. 6. Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. q. 3. & alij alijs locis, ex quibus more nostro quæ ad illustrandum hūc locum attinēt, mutuabimus: quamquam Eymericus & copiose, & perspicui satis loquatur.

Obseruandam est autem, hic tractari de illis relapsis, qui post abiuratas hæreses, iterum in hæreses incidisse conuincuntur; hi namque traduntur curiæ seculari; non de illis, qui in eundem errorē iterum atque iterum labuntur, nulla penitentia solēni interueniente, aut abiuratione, canonice purgatione iudicialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in varias, aut easdem hæreses labatur, etsi vere relapsus dici possit priusquam illas abiurauit; at puniri non debet velut relapsus, ita ut tradatur curiæ seculari, dummodo velit vere penitere: nā iure pontificio is hereticus vere relapsus accipiendus est qui post solemnem iudicalemque heresim abiurationem relapsus fuerit, c. accusatus, & ibidem Ancharanus de heret. lib. 6. Alfonso Castus lib. 2. c. 2. de iusta heret. punitio. Simancas de cath. instit. tit. 57. nu. 2. & seq.

a Quartus casus est, quis hæresim abiurauit, & c. [Libet clarius & apertius dicere quod hic Eymericus breuiter, paulo tamen obscurius tradit, sub hoc ergo quarto casu duæ relapsorum differentie conti-

De relap-
qui differ-
runt.

Qui in iu-
dicantur r-
lapsi.
Dux relap-
rum differ-
tie explicat

continentur. Prima est eius relapsi, qui post abiuratum heresim, de qua vere constitit ante abiurationem iudicalem, postea reperitur cum hereticis communicare.

Altera est illius, qui abiuravit ut vehementer suspectus, quia de heresi tunc vere non constabat, post abiurationem vero, de heresi constitit, quā abiuravit prius ut vehementer suspectus: is enim si post hoc cum hereticis communicet, relapsorum pena plectendus est, & ratio huius assertionis verissima illa est, quam tradunt Ancharanus in cap. accusatus de heret. li. 6. in 2. notabili, & Paulus Grillandus, tract. de heret. q. 10. nu. 1. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui prima vice fuerat in mala opinione contra fidem Christi, in qua semper praesumitur continuasse usque ad secundam deprehensionem: fingit enim ius istum a principio talem fuisse, qui postea talis esse conuincitur, argu. l. si quis adulter, C. ad legē Jul. de adulter. super qua lege fundatur haec fictio, seu praesumptio. qua praesumptio cum sit iuris et de iure, non admittit probationem in contrarium, ut notant Doctores in 1. afferte, de praesumptio. & dixi plene supra in hac 2. par. super q. 55.

Atque haec duae relapsorum postremorum differentiae continentur breuiter in dicto c. accusatus. §. ille quoque, de heret. li. 6. & de postrema agens Ancharanus ibidem notabili 6. ait: Nota in verbo, ille quoque, quod sufficit post abiurationem constare de heresi abiurata ad conuicendum aliquem ut relapsum super his, de quib. in textu. haec Ancharanus.

b Vel post constitit; utpote quia abiurauerat ut suspectus vehementer. Haec verba sunt notanda dignissima, quibus apertissime refellitur opinio Ancharani in dicto c. accusatus, notabili 6. de heret. li. 6. & Matthaei de Afflictis in constitutionibus Sicilię, tit. 1. de heret. & patarenis, super constitutione inconsutilem, notabili. 18. vers. quid autem si contra, nu. 32. asserentium, eum quoque esse censendum relapsum, qui de leui abiuravit, & postea vere constitit de illo crimine, de quo antea leuiter tantum erat suspectus: nam si post leuem abiurationem hereticus, inquit, deprehendatur, relapsorum pena plectendus erit; haec enim opinio falsa est, neque usquam est decreta, neque usu recepta, et misericordiam excludit ab hoc sacro tribunali: vllam in hoc casu admittit differentiam inter abiurationem de leui, & de vehementi, quod apertissime aduersa vi videtur textui in dicto capit. accusatus, §. 1. vers. si autem leuis, de heret. li. 6. Quam ob rem merito iam ante nos confutauit Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari. 1. nu. 26. in fine, & Simā cas de catho. instit. tit. 1. nu. 19. & 20. & hanc sententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco apertissime Eymericus, a qua nullo pacto est recedendum.

c Et omnes isti relapsi, &c. sunt tradendi brachio seculari. Cur autem relapsos Ecclesia non recipiat, etiam si conuerti velint, docet Conciliū Narbonense c. 11. in hac verba: Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari

A iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam decessisse. haec ibi, & dixi plura infra part. 3. super quaest. 99.

d Quidam vero sunt relapsi in fautoriam: utpote quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabuntur. Haec est grauissima & perdifficilis quaestio, quae pendet ex illa, quā discussimus paulo antea in hac 2. par. super q. 54. §. sic tales, & quamquam Eymericus in fine huius quaestionis quem sequitur penitus Campegius apud Zachinum tract. de heret. capit. 17. dicat in his summum Pontificem consulendum esse; donec tamē definitio Papae habeatur, quid mihi dicendum videatur breuiter explicabo.

Qui ergo fautoriam hereticis exhibitam vel impedimentum sacro officio praestitum abiuravit, si simul particulares aliquos errores, vel hereses ut hereticus abiuravit, & postea relabatur in fautoriam, siue eandem sine, a priori diuersam, plane relapsus erit iudicandus: nam talis proculdubio comprehenditur sub dispositione textus in capit. accusatus. §. ille quoque, de heret. li. 6. neque de hac facti specie videtur vlla esse dubitatio; & hic sine vlla misericordia tradendus est curiae seculari, etsi conuerti velit.

C Sed tota difficultas huius quaestionis in altero capite versatur; An is scilicet relapsus sit dicendus, qui nullo errore, aut heresi expressa, fautoriam, seu impedimentum in genere abiuravit; quod fieri sepe potest, iuxta ea quae scripsimus supra in hac 2. parte super quaest. 54.

An qui relabatur in fautoriam, siue abiuratam siue aliam sit puniendus ut relapsus.

Ac primum hic animaduertere, oportet hanc quaestionem non disputari in illis qui leuiter fauent, quoniam in his nulla dubitatio est, eos non fore plectendos pena relapsi de iure debita; sed tantummodo in illis, qui magnopere fauent, & insigniter sacrum inquisitionis officium impediunt, iuxta illas circumstantias, quas diligentissime enarrauit Conciliū Narbonense capit. 14. 15. & 16. relatū a nobis supra in hac 2. parte super quaestio. 53. §. iam si nosse cupis, ut si quis captos et incarceratos praeter iudicium ecclesiasticorum voluntatem a carcere liberet; condemnatos, & curiae seculari relictos, cum possit & debeat, non puniat; aut denique scienter et nequiter insignem aliam iniuriam in detrimentū fidei sacro inquisitionis officio irroget, unde vehemens suspicio male credentiae orta fuerit, quam de vehementi abiurauerit.

E His ita positis, prima fronte videtur dicendum, velut relapsos fore iudicandos eos, qui postea in hanc fautoriam abiuratam, vel in aliam similem, vel grauiorem relabuntur. Primum, quia haec non videntur posse fieri sine scrupulo inique societatis, non modo susceptae cum personis, quibus tanto pere fauerunt; uerum etiā cum erroribus & heresibus earundē personarum. Rursus, quoniam cū ex priorī fautoria & impedimento orta fuerit vehemens suspicio heresis (ut supposuimus) ea in secunda fautoria transire videtur in violentam, ex qua suspicione violenta tandem poterunt capitaliter condemnari, cum hoc posulet natura violentae suspicionis, ut diximus in superioribus; & tradit

glossa cōmuniter recepta in c. excommunicamus 1. §. qui autem, verbo, condemnentur, de hæret. relat. supra apud Eymericum par. 2. Quis enim dicat hæc secundam suspicionem non fuisse auctā, & in aliud genus suspicionis maioris non transiisse? at nō potest in alias transire quam in violentam; ex ea ergo poterunt condemnari atque ex his redditur satis probabilis hæc sententia.

Altera huic aduersa, quæ tutior est, bifariā potest probari auctoritate, & ratione. Auctoritas est in Concilio Tarraconensi relato supra apud Eymericum par. 2. pag. 220. ubi cum ageretur de pœnitentia lapsorum in fautoriam, dicitur: Pœnitentia illorum, qui sunt relapsi in fautoriam similiter erit solennis, &c. Ex quibus apparet apertissime sensisse Concilium, relapsos in fautoriam non esse tradendos curiæ seculari, alias nō tradidisset pœnas pœnitentiales eis imponendas. Ratio vero huiusmodi est: Relapsi natura hoc exigunt, ut de aliquo lapsu in hæresim vere constet ad hoc ut pœna relapsi debita puniatur. cap. accusatus. §. ille quoque, de hæret. lib. 6. ubi communiter interpretes, traditque præ cæteris Alfonso Castus lib. 2. c. 2. de iustitia hæreticorum punitio, & Simancas de cath. instit. tit. 57. nu. 5. At qui relabitur in fautoriam abiuratam, vel in aliam diuersam, in nulla hæresi expressa est deprehensus, ut supponimus: ergo nō poterit dici relapsus, nec tradi curiæ seculari. Hæc sunt, quæ iudicio meo pro utraq; sententiā adduci possunt ex quibus redditur valde dubia pposita difficultas.

Si cui tamē sententia prima ariserit, caueat, ne quid propria auctoritate in re tam graui, conficiat: nec temere in his, in quib. vita hominis periclitatur dicant Inquisitores licere sibi interpretari statuta contra hæreticos edita, ut docet Eymericus 3. par. q. 85. & 86. ac proinde posse declarare, tales homines pœnis relapsorum plectendos; quamuis enim summo iure fortassis fieri posset, tutius tamen erit summum Pontificem, aut illustrissimū sacrosanctæ generalis Romane Inquisitionis Senatū consulere.

Hoc vñ postremo adiungā, iustissimū & æquissimum mihi videri, eos qui non tantum semel, sed bis, aut pluries vel in abiuratam fautoriam, vel in alias relabuntur, absque misericordia tradēdos fore curiæ seculari: quoniā in his ob multiplicatos actus grauissima sunt, & quasi violenta perfidiæ indicia & ob criminis toties repetiti grauitatē, liceret tūc secure leges transgredi, si hoc vere esset leges transgredi, quod non credo. Hæc tamen ita dixi, ut cuiuslibet viri docti & catholici meliora sentientis iudicio libenter supponam.

Eodē modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauit, & post incidat in eandē vel aliam, &c. Hæc est secunda quæstio, eaq; et in hac causa valde difficilis, de qua non vno mō sensit multis locis Eymericus, quā disputauim infr. 3. parte, in secundo modo processum fidei terminandi.

Postremo illud in fine huius disputationis, quæ suscepta est de relapsis, obseruādū est, qd cavit Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa IIII. ann. Domini MDLV. per bullam incipien. Cū quorundam hominum. Dat. Romæ apud sanctum Marcū, septimo idus Augusti, Pōtificatus sui anno primo

videlicet pro relapsis in hæresim haberi, et ut relapsos curiæ seculari tradendos etiam in primo lapsu omnes & singulos illos, qui asseruerint, dogmatizauerint, vel crediderint aliquem ex infrascriptis erroribus hæreticalibus, aut hæresibus, quæ in prædicta bulla referuntur in hæc verba: Vel Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & in composita omnino indiuisaque vnitæ substantiæ, & vnum vna met simplici diuinitatis essentia: aut Dominum nostrum Iesum Christū non esse verum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto: Aut eundē secundum carnem non conceptum in utero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Ioseph; Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum nō subiisse acerbissimam crucis mortem, ut nos a peccatis & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitam æternam recōciliaret: Aut eandē Beatissimā Virgine Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & in perpetuo post partum. hætenus ibi, & post multa subdit rationem constitutionis, & penam in hæc verba: Et insuper cū errores, quos supra narrauimus ita graues & nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excusationē nō habeant, sed subuersi potius atq; immanes, quam hæretici merito dici possint: Hac nostra perpetuo valitura cōstitutione sancimus, quod tā illi qui hætenus in ipsos errores, vel eorū aliquem lapsi sunt & infra supradictum terminum nō resipuerint & ea, quæ supradiximus nō adimpleuerint, quā omnes & singuli alij, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cuiuscumque dignitatis status, gradus, ordinis, vel cōditionis existāt, pro subuersis & relapsis in hæresim haberi, & ut relapsos curiæ seculari tradi, & per ipsam curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si vere & realiter in hæresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. hæc ibi.

Alium præterea casum, in quo aliquis pro lapsu habeatur, sancit idem Dominus Paulus Papa IIII. anno Domini MDLVIII. per bullam incipien. Cū ex Apostolatus officio, quæ habetur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis in fine huius operis, aduersus magistratus quoslibet & Dominos ecclesiasticos, aut alios etiam secularē iurisdictionem habentes, qui in schisma, aut hæresim inciderint, aut schisma vel hæresim excitauerint, de quo cum alibi dixerim co-

piofius, nihil amplius hic differendum putauim, & satis esse existimauimus indicasse, & qualiter in eo sit procedendum series præcitatæ constitutionis continet non obscure.

Finis Secundæ Partis.

IN

Quibus casibus possit quis relapsus tradi curiæ seculari in primo lapsu.

IN TERTIAM PARTEM

DIRECTORII INQUISITORVM

Nicolaï Eymerici Præfatio, & Argumentum.

CORPV S Humanum mirabili quadam elementorū symmetria, et quasi cōsen-
sione, atq; concordia diuinitus constitutum, per varios casus, & rerū diuersa ac-
cidentia, dissoluta ea consensione, ametriæque accedente, in tetras, infaustas, in
felicesque calamitates, & morbos labi, & incidere quotidie conspicitur. ex his
quidam medicorum peritia, & medicamentorū ope (iuuante tamen natura) lon-
ge lateque expulsi, sanitati cedunt, corpusque ipsum ante afflictum in pristinū
constitutionis statū reuertitur, & conseruantium pharmacorum virtute muni-
tum feliciter roboratur. Alij contra, humorum malignitate peccante adeo pesti-
lentes existunt, vt prorsus incurabiles, totiusque remedij expertes efficiantur:
qui (nisi vel ferro vel igni protinus occurratur) synceras sanasque partes sua innata malitia corrumpentes,
& vicinitate deprauantes, paulatim totum corpus velut crudeles inimici, trucesq; tyranni immani feritate
atque seuitia inuadentes, quasi diripiunt & depopulantur. his tamen vnicū remedium est ferro protinus
resecare, iuxta illud.

... sed immedicabile vulnus.

Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.

His prorsus similia in vitijs animi, morbis corporis lōge crudelioribus, & immaniorib. licet velut in claro
speculo, aut aqua limpidissima contemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemq; prepe-
diunt: at quia summa abest malitia, non omnino inficiunt corrumpuntve diuinam intellectus facultatem.
Alij tamē tanta sunt iniquitate, & malignitate affecti, vt quod est in homine pulcherrimū, excellentissimū
& prorsus diuinum auferant, & extinguāt. Inter hos est hæreseos crimen, morbus mētis, & intellectus om-
nium fœdissimus, grauissimus, & pestilentissimus: qui quamprimum animum alicuius infeliciter inuaserit,
primum fidem, ceteras deinde virtutes diuinas corrumpit, violat, aufert. Hoc tamen morbo agrotantes sa-
nantur interdum, siunt tamen interdum sua culpa incurabiles, & omne remedij genus detrect intes: at quia
morbus est spiritalis, & proinde magis occultus, & latens: ideo difficile sanatur, difficilius opē rtuna medica-
menta inueniuntur, & omnium difficillime aptus medicus potest reperiri. Ceterum ne in hac parte, quæ om-
nium erat grauissima, & vtilissima, reipublicæ Christianæ defuisse videretur Eymericus, vir, vt mihi vide-
tur, ad fidei negotia prudenter, & pie peragenda diuinitus natus, cū in superiori operis parte docuisset mor-
bos, generaue morborum, & egrotorum, in quibus plantata fides, aut quasi fracta fuerat, & debilitata, aut
violata omnino, & radicitus auulsa: nunc mirabili prorsus arte velut prudens medicus rem aggreditur ma-
gnam, præstantem, & fere omni humano ingenio maiorem. tradit enim quidquid ad deprehendēdū hæreseos
morbum occultum, & latitantem exigitur: quidquid ad cognoscendam agrotantium malitiam attinet: quid-
quid ad sanandos hæreticos requiritur, remedia omnia prudentissime commonstrat: Iudices violatæ religio-
nis (qui sunt ad curandam, & auellendam hæresin medici a summo Pontifice Romano destinati) instruit:
vt intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Qua ratione ad salutem reuocati hære-
tici per pœnitentiales pœnitentias, quasi per medicinas salutare in sanitate debeant conseruari, de-
monstrat; & quomodo desperati, & incurabiles, hoc est, pertinaces ē consortio fidelium eijciantur, ne vi-
cinitate, & morbi contagione proximos quosque fideles inficiant, & corrumpant diligenter ostendit: qua-
les sint medicorum, hoc est, iudicum in hac re partes edocet; quæ ministrorum officia, & munera tractat
abundē. ita denique totam in hoc negotio procedendi seriem, & ordinem ponit ob oculos, vt nullus
futurus sit vel mediocriter eruditus, qui cum hunc laborem fuerit intuitus, & secutus, non facile
suo muneri, & officio satisfaciat, & in sanctissimo Inquisitionis officio, non etiam possit sanctissi-
me (vt decet virum inquisitorem) versari. Cuncta vero qua ratione (quod erat longe difficillimum)
debeant ad praxim reuocari, singulari methodo ostendit. Tandem si quæ difficultates (quod sæpe
contingit) in officio inquisitionis vel in iudicum personis, vel in ministrorum creatione, & offi-
cio, vel in pœnis aut pœnitentijs iniungendis vel remittendis, vel temperandis; vel denique in alijs
quibuscunque, quæ breui oratione recenseri non possunt, oriantur, opportune omnibus in fine huius ope-
ris, centum & triginta propositis quæstionibus occurrit Eymericus adeo feliciter, vt sæpe sim hominis inge-
nium, laborem vero & industriam in primis admiratus, qui eo tempore quo bonæ fere litteræ sepultæ iace-
bant, librorumque erat non parua penuria, potuerit tam felix, tam copiosum, & eruditum opus absol-
uere. Iam in singulis edocendis non frivolis, & caducis rationibus, sed vel apertis Pontificum summorū
definitionib. vel Conciliorum decretis, vel sanctorum Patrum dictis, vel probatorum iurisperitorum gra-
uibus sententijs, & doctrinis vtitur: quæ res maiorem sibi honorem, & operi auctoritatem merito est alla-
ture. Ceterum singula qualia sint, series & ordo docendi abunde commonstrabunt.

INCIPIT TERTIA PARS

DIRECTORII INQUISITORVM,

*Cum Comentarijs Francisci Pegne Sacre Theologie & iuris
vtriusque Doctoris.*

TERTIA Pars huius Directorij officij Inquisitionis est de practica huius officij, qualiter scilicet, sit ipsum officium exequendum, & hic oportet tria videre. Nam primo videndum est, quomodo & qualiter inquisitionis processus hereticę prauitatis sit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter sit median-
dus. Tertio, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus.

QVOMODO ET QVALITER PROCESSVS IN CAUSA FIDEI EST INCIPIENDVS.

**Inquisitori de nouo instituto quid
agendum.**

Ano temporali, si & prout melius poterit, huiusmodi litteras saltem in substantia, & effectu tenoris sequentis.

PRIMO est videndum, quomodo, & qualiter processus in causa fidei est incipiendus. Vbi considerandum est, quod quando Inquisitor est a domino nostro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo institutus in aliquib. regnis, vel terris.

Forma litterarum domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor quando est nouiter institutus.

Inquisitor si de Domino temporali de sua institutio-
ne faciat.

In primis^a debet se presentare Regi, vel domino temporali illarum partium, vel terrarum, in quibus est Inquisitor a Sede Apostolica deputatus, & facere sibi de sua commissione Apostolica plenam fidem, & post eidem supplicare, & exhortari, quod habeat eum, quo ad suum officium commendatum, prestando sibi (cum opus fuerit) consilium, auxilium, & fauorem: Exponendo eidem, quod ad hoc tenetur secundum canonicas sanctiones, si fidelis haberi cupit (prout debet) & vitare vult multiplices penas iuris, quae continentur in capit. Ad abolendam, de haeretic. libro quinto, & in capit. Vt inquisitionis, de haeret. libro sexto.

Litteras fauorabiles ab eo impetrare studeat.

Quibus^b factis, petere debet litteras saluaguardiae, & protectionis a praedicto domino temporali, pro seipso Inquisitore, & eius socio, notario, & familia sua, ac bonis eorum: quae officialibus illius domini dirigantur, & nihilominus quod dicti officiales Inquisitori pareant in capiendis haereticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac de heresi diffamatos; ac in executione facienda contra praedictos faciant omnia & singula, quae ad eorum officium spectant, pro extirpanda haeretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quoties ab Inquisitore, vel eius nomine fuerint requisiti. Et habeat ipse Inquisitor ab ipso rege vel principali domi-

NDei gratia Rex talis regni, dilectis, & fidelibus vniuersis, et singulis officialibus nostris, & eorum loca tenentibus vbilibet infra dominium nostrum constitutis, & constitendis, ad quos praesentes peruenerint. Salutem & dilectionem.

Cu Religiosus, dilectusq; noster frater N. ordinis fratrum Praedicatoru Inquisitor haereticę prauitatis in regnis, & terris nostro dominio subiectis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus pro Dei seruitio, & cultu, seu relaxatione sanctę fidei orthodoxę, utq; ipsum haeresis detestabile crimen a dictis partib. quib. p̄sidemus (si fors alicubi vigeat, siue inoleat) valeat extirpare, ad loca seu ad partes nostrę iurisdictioni subiectas, & vobis commissas declinare quandoque habeat, seu etiam proficisci: Nosq; velut princeps catholicus, q de manu Altissimi multa bona, variosque honores recognoscimus recepisse, in praedictis, & alijs, quę diuinum concernunt obsequiu ipsi Deo conditori omnium placere (ut couenit) plurimum cupientes, intendamus, immo & volumus omnino fauorabile dare locum, ipsumq; Inquisitorę tanquā speciale Dei ministrum nostris prosequi gratijs, & fauoribus oportunis: Ideoq; vobis, & vnicuiq; uestrum dicimus, & expresse praecipiendo mandamus, sub pena nostrę gratiæ & mercedis: quatenus quouiscunq; dictum fra-

trem

item N. Inquisitorem pro exercendo dictū officium, ad dicta loca seu partes vobis commissas contigerit se transferre, & pro vel super predictis saculare brachium inuocando, vestrum auxilium postulare; eundem fratrem N. Inquisitorē fauorabiliter admittatis; capiēdo seu capi faciēdo quoscunque dictus Inquisitor de memorato facinore suspectos, aut diffamatos nouerit, seu et hereticos quoscunq; vobis duxerit nominandos: & captos etiam detinendo: & infra^d iurisdictionē vestram ad locū, de quo dictus Inquisitor vobis dixerit † deducendo: necnon pēna debita plectendo eosdem, sicut ipse decreuerit, & est fieri consuetum: si videlicet quando, & quoties, & prout Inquisitor vos duxerit requirendos. Vt autem Inquisitor præfatus suum Inquisitionis officium securius & liberior exercere valeat, nostro suffultus præsidio & fauore, Inquisitorem eundē, eius socium, ac eius notariū & familiam, res & bona eorum sub nostro speciali guidatico, custodia, & commenda ex nostra regali clementia benigne recipimus, cum præfati Mandantes vobis (vt supra) quod guidaticum seu protectionem nostram huiusmodi dicto Inquisitori, eius socio notario ac familię, & rebus eorum inuiolabiliter obseruando, nullam iniuriam, nullumq; dispendium, grauamen, aut damnum aliquod eis inferri in personis, aut bonis a quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eisdem de securō conductu, & transitu, si & prout per iam dictū Inquisitorem inde fueritis requisiti. Datum in tali loco sub nostro sigillo in pendentī, tali die, mensis talis, anno tali.

Quibus litteris sic obtentis pariter & acceptis accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum seu Metropolitanum, Archiepiscopos seu Metropolitanos illius prouincię seu illarum prouinciarum, ad quā vel quas extitit deputatus, & de commissione Apostolica sibi in fidei causa facta, etiam faciat plenā fidem: & consimiliter se habeat ad omnes et singulos Episcopos, seu eorum vicarios illarum diocesium, ad quas extitit deputatus, antequam in eorum diocesis suum officium exequatur; quod de commissione sua eis fidem faciat certiore. Nam alias si ante fidem factam suum officium exequatur, poterit & merito tam per prælatos, quā per dominos temporales in suo officio molestari, ac etiam retardari pariter & requiri ne amplius procedat, quousq; de commissione Apostolica sua eis fecerit plenā fidē.

Sicque fide facta prælato illius diocesis, in qua voluerit suum officium exercere, præfatis dominis regis, seu domini temporalis officialibus suis in illa dicta diocesi, in qua disponit exequi suum officium antedictum, requirens eos, quod iuxta mandatum eis factum, capiant, vel capi faciant delatos de heretica prauitate, ac faciāt ea omnia, quę ad eorū spectant officium, cū ab ipso Inquisitore seu eius nomine vel mandato fuerint requisiti.

Sicque facta fide de sua commissione & prælato, & domino temporali, ac præfatis mandato dicti domini temporalis eius vicarijs, balliuis, seu alijs officialibus regimen habentibus, & potestatem capiēdi, & retinēdi, quibusuis nominibus censeantur, potest

A Inquisitor ipse, si vult, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus, de heret. lib. 5. & c. Ut officium. §. statuimus, de heret. lib. 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus predictis domini temporalis, de defendenda Ecclesia contra hereticam prauitatem, & ipsi Inquisitori parendi iuxta officium ac posse sum ac eos citandi, quatenus coram eo compareant per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. I.

Num. 1.

a IN primis debet se præsentare Regi, vel domino temporali, &c. Traditurus Eimericus quęcunq; ad peragendum heresis causam spectant, a iudice orditur, docens eum quid facere debeat cū primum est institutus, acceditq; ad gubernandam prouinciā sibi creditam. hunc vero locum tractat etiam Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nume. 11. & Simancas de cath. instit. tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1.

Inquisitori i gre sso in prouinciā sibi decretā quid primū faciendū.

Neque hic ordo discepat a iure communi: nam in l. obseruare. ff. de offic. proconsulis: ita cauetur: Antequam vero fines prouincię sibi decretę pro cōsul ingressus sit, edictum debet de aduētū suo mittere, &c. Sed Eimericus in his alterius fortassis sanctionis doctrinam sequitur: nam in concilio Bitterrensi c. 1. de hoc ordine obseruando ita sancitur: Consulimus, vt intra terminos inquisitionis limitatę vobis ad locum, de quo expedire videritis, iuxta mandatum Apostolicum declinetis, vt inquisitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cum tutum non sit vos ad loca singula declinare atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus vestri causam, lectis litteris, quarū auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis exponatis. hæc ibi.

Neq; ab his differt admodum hodiernus vsus; nā Inquisitores quamprimum prouinciā sunt ingressi, litteras delegationis, quibus creati sunt Inquisitores, ostendere debent capitulo maioris Ecclesię, et consistorio ciuitatis, vt notum sit eos in crimine heresis iudices esse. Conradus Brunus lib. 1. de legat. c. 8. cauetur etiam in Hispania prima instructi. Hispanien. cap. 1.

b Quibus factis petere debet litteras salutę guardię, &c. Sæpe monui, Eimericum in hoc opere vti solitum vocibus vulgaribus nationis nostrę. nam quod latini asylū, vocant, Hispani saluaguardiam dicunt, Itali franquiziam, ergo litteras salutę guardię, hic intellige tutrices & adiutrices litteras, seu, vt idem dicit, litteras protectionis, quibus iubetur exhiberi Inquisitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus thesaurus.

Num. 2.

Litterę salutę guardię quę dicantur.

c Eundem fratrem N. Inquisitorem fauorabiliter admittatis, capiēdo seu capi faciēdo quoscunque, & c. Hoc ipsum præcepit cunctis seculi magistratibus Federicus Imperator, in l. commissi nobis. §. 3. quā inter litteras Apostolicas in fine huius operis curauimus imprimēdam, in hæc verba: Præterea quicunque heretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, &

Num. 3.

magistratus iussu Inquisitorum capere & custodire tenentur hereticos.

alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem; eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram ecclesiasticam condemnatos damnabili morte peribant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. *hæc ibi.*

Et eos ducere quo Inquisitores voluerint.

d Et infra iurisdictionem vestram ad locum de quo dictus Inquisitor vobis dixerit, deducendo. *Desumptum videtur ex rescripto Innocentij IIII. incipiente: Ad extirpanda. §. teneatur, el primo, ubi magistratibus secularibus hoc præcipitur in hæc verba: Teneatur autem Potestas, seu Rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocumque; diæcesanus vel eius Vicarius in iurisdictione, vel districtu diæcesani Episcopi seu ciuitatis, vel loci voluerit illos duci. hæc ibi, quæ verba tamen si solis episcopis & eorum Vicariis, hanc præcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, Inquisitoribus etiam competunt, ut initium et series eius rescripti indicant, declarauitque etiam Clemens IIII. alio rescripto incipiente: Ad extirpanda. quod est relatum inter litteras Apostolicas in fine huius operis.*

e Ut autem Inquisitor præfatus suum inquisitionis officium, &c. nostro suffultus præsidio et fauore, inquisitorem eundem, &c. benigne recipimus cum præsentem. *Hoc ipsum præcepit Federicus Imperator vniuersis præsidibus tam ecclesiasticis, quam secularibus in l. commisi nobis. §. 10. in hæc verba: Ad hoc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, & uenerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint præscripti, eundo, morando & redeundo, sub nostra & imperiali defensione, speciali recipimus: & quod apud omnes sub ope & recommendatione fidelium imperij esse volumus offensos: vniuersitati vestræ mādantes, quatenus quocumque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurso hæreticorum eis insidiantium cōseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. hæc tenus ibi. ex quibus Eymericus hanc scribendi praxim subtiliter accepisse videtur.*

f Mandantes vobis (ut supra) quod guidaticum seu protectionem, &c. *In Directorio Sabellano paulo favorabilius leguntur hæc, in hunc modum: Mandantes vobis, ut dictum Inquisitorem, eius socios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab huiusmodi guidagijs, datijs, portibus, ac ab alijs oneribus, & grauaminibus liberos, & expeditos esse faciatis, nō permittentes eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis damnū aliquod a quocumque inferri, siue pro personis siue pro rebus: quinimmo prouideatis eisdem de securis transitu & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem Inquisitorem fueritis requisiti. hæc ibi. quæ privilegia exemptionum & immunitatum satis videntur colligi ex præcitata Federici lege.*

† forte, omnibus.

A Et plane iustissimum est & æquissimum, ut Inquisitores, & eorum res & bona istis immunitatibus fruantur: nam si Doctoribus & Scholaribus ratione publicæ utilitatis concessum est, ut ab omnibus muneribus, seu oneribus realibus & personalibus sint immunes & liberi, l. 1. C. qui atate, vel professio. se excusant. lib. 10. ubi Nicolaus de Neapoli, Luc. de Penna, & alij cōmuniter, & Gulielmus de Cuneo in tract. de muner. nu. 9. & Bartolus in l. sed & reprobari. §. amplius, nu. 4. ff. de excusatio. tuto. & copiose Horatius Lutus tract. de privilegijs scholarium in privilegio 57. profecto multo magis hoc Inquisitoribus debet tribui, cum causam fidei, quæ ceteris præponderat, tueantur. Tradit Joannes Roias tra. de hæret. par. 2. nu. 421. facit optime textus in c. non minus de immunit. ecclesia. ubi sacerdotibus Aegyptijs, quia religioni, & cultui suorum idolorum seruebant, de publico alimoniam administrari, & ab omnibus oneribus liberos fuisse, scribit Romanus Pontifex: quod multo magis in repub. Christiana competere debere sacræ fidei censoribus exploratissimum est, faciunt quæ tradit Guido Papæ decisio. 83. incip. Die decima quarta. & alij, quos breuitatis causa omitto.

g Quibus litteris sic obtentis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum, &c. *Hodie qua ratione hoc fieri debeat, dixi paulo antea in principio huius commentarij: & conuenit penitus doctrina concilij Biterrensis c. 1. quam supra etiam citavi.*

h Poterit & merito, &c. in suo officio molestari, ac etiā retardari, & requiri ne amplius procedat: *Et causa in promptu est, quia nemo creditur delegatus, nisi probet delegationem. c. cum in iure, de offic. delegati. itaq; si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, & probare debet, de quo vide quæ eleganter & copiose tradit Conradus Brunus lib. 1. de legationibus, c. 8.*

Ibidem. Nemo creditur delegatus nisi delegationem probet.

Forma litterarum vocandi officiales temporales, ut compareant coram Inquisitore.

Rater N. &c. ordinis a Prædicatorum Inquisitor hereticæ prauitatis in terris talis domini, a sancta sede Apostolica delegatus, venerabilibus & dilectis in ciuitate tali, vicario, ballino ac consulibus: Salutē, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

E CVM Propter inquisitionis hæreticorum nobis iniunctum officium, & etiam propter vestrum, habeamus super negotijs fidei vna vobiscum aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officij, vos & quemlibet vestrum rogamus & requirimus per præsentem (quauis possimus præcipere & mandare) sed de proutitudine zeli vestri in causa maxime fidei minime dubitantes; quatenus omnib. negotijs prætermisissis, die tali, quæ cōputabitur talis dies, mensis talis, & hora tali ad talem locum domus fratrum Prædicatorum talis loci certa ratione ad nos personaliter veniatis.

niatis. Datum in tali loco, die tali, talis mensis, an-
no tali.

8 *Quod si comparuerint, Inquisitor verbis exhor-
tatur eos, quatenus prestent ei iuramentum corpora-
le, de defendenda Ecclesia contra hereticos iuxta
posse & officium suum, faciendo eis legi per notarium
predicta capitula seu decretales in vulgari. Quibus
factis, ut magis appareat de iustitia & eorum obe-
dientia, monebit eos, ac requiret in presentia proborum,
& maxime personarum ecclesiasticarum, qua-
tenus faciant antedicta per literas tenoris sequentis.*

COMMENT. II.

Quoniam multis Pontificum rescriptis (de quib.
in 2. par. copiose egit Eymericus) iubentur
quarumlibet ciuitatum magistratus iure ad nutum
Inquisitorum se inuolabiliter obseruatu-
ros quasque leges aduersus hereticos editas, & expurgatu-
ros ciuitates suas ab heretica prauitate, & captu-
ros hereticos. & prestituros ipsis Inquisitoribus au-
xilium, consilium, & fauorem; quos si predicta pre-
stare renuerint, possunt Inquisitores compellere per
ecclesiasticas censuras: propterea Eymericus qua-
ratione ea iuris precepta ad praxim reuocentur, indu-
ctis singulari propositis exemplis edocet. addit
præterea forma absolutionis, ab eisdem censuris, ut
cuncta adamussim intelligantur, idque usque ad ti-
tulum de instruendo vicario, seu commissario.

7. *a* Ordinis Prædicatorum.] Fratr. ordinis Prædi-
catorum in his semper nominantur, quia initio dele-
gate inquisitionis contra hereticam prauitatem, hi
cum fratribus Minoribus ordinis B. Francisci huic
muneri fuerunt præfati, quod usque in hodiernam
diem exercent adhuc in vniuersa fere Italia.

b Et mandatis nostris, immo verius Apostoli-
cis.] Obseruandus est hic modus, quem scribendo In-
quisitores usurpant, quo ideo vtuntur, quoniam Pon-
tificis summi personam representant, ut notat Ab-
bas in c. sane. de offic. delegati, & Campegius apud
Zanchinum c. 8. quod ad amplam eorum dignitatem
spectat. is autem scribendi modus desumptus uide-
tur ex rescripto quodam Innoc. iij. incipiente: Or-
thodoxæ fidei, circa finem ibi. Si vero nostris in
hoc, immo potius Apostolicis acquiescere moni-
tis non curauerint, &c.

Forma litterarum requirendi officiales tempo-
rales ut prestent iuramentum.

Rater N. &c. ordinis Prædicatorum
Inquisitor hereticæ prauitatis in
terris talis domini, a sede Apostoli-
ca delegatus specialiter; Venerabi-
libus, vicario, balliuo, ac consulis
talis ciuitatis, seu loci: Salutem, & mandatis no-
stris, immo verius Apostolicis, prompto animo
obedire.

CVM A statutis sacrosanctæ Roman. Eccl.
& præsertim super negotijs fidei, in qua eiusdem
matris Ecclesiæ fundamenta a domino nostro
Christo posita dignoscuntur, & firmiter stabili-
ta, nullus vere catholicus debeat deuiare, sed po-

A tius secundum eius officium promouere totis vi-
ribus & complere, idcirco nos frater N. ordinis
Prædicatorum prouincie talis, a sede Apostolica
specialiter delegatus, auctoritate Apostolica,
qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis of-
ficij, Vos venerabiles Iuratos, Balliuum, Subbal-
lium, Vicarium, & subuicarium ciuitatis talis,
generaliter, & quemlibet vestrum singulariter
monemus per presentes, & requirimus de præ-
senti, quatenus prestetis ad sancta Dei Euange-
lia (ut est iuris) publice iuramentum, de obser-
uandis Imperatoris Federici legibus, & statutis
super negotio fidei editis, & hereticæ prauitatis,
secundum formam & modum per secundum sta-
tura Ecclesiæ exprimendum. Si autem (quod absit)
contempseritis, & renueritis mandatis Apostoli-
cis & nostris in hoc negotio obedire; denuncia-
mus vos per nos mucrone anathematis feriendos
& vestris publicis officijs spoliandos in posterum
etiam, & priuandos, secundum Apostolica & ca-
nonica statuta. Datum. &c.

*Quibus litteris eis lectis, si predicti officiales ta-
liter requisiti consenserint ac se velle dixerint pre-
stare antedictum iuramentum, præstabunt, ibidem,
vel in Ecclesia publice, vel in loco, de quo videbi-
tur; præfatum autem iuramentum præstabunt fle-
xis genibus libro Evangeliorum stante ante eos, &
ipsis officialibus ponentibus manus ad librum præ-
dictum per verba, & formam tenoris sequentis.*

COMMENT. III.

a De obseruandis Federici legibus super ne-
gotio fidei editis.] Tulit has leges Federi-
cus Patanijs, easque promulgauit 22. die Februarii
indictione 12. prima incipit; Commissi nobis ce-
litus. secunda: Incōsutilem. tertia: Patarenorum.
quarta: Catharos. has multi Pontifices Romani
olim inuolabiliter obseruari iusserunt. Innoc. iij.
rescripto incipiente: Cum aduersus. Urbanus iij.
alio incipiente: Licet ex omnibus. Alexander iij.
& alij, ut constat ex litteris Apostolicis, quas in
fine huius operis imprimendas curauimus, ubi &
has leges habes insertas, & earum nonnullas nunc
primum in lucem editas. tandem Bonifacius octauus
easdem leges iussit obseruari, ut patet in c. ut in-
quisitionis. §. 1. de heret. lib. 6. huius rei hoc loco non
immemor Eymericus hanc clausulam prudentissi-
me apposuit.

E Nec modo ad obseruandas Federici leges, sed et
ad quolibet alia statuta tam ecclesiastica quàm sacu-
laria cogi possunt seculi magistratus per Inquisito-
res hereticæ prauitatis, ut constat in primis ex duob.
rescriptis. Innocentij iij. incipientibus; Orthodo-
xæ fidei. que sunt impressa in bullario litterarum
Apostolicarum, cavitq; et nominatim conciliū Biter-
rense c. 31. in hæc verba. Ut autem adiuuante Do-
mino heresis melius extirpetur & citius, fidesq;
plantetur in terra, statuta & iura per sedē Apo-
stolicā, eiusq; legatos, ac principes super his edi-
ta, faciatis plenissime obseruari. hæc ibi. Ad hoc
autem per censuram ecclesiasticam cogi possunt, ut
in præcitatis Innocentij iij. rescriptis continetur.

Forma

10
Consentien-
tes genuflexi
iurabunt.

Num. 9.

Federici le-
ges contra he-
reticos multi
Pontifices con-
firmabant.

Item leges
quaslibet iu-
bent obserua-
ri.

Forma præstandi canonicum iuramentum de A
defendenda Ecclesia contra hæreticam
prauitatem.

Ostalis Vicarius talis ciuitatis vel
loci, & talis subuicarius, & talis bal
liuus, & talis subballiuus, & tales
consules, vel Iurati ciuitatis talis,
vel loci, ad requisitionem & moni
tionem venerabilis præfati domini Inquisitoris
fratris N. tamquam veri fideles & obediētes Ec
clesiæ sanctæ Dei: promittimus & iuramus per
hæc sancta quatuor Euangelia coram nobis po
sita, & per nos corporaliter tacta, quod fidē Do
mini nostri Iesu Christi, & sanctæ Romanæ Ec
clesiæ tenemus, & teneri faciemus, seruabi
mus, & seruari faciemus, & ipsam cōtra omnes
pro viribus defendemus, ita quod hæreticos, cre
dentes, fautores, & receptatores, ac defensores
eorum, nec non diffamatos, vel suspectos de hæ
resi, persequemur, & capiemus, seu capi facie
mus quodocunq; poterimus: & accusabimus,
& denunciabimus Ecclesiæ, vel Inquisitoribus,
si alicubi scierimus eos esse, vel aliquē de præ
dictis, præsertim cum fuerimus requisiti. Item
q̄ non committemus balliuias, sayonias, vel ali
qua officia publica, quibusuis nominibus cēsean
tur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, vel
suspectis, ac diffamatis de hæresi: nec alicui, cui
impositum fuerit ratione criminis hæresis, vel
alias prohibitum ab Inquisitoribus, vel a iure, q̄
publicis officijs non fungatur: nec eos, uti prædi
ctis, nec tenere publica officia permittemus. Itē
q̄ quod nullum de prædictis recipiemus, nec ha
beamus in nostra familia, vel consortio, vel ser
uitio, nec in nostro consilio scienter: & si forte
contrarium factum fuerit ignoranter, illos post
quam ad notitiam nostram per Ecclesiam, vel
inquisitores hæreticæ prauitatis, vel eorum Cō
missarios peruenerit, protinus expellemus: &
quod in his & in alijs, quæ ad officium inquisi
tionis hæreticæ prauitatis pertinent, erimus obe
dientes Deo & Romanæ Ecclesiæ, & Inquisito
ribus eiusdem hæreticæ prauitatis, iuxta officiū
& posse nostrum: sic nos Deus adiuuet, & hæc,
super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia ma
nibus proprijs per nos tacta.

12 Recusantes
admonen
tur, &c.
Si aut fortasse lectis dictis officialib. litteris an
tedictis, ac sic verbo litteratorie requisitis spatium
deliberandi petierint, & tādē recusauerint præstare
iuramētū antedictū, tūc transactis aliquib. paucis
dieb. inquisitor requireret eos, vel requiri faciet sub
pœna excommunicationis, per litteras tenoris seq.

Num. II.

COMMENT. II.

Iuramētum
magistratuū
qd cōtineat,
cum iussu In
quisitorū iu
rant.
Hoc etiam canonicū iuramentum præstādum
olim sancit cōcilium Biterrense c. 32. ubi sin
gillatim expressit, quæ in hoc iuramento cōtineri de
beant. quæ quoniam claram lucē sunt loco huic alla
tura, non duximus omittenda. habet autem cōcilium
ita. Adiecto in iuramento Comitum, Baronum,
Rectorum, & Consulū, ac Balliuū ciuita

tum, ac aliorum locorum, quodd fideliter & effi
caciter, cum ab eis fuerit requisitum, Ecclesiam
contra hæreticos & eorum complices adiuua
bunt, iuxta officium & posse suum, & de terris
suæ iurisdictioni subiectis bona fide pro viribus
exterminare studebunt vniuersos hæreticos ab
Ecclesia denotatos. *hactenus ibi.*

In statutis Urbis Romæ lib. 1. c. 7. de iuramen
to Senatoris de hac quoque re ita cauetur. Senator
statim cū Capitolium ascenderit ad officium exer
cendum, iuret in manibus Conseruatorū ad san
cta Dei Euangelia, &c. Inquisitoribus hæreticæ
prauitatis contra hæreticos, quodocunq; fuerit
requisitus, fauorem, & auxilium præstare, &c.

B Illud monebo, posse, ac debere inquisitores pro
temporum varietate, ac hæresum pullulantū qua
litate adijcere in hoc iuramēto eas clausulas, quas
opportunas iudicauerint, veluti nostris temporibus
se adiuuatuos Ecclesiam contra Lutheranos, Cal
uinistas. & ceteros hæreticos quibuscunq; nomi
nibus censeantur: possunt autem huiusmodi iura
menti formulæ facile ab eruditis concipi, nunc fusio
ribus, nunc breuioribus verbis, dummodo in substā
tia complectantur, quæ a concilio Biterrensi præscri
buntur. eiusdem quoque iuramenti meminit Zach
arius tract. de hæret. c. 37. eum videto.

C a Item quod nō committemus balliuias, sayo
nias, vel aliqua officia publica, &c. alicui de hu
iusmodi personis pestiferis, &c. Hæc clausula est
etiā valde necessaria, & propterea nullo modo fuit
omittenda. desumpsit eam (ut credo) Eymericus ex
concilio Tholosano ca. 16. in quo ita sancitum est:
Inhibemus etiā ne prælati, barones, milites, seu
quicunq; domini terrarum, hæreticis, vel creden
tibus eorum, balliuias, seu administrationes sua
rum terrarum committant. *hæc ibi.* Hinc enim
quot incommoda oriantur, testantur passim maiorū
exempla, quibus ob breuitatem valere iussis, id solū
commemorabo; quod Laurentius Surius memoria
prodidit in commentarijs historia sui temporis: ait
enim Martinum Lutherum hominem pestilentem,
& cū antiquis hæresiarcho facile conferendum,
& ad omnia mala natū, V ornatiam a Cesare Ca
rolo Quinto euocatum data fide publica, dummodo
in itinere a prædicandis hæresibus abstineret, ideo
contra Cesaris edictum fecisse, & impunitum eua
sisse, quoniam Cesaris caduceator, qui fuerat missus
ad conducendum Lutherum, hæretica labe infectus
erat, Lutheroq; tacite fauebat; quod si Cesar resc
uisset, potuisset tunc Lutherum perdere. Cauendum
est ergo diligentissime, ne vlla penitus administra
tiones hæreticis, aut etiam suspectis de hæresi cōmit
tantur. idem quoq; cauit cōcilium Biterrense c. 28.
quod paulo post referam. huc spectant quæ dixi su
pra par. 2. super q. 53. & 57. quæ ad hunc locum il
lustrandum sunt apta.

E Iam Balliuiæ & sayonia, voces sunt vulgares.
Prima, Gallicana, qua significatur potestas eorum,
qui exercent iudicium decreta & ministeria, siue
eorū qui imperia iudicium exequuntur, quales sunt ap
paritores, lictores, & ceteri administri. Altera est
Hispana antiqua, qua indicatur officiū satellitū, ap
paritorū, seu ministrorū ipsorū iudicium, seu magi
stratum.

Balliuiæ
sayoniæ, quæ
significat

Stratum criminalium, quos Itali vocant sbirros. perinde est ergo ac si diceretur, non faciemus ministros eos, qui malè de fide sentiant, aut hæreticis faheant: siue non præficiemus tales officiis publicis aut honorificis administrationibus: nam per illud verbum, bailliuias, id quoque potest significari, vt videtur indicare Concilium Bitterense, cap. 28. ibi: Et ne Bailliuias seu administrationes teneant.

Heretici, aut suspecti non debent esse in familia, aut consilio potest.

b Item quod nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter.] *Desumptum valde prudenter ex concilio Tholosano, & concilio Bitterensi, in quorum primo, c. 16. ita scriptum est: Sed nec eos (scilicet hæreticos, aut eorum credentes) aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, vel suo consilio, habere, vel retinere præsumant. hæc ibi. In Bitterensi vero cap. 28. idem cauetur his verbis: Et ne Bailliuias, seu administrationes teneant, nec sint in consilijs, vel familijs potentum, &c. Sunt hæc valde insignia, & diligentissime perpendenda in hac hæresis causa; nec vllus est in hac praxi locus, qui non habeat reconditam eruditionem, desuit Eymerico stylus elegans, sed non prudentia, & profunda rerum cognitio, cum nihil ferè dicat, quod probatis auctoritatibus non nitatur, quamuis eas ipse non citet; quomagus miror quorundam iniustam fortassis sententiam, asserentium hæc omnia vel abijisse iam in desuetudinem, vel facile contemnenda, cum meliora excogitari possint, quod nusquā putarem audiendū.*

Forma litterarum requirendi, & monendi officiales temporales, vt præstent iuramentum sub pœna excommunicationis.

Rater N. ordinis Prædicatorum in talibus terris, seu dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus venerabilibus, & in Christo nobis dilectis, tali Vicario, tali Balliuo, tali Subballiuo, & talibus Consulibus talis ciuitatis, vel loci: Salutem, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

Cum omnes renati fontè baptismatis, & præsertim domini temporales, consules, officiales, & aliarum prouinciarum, ciuitatum, castrorum & locorum rectores, & regimini præfidentes, teneantur in defensione sanctæ fidei orthodoxæ, & extripatione prauitatis hæreticæ, iuxta posse, & officium tuum Ecclesiam adiuuare, si fideles haberi cupiunt, & tales a cæteris reputari; & hoc iurare cum ab Episcopis, vel Inquisitoribus fuerint requisiti, si vitare cupiunt graues, & multiplices pœnas iuris, prout docent canonica instituta: Et nos qui ad ciuitatem talē venimus causa fidei, & existimus de præsentī, habemusq; in ea nonnulla fidei ardua negotia peragere pro sanctæ fidei defensione, & extirpanda hæretica prauitate; quod facere commode nequimus, nisi vestrorum inuocato auxilio brachij sæcu-

Alaris, Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte: Vos & vestrum quemlibet requirimus, & monemus, ac monendo in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in iure contentis præcipimus, & mādāmus, quatenus post tres dies naturales proxime, & immediate sequētes, quorum primum pro primo, secundū pro secundo, & tertium pro tertio termino; & pemptorie, ac trina monitione canonica assignamus; scilicet die tali proxime, & immediate sequēti veniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco corā nobis corporaliter tēpareatis; & corporale t iuramentū ad sancta quatuor Dei

† al. personāliter.
† al. personāle.

B Euāgelia ibi nobis, & coram nobis præstetis, iuretis, & promittatis, quod toto tempore vestri regiminis in officio memorato fideliter, & efficaciter, cū a nobis fueritis requisiti, Ecclesiam contra hæreticos & eorum cōplices adiuuabitis, bona fide, iuxta oticiū, & posse vestrum. Et nihilominus quod inuiolabiliter seruabitis, & seruari facietis in terris vestræ iurisdictioni ac regimini subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores ipsorumq; filios, & nepotes a sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Si autem (quod Deus auertat) nostrorum monitorum, mandatorum, & præceptorum, immo verius Apostolicorum immemores extiteritis, & rebelles præfatis nostris monitis, & mandatis, infra prætaxatū vobis terminum non parendo, sciatis vos, & vestrum quemlibet, sic rebellem, contumacem, & inobedientem, vel sic rebelles, contumaces, & inobediētes nobis, immo reuera Ecclesie sanctæ Dei excommunicationis sententia innodatum, & innodatos: quam excommunicationis sententiam in vos, & vestrum quemlibet, sic inobedientem, contumacem, & rebellem nobis, immo sanctissimo nostro Papæ, nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc, vestra contumacia exigente, & iustitia requirente, in his scriptis sententialiter promulgamus. Notificantes, quod si permiseritis vos præfata nostra sententia innodari, procedemus contra vos ad pœnas alias debitas grauiiores, & ad incursionem earundem, prout ius & iustitia suadebunt. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, ac loco tali.

Quibus litteris præsentatis, si infra eis terminū assignatum comparuerint, & iurare consenserint, iurent secundum formam superius expressam. Si autem non comparuerint, elapso dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mandentur in Ecclesia cathedrali, saltem per litteras tenoris seq.

14
Si non obediuerint declarantur excommunicati.

COMMENT. V.

Multis rescriptis Apostolicis conceditur Inquisitorib. vt possint sæculares magistratus cōpellere per cēsura ecclesiasticā ad præstandū iuramentum, & de custodiēdis legib. in hæreticos editis, & de extirpandis eisdem de terris suis: nam, vt cætera omittam, Innocentius. iij. rescripto incipiente: Orthodoxæ fidei. hanc illis apertissime tribuit facultatem, ibi: Si vero nostris in hoc, immo

Num. 13.
Magistratus sæculi cōpelli possunt ab Inquisitorib. ad præstandū iuramentum

mo potius Apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota cogatis. *hæc ibi: quæ quæ ratione debeant ad praxim reuocari, opportune docet hoc loco Eymericus.*

a Et nihilominus, quod inuolabiliter seruabitur, & cæt. constitutiones contra hereticos, & c. *Multi sunt Pontificum extraneantes in fine huius operis impressæ, quibus præcipitur saculi magistratibus, ut constitutiones, & leges contra hereticos latas obseruent. Innocent. III. sæpe eamit per bullam incip. Orthodoxæ fidei. item per bullam incipien. Ad extirpanda. §. Statuimus. ubi ita scriptum est: Statuimus, ut Potestas seu Rector, qui ciuitati præstet, vel loco alij ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lombardia, Romaniola, vel Marchia Teruifana, iuret præcisè, & sine tenore aliquo attēdere inuolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate, vel loco sui regiminis, quam in terris sue ditioni subiectis, omnes, & singulas, tam infrascriptas, quā alias constitutiones, & leges, tam canonicas, quā ciuiles, editas contra hereticam prauitatem: & super his præcisè obseruandis recipient a quibuslibet sibi in potestaria vel regimine succedentibus iuramenta: quæ qui præstare noluerit, pro Potestati bus vel Rectoribus nullatenus habeantur. hæc tenus ibi. Huc quoque spectat quod sancit Bonifacius Octauus in c. Ut inquisitionis. de hæret. libr. 6.*

Forma denunciandi excommunicatos prædictos officiales.

35 **I** Rater N. ordinis prædicatorum, & cæt. Inquisitor, & c. dilectis nobis in Christo curatis, clericis talis Ecclesiæ cathedralis, ad quem, vel quos præsentem peruenierint: Salutem, & mandatis nostris, immo verius, & cæt.

Vobis, & cuilibet vestrum notum facimus tenore nostrarum præsentium litterarum, quod die tali, de mēse tali, & de anno tali, assistentibus nobis talibus, ac in tali loco, vocauimus ad nos venerabiles talem Vicarium, & talem Subuicariū, talem Balliū, & talē Subballiū, & tales Consules talis ciuitatis, vel loci, & requisuimus verbo prius, postmodum litteratori: quatenus præstarent nobis iuramentum (ut tenentur) secundum canonicas sanctiones, quod quodocunque per nos requirentur, ut Ecclesiam contra hereticos, & eorū complices adiuuarent bona fide, & iuxta officiū, & posse suū, & c. facerent, quæ in dictis litteris continentur. Cumque parere noluerint, ut tenentur, requisuimus eos ac monuimus, & requiri ac moneri sub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentum præstarent infra certum eis terminum assignatū, ut patet per nostras litteras tenoris sequētis. Insuper tota immediate littera antedicta, et continetur sic:

Verū cum talis Vicarius, vel Consules, ac Balliū, & c. antedicti: nostris præfatis monitis, &

A maudatis, immo verius Apostolicis, non paruerint cum effectu, contemnēdo præstare petiit iuramentum canonicū antedictum, propter quæ antefatam excommunicationis sententiā incurrerunt, ut contumaces nobis, & rebelles, immo verius Sanctissimo domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, ideo auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis, & cuilibet vestrū, dicimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœna excommunicationis præcipimus, & mandamus, quatenus tali die proxime venienti, & in omnib. & singulis alijs diebus Dominicis: & festiuis, & tandem ꝑ quousque a nobis oppositum habueritis in mandatis, populo denuntietis in tali Ecclesia, vel tali, in Missa maiori, quando maior erit ibi multitudo populi atque cleri, prædictos talem, & talem, fore per nos excommunicatos, & tanquam vere excommunicatos vitetis, & faciatis ab alijs euitari, tantum, & tamdiu, donec de absolutione eorū legitime vobis constet: Et has nostras reddatis latori præsentium cum subscriptionibus vestris, continentibus diē & horā receptionis vestræ in signum mādati completi, positis in eisdem. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, & loco tali.

B Quibus denunciatis, si præstare voluerint iuramentum canonicum antedictum, præstabunt secundum formam in antea expressam, & absoluentur a sententia excommunicationis, iniuncta eis aliqua dura pœnitētia arbitraria salutari: ut pote quod certis diebus Dominicis, vel festiuis, habeant stare dum Missa maior dicitur, & populi maior fuerit multitudo, in porta Ecclesiæ, vel in gradibus ante altare, capucio & sotularibus depositis, tenendo in manu cereum tanti ponderis, offerendū sacerdoti Missa terminata, seu diuino officio celebrato. Vel quod hoc faciant omni vel certo tempore, quando contigerit. Inquisitorem pro fide sermonem facere generalē. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis videbitur expedire, per modum tenoris sequētis.

COMMENT. VI.

a **I** Niuncta eis aliqua dura pœnitentia arbitraria salutari. Optime dicit, arbitraria: quoniam licet ob id quia reuerſi fuerint, euitauerint pœnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penul. & in cap. excommunicamus. §. moneatur. de hæreticis, & in anth. si vero dominus. c. de hæret. ubi interpretes; nihilominus ob delictū præcedens puniendi sunt, & quia tunc pœna non est a iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquitur imponēda. c. de causis. extra de offic. deleg. & tradit Panormitanus, in capi. admonet. de renuncia.

E Hæ vero pœna de quib. hoc loco Eymericus, non debent acerbæ videri, cum delictum fuerit grauissimum: nam non obedire Inquisitori in his quæ ad fidem spectant, ingens scelus est, poterunt autē aliqui magis ex cogitari, veluti copiosa elemosyna, pui loci edificatio, & similes, dummodo delictum non maneat impunitum, & ceteri timere discant.

Illud tamen est hic diligentissime obseruandū, in puniendis magistratibus multa prudentia opus esse.

† al. & cæt.

16 Pœnitentia publica in genda talis si respice

Num. 1

Quibus nris, & quæ puniuntur magister qui Inquisitoribus obediunt

esse, & cauendum est, ne illi superbia efferantur, & magis peccent, ac in grauiore errores incidat. quā mobrem priusquam ad has angustias, & difficultates perueniatur, conari debent Inquisitores salubribus monitionibus eos commonere ab obediendum et parendum mandatis Ecclesie, & raro cenſeo agendum cum ipsis imperioſe.

Meminerint Inquisitores de imbelles eſſe, ac ege re ſecularium magistratum auxilio, quorū propte rea amicitiam & beneuolentiam debent ſibi conciliare. Caterum cum ad has tandem ventum eſt calamitates, ut illi obedire renuant, et propterea ſint puniendi, tutius eſt inferioribus inquisitoribus, ut ſuperiores conſulant; ut generales inquisitores, ſummusue Pontifex ſtatuant quid in tam graui cauſa agendum eſſe videatur.

Atq; hoc eſt maxime obſeruandum in liberis ciuitatibus, in quibus & principes & magistratus nullū dicunt ſe recognoscere ſuperiorem: in his enim raro poterunt Inquisitores ſuam omnem iuriſdictio nem exercere: ſecus in illis, in quibus minores magiſtratus ſuperiores recognoſcunt, & illi fidei arden ter fauent. in his enim hę pænitentia, de quibus hic Eymericus, iniungi poterunt, quas & nos, quando que imponi vidimus.

ſam qua ratione procedi debeat contra dominos temporales, qui nolunt Inquisitoribus obedire, tradi tur copioſe in reſcripto Innocentij IIII. incipien te: Ad extirpanda. Et docent breuiter Simancas de cath. inſtit. tit. 23. nu. 8. & 9. & Repertoriū Inqui ſitorum verbo, dominus. & alij.

Forma absoluendi prædictos a ſententia excom municationis.

Am a dicti excommunicati flectētes genua iurabunt ſtare mandatis Ec clesie: & b poſt ſtatū dicitur per In quiſitorē & alios ibi præſētes Pfal mus: Miſere mei Deus. vel: Deus miſereatur. vel aliquis alius. Quo dicto, dicitur Kyriel. Chriſteel. Kyrieel. Pater noſter. Et ne nos, &c.

Saluos fac ſeruos tuos.

Deus meus ſperantes in te.

Dominus vobiſcum.

Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

PRÆTENDE Domine famulis tuis dex teram cœleſtis auxilij, ut te toto corde perquirāt, & quę digne poſtulant, aſſequantur.

Præſta, quæſumus domine, his famulis tuis di gnum pænitię fructū, ut Eccleſie tuę ſanctę a cuius obedientia deuiauerant delinquendo, do no tuę gratię reſormentur. per Chriſtum domi num noſtrum.

Et addat Inquiſitor:

Et nos auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, abſoluimus vos, & veſtrum quemli beta ſententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo qd cō tumaciter recuſaueratis ad noſtri requiſitionē præſtare canonicum iuramentum, de ſancta Ec clesia defendenda contra hēreticam prauitatē:

A & reſtituimus vos & quemlibet veſtrum ſacra mētis Eccleſie. In nomine Patris, & Filij, & Spi ritus ſancti, Amen.

Et dicitur eis ſic: Vos iuraſtis ſtare mādatiſ Eccleſie, & nos mandamus vobis ſub virtute iu ramenti per vos præſtiti, quatenus pro pæniten tia ſalutari vos ſingulis dieb. Dominicis faciatis hoc vel illud. Iniungetur eis pænitentia ſalutaris prout honori fidei videtur melius expedire.

Quibus abſolutis, mandabitur prædictis recto ribus Eccleſiarum; qui eos excommunicatos de nuntiauerunt, quatenus eos de cætero habeant p abſolutis; nec deinceps hac de cauſa eos vitēt, nec faciāt ab alijs vitari: ſed potius eos ad diuina admittant, & admittere faciant, prout ante per litteras tenoris ſequentis.

COMMENT. VII.

a I Am dicti excomunicati flectentes genua iurabunt ſtare mandatis Eccleſie.] Valde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris ſemper hares, admonet, qui fieri debeat ab abſolvente, & ſit præſtandum ab abſoluto, ut beneficium abſolu tionis impendatur.

Primum ergo eſt, ut qui abſoluendus eſt, ante quam beneficium abſolutionis conſequatur, iureiu rando promittat, ſe ſubiturum & facturum eā pænitentiam, quam Eccleſia, ſeu index Eccleſie nomi ne ſibi iniunxerit. poteſt autem hoc iuramētū biſa riam ei per Inquiſitorem præſcribi. Primo ut dicat ita: Ego iuro me pariturum mandatis Eccleſie: vel ita: Ego iuro quod ſtabo, & obediam manda tis tuis. Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de ſē ten. excom. ibi: Mandamus itaque, quatenus rece pto ab eo iuramento, quod tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra a ſententia, qua tene tur, abſoluas: hac ibi. Atque hoc poſtremum fieri poſſe dixit ibidem Archidiaconus. quę ſententia in hoc grauiffimo crimine vera eſt, nec pertimeſcat qui abſoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam index non debet ſibi poſtea iniungere ini qua mādata, nec abſolutus eſt obligatus niſi ad iu ſta, rationabilia poſſibilia, & honeſta mandata exe quenda. argumen. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. & tradit Hoſtien. in dicto c. ex tenore. de ſenten. excommuni. & paulo poſt dicemus in hoc eodem commentario.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod eſt ſcitu digniſſimum in hac cauſa, in primis eſt inda gandum; Quando ſcilicet requirendum eſt iuramē tum de ſtando mandatis Eccleſie ac primum hoc generaliter videtur verū, ab omni redeunte ad Ec cleſie gremium exigendum eſſe hoc iuramentū, ma xime vero ab illis, qui ſuſpicionem hæreſis quācum que contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiura tio fiat, in qua abiurantes non præſtent hoc iuramē tum de parendo mandatis Eccleſie, ſeu Inquiſito ris: nam inter abiurandum præter cetera proſiten tur ac ſpondent ſe ſubituros omnem pænitentiam, quā pro delictis decreuerint Inquiſitores iniungere.

Ad hac, obſeruandum eſt, eos qui circa fidem delinquant, biſariam poſſe Eccleſiam offendere, primo,

19 Quod exce diēs viſū fue rit mandetur illis.

20 Curer inqui ſitor ut pro nuntiētur ab ſoluti.

Num. 18.

Iuramētū de parēdo man datis Eccleſie præſtandū ab eo qui abſol uitur.

Iuramētū de ſtando man datis Eccleſie quando exi gendum.

primo, male solum credendo, ac etiam hereses euulgando: secundo, cum præter malā credentiam, alia quoque facinora adiungunt, vt si ecclesias comburant: imagines deleant, catholicos interficiant, & his similia perpetrent. Si primo modo delinquant, & reuertantur priusquam ab excommunicatione absoluantur, potest Inquisitor si vult exigere ab ipso redcunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, verum etiam cautionem & fideiussores sub pœna pecuniaria de parendo mandatis, & pœnam exigere si non pareat. Zanchinus tract. de heret. cap. 16. nu. 9. ver. poterit insuper. & Repertorium Inquisitorum verbo, cautio. §. cautionē, & euidentius probatur per rescriptum Innocentij IIII. incipiens: Cum per nostras: relatū inter litteras Apostolicas in fine huius operis. sed in terminis hoc cauit Alexander IIII. rescripto incipiente: Super extirpatione quod Zanchinus, & Repertorium præcitatis locis tribuunt Innocentio IIII. tametsi eius etiam esse potuerit.

A pecuniarijs penitentibus quatenus abstinendum.

At quamuis hic possint Inquisitores, honestius tamen est ab huiusmodi recipiendis cautionibus sub pœna pecuniaria abstinere, ne quid potius auaritiæ occasione, quam religionis amore facere videantur vt monuit valde salubriter concilium Narbonense c. 19. in hæc verba: Ab huiusmodi enim pecuniarijs penitentibus, & exactionibus vobis est abstinendum pariter & parcendū propter vestri ordinis honestatem. hac ibi.

Non tamē ambigo interdū tutissime hoc fieri posse, præsertim cum illi, qui reuertuntur auari sunt et tenaces, qui facile a peccato abstinebunt, ne pœnā pecuniariam, ad quam se obligauerunt, soluant: quod etiā videtur monuisse concilium Narbonense c. 13. ibi: Ab ipsi talibus ac tantis exactis securitatibus, præter iuratoriā cautionem, quod timore pœnæ temporalis, ab excessu simili debeant coerceri. hac ibi. Quod explicat erudite Zanchinus tract. de hereticis c. 19. dum docet quando possint Inquisitores pœnas incidere pecuniarias.

Absoluendus post dāni dati reparatio, si potest.

Quod si secundo modo deliquerunt, de stricta iuris ratione non prius videntur recipiendi, nec absoluedi, quam præstiterint sufficientem damni dati valorē, & reparationē, iuxta proprias facultates. c. parro & c. parochianos. de sent. exco. ibi. Eos monere debes ac inducere, vt ijs quos læserunt congrue satisfaciant. & ibi: Ipsosque faciat sicut excommunicatos arctius cuitari, donec læsis congrue satisfaciant. Tradunt ibi Panormitanus, & alij communiter. & Syluester copiose in verbo, absolutio. 3. nu. 3.

Si vero statim præstare non potest illati damni reparationem vel ob inopiam, vel ob alias causas data cautione idonea, pignoratitia videlicet, aut fideiussoria de satisfaciendo vbi poterit, aut peruenerit ad pinguiorem substantiā, erit absoluedus. c. Odoardus. de solu. c. ex parte. el primero de verbo. signif. si autem idoneam cautionem præstare nequixerit, fortassis ob inopiam: tunc iuratoriā exhibebit, & absoluetur. argumento c. si presbyter. 26. q. 6. atque hæc quidem præstanda videntur a redeuntibus ad Ecclesiæ gremium: quamuis aliquādo, vel ob contritionem vebementem, humilitatem, lachry

Amis, vel ob alias causas remitti multa possint penitentibus & condonari, quæ ab arbitrio prudentis Inquisitoris relinquuntur.

b Et post statim dicetur per Inquisitorem, & alios ibi præsentēs Plasmus, &c.] Hoc est alterum quod exigitur ad absoluedum excommunicatum redeuntē, nempe, vt ab eo qui habet potestatem absoluat, præmissa oratione Dominica, & alijs consuetis orationibus; addita solita & vsitata absolutionis formula, de qua hic Eymericus. adde Gratianum in c. cum aliquis. 11. quæst. 3. eleganter Burcardus lib. 11. decretorum, c. 8. ex quo totus hic locus lumen accipiet. & c. a nobis. el secundo. circa finem, de sent. excom. ibi: Absolutionis autem forma seruetur, vt fiat cum penitentiali psalmo, etiam oratione Dominica, quam alia consueta. hac ibi.

Num. 18.

Excommunicatus quō ab soluēdo, quō virgis molliter percutitur

Quod vero Inquisitores hodie vbiq̃ue laudabiliter obseruant, dum absoluunt redeuntē, quos virgis molliter percutiunt, quamuis nullo iure cautū esse videatur, quod ego sciam; id tamen obseruant Hostien. & alij in dicto c. a nobis. & Syluester in sum. verbo, absolutio. 3. nu. 4. & alij, quod & seruandum est.

c Et dicetur eis sic: Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ, & nos mandamus vobis, &c.] Hoc est postremum, quod excommunicato iam absoluto iniungitur; nempe id, ad quod se per iuramentum obligauit de parendo Ecclesiæ, vel Inquisitoris mandatis.

Num. 19.

In mandatis iniungendis q̃ obseruandum

In his autē mandatis iniungendis multa sunt diligenter obseruanda, sed hoc est præcipuū, ne iniusta et irrationabilia, aut probabiliter loquendo, impossibilia mandet: nā ab his posset iuste absolutus appellare. c. vlt. de pactis. c. vt debitus. de appellatio. tradit Syluester, verbo, absolutio. 3. nu. 4. versi. quartum est, vt absoluens. nam qui sic iurat, nō ad stringitur nisi ad iustum mandatum. argumento c. causam q. de electio. & c. veniens. de iure iuran. in quo valde prudens debet esse Inquisitor, ne mandata penitentem perturbent, atque in desperationem potius, quam humilitatem et penitentiam inducāt. quod facile præstabit, si iuxta qualitatem delicti et delinquentis, penitentias iniungat: ita vt seni non indicat ieiunia, aut peregrinationes: nec pauperi copiosas elemosynas, aut similia peragat, quæ penitus dissenteanea iudicentur.

Nulla autē mandata æquissima sunt censenda quæ aduersantur ei delicto, quod penitēs commisit, ut ei qui prædicādo male dixerat de fide, iniungatur quod publice eam laudet, vt dixi supra parte 2. super c. inter sollicitudinē. §. præcipias insup. Ei qui noluerat ieiunare, orare, aut diuina officia audire, vt ieiunet, oret, audiat: q̃a medicina morbo debet esse contraria. de quo singularis extat Zanchini doctrina tract. de heret. c. 20. nu. 2. & Repertorij Inquisit. verbo, penitētia. quod etiam docuit apertissime Romanus Pontifex in dicto c. extendere. de senten. excom. vbi ei qui manus violentas in clericum coniecerat, præcipitur, ne amplius cōiiciat in hæc verba: Sibi q̃ in virtute iuramenti præcipias, nec de cetero in clericū, monachum, vel alicuius religionis Cōuersum, manus iniiciat violentas. hac ibi.

Quæ mād sint iusta.

Sed

*Sed & alia quoq; poterunt imponi, quæ magis uti-
lia, & honori fidei apta iudicabuntur: quod arbitrio
Inquisitorum est relinquendum.*

Forma denunciandi præfatos offi- ciales absolutos ab excom- municatione.

In Rater N. ordinis, &c. Venerabi-
libus, & nobis in Christo dile-
ctis talibus talium Ecclesiarum
rektoribus, seu curam animarum
gerentibus, Salutem & man-
datis nostris, &c.

Vobis, & cuilibet vestrum no-
tum facimus per præfatos, quod tales, quos de
mandato nostro, immo verius Apostolico, denū-
ciatis publice fore per nos excommunicationis
vinculo innodatos, ac euitatis, & euitari fecistis
merito ut decebat, pro eo quia volebant iurare
coram nobis, quatenus Ecclesiam Dei defenda-
rent contra hæreticam prauitatem, absolui-
mus ab excommunicationis præfata contra eos senten-
tijs per nos latis, pro eo quia (ut debebant) mada-
tis nostris antefatis humiliter paruerunt: ac ut re-
quisiti fuerant defendere Ecclesiam bona fide,
& iuxta posse suum, ad sancta Dei quatuor Euā-
gelia iurauerunt: idcirco vobis dicimus & man-
damus, quatenus eos de cætero non vitetis, nec
faciatis ab alijs euitari. Datum, & cætera.

22 *Si autem per duos, aut tres menses talem senten-
tiam excommunicationis in causa fidei sustinuerint
animo indurato, aggrauentur processus, & mande-
tur denunciari excommunicati publice in Ecclesijs
antedictis, & hoc accensis candelis in terram proie-
ctis, vel in aqua extinctis, & campanis pulsatis se-
mel, vel pluries in hebdomada, seu in die: & hoc
per litteras tenoris sequentis.*

Forma litterarum aggrauandi prædi- ctos, cum candelis extinctis, & campanis pulsatis.

In Rater N. &c. ordinis prædicti &c.
Venerabilibus, & dilectis in Chri-
sto nobis, curatis talis Ecclesia, seu
curam animarum gerentibus in ea-
dem, Salutem, & mandatis nostris,
&c: ut prius.

CVM Crescete contumacia, crescere debeat
ipsa pena secundum canonica instituta: & nos
frater N. Inquisitor præfatus, talé & talem, seu
tales, eorum contumacia exigente excommunica-
uerimus, & excommunicatos vobis mandaueri-
mus denunciare in causa fidei orthodoxæ, pro eo
quia recusarunt de defendenda Ecclesia contra
hæreticam prauitatem præstare canonicum iuramē-
tum: & tales per vos de nostro mandato excom-
municati, denunciati fuerunt per menses tot, nec

A parere voluerunt, nec velint nostris præfatis mo-
nitis ac mandatis, immo verius Apostolicis, & cō-
tumaciter sustinuerint per dictos menses & in præ-
sentiarum sustineant animo pertinaci: Ideo vo-
bis & cuilibet vestrum in virtute sanctæ obediē-
tiæ præcipimus & mandamus, quatenus conti-
nuando dictam iniunctam vobis per vos denun-
tiationem de præfatis excommunicatis, eosdem
excōicatos denunciando, candelas † ardētes vos
ibi habentes, in terrā projiciatis, seu in aqua, vel
aliās coram populo extingatis, & cāpanas pul-
setis, seu pulsare faciatis ab alijs quolibet die se-
mel: & tamdiu præcipimus auctoritate Apostoli-
ca vos facere supradicta, quousque a nobis oppo-
situm habueritis in mandatis, &c. Datum, &c.

*Si autem propter prædictas denunciations res-
lierint a contumacia antedicta; & præstiterint præ-
fatum canonicum iuramētum in forma antedicta,
absoluantur a dicta excommunicatione, iniuncta eis
duriori quam prius penitentia arbitraria saluari:
in qua penitentia adiungatur semper aliquid, quod
directe cedat ad honorem fidei Christianæ.*

*Ubi aut nec sic voluerint resiliere a contumacia
antefata, sed sustinuerint dictas excōicationes, &
denūtiations cū candelis extinctis: & cāpanis pul-
satis, per aliquos menses, poterūt aggrauari processus,
& excōicari cū sibi participantibus aliquib. de ma-
gis visum fuerit; per formam tenoris sequentis.*

Forma excōmunicandi participan- tes cum prædictis rektoribus ci- uitatum, vel locorum.

In Rater N. ordinis Prædicatorum, Inqui-
sitor, &c. Venerabilibus dilectis nobis
curatis, talis Ecclesia, &c. Salutem, &
mandatis nostris, &c.

D Cū participare cū leprosis plurimū sit dam-
nosum, & excōicati præsertim in causa fidei, mo-
raliter sint leprosi sic, ut ad se accedentes damna-
biliter inficiant, & corrumpant; propter quod ut
vere leprosi arctantur, & merito a consortio ho-
minum elongantur: idcirco vobis, & vestrum cui-
libet in virtute sanctæ obediētiæ auctoritate A-
postolica, qua fungimur in hac parte, præcipi-
mus, quatenus in vestris Ecclesijs dū Missarū so-
lénia celebratur, & populi in eis fuerit multitu-
do, tali & tali, seu talibus, generaliter omnib. præ-
cipiatis, mādētis, & moneatis canonicè, vno pro-
trino edicto, quatenus non participant comeden-
do, bibendo, pertractando, colloquendo, seu aliās
prædictis talib. Vicario, Subuicario, Balliuo, &c.
aliās sciant se excōicationis vinculo innodatos:
quam excommunicationis sententiam, in eos ut
in contumaces, si contra fecerint, Nos frater N.
Inquisitor præfatus, illorum contumacia exigen-
te ferimus in his scriptis: absolutiones a dictis
sententijs, si forsan incurrerint, nobis vel domi-
no Papæ solummodo referuantes. Datum, &c.

*Quib. denunciationib. factis, si cōsenserint præ-
stare canonicū iuramentū, præstent in forma supe-
rius explicata, & absoluantur a snia excōmunica-
tionis,*

† vide c. dēnt
11. q. 3.

24.
Resilientes a
contumacia
absoluantur.

25
Contra obsti-
natos vltimū
procedendum
excōicando
participantes
cum eis.

26

Leuit. c. 13.

27

Et supponen-
do loca qui-
bus præfatus
interdicto.

tionis, eis iniuncta arbitraria penitentia duriori. Si autem non praestiterint, poterit processus ulterius aggravare, ut scilicet terra, quae praedictorum excommunicatorum dominio seu regimini subest, supponantur ecclesiastico interdicto per formam tenoris sequentis.

Forma supponendi civitatem vel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

28

Nos frater N. &c. ordinis Praedicatorum, in dominio talis domini, Inquisitor haereticarum pravitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attendentes, quod talis Vicarius, talis Subvicarius, talis Ballivus, &c. talis civitatis vel loci, non solum recusaverunt prestare nobis canonicum sacramentum vel iuramentum, de defendenda Ecclesia contra haereticam pravitatem, quamvis ad hoc tenerentur secundum canonicas sanctiones, & per nos fuerint pluries requisiti; verum et permiserunt se hac ex causa contumaciter excommunicationis vinculo innodari, & publice excommunicatos denunciari: ac crescente eorum contumacia fuerint denunciati publice excommunicati, et cum extinctis candelis & pulsatis campanis, ac demum eum participantibus, iustitia requirente: & huiusmodi excommunicationis sententias, ac ipsarum denuntiationes publicas, & aggravationes sustinuerunt per menses plures, seu tot, animo pertinaci in detrimentum animarum suarum ac salutis, & contemptum non modicum Ecclesiae sanctae Dei, & tolerant animo indurato et de presenti: Idcirco nos frater N. Inquisitor praefatus dignum existimantes, quatenus pena excreseat, contumacia excrecente: & ut antefati excommunicati Vicarius, Subvicarius, & caeteri antedicti, utilius inducantur ab antedicta contumacia resilire, & ad gremium sanctae matris Ecclesiae aduolare; ipsam talem civitatem vel locum, qui subest regimini eorundem, supponimus ecclesiastico interdicto: nolentes, quod praefatum interdictum per alium, quam per nos seu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, &c.

29 Quo appposito, interdictum executioni debita demandetur per litteras formae sequentis.

Forma denunciandi talem civitatem vel locum esse suppositum ecclesiastico interdicto.

Rater N. ordinis Praedicatorum, &c. Venerabilibus & nobis in Christo dilectis curatis talis Ecclesiae: Salutem, & mandatis nostris, &c.

Vobis vniuersis & singulis tenores nostrarum litterarum praesentium intimamus, quod nos iu-

A stitia requirente talem civitatem, seu locum supponimus ecclesiastico interdicto per nostras litteras, & sententias tenoris sequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Praedicatorum, &c.

B Inserantur ex toto litterae immediate praecedentes: Qua propter vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctae obedientiae, & sub excommunicationis poena praecipimus, & mandamus: quam excommunicationem in vos, nisi infra sex vel tot dies, quos vobis una pro trina monitione canonica assignamus, feceritis quam mandamus, ferimus in his scriptis: quatenus infra Missarum solemnia in vestris ecclesiis, quando ibi fuerit populi multitudo, denuntietis publice & alta voce, talem civitatem seu locum esse & fuisse per nos ex causis praefatis suppositum ecclesiastico interdicto; nec relaxandum per alium, quam per nos, vel dominum nostrum Papam: vos idem interdictum seruetis, & facietis in vestris ecclesiis observari, quousque de relaxatione vobis constiterit legitime, prout decet. Datum, &c.

C Quod si civitas praedictos excommunicatos coegerit, seu induxerit ad praestandum petitis primitus iuramentum, absolventur ipsi excommunicati in forma ecclesiae anteposita, & mandabitur curatis qualiter sunt absoluti in forma superius enarrata. Et civitatis interdictum relaxabitur per litteras tenoris sequentis.

Forma absoluendi praedictos, officiales & relaxandi interdictum.

Nos frater N. ordinis Praedicatorum, &c. caetera.

D Attendentes quod tales, civitatis talis regimini praesidentes, contumacia postulante fuerint per nos excommunicationis vinculo innodati, ac demum ipsa civitas antedicta supposita ecclesiastico interdicto; ut saltem sic inducerentur a tanta contumacia resilire, ac iurare de defendenda Ecclesia sancta Dei contra haereticam pravitatem: & ipsi tales, saniori consilio adherentes, ipsa civitate eos suis sanis consultationibus ad huiusmodi inducente, a saepesacta contumacia resilientes, praestiterunt antedictum petitis a nobis canonicum iuramentum: & quia dignum existit, quod eis obedientia suffragetur, ad quam se de proximo reduxerunt, & cessante culpa cesset & pena: Ea propter Nos Inquisitor praefatus eos a sententijs excommunicationis praefatis absolvimus in forma ecclesiastica consueta, & pro absolutis habemus, & haberi ab omnibus volumus pro praedictis: ipsamque civitatem a dicto interdicto liberamus, ipsum interdictum totaliter relaxando. Datum, &c.

E Quibus sic actis mandet Ecclesiarum curatis, quod interdictum deinceps non observent, nec praedictos excommunicatos vitent, nec faciant evitari per litteras tenoris sequentis.

Forma denunciandi regentes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum.

Rater N. ordinis Prædicatorum, Inquisitor, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis ecclesiarum talium, curam regentibus animarum: Salutem, & mandatis nostris, &c.

Tenore præsentium litterarum vobis, & vestrum cuilibet intimamus, quod nos iustitia postulante absoluimus a sententijs excommunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innotari, atque a ciuitate tali interdictum per nos impositum relaxauimus, ipsis obtemperantibus nostris monitis & mandatis, prout in litteris nostris videritis plenius contineri tenoris sequentis: Nos frater. N. &c. *Inferantur ex toto litteræ immediate præcedentes:* Idcirco vobis, & cuilibet vestrum auctoritate Apostolica præcipimus, & mandamus, quatenus prædictos pro absolutis habentes de cætero eos non euitetis, nec faciatis a cæteris euitari: immo, put ante, ad diuina libere admitatis, ipsumque interdictum deinceps non seruetis, cum per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum &c.

Quod si nec sic præstare voluerint antefatum canonicum iuramentum, poterit processus aggrauari, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus. extra de hæret. & iuxta c. Ut officium. §. statuimus. & ut infames hæreticorum fautores, & de fide suspecti honore & officio sui regiminis spoliari & condemnari, nec de cætero illud seu ad aliud officium publicum, vel dignitatem aliquam assumantur; & ea, quæ fecerint de cætero, nullam firmitatem habeant: & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis.

Nos frater N. & cætera. Attendentes quod ciuitatis, ville, vel loci alterius regimini præsidentes, tenentur præstare corporale iuramentum de defendenda Ecclesia sancta, Dei contra hæreticam prauitatem, ac constitutionib. contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque; filios, & nepotes editis a sancta sede Apostolica inuiolabiliter obseruandis, & obseruari toto tempore sui regiminis faciendis, cum fuerint ab ipsis Episcopo seu Inquisitore legitime requisiti; quodque præstare antefatum iuramentum contumaciter recusantes, sunt ut infames & hæreticorum fautores ac de fide suspecti, honore & officio sui regiminis spoliandi, & de cæ-

Atero ad nullam dignitatem, neque ad vllum publicum officium assumendi: quinimmo declarandum, quod quidquid fecerint deinceps in suo officio, nullam obtineant firmitatem: Et cum talis Vicarius, talis Subvicarius, & talis Balliuus, talis Subballiuus, talesque Consules, & Rectores talis ciuitatis seu loci, fuerint per nos inquisitorum præfatum legitime pluries requisiti, de defendenda Ecclesia sancta Dei, bona fide iuxta officium & posse suum contra hæreticam prauitatem: Et nihilominus quod constitutiones a sancta sede Apostolica editas contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorumque; filios & nepotes toto tempore sui regiminis inuiolabiliter obseruarent, & facerent in terris sui regiminis obseruari, ipsique; taliter requisiti præstare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: verum quia ipsorum contumacia exigente fuerunt excommunicationis vinculo innodati, & etiam publicati: accrescente eorum contumacia etiam cum candelis extinctis & campanis pulsatis, demumque cum participatibus, ipsaque ciuitas talis, in criminis detestacionem, & ipsorum criminum punitionem supposita ecclesiastico interdicto; ac in præsentiarum persistant in tali ac tam graui contumacia animo indurato: Idcirco a nos inquisitor præfatus, dignum merito reputantes, ut hi officiis priuentur, qui officiis abutuntur, volentesque in hac parte mandata canonica & Apostolica fideliter exequi (ut tenemur) ipsos talem, a vicariatus, talem a subvicariatus, talem a balliuatus, talem a subballiuatus, talem a consularis officiis talis ciuitatis seu loci, eorum in causa fidei, postulante inobedientia & contumacia, ut infames, & tanquam hæreticorum fautores, & de fide suspectos tenore præsentium merito expoliamus: sicque; deinceps talis p vicario, talis p subvicario, talis p balliuo, talis p subballiuo, & tales pro consulibus ab aliquo nullatenus habeantur, nec de cætero ad aliquam dignitatem vel publicum officium assumantur: Eodemque tenore decernentes irrita, & inania quacunque deinceps talis ut vicarius, talis ut subvicarius, talis ut Balliuus, talis ut Subballiuus, & tales ut Consules fecerint seu ordinauerint, mandauerint, vel fieri iusserint: nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum, &c.

Qua sententia sic lato, mandetur regentibus curam animarum, in cathedrali et in alijs ecclesijs publicari per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. VIII.

Quoniam, ut in superioribus docuimus, grauissima oriuntur incommoda, quoties magistratus aut hæreticis fauent, aut negligunt ea præstare, quæ ad fidem protegendam, & propagandam attinent; ideo iustissime cautum est, ut officiis & dignitatibus; quibus abutuntur, priuentur, ut si resipiscant, & in officio continueantur: id vero qua ratione peragatur, diligenter docet hic Emericus.

Num. 34.

Solus Inquisitor potest secularibus officiis priuare.

Cc Id-

a Idcirco nos Inquisitor prefatus, &c.] *Vides hic, solum Inquisitorem priuare, & priuatos denūtiare delinquentes in causa hæresis officijs & dignitatibus secularibus, quod facere potest; secus est dicendum de ecclesiasticis, in quorum priuatione cum inquisitore interuenire debet episcopus. glossa communiter recepta in c. vt commissi. §. priuandi. verbo, honoribus. de hæret. li. 6.*

At hodie per clem. 1. de hæret. §. propter quod, inquisitor non posset priuare officijs secularibus absq; episcopo, per illa verba; aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano. &c. nō valebit. Sed de hoc dixi amplius infra par. 3. super quæst. 113.

Quid nōse publici officiij intelligatur, notatu digna disputatio.

b Nec de cætero ad aliquam dignitatem, vel publicum officium assumatur.] *Hoc loco obscurissimum dubium occurrit, Quid nomine publici officiij intelligatur; nam leges nusquam id nominatim (quod ego sciam) declarant; tamen si quandoque nō obscure in quibusdam colligatur, vt in c. felicitis. de pænis. lib. 6. & notatur in c. vbi periculū. §. quod si præmissa. de electio. in 6. tradit Arobidiaconus in c. 1. de consuetu. libro 6. optima glossa in l. legatis. §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hispania olim Ferdinandus Quintus Rex Catholicus lege quadam incipiente: Al nuestro iustitia mayor, & a los del nuestro consejo, nominatim declarauit muneris & officia, a quibus excluderentur, qui ab hæresi vel apostasia fuissent reuersi dñatorumque filij vsq; ad secundam generationem per lineam masculinam, et vsq; ad primā, per lineā femininā in hæc verba.*

Por la qual mādamos y defendemos, que de aqui adelante ningū recōcialiado por el dicho delicto de heregia, y apostasia: ni hijo ni nieto de condenado por el dicho delicto; fasta la segunda generaciō por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan ser ni seā del nuestro consejo: ni oydores de las nuestras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni Secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni cōtadores mayores, ni menores, ni Theforeros: ni Pagadores, ni Contadores de cuentas, ni Srianos de Camara, ni de rentas, ni Chāciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiscal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nuestra casa y chācillerias: y asimismo que no pueda ser ni sea Corregidor, juez, Alcalde ni Alguazil, ni Merino, ni Preboste, ni veynte y quatro: ni Corregidor, ni iurado, ni Fiel, ni Executor, ni Scriuano publico, ni del Consejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni físico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, uillas, y lugares de los dicos nuestros reynos y señorios, solas penas en que

caen & encurren las psonas priuadas que vsan de officio para que no teniē abilidad ni capaci ead, y so pena de confiscation de todos sus bienes para la nuestra camara y fisco, en las quales incurrā por el mismo fecho sin otro processo, ni sentēcia ni declaraciō, y las personas quedē a la nuestra merced. hæc ibi; Quod fuit sancitum Grana. 21. die Septemb. anno Domini MDI.

B Idem quoque cautum fuerat in Inquisitione Hispania per constitutionem quandam Valladolidanā anno Domini MCCCCLXXXVIII. c. 11. incipien. Item quelos derechos.

C Quoniam vero hæc velut priuata vnius regni decreta facile alibi contemni possent, nos qui generales regulas scribimus, ita sentiendum putamus: quoties dubitatur, quid nomine publici officiij aut dignitatis intelligatur in hac causa, a quibus heretici, & eorum descendentes excluduntur, ad Inquisitorem solum, vel ad eum vnā cum episcopo id pertinebit declarare, cum Inquisitor vel solus vel cum episcopo facultatem habeat interpretandi leges, & statuta dubia contra hereticos edita, vt optime docuit Eymericus pa. 3. q. 85. & 86. ubi dixi. neq; ab hac sententia crederem recedendum.

D Iā obseruatione dignū est, quod recte docet Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, & communiter doctores in cap. excommunicamus. §. credentes. extra de here. uidelicet, non multum esse laborandum in nominibus publicorum officiorum recensendis; cum nec omnia facile nominari specialiter possint. argu. l. 4. ff. de pr. script. uerbis. & secundum diuersas prouincias ipsorum nomina varientur: sed generaliter dicendum est hereticos, credentes, & ceteros, qui hac pena coercentur, inhabiles esse ad publica officia, quęcunque illa sint & quocunque nomine censeantur secundum varios ritus & consuetudines diuersarum prouinciarum.

In concilio Tolosano c. 14. olim cautum fuit, vt qui diffamatus aut notatus esset de hæresi, officio medici non vteretur in hæc verba; Statuimus etiā, vt quicunque fuerint infamati de hæresi, vel suspitione notati, officio medici de cætero non vtantur. hæc ibi.

E Postremo illud addiderim, penitentibus ac reconciliatis Ecclesię ab hæresi reuertentibus, ac filiis & nepotibus damnatorum non modo interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, verum amplius ne argento, auro, aut pretiosis vestibus & ornamentis vtatur; quod olī in concilio Bitterrensi, c. 28. eleganter cautum est his verbis.

Et ne balliuias seu administrationes teneant: nec sint in consilijs vel familijs potentum: neq; vtantur vel medici vel notarij officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifrisia: nec sericum, vel similia ornamenta: vel vittas croceas: vel corrigias auro vel argento membratas: vel sotulares incisos seu pictos; & vbi expediens visum fuerit, eiiciantur de villa in qua cōuer sati fuerāt, in alia certa villa seu prouincia moraturi ad tempus. hæc ibi.

Est

Quid nōse publici officiij intelligatur, notatu digna disputatio.

Est autem iustissimum hoc statutum: indignum est enim in ciuitate bene constituta, eos qui sunt infames, honorificis ornamentis decorari, eisdem etiā inhibetur, ne phaleratis equis instar nobilium utantur, quod, & ad mulas trahi debet, ut optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 23. & seq. sed in his post aliquot tempus dispensari solet.

Forma publicandi tales officijs publicis priuatos.

35 **R**ater N. ordinis Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis vniuersis & singulis talis ciuitatis ecclesiæ cathedralis curatis & nō curatis, ad quos præsentēs peruenerint: Salutem, & mandatis nostris, immo, &c.

AD Vestri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore nostrarum præsentium litterarū, quod nos, iustitia exigente, ac infra scriptorum contumacia requirente, talem Vicariū, talem Subvicariū, & talem Balliū, & talem Subballiū, & tales Consules ciuitatis talis seu loci, spoliāuimus officijs, quibus præerant antedictis, ac ipsos inhabilitauimus ad officia publica, & honores publicos qualescunque habendos deinceps in futurum, decernentes etiam quidquid de cætero fecerint seu ordinauerint, virtute seu occasione prædictorum, seu aliorum officiorum esse irritum & inane, ac nullius existere firmitatis, sicut in nostris litteris infra scriptis videbitis plenius contineri, quarum tenor sequitur in hunc modum.

Nos frater N. &c. *Inferantur ex toto litterę immediate præcedentes.*

Verum cum velimus (vt debemus) ad præfatæ talis ciuitatis seu loci prædicti deduci notitiā singulorum, cum omnes tangere dignoscatur, & quod omnes tangit, ab omnibus debeat approbari, ne eos contingat erga huiusmodi ex ignorantia oberrare; Vobis & cuiuslibet vestrū, seu vobis talibus, & talib. auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus ac monemus, quatenus infra sex & dierum spatium, quos vobis, & vestrum cuiuslibet pro trina monitione canonica, & termino peremptorio assignamus; quibus elapsis excommunicationis sententię uos subiaccere volumus ipso facto, in vestris ecclesijs dum Missarum solemnias celebrantur, & populi erit inibi multitudo, præfatas nostras litteras alta voce in vulgari, & intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari, notificantes omnib. vt supra, quod nos, prædictos, & eorū quemlibet spoliāuimus officijs publicis antedictis, quibus antea utebantur, ac etiam spoliāmus, & inhabilitamus eos, & eorū quemlibet deinceps ad quęcunque publica officia obtinenda, decernentes, quidquid de cætero attētauerint occasione prædictorum officiorum, seu eorū nomine vel colore, fore irritum & inane, ac nullam obtinere ulterius firmitatem, Mandamus vniuersis & singulis vniuersitatibus præfatę ciuitatis seu loci, quatenus prædictis taliter a suis offi-

A cijs per nos auctoritate Apostolica spoliatis, quibus eis non pareant seu obtemperent in his, quę spectant ad executionem officiorum prædictorum, quibus antea utebantur, cum illi sint suis demeritis auctoritate Apostolica spoliati. Datum, &c.

Si autē illa ciuitas siue locus prædictos recusauerit, & eos habuerit ut ueraciter a suis officijs spoliatos, eligantur seu ponantur alij officiales boni, qui in principio sue creationis & nouitatis, præstent, ut tenentur, prædictum canonicum iuramentum.

Vbi autem dicta ciuitas siue locus non obtēperauerit sententijs per Inquisitorem latis in antea memoratis, sed duxerit contumaciter resistendum, dictos spoliatos in prioribus officijs tolerando, a quibus fuerint canonice spoliati, tunc in illo casu, licet Inquisitor posset procedere, & ciuitatem, si ciuitas fuerit, priuare aliarum commercio ciuitatum, ac episcopali etiam dignitate, iuxta cap. Ad abolendam.

§. stat. in fine, de hæret. lib. 5.

Tamen a melius est, quod ad tantam penam per Inquisitorem non procedatur; sed ciuitatis contumacia domino nostro Papæ exponatur, præsertim cum cap. Ut officium, de hæret. lib. 6. ad penam ciuitatis vel loci amplius non procedat.

COMMENT. IX.

C **T**Amen melius est, quod ad tantam penam Num. 36. per Inquisitores non procedatur. Singulare est hoc Eymerici documentum, quod est in magnis causis semper obseruandum; tutius enim ac securius est punitionem differre, & principem consulere, quam dum celeriter procuratur, tumultum excitare; cum sæpius contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipsis obedire. Et si Inquisitores uellent potestatis suę omne imperium exercere, facile ad seditionem cunctos commouerent.

In Hispania, qui ita delinquerent, per Inquisitores proscriberentur, & manu regia comprehenderentur ac punirentur, vt testatur Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 23. num. 8.

De institutione Vicarij, seu Commissarij.

DVM autem prædicta taliter peraguntur, præstito antefato canonico iuramento vel nō præstito, potest & debet Inquisitor in quolibet episcopatu vnum Commissarium instituere quadraginta annorum ætatis, iuxta glossatam super c. Nolentes, de hæret. in cle. religiosum, seu clericum secularem, virum prouidum & prudentem, scientia & moribus pollentem, sanctę fidei zelatorem, & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma instituendi Commissarium specialem.

Rater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, sacrosanctę Theologię magister, &c. Venerabili & nobis in Christo dilecto N. ordinis supradicti.

Cc 2 cti;

loc arbitra
est, & ma-
spatium si
le pōt In-
quisitor con-
tueret.

Differenda se
pe punitio,
ne scādalum
oriatur.

et Salutem in auctore & conseruatore fidei domino Iesu Christo.

† al. pellibus.

Q V I A Callidæ vulpes Samsonis pedibus † versutis, ceruicibus erectis gestu & habitu obfuscatis sub quadâ specie sanctitatis colligatis caudis ardentibus, intricatis vocibus nefarijs non verentur per agrum vniuersum Dominicum currere, hac illacque discurrere, segetē albam fidei splendoribus Dominicam dissipare, comburere & ardere, immisso igne ascendente ab inferis, deuastante hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante rerum magistra omnium experientia docuit euidenter: & timeamus, & non immerito, ac reuolutis visceribus tremamus nocumenta fidei segetib. & agris fertilib. Dominicis inferri, grâdia supradictis incurfu præscriptarum vulpium & discursu, ex nostri Inquisitoris absentia, quæ eiusdem Inquisitoris præsentia, Dei fauente gratia, conseruantur: Et quia propter varia & ardua fidei negotia habemus interdum per partes regni diuersas percurrere, vt exposcūt negotiorū qualitas & necessitas, ac requirunt: ideo nos Inquisitor præfatus vos N. de cuius discretionis synceritate, conscientie soliditate, scientie profunditate, & zelo fidei accenso, & veritate, fidē gerimus solidam in Domino & probatam, Vicarium nostrum seu Commissarium in tota tali diœcesi, statuimus & facimus firmiter per præsentem comittentes a vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes, & informationes, seu accusationes auctoritate nostra à quibuscunque, & etiam contra quoscunque, recipere, & procedere, (prout nos possemus) libere valeatis: ac super & pro eisdem tā testes quā reos citare, † arrestare, compedire, confessiones seu testimonia recipere, & ea probare, & et examinare, & ad testificandum cogere, atq; pro dicenda veritate vnā cū domino episcopo seu eius vicario quæstionibus exponere & tormentis: ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœnam, quā ad custodiam videatur: consilium peritorum, quando vobis videbitur, conuocare: atq; generaliter omnia alia facere, quæ nos facere valeremus, si ibi personaliter præsentem essemus. In prædictis, enim omnibus & alijs ex eisdem, modo aliquo emergentibus, dependētib. & connexis plenariam concedimus & conferimus potestatem: diffinitiuā & dumtaxat sententia omnium impenitentium & relapsorū (vt est moris) ad quam absque nostra licentia & consensu nolumus vos extendere manus vestras, nobis penitus reseruata. Datum sub sigillo nostro in pendentī, in tali loco, tali die, talis mensis, & talis anni.

38 *Potest Inquisitor plenē committere vices suas, et ad procedendum ad sententiam diffinitiuam: sed melius est, & cōmuniter fit, quod sententias relapsorum & impenitentium sibi retineat, & reseruet: quia magis præsumitur de Inquisitore, & magis obtemperatur Inquisitori, quā commissario: & quia cōmuniter Inquisitor est magis expertus: & quia si bene procedatur vel male, sibi totū imputabitur: & quia ipsius est processus sui commissarij defensor, cum idem sit consistorium vtriusque.*

A *Quare multū pertinet ad Inquisitores, quod habeant bonos commissarios & industrios, & qui sciāt & velint prudenter negotia fidei exercere, vt secundū eorū, & maiore & minorem prudentiā, & præticiā † possint Inquisitores minus vel plus grādio † al. peritijs, seu minus grādiora negotia eis cōmittere, & ad istas vel ad illas sententias procedendi potestatem cōferre: & prout negotiorū qualitas hoc exposcit.*

Forma alia ad hoc idem.

B *Rater N. ordinis Prædicatorum, &c. Ve nerabili & religioso viro fratri N. ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore fidei, &c.*

C *CVM* Per absentiam hæreticæ peruersitatis Inquisitorum, diabolica suggestionē in locis pluribus experiamur sapientem catholicæ fidei cōtraria suboriri, quæ per eorum præsentiam validius extirpantur: Nos qui sumus arduis negotijs plurimis sanctæ fidei in præsentiarū taliter occupati, quod ad talē diœcesim quoad præsens, accedere commodē nō valemus: Idcirco vobis de cuius zelo, scientia, & discretionē fiduciam gerimus in Domino pleniorē in negotio fidei, infra talē diœcesim cōmittimus plenariē vices nostras, donec ad nos duxerimus reuocandas, semper dumtaxat nobis diffinitiuā sententia reseruata. In cuius cōmissionis testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum, &c.

COMMENT. X.

Q *Uoniam inter ministros Inquisitorum Principem locum sibi vendicant commissarij seu Vicarij eorum, quos vbi occasio postulauerit, possunt & debent instituere, vt multis Pontificū rescriptis continetur, & docet copiose Eymericus infra q. 13. & seq. ideo nunc quomodo instituere debeāt & quā habeant auctoritatem docet vsq; ad tit. De sermone generali habendo, quicquid autem ad hanc tractationē attinet, copiose dicemus cum Eymérico infra super q. 13. & multis sequentibus; nunc præticam in tali negotio seruandam consideremus.*

a *Committentes vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes & informationes, &c. l. Quæ hoc loco commemorat Eymericus posse Inquisitores Vicarijs suis cōmittere, explorati iuris est. c. vt commissi. §. commitendi, de hæret. lib. 6. concessitque etiam apertius Urbanus iij. rescripto quodā incipiente: Licet ex omnibus. in hæc verba: Vt ergo commissi vobis officij debitum utilius & liberior exequamini, committendi citationes, testiū examinationes, cum de huiusmodi crimine ac ipsius circumstantijs duxeritis inquirendum, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, &c. plenam cōmittimus facultatem. hæc ibi. Tradit Gondissalvus tract. de hæret. q. 7. nu. 13. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. num. 429. atque hoc iure communi obseruari vere testatur Vmbertus in opere iudiciali, verbo, Inquisitor, nu. 5. & verbo, Vicarius, nu. 1.*

Docet

† Hoc dicit iuxta constitutionem clemen. x. §. propter quod, de hæret.

Num. 37

Quid possit Inquisitor vicarijs suis committere

Testium exa-
minatio quā
do vicarijs
committenda.

Docet tamen Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 11. testium examinationem ab ipso Inquisitore fieri debere, nec alteri committendam, nisi cum testes sunt impediti, ad quos nec iudices ire facile possint aut debeant; quod non negamus: neque enim facile debent Inquisitores vices suas committere, sed tunc cum iusta causa postulat: nam quæ ab Inquisitoribus geruntur, maturius & prudentius facta esse præsumuntur, quàm quæ ab eorum substitutis fiunt.

Ac de hac quidem testium examinatione alteri non committenda, cum Inquisitor est præsens, nec legitime impeditus, in Hispalensi instructione anni Domini MCCCCLXXXIII. c. 17. his verbis a nobis latine redditus cautum est: Item Inquisitores per se ipsos recipiant & examinent testes, nec committant eorum examen notario vel alteri personæ: nisi testis esset ita infirmus, quod non posset ante Inquisitorem comparere, & Inquisitori non esset honestum ire ad recipiendum testis dictum, vel esset impeditus: nam eo casu posset Inquisitor committere examen testis iudici ordinario ecclesiastico loci, & alteri personæ pro uida & honesta, quæ sciat bene examinare cum notario, & referat modum, quem tenuit testis in deponendo. hac ibi.

Quamquam autem extra Hispaniam non teneatur necessario Inquisitores Apostolici huius instructionis decretum obseruare, ut alibi copiosius scriptum, possintque inspecto vel iure communi, vel priuato, vel consuetudine aliqua, non modo cetera, sed etiam testium examinationem committere, tutius est tamen, ut per se ipsos eos interrogent atque examinent, ut dictum est.

Commissarijs vero suis alibi constitutis propterea & hoc & alia committere coguntur, quia non possunt ipsi Inquisitores per se alibi constitutos testes examinare, ceteraq; transigere.

Iam hoc ipsum quod de Inquisitoribus Apostolicis diximus, in episcopis quoque locum habere censemus, in his locis, in quibus non sunt Apostolici Inquisitores: ut videlicet ipsi Episcopi per se testes in causa fidei examinent, ob easdem causas.

In prædictis enim omnibus, & alijs ex eisdem modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis, &c.] Utiles est admodum hæc clausula ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inquisitionis occurrere solent, de quibus facile a cauillis & fraudulentis reis opponi posset ex omissione huius partis, ad differendum iniquum iudicium. Cum enim causa principalis tractatur, aliqua quæstio incidere potest, vel quippiam emergere, quod cum ad causam principalem immediate non pertineat, negotium posset iudicibus facessere: quo fit ut optimo consilio in commissione addatur præfata clausula.

Quæ autem dicantur incidentia, dependentia, emergentia, & connexa, tradit Specul. titu. de incidenti quæstione. & glossa in l. quod iussit. §. prætor. ubi copiose Doctores. ff. de re iudi. item Doctores in l. quoties. C. de iudi. & in l. 1. C. de ordine iudicior. & Canoniste in c. 1. & 2. de ordi. cognitio.

Diffinitiva dumtaxat sententia omnium impenitentium & relapsorum, &c. nobis penitus reseruata.] Ceterorum ergo delinquentium sententias

veluti suspectorum redeuntium, fautorum, receptatorum & similium, Inquisitorum commissarij virtute acceptæ subdelegationis ferre possent: immo et snias in relapsos & impenitentes possent prouinciare, quoties generaliter illis forent Inquisitorum vices commissæ. quod non obscure videtur hoc loco sentire Eymericus, dum specialiter sibi reseruat sententias relapsorum, & impenitentium, indicans commissarios eas tunc posse ferre, cum Inquisitor specialiter sibi non reseruasset: cui opinioni manifestius ad stipulatur idem Eymericus paulo post num. 42. circa finem, ibi: Parati vobis committere, quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis. & num. 44. ibi: vsque ad sententiam diffinitiuam inclusive procedere valeatis.

Et hanc sententiam summo iure veram esse existimo: nam cum Inquisitores sint principis delegati, hanc etiam facultatem poterunt suis commissarijs subdelegare. c. cum super. de offic. delegati. l. auia. C. de iudi.

Cæterum quia res est magni ponderis, cum de vita hominis agatur, tutius erit hanc potestatem Commissarijs non tribuere, ut optime etiam hoc loco indicat Eymericus. Jam de commissarijs amplius differit auctor 3. par. q. 13. & seq. ubi & nos copiose cum eo differimus.

Forma litterarum instituendi duos commissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim.

Rater N. ordinis Prædicatorum, &c. 41
Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis religiosis viris fratribus, tali & tali, ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore, &c.

Quia secundum canonicas sanctiones integrum est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur: & negotium talis viri delati, capti, & detenti pro hæretica prauitate sit negotium nimis arduum atq; graue: attētis circumstantijs criminis, & personæ: eapropter, ut fidei negotium arduum antefatum maturius peragatur, & in eo securius procedatur: ac consultius sine debito terminetur: Vobis duob. pariter coniunctim, & non vni sine altero committimus plenariè vices nostras, ac plenariā procedēdi potestatem in dicto fidei negotio, & in omnib. ex illo emergentibus, incidentibus, & connexis, etiam vsq; ad diffinitiuas sententias exclusiue concedimus facultatē, tenore præsentium nostrarum litterarum. In cuius rei testimoniū, præfentes nostras litteras nostri sigilli appensione iussimus communiri.

Forma alia secunda pro eodem.

Rater N. ordinis Prædicatorum, & cetera. Magnæ prudentiæ religiosi viri fratribus tali, & tali, ordinis talis: Salutē in auctore & cōseruatore: &c. 42

Cc 3 QVIA

Quid opere-
tur clausula,
cum emergē-
tibus, depen-
dentibus, &
connexis.

Commissarij
Inquisitorū,
an possint p-
nuntiare sen-
tentias Impe-
nitentiū, & re-
lapsorum.

† Cap. prudē-
tiā. de officio
deleg. cap. de
quib. 20. dist.

† prou. c. 11.
& 24.

L. fin. C. de fi-
deicom. l. hā
redes palam.
§. 1. de test.

† Hæc clausu-
la quam vim
habeat tradit
Fely. in c. 1. o
nulli. de re-
scriptis.

QVIA Secundum catholicam irrefragabilem veritatem, † ubi multa consilia, ibi salus, & ubi peritorium plurimorum sententia, ibi virtus; cū per plurima consilia atque iudicia rei veritas melius discutatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Ea propter cupientes negotia fidei orthodoxæ commodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, & honorem; Vos talem, & talem, viros utiq; scientia prouidos, sapientia circumspectos, zelo sanctæ fidei circumcinctos, prout per experientiam diuturnam esse nouimus, & de quorū virtutib. fiduciam in Domino gerimus plenam: Vicarios nostros, ac Commissarios speciales instituimus in tota tali diocesi, cum plenitudine potestatis: committentes vobis, ex certa scientia, † & expresse, quatenus pariter, & coniunctim in negotijs sanctæ fidei ad eandem fidem sanctam firmitus complantandam, & ad prauitatem hæreticam validius extirpandam, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiue, & in omnib. ex illis emergentibus, dependentibus, & connexis, procedere valeatis, liberam potestatem conferentes tenore nostrarum presentium litterarum: parati vobis committere quatenus ad diffinitiuam sententiā procedatis, cum per vos vel vestras litteras fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In cuius commissionis, & concessionis testimonij præsentibus nostras litteras nostro sigillo iussimus communiri.

Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

43 **F**RATER N. ordinis Prædicatorum Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri, fratri tali, talis ordinis sacre Theologiæ egregio professori: Salutem in auctore & conseruatore, &c.

Quia Dignum merito existimamus & suffragantius nobis ad hæc canonicis institutis, secundum negotiorum qualitatem, eorūq; minores, seu ampliores arduitates, de ministris idoneis prouidere, & negotium sanctæ fidei, in renatis fonte sancti baptismatis commodius confouenda, ac in præcordijs conuersorum ad eandem firmitus complantandæ, & de hæreticorum infectis visceribus labem ipsam hæreticam cautius euellendæ, sit negotium ad honorē Dei, & fidei augmentum & vtilitatem Ecclesiæ, & populi, super omnia alia negotia sæculi obtinēs principatum: propter quod cum magna circumspectione, & indagine est de ministris idoneis ad exequendū dictum fidei negotium prouidendū: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus, attendentes, quod commode in terris nostre iurisdictioni subiectis non valemus diutius cōmorari: cum a nos oporteat ad Romanam curiā dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando Sanctissimo domino nostro Papa super quibusdam arduis negotijs sanctæ fidei promouendis: & cupiamus totis nostris visceribus de idoneo generali commissa

A rio prouidere: Vos venerabilem fratrem sacre Theologiæ magistrum, de cuius scientiæ profunditate, sapientiæ soliditate, & conscientie sinceritate fidem in Domino gerimus firmiorem, experientia solida comprobata: Vicarium nostrū, & Commissarium in omnibus regnis, & territorialibus domini, nostre Inquisitioni subiectis, instituimus, & facimus generalem: committentes vobis ex certa scientia & expresse, in, & super omnibus & singulis fidei negotijs, quæ occurrent, & etiam in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, incidentibus, & connexis, quādo cunque, & quomodocunque plenarie, & generaliter vices nostras, etiam yt ad sententias diffinitiuas relapsorum, & impenitentium, & alias qualescunque libere procedere valeatis, liberā concedimus potestatem tenore nostrarum presentium litterarum: In quarum commissionis, & concessionis testimonium, præsentibus nostras litteras sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis mensis.

COMMENT. XI.

CVM nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando Sanctissimo domino nostro Papa, &c. Cum olim initio constitutæ Inquisitionis delegatæ, nulli (quod ego sciam) essent Inquisitores Cardinales generales in tota republica Christiana, quos per litteras liceret consulere, & ab eis etiam in arduis responsum, habita prius cum Pontifice summo debita consultatione, vt nunc fit, accipere: propterea sæpe cogebantur priuati Inquisitores Romam proficisci, in quorum absentia negotia fidei multum periclitabatur, vt copiose docet Eymericus paulo post num. 128.

Quibus incommodis inspectis primus (quod ego legerim) Urbanus iij. anno Domini MCCLXIII. Cardinalem sancti Nicolai in carcere Tulliano Inquisitorem creauit generalem, seu quasi protectorem Inquisitorum constituit, quem possent particulares Inquisitores consulere, vt constat ex peruetusto rescripto Urbani iij. incipiente: Cupientes, quod nos authenticum vidimus in inquisitione Bononiensi, quem morem multos deinde Romanos Pontifices obseruasse, præsertim eo tempore quo hæreses pullularent, sit mihi maxime verisimile.

Hodie singulari Romanorum Pontificum prouidentia hæc penitus incommoda sunt sublata: nā in Hispania Inquisitores singularum urbium generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem consulunt: is vero cum ceteris aliarum prouinciarum Illustrissimos ac Reuerendissimos Cardinales inquisitores generales in tota republica Christiana; quos per litteras consulere licet; quibus principes omnes in hac causa merito subiiciuntur, vt ordinatione quadam Pij Quinti Pont. Max. iustissime cauetur.

Eius autem rescripti cuius paulo antea memini, fragmentum hic transcribere placuit, in gratiā eorum qui notitia antiquitatis delectantur: habet vero in hunc modum.

Peri.

Num. 43.
Cardinal
Inquisitor
generales
tota republ
Christiana
qñ incep
runt cōstitu

Periculosa, & graua impedimenta, quæ in prædicto negotio vobis emerferint, dilecto filio nostro I. sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, significare curetis. Super alijs vero impedimentis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorum, siue alias ex quacunque causa vobis in ipso negotio emergere fortè contigerit, & personaliter si opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per litteras vestras seu nuntios securè ipsi Cardinali omnia intimare curetis: vt nos per eum sufficienter super præmissis instructi, contra impedimenta huiusmodi prouideamus de remedijs opportunis. *hæc ibi.*

Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

94 **R**ater N. ordinis, &c. Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis, sacra Theologiae magistro. Vel sic: Honorabili domino prouido, & discreto tali, decretorum doctore, canonico in tali Ecclesia cathedrali: Salutem in auctore, & conseruatore: &c.

INTER Alia honesta obsequia atq; sancta, quæ grata existunt plurimum altissimo creatori prout testimonijs veridicis comprobatur, est animarum zelus, peccatorum salus, fidei orthodoxæ augmentum, prauitatis hæreticæ exterminium: ac pro fidei catholica, & orthodoxæ defensione nocte, & die continuè insudare. hinc est quod nos frater N. Inquisitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio a Sanctissimo domino nostro Papa peragere hæc incubuit, non valentes huiusmodi incubere, seu intendere de præfati, cum habeamus ad Romanam curiam accedere, pro quibusdam ibi negotijs sanctæ fidei exequendis: Vos venerabilem patrem, seu dominum antefatum, de cuius fidei integritate, vitæ puritate, discipline sufficientia, morû modestia, atq; in cunctis agendis prudentia circumspecta, synceram in Domino fidem gerimus, & probatam, Vicariû nostrû, & commissarium, in omnibus, & singulis ciuitatibus, territorijs, atque locis iurisdictioni nostræ subiectis, tenore præsentium instituimus generalem; committentes vobis, quatenus auctoritate nostra, immo verius Apostolica, in omnibus, & singulis fidei negotijs, quæ obuenient, & in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, & conexis libere etiam vsque ad sententiam diffinitiuâ inclusiuè procedere valeatis: super quibus omnibus, & singulis, committimus vobis vniuersaliter ac plenariè vices nostras, quousque ad nos duxerimus reuocandas. In quorum omnium, & singulorum testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum, &c.

A **P**oterit etiam ipse Inquisitor, si voluerit, facere huiusmodi commissiones non per litteras suas, sui sigilli munimine roboratas, sed per publicum instrumentum, signo notarij clausum: In quo instrumento, ultra signû, si voluerit, notarij, poterit etiam facere apponi sigillum suum in pendentem, & per consequens potest Inquisitor commissiones huiusmodi facere tripliciter. Primo, per litteras suas, eius sigilli munimine roboratas. Secundo, per publicum instrumentum, signo notarij signatum. Tertio, per publicum instrumentum, signo notarij consignatum, & appensione sigilli Inquisitoris communitum.

B Aduertendum tamen quod Commissarij debent esse multum circumspecti, & cauti, & præsertim qui non sunt practici, vt de capite suo non procedant, potissimè in arduis: sed habeant sibi aliquem bonum, & practicum aduocatû, cuius consilium in agendis frequenter requirant, & semper faciant posse suum, vt si commodè possunt, maxime in dubijs, & arduis, quod ea quæ agunt, Inquisitori studeant intimare, & de assensu illius procedere, & absque eius consilio nullatenus negotijs finem dare, alias possent leuiter oberrare, & tunc Inquisitor talem errorem non posset leuiter reparare, & esset sibi magis, quam commissarijs imputandum, & possent processus per Romanam curiam reuocari in opprobriû, & iacturam officij inquisitionis, & verecundiâ, & ruborem Inquisitoris, quæ summopere in tam magno negotio sunt cauenda.

De sermone a generali habendo ab Inquisitore.

D **D**VM prædicta taliter peraguntur, seu disponentur, commissarijs iam institutis, vel non institutis, semper tamen facta fide ipsi ordinario, in cuius diocesi Inquisitor disponit suum officiû exequi, de sua potestate, & delegatione sibi facta a domino nostro Papa, indicat sermonem generalem, non pro aliquo festo solemni, ne officiû festi impediatur, & populus a suis Ecclesijs, pro tunc parochialibus detrahatur, sed pro aliqua die Dominica communi, quæ non sit Quadragesima, vel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium Ecclesiarum parochialium illius loci, vel ciuitatis, in quo sermonem decreuit facere generalem, litteras tenoris sequentis.

E Forma litterarum inducendi sermonem generalem.

Rater N. ordinis Prædicatorû, &c. Dilecto tali, talis Ecclesiæ, ciuitatis talis, vel loci: Salutem, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

QUIA pp iniunctû nobis officiû Inquisitionis hæreticæ prauitatis, intendimus Dominica die tali, & talis mæsis, in tali Ecclesia cathedrali prædicare vniuerso clero, & populo cõgregato, ac proponere aliqua super negotijs fidei, & de fide: eapro

Cc 4 pter

45
Modi alij instituendi vicarios.

46
Aduertenda a commissarijs, & vicarijs inquisitionis.

48
Inquisitor cõuocare pōt populum, & clericum.

per auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter, & monemus, quatenus crastina die, quæ erit dies Dominica tanta eiusdem mensis, dum Missarum celebrabuntur solemnia, populū alta voce, & intelligibili moneatis, quod die præfata Dominica, sint in prædicta Ecclesia cathedrali, hora qua Missa maior cōsuevit ibi aliàs celebrari, visuri, & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adiicientes quod nos suspendimus omnes alios sermones generaliter illa die, & cōferimus auctoritate Apostolica quadraginta dierum de indulgentia, & sermonem nostrum cōfluentibus antedictum. Datum, &c.

Et silentium ea die alijs prædicantibus indicere.

49 *Disponat Inquisitor ita, quod sabbatho ante, dictæ litteræ Ecclesiarum rectoribus præsententur, & sequenti die, scilicet in crastinum, quæ est dies Dominica, faciat prædictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediatè sequenti.*

† Vox hispanica, qua significat chirographū breui, cōprehensum sermone

Poterit ipse inquisitor etiam, si vult, litteras præmittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas cedulas † tenoris sequentis.

Forma altera ad idem.

SIGNIFICAMVS Vobis, quod nos proponimus Domino disponente, Dominica die immediatè sequenti in Ecclesia cathedrali, de fide sermonem facere generalē: quare hodie in Missa rogamus, & volumus, quod populum moneatis, quatenus veniant ad sermonē: Nos enim suspendimus pro illa die omnes sermones, & cōferimus indulgentiam quadraginta dierum ad sermonem nostrum venientibus antedictum.

Eadem die seu in crastinum intimet Inquisitor hæreticorum per nuntium, seu per cedulam præfatis tibus, in domibus religiosorum, quod Inquisitor Dominica sequenti immediatè sermonem faciet generalem, quare non oportet se ad sermonem aliquem præparare.

Et ex singulis religionibus, aliquos sermoni suo adesse iubere.

Adveniente autem sabbatho sequenti, mandabit Inquisitor per nuntium, seu cedulam prædictis præfatis in domibus religiosorum, quatenus de qualibet religione tot, scilicet duo, vel quatuor ad sermonem veniant generalem.

Amonitio de reuelatione hæreticorum faciendā.

51 *Die autē Dominica assignata, faciet Inquisitor sermonem generalem, loquendo de fide, eandē commendando, & ad eius defensionē, & hæreticæ prauitatis extirpationē populum inducendo: tandē factō sermone monebit populum verbo: Quod si sciuerint aliquem dixisse, vel egisse aliqua contra fidē, seu tenere aliquem errorem, quod debeant Inquisitori reuelare, qui potest prodesse, & non obesse, & aliqua verba similia in effectu concludendo, quod licet ipse Inquisitor bene præsumat quod reuelabūt, quicquid sciuerint de prædictis: tamen ut ipsi talia scientes magis apud homines excusentur, & apud Deum de obedientia mereantur, & ipse eis præcipiet, & eos monebit canonicè (ut est iuris) & et fieri cōsuevit.*

Quibus dictis ipse Inquisitor faciet legi publicè alta voce, & intelligibili, & in vulgari, per suū notarium, vel aliquem clericum, vel religiosum, in ambone iuxta se existentem, litteras admonitorias tenoris sequentis.

A Forma admonitionis in sermone generali de hæreticis reuelandis.

VM nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum in regno, & terris Illustrissimi domini talis ditioni subiectis, Inquisitor hæreticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica

specialiter delegatus, per varios processus prædecessorum nostrorum, & narratione vulgata, ac

B per propriam experientiam aliquorum inuenimus, & de cætero nonnullas personas pestiferas Christi, & Ecclesiæ, ac verius sanctæ fidei inimicas, antiqui serpentis veneno hæresis esse infectas, vulpinis caudis intricatis, sanctitatis specie, & habitu obfuscatas, in varijs ciuitatibus atq; locis huius patriæ, & regnorum, temporib; retroactis, vineam Domini Sabbaoth discurrentes, ac pariter deuastantes, voce nefaria Deum deorū in Sion blasphemantes; & probabiliter timeamus ac reuolutis visceribus tremamus, iam tale venenum multorum præcordia infecisse: Ea propter nos plenius desiderijs affectantes, periculosis eorum insultibus totis nostris conatibus obuare, auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis præcipimus, mandamus, & mandando requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, ac peremptoriè, vniuersos, & singulos tam clericos, quàm laicos, tam regulares, quàm saculares, cuiuscunque conditionis, gradus, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius talis ciuitatis, ac loci, & circumquaque illam, per vnā leucam, † ad quos hæc nostra præsens monitio

C peruenit, & mandatum, quatenus infra sex dies proximè computandos, quorū primos duos

D pro primo, & reliquos duos primis duobus immediatos pro secundo, & vltimos duos pro tertio termino, & peremptoriè, ac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si sciuerint, viderint, vel audierint aliquam personam esse hæreticam, diffamatam de hæresi, seu suspectā, aut loquentem contra articulos fidei, vel Ecclesiæ sacramenta, aut aliàs vita, & moribus a communi conuersatione fidelium dissidentem, seu demonibus inuocando sacrificantem. Si autem (qd Deus auertat) aliquis suæ salutis immemor extiterit, præfatis nostris mandatis, & monitis nō parendo, ea quæ iussimus non complendo, sciat se excommunicationis vinculo innodatum: quā excommunicationis sententiam Nos frater N. Inquisitor præfatus cōtra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, eorū contumacia exigēte, inobediētia requirente, & iustitia postulante nunc ut extunc, & tūc ut exnunc ferimus in his scriptis: absolutiones a dictis sententijs, si forsan aliqui incurrerint, nobis seu domino nostro Papæ tantummodo reseruantes. Datum, &c.

† Vox Hispanica nota, quæ continet quatuor millia Italica.

Forma secunda pro eodem.

⁵³ **N**os frater N. ordinis Prædicatorum in domino talis domini, Inquisitor hereticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, totis nostris affectibus inhiantes, omnibus nostris præcordijs affectantes populum Christianum in unitate, & sinceritate catholica fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis hæreticæ visceraliter elongari: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio, hæc incumbunt, ad gloriam, & honoré recolendi nominis Iesu Christi, & ad exaltationem sanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depressionem hæreticæ prauitatis: vniuersis, & singulis cuiuscunque gradus, conditionis, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existât, qui sunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illâ ad duas leucas, ad quorum notitiam nostra peruenerint hæc madata, auctoritate Apostolica, ac iniuncti sancti nobis officij, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis pœna præcipimus, & madamus, ac mandando requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, vt nobis reuelent, si sciunt, viderunt vel audierunt aliquam personam esse hæreticam, diffamatam de hæresi, vel suspectam, aut peruersâ sapiëntem de articulis fidei, seu ecclesiasticis sacramentis, ac alias a comuni conuersatione fidelium vitæ, & moribus diffidentem, & in speciali talem hæresim, nunc vigentem, defendere, approbare, vel alias dogmatizare, *ponatur quæ est illa, vel illæ*: alias si nostris, immo verius Apostolicis antefatis monitis, & mandatis non paruerint cum effectu præmissa infra prætaxatum terminum reuelando sciât se excommunicationis sententiam in omnes, & singulos taliter, vt prædicitur, contumaces, præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorum inobedientia requirere: nunc vt ex tunc, & tunc ut ex nunc, ferimus in his scriptis: absolutionem harum sententiarum nobis, & domino nostro Papæ tantummodo reseruando. Datum & cat.

Post publicationem edicti quid facere debeat Inquisitor.

⁵⁴ **Q**UA sententia vel simili in effectu in vulgari promulgata, Inquisitor habet facere tria.
 ⁵⁵ **Primum** est, sententiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam redeundo, ut melius populi memoriæ infigatur: dicendo hæc vel similia in effectu. Ista sententia stat in tribus punctis. Primus est generalis: vt si scitis aliquem hæreticum vel de hæresi suspectum seu diffamatam, quod reuelatis eum nobis. Secundus est spe-

A cialis: vt reueletis si scitis aliquem dogmatizare errorem de proprio vel communi, seu talē. Tertius est singularis: vt si scitis aliquem tenentē libros hæresum, seu dæmonum inuocationum.

B Secundum, ⁵⁵ quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare dicendo: Auctoritate domini nostri Papæ, ego confesso cuilibet vestrum, qui venistis ad sermonem istum, indulgentiam quadraginta dierum. Et idem dominus noster Papa dat tres annos de indulgentia omnibus, qui præstiterint in officio meo, & ad hæreticos reducendos, consilium, auxilium, vel fauorē: *quare iste qui legit sententiā antedictā, habet tres annos.* Et quicumque reuelauerit mihi aliquem hæreticum vel diffamatam de hæresi, vel suspectum, leu alias in causa fidei perhibebit coram me verum testimonium, habebit alios tres annos de indulgentia, quare sitis diligentes, vt habeatis. *De istis indulgentijs constat in priuilegio Urbani IIII. quod incipit: Præ cunctis. quod priuilegiū supra est insertum.*

C Tertium, ⁵⁶ quod habet facere tunc Inquisitor, est, tempus assignare gratiæ, dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica de gratia speciali assigno omnibus hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum, ac de hæresi diffamatis vel suspectis, si qui sunt in tota ista diœcesis, totum mensem immediate sequentem, seu tantum tempus, infra quod libere veniāt ad me, nec expectent se denunciari, ac cusari vel capi: infra quod tempus gratiæ si libere, & spontanea voluntate ad me venerint, & reatum suum reuelauerint, & veniā petiuerint, ⁵⁷ *ma- tal. gratiam.* gniam ⁵⁸ h veniam, & misericordiam consequentur. Si autem expectauerint quod accusentur, denuntientur, citentur, vel capiantur, vel tempus gratiæ transire permiserint, & post venerint, tantæ gratiæ non erunt digni: quare veniant infra tempus gratiæ assignatum.

D Quibus peractis poterit Inquisitor præfatas suas sententias admonitorias affigi facere in valvis Ecclesiæ dictæ cathedralis, vt ab omnibus possint legi.

Quibus duobus terminis assignatis, vno hæreticis credentibus, defensoribus, &c. in speciali: alio omnibus ad denunciandum, si sciuerint aliquem hæreticum, vel diffamatam generaliter, &c. spectet ipse Inquisitor, & attendat, quod non discurret, sed in domo (vt in pluribus) personaliter persistat, vt ibi inueniatur si veniunt hi, uel illi.

De sponte uenientibus in tempore gratiæ, & crimen suum Inquisitori prodentibus.

QUOD si infra terminum assignatum hæreticis credentibus, fautoribus, &c. quod tempus gratis a doctoribus nominatur, aliqui ad dictum Inquisitorem accesserint, qui dicant, & recognoscant se in aliquâ hæresim incidisse, ille credidisse vel hæreticis fauorē præstuisse, ne ad manus peruenirent Inquisitorum, & similia: circa istos, qui non

Promulganda indulgentiæ.

Tempus gratiæ assignandum sponte uenientibus.

tal. gratiam.

57

Sponte uenientes mitius tractandi.

non sunt accusati, nec denunciati, nec citati, seu A
voluntarie aduenerunt, & errorem suum detexerunt, infra terminum eis assignatum, debet Inquisitor mitius se habere.

59 Attendat h tamen Inquisitor taliter venientes, qualiter velint detegere errorem suum. Nā si volunt detegere tantum in foro pœnitentia per modum confessionis sacramentalis, Inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat: nō enim Inquisitores, vt Inquisitores, sunt iudices in foro pœnitentia, & interiori, sed iudiciali, & exteriori: vnde ad confessiones sacramentales libenter accedere non debet, ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur, & ipse Inquisitor audiens tales confessiones sacramentales scandalizetur. Nā si Inquisitor audiat aliquem in confessione sacramentali, & ille confiteatur, quod tanto tempore in tali errore pœnitit, & illo multos infecit, vel aliquid simile. & post, processu temporis de his denuntiatur seu accusatur Inquisitori, & ille iudicialiter inquirat, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, & imponit Inquisitori, q̄ secretum confessionis reuelauit, & eundem & sacramentum pœnitentiæ scandalizabit: frequenter enim repertum est (& qui vidit, & comperit scit, quia verum dicit) quod tales dubitantes, & timentes ne prœueniatur per Inquisitorem, per se veniunt, & audiri in confessione sacramentali per Inquisitorē petunt, ne sic confessi possint detegi, nec puniri. quare confessiones sacramentales talium non sunt ab Inquisitoribus admittendæ: detegant ergo crimen suum, & errorem coram Inquisitore in foro iudiciali.

60 Quo crimine detecto, si videat Inquisitor eundem iam prœuentum, hoc est, alias sibi denūtiatū vel accusatū, procedat ad audiendā confessionē suā iudicialiter cum notario, & testibus, & procedat in causa, vt ordo postulauerit rationis, † semper cū eo mitius se habendo, quia venit nō vocatus.

61 Si autem Inquisitor non videat eundem prœuentū vtpote quia alias non fuerat ei delatus, nec actū fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo si factum totaliter est secretum: vtpote, quia dubitauit aliquando de sacramento Eucharistiæ, vel simili, & ad finem aliquando credidit sacramentū huiusmodi nihil esse, & aliquāto tempore in hoc perstitit, tamen nulli se reuelauit, nec aliquē infecit: & tunc si totaliter est secretum, nō procedat ad iudicialem confessionem recipiendam, sed secrete absoluat eum iniuncta sibi aliqua pœnitentia salutari, indicendo, q̄ stet firmiter in catholica credentia, & repellat tales tērationes, &c.

Si autem comperiat factum non esse secretū, immo ille detegit nō solum malē credidisse, sed etiam se alijs suam peruersam credentiam reuelasse, & alios infecisse; tunc Inquisitor descēdat ad confessionem suam iudicialiter recipiendam, & informet se plenius cum illis, quibus se reuelauit, quos infecit, & procedat in causa iuxta canonicas sanctiones, semper mitius se habēdo erga eum, quia venit per se non vocatus, & infra tempus gratiæ.

Inquisitor est iudex in foro exteriori nō in interiori.

† al. iuris.

De crimine prorsus occulto non est iudicialis confessio sumenda.

Iuridice accipienda est confessio criminis alijs manifesti.

Postquam Inquisitores hæretica prauitatis ciuitatē sibi decretam sunt ingressi, fidemq; fecerint capitulo Ecclesiæ maioris, & senatui vr̄bis, ostensis litteris delegationis, quibus creati sunt Inquisitores; alterum quod proxime illis agendū incūbit, est, conuocare clerum, & populum, vt certo die festo conueniant in maiorem Ecclesiam, vt illic sermo de fide catholica habeatur, & potestas, & iurisdictio Inquisitorum declaretur, & quam ob rem missi sint publice intelligatur. c. vt commissi. §. aduocandi. c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. sexto, quod præscripsit luculenter Concilium Biterrense, c. i. in hæc verba: Atque ibi conuocatis clero, & populo, & proposito verbo Dei, mandatū vobis factum, & aduētus vestri causam, lectis litteris quarū auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis, hæc ibi. In his omnibus qualis ordo obseruari debeat, singillatim ostēdit Eymericus, traditque Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 2. & copiosē Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nu. 11.

C Illud præterea solet in multis locis obseruari, vt finito sermone de fide catholica, omnes simul corā Cruce ac libro Euangelicorum iureiurando promittant se præstuturos fauorem, auxilium, & consiliū sanctæ Inquisitioni, eiusque ministris, & quod nullo modo directē vel indirectē eos impediunt: quod iuramentum in specie præstare debent ciuitatis magistratus, ad quod præstādum eos posset compellere Inquisitor: quod & faciet si viderit expedire, alias ne quid noui, & inusitati moliatur, quod vel minimum obesse possit in hac causa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis consuetudinem sequatur, vt etiam monuit Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 10. nu. 11.

D Quibus dictis Inquisitor faciet legi publice alta voce, & cat. litteras admonitorias tenoris sequentis.] Hoc est in ordine tertium, quod Inquisitor obseruare debet finita concione de fide, & præstito iuramento: vt scilicet litteræ monitione prius confectæ legantur aduersus cūctos rebelles, moneaturque totius confluentis populi multitudo, vt omnes hæreticos, & hæreticorum complices, aut quos sciunt de hæresi suspectos, vel infamatos, reuelent: quod pereleganter etiam præscripsit Concilium Biterrense, c. i. in hæc verba: Ac deinde, (scilicet post finitum sermonem de fide, & declaratam iurisdictionem Inquisitorum, & aduentus causam) mandetis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labi hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi.

E Quatenus infra sex dies proxime computandos, &c.] taxare hoc tempus in arbitrio Inquisitorum positum est, & propter præsentem, breue tēpus sufficit, cum illi statim aut seipsos, aut alios deferre possint: absentes vero vbi accesserint ad ciuitatē, illud ipsum tempus initio constitutum habent, & tunc illis incipit currere.

d Secundum quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare, dicendo.] De indulgentijs, quas tā Inquisitores, quam eorum ministri, & ceteri

Num. 47.

Ab Inquisitore de nouo instituto sermone de fide habendus, & qui in eo gerēdus.

Num. 51.

Finis sermonis de fide ne dicitur necantur omnes, vt hæreticos, & suspectos reuelent.

Num. 52.

Taxare tempus aduentus arbitrium est.

Num. 53.

Indulgentias concedendæ.

Num. 56. *et ceteri qui prestant in causa fidei consiliū, auxilium vel fauorem consequuntur, multa extant Pontificū rescripta, agitque plene Eymericus 3. par. q. 227. et seq. & nos ibidem late.*

Tempus gratiæ assignandum edictis publicis, & quando idli-
 e Tertium quod habet facere Inquisitor, est tempus assignare gratiæ.] Hoc ita nūc peragitur: edicta publica proponuntur, & publicis locis affiguntur, ut in notitiam omnium facilius perveniāt. Ta-
 biensis verbo, Inquisitor, §. 10. nu. 11.

Tempus gra-
 Jam assignare plures vel pauciores dies in hoc edicto, arbitrium est: & mensem unum, quadraginta vel plures dies concedere potest Inquisitor. Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 3.

Tempus gra-
 Sed animadvertat oportet hoc loco Inquisitores ne fallantur, putantes liberum sibi esse cōcedere hoc tempus gratiæ, quoties accedunt ad diœcesim sibi decretam, in qua per alios Inquisitores fieri solita est contra hæreticos inquisitio. quoniam huiusmodi gratiæ tempus assignare tunc possunt cum mittuntur ad civitatem siue diœcesim, in qua de nouo cōstituantur Inquisitores, quemadmodum singulariter docet prima quedam instructio Hispalen. anni Domini MCCCCLXXIIII. c. 1. 2. & 3. nam cum in c. 3. de hoc tempore gratiæ constituendo ageretur, c. 1. statuerat quando id esset concedendū in hac verba a nobis utrumque latine edita; Primum prædicti domini Inquisitores & consultores dixerūt, ut quotiescunque fuerint de nouo constituti Inquisitores in aliqua diœcesi, civitate, aut oppido vel quolibet alio districtu, ubi hætenus non fuit facta inquisitio super delicto hæreticæ pravitatis & apostasiæ. & infra. Et postquam nonnulla de eorum ingressu in dicto c. 1. & 2. dixisset, continenter in c. 3. agitur de hoc tempore gratiæ constituendo, seu promittendo. quare si verbi gratia Inquisitore Bononiensi vita functo, vel amoto alius ad eam civitatem destinaretur, is nō posset nec deberet hoc tempus gratiæ assignare sicut prædiximus: secus autem esset si in litteris delegationis talis sibi cōcederetur per Romanum Pontificem facultas, quam interdum indulgere solet ob causas æquas & rationi consonas, quæ pium principis animum mouere possunt; Atque iuxta hæc quæ diximus intelligenda est doctrina & praxis EymERICI hoc loco, sicut etiam apparet ex Simanca, de catho. instit. tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1. & seq. & clarius ex Arnaldo Albertino in repetitione c. 1. de hæret. li. 6. q. 12. num. 4. vers. Et quod dixi supra, & ex ipsomet Eymérico in principio huius 3. partis, tit. 1. quo loco dicit ita: Vbi considerandum est, quod quando Inquisitor est a domino nostro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo institutus in aliquibus regnis vel terris. hæc ille, & series totius ordinis & dispositionis id potissimum respicit, de quo proxime diximus quod ipsum etiam ex Concilio Biterrensi c. 1. & 2. non obscure colligitur.

Tempus gra-
 f Infra quod tempus gratiæ si libere, & spontanea voluntate ad me venerint, &c.] Qui dicantur sponte venire, eleganter docuit Guido Fulcodius in consultantionibus ad Inquisitores, quæ st. 2. quia singularem habet eruditionem, & multam lucem huic loco affert, referre placuit: ex ita habet: Quoniam illis, qui sponte redeunt ante tempus

A gratiæ promittitur & obseruatur impunitas, mortis videlicet, carceris & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papæ, & Conciliū Tholosanum, † queritur hic qui sponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tēpus gratiæ redeunt, licet in generali sint moniti, nec enim coacti videntur, quia a nemine sunt præuenti, & facit bene ad hanc materiā ff. ad Tertullian. l. 2. §. si mater, cum sequentibus versiculis. Certe post tempus gratiæ, si res est integra, hoc est, quia non est personaliter inquisitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo verum per legem, ff. de optio. legata. l. micipiorum: nam si post tempus gratiæ personaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem suū detegat, indignus est venia, & sic sonāt ea nō in suo casu. 24. dist. c. vlt. quod autē tempus hoc recte præfigatur, non est in dubium ab aliquo reuocatum: & possent ex utroque iure multa induci simili: sed nimis est a materia alienum: sponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim: & colligitur hæc distinctio C. de his q latrones occult. l. vlt. in illo versiculo, Domini, &c. hætenus Guido Fulcodius, quæ penitus sequuntur Archidiaconus, & Joann. And. in c. ut commissi, de hæret. lib. 6. idem penitus rescripserunt periti Avinionenses responso quodā super varijs dubijs circa inquisitionē, edito anno Domini MCCXXXV. quod est in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.

B Magnam veniam & misericordiam consequuntur.] Et ratio est, quoniam mitius est agendū cum sponte confessis, quam cum conuictis, c. presbyterum. 50. dist. in glossa communiter recepta in c. de hoc verbo, in iure. extra de simonia. ubi Hostiensis, & ibi Panormitanus nu. 6. Sed hic Eymericus non expressit quam gratiam consequantur sponte venientes, nec quod ego legerim est aliquo iure communis cautum, eam tamen nominatim docuit Conciliū Biterrense cap. 2. in hæc verba: Ac deinde mandetis ut omnes qui se vel alios leuauerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareāt coram vobis veritatem dicturi: Assignato eis termino competentis, quod tempus gratiæ vocare soletis; quibus tamen alias huiusmodi gratia non est facta: infra quem terminum venientes, penitentes, & dicētes plenam de se ac de alijs veritatem, habeāt impunitatem mortis, immutationis, exilij, & confiscationis bonorum. hæc ibi. Quod in Hispania nostra cautum etiam refert Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 3. instructione quadam Hispalensi prima, cap. 3. & 7.

C Non tamen sponte venientes euitabunt omnem penam, sed pro qualitate personarum & criminū, arbitrio Inquisitorum benigne tractabuntur, aut penam aliquam pecuniariam soluentes, aut eleemosynas erogantes, aut alia huiusmodi charitatis opera præstantes.

D Id quoque diligenter est animadvertendum, huius promissæ gratiæ beneficium collatum sponte venientibus, non tribui illis, quibus alias huiusmodi gratia iam facta fuit, ut præcitatum conciliū docet; nihilominus tamē ijs etiā quibus alias hoc beneficium est tributum, aliquid est condonandum.

Sed

† Concilium Biterrense, legendum credere, in quo hæc immunitas præstat sponte venientibus, cap. 2.

Sponte venientes quam gratiā consequantur, res citu digna.

An relapsus
sponte veniens
sibi par-
cendam gra-
uis & utilis
quæstio.

Sed quid si relapsus a nemine adhuc deprehensus sponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lachrymisque misericordiam imploret; erit ne sibi mortis pœna remittenda, ita ut non tradatur curiæ seculari? gravissima est plane quæstio, quæ fortassis longiore oratione egeret: breuiter tamen quid sentiam meo more explicabo; ac pœnam quidem mortis condonandam omnino censeo. Primum, quia in hoc cessat sinistra illa suspicio, qua relapsi putantur si esse conuersi, cum seipsum pœnitendo deferat, & veniã postulet. Rursus, quoniam is non est censendus incorrigibilis, qui sponte crimen fatetur, & errati veniam deprecatur. Preterea nullus potest vere dici relapsus, nisi qui bis de hæresi conuincitur. qui vero crimen fatetur, non videtur secundo conuictus. Postremo, Concilium Biterrense paulo antea relatum hoc videtur sentire dum ait, Spõte venientibus impunitatem mortis esse concedendam. Quæ verba nullo modo possunt in hoc crimine competere nisi relapsis. Nam quicumque alius delinquens sponte conuersus, quamuis grauissime deliquerit, mortis pœnam euitat; & propterea concilium de illis videtur loqui, qui si fuissent conuicti, mortis supplicio essent plectendi: relinquitur ergo relapsos sponte venientes pœnam mortis effugere.

Quando sint
admittendi re-
lapsi sponte
venientes.

Atq; hæc sententia benignior est, ut ait Hostiensis in c. ad abolendam. §. illos, in verbo, sine ulla audientia, & verbo, audientia, de hæret. vbi videtur in hanc partem inclinare, quam amplectuntur Ioan. Lupus. Decanus Segoniensis tract. de hæret. quem refert & sequitur Montalius in legibus septipartitis. l. 1. tit. 26. par. 7. quæstio. 6. vers. est tamen conclusio. & Albertinus in lib. de agnos. asser. q. 25. nu. 25. & Alfonsus Cast. lib. 2. c. 2. de iusta hæret. puni. quibus omnino censeo subscribendum; dummodo (quod illi etiã adnotant) peccatum huius relapsi sponte venientis sit occultum.

Contrarium videtur tenere Simancas de cath. in sti. tit. 57. nu. 21. & seq. sed nostra sententia benignior est, illud certe verum est, huic homini acriorem pœnitentiam esse iniungendam.

Quia tamen nullo expresso iure cautum esse videtur, ut huiusmodi relapsi parcat, propterea cum talis casus occurreret, tutissimum esset, ut priuati Inquisitores supremum Senatum sanctæ Inquisitionis consulant, & id circa tales relapsos exequantur, quod Senatus causâ cognita decerneret.

Qui non veniunt
spõte, aut post
tempus gratiæ
qualiter puniendi.

Ceteri autem qui vel sponte non veniunt, vel post tempus gratiæ veniunt, si hæretici aut credentes fuerint, in perpetuum carcerem sunt detrudendi, nisi eorum tanta fuerit multitudo, ut commode fieri non possit: quod eleganter docet Concilium Narbonense c. 9. in hæc verba: De hæreticis autem seu credentibus præfata immunitate (quia veritatē de se vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, seu alias) indignis paratis tamen absolute mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quam vel suppresserāt, vel negauerant veritatem: quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papæ in perpetuū carcerē detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantā in pluribus partibus multitudinem inuenisse, ut nedum expensa, sed uix etiã

lapides aut cœmētā sufficere possint ad carceres construendos: consulimus, ut eorum immurationes, ubi expedire uidebitur, differatis, donec ipse dominus Papa de illorū multitudine plenius sit cōsultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, ut de ipsorum impœnitentia, vel fuga, vel relapsu, vel corruptione seu turbatione aliorū nimium timeretur: tales enim sine nulla prorsus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis. hæc ibi.

Postremo illud quæsitum est; An qui metu probationum sponte crimina confitetur, mitius puniri debeat, an potius ordinaria pœna sit coercendus; et glossæ in c. presbyterū. 50. distin. & in c. de hoc, extra de simonia, ordinariā pœnam imponendam arbitrantur, sed benignior est Hostien. sententia in dicto c. de hoc, asserentis etiã in hoc casu mitius agendum esse. Quanta autem pœna pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquitur.

Et metu probationis confiteri quis dicitur, quando iam vocatus erat ad iudiciū; unde è diuerso spõte confessus appellatur, cum nullo precedente stimulo iudicem adit, & crimē confiteretur, ut in dicto c. de hoc, de simo. optime docuit Panor. atque hæc omnia sunt diligentissime obseruanda, ut pœna nunc grauior, nunc remissior imponatur.

Illi vero qui post tēpus gratiæ sponte veniunt, etiã mitius sunt puniendi, quamuis non consequantur tantam indulgentiam, ut prudentissime obseruat hoc loco Eymericus ibi, vel tempus gratiæ transire permiserint, tantę gratiæ non erunt digni.

Quot autem modis seu temporibus reuerti quis possit, secundum quæ aut facile recipietur, & sibi pœne remittentur, aut contra non recipietur, eleganter et copiose docet Arnaldus Albertinus in repetitione c. quoniam, de hæret. lib. 6. q. 12. & Simancas de cath. instit. tit. 47. nu. 27. & multis seq.

Attendant tamen Inquisitor, &c. nam si volunt detegere tantum in foro pœnitentia, &c. J. Pulcherrimum est, & valde utile hoc documentū & omnino in hoc tribunali obseruandum, ut etiã admonent Campegius ad Zanchinum c. 34. vers. cōsiderent etiam Inquisitores, & Locatus in opere iudiciali verbo, absolueres, nu. 7. Cetera documenta, quæ circa confessionem sacramentalem reorū in hoc tribunali obseruare oportet, tradidi supra in hac 2. p. super Concilio Tarraconensi.

Et tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicialem confessionem recipiendā, sed secreta absoluat eum, &c. J. Non est contēnendum hoc Eymerici consilium, sed non videtur tutū; quoniam si hoc ita fiat, ferme eadem incommoda cōcurrunt, quæ ipse paulo antea commemorauit, dum monēbat, ne Inquisitores audiant sacras confessiones; quare tutius semper erit persuadere sponte venientibus, ut iudicialiter confiteantur crimina sua, hoc est, notario eorum confessionem recipiente corā Inquisitore dicant peccatum suum, inde secreta reconciliatione facta, mox absoluat eū, ac ne de hac quidē facti specie accipiendum mihi videtur id quod sancit Clemēs VII. rescripto incipiente; Cū sicut. §. vobis etiam, quod est in bullario litterarū Apostolicarum in fine huius operis, de quo alibi dicemus copiosius.

An qui metu probationum
confiteretur sponte,
mitius puniri debeat.

Num. 59.
Inquisitor
audiat sacras
confessiones

Num. 61.

Persuaderi
sunt rei vt
iudicialiter
cant crimina
sua.

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD si infra terminum ad reuelandū hereticos, credentes, fautores, &c. omnibus generaliter assignatum, aliqui paruerint & cōparuerint, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinentia Inquisitori intimare, recipiat Inquisitor denuntiationes huiusmodi iudicialiter. Et si forsan tam multi denuntiatores, vel reuelatos adueniēt infra terminum assignatū, vt nō possent omnium denuntiationes iudicialiter recipi, ne vnus alium impediāt, habeat Inquisitor semper vnū librum † paruum, per dioceses distinctū, in quo scribat omnes, quæ fiunt sibi denuntiationes, & nomina denuntiantium, & nomina testium productorum, & vicum & locū vbi moratur: quem librum teneat secrete, ne ab alijs videatur, & nomina denuntiantium reuelentur, & periculum illis imminet. Et in isto libro scribat etiam de manu sua ipse Inquisitor, per modum memorialis, omnes denuntiationes, & omnia nomina denuntiantium & denuntiatorum, ac etiam testium interrogandorum, quæ fiant sibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus assignatum per modum, qui sequitur.

Forma scribendi dicta testium per modum memorialis.

64 De tali diocesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, vel est mercator, vel huiusmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, & in tali vico, & vtitur tali arte, quod dixit ac asseruit, quod in sacramento altaris non est veraciter Corpus Christi, vel simile.

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, & tali vico, & habet tale officium: & etiā interrogetur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, & sic de alijs.

Ex alia diocesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, & tali vico, & vtitur tali arte, deponit quod talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, dixit vel fecit talia contra fidē.

Interrogetur tales, qui morantur in talibus locis, & talibus vicis, & vtuntur talibus artibus.

Tempore gratiæ elapso quid agendum.

65 QVO assignato generali termino iam elapso, & delationibus scriptis in dicto libro per modū memorialis, Inquisitor diligenter delationes discurrat, ac prudenter aduertat, quæ delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quæ crimina sunt grauiora, & fidei magis periculosa & vbi maius periculum fidei viderit imminere, ibi incipiat inquirere, citando illum, qui detulit, seu reuelauit, & medio iuramento informet se de facto, vt diligentius poterit, si habet apparentiam veritatis: Quod si inuenierit veritatis apparentiam non habere, persuadeat; non tamen a libro suo delationem amoueat: nā quod vno die

A seu tēpore nō inuenitur, alio tēpore reperietur. 66

Si autē apparuerit vel repererit habere apparentiam veritatis: tunc a cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, vt habetur extra, de accus. denū. & inquisit. c. Qualiter, & quādo. Primus, per accusationem, quam præcedere debet charitatiua monitio: Tertius, per inquisitionem, quam præcedere debet clamorosa insinuatō: informet se Inquisitor cū ipso deferente, an velit accusare, & procedere per modum accusationis in negotio vel non: si dicat quod accusat, & vult esse accusator, & procedere per modum accusationis, informetur per Inquisitorē, quod oportet eum se inscribere ad talionis pœnam, de clarando periculum, quod potest sibi imminere de accusatione, & inscriptione. Qui sic informatus, si dicat se velle accusare, & requirat procedi per modum accusationis, & instet: fiet prout petit, & formabitur processus per modū infra scriptum. Si autem dicat se nolle accusare (vt communiter fit) sed denūtiare, & hoc metu incurfionis pœnæ excommunicationis latæ per eundem Inquisitorē de reuelando talia ad fidem pertinentia infra terminum assignatum: & quod alias non vult facere partem (vt est cōmunis cursus) tunc formabitur processus per modum infra scriptum. Si autem non vult accusare, nec denuntiare proprie, sed dicit infamā esse talem, & sic q Inquisitor informet se de fama, & si vult inquirat, tunc formabitur processus per modum aliū infra scriptū. de quibus tribus modis processum incipiendi in causa fidei agitur, vt sequitur.

Quæ eundem à delatore quo pacto procedere velit.

C O M M E N T. XIII.

a T Vnc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, &c.] De his etiam Campegius ad Zanchinū c. 9. in principio. c. & Tabienfis in sum. verbo, inquisitor. §. 11. nu. 12. Syluester verbo, heresis. 2. §. 8. Carrerius tract. de heretic. num. 105. Gondissaluis de here. q. 10. num. 1. & alij. addunt multi quartum modum procedendi in delictis per viam exceptionis, vt indicat gloss. in fidei fauorem. verbo, inquisitionis, de here. lib. 6. & Carrerius, de heret. nu. 104. item addunt quintum, per viā notorij, de quo Gondissaluis & Campegius præcitatis locis. addunt tandem sextū per viā actionis, de plene Aegidius Bossius tit. de modo procedēdi in delictis per viā actionis. In hoc sacro tribunali duo modi per viam denuntiationis, & inquisitionis sunt frequētissimi, ceteri satis inusitati, nō tamē cōtēnēdi, cū quādoq; alijs locis eis esse possit. cetera huc spectantia in sequētib. explicabuntur copiose.

Quot modis procedatur in crimina hæresis.

De primo modo procedendi in causa fidei per Accusationem.

PRIMVS modus procedendi & processum incipiendi in causa fidei est per modum accusationis, & est quando aliquis accusat aliquem de crimine hæresis vel fautoria, & hoc corā Inquisitore offerendo illud se probaturum, & inscribit.

Vide Simā-
m de cath.
stir. cir. 34.
l. 17.

maiori malo
clerici oc-
currendum.

† c. Ut offi-
cium. de hz-
ret. lib. 6.

bit^a se ad penam talionis, nisi probet, hoc est, q̄
plectatur illa p̄na, si deficit in probatione, qua
plectetur accusatus si probaretur. Et attendat In-
quisitor, q̄ istum modum procedendi non liben-
ter admittat, tum quia non est in causa fidei visi-
tatus: tum quia est accusanti multum periculo-
sus; tū quia est multum litigiosus. Vbi autē b ac-
cusator instet & requirat, Inquisitor acquiescat,
& dicat accusanti, quod accusationem porrigat
in scriptis. Quo facto ipse Inquisitor p̄cedat nō
ex officio, sed ad instantiam partis, & habito no-
tario publico, & duabus personis religiosis, si cō-
mode potest, vel saltem duabus honestis sibi aſsi-
stentibus, iuxta c. Ut officium, incipiat † proces-
sum, & scribat notarius per modū qui sequitur.

IN nomine Domini, Amen. Anno a Natiui-
tate Domini tali, die tali talis mēsis, in præsencia
mei notarij & testium infra scriptorū. Talis, de
tali loco & diocesis talis, comparuit persona-
liter in tali loco corā Venerabili & religioso vi-
ro domino fratre N. ordinis talis, magistro in
Theologia, ac in terris & dominio talis domini
Inquisitore hæreticæ prauitatis a sancta Sede
Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidē
domino Inquisitori quandam cedula[m] accusa-
toriam tenoris sequētis. Coram uobis, &c. Inse-
ratur tota: Qua inserta sequitur sic paulo infra: A-
cta sunt hæc anno, die, mense, & loco prædictis,
in præsencia talium testium ad hæc vocatorum,
& rogatorum, & mei talis notarij publici, talis
loci, & etiam scriptoris sacri officij inquisitionis,
seu domini Inquisitoris.

COMMENT. XIII.

Num. 67.
Talionis p̄-
na quid.

ET inscribit se ad p̄nam talionis, nisi pro-
bet. Talio in legibus 12. tabularum, ut ait
Festus lib. 18. parem vindictam significat, verba
legis refert Gellius lib. 20. cap. 1. noctium Attic.
Accursius instit. de iniurijs. §. p̄na autem, verbo,
talio erat, vocat similitudinem supplicij. Isidorus
lib. 5. etymolog. capit. 25. talionem similitudinē vi-
dictæ esse dicit, ut taliter quis patiatur ac fecit: hu-
ius p̄na meminit ius diuinū Exodi c. 21. & Mat-
th. 5. & ius canonicum in c. licet Heli. de simo. c. ca-
lumniator. 2. q. 2. c. quisquis. 2. q. 8. c. de crimine. 25
quæstio. 3. cap. hæc imago. 33. quæst. 3. & alibi sæ-
pe, & ius civile passim in dicto §. p̄na autem, in-
stit. de iniurijs, l. ult. c. de accusatio. l. lenia. ff. de ac-
cusatio. l. tutor. ff. de his quibus ut indig. l. 2. c. de
falsa mon. l. si. c. de sepul. violato. & his locis ple-
nissime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. q. 68. art.
4. Sotus lib. 5. de iustitia & iure, q. 5. art. 4. & Fer-
nandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illust. ca.
24. nume. 16.

An hodie lo-
cus sit p̄nae
talionis in ac-
cusatore.

His positis quæstio est hic grauissima: An hodie
talionis p̄na locum habeat: ac primum quidē hic
mihi est obseruandum, bisariam posse quæstionē hæc
tractari, primo in accusatore, secundo in testibus, de
hoc postremo nihil nunc dicam, acturus de ea diffi-
cultate plene infra, super quæstio. 73. Alterū caput
est tractandū: An in accusatore talio v̄dicet sibi
locum, & prima fronte dicendum videtur, accusa-

tozem in accusatione deficientem, hoc est, non pro-
bantem crimē, ad quod se probandum in iudicio obli-
gauit, non esse subiectum p̄nae talionis: quoniā ta-
lio p̄cōsuetudinem iam diu abolita est, & sublata,
ut testantur communiter Doctores. Speculator tit.
de accusa. §. 1. nu. 4. Joā. And. in additi. ad Specu-
lat. ti. qui accusa. non pos. Gandinus tract. de malef.
tit. qui accus. non pos. nu. 38. Salycetus in l. qui cri-
men. n. 4. c. qui accusa. non pos. Hieronymus Gigas
tract. de crimi. lese maiest. lib. 1. tit. qualiter in cri-
mi. lese maiest. procedatur, quæst. 1. nu. 5. Couarru-
nias, lib. 2. vari. resolu. c. 9. num. 1. Bartolus in l. si
cui. ff. de accusatio. quem sequuntur Angelus & Sa-
lycetus in authen. sed nouo iure, c. de adulte. & a-
lij, quos refert & sequitur Petrus Duenas regula
27. incipiente: Accusans aliquem. tenet postremo
Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 6. & Si-
mancas de cathol. instit. tit. 64. nu. 93. & alij pro-
pe infiniti, quos libens omitto. Potissima autem ra-
tio horum est, quoniam si p̄na talionis accusatori-
bus infligeretur, nō reperientur facile qui vellēt ac-
cusare: itaque crimina remanerent impunita, quod
in maximum reipub. detrimentum verteretur.

Sed Iacobus de Arena vetustus & grauis Iu-
risconsultus in l. ult. c. de accusatio. quem refert &
sequitur Ioā. And. in c. excommunicamus, el. 2. as-
seruit, accusatorem in crimine hæresis non proban-
tem, etiam si velit penitere, non esse recipiendū: cū
speciale sit in crimine hæresis, ut quis possit penite-
re, non autem in alijs criminibus, quare sicut ca-
lumniatorem posse puniri: atque ita fuisse quādoq;
pronuntiatum testatur præcitato loco idem Iacobus
de Arena.

Ex his redditur valde dubia hæc difficultas, in
qua ut certiora tradamus, sit hoc primum axioma:
In crimine hæresis cum proceditur per viā accusa-
tionis, nō est necessarium, quod accusator se inscri-
bat ad p̄nam talionis; nam et hoc in ceteris crimi-
nibus obtinere hodie fatentur præcitati, & tradit
præ ceteris Ioannes Roias, in dicto sing. 6. nu. 6. si
quis ergo accusare velit, nec oportet quod se inscri-
ba ad p̄nam talionis, neque ad hoc est compellen-
dus: quod si in probatione defecerit, acriter coercen-
dus est arbitrio Inquisitoris: non tamen puniendus
est p̄na talionis. In prauitatis. ff. ad Turpilium. gl.
in c. nae, verbo, effectum, de procurato. quod etiam
tenet Couarruuias & Joā. Roias præcitatis locis.

Sed quid si re vera se inscripsit, seu ad talionis
p̄nā se obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne
ea p̄na puniendus, quam reus excepturus esset si
crimē fortet vere probatum? & adhuc existimo mi-
tius puniendum fore, nec est tradendus curiæ secu-
lari, etiam si formalem hæresim obicisset reo, nec
probasset. Primum, quia accusator minus nocet
quam testes, cum solus ipse non sufficiat ad conuin-
cendum reum: rursus, quia hoc nusquam est in hoc
tribunali consuetudine receptum, ut accusator p̄-
na talionis plectatur: postremo, ita videtur proba-
re textus in cap. super his, de accusatio. his verbis:
Ad extraordinariam penam, secundum arbitriū
iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est
excipiens adstringendus, si defecerit in proban-
do. hæc ibi.

Iam

Abolitio in hoc crimine non facile cōcedenda.

Iam si reus in hoc crimine postquam ceperit accusare, desistere velit ab accusatione, abolitione petita, non facile audiendus est, quoniam hoc crimen grauiissimum est: multumque interest reipub. ut puniatur, in quo iudex non minus accusatorem, ad docenda quæ detulit, quam reum ad purganda quæ negat, debet urgere, ut optime sanciuerunt Imperatores in l. vlt. in fin. C. de abolitio. atque hoc ipsū cēseo obseruandum in eo qui denuntiat, qui si dicat falso se denuntiasse, aut quid simile, nō est facile audiendus, nec forte cum delato, vel cū testibus cōuenerit.

Atq; ex his intelliges qualiter sit iudicanda Eymerici doctrina paulo inferius nu. 71. titu. de modo continuandi processum per accusationem. ibi; Inquisitor consulat accusatori, &c.

Quando minuentur pena accusatori non probati.

Tandem accusatori conanti probare obiectū crimen, & in probatione deficienti, tum præcipue pena minuenda erit, cum testem vnum produxerit; nā tunc etiam alias penam talionis euitaret. Bal. apud Specu. tit. de accusatio. in fine. refert Marfilus singulari, 47. incipiente: In ore duorum. item si docuerit de eo crimine publicam fuisse famam, aut ab amicis, vel consanguineis delatis, vel alijs personis fide dignis audiuisse. Bar. in l. si. ff. de hære. institut. quod est diligentissime obseruandum.

Num. 67. In accusatoris libellū accusationem in scriptis porrigere debeat.

Vbi autem accusator instet, & requirat, &c. Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod accusationem porrigat in scriptis. Libellum accusationem in scriptis proponendū docet Barto. in Extrauagan. ad reprimendum. verbo, per Inquisitionē nu. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vocat Cardinalis in capi. 1. versicu. ponitur etiam. 2. quæst. 8. per textū ibi: Accusatorum persone nūquam recipiantur sine scripto. ceterum Salyceti sententia præualuit, in l. penul. nu. 2. C. de accusa. asserentis, validam esse accusationem, siue accusator porrigat libellum in scriptis, siue verbalem tātum querelam apud acta iudicis, quam tabellio redigat in scriptis, & hanc Salyceti opinionem in praxi obseruari tradit Iulius Clarus, li. 5. senten. §. si. q. 12. versicu. quæro quæ sit forma. quod esset etiam obseruandum in hoc tribunali, si per viam accusationis ageretur, præsertim cum in hoc crimine simpliciter procedi possit. cap. fin. de hæret. lib. 6. nec propterea summa iuris solemnitates sint necessario requirendæ, præ cæteris tradit Bernardus Comensis in Lucerna verbo, litis contestatio.

Fiscalis sancti officii, & eius munus.

Sed cum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est constitutus minister, quem vulgo Fiscalem dicimus, qui personam accusatoris subit, & reos accusat; nec se subscribit ad penā talionis, aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui testibus habitis de crimine, & diligenti Inquisitione præcedēti, & debitis informationibus, in hæc ferme verba libellum accusationis formare solet.

Forma libellus accusatorij am Inquisitori porrigi fiscalis.

Ego Augustinus officij sanctissime Inquisitionis Fiscalis, coram te Reuerendo Inquisitore iudice delegato in causis fidei contra hæreticā prauitatē, criminaliter accuso Martinū Lutherum, qui cum sit Christianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, a fide catholica recessit, & ad

A pestiferā hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talē impie accessit, prædicans, scribens, componens, firmiterque asserens multa dogmata hæretica, erronea, scandalosa, & valde suspecta in approbationem, & laudē præfata hæresis. & hæreticorum, quos velut magistros imitatur.

Hæc est vulgaris forma, qua hodie Fiscalis utitur, de qua Spec. tit. de hære. in principio. Simancas, de catho. instit. tit. 4. nu. 11. Conradus Brunus, lib. 4. de hæret. c. 7. omnesque Criminalistæ. in suis practicis libellis. Milles, f. 14. & 15. in c. de accusationis formula. Hieronymus Gigas trac. de crimine læsæ maiestatis, li. 1. tit. qualiter in crimi. læsæ maiestatis. procedatur, q. 2. ful. Clarus, in pract. crim. §. si. q. 12. versu. quæro quæ sit forma. & alij.

Libellus accusatorius quid continere debeat.

In hoc libello crimina singula admissa Fiscalis narrare debet, ut reus intelligat quibus sit responsurus delictis, ut se tueatur; nomina testium, & quædā aliæ circumstantiæ commissi criminis, omittuntur, ne quid detrimenti testes patiantur: quod si reus petat edi sibi testium nomina, nullo pacto audiendus est, de quo dicemus copiosè infr. super q. 75. vbi est proprius locus, unde intelliges quales circumstantiæ declarari reo possint, quales vero occultari.

De secundo modo procedendi in causa fidei per Denuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi, & processum incipiendi in causa fidei, est per modum denuntiationis; & est quando aliquis denuntiat aliquem de hæresi, vel fautoria, vel alijs ad fidē pertinentibus ipsi Inquisitori, sine hoc qd offerat se probaturum, nec vult facere partem; sed dicit, qd denuntiat ratione sententiæ excommunicatio nis latæ per Inquisitorem contra non denuntiātes, vel alias denuntiat zelo fidei non faciens partem & tūc Inquisitor mādēt sibi, qd det in scriptis, vel saltem dicat in præsentia testium, & notarij; & in tali casu procedat Inquisitor ex officio, & non ad instantiam partis.

Et hic est communis modus procedēdi, & vsu tatus in causa fidei: & tūc habito notario, & duabus personis religiosis, seu alias honestis (ut dictum est supra) incipiat processum per modum, qui sequitur.

IN Nomine Domini amen. Anno a natiuitate Domini tali, die tali, de mense tali, in præsentia mei notarij, & testium infracriptorum; talis de tali loco comparuit personaliter in tali loco, coram honorabili, & religioso viro fratre N. in terris ac dominio talis domini, Inquisitore hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegato, & obtulit eidem domino Inquisitori cedula tenoris sequentis: Insuper tota.

Si autem non denuntiavit scripto, nec cedulam obtulit, sed tantum verbo, ponetur sic: Comparuit personaliter in tali loco corā honorabili, & religioso, &c. & denuntiavit eidem domino Inquisitori, quod talis de tali loco, & diocesis talis,

lis asseruit, & dixit tali a cōtra fidem, & tenet, & defendit. *Ponatur prout denūtiabit.* Quo facto in continenti ipse Inquisitor faciat iurare ad quatuor Dei Evangelia ipsum denuntiantem de veritate dicenda super denuntiatis; præstito iuramento interrogabit eum: unde scit esse vera quæ denuntiauit, & si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse, interrogabit eum: ubi vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præsentēs. Si dicat, quod non vidit, sed audiuit, interrogabit eum Inquisitor a quibus audiuit, & ubi, & quando, & quoties, & per quem modum, & quibus præsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prædictorū singulariter, & diuisim.

Et notarius ponat totū in actis seu processu immediatē post prædictam denuntiationem continuādo sic. Qua quidem denuntiatione sic ut præmittitur facta, ipse Inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor Dei Evangelia ipsum denuntiantem de dicenda veritate super denuntiatis, & interrogauit eundem: unde, & quomodo ea, quæ denuntiauerat, nouerat esse vera. Qui respondit, quod pro eo scit ea quæ denuntiauerat esse vera, quia vidit.

Interrogatus ubi vidit dictum talem facere, vel dicere supradicta, dixit, quod in tali loco.

Interrogatus de tempore; dixit, quod tali die, talis mensis, & talis anni.

Interrogatus quoties vidit, &c. Formentur articuli, ut dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter inquiretur ab eo, qui sciunt in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic peractis, ultimo interrogabitur, si denuntiat mala volūtate, odio, vel rācore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel alias rogatus, vel subornatus: & postremo iniungitur ei virtute iuramenti præstiti tenere secretū quidquid ibi dixit, vel per Inquisitorem sibi dictum fuerit: & ponetur totum in processu, & in actis. Quibus omnibus sic expletis, sequetur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij talis loci, auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris, & talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum.

COMMENT. XV.

Num. 68.

DE hoc secundo modo procedēdi in delictis per denuntiationem copiose differunt suis locis criminalistæ: sed de ea, quantum ad nostrum institutum pertinet, agit S. Antonius, 3. par. tit. 9. c. 9. Gondissalvus tract. de hæret. q. 10. nu. 6. Cāpegius apud Zanchinum, c. 9. vers. de tertia. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudicali, verbo, denuntiatio. Simancas de Catho. instit. tit. 19. idem in Enchiridio, tit. 23. Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 26. nu. 27. & alij.

Denuntiatio quid.

Est autem denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque.

A ita Host. in sum. tit. de denuntiatio. §. 1. & Repertorium Inquisito. verbo, denuntiatio. colligiturque non obscure ex cap. 2. & 3. & capit. super his. & capit. nouit. de iudicijs.

a Et tunc Inquisitor mandet sibi, quod det in scriptis, vel saltem dicat in præsentia testium, & notarij.] Et re vera indifferenter hæc admitti possunt, & obseruari, ut verè admonet Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 7. vers. vltius quæro. in fin. nam hanc denuntiationem, & in scriptis, & verbo tantum porrigere possunt iudici, qui denuntiant, & tenet etiam Bossius, tit. de denuntiatione. nu. 14. & videntur velle Angelus, Salycetus, & alij. in l. ea quidem. C. de accusat.

B Quod vero hic ait Eymericus: Vel saltem dicat in præsentia testium: non est ita accipiendū, ut credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatio Inquisitori proponatur: id enim nec verum est, nec iure vsquam cautum: sed per testes hic duas illas personas religiosas accipere debemus, de quibus in c. ut officium. de hæret. li. 6. & meminit auctor in modo præcedenti, & amplius paulo post nu. 84. in tit. quot persone esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

b Et obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis.] Cedula vox est Hispana, id est, scriptura, seu chyrographum.

C Denuntiationis autem formula ita habet: nam, syndicus, seu officialis, vel in proposito nostro crucesignatus, aut quilibet denique fidelis, indicat Inquisitori apud acta, die tali fuisse tale malefium commissum, aut talem hæresim assertam a tali homine, & id scire Caium, verbi gratia, & Seiu, aut tales, & tales. atque ita vsus obseruat, ut ait Angelus tract. de malef. vers. nec ad denuntiationem. nu. 20. & Iul. Clarus, in pract. crim. §. fi. q. 7. vers. quæro nunc quæ sit forma.

D His peractis, nullæ sunt amplius denuntiantium partes, sed iudici totum relinquitur, ut is inquiret de delicto, de delinquente, accitis testibus, quos denuntians nominauit; item alijs, a quib. veritas haberi possit: quod etiam vsus obseruat. quamuis enim denuntiator iure probare olim deberet vera esse quæ in denuntiatione asseruit. l. diuus. & l. ab accusatio. ff. ad senatuscon. Turpillia. hodie tamen id praxis iudicantium non admittit. ita Angelus præcitato loco. & Saly. in l. ea quidem. C. de accusatio. nu. 23. & Marianus Soc. in c. qualiter, & quando el. 2. num. 72. vers. Et licet secundum iura. extra de accusatio. quos sequitur Clarus paulo antea relat.

E Quo facto incontinenti ipse Inquisitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.] Idem est in testibus, ut paulo post docet Eymericus, nu. 82. tradit concilium Biterrense, c. 4. & dixi copiose inf. nu. 21.

De tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis.

TERTIVS modus procedendi, & processū inci-

Denuntiatio & verbo scripto potest.

Qualis denuntiationis formula.

Facta denuntiatione, les Inquisitoris partes.

incipiendi in causa fidei est per modum Inquisitionis, & est quando non est aliquis accusator, nec denunciator, sed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco, quod aliquis dixit vel fecit aliqua contra fidem, & clamor ad aures inquisitoris peruenit pluries publica fama deferente, & clamorosa insinuatione producente. Et tunc Inquisitor inquirat non ad instantiam partis, sed ex officio. Et hic est etiam communis & visitatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequens peruenit ad aures Inquisitoris, praesertim per personas graues & honestas, & fidei zelatores, habito notario & duabus personis religiosis, seu alias) ut dictum est supra) honestis, incipiat processum per modum, qui sequitur.

In nomine Domini amen. Anno a natiuitate Domini, tali die, de mense tali, ad aures Venerabilis & religiosi viri domini fratris talis: ordinis talis, in dominio talis domini Inquisitoris haereticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegati, peruenit pluries, fama publica referente, & clamorosa insinuatione producente, quod talis, de tali loco dixit, vel fecit talia contra fidem. Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infr. Acta sunt hæc die tali, mensis talis, anno tali, in praesentia testium vocatorum & rogatorum, & mei notarii talis, auctoritate talis, & scriptoris domini inquisitoris & sacri officii inquisitionis.

COMMENT. XVI.

Num. 69.

DE hoc tertio modo procedendi in delictis per Inquisitorem eadem ferme, quæ hic tradit Eymericus, repetit Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 27. 28. pulchre Hostiensis in sum. hoc titulo. Antonius p. 9. t. 1. c. 7. Iulius Clarus in practi. crimi. §. ult. q. 3. & 6. late practica Papiensis in fine tituli de forma inquisitionis. Godeffalvus trac. de haeret. q. 10. Ludouicus Carrerius tract. de haeret. nu. 102. Franciscus Casonus tract. singularium questionum criminalium c. 8. Repertorium inquisit. & Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitio copiose iuris canonici interpretes in c. qualiter & quando. extra de accusatio. & iuris civilis Doctores in l. congruit. ubi late Bart. ff. de offic. presid.

Est autem inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono & equo iudicis competentis canonice facta inuestigati. ita Hostiensis in sum. tit. de inquisi. §. 1.

Hæc vero inquisitio praecitatis locis duplex constituitur, una generalis, specialis altera: quarum utraq; in hoc tribunali magnū habet momentum.

Et generalis tunc locū habet, quoties Inquisitores prouinciam visitant, & generalia edicta promulgant inquirendos occultos & incertos haereticos, ad quam exercendam non exigitur infamia praecedens: nam ex officio certis statisque temporibus incūbit Inquisitoribus ea uti: de qua accipitur textus in c. ex communicamus 1. §. adiucimus. & §. ult. de haeret. extatque insignis locus in Conc. Tholosano ca. 2. in

hæc verba; Statuimus itaque, ut Episcopi & Archiepiscopi in singulis parochijs tam in ciuitatibus q̄ extra, sacerdotē vnum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures si opus fuerit fa-

cramento constringant, qui diligenter inquirant fideliter & frequenter haereticos in eisdem parochijs, domos singulas & cameras subterraneas aliqua suspitione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis tectis aedificia, seu quæcunque alia latibula, quæ omnia destrui precipimus perquirēdo; & si quos reppererint haereticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum, adhibita cautela, ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, dominis locorum, seu bailliis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, ut animaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis, quæ non sunt ordinarijs iure diæcesan. subiecta. Solliciti etiā sint domini terrarū circa inquisitionem haereticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam: & circa huiusmodi appensa, adiuncta, seu subterranea latibula destruēda. hæc ibi. De hac agit plene & eleganter Barto. in praecitata l. congruit. et in l. 2. §. si publico. ff. ad legem Iul. de adult. & Simancas de cath. instit. tit. 44. nu. 7.

Specialis vero inquisitio est quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem et punitionē contra aliquos nominatim inquisitos de certis delictis diffamatos. ita Angelus tract. de malef. verbo, hæc est quedam inquisitio. quem sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 1. tit. qualiter procedatur. q. 8. nu. 3. neque ad hanc proceditur absq; precedenti infamia, quæ vicem accusatoris retinet. c. qualiter & quando. de accusati. Hippolytus Marsilius consi. 53. incipien. Longe est Dominus. Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 8.

Quamquā in hoc crimine haeresis, ob indicia & suspiciones verisimiles, eam possit Inquisitor exercere, nulla infamia praecedere: caute tamen & prudenter & valde occulte, ne cuiusquam fama honorque lædatur. Geminianus, Francus, & alij in ca. ut officium. de haeret. lib. 6. & Baldus in l. iubemus. C. de probat. quæ sententia verissima est.

De modo prosequendi & continuandi processum in causa fidei.

VISO primo, quomodo, & qualiter processus inquisitionis haereticæ prauitatis in causa fidei est incipiendus: videndum est secundo quomodo, & qualiter processus huiusmodi est mediandus, & continuandus. Vbi considerandum est, quod in causa fidei proceditur summarie, simpliciter, & de plano, absque aduocatorū, & iudiciorum strepitu, & figura, ut patet extra de haeret. c. Statuta. li. 6. Qualiter autē ista verba intelligantur, patet extra de verb. sign. c. Sæpe contingit. in Clemen. vide supra in 2. par. nam non oportet de necessitate libellum offerre, nec litem contestari: appellationes frustratoriae non sunt admittendæ, & cetera multa, ut patet ibi. Et quia processus, ut visum est supra, est tripliciter incipiendus; quia vel propter instantiam partis seu accusatoris: vel propter zelum denūtiatoris: vel

Inquisitio spalis quid.

70.

Dd pro-

Quid Inquisitio, & quoru lex.

Insignis Conc. Tholosani locus de inquisitendis haereticis.

† al. ita; vel p
ter famā pu
blicē referen
tiam, vel cla
mosā insinua
tionē deferē
tem.

propter † clamorē famā laborantis. Ea propter A
postquam visum est de quolibet illorum quo
modo incipitur, videatur quomodo mediatur, &
continuatur.

Modus continuandi processum per accusationem.

† Vide omni
no q̄ diximus
sup. commen
tario 14. hu
ius partis, sup
i. de primo
modo proce
dendi in cau
sa fidei p̄ ac
cusationem.
§. Iam si reus.

PRIMVS processus, ille scilicet, qui fit ad in
stantiam partis accusantis, siue accusatoris, cōti
nuatur sic: Nam postquam accusatio est facta
contra aliquem de heresi coram Inquisitore, &
in scriptis est redacta, & in processu pro funda
mento inserta, secundum modum, de quo dictū
est prius, Inquisitor mandabit accusatori, quod
nomina testium producat, quibus productis cita
buntur, & examinabuntur diligenter medio iu
ramento: Et si reperiatur quod nihil faciant ad
factum, Inquisitor consulat accusatori, quod de
sistat †, & ipse Inquisitor superseadeat. Si autem
reperiatur, quod testes non plene probant,
licet eorum dicta indicia magna faciant, con
sulet Inquisitor accusatori, q̄ amoveat verbū
accusationis, & apponat, denūtiationis; vt sic In
quisitor procedat ex officio, & non ad partis in
stantiam propter accusatoris graue periculum:
& sic procedet per modum predictum secundū.
Vbi autem reperiatur, quod testes plene pro
bāt, & accusator omnino vult stare in accusatio
ne, & non vult denuntiare, sed accusare: tunc In
quisitor testes productos iudicialiter coram no
tario, & duabus personis religiosis, vel alias ho
nestis, iuxta c. Vt officium, de heret. lib. 6. dilige
ter examinet, iurato primitus ad quatuor Dei
Euāgelia de dicenda veritate, & cōtinuabit sic.

Post quā cōsiderans ipse Inquisitor, q̄ pradi
cta hereticā lia, de quibus talis est accusatus, sunt
talia, & tā graua quod non potest, nec debet ea
conuiuentibus oculis pertransire, & oportet eū
reddere iustitiā accusanti, descēdit ad testes pro
ductos examinando per modum, qui sequitur.

Forma examinationis testium.

TALIS de tali loco testis productus, citatus,
iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, *expro
mendo nomen accusati*, dixit quod sic.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit
quod pro eo quod vidit, & locutus est cū eo plu
ries, & etiam quia sic, vel sic,

*Exprimat alias causas, utpote si est de genere suo
vel fuerint socij, & sic de alijs causis cognitionis.*

Item interrogatus de tempore cognitionis: di
xit, quod sunt decem anni, vel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & prae
sertim quo ad ea, quae sunt fidei: dixit quod quo
ad moralia est homo bonae fame, vel male fame,
vt testificabitur. Quantum autē ad ea, quae sunt
fidei: dixit, quod est fama in tali loco, quod dixit
vel fecit talia contra fidem catholicam; vel quod
est talis secta, & eam tenet, & defendit: Vel quia
est bonae fame quo ad ea quae sunt fidei.

Interrogatus a quid est fama: dixit, quod est
id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus si vidit, vel audiuit talē di
centem; vel facientem aliquid contra fidē: dixit
quod sic: talia, &c.

Interrogatus vbi vidit fieri supradicta, vel di
ci, dixit quod in tali loco.

Interrogatus in quorum praesentia sunt dicta,
vel facta supradicta; dixit quod in praesentia ta
lium, & talium.

Interrogatus quoties vidit dici, vel fieri supra
dicta, dixit quod totiens.

Itē interrogatus de modo, quo talis fecit, vel
dixit supradicta; dixit quod modus fuit talis: nā
& cetera.

Item interrogatus si attentis omnibus antedi
ctis quae dixit, vel fecit ipse talis, si videtur ipsi te
sti, quod dictus talis praedicta dixerit, seu fecerit
† *Hoc est. p*
trufatorie †; seu dixerit † recitatie: seu animo
locum.
deliberato: dixit quod credit, quod fecerit, vel
dixerit supradicta iocose, & trufatorie: seu recita
tue, & non animo sic credēdi, seu assertiue: Vel
quod dixit animo deliberato, seu assertiue.

Item interrogatus de causa credentiae; dixit
quod credit pro eo quod ille talia dicebat riden
do, vel sic, vel sic, vel pro eo quia cum super tali
bus reprehenderetur, adhuc perseuerabat, & ite
rabat, &c.

Et hoc est multum diligenter inquirendum,
quia nonnulli quandoque dicunt aliqua contra
fidē recitādo aliorum verba, & trufando, & bur
lando, vel disputando, & conferendo, vel inter
dum asserendo, & affirmando, &c.

Itē interrogatus, si hoc deponit odio, vel ran
core: seu dimittit aliquid amore, vel fauore: dixit
quod &c. *Et sequitur*, iniunctum est: sibi tenere
secretum. *Et paulo infra*. Acta sunt haec in tali lo
co, die tali, mēsis talis, anno tali, in praesentia talium
testium vocatorum, et rogatorum, et mei talis notarij.

Consimiliter examinentur alij testes omnes.
Quibus examinatis, si Inquisitor viderit factū
esse probatum plene, vel esse maxima indicia, &
suspiciones vehementes contra accusatum; & ti
metur de fuga accusati, utpote, si accusatus sen
tiat, quod cōtra eum de heresi inquiritur, faciat
eum capi. Si autem non timeat de fuga accusati
faciat eum citari, & accusato coram Inquisitore
personaliter constituto collectis his, de quib. est
accusatus, & his, de quibus est per testes conui
ctus vel habitus suspectus, formet interrogatoria
super illis, & interroget eum, ac inquirat cū eo
dem, habito secum notario, & duabus personis
religiosis, seu honestis, vt dictū est supra; & hoc
per modum, qui sequitur, praestito prius corpo
rali iuramento ad quatuor Dei Euāgelia de di
cenda veritate.

C O M M E N T. XIII.

*C*um inter ceteras probationes, ea quae per te
stes fit, magnū habeat pōdus in hoc tribuna
li, praesertim si a fide dignis personis proficiatur:
ideo pars hec, quae ad testes attinet, diligentissime et
tra-

Num. 7

tractari debet, et observari: ac multas difficultates, quæ circa testes oriri possunt, multis persequitur Emericus hac 3. par. q. 62. & sequentibus. hic vero in examinandis testibus praxim observandam tantum demonstrat. de qua re copiose tractant glo. & doctores in c. presentium. de testib. lib. 6.

Sed hic multa Inquisitores observare oportet: ac primum illud est, ut diligenter & efficaciter admonentur testificari volentes, ne pretio corrupti, prece victi, ira vel odio commoti, aut qualibet alia illicita, vel iniusta causa excitati falsum testimonium dicant. moneant præterea quam ingens & atrox scelus sit, quicquam innocentem de tam gravi & horrendo hæresis crimine infamare. ad hæc iurare debent de veritate dicenda, ut paulo post dicemus, & illa intervenire, quæ prudentissime tradit Emericus infra nume. octuagesimo primo.

Sed præ cæteris dum vel testes, vel reos interrogant Inquisitores hoc cauere debent, ne ita interrogent, ut suggerere potius responsiones videantur, vel monere eos qua ratione interrogationes effugere possint, & facilius delicta diffiteri, ut optime admonuit Franciscus Casonus in tract. de tormentis. ca. 15. quod qua ratione sit intelligendum, dicam paulo post in commentaria sequenti.

Item interrogatus quid est fama, dixit quod est id quod communiter dicitur. Apposite et vere formavit responsionem Emericus: non enim testes super fama deponentes, debent reddere exactam famam, vel infamie definitionem, sed satis est eos more vulgi respondere, famam esse publicam quandam vocem, quæ de aliquo publice & passim circumfertur; aliter enim vix posset fama probari, & testes oportere esse iurisperitos, ut ait Iulius Clarus in prædict. crim. §. fin. q. 6. vers. postremo scias.

Secundum quid si interrogatus quid sit fama, respondeat se nescire? plane tunc non probaret. ita Hyppolytus Marsilius in l. de minore. §. plurimum. nu. 104. in fi. ff. de questio. quem cæteri Criminalistæ communiter sequuntur.

Quod dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit trufatorie, voce minus eleganti iocum vocat trufam, et iocose quid facere vel dicere, trufatorie. ac plurimum quidem refert, (ut mox subdit Emericus) intelligere, an verba hæreticalia per iocum & ludum sint prolata, an vere, & animo deliberato.

Et quamvis regulariter dictum, vel factum ioco sum penam non mereatur. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Cornelianam de sicar. l. obligationum substantia. §. ult. ff. de actio. & obligati. l. sicut semel. C. de liberali causa. c. 1. de senten. excom. notat Paulus Castreus in l. si seuerior. C. quibus. cau. infam. irrog. idem Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de episco. audient. In crimine tamen hæresis longe aliter est indicandum: nam si quis iocose quippiam dixerit in fidem, in Deum, vel in Sanctos, puniendus quidem est. Cardinalis Zabarella in clem. 1. §. nos igitur. in fine. de sum. trini. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 28. Franciscus Squillacensis tract. de fide cath. c. 19. nu. 3. in fi. Gondissalvus de hæret. q. 1. nu. 7. Lopus & Cardinalis in clem. unica. §. sane. de usuris. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 4. in fine. Simancas de cath. instit. tit. 17. nu.

me. 22. & 23. Ioannes Roias, in singularibus fidei singu. 103. & alij.

Num autem puniri debeat per Episcopos, an etiam per Inquisitores; dubitant nonnulli ex præcitatis, sed verior mihi sententia videtur, per Inquisitores esse puniendos, quod voluit Cardinalis, & Ioannes Roias præfatis locis, & Gondissalvus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. quibus propterea subscribo; quoniam ex quo quis hæreticalia dixit, aut fecit, statim subiicitur Inquisitorum iurisdictioni. explorare autem, an per iocum, vel serio ea sint asserta, ad eosdem quoque Inquisitores spectat.

Sed qua pena puniri debeant qui per iocum profecerunt hæreticalia, non est iure cautum: ideoque arbitrio iudicantis hæc relinquuntur. Primum hoc sit exploratum, hos non esse puniendos velut hæreticos, sed leuius, quia non concurrunt necessaria ad hæresim constituendam, videlicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate; nisi qui dicterium, seu iocum protulit, in eo persisteret, veluti si quis iocando diceret (quod est præfatorum frequens exemplum) se habiturum uxorem in alio seculo, postquam in hoc non habuit, ac postea in ea sententia stulta perseveraret.

Punientur ergo pena pecuniaria pijs locis eroganda, ut præcitatis locis Gondissalvus & Ioannes Roias rescripserunt, vel aliqua penitentia salutari.

Meminerint tamen Inquisitores penam esse augendam, vel minuendam iuxta qualitatem personæ iocantis, loci personarum astantium & audientium, & scandali inde orti; quæ in delictis coercendis sunt observanda. c. sicut dignum. de homici. l. aut facta. ff. de pænis.

Modus proferendi dicteria eiusmodi, & qualitas personæ ad minuendam penam multum prosunt: ut cum repente, celeriter, inconsiderate, ac sine deliberatione dicta fuerunt, ut sæpe contingit. item videndum, an persona etiam sua natura faceta esset, quæ proculdubio ea protulit, ut astantibus risum excitaret, quamvis ob id non sint hæc impunita relinquenda omnino, quia ut recte scripsit Gerson. p. 2. tractatu ult.

Non patitur ludum, fama, fides, oculus. Ideoque eos, qui dicta hæc petulantia in Deum & Sanctos proferunt, suspectos fieri.

In viris theologis et religiosis hæc acius sunt coercenda, præsertim, si coram laicis hæc dicteria & facetias proferant.

Genus quoque facetiæ spectandum est: nam acerbius puniendus est qui facetias hereticas profert, quam qui scandalosas, erroneas, aut alterius qualitatis.

Ad hæc illud diligenter præmonendum est, quod docuit auctor quidam incertus, non tamen imperitus nec contemnendus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de heresi, in rubrica de hæreticis. credentibus, & c. nu. 6. in hæc verba.

Si vero dicit quis, quod ex leuitate, vel ex ira, ioco, & turbatione, & sine deliberatione docuit, vel dixit aliquid contra fidem: tunc ipse reus debet probare prædicta, & perfecte: & Inquisitor debet prædicta diligenter inuestigare, & non debet esse facilis

An puniendu per episc. vel inquisitorē.

Quia pena coercendi q per iocū profecerunt hæreticalia.

Ex quib. causis minuatur pena.

Nō facile credendū dicentibus se hæreticalia dixisse sed per iocū.

ad recipiendum talem excusationem; quia quasi omnes moderni hæretici sic se excusant. Inuenta autem veritate, quātum est possibile, si inuenitur q̄ se non excuset, debet Inquisitor cōtra eū procedere; si vero inuenitur quod vere se excuset, adhuc dicunt quidam, quod Inquisitor potest eum punire, & debet: quia homo ex leuitate vel loco, vel turbatione verba hæretica non debet proferre cōtra fidem & bonos mores. hætenus ille. Et Dulcinum olim Hæresiarchā perfidum hac ratione se excusare voluisse scimus, vt dixi supra parte 2. super q. 14.

Qui verba scripturæ sacræ ad inaniam, velut Pasquinos, & turpē amorē trahit, grauitē coercendi.

Postremo, quæ de facetijs & facetis hæreticibus paulo antea diximus, obseruanda quoque putamus aduersus illos, qui verba sacrę scripturę ad iocosa, scurrilia, & inania trahunt, ex his quādoque (vt vulgus loquitur) Pasquillos, seu Paschinos cōponentes, quod est ingens & immane scelus, cū Spiritus sancti verba in ludibrium cōuertantur, cuius sceleris patratores per Episcopos grauitē coercendos iubet concilium Tridentinum sessione 4. in fine. versi. post hæc temeritatem.

His adiungendi amantes, qui passim etiam solēt scripturæ sacræ verba ad sua trahere desideria vt persuadeāt: & ceteri vani homines & impostores qui vt sua facilius persuadeant, contortis scripturæ testimonijs nefarie vtuntur: in hos enim Inquisitores, aut saltem proculdubio Episcopi animaduertere possent.

Recitantes aliorum hæreses, an puniendi, & quomodo.

c Seu dixerit recitatiue.) Quoniam qui refert aliorum hæreses, nisi dolo malo & fraudulentē faciat, puniendus non est: secus tamen dicendum, si recitauit approbando & laudando: quod quandoque fit a perfidis & malis hominibus ex industria, qui bus non debet prodesse hoc refugium si dicant, se recitando eas protulisse. argumento l. qui iniuriæ. ff. de furt. tradit Simacas de cath. instit. tit. 17. n. 18.

An autem per dolum, aut sine dolo recitantes sint hæreses, circumstantia rerum, & qualitas personarum recitantium facile monstrabunt. animaduertant autem indices fidei, vsitatam esse astutorū hæreticorum imposturam, dicentium (vt se tueantur) se recitando tantum, non approbando, nec predicando hæreses protulisse, quibus non est facile credendum: & si hanc excusationem attulerint, eam probare debent, vt paulo antea ostendimus in iocante.

His præterea quales pœnæ imponi debeant, & delicti qualitas, & incommoda inde orta, & scandalum excitatum, docebunt.

Postremo obseruandum est, recitari posse quandoque aliorum hæreses sine dolo, non tamē sine culpa ac imprudentiā nota, vt docuit Eymericus par. 1. q. 10. nu. 5. nam qui disputando coram rudibus, aut concionando coram his, qui nihil contra fidem audierunt, recitant ad inanem quandam ostentationem hæreticorum dogmata; quamuis sine dolo id faciant, aut sine culpa interdum nō faciunt; & propterea ne amplius id fiat, inhibendum est ab Episcopis. sape enim compertum est, multos lapsos fuisse in eas hæreses; quas audierunt recitari; quod ego quandoque contigisse scio.

Qui per lubricū linguæ

d Seu animo indeliberato.] Hoc est, (vt nostri loquuntur.) per lubricum linguæ. nam qui per faci-

A lem & indeliberatum linguæ lapsus inconsiderate hæresim proferunt, nec hæretici sunt, nec puniendi videntur: quia lubricum linguæ non facile ad penam trahendum est. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiest. l. 1. c. si quis imperat. maled. 22. q. 1. ca. quod autem ait, ita Zanchinus tract. de hæret. c. 7. nu. 9.

Sed Lapsus & Cardinalis in clem. vnica, de vsuris, non esse inultum relinquendum delictum per lubricum linguæ commissum, tradunt. & hos qui sequuntur extraordinarie puniendos scribunt, nempe Albertinus tract. de agnos. assert. q. 3. nu. 10. Gondissalvus tract. de hæret. q. 1. nu. 7. Squillacensis tract. de fide cath. c. 19. nu. 3. in fine. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 66. & Campegius apud Zanchinum. c. 7. vers. non ex proposito.

Erit autē hæc pœna pecuniaria in pios vsus eroganda, aut alia leuis, consideratis illis circumstantijs, quas, cum agerem paulo antea de hæresibus per iocum dictis obseruandas.

Illud hoc loco addendum, multum esse pœnā minuendam, aut nullam penitus infligendam ei, qui statim correxit quod per linguæ lubricum temere effudit: reprehendendus est autem grauitē, & admonendus, vt precauēat in futurum.

Hæc quæ proxime diximus de proferente hæreses animo indeliberato seu per lubricum linguæ, locum quoque habere putamus in illis qui per iram, seu calorem iracundiæ aliquod verbum hæreticum proferunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 7. numero 9. Gondissalvus de hæret. quest. 8. numero 6. & alij, de quorum pœna pauca quadam dixi infra super q. 103. §. Rursus Inquisitores. & faciunt quæ late tradit Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa. 1.

De eo vero, qui cū esset ebrius, hæreses protulit, dubitat quidam, an cessante ebrietate, vt hereticus puniri debeat, cum is videatur in ebrietate proferre quod antea mente conceperat; ac proinde censeatur in priori proposito perdurare: sed benignius & verius est, ebrietatem ab heresi excusare, nec puniendum, qui dum vere ebrius esset, hereticatur; nā perinde de eo censendum est, ac de furioso & mente capto. c. a crapula. de vita & honesta. cleri. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœnis. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hæret. c. 7. n. 10. vbi valde prudenter adiungat, ebrios propter præcedentem culpā, cessante ebrietate, corrigendos.

Hæc vero de ea ebrietate sunt accipiendæ, quæ omnino mente priuauit: nam si modica fuerit, coercendus est qui deliquit, vt optime scripsit Bar. in d. l. respiciendum. §. delinquent. de pœnis. et Campegius apud Zanchinum capi. septimo, versicu. aliquantulum corrigi.

De dormientibus, quod interdum contingit hereticalia proferre: idem iudicandum putamus, quod de vere ebrijs paulo antea diximus. horum enim nullum est tunc animi iudicium, cum sensus sint penitus ligati, & dormientes furiosis equiparantur. l. 1. §. adipiscitur. ff. de acquiren. possessio. & propterea ne puniendi quidem, clem. vnica, de homici. vbi Laudunus, & Cardinalis Florētinus, q. 6. traditque eleganter Tiraquellus tract. de pœnis temperandis, aut

hæresim proferunt, an puniendi, & quomodo.

De proferente hæreses per iram.

Qui per ebrietatem protulit hæreses, & quando puniendus.

Dormientes qui hæreses proferunt, non puniuntur.

aut remitten. causa 5. nu. 2. & seq.

Pueri, & senes delirantes, & hereticantes non puniuntur.

Num. 73.

Quis ordo seruandus in captura reorum in crimine hæresis.

Verbalis citatio quando facta, & quando omittenda.

Magno consilio ad captum procedendum in hoc crimine.

In ceteris vero qui vel propter ætatē decrepitā iam delirant, vel propter ætatem præmaturā et tenebram quid loquantur, non intelligunt, ac denique ob alias quascunque causas in deliberato animo hereticalia proferunt & impia, puniendi non sunt, hos enim omnes cōsiliū, & prudentiā inopia, tum in hoc tribunali, tum in ceteris a pœnis commissorum delictorum tuetur, atq; ex his, nisi fallor, remanet locus his satis apertus, & clarus: est enim insignis, nec fuit vlllo modo omittendus.

e Quibus examinatis si Inquisitor viderit factum esse probatum plene, vel esse maxima indicia, &c. faciat eum cap.] Hic locus, si quisquā alius est, valde insignis, prudentiā plenus, & multum Inquisitoribus considerandus, ne temere in tā graui causa ad capturam reorum accedant, hæc vero EymERICI doctrina apertis iuribus nititur, quamuis ipse iura non citet.

Ergo in hoc articulo, de capiēdo reo hæc sunt obseruanda. Primum enim de delicto constare debet, vel indicia aliqua habere oportet per secretam inquisitionem a iudice factam, aut alijs modis: quia nunquā est in criminalib. a captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem, & l. si. vbi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis, l. nemo, C. de exacto. tributo. lib. 10. Baldus in l. quod euitandi, nu. 2. C. de cōdict. ob turpem caus. Salycetus in l. absentē, nu. 9. C. de accusatio. copiose & vere suo more Antonius Gomez. tom. 2. varia. resolut. cap. 9. num. 1. Iulius Clarus in pract. crim. §. vlti. q. 24. Joannes Roias tract. de hæret. par. 2. asserti. 1. nu. 2. & seq. Albertinus de agnos. assertio. q. 32. n. 21. & ceteri communiter.

Rursus, vbi denuntiationes & indicia rite conscripta fuerint, reus citari debet verbaliter per nuntium, aut per litteras ut se sistat coram Inquisitoribus; sed si recessus, aut fuga timeatur, tunc ommissa verbalis citatione statim est ad citationem realem, hoc est, ad personalem capturam deueniendum: ita scribunt omnes præcitati, et probat apertissime textus in d. l. nullus, C. de exhiben. reis, & in l. fina. C. de custo. reorum. & l. i. ff. eodem tit. Salycetus in l. nullus, & in l. absentē, C. de accusat. Angelus tract. de malef. verbo, iudex commisit. Marsilius in pract. crimin. §. constante, in principio, & alijs, & dixi plenius inf. nu. 131.

Hæc res, ut breui cuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conficitur: vbi ex testimonijs & delicti qualitate visum fuerit delatos esse huius criminis reos, Fiscalis petit ab Inquisitore, ut rei comprehendantur, is vero protinus habito peritorum cōsilio, quid facto opus sit, deliberat; & si plusquam semiplenis probationib. reos cōuicti viderit, eos cōprehendi iubet. Simancas de catho. insti. tit. 44. nu. 12. idem in enchiridio tit. 25. nu. 1. & 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. n. 12. et seq. atq; hæc est tutissima procedendi ratio, præscripta etiam Inquisitorib. Hispaniæ Madriliana quadam instructione anno MDLXI. c. 3. in hæc verba a nobis latine facta: Inquisitores visa informatio ne simul si præsens fuerint, deliberent de captura, quæ magis iusta videretur, si fieret cum cōsi-

lio consultorū eius inquisitionis, si commodè fieri posset, & videretur Inquisitorib. conueniens & necessarium, & quod decretum fuerit in actis referatur. hæc ibi.

Dixi vero, habito consilio peritorum: nam quanquam solus Inquisitor decernere possit, ut rei personaliter capiantur, clem. 2. §. propter quod, de hæret. securius tamen est, & tutius, ut rem tātam maturo consilio peritorum aggrediatur, cum enim hoc delictum sit grauissimum, & ex sola captura non modice fama lædatur, non facile decernendum est, ut rei capiantur. EymERICUS hoc loco valde prudenter hæc intuitus, aut plenam probationem delicti, aut maxima indicia, aut vehementes suspiciones præcedere debere capturam asserit: nam ex leuibus suspicionibus nusquam est ad eam deueniendū, ut moui supra in 2. parte, super c. excommunicamus. §. ceterum, cetera hac spectantia copiose tradidi infra super q. 59.

Modus interrogandi reum accusatum.

C TALIS de tali loco, delatus prædictus iuratus ad quatuor Dei Euāgelia corporaliter tacta, tam de se, quam de alijs dicere veritatem, & interrogatus a vnde est, seu vnde originem trahit: Respondit, quod de tali loco, talis diæcesis.

Item interrogatus, qui sunt eius parentes, & si sunt viui, vel mortui: Respondit, quod vocatur taliter, & quod sunt viui in tali loco, vel mortui.

Itē interrogatus vbi fuit nutritus, & ut in pluribus conuersatus: Dixit quod in tali loco, vel tali. Et si videat Inquisitor quod mutauit locū proprium, & cōuersatus fuit in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt hæreses vigere, interrogabit eum sic.

Item interrogatus quare mutauit locum suæ natiuitatis, & se transtulit ad commorandum in tali loco, vel talibus: Dixit quod ex tali causa.

Et secundum responsiones formabuntur articuli quousque ad propositum veniatur.

Itē interrogatus si in dictis locis, vel alibi audiuit loqui de tali materia, exprimendo materiā, de qua est accusatus: utpote si audiuit loq. de paupertate Christi, vel Apostolorum, seu de visione Beatorum, &c. Et si dicat, quod sic; interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones. dixit. & cæt.

Item interrogatus, quid ipse super hoc aliquādo est locutus; respondit, & dixit, &c.

Item interrogatus, quid ipse credit super hoc quod, &c. dixit.

Et sic prudēs Inquisitor interrogabit & formabit sibi articulos secundum materiā, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, vel suspectus habitus, taliter ut veritas habeatur. Quæ cōfessione perfecta scribatur paulo post: Acta sunt hæc in tali loco; & cæt.

Et si videat Inquisitor, quod plene de hæresi est conuictus per testes; vel confessione propria deprehensus; vel negat, sed est cōuictus vel multū suspectus, capi eū faciat, & includi ad custodiā,

75 Quando datur mandatum de capiēdo

ne euadat, in carcere proprio, si habeat; vel in palatio episcopali comuni: vel teneat eum in posse curia secularis, prout sibi & negotio videbitur expedire. Vt communiter tamen tutius, & melius tenentur in carcere curia Ecclesiastica, quam secularis: Et etiam quia episcopus est ordinarius iudex, sine quo Inquisitor non potest de haeresi definitiue aliquem condemnare, nec questionibus exponere, seu tormentis, nec carceri, qui magis ad penam, quam ad custodiam videatur mancipare, ut habetur extra de haere. c. Multorum querela. in clemen. quibus ex causis habet frequenter cum episcopo de captis pro haeresi contractare, & eundem captum interrogare, quando processus est communicatus.

76
Sapius interrogandus reus.

Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum, & examinabit eum frequenter Inquisitor super his, quae negat, & sunt probata, vel suspiciones vehementes contra eum quousque; amplius nolit fateri, fatendo, vel negando, & in causa sit conclusum, continuando confessiones in processu, & actis semper cum notarijs, & testib. per modum praedictum. Et post datis, & praemissis legitimis defensionibus, si petit, finietur negotium per modum infra scriptum.

COMMENT. XVIII.

Num. 74.

Quamuis in his quae ad praxim attinet, nihil ferre sit nominatim a iure cautum: ea enim iudicum prudentia relinquere solent, & plurimum in his etiam consuetudo singularum inquisitionum sibi vendicat: nihilominus tamen, ut facilem in his quoque modum, cum se offert occasio, praescribamus, quo ordine commodissime haec sint gerenda in gratiam lectoris breuiter indicabimus. Ergo ut hunc locum illustremus, omissa supplentes in hac parte, haec possent tutissime obseruari.

In examinandis & interrogandis reis, quis ordo seruandus.

Communioribus interrogationibus absolutis, quarum hic meminit Eymericus, mox reus ipse interrogabitur in genere: an sciat quam ob causam sit captus: an aliquos suspectos habeat, a quibus se delatum fuisse reputet, & quos: ac iuxta eius responsionem formabuntur ceterae interrogationes causae ei competentes; monebitur praeterea, ut clare & aperte veritatem fateatur, recepturus & inuenturus apud Inquisitores omne misericordiae auxilium. haec vero admonitio ter poterit fieri intra primos decem dies a captura: quamuis plures dies assignare possint Inquisitores, intra quos haec terna admonitio interpolatim fiat arbitrio Inquisitoris. Potest etiam & saepius interrogari, ut mox subiungam, interrogabitur etiam de consuetis Christianae religionis orationibus, seu precibus, ac de doctrina Christiana: item ubi, & quando, & quibus sacerdotibus fuerit confessus peccata sua.

Inquisitoris prudentia & modestia in interrogandis reis.

Hoc autem praeter ceteris caueant Inquisitores, ne sint in interrogationibus faciendis nimis molesti, ea percussantes, quae parum ad rem faciunt, & quae reos ad iram possint commouere, dummodo nihil omittant eorum quae ad causam & substantiam delicti attinent.

Quod si delinques libere coeperit confiteri, nullatenus interrumpatur, nisi aliena fuerint a proposito quae dicit, & parum conducant ad causam.

A Haec omnia notarius excipiat, & reus subscribat, si sciat; si minus, signum aliquod aliud apponat ac iterum in carcerem remittatur.

Dum haec omnia geruntur cum illis qui examinantur, Inquisitor humaniter eos tractare debet, memineritque se hominem esse, qui & similia committere possit, nisi omnipotentis Dei gratia iuuetur; quaeque reum iuxta qualitatem & dignitatem suam tractet, ita ut Inquisitor suam semper tueatur auctoritatem.

Inquisitor benignus.

B Non erit indecorum, nec inutile, ut dum reus examinatur, in humiliori sedili, quam Inquisitor, sedeat, ut pacatior & magis quietus sit animus ad tractandam causam suam, & ad respondendum, haec ferme salubriter praescribuntur Madriliana quadam instructione anno Domini MDLXI. c. 13. 14. & 15. a quibus non dissentit Alfonsus Castrens lib. 2. ca. 1. de iusta haeret. punitio. & Simancas de cathol. instit. tit. 44. nu. 14. & seq.

Id vero in primis praecauere debet iudices violat religionis, ne ita reos interrogent, ut suggere illis potius, ac fungendi modos praescribere, quam veritatem ab eis indagare videantur.

Quomodo interrogandus reus ne suggerat videatur.

Ut autem periculum suggestionis evitetur, cum quis de proprio delicto interrogatur, in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendum est, nullam singularem delicti circumstantiam exprimendo, ut scribit Franciscus Casonus tract. de tormentis c. 15. quem ordinem praescribere mihi videtur Jurisconsultus in l. 1. §. in causa tributorum. ff. de quest. in haec verba: Qui questionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit: alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur. haec ibi.

Et in haeresi quoque suo tempore ex causa id locum habet, ut periculum suggestionis vitetur. Sed ulterius de seipsis rei interrogandi sunt iuxta qualitatem indiciorum, & saepe ad particularia est descendendum, ut reus vel conuincatur, vel crimen suum detectum agnoscat, vel si quid oblitus est, recordetur: caute tamen hoc est faciendum, ne vel suggestio contingat, vel aliquid periculi testibus vel denunciatoribus ea particularium circumstantiarum commemoratione seu recordatione imminuat.

E Inter ceteros autem suggestionis modos unus ille habetur valde perniciosus, cum iudex facta interrogatione, in responsione praestit vel prauenerit reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi, & subministrando modum, quo se tueatur, quod grauissimum est crimen, praesertim in iudice violat religionis, quod si dolo forte commiserit, in eam poenam propterea incidit, quam tradit Concilium Viennense in Clem. 1. §. Verum quia, de haeret.

a Et interrogatus unde est, seu unde originem trahit, &c. Propterea de origine & alijs circumstantijs hoc loco ab Eymérico commemoratis, debet fieri diligens interrogatio: quoniam, ut optime oratores admonent, suspicionum argumenta non leuia sumuntur ex genere, natione, patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, tempore praeterito, societate et amicitia, moribus & verbis, & alijs huiusmodi, docet Cicero li. 2. Rethor. ad Herennium. Quintilianus

Num. 74. De origine sua, & a circumstantiis cur reus interrogandus.

lianus lib. 5. c. 10. oratio. instit. & Gandinus tract. crim. tit. de presumptionibus. & copiose, ac diligenter Franciscus Casonus tract. 1. de indicijis ex persona, c. 1. & multis sequentibus: quod in hoc crimine potissimum est obseruandum: nam qui in locis suspectis est educatus, facile creditur labe hæresis infectus: de cæteris vero circumstantijs idem est iudicium. hæc omnia prudentissime docet hic Eymericus quamuis sine arte id facere videatur.

b Et sic prudens Inquisitor interrogabit, & formabit sibi articulos, secundum materiam, de qua est accusatus.] Hoc est præcipuum documentum Inquisitoribus obseruandum, dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id, de quo sunt inquisiti vel delati, nisi ipsi rei dum confitentur, dederint occasionem ad alia etiam interroganda; quod frequētissime contingit: tunc enim si ea non sunt prorsus inepta, & ad causam conducant, etiam interroganda sunt, in instructione Madriliana anno MDLXI. c. 15. §. y deuen siempres. in hæc fere verba: Habeant etiam Inquisitores magnam curam, ne interrogent extra indicia, nisi reus per suam confessionem occasionem habuerit. quod etiam optime admonuisse videtur hoc loco Eymericus.

c Vel teneat eum in posse curiæ secularis.] Sape contingere potest, vel ob impotentiam Inquisitorum, vel ob multitudinem hereticorum, vel ob alias causas, ut rei capti tuti non sint in carceribus. Inquisitorum, & propterea docet eos quandoque custodiri in carceribus curiæ secularis: quod & olim saluberrime cavit Innocentius iij. rescripto incipiente: Ad extirpanda. in hæc verba: Teneatur insuper potestas, seu Rector, quilibet, omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint per viros catholicos ad hoc electos a diocesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur seorsum a latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis, vel loci sui, facere custodiri. hæc ibi.

Verum cum hoc contingeret fieri, obseruanda sunt huius constitutionis verba iubentia, ut hæretici custodiantur a viris electis per Inquisitores & Episcopos: item separentur ab alijs delinquentibus. quod est salubriter cautum, ne vel per malos ministros, aut perfidos socios, quales sunt latrones & banniti, in detrimentum fidei aliquid committatur, instruanturque de celanda veritate.

d Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum & examinabit frequenter Inquisitor &c.] Neque his obstat id quod paulo antea diximus de terna admonitione facienda; nam illæ interpolatim fiunt intra decem dies a tempore capturæ, per quas si reus, vel nihil confiteatur, vel non plene confiteatur, tunc promotor Fiscalis accusationem proponit contra reum de illis delictis, quæ per testes probata sunt, omissis nominibus testium, & alijs nonnullis circumstantijs commissorum criminum, ut constat ex forma libelli, quam diximus paulo ante commentario 14. §. sed cum hodie. ac illæ quidem tres monitiones necessariae videntur.

Cæterum non modo in principio actuum, sed in tota etiam causa quoties expedire videbitur, multæ

A etiam aliæ fieri possunt ab Inquisitoribus: tunc aut expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat, vel partem negat, & partem confitetur, vel noua superveniunt indicia, aut denique ob alias causas, quas nominatim ars complecti non potest. cap. ult. 30. q. 5. ibi: Et tādū actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermisissum forte remaneat, quod annecti conveniat. hæc ibi. & facit c. iudicet. 3. q. 7. & optima ad hoc glo. in c. per. verbo, interrogationibus. extra de iuram. calum.

Modus continuandi processum per Denuntiationem.

SECUNDVS processus, scilicet ille, qui fit ad denuntiationem alterius, partem non facientis, sed tantum denuntiantis, in quo proceditur ex officio, & non ad instantiam partis, continuatur sic: Nam postquam denuntiatio est facta contra aliquem de hæresi coram Inquisitore, & in scriptis redacta, & in processu inserta pro fundamento processus, secundum modum, de quo dictum est prius; Inquisitor faciet citari testes, quos denuntians intimavit, & præsertim illos, qui magis videntur scire in facto: & continuabitur in processu sic.

Post quæ attendens Inquisitor ipse denuntiata sibi hæreticalia antedicta, fore ex sui natura talia, & tam graua, quæ non possunt nec debent conniuentibus oculis tolerari, cum cedant in opprobrium diuinæ maiestatis, & fidei catholicæ detrimentum, descendit ad se informandum, & ad testes examinandum per modum, qui sequitur.

Talis testis citatus, iuratus, interrogatus: &c. ubi supra.

Modus continuandi processum per Inquisitionem.

TERTIVS processus, scilicet, ille qui non fit ad accusationem, nec ad denunciationem alterius, sed fama publica referente, vel clamorosa insinuatione deferente: & sic non ad instantiam partis, sed ex officio iudicis, continuabitur sic: Nam prædicta insinuatio, vel famæ reclamatio deducta ad aures Inquisitoris, & inserta in processu pro sui fundamento, ut dictum est supra, Inquisitor faciet citari aliquos testes, & præsertim personas graues, & bonas, & coram notario & duabus personis religiosis, vel honestis, (ut dictum est) inquireret de fama tantummodo cum illis, an sit veraciter apud bonos & graues ille, de quo agitur, de hæresi infamatus: & continuabitur sic processus.

Post quæ attendens ipse inquisitor, quod iniurias creatoris nimis est impiū tolerare, maxime illas, quæ vergūt, vel vergere possūt in graue eiusdem vituperiū & offensam, ac sanctæ fidei opprobriū & iacturā; voluit (ut debuit) plenius se informare an talis de tali hæresi sit apud bonos, & graues veraciter infamatus, & sic processit ad se informandū & testes examinandum per modum, qui sequitur.

D d 4 Forma

77
† Tabien. in
suma verbo,
Inquisitor. §.
26.

Continuatio
processus.

78
Tabien. ver-
bo, Inquisi-
tor. §. 27.

Continuatio
processus.

Delati non in-
terrogantur
de his de
iurib. sunt in
iurati.

Num. 75.

Delati de hæ-
resi in carceri-
bus iudicis se-
cularis pos-
sunt quandoque
custodiri.

Am. 76.

reus sæpius
interrogandus
quando.

*Forma examinandi testes super fama
alicuius infamati de hæresi.*

TALIS testis citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem de tali loco: dixit quod sic.

Item interrogatus de tempore cognitionis: respondit, & dixit, quod cognoscit eum a tanto tempore citra.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit, quod ex tali causa, vel tali causa cognoscit eum.

Item interrogatus si est fama de eo in tali loco, quod ipse dixerit, vel fecerit talia contra fidem; dixit quod sic.

Interrogatus quomodo scit esse famam de eo quod talia fecerit, vel dixerit contra fidem; dixit per talem modum.

Item interrogatus quantum tempus est, quod talis est infamatus de tali hæresi in tali loco; dixit, quod tantum.

Item interrogatus si scit ipsum infamatum de illa hæresi, vel alia, nisi in loco tali; dixit, &c.

Item interrogatus si scit unde orta sit, & est contra talem illa fama, & si a maleuolis, vel a quibus; dixit, &c. Acta sunt hæc; ut prius.

Et testib. a aliquibus examinatis, & fama probata, ipse Inquisitor descendet ad inquirendum super rei veritate, an sit ita, nec ne; & faciet citari testes, & maxime ipsi delato familiares, & bonos, & fidei zelatores, de quibus præsumat, quod favore delati non deierabunt; & inquiret cum eis medio iuramento, non de fama, sed de re ipsa præsentib. notarijs, & duabus personis religiosis, vel honestis, & continuabitur sic processus.

Continuatio
processus.

Post modum cupiens ipse Inquisitor scire an clamor, qui venit ad eum, opere compleatur: & an famæ tam peruersæ de tali super hæretica prauitate veritas suffragetur: descendit ad vindendum, ac se informandum, & inquirendum, ac testes examinandum per modum, qui sequitur.

Talis de tali loco testis citatus, iuratus, & interrogatus: &c. prout supra, ubi agitur de examinatione testium, quando & proceditur per modum accusationis: & examinatis testibus procedetur ad examinandum infamatum per modum prædictum, ut prius.

COMMENT. XIX.

Num. 78. **H**ic modus fabricandi processum per Inquisitionem laboriosior est illo, qui fit per denuntiationem; idque propter incertitudinem famæ, seu infamiae, qua hic modus nititur veluti principio et fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perscribenda quæ ad hoc institutum proprie spectant. Præxim erudite tractat hoc loco auctor, reliqua breuiter perstringemus: & quantum ad hæc etiā præxim atinet, videndus est omnino Iulius Clarus in præct. crim. §. fi. q. 5. vers. poterit igitur. et q. 6. in principio, ubi erudite tractat hunc procedendi modum. adde Tabiensem in sum. verbo, Inquisitor. §. 27.

Num. 80. a Et testibus aliquibus examinatis, & fama probata] Quomodo autem fama probetur, per quot testes, & quales, necessario est tradendum: nam hæc

magnum habent momentum in hoc tribunali. de hac re varijs locis differunt Doctores. Innocentius in c. qualiter & quando. el. 2. & in ca. cum oporteat. de accusatio. Panormitanus in c. inquisitionis. §. quasi. de accusati. Bartolus in l. de minore. §. plurimum. ff. de q. & copiosius ibidem Hippolytus Marsilius nu. 40. cum multis sequen. & Iulius Clarus in præct. crim. §. fi. q. 6. vers. sed quoniam. & vers. sciendum est autem. cum aliquot sequentibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem sequitur per omnia Bart. in dicta l. de minore. Simancas de cath. institut. tit. 65. nu. 34. & aliquot sequentibus & Campegius ad Zanchinum c. 11. & passim Criminalistæ.

Ex his primum colligo, famam per duos testes esse probandam. Bart. in dicto §. plurimum. nu. 19. & glossa communiter recepta in l. 8. §. eiusdem. ff. de testibus. Salicetus in l. ea quidem. nu. 106. vers. ad septimam. C. de accusa. & præctati. & hanc sententiam dicit communem Albericus in dicta l. ea quidem. nu. 24. C. de accusatio. addit Marsilius in dicto §. plurimum. nu. 93. adeo verum esse, duos testes requiri ad probationem famæ, ut si unus tantum de poneret, non modo non faceret plenam, sed nec semiplenam probationem: neque etiam indicium, quia fama est indicium, a crimine remotum: omne autem indicium a crimine remotum debet saltem per duos testes probari, glossa singularis in l. ult. C. familia eriscundæ. & tradit Marsilius loco præctato.

Fama vero, vel infamia de aliquo qua ratione probetur, eleganter docet Innocentius in dicto c. qualiter & quando. de accusatio. his verbis; Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enim dicere testis, eum de quo agitur, de tali crimine diffamatum, & si queratur ab eo, apud quos est infamatus; debet respondere, apud tales: & nisi eos assignet. non videtur bonam reddere causam dicti sui. præterea quia non potest sciri, an sint graues, vel maleuoli. hæc Innocentius.

Quo probatur fama.

Ergo testes debent assignare causam dicti sui sufficientem, alias non probarent. & hanc sententiam communem dicit Corneus lib. 2. cons. 232. & li. 3. cons. 216. personas vero ideo nominare debent, ut iudices intelligant ex qualitate personarum. quanta fides sit famæ adhibenda. sufficit autem testibus nonnullas nominare personas, a quibus dicant se audiuisse Lutherum, verbi gratia, de hæresi infamatum. ita practica Papiensis in forma positionum actoris, verbo, item quod de prædictis omnibus et singulis. num. 9.

Testes causæ dicti sui reddere debent.

Duo autem testes ut plene probent infamiam, ita ut in hoc crimine hæresis diffamato canonica purgatio indici possit ratione diffamationis integri esse debent, & omni exceptione maiores: atque hoc est tutius & securius, ut dixi supra par. 2. sup. q. 57. atq; hæc sententia tunc maxime procedet, quando infamia duxisset originem vel a maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus.

Teste squale esse debet.

Rursus, si testes super infamia deponentes diuersi essent, aut in nominibus personarum: quia unus diceret se audiuisse a Titio & Seio, alius a Marco, & Caio: aut in tempore, quia unus diceret se audiuisse mense Aprilis, alius mense Martij: aut in loco, quia unus

Testes diuersi quando probant infamiam.

vnus diceret se audiuiffe in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento, l. ob carmen. §. si. ff. de testib. Bart. in d. l. de minore. §. plurimum. nu. 24. ff. de quæst. Innocen. in d. c. qualiter, & quando. verbo, & famam. de accusatio. Practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de prædictis omnibus, & singulis, nu. 9. in fine, quos ceteri communiter sequuntur.

Præterea, quamuis testes non conueniant in causa scientiæ: quia videlicet vnus dicit: scio quia ab eo audiui, vel a talibus audiui: & alius dicit, scio quoniam ab hoc ortum est scandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes istæ causæ in eundem finem diriguntur, verè probant famam, aut infamiam. ita idem Innocentius in cap. qualiter & quando. de accusa. verbo, & famam.

Ad hæc, vt testes probent famam, satis est si dicant se audiuiffe a talibus, aut talibus (iuxta ea quæ in præcedentibus diximus) publicè dici, Bucerum, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuisse, hoc est publica voce dici a populo. ita Baldus in c. litteras. nu. 2. de præsumpt. & in c. præterea. nu. 9. & 10. de testibus. & in l. heredes palam. in princ. ff. de testibus. quem sequitur Marsilius, in d. §. plurimum. num. 42. in fine, quod ita obseruari testatur Julius Clarus in præct. crim. §. si. q. 6. vers. debent etiam dicere. & Cassadorus decis. 3. nu. 7. de probatio. & Romana curia hanc sententiam vsu forensi custodiri tradit Parisius, lib. 3. cons. 52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mihi 50. nu. 4. reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. nu. 19. ff. de quæst. vbi dixit testes probantes famam, debere dicere se audiuiffe a maiori parte populi: aliàs non probarent: quam sententiã communis iudicantium vsus explofit.

Item testes de fama deponentes, quid fama sit dicere debent, aliàs non probarent; quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. §. item interrogatus quid est fama.

Fam illud monendi sumus, famam de aliquo in eo loco esse querendam, in quo versatur, aut est aliquando versatus: vt de milite in castris, & bello: de Doctore in scholis, & foro: de Monacho in Monasterio. iuxta tex. in d. l. de minore. §. plurimum. ff. de q. ibi: vel cuius existimationis quisque in ciuitate sua est.

Postremo agendum hic mihi erat de effectib. probatæ famæ: an scilicet faciat plenam probationem, siue semiplenam, aut salutem indicium generet ad torturam, aut sit sufficiens ad indicendam purgationem, sine alijs adminiculis, & de multis huc spectantibus, quæ non sunt huius loci, cum Eymericus de probatione famæ disputandi tantum præbuerit occasionem. De his videndi sunt præcitati, quam obscurissimè loquantur, & sæpe pugnantiã tradant, de quo egi plenissimè infra super q. 61. adde Campegium ad Zanchinum c. 11.

Quot personæ esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

31 VERVM cum in examinatione testium, & delatorum, & præsertim hæreticorum, sit cū cau-

A tela maxima procedendum, vt suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, & veritas omnimoda habeatur: personæ quinque in tali examine debent præsentem esse; scilicet, iudex inquirerens: Testis, vel delatus respondens: Notarius scribens: Et duo religiosi assistentes.

Prima persona est iudex, scilicet Inquisitor, seu eius commissarius, cuius est testes, & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel scripto offerendo, & super illis interrogando. Inquisitor^a namque debet esse multum prudens, circumspectus, & valde cautus in examinando testes, & delatos, & præsertim delatos de modernis erroribus, scilicet Valdensium, & Begardorum, qui pro posse celant veritatem: quare cum magna cautela, & prudentia est ab eis veritas eruenda, propter q. in informatione articulorū debet Inquisitor esse multum circumspectus.

Secūda persona est testis, seu delatus, qui exa⁸² minatur. Quilibet^b horū debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs depositio careret omnimoda firmitate, & post iuramentum non violare, sed dicere meram veritatem, nec odio, nec rancore addere, nec fauore diminuere; sed semper ad formam articulorum respondere: & ad mentem^c iudicis plusquam ad aliud intendere; & nō tergiuersari, nec æquiuocare, sed clarè ad mentem iudicis, seu interrogantis articulis respondere: & an testis, seu delatus ita respōdeat nec ne; debet circumspectus Inquisitor multum attendere; & si videat quod respondeat cautelosè, & vulpinè, debet caurelas detegere, & arctare ad clarius, & ad propositum respondere.

Tertia^d persona est scriptor, qui interrogatio⁸³ nes Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat: & in actis, seu in processu inferat; & hic debet esse publica persona, vt pote, quod sit notarius habens auctoritatem, siue laicus, siue clericus, siue religiosus. Vnde non solum laicus, & secularis clericus, immo etiam religiosus, qui habebat auctoritatem antequā intraret religionē, posito etiam quod sit præbyter, potest esse notarius in fidei causa, vt patet in capit. Vt officium. de hæret. lib. sexto, & tunc agit auctoritate Apostolica. In casu autem, in quo Inquisitor non possit habere commodè publicam personam, seu notarium, pro illo actu, potest sibi eligere duos viros idoneos seculares, vel ecclesiasticos, qui ambo^e pariter habeant vim & auctoritatem vnius personæ publicæ, seu notarij, qui depositiones testium seu delatorum insimul qui libet in suo folio fideliter conscribant, & isti duo agunt auctoritate Apostolica in scribendo. hæc patent in allegato capit. Vt officium. de hæret. lib. 6.

Quarta persona, & quinta sunt duo ipsi In⁸⁴ quisitori assistentes, & totius examinis testes: & ibi debet esse duæ discretæ personæ, & religiosæ, vel aliàs honestæ: vt duo discreti, & honesti clerici, vel laici, vt nota Archid. alleg. c. Vt officium. in quarum præsentia per publicam personam prædictam, vel per duos viros idoneos depositiones testium, & delatorum fideliter conscribatur: quæ duæ

Relat. supra pag. 107.

duæ discretæ, & religiosæ, vel honestæ personæ assistant ipsi Inquisitori; & adsint toti examini testis, vel delati a principio suæ depositionis usque ad finem, si Inquisitor potest commodè pro toto illo tempore secum habere: quod difficulter potest facere. Vbi autem Inquisitor nō possit commodè istas duas personas in toto examine testis, vel delati habere, saltem habeat in fine depositionis; & tunc legatur depositio per notariū ipsi deponenti testi, vel delato, in præsentia Inquisitoris, & prædictarum duarum personarum discretarum, & interrogetur si stat & perseverat in depositione illa; & eo stante, & perseverante, scribat in actis quomodo in præsentia taliū fuit sibi depositio lecta, & stetit, & perseveravit, & puto & sufficere, & non deuiare a mente statuti prædicti c. Vt officium. de heret. lib. 6.

¶ Alia: puro
sufficiet, & sa-
tisfaciet statu-
to prædicto.

C O M M E N T. XX.

Num. 81.

Quoniam quæ multorum testimonijs comprobantur, certiora creduntur, & quæ multorū sunt sensibus insinuata, procul à mendacio abesse putantur: ideo oportuit (vt docet Eymericus) in causa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire personas.

Quales In-
quisitori par-
tes in exami-
nandis testib.
& delatis.

a Inquisitor debet esse multum prudens, circūspectus, & valde cautus in examinando testes & delatos.] Primum in examinandis testibus ideo prudentissimum, & diligentissimum esse oportet Inquisitorem; quia cum testium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni possint eos examinare, ac ob id defensionis ordo quasi truncatus esse videatur, ne iniuste rei condemnentur, debet omnino Inquisitor patronorum personam induere, & cauta sollicitudine querere veritatem; ne innocens condemnatur: ac proinde in testibus personarum qualitatem, & fidem, mores, & studia rimari debet, & considerare quo animo, qua fide, an zelo iustitiæ, an potius inuidiæ, aut inimicitia stimulis agitati ad testificandum accesserint. Aurea sunt, quæ huic causæ accommodari possunt Euaristi Potificis verba, in c. si qui sunt. 2. q. 7. omnino a iudicib. fidei memoria retinenda. ait enim; Diligenter per scrutandū esse, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua consciētia, quoue merito si pro Deo, aut p vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate ista præsumperint. hæc ibi. Idem cautum est Hispalensi quadam prima instructione anni MCCCC. LXXXIV. cap. 14.

Iam in reis examinandis, & interrogandis propterea valde etiam sollicitus, & diligēs esse debet, quoniam hæreticorum potissima cura est, occultare hæreses: fingere sanctitatem, sictas quandoque emittere lacrymas, quibus vel seuissimum iudicē possint interdum permouere. ceterum nō propterea succumbere debet Inquisitor, sed semper suspicari debet se posse deludi, & ficta esse quæ a reis proferuntur dū negant, præsertim cum indicia, vel testes sint in contrarium. hæc autem tunc maximè præcauere debet, cum rei iterum capti in causa fidei fuerint, vel inquisiti, quæ omnia diligentissimè tradit Eymericus paulo post nu. 85. & seq.

A b Quilibet horū debet prius iurare de dicenda veritate.] Ideo prius de veritate dicenda iurandum est: quoniam testi non iurato nulla fides habenda est, etiam si grauissimus, & probatissimus foret. c. hortamur, 3. q. 9. ca. nuper: & ca. fraternitatis. vbi gl. in verbo, iuramentis, extra de testibus. l. iurisiurandi. C. de testibus.

Quod vero hic docet Eymericus de hoc iuramento præstando, iam olim in hac causa præcipit concilium Bitterense, c. 4. in hac verba; Ab illis qui sic citati coram vobis infra tempus cōparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera, & plena super facto labis hereticæ, tam de se quam de alijs viuis, & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate. hæc ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla incipiente: inter cunctas. in Concilio Constantiensi sessio. 45. quam retulimus in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis.

Huius autem iuramenti formula vulgo talis esse solet: Iuro per Deum, & Crucem, & sacrosancta quattuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicturum veritatem: quod si fecero, Deus me adiuuet; sin autem contra, Deus me condemnet. facit c. de parentela. 1. & 2. 3. q. 6.

c Et ad mentem iudicis plus quam ad aliud intendere.] Et ratio est, quoniam in iuramento præstatum ei cui legitime subiecti sumus, hæc regula est penitus obseruanda, qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat, non secundum propositum aliud iurare debet, alias dolosum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas, 2. 2. q. 89. art. 7. in respon. ad 4. argumentū, & ibi Caietanus. copiose Sotus, li. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 7. & ceteri cōmuniter Theologi. hinc illud Isidori, lib. 2. de summo bono, cap. 31. Quacunque arte verborum quis iuret. Deus tamen qui conscientie testis est, ita accipit, sicut cui iuratur, intelligit. hæc ille.

Idem iudicium habendum est de equiuoco iuramento, quod fit vel simulatis verbis, vel artificiose prolatis, ita ut duplicem sensum recipere possint, nū si iuramentum iure etiam, & legitime petatur, non licet tali amphibologia uti ob iniuriam, quæ fit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in d. art. 7. in si. & ceteri cōmuniter.

His autem fraudibus vt in iuramento in causa fidei præstito, tanto iniquius est, & turpius, quanto res est grauior, & causa fidei ceteris præstatio. olim hunc dolum consueuisse exercere Pseudo apostolos, cum ab Inquisitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi ibidem. §. vige simus error est.

d Tertia persona est scriptor, qui interrogationes Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat, &c.] Olim ob Inquisitorum inopiam, qui notarium certum, & huic officio destinatum alio nō poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, ut nō deessent, qui inquisitionis acta cōscriberent; interdū dispensantes cum clericis, & religiosis, qui prius notarii fuerant, vt officiū tabellionis in causa fidei possent exercere; interdum concedentes, vt duæ idoneæ personæ gesta conscriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hic Eymericus, qui ex Biterrensi Concilio sumpsisse mihi

Num. 82
Iuramentum
de dicenda u-
ritate præm-
tendum a te-
stibus, & del-
tis examina-
dis.

Iuramentum
præstandū ei
iuxta mentem
eius qui exi-
git iuramen-
tum.

Num. 83
Cur olim in-
stitutum u-
alij pter not-
rios, acta in-
quisitionis
scriberent.

mibi hanc doctrinā videtur, in quo c. 4. (vbi totius ordo in hac re eleganter describitur) ita scriptū extat: Ab illis, qui siccitati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramentum, de mera & plena super facto labis hareticæ, tam de se quàm de alijs viuis & mortuis dicēda, quam nouerint, veritate: ac postmodum per vos vel per scriptores diligenter interrogantes eosdē de singulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confessiones ac depositiones ipsorum fideliter scribi, & in actis inquisitionis reponi: aut per publicam, si potestis habere personam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vir idoneus iuratus similiter adiungatur: vt sic scripta huiusmodi, vt per manum publicam, vel per duos (vt tetigimus) viros idoneos, in actis reposita & conscripta, ac ei qui confitetur & deponit coram Inquisitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis. haftenus ibi.

His omnibus priuilegijs vocandi aut notarios, aut religiosos, qui notarij fuerāt, aut duos viros idoneos ad acta inquisitionis conscribenda, tandem accessit & illud, quod anno Domini MDLXI. Inquisitoribus tribuit Pius Papa iij. vt possint, vbi occasio postulauerit, notarios sibi creare, rescripto quodam incipiente: Pastoralis officij cura, impresso inter litteras Apostolicas in fine huius operis, de quo dicam amplius infra super q. 18. & 19.

Ideo vero tam diligens observatio in hac testium & reorum depositione recipienda exigitur, vt quæ sunt tot inspecta oculis, & tot sensibus insinuata, falsi prorsus suspicionem excludant, vt colligitur ex his quæ notat Ancharanus & Geminianus in ca. vt officium. §. verum. & in ca. ult. de hæret. lib. 6. & Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 9. & Campesius apud Zanchinum c. 9. vers. si queris.

Iam ex his Eymerici verbis: Et responsiones delati seu testis scribat: iunctis his, quibus initio huius disputationis, de quinque personis examini adhibendis, orsus est, colliges eum sentire totidem personas, nempe quinque, esse adhibendas in examinatione inquisiti, quot postulatur in examinatione testium per dictum c. vt officium, de hæret. lib. 6. quāvis enim ille textus de personis adhibendis in testium examinatione loquatur, eadem tamē causa, nempe, negotij grauitas, & falsi excludendi suspicio in examinandis delatis seu inquisitis reperitur: erit ergo ius idem statuendum l. illud, cum similibus, ff. ad l. Aquiliam, quod ipsum videtur apertius tradere eidē Eymericus in hac 3. par. q. 63. cui ad stipulatur Cæpegus apud Zanchinū. c. 9. vers. si queris.

Quod tunc omnino obseruandum ab Inquisitoribus crederem, cum cauillosos, tergiversatores, astutos, callidos, impios, impenitentes, & grauer facinorosos reos examinant; in alijs vero hac tanta solemnitas remitti potest, quod & vsus multarum inquisitionum obseruat, tutius tamen est, si hæ personæ religiose commode haberi possint, eas semper examini adhibere, ob causam proxime allatam, & alia pericula, quæ ab inquisitis hereticis obijci possent.

Qui ambo pariter habeant vim vnius personæ publicæ (seu notarij). Et ita videtur sentire gl.

A in c. quoniam contra, verbo, duos viros, de probat. & Repertorium Inquisitorum verbo, notarius, §. nota circa notarios, & Locatus in iudiciali verbo, notarius, nu. 4. ac de his duabus personis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in lege, gesta, C. de re ind. & Franciscus Curtius iunior tract. de fen. do. par. 7. q. 4.

Sed diligenter considerandum est, quod dicit Decius in dicto c. quoniam contra, nu. 35. & seq. de probatio. videlicet, quod cum duo hi viri idonei admittantur in subsidium, quoties publica persona commode haberi non potest, non videtur proprie notario posse equiparari; quod etiam ibidē docet Aretinus.

B Cæterum quamquam hæc disputatio fructu non careat, omittenda nunc est, & quid in hac causa obseruari debeat, cum vsus exegerit, breuiter dicamus.

Primum ergo acta iudicij per publicā personā, hoc est, per notariū sunt scribēda, siue is sit laicus, siue religiosus cuiusvis ordinis, qui dum esset in seculo hoc exercuit officium, quod si hos Inquisitor habere nō potuerit, in subsidium duas personas idoneas, id est, peritas & officio congruentes, & honestas et bonæ famæ adhibere debet: ita Hostiensis, & Ioannes Andr. in d. c. quoniam contra, de probatio.

Rursus id est obseruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciā suscipiendam per Inquisitores compelli posse: ita Baldus in rubr. C. de fide instrum. facit quod notat Cynus in l. inuitus, C. de procurat. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra, de probat. nu. 36.

Postremo antequam hi duo viri idonei quicquā conscribant, iurare debent coram Inquisitore se fideliter & sine fraude cuncta excepturos, & gesturos, quæ negotij qualitas postulat, & necessitas: ita Panor. & Bald. in d. c. quoniam contra, quos refert ibidem Decius nu. 199. & facit text. in l. Domitius Labeo, ff. de testib. & in c. peruenit. 1. de testib. cogend. & in hac causa de qua agimus hos viros iurare debere apertissime probat Concilium Biterrense relatum initio huius commentarij.

Iurabunt vero in casu nostro præcipue, se non reuelaturos depositiones testium vel reorum, nec de ea re verbis aut signis quicquam indicaturos.

Sed quid si non iurent, vt si, verbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omissum fuit iuramentum, erunt ne valida acta per ipsos conscripta? Respondeo, adhuc instrumēta & gesta, seu excepta per ipsos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam satis esse videtur publica iudicis auctoritate fuisse deputatos; tum etiam, quia numerus videtur cætera quæ in notario exiguntur supplere, cum duo sint. Postremo, quoniam textus in d. cap. quoniam contra, de probat. & in ca. vt officium, de hæret. lib. 6. indistincte dicunt adhibendos esse, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaq; intelligēdi indistincte l. 3. de offic. præsid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstan. tenet Decius in d. c. quoniam contra, de probat. nu. 199.

Neq; his videtur obstare Concilium Biterrense paulo antea relatum, quod vtramque personā iuratam postulat: quoniam id re vera tutius est & securius, at non simpliciter necessarium, & Conciliū id exigat quod fieri debet, sed non infringit factū contrarium,

In acta inquisitionis scribendis qd ordo seruandus.

Iuramentum ab scribentibus quale exhibendum.

Et quid si iuramentum omittatur.

Inquisitores notarios sibi possunt creare.

Tot personæ adhibendæ in examine inquisiti, quot in examine testium.

Obseruandū.

An duæ personæ acta inquisitionis scribentes notario æquiparentur.

trarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius favore fidei, ne ex defectu iuramenti acta corrumpere dicamus.

An uterque eorum qui adhibentur ad acta inquisitionis scribere per se scribere debeat.

f Qui depositiones testium seu delatorum in simul quilibet in suo folio similiter conscribat. Quod vero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, velle etiam videtur Concilium Biterrense paulo ante relatum, & ita quoque precipit observare Goffredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quod aut omnes pronuntiant, aut nullus. l. item si unus, §. item si plures, ff. de recep. arbit. & c. 2. de arbitris li. 6. ideo vero simul scribere debent, ut maior sit consensus, & falsi suspicio excludatur, cum utriusque scriptura eadem contineant, & per omnia conveniant: atque hoc est tutius & securius, & observandum præsertim in causis maioris ponderis, veluti in processibus relapsorum, & impænitentium.

Subscriptio quid operetur.

Ceterum si unus tantum scriberet, & alius posita (dummodo præsens examini adesset) se subscriberet, sane sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptum est: ita Panormitanus post veteres interpretes in d. c. quoniam contra, de probatio. quos sequitur ibidem Decius nu. 200. quod etiam ipsum in pluribus notariis deputatis ad unum actum ex forma legis vel statuti observandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in d. c. quoniam contra, & Bald. in l. iurisiurandi, in si. vers. quæro uni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idem operatur subscriptio ali cuius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam contra. Bar. in l. emptor. §. Lucius, ff. de pactis, & Alexander conf. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in d. c. quoniam contra, nu. 202.

An generalis subscriptio sufficiat.

Quæ sententia vera est, quamvis non sit adhibita specialis subscriptio, sed solum generalis. Bald. in authen. si quis in aliquo documento, C. de edendo. Ancharanus conf. 242. incipien. Prius de viribus probationis. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, ff. de verbor. obl. & ibidem Angelus, Ioannes Imola, & Paulus Castrensis: idem Alex. in l. quæ dotis, ff. soluto matri. & in conf. 147. incipiente: Ponderatis. lib. 2. & hanc opinionem asseruit mihi quandoque Bononiæ summo iure dicens veriorum esse Ludonicus Segnius præceptor, legum interpres publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.

Et hanc sententiam, quod scilicet, tantum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit communem Decius in d. c. quoniam contra, num. 203. veruntamen securius est specialem facere subscriptionem, præsertim in causis arduis, hæc vero nullo modo sunt negligenda, cum eorum usus frequens accidere possit.

g Et puto sufficere, & non deviare a mente statuti prædicti. Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonensi, Bononiensi & Sabeliano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononiensi convenit, ex quibus duobus restituta est (nisi fallor) vera lectio, & consulto recessimus a Barcinonensi impresso.

A Observanda ab Inquisitoribus in examinatione hæreticorum.

QVIA vero in examinatione fienda non solum est necessarium, ut suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, quod fit propter præsentiam personarum plurium prædictarum: verum etiam est necessarium, ut veritas ab hæreticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur, quod fit cum modus circumspectus, & caute loquus in examinatione hæreticorum, & delatorum ab Inquisitoribus observatur: Eapropter circa modum hæreticos, & delatos examinandi, sunt tria utiliter aduertenda. Primum est: Inquisitor quomodo, & qualiter, & de quibus hæreticos interrogabit. Secundum est: quæ & qualia in responsionibus hæreticorum delatorum Inquisitor attendet, & considerabit. Tertium est: quomodo & qualiter responsionibus vulpinis, & cautelosis hæreticorum obuiabit.

PRIMUM dico aduertendum, quomodo, & qualiter, ac de quibus Inquisitor hæreticos seu de hæresi delatos examinabit, inquiret & interrogabit. Vbi considerandum est, quod sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed potius diuerforum & singulorum diuersæ sunt & singulæ medicinæ: si nec ad omnes hæreticos seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi, & examinandi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatem sectarum, hæresum, ac personarum, & errorum, varius, & diuersus modus interrogandi, inquirendi & examinandi prudentius est tenendus. Idcirco ipse Inquisitor ut prudens medicus animarum, debet diligenter considerare circa personas, quas, vel de quibus inquit, ipsarum qualitatem, conditionem locum, statum, morbumque, quo laborant: non omnes de eisdem, & de eodem ordine interrogando, nec eisdem articulos inculcando; sed sic fræno discretionis astutias hæreticorum circumducatur, easque aperiat detegendo, ut fauente gratia IESV CHRISTI de sententia abyssique hæresum, & errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest super istis una & infallibilis depingi inquirendi regula, siue modus: ne si fieret, cum illum modum sic assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij præuidissent, ipsum tanquam sui laqueum facilius euitarent, seu etiam præcaueret. Curet ergo prudens & industrius Inquisitor occasione & modum accipere inquirendi hæreticos & delatos, siue ex accusantium vel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quæ experientia docuit; seu ex his, quæ proprii ingenij acumen aperit, semper considerando attentius & diligenter ex denuntiationibus & accusationibus, deferentiis, ac attestationibus, testium, ipsi delati hæretici cuius sectæ videantur esse, nouæ, vel antiquæ: Vtpotè, si videntur esse de secta Pseudoapostolorum, vel Manicheorum, vel Waldensium; vel Begardorum, & sic de alijs: seu si conuersi de perfidia Iudeorum, vel Sarracenorum, vel demonum

86

† prudent

† Al. patrilis.

Interrogantes fiant qualitate conditione sonarum, & dictionum,

inno-

inuocatorum, & legere diligenter in præcedentibus in hac parte secunda, ubi agitur de erroribus, & hæresibus prædictorum, errores & hæreses illius sectæ, de qua examinandus delatus videbitur, & super illis formare articulos, de quibus est diligentius examinandus.

87 SECUNDVM in examine aduertendū est: quæ & qualia in responsionibus hereticorum delatorum Inquisitor attendet sollicitè, & considerabit. Vbi considerandū est, quod heretici sunt in duplici genere.

heretici manifesti, & non.

Quidam enim manifeste tales sunt, & manifestè in erroribus suis siue coram prælatis siue Inquisitoribus persistunt, eos palam & publicè defendendo: sicut fuerunt Arriani, Sabelliani, Manichæi, & quamplures alij, qui de hæresibus suis publicè disputabant, & rationibus, & auctoritatibus ad falsum eorum intellectum tractis, & extortis expositionibus notoriè defendebant: Et tales per viros litteratos facilius de crimine hæresis conuincuntur, quia eo quod errores suos coram prælatis, & inquisitoribus pertinaciter defendunt, heretici conuincuntur, iuxta c. Super quibusdam. de verbo. signifi. & tales examinare non est difficile; sed a suo errore reuocandi sunt: quod faciendum est per viros litteratos eorum rationes soluendo, & auctoritates, quas pro se falso allegant declarando, & alias contra eos inducendo.

heretici manifesti per viros litteratos conuincendi.

Quidam autem alij heretici sunt, qui errores suos pandere nolunt, sed potius abscondunt, & palliant cautelosis responsionibus, & cauillosis, prout possunt, ut sunt Valdenses, & nonnulli Begardi, & quidam alij. Et tales est valde difficile examinare, & eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac sagaciter agere, & ad eorum cautelosas responsiones, & cauillosas attendere, & istorum versutias vulpinas, & extortas locutiones considerare: quia totum eorum studiū est, ut euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.

COMMENT. XXI.

m. 85.

requiritur Inquisitor ad examinandos hereticos.

Tota hæc disputatio, quam nunc orditur Emericus; prudentia est potius quàm artis. est utilis & necessaria, & valde negotio de quo agitur, accommodata; mirabilis vero in primis auctoris industria, quod tam diligenter cuncta præscribat, quæ ad praxim pertinent. Vniuersa vero hæc præcepta duo potissimum requirunt, ut commodè ab Inquisitore exerceantur. Primum est prudentia, quæ in iudice violatæ religionis debet esse maxima, ut alibi admonuimus: Alterum est peritia, & notitia non mediocris dogmatum, sectarum, errorum, vitæ, & morum ipsorum hereticorum, tam veterum quam recentiorum: sine his enim fermè impossibile est Inquisitorè rectè suo munere fungi posse; nam cum Inquisitor sit fidei custos, & defensor, c. ut Inquisitionis. de hæret. lib. 6. & docet optimè Albertinus in repetitione, rub. de heret. lib. 6. q. 5. nu. 3. non potest commodè eam defendere, nisi contraria noscat, quibus ipsa

A fides, fideique dogmata violenter, ut tradit etià Emericus paulo post cum agit de signis, quibus variarum sectarum heretici cognoscuntur.

a Sic non ad omnes hereticos, & c. idem modus interrogandi, & c. est seruandus: sed secundum varietatem sectarum varius modus est tenendus.] Ex tota hac disputationis serie, hæc regula colligitur: Inquisitores multis prudentibusque interrogationibus uti debent, iuxta varietatem sectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem personarum, quas interrogant, ita ut omnibus modis veritatem detegere, & inuenire studeant: huc referri possunt quamuis in alio foro dicta, quæ scribit beatus Augustinus in libro de uera, & falsa penitentia, cap. 20. & refertur in capit. primo, §. iudiciaria, de peniten. distin. 6. in hæc uerba: Diligens igitur Inquisitor, & subtilis inuestigator sapienter & quasi astutè interroget a peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & c. hætenus Augustinus. Eodem spectat illud non minus eleganter, quàm prudenter dictum.

Num. 86.

Diligentia Inquisitorum in interrogandis reis.

Sed quoniā variant animi, variabimus artes, Mille mali species, mille salutis erunt.

b Vtpote si videntur esse de secta Pseudoapostolorum, & c.] Tametsi præcepta sequentia, quæ ab Emerico præscribuntur ad detegendos hereticorum errores, maiori ex parte in desuetudinem abierint; erant enim accommodata ad examinandos hereticos superiorum seculorum: nihilominus tamen ad alios hereticos examinandos, & conuincendos faciliè a prudentibus Inquisitoribus possunt reuocari, ut nostro seculo ad Lutheranos, Calvinistas, & ceteros cuiuslibet sectæ: quorum errores, ritus, & loquendi modos, ac phrasim genuinam debent diligenter fidei iudices intelligere: & sicut circa Emerici tempora errores de Christi, & Apostolorum paupertate, ac uisione Beatorum, & alij plures frequenter circūferebantur, ita nunc sepultis & extinctis illis, Romani Pontificis diuina potestas, Sanctorum merita, indulgentiarum thesauri, sacramentorum uirtus bonorum operum merita, sacrarum religionum instituta, & alia eius generis sexcetera passim negantur, quibus detegendis, & inuestigandis, hæc eadè, paucis commutatis, præcepta deseruiunt.

Quo Emerici præcepta ad usum sunt reuocanda.

c Quidam namque manifeste tales sunt, & c.] In codice illo membraneo Bibliothecæ Vaticanæ, in quo extat fragmentum summe fratris Iuoneti, legitur etiam hoc documentum de conuincendis facilius tam hereticis litteratis, & manifestis, quàm occultis, & palliatis: additque ibidem Iuonetus in titulo: De modo examinandi hereticos, unde totus hic locus mihi uidetur desumptus, uidisse se uilem quandam feminam fornicariam insignibus uiris litteratis multis diebus illuisse per palliatis, fictas, & cauillosas responsiones, quæ cum iam foret liberanda, inuenta fuit recondidisse in arcula ossa cuiusdam heretici nuper combusti, quæ illa uelut Martyrum reliquias uenerabatur. ergo diligenter sunt hæc animaduertenda, ne nocentes iniuste liberati diutius in erroribus perseuerent, & facultatem habeant alios corrumpendi.

Num. 87.

Ex hereticis qui facilius & qui difficilius conuincantur.

De

De modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student.

88 **M**ODI autem hæreticorum euadendi, & sophisticandi verba, sunt decem.
 Modus primus per æquiuocationem.

Præmissus est per verborum æquiuocationem: ut si interrogentur de corpore Christi vero, respondent de corpore Christi mystico. Vnde si dicatur eis: credis tu quod hoc sit corpus Christi? respondet, credo, quod hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, intelligendo, quod omnia corpora mundi, sunt Christi, quia Dei, qui est Christus. Vel si interrogatur: credis tu baptismum esse sacramentum necessarium ad salutem? respondet, credo: intelligendo quod ipse habet credentiam, sed non intelligit quod talem, sed suam: & non de isto, de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur: credis tu, quod Christus fuerit natus de virgine? respondet, firmiter: intelligendo, quod firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogatur: credis in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam? respondet, credo in vnam sanctam ecclesiam, intelligendo de sua, & suorum complicitium congregatione, quam vocat ecclesiam, & non de ecclesia nostra: semper conuertendo intentionem suam ad illam partem æquiuocationis, quam gerit in mente: & sic de alijs æquiuocationibus.

89 Secundus modus euadendi, & sophisticandi est per conditionis adiectionem: ut si interrogatur: credis tu matrimonium esse secundum sacramentum? respondet, si Deo placet, ego bene credo: intelligendo quod Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogatur: credis tu carnis resurrectionem? respondet, ita ego, si Deus vult: intelligendo, quod hoc Deus non vult, quod ipse hoc credat: & sic de alijs conditionum adiectionibus.

90 Tertius modus euadendi, & sophisticandi est per quæstionis seu interrogationis retorsionem: ut si interrogatur: credis tu in Spiritum sanctum a Patre, & Filio procedentem? respondet, & quo modo vos creditis? cum dicitur sibi: nos credimus, quod Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio: respondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quod vos sic creditis: sed ego non sic. Vel si interrogatur: credis tu quod usura sit peccatum? respondet, & quid dicitis vos credendum super hoc? & cum dicitur sibi: nos dicimus, quod quilibet catholicus debet credere usuram esse peccatum: respondet, & ego sic credo: intelligendo, sic ego credo, quod vos dicitis: & sic de alijs quæstionum retorsionibus.

† al. creditis.

91 Quartus modus euadendi, & sophisticandi est per verborum fictam admirationem: ut si interrogatur: credis tu Deum omnium esse creatorem? respondet cum admiratione, quasi turbatus; quid ergo aliud crederem, nonne ita debeo credere? intelligendo, quod non debet ita credere. Vel si interrogatur: credis tu Dei filium esse incarnatum

A in utero virginali? respondet cum admiratione: ò Deus meus, quare interrogatis me de istis; creditis, quod sum Iudæus? Christianus sum. Scitote, quod credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere: intelligendo, quod bonus Christianus non debet ita credere: & sic de alijs verborum admirationibus.

B Quintus modus euadendi, & sophisticandi est per verborum tergiuersationem: ut si interrogatur: credis tu quod iurare de veritate dicenda in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando; credo quod, qui dicit verum, non peccat: non respondet de iuramento, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quæritur. Vel si interrogatur: credis tu, quod omne iuramentum sit peccatum? respondet, magnum peccatum est iurare in vanum. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum quam habuerunt ad Christum; & sic de alijs verborum tergiuersationibus.

C Sextus modus euadendi, & sophisticandi est per verborum manifestam translationem: ut si interrogatur: credis tu quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, ò domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christum, & habeo quærere mihi victum: & sic transferunt se ad loquendum de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus quando fuit in cruce lætatus, quod adhuc esset viuus? respondet; magna quæstio audiui, quod fuit de hoc, sicut & de visione animarum Beatorum est hodie: vos, domini, ponitis, mundum in istis quæstionibus, pro Deo, dicatis quid tenendum est de ista quæstione de animabus Beatorum, quia nolle in fine errare: & sic transfert locutionem ad quæstionem illam. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus nihil habuit in proprio vel communi? respondet conuertendo se ad circumstantes, ponendo eos in verbis, ut sic euadat pro tunc responsionem: & sic de alijs verborum translationibus.

D Septimus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per sui iustificationem: ut si interrogatur: credis tu quod Christos ascendit ad cælos, vel alias interrogatur de fide; respondet, iustificando se: ò domine, ego sum homo simplex, & illitteratus, qui in simplicitate mea seruió Deo, & nescio istas quæstiones, nec istas subtilitates; de facili caperetis me, & induceretis me in errorem, pro Deo, non interrogetis me de istis. Vel si alias interrogatur de fide; respondet: domine, ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de trinitate, & de alijs: sed postmodum occurrunt mihi quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellem etiã audire: quare, pro Deo, non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod vitare cupio toto corde, & sic de alijs eorum iustificationibus.

Octa.

Octauus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per sui corporis fictam debilitationem; ut si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogatorijs, videat quod non potest euadere quin deprehendatur in sua hæresi, & errore, dicit: ego sum valde debilis capite, & non possum amplius sustinere, placeat vobis, pro Deo, quod dimittatis me modo, vel dicit, dolor nimis inuadit me, parcatis, pro Deo, vado ad lectum, & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respondebit, & quomodo cautelosè se habebit: & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. Hunc modum frequenter tenent, quando vident se debere quæstionari, dicentes se infirmos, & quod moriuntur si quæstionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati muliebrem passionem, ut sic ad tempus euadant quæstiones.

Nonus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per fatuitatis seu imprudentiæ simulationem, ut si interrogentur de fide, dubitantes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, fingunt se fatuos, & mente alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur, & respondentes ridet, & interserunt multa verba impertinentia, deriloria, & fatua; & sic suas cooperiunt hæreses, & errores; ut sic quasi iocose videantur dicere quidquid dicunt. hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ sæculari tradendos, ut per tales falsitates, quæstiones euadant, seu mortem, & tales pluries sum experitus, & interdum fingunt se continuè amentes, interdum habere lucida interualla; & sic de alijs simulationibus.

Decimus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per palliatæ sanctitatis cōuersationem. Sunt enim hæretici a communi cōuersatione fidelium vita & moribus, habitibus, & locutionibus dissidentes, nam incedunt, ut communius pedibus disalciatis, vel cum soleis, induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura; aliqui de albo, aliqui, bruno, aliqui mantello, aliqui longo, & lato tunicello, cinguntur non corrigia, sed corda, aliqui vtuntur capucio demisso, aliqui deferunt crines longos, secundum eorū sectarum varietatem, aliqui incedunt vultu demisso ad terram, aliqui eleuato ad cælum, habent verba humilitatis, & exteriorem apparentiā sanctitatis, sicut sepulchra exterius dealbata, & deaurata, quæ interius sunt plena cādauerib. mortuorum; Nam interius, ut in pluribus, pleni sunt superbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloria, ut sciunt, qui eos nouerunt; propter quam speciem sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt.

Isti sunt decem modi hæreticorum euadendi, & sophisticandi ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur. Multos autem & alios modos varios decipiendi, & se palliandi habent, quos probat magis vsus, quam ars, prout in eorum Inquisitionibus inuenitur.

Totus hic locus de modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabantur, reperitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, fol. 88. col. 3. tametsi auctor hic illustriorem multis mutatis verbis effecerit: & pauca ferè sunt in tota hac praxi, quæ in diuersis locis eius codicis non reperiuntur: unde suspicor (ut alibi dixi) Eymericum eum ipsum librum, aut alium ei similem Auinione habuisse, & quamuis nonnulli ex his ab hæreticis nostri sæculi non vsurpentur, cognoscendi tamen sunt, ut ex horum notitia per similitudinem ad vsuatos nunc & alios hæreticorum proprios detegendos facilius perueniatur.

Id tamen non est omittendum, quod in præcitato codice initio horum modorum scriptū extat, hoc loco ab Eymerico non tactum; præsumendum videlicet esse, eos non bene sentire de fide, qui de ea interrogati fraudulenter respondent: nam qui bene credunt, intrepidè fidem fatentur. eius codicis verba ita habent: Nota quod fidelis requisitus de sua fide statim respondet simpliciter, siue bene siue malè, paratus corrigi, hæreticus vero quia non potest se defendere per potentiam; nec per rationes, nec per auctoritates, statim currit ad sophismata sua, & duplicitates, & fugas verborum, ne capiatur, unde hoc est vnū, per quod aliquis sic respondens potest cognosci maximè hæreticus esse.

Primus est per verborum æquiocationem, &c. Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis sophisticorum argumentorum, quæ scripsit Aristoteles præsertim lib. 1. elenchorum, c. 3. nam ea proculdubio ad superandas hæreticorū fraudes claram lucem dabunt, quæ si vacet legere, non pœnitebit collocatæ in eis opere.

Et huius primi loci, quem Eymericus hic vocat per æquiocationem, (cum verius esset dicendus per amphibologiam, cū in tota oratione cōsistat) meminit Accursius in l. quotiens. 80. de verb. obli. Eam Græci homonymiam appellant, quæ tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idē manēs sub eodem tenore verborum plura significat: ut in exemplo auctoris: hoc est corpus Christi: nam, duo significat, aut esse corpus Christi essentialiter, aut ad Christum pertinere ratione domini.

Hæc vero æquiocationis seu amphibologiæ fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam vocem seu orationem. ita enim exitus aut decipiendi via præcludetur hæretico, ut tali deceptione tueri se nō possit. exempla in promptu sunt, quæ breuitatis gratia omitto, & quod proximè retulimus de corpore Christi apertè hoc indicat.

Iam quantum ad hæreticorum fraudes, & cauillosas responsiones vitandas dum examinantur, attinget, hæc in vniuersum regula obseruanda est.

Inquisitores quantum fieri potest apertè eos interroget, in singulis interrogationibus singulas res non simul plures proponentes, ad quas attentè compellant reos respondere, nusquam patientes ut extra propositum euagentur, ut docet etiam Eymericus paulo post nu. 99. in prima cautela.

Quod

Nō bene præsumunt de fide sentire qui de ea interrogati respondent fraudulenter.

Num. 88.

Fallacia æquiocationis quō dissoluitur.

Cauillosæ hæreticorum responsiones qualiter euitandæ.

Quod si quandoque contingat reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias, & ancipites responsiones reddere, inbeatur eas, priusquam ad ulteriora progrediatur, declarare, ne postea excogitet super obscuris, & dubijs propositionib. nouas fraudes.

Postremo dum reus interrogatur, etiam si is disputare velit, quod sepiissime cum callidis, & astutis contingit, Inquisitor nullam cum eo ineat contentionem: sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne tortuosus anguis possit illesus euadere: nam si hec obseruentur, raro proderunt sue fraudes iniquis.

Num. 96. b Fingunt se fatuos, & mente alienatos.] Quibus modis cognoscendum an hæreticorum dementia sit ficta vel vera, non facile potest intelligi, præsertim cum sint quidam adeo astuti, ut dementia finiant, quæ verè sit omnino similis. ceterum duobus modis poterit detegi. Primum ex obseruatione actuum exteriorum, raro enim contingit mente sanos, omnia mentecaptorum more facere: propterea custodes diligenter aduertent vniuersas horum actiones, & verba. Rursus hoc etiam detegi poterit metu tormentorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis Inquisitor ubi opus fuerit, quod si nec sic resipiscant, alia remedia opportuna erunt excogitanda, iuxta delicti qualitatem.

Num. 96. c Hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident se questionandos, uel curiæ seculari tradendos, ut per tales falsitates questiones euadant, scilicet mortem.] Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis fictam esse dementia, & insaniam, non propterea desistendum est a questione seu tortura, immo saepe contingit huic fictæ insanie remedium asserre torturam, nam dolor non facile patitur iocum, & fictionem, atque in hoc casu nullum videtur periculum ad explorandum animi morbum, an sit verus vel fictus, ad torturam insanos tradere, si alias indicia ad sint sufficientia, cum nullum hic mortis periculum timeatur.

In altero vero casu maior est difficultas, cum ad supplicium reus deferatur, dubium enim est, an si quando reus ducitur ad supplicium, insaniam fingat; aut more stultorum blasphemias interdum proferat; nec velit conuerti, debeat differri supplicium, & primo obtutu videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc eumentito furore, aut impenitentia perseverantes ultimo supplicio afficiendos, quoniam ex duobus malis minus permittendum est, l. si procurator. ff. de except. doli. l. quoties nihil sine captione. ff. de regulis iuris. at minus malum videtur eum impunitum relinquere, quam puniendo animam perdere; differendum est igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

Sed in hoc casu res ita videtur gerenda, quoties traditus curiæ seculari aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut ut mortem effugiat, aut qualibet alia causa non vult penitere, sed fingit se dementem, & amplius blasphematur, aut inepta loquitur, ut stultus, & insanus videatur, cum tamen non sit, tunc differendum est aliquantulum supplicium, & adhibendi viri pii, & Theologi, qui omni studio, & diligentia conentur reum ad penitentiam reducere, quod si

A denique noluerit conuerti, impenitens tandem morte penas luat. ita videtur non obscure innuere textus in c. placuit. 23. q. 5. ubi dicit Concilium Bracharense, primo, cap. 34. ex mente Gratiani, & doctorum ibidem, sepulturam denegari illis criminosis, qui impenitentes moriuntur ita: Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur. hec ibi. additq; statim Gratianus hec verba, impenitentes subaudiatur. Indicat ergo, quod etiam si non peniteant, mori debeant. idem colligi potest ex ca. quesitum, 13. q. 2. & docet nominatim Cassanens in consuet. ducatus Burgundie, rub. 1. des iustices, §. 5. super uerborum si n'a grace. vers. ad vnum tamen, nu. 125. & seq. quod ipsum affirmat insignis theologus Dominicus Sotus, lib. 5. de iust. & iure. q. 1. art. 2. ad secundum argumentum. cuius ratio potissima est, quoniam si his fictis insanis parceretur, ad euitandam mortem facile esset cuique hac uti fraude, & se impenitentem fingere.

B Neq; obstat ratio initio allata, quoniam punitio non refertur primo, & per se in correctione, & bonum eius qui punitur, sed in bonum publicum, ut alij terreantur, & a malis committendis auocentur: bonum autem publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis preferendum est, nam hac etiam via consulitur vite spirituali totius populi. cum quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiam lege civili cautum est, in l. congruit. §. ult. ff. de offic. presid. ibi. Ut si simulasset, plecteretur; si fureret, in carcere contineretur. Nec ab his dissentit Panormitanus in c. excommunicamus, primo, de here. nu. 10. ubi querit, an expectanda sit hereticorum conuersio priusquam tradantur curiæ seculari, & quamuis multo tempore expectanda sit: at si impenitentes perseverant, tradendi quidem sunt, ut alibi plenius diximus.

C Sed quid si re uera hereticus in furorem incidat; quid est tunc agendum, aut quomodo eius causa tractanda? Respondeo, custodiendum esse omnino donec ad sanam mentem reuertatur, nec potest damnari priusquam in furore moriatur, quia fortassis resipiscet, & reconciliabitur Ecclesiæ. nec ob id dicitur recedere impunitus, cum satis ipso furore puniatur. l. diuus Marcus. §. primo, & l. congrui. §. ult. ff. de offic. presid. tradit latè Tiraq. tract. de penis reperi. aut remitten. causa 3.

D Bonorum tamen causa furore non obstante tractari poterit, aut curatore bonis dato, aut uocatis heredibus; quoniam furor post delictum adueniens, quamuis excuset a pena corporali, non tamen liberat a bonorum adnotatione. ita Baldus, Alexander, & alij in l. furiosum. in fine. C. qui testam. facere poss. quos sequitur Tiraquellus, d. tract. de penis tempe. aut remitten. causa. 3. nu. 1. quod & uerum est.

E Interdum habere lucida interualla.] Quæ proximè diximus de his qui fingunt continuam insaniam, eadem accipienda sunt, & multo magis, de illis qui lucidis interuallis se frui quandoque simulant.

Sed quid si is qui re uera incidit in furorem lucidis interuallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hec questio nondum uidetur a iure definita, tutius erit

Punitio
linquen
in quen
dirigatu

Si heret
verè inc
in insa
quid age

Num.

Ob fictam insa
niam non est dif
ferenda tor
tura.

An debeat
differri sup
plicium ob fi
ctam reorum
insaniam.

erit Principem consulere: nam & in dicta l. diuus Marcus. §. si vero. ff. de offic. presid. ita scriptum est. Si vero (v. plerumq; adsolet) interuallis quibusdam sensu saniore est; num fortè eo momento scelus admiserit: nec morbo eius danda sit venia, diligenter explorabis, & si quid tale compereris, consules nos, ut aestimemus, an immanitatem facinoris, si cum posset videri sentire, commiserit, supplicio afficiendus sit. haftenus ibi. Quae verba licet hunc sensum habeant, videndum esse, an scelus sit admissum tempore lucidi interualli, huc etiā trahi possunt, num scelestus quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat; & tutius mihi videtur Superiores consulere, quàm aliquid temere committere.

Decimus modus haereticorum euadendi, &c. est per palliatam sanctitatis conuersationem. Ex hoc decimo modo decipiendi, quo saepe multi haeretici uti solent, duo potissimum documenta colliguntur, quorum primum est: plurimum valere ad fallendos incautos fictam, & simulatam haereticorum sanctitatem, per quam non modo idiotis, & simplicibus hominibus, sed etiam litteratis, ac fidei iudicibus imponere nituntur. Alterum est: Eam sanctitatem, verane, sit an ficta, ex vita, & moribus eorum facile posse detegi, cum vitij his laborent, videlicet superbia, luxuria, gula, inani gloria, inuidia, & alijs huiusmodi, quae haereticorum vitam solent commitari.

Quod ad primum documentum attinet, latè docuimus lib. 2. de causis unde haereses oriuntur, & remedijs, quibus extirpantur, ubi multis exemplis, et probatorum uirorum testimonijs, ostendimus, multos per haereticos fuisse deceptos per fictam sanctitatem, & simulatam probitatis speciem, quod de Prisciliano docet Sulpicius Seuerus, lib. 2. sacre historię, & de Nestario Cassiodorus in historia Ecclesiastica Tripartita, lib. 12. c. 4. de Hierace Epiphanius heresi, 67. & de Dulcino, & Pseudoapostolis, & Valdenses, seu Pauperibus de Lugduno diximus copiosè supra in secunda parte, ac deniq; de uniuersis haereticis sanctitatem simulantibus eleganter ostendit Thomas Valdensis in prologo doctrinalis fidei, doctrina octaua.

Ex secundo autem documento hoc diligenter obseruabunt fidei iudices, ut uitam, & mores eius, qui sanctitatem fingit, accuratè explorent: nam si ea ficta sit, ut in omnib. haereticis esse solet, protinus uel ex uerbis, uel ex scriptis eius, uel ex illis cum quib. uersatus est is haeticus, qui se sanctum & probum, aut humile simulat, deprehendent in eo aut omnia, aut aliquod ex uitijis, quae paulo antea cum Eymerico hic commemorauimus, atq; hic est singularis, & certissimus modus detegendi fictam aut ueram alicuius sanctitatem.

Cautela Inquisitorum contra haereticorum cauillationes, & fraudes.

98 TERTIVM in examinatione haereticorum aduertendum est: quomodo & qualiter Inquisitor responsionibus cautelosis, & cauillosis haereticorum obuiabit. Vbi est considerandum, quod

A quando Inquisitor videt haeticum cauillosum, versutum & astutum, ut nolit detegere errorem suum, sed circūducat negotium per cauillosas responsiones, & tergiuersiones: tunc ipse Inquisitor ut clauus clauo retundatur, debet etiam uti cautelis, ut in errore haeticum comprehendat, & deprehensum ad lumen veritatis fidei conuertat; ut post dicere valeat eis cum Apostolo: Cum essem astutus, dolo vos cepi.

Cautela autem Inquisitoris esse possunt istae, quibus uti poterit modo vna, modo alia secundum quod haereticorum cauillationes, & versutiae hoc requirunt, & requirent, & sunt etiam decem.

B PRIM A cautela Inquisitoris est: ut si videat haeticum uti duplicitatibus verborum in suis responsionibus, utpote æquiocationibus, conditionis adiectionibus, quaestionum retorsionibus, quaestionum admirationibus, tergiuersionibus, verborum translationibus, & sic de alijs eorum cauillationibus, quae dictae sunt supra: quod non permittat in huiusmodi persistere, sed conetur per sua interrogatoria ad propositum de quo intendit ipse Inquisitor, reducere: ut si interrogetur, an credat in unicam sanctam Ecclesiam catholicam; intelligendo de ecclesia eorum, quae est ecclesia malignantium: interrogetur, ubi de qua Ecclesia dicit, & quis praest? & si dicat, quod Papa: interrogetur ubi moratur pronunc ille Papa, & similia, prout materia requirer: & sic de alijs ad propositum, de quo quaeritur, eum reducendo.

C SECUNDA cautela Inquisitoris est: ut si praesentiat haeticum nouiter captum nolle detegere errorem suum, quod potest praesentire antequam intret ad eum per custodem, qui loquatur ex se illi capto, vel alias per dicta testium, uel mittendo sibi aliquem, qui ex se loquatur sibi, informando eum, quod dicat Inquisitori veritatem quia homo est misericors, & similia bona uerba. tunc quando de nouo incipit talem examinare quem sic praesentit velle celare errorem suum, loquatur sibi blande, & mansuetè, dando sibi innuere, quod iam scit eius factum, dicendo sibi haec uerba, vel similia in effectu: videas, ego compatior tibi, quia sic es delusus tua simplicitate, & perdis animam quadam bestialitate: & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet, qui te de talibus instruxit; non facias peccatum alterius, tuum; nec facias te magistrum, ubi fuisti discipulus, dicas mihi veritatem, quia ut videbis totum negotium ego scio, sed ut gentes habeant te excusatum, & non perdas tuam bonam famam, & ut possim te citius vel statim liberare, & gratiam facere, ut vadas uias tuas ad domum, quis est ille, qui docuit te (qui nihil mali sciebas) hos errores, & ubi docuit te? & similia uerba bona, semper sine turbatione, & supponendo factum esse verum, sed quaerendo de circumstantijs.

TERTIA cautela Inquisitoris est, ut si videat Inquisitor haeticum siue delatum nolle detegere errorem suum, & stare in negatiua, & scit ipsum per testes conuictum, Inquisitor legat, vel legi faciat sibi dicta testium suppressis nominibus. taliter,

† Adagiū est, de quo Placatus lib. delictorum c. 37. nu. 3. 2. Cor. 2.

† hoc est. indicando ei.

† Al. tuum.

liter, quod cognoscat se conuictum per testes; & non intelligat qui sunt deponentes, vbi periculum deponentibus possit imminere: alias^e explicare potest, & facie ad faciem affrontare, vt sic rubore, & verecundia veritatem fateatur; & praesertim si ante induxerit ipsum haereticum seu delatum ad fatendum in casu, quo coram eo veniant deponentes.

102 **Quarta cautela** Inquisitoris est: vt si videat Inquisitor haereticum vel delatum nolle detegere veritatem, & scit eum per testes non esse conuictum, & secundum indicia videtur eidem esse verum, quod deponitur contra eum: quod quando negat hoc vel illud, quod Inquisitor accipiat processum, & reuoluat eum, & post dicat ei: clarum est, quod non dicis verum, & quod ita fuit sicut dico ego; dicas ergo veritatem negotij clare: sic vt ille credat se conuictum esse, & sic apparere in processu. Vel teneat in manu vnam cedulam seu scripturam, & quando delatus seu haereticus interrogatus negabit hoc, vel illud; Inquisitor quasi admirans dicat ei; & quomodo tu potes negare, nonne clarum est mihi? & tunc legat in cedula sua, & peruertat eam, & legat: Et post dicat: ego dicebam verum: dicas postquam vides me scire. Caueat tamen Inquisitor, quod non tantum descendat ad speciem dicendo se scire negotium, quod haereticus cognoscat, quod ipse ignorat: sed stet in genere dicendo: bene scitur vbi fuisti, & cum quo, & quo tempore, & quid dixisti; & tangat sibi aliquod certum, quod scit ita esse, de alijs autem in genere loquatur.

103 **Quinta cautela** Inquisitoris est: vt si videat haereticum in negatiua perseuerantem, fingat se longius debere ire, & dicat sibi: videas, ego compatiebar tibi, & volebam quod mihi diceres veritatem, vt expedirem te, & factum tuum, & non remaneres sic captus, quia delicatus es, & posses leuiter incurrere aegritudinem, quia habeo recedere a te, & ire vbi sum valde necessarius, & nescio quando reuertar: Nunc autem postquam non vis fateri veritatem, cum displicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vsque ad regressum meum, & displicet mihi, quia nescio quando regrediar: & tunc ille incipiet rogare, ne sic in carcere dimittatur, & paulatim fortassis aperiet veritatem.

104 **Sexta cautela** Inquisitoris est: vt si videat haereticum sic in negatiua taliter perseuerantem, & non esse plenè conuictum, & credat probabiliter illum errorem suum negare: tunc multiplicet interrogatoria sic, quod per multiplicationem articulorum veritas habeatur: quia modo aperiet vnum, modo aliud: vel varius comprehendetur. Quod si sic veritas habeatur, habetur interum: si autem non habeatur inde veritas, sed varietas: tunc quoniam in diuersis variis inuenitur, exponatur sibi, quomodo nunc dixit vnum, modo aliud; & quod omnino dicat veritatem, exponendo sibi quomodo fortassis oportebit, quod cogatur, & quaestionetur. [†] Quod si dicat, habetur intentum: si non, ^ferit locus quaestionum, cum alijs indicijs, & de bono consilio peritorum poterit expo-

A ni quaestionibus, & tormentis ad veritatem illis mediantibus extorquendam. Haec autem multiplicatio articulorum non fiet, nisi vbi constet de pertinacia magna delati; alias non, cum per tale interrogationum multiplicationem, praesertim circa eosdem articulos, & diuersis temporibus, quilibet leuiter posset induci ad variandum.

B Septima cautela Inquisitoris est: vt si videat haereticum nullatenus velle prodere veritatem, nullo modo tradat eum canonibus, [†] nec fideiussionibus, nec alijs manuleutis: [†] nam de cetero a talibus manuleutis data veritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur, & malignantur, & procurant multa, propter quae Inquisitoris officium atque iudicium retardantur. [†] Eymers. fra q. 90. [†] Vox Calana, quae significatur de iussio.

C Octaua cautela Inquisitoris est: ut si videat haereticum in negatiua taliter perseuerantem, blandis sermonibus eum alloquatur, quoad cibum, & potum tractet eum humaniter, & procuret quod aliqui probi viri nullatenus de fide suspecti ad eundem intrent, & frequenter & de diuersis & impertinentibus eidem loquantur, & tandem persuadeant, vt confidat de illis, & consulant sibi quod fateatur veritatem, promittendo, quod Inquisitor faciet sibi gratiam, & ponent se quasi mediatores. Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat: nam totum est gratiosum, quod sit pro conuersione haereticorum, & penitentiae sunt gratiae, & medelae. Et vbi delatus petat gratiam, & quod detegat errorem suum, dicatur sibi, quod amplius fiet sibi quam ipse petat, & quaedam verba generalia, taliter, vt veritas habeatur, & haereticus couertatur, & fiat sibi gratia, quod ad misericordiam admittatur.

D Nona cautela Inquisitoris est: vt si videat haereticum nullatenus velle prodere veritatem, habeat Inquisitor vnum de complicibus suis, seu alium bene ad fidem couersum, & de quo Inquisitor bene confidere possit, illi capto non ingratus, & permittat illum intrare, & faciat, quod ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, sed metu abiurasse, vel veritatem Inquisitori prodidisse, & cum haereticus captus confiderit in eo, intret quodam sero ad haereticum illum captum protrahendo locutiones cum eodem, & tandem fingat nimis esse tardè pro recessu, & remaneat in carcere cum eodem, & de nocte pariter colloquatur, vt dicant sibi mutuo, quae commiserunt, illo, qui superintrauit, inducente ad hoc captum: Et tunc sit ordinatum, quod stet extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes, & verba colligentes, & si opus fuerit notarius cum eisdem.

E Decima cautela Inquisitoris est: vt si videat Inquisitor tale captum incipere dicere veritatem, quod nullo modo dimidiet recipere eius confessionem, sed continuet quantum poterit: nec curet si dimittit, seu prorogat praedium, vel cenam, sed instet quousque; ille dixerit veritatem, saltem quoad principalia: Nam per dimidiationes, & interruptiones confessionum haereticorum, vbi incipiunt detegere veritatem, frequentius est repertum, quod redeunt ad vomitum, & non aperiunt veritatem, quam aperire inceperunt habito consilio deteriori.

Iste sunt decem cautelę Inquisitoris ad extorquendum veritatem ab hæreticis gratiose absque questionibus, & tormentis.

COMMENT. XXIII.

Sed uti cautelis prorsus videtur prohibitum: quis enim dicat cavillationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogationes seu argumentationes licite usurpari posse ad extorquendam veritatem, quas etiam veteres absque fidei luce vitadas docuerunt. Aristoteles libris duobus Elenchorum, Iurisconsultus in l. cum hi. §. si cum lis. ff. de trasac. ubi sapienter protulit Accursius non debere viam aperiri malitijs, l. 1. §. sed & si qs. ff. de Carb. edict. hinc Paulus Castrensis in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. & in l. edita. C. de eden. vere asseruit, quod quamvis cautela honorem afferant iudicibus & advocatis in hoc seculo, in alio tamen edificant ad gehennam, cum doceant damnare animam.

Sed duo sunt cautelarum genera: Quædam deceptorie, & in malum finem directę, & ad decipiendum aptę, quæ nusquam usurpari debent, & has iura detestantur. Alię sunt laudabiles & iudiciarię pro veritate inuestiganda, in quibus non iniquitas, sed ratio, iudicium, & utilitas versatur, ad bonum finem ordinatę. c. quanto. 63. dist. 8. c. illa præpositorum, 11. q. 3. ubi ita ait Gregorius: Illa præpositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. hæc ibi. Has autem usurpare ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores convertendos valde est laudabile.

His usus videri potest Salomon ad inuestigandam veritatem de filiatione vera a diuersis matribus petiti infantis. c. afferte. de præsump. facit textus in c. vtilem simulationem. 22. q. 2. & de his intelligendus est hoc loco Eymericus locutus, quod satis etiam indicant illa eius verba, videlicet, Et deprehensum ad lumen veritatis fidei conuertat. Et in hoc sacro Inquisitionis officio cautelis his laudabilibus. vtiliter nominatim docet Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 94. circa medium.

Has autem cautelas nullis penitus mutatis recepit auctor Repertorij Inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequitur cautela. quarum multas approbat Jo. Roias in singularibus fidei, sing. 94. nonnullę etiam reperiuntur in vetusto illo codice Vaticano, ac præsertim in fragmento Summę fratris Juoneti, quod est in eo libro insertum parte 5. c. 2. tit. De modo examinandi hæreticos.

a Et si interrogetur, an credat in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam. Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam Inquisitorum, verbo, Prouiso solerter, fol. 649. secundum impressionem Venet. an. 1575. imperfectus videtur & mutilus, & Fratri Paulo Constabili sacri Palatii Magistro videntur, post hæc verba, hæc alia desiderari, ut sententia sit perfecta: Et ipse respondeat se credere, quod & verum puto.

b Interrogetur ille de qua Ecclesia dicit, & qui præest? Ita Barcionensis impressus, sed Bononiensis & Repertorium Inquisitorum, fol. 649. ex impres-

sione Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Gambara melius habent ita: Interrogetur, illi Ecclesię, de qua dicit quis præest? & si dicat quod Papa: interrogetur, ubi moratur pro nunc ille Iacobus, hæc ibi: Quę sententia planior est, & facilior in Sabellano hic locus penitus est deprauatus.

c Quod dicat Inquisitori veritatem, quia homo est misericors. Hoc per se præstare tutius Inquisitores possunt, commemorando reis, quoniam soleat sacrum Inquisitionis officium misericordiam exhibere illis qui sponte delicta sua, quamuis grauissima & maxima, confitentur, hoc autem ipsum præceptum præscripsit frater Juonetus in illo Summę fragmento sæpe citato, ex codice vetusto bibliothecę Vaticanę, ubi titulo De reducendis timore mortis vel carceris, ita scriptum est: Loquantur etiam ei blandiendo sic: Non formides secure confiteri si forte quia credebas illos bonos esse homines, quia ista & ista docebant, adhibuisti eis fidem, & libere audiebas eos, & dedisti eis de substantia tua, vel aliquando recepisti eos in domum tuam, vel fecisti eis confessionem, cum esses simplex; & diligens eos, quos putabas esse bonos homines, & malum nescires de ipsis: hoc enim posset contingere multo sapientioribus quam tu es, & sic deciperentur. hæc ibi, Neque hæc cautela est prorsus in hac causa contemnenda. multi enim hac benignitate emolliuntur, confitentur, & conuertuntur.

d Dando sibi innuere, quod iam scit eius factum. Obserua hic non dicere Eymericum, quod Inquisitor cum vitur hac cautela, dicat reo, se iam scire eius factum: quoniam si nesciret, & se scire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiam si inde veritas detegenda speraretur: sed dicit, quod det sibi innuere se scire factum eius; caute enim potest Inquisitor ita loqui, ut reus quasi credat omnia iam scire inquisitorē: & hoc licitum est, & valde est accommodatum. sed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus est, & tali moderatione, ut mendacium nullum nunquam dicatur: neque enim facienda sunt mala ut veniant bona. mentiri autem semper est illicitum.

e Alias explicare potest, & facie ad faciem affrōtare. voce vulgari rem pulchre expressit: nam affrōtare est præsentialiter testes & reum producere & conciliare, ut actius visis testibus, & commemoratis singulis commissi delicti circumstantijs reus urgeatur per textum in l. si postulauerit. §. questioni. ff. ad l. Iuliam de adulter. Questioni, inquit Iurisconsultus, interesse iubentur reus, reus, & patroni eorum, & qui crimen detulerit. hæc ibi, quod ideo fieri præcipitur, quoniam ex præsentia accusatorum seu testium, reus vix potest euadere iudicium, & veritatem diffiteri: nam ubi delatores singulas delictorum circumstantias commemorauerint, titubet reus, nec potest commodas adducere responsiones.

Sed hæc in alijs delictis fieri possunt, in hoc autem crimine maiorem hic articulus habet difficultatem, & Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 94. & Repertorium inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautela. vers. tertia cautela, hanc Directorij doctrinam sequuntur, quę iure communi roborata videtur. ca. vlt. §. cessante. de hæret. lib. 6. ubi disponitur, ut cessante periculo testium no-

Num. 100.

Promissa misericordia, rei facilius conuertuntur.

Num. 100.

Num. 101.

mina reo publicentur, ut se plenius defendere possit. A eadem ergo ratione poterunt simul conciliari, ubi necessitas id postulaverit.

Ceterum, contraria sententia tutior est: nam si testium nomina publicari reo non debent, quod multis constitutionibus cautum esse docui plene infra, super q. 75. sane multo minus confrontari testes & reus debent, cum inde gravissimum semper periculum timeatur: ex quo amplius sequeretur vix esse qui vellet hereticos denuntiare, aut contra eos testificari. atque hec sua saluberrima quadam Madriliana instructione anno Domini MDLXI. c. 72. in Hispania comprobata est, in hac verba, quae nos latina fecimus ita:

Quamquam in alijs tribunalibus soleant iudices ad veritatem delictorum indagandam conciliare testes cum delinquentibus, in iudicio Inquisitionis nec debet, nec solitum est fieri; quia praeterquam quod ex hoc violatur secretum, quod circa testes haberi praecipitur, experientia notum est, quod si quandoque id factum est, non est secutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta sunt. haecenus ibi.

Non tamen ambigo posse aliquando contingere possum, in quo id fieri possit, ut dixi infra super 12. modo processum fidei terminandi, quod videto: sed exquisitissimae considerationes praecedere debent, et causa maxime, & gravissime.

An Inquisitor possit compellere testes ut compareant coram reo.

Quaeritur scio, An si Inquisitor vellet testes, seu delatores cum reo conciliare seu confrontare, ipsi vero id se facturos recusarent, possint per Inquisitorem compelli: & si quis amplissimam Inquisitorum potestatem, & late patens officium contempletur, dicet eum hoc posse praecipere: nam cum ad testificandum, & veritatem indagandam compellere possit, poterit praecipere ea omnia, quae ad hunc actum commodius exercendum requiruntur, per singularem doctrinam Pauli de Leazaris in Clem. multorum. de haeret. relata apud Eymericum, pag. 218. Manifestum est autem Inquisitorem cogere posse testes ad testificandum in hac causa, l. unica. C. si quis ius dicen. non obtem. Abbas in c. causam. de testi. cogen. Locutus in opere iudiciali, verbo, testis. 4. nu. 23. & seq. Ioannes Roias sing. fidei 197. Zanchinus tract. de haeret. c. 13. nu. 9. & ibi late Campegius, verbo, cogi poterit. Host. Innoc. Joannes Andr. & ceteri communiter in c. dilectorum. de testibus cogendis, poterit ergo cogere ad realem confrontationem.

Et summo iure communi hoc posse Inquisitores, fortassis posset defendi. Ceterum imprudentissime eos facturos putarem, si ad hoc compellerent; mihi verisimilius videtur ob multiplices prohibitiones de non publicandis testium nominibus multo magis interdici sibi, ne cogant testes confrontari.

Neque est similis ratio in compulsionem ad testificandum, ac in confrontationem: quia ibi non versatur tam grave periculum, cum nomina testium de recepta sacri officij consuetudine per Pontificum constitutiones salubriter introducta, reis non publicentur.

Hoc addiderim in illis casibus, in quibus haec confrontatio fieri potest, suspicari posse testes falso deposuisse contra aliquem, si recusent coram eo confrontari, praesertim, si sint viles & infames: nam in viris probatae virtutis secus est censendum.

f Si non, erit locus quaestionum cum alijs indicij. Hic aperte sentit auctor solam variationem delinquentis non sufficere ad torturam, nisi alia simul adsint indicia, de quo scribit plenius infra q. 61. ubi dixi copiose. Num. 104.

g Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat. Cautela de promittenda reo impunitate, si veritatem confiteatur, licite possit usurpari, & iudex obligetur ad praestandam impunitatem, vel non obstante promissione possit reum condemnare, valde est controuersa et dubia, de qua Archidiaconus, & alij in ca. vtilem. 22. q. 2. l. as. in l. si mora. nu. 4. ff. soluto matr. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus, in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Felin. in c. asserite. de praesump. & in c. accedens. el segundo. ut lite non contest. Imola in l. is qui. ff. de publ. iud. Hippol. Marsilius in l. 1. §. quaestioni. ff. de q. idem sing. 201. incipiente: In confessum. copiose Franciscus Viuius in communib. opinionibus, verbo, iudex promittens. Julius Clarus in pract. crim. §. si. q. 55. ver. circa primum. & seq. Anto. Gomez. tom. 3. varia. reso. c. 12. nu. 6. Placa. lib. 1. delictorum, c. 37. Co-uarruias lib. 1. var. reso. c. 2. nume. 16. Ioan. Roias sin. fid. 94. circa finem. & alij, quos libens ommitto. Num. 106.

B C In hac quaestione, quae & utilis est, & usu frequens, duo sunt mihi potissimum breuiter dicenda. Primum an liceat hac cautela veritatem indagare: Alterum an fidem promissam reo de impunitate & gratia iudex debeat ei seruare.

Quantum ad primum attinet, Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea est natura. nu. 7. ff. de reg. iur. quem refert Placa praecitato loco asserit, communem esse opinionem, posse iudicem hac uti cautela ad extorquendam veritatem: quoniam certum videtur iudicibus licere exemplo Salomonis indagandae veritatis gratia aliquid aliquando simulare. d. c. asserite. de praesump.

Hec tamen opinio non placet Iulio Claro praecitato loco: quoniam longe aliud est fingere seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, & decipere, & fit cum promittitur impunitas, nec praestatur: & propterea alijs censet cautelis iustioribus utendum, ut veritas habeatur; quod etiam asseruit Dynus tract. de quaestio. quem refert Paris de Puteo. tract. de syndicato, c. 7. atque haec est sententia Iulij Clari.

Verumtamen in hoc tribunali ego credere optime posse hanc cautelam usurpari, etiam statim a principio, offerendo reis non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam & gratiam, si protinus veritatem fateantur: quamvis enim quo ad alia tribu-

E nalia & alios iudices sit vera sententia Iulij Clari: ea tamen in hoc tribunali locum non habeat: quoniam Inquisitores in remittendis poenis & temperandis, ampliore quam ceteri quicunque iudices habent potestatem. cap. ut commissi. de haeret. libro 6. quod alibi fusius diximus: nam in ceteris delictis puniendis, in quibus per leges statuta poena est, cum de illis constiterit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudices iudicare debent: S. Thomas. 2. 2. q. 60. articu. quinto, & Dominicus Scotus lib. tertio, de iust.

iustit. & iure, quest. 4. art. 5. at in heresis crimine, etiam si de eo constet, nec possint Inquisitores penas a iure taxatas penitus remittere; at possunt temperare omnes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœna pœnitentibus: iuxta quod optime dicit hic Eymericus, ut promittat sibi gratiã, quam faciat: quod qua ratione intelligendum, paulò post clarius explicabo.

Quantum ad secundum caput susceptæ disputationis attinet; An fides data reo de impunitate prestanda, si veritatem fateatur, servari debeat, duæ sunt extreme opiniones. Una est Geminiani, & Prepositi, in c. nos in quemquam. 2. q. 1. quos videtur sequi Felinus in c. accedens 2. ut lite non contest. & in c. afferte, de præsumptio. & Hugutij & Archidiaconi, in cap. vtilem. 22. q. 2. & Iasonis in d. l. si mora. num. 4. ff. solut. matr. & Cyni in l. præsent. C. de his qui ad Ecclesias cõsu. & plurium aliorum asserentium, iudicem non obstante præfata impunitatis promissione posse reum condemnare. Primum, quia cautelis uti licet ad veritatem indagandam, dicto c. afferte, de præsumptio. Præterea, quoniam hic dolus bonus est, & ad publicam pertinet utilitatem, ut intellecta veritate rei, condemnentur, ne delicta maneant impunita. Tum quia in male promissis fides servanda non est, capit. in malis, de reg. iuris, libro 6. constat autem hanc promissionem de impunitate delinquentium, cõtra publicam esse utilitatem. Item quia non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cū servus, ff. de verb. obl. Postremo quoniam si licet iudici reos torquere, fame & vigilia afficere, ad extorquendam veritatem, multo magis licebit eam exquirere verbis blãdis, & fictis. in cuius sententiæ confirmationem etiam adiungitur historia ab Archidiacono allata in dicto cap. vtilem. 22. quest. 2. de Alexandro iij. Pont. Max.

Alteram sententiam huic oppositam tenet Iacobus Belusius in præct. crimin. in rubri. de quæstio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon, in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola consilio 109. incipiente: Visa inquisitione. Fortunius Garzia in l. conventionum. ff. de pactis. Hippolytus Marsilius in dicto singulari 201. nume. 4. Remigius Gonni in tract. de immunit. Eccles. fallentia 26. Aegidius Bossius, tit. de confessis per torturam. Antonius Gomez, tomo 3. variarum resolut. c. 12. nu. 6. & alij, eam etiam observandam penitus admonebat me audiente Bononia Ferrantes Vetus præceptor, Iuriconsultus insignis, publicus iuris interpret in gymnasio Bononiensi. Primum, quoniam fides & promissio etiam inimicis præstita semper est servanda, cum implementum eius descendat a iure naturali, quod violare non licet, l. conventionum, ff. de pactis, ubi communiter Doctores. Rursus, quia iuramentum & fides equiparantur, capit. ad aures, de eo quod met. causa. at iuramentum semper est observandum, ubi potest sine interitu salutis eterne. ca. cum dilectus, de eo quod metus caus. c. si verò, de iureiuran. ergo & fides promissa. Postremo, quoniam aliqui ex Doctores, qui priorem opinionem sequuntur, ut Felinus in dicto c. accedens, el. 2. ut lite non contest. expressè fatentur, in foro conscientie nõ esse

licitum talem fidem violare, quod & ceteros sentire credo; atque hæc sententia in hoc tribunali quantum ius patitur, observanda est.

Cum verò Inquisitores hanc se facturos gratiã reis spoponderint, de his pœnis solum intelligitur, quæ in eorum arbitrio positæ sunt, quales sunt multa pœna pœnitentiales; nam eas, quæ a iure sunt sanctæ, remittere ipsi non possunt, ut vere docet Zachinus tract. de heret. c. 19. nu. 1.

Rursus, in his etiam pœnis pœnitentialibus seu arbitrarijs iudicium adhibere debent, non obstante prædictæ gratiæ promissione: quoniam si post longum tempus, & assiduas monitiones, quandoq; post tormenta, ea gratia promissa, delictum confiteantur; iure & iustè poterunt, omissis leuioribus pœnis pœnitentialibus, graviores imponere: neque enim æquum est eis qui tam coactè, & post tam longum tempus confitentur, pœnas aut omnes, aut graviores remittere, sed sufficit vnam aut alteram remittere, ut data fidei, quantum licet, fiat satis.

Iam in hac promissione facienda Inquisitores in genere loquantur, neque ea promittant, quæ sine peccato præstare non possent, ut valde prudenter hic indicat Eymericus, dum dicit, quod promittant se facturos gratiam: nam quamcunque postea faciendõ, quantumvis minimam, fidem datam adimplebunt: relapsis vero hæc impunitas aut gratia promitti nõ potest.

Postremo, idest valde singulare, & in hac causa diligenter animadvertendum, multos putare hæc confessionem rei extortam cum maxima iudicis persuasionem & promissione sub spe veniæ & immunitatis, non sufficere ad condemnationem: quia iudicis dolo facta videtur, nec iudicari potest spontanea: ita Antonius Gomez, 3. tom. varia. resolut. c. 12. nu. 6. quod & latissimè probat: additque Hieronymus Cuchalon apud Decium, in dicta l. ea est natura. ff. de regul. iur. oportere ut reus hanc suam confessionem persuasionem iudicis factam ratificet, ut ex ea condemnari possit: quoniam talis confessio, ut singulariter docuit Imola in dicto consil. 109. ei comparatur, quæ facta est in tormentis: quod sequitur Marsilius in l. 1. §. questioni. ff. de quæstio. vers. modo redeundo, & latissimè in singul. 177. incipiente: Malitijs hominum, & singul. 201. incipiente: Inconfessum. ubi plures citat, qui hanc tuentur sententiam.

Hanc opinionem ideo magis approbo, quia sæpe contingit reos, ut à carceribus & alijs molestijs liberentur, ob promissam a iudice gratiam fateri, quæ non commiserunt: itaq; tutissima est hæc sententia, quæ tunc magis vera erit, cum reus confessionem ita factam revocaverit: nam hoc casu inhumanum erit, & quasi à iustitiæ rectitudine alienum, reum pœna criminis ordinaria punire: sed mitior alia pœna arbitraria imponenda erit, quod si cum tali confessione concurrant aliæ coniecturæ, indicia, & præsumptiones commissi delicti, non erit, inquit Covarruias, ab equitate alienum, tunc reum ordinaria pœna punire, cum his coniecturis tandè accesserit eius confessio. Covarruias lib. 1. capit. 2. varia. resolut. nume. 16.

Nos in hoc crimine, ut cõsentanea præcedentibus

E e 3 trada-

In quib. pœnis possint Inquisitores gratiam facere, & quomodo.

Confessio facta iudicis suavis, an sufficiat ad condemnationem.

An fides data reo de impunitate prestanda, servari debeat.

tradamus, asseramus tutius, & securius esse ut reus A
ratificet confessionem, cui ita ratificata, etiā si aliā
accedant coniecture, quas adesse frequenter contin-
git, semper erit lenius puniendus, & ordinaria cri-
minis pœna temperanda, ne Inquisitor data a se fi-
dei, & promissæ gratiæ deesse videatur, cum tuto
possit eam facere prædictis modis.

Num. 106. h Et fiat sibi gratia, quod ad misericordiā ad-
mittatur.] Ita Bononiensis, & Barcionensis im-
pressus, & codex Cardinalis de Gambarā: sed in Sa-
bellano ita: Et fiat sibi gratia, & misericordia, vel
saltem ad salutem animæ: in Repertorio vero In-

lectionis va-
neras, obser-
uanda.

quisitorum in dicto verbo, prouiso solerter. §. sequū-
tur cautela. vers. octaua cautela. hic locus ita legi-
tur: Et fiat sibi gratia quod admittatur ad mise-
ricordiā, si sponte dixerit quæ commisit. hæc ibi.
Quæ lectionis varietas multum est considerata:
ex qua ferè hoc colligitur, quod gratia in genere ab
Inquisitore promissa, hoc operatur, q̄ reus ad mise-
ricordiā admittatur, ac mitius puniri debeat; non
tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitā condi-
tionem: gratiā consequetur, si spōte, & integrè cōfi-
teatur quæ commisit: ex quibus confirmantur quæ
paulo antea dicebamus, in §. rursus in his. in fine.

Num. 107. i Et faciat quod ille loquatur sibi, & si opus
fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, &c.) Si
dicat se esse de secta sua, cum non sit; & metu abi-
rasse, cum non abiurauerit, & similia, mendacium
dicet, q̄ saltem sit veniale peccatum, quod nullo mo-
do est committendum pro quacumque veritate ha-
benda: & tutius erit facinus impunitum relinque-
re, quàm per illicitas rationes illud inuestigare, &
detegere: nusquā enim mala sunt facienda, ut inde
bona proueniant. quam ob rem ex his cautelis eas
tantū in præxi usurpare licet, quæ sine vlla menda-
cij, aut iniquitatis specie possunt ad vsum reuocari.

Illicite cante-
læ quæ absq̄
peccato exer-
ceri non pos-
sunt, nullo
modo usurpā-
dæ.

Hoc semper est animaduertendum, puniēda qui-
dem esse delicta, coercendos malefactores, adhiben-
dam esse omnem diligentiam, ut veritatem ab inui-
tis, & sceleratis iudices extrahant: at seruato iuris
ordine id esse faciendum, nec committendū quidquā
quod æquitas, & iustitia non admittat; quod si ita
haberi veritas non possit, nec malefactores puniri,
meminerimus verissimi illius theologici dogmatis.
Multa relinqui puniēda iudicio diuino. Est
equidem valde laudanda iudicium quorundam sol-
licitudo in inuestigandis, & coercendis sceleribus;
sed magnopere vituperanda, & detestanda consue-
tudo, ut illicita quæque committant ad veritatem
eruendam. quorum errores diligenter detegit, & re-
fellit in hac re Franciscus Casonus integro tractatu
de tormentis. sed non est nostrum hæc corrigere.

His cautelis, quæ ab Eymerico longo sunt sermo-
ne relatæ ad eruendam ab inuitis seu volentib. hæ-
reticis veritatē, multæ aliæ a prudentibus, & eru-
ditis Inquisitoribus, & inueniri, & usurpari pos-
sunt iuxta qualitatem naturam, & mores varios ac
diuersos diuersarum personarū. placuit hic illā recē-
sere, quæ vsus est Flavianus Antiochiæ Episcopus
ad deprehendendos detegendosq; Massilianos here-
ticos, qui diligenter hæresis venenum occultare co-
nabatur. de qua re Theodoritus, lib. 4. historiæ eccle-
siasticæ, c. 10. scribit in hæc verba: Quin etiam Fla-

Qualiter de-
recta Massi-
lianorum hæ-
resis.

uianus Antiochiæ Episcopus, vir multorum ser-
mone celebratus, cum accepisset hos Edeßæ ata-
tem agere, & suum venenum in vicinorum ani-
mos infundere, missa ad eos Monachorum tur-
ba deduxit Antiochiam, & morbum, quem per-
negabant, extorsit ad hunc modum: Adelphium
admodum senem benignè vocat ad se, propè af-
fidere iubet: Tum quoniam inquit, o senex, ad
longinquum temporis spatium vitam propaga-
uimus, idcirco, & natura humana, & fraudulentis
Dæmonum aduersariorum conatus nobis accu-
ratus perspecti sunt, & cogniti; Multoq; etiam
vsu, quæ & quāta sint dona gratiæ edocti sumus.
Isti cum sint iuuenes, & nihil istarū rerū exqui-
sitè norint, sermones spirituales audire vix, aut
ne vix quidem ferunt. Itaq; tu, quæso, dic mihi,
qua ratione affirmetis, & spiritum cōtrarium re-
cedere a vobis, & sancti Spiritus gratiam aduen-
tare? His verbis Senex ille delinitus venenū oc-
cultum exprompsit vniuersum. hætenus Theodo-
ritus. quo loco continenter subiungit, qua oratione
Adelphius ille Senex hæreticus venenata hæresis
felle dogmata patefecerit, tandēq; subiungit dicēs.
Itaque diuinus ille Flavianus, fœtido isto fonte
effosso, & impijs eius riuulis patefactis, miserum
senem sic affatur: O diebus onuste, & inuetera-
te, tuum ipsius os te coarguit, haud ego: tua labia
contra te testimonium dicunt. Itaq; erroris mor-
bo relecto, Syria exacti erant illi quidem, sed in
Pamphiliam profecti; eam eadem perniciē re-
ferferunt. hæc Theodoritus.

Insignis est profecto cautela, per quam blandiē-
do, & quasi desiderium discendi ostendendo, inani
gloria tumescens hæreticus (quod vitium hæreticis
est valde familiare) dum Episcopum vult instrue-
re, & docere, morbum hæresis, quem antea occulta-
uerat, manifestè, & patenter declarauit.

De signis & indicijs exterioribus, qui-
bus diuersarum sectarum hære-
tici cognosci possint.

Sane quia multum interest ad habendū
ab hæreticis de suis erroribus, & com-
plicibus veritatem, cognoscere cuius
sunt sequaces hæresis, siue sectæ, quod ex eorum
vita, seu moribus, & ritibus ac signis exteriori-
bus pater clarè, & apertè; ea propter ut hæreti-
ci, cuius sectæ sint, citius cognoscantur, de mo-
dernorum hæreticorum ritibus, viuendi modis,
& eorum habitibus aliqua breuiter perstringa-
mus.

COMMENT. XXIIII.

Quo tempore Eymericus hæc scribebat, valde
necessaria erat huiusmodi cognitio: nam cir-
ca ea tempora frequens adhuc erat horum hæretico-
rum turba, & perfidia, quemadmodum ex secunda
parte, ubi horum origo, & errores narrati sunt,
constat: hodie sola historiæ commemoratio valde
delectat, & ceteri qui de hæreticis scripserunt post
Eyme-

Num. 109

Eymericum in his eum sunt magna ex parte secuti, ut *Alfonsus Castrus*, *Prateolus*, & *Lucēburgus*, quorum opera de hæreticis & contra hæreticos extant frequentia.

Verumtamen hæc quoque exteriora signa fallacia esse poterant, cum frequenter huiusmodi habitus multis de causis absque hæresi, aut hæresis suspicio ne usurpari potuissent, ut ostendimus supra par. 1. super q. 9.

At maior difficultas versatur in intelligendis & deprehendis hæreticis occultis, qui per hæc patentissima signa errores suos & sectas minime profitentur: quæ res cum sit difficilis, & cognitu necessaria, in gratiam lectoris est mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymerico non doceatur, nec sit cuique patens & obuia.

Initio hoc statuamus velut certissimum & exploratissimum, omnē hæresim per aliqua signa exteriora esse à iudicibus fidei deprehendendam: quia ea quæ omnino occulta est, nec ullis prodita indicijs, diuino iudicio relinquitur vindicanda. Rursus, omnis hæresis, omnis hæreticus bifariam deprehenditur, verbis, aut factis; verba enim & facta signa sunt indicantia interiorē mentis conceptum. *Aristoteles lib. 1. de interpretatione*, & *Imperator in l. si non conuicti, c. de iniurijs*.

Ac verbis quidē quomodo hæretici deprehendantur plus quam manifestum est, hæc nihilominus partem explicat *Albertinus tract. de agnosc. assertio. q. 30. per totam*, ubi affert 17. modos, quib. hæreticorum pertinacia conuincatur, quos paucis immutatis repetiuit *Alfonsus Guererus in speculo, titu. de Apostatis. 2.*

Verum nos ut breuius hanc tractationem absoluiamus, generalibus regulis absoluetes, quod illi enumeratis indiuiduis nituntur ostendere, quod est impossibile, cū indiuidua, quæ numero esse possunt infinita, ut bene philosophantes tradūt, nullis artis præceptis comprehendere possint, dicimus, hæreticum ex verbis deprehendi eum, qui aliquid dixerit contra septem genera veritatum catholicarum, & species sub illis generibus contentas, quæ tradidimus supra par. 2. super q. 2. neque in his amplius ulla nostra præceptio est: nullus enim est, vel mediocriter eruditus, & in fidei dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoscat hæreticas propositiones, & inde facile hæreticos deprehendat.

Ex factis autem cognoscere hæreticos longe difficilius est, cum & varia sint factorum hereticalium genera, eaque multis etiam modis, & varijs de causis possint a diuersis patrari; ergo in vniuersum facta quandoque indicant hominem hæreticum, vel apostatam, quandoque de hæresi suspectum vehementer, aut leuiter, iuxta facti, & personæ faciētis qualitatem.

Illa facta hæreticum, vel apostatam indicāt, ex quibus violenta oritur præsumptio, & a iure approbata est, nec in contrarium admittit directam probationem: ea vero sunt sequentia: transire ad ritus Judæorum se circumcidendo, vel ad ritus Sarracenorum, aut aliorum quorumuis infidelium, factum est indicans hominem hæreticum, vel apostatam. c. contra Christianos, de heret. lib. 6.

A Qui citatus ad respondendum de fide velut suspectus in eam non comparuit, & excommunicatione per annum pertulit animo pertinaci: anno elapso ex hoc facto hæreticus reputatur, & velut talis damnatur, c. cum contumacia, de heret. lib. 6.

Qui deficiunt in purgatione canonica, quā in causa fidei sibi indictam præstare non potuerunt, velut hæretici condemnantur. c. inter sollicitudines, de purgatio. cano. & dixi plene supra par. 2. super ca. inter sollicitudines.

B Qui relabuntur in hæresim quam abiurauerunt in genere, vel in specie, ex relapsu pertinaces hæretici iuris præsumptione putantur, c. ad abolendam. §. illos quoque, de heret. c. super eo. & c. accusatus. §. eum vero, de heret. lib. 6.

Qui post abiuratam hæresim, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur, cum hæreticis communicat eos uisitando, receptando, deducendo, associando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, hæreticus putatur. c. accusatus. §. ille quoque, de heret. lib. 6.

Qui inuenti fuerint de hæresi suspecti, nec Episcopi mandato obedientes congruē se purgauerunt, velut hæretici traduntur curiæ seculari, c. ad abolendam. §. qui uero, de heret. quod est intelligendum iuxta declarationem textus in c. excommunicamus, 1. §. qui autem, de heret. ut primum scilicet excommunicetur: nam si per annum sustinuerit excommunicationem, eo elapso ut hæreticus potest damnari.

Qui cum essent sanæ mentis in corporis infirmitate & morbo constituti, & petierunt hæreticos consolatorios, hæretici habentur, c. filij, de heret. li. 6.

Qui morti etiam propinqui petierunt eosdē hæreticos consolantes, quamuis post perditā iā loquelam, vel mentem amissam, consolationem eam, seu uerius desolationem receperint, si prius habiti fuerant de hæresi suspecti, uel diffamati, hæretici reputantur, d. c. filij, de heret. lib. 6.

D Atque ex his quidem factis iuris uiolenta præsumptione hæretici conuincuntur, ut pulchrè docuit *Albertinus tract. de agnosc. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2.* eiusmodi fere sunt etiam omnia illa facta, quæ enumerat Concilium Biterrense c. 29. quod retuli supra par. 2. super q. 50. adde quæ dixi par. 2. super q. 55. §. Tertia suspicio.

His modis addi posset ille, quem explicui infra hac 3. parte in 2. modo processum fidei terminandi. §. nec contemnat, de eo qui recidit in hæresim, de qua se prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam uideto.

E Sunt iam alia facta propemodū infinita, ex quibus oriuntur nunc uehementes, nunc leues hæresis suspensiones, quæ nominatim recenseri non possunt: nonnulla tamen referam, ut res hæc quam tracto, intelligatur apertius: Ad aras idolorum thurificare: demones colere uel inuocare, ab eisue responsa petere; sydera uenerari, manifestæ hæresis sunt signa, glossa communiter recepta in c. accusatus, §. sane, uerbo, saperet, de heret. lib. 6. *Zanchinus trac. de heret. c. 22. nu. 7.*

Conuersari cum hæreticis: aut libenter & frequenter cum alijs infidelibus, uelut Hebræis, Sarracenis & similibus: evitare communionem, & con-

Ex quibus factis uehementes hæresis suspensiones oriuntur.

sortium fidelium: raro diuinis officiis interesse, quo tempore Ecclesiæ præcepto ad id obligamur, & si milia opera exercere, indicia sunt hæreses, c. excommunicamus, §. adijcimus, de hæret. Zanchinus trac. de hæret. c. 7. nu. 7.

Ecclesiastica sacramenta non recipere: Ecclesiæ præcepta non observare quo tempore recipienda & observanda sunt, iuxta Ecclesiæ leges & consuetudinem, ut non confiteri: non recipere Eucharistiam: non ieiunare cum possis: non abstinere ab esu carnium cum debeas, & similia, externa sunt hæresis signa, quæ suspicionem malæ credulitatis pariunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 35. nu. 2. ubi Campegius, Felynus in c. ad abolendam, nu. 2. de hæret.

Iudaizare, id est, facere id quod à Iudæis solitum est fieri, ut sabbatū colere, & similia, indicia sunt latentis perfidiæ. Alber. tract. de agnos. assertio. q. 8. nu. 12. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 304. & seq. Eymericus paulo post tit. de signis per quæ hæretici reindauzantes dignoscuntur. nu. 114.

Huc sunt referenda opera, siue facta fautorum, receptatorum, & defensorum hæreticorum: ite opera persequentium fidem Catholicam, & impediendum sacrum inquisitionis officium directè, vel indirectè, & c. quæ longum esset recensere, ex quib. quādo vehemens, quandoque levis suspicio nascitur, de quibus copiose Eymericus parte 2. q. 50. & sequentibus, & nos cum eo eisdem locis, adde Albertinum de agnos. assertio. q. 30. num. 60. & seq. & Iacobum Simancam de catho. instit. tit. 3. 1. nu. 14. cum aliquot sequentibus, & Matthæum Ory in Alexipharmaco contra recidiuas hæresum affectiones, parte vltima, tit. Quomodo debet purgari Ecclesia ab hæresibus.

Sunt item quedam facta & maleficia ex quibus protinus videtur oriri suspicio malæ credentiæ contra perpetrantem, & male sentiat de aliquo Ecclesiæ dogmate, aut instituto, aut ordine, aut re aliqua, de qua sentire debemus sicut catholica sentit Ecclesia; veluti de potestate Papæ, & prælatorum, de sacris Monachorum religionibus, de sacramentorum ritibus, & multis huiusmodi, quæ breui oratione comprehendendi non possunt: si quis enim indigno aliquo facto iniuriam & contumeliam his inferret, malæ credentiæ suspicionem contraheret, ac proinde tanquā suspectus de hæresi per indices ecclesiasticos esset puniendus, sicut eleganter & copiose ostendit aliquando illustrissimus dominus Marcus Antonius Columna. Marsilius, Archiepiscopus Salernitanus, vir iuris vtriusq; peritia insignis responso quodā, quo luculenter probauit delictum quorundam, qui conspurcauerant libellos excommunicatorios, quos vulgus cedulones vocat, cum turpium figurarū appositione ad sanctum officium pertinere: hoc enim facto videtur de potestate prælatorū male sentire, & censuras Ecclesiæ contemnere, atq; irridere, & ignominiam Ecclesiæ irrogare, quæ eis censuris vititur.

Deniq; ut in hac causa vno verbo tradam signa quibus hæretici, aut de fide suspecti deteguntur, dico, omnia opera per quæ dissidet a communi vita & conuersatione fidelium: aut ab Ecclesiæ probatis ritibus & consuetudinibus: aut receptis Patrum doctrinis & præceptis, quæ communes magis quā pri-

uatos mores respiciunt; aut hæresim inducunt, aut hæresis suspicionem, c. excommunicamus 1. §. adijcimus, de hæret.

Signa exteriora, per quæ hæretici Pseudo apostoli cognoscuntur.

Pseudoapostoli & hæretici per signa huiusmodi cognoscuntur: induuntur tunica alba, longa, ac desuper matello albo ad collum per modū pallij eleuato, & super tunica non

corrigia de corio, sed funiculo adstringuntur: crines longos deferunt: caput non cooperiunt, sed incedunt capite denudato: nudis pedibus incedunt, & quandoque soleis vtuntur: per mūdum ditcurrunt: in plateis publicis in mensa eis parata sedendo comedunt: nihil petunt: sed de omnibus quæ apponuntur eis edunt: ponentes se ad mensam cantando benedicunt, & quando surgunt, etiam cantando gratias agunt: mēsam paratam in via publica cum comederint, dimittunt, nihil inde secum ferunt, sed totum ibi dimittunt & recedunt cantando per vias publicas, clamando: agite pœnitentiam, quia appropinquat regnū celorum: aliquando Salue regina cantant: vitā se soli tenere Apostolicam mendaciter asserunt: nulli obediunt: Apostolos se communiter appellānt, atque dicunt,

Quanta autem istorum Pseudoapostolorum sit impietas, & quantus error, dictum est supra in secunda parte q. 12. ubi agitur de hæresibus, & erroribus Pseudoapostolorum.

Signe exteriora per quæ à Manichæis hæretici dignoscuntur.

Manichæi & hæretici signis huiusmodi dignoscuntur: in nullo casu iurant: tres Quadragesimas in anno ieiunant, scilicet à festo beati Britij vsq; ad Natale, & à Dominica prima Quadragesimæ vsque ad Pascha, & à festo Pentecostes vsq; ad festum Apostolorum Petri, & Pauli: & vltimam septimanam cuiuslibet Quadragesimæ vocat septimanā sanctā, siue strictā: quia in illa ieiunāt in pane & aqua: alijs aut septimanis tribus dieb. ieiunanti in pane & aqua. Isti carnes nunquam comedunt, neq; etiam tægunt, nec caseum, nec oua, nec aliud, qd nascatur ex carne per viam generationis, seu coitus edunt, sed respuunt: nullum animal gressibile, aut etiā volatile occidunt: quia fallaciter asserunt atq; credunt, qd in animalibus brutis, atque auibus degant illi spiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerunt de secta eorū: mulierē in nullo casu tangunt, vitam Apostolicam se soli tenere fingunt.

Quantus autem istorum hæreticorum Manichæorum sit error & impietas, dictum est supra in 2. parte. q. 13. ubi agitur de hæresibus & erroribus Manichæorum.

Signa

110
† De his hæreticis & erroribus originem & erroribus dictum est piose supra par. 2. q. 12.

† al. communiter nomine,

111
† De his Manichæis copiose diximus cum Eymericus supra par. 2. q. 13.

Signa exteriora per quæ Valdenses heretici cognoscuntur.

Valdenses heretici, seu Pauperes de Lugduno, sine Inzabbatati, qui iidem sunt per signa huiusmodi cognoscuntur. Valdenses se vocant, seu Pauperes de Lugduno a ciuitate Lugduni, in qua principium habuerunt a quodam vocato Valdensesio: a quo & isti Valdenses etiam communius appellantur, quoddam scutum in sotularis, vel zabbate parte superiori, hi qui Perfecti inter eos sunt, in signum deferunt, a quo & Inzabbatati etiam dicti sunt. Hi iuramentum in omni casu respuunt: imitatores Apostolorum se asserunt. Decretales, & statuta summorum Pontificum non recipiunt: nullam orationem nisi, Pater noster, admittunt. omne humanum iudicium subterfugiunt: carnes omni die comedunt: libidini totaliter se exponunt: die Lunæ, & die Mercurii etiam utendo carnibus ieiunant: melius esse satis fieri libidini quocumque actu turpi, quam interius tentari publicant: unum sibi præferunt, quem Maioralem vocant, cui soli & non alteri obedientiam præstant. Quando ponunt se ad mensam per hunc modum benedicunt: Qui benedixit quinque panes hordeaceos & duos pisces in deserto discipulis suis, benedicat hanc mensam nobis: & quando surgunt dicunt illud Apocalypsis: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen. semper tenendo manus & oculos ad cælum eleuatos.

Quantus autem istorum Valdensium sit error & impietas habetur sup. in 2. par. q. 14. vbi agitur de hæresibus. Valdensesium, & Pauperum de Lugduno.

Signa exteriora per quæ Beguini, vel Begardi, seu Fraticelli heretici cognoscuntur.

Beguini heretici, seu Fraticelli, vel Begardi, seu Fratres Pauperes, siue Fratres de penitentia, qui iidem sunt, signis huiusmodi cognoscuntur: Isti tertiam regulam beati Francisci se tenere & profiteri asserunt, vestem de burello aliqui cum mantello aliqui sine mantello deferunt: capucio demisso incedunt: faciem quasi cooperiunt: croci in colore in facie apparēt, sed pingues, ut communiter, existunt: laute bibunt & comedunt: conuiuia querunt, mulierum consortiū non respuunt, sed amplectuntur: salutando & resalutando dicunt, benedictus sit Iesus Christus: vel, benedictum sit nomen domini nostri Iesu Christi: intrantes ad eos sic, ut prædicatur, eos dicere volunt, scilicet, benedictus sit Iesus Christus, vel benedictum sit nomen domini Iesu Christi: orantes in Ecclesia nec flexis genibus, nec cōplanis manibus, ut ceteri Christiani, stant: sed sedent in terra verso vultu ad parietem obiectum: & oculos ad cælum non eleuat: aliqui publice medicant, aliqui in domibus suis habitant: congregationes maxime mulierum

larum sibi faciunt & adunant, quibus de postilla fratris Petri Ioannis super Apocalypsim, per Ecclesiam cōdemnata, & de alijs opusculis eiusdem: & præsertim de transitu dicti fratris Petri Ioannis, eis in vulgari de nocte & secrete legunt, Hi quā plurimū venenati sunt, & multū Ecclesie Dei se opposuerunt de præterito, & opponunt etiā de præterito. Quantus autem istorum hereticorum Begardorum error fuerit, atque sit, & impietas, experientia docet rerum omnium magistra, & habetur supra in secunda parte. q. 15. vbi agitur de erroribus & hæresibus Begardorum.

Signa exteriora per quæ heretici reuidentur cognoscuntur.

Reuidentes heretici, seu cōuersi de iudaismo, & reuersi mente & secrete ad iudaismum, huiusmodi signis exterioribus cognoscuntur: Raro Ecclesiam intrant. Iudaismum siue locum, in quo morantur Iudæi: frequentant: Iudæis se associant: a Christianorum cōsortio se elogant: cum Iudæis in eorum festiuitatibus, vbi cōmode possunt, comedunt: carnes porcinas non edunt: diebus veneris carnes comedunt: sabbatum colunt: diebus Dominicis secrete in domibus suis operibus seruilibus se exponunt.

Quanta autem sit nequitia & malitia, error & impietas istorum peruersorum ad vomitum redeuntium, habetur sup. secunda parte, q. 44. vbi agitur de erroribus, & hæresibus ad iudaismum reuersorum.

COMMENT. XXV.

Reuidentes heretici, &c. & reuersi mente secrete ad iudaismum, huiusmodi signis exterioribus cognoscuntur: Raro ecclesiam intrant, &c. Hic locus est valde insignis, & eius notitia utilis & necessaria ad cognoscendum tum eos, qui ex iudaismo conuersi Christiani facti sunt, & iterum ad iudaismum reuertuntur, vel ad præsumendum quod qui talia faciunt, aut aliquod ex his quæ hic enumerantur ex iudeorum gente descendat, aut originem ducat. Huius doctrina vsus in illis potissimum locis est necessarius, vbi iudæi habitare permittuntur in terris Christianorum, & sæpe nonnulli ex ipsis ad fidem catholicam cōuertuntur, ut frequenter contingit Romæ.

Cum ergo aliquis ex iudeo effectus Christianus aliquid horum committit, ut refert hic Eymericus, præsumendum est, quod tacite ad iudaismum sit reuersus, & propterea Inquisitor aduersus illum procedere poterit.

His autem signis exterioribus adiungi potest illud quod retulit auctor supra par. 2. q. 44. nu. 6. dicens solitum esse apud Hebræos, ut reuersis seu redeuntibus ad eorum sectam imponatur frequenter illud nomen quod habebant antequam baptizarentur. Si quis ergo post baptismum susceptum, in quo solitum est deponi vetus nomen iudaicum, & imponi nomen allicuius Sæcti more vsitato Christianorum, eo demisso neophytus ille aut vetus nomen iudaicum, aut aliud iudæis familiare & cōsuetum usurpet, sane præsumptio erit, quod iudaismum approbet, ut docuit Crauetta con. 73. incip. Dicendum videretur. de quo diximus abunde sup. p. 2. sup. dicta q. 44. §. Et imponitur

Neophytas utens post baptismum susceptum, nomine antiquo, suspectus præsumitur.

Iam

Signa cogno-
scendi reiu-
daizantes ex
lege. de Eue-
ro Iuzgo.

*ſa multis alijs modis & exterioribus ſignis poſ-
ſunt videri neophyti ſiue ex Iudaismo conuerſi ap-
probare Iudaicam ſectam, ſicut conſtat ex lege qua-
dam, quam Hiſpani vocant del Fuero Iuzgo, per
quam neophyti Toletana ciuitatis, & Hiſpania,
qui poſt fidem ſuſceptam defecerant, ſub pena vlti-
mi ſupplicij ſeſe obligant ad euitandos omnes Iudeo-
rum ritus, in primis vero ad comedendū carnes por-
cinas, vel ſaltem ea edulia, quæ cum porcinis carni-
bus cocta fuerint: Eam conſtitutionem, quia huic
loco lucem eſt allatura, ex lib. 12. legū del Fuero
Iuzgo, ti. 2. l. 16. hic referre placuit, habet autē ita.*

Placitum Iudæorum in nomine Principis factum.

Clementiſſimo ac Sereniſſimo Domino no-
ſtro Receſuiundo Regi, omnes nos Hebræi
Toletana ciuitatis atq; Hiſpania gloriæ veſtræ,
qui infra ſubſcripturi vel ſigna facturi ſumus.

Bene quidem ac iuſte nos meminimus cōpul-
ſos fuiſſe, vt placitum in nomine diuæ memoriæ
Chinullani Regis pro conſeruanda fide catholi-
ca conſcribere deberemus, ſicut & fecimus. Sed
quia perfidia noſtræ obſtinationis & vetuſtas pa-
rētalis erroris nos ita detinuit, vt nec veraciter in
Ieſum Chriſtum Dominū crederemus, nec catho-
lica fidē ſincere teneremus: idcirco nūc libē-
ter ac placite ſpōndimus gloriæ veſtræ, tā pro-
nobis, quam pro vxoribus & filiis noſtris, p hoc
placitū noſtrū, vt deinceps in nullis obſeruatio-
nibus, in nullis inceſtiuis vſibus Iudaicis miſcea-
mus: Iudeis ꝑ etiā nobis baptizatis nullo penitus
execrando conſorcio conſociemur: nō more no-
ſtro propinquitate ſanguinis vſque ad ſextū gra-
dum inceſtiua pollutione in cōiugatione vel for-
micatione iungamur: nō coniugia ex genere no-
ſtro, aut nos, aut filij noſtri, vel noſtra poſteritas
vllatenus ſortiamur: ſed in vtroq; ſexu deinceps
Chriſtianis iugali copula connectamur: nō cir-
cucione carnis operemur, nō paſcha, & ſabba-
ta, cæteroſq; dies feſtos iuxta ritum Iudaicæ ob-
ſeruatiōis celebremus: non eſcarum diſcretio-
nem vel conſuetudinē teneamus: nō ex omnib.
quæ Iudæorū vſus, & abominanda conſuetudo
vel couerſatio agit, aliquatenus faciamus: Sed
ſincera fide, grato animo, plena deuotione in
Chriſtū filium Dei viui, ſecundum quod Euan-
gelica, & Apoſtolica traditio hēt, credamus, atq;
hūc cōfiteamur ac veneremur. Omnes etiā vſus
ſanctæ Chriſtianæ religionis tam in feſtis dieb.
vel in cōiugijs, & eſcis, quam in obſeruatiōib.
vniuerſis veraciter teneamus, & ſinceriter am-
plectamur: nullo reſeruato apud nos aut oppoſi-
tionis obiectu, aut fallaciæ argumēto, per quod
aut illa quæ facere denegamus, iterum faciamus
aut hęc, quæ facere promittimus, minimē vel nō
ſinceriter cōpleamus. De ſuillis vero carnib. id
obſeruare promittimus: vt ſi eas pro conſuetudi-
ne minimē percipere poterimus, ea tamen quæ
cum ipsis decocta ſunt, abſque ſaſtidio & horro-
re ſūmamus & comedamus. Quod ſi in hijs om-
nibus, quæ ſupra taxata ſunt, in quocunq; vel
minimo trāſgreſſores inuenti fuerimus, & aut
contra Chriſtianæ fidei agere præſumpſerimus

A aut quæ congrua catholice religionis promiſi-
mus, verbis aut factis implere diſtulerimus: Iu-
ramus per eundē Patrē, & Filium, & Spiritū ſan-
ctum, qui eſt vnus in Trinitate & verus Deus,
qui ex nobis horum omnium vel vnus tranſgreſ-
ſor inuentus fuerit, aut nouis ignibus, aut lapidi-
bus perimatur. Aut ſi hunc ad vitā gloriæ veſtræ
reſeruauerit pietas, mox amiſſa libertate, tā eum
quam omnem rei ipſius facultatem, cui volueri-
tis perenniter ſeruiendā donetis: vel quidquid ex
eo, vel ex rebus eius fieri iuſſeritis, nō ſolū ex re-
gni veſtri potentia, ſed etiam ex huius placiti no-
ſtri ſponſione poteſtatē liberā habeatis. Factum
B placitū ſub die xij. Kalēdas Martias an. Feliciter
ſexto regni gloriæ veſtræ in Dei nomine Toletō.

*Editum eſt hoc placitum, vt colligitur ex annali-
bus Hiſpania circa annos Domini DCLIII. quo tē-
pore Receſuiundus Rex (quem Receſiunthum vo-
cant) cuius Imperio factum fuit, vt conſtat ex prin-
cipio conſtitutionis, regni gubernacula adminiſtra-
bat. Idem placitum refert in lingua vulgari Hiſpa-
na auctor Repertorij Inquiſitorū verbo, comedere.
ſ. An ſuſpectus.*

In eo multa notatu digna obſeruare licet, ſed il-
lud in primis, quod de carne ſuilla ſiue porcina a
neophytis edenda promittitur, non eſt negligendū,
C nā auctor Repertorij Inquiſitorum verbo, comede-
re. ſ. An ſuſpectus. ait, Iudeos factos Chriſtianos,
ne videantur reiuſdaizare, debere comedere, vel ſal-
tem guſtare de hijs, quibus priuſquam conuerterētur
minime veſcebatur, alias de hæreſi fieri ſuſpectos.

Jacobus quoq; Simancas de cath. inſtit. titu. 50.
de præſumptionibus, nu. 32. amplius ait, nō eſſe leuē
præſumptionem contra deſcendentes ex Machome-
tanis ſi vinum non bibant, nec carnē ſuillā edant:
ita vt proculdubio præſumi poſſit in maiorum ſe-
ctis adhuc permanere.

Horum virorum ſententiā non obſcure confir-
mant ea quæ docet hic Eymericus, et quæ hætenus
D commemorauimus: cæterum iudicio opus eſt, et mo-
res hominum diligenter ſunt explorandi: ſunt enim
quidam quibus certa quedā non placet edulia, vel
quia ſtomachus illa fere non poteſt, vel quia guſtui
inſuauia, vel quia illis veſci non conſueuerunt, &
propterea poteſt ſæpe cōtingere vt abſq; vllō mētis
errore, aut vlla prioris ſectæ approbatione ab hijs
abſtineāt: quare ex hoc ſolo nō videtur omnino præ-
ſumendum de hæreſi vel apoſtaſia: & tunc fortas-
ſis omnis ſuſpicio ceſſaret, cū cōuerſi cæteros ritus
Iudaicos, aut Machometanos penitus euitarēt, et no-
ſtro hoc eſt, veterū Chriſtianorū diligenter, pie, &
humiliter more Chriſtiano ſequerētur et obſeruarēt.

E Sane ex cæteris ritibus Iudæorum, aut Macho-
metanorum, aut Gentiliū, obſeruatis, ab hijs, qui ex
illis ſectis conuertuntur, certior videtur oriri hære-
ſis ſuſpicio, quam ex nō manducanda carne porci-
na, videlicet ex nimia familiaritate cum Iudeis: ex
frequentatione ad loca, in quibus ipſi morantur, &
præſertim ad Synagogas: ex obſeruatiōe Sabbathi
et alijs multis, quæ ſupra iudicauimus, et refert hic
Eymericus: hos enim non ita abhorret ſtomachus,
& palatū, ſicut carnes procinas, anguillas, & alia
animalia, quibus Hebræi veſci non ſunt ſoliti.

Atque

Id de eæ, Iu-
deis nō bap-
tizatis nos ba-
ptizati non
communica-
bimus.

Atq; hæc tam diligens consideratio loc habere potest in ipsismet conuersis, quibus pro consuetudine non facile caro porcina, aut similes cibi illis vetiti ante quã conuerterentur, placere possunt: At nõ ita videtur iudicandum de ipsorum filijs, & nepotibus, & alijs descenditibus, quos non videtur veri simile ad his abstinere, nisi ex damnata sectæ reuerentia & approbatione: cum in his cesset ratio illa consuetudinis, quæ ipsosmet conuersos tueri potest.

Quæ autem de Iudæis diximus in hac causa, eadem in alijs qui ad Christianam religionem ex alijs sectis conuertuntur, locum habere putamus, consideratis ritibus & moribus singulorum.

Signa exteriora per quæ necromantici hæretici dignoscuntur.

M Agi hæreticantes^a, seu necromantici, vel demonũ inuocatores, & sacrificatores, qui iidẽ sunt per signa exteriora huiusmodi dignoscuntur; habent b enim, vt cõmunius, ex visione, apparitione, ac colloctione malorum spirituum toruum visum & obliquum; ponuntque se ad diuinandum de futuris, etiam de illis, quæ dependent ex mera Dei voluntate, vel hominum: nõnulli eorum astrologiæ, vel alchimix intendentes, vnde si Inquisitori aliquis deferatur quod necromanticus est, & apparet manifeste, quod alias est diuinator, vel astrologus, seu alchimista, maximum signum sit Inquisitori de veritate; nam diuinatores vt plurimum expresse, vel tacite sunt demonũ inuocatores, Astrologi b etiam, vt frequenter; & alchimista, vt in pluribus, nam quãdo nõ possunt pertingere ad finem intetum, demonis auxilium quarunt, inuocant & sacrificant tacite, vel expresse.

Quanta autem istorum sit dementia, error, & impietas habetur in secunda parte. q. 43. vbi agitur de erroribus, & heresibus necromanticorum, ac demonum inuocatorum.

COMMENT. XIII.

M Agi hæreticantes, seu necromantici, &c. Eadem hæc habes apud Vmbertũ in opere iudiciali, verbo, necromantici. tradit Repertoriũ Inquisitorum verbo, necromantia. & Tabiensis in summa, verbo, sors. §. 2. nu. 3. & his locis etiam ceteri Summarũ collectores. copiose Paulus Grillandus tract. de sortilegijs. q. 10. & Alfonsus Castus lib. 1. c. 14. de iusta hæreti. punitione.

Prudenter vero Eymericus hoc loco non dixit, magos simpliciter, sed magos hæreticantes, quasi velit indicare, non oẽm magiã illicitã, aut magos oẽs vetitos & malos. p vt apertius intelligatur, ne qd est in re obscura, nec passim obuia decipiatur, obseruare oportet, duplicem in primis esse magiam, vt videtur optime sensisse Marcus Mantua singu. 514. incip. In eadem lege. mathematicã vnã, altera naturalem, siue elementariã, quamuis vtraq; naturalis sit, cũ vtraq; sine demonũ prestigijs exerceri possit: prima tamen regulis mathematicis Arithmetica & Geometria videtur absolui: altera cir

ca res alias versatur, aliterque conficitur, vt proxime dicam. res fiet exemplis.

Naturalis magia est, quæ ex cõpositione & mutua vnione quarundam rerũ, miras alias quasdã res producit, vt si quis mixturam faciat, quæ sub aquis ardeat, vel quæ a radij solis accendi possit: vel si qd ignem in certa materia ita accedat, qui oleo extingatur, & similia.

Magia mathematica est, quæ per Geometria & Arithmetice regulas mira prorsus opera fabricat: vt columbã, quæ in aere volat, quam dicitur fecisse olim Architas, vt refert Gellius li. 10. c. 12. noct. Atticar. & Petrus Crinitus li. 14. de hone. disciplinã c. 12. & Cassiodorus in libris variarum, refert Boetium insignem philosophum hac arte, quã pagmaticam vocat, mira prorsus fecisse in hæc verba.

Tibi ardua cognosce, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiũt. Diomedes in ære grauis buccinatur: eneus anguis insibilat: aues simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cãtilenæ probantur emittere: parua de illo referimus, cui celũ imitari fas est hæc Cassiodorus. & patrũ memoria Georgius Caputblancus Vincentinus (quæ falso Cardanus lib. 2. & lib. 17. de subtilitate Brixellẽsem fabrum appellat) nauiculam argenteam hac arte cõstituit opere pagmatico, vel automaco, quam plurimis in ciuitate conspiciendus, super mensa per se pergentem, cum muliere ornata lyrã pulsante, nautius remos agẽtib. & catulo in pro ra baubante. eiusmodi nonnulla cõspiciuntur Tybure in horto Illustris. Cardinalis Estensis, quamuis manifestior sit in illis causa: nã impulsu aquarũ artificiose distinctarum illa fiunt: sed ars est prorsus mira. cetera multa omitto breuitatis studio, curiosi indaganda. hæc vtraque magia, nisi recte exerceatur, dolos admittere potest.

Ex his orta est tertia venefica vocata, seu malefica & infamis, quæ tota est immundorum spirituum incantationibus & inuocationibus concinnata: nefaria eam peperit curiositas. nã cũ multi vera arte destituti, mira illa opera, de quibus diximus fabricare non possent, ad demones confugerunt, qui hæc illos docerẽt. hanc Græci πορνεία siue πανουργία vocant. hæc prestigiã & phantasmata porrigit, ueneficia docet, incantationes & omnia malefica opera demonum demonstrat. quid per hanc ueteres preterint, docent passim potearum libri. & de hac potestrema est accipiendus hic Eymerici locus, qui plane insignis est. dum magos siue necromanticos. hæreticos appellat, quos & hæreticos esse plene parte 2. q. 43. demonstrauit.

Habent enim, vt communius, ex visione, et apparitione, ac colloctione malorum spirituum toruum visum & obliquum. Ista omnino legendum est ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gãbara, qui ceteris sunt emendatioris hoc loco; nã uox illa, ex apertione, quæ erat in Barcinonensi impresso, non conuenit huic loco, neque illa, tortum, quæ erat item in Barcinonensi & Sabellano: nam uox, obliquum, quæ postea sequitur, satis indicat, tortum, hoc est, terribilem, & non tortum (ne frustra bis idem sub duabus uocib. idem significantibus

Magia venefica & malefica unde orta.

Magiadu-
plex, natura-
lis, & mathe-
matica.

pulchra ma-
gorum descri-
ptio.

bus repeteretur) esse legendum.

Est autem pulchra Magorum descriptio, desumpta, ut puto, ex illa Horatii li. 1. serm. satyra 8. ubi inuehitur in Cratidiam veneficam Neapolitanam, quā ibi Canidiam vocat, cuius aspectum & scelera refert: quod ideo placet apponere, quoniam & huic loco lumen affert, & quæ hodie a Magis & demonum inuocatoribus patrantur, omnino sunt similia, & Inquisitorum interest talia nosce. is ergo ita habet.

Quis iam mago-
rum scelera.

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passioq; capillo,
Cū Sagana maiore vlulante: pallor vtriusq;
Fecerat horrendas aspectu: scalpere terram
Vnguibus, & pullā diuellere mordicus agnā
Cæperunt: cruor in fossam confusus ut inde
Manes eliceret animas responsa daturas, &c.
Eadem faciunt hodie Magi, atque his peiora;
nam res sacras interdū vsurpant ad demones in-
uocandos: aras illis cōstruunt: candelas benedictas
accendunt: verba sacra proferunt, & nefarias pre-
ces illis fundunt, ut patet ex illorum proprijs con-
fessionibus: quare non mirum, si vel hæretici ab Ey-
merico dicantur hoc loco. in hos iure civili mortis
pœna est sancita, l. nullus, & l. nemo, C. de malefi.
& mathemat. iure canonico aliter puniuntur, ut di-
xi supra par. 2. super q. 43.

Qui demo-
nes inuocāt,
si post abiu-
rationē iterū
innocent, an
sint relapsi.

Vnum hic addidero, quod & ibi omiseram, puta
re Reuerendissimum Iacobum Simancam hos dæ-
monum inuocatores, seu magos, si propter hæresim
aut vehementem hæresis suspicionem coacti semel
fuerint solemniter abiurare, ac deinde iterū dæmo-
nes inuocasse conuincantur, velut relapsos esse pu-
niendos. ita Simanca, de catho. instit. tit. 57. num.
9. quam opinionē dicit esse Lapi, Archidiaconi, Ge-
miniani, & Philippi Franchi, in c. accusatus. §. sa-
ne, de hæret. lib. 6.

Sed solus Lapis ita tenet, ut apparet ex Gemi-
niano in dicto §. sane. nam Archidiaconus ibi de ea
re nullum verbum, in meo libro: & Geminianus et
Frachus in re tam ardua, in qua hominis vita ver-
satur, putarunt ita hoc esse distinguendum: Aut in-
uocatores demonum postquam semel prædicto mo-
do abiurarunt, iterum inuocantes credunt demones
ex sua propria et ætina potestate posse facere id ad
quod inuocantur; & tunc quoniam id tribuunt crea-
turæ quod est proprium creatori, re vera sunt hære-
tici, & sicut relapsi puniri debent. & ita est vera
opinio Lapi: Aut non credunt demones id omnino
posse operari ad quod inuocantur, sed inuare & in-
ducere, ut si ad expugnandam fœminarum pudici-
tiam inuocentur: nam si hoc modo iterum post abiu-
rationē eos innocent, nec iudicabuntur hæretici, nec
ut relapsi erunt puniendi: quia dæmonem inuocāt
ad id quod sibi competit, videlicet ad tentandum. et
ita potest intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos
qui post abiurationem de vehemēti, demones in-
uocant, non esse relapsos.

Præterea sententia Lapi, ut colligitur ex Gemi-
niano & Franchio in dicto c. accusatus. §. sane. ac-
cipienda videtur cum inuocator demonum primū
abiurauit ut formaliter hæreticus, quia videlicet
patuit eum habuisse aliquem mentis errorem quod
inducant illa verba, quibus præfati doctores quæ-

stionem hanc proponunt, videlicet: inuocator dæ-
monum in iudicio corā Inquisitore hæresim ab-
iurauit. in qua facti specie vera videtur omnino La-
pi opinio, ut si postea inuocet demones, ut relapsus
puniri debeat, cum semel saltem de hæresi constite-
rit, iuxta textum in eodem cap. accusatur. §. ille quo-
que. de hæret. lib. 6.

At si inuocator demonum primo abiurauit solū
ut vehementer suspectus, si postea inuocet, de stri-
cta (ut dicitur) ratione iuris, non potest ut relapsus
condemnari, nisi de errore constaret: quoniam ad hoc
ut aliquis uelut relapsus damnari possit, necesse est
ut saltem semel de hæresi relapsi cōstet, ut recte do-
cet Alfonsus Castus, libro secundo. cap. 2. de iusta
heret. punit. quem sequitur Simanca de catho. in-
stit. tit. 57. de relapsis. numero quinto. Et de hac fa-
cti specie non videntur loqui doctores præcitatis lo-
cis, nec utriusque casus eadem est ratio, ut appa-
ret: quare nullo pacto uidetur coniungendi, ut fecit
Simanca de catho. instit. tit. quinquagesimo septi-
mo, nu. 9.

Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 18. nu. 19.
ita hunc articulum diluebat. Si prima inuocatio sa-
piebat hæresim manifeste, & inuocās abiurauit ut
vehementer suspectus, & iterum secunda inuocatio
sapiebat hæresim manifeste: tunc ut relapsus condē-
nabitur, alias secus. hæc sententia apertior est, &
clarior, quæ non est contemnenda. ceterum multū
consideranda esse censeo quæ paulo antea dixi.

c Astrologi etiam ut frequenter. Optime loqui-
tur: nam non omnis per astrologiam diuinitio est
interdicta, ut dixi super par. 2. super q. 43. et tradit
beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 5.

d Et Alchimistæ ut in pluribus. Non est con-
temnendum hoc Eymerici consilium aduersus Al-
chimistas, quod verum esse multis posset exemplis
comprobari. nam ut ceteros omittam, Arnaldum
Villanouam, scimus Alchimistam, magnum fuisse
hæreticum, & demonum inuocatores, ut dixi su-
pra cum Eymerico par. secunda, super q. 11. §. qui-
dam magnus medicus.

Sentio hic acerbè reprehendi auctorem, quod ta-
le fecerit de Alchimistis iudiciū, sed immerito car-
pitur: nam multa sunt quæ Alchimistas impostores
esse conuincant, ut paulo post indicabo. interim ui-
dendi de hoc articulo uterque Tho. 2. 2. q. 77. ar. 2.
in responsione ad primum argumentum. Oldradus
confi. 74. incip. An Alchimista peccet. Andreas
de Isernia in c. quæ sint regalia. in usibus feudo. uer-
sic. monet. Fabianus de monte tract. de emptione
& uenditione. Hieronymus Zaneti. in repet. c. 1. de
accusat. Albertus Brunus confi. 76. Angelus, Syl-
uester, Tabiensis & alij Summistæ uerbo, Alchi-
mia. Ioānes And. in additio. ad Specula. tit. de cri-
mine falsi. copiose Cassaneus in catalogo gloriæ mū-
di par. 11. consideratione 40. & Surgetus in com-
pendio militaris disciplinæ, & alij: ex quibus non-
nulli studio potius contra dicendi quam ueritatis
indagandæ absq; certa ratione Alchimiam admit-
tunt: Sed uerior & tutior sententia eorum est, qui
inutilem & reipublice perniciosam esse fatentur.

Sed donec perspicuum fiat, an per Alchimiam
uerum argentum, uel aurum, uel gemmæ fieri pos-
sint;

Alchimistæ

sint: quod non si est ad hoc institutum, ne quis prorsus improbabilem esse credat hanc EymERICI sententiam, plurimum refert intelligere a quib. Alchimia exerceatur: nam si a principibus tractetur, & opulenti, ac pecuniosis diuitibus, hac fortassis suspitione, quam ei hoc loco tribuit EymERICUS, vacabit: & si a pauperibus, vel mediocriter diuitibus usurpetur, quoniam aurum & argentum maiori ex parte (vt praecitato loco dixit Caietanus) vertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam rediguntur, ad duo solent se incommoda conuertere, aut ad demones inuocandos, ob rationem quam hic auctor commemorat, aut ad falsam & adulterinam monetam cudendam.

Video huius artis professores acerbius fere in me propter hoc indicium inuehendo, at non ego haec loquor, sed viri grauissimi & doctissimi. & quidquid ipsi dixerint, at certe non poterunt optime satisfacere extrauaganti Ioannis xxij. incipienti: Spodet quas non exhibent diuitias pauperes Alchimistae. refertur inter extrauagantes communes tit. de crimine falsi. Iper quam summus Pontifex grauissimas penas illis imponit, qui alchimicum aurum, vel argentum, aut monetam ex illis confectam tamquam vera vendunt, dant in solutum, aut similia: nam haec transformationes sophisticae sunt, non verae, vt optime scribit ibi Romanus Pontifex. hinc illud vere etiam dictum.

Ars suspecta probis, ars ipsa inuisa; multis, Inuisos etiam cultores efficit artis.

Mendaces, addo, multi manifeste videntur.

Qui se ipsos, aliosque simul frustrantur inertes;

Lum rerum vertere species tentant.

De ijs quae processus fidei prorogare & retardare possunt.

116

Considerandum ultra occurrit, quod quandoque sunt, quae processum fidei prorogant & dilatant, scilicet: Testium multiplicatio: Defensionum concessio: Inquisitoris recusatio: Delati appellatio: Et eiusdem delati fuga, seu elogatio. Quodlibet horum quinque, processum, iudicium, & sententiam, prorogant & dilatant: propter quod qualiter obuietur, est aliquantulum restringendum.

De Testium multiplicatione.

PRIMUM quod prorogat & dilatat Inquisitoris processum, iudicium, & sententiam est testium multiplicatio; & haec quandoque est necessaria, quandoque est superflua. Quando enim delatus de haeresi est conuictus tribus, quatuor, vel quinque legitimis testibus, vel non conuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter in substantia, & effectum, prout est delatus; tunc quia deprehenditur in confessione propria, & non est locus defensionibus, procedere ad vteriores examinandos & multiplicandos non est necessarium, sed superfluum sed tunc est ad penitentiam, vel sententiam procedendum cum bono consilio peritorum. Quando vero delatus non est legitime conuictus; vel si est

conuictus, paucis testibus est conuictus; utpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque testibus, & stat in sua negatiua in parte, vel in toto, & praesumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quam de obedientia & penitentia; licet de iure sufficiant, tamen ut fortius conuincatur, & veritas melius detegatur, & quia facilius est repellere a testimonio tres, vel quatuor, quam decem, vel quindecim, vel viginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinandum etiam plures testes fidei zelatores, est cum magna industria procedendum.

COMMENT. XXVII.

Dixerat paulo antea EymERICUS iudicem in hac causa esse velut medicum, qui quemadmodum non omnibus morbis eandem adhibet medicinam; ita nec in singulis reis eundem debet iudex tenere interrogandi modum: quibus nunc addo, quod sicut prudentis medici opus est, propinatis, si necesse fueris medicamentis, praecauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita sapientis iudicis est, ea amouere & longe lateque repellere, quae vel iudicium impediunt, vel litem facere possunt propemodum immortalem: quod est omnino euitandum. l. properandum. C. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotijs. auth. haec constitutio innouat. §. ceterum. & ibi gl. 1. extra de iuramen. calum. & glo. in proemio decretal. uerbo, noua litiga. & propterea in sequenti disputatione EymERICUS haec impedimenta commemorat, necessariaque remedia adhibet.

a Quando enim delatus de haeresi est conuictus tribus, quatuor vel quinque testibus,] Hoc loco sentire videtur EymERICUS per duos testes in crimine haeresis non posse quemquam legitime condemnari, & plane multis antiquis Doctoribus ita olim visum est, dicentibus durum videri hominem bonae opinionis & famae per duorum testimonio de tanto crimine condemnare, vt dixi infra super q. 71. ubi ex professo hac questionem disputavi: interim videto Ioannem And. in c. excommunicamus, l. §. aduicimus, de haeret. relat. ab EymERICO supra pa. 2.

b Vel non conuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter, &c. tunc quia deprehenditur confessione propria, & non est locus defensionibus, &c.] Et ratio est, quoniam inter omnia probationum generum confessio obtinet primum locum. de quo vide de qua dico statim in commentario sequenti.

c Vel si est conuictus, paucis testibus est conuictus, utpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque testibus, &c.] Hic locus uidetur superiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixisset tres, vel plures testes sufficere ad conuincendum aliquem; nunc eosdem paucos esse dicit. quare putabam quandoque ita legendum: paucis testibus est conuictus, vt pote duobus, & stat in sua negatiua, &c. & illa uerba, tribus, quatuor, vel quinque testibus, imprudenter credebam fuisse hic repetita a scriptore imperito ex superiori periodo. ceterum quoniam omnes codices conueniebant, non sum ausus quidquam immutare. cogitabam si posset haec contrarietas ita conciliari: propte-

Num. 116.

Iudex amoueat impedimenta, quae negotium protrahunt.

Quot testibus conuictus reus in hoc crimine.

Locus obsecrus adnotatus.

Testium multiplicatio quae sit necessaria vel non.

propterea in priori casu tres, quatuor, vel quinque; dixit sufficere, quoniam præter testes, accesserat reorum confessio, hic vero idem non videntur sufficere, quia in sua negatiua perseverat. Sed hoc non videtur verum, tum quia in priori casu per distinctionem liquitur, & solam confessionem sufficere indicat: tum quia siue consteatur reus, siue neget, per tres legitimos testes (vt cum Eymerico nunc loquar) potest condemnari.

Verum his non obstantibus sequentia apertissime indicant, ideo auctorem dicere quatuor, vel quinque non sufficere, quia reus stat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare vt fortius conuincatur, & penitus confundatur, ita ut negare non valeat, tutius est plures testes examinare. Et hæc proculdubio fuit mens & institutum Eymerici hoc loco. Sed tamen ut dicam infra super q. 71. etiam hoc casu sufficiunt duo, qui sint omni exceptione maiores. hæc tamen postulat auctor, ut securius procedatur cum reus est negatiuus. tunc enim nec facile nec precipitanter est ad condemnationem procedendum.

De defensionibus reorum.

SECVNDVM quod prorogat, & dilatat Inquisitoris iudicium, sententiam, & processum, est defensionum concessio: & hæc interdum est superflua, interdum necessaria. Quando a enim delatus, siue sit testibus conuictus, siue non, confitetur crimen, de quo delatus existit, & prout testes deponunt; tunc concedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est: quia magis statim tunc suo dicto, & eius propriæ confessioni, quam testium depositioni. Quando vero crimen diffitetur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur de delati innocentia, siue de eius pertinacia, impenitentia, & malitia, ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et sic conceduntur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir vtriusque iuris peritus, & fidei zelator: & procurator a pariforma, ac processus totius copia, suppressis tamen testiis, & deponentium, ac accusantium nominibus, vbi Inquisitor in conscientia sua videat eisdem graue periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum. Vbi autem non videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iuxta c. Statuta. de hæret. li. 6.

Intelligas hic potentiam delatorum non tantum potentiam generis; sed & potentiam pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur delato homini non generoso, sed alias malitioso, & sacrilegis, & peruersis hominibus associato, qui nihil habet perdere, quam homini potenti genere, vel militi, diuiti, seu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, & non vult seipsum perdere: & hæc experientia docet Inquisitores quotidie euiden-

A Quare quando conceduntur testium nomina publicari, multum est delati conditio attendenda, an. scilicet alias sit malitiosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem hominum peruersorum, vel proborum, & similia.

Nec putet delatus de heresi testes a iudicio in causa fidei faciliter repellendos: nam a ferendo testimonio in causa eadem non repellit legitime quemquam, nisi sola inimicitia capitalis. Nam in fauorem fidei, infames, conscijs criminis ac participes, necnon & excommunicati, & quibuscumque alijs criminibus irreti, in defectum præsertim aliarum probationum, ad testificandum in causa fidei admittuntur, iuxta c. in fidei fauorem. de hæret. li. 6. Immo etiam & periuri, iuxta cap. Accusatus. §. licet periuri. de hæret. li. 6.

B Repellit igitur sola inimicitia, non quæcunque, sed capitalis: vt pote, vel quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua atque via, vel vulnera grauiora, & lethalia sunt secuta, & similia (vt videbitur infra) quæ animi peruersitatem, & malignitatem pergentis contra passum indicant manifeste; propter quod præsumitur, quod sicut intentauit contra istum mortem corporalem per illum modum, scilicet vulnerando, intentaret & per istum scilicet crimen hæresis imponendo; & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre & famam: quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur.

C Aliæ autem inimicitie, præsertim graues, etsi non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliquantulum, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda: sed cum alijs administrantur, & aliorum testium dictis, possunt plenam facere probationem. Sane quando ipsi delato deponentium, seu testificantium nomina publicantur, & ille allegat contra eos causas inimicitie capitalis, producendo ad hoc testes, in illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens a testificando merito repellendi necne, satis ex meritis processus potest patere Inquisitori, iudici in hoc casu, & procedere diocesanus & ipse ad sententiam sicco pede. Sed quando delato, deponentium, seu testificantium nomina supprimuntur, nec ipse potest se ab eis defendere in specie, sed solum in genere palpitando, cum non valeat diuinare: in isto casu multum interest Inquisitoris, vt modum congruum teneat, per quem eidem innoscatur, an dicti deponentes & testes sint ipsius delati inimici capitales, nec ne, vt sine villo errore diocesanus & Inquisitor possint ad sententiam procedere, vt infantes non condempnent, nec reos iustificet. sed tam istis, quam illis iustitiam administrent.

COMMENT. XXVIII.

a Q Vando enim delatus, & cat. confitetur crimen, & cat. tunc concedere sibi defensiones, & cat. superfluum est. Etenim qui confitetur crimen, protinus obijciunt illud Lucae capit. 19. Ex ore tuo te iudico, nec ulla clarior, aut efficacior

11 Inimicitia capitalis repellit testes.

Grates inimicitie dicti testium debilitant.

† suspicatio

Num. 117

De aduocato & procuratore reus concedendo.

et cetera probatio potest inueniri, quam reorū confessio, ut optime docet Romanus consi. 329. incipien. Præfens consultatio in hanc. n. 11. & Alexander li. 1. consi. 13. incipien. Ex his quæ in themate. & Felynus in cap. 1. de exceptio. & in c. cum super. de re iudicata, optime dicebat probationem, quæ fit per propriam confessionem, fortiolem esse ea quæ fit per testes, & rem notoriam facere. & Baldus in authen. sed nouo iure. C. si certum peti. dicebat non esse exigendam solemnitate probatoriam; ubi adest confessio partis.

crimine he
tis sola reo
im confessio
fficit ad cō
emnationē.

Et quamquam in alijs delictis sola confessio delinquentis non sufficiat nisi de crimine, hoc est, verbi gratia, de corpore interfecto constat, l. 1. §. item illud. ff. ad Senatusc. Syllania. ubi Bart. & Bal. in auth. sed nouo iure, C. de seruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de confess. in crim. ne hæresis, ex sola reorum confessione ad condemnationem procedi potest quia cum hæresis crimen mente concipiatur, & in animo lateat, plerumque non potest aliter probari, quam per propriam confessionem reorum. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis, & clerici. quem sequuntur Felynus in c. auditis, de prescr. & Nicolaus Arelatanus trañ. de hæret. notabili 2. & Franciscus Pözinibius de lamijs, n. 52. et 70.

Ex his ergo apparet veram esse doctrinam EymERICI hoc loco, videlicet, superfluum esse concedere defensiones reo ad dicendum contra testes, quoties de delicto constat per propriam confessionem: & hunc EymERICI locum inuenies etiam apud Vmberzum Locatum in opere iudiciali verbo, defensiones.

Et quamquæ hæc ita se habeant, nihilominus tamen cum defensiones sint de iure nature, l. ut vim, ff. de iust. & iur. non obstante propria confessione offerri debent reo defensiones, & si quid opponere voluerit aduersus eam, audiendus erit, ne iniuste unquam se damnatum conqueratur: nam & contra propriam confessionem possunt multa opponi, ut docet Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 55. & præcipue, versi. sed pone. & q. 64. versi. sin autem reus. conferunt tradita per Simancas, de cath. instit. tit. 17. de defensionibus reorum, nu. 53. & aliquot seq.

quis de
refi legiti
e defen
concedē.

b Ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. quoniam iusta defensio est de iure nature, & propterea nullo modo potest, aut debet denegari, l. ut vim. & ibi cōmuniter Doctores, ff. de iust. et iure. l. quotiens, C. de precib. Impera. offerendis. clemen. pastoralis. §. ceterum, de sentent. & re iud. tradit Joannes Imola in clemen. sepe. de verborum significat. super glo. in verbo, defensiones. & Bernardus Comensis in lucerna verbo, defensio. §. 2. & hoc ipsum iam provide olim in hac causa cauit Concilium Bitterense cap. octauo, in hæc verba: Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimæ eorundem. hæc ibi. Offerebat hic locus amplam occasionem agendi de defensionibus reorum in hoc crimine: quæ res, licet valde utilis esset, at quia non erat omnino huius instituti, omittenda fuit: neque enim ex proposito videtur agere hoc loco auctor de defensionibus. quam ob rem de illis tantum agemus, quas EymERICUS proponit, ceteras suis locis persequemur,

A quas ex indice operis licebit depræhendere.

c Et sic concedetur sibi aduocatus, probus, tamen de legalitate non suspectus, vir vtriusque iuris peritus, & fidei zelator. His verbis breuissimis duo complectitur auctor. primum reus esse dandos aduocatos: alterum quales esse debeant. de aduocatis etiam tradit Locatus in opere iudiciali verbo, aduocatus. copiose Repertorium Inquisitorum verbo, aduocatus. & Simancas, de cathol. instit. tit. 5. & in Enchyridio violatæ religionis tit. 42.

Inquisitis de
hæresi aduo
cati concedē
di, & quales.

B Ut ergo breui cuncta huc spectantia complectar præter has conditiones, quas vere in aduocato postulat hic EymERICUS, sequentes etiam concurrere oportet: ut aduocatus non sit aut hæreticus, aut de fide suspectus, vel infamatus. Repertorium Inquisitorum verbo, aduocatus. §. sed utrum hæreticus. facit textus in c. excommunicamur, 1. de hæret. §. credentes. ibi. Si vero fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. ad hæc nec malo genere natus esse debet, sed ab originarijs Christianis stirpe ductus, & generis principium.

Dādus est autem aduocatus, cum reus negat obiecta crimina: nam si fateatur, nullo aduocato indiget: idque postquam tres monitiones factæ fuerint reo, ut libere veritatem fateatur. in his qualis ritus

Quando dan
dus aduoca
tus in hoc cri
mine.

C obseruari debeat, salubriter & prudenter cautum est Madriliana quadam instructione anno MDLXI. c. 23. in hæc fere verba, a nobis latina facta: Inquisitor vel Inquisitores reum admonebunt, quantum sua interfit, fateri veritatem, quo facto nominabunt ad suam defensionem aduocatum, vel aduocatos a sancto officio huic rei destinatos; & in præsentia cuiuslibet ex Inquisitoribus reus communicabit cum eo, & de consilio aduocati vel verbo, vel scripto respondebit ad accusationem. Aduocatus vero prius quam suscipiat defensionem rei, iurabit se bene ac fideliter eum defensurum & custoditurum secretum in his quæ audiet & videbit, etiam si iurauerit cum primum assumptus fuit a sancto officio ad hoc munus exercendum. Aduocati partes erunt admonere reum, ut veritatem confiteatur, penitentiamque petat pro culpa, si quam habet; responsio vero fiscali notificabitur seu intimabitur. hæc est eius instructio: nis sententia vera quidem & prudens, ac proinde iudicio meo ubique obseruanda. nec nostri de hac re differentes quidquam præter hæc adducunt, quæ alio ius sint momenti. nonnulla vero huc spectantia dixi supra par. 2. super cap. si aduersus. de hæret. pag. 99.

d Et procurator pari forma. De procuratore quantum ad hunc locum attinet, agit Repertorium Inquisitorum & Locatus in opere iudiciali, verbo procurator, & Simancas de catho. instit. tit. 52. & in enchyridio tit. 43.

E Est autem procurator, qui negotia mandato Domini administrat, cum Dominus vel non vult, vel non potest negotijs suis superesse.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubitatur, an procurator sit captis pro hæresi concedendus, & re vera iudicio eruditorum ei denegari non debet, & quæ de aduocato proxime diximus, eadem

Inquisitis de
hæresi an sit
concedendus
procurator.

dem etiam accipienda sunt in procuratore. ceterum raro nunc admittuntur procuratores, quia aduocati sufficiunt, & munus procuratorum subeunt: immo verius Inquisitores videntur reorum procuratores, cum officio eorum si aut reorum defensiones, quod si quandoque reo petente, Inquisitores procuratorem concesserint, probum admittere debent, non canillo sum & garrulum, ut optime admonuit Locatus in opere iudiciali verbo, procurator. nu. 2. reo autem petenti procuratorem non potest Inquisitor denegare, ut voluit Repertorium verbo, procurator. §. Inquisitores tenentur.

De procuratore in hac causa apud Inquisitores Hispanie per Madrilianam instructionem ann. M.D.LXI. ca. 35. ita scriptum est: Quamuis instructio disponat dados esse reis procuratores, tamen dari non debent, quia experientia docuit multa incommoda inde solere provenire: & ob modicam utilitatem, quam rei inde consequerentur, non est in usu, ut amplius datur; quanquam aliquando ob magnam necessitatem solet concedi aduocato, ut reos defendat. hac ibi. In his tamen laudabiles & receptas consuetudines seruandas puto, aut respiciendum quid supremus Senatus S. Romanæ generalis Inquisitionis obseruet.

Minoribus
25. annis in-
quisitis dan-
tur procuratores.

Hoc tamen non omitam, quod maxime ad hanc causam videtur spectare, minoribus 25. annis delatis dando omnino esse curatores, quorum auctoritate defendantur, ne vel ob imperitiam, vel ob inuenilem ætatem aliquid taceant, vel dicant, quod si fuisset prolatum, vel non dictum, prodesse eis posset.

De hoc curatore minoribus dando in sacro Inquisitionis officio Madriliana instructione ann. M.D.LXI. c. 25. a nobis nunc latina facta ita cautum est: Si reus fuerit minor viginti quinque annis, prius quam accusationi respondeat, sibi dabitur curator, cuius auctoritate ratificabit confessiones factas, & formabitur totus processus: sed curator non sit ex officialibus sancti officij, & potest esse aduocatus eius, vel qualibet alia persona grauis fidelis, & bonæ conscientie. hac ibi. Si quid vero cum minoribus gestum sit absque horum curatorum auctoritate, id ipso iure irritum est, & nullum. l. clarum. c. de auctor. prestan. Corneus cōf. 198. lib. 4. Matthæus de Afflictis decisione 208. incipien. Minor adultus. Alexander cōf. 115. incipien. In causa Inquisitionis, & eleganter Antonius Gomez tomo 3. de delictis, c. 1. nu. 64. quam ob rem omnino sunt eis dandi curatores.

Vbi autem non videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, &c.] Hac quaestio cessat hodie: neque enim delatis testium nomina publicantur, ut dixi supra hac 3. p. nu. 101. & infra nu. 209. & super q. 75. est autem hic Eymerici locus de triplici potentia valde insignis, quæ ceteri qui de hereticis scripserunt post eum secuti sunt.

Locus notan-
dus.

Num. 118.

Quæ exce-
ptio es oppo-
ni possint re-
bus in hoc
et min.

Repellit igitur sola inimicitia, non quæcumque, sed capitalis.] Hac periodus & proxime præcedens, videlicet; nec putet delatus de hæresi, &c. desumptæ mihi videntur ex vetusto concilio Biterrensi & Narbonensi, olim contra hæreticos celebratis, in quorum primo, videlicet Biterrensi c. 12. & 13. de hac re ita scriptum est.

A Quamuis in huiusmodi crimine omnes criminosi & infames, ac participes criminis ad accusationem & testimonium admittantur, cap. 13.

Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videamur: ut sunt conspirationes & inimicitie capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt, maxime vbi testes de crimine fuerint emendati. hac ibi: In Narbonensi quoque c. 24. & 25. ita.

B Quamuis in huiusmodi crimine, propter ipsius enormitatem, omnes criminosi & infames, & criminis etiam participes, ad accusationem, vel testimonium admittantur, cap. 14.

Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes & inimicitie capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerint emendati. hac ibi. Insignia sunt plane loca, nec cuique obuia, & diligenter in hac causa animaduertenda.

C Vtpote vel quia mors inter eos est de facto illata, &c.] Obseruanda sunt hæc exempla, ex quibus inimicitia capitalis nascitur, de quibus in l. licet. c. de recept. arbit. & in c. repellantur. & in c. cum oporteat. de accusatio. & ibi Panormitanus. textus singularis in §. inimicitie. cum glossa, in verbo, si capitales. in §. de excusatio. tuto. vbi communiter interpretes effectus inimiciarum capitalium recensere solent, inter quos vnus & præcipuus est is, de quo Eymericus hic, & in l. testium. ff. de testibus. quinimmo etiam si inimicus capitalis examinaretur, non faceret indicium. Bar. in l. maritus. ff. de quest. neque ad accusandum est in notorijs admittendus est inimicus capitalis, ut ait Romanus cōf. 324. incipien. In proposita consultatione.

Inimicitia capitalis vnde
oriatur.

D Quomodo autem probetur inimicitia, textus est singularis, vbi late fason in l. liberi. c. de inofficio. testamento. nos vero & quomodo probetur, & ex quibus causis oriatur, copiose diximus infra super q. 67. quæ huic loco claram lucem sunt allatura.

Et q.
probetur.

Iam hæc eadem quæ hic docet Eymericus, refert Locatus in opere iudiciali, verbo inimicitie. ver. ad de ex Directorio. vide insup Simacæ de cath. insti. tit. 64. nu. 80. & Zanchinū trac. de heret. c. 13. n. 3. et ibi Cæpigiū. & Repertoriū Inquisi. verbo inimicus; & verbo, testis et Ioanē Roia in singula. fi dei, singu. 200. cetera tradidi infra super d. q. 67.

E Quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur, aliæ autem inimicitie, præsertim graues, et si non repellunt totaliter, &c.] Hic locus in tribus manuscriptis aliter legitur, in Bononiensi fol. 108. ita; Quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur totaliter, cum dictum eorum debilitent aliquantulum, ut non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum alijs adminiculis, & aliorum testium dictis possunt plenam facere probationem. In Sabellano vero fol. 496. ita; Quare tales inimici capitales merito repelluntur a testimonio, &c. & licet talibus non sit plena fides adhibenda, tamen cum alijs adminiculis & dictis aliorum testium, possent

Locus non
cas.

sunt plenam facere fidem. In codice Cardinalis de Gambara fol. 662. ita: Quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur totaliter, alias licet dictum eorum debilitur aliquantulum, ut non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum alijs adminiculis, & aliorum testium dictis potest plenam facere probationem. *hec ibi.* Ac proculdubio, vel corrupta sunt & depravata, vel falsa, & quæ vix sibi cohæreant: quam ob rem nolimus recedere a Barcinonensi impresso, qui cæteris erat emendatior.

Inimicitia
on capitalis
on euacuat
tum testis
tamuis debi
et.

Sententia vero huius loci omnino hac esse videtur, quæ etiam colligitur ex Concilio Biterrensi, et Narbonensi paulo antea relatis: nam in hoc crimine propter eius enormitatem omnia testimonia recipiuntur, omniumque voces & accusationes audiuntur, exceptis solis capitalibus inimicis, & conspiratoribus: quod si alij inimici non capitales testificentur, quamvis eorum attestationes non faciant tantam fidem quātam facerent, si non essent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & *hec sententia verissima est*, quam etiam asseruerunt iam olim periti quidam Auinionenses consilio quodam edito in materia Inquisitionis. c. 4. quod est in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, dicentes duas solas exceptiones testibus obijci posse, quæ penitus dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capitales, & conspirationes. quod etiam ipsum velle videtur Zanchinus tract. de hæret. cap. 13. nu. 3.

Aliorum vero inimicorum & criminorum dicta quantum debilitentur, aut quantum sit illis detrahendum propter inimicitiam aliam præter capitalem, aut propter alia crimina, arbitrio iudicatis relinquatur id inuestigare & iudicare. quod facile fortassis poterit deprehendere vir prudens ex personarum & negotij qualitate. l. testium. ff. de testib. Panormitanus in c. accedens. ut lite non contest. & in c. cum oporteat. de accusat. Felynus in c. quoties. nu. 4. de testibus. Campegius apud Zanchinum c. 12. versic. de alijs vero.

In illo casu, an dicti deponentes & testificantes, &c.] Hic locus varie legebatur, nec ullus videbatur posse colligi bonus sensus; quare Barcinonensem impressum emendare oportuit ex Bononiensi qui cæteris hoc loco erat emendatior, in quo ita legebatur: In illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere Inquisitori iudici in hac causa, & procedere diocesanus & ipse ad sententiam sicco pede. & *hec proculdubio est vera & clara lectio.*

In Sabellano vero paulo aliter legitur: in illo casu prædicti deponentes, siue testificantes probantur legitime inimici capitales, & per consequens merito repelluntur a testificando: & sic ex meritis processus possunt Inquisitor & Episcopus suum firmare processum. *hec ibi.* In his hoc est EymERICI institutum: quoties obijcitur testibus inimicitia capitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an testes sint repellendi nec ne, quibus intellectus facile pervenitur ad sententiam.

A Modi sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus.

Modus autem in talibus consuevit a diocesanis & Inquisitoribus multiplex 119 observari.

Primus est: quod prædictorum nomina, non in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur: non tamē eo ordine quo deponunt, & talis delato cedula conferatur, sic, ut nomen testis, qui est primus in copia, sit sextus uel septimus in cedula; & qui secundus in copia, sit ultimus vel penultimus in cedula: & sic de alijs, nominum ordinem transmutando; & si c delatus quis hoc deponat, vel quis illud, & quis sit primus, & quis secundus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non videtur multum valere, quia non videtur delato multum prodesse, & deponētibus potest multum obesse. Nam per hunc modum delatus non potest cognoscere quis est ille qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponētes interdum vnus deponat pro delato, alius contra delatum: quare clare non potest scire contra quem habet agere in specie, sed aget contra omnes illos in genere, immo contra quemlibet in specie, dando & eos omnes inimicos capitales, fingendo inimicitiarum colores. Et cū constet sibi per cedulam antedictam, sibi oblatam, & aliquis illorum deposuerit, talia graua contra eum, figet intentionē suā contra vnū vel duos, qui fortasse illa non deposuerunt; vel si fecerunt, cū veritate fecerūt, & conabitur eos destruere: quare grande periculum imminere poterit: & sic Inquisitor incidet in id, quod vult & debet subterfugere nisi toto.

Al. dicto.

Secundus modus est: nam datur delato processus copia ad partem vnā, & deponētium nomina seu deferentium ad partem aliam, & admiscuntur cum illis alia extranea eorum, qui nūquā deposuerūt contra in illa materia; & per hunc modum potest dicere delatus contra illū, & contra istum, & non veniet in cognitionem eius qui deposuit contra eum.

Al. in toto processu.

Iste modus est æque, vel magis periculosus quam primus: nam per processus copiam, ipse scit in tali certo numero esse deponētium nomina contra eum, & per oblatam sibi cedulam nescit, quod plura sibi nomina præsentantur, quā sint illorum qui deposuerunt: itaque figet mentem suam contra aliquos illorum certos, qui fortassis nunquam deposuerunt: vel si deposuerunt, pro eo deposuerunt: vel si contra, deposuerunt cum veritate, & virtute iuramenti præstiti deposuerunt: & sic molietur contra eos insidias, & poterit illis graue periculum imminere, quod volumus cauere.

Tertius modus est: nam quando delatus examinatur in fine suæ confessionis, antequam sibi copia processus concedatur, interrogatur, an re-

F f putet

putet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponerēt sibi labē hareticæ prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac improuisus, & non visis deponentium attestationibus respondet, quod non reputat se habere tales inimicos: vel si dicat quod reputat se habere, nominat aliquos ut occurrunt.

Iste modus est cautelosus, quia non datis defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuisus, licet non sit deponentibus periculosus: quare non videtur multū tenēdus, quia delato nociuus.

Quartus modus est: nā delatus in fine suę confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponūt cōtra eum, ut de delatis, per hūc modum: Cognoscis tu talem? nominando vnum de testibus, qui grauiora deponunt cōtra eum: & dicit quod nō, vel quod sic: si dicit quod non, non potest ex tūc dando defensiones, illum ponere capitalem inimicum, cum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quod sic: interrogatur si scit vel audiuit q̄ iste dixerit vel egerit aliquid cōtra fidem: & si respondet quod sic, talia vel talia; interrogatur si est eius amicus vel inimicus, & statim respondebit quod amicus, ut eius testimonio stetur; & ex tunc^b in illa causa nō potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicū. Si autē respondeat quod non; interrogatur si est eius amicus, vel inimicus, & respondebit quod amicus; tamen non stare propter hoc, quod si aliquid sciret quin diceret, & ex tunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: & post sit idem de alijs testibus.

Iste modus est magis quam immediate præcedens cautelosus, ex causis ibi allegatis: quate nō est tenēdus, nisi contra cautelosos & cauillosos: & hūc contra tales (licet raro) tenui, & cū essem astutus, ut dicit Apostolus, dolo eos capi.

2. Cor. 12.

Hic modus
usu sacri tri-
bunalis est re-
ceptus.

Quintus modus est: nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponentium, & ipse visis depositionibus coniecturatur quis, vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequēter venit in cognitionem, & dat quamplures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, Inquisitor cōsiderat si aliquos diuinavit, seu cognouit: & si sic, attendit ad causas inimicitiarum: & si non sunt sufficētes, dimittit: & si sunt, examinat testes secrete; & si non probant legitime, repelluntur, & hæc fiunt conuocato ad hoc bono consilio peritorum: & iste modus ut communis obseruatur.

Sextus^c modus est: nam delato processus copia exhibetur: sed deponentium & deferentium nomina supprimuntur, defensiones eidem cōceduntur: & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, & nominat, causas talium inimiciarū assignat: Quibus sic peractis, diocesanus & Inquisitor consilium theologorū & iurisperitorum congregant, & iuxta alleg. c.

A Statuta. de hereti. libro 6. totum processum integraliter & perfecte, concilio per notariū legi faciunt, testium vel deponentium ac deferentium nomina concilio publice, exponūt, & nō solum ad dandum sanum consilium: sed etiam ad tenēdum secretum iuramento, vel excommunicacionis sententia eos arctant, & etiam eo ipso statuto ipsi Episcopus & Inquisitor sub præcepto obediētiæ extunc ad secretum huiusmodi adstringuntur: Et^d ibi per consiliarios tractatur si delatum & testes cognoscāt plene, si inter eos est inimicitia capitalis, nec ne: & si p consiliarios plene cognoscētes istū & illos, deliberatur de omniū, vel aliquorum inimicitia capitali cōtra delatū, vel non, statur consilio eorum & deliberationi: & qui per consiliū iudicabuntur inimici capitales, a testimonio repelluntur, & qui non, admittuntur. Si autem consiliarij delatum & testes plene non cognoscunt, de consilio eorundem consiliariorū eliguntur duo, tres, vel quatuor probi uiri de villa[†] dicti delati, qui cognoscant plene delatum: quorum saltē vnus, vel duō sint sacerdotes parochiani, & alij (si potest cōmode) religiosi, & alij laici probi viri veritatis zelatores: isti p Episcopū & Inquisitorem secretius vocabuntur, & per iuramentum vel excommunicacionis sententiam de dicenda veritate interrogabuntur de delati & testium amicitia, vel inimicitia capitali, publicando eis nomina istius & illorum, & stabitur iudicio eorundem, ut quos (habita prius inter se bona ac diligenti deliberatione) dicent ipsius delati inimicos esse capitales, rationes legitimas allegando, a testimonio repellant: quos autem non, admittant: & istum modum communiter obseruauit, & deceptum (ut puto) inde non me inueni, sed ad veritatē negotij sic perueni.

† Id est, oppido seu ciuitate: nā est uox Hispana.

COMMENT. XXXI.

Hæc disputatio saluberrima est, & utilissima: cū enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent Inquisitores præcauere, ne quid durius propterea in eos statuatur. & ob id Eymericus prudentissime hoc loco præscribit modos, quibus hoc in commodū euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de heret. c. 13. versi. nec desunt modi. quo loco primos duos modos velut parū tutos omittit, ceteros non omnino damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenges in malleo maleficorum par. 3. q. 11. act. 7. & Siluester li. 3. de strigimags c. 3. pūcto nono.

In tota hac disputatione hoc est præcipue Inquisitori curandū, nedū cautelas & modos excogitat ad inquirendū, an delati habeāt inimicos capitales per alias circūstantias efficiat, ut idem delati in notitiā testium deueniant. & hæc summa sit, testium incolumitati omnino consulendum esse, alias nō facile reperirentur qui hereticos, vel denuntiarent, uel aduersus eos testificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.

Et

Num. 119

Et propterea in Hispania prudētissime prima in
structione Hispalensi c. 16. cautum est, quod cū de
positiones testium publicantur, & earū copia reis
traditur, supprimantur quadam circumstantiæ, ex
quibus testes possunt cognosci, quod refert etiā Jo-
annes Roias in singularibus fidei, singular. 208.
Sūt autem circumstantiæ illæ, dies & hora delicti
commissi, & si quæ sunt similes, quæ prudentiæ In-
quisitorum relinquuntur. Simancas de catho. inst. it.
tit. 64. nu. 26. atque hoc ipsum videtur iam olim
statuisse cōcilium Bitterrense c. 10. dum iubet ne te-
stium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur.

de quo dicam amplius infra super quæst. 75.
a Primus est, quod prædictorum nomina nō
in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari
cedula conscribantur, &c. In Bononiensi, Barci-
nonensi, & codice Cardinalis de Gambarā ita: sed
in aliqua ad partē cedula conscribantur, est phra-
sis Hispana latinitate incōdito stylo donata, ad par-
tem, id est in vna papyro scribatur nomina testium,
in alia vero testium depositiones. sed ut cuncti fa-
cilis sententiam deprehenderent, visum est lectio-
nem codicis Sabellani sequi, ut est impressa.

Iam quantum ad hunc primum modum attinet,
eum tradit etiam Franciscus Brunus tract. de indi-
cij & tortura. sed nullo modo debet in hoc crimine
observari.

b Et ex tunc in illa causa non potest dare illū
inimicum capitalem, cum medio iuramento
dixerit amicum. Et ratio est, quoniam qui semel
approbavit testem, non potest amplius eum reproba-
re. Felynus in c. præsentium, de testibus. num. 7. &
8. S. Antonius part. 3. tit. 9. c. 11. §. 1. Salycetus,
& alij, in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexan-
der consi. 62. li. 1. late Bossius tit. de publicatione
process. & test. num. 13. & seq. & præ cæteris ele-
ganter Boerius decisione 245. incipien. Sed quid si
quis in iudicio. nu. 2. 3. 4. ubi hoc declarat & limi-
tat, quem omnino videto.

c Sextus modus est: nam delato processus co-
pia exhibetur, &c. & se defendēdo multos se ha-
bere inimicos capitales exprimit, &c. Hic mo-
dus est tutissimus, & utilissimus in hac causa, quæ
iam olim præscripsisse mihi videtur Concilium Bit-
terrense ca. 10. in hæc verba: Illud autem caueatis,
secūdam prouidam sedis Apostolicæ voluntatē,
ne testium nomina signo, vel verbo aliquo pu-
blicentur, sed si instat contra quem Inquisitio
fit, dicens forte se habere inimicos, vel in se ali-
quos cōspirasse, inimicorum ab eo, seu conspira-
torum nomina, & inimicitiarū, seu cōspirationis
causa, & veritas exigantur: ut sic & testibus con-
suletur, & ipsis etiam conuincendis. hætenus ibi,
quod est diligentissime animaduertendum.

d Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum
& testes cognoscant plene, &c. Conueniunt fere
in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis,
& codex Card. de Gambarā, sed in Sabellano fortas-
sis clarius ita legitur: Et ibi tractent ipsi consilia-
rij, si inter delatum & testes plene cognoscatur
inimicitia capitalis, vel non: & si per huiusmodi
cōsiliarios plene cognitū fuerit de inimicitia ca-
pitali omnium vel aliquorum, qui reputabuntur

A consilio plurium inimici capitales, repellentur:
qui vero non reputabuntur, admittentur: Si au-
tem dicti consiliarij nō cognouerint delatum, &
testes, &c. fere ut impresso: in quo ut planior esset
sentētia, ita vellem legendū: Et ibi per cōsiliarios
tractetur, si ipsi delatum & testes cognoscūt ple-
ne, & si inter eos est inimicitia capitalis, &c. Ni-
hil fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersum.
& sane codicis Sabellani lectio planior videtur.

Hoc autem EymERICI consilium vsque adeo tantū
esse existimo, ut si obseruetur, nihil inde incommodi
vel testibus vel reis possit oriri: imo vero multum
hac ratione reorum salutem consuletur. Ceterum inte-
gerrimos esse oportet consultores, quibus res tanti
momenti credenda est; nec illis Inquisitor commit-
tet tale secretum manifestādo nomina testium, vel
delatorum seu denuntiatorum, quos probabiliter su-
spicatur, aut propter magnam amicitiam, aut san-
guinis coniunctionē, aut ob alias causas reis quan-
doq; propalatueros nomina testium aut accusatorum,
aut denunciatorū, in quo multa opus est prudentia.

De recusatione Inquisitoris.

TERTIVM quod prorogat & dilatat epi-
scopi seu Inquisitoris iudicium, sentētiā seu pro-
cessum, est ipsius iudicis, s. Episcopi vel Inquisi-
toris recusatio; & hæc quandoque est aliqua, jat-
que iusta, quandoque est friuola, atque nulla.

Quando enim delatus videt, quod Inquisitor
grauauit eū realiter & de facto, utpote, quia de-
fensiones iuris eidem petenti non concessit, vel
aduocatū eidem negauit, vel similia; recusat eū
merito ut suspectum: causam recusationis præha-
bitam allegando. Tunc Inquisitor debet attēde-
re ad causam recusationis: & si videt quod cōtra
ius & iustitiam eum aggrauauit, defensiones iu-
ris sibi denegando, vel similia peragendo: tunc
Inquisitor habet duas vias recusationem huius-
modi repellendi.

PRIMA est, ut cū senserit, quod delatus vult
eum recusare, antequam recusatio ad eum per-
ueniat, committat alicui plenarie vices suas; &
extunc nō poterit recusari, nec facta commissio
impugnari, ut habetur extra de off. deleg. li. 6. c.
Iudex. secus si non committeret in totum & ple-
narie vices, ut in c. allegato.

SECUNDA via est, ut cum recusatio fuerit
Inquisitori presentata, Inquisitor vidēs quod me-
rito delatus ipsum ut suspectū recusauit, pro eo
quia defensiones iuris sibi denegauit, vel aliud
simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem
suum, & reducat processum ad illum statum, in
quo erat antequā ipsum aggrauasset, utpote ad
illum statum, in quo delatus ab eo defensores iu-
ris petiuit, dicendo: Ego reduco processum ad il-
lū statū, in quo talis petiuit defensiones iuris, &
acquiesco petitioni suæ, admittēdo eum ad se de-
fendēdum; & concedo sibi iuris defensiones, &
mando sibi dari copiam processus, & cōcedo a si-
bi talē, quæ petit in aduocatū, & talē in procura-
torē; & sic ablato grauamine aufertur cā suspi-
cionis

cionis, & recusatio iam fit nulla, iuxta cap. Cum cessante: extra de appellatio.

Causa friuo-
la recusandi.

† Al. sub ex-
communicationis latae
sententiae per-
na.

Quando vero delatus videt se habere iniustitiam, & praesumit de iudicis vero iudicio & iustitia, exquirat interdum coloratas causas cum recusandi ut suspectum, ut sic subterfugiat eius iudicium, & recusat eum, allegando, quod ipse Inquisitor est de parentela talis, qui denuntiavit eum, seu deposuit contra eum; seu est amicus talis, qui est eius inimicus; & similia colorata exquisita: Et tunc ipse Inquisitor, iuxta cap. Suspicionis. extra de officio delegati. & de appellatio. cap. Secundo requiris, &c. Cum speciali. eligat unum probum virum in arbitrum, & mandet recusanti, quod eligat alium: & sic electis arbitris mandet Inquisitor & cogat per suas litteras per sententiam excommunicationis latae, quatenus citent recusantem, mandando ei, quod praesentet eis recusationem, & testes producat, & ipsi arbitri eos examinent diligenter, sic, quod infra tale certum tempus, scilicet octo dies ambo, si conveniant; vel unus eorum cum tertio per ambos electo, si non conveniant, super recusatione pronunciet: alias ipse utetur suo iudicio & officio, sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi non obstante.

Si autem infra tempus arbitris assignatum percipiat Inquisitor, quod recusatio foret falsa, & per falsos testes probatur, & quod pronuntiabitur contra eum, tunc, cum assensu tamen recusantis alias non potest alicui committere plenarie vires suas, ut patet in alleg. c. Iudex. de officio delegati. Si autem adveniente termino arbitris assignato, arbitri non pronuntiauerint: Inquisitor ex tunc iudex remanet prout ante. Si arbitri pronuntiauerint recusationem fore nullam, remanet iudex ut prius: si autem pronuntiauerint recusationem esse legitimam, Inquisitionis officium conquiescit & quoad illam recusantis causam definit esse iudex; nec potest alicui committere vires suas, ut patet in alle. c. Iudex. Et cum Episcopus siue Inquisitor non possit procedere ad sententiam, Episcopus & Inquisitor vel alter eorum denuntiet factum domino nostro Pape, supponendo, quod non obstante huiusmodi recusatione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, vel subroget alium quo ad causam illam, qui cum Episcopo & Inquisitore possit procedere in eadem.

COMMENT. XXX.

Num. 120.

Quid recusatio.

Quid appellatio.

Hic titulus de recusatione Inquisitoris, licet parum differre videatur a sequenti de appellatio: quae fit ab Inquisitore; tamen ex definitione utriusque discrimen non modicum colligitur. Est enim recusatio (ut ait Hostiensis in sum. tit. de recusatio. iud. delegati. §. quid sit recusatio.) ob iustam causam suspicionis contra iudicem propositam, audientia eiusdem iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio vero (ut cum Canonistis nunc sentiam) a minore iudice per invocationem maioris iudicis praetextu iniquitatis primae latae sententiae rescissio. ita idem Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. quid sit appellatio.

Tametsi vero iudices, tam ordinarii quam delegati recusari possint. c. si suspicionis. de officio delegati. c. cum speciali. de accusatio. & l. apertissimi. C. de iudicijs. traditque Hostiensis praecitato loco tit. de recusatio. §. quis recusetur. nihilominus tamen de Inquisitore haeretica prauitatis insignes viri id negarunt, afferentes eum ut si suspectum recusari non posse, cum gravissimus, aequissimus, probatissimus, & prudentissimus eligi praesumatur. ita videtur posse colligi ex Archidiacono in cap. quia plerique. de officio. ord. lib. 6. tradit Franciscus Ripa tract. de peste, par. 3. nu. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de arbitrarijs iudicijs, quaest. 37. nu. 40. & nominatim recusari non posse scripsit Ioannes Roias in singularibus fidei, singu. 100. incipien. Inquisitores non possunt. & in tract. de haeret. par. 2. tit. de privilegijs Inquisitorum, nu. 435. & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum verbo, recusatio. §. 1. scripsit, in causa haereticis recusationem Inquisitoris raro & fere nunquam contingere.

B

Ceterum Simancas de catho. instit. tit. 17. num. 51. & 52. Bernardus Comensis praecitato loco. Locutus in opere iudiciali verbo, recusatio. Tabiensis in sum. verbo, inquisitio. §. 4. nu. 5. & alij non inferioris auctoritatis, posse recusari Inquisitorem admittunt. & haec sententia summo iure verior est, & tenenda: quamvis prior spectata iudicium probitate honestior videatur.

Et in Hispania Madriliana quadam instructione anno Domini MDLXI. cap. 15. nominatim haec sententia definita videtur, ut iudices fidei recusari possint, in quo quis etiam ordo debeat observari praescribit, ut post referam.

Demus ergo posse Inquisitorem recusari, ut hic vult etiam Eymericus: nam & hoc tunc est, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis suspicionem ab hoc sacro tribunali, & doceamus breuiter quis in tota recusationis causa ordo sit seruandus. ac primum recusationis cause sunt afferenda, de quibus copiose Hostiensis in sum. tit. de recusatio. §. quae sunt iuste cause. & Ioannes. And. in ca. legitima. de appellatio. li. 6. quibus locis ille tredecim, hic duodecim causas recusationis commemorant. refert etiam multas Panormitanus in c. cum speciali. de appellatio. & alij quos prudens omitto.

Verumtamen in hoc tribunali non qualibet cause sufficientes ad recusandos alios iudices sunt admittenda, sed solum haec, inimicitia, conspiratio in reos, aut quid tale, ut grauis emulatio unde inimicitia oritur, quae inimicitia sepe comparari potest, nam causa quae fuerint his leuiore, negliguntur. Zabarella in clemen. 1. de haeret. Angelus in sum. verbo, in inquisitio. §. 9. Simancas de catho. instit. tit. 17. numero 51.

Iam non quauis inimicitia sufficiens erit ad repellendum Inquisitorem, sed iudicio meo aut capitalis aut saltem grauis esse debet, iuxta doctrinam Specul. & Ioannis And. ibi in additionibus tit. de indice delegato. §. superest. ver. item si est inimicus. notat Abbas in c. accedens. el. 2. nu. 3. & ibidem Felyn. extra ut lite non contest. & dixi copiose in libris de penis haereticorum, ex quibus autem causis oritur capitalis inimicitia, explicui super q. 67.

Postremo

Inquisitor
possit recu-
si.

Recusari
sunt Inqui-
tores.

Cum Inqui-
tor recusa-
tus quis ordo
seruandus.

Ex quibus
causis recu-
santur Inqui-
tores.

Inquisitore re-
cusato, quid
faciendum.

Postremo videndum est, quid fieri debeat ubi in-
quisitor recusatus est, in hoc articulo, ut ex tota hac
EymERICI serie disputationis colligitur, bisariam po-
test inquisitor recusari: Aut quia reum non serua-
to iuris ordine aggrauauit: Aut quia eius est ini-
micus. Si ob primam causam recusatio sit propo-
sita, duas regulas tradit auctor ut possit euitari, quas
nec refello, nec approbo: quia ea potius pertinent ad
titulum de appellatione inquisitoris, quam ad hunc
de recusatione: & ut mox dicam, tutius est recusa-
tione interposita quiescere.

In casu recu-
sationis non
eligantur ar-
bitri.

Si ob secundam causam recusetur, EymERICUS hic
§. quando vero delatus aperte sentit, arbitros esse
eligendos, qui de recusationis causa cognoscant, iux-
ta cap. suspicionis. de offic. delegati. & c. cum specia-
li. de appellatione. idem tenere videtur Vmbertus Lo-
catus in opere iudiciali verbo, recusatio. Ceterum
decentius & honestius est, ne iudicium eludatur, et
negotium catholicae fidei differatur, & ut omnib.
occafio facile recusandi inquisitorem auferatur, ut
nulli arbitri eligantur: sed causa recusationis ad su-
preum inquisitionis Senatum est remittenda, ut
ibi summam recognita, vel inquisitor recusatus re-
ijciatur seu prohibeatur, ne iudicet in ea causa: vel
contra iudicare iubeatur, dummodo semper memi-
nerimus ob friuolas et leues recusationis causas non
esse prohibendum inquisitorem ne iudicet.

Atque haec sententia de non eligendis arbitris,
sed de remittenda recusationis causa ad supremum
Senatum in Hispania Madriliana quadam instru-
ctione edita anno Domini M.D.LXI. cap. 5. 2. san-
cita est his verbis a nobis latine redditus. Si aliqui
ex Inquisitoribus ab aliquo reo fuerit recusatus
si Inquisitor habuerit collegam, qui fuerit prae-
sens, debet tunc a cognitione illius causae abstinere,
& certiorum facere Senatum, & interim col-
lega suus procedat: quod si collegam non habeat,
similiter faciat Senatum certiorum, & interim non
procedat in ea causa, donec visi, & examinatis
causis suspicionis, Senatus decernat quid fieri
debeat. atque hoc ipsum fiet cum omnes Inquisi-
tores fuerint recusati. haec ibi.

Hanc vero sententiam & ordinem in recusatio-
ne seruandum omnino existimo, tum quia tutissimum
hoc est & securissimum; tum etiam quoniam in iu-
dice recusationis perinde est in haereticis causa iudican-
dum atque in iudice appellationis. Manifestum est
autem, quod cum in hoc crimine admittitur appella-
tio, ab Inquisitore ad Papam, aut ad supremum Se-
natum appellatur, ut dicemus in tit. sequenti, tradit
que copiose Zanchinus tract. de haeret. c. 29. ita er-
go videtur penitus in recusatione faciendum.

An Inquisi-
tor debeat co-
cedere reo ad-
uocatum quem
petiuerit.

a Et concedo sibi talem quem petit in aduoca-
tum, & talem in procuratorem.] Haec verba di-
ligenter sunt obseruanda: quoniam saepe vidimus du-
bitari, an Inquisitor debeat reo petenti hunc vel il-
lum aduocatum concedere alium ab eis qui sunt or-
dinarij aduocati constituti in officio inquisitionis.
& profecto non obstante quod in sacro officio depu-
tati sunt aduocati, cum expedire viderit Inquisitor
potest alium constituere, seu concedere reo petenti:
cum enim non reperiatur in iure sibi denegatum quo-
minus possit hoc facere, concessum esse videtur per ge-

A neralitatem textus in c. ut commissi. §. aduocandi.
de haeret. lib. 6.

Expedire autem videbitur, quoties aduocatus de-
putatus reo repertus fuit inimicus, aut alias infen-
so in eum animo, vel ex aliqua causa suspectus: nam
tunc petenti alium, concedet. sed & ex officio quan-
doque alium dabit, cum cognatus vel affinis ipsius
aduocati fuerit delatus. iam ex pluribus alijs causis
possunt haec fieri, quae nominatim a nobis prescribi
non possunt.

B Cum vero noui aduocati conceduntur, memine-
rit Inquisitor prius circa eos obseruandas esse eas
iuris solennitates, quas supra tradidimus tit. de de-
fensionibus reorum. §. & sic concedetur sibi aduo-
catus. De procuratore (si is etiam concedendus fue-
rit) eadem sunt accipienda.

b Sic quod infra tale certum tempus, scilicet
octo dies, ambo, &c.] Jam monui paulo antea in
hac casu non esse arbitros eligendos. ceterum si
contingeret quandoque eos eligi, haec verba sunt
declaranda, dicit ergo EymERICUS, ut arbitri intra
tale certum tempus iudicent de causa recusationis,
quoniam tempus, intra quod arbitri terminare de-
bent causam, non est a iure taxatum: sed iudex re-
cusatus id debet praefigere, intra quod nisi arbitri
iudicarent de causa recusationis, tunc iudex recusa-
tus cognoscere poterit de causa principali. c. legiti-
ma. de appella. li. 6. ibi: Infra quem (scilicet termi-
num) in idem conueniat, vel tertium concorditer aduo-
cent, cum quo ambo, vel alter eorum, eius suspi-
cionis negotium terminare procurent: alioqui
iudex ex tunc in principali negotio procedere non
omittat. haec ibi. quae non latuerunt EymERICUM, dum
paulo post dicit: Si autem adueniente termino, &c.

Tempus arbi-
tris concessum
ad terminan-
dam causam,
non est iure
taxatum.

De appellatione quae fit ab Inquisitore.

D QVARTVM quod prorogat & dilatat iudi-
cium, sententiam & processum Inquisitoris, est
delati ab Inquisitore appellatio: & haec interdum
est aliqua atque iusta, interdum est friuola atque
nulla. Quando enim delatus sentit ab Inquisito-
re realiter & de facto contra ius & iustitiam ag-
grauatum, utpote, quia non vult eum ad se defen-
dendum admittere, vel solus sine Episcopo seu eius
Vicario pronuntiauit delatum quaestionare, &
similia non fieda, & appellat ab Inquisitore, hu-
iusmodi grauamina allegando, atque apostolos
saepe & saepius postulando: tunc Inquisitor appel-
latione huiusmodi sibi praesentata sine turbatio-
ne atque metu debet petere copiam appellatio-
nis protestans verbo, quod non currat sibi tem-
pus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam,
adhuc inquisitor habet duos dies ad responden-
dum: & post haec habet adhuc triginta ad apo-
stolos exhibendum: Et licet statim possit respondere;
& apostolos dare, istos vel illos, ubi multum sit pe-
ritus: tamen, ut cautius procedatur, melius est aliquem
terminum vel decem, vel viginti, vel vigintiquin-
que dierum eidem ad dandum pariter & reci-
piendum apostolos, quales dare decernit, assignare,
cum potestate prorogandi infra tempus iuris.

Et infra tēpus assignatum debet diligēter at-
tēdere, & discutere causas appellationis, seu gra-
uamina allegata; & si videt habito bono cōsilio
peritorum, q̄ iniuste & indebite delatum aggra-
uauit, se ad defendendum eum non admittēdo,
vel solus & per se sine Episcopo, vel eius Vica-
rio eundem delatum quāstionandū pronūcian-
do, vel similia, adueniente termino assignato cor-
rigat errorem suū, & reducat processum ad pun-
ctum & statum, in quo erat, quādo defensiones
ille petiuit, vel terminum ad interloquendū as-
signauit, & similia; & tollat grauamen, quo obla-
to procedet prout ante: quia per amotionem gra-
uaminis, appellatio, quē erat aliqua, fit nulla. iux-
ta ca. Cum cessante, extra de appel.

Graua mina
reparabilia q̄
dam, alia nō.

Attendat autē circumspectus & prouidus In-
quisitor, q̄ quādam sunt grauamina reparabilia
vt sunt ista, de quibus statim dictum est; & tūc
habet locum modus prādictus. Quādam, autem
sunt irreparabilia, vtpote si delatus iā fuerit quē-
stionatus realiter, & de facto, & post euadens ap-
pellat: vel si libri sunt ab eo recepti pariter & cō-
busti, & similia, quā nequeūt reparari nec reuo-
cari: & tunc non habet locum modus prādictus
scilicet processū ad statū reduceret, in quo fuit
grauamen huiusmodi irrogatum.

Attendat etiam Inquisitor, q̄ licet a die respō-
sionis habeat triginta dies ad Apostolos exhibē-
dum, iuxta ca. Ab eo. de appella. li. 6. & possit pe-
tenti apostolos assignare vltimam diē iuris, hoc
est trigesimam ad apostolos recipiendū; tamen
ne videatur, quod vult vexare delatum, & de ve-
xatione indebita reddat se suspectū; & ne videat-
ur confirmare grauamen sibi impositum pro-
pter qd̄ extitit appellatū; melius est, qd̄ assignet
infra tempus iuris terminum competentem, vt-
pote decem dierum vel viginti, & potest postmo-
dum (si expedire viderit) adueniēte termino, pro-
rogare, dicendo se fuisse alijs negotijs fidei im-
plicatum, vel huiusmodi.

Attendat etiam Inquisitor, quod quando prae-
figet terminum appellanti, & apostolos petenti,
quod non assignet solum ad apostolos dandum,
sed ad dandum pariter & recipiendum: quia si
assignaret ad dandum, tunc Inquisitor a quo ap-
pellatur, haberet eis mittere. assignabit ergo ap-
pellanti terminum, hoc est, talem diem, talis an-
ni, vtpote vigesimam t̄ mensis Augusti ad dan-
dum ei, & recipiendum ab Inquisitore apostolos
tales, quales decreuerit se daturum.

¶ al. decimā.

Attēdat etiam Inquisitor, quod in assignatio-
ne termini, non dicat respondendo, quod dabit
apostolos negatiuos, nec quod dabit affirmati-
uos, sed (vt possit interim plenius deliberare) di-
cet, quod exhibebit tales, quales tunc ei, decreue-
rit exhibendos.

Attendat etiam Inquisitor, quod in assigna-
tione huiusmodi termini appellanti, vt tollatur
omnis cautela, & prouideatur & astutię & mali-
tię appellatis; assignet locum in specie, diem, &
horam, vtpote q̄ assignet vigesimā diem Augu-
sti anni præsēntis, & horam vesperorum, & ca-
merā ipsius Inquisitoris, in domo Prædicatorum

talis ciuitatis, vel loci sitam, tali appellanti ad dā-
dum & recipiendum tales apostolos, quales tunc
decreuerit exhibendos.

Attendat etiam astutus & circumspectus Inqui-
sitor, quod si ipse decreuerit in animo suo detine-
re delatum, crimine requirente, & iustitia exigē-
te: in termini assignatione ponat, quod assignat
talem terminum ad dandum & recipiendum
personaliter apostolos ipsi appellanti, assignetq;
talem locum ipsi appellanti ad dandum eidem,
& recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in
potestate Inquisitoris appellantem libere deti-
nere, datis prius tamen statim apostolis negati-
uis, alias non.

Attendatque Inquisitor, ne aliquid innouet
circa appellantem, ipsum capiēdo vel quāstio-
nando, seu a carcere liberādo, seu alias, ab hora,
qua fuit eidem appellatio præsēntata, vsq; ad ho-
ram, qua tradidit apostolos negatiuos.

Quando vero delatus dubitat, quin contra eū
feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua:
frequentē recurrit ad appellationis remediū, vt
sic subterfugiat Inquisitoris iudiciū: & sic ab
Inquisitore appellat, & causas friuolas assignat:
vtpote, quod Inquisitor eum captum tenuit, &
cautioni idoneę eū tradere noluit, & similia fri-
uola colorata: quia appellatione Inquisitori prae-
sentata, Inquisitor copiā appellationis petat, qua
habita statim, vel post duos dies respondeat, in
qua respōsione diem, & horam, & locum appel-
lanti ad dandum & recipiendum apostolos tales,
quales decreuerit, praefigat, infra terminum ta-
mē iuris, vtpote x. xv. xx. vel vigesimum quintū
diē, talis mensis, infra quē terminum assigna-
tum Inquisitor copiam appellationis, & grauami-
na seu causas, propter quas appellat, diligen-
ter discutiat, & cū bono consilio peritorū delibe-
ret, an exhibeat appellanti apostolos negatiuos,
hoc est respōsiones negatiuas, appellationē nō
admittendo: vel affirmatiuos, hoc est, respōsio-
nes affirmatiuas & reuerētiales, mittēdas ad iu-
dicem, ad quē appellatur, appellationi deferēdo.

Si enim videat quod causā appellationis sunt
falsā vel friuolā, atque nullā, & quod appellans
nō vult nisi iudicium subterfugere, seu proroga-
re, det apostolos negatiuos seu refutatorios. Si au-
tem videat, quod grauamina sunt vera, & iniu-
ste sibi illata, & nō sunt reparabilia: vel dubitat
si est ita, vel alias fatigatus propter malitiā appel-
lantis, vult se a tāto onere liberare: exhibeat ap-
pellanti apostolos affirmatiuos seu reuerētiales.

Adueniente igitur appellanti termino assigna-
to, si Inquisitor nondum formauit apostolos seu
respōsiones, vel alias non est dispositus, perem-
ptorie potest prorogare simul, vel successiue vs-
que ad trigesimum diem, qui est vltimus termi-
nus iuris ad exhibēdum apostolos assignatos: si
autē formauit, & est dispositus, potest statim da-
re apostolos appellanti.

Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos
seu refutatorios, adueniēte termino perempto-
rio assignato, exhibebis per modum qui sequitur
in scriptis.

Forma

Forma dandi apostolos negativos.

ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectioni appellacionis (si dici appellatio mereatur) dicit, q̄ ipse iuste & secundum canonicas sanctiones, ac consulta ad Inquisitores & priuilegia eorundem processit, & procedere intendit, ac a iuris tramite non discessit, nec discedere intendit: neque ꝑ ipsum appellante aggrauauit, nec aggrauare intellexit, nec intendit. quod patet ꝑ causas coloratas allegatas singulas discurrendo: Non enim grauaui eum in hoc, q̄ ipsum cepit, & captum tenuit; quia cū sit sibi delatus de hæretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictum de hæresi, vel sibi vehementer suspectum captū tenere debuit, atque debet: nec grauaui eū: quia dare ipsū noluit cautioni: ꝑ nam cum crimē hæresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & stare in negatiua, nequaquā erat, nec est cautioni etiam maximæ dandus: sed est & erat in carceribus detinendus: *Et sic discurret per alias rationes. Quo facto, dicat sic;*

Quare apparet, q̄ ipse Inquisitor iuste, & debite processit, & a iuris semitis minime deuiavit, minusque ipsum in aliquo grauaui: sed ipse appellans per causas coloratas, atq; fictas nititur subterfugere iudicium, iniuste & indebite appellando: propter quæ eius appellatio est friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccans in materia, & forma. Et cum appellacionibus friuolis, nec iura deferant, ꝑ nec sit à iudice deferendum: ideo dicit ipse Inquisitor, q̄ interiectā appellacionem nō admittit, nec admittere intendit, nec ei deferat, nec ei deferre proponit. Et hæc responsionem offert dicto tali, sic indebite appellanti, pro apostolis negatiuis, & mandat inferi statim, & immediate post appellacionem prædictam eidem præsentatam: *Et sic tradat notario, qui appellacionem eidem præsentauit.*

Forma alia concedendi appellanti apostolos negativos.

ET dictus Inquisitor respondendo antefatæ interiectioni appellacionis (si dici appellatio mereatur) dicit quod ipse iuste & iuridice cōtra ipsum appellantem processit, nec ipsum in iudicio ꝑ aggrauauit, sed ipse appellans timens ne secundū eius demerita feratur contra eū sententia, nititur subterfugere iudiciū & iustitiā; fingensq; se indebite aggrauatū, sine cā legitima appellauit: propter quæ eius colorata appellatio de iure est friuola atq; falsa, vtpote a nullo grauamine interiecta: & cū appellacionib. friuolis nec iura deferant, ꝑ nec sit a iudice deferendum: ideo dicit ipse inquisitor, quod interiectā appellacionē nō admittit, nec ei deferat, nec deferre intendit. *Et hæc responsionē offert pro apostolis negatiuis, mandando eā inferi immediate post interiectā appellacionē. Et sic tradet notario, q̄ appellacionē eidē præsentauit.*

Quib. apostolis negatiuis, sic exhibitis appel-

A lanti, statim Inquisitor continuando, ipsum suū officium exequatur, mandādo eundem capi, seu detineri, vel ꝑ ipsum arrestando, ꝑ vel terminum ad comparēdum coram se eidem assignādo, vel aliquid simile, propter quod appareat, quod non definit esse iudex; continuabitq; processum suū contra appellantem; quousq; per iudicē, ad quē fuerat appellatum, sit prohibitū ne procedat: Caueat tamen Inquisitor, quod nullam nouitatē faciat erga appellantis personam, nec ipsum capiēdo: nec, si captus est, a carcere liberādo: nec alias ab hora, qua appellanti fuit appellatio sibi præsentata, quousque eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos: sed ex tūc (vt prædicitur) poterit si iustitia hoc requirat, quousque sit prohibitus à iudice, ad quem fuerat appellatum: & tunc cum processibus ꝑ clausis & sigillatis, & cū fida & tuta custodia, idonea cautione, si oportuerit, remittet eum ad iudicem antedictum.

B Si autem Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales adueniēte eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos, exhibebit per modum, qui sequitur, in scriptis.

Forma concedendi appellanti Apostolos affirmatiuos.

ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectioni appellacionis (si dici appellatio mereatur) dicit, quod ipse iuste, & prout debuit de iure, in causa præsentis processit, & non alias, nec dictū appellante aggrauasse intendit: quod patet ad allegatas rationes singulas discurrendo. Non enim ipsum aggrauauit in hoc, quod dicit, &c. *Discurret per causas singulas appellacionis meliori modo, & cum veritate, qua poterit respondendo, concludendo sic:*

Quare apparet, quod ipse Inquisitor dictum appellatē nullatenus grauaui, nec cām dedit eidē appellandi: sed ipse appellans metuēs ne secundū eius demerita ad iustitiam procedatur, appellauit: propter quod eius appellatio est friuola atque nulla, q̄ a nullo grauamine interiecta, nec ei est iure a iudice deferendum. Verū ꝑ propter reuerentiā sedis Apostolicæ, ad quā exitit appellatū, dicit ipse Inquisitor, quod dictā appellacionē admittit, eique deferat, & deferre intendit, totum præsens negotium ad Sanctissimum dominū nostrum Papam, & sanctam sedē Apostolicam remittendo, assignādo eidem appellanti certū tempus, scilicet tot menses proxime sequentes, infra quos cū processibus clausis & sigillatis, sibi per ipsum Inquisitorē tradēdis, & alias data idonea cautione de præsentando se in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia, eisde per ipsum Inquisitorē exhibenda, habet se in Romana curia præsentare domino nostro Papæ.

Et hanc responsionem offert ipse Inquisitor eidē appellanti pro Apostolis affirmatiuis, & mandat eam inferi immediate post interiectā appellacionē eidem præsentatam. Et sic tradat Notario, qui appellacionem eidem præsentauit.

Ff 4

Forma

† Arrestare, vox vulgaris de qua videtur hic in commentario.

† L. i. §. i. ff. nihil mouari appellat. inter pos.

Cap. i. de post hoc. i. appell. lib. 6.

126

† Al. interiectioni.

† Cap. i. de appella. in 6.

al. minus.

Eymericus fra q. 90. si dixi.

Cap. cum appellacionib. de appell. 6.

vel in modo.

Cap. cum appellacionib. de appell. 6.

Forma alia breuior ad idem.

ET dictus Inquisitor respondens appellationi interiectæ dicit, quod ipse iuste & debite cōtra appellatē processit, nec eum in aliquo grauauit; propter quod eius appellatio videtur esse friuola atque nulla, utpote a nullo grauamine interiecta: verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum, & ut ibi melius de causæ meritis videatur, dictam appellationem, admittit, eique defert; totum præsens negotium ad sanctam sedem Apostolicam remittēdo totaliter, & ex toto: assignādo t̄ eidem appellanti tale certum tempus, infra quod cum processibus clausis, sibi per Inquisitorem tradendis, & cum sibi data idonea cautione de se præsentādo, habeat se præsentare domino nostro Papæ.

† c. Cam sit Romana. de appell. & c. 1. §. post hoc. de appell. lib. 6.

Et hanc responsionem offert pro apostolis reuerentialibus: mandans eandem inseri statim & immediate post prædictam appellationem eidem præfatam per notarium appellationis eiusdem.

127

† c. Cum appellationib. §. si vero iudex. de appell. lib. 6.

Attendat h̄ autem prudens Inquisitor, q̄ mox ut apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, in causa illa, pro qua ille appellauit, statim ipse definit esse iudex, t̄ nec potest amplius de illa cognoscere, nisi causa sibi remissa fuerit per Sanctissimū dominum nostrum Papā: quare de causa illa se amplius non intromittat nisi mittendo dictū appellatē per modū prædictū ad D. N. Papā; assignando eidem terminū competētē, ut pote vnus mensis, duorū, vel trium, quatenus interim possit ad eundē disponere, & parare, recipiatq; ab eo de comparando & se præsentādo in Romana curia infra terminum eidē assignatum idoneā cautionem: vel si appellans nō potest illam præstare, mitatur cum fida custodia & tuta, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra terminū assignatū, in curia Romana se præsetabit domino nostro Papæ, vel per ipsū nō stabit.

Si autem Inquisitor habet causam aliam, ac procedat cōtra eum in alia causa, in qua delatus non appellat, in ipsa illa causa Inquisitor iudex remanet, prout ante. Et si post amissā appellationē, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellās accusatur, vel denūciatur Inquisitori de alijs heresibus, vel criminibus, de quib. nō agitur in causa, pro qua appellauit, non definit esse iudex, immo potest procedere ad se informādū, & testes examinādū libere prout prius: & finita prima cā in Rom. curia, vel ad Inquisitorē remissa, potest p̄cedere (ut prius) libere in secūda.

COMMENT. XXXI.

Num. 121.

Quæ superiori adnotatione diximus de Inquisitoris recusatione, eadem ferme de appellatione quæ sit ab eo, statuēda videntur. ceterum quia tres est diuersa, breui oratione quid in hac causa, cum appellatur, sit agendum, ostendemus.

De appellatione in causis hereticis, qui scripserint.

De hac materia copiose Zanchinus tract. de hæret. c. 29. & ibi Campegius Squillacensis tract. de fide cath. c. 45. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. ultimo. Simancas de cath. institu. tit. 6. idem in en-

Achyridio tit. 65. Ioannes Roias singularibus fidei, singul. 19. incipi. ap. pellatio tam in ciuilibus. Bernardus Comensi in lucerna verbo, appellatio. Locutus in opere iudiciali. & Repertorium inquisitorū verbo, appellare. Iacobus Spréger in malleo malefactorū. 3. par. quest. 35. Iulius Clarus in pract. crimi. §. si. quest. 94. Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Francus, & ceteri commuiter in c. ut inquisitionis. de hæret. lib. 6. & alij varijs locis, quos omitto libenter: nam hi ceteris copiosius rem huc spectantem tractant.

Ac primum quidem, ut & quæ Eymericus tradit melius intelligantur, et quid etiam hodie in hac causa appellationis fieri debeat, percipiatur: remouendum est id dubiū, quod auctor obijcere videtur de appellatione admittenda in causa hæresi, cū iura vbiq; clament hæreticis beneficium appellationis denegari, cap. ut inquisitionis. de hæret. lib. 6. vers. non obstantibus appellationibus. Fredericus Imperator in l. commissi nobis. §. 7. in hæc verba: Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus & fautorib. eorundem, penitus amouemus. hæc ibi. Et conciliū Constantiense sessio. 15. appellationem per Ioannē Husz interposita, velut iniquā & vanā, explosit.

Sed hæc dubitatio facile dirimitur; nam a sententia definitiua nulla hæreticis appellatio conceditur, quoniam appellationis remedium ad præsidium innocentis, non ad defensionem iniquitatis fuit institutum. c. cum speciali. §. & porro. & ca. ad nostrā, de appellatio. manifestum est enim, neminem de hæresi definitiue damnari, nisi vel confessus, vel legitime conuictus fuerit. Rursus a definitiuis non appellatur ob fidei fauorem, et odium hereticorum ne iudicium prorogatur. Postremo, quoniam sententia, quæ multo præcedenti consilio & maturā deliberatione lata est, non debet per iniquas calumniarū voces retractari.

DAb interlocutorijs tamen sententijs, seu interfectionibus inquisitorū prouocari reis licet, ubi se grauari indebite senserint, ita præcitati, ac præ ceteris Zanchinus d. c. 29. nu. 2. Simancas de catho. institu. tit. 7. nu. 3. Squillacensis de fide catho. c. 45. & luculenter idem Eymericus 3. p. q. 216. & iuxta hanc distinctionem intelligenda sunt quæ hic commemorat auctor. cuius documenta in hac disputatione diligentissime sunt obseruanda, paucis exceptis, quæ suis locis sumus singulatim obseruaturi. ad quem autem appelletur in hac causa, dicam paulo post in tit. de forma concedendi appellanti. Apostolos affirmatiuos. nu. 126. §. verum propter reuerentiam.

ENum autē in appellatione huiusmodi, quæ sit ab interlocutorijs inquisitorum sententijs, exprimēda causa sit propter quam appellatur, recte queritur, & scitu dignum est. Et breuiter atque constanter respondetur, quod appellatio ab interlocutoria siue a grauamine, quo reus se grauari dicit, duo precipue continere debet; primum est grauamē a quo appellatur, cap. cum sit Romana. extra de appell. & tradit apertissime Eymericus hic, ibi: Et appellat ab Inquisitore huiusmodi grauamina allegando, alterum est, causa per quā grauamen impugnatur, quæ in appellatione exprimi debet. cap. ut debitus. & cap.

In causa fidei non appellatur a definitiua sententia sed ab interlocutoria.

Quid seruandum cum appellatur,

cap. cum causam. extra de appella. & docet egregie Bonifacius de Vitalinis in Clem. appellanti. de appel. nu. 24. & seq. Si quis ergo simpliciter diceret, appello à tali interlocutoria: talis appellatio non valet, quia in ea nulla grauaminis causa exprimeretur; nec esset tunc differentia inter appellationem à diffinitiuam, & interlocutoria contra textum in d. c. ut debitis. & in c. ex parte. extra de appella. Similiter si quis appellaret, causam solum in genere, non specificè proponendo, dicens, appello à tali interlocutoria, quia est iniusta, huiusmodi appellatio non esset valida: quia talis expressio propter nimiam generalitatem, pro non facta haberetur. arg. l. si in rem. in princip. ff. de rei vend. & l. prator edixit. in princip. ff. de iniur.

Quamquam autem taliter appellare non sufficiat at nihilominus satis erit ita causam exprimere, & ex inspectione tenoris appellationis concludatur euidenter, appellansem fuisse grauatum, dum tamē uera sint in appellatione contenta. ita Bonifacius in d. clem. appellanti. de appel. nu. 27. & seq.

Cum praeiudicium irreparabile reis inferri potest, tunc procedendum, & quatenus.
 a Quaedam autem sunt irreparabilia, utpote si delatus iam fuerit quaestionatus realiter, & cetera. Quotiens grauamina irreparabilia inferri possunt, prudentissime animaduertendum est, ne quid ab Inquisitoribus incaute, ac sine maturo consilio, conuocatis si opus fuerit peritis, geratur. neque ad torturam deueniendum est sine iudicijs legitimis. sed de hoc articulo insignis extat instructio Madriliana apud Hispanos anni MDLXI. c. 50. in qua ita cautum est: Debent Inquisitores plurimum considerare, ut sententia de retorquendo iuste feratur, & praecedentibus legitimis iudicijs: Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc nascitur praeiudicium irreparabile, & quoniam in causa haereticis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis sententia) concedent reo appellanti appellationem. Sed si talem dubitationem non habeant, immo reputant indicia ex processu resultantia legitima esse; tunc ad executionem torturae sine mora est procedendum: quoniam appellatio hoc casu friuola reputatur. sed in dubio semper est appellationi deferendum. & ulterius considerare debent Inquisitores neque ad sententiam tormēti, neque ad eius executionem procedendum esse, nisi causa conclusa, & acceptis rei defensionibus. haec ibi. quae ubique obseruari vellem, quoniam tutissima sunt & aequissima.

Num. 122.
 Appellatio de interposita, ut nihil notandum.
 b Attendatque Inquisitor ne aliquid innouet circa appellansem, & c. Causam eleganter tradit Vlpianus, in l. 1. ff. nihil nouari appellat. interpo. his verbis: Appellatione interposita, siue recepta sit, siue non, medio tpe nihil nouari oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio: quia recepta est. Si vero non est recepta: ne praedictum fiat, quoad deliberetur, utrum recipienda sit appellatio an non sit. Recepta autem appellatione, tam diu nihil erit innouandum, quam diu de appellatione fuerit pronuntiatum. haec Vlpianus.

Num. 123.
 Appellatio ob causas friuolas non admittenda, & quatenus cautela friuola.
 c Et sic ab Inquisitore appellat, & causas friuolas assignat. Ut appellatio ab interlocutoria Inquisitoris sententia admittatur, causae iustae afferri debent: nam friuolae nullo modo sunt admittendae.

A c. cum appellationibus. de appellatio. lib. 6.

Quae autem dicantur friuolae appellationes, non videtur iure expressum, & propterea arbitrio iudicantium relinquitur id definire, & Inquisitor an appellationis causa sit friuola nec ne, nisi peritissimus sit, & doctissimus, consilio peritorum statuere debet; hoc enim semper est tutius: cognoscetur autem, friuolas esse appellationis causas, quando nec iustae afferunt rationem, aut iuri consonam, aut non idoneam.

Quod vero de appellatione ob friuolas causas interposita diximus, idem locum habet, cum causae frustratoriae, aut moratoriae interponuntur, quae nullam rationem probabilem secum ferunt: moratoriae enim appellationes recipi non debent, cum non tam appellationes quam ludificationes dici debeant, in eum potissimum finem à reis astutis, & cauillosis fit, ut iudicium inique euitent, & causam producant; nam frustratoria appellatio est, quae morandi causa interponitur. l. 4. ff. de appellat. recipien. vel non.

Postremo quia saepe contingit multos in sacro inquisitionis officio inique & fraudulenter appellare, ut processum & iudicium Inquisitoris impendant, sententiamque morentur, ut optime etiam hic animaduertit Eymericus: propterea his fraudibus vigilantiter est occurrendum, quod quibus modis fieri possit, tradit copiose Bernardus Comensis in lucerna, verbo, appellatio. num. 6. ubi numerat 30. notabilia in hac causa satis utilia, quae breuitatis gratia omitto.

Qua autem ratione sit appellatio formanda, tradit abunde Hostiensis in summa titu. de appella. §. qualiter sit appellatio facienda. cum multis seq. & Speculator lib. 4. tit. de appella.

d Exhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales. Post appellationem interpositam, quo ordine sit res gerenda docet hic Eymericus, iuxta legum sanctiones, à quibus in tota hac praxi formanda nusquam discedit: nam de proposita apostolorum materia ita scribit Martianus l. 1. ff. de libellis dimissorijs. Post appellationem interpositam litterae dandae sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principem, siue quem alium: quas litteras dimissorias siue apostolos appellant. Sensus autem litterarum talis est: appellasse puta Lucium Titium à sententia illius, quae inter illos dicta est. haec tenus Martianus.

Dicti autem sunt apostoli, ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν, quod mittere significat. l. dimissoria. 106. ff. de verbo. sign. & qua ratione formentur, tradit breuiter Accursius in d. l. dimissoria. copiose Speculator lib. 4. tit. de apostolis seu libellis dimissorijs, & Gratianus in c. post appellationem. 2. q. 6. & 73. dist.

E Apostolorum vero varia sunt genera: sunt enim aut conuentionales, aut testimoniales, aut dimissorias, aut refutatorias, aut reuerentiales, seu affirmatiui, ut tradit Speculator praecitato loco nu. 1. & Hostien. in Sum. tit. de appel. §. qualiter. vers. dicuntur autem apostoli. Ad hunc Eymerici locum illustrandum de refutatorijs primum, tum de reuerentialibus quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Ergo apostoli refutatorii, siue negatiui sunt illi, per quos apparet iudicem à quo appellatur, non deferre

Ap.
 nes frustrato
 ria, & mora
 toriae repellē
 dae.

Num. 124.
 Appellatio
 interposita
 quo ordine
 res geratur.

Quid a posto
 li, & quot eo
 rum genera.

Apostoli ne
 gatiui qui d
 cantur.

ferre appellationi, nec eam admittere in quibus cū iudex appellationem refutat, causam refutationis inferere debet c. 1. §. in quibus. de appellatio. lib. 6. ibi: In quibus appellationis causam iudex exprimat, & cur appellatio non sit admissa. hæc ibi. Facit tex. in l. penult. ff. de appellatio. recipien. vel nō. ibi: Et causam pro qua non receperit appellationem.

Qui sine apostoli affirmatiui seu reuerentiales.

Affirmatiui apostoli per cōtrarium dicuntur, cū appellationi defertur: eosdem reuerentiales non incommode appellabis, quia ob reuerentiam superioris iudicis, cui destinantur, quodammodo concedi videtur. c. ordi. de appellatio. li. 6. l. eos. §. super his. C. de appell. ita ferme Hostiensis, & Speculator præcitat locis, ubi Speculator singulorum formas nominatim tradit: sed quas hic præscribit Eymericus, perfectas esse scio, nunquid autem hæc in hoc crimine nunc locum habeant, paulo post docebo.

Num. 125. Quid arresta re & quando in causa hæresis locū habeat.

Vel ipsum arrestando. Arrestare vox vulgaris est apud Hispanos. Est autem arrestare, vel domum propriam, vel totam ciuitatem, vel alium certum, ac præfinitum locū reo assignare, extra quē non potest exire absque expressa iudicis facultate: idq; quandoq; sub certa pœna statuta, ut, verbi gratia, ne exeat sub pœna mille ducatorum: quandoque vero nulla pœna adiecta, ut cum delicta sunt leuia: de quo videto c. ut fam. c. c. nuper. de sent. excom. muni. & Ioannem Imolam, & Zabarellā in clem. 1. eod. tit. & Campegiū apud Zanchinū, c. 8. vers. capiēdo, & arrestando.

Dixi, quandoque nulla pœna est adiecta. quoniam cum aliquis bonæ opinionis, & famæ apud Inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed accersitur ab Inquisitoribus, interrogatur ordine iudiciario, & fit sibi verbale mādātū, ne verbi gratia, e ciuitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim secreto causa tractatur, et debito fine terminatur.

Atque huius quidem arrestationis non est modicus vsus etiam in hoc tribunali. verum cum delicta graua, & pœna magna, præsertim corporalis est imponenda, non est locus arresto, sed ad realem capturam venire oportebit, ut alibi plenius dixi.

Num. 126.

f Si autem Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, & cæt.]

Quoties apostoli negatiui reis dandi sunt, hoc est, cū eorū appellatio nō admittitur, quid fieri debeat, optimè hætenus docuit Eymericus, cui in præcedētib. cōmētarijs addidimus, quæ lucē ei asserere poterant, quæq; spectata horū tēporū consuetudine necessaria videbantur: nunc vero quid sit agendum cum appellatio admittitur, accuratè etiam ostendit auctor iuxta cōmunes iuris regulas: & in summa hoc cōcludit, ubi admissa est rei appellatio, is reus q appellauit, transmittendus est ad sedē Apostolicā, cum processu, & idonea custodia ne fugere possit.

Cum reo cōceditur appellatio, qd agendum.

Hæc tamen obseruatione indigent: neq; enim inferiores Inquisitores hodie hoc iure vtuntur, & in Hispania quidem Madriliana instrūctione anni Domini MDLXI. c. 5. de hac re ita canetur. Si in aliquo casu videatur Inquisitoribus appellationem esse admittendam, in causis criminalibus reorū

A in carceribus detentorum, debent mittere processum ad Senatum inquisitionis, non factis certiorib. ipsis reis, & ita cautè ac secreto, ut nullus extra carcerem id intelligat: quoniam si Senatui aliter videatur in aliqua causa particulari id possit præcipere, & prouidere. hæc ibi.

In alijs vero prouincijs, ac præsertim in Italia, hac consuetudine vtuntur Inquisitores: ubi admissa est appellatio, Sacrosanctæ, & generalis Romanæ inquisitionis in tota repub. Christiana Senatum consulunt, breuiter & summarie causa enarrata; & si Senatus iudicat reos esse Romam transmittēdos, id fieri iubet, & Inquisitores cum idonea cautione, & custodia reos tunc Romam destinant. neque ab hac consuetudine est vllō pacto recedendum ob pericula, quæ consequi possent, si res aliter gereretur. Verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum. Vbi statutū fuerit licere in causis fidei promouere ab interlocutorijs sententijs. seu interfationibus Inquisitorum ratione grauaminum, protinus queritur ad quem sit appellandum: & Eymericus hoc loco verè scribit ad Sedem Apostolicam promouendum: Sed Zanchinus tract. de heret. c. 29. & nu. 3. & 4. quem penitus sequuntur Auctor Repertorijs inquisitorum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, appellare, & nonnulli alij de hoc articulo ita sentiunt: Aut appellatur à processu Inquisitoris, aut à processu Episcopi: si ab Inquisitore promouetur, ad Papam est appellandum, cum ipse Inquisitorem delegauerit: nam regula certa est, a delegato ad delegantē promouendum, l. Imperatores. ff. de appellat. l. præcipimus. §. huic. C. de appellat. ca. super questionum. §. porro, extra de offic. deleg. neque de hac assertionē est aliqua difficultas.

Quod si ab Episcopis agentibus aduersus hæreticos promouetur, ita distinguunt: si Episcopus procedat aduersus exemptos, quia tunc delegata iurisdictione procedit, similiter ad Papam est promouendū: quod si ex iurisdictione ordinaria agat aduersus nō exemptos, tunc ad proximum superiorem, videlicet ad Metropolitanū appellari poterit in causis fidei, quemadmodum fit in alijs causis, vel etiam omisso medio ad Papam. c. si duobus. de appella. c. quoties. & c. ad Romanam. 2. q. 6.

Hæc postrema assertio, de promouendo in causis fidei ad Metropolitanum, non facile videtur admittēda: quā ob rem putabam quocunque modo agat Episcopus, cum ab eo promouatur, semper ad Sedem Apostolicā supremū vè tribunal vniuersalis sanctissimæ inquisitionis Romanæ esse appellandū. cū enim negotia fidei inter maiores Ecclesiæ causas cōputentur, consequitur planè ad Sedem esse Apostolicam deferenda. c. maiores. de baptis. & eius effectus: traditq; luculenter Anacletus Papa, epistola quadam prima in hæc verba: Difficiliores questiones, & maiores causæ ad Sedem Apostolicā referantur: quoniam Apostoli hoc statuerūt iussione Saluatoris, ut maiores & difficiles questiones semper ad sedem deferantur Apostolicā, super quam Christus vniuersam cōstruxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Principem Apostolorum, Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo.

In causis fidei ad Sedem Apostolicam appellandum.

An in causis fidei ab ordinario ad Metropolitanum appellari possit.

cabo ecclesiam meam. *hec ibi.* Huc etiā spectāt, quæ doctissime docet Melchior Canus lib. 6. de locis theologicis. c. 4.

Nec mihi quisquam obijciat, hoc verū esse, quoties agitur de propositionibus nondum definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; secus vero dicendum in casu nostro, in quo agitur de minimis quibusdam rebus, videlicet grauaminibus, & alijs huiusmodi, quæ ad causas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile censeo admittendum, cum simul in his causa fidei tractetur: & qui prouocat in vno, in alio quoque non obscure prouocare videatur. Rursus etiam quoniam cum ad solum Papam pertineat proprie & principaliter de fide respondere, & fidei causas terminare, & per consequens ad eum pertinebit eius accessoria expedire, ita Hostiensis in c. excommunicamus 1. §. catholici. extra de heret. & Io. And. in eodem c. §. volumus. vers. crux tamen prædicari. idem Ioannes And. in c. ad abolendam. circa finem. de heret.

Atque in hanc sententiam prudentissime inclinavit paucis antea diebus quàm hæc scriberemus Petrus Drusiana sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis assessor, vir insigni eruditione, & prudentia singulari, qui cū à me rogatus esset de hac re sententiam dicere, humanissime respondit in hæc verba.

Magna subest causa quod Sæcitas sua moueri possit ad statuendum, quod in causis fidei ad Papam semper appellari debeat, vel ad supremum tribunal vniuersalis Inquisitionis Romanæ, tum propter rei grauitatem, tum etiam propter euitāda multa inconuenientia: & quia ipsi metropolitani in arduis tenentur consulere sedem Apostolicam; quare circuitus inutiles essent euitādi, quibus rei fatigantur, negotia fidei publicantur, nec ea cura & dignitate tractantur, sicut tractari debent. hætenus vir ille.

In Hispania, vt paulo antea dicebamus, ab inferioribus Inquisitoribus ad generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem prouocatur, qui cum consiliarijs eius Senatus de appellatione cognoscunt.

In cæteris prouincijs longe distantib. a Romana curia, ne fidei causæ protraherentur, & delinquentes, ipsa longa tēporis mora & expectatione fatigarentur, saluberrimum esset constituere vnum aliquem insignē pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel summi Pont. Nuntium, aut a latere Legatū, si adesset, instar generalis Inquisitoris Hispaniæ, ad quē in hac causa prouocaretur, cū appellatur ab inferioribus Inquisitoribus, vel Episcopis; interim, vt paulo antea diximus, sedes Apostolica consulatur.

Attendat autē prudēs Inquisitor, q̄ mox, vt Apostolos reuerentiales appellati exhibuit, &c. statim ipse definit esse iudex, &c.] Iudex deferēs appellationi, hoc est, appellationē admittens, iudex esse definit in illa causa. c. cū appellationib. §. si vero iudex. de appel. li. 6. huic tamē decisioni videtur aduersari text. in c. ad aures. de appel. vbi is qui appellauit, si intra terminū non prosequatur appellationem, non liberatur à iurisdictione iudicis a quo.

Cæterum, huic dubitationi respondeo cū Gemina

A no in d. cap. cum appellationibus. §. si vero iudex. in fine. vers. an iudex. quod per appellationem interpositam, & delationem ei factā seu admissam, nō est suspensa iurisdicō iudicis a quo, quantū ad illa, quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hæc est causa, cur etiam post appellationem, iudex a quo remanet iudex ad terminum assignandum, & apostolos tradendos, & ad prosequendam appellationem. c. 1. §. 1. de appellatio. lib. 6. & iurisdictionem tunc abdicat cum apostolos tradit; quod doctissime Eymericus hic indicat, dum ait: Quod mox vt iudex apostolos exhibuit appellanti, definit in ea causa esse iudex. hanc Eymerici doctrinā nullis pene mutatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarū par. 3. q. 35. vers. attendat autem.

B Si autem Inquisitor habet causam aliā, &c. in ipsa illa causa Inquisitor iudex remanet prout ante.] Hanc Eymerici doctrinam probat text. in c. ad hæc. el. primero. de appellatio. vbi statuitur posse reum conueniri coram iudice a quo appellauit, in alia causa, nisi eum velut suspectum velit recusare; addo tamen, quod si crimen fuerit manifestū, in quo non potest commoda afferri excusatio, aut suspitionis iusta ratio ob quam possit iudex recusari, tunc locum non habebit suspecti recusatio. c. proposuit. de appell. ex quib. iuribus videtur hoc loco verissima esse Eymerici doctrina, & diligenter notanda, cum possit quandoq; occurrere vsus eius: nā si quis, verbi gratia, in causa hæresis appellauit eo modo, quo hætenus dictum est, & post appellationem admissam de alijs hæresibus Inquisitori denuntietur, re vera in illis adhuc subiectus remanet inquisitori, et appellatione nō obstāte, poterit pcedere cōtra eū.

C Et quamquam Eymericus hoc loco vere asserat, in tali casu: finita prima causa, eum posse procedere libere in secunda, probabilius esse crederem, quod si crimen de quo postea denuntietur, est grauius vel horribilius, quàm prius, cuius punitio si omitteretur, populus fortassis, aut multi scandalizarentur; tunc omissa causa appellationis, posset Inquisitor in alia causa reum iudicare, quamuis prima appellationis causa nō esset expedita, per textum singularem in d. c. proposuit. de appellatio. in fine ibi: Iudex tamen a quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non dēt ad respondendum super alijs compellere, nisi pro crimine adeo graui & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus. hæc ibi. Nam tali casu nec suspecti recusatio, nec iurisdicō iudicis ad quem est appellatum, impediūt iurisdictionem iudicis a quo: cum is tunc in graui, & manifesto crimine nihil fere faciat aliud quā iuris pēnam ei delicto debitam & assignatam declarare. His tamen cessantibus tutius videtur non procedere, & superioris responsum expectare.

Interposita appellatione quando possit Inquisitor contra appellantem procedere.

Quod Inquisitores non debent moram trahere in Romana Curia.

Consulo^a autem Inquisitorib. quibuscunq; Ego Frater Nicolaus Eymerici Aragoniæ Inquisitor: qui in Romana curia multis annis et interpollatis, aliquando diuersos, super crimine hære-

Num. 127.

Iudex deferēs appellationi quādo mittat iurisdictionem.

hæresis, eorum exigentibus demeritis, fatigauit usque ad condemnationem; & versa vice multis annis fui etiam fatigatus varijs tædijs, miserijs, laboribus, & expensis, qui & modos curiæ sum expertus: quod negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non current Inquisitores personaliter ducere, nec partem facere, nisi confidant de pleno marsupio, & fauore curiæ magno, quod expedientur tempore exiguo: de quibus omnibus non est faciliter & probabiliter confidendum: sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum, & de his, quæ concernunt eorum officium, & non de alijs inquirendum, testes & delatum diligenter examinandum, delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendum, contra ius & iustitiam eum non vexandum, in toto processus decursu à iuris tramite non discedendum, & tunc superuenientibus appellationibus, causis ad Romanam curiam deuolutis, inquisitores dictos processus clausos, & sigillatos, ad Romanam curiam mittant, iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant, processus meritis actitatis: nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes, sed dimittant eos prædictis suis iudicibus iudicandos. Qui iudices, si Inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad procuracionem appellantium, si voluerint expediri. Vbi autem Inquisitores ad appellantiū instantiam citentur personaliter, & compareant, caueant omnino litem non intrare, sed attendant processus exhibere, & totam causam ad illos reducere; & procurent, ut citius poterint remeare, ne ibi tædijs, miserijs, laboribus, & expensis damnablem fatigantur: sequuntur namque damna Ecclesiæ sanctæ multa, quando Inquisitores in Romana curia propter causas huiusmodi longo tempore trahunt moram.

† Id est, ad instantiam.

Quæ damna ex Inquisitorum absentia proueniant.

PRIMUM damnum est, quod interim propter Inquisitoris absentiam in terris eius iurisdictioni, subiectis, suboriuntur hæreses & errores qui in eius præsentia validius extirpantur, & tunc pullulant & accrescunt in magnum sanctæ Ecclesiæ detrimentum. Nam licet diocesani sint ibi pro Ecclesiæ suæ oneribus supportandis, multis negotijs tam temporalibus, quam spiritualibus impliciti, commode non possunt, quia nolunt alijs negotijs præferre fidei negotia, ut deceret: quæ ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta. Commissarij etiam inquisitorum, cum sint subdelegati, nolunt se subijcere tot periculis, laboribus, & expensis, & arumnis sicut ipsi inquisitores delegati, nec inueniunt tantum fauorem, nec reuerentur, nec ti mentur prout inquisitores, quare præsentia inquisitoris est multum necessaria, & eorum absentia Ecclesiæ multum periculosa.

Secundum damnum est: quod heretici, seu de hæresi diffamati, delati, vel suspecti videntes inquisi-

tores per similes sibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent sibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur; resistent, & audacius hæreses seminant: & ubi agatur contra eos per diocesanos, vel inquisitorum commissarios; consimiliter appellabunt, ut sic negotia fidei inuoluantur & securius hæreses inserantur.

Tertium damnum est: quia Inquisitores sic in Romana curia fatigati, cum redierint, & inquisitores aliarum partium huiusmodi illorum fatigationes audierint, efficiuntur debiliores ad negotia fidei promouendum, & ad hæreticos extirpandum, metuentes ne per consimiles delatorum de hæresi appellationes, consimiliter tædijs, miserijs, paupertatibus, expensis, & laboribus fatigantur; & sic non curabunt negotia fidei promouere, nec hæreses extirpare; sed quiescent a laboribus suis, in magnum præiudicium fidei & Ecclesiæ sanctæ Dei.

COMMENT. XXXII.

Consulo autem Inquisitoribus quibuscunque, &c.] Hæc olim initio constituta delegatæ inquisitionis frequenter fiebant: hodie vero ob incommoda hic ab Eymérico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in superioribus dictum est: nam cum appellatio in causis fidei interponitur & admittitur, iudex a quo generales inquisitores consulit, a quibus quid fieri oporteat, præscribitur, nec necesse est inquisitores inferiores personaliter comparere coram supremis iudicibus, ad quos est appellatum, ut amplius diximus supra in hac 3. par. nu. 43. tit. de forma instituendi ab inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

b Sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum, &c.] Tametsi in causis fidei simpliciter & de plano procedi possit c. si. §. 1. de heret. lib. 6. traditq; Eymericus infra q. 54. nihilominus in his, quæ spectant ad substantiam causæ, nisi velint acriter coerceri, a regulis iuris discedere non debent: quod optime admonet auctor hoc loco, quod quæ ratione accipi debeat, explicui infra super q. 54. & 55. est aut locus hic valde insignis, & consilium EymERICI diligentissime obseruandum.

c Nam licet diocesani sint ibi, &c. multis negotijs, &c. impliciti, commode non possunt &c. alijs negotijs præferre fidei negotia, &c. quæ ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta.] Graues ergo Episcoporum occupationes causam dederunt summis Romanis Pontificibus, ut huic soli fidei negotio certos iudices constituerent. cum Eymérico sentit Simancas de catho. instit. tit. 25. nu. 4. Episcopi tamen hanc fidei causam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces, hoc est, hæreticos, ab ouili Domini arcere, grauissimas pœnas subituri, nisi ita faciant. de qua re extant antiquissima Conciliorum decreta penitus animaduertenda: in Concilio Mileuitano c. 25. in Concilio Lateranensi sub Innocentio iij. cap. 3. in Concilio Toletano 11. capit. 2. & alibi sepe, traditq; eleganter Albertinus de agnosc. assertio. q. 11. num. 11. & 12. & Simancas de catho.

Num. 11. Priuati inquisitores nunc accedunt ad Romanam Curiam.

Quare possunt inquisitores de processu non procedere.

Num. 12.

Quare olim inquisitores fuerint constituti.

ho. institut. tit. 25. num. 3. quot autem incommoda
rta fuerint in causis fidei, ex eo quod Episcopi alia
negotia prætulerint negotijs fidei, copiose veterum
nonumenta, & nostri seculi hæreses apertissime te
stantur.

Inquisitionis
elegatae of
cium quan
o cæperit.

Quo vero tempore fuerint primum Inquisitores
delegati in causa fidei cõstituti, qualia fuerint eorũ
incrementa, officia, priuilegia, munera, & partes, co
piose docuimus in peculiari libro de hoc ipso argu
mento, quæ ob breuitatem hic tradere omittimus; ta
met si res sit cognitu iucundissima, nec inutilis.

Officium delegatæ inquisitionis (vt obiter illud
hic dicam) exploratum est in prouincia Prouincia
siue in Gallia Narbonensi primum beato Domini
co fuisse commissum, ab eoque circa annos Domini
MCC. sumpsisse prima exordia, temporibus Innocẽ
tij tertij Pontificis Maximi.

B. Domini
is.

Fuit B. DOMINICVS Canonicus Oxomensis,
vir sanctitate insignis, & Theologiæ peritia clarus
& verbi Dei prædicator admirabilis, ex illustri, &
antiqua Guzmanorum familia ortus. is fidei zelo
accensus, aduersus instantes tunc Albigensum, &
aliorum hæreses, fidem Christi imperterritus prædi
cat, & quia multi conuertebantur, vt salutes eis
imponeret penitentias, absolueretq; redeũtes, facul
tatem à Sede Apostolica id faciendi plenã obtinet,
& in Italiam ex partibus Tolosanensibus transmigrat. cũ
B. FRANCISCO multam habet familiaritatem. hi duas insignes Religiones in Ecclesia Dei velut
duo clarissima sydera cõstituant, & officium dele
gatæ inquisitionis suis Fratribus exercendum relin
quũt, q; in Italia adhuc exercet. In Hispania quoq;
fratres ordinis Dominici (qui post obitum sancti
Dominici potissimum multum in ea prouincia cre
uerunt, plurimumq; semper, vitæ ac morũ honesta
te profecerunt, & singulari doctrina, & sanctitate
claruerunt) eidem sanctæ Inquisitionis officio cõtra
hæreticam prauitatem, & apostasiam Apostolica
auctoritate præfetti fuerunt. Sed cum temporibus
Domini Innocentij Papæ octauij, & Regũ Catho
licorum Ferdinandi, & Isabellæ idem officium de no
uo esset introductum seu verius instauratum, ac re
nouatum, vt ait Albertinus in repetitione ca. 1. de
hæret. lib. 6. q. 12. nu. 4. clericis secularibus Decreto
rum, ac legum peritis committi cæptum fuit, donec
paulatim ad eosdem fuit omnino deuolutum, ita vt
nunc nullæ sint iam amplius in eo fratrum Domi
nicanorũ partes, quamuis sepe Inquisitores in iudi
candis propositionibus eorum opera vtantur, & cõ
sultorum munere apud sanctum officium fungatur.

Hoc igitur officium post aliquot secula in Hispania
renouatũ apparet anno 1. Pontificatus Innocentij Pa
pæ viij. videlicet anno Dñi MCCCCLXXXIII.
ut cõstat ex prima Hispalensi instructione: quo an
no auctoritate Pontificia, Catholicis Regib. postu
lantibus, celeberrimus virorũ in utroq; iure, & sa
cra theologia doctissimorũ conuentus Hispali habi
tus fuit; cui præfuit frater Thomas de Torquemada
ordinis fratrum Prædicatorum Prior monasterij
sanctæ Crucis Segobiensis primus Inquisitor genera
lis Regnorũ Hispaniæ. In eo conuentu stabilitus or
do fuit, quæ obseruare oporteret aduersus hæreticam
prauitatẽ, latis constitutisq; super eo negotio salu

A berrimis legibus ac constitutionibus, quibus et ho
die inquisitores Hispaniæ prudentissime utuntur.

In eodem conuentu (ut apparet ex c. 3. eiusdẽ pri
mæ Hispalensis instructionis) cautum fuit, ut Inqui
sitores in suis diocesis edictum proponerent cum
dilatione triginta, vel quadraginta, vel plurium
dierum, prout melius eis visum fuisset, intra quam
quicunq; sponte suos errores, & hæreses coram In
quisitoribus plenè confiterentur, & alios hæreticos
indicarent, admitterentur ad penitentiam saluta
rẽ, & Ecclesiæ reconciliarentur, nec mortẽ aut vin
cula, nec bonorum publicationem seu confiscationẽ
patrentur. Atq; hæc fuerunt prima initia delegatæ
inquisitionis tam in Gallia, quam in Italia, & Hi
spania, ex quibus hic EymERICI locus fit illustris.

De absentia, & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat, & dilatat iudi
cium, sententiam, & processum Inquisitoris est,
ipsum delati absentia, fuga & elongatio, & hæc
quandoque est culpabilis ipsi delato, quandoque
non. Quando enim Inquisitori accusatur, seu de
nuntiatur aliquis, quod est hæresi aliqua irreti
tus, & ipse non est præsens in loco, ubi est Inqui
sitor, est tamẽ in alio loco domiciliatus, infra ter
minos iurisdictionis Inquisitoris, tũ dicitur ab
sẽns, sed non fugiens: & tunc recepta primitus
aliquali informatione, poterit citari per modum
sequentem.

Quis dicatur
absẽns, & nõ
fugiens.

Forma citandi absentem, non tamen fugi tiuum, cum est delatus, uel suspe ctus de hæretica prauitate.

F RATER N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in
terris talis domini, Inquisitor hæreticæ pra
uitatis, dilecto in Christo tali, Salutem, & mada
tis nostris, imò verius Apostolicis firmiter obe
dire.

QVIA de a persona vestra talia à fide dignis,
ad nostram notitiam sunt deducta: quæ si uera
essent, de si de redderẽt uos suspectũ; ideo ex de
bito iniuncti nobis officij, uos monemus perem
ptoriè per præsentem, quatenus tali die, tali hora,
curetis ante nos in tali loco personaliter compa
rere, modo debito responsurus. Datum, &c.

Item alia forma ad hoc idem.

F RATER N. ordinis Prædicatorum, in terris di
tioni domini talis subiectis, Inquisitor hære
ticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica speciali
ter delegatus, dilecto nobis in Christo rectori
talis ecclesiæ, talis diocesis, Salutem in Domino
& mandatis nostris, imò verius Apostolicis,
prompto animo obedire.

CVM talis parochianus vester fuerit delatus
nobis de hæretica prauitate, & teneamur ex iniũ
cto nobis officio, nos de huiusmodi informare;
idcirco auctoritate dñi nostri Papæ, qua fungi
mur in hac parte, uobis districtè præcipimus, &
mandamus, quatenus prædictũ talẽ parochianũ
vestrum,

vestrum, coram testibus fide dignis, vno pro trino, peremptorio citetis edicto, vt de fide responsurus, & veritatem de se, & de alijs dicturus super crimen hæresis, tali die, & loco compareat personaliter coram nobis: alioquin eidem notificetis ex parte nostra, quod nisi comparuerit, vt sibi iniungitur per præsentem, procedemus contra eum, eius contumacia non obstante. Vos autem quicquid inde feceritis, per vestras patentes litteras, diem, locum, & modum citationis, ac testiũ, qui affuerint, nomina continentes, quam citius fideliter rescribatis: Reddatis litteras portatori in signum mandati nostri completi, vestro sigillo posito in eisdem. Datis, &c.

132 Quando vero delatus talis exiit totam iurisdictionem Inquisitoris, & iuit ad alias partes, nõ vt fugitiuus, sed ex alijs certis causis, ignorans se Inquisitori fore delatum: tunc Inquisitor procedat ad se informandum testes examinando secretè, vt ad prædicti delati notitiam (si culpabilis existit) quod inquiratur contra eum, non perueniat, informetq; se dictus Inquisitor, an dictus delatus sit venturus vel non; & si venturus est, expectet eum etiam per annum, vel plus, si oportuerit, & tunc examinet, & procedat vt iustitia suadebit. Si venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem, vel diocesana, quorum iurisdictioni subest locus, ad quẽ se transtulit recepta prius informatione contra eũ, quatenus mittant eum sibi: vel poterit mittere processum eis, vt faciant quod fuerit rationis.

133 Quando vero contra delatum inquiritur, vel captus pro hæresi detinetur, & iste timens de se, exhibet terga fugæ, in tali casu potest Inquisitor diligenter, & secretè, & sine tumultu inquirere, vbi sit, seu declinauerit; & si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti. Nam si est intra, potest requirere dominum temporalem, quatenus illum capiat, & infra districtum suum ducat; & potest etiam mandare alteri domino quod faciat similiter, quousque eum habeat, iuxta c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6.

Si autem reperitur extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum, iuxta c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. & requirere, vt dictum est, diocesana, vel Inquisitorem illarum partium in subsidiũ iustitiæ, quatenus talem delatum de hæretica prauitate, vel deprehensum, qui commisit infra suam iurisdictionem, & contra quem processum fecit, capi faciant, & remittant: vel si vult, mittat eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit: Modus autem requirendi erit tenoris consimilis.

COMMENT. XXXII.

131 a **Q**uia de persona vestra talia a fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta, &c.]

In citatione verbali quid obseruandũ. Dixi supra in hac 3. par. nu. 73. cum timetur de fuga delati, nullo modo esse faciendam verbalem citationem, sed ad realem citationem, hoc est, ad capturam esse deueniendum, nũc addo (quia hic locus hoc postulat necessario) in hac citatione verbali nullo modo esse in specie causam, ob quam reus citatur, ap-

A ponendam: sed generaliter reo præcipiendum est, ut se coram Inquisitoribus sistat, quia volunt ab eo quadam scire: & proinde nec loci, nec temporis, nec delicti specificatio requiritur. ita tradit, & verè Conradus Brunus lib. 4. c. 6. de hæret. quem sequitur Si mancas de catho. insti. tit. 44. nu. 12. & hoc est rationi valde consonũ: nam si causa apponeretur, statim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maxime si sibi alicuius criminis conscius esset; ideoque relictus, & tutius fiet generaliter ei præcipere, vt veniat ad Inquisitores: quoniam illis opus est, quædã ab eo pertinetari. iam hæc citatio verbalis tunc usurpanda est, cum de leuioribus criminibus agitur, vel cum leuiter suspectus est reus: alias enim securius est ad realem confugere.

B Causam autem & facultatem citandi absentes Inquisitoribus concessam pulchrè tradit Innocentius rescripto quodã Inquisitoribus ultramontanis misso, ut ait auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rubric. De ijs, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis, num. 13. in hæc uerba: Quia sicut intimantibus vobis accepimus, propter fautorum, & credentium hæreticorum insidias non potestis ad aliqua loca securè accedere, audire confessiones de hæresi suspectorum, vel reis huiusmodi criminis penitentia iniuncturi: Nos volentes eisdem insidijs obuiare, citandi dictos hæreticos vel suspectos pro hæresi pro audiendis eorũ confessionibus, & penitentijs iniungendis ad loca vobis tuta, ea præcipue in quib. poteritis habere prælatorum, & aliorum proborum consilium, in his præsertim casibus, in quibus deberet ferri sententia contra ipsos hæreticos, de consilio prælatorum, auctoritate vobis præsentium concedimus facultatem. hæc ibi.

E Fit tamen interdum, ut graue sit scelus in fidem commissum, nec tamen liceat delinquentem capere, quoniam uel latitat, uel sui copiam facere nõ vult, & tunc verbaliter per litteras est citandus, in quibus causa exprimenda est, & citatio concipi poterit in hæc fermè vel similia verba:

Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus id de te narratibus, scripta quædam in publicũ a te edita esse, in quibus quædam catholicæ fidei contraria dogmata a te asserta contineantur: quibus, & plebem Christianam in publicis concionibus, & priuatis congressibus infecisse diceris: Quoniam autem nostri officij est, vulpeculas vineam Domini deuastantes capere: idcirco te tanquã falsum dogmatum assertorem, & de multorum errorum temeraria doctrina suspectũ, & infamatum euocamus, & citamus sub tenore præsentium, vt infra terminum. N. dierum, quorum N. pro proximo N. pro secundo, & N. pro tertio & peremptorio termino, & monitione canonica tibi præfigimus, & assignamus, vt in auditorio huius

Cur inquisitores possint absentes citare.

In verbalitate quædam sit causa apponenda.

ius nostri tribunalis compareas, responsurus ad ea, quæ tibi in causa fidei, & de asferta tua doctrina obijcientur, & recepturus, & facturus in omnibus iustitiæ complementum: alias procedemus contra te, sicut iura disponunt, & tua contumacia, & delicta exegerint.

Ita poterunt concipi huiusmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti, & personarum qualitatem, siue fiant à Concilijs, siue ab Episcopis, siue à delegatis Inquisitoribus.

um. 131.
rera cita-
riz, & cita-
, & alij mit-
tunt.

b Dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, &c.] In priori forma citandi, ad ipsummet citandum directæ sunt litteræ citatoriæ; hic vero ad parochum mittuntur, qui ex parte Inquisitorum eum citet, ut coram ipsis compareat: hæc vero praxim, quæ contemnenda non est, ex concilio Biterrensi desumpsisse videtur Eymericus, in cuius c. 3. ita scriptum est: Clericis, & laicis in loco illo, de quo fiet citatio cõuocatis per aliquam personam Ecclesiasticam, cui hoc per vestras patentes literas committatis, qui in testimonium recepti mandati, sigillu suu litteris eisdem appendat, & nihilominus rescribat per suas patentes similiter litteras cum suo sigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quando mandatum impleuerit sibi factum. hætenus ibi.

um. 132.

c Si venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem vel diocesenum, &c. quatenus mittant eum sibi.] Quia Eymericus in hac praxi de recuperando absente, videtur indicare, aut absentem esse remittendum, aut processum esse destinatum ad eum Inquisitorem, in cuius iurisdictione absens ille moratur: propterea de remissione reorum pauca hic mihi, & breuiter sunt dicenda, cum nusquam commodius hoc tractari possit in hoc opere, sitque res utilis, & cognitu necessaria, ut quid factum sit opus, iuxta iuris regulas intelligatur.

remitten-
reis qui
ipserint.

De hoc articulo copiose differit Couarruias in practicis questionibus c. 11. nu. 5. & seq. Bernardus Comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 24. Julius Clarus in pract. crim. §. si. q. 38. vers. est aut, Joannes Roias in singularibus fidei, sing. 174. incip. Remittendus est reus. Zanchinus tract. de hæret. c. 8. Gondissaluis tract. de hæret. q. 8. nu. 10. Si mancas de catho. instit. tit. 2. nu. 14. & seq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in controuersis criminalibus, art. 141. & seq. Ioan. And. Franchus, & ceteri communiter, in c. ut commissi, de hæret. lib. 6. Barto. & communiter Doctores in auth. qua in prouincia. C. ubi de crimin. agi oport. Guido Papæ decis. 202. incipien. In remissione malefactoris. & alij multis locis: ex quibus fuse hanc questionem tractantibus nos summam proposito nostro deferuentem accipiemus.

An reus sit
mittendus.

Ac primum communis opinio est, ut testatur Ioannes Roias loco præcitato, remittendum esse reum ad iudicem loci in quo deliquit, quæ probat text. in auth. ut nulli iudicium. §. si vero quis comprehensoru. & in l. capitaliu. §. famosos. ff. de pæ. & alibi sepe: nec desunt rationes, quibus nitatur communis hæc sententia. Prima, quia punitio delinquentis in loco delicti alijs transit in exemplum, ut in præcitato §. famosos.

A Rursus, quoniam facilius probatur in loco ubi est commissum, quam alibi. authen. ut omnes obediant iudici. §. hoc considerandum. Postremo, quia iudex loci in quo delictum est perpetratum super reum, ratione delicti acquisiuit iurisdictionem, quam ut puniendo possit exercere, remittendus est sibi reus.

In causa hæ-
retis an remit-
tendus reus.

Veruntamen in crimine hæresis remissionem non habere locum, sed posse hæreticum puniri quocumque in loco repertus fuerit, videntur velle Paulus de Leazaris, & Zabarella in clementina pastoralis. §. Denique. de re iud. Guido Papæ, in dicta deci. 202. nu. 2. Cassaneus super consuetu. Ducatus Burgundia, Rubrica duodecima. Des adueuz. nume. 17. Gondissaluis tract. de hæret. q. 8. & alij, ut refert Couarruias in practicis questionibus, c. 11. nume. 12. Et horum potissima ratio est, quoniam hæreticus ubique offendit diuinam maiestatem, & omnem creaturam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Arriani. & l. Manicheos. C. de hæret. & quia, ut dicit Ioannes Andreas in d. c. ut commissi de hæret. lib. 6. ubicunque est male credens, ubi peccat, ideoque ibidem puniri poterit, nec propterea remittendus videtur.

Et quanquam hæc ita se habeant, nihilominus in hac causa sequentia putarem esse observanda. Si inquisitor loci, in quo commissum est delictum, petat sibi remitti reum absentem, id fieri debet, alias non est necesse. ita videntur sensisse Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 5. quem paulo post referam. Couarruias in pract. q. ca. 11. nu. 12. & Ioannes Roias in dicto singulari. 174.

Rursus, si hæreticus ubique (verbi gratia, Bononia a qua recessit, & Ferraria in qua nunc habitat) vel publice vel occulte peccat, & remissio petatur, fieri etiam debet: quanquam si publice utrobique peccauit, melius esse putarem adiungere pœnitentiam iterabilem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, ut in eisdem satisfaceret: quod sensit Guido Fulcodius præcitato loco, ut mox ostendam.

Tandem multo magis fieri debet remissio si petatur, cum hæreticus per actum exteriorem est professus hæresim Bononia, Ferraria vero occultat hæresim, & solo prauo animo retinet: nam hoc casu præcipue locum habent rationes allatæ paulo antea pro communi opinione: nec video quid huic remissioni, si petatur, obstare possit: & pro hac sententia facit quod docet Cynus de hac questione differens, in l. cunctos populos. in fine. C. de sum. Trini. dicens ex sententia Petri, remittendum esse hæreticum ad locum ubi hæresim exercuit, & ubi magis sunt nota delicta sua, quia ad locum maioris delicti quis remittendus est. l. si cui. §. cum sacrilegium. ff. de accusat.

E His ita constitutis, nonnulla sunt amplius obseruanda, ut remissio iure fieri possit: ac primum ut remissio fiat, constare debet de crimine commisso, hoc est, iudex requisitus non debet reum petitem in causa criminali remittere sine causæ cognitione: debet enim coram iudice remittente aliquammodo constare de delicto. Cardinalis in clem. pastoralis. §. denique de sent. & re iudicata. Oldradus cõs. 124. incipien. Quod remissio. & Fernandus Vasquius lib. 1. de successionum creatione. §. 6. nume. 16. vers. denique, circa finem.

Quid exiga-
tur in remis-
sione facien-
da.

Secundo

Secundo exigitur, ut constet crimen esse commissum in territorio iudicis requirentis. l. 1. C. ubi de crimine agi oportet. id autem constabit ex processu uel summaria illa informatione, quam iudex requirens mittit ad iudicem requisitum, & in hoc casu ad inquisitorem vel Episcopum alterius diocesis.

Tertio, quod non commiserit idem vel aliud crimen in territorio iudicis, penes quem detinetur. nam antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri. l. cui. §. fin. & l. si. de accusatio. quod uidetur probare non obscure concilium Narbonense, c. 20. cuius verba retuli infra in hac 3. par. super q. 52. quod tunc in primis observandum esset in hoc crimine, cum reus in territorio iudicis requisiti publice hæresim professus, deliquisset: tunc enim non prius consulerem remittendum quam si debitas ibi penas lueret.

Quarto opus est, ut iudex debite requiratur, aliter non debet remittere. authen. ut nulli. iudicum. §. si vero quis comprehensorum. debite autem requiritur, cum iuste requiritur, & a legitimo iudice requiritur, his observatis documentis, quæ nunc sigillatim tradimus.

Quinto, quod delictum sit graue, quoniam pro delicto minimo non debet fieri remissio. Geminianus in c. cum sit Romana. §. contrahentes, nu. 17. versi. ad secundam dicit. de foro compet. lib. sexto, & probat tex. in dicta authen. ut nulli iud. §. si vero quis comprehensorum. ut notat glossa in c. si. verbo, ratione delicti. extra de foro competen. crimen autem hæresis semper est graue, quamquam pro leui hæresis suspitione remissio non sit necessaria.

Sexto, quod remissio petatur inter subditos eidem imperio. Baldus in l. 2. C. de seruis fugitiuis. in hac vero causa quiuus Inquisitor, a quouis Inquisitore cuiuscumque prouincie remissionem petere poterit: quia quoad hanc causam omnes sunt Romani Pontificis delegati, & crimen est merè ecclesiasticum, ratione cuius nulli domino temporali subsunt Inquisitores, sed soli Romano Pontifici, aut generalibus Inquisitoribus. debet obtemperare; qua ratione sub eiusdem imperio esse merito dici possunt. itaque si delinquentium culpa ita exegerint, & commodum videatur, ac opportunum, ab Italia in Hispaniam, & uice uersa, rei huius criminis remitti debet: quod & in alijs prouincijs ob publicam utilitatem, & criminis grauitatem penitus esset observandum, nullis priuilegijs, aut immunitatibus quidquam inuatiuis, qua ratione hæresis amittuntur. l. 1.

Septimo, in alijs delictis exigitur, ut remissio petatur fieri a minori tribunali ad maius, vel saltem ad equale: quoniam non fit de maiori tribunali ad minus. Oldradus in dicto consi. 134. sed in crimine hæresis ob rationes hætenus memoratas hæc contemplatio locum non habet: quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos inquisitoribus alijs petentibus: at iustissimum erit, & æquissimum concedere illis petitam remissionem, ut in quo loco reus deliquit, penas luat.

Postremo, remissio fieri debet de condemnando, non de iam punito, & condemnato. Baldus in l. executor. C. de executio. rei iud. Cassaneus ad consuetudines ducatus Burgundie. rub. 12. nu. 19. Cæterum in hoc crimine cum penitentia iterabilis imponi pos-

sit, quæ in diuersis locis agatur, ut tradit Zacharia tract. de hæret. c. 8. num. 7. & Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 5. etiam in condemnato in uno loco, remissio poterit habere locum. si quis enim & Bononiæ, & Ferrariæ deliquit & Bononiæ, et Ferrariæ penitere poterit. atque hæc sunt diligenter in hac causa observanda. cuius autem expensis fieri debeat hæc remissio, paulo post docebo versic. nos enim offeremus.

d Et si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti.]

Hoc est prudenter, & diligenter observandum contra Regulas, & quoslibet dominos terrarum, qui ut nescio quas suas immunitates tueantur, non verentur Inquisitorum ministris se opponere, quoties illi reos huius criminis inuestigant, non permittentes quemquam extrahi è suo territorio: intelligant ergo hoc omnino licere inquisitoribus, ut hic admonet Eymericus, quod saluberrime iam olim sancinit concilium Tholosanum, c. 8. (a quo hæc uidetur auctor accepisse) in hæc verba: Statuimus etiam, ut quilibet in terra alterius possit inquirere, & capere hæreticos, & balliui locorum teneantur eis præstare auxilium, & fauorem: ita quod balliui Regis in terra Comitis Tholosani, & aliorum hoc facere possit, & Comes Tholosanus, & alij in terra Regis. hætenus ibi. In Hispania quoque Hispalensi præma instructione anni M CCCC LXXXIII.

c. 21. idem cauetur adiecta pena contra dominos temporales, qui non obediuerint Inquisitoribus. Eius instructionis verba a nobis latine reddita ita habent: Item quia Serenissimi Reges præcipiunt, & ratio ita postulat, ut æqualiter fiat inquisitio super delicto hæresis in terris nobilium, sicut in suis: Inquisitores tam præsentis, quam futuri debent in suis diocesibus ordinare, ut eant liberè ad faciendam inquisitionem in dictis terris. Quod si mandatis Inquisitorum nobiles non paruerint, procedant contra rebelles & contumaces ad imponendas omnes censuras, & penas à iure statutas, hæc ibi. de quo est textus in c. ut inquisitionis. de hæret. lib. sexto, Tradit etiam Gondissalvus tracta. de hæret. q. 11. nu. septimo, & hæc sententia de extrahendis reis è territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiam si reus extrahendus sit subditus domini.

e Si autem reperiat extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum.] Causam tradit eleganter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 5. in hæc verba: Quam autem in eos habeant potestatem, qui cum scirent eos procedere domicilium mutauerunt, quæri non oportet; nam si citati erant, non mutant forum, quia præuenti sunt. ff. de iurisdictione. omn. iud. cum quadam puella. extra de foro competenti, proposuisti, quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. ubi de crimi. agi oportet. auth. qua in prouincia, & in authen. ut nulli iudicum. §. si vero. & 3. q. 6. c. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, utrobique puniri possunt in bonis: sed & in corpore, si penitentia sit eis indicenda, quæ sit iterabilis: puta peregrinationes

E in hæc verba: Quam autem in eos habeant potestatem, qui cum scirent eos procedere domicilium mutauerunt, quæri non oportet; nam si citati erant, non mutant forum, quia præuenti sunt. ff. de iurisdictione. omn. iud. cum quadam puella. extra de foro competenti, proposuisti, quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. ubi de crimi. agi oportet. auth. qua in prouincia, & in authen. ut nulli iudicum. §. si vero. & 3. q. 6. c. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, utrobique puniri possunt in bonis: sed & in corpore, si penitentia sit eis indicenda, quæ sit iterabilis: puta peregrinationes

Num. 1. Fauore fidei in cuiusque territorio possit rei capi.

Cur Inquisitores procedant contra mutantes domicilium.

nes, vel eleemosynæ: sed in carcere sectus, sicut patet lippis, & tonsoribus. *hactenus ille. Quod refert et sequitur auctor innominatus tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi, in rub. de ijs, quæ pertinent ad executionem officij, nu. 14.*

f Vel si vult, mittat eis processum, ut faciant quod iustitia suadebit. *[Videtur hic Eymericus arbitrio Inquisitorum relinquere, an velint remitti sibi reum, aut potius eum puniri in loco, in quo reperitur: quod cum decreuerint, mittent causam instructam ad iudicem, in cuius territorio reus versatur. ceterum quæ paulo antea docuimus, existimo obseruanda. quoties autem videbitur opportunius non esse remittendum reum, sed puniendum ubi moratur: tunc quicquid vnus Inquisitor de eo sciuerit, ad alium mittere debet, ut sancit Concilium Narbonense ca. 21. quod retuli infra super ques. 42. ubi videto: & multa sunt, quæ quandoque remissionem iuste impediunt, ut si timeatur quod reus sit in itinere a suis amicis, seu fautoribus interceptus & eripiendus è manib. ministrorum, seu custodum: interdum longum iter, & impensæ immodicæ, & similia, quæ prudenter sunt obseruanda. hæc enim suadent plerumque melius esse puniri reum in loco ubi moratur, quam remitti ab locum delicti.]*

Forma requirendi diuissim, vel coniunctim diocesenum, vel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo, vel non fugiendo delatus de hæresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori, a quo fugit. vel in cuius iurisdictione deliquit.

R Euerendo in Christo patri, & domino Episcopo talis ciuitatis, ac venerabili, & religioso viro fratri N. in dominio talis domini Inquisitori hæreticæ prauitatis, frater N. in dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutem, & impugnantes catholicam veritatem reducere ad fidei unitatem.

CVM delicta remanere non debeant impunita; præsertim maiora, & inter ea, illa, quæ vergunt in directam offensam diuinæ maiestatis, & iacturam Ecclesiasticæ dignitatis, detrimentumque totius Christianitatis, qualia sunt crimina hæreticæ prauitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de hæretica prauitate, processimus contra eum ad testium examinationem, & ad personæ etiam captionem iustitiæ requirentem; ipse vero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, infano ductus consilio, se absentauit, vel carcerem nostrum fregit atque aufugit, medicinam sibi apponi metuens salutarem, ac eius vulnera vino, & oleo confoueri: verum cum (pro ut ad nostram notitiam est deductum) dictus profugus ad talem locum vestræ iurisdictioni subiectum se transtulerit ad habitandum, credens inibi latitare: Nosque vilceraliter cupiamus eundem reducere ad carcerem antedictum, ut clarius videa-

A mus, an sit realiter, & de facto infectus præfata hæretica prauitate, de qua agitur contra eum, & an ambulet in tenebris, vel in luce: Vos Reuer. dominum Episcopum, & vos venerabilem Inquisitorem, in antea nominatos attente rogamus, ac in subsidium iustitiæ requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus prædictum profugum capi omnimodè faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, vel locum cum fida, & tuta custodia remittatis. Nos enim offerimus nos promptos, & paratos, ad satisfaciendum plenariè pro expensis. Datum in tali loco, tali die, talis mensis, anno tali.

Alia forma ad idem.

R Euerendo in Christo patri ac domino diuina prouidentia Episcopo talis ciuitatis: vel Venerabili ac religioso Fratri N. in partibus talibus Inquisitori hæreticæ prauitatis: Salutem, & fidem catholicam feruenti spiritu defensare.

CVM longè sit grauius æternam quam temporalem lædere maiestatem, & reis læsa maiestatis profugis locus non pateat, in quo valeant liberè se tueri; sed ubicumque inueniantur, sint capiendi, ac et remittendi, ne tamen facinus pertranseat cōniuentibus oculis, ac crescentibus periculis impunitum, secundum legitimas sanctiones: Quanto minus hæretica labe respersis profugis, reis inquam sacra diuinæ imperatoris maiestatis, aduersariis irrefragabilis catholicæ veritatis, ac seminatoribus pestis proditoris falsitatis, & peruersoribus ecclesiasticæ potestatis, debet patere locus alicubi se tuendi: nequaquam: sed sunt ad potestatem ecclesiasticam reducendi, ut secundum modum culpæ consequatur modus utique; & plagarum. Sanè cum talis de tali loco foret antefata hæretica labe respersus, ac in eadem peste iudicialiter deprehensus, & ea causa in nostris carceribus detentus, ut de eo fieret quod ius & iustitia suaderent; ipse humani generis inimici infano consilio ductus, pariter & seductus, abhorrens salubre sibi penam infligi temporalem, ut euaderet æternam, & expauescens medicinarum fomenta eius cruentatis vulneribus salubriter, ac misericorditer exhiberi; nos Inquisitor eius, & consiliū salutare, medicum animarum, more infirmi frenetici, & infani fugit pariter, & aufugit: Nosque in præsentiarum, & merito amplius quam prius cupientes totis nostris præcordijs eius magis ac magis vulneribus, delictis, & inobedientiis cruentatis, medicinarum fomentum imponere salutare, ut non in corpore, & anima damnabiliter moriatur sed viuat in Domino, & ad unitatem fidei catholicæ vtiliter conuertatur: Ea propter vos Reuer. dominum Episcopum antedictum, vel vos Venerabilem dominum Inquisitorem antefatum, in subsidium iustitiæ requirimus, in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali loco vestræ iurisdictioni subiecto (ut scimus certitudinaliter) commorantem, captum cum fida, & tuta custodia ad nos in tali loco, eo breuius quod poteritis, remittatis; notificantes vobis nostrarum tenore præsentium litterarum, quod ad satisfactionem.

G g

tisfactionem plenariè pro expensis, prompti exitimus, & parati: Rescribentes nobis quæcunque fuerint vobis grata. Datum, &c.

C O M M E N T. XXXIII.

Reus qui petitur remittendus, qualiter sit requirendus.

Extant in vetusto illo Codice bibliothecæ Vaticanæ eiusmodi formulæ multæ, quib. omnis praxis in hoc negotio commodissimè absoluitur. verum hæc apertè iure nituntur; nam in authen. vt nulli iudicum. §. si vero quis. quomodo sit reus requirendus, & qualiter sit rescribendus, & totus deniq; ordo in hoc negotio obseruandus prescribitur in hæc verba: Si vero quis comprehensorum criminum latuerit, aut reliquerit prouinciā illā, in qua criminaliter deliquit; iubemus legitimis edictis a iudice euocari eū: & si non obediat, illa in eum procedere, quæ nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur, quod in alia prouincia degit, iubemus prouinciæ illius iudicem, in qua peccati quid huiusmodi contigerit, epistola publica vt, ad prouinciā illius iudicem in qua delinquens persona degit, illum vero qui publicas suscepit litteras, & periculo suo, & officij sui comprehendere huiusmodi, & ad iudicem prouinciæ transmittere, in qua peccauit, supplicij legitimis subiiciendum. Si vero qui publicam epistolā suscepit, neglexerit hoc facere, aut officij eius tradere, aut imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si vero iudex, aut aliquis officij eius propter lucrum, huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur, spoliatus cingulo exilio tradatur. hætenus ibi. Quæ ideo retulisse placuit, vt intelligatur quales sint iudicij in hoc casu partes, & penæ. adde Oldradum cons. 124. incipien. Quod remissio. & Cassanum super consuetudines ducat. Burgundiæ Rub. 12.

Num. 134. Rei quorum expensis remittendi.

Nos enim offerimus nos promptos, & paratos ad satisfaciendum plenariè pro expensis. Bal. in vsibus feud. tit. de pace tenenda. §. si iudex ita de hac re sentiebat; si quis priuatus pro suo interesse petat fieri remissionem, tunc impensis eius fieri debet. l. cum sepe. C. de erogat. mili. anno. lib. 12. quod si iudex ex officio hoc petat, tunc impensis publicis eius terræ, ad quam fit remissio, fieri oportet. argumeto l. mulier in opus. ff. de captiuis, & postli. reuersis. Gondissaluis tamen tract. de hæret. q. 11. num. 8. in crimine hæresis, remissionem esse faciendam putat impensis officij, si illius redditus sufficiant: & hanc sententiam videtur hoc loco amplecti Eymericus.

Ego ita putarem dicendum in hac causa, si crimine valde offendit rempub. per actum exteriorem, quia tunc magni refert puniri reū in loco delicti, vt eius pena ceteris transeat in exemplum, iustissimum esset reductionem fieri impensis loci: quod si obtineri non possit, fiat impensis sacri officij, quas postea soluat reus, si bona habeat: æquum est enim hæc onera subire delinquentem.

Atq; hæc sententia placet Matthæo de Afflictis super feud. tit. de pace tenenda. §. si iudex, nu. 4. dicenti remittendum esse reum de suis bonis, ac suis

A expensis arg. l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. Aquiliam. §. si nostra. authen. vt cū de appel. cognos. §. si vero contigerit. authen. de incestis nup. & eorum quæ notantur per gl. vltimam, & doctores in ca. ne religiosi. extra de regularib. quib. locis probatur reos de suis bonis esse alendos: Eadem ergo ratione quoties auctoritate legis vel superioris de vno loco ad alium transmittuntur, impensis proprijs (si bona habeant) remittendi sunt. & huic sententiæ omnino cōsentit instructio Madriliana anni Domini MDLXI. c. 9. incipien. El Alguazil.

PRACTICA CITANDI.
iuxta formam cap. Cum
contumacia.

Si autem^a Inquisitor inuenire non poterit, vbi ille fugitiuus est, seu quò iuit, licet aliquanto tēpore fuerit expectatus; & diligētius perquisitus, citet eū personaliter in Ecclesia cathedrali illius diocesis, cuius est, & etiam in Ecclesia parochiali illius villæ, vel ciuitatis, in qua commorabitur, ac etiam in domo propria, vel ubi communiter degebat, quatenus iuxta c. Cum contumacia. de heret. lib. 6. infra certū terminū corā Inquisitore personaliter compareat, de fide & articulis fidei respōsurus; aliās nūc pro tunc excommunicet eum, nisi infra assignatum eidē terminum personaliter comparuerit, ut mandatur: & hoc per suas litteras tenoris sequentis.

Forma^b citandi aliquem fugitiuum, quatenus infra certum terminum compareat coram Inquisitore, de fide catholica responsurus: & excommunicandi eū nisi compareat infra terminum assignatum.

Nos Frater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in terris tali domino subiectis Inquisitor hæreticæ prauitatis à Sæcta Sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES c quod fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadem, suspicionē de labe præfata adijcit ampliorem, vt tales fugitiui suspecti de fide habeantur, & merito fortius[†] quàm ante. Et cū talis, de tali loco, talis diocesis fuerit nobis delatus de hæretica prauitate: *Exprimantur hæreses, & errores: processimus ad testes examinandū, & ad nos de huiusmodi informandū; tandē iustitia requirēte, ipsum in carcere ad custodiā iussimus detineri, vt merito videremus an ambularet in tenebris vel in luce, & an ea peruerfa, quæ de eo nobis suggesta fuerūt, veritatis certitudine fulcitur: sed ipse maligno spiritu dānabiliter agitat ac in reprobum sensum datus, infano cōsilio acquiescens, & medicinam sibi imponi metuēs salutarem, carcerē fregit, pariter & aufugit. Et cum propter eius fugam, ipsum magis suspectū de fide nunc quàm prius merito habeamus; ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac*

135

† Al. plus.

hac parte, eidem tali absenti ut presenti, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, & monemus, & monendo citamus, quatenus infra tres hebdomadas proxime sequentes: *vel ponatur aliud certum tempus*, Quarum primam pro primo termino, secundam pro secundo, & tertiam pro tertio termino & peremptorio, & trina monitione canonica eidem assignamus; quatenus compareat in tali loco personaliter coram nobis, de fide catholica & eius articulis responsurus, & alias facturus ut fuerit rationis. significantes eidem, quod si mandatis nostris, immo verius Apostolicis non paruerit cum effectu, infra præfatum terminum ei assignatum, comparendo in loco antedicto personaliter coram nobis, quod erit maioris excommunicationis vinculo innodatus: Quam excommunicationis sententiam, nos Inquisitor præfatus auctoritate qua supra, in eum ut in contumacem & inobedientem nobis, immo te vera domino nostro Papæ, nunc ut ex tunc, & tunc ut ex nunc, præfata trina monitione canonica præeunte, iustitia suadente, & eius inobedientia, & contumacia exigente, ferimus in his scriptis. Datum, &c.

Alia forma ad idem.

Fater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabili & dilecto nobis in Christo Rectori talis Ecclesiæ, Salutem & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

AD vestri notitiæ deducimus tenore nostrarum præsentium litterarum, (quod dolendo referimus, & referendo dolemus) quod talis, de tali loco, talis diocesis, delatus nobis de hæretica prauitate, recepta informatione & iustitia suadente extitit per nos captus, ut videremus, an ambularet in tenebris vel in luce: ipse vero nos metuens, absque causa, cum nostri sancti officij sit nulli obesse, sed potius prodesse: quia reducere oberrantes ad ouile Dominicum, ne lupinis hæreticorum morsibus deuorentur, imprudenti consilio inductus, pariter & seductus, illius, qui primum hominem decepit, ne paradisi terrestres delitij frueretur, carcerem fregit pariter & aufugit, & quo iuerit, ignoramus: Nosque cupientes eundem totis nostris visceribus † reducere, ne oberret, & versutorum hæreticorum laqueis inuoluatur, vel si iam inuolutus extiterit, enodetur: Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, & monemus, vno pro trino edicto, alias excommunicationis sententiam ut contra inobedientem, in vos ferimus in his scriptis, quatenus die Dominica proxime venienti, in vestra Ecclesia, quando Missarum solemnitas celebrantur, & maior inibi erit cleri & populi multitudo, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, eidem tali fugitiuo in virtute sanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, & mandando requiratis, mo-

A neat, & citetis, alta & intelligibili voce: immo nos eidem tali præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, monemus, & citamus, quatenus infra triginta dierum spatium proxime subsequendum, in tali ciuitate & monasterio eiusdem, Fratrum Prædicatorum, compareat personaliter coram nobis, de fide catholica, & alias de articulis fidei responsurus: quorum primos decem pro primo termino, & alios decem prædictis decem immediatos pro secundo, & ultimos decem pro tertio & ultimo & peremptorio termino assignetis: & nos et assignamus; notificantes publice, ubi prius, fugitiuo tali prænominato, quod nisi coram nobis personaliter comparuerit cum effectu, infra terminum dictum eidem assignatum, & in loco in antea memorato, sciat se fore excommunicationis vinculo innodatum: quæ excommunicationis sententiam nos in eum tamquam in inobedientem, rebellem, & contumacem nobis, immo verius domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, nunc ut ex tunc, & tunc ut ex nunc, iustitia suadente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his scriptis: significantes eidem quod si contumaciter se permiserit excommunicationis vinculo innodari, procedemus contra eum ad vltiora, prout ius & iustitia suadebunt: Reddatis litteras portatori in signum nostri mandati completi, vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, &c.

COMMENT. XXXV.

SI autem Inquisitor inuenire non poterit ubi ille fugitiuus est, &c. citet eum personaliter in Ecclesia cathedrali illius diocesis, &c.] *Hunc ipsum ordinem citandi fugitiuos, quem hic docet Eymericus, præscripsit iam olim Concilium Biterrense c. 14. in hac verba: Eos qui se contumaciter absentant, facitatis citari solenniter in parochiali, seu cathedrali Ecclesia eorundem, & in locis, in quibus domicilium vel habent, vel habere solebant: & ita contra eos legitimis edictis propostis, præcedenti expectatione matura, diligenti et discussione habita super actis: ac prælatorum, de quibus expedire videritis, consilio sigillato, ad talem condemnationem, eorum absentiam, Dei & Euangeliorum supplente præsentia, pro culpæ exigentia procedatis. hætenus ibi. Idem. vult Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 6. & auctor innotatus in tract. de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi, rubrica, De his, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis. num. 15. & plenius eodem tract. in rubr. De hæreticis contumacibus. cetera quæ de ordine procedendi contra absentes tradit hic Eymericus, valde sunt notanda, quibus nos more nostro in sequentibus magis necessaria tantum adiungemus.*

b Forma citandi aliquem fugitiuum, &c.] *Diximus paulo antea cum Eymerico, eos qui non inueniuntur, aut fugiunt citandos esse in causis fidei, ut compareant responsuri de fide; nunc ea res, quomodo sit reuocanda ad praxim, diligenter ostendit.*

c Attendentes quod fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro-

Num. 135.

Forma & ordo citandi fugitiuos.

Num. 135.

An fugiens è carcere ha-
beat pro
conuictio de
hæresi obfu-
gam.

eadem, suspicionem de labe præfata adiicit amplio- rem, &c.] Insignis est hic Eymerici locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de hæret. c. 10. nu. 4. & Campegius ibidem vers. fregit carcerem. & quosdam alios asserentes, eum qui fuit in carcere coniectus ad custodiam pro crimine hæresis, si fugiat, pro conuictio habendum, & tanquam hæreticum esse damnandum, quamuis enim hoc in alijs criminibus sit verum, vt multi putant, per l. in eos. ff. de custo reo. vbi Doctores. l. milites agru. §. eius qui fugā. vbi Bar. ff. de re mili. & l. si quis aliquid. §. miles. ff. de penis. tenet Iason in l. admonendi. nu. 90. & in repetitione eiusdem legis, num. 272. ff. de iureiur. Marsilius in præct. crim. §. diligenter, num. 46. & attingam. nu. 44. & ceteri, quos refert Ioannes Roias in tract. de hæret. par. 2. assertio. 15. nu. 185. & seq. & Petrus Duenas in regula 392. incipien. Fugiens ex carceribus. & Campegius apud Zanchinum loco præcitato.

In criminetamen hæresis locum non habet hac communis sententia, vt vere scripsit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 23. & in tractatu adnotationum ad Zanchinum c. 8. quem sequitur Ioannes Roias in d. tract. de hæret. par. 2. assertio. 15. quib. omnino censeo subscribendum: nam effractio carceris, seu fuga nihil habet commune cum hæresi, & potius præsumendum est carceris tadio, aut metu falsorum testium, aut ob sæuitiam tormentorum ausu gisse, quam quod errore intellectus id fecerit.

Ad hæc, nullo iure hæc tam sæua Zanchini opinio cõprobat. nec videtur rationi consona solā fugam, aut carceris effractionem, violentam generare hæresis suspicionem, ex qua fugiens, aut fugeret attentas debeat vt hæreticus condemnari. quāto igitur rectius scripserit hic Eymericus, ostendūt aperte quæ proxime diximus. fuga itaque præcedenti suspicioni aliquid addit, vt docet hic auctor: id vero quantū sit, & quale, ex delicti & personæ qualitate, et indicij criminis prudēs Inquisitor indicabit.

Et hæc vera esse putamus in eo qui carceri traditus est ad custodiam, qui fugit antequam damnaretur de hæretica prauitate, de quo loquitur auctor hic & alij præcitati, nam de damnato iam et carceri ad penitentiam tradito, quid sit sentiendum si fugiat, an velut relapsus, aut impenitens sit damnandus, agam cum Eymerico infra super q. 97. hi enim casus longe diuersi sunt, nec pari iure censeari debent.

Fugiens car-
cere, ob solā
fugā qua pe-
na afficiendus.

Sed ne ob fugam impunitus euadat, qui dum custodiretur pro hæresi è carceribus effugit, consuetudine potius quam legē aliqua receptum est, præsertim in Hispania, vt si honestior sit is qui fugit, vt si nobilis, doctus, religiosus, aut alijs honorabilis ciuis custodiatur arctius, & durius puniatur. quod si vilis sit, publice verberibus flagelletur, & causa hæresis in suo statu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de hæresi habetur. quamquā & alijs penis arbitrarijs puniri possunt, in quo mitius est cum illis agendum, qui custodis negligentia euaserunt, vt respondit Ulpianus in l. 1. ff. de effractionibus, ibi: Quod si per negligentiam custodum euaserint, leuius puniendos.

Circa fugientes dum haberi non possunt quid obseruandum.

Hæc tamen tunc obseruari possunt, cū cõprehendi possunt qui aufugerunt: nam si haberi nō possunt

A edictis publicis sunt euocandi, & in eos velut in cõtumaces & impenitentes est procedendum.

Diligenter vero curabunt Inquisitores, cum primum intellexerint reum euasisse, rescribere ad circumuicinos Inquisitores, aut Episcopos, aut alios, quos idoneos iudicauerint, vt animaduertant, an is qui effugit, ad suam ciuitatem fuerit profectus, vt eum curent capiendum, adiectis in Epistola nomine, cognomine, patria, statura, colore & ceteris circumstantijs, ex quibus in notitiam rei fugientis facile possint deuenire.

B Si autem fugitiuus ille, qui nescitur quò abiit, erat deprehensus in hæresi non solum testibus, sed propria confessione, & dixerat ac concesserat se velle eas abiurare, & ante abiurationem fugit, & præsertim si erat religiosus, & ipsas hæreses prædicasset, potest citari, & verbis magis aggrauari per modū sequentem.

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat infra certum terminum, ad faciendam abiurationem prædictam, & excommunicandi eum, nisi faciat vt mandatur.

C Vniuersis & singulis Christi fidelibus in regnis & terris Illustrissimi talis regis, & alias vbilibet cõstitutis, frater N. in prædictis terris & regnis Inquisitor hæreticę prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus: Salutē in auctore & conseruatore fidei Dei, & Virginis filio domino nostro IESV CHRISTO.

MISSVS à sede patris redemptor noster Dominus IESVS CHRISTSVS, ne ad imaginem suam hominem conditum perdi contingeret, si vnde redimeretur † non haberet, similem nobis fumēs habitum, vt pateret oculis in mortis tenebris positum, de sua ineffabili pietate remedia diuersa contulit, per quæ humano generi et posset felicitas impartiri: sed ecce declinante iā mundi vespere ad occasum, & hominum malitia excrecente, corrupti iam sæculi corruptelam non solum sentiunt elementa corrupta, verum etiam creaturarum dignissima creatura ad imaginem & similitudinem condita creatoris. Peccat enim ad extremum homo miserrimus, qui in sui creatione in paradisi medio constitutus, vt operaretur & custodiret eundem, & de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno sciētie boni, & mali, vesceretur, manere non potuit in eodem; qui etiam erga fines sæculorū degenerat, & varijs & noxijs quæstionum nexibus se innectit. Ecce nāq; peccatis exigentibus oua aspidum iam sunt rupta, & telas araneæ texuerunt, quia fallaces & subdoli vulpini & infelices hæretici, falsum & peruersū intellectum, quinimmo buccis crepantibus per mundi latera sonuerunt. Sed re vera qui de venenatis eorum comederit, morietur: quoniam eorum perfidē doctrine, ac nefarijs consilijs inherentes, eternis incendijs adscribuntur. Ecce siquidem

† In omni
manufer
legitur, i
ceret.

Gen. 2.

dem noua Achan progenies, quæ de anathema-
 te Iericho regulam auream palliolūq; furatur,
 Abiron quoq; & Dathan, & Chore, detestanda
 soboles, nouis thuribulis fermentatum thymia-
 ma, nouis volunt altaribus adolere: hi sunt nam-
 que caupones, qui aquam vino commiscētes, vi-
 rus draconis in aureo propināt calice Babylonis;
 ita quod nisi botrus, vnde vinum nascitur, in flo-
 re lædatur, fructum non solū amarum, sed etiam
 pestiferū germinabit. Ecce siquidem (quod prædo-
 lentes referimus, & referendo dolemus) vestra
 charitati irradiatæ splendoribus fidei orthodoxæ
 notum facimus per præsentēs, quod vir quidam
 Ecclesiæ sanctæ Dei cōtumax, & rebellis, frater
 N. vocatus, ordinis talis, habitu obfuscatus, de ta-
 li villa, & talis diœcesis; tā ex testiū legitima produ-
 ctione, quā eiusdem propria confessione ma-
 lignitatis spiritu agitatus, conuictus extitit, heresi-
 bus multique erroribus irretitus iudicialiter co-
 ram nobis, & hoc in errores quosdam, quinim-
 mo pestiferas damnatas hæreses incidendo, se-
 mel & bis eas in tali loco publicè prædicando;
 immo potius aliquando pertinaci animo defen-
 dendo. Hæreses autem & errores isti erant: Pri-
 mus quod, &c. *ponatur*: Secundus quod, &c. *po-
 natur*: Tertius, &c. *ponatur*: & sic de alijs conse-
 quenter. Ea propter per nos præfatum Inquisito-
 rem in multis concilijs diuersis locis, & tempori-
 bus celebratis, in quibus idem Frater pluries ple-
 nissimè est auditus, de multorum peritorum tam
 læcularium quā regularium, tam doctorum in
 vtroque, quā magistrorum, & lectorū in Theo-
 logia consilio, & assensu extitit vnanimiter con-
 cordatū, nullo penitus discrepante, q̃ præfatus
 Frater N. ordinis memorati habitu obfuscatus,
 pro suis hæresibus, & erroribus, quia videbatur
 redire ad gremiū sanctæ matris Ecclesiæ penitē-
 do, non erat pro tunc curiæ seculari tradendus vl-
 timo supplicio feriendus; sed potius (sibi parcen-
 do pro illa vice, & non amplius) in villa tali, vbi
 deliquerat, præfatos errores ac hæreses publicè
 prædicando, publicè illos ac omnem hæresim ge-
 neraliter abiurare: & postmodum spoliatus om-
 nibus priuilegijs & sui ordinis, & nudatus in cō-
 uictu tali sui ordinis, pro carcere perpetuo reside-
 ret, & ita fuit in eius præsentia condēnatus. Ipse
 autem tanquam canis ad vomitū rediens, nouis-
 sima peiora prioribus commiscens, dolores dolo-
 ribus adiiciens, noua vulnera corpori Christi my-
 stico grauitè imprimens; quod mentis nostræ
 præcordijs tāquam res cogitatu terribilis actūq;
 horribilis, Deo nimium abominabilis, & omnib.
 Christi fidelibus odibilis, grauem pertulit vim
 doloris. Nam ipse frater N. qui videbatur aliās
 penitere, quem sancta mater Ecclesia satagebat
 eius misericordiæ vberib. enutrire, cū de eius fu-
 ga nullus aliquid cogitaret, ipse medicinā refu-
 tans salutarē, vt egrotus frēneticus, & insanus, ti-
 mēs vino, & oleo eius vulnera confoueri, tanquā
 rebellis, & inobediens, matri nostræ Ecclesiæ san-
 ctæ Dei, & eius Inquisitori iudici delegato, præ-
 missa cōplere cōtēpsit, & quodlibet præmissorū;
 vulpinæ fugiens, per diuersas partes regni, & p-

A uinciē discurrendo, & hoc quāsi per annū in la-
 tibulis habitando; nunc autem eū, quo malignus
 spiritus duxerit, ignoramus. Idcirco cupientes
 nos, & nostris totis conatibus inhiantes, qui in of-
 ficio Inquisitionis sanctæ præfatæ, quāuis imme-
 riti, præsidemus, ipsum Fratrem N. dicti ordinis,
 vt ouem perditam oberrantem ad ouile Domi-
 nicum reuocare, exemplo illius, qui dimissis no-
 nagintanouem in deserto, centesimam venit re-
 quirere, ne periret: Citamus, monemus, & re-
 quirimus, primo, secundo, & tertio peremptoriè
 per præsentēs, quatenus infra tot dies a monitio-
 re ista nostra proximè computandos, in tali lo-
 co, vel vbi fuerimus, compareat personaliter co-
 ram nobis, abiurationem prælibatam facturū,
 & alias per nos pro suis demeritis puniendus: Et
 hoc ei mandamus in virtute sanctæ obedientiæ,
 & sub pœna excommunicationis infra terminū
 prætaxatū. Si autem (quod Deus auertat) nobis
 in hoc inobediens extiterit, & rebellis præfatis
 nostris mandatis, & monitis, immo verius Apo-
 stolicis non parendo, sciat excommunicationis
 sententia innodatum; quam sententiā nos F. N.
 Inquisitor præfatus nunc vt ex tunc, & tunc vt ex
 nunc auctoritate Apostolica, & iniūcti nobis of-
 ficij contra Fratrem N. supradictum ferimus in
 his scriptis: quam sententiā si sustinuerit animo
 pertinaci, contemnendo abiurationē facere præ-
 libatam, iudicabimus eum tradendum curiæ secu-
 lari tanquam hæreticum pertinacem, prout no-
 bis mandant canonica sanctiones. Lata est hæc
 sententia, &c.

Forma alia ad hoc idem.

Vniuersis, & singulis Christi fidelibus, in
 terris Serenissimi talis domini Principis
 iurisdictioni subiectis, & alijs quibuscunq; Chri-
 sti imagine insignitis, & fonte baptismatis rena-
 tis F. N. in præfatis terris Inquisitor hæreticę pra-
 uitatis a sancta Sede Apostolica specialiter dele-
 gatus: Salutem, & ad athereos choros victricem
 palmam fidei reportare.
 A D extirpanda zizania venenosa de medio
 populi Christiani, vbi dignoscuntur claris vesti-
 gijs excreuisse, seminante illa zizaniarum satore
 Satana, humani generis pestifero inimico, tanto
 studiosius inuigilandum existit, quanto pernicio-
 sius (si negligantur de medio catholici seminis
 eradicari) in tantum superexcreverent, quod
 fegetem tritici iam albam, ad messē fidei splen-
 doribus relucētem, in agro dominico suffoca-
 rent. Hi sunt subdoli ac fallaces heretici, Chri-
 stiani populi mortiferi inimici; subuersores ca-
 tholicæ fidei, & contemptores Ecclesiæ sanctæ
 Dei. Hi sunt vulpeculæ Samsonis facies qui-
 dem habentes diuersas, sed caudas adinuicem
 colligatas, qui vineam Domini Sabaoth, Ec-
 clesiam videlicet catholicam diffusam per or-
 bem hac illac discurrentes, conantur totis vi-
 ribus demoliri. Hi sunt, qui circumeuntes ma-
 re, & aridam, & occulta conuenticula & facien-
 tes, segregant se a communi conuersatione fi-
 delium,

137

Iudiciū. c. 15.

† c. Excoica-
mus. 1. §. acit-
timus de l. a.
ret,

Pulchra hære-
ticorum cum
reb. foetidis,
& uenenatis
comparatio.

† Al. puicax.

† cap. Verita-
tis. §. nos igitur.
de dolo &
contu.

delium, vita & habitu dissidentes. Hi sunt apri de sylua motu velocissimo, & morfu amarissimo fructus fidei vberes deuastantes. Hi sunt qui præ- tendunt quādam fictam, & simulatam exterius speciem ac imaginem sanctitatis, per quam faci- lius persuadeant, & seducant, sed sunt veraciter vt sepulchra exterius deaurata, quæ interior plē- na sunt spurcitij, & cadaueribus mortuorū: nā- omnis cogitatio eorum intenta est ad malū om- ni tempore. Sunt enim serpentes hæresis virus efflantes, qui eos lethaliter inficiunt, ad quos ac- cedunt: suntque venenosi ac mortiferi scorpio- nes gestu, & habitu simplices, qui nisi de medio extirpentur, venena sua infundent, inficient, & mactabunt. Sanè nouissimè diebus istis, peccatis exigentibus nostris, in partibus istis, ille humani generis pertinax † inimicus, qui ab initio nifus est omnifaria sua perfidia, & inuidia, salutem ho- minis impedire, per quendam suæ ministrū ne- quitia, & operariū iniquitatis, sparsit mortifera venena, dum Frater talis ordinis, tali habitu obfu- scatus, ausu nefario prædicauit publicè in tali Ec- clesia talis ciuitatis vel loci, damnatas hæreses, & errores intolerabiles, quæ sequuntur: Primus, &c. *Inseratur*, prout testibus legitimis est conuictus, & etiam iudicialiter est confessus: Verum post multas catholicas informationes, & post crebras vexationes carcerales, & calamitates frequētes, adhærens consilio saniori, tandem acquieuit di- ctos errores, & hæreses reuocare, ac publicè abi-urare; sed post antefati humani generis inimici infano ductus persuasum pariter, & seductus, & mala malis accumulans, peioribus se sordidans, errores erroribus coadunans, tanquam canis ad vomitū rediens, dānatas hæreses pristinas est am- plexus; quod nimium nostra interiora præcordia sauciauit: Nam cū fingeret penitere, ac velle as- fertas ac prædicatas per eundem, damnatas præ- fatas hæreses, & errores reuocare, ac publicè abi-urare, & abnegare, & de eius fuga nullus ali- quid cogitaret: ipse carcerē fregit, nosque, immo sanctā Ecclesiā delusit, pariter & aufugit, & quo cum duxerit antefatus malignus spiritus, cuius applausu sic egit, totaliter ignoramus: Nosque, & non immerito, metuentes, ne venena suæ per- uersæ antefatæ doctrinæ alibi diffundat, corda- que simplicium inficiat pariter, & deludat, cu- pientes simplices ab huiusmodi prauis incurfi- bus præseruare, ipsumque reducere ad gremiū Ecclesiæ Dei sanctæ, atq; ad vnitatē fidei ortho- doxæ: Nos illi absens corpore, † præsens autem mente, illi absenti vt præsentī, auctoritate Apo- stolica, qua fungimur in hac parte, in virtute san- ctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, & mandando monemus pariter, & citamus; quate- nus infra tres menses, quorum primum pro pri- mo, secundum pro secundo, tertium pro tertio, & peremptorio termino assignamus, in domo Fra- trum Prædicatorum talis loci, facturus præliba- ram abiurationem, reuocationem, & abnegatio- nem publicam hæresum prædictarū, & alias re- sponsurus de fide, compareat personaliter corā nobis, ac etiam recepturus secundum sua tanta

A demerita penitentiam salutarē: aliter elapso ter- mino præfato assignato, sciat se excommunica- tionis mucrone percussam: quam excommunica- tionis sententiam nos Inquisitor præfatus, in eū vt in contumacem, inobedientem, & rebellē no- bis, immo re vera domino nostro Papæ, & Eccle- siæ sanctæ Dei, præfata trina monitione canoni- ca præeunte, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc iustitia exigente, & eius inobedientia requiren- te, ferimus in his scriptis: notificantes eidem, qd si antelata sententia se permiserit contumaciter innodari, procedemus contra eum ad vltiora, eius cōtumacia non obstante, prout volunt cano- nica sanctiones. Lata fuit hæc sententia, &c.

B Si autem citati huiusmodi non comparuerint, sed permiserint se excommunicationis vinculo innoda- ri, publicabuntur excommunicati in omnibus illis Ecclesiis atque locis, in quibus fuerint citati per li- teras tenoris sequentis.

*Forma denuntiandi excommunicatum
qui citatus responsurus de fide,
vel abiurationem facere,
noluit comparere.*

C FRATER N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini ditioni subiectis, Inquisi- tor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilectis nobis in Christo Rectori talis Ecclesiæ, ac Vicario talis Ecclesiæ, & alijs quibuscūque, ad quos præsentis perue- nerint: Salutem in Domino, & mādatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

D Ad vestram, & vestrorum cuiuslibet notitiā deducimus, nostrarum tenore præsentium litte- rarum, quod nos talem, de tali loco, iustitia suade- tes, fecimus moneri, & citari in vestris præfatis Ecclesijs, quatenus sub pena excommunicatio- nis cōpareret infra ei certum terminū assignatū responsurus de fide, & alias acturus, & facturus, vt ratio suaderet, personaliter coram nobis, vt in nostris litteris videbitis plenius contineri: quarū tenor sequitur per hæc verba: Frater, &c. *Inserā- tur totaliter, & ex toto, & sequatur.*

E Verum cum ductus malo cōsilio, & seductus, non comparuerit, nec excusationem miserit, sed contumaciter renuerit comparere, pariter & pa- rere nostris, immo re vera Apostolicis monitis, & mādatis, propter quod est excommunica- tionis vinculo innodatus: Ea propter vobis, & cuilibet vestrum, auctoritate Apostolica supradicta dici- mus; & in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, & mandando vos requirimus, & monemus, vno pro terno edicto, alias excommu- nicationi volumus vos subiaccere; quatenus pri- ma die Dominica immediatē sequenti, & alias ex- tunc, omnibus, & singulis diebus Dominicis, & festiuis, in vestris Ecclesijs, dum Missarū solem- nia celebrantur, & inibi erit cleri, & populi mul- titudo, ipsum talem excommunicatum alta voce & intelligibiliter publicetis, ac eum vitetis, & vi- tari

tari a vestris subditis faciatis, tantum, & tamdiu, quousque de eius absolutione vobis per nostras litteras constiterit manifeste: Reddatis litteras portatori, diem & horam receptionis, & publicationis continentes, & testes etiam coram quibus vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

139 **F** Rater N. ordinis Prædicatorum in terris ditioni talis domini subiectis, Inquisitor hæretica prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Christo dilectis Rectoribus, talis & talis Ecclesiarum: Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

CVM talis de tali loco, &c. de mandato nostro, ac per litteras nostras fuerit citatus peremptorie & canonice in vestris Ecclesijs, & alijs in domibus proprijs, in quibus consuevit communiter commorari, quia præsens non poterat personaliter inueniri, cum diceretur & esset veraciter fugitiuus, nec sciremus, sicut nec in præsentiarum scimus, quod eum duxerit malignus spiritus humani generis inimicus: ut certa die & loco compareret personaliter coram nobis, super quibusdam articulis hæreticalibus, de quibus erat publice diffamatus, vel nobis delatus, vel in tali Ecclesia publice prædicauit, vel confessus extitit, & alias de fide catholica responsurus, & acturus, ac recepturus quod iustitia suaderet, sub pœna excommunicationis, qua (si contra faceret) eum innodari volumus ipso facto: ipse vero infano consilio acquiescens, & mala malis adiiciens, & peiora peioribus subnectens, contumaciter renuit comparere; nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator; nec postmodum, quauis diutius fuerit expectatus; sed subterfugiens, & hinc inde latitans, in causa fidei se contumaciter absentauit. Nos igitur Inquisitor præfatus, attendentes quod secundum canonica instituta, pœna contumacibus debetur, & crescente contumacia, crescere debeat & ipsa pœna, ipsum talem pro hæresi fugitiuum, ac parere subterfugientem, in causa fidei contumacem, & excommunicatum habuimus & habemus, & talem ab omnibus haberi volumus, ac etiam reputari. Ea propter auctoritate Apostolica, vobis & vestrum cuiuslibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis præcipimus & mandamus, quatenus prædictum talē in vestris Ecclesijs publicè, alta voce & intelligibili, singulis diebus Dominicis & festiuis, ibidem ad audienda diuina clero & populo congregatis, excommunicatum, ut contumacem pro hæresi, & fugitiuum publice nuntietis, & vos eum euitetis, ac faciatis a vestris subditis euitari, tantum, & tamdiu, quousque vobis plene constiterit, quod sit a prædicto excommunicationis vinculo absolutus: monentes nihilominus parochianos vestros semel, secundo & tertio, canonice & peremptorie, ex parte nostra, & sub excommunicationis pœna, ne prædicto tali,

A aut cum eodem excommunicato participant quoquo modo: sed ipsum tanquam vere excommunicatum habeant & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæresi, si ipsum alicubi esse sciuerint, nobis detegant & reuelent; alioquin in eos, qui legitime ac canonice moniti scienter contra fecerint, excommunicationis sententiam, hac nostra competenti monitione canonica præeunte, ferimus in his scriptis; volentes, ut in signum ac testimonium recepti & completi per vos mandati nostri, sigillum vestrum præsentibus apponatis. Datum, &c.

COMMENT. XXXVI.

a **C**ontumaciter renuit comparere, nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator. J. Multa mihi probant, Emericum præter theologia, utrumque etiam ius non leuiter calluisse, cum in hoc præclaro opere plurima passim inserat, quæ cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipse iura non citet. & qui dicunt eum nihil præter rudem praxim intellexisse, longe absunt a veritate quos ita dicere puto, vel quia eum non legerunt ut oportuit diligenter, vel ut furta sua occultaret, cum ita fere sit hodie natura comparatum, ut eum magis vituperent, a quo plura acceperint; aut saltem nolunt nominare.

Sed in viâ reuertor. Hic locus inter cetera mihi suadet verum esse quod paulo antea dicebā. nouerat Emericus ex iuris traditionibus, non posse in causis criminalibus interesse procuratorem, præsertim in grauioribus, neque ad agendum pro absente, neque ad defendendum eum. l. penul. §. ad crimen. ff. de p. bli. indi. cap. veniens. de accusatio. cap. 1. in fine. capit. in criminalibus. §. quæst. 3. cum similibus allatis per Antonium Rubicum Alexandrinum in trac. de potest. procurato. in causis criminalibus. numero 54. & sequ. & Ioannem Roiam in singularibus fidei, singul. 170. incipien. Procurator. & Repertorium Inquisito. verbo, procurator. & ratio est: quoniam sicut sententia capitalis non potest ferri in absentem, ita nec in eius procuratorem, cum procurator non deliquerit. Rursus, quoniam necessaria est reorum confessio, præsertim in crimine hæresis, cum consistat in mente eius, qui id scelus commisit, de quo nemo melius quam delinquens ipse potest respondere. Hæc inquam intuitus auctor hoc loco, non dixit, nullum pro hoc absente fugitiuo eius nomine comparuisse procuratorem, quia is non fuisset admissus ob rationes allatas: sed dixit, non comparuisse aliquem excusatorem.

E Atque hoc verissime & doctissime dixit, quoniam cum reus est absens, potest aliquis de innocentia eius coram iudicibus dicere, non velut procurator, sed ut quilibet, ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimendum. verbo legitime, quem sequitur Carrerius trac. de heret. num. 113. & Simancas de catho. insti. tit. 52. numero 4. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 170.

Sed hæc omnia ita accipienda esse docent præcitati, ut uera sint, cum absens est reus: item cum solus est in fide suspectus: secus autem si uere hereticus esset; tunc enim nullus pro eo excusator, aut defen-

Num. 139.

Emericus peritus:

In causis criminalibus. cur non possit interuenire procurator.

Pro reo absente, an excusator admittendus, & quæd.

for esset audiendus, iuxta c. si aduersus. de hære. quo omne hæreticis patrocinium denegatur. neq; hæc Eymericum latuerunt hoc loco, cum solum agat de citando suspecto in fide, non autem de eo, quem vere constabat hæreticum esse, vt series disputationis ostendit a num. 138. vsque ad nu. 140. exclusiue.

Excusatoris partes quales.

Huius autem excusatoris partes erunt. allegare probabiles & iustas absentie seu fugæ causas, verbi gratia, reum tadio carceris, aut tormentorū metu, cum esset delicatus, aut falsorum testium præiudicio recessisse, quæ si verisimilia iudicentur, sententia differenda est, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefensus condemnatur.

Hæretici banniti & diffidati, an impune occidi possint.

b Sed ipsum tanquam vere excommunicatū habeant, & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæresi, &c. **j** Sed non videtur hic auctor iuxta legum sanctiones loqui, cum hæreticos propria auctoritate capere, spoliare, ac etiā interficere liceat: sunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros. c. de hæret. ibi: diffidamus atque bannimus. hæc enim verba: diffidare, & bannire significant statuere, vel præcipere, vt impune possint interfici. cap. felicis. de pænis. lib. 6. docent Angelus de Perusio cōf. 13. quem sequitur Geminianus in ca. 1. de homicid. lib. 6. circa finem vers. quero quid importent. & alij eodem loco. & Petrus Godofredus in dicta authent. Gazaros. c. de hæret. verbo, diffidamus. & Ioannes Roias in singul. fidei. 5. nu. 31. in octaua ampliatione, & alij per hos relati.

Banniti & diffidati, an impune occidi possint.

Diffidatos vero & bannitos, non modo per indicem, sed etiā per priuatos impune posse occidi Martinus videtur permittere. l. 3. in fine. ff. ad leg. Cornel. de sicariis, ibi: transfugas licet vbicunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere. & ratio esse videtur, quoniam banniti, & diffidati a Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam conditis per eos, sunt extra beneficia ipsorum diffidantium; iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum esse videtur, vt pulchre docet Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 14. in fine.

Hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit & spoliare.

Sed hæc sententia saltem de capiendis, ac spoliandis hæreticis propria auctoritate aperte statuta est rescripto quodam Innocentij iij. incipiente: Ad extirpanda. §. idem quoq; in hæc verba: Idem quoque Potestas, seu Rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio sui regiminis publica concione more solito congregata, banno ciuitatis, vel loci supponat tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunq; nomine censeantur, & teneatur bannum huiusmodi a suis prædecessoribus positum confirmare: præcipue autem

A quod nullus hæreticus, vel hæretica, de cetero habitet, vel moretur, aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem; & quicumque ipsum, vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure. hæc enim ibi. Quæ cum ita sint, non videtur debuisse loqui Eymericus præfato modo, sed oportuit eum dixisse, vt quilibet caperet & spoliaret eum, qui pro hæresi fugitat.

B Veruntamen hanc in Eymericum obiectionē bifariam diluimus. Primum dicimus, superiorem alla tam a nobis sententiam accipiendum esse, cum constat vere hereticos esse eos, qui fugiunt, aut latitant, vel quia damnati sunt, vel quia aliàs constat eos in manifestis hæresibus esse, iuxta textum in cap. super quibusdam. extra de verbor. signi. tunc enim iare & capi propria auctoritate, & spoliari, ac etiam si resisterent violenter, impune occidi possent. is autē de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortassis conuictus, ideoque velut excommunicatum vitandum asseruit, non vt hæreticum capiendum, aut interficiendum, sed reuelandum, & detegendum admonuit.

C Rursus addo, quod etiam si constaret hæreticum eum esse, tutius tamen est & securius, vt iudicis auctoritate & capiatur (si commodè hoc fieri possit, & absque periculo euasione ipsius rei) & spoliatur, vt optime docuit Goffredus in sum. tit. de hæret. §. sed nunquid catholici. quem sequitur Archidiaconus in c. si vos. 23. q. 5. in prin. in hæc verba: Sed nunquid catholici propria auctoritate possunt hereticos spoliare? dic cum Goffredo satis esse tutum, vt hoc fiat auctoritate Ecclesiæ, vel principis. hæc ille. idem tradit glo. in c. si aduersus. de heret. verbo, auxilium. in fine. quod etiā videtur sentire Concilium Tholosanum, quod mox citatur, & Ambrosius de Vignate tract. de hæret. q. 16.

D Si ipsum alicubi esse sciuerint nobis detegant, & reuelent. **j** Ita fieri iussit iam olim Concilium Tholosanum c. 2. in hæc verba: Et si quos repererint hereticos, credentes, fautores, & receptatores: seu defensores coram adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, vel dominis locorum, seu balliuis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur. hæc ibi.

Ibidem. Reperti heretici detineantur ne fugiant & iudicibus indicandi.

IN TREDECIM MODOS PROCESSVM

in causa fidei debite terminandi observatio.

HÆC pars, quæ nunc sequitur, est valde necessaria: in primis vero admirabilis, multoque iudicio & prudentia cõstituta, cum Eymericus rem alioquin per se difficilem, fusam, & late patetrem, ad certa quædam capita deduxerit, quibus omnis hæresis causa possit terminari. quæ fuerit in hac re auctor secutus, ignotum est mihi: coniectura tamen assequor, eum acri iudicio, multo labore, & diligentia, usu rerum accedente, ex Concilio Tholosano, Bitterensi, & Narbonensi olim in partibus Gallicanis contra hæreticos editis, & ex consultationibus Guidonis Fulcodij ad Inquisitores, hos terminandi processus modos collegisse, & in hanc methodum absolutissimam & exactissimam rede-
 gisse. neminem inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit. multos tamen reperio, qui ipsum penitus fuerint postea secuti, nec verbis quidem mutatis: nam inter ceteros Iacobus Sprægerius in malleo maleficarum in 3. parte à quæstione 20. vsque ad quæstionem 34. totam hanc tractationem transcripsit. Idem fecit Tabienfis, breuius tamen in Sum. verbo Inquisitor. §. 12 nume. 13. & multis sequentibus. & Potremo Reuerendissimus Vmbertus Locatus in fine sui operis iudicialis, tit. De formulis in sancto inquisitionis officio agendorum, eundem in hac parte Eymericus est imitatus.

Hæc tamen non sunt furti nomine censenda. nam vt vere de hac etiam re differens Bartholomæus Riccius, vir latine peritus dicebat: non sunt ea furti putanda, quæ fiunt non inuitis dominis: honestius tamen & laudabilius est ingenue profiteri per quos profecerimus; nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri potest: qui enim ignorat tempora, quib. quisque scripserit, facile putabit, eum a quo cæteri acceperunt, vice versa a cæteris accepisse: & propter hanc causam compellimur quædoque (ut cuiq; honos suus illesus conseruetur) aperte dicere quib. locis alij Eymericum penitus sequantur tametsi alia quoque inde nascatur vtilitas: quoniam veriora & firmitiora putantur, quæ multi, præsertim viri graves & docti vno consensu sequuntur, itaque quo plures sunt qui ab Eymerico acceperint, eo magis credendum est eius doctrinam sanam esse, tutam esse, & multa æquitate, ac prudentia niti.

Quomodo & qualiter processus in causa fidei est terminandus; & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi.

Expedito primo, quomodo & qualiter processus fidei sit initiandus; & secundo, quomodo & qualiter sit continuandus: tertio nunc videndum existit, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus. Vbi est considerandum quod omnis processus fidei, vno tredecim modoru est debite terminandus. Nam delatus de hæresi

A vitis & diligenter discussis omnibus actis & actis, & in causa productis, & habitis varijs consilijs peritorum.

1 Vel reperitur absoluendus, & ab hæresi totaliter immunis.

2 Vel reperitur solum diffamatus de hæresi generaliter.

B 3 Vel reperitur quæstionib. & tormentis supponendus aliquo modo.

4 Vel reperitur suspectus de hæresi leuiter.

5 Vel reperitur suspectus de hæresi vehementer.

6 Vel reperitur suspectus de hæresi violenter.

7 Vel reperitur diffamatus de hæresi, & suspectus insimul & communiter.

8 Vel

- 8 Vel reperitur confessus hæresim & penitēs, & non relapsus probabiliter.
 9 Vel reperitur confessus hæresim & penitēs, sed relapsus veraciter.
 10 Vel reperitur confessus hæresim, & impēni-
 tens, sed non relapsus realiter.
 11 Vel reperitur confessus hæresim, & impēni-
 tens atque relapsus certitudinaliter.
 12 Vel reperitur nō cōfessus, sed conuictus de
 hæresi legitimis testibus, & alias iudicialiter.
 13 Vel reperitur conuictus de hæresi, sed fugiti-
 uus, vel abiens contumaciter.

Et sicut dictum est de hæresi, sic & dicēdū est de hæreticorum receptatione, defensione, vel fautoria. Nam delatus de receptatione, defensione, vel fautoria hæreticæ prauitatis, vel reperitur absolueudus, & immunis totaliter, vel diffamatus generaliter, & sic de alijs, vt de hæresi est prædictum.

*De primo modo finiendi fidei proces-
 sum quando delatus est ab-
 soluendus.*

Primus modus processum fidei termi-
 nandi & finiendi est, quādo delatus de hæresi processus meritis diligen-
 ter discussit cum bono consilio peri-
 torum reperitur ab obiecto hæresis
 crimine immunis totaliter: & hoc est, quādo de-
 latus non conuincitur, nec confessione propria,
 nec facti euidencia, nec testium production le-
 gitima, nec alias suspectus, nec diffamatus publi-
 ce de prædicto crimine reperitur.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis
 enim per Episcopū & Inquisitorē cōiunctim,
 vel diuissim, quia in hoc casu vnus solus potest,
 iuxta gl. Ioan. And. super c. Multorum querela.
 de hæret. in Clemen. §. duro tamen. & versi. pro-
 cedere contra illos, in alijs autem non; absolua-
 tur per sententiam tenoris sequentis.

*Forma absoluendi delatum de hæretica
 prauitate, cum nihil probatur le-
 gitime contra eos.*

NOs frater N. ordinis fratrum Prædicato-
 rū, Inquisitor hæreticæ prauitatis: in terris
 talis domini a sancta sede Apostolica speciali-
 ter delegatus. Attendentes b quod tu talis de tali
 loco, & talis diocesis fuisti nobis delatus de tali
 hæretica prauitate, scilicet quod, &c. Attēdentes
 etiā illa esse talia, quæ nō valebamus, nec debe-
 bamus conuiuentibus oculis pertransire, descē-
 dimus ad inquirendum si prædicta fulcirētur ali-
 qua veritate, testes recipiendo & examinando,
 defensiones etiam cōcedendo, & alia faciendo,
 quæ decebant, secundum Canonicas sanctiones:
 Ea propter visis, & diligenter examinatis om-
 nibus actis & actitatis in hac causa, omnibusq;

aqua lance libratīs, habitoque consilio peritorū
 in iure, ac etiam in Theologia facultate, illoque
 sepius repetito, sedentes pro tribunali, more iu-
 dicis iudicantis, ac habentes præ oculis solū Deū
 & negotij veritatē, sacrosanctis Euāgelis positīs
 corā nobis, vt de vultu Dei nostrum iudiciū pro-
 cedat, & oculi nostri videant æquitatem; Ad no-
 stram diffinitiuam sententiā procedimus in hūc
 modum.

CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea-
 quæ vidimus & audiuius, & producta & obla-
 ta, acta, & actitata sunt coram nobis, in præsentī
 causa, non inuenimus aliquid contra te legitime
 fore probatum de his, quibus delatus fueras co-
 ram nobis, pronūciamus, declaramus, ac senten-
 tialiter diffinimus, contra te non esse, nec fuisse
 aliquid actū legitime corā nobis, propter quod
 possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspe-
 ctus haberi aliquāliter de hæretica prauitate; qua-
 re te a præsentī instantia, Inquisitione, & iudicio
 totaliter relaxamus. Lata fuit hæc sentētia, &c.

Alia forma ad hoc idem.

NOs frater N. ordinis Prædicatorū Inquisi-
 tor, &c. Visis & diligenter discussis omni-
 bus & singulis in præsentī causa actis, & actitatis,
 habitoq; solenni consilio super illis, maturo pari-
 ter & digesto, in sacra Theologia, ac iure peri-
 torū, sedentes pro tribunali more iudicis iudicatis,
 habentesq; præ oculis solū Deum, sacrosanctis
 Euāgelis positīs coram nobis, vt de vultu Dei
 iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri vi-
 deant æquitatem, ac die, hora, & loco tibi ta-
 li, de tali loco, talis diocesis, ad audiendam
 diffinitiuam sententiā assignatis, sententia-
 liter declaramus, pronunciamus, & diffinimus
 contra te nō esse coram nobis legitime probatū
 aliquid de his, de quibus delatus fueras corā no-
 bis, scilicet quod dixeras, vel feceras, &c. propter
 quod debeas hæreticus, vel suspectus de hæresi
 reputari. Quare te absoluentes per præsentē no-
 stram sententiā, a præsentī instātia, ac nostro
 iudicio relaxamus. Lata fuit hæc sententia, &c.

Caueatur quod non ponatur in sententia, q
 est insons, vel immunis, sed quod non fuit proba-
 tum legitime contra eum: vnde si post modum,
 temporis processu iterum deferatur, & legitime
 probetur, potest non obstante prædicta absolu-
 toria sententia condemnari.

Eodem modo absoluendus est quis, quando
 est delatus de receptione, defensione, seu alias
 fautoria hæreticorum, seu hæreticæ prauitatis, cū
 nihil probatur contra eum legitime.

C O M M E N T. XXXVII.

Idem prorsus Iacobus Sprenger in malleo malefi-
 carū 3. p. q. 20. & Locatus in fine operis iudicia-
 lis, in formula absoluendi delatū, quando nihil est le-
 gitime contra eum probatum, & Zachinus c. 41. in
 fine. & Tabiensis in Sum. verbo, Inquisitor. §. 12.
 n. 13. & Syluester de Strigibus li. 3. c. 4. puncto. 3.

Et

143
 In sente
 absolutio
 nemo inf
 pronantia
 dus, & qua

Num. 14
 De sentent
 proferendi
 in hoc cri
 ne qui diff
 ruerit.

Et de sententijs in causa hæresis pronuntiandis videtur Conradum Brunum lib. 4. de hæret. c. 10. & Ioannem Roiam in singularibus fidei, singul. 177. cum aliquot sequen. Gondissaluum tract. de hæret. q. 20. nu. 8. & seq. Franciscum Squillacensem de fide catholica c. 44. Simancam de catho. instit. tit. 60. & Archidiaconum & Joannem And. copiose, in c. ut commissi. de hæret. lib. 6.

An solus Inquisitor vel solus Episcopus possit absoluer.

a Talis enim per Episcopum, & inquisitorem coniunctim, vel diuisim: quia in hoc casu vnus solus potest, &c. Et hæc sententia, quod cum reus absoluendus, vel solus Episcopus, vel solus Inquisitor ipsum possint absoluer, de iure verior est: quamuis contraria sit tutior: sed de hoc articulo ex professo disputat Eymericus infra hac par. 3. q. 48. ubi dixi copiose.

Num. 142.

In sententia absolutoria, an sint errores exprimendi.

b Attendentes, quod tu talis de tali loco, &c. fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, scilicet quod, &c. Hic videtur non obscure indicare Eymericus in sententia absolutoria exprimendas esse hæreses, aut delicta eius qui est absoluendus, ob quæ fuit accusatus, siue denuntiatus; quod tamen nullo iure cautum est: & propterea credere salubrius esse, nullis erroribus recitatis, cum non fuerint aduersus ipsum probati, pronuntiandam esse sententiã absolutoriam publice, siue contra defunctum, siue contra viuentem, quod valde prudenter cautum inuenio per Madrilianã instructionẽ anni MDLXI. c. 62. in hæc verba à nobis Latine reddita.

Quando defensor memoriæ & famę alicuius defuncti legitime causam defenderit, fueritque defunctus ab ea iudicij instantia absoluedus, sententia eius pronuntiabitur in publica actione, cum edicta publicata fuerint contra ipsum. quãquam non debet hoc casu produci statuta defuncti qui absoluitur in publica actione: neque etiam debent recitari in particulari errores, de quibus fuit accusatus, cum probati non fuerint. atque hoc ipsum debet obseruari circa illos, qui personaliter fuerunt capti & accusati, & absoluuntur ab instantia iudicij, si fuerit hoc ab ipsis petitum. hætenus ibi. Quæ propterea mihi vbique obseruanda videntur, quoniam multa æquitate nituntur, & rationi sunt valde consona.

Num. 143.

Qui absoluitur non est persequendus inanis, & quia hoc fallit.

c Caueatur, quod non ponatur in sententia; quod est insons, &c. Idem hoc obseruat Tabiessius in sum. verbo, Inquisitor. §. 12. nu. 13. versi. caueatur. & Sprenger in malleo maleficarum. 3. p. q. 20. in fine. quod est custodiendum ob rationem hic ab Eymerico allatam. quamobrem minus bene fortassis Zanchinus tract. de hære. c. 41. in fine posuit in sententia absolutoria hæc verba.

Idcirco te tanquam penitus innocentem, per nostram diffinitiuam sententiam in his scriptis absoluimus a dicta Inquisitione & cõtētis in ea.

Sed quid si absoluitur tanquam penitus innocens & immunis, & postea de eodem crimine deferatur poterit ne non obstante sententia absolutoria, iterum iudicari, & condemnari? Respondeo posse; quoniam in hoc crimine fauore fidei sententiæ quæcunq; nunquam transeunt in rem iudicatam, vt singulariter docuit Lucas de Penna, in l. vnica. verbo, notum. C. de sent. aduersus fiscum latis, retract. lib. 10. quem

A sequitur Ioannes Roias tract. de heret. par. 2. assertio. 49. & idem in eadẽ parte de priuilegijs Inquisitorum, nu. 449. & Simancas de cath. instit. tit. 60. nu. 13. quam sententiam videtur probare textus in c. ut commissi. §. nec non. de hæret. li. 6.

Verum omiſſis iam antiquis controuersiis, non uisſime Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipiente: Inter multiplices curas. quod est impressum inter litteras apostolicas pro officio Inquisitionis, in fine huius operis, iustissime cauit, ne sententia in causa fidei numquam transirent, aut deinde transeant in rem iudicatam.

Sententiæ in causis fidei non tranſeunt in rem iudicatam.

B Atque ex his penitus refellitur opinio Decij consi. 137. incipien. Diligenter pro tenui facultate. Contradi Bruni lib. 4. de hæret. c. 8. in fine, assertentis, hæretico prodesse exceptionem rei iudicatæ: nullis ergo diffinitiuarum absolutoriarum sententiarum exceptionibus obstantibus, quoties nouæ probationes, aut indicia accesserint, de eodem crimine & inquisitione, & condemnatio fieri poterit.

Quod vero paulo antea dicebam cum Eymerico, videlicet, neminem esse pronuntiandum innocentem, aut immunem in sententia absolutoria: tunc non crederem procedere, quando per testes falsos fuit conuictus, aut per iniquos & maleuolos, & inimicos capitales, vel conspiratores delatus, qui postea penitentia ducti dixerunt se falso dedisse, aut falsum testimonium contra delatum dixisse constitit: hoc enim casu cum constet de manifesta innocentia delati, & de aperta iniquitate testium & delatorum, optime poterit in sententiã absolutoria pronuntiari insons, & peritus immunis, vt etiam Eymericus ipse iudicat faciendum in 12. modo processum terminandi. nu. 208. in fine, ibi: Ipso relato vt immuni a iudicio relaxato. & hac fortassis ratione locutus ceteri potest Zanchinus, quem paulo antea merito refellebamus: sed cum testes, aut denuntiatores tractant dictum suum, videndum est diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerunt prece, vel a delato, vel a consanguineis & amicis delati, de quo dixi alibi plenius.

De secundo modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.

Secundus modus processum fidei terminandi, & finiendi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur solummodo de tali hæresi diffamatus in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia: & hoc est quando delatus non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec quæcunque alia indicia probantur legitime contra eum: nisi præcise sola infamia.

Circa istum talis practica est seruanda in tali casu. Quia sententia non potest ferri pro delato, absoluendo eundem, sed cõtra, indicendo sibi purgationem canonicam, Episcopus & Inquisitor coniunctim, & non diuisim (nisi vnus committat alteri

alteri vices suas,) iuxta cap. Multorum querela. de hæret. in clemen. ferant sententiam per hunc modum, vel similem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

¹⁴⁵ **N**Os N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorū in terris talis domini, inquisitor hereticę prauitatis a sancta sede Apostolica spāliter delegatus: Considerantes, q̄ meritis processus facti per nos contra te talem, talis diœcesis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, s. q̄, & c. nō inuenimus te confessatum, nec conuictum de prædicta labe, nec alias suspectum, nisi q̄ te reperimus legitime ac veraciter in tali villa †, ciuitate, vel diœcesi, & apud bonos & malos publice diffamatum; Ea propter ad purgandam huiusmodi infamiā tibi indicimus purgationem canonicam, vt est iuris; assignādo tibi talem diem talis mēsis, ac talē horam illius diēi, in qua cōpareas personaliter corā nobis, & purges tuam infamiam tātis †, seu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, sint homines fide catholici & vita probati, & q̄ conuersionem tuam, & vitā nouerint, nō tam moderno tempore quam transacto. significantes q̄ si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout volūt canonice sanctiones.

† Id est, opido.

† Al. rāta manu ordinis tui

¹⁴⁶ Hic autem considerandum est, quod cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publice diffamatus, & cōtra eum aliud non probatur nisi infamia ipsa sola, sibi indicitur purgatio canonica: hoc est, q̄ habeat bonos aliquos viros septē, decem, viginti, vel triginta, secūdum quod plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis, vel minus insignib. fuerit diffamatus, qui sint suæ conditionis, vel ordinis: vt si diffamatus est religiosus; & illi sint religiosi: si clericus secularis, & illi clerici seculares: si miles, & illi milites, qui purgēt eum a crimine, de quo est diffamatus: qui compurgatores debent esse homines fide catholici, & vita probati, qui & illius cōuersionē & vitam, non tam moderno tempore cognouerint, quam antiquo, vt habetur extra de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Quales esse debeant compurgatores.

¹⁴⁷ Pœna recusantis in cōpurgare.

Pœna deficientis in cōpurgatione.

Si autē se purgare noluerit, excommunicetur: quam excommunicationem si per annum sustinuerit animo indurato, ex tunc vt hæreticus cōdemnetur, iuxta c. Excommunicamus itaque, §. qui autem, de hæret.

Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecerit, hoc est, q̄ purgatores tales, & tātos, prout est ei iniunctum, qui eum purgent, nō inuenerit, pro conuicto habetur, & sicut hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hæret. Excommunicamus i. §. adijcimus, & vers. qui nisi se, & de purg. cano. c. Cum dilectus.

Considerandum ē etiam hic est, quod quādo dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget se; trina vel quarta manu ordinis sui, q̄ ordo sumitur ibi in genere, & non in specie: vnde

A si Episcopus purgandus est, nō negatur, quin cū Episcopis, in purgatione possint admitti abbates & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma: de purg. cano. c. Quoties. Purgabit autem se diffamatus per modum, qui sequitur, vt colligitur extra de purg. cano. ca. Quoties. §. porro. & c. Acce.

Forma purgationis canonice a diffamato de hæresi faciendæ.

B **ADVENIENTE** autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonice assignato, comparebit personaliter purgandus cum suis cōpurgatoribus coram Episcopo, seu Inquisitore, in loco vbi noscitur infamatus: & ille qui diffamatus est ponens manum super librum Evangeliorum ante eum positum dicet sic: Ego iuro super quatuor ista Euangelia sancta Dei, quod talē hæresim: exprimendo eam, de qua est diffamatus: nunquam tenui: nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. Negabit. s. cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid sit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manū super prædictū librum Evangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro sup ista sancta Dei Euāgelia, quod credo ipsum verum iurasse. Et tūc canonice est purgatus.

Considerandum ē etiam, q̄ diffamatus de hæresi, ibi est purgandus, ubi noscitur diffamatus: & si in multis locis fuerit diffamatus, imponatur sibi, q̄ in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hæresim, de qua ibi noscitur infamatus. de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Nec cōtēnat: qui canonice de hæresi se purgavit: nam si post purgationē incidit in hæresim iam purgatam, pro relapso habetur, & tūc vt relapsus est tradendus curiæ seculari, iuxta c. Excommunicamus i. §. adijcimus. & ver. vel si post purgationem. & c. Ad abolendam. §. illos quoq; Secus autem si in aliam hæresim inciderit, de qua se ante non purgauerit, iuxta c. allegatum.

COMMENT. XXXVIII.

Observandum hic est primū, hunc modū secundum finiendi processum fidei differre a septimo, in quo etiam agit auctor de indicenda canonica purgatione ipsi diffamato, sed ille amplius ibi, ex alijs indicijs de hæresi erat suspectus, & p̄pterea nō modo purgationē, sed etiā abiurationē simul est subire coactus, hic vero solū erat infamatus de hæresi.

Et quæ ad hunc modum spectāt, repetunt Tabiēsis in sum. verbo, Inquisitor. §. 13. nu. 14. & Sprengerius in malleo maleficarum, par. 3. q. 21. Locutus in opere iudiciali verbo, purgatio, et in fi. operis in forma ferendi sententiā cōtra diffamatū de hæresi, vt purget se canonice. plenissimē etiā Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio. Sylvester de strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 4. de qua multa quoque extant in cōcilio Tarraconensi relato ab Eymérico supra par. 2. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 32. & dixi multa de canonica purgatione in

Num. 144

De purgatione canonice in hoc crimine qui diffamatus fuerit.

in hoc crimine omnino cognoscenda supra parte. 2. A
super c. inter sollicitudines. de purg. cano. quæ sunt
omnino videnda ad tollendas omnes huius loci dif-
ficultates.

ius canoni-
e purgatio-
is in crimi-
e hæreticis.

Et cum in omnibus fere criminibus abolutus fue-
rit & extinctus vsus canonice purgationis; in cri-
mine tamen hæresis, etiam nunc vsitatus est, & in
sacro Inquisitionis tribunalis frequentatus, quamvis
enim in alijs multis delictis sinistra suspicio, præ-
sertim à maleuolis orta, aut tolerari possit, aut in-
terdum negligi; in crimine tamen hæresis ferenda
non est, nec dissimulanda; sapienter enim scribit Ru-
finus lib. 1. in uetustiarum in Hieronymum: Glorio-
sum quidem esse Christi exemplo iniurias tolerare
patienter, at vnam hæreseos notā qui ferat, aut dis-
simulet, non esse Christianum. & beatus ipse Hiero-
nymus ad Pammachium epistola. 61. aduersus er-
ror. Joannis Hierosolymitani altissima clamat vo-
ce in hæc verba: Nolo in suspitione hæreseos quæ
quam esse patientem: ne apud eos, qui ignorant
innocentiam, eius dissimulatio, conscientia iu-
dicetur si taceat. hæc ille. quod retulit Albertinus
in repetitione rubricæ de hæret. li. 6. quæst. 14. nu-
mero 75. huc spectat quæ tradit Bernardinus Diaz
in pract. crim. cano. c. 140.

Iustissime ergo Catholica & sanctissima mater
Ecclesia, respiciens quam graue & periculosum sit
hæc hæresis infamia laborare, varios modos excogi-
tauit ad excludendam sinistram hæreseos suspicio-
nem, quoties aut dictis, aut factis fidelis quispiā eā
contraxisset, varijs etiam pænis coercens. inter cæ-
teros vero modos vnus est canonica purgatio.

um. 144.
solus Epi-
scopus, vel In-
quisitor indi-
re possit
purgationem
canonicam.

a Quia sententia non potest fieri pro delato,
absoluendo eundem, sed contra indicendo sibi
canonicam purgationem, Episcopus & Inquisi-
tor coniunctim, &c. [Sed videbatur quod vnus si
ne altero posset indicare canonicā purgationem; nā
cum delinquentes in hoc crimine ad abiurationē, vel
purgationem recipiuntur, non videtur pronuntiari
sententia contra eos, sed pro eis: quare potius vide-
tur favorabilis & absolutoria, quam condemnato-
ria. vnde iuxta sententiā Eymerici in modo superio-
ri, & infra quæst. 84. huius 3. partis non videtur ne-
cessarium q̄ simul conueniant ad hæc exercēda Epi-
scopus & Inquisitor: & plane quāuis hæc sententiā
de ratione iuris stricta, fortassis verior videatur,
at contraria est tutior, quā hic profitetur auctor, ut
dixi infra in hac 3. par. super dicta quæst. 48. vbi
hæc difficultatē plene declarauimus. interim videto Cā-
pegium apud Zachinū ca. 8. verbo, diffinitiuam. &
Syluestriū de Strigibus li. 3. c. 4. puncto 4. Mihi ma-
gnopere probatur contraria sententia, iuxta id quod
dixi paulo post hoc ipso commentario. §. hæc quidē.

Et in Hispania, Abulensi quadam instructione
anni MCCCXCVIII. c. 1. postquam statutum
esset, vt in qualibet Inquisitione duo constituantur
Inquisitores, subdit in hæc verba: Qui (scilicet In-
quisitores), simul & non vnus sine altero cedant
ad capturam, torturam, compurgationem cano-
nicam, &c. similiter ergo iustissimum est, vt in lo-
cis vbi vnus tantum est Inquisitor Apostolicus,
is non indicat canonicam purgationem sine Episco-
po loci.

Considerandum etiam hic est, &c. quod or-
do sumitur ibi in genere, & non specie: vnde si
Episcopus, &c.] Est omnino obseruandum hoc Ey-
merici documentum: nam si in specie inueniēdi es-
sent tales compurgatores, qualis est purgandus, aut
nūquam posset se purgare, aut facile deficeret in pur-
gatione: nusquam enim, verbi gratia, Episcopus pur-
gandus posset inuenire duodecim, vel viginti Epi-
scopos, qui ipsum purgarent: ac de cæteris idem est
iudicium: nam si dux belli esset purgandus, difficul-
ter posset inuenire tot alios duces bellicos, qui ipsū
purgarent. ergo sufficit ad satisfaciendum iuri po-
stulanti in purgatione tantam manum, hoc est tan-
tum numerum ordinis eius, cuius est ipse purgan-
dus, vt habeantur illi, de quibus in genere vere præ-
dicetur illa qualitas, quæ est in purgando. quæ la-
tius hic persequi, non est præsentis instituti, nec ne-
cessarium, videndus interim Albertinus in repeti-
tione c. quoniam. de hæret. li. 6. quæstione prima, &
nonnullis sequentibus, qui multam lucem huic Ey-
merici documento dabit.

c Adueniente autem termino, &c. compare-
bit personaliter purgandus cum suis cōpurgato-
ribus, &c. [Supra part. 2. super cap. inter sollicitu-
dines. vbi egimus de canonica purgatione, praxim
omissimus, quæ in ea solet obseruari: quoniam eam
Eymericus hoc loco docebat: verum nimis breuiter
persecutus est rem difficilem, & periculosam, quæ
non debet nisi cum maxima fieri consideratione, vt
ibi diximus. Quare vt hic locus illustretur, & sup-
pleamus quæ deficiunt, tota hæc praxis indicende
purgationis erit hic prescribenda: nulli autem lucu-
lentijs (quos ego viderim) rem hanc tradiderunt,
quam Auctor repertori Inquisitorum verbo pur-
gatio. §. forma. & Simancas de cath. in flit. tit. 56.
nu. 25. & seq. sed Simancas ordinatius loquitur, cu-
ius verba huc transcribere placuit, num nec melius
a me, nec elegatius dici possit, et vt viro docto suus
habeatur. dicit ergo ita.

D In causa purgationis canonice hoc ordine et
ritu procedi solet. Conueniunt in vnum Inqui-
sitores, Episcopus, aut eius Vicarius, & assessores
seu consultores periti, & excussis probationibus
reū condemnāt, vt se purget septem plus minus
testibus: hoc addito, vt si defecerit in vno, duob.
tribus aut pluribus, exinde conuictus plene de
crimine censeatur. Hæc autem sententia reo di-
cēda est, & ab ea potest prouocare; & post appel-
lationem causa referenda est ad Senatum, nisi
forte friuola fuerit appellatio: quia tūc ei ab In-
quisitorib. deferendū nō est, vt generaliter Cle-
mens iij. cōstituit, & specialiter epistola quadā
Senatus sanctę Inquisitionis plenius continetur.
l. 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. de appellatio. c. cū
appellationibus friuolis. de appellatio. li. 6.

E Deinde si a sententia non fuerit appellatum,
vel post appellationem sententia confirmata sit
vel appellatio friuola reiecta fuit ab Inquisitori-
bus, tunc reus ad se purgandum debet nomina-
re tot viros bonos, testes expurgatores, quot in sē-
tentia Inquisitorum continentur. Illi autē testes
vocari seorsum debēt ab Inquisitorib. & ab eis
tria sunt inquirenda. Primum, an reū cognoscāt,
& a

Num. 148.

Qualiter in-
telligendum,
Compurga-
tores esse de
bere eiusdem
ordinis cum
purgando.

Num. 149.

Ritus & or-
do in purga-
tione canoni-
ca obseruan-
dus:

Num. 25.

Num. 26.

& a quo tempore: secundum, an reus, vel eius cōsan-
guineus ei, vel affines dederint, aut p̄miserint aliqd
ip̄sinet testibus, vt reo fauerent: tertium, an te-
stes ip̄si se obtulerint ad reum purgandum. Quæ
oīa quodā instructionū capite plenius cauta sūt

Num. 27.

Post hæc testes omnes conuocantur in audi-
torium Inquisitorū, & reus ad tribunal ducitur,
& ab Inquisitoribus interrogatur, an homines
illos cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes
purgatores nominauit: qui respondere solet, se
illos cognoscere, & eosdē esse, quos nominauit.
fiunt autem hæc omnia coram Inquisitorib. so-
lis, ac tabellione, seu notario, qui litteris manda-
re singula debet: nec alius quispiam præsens es-
se huic purgationi permittendus est: ne ipse qui
dem vicarius Episcopi ordinarij, vt quadam epi-
stola Senatus sanctæ Inquisitionis continetur:
à sententia vero purgationis excludi nō potest
ordinarius, aut eius vicarius, vt dixi titulo de ab-
iuratione. [confert c. 1. l. 5. q. 1.]

Num. 28.

Deinde Inquisitor ad expurgatores cōuersus
talita dicere solet: Scitote, fratres, q̄ Acacius reus
de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est:
quā ob rē ab ea suspicione se purgare tenetur,
& vos nominati estis in testes innocentiae suæ.
Tu vero Acaci per Deum & sacrosancta Euan-
gelia responde, an ea crimina commiseris: & sta-
tim reus coram illis iurat, se nihil eorum dixisse,
aut fecisse. Deinde reus abire iubetur: & Inqui-
sitor interrogat purgatores, an ea omnia probe
intellexerint: qui respōdent, se intellexisse. Mox
testes omnes secedūt: & singulis seorsum voca-
tis, & ab eis solenni iuramento exacto, quærit In-
quisitor, an credant Acaciū iurasse verū, vel fal-
sū: & quid quid respōderint, a notario fideliter
scribēdū est. *hactenus de ritu purgationis canon.*

Cam indici-
tur canonica
purgatio, aut
Episcopus,
aut eius vica-
rius adesse de-
bet.

Hæc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in
primis mihi videtur notatu dignum, quod dicit nu.
27. videlicet, huic purgationi non posse interueni-
re Episcopi vicariū; quod licet in Hispania custodi-
tur, per priuatas eius Inquisitionis instructiones;
alibi secus faciendum crederem, quod est iuri com-
muni magis consonū. et doctrinæ Eymerici hoc loco
cōuenientius, qui scribit in purgatione iniungenda
Episcopū & Inquisitorē simul conuenire debere, q̄
non solum puto locum habere in pronuncianda sen-
tentia, sed etiā in toto purgationis actu exercēdo:
& hoc videtur esse tutius, & obseruandum donec
alijs meliora doceāt, quib. libētissime acquiescā. nā cū
reus si deficiat in purgatione, possit vt hæreticus cō-
dēnari, q̄ non pōt fieri sine Episcopo; oportet omni
no vt ei etiā actui, ex quo tātns effectus facile seq̄
pōt, Episcopus, aut saltē eius vicarius adsit præsēs.

Postremo, hoc mihi præterea videtur addendū,
ipsis compurgatoribus, distincte & clare legendū
esse processum, id est summarie, et delicta, et indicia
esse illis declaranda, ob quæ purgandus ipse captus
est, & compulsus canonicam subire purgationē: ni-
si enim hæc intelligant compurgatores non poterūt
iure, & debite ipsum purgare.

Hispalensi quadam instructione anni MD. post
cap. 4. forma obseruāda in canonica purgatione præ-
scribitur in hæc verba à nobis latine reddita: Qui

A compurgandus est in præsentia compurgatorū,
iuret in forma iuris super Crucem & Sancta Dei
Euangelia de dicenda veritate, super his de qui-
bus fuerit interrogatus. Et præstito prædicto iu-
ramento, Inquisitores dicant ei: Tu. N. fuisti ac-
cusatus de tali & tali delicto (specificatis ei solū
illis delictis, quæ sapiunt hæresim) de quibus es
vehementer suspectus, meritis processus confide-
ratis: percunctamur a te sub debito iuramenti,
quod emisisti, an commiseris, vel feceris, vel cre-
dideris hæc delicta, vel aliquid ex eis? Et habita
responsione ipsius rei in præsentia compurgato-
rum, reducat ad carcerē: Et postea recipiatur
iuramentum a compurgatoribus in forma iuris
& c. & quilibet seorsum interrogetur sub debito
iuramenti, an credant quod dictus N. reus car-
ceratus dixerit veritatem: & scribatur in proces-
su quidquid dixerint: & quidquid actum fuerit
suo ordine. *hæc ibi.*

Ex his quæ dicta sunt hactenus videtur conse-
qui canonicā purgationem in secreto esse faciendā,
videlicet, in auditorio Inquisitorum, aut in pala-
cio Episcoporum.

Admonebo tamē solitum olim fuisse indicare pu-
blice canonicam purgationem, cap. illud. 23. dist. &
constat ex peruetusto codice manuscripto, qui penes
me extat, in quo plurima continentur ad sanctū of-
ficiū spectantia, vbi cum agitur de forma indicē-
de purgationis canonice ipsi infamatis, prescribi-
tur, vt is qui se purgat, præsente multitudine copio-
sa id faciat.

Sed in hac difficultate ita videtur dicēdum, si q̄s
publice de hæresi diffamatus est, sane publice quo-
que purgare se debet, vt eis publice satisfaciat se
purgando, quos publice per ingratum infamiae offen-
dit odorem: imo quidem in fauorem eius, qui se pur-
gat hoc tendere videtur, vt publice si purgationem
præstiterit, honori & famæ restituatur: quod si pu-
blice non fuerit diffamatus, tunc priuato præstabit
hanc canonicam purgationem. hanc distinctionem
affert gl. 2. quæst. 5. in summa. verbo. cogendus. gl.
in ca. 1. verbo. publico. l. 5. quæst. 5. Archidiaconus
in c. illud. 23. dist. Repertorium Inquisitorum
verbo, purgatio. §. si enim est infamatus. & alij, à
quibus non videtur dissentire hic Eymericus, nu-
mero 150.

Sunt autem quidam, qui cogi nō possunt, ut in pu-
blico purgentur, de quibus Archidiaconus præcita-
to loco. hæc indicasse sit satis: nam diligentiori for-
tassis indigent consideratione, & vberiore explica-
tione.

d Considerandum est etiam, quod diffama-
tus de hæresi, ibi est purgandus, vbi noscitur
diffamatus, & c. Quia medicina morbo debet esse
contraria, & ideo per purgationem debet ibi sa-
tisfacere, vbi per malam famam offendit, & deli-
quit. Sed amplius obseruari iubet auctor; vt qui in
pluribus locis diffamatus est, in pluribus satisfaciat,
non quidem per purgationem, quam cum semel
adimpleuerit, non debet iterum subire, sed per præ-
dicationem: quod qualiter accipi debeat, dixi supra
par. 2. sup. cap. inter sollicitudines. §. præcipias in-
super.

e Nec

An purgati
canonica
publico sic
debeat.

Num. 150.
In pluribus
locis diffamatus
in illis de-
bet satisfacere.

c Nec contemnat qui canonica de hæresi se purgavit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatam, pro relapso habetur, &c.]

recidens
hæresim de
se purga
it vt rela
punien-

De hac difficultate varijs locis varie sensit Eymericus. nam par. 2. q. 58. in fine. nu. 7. vers. eodē modo si quis diffamatus. dixit de hoc casu iura non loqui aperte, & propterea Pontificem summum esse consulendū. & 3. pa. in 7. modo processum fidei terminandi. titu. De forma hæresim adiurandi. §. ratione autē purgationis. nu. 184. non admodum determinate videtur asserere sententiam, quam hic audacter adstruit, dum dicit, dubium esse an is qui incidit in hæresim de qua se purgavit, velut relapsus curiæ sit seculari tradendus: quamvis subiungat, & videtur tradendus.

Et quoniam supra pa. 2. super q. vltima. promisi me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo quāta fieri poterit & breuitate & perspicuitate, quid mihi dicendum videatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla videtur esse dubitatio, quin is qui se purgavit, si iterum incidat in hæresim, de qua se purgavit (vt hic vult Eymericus) debeat vt relapsus tradi curiæ seculari per textum in c. ad abolendam §. illos quoque. de hæret. quē hic citat auctor, cuius verba sunt. Illos quoque qui post abiurationem erroris: vel postquā se (vt diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos hæc ibi.

Idem videtur innuere textus in cap. excommunicamus 1. §. adiicimus. de hæret. cuius verba sunt. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam cōuocet accusatos: qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint; vel si post purgationem exhibitam, in pristinā fuerint relapsi pñdiā, canonice puniantur. Idem apertius sancit Alexander III. in c. super eo. de hæret. lib. 6. ibi. Quodq; ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprii antistitis examinatione purgauerint, si deprēsi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi. hæc ibi.

Postremo eandem EymERICI sententiam comprobare videtur non obscure concilium Narbonense, c. 11. in hæc verba. Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos: cum sufficiat tales per falsam cōuersionem semel ecclesiam decepisse: præsertim vbi tanta eorum inualuit multitudo, licet eis pñitentibus nequaquam pñitentia sit neganda. hætenus ibi.

Ex his apparet sententiam EymERICI, aut verā esse, aut saltem multum probabilem: nam in his locis citatis videmus abiurantem & se purgantē in hoc equiparari, vt si iterum incidant in abiuratum errorem, seculari iudicio relinquuntur.

Quod si quis dicat his locis haberi sermonem de eo qui simul & abiurauit & se purgavit; hoc nō videtur facile admittendum; quoniam illa particula, vel, aperte indicat casum sequentem, diuersum esse

A a præcedenti, cum eius natura sit distinguere & separare, non coniungere aut copulare.

Ex his plane redditur hæc quæstio valde difficilis, nec video quid primo obtutu his iuribus possit responderi. quam ob rem omisis hic multis contemplationibus, hanc putarem veram esse præfatorū re scriptorum sententiam: Qui abiurauit de vehementi hanc, verbi gratia, hæresim: Romanus Pontifex non est caput Ecclesiæ, si postea vere in eam relabatur, tradendus est curiæ seculari: & hoc est sine controuersia. per textum in c. accusatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quod procedit etiam si in aliā hæresim a priori diuersam incidat iuxta præcitatum textum, cum generaliter abiuret omnem hæresim.

Eodem modo si quis ob vulgatam & frequentē infamiam, quam ex dictis, vel factis seminavit, grauem & vehementem contraxit hæresis alicuius suspicionem, verbi gratia, huius: Non esse purgatorium. aut huius: Errare eos qui hæreticos persequuntur; & dicunt fore puniēdos: & coactus fuerit se de hac hæresi purgare tanquā vehementer suspectus, & graniter infamatus, si postea vere deprehendatur incidere in eandem hæresim de qua se purgavit, re vera vt relapsus erit curiæ seculari tradendus, iuxta textum in dicto ca. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. idque ob rationem quam adduxi supra, par. 2. super q. 58 §. quartus casus est. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui primo fuit in mala opinione contra fidē Christi, in qua semper presumitur continuasse vsque ad secundā deprehensionem. hæc mihi videtur vera & tuta sententia, cum post purgationem, quam quis vt grauiter & vehementer infamatus fecit, vere deprehendatur in hæresim lapsus. & in his terminis accipiendū videtur quod hic valde prudenter tradit Eymericus.

Hanc EymERICI sententiā aperte profitetur Hostiensis in c. Excommunicamus 1. de hæret. §. qui autem, verbo, enitentur. in hæc verba: Quod si post purgationem præstitam, vel abiurationem factā in hæresim eandem reciderint, seculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquuntur. sup. eo. Ab abolendā. §. illos quoque. hæc Hostiensis. 7. de tenet in summa tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur. vers. idem si iam purgauerat se. Hostiensem sequitur Ambrosius de Vignate tract. de here. q. 19. num. 167. & in eandem opinionem consentit Hieronymus Gabriellus consilio 160. incipi. Purgatio canonica. nu. 21. vers. Quoad tertium. & nu. seq. & gloss. in c. accusatus. §. Eum vero. verbo, simpliciter. de hæret. li. 6.

Hoc tamen discrimen est inter eum qui abiurat de vehemēti, & eum qui vt vehementer infamatus de hæresi se purgat: qui abiurat de vehemēti, si iterum vere incidat, siue in eandem, siue in aliam hæresim, curiæ seculari traditur, iuxta. dist. c. accusatus. §. eum vero. de hæret. li. 6. secus autem dicendum est in eo, qui vt vehementer infamatus se purgavit: nam nō censebitur relapsus nisi recidat in eādem hæresim, de qua prius se purgavit: ita docet hic Eymericus, quod videtur apertissime velle iura paulo antea relata, & Hostien.

Quod si rationem discriminis quæras, dicam aut non

Recidens in
hæresim de
qua vt vehe
mēter suspe
ctus se purga
uit, vt rela
plus est pu
niendus.

Cur q se pur
gavit non sit
relapsus nisi
in purgatā hæ
resim recidat

non facile reddi posse; sed ita voluisse legislatores, cum non omnium quę ab illis sancita sunt, ratio reddi possit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius & certius est; ideo qui incidit in aliā heresim d. uersam ab ea, de qua se purgavit, non punitur pœna relapsorum, nec traditur curię seculari; quoniā de illa solum aut illis heresib. se purgavit, de quib. fuit infamatus: non autem de omni heresi generali ter. qui vero abiurat heresim, vt vehementer suspectus, omnem heresim abiurat, & propterea in qua cunque postea labatur, relapsorum pœna punitur. et hęc mihi videtur vera & solida discriminis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo, qui vt vehemēter diffamatus de aliqua heresi se purgavit: nā si quis leuiter diffamatus esset, etiam si in heresim purgatam relaberetur, non putaretur relapsus: sed perinde iudicandum esset de eo, ac de illo qui de leui abiurauit, sūt enim abiuratio, & purgatio duo remedia ad excludendam heresis suspicionem valde apta, et inter se multum similia: vnde quę de vna dicuntur, de altera possunt accipi, nisi in his, in quibus ius nominatim aliud disponit.

Siquis vero non recideret in heresim purgatam, sed in aliam, quamuis non sit puniendus vt relapsus, acriter tamen esset coercendus. quod si sepius post purgationem recideret in aliam atque aliā heresis infamiam, tunc fortassis tradi posset curię seculari, iuxta id, quod diximus supra p. 2. super q. 58. §. hoc unum postremo.

Quę dicatur
gravis heresim
infamia: &
qualiter co-
goscatur.

Sed quęret quispiam; quęnam dicitur gravis heresis infamia, & respondeo multis modis hoc posse deprehendi: nā si quis apud bonos viros seu pluries, passim notetur infamia, ea gravis, & vehemens censenda erit. Rursus, si quis propterea bonorū con sortio repellatur, eumque viri probi euitent, accedantque etiam indicia & suspensiones infamiam heresis augmentia, ea gravis infamia putanda erit. Pręterea, si statim post magnum aliquod delictū commissū, verbi gratia, post deletas Sanctorum imagines, cō busta tēplā, uiolata sacramenta, & similia, statim aduersus aliquē oriatur infamia, illa plane gravis putabitur. Sed & alijs quoq; modis innotescere id poterit, quos prudens index facile inspectis personarum, locorum, & tēporum circumstātijs rimabitur.

Purgatus ca-
nonice an re-
maneat inha-
bilis.

Postremo vt nihil hic desideraretur eorum quę ad canonicam purgationem spectant, dicendum erat de eius effectu, an. s. is qui se canonicè purgavit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quęcunq; ecclesiastica, an vero contra libere & absque vllō canonico impedimento promoueri possit. Sed qā hęc tractatio copiosam requirit indaginem, & a nobis diffuse alibi disputata est, ideo hoc loco omittetur.

Hieronymus Gabrielius consilio quodā 160. incipien. Purgatio canonica. purgatum canonice nullo modo remanere impeditum, quominus libere promoueri possit, ex multis probare contendit: ceterū eius sententię non puto indistincte subscribendum, & multa cōsiderare oportet antequam in eam eat: nam iura fere omnia, quibus ille vtitur, loquuntur de purgato iā promotō, non autem de purgato promouendo, & eius sententiam nihil magis confirmat quā c. illud 23. dist. quod tamen ille omisit.

A De Tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta

TERTIVS modus processum fidei finiēdi & terminādi, est, quando delatus de heresi processus meritis diligenter consideratis, cū bono consilio peritorū, reperitur varius: vel habens indicia contra se ad quęstiones, vt. s. exponatur quęstionib. & tormentis; vt si quęstionatus nihil concesserit, pro immuni & innocente habeatur: Et hoc est, quando delatus nō est deprehensus nec propria cōfessione, nec facti cuius dētia, nec testium legitima productione, nec sūt indicia ad talem suspensionem, vt habeat heresim abiurare: est tamen in suis cōfessionibus, varius, vel aliās sunt indicia sufficiētia ad quęstiones & tormenta.

Circa istū talis practica est seruanda, In tali autem casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, & non pro eo, per Episcopū & Inquisitorem, coniunctim, & non diuisim est ferenda, iuxta c. Multorum. in cleme. In primis, si talis steterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fate ri voluerit veritatem, feretur sententia, quę videtur sapere vim diffinitiuę sententię per modū tenoris sequentis.

Forma sententię interlocutorię ad supponendum aliquem quęstionibus & tormentis.

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor in terris ditioni talis domini subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attēdētes meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, diligēter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa, quę sunt sufficientia ad te exponendum quęstionibus & tormentis. Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicū non offendas, interloquēdo declaramus, iudicamus, & sententiamus die pręsenti & hora tali, te supponendum tormētis & quęstionibus. Lata fuit hęc sententia, &c.

Instructio accuratissima circa quęstiones reorum.

Si quęstionandus reperitur varius, & infirmul sint indicia alia ad quęstiones sufficientia, ponatur vtrumque in sententia, vt in prędicta positū est. Si aut hęc duo non concurrant, sed vnum tantum, vt pote varietas sine alijs indicijs, vel alia indicia sine varietate, ponetur in sententia vt inuenitur. Sententia autem lata mox exequetur, vel exequi simuletur.

Non

Non facile
natura ad
menta.

Nō dicit tamē Inquisitor multum volūtarius A
ad quæstionandum aliquem; nam quæstiones &
tormenta non inferuntur, nisi in defectum alia
rū probationū; & ideo perquirat alias probatio-
nes. Quod si nō inuenerit, & tenet probabiliter
q̄ delatus est culpabilis, sed metu negat verita-
tem, bonis modis & quandoque cautelosis, & in
terdū adhibitis eius amicis inducentibus ad veri-
tate dicendam, faciat suam diligētiam, vt ab ore
eius habeat veritatem, & negotium nō festinet:
nam meditatio frequens, & carceris calamitas,
& replicata informatio proborum virorum di-
sponunt ad veritatem eruendam.

anda In-
quisitoribus.

154 Quod si delato conuenienter expectato, & tē B
pore congruenter prorogato, ac delato multipli-
citer informato, credant bona fide Episcopus &
Inquisitor, omnibus cōsideratis, ipsum delatum
negare veritatem, quæstionent eum moderate,
sine tamē effusione sanguinis, sciētes quod quæ-
stiones sunt fallaces & inefficaces. Nā aliqui sūt
ita molles corde & vecordes, quod ad leuem tor-
turam omnia concederēt quacunque falsa: ali-
qui autem sunt ita pertinaces, quod quantūcūq;
vexentur, ab eis veritas nō habetur. Aliqui sunt
qui fuerūt aliās quæstionati; & istorū aliqui me-
lius sustinent quæstiones, quia statim brachia
trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent C
debiliores, & sic minus sustinēt quæstiones. Ali-
qui^f sunt etiam maleficiati, & in quæstionib. ma-
leficijs vtūtur, quia ante morentur, quā ali-
quid faterētur. efficiuntur enim quasi insensibi-
les. Quare in quæstionibus cum maxima prudē-
tia est agendū, & ad conditionem quæstionandi
quamplurimum attendendum.

155 Cum autem lata fuerit sententia, mox mini-
stri se disponunt ad quæstionādum delatum: Et
disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se,
& per alios bonos viros fidei zelatores, inducant
quæstionandum ad fatendum libere veritatem:
q̄ si fateri noluerit, Mādēt ministris quod expo-
liēt eū, & illi statim obtemperent, non lati, sed
quasi turbati, & expedite expoliēt eum; & dum
spoliatur, inducatur fateri veritatem: quod si re-
nuerit, per aliquos probos viros trahatur ad par-
tem spoliatus & inducatur, et inducēdo informe-
tur, quod nō tradetur morti, sed † iurabit ne de
cetero reuertatur ad delictum: Nam de certo (vt
experientia pluries me docuit) multi faterentur
veritatē, nisi metu mortis terrentur: & si pro-
mittatur eis, quod non tradentur morti, fatebun-
tur; & audacter Episcopus, & Inquisitor promit-
tāt ei, quia possunt cū veritate, nisi ageretur de
relapsu: & tunc non est promittendum.

Practa in
torquēdo ser-
uanda.

Al. dum mo-
do amplius
non reuertat-
ur ad deli-
ctum.

Quod si nec minis, nec talibus promissis fate-
ri voluerit veritatē, sententiā exequantur, & quæ-
stionetur^h consuetis modis, & non nouis, nec ex
quisitis, cuius vel fortius secūdū quod crimē exi-
git delinquentis. Et dū torquetur super certis ar-
ticolis, super quibus quæstionatur, interrogetur
& frequenter, à leuioribus tamē incipiēdo, quia
citius concedet leuia, quā grauiora.

Et dum hæc fiūt, Notarius totū scribat in pro-
156 cessu, & quomodo quæstionatur, de quib. inter-

rogatur, & quomodo respondetur. Quod i si quæ-
stionatus decenter, noluerit fateri veritatē, po-
nātur alia genera tormentorū coram eo, dicēdo
quod oportet eum transire per omnia, nisi pro-
dat veritatem: quod k si nec sic, poterit ad terro-
rem vel etiā ad veritatē, secūda dies, vel tertia af-
signari, ad cōtinuandum tormenta non ad iterā
dum: quia iterari non debent, nisi nouis superue-
niētibus indicijs contra eum; quia tunc possunt:
sed continuari non prohibentur.

Assignatio
ad cōtinuan-
dum tormen-
ta.

Dicetur ergo sic. Et nos N. Episcopus & In-
quisitor præfati, assignamus tibi tali, diem talē
ad quæstiones continuādū, vt à tuo ore proprio
veritas eruatur. Et totum ponatur in processu,
& infra tempus eidem assignatū, & per se, & p
alios probos viros inducent eum ad fatendū ve-
ritatem: quod si fateri noluerit, die assignata po-
terunt quæstiones continuari; & sic quæstione-
tur eisdē vel alijs generibus tormentorū fortius
vel lenius secundum maiorem culpam vel mi-
norem grauitatem. Et poterunt iudices multas
cautelās licitas adhibere, & in verbis & in fa-
ctis, vt veritas habeatur, quas magis docebit ex-
perientia atque vsus, & negotiorum varietas,
quā ars alicuius, seu doctrina.

Vbi^l autem decenter quæstionatus & tormē-
tis expositus noluerit detegere veritatem, ampli-
us non vexetur, sed abire libere dimittatur: Et si
requirat iudices, quod per sententiam expedia-
tur, ei non poterunt denegare; & tunc feretur
sententia, quod de tali crimine, de quo fuit dela-
tus, meritis processus diligenter discussis, non in-
uenitur probatum aliquid legitime contra eū;
sicut, in primo modo finiendi processum & ter-
minandi dictum est. Videatur ibi.

157 Tortus suffi-
cienter, & p
stans in nega-
tiua, liber di-
mittatur.

Si utem m in quæstionibus prodiderit verita-
tem, scribatur totū in processu, & post quæstio-
nes ducatur ad alium locum, in quo non sit aspe-
ctus ad tormēta, & legatur sibi confessio, quam
fecit in tormentis, & interrogeturⁿ etiam dilige-
tius & semel, & pluries, quousq; veritas habeat-
ur. Quod o si non perstiterit in prima confessio-
ne, immo adhuc negauerit veritatem, & nō est
decēter quæstionatus, poterit (vt dictum est ite-
rum supponni quæstionibus & tormentis, nō ite-
rando, sed continuādo. Si autem decenter quæ-
stionatus est (vt dictum est) libere dimittatur: &
si p omnino requirat per sententiam expediri,
fiat sibi, vt dictum est statim.

158 Cum in tor-
mentis confi-
tetur, quid
agendum.

Si autem perstiterit in ipsa cōfessione, & pro-
diderit † veritatem, culpam propriam recogno-
scendo, & ab Ecclesia veniam postulando, tam-
quam deprehensus in hæresim propria cōfessio-
ne, sed penitens, iuxta c. Ad abolendam, §. præ-
senti, abiuret, et sententialiter vt deprehensus pu-
blice, condemnatur per modum, quo damnan-
tur in hæresim deprehensi propria confessione;
vt dicetur infra in octauo modo expediendi hu-
iūsmodi deprehensos. Videatur ibi.

159 † Al. ratifica-
uerit.

Vbi vero veritatem prodiderit, & non peni-
tuerit, sed in hæresim pertinaciter perstiterit, &
relapsus non fuerit, condemnabitur iuxta c. Ad
abolendā, §. præsentī, & expectatus competēter,
Si sit impæ-
nitens, trada-
tur curiæ sa-
culari.

H h & in

& informatus decenter, tradetur brachio secula-
ri ultimo supplicio feriendus, ut dicetur infra in
decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condem-
nabitur per modum de quo dicetur infra in vn-
decimo modo processum terminandi. Vide tur ibi.

160 Hic q autem est diligentius attendendum,
quod ille, qui quaestionandus est, ante quaestio-
nes interdum contra se nihil confitetur; nec co-
tra eum aliquid probatur, propter quod possit nec
debeat haeresim abiurare, nec propter haeresim
condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum
est statim.

Durant in
tormentis in
negativa qua
do iniungen-
da sit abiura-
tio.

Interdum autem ipse delatus est in haeresi de-
prehensus, vel alias sunt alia coram eum proba-
ta indicia, propter quae debet abiurare ut leui-
ter, vel vehementer de haeresi suspectus, propter
quae non est quaestionandus: sed ultra hoc negat
aliqua, quae non probantur, sed sunt indicia suffi-
cientia ad quaestiones. Et cum pro talibus quaestio-
natur, si nihil propter quaestiones confiteatur,
iste non est absoluendus, sed secundum probata
contra eum procedetur, & abiurabit velut sus-
pectus; vel ut deprehensus, prout processus meri-
ta exigunt & requirunt. Si vero propter quaestio-
nes confiteatur illa, vel corum aliqua, propter quae
quaestionatur, tunc abiurabit haec & illa, & pro
istis & illis sententia contra eum est ferenda.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. **I**dem tradit Tabiess in sum. verbo, Inquisitor.
§. 14. nu. 15. & Jacobus Sprengerius in malleo
maleficarum 3. p. q. 22. multa Umberto Locatus
in opere iudiciali, verbo, tortura. Syluester de Stri-
gibus lib. 3. c. 4. puncto 5. Simancas de cath. insti-
tit. 65. de tormentis sed quantum ad hunc locum spe-
ctat de torquendis reis, & ex quibus indicij id fa-
cere liceat, videndus est Eymericus infra par. 3. q.
61. ubi dixi plenissime.

Tormentis
quando sit lo-
cus ex Eyme-
rici sententia.

a Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt in-
dicia ad talem suspensionem, ut habeat haeresim ab-
iurare, &c. vel alias sunt indicia sufficientia ad
quaestiones & tormenta.] Hic locus est obscurus,
ita ut vix percipias quid sibi velit Eymericus: hoc
tamen videtur concludere, tunc locum esse tormen-
tis. cum vel varius est reus, vel sunt indicia ex quib.
possit torqueri, quae tamen non sufficient ad haeresim
abiurandam. quae doctrina non videtur vera. Primum
enim sola quavis variatio non sufficit ad torturam,
ut dixi infra super questio. 61. §. prima regula est.
Rursus, quia eadem illa indicia, quae sufficient ad tor-
turam, videntur etiam ut plurimum sufficere ad in-
dicendam abiurationem, sicuti patet etiam medio-
criter eruditus.

Ad suspicio-
nem haeresis
excludendam
tria opportu-
na remedia,
& qualia.

Quare hoc articulo ita clarius est dicendum: cum
delictum est semiplene probatum, vel sunt talia indi-
cia adversus reum, ut non possit simpliciter absolvi
ab instantia seu accusatione: tunc ad diluendum de-
lictum suspensionem, tria sunt in hoc tribunali prodita
remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in
superiori modo processum fidei terminandi: abiura-
tio de vehementi, seu levi, de qua agit in sequentibus,
& tormentum, de quo nunc disserit. hoc tamen po-

A streum accomodatius est ceteris ad eruendum ve-
ritatem: nam purgatio, & abiuratio non tam sunt
apta & inducta ad veritatem indagandam, quam
ad suspensionem, & infamiam haeresis excludendam.

Itaque hoc remedium per torturam non differt
praecipue ab alijs penes indicia aut suspensiones, ut
hic videtur simpliciter velle Eymericus, ita ut quae
non sufficient ad abiurationem, sufficient ad torturam:
quia generaliter id falsum videtur: sed differt quo ad
modum infligendi, quamvis easdem ubique contingat
adesse suspensiones & coniecturas. atque haec est vera
& solida doctrina, comprobata etiam per Madri-
lianam instructionem anno Domini MDLXI. cap.

B 46. 47. & 48. quae suis locis retulimus.

Non tamen propterea diffiteor evenire saepe pos-
se, ut talia indicia concurrant contra reum, ex qui-
bus non possit tuto imponi abiuratio de vehementi,
aut alia gravior, cum ea sit gravissima poena ob pe-
riculum relabendi: ea tamen indicia sufficientia indi-
cabuntur ad torturam infligendam, quae non est adeo
periculosa, ut per eam indagetur veritas, & ab ore
ipsiusmet delinquentis, si fieri potest, habeatur, ut
tunc securius possit procedi ad iniungendam abiura-
tionem, & alias poenitentias. immo saepissime hoc
fieri est necessarium, & hac fortassis ratione loqui-
tur Eymericus.

C Iam quando sit locus quaestionibus, trado copio-
se infra par. 3. super dicta q. 61. ex quibus tracta-
tio haec lumen accipiet, cui non est facile fidendum
sine his adnotationibus.

b In tali casu, quia sententia interlocutoria est
contra delatum, ferenda, &c. per Episcopum &
Inquisitorem coniunctim, &c.] Haec est vera
& sana sententia, quam in terminis probat textus
ab Eymerico citatus. illud addo non modo ad pro-
nuntiandam tormenti sententiam, interuenire de-
bere Episcopum & Inquisitorem: verum etiam ad
executionem eius, nisi per infirmitatem, aut aliam
iustam causam alter excusaretur: hoc enim tutius
est, & cautum etiam in Hispania Madriliana in-
structione anno MDLXI. capi. 48. in haec verba:
Ad pronuntiandam tormenti sententiam interue-
niant Inquisitores, & ordinarius, & eodem mo-
do ad eius executionem, ob varios casus, qui in
tortura accidere possunt. haec ibi. Quod cum sit tu-
tissimum, ubique mihi videtur observandum; quod
etiam apertissime velle videtur auctor paulo post
nu. 155. ibi: Et cum disponunt se, Episcopus &
Inquisitor per se, &c. inducant quaestionandum
ad fatendum libere veritatem. quod est observa-
tione dignissimum.

c Si quaestionandus reperitur varius.] Hic
sentit apertissime auctor ob varietatem solam rem
posse torqueri: quod qua ratione sit accipiendum, ex-
plicui infra super dicta q. 61. §. prima regula est, &
omnino videas, ne te hic locus decipiat, qui sano
modo intellectus veram doctrinam continet.

d Non sit tamen Inquisitor multum volun-
tarius ad quaestionandum.] Hoc est saluberri-
mum documentum; quamvis enim indicia, ex quib.
ad torturam devenitur, sint arbitraria; non tamen
proinde temere & in qualibet causa sunt tormenta
surpanda; indicia enim talia esse debent, quae iure
subsi-

Et in senten-
tia torturae
& in eius ex-
ecutione de-
interuenire
Episcopus &
Inquisitor.

Num. 152

Non facile ve-
niendum ad
torturam, &
qualia de-
beant esse in-
dicia.

si bñsant et approbentur, aliter reijcienda sunt, vt plene dixi super dict. q. 61.

Iam tota hac tractatio et observatio, quā hic tradit Eymericus de torquendis reis absolutissima est, & multa prudentia, ac iudicio constituta.

Num. 154. e. **Tortura res fragilis & in eia.** Sciētes quod quæstiones sunt fallaces & inefficaces, &c.] Insignis est hic locus desumptus ex Vlpiano, in l. 1. §. in causa tributorum. vers. quæstioni. ff. de quæstionibus. vbi ita scriptū est: Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur: Etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallat: nā plerique patientia siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri quā pati tormenta velint. ita fit, vt etiam uario modo fateantur: ut non tantum se, uerum etiam alios committunt. † hactenus ibi. Huc pertinet locus communis à quæstionibus, & contra quæstiones, de quo eleganter Quintilianus lib. 5. orato. instit. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & li. 2. Rhetor. ad Herennium.

Al. criminantur. f. Aliqui sunt etiam maleficiati, &c.] Ipsemet explicat quid sibi velit esse maleficiatos, hoc est ipsi sponte deferunt maleficia, vt nō sentiant scuitiā tormentorum. nec putes hec prorsus vana esse: nam & Paulus Grillandus causarum criminaliū acer quondā iudex, in tract. de quæstionibus & tortura, quæst. 4. nu. 13. & seq. refert se expertum hac esse; idem testatur sibi contigisse Hippolytus Marsilius in repetitione. ff. de quæst. Solent autē magna ex parte huiusmodi malefici vtī verbis & orationibus. sumptis, vel ex Psalmis Davidicis, vel ex alijs sacra scripturæ locis, quæ miris interdum modis et superstitionibus describunt in chartis membraneis puris, quas ipsi chartas virgines vocant, intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus, qualia nos superiori anno vidimus à quodam vili homine, dum ad carcerem duceretur, abstracta; in quibus inusitati quidam erāt circuli, characteres, & figuræ prorsus admirandæ, & valde superstitiosæ.

Hæc omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, vt cum tortura admouentur, fiāt quasi insensibiles. interdum vero solo verbo proferrunt quædā voce submissa, ita vt proculdubio quandoque contingat quæ hoc loco commemorat Eymericus.

Aduersus has fraudes & incantamēta, quæ re media opem ferant, nondum sum expertus: iuuabit fortassis cunctas vestes detrahere cum quæstionibus admouentur huiusmodi homines, quibus sepe has figuras scriptas occultant.

Num. 155. g. **Locus an iudicialis.** Quod non tradetur morti, sed iurabit ne de cætero reuertatur ad delictum.] Ita Barcinonensis impressus, Bononiensis item & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus ita: Quod non tradetur morti, si cōfessus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Solita tormēta vsutpāda. h. Et quæstionetur consuetis modis.] Hic locus est valde notandus: neque enim debēt noua tormentorum genera excogitari, sed solita & vsitata

A sunt adhibēda, vt pulchre docet Antonius Gomez tomo. 3. vari. resol. c. 13. nu. 5. & dixi plene infra super q. 61. vbi totum hunc locum de tormentis copiose declarauī.

B Quod si quæstionatus decenter, noluerit fateari veritatem, ponantur alia genera tormentorū coram eo, &c.] Prima fronte videtur absurdum quod hic tradit Eymericus, dum ait eum qui decenter est quæstionatus, debere perterresieri i appositis corā eo nouis tormentis, ac etim iure torqueri, quod est iniquum. quando enim quis decenter est tortus, iam vicit ac superauit tormenta, & ideo liberāndus est, non amplius terrendus, nec torquendus: quare ex sequentibus verbis & tota horum verborum serie hæc colligitur Eymerici fuisse sententia, cū reus primo die decenter est quæstionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod iudicatum est primo sufficere ad eruendam veritatem, licet non sit datum cum debito rigore, vt fieri solet: nam semper à leuioribus tormentis incipiendum est, nec fassus fuerit veritatē; licet pro illa uice ac die decenter sit quæstionatus, non tamen est sufficienter tortus: & tunc ostēdi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius insequentibus sit torquendus nisi fateatur: atque hoc consilium est laudabile & securum: nō ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia iam tormenta superauit, sed de illo qui licet semel fuerit pro illa vice sufficienter tortus, adhuc tamen secundum iura remanet torquendus, quod indicant apertissime illa verba: Ad continuandum tormenta, non ad iterandum.

Scio quæsitum esse, an qui iure torqueri nō possunt, terreri saltem possint, velut milites, doctores, equites, & alij nobiles. Sed hæc quæstio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiai i & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri possint, vt dixi infra super dict. q. 61.

D De illis vero qui vel propter immaturam etatē et corporis debilitatem, quales sunt impuberes, aut propter senectutem non torquentur, dubium est, an saltem terreri possint. & verius est posse, cū leuiter etiam & cum moderamine, iuxta personæ & temperamentum corporis qualitatem, torqueri possint, iuxta textum singularem in l. 1. §. impuberi. ff. ad senatus C. Syllanian. cuius verba sunt: Impuberi autem vtrum in supplicio tantum parcimus, an vero etiam in quæstione? & magis est, vt de impubere nec quæstio habeatur, & aliàs solet hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torqueantur: terreri tantum solent, & habenā, vel ferula cædi. hæc ibi. Et tenet Simancas de catho. instit. titu. 65. nu. 45.

E Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier prægnans propter periculū partus; tunc nec terreri potest: quoniam ex terrore & comminatione posset sequi abortus: expectanda igitur est donec pariat, si veritas aliter quam per torturam aut terrorem haberi non possit. de quo alibi fusius diximus.

Illā vero est cognitū necessaria, & huius loci propria disputatio, An confessio facta per terrorem & comminationem, absq; ratificatione sit valida, & fidem faciat: in quo articulo, qui valde singularis est

Num. 156.

Locus de tormentis apud Eymericum obscurus, explicatus.

Qui iure torqueri nō possunt, an possint saltem terreri.

Impuberes & senes terri possunt & leuiter torqueri,

Mulier prægnans nec torquenda nec terrenda.

Cōfessio per terrorem facta an ratificanda et quando, pulchra disputatio.

ris & notandus in hac causa, ita distinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis est, & actui propinqua, ut pote, cum reus accusatus vel inquisitus erat ligatus, vel spoliatus prope tormentum, aut sane in loco tormentorum: Aut terror remotus est à tormento, & verbis tantum illatus per iudicem comminantem reo, se miris modis eum excruciatum, nisi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta sit confessio; tunc non valebit sine ratificatione: quia paria sunt confiteri in tormentis, vel metu tormentorum. ita Baldus in l. nouissime. ff. quod falso tutore aucto. quem sequitur ibidem Raphael Cumanus. 7dē Baldus in l. interpositas. C. de transactio. tradit Gaudinus tract. de malef. in rubrica, De quaestionibus. vers. quæ confessio dicitur facta formidine tormentorum. & alij quos libens omitto. & hac sententia vera est & tuta, & obseruanda. hoc ergo casu, ut confessio valeat, ratificatio & perseverantia exigitur, perinde ac si in tormentis facta esset.

Torturam & terrorem paria esse qualiter intelligendum.

Si autem quis secundo modo perterrefactus confiteatur, valet tunc confessio absque ratificatione, et tamquam spontanea & sine tormentis facta censeri debet: nam regula quæ dicit, paria esse torturam & terrorem; de qua Baldus in dict. l. nouissime. ff. quod falso tut. auct. locum habet in terrore primi generis qui actui propinquus est, ut vere & singulariter adnotauit Antonius Gomez 3. tomo. vari. resoluti. c. 13. nu. 4. ver. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuus Severus. nu. 2. ff. de quaest. & Gaudinus tract. de malef. præcitato loco: hac autem verbalis perterrefactio cuilibet & indistincte fieri potest, atque ex his puto hunc Eymerici locum claram lucem accepisse.

Num. 156.

Tortura nouis indicij accedentibus, an & quando iteranda.

K Quod si nec sic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem secunda dies, & cæ. assignati ad continuandum tormenta, non ad iterandum. Singularis est & tutissima, & penitus obseruanda hæc Eymerici doctrina de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superueniant. quam sententiam tradunt communiter Doctores. Bartolus in l. unius. §. 1. ff. de quaestio. Odofredus. Cynus, & Salycetus, in l. fin. C. de quaest. Alexander lib. 1. consil. 5. incipi. In casu Inquisitionis. nu. 5. Guido de Suzaria tract. de indicij & tortura, nu. 3. vers. quartum notandum. Franciscus Casonus tract. de tormentis, c. 14. nu. 1. & seq.

Noua autem indicia voco, quæ à primis differunt specie & substantia, vide Alexandrum in præcitato consil. 5. lib. 1. & Franciscum Casonum tract. de tormentis, c. 14. Et noua indicia sunt, siue procedant ex dicto eius qui torquetur, siue aliunde, ut not. in l. per hanc. C. de tempor. appel. & tradit Casonus præcitato loco.

Verumtamen quamuis noua superuenerint indicia, non est retorquendus reus, nisi in corporis fortitudine durauerit. l. unius. §. 1. ff. de quaestio. tradit Guido de Suzaria præcitato loco, quod est obseruandum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, exanimatus concidat; nec refert etiam si leuiter primo fuerit tortus. sunt enim multi ita debiles, ut ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, ut probabiliter credatur eos non posse alia pondum infligere.

A etiam leuiores sustinere graui iactura & periculo vel animi vel corporis. meminerint ergo iudices se non esse carnifices, & fallaces esse quaestiones, ut paulo antea monuit auctor.

Ceterum, ut hic locus amplius lucem accipiat, videndum est, quando tormenta repeti possint. quæ licet vulgaris sit quaestio, at est valde utilis, & cognita necessaria.

Sit ergo hæc prima regula: Cum reus fuit leuiter et molliter tortus, repeti potest in tormentis, ita ut sufficienrer torqueatur. quo casu iudices solent cum iubent reum deponi à prima tortura, iubere notario ut scribat, se illum deponi iubere animo repetendi:

B & hæc non tam dicitur repetitio torture, quam continuatio: quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dicitur, quando reus fuit sufficienrer tortus, ita quod priora indicia plene diluerit, & superauerit: quod si reus fuit sufficienrer tortus, & nihil est confessus, tunc non possunt repeti tormenta, ut optime docuit idem Eymericus, nisi noua indicia superueniant. ita Albericus in rubrica C. de quaest. nu. 8. ubi ita seruari asseruit. & hanc opinionem vocat communem Alexander lib. 1. consil. 5. nu. 5. & alij quos refert, et sequitur Iulius Clarus in præct. crim. §. si. q. 64. vers. ultimo videndum est. atque ita potest accipi hoc Eymerici dictum.

C Sit secunda regula: Quamuis ex primis indicij nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexander in dict. consil. 5. nu. 5. hoc tamen fallit, quando prima indicia sunt multum virgentia & manifesta: nam quamuis hoc casu secundum aliquos de iure tortura repeti non possit; nihilominus de consuetudine seruatur, ut tormenta repeti possint. Bar. in l. unius. §. reus. nu. 2. ff. de q. quem alij sequuntur, quos præcitato loco refert Iulius Clarus. sed cauendum hic est, ne quid nimis seuerum ratione huius opinionis committatur. sæpe enim contingit ob seuitiam tormentorum multos faceri quæ non commiserunt. ego tutius putarem hoc casu non esse repetenda tormenta, si reus sufficienrer tortus fuerit, nec aliquid confessus fuerit: quamquam non ambigo in hominibus multum facinorosis, & robustis cum exquisitissima tamen consideratione, hanc regulam quandoque locum habere posse.

Sit tertia & postrema regula: Cum reus in tortura fuerit confessus delictum, & deinde ductus ad ratificandum, confessionem factam renocauerit; tunc repeti potest in tortura, etiam si alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormentis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. unius. §. reus, in fine. ff. de quaestio. & hanc opinionem dicit communem Bossius tit. de tortura, & alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in præct. crim. §. si. q. 21. vers. ulterius quero. & q. 64. vers. ubi vero & ver. ultimo videndum est. in fine. verum hoc casu vitanda est iudicum quorundam crudelitas, & immanis plusquam carnificum seuitia, qui tamdiu reum detinent in tormentis, donec perseueret; hoc enim fieri non debet, nec potest, ut optime præcitato loco scripsit Iulius Clarus.

Quoties autem fieri possit hæc repetitio tormentorum ob renocatam confessionem factam in tormentis, paulo post aperiam.

157. **I** Vbi autem decenter quæstionatus, & tormentis expositus noluerit detegere veritatē, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur.] Hic locus est observatione dignissimus contra sententiam Cardinalis in clem. 1. de usuris. & Francisci Squillacensis tract. de heret. c. 31. nu. 1. & quorundam aliorum asserētium, reum prius quæstionadū, & si nihil fateatur, purgandum. tandem ad abiurationem compellendum: quæ sententia velut nimis seu explosa fuit à nobis supra p. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. & §. seq. & Emericus hoc loco sapientissime more suo sentit reum sufficienter tortum liberandum esse absq; alijs penitentijs. in quo quid sit observandum, docui præcitato loco, quod omnino videas in hac causa.

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quādo ita rigida inflicta est sibi tortura, ut iudicio prudentum considerata indiciorum qualitate ea ipsa indicia purgauerit, & nihil fuit confessus, sed in tortura semper mansit in negatiua. ut ergo intelligatur quando per torturam indicia sint purgata, commensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torture, cum qualitate gravitatis indiciorum.

158. **M** Si autem in quæstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quæstiones ducatur ad alium locum, &c.] Post inflictum tormentum & confessionem in eo extortam, ut virtute eius reus possit condemnari, necessarium est ut eam ratificet extra locum torture: quantum autem tempus transire debeat in hac causa nullo cōmuni iure (quod ego sciam) præfinitum est. Bartolus, & alij in l. 1. §. diuus Severus. ff. de quæst. & alij alijs locis in arbitrio iudicis hoc esse positū videntur sentire. Ceterum Antonius Gomez tomo. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 24. recte admonet id spatium esse debere vnius diei naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Madriliana anno MDLXI. capit. 53. quam paulopost referam: sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamē est, ut hæc ratihabitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.

Hæc ratihabitio quibus observatis fieri debeat, tradit hoc loco Emericus, & præscripsit luculenter Madriliana instructio c. 53. in hæc verba à nobis latina facta: Transactis vigintiquatuor horis post tormentum, debet reus confessionem suam ratā habere. quod si eam reuocauerit, utendum erit iuris remedijs. & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si frequenti die fiat ratihabitio dubitetur, an sit facta post vigintiquatuor horas, uel ante. quod si reus confessionem in tormentis factam, ratam habuerit, & Inquisitorib. fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conuersione, poterunt ipsū admittere ad reconciliationē: quamuis in tormentis confessus fuerit. prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiāt, & considerare oportet heresum quas confessi fuerāt, qualitatē, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculū quod inde

A consequi potest. hæc ibi. adde omnino Antonium Gomez præcitato loco.

n Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, &c.] Modus autem interrogationis talis esse solet, Recordaris eorum quæ heri, aut ab hinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem. & notarius scribat responsionem, quod si ratam habuerit confessionē, plenissima tūc ei fides habetur, ut hactenus dictum est. & cauetur l. 4. septipartita, par. 7. tit. 30.

o Quod si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non est decenter quæstionatus, &c.] Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est si ne adnotatione omittendus, cum sit res vsa frequēs & cognitu necessaria. Emerici sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem, non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, nō iteratis tormentis, sed continuatis: quod si sufficienter est tortus, & reuocet confessionē, dimittendus est. Sentire ergo apertissime videtur Emericus, ob reuocata confessionem factam in tormentis, non posse reum iterato torqueri, si sufficienter est tortus: sed circa hoc tene quod diximus paulo ante, §. sit tertia et postrema regula.

C Maior tamen difficultas est, cum reus confessionem reuocat, quotiens repeti ad tormentum possit, aut debeat. & Julij Clari sententia esse videtur in prac. crimi. §. fin. q. 21. ver. vltius quæro. in fine. & Antonij Comensii 3. tom. varia. resolut. c. 13. nu. 27. & Carrerij in prac. crim. nu. 194. et aliorū, quos refert Boerius decisione 163. incip. Dico præmittendo. nu. 19. & seq. & Pauli Grillandi trac. de quæst. & tortura. q. 7. in fine. horum inquam sententia esse videtur, quod cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quæstio haberi. Ceterum hæc sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli potest. Primum, quia nulla lege certa nititur: rursum, quia confessio secunda facta in tormentis nō generat nouum indicium, cum sit eadem cū prima confessione: tādē, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.

D Quare benignius & securius est, ne quis ob reuocata confessionem tertio torqueatur: nam hoc præterquam quod nulla certa lege cauetur, crudele etiā nimis, & inhumanum videtur. atq; hæc sententia placuisse quoq; videtur Iacobo Simancæ de cathol. instit. tit. 65. nu. 82. nam nonnulli alij eorum, quos ille citat in hac sententiā, aperte contrariam tuentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc de mum fortassis recipi posse superiorem sententiā de tertia torture repetitione, cum reus bis fuerit lenissime tortus, & in posteriore illa confessione, aliqua noua signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus & hæc videntur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic Emerici locus idem indicare videtur, si diligenter inspiciatur.

p Et si omnino requiratur per sententiam expediri, fiat sibi, &c.] Et hæc est vera sententia, quamuis enim Salycetus in l. si sibi. C. de adulter.

H b 3 & in

Num. 158.

Renocans confessionem factam in tormentis reuocandus est.

Quoties re torqueri possit reus ob reuocatas confessiones.

Num. 159.
Reus sufficienter tortus, si

nihil cōfitea-
tur, absque fi-
dei iussoribus
liber dimitt-
endus.

in l. 3. C. ad l. Iuliam maiestatis. & in l. ea qui
dem. C. de accusat. & Paris de Puteo in tract. syn-
dicat. in parte, viso de repetitione torture. & alij,
quos refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resol.
c. 13. nu. 23. teneant rei pluries torti negantis deli-
ctum, causam indecisam relinquendā; at verior sen-
tentia est hoc casu, reum esse expediendum, & cau-
sam eius decidendam, & debito fine terminandam,
quia vulgaris est regula: quod auctore non proban-
te reus debet absolui. l. auctor. C. de probatio. l. qui ac-
cusare. C. de edendo. quod tenet & probat latissime
Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Gril-
landus tract. de quæst. q. 7. nume. 11. & alij, quos
in re aperta libenter omitto: neque ab hac senten-
tia recedendum est; quam intellige iuxta ea quæ di-
xi paulo antea. §. ubi autem decenter. & p. 2. super
c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. et §. sequenti.
q. Hic est diligentius attendendum, &c.] Hoc
est accipiendum iuxta ea quæ diximus supra in prin-
cipio huius commentarij §. & hoc est, quando dela-
tus. Atque ex his, et illis quæ copiose dicturus sum
cum Eymérico infra quæst. 61. declarantur (nisi fal-
lor) maiores & grauiore difficultates, quæ in hac
materia contingere possunt.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

uartus modus processum fidei finie-
di & terminandi est, quando dela-
tus de hæresi processus meritis dili-
genter discussis, cum bono cōsilio
in iure peritorum, reperitur tātum
suspectus de hæresi leuiter: & hoc est quādo de-
latus de hæresi non deprehenditur nec cōfessio-
ne propria, nec facti euidentia, nec testium pro-
ductione legitima, nec aliās sūt indicia fortia seu
vehementia de illa hæresi contra eum: sed tan-
tummodo modica & leuia, & talia esse per con-
siliū iudicata, propter quæ ut suspectus de hæ-
resi potest & debet, ut talis, illam hæresim, de
qua delatus exitit, abiurare: & talis si relaba-
ratur, pœna relapsis debita nō punitur: licet graui-
us tunc fuerit puniendus, quā si non in antea
abiurasset, iuxta c. Accusatus, in princip. de hæ-
ret. li. 6.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis
enim si habetur suspectus publice, abiurabit pu-
blice in Ecclesia; et si nō, abiuret in palatio epi-
scopali, vel in capitulo cōuētus, Fratrum, ubi Inq-
sitor morā trahit, vel in camera Episcopi vel Inq-
uisitoris, secundū q̄ apud plures vel pauciores
suspectus de dicta hæresi est habitus et reputatus
Modus autem disponendi ad abiurationem
talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem publi- ce faciendam.

Veniet namque abiurandus ad Ecclesiā ubi
sit determinatum per consiliū quod de-

beat publice abiurare: indicto tamen primitus p
Ecclesias Dominica præcedenti, quod omnes in-
tersint tali die sermoni, quem Inquisitor faciet
de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo
vñ pinnaculum, vel posticū, seu cadafal † iux-
ta altare in medio populi, & ipse abiurandus su-
pra illud stans & non sedens, ut omnibus videa-
tur, capite denudatus, stantibus custodibus circa
illū: Et facta a sermone in Missa, populo & cle-
ro inibi congregato, ac in illo impugnata hæresi
de qua abiurandus est delatus; Inquisitor dicet
publice, quomodo ille ibi positus in alto basti-
mēto, † est habitus suspectus ex talibus indicijis
atque factis, de tali expugnata in sermone hære-
tica prauitate; & ideo dignū est quod purget se
de illa, eam ut suspectus leuiter abiurando. Quo
dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo,
qui debuerit abiurare; quo posito, ipse talis po-
net manus super illum, & abiurabit illam hære-
sim per modum qui sequitur.

Forma abiurandi hæresim quando dela- tus est suspectus leuiter.

Ego talis, diœcesis talis, habitator ciuitatis vel
loci talis, in iudicio constitutus coram vobis
domino Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. In-
quisitore hæreticæ prauitatis in terris ditioni ta-
lis domini subiectis, sacrosanctis Enangelijis po-
sitis coram me, & proprijs manib. meis per me
tactis, iuro me credere corde, et profiteor ore, il-
lam sanctam fidem catholicam & Apostolicam,
quam sacra Romana Ecclesia credit, profitetur,
prædicat, & obseruat. Item iuro, me credere cor-
de, & profiteor ore, quod dominus Iesus Chri-
stus: exprimaturs articulus catholicus contra hære-
sim, de qua leuiter est suspectus: verbi gratia, si est
de proprio, vel communi: dicetur sic: iuro me cre-
dere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus
Christus, & eius Apostoli, dū erant in vita mor-
tali præsentī, habebant & habuerunt in commu-
ni aliqua, quæ dicit sacra scriptura illos habuisse,
& quod in illis habuerunt ius donandi, vendēdi,
& alienandi. Et post abiuret hæresim contrariam
sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco il-
lam hæresim, de qua me habetis suspectum vos
domini Episcopus & Inquisitor, quæ mendaci-
ter asseuerat, quod dominus Iesus Christus, &
eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio
nec in communi, & etiam quod non habuerunt
in aliqua re ius illam donandi, vendēdi, & alie-
nandi. Item iuro, quod nunquam prædictam
hæresim credidi, neque credo; nec illi adhæsi,
nec adhæreo de præsentī, nec vnquam credam,
nec adhærebo: nec illam docui, neque docere
intendo. Quod si aliquid prædictorum fecero
in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris
taliter abiuranti debitis prompto animo me sub-
mitto, paratus^b subire omnem pœnitentiam,
† quam pro his quæ feci & dixi, pro quibus meri-
to me habetis suspectū, uolueritis mihi iniungere
et illā studebo, p uiribus adimplere, & nullatenus
contra

† Cada-
vox Hi-
pro tabu-
in quo
fitur.

† Bastim-
tum, vor-
thalana
tabularo.

163

† Al. pœnam.

contra venire; sic me Deus adiuuet, & hæc sacro sancta Euangelia.

¹⁶⁴ **Admonitio** Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, ut ab omnib. intelligatur: qua facta Inquisitor poterit sibi dicere publice in vulgari talia verba, vel similia in effectu. Fili, suspensionem, quā de te habebamus, & non immerito, purgasti per abiurationem prælibatam; de cætero caueas tibi, ut non incidas in hanc hæresim abiuratam: nam licet, si peniteres, non tradereris brachio sæculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & non vehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quā si non abiurasses, & amodo pro modico habereris suspectus vehementer, & ut talis abiurares, & si prolabereris, pœna relapsis debita punireris, & absque misericordia tradereris curiæ sæculari, ultimo supplicio feriendus.

Si autem abiurat secrete in palatio Episcopi, vel camera eiusdem Inquisitoris (quādo scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiurabit. Quibus peractis feretur sententia in hunc modum.

¹⁶⁵ **Forma ferendi sententiam, seu iniungendi penitentiam ei, qui abiuravit ut suspectus leuiter.**

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. ut in prædictis. Attendentes, quod visis & diligenter consideratis processibus meritis per nos factis, contra te talem delatum nobis de heretica prauitate, reperimus te talia, & talia commisisse: dicantur illa: quæ te reddunt leuiter suspectum de hæresi, & propter quæ te talem merito nos habentes, te fecimus ut leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hæresim abiurare: verum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & ut efficiaris cautior in futurum de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habito maturo consilio, pariter, & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis Euangelij positis coram nobis, ut de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: Sedentesq; pro tribunali, more iudicij iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter constitutum, per d. modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius penitentiamus, scilicet, ne de cætero vnquam scienter legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, &c. Ponantur illa, quæ commisit, propter quæ suspectus habitus fuit de prædicta heretica prauitate. Lata est hæc sententia, seu penitentia, &c.

Caueat autem notarius, quod in processu ponat, quod talis abiuratio est facta per talē, tāquā per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, alias periculum magnum esse posset.

Qua sententia sic perlecta, Inquisitor poterit cōferre indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium, Præ cunctis t. omnibus, qui prædictis ser

Amoni, & abiurationi interfuerūt; addendo, quod quicumque præstitit cōsiliū, auxilium & fauorem, ut prædictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

COMMENT. XL.

Quæ ad intelligendos hos tres modos sequentes videlicet quartum, quintum & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt copiose ab Eymerico supra par. 2. q. 55. ubi diffinit de presumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco & nos plurima ad eum illustrandum addidimus. his vero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel excludendas, aut ad luendas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docens, quæ in singulis debeat observari: cuius occasione tractanda a nobis hic est abiurationis materia.

Quantum autem ad hunc modum spectat, eum transtulit in suam summam Tabiēsis verbo, Inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarū 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi. nō nulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de strigibus li. 3. c. 4. puncto 6.

C Sed iam nos de abiuratione dicamus, ut hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 2. & ibidem Cæpigi. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudicali, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 30. n. 66. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia, li. 4. parte 2. c. 22. Simancas de Cath. instit. tit. 1. idē in enchyridio tit. 53. copiose Ioannes Roias in singularib. fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. p. 2. assertione 41. nu. 331. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores communiter in c. accusatus in principio. de hæret. li. 6. & alijs varijs locis, quos prudens omitto: nam hi cæteris copiosius rem tractant. extatque etiam de abiuratione hac, de qua differendum est, singularis locus in Concilio Tholosa no c. 11. & in Concilio Narbonensi c. 7. & in Concilio Biterrensi c. 29.

Est autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam cæteras huius vocis significationes libenter omitto) solemnis hæresum detestatio, cū assertionē catholicæ veritatis, & obligationē, iuramento et pœna munita permanendi in fide Christiana. ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecra. dist. 2. & ex c. ad abolendā. §. illos quocq. de hære. et ex c. super eo. & ex c. accusatus. de hære. li. 6. et ex c. inter sollicitudines. de purg. can. & ex plurib. alijs juris canonici & Conciliorū, ac sactorū Patrū locis.

Abiuratio res est antiquissima, contra quā sentiāt imperiti quidā vetustatis, et Ecclesia immunita et in prima Nicæna synodo. c. 8. ita scriptū invenio. Si quis voluerit venire ad Ecclesiā catholicā ex Novatianis, placuit sancto Concilio ut ordinētur, & sic maneat in clero. Ante oīa autē hāc habeāt ab eis cōfessionē, quā per scripturā exigi oportet, ut fateātur se cum oī cōsensu Ecclesiæ catholicæ & Apostolicæ statuta observaturos, i. cōmunicaturos se

H h 4 & his,

Num. 161.

Abiurationis tractatio.

De abiuratione q. differunt.

Abiuratio quid.

Abiuratio res antiqua.

Indulgentia. Relat. sup. pag. 137.

& his, qui forte secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsis penitentia modus, & tempus ascriptum est, ut in omnibus sequantur ea, quae in Ecclesia catholica & Apostolica observantur. haecenus ibi.

Eiusdem abiurationis meminit concilium Ephesinum sub Celestino primo celebratum, & Concilium Laodicenum, sub Liberio c. 7. & alibi saepe ab approbatis concilijs, & sanctis Patribus, & usurpatam, & usitatam scimus abiurationem. Et Leo Papa refertque Gratianus in c. saluberrimum. & in cap. donatum. 1. q. 7. nullum haereticum ad unitatem Ecclesiae recipiendum iubet, nisi prius haesim abiuret, & anathematizet. huc spectant, quae docet Nicephorus lib. 6. c. historiae ecclesiasticae. tandem labentibus saeculis idem est semper cum haereticis redeuntibus observatum, ut in concilio Constantiensi sessio. 13. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam sacerdotali temporibus Nicolai. 1. c. Berengario, & refertur in c. ego Berengarius. de consecratio. distinct. 2.

Abiurationis usus cur olim institutus.

Quid continere debeat abiuratio.

Fuit vero olim salubriter institutus abiurationis usus, ob continuas frequentesque haereticorum fraudes, & intercipientias, ut abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constricti, & alligati, congerentur in catholica Ecclesiae unitate permanere, ne liberum eis esset impune quoties vellēt, recedere, ac Ecclesiae deludere, ut grauitur, & vere constituit Leo primus epistola 49. cuius initium est: Relatione sancti fratris. et refert Conradus Brunus li. 3. de her. c. 6. Iam quid continere debeat abiuratio, luculenter prescripsit olim idem Leo eius nominis Papa primus in dicta epist. 84. ad Nicetam Aquileiensem Episcopum in haec verba: Damnāt apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quae ad excisionem huius haereseos Apostolicae sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenius, & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc istorum esse veritatem, ut in quacunque particula dogmatis excreandi, quam a damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum eximent esse non saluum. haec ibi. Insignis est locus, & ob id non fuit omittendus: in quo illud est diligenter observandum, totam abiurationem propria manu esse scribendam: quod si fieri commode potest, omnino est custodiendum, & praesertim cum abiurant viri insignes, nobiles, litterati, doctores, predicatores, aut similes.

Quotuplex abiuratio

Abiurationem hanc quadruplicem colligimus, ex hac Eymerici tractatione, Aut enim est de leui, aut de vehemēti, aut de violenta suspitione, aut de nique de heresi formali: quae partitio aptissime conuenit abiurationi, cum omnis cui subeunda est abiuratio, aut leuiter suspectus sit in fide ob modicas, et leues male credentiae suspitiones: aut vehementer, ob vehementia infidelitatis, aut haereseos alicuius indicia: aut violenter, ob violenta indicia, & iuris, et

A de iure praesumptioes: aut vere, & formaliter sit haereticus.

Quamquam vero huiusmodi abiurationes, praesertim de leui, de vehemēti, & de violenta (nam in formali manifestior est discriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potissimum referantur, ut abiurantes virtute earum adacti, in catholica unitate contineantur; at quo ad effectus ualde sunt dissimiles: primum enim differunt formulae siue conceptione uerborum, neque enim eisdem uerbis concipiuntur ex utriusque formula apparet.

Præterea differunt ex quorundam sententia ratione loci ubi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo Episcopi vel Inquisitoris: at abiuratio de vehemēti fit in publico, in conspectu populi ad hoc conuocari, ut uoluit Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. nu. 26. ubi dicit ita uoluisse hoc loco Eymericum, cum auctor hic nu. 161. vers. circa istum, apertissime sentiat, hanc abiurationem de leui non modo secreto, uerum etiam publice fieri posse, cum is qui sic abiurat, publice est de heresi suspectus, item abiurationem de vehemēti, & publice, & secreto ob eandem rationem fieri posse, docet paulo post Eymericus in 5. modo nu. 166. §. circa istum. vers. & abiurabit publice vel secreto.

Tametsi vero in abiuratione de vehemēti cum Eymerico consentiam, eam scilicet publice fieri posse, immo addo, et ita fieri debere, nisi causa rationabilis aliud suadeat: quantum ad leuem attinet benignius est, & receptius ut priuatim in auditorio Inquisitoris fiat, ut recte ait Iaco. Simancas de cath. inst. tit. 1. n. 24.

Sed Eymerici sententia olim obseruabatur, cum acriter punirentur, quam nunc, redeunt ad Ecclesiae gremium. & concilium Bitterense c. 29. & Narbonense c. 6. apertissime comprobant hanc Eymerici sententiam: nam in Narbonensi ita scriptum est.

Omnes vero faciat culpas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apostolicis, & statutis Domini Romani plenius continetur: nisi ubi culpa leuitas, & scandali enormitas & rigori etiam huic quicquam ostenderet detrahendum. haec ibi. quod Eymericus secutus nunc publice ratione publicae suspicionis, nunc secreto propter secretam suspicionem docuit hanc abiurationem faciendam: sed mitius est, ut dixi, ut ea semper in priuato fiat, & occulto.

De hac uero antiqua seueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquisitorum uerbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differentia est, quoad penitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris penitentia, quam abiurantibus de vehemēti.

Denique ultima, & potissima differentia est, quoniam qui de vehemēti abiurat, si relabatur in haesim, relapsorum poena punitur, & curiae seculari traditur: qui uero de leui abiurat, quamuis relabatur in haesim siue abiuratum siue aliam: nec putatur relapsus, nec relapsorum poena plectitur, quamuis acriter ob secundum lapsum puniatur. cap. accusatus, in princ. ubi Doctores, de haeret. lib. 6. Simancas de cath. inst. tit. 1. num. 19. Ioannes Roias in

Abiuratio leui, & de vehemēti modo differant.

Abiuratio leui priuatim fiat, non publice.

Libertate gerere, exigitur.

Abiuratio vehemēti recidant. pforam plectuntur.

in dicto sing. i. nu. 26. & tradit etiam hoc loco Eymericus nu. 161. & hanc sententiam veram esse contra Ancharanum, & alios demonstravi supra par. 2. super quæst. 64. §. vel post constituit.

Qualis autem sit abiurationis formula, seu quibus concipiatur, copiose tradunt præcitati in principio huius commentarij, & Eymericus in his modis finiendi processum fidei.

Initio cuiuslibet abiurationis generalis sit protestatio fidei.

Abiurans de leui ex sententia Eymerici non detestatur omnem hæresim.

In quo tamen hoc est diligentissime observandum, commune esse omnibus abiurationibus, ut is qui abiurat, in principio generaliter seu vniuersaliter profiteatur se credere, & tenere eam fidem, quam tenet sancta Romana, & Apostolica Ecclesia; verumtamen in sequenti clausula detestationis, & anathematizationis est differentia: nam qui abiurat de leui, cum descendit postea ad detestandos errores, & hæreses ex sententia Eymerici non profert clausulam illam vniuersalem, videlicet hanc: Et consequenter abneget, & abneget omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Sed protinus post vniuersalem fidei protestationem descendit ad particularem eius hæresis, aut earum hæresum detestationem, in quibus est habitus leuiter suspectus, sic: Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia summum Pontificem Romanum esse militantis Ecclesie visibile caput: aut quid simile, & post detestatur hæresim huic articulo contrariam, sic: Et consequenter abiuro, abnego, & detestor illam hæresim, quæ falso asserit, summum Romanum Pontificem non esse militantis Ecclesie visibile caput. Quam differentiam inter abiurationem de leui, & inter abiurationem de vehementi, ac de violento, ut adnotauit auctor, in sexto modo processum fidei terminandi, nu. 176. posuit titulum, de forma abiurandi omnem hæresim, ab eo faciendam, qui est suspectus habitus violentus.

In hanc opinionem putarem descendisse auctorem per textum in c. accusatus. §. eum vero. de hæret. libro 6. ubi narratiue dicitur formaliter hæreticum simpliciter vel generaliter abiurasse: ex quo loco putato auctorem collegisse suspectos de hæresi leuiter, non debere detestari seu abiurare omnem hæresim, sed solum eam, aut eas de quibus leuiter habentur suspecti.

Ceterum, ut in hac re, quæ non est levis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti posse securè clausulam illam generale detestationis, & anathematizationis de omni hæresi, quia etiam si apponeretur, nihil operaretur, cum is qui abiurat de leui siue incidat iterum in hæresim abiuratam siue in aliam, non censeatur relapsus: nihilominus tamen posset apponi, siue in principio post vniuersalem protestationem, siue post abiuratas particulares hæreses, sic: Et postremo abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam.

Hec dum scribo Romæ, anno Dñi MDLXXVIII. die 12. mensis Octobris, cõsulens in sacrosancto vniuersalis Romanæ Inquisitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hanc generale detestationem omitti quandoque; solitam, quandoque vero apponi. placebat Petro Dufina assessori sanctæ Romanæ Inquisitionis, ut semper apponeretur: quod mihi etiam

A magnopere probatur, & ita observatur hodie Romæ, ut eodè die mihi asseruit Frater Thomas Zobbius Sacrosanctæ generalis Romanæ Inquisitionis Commissarius. atque hoc etiam velle videtur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 12. & titu. 57. nu. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, ut qui reuertitur ad Ecclesiam, omnes hæreses abiuret. & valde videtur rationi consentaneum, ut is qui quocumque modo fidem visus est offendere, & protestetur se tenere omnem illam fidem, quam profitetur sancta Romana Ecclesia, & detestetur omnem hæresim aduersus eam fidem se extollentem.

In abiuratione vero de vehementi nulla dubitatio est, quin prædicta generalis detestationis clausula apponi debeat post præmissam protestationem, idque siue fiat ante particularem hæresim in processu delinquentis contentarum detestationem sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam: siue post abiuratas particulares hæreses, sic: Et postremo abiuro omnem hæresim, &c. ut indicat faciendum Locatus in fine operis iudicialis, in forma abiurationis suspecti vehementer: nam cum abiuratur de vehementi, necessaria est hæc clausula propter relapsus delinquentis, ne si illi relabantur in aliam hæresim ab ea quam in particulari abiurauerunt, tueantur se hac exceptione, dicentes, se non incidisse in hæresim abiuratam sed in aliam quam non abiurauerunt: quod est diligenter observandum.

In abiuratione de vehementi generalis omni hæresum sit detestatio.

Neque Eymericus contrarium sentit, quamuis in forma abiurationis de vehementi, clausulam detestationis generalem non apposuerit, cum ipse paulo post in septimo modo finiendi processum fidei. nu. me. 148. vers. aduertendum hic tamen, nominatim docuerit, suspectos de hæresi vehementer, debere generaliter omnem hæresim abiurare, quod ipsum ibidem iterum adnotauit numero 186. versic. Dicatur, omnem hæresim, si abiurauit ut suspectus vehementer. Hæc volui paulo fusiùs fortassis adnotare: quoniam sæpe vidi apud doctos hæc solite queri.

Ad id autem quod quæsitum est, an in abiurationis formula, qua utitur Sacrosanctum tribunal sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis, videlicet: quos errores, & hæreses, simul cum omni alio errore, & hæresi contraria sanctæ matri Ecclesie catholice, & Apostolicæ Romanæ, abiuro, & detestor: an inquam in hac abiurationis formula verba illa, error, & hæresis, accipiantur pro eodem, nempe pro assertione seu propositione hæretica, iuxta ea quæ diximus supra par. secunda, super quæstio. tertia, breuiter respondemus, nomine erroris eo loco non modo hæreticam, verum etiam quamlibet aliam propositionem in fide peccantem esse intelligendam, scilicet propositionem erroneam, sapientem hæresim, piarum aurium offensiuam, temerariam, scandalosam, blasphemam, schismaticam, seditiosam, & alias similes: is enim qui abiurat non modo hæreses, sed etiam quidquid suspicionem hæresis continet, detestari debet. Rursus quia si pro eodem sumerentur iniurialis, & vana esset repetitio: quare nomine erroris latiori significatione id accipiendum est, quod proxime dixi-

diximus; & valde prudenter in abiurationis formula ea dictio apponitur. Ex quo efficitur, ut si is qui abiuravit, post abiurationem incidat in aliquā speciem harum propositionum proximè dictarum, etiam virtute abiurationis, et obligationis, gravius puniri possit. argumen. ca. accusatus. in principio. de hæret. lib. 6.

Qui debeant
abiurare.

His ita positis, videamus iam quis debeat abiurare: ac respondeo in vniuersum omnes qui ab heresi reuertuntur: item omnes de heresi suspectos abiurare debere vel canonice se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generali ter. ff. de legat. præstan. & per consequens oēs prædictos comprehendunt. itaq; ab hac abiuratione facienda nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs privilegiatus, vel in quacunq; dignitate constitutus excusabitur, nisi per purgationē aut torturam indicia, & suspensiones purgauerit, ut supra monuimus: quod probat apertissime conciliū Tholosanum, quod paulo post citabo.

Qua ætate
possunt homi-
nes abiurare.

Sed qua ætate fieri debeat abiuratio, a paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit et obiter indicandum. Primum qui tenet cum glossa in cap. 1. verbo grandiusculis. Extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis assererent ea ætate compelli posse ad abiurationem. idem diceret multo magis qui iure civili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & feminā in nono cum dimidio, ut tradit glo. in l. impuberem. ff. de furtis. & l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de reg. iur. & in §. pupillus. verbo, proximus. in statu. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in cæteris delictis hac recipi possint, in crimine heresis non crederem habere locum, cum crimen heresis mente concipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quàm furti, homicidia, rapina, & similia scelera: ideoque grauissimum, & durissimum mihi videtur hac ætate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam ætatem crimen heresis cadere possit: quod si tale quid quandoque contingeret, plurimū spectanda esset pueri puellæue conditio, & quid in ea ætate de dogmatibus fidei scire teneatur vel præsumatur. Sunt enim nonnunquam multi hac ætate adeo acris ingenij, & iudicij, ut ratio naturā facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem ætatem abiuraret, publice id facere deberet, ut admonuit Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretum cō-
ciliij Tholosa-
ni, & Biterren-
sis de ætate
qua fieri pos-
sit abiuratio.

Sed hæc difficultas olim iam proposita, & diffinita mihi videtur in concilio Tholosano anno Domini MCCXXIX. in hæreticos celebrato, ubi cap. 1. ita scriptum est: Vniuersi tam mares quam fœminæ, masculi a decimo quarto anno, & supra, fœminæ a duodecimo abiurent omnem heresim extollentem se aduersus sanctam, & catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominibus censeatur. hæc ibi. Idē paucis post annis cauit Concilium Biterrense c. 3. 1. his verbis: Præterea vniuersos tam mares quam fœminas, masculos a quatuordecim, fœminas a duodecim annos, & supra, faciatis abiurare om-

nem heresim, & iurare quod fidem seruēt, & defendent catholicam. hæc ibi. Quæ sententia tutissimā mihi plane videtur, cum tot prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo infra hanc ætatem in fide deliquerit, alijs pœnis erit coerendus, non aut ad abiurationem compellendus, ut ex his verbis colligitur: & hoc tutius esse credo.

Instructio tamen quædam Valladolitana facta anno Domini MCCCCLXXXVIII. c. 12. indicare videtur, ante hanc ætatem posse pueros abiurare si doli capaces fuerint, non tamen publice, in hæc verba a nobis latine reddita: Item constituerunt, ut minores ætate discretionis tam masculi, quam fœminæ, nō teneantur publicè abiurare, nisi post dictos annos discretionis: qui est annus duodecimus in fœmina, & quartusdecimus in masculo: atque ita intelligatur statutum ordinationum Hispalensium, quod de hoc disponit: cumq; prædictos annos excesserint, abiurent quod deliquerint dum essent in minori ætate constituti, si fuerint doli capaces. hæc ibi.

Sanè mea hæc est sententia, grauissimam esse abiurationis penitentiam, propter pœnas, ad quas se obligant, qui abiurant, & propterea in hac ætate nō facile esse imponendam abiurationem, nisi de malitia pueri ac ceteris quæ solent delictum comitari in hac causa, velut de errore intellectus, & notitia contrariæ veritatis constaret.

Sed ubi admiserimus in pupillari ætate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurabunt ne ut vehementer suspecti, aut ut hæretici formales, aut tantum de leui? Grauis est hæc difficultas, & maturā indiget consideratione; & cum præmatura ætas plurimum in causa heresis delicto detrahatur, ut dixi supra par. 1. super l. si quis. C. ne sanct. baptis. itere. §. si tamen criminis, fortassis nō ineptè quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nā fragilis ætas, iudicium inconstans, rationalis ignorantia credendorum, & alie circumstantiæ multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuant heresis suspensiones.

At si de heresi formali constaret, nec excusarent quæ proximè diximus, abiuratio de formali heresi esset facienda.

Iam ut constet eum qui abiuravit, qualiter abiuravit, publicum fieri debet de abiuratione instrumentum: quod sepius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter cauit olim Concilium Narbonense, c. 6. in hæc verba: Omnes vero faciatis culpas suas, clero, & populo conuocatis, publicè confiteri, & abiurare, atque iurare prout in mandatis Apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continentur: nisi ubi culpa leuitas, & scandali enormitas, & rigori etiam huic quicquam ostenderent detrahendum: & de singulis hanc publica instrumenta continentia culpas, abiurationes, promissiones, & penitentiis eorundem, ne ulterius perire possit, vel latere veritas diu celata, nunc autem Domino tam mirabiliter, quam misericorditer reuelata. hæc ibi.

Postremo, ut nihil in hac abiurationis causa desideres, videamus an qui abiurat, debeat se subscribere?

Impubere
an de leui
tā
tum abiurari
debeant,

De abiuratio-
ne constare
debet per pu-
blicā scriptu-
ram.

† Fortassis
gendum, ex
guitas.

An abiuranti
debeat se sub-
scribere.

Campegius
apud Zanchi
num. c. 20.

beret & sane quæ diximus paulo antea cum agere
mus de origine abiurationis, subscribendum esse, pro
bare videntur Sylvester in sum. verbo, hæresis 1.
§. 13. nu. 19. & Ponzinibus tract. de lamijs, num.
89. de abiuratione constare debere per scripturam
aiunt: quod est verum, sed nihil de subscriptione di-
cunt, ut quidam falso eos citantes asserunt. Petrus
Godofredus in l. 2. C. de hæret. §. hæreticorum antè
vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20.
vers. abiuratio. subscriptionem non esse de essen-
tia abiurationis autumant, & satis esse aiunt, ut
de eo actu constet per testes, & publicam scripturam,
præsertim cum non omnes aut scribere possint, aut
sciant, id quod ex longa huius tribunalis consuetudi-
ne Campegius dixit comprobari.

Verumtamen in hac re hoc videtur penitus obser-
uandum, si scribere sciat reus, abiurationi a se factæ
addere subscriptionem debet; quod si nesciat, aut nō
potest scribere, tunc Inquisitor, & notarius se sub-
scribent. & hoc est tutissimum, & Inquisitoribus
Hispaniæ præscriptum per Madrilianam instructio-
nem anno MDLXI. c. 42. in hæc verba: Abiuratio,
quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ,
& pronuntiationis illius, cui, si sciunt rei scribe-
re, subscribent, appositis nominibus suis: sed si ne-
sciant, tunc unus ex Inquisitoribus, & notarius
subscribent. hæc ibi. idem cautum est per eandem
instructionem c. 46. in fine.

Quoniam vero si abiuratio fiat in loco publico,
tunc reus non potest ei subscribere: curabunt Inqui-
sitores, ut vel ante, vel sequenti die in suo adiuto-
rio, rei subscriptiones suas apponant eo modo, quo
dictum est.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante sen-
tentiam, vel post eam fieri debeat, de quo agā paulo
post super quinto modo processum fidei terminandi.
atque ex his, nisi fallor, manebit illustrissima Eyme-
rici doctrina in his modis abiurandi.

¶ Et facto sermone in Missa, &c. Inquisitor di-
cet publice quomodo ille ibi positus est habitus
suspectus, &c.] Sed hoc hodie usus non observat;
neque est necessarium, cum antequam sententia pro-
nuntietur in reum, publice legatur totius causæ sum-
ma, & explicentur delicta, ob quæ Inquisitores pro-
cesserunt contra eum. itaque hac molestia se poterit
Inquisitor absq; ullo periculo liberare.

In vetusto tamen illo codice, cuius nobis copiam
fecit Illustrissimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc
praxis, quam hic tradit Eymericus, præscribitur, nā
ita iubet dicere Inquisitorem: Magnifici domini
rectores, nobiles, & generosi, iste qui est hic in
alto positus, incidit in hæreses, contra quas est vo-
bis prædicatum, & illas tenuit, & circa illas mul-
tum offendit. & mox iubet notario, ut legat.

¶ Paratus, &c. subire omnem penitentiā, &c.]
Hæc est sollemnis obligatio, quam præstat reus cū
abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea sit obser-
uandum, dixi plene supra hac 3. parte num. 18. ubi
videas quæ ad hunc locum spectant.

¶ Forma ferendi sententiam, seu iniungendi
penitentiam, &c.] In toto ordine iudiciario post
perfectum iam, & completum processum, & post
causam debito iuris ordine servato terminatam, duo

A postremo loco requiruntur, sententia diffinitiva, &
executio sententiæ, seu rei iudicatio: in quibus quis
ordo in hac hæresis causa observandus sit, breuiter
est hoc loco dicendum. trademus vero more nostro
receptiora, & securiora.

Ergo postquam in crimine hæresis diligens fa-
cta fuerit inquisitio, & examinatio, & data suæ de-
fensionis delato, inquisitor cū Episcopo, vel eius vi-
cario, ac cōsilio peritorum de sententiā deliberabūt: ordo servan-
dus. ut si reus innocēs fuerit repertus, absolvatur; cōtra
vero damnetur, ubi vel confessus, vel convictus le-
gitime reperitur. Godissaluus tract. de hæret. q. 15.
nu. 1. Simacas de catho. inst. tit. 60. num. 2. & alij.

Ac qua ratione absolutoria sententia, sit profe-
renda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cū eo
in primo modo processum fidei terminandi, & ideo
de condemnatoria nunc est agendum.

Rursus, cum decretum fuerit quo die, & qua ho-
ra, & quo loco pronuntianda sententia sit, citandus
est reus, ac vocandus, ut personaliter sententiam
audiat, recepturus debitam pro delictis pœnā. Gon-
dissaluus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Ludovicus Car-
rerius tract. de hæret. nu. 128. & hæc praxis com-
muniter observatur, nec ab ea est ullo pacto receden-
dum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. vers. sed hic
quæro. textus in clem. sæpe. de verb. signifi. circa fi-
nem, ibi: Sententiam vero diffinitivam (citatis ad
id licet non peremptorie partibus,) &c. profe-
rat. Ac de hac citatione vide plene per glo. in ver-
bo, non obstantibus. in extrauagan. rem nō novam.
tit. de dolo, & contu. inter communes.

Nec valeret citatio si diceretur reo, ut ad audiē-
dam iudicis voluntatem veniat; sed dicere oportet,
ut veniat ad audiendam sententiam. glo. in ca. cum
contumacia. de hæret. lib. 6. verbo respondeat. gl. in
d. clemen. sæpe. verbo, ad id. Bernardus Comensis in
lucerna verbo, sententia. §. 10. adde Conradum Bru-
num lib. 4. de hæret. c. 10.

Neque hæc citatio omitti debet, alias sententia
non consisteret. quam sententiam stando, non sedē-
do reus audire debet nudo capite.

Ad hæc, sententia condemnatoria proferenda nō
est per Inquisitorē nisi præsentē ordinario, vel eius
vicario. clemen. 1. §. propter quod. vers. duro tamen
de hæret. nisi unus alteri commiserit vices suas,
vel adesse non potuerit, vel legitime expectatus nō
venerit intra terminum, d. clemen. 1. de hæret. tra-
dit Eymericus 3. parte quæst. 49. sed consultius e-
rit, ut semper vel ordinarius (præsertim cum pu-
blice ferenda est sententiā) vel eius vicarius adsint;
vocandi quoque sunt consultores, de quorum consi-
lio ad sententiam ventum est, quamvis sine ipsis fer-
ri possit.

Præterea in scriptis ferri debet, & recitari; ne
deinceps ex defectu scripturæ contingeret occultari
veritatē semel propalatam, & in iudicio definitam
ut optime docuit glossa. in d. clem. sæpe. de verbor.
signifi. verbo, in scriptis. Qui sententiæ, ut ibidem do-
cet glossa, non aduersatur textus eius clementin. l.
1. C. de sentent. ex breuiloquo recitan. Sylvester in
sum. verbo, sententia. quæst. 4. vers. tertium. quod
etiā nominatim in hac causa videtur sancivisse Cō-
cilium Narbonense, ca. 6. quod retuli paulo ante in
hoc

Interdū sen-
tētia contra
reos huius
criminis quis
ordo servan-
dus.

Citandus reus
ad audiendā
sententiam.

Sententia cō-
demnatoria
præsentē Epi-
scopo profe-
renda.

In scriptis p-
ferenda sen-
tentia.

hoc eodem commentario. §. iam ut constat. & ita nominatim faciendum docet in hac causa, quocumque modo in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10.

Inquisitores per alios possunt pronuntiare sententias.

Et quamquam in alijs causis index ipse, non alius sententiam pronuntiare debeat, Inquisitores tamen hereticae prauitatis per alios possunt eas recitare. c. ut commissi. in principio. de heret. lib. 6. ubi notant Joannes And. Dominicus, & alij. tradit Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 94. in prin. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, ut dicit Geminianus in cap. ult. de re iud. & Bernardus in Lucerna verbo. sententia. §. 9. idem verbo, Inquisitor. §. 28.

De die proferenda sententia.

Iam sententiae reorum de die, non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. consuluit. de officio delegati. & ibi Felynus: fieri tamen potest quandoque, ut ob multitudinem reorum, & prolixitatem processuum, & delictorum, non possunt commode aliquorum sententiae interdum in hoc crimine pronuntiar, praesertim quo tempore ad actionem fidei publicam plures rei simul producuntur; quo casu quavis de nocte nonnullorum sententiae proferantur, non ideo reddentur vanae, aut nullae: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quae ob tenebras intervenire possunt, interdum omnia absolvere.

Qualiter ordinanda sententia condemnatoria.

Postremo, sententia condemnatoria ita formabitur, ut in ea primum qualitas haeresum, & errorum a reo assertorum declaratur: inde diligens criminum, inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitime, inducie ad penitendum competentes datae, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua quae ad iustum processum conficiendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges, & regulas in hoc crimine obseruandas subiungatur ipsa sententiae dispositio. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 2.

Cetera vero, quae ad particulares quorundam reorum sententias spectant, veluti impoenitentium, & relapsorum, paulo post suis locis dicam: hic enim in genere tantum ostendimus, quae in pronuntiandis sententijs sint obseruanda. & multa consulo omisimus quae vel in hoc crimine locum non habent, vel facilia sunt, & cuique vel mediocriter erudito, nota.

Sententia eadem natorum qualiter executioni mandanda.

Sed iam alterum susceptae disputationis caput absoluiamus, videlicet, de sententiae pronuntiatione, in quo haec summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impoenitentes, curiae seculari relinquuntur, nec in his vlla amplius sunt Inquisitorum partes, sed illi per iudices seculares statim debent ultimo affici supplicio, ut alibi fusius dictum est.

Admonitio Inquisitorum ad penitentes.

Quod si penitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo singuli in eos sunt prolatae, ad solitos sancti officij carceres reducendi sunt, & die sequenti producantur in adiutorio Inquisitorum, & admonebuntur eorum quae per singulas fuerunt illis iniunctae, & quam graues penas sint habituri, nisi humiliter iniunctas penitentias adimpleant: quibus peractis, vnumquemque mittent ad locum, quem ei per sententiam assignauerunt.

Illos vero, quos ad penas treremium condemnauerunt, ad carceres iudicum secularium transmittendos curabunt. in his denique quisque laudabile suae Inquisitionis consuetudinem obseruabit, quamuis superiora tuta sint, & quae facile possint, aut debeant in hoc iudicio obseruari.

Per modum qui sequitur condemnamus, Penitentiamus, seu potius poenitentiamus. Penitentiamus dicit, non punimus, quoniam quae redeuntibus imponuntur poenitentiae, non sunt proprie poenitentiae, sed salutes medicinae, & poenitentia quid est eius, qui leuiter abiurauit, arbitrio Inquisitoris imponitur, iuxta personarum, & delicti qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quod hic indicat Eymericus, ut videlicet contraria eorum quae commiserunt, reis iniungatur: quod etiam plenius explicui supra in hac 3. par. commentario. 7. nu. 18. §. & dicitur eis sic; traditque singulariter Zanchinus tract. de heret. c. 20. ubi valde prudenter docet quomodo sint imponendae poenitentiales poenae iuxta personarum, & delictorum qualitatem.

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

Vintusmodus processum fidei finiri, & terminandi est, quando delatus de haeresi, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de haeresi vehementer: & hoc est quando de latus de haeretica prauitate, non reperitur legitime deprehensus, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima. sed sunt magna, & graui probata indicia contra eum, & talia per consilium iudicata, quae illum reddunt suspectum vehementer de praedicta haeretica prauitate.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque debet, ut suspectus vehementer de tali haeresi, abiurare illam haeticam prauitatem; ita quod si postmodum relabatur, poena relapsi debita puniatur: hoc est, quod tradatur brachio seculari ultimo supplicio ferendus, iuxta c. Accusatus. in prin. de heret. lib. 6. Et abiurabit publice, vel secrete, secundum quod suspectus est habitus publice, vel secrete, & apud plures, vel pauciores, & graues, vel leues, ut dictum est statim de illo, qui est suspectus leuiter de haeresi, & habet ut talis haeresim abiurare.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad haeresim abiurandam eum, qui est suspectus de haeresi vehementer.

Si enim determinatum est per consilium, quod delatus ille debeat in cathedrali, vel alia solenni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies ante

Nu. 166.

In penitentijs iniungendis quid obseruandum.

167a

Abiuratio vehementer publice fieri debet.

167

ante ex parte Episcopi, & Inquisitoris, vel eorū alterius, per omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci, in quo fienda est abiuratio antedicta, populo publicè indicatur, quod tali die, & in tali ecclesia, Inquisitor de fide sermonem debet facere generalem: & quod non erit sermo in illa ciuitate, vel loco, nisi ibi; & sic quod veniant, & habebūt indulgentiam consuetam. Et eadem die Inquisitor notificabit ad conuentus religiosorum, quod tali die non erit sermo in illo loco nisi suus. Interim Inquisitor sit diligens ad componendum sermonem suum, formando secundum materiā, de qua agitur, informando populum de veritate fidei catholicæ, contra illam hæresim, quam delatus ille habebit iurare, & ad formandum abiurationem, & sententiam cum episcopo, vel vicario ipsius, illius ciuitatis, vel loci: & etiam vt die præcedenti abiurationem, de sero ordinet, quod ponatur in medio in ecclesia vna sedes alta, in qua abiurandus ponatur.

Adueniente autem die Dominica ad abiurationem faciendam, & ad audiendam sententiā, seu pœnitentiam abiurando imponendam, Inquisitor sermonem faciet generalem, quo facto, legantur publicè per notarium, vel aliquem Fratrem, vel clericum, ea de quibus ipse abiurandus est conuictus, & alia, ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer: post dicetur sibi per Inquisitorem: Ecce a quod ex hic recitatis tu es nobis suspectus de tali hæresi vehementer; quare oportet quod tu purges te, & abiures hæresim supradictam: & tunc ponetur coram abiurando liber Euangeliorum, & ipse ponet manus super illum: & si scit legere competenter, tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis, & leget coram omni populo. Si autem nesciat legere competenter, notarius, vel aliquis religiosus, seu clericus, leget ea spatiosè, & abiurandus respondebit alta voce, & intelligibili per hunc modum. Nam notarius, seu religiosus dicet sic: Ego talis de tali loco, & ipse respondebit per eadem verba: & ille, in iudicio constitutus, & iste respondebit per eadem verba semper in vulgari, & sic quousq; abiuratio sit finita, & abiurabit per formam tenoris sequentis.

Forma b abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.

168 **E**Go talis de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerandis dominis Episcopo talis ciuitatis, & fratre tali, Inquisitore hæreticæ prauitatis, in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis Euangelijs positus coram me, & proprijs manibus per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicā, quam sacrosancta Romana Ecclesia docet, profitetur, prædicat atq; tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore quod, &c. *Explicitur articulus catholicus cōtrarius illi hæresi, de qua vehementer est suspectus, vt verbigratia, si est suspectus*

A de processione Spiritus sancti a Patre, et Filio; dicitur sic. Iuro me credere corde, & profiteor ore, qd Spiritus sanctus procedit † a patre, & Filio, & æqualiter tanquā ab uno principio, & nō a duobus: & post abiuret hæresim cōtrariam sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, quæ falso, & mendaciter affirmat, quod Spiritus sanctus nō procedit a Patre, & Filio simul, tanquā ab vno principio, sed a duobus. Item iuro, quod nunquam prædictæ hæresi credidi, neque nunc credo, nec credam, nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsentis, nec adhærere intendo; nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro, & promitto, qd talia, & talia, *exprimantur*, propter quæ habetis me suspectum de huiusmodi hæresi vehementer, nunquam faciam, nec operam vt fiant, dabo. Quod si alicuid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnitentiā, quam pro his quæ feci, & dixi propter quæ habetis me suspectum de dicta hæresi vehementer, decreueritis mihi iniungere; & illam iuro, & promitto pro viribus adimplere, & nullatenus contraire: sic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia sacrosancta.

C Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, ut ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo coram personis ecclesiasticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si autem abiurauerit secretè, scilicet in palatio Episcopi, vel in capitulo fratrum, vel Camera Episcopi, vel Inquisitoris, quando scilicet factum non est publicū; modo consimili abiurabit.

D Facta autem prædicta abiuratione, Inquisitor poterit dicere ei, qui abiurauit, talia verba ibi publice, vel similia in effectu: Fili, tu suspicionem, quam de te, & merito habebamus, purgasti per abiurationem, quā fecisti; volo tamen te reddere cautionem: Caueas tibi deinceps quō ages: nā si de cætero talia agas vel dicas, propter quæ probetur, quod incideris in futurum in hæresim abiuratam, sine misericordia pœna relapsis debita punieris, & vt relapsus traderis brachio seculari, vltimo supplicio feriendus: quare super omnia elonges te a consortio hominum, vita, & moribus ab alijs communiter diffidentium, ne te faciant recidere in relapsum.

Sit cautus notarius, qd ponat in actis, quō talis abiuratio facta est per talem, vt per suspectū de hæresi vehementer, & non solum leuiter, ad hoc vt si relabatur, sciatur qualiter puniretur: † quia pœna relapsis debita. Quibus peractis feretur sententia, seu pœnitentia in hunc modum.

Forma sentiendi eum, qui abiurauit vt suspectus vehementer.

NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitori hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES quod tu talis, de tali loco, & talis diœcesis, talia, & talia commisti, dicant-

† Capit. 1. de sum. Trin. & fide cath. li. 6

169 Abiuratio fiat in vulgari, & quando possit fieri aliter.

Admonitio facienda ab Inquisitore post abiurationem.

† Al. puniri debeat.

dicatur illa, ut ex processus meritis diligenter discussis legitimè nobis cōstat, propter quā, & merito habentes te suspectum vehementer de tali hæretica prauitate, illam ut taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno cōsilio in iure peritorum, iustitia suadente: verum ut efficiaris cautior in futurum, & ne reddaris procliuor ad consimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & ut sis cæteris delinquentibus in exemplum, de multorum magnorum in iure peritorū ac ēt in sacra Theologia magistrorum, seu doctorum, in & super his habito, maturo consilio, pariter & digesto, habētes præ oculis solum Deum ac sanctæ fidei Catholicæ, & Apostolicæ veritatem, sacrosanctis Euangelijis positus coram nobis ut de vultu Dei iudicium nostrum prodeat; & nostri oculi videant æquitatem: Sedentesq; pro tribunali more iudicum iudicantium, te talē hic in nostra præsentia personaliter constitutū, forma, qua sequitur condemnamus, seu potius penitentiamus, videlicet, ne deinceps talia, vel talia facere, vel dicere præsumas.

Ponatur illa, quæ cōvincitur commississe, propter quæ fuit suspectus habitus de prædicta heresi vehementer, & non illa, propter quæ si committeret, incideret leuiter in relapsum, sed alia sibi imponatur prout negotij varietas † exposulat, & requirit; utpote, quod nunquam scienter habeat tales libros, vel ne eos, quos sciuerit abiurasse; † receptet, & similia. Lata fuit hæc sententia, &c.

† Al. qualitas
† Al. hæreticos.

141

Qua sententia sic lata pariter & perlecta, Inquisitor poterit facere tria. Primum est, quod reducat penitentiam ad certa puncta, & penitentiato exponat illa ut cautior reddatur, informando eū, q̄ obseruet penitentiam sibi iniunctā, alias incideret in relapsum, & posset impenitens merito iudicari. Secundum est, quod cōferat indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegiū, Præcunctis. † omnibus, & singulis, qui sermoni suo, vel abiurationi prædictis interfuerunt. Tertium quod exponat populo, quod omnes, qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, quod prædictus talis abiurauerit hæreticam prauitatē, utpote, qui eum denunciarunt, deposuerunt, consilio interfuerunt, abiurationem, vel sententiā legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo, & monendo populum, quod quicūq; sciuerit aliquem hæreticum, vel de hæresi suspectum, seu diffamatum, debet Episcopo, vel eidē Inquisitori, seu eorum vicarijs intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & ultra hoc præmium in celis in æternum.

† Hæbetur supra pag. 131

172

Penitentia suspectorum de hæresi.

Attendendum ē autem, quod suspecti de hæresi, & non deprehensi, siue sint suspecti vehementer siue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hæc est pœna illorum, qui fuerunt hæretici, & post penituerūt, ut patet in c. Excommunicamus, 2. de hæret. & in c. Quoniam, de hæret. lib. 6. Sed possunt propter illa, quæ commiserūt, ex quibus habiti sunt suspecti, ad certum tēpus incarcerari, seu carceri mancipari, & postmodum, prout videbitur, dispensa-

A ri, iuxta c. Ut commissi, de hæret. lib. 6. Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi. Nā cruces sunt insignia hæretici penitētis: suspecti autem non fuerūt hæretici habiti, quare nō sunt consignandi; potest tamen eis imponi, quod stēt certis diebus solemnibus in valuis talium ecclesiarum, vel circa altare dum Missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardētem tanti ponderis; vel quod vadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expetit, & requirit.

COMMENT. XLI.

B

Undem hunc modum paucis mutatis præscribunt Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 16. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum, 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis, tit. De forma sententiæ contra vehementer suspectum de heresi. Syluester de strigibus, li. 3. c. 4. puncto 7. nonnulla Zanchinus tract. de heret. capi. 41. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententiæ. §. alie sententiæ. vers. quia nobis constat, & alij quos libens omitto. & circa hunc modum nulla ferè occurrit difficultas, quam non abunde explicauerimus supra in modo quarto finiendi processum.

Num. 16

C

Hoc tamen loco illud occurrit declarandū, quod in præcitato commentario consulto omiserā ob prolixitatem: An scilicet prius debeat fieri abiuratio, deinde vero pronunciari sententia, an ē conuerso? & Eymericus, ut series eius indicat, in his modis semper abiurationem præfert sententiæ: neq; absq; ratione. cum enim sententia supponat processum cōpletum, & absolutum, rationi consentaneum videtur, ut prius quam sententia pronuncietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinam Speculat. tit. de sen. §. nunc videndum restat. hæc fortassis respiciens Eymericus abiurationem ubique præmisit, inde sententiam pronunciauit.

An prius debeat fieri abiuratio, quæ sententiæ præponitur.

D

Veruntamen Romæ Illustrissimus sacrosanctæ, & generalis Inquisitionis Senatus cōtrariū obseruat: prius. n. profertur sntia, inde penitus abiurat. q̄ prudentissima, & consultissima ratione fieri crederem: quoniam abiuratio inter pœnas redeuntib. imponendas solet numerari. neque ab hac cōsuetudine crederem recedendum. videto Campegium apud Zanchinum, c. 41. vers. circa ordinem vero.

a

Post dicitur sibi per Inquisitorē: ecce quod ex hic recitatis tu es nobis suspectus, &c.] Non credo necessariū hoc Eymerici documentum, nec vsus Inquisitionum hoc nunc obseruat, quod ego sciam: veruntamen cum hanc publicè admonitionē reis fieri voluerint Inquisitores, honorificentius, et magnificentius videtur, ut decretum legi inbeant, quo contineatur, talem iuridicè deprehensum in leſas hereses incidisse, aut habitum fuisse de illis vehementer suspectum, & velut hæreticum, & impenitentem iudicandum, nisi eas, & alias omnes detestetur hoc loco, hac die, hac hora. quo edicto publicato reus clara voce, dicet se penitere, & paratum esse ad abiurandum. Campegius apud Zanchinum, capit. 41. vers. circa ordinem vero, nihil damno, quisq; in his laudabilem sue Inquisitionis sequatur consue-

Num. 16

Edictum præmittent ante abiurationem.

consuetudinem: aut si irreprehensibilis vult agere
supremi Senatus sacrosanctæ Romanæ, & genera-
lis Inquisitionis ritum sequatur.

Num. 168. **b** Forma abiurandi hæresim, quando delatus
est suspectus vehementer.] Pulchræ sunt istæ for-
mæ, quas Eymericus præscribit, sed si per tempus
licuerit, legito illam, quam Concilium Constantien-
se præscripsit Hieronymo de Praga sessio. 19. alte-
ram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianum
in c. ego Berengarius. de consecr. dist. 2. quā retulit
Eymericus par. 2. q. 6. ubi ego aliam eiusdem Berē-
garij retuli: aliam abiurandi formulam refert Ioan-
nes Turrecremata, lib. 4. de ecclesia. par. 2. c. 22. &
aliā Alfonso Castrius lib. 1. c. ult. de iusta hære-
ticorum punitio. & Joannes Roias singulari, 1. &
alii, quas velut notas, & cuique obuias omitto. ex
quibus quædam hereticis redeuntibus, quædam ve-
hementer suspectis competunt.

Num. 169. **c** Quod incideris in futurum in hæresim abiur-
ratam, &c.] Idem sentiendum est etiam si non re-
incidat aut relabatur in hæresim abiuratam, sed in
aliā speciem hæresis. c. accusatus. §. eum vero. de
heret. lib. 6. quoniam hodie de recepta sancti officij
consuetudine omnis hæresis abiuratur, ut dixi sup.
parte 2. super quest. 40. circa finem.

Num. 171. **d** Secundum est, quod conferat indulgentiam
quadraginta, vel viginti dierum, &c.] De his in-
dulgentijs conferendis omnibus, qui actui fidei in-
terfuerunt, plenissime differit Eymericus in hac 3.
par. q. 127. cum aliquot sequentibus. ubi, & nos et
multa adiungemus.

Num. 172. **e** Attendendum autem, quod suspecti de hæ-
resi, &c. non debent perpetuo immurari.] Opti-
mè iura hoc loco per Eymericum adducta probare
videntur hanc suam sententiam, de quo dicam ple-
nè infra super decimo modo processum fidei termi-
nandi. extatque singularis de hac re doctrina in Cō-
cilio Biterrensi, c. 23. & 24. quam asseram præci-
to loco. interim videto Zanchinum tract. de heret.
c. 20. hoc vero EymERICI documentum retulit, & se-
cutus est Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio.
nu. 31. vers. suspectis de heresi.

f Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus confi-
gnandi, &c.] Hoc ipsum documentum, quod & ve-
rum est, & observandum, refert, & sequitur Cam-
pegius apud Zanchinum c. 20. vers. portet crucem,
& Repertorium Inquisitorum verbo, crux. §. quali-
ter redeūtes, & de his crucibus extat insignis locus
in concilio Tarraconensi relato apud EymERICUM sup.
p. 2. & in Cōcilio Tholosano c. 9. & in cōcilio Biter-
rensi c. 26. de quo differā plenè commentario sequenti
ubi est proprius locus. interim videto Zanchinum
tract. de heret. c. 20. & Repertorium Inquisitorum ver-
bo, crux, & verbo, penitentia. §. itē si quis publicè.

De sexto modo terminandi processum fi- dei in casu violenter suspecti.

173 **S**extus modus processum fidei finiendi, & ter-
minandi est, quando delatus de hæretica pra-
uitate processus meritis diligenter discussis, cum
bono consilio in iure peritorum, reperitur suspe-

A ctus de hæresi violenter; & hoc est quando dela-
tus ipse non reperitur legitime deprehensus cō-
fessione propria, nec facti euidētia, nec testium
productione legitima, sed sunt indicia non leuia
solum, vel vehementia, sed fortissima, & violen-
ta, quæ ipsum delatum reddunt merito suspectū
de hæresi violenter, propter quæ talis debet vñsu-
spectus violenter de hæresi abiurare: Vtpote,
propter aliquid, quod dixit, vel egit, ut quia susti-
nuit excommunicationem per annum, vel plus
in causa fidei. Qui enim sustinet excommunica-
tionem per annum, vel plus; licet non in causa
fidei, est suspectus leuiter de hæresi: quia hoc nō
caret scrupulo hæreticæ prauitatis. de pœnis ca.

B Grauem. Et si citatus responsurus de fide non
comparet, sed renuit contumaciter comparere,
propter quod excommunicatur; tunc fit suspe-
ctus de hæresi vehementer: nam levis suspicio
transit in vehementem. Sed si sustinet illā ex-
communicationem per annum animo pertina-
ci; tunc fit suspectus de hæresi violenter, nam ve-
hemens suspicio transit in violentam, cōtra quā
non admittitur defensio; immo ex tunc talis est
ut hæreticus condemnandus, quæ omnia prædi-
cta patent per cap. Cum contumacia. & no. ibi-
dem. de heret. lib. 6.

C Circa istum talis practica est seruanda. Iste
enim licet fortasse in re non sit hæreticus, vtpo-
te, quia non habet errorem in mente, nec de illo
errore tenendo pertinaciam in voluntate: ut no.
arg. supra allegato: Nihilominus est ut hæreti-
cus condemnandus propter prædictam suspicio-
nem violentam, contra quam non est probatio
admittenda. Hæreticus autem taliter condem-
natur, quod si nolit resilire, & hæresim abiurare,
& satisfactionem congruam exhibere, traditur
brachio sæculari animaduersione debita punien-
dus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsentis. Si autem
velit, & cōsentiat cum effectu, abiurat hæresim,
& carceri perpetuo mancipatur, iuxta c. Excom-
municamus. 2. de heret.

D Pari forma ille, qui sic est suspectus de heresi
violenter, & est ut hæreticus iudicandus, si nolit
resilire, & ad gremium Ecclesiæ aduolare; nec
hæresim abiurare, nec satisfactionem cōgruam
ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris exhibere,
traditur brachio sæculari ultimo supplicio feriē-
dus. Si autem velit hæc facere, & consenserit cū
effectu, abiurabit, & sententialiter perpetuo car-
ceri condemnabitur.

E Modus autem disponendi ad abiurationem ta-
lis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiuran- dam eum, qui est suspectus de hæresi violenter.

NAm, ut dictum est in quarto, & quinto mo-
dis præcedentibus processum fidei termi-
nandi; Episcopus, & Inquisitor concordabūt de
aliqua die Dominica, vel festiua, in qua fiat abi-
ratio antedicta. Quo facto facient intimari per
omnes.

174
Practica cir-
ca violenter
suspectos ser-
uanda.

Violenter su-
spectus si re-
nuit abiura-
re, traditur
brachio sæcu-
lari.

omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci, in quo fiet da est abiuratio antedicta, suspendendo omnes sermones ciuitatis, vel loci pro die illa ad abiuratione huiusmodi assignata, & monebitur populus in ecclesijs antedictis, q̄ veniat ad sermonem Episcopi, vel Inquisitoris in causa fidei faciendū, & quod habebunt indulgentiam consuetam.

Prouideat a etiā Inquisitor, q̄ interim faciat fieri vnam vestem habentem duas pecias ante, & retro ad modum scapularis religiosorū, sine capucio tamen, in qua sint duæ cruces de pāno croceo, vno ante, & alia retro, longitudine triū palmorum, & latitudine duorum, facientque parari locum, seu sedem in alto in populi medio, vt stet abiurandus taliter, quod a populo videatur.

Adueniente b aut die præfixa, & facto sermone per Episcopū, vel Inquisitorē, legentur culpe publicè ipsius abiurandi per notariū, vel religiosum, vel clericum aliquem; propter quas abiurandus est suspectus habitus de hæresi violenter.

Quo c facto dicetur sibi sic per Episcopū, vel Inquisitorem: Fili, ex his quæ recitata sunt te commisisse, nos te habemus suspectum de hæresi violenter, propter quæ de iure tu es vt hæreticus cōdemnandus; Consideres ergo, & attendas quæ dicam tibi: si tu vis ab huiusmodi hæresi, vel hæresibus sic resilire, quod velis eas hic nunc publicè abiurare, & pœnitentiā, quam tibi iniungemus patienter sustinere, Ecclesia, & Nos tanquā Vicarij Christi, recipiemus te ad misericordiā; sed iniungemus tibi pœnitentiā, quam bene poteris tolerare, & absoluemus te a sententia excommunicationis, qua teneris inuolutus, & poteris saluus fieri, & habebis gloriam in futurum. Si autem nolueris abiurare, nec pœnitentiā sustinere, statim trademus te brachio sæculari, & infimul perdes animam, & corpus. Quid igitur vis, abiurare, & saluari; vel renuis abiurare, & damnaberis? Si dixerit, nolo abiurare, & in hoc steterit; tunc tradetur curiæ sæculari per modum infra expressatum in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem dixerit quod vult, ponetur liber Euangeliorum apertus coram eo, & abiurabit omnem hæresim per modum, qui sequitur.

Forma abiurandi omnem hæresim generaliter, ab eo qui est suspectus habitus de hæresi violenter.

176 **E** Go talis, de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerabilibus dominis N. Episcopo talis ciuitatis, & fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a sancta Sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelijs positus corā me, eisq; proprijs manibus corporaliter p me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicam quam sacrosancta Romana Ecclesia tenet, profiteretur, credit, prædicat, atque docet: & consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnē hæresim ex-

Suspectus
violenter ab-
iurat genera-
liter omnem
hæresim.

A tollētē se aduersus sanctā Romanā, & Apostolicā Ecclesiā, cuiuscunq; secta fuerit, vel erroris.

Item, iuro me credere corde, & profiteor ore, quod sic, & sic, explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæresi, de qua ipse qui abiurat, est suspectus habitus violenter: vt verbi gratia, si est suspectus habitus de uirginitate Beatae Mariæ Matris Domini Nostri Iesu Christi, dicet sic.

Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quod gloriosa Beata Maria Mater Domini Nostri Iesu Christi fuit toto tempore vitæ suæ semper uirgo, ante partum, & in partu, & post partum; & consequenter abnego, reuoco, & abiuro illam nefandissimam hæresim, quæ falso, ac mendaciter asseuerat, quod mater Domini Nostri Iesu Christi aliquando non fuit virgo, sed quod ante partum, in partu, vel post partū fuit corrupta, & amisit uirginitatem, de qua hæresi sum vobis dominis prædictis suspectus habitus violenter: Et si de pluribus hæresibus est suspectus habitus, et non tantum de una, abiurabit quemlibet articulum singillatim per modum statim dictum.

Item iuro, quod nūquam prædictæ hæresi, seu hæresibus adhesi, nec adhæreo de præsentī, nec credidi, nec credo; licet propter culpam meā, & his, quæ male egi, vos me habeatis, & merito suspectū de huiusmodi hæresi, seu hæresibus, quod illi, seu illis crediderim corde firmo.

Item, iuro, & promitto, quod prædictam hæresim nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo: immo si vnquam sciuerō aliquē, qui illa hæresi sit infectus, teneat seu doceat, vel aliā qualemcunque, quod vobis dominis Episcopo, & Inquisitori, seu alicui vestrum seu vestris Vicarijs, vel alteri eorum vel successoribus vestris, citius quam commodè potero, denunciabo.

Item iuro, & promitto, quod talia, & talia, ex-primantur illa, quæ egi seu dixi, propter quæ ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hæresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam; nec quod fiant, operam dabo.

Item iuro, & promitto, quod omnem penitentiam, quam mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniā in aliquo: sic me Deus adiuuet, & ista Euangelia sacrosancta. Quod si contra abiurata vel iurata fecero in futurum, diabolo instigante (quod Deus auertat) penis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc me obligo, & adstringo, quatenus illis feriat, cum legitimè constiterit me contrafecisse.

E Sit cautus notarius, quod inscribat in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem tanquā per habitum suspectum de hæresi violenter, ut si probaretur abiurans relapsus iudicaretur, & ut talis traderetur brachio sæculari.

Prædicta abiuratio fiat (vt dictū est alias) in vulgari, vt à vulgaribus capiatur, nisi fieret tantū coram personis ecclesiasticis, & ipse abiurans latinum intelligeret competēter, tunc enim posset fieri in latino. Si autē prædictus abiurans abiuraret in secreto, hoc est, i camera Episcopi uel Inquisitoris, seu in palatio Episcopi, vel Capitulo canonicorū, vel Fratrum religiosorum, nihilo minus

Iuramen-
de pœni-
tia impl

Pro not

† Al. qu-
nus si p-
retur co-
uenire a-
rans, &c.

minus per modum prahabitu abiurabit.

177 **F**acta autem predicta abiuratione, Inquisitor statim ibi publice poterit abiuratum informare per hæc verba, vel similia in effectu: Charissime, tu hæreses, de quibus habebaris merito suspectus violenter, vt debuisti, in forma consueta Ecclesiæ abiurasti: & in hoc bene fecisti; caueas tamen tibi quod non facias contra antedictam a te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæresim qualemunque generaliter, seu alias: nam scias de certo, quod (sicut te obligasti) sine vlla misericordia traderis brachio seculari, vltimo supplicio feriendus: quare consulo quod sis cautus.

soluatur
urans ab
ommuni-
one.

Quibus sic actis, absoluat eum a sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violenter, quod inciderit in hæresibus supradictis vnde sicut hæreticus, cum redit, & abiurat, est a sententia excommunicationis absolendus: quia omnis hæreticus est excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret. & etiã iuxta c. Ad abolendam. in principio: Sic talis, de quo agitur, cum sit vt hæreticus condemnandus, vt dictum est prius, postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absolendus: absoluetur ergo per hunc modum.

Forma absoluendi ab excommunicatione.

178 **N**A M dicetur Psalmus; Deus misereatur nostri, vel alius; quo dicto addetur, Kyrie elei. Christe elei. Kyrie elei. Pater noster. Et ne nos inducas, &c. Saluum fac seruum tuum, &c. Dominus vobiscum, &c.

Oremus.

PRÆTENDE Domine famulo tuo dexteram celestis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur.

Oremus.

PRÆSTA quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, a cuius integritate fidei deuiauerat, delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen. Et post addat sic: Ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te a sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus, pro eo quia talia contra fidem commisisti, propter quæ habitus fuisti suspectus de hæresi violenter, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen.

Et si fuerat citatus responsurus de fide, & quia venuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua steterat per annum animo pertinaci, & propter hoc vt suspectus de hæresi violenter, & vt hæreticus condemnandus ab ista excommunicatione absoluetur in speciali, quæ fuit sententia hominis, & non iuris, dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te a vinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus, pro eo quia citatus legitimè responsurus de fide, reueneras contumaciter comparere: & restituo te sacra

A mentis Ecclesiæ. In nomine Patris, &c.

Qua absolutione facta feretur sententia seu pœnitentia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam, siue iniungendi pœnitentiam ei, qui fuit habitus suspectus de hæresi violenter.

NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de talibus, & talibus, fidem sanctam tangentibus, exprimantur illa, & quod nos processimus ad informandum nos super illis, vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, & actitatis in causa præsentis, inuenimus te talia, & talia commisisse, explicentur illa: Ea propter, & nõ immerito de tali hæresi, explicetur illa, te suspectum violenter habentes, fecimus te vt taliter suspectum omnem hæresim generaliter, publice abiurare, prout nobis mandant canonicae sanctiones. † Sane cum secundum eadem canonica instituta omnis talis sit vt hæreticus cõdemnandus, & tu saniori consilio inhærendo, & ad

gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeundo, abiuraueris, vt præmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod absoluimus te a sententia excommunicationis, qua vt obnoxius Dei Ecclesiæ astrictus merito tenebaris, si tamen de corde vero, & fide non ficta reuersus es ad Ecclesiæ vnitatem; idcirco deinceps inter pœnitentes computaberis, ad misericordiæ sinum te sacrosancta Ecclesia recipiente de præsentis. Verũ quia indignũ valde existit offensas diuinast conniuentib. ocu-

D lis impunitas pertransire, & iniurias hominũ castigare: cum grauius sit diuinam quam humanam ledere maiestatem: & ne finulta crimina incentiuum existant alijs delinquendi, & vt tu efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuus reddaris in posterum ad prædicta seu similia committenda, & vt in futuro seculo leuius patiaris: Nos Episcopus, & Inquisitor præfati prahabito in & super his sano ac maturo consilio peritorum; sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis Euãgelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant aquitatem, te talem in nostra præsentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis, sententialiter per modum, qui sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus.

E In primis quod statim induaris super omnes vestes, quas defers, veste liuida, ad modum scapularis monachi sine capucio facta, ante & retro habente cruce de panno croceo longitudinis trium palmorum, & latitudinis duorum: quam vestem deferre habeas super omnes vestes alias p

li tantum

† c. Excoica-
mus, 1. §. qui
autē. & c. Cũ
contumacia.
de hære. li. 6.

† c. Vergen-
tis. de hære.

Vestis pœni-
tentialis.

†Al. exegerit tantum tempus, exprimat^r vnus anni vel duorū vel plus vel minus prout culpa exigit deliquētis, & nihilominus, & quod cum dicta veste, & crucibus stes in porta talis Ecclesiæ, tali & tanto tēpo- re, scilicet in quatuor festis principalibus glorio- sæ Virginis Mariæ talis Ecclesiæ, vel talibus, & ta- libus festiuitatibus, in valuis talis, & talis Ecclesia- rum: teque ad talem carcerem ad perpetuū, vel ad tale tempus sententialiter condemnamus: Po- nantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpa maiori vel minori, seu contu- macia delinquentis, & sequatur: Retinentes^h† no- bis ex certa scientia & expresse, vt nobis conce- dunt canonica instituta: quatenus dictam pœni- tentiā possimus mitigare, aggrauare, mutare, tol- lere in toto, & in parte, toties quoties nobis visum fuerit faciendum. Iata est hæc sententia, &c.

¶c. Vt cōmis-
si. §. illorum.
de hæc. li. 6.

180
¶Al. lecta.

Monitio In-
quisitorum.

Indulgentia.

¶Al. q. si fece-
rit, consequen-
ter indulgen-
tiam triū an-
norum.

Qua lata † mox executioni debitæ demandetur, & induatur veste prædicta cruce huiusmodi continente.

Quo facto poterit Inquisitor taliter monere sententiatum, & pœnitentiāt, & inducere ad pa- tientiam ne desperet, dicendo ei publice, quod si patienter sustinet, & apparent signa in eo pœnitē- tis hominis, quod Episcopus, & ipse sunt prom- pti dictam pœnitentiam mitigare, & facient cum effectu: indicendo etiam sibi, quod dictam pœni- tentiam interim teneat, & obseruet, alias vt im- pœnitens puniretur.

Concedat etiam indulgentiā quadraginta seu viginti dierum omnibus qui sermoni, & talibus actibus fidei interfuerunt. Indicet etiam publice, quod omnes, qui præstituerunt consilium, auxiliū, vel fauorem, vel deferētes, testificantes, cōsilia- tes, abiurationem vel sententiam perlegentes in causa præsentis, habuerunt tres annos de indulgē- tia ex parte domini nostri Papæ.

Moneat etiam populum, quod quicumque scit aliquem hæreticum, suspectum, vel diffamatum, & specialiter de tali, & tali hæresi, quæ magis pro tempore illo viget, debeat Inquisitori seu Episco- po intimare, & si † fecerit, concedat ei de indul- gentia tres annos iuxta priuilegium, Præ cunctis ex parte domini nostri Papæ.

COMMENT. XLII.

Num. 173.

Refertur etiam hunc modum Tabiensis in sum- ma verbo, Inquisitor. §. 17. Sprengerius im- malleo maleficarum, 3. par. q. 25. & Locatus in ope- re iudiciali in fine in formula sententiæ contra vio- lenter suspectum de hæresi. Zanchinus tract. de hæ- ret. c. 41. Repertorium Inquisitorum verbo, senten- tia. §. de formis sententiarum, & alij.

Cur ponatur
gradus violē-
te suspicio-
nis.

In hoc vero sexto modo, si quis quærat cur Ey- mericus ponat violentæ suspicionis gradum; respon- debo, huic questioni ipsummet auctorem satisfacere. nu. 174. vers. circa istum. quoniam tametsi iuris fi- ctione, qui ea facta committit, quæ hic refert Eyme- ricus, & illa, quæ enumerauimus supra in hac 3. par- te super titu. de signis exterioribus, quibus diuersa- rum sectarum hæretici cognosci possunt, nume. 109. hæreticus existimetur: at re vera fieri potest, vt

nullum in mente habuerit errorem, & propterea si reuerti voluerit, (dummodo non sit relapsus) recipi- tur ab Ecclesia.

Quoniam vero is ipse, qui ita reuertitur, fictione iuris hæreticus reputatur, hinc fit, vt Eymericus ue- lit talem indui habitu pœnitentiali, qui in pœniten- tiam solet iniungi hereticis redeuntibus: nā per om- nia exæquat violentè suspectum cum hæretico, ob violentam illam suspicionem, quæ cum a iure sit ap- probata, non recipit directam probationem in con- trarium.

¶ Jam quæcunque in hoc modo repetit de violenta suspitione dum ait eam non recipere probationem in contrarium, aut similia, accipienda sunt & intelligē- da, iuxta, ea quæ adnotauimus supra par. 2. super q. 55. & 56. quæ nunc consulto omittimus ne eadem, sepius inutiliter repetamus.

a Prouideat etiam Inquisitor, quod interim fa- ciat fieri vnā vestem, &c. in qua sunt duæ cru- ces, &c. Hæc vestis pœnitentialis, qua, qui reuer- tuntur ab hæresi, induuntur, antiquissimam originē habere videtur; neque valde obscurum eius cernitur in sacris litteris fundamentum: nam qui pro impie- tatibus olim pœnas luebant, ad implorandam diuinā misericordiam, & reddendum beneuolum Deū, quē offenderant, præter ceteras pœnitentias, sacco quan- doque induebantur: nam vt alia omittam. lib. 3. Re- gum ca. 2. 1. legimus Achab postquam per nefas vi- neam Naboth possedisset, commissi sceleris pœniten- tiam acturus, vestimenta scindens saccum posuit su- per carnem suam c. Achab. de pœn. dist. 3. facit tex. in c. in capite Quadragesime. §. 50. dist. nam huiusmo- di vestimentum valde accommodatum esse ad pœni- tentiam agendam, ostendam paulo post super octa- uo modo processum terminandi.

In crimine vero heresis usurpatum esse, ac visita- tum hunc pœnitentialem habitum etiam protinus ab initio delegatæ inquisitionis contra hereticos, te- statur primum Concilium Tarraconense relatum ab Eymerico supra par. 2. vbi tit. de formis pœnitentia- rum. §. credētes. vers. & portent duas cruce. de hoc pœnitentiæ genere manifestè meminit, & beatus ip- se Dominicus, quibusdam litteris, quas affert Camil- lus Campius apud Zanchinum c. 20.

Sed Conciliū Tholosanū anno Dñi MCCXXIX. aduersus hereticos celebratum, de his crucibus in ve- ste pœnitentiali gestandis ita cauit: In detestatio- nem quoque veteris erroris, duas cruce portent de cetero altius præminentes, alterius coloris quā sint vestes eorum, vnā a dextris, & alterā a fini- stris: nec propter cruce excusetur aliquis, nisi habeat litteras sui Episcopi testimoniales de re- conciliatione ipsius. hactenus ibi.

Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiusmodi cruce, & cuius coloris essent conficiendæ, & geren- dæ, paucis post annis Concilium Biterrense, cap. 26. (a quo hæc mihi videtur accepisse Eymericus) lucu- lenter omnia huc spectantia præscripsit in hæc ver- ba: In detestationem etiam erroris veteris por- tent in superiori veste duas cruce coloris crocei longitudinis duorum palmorum, & dimidij, la- titudinisque † duorum, & in se trium digitorum habētes latitudinem: vnā antè in pectore, & aliam

Num.

Habitus
pœnitentiali-
cibus su-
origo
qua.

Vestis
bus figi-
nitio d-
te inqui-
nis vta

Vestis
bus figi-
cuius co-
& qualis
fici eb-

† id est
trahant
duos pal-

aliam posterius inter spatulas. vestes in quibus cruce portauerint coloris crocei non habentes, superiori veste intellecta, supra quam in domo, vel extra alia non portetur.

Et si fuerint Vestiti hæretici, vel Dånati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, seu coloris eiusdem in capucio, vel in velo.

Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiore parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transversale palmi vnius, vel circa.

Qui autem transfretare debebunt, portet cruce prædictas donec applicuerint ultra mare, & eas ulterius non teneantur portare donec in litore transmarino nauem ad redeundum intrantes, easdem circa mare, & in mari, & in insulis eas perpetuo portent. hætenus ibi. Illustrissimus est planè locus, multumque in hac causa considerandus ex quo hæc EymERICI doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hæc sibi confinxisse videatur.

Illud est tamen observatione dignissimum, quod de his crucibus in his locis traditur: nam Concilium Tarraconense præcitato loco has cruce paulo aliter portandas iubet, dicens: Portent duas cruce perpetuo ante pectus. Concilium quoque Tholosanum idem videtur præscribere, dum ait has cruce gestandas esse, vnā a dextris, & alteram a sinistris. EymERICUS vero & Conciliū Biterrense vnā ante pectus, & alteram inter spatulas retro deferri iubent.

Sed hoc postea fuit introductum ea ratione (ut credo) ut pœnitentes patentius, & manifestius omnium oculis obijcerentur, siue aduersi, siue auersi essent.

Erant autem duæ illæ cruce, quæ iure veteri ante pectus deferri iubeantur ita dispositæ in pectore ut vnæqueque suæ papillæ responderet, ut constat ex præcitatis beati Dominici litteris, in quibus ita scriptum extat. Religiosis vestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo vtriusque papillæ singula cruce paruulæ sint assutæ. hæc ibi.

Harum quoque crucum siue huius habitus pœnitentialis frequens mentio fit in instructionibus inquisitionis Hispaniæ, veluti in instructione Abulensi anno Domini MCCCCXCVIII. c. 6. & in instructione Madriliana anno Domini MDLXI. c. 41. & c. 81.

Earundem crucum meminere etiam qui aduersus hæreticos latas pœnas tradunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 3. & ibi Campegius, & Repertorium Inquisitorum verbo crux. §. qualiter redeūtes. & verbo, pœnitentia. §. item si quis publice. & verbo, signum. §. nota, quod bonum esset. & Simancas, de catho. inst. tit. 47. num. 9. 12. & seq. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. num. 23. & seq. & alij.

Hoc palliamentum Itali habitello vocant, Hispanorum autem quidam Samarreta, alij Santbenito appellant, quasi saccum benedictum, propterea quod sit aptus ad agendam pœnitentiam, per quam benedicimur, & saluamur.

A Hæ cruce ad tempus perpetuum quandoque, quandoque vero ad præfinitum imponi solent, ut indicat EymERICUS paulopost in hoc eodem modo, nu. 179. super quarum depositione interdum etiam dispensatur, ut dicam in octauo modo processum fidei terminandi. quæ omnino videas.

b Adueniente autem die præfixa, &c. legentur culpa publice ipsius abiurandi.] Audini quædoque eos, qui dicerent, non expedire, ut in conspectu popularis multitudinis reorum delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occasionem perpetrandi similia. sed horum iniquæ sunt voces, nec villo pacto ferendæ: actus quidem huiusmodi bonus est, qui non propterea sit malus, quod in malum finem scelerati eum conuertant.

B A salubriter has populorum fieri cōgregationes ad audiendas sententias hæreticorum, & eorū delicta, pulchre docet Ioannes And. in ca. ut commissi. de hæret. lib. 6. non procul ab initio: in hæc verba: Istæ conuocationes fieri solent ad audiendas sententias, & pœnas, quas Inquisitores infligunt, ad videndos aliquos cruciari, & expedit fidei talia publice fieri ad instructionem, ac etiam ad terrorem hæc ille.

C Hoc ipsum etiam fieri suadet iam olim Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 15. c. 20. in hæc verba: Sed illud adiicio, quod omnes errores suos singillatim profiteri, & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani. hæc ille.

c Quo facto dicetur sibi sic per Episcopum, vel inquisitorem, &c.] Iam monui supra super 5. modo processum terminandi. §. post dicetur sibi. non esse necessarium hoc EymERICI documentum: sed cū ita fieri decreuerit Inquisitor, aliter poterit re honorificentius expedire, ut ibi dixi. nūc addo propterea hoc non fore necessarium: quoniam priusquam ad tabulatū producat reus, iam sunt omnia diligentissime adhibita remedia ad ipsum conuertendum, qui si verè conuersus fuerit, absque ista præmonitione abiurabit, & hac consuetudine nunc utimur.

D Sin autem impœnitens extiterit, aut negatiuus, non modo antequam producat, verum etiam et in ipso tabulato induendus est, ac sæpius & instantissime commonendus, ut errores deponat & abiuret. idque fieri poterit hoc ordine: pœnitentium, & conuersorum sententiæ prius pronuntiabuntur, si tales affuerint, & ultimo loco impœnitentium, & negatiuorum, si qui fuerint; sed priusquam proferatur, coram omni populo admonebuntur huiusmodi hæretici, ut resipiscant, & tandem conuertantur, quoniā adhuc durat tempus misericordiæ, quod si cōverti se velle dixerint, ad carcerem sunt reducendi, & ad pœnitentiam admittendi: quod si in sua pertinacia, & impœnitentia persenerauerint, legenda est sententia, & tradendi sunt curiæ seculari, ut igni in conspectu populi combusti, debitas impœnitentiæ pœnas luant. Simancas de catho. inst. tit. 62. num. 11. addens cū Lutheranis omnium pessimis hæreticis aliter esse faciendum.

E His adiungo, plurimum esse considerandum qualiter recipi debeant hi qui in tabulato, aut in Eccle-

Num. 175. Expedit in hoc crimine publice legi delinquentiū culpas.

Num. 175. Nō est necessarium publice mone reū, an velit abiurare.

Impœnitentes sæpe etiā publice monendi ut conuertantur.

Diligenter videndum, qualiter reci-

piantur, qui
conuertuntur
postquam in
publicū sunt
producti.

sia postquam in publicam fidei actionē sunt produ-
cti conuertuntur, qui potius metu instantis mortis,
quā amore veræ penitentiæ conuerti videntur,
quā ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, et
non nisi cū exquisitissimis considerationibus admo-
nuit optimè instructio Madriliana anno MDLXI.
c. 44. de quo dixi alibi plenius.

Nollem certè vnquam ab hoc sacro tribunali mi-
sericordiam excludere; verumtamen vbi malitiam
perfidorum huiusmodi contemplor, auferem dicere
iustissimè fieri si locus misericordiæ solū pateret reis
donec è carceribus Inquisitorum educerentur, & po-
stea nullo modo audirentur, præsertim cum tantum,
& tandiu laboratum sit in eorum conuersione: quia
tamen nondum damnationis sententia est promul-
gata, ideo in hoc crimine vsque in id tempus locus
est penitentiæ, & propterea sententia prior tutior
est, sed hæc altera fortassis iustior, spectata perfido-
rum iniquitate, & sera penitentiā.

Num. 176.

Immo si vnquam sciuerō aliquē, qui illa hæ-
resi sit infectus, &c. vobis Episcopo, & Inquisito-
ri, &c. denuntiabo.] Hæc clausula omiſsa est in su-
perioribus abiurationum formulis, quā fortassis
expediret in omni abiuratione adiungere, vt scilicet,
is qui abiurat, obliget se ad denuntiandos quoscūq;
sciuerit hæreticos, aut de hæresi suspectos, vel infā-
mātos, de qua obligatione alibi copiosè diximus.

Num. 179.

Ad misericordiæ finem te sacrosancta Eccle-
sia recipiente de præſenti.] Ita Barcionensis im-
pressus. Bononiensis, & codex Cardinalis de Gamba-
ra ita: Ad misericordiæ finem sacrosancta Eccle-
sia te recipiens de præſenti. Sabellanus ita:
Ad misericordiæ finem sacrosanctæ Ecclesiæ, &
recipimus te de præſenti.

Num. 179.

Et na multa crimina incentiuū existant alijs
delinquendi.] Ita Barcionensis impressus. Bononi-
sis, & codex Cardinalis de Gamba ita: Et ne im-
punita, &c. sed Sabellanus ita: Et ne impunitas cri-
minum alijs incentiuum præbeat delinquendi.

Num. 179.

Et nihilominus quod cū dicta veste, & cruci
bus stes in porta talis Ecclesiæ, &c.] Desumptum
videtur ex Concilio Biterrensi, c. 26. vbi grauiorē
penitentiā imponuntur, nam cum præmisisset, pæni-
tentes singulis dieb. Dominicis, & festiuis interesse
debere diuinis officijs, subdit: Et in Missa cuiuslibet
diei Dominicæ, ac festiue, inter Epistolā, & Euā-
geliū, veste superiori, & velo, siue capucio depōsi-
tis (nisi & in velo, seu capucio portent cruceſ), sa-
cerdoti missam præſente populo celebranti, cum
virgis in manu publice se præſentent: ibique da-
ta illis disciplina exponat sacerdos, quod propter
culpam labis hæreticæ penitentiā illam agunt.
hactenus ibi. Vt vel ex his intelligas antiquam in
coercendo crimine hæresis seueritatem.

Insignis Ioan-
nis Scholasti-
ci locus.

Hic vero penitentiæ ritus, quem hoc loco præſcri-
bit Eymericus, antiquissimus videri potest: nā Ioan-
nes Climacus gradu quarto, de obediētiā, differēs de
penitentiā iniuncta monachis colloquentibus dū cæ-
teri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco,
& tempore deliquerant, ita scribit: Ad orationē ple-
rumque stantibus nobis, animaduertit pater san-
ctus (id est, qui cæteris præerat) quosdam inuicem
colloquentes, quos ante fores Ecclesiæ statuens,

A iussit vt per septem dies cunctis intrantibus, &
exeuntibus prosternerentur, siue clerici, siue pres-
byteri fuissent, hæc ille.

h Retinentes nobis ex certa scientia, &c. qua-
tenus dictam possimus mitigare, aggrauare, &c.]
Hæc clausula magnum tribuit Inquisitoribus priui-
legium, & valde utilis est, & vsu frequens in hoc
tribunali, de qua dicam infra super octauo modo pro-
cessum fidei terminandi, & super q. 86. & alibi.

Num. 1

De septimo modo terminandi processum fidei per canonicam purgationem, & abiurationem.

Optimus modus processum fidei fi-
niendi, & terminandi est, quādo de
latus de hæretica prauitate, proces-
sus meritis diligenter discussis, cum
bono consilio peritorum in iure, re-
peritur suspectus de hæresi, & etiā diffamatus;
& hoc est quando delatus ipse non reperitur le-
gitimè deprehensus, nec propria cōfessione, nec
facti euidentia, nec testium legitima productio-
ne; sed reperitur publice diffamatus, ac etiā re-
periuntur indicia contra eum, quæ ipsum reddūt
suspectum aliās de hæretica prauitate: vt pote,
quia habuit magnam familiaritatem cum hære-
ticis, qualis fuit ille, de quo agitur in c. Inter solli-
citudines. de purga. cano. Et tali ratione infamię
est indicenda canonica purgatio, & ratione suspi-
cionis debet hæresim abiurare, iuxta alleg. capit.
Inter sollicitudines.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis
enim sic publice de hæresi diffamatus, & vltra in-
famiam ex alijs indicijs suspectus habitus de hæ-
retica prauitate, in primis purgabit se publice per
hunc modum.

Forma disponendi ad purgationem ca-
nonicam, & abiurationem faciendam ab
eo, qui est diffamatus, & alias suspectus
de hæretica prauitate.

NAM in dicto sermone generali per aliquos
dies ante, in omnibus Ecclesiis illius ciuita-
tis, seu loci, in quo purgatio, & abiuratio sunt fiē-
dæ: & suspensis sermonibus omnibus pro illa die
assignanda, & adueniente die ad huiusmodi assi-
gnata, & ipso purgando, & abiurando in medio
populi in alta sede, & eleuata constituto, & facto
sermone de fide per Episcopum, vel Inquisito-
rem, vt dictum est supra in alijs modis proces-
sum fidei terminandi. His, inquam, præhabitis;
legentur culpæ ipsius purgandi, & abiurandi per
notarium seu religiosum vel clericum: quibus le-
ctis, purgabit se diffamatus per hunc modū, qui
sequitur.

Forma

Forma purgationis canonica a diffamato de heresi faciendae.

182 **C**omparebit namque personaliter ipse purgandus cum suis compurgatoribus, eidem in certo numero generaliter concessis talibus, qui eum, & eius vitam & mores nouerint moderno tempore, & antiquo, & sint suae conditionis seu ordinis, ut dictum est in secundo modo praedicto processum fidei terminandi, ubi agitur de purgatione huiusmodi: & stabunt coram Episcopo, & Inquisitore; in loco tamen ubi purgandus ipse noscitur de illa heresi infamatus, & ponetur liber Euangeliorum coram eis, ipseque diffamatus ponet manus super eum sic dicens: Ego iuro super ista quatuor Dei Evangelia sacrosancta, quod talem heresim, exprimendo eam, de qua sum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo, negabit scilicet, cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid illud sit: Quo facto omnes compurgatores ponent manum super illum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro super ista quatuor Dei Evangelia, quod credo ipsum verum iurasse: & tunc canonicè est purgatus. Qua purgatione expleta per ipsum diffamatum, mox idem diffamatus ut suspectus aliter, & ex aliis indicijs, heresim, de qua est suspectus habitus, habens praedictum libellum Euangeliorum coram se, abiurabit per hunc modum.

Forma heresim abiurandi per illum, qui est de heresi diffamatus, & suspectus alias de eadem.

183 **E**go talis, de tali loco, talis diocesis coram vobis Venerabilibus dominis meis N. Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore heretica prauitatis in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegato, in iudicio personaliter constitutus, sacrosanctis Euangelijs positus coram me, eiusque proprijs manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, quam Romana Ecclesia credit, profitemur, praedicat & obseruat: & consequenter abiuro, detestor, abnego, & reuoco omnem heresim extollentem se aduersus sanctam & Apostolicam Ecclesiam cuiuscunque sectae fuerit seu erroris.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod sic & sic: exprimatur articulus catholicus contrarius illi heresi de qua est diffamatus, & alias suspectus, ut si est suspectus habitus, & diffamatus, & non credat Deum esse visibilium creatorem, ut faciunt Manichaei, dicet sic:

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod Deus est verus creator omnium, tam visibilium quam inuisibilium. Et consequenter abiuro, detestor, abnego, & reuoco illam heresim, quae falso & mendaciter asserit, & affirmat, quod Deus non est generalis omnium creator, sed tantummodo inuisibilium.

A rummodo inuisibilium. Et si de pluribus articulis hereticalibus est suspectus habitus, abiurabit quemlibet singillatim per modum praedictum.

Item iuro, quod nunquam praedictae heresi seu heresibus, si plures sint, adhaesi, nec credidi, nec adhaereo, nec credo de praesenti, licet propter culpam meam ex his, quae male egi, sum diffamatus propter quod habui me purgare, & alias sum suspectus merito coram vobis, quod illis heresibus crediderim corde firmo.

B Item iuro, quod praedictam heresim seu hereses nunquam dogmatizabo, nec praedicabo, nec docebo, nec aliquem instruam in illis, seu de illis: immo iuro & promitto, si unquam sciuero aliquem, qui aliquam heresim de praedictis, vel aliquam aliam teneat, credat, seu doceat, quod uobis dominis meis Episcopo, & Inquisitori, seu alteri vestrum seu vestrorum Vicariorum, seu successoribus, uestris protinus quo citius potero, intimabo.

Item iuro et promitto, quod talia, et talia, quae egi, propter quae et merito sum de tali heresi diffamatus, et vltra, vos me habetis suspectum, exprimatur illa, nunquam deinceps faciam, seu dicam, nec operam dabo, quod fiant.

C Item iuro & promitto, quod omnem penitentiam, quam mihi iniungere decreueritis, pro praedictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & ista Evangelia sacrosancta. Quod si contra praedicta iurata, & abiurata fecero in futurum (quod Deus auertat) penis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere suppono, obligo, et adstringo, quatenus illis plectar cum probatum legitimè extiterit me talia commisse.

D Aduertendum hic tamen, quod si indicia sint talia et tam fortia, quod cum infamia praedicta uel absque ea reddant praedictum (diffamatum suspectum de heresi vehementer, tunc abiurabit omnem heresim generaliter: ut habitum est; et si relabatur in quamcunque heresim, poena relapsus debita, punietur, ut in cap. Iner sollicitudines. de purgatione. & in c. Accusatus. de heret. li. 6. Si autem indicia illa sint ita modica & leuia, quae etiam cum praedicta infamia non reddant eum suspectum de heresi vehementer, sed solum leuiter; tunc sufficeret, quod abiuret non generaliter, nec simpliciter, sed singulariter heresim, de qua habitus est suspectus ita quod si prolabatur in aliam speciem heresis, poena relapsus debita non punietur ratione abiurationis: quia scilicet ut suspectus leuiter abiurauit: licet punietur durius, quam si alias non abiurasset. Et omnia haec patent in c. Accusatus. in princ. de heret. li. 6.

E Ratione autem purgationis canonica est dubium; an si post purgationem canonicam in eandem speciem heresis, de qua se purgauit canonicè, prolabatur, poena relapsus debita, hoc est, vltimo supplicio feriat; Et videtur quod sic, per cap. exco. amunicamus, i. §. adiicimus. ver. vel si post purgationem, & per cap. Ad abolendam. §. illos quoque, de heret.

Sit cautus notarius, qui scribat in actis, an talis abiurauerit tamquam suspectus de heresi leuiter,

184
Suspectus vehementer omnem heresim debet generaliter abiurare. Leuiter suspectus non abiurat generaliter.

vel vehementer, quia multum interest, ut alias supra dictum est.

185 Prædictæ autem purgatio, & abiuratio fiant in vulgari, si fiant publicè, & coram vulgaribus; si autem tantummodo coram viris litteratis, & a litteratis, poterunt fieri in Latino. Et si fiant publicè (ut videtur si edum ratione infamiae, & quia est publicè diffamatus) fiant cum solemnitate in Ecclesia, de qua dictum est frequenter, scilicet, in die festiva; & facto sermone per Inquisitorè prius indicto in Ecclesijs parochialibus, & religiosorum; & sermonibus alijs suspensis pro illa die; & posito abiurando in populi medio, ut ab omnibus videatur; & lectis primitus ibidem publice eius culpis per notarium, seu aliquem religiosum, seu clericum secularem.

Factisque antedictis purgatione, & abiuratione, Inquisitor (ut alias dictum est pluries) indicet sibi publice periculum, quod sibi imminet, si in hæresim prolatur: de cuius periculo dictum est statim: quibus sic actis, feretur sententia seu penitentia per formam tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam vel iniungendi penitentiam diffamato de hæresi, & suspecto alias de eadem.

186 Nos N. Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hereticæ prauitatis, in terris tali ditioni, talis domini subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus: Diligentius attendentes, quod tu de tali loco, & talis diocesis, fuisti delatus nobis de tali heretica prauitate, exprimat^r illa, Nos volentes, ut tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidisses in prædictam hæresim condemnatam, ad inquirendum, testes examinandum, teque citandū & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda, quæ fienda erant per nos, descendimus, & processimus, ut decebat. Quibus peractis, visis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huius causæ, & omnibus, & singulis productis, actis, & actitatis aqua laxe librat^r, habitoq; in & super illis, theologorum, ac in iure peritorum pluries maturo consilio, ac digesto, reperimus te de prædicta hæresi in tali loco, seu talibus locis apud bonos, et graues publicè diffamatum: propter quod, ut nobis mandant canonica instituta,† indiximus tibi purgationē canonicā, qua corā nobis hic publicè te purgasti, & ipsi cōpurgatores pariter te, purgarunt. inuenimus etiā te talia cōmisisse, exprinantur illa, propter quæ, & non immerito, te suspectum habuimus vehementer, seu leuiter: dicatur si est illud vel illud, & hoc de heretica prauitate: propter quod fecimus te ut taliter suspectū hæresim abiurare, dicatur, nem hæresim, si abiurauit ut suspectus vehementer; vel hæresim supradictā, si ut suspectus leniter: Verū quia non possumus, nec debemus, talia quæ peregrasti, vllatenus tolerare, sed cogimur ea vitare iustitia suadente, ad hoc ut reddaris cautor in futurum, & ut crimina nō remaneant im-

† c. Inter sollicitudines. e purga. cano.

† Al. vindicare

punita, & ut ceteri non reddantur procliuiores ad similia committenda, & ut Creatoris iniuriæ nō aequaliter tolerantur: Ea propter te talem prædictum purgatum, & abiuratū, hic in nostra præsentia personaliter constitutum, in hoc loco, & hora tibi in antea assignatis; Nos Episcopus, & Inquisitor præfati sedentes pro tribunali more iudicū iudicantiū, sacrosanctis Euangelijs posit^r coram nobis, ut de vultu Dei iudicium nostrū prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: sententiamus, seu penitentiamus per modum, qui sequitur, scilicet, quod tenearis, &c.

Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei esse, & ad exterminationem hereticæ prauitatis, utpote, quod certis diebus Dominicis, & festiuis, habeat stare ad portam talis, vel talis Ecclesiæ cum cereo tanti ponderis in manu, dum Missarū solemnia celebrantur, capite discooperto, & pedibus nudatis, & offerte ad altare cereum antedictum, quod habeat sextis ferijs ieiunare, & quod certo tempore locum illum non audeat exire, sed certis diebus hebdomadæ se habeat Episcopo, vel Inquisitori præsentare, & similia, quæ iniungenda videbuntur secundum culparum exigentiam, & varietatem: quia nō potest dari vna regula generalis. Iam fuit hæc sententia, seu penitentia, &c.

Qua lata, exequatur: poteritq; dispensari, vel mitigari, vel commutari, secundum quod negotium, & penitentis correctio, & humilitas hoc requirunt: quia potestatem habent Episcopus, & Inquisitor, etiam si non retineat, & hoc de iure, ut in c. Ut commissi. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

Am monui supra super 2. modo processum terminandi, hunc modum septimum eo nomine a secundo differre, quia ibi de solo diffamato, hic vero de diffamato simul & suspecto agitur. Num. 18

Ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 18. & Jacobus Sprenger in malleo maleficarum, 3. par. q. 26. Syluester de Strigibus, lib. 3. c. 4. puncto 9. & alij.

Quæcunque autem necessaria sunt ad intelligendum hunc modum, plenissime dicta sunt a nobis supra super dicto 2. modo processum fidei terminandi.

Hoc solum præterea admonebo lectorem, ne fortassis dum hæc legit apud Eymericum, quid unquam durius in reos huius criminis statuatur, animaduertendum esse id, quod docuimus supra par. 2. super cap. inter sollicitudines. §. ita tamen. & sequentibus, nec facile, & frequenter purgationem indicat, cum sit remedium valde dubium, et periculosum, sed ad alia iuris remedia confugiat.

Ita quod si prolatur in aliam speciem heresis, pena relapsis debita non punietur ratione abiurationis, &c. Videtur Hic Eymericus sentire, quod si is qui abiurauit de leui, postea manifestè incidat in eam hæresim, quā prius ut leniter suspectus abiurauit, debeat censeri relapsus. quæ sententia videtur fuisse Ancharani in cap. accusatus. notabili 6. de heret. lib. 6. quod tamē est falsum, ut docui supra par. 2. super quæst. 58. §. vel post constit. ubi

Ad indicendā purgationem raro conueniendum

Abiurans leui incidit in eandem hæresim abiuram non relapsus.

vbi ostendi apertissime Eymericum vere tenere contrariam opinionem. quare hic locus ita est accipendus: Qui leuiter abiurauit, si relabatur in aliam heresim ab ea, quam abiurauit, non erit relapsus; quia non abiurauit omnem heresim: adde, neq; erit relapsus ad hoc vt relapsorum poena puniatur; etiā si in eadem heresim, quam leuiter abiurauit, incidisse deprehendatur. Dixi; ad hoc vt relapsorum poena puniatur: quoniam si vocis proprietatē spectemus, re vera erit dicendus relapsus, cum in priorem lapsum recidat. nec putandum est virum egregie eruditum aliter sensisse. Nec video quō aliter possem hūc locum accipere, quem non sum ausus immutare, quia omnes codices penitus conueniebant. ceterū ita putabam legendum, vt ex serie auctoris colligitur: Ita quod si prolabatur in eandem speciem heresis. siue ita: Ita quod si prolabatur in eandem, vel in aliam speciem heresis, &c.

Num. 184. b Ratione autem purgationis canonica est dubium, &c. J. Admonui supra in hac 3. par. super 2. modo processum fidei terminandi. §. nec contemnat. Eymericum varijs locis, varie scripsisse de hac difficultate: sed ne actum agam, quid mihi in hoc dubio sentiendum videatur, dixi copiose præcitato commentario, vbi omnino videas.

De octauo modo terminandi processum fidei per abiurationem faciendam ab heretico poenitente.

188

Octauus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de heretica prauitate, meritis processus diligenter discussis, cum bono cōsilio in iure peritorum, reperitur confessus heresim, sed poenitens, & alias non relapsus veraciter; & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter Episcopo, vel Inquisitore medio iuramento, fore verum q̄ ipse tanto tempore stetit, & perseuerauit in illa, seu alia, de qua delatus est heretica prauitate, & illi credidit & adhefit; sed postmodum ad informationē Episcopi, & Inquisitoris tandem vult resilire, & ad gremium Ecclesiæ redire, & illam ac omnē aliā heresim abiurare, & satisfacere prout ipsi voluerint ordinare; & non reperitur, quod vnquā alias heresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare prompto animo est paratus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim est quod multis annis steterit in heresi prædicta, ac et alijs quibuscumque, illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores; si tandem cum effectu illas hereses consenserit abiurare, & satisfactionem congruā ad arbitriū Episcopi & Inquisitoris exhibere; non est tradendus brachio seculari vltimo supplicio feriendus; nec si est clericus, degradandus, sed est ad misericordiā admittendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsentī. extra de heret. & abiurata primitus heretica prauitate, est in perpetuum carcerem detrudendus, iuxta c. Excoicamus, 2. §. si quis. & absolutionis beneficio impertito, & iniū

Heretici poenitentes non relapsi recipiuntur misericorditer.

A Et o eidem, quod talibus iniungi consuevit, iuxta c. Vt officium, prout iso tamen solerter, ne simula ta fictione redeat fraudulenter, & Episcopum et Inquisitorem, immo seipsum fallendo, sub agni specie lupum gerat.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem faciendam per illum, qui est propria confessione in heresi deprehensus, & poenitet, & alias non relapsus.

B IN primis Episcopus & Inquisitor inter se concordabunt de prædicta abiuratione fienda publice, aliqua certa die Dominica, vel festiua, que quidem non sit Dominica de Aduentu, vel Quadragesima, vel alias dies multū solemnis, vt dies Natiuitatis Domini, vel festum Paschæ, & similes, quia prædictis diebus honestū est sermones non suspendere, & quemlibet accedere ad ecclesiam suam parochialem; quod fieri non posset si in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia suspenderentur sermones; tum etiam quia omnes confluerent ad ecclesiam, in qua fienda foret abiuratio supradicta. Concordata igitur de tali certa die Dominica, vel festiua, mandabitur præcedenti die Dominica, seu alia festiua, per dies aliquos ante præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex parte Episcopi & Inquisitoris, curatis omnibus ecclesiarum illius ciuitatis, vel loci, in quo prædicta abiuratio est fienda, vel religiosi, q̄ habēt illa die populo prædicare, quod insinuent publice populo, ac clero, quod tali Dominica, seu die festiua, Inquisitor in tali ecclesia pro fide & de fide sermonem faciet generalem; & sic quod quilibet vadat illuc ad videndum, & audiendum ea quæ fient, & habebūt ex parte domini nostri Papæ Indulgentiam consuetam, scilicet, quadraginta dierum, indicando etiam, quod illa die nō erit alius sermo in loco illo. Quo facto, mittatur ex parte Episcopi & Inquisitoris ad domos religiosorum; qui prædicant communiter verbum Dei, & intimabitur eorū superioribus, quod die Dominica sequenti, seu tali die festiua, Inquisitor sermonem faciet pro fide in tali ecclesia generalem, & quod suspendit omnes alios sermones: & ideo quod nullus in loco illo prædicet illo mane, sed quod quilibet superior mittat quatuor fratres, vel duos prout videbitur, qui intersint sermoni, & abiurationi, & sententiæ ferendæ.

E Medio autem tempore Inquisitor sermonem suum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua prout est agendum: ordinabit etiā cum Episcopo de culpis in scriptis redigendis, abiuratione formanda, & sententia, ac etiam de loco & sede, seu bastimento ponēdo in alto in ecclesia antedicta in medio, in quo possit poni abiurandus & sententiandus, vt ab omnibus videatur. ordinabit etiam de veste fiēda ad modum scapularis religiosorum sine tñ capucio, q̄ sit de pāno liuido, vel alterius coloris, & habeat insertas cruces ante & retro de

Panno, seu tela crocea lōgitudinis trium palmo-
rum, & ex transuerso duorum, & latitudinis me-
dij palmarum.

Practica.

Quibus omnibus sic dispositis, & adueniente
die ad abiurandum præfixa, statim in principio
Missæ ponetur abiurandus in sede seu bastimēto
prædicto in alto, in populi medio, seu in loco, in
quo possit libere ab omnibus intueri, circundan-
tibus eum curiæ sæcularis, seu ecclesiasticæ mini-
stris: & stabit discooperto capite, & dicto Euāge-
lio (vt est moris) Inquisitor prædicabit, detestādo
& reprobando illam hæreticam prauitatem, seu
illas in qua, vel in quib. abiurandus confessione
propria est deprehensus. Quo sermone finito, In-
quisitor dicet hæc verba, vel similia in effectu:
Iste, qui est hic in alto positus, incidit in hæresim
cōtra quā vobis prædicaui, & illam tenuit, & cir-
ca illam multum offendit: quod autem ita sit, vos
audietis. Quibus dictis mādēt notario statim ibi,
vel religioso, vel clerico ibi in ambone præsentī,
cui tradidit cedula, culpas illius abiurandi con-
tinentem, quod legat illam, & ille statim obtem-
perabit: Cedula autem, seu scriptura erit teno-
ris sequentis.

*Forma cedula legenda in publico crimine
illius continentis, qui habet hære-
sim abiurare.*

¹⁹⁰ **I**stæ sunt culpæ & mala opera contra fidē ea-
tholicam, quæ gessit talis hic præsens, quæ
confessus est in iudicio se cōmisisse ore proprio,
medio iuramento.

In primis confitetur ore proprio & medio iu-
ramento, quod tot annis stetit, & perseverauit in
istā hæresi, & errore: *exprimantur.*

Item confitetur, quod in dictam hæresim in-
cidit in hunc modum: *dicatur.*

Item cōfitetur, quod dogmatizauit, & pluries
induxit plures ad eandem hæresim per hūc mo-
dū. *dicatur, & sic explicentur eius culpæ omnes.*

Quibus lectis si Inquisitor videat eum certis
indicijs bene cōuersum ad fidem, & præsumat
q̄ veritatē interrogatus publice nō negabit, in-
terrogabit eum dicens: stāt ne ista omnia in ve-
ritate sicut lecta sunt? & eo respondēte quod sic,
adiungat: Vis tu in istis hæresibus perseverare;
quod si feceris, damnaberis in æternū, & perdes
etiam nunc corpus tuum: vel eas abnegare & ab-
iurare, vt possit animam tuam saluare & vitā cor-
poralem præseruare? Quo dicente, nolo in istis
stare, sed volo libenter illas abnegare, & reuoca-
re; dicet Inquisitor, sano consilio adheſisti.

Si autē Inquisitor hæſitet, an ille sit bene con-
uersus, & dubitat, quod si interrogetur lectis cul-
pis, an ita stet in veritate, quod ipse cōmiserit il-
las, quod negaret veritatē, & se ibi excusaret pro-
pter verecūdiam, & populus scandalizaretur: in
illo casu non curret eum interrogare, an illa quæ
sunt lecta ita stent in veritate nec ne: sed illis le-
ctis interroget eum (vt est dictum) si vult in illis
hæresibus stare, vel ipsas abnegare, & abiurare,
& responso, quod abnegare, & abiurare: tūc po-

Anetur coram ipso abiurando liber Euangeliorū:
quo facto, deposito capucio, & genibus ibi fle-
xis, ac manibus ad librum positis, leget ipse, si scit
legere; abiurationem: alias notarius, vel religio-
sus aliquis, seu clericus, per orationes breues illo
eadem replicante per hunc modum: Nam nota-
rius dicet in vulgari: Ego talis, de tali loco, talis
diœcesis: & abiurans replicabit: Ego talis, de tali
loco, illa exprimendo. Notarius coram vobis do-
minis Episcopo & Inquisitore: Et abiurans ea-
dem replicabit: & sic de alijs. & quilibet dicat ita
alta voce, vt quilibet discernatur. Abiuratio autē
talis erit.

B *Forma omnem hæresim abiurandi per il-
lum, qui propria confessione est in
hæresi deprehensus, & pē-
nitet, & alias non est
relapsus.*

EGo talis de tali loco, talis diœcesis in iudicio ¹⁹¹
personaliter constitutus, coram vobis domi-
nis Venerabilibus N. Episcopo talis ciuitatis, &
Fratre N. Inquisitore hæreticę prauitatis in ter-
ris talis dñi ditioni subiectis, a sancta sede Apo-
stolica specialiter delegato, sacrosanctis Euange-
lijs positus coram me, eisq; proprijs manib. per
me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore
illam sanctam fidem catholicam & Apostolicā,
quā sancta Romana Ecclesia credit, profitetur,
prædicat, & obseruat: & consequenter abiuro, re-
uoco, detestor, & abnego omnem hæresim cuius
eunque sit conditionis & sectæ extollētem se ad
uersus sanctam & Apostolicam Ecclesiam.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore,
quod sic & sic: *explicetur articulus catholicus, con-
trarius illi hæresi, in quam se confessus est incidisse.
vt verbi gratia, si confessus est incidisse in illā hæ-
resi, quod dominus noster Iesus Christus non fuit
verus Deus, sed homo purus, abiuret sic.*

D Item iuro me credere corde, & profiteor ore,
quod dñs Iesus Christus beatæ Marię semper
Virginis filius, fuit verus Deus, genitus de Deo
patre æternaliter, & verus homo ex Maria Virgi-
ne cōceptus, & natus tēporaliter: Et cōsequēter
abiuro, abnego, detestor, & reuoco illā hæresim
damnata per sacrosanctam Ecclesiā, quę falso
ac mendaciter asseuerat, quod dominus Iesus nō
fuit verus Deus, sed homo merus & purus, in q̄
hæresim ego miser incidi, eamq; tenui, & illi cre-
didi per annos tot, atque dogmatizauī, docui &
defensaui: Cuius rei me pēnitet corde toto. **E** *Et si
in plures hæreses se incidisse est confessus, abiurabit
quamlibet singillatim per modum statim dictum.*

Item iuro pariter & promitto, quod deinceps
nullam hæresim prædictarum, seu aliam qualē-
cumque tenebo, credam nec adhærebo, nec dog-
matizabo alicui, nec docebo, nec instruam quē-
cumq; de aliqua hæresi prauitate, nec libros hæ-
reticales scienter habebō: immo iuro & promit-
to, quod si sciuerō aliquem esse infectum aliqua
hæresis labe, seu aliquem dogmatizare, docere,
aut

aut quemquā instruere in aliqua hæresi, vel errore, seu libros, vel scripturas hereticas habere, quā citius cōmode potero vobis domino Episcopo, vel Inquisitori, seu alteri successorum vestrorum, vel alicui vicariorum vestrorum, vel illorum, renuntiabo & intimabo.

Item iuro pariter & promitto, quod pœnitentiam per vos mihi iniungendam prædictis nō refutabo, nec contraveniam in aliquo, immo pro viribus adimplebo.

Item iuro pariter & promitto, quod nō fugiā nec absentabo me, nisi de vestro beneplacito, licentia & assensu; immo iuro & promitto, quod quādocunque & quotiescunque requisitus fuero per vos, seu alterum vestrum, seu vicariorum vestrorum, ac successorum vestrorum, aut eorū vicariorum alterius nomine, vel mādato, quam citius cōmode potero, me personaliter præsentabo: sic me Deus adiuuet, & hæc Evangelia sacrosancta. Quod si cōtra prædicta iurata, vel ab iurata, seu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurū, haberi volo protinus pro relapso; ac pœnis relapsis de iure debitis, me nunc prout obligo & adstringo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit legitime in iudicio, seu me confessum, contra nunc iurata & ab iurata, aliqua commisisse.

Sit autem circumspēctus, & cautus notarius, q̄ scribat in actis, seu processu, quod prædictus abiuravit tanquam deprehensus in hæresi propria confessione, vt si relabatur, pœna relapsis debita puniatur.

Facta autem prædicta abiuratione Inquisitor poterit ei qui abiuravit, talia verba dicere in effectu: Charissime, in eo q̄ abiurasti, sano consilio adheſisti, quia euasisti infernū, & introibis, Deo adiuuante si volueris, paradysum: sed præmoneo, quod sis cautus, & in agendo, loquendo & cōuersando: nam si de cetero prolabi inuentus fueris in quamcumque hæresim, vel errorem; vel eis, vel ei quos vel quem sciueris esse in aliqua hæresi vel errore, de cetero fauorem in hæresi præstiteris, sine misericordia traderis curiæ sæculari, vltimo supplicio feriendus: quare tibi consulo, q̄ sis cautus, & fugias hæreticos & suspiciones, & semper associes viris catholicis atq; bonis, & qui suspecti de fide nullatenus habeantur.

193 Et quia iste, qui est sic deprehensus in hæretica prauitate, est ex cōmunicatus, iuxta c. Excommunicamus. 1. & 2. de hæret. Et per abiurationē redijt ad gremium Ecclesiæ, ideo est ei absolutionis beneficium impendendum, iuxta c. Vt officium, in princip. de hæret. li. 6. Quare post prædictam abiurationem poterit ei dicere Inquisitor: Fili, quia tu credidisti & hæſisti hæresib. sū prædictis, tu fuisti excommunicatus: quia omnis talis de iure est excommunicatus: sed nūc huiusmodi hæreses abiurasti, abnegasti, & reuocasti, ideo videris pœnitens, & cōuersus, propter quod ego absoluiam te à dicta sentētia excommunicationis, & restituam te Ecclesiæ sacramentis, & amodo eris particeps bonorū Ecclesiæ; dūtāme attendas bene, quod de corde vero, & fide nō si

A cta reuersus sis ad Ecclesiæ vnitatem, & serues ea quę tibi iniūcta per nos fuerint & mandata; aliās non esses absolutus: sed confido quod veraciter es conuersus, & tibi iniūgendam pœnitentiā obseruabis; ideo volo te absoluerē, flecte genua. Quo facto dicatur psalmus, Deus misereatur nostri. Kyrie eleison, & c. Pater noster, & c. Et ne nos, & c. Saluum fac seruum tuum, & ceter. Deus meus, & c. Dominus vobiscum, & c.

Oremus.

PRÆTENDE Domine famulo tuo dexteram cælestis auxiliij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur.

Oremus.

B PRÆSTA quæsumus Domine hic famulo tuo, dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesię tuę sanctę, à cuius integritate fidei deuiauerat, in hæresim incidēdo, dono tuę gratię, reformetur, Per Christum dominum nostrum. Amen.

Ei addat sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluto te à sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo quia in damnatam hæresim credēdo incidisti, & restituo te sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amē.

Quibus peractis dicat sibi Inquisitor: Fili, modo Ecclesiā sanctā Dei recepit te ad misericordiā, & es factus vnus de numero filiorum eius: sed vt melius caueas in futurū, & Deus indulgeat tibi tantum quod commisisti peccatū, & sis cæteris in exemplum, dominus Episcopus & ego iniungemus tibi pœnitentiam, non tantam quantam meruisti, sed talem qualem valeas sustinere: & terrearis si tibi dura videatur, quia si bene perseueres, nobiscum misericordiam inuenies. Et tūc Inquisitor iniungat notario, vel illi religioso, seu clerico, cui sententiam tradidit perlegendā ibi in ambone præſenti, quod legat eā, & statim feretur sententia per hunc modum.

D *Forma sententiæ contra eum, qui abiuravit vt hæreticus pœnitens.*

N Os N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. ¹⁹⁴ordinis Prædicatorum Inquisitor hæretica prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENT ES, q̄ tu talis de tali loco talis diœcesis, fuisti nobis publica fama referēte, ac fide dignorū insinuatione, delatus de hæretica prauitate, & quod illa infectus fueris multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentū: quæ delatio præcordia nostra acrius vulnerauit: Nos quibus incumbit ex officio nobis tradito, sanctā fidem catholicam in cordibus hominum complātare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mētibus eneruare. † (volētes vt tenebamur & tene-mur) in & super his certius informari, & videre si clamor ad aures nostras puenerat, veritate aliqua fulciretur, vt si sic veritas se haberet, puidem⁹ de salubri remedio opportuno: descēdimus ad inquirēdum, testes examinandū, teq; vocandū:

§ Al. extremi
nare.

dum; ac ut congruentius potuimus, in & super
contra te denuntiatis te interrogandum medio
iuramento, & ad peragendum omnia & singula,
quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac ut
nobis mandant canonica sanctiones. Sanè cum
vellemus causæ tuæ huiusmodi congruum dare
finem, & videre clarè, quod compertum fuerat,
an scilicet, ambulares in tenebris, vel in luce; &
an fores infectus hæresis labe necne: processus
meritis actitatis, solemne tam in Sacra Theolo
giæ facultate, quā in iure canonico, & civili peri
torum corā nobis consiliū ordinauimus cōgre
gari, scientes, quod secundum canonica institu
ta, integrum est iudicium, † quod plurimorum
sententijs cōfirmatur. Et habito in & super om
nibus, & singulis actis, & actitatis in causa præse
ti, sano, maturo, ac digesto cōsilio prædictorum;
visisque ac diligenter inspectis processus meri
tis, omnibusq; & singulis in eo contentis, æqua
lance libratiss, inuenimus te propria confessione
in iudicio recepta per nos medio iuramento, in
multiplici prauitate hæretica deprehensum. Nā
inuenimus, q tu per annos tot credidisti corde,
& affirmasti ore sæpe, & sæpius, *q sic & sic; ex
plicetur oēs hereses, in quib. incidit singillatim, uer
bi gratia, scilicet, quod dominus Iesus Christus*
non fuit Deus, & homo, sed tātum homo purus.
Itē quod beata Maria mater præfati domini no
stri Iesu Christi nō fuit semper virgo, sed post
quā Christū virgo peperit, ipsa de Ioseph alios
filio generauit, &c. *exprimantur omnes quæcun
que sint illæ, & etiam explicentur omnia, quæ con
tra eū legitime sunt probata. Et post sequatur sic.*
Verum cū misericors, & miserator Dominus
nōnullos prolabi permittat aliquādo in hereses,
& errores, non solum ut viri catholici, & littera
ti in sacris eloquijs exercitentur, verum etiā ut
sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac in pœnitē
tiæ operibus exerceantur, eiusdem processus me
ritis diligēter discussis, reperimus, quod tu ad in
formationem frequētem nostram, & aliorū pro
borum, adhærendo consilio saniori ad gremium
sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem
salubriter euolasti, prædictos errores, & hæreses
detestando, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens
irrefragabilem veritatem tuis intimis viscerib.
infigendo, propter quod te admisimus ad abiur
atoriam, & adiuratoriam publicam cautionem
faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses,
& omnem aliam hæresim publicè abiurare; qua
expleta absoluius te à sentētia ex cōmunicatio
nis maioris, qua ex lapsu in hæresim extiteras in
nodatus, & te reconciliando sanctæ matri Eccle
siæ, restituius ecclesiasticis sacramentis: dum
tamē de corde vero, & fide non ficta redieris ad
Ecclesiæ vnitatem, prout te fecisse credimus, &
speramus. Sanè cum indignum valde existat do
minorum temporalium iniurias vlcisci, Domini
que cælorū, & creatoris omnium iniurias aqua
numiter tolerare, cū multo grauius sit æternam,
† quam temporalem lædere maiestatem: & ut
ipse peccatorum miserator, tui misereatur: & ut
his ceteris in exemplum, & ut crimina nō rema

† c. Pruden
tiam. de offi.
de leg.

† c. Vergētis
de hæret.

A neant impunita, & ut efficiaris cautior in futu
rum, & ut non reddaris procliuior, sed difficilior
ad prædicta, & quæcūq; alia illicita cōmittenda.

Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in causa
fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudi
cum iudicantium, de prædictorum in sacra theo
logia, atque iure consilio peritorū; sacrosanctis
Euāgelijs positis corā nobis, ut de vultu Dei iu
diciū nostrum prodeat, & oculi nostri videāt æ
quitatem, habentesque præ oculis solum Deum,
ac fidei orthodoxæ irrefragabilem veritatem, te
talem in nostra præsentia constitutum in hoc lo
co, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuē sen
tentiam, seu iniungendam pœnitentiam in an
tea assignatis, sententialiter & taliter dānamus
ac pœnitentiamus, solam tibi vitā de mīsericor
dia relinquentes:

In primis, quod mox induaris veste liuida fa
cta ad modum super signi militum, seu scapula
ris absq; capucio monachorum, habente cruces
de panno croceo, vnā ante, & aliam retro, lon
gitudinis trium palmorum, & ex transuerso duo
rum palmorum, & latitudinis mediij palmi: quā
vestem, & cruces super vestes alias deferre ha
beas toto tempore vitæ tuæ in signum pœnitē
tiæ, & si destruat, habere & deferre aliam te
nearis, cū cruces sint insignia hominis pœnitē
tis: quod abhorre non debes, sed diligere, quia
Dominus Iesus Crucem in suis humeris humili
ter baiulauit. Item te condemnamus, ac pœnitē
tiamus, quod mox hac prædicta veste indutus, po
naris cū prædicta veste, & crucibus in porta tali
huius ecclesiæ, tali in scala, in alto, & ibi stes vsq;
ad horam prandij, taliter ut videri possis ab egre
dientibus, & ingredientibus euidenter, & post
reducaris ad eundem locum, & scalam indutus
veste prædicta; & crucibus, in prima pulsatione
Vesperorū & illic taliter stes vsque ad solis occa
sum. Item te sententialiter condemnamus, q ta
li die Dominica seu festiua stes in porta talis ec
clesiæ in scala in alto, à principio Missæ maioris
vsq; ad finē, cū veste, & crucibus supradictis, &
tali die Dominica vel festiua per modum confi
mitem in porta talis ecclesiæ, & tali: *expriman
tur omnes, vel multa ecclesiæ parochiales, & reli
giosorū, & præsertim illæ, in quib. maior populi cō
fluit multitudo, & assignetur dies solēniore anni,
sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Pasche,
Ascensionis, Pentecostes, et quatuor festiuitates
Virginis gloriosæ, plus minus, ut culpa exegerit
delinquentis.*

E Item te sententialiter condemnamus carceri
tali ad perpetuū, ut ibi semper pane doloris, &
aqua angustæ crucieris. Retinentes nobis ex
certa scientia, & expressè, q posuimus liberè di
ctā sententiam seu pœnitentiam mitigare, aggra
uare, commutare, tollere totaliter, vel in parte, si
& quādo, & prout nobis, & toties quoties videbi
tur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

Qua lata, Inquisitor a lūmet per puncta, & di 195
cet sententiato hæc vel similia in effectu: Fili, se
tētia vel pœnitētia tua stat in hoc, quod tu scilicet
portes toto tempore vitæ tuæ cruces, & q stes in
scala

scala cum eis in porta taliū ecclesiarū, & quod sis in carcere perpetuo ad panem & aquā: sed fili, non sit tibi graue, quia certifico te, quod si patienter tolere, misericordiā apud nos inuenies; nec dubites, nec desperes, sed firmiter spesies.

Quibus dictis sententia executioni debite mandetur: & statim vestis prædicta sibi induatur, & in scala in alto ponatur, ut ab egredientibus euidenter videatur, circumdantibus eum ministris curiæ, hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem: & post fient alia prout ponuntur in sententia.

Dum autem ipse inducitur, & ad portam ecclesiæ ducitur, Inquisitor faciat tria.

Indulgentia. Primo largiatur quadraginta dies de indulgentia omnibus, qui prædictis actibus fieri in ecclesia interfuerunt.

Secundo indicet ibi publice, q̄ omnes qui præstiterunt cōsiliū, auxilium, vel fauorē, quod ille abiurauerit hæresim, & ad Ecclesiæ vnitatem redierit, sicut fuerūt denuntiantes, testificantes, consiliantes, culpas, abiurationem, & sententiā legentes, ac ministriū custodientes, habuerūt ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia.

Tertio insinuet ēt omnibus, q̄ quicumq; scit aliquē hereticū, seu de heresi diffamatū & suspectū, & denūtiauerit ipsi Inquisitori, q̄ ēt habebit ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia, & sic cōsiderat & denūtiat, si aliqd sciuerint vel audierūt de prædictis, & sic est finis.

mitigari & mutari potest penitētia hæreticorum Considerandum autē est, quod Episcopus & Inquisitor possunt in dicta sententia seu penitētia dispensare, mitigare, & commutare prout maior vel minor correctio, patientia, vel humilitas apparuerit delinquentis, iuxta c. Vt commissi. in prin.

Redemptum hæreticorum differentia. Attendendum tamen est, q̄ tales in heresi deprehensi, postquam redeuntes conuersi sunt, in sua conuersione differentes sunt. Quidā namq; sunt, qui licet heresibus crediderint, ac eas dogmatizauerint, tamen continuo ut ab Episcopis seu Inquisitorib. deprehensi sunt, & de fidei catholice veritate, ac contrario eorum, quæ antecrediderūt, informati sunt, à suis erroribus resiliunt, & abiurare errores illos cōsentiūt, ac de facto faciunt, & cū his mitius est agendum, & quo ad sententiā & penitentiā, & quo ad mitigationē eiusdem penitentiæ seu dispensationē ipsius. Vnde cū talib. leuius dispēsat, præsertim quo carceris perpetui detractionē, & panis & aque perpetuam macerationē. In alijs autē ēt aliquāliter, sed nō totaliter, maxime in portatione crucium. Multū. n. congruū est & vtile talibus, totā ciuitatē seu locū eis pro carcere assignare: sed cruce longo tempore deferre. Deportatio. n. cruciū publica, potest esse deferentibus multum satisfactoria, immo esset multū meritoria propter recundia, quā deferentes sustinent satis magnam, & potest esse & est cæteris plurimū in exēplum, & sic in depositione earum difficiliter dispēsat.

De sero redeuntib. quibus minus est attendendum. Quidam autem alij sunt, qui & hæresib. crediderunt, & eas dogmatizauerunt, ac deprehensi ab Episcopis vel Inquisitoribus in eisdem sunt,

A & de earum prauitate & cōtraria catholica veritate plenius informati, resiliire ab erroribus nolunt, sed per tempora cōtumaciter persistunt, & tandem fortasse plus metu mortis, quā amore veritatis resiliunt, seu potius resiliire se fingūt, et abiurant: tales rarissime veraciter cōuertuntur, sed fictē, & sub agni specie gerunt lupum: quare talib. sic difficiliter abiuratis, non est fides magna adhibenda de eorum conuersione, ppter q̄ quod cum eis cautius est agendum, nec sunt facilliter à carcere liberandi, sed potius per annos plures, seu perpetuo in eisdē detinēdi, ne alios inficiant; nec debent permitti intrare ad eos mulieres, q̄a fragiles sūt, & facilliter puerūt, nec viri simplices, sed tātū viri catholici & approbati zelatores fidei, nullatenus de fide suspecti: tales nāq; multos deceperunt, multosq; infecerūt, & fraudes quā plurimas cōmiserunt, ac frequentius, & ut plurimū recidiuauerunt, & ad vomitū redierunt, & relabentes & impenitētes ignibus sunt consumpti, ut experientia rerū magistra docet, & docuit in diuersis mundi partib. euidenter.

Pulchra auctoris documenta, diligenter aduertenda.

COMMENT. XLIII.

R Etulit hunc modum etiam Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. & Iacobus Sprenger in maleo maleficarum 2. p. q. 27. & Syluester lib. 3. de strigibus c. 4. pūcto 10. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula referenda sententiæ, seu in iungendi penitentiam ei per testes cōiunctus est in hæresi incidisse, sed penitet, nec est relapsus, et alij. a Illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores. [Hic locus manifeste indicat Eymericum sentire, dogmatistam, siue magistrū errorum conuerti volentem, recipiendum esse ad Ecclesiæ gremium: quam sententiā non esse simpliciter explodendam, (ut quidam putant) abunde docuimus supra par. 2. super q. 39.]

Dogmatista ex sententia Eymerici recipiendus si conuertatur.

D Interrogabit eū dicens: stant ne ista omnia in veritate sicut lecta sunt? Sane sine presumat Inquisitor reum libere dicturū veritatē, quia bene cōuersus videatur, siue negaturū, nullo pacto debet eū interrogare, an crimina obiecta & publicata ita se habeant, nec ne: quoniam grauissimum inde posset nasci incōmodum. si. n. reus malo spiritu agitat, coram populo negaret ea ita se habere, in dubium renouarentur quæ magno labore sunt inuenta, & inquisita; ac multitudo plebeia non leuiter etiā commoueretur. ergo seu speret confessurum, seu secus, tutius est semper talem omittere interrogationem. vidi ego quandoque eos qui coram vno, aut altero libere recitauerant suos errores, postea ob verecundiam fortassis, aut alios affectus magnopere expauescere eosdem coram alijs, aut plurib. referre.

E Ad hæc: quamuis qui ita interrogaretur, non negaret probata crimina; posset tamē se excusare, aut alio modo se fingere innocentem: quod omnino vitandū esse in hac causa monuit iam olim frater ille Iuonetus sæpe citatus in sum. p. 5. c. 2. cuius fragmentū extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; ubi tit. Qualiter examinatur hæretici, ita habet: Et caueat ne permittat excusare se, vel alio modo se innocentē fingere, ne populus scandalizetur putantes

tantes eum iniuste damnatum. *hac ille.*

Num. 194. e Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hereses, &c.] Sape monui Emericum recondita eruditionis sue semina ubique spargere: nam hoc loco quasi aliud agens breuissime indicat quæ utilitates ex hæresibus oriantur, de quibus grauius & vere beatus Tho. 2. 2. q. 11. art. 2. ad secundum argumentum. plene quoque differit Ioannes Turrecrem. in sum. de ecclesia, li. 4. par. 2. c. 5.

Quot & quæ
ha commo-
ab hæresibus
oriantur.

Insignis Au-
gustini locus
de commodis
quæ oriuntur
ab hæresibus.

Ac in summa tria potissimum comoda pariunt hereses, quorum duo tantum hic recenset Emericus: primum est, intelligentia diuinarum scripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, dñ vigilanter inquirunt Spiritus sancti recondita mysteria, de quo multis locis disseruit Augustinus, sed nusquam luculentius, quam tom. 8. in psalmum 67. super illo versiculo: Cōgregatio taurorum, &c. quem locum, quia valde est in hac causa insignis, referre placuit, hēt aut ita: Multi sensus scripturarum sanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt, nec asseruntur commodius & acceptabilius, nisi cum respondendi hæreticis cura cōpellit. Tūc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso, ad audiendi excitantur diligentia, ut aduersarij refellantur. Denique quàm multi scripturarum sanctarum sensus de Christo Deo asserti sunt contra Photinū, quàm multi de homine Christo contra Manichæum, quàm multi de Trinitate cōtra Sabellū, quàm multi de vnitatis Trinitatis contra Arrianos, Eunomianos, Macedonianos, quàm multi de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorum cōmixtione vsque in finem sæculi, q̄ bonis in sacramentorū eius locietate nō obsint, aduersus Donatistas & Luciferianos, aliosque si qui sunt, qui simili errore à veritate dissentiant: quem inulti contra ceteros hæreticos, quos enumerare, vel cōmemorare nimis longum est, & presenti operi non necessariū. quorum tamē sensuū probari assertores aut prorsus laterent, aut nō ita eminerēt, ut eos eminere fecerunt superbiorum cōtradictiones. *hactenus ibi Augustinus. quib. adde id q̄ idē docet in libro de vera religione, ca. 8. in hæc verba: Quapropter multi, ut diē Dei videant, & gaudeant, per hæreticos de somno excitantur. Vt autem igitur etiam hæreticis, nō ut eorū approbemus errores, sed ut catholicè disciplinā aduersus eorū insidias asserentes, vigilantes & cautiore simus, etiam si eos ad salutē reuocare non possimus. hac ille. quæ Emericu hoc loco non latuerūt.*

Alterū commodum ostendit hic auctor, dñ ait, Verū etiā ut sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac pœnitentiæ operibus exerceantur, sit enim sæpe multos eorum, qui in hærese labuntur, & vere conuertuntur, ita pœnitentiæ operibus insidere, ac vetera demonis opera detestari, & ut & ipsi nō modo sibi, verum etiam humilitatis & verę pœnitentiæ exemplo alijs prosint vehementer.

Tandem illud est ingens & hæresibus comodū, quod dicitur Paulus commemorat 2. ad Corinth. c. 11. dicens: Ut & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis. quasi dicat, cōstantia fidelium roboratur;

A ut interpretatur præcitato loco diuus Thomas. & hoc plene commodum ex hæresibus proueniens apertissima testantur insignia & clarissima supplicia Martyrum, ab exordio nascentis Ecclesiæ vsq; ad nostra tempora, qui potius miris carnificum cruciatibus affici se passi sunt, quam Christi fidem violare, vel negare.

Dogmata prætere. i. fidei catholicæ, quæ hæreticis subuertere nituntur, firmitus roborantur et stabiliscuntur. vnde apud Euagriū. lib. 1. hist. Ecclesiasticæ, ca. 11. de hac re legimus ita: Et ob hanc causam dictum est ab Apostolo planissime: Oportet hæreses in vobis esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Atque in hoc etiam arcanam Dei sapientiam licet admirari ad diuum Paulum sic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur. Ex quib. namq; rebus Ecclesię disrupta sunt rabiæ, ex eisdem recta dogmata, quæ in nullam reprehensionē possunt incurrere, accuratius limantur, & reponuntur integrius, & Ecclesia catholica indies crescit, & ad cælum quodammodo extollitur. *Alia commodum refert Turrecremata præcitato loco, sed illa facile ad hæc tria enumerata referri possunt.*

C Eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus, quod tu ad informationē frequentem nostram, & cat. adhærendo consilio saniori, &c. ad gremiū sanctæ matris Ecclesiæ, &c. euolasti. Ex his verbis, & ex illis paulo antea appositis, videlicet: Nā inuenimus, quod tu per annos tot credidisti corde, &c. videtur apertissime sentire Emericus, quod sententia, qua lapsi in hæresim reconciliantur, debeat continere talem conuersum hæreticum fuisse. de hac enim re non mediocriter olim inter viros insignes extitit controuersia. nam primus omnium, quod ego sciam, Guido Fulcodius in consultationib. ad Inquisitores. q. 16. c. 19. tales redeuntes non esse pronuntiandos hæreticos, scripsit in hunc modum: In ferendis autem sententijs, seu potius pœnitentijs iniungendis in eos, vel eis qui redierint, non credo quod sint hæretici, vel credentes pronuntiandi, quia nō sunt tales, ut probatur 24. q. vlt. dixit Apostolus. in fine capituli, nec pronuntiandum est fuisse, quia nec est modus pronuntiandi in iure. dicetur ergo sic: quia te inuenimus per testium, vel tuam confessionē hæreticum, vel hæreticos adorasse, vel similia perpetrasse; nunc vero saniori consilio vsus, ad vnitatē Ecclesiæ (prout asseris) de corde bono & fide non ficta vis redire: ideo te, in primis abiurata à te omni hæretica prauitate secundū formā Ecclesiæ ab excommunicationis vinculis, quib. tenebaris astrictus, absoluiamus, si tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi madata seruaueris. *hac ille. cuius sententiam eisdem prorsus verbis sequitur Archidiaconus in ca. ut commissi. de hæret. li. 6. & Zanchinus tract. de hære. 41. §. dictum fuit. & Condissaluis tract. de hære. q. 20. nu. 6. & Squillacensis tract. de fide cath. c. 26. & quidā alijs.*

E Sed verior sententia est, quam videntur sequi hoc loco Emericus, & tenent Ioannes And. & Geminianus, in dict. cap. ut commissi. dicentes, Inquisitores nostri temporis bene pronuntiare illi in fuisse hæreticum,

Num. 19

Sententia
uerforū
hæresi, an
beat contu
reos hæ
cos fuisse.

Qui ab hæ
si redeunt
Ecclesiā, p
nuntiandū
in sēctia h
reici tuit

reticum, neque aliquid esse quod obstat; immo Si-
mancas de cath. instit. tit. 60. nu. 5. qui hanc senten-
tiam amplectitur, addit prima instructione Hispa-
lensi c. 10. cautum esse, ut qui reincorporantur, vel
uniuntur Ecclesie, declarentur fuisse heretici, vel
apostata, et incidisse in penas à iure statutas: quia
tamen dicunt se velle puro corde & fide non ficta
redire ad Ecclesiam, iudices absoluunt eos ab excō-
municatione, et reconciliant eosdem Ecclesie, si ita
est, ut asserunt, quod absque vlla simulatione vere
conuertuntur. & hanc sententiam comprobant com-
munis Inquisitionum usus.

Cur sententia
conuersorū,
sub conditio-
ne pferatur.

Cur autem apponantur illæ conditiones: si tamē
ad eam ex corde redieris, & fide nō ficta, & iniū-
cta tibi mandata seruaueris, docet idem Fulcodius
precitato loco in hæc verba: Nec miremur de il-
lis conditionibus, si tamen, &c. causa enim tol-
lenda quæstionis expedit eas poni: ut si forte nō
seruauerint, appareat non fuisse absolutus. hæc
ille. Idem Geminianus, & alij in d. c. ut commissi.
§. necnon, de heret. li. 6.

Num. 194.

Retinentes nobis ex certa scientia, & expref-
se, quod possimus libere dictam sententiam, seu
penitentiam mitigare, aggrauare, cōmutare, &c.]
Hoc est insigne Inquisitorum priuilegium, ut etiā
post sententiam pronuntiatam iurisdicctio eorum in
eadem causa nō expiret, ut copiose docet Guido Ful-
codius in consultationibus ad Inquisitores q. 13.
quem sequitur more suo Archidiaconus in c. ut cō-
missi, de heret. li. 6. licet ea, quæ dicunt, indigeant
animaduersione.

Pronuntiata
sententia du-
rat Inquisito-
rum iurisdic-
ctio, & peni-
tentiæ possunt
aggrauare,
minuere, &c.

Et valde æquum est, ut inter cætera Inquisito-
res aggrauare quandoq; possint iniunctas peniten-
tias, ne delinquentes facilitate fortassis & exigui-
tate iniunctarum penitentiarum elati, aut in deuoti
effecti facile relabantur; asperitate enim facilius
in debito iustitiæ officio continebuntur.

Quod vero hic docet Eymericus non est temere
ab ipso confectum, cum & olim in Concilio Narbo-
nensi idem cautum fuerit, c. 7. in hæc verba. Illa sē-
per retentione caute adhibita, ut liceat vobis, seu
alijs Inquisitoribus, seu quib. hoc Romana Ec-
clesia, vel illi cui ex officio competit, duxerit cō-
mittendum, pro vestro & illorum arbitrio, ac vo-
luntate, iniunctis penitentijs addere, vel detrahe-
re ex causa rationabili quandoque. hæc illi
ibi.

Immo & Concilium Biterrense c. 22. addit pos-
se quandoque absque causa expressa augeri pæ-
nas cū negotio fidei visum fuerit expedire. ait enim
ita: Ac semper vobis potestate retenta, ut si vide-
ritis negotio fidei expedire, sine noua etiam cau-
sa positis ad carcerem reducere supradictos. hæc
ibi. quod ita est accipiendum, ut pæna penitentibus
augeatur, aliqua semper causa rationabilis, iuxta di-
spositionem Concilij Narbonensis interuenire de-
bet; nō tamen necesse est, quod illā causam præbeāt
semper ipsi penitentes: satis enim erit quandoque si
fidei negotio expediat. nam si ex liberatione alicuius
penitentis damnati ad perpetuum carcerem, ti-
meretur probabile aliquod periculum, quo in de-
trimentum fidei posset redundare: sanè tunc is in
carcerem iterum detrudi posset: atque hoc vult Con-

A cilium Biterrense: quod non est contemnendum, cū
quandoque hi casus accidere possint. neq; tunc iniū-
ste quidquam committitur, cum causa religionis &
fidei (quæ cunctis rebus præferenda est. l. sunt per-
sonæ. ff. de religiosis et sumpt. fune.) hoc ita fieri po-
stulet, ac persuadeat.

Diligenter tamen est obseruandū, quod dicit con-
cilium: videlicet: ut si videris negotio fidei expe-
dire: nam nisi causa fidei id postulet; non potest iū-
ste Inquisitor ob alias causas eum cui semel condo-
navit carceris pænā; iterū in carcerem detrudere.

Quæ autē sint causæ rationabiles ad augendam,
vel minuendā, vel penitus tollendam penitentiam,
B prudens inquisitor considerabit, spectata penitentij,
seu conuersorum conditione, natura, & humilitate:
nam, verbi gratia, detrahere poterit iniunctis pæ-
nitentijs, easque minuere, seu etiam tollere ob infir-
mam valetudinem, vel etiam ob insignem pænité-
tis humilitatem, & veram cōversionem. sunt enim
quidam, qui post lapsum ita vetera scelera detestā-
tur, ut asperrimam sponte agant penitentiam, &
etiam maiore quā illis fuerit iniuncta; his enim tūc
aut minui poterit, aut mutari in aliā leniorem, aut
tollī. quod eleganter ostendit Eymericus paulo post.
nu. 196. versi. considerandum autem est.

Addet vero, seu aggrauabit penitentias ob con-
uersorum in deuotionem, malitiam, contentionem,
C seu rixam & similia, quæ mentem & animum eo-
rum indicant parum obedientem Dei legi, & iniun-
ctis sibi mandatis.

Denique, ut vno verbo dicā, in aggrauando hæc
regulam puto obseruandam, ut augeatur pæna, &
talis imponatur, quæ sit contraria ei actui, quo reus
delinquit, ut amplius docui supra in hac 3. par. nu.
18. Ad hunc etiam locum illustrandum spectat ea
quæ dixi infra super q. 86. cum agerem de potesta-
te Inquisitorum in augendis statutis pœnalibus cō-
tra hereticos.

Sed quid sit Inquisitor propter obliuionē, aut a-
lias causas hanc potestatem expresse sibi non refer-
uauerit, poterit ne nihilominus penitentias auge-
re, mutare, tollere, vel minuere? Et verius est ad-
huc posse: quod voluit & vere Eymericus supra in
septimo modo processum fidei terminandi in vlti-
mis verbis ibi: Quia potestatem habet Episcopus
& Inquisitor, etiam si non retineat, & hoc de iu-
re, ut in c. ut commissi. de heret. li. 6. hæc illi; cu-
ius sententia verissima est: tutius tamen est expref-
se retinere, ut iubent præfata concilia.

Iam inquisitores iure communi hanc habent po-
testatē super omnis penitentias iniunctas. cæterum
in Hispania super quibusdam penitentijs inferio-
res inquisitores, postquam iniunctæ sunt, nullum ha-
bent arbitrium absque generalis Inquisitoris eorū
regnorum facultate; quæ qualia sint, suis locis indi-
cabitur.

Et sic in depositione earum difficiliter dispē-
f satur.] Hic locus de gestandis vestibus cū crucib. In deponēda
depictis, & de dispensatione super depositione earū veste crucib.
dem crucū, valde est considerandus, cui similia pror signata diffi-
sus scribit Auctor repertorij Inquisitorum verbo, culter dispo-
signum. §. nota quod bonum esset. notanda vero in satur, & qua
primis sunt causæ, cur super deponendis crucibus re.
difficul-

Quæ causæ
sunt rationa-
biles ad augē-
dam, vel mi-
nuendam pe-
nitentiam.

Inquisitor
non retenta
facultate pot
penitentias
aggrauare,
mutare, &c.

Num. 196.

In deponēda
veste crucib.
signata diffi-
culter dispo-
satur, & qua
re.

difficiliter fieri debet dispensatio, inter quas illa potissima est, quia multum potest gestatibus prodesse propter verecundiam: unde si patienter eam tolerant, valde erit illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam vestis, seu sacri gestatio multum est apta ad agendam facilius quamlibet penitentiam. vide Simancam de catholica institutione titu. 47. numero 10.

Cruces damnatorum non facile amouentur ab ecclesiis ubi fuerunt suspense.

Iam quod hic refert Eymericus de non concedenda facile dispensatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruce penitentium suspense sunt in ecclesiis illis, in quarum parochijs habitabant illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo si vetustate labantur, renouandae sunt, in scriptis nominibus illorum, quorum palliamenta fuerunt, ut extent in perpetuum ea signa & monumenta impietatis, & eo horrendo & formidando infamiae speculo homines a committendo tam graui scelere auocentur. neque hoc est recens inuentum, ut alibi plenius dixi. interim videto Simancam de cath. instit. tit. 47. numero 13.

Iure communi quilibet Inquisitor dispensat in depositione crucum.

Tametsi vero Eymericus difficiliter dispensari dicat: at non ait nullo modo dispensari. verum causae ad hanc dispensationem concedendam magnae concurrere debent, possuntque dispensationem hanc concedere iure communi quilibet Inquisitores per textum in c. ut commissi. §. illorum. de heret. lib. 6. quod & velle videtur hic Eymericus. atque haec sententia vera est. Iacobus tamen Simancas de cath. instit. tit. 47. nu. 12. asseruit, inquisitores ipsos non posse moderare tempus praefinitum ad hunc vestitum ferendum; cuius sententia in solis Hispaniae inquisitoribus locum habet, cum ibi hoc sit reservatum inquisitori generali: sed nos communis iuris regulas sequimur, nec priuatas Inquisitionum sanctiones velut leges generales & ubique obseruandas putamus, tametsi illis utendum velut equis & iustis saepe moneamus, ut in praefatione operis docuimus.

Hoc tamen addiderim, tutissimum mihi videri, ut ceteri Inquisitores antequam in depositione crucum dispensent, consulant Sacrosanctae & generalis Romanae Inquisitionis Senatum, expositis breuiter causis cur ea dispensatio facienda videatur: quamuis ubi iustissima visa fuerit, per se id efficere possint.

Qui difficiliter conuertitur, difficiliter sunt a carcere perpetuo liberandi.

Propter quod cum eis cautius est agendum; nec sunt facilius a carcereliberandi, & cetera.] Hic locus de secundo genere conuersorum, videlicet eorum, qui sero & tarde post multas admonitiones reuertuntur, diligentissime est obseruandus ob pericula, quae hoc ipso loco recenset auctor: quod videtur accepisse ex Concilio Bitterensi c. 23. ubi ita scriptum est: Curetis tamen ut talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apostolicae ordinationem separate & occulte camerulae, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus dioecesium corruptarum, vel alterutrum, vel se vel alios peruertere nequeant. haec tamen ibi. Sed de hac re plura sumus dicturi in sequentibus, ex quibus hic locus amplius illustrabitur. adde Albertinum in repetitione c. quoniam. de heret. li. 6. q. 12.

A De nono modo terminandi processum fidei in casu relapsi penitentis:

Onus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de haeretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus haeresim & penitens, sed relapsus realiter; & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram Episcopo & Inquisitore alias se abiurasse omnem haeresim, & ita legitime reperitur, & post credidit illi tali haeresi seu errori, vel quod specialiter aliquam haeresim abiurauit, & post redijt, & credidit in eadem: Sed post adhuc consilio saniori, penitet, credit catholice, & reuertitur ad Ecclesiae unitatem: Tali enim non sunt, si humiliter petat, deneganda Penitentiae & Eucharistiae sacramenta: sed quantumcumque poeniteat, nihilominus ut relapsus est tradendus brachio seculari, ultimo supplicio feriendus: hoc autem intelligitur ubi reperitur quod abiurauerit tamquam deprehensus in haeresi, seu tamquam suspectus de haeresi vehementer, non autem leuiter tantum.

Circa autem istum talis practica est seruanda: Nam concluso in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quod praedictus delatus de iure est relapsus, Episcopus & Inquisitor mittent ad dictum delatum relapsum in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & praesertim religiosos, vel clericos fidei zelatores, eidem relapso non suspectos seu ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competenti, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miserijs vitae praesentis, & gaudijs ac gloria paradisi. Et demum his praemissis indicabunt sibi ex parte Episcopi & Inquisitoris, quod non potest euadere mortem temporalem; & ideo quod curet de salute animae suae, ac disponat de peccatorum suorum confessione, ac sacramenti Eucharistiae receptione: & isti frequentabunt eum, inducendo illum ad poenitentiam & ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter ut ipsum diligenter faciat confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistiae sacramentum. nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de haeret. lib. 6.

Quibus sacramentis receptis, eoq; bene disposito ad salutem iudicio praedictorum; post duos vel tres dies, in quibus per praedictos in fide catholica confirmetur, & ad poenitentiam patientiamque inducatur; Episcopus, & Inquisitor mandabunt Balliuo loci, vel Potestati curiae secularis. quod die tali & hora, scilicet non festiua, sit cum sua familia in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ad recipiendum de foro suo quendam relapsum, quem ipsi Episcopus & Inquisitor tradet ei, & nihilominus quod die praefixa de mane seu praecedenti, faciat publice praconizari per ciuitatem seu locum in locis illis seu vicis, in quibus praconizationes

zationes aliæ communiter cōsueuerunt fieri, q̄ tali die, & hora, & in tali loco Inquisitor pro fide sermonē faciet, & q̄ Episcopus, & Inquisitor condemnabunt quendam relapsū in hereticam prauitatem: tradendo eum curiæ seculari.

198 **Relapsus si sit in sacris, degradandus sit, &c.**
Considerandum ē autē hic est, quod iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel aliās sacerdos, vel cuiuscunque ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, ante quā tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudandus, & sic omni beneficio, & officio ecclesiastico spoliatus, relinquatur secularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: vt in c. Ad abolendā. §. presenti. de hære. Cū igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & curiæ seculari relinquendus, Episcopus cōuocet prælatos, Abbates, & viros religiosos suæ diocesis: quia licet non olim, nūc tamen solus Episcopus cū prælatis, & alijs viris religiosis, & peritis suæ diocesis potest in sacris ordinibus constitutū degradare, cum est relinquendus brachio seculari, vel perpetuò immurandus, p̄ hereticam prauitatem, iuxta c. Quoniā. de hæret. lib. 6.

Adueniente autem die præfixa pro degradando relapso, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, tunc tradendo brachio seculari: aut relinquendo, si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata in aliqua platea seu loco extra Ecclesiam, populo cōgregato, & facto sermone per Inquisitorem, ac ipso relapso inibi in alto constituto, & præsentē curiā seculari: si degradandus ipse relapsus fuerit, ipse Episcopus in Pontificalibus indutus, & prælatis suæ diocesis eidem assistentib. ipsum degradandū corā eis existentem, & indutum ac dispositum sicut si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabitur, & à superiori ordine incipiendo, & sic gradatim vsq; ad infimum. Et sicut conferendo ordines vtitur Episcopus verbis ad hoc ecclesiam ordinatis: ita degradando in qualibet depositione, & calula, & stola, & sic de alijs, poterit vtī aliquibus verbis contrarijs primis. Quā quidem degradatione facta, ubi fienda sit, per modum, secundum quem de iure, seu consuetudine est fienda: Inquisitor mandabit notario seu religioso vel clerico, quod legat sententiam: quæ sententia, siue fuerit relapsus laicus, siue clericus degradandus, feretur per modum tenoris sequētis.

Forma ferendi sententiam contra eū, qui in hæresim est relapsus, sed pœnitens, & vt relapsus traditur curiæ seculari.

199 **N**Os N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorū Inquisitor hereticæ prauitatis in terris talis domi ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES legitimè informati, quod tu talis de tali loco, & talis diocesis, fuisti coram nobis, si ita fuit, seu corā talibus Episcopo, & In-

A quisitore delatus de tali heretica prauitate, seu talibus, *explicentur*, in quibus hæresibus vt legitimè fuit compertum, fuisti confessione propria deprehensus, ac etiā testibus conuictus, & quod in illis perstiteras tanto tempore animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post adhærēs (vt videbatur) consilio saniori, illas hæreses in tali loco, publicè abiurasti, abnegasti, & reuocasti in forma Ecclesiæ consueta; propter quæ prædicti Episcopus & Inquisitor credētes te veraciter cōuersū ad gremium ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excommunicationis sententia, qua constrictus tenebaris, absolūtes (si tamen de corde vero, & fide nō ficta reuersus esses ad sanctæ Ecclesiæ vnitatē)

B iniunxerunt tibi pœnitentiam salutarem. Verū post omnia supradicta, & tot annorum curriculum iā elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuisti, & extitisti, quod iterū incideras in tales hereses abiuratas, *explicetur*. Nosque, licet displicēter, de te talia audissemus, tamen iustitia nos cogēte, descendimus ad inquirendum, testes examinādū, teq; vocandū, & interrogādū medio iuramento, necnon ad omnia, & singula faciēda, quæ per nos fienda erant secundum canonica instituta: Sanè cum vellemus præsentē causam sine debito terminare, solēne consilium rā in theologia facultate, quā in iure canonico, & ciuili

C peritorum, iussimus congregari, & habito prædicto cōsilio maturo pariter, & digesto, in & super omnibus: & singulis actis, & actitatis, ac visis & diligēter discussis processus meritis, & omnib. & singulis actis, & actitatis, æqua lance librat, prout fieri exigebat, reperimus legitimè tam per testes, quā per propriam suam confessionē iudicialiter receptā, quod reincidisti in hæreses abiuratas: Nā reperimus, quod talia & talia dixisti, vel fecisti, *explicentur omnia*, propter quæ & merito, de prædictorum cōsilio te habuimus, & habemus pro relapso iuxta canonica instituta; quod dolenter referimus, & referendo dolemus: Sed quia ad informationem nostrā, & pro-

D borum virorū catholicorū, diuina gratia inspirate, iterū es reuersus ad gremium Ecclesiæ, & ad eiusdē vnitatē, prædictos errores, & hæreses detestando, & credendo catholicè, fidemq; catholicā protestādo, admisiimus te ad recipiendū Pœnitentiæ, & Eucharistiæ petita per te humiliter ecclesiastica, sacramenta: prout relapsis pœnitentibus, & humiliter petentib. cōcedunt canonica & sanctiones. Verū cū ecclesia Dei, in te circa te non habeat ultra quid faciat, cū ita misericorditer se habuerit erga te (vt prædiximus) & tu illa

E abusus fueris in abiuratas hæreses incidēdo: ea propter, nos Episcopus, & Inquisitor iudices ante fati sedētes pro tribunali more iudiciū iudiciū, sacrosanctis Euangelijs positis corā nobis, vt de vultu Dei iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatē, habētēque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilē veritatē, ac extirpationē hereticæ prauitatis: te talē hoc loco, die, & hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis, sentēcialiter iudicamus esse veraciter relapsū in hereticā prauitatem, licet penitētem, & vt veraciter relapsū

† ca. Accusatus, §. 1. & 2. de hære. li. 6.

† cap. Super eo. de hære. lib. 6.

† Iuxta c. No-
uimus; de ver-
bo. sign.

plum in eandem, de foro nostro ecclesiastico re-
proijcimus, & relinquimus, seu brachio sæcula-
ri tradimus. Rogamus tamen & efficaciter di-
cam curiam sæcularem, quod circa te, circa san-
guinis effusionem, & mortis periculum senten-
tiam suam moderetur.

Et tunc Inquisitor conferat indulgentiam cō-
fueram, scilicet quadraginta dierum, omnib. qui
eius sermoni interfuerūt, & sententiæ ant edictis:
& notificet (vt supra aliàs dictum est) q̄ omnib.
qui dederunt auxilium, cōsilium, & fauorem, vt
dictus relapsus ad fidem conuerteretur, confert
dominus noster Papa tres annos de indulgētia:
& sic Episcopus, & Inquisitor recedant, & curia
sæcularis suum officium exequatur.

200 Attendendum est tamen, q̄ quamuis Episco-
pus, & Inquisitor debeant esse summopere dili-
gentes, & per se, & per alios facere, vt relapsus
pœniteat, & ad fidem catholicā reuertatur: ta-
men postquam pœniterit, & conclusum fuerit
in consilio, q̄ licet pœniteat, nihilominus veraci-
ter est relapsus, & vt talis tradendus est brachio
sæculari ipsi personaliter, q̄ tali sententia debet
plecti, idē non indicent: quia facies iudicis ter-
ret condemnandū, & verba sua magis inducūt
plectendū ad impœnitētiā, quā ad patiētiā:
nec ex tunc, nec ante sententiam, nec post, eum
sibi faciant præsentari, vt non moueatur animo
contra eos, quod in casu tali mortis diligētius est
cauendum; sed (vt est dictum) mittant ad eum
aliquos probos viros, p̄sertim religiosos, seu cle-
ricos ei non ingratos, qui futuram sententiā at-
que mortem infligendā indicent, eū in fide con-
arment, ad pœnitētiā exhortentur, & post sen-
tentiam eum associant, & consolentur, & cū eo
exorent, & ab eo nō recedant donec spiritū red-
diderit Creatori: qui tamen sint cauti, & aui-
lati, ne quid agant, seu dicant, propter quod re-
lapsus morte præueniatur, & ipsi efficiantur irre-
gulares, & vnde deberēt meritum reportare, de-
ferant secum pœnam pariter atque culpam.

Considerandum etiam est, q̄ tales sententiæ
tradendi aliquem curiæ sæculari non consueue-
runt fieri die festiuo, vel solemni, nec in Eccle-
sia, sed extra in aliqua platea: quia sententia est,
quæ ducit ad mortem, & honestius est, quod fe-
ratur in die feriali, & extra Ecclesiam, cum dies
festiuus, & Ecclesia sint Domino dedicata.

COMMENT. XLV.

Refert Tabiēsis in summa verbo, Inquisitor.
§. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicia-
lis. in forma sententiæ contra confessum, & pœni-
tentē, sed relapsum, & Iacobus Spregerius in mal-
leo maleficarum, 2. par. q. 28. Repertorium Inquisi-
torum verbo sententia. §. sequitur sententia condē-
natoria, & Syluester de strigibus, lib. 3. c. 4. pūcto
xi. ac de relapsis quidem copiose Emericus parte,
2. q. 58. vbi diximus, quæ hoc loco non sunt inutili-
ter iterum repetenda.

Num. 197.
Diligenter
omittendum vt

a Circa autem istum talis practica est seruan-
da. Quicunque post Emericum de hæreticorū pe-

Anus scripserant, in hoc consilio eum sunt penitus se-
cuti: quamuis magna ex parte tacito huius aucto-
ris nomine. laudat tamen Campegius apud Zanchi-
num c. 16. versic. relapsus recipiatur. ac planè val-
de consentaneum est rationi, vt tam diligens opera
adhibeatur ad conuertendum relapsū priusquam
curia sæculari tradatur, ne anima eius ex hoc sæcu-
lo migratura, quæ cunctis rebus est præferenda. l. san-
cimus. C. de sacro. Ecclesiis. naufragium faciat. Ad
hæc, quæ in principio huius modi tradit Emericus
& de tradendo relapso licet pœnitente curiæ sæcula-
ri, & de concedendis ei Pœnitentiæ, & Eucharis-
tiæ sacramentis iterum repetit infra in hac par. q.
99. & 100. quibus locis nonnulla addidimus.

B Quod die tali, & hora scilicet non festiuā, sit
cum sua familia in tali platea seu loco, & c. Duo
videtur præcipere Emericus: primum, quod relap-
sus non est tradendus curiæ sæculari in die festo: se-
cundum, negotium tale non esse peragendum in Ec-
clesia, sed in aliquo alio loco non consecrato seu reli-
gioso, & vtriusq; huius dicti refert causam auctor
in fine huius modi, nu. 200. vers. considerandum.

Quātum ad primum attinet, scio equidem in mul-
tis Europæ urbibus obseruari hanc Emerici doctri-
nam: nam cum Inquisitores hæreticæ prauitatis aut
relapsos, aut impœnitentes tradunt curiæ sæculari,
id non faciunt in die festiuo, sed in alio; idq; duobus
etiam vel tribus diebus antequam reus cōburatur,
solet ē domibus, seu carceribus Inquisitorum ad car-
ceres iudicum sæcularium transferri: in quo nolo
laudabilem, & consuetam cuiuslibet inquisitionis
consuetudinem immutari, dummodo reus criminis
iuste supplicio afficiatur.

D Veruntamen hoc liberè dicam, multum mihi pro-
bati earum inquisitionum ritum, in quibus huiusmo-
di sententiæ in diebus festiuis solent pronūtiari. cū
enim (vt pulchrè docuit Ioannes And. in c. vt com-
missi. de hæret. lib. sexto, & dixi supra super sexto
modo processum terminandi. §. adueniente autem
die.) expediat multitudinem populi congregari ad
videndos reorum cruciatus, & pœnas, vt inde di-
scant timere homines, & à malo committendo auo-
cari; valde conueniens videtur fieri hæc et publice,
& in diebus festiuis, cū maior tunc adsit consuen-
tis populi multitudo.

E Certe in Hispania publica fidei actio in dieb. fe-
stiuis solet celebrari, fortassis ob præsatam rationē:
idque eo ritu, quem præscripsit instructio Madrilia-
na anno MDLXI. c. 77. in hæc verba a nobis lati-
na reddita: Vbi reorum processus conclusi fue-
rint, & ordinate sententiæ, Inquisitores diem fe-
riatū, in quo fiat publica fidei actio, assignabūt
quem diem, significabunt capitulis Ecclesiæ, &
consistorio ciuitatis, & vbi fuerit Regius Sena-
tus, intimabitur etiā præsidibus, & auditoribus, qui
omnes inuitabuntur, vt fidei actionē comitētur,
iuxta consuetudinem cuiusq; loci, curret autem
Inquisitores, vt hæc tam commodo tēpore fiant,
vt executio sententiarum eorum qui tradendi
sunt curiæ sæculari, possit fieri de die ob euitāda
inconuenientia. hæc ibi.

Ingenue fatebor quod sentio, hæc mihi magnope-
re probantur: licet enim cum ita res hæc celebra-

relapsus Cu-
riæ sæculari
tradendus cō-
uertatur.

An in die fe-
sto sint trad-
di rei huius
criminis cu-
riæ sæculari

Quo ritu ce-
lebratur fidei
actio in His-
pania.

tur in Hispania, videre, horrendum, ac tremendum spectaculum, & quasi imaginem futuri iudicii, quo nihil esse potest ad terrorem incutiendum in hac causa aptius & accommodatius, ex quo ingentia commoda consequuntur.

Quantum vero ad alterum caput spectat: An, scilicet, actio fidei in Ecclesia celebrari debeat, eo praesertim tempore, quo vel relapsi vel impaenitentes sunt tradendi curiae seculari, Eymericus tñ hoc loco, tum in fine huius modi, extra Ecclesiam gerē dñ hoc contendit: quoniam sententia est, inquit, quae ducit ad mortem.

Verum doctissimus, & multis nominibus uenerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus in enchyridio seu manuali de oratione et horis canonicis impresso Romae an. Domi. MDLXVIII. e. 5. dum hanc ipsam questionem tractat suavis Fratri Pauli Constabilis Ferrariensis sacri Palatii Magistri, rationibus non vulgaribus vere contēdit intra Ecclesiam posse hoc tractari, contra quā hic velit Eymericus: cui sententiae ob easdem illas rationes censeo subscribendum. hoc vñum addiderim, commodissimum esse ob rationem paulo antea à me allatam ex Ioan. And. ut in ampla & late patēti platea seu foro, ac in praestitis tabulatis hac celebrētur, ut cunctus populus facilius hac & apertius inueatur. raro enim tā commodē videntur huiusmodi spectacula intra Ecclesias, quā in late patētib. foris ac plateis: et propterea in Hispania extra Ecclesiam solent huiusmodi publicae fidei actiones celebrari, ut optime adnotauit idem Nauarrus praecitato loco, in fine eius capitis. 5.

Cōsiderandum autem hic est, quod iste qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, &c. antequam tradatur, est totius ecclesiae sacri ordinis praerogatiua nudandus.] Eadē ferme repetit de degradatione Eymericus in modo sequēti.

Quoniam vero hic locus proprius est huic disputationi, nec alibi tradidi, ut plurima huius Directo vij loca illustrentur, dicendum est mihi breuiter de degradatione.

Franciscus Duarenus homo satis eruditus, sed parum prius, lib. 1. de sacris Ecclesiae ministerijs, c. 2. vix sibi persuadet morem hunc tradendi clericos ex authoratos curiae seculari, veteribus notum fuisse, quasi recens putet inuentum: ceterum nos qui nihil temere in Ecclesiam introductū confitemur, vel in moribus componendis, vel in delictis coercēdis, vetustum credimus: nec esset laboriosum, aut difficile ostendere rem aliter se habere, quā homo ille suspicetur. de hac ergo exauthoratione, & seculari curiae traditione, manifestissime loquitur c. de gradat. de penis. li. 6. Pretulit Eymericus sup. p. 2. in quo singulariter praescribit ritus degradationis.

Olim autem cum deponendi vel coercendi essent religiosi ceterus quidam numerus indicum postulabatur, nam ad audiendum Episcopum duodecim Episcopi: ad presbyterum sex Episcopi: ad Diaconum tres Episcopi requirebantur, cap. si quis tumidus. et c. felix. 15. q. 7. Conciliū Triburiense c. 10. At quia in casu haerese de quo nunc agimus ad exauthorandum religiosum iam per iudices fidei iudicātū difficulter tot Episcopi conuenire poterant, ideo in cap.

A quoniam. de haeret. lib. 6. relato ab Eymérico supra par. 2. Gregorius nonus salubriter cauit, ut solus Episcopus clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum, degradare posset, conuocatis abbatibus, alijsque prelatis, & religiosis personis: quod etiam obseruat hoc ipso loco auctor.

Demum conciliū Tridentinum sess. 13. de reformatione, c. 4. qualiter posset clericus etiam presbyter, & per quos degradari praescripsit luculenter. id quod breuitatis gratia omittimus, cum cuiq; sit obuium, & patens.

B Quod si cetera omnia ad degradationem spectantia, nosce cupis, ea tradunt copiose Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 39. versi. scias autem cum aliquot sequentibus. & quaest. 74. Tabiensis, Syluester Angelus in Sum. verbo, degradatio. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, degradatio. eleganter Conradus Brunus li. 4. de haere. c. 13. & Ioannes Roias in singularibus fidei singula. 48. & Simancas de cath. insti. tit. 36. nu. 69. & 70. & alij plerique.

Ex his colliges duplicē esse degradationem, vnā verbalem, actūalem alteram, per textum in dict. c. degradatio. de penis li. 6. & verbalis degradatio est, quando Episcopus pronuntiat sententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus, seu verius ordinū ministerio siue executione, cuius formam habes in pontificali.

Actūalis autem est, cum clericus non modo per sententiam priuatur, verum etiam actualiter et personaliter priuatur, exuitur, seu spoliatur ordinibus ecclesiasticis. Ita Iulius Clarus in practi. crimi. q. 74. & hanc proprie dicimus degradationem: nam primā illā verbalem, potius depositionem vocamus, tametsi quandoque Doctores degradationem appellēt, ut optime praecitato loco adnotauit Iulius Clarus.

In crimine haerese actūalis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Eymericus, cuius formam inuenies etiam in Pontificali, & quidquid ad eam exigitur, copiosissime docuit Arnaldus Albertinus in repetitione c. quoniam. de haeret. li. 6. denique quo ritu fiat, singillatim tradit textus in ca. degradatio. de penis. lib. 6. relatus apud Eymericū supra. part. 2. quae velut facilia & obuia consulto omitto.

Nunquid autem solus Inquisitor possit declarare clericum haeticum degradandum, quaestio est non vulgaris, quam disputat Albertinus in dict. c. quoniam. de haere. lib. 6. q. 7. nu. 4. ubi asserit id posse solum Inquisitorem, ubi Episcopus fuerit negligēs, cui propterea subscribo, quoniam cum id possit Episcopus per textum in c. ad abolendam. §. praesenti. de haeret. idem quoque poterit inquisitor: nam quae paria sunt, paria virtutis iudicantur, ut optimi dicit Albericus in l. de quibus. C. de legibus. manifestum est autem Inquisitorem in hoc crimine a maiorem, aut saltem parem, habere cum Episcopo iurisdictionem.

Qui tamē sint cauti, & auisati, ne quid agā seu dicant, propter quod relapsus morte praue niatur, & ipsi efficiantur irregulares.] A nu. 20. usque ad finē huius noni modi terminādi fidei processum, quatuor potissimū documenta tradit Eymericus.

KK

ricus.

De degradatione qui semper inueniuntur.

haerese actūalis degradatio usurpā

An inquisitor nuntiet clericum cum haereticum degradandum.

ricus. Primum, ad iudices violatæ religionis spectat; quod est omnino obseruandum: duo postrema quæ incipiunt ibi: Considerandum etiā est. a nobis sunt explicata paulo antea hoc ipso loco. §. quod die tali, & hora. tertium ad eos attinet, qui hereticū relapsū pœnitentem comitantur, & exhortatur, vt patienter mortem sibi infligendam ferat.

Quid cauere debeat, qui comitantur efficiendū vltimo supplicio, ne fiat irregularis.

In quo hoc sentit Eymericus: Qui dant causam dictis vel factis, vt is qui trahitur ad supplicium celerius moriatur, irregulares efficiuntur: quam ob rem diligenter præcauere debent, ne talem committant errorem.

Hæc Eymerici doctrina vera est, et communiter recepta, quam tradidit primum Beatus Antonius 3. p. tit. 28. c. 2. §. 5. quem sequuntur Tabiensis in summa verbo, irregularitas. 3. §. 13. & Martinus Nauarrus in Manuali seu Enchyridio Confessorum, c. 27. tit. de irregularitate. Syluester verbo, homicidium. 3. q. 2. uers. Tertium similiter est irregularis. & alij. si quis ergo hortetur condemnatum vt caput carnifici offerat, aut in furcarum scalas ascēdat: aut carnifici dicat, vt ita aptet vindicem gladium, vt vno ictu reum iugulet, ne pluribus ictibus feriat, aut his similia faciat, vel dicat, seu persua deat, vnde celerius mors consequatur, quamuis subsequuta fuisset, etiamsi hæc facta vel dicta nō intercessissent, planè irregularitatem contrahet.

Neque excusabitur propterea, quod dicat se dare operā rei licite, & coadiuuare, vt malefactores puniantur: aut si dicat, quod quamuis ipse hæc non dixisset uel fecisset, nihilominus is reus erat moriturus: his enim non obstantibus irregularitatem contrahet. ita Tabiensis præcitato loco, & idem Tabiensis verbo, irregularitas. 1. §. 4. ex quibus constat diligenter esse obseruandum hoc Eymerici documentum, & ueram esse eius doctrinam: quo qua facit textus in c. si quis uiduam. 50. dist. in.

De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem heretici impenitentis non relapsi.

201

Decimus modus processum fidei terminandi & finiēdi est, quādo delatus de heretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iuris peritorum, reperitur confessus hæresim, & impenitens, nō tamen relapsus: & hoc est, quādo ipse delatus ore proprio iudicialiter cōfiteatur, se credere aliqua, quæ sunt hæreticalia planè, & ea defendit, & informat per Episcopū, & Inquisitorem, quia sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo corā eis defendit, nec vult ad eorum mandātū illas hæreses abiurare, nec abnegare, seu reuocare: immo persistit in eis, & sustinet animo pertinaci, & nō inuenitur quod vnquam abiurauerit aliquā hæresim, seu errorem: talis, quādiu sic in pertinaci proposito perseverat, est veraciter impenitens hereticus, non relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis & tenebitur in carcere firmo, bene cōpeditus, &

A catenatus, ne possit euadere, & alios inficere, nullus intrabit ad eū, nec loquetur sibi, nisi custodes, qui sint probi viri, & de fide nō suspecti, nec faciles decipi: frequenter Episcopus, & Inquisitor modo cōiunctim, modo diuim eum sibi facient presentari, & informabunt de veritate fidei, & falsitatis illorum articulorum, in quibus stat animo pertinaci, adducendo auctoritates sacre scripture. Et si possunt eum conuertere ab erroribus, bene quidem; si non, interrogēt eū, in quo fundet se, & videantur eius rationes, & auctoritates; & soluat sibi, ac destruantur ei fundamenta sui erroris. Quod si diu informatus acquiescere noluerit catholicæ veritati, assignentur ei decem, vel duodecim informatores homines litterati, de diuersis statibus, vtpote, religionum diuersarum, clericorum, & sæcularium iuristarum: qui simul t conueniant: & eum faciant sibi frequentius presentari, & informabunt eū de catholica veritate, adducendo Biblia, vel alios libros authenticos ad eum, ostendendo sibi id, quod tenet, esse contra scripturam sacra, & Ecclesiæ determinationes, ac destruendo id, in quo se fundabat. Si autem conuerti noluerit, non festinetur, nec mox tradatur brachio sæculari, et posito quod ipse petat, & instet, credendo se pati pro iustitia, & quod sit martyr: quia tales a principio sunt multum feruentes, vt comburantur, credentes statim euolare ad cœlos: quare eorum insanis petitionibus non est standum, sed sunt diu, & videlicet per medium annum, vel per vnum in carcere detinendi duro, & obscuro bene compediti: nam vexatio frequenter aperit intellectum, & calamitas carceris: & sic sunt detinendi, & frequentius admonendi, quod in corpore, & anima cremabuntur, ac perpetuo dānabuntur, & similia. Et si videant Episcopus, & Inquisitor, quod nec propter prædictorum informationem, nec propter carceris calamitatem a suis erroribus voluerit resilire, tentent si cum aliquibus consolatorijs possent eum reducere, ponendo eum in carcere minus malo, vel camera competenti, prouiso tamen ne possit euadere: & lautius faciant sibi ministrari, & promittere, quod si a suis erroribus conuertatur, quod se habebunt ad eum misericorditer, & si resiliat, benedicatur Deus. Si autem per aliquot dies; sic habitus, & tractatus noluerit resilire, permittant ad eū venire filios, si quos habet, præsertim paruulos, & vxorem, seu alios attinentes, qui eū emolliant, & eidem in aliorū presentia colloquantur: Qui si tandem, nec prosperis, nec aduersus, nec minis, nec blanditijs poterit emolliri, vt resiliat ab erroribus suis, et fuerit prædicto congruo tempore expectatus Episcopus, et Inquisitor disponent se tradendum eū, seu relinquendum brachio sæculari: et mandabunt per cedula, seu nūtiū Balliuo, seu Potestati curiæ sæcularis, quod tali die non festina, et tali hora, sit in tali loco, extra Ecclesiam tamen, cum sua familia, vbi ipsi tradent sibi quendam hereticum impenitentem, et nihilominus, quod ex parte sua faciat publice præconizare in illis vicis, seu locis, in quibus alia

† Al. qui sibi cōdiuandant

† Simācas de catho. insti. tit. 48. nu. 1

† Zanchinus trac. de hæres. c. 16. nu. 5

lia præconizationes sunt fidei consuetæ, quod die & hora, ac loco prædictis, Inquisitor sermonem faciet pro fide, & de fide, & tradet hæreticum quædam brachio sæculari; & ideo quod omnes veniant, & interfint, & habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die præfixa & hora, erunt Episcopus & Inquisitor in loco assignato, & tradendus stabit ibidem in alto, ut ab omnibus videatur, præfente populo atque clero, ac potestate curiæ sæcularis, & si tradendus fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiuscunque religionis, ex ordinis obumbratione fuscatus, stabit ibidem indutus & dispositus, ac si deberet a suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis Inquisitor faciat sermonem detestando hæreses illas, in quibus stat ipse tradendus, & facto sermone, faciet per notarium, seu alium clericum, vel religiosum, quatenus legantur culpa illius, & hæreses, ut frequenter aliàs fuit dictum.

Quibus lectis adhuc interrogabit eum si vult penitere, & ab hæresibus resilire, & abiurare ipsas: quod si Deo inspirante consenserit abiurare, admittatur. Prouiso tamen solerter, ne simulata conversione abiuret, & sub agni specie gerat lupum. Et tunc abiurabit ut deprehensus in hæresi propria confessione; & penitens non relapsus secundum formam positam in octauo modo processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur.

Et facta abiuratione, quia illa conuersio & abiuratio præsumuntur esse factæ plus metu mortis, quam amore veritatis: iste est perpetuo immurandus, & consequenter primitus a suis ordinibus degradandus, iuxta c. Quoniam. de hære. li. 6. Propter quod Episcopus assistentibus sibi prælatis suæ diocesis, & alijs personis religiosis, & iuris peritis, indutus pontificalibus eundem deponet ab officio & beneficio, & etiã ab ordine degradabit; auferendo sibi ea, quæ sunt officij, & ab ultimo ordine incipiẽdo, & in primo finiẽdo, utendo aliquibus verbis contrarijs illis, quibus in conferendo uti Episcopi consueuerunt. Quæ degradatione expleta, feretur sententia contra eum, & tradetur carceri perpetuo per formam, quæ dictum est in octauo modo, ubi agitur de talibus.

Si autem noluerit penitere, nec hæreses abiurare, (ut fit de communi cursu quãdo sunt in tali passu) tunc Episcopus modo prædicto eundem degradabit; degradatione expleta, tradetur curiæ sæculari per modum tenoris sequentis.

Forma & tradendi hæreticum pertinacem, aliàs non relapsum Curie sæculari.

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis delatus fama

A publica referent; ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, scilicet, quod audirebas & affirmabas publice, *quod sic & sic explicetur hæreses*; & quod tu in illis hæresibus perstiteras multis annis in tuæ animæ detrimentum; Nosque quib. ex officio incumberebat prauitatẽ hæreticam extirpare, volentes, prout tenebamur, in & super his certius informari, & videre, an ambulares in tenebris, an in luce, diligenter inquisiuius de prædictis, teque citantes, ac efficaciter interrogantes reperimus te prædicta infectum hæretica prauitate, ac eandem defensionem coram nobis animo pertinaci. Sane cum præcunctis nostræ mentis desiderabilibus cordi nostro infidat fidem sanctam catholicam & Apostolicam in populorum præcordijs complantare, eradicata hæretica prauitate, modos diuersos, varios, & congruos tam per nos, quam per alios adhibuimus, quatenus resilires ab hæresibus & erroribus antedictis, in quibus steteras atque stabas, prout nunc stas, contumaciter, ac pertinaciter animo indurato; Verum cum humani generis inimico tuis præcordijs assistente, teque in dictis erroribus volente & inuolente, nolueris neque velis à sæpe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem, & corporis temporalem, quam antefactas hæreses abiurare, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, & animam lucrari, in reprobum sensum datus: ea propter cum sis ab Ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus, & merito, immo à grege Dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesiæ priuatus, & Ecclesia non habeat circa te vltra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit iuxta posse: Nos Episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei sæpefacti, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelijs positos coram nobis, ut de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & ut oculi nostri videant equitatem: habentesque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei veritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis, hac die, hora, & loco tibi in antea assignatis ad audiendam sententiam diffinitiuam; condemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse veraciter hæreticum impenitentem, & ut veraciter talem tradendum & relinquentum brachio sæculari; & sicut hæreticum impenitentem per hanc nostram sententiam de foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio sæculari, ac potestati curiæ sæcularis; dictam curiam sæcularem efficaciter deprecantes, quod circa te citra sanguinis effusionem, et mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, & c.

Et tunc Inquisitor conferet indulgentiã consuetam, scilicet quadraginta dierum, omnibus et singulis, qui prædictis sermoni & sententiæ interfuerunt, notificando etiam cunctis, quod omnes qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorẽ, ut hic hæreticus impenitens ad manus Ecclesiæ adueniret, per extirpanda hæretica prauitate, habet tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

204 Et dum curia secularis suum officium ex-
quetur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zela-
tores ipsum associare, eundemque inducere ad
fidem catholicam, & exhortari adhuc, ut resiliat
ab erroribus.

Et si forsan tunc post latam sententiā, ac post
quam traditus est curiæ seculari, dū ducitur ad
comburendum, vel ligatur ad palum, ut combu-
ratur, dicat se velle resiliare, & penitere, ac hære-
ses abiurare; crederem^h de misericordia posse re-
cipi ut hereticum penitentem, & perpetuo im-
murari, per gl. de hæret. c. Ad abolendam. §. præ-
senti. & vers. audientia. & c. Excommunicamus
1. quamuis nō inueniatur (ut puto) iure cautum;
nec tali conuersioni sit magna fides adhibenda.

† Hoc narrat
Eymericus su-
pra par. 2. q.
21.

Et factō[†] sic contingit in Cathalonia in ciui-
tate Barchinon. vbi fuerūt tres hæretici ut impæ-
nitētes, sed non relapsi, traditi brachio seculari;
& cum vnus eorū, qui erat sacerdos, fuisset igni
expositus, & ex vno latere iā aliquantulum adustus;
clamauit quōd educeretur, quia volebat abiurare,
& penitere, & sic factum est: verū si bene vel
male, nescio: vnum scio quōd post quatuorde-
cim annos accusatus, inuentus est in hæresi per-
mansisse cōtinue, & multos infecisse, nec cōuer-
ti voluit, sed ut impænitens & relapsus iterū est
relictus brachio seculari, & ignibus cōsumatus.

COMMENT. XLVI.

Refertur Iacobus Sprengerius in malleo male-
ficarum 3. par. q. 29. & breuiter Tabiēsis in
summa, verbo, Inquisitor, §. 23. Syluester de strigi-
bus li. 3. c. 4. puncto 12. & Locatus in fine operis
iudicialis in forma tradendi brachio seculari hære-
ticum impænitentem. & Repertorium Inquisitorū
verbo, sententia. §. sequitur sententia condemnato-
ria. & Campegius apud Zanchinum c. 16. in prin-
cipio. & alij quos suis locis paulo post referemus.

Num. 201.

a Circa istum talis practica est seruanda. Idē
sentiant præcitati, & Simancas de cath. instit. tit.
48. nu. 32. vbi testatur multis instructionum capi-
tulis id esse cautum in Hispania.

Cap. autem. 43. Madrilianæ instructionis anni
MDLXI. quam ille omisit, de hac re ita cautū est:
Cū reus extiterit negatiuus, et legitime fuerit de
crimine heresis, (de quo fuit accusatus) conui-
ctus: vel extiterit pertinax, manifestū est in iu-
re, quod debet tradi curiæ seculari: ceterū in tali ca-
su Inquisitores multū debēt eius cōuersionē pro-
curare, ut saltē in gratia Dei moriatur. in quo In-
quisitores facient quidquid pie poterūt. hæc ibi.

Quia seruan-
dum circa he-
reticos impe-
nitētes prius
quā tradatur
curiæ seculari.

Tota hæc praxis obseruanda circa hæreticos im-
penitentes prius quā tradatur curiæ seculari, præ-
scripta fuit olim Inquisitoribus per conciliū Biter-
rense c. 17. ex quo eam videtur accepisse Eymeri-
cus: is locus insignis est, & ita habet: Conuerti no-
lentes, vbi cōmode poteritis, damnare tradetis:
iplos frequēter tā per vos, quā per alios ad cō-
uersionem monentes, & ac tandē in sua malitia
pertinaces, faciatis errores suos ad eorum detesta-
tionem publice cōfiteri; & sic eos damnatos præ-
sentibus Potestatibus secularibus, eorumue Bail-
liis, secundum mandatum Apostolicum relin-

† monentes.

A quentes. hætenus ibi. Sed quod in genere fieri præ-
cipit concilium, qua ratione singulariter et in specie
fieri debeat prudentissime docet auctor hoc loco.

b Et informabunt de veritate fidei, & c. addu-
cendo auctoritates sacræ scripturæ. Atque hic
modus est optimus, præsertim ad conuincendos hæ-
reticos litteratos, ut docuit Eymericus paulo ante,
nu. 87. versi. quidam namque. prodest etiam multū
ad eosdem conuertendos, ut hic inditat auctor: ne-
que temere aut imprudenter: quoniam paucissimi
sunt hæretici impænitentes, qui non teneant suam
perfidiam aliqua scripturæ sacræ auctoritate prauè
intellecta, quæ vbi vere declarata fuerit, sperandū
est, hæreticum, qui ea nititur, suum errorem defen-
dere, eum depositurum & conuertendum fore, nisi
prorsus deliret, & clarissimæ veritatis luci tene-
bras offundere conetur, quod est proprium eorum
qui pertinaces sunt.

Num. 202.

Hæretici
penitentes
per scrip-
turam co-
ceni & c.
uertendi

Et certum est ac exploratum apud eruditos ex
praua scripturæ intelligētia multa hæretica dogma-
ta & perniciose profluxisse, ut optime indicat Bea-
tus Augustinus tom. 4. in lib. de catechizandis ru-
dibus. cap. 8. & lib. 1. c. 2. contra Iulianū Pelagia-
num. & nos asserimus copiose lib. 2. de causis vn-
de hæreses oriuntur.

Ex praua
pturæ inte-
gētia herese-
prod. re.

In primis vero heresiarchæ, omnes suorum erro-
rum, occasiones ex scriptura male intellecta accepe-
runt, ut grauitur docet Epiphanius in secunda sy-
nodo Nicæna, actione 9. & habetur nunc in 3. to.
conciliorū Caloniensis editionis anno MDLXVII.
pag. 257. ait enim: Quoties recta dogmata ho-
mines iuxta suam opinionem subuertere conan-
tur, non miretur aliquis, si scripturæ verba vsur-
pāt: nam & omnes heresiarchæ suorum errorū
occasiones ē diuina scriptura collegerūt: & quæ
recte à Spiritu sancto dicta erant, peruersæ animi
sententia conuellunt. hæc ille. quod & multis exē-
plis euidenter ostendit. Optimum est ergo vel ad cō-
uertendos, vel saltem ad conuincēdos hæreticos au-
thoritatibus scripturæ vti, ut pulchre docet hic Ey-
mericus.

Vetustum autem esse, & approbatum in sancta
Dei Ecclesia morem, ut ad hunc modum agatur cū
hæreticis pertinacibus, ut conuertantur & resipi-
scant, apertissimè indicat textus in c. conuenienti-
bus. 1. q. 7. ibi quid huiusmodi factum esse cernitur,
desumptus est is locus ex prima actione 7. synodi,
quæ est secūda Nicæna, vbi Petrus presbyter Ha-
driani Papæ Romani Vicarius loquitur in hæc ver-
ba: Et Romæ quoque extorris erat Macarius, hære-
ticus à sancta synodo sexta designatus: Verum
piæ memoracionis pater noster Benedictus, deli-
berandi spatium per xxx. dies illi cōcessit & quo-
dam tempore Bonifacium consiliarium ad eum
misit, quo verbis admonitione plenius ex sacra
scriptura illū instrueret: verū ad meliorem men-
tem haud quaquam perducere potuit. Id autem pa-
ter beatus ob id egit, quo rursus illū in pristinū
statum reciperet. hæc ibi. habeturque; tomo. 3. cōci-
liorū Coloniensis editionis an. MDLXVII. pag. 60.

c Si non, interrogent eum in quo se fundet, &
videatur eius rationes, & c. & soluantur sibi, & c.
Hunc locum & consiliū saluberrimum diluen-
dis

Num. 201.

Hereticorum rationes sol-
uendæ ut cō-
uertantur.

Num. 201.

Heretici pro
martyribus
adorari cu-
piunt; & id
olim prohibi-
tum.

dis heretici impœnitentis rationibus, & cōtraria
veritate ei ostendenda, ut tandem conuertatur, de-
sumpsisse mihi videtur valde prudēter Eymericus
ex extrauaganti Ioannis XXII. incip. Vas electio-
nis. relata supra par. 2. ubi summus Pontifex, ad
conuertēdū Ioannē de Poliacō simili methodo v-
sus est, is vero Poliacus itelleſta veritate reſipuit.
d Si autem conuerti noluerit, non feſtinetur.
nec mox tradatur brachio ſeculari, etiam poſito
quod ipſe petat, &c.] Obſeruanda eſt penitus hoc
conſilium. eſt autem hæc vſitata hereticorum im-
pœnitentium infamia, et grauiffima miſeria, qui cū
a diabolo decepti pro ipſo moriantur, tamen Chri-
ſti martyres ſe eſſe dicunt, ac velut tales coli, &
adorari cupiunt: hæc enim via ſe ſaltem in hoc ſæ-
culo credunt fore immortales. quod non eſt recens
noſtrum inuentum. nam & hoc iam olim fieri ab
ipſis eſt conſuetū, ut colligitur ex beato Cypriano
in libro de vnitae in Eccleſia in hæc verba: Quā
ſibi pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſa-
crificia celebrare ſe credūt æmuli ſacerdotum?
An ſecum eſſe Chriſtum, cum collecti fuerint
opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colligū-
tur? Tales etiam ſi occiſi fuerint in confeſſione
nominis, macula iſta nec ſanguine abluitur, in-
expiabilis & grauis culpa diſcordiæ, nec paſſio-
ne purgatur: eſſe martyr nō pōteſt, qui in Eccle-
ſia non eſt. hæc ille & paulo poſt ſubdit ita: Cum
Deo manere nō poſſūt, qui eſſe in Eccleſia Dei
vnanimis noluerūt. Ardeāt licet flammis, & igni
bus traditi, vel obiecti beſtijs, animas ſuas ponāt:
nō erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ, nec
religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperatio
mis interitus. occidi talis poteſt, coronari non po-
teſt. hæcenus Cyprianus. hanc ergo martirij laudē
affectant ſæpe heretici, & velut tales coli deſide-
rant; & propterea ne id fiat ſub anathematis pœ-
na grauiter interdictum eſt in concilio Laodiceno
can. 34. in hæc verba. Quod non oportet omnem
Chriſtianū Chriſti martyres relinquere, & ad
falſos martyres hoc eſt, hereticos abire, hi enim
ſunt à Deo alieni, ſint ergo anathema qui ad
eos abeunt. hæcenus ibi.

Num. 202.
Ex his qui cō-
uertuntur qui
ſint perpetuo
immurandi.

e Et facta abiuratione, quia illa conſeſſio, &
abiuratio præſumunt eſſe factæ plus metu mor-
tis, quā amore veritatis, iſte eſt perpetuo immu-
randus.] Deſumptum videtur ex concilio Tholoſa-
no c. 10. ubi ita ſcriptum eſt: Heretici autem qui
timore mortis, vel alia quacūque cauſa, dum-
modo non ſponte redierint ad catholicam vni-
tatem, ad agendam pœnitentiā per epiſcopū lo-
ci, in muſo cum tali includantur cautela, q̃ fa-
cultatem non habeāt alios corrumpēdi. hæc ibi.
Sententia vero huius concilij talis eſt: Qui val-
de difficulter, & poſt multas admonitiones, et ma-
gnū temporis ſpatium conuertuntur, in carcere per-
petuo ſunt recludēdi, quia non omnino ſponte & vo-
luntarie conuerti videntur, & propterea non ſunt
liberi dimittendi, ne ſi ficti fuerint conuerſi, quod
eſt facile præſumendum, alios corrumpere poſſint.

Atque in hunc ſenſum intelligere quoque oportet
bit textū in l. commiſis. §. 2. Federici Imperatoris
reſcriptum in bullario litterarum Apoſtolicarum, in

A fine huius operis. ubi ita ſcriptum exeat: Si qui ve-
ro de prædictis poſtquā fuerint deprehenſi, ter-
riti metu mortis redire voluerint ad fidei vni-
tatem, iuxta canonicas ſanctiones, ad agendū pœ-
nitentiā in perpetuum carcerē detrudantur. hæc
ibi. Et eodem modo videtur accipiendus textus in
c. excommunicamus. el. 2. §. ſi qui autem. de hæret.
ſed vide Simancam de cath. inſtitu. titu. 47. nu. 27.
& ſequen.

Nec modo hi qui valde difficulter ab heresi con-
uertuntur, in perpetuum ſunt carcerem detrudendi,
B verum etiam & alij quidam, quorum inſignia ſunt
delicta in cauſa fideicommiſſa, quos ſingillatim enu-
merat concilium Narbonenſe paucis poſt Tholoſa-
num annis celebratum. cap. 9. in hæc verba: De hæ-
reticis autem ſeu credētibus, præfata immunita-
te, quia veritatem de ſe, vel de alijs ſuppreſſe-
runt, vel quia infra tempus indulgentiæ non ve-
nerunt, ſeu alijs indignis, paratis tamen abſolu-
tè mandatis Eccleſiæ obedire, & recognoscere
quā vel ſuppreſſerant, vel negauerant, veritatē;
quamuis tales proculdubio ſint ſecundum ſta-
tuta domini Papæ, in perpetuo carcere detrudē-
di: quia tamen intelleximus vos de his tantam in
C pluribus partibus multitudinē inueniſſe, ut ne-
dum expenſæ, ſed vix etiam lapides, aut cāmen-
ta ſufficere poſſint ad carceres conſtituēdos; cō-
ſulimus ut eorum immurationes, ubi expedire
videbitur, differatis: donec ipſe dominus Papa
de illorum multitudine plenius ſit conſultus: ni-
ſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, ut de ipſo-
rum impœnitentia, vel fuga vel relapſu, vel
corruptione, ſeu turbatione aliorum nimium
timeretur; tales enim ſine vlla prorsus dilatio-
ne firmo & perpetuo carceri deputetis. hæc-
enus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, per-
petuo ſunt immurandi, ubi nulla talium fuerit mul-
tudo, ob quam ſit rigori detrahendum, cum ceſſan-
te tunc cauſa, effectus ceſſare debeat. l. adigere. §.
quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum ceſſante, de
appellatio.

D Iam ex his duobus conciliorum decretis aperte
colliges, eandem prorsus eſſe pœnam immurationis
& carceris perpetui, contra quam quidam huius an-
tiquitatis ignari cenſeant.

Quamquā vero hodie aut rarus, aut nullus an-
tiquæ immurationis, ſeu carceris perpetui vſus reli-
ctus eſſe videatur: nā, ut ait Auctor repertorij In-
quisitorum verbo carcer. §. item nota, quod loco car-
ceris perpetui, hunc Epiſcopi & Inquiſitores poſ-
E ſunt commutare in detruſionē in monaſterium, &
& ſæpe faciunt: quia tamen ex cauſa poteſt optime
vſurpari, præſertim his turbulentis temporibus, qui-
bus nihil nō audent heretici; opera pretium erit re-
ſerere ex concilio Bitterrenſi, quo ritu, quibusque ſer-
uatis immuratio fieret, ſeu perpetua cerceſatio. ibi
ergo. c. 23. 24. & 25. ita ſcriptum eſt.

Curetis tamen, ut talibus immurandis fiat iux-
ta ſedis Apoſtolicę ordinationem, ſeparatè & oc-
cultæ camarulę, ſicut fieri poterit in ſingulis ciui-
tatibus diçeſum corruptarū, ut alterutrū vel ſe
vel alios peruertere queat; & eos enormis rigor
carcerū nō extinguat: quos ab illis, q̃ bona eorū

Qui graniter
delinquūt cō-
tra fidem im-
murandi, &
qui ſint illi.

Qui ritus an-
tiquus immu-
rationis, ſeu per-
petui carceris

Cap. 23.

tenuerint, fieri, & in necessarijs prouideri faciat eisdem secundum statuta concilij Tholosani.

Quando re-
mittenda pœ-
na carceris
perpetui.
Hæc autem perpetui carceris pœna, seu penitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus re mittatur, aut in aliam commutetur: nisi vel hereticos redderet, vel propter eius absentiam euidens mortis periculum eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam causam, quæ multum iusta, & rationabilis videretur.

Sit autem liber accessus uxori ad virum immu-
ratur, & è conuerso, ne cohabitatio denegetur
eisdem, siue ambo immurati fuerint, siue alter.
hactenus ibi.

perpetuo car-
ceratis vide-
re providendū.
Quod vero dicit hoc concilium in c. 23. ut immu-
ratis prouideatur secundum statuta concilij Tholosa-
ni, in dicto concilio Tholosano c. 10. in fine ita ca-
uetur: Quibus (scilicet immuratis) ab illis qui bo-
na eorum tenuerunt, prouideatur in necessarijs
secundum dispositionem prælati. Si vero bona
non habuerint, eis prouideatur per prælatum. hæc
ibi. de eisdem eadem ferme traduntur in concilio Nar-
bonensi c. 4.

In carcere p-
petuo difficul-
ter dispensa-
tur.
Præterea, quæ de difficultate dispensandi in car-
cere perpetuo tradidit concilium Biterrense c. 24. lu-
culentius expressit concilium Narbonense postea,
ut mihi sit verisimile celebratum. c. 19. in hæc ver-
ba. Circa incarcerationes etiam duximus hoc addē-
dum, ut a carcere nec vir propter uxorem, licet
iuuenem, nec uxor propter virum, nec quis-
quam propter liberos seu parētes, seu aliter ne-
cessarios, aut propter debilitatem vel senium, vel
aliam similem causam excusetur absque indul-
gentia sedis Apostolicæ speciali. hactenus ibi.

Hæc omnia ex causa diligentissime mihi videtur
custodienda suo tempore, & loco, licet alicubi in v-
su non sint, quia fortassis temporum iniuria diu la-
tuerunt. sed de dispensatione in carcere perpetuo di-
cam infra in hac parte super q. 96.

Cætera omnia, quæ cum intrusis in carcerem per-
petuum obseruari debent, consulto hic omitto, cum
non sit proprius locus: de illis agam infra, super q.
59. ubi videas.

Clericus im-
murandus de-
gradetur pri-
us.
Et consequenter primitus a suis ordinibus
degradandus iuxta c. quoniam. de heret. lib. 6.]
Olim valde fuit dubitatum in principio delegatæ In-
quisitionis constitutæ: An sacerdos, qui ob crimen
hæresis erat detrudendus in perpetuum carcerem, iux-
ta prædictum ritum, prius foret a suis ordinibus a-
ctualiter degradandus; verumtamen hanc dubita-
tionem sustulit Urbanus IIII. rescripto incipiente:
Consultus. §. questioni vero. relato supra par. 2.
ubi ita scriptum est: Questioni vero, qua quaeritur
vtrum constitutus in sacris deprehensus in hære-
si, & propter hoc immurandus perpetuo, prius
sit ab ordinibus a suo Episcopo degradandus, an-
tequam tradatur huiusmodi penitentia: respon-
demus, quod talis qui est perpetuo immurandus;
prius debet a suis ordinibus degradari. hæc ibi.

Ne quis autem putet hæc accipienda esse de ver-
bali degradatione, hoc est, de suspensione ab ordinum
executione, non autem de degradatione reali & a-
ctuali, cum talis non tradatur curiæ seculari, sed so-
lum carceri perpetuo; propterea valde prudenter Ey-

A mericus ad tollendam hanc dubitationem ait, ab of-
ficio & beneficio esse deponendum: quod est verba-
liter degradare: item ab ordine esse degradandum,
auferendo sibi ea quæ sunt officij, quod est proprie
actualiter degradare, ut patet ex cap. degradatio.
de pœnis li. 6. et hanc sententiam videtur profiteri
Paulus Grillandus tract. de heret. quest. 7. & Al-
bertinus in cap. quoniam. de heret. li. 6. in principio
nu. 75. & Campegius apud Zanchinum c. 20. ver.
obserua denique.

Quod si quis quaerat, cur perpetuo immurandus
degradari debeat: respondebo propterea fortassis, ita
constitutum fuisse: quoniam talis immuratio perpe-
tua morti equiparatur, ut ait Innocentius in capi.
qualiter, & quando, el secundo. de accusatio. quem
refert, & sequitur Auctor repertorij Inquisitorum,
verbo, carcer. §. quotuplex sit carcer: et Philippus
Francus in rubrica de testamen. li. 6. nu. 27. versi.
decimo prohibetur testari. ubi citat Bartolum in eā-
dem sententiam in l. 2. ff. de publi. iudic. atque hanc
opinionem summo iure veram esse credo, licet con-
suetudo aliud nunc communiter obseruet, ut mox
dicam.

De eo vero qui in perpetuum ad triremes dam-
natur, questum scio, an debeat actualiter degrada-
ri. sed verissimum mihi videtur actualiter degrada-
dum fore, cum par sit ubique & penitus similis ra-
tio; & propterea idem erit statuendum. l. illud. ff.
ad legem Aquiliam. quam sententiam Campegius
quoque asserit Apud Zanchinum ca. 20. circa finē
versi. obserua denique.

Tamet si vero hæc de iure vera sint, nihilominus
tamen cum regulariter dispensari soleat cum illis,
qui vel in perpetuum carcerem, vel in perpetuum ad
triremes condemnantur; ideo non solent condemnari
ad has pœnas actualiter degradari; sed solū ver-
baliter: quod benignitas huius tribunalis laudabili-
ter introduxit: Sed quot annos soleat hæc pœna re-
mitteri, alibi dixi copiose.

g Forma tradendi hæreticum pertinacem aliàs
non relapsum curiæ seculari,] Hæc forma visita-
ta est, & probata viris doctis: consimilem habes
apud Zanchi. c. 41. verum si aliam cupis, accipito
illam, qua concilium Constantiense sessione 15. Ioā-
nem Huss velut hæreticum pertinacem, et hæresiar-
cham damnat, & curiæ seculari prius degradatum
tradendum decernit: in qua multa licet animaduer-
tere notatu dignissima in hac causa: sed illud est præ-
cipuum, quod vanam eius appellationem reiecit, aper-
tissime indicans, eam in hoc tribunali non recipi a
sententia definitiva ut alibi plenius diximus.

h Crederem de misericordia posse recipi, & c.]
E Sed tutius est, ut in nullo modo recipiatur, etiam si
milies promitteat veram conversionem, tum quia,
ut optime scribit hic Eymericus, nullo iure id vide-
tur cautum; tum quoniam experientia docuit, hos ita
receptos, raro bonos euasisse: ergo nullo modo reci-
piantur, ut dixi supra par. 2. super quest. 11. §. post
quā traditus. & quod hic dicit auctor, repetit etiā
paulo post in duodecimo modo terminandi proces-
sum fidei, in fine.

Actales quidem nullo pacto esse recipiendos ex
multis probare contedit Arnaldus Albertinus in
repeti-

Perpetuo
murandus
degradetur

Ad triremes
perpetuo
natus, an
beat degra-
ri.

Num. 20

Num. 20

Qui tradit
est curiæ, si
culari, nullo
modo reci-
piendus, et
conuertiveli

repetitione, c. 1. quoniam, de heret. lib. 6. quaest. 12. circa finem, numero 16. vers. sexto, & septimo casu. cuius sententia ob easdem rationes, quibus ille videtur, & ob eas, quas proxime retuli, libenter subscribo.

De vndecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem heretici impenitentis ac relapsi.

205

Vndecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus haeretica prauitate processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus haeresim ac impenitens, & relapsus: & hoc est quando ipse delatus ore proprio confitetur iudicialiter, talia, & talia se credere, coram Episcopo, & Inquisitore. quae tamen sunt haereticalia manifeste: & licet informetur per Episcopum, & Inquisitorem, quod illa sunt haereticalia, non vult eis credere; immo coram eis illa defendit esse catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: sed persistit in eis contumaciter, & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, quod alias ut deprehensus in haeresi, vel ut suspectus vehementer, omnem vel illam haeresim abiurauit secus sit ut suspectus leuiter abiurasset: et iste talis est veraciter impenitens haeticus, & relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim (quia in omni casu, poeniteat vel non poeniteat, tradendus seu relinquendus est brachio saeculari ut relapsus) teneatur in duro carcere atque tuto in firmis compedibus, & catena, ne possit euadere, & alios inficiat: nullus ad eum ingredia-
tur nisi custodes, qui sint viri probi, & de fide non suspecti, & qui a relapso non possunt trahi facili-
liter in errorem. Episcopus, & Inquisitor eum sibi faciant frequentius praesentari, & exerceant vi-
res ad eundem a suis haereticis conuertendum, nunc inducendo auctoritates sacrae scripturae, nunc determinationem Ecclesiae, nunc soluendo relap-
si rationes, & eneruando sui erroris fundamen-
ta; nunc mittendo sibi viros literatos, & religiosos, seu clericos, ac laicos, qui faciant illud idem, loquen-
do illi nunc coniunctim, nunc diuim. Quod si conuertatur, diuina gratia peragente; nihilomi-
nus est informandus per aliquos probos viros, praesertim religiosos eidem non ingratos, ex parte Episcopi, & Inquisitoris missos, quod non po-
test mortem euadere temporalem, & ideo quod disponat de salute animae, & confiteatur, & acci-
piat Eucharistiae sacramenta: quae sacramenta, si humiliter petat, non sunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de haere. li. 6. Poeniteat autem, vel non poeniteat, congruo tempore expectatus (ut dictum est) ut vere relapsus tradendus est curiae saeculari. Perceptis igitur sacramentis si poeniteat: vel non: si non poeniteat, & competenti tempore expectatus, Episcopus, & Inquisitor disponet se ad relin-
quendum eundem potestati curiae saecularis, &

mandabunt per cedula, seu nuntium Balliuo, seu potestati, quod tali die, & tali hora, sit cum sua familia in tali platea, seu loco extra ecclesiam (ut dictum est) & tradent sibi quendam relapsus, & nihilominus quod faciat publice praconizari in vicis illis, seu locis, in quibus consueuerunt fieri aliae praconizationes, indicando omnibus ex parte Episcopi, & Inquisitoris, quod tali die, & hora sint omnes in tali loco, quia ibi Inquisitor faciet sermonem pro fide; tradendo quendam relapsus curiae saeculari, & habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die, & hora praefixis, Episcopus, & Inquisitor erunt ibi, & tradendus stabit ibi in alto, ut ab omnibus videatur, circumdantibus eum ministris, praesente populo, atque clero, ac Potestate curiae saecularis.

Quod si tradendus sit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiusquam ordinis, seu religionis obumbratione fuscatus, stabit dispositus, et indutus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis Inquisitor faciet ibi sermonem pro fide, detestando haereses, pro quibus relapsus ille est tradendus, & facto sermone, Episcopus in pontificalibus indutus, ac assistentibus sibi suis diocesis praelatis, viris religiosis, & ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam. de haeret. li. 6. degradabit eum secundum quod de iure, & consuetudine est factum, auferendo ea, quae sunt officij sui, incipiendo ab ordine ultimo usque ad primum, utendo aliquibus verbis contrariis illis, quibus in collatione ordinum Episcopi uti consueuerunt: quae degradatio expleta, poeniteat, vel non poeniteat, relinque-
tus est brachio saeculari: sed si poeniteat, ut haeticus poenitens: sed relapsus, per modum quo agitur supra in nono modo processum fidei terminandi, ubi agitur de talibus: si non poeniteat, ut haeticus impenitens, & relapsus: & hoc per formam tenoris sequentis.

Forma relinquendi, seu tradendi impenitentem haeticum, & relapsus brachio saeculari.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Praedicatorum Inquisitor haeretice prauitatis, in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis. fuisti nobis, seu talibus praecessoribus nostris delatus de multiplici haeretica prauitate, explicentur, in quibus, ut legitime est compertum, fuisti confessione propria ac iudicialiter, & fide dignis testibus deprehensus, & quod in illis persiste-
ras tanto tempore animo indurato, dicatur prout fuit, sed post sano consilio inhaerendo, illas haereses publice abiurasti in tali loco in forma Ecclesiae consueta: propter quod praedicti Episcopus, & Inquisitor, credentes te veraciter resiliisse ab erroribus antefatis, & ad gremium Ecclesiae credendo catholica aduolasse, tibi absolutionis beneficium imparte-
runt,

K K 4

ti tempore expectatus Episcopus, & Inquisitor disponet se, &c.

† appellatio ne harum personarum, qui continentur copiose docet Alberti nus in repetitione c. 1. de haere. lib. 6. q. 1. & seq.

† Al. ita, perceptis igitur sacramentis si poeniteat, & competenti-

runt, absoluentes te ab excommunicationis sententia, qua adstrictus in antea tenebaris, si tamē de corde vero, & fide non ficta conuersus existeres ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, tibi que salutari penitentiam iniungeres, ad misericordiam receperunt, quia Ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum post omnia antedicta, fuisti nobis delatus (quod displicenter accepimus) quod interim incideras in damnatas hereses per te publice in antea abiuratas, seu talia, & talia commisisti contra abiurationem prælibatā, in tuæ animæ detrimentum, *explicentur*. Nosque quamquam displicentia sauciati, quod de te talia audissemus: nihilominus iustitia nos cogēte, descendimus ad inquirendum, testes examinandū, teque vocandum, & interrogandū (vt decebat) medio iuramento, & ad faciendum omnia, & singula, quæ per nos fienda erant secundū canonica instituta. Sane cum vellemus præsetem causam sine debito terminare, solemne tam peritorū in theologiæ facultate, quā in iure canonico, & ciuili consilium fecimus congregari, & habito cū prædictis in & super omnibus, & singuli in præsentī causa productis, deductis, actis, & actitatis consilio maturo pariter, & digesto, ac etiam replicato, visisque ac diligenter inspectis processus meriti huius causæ, ac omnibus æquali lance libratis, prout ius, & iustitia suadebant, reperimus legitime tam per testes dignos fide, quā per tuam confessionē propriam pluries per nos iudicialiter receptam, te incidisse ac recidisse in hereses abiuratas: Nam reperimus; quod talia dixisti; & egesti, *explicentur omnia*, propter quæ, & merito de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso secundum canonicas sanctiones; quod dolenter referimus, & ferendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat, qui cordium intima omnium inuētur. Et cū totis nostris præcordijs cuperemus, prout adhuc cupimus, reducere te ad sanctę Ecclesię vnitatem, ac eneruare à tuis viscerib. præfatam hæreticam prauitatem, vt sic saluares tuā animam, ac mortem euaderes corporis, & animę gehēnalē, conatus nostros exercuimus ad te salubriter cōuertendū, modos cōgruos varios adhibētes; sed tu ī reprobū sensum datus, maligno spiritu ductus pariter & seductus, prælegisti torqueri diris, & perpetuis cruciatibus in infernū, & hic temporalibus ignibus corporaliter cōsumari, quām adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire, & ad gremium ac misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Ea propter cum ecclesia Dei vltra non habeat erga te quid faciat, cum ad te cōuertendū totum exercuerit posse suum: Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in hac causa fidei memorati, sedentes pro tribunali more iudiciū iudiciū, sacrosanctis Euāgelis positīs corā nobis, vt de vultu Dei iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videāt æquitatem: & præ oculis habentes solum Deū, & honorē sanctæ fidei orthodoxæ: hac die, hora, & loco, ad audiendam sententiā diffinitiuā tibi in antea assignatis, te talem in præsentia cōstitutū sententialiter condēnamus,

& condemnando iudicauimus, te esse veraciter impenitentem hæreticum, & relapsū, & vt talem realiter, tradendum seu relinquendum brachio sæculari, & sicut vere hæreticum impenitentem pariter & relapsū per hanc nostram sententiā diffinitiuā de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus seu relinquimus brachio sæculari, ac potestati curiæ sæcularis: de precantes efficaciter curiam sæcularem prædictam, quod citra sanguinis effusionem, & mortis, periculum, erga te sententiā suā modere tur. Lata fuit hæc sententiā, & cæt.

B Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni, & sententię interfuerint, quadraginta dierum indulgentiam consuetam, ac intimet, q̄ omnes qui dederunt consilium, auxiliū, vel fauorem, q̄ prædictum factum fidei sine debito terminaretur, habent tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

Et dum curia sæcularis suum officiū exequatur, poterunt ipsum relapsū associare aliqui probi viri, fidei zelatores, qui eum informare nō desistant, a conatum suum exerceant, vt conuertatur ad fidē catholicā, ac resiliat ab erroribus suis.

C Resiliat autē vel non resiliat, Ecclesia tamen eum ad suum forum deinceps non admittet. crederem tamen, quod si tunc ad fidem catholicam conuerteretur, adhuc sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ non essent ei petenti humiliter deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. li. 6. non autem esset aliter ad misericordiam ab Ecclesia admittendus.

C O M M E N T. XLVII.

In hoc modo nihil fere occurrit notatu dignum *Num. 209* aut difficile, quod in alijs modis non sit copiose explicatum. Eum nihilominus referunt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma sententiæ contra impenitentem, & relapsū, & Iacobus Sprengerius in Malleo maleficarum par. 3. quæst. 30. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententiā. §. sequitur sententiā eiusdem etiam meminit Syluester lib. 3. de strigibus c. 4. puncto. 13.

D Iam hic modus eadem ratione absoluitur, qua nō fuit tractatus, in quo actum est de praxi tradendi seu relinquendi relapsū curiæ sæculari.

Quantum vero ad formam ferendi sententiā cōtra impenitentem, & relapsū attinet, eam possumus accipere ex concilio Constantiensi sess. 21. vbi condemnatus fuit Hieronymus de Praga, qui relapsus extiterat, & impenitens, in hæc verba.

E Tenor sententiæ diffinitiuæ latæ contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini, Amen. CHRISTVS † Al vera. Deus, & Saluator noster vitis matura †, cuius pater agricola est, discipulos, ceterosq; fideles suos Ioan. 15. in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet. Cuius summi doctoris, & magistri doctrinā sequēs, & pcepta exequēs hæc sancta Constantiēsis Synodus in causā Inquisitionis hæreticæ prauitatis pcan-

Qualitates
colorum
matorū,
n profice
ur Hiero
n de Pra-

Abiuratio
Hieronymi
Praga.

Hieronymi
Praga re-
fus in hæ-
res.

eādem sanctam Synodum mota, fama publica referēte, et clamorosa insinuatione demonstrāte, contra magistrum Hieronymum dictū de Praga, dictū magistrū in artibus, laicū, ex cuius causa actis & processibus constat, eundem Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse non nullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis Patribus reprobatos, quosdā vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarū auriū ofensiuos, temerarios & seditiosos, dudum per dā natā memoriē viros Ioannem Vvicleff, & Ioannē Hufs assertos, prædicatos & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quique doctrina & libri prædictorū Ioānis Vvicleff, & Ioānis Hufs, ac Vvicleff memoria, dictique Ioannis Hufs persona, per eādē sanctā Synodum & eius sententiā de hæresi damnati & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiā idem Hieronymus postmodum, pendente huiusmodi Inquisitionis causa, in eadem sancta Synodo cognoscens & profitens verā, Catholicā & Apostolicam fidem approbavit, & eidem consensit, anathematizavitq; omnem hæresim, præcipue eā, de qua erat infamatus, & se cōfitebatur infamatū, & quā præteritis temporib. dogmatizauerunt & tenuerunt Ioānes Vvicleff & Ioānes Hufs in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam seu quas cū suis dogmatibus erroribus ab eadem sancta Synodo dānati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata, præmissorumque omniū damnationem professus, & iuravit se in hac fidei veritate perman surum. Et si ipse quicquam cōtra sentire, vel prædicare præsumpserint, canonum seueritati subiacere, & eternæ pænæ voluit obligari: Necnon suam professionem manu sua cōscriptā, eidem sanctæ Synodo obtulit, atq; dedit. Post quas professionē & abiurationē multis diebus transactis, sicut canis ad vomitum rediēs, vt virus pestilentissimū, quod in suo latitabat peccatore, publice euomeret, audientiam publicam sibi dari in eādē sancta Synodo postulauit. Quā sibi cōcessa, corā eadem Synodo publice cōgregata asseruit, dixit, & professus est in effectu, qd præfatę sententiæ dānationis dictorū Ioānis Vvicleff, & Ioannis Hufs inique consenserat, & illam sententiā approbando mentitus fuit: Nec verebatur se confiteri mēdatiū, quinimō cōfessionem aprobatōnē & professionē suas super illorū dānatione renocabat nunc & in eternum, asserens, se in libris Ioannis Vvicleff, & Ioannis Hufs nullam vnquam hæresim vel errorē legisse, licet ante fuerit cōfessus, & probatum sit euidenter, ipsum libris eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus cōstat plures errores & hæreses contineri. Vnde idē Hieronymus de sacramento altaris & transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino & ceteris Ecclesiæ doctoribus, quā Ioanni Vvicleff, & Ioanni Hufs. Cōstat insuper ex præmissis, eundem Hieronymū prædictis Vvicleff & Hufs damnatis, & eorum erroribus adherere, illorumq; fautorē fuisse &

A esse, propter quā eadem sancta Synodus eūdem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manētem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atque damnat. *hactenus ibi.*

Num. 291.

Hæc formula mutatis mutandis, paucis additis, & detractis deservire poterit ad ferendam sententiam contra impenitentes relapsos.

B Nemo vero miretur, cur non sit in hac sententiā nominatim dictum, sancta Synodus decernit prædictum Hieronymum de Praga tanquam impenitentem & relapsum iuxta canonicas sanctiones relinquendū esse curiæ seculari, quoniam satis id non obscure continetur sub illis verbis: foras mittendum decernit, ipsumq; hæreticū, & in hæresim relapsū, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atq; damnat. Ex quibus protinus intelligitur, eos qui tales esse declarantur, iuxta legum sanctiones per seculares magistratus esse plectendos.

C De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem cōuicti de hæresi, et persistētis in negatiua.

Duodecimus modus processum fidei terminandi & finiēdi est, quādo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur in hæresi deprehensus facti euidentia, seu testium productione legitima, non tamē cōfessione propria: et hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hæretica prauitate, vel facti euidentia. vtpote, quia hæresim publice prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitime non potuit; tamē ipse sic conuictus & deprehensus, persistit firmiter in negatiua, & confitetur constāter catholicam sanctam fidem.

207

D Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, hæreticus impenitens est censendus, iuxta notata per Hostien. in summa. tit. de hæret. §. Quāliter quis in hæresi deprehendatur, vt patuit supra, par. 2. q. 34.

Negans crimen, de quo est cōuictus, censetur impenitens.

E Circa istū talis practica est seruāda. Talis duro carcere est tenendus in compedibus & catenis: frequenter ab Episcopo & Inquisitore coniunctim & diuissim, & per se, & per alios est efficaciter admonendus, qd eis detegat veritatē, indicando ei, qd si faciat et confiteatur errorē suū, qd ad misericordiam admittetur, abiurādo primitus illam hæreticam prauitatem: si autem noluerit, & steterit in negatiua, quōd ad finem relinquatur brachio seculari, et mortem non poterit euadere temporalem.

Quōd si diutius informatus et expectatus, steterit in negatiua, Episcopus et Inquisitor modo coniunctim, modo diuissim, nunc per se, nūc per alios

alios probos viros trahant ad se modo vnum testem, modo alium informando eum, quod attendat quid deposuit, & si dixerit verum vel non: quia si non, damnat se ipsum æternaliter, & aliud temporaliter; & quod non vereatur saltem secreta eis dicere, ne ille delatus moriatur iniuste: & verba talia studeant dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem, nec ne.

Quod si testes sic informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ex hoc statim velint Episcopus & Inquisitor negotium per sententiam determinare, tradendo taliter deprehensum brachio sæculari; sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum ad affirmatiuam, nunc testes, diuisim tamen, ad excutiendam bene conscientiam suam: & singulariter attendant Episcopus & Inquisitor ad illum testem, quæ viderint melius dispositum ad bonum, & qui videatur melioris conscientia: & circa illum instent diutius, si res ita se habuerit, vt deposuit nec ne, eius conscientiam onerando.

De teste vacillante.

Et si viderint testem aliquem vacillare, vel alias habeant indicia contra eum, propter quæ suspectus, quod falsitatem dixerit, merito habeatur, de bono consilio peritorum arrestent eum, & procedant vt iustitia suadebit. Compertum namq; est frequenter & frequentius, quod sic deprehensus testibus fide dignis, postquam in negatiua diu perstitit ad cor reductus, præsertim veraciter informatus, quod non tradetur brachio sæculari, sed ad misericordiam admittetur, si suam detegat prauitatem; & veritatem, quam diutius negauit, tunc libere confitetur. Et frequenter repertum est, quod testes malitia agitati, ac inimicitia superati, se adinuicem colligarunt ad imponendam insoni hereticam prauitatem; postea vero ad informationem frequentem Episcopi & Inquisitoris, remorsu conscientia fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur malitiose se illi imposuisse tantam labem, propter quod, talis & taliter deprehensus non est per sententiam festinandus, sed diutius, quia per vnum annum, vel plures expectandus, antequam sic tradatur curia sæculari.

Si talis tandem errorem suum fateatur abjuret, &c.

Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia concedenti, si sic delatus ac legitime deprehensus recognouerit culpam suam, ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatum tanto tempore præfata hæretica prauitate & illa ac omnem hæresim non contempserit abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, tanquam in hæresi deprehensus & propria confessione, & testiū legitima productione, vt hæreticus penitens, abiuret omnem hæresim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo supra posito processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si vero sit confessus, quod incidit in hæresim, sed nec omnem, nec illam voluerit abiurare, sed steterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio sæculari, & agatur circa illum per modum, de quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si autem ipse deprehensus steterit constanter

A in negatiua: sed ipsi testes resiliuerunt a sua affirmatiua, suum testimonium reuocando, ac culpam suam recognoscendo, quia insoni tantam labem falso imposuerunt, rancore & odio agitati, prece seu precio seducti, ipso delato vt immune à iudicio relaxato, puniuntur ipsi vt falsi testes, accusantes seu deferentes, vt notat Paulus super c. Multorum, & ver. illos, in prin. de hæret. in cle. & ferretur sententia seu penitentia contra eos per formam tenoris sequentis.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, vel falso seu malitiose imponentes innocenti crimen hæretici prauitatis.

B NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus;

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, veniens per teipsum spontanea voluntate, alias non citatus nec vocatus, ac comparēs personaliter coram nobis Inquisitore prædicto, seu Episcopo & Inquisitore prædictis in iudicio constitutus accusasti, seu denuntiasti, ac testificatus fuisti medio iuramento, quod talis, de tali loco, & talis diocesis, talia dixit seu fecit contra sanctam fidem catholicam, ac in fauorem hæreticæ prauitatis, *exprimantur illa*: Nos merito præsumentes te non falso contra prædictum talē talia deposuisse, nec ex odio vel rancore, neque ex animo malignandi, sed zelo fidei orthodoxæ, quātū prima facie apparebat; dictum talem vocari fecimus coram nobis, & in iudicio constitutum, iuratumque de dicenda veritate requisuimus, quatenus de prædictis super facto hæresis quæcunq; scire tā de se quā de alijs plenam & meram nobis diceret veritatem; quo constanter negāte prædicta, & in negatiua diu & continue persistente, suspicantes eundem negare veritatem contra proprium iuramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri: seu alias arrestari, credendo te & alios eundem nobis zelo fidei detulisse: Demū tā ex negatiua ipsius delati talis, (in qua perstitit, & perstitit medio iuramento, & multo tempore expectatus) quā ex quibusdā verisimilibus cōiecturis merito suspicantes, quod tu malitiose & calumniose contra talem prædictum deponētes, cum inuoluere nixus fueris in crimine tā nefando; te citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talē coram nobis fecimus confrontari: & cū prædictus talis delatus in negatiua perstitit, & tu in affirmatiua; & vterque medio iuramento, te iussimus detineri donec de prædictis (prout nos decuit) fuisset plenius informati; & cōpertis talibus & talibus, *exprimantur*, te de carcere educi fecimus, & coram nobis in iudicio constitutum iuratumque, iterum monuimus & requisuimus canonice, quod nobis aperires & diceres an ea, quæ contra talem prædictum deposueras, continerent in aliquo veritatem; tu vero ductus cōsilio sanioris, tuæ

ri, tuæ malitiæ conscius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, quod omnia & singula quæ deposueras contra eum, non fidei zelo, nec veritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & liuore iracundiæ, & odio cōicatus, & quod talia, quæ deposueras contra eum, non continebant in aliquo veritatem, sed simpliciter erāt falsa, petēs tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi pœnitentiā salutarem: Nos igitur Episcopus & Inquisitor præfati, pensatis præmissis ac circūstantijs alijs, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quod veritatem, quæ sola in negotio fidei quæritur, denigraſti, sinceritatem sancti officij inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices deluſisti, in præiudiciū fidei orthodoxe, & in scādalum ac graue periculum prædictitalis innocentis, quem in tam detestabili crimine malitiose & fraudulentè inuoluere nitebaris, falsum ferendo testimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne (sicut nec dēt nec expedit) tale & tam graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pena transeat cæteris in exemplum, & alij a cōsimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicij iudicatum, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei omne iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem habentesque præ oculis solum Deum, de multorum peritorum in theologia facultate, & in iure canonico & ciuili, maturo consilio pariter & digesto, te talem in causa fidei falsum testem, seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his scriptis per nostram definitiuam sententiā cōdemnamus: in quo sub vinculis ferreis in pane doloris & aqua angustia, quamdiu vixeris, agas pœnitentiā de præmissis, solam vitam tibi de misericordia relinquentes; & nihilominus qđ statim ponaris & eleueris in scala, in tali porta huius ecclesiæ, in qua stes ligatis manibus, & capite discooperto, & in camisia spoliatus, vsque ad horam prandij, & modo cōsimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. *ponantur alia, vt visum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*: Reseruantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam pœnitentiā libere valeamus mitigare, relaxare, aggravare, & mutare, si, & quādo, & toties, quoties nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, & cat.

210 Si aut taliter deprehensus, per annū seu plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perſtiterit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua; disponāt se Episcopus & Inquisitor ad relinquendum eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua, sed tradetur tali die vt hæreticus impenitēs brachio seculari: & nihilominus Episcopus & Inquisitor, mittant balliuo, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora ac loco, extra

A ecclesiam tamen, veniat cum familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impenitentem, quem tradent ei; & etiam quod faciat publice præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri consueuerunt, quod omnes sint tali die & hora in tali loco ad audiendum sermonem quem Inquisitor faciet de fide, & tradent Episcopus & Inquisitor quendam hæreticum pertinacē brachio seculari.

B Adueniente aut die prædicta ad ferendam sententiā assignata, erūt Episcopus & Inquisitor in loco prædicto, ipso tradendo ibidem existente in alto, & clero & populo congregato, vt eminēter ob omnibus videatur: ac s præſente Potestate curiæ secularis, stante ipso tradēdo, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, vel cuiuscūq; religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, induto, ac disposito ac si deberet in suo ordine ministrare. Et factō sermone per ipsum Inquisitorē, si (vt dictum est) relinquendus ipse fuerit in sacris ordinibus constitutus; Episcopus Pontificalibus indutus, eū degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferendo, incipiendo a supremo: & poterit vti verbis contrarijs his, quibus in conferendo talem ordinem Episcopi vti consueuerunt.

C Qua degradatione expleta, si tradendus fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel si non fuerit, factō sermone prædicto, legantur culpæ tradendi seu relinquendi brachio seculari: quibus lectis feretur sententia per hunc modum.

Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

D **N**Os N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis & Frater N. Inquisitor hæretica prauitatis, in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

E **ATTENDENTES**, quod tu talis, de tali loco, & talis diœcesis, fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, *exprimatur*, & vellemus certiorari, in ea quæ de te, & contra te nobis dicta fuerūt, veritate aliqua fulcīrētur, & an tu ambulares in tenebris vel in luce, descēdimus ad nos informādū, testes diligentius examinādū, teq; vocādū ac interrogādū sapius medio iuramento, defensionesque exhibendū, & ad omnia & singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum vellemus præſens tuum negocium sine debito terminare, solēne consilium tam in theologiæ facultate, quam in iure canonico & ciuili coram nobis fecimus congregari; & uisis ac diligēter discussis, p̄cessus meritis, ac omnibus & singulis in præſenti causa p̄ductis, deductis, actis, & actitatis æqua lāce libratīs, prædictorū consilio digesto pariter & maturo reperimus contra te probatum legitime, quod fuisti tanto tempore infectus hæretica prauitate: nā reperimus

reperimus quod dixisti & fecisti talia & talia, *ex-primantur*, ex quibus apparet manifeste quod es legitimè deprehensus in prædictam hereticam prauitatem. Sanè cum cuperemus (prout adhuc cupimus) te veritatem fatèdo resilire ab hæresi ante dicta, & reduci ad gremium Ecclesiæ sanctæ, & ad sanctæ fidei vnitatem, vt sic saluares animam tuam, & tam animæ, quam corporis mortem euadere gehennalem; tam per nos, quam per alios nostram diligentiam exercentes, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus contempsisti acquiescere nostro consilio saniori, immo perstitisti & persistis in negatiua pertinaciter animo indurato: quod dolenter referimus & referendo plangimus, & dolemus. Verū cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriā tuā culpam, & nolueris, neque velis; & non habeat ultra quid tibi gratiæ faciat atq; mercedis: † ea propter vt sis cæteris in exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita: Nos Episcopus & Inquisitor, iudices in causa fidei memorati, sedētes pro tribunali, more iudicū iudicantium, sacrosanctis Euangelij positis corā nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videāt æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriam, & honorem: te talem, in nostra præsentia constitutum, hac die, & hora, & loco, tibi ad audiendum sententiam diffinitiuā assignatis: diffinimus, declaramus, ac sententiamus, te esse hereticum impenitentem, & tradendum, seu relinquendum, vt talem, brachio sæculari, & per hanc nostram sententiam, vt verè hereticum pertinacem, ac impenitentem, a foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio sæculari, ac potestati Curie sæcularis: Eandem curiam sæcularem efficaciter deprecantes, † quatenus circa te, citra sanguinis effusionē & mortis periculum, suam sententiam moderetur, Lata est hæc sententia, &c.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni & sententiæ interfuerūt, quadraginta dies de indulgentia ex parte domini nostri Papæ: indicādo ēt publice, q̄ oēs qui præstiterūt auxilium, consilium, fauorem in facto fidei ante lato, habuerunt tres annos de indulgentia.

De associantibus relaxatū. Poterunt autē Episcopus & Inquisitor dispo-
nere, quod aliqui probi viri fidei zelatores, ipsi relictō curiæ sæculari non ingrati, sed familiares & grati, associant dictum relictum, dum curia sæcularis in eum suum officium exequetur, qui eum consolentur, & adhuc inducant, quod fatendo veritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat ab erroribus suis.

Quod si forsan post sententiā, & iam relictus, & ad locum vbi est comburendus, deductus, dixerit se velle fateri veritatē & recognoscere culpā suā, & ita fecerit, & paratus fuerit huiusmodi heresim & omnem aliā abiurare, licet præsumatur quod hoc faciat plus metu mortis, quam amore veritatis, crederem (vt dictū est supra in decimo † modo processum fidei terminandi) quod de mi-

A sericordia possit recipi vt hereticus penitens, & perpetuo immurari, iuxta glo. super c. Ad abolēdam. §. præsentū. & ver. audientia. & c. Excōicamus. 2. de heret. quamuis non, vt puto, de rigore iuris, nec tali conuersioni (vt dictum est ibi) est magna fides adhibenda a iudicibus fidei.

COMMENT. XLVIII.

DE hoc modo agunt Tabiensis in Sum. verb. In Num. 1. Inquisitor. §. 24. Jacobus Sprēger in malleo maleficarum par. 3. q. 31. Syluest. lib. 3. de strigibus. c. 4. puncto 3. & Locatus in fine operis Iudicialis in formula tradendi brachio sæculari hereticum impenitentem, fidem tamen catholicam profitentem. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententia.

In hoc autem modo præter praxim, quæ absolutissima est in hoc casu, duo potissimum offert Eymericus examinanda; quorum primum ad reum negatiuū spectat; alterum vero ad testes, de quibus, ac plerisque alijs occurrentibus sigillatim receptiora, & securiora trademus.

a Tamen ipse sic conuictus & deprehensus.] Ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus manuscriptis Sabellano, Bononiensi, & Codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcionensi impresso ita legebatur: Cū ipse sic conuictus, & deprehensus. quæ lectio non multum cum antecedentibus & consequentibus cohærebat: quare manuscriptos secuti sumus, quorum planior & faciliior est electio.

b Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, hereticus impenitens est censendus.] Ex his verbis, & illis quæ profert Eymericus paulo post, nu. 218. ibi: Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dū stat in negatiua. Itē est q. 34. partis secundæ, nu. 3. & deniq; ex tota serie huius disputationis, videtur dirimi quæstio illa anceps & controuersa, de qua valde olim fuit dubitatum: An qui accusatur de hæresi, de qua legitimè conuincitur, & negat se talia dixisse vel fecisse; protestatur tamen se omnino credere & tenere, quod tenet & credit sancta Romana Ecclesia, sit velut hereticus impenitens tradendus curiæ sæculari.

Et non obstante prædicta protestatione, proculdubio tradendus est, vt his locis docet apertissime Eymericus, cuius sententia vera est & communis, quæ tradidit decisio Rotæ antiqua 875. tit. de heret. quæ incipit: Accusatus. tenet etiam Hostiens. hoc loco ab Eymerico citatus. Calderinus conf. 2. tit. de heret. Ioannes Anania in c. excōmunicamus. §. adiicimus. de heret. & alij quidam ex antiquioribus. Recentiores autē fere omnes, qui de puniendis hereticis scripserunt, hanc ipsam sententiam audacter profitētur: Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. §. si tamen accusatus. Albert. tract. de agnosc. assertio. q. 8. num. 7. & 8. & q. 34. nu. 51. idem videtur tenere Boerius decisione 343. incip. Quia in præcedenti. contra id, quod male prius disseruerat decis. 341. incip. Inquisitus de hæresi. tenet etiam Simancas de catho. inst. tit. 48. nu. 25. & 26. & Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 69. & seq. & cæteri bene sentientes vno consensu.

Et quamquam non desint rationes vix quidem

† Vox Hispana, id est, beneficij.

† Iuxta c. No uimus. de verbo, sig.

De associantibus relaxatū.

† Vide q̄ ibi scriptum.

Quid p̄mum t̄ Eymerici duodecim modo.

Num. 2. Locus edaus.

Num. 2.

Annegat protestat credere vdit Ecclē sit tradet curiæ s̄ti.

Et efficaces ad hanc sententiam comprobendam, de quibus paulo post agam; hoc mihi videtur iam olim initio constituta delegata Inquisitionis definiuisse concilium Biterrense, & Narbonense, in quorū primo videlicet Biterrensi ca. 6. 7. 8. & 9. de hac facti specie, ac etiam de ordine procedendi in tali casu ita scriptum est:

Illos qui cum sint culpabiles, contemnunt cōparere infra tēpus gratiæ, aut malitiose supprimunt veritatem, ceteris suo tempore nominatim.

Eisque si veritatem contra se inuentam confiteri noluerint, exponatis capitula super quibus inuenti sunt culpabiles, & dicta similiter testium publicetis.

Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem.

Et si quidem in sua defensione defecerint, nisi culpam probatam gratis confiteri voluerint, assignato ad sententiam termino peremptorio competentem, damnetis eosdem: non enim sunt ad misericordiam admittendi, dum in sua negatione persistunt, quantumcunque voluntati Ecclesiæ se supponunt. *hactenus ibi.*

Iam Concilium Narbonense apertius eandē sententiam comprobans c. 26. ita cauit. Si quis tamen culpam suam, ex qua possit credēs vel hæreticus iudicari, de qua plene per testes seu aliam probationem constat, pertinaciter negare non metuit, quamdiu in huiusmodi negatione persistit, licet alias conuersionem pratendat, hæreticus absque dubio est censendus: euidenter namque impenitens est, qui peccatum nec vult etiam confiteri. *hactenus ibi.*

Iam Hispania prima instructione Hispalensi anni Domini MCCCCLXXXIIII. c. 14. apertissime declarata est eadem sententia, simulque prouisum, ut quotiens talis casus occurrerit, Inquisitores vitam & mores testium diligentissime perscrutentur, quod & ab Eymérico quoque hoc loco copiose & vere traditum est.

Illud vero præcatesis est adnotandum, quod euidenter videtur indicare præcitatum concilium Narbonense, videlicet, hanc conclusionem de damnando tanquam impenitente eo qui hæresim contra se probatam negat, licet protestetur se credere, locum habere non modo cum quis conuincitur de hæresi, quam dixit; verum etiam de facto aliquo hæreticali, ex quo possit vel hæreticus, vel credens hæreticorum iudicari: quod est valde singulare & notandum: quæ autem sint facta hæreticalia, dixi supra in hac 3. par. nu. 109. tit. de signis & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint. & quæ sint facta ex quibus homines iudicantur hæreticorum credentes, docui parte 2. super q. 50. §. factis autem.

Rursus aduertendum est, hic haberi sermonem de eo, qui negat factum hæreticale, de quo legitime conuincitur, non autem de illo, qui confitetur factum hæreticale, prauam autem intentionem negat: nam in hoc alia agitur difficultas diuersa ab ea, quæ hic tractamus, de qua vide in præcitato loco.

Quod si quis querat, quibus rationibus hæc sen-

tentia niti possit, illæ in promptu sunt. Primum, quoniam si hæresis huius negatiui plene ac legitime probata est, iam Ecclesiæ constat hunc hæreticum esse, qui nisi errores suos confiteatur ac detestetur, velut impenitens hæreticus merito tradendus erit curiæ seculari.

Rursus qui legitime cōtra se probatos errores nō concedit, quamuis protestetur, se rectam fidē tenere, nihilominus non satisfacit Ecclesiæ, quæ in primis satisfactionem postulat de probatis hæresibus, quas ipse dixisse diffitetur: quam ob rem cum non sit correctus, velut impenitens erit damnandus, quoniam peccati venia non datur nisi correcto.

Postremo, quia ad veram pœnitentiam necessaria est confessio, nec veniam consequi meretur qui peccatum non agnoscit. c. non potest, cum seq. de pœnitent. dist. 1. cum itaque is negatiuus non confiteatur, impenitens putatur, ac curiæ seculari propterea merito est relinquendus. plures alias rationes in eandem sententiam viuas sane & expirantes commemorat præfata decisio Rotæ 875. quas breuitatis gratia omitto.

Ex his omnibus valide refellitur sententia Iulij Clari, qui in §. hæresis. versic. & nota in hoc casu proposito. de hac veritate dubitauit, quamuis Ecclesiæ iudicio se supponat. ceterum a superiori sententia nullo modo est recedendum, & hoc iure utimur.

Nec quisquam dicat, iniuste se hac ratione condemnari, nec conqueratur de iudiciis Ecclesiasticis, vel de iudicio Ecclesiæ ita statuentis, quæ de occultis non iudicat: sed si fortassis per iniquos testes est conuictus, ferat id æquo animo, ac letetur, quod pro veritate mortem patiatur.

Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinæ gratia, nonnulla esse necessaria, ad hoc ut prædicta sententia locum habeat, ut optime admonent Albertinus in dicto tract. de agnoscent. assertio. q. 8. nu. 8. & q. 34. nu. 1. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 84. & seq.

Primum, quod sit conuictus de vera & formali hæresi, verbi gratia, de hac: Non esse purgatorium, non de assertionem scandalosa, temeraria, male sonante, aut similibus: idem forte dicas de factis, ex quib. insurgit hæresis vel apostasia seu credentia, iuxta concilium Narbonense, ut paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus est.

Alterum est, quod verba hæreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, sint certa & clara, nō dubia vel ambigua, habentia duplicem sensum, hæreticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto sensu hæretico, catholicus accipiendus est, ut late docet idem Albertinus tract. de agnoscent. assertio. q. 7. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 366. dubia enim in meliorem & saniozem partem interpretari debemus, ut etiam docet sanctus Thomas 2. 2. q. 60. art. 4.

Tertium est, quod reus conuincatur de hæresi, quæ negat per testes legitimos & idoneos, seu omni exceptione maiores, non per inimicos aut singulares, aut alias inhabiles.

Quartum est, ut illud factum seu dictum hæreticale, de quo reus conuincitur, sit recens, non vetustum.

Sn̄a Iulij Clari reiecta.

Vt præfata sn̄a obseruetur, quot requirantur.

rationes quibus superior sn̄a fulcitur.

Sum; ita ut verisimiliter reus credatur eius fuisse oblitus, cum in facto antiquo obliuio praesumatur: de quo quid sit sentiendum, abunde dixi supra in 2. parte, super quaest. 34. §. sed in hac quaestione. & §. seq.

Postremum est, quod his negatiuis per testes convincatur asseruisse se illa credere, & credenda alijs esse. nam cum testis deponit de verbis haereticis ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accusati credulitate: quia hoc in verbis necessarium est: cum aliquando talia verba possint dici referendo aliorum opiniones, aut disputando, aut lapsu linguae, aut subito iracundiae calore, aut alijs huiusmodi modis. haec omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota serie praedictae decisionis 875. ut optime precitatis locis obseruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Roias, qui fortassis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209. c. Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, &c. Quoniam in hoc duodecimo modo processum fidei terminandi potest contingere testium falsitas; ideo quasi incidenter de testibus falsis puniendis differit Emericus: nam ex professo hoc tractat infra par. 3. q. 73. ubi diximus copiose. id solum hoc loco admonebo, dubitatum fuisse olim, an Inquisitor posset testes falsos punire, & qua pena. sed haec quaestio hodie penitus cessat, ut experientia ipsa quotidie testatur. Adde Zanchinum tract. de haeret. c. 14.

Inquisitor falsos testes punire potest. Jam quantum attinet ad formam ferendi sententiam contra falsos testes, diligenter eam hic prosequitur Emericus, quem per omnia sequuntur reperiuntur Inquisitorum verbo, sententia. §. sequitur forma sententiae. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula sententiae contra falsos testes, seu falsum deponentes.

Num. 209. d. Te citari, & ad nostram praesentiam adduci, ac praedictum talem coram nobis fecimus confrontari. Hoc ipsum in eadem facti specie consuluit faciendum Emericus supra tit. De cautelis Inquisitorum contra haereticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. ubi diximus hanc reorum & testium conciliationem non facile esse admittendam.

Ceterum, quia in hunc locum lectorem remiseram, dum quaererem, nunquid in aliquo casu locum hac confrontatio habere possit: nunc dico, prima fronte videri equum & rationi consentaneum in hoc casu, ut rei negatiui & testium affirmantiu conciliatio fiat, ut sic veritas habeatur, ne innocens negatiuis curiae seculari ultimo supplicio afficiendus tradatur.

Verumtamen quia grauis est hac causa de confrontatione facienda, ideo in ea multum circumspecte loqui oportet, ne ex dictis nostris quis arripiat occasionem: & inconsiderate quando agat.

Confratio testiu & reorum in crimine heresis, an & quando locum habeat. Sit ergo in hac re hoc primum axioma: Ubi magna affuerit causa, & omne periculum cessauerit, recto iudicij arbitrio quandoque fieri potest haec confrontatio. ita Simancas & vere in enchiridio violata religionis tit. 35. nu. 16. quam ob rem etiam in hoc casu de quo hic Emericus agit, cum reus in negatiua perseuerat, non aliter fieri poterit confrontatio, nisi procul absit omne periculum: quod si affuturum crederetur ipsis testibus, nullatenus esset facienda ad explorandam veritatem; sed tunc ad condemnationem

A negatiui possent Inquisitores deuenire, nec dicentur iniuste eum condemnare, cum legitimis testibus sit conuictus: quia si facile permetteretur huiusmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum. nam homines a testificando contra haereticos propterea auerterentur; quod est omnino praecauendum, ne publicum commodum ob priuata vnius aut alterius utilitatem laedatur.

Sit secundum axioma: Confrontatio tunc secure fieri potest, quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo: hoc enim casu manifestum est ad conuincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse: quare similiter poterunt ei confrontari. neque enim tunc tam confrontantur ut testes, quam ut complices.

B Sit tertium axioma: Cum vilissimi sunt testes & rei, qui parum curant bonam vel malam habere famam, quales sunt vilissimae meretrices, & vilissimi homines, qui humeris onera deferunt, & si qui sunt similes; tunc fieri fortassis poterit confrontatio. sed hoc casu omnem periculi suspicionem procul etiam abesse oportet: ac in alijs etiam forsitan casibus poterit admitti, qui recto iudicij arbitrio relinquuntur.

Jam in confrontatione facienda haec mihi uidentur obseruanda. primum ne solus Inquisitor ea decernat, quia res magni momenti est: adhibeat ergo consilium Episcopi & peritorum, sine quorum assensu nullo pacto crederem decernendam; quod si non conueniant; maiores Inquisitores consulant. certe in supremo Senatu Sacrosanctae & generalis Inquisitionis Romanae nunquam fiunt huiusmodi confrontationes nisi re cognita, & decreto interposito per Illustrissimos Cardinales in tota Christiana repub. Inquisitores generales; ut vel hinc ceteri intelligant quam caute in re tam periculosa sit progrediendum.

Postremo ubi decreta fuerit confrontatio, cauendum est, ne simul duos testes, aut omnes quotquot testificati sunt contra reum negatiuum producant coram ipsis, sed singulos per se ei sistant, & utriusque dicta notarius scribat: nam si diuersi fortassis in tempore vel loco commissi delicti deprehendantur, aut in alijs substantialibus eius delicti, de quo agitur; tunc magna praesumptio erit eos esse falsos, exemplo eorum qui falso Susannam accusarunt, ut legitur Daniel. c. 13. sed hoc non erit obseruandum cum testes & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt.

Quantum vero attinet ad negatiuum, priusquam ut impoenitus condemnetur, plurima considerare oportet: & rationem diligentem esse habendam & rei negatiui & testium affirmantium facile suadet grauitas huius negotij. nam si reus negatiuis ex vita anteacta, bonis moribus, & bona fama procul ab haeresi sibi obiecta abesse videatur, iniquo testimonio vrgeri praesumendum erit; quod tunc magis erit suspicandum, cum testes non sunt per omnia probati, aut aliquando accusato fuerunt inimici: quod Inquisitor ex officio debet et inuestigare.

E Contra vero, reum negantem iniquum praesumere licebit, & iusto testimonio conuinci, cum male vitae & fama fuerit, & testes probati sunt & graues. haec inquam & alia huiusmodi sunt aduertenda priusquam ad condemnationem deueniatur.

e Te

Num. 209. e Tetalem in causa fidei falsum testem seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, &c. condemnamus.] Ex hoc loco apertissime colligimus sentire Emericum testes falsos testificantes in causa fidei non esse puniendos pœna talionis, nec tradendos curiæ seculari, cum ad carcerem perpetuum dānet, de quo quid sentiam, dicam copiose infra super d. q. 73.

delatoris & falsi
qualis pœna
hoc crimi
Ad hæc, illud hoc loco observabis, Emericum quo ad pœnam equiparare delatorem, & testes, & recte quidem: quoniam licet in alijs criminibus mitius puniatur qui falso defert, quam testes: at cum in hoc crimine delator seu denunciator testibus annumeretur, ut aiunt Abbas & Felynus, in c. in omni, de testibus, & Albertinus in tract. de secreto num. 177. & Simancas in enchyridio tit. 23. nu. 7. consequitur aperte delatoris & testis falsi parem futuram pœnam, æqualemque vindictam, ut subtiliter, & breuiter indicat hoc loco Emericus.

Num. 210. f Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem dum stat in negatiua, &c.] Horum verborum occasione diluenda est hoc loco pulchra difficultas, quæ doctis etiam possit negotium exhibere: An huic ita conuictio per falsos testes, qui re vera crimen hæresis sibi obiectum non admisit, liceat illud fateri, & agnoscere, seque infamare, ut mortem euadat temporalem, & misericordiam implorando ad Ecclesiæ gremium pœnitentiamque admittatur.

Ac primum quidem cum fama inter bona temporalia numeretur, quamuis externorum bonorum maximum censeatur. cap. deteriores. 6. quæst. 1. Aristoteles lib. 4. Ethicorum c. 3. B. Thom. 2. 2. q. 129. artic. 1. traditque copiose Dominicus Sotus lib. 4. de iust. & iure quæstione 2. artic. 3. conclus. 4. & alij Theologi communiter, poterit ubique quilibet arbitrio suo ita famam ut pecunias & cetera bona temporalia profundere, præsertim ad vitam redimendam, quæ cunctis rebus etiam pretiosissimis anteponenda videtur.

Rursus quamuis honor seu bona fama res præstabilissima sit, opinione tamen hominum, qua honor consistit, pluris aestimatur ingens auri pondus, quam tenuis honor & fama: vitam autem famæ esse præferendam secundum essentiam valoris vtriusque, nullus vnquam (quod ego sciam) dubitauit. licere itaque videtur vel ad conseruandam vitam, vel etiam ad seuitiam tormentorum euitandam, neglecta fama, crimen fateri quod non commisimus.

Multa in eandem sententiam afferri possent, quæ libenter omittimus, atque in hac difficultate sit hæc prima conclusio: Quamuis homo sit dominus suæ famæ, & se quandoque infamando, prodendo, & detegendo crimen quod commisit, non pecet contra iustitiam, neque ulli iniuriam irroget; nihilominus saltem veniale peccatum committit contra sui ipsius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam seuitiam tormentorum id diceret quod non commisit: nam tunc culpam mendacij admitteret; mendacium autem licet ex suo genere non sit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogate, & cum iuramento præcedenti, mortale peccatum est: quod si venialis etiam tantum culpa esset, nec tunc

A quidem admittere licebit, quia mentiri suo genere malum est.

Sit secunda conclusio: Quotiens quis conuincitur de nefandissimis quibusdam horrendissimisque flagitijs, quæ aures exhorrescunt, veluti de crimine vtriusque maiestatis læsæ, adulterio, & similibus, ipseque re vera hæc non commisit, si vel ut mortem euitet, vel tormentorum seuitiam, vel aliud simile periculum infamet se fatendo quod non fecit, vix potest à mortali peccato excusari, etiamsi non iuratus & extra iudicium talia diceret, propter grauissimam infamiam, quam sibi imposeret. has duas conclusiones colligo ex sententia Soti lib. 4. de iust. & iure. quæst. 2. artic. 3. conclusione 4. circa finem. quem per omnia sequitur Couarruias lib. 1. varia. resolutio. cap. 2. nume. 8. cui sententiæ libentissime subscribo, quia & tutissima est, & omne peccati periculum excludit.

Quam ob rem, cum crimen hæresis inter nefanda & horrenda delicta connumeretur, immo sit grauissimum & maximum, nullus ut mortem euitet debet de eo se infamare. quemadmodum enim grauiter peccaret, qui de eo crimine alterum infamaret; ita quoque peccaret qui infamaret se ipsum, iuxta doctrinam Archidiaconi in cap. non est. 23. q. 5. Panormitani in cap. ex parte. el. 2. de sepulturis. Syluestri in sum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. artic. 2. & aliorum asserentium perinde esse peccatum mortale infamare se ipsum, ac infamare proximum.

Quare in hoc casu, quamuis huic negatiuo durissimum videatur innocentem mori, & propterea fortassis credat sibi licere ad mortem euitandam crimina obiecta fateri; nullo tamen modo id est permittendum. quam ob rem eorum theologorum & confessoriorum, qui negatiuum talem consolantur, & ad supplicium comitantur, munus erit eum inducere, ut veritatem prodatur. sed caueat omnino ne sibi crimen, quod non commisit, imponat, ut temporalem mortem euitet; memineritque, se si patienter eam iniuriam & supplicium toleret, velut martyrem esse coronandum.

Jam non obstant rationes initio adductæ, quibus vno verbo respondemus, quod tametsi concedamus homines dominos esse famæ (quod tamen multi negant) ac de ea velut de pecunijs sibi disponderet licere: certissimum tamen est tunc prohiberi cum præter famæ iacturam peccatum committitur, ut in casu proposito.

g Ac præsentem potestate curiæ secularis, &c.] In omnibus sententijs eorum qui curiæ seculari relinquantur, Emericus secutus iura de hæreticis in hac causa tractantia, semper meminit præsentis curiæ secularis: quare non infrugifera hinc nec inutilis oritur dubitatio: An Episcopus, vel Inquisitor possint ad talem sententiam diffinitiuam procedere, absente iudice seculari: vel contra, ita eius præsentia exigatur, ut sententia aliter lata nulla sit.

Ac prima quidem fronte dicendum videtur præsentiam secularis iudicis requiri; quoniam ubi certa forma, seu modus adiungitur iurisdictioni alicuius iudicis, cessante eo modo, iurdictio cessare videtur, l. cum hi §. si prætor. ff. de transaction. facit

V
fu
lic
cri
Ro

Confessarij
qd agere de-
beant circa
negatiuum.

Num. 210.
An ad senten-
tiam ferendam
contra hære-
ticos, sit ne-
cessaria præ-
sentia iudicis
secularis.

textus

textus in cap. quia propter. de electio. at a iure præscribitur Inquisitoribus certus modus promulgandi sententias aduersus hæreticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos præsentibus Potestatibus secularibus animaduersione debita puniendos. cap. excommunicamus. 1. in princip. de hæret. ca. ad abolendam. §. illos. de hæret. & c. nouimus. de verb. signifi. fit ergo, vt aliter nequeant sententias pronuntiare.

Rursus, cum aliquid est inductum a iure pro solemnitate sententiae, si illud prætermittitur, non valet sententia. 2. q. 1. in summa. cap. nihil. & cap. Primates. eadem causa. & q. quare in casu proposito necessaria videtur iudicis secularis præsentia, cum ve

Præsentia iudicis secularis quatenus exigatur.

lut certa quedam solemnitas a iure præscripta esse videatur. Verum his non obstantibus, certior & verior sententia est, valere sententiam condemnatoriam aduersus hæreticos latam in absentia iudicis secularis, dummodo interueniant alia substantialia. quamuis enim iura requirant in tali sententia, seu actu condemnandi, præsentiam iudicis secularis, seu Bailiuorum suorum, non ita postulant, vt absque illis nihil utile geratur, sed vt illi velut ministri sententiam latam debitæ executioni mandent: nam omnis actus alius præterea illis interdicitur in hoc crimine, quod mere est ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Jam si præsentia Potestatis secularis necessaria esset in proferenda sententia condemnatoria contra hæreticos impenitentes, vel relapsos, facile ob hanc causam posset impediri officium inquisitionis, dum magistratus secularis, aut nulla, aut ficta interdum quæsitæ causa, suam præsentiam denegaret.

Postremo ita iudicandum videtur de præsentia iudicis secularis in hac causa, ac de adhibendo & requirendo peritorum consilio, sine quo Inquisitores iudicare possunt, cum non teneantur necessario peritorum, aut consultorum iudicium aut opinionem sequi, vt dixi infra in hac 3. parte super q. 78. itaque quemadmodum sententia lata, vel contra suffragia peritorum, vel non requisitis eorum suffragiis iure valet, eodem modo valebit non adhibita præsentia iudicis secularis.

Sed cum Inquisitor & Episcopus in reum sententiam tulerint, ubi suam præsentiam, aut noluerit, aut non potuerit præstare secularis magistratus, ea quidem valida erit, & sufficiet per legitimam personam, publica si opus fuerit scriptura interueniente (quod est tutius) intimare iudici seculari talem, verbi gratia Calunum, pertinacem hæreticum & impenitentem, seu relapsum esse indicatum: ipseque magistratus secularis, quamuis præsens sententiae non affuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hæreticum sibi traditum ultimo supplicio afficere, nisi velit tanquam hæreticorum fautor, & sacri officij impeditor grauissime coerceri: nec processus copia sibi est tradenda, vt late alibi disserui.

His ita vere constitutis, non obstant adducta in contrarium, quibus vnica solutione satisfacimus, dicentes ex sententia glossæ in clemen. 1. verbo inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quod ubi mandatur aliquid, sub certo modo faciendum ei, qui

alias habet super ea re ordinariam iurisdictionem, etiam procedat illo modo, & forma non seruata, vel omissa, valet nihilominus, & tenet actus manifestus est autem, Episcopos iurisdictionem ordinariam habere ad coercendos hæreticos: quamuis ergo non obseruent in hoc casu istam solemnitatem de adhibenda præsentia iudicis secularis, cum reos damnant, nihilominus sententia valebit.

De inquisitoribus vero, qui alias non habent ordinariam iurisdictionem contra hæreticos, dubium maius esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hereticæ prauitatis eorum potestas & iurdictio equiparatur potestati ordinariæ: immo non inepte quidam asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi potest. & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobata responsio quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secundi Pontificis Maximi, cuius nobis copia fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, a qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertio decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

tertiusdecimus & vltimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate, est tamen fugitiuus, seu absens contumaciter, sed congruo tempore expectatus, & hoc est in tribus casibus.

Primus est: quando ipse delatus est deprehensus in hæresi, vel confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima, sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est: quando aliquis est delatus de hæretica prauitate, & recepta informatione aliquali contra eum, habetur aliquammodo, seu leuiter suspectus de hæresi, & sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est: quando aliquis impediuit directe iudicium, sententiam, seu processum fidei Episcopi, vel Inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annum animo indurato, ex tunc est vt hæreticus condemnandus, per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

In primo casu ille talis est impenitens hæreticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsentia.

fenti. In secundo casu, & tertio nō est hæreticus impenitens iudicandus, sed tamquam seu, vt hæreticus impenitens condēnandus, iuxta c. Cum contumacia, & per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Circa quemlibet istorum talis practica seruanda est. Talis enim congruo tempore expectatus citerur per Episcopum, vel Inquisitorem in Ecclesia cathedrali illius diocesis, in qua deliquit, & in alijs Ecclesijs illius loci, vbi domicilium cōtrahebat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

Forma^b citandi conuictum de hæresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam.

213 **N**OS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Fr. N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, tali, talis diocesis, seu talis ordinis, seu religionis, Spiritum consilij sanioris.

PRAE cunctis nostræ mentis desiderabilibus illud potissimum infigitur cordi nostro, ne temporibus nostris in dicta tali diocesi vberē florētq; vineam, Ecclesiam inquam, vineā Domini Sabaoth, quam summi Patris dextera virtuosius cōplantauit, quā eiusdē Patris Filius, pprijs, ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus Spiritus paraclitus miris, ineffabilibusq; donis intimius fecūdauit, quam tota ipsa incōprehensibilis, atq; inatingibilis Trinitas beata, grādiffimis, varijsque priuilegijs sanctius dotaui, pariter & ditauit, Aper de sylua, qui est, & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat, & depascat, fructus fidei vberes deuastādo, ac lacerantes, hæresum vepres palmitibus inferēdo, serpensque toruosus nostri improbus humani generis inimicus, efflās virus, q est Satanas, & Diabolus; eiusdē vineæ Dominicæ palmites inficiat, atque fructus, virus prauitatis hæreticæ immittēdo. † Nē ēt ager ipse Dominicus, populus inquā catholicus, ad quem excolendum pariter, & serendū descendit de summorum polorum arce, Dei Patris vni-genitus, atq; primogenitus, seminauit miris, sanctisq; prædicationibus, discurrit per villas, & castella docens non sine magnis fatigationibus, elegit Apostolos viros vtique operarios industrios, ac conduxit, ditās illos æternis retributionib. expectās ipse Dei filius de agro isto magno illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cēlesti horreo sancto suo, Sampsonisq; vulpeculæ intricatæ, quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicē colligatas, qā de vanitate conueniunt in idipsū, segetē Dominicam iam albam ad messē, splendoribus fidei relucētē, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo † perdant, impetuque validissimo ac-

A accedant, pariter, & accendant, dissipent, & deuastent, synceritatem sanctæ fidei catholicæ subtiliter, & dānabiliter subuertendo: ea propter cū tu talis incideris in damnatas hereses manifestē, illas publicē in tali Ecclesia prædicando, seu taliter, dicatur, seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehensus propria confessione in iudicio p nos recepta, & post captus fugeris, medicinā refutās salutarem: Nos vero citauerimus te, vt de, & super his coram nobis manifestius responderes, tuque ductus maligno spiritu pariter, & seductus, renueris cōparere; *Vel sic:* Ea propter cum tu talis delatus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te aliās de eadē esses nobis suspectus leuiter, qd fores infectus labe prædictæ, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter compareres de fide catholica responsurus: Cumq; citatus renueris contumaciter comparere, excommunicauimus te, ac excomunicatum fecimus publicari, in qua excomunicatione stetisti per annum, seu annos tot, aīo pertinaci, latitans, & fugiens hinc, & inde, ita q nūc quō te duxerit malignus spiritus ignoramus, & cū te expectauerimus misericorditer, & benigne, vt reuertereris ad gremium eccles. sanctæ Dei, & ad sactę fidei unitatē; tu facere cōtēpsisti in reprobū sensum datus. Sane cū velimus (vt tenemur iustitia nos cogēte) causam tuā huiusmodi, sine debito terminare, nec valeamus tam nefanda crimina cōniuentibus oculis tolerare: Nos Episcopus, & Inquisitor, iudices in causis fidei supradictis, te talē sepefatū latitantē, profugum, & fugitiuum, per præsens nostrū editum publicū requirimus, pariter, & citamus per rēptoriē, quatenus tali die, talis mensis, de tali anno, in tali Ecclesia cathedrali, talis diocesis, hora tertia, cōpareas personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiā auditurus; significantes quod siue comparueris, siue nō, procedemus ad nostrā sententiā diffinitiuam cōtra te, prout ius, & iustitia suadebūt. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiā, nec valeas ignorantia velamine te tueri, præsentēs nostras litteras, dictas requisitionem, & citationem nostras in te continētes, volumus, & mandamus affigi in valuis publice talis prædictę Ecclesiæ cathedralis, in quorū testimonium singulorum, præsentēs nostras litteras impressione nostrorū sigillorum iussimus communiri. Datum, &c.

E Adueniente aut die præfixa ad audiendā diffinitiuam sententiā assignata, si profugus cōparuerit, & cōsenserit publice omniem hæresim abiurare, humiliter pœnitens, admitti ad misericordiam postulando, si relapsus non fuerit, admitte-tur: & si fuerit deprehensus propria cōfessione, vel testimonij legitima productione, abiurabit, & pœnitebit vt hæreticus pœnitens, secundum modum, de quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Sed si fuerit suspectus violenter, qā citatus responsurus de fide noluit cōparere, & fuit ex hoc excommunicatus, et stetit in excommunicatione per annum animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur

214
De citatis absentibus venientibus post annum.

Intelligi-
dum hic
tur ali-
d verbū,
pē arc-
, aut a-
simile.

velocif.

mittetur, & abiurabit oēm hæresim, & pœnitebit, vt hæreticus suspectus de hæresi violēter pœnitens, secundum modum, de quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi.

Si autem comparuerit, & non consenserit abiurare, tra detur vt verus hæreticus impœnitens præsens brachio sæculari, per modum, de quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi.

Si autem contumaciter renuerit comparere, facto sermone per Inquisitorem, iuxta materiā, si talis profugus fuerit in sacris ordinibus constitutus, seu alias cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, Episcopus in pontificali bus indutus degradabit eum, non realiter ea, quæ sunt sui officij ab eo personaliter auferendo cum non sit præsens: sed verbaliter, & per sententiam eundem ab officio deponendo, iuxta c. Veritatis est verbum. de dolo, & contu. & agitur supra par. 2. q. 40.

Deponet autem eum Episcopus, seu degradabit per sententiam tenoris sequentis.

215 *Forma^d degradandi verbaliter absente condemnandum, vt impœnitentē.*

NOs N, miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, &c.

ATTENDENTES, quod tu talis in sacris ordinibus constitutus, *exprimantur*, vel talis religionis obumbratione fuscatus, *exprimatur*, tuis demeritis exigentibus. es mox per nos, & venerabilem Inquisitorē hæreticæ prauitatis impœnitens hæreticus iudicandus, & vt talis per nostram sententiā relinquendus brachio sæculari: ea pp iustitia exigente, & vt nobis mandant canonice sanctiones sententiam depositionis, ac degradationis in, & contra te ferimus in his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & sacris ordinibus, ac prædicatione, atque confessionum audientia deponētes. Lata foit hæc sententia, & cætera.

Formetur depositionis sententia secundū qd in tali sacro ordine, vel tali fuerit constitutus. Quæ lata, Episc. & Inquisitor forment sententiā contra eū, iudicando eū hæreticum pertinacē, & si volunt, etiam relinquendo eum per sententiam brachio sæculari: hoc est à foro Ecclesiast. expellendo, licet nō realiter tradendo, quia nō est præsens; & si volunt, et possunt se habere mitius, scilicet, quod declarent eum fore hæreticū impœnitentem, sed nō relinquunt brachio sæculari, nec à suo foro expellant ad finem, quod si adhuc voluerit pœnitere, possit liberē, & absque quæstione admitti ad misericordiam, & abiuret.

Feretur autem sententia per modum tenoris sequentis.

216 *Forma ferendi sententiam contra absentem, vel fugitiuum declarandum hæreticum impœnitentem.*

NOs O. Episcopus miseratione diuina talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor hæreticæ

A prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus.

AITENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de multiplici hæretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum insinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, descendimus ad videndum, ac inquirendum, an clamor, qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, & an tu sic delatus ambulares in tenebris, vel in luce: verum cum inuenissemus te in hæresi deprehensum, deponentibus contra te quampluribus testibus fide dignis te, coram nobis aduocatum iussimus detineri, ac te interrogantes medio iuramento, confessus es nobis iudicialiter, quod fuisti tanto tempore infectus prædicta hæretica prauitate: & quod eras paratus pœnitere, ac dictam hæresim abiurare, & facere quæ tibi forent per nos imposita, & mandata, *dicatur, vt fuit*: Sed post maligni spiritus consilio ductus pariter, & seductus, metuens tua vulnera vino, & oleo salubriter confoueri, carcerem, & arrestum fregisti pariter, & au fugisti, latitans hinc, & inde, & quod te malignus spiritus duxerit antefatus totaliter ignoramus. *Vel sic*: Verum cum inuenissemus contra te (taliter, vt prædicitur, nobis delatum de hæretica prauitate) multa indicia, propter quæ suspectum leuiter de prauitate prædicta te merito haberemus, citauimus te per publicum edictum in talibus, & talibus Ecclesijs talis diœcesis; quatenus infra certum terminum tibi per nos præfixum, coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & super prædictis contra te depositis, & alijs de fide catholica, & eius articulis responsurus: Tu vero insano consilio inhærendo, renuisti contumaciter cōparere: Cūque iustitia exigente te te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatū publicè denunciari, tu medicinam refutans salutarem, dictam excommunicationem ultra quam per annum sustinuiisti, & adhuc sustines in reprobum sensum datus: animo pertinaci & profugus latitās hinc, & inde. ita vt quod te malignus spiritus duxerit, ignoremus. Sane cum longo tempore *quia tamdiu*, † te expectauerit Ecclesia sancta Dei misericorditer, & benignè quatenus ad eius misericordiæ gremium euolares, ab errorib. resiliendo, & fidē catholicā profitendo, ipsaq; te clemētiæ vberib. enutrirer; malignorū seductus cōsilio, acquiescere recusasti, in tua pertinacia perseuerans. Verum cū vellemus, prout volumus, & debemus, iustitia nos cogente, causā tuam sine debito per sententiā terminare, citauimus te, quatenus hac die, & hora, & hoc loco, cōpareres personaliter corā nobis, diffinitiuam sententiam auditurus: & quia renuisti cōtumaciter comparere, merito te ostendis velle perpetuo in tuis hæresibus, & erroribus remanere, quod dolētes referimus, & referēdo dolemus. Sed cum nō possimus, nec velimus iustitiā subterfugere, nec tantam inobediētiā, & contumaciā ad Dei Ecclesiā tolerare, ad exaltationem fidei catholicæ, & ad extirpationem prauitatis hæreticæ iustitia exigente, & tua inobedientia, ac contumacia requi-

† Al. ita
tanto,
quanto

requirere hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendū diffinitivam sententiam peremptorie assignatis, præhabito consilio multorū peritorū tam in iure canonico, quā in theologiæ facultate, siue in iure civili, processu meritis visis, & diligenter discussis, oībusq; in eis contentis æqualitate libratīs: Nos sedētes pro tribunali more iudicū iudicantium, sacrosanctis Euāgelijs positīs coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant equitatē; habentesq; præ oculis solū Deū, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatē, contra te talē absentem, vt præsentem, B. Pauli Apostoli vestigia imitātes, sententiā diffinitivā taliter ferimus in his scriptis.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

NOS Episcopus, & Inquisitor iudices in causa fidei memorati, attendētes in causa ista fidei, ac processib. inde cōfectis, ordinē iuris fore seruātū: attendentes et quod legitime citatus non comparuisti, nec per te, nec per alium te aliquali ter excusasti: attēdentes etiam, quod in præfatis hæresibus lōgo tempore cōtumaciter perstitisti, & adhuc et perseveras, ac excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti, prout, & nunc sustines animo indurato: attēdentes etiam quod Ecclesia sancta Dei nō hēt ultra, erga te qd faciat, cum perseveres, & perseverare velis in excommunicatione, & hæresibus prælibatis: Ea propter B. Pauli vestigia sectantes, declaramus, diffinimus, ac sententiamus, te talem absentem, vt præsentem, esse hæreticum pertinacem, & vt talem relinquendum brachiō sæculari, & per nostram sententiam diffinitivā te à foro Ecclesiæ expellimus, ac relinquimus potestati curiæ sæculari: eandē curiam affectuosius deprecātes, vt si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effusionē, & mortis periculū suā sententiā moderetur. Lata fuit hæc sententia, & cætera.

213

qui nam ex
is habendi
nt heretici,
qui vt hæ-
retici.

Considerandum est hic, quod si iste profugus & cōtumax fuerit deprehensus in hæresim, vel propria confessione, vel testibus legitimis, et ante abiurationem aufugerit, est per sententiam verē hæreticus impenitens iudicandus, & ita in sententia ponendum.

Si aut aliter non fuerit deprehensus, nisi quia delatus, et suspectus habitus fuerit citatus de fide responsurus, & quia renuit comparere, fuit excommunicatus, & in excommunicatione stetit ultraquam per annū animo indurato, & tandē noluerit comparere: iste nō est iudicandus hæreticus, sed vt hæreticus, & vt talibus condemnandus, & ita ponendū est in sententia, vt dictum est prius.

COMMENT. XLIX.

Refert Iacob Sprægerius in malleo malefactorū 3. par. q. 32. Tabiens. in sum. verbo, Inquisitor. §. 25. & Locatus in fine operis iudicialis in formula sententiæ contra hæreticum fugitivum contumacem, & congruo tempore expectatum. & Syluester tract. de Strigibus, lib. 3. c. 4. puncto 15.

Est autē totus hic Hymerici locus planus, et facilis, & in praxi velut præcedentes maiori ex parte

A etiam nunc susceptus, & visitatus, paucis exceptis, quæ ob temporū varietatem sunt addita, vel immutata: quæ qualia sint, suis locis explicabuntur. iam quæ ad hūc locum spectant, copiose tractauit Simancas de catho. instit. tit. 2. & in enchiridio tit. 45.

a In secundo casu, & tertio non est hæreticus impenitens iudicandus: sed, tanquam; seu, vt, hæreticus impenitens condemnandus.] Optimè loquitur Eymericus, & secundum iuris regulas, & ratio differentie est, quia in primo casu de heresi constabat (vt ipsemet auctor docet hic in principio uersic. primus est.) per confessionem, vel facti evidentiam, vel testium depositionem; in secundo vero, & tertio solum per iuris præsumptionem.

Hoc vero discrimen, dū vult auctor adnotare, addit illas voces, tanquam: & vt: quæ licet quandoque veritatem significant, tamē vt plurimum similitudinem includunt. c. cum dudum 1. de electio. & alibi sæpē, quæ velut nota omitto.

Archidiaconus, Ioan. Andr. & Franchus in c. cum contumacia. de heret. lib. 6. veritatē significare putant: sed re vera Eymerici sententia hoc loco magis videtur secundum iura; quoniam istæ dictiones, & aliæ similes in materia præsumptionū, aut nunquam, aut raro significāt ueritatem. præsumptio enim nō est veritas ipsa, quāuis sæpius super veritate fundetur. quam ob re benignior est Eymerici sententia hic dicentis, absentem in secundo, & tertio casu non esse condemnandum sicut vere hæreticum, sed tanquam hæreticū, aut vt hæreticum. iuris enim præsumptione hæreticus putatur, licet fortassis re uera hæreticus non sit; quod ipsum docuit paulo antea Eymericus in sexto modo terminandi processum, nu. 174. §. circa istum. & ita obseruandum (et recte in iudicio meo) admonet in postremis verbis huius 13. modi. num. 217.

Neque his aduersatur elegans decisio Bellamere 676. incip. Cōtumax, vt hæreticus. probantis hunc contumacem absentem verū hæreticum esse reputandum, quod nos nō negamus: nam re vera iuris fictione hæreticus verus creditur, quia talis suspicio violenta est; nihilominus tamen probationem potest recipere in contrariū. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. causam. & c. proposuisti. de probatio.

b Forma citandi cōuictum de heresi absentē, & c.] De citandis absentibus satis multa dixit Eymericus supra 3. par. nu. 130. in quinto impedimento, quod prorogat Inquisitoris iudicium, & sententiam, ubi nos diximus satis copiose: hic uero opportunē addit, quomodo sint citandi contumaces ad audiendam sententiam contra eos ferendam, nisi intra terminum præscriptum accesserint, ac sui copiam fecerint in iudicio Inquisitorum.

E Quantum verò ad hanc citationis formā attinet, tametsi nō inepte bodie possit usurpari, cōsuetudine tamē receptū est, vt breuius concipiantur citationū formulæ omissis his lōgis quamuis eruditæ exordijs: in qua re quisque suo iudicio, seruatis tamē substantialibus, potest citandi formulam componere.

Obseruandū est autē hoc loco diligentissimē antequam pronuntiētur sententiæ cōtra absentes in causa hæresis, plurimum referre, an absens contumax plene cōuictus sit de uera, & formali heresi eo mō,

Num. 212.

Absentes cōtumaces, an damnandi sicut hæretici, vel tanquam hæretici.

Dictiones, ut & tanquam an significēt fictionē, vel ueritatem.

Num. 213.

Priusquam sententiæ cōtra absentes, quis ordo seruandus.

quo dixit Eymericus in principio huius modi, vers. primus est. an uero solum heresis suspitione laboret.

Si primo modo quis in causa fidei contumax sit, & absens, nec cōprehēdi pōt; tunc hoc ordine res est gerenda: edictis publicis est vocandus reus, quibus ei denūtiatur, ut verbi gratia intra triginta dies cōpareat demonstraturus suam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria esse debet, id est, una pro tribus, in qua citandus est reus ad omnia, & singula iudicij acta, illo addito: indices violatæ religionis de sua causa cognituros, & sententiam pronuntiaturus cōtra ipsum, nisi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium, cum legibus sequentibus. ff. de iudicijs, & c. de illicita. 24. q. 3. cum similibus.

His peractis, si reus non comparuerit, accusata eius contumacia in singulis edicti terminis, fiscalis sanctæ Inquisitionis libellum accusatoriū, edet iuxta ordinem traditum à nobis supra in hac parte, nu. 67. quo exhibito, ordine iudiciario procedetur, obseruata sancti Officij consuetudine, & legibus; quibus absolutis, si de crimine vere cōstituerit, de quo in casu proposito rato non constat, sententia in reum pronuntianda est, quandocunque processus rite, & legitime fuerit absolutus. Bernardinus Diaz præf. crim. cano. c. 142. Simancas de cathol. instit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc casu ne frustra sententia ferri videatur; statua absentis produci solet in publicum, & comburenda tradi ministris secularibus, ut paulo post plenius dicam.

Quod si is, qui absens est in causa fidei, solū est de heresi suspectus, citandus est, ut accedat de fide re spōsurus intra certum tēpus ei præfinitum, ut alibi scripsimus; qui si nō accesserit intra præscriptū tempus, pronūciandus est excommunicatus, in qua si per annum extiterit animo pertinaci, eo completo tanquam hereticus est damnandus. c. cum cōtumacia. de heret. lib. 6. Conradus Brunus lib. 4. de heret. ca. 11. nam expleto anno iam est factus vere cōtumax; et tūc debito iuris ordine seruato velut hereticus dānabitur, ut paulo antea diximus. ac talis quidem ordo est in utrisque seruandus, ut breuiter in hac causa certis regulis quid sit faciendum intelligatur; proxim ab Eymérico hic accipe.

Num. 214. Anno elapso non auditur contumax quoad bona, sed bene de crimine,

C. Adueniente autem die præfixa, & c. si profugus comparuerit, & c. & consenserit publicè omnem heresim abiurare, & c. admittetur, & c. Sed nōne post annum velut hereticus est cōdemnandus, cap. cum cōtumacia, de heret. lib. 6. & propterea videtur ei audientia deneganda? Respondeo, non audiri expleto anno quoad hoc, ut bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimēto legitime cōstituerit: auditur tamē quātum attinet ad excusandum crimē, & probandam innocentia quocunque tempore, non obstante, quod quinis terminus sibi assignatus fuerit elapsus, ut uerè docet glossa communiter recepta in ca. excommunicamus. §. qui autem. verbo, condemnentur. de heret. per textum in l. annus. ff. de requirendis reis, ibi: In sūma sciendum est, nulla temporis præscriptione à causæ defensione lum moueri eum, qui requirēdus adnotatus est. hæc ibi. Simancas de cathol. instit. titu. 2. num. 20. & tit. 14. num. 10.

Ex quibus intelliges, iniqua esse, & valde iniusta

A earum ciuitatum statuta, quibus cauetur, ut certo tempore expleto post latam sententiam in absentia ob contumaciam reus nullatenus audiat, etiā quo ad crimen: hæc enim omnia statuta, velut cōtra naturalem rationem condita, quæ defensionem cuique permittit, delenda penitus essent: sed non est nostrum hæc emendare.

D. Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum, ut impenitentem.] Multa hoc loco cōmemorat Eymericus notatu digna; inter quæ dubia sunt aliqua, quæque necessario declaratione indigeant. primum dicit, absentem contumacem, si fuerit in sacris constitutus ordinibus, verbaliter degradandum: nam realiter, seu actualiter non pōt, cum sit absens: & in hoc nulla est controuersia. subiungit postea, posse hūc ita verbaliter degradatum relinquere per sententiam brachio seculari, nō realiter, cū nō sit præsens, sed fictè. addit etiam; mitius posse rem tractari, si nō tradatur curiæ seculari, ut quoties ille reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti.

In his verbis illa occurrit grauissima dubitatio, & huius loci ppria, et obseruatione dignissima: An clericus in sacris cōstitutus ob cōtumaciam cōdemnatus in absentia, addo etiā verbaliter degradatus, (ut cum Eymérico hic rem proponā) ubi fictè traditus fuerit curiæ seculari, possit absque reali degradatione puniri à iudice seculari, quoties illum inuenit, & ceperit. & Eymericus hoc loco non obscure videtur indicare id posse facere iudicem secularē. ait enim: Sed nō relinquant brachio seculari, nec à suo foro expellāt, ad finem, quod si adhuc voluerit penitere, possit liberè, & absq; quæstione admitti ad misericordiam, & abiuret. Hæc Eymericus, Sē tire ergo videtur, quod si expulsus fuerit de foro Ecclesiæ, iudex secularis pōt tunc in eum oē suum imperium exercere: nec erit locus pænitentiae etiam si reuerti voluerit, sed quod poterit eum punire etiam non secuta reali degradatione.

Et pro hac sentētia facit doctrina Joannis Lupi doctoris Hispani tractatu de libertate Ecclesiæ q. 9. asserentis quod in quocunque delicto, propter quod clericus degradari meruisset, si absens citatur, et nō comparet, & condemnatur in absentia, & legitime cōuincitur, uerbi gratia testibus, & datur facultas ab Ecclesiastico iudice, iudici seculari, ut capiat eū, & secundum suas leges iudicet, quod ex hac sola sententia, sine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc, ut nō gaudeat priuilegio clericali, per textum in cap. cum non ab homine. de iudi.

E. Rursus, eadem sentētiā probare potest communis illa Doctorū opinio in c. 1. de homici. li. 6. asserentiū, clericū de assassinio imputatū, ubi probatum hoc fuerit, & declaratū, posse iudicē secularem ipsum punire nulla præcedēte actuali degradatione: et hæc esse testatur communē opinionem Iulius Clarus in præf. crim. §. fin. q. 36. ver. sed quæro. quod multo magis videtur habere posse locum in clerico heretico, qui grauius crimen cōmisit. c. vergētis. de heret.

Postremo, quāuis per uerbalem degradationem iudex laicus nullam assequatur iurisdictionē in clericū ita degradatū: hoc tamen fallit, quando præter verbalem

Num.

Verbal tantum gradatus possit puniri per iudicē seculare

verbalem degradationem relictus est amplius curia seculari: nam tunc perinde, ac si esset actualiter degradatus, subest iurisdictioni iudicis secularis, & hac etiam testatur esse eam opinionem Iulius Clarus in pract. crimin. §. si. q. 36. vers. scias autem.

in sententia
contra cleri-
cos contuma-
ces in hoc de-
cto, quid
observandi.

Ex his, & alijs multis fit valde probabilis hæc Eymerici sententia. mihi tamen (quamvis gravissima sit hæc questio, & fere naucleris destituta, cum nusquam viderim in his terminis tractatam) in hoc casu ita sentiendum videtur. Primum quoties sine in clericos, siue in laicos absentes huius criminis reos pronuntiat sententia, mitius est, & benignius, (ut hic observat Eymer.) ne Ecclesiæ. Iudices eum expellant de foro suo, ob rationem, quam adducit, ut videlicet, si converti voluerit, sine quaestione, hoc est, absque controverfia, possit ab Inquisitoribus recipi, ne index secularis dicat se acquisivisse super eum, per talem fictam traditionem sibi factam, iurisdictionem, & potestatem.

Præterea dico, quod quavis clericus in sacris constitutus verbaliter degradatus, & si est relictus curie seculari, iure posset puniri per iudicem secularem, & ultimo supplicio affici: tutius tamen est, et humanius, ut actualiter degradetur: quoniam iura loquentia de degradatione ad effectum tradendi aliquem curie seculari, ut per iudicem secularem puniatur, de actuali oino videtur accipienda. c. quoniam. de hæret. lib. 6. c. degradatio. de penis. c. excommunicamus. el. 2. de hæret. quibus locis degradationis nomine verè, & proprie actuale degradationem accipimus: nam verbalis degradatio, depositio solet vocari, ut optime tradit Iulius Clarus in pract. cri. §. si. q. 74. in princ. & nisi ita fieret, populus commoveretur vehementer, dicens indignum fieri facinus absque actuali degradatione clericum in sacris constitutum ultimo supplicio affici: quod aliquando contigisse scio.

Tandem addo, quod quavis superior sententia vera sit in alijs criminibus. pro quibus clericus potest degradari, ut in eo, qui commisit crimen falsi, & in eo, qui intulit calumniam Episcopo suo, iuxta glossam in c. ad abolendam. verbo, relinquatur. de hæret. & in assassinio. in quo ipso iure dicitur degradatus c. 1. de homicidio. lib. 6. quibus casibus, postquam de crimine constituit, & in potestatem iudicis secularis clerici redacti sunt, non audiuntur, et si converti velint: in crimine tamen hæresis in proposita nostra difficultate non videtur ita sentiendum, cum sit crimen occultum, & in mente consistens, & propterea non crederem tutum, ut absenti contumaci redeunt etiam degradato (ut hic scribit Eymericus) audientia denegaretur: itaque melius est, ut semper admittatur ad proponendam excusationem de crimine, & ad misericordiam etiam, si humiliter petierit. & hæc sententia tum maxime observanda esset, cum is, qui in absentia condemnatus est per fictas iuris presumptiones tantum esset convictus de crimine, ut quia per annum sustinuit excommunicationem in causa fidei, nec comparuit ad se defendendum, iuxta textum in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Ita magistratus seculares non obstante verbali degradatione, & traditione sibi facta in hoc crimine melius facient si clericum captum Inquisitoribus afferant, ut ab ipsis audiantur, & quid sit faciendum, iudicetur. quod ipsum, & circa laicum quoque putarem

observandum: & ideo melius esset, ut in talibus sententijs ferendis Inquisitores nominatim dicerent, ac iuberent magistratibus secularibus. ut quotiens tales in absentia nominatos inuenerint, et ceperint, id sibi significare debeant in hac, aut similia verba. Et contra eundem de capiendo ipsum personaliter ubicumque locorum officio nostro subiectorum repertus fuerit, & c. mandatum executivum decernendum fore, & esse, quemadmodum nunc decernimus, & relaxamus, & exequi mandamus, ipsumque captum carcerandum esse per quemcumque iustitiæ ministrum, ac eius carcerationem nobis significari debere, ut quod iustitia postulauerit exequi valeamus: & c. Quæ verba, & pronuntianda sententiæ modum vidimus in quodam manuscripto libro, quo continebatur forma sententiæ contra tales ferendæ.

Et Sententiâ diffinitivam taliter ferimus in his scriptis. Est tamen questio, an elapso anno requiratur sententia condemnatoria, vel censeatur iam ipso iure lata. & Hostiens. Ioannes And. Ioannes Anania, Panormitanus, Felynus, & cæteri communiter, in c. excommunicamus. 1. §. qui autem, de hæret. & Philippus Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nu. 2. vers. 2. nota. uno consensu aiunt, post exactum annum non requiri sententiam iudicis condemnatoriâ, sed ipso iure in eos iam intelligi latam, cum lex ipsos condemnet. authent. Gazaros. C. de hæret. ubi ita scriptum est: Ita quod si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. hæc ibi. quo loco verbum, condemnamus, quod est presentis temporis, ipso iure iam esse factam condemnationem demonstrat. atque hæc sententia vera est.

Num. 216.

An elapso anno in hoc crimine requiratur sententia condemnatoria.

Neque huic opinioni obsistit textus in c. excommunicamus. el. primo. §. qui autem. & in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. ubi non lata ipso iure sententia, sed potius ferenda indicatur, dum dicitur: Ex tunc velut hæretici condemnentur: quoniam, ut præcitati Doctores, & vere asserunt prædicta authent. Gazaros. per Ecclesiam fuit in hoc crimine approbata. cap. ut Inquisitionis. in principio. de hæret. lib. 6.

Dum autem Eymericus hic, & Inquisitores singuli has in absentes contumaces sententias ferunt, nihil de nouo statuunt, sed potius declarant, quod est contra ipsos per leges statutum. quare hæc sententiæ declaratorie potius sunt, quam de nouo condemnatorie, necessario tamen ferendæ, ut his certis personis, quæ per tales sententias hæreticæ sunt declaratæ, pæne à iure statutæ applicentur.

Verum hoc est observatione dignissimum, quod receptissima consuetudine solet in hoc crimine custodiri, dum in absentes contumaces sententia diffinitiva pronuntiatur: nam ne frustra lata esse videatur, & contra omni populo publicari solet, & amplius imago absentis, quam Statuam, vulgo dicimus, in publicum producit, cui titulus affigitur continens nomen, & cognomen absentis contumacis, qui datur, eaq; Statua seculari potestati traditur, in quam combustio- nis sententiâ, & pœnam exercet, ac si facturus esset in absentem ipsum si presens affuisset, (nisi conuer- ti voluisset) aut aliàs esset relapsus. Simancas de cathol. instit. tit. 2. num. 8.

Absentis imago, quando producenda,

Ritus cōbu-
rendi statuas
in hoc crimi-
ne quādo cō-
perit.

Quando cōperit hęc laudabilis consuetudo cōbu-
rendi statuas reorū absentium, qui ob contumaciam
dānantur in hoc crimine, incertum est mihi. credere
tamen rem esse non valde antiquā; cum nec Eymeri-
cus, qui diligentissimē cūcta ad praxim spectantia in
in hoc crimine complexus est, nec alij ex veteribus,
qui de ordine procedendi contra hereticos scripserūt
(quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint:
nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi
Cardin. Sirleti, ubi plurima sunt, etiam minutissima
de ordine iudicandi, ac puniendi hereticos, aliquod
reperitur huius consuetudinis vestigium: res tamē
est valde laudabilis, & aptissima ad incutiendum ti-
morem, & propterea omnino exercenda.

Atq; hic est vnus casus, in quo statua eius qui
damnatur pro hoc crimine, producit in publicam
actionem, & curiæ seculari traditur. alios addo in-
fra in hac 3. parte super q. 43.

Quāuis ima-
go absentis
sit combusta
si cōpareat,
audiendus est.

Postremo illud est obseruandum, quod tamet si ab-
sentis statua cōbusta sit, & ille postea viuus, siue
spontē, siue vi cōprehensus est, audiendus est tamē:
nulla enim tēporis præsinitione à causæ defensione
submoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis, tradit
optimē Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 20. & in

A Enchyrid. violatę religionis tit. 45. nu. 16. & si mi-
sericordiam petierit, admittendus erit ad Ecclesię
gremium. nisi fuerit relapsus: acerbissimē tamen pu-
niendus est propter contumaciam, quamquam tunc
lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahendum:
cum spōtē ad agnoscendam culpam suam accesserit,
aut impedimenta verisimiliter probauerit, quo mi-
nus in tempore accedere potuerit.

Atq; ex his remanent iudicio nostro satis decla-
rata ea, quę pertinet ad ordinandos, & absoluendos
quoslibet processus, qui fieri possunt aduersus quoscū-
que huius criminis reos, viuentes tamen: nā qua ra-
tione is processus sit ordinandus, qui cōtra mortuos
cōcipitur in hoc crimine, quod morte non extingui-
tur, non docuit Eymericus, idq; propterea vt credo,
quoniam ex dictis, vt difficulter poterat colligi: cum
eadē ferē (paucis tamē mutatis) sit series, & textu-
ra. Ceterum ne quid in hac causa omissum esse videat-
ur, & modum instituendi processum cōtra mortuos
huius criminis reos, & formulas pronuntiandę sen-
tentię, damnandęque defunctorum memorię iuxta
canonica instituta trademus copiose infra super q.
43. vbi de potestate Inquisitorum procedendi cōtra
defunctos differit Eymertus.

IN QVÆSTIONES CENTVM, ET TRIGINTA, super practica officij Inquisitionis obseruatio.

Absoluta praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam
cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur,
quibus nondū erat satisfactū; ob id Eymericus ne quid imper-
fectum, aut parū explicatum reliquisset videretur in toto Inqui-
sitionis negotio: nunc in fine huius operis centum triginta quæstionibus
propositis vniuersas ferē difficultates, quę in titulis de hereticis continen-
tur, declarat; pressius tamen, & obscurius interdum quā fieri debuerit: sed
nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatum: & quamquam singu-
læ ferē quæstiones tractatum integrum postularent, nihilominus maiori
breuitate, quā sit credibile, cūcta huc spectantia, complexi sumus.

QVÆSTIONES CENTVM TRIGINTA.

SUPER PRACTICA OFFICII INQUISITIONIS, eidem officio congruentes.

QVÆSTIO PRIMA.

De conditione Inquisitoris.

PRIMA quæstio est: Inquisitor he-
reticę prauitatis, cuius debet esse
conditio.
Respondemus, quod Inquisitor
debet esse conuersatione honestus,

prudētia^a circumspectus, constantia firmus, sa-
cra^b doctrina fidei eminenter eruditus, & virtu-
tibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in
litteris Urbani. iij. & Clementis. iij. ad Inquisi-
tores generaliter: Præ cūctis, & infr. Prouidimus
igitur ibidē ad presēs personas aliquas, circūspe-
ctas, p tanto negotio deputari, quarū honesta cō-
uersatio exēplum tribuat puritatis, & doctrinā
fundat erudita labia salutarē, vt sacro ipsarū minis-
terio

sterio præfata partes ab huiusmodi contagijs expurgentur. Et intra quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, &c.

COMMENT. L.

Duo sunt genera iudicum in causa fidei, Ordinarij, ut summus Romanus Pontifex, & Episcopi locorum, qui cum ordinantur, seu consecrantur, iure diuino in hæreticos accipiunt potestatem, & iurisdictionem, ut optime scribit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. Simancas de catho. instit. tit. 25. num. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 11. nu. 11.

Alij sunt iudices delegati, quibus a sede Apostolica hoc munus iudicandi hæreticos in specie datum est, quos iura, Inquisitores, vocant: que appellatio vulgaris etiam facta est, cum vulgus quoque ita appelleret. Eymericus tum in hac, tum in sequentibus questionibus de his postremis potissimum loquitur, quāuis de ceteris etiam agat, cum se offert occasio.

Ac de his quidem inquisitoribus delegatis multi tradunt. Repertorium Inquisitorum, Locatus in opere iudicali, Bernardus Comensis in Lucerna, & Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. Simancas de catho. inst. tit. 34. idē in enchyridio tit. 7. Ioan. Reias in singularibus fidei, singulari 94. 95. & seq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij passim, qui cum de qualitate Inquisitorum differunt, quantum ad hunc Eymerici locum illustrandū spectat, eadem penitus tradunt; licet mutatis verbis: quæ tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter recensentur. quibus adiunge Campegium apud Zanchinum tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.

a Prudentia circumspicienda. In omnibus iudicijs prudentiæ virtus penitus requiritur; sed maxime desideratur in Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, cum plurima sint in hac causa, quæ prudentiæ potius quàm legum regulis debeant expediri. hūc vero de prudentia Inquisitoris locum abunde tractat Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 10. quem videto.

b Sacra doctrina fidei eminenter eruditus. vox Sacra, deest in Bononiensi & Sabellano, quam habent Barcionensis & codex Cardinalis de Gābara. sed siue desit, siue adsit per doctrinam fidei vere & proprie theologiæ cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.

Vnde videtur sentire Eymericus, Inquisitores theologos potius quàm iurisperitos esse eligendos: et ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipse nō vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. vers. quæ cū ita sint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. ca. 1. quibus fauet doctrina Illustrissimi Cardinalis Caietani apud beatū Thomā 2. 2. q. 185. art. 3. & Augustini de Ancona in summa de potestate ecclesiastica q. 3. art. 5. asserentium omni tpe theologum iurisperito, ut Episcopus fiat, esse preferendum. manifestum est autem in hac causa animaduertendi in hæreticos, Inquisitores in locum Episcoporum substitui: eligendi itaque videntur theologi. Quod si queras, an Inquisitor hæreticæ prauitatis debeat necessario esse sacerdos, Respondetur quod nō,

A licet contrariū velit Franciscus Aretinus conf. 58. incipien. Diligenter nu. 6. vers. Resat igitur, nec uadet ratio Aretini quia Inquisitor absoluit redemptes, sed non in foro penitentiae.

Simancas tamen de catho. inst. tit. 41. nu. 3. iurisperitos esse eligendos relictis theologis contendit. nec desunt grauissimæ rationes pro vtraque parte, quas studio breuitatis consulto omitto.

Veruntamen hoc est certum, quod solus theologus aut solus iurisperitus non facile dirimet hanc litem, cum quisque causam suam tueatur, & pro se sententiam dicat.

B Ego ita sentio, si fieri posset, is esset eligendus Inquisitor omnino, qui utraque studia & theologia, & vtriusque iuris coluisset; sin minus, ritus cuiusuis prouinciæ obseruetur: tametsi enim maiori ex parte in Italiam inquisitores Apostolici delegati, theologi eligantur; non propterea causa fidei tractatur inepte, aut contra iuris regulas.

Hoc tamē esse debet exploratum, Inquisitores in primis diuinarum litterarum & sacrorum canonū peritos esse debere, ut grauer et vere docet Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione, verbo, circa.

C Illud adiungam, consultissimum mihi videri, ut illis ciuitatibus, in quibus duo sunt Inquisitores, unus eligatur probatissimus & doctissimus theologus alius constituatur iurisconsultissimus & canonum peritissimus: graui enim sunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per indices integerrimos & doctissimos esse peragenda.

QUESTIO. II.

De ætate Inquisitoris.

Secunda questio est: Inquisitor cuius debet esse ætatis?

D Respondemus, quod quadraginta annorum sic, quod incæperit quadragimum annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clemen. vbi sic dicitur: Nolentes splendorem solitum negotij fidei per actus indiscretos & improbos quorumuis inquisitorum hæreticæ prauitatis quasi tenebrosi fumi caligine obfuscarī, hoc sacro concilio approbante, statuimus nullis ex nunc, nisi qui quadragimum ætatis annū attigerint, officium inquisitionis prædictæ committi inquisitoribus. Hæc etiam ætas requiritur in inquisitorum commissarijs, ut dicit Ioan. And. in glo. super c. allegato.

Supra Pag. 113

COMMENT. I. I.

a Respondemus, quod quadraginta annorum, &c. Atque in hac ætate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Commissarijs Inquisitorum triginta anni sufficiant, ut dicemus paulo post super quæst. 16.

Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 12. generali decreto Pontificis maximis constitutum dicit, ut qui tricesimum annum attigerit, in Hispania Inquisitor esse possit. id decretum nondū vidimus,

Ll 4 nec

Inquisitor theologus & iurisperitus simul eligendus.

Supra Pag. 113

40.

nec scimus cuius Pontificis sit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obseruandum censeo; nam & experientia docet, in tam iuuenili etate non facile contingere tam acre adesse iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauissimum officium exercendum requiruntur.

Non tamen ambigo ex causa spectata personæ probitate, doctrina & prudentia, super hac etate a iure communi requisita, dispensari posse.

Cur in Episcopo 30. anni sufficiant, non sic in Inquisitore.

Quod si quis quærat, cur in Episcopo, qui est Inquisitor ordinarius solum postuletur annus tricesimus. c. cum in cunctis. §. 1. de electio. in Inquisitore aut quadragesimus, causam docet Panor. in d. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens; Sed forte hoc contingit, quia promouendi in Episcopos transeunt cum magna Inquisitione: nam recipiuntur testes, & discutitur prius promotio in consistorio Papæ in collegio Cardinalium. Item quia promotus ad tam dignitatem præsumitur ex omni parte idoneus, sed officium Inquisitionis non committitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, ut sit maturus etate. hætenus Panormitanus.

Glossularius in clem. nolentes. de heret. §. 1. verbo, quadragesimus; dicebat hæc esse de arbitrarijs: de quibus rationem reddere non cogimur, iuxta dictum iurisperiti in l. non omnium. ff. de legibus.

Ceterum hæc 40. annorum etas Inquisitoribus statuta & requisita videri potest, vel quia hoc tempore solent prudentissimi esse homines, ut ait Dionysius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia eunc potissimum viget mens & intellectus, ut ait Arist. lib. 7. politico. ca. 6. vel denique ob alias causas, quas grauiter inquirat Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 1. sed vide Tabiès in sum. verbo, Inquisitor. §. 1. & Locatū eodē verbo, n. 4. et Simacum de cath. inst. tit. 34. n. 11.

DE INSTITUTIONE Inquisitoris.

Q V A E S T I O I I I.

De auctore potestatis Inquisitorum.

Tertia quaestio est: Inquisitor a quo potestatem habet, ut tale officium exequatur? Respondemus, quod a domino nostro Papa, qui interdum immediate Inquisitorem instituit oraculo viuæ vocis, & per suas litteras Apostolicas, ut fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, seu eius Legato: regulariter tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Prædicatorum; Generali ac Prouincialibus Ministris Ordinis Minorum, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus sui Ordinis de Inquisitoribus prouidere: ita habetur in eorum priuilegijs Apostolicis.

COMMENT. LII.

Respondemus, quod a domino nostro Papa. Et hoc est commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali, verbo, Inquisitor. nu. 5. Repertorij Inquisitorum verbo, Inquisitor. §. item an Inquisito

A res. & ceterorum. quod est apertissime definitum. Apostolico rescripto Clementis iij. incipiente: Catholica fidei. relato apud Eymericum supra par. 2. §. nam si prædicta sedes. quod refert iterum Eymericus paulo post in hac parte, q. 6.

b Regulariter tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus, &c. Ratio vero potissima, cur summi Pontifices tribuerint hanc potestatem eligendi Inquisitores Apostolicos Magistris Generalibus & Prouincialibus ordinis Prædicatorum, & Minorum, ea fuit, quoniam ipsi maiorem notitiam præsumuntur habere de Fratribus suis, & propterea facilius iudicant, qui sint magis idonei, ut tanto muneri præficiantur adde Syluestrum in summa, verbo, heresis 2. q. 1.

B Multis vero Pontificum rescriptis constat de hac potestate Magistris Generalibus & Prouincialibus utriusque ordinis memorati concessa: Prædicatoribus quidem rescripto quodam Innocentij iij. incipiente: Licet ex omnibus. quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. Itē alio Alexandri iij. quod incipit: Olim præsentens. quæ nos authentica vidimus in Archivo Inquisitionis Bononiensis.

C Minoribus vero eandem potestatem tribuit Clemens iv. rescripto incipiente. Licet ex omnibus. & Alexander iv. rescripto item incipiente. Licet ex omnibus. quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatem coercendam spectantium, authenticorum quidem cum pendentium plumbeo, nobis copiam nuper humanissime fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Frater Felix Perettus de Montealto vir pietissimus, & hæreticorum hostis accerrimus, quæ suis locis sunt notata.

Hodie in tota Italia Apostolici Inquisitores non eliguntur a Prælatibus Ordinum prædictorum, sed a Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus in vniuersa republica Christiana, qui diligenti inuestigatione facta eos eligunt. in Hispania etiam præses inquisitionis Inquisitores constituit.

Q V A E S T I O I I I I.

Inquisitor sit ne iudex ordinarius, an delegatus.

Varta quaestio est: Vtrum Inquisitor sit ordinarius vel delegatus?

E Respondemus, quod non est ordinarius, sed delegatus domini nostri Papæ quia nullam habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, nisi ubi, quantum, & circa quos ei confert dominus noster Papa. vnde licet Episcopi utantur potestate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos. iuxta c. Ad abolendam. §. si qui vero. de heret. & c. Per hoc. §. siue autem ordinaria. de heret. lib. 6. Inquisitores tamen non ordinarii, sed semper delegata utuntur, quia auctoritate Apostolica; ita habetur supra in secunda parte, in litteris Apostolicis præfatis Urbani iij. & Clementis iij. Præ cunctis. & infra. Ut autem Inquisitionis officium contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri: discretionis vestrae per

Cur tribuatur potestas latas orationes vt Inquisitores eligantur

† Nunc Sixtus V. uina clementia Pont. Max.

Inquisitor est ordinarius sed delegatus

Pag. 1

† Al. neg

stra per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem Spiritus induentes ex alto, praedictum officium, in dictis partibus simul vel separatim, aut singulariter, prout negocij utilitas suadebit, ad extirpanda de ipsis partibus hereticam prauitatem sub spe mercedis eterne sic efficaciter prosequi, & exequi studeatis, vt per sollicitudinis vestrae prudentiam de partibus ipsis radix iniquitatis haeretica succidatur. Expressius habetur in c. Ne aliqui. de haeret. li. 6. ubi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquisitionis haereticae prauitatis, sollicitudini vestrae infra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit, &c. Ad idem in c. Multorum. in princip. de haeret. in Clementinis.

COMMENT. LIII.

Vtrum Inquisitor sit ordinarius vel delegatus, Archidiaconus in c. ne aliqui. de haeret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquisitores haereticae prauitatis esse indices ordinarios, cum sint, inquit, a Principe ad vniuersitatem causarum deputati. Ceterum sententia quam hic profitetur Eymericus, praeualuit, videlicet, eos delegatos esse, eamque communi voto amplectantur, glossa singularis in Clement. nolentes, de here. verbo, ipsorum commissarijs. Joannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto c. ne aliqui. de haeret. li. 6. Lapis allegario ne 32. incip. An frater Minor. Federicus de Senis consi. 145. incipien. Ioannes Episcopus nu. 1. Syluester in sum. verbo, haeresis 2. q. 1. Abbas in cap. causam matrimonij. nu. 7. de offic. delegati. Idem, in c. fin. de senten. & re iud. Gondissalvus tracta. de haeret. quest. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord. num. 19. Simancas de cath. instit. tit. 34. nu. 13. Locutus verbo, Inquisitor nu. 5. & sequen. Berardus Comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 16. Joannes Roias in singularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter in re manifesta omitto.

Illud tamen obseruatione dignum est, quod tamen si Inquisitores non sint dati ad vniuersitatem causarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum sint dati ad specialem heresis causam tractandam: sunt tamen dati ad vniuersitatem personarum, cum in hac causa fauore fidei aduersus omnes personas (paucis quibusdam exceptis, de quibus suo loco dicemus) procedere possint. ita & vere Geminianus in d. c. ne aliqui. de haeret. li. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs distare videantur.

Quia nullam habent iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, &c. Haec est probatio illius axiomatis, videlicet, Inquisitores non esse indices ordinarios, sed delegatos, quia nullam, inquit auctor, habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, &c. quae verba ita sunt accipienda ac si dixissent eos non habere vniuersalem iurisdictionem, ita vt aduersus omnes personas praeter

ter committentes in fidem inquirat, & de omnibus delictis praeter heresim cognoscat, & de omnibus causis praeter eas, quae ad fidem spectant, intromittant: quoniam hoc ordinariorum est, & potestas Inquisitorum hanc habet qualitatem annexam, vt non nisi ad quae negotium tangunt, fidei pertingat.

QVÆSTIO. V.

De comparatione Episcopi, & Inquisitoris.

SUMMARIUM.

- 1 Episcopus, & inquisitor pares sunt, cum potestate delegata procedunt.
- 2 Citatus ab eis pro temporibus diuersis debet utriusque parere.
- 3 Si vero pro eadem hora citetur, utri maluerit, obediat.
- 4 Inquisitor maior est Episcopo potestate ordinaria procedente.
- 5 Quare coram illo potius comparere debet citatus, & cet.
- 6 Ordinarius processum inquisitoris nequit pro-

Quinta questio est: Vtrum Inquisitor sit maior Episcopo ordinario in officio Inquisitionis, ad quod ipse inquisitor est delegatus.

Respondemus, quod Episcopi, & praetati, vt dictum est supra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de haeret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hereticos, suspectos, seu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, pro vt faciunt semper ipsi inquisitores, tunc pares sunt: quia & isti & illi ab eodem, & ad idem delegati sunt. Vnde quando Episcopus, & inquisitor procedunt contra aliquem exceptum, pares sunt; & vnus maior alio non est, nec impedire eum potest. arg. 21. dist. Inferior.

2 Quare si Episcopus, & inquisitor eum citent, vnus pro die vna, & alius pro die alia, seu pro eadem die, sed vnus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Vesperorum, tenetur coram utroque humiliter comparere: quia vterque potest eum citare, iuxta c. Multorum. de haeret. in Clem.

3 Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die, & hora, sed ad loca diuersa, in quibus non potest insimul esse, compareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus est de rigore iuris. Si tamen compareret hora assignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non assignata, protestando quod comparuit etiam coram alio, & non potuit coram utroque pro hora eadem comparere, putarem quod prudenter ageret, si suspicionem, pro qua citatur, aliquammodo purgaret: licet ad huiusmodi minime teneretur.

4 Si autem Episcopi, & praetati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certe maior est Inquisitor

supra pag. 106.

Inquisitores non sunt iudices ordinarij sed delegati.

Inquisitores delegati sunt ad vniuersitatem personarum

Inquisitorum iurisdicatio ad quia se extendat.

tor Episcopo; quia delegatus est: omnis enim delegatus in officio sibi commissio maior est quocumque ordinario, iuxta illud de officio, & potestate iudicis delegati. c. Sane.

Sed quid si Episcopus, & Inquisitor eundem citent, ille potestate ordinaria, iste delegata, comparebit ne coram utroque? utique, si citent pro diuersis temporibus, sic distinctis, ut citatus possit coram quolibet comparere; nam quilibet potest etiam vnus sine alio: ut in c. Multorum. de hær. in Clem.

Sed ponatur, quod quilibet eundem citet de fide responsurum pro eadem die, & hora, sed ad diuersa loca, siue ad tales terminos, quod citatus non potest commode coram utroque in assignato termino comparere: reuera cum Inquisitor sit delegatus domini nostri Papæ, ut in c. Ne aliqui. de hær. li. 6. quia aliàs officium sibi non competit: auctoritatem habet illius, a quo delegatus est, ut not. 2. q. 6. Si Episcopus, & vices eius gerit, ac locum eius obtinet. 93. dist. c. ult. Ad idem 97. dist. Nobilissimus. & de officio iudic. deleg. Sane. Propter quod citatus, deserto Episcopi iudicio, comparebit coram Inquisitore. ff. de re iudi. Contra pupillum. ad maius enim tribunal vocatus est, & ab eodem preuentus est postquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuersa loca citatus est: quia Inquisitor maior est: & ideo coram eo comparere debet. Nec obest si primo ab Ordinario citatus est, quia inquisitor maior est: & ideo coram eo comparere debet. 1. 1. q. 3. Qui resistit. & ff. de iudi. Contra pupillum.

Ordinarius
processum in
inquisitoris non
potest prohibere.

Sed nonne potest ordinarius processum inquisitoris prohibere; Non: quia minor est, & minor in maiorem nullum habet iudiciū, vel imperiū, nec potestatem; immo nec in parem. 2. 1. dist. Inferior. ff. ad Trebel. ille a quo. & potius est obediendum maiori potestati, quam minori. 1. 1. q. 3. Qui resistit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hær. li. 6. Et Guido Fulcodius postmodum Clemens iij. in q. 1. illaū quindecim, quas fecit ad Inquisitores hæretica prauitatis.

COMMENT. LIII.

EX tota questionis huius serie colliguntur quatuor potissimum axiomata.

Primum est: Episcopus & inquisitor procedere possunt auctoritate delegata, & tunc pares sunt.

Alterum est: Cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & inquisitor auctoritate delegata, tunc inquisitor est maior. ibi: Si aut Episcopi, & Prelati.

Tertium est: Si Episcopus, & inquisitor citant eundem, ut coram ipsis se sistat, responsurus de fide, citatus coram utroque debet comparere, si diuersa sint citationis tempora; & si eadem compareat coram inquisitore. ibi: Sed quid si Episcopus. quod procedit etiam si prius sit ab Episcopo citatus.

Ultimum est: Episcopus non potest impedire processum inquisitoris.

Inquisitor
aut maior
Episcopo in
causa fidei.

Præcipua huius questionis conclusio est, inquisitorem velut summi Pontificis delegatum, in causa hæresis maiorem esse Episcopo. hanc assertionem probat textus præcipuus in c. sane. lo. 2. de officio de-

gati. concordat textus in c. studuisti. de officio legati. textus in l. si. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. & in l. & si pretor. eo. tit. atq; ut vno verbo dicam, hæc est communis opinio. nec placet hic, quia breuitati studeo, recensere varias interpretum contemplationes, quæ non tam utiles sunt, quàm subtiles: eas in scholis disputandas libenter omitto.

Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, & c. Citatum ab Ordinario, & inquisitore eodem tempore debere comparere coram inquisitore, cum is sit maior, optime probant relata per Panormitanum in c. significasti. nume. 5. de officio delegati. & in c. finali. nu. 10. de consuetud. et in repetitione c. si quis contra. nu. 22. de foro compet. & in c. pro illorum. nu. 15. de præben. & in c. sane. nu. 3. & 8. de officio delegati. nam cum delegatus representes vices summi Pontificis in causa sibi specialiter commissæ, ei velut Pontifici summo relicto omni alio iudice, obtemperandum est. Immo amplius addit Auctor repertorij inquisitorum verbo, delegatus. §. delegatus representat. Ordinariū etiam eius mādato obedire debere; quoniam delegatus non modo summi Pontificis vices gerit, sed etiam eius locū tenet. c. si quis Episcopus. 2. q. 6. et c. ultimo. dist. 93.

Itam quantum ad hanc assertionem attinet, eam probat latissime Carrerius tract. de hær. nu. 71. vers. citantibus tamen ambobus. & Joannes Roias in singularibus fidei, singula. 43. & Guido Fulcodius, quem hic citat Eymericus in fine questionis, in consultationibus ad inquisitores. q. 1. quod etiam tenet Lopus allegatione 32. incipi. An frater Minor. multa vero ad hanc questionem spectantia tradit Campegius apud Zanchinū, confuse tamē satis ac sine ordine, ita ut vix sepe intelligas quid velit.

Num autem huiusmodi prælationis, seu superioritatis priuilegium, quod competit inquisitoribus supra Episcopos, conueniat etiam inquisitorum Commissarijs? grauis est questio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quæ a me breuiter est hoc loco declaranda ex sententia Bartoli in l. filius. ff. de legationibus, quem ceteri, quos mox referam, vno consensu laudant & sequuntur.

Obseruandum est ergo duo esse genera vicariorum. Quidam enim sunt vicarij constituti ab ipsomet iudice inferiore, siue ordinario, siue delegato, qui succedunt, cum ipse iubet, in locū suum: quidam vero sunt constituti ab ipsa vniuersitate, siue a principe, qui sepe consuevit eligere magistratū aliquē, & amplius in locū eius mortui, vel absētis constituit vicarium.

Si de primo vicariorum genere sit sermo, illi non gaudent ea immunitate, & priuilegijs, quibus fruuntur illi quorum sunt vicarij. dicta l. filius. & l. vicarius. ff. de legatio. & si de postremis vicarijs a principe constitutis sermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus utuntur illi quorum sunt vicarij. l. si. C. ut dignit. ordo seruet. li. 12. l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit. & hanc Bartoli sententiā sequuntur cōmuni voto magnæ auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mādata est iurisdictio. nu. 14. & sequ. Romanus singular 367. incipien. Bartholus in l. filius. Abbas, & Decius in c. sane 2. de officio delegati. Abbas, & Felynus in c. mandata. de præsumpt. Felynus

Num. 5.
Citatus ab
Episcopo, &
Inquisitore,
coram Inquisi-
tore compa-
reat.

priuilegi-
um Inquisitorū
an competi-
torem Com-
missarijs.

Duo vicari-
orum genera.

nus in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. nu. 74. ff. de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc sententiā citat, in §. fuerat. instit. de actio. Aretinus in §. cum autem instit. quibus modis ius pat. potest. sol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocando. Cū his concordat etiam Baldus in l. aliquando. ff. de officio procon. & Cardinalis Florentinus in clem. 1. in 6. oppositione. de officio vicarij, per illum textum cum glossa in verbo sacerdotium. vbi dixit de consuetudine obseruari, vt distincte vice-rector gaudeat immunitate rectoris.

vicarius in-
quisitoris à
apa consti-
tus priuile-
gijs inquisi-
torij gaudet.

Quare in proposito nostro, si vicarius aut commissarius Inquisitoris ab ipsomet Inquisitore fuerit constitutus, nec ordinario præferretur, nec indistincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit, quibus fruitur Inquisitor: quod si vicarius nominatim auctoritate Apostolica sit constitutus, ille & gaudebit priuilegijs Inquisitoris, et ordinario præferretur, eis modis quos in hac quæstione tradit Eymericus. nā quāuis subdelegatus sit, nō est tamē sui delegatus à delegato, sed ab ipso principe; et propterea par erit vtriusq; priuilegiū. & hanc sententiam veram puto, quā videntur quandoq; indicare rescripta pontificia, vt obseruauit supra par. 2. super c. fraternitatis. Siā hæc prohibitio, q̄ videto, quāuis in casu de quo ibi videar aliter sentire, hoc ipsū etiā tenere videt Locatus in opere iudiciali verbo inquisitor. n. 7. ver. in cōtrariū est. Sed an ita teneat nec ne, parū refert. b. Et Guido Fulcodius, postmodum Clemens III. Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetustis codicibus, de quibus alibi diximus, ita habent; Item constat q̄ delegatus in commissio sibi negotio maior est quolibet ordinario, vt extra de offic. & potesta. iud. deleg. sane. pone ergo q̄ citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicet q̄ possit ordinarius prohibere processum, q̄ inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullū habet imperium, quinimo nec in parem. argumēto 22. dist. inferior. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiurum, & potius obediendum est maiori potestati quā minori. l. 1. q. 3. qui resistit. quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab Inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est coram maiore. ff. de in ius vocando. l. 2. §. si. itē si ponas, quod primo eum citauerat ordinarius, adhuc dico q̄ deserto eius iudicio debet venire corā Inquisitoribus, si eum citent. ff. de re iudicata. contra pupillum. §. ultimo. & l. 1. q. 3. qui resistit. & ita nullus est effectus ordinarij processus, siue præueniat, siue præuentus ab Inquisitoribus. hactenus ille.

QVÆSTIO. I.

Inquisitor à Prælati ordinis sui institutus, cuius sit delegatus.

¶ Extra quæstio est: Vtrum Inquisitor, qui est institutus ab ordine suo auctoritate Apostolica, sit delegatus tantum domini nostri Papæ, vel etiam Magistri ordinis, seu Prio-

ris Prouincialis, vel Ministri Generalis, seu Prouincialis, qui eum instituit.

Respondemus, quod tantū domini nostri Papæ, & non alterius. licet. n. dominus noster Papa commiserit prædictis ordinum Prædicatorū & Minorū prælati, quatenus personā eligerent, nullam tamen sic eligentibus contulit potestatem. Ita habetur supra in secunda parte in litteris Apostolicis Clementis iiij. & Urbani iiij. directis Prædicatorum & Minorū Inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholica fidei negotium. & infra. Nā si prædicta sedes interdum prælati ali quibus vestrorum ordinum, per suas sub certa forma committat litteras, vt ad exercendū Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos suorum ordinū Fratres assumere valeāt, ipsosque cū expedire viderint, amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quod ipsis; ea dū taxat de causa in hac parte committitur: quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate, pleniorē habere notitiā præsumatur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate, à prædicta sede commissio & committendo, facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

Supra pag.
365.

COMMENT. LV.

¶ Quæ ad hanc quæstionem spectat, facile intelligitur ex his quæ tradidimus supra super q. 3. huius partis. cum Eymerico sentiunt Repertorium inquisitorum, verbo. Inquisitores. §. item an inquisitores. Lucerna inquisit. eodem verbo, §. 1. & alij. Certissima est autem hæc Eymerici doctrina, inquisitores enim hæretice prauitatis à quocunq; eligantur, seu nominentur, semper sunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iurisdictionem & potestatem, illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit, solū hēnt à Papa ministeriū eligēdi seu nominādi Inquisitores. ita præcitati & vere; conferunt tradita per Lipū allegatione 32. incipi. An frater Minor.

DE DESTITVTIONE Inquisitoris.

QVÆSTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquisitoris potestas.

¶ Optima quæstio est: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorē instituit, statim expiret potestas Inquisitoris ab eodē defuncto Romano Pontifice instituti? Respōdemus quod nō, sed manet etiā quo ad negotia nō incepta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hare. li. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubitationē sollicitā excitātes, in dubiū reuocēt, an officium inquisitionis hæreticæ prauitatis sollicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortē Romani Pontificis, qui commisit; præsentī declaramus edicto,

Supra pag
106.

per mortem
Romani Pōr.
non expirat
inquisitoris
potestas.

edicto, ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mandatore incepta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus est) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerferant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officij Inquisitorij non expirat.

EX hac quæstione simul & ex textu quem auctor citat, duo colliguntur axiomata. Primum est: Inquisitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum est: Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mādator, scilicet Romanus Pontifex, moritur.

Primumque axioma fauore fidei est inductum, et maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. & hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tracta. de hæret. notabili 4. Ioannes Roias tract. de hære. p. 2. num. 436. idem in singularibus fidei, singulari 214. & 115. incipi. iurisdic. de cath. instit. tit. 34. num. 14.

Verum Geminianus in dicto c. ne aliqui. de hæret. li. 6. num. 4. vers. quid si isti Inquisitores, tunc dicebat more Pontificis non expirare officium Inquisitorum, quando immediate à summo Romano Pontifice essent creati; secus si à Cardinalibus, Episcopis, seu Magistris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibusuis alijs: quam sententiā persuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apostolica Sede commissum: quasi aliud sit sentiendum, cum ab alijs: quam à Romano Pontifice Inquisitoribus est officium commissum. Sed huius sententia tamquam falsa merito ab alijs explosa est: quoniam à quocumque eligantur Inquisitores, semper ab Apostolica Sede habent auctoritatem, ut quæstione 3. & 6. huius partis apertissime docuit Eymericus, & alij à nobis super eis locis citati, quod est certo certius: nec debuit hæc ignorasse Geminianus.

Geminiani sententia reiecta.

Ioannis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hoc, Nicolaus Arelatanus in dicto notabili 4. nu. 3. secutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. vers. in glossa 1. in fine primum axioma dicebat verum esse, cum Inquisitor simpliciter erat datus: secus autem si in privilegio poneretur huiusmodi clausa: Ad beneplacitum Romani Pontificis: Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret Inquisitoris officium; cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. si gratiose. de rescriptis lib. 6.

Sed ut verum fatear, hoc etiam in hac causa falsum est, ut alibi copiose ostendimus. & summa hæc est: quocumque modo sit Inquisitor constitutus, siue ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, siue ad beneplacitum Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegatis, donec aut expresse, & nominatim fuerit reuocatus: aut nisi in litteris creationis contrarium caueretur, & hoc propter singularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem casum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, seu differatur. neque ab hac sententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hæc quæstio.

QUESTIO VIII.

An defuncto prælato instituyente Inquisitorem, experiet potestas Inquisitoris.

Crassa quæstio est: Vtrum defuncto promotore, seu amoto Magistro Prouinciali, seu Ministro, qui Inquisitor instituit auctoritate Apostolica, seu etiā Cardinali, vel Legato, expiret potestas Inquisitoris taliter instituti?

Respondemus q. non: nā (ut dictum est supra statim q. 6.) talibus fuit data potestas personam eligendi, sed non auctoritatem, nec potestatem aliquam, sic electis conferendi: Vnde potestatem habent Inquisitores à domino nostro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocumque. Et etiam quoniam si defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, & ei officium comisit, non expirat potestas Inquisitoris, ut dictum est statim supra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hæret. li. 6. quanto minus expirabit defuncto Magistro, vel Ministro, qui auctoritate, non sua, sed Apostolica personam elegit, & nullā electæ personæ potestatem contulit?

COMMENT. LVII.

Nulla sup hac quæstione occurrit notatu digna difficultas. rectissime aut argumētatur hoc loco Eymericus, quoniam si defuncto Papa, à quo habet auctoritatem, iurisdictionem & potestatem, non expirat Inquisitorij potestas, ut dictum est in quæstione proxime præcedenti, multo minus expirauit defuncto prælato, qui solū habebat ministeriū eligendi seu nominandi.

An aut Inquisitor durante officio possit ab inferiore à Papa promoueri ad aliquod aliud officiū seu dignitatem, quæstio est, nec huius loci, nec nostre breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

QUESTIO IX.

A quo possit Inquisitor ab officio remoueri.

Una quæstio est: Vtrum solus dominus noster Papa, possit Inquisitorem ab officio remouere?

Respondemus, q. dominus noster Papa, & et alius à Papa, quia Magister Prouincialis, & Minister Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis possunt, auctoritate tamē Apostolica, Inquisitores suorum ordinum ab officio remouere. Ita habetur in privilegijs ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt, Virtute cōspicuos. & infra dicitur sic: Illos vero ipsius ordinis Fratres, qui ad prædicandum crucē, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, seu ad alia huiusmodi negotia sunt, vel fuerunt ubi cumq; à sede Apostolica deputati: Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, peni-

Neque p. morte m. p. latorum, quib. fuit institutus.

Inquisitor etiam a prælatis erdi possunt auctori.

penitus transferre, ipsiq; q̄ superfedeant iniūgere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite, ac libere valeatis: & in eo si contra venerint, cesuram ecclesiasticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eisdē ordinis in sua Prouincia, citra Fratres ipsius ordinis, quibus ab eadem sede similia cōtingeret in illa committi, facere possit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquisitores tria potissimū sunt tractanda. Primum, quis possit eos remouere, de quo in hac quæstione differitur: Alterum, quibus ex causis possint remoueri, quo tractatur q. 10. & 12. Vltimum est, quis possit remouere Inquisitoris Commissarios seu Vicarios, de quo agitur q. 17. De duobus postremis suis locis dicetur: nūc de primo videamus.

Optimo consilio hæc tractat Eymericus: nam cū remouere Inquisitorem a tanto officio, et dignitate sit valde odiosum, iure dubitatur à quo possit remoueri. & plane nisi auctoritate Pōtificia cautum esset, vt Magistri Generales, & Prouinciales, aut alij quibus id ius datum est, possent eos remouere, solus id Papa facere posset.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium est: Virtute conspicuos: id nobis nondum contingit videre, nec circumfertur in impressis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: sunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquisitione Bononiensi eiusdem roboris Innocentijs IIII. quod incipit: Licet ex omnibus. Itē aliud eisdem, quod incipit: Odore suau. Quod etiam ipsum cōtinetur in priuilegijs Clemētis IIII. & Alexandri IIII. missis ad Magistrum Prouincialem ordinis Minorū, quæ habuimus ex bibliotheca Illustrissimi Felicis Peretti Cardinalis de Mōte alto. quo loco in eo rescripto quod incipit, Licet ex omnibus. hæc sunt verba: Si vero quemquam eorundem Inquisitorū, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas paripotestate functurū, quoties id faciendū, deliberatione cū discretis Fratrib. præhabita, tibi vel Vicario tuo te absente, visū fuerit expedire. hæc ibi ceterorū rescriptorum de hac re eadē est sententia.

Atq; hæc quidem ante Eymerici tempora, post Eymericum vero annis ferme cētum, Sixtus IIII. anno Domini MCCCCLXIX. idē renouauit in bulla aurea incipiente: Sane Prædicatorum, & Minorum. §. & si in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 163. pag. 2.

Propterea autem, vt credo, his prælatis data est facultas remouendi Inquisitores: quoniam facilius ipsi intelligunt quando remouere expediat, cū suos quisque cognoscant Fratres, & cuiusque notas habeat vires, & an sufficiant ad tantum officiū exercendum: hæc enim non tam facile intelligeret supremus Pontifex. verum non temere ac pro libero volūtatis arbitrio remouere possunt Inquisitores, sed ex causa, vt paulo post aperiam.

Hodie nullæ sunt horum prælatorum partes in remouendis Inquisitoribus, nam Reuerendiss. Domini Cardinales Inquisitores Generales in vniuersa repub. Christiana, ex causa, re maturè cognita (vt

A decet) Inquisitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.

QUESTIO X.

An Inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri putant.

DEcima quæstio est: Vtrum præsidentes ordinum Prædicatorum, & Minorum possint Inquisitores suorum ordinum ab officio remouere voluntate libera absq; causa legitima atque iusta?

Respondemus, q̄ non mera & libera voluntate, sed exigente causa rationabili, legitima, atque iusta. Ita habetur supra quæst. proxima, in clausula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur sic: Tu fili Magister, tuiq; successores remouere, ac reuocare, penitusq; transferre, ipsiq; quod superfedeat iniungere, aliosque substituere, cū expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit: cum expedire videritis: iudicium dicit & iustitiam, & non voluntatē merā. Et in c. Nolentes. de hære. in Clement. loquendo de Inquisitoribus & Commissarijs pecunias extorquentib. committitur prælatis eorum, & dicitur sic: Qui equidem prælati Inquisitores & Commissarijs prædictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliās punire debite, seu corrigere teneantur. Videant tamē prælati glo. Ioannis And. Pauli, & Gézellini, quid est pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, sed illicitas exactiones, vt videbitur infra quæst. 104.

COMMENT. LIII.

Nunc prosequitur secundum caput, eorum triū, quæ superiori quæst. circa remouendos Inquisitores diximus esse consideranda.

Secundum autem caput est: ex quibus causis possint Inquisitores remoueri: & in hac quæstione Eymericus solum in genere docet non posse remoueri Inquisitores, nisi ex causa iusta, rationabili, sed legitima; quod apertissime indicant verba rescripti à nobis citati in superiori commentario.

Quæ autem sint causæ legitime, & rationi consentaneæ ad remouendos Inquisitores, explicabitur à nobis infra super q. 12. Eymericus vero subtiliter hoc loco ex illius rescripti à se citati verbis, cū expedire videritis: docet causas has iustas, & equas esse debere: nam hæc verba: cum expedire. equitatem; & vtilitatem continent. c. non solum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. li. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & aestiua.

Rursus hæc verba: cum vitum fuerit expedire: important arbitriū boni viri, vt pulchre tradit Decius consil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quā vere, & secundum legum decreta Eymericus semper loquatur.

Hanc

Quis possit
Inquisitores
remouere.

Priuilegia
remouendi
Inquisito
res.

Nunc est
V. Opt.
at. ix.

data cer
personis
ultas re
uendi In
quisitores.

Relat. supra
pag. 113.

De penis pe
cuniarijs.

Inquisitores
non nisi ex
causa iusta
remouendi.

Quid signifi
cent hæc ver
ba, cum expe
dire videbi
tur.

Hanc questionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. §. Inquisitor non tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum tract. de here. in præfatione.

QVÆSTIO. XI.

Mandari ne possit Inquisitoribus à
suis prælatis, vt supersedeant ab
executione officij.

Ndecima quæstio est: Vtrum prælati Or
dinum Prædicatorum, possint manda
re Inquisitoribus suorum Ordinû, su
perfedere quo ad certos articulos, certasue per
sonas, seu eos suspendere, ne suum officium exe
quantur?

Respondemus, q̄ olim sic; per clausulam priuilegiorum ordinum prædictorū in quæst. duabus supra proximis allegatam, vbi dicitur sic: Ipsique q̄ supersedeant, iniungere, & cetera. Hodie tamē nō, & bene: & hoc patet supra in secūda parte, in Priuilegio Alexandrini iiii. Clemētis iiii. & Urbani iiii. directo Inquisitoribus Prædicatorum, & Minorū, vbi dicitur sic: Catholicę fidei. & infra: Etsi forsan Magister, & Minister Generales, aliq; Priores, & Prouinciales, ac custodes, seu Guardiani aliquorū locorum vestrorum Ordinum, prætextu quorumcumq; priuilegiorū, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus concessorum, aut concedendorū in posterum: vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus vel quo ad certos articulos, certasue personas in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtiue inhihemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis: Nos enim priuilegia, sed indulgentias huiusmodi (quantum ad hunc articulum) tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes.

COMMENT. LX.

R Eferunt hanc EymERICI doctrinam Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. §. nota quod nu. 39. Ioannes Rojas tract. de heret. p. 2. nu. 418. & Campegius apud Zanchinum c. 31.

Hoc autem privilegium, ut prælatis suorum ordinum non teneatur obedire Inquisitores in spectantibus ad suum officium: favore fidei ipsis tributum est. nam cum Romani Pontifices sacrum Inquisitionis officium ab omni impedimento liberum, et immune constituere sapienter, & religiose decreuerint, unumque ac præcipuum impedimentum nasci potuerit à prælatis religionum, si cum Regulares Inquisitores creantur, suis prælatis obedire in suo officio tenerentur, propterea prudentissima ratione cautum fuit, ut ab eorum quo ad hoc iurisdictione eximerentur: nec prælati ordinum super Inquisitionis negotio vl

A lam habent potestatem; immo vero tamquam impedidores sancti officij acriter possent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, si quid eorum committerent, quæ in hac quæstione recensentur, ac prohibetur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem causam tollendorum scilicet omnium impedimētorum Pōtiffes summi omni etate ac tempore varij priuilegijs, & præsidijs sanctum Inquisitionis officium munire studuerunt, vt ex multis constitutionibus in eius fauorem editis, manifeste constat.

Q V A E S T I O XII.

B An inquisitores teneantur reddere rationem praelatis ordinis de spectantibus ad officium suum.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitores subduntur prælatis ordinis in com
cernentibus religionem suam.
- 2 Non autẽ in ijs quæ sunt officij Inquisitionis.
- 3 Ab Inquisitore ad prælatos ordinis nõ potest
appellari.
- 4 Diluuntur obiecta quædam contra præfata.
- 5 Quæ sint causæ legitimæ remouendi Inq̃sitorẽ.

Dodecima quaestio est: Vtrū prelati ordinū Prædicatorum possint mandare Inquisitoribus suorum ordinū, quatenus eis, seu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddāt rationē de his, quæ spectant ad eorum officium Inquisitionis prauitatis?

Respondemus q̄ non: Inquisitores enim, & sunt religiosi, & sunt domini nostri Papę delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hære. lib. 6. Inquantū sunt religiosi suis præsidentibus, ac domino nostro Papę sunt subditi; vnde quo ad ea quę concernunt suam religionem subiecti sunt domino Papę, & etiam præsidentibus suę religionis: & ideo si Inquisitores committunt cōtra vota, seu regulam, aut alias obseruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquiritur, tenentur veritatem dicere de his, & de alijs etiam concernentib. religionē, vt si inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & similia, tenētur præsidentibus eorum inquirentib. reddere rationē. extra de stat. mon. c. Cum ad monasterium.

2 In quantum vero ipsi Inquisitores sunt domini nostri Pape, & nullius alterius delegati, ut in c. Ne aliqui. de hære li. 6. soli domino nostro Papa sunt subiecti: unde quo ad ea, quæ cōcernūt ipsam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum præsidentibus, sed solū soli domino Papæ.

3 Et ideo si ipse Inquisitor indebite aliquē vexaret captū pro hæresi, uel ipsi capto videretur, talis non posset appellare ad præsentē illius religionis, sed tantum ad dominum nostrum Papam, nec Inquisitor præsentī suæ religionis pe-

Inquis
in quib.
dat ut p
tis ordin

In quib⁹
ro non
subiecti.

Ab Inque
tore ad
latos ord
appellari
quit.

tenti ut sibi respondeat de citationibus, captionibus, processibus, abiurationibus, ac sententijs per eum latis, & alijs ad suum officium pertinentibus. tenetur ei in aliquo obtemperare, sed soli domino, nostro cuius immediate gerit vices. Quis enim sanæ mentis diceret, quod visitator, seu vicarius Magistri Ordinis Prædicatorum, seu Ministri Generalis Minorum, ad aliquam prouinciam visitandam destinatus, teneretur reddere rationem eorum quæ reperit atque concernunt suum vicariatum, seu visitationem, alteri præfidenti illius religionis, nisi soli Magistro, vel Ministro; qui eum ad huiusmodi destinauit? Et certe si aliquis alius à Magistro, seu Ministro ei mandaret, & ille obtemperaret, vterque ignoranter ageret, & dignus pœna foret, quanto magis si præfidentes ordinum Prædicatorum maderent Inquisitoribus suorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & isti & illi agerent ut ignorantes, ac digni pœna, tanquam usurpantes iurisdictionem domini nostri Papæ haberentur?

4 Et si dicatur, quod aliquando sic factum est, responderetur, quod male factum est, & contra ius factum est, & non est curandum quid factum est, sed quid fiendum est. Nam quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. Nec ad consequentiam est trahendum, si illi, qui hoc fecerunt, magni fuerunt, quia à iure communi exorbitauerunt: quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, extra de reg. iur. Nec etiam obuiat supradictis, quod in c. Nolentes. de hæret. in clem. mandatur prælatis Inquisitorum, quod si eos reos reperiant, modis scilicet illicitis pecunias extorquendo, quod eos deponant, & depositos puniant: hoc autem (videatur) requirit præuiam inquisitionem, in qua si interrogetur Inquisitor, tenetur super huiusmodi respondere: Nā dicitur quod hoc factum est ad correctionem Inquisitoris, & ista est sola culpa vna in qua conceditur prælatis deponere Inquisitorem in c. allegato. à particulari, autem ad vniuersalem, consequentia est nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere, non est actus officij Inquisitoris, immo est contra officium Inquisitoris: quia à Papa in c. allegato Nolentes. est eis interdictum. Et si tenetur Inquisitor prælato suo requirenti, an modis illicitis à talibus extorserit pecunias respondere, non tamen sequitur quod teneatur de alijs quibuscumque respondere, utpote, quos processus fecit, si contra talem processit, & quid talis testificatus fuerit, & similia. Nec valet si dicatur, quod iuxta priuilegia ordinum prædictorum, Magistri & Priores Prouinciales, ac Ministri Generales, & Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere seu reuocare, cum eis visum fuerit expedire, quod denotat dictorum præfidentium non meram voluntatem, sed causam rationabilem sic exigentem; quod requirit iudicium præuium & Inquisitionem. Nā verum existit quod eos possunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate.

5 Expedire autem videtur, inquisitorem ab of-

A ficio remouere, cum eum præfidentes facti euidencia ad laborandum viderint impotentem, in firmitate, senectute; & quod deterius est, ignorantia: seu alias, cum facti euidencia ad laborandum viderint eum negligentem, & tunc ante debent eum sollicitare, & ad diligentiam excitare. Quod si tempore congruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite reuocare, vel si euidenter eis constiterit, quod pecunias extorserit modis illicitis, viso digeste quid est de iure, & secundum glo. c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & similibus expedit Inquisitores per dominum nostrum Papam, ac per eorum præfidentes ab officio reuocare.

B Sed quod ipsi eorum præfidentes inquirant cum eisdem, contra quos, & qualitate processerunt, qui & quæ testificati fuerunt, & similia directe officij contingentes, nequaquam tenentur eorum præfidentibus in & super his inquirere, respondere, quia subiecti eis in huiusmodi non existunt, sed tantummodo domino nostro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt, ac vices eius gerunt, ut not. 2. q. 6. Si Episcopus. & locum eius obtinet. 93. dist. c. ult. quare maiores in officio eis tradito ordinum præfidentibus sunt, ut in c. Sane. de offic. iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argu. 2. 1. dist. Inferior. & ff. ad Trebel. Ille à quo. quare in his obedire Inquisitores talibus præfidentibus non debent, sed Papæ, qui potius est obediendum maiori potestati quam minori. 1. 1. quæst. 3. Qui resistit.

COMMENT. LXI.

Totam hanc Eymerici disputationem transtulit Locatus in suum opus iudiciale verbo, Inquisitor. §. reddere autem rationem. nu. 40. retulit etiam, seu breuius, Campegius apud Zanchinum, c. 3. 1. vers. secundum quod ad superiores attinet. meminit eiusdem priuilegij, de quo hic differitur, Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per se est facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more nostro insigniora illustrabimus.

a A particulari autem ad vniuersalem consequentia est nulla.] Axioma est Aristotelis li. 1. Prior. Analy. c. 7. dicentis, in nulla syllogismorum figura ex sumptionibus particularibus, siue sint aietes siue negantes, effici necessariam conclusionem. b Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum præfidentes, &c.] Hæc disputatio de causis, quibus remoueri possunt Inquisitores, propria erat quaestionis decimæ. sed quoniam occasio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc disputationem habendam, propterea res hic ab Eymerico tractata persequitur autem tunc breuiter, tum diligenter singulas remotionis causas: sunt uero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas dolus se fraus prætextu officij commissa, de quibus suo ordine dicam.

Ac de causis quid remouendi iudices singularis extat constitutio in l. si quos. C. de offic. præfectorum præto.

Causæ amouendi inquisitorem.

Num. 4.

Num. 5.

Causæ ex quibus possunt Inquisitores remoueri.

prato. Orient. in hac verba: Si quos iudices vel ppter aduersam & longinquam corporis valetudinem: vel propter negligentiam, aut futurū vel simile aliquod vitium sublimitas tua inutiles esse reperit: his ab administratione remotis, & vice eorum alijs subrogatis, furibusque penis legitimis subactis, ad nostrę mansuetudinis sciētiā, nō crimina, sed vindicta reteratur. hac ibi. Sed ad Eymericum reuertor.

Sub impotētia ad exercendum officium Inquisitionis contra hereticos ponit & recte, infirmitatē, senectutem, ignorantiam, siue imperitiā: quāuis enim quod ait hic Eymericus de imperitia Inquisitorum, non sit in Barchinonēsi impresso, nec in Bononiensi, nec in codice Cardinalis de Gambarā, in Sabellano tamē recte ponitur, vt paulo post aperiā.

Ob quam infirmitatē possit Inquisitor remoueri.

Sed iam percurramus singula. de infirmitate distinguendum est: nam quādam est temporalis, alia vero perpetua. ob temporariam, siue transeuntē infirmitatem non est Inquisitor remouendus; nā tūc ipsemet Inquisitor infirmitate durāte, potest sibi vicarium, seu commissariū instituere, cui conferat plenarie vices suas; quod iure fieri posse alibi docuimus: nam cum sit principis delegatus; ob iustā causam potest subdelegare. infirmitatem vero & absentiam iudicis delegati, iustas esse subdelegādi causas explorati iuris est. l. 1. vbi cōmuniter Doctores. ff. de officio eius cui mand. est iurisdic. vbi vero liberatus fuerit a morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionē reuocare, vt optime docet Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 2. cuius sententiam veram esse aduersus Panormitanum in c. venerabili. nu. 6. notabili. 9. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 9. copiose alibi probauit.

Quod si infirmitas, aut perpetua sit, aut talis ut Inquisitorem vel omnino impediat, aut certe ineptiorem reddat; tunc remouendus erit. argumento textus in l. morbus fonticus. vbi glossa & Doctores. ff. de verb. signifi. Et eorum quę docet sanctus Thomas 2. 2. q. 71. art. 3.

De senectute idem sentiendum arbitror, cū morbo comparetur, iuxta illud Terentianum: Senectus ipsa morbus est. & ideo de senibus etiam distinguendum arbitror. Quidam enim sunt adeo senio cōfecti, vt nec memoriam valeāt nec iudicio; qui quāuis fuerint prudentissimi, interdum tamē uel deliberrant, vel non sunt eorum consilia tuta ob rationis & iudicij imbellicitatem, de quibus vere accipitur illud: Bis pueri senes. & hi iuste, immo necessario remoueri debent.

Inquisitores quando ob senectutem possint remoueri.

Sunt alij consistentes, & mente & iudicio validi, & ob multam aetatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & hi non modo remoueri non debent, verum in officio sunt confirmandi; quāuis illi id tractare recusent. hi enim ad regendum & gubernandum aptissimi sunt, vt grauitur & vere docuit Aristoteles li. 7. politicorū, & beatus Hieronymus Epistola quadā ad Nepotianum, tradit optime Archidiaconus in cap. tanta. dist. in. etio. 86.

Iam qui dicantur senes, docet Speculator titu. de teste. §. nunc tractemus. versicu. sed quos vocat

A senes. & Felinus in c. quoniam. extra, vt lite non contesti.

Quod vero ad imperitiā spectat, exploratissimū est ob eam posse Inquisitores amoueri. si enim nō sunt quales docuit Eymericus paulo ante quęst. 1. velut inepti reijci debent. & generaliter quidem cautum est, iudices omnes peritos esse oportere: imperitos vero remouendos. in auth. de iudicibus. §. 1. consentit textus in c. ex litteris. §. ceterum. de cō sanguinit. & affinit. cuius verba sunt, Ceterū tuā prudentiam volumus non latere, quod nō sunt causę matrimonij tractandę per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeāt iudicandi & statuta canonum nō ignorent. hactenus ibi. Quod multo magis obseruari debet in causis fidei, quę causis matrimonij præponderant. facit textus in §. 1. instit. de officio iud.

Iudices imperitiam remouendi.

Debent autem Inquisitores, si fieri potest, theologia, iuris canonici, & ciuili periti esse: nam & peritorū nomine hos intelligimus, vt docet Ioannes And. in c. vt commissi. de heret. lib. 6. quod si cum eliguntur (vt sepe contingit) non plene intelligunt quę ad exercendum hoc grauissimum officium exiguntur: ac deinde oportet eos diligentissimos esse in cognoscendis omnibus his, sine quibus vix possunt suo muneri satisfacere; & nisi ita faciant, nō dubito quin grauissime peccent.

Peritorū nomine qui intelligantur.

Nunc vero huic incommodo satis occurrere poterunt Inquisitores, cum in vno hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium secure exercendum attinet, nam quod non est apud Eymericum tractatum, in nostris hisce exiguis laboribus videbunt fortassis non male explicatum.

De negligentia, nulla dubitatio est, quin ea causam præbeat Inquisitorem remouendum, cum generaliter quilibet prælati iurisdictionem habēs possint ob negligentiam circa officium suum remoueri, c. si qui Episcopi. 1. q. 1. Glossa, Hostiensis, & cōmuniter Doctores in c. excommunicamus 1. §. vlt. de heret. & negligentia dolo equiparatur. Specul. tit. de restit. in integrum. §. 1. vers. vt autem. iam quanto tempore inducatur et quomodo probetur negligentia, tradit Bart. in tract. de testibus, & Felinus in c. si autem. de rescript. nu. 3.

Ob negligentiam remouendi Inquisitor.

Monebo hic, vt Inquisitores in hac fidei causa negligentiam omnino euitent: quoniam etsi in omnibus iudicibus negligentiam circa officium suum graue peccatum sit; in Inquisitoribus tamen ingens est scelus, & non caret fautoria hereticorum suspicionē, iuxta tradita per Eymericum par. 2. q. 53. n. 1. hinc grauissima olim pœna statuta sunt in Episcopos negligentes procedere aduersus hereticos, vt accurate docet Conradus Brunus lib. 4. de heret. cap. 1. & tradit textus in cap. excommunicamus 1. §. vlt.

Inquisitor omnino negligens euitent.

Generaliter autem eum appello negligentem, qui aut non exercet, aut debito tempore non exercet quę ad munus suum spectant. itaque non modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hereticos, verum etiam illum, qui non debito tempore procedit; vt si procedat quando capi non possunt, aut quando iam hereses docuerunt, cum potuerit, si diligenter egisset, hęc incommoda præcauere. & de ne-

Quid dicant negligens.

de negligentia Inquisitorum extat textus in clem. A
heret. §. verum quia. vers. quod si odij.

Inquisitores
iniqui remo-
uendi, & ex
quib. causis.

Denique ob iniquitatem possunt etiam remoueri
inquisitores, de qua loquitur hic Eymericus num. 5.
dum ait: vel si euidenter eis constiterit, quod pec-
cunias extorserit modis illicitis. sub iniquitate er-
go pono cum auctore primum auaritiam, & extor-
sionem illicitam pecuniarum sacri officij pretextu.
per textum in clem. 2. §. 1. de heret. & facit textus
in l. illicitas. ff. de officio præsidi. & in c. in tantum.
& in c. audimus. de sim. tradit Bernardus Comensis
in Lucerna verbo, inquisitor. §. 10. & Franciscus
Squillacensis tract. de fide cath. c. 53.

Nomine Pe-
cuniarum quid
intelligatur.

Nomine vero pecuniarum (vt obiter id dicam) hoc
loco non solum intelligimus pecuniam numeratam
aut causam, sed rem etiam quamcunque pretio esti-
mabilem, vt ait optime Zabarella in dicta clem. 2.
de heret. quod apertissime docet Hermogenianus in
l. pecuniarum nomine. ff. de verb. signi. Pecuniarum nomi-
ne non solum numerata pecunia, sed omnes res
tam soli quam mobiles, & tam corpora quam iura
continentur. hac ille.

Rursus sub iniquitate colloco prauitatem, qua im-
ponunt alicui crimen, vel suspicionem heresis. de qua
in clemen. 1. §. verum quia. de heret. traditque Ber-
nardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 9.
& alij communiter tum ibi, tum alijs locis.

Alijs quoque modis possunt per iniquitatem inqui-
sitores in grauissimo & integerrimo tribunali de-
linquere, quos singulatim tradere non est artis. at-
que vt tandem finiam, nullae sunt causae ob quas pos-
sunt inquisitores remoueri, quae ad haec tria genera-
lia capita non referantur.

Inquisitores
delinquentes
quo punien-
ti.

Quod si queras a quo puniri debeant inquisito-
res, cum in causa sancti officij deliquerint, responde-
bo iure cautum esse in clem. 2. de heret. §. qui equidem
vt a suis praelatis puniantur in haec verba: Qui equi-
dem praelati, inquisitores & commissarios prae-
dictos reos inde repertos ab officijs amouere, et a-
motos alias punire debite seu corrigere tenean-
tu. hac ibi.

Ceterum hodie sicut nec Praelati ordinum consti-
tuunt, aut destituunt seu remouent Apostolicos in-
quisitores, vt supra q. 9. dictum est, ita nec eos pu-
niant, sed ea res ad Cardinales inquisitores genera-
les in vniuersa republica Christiana delata est, ip-
si enim culpabiles puniunt.

In Hispania praeses inquisitionis (quem Maiorem
inquisitorem vocamus) inquisitores delinquentes to-
ercent, quod iure videtur posse facere per textum in
dicta clem. 2. de heret. quem paulo ante retulimus,
& refert Eymericus supra q. 10. huius partis. nihi-
lominus diplomate quodam Leonis V. Pontificis ma-
ximi id ei expressius indultum est.

Quibus tamen minime obstantibus quotiens do-
mino Papae visum fuit ad Rom. curiam libere potest
quoslibet inquisitores quorumcumque regnorum voca-
re, citare, & punire: cum sit omnium iudex, et inqui-
sitores ab eo sint delegati, & ad eum spectet eorum
causas delictaque cognoscere & coercere. quod si
alij de eis cognoscant, id ex potestate a Papa con-
tingit, quam quotiescumque voluerit, & auferre po-
terit, & ad se negotium auocare.

Ex quibus sit consequens, minus decenter & vere
Joannem Roiam tract. de heret. par. 2. tit. de priui-
legijs inquisitorum, num. 417. versi. ite inquisitores.
dixisse, inquisitores non posse ad Rom. curiam cita-
ri; id enim absolute & simpliciter falsum est. Equi-
dem non possunt inquisitores a quibusuis iudicibus,
& pro quibusuis sicut alij quilibet ad Romanam cu-
riam euocari, vt a Romano Pontifice velut proprio
& immediato iudice, & possunt quidem citari, & de-
bent ipsi (nisi rebelles haberi velint) & obedire &
comparere, nullis, indultis aut priuilegijs obstantibus
quorum ope nullo pacto a Romani Pontificis iuris-
dictione eximi possunt.

Citari pos-
sunt Inquisi-
tores Ad Ro-
manam curiam.

Postremo cum de puniendis inquisitoribus in cau-
sis sancti officij delinquentibus agitur, id obseruan-
dum censeo quod beatus Thomas admonebat 2. 2.
q. 70. art. ad 3. argum. edisserens de coercendis Car-
dinalibus Rom. Ecclesiae, vt scilicet caueatur ne ex
condemnatione, aut punitione alicuius eorum dero-
getur in opinione hominum dignitati & auctorita-
ti sancti officij sacrosanctae inquisitionis, quod est pe-
riculosius, quam impunitum relinquere aliquem pec-
catorem: nisi tale esset delictum vnde scandalum ori-
retur, ac propterea non esset impunitum relinquen-
dum: cum enim inquisitores Apostolici multis ac
praesertim sceleratis hominibus sint formidabiles
& inuisi, si facile ac publice punirentur, non difficul-
ter eorum delicta a populo stulto & insana plebe
in odium & dedecus sancti officij traherentur. itaq;
cum necessitas punire inquisitores cogit, caute id fieri
debet, ne in superiora incommoda prolabamur.

Caute sunt
punienti in-
quisitores.

Et quod deterius est, ignorantia. Haec verba
in solo codice Illustris. Cardinalis Sabelli reperie-
batur, quae nullo pacto visa sunt omittenda et satis
est verisimile haec scripsisse Eymericum, vt priori-
bus precepta consentanea tradat. cum enim supra q.
1. huius partis dixerit, inquisitorum de re esse eminen-
ter eruditum, consequitur eum propter ignorantiam, seu
imperitiam remoueri posse, vt paulo antea diximus.

N.

DE INSTITUTIONE Commissarij Inquisitoris.

QUESTIO XIII.

An Inquisitor possit instituere sibi
Vicarium.

Ertiadecima quaestio est: Vtrum
inquisitor possit sibi Vicarium
seu Commissarium auctoritate
Apostolica instituere?

Respondemus q. sic: quia de
legatus est domini nostri Pa-
pa, vt dictum est supra in hac par. 3. q. 4. & patet
in c. Ne aliqui. de haereticis lib. 6. Delegatus au-
tem potest subdelegare. C. de iudicijs. l. a iudice.
& extra de offi. iudic. deleg. c. Super quaestionum.
Possunt igitur Inquisitores subdelegare, & com-
missarios seu vicarios facere vel instituere, &
hoc supponitur in capi. Multorum. de haereti-
in clemen. §. verum. vbi dicitur sic: Verum. & in
fra: Episcopo & inquisitori praedictis, ac alijs ad

Relat. supra
pag. 111.

M m dicti

dicti executionem officij substituendis ab eis in virtute sanctæ obediētiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, &c. & supra eo. c. §. porro. & eo. tit. in c. Nolentes. §. & tā ipsorum: vbi dicitur sic: Et tā ipsorum quā Episcoporum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis cōmissarijs quibuscumque, districtius iniungentes, &c. & infra: Notarij vero, & officiales dicti officij, nec non Fratres & socij Inquisitorum, & commissariorum ipsorum, qui dictos Inquisitores aut commissarios, &c.

COMMENT. LXII.

Non inepte hanc quæstionem proposuit Eymericus: quia olim & initio cōstitutæ delegatæ inquisitionis, & paucō post tempore dubitatum fuit, An inquisitores possent sibi vicarios, seu commissarios constituere. hodie tamen hæc res omni dubitatione caret, non modo per canones in hac quæstione ab Eymérico citatos; verum et ob sequētia Pontificum rescripta: in primis vero per bullā Pij I. incipiētem: Cū iam dudum. missam ad Gabrielem de Barchmona inquisitorem Bononiensem, quā vidimus in Archivo inquisitionis Bononiensis. & per Bullā Clementis VII. missam ad Paulum Butigellam, quæ incipit: Cū sicut. vbi ita scriptum extat: Decernimus insuper, vt vestros vicarios siue cōmissarios instituere valeatis; viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dūmodo ætatis trigessimū annum attigerint. hæc ibi. Refertur in libro privilegiorum ord. Prædicat. fol. 201. pag. 2. & in bullario litterarū Apostolicarum pro officio inquisitionis in fine huius operis.

Quod si plura huc spectātia videre cupis, ea tradunt Decius in ca. cum causam. de appella. notabili 4. Antonius Butrius, Panormitanus, & ceteri in c. super quæstionum. §. si vero, de officio deleg. Bonifacius Vitallinus in clem. 2. de hære. nu. 80. & seq. Gōdissalvus tract. de hære. q. 7. nu. 13. Zanchinus de hæret. c. 30. & ibi Campegius. Repertorium inquisitorum verbo, commissio. Joan. Roias in singu. fidei, sing. 97. Bernar. Cōmēsis in lucerna verbo, inquisitor. §. 2. Simācas de cath. instit. tit. 34. nu. 29. & alij, ex quibus intelliges & delegatum posse subdelegare, & inquisitorem plenarie posse committere vices suas: quod & verum est, & sequenti commentario fusius ostendemus.

QVÆSTIO. XIII.

An vicarij Inquisitoris ab ipso solo institui possint, & non ab eius prælatis.

Varta decima quæstio est: Vtrum solus Inquisitor possit in officio sibi tradito vicarios seu commissarios instituere; vel et magistri et Prouinciales Ordinis Prædicatorum, Ministri Generales & Prouinciales Ordinis Minorum illud possint?

Respondemus, quod solus potest inquisitor, & non dictorum ordinum præfidentes: quia præfidentibus nulla attribuitur potestas, seu iurisdicctio prauitatis hereticæ officium exequendi: sed tantum attribuitur eis ministerium inquisitorum personas eligendi. quia præsumitur, eos habere suorum fratrum notitiam pleniorē, vt dictum est supra par. ista. q. 10. Quare ipsi inquisitores, & non dictorum ordinum, præfidentes, sunt in dicto inquisitionis officio delegati, & consequenter ipsi inquisitores solum possunt sibi commissarios substituere, & subdelegare.

COMMENT. LXIII.

Practicam creandi Vicarios seu Commissarios luculenter ostēderat Eymericus supra in principio huius 3. partis nu. 39. & multis sequentibus. at ex illis non liquebat huius difficultatis solutio, & propterea hoc etiam fuit declarandum. Unica vero conclusio re absoluit, videlicet a solis Inquisitoribus, non ab eorum prælatis, de quibus hic, posse creari cōmissarios seu vicarios. rō qua vtitur auctor vera est et certa, nec indiget amplius declaratione nra.

Hanc quoque quæstionem Locatus transtulit in suum opus iudiciale, verbo, Vicarius.

Inquisitor non modo vnū aut alterū, sed plures interdum Vicarios aut Commissarios sibi constituere potest, cum eius diæcesis seu provincia late pateat ac multæ in ea ciuitates continentur. nam cum tūc inquisitor singulis per se interesse non possit, necesse est Commissarios in eis constituere.

Creabit vero in singulis vnum commissarium virum prudentem, doctum, Christianum veterem, piū, & negotio aptum atque idoneum, sui vel alterius ordinis religiosum, aut clericū secularem, verbi gratia aliquem in ecclesia principali eius ciuitatis in dignitate constitutum, aut canonicum, quem proculdubio credat negotia fidei diligenter & iuxta canonicas sanctiones esse curaturū. ita qualis esse debeat inquisitoris Cōmissarius paulo post docet auctor q. 16.

QVÆSTIO. XV.

An Inquisitor vices suas alij plene committere valeat.

S V M M A R I V M.

- 1 Inq̃sitor vices suas alij plene cōmittere potest.
- 2 Vicarius inq̃sitoris nō pōt Vicariū substituere.
- 3 Quenā sibi reseruare cōsueuerint inquisitores.
- 4 Et cōmuni & priuato iure licet inquisitori plenarie committere vices suas.

Vintadecima quæstio est: Vtrum Inquisitor Vicario suo seu commissario, possit plenarie committere vices suas?

Respondemus quod sic; Nam inquisitor (vt dictū est supra par. ista. q. 13.) est delegatus domini nostri Papæ, vt patet in c. Ne aliq. de hære. li. 6. Et oīs delegatus pōt subdelegare, et alteri plenarie cōmittere vices suas, vt extra de off. iudic.

iudic. deleg. Super questionum.

2 Non tamē sic plenarie, q̄ sicut Inquisitor potest Commissariū instituire, quōd ipse cōmissarius possit etiam alium commissarium substituere: nam subdelegatus nō potest subdelegare.

Potest igitur inquisitor commissarium instituere, & eidem committere, vt possit delatos vel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices suas.

3 Sed licet possit, attendat tamen quibus committit: nam in pluribus nō sunt ita experti sicut inquisitores, nec ita reuerentur, nec timētur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio relapsorum, nec impenitentium. immo etiā raro quōd possint sentētiās diffinitiuas ferre, nisi prius consultato inquisitore, cuius est processus etiam suorum commissariorum, quadam decencia defensare.

4 Sed si inquisitor potest de iure communi vt delegatus, commissarijs suis committere plenarie vices suas, cur non & iure priuato? vt in priuilegijs Urbani, Innocentij, Alexandri & Clementis summorum Pōtificum ad inquisitores. Et in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. conceditur eisdē inquisitoribus, quatenus possint committere citationes, testium examinationes, & sententiarum denuntiationes. Respondet Io. And. quōd propter prædictam decretalem, Vt commissi. olim dubitabatur à nōnullis, an inquisitor hoc posset: sed hodie non est dubium, quia est expressum in c. Multorum. §. verum. & in c. Nolentes. §. inquisitoribus. & §. Notarij, de heret. in Clem. vbi expresse cōmittitur inquisitorib. substituere & cōmissarios ponere. not. de hoc Io. And. in c. Nolentes. allegato.

COMMENT. LXIII.

EX hac quæstione duæ potissimum colliguntur assertiones.

Prima est: inquisitores Vicarijs seu Commissarijs à se institutis plene cōmittere possunt vices suas.

Altera est: Commissarius tamen cum plena potestate institutus, non potest sibi alium Commissarium substituere.

Quantum ad primam assertionem attinet, eā abū de docuit Eymericus paulo antea in hac 3. par. tit. De forma instituendi Vicarium speciale. nu. 37.

& dixi ibi. eamque ostendunt etiā illi, quos citauimus paulo ante super q. 1. §. quod si plura. quibus adde Locatū in opere iudiciali verbo, inquisitor, n. 4.

Non tamen sic plenarie, &c.] Hec est secunda assertio, quam probat Eymericus dicens, subdelegatum non posse subdelegare.

Hec tamen ratio valde est cōtrouersa et anceps inter Doctores: nam Raphael Fulgosius in l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. quem videtur laudare Iason in l. à iudice. C. de iudic. subdelegatū posse iterū subdelegare ex multis cōtendit, cuius plane rationes nō sunt fortassis debiles, nec contemnendæ, quas apud ipsos videto. neque. n. instituti nostri est scholastico more singula discutere, sed summa-

A tim certiora tradere.

Panormitanus tamen in c. cum Bertholdus. nu. 25. extra de senten. & re iudi. hanc difficultatem distinctione tollebat. horum tamen sententias (cōmuniora & veriosimiliora secuti) libenter omittimus.

Communis enim opinio est, delegatum principis, qualis est Inquisitor, subdelegando, non posse dare facultatem subdelegato suo seu Vicario, vt iterum ille subdeleget. ita glossa singularis in c. super questionū. §. porro. verbo, transfert. de officio iud. delegati, & gl. in c. cū causā. verbo, delegatus. de appellat. Archidiaconus in c. quāuis. & Io. And. in c. is cui. de offi. dele. li. 6. Alexander in d. l. à iudice. C. de iud. q̄ ipsū sequitur ex p̄sse Albericus in l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. & Panormitanus in c. super questionū. §. si vero. nu. 2. de offic. iud. deleg.

Probari potest hæc sententiā, quam hic sequitur Eymericus vnijs quidem nec obscuris rationibus, prima est 70. And. præcitato loco: quoniam si delegatus posset suo vicario aut subdelegato concedere facultatē subdelegandi, progressus esset in infinitū. nam & subdelegatus subdelegati id etiam posset, cum nulla diuersitatis ratio afferri commodè possit aut probabilis. progressus vero infinitos vitari leges iubent. l. fideicommissū. §. si quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera esse potest: quoniam delegatus potestatem quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium, quod cū personam, cui tribuitur, sequatur, in alterum transferri non potest, & cū persona extinguitur. c. priuilegium. de reg. iuris li. 6. notat Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. et glossa in c. quā sit, de electi. li. 6. ex quibus fit perspicuum, doctrinam EymERICI hoc loco securam & sanam esse, & cōmunibus interpretum votis niti. quare Commissarius non potest sibi alium substituere commissarium.

Quam aut facultatem possit Inquisitor concedere suis commissarijs. copiose explicatū est supra in hac 3. parte nu. 37. super tit. de institutione Vicarij seu Commissarij.

QVÆSTIO XVI.

De ætate & conditionibus Vicarij Inquisitoris.

Extadecima quæstio est: Inquisitoris Vicarius seu Commissarius cuius debet esse conditionis, & præsertim ætatis?

Respondemus, quōd debet esset vir litteratus, constans, & firmus, multum circumspēctus, fideique zelator feruidus, vt literatūra, atque scientia sciat discernere inter lepram & lepram, hæresim & hæresim, catholicam veritatē & hæreticam prauitatem, vt constanter aduersitates & labores toleret patiēter, nec trepidet, sed cōstanter & viriliter negotia fidei exequatur, vt circumspectione sit prouidus, atque prudens, & sciat prouidere quomodo & qualiter sit agendū & vt fidei zelo & feruore sit deuotus, ac sub spe mercedis eternæ negotia fidei deuotius exequat.

M m 2 Quan-

Vicarius inquisitoris nō potest alium Vicarium sibi creare.

condemnatione relapsorum & impenitentium reservata inquisitoribus.

Questionis prima.

um. 2. Subdelegatus, an possit subdelegare, ceptus quæ.

Quantum a vero est de aetate, non est in iure expressum de ipso commissario, quamuis de Inquisitore quod lebet attingere quadragesimum annum, in c. volentes. de hære. in Clem. glos. tamen l. c. And. ibi habet, q. idem de commissario putat, sed si ipse putat, non sequitur, quod alij putent, nec quod ita sit, cum iure non sit cautum.

COMMENT. LXV.

Quales esse debeant Inquisitorum Vicarij.

D Væ sunt partes, una est de qualitate commissarii, altera de eius aetate.

Quantum ad primam attinent, eadem ferme dicit Eymericus de qualitate Vicarij Inquisitoris, q. supra ques. i. de ipsomet Inquisitore tradiderat, nec immerito: nam cum subrogatum seu substitutum debet sapere naturam eius in cuius locum subrogatur, l. parabolani. C. de Episco. & cleri. eandem qualitates, quibus decoratur inquisitor, debent eius commissarium illustrare.

Triginta anni sufficiunt in Vicarijs Inquisitorum.

a. Quantum vero est de aetate, &c. De etate commissariorum, ut vere scribit hoc loco Eymericus, iure nihil cautum nominatim ostenditur: & quidē annos quadraginta natum esse debere Inquisitorem volebant, quam opinionem, quamuis nō refellat auctor, non tamen videtur approbare, ac satis tuto dici poterat pauciores annos natum constitui olim potuisse, cum regulariter, nec omnia, nec maxime ardua fidei notitia inquisitorum Vicario demandari.

Verumtamen hodie hec controuersia sublata est per rescriptum Clementis VII. quod incipit: Cum sicut. §. decernimus. quo loco & commissariorum qualitas, & eorundem triginta annorum etas luculenter præscribitur. eius rescripti verba relata sunt a nobis paulo antea super q. 13. vbi videto.

QUESTIO XVII.

De destitutione commissarii Inquisitoris.

SUMMARIUM.

- 1 Vicariū inquisitoris amouere non possunt Prælati ordinis.
- 2 Electio personæ inquisitoris cur sit Prælati commissaria.
- 3 Verba canonis non sunt in pœnalibus extendenda.
- 4 Locus a maiore non habet semper locum in iure.
- 5 Vicarios et Notarios Inquisitorum mutare nō licet Prælati.
- 9 Quales se præstare debeant Prælati erga inquisitores.

Decima septima quæstio est: Vtrum Inquisitoris Vicarium seu commissarium, possint Magistri seu Priores Prouinciales ordinis Prædicatorum, vel Ministri Generales seu Prouinciales ordinis Minorum, infra eorum ordinem amouere?

A 1 Respondemus, quod non: Nam eius est destituere, cuius est instituere: & omnis res per quam causas nascitur, per easdem dissoluitur. extra de reg. iur. Magistrorum autem, Priorum Prouincialium, seu Ministrorum, non est Vicarium seu Commissarium Inquisitoris instituere, sed solius Inquisitoris, ut patet supra hac parte 3. q. 14. vbi de hoc quæritur: Igitur nec illorum præsentium, sed solius Inquisitoris est Vicarium suum destituere. Et ultra: Delegati. n. est subdelegare: & illius solius in officio, ad quod est delegatus. C. de iudic. A iudice, & extra de offi. iudi. dele. Super quæstionum. Inquisitor autem domini nostri Papæ est delegatus, ut patet in c. Ne aliqui. de hære. li. 6. & non Magistrorum, nec Ministrorum, nec Priorum, ut patuit supra par. 3. q. 7. vbi de hoc quæritur: Igitur Inquisitoris solius est Vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere, & a subdelegatione, cum ei videbitur, reuocare. **E**lectio personæ inquisitoris cur sit Prælati commissaria.

B 2 Et Amplius; Licet enim Magistrorum, Ministrorum, & Priorum Prouincialium sit personam Inquisitoris eligere, ut patet in eorum priuilegijs & indultis, hoc ideo fit, quia plenior notitiam de idoneitate suorum Fratrum videntur habere, quam dominus noster Papæ: & ideo commisit eisdem personam eligere, ut de hac causa patet in priuilegijs Inquisitorum Urbani III. & Clementis III. Catholica fidei. & patuit supra hac par. 3. q. 11. Nullam tamen potestatem seu iurisdictionem super dicto inquisitionis officio tribuit prædictis antedictis, ut patet expresse in priuilegijs, & quæst. prædictis, sed personam ab eis electam, scilicet Inquisitori, cuius tantum est auctoritate Apostolica Vicarium sibi instituere, & subdelegare, in causa fidei procedere, inquirere, testes cogere & examinare, & sententiam cum diocesano ferre. Sicut igitur prædicti præsentibus non possunt in causa fidei procedere, nec testes ad testificandum cogere, nec processus Inquisitoris destrucere, nec reuocare, nec eius sententias mutare, nec testes prohibere ne deponant, sic nec possunt Vicarios in officio instituere, nec institutos destituere, nec eis mādare ne procedat quod si fecerint, tanquam impeditores officij inquisitionis, excommunicationis mucrone eo ipso sunt percussi, in qua si steterint per annum animo indurato, ex tunc sunt ut hæretici condemnandi, ut patet in c. Ut inquisitionis officium. de hære. li. 6. Et ultra hoc contra eos ut contra fautores hæreticorum, per ipsos Inquisitores est procedendum iuxta priuilegiū Urbani III. & Clementis III. Præcunctis. in §. ceterum vero. quod habetur supra par. 2. Vicarium igitur Inquisitoris instituere & destituere est Inquisitoris solius, & non alterius nisi domini nostri Papæ, qui habet super istum & illum plenitudinem potestatis.

E 3 Nec valet quod allegatur ab eorum quibusdam, q. eis committitur potestas inquisitorum instituendi & destituendi, & consequenter eius Commissarium per locum a maiori, quia cui conceditur q. est plus, videtur & concedi q. est minus: Nam commissio facta alicui tantum valet, quantum verba sonant, nec sunt verba extendenda præsertim

Inquisitor Vicarium non possunt reuocare eum Prælati.

Electio personæ inquisitoris cur sit Prælati commissaria.

Relat. supra pag. 132.

Relat. supra pag. 129.

Authenticum multis in C. de fac. eccles.

sertim in odiosis & penalibus, quia odia restringi, fauores autē congruit ampliari. extra de reg. iur. In priuilegijs autem prædictorum præsidē-
 rium, & commissionibus eis factis, & si sit men-
 tio de Inquisitoris destitutione, nō tamen de de-
 stitutione eius Vicarij; quare cum destitutio sit
 odiosa, non est ad Vicarios extendenda.

4 Nec a locus a maiori in iure habet locum. Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendum de vita, moribus & regimine alicuius Magistri vel Ministri Generalis cum potestate etiā deponendi, de quibus est informatus seu deformatus, nulla facta mentione in commissione de Prioribus, vel Ministris Prouincialibus; seu Guardianis, nunquid poterit de eis inquirere ac eos deponere? nequaquam. Sic nec in proposito. Destitutio ergo dicti Vicarij ad Inquisitorem, & nō ad prædictos noscitur pertinere.

Et ultra: Si enim dominus Papa male, sed vere informatus de malo regimine, vita, & moribus Archiepiscopi p. eius bonos suffraganeos & Ecclesiæ zelatores, delegat aliquem ut inquireat de Archiepiscopo, cum potestate eum suspendendi vel deponendi, nulla facta mentione in litteris delegationis de inquisitione, suspensione, seu depositione fiendis de suffraganeis antedictis, poterit ne delegatus agere ad suspensionem vel depositionem suffraganeorum prædictorum? nequaquam: sic & in proposito; cum in litteris Apostolicis prædictis præsentibus directis fiat mentio tantum de destitutione Inquisitoris, & non eius Vicarij; poterit illum ex causa legitima, & non voluntate libera deponere, ut habetur supra parte ista 3. q. 10. sed nō eius Vicarium: sed amoto Inquisitore spirat statim potestas Vicarij antedicti. Minusque valere videtur quod ab eorundem quibusdam replicatur: quod præsidēs prædicti possunt Fratres suos de loco ad locū, ab officio ad officium transferre ad libitū voluntatis: quod nequaquam fieret, si non possent Vicarios & Commissarios Inquisitorum destituere libera voluntate: Nā ab illo eodem, scilicet a domino nostro Papa, cuius est religiones condere, & approbare, & sustinere, & priuilegiare; a quo dicti præsidēs habent quod præsideant, & quod Fratres eis subiaceant, ab eodem habent Inquisitores, & eius Commissarij, & Fratres, qui antequā intrarent ordinem, habebant auctoritatem officiū notariatus exequendi, quod in causa fidei procedat, Inquisitor ut delegatus & Commissarius ut subdelegatus, & Frater dudū notarius, si per Inquisitorem fuerit requisitus, quod sit eius notarius auctoritate tunc Apostolica fultus, ut in c. Ut officium. §. ad conscribendas. de hæret. lib. 6. Quare præsentibus non licet eos in officio eis tradito, impedire, eos de loco ad locū transferendo vel de officio ad officium transmutando, per quod ipsi in causa fidei ne procedant, valeant impediri: nec ipsi dictis præsentibus in huiusmodi sunt subiecti, sed domino nostro Papæ, & ideo illi & non istis debent obedire: nam potius est obedire dum maiori potestati, quā minori. 11. quest. 3. Qui resistit.

A 6 Debent igitur Præsidentes prædicti, Inquisitores, eorum Commissarios & socios ac notarios fouere, & causam omnem licitam præstare, ut tā salubre officium diligentius exequatur, & ad contrarium nullatenus causam dare debent.

Et etiā Inquisitores salua sui officij libera executione, Fratribus materiam non præstare, ut à sua obedientia resiliant salutari. Igitur illi & isti suis terminis sint contenti, cum sint in simul diuinis obsequijs mancipati.

COMMENT. LXVI.

IN tota hac questione vnū præcipue axioma tractatur, videlicet: Solum Inquisitorem posse Commissarium a se institutum deponere, & nullo modo id posse religionum suarum præfectos. quod axioma probat multis eisdemque viuis quidem ac spirantibus rationibus: inde vero obstantia diluit argumenta, ibi: Nec valet quod allegatur ab eorum quibusdam.

Totam hanc tractationem retulit Cæpigijs apud Zanchinum, breuius tamen, c. 30. vers. denique dicit. & Locutus in opere iudiciali, verbo, Vicarius, num. 1. & alij, Est autem tota questio facilis, & per se perspicua, adeoque dilucide loquitur auctor, nulla nostra fusiore interpretatione indigeat, vno excepto, quod mox explanabo.

a Nec locus a maiori in iure habet locū, & c.] Depositione Commissarij esse odiosam, ut in proximis præcedentibus verbis ostendit Eymericus, certissimum est, & exploratissimum: at locum a maiori in iure non habere locum, paradoxon videtur esse & improbabile, cum communis sit theoria, argumentū a maiori & forte esse in iure, & frequens, & utile. c. licet vniuersis. vbi glossa extra de testibus. l. nec ex vrea. c. de acquire. possess. l. 1. c. de negotijs gestis. glossa, Joan. And. & Panorm. in c. cū in cunctis. de electio. & copiose Euerar. in locis argumentorum legalibus in loco a maiori.

D Sed quō apertius hæc intelligas, finge Eymericū huic argumento respondere: Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. c. cui licet, de regu. iur. lib. 6. at prælatis ordinum licet remouere inquisitores, quod videtur plus: ergo licebit Commissarios eorum, quod est minus. Eymericus respondet maiori propositioni dicens, prædictam regulam in iure nō habere locum, id est, non semper habere locum; quod est verum: nam argumentum a maiori tunc solum procedit, quando minus continetur sub maiori tanquam species vel pars. cum itaque Vicarius Inquisitoris non sit eius pars, aut species subiecta; nō mirum, si is qui remouet Inquisitorem, non possit remouere eius Vicarium.

E Rursus dico, sæpe eos qui possunt maiora, nō posse agere minora, quotiens ius, consuetudo, vel priuilegium repugnant. Sed vide Hostiensem & Præpositum in c. per venerabilem. extra qui filij sunt legit. glos. singularem in Clement. ult. verbo, defensor de rebus Eccles. non alienan. Paulum Castrensem in auth. multo magis. c. de sacros. Eccles. & Zabarella in clem. ne Romani. in 4. oppositio. de electi.

Multis quoque alijs modis præfata regula nō procedit, quos refert Euerardus in loco a maiori nu. 4.

Saluberrima admonitio.

Solus inquisitor deponit Vicariū sibi substitutum.

Num. 4.

Locus a ma-

Locus a maiori ad minus, quando nō procedat.

Cap. odia. regu. iur. 6. 6.

Al. concess.

Notarij Inquisitorum a prælatis non sunt amouendi.

ex quibus intelligimus prudenter fuisse locutum auctorem. qui, ut alibi monuit, hoc habet familiare, ut non citatis legibus secundum leges loquatur, & ob id nobis fuit valde molestum has in eum adnotationes perficere.

Q V Æ S T I O. XVIII.

De creatione Notarij inquisitionis.

DEcima octava quaestio est: Vtrum Inquisitor possit sibi notarium creare?

Respondemus quod nō, nec de iure communi, nec priuato, nec in priuilegijs Inquisitorum de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo notarios publicos Episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarū terrarum vel regnorum, in quibus officium est sibi commissum qui processus conficiant, & alia, quae ad negotia fidei pertinent, exequantur; vel petat à domino nostro Papa creari sibi tres vel quatuor, quos sibi nominauerit in notarios; quod sibi non negabitur, qui auctoritate Apostolica in partibus Inquisitori traditis, negotia fidei exequantur; dum modo hoc tolerant dicti domini temporales, quod male libenter communiter faciūt: quare tutius est, cum notarijs Episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, quod processus fidei conscribantur.

COMMENT. LXVII.

Probabit aliquis imprudenter loqui hic Emericū, dum dicit non posse Inquisitorem sibi notarium creare, cum aliud videatur esse statutum in c. ut officium. §. verum, quia, de haeret. li. 6. et in litteris Urbani IV. incipien. Licet ex omnibus. §. ad conscribendas. verum tamen non est ita: nam illis locis, solum cauetur, ut qui iam notarij erant, ab Inquisitoribus compellantur ad id munus exequendū, tamen si religiosi facti sint: nec vllum vidimus antiquum rescriptum, quo tribueretur Inquisitoribus potestas creandi notarios: ideoque olim notarijs deficientibus, quia notarios creare nō poterāt, duos viros idoneos assumere poterant ad acta inquisitionis conscribenda, ut alibi fusius diximus.

Ceterum hodie quodam Pij IV. rescripto incipiente: Pastoralis officij cura. dato Romae apud sanctū Petrum anno Domini MDLXI. sexto Calen. Septemb. quod refertur in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, cautum est, ut Inquisitores & eorum commissarij in quibusvis fidei causis cum viderint expedire, auctoritate Apostolica possint vnum vel plures etiam clericos seculares, vel quorumvis ordinum regulares in notarios eligere, assumere, atque creare.

Sed in hac causa hoc animaduertere oportet, nō propterea religiosum, aut clericum notarium creari quod ab Inquisitoribus iussus sit officij sacri acta conscribere, sed ut cuncta valida sint, coram alio notario hunc religiosum notarium creare oportet, testibus adhibitis, tradito sibi de more calamo & atramentario, additoque solemnī iureiurando, & verbis consuetis videlicet: Estō notarius & fidelis. adda-

Agium apud Zanchinum. c. 9. vers. adde rursus. et Locatum in opere iudiciali, verbo, notarius. n. 4. & 5. cetera huc spectantia dicam seq. quæst.

Q V Æ S T I O. XIX.

An Inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officium clericos, & alias personas idoneas.

BEcima nona quaestio est: Vtrum Inquisitor, clericum seu religiosum etiā sacerdotē, aliās notarium, vel alias personas idoneas, possit cogere ad exequendū tabellionatus officium, quo ad ea, quae concernūt inquisitionis officium hereticæ prauitatis?

Respondemus quod sic, iuxta c. Ut officium. de haeret. li. 6. §. Ad conscribendas. ubi dicitur sic: Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quae in commissio vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte praecipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis Fratres, qui dum essent in saeculo tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione praefati negotij fidei, fuit ab Apostolica sede commissum, & in posterum committetur, concedentes huiusmodi Fratribus, nec non & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dū essent in saeculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibusvis etiā clericis saecularibus officium ipsum habentibus (etiā si iidē Fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum, quo ad praemissa, nō obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis quocunque vallato munimine potestatem. Et eo. c. §. verum. dicitur sic: Volumus & mandamus; ut in examinatione testium quos recipi super crimine praedicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum praesentia per publicam (si commode potestis habere) personā, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Eadem verba habeatur in priuilegijs praedictis Urbani iij. & Clementis iij. Prae cunctis. §. verum.

COMMENT. LXVIII.

Personas religiosas cuiusvis ordinis, quae dū essent in saeculo, notarij fuerant, posse per Inquisitores compelli ad hoc officium exequendum ob singularem fidei fauorem, cauit etiam Urbanus IV. in rescripto incipien. Licet ex omnibus. §. ad conscribendas. relato in bullario litterarum Apostolicarum. & Alexand. IV. rescripto incipiente: Ne commissio. §. ad haec. relato itē in bullario in fine huius operis. quae sub pendenti plumbeo authentica vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis: quo loco in hac

Inquisitores quoslibet neos potest compelli ad scribenda inquisitionis acta.

Relat. sup. pag. 107.

Olim Inquisitores non poterant sibi notarios creare, hodie secus.

in creando notarios quod obseruandum.

in hac causa hunc ordinem observandum videtur in-
nuere Papa, ut primū laici notarij vocentur, & il-
lis deficientibus, personæ religiosæ, quæ dum essent
in sæculo officium tabellionis exercuerant, accersan-
tur: quibus denique deficientibus, alij duo viri ido-
nei clerici vel laici ad acta officij scribenda accede-
re iubeantur. sed hodie, ut superiori commetario do-
cui, notarij creari possint, ne ex defectu scribentiū
quicquam omittatur, quod ad fidei negotium propa-
gandum spectet.

A notatio
Scripturo in
quisitionis a-
cta, de nouo
iuramentum
est requiren-
dum.
Illud est tamen hoc loco diligenter observandū,
ut quotiens Inquisitores notarios quoslibet de no-
uo aduocant ad cōscribenda acta sacri officij, denuo
ab illis exigant iuramentum de officio fideliter exer-
cendo, & custodiendo secreto, non obstante, quod si
deliter semel iurauerint cuncta exercere, cum pri-
mum notarij fuerunt creati: quod est in causa fidei
particulari, ut notat glossa in clem. 1. §. porro. ver-
bo, iurabunt, de heret. & ibidem Paulus, Ancha-
ranus, & smola. Nicolaus Arelatanus tract. de
heret. notabili 39. incipien. Nota quod quamuis.
Joan. Roias singulari 141. incip. Notarius. Bernar-
dus Comensis in lucerna verbo, notarius. §. 1.

Cetera huc spectantia tradunt Repertorium In-
quisitorum, Bernardus Comensis in lucerna: & Lo-
catus in opere iudiciali, verba, notarius. Campegius
apud Zanchinum cap. 9. vers. omnia faciet. & Si-
mancas de catho. instit. tit. 41. nu. 7. & seq.

QVÆSTIO. II.

De socijs Inquisitoris.

S V M M A R I V M.

- 1 Non potest Inquisitor ad libitum sui ordinis
Fratres in socios assumere.
- 2 Sunt ei tamen à prælatis socij grati & idonei
consignandi.
- 3 Ad Romanam curiam ire possunt Inquisitores
cum socio siue prælatorum ordinis licentia.
- 4 Gregorij XI. de hac facultate litteræ.

Vicesima quæstio est: Vtrum Inquisitor
possit sibi libere Fratres sui ordinis in
socios assumere, ad se associandum, cō-
morandum, et ad exequendum officiū
hæreticæ prauitatis, & cū eisdem procedere hinc
& inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi cau-
sas sui officij ducere, nō habita nec petita sui or-
dinis præsidentium licentia speciali?

- 1 Respondemus duo: Primum est, q̄ licet in c.
Nolentes. §. notarij. de hæret. in Clemen. fiat men-
tio de socijs Inquisitorum, & eorum Commissa-
riorum: tamen nec in iure communi, nec priua-
to inuenitur, q̄ Inquisitor regulariter, † nisi ut
dicetur, possit sibi assumere, absque sui ordinis
licetia socium, vel socios sui ordinis Fratres ad
se associandum, secundum commorandū, & ad
exequendum officiū hæreticæ prauitatis.
- 2 Bene tamen inuenitur, quod præsidentes eo-
rū tenentur eis concedere socios, de quibus meri-
to cōsolatur: Vnde in priuilegijs Urbani iijj. &

- A** Clementis iijj. directis Prioribus Prouincialib.
Cōuentualibus, ac Subprioribus & Vicarijs or-
dinis Prædicatorum, dicitur sic: Ne catholicæ fi-
dei negotium dilectis filijs Fratribus vestri or-
dinis, infra designatos limites, sedis Apostolicæ
auctoritate commissum, & in posterum commit-
tendū, ex personarum defectu contingat (quod
absit) quomodolibet impediri, volumus & præ-
sentium auctoritate vobis districte præcipiendo
mādamus, quatenus tu fili Prior Principalis, sin-
gulis ex prædictis Fratribus, singulos socios, Fra-
tres videlicet ipsius ordinis, prouidos & discre-
tos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi
quibus consignati fuerint, merito valeant cōso-
lari, sublata difficultate qualibet, assignare pecu-
res; & nihilominus tā tu, quā vos alij Priores,
Subpriores, Conuentuales, ac Vicarij quoties ab
eisdem Fratribus, quibus dictū est cōmissum ne-
gotiū & cōmittetur in posterū, fueritis requisiti,
& dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiā
Fratribus eiusdem ordinis præter illos, qui eis in
socios deputati fuerint, cū omni promptitudine
prouidere curetis; ita quod præfatū negotiū, nul-
lū † ex vestra negligentia suspiciat detrimentū.
- B** 3 Secundum est: quod confertur Inquisitorib.
libera potestas, ad curiam Romanā eundi ac mo-
randi, & socium assumendi absque licentia sui
ordinis, ut patet in litteris Gregorij XI. impetra-
tis per me Inquisitorem Fratrem Nicolaum Ey-
merici, tenoris sequentis.
- C** 4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicæ fi-
dei negotium per Nos ipsos promouere, & per
alios promoueri facere (pro ut ad id tenemur) ple-
nis desiderijs affectātes, vniuersis & singulis Præ-
dicatorum & Minorum Fratribus Inquisitorib.
hæreticæ prauitatis, vbilibet constitutis, præsen-
tibus & futuris veniendi libere ad Romanam cu-
riam, & in eadem morādi cum vno socio sui or-
dinis, non obtenta, vel petita licentia quorumcū-
que suorum superiorum, seu prælatorum, & hu-
iusmodi socium mutādi, & alium de sua Prouin-
cia assumendi, & secum tenendi quotiens fuerit
opportunum, non obstantibus quibuscūque
prohibitionibus, sed constitutionibus eorūdem
prælatorum, seu capitulorum generalium, seu
Prouincialium, ordinum prædictorum, quorum
cunque tenorum existant, contrarijs plenam li-
cetiā tenore præsentium impartimur.

Inquisitorib.
assignari de-
bent socij of-
ficio congruē-
tes, & eis gra-
ti.

† In autogra-
pho ita, nul-
lam ex negli-
gentia vestra
dilationē ca-
piat, sed po-
tius ex dilige-
tia continuū
suscipiat in-
crementum.

COMMENT. LXIX.

- E** **M**agnā habet æquitatē quod hic docet Eymericus, cū nō sit æquū, Inquisitorē solū in ma-
gnis reb. et negotijs tractādīs ac peragēdis degere.
Siue ergo Inquisitores ipsi socios sibi eligant, si-
ue à prælatis suis eis conferantur, eos eligi oportet,
quorum prudentia & consilio in arduis ut possint,
& aduersa superare.

Quantum vero attinet ad primū rescriptum, q̄
hic citat Eymericus, id integrum extat, & authēti-
cum in archiuo inquisitionis Bononiensis, quod ē
curauimus imprimendum in Bullario litterarum
Apostolicarum, in fine huius operis.

Joannes Roias tract. de hæret. par. 2. tit. de pri-
uilegijs

Quales esse
debeat Inqui-
sitorū socij.

uilegijs inquisitorum. nu. 418. ver. item inquisitores Monachi, huius priuilegij de quo hic Eymericus meminisse etiam videtur.

DE EXCOMMUNICATIONE

Inquisitoris, eius socij, & notarij.

QUESTIO IX.

Excommunicare possit Inquisitor
& eius notarij ab Apostolicę
Sedis delegatis.

Vicesima prima questio est: Vtrum sedis Apostolicę delegatus, aut ab eo subdelegatus, cōseruator, aut executor, à sede Apostolica deputatus, possit inquisitorem, & eius notarios excommunicare.

Respondemus quod non, vt patet in litteris prædictis domini Urbani iij. tenoris sequentis: Ne inquisitionis negotium contra damnatā heresim prudentiæ vestræ cōmissum, impediri (& absit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat. vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis Apostolicę delegatus, vel subdelegatus, ab eo cōseruator, aut etiā executor à sede Apostolica deputatus eadē, seu etiam deputandus, in vos, vel quatuor^a notarios siue scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequētes, quamdiu in prosecutione huiusmodi & negotij vos & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiā promulgare, absque speciali mandato prædictę sedis faciente plenā, & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritū, & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo, &c.

COMMENT. LXX.

In signe hoc est, & præclarum priuilegium fauore fidei concessum, ne causæ religionis propter excommunicationem inquisitorum, aut aliorum officij ministrorum deferantur, aut impediuntur; et interim impeditis iudicib. heretici impune grassētur.

Concessit Urbanus hoc priuilegium inquisitoribus anno Domini MCCLXI. idem prorsus tribuebat paucis antea annis Alex. I I I I. anno Domini MCCLIX. Anagninæ, xiiij. Cal. Maij, referturq; in libro priuilegiorum ord. Prædicat. fol. 49. pag. 1. idem concessit etiam Clemens IIII. rescripto incipiente: Catholicæ fidei. vers. uos enim eorum. quod refertur supra apud Eymericū. p. 2. & huius etiam priuilegij meminit Campegius apud Zanchinum c. 31. vers. secundum autem.

^a Vel quatuor notarios siue scriptores vestros. Quod hic de quatuor notarijs dicitur, de plurib. etiā intelligendum est, si plures cōstituerentur: & quatuor expressit, quoniam tunc illi sufficiebant.

An autem hoc priuilegium de non excommunicationis Inquisitoribus vel eorum notarijs competat etiam nunc alijs inquisitorum, & sacri officij ministris, veluti aduocatis, pcuratori fiscali, consultori

Abus, carcerum custodibus, & similibus dubitari potest: & posset qs fortassis satis probabiliter dicere alijs quoq; ministris cōpetere, tū quia fauores ampliari debent, non restringi. c. odia. de reg. iuris lib. 6. tum fauore fidei: tū postremo quoniam eadem ē in his ministris ratio reperiri videtur, quare idem statui oporteret. l. illud. ff. ad leg. Aquiliā. ac sane quomodocunque res se habeat, satis videtur æquū, vt Sanctitas sua etiā ad alios ministros extēderet.

Verum id est notandum quod in rescripto continetur, videlicet: Quandiu in prosecutione huiusmodi negotij vos, & ipsi fueritis; vt intelligatur non tribui hoc priuilegium ministris amotis ab hoc officio: quoniam cessante causa priuilegij priuilegiū cessat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. c. cū cessante. de appellatio.

Atque ex his rescriptis, quorum cum Eymerico meminimus, respondetur ad dubium nobis aliquādo propositum, an scilicet Inquisitor hereticæ prauitatis obligatus in forma cameræ ad soluendam pensionem, aut ad quodlibet aliud possit virtute obligationis excommunicari ob non solutionem, nam non posse in personam ipsius inquisitoris intentari aliquam actionem, aut excommunicationem ferri, durante officio per hæc rescripta videtur esse certum: nec apparet inter priuilegia præfecti Cameralis, vt etiam contra inquisitores possit censuras proferre. quare fauore fidei ne in officio impediuntur absque expressa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc priuilegio mentionem, ac illud reuocāte, nullus cuiusuis auctoritatis, aut potestatis existat, potest inquisitores censuris ecclesiasticis innodare.

Nec obstat, si dicatur, inquisitorem obligando se in forma Camerę huic priuilegio renunciaſſe; quoniam respondetur, quod cum aliquod beneficium seu priuilegium concessum est toti potius alicui ordini, quam priuatis personis eius ordinis, tunc tali priuilegio renuntiare non potest, c. si diligenti. extra de foro competen. & ibi communiter glos. Hostiens. fo an. And. & alij. quare cum priuilegium prædictū sit concessum toti ordini, & collegio inquisitorum: item propter publicam vtilitatem, nempe ob fidei fauorem, & vt hereses extirpētur, consequitur plane, vt ei renuntiare non possit.

Quod si dicas ex hoc damnificari contrahentes cum inquisitoribus, cum non possint ius suum consequi, respondebo id non esse ita, cum vel ad sanctissimum dominum Papam, qui quoslibet priuilegiatos coercet, vel ad supremos inquisitores recursus haberi possit, qui re cognita iubeant, atque decernant, vt inquisitores, & iuri, & debitis suis satisfaciant: nō enim debēt officij ac priuilegiorum suorum prætextu quemquam ledere. Clem. 1. §. 1. de heret. vbi cōmuniter Doctores.

QUESTIO XXII.

An inquisitor absque incurſu excommunicationis requirere possit DD. temporales excommunicatos.

Vicesi-

An ministri inquisitorū, fiant eorum notarij & ne queant excommunicari.

Vicesima secunda quaestio est: vtrum Inquisitor absq; incurfu pœna excommunicationis, possit requirere dominos tēporales, eorumq; officiales excomunicatos, quatenus iuxta officium suum præstent sibi auxilium, & fauorem?

Relatum su-
pra pag. 105.

Respondemus quod sic, vt patet in ca. Præsidentes. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic. Præsidentes regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci licet excommunicati, vel de facto tantum, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticę prauitatis non valentium sine moræ dispēdio, vel negotij periculo, recursum habere ad superiores (qui legitimè in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt, & debet cōtra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiā, & suum officium exercere. Ne requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiā excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem, propterea in alijs casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

COMMENT. LXXI.

Alexandri IIII. est hoc rescriptum, quo proposita quaestio dirimitur, quod dedit Anagnina V. Calēd. Iunij, Pontificatus sui anno 6. qui incidit in annum Dom. MCCLIX. incipiebat: Quæsiuistis. id vidimus integrum, & authenticum in Archiuio inquisitionis Bononiensis.

Inquisitor
participas cū
excommuni-
catis, quate-
nus non ex-
communicetur.

Fauorē fidei respicit, & etiam inquisitoribus priuilegium tribuit non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis vinculo innodato, minori excommunicationi supponitur. c. nuper. & c. si quidem de sent. excom. c. quoniam multos. 11. q. 3. quod tamen incommodum hic facere fidei euitant inquisitores.

Notat hoc priuilegiū Gondissaluis tract. de hæret. q. 19. num. 8. Joannes Roias sing. 59. incip. Excommunicatus est. & sing. 72. incipien. Gella per Regem idem tract. de hæret. par. 2. nu. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 40. incipien. Quamuis tyrannus. quibus locis dicunt hoc esse speciale fauore fidei, vt notat etiam glossa in ca. 1. de Offic. Vicarij, lib. 6.

Est aliud etiam speciale: quoniam gesta per tyrannum ipso iure sunt nulla. c. fundamenta. §. quod si seculus. de electio. in 6. Clemens. pastoralis. de re indic. l. decernimus. C. de sacros. Ecclesiis. at fauore fidei si iussu inquisitorum quid in hæreticos exerceat tyrannus, aut alius iniustus dominus, validum est. ita præcitati.

Monebo tamen hæc tunc locum habere, cum inquisitores non possunt sine moræ dispēdio superiores consulere: quod patet ex illis verbis: Non valentium sine moræ dispēdio, & c. aliter enim in excommunicationem inciderent. glossa in c. præsidentes. verbo, dispēdio. de hæret. lib. 6. & notat nominatim Gondissaluis præcitato loco.

QVÆSTIO XXIII.

An Inquisitor, & eius socius se mutuo absoluerē possint ab excommunicatione.

Vicesima tertia quaestio est: Vtrum inquisitor, ac eius socius, si forsan recognouerit se esse excommunicationis vinculo innodatos, aut et irregularitate ligatos, possint se mutuo absoluerē, & in irregularitate etiam dispensare?

B

Respondemus quod sic, vt patet in litteris Urbani IV. tenoris sequentis.

Vt negotium fidei valeatis liberrus promouere, vobis auctoritate presentium indulgemus, vt si vos, & fratres vestri ordinis socios vestros excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate cōtingat, vel recolatis et incurrisset: quia propter iniunctum nobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo vos super his absoluerē, iuxta formā Ecclesię, & vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus, in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, est ab Apostolica sede concessum: Nulli ergo, & c.

Relat. supra
pag. 132.

COMMENT. LXXII.

Magnum est etiam hoc priuilegium, et est duplex. vnum vt ab excommunicatione se possint absoluerē: alterum vt super regularitate secum possint dispēfare. concessit hæc Urbanus anno Domini MCCLXI. idem refert Repertorium Inquisitorum verbo, irregularitas. §. si tamē, & Campegius apud Zanchium cap. 31. in princ. Joannes Roias tract. de hæret. par. 2. num. 423.

D

Obseruanda tamē sunt illa rescripti verba: Quia propter iniunctum vobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis: Nā a contrario sensu optime videtur sequi, Inquisitores non posse, aut non debere se mutuo absoluerē ab his cēsuris, si facile, & sine fidei, & sacri officij detrimento ad suos possint recurrere superiores, a quibus mutuo absoluantur.

Et quāuis hæc sententia summo iure sustineri possit. altera hic aduersa benignior est, & fortassis verior, cum sit fauorabilis; nec argumentum a contrario sensu semper locum habet, vt latè docent Doctores in rub. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisd.

E

Nūm autem hoc priuilegiū Commiss. et inquisitorum competat, dubitari potest, & verius est cōpetere fauore fidei. sed de hoc alibi plenius scripsimus.

QVÆSTIO XXIV.

Quibus casibus inquisitores excommunicationem Papę reueruatam incurrant.

SVMMA RI VM.

In tribus casibus excommunicationem Papę reueruatam incurrant.

Inquisitores
mutuo se ab-
soluunt, & se-
cum in irre-
gularitate di-
spensant.

seruatam incurrunt Inquisitores.

- 2 Si contra iustitiam, & conscientiam ex odio, vel amore omittant procedere, &c.
- 3 Si modis illicitis pecunias extorqueant.
- 4 Si bona Ecclesie ob delictum clericorum scienter fisco applicent.

Vicesima quarta quaestio est: Vtrum sint aliqui casus speciales excommunicationis, à quibus inquisitor non possit absolui si incurrat, nisi per dominum nostrum Papam?

Relat. supra pag. 171.

1 Respondemus, quod sic: & sunt tres, vnus qui ponitur in cap. Multorum. §. verum. de hær. in Clem. vbi dicitur sic:

2 Verum, & infra, Quod si odij, gratiae, vel amoris, lucti, aut comodi temporalis obtentu, contra iustitiam, & conscientiam suam omiserunt contra quæquam procedere, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipsam, vel impedimentum officij sui alicui imponendo, cum super hoc praesumpserint quoquo modo vexare (praeter alias poenas pro qualitate culpae imponendas eisdem) Episcopus, aut superior, suspensionis ab officio per triennium: alij vero excommunicationis sententias, eo ipso incurrant: A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrant, nisi per Romanum Pontificem nequeant (praeterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione praemissa) absolutio- nis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Supra pag. 113.

3 Alij casus duo ponuntur in c. Nolentes. §. Et tam ipsorum de hære. in Clem. vbi dicitur sic: Et tam ipsorum, quam Episcoporum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis Commissarijs, quibuscunque, districtius iniungentes, ne praetextu officij inquisitionis, quibus suis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant.

4 Nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum, praedicti occasione officij, fisco etiam ecclesiae applicare. Quod si secus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiae eos subiacere decernimus ipso facto: A qua non possint absolui praeterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserunt plenè satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc valituris.

COMMENT. LXXIII.

Quibus casibus non possint inquisitores se mutuo absolvere.

Haec quaestio superiorem limitat, & eius summa est: Tres esse casus, in quibus inquisitores mutuo se non absolunt.

Primus est: cum omiserunt procedere contra quem procedere debuerant.

Secundus est: cum alicui hereseos crimen falso imposuerunt; aut dixerunt eos impedivisse sacrum officium, quare vera non impedivissent. & hi duo continentur in Clem. 1. de hære. §. verum quia, hoc loco ab auctore relata, quamvis Eymericus vnu hic tantum casum contineri dicat.

Tertius est: cum illicitis modis praetextu officij pe-

A cunias extorserunt; ut in Clem. nolentes. §. Et tam ipsorum. de hære. ex quo loco auctor hic ponit duos casus, vnu de illicita extorsione pecuniarum, alterum de confiscandis ecclesiarum bonis ob delictum clericorum. & ita re vera erunt quatuor casus, duo in Clem. 1. et alij duo in Clem. 2. & horum meminit Campegius apud Zanchinum, c. 31. in principio. et Caie. in summa verbo, excommunicatio. casu, seu c. 3. in his ergo casibus inquisitores non se absolunt mutuo.

Rursus et ab illis casibus non se possunt absolvere, quorum absolutio non est suis superioribus concessa. quod indicant non obscure illa rescripti verba relata in q. 23. proximè precedenti in fine dum di-

B citur: In casibus, in quibus dictis Prioribus (ut dicitur) est ab Apostolica sede concessum. Ergo à contrario sensu aliud est in casibus non concessis: quod est verum, & diligenter observandum.

Observandum tamè est, quod ad hoc, ut inquisitor subiaceat praedictae poenae ex omissione procedendi contra quos procedere debuerat, requiritur non solùm, ut illa omissio sit contra iustitiam, sed etiam contra conscientiam, & scientiam ipsius inquisitoris; Papa enim noluit praedicta poena plebei inquisitores omittentes procedere, ex ignorantia. sed eos, qui cum intelligerent, ac scirent esse procedendum, odio, gratia, amore, pretio vel prece, contra iustitiam, & conscientiam propriam omiserunt procedere vbi fuerat procedendum, aut contra processerunt, cum non debuissent. ita colligitur non obscure ex textu in dicta Clem. 1. §. verum, de hære. & docet nominatim Caietan. in summa verbo, excommunicatio. casu, seu c. 3. quod etiam videtur posse colligi ex B. Antonino, par. 3. tit. 24. c. 7.

CONTRA QVOS POTEST procedere Inquisitor.

QVÆSTIO. XXV.

D An Inquisitor, vel quisquā alius procedere possit contra Papam deprehensum in hæresi.

Vicesima quinta quaestio est: Vtrum inquisitor, vel quis possit procedere contra Papam deprehensum in hæretica prauitate.

Respondemus, quod Inquisitor non: quia deleg. eius est, & consequenter inferior; inferior autem in superiorem non habet potestatem, ut 22. dist. Inferior. & ff. ad Trebel. l. ille à quo.

E Quis autem sit illius iudex, vel generale Conciliū, vel Cardinalium consistorium, nihil ad praesens negotium: sed de hoc vide Archidiaconum in cap. In fidei. de hære. lib. 6. in principio.

COMMENT. LXXIIII.

Grauis est difficultas, quæ hoc loco proponitur tractanda, quæ nec huius est loci, nec temporis, nec nostrae breuitatis.

Qui tenent summum Pontificem (postquam rite, & legi-

et legitime electus est Pontifex Romanus. & Ecclesie caput) posse incidere in hæresim, mox de iudice querunt, ut hic facit Eymericus. Primum ergo querendum erat. an Papa hæreticus fieri possit, inde de iudice erat inuestigandum.

Papam in hæresim posse incidere, qui cõcesserint.

Quantum ad primum attinet, Eymericus aperte sentit, Papam in hæresim posse incidere: cuius sententia communi Theologorum, & Canonistarum voto recepta est: quã tenent Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 2. ca. 93. & multis seq. Caiet. in opusc. de auctoritate Papæ, & concilij, Cardin. Hieronymus Albanus jurisconsultus celeberrimus in lib. de potestate Papæ, par. 1. Dominic. Sotus lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. versic. dubium autem est. Alfonsus Castus lib. 2. c. 23. in princip. de iusta hæret. punitione. Melchior Canus li. 6. c. ult. de locis theologicis. Syluester in sum. verbo, Papa. q. 4. nu. 4. Canonistæ communiter in c. si Papa. 40. dist. Ioannes Roias singu. 146. incipien. Papa de crimine hæresis. Augustinus de Ancona in sum. de potestate Ecclesiæ. q. 5. per totam quæstionem. Simancas de catho. instit. 12. nu. 13. & tit. 45. de Papa, num. 35. & alij, quos longum esset recensere. quorum frequentiori sententia, Papa effectus hæreticus Cõcilio velut legitimo iudici supponitur.

Papam non posse incidere in hæresim asserit Alber. Pighius.

Sunt alij, qui intrepidè asserant, Papam nõ posse fieri hæreticum, inter quos est Albertus Pighius Campensis lib. 4. c. 8. de Ecclesiast. Hierarchia, cuius sententia satis probabilis videtur, & consona rationi, & fortassis etiam antiquorum Patrum dictis. quæ si vera sit, omnes superiorum Doctorum longissimæ altercationes facile cessabunt.

Hoc certum putat Albertus Pighius præcitato loco, oēs Romanos Põtifices, qui in hæresim incidisse cõmemorantur, posse ab hæresis nota liberari, ostèdique rem aliter habuisse, ac à multis referatur.

Et hæc sententia illo potissimū nititur fundamēto, quod Christus orauit p̄ Papam ne deficiat fides sua, ut ipse fratres in fide nutantes confirmaret; quasi videatur hoc priuilegium personale esse, & annexū ei, qui rite, et canonice electus est Pontifex Romanus, ex assistentia Spiritus sancti nõ permittentis eū in hæresim labi; quāuis in quouis alia delicta possit ex humana fragilit. incidere. sed de his alibi plura.

Interim Locutus hæc eadem, quæ ab Eymérico dicuntur, refert in opere iudiciali verbo, Papa, nu. 6. ubi addit extare bullam Pauli Quarti de hac materia diffuse loquentem.

Q V A E S T I O XXVI.

An inquisitor possit procedere contra officiales Papæ.

Icesima sexta quæstio est: Vtrū inquisitor possit procedere cõtra officiales, seu nuntios domini nostri Papæ, si deferantur de hæretica prauitate?

Relat. supra pag. 125.

Respondemus q̄ non; ut patet in litteris domini Ioã. xxij. tenoris sequentis: Cum Mattheus de Pontiniano ordinis Prædicatorum, inquisitor

A hæreticæ prauitatis in Regno Siciliae auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quæsita, ac nostra, & Apostol. sedis reuerentia, & honore postpositis in dilectū filium magistrum Guilelmum de Baletto Archidiaconum Foroliuic. capellanū nostrum, Campaniæ maritimæq; rectorem excommunicationis sententiam, inconsultis motibus nõ sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cetero taliū præsumptionib. † obuiare: vniuersis, & singulis tã ordinarijs, quàm delegatis iudicib. ac inquisitorib. prauitatis eiusdē, & alijs vniuersis, & singulis quacūque auctoritate fungantur, auctoritate Apost. districtius inhibemus, & mandamus expressè, ne contra nostros, & Apostol. sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem quauis occasione, vel causa, absque nostra, & Apostol. sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras cõcedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionē, procedere quoquo modo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquē excommunicationis, vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare: Nos enim ex nunc decernimus irritū, & inane, q̄cquid contra inhibitionē, & mandatū huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen q̄ diocesani, & inquisitores prædicti super his, quæ negotiū tangunt fidei, alij vero super his quæ rem tangunt, vel publicam, vel priuatā, siue ordinarij, siue delegati, quacūq; auctoritate fuerint, prout posset ad eorū officium pertinere, si quid per officiales, & nuntios ipsos indebite forsitan attētatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeāt, ut prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Datum Auinionis xij. Cal. Ianuarij. Pontificatus nostri; anno vndecimo.

† al. præsumptoribus.

COMMENT. LXXV.

D Vplex axioma colligo ex hac quæstione. Primum est: inquisitores non procedunt contra officiales, & nuntios sedis Apostolicæ.

Alterum est: Possunt tamen talium delicta sedi Apostolicæ denuntiare.

Et quoniam alibi promisi me hoc loco de hac re disputaturum; ideò quamuis tractatio sit latè patens, breuissime tamen non expediam.

Per hanc quæst. uidetur ampliari definitio cap. inquisitores de her. li. 6. et limitari inquisitorū potas: quia nedū contra Episcopos, sed neque contra officiales, & nuntios sedis Apostolicæ possunt procedere.

In hac quæst. tota difficultas posita est in intelligendo quis dicatur nuntius, aut officialis sedis Apostol. & quamuis nomen nuntij sit generale, quo significamus eū, per quem quid alijs denuntiamus, nobisq; vicissim quid alijs denuntiant. l. 1. ff. de procurato. l. qui autem. §. ult. ff. de constit. pecunia. at hic per nuntium, seu officialem sedis Apost. eum accipimus, qui nuntium eius, siue mandatum profert, qui & Legatus dicitur. 97. distin. cap. nobilissimus.

Quis dicatur officialis, vel nuntius sedis Apostolicæ.

Rursus obseruandum est, duo esse genera nuntiorum, officialium, seu delegatorum sedis Apostol. Quidam sunt, qui dati sunt ad decidendam causam aliquam

Officialium sedis Apost. duo genera, & cõtra quos nõ procedat inquisitores.

aliquam inter partes, quæ ad sedem Apostolicam non pertinet, sed, priuatorum utilitatem respicit. Alij sunt ab ipsa sede constituti, circa ea, quæ honor, et dignitatem sedis Apostolicæ respiciunt, & qui vices Pontifici summi in aliquibus causis, seu causa gerunt, quorumque officium circa negotia sedis Apostolicæ versatur. primi non gaudent privilegio immunitatis, de quo hic Eymericus: postremi oino illo privilegio fruuntur: neque enim inquisitores possunt procedere contra eos. ita voluit Lopus de Castilione antiquus iuris interpret quodam responso de hac re edito incipien. Factum super quo. vers. Ad secundum vero dicendum est. quod responsum nunc circumfertur post consilia Oldradi, Lapum sequitur Dec. in Rub. ff. de officio eius. nu. 8. & in rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum sententia vera est, & tenenda; nam cum hoc privilegium sit tributum ob reuerentiam, & honorem sedis Apostolicæ. valde equum est, ut illi solo eo utantur, qui negotia immediate ad dictam sedem spectantia tractant: quando vero liceat absolute inquisitoribus contra hos procedere, dicam in quæst. seq. & ex his brevissime dictis remanet tota hæc quæstio clarissima.

QUESTIO XXVII.

An Inquisitor procedere possit contra Episcopos.

Vicesima septima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra Episcopos, & prælatos alios superiores super hæretica prauitate.

Relat. supra pag. 102.

Respondemus quod non: ut patet in c. Inquisitores, de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Inquisitores hæreticæ prauitatis, ab Apost. sede, seu alio, vel alijs quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra Episcop. nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: nisi in litteris commissionis Apost. quod hoc possint, contineatur expressè. Sitamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores Prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos commississe, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare.

COMMENT. LXXVI.

Privilegium est Episcopalis dignitatis, cui sæpe plurimum tributum est, ut inquisitores non inquirant in Episcop. & tradit Gondissalvus tract. de hæret. q. 7. nu. 15. Simancas de catho. instit. tit. 25. nu. 7. & 8. Repert. inquis. verb. Episcopus. §. ad secundum. Carrerius tract. de hæret. num. 74. vers. prohibentur autem tales, & alij communiter.

Quid possit inquisitor contra Episcop. hæret.

Num quandoque liceat inquisitoribus in Episcopos procedere.

Monedi tamē sumus, posse Inquisitores recipere dicta testium aduersos Episcopos, ut eorum delicta sedi Apostolicæ possint denuntiare. ita Simancas, & Repertorium præcitatis locis: quod & verum puto. & id sensisse etiam videtur Ioannes Monachus in c. inquisitores. de hæret. lib. 6.

Num aut aliqui sint casus, in quibus liceat Inquisitoribus agere aduersus Episcopos, non erit inutile

A inuestigare, & Repert. Inquisit. verbo Episcopus. §. ad secundum, & Gondissalvus tract. de hæret. q. 7. nu. 15. dicunt, quod licet Inquisitores non possint cognoscere de hoc crimine contra Episcopos: si tamē id specialiter illis à Papa committeretur: tunc proculdubio possent procedere. idem Simancas in Enchyridio tit. 8. num. 1. neque de hoc est aliqua dubitatio, cum id expressum esse videatur in dicto c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. ibi, nisi in litteris commissionis Apostolicæ, quod hoc possint contineatur expressè. hæc ibi.

B Rursus, si Episc. hæreticus esset suspectus de fuga: tunc inquisitores possent eum incarcerare, ut ad Papam remitteretur: ita dicunt se credere posse fieri Repertorium, & Gondissalvus præcitatis locis.

Quod si verum est, multo magis tunc procederet, cum Episc. aliquid moliretur, quod in manifestum fidei detrimentum, et fidelium perniciem conuerteretur, ut si hæreses prædicaret, & fideles seduceret, aut quid simile graue, & horridum patraret: tunc enim expediret Episcopos capere, & custodire. donec Romanus Pontifex certior redderetur.

C Ceterum, quia video generaliter prohiberi Inquisitoribus ne contra Episcopos procedant. c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. & generaliter causæ criminales grauiiores etiam hæresis contra Prælatos sedi Apostolicæ reseruentur, ut sancit concilium Trid. sess. 24. de reform. c. 5. parcissime, & rarissime utendum est hac facultate; nec aliquid moliedum puto in hac causa contra Episc. nisi ex urgentissimis, & exquisitissimis considerationibus, & cauere oino debent inquisitores ne prætextu superioris sententiæ, & facultatis aliquid committant incautum. ne quod in amplificationem fidei est concessum, in detrimentum ministrorum eius conuertatur, itaque ubi tales casus acciderint, si consulere Papam commode non possunt, prudentissime id gerant, quod fidei fauorem, & utilitatem respicit, & caueant ne scandalum aliquod inde ruinosum consequatur.

Jam quod de Episcopis diximus, eadem putamus habere locum ob easdem causas in officialibus, & nuntijs sedi Apostolicæ aduersus quos ob reuerentiam, & dignitatem Apostolicam nec temere, nec facile in hoc casu procedendum.

Num aut vice versa non possit Episcop. procedere contra inquisitorem, grauis est quæstio, de qua Eymericus paulo post quæst. 30. ubi dicam.

E Sed ad Episc. reuertor, quorum huiusmodi causæ si quandoque necessario extra Romanam curiam committendæ sint, quibus personis committi debeant, & quanta cum cautela id fieri debeat, diligenter cauit concilium Trid. sess. 24. de reform. c. 5. et siue committantur, siue non committantur, semper diffinitiuæ sententiæ sanctissimo domino Papæ reseruatur.

Illud postremo adiungam, quod Pius Papa V. Romæ sancit per extranagatē incipien. Romanus Pontifex, anno Domini MDLXIII. ut scilicet Reuerendissimi Cardinales Inquisitores generales in vniuersa Republica Christiana procedere possint contra Episcopos, & quoslibet alios Prælatos, de quibus ibi eosque moneant, citent, & requirant, ut intra certum terminum personaliter compareant, idque sub grauib. pœnis in dicta extranaganti contentis

t. n. is, vt cū processus confectus fuerit sanctissimo domino nostro referatur, vt debita, & iusta sententia contra tales promulgetur. hæc autem extraneas refertur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissime inquisitionis in fine huius operis.

Q V Æ S T I O XXV. III.

An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos.

Icesima octaua questio est: Vtrū inquisitor possit procedere cōtra religiosos exemptos, & præsertim cōtra Prædicatores, & Minores, & maxime Inquisitor de ord. Præd. contra Fratrem Minorem: & Inquisitor de ord. Minorum, contra Fratrem Prædicatorem.

Respondemus q̄ sic, vt patet in c. Vt officium. §. deniq; de hæret. lib. 6 vbi dicitur sic: Denique vt circa præmissa plene vobis, & singulis vestrū coercionis expedita, & inuolabilis adsit auctoritas; volumus vt ea oīa viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis: cōtradictores per censurā ecclesiast. appellatione postposita, compescendo: Nō obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusvis conditionis, dignitatis, vel gradus, religio nis, vel ordinis, cōitatus, vel vniuersitatib. ciuitatum, & locorum, specialiter, vel generaliter, sub quacunque verborum expressione, vel forma, & memorata sede concessis, vel in posterū cōcedendis, cum ex huiusmodi, vel alijs priuilegijs, vel indulgentijs, nullū vobis in tante pietatis negotio velintus obstaculum interponi.

Et in c. Accusatus, de her. lib. 6. in fin. vbi dicitur sic: Religiosi et sunt immutationis poena, vel alia grauius puniendi, quā seculares: si inuenti fuerint in heresi, vel cōsimilib. deliquisse. Eadē verba habentur in priuilegijs Alex. iv. & Vrbani iv. quod supra habetur et magis expresse in litteris Clementis, Alexan. & Vrbani iv. in quibus de hoc dicitur sic: Denique vt circa præmissa plene vobis, & singulis vestrū, coercionis expedita & inuolabilis adsit auctoritas, volumus, vt ea oīa viriliter exequamini; inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij secularis: cōtradictores per censurā ecclesiast. appellatione postposita cōpescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs quibuscunque personis, cuiusvis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cisterciens. Prædic. & Minorū, seu Eremitarum, siue communitatibus, &c. Sequitur generalis clausula sicut prius. Et si inueniantur literæ Clementis iv. quod Prædicator nō inquirat contra Fratrem Minorem, & econtra, per eundem fuerunt postmodum reuocata, & post per Bonifacium viij. in Sexto.

C O M M E N T. LXXVII.

VNica est assertio, & vera: Hodie inquisitores in quoslibet religiosos exemptos inquirere

A possunt, & procedere, quia quo ad crimen hæresis omnis exceptionis cessat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit statutum.

B In hac causa multa antiquis tēporibus fuit varietas circa facultatē procedendi contra exemptos: nā Alexander iij. rescripto quodam incipiente: Ne cōmissa vobis. anno Dom. MCCLX. statuit, vt indistinctē inquisitores contra quoslibet religiosos, & exemptos procederent: idem ipsum, & alij sancierunt. verum ea res mutationem passa est: nā Pius ij. circa annos Dom. MCCCCCLX. generali Vicario ordinis Fratrum Minorum concessit, vt ipse inquisitionem, & punitionem suorum Fratrum in fide, vel hæresi suspectorum exerceret, inde post aliquot annos Sixtus per bullam auream incipientem: Sacri Prædicatorū. quæ habetur in libro priuilegiorū ordin. Prædicatorum, fol. 163. sancit, ne Prædicatores contra Fratres Minores, aut Minores cōtra Fratres Prædicatores in locis, in quibus exercent inquisitionis officium, procederent. Inde verò aliquot annis interiectis Innocentius viij. omnibus inquisitoribus interdixit, ne contra Fratres Minores quomodolibet procedere, vel inquirere auderent, vt patet in litteris Apostolicis de hac re conscriptis, & relatis in libro, cui titulus est: Fundamētum trium ordinum B. Francisci.

C Verū, cum ex his immunitatibus manifesta, quādoq; in fide pericula sequerentur, posteriores Pontifices valde salubriter omnes religiosos etiam alias exemptos in causa fidei (sicut olim) inquisitoribus hæretice prauitatis subiecerunt, vt Clemēs vij. rescripto incipiente: Cum sicut, relato in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis: & Pius Papa Quartus rescripto incipiente: Pastoris æterni. quod est etiam impressum in bullario litterarum Apostolicarum, in fine Directorij.

D In nonnullis religionibus ordo præscribitur, qui seruari debeat in Fratribus hæreticis, aut suspectis denuntiandis: nam (vt alias omitam) in constitutio nibus Fratrum B. Mariæ Sernorum in rubrica de Prædicatoribus, c. 25. & in rubrica de visitatoribus, c. 30. de hac re cauetur, & postremi loci verba ita habent: Si qui Fratres de fide suspecti inueniantur, vel libros habeant ab indice prohibitos, Prior conuentus Prouinciali, & Prouincialis Generali, & Generalis sanctissimo officio inquisitionis denuntiet. hæc ibi. sed vt hic circuitus euitetur, vbi commodè superiora obseruare nō poterūt, ne causa fidei differatur, solus Prior poterit denuntiare, an. eo absente alius loco eius.

E Tametsi verò in præcitato rescripto Pij Quarti contineatur, vt inquisito. possint in hac causa procedere contra quoslibet religiosos, & exemptos, dum modo à suis superiorib. non fuerint prauenti, vnde consequitur non obscure posse religiosos contra fidē delinquentes, si eorum superiores iudiciū, & causam præoccupent, ab eisdem suis superioribus iudicari: nihilominus tamē quoad hanc partem, illa extraneas non videtur fuisse in usu recepta, & quamquā aliquādo recepta fuerit, nūc sancti tribunalis stylus & consuetudo contrarium obseruat; nulli enim superiores audēt suos subditos religiosos in hac causa iudica-

Omnes religiosi in causa fidei subduntur potestati Inquisitorum.

Prælati religionū hodie non iudicant suos subditos in causa hæresis.

elat. supra ag. 107.

inquisitor p. dere potest contra exem. tos.

elat. supra ag. 105.

elat. supra ag. 107.

De procedē. do cōtra exemptos in hoc crimine vana olim statuta sunt.

iudicare, aut punire, sed protinus ad sanctū officium causam deferunt, nec aliud agentes benefecerunt.

Iustissime vero, atq; rectissime huius causæ cognitio contra quoscunq; à cæteris abdicata est, & ad solos inquisit. siue delegatos, siue ordinarios delata: nā in horū tribunali magis iuridice cuncta geruntur, & cū maiori secreto: & cū ex cotidiana experientia notos habeant hæreticorū mores, melius intelligunt modū, & ordinē interrogandi, examinandi, et cōvincendi reos, quā quilibet alij religionum superiores, qui tametsi essent vtriusq; iuris peritissimi tamen ob non frequentatum hunc iudicandi morem non possent ita diligenter processus fabricare sicut iudices fidei in suo tribunali, ac ob has quidem, & alias causas fortassis grauiore, quas prudens omitto, non debent contra suos subditos procedere.

Contra prela-
ros religio-
nū caute pro-
cedendum.

Postremo hoc admonēbo, & tametsi inquisitores, ut proximē dictum est, contra quoscunq; religiosos ē exemptos procedere possint, nihilominus tamen certi quidam sunt religiosi, contra quos ob prærogatiuam dignitatis non facile debent priuati inquisitores procedere, sed fere cum eis eadem obseruanda censerem, quæ paulo antea custodienda dixi cum agerem de causis Episcoporum.

In hoc numero reponi possunt Magistri ord. Generales, veluti Generales ordinis Prædi. Minorum, & similes: item Magistri Generales religionum militarium, contra hos enim cum procedendum est, res prius nuntianda videtur Generalib. inquisitoribus, qui causa cognita decernant, quid factū opus sit.

Q V A E S T I O. XXIX.

An inquisitor procedere possit contra sacerdotes.

Vicesima nona quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra sacerdotes.

Relat. supra
pag. 105.

Respondemus quod sic: ut supra patet. quæst. proxima, & in c. Accusatus. §. sacerdotes. extra de hæret. vbi dicitur sic. Sacerdotes insuper, & alij clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium eos ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis,) per Inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quā alias, prout culpa exegerit delinquentis. Eadem verba habentur in priuilegijs prædictis Alexandri Quarti, & Urbani Quarti, quæ sunt supra.

COMMENT. LXXVIII.

Cum de sacerdotibus puniendis tum in hoc, tum in alijs criminibus agitur, duo potissimum obseruanda sunt. Vnum est, ut caute admodū ad actus iudiciales veluti ad capturam, & ad publicam pœnitentiam procedatur, tum ob prærogatiuam sacer-

A dotalis dignitatis, tum ob iniuriam totius ordinis sacerdotalis: laici enim, quos infestos esse clericis iura, & experientia testantur, cap. laicos. & capit. laici in accusatione. 2. quæst. 7. magnopere letantur in peccatis, & punitione eorum, & tales esse ceteros facile, & suspicantur, & iactitant.

Alterum est, ut cum in hac causa de eorum constiterit crimine, quod facile excusationem non admittat acrius, & seuerius quā laici puniantur. argumento textus in cap. accusatus. §. sacerdotes, ver sic. religiosi. de hæret. lib. 6. & eorum, quæ docet Andreas Tiraquellus in tract. de pœnis temperant. aut remittendis, causa 31. num. 25. quem retulimus

B supra par. 2. super cap. grauem, de pœnis. §. volentes tamen, quis enim neget sacerdotem, qui tantæ dignitatis nobilitatem potissimum Deo debet, si in fide, & religione ipsius errauerit, multo magis in eū peccare, quā laicum.

Q V A E S T I O XXX.

An Episcopus, vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem.

Vicesima quæstio est: Vtrum Episcopus vel Inquisitor possit procedere contra alium Inquisitorem delatum, vel suspectum de hæretica prauitate?

Respondemus, qd Episcop. non: quia Episcop. (ut supra dictum est) inferior est. Nec etiam Inquisitor, quia par est: Inferior aut in superiorem & par in parē non habent dominium. 21. dist. Inferior. & ē ipse inquisitor est officialis, vel saltem nuntius domini nostri Papæ: quia delegatus eiusdem, ut patet in cap. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. contra officiales autem, & nuntios domini nostri Papæ nō possunt episcopus, & inquisitor procedere, ut patet supra par. 2. in extrauag. domini Ioan. xxij. Cum Matthæus. vbi reprehenditur inquisitor, quia processerat contra G. capellanū domini nostri Papæ, vbi dicitur sic.

Nos volētes de cætero talium præsumptionib. † obuiare, vniuersis, & singulis tā ordinarijs quā delegatis iudicibus, ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & alijs vniuersis, & singulis quacunq; auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica distinctius inhibemus, & mādamus expresse, ne cōtra uos; & Apostolicæ sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione, vel causa absque nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenā faciente de tenore præsentium mentionē, procedere quoquomodo præsumāt, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu qualuis alias sententias promulgare, Nos enim ex nunc decernimus irritum, & inane quidquid contra inhibitionem, & mandatum huiusmodi contigerit attentari.

Crederem tamen, quod sicut ibidem dicitur de officialibus, & nuntijs domini nostri Papæ, & de Epi-

Nec Episcopus, nec Inquisitor, p. contra Inquisitorem p. procedere.

Relat. supra pag. 125.

† Al. præsumptionibus.

de episcopis dicitur in c. inquisitores. quod inquisitores non possunt procedere, cōtra eos, sed possunt, & debent se plenius informare, & significare domino nostro Papæ: quod ita possit fieri in proposito, quod informet se, & significant domino nostro Papæ.

COMMENT. LXXIX.

EX hac quæstione vna potissimum colligitur conclusio videlicet: Neq; Episc. neq; alij inquisitores possunt procedere contra inquisitorem hereticū, aut de heresi suspectum, sed recipere debent informationes contra eū, & summo Pontifici denuntiare.

Hæc quæstio longe difficilior est, q̃ illa, quæ a nob̃ tacta est supra, super q. 27. quoniam in hac nulla nominatim reperitur summi Pontif. definitio; & ob id, & a plurib. & maiori rōnum robore hinc, & inde tractatur: de qua breuiter etiam dicam, quia facile pōt huiusmodi factū incidere, de quo Zanchinus tract. de heret. c. 8. nu. 9. vers. sed pone. & ibid. Cāpegius. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor, nu. 15. & verbo Episcopus. nu. 2. Geminianus in c. inquisitores. de heret. lib. 6. nu. 5. vers. sed quæro, an Episcopi. & ibidem Abbas, et Lopus. Gondissalvus tract. de heret. q. 7. nu. 17. Repertorium inquisitorū verbo Episcopus, §. 1. Ioan. Roias singul. 109. incipien. Iudices si sunt duo. Alfonso Guerrerus in thesauro religionis Christianæ, tit. de heret. num. 9. & alijs plerisque locis.

Hi vero inter se dissentiunt: nā Zanchinus, Repertorium, & Gondissalvus posse Episcopum contra inquisitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus, Cāpegius, & nonnulli alij id Episcopis licere negant. ceteri de crimine distinguūt; nā si inquisitoris esset manifesta hæresis, tunc Episcopus posset cōtra inquisitorē procedere: secus si esset occulta, tūc enim summo Pontifici esset nuntianda.

Nos in hac controuersia diluēda, eadē fere illa obseruanda crederemus, quæ tradidimus supra super q. 27. §. num. aut. & seq. nam neque temere in inquisitores delegatos irruendū est. quamuis. n. non sint Episcopali dignitate decorati, at proculdubio sūt officiales summi Pont. & proinde continebuntur sub dispositiones extrauagantis, cum Matth. de her. de quo Eymer. paulo antea q. 26. Quare sicut Episcopis plurimum in hac re defertur pp̃ priuilegium Episcopalis dignitatis. ita, et inquisitoribus plurimum deferri debet, ac tribui, pp̃ reuerentiam sedis Apostol. cuius sunt officiales, & propter summi Pontificis eminentem honorem, cuius personam inquisitores repræsentant. itaque si hæc. fuerit inquisitor, aduersus eum Episcopus, aut alius inquisitor informationes secreto recipere poterit, vt summo Pont. denuntiet, vt optime docet hoc loco Eymer. §. crederem. ad capturam realem accedere non credo tutum.

Quod si manifestissima esset inquisito. hæresis, & malitia effrenis; vt si contra fidem prædicaret, aut scriberet, aut predicari, et scribi permetteret, aut hereticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quæ in manifestum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile summus Pontifex posset consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc

A Episcopo in inquisitorem agere. Geminian. in ca. inquisitores. de heret. lib. 6. nu. 5. Locatus, Repertorium, & Ioannes Roias præcitatis locis.

Verū in hac quoque re cauti, & prudentes debent esse Episc. & cauere debent, ne ad has punitiones, et capturas descendant absque exquisitissimis considerationibus, et causis maturo consilio pensatis; & cū aliter fides defendi non potest. nam magnus honor habendus est ei, quem summus Pontifex idoneum indicauit, vt tanto muneri præficeretur: est enim, & dicitur inquisitor, fidei defensor. c. vt inquisitionis. de heret. lib. 6. tradit Albertinus super rub. de heret. lib. 6. q. 5. num. 3.

B Jam id rescriptū, quo vtitur auctor in hac quæst. optime conuenit inquisitoribus: quamuis enim in eo nominatim de inquisitorib. mentio non fiat: at proculdubio sub rescripti verbis continentur. cum sint officiales summi Pontificis, immo personam eius repræsentent, vt alibi diximus, & docuit etiam singulariter Lopus responso de hac re conscripto, quod habetur post consilia Oldradi.

Et quod diximus de Episcopis, idem sentimus de inquisitore contra inquisitorem; nam unus aduersus alium procedere non facile posset, nisi prædictis modis fauore fidei.

C Idem fortassis etiam dici posset de Commissarijs inquisitorum. Apostol. auctoritate constitutis iuxta id, quod differuimus supra in hac 3. par. super q. 5. §. num. autem.

Quid de Commissarijs inquisitorum.

Q V A E S T I O XXXI.

An Inquisitor possit procedere contra Reges, & omnes laicos indistincte.

T Ricefima prima quæstio est: Vtrū inquisitor possit procedere cōtra principes, & omnes laicos indistincte in hæresi irretitos, suspectos, vel diffamatos.

Respondemus, p̃ sic: vt patet in c. Vt officiū. §. Relat. supra denique, de her. li. 6. sæpius allegato ibi: Cuiuscunque sint cōditionis, dignitatis, vel gradus: Patet etiam in litteris Clemē. & Urbani iv. quæ incipiunt. ¶ Præ cunctis, in quibus eadem clausula est inserta, vt visum est supra quæst. 28.

Relat. supra pag. 107.

Relat. supra pag. 129.

Consulerem tamen, vt cōtra reges, & regales personas publicè non procederent Inquisitores: sed vt cautius, & tutius negotium fidei possit agi, informaretur primitus dominus noster Papa, vt procederetur eius consilio, & mandato, & secundū modum, quem ipse decreuerit obseruandū.

COMMENT. LXXX.

Dvæ sunt assertiones, & veræ ambæ, & communiter receptæ.

Prima est: inquisitores aduersus quoslibet, quacunque auctoritate decoratos procedere possunt.

Secunda est prioris veluti declaratiua: Quāuis in oēs procedere possint, tutius tamen est, cum procedendum est aduersus principes, & magnates hereticos,

reticos, aut de heresi suspectos, ut summus Pontifex consulatur, cuius arbitrio, et modo ab eo prescripto aduersus eos procedatur.

Prima conclusio nullā hēt difficultatem: nā si possunt inquisit. agere contra exēptos, ut docuit paulo antea q. 28. multo magis pcedēt in eos, qui nominatim nō sūt exēpti. adde Carrer. tract. de her. nu. 85. vers. itē pōt procedere contra quascunq; personas.

Quantum ad secundā assertionem spectat, eā tenet etiam Ioan. Andr. in c. inquisitores. de her. li. 6. quem sequitur ibidem Geminian. vers. quāro an indistinctē. & Philippus Francus circa fin. ca. vers.

Quando non
debeat Inqui-
sitor contra
laicos proce-
dere.

Et dicit hic Ioan. Andr. & horum sententia vera quidem, & prudentiā plena talis est. Prædictū ca. Inquisitores. de heretic. lib. 6. quo prohibentur Inquisitores procedere contra Episcopos, prohibere ēt ne procedant contra laicos inconsulto Romano Pontifice, quotiens, vel magnæ sunt personæ, & dignitate conspicuæ: vel tanta est hæreticorum multitudo, ut si contra illos procederetur, aut ingens periculū, aut grauis populi turbatio prouentura crederetur.

Non tamen intelligas eadem rōne utrūque prohiberi: nam ob prærogatiuā Episcop. dignitatis, Inquisitores in Episcopos non inquirunt: sed in viros potentes, & illustres, ideò non inquirunt, ne ob id scandalum oriatur, non quòd in hoc casu aliquid nobilitati derogetur, quæ propter hæresim amittitur. Adde Simancam de cathol. instit. tit. 23. num. 8.

Quos appel-
let auctor vi-
ros regales.

Viros aut regales vocat hic Eymericus, uel Regulos, quales sunt Duces, Marchiones, & similes: vel eos, qui Regib. adstant, ut consiliarios, & senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuūt, & opib. abundāt, quos velut patronos multi tum nobiles, tum plebei sequuntur in omnibus ferme ciuitatibus: vel denique intelligi e pōt per viros regales ciuitatum magistratus, ut Gubernatores, Potestates, Consules, & similes: in hos enim, si publicè vellent inquisitores aduerrere, facile impediretur, præsertim in locis suspectis, & ubi inquisitores sunt pauperes, & imbelles.

Abundante
hæreticorum
multitudine,
quid facere
debeat inqui-
sitor.

Illud postremo monebo, ut quando ob multitudinē hæreticorū inquisitor non pōt procedere; tunc quæ hæretici suscipiunt incrementū, et fideles corrumpuntur, inquisitores in publicū prodire debent, et audacter verbū Dei prædicare: quāuis intelligant graue sibi periculū imminere, ut nutantes in fide cōfirmēt; quo casu necessaria est in inquis. theologiæ cognitio.

QUESTIO XXXII.

An Inquisitor cogere possit ciuitatū rectores ad iurādum de defendenda Ecclesia contra hæreticos.

Ricesima secunda quæstio est: Vtrū Inquisitor possit, & debeat in speciali procedere contra Comites, Barones, Potestates, Capitaneos, Balliuos, ac ciuitatum, & locorum Consules, & Rectores, quatenus iurent coram eo de

A defendenda Ecclesia contra hæreticā prauitatē?

Respondemus, quòd iuxta c. Ad abolendam, §. statuimus. de heret. & in c. Vt officium. §. statuimus. de heret. lib. 6. omnes prædicti tenentur ad requisitionem episcoporum, vel inquisitorū, iurare Ecclesiam defendere contra hæreticos fideliter, & efficaciter, bona fide iuxta posse, & officium suum: & obseruare, & obseruari facere toto tēpore sui regiminis, in terris suo regimini, seu iurisdictioni subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorum filios, & nepotes, à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Quòd si iurare noluerint, debet inquisitor procedere contra eos, secundum tenorem illorū capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in capit. alleg. Ad abolendam. ubi dicitur sic: Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento promittant, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabūt bona fide, iuxta officium, & posse suum. Si vero id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur: & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & episcopali se nouerit dignitate priuandam.

In c. vt officiū. §. statuimus. dicitur ita: Statuimus insuper, ut Pōtas, Capitaneus, seu Rector, vel cōsules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsūt, uel loco alteri ad præsens, aut prærunt in futurum, ad requisitionē diœcesanorum, vel Vicariorum suorū, seu Inquisitorum hæreticæ prauitatis iurent præcise attēdere inuolabiliter, et obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tēpore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni, regiminiue subiectis, constitutiones cōtra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorū, ipsorumque filios, & nepotes à sede Apost. promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, ut infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spoliatur: nec vltius Potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo aut de cetero in aliquam dignitatem, vel officiū publicum vltius assumatur, et quæ ut Potestas, balliuus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

COMMENT. LXXXI.

DE compellendis ciuitatum magistratibus ad præstandum hoc iuramentum de defendenda Ecclesia ab heretica prauitate, et custodiendis legibus in hæreticos latis, copiose egit Eymericus supra initio tertiæ partis, nu. 9. & sequent. quo etiam loco nos ea abunde tradidimus, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant. adde Simancam de cath. instit.

Relat.
pag. 97.

Relat.
pag. 107.

instit. tit. 23. nu. 8. & 9. & copiose Repert. inquis. A verbo iuramentum. & Campeg. apud Zanch. c. 31. ex quib. accipies quæ hanc quæst. & seq. illustrabunt.

QVÆSTIO XXXIII.

De iuramento à Dominis temporalibus præstando in initio officij de extirpandis hæreticis.

Ricesima tertia quæstio est: Vtrum inquisitor debeat cōpellere, seu monere dominos temporales, perpetuam, vel temporalem iurisdictionem habentes, quatenus in eorum nouitate antequam eorū officium exequantur, iurent corā inquisitore hæreticos per Ecclesiā denotatos pro viribus à suis terminis extirpare?

Respondemus, q. sic: iuxta c. Excoicamus itaq; de hæret. §. moneantur. vbi dicitur sic: Moneantur aut, & inducantur, & (si necesse fuerit) per censuram Ecclesiast. compellantur sæculares potestates, quibuscunq; fungantur officijs, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè iuramentū, q. de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus extirpare studebunt: ita q. amodo quodcumq; quis fuerit in potestatem, siue perpetuam, siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. hæc ibi. & non solum in sua nouitate, immo semper, vt patet in c. Ad abolendam, §. statuimus, de hæret. & c. Vt officium. §. statuimus, de hæret. lib. 6. & patet expressè supra parte ista tertia, q. 32. proxima.

COMMENT. LXXXII.

DE hoc iuramento præstando, ac de eius formula copiose actum est supra cum Eymerico in principio huius partis, num. 9. & seq. Interest aut. secularium magistratū, & principū non mōrequisitos, sed et spontaneos hoc iuramentum præstare, et heret. debellare, cū facile corruant principatus, & regna, in quib. hæretici impune permittuntur habitare. equidē multa in hanc sententiā conferri poterant, quæ gratia breuitatis omitto. illud tamen quod de Regib. Hispan. legitur in Concil. Tolet. 6. c. 3. quod habitū fuit era 686. non est silentio prætereundū, videlicet, vt cū sortiti fuerint Regni apicē, non ante conscendant regiam sedem, q. inter reliqua cōditionum sacramenta polliciti fuerint se non permissuros habitare in Regno suo eos, qui nō fuerint catholici. quod vtinam nunc vbique & in vsum reuocaretur, & inuolabiliter custodiretur.

QVÆSTIO XXXIIII.

An Inquisitor cogere possit ad reuocandum statuta impediencia officium sanctę Inquisit.

TRicesima quarta quæst. est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra dominos temporales, seu eorum officiales condentes statuta, per quæ inquisitionis negotium, seu officium, directe vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur?

Respondemus, q. sic: vt patet in c. Statutū. de hæret. li. 6. vbi dicitur sic: Statutū ciuitatis, castri, ville, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hære. prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusq; ciuitatis, vel loci dominum, potestatem, capitaneum, consules, vel rectores, per quem, vel quos eadem ciuitas, seu locus regitur, quocunq; nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diocesano, vel eius vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labijs præfata sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inuentum fuerit, reuocandum omninō, vel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediantur, vel aliquatenus retardentur: per censuram Ecclesiast. decernimus compellendos.

COMMENT. LXXXIII.

OMnia impedimēta, quib. iurisdicō inquisitorū poterat cohiberi, quominus libere in hæreticos possent aduertere, sustulerunt vbique summi Rom. Pontif. quia verò unum poterat esse, idque maximum, statuta, seu leges municipales cuiuslibet oppidi: ideo hæc deleri iubentur, cum directe, vel indirecte sacro huic officio opponuntur.

In eadem sententiā extat elegans rescriptum Alex. iv. quod incipit: Implacida relatio. quod vidimus authenticum in archiuio Bonon. inquisitionis, & retulimus in bullario litterarum Aposto. in fine huius operis. idem cauit Innocen. iv. ante Urbanum iv. rescripto incipiente: Ad extirpanda. §. ceterum teneatur. relato item in litteris Aposto. pro officio sanctę inquisitionis. idem quoque constituerunt & alij Rom. Pontifices uno consensu, de quo agit et Carrer. in tract. de hære. nu. 93. vers. item potest tollere. Campegius apud Zanchinum, c. 31. vers. cessat præterea. circa finem. Repert. inquisit. & Locatus verbo statutum.

Quamuis autem rescriptum hoc, quo vtitur Eymericus, indicet statuti nomen sumi stricte, siue presse pro iure priuato cuiuslibet ciuitatis, vel oppidi, iuxta notata per Bartolum, & Doctores in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. quasi hoc solum deleri debeat, si negotio fidei opponatur, non autem ius commune: nihilominus tamen id ipsum locum habet fauore fidei aduersus ius commune: quare si in iure cōmuni reperiretur aliqua lex, per quam negotium inquisitionis impediretur directe, vel indirecte, eam etiam iubere possent inquisitores cessare.

Addo nomen statuti quandoq; generale esse, et ius commune etiam complecti. l. quamuis. C. de iuris, et facti igno. c. decessorum. 25. q. 2. & quod dico de statutis, & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum volo de consuetudine, quamuis esset vetus, & immemorabilis. si enim per

Supra pag. 106.

Statuta, per quæ officium inquisitionis impeditur reuocari debet.

Priuegium de delēdis statutis negotio fidei oppositis, sapius cōfirmatum.

Idem locum habet aduersus commune.

Item aduersus consuetudinem.

Leges, & sta-
ruta impe-
diētia nego-
tium fidei, ip-
so iure nulla.

eam negotium inquisitionis impediretur per inquisi-
tores posset aboleri; nec consuetudo cēseri debet, sed
abusus, & praua corruptela.

Illud tamē obiter dixerim, huiusmodi Statuta, et
leges directe, vel indirecte officium inquisitionis im-
pedientia ipso iure nulla esse, & prorsus inuvalida,
tanquam edita contra Ecclesie cathol. libertatem,
vt constitutione quadā Federici Imper. tit. de statu-
tis, & consuetud. contra libertatem Ecclesie editis
in princ. plenius continetur, & refertur in auth. cas-
sa, & irrita. C. de sacros. Eccles. vbi glossa, & com-
muniter Doctores. adde Tabiensem in sum. verbo,
inquisitor. num. 10.

Quid autem sit directē, vel indirecte negotium
fidei impedire, tradit Eymericus supra par. 2. q. 54.
vbi dixi in §. quidam namque sunt.

Q V A E S T I O XXXV.

**An inquisitor possit procedere cōtra
Dominos tēporales negantes
ei debitum auxilium.**

S V M M A R I V M.

1. Domini temporales requisiti ab Inquisit. tenen-
tur illi parere in captione hereticorum, &c.

2. In mittendo captos ad loca designata intra di-
strictum dominij eorum.

3. Et in recipiendo sibi relictos, ac puniendo debita
pœna.

4. Nec possunt de hoc crimine cognoscere, vel iussu
inquisitoris captos liberare.

5. Neque eius iudicium, sententiam, vel processum
ullo modo impedire.

Triceſima quinta quæstio est: vtrū inqui-
sitor possit pcedere cōtra dominos tē-
porales, & eorum officiales, qui requi-
ſiti per eundē nō iurāt eū iuxta posse, & officiū
suū, seu eidem nō obtemperant prout debent?

Respondemus, quod sic: vt patet in c. vt inqui-
tionis. de heretic. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt inqui-
ſitionis. & infra.

Relat. supra pag. 119. **1.** Vniuersos saculi Pōtates, & dominos tēpora-
les, ac prouinciarum, terrarū, ciuitatum, aliorūq;
locorū rectores quibuscunq; dignitatibus, vel
officijs, aut nominibus censeantur, requirimus,
& monemus, vt sicut reputari cupiūt, & haberi
fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Epi-
scopis, & inquisitoribus hereticæ prauitatis à se-
de Apostol. deputatis, aut in posterum deputan-
dis, pareant: & intendāt in hereticorum, creden-
tium, fautorum, receptatorum, & defensorū ip-
ſorum inuestigatione, captione, ac custodia dili-
genti, cum ab eis fuerint requisiti.

2. Et vt præfatas personas pestiferas in pōtatem
seu carcerē Episcop. aut Inquisit. dictorū, vel ad
locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint
infra eorundē domin. Pōtatem, vel Rectorum di-
strictum ducant, vel duci faciant sine mora: vbi
per viros cathol. à præfatis Episcopis, seu Inqui-

A sitorib. vel eorum aliquo deputatos sub arcta, &
diligenti custodia teneantur, donec eorum nego-
tium per Ecclesie iudicium terminetur.

3. Vtq; de heresi à diœcesano Episc. vel Inquisit.
seu Inquisitoribus condemnatos, præfati pōtates,
domini temporales, siue rectores, vel eorum offi-
ciales, seu nūtij sibi relictos statim recipiant in-
dilatē, aīaduersione debita puniēdos: non obstā-
tibus appellationibus, seu proclamationib. prædi-
ctorum nequitia filiorum: cum tā secundum or-
dinationem prædecessorum nostrorum, quā se-
cundum legem Imperialē appellationis, & pro-
clamationis beneficium expresse sit hereticis, et
credentibus, ac eorum receptatoribus, fautorib.
& defensoribus interdicitur.

4. Prohibemus quocunq; districtius potestatib. do-
minis tēporalibus, & rectorib. eorundemque of-
ficialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cū
mere sit Ecclesiast.) quoquomodo cognoscant,
vel iudicent, siue captos pro eodem crimine abs-
que dictorum Episcop. siue inquisitorum, aut sal-
tem alterius eorundē licentiam, vel mandato
à carcere liberent, aut executionem sibi pro hu-
iusmodi crimine à diœcesano, vel inquisitoribus,
seu inquisitore iniunctā, prompte (prout ad suū
spectat officium) facere, seu adimplere detre-
ctent: vel alias diœcesanorum, aut inquisitorum
iudicium, sententiam, seu processum directe, vel
indirecte impedire præsumant.

5. Si quis vero de prædictis Pōtatibus, dominis
temporalib. Rectoribus, vel eorum officiliab. seu
balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fi-
dei negotio sepefatis diœcesano Episcopo, vel in-
quisitoribus incumbenti, se opponere forte præ-
sumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: nec-
non, & qui scienter, in prædictis dederit auxiliū,
consilium, vel fauorem, excoicationis se nouerit
mucrone percussū: quā si per annum animo
sustinuerit pertinaci, extunc velut heretic. condē-
netur. In litteris vero Urbani iv. & Clement. iij.
Præcunctis. de hoc habetur sic: Caterum n. si for-
te (quod non credimus) aliqui cuiuscunque con-
ditionis huic negotio uobis commisso se oppone-
re, seu illud præsumpserint aliquatenus impedi-
re, ut non possit procedi libere in eodem: immo
nisi seu requisiti id fouerint, & iuxta officiū, et
posse suū singuli iuterint studiose, contra eos
tanquam hereticorum fautores, & defensores
secundum sanctiones canonicas freti eadem au-
toritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXIV.

Materia huius quæstionis eō etiā spectat, ut
Inquisitores muniat, quo liberius, & vali-
dius officium suū exequantur.

Multis quoque Pont. sicum rescriptis, & extraua-
gantib. tributum est priuilegium, de quo hic agitur
inquisitorib. hereticæ prauitatis, quæ referuntur in-
ter litteras Apost. in fine huius operis. de quo Car-
rerius tract. de heret. num. 93. vers. item potest co-
gere. Locatus in opere iudiciali, verbo, domini tēpo-
rales. Simancas de consol. instit. tit. 25. de dominis
tempo-

Relat.
pag. 19.

temporalib. nu. 8. at 9. Matth. de Afflictis in pro-
mo constitutionum regni Sicilie, nu. 52. & multis
sequent. et alijs plerisq; in locis, quæ prudens omitto.

QVÆSTIO XXXVI.

An Inquisitor possit procedere con-
tra impedientes eius officium.

TRicesima sexta quæstio est: Vtrū inqui-
tor possit procedere cōtra dominos tem-
porales, eorumq; officiales, eius proces-
sum, iudicium, seu sententiam directe,
vel indirecte impedientes, seu retardates, vel ad
hoc præstantes auxilium, consilium, vel fauorē?

Respondemus, qd sic iuxta c. Vt inquisitionis.
§. prohibemus. lib. 6. vbi dicitur sic: Prohibemus
quoque districtius potestatib. dominis tēporalib.
& rectorib. eorundemq; officialibus supradictis,
ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit Ecclesiast.)
quoq; cognoscant, vel iudicent: siue captos p
eodem crimine, absq; dictorum Episcoporum, si-
ue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem li-
centia, vel mandato à carcere liberent, aut execu-
tionem sibi pro huiusmodi crimine à diocesano
vel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctā, prō-
pre (prout ad suum spectat officium) facere, seu
adimplere detrectent, vel alias diæcesanorū, aut
inquisitorum iudicium, sententiam, seu proces-
sum, directe, vel indirecte impedire præsumant.
Si quis verò de prædictis potestatibus, dominis
temporalibus, rectorib. vel eorum officialib. seu
balliuis contra prædicta fecerit, aut præfato fidei
negotio læpatis diæcesano Episcopo, vel inqui-
sitoribus incumbēdi, se opponere forte præsum-
pserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnon,
& qui scienter in prædictis dederit auxilium, cō-
silium, vel fauorem, excommunicationis se no-
uerit mictione percussus: quam si per annum
animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hære-
ticus condemnatur.

In litteris vero Apost. Urbani iij & Clem. iij.
Præ cunctis. §. cæterum, dicitur sic: Cæterum, si
forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque cō-
ditionis huic negotio vobis commissio se oppone-
re, seu illud præsumpserint aliquatenus impedi-
re, ut non possit procedi libere in eodem: immo
nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, &
posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos
tanquam contra hæreticorum fautores, & defen-
sores secundum sanctiones canonicas freti eadē
auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXV.

EX hac quæst. licet multæ conclusiones possint
colligi; cum tamen Eymer. ad vnum solum in-
stitutū citet rescriptū pontificiū ex c. vt offic. §. pro-
hibemus. de hæ. li. 6. ideo vnū simplex axioma colli-
gemus, videlicet inquisitores posse coercere magistra-
tus sæculares impedientes processus, aut sententias
in hæret. latas, aut corū punitionē differentes: quo-

niā cum hoc crimen sit mere Eccles. de eo nullus lai-
cus directe, vel indirecte se debet intromittere.

Ex hac assertione, quæ et vera est, & auctoritate
pontif. roborata, atque declarata, validissime refelli-
tur opinatio multorum Iuriscōsultorum asserentiū,
posse iudices sæculares, postquam ipsis traditi, vel re-
licti sunt rei hereseos relapsi, vel impenitentes vlti-
mo supplicio feriendi, iterum examinare processum,
& causam, & corrigere, vel mutare, si opus fuerit,
aut etiam nullam dicere sententiam. nam, vt alios
omittam, hoc asserunt Bart. Fulgosius, Paul. Castr.
& multi alij iuris ciuil. interpretes in l. magistratib.
ff. de iurisdic. om. iud. idem Bart. in l. nō dubiū.
& in l. diuus. ff. de custo. reo. Marcus Mantua sin-
gul. 274. incip. Crimen hæresis. & alij quos omit-
to consulto.

Sed Canonistæ per d. c. vt inquisitionis. §. prohibe-
mus, veram sequuntur sententiā. Abbas, & Anch.
in c. at si clerici. de iudi. Ioan. Imola in c. i. de officio
ord. Iason in d. l. magistratib. de iurisd. om. iud. Cas-
saneus in consuet. ducat. Burgun. Rubr. des Iustices.
§. 8. circa fin. nu. 14. Albertinus tract. de agnos. as-
sertio. q. 25. nu. 43. cū seq. Bernard. Diaz. in præf.
crim. cau. c. 141. Ioan. Anania in c. excoicamus. lo-
primo. de hæ. nu. 27. Alfonsus Castr. li. 1. de iusta
hæ. punicio. c. 23. Bernardus Comensis. in lucerna
verbo, executio. §. 6. vers. sed queritur. quod ipsum
tenent etiam vñti veritate multi iuris ciuilis Do-
ctores, quos refert Fernand. Vasquius, lib. 1. de suc-
cessionum creatione. §. 6. nu. 16. vers. denique. (quā-
uis ipse eo loco more suo contra cōm, & veram opi-
nionem feratur) & Simancas de catho. institut. tit.
36. nu. 5. Ioan. Roias singula. 107. incipien. Iudex
de qua re. idem in tract. de hæ. par. 2. nu. 450. Cā-
pegius apud Zanchinum, c. 8. vers. sed quid si laicus.
Matthæus de Afflictis in proem. constit. Regni Si-
cilie, num. 56. vers. secunda conclusio sit ista. Aegi-
dius Bossius tit. de foro compet. nu. 160. vers. et ideo
in crimine hæresis. idem tit. de hæret. nu. 10. vers.
non potest autem. Salicetus in l. ea quidem. C. de ac-
cusation. Iulius Clarus in præf. crimin. quæst. 96.
vers. Quæro etiam. idem in §. hæresis. vers. hoc cri-
men. & vers. & scias. & plerique alij, quos longū,
& molestū esset singulatim recensere. atque hæc
sententia definita fuit per Innocentium Octauum,
rescripto quodam incipiente, Dilectus filius, quod
curauimus imprimendum inter bullas Apostoli-
cas pro officio sanctissime Inquisitionis in fine hu-
ius operis.

Ergo inquisit. iudici laico processum à se factum
ostendere nō debet, sed magistratus sæcularis indila-
te, & sine mora sententiam iudicis ecclesiast. debet
executioni mandare: quod si id facere omittat, aut
executionem præter morem solitum sine vlla legiti-
ma causa differat, compelli potest ad exequendum
per inquisitorem per censuram Ecclesiasticā. & ita
cantum asserit Bernardus Comensis in lucerna ver-
bo, executio. §. 7. vers. immo inquisitor. quodam re-
scripto Urbani Quarti incipiente: Cum sicut. quod
nondum vidimus.

Sed paucis antea die' us quàm hæc scriberemus,
Illusterrimus, & Reuerendiss. Felix † Perettus
Cardinalis de Montealto Venetijs (vbi multis an-

Iudex laicus
absq; reuizio-
ne processus
facti per ing-
fitorem debet
sibi relictum
punire.

omnino anay
Sicut in obis
vñti pō ob
animo inuob

Vera Canon
starum sentē-
tia.

Inquisitor cō
pellere potest
iudices laicos
vt mandent
executioni &
tentiam à se
latam.

† Nunc est
Sixtus v. Pōr.
Opt. Max.

nis multa cū laude viviliter, ac prudēter exercuit of-
ficiū inquisit. contra hāreticā prauitatem) asser-
ri iussit authenticū rescriptū. *Alex. iv. quod inci-*
pit. Ad audientiā: cuius ob publicā vtilitatē no-
bis humanissime copiā fecit, quo apertissime decidi-
tur hāc sētentia, tribuiturq; plenissima pōtas in-
quisitorib. aduersus magistratus negligētes, aut differē-
tes sententias latas in hāreticos, executioni manda-
re. id rescriptū breuitatis gratia hic omittimus, nā
in fine huius operis curauimus imprimendū. Quēue-
ro tā graue, et immanē scelus cōmiserint, velut fau-
tores hāreticorum puniendi sunt, vt alibi diximus.

Varia consue-
tudo in puniē-
do eos qui tra-
duntur curiæ
seculari.

Iam hāreticos curiæ seculari traditos indilate, &
& statim puniendos iubet Rom. Pontifex in d. c. ut
inquisitionis. §. prohibemus. quæ verba, idēst, sine
mora, interpretatur ibidem glossa.

Verū in hac re consuetudo prouinciarum spectāda
est. Solent in Hispania quamprimum lecta est sen-
tentia relapsorum, aut impenitētium, aut quorumcū-
que, qui traduntur curiæ seculari, indices seculares
eosdem statim in suum forum recipere, & ad suppli-
cij locum pronuntiata mortis, seu cōbustionis sentē-
tia rectē deferre. In Italia in multis vrbib. quas vi-
dimus, indices seculares reos sibi per inquisitores re-
liktos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, anteq̃
ultimo supplicio afficiant in suis carcerib. detinent:
inde certo die non festiuo publice educunt, et combu-
runt: quod videtur fieri auctoritate Innoc. iv. in bul-
la incipien. Ad extirpanda. relata in bullario in fi-
ne huius operis, vbi ita scriptum est: Damnatos ve-
ro de hāresi per diocēsanum, vel eius Vicarium,
seu per Inquisitores prædictos, Potestas, vel Re-
ctor, vel eius nuntius specialis, eos sibi relictos re-
cipiat, statim, vel infra quinque dies ad minus,
circa eos constitutiones contra tales editas serua-
turus. hactenus ibi.

Ex quib. declaratur pulchra difficultas, videlicet,
non esse negligētes, nec velut fautores hāreticorum
puniendos magistratus, qui per quinque dies defferrēt
hāreticorum supplicium. nec etiam si differrent per
sex dies, vt in rescripto Innoc. viij. incipien. Dile-
ctus filius. cuius hāc sunt verba: Eisdem officiali-
bus secularibus sub excōicationis pœna, & alijs
censuris Ecclesiast. præcipiatis, atque mandetis,
vt infra sex dies, postquam legitime fuerint re-
quisiti, sine aliqua dictorum processuum, per vos
agitatorum visione, sententias per vos latas con-
tra huiusmodi hāreticos prōpte exequantur ap-
pellatione remota. hāc ibi.

Quæsitū est, qd facere debeat inquisitor, siue ordi-
narius, siue delegatus, si videat iudicē secularē, ita
negligentē, vt et post transactos hos quinque, vel sex
dies absq; legitimo impedimento, non curet hāreti-
cos sibi traditos, vel relictos ult. supplicio afficere?
dicebat mihi quidā non imperitus posse tunc Inquisi-
torē præcipere iudici seculari, vt cōbustionis, vel
mortis pœnam exerceat in hāret. sibi assignatos, cū
ea pœna solita sit in tales exerceri: neque propterea
incideret in irregularitatem, sicut Felino placuit in
c. ad abolendam. circa fin. extra de hāret. quæ sequi-
tur Tabienfis in summa verbo, irregularitas, 2. §.
9. nu. 10. & §. 15. nu. 16. & Maiol. lib. 2. de irreg.
6. 10. & pro hac sententia facit quod diximus supra

parte 2. super c. nouimus. de verbor. signif. §. Quan-
quam autem.

Ceterū idē Fel. in c. vergentis. de hāret. cum de ea
de difficultate differeret, anceps hæsitaui, et profe-
cto tutum non videtur, vt inquisitor in hoc casu pœ-
nā cōbustionis, aut mortis nominatim exprimeret,
præcipiendo iudici seculari, vt eam imponeret: nam
fortassis in irregularitatem incideret, ob q̃ euitandā
cū consignat hāret. iudici seculari, facit solitam pro-
testationem, de qua in c. nouimus. de verbor. signif.

Quare omisso hoc modo dicendi, tutius est, ut in ge-
nere iubeat, & præcipiat iudici seculari sub pœna ex-
cōicationis, aut alijs censuris, vt sententias à se la-
tas executioni mandet. hic modus dicendi cōtinetur
in rescripto *Alex. iv. incip. Ad audientiā*: cuius
paulo antea mentionē fecimus, item in rescripto *Leo-
nis X. incipien. Honestis petentium votis*. & hic
modus secure vsurpatur, et sufficit ad euitandā irre-
gularitatem, c. Episc. ne clerici, vel monaci, lib. 6.

Pōt et inquisitor in proposito casu, iubere magi-
stratui seculari sub censuris Ecclesiast. ut seruet cō-
stitutiones, & leges contra hāret. editas. & hic mo-
dus præscribitur non obscure ab Innoc. iv. in extra-
uag. Ad extirpanda. §. damnatos vero. cuius verba
paulo antea retulimus in hoc eodem comment. At-
que hi quidem modi tuto seruari possunt.

Quod si nec iudex secularis induci velit ad pu-
niendos hāret. sibi assignatos, ad grauiiores pœnas
erit procedendum: quod vt maturius peragatur, se-
natui inquisitionis erit significandum.

QVÆSTIO XXXVII.

An Inquisitor in aliquo casu possit
compescere quæstuarios.

TRicesima septima quæstio est: Vtrū In-
quisit. possit, & debeat in aliquo casu p-
cedere contra quæstuarios prædicantes.

Respondemus, q̃ sic: vt patet in c. Vt
officiū. §. cōpescendi. de hāret. li. 6. vbi dicitur sic:
Cōpescendi præterea monitione præmissa p cen-
suram Eccles. appellatione post posita prædicato-
res quæstuarios (vbi contigerit pro inquisitionis,
seu fidei negotio congregationem fieri, vel alias
eidem negotio quolibet ex hoc impedimentum
aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad
iplos nullatenus pertinet (quorum interest tan-
tum charitativa subsidia suppliciter petere, ac in-
dulgentiam, si forte habent, exponere) liberam
vobis, & singulis vestrum concedimus auctorita-
te præsentium facultatem.

Idē habetur per oīa et verbo ad verbum in lit-
teris prædictis Apostol. Urbani, Clement. & Ale-
xandri iv. Præ cunctis. §. compescendi.

COMMENT. LXXXVI.

Facilis est huius quæst. tractatio. potest enim
inquisitor procedere contra quæstuarios im-
ponendo illis silentium, ne prædicent, quotiens actio-
nem fidei sunt celebraturi.

Idem

Relat. f.
pag. 107.

Idem penitus cauetur rescripto Urbani iv. incipiente: Licet ex oibus. §. compescendo, & alio rescripto Greg. ix. incipiente: Ille humani generis. quæ vidimus in archiuo inquisitionis Bononien. et curamus imprimenda in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. Idem hoc inquisitorum priuilegium tradit Bernar. Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 11.

Sed hodie in questuarijs iā hæc locum non habet, cum eos sustulerit Concilium Trident. sess. 4. c. 2. in fine. & sess. 21. de reform. c. 9.

In ceteris tamen prædicatorib. & nunc, & olim habet hæc Eymerici, seu potius Rom. Pont. doctrina, quæ licet de solis questuarijs loquatur, ad alios et trahenda est, cū par sit ubiq; rō, nempe fauor fidei. erit ergo idem statuendū. l. à Titio. ff. de ver. oblig. l. illud. ff. ad l. Aquil. notat Zabarel. in clem. du. §. ab olim. q. 12. in fine. de sepult. tradit Tabien. in sum. verbo, inquisitor. et Bernar. Comensis præcizato loco. & notant Ioan. Andr. Geminianus, Franchus, in c. vt officium. §. compescendi. de hæret. li. 6.

QVÆSTIO XXXVIII.

An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide.

Ricesima octaua quæstio est: Vtrum inquisitor possit excommunicare, vel aliàs procedere contra laicos de fide catholica disputantes publice, vel priuate?

Respondemus, quod tales sunt excommunicandi, vt patet in c. Quicumque. de hære. lib. 6. §. inhibemus. vbi dicitur sic: Inhibemus quoque, ne cuiquā laicæ personæ liceat publice, vel priuatim de fide cath. disputare: qui vero contrafecerit, excoicationis laqueo innodetur: Eadē verba sunt in priuilegio Alex. iv. Nouerit vniuersitas, &c. de hoc habetur plenius supra part. 1. q. 10. Vtrum liceat de fide publice disputare.

COMMENT. LXXXVII.

De materia huius quæst. copiose dictum est supra par. 1. super q. 10. præter Doctor. in c. quicumq; §. inhibemus. de hæret. lib. 6. vbi de hoc agunt abunde, vide B. Thom. 2. 2. q. 0. art. 7. Alphonsum Castrium lib. 1. c. 19. de insta. hæret. punitione, et seq. & alios quos super dicta quæstione retuli.

QVÆSTIO XXXIX.

An Inquisitor procedere possit contra aduocatos, & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

Ricesimanona quæst. est: Vtrum inquisitor possit pcedere cōtra aduocatos, notarios, seu scriptores, præstātes hæreticis credentib. receptatorib. defensorib. ac fautorib.

A eorundē, patrociniū, vel iuuamen, & contra eos, seu alios homines, libros, vel scripturas auctoritate Apost. seu legatorum eius factas, in quib. processus facti contra prædictos, continentur, & eos cogere quatenus tradant ei?

Respondemus, q. sic: & primo patet de notarijs, & aduocatis præstantib. prædictis patrociniū, & iuuamē: vnde in c. si aduersus. de hæret. dicitur sic: Si aduersus nos terra consurgeret, & infra: Quia Relat. supra plus timeri solet, quod specialiter iniungitur, quā pag. 99. quod generaliter imperatur: vobis aduocatis, & scriniarijs firmiter inhibemus; ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præsteris auxilium, consilium, vel fauorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrociniū præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attētetis. Quod si contra præsupseritis, ab officio vestro suspensos perpetua vos decernimus infamiae subiaccere.

Et secūdo patet de habentib. processus, seu scripturas prædictas. vnde in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. dicitur sic: Vt commissi vobis. & infra: Nec non faciendi à quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorum eius habiticontra hæreticos continentur.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbū in præfatis litteris Apostol. Clementis, Alexand. & Urbani iv. Præcunctis. §. necnon.

COMMENT. LXXXVIII.

Ex hac quæstione duæ potissimum colliguntur assertiones.

Prima est; Inquisitores procedere possunt cōtra eos, qui hæreticis, vel eorum complicibus præstant auxilium, fauorem, aut patrociniū.

Altera est: Inquisitores cōpellere possunt eos, qui habent processus, aut qualibet alia instrumenta facta contra hæreticos, vt sibi ea assignent.

Quantū ad primam assertionem spectat, videnda sūt, quæ scripsimus supra par. 2. super c. si aduersus. de hæret. et alibi super postremis quæstionib. secundæ partis. quæ hic non sunt inutiliter reperenda, & ideo altera est nunc breuiter declaranda.

Ac ante Bonifaciū viij. quinquaginta fere annis sanciuir hoc ipsum de assignandis scripturis quibuslibet, & processibus factis contra hæreticos Alex. iij. rescripto quodam incipiente: Cupientes. misso Fratribus Prædicatoribus inquisitorib. hereticæ prauitatis in Lombardia, et Marchia Ianuensi: quod ipsum vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis. Et paucis antea diebus quā hæc scriberemus ex Assisio allatum est idem authenticum rescriptum missum Fratrib. Minoribus ab eodem Alexand. iij. in quo plenius quædam continentur. ea vero pars, quæ de hoc differit, quia huic loco lucem est allatur, transferenda huc fuit. habet ergo ita.

Alexander Episcopus seruus serui Dei dilectis filijs Fratribus de ordine Minorū

inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administra-
tione sancti Francisci, Salutem, & Apostolicam
benedictionem.

CVPIENTES, ut inquisitionis negotium cō-
tra hæreticam prauitatem sollicitudini vestre cō-
missum ad Dei gloriam, & augmentum fidei ca-
tholicæ, in vestris manibus feliciter prosperetur,
compellendi appellatione remota per censuram
Ecclesiasticam per vos, vel per alios, quos ad hoc
idoneos, vos, vel alter vestrum duxeritis eligēdos
omnes illos, qui scripta, vel instrumenta inquisi-
tionis, vel ad eius officium pertinentia, per quos-
cumque hætenus factæ, ac etiam faciendæ con-
tra hæreticos, credentes, receptatores, fautores,
seu defensores eorum habent, vel habuerint, ut
ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis di-
spendio, vobis, vel alteri vestrum exhibeant, &c.
auctoritate præsentium, vobis, & cuilibet vestrū
concedimus facultatem. *hæc ibi.* Huius etiam pri-
uilegij meminit Geminianus, Franchus, & alij in
c. ut commissi. de heret. lib. 6. Bernardus in lucerna
verbo, inquisitor. §. 22. Repertorium inquisit. ver-
bo, libri. §. nota quod inquisitores.

Propria in-
strumenta cō-
tra se edenda
in causa fidei

Ex hoc privilegio Perusinus, Franchus, & alij
primū inferunt, & recte, in causa hæresis teneri reū
edere contra se Fiscali agenti propria instrumenta, ad
intentionem suam, & accusationem fundandam; quā
uis regulariter de iure sit contrariū statutum, l. qui
accusare. & l. ult. cum ibi notatis per Doctores. C.
de edendo. & hanc sententiam tenet Purpuratus in
dict. l. fin. C. de eden. numero 20. & Nicolaus Are-
latanus tract. de heret. notabili 12. incipien. Ma-
gnificus, Joānes Rojas singulari 54. incipien. Ede-
re instrumenta. & faciunt notata per Angelum
in l. per hanc. C. de tempo. appellatio.

Item edenda
cōtra tertium,

Rursus hæc sententia, & quis teneatur edere in
causa hæresis Fiscali agenti propria instrumenta, li-
bros, & alias quaslibet scripturas, non modo habet
locum, cum agit Fiscalis contra te, sed etiam cū agit
contra quemlibet alium: tu enim poteris cōpelli ede-
re contra illum tertium quidquid id negotium spe-
ctans habes. ita videtur probare glossa in dicto cap.
ut commissi. verbo, quibuslibet. & quamquam id
glossa non sentiret, adhuc verum est favore fidei: et
quia si quis contra se edere tenetur propria instru-
menta, multo maiori ratione, aut saltem pari tene-
bitur edere contra tertium. ergo si Titius captus pro
hæresi, librum hæreticum, aut quid simile dedisse di-
catur Sempronio, compellendus est Sempronius id
non modo contra se, sed contra Titium edere.

Item edendū
quidquid iu-
bare potest.

Denique non modo libros, & scripturas, sed quid
quid iuvare potest ad veritatem inveniendam, fauo-
re fidei exhibendum est: quia dum Papa iubet, ut
qualibet instrumenta exhibeantur, plane iubet, ut
exhibeatur quidquid ad causam instruendam spectat:
nam nomine instrumenti id intelligimus. l. 1. ff. de
fide instrument. itaque imagines, statuas, marmora
& similia, per quæ in hac causa, aut inuestigari ve-
ritas, aut haberi potest, edendum est: cur autem
olim ita sancitum fuerit, alibi docui, quæ nunc bre-
uitatis gratia omitto.

An Inquisitor possit procedere con-
tra scienter sepelientes hæreti-
cos in loco sacro.

Quadragesima quæstio est: Vtrum In-
quisitor possit procedere contra eos,
qui hæreticos, credentes, receptato-
res, defensores, & fautores eorū præ-
sumpserint scienter tradere Eccles. sepultura.

Respondemus, & sic; iuxta. c. Quicumque in prin-
cipio. de her. li. 6. ubi dicitur sic: Quicumque hæ-
reticos, credentes, receptatores, defensores, vel
fautores eorum, scienter præsumpserint Eccles.
tradere sepultura, usque ad satisfactionem ido-
neam excommunicationis sententiæ se nouerint
subiacere: nec absolutionis beneficium merean-
tur, nisi proprijs manibus publice extumulent,
& proijciant huiusmodi corpora damnatorū: &
locus ille perpetua careat sepultura.

Eadem verba habentur in privilegio Alexan-
dri iv. Nouerit, &c.

COMMENT. LXXXIX.

Vnica est conclusio, videlicet, inquisitores pos-
se procedere contra illos, qui hæreticos, creden-
tes, fautores, & ceteros huiusmodi tradiderint Ec-
clesiasticæ sepultura.

Duo sunt in hac quæst. breuiter tractanda. Unū
erit de priuatione sepultura: nam sepultura carent
hæretici, & qui illis fauent.

Alterum erit, qua rōne possint Inquisitores pro-
cedere contra sepelientes.

Quantum ad primum spectat de priuatione eccle-
siast. sepultura, cum textu allato hic ab Eymérico,
consentit textus in c. sicut ait. de heret. ubi Alexan-
der iij. in Concilio Lateranensi multis annis ante
Alexandrum iij. hæreticos, & eorum fautores, &
alios similes sepultura priauit. quod ipsum, & mul-
ti alij Romani Pontifices, aut sanciuerunt, aut com-
probarunt.

Priuantur autem hæretici, eorum credentes, fau-
tores, & ceteri Ecclesiastica sepultura multis ra-
tionibus. Primum, quoniam excommunicati disce-
dunt, & in peccato mortali; & propterea in locis
sacris non sunt sepeliendi, 13. q. 3. c. quibus.

Rursus, quoniam illi indigni sunt sepultura, & qui-
bus orare non licet, ut latè prosequitur B. Augusti-
nus in lib. de cura pro mortuis gerenda: at pro hære-
ticis orandum non est, cū constet eos in peccato de-
cedere. optima ergo ratione sepultura priuantur. Po-
tissima enim causa cur ante Ecclesias constituta sūt
cemeteria, & defunctorum sepulchra est, ut viuen-
tes introeuntes, & exeuntes, pro illis ad Deum pre-
ces fundant: hinc sepulchra (ut docet Augustinus
præcitato loco) dicta sunt monumenta, quia moneāt
viorum mentes, ut defunctorum recordentur.

Ita priuatio sepultura magna pena est, & igno-
minia. l. vnica. C. de his, qui parentes, aut lib. occid.
Bald. cons. 426. incipiente: Prætermittendū. nu. 5.
pers.

Supra p.
104.

Hæretici
pultura
uati, & qu

Priuario
pultura
guar pœu

vers. itē quia corpus non traditur sepultura. lib. 1. & Franciscus Ripa tract. de remed. cōtra pestē nu. 139. quib. adde de hac pena loquentes. Reperto. Inquisit. verbo, sepultura. Alfonso Castum. li. 2. c. 18. de iusta heret. punitio. vers. ex ista pena. Syluestrum, & Tabiensem in sum. verbo, sepultura. amplius de hac re differunt. Ioan. Roias in singularib. fidei, singul. 181. incipien. Sepultura Ecclesiast. Gondissalvus tract. de heret. q. 2. 2. num. 7. Paulus Fuscus lib. 1. de visitatione Eccles. c. 25. num. 4. & alij per hos relati.

Quod si quādoq; de facto sepulti fuerint heretici, exhumari debēt, et procul abijci; immo nūc cōburi, dūmodo discerni, seu separari possint eorū cadauera, vel ossa ab ossibus, & cadaueribus catholicorum. c. sacris, de sepult. & locus pollutus debet reconciliari. c. consuluisti. de consecrat. Eccles. vel alt.

Item si post mortem alicuius detectum est eū hereticū decessisse, qui velut catholicus erat sepultus, cum eius crimen in vita fuisset occultum, exhumari debet, vt dicemus paulō post super q. 43.

Item non modo heretici formales, verum et credentes, fautores, receptatores, et defensores eorū sepultura priuantur; quod ipsum ad quoslibet suspectos, aut diffamatos de heresi decedentes trahendum est ob easdem causas.

Postremo, hoc ipsū de priuatione sepulture multo magis, q̄ in proximē citatis, locum habet in illis, qui in carceribus pro heresi, aut heresis suspitione detēti, seipsos occiderunt, quoniam impenitentes cōsentur, & in manifesto mortali peccato decedunt.

Quid aut sit tradi Ecclesiasticā sepulture, aut ea carere, docet Archidiaconus in c. quicunque, de heret. lib. 6. in verbo Ecclesiast. sepultura.

Sed alterum iam caput susceptae disputationis est declarandum, videlicet, quō sit accipiendū quod hic tradit Eymer. dum dicit Inquisitores posse procedere aduersus eos, qui hereticos scienter sepeliunt: nā textus per Eymericum citatus ex c. quicunque, de heret. lib. 6. solum iubet, vt is, qui hereticos, & ceteros, de quibus ibi, sepeliunt, eosdem publice extumulet, nec vltius videtur quidquam Inquisitoribus concedere.

Sane neminē hactenus vidi, qui hoc diluerit. de primo posset hic quispiam dicere, Eymericū hoc velle, vt Inquisitores possint procedere contra eos, qui sepeliunt heret. cogentes eos, vt proprijs manib. extumulent huiusmodi damnatorū cadauera. quae expositio quamuis textui conueniat; non tamen conuenit instituto auctoris, cum hoc ipsemet Eymericus nominatim deinceps doceat, q. 118. & imprudens esset bis idem repetere.

Quare verius est hoc velle hic auctorem, vt scilicet Inquisitor possit procedere contra sepelientes, tāmquam contra suspectos de heresi: nam praeferquam quod illi, qui ita hereticos sepeliunt, sunt ipso iure excommunicati, & tenentur proprijs manib. exhumare quos sepeliuerunt; amplius ex hoc facto incurrunt heresis suspitionem: nam qui sciēter sepelit eos quos Ecclesia, vt hereticos, aut de heresi suspectos persequitur, & damnat, quamuis aliud animo gerat, hoc facto indicare, ac profiteri videtur, aut non debuisse Ecclesiam tales sepultura priuare, aut pro ha-

A reticis, & eorum credentibus, & ceteris esse orandum, cū more catholicorum eos sepeliat, aut aliud simile. vnde suspicio heresis proculdubio oriatur. atq; haec sententia colligi potest ex illis textus verbis: Vsq; ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententia se nouerint subiacere. tamdiu enim sūt excoīcati, donec idonee satisfecerint. per satisfactionem aut idoneam, & abiurationem, & canonicam purgationem possimus intelligere c. ad abolendam. §. praesentia. & c. excommunicamus, i. §. qui aut. de heret. nam qui abiurat, vel se purgat, & iniuncta sibi mandata adimplet, idonee satisfacit. manifestū est autem, abiurationem, & canonicam purgationem non indici nisi suspectis, vel diffamatis de heresi, et hoc videtur sentire Archidiaconus in dicto c. quicunque, de heret. lib. 6. verbo, idonea. † dum citat dictū §. qui autem. in c. excommunicamus. de heret. Nam aut haec suspicio sit tantum levis, an etiam vehemens, ex personarum qualitate pensandum erit iudicio peritorum. Hoc tamen pro explorato habeo, eū vehementer fore de heresi suspectum, qui de facto hereticum, aut suspectum ab Ecclesia notatum, & vt talem persecutus, scienter sepeliret, nisi probabilis aliqua ratio in eius excusatione afferri posset.

Si quis verò hereticū, aut credentem, aut fauorem, aut ceteros huiusmodi mortuos deprehendat in his locis, in quibus non possit facile eos ad legitimos iudices deferre; tunc terra non sacra condere potest, ne cadauera insepulta aerem corrumpāt: neque ex hoc merebitur vllam penam, nec contrahet vllam heresis suspitionem: nam in bonum facit finē: & hoc non est tradere Ecclesiasticā sepultura, vt precitato loco docuit Archidiaconus: rem tamen cum poterit, ad iudices fidei referre debet, vt illi quid facto opus sit, statuant.

Postremo eadē illae suspensiones, quae oriuntur, quoniam quis sepelit hereticum, credentem, aut alium huiusmodi, nascuntur aduersus eū, qui celebrat eorum exequias more catholicorum, quando is hereticus, aut suspectus alibi est defunctus, verbi gratia, Genoua, aut alibi. vbi heretica viuunt, & creditur.

Idē sentias de illo, qui hereticorum cōbustorum cineres, ossa, vestes, aut similia furatur, & custodit: hic enim verisimiliter putatur credere, eum qui iudicio Ecclesiae damnatus est, sanctū esse; quod inducit heresis suspitionem. de quo vide Eymeri. par. 2. q. 15. versic. Vigessimus nonus error. & quae scripsi super q. 53. supra par. 2. circa finem. versic. Quintū est. Atque hoc esse videtur proculdubio Eymerici statutum in hac quaestione.

Q V A E S T I O X L I.

An Inquisitor possit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c.

 Vadragesima prima quaestio est: Vtrum Inquisitor possit procedere cōtra illos, qui iurare coram eo de dicenda veritate in causa fidei requirunt, contumaciter renuerint?

N n 4 Respon-

Q d sic do. nec satis acc re.

† apud Archidiacon. est in verbo condigna.

Quando heretici licite possint terra condi.

Celebrās exequias pro hereticis, & eorū ossa culto dieq; suscepus de heretici.

Exhumandi heretici, & comburendi.

Qui priuatur sepultura.

Contra sepelientes hereticos, quatenus procedant Inquisitores.

Qui scienter sepeliunt hereticos, suspectos de heresi quatenus.

Supra pag. 101. Respondemus, q̄ sic: iuxta c. Excōmunicamus itaque. extra de h̄eret. §. adiicimus. ubi loquēdo, q̄ testes compellantur iurare, sequitur sic: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione dānabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam h̄eretici reputentur. De hoc Ioan. And. in nouella super cod. c. Iste enim est error Valdensium, qui dicunt iuramentum esse peccatum mortale: secus si dubitant iurare ex quadam honestate, tandem obtemperant.

COMMENT. XC.

Recusantes iurare, quando h̄eretici, & quando nō. **E**X hoc solo quod contumaciter iurare renuunt, contrahunt h̄eresis suspicionem, immo vero tāquam h̄eretici reputantur, ut dicit text. hic ab Eymerico citatus: videntur. n. sentire iuramentum esse illicitum: quod sentiunt Valdenses, quod patuit apud Eymericum, par. 2. q. 14. vers. tertius error.

Quem errorem grauitur confutat B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Domin. Sotus lib. 8. de iust. & iure, q. 1. art. 2. Syluester in sum. verbo iuramentum 1. & eodem verbo Tabiensis. Nauarrus in manuali, c. 12. nu. 4. & alij, quos in re manifesta omitto.

Et profecto textus in c. Excōmunicamus 1. §. adiicimus. vers. Si quis vero ex eis. de Valdensibus accipientibus oīno videtur, qui tempore Innocentij III. (sub quo in Conc. Later. factum est decretum eius canonis) iam erant exorti, ut dixit copiose supra parte 2. super q. 14. & tenaciter hunc errorem profitebantur de non iurando in aliquo casu. Ad cognoscendum ergo aliquem h̄eticum de secta Valdensium hoc erat euident argumentū, sicuti Hostiensis, et ceteri communiter canonistae docent in predicto c. excōmunicamus 1. §. adiicimus. de h̄eret.

Non tamen essent h̄eretici, qui ex quadā honestate recusarent iurare, ut docet hic Eymericus in fine; quales sunt clerici, & religiosi ceteri, si quadā simplicitate putarēt non esse licitum eis iurare etiam in causa fidei coram inquisitoribus absque superiorum suorum licentia; cum tamen favore fidei iurare debeant, & et in alijs casibus, quos refert Rayner. in sum. verbo, iurare. & Syluester, verbo, iuramentū, 2. q. 3. nu. 3. & in causa fidei omnes cōpelli possunt ad testimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda, ut alibi plenē diximus, & tradit Eymericus paulo post q. 62.

QUESTIO XLII.

An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui aliō se transtulerunt, &c.

Quadragesima secunda quæstio est: Vtrū inquisitor possit procedere cōtra eos qui extra partes iurisdictionis Inquisitori subiectas, domicilium transtulerunt, vel aliās se absentarunt, delatos de h̄etica prauitate; vel extra iurisdictionem Inquisitionis delinquentes, in sua nunc existentes?

A Respondemus, q̄ sic: iuxta c. Vt commissi. in princip. & iuxta c. Cū contumacia. de h̄er. lib. 6. *Supra pag. 108.* In c. vt cōmissi. dicitur sic: Vt commissi. & infra: Et contra illos, quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officium est cōmissum, h̄eresis crimen constiterit commississe (licet ad alias partes se transferendo duxerint) procedendi.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbū in præfatis litteris Apostolicis, Clementis, & Urbani IV. Præ cunctis. §. Etiam contra illos.

B In c. Cū contumacia. dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiiciat vehementē, si suspectus de h̄eresi vocatus à vobis, ut de fide respondeat, excoicationis vinculo (pro eo, q̄ parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quā si per annum aīo sustineat pertinaci, extunc velut h̄eticus condemnatur. *Supra pag. 105.*

Etia potest procedere contra eos, qui licet extra iurisdictionem inquisitoris istius deliquerint, nunc autem in sua sunt: quia h̄eticus ubi inuenitur, ibi conuenitur. ad hoc Ioan. Andr. in c. Vt commissi. in principio.

COMMENT. XCI.

Duo axiomata complectitur hic Eymeric. Primum est: Inquisitores procedere possunt contra eos, qui in sua prouincia deliquerunt, & ad aliā se transtulerunt.

Alterum est: Item possunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint, in sua prouincia nunc morantur, ibi: Etiam potest procedere.

Inquisitor potestas i absentes. Quæ in hac quæst. traduntur ab Eymerico excitationis Pontificum responsis collecta, fusius explicantur in Concilio Narbonensi c. 19. 20. & 21. ubi et potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur, luculenter tribuitur, & præscribitur in hac verba: Si qui vero culpabiles, vel suspecti ad vestram pertinentes inquisitionem, præsentem, nec sint, nec fuerint, & infra competentē terminum eisdem à vobis perēptorie assignatū, & per Ecclesias publicatum non curauerint comparere, vel se legitime excusare, contra eos tamquam contra præsentem non dubie procedatis. *Cap. 19.*

E Ad Inquisitionē quippe vestram eos intelligimus pertinere, qui vel infra eiusdem inquisitionis limites deliquerunt, vel domicilium ibi habent, seu habebāt, quando inquisitio cōcepta fuit; vel cū ibi morarētur occasione ꝑ officij cuiuscūque publici, seu privati, vel certū domicilium nō habētes ibidē inuenti, citati fuerunt à vobis, siue illis per quācūq; cautionē adstrictis; siue non, inquisitionē contra eos facere incepistis, vel eis purgationē forsitan indixistis. Si quidē contra tales præsertim, vel absentes potestis pcedere, ac debetis: nisi forte rōne delicti maioris, seu minoris cōmissi alibi. vel rōne domicilij, vel alia de prædictis, inquisitores alij procedere cēperint cōtra illos. Etenim cum in locis diuersis, & per Inquisitores diuersis Deo auctore inquisitio celebretur, & salubrius est, ut q̄sq; culpabilis in quibuscūq; ꝑ locis deliquerit, vni, & illi inquisitori *Cap. 10.* *ꝑ ratione* *ꝑ quocūq; loco.*

perma-

permaneat obligatus, à quo primo ex aliqua de causis præscriptis, sine fraude, & sine periculo negotij, & animarum fuerit occupatus.

Ita tamen ut inquisitores ceteri, quicquid de illo nosse poterunt, inquirant nihilominus, & scribant inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus: sic enim quasi vir unus pugnat, & vincetis. *hactenus ibi.*

Huc spectant quæ tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores, quæst. 5. quem retuli supra ti. de forma citandi absentem nu. 133. §. Si autem reperitur. ubi tradidimus multa ad hanc questionem intelligendam spectantia.

Quoniã vero nec proxime citato loco, nec in 13. modo processum fidei terminandi quanta fortassis oportebat distinctione egimus de modis procedendi contra absentes, proinde breuiter est hic explicandũ.

Res hac tota Hispalensi quadam prima instructione c. 19. præscripta est inquisitoribus Hispaniæ, quã latine tamẽ redditam referre placuit, nec enim puto ulterius in hac causa è me, aut ordinarius quicquam dici posse. habet autem ita:

Similiter decreuerunt, ut contra culpabiles in dicto hæresis crimine si absentes forent, inquisitores procedat, citando præfatos absentes per publica edicta, quæ publicari faciat, & affigi ianuis Ecclesiæ principalis illius loci, vel locorum, in quibus morabantur.

Possunt autem inquisitores fabricare processum contra absentes vno ex tribus modis. Primo secundum formam c. Cum contumacia. de hæret. lib. 6. videlicet citando, & admonendo absentes, ut compareant se ad defendendum, & respondendum de iure suo super certis articulis fidei causam contingentibus, & super certo hæresis crimine, &c. sub pœna excommunicationis cù suis admonitionibus informa. Quod si non comparuerit, iubebunt promotori Fiscali, ut accuset eius contumaciam, & petat litteras seu libellos magis, aggrauantes, quib. denũtietur, qd si per spatium vnius anni perseverauerint in sua pertinacia & contumacia, declarèt illos hære. in forma iuris. Et hic processus est magis tutus, et minus rigidus.

Secundus modus est, qd si inquisitoribus visum fuerit, delictum contra aliquem absentem debere plene probari, citent illum per edicta, sicut dictum est, ut veniat responsurus, & dicturus super iure suo, ostensurus suam innocentiam infra triginta dies, in tribus terminis diuisos, unicuique termino decem dies tribuendo: vel cõcedant illis aliud longius tempus, si expedire viderint iuxta distantiam seu locorum intercapedinem, in quibus præsumitur, vel præsumi debet habitare prædictos citatos: quos citare debent ad omnia processus acta vsque ad sententiam diffinitiuam inclusivè: quo casu si reus non comparuerit, accusabitur eius contumacia in omnibus edicti terminis: recipiantq; Inquisitores eius denuntiationem, & accusationem à Fiscali, conficiantq; processum in forma: quib. absolutis, si delictum visum fuerit sufficienter probatum, poterunt absentem condemnare, eo amplius non expectato.

Tertius modus, qui in conficiendo processu

A contra absentes observari potest, hic est, ut si in investigatione processus facti in Inquisitione reperitur præsumptio hæresis contra absentem, tametsi delictum non videatur plene probatum, possunt inquisitores decernere edictum contra talem absentem notatum, & suspectum de crimine hæresis, & iubere ei, ut infra certum tempus compareat ad se liberandum, et canonice purgandum a dicto errore, seu delicto: eo addito, quod si non comparuerit ad recipiendam, & præstandam prædictam cononicam purgationem, vel non se liberaverit, vel purgaverit, habebunt ipsi pro convicto, procedentque ad faciendum, quod iure fieri debeat. Atque hæc processus forma est aliquatulum magis rigida: ceterum iure recte nititur, & inquisitores prudentes, & litterati eligent modum quem magis tutum iudicaverint, & melius viderint in practica posse usurpari iuxta diversitatem causarum, quæ sese offerre poterunt. *hactenus ibi.*

B Quod si quæras, an expediat, cū absentes sunt rei diversos a diversis fidei iudiciis. fieri processus contra eos: breuiter respondeo id non expedire: quia si diversi processus fierent, posset quandoque contingere, ut quidam iudices absoluerent, alij vero damnaret, unde facile discordia oriretur, aliaque non levia incommoda, quæ diligenter sunt in hac causa præcauenda. Quare tutius est, ut is inquisitor processum conficiat, qui prævenit, in iudicio: ceteri vero ad illi transmittant quicquid habet actorum in suis inquisitionibus adversus illum reum. ita prudenter ac salubriter cautum est Valladolitana quadam instructione anni Domini MCCCCLXXXVIII. c. 8. & perscripsit etiam non obscure concilium Narbonense capitulum, cuius verba paulo ante retulimus in hoc eodem commentario.

C Iam quantum spectat ad secundam conclusionem de puniendo, & capiẽdo hæretico, qui alibi deliquit, observandum est, generalem esse regulam, delicta ibi esse punienda ubi sunt commissæ, non ubi: itaque committens homicidium Bononiæ, tutus erit Ferrariæ, nisi ibi habet domicilium. c. ult. de foro compet. c. 1. de rapto. c. ibi semper causa. 3. q. 6. et in auth. quæ in provincia. C. ubi de crim. agi oport. quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luẽdo penas satisfacere.

D Hæc tamen regula multis modis fallit, de quibus Socinus, & alij. Sed omisissis ceteris, qui non pertinent ad hoc institutum, non habet locum in hæresi: quia ubique hæretici capi possunt, & puniri, Bal. in l. et si excepta. C. de malef. & mathe. Cardinalis in clem. 2. §. denique. q. 9. de re iud. Carrerius tract. de hære. nu. 153. itẽ qd hæreticus. Socinus regulaz 20. incipiente: Delicta extra territorium, in prima salientia. Jacobus de Rauenna in l. 1. C. de sum. trin. et fid. cath. glos. in c. ut commissi. de hære. li. 6. verbo procedendi. Repertorium inquisitorum verbo, absens. Simancas de cath. instit. tit. 2. nu. 12. ex quibus patet veram esse hanc EymERICI conclusionem.

E Num autem in hoc casu reus sit remittendus dictum est abunde supra in hac 3. par. nu. 131.

Tertius modus procedendi contra absentes.

An expediat fieri diversos processus contra aliquem.

Vbi quis deliquit, ibi puniendus.

Hæretic⁹ ubi que capi, & puniri pōt.

QVÆSTIO LXIII.

An Inquisitor possit procedere contra mortuos.

Vadragelmatertia questio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel post delati sunt eidem de hæretica prauitate?

Relat. supra pag. 104.

† Anto. Gomez to. 3. varia resol. cap. 1. nu. 71.

Respondemus, qd sic, iuxta c. Filij. de hæret. li. 6. vbi dicitur sic: Filij vel hæredes illorū, qui dū in ægritudinis lecto decumberent, petierant hæreticos consolaturus, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem; sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, ad probandum qd ipsi defuncti consolationem illam: immo verius desolationem non sanæ mentis effecti fuisset, vel post perditam iam loquelam (cū tamen moris sit, vt dicitur apud eos, quod nullū taliter consolentur, qui nō sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent, si dum vivebant diffamati erant de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existētes, huiusmodi hæreticos petierunt: alio qui admitti poterunt prædicti filij, vel hæredes ad probandū, præmissa: non tamen per vxores filios, familiares vel de suis aliquos: sed per testēs alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Idem habetur de verbo ad verbum in litteris prædictis Apostolicis Urbani, & Alexandri iij. Olim & in c. Accusatus in eo vero, de hæret. li. 6. De hoc plenius Archidiaconus super ea Filij. de hæret. li. 6.

COMMENT. XCII.

VNum est axioma, videlicet, Inquisitorē posse procedere contra mortuos huius criminis reos; quod quibus modis contingat, paulo post aperiam in hac eadem questione.

In hac questione tria mihi sunt breuiter tractanda. Primum, quanto tempore duret hæc actio procedendi contra mortuos in hac causa, aut intra quantum tempus extinguatur: est enim hæc res cognitiua necessaria, & valde frequens.

Alterum est, in quibus locum habeat, an in solis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptatoribus, & similib. nam hæc proprie spectant ad EymERICI institutum hoc loco.

Tertium & postremum erit, cum proceditur contra mortuos, quis sit ordo seruandus, & qualiter sententia pronuntietur.

Delicta morte extinguuntur, secus tamen in hæresi.

Quantum ad primum attinet, animaduertendū est, regulā esse generalem, qd morte delinquentiū extinguitur etiam delictum, & omnis actio contra illud siue intentata iam siue intentanda vacat, ita ut postea nullus aut a cōsari aut puniri possit. l. 2. et 3. c. si reus vel accusator mort. fue. l. ult. c. de bonis eorū qui sibi mort. conser. l. in senatus. S. si propter mortē. ff. ad senatuscon. Turpillia. c. peruenit. c. causam quæ. el. secundo, qui filij sint legit. c. quorundā. dist. 23. & ratio est, quoniam mors omnia soluit. auth. de nuprijs. S. deinceps. l. defuncto. ff. de pub. ind.

AIn crimine tamen læsa maiestatis diuinæ uel humanæ speciale est, vt morte non extinguatur, idq; ob immanitatem facinoris ad maiorem eius detestationem, & accusatus. S. fin. de hære. lib. 6. c. filij. vbi gl. eo. tit. & c. si quis Episcopus. extra de hæret. vbi cōmuniter Doctores, & conciliū Bitterense, c. 18. qd paulo post citabo.

His ita positis, videamus intra quot annos possit Inquisitor contra hæreticos defunctos procedere. sed vt questio hæc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia distinguendū est: nā bifariā potest pcedere Inquisitor aduersus defunctos. Primo, ad effectū confiscandi bona, seu potius declarandi iam confiscata, vt a tertio possessore auferatur, & sacro Inquisitionis officio applicentur. Secundo, potest agere ad effectū, & finē damnandi memoriā defunctorum declaranda eos hæreticos decessisse, & velut tales penas hæreticorum incurrisse, ex quo tandem sequitur alius effectus, vt eorū cadavera seu ossa exhumiētur & extra locum sacrū proyiciantur, aut comburantur.

Quātum ergo attinet ad primam partem, videlicet, cum agitur ad effectum confiscationis bonorū, Bart. & Salyc. in l. 2. c. de apostatis. Hippolytus & Marsilius sing. 306. incip. Bona delinquentis, & alij quos ibi refert, dicunt, Inquisitores nō posse inquirere contra hæreticos defunctos, quoad bonorū publicationē post quinque annos, a morte delinquentis computandos. Hos sequitur Rom. sing. 436. incipiente: De crimine. Idem tenet glossa in l. Manicheos. c. de hæret. verbo, subire, & Ang. in §. interdum. instit. de hære. quæ ab intest. defer.

Verum Panormitanus in c. cum nobis. de præscrip. nu. 9. & ibid. Fel. nu. 11. & Ant. Gomez to. 3. varia. resol. c. 14. num. 5. versi. nec obstat tex. ita distinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicantur fisco seculari, post quinque annos non possunt Inquisitores procedere contra defunctos, quoad hunc effectum, iuxta textum in l. 2. c. de apostatis, & in l. 2. c. de reſtigab. com. quod si bona adiudicentur fisco ecclesiæ, tunc spatium quadraginta annorum durabit hæc actio, atque ita monent intelligendum textum in c. 2. §. 2. de præscrip. li. 6. vbi scitur, bona hæreticorum defunctorum præscribi per filios vel hæredes catholicos spatium quadraginta annorum, dummodo ea possederint bona fide.

Hæc tamen distinctione non obstante, verior mihi sententia videtur, indistincte asserere durare hanc actionem quoad effectum confiscandi bona per quadraginta annos, siue applicanda sunt fisco seculari, siue fisco ecclesiæ.

Primum, quoniam in delictis ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris canonici stādum est, potius quam iuris ciuilib: manifestum est autem hoc crimine esse ecclesiasticum. c. vt Inquisitionis. S. prohibemus. de hæret. lib. 6. c. 18. qd supra citauimus.

Rursus, quoniam cum in detestationem tanti criminis constitutum sit, vt bona etiam post mortē publicentur, sanè dicendum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta textum in dicto c. secundo, de præscriptio. li. sexto, vbi indistincte loquitur. Papa de hac confiscatione, nulla facta mentione de fisco seculari vel ecclesiastico: quare indistincte est istis textus accipiendus, l. prima, §. generaliter. ff. de lega. præst. que niam.

Ob duplicem causam procedit Inquisitor contra defunctos.

Quanto tempore duret actio contra hæreticos defunctos.

Durat per quadraginta annos.

niam ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. 3. ff. de officio præst. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Et hæc sententia apertissime est diffinita in prima instructione Hispalensi, c. 20. ubi tametsi bona defunctorum hæreticorum applicentur fisco sæculari, nihilominus spatium xl. annorum durare hæc actio declaratur, non modo ad damnandam memoriam defunctorum, sed etiam ad confiscanda bona, ut à quibuscunq; possessoribus auferantur.

leges civiles
uando locū
abeāt in cri
mine hæresis,

Neque obstat l. 2. c. de apostatis. ubi quinquennium tantum post mortem datur ad procedendum contra defunctos: quia non est absurdum dicere ius canonicum, quod postea superuenit, ei derogasse, maxime in crimine mere ecclesiastico.

Rursus addo, leges civiles in hoc crimine in his habere locum, quæ non sunt à sacris canonibus promissa. item in penis alijs, quæ per Ecclesiam, aut iudices ecclesiasticos non possunt irrogari, quale est hæreticos ultimo supplicio afficere, quam ob rem hanc puto veram sententiam, & in praxi obseruandam, ut inquisitores indistincte procedant contra hæretico, defunctos, quo ad effectum publicationis bonorum integro quadraginta annorum curriculo durate, siue fiat applicatio fisco Ecclesiæ, siue fisco sæculari, aut cuilibet alijs.

Filijs vero vel hæredes defuncti tunc bona fide dicuntur possedisse bona defuncti: cum & tempore mortis eius, & toto quadraginta annorum spatio crediderunt & intellexerunt defunctum catholicum decessisse: nam si intra hos quadraginta annos quandoque intelligant defunctum hæreticum decessisse, cum iam incipiat esse in mala fide, nunquam præscribet: nam ad præscriptionem inter cetera requiritur saltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. si. de præscriptio. ibi: Vnde oportet, ut qui præscribit in nullo a temporis parte rei habeat conscientiam alienam. hæc ibi. itaque si mala fide possederint, etiam post quadraginta annos fiscus officij inquisitionis talia bona occupabit vide Zanchinum tract. de hæret. c. 24. & 25.

Quod si plures de hac re videre cupis; de ea differunt Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. Franciscus Squillacensis tract. de fide cath. c. 54. Simancas de cath. instit. tit. 18. nu. 11. & seq. Zanchinus de hære. c. 24. & 25. nu. 4. Repertorium inquisito. verbo, bona. §. sed an sint. Petrus Godofredus in l. 2. c. de apostatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marsilius singulari 306. incip. Bona delinquentis, Ioannes Roias singulari 50. incip. Delictum defunctorum, Baldus consi. 70. tom. 4. gloss. in c. accusatus, de hæret. li. 6. verbo post mortem. Carrerius tract. de hære. nu. 142. ver. sed infra quatuor tempus, & alij.

His ita positis, videamus iam alteram partem propositæ difficultatis, videlicet, Cum inquisitores agunt ad effectum, et finem damnandi memoriam defunctorum, an aliquibus temporum metis circumscribantur, vel contra, quocunq; tempore, nulla annorum præscriptio ne obstat, eos pronuntiare possint hæreticos decessisse.

In qua difficultate breuiter dico, nullis temporum spatijs hanc actionem impediri aut finiri; immo et post quadraginta, & plures annos, quocunq; tempore detectum fuerit, ac legitime constiterit, quempiam

A hæreticum decessisse, poterunt inquisitores agere contra eum, ad memoriam eius damnandam, & ut declarent excommunicatum decessisse, atque ut inhibeant ne quisquam pro illo oret, & ut extumuletur ossa, si fieri possit, & comburantur: nam cui viuo communicare non licet, nec mortuo licebit.

Fura vero præfatum tempus quadraginta annorum præscribentia, iura quod contra defunctos hæreticos, agi potest, intelliguntur quoad effectum confiscationis bonorum, non de damnanda memoria: nam in hoc nulla præscriptio currit. ita videntur sentire Felynus in dicto c. cum a nobis. extra de præscript. n. 12. & nu. 13. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. in fine. & Simancas de catho. instit. tit. 18. nu. 14. tametsi valde obscure lequantur interdum non distinguentes hos duos fines, sed simul de utroque loquentes. sed quidquid alij senserint, ita tenendum putamus.

Et ex hoc capite nascentur multi, & magni effectus: nam excepta confiscatione bonorum, quam filij evitabunt, si bona fide per annos quadraginta possederint, ceteras iuris penas incurrent, quas filijs damnatorum iura decernunt, nepe infamiam, & in habilitationem ad officia publica, & beneficia. et hæc sententia sumo iure vera est, quoniam illud sentiam, facile cum his esse dispensandum, quia aliena culpa, & delicto torquetur.

Alterum caput præcipuum in hac questione declarandum erat: An scilicet, hæc actio procedendi contra defunctos in hoc crimine locum habeat adversus hæreticos solum, an etiam contra credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum. Philippus Francus in c. accusatus. §. si vero. notab. ult. nu. 2. Gondissalvus tract. de hære. q. 22. nu. 8. Simancas de cath. instit. tit. 4. de accusationibus. nu. 5. & tit. 18. de defunctis nu. 13. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 134. incip. Morte delinquentium. n. 11. et 12. non posse contra hos post mortem procedi scribunt. quorum plane sententia verissima est, & iure apertè nititur in c. accusatus. §. si vero. de hæret. li. 6. ibi: eius hæredibus non est satisfactio, per extincto iam crimine iniungenda. hæc ibi.

Et ratio quidem vera, & solida esse potest, quoniam in hoc crimine suspicionis quantumvis vehementis morte reorum extinguatur, Simancas de catho. instit. tit. 46. de penis. nu. 77.

Ceterum si prædicti aut hæretici fuerint, aut eorum res defenderint, etiam post mortem inquiruntur, quia tunc pari iure cum hæreticis censentur. neq; de his est aliqua dubitatio. Adde Zanchinum de hæret. c. 24.

Sed in credentibus dubitari potest, An post mortem eorum inquiri in eos possit. & Gondissalvus in dicto tract. de hæret. q. 22. nu. 8. neq; in credentes hæreticorum defunctos dari hanc actionem asseruit, quod tam absolute non credere verum: nam credentes hæreticorum, hæreticis ipsis exequatur: quia ob rem adversus eos defunctos procedi poterit: & hæc sententiam videtur sancivisse concilium Bictorense c. 18. in quo ita scriptum est: Ad hæreticorum seu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliati canonice ante mortem, citatis eorum hæredibus, siue alijs, qui de iure citandi fuerint, & cōcessa eisdem opportuna copia defendendi similiter procedatis. hæc ibi.

Et huic sententiæ multum quid adstipulatur textus in dicto cap. accusatus. §. si vero. de hære. lib. 6. ubi nullum

Damnata hæreticorum memoria, filij eorum iuris penas incurunt.

An post mortem inquiri possit contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

Neq; in hæreticorum res inquiruntur, quia tunc pari iure cum hæreticis censentur.

An contra credentes hæreticorum post mortem procedatur.

A damnandam memoriam hæreticorum omni tempore procedat inquisitores.

nullum apparet verbum de credentibus, cum agitur de extincto crimine post mortem: sed tantum habetur sermo de fautoribus, receptatoribus, & defensoribus. & praecitati quoque doctores de hoc articulo differētes, nullam de credentibus mentionem fecerunt.

Mihi haec sententia verissima videtur, à qua non puto recedendum, dummodo accipiat in his, qui vere, & proprie credentes haereticorum tamen ex verbis, quam ex factis indicantur: non in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi supra par. 2. super. q. 50. §. quidam alij sunt. ubi videas ad intelligendum hoc discrimen.

Sed veniamus iam ad tertiam, & postremam huius disputationis partem videlicet, quis ordo seruari debet at cum proceditur contra defunctos huius criminis reos.

Quot modis contingat post mortem l. hereticos, dānari.

Ad primum quidem obseruandum est, multis modis posse contingere aliquem post mortem ut haeticum iudicari: primum si antequam moreretur, cepta fuit inquisitio contra eum, & de eius crimine constitit, aut per propriam confessionem, aut per facti euidentiam; aut per testimonium legitimam probationem, et antequam processus finiatur, is reus moritur, vel confessus, & impenitens, nolens Ecclesiae reconciliari, vel negatiuus: hic enim post mortem est condemnandus.

Idem iudicium est de relapso, tametsi poenitet, & conuerso, qui alias iuxta canonum sanctiones, si viueret, tradendus esset curiae seculari, & antequam traderetur, mortuus est.

Quod ipsum in eo quoque locum habet, qui cum in carceribus esset pro haeresi detentus, se ipsum occidit, is enim ut paulo post dicemus, tanquam impenitens damnandus est; cum se interficiendo, crimen confiteri videatur, ut Cynus scripsit in l. 2. C. qui testam. facere possunt. q. 4. nu. 6.

Denique reum huius criminis post mortem dānari, potest contingere, quoties dum viueret de eius haeresi non constitit, aut de ea non fuit accusatus: post mortem tamen eius quocumque tempore constitit eum haeticum decessisse.

Constabit vero vel per aliorum dicta, et attestations: vel per facta, opera seu libros ab eo compositos, quae excusari non possint: aut per quamuis aliam rationem legitimam.

Multi post mortem haeretici deteguntur.

Neque enim incognitum est, multos post mortem haeticos detegi, qui dum viuerent, catholici habiti sunt, nam ut ceteros nunc omittam, quendam Hermanum Italum (ut scribit Prateolus li. 7. cap. 21. de vitis, & sectis haeticorum, & Bernardus Lutemburgus in catalogo haeticorum li. 2. verbo Hermannus) scimus multis annis Ferrariae pro sancto habitum, & cultum, à Bonifacio octauo iussum ex humari, & coburi, quia constitit eum, & haeticum vixisse, & impenitentem decessisse. Et Ioanē Vicleff eodem modo post mortem damnatum nouimus in concilio Constantensi sessi. 8. anno Domini MCCCCXV.

De hac materia qui differunt.

His positis progrediamur ad institutum. De materia huius quaestionis differit Zanchinus tract. de haere. c. 23. Repertorium inquisitorum verbo, defunctus. Simancas de cath. inst. tit. 18. de defunctis Hieronymus Gigas tract. de crimine laesae maiestatis lib. 1. ait. qualiter in crimine laesae maiestatis procedatur, q. 20. & aliquot sequentibus. Conradus Brunus lib. 5. de haeret. ca. 17. Ioannes Roias tract.

de haeret. par. 2. assertione 14. idem in singularibus fidei, singul. 134. incipien. Morte delinquentium: glossa, Aretinus & alij in §. interdum. insti. de haeredit. quae ab intestato deferuntur. doctores in l. 2. C. de apostatis. canonista in c. filij, de haeret. lib. 6. glossa 24. q. 2. in summa. Gondissalvus tract. de haere. q. 22. Iulius Clarius in §. haeresis, ver. sic. item de crimine haeresis, Bellanera decisi. 677. incip. In tali processu. & decisime 678. incip. Si appareret filij. & decisio. 679. incip. Conclusio supra prece dens, & decisio 687. incip. In causa conclusionis & decisio 888. incip. proxima conclusio. In quibus multa eleganter tractat in hac materia. Adde alios ab his citatos, quos gratia breuitatis omitto.

Ordo procedendi contra haeticos defunctos desumi posset ex concilio Constantensi sessione 6. ubi processum fuit aduersus Ioannem Vicleffium defunctum: sed ne quid in hac causa desideretur, singulatim cuncta huc spectantia praescribemus, tum inde, tum alium de collecta.

Observatione dignum est, quod Angelus Aretinus docet in §. interdum, insti. de haeredit. quae ab intestato deferuntur. videlicet, quod cum proceditur contra defunctum reum laesae maiestatis, non formatur processus aduersus mortuum, qui cum defunctus sit, citari ad iudicium non potest. l. de quare. §. 1. ff. de iudic. sed formandus est contra eius memoriam, quae per sententiam est damnanda.

Proceditur vero contra defunctos in hoc tribunali ob triplicem potissimum finem: primum ut memoria eius damnetur: Secundo ut bona illius per fiscum ab heredibus defuncti, seu à quibuslibet alijs possessoribus auferantur: tertio, ut defunctus exhumeretur, & extra locum sacrum projiciatur, & comburatur. & Zanchinus tract. de haeret. c. 24. instructio prima Hispalensis, anni MCCCCXXXIII. c. 20.

Primum itaque non est leuiter instituenda actio seu accusatio contra aliquem defunctum, seu verius loquendo contra memoriam, & famam eius, nec aliter damnanda, nisi plena probatio habeatur, sicut recte, & salubriter sancit instructio Abulensis anni MCCCCXCVIII. c. 4. in fine cuius haec sunt verba, Nec votur in iudicium defunctus aliquis, nec procedatur contra eius memoriam, & famam, nisi plena probatio habeatur, et inde possit condemnari. haec ibi.

Cum itaque talia preceperint iudicia, & probationes, qualia diximus, protinus Fiscalis sancti officij petet instanter, ut contra eum reum procedatur, libello proposito & concepto per haec, aut similia verba: Coram te Reuerendo domino inquisitore aduersus haeticam prauitatem, & apostosiam comparet N. huius sancti officij promotor Fiscalis, qui denuntiando, insinuando, & accusando proponit, talem defunctum, talis loci habitorem, dum viueret, contra catholicam fidem haec aut illa dixisse vel commississe, explicetur in libello haec delicta & non peracta poenitentia in eis erroribus decessisse: quamobrem petit eum declarari fuisse haeticum, eiusque memoriam damnari, ceterisque poenis affici, quas contra tales statuerunt canonice sanctiones.

His quidem aut similibus verbis poterit concipi libellus accusatorius contra defunctos huius criminis reos. Repertor. Inqu. verbo, libellus. §. forma libelli.

Hiero-

Contra memoriam defuncti formandus processus

Ob quem neminem procedatur contra defunctos in hoc tribunali.

Non est procedendum contra defunctum nisi sufficiens probatio habeatur.

Fiscalis promotor, ut contra defunctum procedatur.

Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiest. li. i. ti. qualiter in crimine lese maiest. pcedatur, q. 22.

Excusatio cō
a defunctū
uibus sit no
ficanda.
Hæc accusatio filijs, vel hæredibus, vel alijs quo-
rum interest memoriam defuncti non damnari, no-
tificanda protinus est, qua in re diligentissimos esse
oportet inquisitores, & videre omnino debent, an
sint aliqui defuncti descendentes, ut personaliter citē-
tur ad defendendā rei memoriā. instructio Madriliana
anni MDLXI. c. 61. Aretinus in §. interdum.
inst. de hæredit. quæ ab intest. deferuntur. Et præscri-
psit nominatim conciliū Bitterense c. 18. in hæc uer-
ba. Ad hæreticorum seu credentium condēna-
tionem, qui non fuerunt canonice reconciliati
ante mortem, citatis eorum hæredibus, sine alijs
qui de iure citādi fuerint, & cōcessa eis opportu-
na copia defendēdi, similiter procedatis. hæc ibi.

Publica edi-
ta proponen
a.
Ne quis autem accusationem aut ignorantiā cau-
sari possit, p publica edicta, addito legitimo termino
ad cōparendū, citandi quoq; erunt filij, aut hæredes
defuncti, aut quicūque alij quorum interesse possit,
ut ad defensionem legitimam proponendā accedat.

Eo termino elapso si nullus ex præcitatis compa-
ruerit, inquisitores defensorē causæ cōstituent, virū
piū, fidelē, & negotio idoneū, qui pro defuncto
legitimas excusationes, & defensiones proponat, at-
que huic similiter accusatio, & testificatio cōtra de-
fūctū cōmunicabitur, inuictō ei ut secretū obseruet
negotiumq; cū aduocatis sancti officij solū cōferat.
& ita fiet pcessus iure, & ordine debito obseruato.

Quod si comparuerit, admittendus est ad memo-
riā defendēdā; nec refert an is qui comparuit ad de-
fendēdū in hac causa sit etiam de heresi notatus,
aut inquisitus, aut in carceribus detentus: quia cum
fieri possit, ut & defunctus, & hic qui comparuit in-
quisitus liberari possint ab ea iudicij, & accusatio-
nis instantia, profecto ne cui præiudicium fiat, cō-
cedendum huic est (cum sua quoque intersit) ut ad
reum defunctum excusandū admittatur. quod Ma-
driliana instructio præcitato loco recte constituit.

n quilibet
admitten-
is ad defun-
ū defenden-
am.
Illud præterea quæsitum est, an quilibet sine de-
lectu audiendus sit, qui velit memoriam, & famā
defuncti defendere. Simancas de catho. instit. titu.
18. nu. 15. quemlibet esse admittendum non impro-
bat, si modo probabile defensionis causam asserat:
nam & unicuique Deus mandauit de proximo suo,
& natura inter omnes homines cognationem quā-
dam constituit: & in omnibus rebus, præsertim fi-
dei, & religionis omnes sumus fratres in Christo:
& postremo quia humanitatis ratione cuiuslibet
appellatio pro homine ad mortem damnatā admit-
ti solet, nec quæritur cuius intersit: multo ergo ma-
gis admittēda pro defuncto defensio est, qui se defe-
dere nequit. Equidem huic sententiæ libenter accedo.

Defunctorū
causæ breui
tempore sunt
finiendæ.
Obseruandum etiam censeo diligenter, quod ca-
pite quodam quarto Abulensis instructionis anni
MCCCCXCVIII. sancitum extat, ut proces-
sus contra defunctum breui tēpore conficiatur, nec
in causa supersedeant inquisitores ob defectum pro-
bationum; nisi forte sit verisimile quod intra bre-
ue tempus, alia probationum genera superuenit; cū
vero plena probatione reus conuictus nō fuerit, pro-
tinus absolueudus est. Rationem huius decreti pro-
fecto iustissimā addit præcitata instructio: quoniā

A nisi ita fieret, filij forte, & filia eius defuncti, cu-
ius causa agitur, si diu in ea supersederetur, interim
non inuenirent cum quibus matrimonia contrahe-
rēt, nec possēt disponere de bonis à defuncto relictis.

Quod si fortassis post absolutum defunctum alij
contra eum testes superuenirent, tractari denuo cau-
sa posset. nam in hoc crimine fauore fidei (ut alibi
copiose diximus) sententiæ latæ nō transeunt in re
iudicatā. priora vero testimonia vim suam integrā
conseruabunt, & cum his, quæ superuenerunt cōiū-
gi poterunt ad faciendam plenam probationem.

B Quamuis enim perempta instantia, pereant acta
ordinaria, quæ instantiam illam respiciunt, ut fide-
iussoris datio, citatio, litis contestatio, & id genus
alia, l. properandum. §. & si quidem. ubi Bartolus,
& alij. c. de iudicijs. l. cum lite mortua. ff. iudicatū
solui. ea tamen acta, quæ concernunt litis decisionē,
ut sunt confessiones, attestations publicæ coram
iudice, & similia tendentia ad probationem iuris,
& merita causæ, non pereunt. l. iubemus. c. de libe-
rali causa. l. properandum. §. ult. c. de iudi. & pro-
pterea fidem facient in alia instātia, & causa ten-
dente ad eundem effectum cum prima. ita singulari-
ter, & vere docet Alexander consi. 57. incip. Visa
petitione. li. 1. notant communiter canonistæ in c.
causam quæ. el. 1. extra de testibus, & doctores in l.
is apud quem. c. de edendo. & hæc est vera, commu-
nis, & usu recepta sententia, quam profitetur, quos
præcitato loco adducit Alexander.

In hac causa cum agitur contra defunctum, ple-
nior & clarior probatio exigenda est, quam cū pro-
ceditur contra uiuentem. & ratio in promptu est,
quia defunctus se defendere nequit. quare in præcita-
ta instructione Abulensi anni MCCCCXCVIII.
c. 4. rectissime statutū est, ne absq; plena probatione
ad damnandā memoriā & famā defuncti pcedatur.

D Tametsi vero sufficiens probatio habeatur con-
tra aliquem defunctū ad eius famā, & memoriā cō-
dēnandā, nihilominus tamen non debet fieri bonorū
sequestratio: quæ cum sint iam apud tertios possesso-
res, non debent illis spoliari donec defunctus fuerit
hæreticus declaratus, & possessores bonorū in iudi-
cio victi. atq; hoc est iuri, et rationi cōsonū ut recte
testatur Madriliana instructio an. MDLXI. c. 61.

Cum reus moritur priusquam eius causa esset ab-
soluta, & finitus processus, quamquam ille cōfessus
esset, si tamen talis confessio nō plene satisfaciebat
depositionibus contra eum in processu habitis, & p
pterea uiuens nō poterat ad recōciliationem recipi,
similiter id notificandū est filijs, aut hæredib. eius,
aut alijs quorū interest eum defendere, & illis defen-
dere volentibus, danda copia est accusationis, & te-
stificationis, ut supradictū est. et quicquid legitime
ad defuncti defensionē proposuerint, audiēdū, et ad-
mittēdū est. huc spectant tradita per Aretinū in
§. interdū. inst. de hæredi. quæ ab intest. deferuntur.

E His ita positis, et rite obseruatis, aut absolueudus
est defunctus, aut contra memoria eius, & famā cō-
dēnanda: si absolueudus fuerit. sententia absolutoria
publice pronuntiari debet, idq. optima ratione fieri
oportet, quoniam cum cæptum est procedi cōtra de-
functum, publica edicta proposita fuerunt, ex quib.
cōstitit populo, quod inquisitores procedere volebāt
ad

Etiā abso-
luto defuncto
tractari de-
nuo causa pō-
test, si proba-
tiones super-
ueniant.

Acta in vno
iudicio in alio
faciunt fidē.

Cōtra defun-
ctum plenior
exigitur pro-
batio, q̄ con-
tra uiuentē.

Bonorum se-
questratio
cur non fiat.

Si reus mo-
riatur anteq-
eius causa fi-
niatur, q̄ id
agendum.

Cum defun-
ctus est absol-
uendus quali-
ter sit senten-
tia pronuntiā-
da.

ad damnandam famam, & memoriam ei s. ut ergo quoquo modo fieri potest fama restituatur, publice nuntiandus est absolutus.

Statua defun-
di non est pro-
ducenda.

Ceterum hoc casu nec defuncti statua in publicum producenda est, nec errores de quibus accusabatur, nominatim referendi sunt, cum probati non fuerint, atque hac rectissime ut cetera, sancit Madriliana instructio anni MDLXI. c. 62.

Statua defun-
di damnandi
producenda
est in publica
fidei actione.

Contra vero fiet si damnata fuerit defuncti memoria: nam in primis imago seu statua eius, qui damnatur, in publicum producienda est, (cui maioribus characteribus descriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur) & praeterea coram illa, ac si defunctus ipse vivens, et praesens, esset, recitantur omnes articuli erronei seu haeretici, facta ite seu opera haereticalia, quae legitime probata fuerint contra defunctum, eo modo quo gesta sunt ab illo, qui damnatur, sicut in concilio Constantiensi factum fuisse videmus, & observatum contra Joannem Vicleff, cuius memoria damnata fuit, & articuli eius reprobati se. 8. ut paulo post apparebit.

Statua defun-
di damnandi
curiae saecula-
ri traditur.

Hac defuncti statua per sententiam curiae saeculari traditur, quam iudex saecularis deinde comburit, ac combussisset defunctum illum si vixisset, & pertinax decessisset.

Statua eius
qui se occi-
dit an produ-
cenda.

De illo, qui in carcere pro haeresi detentus, se ipsum interfecit, dubium videtur, an eius statua produci in publicum debeat, & curiae saeculari tradatur. Verius quibusdam apparet illius velut impoenitentis statuam in publicam actionem producendam, et curiae saeculari tradendam: quod Ioannes Roias asseruit trac. de haeret. par. 2. assertione 14. nec ratione id caret: nam conscientia criminis sibi mortem consciuisse putandum est, & eo ipso crimen confiteri videtur, ut Cynus scripsit in l. 2. de his qui testamentum facere possunt, q. 4. & Godissalvus tract. de haeret. q. 22. nu. 1. & Simancas de catho. inst. tit. 18. nu. 3. & Montalvus in legibus Hispanis septipartitis, partita 7. tit. 1. l. 24. & ceteri per hoc relati.

Quare nisi filij, aut heredes eius qui se interfecerunt, alij quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem indicio meo difficulter probari potest) ille perinde puniatur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Atque hoc ipsum Simancas, & Ioannes Roias locum habere censent in eo, qui post plenam confessionem sibi manus intulit: nam eius confessio post necem non valebit ad eum excusandum aut tuendum: nam, & Iudas confessus fuit crimen, quia tamen laqueo se suspendit, neque confessio neque poenitentia quidquam ei profuit, cap. Iudas, & cap. nihil de poenit. distinct. 2.

Vfus produ-
cendi statuas
in sancto offi-
cio.

Quod sit queras, an quae de statua producenda, & relaxanda seu tradenda curiae saeculari, & comburenda praediximus, aliquo iure sint constituta, respondendo, id mihi non constare, nec videri rem admodum antiquam, ut dixi supra super modo processum fidei terminandi, circa finem: iure enim solum caueatur, ut defunctus exhumetur, eiusque ossa ecclesiastica sepultura priuentur. c. quicumque, de haeret. li. 6. & in concilio Constantiensi sessi. 8. nihilominus tamen res est valde apta ad defunctorum me-

A moriam damnandam, & timorem incutiendum: ideoque in hoc, ut in ceteris, quae lege definita non sunt, consuetudo sancti officij pro lege servanda est, nec sine piaculo hoc rejicere licet, aut improbare, sicut latius alibi de hoc differendo, ostendimus.

Sed proponamus iam tandem formulam sententiae pronuntia idae contra huiusmodi defunctos. & omissis ceteris, quae referri possent, de quibus Zanchinus trac. de haeret. c. 41. & Repertorium inquisit. verbo, sententia, §. supra visum est. illam omnino recensere placuit, quam protulit concilium Constantiense sessi. 8. contra Joannem Vicleff, unde totus ordo procedendi contra haereticos defunctos colligi potest. ea vero ita habet.

B *Sententia damnationis doctrinae Ioannis Vicleff, & articulorum quadraginta quinque.*

Vicleff, & articulorum quadraginta quinque.

Fidem catholicam, sine qua (ut ait Apostolus) impossibile est placere Deo, a falsis eiusdem fidei cultoribus, immo peruersis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentibus, plus sapere quam oportet, mundi gloriam cupientibus, oppugnatam sapientius, & contra illos per fideles Ecclesiae milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorum Patrum scripturis atque gestis instruimur. Hac quippe bellorum genera, in bellis carnalibus. Israelitici populi aduersus gentes idolatras praesignata fuerunt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei virtute superni luminis radijs illustrata, Domino providente, & sanctorum patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens, erroris tenebris velut hostibus profugatis, gloriosissime triumphavit. Nostri vero temporibus vetus ille, & invidus hostis nova certamina (ut probati temporis huius, manifesti fiat) suscitavit, quorum dux, & princeps extitit quondam Ioannes Vicleff, pseudo Christianus, qui dum viveret, aduersus religionem Christianam, & fidem catholicam pertinaciter asseruit, & dogmatizavit plures articulos, quorum XLV. huic paginae duximus inserendos, hactenus ibi.

Et mox concilium subdit nominatim, & expresse articulos hereticos, & erroneos eiusdem Ioannis Vicleff, & condemnationem eorum, & ceterorum tractatum, & librorum eiusdem: inde vero eum pronuntiat haeticum, & memoriam eius condenat, & ossa ipsius exhumari mandat in haec verba.

E Insuper quia auctoritate sententiae, & decreti Romani concilij, mandatoque Ecclesiae, & sedis Apostolicae, datis dilationibus debitis processum fuit super condemnatione dicti Ioannis Vicleff & suae memoriae, edictis propositis denunciationibusque, ad vocandum eos, qui eundem, siue eius memoriam defendere vellent, si qui penitus existeret. Nullus vero comparuit, qui eundem, siue eius memoriam defensaret. Examinatis insuper testibus super impenitentia finali pertinaciaque dicti Ioannis Vicleff, per commissarios deputatos per dominum Ioannem Papam, modernum, & hoc concilium

Heb. 11.

Formule
sententiae
damnationis
memoriae
haereticorum

cilium, seruatisque seruandis, vt prout in tali ne-
gotio postulat ordo iuris, de eius impunitia ac
finali pertinacia per euidentia signa testibus le-
gitimis cōprobata, fuit legitime facta fides. Pro-
pterea instante procuratore fiscali, edictoque p-
posito ad audiendum sententiam ad hanc diē, hęc
sancta Synodus declarat, diffinit, & sententiat,
eundē Ioannem Vicleff fuisse notorium hære-
ticū, pertinacem ac in hæreſi decessisse, anathe-
matizando ipsum pariter, & suam memoriā con-
demnādo, decernitque, & ordinat corpus & eius
ossa (si ab alijs fidelibus corporibus discerni pos-
sint) exhumari, & procul ab Ecclesiæ sepultura
iactari, secundū canonicas, legitimas sanctiones.
hęc ibi. Quæ omnia mutatis mutādis, paucisque ad-
ditis & detractis, pro causæ varietate, facile pote-
runt quibusuis defunctis damnandis accommodari.
Atque ex his omnibus copiose, nisi fallor, explica-
ta remanēt quæcūq; in hac causa desiderari possūt.

Quoniam vero contingere sæpe solet, vt cum hæ-
reticus quispiā vel hæreſiarcha vel viuens vel mor-
tuus condemnatur, domus quoque eius seu turres, et
habitationes, in quibus ille hæreticus aut hæreſiar-
cha conuenticula, & congregationes perfidiæ cele-
brauerat, diruantur penitus, & solo æquētur, ne tā-
te impietatis vllum remaneat vestigium: propterea
hęc etiam formula sententiæ diruendarum domum,
quæ ab Eymérico ubiq; fuit omiſſa, suppleri debuit:
ea vero ita habet:

Formula sententiæ, qua domus, in quibus
hæretici reperti sunt, aut conuenticula
celebrantur, dirui iubentur.

CVM fida testium relatione, aut facti
euidencia, vel propria cōfessione reo-
rū nobis constiterit legitime, in tali domo
seu turri ipso domino sciente, & dissimulā-
te, aut non impediēte, hæreticos sua con-
uenticula legibus vetita celebrasse, aut eos
dem esse receptos, aut dānata, & falsa dog-
mata prædicasse: idcirco vt locus ille, qui
fuit receptaculum, & latibulū hæreſicorū,
sit infordium putredinumque receptionē,
ob detestationē tāti criminis perpetuo de-
putatas, auctoritate, qua fungimur pronun-
tiamus, præcipimus, & iubemus, præfatam
domum funditus dirui, & solo æquari, sine
spe reedificationis in futurum; pronuntiā-
tes amplius, & declarātes, omnes lapides,
rudera, & cœmenta inde amota ad fiscum
nostrum pertinere. Ita fere Zanchinus trac. de
hæret. ca. 41. & Repertorium inquisitorum verbo
sententia. §. aliud genus sententiæ.

Hęc pœna diruendarum domuum in detestationē
huius criminis multis Ecclesiæ sanctionib. contine-
tur: nā in concilio Tolosano anno D. MCCXXIX.
contra hæreticos celebrato, cap. 5. ita scriptum est:
Illam autem domum, in qua fuerit inuentus hæ-

Areticus diruendam decernimus, & locus ipse siue
fundus confiscetur. Et paucis post annis in conci-
lio Bitterensi c. 3 §. idem est plenius cautum his ver-
bis: Domos etiam in quibus inuenti sunt vel fue-
rint hæretici viui vel mortui, vestiti seu damnati
scientibus, & consentientibus dominis domorū
existentibus legitimæ ætatis, dirui faciatis, & bo-
na omnium ibidem tunc habitantium confisca-
ri: nisi suam innocentiam, & iustam ignorantiam
probare potuerunt manifeste. *hactenus ibi. Et nō*
multo post tempore Innocentius Quartus hoc ip: nō
sanciuir rescripto quodam incipiente: Ad extirpan-
da (cuius archetypus extat in inquisitione Boyoniē
si) §. Domus, autem. in hæc verba: Domus autem
B*in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hære-*
tica sine vlla spe reedificandi, funditus destrua-
tar, nisi dominus domus eos ibidem procurauit
reperiri. Et si dominus illius domus alias
domos habuerit contiguas illi domui, omnes il-
læ domus similiter destruantur. hęc ibi. Eandem
hanc pœnam confirmauit, et declarauit idē Innoce-
tius paucis post annis per Bullam incipientem, Cū
in constitutionibus. quam inseruimus in fine hu-
ius operis, de quo plenius disserui alibi: interim vi-
deto Zanchinum in tract. de hæret. c. 39. vbi Cam-
pegius. & c. 50. Repertorium inquisitorum, verbo,
domus. & Simancas de cath. instit. tit. 36. num. 88.
& seq.

Illud hic addiderim, solere quandoque aream di-
rutæ domus sale conspergi ob sterilitatem, cum di-
rorum prolatione ac interpretatione verborum, vt
pulchre docet Bernardinus Miedes vir varia lectio-
ne li. 2. commentariorum de sale. num. 43. & alibi
in eodē opere, quod tametsi nullo iure (quod ego le-
gerim) cautū sit, nihilomin⁹ laudabiliter iudicio no-
stro poterit in detestationem huius criminis vsurpa-
ri. q. cum fieri decreuerint inquisitores, in sententiā
apponendum curabunt; videlicet vt & domus di-
ruatur, & solum sale conspergatur.

DPostquam autem domus vel turris diruta est et
solo equata, vt perpetuū extet infamiæ ac iustæ pu-
nitionis monumentū, in eadem area siue solo soli-
dus lapis vel marmorea columella quatuor aut quinque
pedibus alta erigitur, incisis in ea maiusculis
quibusdam characteribus continentibus nomen do-
mini domus, destructionisque causam indicantibus
& tempus significantibus, sub quo Romano Ponti-
fice, & sub quo Imperatore vel Rege imperāte res
acta est. cuius rei nostris diebus celebris monumentū
extat in Hispania in illustri oppido de Valladolid,
Vbi anno Domini MDLIX. Augustinus Carrala
tametsi conuersus & penitens velut dogmatista
traditus fuit curiæ seculari, & domus eius diruta,
in cuius nunc area, columella apposita cernitur, rem-
gestam, sicut prædiximus, indicans.

Quæstiones autem varias, quæ, dū huiusmodi do-
mus dirui iubentur, incidere possunt, explicui copio-
se in commentarijs concilij Biterrensis, c. 35. quos
(si Deus concesserit) proxime edemus. interim vide
Albericum de Rosate trac. de statutis par. 3. ques.
46. & seq.

Arca dirutæ
domus sale
cōspersitur.

In arca diru-
tæ domus co-
lumella erigi-
tur, re gesta
indicans.

QVÆSTIO LXIII.

An Inquisitor possit procedere contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

Vadragesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apostatas, schismaticos, neophytos ad priorem perfidiam reuersos, Iudæos, & infideles ceteros, in terris Christianorum conuersantes, dæmones inuocantes, seu alias fidē catholicam peruersis dogmatibus corrumpentes?

Respondemus, q̄ ad hoc responsum est in secunda parte in 41. q. & sequētibz, in qua de his sunt formatę specialiter quęstiones: videatur ibi.

COMMENT. XCIII.

Cum auctor hoc loco non proponat materiā huius quęstionis ex proposito disputādā, cum multis eam explicauerit supra parte 2. quæsti. 41. & seq. ut ipsemet testatur, frustra hic repeteretur, quę copiose sunt à nobis illis locis declarata. vide Tabiensem in suma verbo, inquisitor, §. 28. vbi consentit cum Eymerico.

QVÆSTIO LXV.

Cōtra quos generaliter ex officio suo possit inquisitor procedere.

Vadragesima quinta quæstio est: Inquisitor contra quos generaliter ex suo officio potest procedere, & tenetur?

Respondemus, quod potest procedere cōtra de hæresi suspectos, de hæresi diffamatos, hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac officij impeditos, ac directe, vel indirecte retardatores.

De hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum, habetur in c. Excommunicamus itaque, in §. credentes, de heret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & suspectis, habetur expressius in c. Vt officium, in principi. de heret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis cōtra hæreticos in Prouincia, in qua vobis idem officiū est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretionī vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubiq; in præfata Prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negocij utilitas suadebit) cōtra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defensores eorum, nec non cōtra infamatos de heresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas, (hominū metu diuino timori postposito) procedatis.

De impeditoribus officij, seu retardatoribus habetur in litteris Clemētis, & Vrbani III. quę

Relat. supra pag. 101.

Relat. supra pag. 129.

incipiūt: Præ cunctis, in §. ceterum. vbi dicitur sic: Ceterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negocio vobis commissio se opponere, seu illud præsupserint aliqua tenus impedire, vt nō possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tamquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas freti eidem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. XCIII.

Omnēs, cōtra quos procedere potest inquisitor, breuiter complexus est hic Eymericus, quem Tabiēsis sequitur in summa verb. inquisitor. §. 28. Ego verò vt vno verbo rem late patentem comprehendam, dico inquisitorē posse procedere in hac causa contra omnes, paucis quibusdam exceptis, qui ab eius iurisdictione iure eximuntur, quales sunt Episcopi, & officiales Papæ, & similes de quibus paulo antea dictum est. quamuis enim inquisitor nō sit iudex ordinarius, sed delegatus specialiter ad causā hereticę prauitatis tractandam, nihilominus tamē in Prouincia sibi decreta datus est contra vniuersitatem personarum in ea causa, ut optime Geminianus scripsit in c. ne aliqui, de heret. lib. 6. ergo contra illos omnes procedere poterit, qui excepti non reperiuntur. hanc tamen latētem potestatem iudicio, & prudentia gubernare debet, vt alibi diximus.

Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti

DE MODO PROCEDENDI.

QVÆSTIO LXVI.

An Inquisitores plures in eadem Prouincia delegati procedere possint vnus sine altero.

Vadragesima sexta quæstio est: Vtrum vnus inquisitor possit procedere sine alio Inquisitore, quando sunt duo in eadem Prouincia, & sunt communiter auctoritate Apostolica delegati?

Respondemus quod sic; vt patet in c. Vt officium, in principi. de heret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis contra hæreticos in Prouincia, in qua vobis idem officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretionī vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata Prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negocij utilitas suadebit) contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defensores eorum, nec non cōtra infamatos de heresi, vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis.

Relat. supra pag. 107.

COMMENT. XCV.

Ex tota hac quæstione una cōclusio precipue colligitur, videlicet, Inquisitores simul & separatim procedere possunt quotiens cōtingit duos esse in eadem Prouincia constitutos. c. Vt officium, de heret. lib. 6. quo auctor utitur hic ad probandam suam sententiam.

S V M M A R I V M.

- 1 Quatuor per se potest Episcopus sine Inquisitore & contra, citare, arrestare, &c.
- 2 Et tria non potest vnus sine altero: & quæ.

Vadagefima septima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere sine Episcopo siue diæcesano ordinario, & Episcopus sine Inquisitore?

Respondemus q̄ sic: nisi in tribus casibus, in quib. vnus sine alio non p̄t, vt patet in c. Multorū. in prin. de h̄et. in Clem. vbi dicitur sic:

1 Multorum querela. & infra: Vt negotium inquisitionis huiusmodi eò p̄speretur felicius, quò deinceps eiusdem labis indago solemnius, diligentius & cautius peragetur, ipsum tam per diæcesanos Episcopos quàm per Inquisitores à sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cuiuslibet cōmodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: sic q̄ quilibet de prædictis, sine alio citare possit & arrestare, siue capere, ac tutæ custodiæ mancipare: ponendo etiam in compēdibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus; Necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deū & iustitiam viderit expedire.

2 Duo tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad p̄nam, quàm ad custodiam videatur: vel tormentis exponere illos: aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diæcesano, aut eius officiali, vel Episcopali Sede vacante capituli super hoc delegato: si sui ad inuicem copiam habere valeant, intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non valebit: & si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure.

Quòd autē vnus sine alio procedere ad sententiam non possit, ante istam Clementinam iā erat cautū in c. Per hoc. de h̄et. lib. 6. sed perfectius habetur hic in c. Multorum allegato.

COM M E N T. XCVI.

Q uòd inquisitores & Episcopi possint simul et separatim procedere, etiam eaut Vrbanus IIII. rescripto quondam incipiente: Licet ex omnibus. §. non obstantibus aliquibus, versic. nec prætextu commissionis. quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis.

Verumtamen neque in eo rescripto, neque in c. per hoc. de h̄et. lib. 6. qua ratione id esset intelligendū, declaratū fuit, & cum nō modica difficultas in hoc versaretur, cum sæpe cōtigeret super eadem causa & eodem reo diuersos processus per Inquisitorem & Episcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI. extrauaganti quadam incipiente: Ex eo. relata ab Eymérico par. 2. qualiter id esset accipiendum, declarauit. de quo agit paulo post Eymericus.

In hac vero quæstione illa sunt in primis obseruanda, quæ possunt facere Inquisitores sine Episcopis, & vice versa. de quibus Repertorium Inquisitorū,

O o verbo

Relat. supra
III.

Quæ possit
Episcopus si
ne Inquisito
re & Inquisi
tor sine Epi
scopo.

Et quæ non
possit vnus
sine altero.

Inquisitor
sine Episco
po, & vice
versa Episco
pus sine In
quisitore po
test procedere.

sententiam: rationem vero huius assertionis pulchram, & veram docet Ancharanus in d. c. vt officium. quoniam habent, inquit, iurisdictionem in solidum, in quo sunt similes ordinarijs.

Decuit autē ita cōstitui in fidei fauorem, vt liberrius fidei negotia tractarentur, & per plures heretici extirparentur, vt tradit Panormitanus in cap. fin. de re iud. & copiose Carrerius tract. de h̄et. nu. 69. vers. & dicit Panormitanus. nu. 94. vers. Et nota de istis Inquisitoribus. cum Eymérico sentit etiam Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 25.

Quamuis autem simul, vel separatim procedere valeat, reus tamen h̄ereseos nō punietur ab omnibus, sed ab vno. Angelus in l. si pluribus. in principio, vers. propterea dixit. ff. de leg. 1. Guido de Suzaria in l. si quia postea. ff. de iudi. Carrerius in d. tract. de h̄et. nu. 94. in fine. neq; enim iustū est pro eodem delicto quempiam pluribus p̄nis affici, cum ab vno legitimo iudice sufficienter fuerit punitus.

Sed obiter est hic nobis diluēda pulchra difficultas, An Inquisitores Prouinciarū, & diæcesum, qui quodammodo vt iudices generales videntur vniuersalē habere iurisdictionē, saltem ratione personarum, vt alibi docuimus, possint procedere contra eum, contra quem à Papa specialis datus est Inquisitor. & omiſſis multis, breuiter respondeo, nō posse; quia summus Pontifex causam alicuius delinquentis alicui specialiter committendo, censetur ad se, seu ad specialem iudicem datum aduocare; & ideo videtur potestas procedendi alijs interdicta. Decius consi. 137. in principio facit textus in cap. vt nostrum. de appellatio. & in cap. studuisti. de officio delegat. sequitur Ludouicus Carrerius tract. de h̄et. num. 83. vers. item non potest procedere. atque hac sententia vera videtur etiam si alij Inquisitores procedere incēpissent: quia suspensa censetur eorum iurisdicō per specialem commissionem à Papa factam.

Verum qui cōstitutus est Inquisitor specialis, vti poterit omnibus actiuitatis & inuētis ab alijs Inquisitoribus, quos si necesse fuerit, poterit compellere ad exhibendum sibi omnes processus, scripturas, inquisitiones, testium depositiones, & cetera quæ fortassis iam fuerunt contra reum per alios Inquisitores inuenta. per textum, in capit. vt commissi. vers. necnon. de h̄et. lib. 6. & dixi supra super q. 39. quamuis modestius sit, ut hoc faciat superioris auctoritate, quando specialiter in litteris suæ commissionis non est sibi hac facultas tributa.

Postremo tamen hoc mihi addendum videtur, quòd si Inquisitor specialis vel ob malitiam, vel ob alias causas aut non procedat, aut non recte, & diligenter vt decet, procedat aduersus eum contra quem habet potestatem, tunc si periculum aliquod inde probabiliter fidei imminere videatur, alij Inquisitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, vt is quid facto opus sit, statuatur.

Q V A E S T I O XLVII.

An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere possit.

verbo, Inquisitor. §. in quibus possit. Locutus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. n. 9. Carrerius tract. de heret. nu. 77. versic. item prohibetur carcerare, Zanchinus de heret. c. 8. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 23. nu. 62. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, Inquisitor. §. 13. & verbo, capere. §. penult. & alijs, quos omitto consulto.

Q V A E S T I O XLVIII.

An sententiam pro delato diffinitivā ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & e contra.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententiam absolutariam ferre potest Episcopus sine Inquisitore: & versa vice, Inquisitor sine Episcopo.
- 2 Quid de antiquo iure poterant Episcopus & Inquisitor.
- 3 Idem cum Eymérico tenent Ioann. And. & Paulus.

Vadagesima octava qd est: Vtrū Inquisitor possit procedere sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore, ad sententiam diffinitivam, quando est ferenda pro delato & non e contra?

- Supra pag. 111. Sententiam pro delato ferre potest Inquisitor sine episcopo, & contra.
- 1 Respondemus quod sic; iuxta c. Multorum. de heret. in Clem. & in quaest. supra proxime allegata. Nam exponendo tres casus, in quibus non potest vnus sine alio, vt dictum est, dicit sic: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnā, quā ad custodiā videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiā procedere cōtra eos, &c. Ergo sicut vnus sine alio potest tradere carceri, qui non magis ad pœnam, quā ad custodiā videatur, & fit quotidie: ita procedere pōt ad sententiā pro eis: quia à iure † veteri non recedimus, nisi in quantū inuenitur expressum in iure nouo.
 - 2 De iure autem antiquo vnus poterat per totum sine alio: de iure autem nouo sunt expressi tantum tres casus prædicti, in quibus non potest vnus sine alio, de quorum numero non est iste de quo quaeritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus potest sine alio.
 - 3 Istius intentionis est Io. And. in c. supra alleg. Multorum. in verbo, contra eos. Paulus et idē dicit super eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillermus de Monte Laud. in glo. suis.

C O M M E N T. XCVII.

Vna est conclusio affirmatiua, videlicet: Episcopus sine Inquisitore, & vice versa, Inquisitor sine Episcopo, quoties reus est absoluendis, potest sententiam absolutariam promulgare.

Hæc conclusio valde est dubia & controuersa inter doctores vtriusque iuris ob rōnes nec vulgares nec infirmas, quæ hinc & inde afferri solent. mihi tamē breuitati studēti satis erit more meo summa

A rerum capita attingere, & communiora atque ceteriora præscribere, ne uel lectori defuisse videamur, vel lucem huic quaestioni detraxisse.

Ac primum hoc statuendum est in hac lite dirimenda, non esse priuatas inquisitionum quarumlibet sanctiones inspiciendas, quibus sæpe ex causa id cauetur quod iure communi & communibus Doctorum dictis videtur aduersum.

B His positis, hæc EymERICI sententia cōis est, quæ sequuntur illustres vtriusque iuris interpretes, Ioannes And. hic ab Eymérico relatus in Clem. multorum. de heret. in glossa super verbo, contra eos. Paulus de Leazaris, Zabarella, Panormitanus, & alij in dicta Clem. multorum, quos sequuntur Tabiæsis in sum. verbo, Inquisitor. §. 11. in fine. Iason in l. 3. ff. de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iuris. & alij in rubr. ff. de acquir. posses. vbi late solet hæc quaestio à iurisperitis nostris disputari. Camillus Campegius apud Zanchinum c. 8. versic. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in dicta Clem. multorum. nu. 173. & 174. Carrerius tract. de heret. num. 72. versic. in præmissis autem quaerendum est. vbi tandem videtur Ioann. And. sequi. Zanchinus de heret. c. 15. nu. 2. idem videtur uelle Archidiaconus in cap. vt officium. de heret. lib. 6. Franciscus Bursatus consil. 24. incipien. Quidam notarius. nu. 3. ubi hanc dicit esse communiorē opinionem Canonistarum. & Eymericus hoc asserit tum hic, tum supra 3. par. in primo modo processum fidei terminandi num. 144. versic. circa istum. & alij quos esset longum singularem recensere. quorum vnanimis sententia est, posse Inquisitorem sine Episcopo, & vice versa sententiam absolutariam pronunciare, cum nihil est aduersus aliquem legitime probatum.

C Oppositam sententiam profitentur Ancharanus in dicta Clem. multorum. & nonnullis iuris ciuilibus interpretes. Aretinus, & Bartholomæus Socinus in rub. ff. de acquir. poss. & Marianus Socinus ibidē nu. 66. & multis seq. quos sequitur Simancas de cath. inst. tit. 3. nu. 9. & in adnotationibus ad Zanchinum cap. 1. & alij quidam, sed longe fortassis & numero, & auctoritate superioribus inferiores.

D Ac plane sententiā prior summo iure uerior uidetur, et multis rationib. cōfirmatur. Primū, quia hoc non est nominatim interdictum: rursus, quoniam fauorabilior est absolutionis, quā cōdemnationis causa: præterea, ob rōnem quā hic ualde subtiliter assert Eymericus, quæ robore, & firmitate ceteris præpoderat. uidelicet, quia à iure veteri nō recedimus, nisi in quantū prohibitū, correctū, seu emendatum inuenimus. semper enim censetur in suis terminis permanere, nisi correctum inueniatur. authen. de non alienan. aut permutan. rebus ecclesiast. §. finalis; quod enim non mutatur, stare nō prohibetur. l. sancimus. C. de testam. l. precipimus. de appellat. & notatur in cap. ad nostram. de regula manifestū est autem de iure veteri saltem Episcopos per se potuisse totum negotium tractare, & definire, neque hodie contrariū est sancitum in absolutione: poterit ergo proculdubio absolvere solus Episcopus aut Inquisitor. Postremo si recte inspiciatur textus in dicta Clem. multorum. de heret. apertissime

vide-

Solū
fitore
solum
scopu
se abs
qui all
tint.

Inquisi
solum,
Episcopu
solum
absolue
uerum ell
ratione in
stricta.

videbitur hanc sententiā probare, inducendo illā, sicut hac ipsa questione inducit Eymericus. idē videtur posse colligi ex rescripto Urbani IIII. Præ cū ētis. §. si vero. relato ab Eymérico par. 2. sed manifestius ex rescripto Cemētis VII. incipiente: Cum sicut. relato in bullario litterarum Apostolicarū in fine huius operis. cuius verba sunt: Contra huiusmodi exēptos, usque ad sententiam diffinitivam, ad quam ferēdam (si fuerit cōdemnatoria) cum cōsensu ordinarij procedatis. hęc ibi. nam illa verba, si fuerit cōdemnatoria: indicare videntur, quod in absolutoria consensus ordinarij non requiratur.

Ex his omnibus apparet priorē sententiam verriorem esse, & propterea fortassis non erraret, qui eā in praxi vsurparet. cāterum posterior opinio tutior est: non enim quidquid iure permittente fit, id semper tuto fit. quare salubrius & tutius erit etiā in absoluendo mutuum consensum vicissim requirere, sicut in condemnādo, ne quid vnquam incautum in hac causa committatur, cum maturius, & sanius sit id consilium, quod plurimorum sententijs roboratur, neque aliter faciendum consulerem.

Solus Epi An autem eodē modo solus Inquisitor vel solus Episcopus possit pœnitentibus aut suspectis abiurationem indicere, gravis est controuersia, & Antonius de Pentalijs responso quodam de hac re edito, cui subscripserunt illustres iurisperiti, quos refert, & sequitur Campegius apud Zanchinum cap. 8. versicu. diffinitivā. audaciter tenuit abiurationem fieri posse coram sola Inquisitore, quod solus inquisitor potest abiuratum absolueret, & pœnitentiam ei imponere.

Primum, quia tunc sententia ferri dicitur cōtra aliquos in hoc crimine, cū hæretici pertinaces, aut impenitētes, aut relapsi declarātur, et ita declarati traduntur seu relinquuntur curiæ seculari: at cum indicitur abiuratio redeuntibus ab hæresi vel suspectis, nō videtur sententia ferri cōtra illos, sed pro illis, cum absoluantur à censuris, & Ecclesia reconcilientur. postremo quoniam redeuntes non dicuntur hæretici, nec in sentētia hæretici pronuntiātur. In eandem sententiam adducit pleraque alia Bernardus Comensis in lucerna verbo abiuratio. §. 4.

us Inqui- Verumtamen quāuis summo iure hac fortassis sentētia defēdi possit, ut indicavi supra i hac tertia parte super primo modo processū fidei terminādi. §. talis enim. at cōtraria tutior est, & securior, & vsu recepta, quā etiā nō obscure insinuasse videtur Innocētius IIII. rescripto quodā incipiente: Tūc potissimē. §. si vero aliqui. relato inter litteras Apostolicas ubi ita scriptum est: Si vero aliqui heretica laque penitus abiurata, redire uoluerint ad ecclesiasticā unitatē, eis iuxta formam Ecclesiæ consultis diocesanis, eisdē bñficiū absolutionis impēdens, iniūgas eisdē quod iniungi talibus cōsuevit hactenus ibi. Itaque cōsultius facturos putarē Inquisitores, ut semper in his exigant Episcoporum consensum, ut sine vllō erroris periculo, & abiuratio, & pœnē impositio statuatur. mea hac est planē opinio, has sententias quibus redeuntes cōpelluntur ad abiurandum, propriē non posse dici absolutorias, & profecto magis participant de condemnatorijs, ac proinde non debere ferri per solum Episcopum,

A aut Inquisitorem. Et hanc sententiam videtur tue-ri Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo, absolueret. nu. 2. vers. Aliqui tamen.

Neque obstant rationes in contrariū allatæ. Primum enim verissimē dicere possumus, nō modo ferri sententiam cōtra aliquos, cū illi curiæ seculari adiudicantur, verū generaliter cōtra eos pronuntiari dicitur, quoties nō absoluitur, & penitus liberantur, quod videtur verius iā in proposita causa; quis dicat eū omnino absolui, qui per abiurationē obligatur ad pœnas relapsis debitas? neminē sanē credo id aiēturū. Nec obstat secūda ratio: falsum enim est redeuntes ab hæresi nō pronuntiari in sentētia hæreticos, ut abundē docuimus supra in hac 3. parte super octauo modo processum fidei terminandi. traditque Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 5.

In indicēda canonica purgatione hoc ipsū existimo obseruandū; idq; multo etiā magis, cū canonica purgatio sit res valde periculosa de quo vide quæ dixi supra super 2. modo processū fidei terminādi.

Sit ergo hoc apud nos exploratū, nō modo i ferēdis sentētijs, quibus hæretici brachio seculari relinquuntur, verū etiā in abiurationibus quibuscunq; & purgationibus canonicis indicendis, omnino iudicio nostro Episcopū, & Inquisitorem simul interuenire debere, nec vnū solum hac decerni oportere.

C Atque hęc videtur quoq; esse nō obscura EymERICI sentētia, qui in praxi modorū finiēdi processum fidei, tā in indicēdis purgationibus, quam in iniungendis abiurationibus, sēper meminit Episcopi, & inquisitoris, indicans hac potius sapere naturā sententiarum condemnatoriarum, quā absolutoriarū: aliter enim vnus tantum ex sentētia huius auctoritatis suffecisset, ut ipse docet hac ipsa questione.

Quod si quæras, an censeā abiurationē redeuntium, vel canonicā purgationē infamatorum de hæresi, corā Episcopo tantum, aut Inquisitore tantum factam, & præstitam inualidam esse, & nullam, an vero cōtra viribus cōsistere: responde primum iuxta prædicta, coram altero tantum hac fieri non debere, hoc enim conati sumus proximē pro virili tue-ri.

Rursus dico, quod si vnus tantum ad abiurationem, vel canonicam purgationem quempiam admittat, talis abiuratio vel purgatio valida penitus videtur: primo quia nō videtur aliquo iure nominatim cautū cōtrariū. præterea quia olim ante cōstitutos Inquisitores Apostolicos corā solo Episcopo hac peragebantur, et veteri iure non receditur, nisi correctū inueniatur. §. fin. in auth. de nō alienan. rebus eccles. optima glos. in Clemen. prima, in verbo, cōtra eos. de hæret. & quod nō mutatur stare non prohibetur l. sancimus, C. de testam. ergo nunc aut corā Episcopo aut corā Inquisitore, vel eorū subdelegatis plenā ad hoc potestātē habentibus, fieri hac poterunt: nam Inquisitorum potestas non fuit data priuatiuē, sed cumlatiue, capit. per hoc. ubi communiter Doctores, de hæreticis, lib. 6. postremo quāuis aliquo pacto ex traditis paulo antea hac vni eorū viderētur esse prohibita, nihilominus putarē hac esse de genere illorū prohibitorum, quæ si fiant, facta tenēt, c. i. extra de eo qui duxit in mat. quā pol. per adult. capit. rursus. qui cler. vel nouē. capit. transmissa. de eo qui cognouit consan. vxor-

Solus Inquisitor, aut solus Episcopus nō indicat canonicā purgationē.

An abiuratio facta corā Episcopo vel Inquisitore tantum, sit valida.

ris suæ ualebit ergo abiuratio facta, & purgatio canonica præstita à sciēte, & nō contradicente, vel nō appellante, coram altero tantum ex supradictis.

Ex his cōsequitur nobilis ille effectus, de quo Frāciscus Bursatus cōs. 24. incip. Quidā notarius. lib. 1. si quis enim ut hereticus, aut vehemēter suspectus coram altero tantū ex prædictis abiurauerit, & postea in hæresim incidisse deprehendatur, velut relapsus tradendus erit curiæ seculari: nec poterit se tueri opponendo nullitatem seu inualiditatem abiurationis, ob id quia coram altero tantum ex prædictis facta fuerit.

Q V A E S T I O XLIX.

An Episcopus & Inquisitor possint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus, et Inquisitor possunt sibi mutuo vices suas cōmittere in his quæ neuter per se potest.
- 2 Debet vnus alterum requirere quando simul cōuenire nolunt.
- 3 Quot diebus vnus alterum expectare debeat.

Q Vadragesimanona quæstio est: Vtrū inquisitor possit procedere ad sententiā sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore: quando nō possunt, vel nolunt personaliter ad eūdem locū inuicē cōuenire?

1 Respondemus quod si non possunt, aut nolunt personaliter adinuicem conuenire, potest vnus alteri committere vices suas: vel mittere Commissarium, seu Vicarium: vel suum significare per litteras consilium, & assensum.

2 Quod si noluerint, vnus requirat alium, quatenus infra octo dierum spatium adueniat, vel substitutum, vel suum mittat consilium, & assensum. ita habetur in c. Multorum. de hæret. in Clemen. ibi in clausula allegata supra in proxi. q. dicitur ita:

3 Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur: vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano aut eius officiali, uel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato: si sui adinuicem copiam habere ualeant infra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, nō ualebit: Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Verū si Episcopus, uel eius capituli (sede uacante) delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire, possit Episcopus, uel eius, seu capituli (sede uacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo, uel eius delegato, seu sede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis committere vices suas, vel suum significare per litteras consilium, & consensum.

COMMENT. XCVIII.

Q Væ hoc loco traduntur nulla nostra indigent diligentiori explicatione, apertis enim iuris diffinitionibus nituntur. idem docent Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 5. Simancas de cath. insti. tit. 34. de Inquisitoribus Apostolicis. nu. 38. adde Zabarellā in clem. 1. §. Duro tamen. de hæret. & ibidem Ioannem de Imola.

Q V A E S T I O L.

Quid agendum enī Episcopus, & Inquisitor discordant.

Q Vinquagesima quæstio est: Vtrū Inquisitor sine diocesano Episcopo, uel Episcopus sine Inquisitore possit procedere ad sententiam, quando non possint adinuicem concordare, uel tunc in casu huiusmodi quid agendum?

Respondemus quod non, sed tunc negotium bene instructum uterque destinet † domino nostro Papæ. Ita habetur in c. Per hoc. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: Per hoc. & infra: Per utrosque simul sententia proferatur (scilicet per Episcopum & Inquisitorem, de quibus ibi loquitur) & sequitur: In qua ferenda si non conuenerint, per utroque negotium sufficienter instructum ad sedem Apostolicam remittatur.

COMMENT. XCIX.

E X hac quæstione hæc colligitur certa, & vera conclusio: cum Episcopus, et Inquisitor non cōueniunt in ferenda sententia; tunc non potest vnus sine altero eam pronunciare, sed causam instructam ad summum Pontificem transmittere debent.

De materia huius quæstionis agit Zanch. tract. de hæret. c. 15, nu. 2. ubi textum ab Eymérico hic citatum ex c. per hoc. de hæret. lib. 6. ita videtur interpretari, ut tunc debeant consulere Papam, cum discordant in condemnando: secus si ageretur de absoluendo pœnitente: quoniam, inquit, si vnus solus processit, qui cognouit, posset absolvere, etiamsi consensum alterius non haberet.

Hæc sententia si vera est, amplissimam tribuit Inquisitoribus potestatem nobis, quibus nihil licet sine efficaci probatione, & firma ratione quidquam in rebus grauib. statuere, ita videtur dicendum; ut generaliter siue agant de condemnando, siue de absoluendo in causa discordiæ superiorem consulere debeant: quia textus in c. per hoc. nullam indicat talem distinctionem qualem Zanchinus imaginatus est. quare succedit vulgaris illa & trita iuris regula: Quod ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; & quod lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstandis. l. 3. ff. de offic. præsiden. cum sim. & hoc est etiam conuenientius ei sententiæ, quā docuimus paulo ante super q. 58. dum assereremus etiam in absolutione æquius, & tutius esse, ut vnus sine altero non procedat.

Neque ab his est aliena EymERICI sententia in hac quæstione, qui generaliter etiam loquitur, dicens: Vtrum Inquisitor sine diocesano Episcopo, uel Episco-

Supra pag.
111.

† Al. m
Supra
109.

Inquisi
Episco
scordes
in cond
do siue
soluen
periorē
sulant.

Episcopus sine Inquisitore possit procedere ad sententiam. Quibus verbis non distinguit de sententia condemnatoria vel absolutoria. atque hoc ipsum nominatim affirmat Repertorium Inquisit. verbo, Episcopos. §. quando Episcopus. pag. 302. ex impressione Venet. ann. M. D. LXXV. quo locuta interpretatur textum in dicto c. per hoc. adde notata in c. ult. de sent. & re iudicata.

Iam illud ulterius addo, non modo cum in condemnando vel absoluendo Episc. & inquisitores discordant, causam esse ad supremum inquisitionis tribunal remittendam; verum etiam quotiens in alijs non ita arduis, & grauibz reperiuntur dissentientes, vt admonet Ioannes Roias tract. de here. par. I. nu. 437. de qua facti specie extat in Hispania pulchra doctrina in instructione Madriliana anno MDLXI. c. 66. in hac verba à nobis latine reddita: In omnibus casibus, in quibus contigerit suffragiorum discrepantia inter inquisitores, & Ordinarium, vel aliquem ipsorum, in definitione causæ, vel in quocumq; alio actu, vel sententia interlocutoria, debet causa ad Senatum supremum inquisitionis remitti, quod si Episcopus & inquisitores concordauerint, quis periti seu consultores dissentiant, etsi numero sint plures, sententia Episcopi, & inquisitorum executioni mandatur. verumtamen in causis grauissimis non debent vota inquisitorum, ordinarij, & consultorum executioni mandari, etiam si fuerint conformia, inconsulte Senatu, sicut solitum est, & iussu fieri. haftenus ibi. Est equidem hac turrisima methodus, & ob id mihi ubiq; videtur obseruanda.

Hoc postremo adiungam. euitendum omnino esse, vt inter se conueniant Episc. & Inquisitores: quod facile eueniet si diligenter iuri dent operam, vt intelligat quid cuiq; casui, et negotio secundum regulas iuris in hac causa conueniat; nam ex iudicij discordia ingentia solent oriri incommoda, vt tradit Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 19. sed hoc casu præcipuum incommodum vergit in præiudicium reorum, qui non detinerentur tanto tempore in carceribus, si iudices consensissent. Ego ita puto, grauissime peccant qui vel ob negligentiam studendi, vel ob alias causas præbent occasionem ne in ferendis sententijs inter se conueniant; quare nisi velint ex opere bono detrimentum reportare, discordiam fugiant, quam euitabunt, si diligentissime studuerint. causa fidei grauis est & iudices postulat diligentissimos.

Q V A E S T I O L I.

De communicatione processuum inter Episcopum, & Inquisitorem.

Vinquagesima prima quaestio est: Vtrum Inquisitor, & Episcopus teneatur sibi mutuo communicare processus, quando procedunt diuissim, & non coniunctim?

Respondemus quod sic, iuxta c. Per hoc. §. verum. de here. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum vt dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedat: concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per inquisitores, de facto eodem inquiri va-

leat communiter vel diuissim: & si diuissim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri.

COMMENT. C.

VNica est assertio, Communicationem processuum fieri debere cum diuissim processerint Episcopus, & inquisitores.

Ratio huius assertionis in promptu est: nam quando procedunt coniunctim, apertum est iam esse communicationem processuum factam; propterea tunc fieri debet, quando diuissim proceditur.

Ideo autem communicatio facienda est, quia res grauis est et ardua, ideoque paria iudicia requirere oportet, vt absq; errore sententia proferatur. Zanchinus tract. de here. c. 15. nu. 1. copiose Campegius apud eundem Zanchinum c. 8. vbi docet quando hac processuum communicatio fieri debeat: quamuis id apertius cautum sit per extrauagantem incipien. Ex eo. de here. relatum ab Eymérico supra par. 2.

Cetera huc spectantia tradit Repertorium Inquisito. verbo, communicare. §. sed quomodo. Aegidius Bossius tit. de here. nu. 12. Carrerius tract. de here. nu. 128. vers. inferenda tamē sententia. Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 2. idem in enchyridio tit. 64. nu. 1. & Conradus Brunus lib. 4. de here. c. 10.

Q V A E S T I O L I I.

Quando diuissim procedere dicantur Episcopus, & Inquisitor.

Vinquagesima secunda quaestio est: quomodo intelligitur, qd Episc. & Inquisito. procedunt diuissim, & non coniunctim?

Respondemus, qd intelliguntur diuissim procedere, non quando inquisitor tantum, vel quando Episcopus tantum procedit, sed cum Episcopus per se procedit ex vna parte, & inquisitor per se ex altera; ita qd fiunt duo processus de eodem facto, vnus per Episcopum, & alius per inquisitorem. Ita habetur in extrauag. domini Benedicti XI. Supra pag. Ex eo. vbi sic dicitur: Nos autem de Fratrum nostrorum consilio, intelligendo diocesanos, & Inquisitores tunc demum diuissim procedere, cum ij & illi separatim, non quando Episcopi tantum vel Inquisitores tantum procedunt.

COMMENT. CI.

IN cap. per hoc de here. lib. 6. statutum erat, vt super eodem facto Episcopus, & Inquisitor possent procedere communiter vel diuissim, vel proferre sententiam: id statutum quomodo sit intelligendum declaratum fuit per extrauag. domini Benedicti incip. Ex eo. tit. de here. qua vtitur Eymericus in hac quaestione.

Quamquam vero super eodem facto aduersus vnum & eundem reum, & per Episcopum, & per Inquisitorem diuersi processus fieri possint, commodius tamen videtur, vt in illis ciuitatibus & prouincijs, in quibus Apostolici Inquisitores sunt constitu-

ti (nā in alijs ad solos Epis. id negotiū spectat) per al-
terū eorū tantū, videlicet per inquisitorē, qui carce-
res, et ministros ad hoc habet destinatos, vnicus pro-
cessus fiat; ita tamē vt Epis. ad Inquisit. secreto trās-
mittat quidquid nosse poterit et habere cōtra reum
illum inquisitum, sicut fieri oportere diximus pau-
lo antea super quāst. 42. cū ageremus de ordine pro-
cedendi contra absentes. Et profecto nisi ita fieret,
facile causa omnis, & ordo procedendi confunde-
retur, ac perturbaretur; & propterea vix inter-
dum posset veritas inueniri. immo vero hodie
iā vsu receptum esse videtur hoc ipsum quod nunc
faciendum admonemus: soli enim Apostolici inqui-
sitores vnum faciunt processum, vocatis episcopis,
aut eorū Vicarijs ad omnia illa iudicij acta, quæ sine
ipsis iure expediri nō possunt, iuxta decretum Cle-
mē. 1. §. propter quod. de heret. Ego ab hac cōsuetu-
dine, nō nisi ex magna causa, putarem recedendum.

Q V A E T I O L I I I.

Quando facienda sit processuū com-
municatio, in medio, an in fine.

Q Vinquagesima tertia quæstio est: Vtrum
in medio causæ, vel tantum in fine ista com-
municatio processuum sit fienda?

Relat. supra
pag. 125.

Respondemus quod in fine tantum, quando ni-
hil restat agendum, aut patet in prædicta extrauag.
domini Benedicti X 1. Ex eo, in qua dicitur sic:
ex eo quod quædā nouella constitutio super nego-
tio hæreticæ prauitatis a bonæ memoriæ Bonifacio
Papa VIII. prædecessore nostro edita continet, q̃
in ipso negotio per diæcesanos Episcopos & inqui-
sitores super eodem facto inquiri valeat cōmuniter
uel diuissim; & si diuissim processerint, teneantur
sibi inuicem communicare processus: Nos consu-
lere voluistis, quādo & quotiēs sit ista processuum
communicatio facienda: Nos autem de Fratrum
nostrorum consilio, intelligendo diæcesanos, &
inquisitores tunc demum diuissim procedere, cum
ij & illi separatim, non quando Episcopi tantum,
uel inquisitores tantum procedunt: Consultationi
vestræ breuiter respondemus, quod quando vtri-
que procedunt seiunctim, sibi debent in fine tan-
tum, dum nil restat agendum, nisi quod solum
sententia promulgetur, communicare processus. &
infra: Vnum sane casum excipimus, si alter com-
mode non possit procedere, nisi alterius actis ui-
sis: Ex hac enim causa semel tātum (vt fraudi lo-
cus non fiat) in toto negotio copia tribuatur.

C O M M E N T. C I I.

V Na est conclusio, videlicet, In fine tātum causæ
debet fieri processuū cōmunicatio, quādo ni-
hil restat agendū: nisi alter commode procedere nō
posset, nisi alterius actis visis: tunc enim semel pro-
cessus copia esset tribuenda ante finem causæ.

Hæc assertio nulla nostra indiget declaratione,
cū sit per se apertissima. videto interim Cæpegium
apud Zanchinum. c. 8. vers. processum. & Reperto-
riū inquisito. verbo: cōmunicare. §. sed quomodo.

A Occurrit tamen hoc loco difficultas necessario ad
me diluenda, An cū diuissim proceditur, ante tortu-
ram fieri debeat processuū communicatio. & verius
est oportere fieri cōmunicationē; quoniam cum sentē-
tia interlocutoria super tormētis per vtrumque si-
mul, Epis. scilicet, et inquisit. proferri debeat. Clem.
1. de heret. §. propter quod. vers. duro tamē. necesa-
riū est, ut indicia, ex quibus reus torquendus est, ab
vtrōq; videatur: aliter enim nō poterit indicari, an
sint sufficiētia ad torturā nec ne. ita Reper. inquisit.
verbo, cōmunicare. §. sed quomodo vers. et similiter.
& Campegius apud Zanchinum præcitato loco.
Sed hoc intelligendū est, quando reus torquendus est:
nam si testis esset torquendus, tunc non oporteret
processus cōmunicare, cum vterq; per se testis
torqueri possit in hoc tribunali, iuxta doctrinā tra-
ditam ab Eymerico infra in hac 3. parte, q. 73. vbi
dixi. interim videto Zanchinū tract. de heret. c. 14.

Q V A E S T I O L I V.

An in negotijs fidei summarie, & de
plano procedi possit, &c.

Q Vinquagesima quarta quæstio est Vtrum in-
quisitor possit procedere in negotijs fidei
summarie, simpliciter, de plano, & absque
aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura?

Supra pag.
111.

Respondemus quod sic, iuxta c. Statuta. de he-
ret. lib. 6. ubi dicitur sic: Statuta quædam felicitis re-
cordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis
prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis,
& additis recensentes; concedimus, q̃ in inquisi-
tionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit
simpliciter, & de plano, & absque aduocatorū ac
iudiciorum strepitu, & figura.

Idem habetur in priuilegijs antedictis.

C O M M E N T. C I I I.

P ossunt inquisitores procedere simpliciter, &
de plano, vt statuit Bonifacius VIII. cuius est
rescriptum in dicto cap. Statuta. de heret. lib. 6. quo
vritur hoc loco Eymericus.

Verum ante Bonifacium multi: annis idē sancine-
rat Alexander III. anno Domini MCCLI. rescri-
pto quodā incipiente: Cupientes, ut inquisitionis ne-
gotiū. & Urbanus III. anno Domini MCLXI.
alio rescripto incipiente: Licet ex oībus item In-
nocentius III. quæ vidimus authentica in archiuio

E Inquisitionis Bononiensis, & in bibliotheca Illustris-
simi Cardinalis Felicis Peretti Montealto, quæ
ex Assisio afferri iussit, vt alibi scripsi plenius.

Est autē magnū, & singulare hoc priuilegiū: quo
niam iudex, qui potest procedere simpliciter, & de
plano, nō cogitur omnē ordinē iudiciariū seruare:
nā hæc verba inter cætera hoc operantur, vt si quid
omissum sit ex ordine iuris, non propterea processus
vitiatur, vt pulchre tradit glossa in dicto c. Statuta.
de heret. lib. 6. verbo, figura. dummodo substantia
causæ & iudicij nō ommittatur. nam tunc processus
etiā in causa hæresis vitaretur: neque enim possunt
negari

An cum
uissim pro-
ceditur, de-
bet fieri ante
torturā pro-
cessuum cōm-
unicatio.

Testis in
causa vici
torqueri po-
telt.

Supra pag.
111.

† Nunc est
Sixtus V.
Pont. Opt.
Max.
Iudex proce-
dens simpli-
citer: & de
plano, quid
possit.

negari appellationes ab interlocutoria, nec legitimæ defensiones, & similia, quæ à natura potius quàm à iure concedi omnibus videntur.

Iam huius privilegii meminerunt Oldradus cons. 113. incipien. in iudicio. Corneus consil. 315. lib. 2. & ceteris copiosius Gondissalvus tract. de heret. q. 12. ex quo accipiet lucem hæc quæstio. cetera huc spectantia tradam sequenti commentario.

QVÆSTIO LV.

De intellectu verborum, procedere summarie, simpliciter, & de plano.

SVMMARIVM.

- 1 Cū summarie proceditur, quæ nã omitti possint.
- 2 Probationes ac defensiones legitimæ non prætermittendæ.
- 3 Neque citatio, & iuramentum de veritate dicenda.

Q Vinquagesima quinta quæstio est: Quomodo intelligantur ista uerba, scilicet, procedere summarie, simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura?

Respondemus, quod hoc declaratur de uerbo, signif. c. Sæpe. in clemem. ubi dicitur sic: Sæpe contingit, qd causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij procedi mandamus: de quorum significatione uerborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur: Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuū ualitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a iure procedere ualeat: amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorē, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo partium aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumq; superfluum multitudinem refrænando:

- 2 Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae, & defensiones legitimæ admittantur.
- 3 Citationem uero, ac præstationem iuramenti de calumnia uel malitia, siue de ueritate dicenda, ne ueritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

COMMENT. CIIII.

D ocuit Eymericus superiori quæstione, privilegium esse inquisitoribus tributum, ut in fidei fauorem, quod citius, & absq; fraudibus negotia religionis tractentur, possint procedere simpliciter, & de plano: nunc iure optimo docet, qua ratione uerba hæc intelligi debeant, et summa disputationis est, ordinē et solemnitates à iure aliàs requisitas non esse necessa-

rio obseruandas: ille tamē omittendæ non sunt, quæ ad substantiā causæ spectant, hoc est illæ, sine quibus nec iuste, nec recte aut cōmode negociū tractari posset.

Olim ante tempora Clementis V. cuius est hæc cōstitutio, valde fuit cōtrouersum de significatione harum uerborum, nempe, Simpliciter & de plano, sine aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura iudicij. Et multa sunt ab Hostiensi, & alijs antiquis interpretibus, qui ante Clemētem V. floruerūt, dicta in c. olim de accusatio. & i dicto c. statuta. ubi glossa uerbo, figura. de heret. lib. 6. quæ per hoc re scriptū sunt aut declarata, aut penitus sublata; ideoq; cauendum in hac parte ab illis glossematibus.

B Nunc uero qua ratione hoc re scriptum in causa hæresis locum sibi uendicet, tradunt nostri (hoc est, illi qui aduersus hæreticos scribunt) multis locis, copiose Tabiensis in summa uerbo, inquisitor. §. 38. Carnerius tractat. de heret. num. 103. vers. Et an ordinem. Repertorium inquisit. uerbo, ordo iudiciarius. §. sed quo ad telam iudiciariam. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. Ioannes Roias sing. 145. incipien. Ordo iudiciarius. & omnes quos superioris commentario citauimus.

Itaq; cum summarie procedere possint Inquisitores, multa expedire possunt, quæ iuri cōmuni aduersantur. Primū enim nō erit necessaria solemnitas requisita per l. libellorū. ff. de accusatio. unde si agatur in hoc crimine per uiam accusationis, nō se inscribet accusator ad pœnam talionis, ut copiose docui supra in hac 3. parte, tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem.

Rursus, conclusio in causa non erit necessaria, sed quotiēs reus se defendere uoluerit, audietur, ut tradit glossa in clem. sepe. de uerbo. signifi. & notat Bar. in extrauaganti, Ad reprimendum. atq; ut vno uerbo dicā, multa alia poterit omittere absq; uitio, quæ in alijs causis sunt de iuris præscripto seruanda.

Admonebo tamen, processū in causa hæresis, quantum ad substantialia attinet, ita oportere bene formatū esse, ac si pleno iuris ordine procederetur, ut optime obseruauit Tabiensis præcitato loco, quæ sequitur Locutus in opere iudicali, uerbo, processus, num. 7.

Voco autem substantialia illa, sine quibus iudicium non potest iuste expediri, ut citationem, iuramenti præstationem de ueritate dicēda, probationes legitimas, exceptiones utiles, appellationes necessarias, inducias seu terminos competētes, & alia huiusmodi, sine quibus aut uere delictum probari nō posset, aut reus non posset se iure defendere, & cetera, quæ reo competunt nō tam ciuili iure, quàm naturali ratione: hæc enim omnia, & si quæ sunt similia, prohiberi nō possunt ab inquisitoribus uirtute huius amplissimi privilegij.

Quæ solennitates possint omitti cum summarie proceditur.

Processus in causis fidei quo ad substantialia in rege esse debet. Que dicantur substantialia.

QVÆSTIO LVI.

An Inquisitor familiam armatam possit habere.

Q Vinquagesima sexta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere cum armatis, ad suum officium exequendum?

Respondemus quoddam sic, ad tuitionem suae personae, uel familiae suae, & ad capiendum hereticos, credentes, receptatores, defensores eorum, & fautores. Sed debet cauere ne huiusmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in clemen. §. Porro. ubi dicitur sic; Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad suam cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

De hoc Ioan. And. in cap. Statutum, 1. de haeret. lib. 6.

C O M M E N T. C V.

Cur institutum ut inquisitores familiam armatam habeant.

Hoc singulare priuilegium, quod Inquisitores possint habere officiales armatos, quotiens aut ad suam defensionem, aut ad capiendos hereticos opus esset, iustissimis causis illis ab initio delegatae inquisitionis fuit tributum. cum enim tanta esset hereticorum seuitia, ut saepissime imbelles inquisitores immaniter trucidarent, ut cum ageretur de Beato Petro martyre indicaui supra parte 2. super quaest. 13. his periculis omnino oportuit occurrere. itaque, mox statutum, ut & armatam possent habere familiam, de qua re hic agit nunc Eymericus, & ut auxilium brachii secularis possent inuocare, de quo differit auctor quaestione sequenti.

Quoniam vero saepe contingit, ut sub velamine priuilegii abusus sese insinuaret, nisi prudenter priuilegium usurpetur; ideo Clemens Quintus in concilio Viennensi circa annos Domini MCCCX. idem priuilegium inquisitoribus confirmauit: abusum tamen, si quis irrepererat, abstulit.

Idem priuilegium renouauit Ioan. xxii. rescripto quodam incipiente: Exigit ordinis uestri. quod uidimus in archiuo Inquisitionis, Bononiensis, ac curauimus imprimendum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, id edidit Aui-nione anno Domini MCCCXXI.

Huius vero priuilegii quod inquisitores familiam armatam habere possint, meminit Godissalvus tract. de haeret. q. 11. nu. 15, & seq. Repertorium Inquisitorum uerbo, arma. §. sed utrum inquisitores. Bernardus Comensis in lucerna uerbo, inquisitor. §. 14. Simancas de catho. instit. tit. 41. nu. 15. Ioannes Roias tract. de haeret. parte 2. tit. de priuilegiis inquisitorum. nu. 422. vers. ite Inquisitores habent familiam armatam, & alij.

Familia inquisitorum arma deferre, nulla lege obstat.

Iam hoc priuilegium ita competat inquisitoribus fauore fidei, & in odium haereticae prauitatis, ut eorum officiales portare possint arma et de die, & de nocte: idque non obstante quacunque lege ciuili, vel municipalis in contrarium edita vel edenda: immo quicunque legem conderet, qua prohiberentur officiales inquisitorum arma deferre, uel ut impeditor sacri officii puniri posset, iuxta doctrinam glossae communiter receptam in c. statutum, el primero. de haeret. lib. 6. de quo plene Eymericus par. 2. q. 54. ubi dixi.

Quibus competat deferre arma.

Rursus, arma deferre non solum crederem competere illis inquisitorum officialibus, quos uulgo Ciuesignatos in Italia, in Hispania Familiates appellat, qui destinati sunt ex officio sacri institutio vel ad denunciandos hereticos vel ad comitandum inquisi-

A tore, uel ad capiendos hereticos, si & quando fuerint ab inquisitoribus requisiti; sed etiam ceteris ministris, qui quauis alia ratione officio sacro inseruiunt, ueluti aduocatis, notariis, consultoribus, custodibus, & aliis: ibi enim omnes ratione officij inuisi esse solent male credentibus, blasphemis, ac similibus peccatoribus, & ob id ob eandem rationem iustissimum est, ut uel iidem uel eorum famuli armati in cedant, maxime in illis partibus, in quibus uel heretici abundant, aut saltem de haeresi sunt suspecti.

Idem dicendum existimarem de illis, qui publice scribunt aduersus hereticos. hi enim non modo sacri officij ministri sunt: uerum quod amplius est, fidei sunt defensores, qui cum multos habeant inimicos, iustum uidetur, ut hoc in priuilegio delationis armorum utatur, aut saltem iustissimum esset, ut ad hos etiam benignitate pontificia extenderetur.

Quibus autem hominibus concedenda sint arma ab inquisitoribus, eleganter praescripsit Ioan. xxii. in praecitato rescripto: Exigit ordinis uestri. quo cauet, ne sceleratis hanc facultatem concedant, sed nec alienigenis est concedenda nisi ex magna causa.

Idem putarem uicendum de neophytis ex Iudaismo uel Paganismo conuersis: tales enim non facile sunt creandi familiares, aut Crucesignati, neque nunc in tanta ueterum Christianorum copia necessario in his indignus eorum auxilio: quamuis ex causa quadoque aliud recte fieri possit.

Tandem nec illis est usus portationis armorum concedendus, qui uerisimiliter hoc priuilegio abuti possunt, ne sub fidei praetextu facinora committant.

Postremo in hac quaestione illa occurrit utilissima, & scitu digna difficultas breuiter mihi hoc loco diluenda: An hoc idem priuilegium habendi familiam armatam Episcopis competat. & Panormitanus in c. significasti. de officio deleg. multis rationibus, debilib. tamen & infirmis, probare contendit Episcopis non competere hoc priuilegium; sed quicquid ille seferit, uera & communis opinio est, Episcopos etiam hoc priuilegio decorari. ita Bal. in l. nam salutem. §. si. ff. de officio praefecti vigil. copiose, & recte Decius, in d. c. significasti. nu. 17. & seq. de officio dele. Repertorium inquisitorum uerbo, arma. §. sed nunc quaeritur. & §. sed supra dictum est. copiose Godissalvus tract. de haeret. q. 11. nu. 16, & sequen. & alij quoslibet omitto: nam quae ratio in inquisitoribus est, eadem in Episcopis reperitur, ergo idem ius statuere oportet, l. illud. ff. ad legem Aquiliam cum similibus.

Num autem cetera etiam priuilegia Inquisitoribus concessa, Episcopis quoque concessa esse intelligantur, grauis est quaestio, nec huius loci, nec nostrae breuitatis. mihi obiter hac percurrere hac sententia placebat: Omnia priuilegia, quae fauore fidei tributa sunt inquisitoribus delegatis, competere etiam, & ordinariis, nisi expresse illis denegentur, qualis est lectio librorum prohibitorum, quae conceditur inquisitoribus, & Episcopis denegatur, ut ostendi supra parte 2. super cap. fraternitatis, de haeret. non enim conferuntur ratione personarum, sed intuitu fidei: fauor autem fidei ubique unus est.

Verum caute hoc accipere oportet, ne dissensio ex hac opinione consequatur, cum multa sint, quae solis Inquisitoribus delegatis competere uideantur; crederem

An Episcopis competat priuilegium habendi familiam armatam.

An omnibus priuilegia inquisitorum et Episcopis competant.

derem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) absentibus aut mortuis Inquisitoribus, & nullis aliis in eorum locū substitutis, omnia priuilegia inquisitoribus tributa Episcopis competere.

Idem dicas in illis locis, in quibus nunquā sūt adhuc delegati inquisitores cōstituti. in illis enim Episcopi in causis fidei ea prestare poterunt, quæ si adessent inquisitores ratione suorū priuilegiōrū prætistissent: idque fauore fidei, qui est huius assertionis potissima & certissima ratio: atque hinc patebit posse Episcopos sicut Inquisitores citare testes extra suam diocesim, vt dixi infra super q. 74.

Q V A E S T I O LVII.

An Inquisitor brachij sæcularis auxilium inuocare possit.

Q VINGESEMASEPTIMA quæstio est: Vtrum inquisitor pro capiendis hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de hæresi, uel suspectis, possit inuocare auxilium brachij sæcularis?

Respondemus q. sic, iuxta c. Vt officium, §. denique. ubi multis præmissis sic subiungitur: Denique ut circa præmissa plene uobis & singulis uestrū coercionis expedita, & inuolabilis adsit auctoritas, uolumus, ut ea omnia uiriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachii sæcularis.

Hæc eadem uerba habentur per omnia in litteris Apostolicis sæpe allegatis Clementis, & Alexandri, & Urbani I I I I. Præcunctis.

Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij sæcularis, nisi ex speciali commissione, ut fit inquisitoribus. De hoc arg. super cap. & §. allegatis.

COMMENT. CVI.

NON modo inquisitores habent familiā armatam, sed quotiens ea non sufficit pro officij sacri executione, auxilium sæcularium magistratuum possunt inuocare quod ipsum sancit iam olim Urbanus I I I I. rescripto quodā incipiente: Licet ex omnibus, §. deniq; quod uidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, referturq; impressū in bullario litterarū Apostolicarū. tradūt ē hoc priuilegiū Repertoriū inquisitorū uerbo, brachium. Zanchinus de hæret. c. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simacas de catho. instit. ti. 23. nu. 8. Locatus in opere iudiciali uerbo, inquisitor. nu. 30. Ioan. Roias sing. 21. incipien. arma. & alij.

Atque hoc etiam priuilegium magnā habet æquitatem: sæpe enim est tanta hæreticorum multitudo, aut potētia, vt vires inquisitorū, aut Episcoporū nō sufficiant; & propterea oportuit brachium sæculare inuocare. l. si quis 10. C. de Episcopis, & clericis.

Hoc amplius additum est huic priuilegio, vt possint inquisitores per cēsuras ecclesiasticas cōpellere magistratus sæculares, vt sibi auxilium hoc præbeāt quotiēs fuerint requisiti; vt multis Pōtificum rescriptis cautū alibi docuimus, qui si in eo auxilio præstā

do aut cōtumaces aut negligentes fuerint, & excommunicari possunt, & honore priuari, & allis pœnis pro delicti qualitate coerceri. iuxta c. ad abolēdā. §. penult. & c. excommunicamus. §. moneātur. de hæret.

a ¶ Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachii sæcularis, &c.] Hanc quæstionē late disputat Archidiaconus & Ioannes Fātuccius in c. administratores. 23. q. 5 ubi multorū pugnātes refert sententias. de eodē auxilio sæculari præstando vide textū & ibi glo. & doctores in c. 1. & in c. quoniam. extra de offic. iud. ordinarii. & Innocentium & doctores in c. significasti. de offic. deleg.

Delegatus ratione solius delegationis an inuocet auxilium sæculare.

Et quamuis communis sententia videatur cōtra Emericū: nihilominus nihil est nominatim cautū; & fortassis probabilius est, quod hoc loco asserit auctor, uidelicet, delegatū, qualis ē inquisitor, nō posse ex officio, & ratione solius delegationis auxilium sæculare inuocare: quoniam aliās hoc nō concederetur sibi tanquā priuilegium, dū vulgo in rescriptis delegatorum dicitur: Inuocato, si opus fuerit, auxilio sæculari: Frustra enim fieret expressio eius quod inest, & concessio specialis eius, quod suo iure conuenit.

Itaq; hac Emerici sententia magis videri posset alicui ad veritatē accedere propter memoratā rationem, & curiæ consuetudinem: quā etiā videtur velle Repertorium inquisitorum uerbo, brachium. §. sed an delegatus. & hanc Emerici sētētiā tenet Archidiaconus in c. ut officiū. §. compescendi. de hæret. li. 6.

Ceterū Federicus de Senis vir magnæ auctoritatis, consil. siue q. 163. incip. Super inuocatione & petitione. ex multis contendit delegatum etiā si non habeat expresse in mandatis, quod possit brachium sæculare inuocare: nihilominus tamen posse inuocare; quia cum res aliqua conceditur, omnia etiam illa cōcessa intelliguntur & permissa, sine quib. ea res expediri nō potest: quare vt delegatus recte exercere possit suā iurisdictionem, brachium sæculare debet posse inuocare, quāuis id sibi expresse nō cōcedatur, sane hæc sētētia multū fauorabilis est, et mihi placet.

DE CARCERE
Inquisitoris.

Q V A E S T I O LVIII.

An Inquisitor possit habere carcerem proprium.

S V M M A R I V M.

- E** 1 Inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum.
- 2 Domini temporales in quibus parere tenentur inquisitoribus.
- 3 Carcer ad pœnam Episcopo & inquisitori debet esse communis.

Q VINGESEM AOCTAUA quæstio est: Vtrum inquisitor possit habere carcerem proprium pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiam seu ad pœnam?

1 Respon-

pra pag.

iuilegium
inquisitorū
brachium
cent.

inquisitores
compellunt
magistratū,
auxiliū si
præstet.

1 Respondemus, qd sic ad custodiam, vt patet in c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Vt inquisitionis, & infra.

Relat. supra pag. 115.

Vniuersos sæculi potestates, & dominos tēporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorūq; locorum rectores quibuscūq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeantur: requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles.

Domini tēporales inquisitoribus pareant.

2 Ita pro defensione fidei diocesani Episcopi, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterū deputandis, pareāt & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti: & vt præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum prædictorum, & cætera.

Relat. supra pag. 111.

In c. Et, Multorum. de hæret. in clemen. in prin. loquendo de Episcopis & inquisitoribus, dicitur ita: Sic qd quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si eis visum fuerit faciendum.

3 Ad pœnam aut non: vnde carcer, qui est magis ad pœnā, quam ad custodiam, est Episcopo & inquisitori communis, ut unus non possit sine alio tali tradere carceri quemquam, iuxta c. Multorum allegatum: vnde post prædicta verba dicitur ita: Duto tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam uideatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine inquisitores, aut inquisitor sine Episcopo diocesano, aut eius officiali, vel Episcopali sede uacante capitali super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere ualeant, infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non ualebit.

COMMENT. CVII.

Dæ assertiones, quas hic ponit Eymericus de carcere proprio & communi, verissimæ sunt, vt paulo post indicabo.

Carcer ad custodiendū, nō ad puniendū inuentus, secus tamen de iure canonico.

Vt quæ de carcere his quæstionibus traduntur ab Eymérico, apertius intelligatur, obseruandū est, carceres ad cōtinēdos homines nō ad puniēdos inuētos esse, Baldus in l. incredibile. C. de pœnis. Bossius tit. de carcere, in princ. Follerius in præf. cri. 1. par. 2. partis. vers. vel carceretur. nu. 1. de quo est textus apertissimus in l. aut dammū. §. solēt. ff. de pœnis ibi. Solent præfides in carcere continēdos damnare, aut vt uinculis contineantur.

At iure canonico ad pœnā potest esse carcer. cap. quāuis. de pœnis. lib. 6. c. tuæ. de pœnis. tradūt Conradus Brunus li. 5. de hæret. c. 12 Locatus in opere iudiciali. Repertorium inquisit. Bernardus Comēsis in Lucerna verbo carcer. et cæteri cōmuniter, quibus adde Zanchinū tract. de hæret. c. 10. & Syluestrū in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. nu. 9. & Simancam de catho. instit. tit. 16. nk. 14. & seq.

Et iuxta hanc iuris ciuilis, & pontificij differētiā de carcere vel ad custodiam, vel ad pœnam, loquitur hoc loco Eymericus, dum ait, inquisitor ē posse habere carcerem proprium, qui ad custodiā spectat,

A is vero qui ad pœnam est constitutus, inquisitori cū Episcopo debet esse communis.

Ratio autem primæ assertionis in promptu est; nā si Episcopus potest habere proprios carceres, plane multo magis id poterit inquisitor, cum maiore aut saltem parem cū Episcopo habeat in causa heresis inrisdiictionem: verum hodie nō solent carceres separati constitui, sed idē carcer qui est inquisitoris, in quo vincti ad custodiam continentur, communis etiā est Episcopo, vt indicat Eymericus quæst. sequēti: quod salubrius est, ne frustra fiat carcerū multiplicatio, cum vnicus sufficiat, & cuncta æque bene tractentur.

B Alterius aut assertionis ratio est, quoniā cōdemnare non potest inquisitor sine Episcopo, nec vice versa. clemen. 1. §. duro tamē. de hæret. & propterea nō poterit habere carcerē propriū, qui ad pœnā sit fabricatus, qualis est ille, in quē vel in perpetuū vel ad tempus hæretici redeuntes detruduntur.

Carceres ergo qui iuxta dict. cle. 1. de hæret. §. sane. iubentur esse cōmunes, vbi & muri dicuntur, quorū ibidem etiā iubentur esse duo custodes, nō sūt ad custodiam, sed ad pœnā, vt voluerunt ibi Cardinales in prima oppositione, & Ioānes de Imola super glossa, sub delegare. vers. sed aduerte, quos refert & sequitur Bernardus Comēsis in lucerna ver. carcer. §. 2.

C Mihi vero paulo attētius seriē eius §. cōtēplāti, verisimilius uidetur de carcere ad custodiā eo loco haberi sermonē, nō aut de carcere ad pœnā cōstituto. Primū, quia Papa videtur ibi statuere non esse amplius necessariū separatos habere carceres i hæc verba: Nos uolentes super hoc prouidere; statuimus, ut quilibet talis carcer, uel murus, quē de cætero Epō, & inquisitori p̄dictis uolumus fore cōem, duos custodes habeat, & c. Rursus, hæc ratio mihi magnopere persuadet, nō loqui ibi Papā de carcere ad pœnā: quoniā in eo nō adhibetur tāta diligētia in custodiēdis & occludēdis reis, ne quis cū eis loquatur; quia iam tunc iudicati sūt, & vt alibi docuimus, ad aduendos damnatos ad carcerē perpetuū aditus patet alijs: secus autē in his qui carceribus ad custodiam detinētur, qui propterea tā diligēter custodiri iubentur, ne quis eos instruat de celāda veritate, aut de dicēda falsitate, aut de iusto iudicio declinādo, & hæc mihi sētētia verissima uidetur, quam fortassis etiā indicat non obscure Eymericus quæst. seq. nu. 1. & 2.

E Præterea hæc sententia, quod uidelicet inquisitor non possit habere proprium carcerem, qui sit ad pœnam in quē sua sola auctoritate conijcere aliquē & damnare possit, nō modo procedit quotiēs per sententiam aliqui damnādi sunt ad carceres, vt prædiximus: verum etiam cum ad torquēdos & affligēdos reos huius criminis, in deteriores & obscuriores carceres detruduntur, ut acerbitate mansionis crimē detegant: nam cū inquisitor sine Episcopo, & vice uersa Episcopus sine inquisitore nō possit tormētis exponere delinquentes, vt in dict. cle. 1. de hæret. §. propter quod. uers. uel tormētis exponere illos. eodē modo non poterit conijcere reos in duriores carcerē, qui magis ad pœnā quā ad custodiā uideatur; et hæc quoque uideri potest uera expositio, & sententia, textus in dict. clem. 1. de hæret. §. propter quod. ibi. Duto tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quā ad custodiam uideatur.

Est

Inquisitor carcerē propriū habere possit.

Carcerem priū, qui ad pœnā, cū non habeat inquisitor.

Intellectu clemen. 1. de hæret. §. sane.

Solus inquisitor non datur ad carcerem qui ad torturam.

Est autē quādoque necessariū hāc fieri ob mali-
tiā, & pertinaciā reorū, a quibus vix veritas extra
hi pōt, quos necesse est sepe i duos carceres detrude-
re, vt docuit Eymericus cū impenitētibus faciendū.
3. par. i. 10. modo processū fidei terminandi, nu. 201.

Et quamquā hāc ita se habeant, vt prādicimus,
nihilominus tamen cū reus securus non est in loco
mitiori, tunc ad arctiorem per solum inquisitorem
potest transferri: quia tunc ad custodiam fieret, non
ad penā, ita Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola
& alij in dict. clemen. multorum. de hāret. quare si
verbi gratia fuga, colloquium, aut peruersio alio-
rum, aut aliud quid huiusmodi, quod in detrimentū
veritatis vergeret, immineret; tūc solus inquisitor,
non requisito Episcopo reos posset durioribus locis
& obscurioribus conclauius occludere: & hāc sen-
tentia vera mihi videtur, & obseruanda.

Veruntamen dum hāc fiunt, quā in prācedētib.
tradidimus de tradendis reis durioribus carceribus
siue ad custodiā siue ad penā, illud cauendum est, ne
tanta sit carcerum asperitas, vt delinquentes horro-
re, & malitia loci moriantur: quoniam tunc iudices
fidei, qui hāc decreuerunt subire reos, irregulares
fierent. Laudunus & Zabarella in clemen. vnica, de
homicidio. Abbas in c. a nobis. de apostatis. & in c.
qualiter & quando. de accusatio. traditque Loca-
tus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 6.

Et de hac re singulare decretum extat in Cōcilio
Biterresī. c. 23. in hęc verba: Curetis tamē, vt talib.
immurandis fiant iuxta sedis Apostolicę ordina-
tionem separata & occulte camarulę, sicut fieri po-
terit in singulis ciuitatibus diocesium corruptatū
vt alterutrum, vel se, vel alios peruertere nequeat,
& eos enormis rigor carcerum non extinguat. hāc
ibi. quod tamen si de damnatis in carcerem ad penā
loquatur, locum etiam habet in detrusis: aut detru-
dendis in carcerem ad custodiā ob eandem ratio-
nem. cetera huc spectantia tradam copiose sequen-
ti commentario.

Q V A E S T I O L I X.

An Episcopus & Inquisitor possint
habere communem carcerem,
& de custodibus carceris.

S V M M A R I V M.

- 1 Proprios carceres possunt sibi communes face-
re Episcopus & inquisitor.
- 2 Alicubi carcere sunt apud inquisitorem.
- 3 Alibi Episcopi ipsi carceres habent.
- 4 Quid de custodibus carcerum canones statuāt.

Vinquagesima nona quēstio est: Vtrū
Episcopus & inquisitor possint car-
cerem habere communem pro reis
seu delatis ibidem detinendis ad cu-
stodiā seu ad penā: & tunc de
custodibus qualiter fuerit prouidendum?

1 Respondemus, q̄ quilibet tā Episcopus quā
inquisitor pōt habere carcerē propriū, vt patet in

A alleg. c. Multorū. & ponere ibi delatos ad custodiā
in manicis ferreis, & in compedibus, vt dictum
est supra quēstione proxima. Et quilibet suum car-
cerem potest facere communem ambobus.

2 In aliquibus enim partibus, vt in Tholosa, &
Carcassona, Inquisitores habent in suis domibus
carceres, quos vocant muros, quia domuncula il-
la adharent muris loci, qui sunt Episcopo & in-
quisitori communes, & de his habetur in c. Mul-
torum. alleg. de hāret. in clemen. §. sane. vbi dici-
tur sic: Sane quia circa custodiā carcerum hāre-
ticalium, qui muri in quibusdam partibus vulga-
riter nuncupantur, multas fraudes dudum intelle-
ximus perpetratas: Nos uolentes super hoc proui-
dere, statuimus vt quilibet talis carcer uel murus,
quem de cetero Episcopo & inquisitori prādictis
uolumus fore communem, & cetera.

3 In quibusdam autem alijs partibus, Episcopi
habent ipsos carceres, in quibus possunt detineri
hāretici siue suspecti, non solum ad custodiā,
sed etiam ad penā, & mox vt detinentur ad pe-
nā, fiunt carceres cōmunes, quia absque inquisi-
toris consensu hoc fieri non potest, vt est dictum,
Et de his habetur in c. Multorum. alleg. §. & quia,
vbi dicitur sic: Et quia saepe contingit Episcopos
propriis habere carceres sibi & dictis inquisitori-
bus non communes, & cetera.

4 Qualiter autem est de custodibus prouiden-
dum, statutum est in c. alleg. Multorum. per hunc
modum, quod (loquendo de carceribus siue mu-
ris prādictis) sint duo custodes principales, discre-
ti, & industrii & fideles: & q̄ vni prouideat Epi-
scopus, & alteri inquisitor, & horum quilibet ha-
beat substitutum, & quod sint ibi duę clauēs: Qui
custodes iurabunt coram Episcopo & inquisitore,
quod suum officium fideliter exequentur, & non
permitterent, q̄ aliquis loquatur dictis capitibus in se-
creto, & q̄ ministrabunt eisdem prout per Episco-
pum, & inquisitorem fuerit ordinatum.

D Loquendo vero de carceribus Episcopi, q̄ cu-
stodes positi per Episcopum, iurabunt coram in-
quisitores, q̄ suum officium exequentur.

Quia vero ordinatio ista de custodibus muro-
rum & carcerum prādictorum longa est, & verba-
lis, & non realis, quia non est prouisum (unde in-
quisitor prouidebit sibi & custodibus antedictis)
non curauī totam inserere in prāsenti; nam non
seruatur: nec potest propter penuriam stipendio-
rum inquisitorum commode obseruari.

C O M M E N T. C V I I I.

E I N hac quēstione rursus Eymericus de carcere
agit, addens id quod omiserat superiori quēstio-
ne, videlicet, inquisitorem & Episcopum habere
posse carcerem communem non modo ad penā, ve-
rum etiam ad custodiā.

Sunt autē huius quēstionis tres potissimum par-
tes: Vna est de carcere ad custodiā, altera de carce-
re ad penā, tertia de custodibus carcerū. de quibus
singulis nimis breuiter agit auctor: sed nos ne quid
parum explicatum reliquisse videamur, de singulis
plenius differemus, ea summatim prāscribētes, quę
ad

Suprapag.

Quæstionis
summa.

ad usum nostrorum temporum sunt accommodata; nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad custodiam constituto agendum est, de quo duo potissimum capita explicabimus. Primum erit de his quæ præcedere debent priusquam quis in carcerem custodiendus coniciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis custodiendis & collocandis debeat observari.

In capiendis
reis qd ordo
servandus.

Quantum ad primum caput attinet, ubi de delicto constiterit, & visum fuerit reum capiendum esse, ad reale capturam poterit devenire Inquisitor, illis observatis, quæ breviter docuimus supra in hac 3. parte nu. 73. quibus adiungo sequentia diligenter in hac causa consideranda.

Personæ infi-
gnes qualiter
capiendæ in
hoc crimine.

Si persona delata insignis alicuius fuerit auctori-
tatis, videlicet, religiosa, nobilis, aut litteris conspi-
cua, quæque incorruptæ vitæ fama publica illustre-
tur, non prius ad eam capiendam accedere vellem
inquisitores, quam superiores consuluerint, & de-
creverint, an is in carcerem sit mittendus nec ne.

Quoniã vero id superiores deliberare nequeunt
nisi re cognita; ideo privati inquisitores ad eos summa-
riũ mittent iudiciorum, & delictorum informatio-
nem; eò vero amplius hoc facere debent, cū non om-
nes periti de captura cum Inquisitore consenserint.

Hæc aut his similia præscripta videtur inquisito-
ribus Hispaniæ per Madrilianã instructionem anni
M D L X I. cap. 5. in hæc verba à nobis latine fa-
cta: Si Inquisitores de captura consenserint, iu-
beant eã fieri sicut decreverunt, & si negotium fue-
rit magni momenti propter personas insignes, vel
ob alias causas, priusquam suũ decretũ executioni
mandent, senatum consulant: ubi vero suffragia
non fuerint conformia, res ad Senatum remitta-
tur, ut is provideat quod fieri conveniat. hæc ibi.

Que propterea mihi ubiq; videntur observanda,
quia valde sunt rationi cõsentanea, & multũ conse-
runt ad conservandum honorem delatorũ, quod in
hac causa omnino fieri debere alibi dixi copiosius.

Personæ infi-
gnes incon-
sulto senatu
quando capi
possunt.

Verum hæc tam diligens, & exquisita observatio
tunc cessabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum
hereticus est manifestus tunc enim superioris expe-
ctare responsum imprudens esset & periculosum. &
quamvis hæc vera sint, nec vlla probatione indi-
geant, videndi tamen erunt qui hæc latius perse-
quuntur. Repertorium inquisitorum verbo, carcer.
§. viso de carcere. & §. seq. & Locatus verbo, car-
cer. Simancas de cath. instit. tit. 16. Ioannes Roias
tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. Zanchinus tract.
de hæret. cap. 10. nu. 1. & alij.

Mandatum
de capiendis
reo dandum
& qualiter.

Iam ubi captura fuerit decreta, mandatũ de ca-
piendo reo exhibendũ est ei ministro, qui ex cõsuetu-
dine sancti officij reos capere solet, idque mandatũ
subscribendum est ab inquisitoribus. quod si plures
personæ fuerint eodem die, aut tẽpore capiendæ, de
singulis singula madata dabũtur; quæ deinde singu-
lorũ processibus inferẽtur, ut de actibus huiusmo-
di, quæ magni sunt ponderis, aperte constare possit.

Nō sunt om-
nibus reis pa-
res carceres
assignandi.

His ita cõstitutis, quæ priusquã ad capturam de-
veniant, observanda videntur; nunc alterũ primũ hu-
ius partis caput est explicandũ, videlicet, Quis intra
carceres ordo observari debeat; in quo id est primũ
animadvertendũ, ne inquisitor oĩbus repares carce-

res assignet: nam pro delictorum & personarũ quali-
tate nunc duriora conclavia & obscuriora, nunc ve-
ro latiora & ameniora assignabit: nam qui leviũs
deliquit, mitius tractari & leviũs custodiri debet.
diuus. ff. de officio præsi. l. 1. ff. de cust. reo. tradit Si-
mancas de catho. instit. tit. 16. num. 5.

Quando autem domus propria, vel ciuitas tota,
aut certus aliquis locus pro carcere assignari pos-
sit, in superioribus docuimus.

Rursus id observandum est, ne in eodem conclavi
mares & feminae concludantur. l. quoniã. C. de cu-
sto. reorum. ibi: Sextu tamen dispares diversa clau-
strorum habere tutamina iubeantur. Tradit Tho-
mas Grammaticus decisione 33. incipien. Magnifi-
fica Lucretia, nu. 12. Sylvester in summa, verbo, hæ-
resis. 2. q. 7. vers. tertium. Simancas de catho. instit.
tit. 16. nu. 6. quod obtinet tam in carcere ad custo-
diam, quàm in carcere ad penam constituto, cum
sexuum commistio sit periculosa.

Hoc tamen fallit, præsertim in carcere ad penam
dato, in marito & uxore, ubi vel ambo vel vnus tã-
tum fuerint cõdemnati: nam & simul concludi pos-
sunt, vel vnus ad alterũ accessus patere debet, ut ca-
uit olim Cõciliũ Biterrense c. 25. in hæc verba: Sit
autem liber accessus uxori ad virum immuratum,
& è conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem:
siue ambo immurati fuerint, siue alter. hæc ibi.

Itẽ id præcauere oportet, ne simul duo, vel plu-
res in eodẽ cubiculo concludantur, nisi ex causa ali-
ter faciendũ statuerit Inquisitor: nam vincti præser-
tim scelerati & facinorosi, maiori ex parte secum
ineunt consilia de celanda veritate, de fugiendo, de
evadendis interrogationibus, & similibus, quæ mul-
tum solent quãdoque negotium inquisitoribus, aut
quibusvis iudicibus facessere: quod eò magis con-
tingere solet, quia communis calamitas brevissimo
temporis spatio solet magnam amicitiam inter reos
conciliare: unde non difficulter secum deliberant de
instanti miseria auertenda & evitanda.

Ab hæc, Inquisitores bis singulis mēsis tenentur
visitare vinctos, et ab eis quærere an illis neces-
saria ministrẽtur, & an bene vel secus habeant. ita Si-
mancas de cath. instit. tit. 16. n. 13. quod ei recte probat.

Verum si occasio, aut necessitas postulauerit, &
ter, & quater id facere nõ erit indecorũ; immo quã-
doque est necessarium, ut cum reus impatiẽter fert
carceris calamitatẽ, & infamiam: tunc enim sapius
nõ modo per se ipse Inquisitor, verũ & per alios eũ
curabit consolandũ, dicẽs quod si confiteatur libe-
re, cūcta fore & cito & humaniter expedienda: quã-
vis enim quãdoque reis terribilis esse soleat vultus
iudicis, aliàs tamẽ nõ mediocriter humana & man-
sueta eiusdem iudicis allocutio reos solet consolari.

Hæc amplius Inquisitores observare oportet, ne
cũ reis loquantur, vel cum examinatur, vel cũ visi-
tatur, nisi de his quæ ad eorum negotiũ spectant; nec
solus inquisitor, vel dũ visitat, vel dũ aliter eos au-
scultat, esse debet; sed vel cũ collega, vel saltẽ cum
notario, vel alio fidei sacri officij ministro: quod tũc
maxime observare debet, cũ agendũ est cum scele-
ratis quibusdã, & iniquis reis, qui vndique calum-
niandi arripiunt occasionem, quod etiam cautũ est
Madriliana instructi. one anni M D L X I. c. 17.

In pri-

Mares & fe-
minæ nõ cõ-
cerentur
mul.

Multi sim-
in eodem cõ-
clavi non p-
nãtur, & q-
te.

Inquisitores
carceres visi-
tant, & quo-
tiens, & qua-
liter.

Inquisitor
cum reis lo-
quatur n-
de negoti-
ipsum.

ei non faci
transferen
de vno cu
culo ad a
id.

In primis vero idquoq; custodiendum est, secun
dum prouidū multorū peritorum Inquisitorū con
siliū, ne rei ex vno cubiculo ad aliud transferan
tur, & cum alijs associantur: sed vincti, qui semel si
mul in uno conclauī clausi fuerint, vbi transferēdi
fuerint, simul ēt transferri conuenit: sic .n. vitan
tur cōicationes eorū, quæ intra carceres geruntur;
nam experientia compertum est, reos ex vna socie
tate ad aliā translato, referre solere quæ ibi gesta
sunt: atq; hoc tunc maxime obseruandum est, quā
do post translato aliquos de vno conclauī, & vna
societate in aliam, cōtingunt confessionū reuocatio
nes: quare hoc velut præcipuum & maximū existi
mo præcauendū. cetera huc spectantia ab vsu magis
quā ab arte præceptis nostris petenda sunt, præser
tim cū sint quedā, quæ non oporteat uel enulgare,
vel docere, & sint inquisitoribus satis per se nota.

in carcerari
mitti de
ant causa
ndente ad
diēda Mis
n, & alias
ationes.

De his autē qui in carceres ob hæresim conijciun
tur ad custodiā, donec causa eorū definiatur, quasi
tum est, an admitti debeant ad audiēdam Missam,
& ad alias orationes, quæ intra carceres dicuntur.
Et Martinus Nauarrus in Manuali de oratione
& horis canonicis c. 22. vbi hanc difficultatem in
vtramquæ partem disputat, duo potissimum conclu
dit, primū est, præfatos hæreseos accusatos, vel in
quisitos, non esse iure cōmuni à Missa, nec ab alijs
orationibus & sacramentis excludendos, plusquā
alios accusatos & inquisitos, ob alia crimina ex
communicationem annexam habentia. Alterum &
postremum est, existimare se è re christiana fore, si
provideretur, vt qui causa fidei violatē conijciun
tur in carceres, donec damnarentur, perinde ad sa
cramentorum & diuinorum participatione parti
cipium admitterentur, ac alij ob crimina in bulla
cænæ Domini prohibita capti. Atque hæc est viri
docti & pij sententia, quam multis rationibus pro
bare nititur, quamuis libenter sanctissimi domini
Papæ & prudentiorum sententiæ se supponat.

carcerati in
cto officio
te repellū
ab audiē
Missa, &
is orationi
s, quæ in
carceres
untur.

Ceterum omisso nunc eo capite, an de iure com
muni admitti debeant nec ne, breuiter dicimus, hu
iusmodi reos in carcerem coniectos, lite seu causa
pendente, recte & prudenter per fidei iudices re
pelli ab audienda Missa, & orationibus, quæ intra
carceres inquisitorum dicuntur.

Primum, quoniam ita hoc obseruat sacri tribu
nalis recepta consuetudo, quæ vt mox patefiet, ra
tione non caret.

Rursus res quodammodo horrenda fieri videre
tur, si illi ad hæc diuina mysteria admitterentur,
qui pro sceleribus vel aduersus eadem, vel aduer
sus similia commissis capti detinentur.

imoniacus
dicēda Mis
excludi--

Præterea, quoniā minora crimina, qualis est si
monia, ab his mysterijs peragendis pendēte lite ex
cludit, c. accusatū, de simonia. & c. accusatum, 2. q.
4. quod ex B. Gregorij Regesto desumptum esse vi
detur, lib. 5. epistol. 3. vbi rescribens Maximo pre
sumptori Ecclesiæ Salonitanæ, quem per Simoniam
ordinatum intellexerat, dicit ita: Peruenit ita
que ad nos, quod per simoniacam hæresim fueris
ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt,
de quibus vñū quam maxime fuit, propter quod
necesse habuimus te summopere per scripta no
stra prohibere, ne missarum solemnia celebrare

A debuisses: donec quid esset, uerius potuissimus ad
diligere, hætenus Gregorius.

Ad hæc, excommunicatos vitare iubemur, vt est
notissimum, cap. nuper, extra de senten. excom. cap.
ad mensam. xi. q. 3. cum multis similibus, at magna
præsumptio est, eos qui pro hæresibus capiuntur
excommunicatos esse, ergo tamen inspecto com
muni iure ante sententiam vitare non teneremur,
tutius tamen est, vt euitemus, cum plura argumen
ta suadeant eos tunc tales esse.

Item quia si vincti huiusmodi ad hæc audienda
producerentur, (præterquam quod difficulter pos
sent custodiri, præsertim vbi magna esset eorum
multitudo) facile cōtingeret, vt saltem nutibus, &
B signis complices, socij, & participes criminis sibi
mutuo indicarent, qualiter esset iustum iudicium
subterfugiendum, aut celanda ueritas,

Postremo hæc Inquisitorum, & sacri tribunalis
consuetudo, & receptus vsus, per quem isti ab au
diēda Missa repelluntur, prudentissima quidē, &
æquissima rōne nititur, quia cū in sancto officio nō
soleant comprehendere rei, nisi legitimis indicijs, &
sufficientibus argumentis præcedentibus, videlicet
receptis testibus, & propositionibus qualificatis,
& cum multa diligentia discussis, vt Abulensi qua
dam instructione anni MCCCCXCVIII. c. 3. et alia
C Madriliana anni MDLXI. c. 1. 4. & 5. plenē san
ctum est, & tradit Ioannes Roias tracta. de heret.
par. 2. assert. 1. nu. 12. et multis seq. & Simancas de
cath. inst. ti. 16. nu. 1. & 2. inde consequitur apertis
simè, vt rei ita comprehēsi, & in carceres coniecti,
pendente iudicio, ab audienda Missa iuste arcian
tur: cum vtique per præcedentes probationes, &
ante habitas depositiones, & informationes quasi
notum, & exploratum sit fidei iudicibus, reos illos
comprehensos tales esse, quales denuntiati sunt.

In sancto of
ficio non so
lent compre
hendi rei ni
si præcedat
sufficiens in
formatio.

Et ex his non difficulter potest responderi ad om
nia argumenta, quæ pro contraria parte afferri pos
sent: si quis enim pro alijs criminib. captus ad hæc
audienda admittatur, non refert, quia minora sunt,
nec solet per alios iudices ante capturam fieri tam
diligens criminis inuestigatio.

Nec obstat si dicatur, quod per extraneam
Martini V. solum tenemur euitare excommunica
tos denuntiatis, & manifestos percussores clerico
rum: nam tutius est, ut quos scimus aut præsumimus
tales esse, euitemus, & hæc responsio nunc sufficiat,
tamen si posset alijs modis responderi.

Item non est facile admittendum; quod pro ad
uersa sententia adducitur, videlicet, quia si rei car
cerati admitterentur ad supradicta, facilius confi
terentur; quoniam non sunt adhuc id Inquisitores
expertī: immo vero si nō admittantur, videtur ma
gis conferre ad expediendas reorum causas, quia
hoc ratione qui catholici, & verè fideles sunt, faci
lius confitebuntur, & citius petēt expediri, ne tan
to tempore tantis bonis, & suffragijs priuentur.

Immo vero frequenter Inquisitores hinc sumere
possunt probabile signum, & argumentum, aut cul
pæ aut innocentie ipsorū reorū: sunt .n. quidā car
cerati, qui tamen multo tempore in vinculis con
tineantur, nihil curant; nec dolent, quod huiusmo
di beneficijs careant ac priuentur, quod eorum cul
pæ

pa indicium esse potest: alij contra se his priuari contristantur, quod innocentia est argumentum, nisi ficta fieri videatur, & ad citius expedienda eorum causam multum conducere debet, ne tantorum bonorum fructu diu priuentur, ut paulo antea dictum est.

Postremo non obstat si dicatur, plerosque ex his qui comprehenduntur, absolui; quoniam considerato numero eorum qui condemnantur, qui absoluntur pauci quidem sunt, & lex, quae plerumque accidere solent, considerat. I. nam ad ea. ff. de legibus. illi autem qui recipiuntur ad Ecclesiae gremium haeresi abiurata, non dicuntur proprie absolui, & si haeresim abiureret, iam constat fuisse haereticos. quod si mitiori pena plebantur, id fit, vel quia indices benignè se cum illis habuerunt, vel quia non constitit de errore intellectus, quamuis ad id praesumendum sufficientia extarent indicia. iuste ergo pendente iudicio, a Missa, & alijs orationibus audiendis repelluntur. haec tamen omnia libentissime sapientiorum censurae subijcio.

Num. 3.

a ¶ In quibusdam autem alijs partibus Episcopi habent ipsos carceres, &c.] Haec est secunda huius questionis pars de carcere ad penam destinato, quem perpetuum vocare solemus; de quo satis multa diximus supra in hac 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi hoc vero loco ea solum adiungemus quae ibi consulto omisimus, quaeque nunc frequentius solent observari.

Carcer perpetuus institutus, & quare.

Quis ordo in eo seruandus.

Cap. 79.

Ac primum, quamuis nostris saeculis non soleat carcer perpetuus in eam formam constitui, qua olim solitus erat fabricari, opportunum tamen est, & omnino procurandum, ut certa aliqua domus velut carcer perpetuus destinetur, in qua habitant illi, qui iure sunt immurandi. neque enim si aliter fiat, satis potest intelligi, quomodo penitentes adimpleant penitentias sibi iniunctas. in his omnibus qualis ordo debeat observari saluberrimè cautum inuenio per Madrilianam instructionem anno MDLXI. c. 79. & 80. in hac verba à nobis latine facta: Dammati ad perpetuum carcerem custodi carceris perpetui consignabuntur. iniungendo eidem ut custodiant eos; & curet ut adimpleant impositas poenitentias, atque ut certiores reddat Inquisitores de illorum negligentia, si qua fuerit. item curet, ut subueniatur eis in suis necessitatibus, procurando ut afferatur illis materia iuxta officium, seu artificium cuiuslibet, ut inde aliquid lucrantes alantur, & praesentem miseriam, & paupertatem ferant.

Cap. 80.

Inquisitores autem aliquoties in anno perpetuum carcerem visitabunt, ut videant qualiter vivant, quomodo tractentur, & quam vitam degant, & quoniam in nonnullis inquisitionibus non est carcer perpetuus, cum sit res valde necessaria, debent emi domus, ut carcer talis fiat: quoniam deficiente carcere non potest intelligi quomodo adimpleant reconciliari suas poenitentias, nec possunt custodiri qui fuerint custodiendi. haecenus ibi. Sunt quidem haec diligenter in hac causa praescripta, & ideo iudicio meo ubique observanda.

Quis observabit, an poenitentes adimpleant poenitentias.

Quod vero hac instructione cauetur de observando, nunquid poenitentes adimpleant iniunctas poenitentias, cuius rei curam tradit carceris custodi, olim in Concilio Narbonensi, c. 8. diligentissime quoque fuit praescriptum, sed paulo aliter in hac verba: Ob-

A servationis etiam poenitentiarum curam proprijs eorum sacerdotibus committatis, ita ut ipsi sacerdotes penes se habentes poenitentias singulorum parochianorum suorum, & circa earum observaciones sollicitè vigilante contemptores si qui fuerint, vobis, seu quibus statueritis, denuntient sine mora, processuris in eos iuxta formam inferius designatam: haec ibi.

+ al. commiseritis.

Mihi hoc consilium de committenda cura observationis poenitentiarum proprijs sacerdotibus, eo nomine nunc magnopere probatur; quoniam in civitatibus ubi non est carcer perpetuus, aut non solet esse tanta poenitentium multitudo, ut carcer talis fieri debeat; se unus aut alter poenitens tantum quandoque reperitur, non videtur commodius cuiquam posse haec cura iniungi quam proprio sacerdoti. is ergo hanc curam suscipiat, ubi instructionis praecitata consilium locum non habet: consilium vero Narbonensis consilij ubique locum habere facile potest.

Postremo de commutatione poenae perpetui carceris, seu de dispensatione est dicendum, in quo hoc est exploratum, iure cui quilibet privati Inquisitores una cum ordinarijs arbitrium habent dispensandi, ut alibi docuimus per tex. in c. ut commissi. §. & illorum. de haeret. lib. 6. & hoc iure adhuc ubique utimur, excepto quod Inquisitoribus Hispaniae id est denegatum per priuatas eius inquisitionis sanctiones; nam solus generalis Inquisitor in hoc dispensat, sicut & in depositione vestis crucibus signata, ut docet Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 20. sed hoc in illis regnis tantum locum habet.

In carcere perpetuo dispenset.

Quaestum scio, post quantum tempus soleat in carcere perpetuo dispensari: sed neque in hoc velut in pluribus alijs, quidquam est nominatim uniuersis Inquisitoribus iure praescriptum: quomobrem eorum arbitrio haec relinquuntur, qui spectata poenitentiam humilitate, & poenitentia intra minus tempus poterunt hanc poenam remittere aut in aliam leuiorem commutare: & post lapsum triennij remitti solere scripsit Simancas praecitato loco, nu. 21.

Post quantum tempus in carcere perpetuo dispensetur.

Quod si poena carceris irremissibilis fuerit imposita, elapso octauo anno solet relaxari, ut idem Simancas testatur ibid. nu. 22. ceterum nullo hac sunt iure sancita, nec in his quidquam praescribimus, cum in arbitrio Inquisitorum sint posita. atque haecenus summatim diximus, quae ad hunc locum spectabant, nunc reliqua simili breuitate persequamur.

Num. 4.

b ¶ Qualiter autem de custodibus providendum, &c.] Haec est postrema pars huius disputationis quae de custodibus carcerum concepta est, in qua optimè admonet auctor, ea quae iure ueteri erant sancita, nunc non observari: erat autem accuratissime, & diligentissime cautum quidquid ad custodiendos reos spectabat: sed postquam hac in desuetudinem abierunt, quid nunc fieri debeat ostendamus.

Ergo siue sit unus, siue duo carcerum custodes (tametsi hodie unus tantum esse soleat) is eligendus est, qui sit fidelis, & industrius; idè nihil cum reis in se creto loquetur: nihil dabit reis ex his quae à consanguineis vel amicis reorum mittuntur, inconsultis inquisitoribus: idem coram Episcopo, & Inquisitore iurabit se fideliter muneri suo satisfacturum.

Carcerum custodes qualiter eligendi, quid custodi re debeat.

Hinc accedunt plurima alia, quae ex consuetudine serua-

fere singularum inquisitionum sunt, petenda, inter quæ hoc maxime obseruandum est, vt fidelissimi, & integerrimi sint reorum custodes, aliàs vix poterit veritas ab illis inuestigari, si de his quæ foris geruntur per infidos custodes, & ministros, certiores edantur.

Cetera huc spectantia tradunt Syluester in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. n. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 11. & seq. Gondisaluus tracta. de hæret. q. 11. n. 11. & seq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 3. sed præ cæteris Simancas de cath. insti. tit. 16. nu. 7. & seq.

Q V A E S T I O L X.

De iuramento notariorum, & custodum carcerum.

S Exagesima quæstio est; Vtrum Episcopi notarij, & eius carcerum custodes teneantur iurare coram Inquisitore de fidelitate: & contra, Inquisitoris notarij, & carcerum eius custodes coram Episcopo?

Respondemus quod sic; iuxta c. Multorum. alleg. de hæret. in Clemen. in §. porro de custodib. Inquisitorum carcerum, ibi dicitur sic: Porro coram Episcopo uel capitulo sede uacante, & Inquisitore, prædictis, uel substitutis ab eis custodes supradicti, antequam suum officium exequantur, iurabunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter à se tacta, quod in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supradicto in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & sollicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt.

De custodibus uero carcerum Episcoporum, dicitur ibi sic: Et quia sæpe contingit Episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisitoribus non communes: uolumus, & distictè præcipimus, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, uel sede uacante, per capitulum deputandi, & eorum ministri coram dictis Inquisitoribus uel substitutis ab eis, præstent simile iuramentum.

De notarijs sequitur sic: Notarij quoque inquisitionis coram Episcopo, & Inquisitore uel substitutis ab eis, iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad prædictum officium exequendum.

C O M M E N T. C I X.

DE iuramento præstando in sancto officio ab eius ministris generaliter sancitum est, vt tam Inquisitores ipsi, quam reliqui omnes officiales, & ministri, quo tempore recipiuntur ad officia sua exercenda, iurent quod bene, diligenter & fideliter officijs seu muneribus sibi iniunctis inservient, unicuique ius suum tribuent sine acceptatione personarum, & secretum omnino seruabunt. Hispalensi instruct. anno MCCCCXVIII. c. incip. Item quæ los dictis Inquisidores.

Custodes autem carceris coram Episcopo, & Inquisitore iurabunt, quod in custodiendis reis curâ,

& sollicitudinem fidelem adhibebunt: & quod neuter eorum alloquetur eos nisi coram altero custode: & quod nihil subtrahent ex alimentis, nec ex illis rebus, quæ carceratis deferuntur: quod ipsum iurare debet ministri eorum. ita colligitur apertissime ex dicta Clemen. 1. §. porro. de hæret. qua utitur hoc loco Eymericus. idē docent beatus Antoninus in sum. parte. 3. ti. 18. c. 2. §. 2. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. quæst. 7. & Simancas de cath. insti. tit. 26. de custodia reorum. nu. 10.

De iuramento notariorum sancti officij similiter constitutum est, vt idem præstent iuramentum non enim sufficit, quod quando notarij creati fuerunt, iurauerunt officium suum fideliter exercere, cap. ad audientiam. de præscrip. glos. in l. quædam. §. nummularios. verbo, decurritur. ff. de edendo. nam eo iuramento non obstante, cum in notarios sancti officij recipiuntur, iterum iurare debent, glo. in dicta Clemen. 1. §. porro. verbo, iurabunt. 2. de hære. & notat communiter ibidem Zabarella, Imola, & alij, & Nicolaus Arelatanus tracta. de hæret. notabili 36. incipien. Nota quod Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 141. incipien. Notarius quando creatur. Lucerna Inquisitorum, verbo, notarij. §. 1. & alij, quos omitto consulto.

Q V A E S T I O L X I.

De quæstionibus, & tormentis.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus, & Inquisitor simul tormentis exponere possunt.
- 2 Indicia ad torturam sufficientia sunt varietas, & vacillatio.
- 3 Infamia cum vno teste de scientia.
- 4 Infamia cum indicijs vehementibus vno, vel pluribus.
- 5 Testis de scientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus.
- 6 Indicia plura vehementia seu violenta.
- 7 Infamia cum teste de scientia & indicijs vehementibus.
- 8 Nullus torqueri debet ex sola infamia, vel propter vnum testem seu indicium tantum.

S Exagesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor possint aliquos exponere quæstionibus, & tormentis, & ex quibus indicijs atque causis?

Respondemus, quod primū non est dubium, quin Episcopus, & Inquisitor possint aliquos exponere quæstionibus, & tormentis coniunctim, sed non diuissim, iuxta cap. Multorum, de hæret. in Clemen. in princip. ubi enumeratis quæ potest facere quilibet diuissim, de his, quæ habent facere communiter, & coniunctim, sequitur sic; Duro tamen tradere carceri siue arcto qui magis ad penam, quam ad custodiam uideatur; uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano, aut eius officiali, uel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato,

Relat. supra pag. 111.

to, si sui adinuicem copiam habere valeant infra octo dierum spatium postquam se inuicem requirerint, non valebit.

In hoc autem quod negat, quod unus non possit sine alio, concedit quod unus possit cum alio.

De iudicijs
ad torturam.

Regula. 1.
Varius, & va-
cillans torque-
ri potest.

2 Quibus autem iudicijs, & causis sufficientibus possunt aliquos exponere questionibus, & tormentis, non possunt perfecte atque infallibiles regulæ assignari: dantur tamen aliquæ.

Prima regula est: quod si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans ac varius, negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, questionandus est: ut patet in ijs, quæ notantur per Doctores in c. Cum in contemplatione, extra de reg. iuris. vide etiam de pœnis. Super his, & 5. q. 5. Illi qui. Nam præsumitur quod veritatem, quam nouit, vult celare: & quia non potest commodè, vacillat & variat ad interrogatoria iudicis respondendo. Secus si crimen negaret in vna confessione, & post ductus pœnitentia & conscientia, in alia fateretur. tunc enim non reputabitur varius, nec consequenter questionandus, sed pœnitens, & condemnandus iuxta c. Accusatus. §. licet periuri. de hæret. lib. 6. Ad hoc facit quod no. in c. Litteras. de præsum. vbi prima facie videntur hæc literaliter contineri.

Regula. 2.
Et contra quæ
extat infamia
& testis de
scientia.

3 Secunda regula est: quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de scientia, talis questionandus est, ut patet. 4. q. 3. c. Si testes. §. sape. & eū notatis ibi. de testi. Sicut. quia unus testis, & fama dicuntur facere semiplenam probationem: immo unus testis solus dicitur facere indicium competens, ut notat Azo † in summa de questionibus. Nam hæc sunt duo indicia uehementia: duo autem indicia uehementia ad torquendum sufficiunt, ut patet in his quæ notantur in c. Præterea. de testib. Et licet dicantur, quod testis unus, est testis nullus: & dictum testis unius, dictum nullius, uerum est ad condemnandum, non autem ad præsumendum: quia licet duo, seu plures testes, & non unus solus faciant probationem plenam, unus tamen facit semiplenam, ut iamq; superius est deductum. & hoc ualeat in ciuilibus: in criminalibus autem quamquam unus testis semiplenam probationem non faciat, ut allegatur per Doctores. ff. de excu. tuto. l. 2. † faciet tamen competens indicium, ut notat Azo in summa vbi supra.

† Notat ibi
glossa in ver-
bo, legiti-
mis.

Regula. 3.

4 Tertia regula est: quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur contra eū, unum uel plura indicia uehementia aut uiolentia talis questionandus est, ut patet: quia fama per se non est sufficiens, saltem quo ad questionandos clericos. notat Abbas in c. Grauis de deposit. & dicit clericos non torquendos, nisi infames: secus si leue, uel leuia. Nam hic sunt plura indicia simul iuncta ad torquendum sufficientia, scilicet infamia, & unum, uel plura alia indicia uehementia, & fortia.

Regula. 4.

5 Quarta regula est: quod si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se vnum testem de scientia, & cum hoc probantur contra eum unum uel plura indicia uehementia aut uiolentia,

A talis questionandus est. patet, & est dictum supra proximè in tertia regula: secus si leue, uel leuia. Nam in hoc casu sunt duo indicia ad torquendum sufficientia simul iuncta, scilicet, unus testis de scientia, & unum sine plura indicia de hæresi uehementia, aut uiolentia, ut dictum est supra.

Regula

6 Quinta regula est quod si quis reperitur contra se habere plura indicia de hæresi uehementia, & uiolentia absque alia infamia, aut teste de scientia, talis est questionandus, ut patet ex prædictis: secus si leuia. Nam in tali casu sunt plura indicia ad torquendum sufficientia, scilicet, plura indicia de hæresi uehementia, aut uiolentia.

B 7 Sexta regula est: quod si quis reperitur de aliqua hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de scientia, aut et unum, uel plura indicia de hæresi uehementia aut uiolentia, talis questionandus est, ut patet ex præcedentibus. Nam in hoc casu sunt tria in genere sufficientia indicia simul iuncta ad torquendum, scilicet, infamia, testes de scientia, & plura alia fortia indicia.

Regula

8 Septima regula est: propter infamiam tantum, aut unicum testem de scientia tantum, aut indicium uehementis, uel uiolentum tantum,

Regula

nam nullum prædictorum indiciorum tantum, est sufficiens ad tormentum: sed bene duo eorum uel omnia simul iuncta, ut patet ex præcedentibus: nam quæ singula non possunt, simul iuncta sufficiunt, ut dictum est supra in quarta regula. de quo latius in summa Innocentij super hac materia compilata.

COMMENT. CX.

Nulla ferè est in toto hoc opere hac utilior questio, nulla difficilior, nec quæ maiori, & diligentiori declaratione indigeat. In ea uero explicanda breuis cōmentarij sunt nobis metæ negligendæ, idq; necessario; quoniam nisi ita fiat, obscuris remanebit hic locus, poteritq; quandoq; et mediocriter: eruditos decipere, nisi cuncta singulatim declarentur declarabuntur autem, ut spero, multa facilitate.

Iam tota hæc tractatio in duas potissimum partes est diuisa, in quarum prima docet, posse Inquisitores una cum ordinarijs reos torquere; in altera septem regulis ostendit quando torquere liceat, ibi: Quibus autem iudicijs.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio constituta delegata Inquisitionis, non uideatur licuisse Inquisitorib. reos torquere ob periculum (ut credo) incurrere irregularitatis, sed tortura aduersus hæreticos, aut suspectos per indices laicos exercebatur, nā in constitutione Innocentij Quarti, incipiente. Ad extirpanda. §. teneatur præterea. ita scriptum est: Teneatur præterea Potestas seu Rector omnes hæreticos, quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum, tanquam uerè latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ errores suos expressè fateri, & accusare alios hæreticos, quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorū, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accu-

Olim In-
quisitores
torquere

acculare suos complices, fateri maleficia quæ fecerunt. hætenus ibi.

Ceterum cū hinc in secreta sæpius in hac causare uelarentur, & non mediocria in fidem incommoda nascerentur, commodius postea & salubrius visum est statuere, ut cū totū hoc crimen mere ecclesiasticum esset, tota eius cognitio ac plena disceptatio ad Inquisitores pertineret: quæ cum fieri sæpe non possit sine quæstionibus, ideo cautū est, ut Inquisitores & Episcopi possint reos huius criminis torquere; quod probant recentiora iura, quibus hic utitur Eymericus: concessaque insuper illis est facultas, ut si contingeret quandoque irregularitatem contrahere, mutuo secum possent dispensare, ut patet in rescripto Urbani IIII. incipiente Vt negotiū. relato ab Eymérico supra par. 2. atque hoc iure nūc utimur, neque modo vlla est controuersia, an Inquisitores possint reos torquere.

a ¶ Quibus autem indicijs & causis sufficientibus, &c. non possunt, &c. infallibiles regulæ assignari. Recte plane loquitur: quoniam quando & quibus dari debeat tortura, & ex quibus indicijs et causis, iudicis fere prudentiæ & arbitrio relinquitur, ut is pensata delictorum & personarum qualitate quæstiones adhibeat. Guido Suzaria tract. de indicijs & tortura nu. 30. versicu. quæ & qualia. & Barto. in l. vlti. ff. de quæstio. Salycetus in l. vlti. C. de quæstio. Panormitanus in ca. cum in contemplatione, extra de regu. iuris & alij.

Quia vero hæc res vsu frequēs est, & cognitum necessaria, ut in hac parte iudicib. fidei satisfaciamus obiter huc spectantia in genere erūt à nobis afferenda, inde in specie ad indicia cū auctore descendemus.

Primum ergo ad torturā nō est accedendū, prius quā de delicto cōstiterit, seu in casu nostro de dicto, aut facto hereticali: tortura enim non tā adhibetur ad inuestigandū factum, quā ad habēdam veritatem ex ore ipsiusmet delinquentis, cum factū vel dictū, quod dicitur esse cōmissum, difficiliter ita et re-
Ete Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura, par. 2. q. 5. nu. 10. quem sequitur Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. versic. debet autē iudex. & ceteri cōiter. in hac autē causa de delicto cōstare dicitur ad hoc ut tortura possit infligi, cū adest semiplena probatio, vel sufficiens indicium ad torquendū, iuxta id quod dixi supra in hac parte super 3. modo terminādi processum fidei. §. quare in hoc articulo.

Rursus, si delictū aliter quā per torturam probari potest, ad torturā accedere non debemus: quoniam regulariter non deuenitur ad torturā nisi in defectum aliarum probationū. est enim tortura subsidium quoddā extremum ad inueniendam veritatem: quamuis hodie de sanguinariorum quorūdam iudiciū cōsuetudine facile nō expectatis alijs probationibus ad torturam protinus accedatur, in quo grauissime erratur. Angelus. l. fina. nu. 4. C. de quæstio. Boerius decis. 163. incipiente. An per torturam. num. 1. Marsilius in l. 1. in princip. num. 7. ff. de quæstio. vbi hanc fatetur esse communem opinionem, quam & ceteri Criminalistæ vno ore sequuntur, & Panormitanus in cap. cum in contemplatione. quæst. 2. de reg. iuris.

Ex hac vero proxime dicta doctrina cōsequitur,

A in delictis manifestis torturā fere nō habere locum, sed in occultis, cū occulta delicta sint difficilis probationis, ideoque facilius in occultis quæstio usurpatur, quā in manifestis. & hæc opinio communis etiā est, & vsu recepta. Igneus in l. 1. §. serui. num. 75. ff. ad senatusc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. quod sequitur, & multis modis atque exemplis illustrat Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. quæstio. 8. numero 2. pro qua sententia facit textus in l. vlt. C. de quæstionibus, ibi; Et ex his ea quæ occulta sunt, reuelari, vnde cum crimen hæresis maiori ex parte sit occultum, cum in intellectu consistat, in eo frequēter tortura locum habebit, ut quid reus credat intelligatur; tamen si de eo constare dicatur quando adsunt exteriora indicia sufficientia ad torturam infligendam, ut paulo antea dicebamus.

B Ab hæc priusquā ad torturā deueniamus, indicia præcedere oportet: quoniam regula cōmunis est, non esse à tortura inchoandum. l. 1. ff. de quæstio. tradit Thomas de Piperata Bononiensis, Bartolo vetustior, tract. de fama, nu. 58. Zasius cons. 19. nu. 31. lib. 1. Bologninus in additionibus ad tractatum de tormētis Guidonis de Suzaria, num. 29 & hanc testatur communem esse sententiā Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 64. vers. dixi etiam. Itaque tunc demum ad torturam est deueniendum, cum suspectus est reus, & cum multis argumentis vrgetur.

Iam indicia ex quibus reus torqueri potest, probata esse debent, ut vere tradit Marsilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de quæst. est q; communis etiam conclusio, ut testatur Ioannes de Ami. cons. 127. nu. 10. vbi vere addit, quodlibet iudicium, siue adminiculum per duos testes ad minus esse probandū. idem tenuit iam antea Bartolus, in l. si. num. 7. ff. de quæst. & probat plenissime Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 22.

Itē indicia ex quibus reus torqueri possit, legitima esse debēt, et à iure approbata, vel saltē cōmuni voto à magnis Doctoribus recepta. nā ex alijs indicijs, inter quæ leuia cōputātur, nemo torqueri debet: sed hæc qualia sint, dicā paulo post cū Eymérico.

Vbi ergo præcedentes regulæ fuerint obseruatæ, ad torturā erit deueniendum, iuxta eum ordinem & ritū, quē accuratissime præscripsit Eymericus. 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi. super quo dixi multa, quæ hanc quæstionem illustrant.

E Solent à nostris gradus torturæ quinque numerari, eo ordine quo infliguntur, quos omitto, quia cuique sunt obuij & patentes, tradunturque singulatim à Paulo Grillando tract. de quæstio. q. 4. num. 11. & à Iulio Claro in pract. crim. §. si. q. 64. vers. nunc de gradibus. & retulit etiam Locatus in opere iudicali, verbo, tortura. & alij.

Qualia tormētōrū genera vsarpari debeant, nō est iure cautū; ideoque arbitraria sunt, potestque iudex in tormēti genus imponere, quod sibi ad veritatem eruendā cōmodius videatur, iuxta qualitatē personæ & indiciorum; dummodo id caueat diligenter, ne insolita tormentorū genera adhibeat, sed ea tantū quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, ut pulchre & vere more suo explicat Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. c. 13. nu. 5. Funis

manifestis
tortura raro
habet locū.

Indicia præ
cedant tortu
ram.

Indicia ad
torquēdum
probata esse
debent.

Indicia sint
legitima.

Gradus tor
turæ.

Qualia tor
menta vsur
panda.

seu (vt vulgus loquitur) chorda tormentum hodie ubique frequens est, à quo non est recedendum.

Varia tormēta excogitata. Non tamen defuerunt qui plura excogitauerint tormentorum genera, vt Marsilius in repetit. l. 1. ff. de quæstio. in princip. vbi quatuordecim species tormentorum enumerat, additque se alia inuenisse, vt somni subtractionem; quem laudat Paulus Grillandus tract. de quæst. quæst. 2. quorum multos torquendi modos commemorat Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. num. 38. cæterum, vt ingenue dicam quod sentio; hæc tractatio de nouis tormentis excogitandis carnificum est potius & crudeliū, quàm iureconsultorum & theologorum; ideoque consulto existimo omittendam.

Torquere reos res laudabilis.

Laudo equidem consuetudinem torquendi reos, maxime his tēporibus, quibus facinorosi vix vllis cruciātibus delicta cōmissa fatētur: immo sæpe multi, quorū insignis est audacia & impudentia, vltro delinquant cū spe superādi tormenta, quæ per maleficia euitāt, vt docui cum Eymerico supra super 3 modo processum fidei terminādi. §. aliqui sunt etiā maleficiati. at vehementer reprehēdo sanguinarios iudices, qui vt vanā & inanē, nescio quam gloriam aucupentur, noua genera tormentorū contra ius & fas misellis reis imponūt, ita vt præseuitia aut deficiant in tortura rei, aut membra rumpantur, ita vt in perpetuū reddantur inutiles. id quod grauiter etiā reprehēdit Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 13. nu. 5. Vsitatus ergo modus nec periculosus in tormentis retineatur, & Christiani iudices babeant illa Iuriscōsulti verba ante oculos in l. quæstionis modum. ff. de quæstio. videlicet: Itaque quæstionem habere oportet, vt seruus saluus sit vel innocentia, uel supplicio. quod recte quoque admonuit Panormitanus in c. cum in contemplatione. q. 3. num. 4. extra de regul. iuris.

In crimine hæresis omnes priuilegiati torquentur & quare.

His constitutis, quæ in genere ad indicia & tormenta spectant nunc; ad personas quæ torqueri possunt, accedamus: & quamuis in alijs causis & delictis quædam sint exceptæ personæ, veluti doctores, milites, decuriones, nobiles, horumque filij, item impuberes, idest, minores quatuordecim annis, item senes, & si qui sunt similes. l. milites. l. diuo Marco. l. decuriones. C. de decurio. l. 3. §. pana militum. ff. de re milit. vbi copiose Doctores. quod omisiss cæteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. numero 3. & seq. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 209. incipien. Torqueri non possunt.

In hoc tamē hæreseos grauissimo & horrēdo crimine, nullū priuilegium, aliquā personam tuetur, sed omnes torqueri possunt. l. 4. C. ad l. Iuliā maiest. l. et si excepta. C. de malef. & mathe. Angelus tract. de malef. verbo, fama publica. Couarruias lib. 2. varia. resolut. cap. 9. nu. 4. Paulus Grillandus tract. de quæstion. & tortura, q. 6. circa finem, Antonius Gomez & Ioā. Roias locis præcitatis. Simancas de catho. instit. tit. 65. num. 44. & seq. & ratio potissima est fauor fidei. interest enim plurimū reipub. hæresis detegi crimen, vt coerceatur, ne dum latitat, inficiat & corrumpat fideles. Rursus etiā, quoniā si præfata priuilegiata personæ ob crimen læsa maiestatis humanæ torquētur, vt probāt pro-

A xime citata leges, multo magis torqueri debent ob hæresim, cū longe sit grauius diuinam quàm humanam offendere maiestatem. c. vergentis, de hæret.

De clericis, monachis, & cæteris religiosis personis idem iudicium est; dummodo memineremus, & ob periculum excommunicationis, si grauius torquerentur & laderentur, & ob dignitatem ipsam, qua decorantur leuius & mitius torqueri debere, nisi delicti enormitas, & indiciorū grauitas acriorem torturam infligendam suaderent.

B Illud addit Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 50. clericos nō debere torqueri a tortore laico; nisi forte clerici non possint inueniri, qui id facere velint, aut sciant. & hæc sententia multum mihi probatur si seruari commode posset. Verumtamen vsitatum est iam & communiter receptum, vt à ministris laicis clerici torqueantur.

Sed quantum pertinet ad hunc locum de torquendis clericis, eum pulchre & copiose persequitur Bernardinus Diaz in præf. crim. can. c. 117. quem omnino videas, vt in hac re cautius agas.

C Quod autem paulo antea dictum est de personis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri posse ostendimus, verum est, cum torqueri prohibentur ob dignitatem, vel priuilegium: secus si ob aetatem, senectutem, vel partus periculum sint torqueri prohibita; quoniam tunc nec in hoc crimine, nec in alijs exceptis torquebantur, vt optime docet Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 3. circa hos tamen quid exerceri possit, tradidi supra in hac 3. parte super 3. modo processum fidei terminandi. §. scio quæsitum. cum aliquot seq.

Minores vero 25. annis ob hæresis suspicionem torqueri posse explorati iuris est, vt tradit etiam Simancas de catho. instit. tit. 65. num. 45. minor autem 14. annis torqueri non potest, sed terreri, & ferula cædi, vt dixi in præcitato commentario.

D Postremo, quod de personis quibuscunq; torquendis diximus in hoc crimine, idem etiā locū habet in quibuscunq; locis, in quibus vel ob antiquā consuetudinem, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri solet, vt in Augusto & semper catholico Aragonū regno, vnde mihi generis origo est, in quo non potest per iudicem in delictis imponi tortura, vt agnouit etiam Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. nu. 1. nam fauore fidei etiam in hoc regno quicunque etiam priuilegiati ob suspensiones hæresis torquebuntur, neque enim tantum debet cuiuscunque loci præualere immunitas; vt ea in fidei præiudicium quandoque conuertatur.

E His ita constitutis, quæ sunt velut fundamenta futurae disputationis, nunc ad indicia & causas, ex quibus ad torturam deueniri possit, vna cum Eymerico accedamus.

b ¶ Prima regula est. Quod si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus uacillans, &c.] Hæc prima regula, quod per variationē delinquentis sumatur indicium ad torturam, pugnare videtur cū regula septima eiusdem quæstionis, in qua dicit auctor propter vnum indicium neminem esse torquendum; variatio autem vnum est indicium. Rursus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquendus, variatio autem indicium videtur à crimine satis

Religiosi
tius torquendi.

Clerici
torquendi.

Quæ per
ne in hoc
mine nō
torquatur.

In quibus
regnis et
Aragonie
tortura lo
habet in c
sa hæresis.

Num. 2.

An variatio
sit indicium
sufficiens ad
torturam.

fatis remotum: quare dicendum videtur variationem, seu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hanc sententiam vocat communem Carrerius in pract. crim. nu. 119. vers. quintum indicium est. ubi asserit solam variationem, aut mendacium, aut pallorem, titubationem, trepidationem, & id genus alia, quæ coram iudice fiunt, non facere indicium ad torturam, sed quandam suspicionem, cum hoc sit remotum indicium. idem tenet Masilius in pract. crim. §. diligenter. idem consil. 51. Grammaticus decis. 34. incipien. In presenti. Ioannes de Ami. consil. 134. & alij quos ibi Carrerius refert.

Verum è diuerso variationem esse sufficiens indicium ad torturam, profitetur hoc loco Eymericus, idem docuit supra in hac 3. par. ti. de cautelis Inquisitorum contra hereticorum cauillationes, cautela 6. nu. 104. eandem sententiam tenent Gondiſalvus tract. de hære. q. 13. nu. 6. Guido de Suzaria tract. de indicijs, & tortura versic. quæ & qualia. nu. 33. Franciscus Brunus tract. de indicijs. par. 1. q. 3. nu. 30. Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs num. 220. & alij qui hos sequuntur, & hanc dicunt fuisse sententiam Baldi in l. multum interest, & Bartoli in l. de minore, §. plurimum. ff. de quæst. tametsi quidam dubitent, an Bar. ita senserit, necne.

Ex his videtur valde difficile definire, quid sit in tanta controuersia inter tot viros graues statuendum. ne quid tamè parum explicatum, aut indecisum relinquatur in hac frequēti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur sentiendum: Quotiescunque res, de qua agitur cum reo, talis est, circa quæ exiguo temporis spatio obliuio cadere non facile præsumitur (quod arbitrio iudicantis relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem confessione, vel in diuersis vacillet, & variet, torqueri ob id poterit.

Sed in hoc articulo ultra variationem, sequentia videntur debere concurrere. Primum, quod variatio, vacillatio, seu mendacium committatur circa substantialia delicti, de quo quæritur. ita tradit valde singulariter, & iudicio nostro verè, Paris de Puteo in tract. syndicus, verbo, tortura. lo primo. versic. viso, de indicijs. quem sequitur Carrerius in pract. crimi. nu. 119. & 120. ubi addit solam variationem non facere indicium, nisi & alia concurrant, de quo paulo post dicam. Hos refert Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versic. mendacium, & hanc sententiam prudentissimè indicat hoc ipso loco Eymericus, dum ait: Negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est. quare variatio circa extrinsecas quasdam, & remotas delicti circumstantias nullo modo est sufficiens indicium, seu causa ad infligendam torturam.

Rursus præter variationem, & mendacium, necesse est, quod alia signa delicti commissi à vacillante interneniant, vt quia, verbi gratia, reus aliàs suspectus est de hæresi, vel infamatus, quod id crimen commiserit, de quo interrogatus vacillat, ita Iulius Clarus præcitato loco, & Simancas de catho. instit. tit. 65. num. 33.

Et hanc sententiam ita explicatam appellat communem Plotus in repet. l. si quando. nu. 886. & ita est intelligendus hoc loco Eymericus: quod hoc in

A crimine semper contingit, cum nemo in carcerem conijciatur, nisi magna de delicto commissio præfuerint indicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitimè interrogatur, vacillet, peieret, metatur, ut prædiximus, ob id ad torturam rapi poterit.

Quam ob rem sola variatio, aut titubatio, aut pallor, nisi, & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo sufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei nouitas, iudicium auctoritas, ira, dolor, recordatio futuræ infamiae, & cæteræ animi perturbationes, ita sæpe rationem impediunt, & perturbant, vt sæpe etiam sapientissimi, & prudentissimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter est perscrutandum, an & quando deceat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus facinorosis, quibus familiare est vti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit.

c ¶ Secunda regula est, Quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, &c.] Hæc regula secunda nullam habet dubitationem; nam si fama sola quandoque, & vnus solus testis aliquando faciunt indicium ad torturam, vt in septima regula dicemus, planè ambo simul iuncta plenissimum facient indicium, & quod hic docet Eymericus, probat satis aperte textus in c. præterea. de testibus. glossa in l. 3. verbo, conuictus, C. ad legem Iuliam maiestat. ubi Cynus. Bartolus, Albericus, Baldus, Salycetus, & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormēta. ubi glossa, Bartolus, & communiter Doctores. ff. de quæstio. probat plenè & efficaciter Antonius Gomez. to. tertio, varia. resolut. c. 13. nu. 7. & 10. & Carrerius in practica crim. nu. 110. & 111. & alij quos in re facili omitto. ergo si quis, verbi gratia, hereses Lutheranorum secutus, imagines Sanctorum visus fuerit ab vnico teste cõculcasse, fregisse, aut deleuisse, simulq; orta fuerit fama de hoc delicto contra eum, isque coram iudicibus fidei neget, proculdubio ex dictis illius testis, & fama, rapi poterit ad quæst. ac talis quidem est hoc loco Eymerici doctrina, quæ cõis est, & certissima, & tutissima.

d ¶ Et hoc valet in ciuilibus, in criminalibus autem quanquam vnus testis semiplenam probationem non faciat, &c.] Sententia Eymerici hoc loco est, in ciuilibus causis vnum testem omni exceptione maiorem facere semiplenam probationem; in criminalibus autem non facere nisi solum indicium.

Cæterum non video quomodo eum hic tueri possum; nam communis opinio est, vnum testem fide dignum, & omni exceptione maiorem deponentem de facto, seu delicto per visum, vel alium sensum corporeum, ita vt concludat, etiam in criminalibus semiplenè probare. glossa in l. admonendi. ff. de iure iurando. verbo, exacto. & ibi Bart. nu. 36. & communiter Doctores, & præcipuè Iason in secunda lectura, nu. 92. glossa in l. in bonæ fidei, C. de reb. credit. verbo, decidi oportet. circa medium, & ibidem Baldus, & communiter Doctores. glossa in l. 3. C. ad legem Iuliam maiesta. verbo, conuictus, & ibi communiter Doctores, quod refert & sequitur Antonius Gomez to. mo tertio, varia. resolut. c. 12. num. 2 circa finem. idem testatur Zabarella consil. 9. incipien. In facto dominæ Bayeæ. nu. 7. & alij.

Causæ cur reus sæpe vacillat.

Num. 3. Fama & vnus testis simul sufficiunt ad torturam.

Num. 3.

Vnus testis idoneus in criminalibus semiplenè probat.

Vnus testis doneus sufficit ad torquendum.

Atque ex his amplius infertur vnum testē tantum, & talem, qualem nunc descripsimus facere etiam sufficiens indicium ad torturam, vt paulo post etiam indicabo in septima regula.

Cum vero hoc loco in fine huius regulæ Eymericus dicit, vñ testē tāñ facere cōpetens indicium, intelligendū est ex sententia eius, ad inquirendum, non ad torquendū: ne sibi sit contrarius, cum in regula septima dicat, vñ testem tantum non sufficere ad torquendum; cā communis regula est, vñicum testem ad inquirendū sufficere, vt testatur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versic. vnus testis. sed hæc amplius in sequētibz suis locis explicabo.

Num. 4.

Fama cū alijs grauibz in dicijs sufficit ad torquendum.

¶ Tertia regula est, Quod si quis reperitur de hæresi diffamatus & cum hoc probatur, &c. Hæc etiā regula est apertissima, & verissima, videlicet, famam de delicto commissō contra aliquem ortam, iunctā cum alijs grauibz indicatijs sufficere vt quis torqueatur, verbi gratia, publica fama est legitimè per duos testes probata, per Bucerum malè sentire de Eucharistiæ sacramento, & hanc famam comitatur alia indicia legitimè etiam probata, exempli gratia, Bucerū raro interesse Missæ sacrificio, quo tēpore de Ecclesiæ præcepto iubetur interesse; aut per vnum testem conuincitur in vniuersum malè sentire de Ecclesiæ sacramentis; profecto hoc casu torqueri poterit, & ratio huius regulæ est, quia fama alijs adminiculis corroborata, sufficiens est indicium ad torturā Gratus consi. 7. nu. 8. lib. 2. et hæc sententiam testatur esse communem Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quæst. 21. versic. fama sola. & Carrerius in pract. crimi. versic. secundum iudiciū, num. 111. vbi plures affert huius sententiæ assertores, quos gratia breuitatis omitto.

Num. 4.

Abbatibz antiqui sententia de non torquendis clericis nisi sint infamati.

¶ Et dicit clericos nō torquēdos nisi infames. Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loco meminit Eymericus, colligimus, qualis sit huius loci sententia. Abbas enim antiquus in capit. grauis. de deposito, vt refert ibidem Panormitanus, num. 6. versic. nota vltius. dicebat se nunquam reperisse, quod clericus possit torqueri nisi sit infamatus, quamuis alia concurrant indicia, & hæc sententia communi multorum insignium iurisperitorum voto recepta est, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. capit. 117. idem in regula 125. incipiente: Confessus de Crimine, in tertia sublimitatione. quod ipsum probat latissimè Carrerius in practica criminali, num. 161.

Et quamquam hæc sententia benigna sit, & plurimum clericis faueat; nihilominus verior videtur aduersa opinio, quam sequitur Panormitanus in dicto cap. grauis. de deposito, num. 6. & Alciatus in cap. 1. de officio ord. num. 43. & Simancas de catho. insti. tit. 65. num. 48.

Clericus in hoc crimine etiam nō infamatus torquendus.

Et tamen si plurimi priorē illam sententiam sequantur; ea tamē nulla certa ratione nititur, nec iure probatur, vt optimè monuit Panormitanus præcitato loco, hæc vero posterior rationibz nō vulgaribus nititur, quas Simancas paulo ante relatus commemorat; quibus adde iniquū videri, & valde à ratione remotū, si in causa fidei iustissimis, & euidentibus indicatijs concurrentibus non posset torqueri clericus, nisi & infamia laboraret. quare torquebi-

A tur ille quidem sicut & ceteri laici ex legitimis indicatijs præcedentibus; mitius tamen & rarius, vt supra diximus §. de clericis. cetera ad hanc regulā spectantia amplius in sequentibus declarabuntur.

¶ Quarta regula est, Quod si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se vnum testem de scientia, &c. Hæc regula etiā est certissima, & plus quā manifesta: quoniā cōmunis opinio est, vt in secunda regula diximus, vnum testē etiā in criminalibus facere semiplenam probationem, & per consequens facit indicium sufficiens ad torturā: quare multo magis indicium faciet, si cum teste concurrant alia indicia vehementia aut violenta. quod exigit hoc loco Eymericus, non quod aliter res transigi non possit, sed quia auctor securiora docet.

Itaque vnus solus testis de visu siue scientia, vt quia verbi gratia, audiuit Lutherū dicentē, nō esse purgatoriū; aut vidit Lutherū imagines sanctorum delentem, & similia. si sit fide dignus seu omni exceptione maior, cui nihil opponi possit, quamuis nulla alia indicia concurrant siue vehementia, siue leuia sufficiens indicium facit ad torturam. Romanus consi. 451. incipien. Quædam mulier, nu. 4. Clarus in pract. crimi. q. 21. versic. vnus testis, & hanc sententiam vocat communem Antonius Gomez tomo. 3. varia. resol. cap. 13. nu. 7. tenet etiam Carrerius in pract. crimi. num. 110. versic. primo maius indicium, quibus omnino censeo subscribendum.

Non dubito tamen posse quādoq; indices à tortura abstinere, etiam si adsit vnus fidelis testis dictum, quando reus eius est qualitatis, & probitatis, vt facile delictum præsumi nō possit; tunc enim tutius erit obseruare ea, quæ postulat Eymericus in hac regula, quæ verissima sunt, & securissima.

¶ Quinta regula est, Quod si quis reperitur contra se habere plura indicia, & cetera. Marcus Antonius Blancus tracta. de indicatijs nume. decimo, loquens de vario genere indicatorum, ita habet: Distinctio autem indicium leuium, & indicatorum grauium cognoscitur hoc modo: nam si frequenter, & facile hoc ab illo contingit abesse, tunc est leue indicium; si autem frequenter & facile contingit adesse, tunc est graue indicium. hæc ille. his consentit quod diximus supra par. 2. super quæst. 55. vbi habes plenissimè explicatum quidquid attinet ad cognoscenda indicia, suspensiones seu præsumptiones leues, vehementes, & violentas: quibus adde Locatum in opere iudiciali, verbo, suspicio. nu. 9. & multis sequentibus.

Et de culpis vnde oriuntur violenta indicia de hæresi, habes locum insignem in concilio Narbonensi c. 29. quod retuli supra parte 2. super quæst. 50. §. factis autem.

Cognitis ergo culpis, factis, seu dictis, vnde indicia vehementia, aut violenta contra aliquem de hæresi oriuntur, facillimum erit percipere, quod hoc loco tradit Eymericus, cuius doctrina talis est: ex vehementibus, aut violentis indicatijs torqueri aliquis potest, absque infamia, vel testibus.

Hæc sententia verissima est, & communis, quam probat Bartoli doctrina, in l. si. ff. de quæst. nu. 6. quæ sequitur Marcus Antonius Blancus in tract. de indicatijs. in 6. præmissis, nu. 39. cū multis sequentibus, & nu.

Num. 5.

Vnus testis cum graui indicatijs sufficit ad torturam.

Vnus testis fide dignus sufficit ad torturam.

Num. 6.

Quæ sint via indicia quæ graui & quæ violenta.

Ex indicia vehementia aut violenta torqueri potest reus.

Et nu. 178. Et ceteri communiter Criminalistae. nā si unum tantum indicium vehemens, seu violentum, propinquum tamen et cum crimine coniunctum sufficiens facit indicium ad torturam, ut plenē probabo in vltima regula, et tradunt praecitati; multo magis facient duo, vel plura simul iuncta, et de hac re nulla est dubitatio.

Si quis ergo scienter praestitisse auxilium, consilium, vel fauorem haereticis conuincatur: item probetur, eundem citatos pro haeresi informasse qualiter debeant tacere veritatem, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hac operantem reddant de haeresi vehementer suspectum, iuxta veram EymERICI doctrinam parte 2. quæst. 56 num. 3. et 4. torqueri poterit.

Et iuxta hanc sētētiā, multo magis poterit is torqueri, aduersus quē violēta indicia sunt probata. Casus autem ex quibus oriuntur indicia seu praesumptiones violētae numeravi supra in hac 3. parte, nu. 109. super tit. de signis, et indicijs, quibus diuersarū sectarum haeretici cognosci possint. §. illa facta.

Ex leuibus autem indicijs quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, nec in carcerem mittendus iuxta veriore sententiam, ut alibi ostendimus; ita nemo est torquendus.

¶ Sexta regula est: Quod si quis reperitur de aliqua haeresi diffamatus, &c.] Hæc regula apertissime consequitur ex traditis in superioribus: nam si infamia sola quandoque sufficit ad torquendum, ut dicemus, et solus vnus testis, et solum vnus indicium propinquum vehemens, multo magis sufficiant hæc omnia simul iuncta, quod patebit amplius ex his quæ proximè dicemus.

¶ Septima regula est, propter infamiam tantum, &c.] Hæc postrema regula ceteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter superiora sint intelligenda. verum quæ proponuntur in ea valde disputabilia sunt, in primis vero vtilia, et vsu frequentia, et propterea singulatim cuncta explicabo, ne quis obscuritati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus esse videatur.

Primum ergo dicit, Propter solā infamiam neminem esse in hoc crimine torquendum. Quæ sententia vera, et communis est: nā sola fama, seu infamia in criminalibus nō facit indicium ad torturam. Bar. in l. milites. C. de quæst. Ant. de But. et communiter Doct. in c. veniens. et primo. de testibus Ioan. And. in addit. ad Specu. tit. de proba. §. videndum. ad num. 19. verbo sciant. Ang. tract. de malef. verbo, quod fama publica. num. 41. Panor. c. 1. nu. vlt. de purgat. cano. et hanc opinionem vocat communem Marsil. singu. 97. incip. Fama sola. et Ias. in repe. l. admonendi, num. 251. ff. de iureiur. et ceteri quos refert Petrus Duennas in reg. 300. incip. Fama in criminalibus. fallentia quarta.

Verum hæc cōmunis opinio quādoque fallit: nā primo sola fama, seu infamia sufficere dicitur ad torturam, quādo est vehemens. ita expressè concludit Bart. in cons. 191. incip. Domino paci. quod sequitur Bald. in cap. 1. §. iniuria. de pace iuramento firmanda, in vsibus feud. Fely. in c. veniens. 1. de testibus nu. 15. Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. num. 19. idem consil. 3. num. 6. et consil. 49. nu. 65.

A et singul. 97. et 205. Thomas Grammaticus decis. 34. incip. In praesenti. num. 52. et alij plurimi, quos refert et sequitur Petrus Duennas in regula 301. incipien. Fama in criminalibus. in prima limitatione, et hæc sententia sæpe locum habere poterit, ut extradendis patebit.

Sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ dicatur fama vehemens, et Marsil. in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. et Grammaticus in dicta deci. 34. nu. 53. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantiū relinquēdū esse, quādo dicatur fama vehemens: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus ingratiam lectoris, ne quis temere arbitrati suo famam vehementem esse facile pronunciet.

Ergo si a fide dignis personis orta sit, si frequens sit, si ob id quis viciniā, amico suæ, aut viros probos, et plures scādalizauit, et alijs quibusdā modis, quos retuli supra in hac par. 3. super 2. modo processum fidei terminandi. §. sed quæret quispiam. malam de se opinionē seminauit; is vehementer diffamatus cēsedus erit, et ob id torqueri fortassis iuste poterit.

Ad hæc, sola fama indicium sufficiens præstabit ad torturā, cum reus, de quo mala fama inualuit, aliās erat malæ opinionis, et fama, malæ vitæ, et malis moribus præditus. Gādinus tract. de malef. in rub. a quo vel a quib. possit fama incipere. nu. 12. Augustinus Ariminēsis apud Angelū. tract. de malefic. verbo, quod fama publica. nu. 44. quos refert et sequitur Petrus Duennas in dicta regula 301. incip. Fama in criminalibus. in 3. limitatione. quib. in hoc crimine propterea libētius cēseo subscribēdum, quoniā qui deprauatis sunt moribus præditi, facilius in errores, et hæreses labūtur, quā alij, et præsertim in eas, quæ oriūtur ab eo vitio, quo sunt irretiti: nā intemperatissimi, et ad venerē multum proclines facilius inducuntur ad credendum supplicem fornicationem non esse peccatum. vnde aduersus tales ob soiam infamiam, legitimè tamen probatam, poterit Inquisitor ad torturam accedere.

D Præterea, quādo simul cū fama adesset fuga delinquentis, is torqueri posset. auth. de exhiben. reis. §. si vero. auth. de sanctissimis Episcopis. §. si quis autem. Bart. in l. si. ff. de quæst. Gratus consil. 48. nu. 8. volum, 2. Ioannes Imola, et ibi Felyn. nume. 6. in cap. nullus. de praesumptio. immo Antonius Gomez. tom. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 10. versic. quartū indicium. addit, solā fugam post delictum commissum sufficiens indicium esse ad torturam, quod qualiter intelligi debeat, pulchre docet Carrerius in pract. crim. num. 112. versic. tertium indicium.

E Item, fama cū dicto cruce signati seu familiaris sacri officij, seu cuiuslibet alterius catholici contra aliquē, sufficiens facit indicium ad torturam. Barto. consil. 191. incip. Domino paci. Paris de Puteo in tract. syndicus. verbo, an fama. nu. 3. et Marcus Antonius Blacus tract. de indicijs. nu. 315. et alij. Quod et verū est, quāuis hoc non præstet sola fama, cū dictum vnus (quem syndicum siue officialem vocant praecitati) quasi testis superaddatur.

Iam sola fama dicitur facere plenū indicium ad torturā, cum originem habuit ab honestis personis et fide dignis. Marsilius in dicta l. de minore. §. plurimum, nu. 30. ff. de quæstio. Salycetus in l. ea qui-

Fama vehemens, quæ dicitur.

Fama cum fuga sufficit ad torturam.

Fama cū dicto vnus sufficit ad torturam.

Fama a fide dignis orta sufficit ad torturam.

dem. C. de accusat. Franciscus Aretinus in dicto c. veniens. nu. 36. de testib. Paulus Parisius cons. 153. incip. In causa ista, nu. 12. vol. 4. facit tex. in c. cum in iuventute. de purga. cano. hoc ipsum profitetur expressius Hyppolitus Marsilius consil. 3. incip. Sæpe ac sæpius decreui. nu. 5. & ratio esse potest, quoniam personæ honestæ & integræ, a quibus fama duxit initium (iuxta ea quæ in superioribus tradidimus) vehementem famam faciunt; ex vehementi autem fama torqueri reus potest, ut ostendimus paulo ante. §. verum hæc.

Fama orta si
mul cū deli-
cto an suffi-
ciat ad tortu-
ram.

Denique sola fama indicium faceret ad torturam quando orta esset contra aliquem à personis fide dignis, cum primum delictum est commissum; verbi gratia, si cum combusta est Ecclesia, aut Sanctorum imagines deletæ, & fractæ, aut violata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab stultis oritur fama, Bucerum id fecisse; tunc is, & capi poterit, & torqueri: quoniam fama statim cum commissio crimine orta, crimini inesse videtur. ita Gandinus tract. de maleficijs, tit. de quæst. & tormentis, nu. 39. vers. sed de vno quæro. quem refert & sequitur Franciscus Casonus tract. 8. de indicij, ex dicto in delicto, seu post delictum, cap. 2. num. 2. & alij.

Verum plurimum in hoc casu pendendum existimo à quibus fuerit orta fama; item an verisimiliter is qui infamatus est, id delictum committere potuerit: nā ut in eodem exēplo persistamus, si Bucerus male putabatur prius de sacris imaginib. sentire, si raro visus est eis caput aperire aut reuerentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaq; ne quid durius dicam, tūc crederē ex fama orta cōtra aliquē, quamprimum fuit delictum commissum, ad torturam posse deueniri, quando alia cōcurrerēt adminicula, aliæq; cōiecturæ verisimiles precessissent: qđ arbitrio prudentis iudicis arbitror relinquendum.

Num. 8.
Vnus testis
sufficit ad
torturam.

¶ Aut vnicum testem de scientia tantum.] Ex his quæ diximus supra super secunda, & quarta regula sit perspicuum vnicū tantum testem omni exceptione maiorem id est, talem cui nihil opponi possit, facere sufficiens indicium ad torturam, cum quia etiam in criminalibus facit semiplenam probationem; tum quia qui dicto vnus testis vrgetur, grauius est de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea absque vllō erroris periculo torqueri potest, & hæc est communis opinio, ut ait Ruinus cons. 147. lib. 5. quam tenent alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract. crim. q. 21. vers. vnus testis. Eymericus vero, ut tutiora traderet, non sufficere unum testē dixit, & eius dictū verissimum est, quando testis non esset omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, nisi alia concurrerent indicia, & adminicula.

Num. 8.
An ex uno
indicio ue-
hementi, aut
violento quis
torqueri pos-
sit.

¶ Aut indicium uehemens, uel uolentum tantum.] Grauis est difficultas, An propter vnum indicium tātum uehemens, aut uolentum aliquis torqueri possit. hanc quæstionem mouet Bar. in l. ff. de quæst. nu. 6. quam prosequitur copiosè Marcus Antonius Blancus tracta. de indicijs, num. 39. versic. 6. præmitto.

In hoc dubio non desunt qui dicant arbitrio iudicis esse relinquendum, an sufficiat vnum indicium, vel contra plura exigantur ad torquendum; leges

enim loquentes de indicijs idoneis, & sufficientibus ad torturam, oēs ferè loquuntur in plurali, ut in l. 1. in prin. & in l. vnus. §. 1. & in l. vlt. ff. de quæst. vbi plura indicia postulari videntur. Aliquæ tamē glossæ sunt, quæ videntur sentire vnum tantum indicium sufficere, ut in l. si quis. C. ad leg. Iuliam maiest. & in l. vlt. ff. de quæst. vbi glossa, verbo, suspicionibus. de suspicionem loquitur in singulari. quæ omnia latius prosequitur Salycetus, in l. vlt. C. de quæst. n. 7. vers. quæro, an sufficiat vnum indicium.

Verum omissis in hoc articulo prolixis multorum altercationibus breuiter & resolutiue dico, quod si indicium est leue, & remotū à delicto; tūc nō sufficit ad torturam absq; alijs adminiculis suffragantibus. & ad crimen ipsum propius accedentibus. iuxta doctrinā cōem traditam à nobis in præcedētib. quare sola fama, quia indicium est a crimine remotū, regulariter non sufficit ad torturam. de cæteris indicijs, & præsumptionibus leuibus idem est indicium.

Si vero indicium est propinquum, vrgens, uehemens, & (ut cum Eymérico loquar) violentū; tūc vnicū sufficit ad torturam, ut vnus bonus testis de visu, uel confessio extra indicium, vel res furto sublatā apud aliquem reperta: ita Bar. in d. l. fin. nu. 6. ff. de quæst. Saly. in l. ff. C. de quæst. & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs. nu. 45. vbi dicit hanc esse communem opinionem, à qua in praxi non est recedendum: quoniam hæc indicia licet singularia sint, cum tamen negotium ipsum seu delictum committentur, & raro ab eo contingāt abesse, absq; dubio sufficient ad torturam. hanc opinionem satis cōfirmant Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 21. vers. vnus testis, & Antonius Gomez to. 3. variar. resol. c. 13. nu. 7. & 8. & cæteri criminalistæ.

Ac postremo de varijs indiciorum generibus, & an ex illis quis possit ad penam ordinariam condemnari, videto Boerium decis. 164. in oip. Alia insuper orta fuit quæstio.

Quare si hæretici cōbusti: ossa uel uestes religiose cultæ apud aliquē reperiātur, cū hoc sit uehemens heresis latētis indicium, is torqueri poterit, ut intelligatur, quid credat de Ecclesia hæreticos puniēte.

Idem dicas de illis, qui sciēter recipiūt litteras, uel munera ab hæreticis missa, nulla causa apparēte, quæ excusari possint. huc referas illa opera, quæ reddūt operātes violēter suspectos: ut se circūcidere, hæreticos adorare, demones obsecrādo inuocare, & similia, de quib. plerisq; locis egimus: ob hec enim indicia etiam singularia torqueri poterūt, quicūq; dixerint se nō fecisse malo animo; aut non habere errorē in intellectu, cū nō sit verisimile hæc tā horrēda à quoquam patrari absque mētis errore. Simancas de catho. insti. tit. 65. nu. 52. ex sentētia Albertini tract. de agnos. asser. q. 36. in fine.

Ac de varijs quidem indiciorum generibus, quæ ad hunc locum spectant, multis locis egimus, nempe parte 1. super q. 53. §. iam ut nihil. & super q. 5. eiusdem 2. partis. item parte, 3. nu. 109. tit. de signis, & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint. illa facta ad Locatum in opere iudiciali uerbo, indicium.

¶ Aut propter indicia uehementia, aut uolentia tantum.] Hæc uerba erāt in omnibus codicibus

Num. 8.

tam

Locis ad-
aduersus.

tam impressis quam manuscriptis, ea tamē omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cū traditis in quinta regula præcedēti, ubi scripsit auctor, ob plura indicia vehementia, aut violenta aliquem torqueri posse. nec vllō modo crederem hæc scripsisse auctorem, sed ab imperito quopiam librario temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addita fuisse. & sequentia apertissimè indicant hæc non esse auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam sufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIUM ad septem Eimerici regulas de causis tor- quendorum reorum.

Confessio ex-
traudicialis
sufficit ad tor-
turam.

Dixi hætenus summatim quidquid pertinebat ad declarandas septē propositas ab Eimerico regulas, sed quoniam ex alijs causis & iudicijs amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri possunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo præter memorata indicia, confessio delinquentis extraiudicialis sufficiens quoque indicium erit, & probabile satis ad torturam. glossa singularis in l. capite quinto. ff. de adulterijs, ubi Bartolus, Raynerius, Angelus, & cōiter Doctores. Bart. in l. fin. nu. 6. ff. de quæst. et ceteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez to. 3. variar. resol. cap. 13. num. 8. & 9. & Iulius Clarus in præct. crim. §. fin. q. 21. vers. confessio extraiudicialis. & Carrerius in præct. crim. num. 121. vers. septimum indicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (refe-
rendo, seu iactando, aut gloriando, aut alijs modis, vt
sæpe contingit) se sapius concionibus hæreticorum
interfuisse, canam more eorum sumpsisse, Mahome-
tum adorasse, demones inuocasse, aut aiquid hære-
ticale dixisse vel commisisse, ubi constiterit per te-
stes legitimos de eius confessione extraiudiciali; vo-
cari poterit, & interrogari, & ubi expediens fue-
rit, iudicatum in carcerem mitti; & si negat, tor-
queri ob illam confessionem poterit.

Ad hæc si factum vel dictum hæreticale confitea-
tur, intentionem autem prauam hereticandi neget,
torqueri poterit, vt intentionem declaret, & hoc
postremum vere asserit Albertinus tract. de agnos.
assertionib. q. 36. circa finem, quem sequitur Iaco-
bus Simancas, de catho. instit. tit. 52.

Addit Antonius Gomez to. 3. varia. resol. nu. 8.
vers. 2. quia, multorum, quos ibi refert, sententiā es-
se, usque adeo verū esse confessionē extraiudicialē
esse sufficiens indicium ad torturam, vt si reus po-
sit in tormento confiteatur delictū, non requira-
tur postea aliqua perseuerantia vel ratificatio, quia
sufficit illa confessio extraiudicialis, quæ præcessit,
vt postea plenè probet confessio quæ sequitur in
tormento, vt reus definitiue condemnatur sine ali-
qua alia ratificatione: licet aliàs regulariter sem-
per requiratur, quando positus sit in tormento ra-
tione aliorum indiciorum, & confiteatur delictū.

Confessio ex-
traudicialis
in tormentis
erata, ratifi-
cari debet.

Verū hæc sententia obseruanda non est in praxi.
tū quia nullo iure nititur; tum quoniā generaliter
ius disponit confessionē factā in tormentis ratificā-
dā: postremo, quia cum confessio extraiudicialis iā
sit suum effectum operata, vt scilicet ex ea reus

A torqueri possit, non debet alium effectum operari,
vt scilicet non requiratur ratificatio. ita asserit, &
verè, Antonius Gomez præcitato loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque
vel per malitiam vel per imprudentiam aut ebie-
tatem confitentis delictum detegat, talis confessio
seu reuelatio nullum prorsus effectum producit, vt
dixi supra par. 2. super concilio Tarraconensi. §. sed
hic est pulchra difficultas & §. seq.

An autem socius criminis faciat indicium ad tor-
turam, quæri solet: sed verior & receptior sen-
tentia est, non sumi hinc ad torturā indicium, quā-
uis qualis qualis præsumptio inde oriatur Boerius
deci. 319. inci. Socius criminis. Ioannes de Ana-
nia cōf. 59. incip. visa inquisitione, Grammaticus,
decis. 28. incip. Magnificus Ioannes. num. 14. &
alijs multi per hos relati.

Si tamen duo socij criminis aduersus aliquem
deponant, & is neget, tunc torqueri poterit. Boe-
rius dicta decis. 319. Iulius Clarus in præct. crim.
§. fin. q. 21. vers. sed pone.

De confessione facta coram iudice incompeten-
ti, an faciat indicium ad torturam, longa à nostris
instituitur disputatio, quæ cum ad hoc negotium
conferre possit, non est contemnenda: sed cum bre-
ui oratione concludi non possit, videndus est Cla-
rus in præct. crim. §. fi. q. 21. vers. sed hic quæro.

Libri vero hæreticorum apud aliquem reperti,
an indicium faciant ad torturam, ex qualitate per-
sonarum, penes quam reperiuntur, pensandum
erit, iuxta id quod tradidimus supra in hac 2. par.
super cap. Fraternitatis de hæret.

Postremo videntū est: An cum disputatur in hoc
tribunali, nū reus sit torquendus nec ne, debeat eius
aduocatus ad disputationē admitti, vt videatur nū
sufficiant sicut indicia ex quibus est torquendus
reus: et cū agatur de grauissimo delinquentis præiu-
dicio, ne indefensus videri possit, vocandū esse aduo-
cātū vt reum iuste si potest, tueatur, respondit Au-
ctor repertorij Inquisitorum, verbo, aduocatus. §.
sed an aduocet, et verbo, tortura: §. an aduocatus.

Hoc exploratum est, indiciorum exemplum, seu
copiam reo dandam esse, & concedendam dilatio-
nem ad ea diluenda, & suam innocentiam proban-
dam. hoc. n. & naturalia & humana infra fieri iu-
bent, & iurisconsulti vno ore fatentur, & tradūt
passim criminalistæ, quos in refacili cōsulto omit-
to: interim videto Antonium Gemezum tom. 3.
variarum resolut. c. 13 nu. 21.

DE TESTIBVS IN negocio Inquisitionis.

E

COMMENT. LXII.

An inquisitor cogere possit testes ad
testificandum.

SVMMARIVM.

- 1 Inquisitor super crimine hæresis, & id contingē-
tibus testes recipere potest.
- 2 Et ad veritatē dicendā iuramentu illos cogere
- 3 Ac eos iterato examinare.

Socius crimi-
nis an faciat
indicium ad
torturam.

An aduoca-
tus admitta-
tur, cum quæ-
ritur an indi-
cia sufficiant
ad torturam.

S Exagesima secunda quaestio est: Vtrum Inquisitor testes possit compellere ad iurandum de dicenda eidem in causa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?

1 Respondemus quod sic: nam Inquisitor potest, & debet inquirere super haeretica prauitate, & in tali Inquisitione testes examinare, de qua testimonij examinatione habetur in cap. Vt officium. §. verum. de haeret. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum quia in tam graui crimine cum multa oportet cautela procedi (vt in reos sine villo perforatur errore dure ac digne seueritas vltionis) volumus, & mandamus, vt in examinatione testimonij, quos recipi super crimine praedicto, ipsumque contingentibus oportuerit: &c.

2 Testes autem cogendi sunt in causis ecclesiasticis veritatem deponere medio iuramento, extra de testi. cogen. Peruenit, alias testimonium non valeret. & extra de haeret. c. Excommunicamus itaq; §. adiicimus. dicitur, qd Archiepiscopus vel Episcopus, (& idem de Inquisitore) parochiam, in qua fama fuerit haeretice habitare, circumceat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, & sequitur infra: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes iurare forte uoluerint, ex hoc ipso tanquam haeretici reputentur.

3 Quod autem pluries possint examinari, ita docet Archi. in c. Vt officium. §. verum. super ver. testimonij. vbi dicit sic: Inquisitor debet esse sollicitus, vt si testes confusè deposuerint, & de causa scientiae minus plenè requisiti fuerint, qd iterato cum eis inquirat: nam hoc de iure fieri potest. extra de testi. Per tuas. Ad hoc. ff. de quaest. Repeti.

COMMENT. CXI.

Disputatio
de testibus.

E ymericus absoluta disputatione de tortura, alteram nunc exorditur de testibus; cuius cognitio quam sit utilis & necessaria, res ipsa indicat. prosequitur vero hanc tractationem multis quaestionibus, quas singulatim tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus.

Sed illud praefandū est; circa testes in hoc crimine multa esse singularia fauore fidei inducta, quae in alijs criminib. nō admittuntur: quae qualia sint, suis locis declarabitur. & in hac prima quaest. duo potissimū docet. primū est de compellendis testibus: alterum de eisdem interrogandis, sibi: Quod autem pluries.

Quantum ad primā conclusionē attinet, licet dubitatu sit, an in causis criminalib. testes cogi possint ad testimonij ferendum. c. dilectorū. de testi. cogen. nunc tamē omissis in hac re inutilibus quaestionibus dico in crimine haeresis quoscunque quacūque auctoritate praefulgeant, compellendos esse ad iurandum de dicenda veritate. Zachinus tract. de haeret. c. 13. nu. 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquisitorum, verbo, testes §. an si testes. Fely, in d. c. dilectorum, num. 3. de testib. cogen. Ioannes Roias sing. 197. incipiente, Testificari in criminalibus. Simacas de catho. instit. tit. 64. num. 12. & seq. & alij.

Nec vero putandū est, ab hac regula aliquos eximi, quoniā omnes compelli possunt non obstante quo-

A libet priuilegio. faciunt quae tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5. de testi. cogen. Host. & Ioan. And. in d. c. dilectorū. de testi. cogen. Repertorium Inquisit. verbo, testes, §. an si testes. Ioan. Roias in dicto sing. 197. Socinus regula 509. incipiente: Testificari in criminalibus fallētia 3. item compelli possunt quilibet religiosi, Syluester in sum. verbo, testis, q. 8. Campegius ad Zanchinum c. 13. versi. et quoniam. tradit Archidiaconus in cap. vt officium. §. verum quia. de haeret. lib. 6. relatus supra parte 2.

B Sed praeter ceteros singulariter Guido Fulcodius hoc docuit in consultationibus ad Inquisitores, q. 8. in hac verba: A ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegiū speciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu omnes tenentur, vt infra dicā: sed nec iuramento, vel uoto in contrarium emissio: nam licet veritatem celare possimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel uotum in contrarium emissum non est seruandum. 22. q. 4. in malis. & determinat quaestionem expresse, extra de testi. cogen. peruenit. & c. vlt.

C Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicare praesumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem: Tum quia nō potest inferior superiorē suis definitionibus subiugare. 21. dist. inferior. Tum quia maiori est potius obediendum. 11. q. 3. qui resistit. Tum quia huiusmodi sententia continet errorem expressum. extra de sent. excō. per tuas. nec est quaestio, quin in crimine haereseos testes sint compellendi vt extra de haeret. excommunicamus. haecenus Guido Fulcodius, a quo nusquam discedit hic Eymericus.

Sed opportune hic queritur, an si aliquis vocatus ab Inquisitoribus ad testificandum contra aliquem, & non impeditus, recuset venire, aut dicere testimonium, praeter alias penas, quas propterea meretur, fiat etiam suspectus de heresi, & tanquā fautor, aut celator haereticorum haberi & puniri possit. Geminianus & alij, in c. vt officium. §. verū. de haeret. lib. 6. compellendum dicunt esse testem, si se a dicēdo testimonio subtraheret in hac causa, sed dubitationi propositae non satisfaciunt.

E Ego distinguendū putarem, an is testis vocetur ad testificandum contra personas sibi sanguine vel affinitate coniunctas, vel amicissimas, vt contra parentes, fratres, & alios ascendentes, vel descendentes, vel transuersales, an vero contra alios quoslibet cum quibus sanguinis nec magne amicitiae vinculo est coniunctus: nam in primo casu quamuis ob inobedientiam & contumaciam, quia Inquisitoribus non satisfecit in hac causa, iusta praecipientibus, puniri possit, at non videtur ulterius suspectus tanquā fautor vel celator habendus, quoniam affectione carnali potius, quam aliquo intellectus errore, aut odio contra fidem catholicam id facere praesumendum est, argumento eorum quae diximus supra par. 2. supra quaest. 56. §. seu alias fauorem.

In secundo vero casu fautor quādoq; censeri poterit, aut celator, & velut talis puniendus considerata personae, & negotij de quo agitur, & inobedientiae

A testificandi hoc mine ne excusatur

Testis renuens dicendum an sit suspectus.

Testes quicūque in hoc crimine cogendi ad testificandum.

tiæ, aut contumaciæ qualitate.

Nomine autem celatorum hoc loco non solum intelligimus eos, qui quos cognoscunt hæreticos, aut suspectos, omittunt iudicibus reuelare, cum possint, iuxta concilium Tarraconense relatum supra par. 2. §. Celatores. sed illos quoque multo magis, qui coram iudicibus sciēter & prudenter renunt compariere, vt hæreticos occultent, aut postquam comparuerint de illis interrogati, supprimunt malitiose quam noscunt veritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur.

a ¶ Testes autem cogendi sunt, &c. veritatē deponere medio iuramento, &c. alias testimonium non valeret.] Hoc ipsum docuit Eymericus supra in hac 3. par. nu. 82. vbi dixi in §. quilibet horum.

Et quamuis iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonia testium non valent. l. iusiurandi. C. de testibus. non tamen est de substantia & essentia testimonij. sed de his vide Repertorium Inquisitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum.

b ¶ Quod autem pluries possint examinari, ita docet, &c.] Hoc ipsum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 15. c. 16. & 17. in hac verba: Et si testes inuenitis confuse deposuisse, & de causa scientiæ minus plene requisitos fuisse, suppleatis omissa; & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciendū videbitur, sollicitè requiratis; quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omittas, dicit decretalis de testibus, per tuas. & concordat l. ff. de quæstio. repeti.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur uia iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri consuevit; & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit; adeo quod etiam de inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum non possint alij diuinare: & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quam damnare. hætenus Fulcodius, quibus nihil potest prudentius vel tutius in hac causa præscribi.

Tametsi vero in omnibus causis euitandum sit, vt clara & aperta sint testium dicta; in crimine tamen hæresis id est præcipue obseruandum, præsertim cum sæpe contingat ex vnius voculæ mutatione, additione, subtractione, aut declaratione, vel adesse hæresim, vel abesse: quod in primis contingit testibus imperitis, qui nesciunt veritate catholicas ab erroribus discernere & separare; & propterea in hac causa omnino est vitanda in testium dictis vel obscuritas, vel ambiguitas.

Sed cū in dictis testium deponentium contra aliquem de dicto hæreticali contingit obscuritas, seu ambiguitas, ita vt dictum illud & ad delictum & ad non delictum referri possit, aut hæresim includere, seu contra excludere, nec testis aut reus adsit, vel sciat dictū suū interpretari: tunc ille sensus accipiendus est, qui delictum excludit. l. si quis intentione. ff. de iudi. Innocētiū in c. dudum. de electio. tradit Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu.

A 19. & copiosius q. 34. n. 48. et seq. et Ioānes Royas tracta. de hæ. p. 1. n. 199. & seq. quotiēs. n. verba propositionū, de quib. reus accusatur, duplicē possunt habere sensum, catholicum vnum, hæreticum alterum, sensus catholicus accipiendus est, fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.

In quare, vt cetera exempla omittam, appositissimum est illud quod de Florianis & Colluthianis hæreticis refertur in c. quidam autem 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Colluthiani Deum non facere mala asserbant; quæ verba de malo culpa accepta, catholica sunt, sed de malo pena intellecta (vt illi intelligebant) hæretica sunt; & propterea fuerunt damnati:

Floriani cōtra, asserēbāt, Deū creasse mala, quæ de malo pena sūpta, catholica sunt, hæretica vero de malo culpe, vt ab illis intelligebatur; quemadmodū pulchre ibi declarat doctissimus Turrecremata.

Verumtamen hæc interpretatio in meliorem sensum, tunc iudicio meo locum habet, cū his qui protulit dictum dubium, vir probus est, & omni mala suspitione carens; tunc. n. in tali viro non est præsumendū delictum: secus autē esset censendū, cū is qui protulit verbum dubium, alia sinistra suspitione laborabat, vt quia vel infamatus esset de hæresi, vel ex suspectis prouincijs esset, veluti Anglia, Germania, aut similibus, vbi nunc hæreses pullulant. argumento tex. in l. aut facta. §. persona. ff. de penis. l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. ibi: Seruos bonos esse, quia nationis non infamata quosdā malos videri quia ea nationi sunt, quæ magis infamis est. hæc ibi. tradit Ioan. Royas (cui libenter subscribo) tracta. de hæ. par. 1. nu. 205. & seq.

Hæc vero in hoc tribunali magnum momentum habent, ad excusandos rudiores quosdam, qui sæpe absque hæresis malitia propositiones habentes sensum hæreticum proferunt; quales sunt illæ: Sola fides sufficit: Deus solam voluntatem respicit, & similes, quæ bene, & male accipi possunt.

Iam quod de examinandis & sæpius interrogandis testibus confuse deponentibus docet hic Eymericus, locum habet etiam post publicatas attestaciones. c. cum clamor, extra de testibus. hoc consilio ab Eymerico relato supra par. 2. & ratio est: quoniam obscurum dictum quod effectum iuris pro nō dicto habetur glos. in c. si testes. §. in testibus. verbo, simpliciter. 4. q. 3. glos. in c. qui episcopus. verbo, simpliciter. 23. dist. concordat textus in l. de ætate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rursus, quoniā hoc etiam postulat æquitas, ad pleniorē innocentis defensionem. arg. l. 1. §. si quis ultra. ff. de quæst. tradidit Socinus reg. 498. incipiente. Testes publicatis attestacionibus. in fallentia 6. 10. & 11.

E Deniq; publicatis attestacionib. non modo idē illi testes, qui prius deposuerunt, possunt iterū atq; iterum in hac causa, vbi occasio postulauerit interrogari, & examinari verum etiam & alij testes possunt audiri & recipi. Socinus præcitato loco. Archidiaco. in cap. super hoc de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 124. vers. sed an publicatus. & Ioannes Royas singu. 22. incipiente. Attestacionibus publicatis. quod intelligo non modo cum recipiuntur ad defensionē reorum; verum etiam ad offensam,

Exempli de propositione habente duplicē sensum, vnum catholicum, alterum hæreticum.

Dictū dubiū quando non sumendum in bonā partē.

Etiam publicatis attestacionib. testes possunt recipi.

Celatores in hac causa vbi dicatur.

um. 2. testes iuramentum debet cū deponunt.

um. 3. testes sæpius examini.

p. 17.

causa hæresis clara est debent testium dicta.

dubijs dictum accipiendum quod dictum ex dicto.

fensam, & pleniorē delicti probationē, quidquid fiat in alijs delictis, idque favore fidei tenet Carre- rius præcitato loco, cui libenter subscribo secutus Ange. in l. per hanc. C. de temp. appellat. & Gemini- nianum in c. officium. §. verum, de hæret. lib. 6. & Simancam de catho. instit. 64. nu. 50. & seq.

Q V A E S T I O L X I I I.

An inquisitor debeat solus cum nota- rio examinare testes, siue reos.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis.
- 2 Religiosa persona quænam hic intelligantur.

Sexagesima tertia quæstio est: Vtrum In- quisitor in examinatione testium & reo- rum, seu delatorum, cum suo notario debeat esse solus?

1 Respondemus quod non; immo oportet quod in tali examinatione, sint etiam duæ religiosæ & discretæ personæ, ut patet in c. Vt officium. pro- xime alleg. de hæret. lib. 6. in uet. uerum. ubi dici- tur ita: Verum quia in tam graui crimine cū mul- ta oportet cautela procedi (ut in reos sine ullo pro- feratur errore dure ac digne seueritas ultionis) uo- lumus, & mādāmus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque cō- tingētibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per pu- blicam (si commodè habere potestis) personam, aut per duos uiros idoneos fideliter eotundem de- positiones testium conscribantur.

2 Religiosæ personæ possunt hic intelligi, per- sonæ honestæ, siue sint clerici, siue laici: sed magis uidetur, q̄ loquatur de religiosis qui religionis iabitu receperūt, ut dicit Archid. ibi in glossa.

C O M M E N T. C X I I.

Quæ ad hanc quæstionem spectant copiose tradi- dit Eymericus supra par. 3. num. 85. tit. quot personæ esse debeant in examinatione testiū & de- latorum. tradunt etiam Simacas de cath. instit. tit. 64. nu. 9. Locutus in opere iudiciali verbo, testis. post nu. 54. vers. & primo. & alij communiter. ideo vero huiusmodi personæ interesse iubentur, ut que- geruntur, postquam tot sunt oculis inspecta, & tot sensibus insinuata, falsi suspicionem excludant.

a ¶ Religiosæ personæ possunt hic intelligi, &c.] Idem fere tradit auctor supra 3. p. nu. 84. & per re- ligiosas personas Philippus Franchus in c. ut offi- cium. de hæret. lib. 6. eas tantum intelligit stricte & presse loquendo, qui religionis habitum assumpse- rūt, uoueruntq; illa tria, paupertatem, obedientiā, & castitatem: pro his enim multum præsumitur, de quibus in c. cum monasteriū. de statu monacho.

Sed Archidiaconus, Ioannes And. & alij in di- cto c. ut officium. §. verum quia per c. denique. dist. 4. optime obseruant, religiosorum nomine intelligi etiam clericos seculares: quare & hi potuerunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adno- tat de catho. institu tit. 64. num. 9.

A Et quamquam re vera (vti ego existimo) supra dictæ personæ comprehendantur in dispositione di- cti c. ut officium. §. verum quia, de hæret. lib. 6. nihi- lominus, ubi visum ita fuerit Inquisitoribus, di- scretos & laicos, peritos, honestæ uitæ & spectatæ prudentiæ huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniam Christiani laici honeste uiuētes, large re- ligiosi appellantur. c. ecclesia S. Mariæ. de const. c. si. de reb. eccl. nō alie. tradit plene Albertinus in c. quoniā. de hæret. lib. 6. q. 1. cōcl. 3. n. 5. Rursus; quam- uis dum est sermo de materia odiosa & penali, uer- ba proprie & stricte accipi debeant. c. statutum. de elect. lib. 6. at in materia fauorabili large accipi pos- sunt, ut Albertinus adnotauit præcitato loco nu. 6.

B Cum ergo hic sit sermo de fauorabili materia, ut manifestum est, laici adhiberi poterunt. Postre- mo hoc uoluit Eymericus 3. par. nu. 84. Denique arbitrio Inquisitorum hæc crederem relinquenda, qui eos adhiberet, quos magis idoneos indicarent: honestius tamen & decentius est, religiosos mona- chos, uel clericos seculares adhibere.

Per discretas autem personas, viros peritos & doctos accipere debemus, qui intelligant negotium de quo agitur sciantq; discernere quod geritur, ut optime interpretatur Archidiacono. in d. c. ut offi- cium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. nu. 14.

C Tametsi uero ob causas in principio huius cōmē- tarij relatas, cum uel rei, uel testes examinantur, huiusmodi duæ religiosæ personæ interuenire postu- lentur; hodie tamen maior ex parte processus in sancto tribunali fiunt absq; præsentia, siue interue- tu istarum personarum, & eos sic factos tolerat su- premus senatus sanctæ Romanæ & generalis Inqui- sitionis. Et profecto duæ illæ religiosæ personæ, de consilio magis, quā de precepto uidētur adhibēdæ.

D Equidem in hac causa mea sententia est, si fieri commodè posset, singulis actibus examinandi reos, aut testes, adhibendas fore has duas personas; aut saltem utilissimum & consultissimum esset finitis examinibus, repetere omnia coram illis: quod tunc potissimum procurare debent Inquisitores, cum agitur maior aliqua & grauior causa, qualis est re- lapsi, uel pertinacis, uel cum reus qui examinatur callidus est, cauillosus, & sceleratus.

Cum testes examinantur difficilius possunt hæc obseruari: cum multi nolint coram illis personis de- ponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias causas.

Quod si quæras, an Episcopi in suis diæcesibus, præsertim ubi non sunt Apostolici Inquisitores, de- beant hæc seruare; respondeo debere quidem, quod non obscure significatur in c. per hoc. de hæret. lib. 6. quare recte Simancas scripsit de cacho. instit. tit. 25. de Episcopis. nu. 4. quod Episcopi in proceden- do super hoc crimine, eundem ordinem seruare te- nentur, quem in Inquisitores seruant.

Q V A E S T I O L X I I I I.

Excommunicati & socij criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei.

Sexagesi-

Nomine
ligiosorum
laici quæ
que intelli-
guntur.

Episcopi in
causis fidei
eundem or-
dinem te-
neant, quem
obseruat In-
quisitores.

Supra pag.
107.

Num. 2.

Per religio-
sas personas
qui intelli-
gantur.

Sextagesima quarta questio est: Vtrum inquisitor excommunicatus, seu participes, uel socios criminis, possit licite admittere ad agendum & testificandum in causa fidei?

Respondemus quod sic, in probationum aliam defectum, ut patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic; In fidei fauorem, concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, uel socij criminis ad testimonium admittuntur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorū, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testimonij; aut personarū tam deponentiū, quā eorū cōtra quos deponitur, qualitate, ac alijs circumstantiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

COMMENT. CXIII.

Hic incipit tractare de testiū qualitate. ubi notandū, quod quamuis regulariter inhabiles, ut excōicati, infames, & similes a testimonio repellantur, cap. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. c. testimonium. de testibus. c. testes. 2. q. 7. cum similibus. at in causis fidei propter religionis fauorem, ne tam graue hæresis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui aliās repellerentur ob quēcumq; defectum, nunc in causis fidei admittuntur, ut apertissime probat textus in c. in fidei fauorem. de her. lib. 6. hic ab Eymerico citatus. cui peritus cōsentit Cōciliū Biterrense c. 12. in hæc uerba; Quamuis in huiusmodi crimine, omnes criminosi & infames ac participes criminis ad accusationē & testimoniū admittantur. hæc ibi: idē in Cōcilio Narbonensi c. 24. et de hoc nulla est ambiguitas.

In hac uero quæst. & duab. potissimum sequentib. hoc in primis est inquirendum, postquā cōstat testes aliās inhabiles in hoc crimine admitti ad testificandū: an duo ex illis plene probent, quemadmodū duo idonei & oī exceptione maiores plene probāt.

Primū hoc constituere oportet, varios & multiplices intellectus afferri a Doctorib. super d. c. in fidei fauorē. ut patet ex his quæ docent Franciscus Aretinus in c. si. de testibus. Aegidius Bossius ti. de hæret. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accusatio. Socin. conf. 118. in pri. uolu. Glossa, Ioan. Andr. Dominicus, Franchus, & alij in d. c. in fidei fauorem, Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. & Ioan. Royas singul. 189. incipien. Testis criminofus.

Cæteris tamen in præsentia omissis, quāuis nec inutiles sint, nec inepti, cōior & receptior dicti c. in fidei fauorē. sensus est, prædictos testes periuros, uel excōicatos, uel socios criminis, uel infames, aut deniq; aliās minus idoneos, in crimine quidem hæresis, seu in criminibus exceptis admitti: cæterum duo ex ipsis non sufficere ad plenam probationem faciendā, uel ad penam delicti ordinariam imponendam, sed ad præsumptionem uel aliqualem probationem faciendam, uel indicium ad torturam, uel penam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de Simo. Felyus in c. testimonium. nu. 22. de testibus Iason in l. 4. §. si tibi ob in-

A *dicium. nu. 4. ff. de condi. ob turbem causam. Hippolytus Marsilius in pract. crim. §. diligenter. nu. 56. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. ult. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 36. Io. Royas in dicto singul. 189. nu. 11. Aretinus in c. si. in fi. de testibus. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. n. 3. & alij pleriq; inter quos est Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 21. versic. sed pone. ubi in multis alijs delictis ita seruatum testatur apud illustres insignium ciuitatū Senatus: nunquā enim ob dicta duorum testimonij sociorum in crimine, penam ordinariam impositā dicit, sed tantum dicit facere indicium ad torturā.*

B *Ex his ergo more nostro in hac causa, quæ grauissima est, certiora, & securiora colligentes.*

Primum hoc ponamus: Duo testes inhabiles & minus idonei in crimine hæresis nō facient plenam probationem, & proinde reus non punietur pena ordinaria, sed alia mitiori, arbitrio iudicantis: ex quo cōsequitur, neque relapsus, neq; negatiuum per duos testes inhabiles conuictum, tradendos fore curiæ seculari: atque hoc axioma consequitur apertissime ex præcitata sententia; quod equidem non obscure uidetur iudicari in dicto cap. in fidei fauorem. dum ait: Et ex numero testimonij, quasi diceret, ex multitudine testimonij.

C *Nec refert, si quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. ubi numerus. ff. de testib. c. pluralis locutio. de reg. iur. nā ea uerba hunc sensum non ferūt; immo uera intelligentia est, quod si plures excōicati quā duo, uel participes, uel socij crimini, deponunt cōtra aliquem hæresi, si ex coniecturis aliquibus nō præsumantur falsa dicere; tunc tales plures quā duo, additis alijs cōiecturis de ueritate criminis sufficient ad condemnationē. Propositū enim summi Pontificis in d. c. in fidei fauorem. hoc fuit fauore fidei cōcedere, ut testes aliās inhabiles in hoc crimine testificarentur, non tamen sanciuir, quod duo ex illis sufficerent ad cōdemnationem, & ob id addidit illa uerba: Et ex numero testimonij. ita Franciscus Aretinus in dicto cap. fina. de testibus. quem sequitur Palacius in allegat. de hæresi. §. vlti. quos agminatim laudant multi ex præcitatis, quibus omnino censeo subscribendum; quoniam & uerissima mihi uidetur hæc sententia, & tutissima, ac penitus in praxi obseruanda, & pro hac expositione facit quod notat Felyus in dicto cap. testimonium. de testib. num. 22. versic. 2. limitant.*

Sit secundum axioma; Plures quā duo testes inhabiles & minus idonei in hoc crimine tunc faciūt plenā probationē, & ad condemnationē, seu penam criminis ordinariam imponendā sufficiūt, quādo ex circumstantiis, & cōiecturis, & personarū qualitate, uerisimiliter præsumuntur uerū deponere. & hanc sententiam uidentur non obscure probare illa textus uerba in dicto c. in fidei fauorem. Si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testimonij; aut personarum tam deponentium quā eorum contra quos deponitur; qualitate ac alijs circumstantiis, sic testificātes falsa non dicere præsumantur. hæc ibi. Ita Palacius, Rubius, Aretinus, & Albertinus præcitatis locis; ubi amplius admonent, hac ratione posse accipi sententiā eorum qui dicūt, ad condem-

Plures testes quā duo minus idonei, cum alijs cōiecturis plene probant.

Plures testes minus idonei quando plene probant.

condemandum hereticum non sufficere duos testes: de quo articulo dicemus paulo post super q. 71. atque hic plane videtur verus & germanus sensus dicti c. in fidei fauorem. & hæc est doctrina secunda, tuta, & ob id in praxi seruanda.

Testis idoneus & alius minus idoneus non probat in hoc crimine.

Sit iam tertium & postremum axioma: Quamuis in multis causis testis valde dignus, & alius testis infamis, seu minus idoneus coniungantur ad faciendam plenam probationem, quia integra & superabundans fides vnius supplet defectum alterius, ut singulariter notant Baldus & Ange. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. quos refert & sequitur multa in eandem sententiam adducens Marsilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. & Iason in l. cunctos populos. in 2. lectura. nu. 53. versic. item in quantum. C. de sum. Trin. & fide Catho. & plerique alij quos prudens omitto: in causa tamen hæresis hoc non crederem habere locum, quoniam præfata sententia locum non habet, quoties ex forma iuris vel hominis requiruntur duo testes: quia tunc, præsertim in criminalibus, ubi probationes debent esse clare & certæ. l. sciant. C. de probatio. vterque testis debet esse integer, & probata vitæ. ita limitata singulariter & vere præfatam sententiam Felynus in c. tertio loco, in fi. post Bal. ibidem, extra de probatio. quos sequitur, Bernardinus Diaz in reg. 752. incip. Testis valde dignus. in 2. limitatione.

Manifestum est autem in causa hæresis ad minus duos testes idoneos a iure postulari, sicut copiose ostendimus infra super dicta q. 71. quare, ut ad dicta duorum testium reus huius criminis condemnatur, illi ex omni parte fide digni & integri esse debent: sin autem res aliter se habuerit, pœna extraordinaria erit imponenda. ne propterea omnino inulta crimina relinquantur neque ab hac sententia discrepat Guido Fulcodius in consulationibus ad Inquisitores. q. 15. c. 17. quem alibi retuli.

Testis non idoneus, emendatus, idoneus efficitur.

Verumtamen, si testis ille minus dignus de crimine fuisset emendatus, & per posteriores probata vitæ laudabiles actus bonæ fidei, & opinionis specimen dedisset; tunc iudicio meo sufficeret: quoniam is iam potest dici idoneus; quod videtur sensisse concilium Biterrense c. 13. & concilium Narbonense. cap. 25. quæ alibi retulimus.

Testis minus dignus cum digno & alijs indicij probant.

Idem videtur dicendum, si cum teste digno, & teste minus digno concurrerent aliæ coniecturæ, & indicia de crimine prepetrato; tunc enim indicia alia testimonium testis minus idonei coadiuuant; quod videtur indicari per textum in dicto c. in fidei fauorem. ibi; Ac alijs circumstantijs sit testificantes falsa non dicere præsumantur. Sed de his amplius agemus in sequentibus.

Socius criminis cum deponit, iurare debet.

Testes vero inhabiles cum admittuntur, sicut ceteri iurare debent de dicenda veritate, ut alibi plenè scripsimus.

Sed de socio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tracta. de indicij, nu. 384 in socio criminis non esse iuramentum necessarium putauit. præualuit tamē Iulij Clari sententia in præct. crim. §. fin. q. 21. versic. quæro nunquid. dicentis, dictum socij criminis non facere indicium, nisi cum iuramento deponat. quamuis enim quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur

A vice testis; ideoque non est sibi habenda fides nisi cum iuramento.

Sufficit autem socio criminis iurare quandocunque, siue antequam torqueatur, siue etiam iuret præsentem ipso contra quem deposuit. ita Clarus præcitato loco mihi magis probatur, ut in principio iuret, ut in reliquis testibus obseruatur: quia cum deponit testis est potius quam reus.

B Illa est etiam in hac quæstione præcipua dubitatio, An huiusmodi testes suspecti & minus idonei cum admittuntur, torqueri debeant, an potius dictis ipsorum sine tortura sit standum. & glossa 15. q. 6. in summa, torquendos autumat, siue sint serui, siue viles personæ, vel etiam si sint liberi homines, dummodo sint criminosi et infames, vel obscuri vel ignoti. idem sequitur Hyppolitus Marsilius cons. 109. incipien. Spiritus sanctus. nu. 13. 14. 15. & in præct. crim. §. diligenter num. 62. & Bartolus in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fide catho. num. 12. eiusdem sententiæ esse videtur, siue testes sint infames infamia facti, siue infamia iuris: nam non admittuntur inquit, nisi in subsidium, & cum tormentis. adde Gondissaluum tract. de hæret. q. 13. num. 15. & Iulium Clarum in præct. crim. q. 21. versic. sciam etiam.

C Equidem tamen si hæc sententia vera sit dura tamen nimis & aspera videtur. & ideo crederem hos testes inhabiles indicium facere siue maius siue minus, spectatis personarum qualitatibus, & alijs circumstantijs, etiam si sponte & sine tormentis testimonium dixerint. & plane si testes inhabiles non admitterentur ad testimonium dicendum sine tormentis, facile auerterentur à dicendo testimonio in causa fidei. quare benignior est & fortassis commodior hæc sententia. non tamen ambigo quandoque & posse & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio iudicantis relinquitur, spectata testis infamium malitia, improbitate, & varietate.

D De socio criminis quæsitum est, an ei credi debeat sine tormentis, & Iulius Clarus in præct. crim. §. fin. q. 21. versic. scias etiam. torquendum arbitrat, ut fidem faciat: Cum enim, inquit, ex proprio delicto sit effectus infamis, non debet admitti in testem sine tortura. idem omnino tenet Hyppolitus Marsilius in d. cons. 109.

Sed magis mihi placet sententia Iacobi Simanca, de catho. instit. tit. 64. nu. 38. asserentis, socium criminis absque tormentis indicium facere maius aut minus pro personarum qualitate, & criminum & aliarum rerum circumstantijs. verum ex causa torqueri etiam potest, ut proxime dictum est.

E Quis autem dicatur socius criminis notatur in c. negligere 2. q. 7. & in c. 1. 14. q. 6. & in c. ita plane. 23. q. 2. & in l. comparatam C. ad leg. Flauiam, de plagiarijs, & in l. quoniam liberi. C. de testibus. ubi late glossa, Cynus, & Salycetus. & Archidiaconus in c. quicunq; de hæret. lib. 6. verbo, fautores, versic. nec te moueat. Ex his colligo primum socium siue participem criminis dici posse eum, qui committit aliquod crimen cum illis, cum quibus habet societatem, cap. ita plane. 23 q. 4. ibi: Ita plane si sociatur quis malis, id est, si mali aliquid cum eis committit, item socius delicti dicitur, is qui parti-

An testis inhabilis torqueri debeat.

Socio criminis, an credatur sine tormentis.

Socius criminis quis catur.

particeps est eiusdem infectionis, ut præcitato loco Archidiaconus scripsit, & qui delinquentibus fauent, participes & socij criminis vocantur, ut patet in præcitatis iuribus. glossa quam laudat Salycetus in d.l. quoniam liberi. C. de testib. ait non omnes criminosos appellari socios criminis, sed illos tantum, qui eiusdem delicti numero fuerunt socij, ita quod absolutoria lata pro uno, profit alteri: uel condemnatoria quale quale ei parit preiudicium. Recte tamen iudicio nostro, præcitato loco Salycetus addit, idem esse tametsi non sit idem crimen numero, dummodo sit ei connexum, verbi gratia quia sit illius causa uel occasio, quare in causa hæresis, qui induceret aliquem, ut alicuius hæretici sermonibus interesset, socius criminis esset ei qui prædicaret, cum ei cooperaretur in eo delicto, & causa esset, ut alij inducerentur ad audiendas hæretici conciones. Exempla huiusmodi multa occurrere possunt, quæ ex prædictis facile intelligentur.

Q V A E S T I O L X V.

An periuri possint in testes admitti in causa fidei.

Sexagesima quinta quaestio est: Vtrum Inquisitor periuros possit licite admittere, ad testificandum in causa fidei, seu agendum?

Respondemus, qd sic, ubi præsumat qd deponat zelo fidei orthodoxæ, ut patet in c. Accusatus. §. licet de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Licet uero periuri a testimonio etiam post pœnitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes tam de se, quàm de alijs super facto hæresis dicere ueritatem, eam celando deierent, & postmodum uelint corrigere dictum suum contra se, ac alios complices deponendo: cum crimine huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, seu zelo fidei orthodoxæ dictum suum uelle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) reuelare, in fauorem fidei, (nisi aliud obstat) dari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Regulare^a est tamen in alijs, quod potius statur primo dicto, quàm secundo. de hoc Archidiaconus ibi in glo,

C O M M E N T, C X I I I.

CE periuris eadem fere dicimus, quæ superiori commentario tradidimus de testibus in habilibus, verum in dicto cap. in fidei fauorẽ, de hæret. lib. 6. nulla sit de testib. periuris mentio; eorum. n. paulum diuersa consideratio habenda fuit

Eymerici uero axioma de testibus periuris in hac causa tale est: Cum testes periuri præsumuntur zelo fidei dicturi ueritatem, audiendi sunt.

Periurus uero ideo regulariter a testimonio repellitur, ut notant doctores in cap. testimonium. de testib. uel quoniam infamis est, uel quia ineptus cen-

A setur illius testimonium, qui uacillat, & de eadem re contraria profert modo aiendo modo negando.

De materia huius quaestionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium Inquisitorum verbo, periurus. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. n. 12. Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 35. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. ti. quomodo, & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus, reg. 160. incipiente: Periurus, & alij.

Periuri uero quomodo admittantur in testes in cā fidei, eleganter explicat Gondissaluus d. tract. de hæret. q. 13. n. 12. quem per omnia sequitur Hieronymus Gigas præcitato loco: quorum hæc sententia est: Periuri in hoc crimine ad testimonium dicendum tam contra se, quàm contra alios admittuntur, dum tamen ex manifestis apparuerit indicij, tales non animi leuitate, non odio, non corruptos pecunia; sed zelo fidei uelle deponere, aut dictum suum, quod antea in forma testimonij deposuerant, uelle emendare, & corrigere, ac quæ prius tacuerant, reuelare.

Ut aut periurorum testimonij dictis fides habeatur, ea concurrere debent quæ superiori commentario diximus, quæq; præscribuntur in dicto c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. ibi: Si ex uerisimilibus coniecturis, &c. ita Condissaluus & Gigas præcitatis locis additq; Gigas ibidem nu. 8. & 9. Quod si prædictæ coniecturæ non concurrant de uerisimili ueritate a periuro dicenda, tunc non est admittendus sine tortura, de quo quid sentiam, paulo antea dixi: quamuis fortassis in periuro maior adsit ratio cur torqueri debeat, quàm in alijs inhabilibus.

a ¶ Regulare est tamen in alijs, quod potius statur primo dicto, quàm secundo. Optime infert Eymericus hic ex contextu citato: posse testes corrigere dictum suum, si prius deierauerant, & postea ducti pœnitentia uoluit emendare quod male deposuerat.

Verumtamẽ dubium erat cui dicto esset standum, primo ne an secundo; & videbatur standum esse primo dicto, iuxta doctrinam Innocentij in c. præterea. de testibus cogen. tradunt Abbas in c. ueniens. el se condo. de testibus, & Deus qui hanc asserit communẽ opinionem conf. 174. incipien. In causa falsitatis. nu. 7. & conf. 189. & ceteri relati per Ioannem Roiam in singularibus fidei, singula. 194. incipien. Testis qui in iudicio. in principio.

Ceterum, in causa fidei speciale est, ut posteriori dicto testimonij stetur, ut uere docet hoc loco Eymericus: cuius sententia communi cōsensu approbatur, quam tenet Archidiaconus in cap. accusatus. §. licet de hæret. lib. 6. relatus apud Eymericum supra parte 2. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 13. Ioan. Roias in dicto singula. 194. & alij plerique.

Hæc tamẽ sententia, quod posteriori dicto credatur in causa hæresis tunc procedit, quando ex manifestis cōiecturis apparet posteriora dicta uerisimiliora esse quàm prima, testesq; Priorib. cōtraria deponere zelo fidei, non malitia aut pecunia corruptos: quod apertissime probat textus ibi: Si ex manifestis indicijs apparuerit tales nō animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum uelle corrigere. Nisi. n. hæc indicia apparuerint, ex quibus ostendatur

Cui dicto stādum in causa fidei, an primo uel secundo.

Iat. supra
2. 105.
fidei fauo
admittū
periuri.

periuris
tibus quid
audiendum.

periurus cur
pellatur a
testimonio.

datur posteriora dicta veriora esse, Prioribus de positionibus erit standum, ita Couarruias lib. 2. varia. resol. cap. 13. nu. 9. & Ioannes Roias sing. 206. incipien. Testis qui contra.

Sententia de reuocando primo dicto et procedit, cum dictum fuit contra quolibet.

Rursus, hac sententia de reuocando primo dicto, & de fide adhibenda secundo, non modo procedit quando deponentes testificantur contra se, & contra complices suos; quod apertissime indicat præcitatus textus in dicto c. accusatus. §. licet, de hæret. lib. 6. sed etiam cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet ita videntur velle, ex quo indistincte loquuntur, Zanchinus tract. de hære. c. 14. nu. 5. Repertorium Inquisitorum verbo, testes. §. sed ponamus. & Arelatanus præcitato loco, contra quæ velle videatur Couarruias lib. 2. varia resolutio, c. 13. nu. 9. ubi dicit, non temere Romanum Pontificem commemorasse, testimonium ibi exhiberi à testificante contra se ipsum & criminis socios, cum maxima sit veritatis præsumptio propriæ culpæ cognitio, & eius apud iudicem professio.

Opinio Couarruiæ reiecta.

Verum, dico quod cum hoc sit favore fidei concessum, & fauor fidei æqualiter reperiatur tam in testificante contra se & complices suos, quàm contra quoslibet alios tertios delinquentes profecto in omnibus hac sententia locum habebit. Rursus, textus etiam in dicto §. licet. satis indicare videtur hanc sententiam Couarruiam, dum ait: Stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestantibus eorundem: Nam dum reliquos, dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur. l. cum optio. ff. de optione legata. ibi: Reliquorum appellatione omnes ad Mæuium pertinent.

Secundo dicto. quando non stetur in causa fidei.

Postremo, præfata sententia de stando secunda depositioni, vera est, cum quis in secundo dicto reuelat hæresim & delictum: secus si negat, cum prius de hæresi deposuisset, ut si quis prius dixisset in iudicio, Bucerum negasse purgatorium; deinde vero hoc retractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, non secundo. Repertorium Inquisitorum verbo testes. §. sed ponamus. & §. seq. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 14. nu. 5. ubi pulchram huius dicti rationem assignant: quoniam ex quo alloqui potuit reum, præsumitur corruptus & subornatus, ideoque primo dicto erit standum.

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil priori testimonio detrahi: quod quantum sit, arbitrio iudicantis relinquitur. talis autem testis velut falsus puiendus videtur: de cuius pena alibi scripsimus, & Repertorij & Zanchini sententiam sequitur Couarruias lib. 2. varia. resolutio. cap. 13. num. 9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes delictum hæresis impunitum quodque relinquatur. vide ad hanc materiam, si plures desideras Felinum in cap. cum in tua. de testibus. Alciatum tracta. de præsump. regula 2. præsumptione 29. & Albertinum in c. 1. de hæret. lib. 6. q. 16. nu. 72. & multis sequent.

Q V A E S T I O LXVI.

An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei.

S Exagesima sexta quaestio est: Vtrum Inquisitor infames & criminosos, aut seruos contra dominos, possit licite admittere ad agendum, seu testificandum in causa fidei?

Respondemus quod sic: unde Archid. in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. in §. licet. super ver. exceptum. dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, quod ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiam infames aduersus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. §. huic opponitur. Ad idem ea. q. cap. Pagani. §. in hoc, & §. sed quaeritur. & extra de simo. c. Si dominus. & c. Tanta. Et idem est in alijs criminibus exceptis, scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine læsæ maiestatis. 25. q. 3. Sane.

De criminosi satis etiam in c. In fidei, de hæret. lib. 6. ubi participes & socij criminis admittuntur, ut dictum est supra q. 64.

De infamibus etiam patet; quia periuri de iure sunt infames, & tamen periuri admittuntur, ut patet in cap. Accusatus. §. licet. & dictum supra quaest. proxima.

C O M M E N T. CXV.

Q Væ ad hanc quaestionem spectant abunde sunt à nobis exposita supra super q. 64. & 65. quæ propterea non erunt amplius hoc loco inutiliter repetenda. interim videto Zanchinum tract. de hæret. cap. 13. & Bernardum Comensem in Lucerna Inquisitorum, verbo, testis. §. 18.

Criminosi autem testes & quilibet inhabiles in hac causa admittuntur ad testimonium dicendum, siue agatur contra Sæculares siue contra Regulares, ut optime notat Panormitan. in cap. licet. Heli de simo. num. 20. super glo. in verbo, indifferenter.

Quod vero Eymericus scribit hic ex sententia Archidiaconi, videlicet in detestationem huius criminis etiam seruos admitti ad testificandum contra dominos, verissimum est, præsertim in defectum aliarum probationum.

Ceterum obseruandum est plerumque; seruorum, immo quidem, & famulorum dictis modicæ fidæ esse adhibendam, cum dominis suis infensissimi esse soleant.

Iam non solum serui contra dominos admittuntur, sed et cum opus est aduersus eosdem dominos, immo quidem & aduersus extraneos torquentur, ut Salycetus & alij optime scripserunt, in l. 1. c. de quaest. per textum ibidem cuius hæc sunt verba: Quaestio nem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati census accusationibus, & crimine maiestatis, quæ ad salutem principes pertinet. hæc ibi. Adde Ioannem Roiam singul. 183. incipien. Seruus non est torquendus, & Simancam de cath. instit. ti. 61. de seruis. num. 13. & Panormitanum in cap. cum in conplatione. in fine, extra de reg. iuris,

Q V A E S T I O LXVII.

An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c.

Sexage-

Exagesima septima quaestio est: Vtrum Inquisitor inimicos capitales alicuius delati possit in causa fidei ad testificandum, seu agendum admittere contra illum?

Respondemus quod non: unde Archid. in c. Accusatus. §. licet, de haeret. lib. 6. super uer. exceptum, praemisso quo modo in crimine haereticis, & alijs criminibus excepitis admittuntur ad testificandum, agendum serui contra dominos suos; & criminofici, & infames, contra quemlibet, ut habitum est supra quaest. proxima dicitur sic: non tamen intelligas, quod in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem, 3. q. 5. c. 2. & de simon. Licet Heli. in fi. & c. Per tuas.

De hoc satis notat Host. in summa. de accus. §. quis possit. Et Archid. in c. Ut officium. §. uerum. de haeret. lib. 6. super uer. testium. in fi. dicit sic; Debent etiam Inquisitores per se, inquirere de inimicitia testium, cum is, contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare quid quisque dicit. Quia ubi potest testibus graue periculum imminere, testium nomina delato non publicantur, ut in c. Statuta de haeret. lib. 6. Idem^b dicit dominus Guido Fulcodius post Clemens iij. in fine illarum, 15. questionum, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXVI.

In hac quaestione Eymericus unam proponit exceptionem in hoc crimine, quae obijci possit aduersus testes, videlicet, Inimicitiam capitalem: haec enim testem repellit prorsus in hoc tribunali.

Optimo autem consilio de hoc differit auctor hoc loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabiles in hoc crimine fauore fidei admitti ad testificandum, dubitari poterat, an etiam inimici capitales admitterentur.

Iura quibus utitur auctor, optime probant suam sententiam, quae vera est, & cois, sancitaque; iam olim duobus illis sapientissimis praetorum concilijs Biturrensi, & Narbonensi, in quorum illo cap. 13. ita scriptum est: Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quae non ex zelo iustitiae, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes, & inimicitiae capitales. haec ibi in Narbonensi vero c. 25. ita: Illis tantum exceptionibus, fidem testium ex toto euacuantibus, quae non ex zelo iustitiae, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes & inimicitiae capitales. haec ibi. concordat tex. in c. repellatur in c. meminimus, & in c. cu oporteat. de accusa. & in c. si testes. 4. q. 3. & alibi saepe. tradit Gondissalvus tract. de haeret. q. 13. nu. 43. & ceteri quos retuli supra in hac 3. parte titu. de defensionibus reorum. nu. 118. ubi pauca quaedam dixi de capitali inimicitia, quae ei instituto conueniebant: nunc vero cetera sunt tradenda quae & cognitu necessaria, & usu sunt frequentia.

Nusquam autem reis magis nocere potest inimicitia testium, quam in hoc tribunali cum ipsis nomina testificantium non aperiatur, sicut in alijs delictis fieri iure solet, & ob id Eymericus hunc locum de cogno-

scendis inimicis capitalibus. egregie tractauit 3. p. nu. 118. & seq. praescribens modos uarios, quibus Inquisitores intelligant, an testes inimici sint reo nec ne.

Causas uero ex quibus inimicitia talis oriatur, paucissimas tradidit auctor praecitato loco. ceterum cum ea res sit magni ponderis in hac causa, ut lectoribus plenius satisfaciam, visum est nec indecens nec inutile, referre hic ex varijs locis, & iurisperitorum responsis causas, ex quibus iuste credantur capitales inimicitiae oriri, ut cum cognita fuerint, testificantium dicta repellant.

Sunt qui dicant iudicantium arbitrio esse relinquendum definire quae inimicitiae dicantur capitales: propterea quod a iure nominatim causae praescriptae non sunt. Fely. in c. cu oporteat. de accusa. nu. 5. Maria. Soc. in c. repellantur. nu. 13. & Grammetius cons. 57. incip. In causa mihi transmissa. nu. 9. quos alij recentiores sequuntur. Verum ne de nouo arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitrium sequi. quamquam non diffitear hanc facultatem non esse iudici denegandam, cum possint occurrere casus, ex quibus oriantur inimicitiae, quos alij nondum praeviderunt.

In Hispania legibus septipartitis nominatim traduntur causae plurimae, ob quas unus in alterum iure dicere testimonium prohibeatur, nam in l. 22. p. 3. tit. 16. sapientissime, & prudentissime ita scriptum est. Malquerencia mueue a los omes muchas vegadas de manera que maguer son sabidores de la verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que sea omiziado con otro de grand enemistad que non pueda ser testigo contra el en ningun pleyto si la enemistad fuere de pariente que le aya muerto, o que se aya trabaiado de matar a el mismo, o si le ouiesse acusado, o enfamado sobre tal cosa que si le fuera prouado ouiera de recebir muerte por ello, o perdimiento de miembro; o echamiento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier destas maneras, que aya enemistad entre los omes non deuen testiguar los vnos contra los otros en quanto la enemistad durare. haetenus ibi.

Quorum verborum haec est sententia latine ut cunq; reddita. Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis: ut si inimicitia sit contracta ob consanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: uel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur uel mors, uel membri abscissio, uel exilium, uel amissio maioris partis bonorum; nam ob singulas ex causis praedictis non potest unus contra alterum esse testis, durante inimicitia. ac talis quidem est legis sententia.

Prima ergo causa capitalis inimicitiae oritur contra eum qui occidit consanguineum meum, ita Bart. in l. 4. §. si. ff. de adimen. legatis, & Hypopolitus Marfilus in l. 1. §. praeterea. ff. de quaest. per textum in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. addit Socinus in cap. repellantur. de accusat. nu. 14. non solum esse effectum mihi inimicum capitalem, qui consanguineum meum inter-

Quae inimicitia sit capitalis arbitrio iudicantis relinqui.

Lege Hispana notatae causae capitalis inimicitiae.

Legis sententia qualis.

Causa multa capitalis inimicitiae ordine relatæ.

interfecit, sed etiam si tantum dederit operam, ut interficeretur.

2. *Causa.* Altera causa capitalis inimicitie oritur, quoties quis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari. ita docet eleganter Eymericus, 3. p. n. 118. ibi: vel mors fuit intentata. ubi paulo post addit elegantem rationem, cur talis sit à testimonio merito repellendus, ibi: propter quod præsumitur.

3. *Causa.* Tertia causa, quæ proximæ superioris videtur explicatio, oritur ex solis minis de occidendo. glossa in l. licet, ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexander consil. 14. incipien. Ponderatis. nu. 3. lib. 3. Grammaticus consil. 57. incipien. In causa mihi tralmissa. nu. 8. Abbas in cap. repellantur. nu. 4. de accusatio. Cardinalis in cap. cum oporteat. de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicit, hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum. C. de eo quod me. cau.) quando is qui minatur aut est potens ad id faciendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mandare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. unde vi. & in l. ut uim. ff. de iust. & iure. quod refert, & sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quest.

4. *Causa.* Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidijs paratis vitæ eius contra quem is qui parauit vult testificari. glo. in §. inimicitia. verbo, si capitales, inst. de excusa. tuto. Eymericus supra 3. par. nu. 118. vers. repellitur igitur. ibi: seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, atque via. tales enim sunt insidiæ.

5. *Causa.* Quinto nascitur ex eo, quod quis accusauit aliquem de causa capitali, ut verbi gratia de homicidio, crimine læsæ maiestatis, rapina, crimine nefando veneris, præposteræ, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo nascitur infamia, quod si fuisset probatum, imposita fuisset pœna mortis, abscissionis mēbri, aut publicationis omnium, uel maioris partis honorū, aut exilij. Bart. in l. 4. §. si. ff. de adimen. legatis. glossa in dicta l. 3. verbo, capitales. ff. de recept. arbit. glossa melior, & apertior in d. §. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de excusatio. tuto. Abbas in c. accedens, ut lite non contest. & in cap. repellantur. num. 4. de accusat. Zabarella in cap. cum oporteat. num. 12. de accusat. & alij per hos relati.

6. *Causa.* Sexto oritur inimicitia, quæ repellit testem quoties, licet non accusauerit aliquem de crimine capitali, deposuit tamen in causa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus, & alij in c. cū P. Manconella, de accusatio. faciunt tradita per glossam, Bartolum, & Doctores, in l. 3. ff. de testib. & per Specul. tit. de teste. §. 1. in prin. adde omnino Grammaticum consil. 46. incip. In causa magni Tristani. num. 4. & seq.

7. *Causa.* Septimo oritur capitalis inimicitia, ex eo quod aliquis eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquando in vinculis. Felinus in cap. repellantur. de accusatio. nu. 3. versic. adde quod si tenuit te. Grammaticus consil. 46. incip. In causa magni Tristani. nu. 1. & 2. hæc autem inimicitia semper dura re præsumitur, nisi contrarium probetur, ut docuit Baldus in l. non ignorabit. C. ad exhiben. quæ inimicitia tunc cresceret vehementius contra carcerantem si in dicta carceratione fuisset incaceratos torture suppositus, ut idem admonent.

A Octauo oritur ex sola iniuriarū prolatione. Baldus in c. veniens. circa finem de iniuriando. quem sequitur Iason in l. procuratoribus. C. de procura. Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de questio. ubi ita quandoque indicatum fuisse testatur idem Marsilius consil. 3. incipien. Sæpe ac sapius decreui. Thomas Grammaticus voto 6. incip. In causa excellentis Comitissæ. nu. 4. & 5. & alij, quos prudens omitto. exempla talia esse possunt: appellare virum coniugatum cornutum, siue uxorem eius meretricem: item si quis virum honestum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apostatam à sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: aduocatum appellauerit, impostorem: procuratorem, cauillatorem: iudicem, acceptorem personarum: tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias tondentem, & his similia: atque ut vno verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictum aliquod commissum licet commissum non sit, alicui impropertur, ut notant Bartolus, Baldus & communiter Doctores, in l. 3. ff. de liberis, & posthumis. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea, & alij, in §. 2. instit. de iniurijs.

B Sed in hoc multum considerare oportet personas inter quas conuicia sunt prolata: persone enim viles, & infames, quemadmodum parum curant honorem, ita quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarū etiam facillime obliuiscuntur, & mox reconciliantur; quod vilibus faminis solet frequentissime contingere: nobiles autem & ingenui non sunt ita iudicandi: ac inter hos verè dixeris, ob conuicia oriri inimicitias capitales.

Rursus, plurimum considerata est Prouinciarum & ciuitatum consuetudo: sunt enim quædam iniuriæ in vna Prouincia, quæ in alia non solent pro conuicijs accipi.

C Nunquid autem iniura fiat dicendo alicui; mentiris tradit Bart. in l. si quis extraneus. de acquir. hered. ubi iniuriam fieri dicit. idem sentiendam est cum alicui dicitur; tu es spurius, quamuis re vera spurius sit. Thomas Grammaticus decis. 37. incip. Magnificus Carolus. quæ tamen si quis effugere velit postquam prolata sunt obseruet cautelam 39. quam tradit Thomas Ferrarius.

D Item oritur capitalis inimicitia, ex eo quod quis alterius uxorem tenet marito inuito reclamante, ac repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus, & alij, in c. accedens. el. 2. ut lite non contesta. quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præterea. ff. de quest. nu. 23. adduntq; idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet quod intelliget etiam per vim, ut villas, agros, prata, domos, & similia, ex quorum fructibus commodum suscipiat.

E Quod autem de uxore dictum est; idem est sentias de sororibus, & alijs faminis nobis coniunctis, quarū honor vel infamia nos plurimū potest afficere, quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. instit. de iniurijs. ibi: Siue quis matrem familias, aut prætextatam, prætextatam vè affectatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicetur. hæc ibi. Concordat textus in l. item apud Labeonē. §. si quis uirgines. ff. de iniurijs. quoniam ex his factis inhonestis, & impudi-

Quid dicitur
tur verbi
iniuriosum

Personarum
est habere
ratio in conuicijs.

8. Causa

Ex foemina
rū nobis
guine c
ctarū h
re violat
scitur in
citia.

impudicis infamia generatur, & iniuria infertur, & inde inimicitia inter viros honestos, & probos nascitur. l. i. cum ibi notatis. ff. quibus ut indig. glo. in l. sororem. C. eod. tit. Ioannes Anania in cap. cum oporteat. num. 6. extra de accus.

Causa. Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri moueat questionem status, asserens, videlicet eum esse libertum non ingenuum natum, aut esse seruū, iuxta textum in §. item is. instit. de accusatio. tut. iuncta glossa ibidem, verbo, pupillorum. ita Accursius in §. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de accusa. tut. argumento textus in cap. frequens. de restitutio. spolia. glossa in authen. de teste. §. si quis vero, verbo, questiones. Bald. in l. athletæ. §. dant remissionem. ff. de excusatio. tuto.

Causa. Item oritur capitalis inimicitia, cū quis mouet alicui questionē de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte. ita in d. l. 22. partitæ 3. tit. 16. quam initio huius commentarij retuli, quod ipsum asserunt etiam multi ex illis, quos adduxi in præcedentibus, & Felyn. in cap. quoties, de testibus, num. 5. Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de indicijs. idem Panormitanus, in cap. repellantur. de accus. nu. 4. Ioannes de Anania in c. cum oporteat. de accus. num. 6. Alex. consil. 99. incipien. In causa accusationis. lib. 1. & alij per hos relati. Huius causæ ratio non est difficilis, quoniam ex ablatione, vel retentione aut omnium aut maioris partis, bonorū, vita nō mediocriter læditur, quā sine alimentis trāsfigere nō possumus: bona enim temporalia vita hominis dicuntur, ut notatur, in l. aduocati. C. de duo. diuer. iud.

Idem sentiendum est, cum questio est de magna pecuniarum quantitate, ut voluit Bar. in l. 3. ff. de testib. ad quod facit doctrina Baldi in l. parentes. C. de test. vbi causam civilem magnam equiparat causæ criminali. quos sequitur Marsilius, in d. l. 1. §. præterea. num. 23. ff. de quest.

Idem etiam sentiendum est de spoliatione, aut perditione vnius magnæ rei tantum: hinc enim nascitur inimicitia capitalis. cap. item cum quis. de restit. spol. facit cap. accedens. el. 2. ut lite non contesta. tenet nominatim Ioannes Anania in cap. cum oporteat. num. 6. de accusa.

Causa. Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in persona vel in rebus. de rebus proximè dictum est, de persona id asserit Bald. in l. in his. ff. sol. matri. quem sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præterea. ff. de questio. quod docuit etiā eleganter appositis exemplis Eymericus supra 3. par. num. 118. ibi vel vulnera graua, & lethalia, quæ tunc in primis procedunt, cum inhonesto modo aliquis corporalem iniuriam pertulit, ut si cui pugnus seu alapa sit inflicta; aut fustibus sit pulsatus, seu cāna: quod genus iniuriæ magnam opinionem hominū affert, infamiam, & dedecus, per textum singularem in §. 2. institu. de iniurijs ibi: Cum quis pugno pulsatus, aut fustibus cæsus, vel etiam verberatus erit, &c. & docet copiosè Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. cap. 6. num. 1. & seq.

Idem sentias quoties quis alterum in facie vulnerauit, præsertim si turpis in vultu remaneat cicatrix. Alex. consil. 99. incipien. In causa inquisitionis. quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præ-

terea. ff. de questio.

Ad hæc non potest esse testis in criminibus exceptis qui dudū fuerat inimicus, si recenter est reconciliatus. c. 1. accusatores. el. 1. 3. quest. 5. cuius verba sunt: Accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci velint. hæc ibi. vbi id notant Præpositus, & Turrecr. & Fely. in c. eam te. de rescr. vers. infidelitas. Alex. consil. 99. incip. In causa inquisitionis. Grammaticus, consil. 57. incip. In causa mihi transmissa, num. 8. Alciatus tract. de pæsum. regu. 2. præsumptione 11. Innoc. in cap. cum oporteat. de accusa. Marsilius in dicto l. 1. §. præterea. num. 4. ff. de quest. sequitur Anton. Gomez to. 3. varia. resolu. c. 22. num. 14.

Item descendentes ab inimico capitali præsumuntur etiam inimici, & ideo à testimonio repelluntur. l. athletæ. §. dat remissionem. ff. de excusat. tut. vbi id notant. Bald. & communiter Doct. quos sequitur Ant. Gomez loco proximè citato eademque ratione collaterales vsque ad quartum gradū reputantur inimici. argumento textus in l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniurijs, & ita tenet Bald. in d. §. dat remissionem proximè citato, & Marsilius in d. l. 1. §. præterea. num. 103. ff. de quest.

C Huc spectant quæ docet Felynus in cap. repellantur. de accusatio. num. 4. vers. item adde dum ait Si ego contraxi inimicitiam cum vno de vna familia, præsumitur quod omnes de familia sua sint mihi inimici vsque ad quartum gradum inclusiue, & voluit Bald. in l. si vasallus. el. 1. in tit. si de feudo. fuer. cont. hæc Fel. tenet quoque Angelus consil. 248. incip. In splendidiſſima ciuitate. & Alexander de Imola cōsil. 24. incip. Animaduersionis. lib. 2. & Grammaticus consil. 13. incip. In causa istorum.

Item præsumuntur inimici mei qui cū meis inimicis commoratur, & propterea à testimonio merito repelluntur. cap. accusatoribus. 3. q. 5. vbi Geminianus, & alij, & cap. repellantur, & c. cum oporteat. de accusa. hinc amicus inimici mei non admitteatur ad me accusandum, neque ad testimoniū contra me dicendum, præsertim si cum meo inimico sit magna iūctus amicitia, ut præcitatis locis plenè notatur. id ipsum sentias de eo, qui fecit (ut nostri loquuntur) parentelā seu confederationem cum inimico meo capitali, ut voluit Bal. in l. liberi. C. de inoffi. testa. vbi de hoc copiosè agitur per Doctores.

Idem loco habet in eo qui contrahit amicitiam cū meis inimicis: is enim inimicus meus rectè dicitur, ut latè & verè probat Thomas Grammaticus consil. 24. incip. Et quia nihil ita. num. 6. vol. 2. & las. in liberi. C. de inoffi. testam.

Tandem non ineptè quis dicat eos esse inimicos censendos, & propterea fortassis à testimonio repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu factione alteri familia, & factioni contraria, quales sunt Guelphi, & Gibellini in tota Italia, & in singulis ferè vrbibus est vna aliqua familia potens, & nobilis alteri contraria; nam horum testimonium mutuo contra se non esset fortè facile admitendum. Baldus in lege vnica, C. de rapt. virgin. quem

Qq sequitur

13. Causa.

14. Causa.

15. Causa.

16. Causa.

sequitur Ioannes Royas singulari 200. incip. Testis inimicus, nu. 8.

Verū in hac parte multo iudicio opus est: nam si testes spectata essent virtutis & probitatis, etiā in his prædictis talis sinistra suspicio cessaret, quamvis in alijs multū esset cōsideranda: solent enim sepe homines ex huiusmodi familijs & factionibus vehementer inter se inimici esse: in alijs vero iam penitus ista cessat, quāvis aliquādo inimicitia intercesserit.

Atque ex his & alijs huiusmodi causis arbitrio iudicantis prudenter cognoscendis inimicitia capitalis dicitur oriri, quæ ubi probata fuerit, testem repellit, ut paulo post dicam.

Superiores
causæ inimi-
citæ quādo
procedant.

Iam superiora locum habent etiam si inimicitia contracta esset culpa eius contra quem deponitur, ut scribunt communiter Doctores in dicto c. repellantur. de accusatio. glossa singularis in d. l. athlete. §. dat remissionem. ff. de excusatio. tuto. quam sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 12. nu. 14. vers. quod etiam extende.

Item habent locum quoties subest causa inimicitia, unde verisimiliter oriri possit, quamvis testis dicat & asserat se nō esse inimicum. Innocentius in c. cum l. & A. de sentent. & re iud. Bar. in l. 1. ff. de his quibus ut indig. Abbas in c. repellantur. de accusatio. & alij, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. tesolu. c. 12. nu. 14. & Grammaticus voto. 24. incip. In causa Nicolai. nu. 1.

Quando cessent superio-
res causæ ini-
micitia.

Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia bifariam potissimum limitantur. Primo quoties reconciliatio inter inimicos intercessisset antiqua & benefundata. quādo autem intercessisset dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur: nam tunc cum cesset inimicitia causa, cessat etiam ratio, ob quam repelli testes debeant. argum. tex in l. 3. §. si. & l. seq. ff. de adim. leg. ubi Bar. & communiter Doctores.

Rursus non procedunt quoties inimicitia esset dolo procurata & fraude. eo enim progressa est humana audacia, ut saepe homines cum intelligunt in aliquo gravi delicto aliquem posse contra eos testificari, fraudulenter prius quæstia causa cum eo rixantur, eique sponte iniuriam inferunt, ut postea eum repellere à testimonio possint; & ita liberentur à crimine, quod re vera commiserunt. nam hoc casu non debet talibus sua fraus patrocinari; ideoque talis offensus poterit admitti in testem contra offensorem. ita Bar. in l. 1. §. cum quis. ff. de quæstio. Bal. in l. sed & si quis. §. illud. ff. si quis cautio. Iacobus de sancto Georgio in l. 2. ff. de testibus, & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resol. cap. 12. nu. 14. vers. ita etiam limita.

Quid obser-
uandum in
causis inimi-
citæ capita-
lis.

Deniq; admonebo in superioribus causis, ac et in alijs, ex quib. inimicitia capitalis oriri solet, multū esse considerandā personarum qualitatē: saepe. n. contingit, ut illa causa, quæ sufficiens est ad producendam inimicitia capitalē inter aliquos, in alijs non sufficiat. contra vero sunt multi ita suapte ingenio iniqui & maleuoli, ut ex leui causa ingentes concipiant animo iras aduersus alios, quos cum nō possint, aut non audeant palam offendere, clam moluntur aduersus eos omnia iniquitatū genera. noui huiusmodi multos, & tales in primis reperiuntur in curijs magnorum Principum, quos interdum alte-

rius felicitas, absque vlla alia causa in inimicitiam concitat. atque hoc est diligentissime in hoc tribunali animaduertendum. hæc enim quamvis non omnino repellat testes, tamen diminuent fidem illorū.

A ¶ Dicit sic, non tamen intelligas, quod in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem; &c.] Ex hoc EymERICI loco intelliges corruptam esse glossam Archidiaconi in c. accusatus. §. licet. verbo. exceptum. de hæ. lib. 6. quem hic citat auctor; nam fere in omnibus vulgatis codicib. affirmatiue legitur ita: & intelligas, quod etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accusationem. nam proculdubio negatiue legendum est ita; non tamen intelligas. quod etiam indicant apertissime textus in hanc sententiam ab Archidiacono citati, in quibus inimici capitales, & accusare, & dicere testimonium prohibentur.

Locus
diacono
tutus.

Ex quib. intelliges fortassis deceptum fuisse Nicolaum Arelatanum tract. de hæ. notabili. 10. incipien. Non ignoras. ubi dixit speciale esse in crimine hæresis, ut inimicus inimicum possit accusare.

B ¶ Idem dicit Dominus Guido Fulcodius, post Clemens Quartus, &c.] Hic locus Guidonis Fulcodij, cuius meminit Eymericus valde est insignis in hac causa, legiturque in q. 15. c. 17. ubi cum promississet diligenter esse testes interrogandos, & in-

C quirendas ab eis causas dictorū, seu depositionum, subdit in hæc verba: Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur uia iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus prout in iure fieri consuevit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit; adeo quod etiam de inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum non possint alij diuinare, & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quàm damnare, hætenus ille.

Diligent
quisito
terroga-
dos test

D Q V A E S T I O LXVIII.
An hæreticus admittendus sit in testem contra fidelem.

E Exagesima octaua quæstio est: Vtrum inquisitor hæreticum possit admittere, ad testificandum in causa fidei contra fidelem, uel etiam pro fidele?

Respondemus quod non: nam hæretici, & criminosi regulariter sunt à testimonio repellendi, nisi in quantum de iure inuenitur concessum: nō inuenitur autem, quod hæreticus possit testificari pro fidele, uel contra fidelem. Ad hoc est Archidiaconus, in c. In fidei. de hæret. lib. 6.

C O M M E N T. CXVII.

V Num est axioma in hac quæstione, videlicet, Hæreticum non posse testificari neque contra fidelem, neque pro fidele in causa hæresis, huius axiomatis duæ sunt, partes prior dubia est, posterior autem satis facilis.

Et quātum ad primam pattē spectat, hoc obseruandum

uandum est, iudicio meo plurimū ferre, an hereticus testificetur cōtra fideles in causis fidei; an vero in alijs causis, quę ad fidē non spectent, vt in contrarijs, & alijs etiam delictis ab heresi separatis; nā si in causis alijs à fide separatis testificentur, quid de illorum testimonio sit sentiendum, tradit Imperator in l. quoniam. C. de heret. vbi glossa, Bartolus, Salycetus & communiter Doctores, Speculator tit. de ste. §. 1. Repertoriū Inquisitorum verbo, testes § an hereticus. & alijs plerisque locis.

Testimoniū
hereticorū
non admitti
in secundum
anones.

Et quamvis legibus civilibus quādoque liceat hereticis testimoniū ferre inter catholicos, vt in cōtractibus & vltimis voluntatibus, ne probationum vsus angustetur, vt in d. l. quoniam. C. de heret. at sacri canones praualeant, quibus cauetur ne eorum testimonium recipiatur. sunt enim excommunicati, cum quibus omne cōmerciū est catholicis interdictum, omnisq; cōmunicatio prohibita. cap. excommunicamus 1. & 2. extra de heret. hinc legimus in Cōcilio Toletano III. quod refertur in cap. non potest. 2. q. 7. hereticos ad testimoniū admitti non debere, quāuis dicāt se esse Christianos. tradit glossa in c. si hereticus. 2. q. 7. Repertoriū inquisitorū præcitato loco. Zanchinus tract. de heret. c. 13. nu. 2. & alij.

Sed nec nouo iure civili hereticorum testimonium admittitur in vlla causa, neque civili neque criminali: nam Federicus Imperator in l. Catharos. ita sancit: Nec ad publica officia seu cōsilia, vel ad aliquos eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. hæc ibi. & habetur in authent. credentes. C. de heret. tradit pulchre Conradus Brunus lib. 5. de heret. c. 10.

quibus de
his admittitur.

Placet tamen Iasoni & Alciato in l. 2. C. de sum. Trinit. quos refert & sequitur Conradus Brunus præcitato loco, hereticorū testimonium admitti posse vtraque parte approbātē, vel cū heretici rem à se gestam explicāt, adhibitis tormentis, vel cū testificentur in causis grauioribus, vt hæresis, simonia, sacrilegiū, læse maiestatis, expilata annonæ. sequitur Siman. de cath. inst. tit. 64. nu. 43. vbi addit, his casibus hereticis credi, si verisimilia dicant, vel sint plures numero, & hætenus de primo capite.

An in causa
fidei hereticus
testificetur
contra fidelem.

Quantum vero ad secundā partem spectat, An in causis fidei possit hereticus dicere testimoniū cōtra fidelē, aut etiā pro fidele. Eymericus aperte fatetur hoc loco eius testimonium neq; cōtra, neque in fauorē esse audiendum. & quia huius dicti duę sunt partes, vt omnē dubitationem procul amoueamus, singulatim de vnaquaque est agēdū. tota vero difficultas consistit in ea parte qua dicit, Testimonium heretici non valere cōtra fidelem: neque enim video quomodo possit Eymericus negare testimoniū heretici admitti in causa fidei cōtra fidelem, cum de heretico perinde sit censendum ac de reliquis testibus inhabilibus quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.

Testimoniū
heretici contra
eum qui
putatur fide-
lis, audiendū.

Ergo ita statuamus: Quotiescumque hereticus, aut de heresi suspectus, vel in carcerib. positus, vel alibi existens alicui fidele, qui pro vero fidele & catholico reputatur crimē heresis imponit, siue eum dicat esse socium criminis, siue non; profecto huius vocem contemnere nō debēt inquisitores: sed ad inquirendū secreto accedent, vt intelligant an is fide-

lis qui ab heretico nominatus est, recte de fide sentiat nec ne. hoc est certū, dictū huius heretici hoc casu nō facere semiplenā probationem, ita vt ad capturā possit deueniri; ceterum saltem ad inquirendum faciet indicium. quod cum alijs coniecturis verisimilibus, & adminiculis coniungatur, tunc ad cetera parabit viam. nec credo ab hac sententia recedendum, quę magis patefiet ex sequentibus.

Vnde autē descēderit auctor in hanc sententiam plane nō video: existimo tamen eū ex dicto Archidiaconi, quē hic citat, fuisse deceptum; Archidiaconus enim in c. in fidei fauorē, dicit, hereticum non testificari cōtra fidelem: sed ibi in genere loquebatur, iuxta dispositionem textus in l. quoniam. C. de heret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius commentarij, verum est, & eodem modo loquitur Zanchinus tract. de hereticis c. 13. num. 2. ceterum neque Archidiaconus, neque Zanchinus eo loco addiderunt hanc particulā, quā hic adiecit Eymericus, videlicet, in causa fidei: nam tunc proculdubio aliter sensissent iuxta modum à nobis proxime explicatum.

Neque his obstat textus in ca. dubius, de heret. ibi: Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorāt. vbi glossa. & aliqui doctores sentiūt dubiū in fide. siue hereticū testē esse non posse: quoniam respōdetur illius textus varios esse intellectus, vt constat ibi ex Zabarella, & propterea non debere ad hanc controuersiam diluendam adduci: aut si de testimonio hereticorū accipiat, intelligendum profecto esse iuxta ea quę hætenus docuimus, vt sit sensus: hereticis seu alijs infidelib. quia fidē catholicā nō tenent, omnino credēdū non est, id est, non est plena fides adhibenda, qualis testibus integris & omni exceptione maiorib. adhiberi solet. itaq; nō dicit textus quod nullo pacto possint ferre testimoniū; sed quod eorū testimonium nō est omnino integrum.

Intellectus
c. dubius de
heret.

Alter pars est: Heretici testimonium in causa fidei nō admitti pro fidele. hæc minorē habet difficultatem: heretici enim testimonium non recipitur ad defendendum aliquem in hoc crimine, contra quā aliqui senserint, vt quæstione sequenti explicabo.

Heretici te-
stimonium nō
recipitur ad
excusandum
aliquem in
hoc crimine.

Q V A E S T I O LXIX.

An heretici contra hereticum testimonium admittatur.

Exagesima nona quæstio est: Vtrum Inquisitor possit hereticum admittē ad testificandum contra hereticum, seu pro eo?

E

Respondemus q; sic, cōtra; sed nō pro eo. Nam in cā fidei participes & socij criminis in tali casu admittuntur, vt patet in c. In fidei. de heret. lib. 6. in defectum tamen aliarum probationū, vbi dicitur sic; In fidei fauorē, Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hereticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis ad testimonium admittantur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hereticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum,

Relat. supna
pag. 105.

si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circumstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Ad hoc est Archidiaconus in c. alleg. in glos.

COMMENT. CXVIII.

Dva sunt assertiones: prima est, Valere testimonium hæretici contra hæreticum: altera est, In eius fauorem non admitti.

Hæretici contra hæreticum valet testimonium.

Quantum ad primam assertionem pertinet, optime probat eam Eymericus ex c. in fidei fauore. de heret. lib. 6. præsertim ex illis verbis: Et participes uel socij criminis ad testimonium admittantur. nam si participes, uel socij criminis sunt, iam uel hæretici sunt, uel hæretici esse præsumuntur, aut saltem de hæresi suspecti. Rursus, cum Iudæus in causa hæresis fauore fidei possit dicere testimonium contra Christianos. c. contra Christianos. de heret. lib. 6. & dixi plene supra par. 2. super dicto c. contra Christianos. sane & hæreticus etiam poterit testimonium ferre, cum nulla comoda diuersitatis ratio afferri posse videatur.

Hanc etiam assertionem non inepte probat ratio textus in l. quoniam. C. de hæreticis. ibi: Inter se aut hæreticis, uel Iudæis, ubi litigandum existimauerint, concedimus fædus permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introducere. hæc ibi. sed in terminis proprijs huius questionis rem definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. Catharos. §. 6. relata in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis in hæc verba: Adjicimus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit. hæc ibi. & tenet etiam Lucas de Penna in l. Veterani. C. de Veteranis, lib. 12.

Ceterum, quæ de testimonio hæreticorum hoc loco traduntur, accipienda sunt iuxta ea quæ copiose scripsimus super q. 64. huius 3. partis. neq; Federicus hic contrarium disponit. verum est enim hæreticum per hæreticum conuinci posse concurrentibus omnibus illis quæ præcitato loco tradidimus.

Cur hæretici testimonium in fauore hæretici non recipiatur.

In altera assertionem maior est difficultas: Cur uidelicet hæretici testimonium non recipiatur in fauorem hæreticorum, siue in reorum defensionem: equitas enim contrarium suadere videtur, ne scilicet facultas probandi suam innocentiam reis auferatur. atque ita uoluit Felynus in c. de cetero, de testib. quæ refert & sequitur Gulielmus Benedictus in c. Raynutius. de testa. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Verumtamen quidquid illi dixerint, contraria sententia vera est: nam non est credendum eis qui fidem Deo datam violarunt, quis enim credat fidele esse futurum testimonium eius, qui in Deum extitit infidelis. c. non potest. 2. q. 7. & docet Simancas de catho. institu. titu. 64. num. 45.

Hæc autem sententia de non recipiendo testimonio hæretici in defensionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in alijs infidelibus, quibus ob easdem rationes credendum non est.

Cur non credatur hæreticis pro hæreticis testificantibus.

Sed quæ est ratio cur credatur hæreticis deponentibus contra hæreticos, non autem in fauorem hæreticorum, cum potius non delicta, quam delicta præsumi debeant? urget plane difficultas: sed credendum id propterea fuisse sancitum, quoniam cum hæ-

reticus, aut alius infidelis excusat hæreticum, aut de hæresi suspectum, in odium fidei nostræ id putatur facere, ne delicta contra nostram religionem commissa puniantur: quæ suspicio cessat cum deponit de delicto. credo hanc esse nouam & veram rationem; neminem enim uidimus hæc tradentem.

Addit Simancas de catho. institu. tit. 64. nu. 45. q. licet nullo modo credendum sit hæreticis, hoc fallit, cum forte tormētis fatigati, occultum aliquid, & reipublicæ utile præfecerint: quod libenter admitto.

Sed hoc præterea libenter adiungerem, q. si quandoque ex uerisimilibus coniecturis hæretici aliquem excusantes uera dicere uideantur, sane in fauorem veritatis non putarem omnino iniquum eorum uoces audire: ueritatis enim fauor magnus est, ei, semper debet esse locus. l. Imperatores. ff. de probatio. & ueritas opinioni est præferenda, iuxta notata per Bartolū, & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquir. hered. quæ ob rem, alijs de Innocentia reorum coniecturis concurrentibus, non essent contemnendæ hæreticorum excusationes, quibus quanta fides sit adhibenda, index magis scire poterit consideratis omnibus circumstantijs. l. 3. ff. de testib. & ad pen. quidē diminutionem horum solæ excusationes prodesse possent, non autem ad integram liberationem.

Tunc uero audiendi non essent hæretici, infideles alij, aut quilibet etiam catholici, cum prius deposuissent aduersus eum, quem de eodē delicto in eodem iudicio nunc excusant, iuxta id quod diximus supra in hac 3. parte super q. 65. §. postremo præfata sententia.

An quandoque hæreticorum testimonium pro alio quo sint audienda.

QUESTIO LXX.

An vxor, filij, & familiares pro, uel contra delatos de hæresi admitti debeant in testis.

SUMMARIVM.

D

- 1 Testes domestici non admittuntur pro delato de hæresi.
- 2 Admittuntur autem contra ipsum, &c.

S Eptuagesima questio est: Vtrum Inquisitor possit admittere ad testificandum pro, uel contra delatum de hæretica prauitate, eius vxorem, filios, familiares, seu de suis aliquis?

- 1 Respondemus q. non pro, sed contra. Quod a non pro, satis uidetur per c. Filij. de heret. lib. 6. tibi prædicti non admittuntur pro mortuo delato de hæretica prauitate; ubi dicitur sic: Filij uel heredes illorū, qui dū in ægritudinis lecto decubarent petierunt hæreticos consolaturus, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinē eorundem, sicque uiam fuerūt uniuersæ carnis ingressi, ad probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, immo uerius desolationem non sanæ mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cū tamē moris sit ut dicitur apud eos, quod nullū taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memo-

Relat. super pap. 105.

memoriam habeat ordinatam) admitti non debent si dum viuebant diffamati erant de hæresi, uel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij, uel hæredes ad probandum præmissæ: non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Et si ipsi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro uiuo.

2 Quod b autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, satis patet: est enim testimonium eorum magis efficax ad probandum.

C O M M E N T. CXIX.

Hæc quæstio pugnare videtur cum quæstione 121. nisi diligenter animaduertantur quæ super illa tradidimus.

De materia vero huius quæst. hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandū testibus domesticis, agūt Doctores varijs locis. c. in litteris. de testib. l. etiā. C. de testib. l. idonei. & l. testes. ff. de testibus. l. 1. §. ad quæstionē ff. de quæst. vbi copiose Doct. Ant. Gomez to. 3. var. resol. c. 12. nu. 15. Repertorium inquisitorum, verbo, familiaris. Locatus in opere iudiciali verbo, domestici. glossa & Doctores in §. pater. instit. de testam. ordinan. Marcus Antonius Blancus tract. de indicij. n. 361. & multis sequen. Zanchinus tract. de heret. c. 13. Archidiaconus in c. filij, de heret. lib. 6. verbo, familiares. Ioānes Royas singul. 198 incip. Testis domesticus. Hieronymus Gigas tract. de criminine læsæ maiestatis lib. 2. ti. qui accusare possint, q. 15. idē eod. lib. tit. quomodo, & p quos probetur q. 15. Simacas de cath. inst. ti. 64. n. 46. et seq. et alij quos libēs omitto.

Horum sententia est, Testes domesticos regulariter à testimonio repelli: tamē id fallit in criminibus exceptis, velut in crimine per duellionis, maiestatis humanæ læsæ, & in causa heresis. l. vlt. C. ad l. Iulianā maiest. Gondissalvus tract. de her. q. 13. nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746. incipien. Testis domesticus. in his enim ad testificandum cōtra consanguineos, affines, & quoslibet familiares admittuntur, idque ob rationem, quam paulo post dicemus.

a ¶ Quod non pro, satis videtur, &c.] Hæc est prima assertio huius quæstionis, videlicet, Familiares & domesticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reum; & ratio non inepta hæc esse potest: nam quemadmodū nemo vnquā carnem suam odio habuit, eodem modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere: tum etiam quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filij ad testimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile vt infamiam fugerent, mētirentur itaq; horum testimonium non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quod si nec consanguinei sint nec affines sed extranei, domestici tamen, ratione amicitiae et familiaritatis presumantur non dicere veritatē, vt à tāto crimine reos possint liberare.

Ex priori vero ratione illud consequitur, quod prudēter traditur à quibusdam, videlicet. Gravius

A puniendos eos qui falsum testimonium dixerint contra cōsanguineos, quā cōtra extraneos: tales enim naturæ leges vidētur euertere, cū dū cōsanguineos falso testimonio pulsant, in suam quoq; carnē seuire uideantur. Simacas de cath. instit. tit. 64. n. 49. facit textus in l. capitaliū. §. omnia admissa. ff. de penis. b ¶ Quod autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c.] Ratio potissima cur in hoc crimine testis domesticus non modo admittitur, verū etiam si opus fuerit, compellitur ad testificandū, ea est: quoniā cum hoc crimen secreto committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quā per alios probari potest. cōsensu. C. de repud. c. tertio loco. de probatio. & ob id Eymericus prudentissime addit in fine huius quæstionis, horum testimonium cōtra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum: ac tanto firmitus haberi solet, quāto consanguinei & domestici à suspitione odij longius abesse putantur.

Sed in hac quæstione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nam de cōsanguineis res est apertior, cū ex legibus noscamus qui sint cōsanguinei; nō ita in domesticis & familiaribus, quos qui sint, nullæ leges in iure communi (quod ego sciam) nominatim præscribūt.

In Hispania septipartita lege multi traduntur domestici, quorū propterea testimonia in alijs causis non recipiuntur. nam l. 18. partitæ 3. tit. 16. ita scriptum est: En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrossi non puede ser cabido en aquel pleyto testimonio de su fijo, nin de su sieruo, nin de su affortado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolano, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado. esto es porque non serie guisado, nin derecho de un ome tener logar de su parte, & de testigo. nin otrossi a aquellos que biuen en su merced, & an de fazer su mandado que podieffen testiguar por el. hæc ibi, quibus verbis multæ personæ exprimuntur, quæ appellatione domesticorum & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.

Doctores quos initio huius quæstionis citamus in his conueniunt: domestici & familiares seu de domo dicuntur, seruus, colonus, libertus ascriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. vers. item excipitur quod est domesticus. glossa in c. in litteris. verbo, de familia, extra de testibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, etsi gratis nobis seruiat, vt voluit Ioannes And. apud Speculat. loco præcitato, quam sequitur Felynus in c. in litteris. de testibus. nu. 1.

Item pater domesticus est filio, & contra, filius patri: item uxor uiro, & è conuerso. Felynus in d. c. in litteris. & Antonius Blancus tract. de indicij. numero 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui uiuunt (vt cum nostris loquar) ad vnum panem & vnum vinum. authen. de monachis. §. cogitandum. tales sunt qui uiuunt in communi.

Itē dicuntur domestici omnes illi, quibus ratione patriæ, vel dominicæ potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruientes. Marcus Antonius Blancus præcitato loco.

testificatur contra suos consanguineos.

Num. 2. Testimoniū domesticorū recipitur cōtra domesticos in hac cā & quare.

Domestici & familiares q̄ dicantur.

ne non admittendis rebus domesticis ubi dicitur.

Domestici & familiares q̄ dicantur.

Domestici & familiares q̄ dicantur.

Domestici & familiares q̄ dicantur.

additio ad glossam, in §. pater. instit. de testam. ordi-
nan. Bal. in d. c. in litteris. de testibus. Montalius
in d. l. 18. partitæ 3. tit. 19. de quo vide pulchram di-
stinctionem allatam ab Henricho Boich in d. cap. in
litteris. adde ibidem Franciscum Aretinum, &
Crottum tracta. de testibus, nu. 104.

Vbi ergo cõstiterit quempia domesticum esse, &
alicuius familiarẽ, is nõ dicet testimoniũ pro accu-
sato de hæresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici
testimoniũ,
an p reo quã
doque audia-
tur.

Et quamuis hæc ita se habeant, illud tamen pu-
tare in hac causa obseruandum, qd si persona do-
mestica esset valde digna, ac spectata probitatis,
planè etiam in hoc crimine nõ esset penitus cõtem-
nendum eius testimonium ad excusandum reum,
iuxta doctrinam Innocentij, Ioannis Imola, & An-
tonij de Butrio, in d. c. in litteris de testibus: nam si
talis persona esset, de qua non præsumeretur, quòd
deieraret, tũc eius testimonium recipiendum esset.
atq; hoc tunc potissimum locũ haberet, si cum hu-
iusmodi teste domestico conueniret alius testis non
domesticus, & omni exceptione maior, aut alia in-
dicia de innocetia reorũ iuxta doctrinã Marsilij in
l. de minore. §. tormẽta. ff. de quæstio. vbi plures ci-
tat in hanc sententiam, quos videto. quanta autem
fides his habenda sit, in defensionem reorum, index
magis scire poterit spectata personarum, & alio-
rum indicatorum qualitate. l. 3. ff. de testibus.

Q V A E S T I O LXXI.

An testes plures duobus requirantur
ad condemnandum quempiam
de hæresi.

S V M M A R I V M.

- 1 Duo testes legitimi non singulares de iuris ri-
gore videntur sufficere.
- 2 Ex æquitate tamen in crimine hæresis plures
requiruntur.
- 3 Leniores probationes non condemnandum, sed
ad præsumendum sufficiunt.
- 4 Inquisitoris diligentia defensionum defectum in
crimine hæresis supplere debet.
- 5 Quid agendum cum quis per duos testes tãtum
est conuictus.
- 6 Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, &
Ioan. And.

Eptuagesima prima quæstio est: Vtrũ
Inquisitor depositione solum duorũ
testiũ legitimorum, nõ singularium,
possit licitè aliquẽ de hæresi cõdem-
nare, vel plures quàm duo necessario requiratur?

- 1 Respondemus, qd quamuis videantur sufficere
duo testes de iuris rigore: quia regulare est, qd in
ore duorum vel trium testium stat omne verbũ:
- 2 Tamen de iuris æquitate non videtur in hoc
crimine duos sufficere, tũ propter criminis imma-
nitatem; in criminibus enim probationes debent
esse luce clariores. C. de probat. l. sciant, hæresis
autem inter maiora crimina enumeratur.
- 3 Et si dicatur, quòd in hoc crimine sufficiunt le-

uiiores probationes, quia leui argumẽto quis dete-
gitur; verum est ad præsumendum, non autem ad
condemnandum: tum propter iuris ordinis in
hoc crimine detractionem: In hoc enim ordo
iudiciarius in fauorem fidei detracatur: quia nec
delatus videt testes iurare, nec sibi etiam publican-
tur, vbi posset eis graue periculum imminere, vt
in c. Statuta, de hæret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed
tenetur ipse Inquisitor per se, & ex officio, de te-
stium inimicitia inquirere, & etiam si deposuerit
confusè de causa scientiæ eorũ iterũ interrogare:
quod potest facere, extra de testi. Per tuas. & ff. de
quæstionibus. Repeti. Nam quanto magis via de-
fendendi delato præcluditur, tanto magis incum-
bit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordantes, &
legitimi contra quenquam, nec ex hoc uellem eũ
de tanto crimine condemnare, sed purgationem,
si esset diffamatus, indicere: vel propter vehemen-
tẽ suspensionem dictorum, quæ oritur ex dictis
duorum testium, abiurare eum facere: vel quæ-
stionare, seu sententiam differre: nõ enim videtur
tutum ad vocem duorum testium hominem bo-
næ famæ de tanto crimine condemnare: secus si
fuerit malæ famæ.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum
Clemens Papa iij. in q. 15. quæstionũ ad Inqui-
tores. Et de hoc Archidiaconus plenius in cap. Vt
officium. §. verum. in prin. de hæret. lib. 6. super
ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glos. illius. c. Et
Ioan. And. ibidem. & in c. Excommunicamus ita-
que, extra, de hære. §. adiicimus. vbi dicitur, quod
faciat Episcopus iurare tres vel plures boni testi-
monij viros de dicenda veritate si sciuerint in pa-
rochia hæreticos ibi esse.

C O M M E N T. CXX.

Primus omnium, quod ego sciam Guido Fulcodius
in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ
prauitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi
videri hominem bonæ opinionis & famæ ad voces
duorum testium de tanto crimine condemnare: eius
verba ita habent: Adeoque non crederem tutum
ad uocem duorum testium hominem bonæ opi-
nionis damnare, licet: videar cõtra ius dicere quia
vbi numerus testium nõ exigitur, duo sufficiunt.
Sed hoc dico, quòd duos vix duos iudico, eo qd
urgente necessitate legitimæ defensionis ordo
truncatur. hæc ille.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiao-
nus, in c. vt officiũ. §. verum quia. de hæret. lib. 6. re-
lat. supra apud Eymericum parte. 2. (nam vt obi-
ter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretatio-
nes suas ad tit. de hæret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulco-
dio paucis additis transcripsit) eidem sententiæ sub-
scripsit Hostiensis in sum. tit. de hæret. §. qualiter.
versi. vt autem & alij quos paulo post referam.
Hos sequitur etiam hoc loco Eymericus, quorum
sententia nec inepta fortassis est, nec penitus con-
temnenda, vt ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter vbique de
hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad
quemlibet in hac causa cõdemnandum. hoc videtur
velle

Inquisitor
diligentia
pleat defe-
nsionem
&c.

Quis sente-
in crimi-
hæresis pl-
res quã du-
testes poss-
lari.

Duos test-
sufficere
causa hære-
qui dixerit

velle non obscure Ioanes Andr. in cap. excommunicamus. 1. §. ad iudicium. ubi verum adducit eius. §. intellectum. idem tenet apertius in dicto cap. ut officium. de heret. lib. 6. & ibidem Geminianus, Fracus, Perusinus & alij: & hanc esse communem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioanes de Anania, & Marianus Socinus & alij, in dicto c. excommunicamus 1. extra de heret. addit Gondissalvus tract. de heret. q. 13. nu. 9. hanc sibi videri veram opinionem. sequitur Carrerius in pract. crim. num. 162. Petrus Godofredus, in l. quicumque. in principio. C. de hereti. Sylvester in sum. verbo, heresis. 2. quæst. 4. Simancas de catho. instit. tit. 51. num. 7. & 8. idem ibidem titu. 64. num. 36. Ioannes Roias singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. num. 8. & seq. Aegidius Bossius titu. de heret. num. 4. Iulius Clarus in §. heresis. vers. habet etiam Boerius decisione 342. incipiente: Sed quod testes. Antonius Gomez tom. 3. variar. resolut. c. 12. num. 9. Zabarella in clemen. 1. de hereti. §. verum. q. 1. num. 5. Ambrosius de Vignate, tracta. de heret. q. 13. & multi alij, quos longum esset recensere.

Horum omnium sententia communis est & vera: tum quoniam casus hic de condemnandis hereticis per duos tantum testes non inuenitur exceptus ab illa vulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorum vel trium testimonium stabit omne verbum. Tu etiam quia non potest videri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationem omnia expenduntur.

Tum postremo, quia nullo iure id apparet esse constitutum, ut recte multi ex præcitatis doctoribus testantur.

Idem tamen admonent, ad hoc ut per duos tantum testes vere probetur heresis, necesse omnino esse, ut illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. cap. licet. de testibus. Decius consil. 429. Palacius Rubius in dicta allegatione de heresi. §. 13. Albertinus tract. de agnoscen. assertio. quæstio. 34. num. 4. & 5. & ceteri vno ore.

Quamuis autem hæc vera sint, non propterea continenda est Eymerici sententia, is enim non dicit, nec alij quos sequitur, absolute non sufficere duos testes in hoc crimine; sed durum videri hominem bonæ opinionis & famæ ad voces duorum condemnare, cum ei ordo legitimæ defensionis denegetur non publicatis testimonium nominibus. quare eius sententiâ illustres etiâ Doctores sunt secuti. Albertinus tracta. de agnoscen. assertio. quæstio. 34. nu. 3. idem videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hereti. cap. 9. & S. Antonius 3. parte tit. 18. cap. 2. §. 5. & Tabiæsis in sum. verbo, Inquisitor §. 37. & postremo Ioannes Roias tracta. de heret. assertio. 4. nu. 103. apertissime scribit contra id quod senserat prius in singulari. 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. asserens se non audere in tam graui crimine, in quo truncata est & diminuta reorum defensio; duobus tantum testibus etiâ legitimis quemquam condemnare; & per omnia sequitur sententiâ Hostien-

A sis, quam profitetur Eymericus hoc loco.

Huic sententiæ eo libentius putaret quis subscribendum fore, quod tutior apparet & securior; & sane tutissimum est, ut si homo videatur spectata virtutis & probitatis, non condemnetur ad voces duorum testimonium nisi alia adsint adminicula & indicia; tunc enim condemnari poterit. hoc ipsum dicendum est de homine malæ famæ, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, ut vno verbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quando duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando vero non. B quod facile intelligetur spectata tum delinquentis tum testimonium qualitate.

Hoc tamen non possumus diffiteri, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulantiæ, & ob communem etiam usum sacri tribu- C nalis Inquisitionis ad voces duorum testimonium idoneorum reos huius criminis condemnare. Eymerici sententia valde benigna est, & secuta, quæ tunc potissimum non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis communiter haberetur, & integræ famæ, & incorruptæ vitæ: tunc enim non esset incongruum, aut differre supplicium donec forte aliæ accederent cōiecturæ, & probationes; aut mitius punire: et hæc et ratione videntur locuti huius opinionis assertores.

Q V A E S T I O LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

S V M M A R I V M.

- 1 Nemo ex testibus singularibus etiam cum infamia de heresi est condemnandus.
- 2 Abiuratio autem & purgatio canonica indici poterit tali.
- 3 Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.
- 4 Facultas Inquisitoribus data circa statuta legatorum sedis Apostolicæ.

Eptuagesima secunda quæstio est: Vtrum inquisitor per testes singulares solum, vel saltem cum infamia possit iuste de heresi aliquem condemnare?

- 1 Respondemus quod non; nec per testes singulares solum, nec etiam cum infamia. extra de testi. Tā litteris. præsertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus. de præsump. Litteras.
- 2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamiæ in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis uehementis, quæ confurgit ex dictis testimonium. His concordat Guido Fulcodius prædictus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores. & Archid. in c. Ut officium, in §. uerum. super uers. testimonium.

Duobus testibus idonei si quis continetur, libere damnari potest.

Quales de-
ant esse te-
es.

ensus sentē
& Eymeri-
, & qui fuc-
nt eam se-
uti.

3 Est^a uerum quod in litteris Cardinalis Albanensis sedis Apostolicæ delegati ad Inquisitores, de hoc habetur ita: Cum nuper dominus Papa: & infra: Quando^b uero testes singulares sunt in dictis, tamen concordant in substantia rei, seu in effectu, relinquitur Inquisitoris arbitrio, ut sicut ei secundum Deū uidebitur, sic procedat: maxime si fama cōsistat, & idoneitas & fides deponētium cōtra eum, contra quem fuerit inquirendum. hæc ibi.

Relat. supra.
Pag. 129.

4 De consultationibus uero & consilijs legatorum sedis Apostolicæ in litteris Clementis, Alexandri, & Urbani Quarti, Præcunctis. præmissis multis priuilegijs dicitur sic: Et obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quam in concilijs legatorum eiusdem sedis provide edita, quæ negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. Sequitur infra illa clausula generalis, Plena sit uobis & singulis uestrum præsentium tenore facultas.

COMMENT. CXXI.

EX hac questione tria potissimum colliguntur axiomata.

Primum est: Per testes singulares nemo est condemnandus.

Secundum est: Neque etiam si infamia cum teste singulari adiungantur.

Postremum est: Cum testes singulares sunt in dictis, conueniunt tamen in substantia rei, seu in effectu, arbitrio inquisitoris relinquitur, ut sicut ei uidebitur, procedat.

Hæc questio partim est facilis, partim uero difficilis, ac valde cōtrouersa. facilis est quātū attinet ad priora axiomata: lōge uero difficilis, ob tertium dictū. ceterū ne quid parum explicatū reliquisse uideamur, singula lumine interpretationis illustrabim⁹.

Quatuplex
fit singulari-
tas.

Sed quod apertius cuncta intelligantur, obseruandum est, multiplicem esse singularitatē. quādā est obstatiua, alia cumulatiua seu adminiculatiua; tertia diuersificatiua. ita Baldus singulariter & uere in c. licet causam, nu. 11. de probatio. & in l. testiū. C. de testibus. num. 9. et 14. sed copiosius & ceteris apertius Aymon Crauetta in tract. de antiquitate temporis, par. 4. nu. 157. cum multis sequentibus. & Albertinus in cap. quoniam, de hæret. lib. 6. q. 16. nu. 38. cum multis sequen. quo loco recenset plures alias singularitatis species, quas libens omitto.

Obstatiua est, quando ex dictis testium nascitur repugnantia aut contrarietas, ut cum unus ait, alter uero negat.

Quo casu dictum unius, alterius dictum aut debilitat aut infringit, aut non probant.

Cumulatiua est, cum dictum unius coadiuuat dictum alterius, ut cum unus deponit de facto, alter de fama; seu unus de uisu, alter de auditu & hæc, ut probat Crauetta præcitato loco, semiplenā facit probationem.

Ultima est diuersificatiua, ex qua nascitur diuersitas rei in substantia, ut cū unus testis dicit vno loco & tempore quid factum, alius uero alio loco & tempore; quo casu dictum unius non infringit dictum alterius immo coadiuuat & corroborat.

His ita cōstitutis, primum & secundū Eymerici

Axioma uerū & cōmuni voto receptū est, eiusq; doctrina procedit nō modo quādo testes sunt singulares singularitate obstatiua, quia tūc nulla esset difficultas: sed etiā cū sunt singulares, singularitate cumulatiua, ut ipsemet auctor tradit in 2. axioma.

Hæc uero axiomata tradidit iā olim ante Eymericū in hac causa Guido Fulcodius, quē hic refert auctor. nu. 2. in cōsultationib. ad inquisitores q. 14. in hæc uerba: An autem per testes singulares, & famam, possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: constat enim q. non, ut extra de testibus, tam litteris. præsertim cum in criminalibus probationes esse debeant luce clariores. C. de probatio. l. sciant. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus: indicetur ergo purgatio, ut ostensum est supra. hæc uero Guido.

Eandem hæc sententiam proficitur Ioānes And. in c. ut officiū. in principio. vers. certum est autem. de hæret. lib. 6. & Archidiaconus in c. ut officiū. §. verum quia. de hæret. lib. 6. Baldus in l. ob carmē. §. si. ff. de testibus. Zabarella in clem. 1. §. verum. de hæret. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. Palacius Rubius in allegatione de hæresi §. 12. Repertorium inquisitorum uerbo, testis. §. an in causa hæresis. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. num. 9. Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 53. vers. dixi etiam. Simancas de catho. instit. tit. 51. num. 3. idem eodem tract. tit. 64. nu. 61. et sequē. Boerius decisione 342. incip. Sed quot testes. Marsilius cons. 109. incip. Audito & intellecto. Parisius cons. 2. incipien. Et si esse iudicū. lib. 4. Denique ut numerosam aliorum cateruā omittam, idem tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus lib. 5. de iustitia & iure q. 7. ar. 2.

Testis uero singularis (ut obiter hoc dicā) proprie & uere is vocatur, qui solus est, nec aliū sibi habet in depositione per omnia contestem & concordē, ut optime scribit practica Rapiensis in forma oppo. contra testes. vers. suntque etiam singulares. nu. 1.

DRatio autē cur uni testi singulari non credatur, seu in hoc seu in alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto præcitato loco: Nā cū reus, inquit, sit suauitæ, & bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, unius auctoris affirmatio non putatur sufficiens ad pellendum ipsum de sua possessione.

Alij hæc rationē adducunt: Si in alijs criminibus testes singulares non probāt, multo minus in hoc probabūt, cū in eo ueriores probationes desiderētur. Si quis ergo unum solū testē singularem habeat contra se, propter dictū eius non condemnabitur, sed torquebitur, si testis ille fuerit omni exceptione maior, ut supra monuimus super q. 61. et si nihil cōfiteatur, ubi sufficēter fuerit tortus, absoluetur.

EQuod si cū teste singulari adsit fama de crimine, quāuis legitime sit probata, nō propterea condemnabitur reus. ita ferme oēs præcitati, quod tradit Eymericus in secundo axioma, cuius ratio hæc esse potest: quoniā in criminalib. ex pluribus imperfectis probationibus non consurgit una integra & perfecta probatio, ut colligitur ex glossa in c. ueniens. 1. in uerbo, illorum & ex notatis ibidem per Antoniū de Butrio, & alios extra de testibus. adde Marsiliū in Rubrica. C. de probatio. & Iulium Clarum in pract. crimin. q. 63. vers. tu scis.

Hæc

Per unum
item & fa-
nemo d-
nandus.

Quis dica-
testis sing-
ris, & cur
nō credat

qui vno te-
e conuinci
r, & infam-
ia laborat,
tra ordinē
piendus.

Hæc tamen conclusio, quæ & vera & commu-
nis est, vt docet Palacius Rubius in dicta allegatio-
ne de hæresi. §. 12. vera est quo ad pœnam ordina-
riam imponendam, non autem quoad purgationem
indicendam, vel aliam pœnitentiam iniungendam.
Idem tradit Eymericus hic, nume. 2. & Reperto-
rium Inquisitorum verbo, testes, §. an in causa hæ-
resis, si quis ergo contra se vnum bonum testem ha-
beat, & infamia etiam notetur de eodem illo cri-
mine, arbitrio Inquisitoris plectendus est.

His ita positis, ad postremum axioma acceden-
dum nobis est, in quo versatur ingens difficultas,
& pœnæ inextricabilis controuersia, quæ fortassis
egeret Pontificia declaratione.

not modis
is possit
bere con-
se plures
tes singu-
res.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bifariam
potissimum potest quis contra se habere plures te-
stes singulares: Primo, cum duo vel plures depo-
nunt de diuersis hæresibus, item diuersis locis at-
que temporibus; vt cum, verbi gratia, vnus dicit
se audiuisse Lutherum negantē Purgatorium mēse
Maio: alius uero dicit se audiuisse eundē Lutherū
negantē potestātē summi Pontificis mense Aprilis.

Secundo, potest quis habere aduersus se duos vel
plures testes singulares de eadem seu eisdem hære-
sibus deponentes; discordant tamen in loco & tem-
pore: ut si duo vel plures testes oī exceptione maio-
res ita se habeant, vt vnus, verbi gratia, dicat se au-
diuisse Bucerū nudius tertius in platea dixisse, sum-
mū Pontificē non esse caput Ecclesiæ: alius vero di-
cat, se nudius quartus in scholis audiuisse Bucerū
asserentem Papam item non esse caput Ecclesiæ.

Prima difficultas nunc est diluenda: altera pau-
lo post tractabitur: illud tamen ingenue dicam, à
plerisque è nostris ita hæc confusè tractari, ut vix
percipias, quid sibi velint, aut in quo articulo ver-
sentur: à nobis, nisi fallor, apertius & ordinatius
explicabuntur, ne quid in hac grauissima lite pa-
rum declaratum relinquatur.

niētia eo-
n, qui di-
nt per te-
singula-
s quæ pro-
ri hæreti-
i genere.

Ergo quātum ad primā difficultatē attinet, mul-
torum sententia est, ad probandum aliquid in gene-
re sufficere quidem testes singulares, ut verbi gra-
tia, in exemplo posito, si agatur in genere de pro-
bando, an Bucerus sit hæreticus, satis est si per te-
stes singulares de diuersis hæresib. & diuersis locis
atq; temporibus prolatis conuincatur: tunc enim
probatum erit in genere Bucerum hæreticum esse.
ita Iacob. Butrigarius in l. Arriani. & Salycetus
in l. quicūque. C. de. hæ. Baldus in l. actor. C. de pro-
batio. Ioannes Anania in c. 1. de hæ. nu. 7. vers. vlt.
scias. Alexander consil. 141. incip. Ponderatis. lib.
1. idem consil. 92. incip. Viso & oportunè discussio,
lib. 5. Calcanens consil. 19. incip. Ad primum vide-
tur dicendum. & alij quos refert Iulius Clarus in
practica crimina. quæst. 53. vers. dixi etiam. & Phi-
lippus Portius lib. 1. com. opinio. regu. 34. versic.
septimo infertur Zanchinus tract. de hæ. c. 13. nu.
6. Aym. Crauetta consil. 78. lib. 1. & Bernardus in
lucerna verbo, testes. §. 19. versic. tres testes. Cam-
pegius apud Zanchinum, c. 13. verbo, singulares,
& Locatus in opere iudiciali verbo, testis. nu. 19.
& alij multi, quos libenter omitto.

Quod autē testes singulares eo modo quo dictū
est, probent aliquid plenè in genere, tradunt multi

A insignes iurisperiti, quos refert (vt breuius agā)
Philippus Portius lib. 1. communium opinionum
regula 34. versic. contrariam opinionem, eamq; fa-
tetur communem Antonius Gomez to. 3. varia. re-
sol. c. 12. nu. 12. & Albertinus in c. quoniam, de hæ-
ret. lib. 6. nu. 51. & 52. vbi affirmat hanc forsā opi-
nionem obseruandam fore in praxi, tametsi secu-
rius esset, & tutius si super hoc fieret constitutio.
Potissima autem ratio, qua nititur præfata senten-
tia est: quoniam hæreses inuicem sunt colligatæ, &
ad vnum finem tendunt, & in uno erroris termino
voluntantur. cap. excommunicamus, 1. & 2. de hæ.

B Caterum, omissa horum insignium virorum opi-
nionem in hac causa (nam in alijs quid sit statuendū,
cum non sit instituti nostri, minimè curo) dicendū
est; testibus singularibus prædicto modo neminem
probari hæreticum in genere. Primum enim vix
intelligi potest, quid sit, hominem aliquem hæreti-
cum esse in genere: nam & ratio & modus ipse lo-
quendi oppugnat hanc ipsam eorum sententiam. ge-
nus enim quid confusum est, incertum, & commu-
ne, & ubi quid in genere probaueris, nullum adhuc
certum indiuiduum demonstrasti. itaque conuin-
cere aliquem esse hæreticum in genere aut nihil est,
aut ridicula planè est loquendi ratio.

C Rursus, nemo de hæresi potest condemnari, nisi
duobus legitimis testibus sit conuictus: at qui de
pluribus differentibus articulis per testes singula-
res conuincitur de nulla hæresi plenè conuincitur.

Præterea, in hoc crimine vberiores, & clariores
probationes ob eius atrocitatē desiderantur, cū sit
ordo defensionis quasi imperfectus, & truncatus: sit
ergo ut nullo modo talis probatio in genere ad pœ-
nā criminis ordinariā imponendam sit admittēda.

D Postremo, quemadmodum testib. singularibus,
prædicto modo nullus probatur in genere adulter,
fur, raptor, homicida, incendiarius, & similis: ita
nec probabitur hæreticus, & hæc sententiā vera est,
& vsu recepta, quam profitentur insignes et iuris-
periti. Salyc. plenè in l. testium n. 16. C. de testibus,
quem sequitur Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c.
9. & Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 69. & seq.
& Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. asser. 6. nu.
142. & seq. quibus est omnino subscribendum: quia
hec sententia verior est, & tutior, & firmiter
rationibus munita, neque Eymericus in hac tertia
assertione loquitur iudicio nostro de hac facti spe-
cie, sed de alia, quam mox explicabimus.

E Pulchra quidem sunt in hanc nostram sententiā
Alexandri Imolensis verba consil. 104. incipien. In
causa & lite, quæ ideo referre placet: quoniam aper-
tam lucem huic difficultati, de qua agimus, asse-
runt. ait ergo ita: Vbi tractatur de probando ali-
quos actus ex quibus resultat multiplicatio alicuius
rei, non sufficiunt testes singulares: unde si
volo probare talem religiosum fecisse miracula,
& per vnum testem probō quod sanauit vnum
claudum, & per alium testem probō quod illumi-
nauit cæcum, testes isti non probant, ut no. Archi-
diaconus in ca. nec mirum. 26. q. 5. & Vincentius
in c. Venerabili. de testib. & Antonius de Butrio,
in cap. cum oporteat. de accusatio. vbi ex hoc in-
fert, quod si volo probare Titum esse hæreticum,

Testibus sin-
gularibus ne-
mo proquatur
hæreticus in
genere.

Sententia
Imolē de nō
probato hæ-
retico in ge-
nere.

& vnus

& vnus testis deponit quòd Titius dixit, quòd Christus non venit in Virginem; alius dicit, quòd personæ Trinitatis non sunt æquales, certè non probant; quia sunt singulares, licet secūdum eum Iaco. de Butrig. dicat cōtrarium in l. Arriani. C. de hæret. hætenus Alexander, qui fideliter retulit sententiam Antonij de Butrio in dicto cap. cum oporteat, de accusat. q. 9.

Et rationem pulchram videtur assignare Salyce tus in l. testium. C. de testibus. num. 16. ubi eandem profitetur sententiam in hæc verba: Secundo casu quando uarietas loci inducit uarietatem facti circa modum cognoscendi, & sic circa cognitionem testium, ut hoc exemplo: Ego uolo probare Titium esse hæreticum, & ad huius probationem vnus testis dicit, quòd audiuit ipsum dicentem in tali loco, puta in platea ipsum dixisse, & affirmasse, quòd Iesus Christus non fuit filius Dei: alter dicit quòd audiuit ipsum dicentem in alio certo loco, quòd Spiritus Sanctus non procedit à Filio; & isto casu reperio uarias opiniones; nam quidā dicunt, quòd probant, quia ambo in hæresi concordant, licet in specie hæresis non sint contestes: alij dicunt quòd non probant, quia debent esse contestes nedum in genere, sed etiam in specie hæresis, alijs dicuntur singulares, ut in cap. cum dilecti. de elect. & ideo non probant, ut 3. q. 9. nihilominus, Ego teneo hanc secundam, ubi certa species hæresis fuit deducta in libello: sed ubi hæresis in genere deducta fuisset, licet de iure libellus admitti non debuit, secundum notata in l. libellorum. ff. de accusat. forte prima opinio procedit. forte ideo dixi, quia uidetur quòd nec tunc testes probent plene, sed semiplenè: quòd sic probò: Nulla species hæresis est plene probata, ergo ex probatione super ea facta non potest inferri, seu dici, uel affirmari, quòd Titius sic dixit, sed bene potest opinari per iudicem, quòd ita fuerit, ut ille testis dixit. ff. eo. l. 3. §. eiusdem, in fine. ibi: aut parū tibi probatum opinaris. Ex eo ergo quòd non potest uerum esse in tali specie, non potest dici uerū esse in suo genere. Sed ex nulla illarum probationum in aliqua specie potest dici sic esse, uel accusatum uel inquisitum hoc dixisse: ergo nec hæresim probatam esse. quod demonstro aliter: pone quòd Titius accusatur à Caio specificè de tali specie hæresis, & quilibet probat per vnum testem tantum, an dicentur isti probasse? certè non. sic nec in proposito. Dico igitur non plene, sed semiplene tantum probatum esse, & omnes isti habentur loco vnus. nisi dicatur quòd in crimine hæresis non requiratur tanta subtilitas probationis. hætenus Salyce. Atque ex his remanet declarata prima difficultas.

An per testes loco & tempore diuersos, plenè probetur eadem hæresis, ardua questio.

Subsequitur nunc difficultas altera diluenda, quæ maximi est momenti in hac causa, An uidelicet, is plenè conuincatur de hæresi, qui duos aut plures habet testes legitimos, & omni exceptione maiores de eodem aut eisdem erroribus deponentes, ut prædiximus, loco tamē & tēpore diuersos.

Et Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 34. nu. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. non procul a fine, & Simancas de cath. instit. titu.

A 64. n. 75. & 76. secuti Salycetum in l. testium. C. de testibus. nu. 16. asserunt, hæresim plenè & perfectè remanere probatam, si quis, verbi gratia, conuincatur Bononiæ dixisse; Papam non esse caput militantis Ecclesiæ, & Romæ per alium testem, item dixisse; Papā non esse caput militantis Ecclesiæ, & Salyceti verba, ita habent. Secus si ambo deponunt de eadem specie hæresis, licet vnus dicat se audiuisse in uno loco, alter in alio; quia tunc uidetur dicendum, quòd species illa sit plene probata: quia isto casu locus non plurificat hæresim sæpius firmatam, & recensitā, & continuatam hætenus Salyce.

B His addit Simancas præcitato loco rationes alias fortassis non vulgares: tum quia diuersitas testium in alijs quàm in substantia, non abrogat fidem eorum: tum quoniam perinde fecit hæreticus, qui varijs locis, & temporibus eandem hæresim repetit ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est singulis testibus ostendit, varijs temporib. & locis; postremo quia absurdum esset, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceret suas hæreses, & tamen vniuersorum testimonijs conuinci non possit: quod nemo sanus probabit. hæc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. q. 70. ar. 1. & Bartolum, atque hoc ipsum videtur velle Eymericus hoc loco num. 3. ibi: tamen concordant in substantia rei, seu in effectu.

C Horum potissimum fundamentum est, locum & tempus externa esse, nec plurificare, aut variare substantiam facti, seu in casu nostro, hæresim sæpius dictam & continuatam: de quo quid sentiam, mox explicabo.

D Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non sentire pro Simanca, quæ in ille in suam citat opinionem. nam verba Diui Thomæ 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. argumentum, in multis nostris exemplaribus ita habent: Ad secundum dicendum, quòd discordia testium in aliquibus principalibus circumstantiis, quæ uariant substantiam facti (puta in tempore, uel in loco, uel in personis de quibus principaliter agitur) aufert efficaciam testimonijs: quia si discordant in talibus, uidentur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis loqui: puta si vnus dicat, hoc factum esse tali tempore uel loco, alius alio tempore uel loco, non uidentur de eodem facto loqui. hæc Beatus Thomas. cum quo sentit ibidem Caietanus, & Dominicus Sotus libro 5. de iustitia & iure. quest. 7. art. 2. ad primum argumentum.

E Omissa igitur hac opinione cum Di. Thoma, Caietano, & Soto præcitatis locis intrepide asserēdū puto, hos testes loco, et tēpore discordes, quāuis de eadē hæresi seu hæresib. deponant, singulares esse, ideoq; non plenè probare: neq; ex taliū dictis ad penam criminis ordinariam imponendam vllō modo esse accedēdum. Primum. n. nullus dubitabit, quin in hos testes cadat singularitas diuersificatina, ut plenè probat Crauetta in tract. de antiquitate temporis, par. 4. nu. 157. nam ex quo diuersi sunt in loco, & tempore, uidentur omnino loqui de actibus diuersis: diuersitas aut tēporis, diuersitatē factorum seu actuum inducit; & per consequens reddit testes singulares. ita Antonius de Butrio, & communiter

Opinio ceti, & rum.

B. Thom sententia.

Testes loco & tēpore discordes, non probant eadē hæresim.

muniter Doctores in c. cum causam, de testib. Cynus in l. testium q. 6. & ibidē Baldus, C. de testib. Archidiaconus in cap. nihilo minus. 3. q. 9. Abbas consil. 98. incipien. In questione quæ uertitur. lib. 2. Baldus consil. 39 incipiente: Proponitur quoddam celebratus. lib. 3. idem consil. 459. incipiente; Visa dicta petitione. versic. 1. quia testes. lib. 4. Ancharanus consil. 64. incipien. In causa quæ uertitur. idem consil. 147. incipiente: Super alia querela. Paulus Castrensis consil. 137. incipiente: In causa quæ uertitur Pergami. in fine. & consil. 151. incipiente: In causa quæ uertitur coram domino Vicario. in fine. lib. 2. Iason consil. 131. lib. 1. & alij prope infiniti. quos libenter omitto.

Sed omissis ceteris, hanc sententiam uidetur apertissime probare textus in dicto c. nihilominus. 3. q. 9. ubi de hac fere re differens Leo Papa ita sancit: Nec eorum uoces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. hæc ibi. & facit textus in cap. de parentela, el secundo. 35. q. 6. & nominatim in causa, de qua agimus, hanc sententiam profitetur Palacius Rubius in allegatione in materia hæresis. §. 12. incipien. Restat modo.

Ex his ergo omnibus consequitur periculosum esse ad uoces talium testium singularium quempiam condemnare; & Susannæ exemplum Danielis cap. 13. satis etiam ostendit singulares esse censendos: nec propterea plenam fidem eis esse adhibendam, ita etiam ante nos agnouit Ioann. Royas tracta. de hæret. assertionem 6. nu. 145.

Quis vero ex dictis talium testium probatorum quidem & idoneorum magna & uigentia nascuntur indicia aduersus illum, qui unam & eandem, aut plures & easdem hæreses diuersis locis & temporibus dicitur repetiuisse, torquendus erit: quod si nihil fateatur (quia hoc casu non uidetur sufficere superasse indicia in tortura, eaque diluisse, seu, ut melius loquar, purgasse) non crederem iniquum ut abiurare quoque compellatur de vehementi, eique aliæ salutares penitentiae iniungantur: at nullo modo tamquam negatiuus tradendus est curiæ seculari; neque ab hac sententia puto ullo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non scribit contrarium: nam de altera facti specie, quam mox subiungam, mihi loqui uidetur.

Et quæ hæcenus diximus in hac difficultate verissima & certissima esse credimus, cum duo tantum ad sunt testes singulares, qui de eadem, aut eisdem hæresibus, diuersis locis atque temporibus auditis, testificantur, si autem plures quam duo testificentur, grauior fortassis est difficultas, in qua multorum sententia est. quod cum testes singulares ad eundem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni ita ut iudicem adducant ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa singularitate, sed ex eorum dictis poterit iudicare, & penam ordinariam imponere. ita in casu nostro tenet Simancas de cath. inst. ti. 64. nu. 77. quod ipsum insignes iureconsulti profitentur. Caccialupus in repetitione l. admonendi. ff. de iureiurando. colum. 39. vers. patet igitur tibi studioso. Fraciscus Brunus tract. de indicij & tortura. p. 1. questio. 2. nu. 6. Socinus consil. 262. lib. 2. Hippolytus

A Marsilius singulari 114. incipien. Vulgatum & reitum est. Idem in l. 1. §. ad questionem. ff. de questio. & Andreas Tiraquellus tract. de penis temperandis aut remittendis, causa 51. nu. 106. & omnes in hoc dicto præcipue sequuntur Paulum Castrensem in dicta l. admonendi. ff. de iureiurando. & in l. Lucius. ff. de his qui notantur infam. in re collectis Florentinis: quamuis in his locis in nostris codicibus non inueniamus hæc dixisse Paulum, quod etiam testatur Tiraquellus loco præcitato.

Ceterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §. his addit. quia absurdum uidetur, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceat suas hæreses, tamen uniuersorum testimonijs conuinci non possit. in eandem sententiam confert plurimum illustris decisio Guidonis Papæ 544. incipiente. Quidam elegit. ubi per tres, vel quatuor testes singulares plene probari iurisdictionem scriptum. Postremo satis uidetur rationi consonum. ut iudex possit tuto condemnare eum, quem uidet per plures testes graues, nobiles, probatos, spectare uirtutis & probitatis conuinci, quamuis illi sint singulares; quia non est uerisimile tot homines iniquo animo conuenire aduersus aliquem.

Cui fortassis & alijs huiusmodi rationibus alii cui uideri posset satis iusta & æqua hæc opinio: uerum tamen e diuerso clamant sequentia, quibus demonstratur neque hoc casu ad condemnationem esse deueniendum, hoc est, ad penam criminis ordinariam imponendam.

Primum, quia ex pluribus diuersis nunquam consurgit unum integrale. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. l. usuræ. C. de usuris. & plura imperfecta non faciunt unum perfectum. l. unica. C. qui ma. tutela se excus.

Rursus, probationes in sua specie imperfectæ in criminalibus ad plenam probationem non coniunguntur. glossa singularis in verbo, illorum. in cap. ueniens. el primero. de testibus. Bartolus in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. Albertinus tracta. de agnoscen. assertionibus questio. 25. nume. 21. & alij. & hanc fatetur esse communem opinionem Simancas in enchyridio violata religionis. tit. 34. nume. 3. & Ioannes Royas tracta. de hæret. par. 2. assertio. 6. nume. 147.

Ad hæc, in concilio Biterrēsi c. 11. ita scriptum est: Ad nullius uero condemnationem procedatis sine confessione propria, nel probationibus dilucidis, & apertis: satius enim est relinquere facinus impunitum, quam innocentem damnare. hæc ibi.

Idem paulo post sancit concilium Narbonense c. 23. in hac uerba. Ad nullius uero condemnationem sine lucidis & apertis probationibus, vel confessione propria procedatis: satius enim est facinus impunitum relinquere; quam innocentem condemnare. hæc ibi.

Confert singulare illud & obseruatione dignissimum dictum Guidonis Fulcodij in consulationibus ad Inquisitores. q. 15. c. 17. ubi de proposita facti specie loquens; ait; Et nisi testes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius est uobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quam damnare,

Qui plurib. testib. singularib. quam duobus. conuincitur, an plectendus ordinariæ.

nare. hæc illæ. Manifestum est autem testium singularium dicta, secundum regulas iuris non posse dici dilucidas, claras, integras, et aptas probationes.

Huc spectat. c. 1. 2. q. 1. cuius verba sunt: Nos, in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum. Conuictus aut dici non potest, qui non habet testes idoneos aduersus se, & per omnia contestes, & conformes.

Præterea, quamuis in alijs delictis superior sententia locum habere possit, de quo non sum ualde sollicitus: at in crimine hæresis aliud prorsus videtur sentiendum: nam cum in eo nomina testium reis non publicentur, nec videatur per omnia concedi plenissimus defensionis ordo & facultas, semper timendum est ne innocens iniuste damnetur. & quamuis quilibet testis singularis probitatis sit: ignotum tamen est iudici quid illi a reo posset obijci, et fortassis si reus eum nosset, iustum quid posset ei obijcere, propter quod dictum eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc sententiam sequuntur viri insignes, Caietanus, apud Beatum Thomam. 2. 2. q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 7. ar. 2. ad primum argumentum. ubi asserunt, quod tamen si inter religiosos, aut iam sunt mortui mundo, ob dicta plurium testium singularium, facinorosi possint condemnari propter animæ salutem & fauorem regularis obseruantia: in dictis tamen exterioribus, ubi ad grauiora supplicia proceditur, id locum non habet. idem voluit Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. assertionem 6. nu. 146. & seq.

Quis ordo seruandus contra eum qui pluribus testibus singularibus conuincitur.

Atque ut in hac quoque causa mea sententia dicam, si alicuius auctoritatis futura est apud viros doctos, credere in hoc casu sequentia posse obseruari.

Quoties quis pluribus testibus singularibus, & idoneis vrgetur prædicto modo, nec vult fateri, expectandum est per aliquod spatium temporis, & inquirendum, an inueniri possint testes per omnia concordantes & contestes, sed prius torquendus est, ut si fieri potest, ab ore eius veritas habeatur. quod si nihil confiteatur, quia hoc casu non potest videri purgasse indicia per torturam, cum sint multa, & urgentissima ac vehementissima contra eum, ad abiurationem saltem de vehementi, aut canonicam purgationem subeundam iustissime compellitur: in quo casu locum habere poterit opinio Squillacensis, tracta. de fide cath. c. 13. & aliorum, quos refutavi supra parte 2. super c. inter sollicitudines. de purgatione cano. §. Atque ex hac inde vero spectata personæ qualitate, vel ad trivemes, vel ad destructionem in aliquod monasterium, per aliquod tempus poterit condemnari: at nunquam consulere, nec crederem iuste fieri posse, ut velut negatus & impunitus propter tot testium singularium dicta curiæ seculari relinquatur.

Hæc mea sententia est, quam tamen libenter suppono correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ, aut virorum doctiorum, qui meliora docuerint.

Postremo illud hoc loco opportune queritur, an si duo vel plures per unum forum (per quod simul videre non poterant, sed tantum unus post alterum) viderunt quempiam committentem aliquod factum hæreticale siue apostaticum, verbigratia frangentem imagines, aut se more Mahometano lauantes

A & inclinantes, aut figuram Crucifixi flagellantes, & similia, an in quâ huiusmodi homines successue videntes tale quid, & de eo testificante, sint censiendi testes singulares, an vero contestes. & propterea plene probantes?

B Et breuiter respondetur, non esse testes singulares, sed contestes, & plene probantes, cum intra breuissimum temporis spatium idem delictum continuatum viderint, ac propterea de uno, & eodem actu numero testificentur: neque enim hic præsumitur pluralitas actuum, nec temporis diuersitas, sed potius unus numero actus, & una temporis coniunctio. ita scribunt communiter insignes & antiqui Iuriscōsulti. Iacobus Butrigarius, Iacobus de Arena, Cynus, Salycetus, Baldus, & alij, in l. testium. C. de testibus, cum docent prædicto modo probari posse adulterium, glossa in cap. nihilominus in verbo, simul. 3. quæstio. 9. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accusat. quæstio. 9. num. 20. Geminianus in dicto cap. nihilominus. 3. quæstio. 9. & alij, qui hos communiter sequuntur.

C Nec obstat si dicatur, prædictos testes censendos fore singulares ex diuersitate temporis, quia dum unus vidit, alius non vidit quoniam respondetur, quod ex quod viderunt eundem actum, & incontinenti unus post alium, simul vidisse dicuntur, nec singulares sunt. ita præ cæteris docent Iacobus de Arena & Cynus in dicta l. testium. C. de testib. nu. 5. vers. Sed è contra videtur. & eodem modo possumus ad alia respondere, si quæ fortassis obijciantur.

D Atque ex his, nisi fallor, plenissime est declaratum quidquid spectat in hoc crimine ad materiam testium singularium; in quo ideo fortassis iusto longior fui. quoniam opere pretium me facturum putavi, si quanta fieri posset distinctionis luce & claritate, hæc traderem, quæ a multis ex nostris fortassis obscurissime docentur; idque feci libentius, ut Inquisitoribus valde in causis fidei occupatis satisfacerem: eosque liberarem à molestia euoluendorum ac legendorum tot interpretum varijs locis hæc tradentium. nunc ad cetera pergamus.

E a ¶ Est verum quod in litteris Cardinalis Albanensis, &c.] Extat in uetusto illo codice membræ naceo bibliothecæ Vaticanæ creberrima mentio cuiusdam domini Albanen. Apostolicæ sedis Legati, quem coniectura assequimur, quo tempore Pauperes de Lugduno seu Albigenes, alijque hæretici parces Gallia, & Lombardia infestabant, Legatum sedis Apostolicæ fuisse constitutum, multasque constitutiones ex Papæ commissione edidisse tum de pænis hæreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduersus eos quibus Inquisitores priuati ad dirimendas fidei causas & controuersias feliciter & vtiliter vterentur: ac in uetusto quidem illo codice Vaticano huius Legati, huius fortassis hic meminit Eymericus, quædam ordinationes breuissime reperiuntur, in quibus tamen non legitur hoc fragmentum, quod citat hoc loco auctor.

Cæterum cum anno Domini MDLXXX. Inquisitor Florentinus Romam venisset, secum detulit vetustissimum codicem membræneum manuscriptum, in quo continebantur quæ ad sanctum officium spectabant, in eo codice (quem nobis exhiberi iussit

Num. 3. Albanen. dis Apostolicæ legatu

iussit illustrissimus dominus Iacobus Sabellus Cardinalis Generalis Inquisitor in uniuersa Republica Christiana) hæ ipsæ constitutiones, quarum hic meminit Eymericus, legebantur directæ Inquisitoribus Lombardiæ. Ea vero constitutio, quæ de testibus agit, quæ affert, hoc loco auctor, in prædicto codice ita habet. Quando uero testes uel diffamatores, singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia, uel in specie rei, relinquitur Inquisitorum arbitrio, ut sicut eis secundum Deum uidebitur, sic procedant; maxime si fama consentit, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quæ fuerit inquirendum. hætenus ibi.

In hac ergo constitutione diligentissime sunt obseruanda hæc uerba: Quando uero testes singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia seu in specie rei. quæ profecto difficilem & obscurum habent sensum, nec primo obtutu faciles percipias quid sibi uelint.

Vnus ergo sensus hic esse posset, quod quando testes singulares sunt in dictis, quia uidelicet in loco & tempore discordant, conueniunt tamen in substantia rei seu in specie uel in effectu, hoc est, de eadem seu eisdem hæresibus deponunt; si testes huiusmodi sint idonei, & ultra illorum probitatem, & fidem adsit fama de crimine contra reum: tunc arbitrium erit Inquisitoris, ut secundum eius conscientiam procedat.

Hic etiam sensus, quamquam hoc loco sit significatus; nihilominus tamen non probat absolute eam sententiam, quam proxime reieciimus; quia ultra testes singulares famam postulat: & nihilominus, quamuis fama de delicto consisteret, & cum testibus coniungeretur, adhuc non putarem eam sententiam uerā esse: quia fama indicium est debile, & à crimine remotum: quod etiam si coniungatur cum alijs in dictis, aut semiplenis probationibus, in criminalibus non faciet plenam probationem, ut late ostendimus in superioribus. quare semper sententia à nobis in superioribus asserta, uelut equior & tutior esset retinenda: quamuis hoc casu grauior penitentia esset iniungenda.

Alter sensus, nec ineptus forsitan aut cōtemnendus esse posset: quando testes sunt in dictis singulares, quia uidelicet non deponunt per eadem formalia uerba, sed per equipollentia; quamuis non sint singulares in loco & tempore: tunc an plene probent, arbitrium est Inquisitorum, qui diligenter debent considerare, qualiter quisque fuerit locutus. quo casu si eorum deditiones eundem errorem formalem referre videantur, si fama ulterius consistat, arbitrium erit Inquisitoris quid tunc fieri debeat. & hunc plane sensum uidetur mihi redolere hæc uerba.

Sed quò apertius hæc intelligantur, animaduertendum est, quæstionem esse; An testes dicantur singulares, quando non deponunt de aliqua hæresi in specie per eadem formalia uerba, sed tantum per equipollentia, & quæ eundem errorem sapere omnino ac referre videantur, ut si, uerbi gratia, unus deponeret se audiuisse Bucerum dicentem, non esse purgatorium; alius uero deponeret eodem loco & tempore, se audiuisse Bucerum dicentem, post mortem animas omnium morientium aut recta in celum, aut

A in infernum proficisci, nec dari tertium alium purgatorium locum in quem tendant. Siue si unus deponeret se audiuisse Bucerum asserentem, imagines Sanctorum non esse venerandas; alius uero deponeret, audiuisse eundem Bucerum eodem loco & tempore dicentem, usum imaginum in Ecclesia Dei inutilem esse, & abolendum. sunt huius quæstionis exempla passim obuia, quæque frequenter contingant in sacro Inquisitionis tribunali; in quo articulo quid sit sentiendum, breuiter est mihi ostendendum.

Non uno modo præsentem controuersiam declarari uideo; nam Albertinus tracta. de agnoscendis assertio. q. 34. nu. 47. asseruit in probatione propositionum hereticarum testes debere attestari per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de uerbis, inquit, est quæstio, & propterea illa sunt attendenda, & ponderanda: quæ ob rem testes in formalitate uerborum diuersi non probant, ut ait Geminianus consi. 142. incipiente: In causa prioris. & Antonius de Butrio in c. nihil. de uerb. signifi.

Iam in his EymERICI uerbis, quæ nunc interpretamur, secundus ille sensus, quem paulo antea referebam, contineatur; secunda opinio erit EymERICI sententis arbitrio Inquisitoris relinquendum esse, quando ex dictis testium non formalibus, sed equipollentibus, & conuenientibus in substantia rei seu in effectu sit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicii acta. de qua sententia quid sit sentiendum, amplius in sequentibus apparet, ubi demonstrabitur posse absque dubio Inquisitores ex testibus per equipollentia deponentibus procedere secure ad condemnationem.

Verumtamen his omisissis, uera sententia est, & communis & usu recepta, Testes plene probare aliquam hæresim, nec dici singulares, immo contestes esse & conformes; quando in facto principali, in quo negotij substantia præcipue consistit, concordant per eadem uel equipollentia uerba; quamuis in alijs minus præcipuis circumstantijs discordent. c. nihil obstat. de uerb. signific. Nihil obstat, inquit textus, narrandi diuersitas, ubi eadem dicuntur. facit textus in l. qui sententiam. C. de penis. & in l. quicunque. ubi Salycetus. C. de hæret.

Præterea, uirtus & substantia uerborum non in cortice aut superficie consistit, sed potius in sensu & intentione. cap. intelligentia. & c. præterea, de uerb. signific. & c. Marcion. 1. q. 1.

Ad hæc, iuris regula est satis uulgata & trita, nihil referre, quod aliquid ex equipollentibus fiat l. mulier. ff. ad Senatufconsul. Trebellianum. l. si mater. C. de instit. & subst. sub cond. fact.

Postremo, hanc sententiam minime obscure affirmant Beatus Thomas 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. argumentum, ibi. Si uero sit discordia testimonij in alijs quibus circumstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, & c. talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia multum sollicitari, unde facile à memoria elabuntur. hætenus sanctus Thomas. eum per omnia sequitur Sotus de iustitia & iure. lib. 5. quæst. 7. ar. 2. ad primum argumentum. idem tenet glossa in c. dudum. de conuers. coniugato. & in c. cum Ecclesia Sutrina. uerbo, vacillasse. de caus. possess.

Varia sententia de probatione testium deponentium per uerba equipollentia.

Testes non dicuntur singulares, sed uere probant quando in facto principali conueniunt.

ius sententiarum uerborum formalis

adus se

testes singulares quando deponunt ad eadem formalia uerba.

& propriet. Alexander, Decius & alij, quos refert, & sequitur Antonius Gabriellus lib. 1. c. 1. conclusio. tit. de testibus, conclus. 2. n. 64. versi. & propterea infertur. quibus adde Geminianum in cap. nihilominus. 3. q. 9.

Denique hoc faterur in causa nostra Ioannes Ro yas. singulari 204. incipiens. Testes singulares. nu. 8. & seq. & tract. de hæret. parte 2. assertio. 6. num. 127. & aliquot sequent. quorum omnium unanimis sententia est, testes concordantes eo de quo præcipue agitur, siue in substantia & effectu rei, non esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cum ea non faciant actum diuersum.

Discordia testimonij in minimis non infirmitur eorum testimonij.

Immo vsque adeo verum est, discordiam in minimis quibusdam non nocere, ut hæc interdum testimonium reddat validius: unde Beatus Thomas 2. 2. q. 70. ap. 2. ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: Quinimo aliqua discordia in testibus, (scilicet in circumstantijs non pertinentibus ad substantiam facti) facit testimonium credibilius ut Chrysostomus dicit super Matthæum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, uiderentur ex condictione eundem sermonem proferre; quod tamen prudentiæ iudicium relinquitur discernendum. hætenus idem Sotus de iustitia et iure lib. 5. quæst. 7. artic. 1. ad primum argumentum. probat tex. in l. 3. ff. de testibus, ibi: Vtrum unum eundemque præmeditatum sermonem attulerint.

Si ergo duo testes coram Inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: et alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias à Pontificibus summis esse ad quæstum inuentas, nec virtute diuina pollere: sane hi plene probarent per æquipollentia verba Lutherum hæreticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quod si in verbis æquipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre posset: tunc quid sit agendum, abunde docui supra in hac 3. par. q. 62.

Quando non sufficiat per æquipollentia probare.

Sed illud non omittam, quod si quandoque ageretur de probandis verbis formalibus: tunc proculdubio non sufficeret æquipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in cap. nihil. de verb. signific. & multi ex præcatis, & alij quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab æquipollentibus.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor per se potest tormentis subijcere testes.
- 2 Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.
- 3 Rationes pro vtraque parte adducuntur.

A 4 Soluuntur quæ contra veritatem opponebantur.

Eptuagesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor valeat testes torquere pro habenda veritate, seu alias punire eos quos manifeste deprehendit in causa fidei esse falsos testes, seu contra infontem falso & scienter imposuisse medio iuramento, crimen hæreticæ prauitatis?

Respondemus q. sic: & licet nec de iure speciali, nec in privilegijs Inquisitorum, nec in consultationibus & titulorum de hæreticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure communi, ut testes possint torqueri, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa præsentis, ut declarat Paulus de Leazaris in c. Multorum. de hæret. in Clem. in principio super verbo, Vel tormentis exponere illos, qui dicunt ibi sic: Illos, scilicet pro huiusmodi negotio inquisitos. aliud uideretur in testibus, si causa subsit eos torquendi: quia cum per se solum quilibet possit inquirere, poterat omnia ad illud necessaria, & sine quibus illud non potest expediri. de officio delega. Præterea. & c. Prudentiam. verbo, explorari. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Sed planum est, quod ad veritatem habendam debet iudex laborare. de proba.

Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Iudicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. Cum causam. & c. de iudi. Iudices, cum concordantijs: quam ab inuito & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui ubi notatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

2 Et eadem ratione uidetur, quod eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aut eius offendit durante iudicio. C. de testi. Nullum. Ad idem de penis. Super his. & cap. Dilectus.

3 Sed contra uidetur, quia ratio quæ subest in inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in utroque: de transla. c. 2. cum concor. Et hæc duo infra equiparantur ibi. prauitatem ipsam vel impedimentum officij. Et si dicamus, quod Inquisitor non habet ordinariam, uidetur calus in Authen. de testib. §. si uero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere usque ad sententiam, & testes sint pars negocij. de verb. sig. Forus. cui licet totum, & pars, de reg. iur. Cui licet. lib. 6.

4 Solutio. primum verum est, ubi testem uult torquere pro veritate habenda contra Titium delatum, uel eum extraordinarie punire tanquam coram eo notorie delinquentem. Facit quod not. de confessis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. Cum in positionibus. lib. 6. & iura supra allegata. Si uero format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quod est noua instantia, cum testis sit nunc principaliter inquisitus, aliter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tholosæ Anno Domini MCCXXII. ut uidi in sententia contineri: nam pater deposuerat contra filium crimen hæreticæ prauitatis, & postmodum reuocauit.

COM.

COMMENT. CXXII.

In hac questione tria sunt à nobis potissimum tractanda.

Primum erit: An Inquisitor testes in suo tribunali delinquentes punire possit.

Alterum erit: An Inquisitor solus possit torquere testem quoties opus fuerit, non adhibito Episcopi consilio; & vice versa idem possit Episcopus sine Inquisitore.

Postremum erit: Qua pena sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicētes, & alicui hæresis crimen imponentes: quod est præcipuum & magni momēti in hac causa, & frequens etiam propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

materia
us quæ-
nis qui
terant.

Sed primum adducendi sunt, qui de materia questione huius differunt, inter quos præcipue hoc agunt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de hæret. c. 14. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 84. idē in enchyridio violatæ religionis. titu. 38. Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. assertio. 8. plenissime Eymericus 3. p. in 12. modo processum fidei terminandi, quibus adde Iulium Clarum in §. falsum. differunt & alij suis locis postea referendi.

inquisitor
delin-
quentes in
tribuna-
li po-

Quantū ad primum caput attinet, tametsi olim cōtrouersum fuerit, an Inquisitor posset testem falsum, aut aliter in suo tribunali delinquentem punire, cum sit iudex delegatus, qui non videtur posse testem coram se delinquentem coercere, ut late demonstrat tradita per Menochium lib. 1. de arbitrarijs iudicium q. 91. nunc hæc controuersia, ob solam consuetudinem in contrarium cessat: nec propterea longū nobis tempus in ea dirimenda terēdum erit.

Cum enim Inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, nō mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria iurisdictione, concessa sibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teste, nu. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget, & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi, nu. 9. & alij. optime ergo cōcludit hic Eymericus nu. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis statutis hæc potestas Inquisitoribus videatur esse concessa. & hæc sint satis quoad primum caput.

is Inqui-
re testem
quet.

Alterum est de potestate Inquisitoris in torquēdis testibus non requisito Episcopo: in quo articulo Eymericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris apertissime sentit, quod quamuis reum non possit vnus sine altero torquere: at testem quilibet potest per se torquere. & ratio qua vtitur hic, nu. 3. elegans est: nam cum vnusquisq; per se vsque ad sententiam inquirere possit, & expedire quacunque ad plenam causæ cognitionem desiderantur, & testes sint potissima totius causæ pars, sane si casus occurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus Inquisitor, & solus Episcopus id per se efficere poterit: atque hoc iure vtimur: tenet Zanchinus tract. de hæret. cap. 14. nu. 3. ibi. Dic quod Inquisitor poterit eum ponere ad torturam, & ibi Campegius. versic. ex his iam colligere possumus. & Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. & alij quos in re manifesta omitto.

Id tamen est caute obseruandum, quod si cōtin-

Agat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat; tunc non poterit solus Episcopus, aut solus Inquisitor id efficere. clemen. 1. de hæret. §. propter quod. vers. duro tamen. atque ex his remanent satis aperta, quæ ab Eymerico traduntur hac questione; nam circa hæc duo potissimum uersatur.

Testem effe-
ctum reum
non torquet
solus inquisi-
tor.

Sed tertium caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, nempe; Qua pœna affici debeat testes falsi in hoc crimine hæresis delinquentes.

De falso accusator eiusque pœna satis multa diximus supra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, ubi promissimus hic nos fore declaratuos quod ad falsum testem spectabat.

B Ac primum quàm ingens scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falsi. in hac uerba. Falsidicus testis tribus per sonis est obnoxius; primum Deo, cuius præsentia contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. hæc ibi.

Graue scelus
est dicere fal-
sum testimo-
nium.

Nullus aut. falsus testis grauius aut horribilius delinquit, quàm qui in hoc tribunali uirū catholiciū hæreticū esse mentiendo asserit cum pietatis intuitu, grauiissimo periculo reum exponat, cum nomina falsorum testium ei occultentur, & proinde difficilius se defendere queat.

C Falsum autē testem iura uocant nō modo eum, qui mendacium dicit, sed & qui veritatem occultat, c. 1. extra de crimine falsi; cuius uerba sunt: Vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non uult, & iste nocere desiderat. hæc ibi.

Quis dicatur
falsus testis.

Nec modo hunc uoco falsum testem, sed etiam illum, qui refert quidē uerba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quàm prolata sunt; ut si ea non integra referat: uel dicat uerba hereticalia fuisse prolata affirmatiue; cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta, Simancas de catho. insti. tit. 64. nu. 89. vers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei, cum frequenter hæc in suo tribunali cōtingere soleant.

D Sed iam qua pœna affici debeat testis falsus in hoc tribunali doceamus, ac primum uidetur dicendum eos non esse plectendos talionis pœna, nec tradēdos in aliquo casu curiæ seculari. primo quia nullo iure veteri nominatim cautum inuenio in hac causat, ut testes hac pœna plectantur.

De pœna fal-
sidicorum te-
stes.

Rursus in tribus illis uetustis Cōcilijs Tholosano, Biterrensi, & Narbonensi, quibus plenissime cōstitutū extat, quidquid ad pœnas & pœnitētiās reorū in hac causa spectat, de hac pœna in testes falsos exercēda nullum apparet uestigium. Sed in Biterrensi c. 26. aduersus deierātes, & inducentes alios ad deierandū (hoc est, ut ego interpretor, ad falsum deponendum medio iuramēto) pœna deportationis vestis crucibus signatæ, cōtinetur in hæc uerba; Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiori parte duarum crucū (quas portare habēt in pectore, & inter spatulas) brachiū trāsuersale palmi vnus uel circa. hæc ibi.

Ad hæc nullus ex ueteribus (quē ego uiderim)

de

de crimine heresis traclans talem penam imponendam docuit. Nam Zanchinus qui de hac re plura tradidit tract. de heret. c. 14. arbitrarias penitentias iniungendas docuit testi falso per inquisitores. Emericus quoque qui omnia fere prosecutus est, quæ ad negotium hereticæ prauitatis spectant, neque in hac quæstione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius pænæ meminit: cum tamen plenissime ageret de testibus falsidicis puniendis: quamquam indicet vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Postremo non videtur ubique receptum in sacro Tribunali ut testes huiusmodi curiæ seculari tradantur, & ultimo supplicio afficiantur.

Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accusatore abolita sit & antiquata talionis pænæ, ut ostendimus supra in hac 3. p. nu. 67. ti. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, §. his positis. at in testibus adhuc habere locum testantur. Bal. in c. 1. §. iniuria, de pace iuramento firmada in usibus feudo, & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente: Testis. el. 12. Iason in l. et si lege. nu. 5. C. si contra ius uel utilit. publicam. et in l. si duo patroni. §. si ff. de iure iuran. idem in §. item si quis postulante. num. 64. instit. de actio. Alexander cons. 55. incipien. In causa inquisitionis. lib. 7. Guido Papæ decisione 44. incipien. Testis falso deponens. Cassaneus super consuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des iustices. super textus, es droictis d'icelles. nu. 15. Socinus consi. 185. lib. 2. Conarruias in cap. quamuis postum. de pæctis lib. 6. par. 1. §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz in præct. crimi. cano. cap. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis, num. 231. Petrus Duenans in regula 27. incipien. Accusans aliquem. versic. quod tamen in testibus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. præterea. ff. de Sicarijs, ubi falsus testis in causa homicidij punitur tamquam homicida, si dolo malo deponat. & in Hispania lege quadam Taurina 83. nominatim cautum est, testem falsum in causa criminali puniendum eadem pænâ. quæ reus foret puniendus, si verum deposuisset contra eum. videantur ibidem Antonius Gomez, & Palacios Rubius, & alij plerique, varijs locis, quos longum esset recensere.

Iam in hac heresis causa testem falsum talionis pænâ plectendum asserunt Ioannes Royas tract. de heret. parte secunda assertione 8. & Iacobus Simancas de catholica institu. tit. 64. num. 90. nec desunt viuæ & efficaces rationes, quibus hæc sententia nititur.

Primum quia hoc crimen grauius est cæteris, cap. Vergentis. extra de heret. grauius ergo plectendus erit, qui falso contra quempiam de eo testificantur.

Rursus cum testium nomina in hoc tribunal non publicentur, reus uix potest diuinare, quis eum falso testimonio vrgeat; & propterea difficilius potest se tueri. & quemadmodum grauius est hominem interficere veneno, quam occidere gladio, l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit cum occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remedium

A se defendendi: ita qui in hoc crimine falsum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mendacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, iustam defensionem, quæ est de iure nature, l. ut vim. ff. de iusti; & iure, ei subtrahit.

Postremo Leonis Papæ decimi diploma extat directum Adriano Cardinali generali Inquisitori Hispaniæ, Datum Romæ apud Sanctum Petrum die 14. Decembris, anno MDXVII. Pontificatus sui anno sexto, quo Inquisitoribus Hispaniæ conceditur, ut possint falsum testem curiæ seculari relinquere irregularitatis securi. eius rescripti verba

B ita habent; Intelleximus quod multi perditioni ingenij homines in testimonijs, quæ perhibent super dictæ prauitatis ueritate inquirenda, falsitatem quandoque prece, pretio, odio, uel amore, & quandoque metu committere, aut se eandem falsitatem commisisse publice licet falso fateri non uerentur: Sicque huiusmodi diabolicæ artibus ministerio plerumque uel damnantur infontes, uel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores ueniam consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate & inconstantia, quam audacia & impunita temeritate eorum, qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hæc hominum genus qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa uel iniuste absolutionis: uel iniquæ cōdemnationis actores existunt, & aciori longe supplicio, quam ceteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circumspeditioni tuæ, & uniuerfis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in regnis & dominijs prædictis Inquisitorem ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusuis status, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi, aut alijs Inquisitoribus prædictis in crimine heresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut uerum tacendum induxisse, uel quempiam ob perhibitum ueritatis testimonium, uel propter falsum non attestatum, occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus, uel maiori parte illorum spoliasse, uel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut à te deputando, seu deputandis & subdelegandis, arbitrio procedendi, & eos penis, de quibus tibi, uel illis uidebitur condemnandi, super quo tuam & illorum, quibus negocia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus, absque alicuius pænæ seu censuræ ecclesiasticæ metu, aut irregularitatis nota tradendi uel relaxandi curiæ seculari, plenam & liberam concedimus facultatem: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrarijs quibuscunque.

Atque ita quidē habet id rescriptum, ex quo itē ex illis, quæ paulo antea retulimus, ac ex alijs fortassis,

Extrauag.
Leonis X.
quam test
falsidici
causa fide
possunt tra
curiæ secu
ri.

Pænâ talionis in testibus locum habet.

sis, quæ in eandem sententiam afferri possent, videtur esse iustissimum, ut falsi testes in causa hæresis pœna talionis afficiantur, & curiæ sæculari quandoque relinquuntur. immo vero plures & maiore rationes suadent testem falsum in hoc crimine pœna talionis fore plectendum, quàm in alijs delictis, cum pœna huius criminis etiam ad descendentes condemnati extendantur, qui & bonorum successione priuantur, & grauissima quoque infamia notantur.

quilibet
us testis
curiæ sæ
ari relin
endus.

Cæterum observandum est ex verbis superioris rescripti non quemlibet falsum testem in hoc tribunali delinquentem, curiæ sæculari relinqui posse, sed illum tantum qui graviter seu notabiliter nocuit ei, contra quem deposuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, cum de vera & formali hæresi deposuit aduersus aliquem.

ui testes
idici ma
ne noce
dicantur.

Illi vero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem deposuerunt, velut negatiuus & impenitens ob eorum depositiones & testificationes traditus fuit curiæ sæculari & ultimo supplicio affectus. nam hoc casu eos grauissime nocuisse, plusquam manifestum est, id quod ex illis rescripti verbis aperte colligitur, videlicet: sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerumque damnantur infontes.

ui falsum
posuerunt
berandū
ne graui
puniendi.

Par ratio eorum esse videtur, qui falsum dicentes aliquem iniuste liberauerunt, qui velut hæreticus plectendus fuisset: nam & hi Deo & eius Ecclesiæ sacrosanctæ, & reipublicæ Christianæ grauissimam inferunt iniuriam: quod tunc potissimum verum est, cum is, qui falsorum testium iniquo præsidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, sed in erroris concepta constantia perseverat, aut etiam alios hæretica conatur inficere prauitate.

ui testem
sū instruit
dem pœna
ctendus.

Atque hoc ipsum locum habere videtur in eo qui prece, aut pretio, testem corrumpit, ut falsum testimonium ferat, aut minis & terroribus eum ad id maleficii genus perpetrandum compellit: quoniam eius criminis auctor est. immo vero plus videtur delinquere, qui testi persuadet, aut quocumque alio modo inducit, ut falsum testimonium dicat, quàm testis ipse: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortassis non fecisset.

andans ali
i ut testem
sū instruat
dem pœna
ficiendus.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, ut testem aliquem prædictis modis corrumpere, l. is damnus dat. ff. de regul. iuris. vbi Decius, Cagnolus, & cæteri, & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 96. vide Matthæum de Afflictis: super constit. Neapolit. libro 3. in constitutione incipiente: Qui falsitatem. in Rubrica 65. de falsitate cuiuslibet in testibus producendis. Atque hi quidem proxime relati casus satis aperte contineri videntur in præcitato rescripto Leonis X.

riuari in qui
tores nō de
ternat ut fal
dicus testis

Iam quamuis in his aut alijs similibus casibus iuste falsus testis curiæ sæculari tradendus videatur, quia res grauissimi momenti est, in qua de vita

hominis agitur, priuati Inquisitores iudicio meo id non decernent, sed ad supremum sanctæ inquisitionis prætorium rem deferent, & eius expectato decreto illud exequentur, quod præscriptum fuerit, ac sancitum.

Cum vero iudicis fidei alicui testi falsidico ob aliquam causam (ut verbi gratia, quia se sponte detulit, & misericordiam petiuit, & antequam is contra quem deposuit traderetur curiæ sæculari, & ultimo supplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, grauissima est ei iniungenda pœnitentia. itaque in perpetuum & irremissibilem carcerem conijcere poterunt, ut docuit Eymericus supra parte 3. in 12. modo processum fidei terminandi numero 209. & alias pœnitentias addere, quas tradit idem auctor præcitato loco. ad triremes quoque mitti iustissime poterunt huiusmodi delinquentes, ut pœne doloris & aqua angustia in eis sustententur, ut loquitur textus in cap. nouimus. §. pro illo. extra de verbo. signif.

Contra testes falsos sententiam palam pronuntiat, quoniam in publicum spectaculum producantur, & immani facinore coram populo patefacto, qualis eorum fuerit conatus & flagitium disertis verbis detegitur, & cur ita puniantur, ratio redditur, & omnibus innotescit: quod vtiliter plane fit & sapienter, ut cæteri eorum exemplo discant nefaria se elera euitare.

Quod sileuiter nocuerint falsi testes, mitius puniri solent: nam cum hæreticis redeuntibus & alijs pœnitentibus ipsi quoque in publicam fidei actionem, seu publicum spectaculum infami mitra induti producantur, publicæque eorum delicta leguntur, inde fustibus seu verberibus cæsi, vel in exilium, vel in triremes etiam mitti solent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 91. Zanchinus quoque tract. de hæret. pœnam extraordinariam eis infligendam docet.

Id est autem obseruatione dignissimum, quod tradit Panormitanus in capit. 1. extra de crimine falsi. videlicet, testem falsum in forma iudicii deponentem coram legitimo Iudice, puniendum esse, etiamsi eius dictum non valeat, ut quia verbi gratia non iurauit, vel ob alias causas. idem tenet Bartolus in lege si quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falsis. Salycetus & alij, in lege prima. C. de sepulchro uiolato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falsum. vers. Tu scis. vbi hanc dicit esse communem opinionem. Ratio verū illa est, quæ præcitato loco vtitur Salycetus, quia falsus testis, quantum in se fuit, iam nocere procurauit, immo vero & delictum consummauit: quod si ob aliquem defectum eius dictum non valuit, aut non nocuit, præter eius intentionem fuit.

Multis modis spectata personarum, & delicti qualitate in puniendis falsis testibus pœna augeri aut contra minui potest: sed illa minuendi pœnam satis idonea causa censenda est, cum quis sponte ad confitendum crimen accedit, & errati veniam po-

tradatur curiæ sæculari.

Cum parci-
tur testi falsi
dico, qualis
pœnitentia ei
iniungi de-
bet.

Sententia cō-
tra testes fal-
sidicos publi-
ce pronūcia-
tur.

Testes falsi-
dici leuiter
nocētes qua-
liter punian-
tur.

Testis falsi-
dici punien-
dus est, quā-
uis dictum
eius sit inua-
lidum.

stulat coram Inquisitoribus: quod & utilitas publica, & huius tribunalis clementia facile persuadet. & late probat Andreas Tiraquellus tract. de poenitentia. aut remittendis, causa 30.

Falsidico testis petenti veniam an sit parcendum.

Quæsitum est, an testis, qui in causa hæresis testimonium dixit, veniam petens, antequam curia seculari relinquatur, admittendus sit ad poenitentiam subeundam, sicut hæreticus ad Ecclesiam conuersus admittitur. & recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 64. num. 24. parcendum non esse testi poenitenti, tum quia hæretico id tantummodo concessum est, tum etiam quoniam cum falsus testis eum, qui innocens est, hæreticum esse testetur, ille qui falso testimonio vrgetur, poenitentiam agere non debet, nec errorem aliquem confiteri potest, cum catholicus sit: unde fit ut innocens tamquam pertinax & impenitens condemnandus veniat. iure itaque falsus testis id pati debet, quod proximo suo facere cogitauit. atque hanc quidem sententiam in eo qui falso quæpiam de hæresi accusauit, ut scilicet non admittatur penitere volens, tenuit Iacobus de Arena, in l. ult. C. de accusat. ubi ita quandoque seruatum fuisse testatur. eum sequuntur ibidem Cynus, Baldus, & alij, & Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & alij Canonistæ in cap. excommunicamus. el. 2. extra de hæret.

Testis falsidici an p. solū inquisitorē vel solum Episcopū puniri possint.

Illa etiam est in hoc negotio explicatu digna difficultas, an testes falsidici per solum Inquisitorem, aut solum Episcopum puniri possint. & verius est, utrumque in his puniendis interuenire debere; ita cautum est rescripto quodam Leonis X. anni Domini MDXX. ubi multa capitula per Inquisitores Regni Aragoniæ obseruanda continentur, inter cætera autem vnum id est, de quo agimus in hæc verba: Et quod si aliquis testis falsum deponeret in dicto Inquisitionis officio, per iudices ecclesiasticos, ordinarios diocesis, in qua falsum huiusmodi committeretur, & per dictæ prauitatis Inquisitores in eadem diocesi pro tempore deputatos, simul, ita ut alius sine alio procedere non posset, puniretur. hætenus ibi. equidem Eymericus supra in hac 3. parte in 12. modo processum fidei terminandi, numero 209. cum de punitione testium falsidicorum differit, Episcopum & Inquisitorem simul in eo negotio expediendo adhibet. atque hoc est tutius.

Filij falsi testis an sint infames aut alij poenis æque ut filij hæreticorum subiecti.

Postremo quæsitum est, an filij & nepotes falsi testis, qui combustus fuerat, infames sint, & alijs penis plectantur, quibus filij hæreticorum afficiuntur. & verius est non subijci his penis. primo, quia non est vsu receptum ut ita plectantur, præterea non sunt exequandi in hoc filij falsidicorum testium, & filij hæreticorum: nam hæretici maius crimen committunt, quam falsi testes. cum illi & Deo & toti Christianæ reipublicæ iniuriam faciant: illi autem in primis vni illi contra quem testificantur nocere cupiunt: postremo quamuis concederetur, par esse vtrorumque crimen, nullo tamen adhuc iure sancitum esse apparet, ut in his penis filij falsidicorum testium filij hæreticorum exequantur leges autem penales extendendæ non sunt, cap. odia, de regul. iur. lib. 6. cap. pan.

A de poenit. dist. 1. & conferunt quæ copiose docet Alfonso Castus lib. 1. de potestate legis penalis, cap. 7. neque ad sententia recedendum arbitror.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor citare & pertrahere possit de diocesi ad diocesim testes pariter ac delatos.

B

Eptuagesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor possit de diocesi ad diocesim testes trahere vel citare, & etiam delatos de hæretica prauitate?

C

Respondemus quod sic, non obstante constitutione de duabus dietis, de rescriptis, Nonnulli. nec illa de una. eo. tit. de rescriptis, lib. 6. Statutum. sed infra suæ terminos iurisdictionis potest inquisitor testes citare, & delatos trahere & vocare, ut patet in cap. Ut officium. §. denique, de hæret. libro 6. ubi mandatur inquisitoribus, quod procedant contra quoscumque de hæresi delatos cuiuscumque conditionis sint, dignitatis, ordinis, religionis, &c. Et sequitur: etiam constitutione non obstante de duabus dietis edita in concilio generali.

Eadem verba per omnia habentur in litteris Apostolicis Clem. Alexan. & Urbani III. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Ut officium. & uer. de duabus dietis.

C O M M E N T. CXXIII.

D

Præ sunt assertiones, prima est: inquisitor delatos seu accusatos pertrahere potest de vna diocesi ad aliam.

Altera & postrema est: Testes quoque potest euocare, & ad suam diocesim transferre. vtraque assertio facilis est, & de prima copiose egimus cum auctore supra in hac 3. parte, super quæstione 42.

De secunda pauca quædam hoc loco sunt dicenda, de qua Simancas de cath. instit. tit. 34. de inquisitoribus Apostolicis. nu. 24. Ioannes Royas singulari 95. incipien. inquisitores fauore fidei. adde Repertorium Inquisitorum, verbo, dieta.

E

Itaque Apostolici inquisitores fauore fidei non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, testes possunt extra suam diocesim euocare, & iubere ut coram eis se sistant, c. ut officium. §. compescendi de hæret. lib. 6.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egregiæ personæ non facile trahendæ sunt, sed ita cum illis agendum est, ut rogari potius, quam compelli videantur; & ne Imperium Inquisitorum recusent, vrbanius & modestius est, ut vel indices ad eos eant, vel certe alios mittere debent. qui depositiones earum recipiāt. idem iudicium est de viris

Inquisitor potest testes euocare tra suam diocesim.

Conm eggijs & nobilibus personis qualis agendum

de viris Illustribus, Monialibus, & alijs honestis fœminis, quas non decet facillè in iudicium trahere. Quanta autem modestia, & vrbantate cum singulis vtendum, & quid fieri magis causis fidei expediat, ex dignitate, auctoritate, honestate, alijsque testium qualitatibus constituendum erit.

Episcopi Quæsitum est, an sicut Inquisitores Apostolici possunt euocare testes extra suam diœcesim, & prouinciam, non obstante prædicta constitutione de duabus dietis, ita quoque & Episcopi possint. Et sanè affirmatè respondendum est posse, cum hoc priuilegium fauore fidei sit concessum: hic autem fauor pariter Episcopo, & Inquisitori Apostolico in causa heresis procedenti competere debet: cum non ratione personæ, sed intuitu negotij de quo agitur, sit omnino tributum. de quo plura diximus supra in hac tertia parte, super quæstio. 56.

Episcopus Neque Episcopus, aut Inquisitor euocans testes de diœcesi alterius, tenetur mittere processum ad Episcopum, è cuius diœcesi testis ille euocatur, nec id fieri iustè peteret illæ Episcopus, immo tenetur & debet mittere testes inspectis litteris Episcopi requirentis, ac dicentis sibi opus esse hoc vel illo teste, cuius causa fidei testimonio indiget. ac mittendus quidem est testis requisitus, & curandum omnino si fieri potest, ne intelligat se vocari, vt in causa fidei contra aliquem testificetur, ne fortè rem detegat, & causæ obsit: nisi aliqua ex causa aliter fieri oporteret, cognita probitate, & fidelitate testis euocati. hæc omnia ita seruari debere, & ratio ipsa, & iustus procedendi ordo, & negotij qualitas facillè persuadent. atque ex his iudicio nostro satisfactum esse videtur illis difficultatibus, quas nobis quandoque proposuit Marcus Antonius Massa Salernitanus, vir multa prudentia, & eruditione ornatus.

Q V A E S T I O LXXV.

An nomina testium & denuntiatorum sit delatis publicanda.

S V M M A R I V M.

- 1 Nomina testium, & denuntiatorum non sunt publicanda, si eis ex hoc graue periculum immineat.
- 2 Cessant vero periculo publicari debent.
- 3 Potentia personarum multiplex Inquisitori expendenda.
- 4 Quale periculum imminere soleat ex tali manifestatione.

Septuagesima quinta quæstio est; Vtrum Inquisitor nomina testium, denuntiatorum, seu accusatorum delato debeat publicare?

A 1 Respondemus, quòd de ista materia diuersi Summi Pontifices diuersa responderunt. Aliqui dixerunt, quòd in nullo casu: aliqui quòd in aliquo: ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, vt patet in capitulo Statuta. §. iubemus. de hæreticis, libro sexto, vbi dicitur sic: Iubemus tamen, quòd si accusatoribus uel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) uideant Episcopus uel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorum, ipsorum nomina non publicent, & cætera. Et sequitur infra: Sicque (non obstante, quòd illis, contra quos huiusmodi depoluerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruedam plena fides depositionibus testium eorundem, & c. & infra:

2 Cessante vero periculo supradicto, accusatorum, & testium nomina (prout^a in alijs sit iudicijs) publicentur.

C 3 Attendat tamen circumspectus Inquisitor, de potentia personarum: Nam est potentia generis, seu familiæ: est potentia pecuniæ: est etiam potentia malitiæ. de certo rarissimè est: quin graue periculum immineat testibus, si eorum eis, contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & scit, ita dicit; maius enim est periculum, nomina testium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles, & homicidas, qui nihil habent nisi personam, quàm generoso uel diuiti in temporalibus abundanti.

D 4 Quale autem est tale periculum graue declarat Ioan. And. super prædicto uersu periculum, qui dicitur ita: Periculum.] quia timetur mors, uel detruncatio ipsorum, uel filiorum, uel parentum suorum, uel deuastatio substantiæ ipsorum, uel his similia.

C O M M E N T. CXXIIII.

Magna fuit olim controuersia, nunquid testium nomina in hoc crimine, vt in cæteris, reis essent publicanda, cum hinc fauor reorum, vt plenè se possent defendere, inde fide prærogatiua clamaret, vt facilius in hac causa, quæ omnium est maxima, & grauissima, denuntiatos, & testes inuenirentur: tandem merito causa fidei præualuit, vt non obstante dispositione capituli finalis, de hæret. libro sexto, nomina testium nullo modo publicentur. atque hoc iure, & consuetudine nunc ubique vtimur.

Observant autem hoc singulare de non publicandis nominibus denuntiatorum, & testium, cuncti fere qui de hæreticis scripserunt, Repertorium Inquisitorum, verbo, nomina. Gondisaluus tract. de hæret. q. 10. nu. 4. Ioannes Royas singul. 208. incipiente: Testium publicatio. Simancas de catho. instit.

R r 2 tit.

Relat. supra pag. 111.

Dubium fuit olim an in hoc tribunali publicanda forent testium nomina.

titu., 64. de testibus. numero 28. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. & plerique alij, quos studio breuitatis omitto.

Hoc ipsum singulare de non publicandis testium nominibus in hac causa sancit Innocentius III. rescripto quodam incipiente: Cum negotium fidei. quod retulit Eymericus supra par. secunda, pag. 145. ubi video quod de autore seu conditore eius rescripti annotavi. nec alienum est ab hac re quod traditur in rescripto Urbani Quarti incipien. Præcunctis. §. quod si testibus. relato apud Eymericum supra parte secunda.

Olim vero initio ferè constituta delegata inquisitionis sæpe constitutum fuit, ut testium nomina non publicarentur: nam ut alia omittam id Concilio Biterrensi, cap. 30. luculenter de hoc scriptum est ita: Illud autem caueatis secundum prouidam Sedis Apostolicæ uoluntatem, ne testium nomina signo uel verbo aliquo publicentur. hætenus ibi, idem prorsus eisdem verbis habetur in concilio Narbonensi, cap. 22.

In his concilijs illud verbum, signo, diligenter est obseruandum, quasi dicat, non modo testium nomina publicari non debent, sed neque circumstantiæ (id enim eo loco puto vocari signum) sunt expri-mendæ, ex quibus posset delatus venire in notitiam testium, uel denuntiatorum.

In Hispania item præceptum est obseruari, ne reis testium nomina publicentur, nã Hispalensi quada instructione anno Domini MCCCCLXXXIV. capit. 16. his verbis à nobis utique latine redditis continetur: Item quoniam habita legitima informatione constitit, ac constat, quod ex publicatione nominum, & personarum ipsorum testium, qui deponunt super dicto hæresis crimine possent incurrere in graue damnum, & periculum personarum, & bonorum; nam experientia demonstrat, arque demonstrat, testes aliquos esse interfectos, aut vulneratos, & male affectos ab hæreticis ob præfatam causam, attendendo in primis etiam in Regnis Castellæ, & Aragoniæ reperiri magnum numerum hæreticorum ob graue damnum, & periculum præfatum, quod testibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt, ut Inquisitores possint non publicare nomina, uel personas testium, qui contra hæreticos deposuerint, hætenus ibi.

Tametsi vero Bonifacius octauus in dicto capit. finali, de hæreticis libro sexto. §. cessante. quo etiã utitur hic Eymericus, concedat posse testium, & accusatorum nomina in hoc crimine sicut in alijs, omni periculo cessante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adesse putatur, & propterea nunquam fit talis nominum aut personarum testium publicatio. in quam rem extat quoque breue Apostolicum Pij Quarti Pontificis Maximi, quod incipit: Cum sicut, quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis. quare uel per contrariam consuetudinem, uel per hoc Pij Quarti bre-

ue, sublata prorsus nunc videntur Bonifacij octauiprovisio.

Et certè semper graue periculum ex ea re imminet testibus, uel saltem causis fidei vniuersis: quod apertissime cernitur in prædicto rescripto Pij Quarti. Item in Prafata Hispalensi instructione. prudenter ergo constitutum est, ne testium nomina publicentur. Et quod de triplici potentia scribit hic Eymericus, quæ testibus, si eorum nomina publicarentur, valde nocere posset, luculenter & verè probat sacri Tribunalis laudabilem, & iustissimum stylum.

Quod de nominibus testium non publicandis proxime diximus, locum quoque habet in cognominibus: nam neque cognomina publicanda sunt, ut in præfato rescripto Pij Quarti constitutum est.

Quod si reus instaret, postulareretque ut sibi concederetur defensio secundum iuris ordinem, & per consequens ut testium nomina simul cum dictis eorum sibi ederentur, audiendus non esset, ut iam olim etiam in hoc articulo consuluerunt periti quidam Auinionenses responso quodam super quibusdam dubitationibus in causa fidei, questio. tertia, quod legitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.

Ac si fortassis ob id grauari se diceret, & appellaret, talis appellatio nullo modo esset admittenda; sed ea non obstante, immo vero ea reiecta tamquam friuola, & iniusta, ad ulteriora iudicii acta est intrepidè procedendum.

Atque ex his refellitur omnino opinio Pauli Parisi cons. 2. incip. Et si esse Iudæum. volum. 4. ubi contrariam sententiam persuadere conatur. sed cauendus est in hoc articulo.

Quod si quæras, an postquam testium, & denuntiatorum nomina reis non publicantur, sint tamen illis petentibus aut non petentibus, ut facilius se defendant, aliqua circumstantiæ delicti commissi publicandæ, qualia sunt locus, & tempus, aut aliæ huiusmodi. de hac re in Hispalensi institutione anni Domini MCCCCLXXXIII. capit. 16. ita sancitum est: Cum probatio facta fuerit, & testes reproducti, debent Inquisitores publicare dicta, & depositiones eorum suppressis, & tacitis nominibus, & circumstantijs, ex quib. reus accusatus posset venire in cognitionem testium. hæc ibi.

Ex his verbis videtur arbitrio iudicum violata religionis relinqui, quales circumstantiæ publicari possint, quales vero contra taceri: nam ex quo constitutio eas non præscripsit, iudicio Inquisitorum reliquisse videtur, quod & verum puto, in hoc tamen prudentissimor esse oportet.

In Madriliana institutione anni MDLXI. c. 32. cum de publicatione depositionum reo exhibenda sermo habetur, quales temporis, & loci circumstantiæ in publicatione apponi debeant, & quare, sancitur his verbis à nobis itè latine redditus: In publicatione ponetur mensis, & annus, in quibus deponunt testes; quoniam si aliquod inconueniens insur-

Ut non publicentur testium nomina quis sancierit.

Decretum Concilij Biterrensis de non publicandis testium nominibus.

Instructio Inquisitionis Hispaniæ de non publicandis testium nominibus.

Semper sumitur ue periculum testium mina publicentur.

Nec cognomina testium sunt publicanda.

Quid si reus id petat instanter.

Quales circumstantiæ possint reus publicari.

insurgeret, si poneretur, præcisè dies, non debet apponi, & sufficere mensis, & annus, quod fieri sepe solet, cum testibus in carcere deponentibus similiter apponetur in publicatione locus & tempus commissi delicti, quoniam hoc ad defensionem reorum spectat. Cæterum non est apponendus locus loci. hætenus ibi.

Sed non diffiteor contingere quâdoque posse, ut si locus & tempus commissi criminis reis panderentur, ipsi possent facile devenire in notitiam denuntiatorum, ut cum delictum recenter est commissum, quo casu sicut in alijs, providendum omnino est testium incolumitati, & legitimæ etiam reorum defensionis, alijs cõpetentibus modis, quos prudens Inquisitor pro negotij qualitate melius scire poterit.

Quoniam vero legitimæ defensionis ordo, ob suppreßam nominum, & cognominum testium publicationem, quodammodo videtur truncatus in hoc crimine, propterea Inquisitores vitam & mores testium, ac delatorum diligenter debent inuestigare, ut alibi scripsimus copiosius, traditq; Ioannes Roias in dicto sing. 208. incip. Testium publicatio. & alij.

An autem quandoq; liceat non modo testium nomina publicare, sed etiam reum & testes conciliare seu cõfrontare abudè docui supra in hac 3. parte, num. 101. super tit. de cautelis inquisitorum, & num. 209. super 12. modo processum fidei terminandi.

a ¶ Prout in alijs fit negotijs, publicentur. Post hæc verba in omnibus codicib. mox subsequuntur hæc alia: Ita quod ubi graue periculum deponentibus seu testib. videatur imminere, iudicio Episcopi, & Inquisitoris, non publicentur delatis: ubi autem eis non publicentur, attendat circumspectus Inquisitor, &c. Hæc omnia placuit remouere, quia non admodum coherent cum præcedentibus, & cõsequentibus, & verisimile mihi fit ab aliqua marginali annotatione in contextum irrepsisse. videtur autem hæc annotatio desumpta fuisse ex sententia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6.

Q V A E S T I O LXXVI.

Quæ poena incurratur si contra ius publicentur, vel occultentur nomina testium, &c.

Eptuagesimasexta quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor non publicando delato deferentium ac testificantium nomina: seu publicando ubi non debent, incurrant aliquam poenam, & quam?

Respondemus quod sic: quia per dominum Papam eorum cõscientiæ onerantur, ac eis præcipitur, quatenus puram & prouidam intentionem habeant in prædictis, unde in d. c. Statuta. de hæret. lib. 6. circa finem sequitur sic: Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quàm Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum uel testium nomina suppressenda, ubi est securitas, periculum esse dicant, nec in eorum discrimen securitatem afferant, ubi tale pe-

riculum immineret, super hoc eorundem cõscientias onerantes.

Vbi Archidiaconus dicit ita: O ru, quicumque iudex in tali causa, bene aduerte uerba ista: nã non dicit leue periculũ, sed dicit, graue: noli igitur reũ priuare debito iuris ordine sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei.

C O M M E N T. CXXV.

Q Væ hac quæstione tradit Eymericus, caute accipiendâ sunt. Primũ enim si nõ publicet testium nomina, nõ errabit, immo ut superiori cõmentario docuimus, nullo modo publicanda sunt in publicando vero multũ errare põt; & qui hodie absq; euidenti necessitate; & omni periculo cessante, temere publicare præsumeret testium, accusatorum, seu denuntiatorum nomina, plane imprudētissime ageret, & fortassis in mortale culpã incurreret: quia ageret contra tot decreta Potificũ, & cõtra receptã sacri officij cõsuetudinẽ: quæ quamuis nulla lege niteretur, quia tamen cõsuetudo est laudabilis, approbata, & legitime præscripta aq; inducta, vim legis habet. S. ex nõ rescripto. instit. de iure uaturali gẽt. & ciuili.

Hanc quæstionẽ trãstulit Auct̃or repertorij inquisitorum in suum opus, verbo, nomina §. nunc videndum. quo loco cautius aliquanto loquitur. adde Simancam de catho. instit. tit. 64. nu. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & seq.

Dicta quidem testium edenda sunt reo, ut se defendere queat, nomina vero supprimenda sunt: & hoc iure utimur.

Atque eodem modo vel cauenda vel accipienda sunt quæ de hac re edisserens tradit Tabiensis in summa. verbo, inquisitor, §. 8.

DE PERITIS ET ADVOCATIS necessarijs pro officio Inquisitionis.

D

Q V A E S T I O LXXVII.

An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium,

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor potest conuocare & cogere peritos.
- 2 Peritorum nomine quoniam intelligantur,

E

Eptuagesima septima quæstio est: Vtrum inquisitor possit conuocare peritos quoslibet, ac eos cogere ut sibi assistant, ac in ferendis sententijs præbeant consilium opportunum?

- 1 Respondemus quod sic, ut patet in c. Ut commissi §. aduocandi. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Aduocadi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut uobis assistant; & in huiusmodi deferendis sententijs præbeant consilium opportunum; ac eis quod super his uobis humiliter pareant in uirtute obedientiæ iniungendi.

R r 3 Eadem

Qui publica ret testium nomina grauius erraret.

Relat. supra pag. 108.

Eadem uerba ad litteram habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexandri & Urbani Quarti. Præ cunctis. suppresso tamen præcepto obedientiæ. de quo non fit mentio in priuilegijs antelatis.

Qui dicatur
periti.

2 Nomine autem peritorum, ut dicit Archidiaconus super c. Vt commissi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canonistas, & Legistas.

COMMENT. CXXXVI.

Absoluta tractatione de testibus, disputationem de peritis, quos Inquisitores possunt aduocare, aggreditur Eymericus: ac primum, an possint aduocari querit, & posse docet.

De materia
questionis q.
differuerint.

Et hoc ipsum priuilegiū de cōuocandis peritis, ut assistāt Inquisitorib. in causis fidei quoties fuerint requisiti, adnotant Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Franchus, & alij, in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bernard. Comēsis in lucerna verbo, inquisitor. §. 21. Gondissalvus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij plerique, quos in re manifesta libenter omitto.

Cui inquisi-
toribus con-
cessū, ut pos-
sint aduoca-
re peritos.

Cur autē inquisitoribus cōcessum fuerit, ut peritos quoslibet possint aduocare, ut sibi cōsiliū præbeant in sententijs ferēdis, docet Auctor Repertorij Inquisitorū verbo, Inquisitores. §. quæ est ratio. dicens propterea id factum fuisse, quoniā cum Inquisitores essent Fratres religiosi, in theologia solum periti, iura tamen ignorabāt: & quia in ordine iudiciario facile poterāt decipi, & propterea ab soluere damnandos, & damnare absoluendos; ideo factum ut peritos consulerent, & ad consulendū, si opus esset, compellerēt. inde quoq; factum, ut processus deberent cum Episcopis communicare.

Periti semp
aduocandi.

Cæterum quāuis hodie inquisitores sint iurisperiti ut in Hispania, eosdem nihilominus peritos vocare possunt, ac debent: in primis vero theologos, quorum est propositionum gradus & qualitates expēdere: quia, Vbi multa consilia, ibi salus, Proverb. c. 11. & c. 24. Et recte protulit Marc. Cicero lib. 1. de officijs, dicens: Nec vero alienū est ad eligenda quæ dubitationem afferūt, adhibere doctos homines, vel etiam Iurisperitos; & quid de utroque genere officij placeat, exquirere. hæc ille.

Hoc etiā ipsum passim leges admonent. l. vlt. C. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. sed iure. ff. de iuris & facti ignoran. c. de quibus. 20. distinct.

Periti quan-
do aduocan-
di.

Periti vero, ut placet Conrado Bruno præcitato loco, non modo cum ferenda est sententia condēnatoria, sed etiam in absolutoria vocandi sunt, cui libenter subscribo: item adiungo, non modo vocandos quo tempore sententiæ ferendæ sunt, verum etiam quoties in alijs iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in alijs quibuscunque articulis: quod indicant non obscure illa textus verba, in d. cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. videlicet, aduocandi, &c.

Q V A E S T I O LXXVIII.

An de consilio peritorū ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia.

A Eptuagesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor teneantur procedere ad sententiam vel condemnationem de prædictorum consilio peritorum?

Respondemus q. sic; ut patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæreticis. lib. 6. ubi dicitur sic: Iubemus. & infra: Siue Episcopus siue Inquisitores processerint, ali quibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc uocari, & eis peritorum processum, super quo deliberandum est seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur.

Relat. pag. 111

COMMENT. CXXXVII.

In hac quæstione, ac in tota etiā hac tractatione de aduocandis, peritis, ut de eorū consilio ad sententiā procedatur, illa occurrit præcipua difficultas hoc loco a me breuiter, & necessario diluenda. An Inquisitores teneantur necessario sequi peritorum consiliū; an vero sit eis liberum, postquam audierint peritorum sententias, statuere quod ipsis visum fuerit statuendum; quamquam aut contrariū sit aut diuersum ab eo quod periti senserunt.

An Inqu-
tores pe-
ritum consi-
liū sequi cog-
tur.

In hac cōtrouersia Albertinus, qui cæteris fusiū hæc quæstionē disputauit in c. quoniā. de hæret. lib. 6. q. 10. & tract. de agnos. assertio. q. 26. post multas cōclusionē nu. 11. & seq. tādē concludit, quod si à lege, canone, vel statuto dicatur, ut aliquid fiat de cōsilio, vel ex cōsilio alicuius, tale cōsiliū omnino requirendum est, & sequēdum, ac ei stādum, & actus in contrariū celebratus est nullus. cum itaque in causa hæresis iubeat Romanus Pontifex, ut de peritorū seu cōsultorum cōsiliū ad sententiam procedatur. c. fin. §. iubemus. de hæret. lib. 6. consequitur omnino, ut sit liberum Inquisitoribus ab eorum consilio recedere, nec aliud statuere quàm periti definierint, id quod nititur probare fortassis satis infirmis rationibus, quas prudens omitto: quia breuitati studeo, & institutum est mihi certiora tradere, tutiora, & communiora, ut saepe admonui; in eandem sententiam ferri videtur non obscure hoc loco Eymericus, & in principio quæstionis sequentis: & Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. in verbo, consilio.

Cæterum, quidquid illi senserint in hoc articulo, ita statuo: inquisitores non debent necessario sequi peritorum aduocatorum, seu consultorum consiliū: quoniam eorum suffragia, & (ut vulgo loquimur) vota nō sunt decisiva sed solum consultiua. Primū, quoniam consiliū nō est de substantia actus. Bald. in l. fi. §. necessitate. C. de bonis quæ lib. nu. 24.

Inquisito-
non cogi-
sequi per-
ritum cōsi-
& quare.

Ab hac, consultores huiusmodi & periti in causa hæresi nullam habēt iurisdictionem ordinariam, aut delegatam, iuxta doctrinā Bartoli in l. 1. de offic. asses. & Baldi & Decij in c. si pro debilitate. extra de offic. delegati. et notat plene Ias. in l. omne officium. nu. 16. ff. de off. assessor. eorum ergo cōsiliū non est necessario sequendum.

Postremo, cōsiliū illius, qui nō est particeps officij, aut potestatis illius iudicij, cui dat cōsiliū, sufficit si requiratur, ut pulchre docet Ancharanus in c.

in c. si ad Episcopum. notab. 8. vers. circa secundū. in fine. ne sede vacante. lib. 6. tales autē esse peritos & consultores in hac causa manifestum est: eorum itaque suffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de vrbantate, non de necessitate sequenda sunt. & hanc sententiā videtur sequi Locatus in opere iudiciali verbo, consilium, nu. 5. quā proficitur apertius Campegius apud Zanchinum c. 15. & probat late aduersus Albertinum Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 409. & multis sequentibus.

Et in Hispania quidē hęc sententiā obtinet, vt cōsultorū suffragia decisiva non sint; quæ definita esse videtur per Madrilianā instructionē anni Domini MDLXI. c. 66. vbi cū Episcopus & Inquisitor cōueniunt, eorū sententiā stādum esse decernitur, quāuis cōsultores numero plures contrariam profiteantur. eius instructionis verba à nobis latine reddita ita habent: In omnibus casibus, in quibus cōtingerit discordia sententiarū seu opinionum inter Inquisitores & Ordinarium, vel aliquem ipsorum, uel in definitione causæ, aut in quolibet alio actu, uel sententiā interlocutoria, causa ad Senatum mitti debet; sed si Inquisitores & Ordinarius fuerint conformes, quamuis consultores discrepent, & sint numero plures, decretum Inquisitorum & Ordinarij executioni mandetur. hactenus ibi.

Quamquam autem hęc vera sint, & firmis munita rationibus, non propterea censeo liberrimum debere esse Inquisitorum arbitrium in statuendo quod sibi libuerit, quamuis ab opinione peritorum discrepet: cum enim negotium fidei grauissimum sit, non modo in ferendis sententijs, vt in superioribus dicebam, verum etiam in alijs grauib. totius iudicij actibus, consultius erit & tutius nusquam discedere à peritorum suffragijs; nam si quandoq; contingeret Inquisitores audacius vti ea potestate & libertate, facile posset errare, & per imprudentiam committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteretur.

Iam ista libertas Inquisitorum de non sequendis necessario peritorum suffragijs, facilius vsurpari potest illis, qui constituti sunt iuris peritissimi: nam hoc potissimum casu consultorum suffragia cōsultiua erunt non decisiva: & plane hoc iure vti-mur vt consultiua solum sint.

Cum vero Inquisitores Theologi fuerint creati, in his quæ ad ordinem iudicarium spectant, si dubia occurrāt, nō sequi peritorum suffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim Iurisconsultos Theologis in causis fidei assentire oportet in notandis propositionibus hereticis & catholicis, & earum qualitatibus expendendis: ita vice versa theologos iurisperitis obtemperare conuenit in capturis reorum decernendis, in indicijs ad torturam aptis, in testium dictis admittēdis aut repellēdis, indicijs dādis, appellationib. admittēdis aut refutādīs, in sententijs interlocutorijs & diffinitiuis ferendis, & denique in toto ordine iudicario obseruando: hęc enim Theologi ab iurisperitis petere debent. Albertinus in cap. quoniam. de heret. lib. 6. q. 10. num. 17. quod & verum est.

Tunc etiā à peritorū suffragijs nō esset tutū recedere, cū quæstio, de qua agitur, nimis est ardua et

A difficilis, aut propter facti cōtingentiā: aut ob varias & pugnātes Doctorū sententijs: tunc enim eos peritorū suffragijs obtemperare debere putarē: tamen si cum huiusmodi casus incidunt, supremum Senatum consulere tutius sit, vt alibi plene ostendimus.

Postremo illud monebo, inquisitores hereticæ prauitatis punitione dignos esse, si vel suo vel consultorum cōsilio ducti in definiendis fidei causis errauerint: neque enim peritorum suffragia eos omnino excusabunt. l. quidam decedens. pater. ff. de excusat. tuto. Bart. in l. si cōuenerit. nu. ff. de re iudicata. & ratio est, quoniam apud se debuerant deliberare, an illud consilium expediret. l. 2. §. si. ff. mād. consilium enim alterius neminem cogit ad illud sequendum. cap. cum olim. de arbit.

B Et quamuis hęc ita se habeāt, vix hodie possunt errare, cū nō vnus aut alter peritus adhibeatur, sed plures, & in arduis supremū Senatū consulere debeāt verumtamen hęc omnino persuadēt, vt inquisitores suo labore, & industria, & studio curēt penitus singula fidei negotia, & quidquid ad suū officium spectat intelligere: nec fiant desides & negligētes sub hac spe, quod cōsultores habeant & peritos, in quos laborem reijciant: meminerint illius dicti Quinti Mutij reprehendētis Seruiū Sulpiciū in hęc verba: Turpe est patritio & nobili viro ignorare ius, in quo uersatur. l. 2. ff. de origine iuris.

C Q V A E S T I O LXXIX.

An processus totus Iuris perius explicari debeat.

Eptuagesimanona quæstio est: Vtū Episcopus & inquisitor coram prædictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, teneantur totum processum eis integraliter explicare, uel sufficiat eis explicare summarie, in substantia & effectu?

D Respondemus q̄ integraliter & perfecte, ut patet in c. Statuta. §. iubemus. de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: iubemus. & infra: Secreto coram diocessano Episcopo, uel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando uero procedit Episcopus coram inquisitoribus: Si haberi commode possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcop⁹ siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur, & cætera.

E C O M M E N T. CXXVIII.

Ermericus apertis fere semper canonum definitionibus nitens, in hac quæstione vnum axioma constituit, videlicet, Peritis, quos inquisitores aduocant, totum reorum processum integre esse communicandum.

Peritorū suffragia nō excusant inquisitorem errantem.

Processus totus iurisperitis explicandus. Supra pag. III.

Peritis tot⁹
processus in
tegre expli-
candus.

Huius axiomatis ratio in promptu est: quoniam nisi periti intelligerent integre & perfecte totam causam, non possent perfecte consulere, neque incorruptum ferre iudicium, cum nemo de incognitis rectum iudicium facere possit.

Rursus, cum de eorum consilio sit ad sententiam pronuntiandam deueniendum, ne fortassis ob non visum processum minus bene consulant, & in ferenda sententia erretur, iustum est ut eis integre totus processus explicetur. & cum Eymerico sentit Bernardus in lucerna, verbo, inquisitor. §. 21.

Q V A E S T I O LXXX.

An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

Cruagesima questio est: Vtrum Episcopus & inquisitor teneantur coram praedictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, deferentium & testificantium nomina publicare?

Respondemus quod sic, ut patet in alleg. c. Statuta. §. iubemus. ubi exposito & mandato, quod nomina deferentium & testium coram delatis non publicentur, sequitur sic: Sed secreto coram dicecesano Episcopo, vel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt; quando vero procedit Episcopus coram inquisitoribus, si haberi commodum possit copia eorundem: ac nihilominus siue Episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc uocari & eis per totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari; & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque non obstante, quod illis contra quos huiusmodi de posuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem.

COMMENT. CXXIX.

Nomina testium, an & quando peritis sint explicanda.

In hac quaestione Eymericus unicum item proponit axioma, nempe, nomina testium peritis seu consultoribus esse explicanda.

In hoc autem axioma maior est dubitatio, quam in eo, quod proxime superiori quaestione propositum est; quia non videtur necessarium explicari.

Primum quoniam absque tali nominum publicatione, aut notitia recte consulere possunt.

Deinde quia ita plane contendunt faciendum viri docti, inter quos est Campegius apud Zanchinum cap. 15.

Postremo, tuta & laudabili inquisitionum consuetudine receptum videtur, ne consultoribus testium nomina publicentur: sed absque nominibus processus soli eis dantur super quibus consulere debent. neque ab hac consuetudine est recedendum.

Inquisitorum tamen partes erant notare testium qualitates, ut si religiosi, si periti, si graues fuerint,

A & probati; aut contra, si minus probati, si plebei, & pauperes, si iuuenes, si imperiti, aut similes, ut his qualitatibus in genere cognitis, facilius intelligant periti quantum sit dictis singulorum tribuendum, aut contra detrahendum.

Sed de nominibus delatorum nihil docuit Eymericus, an videlicet reorum nomina peritis debeant explicari; & verius videtur, ac tutius est, ut nec reorum nomina peritis publicentur.

Verumtamen illud addiderim, quod si quandoque videatur necessarium, vel testium, vel reorum nomina peritis explicare, ut cum probabiliter timeatur testes inimicos esse reo: tunc si periti utrosque cognoscant, quia melius scire possunt, an sint vel fuerint inuicem inimici necne; non foret iniustum hoc casu & testium & delatorum seu reorum nomina consultoribus, aut etiam si opus fuerit, alijs probis viris explicare, iuxta consilium Eymerici par. 3. tit. de sex modis tradendi copiam processus. uum. 119. §. sextus modus est. de quo ibidem dixi.

Ne autem consultores temere hoc casu vel testes vel delatos iudicent, aut per iuramentum, aut per sententiam excommunicationis constringi possunt, ac debent, ut secretum teneant. ita Eymericus praecitato loco, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, Inquisitor. §. 21.

Et profecto grauissimum est scelus in causis praesertim arduis secretum reuelare, ut optime docet Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiusoribus commitendo: nu. 30. vers. Et si tu senator fueris.

Quamuis autem periti huiusmodi specialiter tunc non iurarint custodire secretum, adhuc tamen ad illud obseruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne causa fidei propalantur ob periculum ingens, quod indenasci potest. quod si non iurati propalauerint, extra ordinem puniri possunt per Inquisitores: decuit enim eos id secretum seruare, quod leges iuste iubent.

D Si vero per malitiam reuelarent, illis praesertim qui impedire possent fidei negotium, aut alias causas obesse, tales quidem secreti reuelatores velut impeditores sancti officij puniri possent, magis, quidem vel minus, pro culpa qualitate, secundum quam pena mensura imponenda est.

Q V A E S T I O LXXXI.

An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicere consultoribus.

E

Cruagesima prima quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor quando praedictis peritis deferentium nomina & testificantium publicabunt, possint eis secretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos sententiam excommunicationis ferre si reuelauerint?

Respondemus quod sic, iuxta c. alleg. Statuta. §. & ut eorundem. ubi dicitur sic: Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, praesentis.

Quid d
minibus
latorum

Reuelan
secretum
no iurati
tra ordine
puniendi.

Relat. supra
pag. 111.

presentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus vel Inquisitores secretum possint indicare illis, quibus (ut praemissum est) processum huiusmodi explicabunt: ut in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo uel Inquisitoribus patefacta prater eorum licentiam alijs patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti uiolatione ipso facto incurrant (si eis expedire uidebitur) promulgare.

COMMENT. CXXX.

Explorati iuris est id de quo querit hic Eymericus: potest enim Episcopus & Inquisitor indicare silentium consultoribus, etiam sub pena excommunicationis, ut super quaestione proxime praecedenti dictum est; idem docet Repertorium Inquisitorum, verbo, secretum. & Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum, verbo, Inquisitor. §. 21. & quam sit ingens scelus secreta reuelare, explicat Aegidius Bossius, eo loco, quem superiori commentario indicavi. eum videto.

QV AESTIO LXXXII.

An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum.

Ctuagesima secunda quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor praedictis peritis excommunicationis sententiam iniungendo quatenus nomina deferentium aut testificantium non reuelent, possint se excommunicare mutuo hac de causa, etiam ne reuelent?

Respondemus q. non, ut in alleg. c. Statua. §. Et ut eorundem de haeret. lib. 6. unde ibi concessio quod possint peritos excommunicare hac de causa, ut est dictum quaest. proxima, statim sequitur ita: Sic tamen q. Inquisitores Episcopum, uel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa.

COMMENT. CXXXI.

Iudices fidei alter alterum excommunicare non potest, iuxta tradita hic ab auctore. Hac assertio ratione non caret, nam si se mutuo excommunicarent, id fidei negotijs proculdubio obesset. Et huc prorsus spectare videtur priuilegium concessum Inquisitoribus ab Urbano IIII. in extrauag. incip. Ne Inquisitionis negotium, quam retulit Eymericus supra, par. 2. in qua sancitum est, ne Inquisitor & eius notarij excommunicari possint a delegatis sedis Apostolicae. adde Syluestrum in summa, verbo. haeresis. 2. q. 8. Certa huc spectantia dicam in quaestione proxime sequenti.

QV AESTIO LXXXIII.

An Episcopus & Inquisitor teneatur ad secretum quod alijs indicunt.

Ctuagesima tertia quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor indicentes praedictis secretum, de non reuelando nomina deferentium seu testificantium per sententiam

A excommunicationis latae, ipsi etiam Episcopus & Inquisitor ad secretum huiusmodi arceantur? Respondemus q. sic; ut patet in alleg. c. Statua. §. & ut eorundem de haeret. lib. 6. Unde prohibito ibi, quod Episcopus & Inquisitor non possint se excommunicare mutuo hac ex causa, ut dictum est supra quaest. proxima, de Episcopo & Inquisitore, sequitur sic: Sed Episcopi ex iniuncto ex nunc a nobis sub uirtute sanctae obedientiae districto praeccepto, ad secretum huiusmodi teneantur.

COMMENT. CXXXII.

Quamuis se mutuo Episcopus et Inquisitor ob secretum custodiendum in causis fidei, excommunicare non possint, ut proxime dictum est, nihilominus tamen ad illud obseruandum in uirtute obedientiae ex districto Papae praeccepto obligantur; quod equidem ratione non caret: quemadmodum enim graui incommoda consequi possunt ex huiusmodi secreti uiolatione, cum periti & consultores reuelarent, eadem nascerentur si Episcopus, aut Inquisitores manifestarent.

Ergo si Episcopus & Inquisitores extra casus sibi a iure concessos & permisos, & negotijs fidei necessarios, reuelarent, aut testes, aut delatos, aut denuntiatores, & accusatores, vel alia sacri officij secreta, quamuis ipso iure excommunicati non essent; quoniam hoc nullo iure (quod ego sciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia sibi districte iniungitur a Papa sub uirtute sanctae obedientiae ne reuelent; essent enim iustae & legitima legis transgressores. facere autem in materia graui contra iustam & legitimam legem, nulla rationabili causa urgente, vel excusante lethalis est culpa, ut uno ore fateantur Theologi, quos sequuntur Canonistae, & ceteri bene sentientes. atque hoc est in hac causa diligentissime obseruandum.

DE STATVTIS ET CONSTITUTIONIBUS pro officio Inquisitionis.

QV AESTIO LXXXIIII.

An priora indulta & priuilegia Inquisitoribus data, sint per posteriores constitutiones reuocata.

Ctuagesima quarta quaestio est: Vtrum Inquisitoribus Apostolica priuilegia, indulta, constitutiones, & ordinationes, seu ad consultata responsiones factae per sedem Apostolicam, sint per constitutiones postmodum factas, de quibus habetur in 6. Decretalium, & in Clemen. tit. de haeret. simpliciter reuocata?

Respondemus quod non: nisi in his, in quibus obuiant constitutionibus antedictis: ut patet in c. fin. Statuta. de haeret. lib. 6. ubi in fine dicitur sic: Constitutiones uero, ordinationes, & mandata alia

Arceantur, pro obligentur, uerbum huic auctori familiare in hac significatione.

Neque Episcopus, neque Inquisitores secretum reuelare possunt.

Episcopi & Inquisitores reuelantes secretum extra casus permisos mortaliter peccant.

Relat. supra pag. 111.

prae-

prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus superscriptis super eadem editis prauitate non obuiant, in suo uoluntus robore permanere.

In c. multorum, de hære. in Clem. in fi. dicitur sic: Alia sanè, quæ circa præmissum inquisitionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsentis decreto non obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua uoluntus firmitate manere.

COMMENT. CXXXIII.

Verissime concludit hoc loco Eymericus constitutiones, & ordinationes Apostolicas contra hæreticam prauitatem editas, non esse per alias posteriores reuocatas: hoc enim fauore fidei ita constituit oportuit. per leges quoque civiles idem sancitum est ut apparet in l. Arriani. C. de hære.

Occasione huius quæstionis agendum nobis hoc loco erat de virtute, & robore extranagantium varijs temporibus per diversos Romanos Pontifices editarum in negotio sanctissimæ Inquisitionis: Cæterum cum in fine huius operis hanc disputationem habuerimus, locum ubi de his agimus, indicasse sit satis, ne eadem sæpius repetita lectoris animum onerent.

QVÆSTIO LXXXV.

An Episcopus, & Inquisitor simul interpretari possint statuta contra hæreticos edita.

Cruagesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario, possit statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, interpretari, si & quando circa ea ambigua oriantur?

Respondemus quod sic; ut patet in litteris Apostolicis prædictis Inn. iij. tenoris sequentis: Cum negotium fidei catholicæ aduersus hæreticæ prauitatis errores uobis, ut uestra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes uineam Domini, sub certa forma per alias litteras duxerimus committendum; ut commissum uobis ad Apostolica sedem tam salubre ac utile ministerium exequi liberius, ac exercere possitis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes, creditum quoque, fautorum, defensorum, & receptatorum ipsorum, dignitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs: & infra, liberam uobis auctoritate præsentium concedimus potestatem.

In litteris uero Apostolicis Alexandri iij. habetur sic; Vt commissum uobis inquisitionis officium contra prauitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi ualeatis, interpretandi, uel declarandi unà cum diocesani locorum, in quibus est idem officium uobis commissum, uel ipsorum Vicarijs, tum diocesanos abesse contigerit, statuta

contra hæreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita quoties in eis apparuerit aliquid ambiguum, uel obscurum: & infra: uobis auctoritate præsentium concedimus facultatem.

COMMENT. CXXXIII.

Hoc insigne priuilegium in fauorem fidei Inquisitoribus tributum est. Cum enim multæ quotidie in penis hæreticorum, & causis fidei oriantur dubitationes, quæ non sunt plenè & apertè per leges declarata; sunt enim plura negotia quam leges: suntque plures articuli negotiorum, & dubiorum, quam sanctiones: propterea, ne foret necesse in singulis dubijs Pontificè Romanum consulere, salubriter cautum est, ut leges in hæreticos editas possent Inquisitores interpretari. exempla passim occurrunt, quæ libenter hic gratia breuitatis omittimus; unum esset potest illud, cuius meminimus supra in hac 3. parte, num. 34. tit. de forma aggrauandi officiales. §. quoniam uero.

Huius autem priuilegij mentionem faciunt Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 39. Campegius apud Zanchinum cap. 16. versic. rursus arbitrium iudicis. Locutus in opere iudiciali, verbo, interpretari, & verbo, statuta Ioannes Royas tract. de hære. par. 1. nu. 426. & alij.

Clam quantum spectat ad rescriptum Innocentij iij. quod hic citat Eymericus, id nondum uidimus authenticum. alterum uero Alexandri iij. quod refert in fine quæstionis, uidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Card. Felicis + Perretti, allatum ex Assisio; eratque missum Fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Datum Anagninæ x. Calen. Decemb. Pontificatus sui anno iij.

QVÆSTIO LXXXVI.

An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta.

Cruagesima sexta quæstio est: Vtrum Inquisitor sine Episcopo, & eius Vicario possit statuta edita contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, interpretari, si circa ea dubia oriantur?

Respondemus quod sic; ut patet in litteris Apostolicis Alexandri iij. Præ cunctis, ubi habetur sic: Præ cunctis, & infra: Nec non interpretandi statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quoties in eis apparuerit aliquid ambiguum, uel obscurum: & infra: auctoritate præsentium concedimus facultatem.

COMMENT. CXXXV.

Hoc priuilegium amplius est, & patentius: libere enim concedit Eymericus solum Inquisitorem posse interpretari statuta dubia, seu uerba statutorum ambigua, reperta in statutis, editis contra hæreticos.

Cæterum,

Cur induci
ut iudice
dei statu
hæreticos
sint int
tari.

† Nunc
SIXTUS
Ponti. Op
Max.

Dubium
solis inqu
toribus
butum,
dubia statu
ta possint i
terpretari.

Relat. supra
pag. 136.

Inquisitor
cum Episcopo
potest interpretari
statuta contra
hæreticos edita.

Cæterum, hoc præmonēbimus, hoc rescriptum Alexandri iij. quod incipit: Præcunctis: nos nondum vidisse authenticum: cum multa alia eiusdem viderimus. Rursus, hæc clausula, quam ex eo rescripto recitat hic EymERICUS. non legitur in rescripto Urbani iij. Præcunctis, relato ab auctore supra dar. 2. de quo ualde miror, cum Pontifices soleant fermè semper in hac causa referre eodem tenore verborum, rescripta à suis prædecessoribus edita: Alexander autem ante Urbanum vixit, ut est manifestum. Postremo, rescriptum illud Innocētiij iij. quod incipit: Cum negotium, relatum item ab Eymérico supra parte 2. non probat hanc EymERICI sententiam: nam præterquam quod nondum authenticum viderimus, in multis exemplaribus, dum potestas tribuitur Inquisitoribus interpretandi statuta, adduntur illa verba: Cum diæcesanorum Episcoporum consilio; quod videtur verisimilius, quia res magni momenti est.

Sed quamquam hæc sint incerta, auctoritas EymERICI multum pondus habet, nec est credendum eum sibi eam clausulam arbitrio suo composuisse.

Sed demus hanc sententiam nullo certo iure probari, & quæramus an hoc liceat solis Inquisitoribus; & primo obtutu uidetur dicendum, solum Inquisitorem non posse leges dubias in hæreticos latas interpretari; nam solius principis est declarare legem dubiam. l. i. cum gl. ibidem, verbo, solis, & l. fin. C. de legibus, cap. inter alia. extra de sent. excom. Præterea solus Romanus Pontifex est legitimus interpretes iuris diuini, & canonum ecclesiasticorum, ut docet Abbas in c. quæ in ecclesiarij. de cõst.

His tamen non obstantibus non ineptè dici posset, solum Inquisitorem posse dubia statuta in hæreticos lata declarare. ita hoc loco EymERICUS idē tenet Campegius apud Zanchinum c. 16. vers. rursus arbitrium iudicis, & omnes ferè præcitati super questione superiori. nam cum hoc priuilegium sit tributum fauore fidei, cuius Inquisitor dicitur defensor, rationi consonum uidetur, ut sibi soli hoc priuilegiū competat. Prætera in illis locis, in quibus non sunt adhuc Inquisitores delegati constituti, sed soli Episcopi iure ordinario in hæreticos animaduertunt: non uidetur dubium quin illis liceat statuta in hæreticos edita declarare: quoniā ut supra in hac 3. par. super q. 56. §. num. autem. tradidimus, priuilegia, quæ fauore fidei Inquisitoribus sunt tributa, Episcopis et uidetur competere. ergo fiet, ut solis etiā Inquisitoribus liceat declarare statuta dubia, cum maiorem quàm Episcopi, aut saltem æqualem cum ipsis, in causis fidei habeant potestatem.

Hæc fortassis vera sunt de stricta iuris rōne: tutius tamē est in re tā graui adhibere Episcoporum consiliū, ubi cōmode poterit adhiberi: aliās vrgēte causa solus fortassis Inquisitor poterit id præstare.

Exempla multa occurrunt in nostris hisce cōmentariolis, inter quæ illud pōt esse accommodatū, de quo scripsimus supra parte secunda, super c. fraternitatis. de hæ. §. iā hæc prohibitio, & §. seq. nam si dubitetur, an cōmissarijs inquisitorum liceat legere libros prohibitos, sicut licet ipsis Inquisitoribus. quoniā in hac parte obscurè loquitur rescriptū Iulij iij. Pontificis Max. quod ibi recitauimus, Inquisito-

ris partes erunt id declarare; in similibus idem est iudicium.

Dummodo caueat ne nimis libenter utatur hac potestate, & sub huius potestatis prætextu ea statuat, quæ vel alijs legibus repugnēt, uel scæua sunt, & è consuetudine sacri tribunalis aliena; in quo conscientia suæ consulere quisque debet, securius semper est, & diæcesanos Episcopos, & peritissimos, & probatissimos viros consulere.

Equidem in vetusto quodā codice, quē ante paucos annos Romā attulit Inquisitor Florentinus, in quo erant collecta quæcūq; ad sanctum officiū pertinere videbātur, aliquot extabant exēpla huius rei, de qua agimus: cæterum Inquisitor, & Episcopus ad interpretandam quandam huiusmodi legem conuenerant. uocatis ad id atq; consultis multis peritis iureconsultis. tutius ergo est, ut ambo id præstent, quàm ut vnus solus negotium tantum exequatur.

Rursus, non modo solus Inquisitor interpretari potest statuta dubia edita cōtra hæreticos; sed quoties oportuerit edicta aduersus hæreticos, eorumq; complices, fautores, receptatores, & defensores publicare, id soli Inquisitores sine ordinario facere possunt, ita Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. de priuilegijs inquisitorum, num. 415. versic. item soli inquisitores, & non ordinarij, ad quam sententiam probandam nihil adducit, verum tamen videtur hoc priuilegium. cum enim inquisitor sit à Sede Apostolica delegatus in causis fidei, ordinario uidetur præferendus: itaque inconsulto ordinario potest edicta contra hæreticos promulgare, quibus iubeat, ut sibi in hoc crimine delinquentes reuelentur; quæ fuit sententia EymERICI 3. p. nu. 52. in forma admonitionis de hæreticis reuelantis, vsu etiā comprobata, ubi nulla est Episcopi mentio, & Zanchini tract. de hæret. cap. 11. num. 2.

Huius autem priuilegij frequenter potest cōtingere usus: ut cum, verbi gratia, delictum est cōmissum, quod hæresim præ se ferre videtur, ut si deletæ sint Sanctorum imagines, combusta Ecclesia, in domos inquisitorum impetus factus, aut ignis cōiectus, & similia: tūc n. inquisitores edictis propositis sub pena anathematis, & fautoria hæresis monēbūt vniuersos, ut id delictū, vel delicta reuelent.

Sed quid si ordinarius edicta huiusmodi publicauerit, poterit ne inquisitor ea reuocare? & Ioannes Royas præcitato loco merito reuocanda tradit. sed is fortassis nimis liberè loquitur, quasi nullæ sint partes Episcoporum in hac causa, cum tamē oīa iura clament per concessionem procedendi inquisitoribus factam, non esse ablatam ordinarijs procedendi potestatem, cap. per hoc, de hæ. lib. 6. quare multum illis tribuendum censeo: nec approbo eorum sententiā qui plus sibi tribuēt, quàm à iure habēt, Episcopos ferè spernunt in hac causa. meminisse ergo oportet, eos iudices fidei esse in sua diæcesi ordinarios. quod si ea edicta in fidei propagationem referantur, nullo modo mihi uidetur reuocanda, sed cōfirmāda pōtius: sic n. Episcopus, & inquisitor, quasi vnus, fortius pugnabunt contra religionis hostes.

Sed maior difficultas est, An Inquisitores possint cōtra hæreticos noua cōdere statuta in suis diæcesibus, augēdo penas aduersus eos, & Ioannes Royas tract.

Solus Inquisitor edicta publicat contra hæreticos.

Episcopus an edicta in hæreticos possit publicare.

An Inquisitores noua statuta cōdere possint cōtra hæreticos.

n soli Inquisitores possint statuta dubia in hæreticos lata declarare.

us Inquisitor dubia statuta declarare.

ed utius id facere cū Episcopi cōsilio.

tract. de heret. par. 2. de privilegijs Inquisitorum nu. 440. id Inquisitores posse asserit, additq; ita tenere Lapum & Geminianum in c. fi. §. statuto. de heret. li. 6. quod optime, inquit, explicat Gondissalvus tract. de heret. q. 23. nu. 6.

Geminiani
verba.

Veruntamen Doctor hic, alioquin doctus & religiosus, valde decipitur: nam quos ille citat, contrarium sentiunt omnino. neque id dicunt in c. fi. de heret. sed in c. 2. §. statuto. de constitu. lib. 6. quo loco Geminiani verba in codice nostro nu. 8. vers. an autem Inquisitores ita habent: An autem Inquisitores hereticae prauitatis possint facere statuta? tenet hic Lapis q; uo, quia sunt delegati, ut notatur de heret. in 6. c. ne aliqui. & c. per hoc. sed delegatus statuta facere non potest, ut notat Innocentius in c. pro illorum. de praben. ergo; & c. haecenus Geminianus. quem nullis fere mutatis sequitur Gondissalvus in dicto tracta. de heret. q. 23. nu. 6. non me praeterit in vetustis quibusdam Geminiani exemplaribus paulo aliter concipi supradicta uerba; eadem tamen est sententia. sentiunt ergo praefati apertissime, Inquisitores non posse condere statuta.

Cum ergo paulo diligentius haec effem intuitus, existimaui fortassis non fore absurdum dicere, Inquisitoribus competere hanc potestatem. Primum n. explorati iuris est. Episcopos in sua diocesi statuta condere posse, per textum in dicto c. 2. iuncta glossa in verbo, statuto. ubi communiter Doctores. de constitu. lib. 6. poterunt ergo condere statuta contra hereticos; nam si possunt in blasphemos, & sortilegos & similes peccatores noua statuta Episcopi constituere, ut ab his sceleribus acerbitate penarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hereticos, cum grauius ceteris delinquant, & Inquisitor in causa haereseos aut maiorem, aut saltem aequalē habet cū Episcopis iurisdictionē, poterunt ergo simili modo noua statuta condere contra hereticos, quibus augeant penas in eos.

Ad haec, paucis antea diebus quā hanc scriberemus incidimus in vetustum & authenticum rescriptum Innocentij iij. quod extat in Archivio inquisitionis Bononiensis, & incipit: Orthodoxae fidei: quod curauimus imprimendum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. quo videtur dirimi proposita difficultas, doceriq; posse inquisitores statuta condere: nam inter cetera Romanus Pontifex iubet omnibus magistratibus, ut inquisitorum statuta, & sua contra hereticos obseruent, in haec uerba: Considerantes attēte, quod iurisdictione eorū scilicet inquisitorum) quod fuerit plenior in hac parte, eò magis esse poterit fructuosa: volumus & nostris sibi damus litteris in mandatis, ut uos monere procurent ac inducere diligenter, ut statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & saecularia edita contra hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, & c. seruetis & faciatis irrefragabiliter obseruari, haec ibi, quo loco notanda sunt illa uerba: statuta ipsorum.

Ex his facile inducor ad credendū, posse inquisitores huiusmodi noua statuta condere, idq; iuxta uarietatem casuum accidentium, uel propter frequentiam hereticorū, uel propter alias causas, quas fert humana conditio, ut acerbitate penarū ab eis deli-

ctis committendis homines auocentur; quamquam illud sentiam, hoc casu consultius esse facturos, si Episcoporum consilium adhibeant, ut res tam grauis maturius transigatur: uel, quod tutius est, supremum sacrosanctae & generalis Romanae inquisitionis Senatum consulant, à quo in rebus grauib; in hac fidei causa nusquam discedendum arbitror.

Illud tamen obseruandum est, nedum huiusmodi poenae augentur contra hereticos, aliquid committatur iniustum, incautum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum est, ne dum ex una parte fidei propagationem nituntur asserre, ex alia eius derimentum inducant.

In poenitentij; aggrauandis & augendis certum est inquisitores habere potestatem, ut docuit Eymericus. 3. p. nu. 194. §. item te sententialiter. & dixi plene supra in hac 3. par. super octauo modo terminandi processum fidei. §. retinentes nobis.

De principibus saecularibus quaesitum etiam est, an possint suis legib; penas contra hereticos latas, uelent contra suspectos de haeresi augere. in quo articulo fortassis quispiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte se intromittere debent. c. ut inquisitionis. de heret. lib. 6. §. prohibemus.

Ceterum, obiter haec mihi tradenti (neque enim liber loquutus euagari, cum EymERICI institutum aliud suadeat) uerius cum uidetur posse saeculares principes ex causa tales condere, quibus in hereticos & suspectos poenae augeantur, aut iam latae leges aduersus eos, quae fortassis in suis ditionibus & dominijs non custodiuntur, in usum reuocentur, & in uiridi obseruantia permanere iubeantur, atque uti nā tales in Christiana republica principes multi reperirentur; neq; n. res fidei in deterius laberetur, nec superioribus annis florētissima regna corruissent, & misere in haereseos tetras & nefarias incidissent.

Possunt ergo mea quidem sententia talia statuta condere: neque hoc est intromittere se de crimine ecclesiastico, sed fauore potius Ecclesiae, & incrementum fidei procurare: nam per eiusmodi statuta non auferunt proprijs iudicijs, uidelicet Episcopis & inquisitoribus, iurisdictionem: sed eam potius amplificanc, iuuant, & amplius promouent: id quod esse debet principum saecularium propriū & peculiare minus, ut grauitur docuit Conradus Brunus lib. 3. de heret. cap. 9. & 10.

Postremo, Romani Pontifices principum saecularium leges & decreta aduersus hereticos & suspectos varijs temporibus edita, non modo non sustulerunt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuiolabiliter custodiri iusserunt, ut constat ex multis Pontificum rescriptis editis in Bullario litterarum Apostolicarum, quod explicui copiose in disputatione de robore extrauagantium contra hereticos editarum: quod ipsum facturos crederem proculdubio & ceteros Romanos Pontifices, quoties uel catholici principes nunc, aut futuris temporibus, uel insignis aliqua respublica, uel ciuitas, uel minores reguli in suis dominijs leges nouas conderent; quibus commode haereseos aut nasci impedirentur, aut iam natae facilius extirparentur.

Quod

Dū noua
tuta con
tur, qui
uendum.

An princi
pes saecula
res poenas
hereticos
gere possi

Possunt p
cipes saec
res nouas
ges in her
cos conde

Romani
tices le
saeculares
heretico
tas confi
runt.

tutum ci-
atis Bri-
de extir-
da hære-
Luthera-

Quod initio nascētis Lutheranicæ perfidiæ val-
de laudabiliter Brixia Italiae ciuitas catholica. &
illustris consecuta est: nam ad extirpandam Luthe-
ri hæresim, quæ sese occulte insinuabat, præclarum
& honorificū edidit statutum, quod Clemens VII.
anno Domini MDXXVIII. & laudat & confir-
mauit. eius initium est: Placuit intelligere. quod
etiam in fine huius operis inter litteras Apostoli-
cas curauimus imprimendum.

Possent ergo excempli gratia sæculares magistra-
tus & Domini terrarum condere tale statutum,
quod iudei vel alij infideles in suis terris commo-
rantes, teneantur hæreticos accusare seu denuncia-
re, aut alia huiusmodi multa.

Equidem sententiam hanc nō obscure cōfirmare
videtur Beatus Augustinus Epistola 48. ad Vincen-
tium, ubi ita scribit; Seruiant Reges terræ Christo,
etiam ferendo leges pro Christo, hæc ibi. & Episto-
la 50. ad Bonifacium, quo loco ait ita: Nā & tēpo-
ribus Prophetarū, omnes Reges, qui populo Dei
non prohibuerunt, nec euerterunt quæ contra Dei
præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui pro-
hibuerunt & euerterunt super aliorum merita lau-
dantur. hæc tenus Augustinus.

Illud præterea adiungo, quod si tanta esset iudi-
cium ecclesiasticorum negligentia, ut iuxta Sanctio-
nes canonicas, aut inquirere hæreticos, aut eos pu-
nire, vel omitteret, vel omnino nollēt; tunc iudices
sæculares pie & iuste facerent, si ad extirpandos
hæreticos totis viribus, & conatu intēderent: im-
mo uero omnino deberent ita facere, cum ad religio-
nem defendendam penitus teneantur.

Tunc autem eorum statuta corruerent, at inuali-
da & nulla essent, cum in detrimentum fidei, & san-
cti officij impedimentum tenderent, c. statutum. de
hæret. li. 2. & consuluit plene Paulus Parisius con-
sil. 2. incip. Et si esse Iudæum. vol. 4. nu. 104. & seq.

DE SUSPECTIS DE HÆ- resi & diffamatis.

Q V A E S T I O LXXXVII.

An suspectus de hæresi cogi de-
beat abiurare.

Quægesima septima quæstio est:
Vtrum Episcopus & Inquisitor
inspectum de hæresi dabeant
cogere hæresim abiurare?

Respondemus q̄ sic; ut patet
in c. Excommunicamus itaque.

§. qui autem. de hæret. ubi dicitur sic: Qui autem
inuenti fuerint sola suspitione notabiles: nisi iux-
ta considerationem suspitionis, qualitatemq; per-
sonæ, propriam innocentiam congrua purgatio-
ne monstrauerint, anathematis gladio feriantur, et
usque ad satisfactionem condignam ab omnibus
euitentur: ita quod si per annum in excōicatione
perstiterint, ex tunc uelut hæretici condemnentur.

Et in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. dicitur ita: Ac-
cusatus de hæresi, uel suspectus, contra quem de

A hoc crimine magna & vehemens suspicio orta
erat, si hæresim in iudicio abiurauit, postea com-
mittit in ipsa, censeretur debet quadam iuris fictione
relapsus: licet ante abiurationem suam hæresis cri-
men plene probatum non fuerit contra ipsum. Si
autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quana-
quam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen
debet in hæresim relapsorum pena puniri.

C O M M E N T. CXXXVI.

Suspectos de hæresi abiurare debere explorati
iuris est, ut euidenter probant leges canonice
hoc loco ab Eymerico allatæ. tradit vero hanc ma-
teriā idem Eymericus copiose p. 2. q. 45. & 46. &
de praxi agit. 3. par. in 4. 5. & 6. modo processum
fidei terminandi. & in concilio Tarraconensi. §. suspe-
ctus. de hæresi relato supra par. 2. & docet copiose
Ioannes Royas singu. 1. Repertorium Inquisito-
rum. uerbo, suspectus. Locatus in opere iudiciali
uerbo, suspicio. & alij varijs locis.

Nec refert, quantum ad hoc, an suspicio sit leuis
uel vehemens; omnis enim suspicio debet abiurari,
uel purgari, ut copiose traditur præcitatis locis:
sed eleganter in concilio Tholosano. c. 11. & in con-
cilio Biterrensi c. 31. & quidquid ad hunc locum
de abiuratione spectat, copiose tractauimus supra in
hac 3. parte super quarto modo processum fidei ter-
minandi.

Q V A E S T I O LXXXVIII.

An diffamatio de hæresi sit indicen-
da purgatio canonica.

Quægesima octaua quæstio est; Vtrum
Episcopus & Inquisitor diffamato de
hæresi debeant purgationem canonicam
indicere?

Respondemus quod sic, iuxta c. excommuni-
camus itaque, extra de hæret. §. adijcimus. ubi di-
citur sic; Adijcimus insuper, ut quilibet Archiepi-
scopus, uel Episcopus, per se aut per Archidiaconum
suum, aut alias honestas idoneasque perso-
nas bis, aut saltem semel in anno propriam paro-
chiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, cir-
cumeat, & ibi tres, aut plures boni testimonij ui-
ros, uel etiam (si expedire videbitur) totam uici-
niam iurare compellat, quod si quos ibidem hæ-
reticos sciuerit uel aliquos occulta conuenticula
celebrantes, seu a communi conuersione fide-
lium, vita & moribus discedentes, eos episcopo
studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsen-
tiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab ob-
iecto reatu purgauerint, uel si post purgationem
exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam,
canonice puniantur.

C O M M E N T. CXXXVII.

Non est ambigui iuris diffamatis de hæresi ca-
nonicam purgationem esse indicendam, quod
probat textus quod Eymericus hic utitur.

De diffamatis de hæresi copiose egit auctor su-
pra p. 2. q. 57. & qualiter debeant se purgare, docuit
parte

Suspecti de
hæresi abi-
urare debent.

Quævis hæ-
resis suspi-
cio abiuran-
da.

Diffamati de
hæresi debent
se purgare.

parte 3. in 2. modo processum fidei terminandi. ad-
de Repertorium Inquisitorum verbo, diffamatus.

Q V A E S T I O LXXIX.

Quot quibusque modis in iure quis
censendus sit deprehensus in
hæretica prauitate.

Quægesimanona quæstio est: Episco-
pus, & Inquisitor quot modis, &
quibus debeant de iure habere ali-
quem manifestè pro deprehenso in
hæretica prauitate?

Respondemus quòd tribus, ut dicit Bernardus
in glos. ordinata in c. Ad abolenda m. §. præsentia.
& ver. deprehensus. extra de hæret. ubi habetur:
Præsentia nihilominus ordinatione sancimus, ut
quicumque fuerit manifestè in hæresi deprehen-
sus, &c. dicit namque sic: *Deprehensus.*] facti cui-
dentia; puta, quia publicè prædicat hæresim. ff. de
ritu nup. Palam. §. ult. Vel legitima probatione; pu-
ta per testes: uel ex sua confessione.

Et eiusdem Bernardi gl. in c. Excommunicamus,
2. super verbo, deprehen. extra de hære. Si qui au-
tem de prædictis postquam fuerint deprehensi,
&c. dicit sic: *Deprehensi.*] publice, ita quòd noto-
rium sit: uel etiam quia condemnati sunt.

Ad idem uidetur facere c. Super quibusdam,
extra de uer. sign. ubi dicitur sic: Super quibus-
dam mandatorum articulis, & infra: Tua deuotio
postulat a nobis, qui sint dicendi hæretici ma-
nifesti; Super quo tibi diximus responden-
dum, illos intelligendos esse manifestos hæreti-
cos, qui contra fidem catholicam publice prædi-
cant, aut profitentur, seu defendunt eorum erro-
rem; uel qui coram prælatis suis conuicti sunt,
uel confessi, uel ab eis sententialiter condemna-
ti super hæretica prauitate.

C O M M E N T. CXXXVIII.

In hac quæstione hoc breuiter obseruandum est,
non esse putandum Eymericum hoc loco per-
peram egisse deprehensus in hæretica prauitate; cū
de illis iterum egerit nullis penè mutatis supra par.
2. q. 33. nam diuerso consilio varijs locis eandem
disputationem inseruit: quod & tituli ipsi quæstionum
facile indicant; nam parte 2. in primis quærebat,
qui essent dicendi hæretici manifesti; ut illis co-
gnitis secretos, seu occultos hæreticos cognoscere-
mus, in quib. erat maior difficultas: hic uero solū de
manifestis agit, & quot modis qui de iure manife-
stus hereticus dicatur, magis ex professo declarat.

Neque est absurdum, sub diuersis rationibus
diuersis locis uel in eodē uel in alio opere easdem
quandoque repetere disputationes: nam & Aristo-
telem, & Platonem, & Galenum, & alios insignes
philosophos scimus, easdem sæpe repetuisse doctri-
nas: & Iurisperiti hoc idem sæpius non ineptè
faciunt, & Pandectarum Architecti, ut obiter illud
dicam, frequenter sub diuersis titulis easdem le-
ges, eadem verborum serie repetuerunt, ut copio-
se ostendit Pandolphus Præcius lib. 1. de media
iurisprudencia.

Quantum uero ad hanc quæstionem attinet de
manifestis hæreticis, eam abunde declarat Alber-
tinus trac. de agnos. assertio. q. 29. nu. 8. & mul-
tis seq. & nos breuiter explicauimus supra par.
2. super dicta. q. 33.

D E D E P R E H E N S I S
in hæresi, sed pœnitentibus.

Q V A E S T I O X C.

An deprehensus in hæresi & propter
hoc captus, sit sub cautione
dimittendus.

Nonagesima quæstio est: Vtrum Inquisi-
tor deprehensum in hæretica prauitate,
& ex hoc captum, possit licite tradere
cautioni, uel manuleutæ?

Respondemus quòd non: nam uel est deprehe-
sus propria confessione, uel non: si sic, & est impe-
nitens, tradendus est curiæ seculari ultimo suppli-
cio feriendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsentia.
de hære. si autem est pœnitens, est in carcerem per-
petuum detrudendus, iuxta c. excommunicamus. 2.
hæret. non igitur cautioni dandus, uel liberandus.
Si autem non, sed stat in negatiua, est ut impœni-
tens tradendus potestati curiæ secularis animad-
uersione debita puniendus, ut no. Host. in sum-
tit. de hæret. §. qualiter deprehendantur.

C O M M E N T. CXXXIX.

Hæc quæstio est valde utilis, & à paucis in
hac hæresis causa disputata. Eymericus eam
hoc loco tractat breuissime, quam eisdem fere ver-
bis sequitur Repertorium Inquisitorum verbo, cau-
tio. & Locatus in opere iudiciali verbo, captus.
nu. 5. & verbo, Inquisitor. num. 25 & 26. & alij,
quos mox subiiciam.

Est autem cautio, ut ait Cicero 4. Tusculana,
pro uidentia quadam, qua auertimus & uitamus
ne quid mali nobis accidat. hinc Iurisperiti cautio-
nes appellant fideiussiones, aut alias stipulationes,
quibus nobis cauemus, hoc est, securos non reddi-
mus, ut colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de verb.
sign. ubi ita scribit Paulus. Cautum intelligitur si-
ue personis rebus siue cautum sit. hæc ille. per perso-
nas fideiussores accipimus: per res autem pignora,
ut optime eo loco Accursius interpretatur.

Cautionum uero duæ sunt species; nam quædam est
nuda. l. 2. §. quod si ff. de iudi. quæ & nuda seu sim-
plex promissio nuncupatur. l. diuus. §. ff. de petio.
heredit. de qua non est sermo in hac quæstione.
Altera est cautio idonea, ut cum fideiussor, uel
pignora accepta sunt. l. si mandato. §. 9. §. vlti. ff.
mandati, dicta l. habere. §. cautum. ff. de verbo sign.
& de hac loquitur auctor in hac quæst. quam uocat
voce Catalana, manuleuatam: illi. n. fide iubere, mā
leuare: & fideiussionem manuleutam dicunt, de qua
egit Eymericus multis locis: primum hic ex pro-
fesso, & 3. par. in septima cautela contra cauillo-
sas hæreticorum fraudes, num. 105. & in eadem 3.
par. in forma dandi apostoles negatiuos, num. 124.

His

Qui dicantur depre-
hensi in hæ-
resi.

Cur Eymeri-
cus eandem
disputatio-
nem repetat.

Diuersis ra-
tionib. eadē
disputatio-
nes possunt
repeti.

Cautio qui

Duæ cautio-
num, seu fi-
deiussionū
species.

Manuleu-
qualis vox.

deprehē
in hāresi
fit cū cau
ne dimit.

His positis, institutū auctoris in hac 3. parte est docere, nunquid Inquisitores reū hāreseos in hāretica prauitate deprehēsum, iuxta doctrinā prācedentis quāstionis, possint ē carceribus dimittere accepta fideiussione, & cautione de reprāsentando, aut intra certum tempus, aut toties quoties Inquisitori visum fuerit, & summa quāstionis est, talem nullo modo esse relaxandum, aut dimittendum ē carceribus, idque ob rationes quas allegat, quā vere & certae sunt, quas & prācitati sequuntur.

reus cui fit
imponenda
pna corpo
lis non est
relaxādu, &
iure.

Hanc vero EymERICI doctrinā confirmāt Ioannes de Anania conf. 1. incip. Circa modum & ordinem. Bart. in l. 1. ff. de custodia reorum. Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committendo. Anto. Gomez. to. 3. varia. resol. cap. 9. num. 8. & Iulius Clarus in pract. crim. §. si. quest. 46. versic. in hac autē materia, & Paulus Grillandus tract. de relaxatione carcerum. tit. de fideiussoribus reorum, dicētes, reum alicuius criminis pro quo veniat imponenda pēna corporalis, nullo modo datis aut acceptis fideiussoribus esse ē carceribus relaxandum siue dimittendum, & hanc sententiam dicit communem Iulius Clarus prācitato loco, quam probat non obscure textus in l. 3. ff. de custo. reorum, ibi: nisi tam graue scelus ipsum commisisse constet, vt nec fideiussoribus, nec militibus committi debeat. hāc ibi, quod asserunt ibidem communiter Doctores, & ratio potissima est, quoniam fideiussores non possunt se obligare ad pēnam corporalem, quā reus est plectendus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.

reus
quali
plectēdi.

Sed quid si de facto index sub fideiussoribus dimisit eum qui plectendus erat pēna corporali, & is reus aufugit, nec se prāsentat, nec ā fideiussoribus potest capi, vt iudici prāsentetur, quā pēna erunt afficiendi fideiussores? Respondeo, plectendos esse fideiussores non in corpore, sed in pēna pecuniaria, ad quam se fideiubendo obligauerunt: si vero nullam certam pēnā promiserūt, quod raro cōtingit, plectendi etiam sunt in pēna pecuniaria, sed arbitrio iudicantis, nisi consuetudo in tali casu, aut ciuitatis statutum certam pēnam statueret. l. 4. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus, & communiter Doctores, Cynus, Salycetus, & alij, in l. penul. C. de cust. reorum, & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. cap. 9. num. 8.

Hāc vero communis doctrina de non relaxandis carceratis sub fideiussione, seu data cautione, maxime locum habet in seruis, & alijs vilibus hominibus: hi enim non relaxantur. fideiussori. l. 2. ff. de custo. reorum. l. lex Cornelia. §. prāterea. ff. ad senatuscon. Sylla, tradit Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 46. versic. & hāc quidem.

aliquan
in hoc tri
nali fit lo
is relaxa
oni, sub fi
deiusione.

Sed in supradictis aut nulla aut minor videtur dubitatio ob rationes prādictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus fit relaxationi sub fideiussione, vel cautione, quod est cognitū maxime necessarium, breuiter est nunc mihi dicendum, & planē ex supradictis apertē consequitur, eos omnes posse relaxari, qui capti sunt pro delictis, pro quibus non venit imponenda pēna corporalis, sed tantum pecuniaria, aut alia similis. l. 1. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus, & communiter Doctores. l. 3.

A & 4. ff. eod. tit. l. si quis pro eo. §. si. ff. de fideiussoribus. l. eos. la primera. §. super his. C. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 8.

Additq; Gomez adeo verum esse hoc casu, sub fideiussoribus reū esse relaxandum, quod si index nolit recipere fideiussores, sed reū in carcere detinere, cōmittit cōtra eū crimen iniurię, et tenebitur inquit, in syndicato actione iniurię. argumento text. in l. si vero pro condemnato. §. 1. ff. qui satisfacere cogantur. cuius verba sunt: Qui pro rei qualitate euidentissime locupletem, vel si dubitetur, approbatū fideiussorem iudicio sistendi causa non acceperit, iniuriarum actio aduersus eum esse potest. hāc ibi.

B Hāc tamen in alijs delictis & causis fiant: nam in hoc delicto cautius, quā in ceteris dimittendi sunt rei sub fideiussoribus, ergo hoc primum statuamus, curandū esse diligenter ab Inquisitoribus, vt quā cito & cōmode fieri potest, causa absoluat. & reus debitā pēnitentiam excipiat: neque enim quicquam boni solet euenire ex tali liberatione & relaxatione ē carceribus in hoc crimine.

C Si tamen crimine liquidato, aut etiā pēdente processu, appereat reū non esse culpabilē eius delicti de quo imputatur; quod sēpissime solet cōtingere, tunc relaxari posset, per textum in l. 1. ff. de custo. & exhibitio. reorū, ibi: Vel pro innocentia personae. tradit Iulius Clarus, vbi multos refert in hanc sententiā, in pract. crim. §. si. q. 46. vers. pariter etiā. & hoc tūc maxime fieri posset, quādo Inquisitores nō sperarēt habere noua indicia, quod ille id crimē cōmiserit, de quo fuit imputatus: nā si noua indicia se facile habituros sperarent, dimittēdus non esset.

D Quod si hoc casu cū relaxādu est reus propter inopiā non inueniat, qui pro ipso fideiubeant, quāsi tūc est, an possit relaxari prāstita p ipsum iuratoria cautione. & verius mihi videtur id posse fieri, & hāc opinionē testatur cōmunem Marsilius in repetitione rubricae de fideiussoribus. nu. 166. & seq. & hoc videtur mitius, ne carcerati quādoq; diu marcescāt in carcere, dū fideiussores ob paupertatē nō inuenirent: quod & Iulius Clarus laudat, in pract. crim. §. fin. q. 46. vers. sed quid agendum, in fine.

E Solent quādoq; in hoc tribunali Inquisitores viros illustres et magnos cōsignare militibus seu fidis custodibus, qui eos custodiant in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiussoribus, qui promittāt reū in aliquo loco tenere, vel quod tutius & frequentius fit, certum Palatiū, aut domum ei statuere, vbi custodiatur. argumento l. 1. ff. de custo. reorum, ibi: Vel pro dignitate, eius, qui accusatur. tradit quoque Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committendo, nu. 4. sed hoc fortassis nō spectat ad priuatos Inquisitores deliberare, quemadmodū nec inconsulto Supremo Senatu sanctae Inquisitionis tales viros egregios capere, vt alibi diximus: quare in his superiores consulant, quod est tutius.

Iam illud frequēter obtinet in hoc tribunali, vt cū reus leuiter deliquit, leuiter custodiatur: vnde pro qualitate criminū & psonarū possūt iudices iudicare, nulla accepta fideiussione, nec reis in carcerē missis, vt reus domum suā vel alterius, vel ciuitatem cū suburbij pro carcere habeat, vt optime obseruauit

reus
quali
plectēdi.

In hoc tribu
nali rarius di
mittendi rei
sub fideiuf
sionibus.

An relaxan
dus reus pr
stita fideiuf
soria cautio
ne.

Viri illustres
qualiter rela
xandi.

Leuiter de
linquentes
qualiter cu
stodiantur.

seruauit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 5. Huc spectant quæ tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 46. in dubio autem.

Fidei iussores quando soluent penam, & cui sit applicandi.

Postremo, si fidei iussor quo tempore debuit reum consignare, non consignet, penam promissam soluet, eaque applicabitur fisco seu officio sanctæ Inquisitionis, atq; ita obseruat consuetudo, faciunt tradita per Bart. in l. si quis reum. num. 4. ff. de custo. reorum. quem Angelus & alij sequuntur.

Quo autem tempore fidei iussores incidant in penam promissam, copiose tradit Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 9.

Cetera quæ in hac causa relaxationis traduntur à nostris iureconsultis fortassis aut nihil aut parum cõferunt ad rem nostram; ideoque libenter omitto.

Q V A E S T I O X C I.

An deprehensus in heresi, non relapsus, redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus.

N

Onagesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate, aliàs non relapsum, si resipiscat, ac resiliat ab errore, debeant admittere ad misericordiam hæresim abiurando, vel tradere brachio sæculari animaduersione debita puniendum?

Hæretici penitentes non relapsi ad abiurationem admittuntur.

Respondemus quod non est tradendus, nec relinquendus, sed ad misericordiam & abiurationem admittendus, ut patet in c. ad abolendam. §. præsentem. extra de hæret. ubi dicitur sic: Præsentem nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumq; manifeste fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, uel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua audeatur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis relinquatur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fieri catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis illius publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur.

COM M E N T. C X L.

DE materia huius quæstionis plene differuit Emericus supra tertia parte, cum ageret de modo processum fidei terminandi: hic vero quasi summam colligens, regulam breuè præscribit dicēs, Redeuntibus non relapsos admittendos esse ad misericordiam, de qua re plene Zachinus tract. de hæret. cap. 16. & ibi Campegius. Repertorium Inquisitorum verbo, penitētia, & verbo, rediens. Simancas de catho. instit. tit. 47. auctor innominatus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in ru-

brica de redeuntibus, & conuersis. Paulus Grillandus tracta. de hæret. q. 6. & q. 7. & alij.

Redeuntium autem plures sunt species, ut abunde indicaui supra par. 2. super q. 40. §. hæretici vero penitentes, & seq. ubi docui, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant.

Plurimum vero refert cognoscere singulos redeuntē, quales sint, quomodo reuertantur: an statim, vel post longum tempus: an sponte ipsi accesserint ad confitendum, vel ab alijs fuerint denuntiati: an sint clerici uel laici: an periti uel ignari: an senes & ætate consistentes; vel contra, pueri uel iuuenes, & imprudentes, aut alij huius generis vel alterius, ut iudices violatæ religionis iuxta cuiusque qualitatem penitentiam salutarem imponant; cum mitius sit agendum cum his, qui sponte reuertuntur, quàm cum illis qui coacti: mitius cum his qui statim, quàm cum illis qui post longum tempus, & similiter de reliquis.

In quo articulo quid sit obseruandum, nemo in genere luculētius præscripsit, quàm Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. cap. 21. 22. & 23. in hæc verba: Quid vero iniungendum sit talibus, diffiniti non potest: quia committitur arbitrio iudicantium: & aliter cum simplicibus est agendum, quàm cum prudentibus: aliter cum clericis, quàm cum laicis: aliter cum prælatis, quàm cum subditis; & omnes circumstantiæ sunt notandæ de penit. dist. 5. cap. 1.

Quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimen incidunt, credo multorum simplicitati parcendum, ut non excuset à toto, sed à tanto. §. dist. tanta.

Credo etiam eos, qui fauerunt, uel receperunt sanguine coniunctos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter. ff. de recepta. l. ult. quamuis Magister Laurentius dicat contrariū. argumēto can. 27. q. 1. de filia. hæc omnia dico, & scribo saluo Fratrum, & aliorum prudentum consilio meliori. hætenus. ille cetera huc spectantia suis locis copiose tradidimus.

Q V A E S T I O X C I I.

An Episcopus & Inquisitor absolueret possit ab excommunicatione hæreticum penitentem.

N

Onagesima secunda quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, sed post penitentem, & abiurantem, eundem possit absolueret ab

excommunicationis sententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolendam. in princ. & c. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret.

Respondemus quod sic, ut patet in cap. Ut officium. in prin. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ut officium, & infra: Discretionem uestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata prouincia, simul uel separatim: aut singulariter (prout negotij utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorū: necnō contra infamatos de hæresi, uel suspectos

in xia

Qualiter redeuntium gnoscenda singulis bita penitentia imponitur.

Pulchrū Guidonis Fulcodij præceptum. Cap. 21.

Cap. 22.

Cap. 23.

Hæretici deuntem, abiurantē absolueret Episcopus & Inquisitor.

iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiæ unitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

C O M M E N T. C X L I.

Hoc priuilegium est singulare: nam cum hæretici sint ipso iure excommunicati, & singulis amplius annis in quinta feria in Cena Domini publice à summo Pontifice excommunicentur: nemo inferior poterat eos absolueri, nisi cui specialiter esset cōcessum: & tales sunt inquisitores: quod probat aperte rescriptum ab Eymérico allatum, quod est Clementis IIII. idem cauerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius Nonus rescripto incipiente: Ille humani generis: in quo ita scriptum est: Si uero aliqui hæretica labe penitus abiurata, ad Ecclesiasticam redire uoluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis. quod talibus consuevit iniungi, hæc ibi. idem concessit Innocentius IIII. rescripto incipiente: Tunc potissime: hæc nos Bononiæ uidimus authenticam in archiuo inquisitionis, & curauimus imprimenda in Bullario litterarū Apostolicarum in fine huius operis.

Tradunt hoc ipsum priuilegium Locatus in opere iudiciali verbo absolueri. nu. 11. Repertorium inquisitorum verbo, absolutio. §. sed nunc. Simacas de catho. instit. tit. 3. nu. 1. & alij.

Quæ autē obseruari debeant in hanc absolutione, & quo ritu fiat, ab eundem explicui supra in hac 3. par. tit. de forma absoluendi prædictos. num. 18. & 19.

Quæ uero hac questione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, ut series ipsa indicat: nam in foro interiori quis possit occultum hæreticum absolueri, & quanta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in hac 3. parte, num. 59. & sequen. Vbi dixi. de quo uide amplius concilium Tridentinum sess. 24. de reformat. c. 6. & rescriptum Clementis VII. quod incipit: Cū sicut. §. vobis etiam. relatum in Bullario. adde Simancam de catho. instit. tit. 3. nu. 6. & Nauarrum in Manuali confessoriorum cap. 27. num. 275. vers. Decimoquarto, quod nullus præter Papam.

Equidem in supremo inquisitionis prætorio Sanctæ & generalis Romanæ inquisitionis sæpe pronuntiatum est, nec posse nec debere episcopos amplius uirtute concilij absolueri occultos hæreticos in foro conscientie, siue quod per processum Bullæ in cena Domini sit Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. ac Gregorius XIII. alijs expresse declarauerunt, ut etiam præcitato loco Nauarrus testatur.

Addit locatus in opere iudiciali verbo, absolueri. nu. 10. solum Inquisitorem posse absolueri eos, quos ipse excommunicauit, per rescriptum Alexandri IIII. quod incipit: Ad capiendum uulpeculas: quod & uerum putamus: sed id rescriptum nondum uidimus.

Q V A E S T I O X C I I I.

An hæreticus penitens sit condēnandus ad perpetuum carcerem.

A Onagesima tertia questio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, penitentem & abiuratem, ac ab eisdem, uel eorum altero absolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare?

Respondemus quod sic; ut patet in c. Excommunicamus. 2. §. si qui. extra de hæret. ubi sic dicitur: Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, & infra: Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam penitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

C O M M E N T. C X L I I

Quæ ad hanc questionem spectant, tradidit auctor 3. par. in 10. modo processum fidei terminandi, nu. 202. & dixi ibidem copiose.

Sed hoc loco hoc adiungā pro corollario, Quod tametsi generaliter is qui ab heresi reuertitur & penitet, debeat in perpetuum carcerem condemnari: ab hac tamē regula excipiendi uidetur sequentes casus.

Primus est: Qui sponte ad Ecclesiam radeunt, ante quam sint accusati, seu denunciati, non debent in perpetuum carcerem condemnari.

Secundus est: Neque illi videntur in perpetuum carcerem detrudendi, qui statim postquam capti sunt, tam de se quam de alijs, quos hæreticos esse sciunt, plene & integre confitentur.

Tertius est: Illis et uidetur posse pena carceris perpetui condonari ab Inquisitoribus, qui puro corde redierint prius quam dicta testium publicata fuerint: quod arbitrio Inquisitoris & Episcopi relinquatur: nam qui post publicata testimonia redeunt, ac tunc demum confitentur, cum uidet se esse conuictos: hi iure optimo in perpetuum carcerem damnandi sunt.

Hos casus posset quis dicere probari per textum allatum ab Eymérico ex c. excommunicamus, 2. §. si qui. extra de hæret. ibi: Postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam penitentiam: in perpetuum carcerem detrudantur: arguendo à contrario sensu. ita ergo qui se ipsum defert, aut prius quam plene deprehendatur, errorem fatetur, & misericordiam implorat, non uidetur carceri perpetuo mactandus; & hoc uidetur benignius prescriptum etiam Inquisitoribus Hispaniæ prima quadam instructione Hispalensi c. 8. & c. 11. cum scilicet. ut testatur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 17.

Verumtamen in duobus posterioribus casibus maior uidetur dubitatio, & fortassis in illis etiā locum habet dispositio dicti c. excommunicamus 2. in §. si qui. quare crederem in illis duobus casibus de stricta iuris ratione, redeuntibus tuto damnari posse ad carcerem perpetuum. hoc tamen consuetudine sacri tribunalis generalis Romanæ Inquisitionis receptum est, ut facillime, & post paucum tempus in eo dispensetur. & hæc credo magis accedere ad formam iuris communis; præsertim cum nemo capiatur in hoc tribunali nisi ex vehementibus indicijis.

Postremo, hoc mihi uidetur satis æquum, ut quoties uxor rediens ab heresi in carcerem perpetuum damnanda est, mariti domus ei pro carcere

Quibus casibus quis eui-
ret penā per-
petui carce-
ris.

Vxori hæreti-
cæ redeunti,
domus mari-
ti pro carce-
re assignetur.

perpetuo consignetur, ut una possint commodius habitare: quamuis hoc videatur prohibere concilium Biterense. c. relatum, supra in hac 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi. S. præterea quæ de difficultate. sed in hoc consulto supremo inquisitionis Senatu putarem facile fore dispensandum. & hic potest esse quartus casus in quo pœna perpetui carceris ab hæretico redeunte euitatur: quamuis proprie loquendo hoc casu non dicatur pœna remissio, sed potius in aliam commutatio.

Q V A E S T I O X C I I I I.

Hæreticus cōdemnatus ad perpetuū carcerem sit ne degradandus, si clericus fuerit, &c.

Nonagesima quarta quæstio est: Vtū Episcopus taliter deprehensum in hæretica prauitate penitentem & abiurantem absoluit, & per eum & Inquisitorem carceri perpetuo condemnatum, teneantur in antea si clericus fuerit, uel religiosus in sacris ordinibus constitutus, degradare?

Relat. supra pag. 104.

Carceri perpetuo additi, si sacris sint initiati, degradantur.

Respondemus quod sic; iuxta c. Quoniam Episcoporum. de hæret. lib. 6 ubi dicitur sic: Quoniam Episcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus constitutus non potest de facili conuenire; cōcedimus, ut sacerdotem, uel aliū clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit curiæ sæculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) conuocatis abbatibus, alijsque prælatis & religiosis personis, ac litteratis suæ diocesis, de quibus expedire videbitur; suus solus possit Episcopus degradare.

Nec facias differentiam inter carcerem, & murum, ut videtur facere Archid. nam pro eodem sumitur in c. Excoicamus. ultimo. & hic, & in c. Vt commissi. uer. & illorum. & in c. Accusatus. in fi.

C O M M E N T. C X L I I I.

Affirmate concludit in hac quæstione EymERICUS, clericum ab hæresi reuerentem, si in perpetuum carcerem fuerit detrudendus prius fore degradandum. eandem sententiam professus fuit supra in hac 3. parte in decimo modo processum fidei terminandi, nu. 202. quo loco abunde hunc articulum tractauimus, adde Arnaldum Albertinum in c. quoniam. de hæret. lib. 6 num. 55.

Q V A E S T I O X C V.

An hæretico penitenti, præter pœnam carceris, aliqua salutaris pœnitentia imponi debeat.

Nonagesima quinta quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, abiurato, absoluto ab excommunicationis sententia, degradato, & ad carcerem perpetuum condemnato, teneatur iniungere adhuc aliam pœ-

nitentiam salutarem?

Respondemus quod sic; ut patet in c. Vt officiū. circa prin. de hæret. lib. 6. ubi præmissio de hæreticis credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus eorum, sequitur sic: Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad ecclesiæ unitatē: ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consuevit.

Consuevit autem iniungi eis, quod cruce defuerant ante & retro; & quod stent in ualuis ecclesiarum certis diebus Dominicis & festiuis, & quod crucietur pane angustiae, & aqua doloris; ut supra patuit in hac tertia parte, ubi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur: & agitur de sententijs ferendis contra tales.

C O M M E N T. C X L I I I.

Vna est & vera conclusio in hac quæstione, uidelicet hæretico redeunti præter carceris perpetui pœnam, ceteras de quibus hic iniungendas esse alias pœnitentias salutaris. quales autem pœnitentiæ imponi debeant, docuit auctor supra in modis processum fidei terminandi, sed in primis in sexto & octauo modo.

Huiusmodi autem pœnitentiæ iniunguntur reuertentibus ad hæresi, tum ut per eas satisfaciant debito, quod per culpam contraxerunt: tum, ut appareat, an sint vere penitentes, an fide conuersi: postremo, ut cum eas peragunt, recordentur delicti contra fidem commissi, & illud detestentur, ac desinant.

Iam in his pœnitentijs imponendis quid obseruandum sit luculenter docet Zanchinus tract. de hæret. c. 20. nam & personarum qualitas inspicienda est: & ratio culpe maioris uel minoris habenda quoque est: & postremo talis pœnitentia iniungenda est, quam uerisimiliter credant iudices fidei a penitentibus fore peragendas, non deferendas. cap. penitentes. 50. distin. adde quæ diximus paulo antea super quæst. 91.

Q V A E S T I O X C V I.

An Episcopus & Inquisitor dispēsare possint cum condemnato ad carcerem, & ad alias pœnas.

Nonagesima sexta quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor cum tali ad carcerem perpetuum, & alias condemnato, post modum ualeant dispensare?

Respondemus quod sic, ut patet in c. ut commissi. uer. & illorum. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: & illorum, qui uestris mandatis obediētes, humiliter stant propter heresim in carcere, uel muro reclusi, pœnam una cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, uel mutandi, cum uideritis expedire: & infra: plenam concedimus facultatē.

C O M M E N T. C X L V.

In hac quæstione id solum est obseruandum, quod EYMERICUS tradit, uidelicet, Episcopum & Inquisitorem posse dispensare in carcere perpetuo: quod iure communi ei competit, per textum hoc loco citatum ex cap. ut commissi. de hæret. lib. 6. & hodie hoc iure utimur, excepto quod priuatis In-

Pœnitentia salutaris iniungenda

Pœnitentia imponitur.

In pœnitentijs imponendis quid obseruandum

Episcopus & Inquisitor in carcere perpetuo dispensant.

quisitoribus Hispania id non licet inconsulto generali inquisitore eorum regnorum, vt indicat Simancas de catho. instit. tit. 16 num. 20.

Iam intra quantum tempus fieri possit dispensatio super carceris perpetui pœna, hic erat dicendum, nisi copiose tradidissim supra in hac 3. parte, super quæstione 59. §. postremo, de cōmutatione.

Q V A E S T I O X C V I I.

An Episcopus & Inquisitor procedere queant contra non perficientes iniunctas pœnitentias, &c.

Onagesima septima quæstio est: Vtrū Episcopus, & Inquisitor possint procedere contra talem ad carcerē condemnatum, & alias pœnitentiarum, tanquam contra impenitentem, vel relapsum si iniunctas sibi pœnitentias violauit, seu aufugit de carcere, ad quem fuerat condemnatus?

Respondemus quod sic, nam non sunt functi officio suo (vt quibusdam uidetur) quia tales absolutos à sententia excommunicationis carceri tradere, ut alios non inficiant, & ut de culpis suis pœniteant, & vt uideatur an ambulent in tenebris uel in luce, & alijs pœnitentijs onerare, nō est sententiam contra eos ferre, sed pœnitentiam eis iniungere: est enim pœnitentiæ salutaris iniunctio, & non sententiæ iudicialiæ impositio, ut patet in c. Excommunicamus ultimo de hæret. quare durat, & perpetuatur in talibus Episcoporum, & Inquisitorum iurisdictione. Quod patet: quia ut dicitur in c. Vt commissi & dictum est supra quæst. proxima, etiam post pœnitentiam illam seu sententiam, largo nomine sententiæ, possunt mitigare, & mutare pœnam, quando eis uisum fuerit: possunt igitur procedere contra tales, huiusmodi iniunctas sibi pœnitentias uiolantes, & carceres fugientes: ita quod si legitimam excusationē non probauerint, sunt ut impenitentes hæretici condemnandi. Nam præsumitur ficta conuersio, & simulata, & materia ueteris erroris recondita. Ad hoc de pœn. dist. 2. c. 1. Nam exitus acta probat. 22. q. 2. Quod autem ait, & præcedentia per sequentia comprobantur, ostendunt igitur excessum ueterē placuisse. arg. 34. q. 2. c. Cū per bellicam. Et his cōcordat Arch. in c. Vt commissi. §. Et illorum. & uer. in carcere. & Guido Fulc. prædictus in 13. q. de illis 15. quæstio. quas fecit ad Inquisitores.

C O M M E N T. C X L V I.

V Num est potissimum axioma, uidelicet Posse Inquisitores procedere contra nō perficientes iniunctas pœnitentias, seu contra fugientes ē carceribus, ad quos fuerant damnati.

Super hac quæstione tres potissimum difficultates à nobis sunt disceptandæ. Prima est: An inquisitores habeant iurisdictionem super pœnitentes, postquam semel eis pœnitentias iniunxerunt, & ad gremium Ecclesiæ receperunt, & qualis & quanta ea iurdictio sit.

Altera est. An fugiētes ē carceribus in quos de-

A trusi fuerāt nō ad custodiā, sed ad pœnitentiā peragendā, & in pœnā, sint censendi relapsi vel impenitentes, ac velut tales curiæ seculari sint tradendi.

Tertia & postrema est: An illi, qui nō adimplēt quascunque alias pœnitentiās, quas cum reuenterentur ab heresi, & ad gremium Ecclesiæ recepti fuerūt, promiserunt adimplere, sint iudicandi relapsi.

Quantum ad primā quæstionem spectat, bifariā possumus eam disputare. Primum, an pœnitētes in solis criminibus heresis, vel heresim sapientibus remaneant Inquisitori subiecti. Secundo an non modo in his delictis, verum in alijs, quæ ab heresi sunt distincta & separata, veluti homicidijs, furtis, vulneribus illatis, iniurijs factis, & alijs huiusmodi, quæ nihil cum heresi habent commune, remaneant quoque, dum iniunctis pœnitentijs peragendis insistent, ita Inquisitoribus subiecti, vt ab alijs iudicib. nequeant iudicari, sed etiam his casib. Inquisitores habeant super eos iurisdictionem.

B Et quantum ad primam huius quæstionis partem attinet, Emerici & vera & communis sententia est, eos qui agunt pœnitentias iniunctas ob heresis crimen commissum durante pœnitentiæ tempore ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere, Inquisitoresq; procedere posse contra uiolantes pœnitentias, & ē carceribus fugientes.

C Hanc quæstionē primus (quod ego sciā) disputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem secutus est per omnia Archidiaconus in c. vt commissi. verbo, in carcere. de hæret. lib. 6. à quib. nusquam discedit Emericus hoc loco tradit etiam Zanchinus tract. de hæret. cap. 10 nu. 5. & alij.

Horum ratio potissima illa est, quam hic tradit auctor, uidelicet propterea in his durare Inquisitorum iurisdictionem: quoniam nondum videntur functi officio suo, cum impositio pœnitentialis pœnæ, non videatur sententia diffinitiva, sed potius interlocutoria: unde cum ab id iurdictio Inquisitoris non cessauerit, non mirum si adhuc possit agere contra uiolantes pœnitentias.

Sane superior sententia verissima est; ratio tamē fortassis vera non est: nam sententia reconciliatio- nis magis diffinitiva est quā interlocutoria, cum finē causæ imponat per absolutionē et cōdemnationē. durat ergo Inquisitorū iurdictio contra uiolantes iniunctas pœnitentias: quia male sentire videtur de fide, cum nō adimpleāt id, ad quod se solēni iure iurando obligarunt. sed hac parte omissa, in qua nō est grandis difficultas, pergamus ad reliqua.

In altera ergo quæstionis parte grauior et obscurior occurrit dubitatio, & Hostiensis in sum. tit. de foro competen. Augustinus Berous in c. de his. extra de accusatio. Repertorium Inquisitorum verbo, pœnitentia. §. nota quod publice pœnitentes. Antonius Butrius in cap. 2. de foro competen. & alij nonnulli qui hos sequuntur, indistincte asserere videntur, hos publice pœnitētes, etiam si laici sint, ob alia crimina nec puniri nec ad punitiōem capi, nec ad secularem carcerē mitti posse, nec condemnari etiam ciuilitur per iudicem secularem: sed remanere in omnibus sub iurisdictione iudicis ecclesiastici, sicut & alias ecclesiasticas personas.

Huius opinionis potissimum fundamentū situm

An pœnitentes remaneant Inquisitoribus subiecti, & qualiter.

Inquisitorū iurdictio durat contra pœnitentes uiolantes pœnitentias iniunctas.

Sententia reconciliatio- nis diffinitiva est potius quam interlocutoria.

Pœnitentes in omnibus causis Inquisitoribus remanere subiectos qassauerint.

esse communiter supradicti putant in cap. aliud. 11. q. 1. ubi nonnullis premissis ita subdit Leo Papa: Vnde si quis pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticam, quam forense iudicium. hæc ibi additque ibi dem mox Gratianus ita: Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam civilem, quam criminalem intelligens. hæc Gratianus.

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controverſiam velle dirimere, videlicet, supradictam sententiam veram esse in solemniter pœnitentibus: ita Calderinus cons. 7. tit. de iudicijs. & glo. in d. c. aliud 11. q. 1. verbo, pœnitens. solemniter enim pœnitentia est illa, de qua habetur sermo in cap. in capite. & in c. fi. 50. dist. quæ maxime differt à publica & priuata, ut late differuit Couarruias lib. 2. variar. resolut. c. 10. & Marianus Victorius in historia de antiquis pœnitentijs.

Pœniterentes
tam in civili
bus, quam in
criminalibus
coram iudici
bus laicis cõ
ueniendi.

Ceterum alij insignes iuris interpretes contrariam sententiam sunt secuti, tenentque hos pœnitentes indistincte conueniri posse apud iudicem sæcularem, tam quo ad criminalia, quam quo ad civilia. ita Innocentius in c. significantibus. de officio delegati. & Panor. in c. 2. de foro comper. Couarruias cap. 34. practicarum quæstionum. nu. 3. & seq. Simacas de cath. inst. tit. 47. nu. 19. et seq. et Ioan. Royas in singularib. fidei. sing. 98. incip. Inquisitores fauore fidei. quib. omnino cõſeo subscribendũ.

Primum, quia secundum communem iuris regulam, laici regulariter quo ad civilia & criminalia subsunt iudicibus sæcularibus; nusquam autem in iure civili vel canonico ab hac regula publice pœnitentes reperiuntur excepti.

Rursus, quoniam si contraria opinio esset vera, maximum rei publicæ incommodum accederet: quoniam huiusmodi pœnitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fore se tam seuerè puniendos per iudices ecclesiasticos, quam per sæculares. itaque iam ex suo delicto reportarent præmium, quod est absurdum & iniustum.

Postremo, quia si in his omnino subderentur inquisitorum potestati, iam inquisitores extra causam hæresis alia negotia, & delicta tractare cogerentur: quod est eis nominatim inhibuit. c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6.

Ergo siue agant huiusmodi pœnitentes aduersus alios, siue ab alijs conueniantur in causis civilibus vel criminalibus, iudicibus sæcularibus sunt subiecti: & hoc verius est & tutius ob rationes prædictas nec putarem rectè agere inquisitores, si de his causis se intromitterent, cum prorsus à sua iurisdictione alienè videantur.

Quando pos
sint inquisi
tores in pœ
nitentes ani
maduertere.

Illud tamen non omittam, non videri absurdũ, ut tunc inquisitores in huiusmodi pœnitentes animaduertant, cum leuiter illi inter se delinquerint, ut si leuiter relaxati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid simile, dum sunt in perpetuis, aut temporalibus carceribus, patrauerint, quod nullo modo inter graues causas possit cõputari.

Intellectus
c. aliud. 11.
q. 1.

Denique nõ obſtat huic sententiæ textus in dicto c. aliud. 11. q. 1. cui plene satisfaciunt Couarruias & Simacas præcitatis locis. & summa est, ibi aut

A consilium dari, non legem præscribi; aut loqui de auctore, non de reo; aut (quod verius mihi videtur) pœnitentes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuisse hæreticos Ecclesiæ reconciliatos, sed religiosos homines, qui statum pœnitentiæ profitebantur, qui quodammodo ecclesiastici erant: nam per manus impositionem Cilicium accipiebant, & vestitũ commutabant. de quibus in Concilio Agathensi c. 15. & in Consilio Aurelianensi tertio can. 16. Simancas de cath. inst. tit. 47. nu. 21. cui subscribo.

Sed altera quæstio nunc est declaranda, obscura quidem, anceps & valde difficilis: An scilicet is sit censendus relapsus, & velut talis tradendus curiæ sæculari, qui cum damnatus esset ad perpetuum carcerem seu monasterium ad pœnam seu penitentiam peragendam: inde aufugit, seu fugam tentauit, ita quod per eum non stetit quominus fugeret, sed interceptus non potuit fugere.

An fugi
carcere
petuo ce
tur relap

B Et Archidiaconus, Ioannes And. Ancharanus, Dominicus & alij, in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus. el. 2. nu. me. 3. de hæret. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 6. incipien. Non recedant. & Zanchinus tract. de hæret. c. 10. num. 4. vers. de eo vero & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. nu. 3. in fine, & Felynus in c. excommunicamus. 2. C & nonnulli alij, qui hos sequuntur, audacter asseruerunt, hunc ita fugientẽ si legitimam excusationem non asserat, eo ipso hæreticum denuo censeri, eique omnem audientiam denegandam, quare velut relapsum relinquendum fore curiæ sæculari. his videtur subscribere Campegius apud Zanchinum cap. 10. vers. detrusus in carcerem. Et Eymericus quoque in hac quæstione eidem sententiæ subscribere videtur ibi: Possunt igitur procedere.

Horum omnium Doctõrum potissima ratio est, quia ex eo quod damnatus in carcerem ad pœnitentiam, fugit, præsumitur fide conuersus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam censeatur ab hæresi, quam abiurauit, recessisse; non mirũ si velut hæreticus impœnitens & relapsus seu recidivus, ut illi loquuntur, damnari possit.

Ratio uer
rum interp
tum.

Verumtamen contraria sententia verior & benignior est, videlicet, Fugientes è carceribus prædicto modo impenitentes quidem esse censendos; at nullo modo relapsos, ita Simancas & vere de cath. inst. tit. 16. nu. 25.

Fugiens è
carcere pe
petuo imp
nitens est,
relapsus.

Nec desunt rationes. Primum, quia non est relapsus nisi qui in hæresim labitur: at qui fugit è carcere, nullam hæresim fuga committit. Rursus, iudices neminem fingere debent relapsum, quem lex nominatim relapsũ nõ dicit. manifestũ est aut fugã à legibus non poni inter culpas, in quas qui incidunt, relapsi iudicantur. c. accusatus. de hæret. lib. 6.

E Itaq; quãdiu in fuga is fuerit, qui è carcere exiit, & iniunctæ pœnitentiæ non satisfecerit, condemnari poterit tamquam impœnitens: si vero vel ipse sponte redierit, uel comprehensus fuerit, & paratus sit Ecclesiæ satisfacere, etiamsi commodam excusationem cur aufugerit non asserat, ad gremiũ Ecclesiæ recipiendus erit: sed maiori pœna tunc coercendus est propter fugam.

Fugies è
carcere per
petuo per
fericordiã
cipiendus

Atque hanc sententiam verissimam esse putamus,

mus, cum fugitiuus nihil aliud commisit præter fugam: nam si fugam præcederent, comitarentur, aut subsequerentur signa & vestigia aut prioris aut alterius erroris, licet aliàs non sufficerent ad conuincendum aliquem de relapsu, ea tunc fugæ coniuncta, fortassis sufficerent ad damnandum fugitiuum velut relapsum, quo casu prior sententia posset habere locum: quamquam multum hoc esset considerandum, & tutius est ob nulla indicia, aut coniecturas aut culpas quemquam esse iudicandum relapsum, quæ à iure non sint approbata, & iudicata sufficientia ad conuincendum aliquem de relapsu.

Sed veniamus iã ad tertiã difficultatem institutã de illis, qui nõ implent alias quascumq; pœnitentias iniunctas ab inquisitoribus, an vt relapsi debeant iudicari: & Matthæus, quẽ refert Ioannes de Imola in Clem. 3. de heret. verbo, propagine. & Fredericus de Senis cons. 157. incip. Alexander Episcopus. quos sequitur Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 30. incipien. Inter cetera. quibus videtur subscribere Cæpigijs ad Zanchinum c. 10. vers. detrusus in carcerem. tenent hos tales non adimplentes iniunctas pœnitentias pro relapsis in hæresim habendos esse, ac velut tales puniendos.

Sed Calderinus in c. litteras. de præsump. vt refert Squillacensis tract. de fide catho. cap. 19. & Repertorium inquisitorum, verbo, penitentia. §. sed posset quæri. in hac quæstione ita distinguebat: Quandoque imponitur pœnitentia, quæ directe est contra hæresim, vt detestari hæresim, & prædicare contra ipsam: item quod non conuersetur cum hæreticis, & similia; quo casu, si non obseruet tale mandatum, velut hæreticus iudicabitur: Quandoque vero imponitur pœnitentia, quæ nõ est cõtraria directe hæresi, vt ieiunare, peregrinari, & similia; & hanc si quis non adimpleat, non indicatur relapsus. atque ita fuisse consultum in facto contingenti commemorat Calderinus præcitato loco.

Cæterũ in hac causa libet apertius loqui, & vt præcedentib. consentanea tradamus, & ne à legum placitis discedamus, ita videtur dicendũ: Qui iniunctas pœnitentias nõ solum nõ adimpleuerunt, sed & animo obdurato adimplere recusant, velut impenitentes sunt iudicandi; & nisi resipiscant, vt impenitentes sunt tradendi curiæ seculari. idem sentias de illis, qui pro hæresib. probatis renuunt pœnitentias recipere, arg. textus in c. excommunicamus. el. 1. §. qui autem. & c. ad abolendam. §. præsent. vers. Et errorem suum ad arbitrium Episcopi. extra de heret.

Quod si post iniunctas & receptas pœnitentias, eas nõ adimpleat; plurimũ refert videre, an solum peccet nõ adimplendo, an non modo non adimplendo. sed etiam cõtrarium faciendo, & committendo aliquod malũ opus: si solũ peccando non adimplendo, hoc est, omittendo facere quod facere promiserunt, vt verbi gratia, promiserunt orare, ieiunare, visitare Ecclesias, & similia, & non orant, non ieiunant, nõ visitant Ecclesias, aut similia; & tunc nullo modo videtur relapsi, quia nihil cõmittunt ex quo possint relapsi iudicari: & propterea impenitentes iudicabuntur, & velut tales punientur, nisi resipiscant, & consentiãt congrue satisfacere ad arbitrium Episcopi & inquisitoris, vt ait textus in dicto. c. ad abo-

lendam. §. præsent. de heret. Quod si resipuerint, tunc additis pœnitentijs grauioribus coercebuntur, & admittentur: & hac consuetudine vtimur.

Et hæc intellige quando nulla legitima causa impediti à pœnitentia desistunt: secus enim censendum esset si iustam causam habeant, vt si ægrotent, aut alio iusto impedimento prohibeantur. Zanchinus tract. de heret. c. 20. nu. 6. tunc enim non modo non essent impenitentes. sed nec peccarent quidẽ omittendo. verum hoc casu melius facient consulere inquisitores, vt omnem mali suspicionem excludat. de quorum consilio & facultate ad tempus desistere possint ab agenda iniuncta pœnitentia.

Quod si non modo omittendo, sed etiã committendo, & aliquid mali patrando desistat ab iniunctis pœnitentijs agendis; tunc distinguendum etiam censeo: nã si eas culpas committant, in quas qui incidunt, à iure putantur relapsi, vt receptare hæreticos; deducere, visitare, associare, dona vel munera eis donare, vel mittere, seu fauorem eis impendere, qui excusari non possit: tunc tales nõ modo impenitentes, sed etiã relapsi iudicabuntur. cap. accusatus. §. ille quoque. de hæreticis lib. 6. nam hoc casu ius præsumit delinquentes hæc facere ex consequentia erroris à se prius approbati. & in hoc casu nulla videtur dubitatio.

Sin autem alia mala committat, ad quæ vitanda nulla modo se obligarunt, nec hæretica sunt, nec hæresim sapiëntia, licet aliàs sint prohibita: tunc nullo modo putabuntur impenitentes, nec relapsi, vt si hominẽ interficiat, si adulterium comittant, si iniuriam aliàs quacumque ratione inferant, & his similia.

Si vero obligarunt se specialiter ad ea non committenda, & cõmittant: vt si promiserunt non exercere vsuras, postquam abiurassent hæresim, quæ dicit, exercere vsuram non esse peccatum, aut his similia: tunc quauis relapsus ex his factis videri possit. argumẽto. c. accusatus. §. ille quoque. de heret. lib. 6. quoniam tamen nominatim à iure non est sancitum, vt ex his culpis quis relapsus censeatur; tutius videtur ne talis velut relapsus puniatur: sed hoc casu adhibitis legitime tormentis interrogandus est de credulitate. & tunc velut relapsus poterit damnari, si errorem in mente habere deprehendatur, aliàs vt deficiens in penitentia sibi iniuncta est puniendus, & recipiendus si velit congrue satisfacere, & perficere, iniuncta mandata & iniungenda: & ita videtur posse colligi ex Concilio Narbonensi. c. 10. & seq. quod alibi retuli.

Hæc volui paulo fusius declarare: quoniam à nostris vsque adeo traduntur obscure, vt vix intelligas, aut quid sibi velint, aut in quo dubitationis articulo versatur.

Sed occasione prædictorũ occurrit hic nõ contemnendam difficultas: quoniã in forma abiurationis eorũ qui ab hæresi reuertuntur, vt docuit Eymericus 3. par. in 8. modo terminandi processum fidei nu. 191. quod & vniuersali sacri officij consuetudine vbique receptum est, sequens clausula cõtinetur: Quod si contra prædicta iurata uel abiurata, sed eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurũ, haberi uolo protinus pro relapso, ac pœnis relapsis de iure debitis me nũc pro tunc obligo, &

ss 3 adstringo.

Qualiter q̃s censeatur relapsus committendo.

Qualiter q̃s committendo non censeatur relapsus.

Non adimplentes iniunctas pœnitentias, an sint re-

qui recusant implere pœnitentias, vt impenitentes dicentur.

Qualiter peccatur non adimplendo, & qualiter contrarium fa-

Qui generali ter se obligat ad non faciendum contra abiurata, si cõtrafaciat, an censendi relapsi.

adstringo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit legitime in iudicio, seu me confessum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commisisse. hæc ibi, videtur ergo quod ratione huius obligationis iudicialiter & legitime præstita possit abiurans puniri tanquam relapsus committendo quicquam contrarium his, quæ abiuravit, vel his ad quæ se obligavit iuramento, quorum unum est adimplere penitentiam sibi iniunctam, vel iniungendam, nec in aliquo contravenire.

Obligatio et promissio ab iurantis non extēditur extra iuris dispositionem.

Et quamvis prima fronte hæc vrgere videatur; non tamen recedendum est à præfata doctrina. prædicta enim abiurantis promissio & obligatio secundum iuris regulas fieri intelligitur, nec potest amplius operari, quam ius ipsum permittat; quoniam in actibus legitimis, quos quis transigit, unusquisque censetur se cum legibus conformare. l. si duo. ff. de acqui. vel omitten. heredit. l. nemo potest. ff. de legatis 1. cum ibi traditis per Doctores. Rursus, nemo est dominus vitæ suæ, neque membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliam. denique nullus censetur plus contra se statuere, quam iure permittitur: quia hoc repugnaret legi naturali. cum itaque à iure sanciti sint casus, quibus in penam relapsus incurratur. cap. accusatus. de heret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis illa generalis obligatio, & promissio, ne præter iura & leges aliquid durum in se statuatur: quod nec fieri iuste potest nec debet.

Si ergo in alios casus incidat, quantumvis contra promissionem et obligationem venire videatur, non tamen est relapsus censendus: quoniam alij casus præter definitos à iure, de stricta iuris ratione relapsus non faciunt. atque ex his credo breuiter esse huic difficultati satisfactum.

DE IMPÆNITENTIBUS & relapsis.

Q V A E S T I O XCVIII. An hæreticus impœnitens continuo tradendus sit brachio sæculari.

Nonagesima octava quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate & impœnitentem, debeant continuo tradere brachio sæculari ultimo supplicio ferendum?

Respondemus quod sic; ut habetur in cap. Ad abolendam. §. præsentis. extra de heret. ubi dicitur sic: Præsentis nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerint in hæresi deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obubratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiasticos, sæcularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus; nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidem catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam

A exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vultionem.

Nec intelligas ista verba sic grammaticaliter, ubi dicitur, continuo, & confestim, quod immediate eadem die & hora, qua deprehensus in hæresim, negauerit se velle abiurare, tradatur curiæ sæculari, nam hæc verba, continuo, & confestim, in iure non ita strictè sicut in grammatica assumuntur; immo possunt & debent detineri etiam per mensem & menses; & induci per se, & per alios, ut ad unitatem Ecclesiæ reuertantur.

C O M M E N T. CXLVII.

De materia huius quæstionis supra differuimus par. 2. super cap. Ad abolendam. de heret. rectissime vero concludit hic Eymericus hæc aduerbia, continuo, & confestim, non significare adeo breuē temporis moram, quin competentes induciæ ad conuertendos hæreticos concedi possint ac debeant.

Interim videto Paulū Grillandū tract. de heret. q. 5. Simacum de catho. inst. tit. 47. de penitentibus & conuersis. num. 41. & multis sequentibus, & Menochium de arbitrarijs iudicium Centuria 4. casu 373. & alios, quos præcitato loco adduxi.

C Iam qualiter agendum sit cum hæreticis impenitentibus priusquam curiæ sæculari tradantur seu relinquuntur, copiose docet Eymericus supra in hac 3. par. in decimo modo processum fidei terminandi.

Q V A E S T I O XCIX.

An hæreticus pœnitēs & relapsus brachio sæculari tradendus sit, &c.

Nonagesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & inquisitor deprehensum in hæretica prauitate pœnitentem, sed relapsum, debeant tradere brachio sæculari animaduersione debita puniendum?

Respondemus quod sic; ut patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de heret. ubi dicitur sic: Illos quoque, qui post abiurationem erroris, uel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio, sine ulla penitus audientia, decernimus relinquendos.

C O M M E N T. CXLVIII.

Quæ ad tractationem & cognitionem relapsorum spectant, copiose tradidit Eymericus supra par. 2. q. ult. ubi diximus, & citauimus eos, qui de relapsis in hac causa copiose disserunt.

De praxi autem in relapsis curiæ sæculari tradendis, agit abunde auctor in nono modo processum fidei terminandi, & Campegius ad Zanch. c. 16.

Quæsitum est, cur relapsos Ecclesiæ misericordia non recipiat (nā hæc sola dubitatio in hac causa remaneat declaranda & multis rationib. salubriter id statutum videri potest, sed præcipua est: quoniam qui secundo labitur, non præsumitur prius vere conuersus: unde

Relat. supra pag. 97.

Hæreticus impœnitens traditur curiæ sæculari.

Verba, c. nno & c. stimulare menda.

Cur relapsus Ecclesiæ non recipiat.

unde in concilio Narbonensi cap. 11. ita scriptum est: Et illos qui post abiurationem erroris seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratum hæresim recidisse, seculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquatis animadversione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel ecclesiam decepsisse. hæc ibi.

tus gemi
us magnā
m habet.

Huc spectat præsumptio illa de geminatis actibus prauis, quæ etiā extra hoc crimen in multis causis singulares parit effectus: nā, ut verbi gratia, vnum proferam exemplum, si aliquo statuto caneri contingat, ut, qui delictū aliquod committit, pœna pecuniaria mulsetur, & accusatus conuincatur aliās idē delictum commisisse, pœna mortis afficiendum tradunt Bar. Bal. Ang. Ioannes de Platea, & alij, in l. 1. C. de super exactionibus, lib. 10. quos refert & sequitur multa in eandē sententiam commemorās Marsilius singulari 378. incip. Geminatio actus.

Ad hæc, cōsuetudine delinquendi pœna augetur. Ioannes de Platea præcitato loco. facit tex. in l. facultas. C. de iure fisci. & l. 3. C. de episco. audient.

Postremo, quoniam remissionem veniæ crimina, nisi semel commissā non habent, ut dicit textus in dista l. 3. C. de episco. audien. de quo vide glossam in extrauagan. Ioannis XXI. tit. de sent. excom. in verbo, secundo.

Hæc ergo cū ita se habeāt, nō mirum si Ecclesia relapsos velut inutiles, & semp infectos, & criminibus conceptis perseuerantes à se iudicet merito expellendos, & iudicibus secularibus relinquēdos.

Illā quoque quæstio hic declarari poterat: An relapsus pœnitens, qui se ipsum defert & accusat coram iudicibus fidei, misericordia dignus sit, & admitti debeat; sed eam copiose explicuimus supra in hac 3. par. tit. de sermone generali habendo, nu. 56. §. sed quid si relapsus.

Q V A E S T I O C.

An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c.

Entesima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor relapso pœnitenti tradendo curiæ seculari, possint denegare, si petat humiliter ecclesiastica sacramenta?

elae. supra
g. 105.

Respondemus quod nō Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta, ut patet in c. super eo. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Super eo quod scriptum legitur: ecclesia nulli claudit gremium redeūti: quodque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquā se proprii antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratum hæresim recidisse, seculari decernuntur iudicio, sine ulla penitus audientia delinquendi: cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni uestre de Fratrum nostro rum consilio respondemus, q̄ taliter deprehensis, etiam si (ut dictū est) sine ulla penitus audientia relinquēdi sint iudicio seculari: si tamen post modū

Relapso pœ
nitenti quæ
sacramenta
concedantur.

peniteat, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquā sunt humiliter petita sacramenta Pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

C O M M E N T. C I.

Hæreticis relapsis vita corporalis denegatur, ut superiori quæstione dictū est, spiritualis tamen cōceditur, quam accipiunt virtute deorum sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

Veruntamen ut relapsis hæc tanta sacramentorum munera tribuantur, magna conuersionis & veræ contritionis signa appareant oportet, ne sacramentis ipsis fiat iniuria, si hominibus pollutis indiscrete conferantur.

Relapsis cō-
uersis quæ sa-
cramenta tri-
buantur.

Propterea autem manifeste cōuersionis signa postulat summus Pontifex in relapsis, ad hoc sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ illis tribuantur: quoniam, ut paulo antea dicebamus, is qui bis labitur, non facile præsumitur vere conuerti.

Non tamen est dandum vltimo supplicio afficiendis (ut parum vere quidam olim putabant) sacramentum Extremæ vñtionis: quoniam id sacramentum infirmorum est. B. Thomas in 4. sent. dist. 23. q. 2. art. 2. estq̄ communis Theologorum sententia. Repertorium Inquisitorum verbo, sacramentum. §. superius. Simancas de catho. instit. tit. 57. num. 16. & alij.

Morte ple-
stendis non
datur sacra-
mentum ex-
tremæ vñ-
tionis.

Postremo, de materia huius quæstionis videndus est idem Eymericus 3. par. in nono modo processum fidei terminandi. & Doctores communiter in c. super eo. de hære. lib. 6.

Q V A E S T I O C I.

De modo tradendi hæreticum impœnitentē, vel relapsum curiæ seculari.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus pœnitens vel relapsus, si præsens sit, è foro ecclesiastico eijcitur iudice seculari præsente.
- 2 Curia secularis reiectum in suam potestatem accipit.
- 3 Si vero sit absens, fit per sententiā talis eiectio.
- 4 Et iudex secularis, si quando illum habere poterit, officio suo fungetur.

Entesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor impœniten-tes & relapsos debeant tradere manualiter, & realiter curiæ seculari, seu qualiter sit traditio huiusmodi facienda?

- 1 Respondemus, quod relapsus prædictus, seu hæreticus impœnitens, uel est præsens, uel est absens: si est præsens, tunc Episcopus & Inquisitor præsente potestate curiæ secularis, ut habetur in c. Excommunicamus 1. in prin. & c. Excommunicamus 2. extra de hære. declarabūt eum relapsum, uel impœnitentem esse, expellendo eum de foro ecclesiastico, & relinquendo eum brachio seculari, & foro curiæ secularis.
- 2 Et tunc curia secularis, quæ ibi est, ipsum recipit ut relictum eius foro & brachio: & hoc est præsentē tradere seu relinquere brachio seculari:

vt pater in c. Nouimus. de verbo. sign.

3 Si autem talis relapsus vel impenitens absens est, quia fugitiuus, nel uo potest haberi quamuis congruo tempore expectatus, & seruatis seruandis; tunc Episcopus, Inquisitor præsente Potestate curie secularis, non realiter, quia, non est ibi, sed sententialiter relinquunt eum brachio seculari, hoc est declarando eum hæreticum impenitentem, seu relapsum, & expellendo eum sententialiter de foro ecclesiastico, & relinquendo etiam sententialiter brachio seculari.

4 Et quodcumque curia secularis eum habere poterit, in eum vt de foro suo existentem, exercebit pro qualitate facinoris, ultionem, ut dicitur in c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hæret.

Hoc expressius habetur supra hac parte tertia, ubi agitur quando processus fidei sine debito terminentur, & patebit inf quæst. proxima.

COMMENT. CL.

Materia huius questionis praxim respicit, quam copiose docuit Eyme. sup. in hac 3. parte. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi. ubi declarauimus eas difficultates, quas breuiter hoc loco indicat auctor.

Iam de relapsis abundè egimus supra p. 2. q. 58.

QVÆSTIO CII.

De intercessione facienda pro eo, qui relinquitur curiæ seculari.

Entesima seunda quæstio est: Quæ & qualis, & quibus uerbis sit facienda deprecatio seu intercessio per Inquisitorem curiæ seculari, cum ei Episcopus, & ipse relinquunt seu tradunt impenitentem hæreticum seu relapsum?

Respondemus, quod hoc patet in c. Nouimus. extra de verb. sign. ubi dicitur sic: Nouimus expedire, ut uerbum illud quod in antiquis canonib. & in nostro decreto contra falsarios edito continetur: uidelicet, vt clericus per ecclesiasticum iudicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à plurib. approbata, ut clericus, qui propter hoc, uel aliud flagitium graue non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiā applicetur, cū ab ecclesiastico foro fuerit proiectus: eius est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ab pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum. Et sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamē debet Ecclesia efficaciter interdicerē, ut citra mortis periculum, circa eum sententiam moderetur.

De his expressius habetur supra, parte ista tertia, ubi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur, & impenitens, & relapsus quomodo, & qualiter tradentur curiæ seculari,

Relat. supra pag. 124.

COMMENT. CLI.

Cum Inquisitores tradunt, uel relinquunt aliquem curiæ seculari, pro eo intercedunt apud secularem magistratum, vt se cum illo misericorditer gerat, & hac consuetudine utimur: cur id & qualiter fiat, copiose diximus supra, p. 2. super c. nouimus. de ver. sign. quo Eymericus utitur in hac quæst. praxim autem docuit supra in hac 3. p. in 9. 10. & 11. & 12. modo processum fidei terminandi.

DE PÆNITENTIIS

pecuniarijs imponendis.

QVÆSTIO CIII.

An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias.

Entesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor possit imponere pœnitentias pecuniarias salutes sine incurso pœnæ contentæ in c. Nolentes. de hæret. in Clem.

Respondemus quod sic, pro executione officij applicandas, seu in pios usus alios conuertendas: unde sicut potest imponere peregrinationes, orationes, abstinentias, sic & eleemosynas seu pœnitentias pecuniarias pro officio exequendo, uel alias ad pios usus conferendas.

Nec hoc est contra c. Nolentes. alleg. ubi fertur excommunicationis sententia contra Inquisitorem, prætenu officij modis illicitis pecunias extorquendo. unde Io. And. in d. c. Nolentes. & super uer. illicitis, dicit si: *Illicitis*: Pœnas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur imponi & exigi, sed illicitas exactiones fieri, ff. de offi. præs. l. 1. illicitas. in prin. & de simo. in tantum. et cap. Audiuimus. & c. seq.

Item Paulus super eod. uerbo dicit sic: *Illicitis*: ergo licitas concedit. de hoc ff. offi. præs. l. 1. illicitas. de simo. c. In tantum. & c. Audiuimus.

Item Zenzelinus super eodem dicit sic: *Illicitis*: ergo modos licitos non excludit, de quibus supra de offi. ord. c. Dilectus, de pœnis. c. Licet.

Dominus^a Guido Fulcodius prædictus, post Papa Clemens iij. in 3. q. de illis 15. quas facit ad Inquisitores, qua quærit, unde possit eis prouideri, in fi. dicit sic: Consulerem tamen, quod ab his, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pœniæ in aliquos usus pios, reciperetur ad istud: honestæ tamen & sine scandalo laicorum propter tenacitatem prælatorum.

COMMENT. CLII.

In hac quæstione Eymericus nouam exorditur tractationē de pœnitentijs pecuniarijs imponendis.

Est aut extra cōtrouersiam quod ipse docet hac quæstione: nam quod Inquisitor possit imponere pœnitentias pecuniarias non modo admittunt veteres hoc loco auctore citati, verum, & ceteri vno ore, Zanchinus tract. de hæret. c. 16. nu. 9. idem copiosius, c. 19. & 20. Repertoriū Inquisitorum verbo, sētētia. G. itē circa formam, & verbo, extorquere.

§. 1.

Inquisitor
imponere
test pœn
pecuniarias

Inquisitor
pœnitent
pecuniari
iniungere
sunt.

S. I. Gondissalvus tract. de heret. q. 8. num. 6. Carre-
rius de heret. num. 79. vers. item prohibentur pœ-
nas pecuniarias. & alij ab his citati, ex quibus om-
nibus in hac causa sequentia colligenda videntur.

Primum, non modo inquisitores possunt impone-
re penas pecuniarias applicandas visibus pijs, ut ad
edificandas Ecclesias, ad alendos pauperes, ad do-
tandas inopes virgines, quarum pudicitia pericula-
tur, & similia: verum etiam applicandas officio san-
ctæ inquisitionis: nam nulla ferme causa magis pia
est in republica, quàm causa inquisitionis, cuius sin-
gulari beneficio hæreses extirpantur; & illa est
summa ratio, quæ pro religione facit. l. sunt perso-
næ. ff. de religio. & sumpt. funerum.

Tametsi vero Carrerius tract. de heret. nu. 79.
scripserit, non alias esse pœnas pecuniarias sacro in-
quisitionis officio applicandas, quàm si necessitas id
fieri exigat: non tamen est putandum extremam ne-
cessitatem esse expectandam, sed quæcunq; præsens,
vel et futura sufficit: nam opportunum est, & fidei
catholicæ valde expedit, inquisitionis officium pecu-
nijs abundare, ut quotiens oportuerit absque incom-
modo Cruce signatorum seu familiarum, hæretico-
rum fiat inquisitio, captura, delictio, & punitio.

Pœna vero seu mulcta pecuniaria tunc imponen-
da est, quando delati ad gremium Ecclesiæ reuer-
tuntur: non autem cum sunt pertinaces vel relapsi,
quia tunc eorum bona confiscata sunt. Zanchinus
tract. de heret. c. 19. nu. 1. & 2. Carrerius de her.
num. 79. His adde, quod pœna pecuniaria ad emen-
dationem & correctionem imponitur. quæ non spe-
ratur in pertinacibus & relapsis, cum absque mi-
sericordia tradantur curiæ seculari.

Sed non erit præter rem summatim ostendere
quando & quibus hæc pecuniaria mulcta imponi
possit. Primum ergo suspectis de hæresi imponi pos-
sunt eæ mulctæ pecuniariæ arbitrio inquisitorum:
Zanchinus tract. de heret. c. 19. nu. 2. & Simancas
de catho. instit. tit. 46. nu. 76. in quo quis modus de
beat observari paulo post indicabo.

Rursus, inquisitores pro arbitrio suo penam pecu-
nariam indicunt illis, qui proferunt verba hære-
tica aut ludendo, aut ex ita, aut ex fatua simplici-
tate, & ignorantia: quæ tamen omnino excusatio-
nem non habet, ita Gondissalvus tract. de heret. q.
8. nu. 6. dixi supra in hac 3. par. tit. de forma exami-
nationis restium, nu. 72. §. sed qua pœna.

Item imponuntur eæ pœnæ pecuniariæ reis divi-
tibus & cupidis seu avaris redeuntibus: nam hi ve-
hementer dolere solent in pecunia soluenda: & cū
pœna ea sit infligenda, quæ magis timetur, ideo sa-
lubriter poterit talibus hæc mulcta indici. Zanchi-
nus de heret. c. 19. nu. 3.

De clericis redeuntibus quæsitum est, an pœnæ
pecuniariæ illis possint indici: & quamvis quibus-
dam videatur id fieri non posse, ne bona ecclesiariū
quibus serviunt ob eorum delicta diminuantur.
clem. 2. de heret. verius tamen est imponi posse;
quod est extra contropersiam, si proprium habeant
patrimonium. Zanchinus tract. de heret. c. 19. nu.
5. Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 134. im-
mo amplius videtur quod possint in pecunia puni-
ri, quamvis non habeant patrimonium; si tamen

A fructus beneficiorum in suos usus convertant, ut
differui infra super quæstio. 112.

Addit Repertorium Inquisitorum in hac causa
de imponendis penis pecuniarijs, verbo, sententia.
§. itē cicra. sæpe solere cōtingere, ut cui imponitur
pœna pecuniaria, eam solvere nō possit: ideoque cau-
te facturum Inquisitorem, si hoc casu bimembrem
formet sententiam hoc modo: Condemno te in tan-
ta pecunia, & nisi solueris intra tantum tempus, **Opinio Re-**
talem pœnam corporalem lubeas. Quod multi
rationibus ne probo. Primum, quia antequam quis
condemnetur in pecunia, videndum est, an eam solve-
re possit. Rursus, quoniam talis sententiæ conce-
ptio non careret avaritiæ suspicione, ista ergo licet
in alijs tribunalibus fiant, in hoc integerrimo sacra
Inquisitionis officio nullo pacto sunt admittenda:
quod in primis observandum est cum clericis, qui
ubi pecuniariam pœnam solvere non possunt, in cor-
pore coercendi non sunt, ut optime docet Bernardi-
nus Diaz in pract. crimin. cano. c. 134. in fine cum
ergo ob inopiā, quis solvere tales pœnas nō potest,
alijs salutaribus pœnitentijs omnino plēctatur.

Hanc autem facultatem imponendæ mulctæ pe-
cuniariæ habent Inquisitores per rescriptum Ale-
xand. III. quod incipit: Super extirpatione. quod
curauimus imprimendum inter literas Apostoli-
cas, quo cauetur ut huiusmodi pecunia afferuetur,
& quoties opus fuerit, erogetur ad prosequendum
officium inquisitionis contra hæreticos.

Hoc postremo admonebo, ne inquisitores in
huiusmodi penis pecuniarijs imponendis modū ex-
cedant, sed peccati qualitatem, & personarum con-
ditionē plurimum animadvertere oportet, atq; id in
primis ante oculos habendum est, ne quis fidei iudi-
ces avaritiæ possit insimulare: est in omnibus iudici-
bus vehemēter reprehendēda avaritia, & euitāda
etiam ab omnibus avaritiæ & cupiditatis suspicio;
sed in inquisitoribus hoc magis est euitādū, quos in-
tegerimos esse oportet, & omni mali suspicione ca-
rētes. quam ob reprudētissime sunt huiusmodi peni-
tentiæ pecuniariæ iniungēdæ: quod ex Guidone Ful-
codio indicat Eymericus in fine huius quæst. quod
explicui copiosius supra in hac 3. p. tit. de forma ab
soluendi prædictos. nu. 18. at quamvis hoc possint.

D **¶** Et dominus Guido Fulcodius. Huius Guido-
nis verba ex peruerusto illo codice Bibliothecæ Va-
ticanae ita habent: Verum quia Prælatorum tena-
cēs sunt manus, & marsupia constipata, consule-
rem, quod ab illis, quibus iniungitur penitentia
dandæ pecuniæ in aliquos usus pios, acciperetur
ad istud, honeste tamen & sine scandalo laico-
rum hæc ille.

E **Q V A E S T I O C I I I I .**

**An Inquisitor exigere possit ab inqui-
sitis expensas.**

S V M M A R I U M .

- 1 Inquisitor, cui desunt stipendia sufficientia, pe-
tere potest expensas.
- 2 Episcopi autem cum sint ordinarijs, non debent
exigere.

Xenia

Opinio Re-
pertorij In-
quisitorum
reiecta.

Vnde habea-
tur facultas
imponendæ
pœnæ pecu-
nariæ.

Caute impo-
nendæ sunt
pœnæ pecu-
nariæ.

3. Xenia moderata sponte data possunt accipi.
4. Index delegatus moderatas expensas poscere potest.

Q Entesima quarta quaestio est; Vtrum Inquisitor possit expensas exigere ab his, contra quos procedit, ac eos in expensas sententialiter condemnare?

1. Respondemus quod sic; ubi stipendia non habeat sufficientia ad suum officium exequendum, ut communiter est: Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. Corinth. 9. Sunt enim Inquisitores iudices delegati, qui possunt petere expensas, ut dicit Raymundus in summa, par. 2. de iudicibus qui dicit sic:

2. Nunquid iudices possunt aliquid recipere à partibus? Ad hoc dico, quod ordinarij iudices non debent recipere expensas, seu petere, cum propter iustitiam tenendam, suas habeant dignitates & redditus assignatos: ad istos enim extenditur verbum Ioannis Baptistae: Neminem concutias, neque calumniam facias, sed contenti estote stipendijs uestris: ubi glossant Ambrosius & Augustinus: Ne dum sumptus quaeritur, praedo grassetur. dist. 86. c. Non satis. 23. q. 1. c. Militare.

3. Moderata autem xenia sponte oblata potest recipere. dist. 18. De eulogijs. de officio. pro cons. l. Solent. ubi dicitur: A nemine accipere. inhumanum est; sed passim, uilissimum: & omnia, auarissimum. Non tamen credo, quod à litigatoribus debeant recipere etiam sponte oblata, propter suspicionem uitandam, nisi consideratis circumstantijs, quas dixi supra lib. 1. tit. de sim. q. prox. Vtrum in aliquibus.

4. Iudex uero delegatus potest petere expensas moderatas, & non ultra. glo. dicit, quando pauper est ille, & quando oportet eum longe equitare pro examinatione causa; extra, de uita & honest. cle. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. ad Corinth. 9. & inde uidetur, quod si non est sufficiens, potest petere aliqua nomina assessorum: dum tamen nullam partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudem: & sic intelligo finem illius c. Cum ab omni. Hæc Raymundus.

Et Bened. xi. in extrauag. Ex eo. uidetur idem supponere & sentire in suorum: ubi dicit sic: Verum, quia nonnulli diocesani partem partis prouentum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in saepe dicto negotio faciunt, a uobis exigere moliantur: hoc tamquam iuri absolum, cum ordinarij sint, & cetera.

COMMENT. CXL.

Materia huius quaestionis frequens est, & cognitu necessaria. habet autem potissimum tres conclusiones quas colligas ex sumario.

Quantum ad primam conclusionem spectat, quod uidelicet Inquisitores possint expensas exigere, ubi non habent stipendia sufficientia, de ea agit plenissime Campegius apud Zanchinum c. 16. vers. cōsequente nunc poti potest. ubi post multa cōcludit, inquisitores non modo expensas, verum etiam sportulas seu salarium accipere posse.

A De impensis quæ dum in reos inquiritur, fiunt, non est magna dubitatio: certum est enim reos ipsos ad hæc teneri, ne ex suo delicto commodum, aut immunitatem consequantur. itaque si ex longinquo capti deducantur, ductoribus & custodibus plus quàm manifestum est eos satisfacere oportere, & de bonis reorum id esse accipiendum, quod ad has impensas faciendas sit necessarium: quod ipsum intelligas de alimentis & cibarijs præstitis, dum carceribus clausi tenentur, donec causa eorum fuerit expedita.

B In his quis ordo debeat obseruari minutissime præscripsit inquisitoribus Hispaniæ Madrilianæ instructio anni Domini MDLXI. c. 8. in hæc ferme uerba: Sumentur ex bonis sequestratis ipsius delinquentis pecuniæ, quæ videbuntur necessariae ad deducendum reum usque ad carceres; & amplius sex uel octo aurei ad alendum reum. nec in expensis plus reo computandum est, quàm fuerit ei necessarium, & iumentis quæ ipsum reum, & lectum in quo dormiat deferunt. quod si in bonis sequestratis pecuniæ numerata non reperiantur, uidentur minus necessaria bona usque ad præfixam quantitatem. id uero quod receperit huius negotij executor cōscribendum curabit in fine sequestri, & quod remanebit assignabit carceatorum dispensatori coram scriba sequestrationis, de quibus omnibus certiores fieri debent Inquisitores.

C Non me præterit in multis inquisitionibus hanc tam exquisitam obseruationem non reperiri uel ob paupertatem, uel ob alias causas, in quo quisque suæ inquisitionis laudabilem consuetudinem obseruabit: superiora tamen ubi custodiri possunt, tutissima sunt, & omnem suspicionem male acceptorum excludunt.

D De sportulis fortassis nimis libere loquitur Campegius, nec eius uidetur ullo pacto audienda sententia. quis enim ferat in causis fidei admittere, quod in causis alijs ab his nostris longe diuersis uix retinetur & ad mittitur? præsertim cum uerisimiliter sententia, & iustior, aut saltem modestior sit, iure canonico sportulas seu salarium pro dicendis sententijs interdicta esse, ut docet Romanus singulari 183. incipien. Tulcis. per textum in c. cum ab omni. de uita & honest. cleric.

E In Hispania inquisitoribus ceterisque sacri officij ministris salaria statuta sunt, quæ certis statisque temporibus ipsis soluuntur ex bonis duplicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quem copiose ostendit Simancas de catho. institu. titu. 41. uu. 33. & 34.

E In Italia & alibi, ubi pauperes sunt inquisitores, ne hæc ullo modo quæ Campegius commemorat, facere cogantur, respublica in qua desunt sacri officij iudices, eos alere debet; quod multis ueterum Pontificum rescriptis cautum extat, ut uidere licet in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctæ Inquisitionis, præsertim in rescripto Innocentij III. incipiente: Ad extirpanda. ubi cauetur ut ministris sacri officij satisfiat a communi ciuitatis. Alit saepe respublica lanistam, alit grammaticum, alit medicum, alit denique alios professores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum magnis

Impensis bonis reos quicapiunt.

Sportule salarium est requirendum reos. Salaria inquisitoribus Hispaniæ uel instituta.

Respublica alit Inquisitores.

† Al. executione.

tes machinarum magnis salarijs & stipendijs conductos, & non alet Inquisitores, qui magno labore, & maiore cum utilitate ei inseruiunt? aiebat olim profana Aegyptus sacerdotes è publico ærario, qui idolorum cultui vacabant, vt scribit Romanus Pontifex in c. non minus. extra de immunit. Ecclesia. & respub. Christiana non alet censares fidei, per quos intacta religio, incorrupta fides, & recta catholicorum dogmatum observatio conseruatur? Quod si a republica hæc non præstantur, præstentur omnino ab Episcopis, postquam eorum in hac parte onera Inquisitores ferunt, de quo dicam amplius infra super q. 108.

Secunda assertio, quæ dicit Episcopos non posse expensas exigere, manifestissima est: nam cum sint ordinarij, habeantq; redditus ex dignitate Episcopali proprijs stipendijs eos conuenit in hoc negotio laborare, vt probat textus in extrauaganti, Ex eo, de hæret. relata ab Eymerio supra, par. 2. tradit Repertorium Inquisitorum verbo, expensæ. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali verbo, expensæ.

De tertia conclusione, qua asserit Eymericus, Inquisitores posse recipere xenia vltro oblata, non tamen à litigantibus, disputant Gondissalvus tracta. de hæreti. quæstio. 8. nume. 8. & 9. Simancas de catho. instit. titu. 34. num. 41. & sequen. & tit. 41. num. 37. & Ioannes Royas singula. 112. incip. Indices xenia. & Repertorium Inquisitorum verbo, extorquere. §. an Inquisitor. & alij.

De ea quid sentiam breuiter more meo dicam. Et iure civili Romano xenia, esculentum, & proculentum, quod intra paucos dies prodigatur, accipere licet. l. solent. ff. de officio proconsul. quod ipsum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. c. statutum. §. insuper. de rescriptis. lib. 6.

Cæterum, Inquisitores melius facient si nihil omnino acceperint, neque a reis, quod est valde suspectum: neque à consanguineis, vel amicis reorum, quod est maxime reprehendendum: neque a quibusuis alijs, quod non videtur laudabile. egregia illa est Catonis laus, de qua Isidorus lib. 20. etymol. cap. 3. ita scribit; Cum essem (inquit Cato) in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant, nunquam accepi, nec priuatus quidem, hæc ille.

In Hispania multis constitutionum capitibus cautum est, vt Inquisitores qui dona acceperint, in sententiam excommunicationis incurrant, & officio priuentur, & duplum reddant: idque etiamsi ad officialibus dona acceperint, prima instructione Hispalens. c. 25. & instructio. 2. c. 1. & instructio. 4. cap. 15. tradit Simancas de catho. instit. titu. 44. nume. 45.

Sed eisdem instructionibus amplius constitutum est, vt ministri omnes suis sint stipendijs contenti, & munera non accipiant, ne poculenta quidem, aut esculenta: qui vero ex illis accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum soluit, & in excommunicationis sententiam incurrat; si quis autem ex ministris id sciuerit, & Inquisitoribus non reuelauerit, isdem penis plectitur. ita testatur idem Simancas de catho. institu.

titu. 41. nume. 37. verba autem eius instructionis anni Domini MCCC LXXXIIII. cap. 1. à nobis latine reddita ita habent: Item decreuerunt, quod Inquisitores, & assessores inquisitionis, & alij eius officiales, quales sunt aduocati, fiscales, executores, notarij, & ianitores, debent abstinere à recipiendis donis & muneribus a quibuscunque personis, quas dicta inquisitio tangit uel tangere possit, nec ab alijs personis vice prædictarum. Et quod Inquisitor generalis debet illis præcipere ne quid recipiant sub pœna excommunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint a sancta Inquisitione, & sub pœna restitutionis dupli eorum quæ taliter acceperunt, hætenus ibi.

Sunt equidem hæc iusta & prudentissime instituta: si enim in hoc integerrimo tribunali vel minimus & angustissimus aditus pateret muneribus, facile è suis sedibus iustitia æquitasq; commoueretur. Munera enim, sicut Exod. c. 23. scriptum est, prudentes excæcant, & subuertunt verba iustorum, nemo ergo (me iudice) aut Inquisitor, aut sacri officij minister munera accipiat. nam grauissimo peccandi periculo se exponit. consulat itaque quisque in hac re conscientia suæ.

Q V A E S T I O C V.

An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarum, &c.

Entesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor super expensas, ad quas condemnat eos, contra quos procedit, teneatur Episcopo petenti reddere rationem?

Respondemus quod non, ut patet in extrauag. domini Benedicti xj. alleg. supra quæst. proxima, ubi in §. verum. dicit sic: Verum, & infra; Rationem autem iisdem diocesani prouentuum obuenientium ex inquisitionis officio à vobis non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mandato contrarijs, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, uel alij, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quæ generaliter obseruari iubemus.

COM M E N T. C L I I I.

Multis rationibus potest esse verabac prærogatiua, vt Inquisitores hanc rationem Episcopis reddere non teneantur. Primum, quia in hac causa fidei, cum sint delegati, maiores sunt Episcopis, ideoque non debent in hoc Episcopis esse subiecti. Rursus, quoniam cum multum confidat Papa de inquisitoribus, nec sit verisimile eos male hæc bona dispensaturos, propterea non decuit: vt Episcopi ab eis possent hanc rationem exquirere. adde Repertorium inquisitorum verbo, expensæ. §. ex quibus. & Campegium ad Zanchinum capit. 19. circa finem.

Ratione Episcopis reddere non tenentur Inquisitores.

Inquisitores non reddunt Episcopis rationem acceptorum, & quare.

Q V A E S T I O C V I.

An Episcopus exigere possit expensas ab inquisitis, &c.

Entesima sexta quaestio est. Vtrum Episcopus possit exigere sicut Inquisitor expensas, ab his, contra quos procedit, & in expensis, quas fecit eos sententialiter condemnare?

Respondemus quod non: ut patet in extrauag. allegata. Ex eo. § uerum. domini Benedicti xi. ubi sic dicitur: Verum, quia non nulli diocesani partem partis prouentuum de haereticorum bonis inquisitionis officio deputatae propter expensas: quas dum inquirunt in sapedito negotio faciunt, a uobis exigere moliuntur: hoc tanquam iuri absonum (cum ordinarij sint, ideoque officium tale quod eis incumbit, proprijs eos oportet explere stipendijs) fieri penitus prohibemus.

C O M M E N T. C V.

Q uod docet hoc loco Eymericus, accipiendum est iuxta notata per doctores in cap. cum ab omni, extra de vita & honest. cler. ubi Panormit. nu. 12. & 13. rem hanc distinguit & explicat vers. Et circa istam glossam. Et summa est Ordinarius regulariter non debet petere expensas, quas facit dum inquit in reos, quoniam propterea capit redditus beneficij, ut eius onera sustineat. adde Ancharanum consi. 201. incipien. Praemittendum est. & quae diximus supra in hac 3. parte, nu. 134. & iterum super quaest. 104.

Q V A E S T I O C V I I.

An Episcopus exigere possit partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio.

Entesima septima quaestio est: Vtrum Episcopus possit exigere partem prouentuum, quae de haereticorum bonis inquisitionis officio deputantur?

Respondemus quod non; iuxta allegata indulta praedicti D. Benedicti xi. a quo dicitur sic: Verum, quia non nulli diocesani partem partis prouentuum de haereticorum bonis inquisitionis officio deputatae propter expensas, quas dum inquirunt in sapedito negotio faciunt, a uobis exigere moliuntur: hoc tanquam iuri absonum (cum ordinarij sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, proprijs eos oportet explere stipendijs) fieri penitus prohibentur.

C O M M E N T. C L V I.

E x illis, quae traduntur a nobis paulo post cum agitur de bonis confiscatis haereticorum lucem accipient quae in hac quaestione breuiter recensentur. Et

A ideo Episcopi non debent habere aliquam partem de bonis applicatis officio inquisitionis. quia ordinarij sunt, & proprijs expensis explere eos oportet, quod eorum incumbit officio: propterea enim capiunt redditus & fructus ipsius Episcopatus, ut onera sustineant in gubernandis populis. sibi commissis, & praesertim in extirpanda haeretica prauitate, & coercendis haeticis.

Q V A E S T I O C V I I I.

Vnde sit Inquisitori in suis sumptibus & in ministrorum salarijs prouidendum.

S V M M A R I V M.

- 1 Quaestio de sumptibus Inquisitori prouidendis saepius agitata.
- 2 Inquisitoribus ab Episcopo prouidendum esse, fuit plurimorum sententiam.
- 3 Alij in dominos temporales hoc onus reijciunt.
- 4 Quibusdam videtur condemnationes quae sunt, illorum vsibus deputandas.

Entesima octaua quaestio est: Vtrum de haereticorum bonis, uel unde debeat Inquisitori in suis sumptibus & in ministrorum salarijs prouideri?

1 Respondemus, quod haec quaestio est diuersis temporibus coram diuersis summis Pontificibus agitata, & praesertim coram felicis recordationis Urbano v. Gregorio xi. & in consistorio etiam fuit causa diuersis dominis Cardinalibus commissa, & nunquam determinata, nec puto determinanda, quia est de materia pluribus odiosa, sed fidei, & Ecclesiae fructuosa.

2 Huius quaestiones uariae fuerunt & sunt inter dominos opiniones. Quibusdam & non male (ut putatur) uidetur, quod Episcopi debeant Inquisitoribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio est; quia Episcoporum est fide plantare, & prauitatem haeticam de suis diocesibus extirpare, ut patet in cap. Excommunicamus, i. §. adijcimus. extra de haeret. & hoc suis, immo Ecclesiae sumptibus, & expensis, ut patet in extrauag. domini Benedicti xi. §. uerum. supra frequentius alle. quia ordinarij sunt, Inquisitores autem sunt ad eorum assumpti adiutorium, & ad supplendum negligentiam ipsorum: quare uidetur, quod de sumptibus pro officio exequendo, & eorum ecclesiarum, & eorum populo ab erroribus reducendo, & in fide confirmando, debeant Inquisitoribus prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Urbanus v. & Clemens iij. a in consultationibus ad Inquisitores, antequam esset Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius sententiae sunt pro maiori parte omnes domini in uoce, sed nullus exequitur in re: & omnes fere dicunt, quod sic fiendum est; sed uix est, qui dicat, fiat.

3 Quibusdam uidetur, quod domini temporales teneantur Inquisitoribus prouidere, & horum ratio est, quia domini temporales habent haereticorum laicorum condemnationes per Inquisitores, bonorum

norum confiscationes; quare si habent commoda, habeant & onera.

Et hac fortassis de causa, in quibusdam mundi partibus domini temporales dabant Inquisitoribus stipendia, quia habebant cōdemnatorum bona; modo autem prauitate hæretica quàm plurimum extirpata in tātum, ut raro sint hæretici, pertinaces, & rarius relapsi, & rarissime diuites, sed pauperes: ut potè Fraticelli, Beguini, seu Valdēs: domini temporales non habent, ita frequenter, sicut olim, bonorum confiscationes, & ideo nolunt providere Inquisitoribus, ut eorum sumptibus fiant inquisitiones.

4 Quibusdam alijs uidetur: quòd provideatur Inquisitoribus de condemnationibus per Episcopos & ipsos Inquisitores in officio faciēdis: quod licet sit iustum inducit tamen officio præiudicium: & ideo esset melius, si fieri posset, Inquisitoribus aliter providere.

A multis alijs modi tacti sunt, & fortassis meliores, & leuiiores, sed ad obtinendum difficiliores, quare dimittantur: sed tantum dicatur, quòd male in tam salubri officio, & ecclesiæ Dei tam necessario provideatur.

COMMENT. CLVII.

Hæc quæstio, quæ nunc sequitur, valde est utilis, atque ut ipsemet Eymericus loquitur ecclesiæ fructuosa; vix enim vlla est causa quantumvis fauorabilis & pia, quam magis fouere expeditat, quàm officium sacrosanctæ Inquisitionis diuinitus institutū ubique terrarū cōseruare, augere, fouere, & totis viribus defendere. testes sunt multæ præclaræ Europe vrbes, quarū magistratus & ecclesiastici & seculares, nisi superiorib. annis nascētes hæreses protinus appressissēt, et sacrū officiū fouissēt, multis fortassis nūc erroribus misere pturbarētur.

Ergo enitādū est, ut quæque respub. fidei iudices foueat, ut quamprimū hæreses oriuntur, in ipso initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem in pensis ali debeat & Inquisitores & ministri sæpe quæsitum est, nondum autem penitus inuentum constitutū, & confirmatū. id autē est quod querit Eymericus in toto hac quæstione, & multo rum de hac re sententias proponit, de quib. singulis suo ordine agemus; reuocanda sunt tamen in memoriam quæ de hoc articulo supra retulimus. super quæst. 104.

a ¶ Et Clemens iiij. in consulationibus ad Inquisitores, &c. qui dicebatur Guido Fulcodius.] Huius autē Guidonis verba de hac proposita difficultate ex vetusto illo codice Vaticano ita habent: Hic quæritur unde provideri possit & debeat Inquisitoribus, & eorum notario, quem utiq; adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur, extra de proba. quoniam cōtra falsam? & dico qd a partibus nihil possunt recipere, hoc est ab his, contra quos inquirunt: nam inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, ut in auth. ut nulli iud. §. his insuper iubemus. collat. 9. Debent ergo Episcopi providere, qui mandauit Apostolicum receperunt, qd dent Inquisitoribus consilium & auxilium. verum quia prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consule-

A rem, quòd ab illis quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos usus pios, acciperetur ad istud, honeste tamen & sine scandalo laicorum. hætenus ille.

Et sane hæc sententia, quòd inquisitoribus debeant Episcopi providere, uerissima mihi videtur ob rationes hoc loco ab Eymerico & Guidone allatas, crederemq; grauissime errare Episcopos, qui necessaria subsidia Inquisitorib. denegarēt, in omnibus illis locis, in quib. nō habent salaria constituta. b ¶ Quibusdam uidetur, quòd domini temporales teneantur, &c.] Quibus olim ita visum fuerit, nondum percepi: sed hoc videtur etiā approbasse Auctor Repertoriij Inquisitorum, qui verbo, salarium. totam hanc quæstionem transcripsit.

Hæc vero sententia quòd a dominis temporalibus ali debeant Inquisitores, uerissima quoque est, etiamsi nulla bona cōfiscata habuerint: nulla enim causa est quam magis conueniat principibus fouere, quàm hanc, cum ex nulla causa magis regna cōseruentur, quàm ex defensa fide, & religione bene fundata & propagata, ut grauitè ostēdit Adrianus Papa VI. in rescripto illo aureo & præleganti ad Federicū Saxonie Ducem aduersus Lutherum, quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio inquisitionis in fine huius operis. cōtra vero facile ea regna dilabuntur & perit, quorū principes causam fidei nō tuētur, ut multis ostēdit Nicolaus primus in Epistola ad Michaelē Imperatorē; quæ gratia breuitatis omitto: indicasse hic sit satis. Et copiose de hoc egimus lib. 2. de causis unde hæreses oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

c ¶ Quibusdam alijs videtur quòd provideatur Inquisitoribus de cōdemnationibus, &c.] Et hoc nō modo visum est, sed et iussum ut fieret ab Innocētio IIII. rescripto quodam incipiente: Cum per nostras. quod curauimus imprimendū in fine huius operis. hic tamen alendi modus, ut hic refert Eymericus, inducere videtur præiudiciū sacro inquisitionis officio. ceterum hoc præiudiciū timendū nō est cū tales condemnationes iustissime factæ fuerint: nam boni non scandalizantur, mali autem et de bono opere scandalizantur, & obmurmurant.

d ¶ Quod licet si iustum inducit tamen officio præiudiciū.] Ita uisum est imprimere ex solo codice manuscripto Sabellano, nam in Bononiensi & Barcinonensi impresso, & in Codice Cardinalis de Gambara ita legebatur: quod licet sit iustum, tamen inducit iudiciū. quæ lectio quamuis seruari posset, mutata tamen est: nam hæc altera plenior est. & antiquæ lectionis hic est sensus, hoc inducit iudiciū, quod faciunt peruersi, dicentes faciles esse Inquisitores ad cōdemnationes faciendas, ut bona hæreticorū habeant; & plane decentius esset, si fieri cōmode posset, aliter providere: sin minus, ut dixi, falsum iudiciū iniquorum contemnendum est.

e ¶ A multis alijs modi tacti sunt.] In Barcinonensi impresso ita; Multi alijs modi tacti sunt. In Sabellano ita. A multis etiam alijs modi sunt tacti. ex his veram lectionem reposuimus, nam ceteri deprauati erant.

Quales autem modi providendi Inquisitoribus illi fuerint, quos hic dicit Eymericus fuisse tactos siue

Episcopi
quisitoribus
prouideat in
necessarijs.

Num. 3.

Dominos te
porales pro
uidere debe
re Inquisito
ribus qui se
serint.

Num. 4.

Aut provi
deatur Inqui
sitoribus de
cōdemnatio
nibus reorū.

Num. 4.
Locus emen
datus.

Num. 4.

Qualiter poterunt haberi redditus ut inquisitoribus prouideatur.

sine excogitatos, non explicat, ceterum nos hunc modum & facilem & opportunum proponendum putauimus, ut inquisitores habeant sufficientes redditus, ex quibus incumbencia officio suo onera & munera obire possint. modus autem talis est; in singulis ecclesiis eius ciuitatis vel diocesis ubi constituti sunt inquisitores multa solent ecclesiastica beneficia, tum simplicia, tum personalē residentiā requirentia, ueluti canonicatus, & similia reperi: ex his cum vacauerint, vnum vel plura, quæ magis idonea, & sufficientia iudicabuntur, desumentur, & auctoritate Pontificia inquisitoribus pro tempore existentibus, seu sacro officio assignabuntur cum omnib. fructibus & redditibus, & minutulis etiam seu quotidianis distributionibus. ut hinc sacri officij onera subleuentur, & eius ministerialantur.

Possent quoque super beneficijs eisdem aut etiā super redditibus Episcopatus, eadem auctoritate constitui pensiones annuæ, quæ similiter eidem officio, & eius officialibus deseruirent. equidem hic modus prouidendi inquisitoribus multum mihi probatur, nec videtur admodum difficilis, si quis meliores nouerit, eos proferat.

DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.

Q V A E S T I O C I X.

Bona hæreticorum penitentium non relapsorum sintne confiscata, an confiscanda.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici penitentes post sententiam perdant bona, nisi ex gratia illis reddantur a dominis temporalibus.
- 2 Domini temporales per censuram ecclesiasticā cogi debent ad exequendum confiscationem.
- 3 Penitentibus ante sententiam & vita & bona relinquuntur.
- 4 Concordant his Archid. Ioann. Monachus, & Guido Fulcodius.

Entesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hæreticorum, sed post penitentium, & non relapsorum, debeant eorum dominis condemnare, seu ipso facto sint prædictis confiscata?

1 Respondemus, quod nec sunt condemnanda, nec sunt confiscata; nam tales postquam penitentes sunt, & relapsi non sunt, bona non perdunt. Tamen hic est diligenter considerandum, quod tales, uel penitent ante sententiam diffinitiuam, qua traduntur sit impenitentes hæretici curiæ sæculati, vel post. Si post, cum eo facto, quod ut hæretici impenitentes traduntur per sententiā, bona sunt ipso iure confiscata, iuxta, c. Vergentis, extra de hæret. ideo si post conuertantur & peniteant, bona huiusmodi remanent apud dominos temporales, etiam si illi postmodum de misericordia ad penitentiam admittantur: nisi de gratia uelint

A eis reddere. Et de his uideretur loqui c. Vergentis, ut dicit Archid. & Ioan. Monachus, in c. Accusatus. §. porro de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic; Vergentis. & infra.

2 In terris uero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari; & in alijs idē præcipimus fieri, per pates & principes sæculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticā appellatione remota compelli uolumus, & mandamus: nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis uoluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina, & cætera.

3 Si autem, penitent antequam per sententiā, ut impenitentes hæretici, tradantur brachio sæculari; sicut ex sola misericordia relinquitur eis vita, sic & bona: cum tales ad misericordiam abiurata hæresi admittantur, eorū bona non confiscantur.

4 Concordant omnibus his Archid. & Io. Monachus in c. Accusatus, in §. porro. de hæret. lib. 6. & prædictus dominus Guido Fulcodius q. ult. de illis 15. quas fecit ad inquisitores.

Et licet hæc quæstio sit difficilis ad diffiniendum tamen quia directe non pertinet ad inquisitores, sed ad dominos temporales (quia per eos & non per inquisitores bona huiusmodi confiscantur) ideo breuiter terminetur.

C O M M E N T. CLVIII.

Vt hanc quæstionem & sequentes, in quibus agitur de confiscatione bonorum in hoc crimine facilius percipiantur, obseruandum est, quod olim initio constituta delegata inquisitionis, sententia super confiscatione bonorum in terris Ecclesiæ per iudicem ecclesiasticum ferebatur: in alijs uero terris per principes sæculares id fiebat, ut apertissime indicat textus in c. Vergentis. de hæreticis. in hæc uerba: In terris uero temporali nostræ iurisdictioni subiectis bona hæreticorum statuimus publicari & in alijs idē præcipimus fieri, per Potestates: & Principes sæculares; quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelli uolumus & mandamus. hæc ibi.

At labentibus annis indistincte cautū est, ut sententia declaratoria super confiscatione bonorū, ubique feratur per iudicē ecclesiasticū, qui de crimine indicat: insuper et confiscationis ipsius executio, seu bonorū occupatio fit per iudicē Ecclesiasticum, uidelicet, per Episcopum, aut inquisitorē; et index secularis non intromittit se, nisi quatenus per iudicē ecclesiasticū fuerit requisitus. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. et c. cū secundū leges. §. si. de hæret. lib. 6. ibi. Confiscationis tamen huiusmodi executio, uel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales, antequam per Episcopum loci, uel aliā personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. habetenus ibi. Atq; ita sentit Zanchinus tract. de hæret. c. 25. nu. 2. de quo paulo post agetur copiosius Eymericus

Penitentes post sententiā bona non recuperant, &c.

Relat. pag. 98.

Domini temporales di ad edam cōfessionem.

Pœnitenti ante sententiā bona confiscantur.

Sententia confiscationis bonorum ol per quos feretur.

Hodie indistincte feretur per inquisitores.

mericus vero tum in hac, tum in sequenti questione secutus veterem dispositionem cap. vergentis sentit de confiscatione bonorum laicorum hæreticorum non se intromittere iudices ecclesiasticos, neque quoad sententiam ferendam super illis, neque ad occupanda siue apprehendenda eadem bona, ita ut vel sibi, vel alij cui voluerint, ea applicent, sed id totum ad iudices seculares pertinere.

Ex tota vero hac questione, sequentes conclusiones non obscure colliguntur.

Prima est: Si hæretici non sunt relapsi, aut impenitentes, bona sua non perdunt, nec sunt confiscata, nec condemnanda seu confiscanda.

Secunda conclusio est: Si hæretici penitens postquam per sententiam traditi sunt curiæ seculari, bona sua amittunt, & quamvis admittantur ad misericordiam, & penitentiam, ea non recuperant, nisi domini temporales voluerint eis bona condonare.

Tertia conclusio est: Si hæretici penitent antequam per sententiam curiæ seculari tradantur, tunc eorum bona non confiscantur.

Quarta & ultima conclusio est: Bona hæreticorum laicorum ad dominos temporales pertinent.

Suo ordine declarabuntur a nobis singula huiusmodi conclusiones, si primū adduxerimus Doctores, qui de materia bonorum confiscatorum varijs locis disputant, cuius rei cognitio utilis est & necessaria, cum frequenter in iudicijs hæc causa tractetur.

De ea igitur agunt Ioannes Anania, Zabarella, Ioanne And. Panormitanus, Marianus Socinus, Felinus, & alij, in c. vergentis. extra de hære. Ioannes And. Archidiaconus, Francus, & alij, in c. accusatus. & in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. capitu. 24. & 26. & ibidem Camillus Campegius, Repertorium inquisitorum verbo bona, verbo, confiscatio & verbo, diuissio. Gondissalvus tracta. de hæret. quæst. 15. Carrelius tract. de hære. nu. 135. vers. Insuper & in hoc crimine. Syluester in summa verbo hæresis. 2. q. 12. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hære. punit. cap. 5. & sequen. Simancas de catho. instit. tit. 9. Ioannes Royas in singularibus fidei, sing. 26. incipien. Bonorum publicatio. idem tract. de hæret. par. 2. assert. 16. Locatus in opere iudiciali verbo, Bona hæreticorum. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. tit. de penis committentium crimen læsæ maiestatis quæst. 1. & multis sequentib. Antonius Gomezius tomo. 3. varia. resolut. c. 14. Iulius Clarus in practica criminali quæst. 78. & in §. hæresis. ver. Item bona condemnatorum. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 6. Lucerna inquisitorum verbo, Bona. Aegidius Bossius. tit. de hæreticis. Couarruias lib. 2. varia. resolut. c. 9. Tabiæsis in summa, verbo, Hæreticus. §. 6. Rolandus a Valle consilio 8. incipien. Præsupposito pro vero, & consilio 75 incipien. In isto crimine hæresis. lib. 3. Fraciscus Bursatus consilio 43. incipien. Hoc crimen hæresis. lib. 1. Martinus de Garatis consilio quodā, incipien. In facto præsupponitur. quod referatur in tomo 1. consiliorum criminalium, consilio 58. Guido Papæ decis. 76. incipien. Si in terra. & alij multi per hos relati, quos longum esset recensere.

His ita positi, singulas conclusiones explicemus,

A & quantum ad tres primas generaliter spectat, dicendum est, quod siue hæretici peniteant, siue non, siue conuertantur antequam tradantur curiæ seculari, siue postquam traditi sunt, bona eorum ipso facto, seu ipso iure confiscata esse; quamvis enim tempore c. vergentis, ut ait ibi Panormitanus notab. 2. & Ioannes Monachus in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. bona Hæreticorum non essent ipso facto confiscata, sed venirent confiscanda, hodie tamen ipso iure confiscata sunt per textum in dicto cap. cum secundum leges. de hæret. libro 6. ubi scribitur ita: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius quam prædicti delinquant) ipso iure de Fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. hæc ibi.

Nec refert an multo, vel paruo tempore in hæresi permāserit hæreticus ad hoc, ut bona eius ipso iure sint confiscata, quoniam hæresis pertinax, quæ vere & formaliter hæreticum constituit, non est temporis diuturnitate æstimanda, ut dixi supra par. 2. super c. Dubius. de hæret. §. Nec obstat si dicatur, quare cum Emericus tū in hac, tum in sequenti quæst. dicit hæreticorum penitentium bona confiscata non esse, sane intelligendus videtur de iure veteri iuxta c. Vergentis. extra de hære. secus autem est, ut diximus de iure positivo in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. ubi a die commissi criminis ipso iure sunt confiscata, ut notat communiter ibidem glossa & Doctores. ex his ergo constat eos etiam hæreticos, qui non sunt relapsi et impenitentes, bona sua amittere, unde patet veritas primæ conclusionis.

Secunda quoque assertio ex supradictis declaratur; nam si antequam hæreticus tradatur curiæ seculari, bona sua amittit, multo magis eadem perdet, postquam traditus fuerit eidem curiæ.

Præterea in hac conclusione indicare videtur Emericus, eum qui semel traditus vel relictus est curiæ seculari, si peniteat, & conuertatur, recipi posse nisi sit relapsus. Cæterū quid de hoc articulo mihi sentiendum videatur, abunde dixi supra par. 2. super q. 11. §. Postquam traditus fuerat. & par. 3. super 10. modo processum fidei terminadi. §. Crederem de misericordia. quibus locis non esse recipiendū ostēdi, quod si de facto tales reciperentur, & legitimo iudici videretur eis bona, quæ sua fuerāt, esse condonanda, id fieri posset, ut hic docet auctor.

Mihi autē in hoc casu nullo pacto videtur faciēda talis bonorum condonatio, & quasi restitutio: quoniam is qui postquam traditus est curiæ seculari conuertitur, indignus omnino est tāta benignitate; nec videtur iustum, ut duo tam insignia, & ingētia privilegia vitæ scilicet, & condonationis bonorum, indignissimo, & perditissimo homini conferantur.

Quantum vero attinet ad textum in c. Vergentis. de hære. quo utitur hic Emericus ad hanc suā opinionem stabiliedam, is quidē optime probat posse inquisitores vel alios, ad quos pertinent bona hæreticorum confiscata, illa hæreticis penitentibus, & reuertētibz condonare, ut abunde explicuimus supra par. 2. super dicto capitu. Vergentis. §. Nec ad eos. cæterum ex eo textu non deducitur quod hic Emericus nititur psuadere, videlicet condonanda esse bona eis, qui traditi sunt curiæ seculari si conuertantur, nam

Bona hæreticorum siue peniteant, siue non, confiscata sunt.

Hæresis non consideratur ex temporis diuturnitate.

Qui semel traditus est curiæ seculari, si peniteat, an sit recipiendus.

Non sunt condonanda bona ei qui conuertitur post quā fuit traditus curiæ seculari.

In quibus ca-
sibus possint
condonari bo-
na hæreticis
pœnitentibus.

nam nec iuri nec rationi id videtur consentaneum, immo multa iura contrarium suadere videntur.

Tertia similiter conclusio patet ex prædictis, nam etiam si pœniteant, antequam tradantur curiæ seculari, bona sua amittunt, cum ipso iure confiscata sint. Verumtamen in casu huius assertionis benignum mihi videtur, & etiam obseruandum, ut in illis casibus, in quibus hæreticis redeuntibus pœna perpetui carceris remittitur, in eisdem etiam ob eandem rationem confiscatio bonorum remittatur, seu bona eis condonetur; qui autem sint illi casus, dixi supra in hac 3. parte super q. 93.

Sed cum ex benignitate & misericordia hæreticis redeuntibus bona fuerint condonata, licita ea retinet, & dominum bonorum, quod per delictum amiserant, protinus iudici legitimi condonantis auctoritate recuperant, non autem ex eo solum quod pœnitent, ut voluerunt Zenzelinus & Guillelmus, quos refert & sequitur Geminianus in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. in principio, num. 5. vers. Quæro, an intelligantur confiscata.

An hæreticus anrequâ
condemnetur, teneatur
in conscientia bona sua
offerre fisco.

Grauis tamen est difficultas, An hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus, siue denunciatus, teneatur in foro conscientie bona sua omnia, quæ eo ipso quod ille incidit in hæresim, amisit offerre fisco, ita quod si non restituat, tamdiu sit in peccato mortali, quamdiu bona quæ possidet fisco non restituit.

In hac questione pugnantes sunt insignium doctorum sententia: nam ante condemnationem & denuntiationem, obligari hæreticum ad restituenda omnia bona fisco, asseruerunt Panormitanus & Felinus in c. 1. extra de constitu. idem Panormitanus in cap. dilecti. de arbitris. Antonius Gomezius tom. 3. variar. resolut. c. 2. nu. 5. vers. Item adde. & ut ceteros omittam, tenaciter eandem sententiam multo argumentorum pondere nititur persuadere Alfonsus Castus lib. 3. c. 10. de potestate legis pœnalis, & lib. 2. c. 6. de iusta hæreticorum punit. eandem profitentur plerique alij per hos relati.

Non tenetur
iuxta veriorē
opinionē.

Cæterum contraria sententia verior semper & benignior & tutior doctissimis visa est, dñ aasserunt, neminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendam; & nonnulli quoque in hac questione id hæreticis verum esse nominatim tradunt. Contrarium ergo tuentur Conradus de contractib. quæst. 7. conclusionem 2. Angelus Clauasius in summa verbo, pœna, §. 3. Syluester in summa verbo, hæresis 1. q. 8. vers. Pro his tamen notandum. idem verbo, asfassinus, uterque Thomas 2. 2. quæst. 62. art. 2. Adrianus quodlibet 6. art. 1. Franciscus Victoria in relectione de Indis. Sotus lib. 1. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 6. Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 157. & multis sequent. Gabriel lib. 4. sent. dist. 15. q. 4. & multis alij, quos refert. Ferdinandus Vasquius lib. 1. de successionum progressu in præfatione, num. 98. vers. Simillimum est.

Neque ab hac sententia ullo pacto recedendum est. Primum, quia nemo cogendus est, ut se ipsum prodatur in publicum, iuxta textum in cap. quis aliquando. de pœnit. dist. 1. quod si per aliquam legem, ut Alfonsus, putat, ante accusationem & denuntiationem hæreticus sua bona fisco restituere teneretur, iam

obligaretur ad se prodendum, & manifestandum, vix enim quisquam potest sua bona offerre fisco, præsertim si sit vel mediocriter dives, quin seipsum simul infamet, & prodatur: quod quam sit durum nemo non videt.

Rursus, iniquum est, intolerabilem obligationem inducere, & ad homines obligare, quod durissimum videatur posse adimplere. neque enim graua & importabilia sunt imponenda, Matth. c. 23. hoc autem apertissime sequeretur, si ad restitutionem huiusmodi occultos hæreticos obligaremur.

Præterea, ut optime scripsit Isidorus & refertur in c. erit autem. dist. 4. leges quibus obligantur subditi ad parendum illis, possibiles esse debent, & subditorum moribus congruentes: neminem autem futurum credo nisi Alfonsum, qui facile dicat, legem obligantem in foro conscientie ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequendam, possibilem esse, & subditorum moribus congruentem.

Ad hæc nusquam Alfonsi & aliorum contraria opinio est consuetudine recepta, neque (ut credo) quisquam theologus unquam huiusmodi occulto hæreticos obligauit ad hanc restitutionem faciendam. & grauissimum plane est, & valde acerbum talem persuadere obligationem.

Postremo rationi naturali aduersatur, ut idem sit actor & reus, & ut in se ipsum sententiam quis dicat; quod fieri, si reus in conscientia obligaretur ad restituendum omnia bona sua fisco. plurimæ aliæ in hanc sententiam rationes afferri potuissent, quas gratia breuitatis omitto.

Argumenta vero quibus Alfonsus nititur persuadere sententiam suam, libenter diluissim, nisi Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 9. nu. 157. & multis sequentibus abunde eis satisfacisset. Rursus, propterea libentius eo onere me libero, quoniam quidquid Alfonsus dicat, ab hac postrema sententia nullo pacto est recedendum.

Et præfata sententia, quæ sequimur, tunc potissimum vera est, quando hæreticus omnino occultus, est seu vere mentalis, qui sola cogitatione hæresim animo retinet, nec ullis signis exterioribus eam profert: hunc enim pœna exteriores & leges contra hæreticos latae non cōprehendunt in foro exteriori.

Idem sentias in eo, qui hæresim per signa manifestauit, nemo tamen audiuit: hunc diximus occultum per accidens: quamuis enim talis sit excommunicatus, non tamen tenebitur in conscientia bona sua fisco restituere.

Hoc ipsum asserendum est de hæretico emendato, qui licet hæreses tenuerit, fraterne admonitus respuit: hic enim ante cōdemnationem non obligatur in conscientia ad restituenda bona quæ possidet fisco: in his enim omnibus locū habet superiores rationes.

Maior tamē dubitatio est: An hæreticus negans in iudicio veritatem, quæ fateri debebat (quia verbi gratia, erat semiplena probatio contra ipsum) et propterea fuit à pœna liberatus, obligetur in conscientia ad soluendam pœnam absque iudicis sententia. non patitur mea breuitas ut eam explicem, videndi interim Dominicus Sotus lib. 1. de iust. & iure q. 6. artic. 6. & lib. 4. q. 6. art. 4. dixi copiose apud Beatum Thomam 2. 2. q. 11. art. 3.

Sed

Quando potissimum lo-
cum habet
nostra sententia.

An in cōscien-
tia obligetur
bona fisco
restituere
negat quod
teri debet

Sed accedamus iam ad quartā & vltima cōclu-
sionē, circa quam occurrit grauissima controuersia
de occupandis apprehendendis, seu adiudicandis,
vel applicandis bonis confiscatis hæreticorū. cuius
rei cognitio cum nō modo scitu iocunda sit, verum
etiam vtilis & necessaria, ad dirimendas lites &
controuersias sæpe incidentes, ideo breuiter & di-
lucide quantum in me fuerit, eam declarabo.

Ac primum quidem de iure civili de cōfiscatio-
ne bonorum hæreticorum in l. Manichæos C. de hæ-
reticis ita scriptum est: Quos bonorum etiam om-
nium publicatione persequimur. hætenus ibi: An
autem hæc confiscatio de iure civili fieret ipso iu-
re, an vero per sententiam, tradit Philippus Pro-
bus in c. cum secundum leges de hæret. lib. 6. in ad-
ditionibus ad Ioannem Monachum.

Ceterum in his bonis, quæ propter hæresim pu-
blicabatur, nō succedebat fiscus, si filij ipsorummet
hæreticorū catholici extarent, vt in prædicta l. Ma-
nichæos, constitutum erat his verbis: Sed nec filios
hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à
paterna prauitate discesserint: hæc ibi. idem scriptū
est in l. cognouimus. C. de hæret. vbi amplius expli-
catur, quibus applicanda sint bona hæreticorum
confiscata si filij catholici non adsint; nam liberis
orthodoxis non existentibus, ad agnatos vel co-
gnatos hæreticorum, orthodoxos tamen & catho-
licos, bona hæreticorum peruenire decernuntur:
quod si nec agnatio nec cognatio recta inueniatur,
tunc res, & bona confiscata fisco principis secularis
vindicanur, seu applicantur.

Paulo post in Authent. vt cum de appell. cognos-
s. Si quis de prædictis. hæc succedendi ratio præ-
scripta fuit, cum contingeret patres esse catholi-
cos, filios autem hæreticos; quoniam catholicis pa-
rentibus non succedunt filij nec alij propinqui hære-
tici: nā Ecclesia ei succedit, si clericus sit; si vero lai-
cus, succedit fiscus. hæc iuris dispositio breuiter re-
fertur in Authent. Idē est de Nestorianis. C. de hæret.

Multis vero postea sæculis Federicus Impera-
tor ad annos Domini MCCXX. lege lata, cuius
initium est, Catharos. de confiscatione bonorum hæ-
reticorum, ita constituit. Et omnes hæreticos vtri-
usque sexus quocunque nomine censeantur, per-
petua damnamus infamia, diffidamus atque ban-
nimus. censentes vt bona talium confiscentur, nec
ad hoc ulterius reuertantur; ita quod filij eorum
ad successionem peruenire non possint, cum lon-
ge sit grauius eternam, quàm temporalem offen-
dere maiestatem. hætenus ibi. Hæc lex inter litte-
ras Apostolicas impressa est in fine huius operis.
cuius etiam fragmentum refertur in Authent. Ga-
zaros. C. de hæret. Atque hæc de iure civili circa
hæc bona statuta fuisse scimus.

Nunc quid à iure canonico & Papalibus cōstitu-
tionibus sancitum sit, doceamus. Sed primum præ-
fandū est, quod cū hæresis crimen mere sit ecclesia-
sticū, c. vt Inquisitionis. s. prohibemus. de heretic.
lib. 6. & ratione criminis ecclesiastici quilibet laici
& seculares, ecclesiasticorū iudiciū legib. & iurisdi-
ctioni subijciantur. c. licet. de foro compet. vbi id no-
tat glossa in verbo, Vacante imperio. & communi-
ter doctores, & Oldradus cōsil. 86. incip. Quæritur

A an Ecclesia. inde omnino consequitur, vt leges ec-
clesiasticæ circa hoc crimen, & circa ea, quæ ad
eius punitionem spectant, disponentes, præualere
debeant & vbiq; serua. Quare cum confiscatio
bonorum vna sit ex pænis aduersus hæreticos la-
tis, illud profecto de ea tenendum erit, quod à le-
gibus & constitutionibus ecclesiasticis Papalibus
fuerit constitutum, quibus obtemperandum erit à
quibuscunque cupientibus ac re vera volentibus
sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ obedire.

De bonis ergo hæreticorum confiscatis, ac de eo-
rum diuisione, & applicatione per leges ecclesia-
sticæ & constitutiones Papales diuersis tempori-
bus, per diuersos summos Romanos Pontifices se-
quentia potissimum reperio constituta.

Primum dominus Innocentius Papa III. anno
Domini MCCXCIX. siue MCC. Pontificatus sui
anno secundo, apud Lateranū octauo Kalend. Apri-
lis, constituit, vt bona hæreticorum confiscarentur,
sicut per leges civiles iam fuerat constitutū, & in
terris Ecclesiæ applicarentur fisco Ecclesiæ, in ter-
ris vero Imperij fisco iudicis secularis; idque ob-
seruari præcepit etiam si hæretici filios haberent
catholicos, qui non succedunt in bonis paternis,
quemadmodū de iure civili succedebant, sicut pau-
lo antea demonstratū est. Atque hoc cōstituit Inno-
centius in epistola quadā Decretali incip. Vergen-
tis in senum. directā clero, consulis, & populo
Viterbien. & habetur in eius Regesto lib. 2. ex qua
desumitur fragmentū relatū in c. Vergentis. extra
de heret. quod Eymericus recitat in hac quæstio.

Eadem bonorum confiscatio paucis postea an-
nis, videlicet, anno Domini MCCXV. decreta fuit
Concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 3. & re-
fertur in cap. excommunicamus. el. 1. s. Damnati
vero. extra de heret. constituta tantum differentia
inter bona hæreticorum laicorum, & clericorum,
de qua ibi scriptum est his verbis: Ita quod bona
huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confi-
scentur: si vero clerici, applicentur ecclesiis a qui-
bus stipendia receperunt. hæc ibi.

Inde dominus Innocentius Papa Quartus, anno
Domini MCCLII. Pontificatus sui anno nono, apud
Perusium Idibus Maij, per constitutionem, cuius
initium est: Ad extirpanda. bona hæreticorum con-
fiscata in tres partes diuidi iussit, & applicari eo
modo, quo ibidem continetur in hæc verba: Tenea-
tur insuper Potestas seu rector omnia bona hæreti-
corum, quæ per dictos officiales fuerint occupata
seu inuenta, & condensationes pro his exactas di-
uidere tali modo: ut una pars deueniat in cōmune
ciuitatis uel loci: Secunda in fauorem & expedi-
tionem officij detur officialibus, qui tunc negotia
ipsa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto lo-
co secundū q. dictis dic. celsano & inquisitoribus
videbitur reueruanda & exponenda per consiliū
eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extir-
pandos, non obstante huiusmodi diuisioni statu-
to aliquo condito aut condendo. hætenus ibi.

Postea vero Alexander Papa III. qui Inno-
centio III. proxime successit in Pontificatu, anno Domi-
ni MCCLIX. Pontificatus sui anno quinto, secun-
do Kalend. Decemb. apud Anagninam per constitu-

Leges Ponti-
ficiae quid di-
sponat de bo-
nis hæretico-
rum confisca-
tis.

Innocentij iij.
constitutio
anno 1199.
siue 1200.

Innocentij
iij. constitu-
tio anno
1251.

Constitutio
Alexand. iij.
anno 1259.

tionem similiter incipiē. Ad extirpanda. similem fecit diuisionem bonorum confiscatorum propter hanc resim, quæ cum Innocentiana constitutione & diuisione omnino conuenit.

Alia Alexan-
dri III. con-
stitutio an-
no. 1260.

Idem Alexander III. anno Domini MCCLX. Pontificatus sui anno 6. octauo Kalend. Octobris, Genuæ per extrauagantem incipiē. Discretionem uestræ. cōcessit Inquisitorib. in Romana prouincia & administratione Beati Francisci, ut bona hereticorum, & aliorum de quibus ibi, venderent, & primum ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruarent, in hæc verba: Discretionem uestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, uendendi ac distribuendi libere bona hereticorum, eorumque fautorum credentium, receptatorum, & defensorum publicata iam seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commissio uobis fidei negotio expedire uideritis, ita quod eorum pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruetur, necnon & contradictores super hoc pet censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate presentium facultatem. hæc ibi.

Clementis
III. cōstitu-
tio an. 1265.

Ad hæc Clemens Papa III. qui proxime successit Alexandro III. eandem illā trimembrē diuisionē fecit, anno Domini MCCLXV. apud Perusiu Pontificatus sui anno primo, tertio nonas Nouēb. per constitutionē incipien. Ad extirpanda. in ea tamen cōstitutione explicatius bona hæc declarantur, habet autē ita: Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quiuis alius Rector, omnia bona hereticorum, & receptatorum eorū, quæ per dictos officiales fuerunt occupata, seu inuēta, & condemnations pro his exactas: necnon & lignamina, lapides & regulas domorum & turrium, quæ occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quam immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo: Vna pars, &c.

Constitutio
Bonifacii o-
ctauo anno
1295.

Iam Bonifacius Octauus ad annos Domini MCCXCV. parū plus, per constitutionē suā relatā in c. Cū secundū leges. de heret. lib. 6. similiter declarauit atq; constituit, ut bona hereticorū ipso iure essēt cōfiscata: vetuit tamē ne apprehēderetur, seu occuparentur per dominos temporales, antequam per iudices legitimos ecclesiasticos super crimine hæresis esset pronuntiatum; eius constitutionis verba ita habent: Bona hereticorum, (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quā predicti delinquant) ipso iure de Fratrum nostrorum consilio decernimus cōfiscata. Cōfiscationis tamē huiusmodi executio, uel bonorum ipsorum occupatio fieri nō debet per principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, uel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. hæc ibi.

Constitutio
Benedicti xj.
anno 1303.

Benedictus XI. extrauaganti quadā incipiente: Ex eo. relata tit. de heret. inter communes, directā Inquisitoribus hereticæ prauitatis in Lombardia, anno Domini MCCCIII. sexto nonas Martij Potificatus sui anno primo apud Lateranū, ut apparet ex originali, quod uidimus in inquisitione Bononiē.

si, constituit, ne Episcopi poscerēt partē partē deputatæ officio Inquisitionis de bonis confiscatis, nere rationem exigerēt ab Inquisitoribus, sed eam redderent Inquisitores cameræ Apostolicæ, aut alij prout in dicta extrauaganti continetur in hæc verba: Rationem autem eidem dicecelani prouentuum obuenientium ex Inquisitionis officio a uobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mandato contrarijs non exposcant: Sed eam Cameræ nostræ uel alij, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis: quæ generaliter obseruari iubemus. hæc ibi.

Sed ex his verbis iudicio nostro non potest certo colligi, bona hereticorum confiscata, applicata, siue applicanda esse Cameræ Apostolicæ, sed hoc solum, uidelicet, Inquisitores non teneri ad reddendam rationem Ordinarijs, siue Episcopis, qualiter scilicet expendant illam partem bonorum confiscatorum, quæ sancto officio applicatur, sed solum eam rationem reddendam esse Cameræ siue Præfecto Cameræ Apostolicæ, aut illi, cui id Romani Pontifices commiserint. quod rationi est consentaneum: nam cum Inquisitor sit delegatus Papæ, & ob id in causa delegata Ordinario minime sit inferior, cap. sane lo. 2. extra de offic. iud. deleg. nō est equū, eum obligari ad reddendam rationem dicecelano de ea parte bonorum confiscatorum, quæ officio Inquisitionis applicatur.

Post Benedictum Vndecimum Clemens V. circa annos Domini MCCCVI. in Cōcilio Vienēsi (& refertur in Clemen. 2. de heret.) vetuit in bona Ecclesiarū ob delictū Clericorū confiscarentur in hæc verba: Nec scienter attentent Ecclesiarum bona ob clericorum delictum prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. hæc ibi.

Hæc sunt magis præcipua & insignia decreta tã Potificia siue ecclesiastica, quā Imperatoria, siue ciuilia, de bonis hereticorū confiscatis, & eorū diuisione & applicatione loquentia, ex quibus redditur difficilis hæc cōtrouersia de diuidendis, seu applicandis bonis hereticorū confiscatis, aut confiscandis: & cum multorum insignium virorum ingenia in ea declaranda, elaborauerint, nondū tamen constitit, quid inuolabiliter tenendum esse videatur.

Eymericus ergo, ut initio huius commentarij diximus, tum in hac, tum etiam in questione sequenti simpliciter affirmat, bona laicorum hereticorum confiscata ad sæculares principes & dominos temporales pertinere. ad quam sententiam stabilendam ubique utitur decisione cap. Vergentis. extra de heret.

Rolandus à Valle in præcitato consilio 8. lib. 3. postquā commemorauit multorū de hac re opiniones, ita sentire uidetur: bona hereticorū seculariū confiscata ad dominum temporalem spectant, per textum in cap. Vergentis. & in cap. excommunicamus el. 1. §. Dammati. extra de heret. & in cap. cum secundum leges. de heretic. lib. 6. nisi certæ constitutiones Papales extarent in cōtrarium, per quas aliter disponderetur: nam tunc ita applicanda forent sicut per tales constitutionis cauereetur. additque considerandum esse diligenter, an tales constitu-

Inquisitor
cui reue-
reddere
tionem.

Clementis
constituti-
o anno 1306

Eymerici
pauio.

Roland
Valle op-
nio.

Constitutiones sint certæ & legitime publicatæ, & an restringantur ad aliqua loca particularia, vel extendantur ad quasque provincias: si enim hæc non reperiantur in talibus constitutionibus, tunc bona laicorum hæreticorum confiscata, domini temporalis fisco sunt applicanda iuxta dispositionem iuris in dicto cap. Vergentis. extra, de hæret.

Illud item adiungit Rolandus, constitutiones has nunquam usu fuisse receptas. & ob id nequaquam fore observandas. atque hoc in summa sentit Rolandus.

fati opi-

Bursatus vero in prædicto consil. 43. nu. 43. vers. Quare cum ex supradictis. hanc controuersiam ita cõcludit: ubi adsunt decreta in specie cõcessa alicui ciuitati circa dicta bona disponẽtia, illa sunt omnino & inuolabiliter obseruanda, omiſſa omni alia iuris. & constitutionum dispositione: quod si nulla talia decreta particularia reperiantur, tunc particularis loci consuetudo attendenda est, & iuxta eã bona confiscata sunt applicanda vel diuidenda. Sin autem nulla vel priuata decreta, vel consuetudo extent, tunc in terris Ecclesiæ Romanæ subiectis, dimidia bonorum confiscatorum Curie Romanæ, altera vero officio Inquisitionis applicanda est: in alijs autẽ terris imperij respectu Italiæ obseruanda est constitutio Innocentij Quarti, Alexandri Quarti, & Clementis Quarti de triplici bonorum diuisione, quam paulo: antea tradidimus, quoniã illę constitutiones ad terras Italiæ tantum fuerunt transmissę: Sed in locis extra Italiam, in quibus nec decreta particularia, nec consuetudines locales habentur, ius commune est seruandum, sicut à Rolando à Valle in dicto consil. 8. lib. 3. scriptum est. Et hæc est Bursati sententia.

landi di-
m expen-
at.

Ego vero, vt breuiter meã sententiã perferam, primum omniũ libenter subscribo horum virorum doctorum opinioni, quatenus dicunt constitutionibus Papalibus esse deferendum, si tales tamen constitutiones certę & legitime reperiantur. ceterum non probo quod Rolandus à Valle in dicto consil. 8. lib. 3. nu. 34. ait, non esse faciendum fundamentum in dictis constitutionibus & extrauagantibus cum non appareant; nam præterquam quod frequẽter à doctoribus citantur in dicto cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. eas viderunt Reuerendissimi domini Cardinales Inquisitores generales in vniuersa republica Christiana, vidimus & nos authenticas & originales plumbeas, eorundemque dominorum iussu in fine huius operis imprimendas curauimus: quamquam ergo non viderit Rolandus, non tamen decuit ita audacter eas in dubium reuocare. quare quantum ad hanc partem attinet, cessat nunc prorsus hæc controuersia de viribus seu valore & robore earum: & qui modo de illis dubitaret, de qualibet etiam certa alia re imprudenter, ne dicam impudenter, dubitare posset.

Ab hac minime probat Rolandus has constitutiones vnquam fuisse usu receptas, & qua facilitate leuiter id dixit, seu verius effutiuit, eadem facilitate refellitur. certe ergo hoc scio iussisse Romanos Pontifices diligenter vt obseruarentur, & frequẽter obseruatas fuisse credimus à catholicis populis à præsentia Papæ non longe distantibus.

A Præterea non arbitror audiendũ aut recipiendũ id, quod in prædicto consil. 43. lib. 1. nu. 52. & seq. Bursatus affirmat, videlicet, prædictas Innocentij Quarti, & Clementis Quarti, constitutiones, in quibus de triplici illa bonorũ diuisione agitur, locum tantum habere, aut obseruandas esse in Italia, cum ad Inquisitores Italię solũ transmissę fuerint. hoc enim, si verum esset, facile possent infinite prope Leges & Canones restringi vel ad certas provincias, vel ad certas dioceses, & priuatas ciuitates, cũ sæpe legũ & canonũ conditores leges & constitutiones condentes vni vel præsidi, vel iudici, vel prefecto, vel primati, vel Patriarchę, vel Episcopo, vel Collegio, vel vniuersitati rescribant, vt notissimũ est legẽti titulos, siue inscriptiones legum, præsertim Codicis, & Canonum, præsertim in Decretalibus Romanorum Pontificum Epistolis.

Bursati dictũ
perpenditur.

Nec obstat si dicatur illa in corpus iuris esse relata, ac propterea ad omnes extẽdi et applicari: secus autem de nostris extrauagantibus, quę nõ sunt in corpore iuris clausę, quoniam respondetur nihil hoc impedire quo minus omnes obligent, cum nominatim & expresse cõstitutum sit, omnes constitutiones & extrauagantes contra hereticã prauitatẽ editas, etiã si in corpore iuris nõ contineantur, obseruandas esse c. vlti. §. vlti. de hæret. lib. 6. Clem. 1. §. vlti. de hæret. ad quod est textus valde notandus in l. Arriani. §. cõstis quoq; legib. C. de hæret.

Extrauagantes de hæreticis loquẽtes, an vbiq; seruari debeant.

Iam si verum esset quod Bursatus scribit, facile multa inquisitorum priuilegia favore fidei cõcessa ruerent, aut in dubiũ reuocarentur, cum interdum inquisitorib. ordinis Fratrum Predicatorum, interdum inquisitoribus ordinis Fratrum Minorum cõcedantur; quę profecto non respiciunt tantum inquisitores eius ordinis, sed cum in fouorem fidei concedantur, omnibus penitus Inquisitoribus competunt, cuiuscunque ordinis aut gradus existant. Quod recte annotauit Nicolaus Eymericus supra par. 2. qui postquam reuulisset varias illas litteras & extrauagantes Apostolicas pro officio sanctę Inquisitionis, dixit, omnia singula Apostolica priuilegia, quę in prædictis litteris Apostolicis inquisitoribus Aragonię conceduntur, haberi etiam & generaliter concedi per alias litteras omnibus & singulis quibuscunque inquisitoribus.

Ad hæc, multa sunt capita & decreta in his extrauagantibus. Innocentij Quarti, & Clementis Quarti, (vt de his nũc cum Bursato agam) quę si quis dicat in Italia solum fore obseruanda, ridiculum proculdubio se præbebit, qualia illa sunt de capiendis & custodiendis hæreticis, aut deducendis, sicut inquisitorib. visum fuerit; de puniendis eisdem relictis curię seculari per seculares magistratus, & alia similia, quę quis audeat dicere extra Italiã nõ esse obseruanda, propterea quod solum ad Italię inquisitores illę extrauagantes fuerint destinatę?

Propterea vero Romani tunc Pontifices ad inquisitores Italię rescripta illa transmiserunt, quoniam eo tempore in Italia frequentes erant inquisitores contra instantes hæreses Patarenorum, Catharorum, Leonistarum, & aliorum hereticorum, qui maxime Italię partes infestabant, sopitis iam & extinctis aliquantulum hæresibus Valden-

Cur Romani Pontifices multas extrauagantes direxerint Inquisitoribus Italię.

sium sine Pauperum de Lugduno, quas paulo antea sedes Apostolica per multorum insignium viro-
rum, & praesertim Beati Dominici praedicationem
in Gallia Narbonensi repreßerat, ut constat ex his
quæ cum Eymerico diximus supra parte 2. quæst.
13. & alibi multis locis, quamobrem quæ tunc ad
eos Inquisitores rescribentes statuebant, ab alijs
quoque aliarum prouinciarum Inquisitoribus, si
affuissent, obseruari volebant pij & prudentes Ro-
mani Pontifices: & ad Italiae Inquisitores ideo
tunc ea relata fuerunt, quia illi ea prouisione &
constitutionibus maxime indigebant: quod si alibi
eadem contingerent, idem ius ibi seruandum esset,
ut in casu valde simili recte scripsit Accursius in
authen. Cassa & irrita. in verbo, Per totam Italiã.
C. de sacrosan. Eccl.

Quod p Põ
ticias extra
uagantes san-
ctum est de
bonis hereti-
corum confi-
scati, ubique
seruandũ est.

Quare ut ad institutum reuertar, in locis etiam
extra Italiam, in quibus per particularia seu pri-
uata Pontificum decreta nihil constitutum extat
de diuisione seu applicatione bonorum confiscato-
rum, quod ab Innocentio Quarto, Alexandro Quar-
to, & Clemente Quarto, de triplici diuisione fue-
rat ordinatum, obseruandum crederem, & custo-
diendum tamquam legem ubique loquentem, &
quoslibet, quibus competere potest obligantem.

Itaque omissa dispositione iuris antiqui, in c. Ver-
gentis, extra, de heret. dominus temporalis si in fa-
uorem Sancti officij actu præstet ea, aut alia equi-
pollentia, aut maiora, aut similia illis, quæ per di-
ctas constitutiones postulatur, tertiam bonorum
confiscatorum partem habere poterit, aut etiam
plus, si ita Papa concesserit, aut sciens permiserit.

Hinc consequitur recte in Hispania, bona dāna-
torũ de heresi applicari fisco regio, ut testatur Co-
narruias lib. 2. variar. resolut. ca. 9. nu. 12. & ius-
tè posse applicari affirmat auctor repertorij Inqui-
sitorum, in verbo, Diuisione bonorum. circa finem.

Rex Catholi-
cus in Hispa-
nia abũde p-
uider Inqui-
sitoribus.

quoniam Rex noster Catholicus non modo curam
habet constituendi prætorium siue sapientissimum
Senatum, qui in regia curia omnes causas potius
Hispaniæ ad huius criminis punitionem pertinen-
tes tractat, cui præest vnus ex magnis Hispaniæ
præsulibus, verum etiã Inquisitorib. hereticæ pra-
uitatis, quos præsul ille auctoritate Pontificia con-
stituit, ac mittit per totam Hispaniã ad extirpan-
dam hereticæ prauitatis labẽ, abunde subministrat
expensas, & quæcunque necessaria, quæ si cæte-
ri domini temporales abunde & sufficiẽter Inqui-
sitoribus & eorum ministris præstarent, iustum
quidem esset, ut de bonis confiscatis participarent.

Domini tem-
porales non
præstares In-
quisitoribus
necessaria,
an debeant
participare
de bonis cõ-
fiscatis.

Cum autẽ in multis locis domini temporales nõ
præstent Inquisitorib. illas impensas, nec actu, sub-
eant illa onera & labo. es, aut alia his similia, quæ
Innocẽtius Quartus, & Alexad. Quartus, & Cle-
mens Quartus, præstari iusserunt, equidẽ nõ video
quo iurẽ, quare ratione aut causa possint habere
tertiã illam bonorũ confiscatorum partem, illis per
eas cõstitutiones assignatã: neque enim ob aliã cau-
sam cõcessa eis fuisse videtur nisi quia labores illos
& onera subibant: quæ cum hodie regulariter non
præstent, postquam onus non sustinent, commodum
reportare non debent, quod & ratio naturalis &
equitas postulat. c. qui sentit. de regul. iuris. lib. 6.

A l. secundum naturam. ff. de regul. iuris.

Quia vero si domini temporales bona hereticorũ
confiscata occuparent, facile posset contingere, ut
idẽ non prouiderent abunde Inquisitorib. & eorũ
ministris in omnibus necessarijs ad promotionem
Sancti officij, unde res fidei nõ mediocriter lædi pos-
sent, proinde illud semper verissimum esse putari,
quod Ludouicus Bologninus grauis Iuriscõltus &
multæ eruditionis consuluit, ut refert Tabiẽsis in
Summa, verbo, heret. §. 6. videlicet, omnia bona cõ-
fiscata applicari debere ad promotionẽ & utilita-
tem Sancti officij, sicut in Hispania data esse testa-
tur Simãcas de catho. insti. tit. 9. de bonis heretico-
rum. nu. 132. quamuis aliud scripserit Conarruias

lib. 2. variar. resolut. c. 9. nu. 12. ut paulo antea di-
ximus, quod propterea omnino seruandum foret,
quoniã hodie ut in Clemẽt. 1. de heret. constitutum
fuit inquisitores proprios habent carceres, fami-
liam propriã, & proprios notarios & ministros,
quibus maiori ex parte domini temporales nec ali-
menta, nec salariũ præbere solent, immo vero quã-
doque rogati nolunt quidquam persolvere: qui-
nimmò si Inquisitor domini secularis satellites, aut
apparitores, aut milites interdum petat pro nego-
tijs fidei exequendis, re s. capiẽdis, aut deducendis,
id ea gẽs non aliter exequi vult, nisi ab Inquisito-
re satisfactionẽ & pretiũ impensi seruitij accipiat.

Quod si quis consuetudinẽ mihi obijciat circa
huiusmodi bona occupada siue apprehendenda, re-
spõdebo nõ facile putare me talem consuetudinem
seruandum esse: nisi fuerit rationabilis & legitime
præscripta, cap. fina. extra, de consuetu. & nisi fue-
rit conformis iuribus & Papalibus constitutioni-
bus. quoniam sæpe domini temporales de facto ea
faciunt atque inuadunt, quæ de iure licite facere
nõ possunt, & contra imbelles Inquisitores nõ dif-
ficulter obtinẽt quod in suis dominijs ac terris cu-
piunt & de facto possunt. quare nisi cõsuetudo ha-
buerit qualitates, quas proxime dixi, suspecta
merito & illicita haberi poterit, nec erit seruanda.

Et quamquam sentiam omnia hæc bona cõfiscata
assignada esse sanctæ Inquisitionis officio: ex cau-
sa tamen quandoq; aliter possunt impedi & appli-
cari ad alios pios vsus, sicut ad impensas belli con-
tra infideles, aut ad alias similes, & Reipublicæ
Christianæ vtiles, quemadmodum tempore Catho-
licorum Regum Hispaniæ, Ferdinandi, & Isabel-
læ, magna pars bonorum ob heresim confiscatorũ,
applicata fuit bello, quod aduersus Sarracenos Gra-
natenses gerebatur, ut testatur auctor Repertorij
inquisitorum in verbo, Diuisione bonorum. Et hoc
modo accipi posset extraneus illa Alexandri
Quarti, quæ incipit: Discretionĩ uestræ. cuius se-
riem paulo antea retulimus, per quam iubet Pa-
pa inquisitoribus Romanæ prouinciæ & admini-
strationis beati Francisci, ut bona hereticorũ ven-
dant, & pretium conseruent ad opus seu fabricam
Romanæ Ecclesiæ. cessante vero rursus ea causa,
officio inquisitionis sunt integre applicanda.

Quid autem iudicem de opinione illorũ, qui di-
cunt dimidiam partem bonorum confiscatorum at-
tribuendam Cameræ Apostolicæ, & alteram dimi-
diam officio Inquisitionis, alibi explicari. interim
videro

Omnia
cõfiscata
applicari
ad prom-
nem S-
officij.

Inquisito-
rũ pro-
habent ca-
res, & mi-
stros.

Consuetu-
circa b-
cõfiscata
cupanda
seruari
beat.

videto Tabiensem in summa, verbo, hæreticus. §. 6. Campegius apud Zanchinum c. 26. & Bursatium in dicto consi. 43. nu. 55. vers. Et quod hodie.

Neq; his quæ hætenus diximus, obstat si dicatur, nō spectare ad Romanum Pontificē in terris sibi temporaliter non subiectis, disponere de rebus aut bonis hæreticorum laicorum, sed id totum ad dominos temporales pertinere; quoniam responderetur hoc falsum esse, ne dicam impium, & blasphemum; nā vt supra dicebamus, iudicare de hæreticis & pertinentibus ad eos, ad Ecclesiam spectat, cum sit hæresis crimen mere ecclesiasticum; quod autem bona eorum publicentur, inter pœnas hæreticorum numeratur: de hoc ergo standum est Pontificum & Ecclesiæ legibus.

Rursus occupatio bonorum accessorium est ad sententiam damnationis hæreticorū, quod est principale, vt scribit Geminianus in cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. accessorium autem iuxta naturam principalis iudicatur, c. accessorium. de regul. iur. lib. 6. cū itaque hoc crimen sit mere ecclesiasticum, cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. vbi prohibetur iudicibus secularibus, ne de eo quoquo modo cognoscant, inde fit, nec de bonis hæreticorum cognoscere debeant, aut illa occupare possint, sed id totum ad iudicium Ecclesiæ spectat. nec quicquam amplius de illis disponere poterunt, quam per ecclesiam eis fuerit concessum.

Ad hæc ex serie Pontificiarum constitutionum, quas supra retulimus, satis constat Romanos Pontifices de bonis hæreticorum semper libere disposuisse, quod vtique non fecissent, nisi talem haberent potestatem.

Preterea Romanus Pontifex ratione latissimæ suæ iurisdictionis & potestatis, non solum potest coercere quoslibet laicos inferioris ordinis peccantes sed etiam Principes, quos potest dignitatibus suis priuare, cap. ad abolendam. §. Statuimus. extra de hæret. tradit glossa & Doctores, in dicto cap. Vergentis. de hæret. inde videmus ac scimus Papam priuare Reges suis regnis cap. alius. 15. quæst. 6. & docet copiose Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 114. poterit ergo eorum bona confiscare, & cui voluerit applicare.

Quod vero hæc applicatio bonorum confiscatorum Ecclesiæ fieri debeat, & potissimum ei tribunali & officio, quod in hæreticos animaduertit, rationi est valde consentaneum. cum enim hæretici Ecclesiam offendant, & eam insigni afficiant iniuria, eidem læsæ principaliter satisfaciendum est, vt notat Felynus in c. Vergentis. extra de hæret. pro quo facit illud Iacobi Butrigarij pronuntiatum, in l. quicumque. C. de hæret. dicens, quod vbiunque delictum est ecclesiasticum, & bona sunt publicanda ea debent applicari Ecclesiæ.

Rursus non obstat dicere, quod si hæc bonorum applicatio debere fieri Ecclesiæ, siue sancto officio Inquisitionis, facile posset contingere, quod vbi esset multitudo hæreticorum, illis damnatis paulatim omnia bona deuenirent ad sanctum officium, & ita domini temporales grauerentur, quoniam respondeo immo hinc oriri debere effectum contrarium, nam facile hoc non timebunt domini

A temporales, si studuerint ac operam dederint ne hæretici in suis terris libere agant, quos si extirpauerint, longe erunt ab hoc timore; sin autem secure agere permiserint indigni sunt, vt bona eorum confiscata ad eos deuoluantur.

Postremo illud adiungam, quod à me aliquando quæsitum scio, an domini seculares possint cōcedere statuta, quibus caueāt, qualiter diuidēda vel applicāda sint bona hæreticorū confiscata. & breuiter respondeo, talia statuta facta absq; Romani Pontificis eoncessione, inualida esse, & penitus viribus carere, tamquam disponentia de re non spectante ad dominos temporales, sed potius ad Ecclesiam, vt constat ex superioribus. Quare si disponent verbi gratia, ne Inquisitores bona confiscata, aut aliquam eorum partem habeant, aut vt nullo pacto de ijs sese intromittant, præterquam quod ita disponentes inualide constituunt, velut impeditores Sancti officij puniri possent, argumento textus in cap. statutum, el. 1. cum ibi notatis per glossam, & Doctores, de hære. lib. 6. Quod si cōstituerent, vt vel omnia officio Inquisitionis tribuerentur, vel aliter seruatis Papalibus constitutionibus expendere, tunc de alia statuta quia Sancto officio fauerēt, aut conformia forent, iuri Pontificio, recipi possent.

Cauent tamen Inquisitores, ne dū partes suas in hac causa tueri cupiunt, odiū dominorum temporalium in se cōcitet, absque quorū beneuolentia, & fauore vix quandoque munus suum exercere possunt: quare cum de his magna fuerit controuersia, recte facient si supremum inquisitionis prætorium consuluerint; rectius vero facturos existimo principes & dominos seculares, si Inquisitorū partes fouerint, eisq; detulerint: nisi enim causa fidei in tuto sit, & hæreses extirpentur, regna & dominia nequeūt diutius in pace consistere, nec conservari, vt copiose demonstraui lib. 2. de causis vnde hæreses oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

Ex omnibus ergo supradictis apparet, quid de bonis confiscatis hæreticorum laicorum censendū, ac disponendum videatur. Ceterum, quia cum de lucro captādo agatur, scio futuros esse multos, quibus nostra hæc placita displicebunt, præsertim cū homines facilius sequantur eorum doctorum opiniones & sententias, quæ suis votis & desiderijs fauent, quamuis sint contra veritatem, aut contra vtilitatem, honorem, & incrementum sacrosancti officij Inquisitionis, propterea cuperem omnino, vt sanctissimus dominus Papa, lege lata, Sanciret ac constitueret, quod omnino seruandum foret circa confiscatorum bonorum propter hæresim applicationem aut diuisionem, singulatim declarando omnem casum, qui incidere posset, & exprimendo, onera dominorum temporalium, si aliquā partem de bonis confiscatis habere vellent, vt ita tandem omnes controuersie componerentur, lites cessarent, & iurisperitorum responsa tacerent, quorum fortassis nonnulli humano affectu ducti, illis fauent à quibus temporale aliquod commodum vel acceperunt, vel accipere sperant.

Postremo ex prædictis videtur inferendum, in eis locis, in quibus non sunt adhuc Apostolici Inquisitores constituti, bona damnatorum de hæresi

An valeat statutum domini temporalis, disponens de bonis hæreticorum confiscatis.

Bona damnatorum de hæresi an pertineant ad Episcopos in locis vbi non sunt Apostolici Inquisitores.

applicanda esse fisco Episcopi diocesani, qui causam fidei tractans hereticos punit, non obstante quod Episcopus debeat suis stipendijs & impensis in hereticos animaduertere, per extrauag. Ex eo. tit. de heret. inter communes. Episcopus enim seu Prælatus diæcesanus fiscum habere dicitur, ut notat glossa in c. quia diuersitatem. extra de concessione præben. ubi id notant Ant. de But. nu. vlt. circa finem: & Ioannes de Imola nu. 12. vers. et nota bene ex glossa. & alij quos refert Couarruias lib. 2. variar. resolut. c. 9. nu. 11. vers. septimum aduertendum est. Ceterum hæc bona in usus pios per Episcopum conuertenda essent nisi dicas ad fiscum Romanæ Ecclesiæ pertinere, ut alibi iudicauimus.

Q V A E S T I O C X.

An bona hereticorum impœnitentium vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & ab Inquisitore, &c.

Entesima decima quæstio est; Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hereticorum impœnitentium, seu relapsorum, relictorum brachio sæculari, debeant eorum dominis condemnare, vel ipso facto, quo ut tales relinquuntur, sint de iure eorum dominis confiscata?

Respondemus, quod confiscatio bonorum hereticorum laicorum, ut dictum est supra quæstio. prox. & patet c. Vergentis. extra de heret. non est facienda per iudices ecclesiasticos, sed per Potestates & Principes temporales, licet possint cogi per ecclesiasticos iudices per censuram ecclesiasticam ut eam exequantur: quæ quidem facienda est per eosdem, cum aliqui heretici indicantur ut relapsi, & traduntur curiæ sæculari, ut patet in c. Vergentis. extra de heret. & c. Super quibusdā. de verb. sign.

Et quia hæc quæstio indirectè pertinet ad Inquisitores, sed directè ad dominos temporales, ideo dimittatur.

C O M M E N T. C L I X.

In hac quæstione Eymericus in sua opinione persistit, videlicet bona hereticorum laicorum confiscanda esse per potestates & principes sæculares, & eisdem etiam applicanda; de quo articulo quid mihi sentiendum videatur, abunde explicui super proxima præcedenti quæstione.

Illud hoc loco admonebo, quod rectè Eymericus obseruat, ex c. Vergentis. extra de heret. nempe principes sæculares cogi posse per censuram ecclesiasticam, ut bonorum confiscationem exequantur. Equidem raro huic censuræ locum esse putarem, si bona confiscata essent applicanda dominis temporalibus; cum sponte cupiditate habendi ad illa apprehendenda eos excitandos credam. Verum si cum officio Inquisitionis sunt applicanda, forte contingat hæredes, aut amicos, aut consanguineos eorum, quorum bona fuerunt confiscata, ea bona nolle restituere, cogendi sunt ad ea exhibenda per censuram

A ecclesiasticam, & si opus fuerit, vi compelli debent, etiam si opus fuerit, innocato auxillio sæculari, atq. argumento huius textus.

Q V A E S T I O C X I.

An propter hæresim maritorum dotes vxorum sint confiscandæ.

Entesima vndecima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor propter hæresim maritorum, dotes vxorum catholicarum debeant confiscare?

Respondemus, ut dictum est supra q. proxima, quod interest Episcoporum, nec Inquisitorum, dominis temporalibus bona hereticorum confiscare, sed ipso iure sunt confiscata.

An autem propter hæresim maritorum dotes vxorum catholicarum sint confiscandæ, dicendum est, ut in c. Decreuit. de heret. lib. 6. ubi dicitur sic; Decreuit felix recordationis Innocentius Papa quartus, quod propter hæresim maritorum vxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, nisi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hereticos tunc sciebant.

Q V A E S T I O C L X.

Potissima huius quæstionis conclusio est, Dotes vxorum ob hæresim maritorum non confiscari, nisi quando cum hereticis scienter contrahunt matrimonium.

De hac materia differunt Zanchinus tract. de heret. c. 25. nu. 4. Locatus in opere iudiciali, verbo, pœna. nu. 9. vers. septimo vxores Carrerius tract. de heret. nu. 141. vers. qui filij etiam. & nu. 169. vers. an autem liceat vxori. & seq. Palacius Rubius super lege Taurina 78. nu. 1. idem in tract. de regno Navarra par. 5. §. 5. ubi copiose explicat quando delictum mariti vxori noceat. Simacas de catho. inst. ti. 9. nu. 66. & sequen. Ioannes Royas singulari 215. incip. Vxor heretica.

Ratio vero huius conclusionis est, quoniam mulier scienter contrahens cum viro heretico, errori eius cōsentire videtur, & heretica putatur: unde consequitur ut & dotem & dotis privilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. sol. mat. & in l. assiduus. C. qui potio. in pig. habeantur authen. item privilegium. C. de her. Archidia. in c. 1. 4. q. 1: Baldus in rubr. de priuil. dot. late Balbus tract. da dote p. 11. membro 3. differentia 21. Ioan. Royas dicto singulari 215. glossa, Archidia. & Doctores communiter in c. decreuit. de her. lib. 6. Repertoriū Inquisitorū verbo, mulieres. §. vlt. idem copiosius verbo, dotes.

In hac tractatione sequētia sunt putissimū obseruanda. Primum, si vxor a principio nesciuit, virum cui nubebat, hæreticum esse, etiam si postea sciat, nō admittit dotē: quoniam initium respiciunt. ita glossa in dicto c. decreuit. de heret. lib. 6. verbo, tunc. quā communiter præcitati sequuntur: ignorare autē præsumitur nisi probetur scire. l. verius. ff. de probatio.

Sed

Hodie secus est per noua iura.

Qui detinet bona cōfiscata, ad ea exhibenda & ecclesiastica cēiura & vi cōpelli possint.

Relat. sup. pag. 106.

Cur vxor pta heretici perdat do-

Nubens heretico igno-
ranter nō amittit do-

Sed mihi hoc amplius obseruandum videtur, si a principio ignorans contraxit, quamuis postea maritum hereticum fuisse obligat, dotem non amittet, nisi & ipsa peccato eius deinceps consentiat: nam tunc eodem amittet, quoniam paria videntur a principio vel ex post facto delicto consentire: ubique enim peccatum adest, & eadem pœnatio, quare idem ius statuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

Plus tãto dubitationis habet: An si vxor maritum hereticum, nouit, postquã cum eo contraxit, dotem amittat, si nõ reuelet iudicibus fidei; & qui tenent hereticos indistincte esse reuelandos, fortassis diceret in pœnã omisissæ reuelationis priuilegium recuperanda dotis amitti, sed verius est non amittere. Primum, quia ex omisissæ reuelatione nõ contrahitur heresis, sed heresis suspicio: pœna autẽ amittende dotis nõ videtur infligi ob solã quamcunque heresis suspicionem, sed ob heresim formale: & hoc est benignius; & ita accipio textum in dicto c. decreuit. de heret. lib. 6. punietur ergo mitiori pœna extraordinẽ: interdũ vero excusari poterit ob causas; quas tuli supra parte 2. super q. 53. §. at non videtur.

Huc spectat quæ tradit Matthæus de Afflictis in consti. regni Sicilia lib. 2. Rubrica 8. de vxorib. fori iudic. quẽ sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas incurrunt filij. q. 19. num. 2. quod si non denuntiat maritum suum rebellem Regi, excusatur propter arctissimam conjunctionem, quæ est inter virum & vxorem.

Num autem si vxor catholica receptet maritum hereticum, incidat in pœnas receptatorum, quæsitum est: & Albericus tract. de statutis, par. 4. q. 7. non teneri pœna receptatorum asserit, & ita quandoque iudicatum commemorat, per textum in l. 1. C. de repud. ibi: non mutet uxoris affectione: quia potius id amore viri & affectu maritali, quã affectu criminis facere videtur. & hanc sententiam sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 20. nu. 2. neq; ab hac sententia puto recedendum, vt dixi supra par. 2. super quæst. 56. §. seu aliàs fauorem. cum seq.

Sed in viã reuertor, cum vxor dotẽ non amittat ob heresim mariti (quod iustum est & rationi cõsonum, quia delicta suos debet tenere auctores. l. sancimus. C. de penis.) si bona mariti a fisco sine occupata, mulier dotem suam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptista a sancto Blasio in tract. de priuilegiis dotalibus in priuilegio 146. sequitur Campegius tract. de dote 3. par. q. 23. & Hyerony. Gigas tract. de crimi. læsæ maiestatis lib. 3. tit. de penis, quas filij incurrunt. q. 18. nu. 6.

Cum vero dicimus, dotẽ esse catholicæ vxori a fisco restituendã, eam intelligimus, quã vere maritus hereticus ab vxore habuit, nõ illã quam in dotalibus instrumentis maritus se habuisse cõfiteatur. l. 1. C. de dote cau. non numerata. l. si quis post hac. C. de bonis proscript. glossa & Doctores communiter in l. assiduis. C. qui potior. in pig. habeantur.

Non ergo sufficit vxori ad repetendã dotẽ a fisco, producere dotalē instrumentum, nisi amplius per testes, vel fidẽ tabellionis, vel aliter numerationem dotis viro factã legitime probauerit, vt efficaciter docuit Gabriel. Quemada in cõpendio quæstionum

A de bonis confiscatis. q. 4. quod apertissimẽ probat textus in dicta l. si quis post hac. C. de bonis. proscripto. ibi: Dos etiam, non quæ aliquoties inaniter, dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, reprobentetur. hæc ibi.

Ad hæc restituenda sunt vxori bona parapherna, & alia eiusdem propria, quocunque titulo quæsitã: itẽ ea, quæ ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut alijs quibusdã modis, quos explicat textus in dicta l. si quis post hac. C. de bonis proscripto. in hæc verba: Ea etiam quæ ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, uel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proscriptionem peruenerint, apud eam firmiter permaneant. hætenus ibi. Huc spectat textus in l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito.

His verbis comprehendas arrhas, & alia munuscula, quæ ab sponso data sunt sponsæ osculis interuenientibus, cum primum copularentur: hæc enim non confiscantur, quia pudicitia præmio cedunt: hæc ergo a fisco repetenda erunt.

Neque propter heresim mariti perdit vxor, quæ dono accipit a consanguineis eiusdem mariti, nisi nominatim ab eo, qui donauit vxori, dictum sit vt marito acquirantur, vt optime scripsit Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxorem. §. 45. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc casu contemplatione vxoris, non intuitu viri facta videtur huiusmodi donationes, quod tunc maxime verum erit, cum res dono data eius sunt naturæ, vt potius vxori, quã viro competant.

Illam mihi postrema difficultas hic est diluenda: An id quod matrimonio constante acquisitum est, debeat fisco adiudicari, cum maritus cõmittit crimen heresis; an uero & sua lucris pars vna cū dote vxori sit restituenda: & omisiss multis, verior sententia & mitior est (a qua non recederem si iudex in tali lite futurus essem) suam partem lucris cum dote vxori restituendam esse. Primum hoc benignitas suadet & æquitas. deinde non est rationi consonum, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum fisco cedant. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. Postremo hoc communi vero recipiunt viri insignes. Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxor. Gabriel Quemada in cõpendio quæstionum de bonis & confiscatis. q. 6. quos sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. nu. 71. cetera huc spectantia ab alijs sint petenda: nobis magis necessaria frequentiora retulisse sit satis.

E

Q V A E S T I O C X I I.

De confiscatione bonorum clericorum hereticorum.

Entesima duodecima questio est: Vtrum bona hereticorum clericorum impœnitentium, uel relapsorum, sint ipso facto, cum tales relinquuntur bra-

Qualia bona cū dote vxor recuperet marito damnato.

Quæ accipit vxor a cõsanguineis eiusdem mariti heretici nõ perdit ob illius heresim.

Acquisitum cõstante matrimonio, an fisco adiudicetur, vel qd vxori detur.

chio seculari, ecclesijs unde illa habuerunt, seu episcopo confiscata.

Respondemus quod bona laicorum confiscantur dominis temporalibus, & si sunt domini temporales prelati, eis applicantur: si seculares, secularibus dominis confiscantur, non per ecclesiam, sed per curiam secularem, ut in c. Vergētis, de hæreti.

Bona vero clericorum applicantur ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt, ut patet in cap. Exco-
 municamus itaque, in prin. ubi dicitur sic: Dána-
 ti vero presentibus secularibus potestati bus, aut
 eorū balliuis relinquātur animaduersione debita
 puniendi, clericis prius à suis ordinibus degrada-
 tis: ita q̃ bona huiusmodi damnatorum, si laici
 fuerint, confiscantur: si uero clerici, applicantur
 ecclesijs, à quibus stipendia receperunt.

Est tamen considerandū, quod de huiusmodi
 materia habetur in c. Nolentes, de hæret. in Cle.
 ubi dicitur de Inquisitoribus sic: Nec scienter at-
 tentent, ecclesiarum bona ob clericorum delictū
 prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ ap-
 plicare. Quod si secus in his, uel eorum altero fe-
 cerint, excommunicationis sententiæ eos subiace-
 re decernimus ipso facto.

COMMENT. CLXI.

EX tota serie huius quæstionis non obscure col-
 liguntur tria axiomata.

Primum est. Bona laicorum hæreticorum appli-
 cantur dominis temporalibus, siue tales domini
 sint seculares, siue sint prelati, quos contingat
 habere iurisdictionem temporalem.

Alterum est. Bona hæreticorum clericorum ap-
 plicantur ecclesijs, a quibus habuerunt stipendia.

Postremum est: Bona ecclesiarum, quæ à clericis
 hæreticis possidentur, ob delicta clericorum non
 esse applicanda etiam fisco Ecclesiæ.

De prima assertionem nihil nūc est à nobis dicēdū,
 cum in præcedentib. satis abūde docuerimus, Eyme-
 ricū vetera iura secutum ubique sentire, bona lai-
 corum hæreticorū & confiscari per principes laicos
 & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat.

Alterum ergo axioma nunc est in primis decla-
 randum, in quo EymERICUS apertissime sentire vi-
 detur, bona clerici hæretici, quæ ex Ecclesia vel re
 spectu eius acquisiuit, confiscari non posse, nec a
 quoquam indice occupari; sed illi Ecclesiæ, cuius
 contemplatione ea habuit, esse applicanda.

Hæc vero EymERICI sententiā apertio iure nititur,
 in c. Excommunicamus 1. § 1. de hæret. quo textu
 utitur hic auctor. tenet glossa ibidem verbo, stipen-
 dia. Collectarius & alij. Ancharanus in c. cum secū-
 dum leges. de hæret. lib. 6. & Conradus Brunus lib.
 5. de hæret. c. 6. Felynus in cap. Vergētis. de hæret.
 Cardinalis in Clemen. 2. de hæret. q. 6. versi. Inqui-
 sitoribus. Repertorium Inquisitorum verbo, confi-
 scatio. §. bona clericorum. Bernard. Diaz in pract.
 crimi. Can. c. 106. & alij quos prudens omitto.

Quod autē plenius & apertius hæc percipiatur,
 obseruādum hoc mihi in primis videtur, à clericis
 tria potissimū genera bonorū posse possideri. Quæ-
 dam, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, ut possessiones, do-

mus, prædia, & similia, super quibus sæpe clerici
 habent fundatos fructus & redditus, quos perci-
 piunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubita-
 tio est, quod confiscari nequeant propter ipsorum
 delicta, sed ecclesijs ipsis quarum erāt, penitus re-
 linquuntur ac de his bonis videtur loqui textus in
 Clement. nolentes. de hæret. quo utitur in hac quæ-
 stione EymERICUS in tertio axioma, quia delictū
 ministrorum non debet ecclesiæ præiudicare: ne-
 que æquum est ut eius bona minuantur propter
 eorum facinora, ut ait Repertorium Inquisito-
 rum verbo, confiscatio. §. an bona. idem Simancas
 de catho. instit. tit. 9. num. 88 & copiose Sotus lib.
 10. de iusti. & iure. q. 4. artic. 3.

Alia sunt bona, quæ ipsi clerici possident & perci-
 piunt ex bonis & beneficijs ecclesiæ, ut sunt fru-
 ctus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum: &
 in his consistit tota difficultas, an propter hære-
 sim ipsorum confiscari queant. quia tamen in hac
 re obscurissime loquuntur nostri, rursus distingue-
 re oportet, an clerici possideant beneficia curam
 animarū habētia, quales sunt episcopi, et alij recto-
 res inferiores; an vero simpliciter sint beneficiati.

Si curam animarum habeāt, cum non omnes fru-
 ctus perceptos faciant suos, consequitur ut confi-
 scari nequeāt, sed vel ad Ecclesiam illam, à qua eos
 perceperunt, vel ad Cameram Apostolicam specta-
 bunt. nam cum huiusmodi fructus ratione admini-
 strationis, & curæ animarum sint in usus paupe-
 rum & in cultum diuinum, & in necessitates mini-
 strorum eius ecclesiæ cui seruiunt expēdendi, nul-
 lum super his dominum habent, ut tradit beatus
 Thomas 2. 2. quæst. 185. artic. 7. & late Sotus lib.
 10. de iustitia & iure. q. 4. artic. 3. quos sequitur
 Couarruias in c. cum in officijs. de testam.

Dixi, cum non omnes fructus perceptos fa-
 ciant suos: quoniam in illa fructuum portione, quæ
 per canones episcopis, & alijs animarum rectori-
 bus est deputata ad suam & suorum sustentatio-
 nem cap. de redditibus. 12. quæstio 2. cum verum
 dominium videantur habere, ut videntur indicare
 Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur
 fieri posse confiscatio, ut latius ex sequentibus ap-
 parebit; quoniam de hac portione idem videtur
 indicandum, quod de fructibus perceptis à simpli-
 citer beneficiatis mox dicemus.

Quod si clerici, qui fructus & redditus eccle-
 stasticorū beneficiorum percipiunt, simpliciter be-
 neficiati sint: tunc si verū dominium eorū nāciscan-
 tur, ut vult Ioānes Maior lib. 4. sentent. distinct.
 24. quæst. 20. & Gabriel distinct. 15. quæstio. 8. &
 Syluester in Summa verbo, clericus 4. & Corneus
 cōsilio 314. lib. 3. Couarruias in dicto cap. cum in
 officijs. de testamen. Ludouicus Bologninus in ad-
 ditione ad consilium Ioannis de Anania 87. incipi.
 Circa dubium. & Sotus lib. 10. de iustit. & iure.
 quæstio. 4. artic. 3. & alij, sane si quid ex his ac-
 quirant clerici, & labantur in hæresim, poterunt
 non ecclesijs a quibus stipendia habuerunt, sed sa-
 cro inquisitionis officio per Inquisitores confisca-
 ri, & applicari, ita Simancas de catho. instit. ritu.
 9. nu. 90. ubi adducit in hac sententiam multos ex
 auctoribus præcitatis.

Idem

Relat. supra
pag. 101.

Supra pag.
113.

Sūma totius
quæstionis,

Bona clerico-
rum hæreti-
corū cui ap-
plicanda.

Tria bonorū
genera pos-
sidentur à cle-
ricis.

Bona E-
cclie ab hæ-
reticis possi-
deri non con-
fiscantur.

Bona cler-
icorū ex fru-
ctibus bene-
ficiorū, an
sint confisca-

Bona cler-
icorū hæreti-
corū ex fru-
ctibus bene-
ficiorū solum
posse confisca-
ri quæritur.

Idem iudiciū est in bonis acquisitis ex quotidiana distributionibus ecclesiastici beneficii, si earum verum dominium acquisitum censi debet haberi beneficium, & eas percipienti: quod videtur posse colligi non obscure ex textu in cap. unico. de cleri. non residen. lib. 6. vbi Dominicus. sequitur Barbatia in cap. fin. de peculio cleri. Decius consi. 280. Parisius consi. 33. incipien. In Ecclesia. volum. 4. Sotus lib. 10. de iusti. & iure quæst. 4. art. 3. concl. 3. Couarruias in dicto c. cum in officijs. de testamen. nu. 4. constat enim has distributiones à canonibus ecclesiæ ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.

Clericis si bonis acquisitis ex distributionibus beneficiorum, an ea confiscari possit.

Quemadmodum ergo in his bonis clericorum acquisitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis distributionibus, si verum eorum dominium habent, succederent illi, quos ipsi heredes sibi legitime instituisent, aut in eisdem intestati decedentes de recepta prouinciæ consuetudine successores haberent, parentes, fratres, ceterosque cognatos, (talem enim consuetudinem valere multi viri doctissimi testantur, quos refert Couarruias in dicto c. cum in officijs. de testamen. nu. 9.) eodem modo si committant crimē hæresis, videtur illis posse succedere officium Inquisitionis, cui inquisitores huiusmodi bona confiscabunt.

Verum, quoniam nondum mihi constat, an plene sit derogatum vbiq; dispositioni textus in dicto c. excommunicamus 1. §. 1. quo vtitur in hac quæstione auctor, quo cauetur vt bona clericorum damnatorum de hæresi applicetur ecclesiis, a quibus stipendia habuerunt; ideo non auderem facile in contrarium proferre sententiam: sed crederem in hoc standum esse prouinciariū consuetudini, aut in nostro casu consulendum supremum Senatum sanctæ & vniuersalis Inquisitionis Romanæ.

An clericis de iuribus, pecuniariæ penitentia, imponi possit.

Ex prædictis tamen hoc consequi videtur, vt clericis redeuntibus, quamuis non habeant patrimonium, dummodo habeant fructus beneficiorum, possint imponi penitentia pecuniaria, si in fructibus beneficiorum habeant dominium, quamuis Repertorium Inquisitorum verbo, clericus. §. an clericis. contrarium velit. & dixi plenius supra in hac 3. parte super quæst. 103. §. de clericis.

Bona clericorum hæreticorum pro re confiscari possunt.

Postremo, quædā sunt clericorum bona, quæ non habuerunt ab ecclesia prædictis modis sed a parētib; amicis, consanguineis, uel etiā ex propria industria compararunt, vt ex aliquo honesto exercitio, seu officio, vt verbi gratia, ingenuas artes proficendo: & in his minor est dubitatio. constat enim ob hæresim eorum confiscari posse. Oldradus consi. 17. incipiente: Thema tale est. Paulus Castrensis consi. 154. Guilielmus Benedictus in repetitio. cap. Raynutius. de testamen. verbo, & uxorem. nume. 140. Couarruias lib. 2. varia. resolutio. cap. 9. num. 12. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. & alij quos refert & sequitur Simancas de cathol. institut. titu. 9. nu. 92. nemo enim dubitat, eos in his verum dominium habere, sunt namque eorum propria bona, vt ait B. Thomas 2. 2. quæst. 185. artic. 7.

Bona feudalia clericorum hæreticorum non confiscantur.

Quod si clericus bona feudalia habeat, ea non confiscantur, sed ad directos dominos reuertuntur, sicuti

A alibi plenius scripsimus. & tradunt Hostiensis in c. excommunicamus. de hæreti. §. moneantur. & Speculator titu. de feudis. versicu quadragesimo quaeritur. nu. 62. disputat late Albericus in libro de statutis 3. parte quæstio. 7. & Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. titu. de pænis committentium crimen læsæ maiestatis, quæst. 5. ubi aduersas de hac quæstione opiniones eleganter conciliat.

Mihi quandoque non displicebat sententia eorum qui dicunt, quod quamuis bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem, sed quod reuertantur, vel dominos proprios bonorum feudalium, vel transferantur in eos, qui iure feudi successuri forent, tamen viuentē ipso condemnato, qui feudum tenebat, fiscus succedet in feudum quod vsufructum; eo vero mortuo in feudo succedent qui iure succedere possunt. And. de Isernia in c. 1. §. præterea titu. quæ sit prima causa beneficii amittendi. & §. denique. eodem titu. quem refert & sequitur Gigas tracta. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. titu. de pænis comm. crimi. læsæ maiestatis. quæst. 5. nu. 4. & 7. & hoc intelligo in feudis possessis tam a laicis, quam a clericis damnatis de hæresi. Sed in contrarium facit, quia cum hoc casu feudum aperiri dicatur, pleno iure videtur ad priorem seu directum dominum pertinere.

C Id ipsum quod de bonis feudalibus proxime dixi, locum habere existimo in bonis restitutioni subiectis: ea enim non publicentur ob hæresim possidentium, sed ei restituenda sunt, cui post aliquod tempus relinquenda, seu restituenda erant. Gabriel Quemada, in compendio quæstionum de bonis confiscatis. quæstio. 17. & Simanca de cathol. institutio. titu. 9. nume. 93.

Num autem viuentē damnato in his etiam bonis fiscus habeat vsufructum, disputat præcitato loco Quemada: & Alexander consilio 23. incipiente: Opportune consideratis. vbi concludit statim substitutum admitti, non expectata morte naturali eius qui damnatus fuit de hæresi. vide L. Statius Florus. §. Cornelio Fælici. ff. de iure fisci. vbi Doctores hoc communiter adnotare solent. sed de his omnibus plenissime disseruit Ludouicus Molina Iureconsultus Hispanus lib. 4. cap. 11. de Hispanorum primogenijs.

De bonis emphyteuticarijs quid sit sentiendum tradit Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 106. & copiose Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. titu. de pænis committentium crimen læsæ maiestatis, quæst. 6. copiose Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est. Zabarella in Clement. 2. de hæ. §. Inquisitoribus. quæstio. 7. Ancharanus in c. cum secundum leges. de hæreti. libro 6. Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. titu. de feudis. Alexander in l. si finita. ff. de damno infecto. & alijs multis locis, quibus adde Gabrielem à Quemada in compendio quæstionum in materia fiscali, quæstio. 11. & 12.

E De iure patronatus ecclesiastico similiter quaestum est, an bonis hæretici publicatis, ad fiscum pertineat. de quo articulo vide Ioannem de Imola in Clement. pastoralis, de senten. & re iudic. Zabarellam

An fiscus succedat in feudum damnati quoad vsufructum, damnato viuente.

Idem locum habet in bonis restitutioni subiectis & vinculis.

De bonis emphyteuticarijs quid sentiendum.

in Clemen. 2. de iure patronat. §. 1. q. 8. Archidiacono in cap. filiis. 16. quæst. 7. & alios multis locis, quibus adde Simancam de catho. institut. tit. 9. nu. 95. & sequ. & Lambertinum tract. de iure patronatus lib. 3. quæst. 8. principali, ubi per multos articulos rem hanc prosequitur.

DE POENIS HÆRETICORUM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.

QVÆSTIO CXIII.

De priuatione dignitatum, honorū, beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum, quæ propter hæresim infligitur.

Quæstima tertiadecima quæstio est. Vtrum Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario possit priuare, seu priuatos, nuntiare hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, personatibus, & omnibus honoribus & beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis quibuscunque?

Relat. supra pag. 108.

Dignitatib. & officijs publicis & c. priuatis sūt hæretici.

Respondemus quod sic, iuxta c. Vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: Priuandi præterea uel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac alijs beneficijs ecclesiasticis de diœcesanorum, uel eis absentibus uicariorum suorum consilio & officijs publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autē diœcesani in priuando tales, uel nuntiando priuatos beneficijs & huiusmodi, requirendi: nisi forte constaret legitimè, quod iidem scienter huiusmodi personis, eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos.

Supra pag. 120.

Eadem uerba habentur in litteris Apostolicis, Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Præ cunctis, §. priuandi præterea.

Considerandum uero, quod hæc intelliguntur de prædictis, si impenitentes extiterint, non autem si penitentes, ut patet c. Statutum felicis. de hæret. lib. 6. & patebit statim. q. 115.

COMMENT. CLXII.

Absoluta una pœna, quæ ob crimen hæresis infligitur, uidelicet confiscatio bonorum; nunc alteram aggreditur, quæ est priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & ecclesiasticorum beneficiorum, quam incurrunt non modo hæretici, sed etiam filij eorum.

Ex hac autem quæstione tres potissimum colliguntur assertiones. Quæstio summa.

Prima est: Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario priuare debet, seu priuatos denunciare beneficijs ecclesiasticis & dignitatibus hæreticos & eorum fautores, defensores, receptores & eorum filios; item beneficijs publicis.

Altera est: Tunc uero ad hanc pœnam infligendam seu potius declarandam non vacatur Episcopi, quando ipsi malo animo talibus beneficia ecclesiastica contulerunt; nam Episcopi ob id delictum puniendi sunt à suis iudicibus.

Tertia et vltima assertio est: Hæc pœna priuationis non habet locum in penitentibus & conuersis.

B Circa primam assertionem notandum est id quod breuiter docuimus supra in hoc 3. parte commentario 8. nu. 54. §. idcirco nos, uidelicet, quod cum hæretici, fautores, & ceteri huiusmodi priuandi sunt beneficijs ecclesiasticis, consilium Episcopi requirere debet Inquisitor, quamuis non teneatur expectare consensum, ut uidetur posse deduci ex textu in c. ut commissi. de hæret. lib. 6. at secus est cum priuandi sunt officijs secularibus; quia tunc solus Inquisitor id facere potest. ita glossa in dicto c. ut commissi. deberet. lib. 6. in uerbo, honoribus. rationem diuersitatis pulchre ostendit prædicta glossa in dicto c. ut commissi. uerbo, honoribus, adde Lambertinum de iure patronatus lib. 2. par. prima. arti. 6. noua quæstionis principalis.

C Quamquam autem hæc summo iure vera sint, possintq; absque ullo uel iuris uel Episcopi præiudicio exerceri ab Inquisitoribus; tutius tamen est & decentius, ut etiam in priuatione secularium officiorum & dignitatum Episcopi consensus adhibeatur, iuxta ea quæ tradidimus supra in hac 3. p. super q. 48. & series contextus in dicto cap. ut commissi. satis indicare uidetur in priuatione utrorūque, Episcopi consensum esse adhibendum: & hæc sententia securior est, quam etiam non obscure sequi uidetur hoc loco Eymericus, ut constat ex initio quæstionis, & ex modo quo eam proponit.

D Et quamuis verum sit ex dispositione c. ut commissi. de hæret. lib. 6. solum Inquisitorem posse priuare hæreticos officijs publicis siue secularibus, at hodie per clemen. 1. de hæret. §. propter quod. dicendum uidetur. id per se solum non posse facere, & huius sententiæ esse uidentur Ioannes And. Geminianus, & Franchus, in prædicto c. ut commissi. dū aiunt de hac re hodie dicendum esse iuxta notata in Clemen. 1. de hæret. quasi uelint nunc non posse solū Inquisitorem priuare officijs secularibus per illa uerba dictæ Clement. Aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, & c. non ualebit, quod ipsum annotat Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, Inquisitor. §. 19.

E Illa uero est huius loci non postponenda difficultas: An hæretici, & credentes, fautores, defensores, & receptatores sint suis beneficijs ipso iure priuati, an potius debeant priuari per sententiam. in hac controuersia tota obscuritas consistit in illis uerbis textus in dicto c. ut commissi. uidelicet. Priuandi præterea, uel priuatos nuntiandi.

Hæretici a ipso iure suis beneficijs

Ac primum quidem ipso iure privati videntur A
heretici, & credentes, suis beneficijs (nam de alijs
mox dicemus) c. quo iure. distinct. 8. ubi id adnotat
glossa Geminianus, & Præpositus, & Ioannes An-
dræas & alij in dicto c. ut commissi. de heret. lib. 6.
ubi prædicta verba, priuandi, vel priuatos denun-
tiandi, expositiue accipienda admonet, idest, priua-
tos denunciandi. adduntque in sententijs hac etiam
ratione loquedi uti oportere Inquisitores. eandem
opinionem profitentur Abbas in c. inter dilectos.
& Felynus in c. 2. de rescript. & alij quos refert
Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 106. Ad
hæc sicuti ipso iure sunt infames. excommunicati,
& c. perinde ipso quoque iure videri possunt suis
beneficijs privati.

Sed Alfonsus Castrus lib. 2. c. 9. de iusta heret.
punitio. putat hereticos ipso iure non incurrere
priuationem officij aut beneficij suscepti, sed solum
postquam ad illam priuationem fuerint a iudice con-
demnati. Alfonsum sequitur etiam Simancas de ca-
tho. institut. ti. 46. nu. 72. addens in hanc sententiã
rationes multas. Primum, quia semper sententia
saltem declaratoria necessaria est: tum quia frustra
requirendi essent Episcopi ad beneficiorum priua-
tionem, si clerici ipso iure privati forent, & senten-
tia iudicum necessaria non esset.

Mihi tamen paulo diligentius rem contemplan-
ti, veterum sententia verior videtur, videlicet, he-
reticos ipso iure priuatos esse beneficijs ecclesia-
sticis a die commissi criminis & illam dictionem,
vel, positam in dicto c. ut commissi. de heret. lib. 6.
ibi. priuandi, vel priuatos denunciandi, expositiue
omnino accipienda esse, pro, idest, ut optime voluit
ibidem Ioan. And. & alij, quos paulo antea citavi.

Quod si nolis expositiue accipere, sed ita, ut di-
ctio, priuandi, referatur ad hereticorum fautores,
receptatores, & defensores: dictio vero, priuatos
denuntiandi, ad ipsos hereticos, ut exponit Couar-
ruas lib. 2. varia. resolut. c. 8. nu. 4. adhuc apertis-
sime consequitur, hereticos ipso iure suis beneficijs
esse priuatos.

Postremo, quidquid sit de iure vetere, iure tamẽ
nouo nullo pacto negare possumus, quin heretici
sint ipso iure a die commissi criminis suis beneficijs
priuati: nam Pius V. Pont. Max. rescripto quodam
incip. Cum ex Apostolatus. quod est impressum in
ter littersas Apostolicas in fine huius operis. vni-
uersa beneficia cuiuscunque generis fuerint, &
vbiunque vacantia, propter heresis crimen a quo-
cunque commissum, ordinationi & dispensationi
sedis Apostolicæ reservauit: nam dum ait, vacan-
tia beneficia ob heresis crimen sedis Apostolicæ or-
dinationi reservari, apertissime supponit, ipso iure
ob crimen heresis commissum vacare, et ob id hæ-
reticos ipso etiam iure illis priuari.

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit
locatus in fine operis iudicialis impres. Romæ anno
MDLXX. pag. 475. quo cautum asserit, quod
cum hereticorum beneficia vacent a die commissi
criminis, si ea resignentur, nullum ius acquiritur
resignatarijs; quia videlicet, heretici omne suum
ius amiserunt: ideoque sunt sedis Apostolicæ con-
ditioni reservata.

Itaque cum in sententijs, illi qui reuertuntur ab
heresi, declarentur heretici fuisse, & incidisse in
omnes pœnas a iure in hereticos statutas, ut com-
munis nunc obseruat sacri tribunalis vsus, ut vide-
ri etiam potest apud Locatum in fine operis iudi-
cialis impresso Romæ anno MDLXX. pag. 499.
& alibi docuimus; efficitur plane, hereticos saltem
iure nouo ob prædictam dispositionem a die com-
missi criminis suis beneficijs esse priuatos. neque ab
hac sententia putarem villo pacto fore recedendum,
quam oportuit recentiores animaduertisse.

Non obstant rationes in contrarium allatæ; nam
primum heretici non priuantur per sententiã Epi-
scopi aut Inquisitoris suis beneficijs, sed solum
priuati declerantur. Præterea, ideo consensus Epi-
scopi requiritur: quoniam declarare aliquem hæ-
reticum fuisse, & in pœnas a iure statutas incidisse,
magnum quiddam est, & ob id oportet Episcopi re-
quirere consensum, ut alibi plene diximus.

De hereticorum uero receptatoribus, defensori-
bus, & fautoribus, minor est difficultas: constat
enim eos non esse ipso iure priuatos beneficijs ob-
tentis, sed per sententiã fore priuandos. c. Excom-
municamus 1. §. credentes. de heret. ibi: Si uero cle-
ricus fuerit, ab omni officio & beneficio depona-
tur. tradit Couarruias lib. 2. varia. resolut. c. 8.
nu. 4. & alij quos in re aperta omitto.

Secunda vero assertio magnam habet æquita-
tem, ut Episcopus conferens scienter hereticis, aut
hereticorum fautoribus & similibus beneficium;
priuilegium suum, de quo hic agitur, iuste amittat;
quia (ut optime scripsit ibi glossa) vnde venit pœ-
na, non datur præmium.

Episcopus præterea scienter conferens hereti-
cis ecclesiastica beneficia, sicut fautor heretico-
rum puniri dedet, ut docent Archidiaconus, Ioan-
nes Andræas, Geminianus, & alij in dicto cap. ut
commissi. de heret. lib. 6. quos sequitur Cæsar Lam-
bertinus lib. 2. de iure patronatus, parte 1. art. 6.
non a quæstionis principalis.

Ad hæc, collatio beneficij facta heretico, fautori
& similibus, ipso iure est nulla. ita Lambertinus
præcitato loco, ubi adducit alios in hanc senten-
tiã. vnde consequitur, ut omnes fructus inde per-
cepti restitui debent tamquã inique & iniuste ac-
cepti: nullum enim habet ius legitimum ad fructus
percipiendos Alfonsus Castrus libro 2. de iusta hæ-
ret. punit. cap. 9.

Nec modo Episcopus conferens scienter hereti-
cis beneficia, fautor est hereticorum, sed etiam il-
li, qui scienter præsentant aliquem, quem sciunt es-
se hereticum, ut optime scripsit Lambertinus, loca
proxime citato. de cæteris fautoribus dixi plene su-
pra parte 2. super q. 53.

Quis autem sit legitimus iudex Episcopi con-
ferentis hereticis ecclesiastica beneficia, quæsi-
tum est: & Archidiaconus in dicto c. ut commissi. a
Metropolitano in concilio existente puniendum
arbitratur, idem Ioannes And. & alij.

Sed Dominicus & Franchus ita putant: si actus
collationis scienter factus per Episcopum non facit
eam haberi pro heretico, sed aliter delinquere: tunc
puniatur per Metropolitanum. c. ut litigantes. de
offic.

Hereticorum
fautores, &c.
non sunt be-
nificijs pri-
uati, sed pri-
uandi.

Pœna Epi-
scopi conferē-
tis hereticis
beneficia.

Collatio be-
nificij facta
heretico est
nulla.

Præsentans
hereticum ad
beneficium,
fautor hereti-
corum est.

Quis puniat
Episcopum con-
ferentem he-
reticis bene-
ficia.

onfi Ca-
opinio.

retici ip-
iure sunt
ari suis
eficijs.

V. Pont.
x. conti-
io de be-
ficijs here-
ori vacan-
us.

offic. ord. quod si actus collationis scienter factus per Episcopum, facit eum haberi pro heretico: tunc quo ad cognitionem dicitur suus iudex Metropolitani in synodo existens, sed quo ad punitionem erit Papa, secundum glossam in c. Inquisitores. de heretic. lib. 6.

Nos vero quamquam non ignoremus posse quandoque contingere, ut Episcopus non habeatur pro heretico conferendo beneficia alicui heretico, cum possit contingere, ut conferat beneficia consanguineis uel amicis, non tamquam hereticis, sed tamquam consanguineis, uel amicis; quia tamen ex hoc actu vehementem contrahit heresis suspicionem, oporteat eos, hereticos extirpare, non fouere, aut beneficijs ditare, tutius esse credimus in hac causa, ut suus iudex legitimus sit Romanus Pontifex, iuxta c. Inquisitores. de heretic. lib. 6. itaque in hoc casu uel Inquisitores, uel coepiscopi, uel Metropolitani, rem summo Pontifici denunciabunt, ut is quid facto opus sit, statuatur, iuxta dispositionem dicti cap. Inquisitores. & hoc puto esse congruentius Episcopali dignitati, & negotio, de quo agitur.

Hodie contra Episcopos & alios quoslibet prelatos hereticos uel de heresi diffamatos, aut suspectos Reuerendissimi Domini Cardinales Inquisitores generales in uniuersa republica Christiana, procedere possunt per extraneam Pij Papae IIII. incip. Romanus Pontifex. quae in fine operis est impressa inter litteras Apostolicas.

Iam tandem circa tertiam Eymerici assertionem non modica occurrit difficultas, dum ait, predictam poenam priuationis beneficiorum non habere locum in poenitentibus & conuersis: quae assertio, si de filiis hereticorum conuersorum accipiat, nullam uidetur habere difficultatem, ut super quaest. 115. dicemus: si autem intelligatur de hereticis ipsis, anceps mihi uidetur controuersia: nam quamuis non essent ipso iure suis beneficijs priuati, contra quam paulo ante docuerimus, omnino tamen uidentur priuandi nam ut cetera omittam, in concilio Eliberino cap. 51. ita scriptum est. Ex omni heresi qui ad nos fidelis, ueneri, minime est ad clerum promouendus, uel si qui sunt in praeteritum ordinati, sine dubio deponentur. haec ibi. confert textus in cap. 1. de heretic. lib. 6.

Cum uero dicitur simpliciter, deponentur, in perpetuum significatur fieri depositio. glossa notabilis in c. primo 50. distinctio. ubi notat Dominicus tradit Barnardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 127. in principio.

Huc spectant multa, quae commemorat Conradus Brunus lib. 3. de heretic. cap. 7. haec eadem secutus Iacobus Simancas de cathol. institutio. tit. 47. num. 76. dixit, clericos ad Ecclesiam redeuntes post alias poenitentias deponendos esse, saltem degradatione uerbalis, qua suspenduntur ab exercitio suorum ordinum.

Archidiaconus in cap. ut commissi. de heretic. lib. 6. quem sequitur ibidem Ioannes Andr. dicit, quod si clericus sit paratus corrigi, & redire ad unitatem Ecclesiae, deponi non debet, seu dignitatibus suis priuari. cap. nunc autem. in gloss. sed uidetur in fine. 21. distinctio.

A Sed Dominicus, quem uidetur sequi Philippus Francus in dicto c. ut commissi de heretic. lib. 6. circa finem, dicebat, quod tunc clericus rediens ad fidem recuperat beneficia, quando redit ante sententiam, quod si post sententiam conuertatur, non recuperat nisi ex dispensatione, ut notatur in c. diligentia. de electio. tenet gloss. 23. q. 7. in summa.

B Nos uero in hac re. omissis tam obscuris et incertis sententijs, subsequenter consideranda putamus. multum refert intelligere cuius conditionis sit clericus, qui ab heresi reuertitur, ad hoc ut sua beneficia, & pristinas dignitates, quibus ipso iure ob heresim priuatus fuit, obtinent, seu ut apertius loquar, ad ea restituatur: aut enim Episcopus est, seu praelatus alius, aut rector inferior, qui curam animarum gerit: aut alijs alias praest, quales sunt Abbates, & Monachorum praelati: aut denique sunt simpliciter beneficiati, religiosi priuati, nullam habentes administrationem.

De Episcopis seu praelatis alijs maioribus nullum nostrum consilium est, quia cum horum causa in materia fidei non cognoscantur per priuatos Inquisitores, sed per summum Romanum Pontificem. c. Inquisitores. de heretic. lib. 6. Pontifex uiderit, an & quando expediat tales ad suas pristinas restituere dignitates.

C Si sint inferiores rectores animarum, & religionum praefecti, uidendum est an subditos corruerint, uel contra peccatum eorum occultum fuerit, ipsique seipsos detulerint: nam si subditos sibi infecerint, quamuis humiliter conuertantur, nullo modo uidentur restituendi ad suas pristinas dignitates & beneficia; sin autem nulli nocuerint, & se ipsos detulerint, mitius est cum illis agendum: uerum cum his quid agere oporteat, non facile delibarent priuati Inquisitores, sed supremum Senatum consulant. hoc enim tutius est & convenientius.

D Iam si simpliciter fuerint religiosi, aut clerici, & sponte reuersi fuerint, mitissime tractari debent, & facilius possunt ad sua restitui beneficia, sed ad tempus, si Episcopo & Inquisitori videatur suspendi possunt ab ordinum exercitio. Zanchinus tract. de heretic. c. 16. nu. 9. circa finem.

Quod si post deprehensionem tardius & post multas admonitiones reuertantur, ad officia & beneficia, non tam facile debent restitui; immo uerbali degradatione in Monasterium conijciuntur ad agendam condignam poenitentiam. nec facile debent habilitari in posterum ad aliqua beneficia obtinenda.

E Restituere autem clericos, qui fuerunt heretici, ad beneficia, quae antequam essent heretici possidebant ad solum Papam spectat, cum constet ex superioribus beneficia ob heresim ipso iure vacare, & dispositioni sedis Apostolicae reservari.

Beneficia uero eorum, qui tantum fuerunt de heresi suspecti uel diffamati ipso iure non uacant ceterum, tales pro qualitate criminum illis quandoque per sententiam priuari possunt, ut ex supra dictis constat.

Num autem dispensari possit, aut debeat cum illi qui dum heresim commiserunt in minoribus ordinibus erant constituti, ut ad alios qui supersunt, promoucantur, breuiter est hoc loco indicandum.

Ac

Dominici aliorum nio.

Considera in priuatis clericis beneficijs.

Quid de Episcopis.

Quid in clericis marum.

Quid in simpliciter beneficijs.

An heretici sint irregulares, & poenitentia promoueri possint.

Heretici redeuntes an sint beneficijs priuati.

Archidiaconi opinio.

Ac primum quidem hoc constituendum est quod quisquis est, vel fuit hæreticus, irregularis est etiã si conuersus & admissus ad gremium Ecclesiæ pœnitentiam peregerit. Speculat. titu. de dispensatione. §. iuxta. & videtur probare textus in cap. conuenientibus. i. quæst. 7. & in cap. inter sollicitudines. extra. de purgat. cano.

Præterea is qui reuertitur ab hæresi, post peractam pœnitentiam dispensari potest post aliquod tempus, ut in susceptis ordinibus administret, sed non ut ad superiores ascendat: quod si nullum ordinem habeat, ulterius ordinari non debet, nec ad primam quidem tonsuram. cap. saluberrimum. i. quæstio. 7. tenent beatus Antonius tracta. de censuris, cap. 100. Syluester in summa, verbo, irregularitas. q. 5. & Maiolus lib. 5. de irregularitate, cap. 46. quo loco addit hæc omnia locum habere in fauoribus, defensoribus, auxiliatoribus, & ceteris huiusmodi, de quibus alibi copiose diximus.

De schismaticis quid sentiam iam explicui supra parte 2. super q. 48. de schismaticis. §. cognitu dignum est. & seq.

Quamquam autem hæc ita se habeant, si tamēurgens necessitas, aut euidēs Ecclesiæ utilitas id ex postulat non modo in susceptis ordinibus administrandis poterunt tolerari omnes supradicti, sed etiam ad ultiores, & ad sacerdotia seu beneficia ecclesiastica promoueri, c. conuenientibus. i. q. 7. & docet late Conradus Brunus lib. 3. de hæreticis. c. 7.

Postremo quis cum supradictis dispensare possit, quæsitum est. & Maiolus lib. 5. c. 46. de irregular. & Syluester in summa, in verbo, irregularitas. q. 5. recte sentiunt, dum aiunt solum Romanum Pontificem super hac irregularitate dispensare. eiusdem sententiæ non obscure esse videtur Eymericus infra q. 126. & Zanchinus tract. de hæreticis. cap. 38. neque ab his vlllo pacto dissentio, neque aliud omnino dicendum, aut faciendum censeo. iure ergo ordinario nec Episcopus, nec Inquisitor possunt super hac irregularitate dispensare.

Num autem ex priuilegio Clementis VII. incipien. Cum sicut. relatum inter litteras Apostolicas in fine huius operis, Inquisitores hæreticæ prauitatis dispensare possint super hac irregularitates, dixi infra super dicta q. 116.

Q V A E S T I O C I I I I.

De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticum.

Entesima quartadecima quæstio est: Vtrum per Episcopum & Inquisitorem hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores, & ipsorumque filij usque ad secundam generationem, omni beneficio ecclesiastico & officijs publicis sint priuandi, siue ipso iure sint priuati?

Respondemus, quod sunt priuati usque ad secundam generationem, ut patet in cap. Quicunque. §. hæret. de hæreticis. lib. 6. vbi sic dicitur. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores,

& fautores eorum, ipsorumque filij usque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Eadem uerba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiii. Nouerit. §. hæretici.

C O M M E N T. CLXIII.

Quamuis Eymericus generalē proponat quæstionem de priuatione beneficiorum, fautorum, & ceterorum, eorumque filiorum ab omni officio & beneficio: nihilominus ex responsione intelligimus de priuatione filiorum solum agere: nam de hæreticis & fautoribus, ac ceteris quid sentiat superiori quæstione agit.

In hac breui quæstiuncula vnum ponit axioma, videlicet, Filios hæreticorum, credentium, fautorum, & aliorum huiusmodi, inhabiles fieri ad obtinenda officia qualibet publica, & ecclesiastica beneficia usque ad secundam generationem, hoc enim mihi significare videntur illa verba: Respondemus quod sunt priuati, id est, sunt inhabiles effecti: & hoc crederem esse Eymerici institutum, ut constat ex serie textus quem citat.

Ac primum multis rationibus iustissime indutum videri potest, ut filij hæreticorum, fautorum & ceterorum similium etiam catholici a publicis officijs et ecclesiasticis beneficijs arceantur. Primum, quia infames sunt, cum paterna infamia eos afficiat: Deinde quoniam in odium paterni sceleris visum est non modo animaduertere in ipsos sceleratos, sed etiam in progeniem damnatorum. cap. vergentis. de hæreticis. Denique ut parentes à tanto crimine patrando auocentur, in filios eorum leges quandoque seruiunt; sæpe enim cōtingit ut parentes magis filiorum pœna quam propria terreantur ob vehementissimum amoris affectum, quem erga filios gerunt. l. isti quidem. ff. de eo quod met. cau. omitto hic multa consulto, quæ fusius traduntur a nostris, dum disputant, an iustum sit filios ob parentum delicta puniri, de quo videto præ ceteris Alfonso Castum lib. 2. cap. 10. de iusta hæret. punitio.

Sed in primis illud est quærendum cum agitur de affligendis & inhabilitandis filijs ob delicta paterna, de quibus filijs intelligatur, unde legitimis tantum, an vero etiam de ceteris ex quocunque susceptis amplexu.

Sunt enim filiorum genera plura; quidam enim sunt legitimi, alij naturales tantum, alij spurij, alij adulterini seu incestuosi, seu sacrilegi, de quibus extat elegans liber multa eruditione refertus Illustrissimi Cardinalis Paleoti viri integerrimi doctissimi, & vitæ sanctitate clari, nobisque multis nominibus colendi, cui titulus factus est, De nobis & spurij. In quo plenissime tradita sunt quacunque ad materiam horum filiorum spectant.

Eorundem meminit Accursius. §. verbo, naturales. Inst. de adoptio. glos. in c. liberi. 32. q. 4. Host. in Sum. ti. qui filij sint legitimi. §. 1. Cassanens ad consuetudines Ducatus Burgundie, in rubrica, Des successions des bastards. nu. 3. vers. & aduerte, et alij.

In

Filij hæreticorum fautorum, & aliorum similium inhabiles ad beneficia.

Cur filij inhabitentur ob patrum peccata.

An filij illegitimi inhabitentur ob patris delictum.

Varia filiorum genera.

Filij illegiti-
mi inhabi-
les.

In hac quaestione, ut vno verbo dicam, nulla fere
lis est: conueniunt enim interpretes, filios quocun-
que modo illegitimos, pœnis in hæreticorum filios
latis plecti. ita Petrus de Ancharano Archidiacono,
& Ioannes Andr. in cap. statutum, el secundo.
de hæret. lib. 6. quos sequuntur ibidem Franchus,
& alij communiter. Zanchinus tract. de hæret. cap.
28. num. 13. & alij.

Horum plane sententia vera est. nam sic illegiti-
mi non puniuntur ob delictum parentum, melior
esset illegitimorum, quam legitimorum conditio;
& maius priuilegium haberet luxuria, quam ca-
stitas, quod est absurdum.

An filij ante
delictum pro-
creati inha-
bilitentur.

Illud præterea quaesitum est, Nunquid hæc pœ-
na inhabilitationis ad officia et beneficia ob crimen
paternum, eos solum filios afficiat, qui post patris
delictum procreati seu geniti sunt; an vero eos
etiam omnes complectatur, qui quocunque tempo-
re geniti nati que sunt, etiam antequam parentes
delictum committerent.

Qui dixe-
runt filios an-
te delictum
natos nō in-
habilitari.

Et filios antea genitos & natos, quam parentes
delictum læsæ maiestatis committerent, non com-
prehendi his pœnis voluerunt Calderinus consi. 3.
tit. de hæret. Cynus in dicta l. quisquis. C. ad legem
Iuliam maiest. Præpositus in cap. quo iure distin.
8. & pauci quidam alij, quos refert & sequitur Si-
mancas de catho. instit. titu. 29. nu. 23. & seq. ubi
hanc sententiam multis adstruere conatur, id etiā
lege Hispana nominatim cautum scio partita. 2. ti.
27. l. 6. circa finem ibi: Pero non se entiende de los
yerros que ouiesse fecho, ante que eran mas de-
los que despues fiziesse, &c.

Filios ante
delictum na-
tos et inhabi-
litari, uerior
sententia.

Omissis tamen rationibus, quibus hæc sententia
probari potest, quæ non valde urgent, uerior, secu-
rior, & usu receptior est aduersa sententia, quam
& numero & auctoritate longe superioribus maio-
res Doctores sequuntur. Alberinus & Salycetus
in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiest. glos-
sa in c. si quis cum militibus. 6. q. 1. verbo, filij. Pala-
cius Rubius in tractatu de regno Nauarre p. 5. §. 8.
uersic. quarta obiectio. Angelus tracta de malefic.
verbo, Che hai tradito la tua patria Conarruias
lib. 2. varia. resol. c. 8. nu. 5. uersic. quarto solet pro
Calderino. Antonius Gomez to. 3. varia. resol. cap.
2. nu. 16. uersic. sed his non obstantibus. Gondissal-
uus tracta de hæret. q. 23. num. 5. Alfonsus Castus
lib. 1. cap. 7. de potestate legis penalis. uersic. & pri-
mo infero. idem lib. 2. capit. ult. de iusta hæret. pu-
nitio. uersic. de hac tamen re. Ioannes Platea in §.
publica autem instit. de publicis iudi. num. 27. uer-
sic. item habet locum. Repertorium Inquisitorum
verbo, filij. §. sed quæro. Petrus de Bellapertica in
dicta l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiest. Hierony-
mus Gigas tracta de crimine læsæ maiest. lib. 3.
tit. de pœnis, quæ filij incurrunt. quaestio. 5. ubi
hanc vocat communem opinionem Gregorius Lo-
pez in regiam. l. 2. ti. 2. p. 7. Claudius Seysellus in l.
si quis id quod. ff. de iurisdic. omn. iudicium. & alij
quos esset longum recensere.

Rationes qui-
bus probatur
posterior sen-
tentia.

Nec desunt viue quidem & efficacissima ratio-
nes, quibus hæc sententia validissime probatur.
Primum, quia textus in dicta l. quisquis. §. filij C.
ad l. Iuliam maiest. & in cap. statutum. & in c.

A quicunque. §. hærecic. de hæretic. libro 6. indistincte
loquuntur de materia inhabilitationis, & punitio-
nis, seu priuationis hæreticorum, & filiorum eo-
rum. sunt ergo indistincte intelligendi. l. 1. §. genera-
liter. ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio præsid.
l. de pretio. ff. de publica. in rem actio. ubi glossa &
doctores.

Rursus, hæc ratio fortissima mihi videtur, cui
commode non potest responderi. pœna enim, quæ ob
peccatum parentis descendit in filios, ideo imposi-
ta est, ut parentes à peccando auertantur, & cete-
ris timor incutiatur. ita farentur multi ex præciti-
tis, sed præ ceteris tradit singulariter glos. extrau.
Joan. XXII. de pœnis. §. filij eius. verbo, quomodoli-
bet. & Alfonsus Cast. lib. 1. c. 7. de potestate legis
pœnalis. corollario primo. & lib. 2. cap. ult. de iusta
hæret. punit. hoc autem ratio tam reperitur in fi-
lij ante delictum natis & procreatis, quam in po-
stea natis & genitis, cum utrosque parentes aqua-
liter diligant. consequitur ergo necessario, ut in
omnes indistincte huiusmodi pœne discendant.

Præterea sicut rescribit Zabarella in c. in qui-
busdam, extra de pœnis. uersic. quæro, an filij hæc pœ-
na inhabilitationis puniuntur filij hæreticorum, non
quia peccauerunt, sed quia filij sunt; hoc autem tã
conuenit natis ante delictum, quam post delictum
pro creatis: omnes ergo sunt pariter inhabiles.

Postremo, huic solæ rationi, quam mox subingā,
non facile respondebunt assertores contrariæ opi-
nionis. In cap. statutum. el 2. de hæretic. lib. 6. aper-
tissime cauetur, quod filij, & nepotes illorum hæ-
reticorum in supradictis pœnis comprehendantur,
quorum parentes tales esse, vel tales etiam deces-
sisse probantur. ergo satis esse videtur, quod paren-
tes dixerint hæretici; unde consequitur apertis-
sime constitutionem de filijs quoque natis ante hæ-
resim loqui, cum post mortem patris aut in articu-
lo mortis ab eo generari nequeant.

Ob has rationes nunquam dubitavi huic senten-
tiæ subscribere, nec crederem ab ea recedendum es-
se, & in consulendo, & in indicando. itaque filij hæ-
reticorum quicunque illi fuerint, siue legitimi, si-
ue illegitimi, siue nati ante delictum, siue postea, &
infames erunt, & inhabiles ad qualibet officia, &
beneficia, ob delicta parentum.

Anceps tamen & ardua quaestio est: An filij hæ-
reticorum non modo efficiantur inhabiles ad offi-
cia & beneficia de nouo assequenda; verum etiam
ipso iure priuentur illis, quæ iā habebant, cum pa-
ter crimen commisit, aut saltem per sententiam
veniant omnino priuandi.

In hac quaestione prima pars primū erit dirimē-
da, An videlicet, filij ipso iure sint priuati benefi-
cijs obtentis, quo tēpore parentes crimen commit-
terent læsæ maiestatis diuinæ. In quo articulo bifa-
riā inuenio sentire Doctores: veteres n. vno cōsen-
su asserunt, filios & nepotes hæreticorum fautorum
& similiū non modo fieri inhabiles ad officia & be-
neficia in posterū obtinenda; verū et ipso iure pri-
uari omnibus illis; quæ iam obtinebant, quo tempo-
re crimen parentes cōmitterent. ita Ioannes Andr.
in cap. ut commissi. de hæret. lib. 6. & ibidem Ge-
minianus in §. priuandi. num. 4. Henricus Boich
in

An filij hæ-
reticorum pri-
uati benefi-
cijs habitis
ante patris
delictum.

Seuera inte-
pretum an-
te quorum opi-
nio.

in cap. vergentis. colum. 4. de her. & ibidem Ioannes Anania num. 12. ubi concludit in crimine heresis filium alicuius heretici clericum beneficio ecclesiastico obtento ipso iure priuatum. idem asserit Præpositus in cap. satis peruersum. 56. distin. Imola in l. in insulam. in princip. ff. soluto matrim. Hieronymus Gigas tractatu de crimine læsæ maiestatis lib. 3. titu. de pœnis, quas filij incurrunt. quæ stio. 11. num. 3. idem denique videtur tenere Palacius Rubius tractatu de regno Nauarræ parte 5. §. 8. & fortassis hoc ipsum videri potest uoluisse Eymericus in hac quæstione, dum propositæ difficultati, an filij hereticorum, & cæter. priuandi sint, siue ipso iure sint priuati, respondens ait: respondemus, quod sunt priuati.

Supradicti autem Doctores ad hanc sententiam adstruendam potissimum vtuntur textu in cap. felicis. §. quod si quis. de pœnis. libro 6. ex quo patet, filios percutientis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, ipso iure priuari beneficijs, quæ tempore commissi criminis obtinebant: manifestum est autem crimen illud multo minus, ac leuius esse, quàm crimen heresis, cum longe sit maius diuinam, quàm humanam lædere maiestatem. cap. vergentis. de heret.

Sententiam superiori oppositam, nempe, filios hereticorum & fautorum non priuari ipso iure beneficijs obtentis, quo tempore parentes crimen committerent: sed tantum inhabiles reddi ad obtinenda post crimen commissum, tenent Repertorium Inquisitorum verbo, filij. §. supradictum est. versic. sed salua meliori deliberatione. eandem sententiam nullis mutatis sequitur Gondissaluuus tract. de her. q. 23. num. Couarruias lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 4. idem tenere videtur Montaluuus in legibus septipartitis. l. 4. par. 7. tit. 26. & alij, quos præcitato loco Couarruias.

Ego uero quamuis aliàs fuerim in libris de pœnis hereticorum secutus priorem sententiam in odium hereticorum, & tanti criminis punitionem, quæ si vsquam aliàs hoc maxime tempore locum esset habitura, ob effrenem & impudentem hereticorum audaciam, qui vix pœnis ullis resipiscunt; mihi lo minus tamen visum est mihi nunc penitus sententiam mutare: nam præterquam quod hæc sententia benignior est, & vsu recepta, validioribus etiam rationibus nititur quàm prima.

Ac primum quidem nusquam iure cautum reperitur, vt filij hereticorum & fautorum etiam beneficijs obtentis priuentur, quo tempore parentes damnantur: quare cum hoc sit pœnale, extendi non debet, sed potius restringi, vt probant iura vulgaria, & textus in c. odia. de reg. iur. lib. 6.

Rursus, textus in c. quicumque. §. heretici. de heret. lib. 6. solum videtur excludere filios hereticorum ab obtinendis beneficijs, dum ait: Ipsorumque filij usque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium publicum assumantur. hæc ibi: verbum autem illud: assumantur, nullo modo potest dici quod inducat priuationem obtentorum ipso iure, cum sit futuri temporis, vt nostri communiter obseruant.

A Postremo, quoniam regulariter qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur, vt dicit glossa singularis in Clemen. 1. §. ipsius. de pœnis. quam sequuntur Zabarella, Imola, & Bonifacius Vitallinus num. 54. & alij.

B Et quamquam iure canonico fortassis nõ in pte defendi possit, hereticos, credentes, fautores, & cæteros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinenda beneficia ecclesiastica, obtentis etiam ipso iure priuari, de quo quid sentiam dixi supra super quæstione proxime præcedenti. §. illa vero est. & seq. at non hoc putarem habere locum in filijs. hi enim quamuis ob alterius culpam inhabiles efficiantur ad obtinenda beneficia, non tamen videntur ullo modo priuari obtentis: quam ob rem parentibus damnatis velut hereticis, aut fautoribus, aut defensoribus, vel similibus, filij beneficia, quæ iam obtinebant quo tempore pater crimen commisit, non amittent: & hæc mihi sententia de iure verior videtur.

Nou obstat textus in dicto cap. felicis. §. quod si quis. de pœnis. lib. 6. sæpe enim respub. minora crimina varijs ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitandam delinquendi audaciam. ita Couarruias libro 2. variar. resolut. cap. 8. num. 4. Ad hæc, in pœnalibus etiam ex maiori rationis extensio fieri non debet per iura vulgaria.

C Denique non obstat textus in cap. vt commissi. §. priuandi. de heret. libro 6. ibi, priuandi vel priuatos denunciandi. nam qua ratione accipi debeat, explicuimus supra quæstione præcedenti. §. quamobrem. quod si aliam solutionem desideras, legito Gondissaluum tracta. de heret. quæst. 23. num. 2. circa finem.

D Tandem altera præpositæ difficultatis pars est declaranda, An videlicet filij & nepotes hereticorum, saltem per sententiam priuari debeant beneficijs, quæ obtinebant antequam parætes eorum declararentur heretici. & breuiter respondeo, nullo modo debere priuari: ita tenent assertores proximæ præcedentis opinionis, quibus subscribit Simancas de cathol. institutio. titu. 29. num. 20. a quibus non dissentio.

Priuari tamen debent per sententiam illis sacerdotijs & beneficijs, quæ consecuti fuerint post parentum condemnationem, cætera huc spectantia in seq. quæstione sumus tradituri.

Q V A E S T I O CXV.

E An tam per maternam lineam, quàm per paternam fiat huiusmodi pœnæ ad posteros extensio.

Entesima quintadecima quæstio est, Vtrum per Episcopum & Inquisitorem prædicti filij hereticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum, omni beneficio ecclesiastico

Intellectus ca. felicis. §. quod si quis. de pœnis lib. 6.

Filij hereticorum non debent per sententiam priuari obtentis beneficijs.

stico, & officio publico sint priuati, usque ad secundam generationem, ita si descendant per maternam lineam, sicut per paternam, & si de prædictis pœnitentibus, uel impœnitentibus sit intelligendum?

Per quam lineam fiat de riuatio dictæ pœnæ ad posterios.
Relat. supra pag. 106.

Respondemus, quod est intelligendum per paternam, & non maternam; & etiam de impœnitentibus hæreticis credentibus, &c. ut patet in c. Statutum. de hæretic. lib. 6. ubi sic dicitur; Statutum scilicet recordationis Innocentij & Alexandri prædecessorum nostrorum; ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur; quod si secus actum fuerit, sit irritum & inane: Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam uero ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis & nepotibus hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse uel tales etiã decedisse probantur, intelligendum esse uidetur, non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse quam ipsi, uel iam perfecerunt, uel humiliter prosecutioni eius insistant, uel parati fuerint ad recipiendam eandem.

† Incipiunt hæ litteræ. Cōsultus habentur supra pag. 133.

Hæc eadem uerba habentur in litteris † Apostolicis Alexandri, & Urbani iij.

COMMENT. CLXIII.

Duo axiomata colliguntur ex hac questione. Primum est: Pœna inhabilitationis ad beneficia & officia, usque ad secundam generationem intelligitur per lineam paternam; per maternam uero usque ad primam.

Quid sit inhabilitari usque ad primam lineam, uel secundam.

Postremum est: Pœna inhabilitationis non descendit in filios eorum qui conuertuntur, & Ecclesiæ reincorporantur.

Quantum ad primam assertionem spectat, eam explicat pulchre glossa in dicto cap. statutum. hoc loco ab Eymerico citatum de hæretic. libro 6. uerbo, inane. & Antonius Gomez tomo 3. variar. resolutio. cap. 2. nume. 4. & summa declarationis talis est: Si pater est hæreticus, filius eius & filia, & similiter nepos ex filio censetur inhabilis. secus uero si sit nepos ex filia: quia cum sequatur familiam patris, non est inhabilis. item si mater est hæretica, solus filius, uel filia existens in primo gradu efficitur inhabilis, & non ulteriores. adde Hostiensem in cap. Vergentis. de hæretic. atque ita intelligitur inhabilitatio usque ad secundam generationem, & usque ad primam tantum.

Quod si quæras quare punitur pater in filiis usque ad secundam generationem, in filiabus autem solum usque ad primam, rationem reddit Iacobus Butrigarius in l. 1. c. de hæred. institu. dicens id propterea fieri, quia magis timetur audacia filiorum, quam filiarum.

Circa secundum axioma occurrit granissima, &

A nondum definita dubitatio, quam non inepte dicere egere pontificia declaratione: An uidelicet filij & nepotes relapsorum, qui sine misericordia traduntur curiæ seculari, pœnitent tamen conuertuntur, & catholici moriuntur, superscriptis pœnis teneantur, ita ut infames sint & inhabiles ad publica officia & beneficia.

In hac controuersia nobiles quidam interpretes audacter tenent, filios relapsorum pœnitentium & conuersorum non fieri inhabiles. Primum, quoniam eorum parentes non possunt uideri hæretici decessisse, cum pœniteant, & ad sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ admittantur. ca. super eo. de hæret. lib. 6. Deinde, quia ex quo parentes eorum sacramenta recipiunt, reincorporati uideri possunt Ecclesiæ, cum ea non tribuantur nisi fidem habentibus. cap. extra catholicam. l. q. 1.

His & alijs non multo validioribus argumentis victi, hanc sententiam tenuerunt Geminianus in dicto cap. statutum. §. hoc sane. de hæretic. lib. 6. quem sequuntur eisdem penitus uerbis Repertorium Inquisitorum uerbo, filij. §. nunc uidendum. versic. sed circa prædicta. & Alfonsus Montalius legum Castellæ interpres l. 2. titu. 25. parte 7. versicu. est ergo conclusio. & Decanus Segouiensis tracta. de hæretic. cap. 18.

C Oppositam sententiam, uidelicet, Filios relapsorum inhabiles fieri & infames, quamuis eorum parentes conuertantur & pœniteant & admittantur ad Ecclesiastica sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ, profitentur Ioannes Andreas in dicto cap. statutum. 2. de hæretic. lib. 6. super glossa uerbo. reincorporatos. quem sequitur ibidem Philippus Franchus in fine, & Simancas in Enchyridio uoluntatis religionis tit. 63. num. 7. & de catho. institu. tit. 29. nume. 17. & Ioannes Royas tracta. de hæret. par. 2. assert. 42. num. 337. & sequent. quibus eo libentius subscribo, quo apertius uideo hanc posteriorem opinionem firmiter rationibus roborari. Ex quibus nonnullas commemorabo. Sit prima: Tales relapsi quamuis pœniteant, non dicuntur Ecclesiæ reincorporari: nam ut tradunt Ioannes Azonachus, & Geminianus in c. accusatus. §. si uero. nu. 5. de hæret. lib. 6. Illi dicuntur proprie Ecclesiæ reincorporari, qui per inquisitores absoluti, & ad gremium Ecclesiæ per debitam absolutionem & obedientiam raducti, ut iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur: quod cum relapsis non possit conuenire, non poterit eorum filijs accommodari dispositio textus in dicto cap. statutum. 2. de hæretic. lib. 6.

E Sit secunda ratio; in dicto cap. statutum. duo postulatur ad hoc, ut filij eorum, qui reuertuntur ad Ecclesiæ gremium iuris pœnas in eos latas effugiant: unum est ut emendantur, alterum est ut Ecclesiæ reincorporentur. Hoc ultimum, quod scilicet relapsi pœnitentes non reincorporentur, in proxima ratione demonstratum est: primum autem plus quam manifestum est eis non conuenire, non enim dici potest emendatus qui in id crimen reincident, quod detestatus fuerat solenni iureiurando, & ad quod se non reuersurum obligauerat.

Et quamuis prior sententia mitior sit, hæc tamē de iure

An filij relapsorum conuersorum inhabiles

Nō esse inhabiles qui decesserint.

Filij relapsorum conuersorum inhabiles sunt.

Rationes quibus roboratur ultima sententia.

de iure verior videtur, atque est propterea ab ea recedendum.

Filij suspectorum an sint inhabiles.

Num filij suspectorum de hæresi hæc etiã penam inhabilitationis luant, quæsitum est: & Zanchinus tract. de hære. c. 28. nu. 4. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. item filij. ita dicunt: In filiis eorũ qui fuerunt suspecti propter fautoriam, defensionem, receptionem, vel similia, bene habet locum dicta pœna, ut non possint ecclesiastica beneficia obtinere, si modo isti parentes decesserunt tales. c. statutum. 2. §. si. de hæret. lib. 6. hæc illi. Quæ sententia vera est, cum aperto iure nitatur in his citatis locis, pro qua etiam facit omnino decisio Putei. 400. lib. 2. incip. In vna Hispanen.

Post mortem tamen fautorum, receptatorum, et similium, non potest in eos agi: quia crimen eorum morte extinguitur, ut alibi copiose scripsimus.

In filiis vero eorum, qui parentes hæreticos iudicibus fidei deferunt, à multis rescriptum est pœnas à iure statutas locum non habere: quod & verum est, & secuti sumus supra par. 2. super c. litteras. de presump. §. hoc addiderim.

Filij eorum qui damnantur ob contumaciam, an sint inhabiles.

Patre damnato velut contumace, quia noluit venire ad respondendum de fide, an filij eius & nepotes infames efficiantur, & inhabiles ad officia & beneficia, non inutiliter quæri potest: & quamvis, cum quis ob alterius delictum punitur, tunc non teneatur, quando contra principalem ob eius contumaciam fertur sententia, ut videtur posse colligi ex doctrina Bartoli in l. cum filius familias. ff. de verbo. obligat. confert tex. in l. si ideo. ff. de evictio. & l. præses. C. de pigno.

At in casu nostro verius est etiam filios damnati ob contumaciam infames & inhabiles fieri: tum quia contumax habetur pro conuicto. glos. in cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. tum quoniam ex eo quod per annum perseueravit, præsumitur pertinax. Ioannes And. in dicto cap. cum contumacia. & ibidem Geminianus num. 11. versicu. quæro, an præsumatur. & argumentum de contumace ad per tinacem valere scripsit Albertinus tract. de assertio. quæst. 29. num. 9.

Cum itaque iudicio Ecclesiæ contumax pro hæretico habeatur, ac velut hæreticus condemnatur. dicto c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. c. excommunicamus. 1. §. qui autem. extra de hæret. consequitur plane, ut in filios contumacis pœna inhabilitationis & aliæ descendant. idem videtur velle Hieronymus Gigas tracta. de crim. læsæ maiest. lib. 3. tit. de pœnis quas filij incurrunt. q. 13.

Sententia contra unum lata quando noceat alteri.

Non obstat doctrina Bartoli in dicta l. cum filius familias. ff. de verbo. oblig. nam is pro nobis stat: ait enim quod cum ex condemnatione vnius ad faciendam executionem in persona alterius pervenitur, tunc alteri non præiudicat, si id respiciat solum priuatam utilitatem l. 1. C. ad leg. Corneliæ, de falsis. quod si ad publicam utilitatem referatur; tunc sententia lata contra principalem, ei etiam præiudicat, ad quem devenitur ex consequentia. l. 1. C. ubi causæ fiscales.

Quamobrem cum reipub. magnopere intersit, & hæreticos & contumaces in causa fidei punire, l.

A Manichæos. C. de hæret. fiet proculdubio ut sententia in patrem contumacem lata, in filios quoque operetur eos effectus, quos iura in filios hæreticorum solent producere. neque ab hac sententia putarem recedendum.

Ceterum hanc sententiam tunc veram & observandam esse crediderim, cum is qui damnatur ut contumax, vere & proprie contumax est, qualem ius depingit in dicto cap. cum contumacia de hære. lib. 6. nam si vel de eius contumacia plene non constaret, aut elapso anno, vel per infirmitatem, vel aliud legitimum impedimentum ad iudices fidei accedere non potuit, aut pro absolutione institit, aut satisfactionem obtulit, aut denique ea præstitit, dixit, aut fecit quæ ipsum virum catholicum esse ostenderent, tunc eius filij & nepotes supradictas inhabilitationis pœnas minime paterentur: quæ in illis solum locum habent, quos supra diximus, & cum simus in pœnalibus, ad alios extendere facile non debemus. faciunt tradita per Geminianum in dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. num. 11. vers. Quæro, an præsumatur.

Atque hæc omnia in filios damnatorum canonu severitas rectissime sancivit, ut parentes à tanto crimine committendo submoverentur: si tamen filij catholici sint, & paternam iniquitatem abominentur, tunc superioris auctoritate habilitari eos, & famæ restitui fortassis non est iniquum, quia cum alieno vitio & peccato affligantur, facilius veniam consequi debent.

Filij inhabiles quatenus restituendi.

Ad sacros tamen ordines non facile promoveri debet: quoniam maxima est hæc dignitas, nec propterea filiis & nepotibus damnatorum leniter concedenda. cætera huc spectantia suis sunt locis tradita.

Q V A E S T I O CXVI.

An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta, sit valida & admittenda.

Entesima sextadecima quæstio est: Vtrum per Episcopum & Inquisitorem filiorum hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum sit emancipatio admittenda, seu aliquid valeat de iure?

Relat. supra pag. 104.

Respondemus quod non valet, ut patet in cap. Quicumque. §. illorum. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes, post emancipationem, huiusmodi etiam apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hæreticæ superstitionis inuium declinasse, nullius uolumus esse momenti, uelut factam de hominibus sui iuris, cum dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti filij esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

Hæc eadem uerba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iij. Nouerit. in fi.

Relat. supra pag. 135.

VNa est assertio: Hæretici quamprimum incidunt in hæresim, amittunt ius patriæ potestatis.

Hæretici omni dominio priuantur.

Omni dominio priuantur hæretici in pœnam patriæ sceleris, naturali, quod habet in filios, de quo in cap. quicumque. §. ult. de heret. lib. 6. & Eymericus hic. nam propter hæresim patris filij efficiuntur sui iuris.

Item priuantur dominio ciuili, quod habent in seruos ac etiam dominio politico quod habent in quoslibet alios subditos, de quo in c. ult. extra de heretic. & Eymericus paulopost quæst. 119.

Denique priuantur etiam eo dominio, quod est iure gentium introductum, l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure, quo omittunt rerum suarum dominium, c. cum secundum leges, de heret. lib. 6. de quo in præcedentibus dictum est.

Priuari iure patriæ potestatis magna pœna.

Priuari autem iure patriæ potestatis non est modica pœna, ut facile cognoscet, qui paulo diligentius contemplabitur iura & priuilegia, quæ ratione patriæ potestatis parentibus tribuuntur, de quib. frequens extat mentio in utroque iure, sed in primis in C. & in Instit. sub tit. de patriæ potestate.

Ergo amisso iure patriæ potestatis, parentes eâ iurisdictionem quam habebant super filios, amittunt: filij vero veluti alieni & extranei à paterna familia effecti, non perinde ac prius patribus obedire tenentur.

Tradunt hanc pœnam communiter interpretes in dicto cap. quicumque. §. illorum, de heretic. lib. 6. Ioannes Royas singulari 67. incipit. Filii propter delictum. Tabien. in sum. verbo, hereticus. nu. 10. ver. nono sexta pœna. Syluester verbo, heresis. 1. nu. 14. & alij.

Potest autem dici hæc pœna in odium huius criminis singulariter introducta: quoniam regulariter non per quodcunque crimen amittitur ius patriæ potestatis. l. relegatorum. ff. de interdictis et releg.

Crimen heresis patris statim liberat filium à patriæ potestate.

Crimen vero heresis paternum, etiam antequam per Ecclesiam fuerit declaratum, filium liberat à patriæ potestate, ut vere docet glos. in dicto c. quicumque. §. ult. verbo, defierient. de heret. lib. 6. nam à die commissi criminis filij intelliguntur effecti sui iuris: quare emancipatio facta post crimen commissum nullus intelligitur esse momenti.

Hæc vero contemplatio non est infrugifera. singulares enim parit effectus, inter quos ille est præcipuus de quo Alfonsus Castus lib. 2. de iust. hereticorum punit. cap. 7. Pater namque effectus hæreticus nō potest filio suo impuberi pupillariter substituere, hoc est, pro eo facere testamentum: nam inter cetera quæ ad pupillarem substitutionem exiguntur, vnum est patriæ potestas: nemo enim potest condere testamentum pro eo quem in potestate non habet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. instit. de pupill. substit.

Pater hæreticus non substituit filio impuberi pupillariter.

Rursus, quia nemo potest alteri substituere nisi prius sibi faciat testamentum. dicta l. 2. §. 1. ff. de vulgari & pupilla. & §. liberis autem. instit. de pu-

A pilla. substituit. manifestum est autem hæreticum intestabilem esse, cum omnia eius bona à die commissi criminis sint confiscata. cap. cum secundum leges. de heret. lib. 6.

Postremo hoc admonebo, Eymericum hac quæstione aperte sentire non modo hæreticos, sed etiā receptatores, fautores, & defensores eorum, ius patriæ potestatis amittere; cum tamen in dicto c. quicumque. §. ultimo, hæc pœna in solis hæreticis locum habere videatur.

Fautores, receptatores & defensores, an amittant ius patriæ potestatis.

Iam omnes præcitati de hac pœna priuationis patriæ potestatis differentes solum hæreticorum, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi videtur secundum iura, ut soli hæretici & credentes à die commissi criminis ius patriæ potestatis amittant: non ita de fautoribus, & alijs similibus, quos non putaremus patriæ potestatis amittere: nam iura leuius puniunt eos, qui leuius peccant.

Quod autem de emancipatione filiorum facta per hæreticos patres dictum est, idem prorsus dictum est de manumissione seruorum facta per dominos hæreticos: illa enim prorsus nulla est & inuálida, ut recte docent Ioannes And. Geminianus, & Franchus in dicto cap. 2. §. ult. de heret. lib. 6. quāuis ob diuersam rationem id contingere dicant, ut amplius patebit in quæstione 119.

Manumissio seruorum facta per dominos hæreticos nulla est.

QVÆSTIO CXVII.

An appellationis beneficium sit hæreticis, credentibus, &c. interdictum.

CEntesima decima septima quæstio est: Vtrum hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, ita quod ab Episcopo, seu Inquisitore nequeant appellare?

Respondemus quod eis est appellationis beneficium interdictum, & quod nequeunt appellare, ut patet in cap. Vt inquisitionis. de heret. lib. 6. ubi sic dicitur: Vniuersos seculi Potestates, & infra: Vtique de heresi à dicessano Episcopo, uel Inquisitore, seu Inquisitoribus condemnatos præfati potestates, domini temporales, siue rectores, uel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitia filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem imperialem †, appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis & credentibus ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Relat. supra pag. 110.

In litteris autem Apostolicis † Alexandri iiii. præmissis de hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, dicitur sic: Item proclamationes & appellationes persona-

† A Federico latam, quam habes in fine. huius operis.

† Incip. No. uerit. relat. supra pag. 135.

personarum huiusmodi minime audiantur.

Hic est diligentius attendendum, quod cum prædicti esse tales sunt per sententiam declarati, vrpote quia sunt hæretici, credentes, & &c. q. tunc non possunt à tali sententia diffinitiva appellare, cum in crimine perseverent: ante sententiam autem si in aliquibus aggrauantur, seu indebite fatigantur, non est dubium, quin possint appellare: nam nondum sunt habendi pro hæreticis. concordat Archidiaconus super eodem cap.

C O M M E N T. C L X V I.

DE materia huius questionis plenissime egit auctor supra in hac 3. parte num. 121. tit. de appellatione, quæ fit ab Inquisitore, quo loco copiose addidimus quæ in hac causa ignorari non debent.

Totam vero hanc tractationem duabus assertionibus concludit hic Eymericus. Prima est: In causa hæresis à sententia diffinitiva non appellatur.

Altera & postrema est: Ab interfationibus siue interloquutorijs Inquisitorum sententijs appellare licet. Hæc omnia qualiter sint accipienda præcitato loco explicuimus: eum videto.

Q V A E S T I O C X V I I I.

An scienter sepelientes in loco sacro corpora hereticorum possit ab Inquisitore puniri.

Entesima decima octava quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsumperunt scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ, quatenus publice proprijs manibus eorum corpora habeant exhumare, & extra proicere, & alijs illos punire, & post absolute ab excommunicationis vinculo, quo ex hoc astricti merito tenebantur?

Respondemus quod sic; vt patet in c. Quicunque. in princip. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Quicunque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, uel fautores eorum scienter præsumperint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiaceret: Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iij. Nouerit, §. item quicunque.

C O M M E N T. C L X V I I.

Declaratio & intelligentia huius questionis tota petenda est ab his, quæ dicimus supra in

A hac 3. parte super quæstione 40.

Iam hæc quæstio tribus conclusionibus continetur. Prima est: Qui hæreticos, credentes, & ceteros hic enumeratos scienter sepeliuerint, proprijs manibus debent eos exhumare: quod fit in panam presumptionis, & vt in eo puniantur, in quo deliquerunt.

Altera est: Punire potest Inquisitor eos, qui sepe liunt hereticos, credentes, fautores, & ceteros hic contentos. puniet vero ipsos velut suspectos de hæresi, ex eo enim quod quis scienter hereticos aut alios de quibus hic agitur, sepelit, videtur profiteri non debuisse priuari eos per Ecclesiam sepultura ecclesiastica, aut pro hereticis, & similibus esse orandum, sicut in præcitata quæstione 40. diximus.

Tertia & vltima conclusio est: Inquisitor absolute potest sepelientes hæreticos à sententia excommunicationis, in quam propterea inciderunt, postquam idonee satisfecerint. Hæc euidenter probantur per textum in cap. quicunque. §. 1. de hære. lib. 6. quo vtitur aut in hac quæstione.

Q V A E S T I O C X I X.

An subditis sint absoluti à debito fidelitatis, quo dominis lapsis in hæresim deuincti erant.

Entesima decimanona quæstio est: Vtrum illi qui fidelitatis homagij debito, uel aliquo pacto quacunque firmitate vallato, aliquibus sunt astricti, qui postmodum lapsi sunt in hæresim manifeste, ad huiusmodi teneantur, uel sint totaliter absoluti?

Respondemus, quod absoluti sunt, ut patet in c. Absolutos. de hære. ubi dicitur sic: Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequii, quicunque lapsi manifeste in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate uallato tenebantur astricti.

Relat. supra pag. 103.

C O M M E N T. C L X I X.

Ex hac quæstione vnum colligitur axioma, videlicet, Omnes illos, qui aliquo obligationis genere aliquibus tenentur astricti, tunc liberantur penitus, cum illi quibus obligati erant, in hæresim inciderint manifeste.

Hoc etiam pertinet ad grauissimam hæreticorum panam: multis autem modis hoc axioma verum est. Primum, quia cum à die commissi criminis amittant dominium omnium bonorum. cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. obligationes ex quibus suis contractibus nate, bona quedam & res sint. §. 1. instit. de rebus corpor. & incorp. consequitur proculdubio, hæreticos omnes etiam ius obligationum sibi deuitarum amittere.

Rursus, si hæretici aliquos haberent obligatos,

Vv 2 in

Omnes qui hæreticis erant obligati, ob hæresim illorum liberantur, & quare.

Relat. supra pag. 104. excommunicationem incurrunt scienter sepelientes hæreticos.

Supra pag. 135.

in eos agere possent. §. i. instit. de actio. cum actio sit ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, hæreticis autem omne legum auxilium & beneficium est denegatum, omnisq; actus legitimus interdictus. l. Manichæos. C. de hæret.

Depositari⁹
non tenetur
reddere de-
positum hæ-
retico. & a-
lia exempla.

Hæc pœna de amisso iure obligationum, multos parit effectus, nec pigebit aliquos referre, ut hic locus illustretur. Primum ergo is apud quem hæreticus aliquid deposuit, non tenebitur post manifestam eius hæresim, rem depositam hæretico restituere, sed fisco.

Rursus, nec catholica vxor viro hæretico, debitum reddere obligabitur, quia per hæresim viri ab hoc debito liberata est. idem dicas è conuerso: nam si vxor sit hæretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tamen possunt propterea cum alijs commisceri, quia vinculum matrimonij dissolutum non est.

His adde, quod custodes arcium seu castrorum, aut populorum, vel ciuitatum, domino hæretico ea restituere non tenentur, neque eius nomine custodire.

Denique quicumque vasalli omni obligatione etiam iuramenti religione munita, qua dominis suis tenebantur obstricti, ipso iure liberantur.

Hæc omnia & si quæ sunt his similia, apertissime concluduntur hac EymERICI assertionem, quam euidenter probat textus in c. vlt. de hæret. quo vtitur hic auctor, quæ prosequitur copiose more suo ALFONSUS CASTRUS, qui non nouit breuitatem, lib. 2. de de iusta hæret. punitione c. 7. & SIMANCAS de cath. instit. tit. 46. nu. 73.

Serui etiam, liberti, & famuli, cum dominus, ipsorum in hæresim incidit, ipso facto liberantur à seruitute & debito, quo tenebantur astricti, ut notant communiter Doctores in dicto c. vlt. de hæret.

Sed de seruis quesitum est, an domino in hæresim incidente liberti efficiantur, & sui, an vero in fiscum transeant cum reliquis bonis confiscatis; Et IOANNES AND. GEMINIANUS, FRANCHUS, & alij in c. Quicumque. §. vlt. de hæret. lib. 6. & IOANNES DE ANANIA, & MARIANUS SOCINUS in cap. vlt. extra de hæret. Seruos hæreticorum sicut & alia bona in fiscum transire sentiunt, dum scribunt manumissionem seruorum factam ab illis, qui in hæresim inciderunt post delictum commissum esse nullam, & penitus inuallidam, non propterea quod serui efficiantur sui iuris, sicut sunt filij hæreticorum, quæ primum eorum parentes incidunt in hæresim, sed quia hæretici non habent potestatem & dominium in illos, cum serui & alia bona censeantur à tempore debiti commissi confiscata fuisse.

Ego in hac questione distinguendū esse putarē, nam aut serui Christiani sunt, aut adhuc remanent infideles. si Christiani sint, domino in hæresim incidente libertati restituuntur, nec in fiscum transeunt cū reliquis bonis, ita sancitum inuenio per instructionem quandam primam Hispalensem anno Domini MCCCCLXXXIIII. c. 24. ubi ita scriptum est: Domini Rex & Regina, humanitate & clementia utentes uoluerunt seruos quorumcunque hæreticorum libertate donari, si in eorum pote-

Serui Chri-
stiani nō cō-
fiscantur.

A state existentes Christiani fuissent. hætenus ibi. in eadem sententiam consentire videtur SIMANCAS de catho. instit. tit. 61. de seruis, nu. 8. & ALFONSUS CASTRUS lib. 2. de iusta hæret. punitione. c. 7. per textum in l. Manichæos. C. de hæret. ibi: Seruos insuper extra noxam esse uolumus, si dominum sacrilegum euitantes ad ecclesiam catholicam seruitio fideliori transierint. hæc ibi.

Quod si serui non fuerint Christianam fidem professi, cum dominus eorum in hæresim labitur, tunc cum reliquis bonis in fiscum transeunt; & in hoc sensu loquutos fuisse crederem IOANNEM AND. GEMINIANUM, & alios, quos paulo antea citavi. Serui enim in patrimonio, in rebus, seu bonis dominorum esse, explorati iuris est, l. rem in bonis. ff. de acquir. rerum domi. l. vlt. §. vlt. C. de verbor. signif. & probat. late ANDREAS TIRAQUELLUS in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. in illis verbis: Donatione largitus q. 17. nu. 323. & 324.

Si domini hæretici resipiscant & ad gremium Ecclesiæ recipiantur, & bona sua illis de misericordia condonentur, iuxta c. Vergentis. extra, de hæret. seruorum tamen Christianorum dominum (qui paulo antea ob delictum dominorum effecti fuerat sui iuris) non recuperant, quia libertas quocunque modo data, reuocanda non est, l. 1. & 2. C. si aduersus libert. quod etiam fauore fidei, ut maius suscipiat incrementum, seruari oportet.

An autem similiter serui catechumeni, qui nondum erant baptizati cum domini eorum in hæresim laberentur, liberati restitui debeant, vel contra in fiscum transire, & in seruitute remanere, non inepte queritur? & mihi iustissimum videtur, ut fauore religionis, & ut catholica fides egregium suscipiat incrementum, libertati restituantur, & sui iuris efficiantur. præsertim cum catechumeni in deuotione & fidei Ecclesiæ persistētes membra Christi sint effecti, cap. veniens. extra de presbytero non bapti. & propterea iustum est ut gaudeant priuilegijs Christianorum, cum ecclesiasticis constitutionibus subiiciantur, ut late probat ANDREAS AB EXEA, in c. 1. de constit. nu. 268. & multis seq. vers. quid autem in Catechumenis.

Si quis rursus à me querat, an serui infideles, qui dominum hæreticum reuelauerint, in fiscum transire debeant, an vero contra libertatem donari; respondebo, si studio veræ laudis id fecerint, premio & honore dignos esse, l. quisquis. §. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. ac libertati quidem quandoque restitui posse, sine qua non contingit plenus honor; quæ libertas tunc potissimum esset talibus danda, cum spes haberetur, quod ad fidem forent facilius conuertendi. & pro hac sententia videtur nō obscure facere textus in dicta l. Manichæos. C. de hæret. in illis verbis, quæ paulo antea retulimus. Sed de his iam satis.

Postremo illud præter cetera est obseruandum quod Romanus Pontifex tradit in dicto cap. vlt. de hæret. videlicet hæc fidelitatis obsequia, & obligationum debita tunc dominis hæreticantibus negari, cum manifeste lapsi sunt in hæresim, quasi secus sit iudicandum, si occultum sit eorum delictum, & sa-

ne non

Serui
Christiani
confiscantur

Domini con-
uersi non re-
cuperant se-
uos Christi-
anos.

Serui ca-
techumeni
confiscantur

Serui infide-
les domini
hæreticū,
nuntiantes
an confis-
cantur.

An occultum
hæreticus
mittat fide-
litas bebita
& alias obli-
gationes.

ne non obscure in dicto cap. ult. ita videtur sentire Hostiensis Philippus tamen, ut refert Ioannes And. idem esse dicit, quamvis occultum sit crimen, dummodo probari possit. quod dictum Ioannes And. ibidem verum esse interpretatur, si ad probationes sit processum, quia tunc probatio facit delictum esse manifestum, cap. cum olim. extra de verbor. signif. Panormitanus eodem loco ait, à die quidem commissi delicti dissoluta esse hæc omnia obligationum debita: hanc autem absolutionem à debito, vel bonorum publicationem aut confiscationem allegari non posse, nisi manifesta causa probetur, quod ego intelligo per sententiam. Sylvester in summa verbo, hæresis. l. q. 8. vers. Undecima, quod eorum passalli dicit, non esse necessariam sententiam, sed sufficere manifestatione facti: immo profecto nec ipsam probationem in actu esse necessariam, sed sufficere possibilitatem certam probandi.

Equidem hoc verissimum est, hæc omnia obsequia & obligationum debita cessare, quam primum commissum est hæresis crimen quamvis sit occultum. Et ratio est, quia cum bona hereticorum ipso iure sint confiscata à die commissi criminis, c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. ubi id notant glossa & doctores, eo ipso quod quis incidit in hæresim, & perdit omnia bona, & per consequens omnes obligationes & iura quæ sibi debebantur, dissoluuntur, cum appellatione bonorum obligationes, actiones, & iura continentur, l. bonorum. ff. de verbor. signif. & not. in c. relatum. extra de testam. quod ipsum apertissime etiam indicat verbum illud, absolutos, positum in dicto c. ult. de hæret. quod significat sententiam à iure latam, non autem à iudice ferendam.

Obligationes vero huiusmodi fidelitates, & debita per hæresim semel amissa non recuperant heretici, quamvis reconcilientur, & recipiantur ad Ecclesiæ gremium, ut recte Hostiensis, Panormitanus & alij adnotarunt in dicto c. ult. de hæret. quia obligatio extincta non reuiuiscit, c. quæris. de consecrat. dist. 4. cap. quam periculosum. 7. q. 1. cum similibus. Recuperabunt autem tunc cum illis reuertentibus condonata & quasi restituta fuerint ab eo, qui potestatem habet.

Q V A E S T I O C X X.

An hæredes receptatorum, defensorum, &c. hereticorum, cogi possint ad exequendam penitentiam receptatoribus impositam.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen suspicionem de hæresi inducens per mortem extinguitur.
- 2 Hæredes cogendi non sunt ad perficiendam penitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peractam.

- A 3 Sed possunt cogi ad penitentiam viuenti iniunctam de bonis ipsius exequendam.
- 4 Confiscatio bonorum heretici fieri potest post eius mortem.

Entesima vicesima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cogere receptatorum, defensorum, & fautorum hereticorum hæredes, post prædictorum mortem, qui se sub obligatione bonorum suorum eidem Inquisitori astrinxerant; ad penitentiam ab eis recipiendam & complendam, quatenus illam ipsi hæredes penitentiam exequantur?

- R 1 Respondemus, quod talibus antequam moriantur, uel est per Inquisitores penitentia iniuncta, vel non. Si non, non est hæredibus iniungenda; quia crimen est morte extinctum.

2 Si autem est iniuncta, sed non peracta, & est penitentia concernens personam, utpote orationes, ieiunia, uel peregrinationes, non sunt hæredes cogendi ad penitentiam supradictam.

- 3 Si autem penitentia non est personalis, sed aliàs proficiens ad salutem, in bonis temporalibus exequenda; utpote, hospitale construere, uel similia: tunc ad talem exequendam hæredes per Inquisitores merito sunt cogendi. hæc patent in c. Accusatus. §. si uero. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: Si uero pro ijs, quæ in hæresi receptando, vel defendendo hereticos, seu eis fauendo, non tamen existens hereticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum Inquisitoribus se astrinxit ad recipiendam ab eis penitentiam, & complendam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi penitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum, uel complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæredes vel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt.

Porro si propter huiusmodi hereticorum receptationem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam penitentiam, quam Inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerit eidem; & antequam ei penitentia iniungeretur, decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

- D 4 In eo vero casu, quo hæredes ad successionem non debent ob hæresim sui auctoris admitti: non obstante, quod auctore ipso uiuente, hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem eiusdem, nihilominus procedatur.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Urbani iij. & Alexandri iij. Consultus. §. sunt & alij. + Rela. supra pag. 133.

C O M M E N T. C L X I X.

Multa assertiones colliguntur, quas videas in sumuario quæstionis & quantum ad primam attinet, quod videlicet hereticorum fautori.

Relat. supra pag. 105.

Confiscatio bonorum heretici post eius mortem fieri potest.

Heredibus
susceptorum
morientium
nihil iniun-
gendum.

bus, & similibus morientibus ante iniunctam pœnitentiam, nihil sit iniungendum aut sibi aut suis heredibus, quia crimen morte extinctum est. videnda sunt quæ tradidimus supra in hac 3. parte, super quæstion. 43. §. alterum caput, & seq. nam cum suspensiones quantumvis vehementes in hoc crimine morte delinquentium susceptorum extinguantur, non debent condemnari post mortem ad ullas pœnas, etiam pecuniarias.

Quod si lite pendente suspecti illi mortui sint, adhuc non debet imponi eorum heredibus pœna pecuniaria ob solam suspicionem: quod satis colligitur ex textu in cap. accusatus. §. si vero. facit textus in l. ult. C. ad legem Iuliam maiest. tradunt Geminianus & Franchus in dicto cap. accusatus. §. porro. de hæretic. lib. 6. & Ancharanus in cap. filij. notab. 2. de hæret. lib. 9. & Simancas de catho. insti. tit. 18. num. 13.

Pœnitentia
iniuncta per
sonæ cū per-
sona extin-
guetur.

De secunda assertionem, quam ponit Eymericus nu. 1. ibi: si autem est iniuncta, nulla est dubitatio: nam si pœnitentia iniuncta à sola persona, cui imposita fuit absolui poterat, ea moriente, pœnitentia cessat. eandem hanc conclusionem tradunt Zanchinus tract. de hæretic. cap. 28. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. nunc subsequenter. tales ergo pœnitentiæ non trāsunt ad filios vel hæredes defunctorum: in eis enim imponendis non solum habita est ratio salutis anime, sed etiam afflictionis corporis: & propterea cum personam sequantur, cum persona quoque extinguuntur, & finiuntur.

Pœnitentia
in bonis exe-
quenda hære-
dibus defun-
cti impona-
tur.

Tertiam assertionem, videlicet, quod cum pœnitentia non est personalis, sed in bonis exequenda; tunc ad eam implendam compelli possint hæredes defuncti, pulchre explicat idem Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 6. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. nunc subsequenter. & verbo, obligatio. §. quid si quis. idem cauit luculenter Concilium Siterren. cap. 10. in hæc verba: Et idem faciatis de illis, qui decesserunt accepta pœnitentia, nec impleta si esse in mora cœperint: uel pro illa complenda obligauerint, ut supra tetigimus, bona sua. hæc ibi.

Bona obliga-
ta ad quemli-
bet successo-
rē trāsunt cū
illo onere.

Hoc amplius obseruandum est, quod cum alicui suspecta de hæresi iniuncta sunt hæc opera pietatis in bonis adimplenda, ut fabricare Ecclesiam vel hospitale, restituere vsuras & similia; isque bona sua pro hac pœnitentia adimplenda obligauit, post mortem eius ad quemcunque successorem etiam particularem, ea bona deuoluantur, ad eum semper peruenient cum illo onere. ita colligitur ex dicto cap. accusatus. §. si vero. facit glos. in l. rescriptum. ff. de pactis. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. & utrobique Bartolus, traditque Repertorium Inquisit. præfatis locis, quod est in hac causa non leuiter aduertendum.

Quæ ad postremam assertionem spectant de procedendo contra hæreticos etiam post mortem in hoc crimine, quoad effectum confiscandi bona, copiose tradidimus

supra in hac 3. parte, su-

per dicta quæ-

stion. 43.

A QVÆSTIO CXXI.

An filij vel hæredes illorum, qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

B Entesima uicesima prima quæstio est: Vtrum Inquisitor filios & hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumbant, petierunt ab hæreticis per eorum manus impositionem consolari, & sic fuerunt mortui, possit admittere ab probandum, quod ipsi defuncti tunc non erant sani capitis, uel quod amiserant iam loquelam?

Respondemus quod non, si dum uiuebant fuerant de hæresi diffamati, uel suspecti habitis; aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, petierint ab hæreticis consolari: alias potest eos admittere: non tamen per uxores, filios, & familiares illorum, ut patet in c. Filij. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic

C Filij uel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatos, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi: ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, immo uerius desolationem, non sanæ mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, ut dicitur apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi uel suspecti; aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij uel hæredes ab probandum præmissa. Non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Relat. fu-
pag. 104.

Filij quan-
admitti
beant, uel
ad excusa-
dos defun-
ctos, &c.

COMMENT. CLXX.

EX hac quæstione duæ potissimum conclusiones colliguntur.

E Prima est: Hæredes illorum, qui cum moriuntur hæreticalia dicunt uel faciunt, quale est petere consolationem hæreticorum, admitti debent ad excusandos defunctos in hoc tribunali, dummodo defuncti dum uiuerent, non essent de hæresi diffamati, uel suspecti, aut dum essent sanæ mentis, non petierint hæreticorum consolationem. Nam si in vita diffamatio aut suspicio de hæresi præcessisset, aut cū sanæ mentis essent, hæreticorum consolationem petiissent; tunc nullo modo admittende sunt heredum excusationes, sed defuncti uelut hæretici poterunt condemnari.

Quæstio
summa.

condemnari ex hac presumptione iuris & de iure, contra quam hoc casu non admittitur probatio in contrarium.

Altera & postrema conclusio est, prioris veluti declaratiua, nempe: Cum heredes defunctorum in hoc tribunali admittuntur ad excusandos defunctos, non possunt eos excusare per testes domesticos, veluti per uxores, filios, vel alios familiares; sed adhibere oportet alios testes omni exceptione maiores.

Hæc summa est huius questionis, quæ continet materiam frequentem, utilem & cognitu necessariam, de qua agit etiam auctor supra in hac tertia parte, questio. 43.

Ex titulis vero harum questionum intelliges Eymericum diuerso consilio de materia procedendi contra defunctos differuisse, quamuis multis locis utatur eodem rescripto desumpto ex cap. filij. de heretic. lib. sexto.

id sit pe-
conso-
onem ab
eticis.

Et priusquam propositam materiam aggrediar, operæ pretium erit adnotare quid sit hoc, quod dicitur in hoc textu de petenda consolatione hereticorum. hæc nunquam potui intelligere donec in codice illo bibliothecæ Vaticanæ inueni summam quædam F. Rainerij ex Ordine Prædicatorum de Catharis, & Leonistis, seu Pauperibus de Lugduno, in qua plene agitur de sacramentis Catharorum inter quæ unum erat consolamentum, seu manus impositio, seu spiritualis baptismus, in quo conferendo quis ritus esset solitus obseruari, abunde docui supra parte 2. super question. 13. §. manus impositio. ex quo intelliges hunc locum alioquin difficilem propter ignoratum nostrum hoc sæculo ritum antiquitatis, quem heretici eius temporis obseruabant.

Prima conclusio in presumptione iuris & de iure fundata est, quæ non admittit directam probationem in contrarium. suspecti ergo vel diffamati de hæresi, qui tempore mortis petunt consolationem ab hereticis secundum eorum ritum & consuetudinem, si constat eos tunc sanæ mentis fuisse, tamquam consummati heretici præsumuntur & condemnantur à iure.

Iam dispositio huius textus, quo utitur hic Eymericus, quæ locum habebat olim in Catharis & alijs hereticis, de quibus dixi supra parte secunda super question. 13. locum hodie sibi vendicabit in hereticis nostri sæculi, & alijs cuiuslibet ætatis vel temporis: nam verbigratia diffamatus vel suspectus de hæresi Lutheranorum, Calvinistarum, aut similium, vel ex eis sectis conuersus, si tempore mortis, sanæ mentis existens iuxta ritum eius sectæ de qua erat diffamatus vel suspectus, vel ex qua fuit conuersus, consolationem, aut sacramenta, aut alios ritus & caeremonias eius sectæ proprias peteret, presumptione iuris & de iure per hunc textum haberetur pro heretico.

Quod eadem omnino ratione locum habere existimo in conuersis ex Iudæis, Mahometanis, vel alijs infidelibus, qui tempore mortis cum sanæ mentis essent iuxta ritum parentum suorum & antiquæ perfidiæ decedere, ac sepeliri voluerunt.

Sed quomodo huiusmodi homines defendi possint, videamus. Duplex modus excusandi tales hic pro-

A ponitur, primus est, bona vita antea acta: nam si quis nititur probare defunctum non decessisse hereticum. nec illa hereticalia quæ dixit, aut fecit dixisse aut fecisse animo deliberato, sed verbi gratia per doloris acrimoniam, aut aliter, is probabit eum defunctum dum viueret, non fuisse de hæresi suspectum nec diffamatum, immo laudabiliter vixisse, & sacramenta Ecclesiæ more Christianorum debito tempore recepisse, & cetera peregrisse, quæ à veris & catholicis Christianis fieri solent. quod probandi genus contrarium suspicionem aut omnino excludit, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. C. locati. num. 7. versic. & in simili, aut saltem valde elidit & minuit; quod apertissime deducitur à contrario sensu ex textu in dicto cap. filij. de heret. lib. 6. ibi: Si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi, aut suspecti. Ergo si tales non erant, censendi videntur à delicto immunes, nec iudicandi sunt heretici.

Nec mirum hoc videri debet, quoniam bona fama antea actæ vitæ multa bona operatur, de quibus Baldus in l. 1. C. locati. Sed inter cetera hoc unum quod ad presens institutum spectat, videlicet, per bonam famam in genere, tolli indicia in specie contra aliquem orta, quod aliquos dixisse testatur Franciscus Casonus tract. 1. de indicijs. c. 2. nu. 10.

C Secundus modus excusandi defunctos proponitur, si ostendatur eos non fuisse sanæ mentis, cum petuerunt hereticorum consolationem, aut alia dixerunt, vel fieri postularunt secundum ritum & consuetudinem antiquæ perfidiæ. & in hoc articulo tota difficultas posita est in declarando & intelligendo, an delictum præsumatur esse factum tempore furoris, vel tempore sanæ mentis: nam si tempore furoris factum fuisse præsumatur, nec ad culpam nec ad pœnam imputandum erit: secus autem iudicabitur si tempore sanæ mentis commissum fuisse concludatur.

In hoc ergo dubio sit hæc prima conclusio: Si illi qui ad excusandum huiusmodi defunctum, qui præsumitur hereticum fuisse, probent ipsum aliquando fuisse furiosum, in furore præsumitur durare, & tempore furoris commisisse delictum, & accusator siue Fiscalis, vel iudex si procedit ex officio, debet probare delictum esse factum tempore sanæ mentis: ita probat textus singularis in cap. indicas. 3. questio. 9. & ibi glossa communiter recepta in verbo, ostenderis. & glossa in cap. ult. de successionibus ab intest. in verbo, compotem. ubi etiam per Doctores. nec deest ratio ad eandem conclusionem probandam, quoniam furor est qualitas & morbus, qui postquam est radicatus præsumitur durabilis, ut periti medici fatentur, & probat textus in l. humanitatis. C. de impuber. & alijs substit. & in l. 1. ff. de curatore furio. & docet nominatim Zabarella in cap. cum inter canonicas. de electio. in 5. oppositione. & confirmatur ex communi & recepta doctrina Bartoli in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operis noui nunt. dicentis quod quando actus, vel delictum potest fieri tempore licito & illicito, ille qui agit vel accusat tenetur probare esse factum tempore illicito, & punibili.

Sit secunda conclusio: Si hic defunctus, qui dicitur tempore mortis deliquisse hæreticando, ante delictum non fuit furiosus, nec illi qui admittuntur ad eum defendendum & excusandum id probant; sed tantum dicunt & proponunt tempore delicti commissi fuisse furiosum, reuera huiusmodi defensores id probare debent, aliàs autem delictum censetur commissum tempore sanæ mentis; quia semper quis præsumitur esse talis, qualis naturaliter esse debet, argumen. textus in l. nec codicillos. C. de codicillis. ubi id notat Baldus, Paulus de Castro & alij, & nominatim profitetur Angelus tract. de maleficijs, in verbo, scienter & dolose. vers. quid in furioso. Imola & Ancharanus in Clemen. 1. de homicid. Salycetus in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt, num. 2. & alij plerique quos gratia breuitatis omitto.

Hac quæ diximus de excusando per alios uel nõ excusando defuncto, qui dicitur tempore mortis hæreticari, intelligenda quoque censemus cum is non moritur, sed conualescit & uiuit: nam si aliquando fuit furiosus in furore præsumetur deliquisse, & non punietur: si uero non fuit furiosus, nisi probauerit se fuisse mente alienatum cum illa hæreticalia dixit, uel fieri petiuit, legitime punietur.

Admonebo tamen grauissimas quasdam esse ægritudines & morbos, quibus facile solent homines mente amoueri, & iudicio priuari, quamuis antea sapientes fuerint, quod in hac causa diligenter est considerandum, & si opus fuerit iudicium medicorum peritorum adhibendum, cum agatur de maximo præiudicio.

Aetas etiam consideranda est, ob quam ingrauescentem sæpe absque morbo delirare solent homines, & aliena loqui, item spectanda sunt multa aliæ circumstantiæ, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dicantur, uel fiant, aut dici & fieri præsumantur potius vi morbi, aut alterius affectionis, quam mentis, siue intellectus errore.

Sed dubium est, an credatur notario in testamento attestanti testatorem fuisse sanæ mentis, & vera sententia & communis est, non credi. Alexander consil. 141. incipien. Ponderatis, matureque perspectis. lib. 1. late Iason, in l. Senium. C. qui testamen. facere pos. Baldus, Angelus, et Cummanus, in l. 2. ff. de testamen. & alij, quos prudens omitto.

Illud etiam in hac disputatione docendum erat, quod merito prima nostra conclusio uidetur postulare, ex quibus scilicet actibus possit furor probari, ut tandem deducatur eum qui accusatur, furoris tempore deliquisse, ne puniatur; sed cum breuiter expediri res longa non possit, lectorem remittimus potissimum ad Franciscum Herculanum, qui in tract. de probanda negatiua, hæc demonstrat, nu. 157. vers. Secundus modus est.

Circa secundam uero Eymerici conclusionem nulla occurrit difficultas: quæ non sit plene à nobis declarata supra in hac 3. parte super, quæstione 70. cetera dicta sunt super quæst. 43.

A D E E X C O M M U N I C A T I S in causa fidei, & absolutione eorum.

Q V A E S T I O C X X I I.

An hæretici, & eorum fautores sint excommunicati, & ab Inquisitoribus possint absolui.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici sunt ipso iure excommunicati.
- 2 Credentes quoque receptatores & fautores eorum.
- 3 Absolui autem ab Inquisitore possunt ab excommunicatione.

Entesima uicesima secunda quæstio est: Vtrum hæretici credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipso iure sint excommunicati; & si resipiscant, possint absolui per Inquisitores?

1 Respondemus ad utrumque quod sic. De hæreticis patet quod sic, in c. Sicut ait. & in c. Ad abolendam, in princip. & in c. Excommunicamus. in princip. & præsertim, & breuius in c. Excommunicamus, 2. de hæret. ubi dicit sic: Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, & infra: & alios, quibuscumque nominibus censeantur, & cetera.

2 De credentibus autem & ceteris supradictis, habetur in c. Excommunicamus, 1. §. credentes. ubi dicitur: Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subiaceri, & cetera.

3 Quod autem possint absolui per Inquisitorem, si resipiscant, habetur in c. Ut officium. in princip. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ut officium. & infra: Contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum; necnon contra infamatos de hæresi, uel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis, Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiæ unitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

C O M M E N T. C L X X.

Duæ sunt assertiones, Prima est. Hæretici. fautores & similes excommunicati sunt.

Alter a est: Eos esse per Inquisitores absolui. utraque facilis est, & aperta.

Ac quantum ad primam spectat, non est putandum ab his primum Pontificibus, quorum sunt hæc requisita scripta,

Inter poenas hæreticorum excommunicatio est ordinum antiquissima.

scripta, quibus utitur hic Eymericus, hereticos, & eorum fautores anathemate percussos; nam inter penas hereticorum, excommunicatio omnium est antiquissima, vel a Christo iam instituta Matth. c. 18. ibi: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

Et B. Paulus ter legitur excommunicasse, ut patet ex sacris eius epistolis. 1. ad Corin. c. 5. & 1. ad Timoth. cap. 1. & ad Titum c. 3.

Adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiscopum quondam Valentinum lib. 1. de ecclesiasticis traditio. par. 3. art. 6.

Secunda conclusio prerogativam prestat Inquisitoribus, de qua diximus supra in hac 3. par. super q. 92. adde Repertorium Inquisitorum & Locatum in opere iudiciali verbo, excommunicatio Sylvestrum in summa, verbo, heresis, l. q. 8. & Simancam de catho. institutio. tit. 23.

Q V A E S T I O C X X I I I.

Quam penam incurrant fautores hereticorum, si animo pertinaci perstiterint in excommunicatione per annum.

S V M M A R I V M.

- 1 Impedientes officium sanctae Inquisitionis, si stent per annum in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi sunt ut heretici.
- 2 Fautores meri, si non publicentur excommunicati, non incurrunt alias penas.
- 2 Si vero publicati fuerint, nec intra annum satis fecerint, multis penis sunt obnoxij.
- 4 Quas penas incurrant etiam si non durent in excommunicatione per annum.

Centesima vicesima tertia quaestio est: Quam penam incurrunt receptatores, defensores, ac fautores hereticorum, qui sunt excommunicati ipso iure, si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci?

1 Respondemus, quod si praedicti ex eorum receptatione, defensione, & fautoria impedierunt fidei processum, iudicium, aut sententiam Episcopi, seu Inquisitoris directe vel indirecte, vel ad hoc praestiterint auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis vinculo sunt percussi: quod si in ea steterint per annum animo pertinaci, extunc sunt ut heretici condemnandi, ut patet in c. Ut inquisitionis. §. prohibemus. ubi dicitur sic:

Prohibemus quoque districtius Potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue In-

A quisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent: aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel alias dicesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum, directe vel indirecte impedire praesumant. Si quis vero de praedictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu Balliis, contra praedicta fecerit, aut praefato fidei negotio sepefatis diocesano Episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte praesumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnon, & qui scienter in praedictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se noverit mucrone percussus: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hereticus condemnatur.

2 Si autem praedicti ex eorum receptatione, defensione, & fautoria, alias non impediuerint Episcopi vel Inquisitoris iudicium, sententiam, vel processum, licet ipso iure sint excommunicati, si tamen excommunicati notentur & publicentur, non videntur alias penas incutere, ex eo quod stant in excommunicatione per annum: Sed si publicantur excommunicati, & stent per annum, incurrunt penas multas, de quibus habetur in c. Excommunicamus. §. credentes. de heret. ubi dicitur sic:

3 Receptatores, defensores, & fautores hereticorum excommunicationi decernimus subiaccere: firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: Sit etiam intestabilis, ut

D nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hereditatis successionem accedat. Nullus praeterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obineat firmitatem; nec causae aliqua ad eius audientiam perferantur, Si vero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur: si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, & in similibus idem praecipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si

E qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint; excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianae praesumant tradere sepulturae, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicae specialis.

Supra pag. 102.

Infamiam, & alias penas tales incurrunt.

Qua

4 Quæ autem sunt pœnæ prædictorum, etiam si non persistant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictum est supra hac par. 3. q. 113. 114. 115. 116. 117. & 118.

COMMENT. CLXXII.

DE materia huius questionis egit plene idem Eymericus supra par. 2. q. 47. vbi dixi. nec propterea sunt aliqua inutiliter repetenda.

Qui non im-
pediunt sacrū
officiū, quā-
uis sint tauro-
res, an ela-
pso anno a-
lias pœnas
præter exco-
municatio-
nem incur-
rant.

In hac questione illa solum occurrit difficultas, quæ oritur ex verbis Eymerici hic nu. 2. dum sentit, fautores & ceteros huiusmodi, si non impediāt officium Inquisitionis, etiam elapso anno non incur-
rere alias pœnas præter excommunicationem, nisi excommunicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertissime p. 2. q. 47. n. 3. dum ait; Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non ut suspecti de hæresi tantum, sed ut hæretici sunt condemnandi. hæc ille.

Hæc cum intuerer paulo diligentius, animaduerti non carere probabilitate Eymerici sententiam hoc loco. idem sentire videtur Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. Item fautores. & ratio esse potest; nam primi qui non modo fauent hæreticis, sed etiam officium impediunt, grauiorem contrahunt hæresis suspicionem, quæ elapso anno transit in violentam & iure probatam, ex qua possunt ut hæretici condemnari. Qui vero eisdem hæreticis fauent, non tamen impediunt Inquisitorum officium, non ita grauiter peccant, ideoque nisi nominatim publicentur excommunicati, elapso anno non videntur ut hæretici condemnandi; hæc sententia benigna est, de qua quid sentiam in tanta breuitate non possum facile dicere, dicam aliàs cetera hic spectantia tradita sunt supra in 2. par. super vltimis questionibus.

QVÆSTIO CXXIII.

Quam pœnam incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum.

SVMMARIVM.

1. Excommunicati propter contumaciam in causa fidei, &c. post annum ut hæretici condemnantur.
2. Id ipsum faciendum est de excommunicatis causa impedimenti dati sacro officio.
3. Et de excommunicatis ob omisam purgationem, &c.
4. Fautores autem hæreticorum alias pœnas incurrunt.

Questima vicesima quarta quæstio est: Quam pœnam incurrunt excommunicati in causa fidei, si steterint in excommunicatione animo pertinaci?

1 Respondemus, quod tales excommunicati,

sunt in multiplici genere: Nam quidam sunt excommunicati in causa fidei propter contumaciā, quia citati de fide responsuri reuerūt contumaciter comparere, & tanquam contumaces excommunicantur: Isti si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt ut hæretici condemnandi: ut patet cap. Cum contumacia de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adiciat uehementem, si suspectus de hæresi uocatus a uobis, ut de fide respondeat, excommunicationis uinculo (pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per nos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnatur.

2 Quidam sunt taliter excommunicati, quod iudicium, sententiam, seu processum Episcopi, uel Inquisitoris impediunt: uel ad hoc faciendū consilium, auxilium, uel fauorem dederunt. Isti si stent in excommunicatione per annum animo pertinaci, sunt velut hæretici condemnandi, ut patet in cap. Ut Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic.

Prohibemus quoque districtius Potestatibus dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia uel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere derectent; vel aliàs diocesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directe, uel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfatio fidei negotio saepius diocesano Episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte presumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire: necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem excommunicationis se nouerit mucrone percussus; quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc uelut hæreticus condemnatur.

3 Quidam autem sunt taliter excommunicati, quia suspecti de hæresi habiti noluerunt se purgare. Isti si stent in excommunicatione per annum, sunt ut hæretici condemnandi, ut habetur in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. extra de hæretic. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola inspicione notabiles; nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur; ita quod si per annum in excommunicatione

Relat. supra pag. 105.

Excommuni-
cati propter
impedimen-
tum datum
sacro officio.

Pag. 110.

Excommuni-
cati quia no-
luerunt se pur-
gare.

Relat. supra pag. 101.

niccatione perstiterint, extunc velut hæretici con-
demnentur.

4 Quidam sunt taliter excommunicati, quia sunt
receptatores, defensores, & fautores hæreticorum,
& publicantur excommunicari. Isti si stant per
annum, pœnis plurimis feriuntur, ut patet in cap.
Excommunicamus. §. credentes. de hæret. de his
dictum est supra quæstione proxima.

COMMENT. CLXXIII.

Tres potissimum conclusiones ponit de excom-
municatis persistentibus in excommunicatione,
ut patet in summario quæstionis, circa quas ni-
hil notatu dignum occurrit, quod non fuerit expli-
catum supra parte 2. super quæstio. 47. vide præte-
rea de hac materia illos, quos citamus paulo an-
tea super quæstione 122.

Q V A E S T I O C X X V .

An tales excommunicati ex causa fi-
dei absolui possint ab In-
quisitore.

Entesima vicesima quinta quæ-
stio est: Vtrum Inquisitor possit
absolvere eos, qui steterunt per
annum in excommunicatione
animo pertinaci, uel alias pro
causa fidei sunt excommunica-
ti, si ad gremium Ecclesiæ reuertantur?

Respondemus quod sic: quia tales (ut dictum
est supra quæstione proxima) ut hæretici sunt ha-
bendi. Hæretici autem, credentes, receptatores,
defensores, & fautores eorum, ab excommunica-
tione, quam incurrerunt, per Inquisitorem, si pœ-
niteant, possunt absolui: ut habetur in c. Ut offi-
cium. in prin. de hæret. lib. 6. ubi præmissio de om-
nibus supradictis dicitur sic: Ut officium & infra
Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primi-
tus abiurata, redire ueluerit ad Ecclesiæ unita-
tem: ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis bene-
ficio impendatis.

COMMENT. CLXXIII.

Super hac quæstione nulla occurrit obscuritas
grauis, quæ longa narratione egeat.

Primum, hæc quæstio differt a superiori 122. in
qua videtur auctor tractare idem priuilegium;
nam ibi docuit quod Inquisitores possunt absolue-
re redeuntibus ab hæresi, vel hæresis suspicionem, qui
propterea fuerunt ipso iure excommunicati: hic
vero docet etiam posse absolute eos qui in excom-
municatione durarunt per annum animo pertinaci.

Sed dubitari poterat, quomodo possit Inquisitor
absolvere eos, qui per annum perdurant in excom-
municatione, cum anno elapso ut hæretici sint con-
demnandi. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Et breuiter respondeo, quod qui post annum re-

uertuntur, quamuis non audiantur quoad bona re-
cuperanda; audiuntur tamen quoad excusandum
crimen: & si misericordiam implorent, recipiun-
tur, ut plene dixi supra in 3. parte super 13. modo
processum fidei terminandi.

Q V A E S T I O C X X V I .

An Inquisitor dispensare possit ab ir-
regularitate cum præfatis ex-
communicatis.

Entesima vicesima sexta quæstio est:
Vtrum Inquisitor possit cum prædi-
ctis excommunicatis, si forsan irre-
gularitatem incurrerint, ubi resipi-
scent super irregularitate dispensare?

Respondemus, quod non inuenitur, quod hoc
possit Inquisitor in iure cautum, nec in quibus-
cunque priuilegijs sibi concessum; quare non po-
test cum talibus dispensare.

COMMENT. CLXXV.

Vna est conclusio: Cum redeuntibus, si fortè
aliquam incurrerunt irregularitatem, Inqui-
sitor non potest dispensare, quia non inuenitur sibi
concessum.

Inquisitores secum mutuo dispensare posse su-
per irregularitate, si quis eorum fortassis quando-
que eam contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q.
27. & dixi supra in hac 3. parte super q. 23. Rur-
sus, eos posse absolue redeuntibus ab excommuni-
catione, paulo antea demonstrauit.

An autem non modo a censura excommunica-
tionis, sed etiam ab irregularitate, quam contin-
git contrahere ob hæresim, uel apostasiam, cum re-
deuntibus possint dispensare; nunc ostendit, & con-
cludit id non licere Inquisitoribus, quia nullo iure
concessum id eis reperitur. idem tradit reperto-
rium Inquisitorum verbo, irregularitas. & alij
vetustiores.

Hodie hæc lis sublata videtur per rescriptum
Clementis VII. Pont. Max. quod incipit. Cum si-
cut. §. vobis etiam. quo conceditur facultas In-
quisitoribus, & eorum Commissarijs dispensandi
cum clericis secularibus ac personis religiosis cu-
in suis ordinis super quauis irregularitate contra-
cta ob hæresim vel Apostasiam; quod etiam agno-
uerunt Locatus, in opere iudiciali verbo, irregula-
ritas, num. 2. & Campegius apud Zanchinū tract.
de hæret. cap. 27. versic. Adde ulterius, id Clemen-
tis rescriptum refertur in fine huius operis inter
litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisi-
tionis.

Cæterum quid nobis de hoc articulo sentiendum
videretur, supra in hac 3. parte super q. 113. ex-
plicuimus; ubi & irregularitatem contrahi pro-
pter hæresim, & super ea solum Romanum Pontifi-
cem dispensare diximus.

Rescriptum vero Clementis VII. circa hoc per po-
steriores

An Inquisito-
res super irre-
gularitate di-
spensare pos-
sint.

lat. supra
g. 107.

anno elapso
crimine
diuntur ex
communicati.

Anteriores Pontificum extraneos reuocatum esse videtur; adeo quidem ut Pius Papa Quintus anno MDLXVII. die sexta mensis Septembris Pontificatus sui anno secundo, Didaco de Spinosa generali Hispania Inquisitori inhibuerit, ne posset huiusmodi homines ad aliqua beneficia, aut si clerici forent, ut ad superiores ordines ascenderent, habilitare, aut cum presbyteris dispensare, ut in altaris ministerio deservirent. Sed vide Maiolum libro 5. de irregularitate cap. 46 & Nauarum in Manuali confessorum cap. 27. titu. de tertia specie irregularitatis. nu. 205. ex quo intelliges solum Papam dispensare in irregularitatibus prouenientibus, ex defectu animæ.

DE INDULGENTIIS pro fide laborantibus consequendis.

QVÆSTIO CXXVII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Entesima vicesima septima quæstio est: Vtrum Inquisitor clero, vel populo, quem conuocat ad sermonem pro fide, quem interdum facit, vel alias habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quod sic? uiginti, uel quadraginta dierum, ut patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Præcunctis. §. priuandi prætera. uersic. necnon. ubi dicitur sic: Necnon & largiendi uiginti, uel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum uideritis, omnibus nrae pœnitentibus & confessis, qui ad uestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit uobis, & singulis uestrum præsentium tenore facultas.

COMMENT. CLXXVI.

Hoc priuilegium concedendarum indulgentiarum, ac distribuendorum Ecclesiæ thesaurorum, licet Pontificum proprium sit, ut docet Sotus lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 4. fauore fidei Inquisitoribus est tributum per Romanum Pontificem, ut quoties actio aliqua in fauorem fidei celebratur, possit Inquisitor concedere uiginti uel quadraginta dierum indulgentiam.

Priuilegium concedendi indulgentias qui concesserint Inquisitoribus.

Hoc priuilegium multi Pontifices concesserunt: nullus autem reuocauit, concessit Innocentius IIII. rescripto incipiente: Malitia eius temporis. item alio incipiente: Tunc potissime. & ante Innocentium IIII. concessit etiam Gregorius nonus rescripto incipiente: Ille humani generis. hæc sunt impressa in Bullario litterarum Apostolicarum. in fine huius operis.

Meminerunt huius priuilegij Repertorium Inquisito. verbo, indulgentia. §. nunc videndum. Summa Armilla verbo, Inquisitor. nu. 20. Ioannes Ro- yas trac. de hæret. par. 2. num. 415.

Num autem posteriores Pontifices Romani in his rescriptis easdem indulgentias concedentes nõ modo teneantur priores confirmare; uerum etiam de nouo illas concedere, ita quod prioribus accumulenter, ut singuli uiginti uel quadraginta dierum aut trium annorum per se concessisse uideantur. ita quod Inquisitores octuaginta dierum, aut centum sexaginta, & amplius concedere possint: item quod Pontifices non modo trium annorum, sed sex uel nouem, uel quindecim indulgentiam tribuisse uideantur, dubium esse posset: & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum accumulæri uidetur sentire verbo, indulgentia eorum §. 5. sed uerius est, posteriores Pontifices easdem priores indulgentias confirmare, nec diuersas concedere: quod series rescriptorum indicat. & huius sententiæ uidetur esse auctor non obscure supra in hac 3. parte, in principio, numero 55. & in omnibus fere modis terminandi processum fidei, ubi nusquam apparet eum significare, ut huiusmodi indulgentiæ cumulatim concedantur.

Benignius tamen esset, si sua Sanctitas fauore fidei eas cumularet, ut homines ad fauendum Inquisitoribus hoc spiritali & maximo præmio inuitati facilius excitarentur.

QVÆSTIO CXXVIII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs ac notarijs suis.

Entesima uicesima octaua quæstio est: Vtrum Inquisitor socijs suis religiosi, & notarijs habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quod ipse non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos quando laborauerint. Et si in prosecutione moriantur, plenam confert remissionem peccatorum, ut patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Præcunctis. in quibus post prædicta uerba posita supra quæst. proxima dicitur sic: Socijs uero Fratribus uestri ordinis, & notarijs uestris, qui una uobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus qui uobis personaliter assisterint in eodem negotio, & qui ad impugnandos hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo uobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

Relat. supra pag. 129.

COMMENT. CLXXVII.

Dva sunt assertiones: Prima est: Socijs & notarijs Inquisitorum laborantibus in sacro officio ad hæreticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera est, quod si in prosecutione hæreticorum, & in executione officij sacri, seu in eius ministerio moriantur, plenam indulgentiam consequuntur.

Utramque assertionem probat rescriptum Urbani iij. hic ab Eymérico allatum, & rescriptum Gregorij noni, quod incipit. Ille humani generis idem concessit Clemens iij. & Urbanus iij. rescripto alio incipiente: Licet ex omnibus, quæ vidimus authentica in archiuio Bonon. inquisitionis.

Meminit etiam huius privilegij Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, indulgentia eorum. §. I. & Repertorium Inquisitorum verbo, indulgentia. §. nota quod Fratres.

Num autem hæc trium annorum indulgentiam consequantur non solum socij Inquisitorum & notarij, verum etiam alij sancti officij ministri, veluti consultores, Fiscalis, & similes, quæri potest, & hi etiam hanc indulgentiam habent, vt constat ex quaestione sequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent.

Idem fortassis esset dicendum de illis, qui scribunt contra hæreticos, instruunt Inquisitores hæreticæ prauitatis, qualiter sese in suo officio gerere debeant contra fidei hostes: hi enim quamuis in rescripto & verbis privilegij nominatim non continentur ob eandem tamen rationem æquum videtur, vt rescripti privilegio vtantur.

Hoc saltem iustissimum videtur, vt Sæcetas sua ad hos quoque dignaretur hoc privilegium extendere. quando vero hanc indulgentiam consequantur, sequentia demonstrabunt.

QVÆSTIO CXXIX.

An Inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistentibus, & auxiliantibus.

Entesma vicesimanona quaestio est: Vtrum Inquisitor consiliarijs & omnibus alijs, qui sibi personaliter assistunt, & existunt in executione sui officij, vel aliàs præstant sibi ex animo auxilium, consilium, uel fauorem, habeat potestatem indulgentias largiendi?

Respondemus, quod ipse Inquisitor non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos de indulgentia: & si in prosecutione officij moriantur, remissionem plenam omnium peccatorum, ut patet in prædictis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iij. vt tactum est statim supra quaest. prox. in quibus dicitur sic; Necnon & largiendi: & infra: Et omnibus

A qui uobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo uobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi penitentijs relaxamus: & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

Et in c. Excommunicamus itaque. §. Catholici, extra de hæretic. dicitur sic: Catholici vero qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Quæ autem sunt illa, dicitur quaest. prox.

Quamplura alia privilegia conceduntur cruce signatis prædictis pro extirpanda hæretica prauitate, per Inquisitores eis conferenda, vt patet in litteris Apostolicis positis supra parte 2. Innocentij, ut nihil uobis desit.

COMMENT. CLXXVIII.

Non modo qui assidue & continuo Inquisitoribus assistunt, vt sunt necessarij ministri, de quibus hætenus dictum est, trium annorum indulgentiam consequuntur, & plenariam cum in prosecutione negotij moriuntur; verum etiam quicunque alij, qui ubi oportuerit Inquisitoribus adstant, eodem indulgentiarum privilegio fruuntur. id probat apertissime rescriptum Urbani III. quo vtitur hic Eymericus, sed apertius idem tradit Gregorius nonus rescripto incipiente: Ille humani generis. in hæc verba: Ad hæc, ut super præmissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum (scilicet Inquisitorum) accesserint, in singulis stationibus viginti dies; illis uero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus, uel castellis, uel aliàs contra Ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium præstiterint, uel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi penitentia relaxamus: & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confessi sunt, plenam ueniam indulgemus, hæc ibi.

Hoc privilegio hodie in primis gaudent cruce signati, quibus in Hispania similes sunt illi, quos dicimus familiares, qui nutibus inquisitorum obediunt, ea exequuntur, quæ ad promotionem huius sacri officij, & ad fidei propagationem, & ad hæreticæ prauitatis extirpationem spectant.

Eandem etiam indulgentiam consequerentur qui cunctis zelo fidei cum opus esset, inquisitoribus auxiliarentur:

Relat. supra pag. 101.

Quicunque Inquisitoribus auxiliantur, triu ann. indulgentiam assequuntur.

Crucesignati gaudent hoc privilegio.

rentur: vt vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad fauendum, & auxiliandum Inquisitorib.

Q V A E S T I O C X X X.

An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita, & in morte.

Entesima tricesima & ultima quaestio est: Vtrum Inquisitor plenariam indulgentiam habeat in vita pariter & in morte?

Respondemus quod sic; In vita quidem quodocunque pro exequendo officio laborat: in morte autem si in prosecutione officij diem claudit extremum.

Relat. supra pag. 129.

Quod autem habeat in vita pro officio laborando, patet in praefatis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Prae cunctis. S. vobis autem dicitur sic:

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus, quae succurrentibus terrae sanctae in generali concilio est concessa.

Quae autem in dicto concilio succurrentibus terrae sanctae est concessa, patet in c. Ad liberandam. extra de iud. & Sarra. in parte decisa. notat Hostien. in lectura: in qua de succurrentibus terrae sanctae infra habetur ita: Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate, omnibus, qui laborem suum in proprijs personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, ueniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis aeternae pollicemur augmentum: Eis uero qui non in personis proprijs illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem, & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in proprijs tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus ueniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis uolumus & concedimus esse participes, iuxta qualitatem subsidij & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terrae sanctae de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa praedicta consilium, & auxilium impenderint opportunum: omnibus atiam pie proficientibus in hoc opere communi, sancta & vniuersalis Synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.

Datum Later. xix. Kalendis Ianuarij Pontific. nostri anno octauo.

Quod autem Inquisitor habeat & in morte, patet in litteris Apostolicis antedictis, ubi praemisso de indulgentia, quae confertur Inquisitori praedicta; & quae socijs & fratribus sui ordinis &

notarijs: & quae omnibus, qui personaliter assisterint in fidei negotio Inquisitori, & praestiterint ex animo auxilium, consilium & fauorem: de omnibus generaliter sequitur sic: Et si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

C O M M E N T. CLXXIX.

Haec postrema est in vulgatis codicibus huius operis quaestio, in qua de insigni Inquisitorum privilegio differitur; nam & in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur: utramque partem probat Eymericus apertis Pontificum rescriptis.

Tradunt idem hoc privilegium Repertorium Inquisiti. verbo, indulgentia. S. item Inquisitores. Tabien. in summa verbo, Inquisitor. S. 39. in fi. 10. Ro- yas tract. de haeret. par. 2. nu. 412. & alij.

Quantum uero attinet ad primam partem, quod uidelicet, Inquisitores consequantur in vita plenam indulgentiam suorum peccatorum, dubium est, an intelligatur semel tantum in tota vita, an uero in singulis actibus perfectis, qui contra haereticos in fauorem & laudem fidei celebrantur, & Repertorium Inquisiti. verbo, indulgentia S. item Inquisitores. in quolibet actu, hac frui indulgentia testatur his uerbis: Item Inquisitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu Inquisitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officij, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum suorum hac ibi. cui sententiae libentissime accedo.

Idem sentiendum puto de indulgentia trium annorum, quae conceditur auxiliantibus officio sanctissime Inquisitionis, et inquisitoribus haereticis prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum semel in tota vita, sed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerso, quo Inquisitorib. praestant huiusmodi auxilium, trium annorum indulgentiam consequuntur.

Quae his locis de indulgentijs tradit copiose Eymericus, continentur apertissime in rescripto quodam Alexandri Quarti incip. Firmissime teneat. quod uidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis Peretti de Montalto, allatum ex Assisio ex archiuio conuentus Fratrum ordinis Minorum.

Q V A E S T I O C X X X I.

An Extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij editae sint seruandae.

Entesima tricesima prima quaestio est: Extrauagantes quae concessae fuerunt per summos Pontifices in fauorem fidei & officij Inquisitionis, an remaneant in robore suo?

Dice n-

Inquisitores in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur.

Quoties in tam assequatur.

† Nunc est SIXTUS V Pont. Opt. Max. qui fecit citet sedet.

Dicendum est quodd sic; dummodo non contrariantur his, quæ sunt inserta in Sexto, tit. de hæret. & constitutionibus Clementis eod. titu. Patet lib. 6. c. Statuta. §. ult. & cōfirmatur per procemium Sexti, adiuncta glossa super uerbo, reseruatur. ubi Ioannes And. dicit: reseruantur cōstitutiones omnes, quæ editæ sunt super negotio hæreticæ prauitatis, non contrariæ constitutionibus huius libri, ut infra de hæret. cap. ult. in fine. Et lib. eod. super cap. Contra Christianos. & tit. de hæret. in Nouel. enumerando glossa in prima glossa dicit idem. Constat autem quod decretalis ultima in eod. 6. lib. in fine, reseruat mandata prædecessorum istis constitutionibus non obstantibus. Item idem in glossa super cap. Per hoc, §. in uerbo, ordinationes, dicit: Ordinationes.] etiam in hoc uolumine non insertas, dummodo non his constitutionibus contrarias. infra eo. cap. ult. in fine: sunt enim ibi reseruata, & de his loquitur procemium huius libri, in fine.

C O M M E N T. C L X X X.

IN duobus codicibus Barcinonensi impresso, & Sa bellano manuscripto enumerantur tantum ceterum triginta quæstiones, quo ordine hætenus sunt impressæ: sed codices Bononiensis & Illustrissimi. Card. de Gābara manuscripti, hanc quæstionem amplius habent in fine adiectam: De constitutionibus extrauagantibus editis contra hæreticam prauitatem in fauorem fidei, earumque robore seu ualore, quæ non multum discrepantibus uerbis habetur in omnibus

A exemplaribus supra q. 84. Et plane codex Bononiensis omnibus est uetustior, descriptus nempe tempore Pij II. Pontifici. Max. post 130. q. antiquorum more ita habet: Deo gratias. unde facile colligas Eymericum ibi absoluisse opus: quod etiam uidentur non obscure indicare illa uerba quæstionis 130. Centesima tricesima & ultima quæstio, &c.

Ceterum quia codex Bononiensis multam habet auctoritatem ex uetustate, & synceritate, ac ueritate (est enim in multis ceteris emendatior) ideo hanc quæstionem hic adicere placuit, quæ est ueluti commentarius q. 84. Et mihi ualee sit uerisimile hæc scripsisse auctorem, qui in præcitata q. 84. ad probandum extrauag. in causa hæreticæ prauitatis non esse reuocatas. sola rescriptorum Pontificiorum auctoritate utitur: hic uero more suo auctoritate interpretum idem confirmat. ex docendi enim ordine & stylo conijcio, hæc postea addidisse auctorem.

Possent non incommode ex duabus quæstionibus una fieri: uerum non est uisum ab antiquitate recedere.

Est autem impressa (paucis emendatis) iuxta exemplar codicis Bononiensis; nam in codice Card. de Gābara nonnulla adduntur, quæ aperte indicant non esse Eymerici, cum testimonium Ioannis Imolensis citetur, qui multis post Eymericum annis floruit.

C Atque in his ad laudem omnipotentis unius & trini Dei (in cuius sanctissimæ Trinitatis fectio hoc an. M. D. LXXXIII. die 27. Maij finita & absoluta fuit secundo huius operis prælectio & emendatio) sit tandem nostrorum Commentariorum in Directorium inquisitorum finis constitutus, quos sacrosanctæ Romanæ & uniuersalis Ecclesiæ correctioni supponi in omnibus & per omnia uolumus.

Franciscus Pegnæ sacre Theologiæ & Iuris utriusque Doctor.

F I N I S.

COMPT. CLXX.

Franciscus Regius sacre Theologie & juris viri doctus Doctor.

2 1 M 1 E

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS,

In quo breuiter tanquam in Compendium contracta, ordine Alphabetico recensentur tam ea, quæ in Directorio, quàm illa, quæ in Commentarijs continentur.

A

- A**bbatis Ioachim libellus, & eius error damnatus, par. 1. pag. 4. col. 1. B
& p. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D
Abiuratio nouissima Berēgarij, cō. 31. par. 2. pag. 247. col. 2. Alia eiusdem, par. 2. quæst. 6. pag. 246. col. 1. B
Abiurare de leui tantum, an debeāt impuberes, com. 40. par. 3. pag. 488. col. 2
Abiuratio de leui imponi potest suspecto leuiter, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. B
Abiurans de leui, an detestetur omnem hæresim, com. 55. par. 3. pag. 489. col. 1
Abiurās de leui, deinde in eandē, vel diuersā hæresim incidēs, relapsorū pēna nō punitur, p. 3. pag. 486. c. 1. & 2. & com. 73. p. 2. pag. 387. c. 1. & cō. 43. p. 3. pa. 502. c. 2
Abiuratio de vehemēti publice & secrete fieri potest, par. 3. pag. 492. c. 2
Abiuratio de vehemēti iniungēda est suspecto vehemēter, & abiuranda quæuis suspicio, p. 2. q. 55. pag. 383. c. 1 & com. 136. p. 3. pag. 637. col. 1
Abiurans vt vehemēter suspectus, si receperit postea, aut visitet hereticos, non est relapsus contra Eymericum & alios, com. 81. p. 2. pag. 382. col. 1. & seq.
Abiuratione de vehemēti facta, lapsus deinde in hæresim relapsus censetur, & vt talis punitur, p. 2. q. 40. p. 331. col. 1. & com. 40. p. 3. pag. 489. col. 1.
Abiurans de vehemēti omnem hæresim detestatur, com. 55. p. 3. pag. 489. col. 2
Abiuratio quid sit, & quid continere debeat, & quotuplex, & quomodo abiuratio de leui et de vehemēti differant, com. 40. p. 3. pag. 88. col. 1. & 2
Abiurationum variæ formulæ, com. 41. p. 3. pag. 494. c. 1
Abiuratio imponitur reo perseueranti in confessione in tormentis facta, p. 3. pag. 481. col. 1. & quando perseueranti in negatiua. pag. 481. col. 2. E
Abiuratio de leui priuatim fiat, & non publice, com. 40. p. 3. pag. 488. col. 2
Abiurare qui debeant, & qua ætate compelli possint homines abiurare, com. 40. p. 3. pag. 490. col. 1
Abiurationis vsus antiquissimus, & cur olim institutus, com. 40. p. 3. pag. 487. col. 2
Abiurare debent Iudæi dæmones inuocantes, par. 2. q. 46. pag. 358. col. 1. B
Abiurationis à Iudæo faciēde forma, cō. 71. p. 2. p. 359. c. 2
Abiuratio an prius debeat fieri quam pronuncietur sententia, com. 41. p. 3. pag. 494. col. 2
Abiurans an debeat se subscribere, cō. 40. p. 3. pa. 490. c. 2
Abiuratio constare debet per publicam scripturam, com. 40. p. 3. pag. 490. col. 2
Abiurantes in initio abiurationis fidem protestari debēt, com. 40. p. 3. pag. 489. col. 1
Abiurās in iudicio hæresim de vehemēti, & postea lapsus in hæresim, relapsus dicitur, secus de leui, p. 2. p. 332. c. 2
Abiurans vnā hæresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus, p. 2. pag. 332. col. 2 & com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2
Abiuratio olim in concilio solum fiebat, hodie coram fidei iudicibus, p. 2. pag. 95.
Abiuratio omnis hæresis in genere, quādoq; fieri potest, nulla hæresi in specie expressa, com. 79. p. 2. pag. 376. c. 1
Abiuratio Hieronymi de Praga, com. 47. p. 3. pa. 521. c. 1
Abiuratio facta coram episcopo vel Inquisitore tātum, an sit valida, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 1
Abiurantis obligatio & promissio non extenditur extra iuris dispositionem, com. 146. p. 3. pag. 646. col. 1
Abiuratio est indicenda credentibus hæreticorum tantū de hæresi suspectis, p. 2. q. 40. pag. 266. col. 2. C
Abiuratio iuxta suspicionis qualitatem tantum fieri debet, p. 3. q. 42. pag. 336. col. E. col. 2. A
Abiuratio fieri debet in vulgari, & quādo, p. 3. pag. 493. col. 2. B. pag. 496. col. 2. E. & pag. 502. col. 1. A
Abiuratio indicenda cōiuncto per plures singulares testes, p. 3. q. 72. pag. 619. col. 1. C. D
Abiurationis præstandæ à sponte confesso & pœnitente modus & forma, p. 3. pag. 503. col. 2. & seq.
Abiurationem legere debet notarius casu quo reus nesciat legere, p. 3. pag. 493. col. 1. B. C
Abiurans an obligare se debeat ad hæreticos denunciandos, com. 49. p. 3. pag. 500. col. 1
Abiurans fauoriam, & deinde relabens in eandem, siue in aliam, an sit vt relapsus puniendus, anceps quæstio, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1
Abiurare debet generaliter omnem hæresim suspectus violentè, p. 3. pag. 495. col. 2. A. B
Abolitio in crimine hæresis non est facile concedenda, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1
Absentes quot modis possint processari, com. 91. parte 3. pag. 568. col. 2
Absolvere ab excommunicatione se inuicem possunt inquisitor & eius socius, & inquisitores inter se, par. 3. q. 23. pag. 553. col. 2. A. & seq. & com. 72. & 73. par. 3. pag. 553. col. 2. & seq.
Absolutoria sentētia nō debet continere quem pronūciari in fontē & immunē, & quare, & an delicta rei cōtinere debeat, p. 3. pag. 474. c. 2. com. 50. p. 3. pag. 475. col. 1
Absolutus in foro pœnitentiæ de hæresi, an effugiat pēnas

X x tempo-

I N D E X.

- temporales, com. 20. p. 2. pag. 227. col. 1. & 2
- Absolutus** ab heresi non seruata forma iuris, an sit absolutus, p. 2. pag. 204. col. 2. B
- Absoluendus** est ab excommunicatione post abiurationem prestitam suspectus violenter, & heretici omnes, p. 3. pag. 397. col. 2. E. & pag. 497. col. 1. B
- Absolutio** cum molli virgarum percussione, res laudabilis nec iure cauta, com. 7. p. 3. p. 398. col. 2
- Absoluere** aut possit solus episcopus, vel solus inquisitor, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1
- Absoluendus** quid prestare debeat, vide in voce, Reparatio.
- Absoluere** qui possit in foro interiori hereticos, com. 141. par. 3. pag. 641. col. 1
- Absentia** inquisitorum a terris propriae iurisdictionis plurimorum incommodorum est causa, parte 3. pag. 460. col. 2. D. E. & seq.
- Absentis** & negligentis iurisdicatio ad quem deuoluatur, par. 2. pag. 170. col. 2. D
- Absens** & non fugiens quando dicatur reus accusatus, par. 3. pag. 461. col. 2. B
- Absentes** vel fugitiui contumaces, an & quando tanquam heretici impenitentes condemnandi, p. 2. pag. 105. c. 1. A. B. & col. 2. C. & p. 3. pag. 320. col. 2. A. & com. 49. p. 3. pag. 531. col. 2
- Absentes** hereseos rei ubi debeant conueniri, & qualiter contra eos procedendum, p. 2. pag. 207. c. 1. E. & seq.
- Absentis** imago quando producenda, & quamuis sit combusta, si absens compareat, audiendus est, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 2
- Absens** non fugitiuus si venturus speratur, expectandus est, p. 3. pag. 462. col. 1. A. B.
- Absens** citandus est verbaliter nisi timeatur de fuga, & post annum comparentes quid agere debeant, parte 3. pag. 529. col. 2. A. & seq.
- Absenti** contumaci degradato redeunti, non videtur audientia deneganda, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 1
- Absente** reo an sit admittendus excusator, com. 36. par. 3. pag. 471. col. 2. E
- Academia** quatenus permittenda, cō. 41. p. 2. pag. 294. c. 2
- Accusatio** fiscalis contra defunctum quid continere debeat, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1.
- Accusatio** contra defunctum quibus sit notificanda, com. 92. p. 3. pag. 578. col. 1
- Accusationes** contra prelatos non facile admittenda, p. 2. pag. 121. col. 1. E
- Accusatorij** libelli forma, quem fiscalis porrigit inquisitori, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1
- Accusationem** in scriptis porrigere debet inquisitori procedens per viam accusationis, p. 3. pag. 413. col. 2. E & com. 14. p. 3. p. 414. col. 1
- Accusantium** nomina quando publicanda, & quando non, p. 3. q. 75. pag. 627. col. 2. A. B
- Actio** procedendi contra defunctos, an habeat locum contra fautores, credentes, receptatores, & similes, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 2
- Actio** contra hereticos defunctos quanto tempore duret, com. 92. p. 3. pag. 570. col. 2
- Acta** inquisitionis a quo, & quo ordine scribenda, com. 20. par. 3. pag. 426. col. 2
- Acta** quae ad causam magis quam instantiam pertinent, etiam perempta instantia, in alio nocent eidem reo, eiusque successoribus, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2
- Acta** in vno iudicio in alio faciunt fidem, com. 92. par. 3. pag. 573. col. 2
- Actus** geminatus magnam vim habet, cō. 148. p. 3. p. 647. c. 1
- Adamiani** heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
- admonitio** facienda ab inquisitoribus post abiurationem ipsi reis, p. 3. pag. 493. c. 2. D. & in verbo, Inquisitor ē, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1
- adoratio** latria & dulia, vide in voce, Latria.
- adoratio** ex quibus causibus exhibeatur creaturis, par. 2. q. 93. pag. 342. c. 2. A. B. & seq.
- adorans** hereticum, credens hereticorum censetur, par. 2. pag. 201. col. 2. D
- adorandos** esse demones error, & unde ortus, com. 35. p. 2. pag. 264. col. 1
- adolescentes** in tribunali inquisitionis mitius etiam puniendi, & quare, com. 13. p. 1. pag. 40. c. 2
- aduocatus** cōcedi debet reis inquisitis de heresi, & quando, & qualis esse debeat, p. 3. pag. 296. c. 1. A. B. & com. 28. p. 3. pag. 447. col. 1. & com. 30. pag. 453. col. 1
- aduocati** quas debeant condiciones habere, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 2
- aduocare** pro heretico quando, & quomodo liceat, com. 10. pag. 99. col. 2. & seq.
- aduocatus** an admittatur cum queritur, an indicia sufficiant ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
- aduocatis** & notariis vetatur patrocinari pro hereticis, par. 3. q. 39. pag. 565. col. 2. A
- aduocati** suspensi, an valeat patrocinium, et quid faciendum, p. 2. pag. 154. c. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
- aduocati** vel notarij suspensi ob prestitum hereticis patrocinium, exercetes iterum officium non sunt irregulares, par. 2. pag. 154. c. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
- aduocatis** hereticis, vel eorum fautoribus patrocinantes infames, & ab officio suspensi sunt, p. 2. pag. 99. col. 2. B
- etate** ann. 40. homines prudentissimi sunt, ac potissimum tunc mens viget, com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2. E
- eternus** Deus, & quare, p. 1. pag. 10. col. 2. C
- Aetiani** heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
- Affirmatiui** heretici qui cōfiteantur, p. 2. q. 34. p. 505. c. 2. E
- Agiographi** libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.
- Agnoita** heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. E
- Albanensis** Cardinalis & delegatus Papae in negotijs fidei, p. 2. q. 38. pag. 328. c. 1. D. & com. 121. p. 3. pag. 620. c. 2
- Alchimista** qui, & qualiter suspecti dicantur, & eorum incommoda, & an censeantur demones inuocare parte 3. pag. 444. col. 2. C. com. 36. par. 2. pag. 267. c. 1. & com. 26. p. 3. pag. 445. col. 1
- Alexander** iij. damnauit libram inscriptum. Euangelium aeternum, p. 2. q. 26. pag. 311. c. 1. E
- alienationes** ab hereticis factae ante damnationem, non valent, p. 2. pag. 214. col. 1. B
- Alfonsis** regis Aragoniae edictum contra Valdenses, ut exeant de regno suo, com. 39. p. 2. pag. 281. col. 1. & seq.
- Algazelis** philosophi errores, parte secunda, quaest. 4. pag. 239. col. 2. & seq.
- Almarichus** hereticus combustus, p. 1. com. 1. pag. 6. col. 2
- Almarici** haereses, & doctrina damnata, p. 1. pag. 6. col. 1
- par. 2. quaest. 7.** pag. 248. col. 2. E. & seq. com. 1. p. 1. pag. 3. col. 2
- Alogij** heretici, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
- amatoria** pocula praebere, an haesim sapiat, par. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. E. com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
- amatoria** pocula non flectunt liberam hominis voluntatem, com. 68. p. 2. pag. 344. c. 2
- amentia** simulatio est quidam hereticorum euadendi modus, p. 3. pag. 431. col. 1. B
- amentes** baptizati quid suscipiant, p. 1. pag. 38. col. 1. C
- amicitia** maximam conciliat communis calamitas, com. 108. par.

par. 3. pag. 588. col. 2
Anathema quid significet, com. 4. p. 2. pag. 93. col. 2
Anaxagoræ error de creatione rerum, & præiacente materia, refutatus, p. 1. pag. 12. col. 2. C
Ancyranum concilium non Anquirense legendum, & quale concilium *Ancyranum*, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2
Anglici hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
Animadversionis nomine, an & quando ultimum supplicium intelligatur, p. 2. pag. 212. col. 2. B. com. 71. p. 2. pag. 359. col. 1
Anima rationalis vere est forma corporis, p. 1. pa. 8. c. 1. A & pag. 26. col. 1. D. & p. 2. pag. 169. col. 2. A
Animæ substantia simplex, in qua est memoria, intellectus & voluntas, p. 1. pag. 19. col. 1. D
Antidicomariti hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Antropomorphiti hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Apocryphi & erronei libri de quib. in Decreto, et qui dicantur apocryphi, p. 2. q. 23. pag. 308. & seq. col. 2. E. com. 48. p. 2. pag. 309. & vide in voce, *Libri canonici*.
Apollinarista hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 15. & par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A
Apostoli primum Euangelium vna voce docuerunt, inde mandaverunt litteris, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 1
Apostoli olim profanorum librorum lectionem videntur non obscure prohibuisse, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 2
Apostoli unde dicti diuini, p. 2. pag. 202. col. 2. A
Apostoli qui dicantur, & quot eorum genera, & reo appellanti, quando, & qui dandi, & quomodo ab inquisitore, p. 3. pag. 453. c. 2. D. & pag. 454. c. 1. B. & com. 31. par. 3. pag. 457. col. 2
Apostolica sedis indicia certissima sunt, com. 42. parte 2. pag. 303. col. 1
Apostasia quid, & quid apostata, com. 74. p. 2. pa. 365. c. 1
Apostasia & hæresis, an specie distinguatur, com. 42. p. 2. pag. 365. col. 1
Apostasia triplex, & quæ, p. 2. q. 49. pag. 365. col. 2
Apostasia à fide est inquirere à demonibus futura, par. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. A
Apostata à fide sunt hæretici, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 1. D
Apostasiæ crimen post quinquennium aboletur, parte 2. pag. 146. col. 2
Apostasiæ materiâ qui tractarint, com. 74. p. 2. p. 365. c. 1
Apostata si reuertantur recipi debent ad misericordiam, com. 74. p. 2. pag. 364. col. 2
Apostasiæ crimen committens, an excusetur ob metum mortis, p. 2. q. 4. pag. 333. col. 2. B. C
Apostata ab ordine & à statu regulari non sunt hæretici, par. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. D
Apostata ab ordine & à statu regulari manentes in excommunicatione per unum annum, fiunt suspecti de hæresi, par. 2. q. 49. pag. 365. col. 1. E
Apostolici hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
Apotaciti hæretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 2
Appellatio quid sit, com. 30. p. 3. pag. 452. col. 1
Appellandi causæ iustæ, & causæ friuolæ quæ sint, par. 3. pag. 454. col. 1. A & pag. 454. col. 2. D
Appellationes frustratoriæ & moratoriæ ob causas friuolas repellendæ, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1
Appellare quando possit hæreticus, p. 2. pag. 212. c. 2. C. D
Appellationis beneficium hæreticis interdictum, par. 2. pag. 136. col. 1. A & p. 3. q. 117. pag. 674. col. 2. D
Appellatio delati facta ab inquisitore quando refutanda, & quando admittenda, p. 3. pag. 454. col. 2. C. D
Appellatione interposita quando possit inquisitor contra appellantem procedere, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1

appellatione interposita in causa fidei quo ordine res geratur, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 2
appellatione interposita cur nihil innouandum, com. 31. par. 3. pag. 457. col. 1
appellatio in causa fidei non est à definitiva sententia, sed ab interlocutoria, com. 31. p. 3. pag. 456. col. 2
appellatio cum reo conceditur, quid agendum, com. 31. p. 3. pag. 456. col. 2
appellandum in causis fidei ad sedem Apostolicam: & an ab inquisitore ad prælatos ordinis, vel ad metropolitani appellari possit, p. 3. q. 12. pag. 542. c. 2. E. & com. 31. par. 3. pag. 456. & seq. col. 1. & 2
appellationi deferens iudex quando amittat iurisdictionem, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1
Appelliti hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
aquare hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
aqua vera fluxit de latere Christi, p. 1. pag. 21. col. 1. B
aquam in calice vino commiscendam Christus instituit, non Alexander Papa, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem Christi in sacramento Eucharistiæ, p. 1. pag. 42. col. 1. B & com. 14. p. 1. pag. 42. col. 2
Arabum & Iudeorum gēs superstitiosa, com. 53. parte 2. pag. 317. col. 1
Arabici hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Aragonum de Rege notatu digna, p. 2. pag. 177. col. 2. D
Aragoniæ regni cura in pellendis hæreticis de regnis suis, com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
arbitri constituendi sunt per inquisitorem & rem quando inquisitor velut suspectus recusatus est, qui cognoscant, an recusatio valida fuerit ex sententia Doctoris, p. 3. pag. 452. & seq. col. 1. A. Quod hodie non obtinet in hac causa, com. 30. pag. 453.
arbitris tempus ad terminandam causam non est iure taxatum, com. 30. p. 3. pag. 453. col. 2
arbitri non eliguntur in casu recusatationis, com. 30. par. 3. pag. 453. col. 1
Archiepiscopi, & Episcopi inferiorum suorum provincias, & dæceses suspectas de hæresi semel in anno visitare tenentur, p. 2. pag. 102. col. 2. C
Archidiaconi locus restitutus in c. accusatus. §. licet, verbo, exceptū. de heret. lib. 6. com. 116. p. 3. pag. 610. c. 2
archontiaci hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
arrestare quid sit, & quando in causa hæresis habeat locum, com. 31. p. 3. pag. 458. col. 1
area diruta domus propter hæreticos cursale interdum conspergatur, com. 92. p. 3. pag. 675. col. 2
area diruta domus sale conspergitur, cō. 92. p. 3. pa. 675. c. 2
in area diruta domus columella erigitur rem gestam indicans, com. 92. p. 3. pag. 675. col. 2
argumentum à maiori ad minus, an locum in iure habeat. par. 3. q. 17. pag. 549. col. 1
Aristotelis errores de productione rerū ab eterno & alijs confutati, p. 1. p. 12. c. 2. C. et p. 2. q. 4. p. 238. c. 2. & seq.
armorū abusus inquisitorib. prohibetur, p. 2. p. 113. c. 1. D. et se.
arma deferendi facultas quibus tribuenda ab inquisitoribus, com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1
arma deferre favore fidei quibus competat, com. 105. p. 3. pag. 584. col. 2
Armeni hæretici Deum faciunt mendacem, in quo insigniter mentiuntur, com. 14. p. 1. pag. 66. col. 1
Arnaldus Burgeti seu Burgēsij inquisitor hæreticæ prauitatis, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A
Arnardus Mōtanerius seu Mōtanarius ordinis Minorū Vrgelen hæreticus vna cū suis erroribus in sede Vrgelli
X x 2 condem-

condemnatus, p. 2. q. 11. pag. 267. col. 2. D. com. 36. p. 2. pag. 268. col. 2.
Arnaldus de Villanova medicus celebris hereticus, & eius errores & libri scripti in theologia damnati, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. & q. 28. pag. 316. col. 1. B. & seq. com. 289. p. 2. pag. 316. col. 2.
Arrius hereticus ubi & quando damnatus, p. 1. pag. 15. col. 2. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 2.
Arrii varij errores damnati, p. 1. pag. 9.
Arriani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A. & seq.
Articuli fidei nostræ quot sint, & quosdā ad diuinitatē, alios ad humanitatē spectare, p. 1. p. 8. 10. & 18. c. 1. C. D
Articulos fidei memoriter tenere, an sit necessariū, com. 20. p. 1. pag. 60. col. 1.
Articulos fidei memoriter qui nesciunt, in magno salutis periculo versantur, com. 20. p. 1. pag. 60. col. 1.
Articuli fidei explicite credendi, p. 1. q. 3. pag. 59. c. 2. D
Articulo fidei explicite scire debent prælati, episcopi, & curam animarum gerentes, p. 1. pag. 22. col. 1. B
Articuli fidei ad diuinitatem & humanitatem spectantes quot & qui, p. 1. q. 2. pag. 59. col. 2. C. & seq.
Articuli fidei de diuinitate qualiter distinguantur, par. 1. pag. 10. col. 1. C
Articuli fidei de Christo credendi, p. 1. pag. 3. col. 1. E
Articulorum fidei de incarnatione distinctio, parte 1. pag. 10. col. 1. E
Articulorum fidei de passione Christi veritas ostenditur contra hereticos, p. 1. pag. 14. col. 1. A. & seq.
Articulus fidei de resurrectione, p. 1. pag. 14. col. 2. C
Articulus fidei de futuro iudicio explicatus, parte prima. pag. 14. col. 1. E
Articulo in S. Cyrillo obscuriores, p. 2. q. 18. p. 304. c. 1. A
Artoryritæ heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Ascodrogitæ heretici, seu Ascodrogi, vide in voce, Tasco-drogitæ.
Assassini sicut heretici excommunicati sunt, p. 2. pag. 96.
Astrologia iudiciaria interrogatoria, penitus superstitionis, com. 67. p. 2. pag. 377. col. 1.
Astrologi quando creduntur dæmones inuocare, parte 3. pag. 443. col. 1. B
Athanasij regula cur dicta, & contra quos edita, & quis Athanasius, com. 18. p. 1. pag. 47. col. 1.
Athanasij dicta male sonantia exposita à S. Thoma, p. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. & seq.
Auctore reprobato, eius scripta reprobantur, p. 1. p. 21. col. 2. D. p. 2. pag. 89. col. 2. & 138. col. 2. & 145. c. 1. & 167. col. 2. com. 3. p. 2. pag. 90. col. 1.
Auctoris institutum in hoc opere conficiendo, pag. 1.
Auctoritas epistolarū Decretalium, com. 19. p. 1. p. 56. c. 2.
Audientia in quib. casibus denegetur, p. 2. pag. 171. c. 2. A
Audientia quomodo & quando dicatur denegari, par. 2. pag. 139. col. 2. E
Audientes prædicationes hereticorum quomodo censeantur credentes, p. 2. pag. 194. col. 1. E
Audiani heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 1. E
Augustini locus explicatus, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1.
Auerrois errores, p. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. A. B. C. & com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1.
Auxilium seculare inuocandi priuilegium inquisitores habent, com. 106. p. 3. pag. 585. col. 1.

B

Baal rescinnua quid significet apud Hebræos, com. 69. pag. 351. col. 1.
Ballini & Ballinæ & Sayoniæ quæ dicantur, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2. com. 4. p. 3. pag. 394. col. 2.

Bannire & diffidare quid dicatur, cō. 36. p. 3. pag. 472. c. 1.
Banniti & diffidati an impune occidi possint, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1.
Baptismi forma qualis, p. 1. pag. 15. & 20. col. 2. A
Baptismus vnus conficiendus in aqua, p. 1. pag. 8. col. 1. B
Baptismus non prodest extra ecclesiā, p. 1. pag. 53. c. 2. A
Baptismus à quouis datus in forma ecclesiæ valet, par. 1. pag. 20. col. 2. A
Baptismus rite collatus perfectum remedium est ad salutem tam paruulis quam adultis, p. 1. pag. 8. col. 1. B
Baptismi in sacramēto informās gratia & virtutes conferuntur tam paruulis, quam adultis, p. 1. pag. 8. col. 1. C
Baptismus à quocunque collatus in forma ecclesiæ valet, par. 1. pag. 3. col. 2. B. C
Baptismus non vitatur ex omissione pronomini, ego; sed ex omissione actus baptizandi, com. 9. p. 1. pag. 36. c. 2.
Baptismus non confertur sine expressione actus baptizandi, par. 1. pag. 36. col. 2. A
Baptismus nullo modo iterandus, & iterantium pena grauis, & leges de hoc loquentes qualiter intelligenda, p. 1. pag. 38. col. 1. com. 12. p. 1. pag. 39. col. 2. & seq.
Baptismus collatus dormientibus, amētibus, & c. qualiter auferat eis peccatū originale, com. 11. p. pag. 38. col. 1.
Baptizandos esse paruulos de fide est, com. 11. parte prima. pag. 38. col. 2.
Baptizatos ab hereticis esse rebaptizādos male determinauit cōcilium Carthaginense, cō. 42. p. 2. p. 300. & seq.
Baptizati ab hereticis quando rebaptizandi sint, & quando non, par. 1. pag. 15. col. 2. C. & parte 2. quæstio. 17. pag. 395. col. 1. & seq.
Bartholomæus Fusterij exhumatus, & ut impenitens hereticus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. D
Bartholomæus Ianuensis Maioricensis errores & libri condemnati & combusti, & quando vixerit, parte 2. q. 11. & pag. 266. col. 2. E & q. 28. pag. 316. col. 2. B. com. 36. p. 2. pag. 268. col. 2. B
Bartolus contra Alfonso Castri defenditur multis modis, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. A
Basilidiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
Basilij loca aliquot pie accipienda, p. 2. q. 18. p. 304. c. 1. B
Beatus Dominicus interfuit concilio Lateranensi sub Innocentio iij., com. 29. p. 2. pag. 357. col. 2.
Beatitudinis via est incarnatio & passio Christi, p. 1. q. 5. pag. 61. col. 2. E
Begardorum seu Fraticellorum prima origo qualis memoratur, com. 40. p. 2. pag. 387. col. 2. & seq.
Begardi vetutiores ostenduntur, quam vulgariter traduntur, com. 40. p. 2. pag. 288. col. 1. & pag. 289. col. 1.
Begardorum variæ appellationes, cō. 40. p. 2. pag. 288. c. 1.
Begardorum seu Fraticellorum obiectiones contra Papā, eorundem solutio, com. 42. p. 2. pag. 298. & pag. 299. col. 2. & seq.
Begardorum errores & hæreses, p. 2. q. 8. pag. 250. c. 2. A & seq. & q. 15. pag. 282. col. 1. A & seq.
Begardorum secta & errores damnantur, & à quib. Rom. Pont., p. 2. pag. 113. col. 1. E & q. 16. pag. 295. col. 1. A & com. 31. p. 2. pag. 288. c. 2.
Begardorum secta quādo ceperit, com. 40. p. 2. pag. 288. c. 1.
Beguinarū secta hæreses, & excusationes friuolæ, & eorundem condemnatio, p. 2. q. 17. pag. 295. 296. col. 1. & 2.
Beguini titulo tertij ordinis S. Francisci sese palliare, ac honestate nituntur, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. C
Beguini vel Begardi quibus indicij dignoscantur, par. 3. pag. 441. col. 1. D. & seq.
Beguinarum maledicta contra Romanum Pontificem, p. 2. quæst.

I N D E X.

- quest. 15.* pag. 285. col. 2. A. & seq.
Beguinorum Alemaniae secta & errores damnantur, p. 2. pag. 113. col. 1. E
Belazmansa Catharorum hereticorum dux in Italia quādo vixerit, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 1. E
Belazmansa heretici error de beata virgine Maria, com. 38, par. 2. pag. 277. col. 2
Bellum quā ratione, & quando tam fidelibus quā infidelibus auctoritate Ecclesiae inferatur, p. 2. pag. 142. & 160. & q. 46. pag. 354. col. 2. B
in Bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantiū, & quid de feudalibus, p. 2. pag. 177. col. 2. B
Benedicti xi. extrauagans de visione beatorum, parte 2. pag. 128. col. 1. B
Benedictio mensae quā faciunt Valdenses, p. 3. p. 441. c. 1. B
Beneficijs suis, an ipso iure heretici priuati sint, com. 162. par. 3. pag. 666. col. 1. & seq.
Beneficiorum Ecclesiasticorum & officiorum publicorum priuatio contra quos locum habeat, & à quibus infligenda, p. 3. q. 113. pag. 666. col. 1. B. & seq.
Beneficiorum ecclesiasticorum collatio, vel concessio hereticis, vel eorum fautorib. vel filijs vsq; ad secundam generationem, facta non valet, p. 2. pag. 104. col. 1. E
Beneficijs non sunt priuati sed priuandi fautores hereticorum, com. 162. p. 3. pag. 666. col. 2
Beneficijs suis vt clerici priuentur, multa consideranda, com. 162. p. 3. pag. 666. col. 2
Beneficijs ecclesiasticis secularibus cum inquisitor aliquē priuat, episcopi consilium requirat, com. 162. parte 3. pag. 666. col. 2
Beneficia ecclesiastica habētes sciēter ad preces hereticorū, & habitis & habēdis priuantur. p. 2. p. 105. c. 2. A
Berengarius Daril, seu de Aril, episcopus. Barchinon. p. 2. quest. 11. pag. 266. col. 2. E
Berengarij in fide inconstantia, abiuratio eiusdem, & moribundi verba, & quando vixerit, p. 2. q. 6. pag. 264. c. 1. C & com. 31. pag. 246. col. 1
& de alio Berengario, com. 27. p. 2. pag. 285. col. 2
Berengarij abiurationem, & fidei confessionem misit Nicolaus Papa per praeipuas Europae ciuitates, par. 2. q. 6. pag. 246. col. 1. B
Berengarius seu Beningerius ordinis Cisterciensium de Monasterio Pobleti vnā cum suis errorib. condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. E
Bernardus de Podio certofo heretice prauitatis inquisitor, par. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. D
Biblia sacri libri dicuntur per excellentiam, com. 97. p. 2. pag. 320. col. 2
Biterrensis concilij sententia, de recipiendis dogmatistis, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 2
Bizochi heretici, & Beguini, ydem sunt, parte 2. q. 16. pag. 292. col. 1. E
Blasphemorum genera, qualitatem, & pœnas, & qui de illis scripserint, par. 2. pag. 151. col. 2. B. & seq. com. 66. p. 2. pag. 334. col. 1
Blasphemorum inquisitio, iudicium, & punizio, quādo spectet ad inquisitorem & iudicē ecclesiasticum, et quādo ad iudicem secularem, p. 2. q. 41. pag. 333. & 334. c. 1 & q. 46. pag. 354. col. 2. C. & seq.
Blasphemorū verba heretica lia enuentiū, excusationes non sunt facile admittendae, p. 2. q. 41. pag. 333. c. 2. B
Blasphemi quādo habēdi sint vehemēter suspecti, & quādo leuiter tantū, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. E. & c. 2. A
Blasphemi quando sint cogendi ad abiurandum haereses prolatas, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. D. E

Blasphemi hereticales quando sint curiae seculari tradendi, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. A
Blasphemi hereticales ad inquisitores spectant, com. 66. par. 2. pag. 334. col. 2
Blasphemiarum grauitas quomodo cōsideranda, com. 66. par. 2. pag. 334. col. 2
Blasphemie aliqua cur spectent ad sanctum officium, com. 66. p. 2. pag. 334. col. 2
Blasphemorum varia pœna, com. 66. p. 2. pag. 335. col. 1
Blasphemi hereticales quibus pœnis afficiantur, com. 66. par. 2. pag. 335. col. 1
Bonanatus Begardorum dux in Catalonia quis, & quādo vixerit, & vt relapsus & impenitēs curiē seculari traditus, par. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. B. & q. 38. pag. 328. col. 2. C. & com. 36. par. 2. pag. 267. col. 2
Bona hereticorum ipso iure à tempore commissi criminis confiscantur, & in terris ecclesiae applicantur fisco ecclesiae, in terris imperij iudicis secularis fisco, & procedit etiam si catholicos habeant filios, p. 2. pag. 98. c. 1. E & seq. & pag. 99. col. 1. A. et 99. col. 2. E. & com. 9. p. 2. pag. 98. col. 2
Bona hereticorum etiam post mortem publicantur, p. 2. pag. 151. col. 1. C & pag. 173. col. 2. B
Bona confiscata, in Hispania officio sancte inquisitionis data, com. 159. p. 3. pag. 662. col. 1
Bonis de confiscatis noua iura com. 159. p. 3. pag. 662. c. 1
Bona hereticorum per diæcesanos vsurpari vetatur, p. 2. pag. 219. col. 1. A. & seq.
Bonorum hereticorum ipso iure confiscatorum apprehensio fieri non potest per dominum secularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum, p. 2. pag. 110. col. 2. D
Bona fisco restituere an teneatur in conscientia hereticus nondum accusatus nec condemnatus, com. 158. parte 3. pag. 656
Bona ecclesiae ab hereticis possessa non confiscantur, com. 161. p. 3. pag. 623. col. 2
Bona episcopi intestati morietis, quia hereticos instituit, ecclesia capit, com. 4. p. 2. pag. 90. col. 1
Bonorum quae à clericis possidentur tria genera, com. 161. par. 3. pag. 664. col. 1
Bona clericorum hereticorum propria confiscari possunt, com. 116. par. 3. pag. 665. col. 1
Bona clericorum hereticorum, seu relapsorum, an confiscanda, p. 3. q. 112. pag. 365. col. 2. E. & seq. & com. 161. p. 3. pag. 664. col. 2
Bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an possint confiscari, com. 161. p. 3. pag. 664. col. 2
Bona clericorum hereticorum cui applicanda, com. 161. par. 3. pag. 664. col. 1
Bona ipso iure confiscata, an & quib. casibus per inquisitores hereticis redeuntib. condonari possint, com. 6. p. 2. pag. 32. col. 2. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 1. & seq.
Bona hereticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia, p. 2. pag. 151. col. 2. A
Bona feudalìa clericorum hereticorum non confiscantur, com. 161. p. 3. pag. 665. col. 2
in Bonis feudalibus succedit fiscus, quoad vsufructum viuente damnato, & idem in bonis restitutioni subiectis, & quid de bonis emphyteuticarijs, com. 161. p. 3. pag. 665. col. 2
Bona confiscantur saluo iure principalis domini, parte 2. pag. 102. col. 1
Bona obligata, ad quemlibet successorem transeunt cum illo onere, com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1

I N D E X.

Bona damnatorum an pertineant ad episcopos in locis, ubi non sunt Apostolici inquisitores, com. 158. p. 3. pa. 661. c. 2. E
Bona confiscata qui detinent, ad ea exhibenda & ecclesiastica censura & vi compelli possunt, com. 159. parte 3. pag. 66. col. 1
Bona hereticorum siue peniteant, siue non confiscata sunt, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 1
Bona non sunt condonanda ei qui convertitur postquam fuit traditus curiae seculari, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
Bona hereticis penitentibus in quibus casibus possint condonari, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1
De bonis hereticorum confiscatis etiam laicorum ad Papam spectat disponere, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 1
De bonis hereticorum confiscatis ubique servatum est quod per Pontificias extraneas sancitum est, com. 158. par. 3. pag. 660. col. 1
De bonorum hereticorum confiscatione quid ius civile disponat, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 1
De bonis hereticorum confiscatis qui differuerint, com. 158. par. 3. pag. 655. col. 1
Bona omnia confiscata applicari debent ad promotionem sancti officij, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 2
Bonorum applicatio confiscatorum fieri debet Ecclesiae, cui facta fuit iniuria, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 1
Bonorum sequestratio cur non fiat, com. 92. p. 3. pag. 573. c. 2
Bonosiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. C
Borboritae heretici qui, com. 69. p. 2. pag. 327. col. 1
Brachio seculari relinqui hereticos qualiter intelligatur, par. 2. pag. 156. col. 2. D
Brachio seculari tradendus qualiter tractandus, et cetera huc spectantia vide in voce, Curia secularis.
Brachiumulare inuocandi privilegium inquisitores habent, com. 106. p. 3. pag. 85. col. 1
Bursati opinio, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 1
Bursati dictum expenditur, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 2

C

Adauera hereticorum exhumanda & comburenda, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1
Cainani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
& com. 31. p. 2. pag. 247. col. 1
Calamitas communis maximam amicitiam conciliare solet, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2
Canonis verba non sunt in penalibus extendenda, p. 3. q. 17. pag. 545. col. 1. E
Canonici libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.
Canonizando sanctos Papa vel Ecclesia non errat, com. 42. par. 2. pag. 303. col. 1
Canonica purgatio, vide multa et in voce, Purgatio can.
Canonica purgatio, quo ritu & ordine fieri debeat, com. 38. par. 3. pag. 477. col. 2
Canonica purgatio cum indicitur, aut episcopus, aut eius vicarius adesse debet, com. 38. p. 3. pag. 478. col. 1
Canonicam purgationem, an solus episcopus vel inquisitor possit indicare com. 38. p. 3. pag. 477. col. 1
Canonicam purgationis usus in crimine haeresis, com. 38. par. 3. pag. 477. col. 1
Cap. accusatus. §. licet, de hereti, in 6. intellectu, reiecta Co uarruniae sententia, com. 114. p. 3. pag. 606. col. 1
Cap. accusatus. §. si vero, de heret. lib. egregie ponderatum, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 2
Cap. aliud. 11. q. 1. intellectu, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 1
Cap. cum Christus definitio, etiam praeterita respicit, p. 2. pag. 169. col. 1. A. B
Cap. Excommunicamus. §. moneantur, definitio, in quibus terris locum habeat, p. 2. pag. 177. col. 1. A

Cap. fraternitatis. de heret. unde sumptum, com. 3. par. 2. pag. 89. col. 2
Cap. felicis. §. quod si quis, de penis. lib. 6. declaratur, com. 163. par. 3. pag. 671. col. 2
Cap. in eos. de hereticis, restitutus verus titulus, com. 5. par. 2. pag. 96. col. 1
Cap. in fidei. de heret. in 6. multipliciter intellectum. co. 113 par. 3. pag. 603. col. 1. & vere intellectum, col. 2
Cap. filij. de heret. lib. 6. in quibus habeat locum, com. 270. par. 3. pag. 679.
Cap. Qui alios. de heret. quid definiat, co. 2. p. 2. pa. 89. c. 1
Cap. dubius de heret. lib. 6. plene declaratum. pag. 80.
Cap. inquisitores. de heret. lib. 6. ampliatur, com. 75. p. 3. pag. 555. col. 2
Capitales inimici non admittuntur in testes in causa fidei, par. 3. q. 67. pag. 607. col. 1. A. B
Cap. si aduersus. de heret. prohibitio, in quibus locum habeat, par. 2. pag. 173. col. 2. E
Cap. sicut ait. de heret. unde sumptum, com. 7. p. 2. pa. 96. c. 2
Capitalis inimicitia repellit testes, & eiusdem exempla, p. 3. pag. 446. col. 2. A
Cap. vergētis de heret. ubi locum habeat, p. 2. p. 173. c. 1. A
Cap. si quis Episcopus. de hereticis unde desumptum, com. 4 par. 2. pag. 94. col. 2
Capere hereticos quilibet potest. par. 2. pag. 199.
& par. 3. com. 36. pag. 472. col. 1. D
Capienda qualiter sint personae insignes in hoc crimine, & quando capi possunt inconsulto Senatu, co. 108. p. 3. pag. 588. col. 1
Captura delatorum quando & quibus casibus locum habeat, par. 3. pag. 18. col. 2. D
Captura in causa fidei magno consilio fidei debet. com. 17. par. 3. pag. 421. col. 1
Capturae mandatum quando & quibus casibus locum habeat, p. 3. pag. 421. col. 2. E
Capturae ordo in crimine haeresis, quis debeat seruari, com. 17. par. 3. pag. 421. col. 1
Captura reorum in quocunque territorio fidei fauore fieri potest, com. 33. p. 3. pag. 464. col. 2
Carcer ad custodiendum, non ad puniendum inuentus secus tamen de iure Canonico, com. 107. p. 3. pag. 586. col. 1
Carcere de eodem multi simul non includendi, com. 108. par. 3. pag. 588. col. 2
Carcer ad penam episcopo & inquisitori communis esse debet, & quare, p. 3. q. 58. pag. 586. col. 1. B. C
com. 107. p. 3. pag. 589. col. 2
Carceres inquisitionis alicubi sunt apud episcopos, alicubi apud inquisitores, p. 3. q. 59. pag. 585. col. 1. E. c. 2. A
Carcerem propriam habent inquisitores ad custodiam reorum, p. 3. q. 58. pag. 585. col. 2. E. et q. 59. pag. 586. col. 1 A. B. com. 116. p. 3. pag. 586. col. 2. A
Carceres proprios possunt communes sibi facere episcopus & inquisitor, p. 3. q. 59. pag. 587. col. 1. E. col. 2. A
Carcer perpetuus construendus, & quare, & quis ordo in eo seruandus, com. 108. p. 3. pag. 590. col. 1
Carceris perpetui pena potest per inquisitores mitigari, parte 2. pag. 182. col. 1. B
Carceris perpetui seu immutationis ritus antiquus, com. 46. par. 3. pag. 515. col. 2
Carcer perpetuus non est pena iuris civilis, sed iuris canonici, par. 2. pag. 208. col. 1. D
Carcerius perpetui difficultas dispensatio, & quis dispense, et eius pena quando remittenda. com. 46. pag. 518. c. 1. & com. 108. pag. 590. col. 2. com. 145. pag. 642. col. 2
Carceris perpetui in pena inquisitores privati dispensant de iure

I N D E X.

de iure communi, com. 72. p. 2. pag. 362. col. 2
 Carceri perpetuo tradendi, sacris initiati degradandi
 sunt, p. 3. q. 94. pag. 642. col. 1. B. C
 Carceris perpetui panam, quibus casibus quis euitet,
 com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2.
 Carcerem rumpens & fugiens qua ratione citandus, p. 3.
 pag. 469. col. 1. D. & seq.
 Carceres inquisitores visitent, & quotiens, & qualiter,
 com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2
 Carceres pares non sunt assignandi reis omnib. com. 108.
 par. 3. pag. 588. col. 1
 Carceratis pro hæresi, an sit confessarius concedendus, vi
 de in voce, Confessor. ubi agitur plene de hac materia.
 Carceratis perpetuo, unde providendum, com. 46. par. 3.
 pag. 518. col. 1
 Carcerati in sancto officio iuste repelluntur ab audienda
 Missa, & alijs orationibus, quæ intra carceres dicun-
 tur, com. 108. p. 3. pag. 589. col. 1
 Carcerati an admitti debeant causa pendente ad audiendâ
 Missâ, & alias orationes, com. 108. p. 3. pag. 589. c. 1
 Carcerum custodes quales eligendi, & quid custodire, &
 quale fidelitatis iuramentum præstare debeant, par. 3.
 q. 59. & 60. pag. 587. col. 2. & seq. col. 1. com. 108. p. 3.
 pag. 590. col. 2
 Carpocratiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
 Carpocratitæ hæretici, qui, vide in voce, Apotacitæ.
 Cardinalis Albanensis, verborum varius sensus, com. 121.
 par. 3. pag. 621. col. 1
 Cardinales non sunt iudices in crimine hæresis contra Pa-
 pam hæreticum, p. 2. pag. 198. col. 2. D
 Cardinales inquisitores generales in tota repub. Christia-
 na, quando cæperint institui, com. 111. p. 3. pag. 406. c. 2
 Caro & anima Christi semel verbo unita, nunquam ab eo
 fuerunt separata, com. 35. p. 2. pag. 264. col. 1
 Carthaginense concilium provinciale errat dum determi-
 nat baptizatos ab hæreticis rebaptizandos, com. 42.
 par. 2. pag. 300. col. 2. & pag. 301. col. 1
 Casus valde dubij, an quis censeatur relapsus & brachio
 seculari tradendus, de quibus consulendus esset Papa,
 par. 2. q. 58. pag. 386. col. 2. D
 Casus quibus possit quis velut relapsus tradi curiæ secu-
 lari, com. 83. p. 2. pag. 388. col. 1. E
 Cathari hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E
 Catharorum hæreticorum quatuor sacramenta vana, res
 scitu digna, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2.
 Cathari matrimoniū carnales respuunt, & loco eius spi-
 rituale constituunt, com. 38. p. 2. pag. 277. col. 2. A
 Cataphrygum error de prophetis, quos dicebant arrepti-
 tios prophetare, confutatus, p. 1. pag. 13. col. 1. C
 & par. 2. q. 6. pag. 144. col. 1. D
 Catholicus ut quis sit, duo requiruntur, parte 2. q. 32.
 pag. 319. col. 1. E. & seq.
 Catholicæ veritates & earum gradus & hæreses contra-
 riæ, qualiter cognoscantur, octo regulis explicatum,
 com. 27. par. 2. pag. 233. col. 2. E. & seq.
 Catholica veritas est, quâ Papa definit ut de fide, cõ. 27.
 par. 2. pag. 234. col. 2
 Causæ ex quibus inquisitores remoueantur, com. 79. p. 3.
 pag. 543. col. 2
 Causæ iustæ recusandi inquisitorem, quæ sint, & quæ fri-
 uolæ, par. 3. pag. 543. col. 1. D. & seq.
 Causæ ob quas in genere aliqui dicuntur hæretici, par. 2.
 q. 11. pag. 325. col. 1. B
 Cautelarum quæ sint genera, com. 23. p. 3. pag. 435. col. 1
 Cautelæ aliquæ ne reus possit se defendere dicendo aliquos

eē suos inimicos capitales cū nō sint, p. 3. p. 450. c. 1. et se.
 Cautelæ illicitæ, quæ absque peccato exerceri nō possunt,
 nullo modo usurpandæ, com. 23. p. 3. pag. 438. col. 1
 Cautelæ reorū qui sunt quæstionandi, p. 3. pag. 433. c. 1. E
 Cautelis uti debet inquisitor cōtra hæreticos cauillosos,
 versutos, et astutos, et q̄ illi sint, p. 3. p. 433. c. 2. D et se.
 Cautio quid, & eius duæ species, cõ. 139. p. 3. pa. 638. c. 2
 Cautione data, an sit relaxandus reus deprehensus in hæ-
 resi, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 1
 Celatores in hac causa qui dicantur, cõ. 111. p. 3. pa. 601. c. 1
 Celestius & Pelagius heretici dñati, cõ. 1. p. 3. pa. 90. c. 1
 Celebrantes diuina coram excommunicatis, sunt excõmu-
 nicati, & sunt irregulares, p. 2. pag. 179. col. 1. A
 Celebrans exequias pro hæreticis, & eorū ossa custodiēs,
 suspectus de hæresi est, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
 Censuræ ecclesiasticæ appellatione, quid comprehendat-
 tur, par. 2. pag. 117. col. 1. B. C
 Cerdoniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
 Cerinthiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
 Calcedonensis synodus, ubi & quando celebrata, & quid
 in ea actum, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1
 Characteres, signa & ignota nomina prohibita, com. 68.
 par. 2. pag. 344. col. 1
 Christus nō assumpsit carnē sine anima, p. 1. pa. 13. c. 2. D
 Christus manet in speciebus sacramentalibus à quibus-
 cunque sumatur, com. 15. p. 1. pag. 44. col. 1. C
 Christi vera caro asseritur, p. 1. pag. 13. col. 2. C
 Christo caro & anima simul verbo unita nunquam fue-
 runt separata, com. 35. pag. 264. col. 1
 Christi caro sine diuinitate concepta non fuit in utero,
 par. 1. pag. 50. col. 2. E. & seq.
 Christus suam carnem dat ad manducandum ad salutem,
 par. 1. pag. 20. col. 2. A
 Christus conceptus de spiritu sancto, p. 1. pag. 14. col. 1. C
 Christus descendit ad inferos, resurrexit, ascendit ad cœ-
 los, qualiter accipiat, p. 1. pag. 13. col. 2
 Christi descensu ad inferos, omnes animas fuisse libera-
 tas hæresis, com. 31. p. 2. pag. 247. col. 2
 Christi corpus verū, nō de cœlo allatū, p. 1. pa. 13. col. 2. E
 Christi corpus qualiter incipiat esse in sacramento Eucha-
 ristie, par. 1. pag. 15. col. 1. B
 Christus Deus & homo viā vitæ docuit, p. 1. pag. 3. c. 1. C
 Christus duo paupertatum genera ordinauit, com. 42.
 par. 2. pag. 299. col. 2.
 Christi & apostolorū de paupertate definitiones Nicolai
 iij. & Ioā. xxij. cõciliantur, com. 42. p. 2. pag. 299. c. 2
 Christi è latere, profluente aqua & sanguine, formata
 eius coniunx Ecclesia, p. 1. pag. 7. col. 2. D
 Christus discipulis ad prædicandum missis tria iniunxit,
 & quæ sint, p. 1. pag. 9. col. 1. B. C
 Christus factus mortalis ratione humanitatis, parte 1.
 pag. 3. col. 1. D
 Christus idem in Eucharistia sacerdos est, & sacrificium,
 parte 1. pag. 14. col. 2. E
 Christus in natura assumpta mortuus, p. 1. pag. 8. c. 2. A
 Christus non scripsit libros, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 1
 Christo mortuo læca latus apertū p. 1. pa. 7. c. 2. C. et seq.
 Christus non habuit solam animam sensitivam contra
 Apollinaristas, p. 1. pag. 13. col. 2. D
 Christi passio & resurrectio post hominis lapsum credi-
 dita est, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. B
 Christi psona duas habet inconfusas naturas, et error cir-
 ca hoc refutatus, p. 1. pag. 13. col. 2. E. & pag. 50. c. 2. C
 Christi de incarnatione notitia ante peccatum qualis fue-
 rit, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. A

I N D E X.

- Christus cur elegerit crucis mortem*, p. 1. pag. 23. col. 2. E
Christus pro nobis obtulit se sacrificium, parte prima. pag. 51. col. 1. B. & seq.
*Christus sub speciebus sacramentalibus manet à quibus-
cunque sumatur*, com. 14. p. 1. pag. 42. col. 2.
Christus vnam habet personam, p. 1. pag. 50. col. 2. E
Christus verus Deus & verus homo, & passus est: &
eius mater vera Maria est, & oppositum asserens hæ-
reticus est, p. 1. pag. 7. 31. 50. & p. 2. pag. 147. col. 2. A
com. 7. p. 1. pag. 34. col. 1. com. 6. p. 2. pag. 96. col. 1
Christianorū appellatio, et origo, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 1
Christiani excōicātur, nō infideles, p. 2. pag. 181. col. 1. D
*Christianus nomine Iudaico vocatus quando in fide susce-
ptus*, com. 69. p. 2 pag. 354. col. 1
Christianis & iudæis multa communia sunt, par. 2. q. 46.
pag. 353. col. 1. A
*Christiani transeuntes vel redeuntes ad Iudaismum, vt
hæretici sunt indicandi*, p. 2. pag. 108. col. 1. E
& quæst. 44. pag. 349. col. 1. C. & seq.
*Christiani quando, & quo pacto ad ritus Iudeorum trāsi-
re intelligantur*, p. 2. q. 44. pag. 349. col. 1. B. C. & seq.
*Christiani transeuntes vel redeuntes ad Saracenorum
ritus hæretici sunt*, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. B
Christianis cur non liceat sectam eligere, com. 26. parte se-
cunda. pag. 231. col. 2
*Chyromantia non caret superstitione, & qualis ea sit di-
uinitio*, com. 67. par. 2. pag. 337. col. 1
Chyromantia libri reprobati, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A
Cilicium per manus impositionē accipi solitū, com. 146.
par. 3. pag. 644. col. 2
*Circumstantiæ quæ supprimendæ sint, ne inquisiti in noti-
tiam testium veniant*, com. 32 p. 3. pag. 460. col. 2
Circumcelliones hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. D
*Circumcisionis eundem ritum obseruant Iudæi circa om-
nes*, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1
*Citatio verbalis, & realis, & qualiter queque forman-
da sit contra reos*, p. 3. pag. 461. col. 2. C. & seq.
& com. 33. par. 3. pag. 462. col. 2.
*Citatio verbalis causam debet continere quando reus sui
copiam non facit*, com. 33. p. 3. pag. 185. col. 2.
Citatio absentium cur possit fieri ab inquisitoribus, com.
33. par. 3. pag. 462. col. 1.
*Citatio procedendo summarie & de plano, & c. non co-
mittenda*, p. 3. q. 55. pag. 583. col. 1. E
*Citatio qua ratione facienda contra fugitivos, & carce-
rum ruptores*, p. 3. pag. 461. col. 2. E & seq.
& com. 35. p. 3. pag. 467. col. 2.
*Citatio, quando continere debeat, hoc verbum, responsu-
rus de fide*, com. 72. p. 2. pag. 362. col. 2.
*Citantibus episcopo & inquisitore ad eandem horam vel
diuersas, coniunctim vel separatim, coram quo debeat
prius comparere citatus*, par. 2. pag. 211. col. 1. & 2.
& par. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. D. & seq. com. 54. parte
tertia. pag. 538 col. 2. & pag. 539. col. 1
Citatis de fide responsuris inquisitor terminum præfigit
com. 73. par. 2. pag. 539. col. 1
Citatoris litteræ citato, et alijs mitti possunt, com. 33.
par. 3. 462. col. 1.
Ciuitas tota exuri potest ob hæreticos ibi commorantes,
par. 2. pag. 199. col. 2. B
*Ciuitates dominorum hæreticorum, aut nolētium eos ex-
tirpare, à Papa fidelibus occupandæ exponuntur*,
parte 2. pag. 102. col. B
*Ciuitates resistentes inquisitoribus & eorum mandatis,
aliarum commercio et episcopali dignitate priuantur*,
par. 2. pag. 98. col. 1. & 2. & pag. 150. col. 2. E
*Ciuitatū inobediētia & cōtumacia nō est puniēda ab in-
quisitorib. sed Papæ exponēda*, p. 3. pa. 403. et se. c. 2. A
*Clausula, cum emergentibus, de pendentibus & cōnexis,
quid operetur*, com. 10. p. 3. pag. 405. col. 1.
Clausula integra cap. Dubius, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 2
*Clemētis iiij. extrauagās incipiens, Præ cunctis, concedēs
plenam peccatorum veniam inquisitorib. pro officio in-
quisitionis laborantibus*, p. 2. pag. 131. col. 1. & 2
Clem. 1. de hæreticis. §. san e, intellecta, com. 107. parte 3.
pag. 586. col. 2
Clerici à quo torquēdi sint, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2
*Clericus i hoc crimine, ēt nō infamatus torquēdus, cōtra
Abbatis antiqui sentētiā*, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1
Clericus cōuocari pōt p inquisitorē, p. 3. pa. 407. c. 2. E. et se.
Clericus depositus, an gaudeat priuilegio clericali, p. 2.
pag. 139. col. 2. B. & pag. 187. col. 2. C
*Clericus hæreticus non relapsus & pœnitens, non est de-
gradandus, sed ad misericordiam recipiendus*, par. 3.
pag. 503 col. 1. E
Clericus quibus casibus tradatur curiæ seculari, par. 2.
pag. 149. col. 2. B
*Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excō-
municatus est*, p. 2 pag. 156. col. 1. C.
*Clerici hæredes instituentes hæreticos vel paganos, post
mortem excommunicantur & suspecti habentur*, p. 2.
pag. 96. col. 1. B. et pag. 138. col. 2. C. et pag. 146. col. 2. B
*Clerici inferiores non habentes curam animarum, quæ
scire teneantur*, par. 1. pag. 22. col. 1. D
*Clerici in sacris cōstituti matrimoniū contrahētes, de he-
resi redduntur suspecti*, com. 74. p. 2. pag. 365. col. 2
Clerici vt priuentur beneficijs suis, multa consideranda,
com. 162. par. 2. pag. 668. col. 2
*Clerici instruētes testes, ne veritatē dicant in causa fi-
dei, puniri possunt p inquisitores*, p. 2. pag. 106. col. 2
Clerici plura & apertius quam laici scire tenentur, p. 2.
pag. 147. col. 2. A
*Clerici qui pœnā pecuniariā soluere nequeunt, in corpo-
re coercendi non sunt*, com. 151. p. 3. pag. 649. col. 1.
Clericis redeuntibus, an possit indici pœna pecuniaria
com. 154. p. 3. pag. 649
*Clericorum bona confiscanda applicantur ecclesijs, vbi
beneficiati erant*, p. 2. pag. 101. col. 2. C
*Clericorum hæreticorum seu relapsorum bona, an confi-
scanda*, p. 3. q. 112. pag. 663. col. 2. E. & seq.
*Clericos a dexequendum Notarius officium inquisitores
cogere possunt*, p. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. A & seq.
*Clericis quatenus liceat iuris scientia theologiæ præfer-
re*, par. 1. pag. 22. col. 1. E
*Clericorum fautorum, defensorum & receptatorum hæ-
reticorum pœnæ*, p. 2. pag. 161. col. 2. D
*Clericorum ministrantium sacramenta ecclesiastica fau-
toribus hæreticorum, aut eos sepelientium pœna*, p. 2.
pag. 162. col. 1. & pag. 178. col. 2. E
*Clericus traditur curiæ seculari, & degradatur seculari
potestate præsentē, cui denunciatur, vt in suum forum
illum recipiat*, par. 2. pag. 124. col. 1. A. & seq.
Clericus corrigi paratus deponi non debet, parte 2.
pag. 208. col. 2. D
*Clericum propter heresis crimen solus eius episcopus de-
gradare potest*, p. 2. pag. 62. col. 1. A
Collatio beneficij facta hæretico est nulla, com. 162. p. 3.
pag. 666. col. 2.
Colluthiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Coguales personæ diuinæ, p. 1. pag. 111. col. 2. C
Commis-

I N D E X.

Commissarius generalis in casu absentiae per inquisitorē in tota prouincia institui varij modis potest, parte 3. pag. 406.col.1. & 2. pag. 407.col.1. & seq.

Commissariorū duo genera, com. 54. p. 3. pag. 539.col.1.

Commissariorū etas, qualitas officiū, potestas & iurisdic- tio, p. 3. pag. 403.col.2. D. & seq. & 535.col.2. C.

Commissarij inquisitorum, an competant inquisitorum priuilegia, com. 54. p. 3. pag. 538.col.2.

Commissarij, an se mutuo absoluāt, & secum in irregula- ritate dispensent, com. 72. p. 2. pag. 553.col.2.

Commissarij inquisitorū, an possint pronūciare sentētias impenitētū, & relapsorū, com. 10. p. 3. pag. 405.col.1.

Commissarij inquisitorum auctoritate apostolica cōstitu- ti, an contra eosdem procedere possint, com. 10. par. 3. pag. 405.col.1.

Communicatio processum, an, & quando facienda inter inquisitorem, & episcopum, p. 3. q. 51. & 53. pag. 581.col.1. E. com. 102. par. 3. pag. 582.col.1.

Cōmunitas iurare potest de calūnia p. 3. pag. 304.col.1. C.

Cōe est, quod absolute dī in diuinis, p. 1. pag. 11.col.2. B.

Compositio multiplex, & qualis, p. 1. pag. 19.col.1. B.

Compurgatorum numerus, qualitas & iuramētum, p. 2. pag. 114.col.2. A. & seq. p. 3. pag. 476.col.1. A. pag. 500. & seq. col. 2. B. C.

Compurgatores esse debere eiusdē ordinis cū cōpurgādo qualiter sit intelligēdū, com. 38. p. 3. pag. 577.col.2. A.

Compurgatores qualiter iurare debeant, com. 14. par. 2. pag. 115.col.1.

Conclusio Theologiae catholicam facit veritatē & cōtra- rium est hāresis, com. 27. p. 2. pag. 236.col.1. reg. 7.

Conciones hāreticorum semel vel bis audiens, an sit cre- dens hāreticorum, com. 75. p. 2. pag. 367.col.2.

Concilij Biterrensis Decretum de publicandis testium no- minibus, com. 124. p. 3. pag. 628.col.1.

Condemnatio criminis hāresis ad Ecclesiam spectat, puni- tio ad iudices seculares. p. 2. pag. 150.col.1. C.

Condemnationes reorum sumptibus inquisitorum appli- canda, p. 3. q. 108. pag. 653.col.1. A. B.

Condemnari de hāresi nemo debet per testes singulares, & famam, vel ex præsumptione, p. 2. pag. 205.col.2. B.

Conditionis adiectione vtuntur hāretici ad suos errores celandos. p. 3. pag. 430.col.1. C.

Confessio fidei exterior necessaria est ad salutē, com. 24. par. 1. pag. 67.col.1. A.

Confessio fidei nō semper, et quouis loco faciēda, & quib. casibus & quādo necessaria, & quando sine vlla culpa omitti possit, p. 1. q. 9. pag. 66.col.2. A. & seq.

Confessio reorum est probatio omnium efficacissima, com. 28. p. 3. pag. 446.col.2. E.

Confessio reorum in crimine hāresis sufficit ad condemna- tionem, com. 28. p. 3. pag. 447.col.2.

Confessio facta iudicis suasu, an sufficiat ad condemna- tionem, com. 23. p. 3. pag. 437.col.2.

Confessio iudicialis sumenda nō est de crimine prorsus occulto, secus si crimen alijs manifestum fuerit, par. 3. pag. 410.col.1. D. E. & seq.

Confessio delati iudicialiter ab inquisitore præsenti- b. no- tario, & testibus audienda, et recipienda, parte tertia. pag. 410.col.1. E.

Confessus delictum in foro interiori mitius est puniēdus in foro exteriori, com. 25. p. 2. pag. 227.col.2.

Confitens factum hāreticale, & negans intentionem, an sit velut impenitens tradēdus curiae seculari, com. 75. par. 2. pag. 368.col.1. & 2.

Confitens diminutus, vide in voce, Negatiuus.

Confessio facta coram iudice incompetenti, an faciat in- dicium ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 598.col.2.

Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 699.col.2.

Confessionem in tormentis factam reo reuocante, quid agendum. p. 3. pag. 481.col.2. D. & com. 39. par. 3. pag. 483. & seq. col. 1. & 2.

Confessio in tormentis facta, quanto tempore transacto debeat ratificari, com. 39. p. 3. pag. 485.col.1.

Confessio extraiudicialis in tormentis iterata ratificari debet, com. 110. p. 3. pag. 559.col.1.

Confessus in tormentis, & in confessione perseuerans, pæ- nitens abiurat, impenitens curiae seculari traditur, par. 3. pag. 481. & seq. col. 2. E.

Confessio proprium crimen debent dari defensiones, com. 28. p. 3. pag. 447.col.1.

Cōfiteſtes plene & integre quāprimū capti sūt, an detru- dēdi in carcerē perpetuū, com. 142. p. 3. pag. 641.col.2.

Cōfessor, & quādo cōcedi debeat carceratis pro hāresi, et quid agere debeat, vbi ei permissum fuerit, cō. 25. p. 2. pag. 226.col.2. & 227.col.1. & vide in verbo, Reus.

Confessor nullo pacto interrogandus de auditis in confes- sione, nec compellēdus, vt audita reuelet, com. 25. p. 2. pag. 228.col.1.

Confessori de auditis in confessione testificantī, an & quā- do credendum, p. 2. pag. 221.col.2. A. com. 25. p. 2. pag. 225. & seq. col. 1.

Confessor propalare potest crimen sibi reuelatum non in vim confessionis, com. 25. p. 2. pag. 228.col.2.

Confitens hāreses suo sacerdoti, an euitet pēnas tempo- rales, com. 25. p. 2. pag. 225.col.1.

Confessores non absoluunt eos qui retinent libros prohi- bitos, com. 3. p. 2. pag. 62.col.1.

Confessiones sacramentales non audiant inquisitores, ne scandali causa esse possint, p. 3. pag. 410.col.1. A. B.

Confessio per terrorem facta, an ratificanda, & quando com. 39. p. 3. pag. 483.col.1.

Confitens metu probationis, quis dicatur, com. 12. par. 3. pag. 412.col.2. A.

Confessarij circa negatiuum, quid debeāt agere, com. 48. par. 3. pag. 527.col.2.

Congregationes priuatae de rebus religionis quatenus permittantur, com. 41. p. 2. pag. 294.col.2.

Confiscatio bonorum, quādo, & in quibus locum habeat, & eius antiqua varietas, p. 3. q. 109. vsque ad quæst. 112. pag. 654. & 662.col.2.

Confiscationis bonorū materiam in hoc crimine hāresis, qui tractarint, com. 158. p. 3. pag. 754.col.2.

Confiscatio bonorum hāretici fieri potest post eius mor- tem, p. 3. q. 120. pag. 677.col.2. D.

Confiscatio cur olim per dominos temporales fieret, com. 158. p. 3. pag. 657.col.1.

Confiscatio bonorū, vt executioni mandetur cōpelli pos- sunt iudices seculares, com. 158. p. 3. pag. 157.col.2.

Confiscatio inter alias bonorum est pēna transeuntium ad Iudaismum, p. 3. pag. 209.col.2.

Confiscationis sententiā olim p̄ quos ferretur, com. 158. par. 3. pag. 660.col.1.

Constitutio Innocentiū iij. an. 1199 siue 1200. com. 158. par. 3. pag. 657.col.2.

Constitutio Innocentiū iij. anno. 1252. com. 158. parte 3. pag. 657.col.2.

Constitutio Alex. iij. an. 1259. com. 258. p. 3. pa. 658.c.2.

Cōstitutio alia eiusdē. an. 1290. com. 158. p. 3. pa. 657.c.2.

Cōstitutio Clem. iij. an. 1265. com. 158. p. 3. pag. 658.c.1.

Consti-

I N D E X.

Constitu. Bonifacii viij. an. 1295. cō 158 p. 3. pag. 658. c. 1
Constit. Benedicti xi. an. 1303. com. 158. p. 3. pag. 658. c. 1
Constitutio cum inter nonnullos. quando fuerit edita,
com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1
constitutio, Quia vir reprob. com. 40. p. 2. pag. 290. col. 1
constitu. Clem. v. an. 1306. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
constitu. Quia quorundam. com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2
consuetudo circa bona confiscata occupanda an seruari
debeat, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 2
consultores sancti officij non incurrunt irregularitatem,
com. 20. p. 2. pag. 124. col. 2.
contumacia quot modis contrahatur, et eius pœna, & in-
cōmoda, p. 2. pag. 200. col. 1. E. et p. 3. pag. 471. col. 1. E
contumaces post excoicationem eis illatam grauiorib. pœ-
nis sunt puniendi, p. 3. pag. 399. col. 1 D & seq.
contumax pro prima contumacia non est puniendus, p. 2.
pag. 200. col. 1. C
contumax post annum elapsum dicitur quoad crimen, nō
quoad bona, com. 49. p. 3. pag. 532. col. 1.
cōtumacia annalis quot, & qualia incōmoda afferat, p. 2.
pag. 158. col. 1. C & pag. 175. & seq. col. 2 E
contumaces resiliētes à contumacia, absoluuntur ab in-
quisitorib. iniuncta eis aliqua pœnitētia, p. 3. pag. 399.
col. 2. B. & pag. 497. col. 2. C
contumax fugitiuus vel absens de hæreſi conuictus, hære-
ticus impenitens iudicandus & condemnandus est,
par. 3. pag. 524. col. 1. B. & seq.
contumacia ciuitatum in non obediēdo mandatis inqui-
torum, Papæ exponenda est, p. 3. pag. 403. col. 2 B
conuersio hæreticorum, cauendum est ne sit ficta, parte 3.
pag. 503. col. 2. A
conuersi ab hæreſi pronunciandi sunt in sententia hæreti-
ci, com. 44. par. 3. pag. 508. col. 2. E
conuersi ab hæreſi quo ritu olim penitentiam agerent,
com. 42. par. 3. pag. 500. col. 1
conuersi qui sint perpetuo immurandi, com. 46. parte 3.
pag. 517. col. 2
conuersi cum difficultate, difficulter sunt etiam à carceri-
b. liberandi, com. 44. p. 3. pag. 510. col. 1.
conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittāt,
com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1
credibilium tria esse genera, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1
credibilia tertij generis quæ sint, com. p. 2. pag. 82. col. 1
criminosi contra quoslibet recipi possunt in testes in cau-
sa hæreſis, com. 115. p. 3. pag. 606. col. 2
truceſignati ad exterminationem hæreticorum dantes
auxilium gaudent priuilegio concesso in concilio gene-
rali, p. 2. pag. 102. col. 1. C
crucēs penitētiales supra vestes portandæ, & qualiter
conficiendæ: quibus imponi debeant, & quorum sint
pœna, p. 3. pag. 495. col. 1. D
crucēs damnatorum difficulter amouētur ab ecclesiis vbi
suspenſæ fuerunt, com. 44. par. 3. pag. 510. col. 1.
crucēs damnatorū ex iure cōmuni ex dispensatione cu-
i. libet inquisitoris deponūtur. cō. 43. p. 3. pa. 510. c. 1
cruciata non potest sine Papæ licentia prædicari, pa. te 2.
pag. 171. col. 2. A & pag. 181. col. 1. A
curiæ ſeculari quibus casibus quis relinquatur, & quib.
statim tradatur, p. 2. pag. 139. & 213. col. 1. B
Curia ſeculari tradendus, qualiter tractandus, com. 20.
par. 2. pag. 124. col. 1.
curia ſecularis reiectum à foro ecclesiastico in suam po-
testatem accipit, p. 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
curiæ ſeculari tradendi, an die festiuo tradi debeant,
com. 45. p. 3. pag. 512. col. 1. D

Curia ſeculari traditi puniantur pro consuetudine pro-
nunciarum, com. 85. p. 3. pag. 504. col. 1.
Curia ſeculari ſemel traditus, si dicat ſe velle pœnitere,
an ſit recipiendus, com. 36. parte 2. pag. 268. col. 1. &
com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2.
Curia ſeculari pro traditis cur inquisitores intercedant,
com. 20. p. 2. pag. 124. col. 1.
Curia ſeculari qui ſemel traditus eſt, si pœniteat, an ſit
recipiendus, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
curatores minoribus viginti quinque annis dantur, com.
28. par. 3. pag. 448. col. 1
custodes carceris quales eſſe debeant, & quid agere, &
custodire teneantur, p. 3. q. 59. pag. 587. col. 2. P
com. 108. p. 3. pag. 590. col. 2
custodes carcerum iuramentum fidelitatis præſtare de-
bent, p. 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B & seq.
custos arcium domino hæreſi eas reſtituere nō tenetur,
com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1.
custodibus carcerum de quibus prouentib. debeat inqui-
ſitor & episcopus prouidere, p. 2. pag. 219. col. 2. C
custodiens oſſa hæreticorum ſuſpectus de hæreſi eſt, com.
109. par. 3. pag. 567. col. 2
Cynici philoſophi qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. c. 1
Cyrilli obſcuriores articuli, p. 2. q. 18. pa. 304. c. 1. & seq.
D

Damnatorum opera & libri quomodo recipiendi,
par. 1. pag. 168. col. 1. D
Damni dati reparationem debet præſtare absoluendus,
com. 7. p. 3. pag. 398. col. 1
Declaramus & volumus verba, quid ſignificent, par. 2.
pag. 210. col. 2. A
Decreta Pontificum Romanorum iuſtis de cauſis quādo-
que variantur, p. 2. q. 17. pag. 295. col. 2. E. & seq.
Decretales Ponticum epistolæ an equiparentur decretis
Conciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2.
Decreta Romanorum Pontificum non ſunt omnia irreuo-
cabilia, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
Decretalium epistolarum magna auctoritas, com. 19. p. 1
pag. 56. col. 2.
Defensor conſtituitur nullo comparente ad defendēdum
defunctum, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 2.
Defenſiones qñ cōcedēde reis, et qñ nō, p. 3. p. 446. c. 1. B
Defenſionis modi diligēter notādi, cō. 77. p. 2. pa. 370. c. 2
Defenſiones legitime dari debent inquisitis de crimine
hæreſis, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 1.
Defenſiones legitime, ſummarie, & c. procedendo non præ-
termittēde, p. 3. q. 55. pag. 503. col. 1. D
Defenſiones debent dari proprium crimen conſeſſo, com.
28. p. 3. pag. 447. col. 1.
Defenſionum defectum in crimine hæreſis ſupplere debet
inquisitionis diligentia, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A
Defensores hæreticorū in duplici ſunt differētia, quia ali
errorē, ali pſonā defendūt, *p. 2. q. 52. pag. 370. col. 1. E*
Defensor eſt hæreticorū, qui ſe uel alium ſupponit pro hære-
ſico capiēdo vel capto, com. 77. p. 2. pag. 371. col. 1
Defendere perſonam errantem in cauſa hæreſis, quot mo-
dis contingat, com. 77. p. 2. pag. 370. col. 2. E
Defendentium hæreticos pœne, com. 77. p. 2. pag. 371. c. 2
Defendētes aliorū errores grauius puniēdi, p. 2. p. 142. c. 1
Defensores hæreticorū pro modo defenſionis ſuſpecti de
hæreſi ſunt vehemēter, aut leniter, p. 2. q. 52. pa. 395.
col. 2. B. & q. 56. pag. 381. col. 1. D
Defendentes hæreticorum errores hæreticis ſunt dete-
riorēs, com. 7. p. 2. pag. 370. col. 2
Defensor hæret. defuncti admittēdus ne ſit, p. 2. p. 196. c. 2. E
Defun-

I N D E X.

- Defunctum contra hereticum agitur ob triplicem finem*,
com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1.
- Defunctos contra bifariam proceditur*, cō. 92. p. 3. p. 570. c. 2.
- Defunctus ut condemnetur*, probationes pleniores exiguntur, com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1.
- Defunctos contra hereticos*, quanto tempore actio duret, com. 92. p. 3. pag. 570. col. 2.
- Defunctum defendere*, an quilibet sit admittendus, com. 170. par. 3. pag. 680. col. 1.
- Defuncto absoluto causa denuo tractari potest si probationes affuerint*, com. 170. p. 3. pag. 680. col. 1.
- Defunctis fautoribus, & receptatoribus, & similibus an contra eos procedi possit*, com. 169. p. 3. pag. 679. col. 2.
- Defuncto etiam absolutio*, tractari denuo causa potest, si probationes superueniant, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2.
- Defunctorum causa breui tempore sunt finiendae*, com. 92. par. 3. pag. 573. col. 1.
- Defunctus qualiter probetur tempore mortis fuisse vel non fuisse sanæ mentis*, p. 3. com. 170. pag. 679.
- Defunctus cum est absolendus qualiter sit sententia pronuntianda*, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2.
- Ad defunctum defendendum an quilibet sit admittendus*, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 1.
- Deficiens in purgatione canonica*, pro conuicto habetur, & quibus pœnis puniatur, par. 2. pag. 157. col. 1. C. & 175. col. 2. E. & 164. col. 2. B. par. 3. pag. 287. col. 1. C. com. 14. p. 2. pag. 89. & 115. col. 1. & 2.
- Definita semel legitime*, cur in dubium iterum reuocari non debeant, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1.
- Deficiens in purgatione si misericordiam petat*, an recipiendus, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1.
- Deficiens in purgatione*, qui alias incidit in heresim, curiæ secularis tradendus, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1.
- Degradationis vetustas*, com. 45. p. 3. pag. 513. col. 1.
- Degradatio duplex*, verbalis, & actualis, & earundem forma, & a quo faciendae, & qualiter, p. 2. pag. 122. col. 2. & 192. col. 2. par. 3. pag. 511. col. 1. 519. col. 2. 530. col. 1. C. com. 45. p. 3. pag. 513. col. 2.
- Degradatio contumaci redeunti non est audientia neganda*, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 1.
- Degradandus non est clericus hereticus*, & penitens, & non relapsus, p. 3. pag. 503. col. 2. B.
- Degradandi sunt carceri perpetuo addicendi si sacris sint initiati*, p. 3. q. 94. pag. 642. col. 1. B. C.
- Degradari an debeat is qui perpetuo ad trivernum damnatur*, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 2.
- Degradandus est verbaliter absens vel fugitiuus in sacris constitutus*, & de heresi conuictus, p. 3. p. 530. col. 1. B.
- Degradandus est relapsus vel heret. penitens si sit in sacris*, antequam brachio seculari tradatur, p. 3. p. 511. c. 1. A.
- Degradatus verbaliter an possit puniri per iudicem secularem*, com. 49. p. 3. pag. 512. col. 2. & seq.
- Deitatis testimonia de filio Dei*, p. 1. pag. 21. col. 1. A.
- Delatores interrogandi sunt ab inquisitoribus qua ratione*, & modo procedere uelint, p. 3. pag. 413. col. 2. A. B. & seq.
- Delatoris & falsi testis in hoc crimine æqualis pena*, com. 48. par. 1. pag. 527. col. 1.
- Delati de heresi in carceribus iudicis secularis possunt quandoque custodiri*, com. 18. p. 3. pag. 423. col. 1.
- Delati confessio iudicialiter cum notario & testibus ab inquisitoribus audienda & recipienda*, p. 3. p. 410. col. 1. C.
- Delati non interrogantur nisi de his*, de quibus sunt inditiati, com. 18. p. 3. pag. 423. col. 1.
- Delatus qua ratione sit absolendus ab heresis accusatione*, par. 3. pag. 474. col. 1. D. E. & seq.
- Delegatus nemo creditur nisi probet delegationem*, com. 1. par. 3. pag. 392. col. 2.
- Delegatus Papæ est inquisitor et institutus a prælatis sui ordini*, p. 3. q. 4. pag. 536. col. 2. D. q. 6. p. 539. col. 1. E.
- Delegatus Papæ in causa sibi commissâ iurisdictionem habet super ordinariis, & quæcunq; maiorem*, p. 2. pag. 118. c. 2. C.
- Delegatio facta episcopis procedendi in causa heresis contra exemptos*, an sit iurisdictionis ordinaria, p. 2. pag. 171. col. 2. C.
- Delegati sedis Apostolicæ non possunt excoicare inquisitores nec eorum notarios*, p. 3. q. 21. p. 552. & se. col. 1. A.
- Delegatus iudex*, an possit inuocare auxilium seculare, p. 2. pag. 206. col. 1. E. com. 106. p. 3. pag. 585. col. 2.
- Delictum committendum omnes tenentur impedire*, p. 2. pag. 144. col. 1. B.
- Delictum aggrauatur dignitatis ratione*, p. 2. pag. 162. col. 1. D.
- Delicta occulta certo ordine indicanda*, p. 2. p. 213. col. 2. E.
- Delicta morte extinguuntur*, secus in heresi, com. 92. p. 3. pag. 570. col. 1.
- Delictum serui*, quando noceat domino, p. 2. p. 167. col. 1. A.
- Delicta officialium Papæ*, sine licentia Papæ per inquisitores puniri non possunt, p. 2. pag. 126. col. 1. B. & seq.
- Delinquentes illustriores acrius puniendi*, p. 2. p. 142. c. 2. B.
- Delicti ratione Iudæi & infideles efficiuntur de foro Ecclesiæ*, p. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. E.
- Delinquentibus multis de collegio, uel uniuersitate*, an omnes amittant exemptiones priuilegia, p. 2. pag. 151. col. 1. A. & 162. col. 2. & 179. col. 1. B.
- Demon quale nomen*, p. 1. pag. 19. col. 2. C.
- Demonum arte sine ministerio*, an uti liceat, p. 2. quæst. 43. pag. 340. col. 1. A. & seq.
- Dæmones inuocandi modi varij*, p. 2. q. 43. pag. 338. col. 1. E. & pag. 338. col. 2. B. & seq.
- Dæmones inuocantes inquisitorum iurisdictioni supponuntur*, com. 54. p. 2. pag. 317. col. 2.
- Dæmones inuocantur per latriæ cultum & honorem*, & qua ratione eis exhibeantur, par. 2. q. 43. pag. 342. col. 1. E. & pag. 3, 8. col. 2. B.
- Dæmonibus exhibentes honorem dulciæ vel hiperduliæ heretici censendi sunt*, p. 2. q. 45. pag. 342. col. 1. E.
- Dæmonum inuocatores*, si post abiurationem factam iterum eos inuocent, an censeantur relapsi, com. 26. p. 3. p. 444. c. 1.
- Dæmones esse adorandos error*, & unde sit ortus, com. 35. par. 2. pag. 264. col. 2.
- Dæmones adorare heresim sapit manifestam*, par. 2. q. 93. pag. 356. col. 2. & C. & seq. com. 35. p. 2. pag. 264.
- Dæmones consulere*, ad sciendum futura, quando sapiat heresim manifestam, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2.
- Dæmones quo consilio claudi se interdum patiantur*, com. 68. par. 3. pag. 356. col. 1.
- Dæmones*, an compellantur ad inhabitandum in annulis, pyxidibus, aut alijs uasibus corporeis, com. 68. parte secunda, pag. 345. col. 2.
- Dæmones bona quandoque consulunt*, ut mala facilius persuadeant, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 1.
- Dementia hereticorum sit ne ficta, vel ne*, quo pacto agnoscendum, com. 22. p. 3. pag. 432. col. 1.
- Dementiam fingentes*, ut mortem aufugiant, tanquam impenitentes puniendi sunt, cō. 23. p. 3. pag. 435. col. 1.
- Dementium vere, seu insanorum causa*, quo pacto tractanda, com. 23. p. 3. pag. 435. col. 1.
- Dementium bona adnotari possunt*, cō. 23. p. 3. p. 432. c. 2.
- Demens qui habet lucida intervalla*, an sit plebendus, com. 23. par. 3. pag. 433. col. 1.
- Denunciatio quid sit*, & quot modis fieri possit, com. 15. p. 3. pag. 416. col. 2. denun.

- Denunciationis qualis sit forma, cō. 15. p. 3. pag. 416. c. 2
 Denunciandi sunt heretici nō obstante aliquo iuramēto, pacto, aut promissione, com. 18. p. 2. pag. 122. col. 1
 Denūciare hereticos, qui omittit, quādo sit fautor heretici corū, & quādo non, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1. & 2
 Denūciationes, qua ratione recipiēde, p. 3. pag. 413. c. 1. A
 Denūciatione facta, quales sint inquisitoris partes, com. 15. par. 3. pag. 416. col. 2
 Denunciāns debet prēbere inquisitori denūciationē in scriptis, vel eam eidem referre presentibus notario & testib, p. 3. pag. 415. col. 1. C
 Denunciāns iurare debet de non reuelandis gestis per ipsum & inquisitorem, p. 3. pag. 416. col. 1. C
 Denunciāns ab inquisitore interrogandus est, & eius responsiones per notarium recipiendę sunt, p. 3. pag. 416. col. 1. C. D. & seq.
 Denunciatorum nomina quando publicanda, & quando non, p. 3. q. 75. pag. 614. col. 1. E
 Denūciationē euāgelicā facere, an quilibet teneatur, & quādo, p. 2. pag. 141. col. 2. A. B. & pag. 155. col. 2. E
 Deponere ad eum pertinet, ad quem instituere, parte 2. pag. 141. col. 2. C
 Depositarius non tenetur reddere depositum heretico, & alia exempla, com. 168. p. 3. pa. 676. col. 1
 Depositus, an & quando amittat priuilegium, parte 2. pag. 674. col. 2. A
 Depositus nisi contumax, an tradendus curię seculari, par. 2. pag. 331. col. 1. D
 Deprehensus quis, & quot modis dicatur, p. 2. pa. 139. c. 2 & 149. col. 1. E & 165. col. 2. D
 Deum esse vnum Iudæi & Sarraceni fatentur, parte 1. pag. 9. col. 2. C
 Deus ne fallit, nec fallitur vnquā. cō. 23. p. 1. pag. 65. c. 2
 Deus nunquam mentitur, com. 23. p. 1. pag. 66. col. 1
 Deus immensus virtute, non mole, p. 1. pag. 50. col. 1. B
 Deus per prophetas homines docuit, p. 1. pag. 3. col. 1. C
 Deus cur dicatur nō posse seipsū negare, p. 1. pa. 12. c. 1. A
 Deus cur pmittat hereses in mūdo esse, p. 3. pa. 506. c. 1. C
 Diabolus qualem nomen, p. 1. pag. 19. col. 2. C
 Dictum dubium, quando non sumendum in bonam partē, com. 111. p. 1. pag. 691. col. 2
 Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda, par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. C
 Dicta S. Athanasii male sonantia exposita à S. Thoma, par. 2. q. 18. pag. 503. col. 2. C. & seq.
 Dicta alicuius ratione personę solum reprobata, de falso non arguuntur, p. 2. pag. 168. col. 1. B
 Dictum suum posse testem reuocare, procedit etiam si contra tertium deponat, com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2
 Diēto secundo, quando non sictur in causa fidei, com. 114. par. 3. pag. 606. col. 1
 Distiones, continuo, confestim, & similes, qualiter intelligendę, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2
 Dictio, ex tunc, quid importet, p. 2. pag. 200. col. 2. A
 Dictiones, vt, & tanquam, an significant fictionem vel veritatem, com. 49. p. 3. pag. 351. col. 2
 Dictio velut, veritatem exprimit, p. 2. pag. 200. col. 2. A
 Diffamati de heresi, qui dicātur, p. 2. q. 7. pa. 384. col. 1. A & p. 3. pag. 200. col. 2. B. com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2
 Diffamatio de heresi vt probetur, duo testes exiguntur integri, & idonei, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 1. & 2
 Diffamatos de heresi nullo modo habeant principes in sua familia, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1. E
 Diffamatis de heresi qualitercunque canonica purgatio est indicenda, p. 2. q. 57. pag. 384. col. 1. B. C. p. 3. q. 87. pag. 637. col. 2. & 476. col. 1. A
 Diffamatus de heresi, in loco vel locis, vbi diffamatus est, se purgare debet, p. 3. pag. 475. col. 1. D. E
 Diffamatus de heresi qua ratione abiurare debeat, par. 3. pag. 502. & seq. col. 1. D
 Dignitatis & publici officij nomine, quid intelligendum sit inquisitor declarat, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 2
 Dignitatis & ordinis differentia, p. 2. pag. 171. col. 1. C
 Digressione à proposito vtuntur heretici ad se tuendos, par. 3. pag. 450. col. 2. C
 Diminutus confitens, vide in voce, Negatiuus.
 Discipuli decepti à magistris, in his quę sunt fidei qualiter excusentur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2
 Discordantibus in sententia episcopo & inquisitore, Papa consulendus, p. 2. pag. 109. col. 2. E. & seq. par. 3. q. 50. pag. 581. col. 1. A
 Dispensandum an sit, vt qui in minoribus ordinibus constituti heresim commiserunt, ad alios ascendant, com. 162. p. 3. pag. 669. col. 1
 Dispensare in carcere perpetuo reorum, quis possit, com. 108. pag. 500. col. 2. & com. 145. p. 3. pag. 642. col. 2
 Dispensare super penitentijs impositis possunt inquisitor & Episcopus, p. 3. q. 96. pag. 742. col. 2. C
 Disputare de fide sepe necessariū, com. 6. p. 1. pag. 32. c. 2
 Disputatio omnis de fide tribus de causis suscipitur, com. 25. p. 1. pag. 71. col. 1
 Disputationes de fide quod modis suscipiantur, com. 25. par. 1. pag. 72. col. 1
 Disputandum cum fidei hostibus, qua arte & modo sit, & quę concurrere debeant, p. 1. q. 11. pag. 73. col. 1. C. & com. 25. p. 1. pag. 71. col. 1. & 2
 Disputationes à catholicis susceptę, quid requirant, vt reſte transigantur, com. 25. p. 1. pag. 71. col. 1
 Disputare de fide nemo audeat, in dubiū reuocās definita, p. 1. pag. 70. c. 2 B. C. & p. 1. contra facientium, ibid.
 Disputantes de fide ob malū finem, per inquisitores coercentur, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1
 Disputare de fide licet ad conuincendos hereticos, & veritatem indagandam, p. 1. pag. 22. col. 2. D. com. 25. p. 1. pag. 70. col. 2
 Disputatio de fide suscepta ad infirmos confirmādos, quid requirat, com. 25. p. 1. pag. 71. col. 2
 Disputare de fide quando, quo in loco, corā quibus, cuius causa, quibus, & qua ratione liceat, p. 1. pag. 23. col. 1 & 32. col. 1. q. 10. pag. 184. c. 1. & 2. com. 6. p. 1. pag. 32. & com. 25. par. 1. pag. 70. & seq. col. 2
 Disputantes de fide si laici sunt, excommunicantur, & ab inquisitoribus puniuntur, p. 3. q. 38. pag. 565. c. 1. C com. 25. p. 1. pag. 71. col. 2
 Directe, vel indirecte impedire quid, com. 70. parte 2. pag. 375. col. 2
 Dissidentes à communi fidelium ritu, suspecti sunt de heresi, p. 2. pag. 164. col. 2. A. & pag. 180. col. 1. C
 Diuinationum genera quot, p. 2. pag. 202. col. 2. B com. 54. p. 2. pag. 317. col. 2
 Diuinationes Parisiis condemnatę: eędem omni iure prohibita, com. 54. p. 2. pag. 317. col. 2
 Diuinationis nomen semper malum, p. 2. pag. 202. col. 2. A
 Diuinatio trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa, & pro arte magica, p. 2. pag. 202. col. 2. A
 Diuinationes manifeste sapientes heresim, parte 2. q. 42. pag. 336. col. 1. D
 Diuinatores presumuntur inuocare vel tacite vel expresse demones, p. 3. pag. 443. col. 1. B
 Diuinationum libri cōdemnati, p. 2. q. 29. pag. 317. c. 1. E
 Diuina-

- Diuinorum duplex genus*, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. A
Diuina natura simplex, p. 1. pag. 8. col. 2. A. B
Dypticon, quid sit, & vetustus Ecclesiæ ritus declaratus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2. & seq.
Doctrina fidei quæ dicatur, com. 50. p. 31. pag. 535. col. 1
Doctrina omnis vera, quæ circa fidem versatur largissime dicitur fidei articulus, & de ea dubitare licet, antequam sit per Ecclesiam definita, p. 2. pag. 169. col. 1. C. D
Doctores Ecclesiæ, qui sint, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 2
Doctores in concilio legitimo congregati, quod definiunt, catholica veritas est, & contrarium hæresis, com. 27. par. 2. pag. 234. col. 1. Regula 2.
Docentium hæreses & addiscentium debita pœna, par. 2. pag. 165. col. 2. B. C
Dogma quid significet, com. pag. 6. col. 2
Dogmatista, seu dogmatizatores, vide in voce, Hæresiarche
Dogmatista ex sententia EymERICI recipiendus si conuertatur, com. 44. p. 3. pag. 507. col. 2
Doli capax, quis dicatur, arbitrio indicantis relinquitur, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2
Dominicus Ferrarius de Aquila ordinis Predicatorum, & episcopus Barchinon. p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. C
Domestici & familiares, qui dicantur, p. 3. q. 70. pag. 612. col. 2. C. & seq. com. 119. p. 3. pag. 913. col. 1
Domestici non admittuntur pro delato de hæresi in testes, par. 3. q. 70. pag. 613. col. 2. C. & seq.
Domestici cur à testimonio repelluntur, & qui dicantur, par. 2. pag. 197. col. 2. B
Domesticorum testimonium admittendum in delictis exceptis, com. 119. p. 3. pag. 613. col. 1.
Domini temporales in initio officij iuramentum de hæreticis extirpandis præstare debent, p. 3. q. 33. pag. 561. c. 1. A
Domini temporales in quibus parere teneantur inquisitoribus, p. 3. q. 35. pa. 562. c. 1. & q. 58. pa. 586. c. 1. A
Domini temporales de crimine hæresis cognoscere, vel sine iussu inquisitoris captos liberare non possunt, p. 2. pag. 110. col. 1. C. & p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. D
Domini temporales per censuram ecclesiasticam compellendi ad exequendam confiscationem. p. 3. q. 109. pag. 654. col. 2. A
Domini temporales non præstantes inquisitoribus necessaria, an debeant participare de bonis confiscatis, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1.
Dominus principalis ob hæresim sui subditi non amittit ius suum, & quid in feudis & bellis iustis & iniustis, & quid in Ecclesiæ se opponat, p. 2. pag. 160. col. 1. & 2
Domus quando propter hæreticos diruendæ, & quæ; & quibus Pontificum sanctionibus probetur, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2.
Domus hæreticorum, & receptantium hæreticos, diruendæ sunt, & quid de contiguis dicendum, com. 92. par. 3. pag. 575. col. 2.
Domus hæreticorum Begardorum in Villafranca de Paduæ, diruta, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. C
Domus hæreticorum sæpe diruuntur, com. 92. parte 3. pag. 575. col. 1
Donatistica hæretici, & eorum errores, p. 1. pa. 15. c. 1. E & p. 2. q. 6. pag. 245. c. 1. C. com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1
Donatistarum error qualis, com. 41. p. 2. pa. 294. c. 1. A
Donatista quando exorti, com. 41. p. 2. pag. 294. c. 1. C
Dormientes qui hæresim proferunt, non puniuntur, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 2. E
Dotes vxorum hæreticorum & quando confiscandæ, p. 2. pag. 109. col. 1. E. & p. 3. q. 111. pag. 662. col. 2. A com. 160. p. 3. pag. 662. col. 2. C
Dotem perdit vxor nupta hæretico, & cur, com. 160. p. 3. pag. 662. col. 2. D
Dotem à fisco recuperat vxor, cō. 160. p. 3. pag. 663. c. 1
Dotem restituendam esse, qualiter intelligatur, com. 160. par. 3. pag. 663. col. 1. E
Dubius in fide infidelis, p. 1. pag. 19. col. 1. A
 p. 2. pag. 138. col. 1. & 166. c. 1. q. 31. pag. 318. c. 2. D
Dubijs in rebus id accipiendum, quod delictum excludit, com. 111. p. 3. pag. 603. col. 1.
In dubijs opinionibus eligendis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obseruandum, com. 1. par. 2. pag. 87. col. 1.
Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis per Ecclesiam non sunt hæretici, com. 1. p. 2. pag. 87. c. 1
Dubitans subscriptitia tentatione credibilibus non est hæreticus, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1. A
Dubitans de tota Christiana religione, hæreticus est, cō. 1. par. 2. pag. 86. col. 1.
Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus est, com. 1. par. 2. pag. 86. col. 1. A
Dubitantes de credibilibus per Ecclesiam definitis, an & quando sint hæretici, com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2
Dubius in fide qualiter abiurabit, com. 1. p. 2. pag. 85. c. 1
Dubius cap. unde sumitur, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 1
Dubitandi circa credibilia modus quartus, com. 1. par. 2. pag. 84. col. 2
Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint hæretici, com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2
Dubius cap. de qua fide accipiendum sit, com. 1. parte 2. pag. 81. col. 1
Dubitandi modus tertius per imperfectam adhesionem non facit hæreticum, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1
Dubitandi duplex modus de rebus fidei, com. 1. parte 2. pag. 83. col. 1
Dubitatio de credendis cum fide pugnat, com. prima parte. 2. pag. 81. col. 2
Dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum, p. 2. pag. 166. col. 1
Dulia adoratio, p. 2. com. 35. pag. 264. col. 2
Dulcinus Nouariensis hæresiarcha, & eius hæreses, p. 2. q. 12. pag. 268. c. 2. & seq. D. com. 37. p. 2. pag. 272. c. 2
Dulcini Nouariensis epistolæ duæ condemnatæ cum ipso auctore, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 1. D
Durandus de Baldach Gerundensis hæreticus, vna cū suis Gerundæ fuit damnatus, & curiæ seculari traditus cremandus, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E. & seq.

E

Ebionitarum error de conceptione Christi ex semine humano confutatus, p. 1. pag. 13. col. 2. C
Ebrietas quos & quando excuset à crimine patrato, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 2. E
Ebrii qui hæresim proferunt, an & quando puniendi, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 2
Ecclesia vna est vere, & non multiplex; extra quam nullus saluatur: estque aggregatio fidelium, p. 1. pag. 3. c. 2 B. & 14. col. 1. D. com. 8. p. 1. pag. 35. col. 3
Ecclesia Romana ceteris prælata, com. 4. parte prima. pag. 29. col. 1. E
Ecclesia Romana ab errore in fide immunis, parte. 2. q. 17. Ecclesiam

- pag. 296.col.1.B
Ecclesiam apud solos Donatistas esse, insignis est heresis,
 com.41.p.2. pag.294.col.1
Ecclesia catholica, conciliū legitimū, aut Papa, si quod
fidei dogma credendū proponant, id catholica veritas
est, & cōtrariū est heresis, cō.27.p.2.pa.236.c.1.reg.6.
Ecclesia nō facit propositiones hereticas, aut catholicas,
sed solum declarat quales sint, com.22.p.1. pag.65.c.1
Ecclesia qua ratione quandoque bellum inferat infidelib.
 par.2.q.46. pag.554.col.1.B.C
Ecclesia indirecte coercet Iudeos, p.3. pag.148.c.2.C.D.
Ecclesia cur tolerat ritus Iudeorum, & non Sarraceno-
 rum, par.2.q.46. pag.355.col.2.E
Ecclesia contra res, & contra personas inuocat auxilium
 sēculare, p.2. pag.160.col.1.C
Ecclesiæ vetustus ritus referendi Dei sacerdotes in sacris
 dypticis, com.2.p.2. pag.91.col.1. & 2.
Ecclesiasticus index quos blasphemos punire debeat, p.2.
 q.46. pag.354.col.2.C. & seq.
Edere tenetur quis, etiam contra se propria instrumenta,
 com.88.p.3. pag.566.col.1
Edenda instrumenta propria contra tertii, & omne aliud
 quod inuare potest, com.88.p.3. pag.566.col.1
Edictum Imperatorum de fide catholica tenenda, com.4.
 par.1. pag.29.col.1
Edicta contra hereticos solus inquisitor publicat, et an id
 episcopus possit, com.135.p.3. pag.635.col.2
Edicta publica proponenda, com.92.p.3. pag.573.col.1
Edictum an præmittendum ante abiurationem, com.41.
 par.3. pag.494.col.2
Effectus, portandi crucem, habitus pœnitentialis, parte 3.
 pag. 507.col.1.E
Eluidij error de Mariæ virginitate, refutatus, parte 1.
 pag. 13.col.2.C
Emancipatio filiorum vel subditorū per hereticos facta,
 nulla est, etiam si postea vitium detegatur, p.2. pa.104.
 col.2.B par.3.q.116. pag.673.col.2.D
Encratistæ, seu Encratitæ heretici qui, com.62.parte 2.
 pag. 327.col.2
Enneus seu Henricus episcopus Gerundensis, par.2.q.47.
 pag. 360.col.2.E
Ephesina synodus ubi, & quando acta, & quid in ea ge-
 stum, com.19.p.1. pag.56.col.1.E
Episcopi de articulis fidei reddere rationem debent, p.1.
 pag. 22.col.1.B
Episcopi non possunt nouas religiones approbare, com.
 41.p.2. pag.295.col.1.A
Episcopi non possunt absolvere occultos hereticos, com.
 141.par.3. pag.641.col.1
Episcopus negligens diœcesim hæresibus purgare, deponē-
 dus est ab episcopatu, com.2.p.2. pag.89.col.1.A
Episcopi cur quandoque in hereticos non animaduertant
 causæ diuersæ, com.2.p.2. pag.89.col.1
Episcopi quoque fauore fidei possunt testes euocare sicut
 Inquisitores, com.123.p.3. pag.627.col.2
Episcopus euocans testes, non tenetur mittere processum
 ad episcopum requisitum, com.123.p.3. pag.627.c.1
Episcopi in causis fidei eundem ordinem teneant quē ob-
 seruant Inquisitores, com.112.p.3. pag.602.col.2
Episcopus auctoritate delegata procedēs, coercere potest
 Archiepiscopum sibi resistentem, p.2. pag.172.c.1.D
Episcopus, an & quando capituli, & clericorum consiliū
 sequi teneatur, par.2. pag.148.col.2.D
 & pag. 170.col.1.D & seq.
Episcoporum & inquisitorum quāta iurisdictio in probi-
 bendis libris, com.52.p.2. pa.314.col.2
Episcopis, an competant priuilegia omnia inquisitorum,
 com.105.p.3. pag.584.col.2
Episcopi, ubi agitur de fide, ordinarij iudices sunt, sed du-
 bia circa fidem diffinire non possunt, p.2. pag.148.
Episcopum declarare aliquos hereticos, qualiter intelli-
 gendum, com.8.p.2. pag.97.col.2
Episcopi contra inquisitores & è contra, an & quando
 procedere possint, p.3.q.27. pag.556.col.1.C
 & q.30. pag.658.c.2.B. com.76.p.3. pag.656.col.1.E
Episcopi, quæ possint agere contra inquisitores, & quan-
 do, & qualiter, com.79.p.3. pag.559.col.1
Episcopos in causa hæresis solus Papa iudicat, com.8.p.2.
 pag. 98.col.1
Episcopum hereticum suspectum de fuga, inquisitores in-
 carcerare possunt, com.76.p.3. pag.556.col.1
Episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolita-
 nus, vel synodus, p.2. pag.402.col.1
Episcopos conferentes hereticis beneficia quis puniat,
 & eorum pœnæ, com.162.p.3. pag.667.col.2
Episcopi inquisitorib. prouideant in necessarijs, com.157.
 par.3. pag.653.col.2
Episcopus & inquisitor studeant, vt conformes sint, com.
 99.p.3. pag.581.col.2
Episcopus negligens in hæresi persequēda, à dignitate epi-
 scopali est remouendus, & alius idoneus subrogandus,
 p.2. pag.102.col.2.E. & pag.170.col.1.D
Episcopus & inquisitor pares sunt, cum ambo potestate
 delegata procedunt, & quando inquisitor maior, p.3.
 q.5 pag.537.col.2.B com.54.p.3. pag.538.col.1
Episcopus inquisitor quando dinisim procedere dicantur,
 p.3.q.52. pag.581.col.1.A
Episcopus requirere debet inquisitorem, & è contra quā-
 do simul conuenire nolunt, p.3.q.49. pag.580.c.1.D
Episcopus inquisitorem quod diebus expectare debeat,
 p.3.q.49. pag.580.col.1
Episcopi proprijs sumptibus in hereticos debēt animad-
 uertere, p.2. pag.125.col.2
Episcopi non possunt ab inquisitis de hæresi expensas, pe-
 tere, p.2. pag.214.col.2.A. & p.3.q.104.p.649.c.2.C.
 D. & q.106. pag.652.col.1.A.B
Episcopus nō potest exigere partē prouentuum de bonis
 applicatis inquisitionis officio, p.3.q.107.p.652.c.1.D
Episcopo procedente contra hereticos auctoritate delega-
 ta, an fiat appellatio ad Papam, vel ad proximē supe-
 riorem, p.2. pag.172.col.1.C
Episcopus per se sine inquisitore, & è cōtra, que prestare
 possit, & quæ non, & quando procedere possint, par.3.
 q.47. pag.577.col.2.A. & seq. & q.48. & 49.
 pag. 78.col.1. & seq. com.96.p.3 pag.577.col.2
Episcopo & inquisitore inter se discordantibus, quid agē-
 dum, par.3.q.50. pag.580.col.2.B
Episcopus solus vel solus inquisitor, an possint redeuntib.
 pœnitentiam imponere, & abiurationem incidere, com.
 7.p.3. pag.579.col.1
Episcopi & inquisitores in sententia lata, & pœnitentia
 imposita dispensare, mitigare, & cōmutare possunt ha-
 bita ratione correctionis reorum, p.3. pag.507.c.1.D
Episcopus non potest hereticos famæ restituere, com.4.
 par.1. pag.30.col.2
Episcopi qualitercunq; procedunt, debent seruare modū
 inquisitorib. prescriptū, p.2. pag.109.col.2.E. & seq.
Episcopus bona subditi rebellis Ecclesiæ post annum ex-
 pectati concedere potest catholicis occupanda, par.2.
 pag.177.col.1.C. & pag.112.col.1.D
 Episcopus

I N D E X.

Episcopus processum inquisitoris non potest prohibere,
 par. 3. q. 5. pag. 538. col. 1. B. C
Episcopus instituens heredem consanguineum vel extraneum
hereticum excommunicatur, suspectus de heresi habe-
tur, non sepelitur, & sepultus exhumatur, & memoria
eius aboletur, p. 2. pag. 138. col. 2. & 146. col. 1
 & 168. col. 2. com. 4. p. 2. pag. 94. col. 2
Episcopus & inquisitor possunt sibi mutuo vices suas
committere, in his quæ neuter per se potest, p. 3. q. 49.
 pag. 538. col. 1. C. D
Episcopus & inquisitor non possunt se mutuo excommuni-
care ob reuelationem secreti, p. 3. q. 82. pag. 633. c. 1. C
Episcopus solus canonicam purificationem non indicat, com.
 97. p. 3. pag. 579. col. 2
Episcopi sollicite inquirere & punire sortilegos debent,
 p. 2. pag. 215. col. 1
Episcopi quas & quibus in locis indulgentias concedant,
 par. 2. pag. 179. col. 2. C. D
Epistolarum Decretalium magna & venerabilis auctori-
tas, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2
Epistola Pontificum decretales, an pari iure exaquentur
cum Decretis conciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. c. 2
Epistolas decretales Ioannes Vincteff, & Lutherus, rei-
ciunt, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1
Equiuocatione verborum vtuntur heretici ad suos erro-
res obtegendos, p. 3. pag. 430. col. 1. A. B. & seq.
Equiuocationis fallacia quomodo dissoluatur, com. 22.
 p. 3. pag. 431. col. 2
Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest
ab errore non reuocat, p. 2. pag. 87. col. 2. C
 & pag. 144. col. 1. B
Errans circa articulos fidei hereticus dicitur, par. 2. q. 31.
 pag. 318. col. 2. D
Errans in spectantibus indirecte ad fidem, an hereticus, &
quando, p. 1. pag. 62. col. 2. E
Errans in expositione sacre scripturæ hereticus dicitur,
 p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. C
Errantes circa fidem, quando excusentur ob imperitiam,
vel ignorantiam, com. 22. p. 1. pag. 63. & 64. col. 2
Errantes inferiores in fide an excusentur quia à maiorib.
sint decepti, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 2
Errans in fide per ignorantiam secreto corripiendus prius-
quam denuntietur, com. 18. p. 2. pag. 122. col. 1
Errans in fide deceptus ab aliquo viro docto, quatenus ex-
cusetur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. reg. 6
Errantes per simplicitatem quando excusantur, parte 1.
 q. 4. pag. 61. col. 1. C
Error latius patet, quam heresis, p. 2. q. 3. pag. 236. c. 2. D
Error & heresis non semper sunt idem, com. 29. parte 2.
 pag. 237. col. 1
Error in substantialibus & præcipuis, instrumentum vi-
tiat, p. 2. pag. 145. col. 1. A
Error gentium de pluralitate deorum, p. 1. pag. 9.
Errores Ioã. de Poliacò, & eorum condemnatio, parte 2.
 pag. 126. col. 1. & seq.
Error in accessorijis & accidentarijs non vitiat instrumē-
tum, p. 2. pag. 147.
Error in fide, & heresis pro eodem sumuntur in iure, p. 2.
 quæst. 3. pag. 236. col. 2. D. & seq.
Errores Aristotelis, p. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B. & seq.
Errores philosophorum Priscorum, parte secunda, q. 4.
 pag. 238. col. 1. B. & seq.
Errores Auerrois, & Auicennæ, p. 2. q. 4. p. 239. c. 1. & 2
Errores Algazelis philosophi, parte secunda, quæst. 4.
 pag. 239. col. 2. E. & seq.

errores & hæreses Rabbi Moysis, parte secunda, quæst. 4.
 pag. 240. col. 2. C. & seq.
errores Phariseorum, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 1. E
errores Sadduceorum, p. 2. q. 5. pag. 242. c. 2. C. & seq.
errores Herodianorum, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D. et seq.
error Abbatis Ioachim condemnatus, parte prima, q. 7.
 pag. 248. col. 2. D
errores damnati in lib. 6. Decret. parte secunda, quæst. 7.
 pag. 249. col. 1. C. & seq.
errores damnati in Clementinis, parte secunda, quæst. 7.
 pag. 249. col. 1. E. & seq.
errores Ioã. de Poliacò, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. C. & seq.
errores Begardorum, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. D. & seq.
errores damnati in extrauaganti Ioan. xxij. incipien. Cum
inter nonnullos, p. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
errores damnati in extrauagantib. Ioan. xxij. incip. Quia
quorundam. & Quia vir reprobus, parte 2. quæst. 8.
 pag. 251. col. 1. B
errores damnati in extrauaganti Benedicti xi. incipiente,
Benedictus Deus, p. 2. q. 8. pag. 251. & seq. c. 1. & se. B
errorum Petri Ioannis explicationes, & præludia ad
ipsos intelligendos, p. 2. q. 9. pag. 258. c. 2. & seq. B
errores Petri Ioannis damnati, p. 2. q. 9. pag. 252. c. 1. C
errores Michaelis de Cesena, p. 2. q. 9. pag. 254. col. 1. D
errores Ioannis de Parma, p. 2. q. 9. pag. 254. c. 2. A & se.
errores Raymūdi Lulli p. 2. q. 9. pag. 255. col. 2. C. & seq.
errores Lullistarum, p. 2. q. 9. pag. 260. col. 2. D
errores Arnaldi de Villanova, parte secunda, quæst. 11.
 pag. 265. col. 1. C. & seq.
errores Nicolai de Calabria, parte 2. quæst. 11. pag. 266.
 col. 2. B. & seq.
errores Bartholomæi lanouesij, p. 2. q. 11. pag. 266. c. 2. E
errores Azanichcorum recentiorum, par. 2. quæstio. 13.
 pag. 273. col. 2. E
errores Valdensium, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. & seq.
errores pauperum de Lugduno, parte secunda, quæst. 14.
 pag. 278. col. 2. A. & seq.
errores Begardorum, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 2. E. & seq.
errores Fraticellorum, p. 2. q. 15. pag. 281. c. 2. E. & seq.
errores Henrici de Senis, p. 2. q. 16. pag. 290. c. 2. E. & seq.
errores Beguinorum, p. 2. q. 15. pag. 287. col. 1. D. & seq.
 & quæst. 16. pag. 292. col. 1. E. & seq.
error venialis, sanctitati non repugnat, parte 2. quæst. 17.
 pag. 298. col. 1. C
errores Gregorum, p. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B
errores Tartarorum, p. 2. q. 19. pag. 305. col. 1. A. B
errores Turcorum, p. 2. q. 20. pag. 305. col. 2. E
errores Sarracenorum, p. 2. q. 21. pag. 306. c. 1. E. & seq.
errores Iudæorum, p. 2. q. 22. pag. 307. col. 2. E. & seq.
erroribus hereticorum adherere, tum ex verbis, tum ex
factis, quis iudicatur, & quæ illa sint, parte secunda,
 q. 50. pag. 366. col. 2. E
errores commissariorum inquisitoribus imputantur, p. 3.
 pag. 404. col. 1. E
errores enumerati ab Eymerico in multis quæstionibus,
 parte 2. non omnes sunt hereticæ, com. 25. parte. 2.
 pag. 223. col. 1
Eruigij lex de interdenda Iudæis lectione librorum pro
hibitorum, com. 3. p. 2. pag. 94. col. 1. D
essentia diuina vna in tribus personis, p. 1. pag. 17. c. 1. E
 & pag. 15. col. 2. E
essentia diuina est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus,
 p. 1. pag. 16. col. 1. E
essentia trium personarum diuinarum vna & eadem, p. 1.
 pag. 16. col. 2. B
 Essentia

I N D E X.

essentia diuina nec generat, nec generatur, nec procedit. p. 1. pag. 15. col. 2. E
 essentia diuina non est aliud à personis diuinis, parte prima, pag. 16. col. 2. B
 essentia diuina non est distincta à personis diuinis, parte. 1. pag. 16. col. 1. E
 etas inquisitorum, qualis esse debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. E. com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2. E
 etas quadraginta annorum cur requiratur in inquisitore, & non in episcopo, com. 51. pag. 536. col. 1. E
 etas Commissariorum quanta esse debeat. p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. A. B. & q. 16. pag. 547. col. 2. D
 etati cur parcat, vide in voce, Adolescens, Iuuenis, Minor, & com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2. E
 Etymologia vera hæresis quaesit, com. 26. p. 2. pa. 231. c. 2. E
 Euangelium ab initio multis litteris scriptum, com. 1. p. 1. pag. 42. col. 2. E
 Euangelij lex cur post multa tempora hominibus data, p. 1. pag. 13. col. 1. E
 Euangelistæ cur per animalia figurentur, parte prima. pag. 23. col. 2. E
 euangelica monitio, an habeat locum in crimine hæresis, com. 18. p. 2. pag. 12. col. 2. E. & seq.
 eucharistiæ sacramentum veraciter continet sanguinem et carnem Christi, par. 1. pag. 3. col. 2. B. C
 & pag. 14. col. 2. E
 eucharistiæ sacramentum sub speciebus panis & vini, cur institutum, p. 1. pag. 20. col. 1. E. col. 2. A
 eucharistiæ sacramentum solus sacerdos conficit, parte 1. pag. 3. col. 2. C
 eucharistia cadens in locū immundū, vel à brutis vel quibuscunque sumpta non desinit continere corpus Christi durantibus speciebus panis & vini, p. 1. pag. 44. col. 1. com. 15. p. 1. pag. 44. col. 2
 Eutychetis error de vnione verbi diuini refutatus, parte 1. pag. 13. col. 2. E. & seq.
 Eutyches & Dioscorus hæretici, ubi, & quando damnati, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1. E
 Eutychiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. C
 examinatio testium, & reorū fiat ab inquisitore corā duabus personis religiosis, p. 3. q. 63. pag. 425. col. 2. D. E
 examen iniqui tot personas requirit, quot in testium examine postulatur, com. 20. p. 3. pag. 427. col. 1. E
 exceptiones legitimæ admittendæ, par. 2. pag. 118. col. 1. A. & col. 2
 excommunicandi ritus antiquus, p. 3. pag. 399. col. 2. C
 excommunicatio, pæna spiritualis est pro mortali culpa inflicta, p. 2. q. 47. pag. 360. col. A. B
 excommunicatio in causa fidei in tribus casibus locum habet, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. D
 excommunicatus hæreticus dicitur, parte secunda. q. 31. pag. 318. col. 2. B
 excommunicationis pæna in hæreticos omnium antiquissima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1. & com. 171. par. 3. pag. 680. col. 1. E
 excommunicantur hæretici cum suis complicibus & puniuntur, com. 7. p. 2. pag. 96. col. 2. & seq.
 excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est excommunicatus, p. 2. pag. 177. col. 2. C
 excommunicandus quoties monendus, p. 2. pag. 200. c. 1. B
 excommunicationis maioris vinculo innodantur fugitini citati & non comparentes, & qua ratione talis excommunicatione publicanda, p. 3. pag. 466. c. 2. C. D. et 469. & seq.
 excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, eo elapso, ut hæretici sunt condem-

nandi, par. 2. pag. 105. col. 2. B. & quaest. 47.
 pag. 360. col. 1. C. p. 3. q. 124. pag. 682. col. 2. B.
 excommunicati ex causa fidei, vel ob hæresi absoluuntur ab inquisitore, p. 3. q. 122. pag. 680. col. 2. E
 & q. 125. p. 683. col. 1. E. com. 141. p. 3. pag. 640. col. 2. E
 excommunicatus quomodo absoluendus, com. 7. parte 3. pag. 397. col. 2
 excommunicatos per inquisitores soli ipsi absolvere possunt com. 141. p. 3. pag. 641. col. 1. E
 excommunicati, ob alias causas quàm fidei, per annum in excommunicatione perseuerantes, hæresis suspicionē incurrunt, & qua ratione contra eos sit procedendū, siue comparuerint siue non, intra annum, vel terminum præscriptum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq.
 excommunicationem per annum contumaces sustinentes, an & quando, & quomodo, & qualiter fiant de hæresi suspecti, & cur fiant, p. 2. pag. 157. col. 1. E
 & q. 56. pag. 381. col. 1. B. com. 13. pag. 40. col. 1. E
 & com. 72. pag. 362. col. 1. E
 excommunicati audiuntur de crimine anno elapso, com. 174. par. 3. pag. 683. col. 1. E
 excommunicandi & ab officiis priuandi sunt inobedientes mādatis apostolicis, vel inquisitoris in negotio fidei, p. 3. pag. 393. col. 2. B. & pag. 395. & seq. col. 2. C. D. & seq.
 excommunicationē incurrunt scienter hereticos sepiens, à quo non absoluitur nisi exhumer eorum corpora, par. 2. pag. 104. col. 1. C. D. & p. 3. q. 118. pag. 675. col. 1. C. D
 excommunicati & socij criminis admittuntur in testes in causa fidei, p. 3. q. 64. pag. 603. col. 1. B. C
 & par. 2. pag. 105. col. 1. C
 excommunicato conceditur omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis, p. 2. pag. 199. col. 1. B
 excommunicato non ob hæresim, auxilium nō denegatur, par. 2. pag. 173. col. 2. E
 excommunicatus, an testabilis, p. 2. pag. 178. col. 2. E
 excommunicationem Papæ reseruata in quibus casibus incurrunt inquisitores, p. 3. q. 24. pag. 105. col. 2. E
 excommunicari an possint inquisitores et eorū notarii per delegatos sedis Apostolicæ, part. 3. quaest. 21. pag. 552. & seq. col. 1. A
 excommunicari inquisitores ab inferioribus nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1. nec eorum notarij. ibid.
 excommunicationē an incurrat inquisitor participas cū excommunicato, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 1. E
 excommunicationem inquisitoris absolvere potest eius socius, & vice uersa, p. 3. q. 23. pag. 553. col. 2. A & seq.
 excommunicari ministri inquisitorum an possint, com. 70. par. 3. pag. 552. col. 1. E
 excusatoris partes quales, com. 26. p. 3. pag. 472. col. 1. E
 excusator an sit admittendus pro reo absente, com. 36. par. 3. pag. 471. c. 2
 excusantibus se per locum hæresim protulisse, non est facile credendum, com. 17. p. 3. pag. 416. col. 2. E
 excusationes blasphemorū, & verba hæreticalia proferentium non sunt facile admittendæ, p. 2. q. 41. p. 333. c. 2. B. C.
 excusationes friuolæ Beguinorum, parte secunda, quaest. 16. pag. 291. c. 1. A
 exceptio omnis cessat quoad crimen hæresis, com. 77. p. 3. pag. 557. col. 2
 exempla & uulgaria prouerbia & historiae, quando probent, par. 2. pag. 155. col. 2. B et pag. 174. col. 2. C
 exequias celebrans pro hæreticis, suspectus de hæresi est, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
 exemplū de propositione habente duplicem sensū, vñ catholicū, alterū hæreticū, com. 111. p. 3. pa. 601. col. 2. A
 exhuman-

I N D E X.

exhumandi hæretici & cōburendi, cō. 89. p. 3. pa. 567. c. 1.
 explicite credere quid sit, com. 20. p. 1. pag. 59. c. 2.
 explicite credenda quæ, p. 1. q. 7. pa. 63. col. 1. C.
 explicite credere articulos fidei debent fideles, com. 20.
 p. 1. pag. 60. col. 1.
 explicite scire debent inquisitores fidei dogmata, com. 21.
 p. 1. pag. 61. col. 1.
 expensæ ab inquisitis per inquisitores, an & quando pe-
 tende, p. 3. q. 104. pag. 650. col. 1. A. B. & seq.
 extensio verborum in penalibus non est facienda, p. 3. q.
 17. pag. 548. col. 2. E.
 extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij editæ, an
 & quando seruandæ, p. 3. q. 131. pag. 686. col. 2. E.
 extrauagans Innocentij iij. incipiens, Cum negotium
 tria inquisitoribus concedens priuilegia, parte prima.
 pag. 136. col. 2. E & seq.
 extrauagans Alexandri iij. incipiens, Nouerit. varias in
 hæreticos pœnas statuens, p. 2. pag. 135. col. 2. B.
 extrauagans Urbani iij. incipiens, Prædictis, 24. Inquisito-
 rum priuilegia continens, p. 2. pa. 129. c. 1. A & seq.
 extrauagans Urbani iij. concedens inquisitoribus & eorum
 socijs facultatem absoluendi se mutuo ab excommuni-
 catione & irregularitate, p. 2. pag. 129. col. 1. A. B.
 extrauagans Urbani iij. declarans quādo hæredes, vel fi-
 lij sint admittendi ad excusandos defunctos de hæresi
 suspectos, & quando non, p. 2. pag. 133. col. 1. B.
 extrauagans Urbani iij. incipiens, Consultus. declarans
 multa dubia circa negotiū inquisitionis, par. secunda.
 pag. 133. col. 2. B. C.
 extrauagans Clementis iij. incipiens, Præcunctis. plenam
 peccatorum veniam & indulgentiam plenariam inquisi-
 toribus concedens, p. 2. pag. 131. col. 2. & seq.
 extrauagans Clementis iij. incipiens, Catholicæ fidei sta-
 tuens, inquisitores à prælatis ordinis impediri nō pos-
 se, p. 2. pag. 136. col. 2. A. B.
 extrauagans Nicolai iij. contra Christianos transeuntes,
 vel redeuntes ad Iudaismum: & eorū fautores, & re-
 ceptatores etiam Iudæos, parte secunda, quæst. 44.
 pag. 348. col. 2. C. & seq.
 extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Cum inter, p. 2. q. 15.
 pag. 286. col. 1. C.
 extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quia quorūdam,
 par. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. E. & seq.
 extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quia non unquam,
 par. 2. q. 15. pag. 287. col. 2. A. B. & seq.
 extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Gloriosam. Beguino-
 rum errores continens, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. B.
 extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Sancta Romana. Be-
 gardorum, & Beguinorum condemnationem continens,
 p. 2. q. 16. pag. 292. col. 1. C.
 extrauagans Gregorij xi. incipiens, Negotia. concedens
 inquisitoribus quod possint iure ad Romanam curiam
 accedere cum socijs non petita licentia à prælatis ordi-
 nis, par. 2. pag. 237. col. 2. B. C.
 extrauagans Gregorij xi. contra transeuntes, vel redeun-
 tes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & re-
 ceptatores, etiam si Sarraceni sint, parte secunda, q. 95
 pag. 351. col. 2. E. & seq.
 extrauagans Benedicti xi. de visione beatorum, parte 2.
 pag. 127. col. 1. A.
 extrauagans Ad conditorem. quando fuerit edita, cō. 40.
 par. 2. pag. 289. col. 2.
 extrauagans Sancta Romana. edita an. 1318. cō. 40. p. 2.
 pag. 289. col. 1.

extrauagans Gloriosam ecclesiam. edita anno 1319. com.
 40. p. 2. pag. 289. col. 1.
 extrauagans Leonis x. per quam testes falsidici in causa
 fidei possunt tradi curiæ seculari, com. 122. parte 3.
 pag. 624. col. 2.
 extrauagantes de hæreticis loquentes, an ubique seruari
 debeant, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1.
 extra iudicialis confessio. vide in voce, Confessio.
 Eymericus peritus iuris, com. 36. p. 3. pag. 471. col. 2.
 Eymerici sententia de confiscatione bonorum qualiter in-
 telligenda, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2.

F

Faciens vel dicens sæpius aliquid contra fidem, vehe-
 menter est suspectus, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. C.
 facta euidentissimam faciunt probationem, parte secunda.
 pag. 194. col. 1. E.
 facta quam vim habeant ad probandum interiorem affe-
 ctum, par. 2. pag. 194. col. 1. C.
 factis magis standum, quam verbis, com. 75. parte secun-
 da. pag. 368. col. 1.
 facto qualiter quis faueat hæreticis, p. 2. pag. 297. c. 2. A.
 facta hæreticalia per vim bifariam committi possunt, aut
 coactione absoluta, aut conditionali, com. 24. parte 1.
 pag. 68. col. 1.
 facta hæreticalia sponte committens, an, et quādo censea-
 tur hæreticus, com. 59. p. 2. pag. 323. col. 1.
 & vide plura in voc, Hæreticalia facta.
 facta singulatim nominata, ex quib. oritur violenta here-
 sis suspicio. res scitus digna, cō. 24. p. 3. p. 439. c. 1. & se.
 falli bifariam sumitur, p. 2. pag. 204. col. 2. E.
 falsantes, aut corrumpentes libros catholicorum qualiter
 puniantur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2.
 falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur igno-
 rantia, p. 2. pag. 168. col. 1. A.
 falsum testimonium dicere graue scelus est, cō. 122. p. 3.
 pag. 623. col. 2.
 falsum qui deposuerunt ad liberandum aliquem grauitè
 puniendi, com. 122. q. 3. pag. 625. col. 1.
 falsus testis puniendus, licet eius dictum non valeat, com.
 122. p. 3. pag. 625. col. 2.
 falsi testis qui dicantur, & qua ratione, & à quibus, &
 quibus pœnis puniantur, p. 3. pag. 522. col. 1. E.
 & q. 73. pag. 622. & seq. col. 1. E.
 & com. 112. p. 3. pag. 623. col. 2. & 624. c. 1.
 falsis testibus pœnam talionis imminere qui dixerint, cō.
 122. p. 3. pag. 624. col. 1.
 falsum testimonium dicens cōtra consanguineos, grauius
 punitur, com. 119. p. 3. pag. 613. col. 2.
 falsus testis qui se detulit, veniam postulans, mitius pu-
 niendus, com. 122. p. 3. pag. 626. col. 1.
 fama de aliquo ubi sit querenda, cō. 19. p. 3. pag. 425. c. 1.
 fama vehemens quæ dicatur, com. 110. p. 3. pag. 597. c. 2.
 fama per duos testes probari debet, com. 19. parte tertia.
 pag. 424. col. 2.
 fama quomodo in criminalibus probari possit, cō. 19. p. 3.
 pag. 425. col. 1.
 fama ex sola nemo torquendus; fallit tamen, cō. 110. p. 3.
 pag. 597. col. 1.
 fama & vnus testis sufficiunt ad torturam, com. 110. p. 3.
 pag. 595. col. 2.
 fama cum alijs grauib. indicijs sufficit ad torquendum,
 com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1.
 fama cum dicto vnus sufficit ad torturam, com. 110. p. 3.
 pag. 597. col. 2.

I N D E X.

- fama cum fuga sufficit ad torturam, comm. 110. parte 3. pag. 597. col. 2.
- fama à fide dignis orta sufficit ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 597. col. 2.
- fama orta simul cum delicto, an sufficiat ad torturam, cō. 110. par. 3. pag. 598. c. 1.
- familiares, & domestici: qui dicantur, com. 119. parte 3. pag. 613. col. 2.
- familiares, an admittendi in testes, & quando, par. 3. q. 70. pag. 612. c. 2. D. & seq.
- familiam armatā habere potest inquisitor, & cur institutum, p. 3. q. 56. pag. 583. c. 2. E.
- com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1.
- familia inquisitorum arma defert nulla lege obstante, & si aliquis prohiberet, veluti impeditor sacri officij puniri posset, com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1.
- familiam armatam, an episcopi habere possint, com. 105. par. 3. pag. 584. col. 2.
- fauor hereticis exhibitus, an quandoque excusabilis, p. 2. pag. 201. col. 2. C.
- fauens scienter hereticis, vehementer suspectus habetur, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. E.
- fautores hereticorum quibus modis dicantur aliqui, & quales fautoria gradus, res scitu digna, comm. 78. p. 2. pag. 373. col. 2.
- fautores hereticorum quot, & quibus iudicijs cognoscantur, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 2.
- fautor hereticorum quandoque dici potest, qui retinet libros vetitos, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
- fautores sunt hereticorum qui non denunciant hereticos cum possint, com. 78. p. 2. pag. 373. c. 1. E.
- fautor hereticorum est presentans hereticum ad beneficium, com. 162. p. 3. pag. 667. col. 2.
- fautores hereticorum, magistratus publica auctoritate fungentes per omissionem, vel commissionem quomodo censeantur, p. 2. q. 53. pag. 371. & seq. c. 2. C. D.
- p. 3. pag. 440. col. 1. B. com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2.
- fautores hereticorum si sint magistratus, qualiter puniuntur, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1. A.
- fautores hereticorum priuatę personę non ex omissione, ut opinatur Eymericus, sed ex commissione censeantur, & quando ex sola omissione, p. 2. q. 53. pag. 372. c. 1. A.
- com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1.
- fautores hereticorum excommunicationem, & alias penas, & quas incurrant, p. 2. q. 53. pag. 373. col. 1. C.
- par. 3. q. 24. pag. 683. col. 1. A.
- fautores & similes, si non impediunt sacrum officium elapso anno, non incurrunt alias penas præter excommunicationem, com. 172. p. 3. pag. 682. col. 2.
- fautores hereticorum beneficijs non sunt priuati, sed priuandi, com. 102. p. 3. pag. 667. col. 2.
- fautores Christianorum transeuntium ad iudaismū, & fautores hereticorum puniendi, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. A.
- fautores Christianorum transeuntium, vel redeuntium ad Sarracenorum ritus velut hereticorum fautores sunt puniendi, p. 2. q. 45. pag. 349. col. 2. B. C.
- fautores hereticorum ut abiurent, qualiter interrogandi, com. 60. p. 2. pag. 325. col. 1.
- fautoriā abiurans si postea relabatur, siue in eandem, siue in alium, an sit relapsus censeendus, com. 83. parte 2. pag. 387. col. 2. & seq.
- fautor fautoris hereticorum quibus casibus puniatur, par. 2. pag. 173. col. 1. E.
- fautoribus hereticorum sponte venientibus tempus gratiæ assignant inquisitores, intra quod mitius tractentur, p. 3. pag. 409. col. 2. B.
- fautoris reuelantis hereticum præmium parte secunda. pag. 178. col. 2. A.
- fautores in defunctos, an procedi possit, com. 92. parte 3. pag. 571. col. 2.
- Ferdinandi Regis munificentia, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 2.
- feudalia bona, an publicentur ob hæresim, parte. 2. pa. 172. col. 2. D. & com. 161. p. 3. pag. 664. & seq.
- fidei definitio, & eiusdem variæ explicationes allatæ à Sāctis, p. 1. q. 1. pag. 58. col. 1. & p. 2. p. 138. c. 1. A. B.
- fides cur dicatur catholica, & cur orthodoxa, parte prima. pag. 9. col. 2. E. & pag. 16. c. 1. C.
- fides dicitur multis modis, & qui sunt, parte prima. pag. 18. c. 1. D. & multis seq.
- fidei species duæ, formata, & informis, & quid quæque sit, par. 1. pag. 18. col. 1. D.
- fidei actus duplex, corde credere, & ore profiteri, par. 1. pag. 10. col. 1. A.
- fidei obiectum per se quod sit, p. 1. q. 3. pag. 59. c. 2. B.
- fidei obiectum per accidens quod sit, parte prima, quæst. 3. pag. 59. col. 2. C.
- fidei 12. articulos qui statuunt, qualiter eos ponant, p. 1. pag. 10. c. 1. & seq.
- fidei articuli explicati in regula beati Athanasii, et beati Hieronymi & beati Augustini, p. 1. pag. 46. c. 2. & seq.
- fidei certa mensura, ad quam quilibet pro qualitate tenetur, p. 1. pag. 22. col. 1. A.
- fidei doctrina quæ dicatur, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1.
- fidei fauor magnus, & quare, p. 2. pag. 198. c. 2. A.
- fidei Catholicæ cur falsum subesse non possit, com. 23. p. 1. pag. 65. col. 2.
- fidem nullam continere falsitatem omnes explicite credere tenentur, p. 1. q. 8. pag. 65. col. 2. B. C.
- fidem veritatis quis dicatur ignorare, p. 2. pag. 167. c. 1. D.
- fidem Catholicam cunctos tenere debere generali edicto cauent vetusti Imperatores, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 2.
- fides nostra non potest euidenter probari, parte prima. pag. 18. col. 2. E.
- fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur, p. 1. q. 11. pag. 72. col. 2. E.
- fidei mysteria probari per rationes posse, & quibus, pa. 1. q. 11. pag. 73. & seq. col. 1. & 2.
- fidei meritum quomodo non imminuant rationes pro fide, p. 1. q. 11. pag. 73. c. 2. B. C.
- fidei articuli explicite credendi, p. 1. q. 3. pag. 60. col. 1. C.
- fidem explicitam habere tenetur tam minores quam maiores de mysterijs Christi, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. D.
- fidei graues causas prælatus cum suffraganeis tractet, p. 2. pag. 177. col. 1. C.
- fidei aduersum faciens, vel dicens sæpius vehementer suspectus est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. E.
- fidei confessio debet esse simplex, p. 1. pag. 10. c. 1. B.
- fidem confiteri per actum exteriorem necessarium est ad salutem ex vi præcepti affirmatiui, com. 24. parte 1. pag. 67. col. 1.
- fidei confessio quando, & quibus casibus, & quibus locis sit necessaria, & quando omitti sine culpa possit, par. 1. quæst. 9. pag. 66. c. 2. B.
- fidem occultare quandoque licet, sed alienā profiteri nunquam licet, com. 24. p. 1. pag. 67. c. 1. & pa. 68. col. 2.
- fidem abnegantes metu mortis, ut penitentes heretici recipiendi sunt, si reuertantur, p. 2. q. 49. pag. 364. c. 2. E.
- fidei disputatio quando, & quibus, & coram quibus licita, & quan-

I N D E X.

Et quando vetita, p. 1. q. 10. pag. 66. col. 2.
fidei subtilitates a quibus Et quando interroganda, p. 1. q. 4. pag. 61. col. 1. C.
fidei negotia quandoque Papæ nuncianda, Et cur, parte 2. pag. 111. col. 1.
fidei negotia tractantur simpliciter Et de plano sine strepitu Et figura iudicii, Et qua ratione hæc intelligenda sint, p. 2. pag. 111. c. 1. A. Et seq. Et p. 3. pag. 417. c. 2. D. Et q. 54. Et 55. com. 103. Et 104. p. 3. pag. 582. Et 583.
fidei actio, cum aliqui sint curiæ seculari tradendi, an sit in ecclesia celebranda, com. 45. p. 3. pag. 513. col. 1.
fidei actio quoritu in Hispania celebretur, com. 45. par. 3. pag. 512. col. 2.
fideles quæ teneantur explicite credere Et implicite, p. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. C.
fideles qualiter magis vel minus obligentur ad denunciandum hæreticos, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 2.
ad fidem quæ dicantur directe pertinere, com. 1. parte 2. pag. 82. col. 1.
ad fidem quæ indirecte spectent, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 1.
fidei iussionum duæ species, com. 139. p. 3. pag. 638. col. 2.
fidei iussores reorum qualiter plectendi, com. 130. parte 3. pag. 639. col. 1.
fidei iussores nõ possunt se obligare ad pœnam corporalem, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 1.
fidei iussores quo tempore incidant in pœnam promissam, com. 139. p. 3. pag. 640. col. 1.
fidei iussores quando solvant pœnam, Et cui sit applicanda, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 2.
fidei iussores absentium pœna pecuniaria mulctandi, par. 2. pag. 639. col. 1. C.
fidei iussione data, an aliquando sit locus relaxationi in hoc tribunali, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 1.
filius Dei in instanti conceptionis factus homo, parte 1. pag. 25. col. 11. A.
filius Dei cur fuerit eo tempore incarnatus non prius, nec tardius, p. 1. pag. 24. col. 2. E. Et seq.
filius Dei verum corpus de Virgine accepit, parte prima. pag. 7. col. 2. A.
filius Dei sine vlla diminutione accepit Patris substantiã, par. 1. pag. 17. col. 2. A.
filius Dei semper habet humanam carnem, parte prima. pag. 51. col. 1. E.
filius Dei assumpsisse humanam naturam bisariam potest intelligi, com. 43. p. 2. pag. 304. col. 2.
filius Dei omnes defectus nostros accepit præter ignorantiam Et peccatum, p. 1. pag. 24. col. 2. C. D.
filiorum varia genera, com. 163. pag. 669. col. 2.
filius patrem publice nõ corripit, nec subditus prelatum, par. 2. pag. 141. col. 1. E. Et seq.
filiij filiarum Et filij filiorum hæretici, an equaliter puniendi, par. 2. pag. 151. col. 1. D. Et pag. 172. col. 2. D. Et seq.
filiij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam sunt ipso iure inhabiles ad beneficia Et officia, nisi parentes ecclesiæ incorporentur, p. 2. pag. 109. col. 2. A. Et 135. col. 1. B. Et 172. col. 2. D.
par. 3. q. 114. Et 115. Et plenissime, com. 163. p. 3. pag. 669. col. 2. Et seq.
filiij Christiani existentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, pater reiudaizante, an amittant paternam bonam, p. 2. pag. 209. col. 2. D.
filiij suspectorum, an habeantur inhabiles, com. 144. par. 3.

pag. 673. col. 1.
filiorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles, com. 164. p. 3. pag. 673. col. 1.
filiij relapsorum conuersorum, an sint inhabiles, com. 164. par. 3. pag. 672. col. 2.
filiij hæreticorum fautorum Et aliorum similiu inhabiles ad beneficia, Et quare, cõ. 164. p. 3. pag. 670. c. 1. Et seq.
filiij illegitimi etiam comprehenduntur sub penis iuris filiorum hæreticorum, p. 2. pag. 210. col. 2. D.
filiij illegitimi an inhabilitentur ob patris delictum, com. 163. p. 3. pag. 669. col. 2.
filiij in potestate patria nõ existentes Et comprehenduntur sub penis iuris filioru hæreticoru, p. 2. pa. 210. col. 2. C.
filius ante delictum natos etiam inhabilitari verior sententia, com. 163. p. 3. pag. 670. col. 1.
filiij hæreticorum, an priuentur beneficijs habitis ante patris delictum, com. 163. p. 3. pag. 670. col. 2. Et pag. 671. col. 1.
filiij hæreticorum quorum memoria damnata fuit etiã post 40. an. iuris penas incurrunt, com. 92. p. 3. pag. 571. c. 2.
filiij inhabiles quatenus restituendi, com. 164. par. tertia. pag. 673. col. 2.
filiij hæreticorum etiam Catholicis nihil relinquendum, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1.
filijs hæreticorum pauperibus relictis, qualiter providendum ne pereant, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1.
filiij ob parentum delicta in multis delictis heresi minoribus affliguntur, p. 2. pag. 152. col. 2. E.
filiij decepti a parentibus in his quæ sunt fidei, ab heresi qualiter excusentur, com. 22. p. 1. pag. 68. col. 1.
filius denunciatus patrem hæreticum, penas a iure latas euitat, com. 12. p. 2. pag. 117. col. 1. Et seq.
filiij quando admittendi ad excusandos defunctos, par. 3. q. 121. pag. 678. c. 2. A. B. Et par. 2. pag. 104. col. 2. C. Et pa. 133. col. 1. D. E. Et com. 170. p. 3. p. 679. c. 1.
filiorum emancipatio a parentibus hæreticis facta non valet, p. 3. q. 116. pa. 672. col. 2. D. E.
filiij hæreticorum liberantur a patria potestate, p. 2. p. 133. col. 2. D. com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.
filiij falsi testis an sint infames, aut alijs penis æque ut filij hæreticorum subiecti, com. 122. p. 3. pa. 626. col. 1.
filius in crimine heresis contra patrem testificatur, com. 15. par. 2. pag. 117. col. 1. E.
finis ob quem procedatur contra defunctum in hoc tribunali, com. 92. pag. 572. col. 2.
firmitas exigitur in credendo, imo simplicitas, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 2.
fiscalis petitio ut contra defunctum procedatur, com. 92. par. 3. pag. 572. col. 1.
fiscalis sancti officij munus, com. 14. p. 3. pa. 415. col. 1.
fiscus succedit in feudũ, Et in bonis restitutioni subiectis, quo ad vsumfructum damnato viuente, Et quid de bonis emphyteuticarijs, com. 161. p. 3. pa. 665. col. 2.
fiscus non occupat hæreticorum bona nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici, p. 2. pa. 172. col. 2. D.
fiscus vel inquisitores, an teneantur restituere pretium his qui ab hereticis emeunt, par. 2. pa. 214. col. 1. B. C.
Florenses monasterium legendum, non Florentinum, com. 1. par. 1. pag. 5. col. 1.
feminis nullo pacto licet prædicare, com. 11. parte secunda. pag. 101. col. 2.
forma baptismi qualis, p. 1. pag. 15. col. 1. D.
frater contra fratrem testificatur in crimine heresis, com. 15. par. 2. pag. 117. col. 1.

I N D E X.

fraterna correctio, an locum habeat in crimine hæresis,
com. 18. p. 2. pa. 122. col. 1.
fratres de penitentia de tertio ordine diui Francisci, &
eorum errores, p. 2. q. 15. pa. 281. col. 2.
fratres de paupere vita, p. 2. q. 16. pa. 291. col. 1. A
fraticelli vide Begardi,
fraticelli hæretici quibus signis & indicijs cognoscantur,
par. 3. pa. 441. col. 1. C. & seq.
fraticellorum obiecta sexdecim contra constitutiones Ioã.
xxij. p. 2. q. 17. pag. 295. & seq. col. 1. B
fraticellorum errores præcipui, com. 40. p. 2. pag. 289. c. 1.
frivolæ causæ appellationis quæ dicantur, com. 31. par. 3.
pag. 457. col. 1.
fugientes è carcere dum haberi nõ possunt, quid circa eos
observandum, com. 36. p. 3. pa. 472. col. 1.
fugiens & non absens quando dicatur reus accusatus, p. 3.
pag. 461. col. 2. B. C
fugiens è carcere perpetuo, an censeatur relapsus, vel im-
pænitens, com. 146. p. 3. pa. 644. col. 2.
fugiens a carcere, ob fugam an habeatur conuictus de hæ-
resi, com. 35. p. 3. pa. 468. col. 1.
fugientes a carceribus, an hæretici iudicandi, parte 2.
pag. 471. col. 1. B
fugiens è carcere, ob solam fugam qua pena afficiendus,
com. 36. p. 3. pa. 471. col. 2.
fugiens è carcere perpetuo misericordiam petēs recipien-
du, com. 146. p. 3. pa. 644. col. 2.
fugitiui qua ratione & ordine citandi, p. 3. pa. 529. col. 1.
B. com. 35. p. 3. pa. 647. col. 2.
fugitiuus qui ignoratur ubi sit, qua ratione citandus, p. 3.
pag. 466. col. 2. B. & seq.
fugitiuus qui abiurare debebat, qua ratione citandus sit,
par. 3. pa. 468. col. 2. B. & seq.
fugitiuus secreto inquirendus & capiendus; et qua ratio-
ne contra eum sit procedendum, p. 3. pa. 462. col. 1. C
& seq.
fugitiui citati, & contumaces existentes, maioris excom-
municationis vinculo innodantur, p. 3. pa. 466. & seq.
col. 2. A. B. & 468. col. 2. & seq.
fugitiuus de hæresi conuictus & cõtumax existens hære-
ticus impenitens iudicandus, & condemnandus est,
par. 3. pa. 528. col. 2. C. & seq.
fugitiui & contumaces qui habendi sint hæretici, & qui
ut hæretici, p. 3. pa. 531. col. 1. D
furiosorum causa quo pacto tractanda, com. 22. parte 3.
pag. 432. col. 2.
furiosus an sit reus, inquirere diligenter debet inquisitor,
par. 2. pa. 197. col. 2. A
furiosus vel mentecaptus quando quis præsumatur, com.
170. p. 3. pa. 679. col. 2.
furorem mentiti tanquam impenitentes puniendi sunt,
com. 22. p. 3. pa. 432. col. 1.
fundamentum fidei, prima veritas, p. 1. pa. 9. col. 2. A
futura ab Ariolis & demonibus inquirere illicitum est,
& quando sapiat hæresim manifestã, p. 2. q. 43. p. 339.
col. 2. A. B. & seq. com. 68. p. 2. pa. 345. col. 2.
futura inquirens a demonibus ut apostata a fide & hære-
ticus puniendus est, p. 2. q. 43. pa. 339. col. 2. B. C

G

G *Aiani error de natura Christi refellitur*, parte 1.
pag. 14. col. 1.
Gaufredus de Crudillis, seu Cruylles præpositus Tarraco-
nen. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C
& q. 28. pag. 316. col. 1. C

Gelasii Papæ 1. decretum de librorũ delectu, com. 19. p. 1.
pag. 56. col. 1.
Genus masculinum in diuinis ad personam refertur, neu-
trum ad essentiam, p. 1. pa. 17. col. 2. A
Generatio in diuinis perpetua optimis exemplis declara-
ta, par. 1. pa. 11. col. 2. E
Gentiles improprie dicuntur hæretici, p. 2. pag. 167. c. 1. E
Geomantiæ libri reprobat, p. 2. q. 29. pa. 317. col. 2. A
Geraldus Segarelli Parmensis hæresiarcha, & eius hære-
ses p. 2. q. 12. pa. 269. col. 1. A. & seq.
Geraldus Segarellus hæreticus, quis, & quando vixerit,
com. 37. par. 2. pa. 271. col. 1.
Gesta ab excommunicato, an valeant, p. 2. pag. 142. c. 2. D
Gnostici hæretici, p. 2. q. 6. pa. 243. col. 1.
Gondissalvi liber inscriptus Virginalẽ seu Virgilianus con-
demnatus, p. 2. q. 28. pa. 316. col. 2. A. B
Gradus quatuor per quos ad cõdemnationem venit ob
hæresis suspicionem, p. 2. pa. 157. col. 2. E
Gratiani locus emendatus, pag. 19. p. 1. pa. 58. col. 2.
Gratia informans quæ dicatur, p. 1. pa. 28. col. 2. D. E
Gratiam facere non debent inquisitores eis, qui post impu-
nitatem promissam vi tormentorum confitentur, com.
23. p. 3. pa. 437. col. 2.
Graues inimicitia testium dicta debilitant, sed testes non
repellunt. p. 3. pa. 446. col. 2. D. E
Grauamina reparabilia quadam, & quadam irreparabi-
lia, par. 3. pa. 454. col. 1. B. C
grauamina reparabilia tollenda ab inquisitore, parte 3.
pag. 454. col. 1. A. B
Græcorum arrogantia contra Ecclesiam Latinam, cõ. 43.
par. 2. pa. 304. col. 1.
Græcos singulari benignitate prosequitur Ecclesia Roma-
na, com. 43. p. 2. pa. 304. col. 1.
Græci patres qui dicunt Spiritum sanctum procedere a Fi-
lio, p. 1. pa. 22. col. 1. E
Creecorum recentiorum hæreses duæ, parte secunda, q. 18.
pag. 303. col. 2. C
Gregorij Nazanzeni loca aliquot pie accipienda, parte 2.
q. 18. pa. 304. col. 1. C. D
Gregorij xi. extrauagãs contra transeuntes, vel redeuntes
ad ritus Sarracenorum, ac eorũ fautores, & receptato-
res etiam si Sarraceni sint, p. 2. q. 45. pa. 351. col. 2. E
Gregorius ix. Valdenses seu pauperes de Lugduno cõdem-
nauit, p. 2. q. 14. pa. 279. col. 2. A
Gregorij xi. Bulla qua xx. volumina Raymundi Lulli con-
demnantur, & cetera eiusdem opera interdiciuntur,
par. 2. q. 26. pa. 311. col. 2. E
Guido Carmelita, com. 26. p. 2. pa. 232. col. 1.
Guilleruus Gilaberti exhumatus, & impenitens hæreti-
cus condemnatus, p. 2. q. 9. pa. 266. col. 1. E
& q. 38. pa. 320. col. 2. E
Guillelmus Costa inquisitor hæreticę prauitatis, p. 2. q. 11
pag. 266. col. 1. B
Guillermus Okam quis, com. 42. p. 2. pa. 398. col. 2.
& de eo plura in extrauaganti, incipiente, Nuper in
consistorio publico. quæ est in Bullario litterarum A-
stolicarum. pa. 64.

H

H *Abitus cruce signatus initio delegatę inquisitionis*
visitatus, com. 42. p. 3. pa. 498. col. 2.
habitus penitentialis vetustissima origo, com. 42. parte 3.
pag. 398. col. 2.
habitus nouę religionis nõ est assumendus, nec ab episco-
pis approbandus, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. A
habitus

I N D E X.

habitus Gerald Segarelli & Dulcini hæresiarcharum,
p.2.q.12. pag.269.col.1.B
hæredibus suspectorum morientium nihil iniungendum.
com.169.p.3. pag.678.col.1
hæredes defuncti hæretici, quando dicatur bona fide posse
disse bona hæretici defuncti, com.92.p.3. pa.571.col.1
hæredes hæretici penitentis & reincorporati ad successio-
ne bonorum eius admittuntur, p.2. pag.203.col.2.C
hæredes quando admitti debeant, vel non, ad excusandos
defunctos, & per quos testes, par.3.q.121. pag.678.&
A.& p.2. pag.104.col.2.E.& pag.139.col.1.B. com.
170.p. pag.678.col.2
hæredes cogendi ad penitentiam viuenti iniuncta de bonis
ipsius exequendam; & quando, par.3 q.120. pag.677.
col.2.B & p.2. pag.106.col.1.D.E.& par.2. pag.134.
col.1 D.E.& seq. & pag.149.col.1.B
hæredes cogendi non sunt ad perficiendam penitentiam
personalem iniunctam suspecto, sed non peractam, p.3.
q.120. pag.677.col.2.B.& par.2. pag.134.col.1.D.E.
& seq. & pag. 147.col.1.B
Hebræi vide, in voce, Iudæi.
Hebionitæ hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Heluidiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Henricus de Senis apostata caput Beguinorum quando exor-
tus, et eius errores, p.2.q.16. pag.291.col.1.A.B.com.
41.p.2. pag.293.col.2.& plenissime in extrauag. Ioan.
xxij. Gloriosam Ecclesiam in Bull. litterarum Apost. pa.58.
Hierarchitæ hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.C
hæretica manifeste quæ sint putanda, p.2.q.2.p.233.c.2.A
hæreticæ propositiones quot modis, & ex quib. causis di-
cantur, quomodo cognoscantur multis regulis expli-
catum, p.2.q.2. pag.233.col.1.C
com.27.p.2. pag.233.& seq.col.2
hæreticales libri de quibus in Decreto, parte 2. quæst.23.
pag. 308.col.2.E.& seq.
hæreticalia facta committere quis multis modis potest,
com.58.p.2. pag.321.col.2.& seq.
hæreticalia facta, ex quibus cognoscuntur qui sint credē-
tes hæreticorum, com.75.p.2. pag.366.col.2
hæreticalia faciens, ut hæreticus est habendus, p.2. q.42.
pag. 336.col.1.C
hæreticalia facta ex quib. oritur violēta hæresis præsum-
ptio, hæreticum indicant, com.59.p.2. pag.322.col.2.
& quid in alijs factis late ibid. & com.31.p.3.
hæreticalia facientes metu mortis, vide in voce, Metu-
mortis.
hæreticalia facta per metum & vim, bifariam committi
possunt, aut vi absoluta, aut conditionali, com.24.p.1.
pag. 67.col.2
hæreticalia verba proferentibus ludēdo pœna pecuniaria
imponitur, com.152.p.3. pag.649.col.2
hæresis quid sit, & eius nomē unde descendat, & eam tria
includere, p.2.q.1. pag.231.col.1.& 2.E
& q.1. pag.233.col.1.B. & q.3. pag.236.col.2.D
com.27.p.2. pag.233.col.2
hæresis & error differunt tanquam genus & species, com.
28.p.2. pag.237.col.1
hæresis & apostasia, an specie distinguantur, com.74.p.2.
pag. 365.col.2
hæresis & schisma inter se differunt, & quæ sit differentia,
par.2.q.48. pag.362.col.2.D
hæreses & schismata quàm primum oriuntur extirpanda,
com.78.p.2. pag.372.col.1
hæresis pertinaciam requirit, p.2.q.1. pag.230.col.2.D

& q.32. pag.319.col.1.D. com.24.p.1. pag.68.col.1
hæreses cur a Deo permittantur, causæ aliquæ adduntur,
p.3. pag.506.col.1.C
hæreses contra fidem à dogmatibus philosophorum proces-
sisse, com.29.p.2. pag.241.col.1
hæreses ex praua scripturæ intelligentia prodeunt, com.
46.p.3. pag.516.col.2
hæreses vetustas sequentibus sæculis excitare solent perfi-
di, com.41.p.2. pag.293.col.1.E.& seq.
hæreses certas singulis fere sæculis oriri, com.35. parte 2.
pag. 264.col.1
hæreses quot commoda pariant, p.3. com.44. pag.508.c.1
& pag. 509.col.1
hæresis omnis bifariam detegitur, com.24. parte tertia,
pag. 438.col.2
hæresis quando per ignorantiam euitetur multis regulis
declaratum, com.22.p.1. pag.63 & 64.col.2
hæresis grauis infamia quid, & quomodo agnoscatur, cō.
38.p.3. pag.480.col.1
hæresis infamiam contraxisse qui dicantur, p.2. quæst.7.
pag. 384.col.1.A
hæresis purgatur per iuramentum, p.2. pag.143.col.1.A
hæresis in crimine speciale est, ut elapso termino mora pur-
gari possit, p.2. pag.158.col.1.A
hæresim manifeste quæ sapiant, qualiter cognoscatur, com.
67.p.2. pag.337.col.1
hæresim un sapiat dare pocula amatoria, par.2. quæst.43.
pag. 340.col.1.E
hæresis suspicionem incurrunt excommunicati ob alias quæ
fidei causas, perseuerantes per annum in excommunica-
tione, & qua ratione contra eos sit procedendum, p.2.
q.47. pag.360.col.2.B.& seq.
hæresim proferentes per lubricum linguæ qua pœna ple-
ctantur, com.17.p.3. pag.420.col.1.E
hæresis nota multi prius immunes reputari, qui hodie nō
excusaretur, p.1.q.7. pag.63.col.1.A
hæresis crimen cognoscere, iudicis ecclesiastici est, secula-
ris exequi, p.2.q.46. pag.355.col.1.B.& seq.
hæreses & errores Rabbi Moysi, parte secunda, quæst.4.
pag. 240.col.2.C.& seq.
hæreses damnatæ in Decreto, p.2.q.6. pag.243.& seq.
hæreses variæ sine nomine auctorum, parte secunda, q.6.
pag. 246.col.1.A.B.& seq.
hæreses & errores damnati in Decretalibus, p.2. quæst.7.
pag. 248.col.2.C
hæreses Almarici, p.2.q.7. pag.248.col.2.E.& seq.
hæreses condemnatæ in Extrauagantibus, parte secunda,
q.8. pag.350.col.2.& seq. A
hæreses Ioan. de Poliacō, p.2.q.8. pag.250.c.2.A. & seq.
hæreses Begardorum, p.2.q.28. pag.250.col.2.A.& seq.
& q.15. pag.282.col.E.& seq.
hæreses damnatæ in extrauagantib. Ioan. xxij. incip. Quia
quorundā, & Vir reprobis, p.2.q.8. pag.250.col.2.E
hæreses damnatæ in extrauaganti Bened. xij. incip. Benedi-
ctus Deus, p.2.q.8. pag.251.& seq.col.1.& seq. E
hæreses damnatæ in extrauaganti Ioan. xxij. incip. Cum inter
nonnullos, par.2.q.8. pag.251.col.1
hæreses damnatæ per Romanos Pōtifices post mortem au-
ctorum earum, p.2.q.9. pag.252.col.1.E
hæreses Petri Ioannis, parte 2. quæst.9. pag.252.& seq.
col.1. & seq. D
hæreses Azichaelis de Cēsana, p.2.q.9. pag.254.col.1.D
hæreses Ioā. de Parma, p.2.q.9. pag.254.col.2.A.& seq.
hæreses damnatæ ab inquisitoribus Aragoniæ de mandato

I N D E X.

- Papa, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. D. & seq.
- hereses damnatae ab inquisitoribus Aragoniae, sine expreso mandato Papae, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C. & seq.
- hereses & errores Bartholomei Ianonesii, parte 2. q. 11. pag. 266. col. 2. E.
- hereses & errores de Antichristo, parte secunda, q. 11. pag. 267. col. 1. B. & seq.
- hereses & errores Arnaldi Montanerii, parte 2. q. 11. pag. 267. col. 1. D.
- hereses Pseudoapostolorum in Lombardia, parte 2. q. 12. pag. 269. col. 1. B. & seq.
- hereses Geraldii Segarelli Parmensis, parte 2. q. 12. pag. 269. col. 1. E. & seq.
- hereses Manichaeorum in Italia exortorum, par. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D.
- hereses Waldensium, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. E. & seq.
- hereses Fraticellorum, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 1. E. & seq.
- hereses Beguinorum, par. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. E. et seq. q. 16. pag. 292. col. 1. B. & seq.
- hereses duae recentiorum Graecorum, parte secunda, q. 28. pag. 303. col. 2. B.
- heresiarchae qui dicendi sint, & varia eorum appellationes, p. 2. q. 39. pag. 299. col. 2. E. & seq. com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1.
- heresiarchae an tradendi sine misericordia curiae seculari, com. 5. p. 1. pag. 8. col. 1. com. 25. p. 2. pag. 230. col. 1.
- heresiarchae an etiam si conuertantur tradi debeant curiae seculari, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1. & 2.
- heresiarcharum consuetudo ut raro conuertatur, com. 31. par. 2. pag. 248. col. 1. E.
- heresiarchae non nisi cum exquisitissimis considerationibus recipiendi, com. 64. p. 2. pag. 330. col. 1. E. & seq.
- heresiarchis quibus nullo modo parcendum, com. 64. p. 2. pag. 330. col. 2.
- hereses ex quibus potissimum peccatis oriuntur, com. 1. pag. 84. col. 2.
- heresum incommoda, com. 26. p. 2. pag. 232.
- hereticae blasphemiae quae dicantur, comm. 66. parte 2. pag. 334. col. 2.
- hereticos denuntiare omnis Christianus obligatur, com. 2 par. 2. pag. 89. col. 1.
- heretici an sint charitatiue admonendi prius quam denuntientur, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 1.
- heresi non consideratur ex temporis diuturnitate, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2.
- hereticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2.
- hereticus est qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2.
- heretici manifesti qui sint, quid conferat intelligere, com. 58. p. 2. pag. 322. col. 1.
- heresis crimen mere est ecclesiasticum, ratione cuius etiam laici iudicibus secularibus subiiciuntur, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 1.
- heretici sunt saltem iuris fictione qui hereticos fouent cum possint extirpare, com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1.
- hereticus iudicari potest iudex ecclesiasticus si potest extirpare hereticalia, non extirpet. com. 2. p. 2. pag. 88. col. 2.
- hereticalia qui permittunt, qualiter puniantur, comm. 2. par. 3. pag. 88. col. 2.
- hereticos post mortem damnari quot modis contingit, com. 92. par. 3. pag. 572. col. 1.
- heretici multi post mortem deteguntur, & qui de hac materia differuerint, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 1.
- hereticalia qui metu mortis dicunt vel faciunt, quandoque ab heresi non excusantur, com. 66. p. 2. pag. 355. col. 2.
- hereticorum domus saepe diruuntur, com. 92. parte tertia, pag. 575. col. 1.
- hereticorum domus ut diruantur multis constitutionibus sancitum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2.
- heresis etymologiae quales sint, com. 26. p. 2. pag. 231. col. 1.
- heresis nomen quando coeperit esse infamis, com. 26. p. 2. pag. 231. col. 1.
- heresi varia multorum doctorum diffinitiones, com. 26. par. 2. pag. 233. col. 1.
- hereticus occultus an amittat fidelitatis debita, & alias obligationes, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 2. & seq.
- hereticus obligationes amissas non recuperat etiam si conuertatur, com. 168. p. 3. pag. 677. col. 1.
- heretici per fictam sanctitatem multos decipiunt, com. 22 par. 3. pag. 433. col. 1.
- hereticorum ficta sanctitas qualiter detegatur, com. 22. par. 3. pag. 433. col. 1.
- ad heresim constituendam necessaria est scientia contrariae veritatis, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 2.
- de hereticis manifestis qui differuerint, com. 58. parte 2. pag. 321. col. 2.
- heretici manifesti qui, & quot modis dicantur, com. 58. par. 2. pag. 321. col. 2.
- hereticus antequam condemnetur ne teneatur in conscientia bona sua offerre fisco, & iuxta veriore opinionem non tenetur, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1.
- Hieronymi de Praga relapsus in heresim, com. 47. par. 3. pag. 520. col. 2. & seq.
- hereticorum sectae ex causis quas eligentes instituerunt, nuncupantur, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. A.
- hereticorum sectae ab earum auctoribus saepissime nuncupantur, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2.
- heretici cuius sectae sint, quibus signis & indicibus cognoscantur, p. 3. pag. 440. col. 2. A. & seq.
- heretici omnes etsi diuersarum sectarum, conueniunt tamen quantum ad errorem, p. 2. pag. 156. col. 2. B.
- hereticorum sectam, neque simulate ad eam confutandam sequi licet, com. 44. p. 1. pag. 67. col. 2.
- hereticorum sectae in Decreto damnatae, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. B. & seq. q. 36. pag. 325. col. 2. B.
- heretici condemnati in Decretalibus, parte secunda, q. 36. pag. 326. col. 1. B.
- heretici condemnati per extraneos, parte secunda, q. 36. pag. 326. col. 1. C. & seq.
- heretici in iure civili nominati, quorum in iure canonico non videtur facta mentio, p. 2. co. 61. pag. 326. col. 1. D. E.
- heretici in Romana curia & extra, damnati a delegatis Papae, p. 2. q. 38. pag. 328. col. 1. C. & seq.
- hereticorum sectas varias & eorundem hereticorum nomina, p. 2. q. 6. pag. 243. usque ad pag. 245. col. 2.
- hereticus qui proprie & vere, & unde, et quot modis dicatur, & quot requiratur, p. 2. pag. 138. col. 1. & 144. col. 1. 167. col. 1. & 193. col. 2. & q. 1. pag. 231. col. 1. et q. 30. pag. 318. col. 1. & q. 31. pag. 318. col. 2. & com. 57. par. 2. pag. 320. & seq. col. 1. & 2.
- hereticus ex vi nominis quis dicendus sit, parte 2. q. 30. pag. 318. col. 1. D.
- hereticum proprie & vere duo constituunt, error in mente, & pertinacia in voluntate, parte 2. pag. 293. col. 2. & q. 31. pag. 318. col. 2. E.
- hereticus an sit liberos damnatos retinens, com. 3. parte 2. pag. 92. col. 2. A.
- heretici-

I N D E X.

hæreticus an sit qui metu compulsus aliquid hæreticale
committit, com. 24. p. 1. pag. 67. col. 2.
hæretici, quibus ex causis in genere aliqui dicantur, p. 2.
q. 25. pag. 325. col. 1. C.
hæreticus est qui negat animam rationalem non esse cor-
poris formam, p. 1. pag. 8. col. 1. A.
hæreticus dicitur insurgens contra Romanam Ecclesiam,
p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. B.
hæreticus quando sit censendus veniens contra determi-
nationem Papæ, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D.
hæreticos esse, quos episcopi hæreticos declarant, qualiter
intelligendum, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2.
hæretici sunt indicandi Christiani ad iudaismum transeun-
tes, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 1. D. & seq.
hæretici sunt censendi Christiani transeuntes, vel redeun-
tes ad ritus Sarracenorum, p. 2. q. 45. pag. 351. c. 2. D.
hæreticum facit opinari falsum cum pertinacia circa spe-
ctantia directe ad fidem, p. 1. q. 7. pag. 62. col. 2. D.
hæreticus an sit censendus, ac velut talis puniendus qui fa-
cta hæreticalia committit, com. 59. p. 2. pag. 322. c. 2. & se.
hæretici sunt apostatae à fide, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. D.
hæretici sunt censendi ac ut tales puniendi excommunica-
ti in causa fidei per annum in tali excommunicatione
manentes, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. C.
hæreticus non est, qui corrigi est paratus, parte prima.
pag. 21. col. 2. D.
hæreticus non est qui ignorantia probabili errat in his
quæ sunt fidei, donec sit legitime admonitus, parte 1.
pag. 63. col. 2.
hæretici non sunt apostatae ab ordine & à statu regulari,
par. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. B.
hæretici quales sint, & quibus assimilentur, parte tertia.
pag. 468. col. 2. E. & seq. & 469. col. 2. D. E.
hæreticus ne quis habeatur tria credere debet, p. 2. q. 32.
pag. 319. col. 2. D. E. & q. 35. pag. 325. col. 1. B.
hæretici alij manifesti & notorii, alij occulti, & secreti, &
qui sint, par. 2. pag. 118. col. 2. & q. 33. pag. 321. c. A. B.
& seq. p. 3. pag. 429. col. 1. B.
hæretici relapsi qui dicantur, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. C. D.
hæretici perseverantes qui dicantur in concilio Tarraco-
nensi, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 1. & 2.
hæretici qui dicantur sponte venire, com. 12. parte tertia.
pag. 411. col. 1.
hæretici Perfecti qui dicantur: res scitu digna, com. 25.
par. 2. pag. 229. col. 2.
hæretici in zabbatati qui dicantur, com. 25. parte secunda.
pag. 227. col. 2.
hæretici alij affirmativi & alij negativi, & qui sint, p. 2.
q. 34. pag. 322. col. 1. E. com. 59. p. 2. pag. 322. col. 1.
hæretici alij penitentes, alij vero impenitentes, seu pertina-
ces, & qui sint, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. & 33. col. 2.
& late, com. 45. p. 2. pag. 331. & seq.
hæretici pro martyribus adorari cupiunt, & id olim pro-
hibitum, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1.
hæreticos reuelandos esse admonebunt populum, & per
edictum est sub excommunicationis pœna iubebunt inqui-
sitores, p. 3. pag. 407. & seq. c. 2. E. & seq. hæretici sub
pœna excommunicationis manifestandi, p. 2. pa. 136. c. 1. C.
hæreticos non reuelans, an suspectus fiat de hæresi vehe-
menter, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2.
hæreticorum erroribus adherere tum ex verbis tum ex
factis indicatur, & quæ illa sint, parte secunda, q. 50.
pag. 366. col. 1. E. & seq.
hæreticus qualiter deprehendatur ex verbis, & ex factis,

com. 24. p. 3. pag. 438. col. 2. & seq.
hæretici varijs modis sophisticandi verba ad suos obtegē-
dos errores utuntur, p. 3. pag. 430. & seq. col. 1. A. & se.
hæretici qui facilius & qui difficilius conuincuntur, com.
21. p. 2. pag. 429. col. 2.
hæreticorum pulchra cum rebus fœtidis & venenatis cō-
paratio, p. 3. pag. 470. col. 1. A. & seq.
hæreticorum dogmata nosse conuenit inquisitores, com.
41. par. 2. pag. 246. col. 2.
hæreticorum multitudine abundante quid inquisitor face-
re debet, com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2.
hæreticorum responsionibus fraudulentis quomodo oc-
currendum, p. 3. pag. 433. col. 1. E. & seq.
hæreticorum rationes soluenda ut conuertantur, com. 46.
par. 3. pag. 517. col. 1.
hæreticorum cauilli quomodo deuitandi, com. 22. parte 3.
pag. 341. col. 2.
hæreticorum dementia quibus modis agnoscenda, com. 22.
par. 3. pag. 432. col. 1.
hæreticorum vsitata malitia per protestationem errores
suos tueri, com. 26. p. 1. pag. 78. col. 2.
hæretici ipso iure sunt condemnati, p. 2. pag. 157. col. 2. C.
hæreticus quo modo condemnatur tam penitens quam
impenitens, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E. & seq.
hæreticus cum ubique peccet, ubique capi, iudicari & pu-
niri potest, p. 2. pag. 208. col. 1. A.
com. 91. p. 3. pag. 569. col. 1.
hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit,
& spoliare, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1. & seq.
hæreticorum punitio per quoscunque excommunicatos
ferri potest, p. 2. pag. 199. col. 1. E.
hæretici potius in carcere curiæ ecclesiasticæ quam secu-
laris custodiendi sunt, si inquisitores proprio carcere
careant, p. 3. pag. 449.
hæreticorum muri, carceres, clauæ, custodes, & custodū
ministri qualiter constituenda, p. 2. pag. 111. col. 2. B.
hæreticus quando & quo modo audiatur in iudicio, p. 2.
pag. 173. col. 2. D.
hæreticum sine ulla audientia curiæ seculari relinquendū
quomodo intelligendum, p. 2. pag. 150. col. 1. B.
hæretici quo mortis genere afficiendi, com. 45. parte 2.
pag. 331. col. 2.
hæretici exhumandi & comburendi, & locus pollutus re-
conciliandus, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1.
hæretici comburendi, lege euangelica, canonica, ciuili &
consuetudinaria, par. 2. pag. 149. col. 2. A. B.
& pag. 170. col. 2. D. E.
hæretici comburendi per legem Frederici, com. 65. par. 2.
pag. 331. col. 2.
hæretici omni dominio priuantur, com. 165. parte tertia.
pag. 674. col. 1.
hæretici banniti & diffidati, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.
hæretici sunt infames, vide, Infames, & Infamia.
hæretici quando caperint iuris infamia notari, com. 4. p. 1.
pag. 31. col. 1.
hæretici an sint ipso iure priuati beneficijs suis, com. 162.
par. 3. pag. 666. & 667.
hæretici, vel eorum fautores, & filij usque ad secundam
generationem, omnibus beneficijs & officijs priuantur,
par. 2. pag. 104. col. 1. E.
hæretici ter in anno anathematizabantur olim, com. 22.
par. 2. pag. 132. col. 1.
hæretici post mortem anathematizantur, non tamen ex-
communicantur, com. 4. p. 2. pag. 89. col. 2.
hæreticus

I N D E X.

- hereticus post mortem accusari & damnari potest*, par. 2. pag. 195. & seq. col. 1. B
- hereticos post mortem condemnari quot modis contingit*, par. 3. pag. 571. col. 1. & 2. & seq. com. 92. pag. 570. col. 1. A
- hereticorum culpas publice legi maxime expedit*, com. 42. p. 3. pag. 499. col. 2
- hereticus a sententia diffinitiva non appellat*, p. 2. pa. 212. col. 2. B. & com. 31. p. 3. pag. 456. col. 2
- heretici sepultura priuati*, & quare, comm. 89. parte 3. pag. 566. col. 2
- hereticos sepultura priuari quid sit*, p. 2. pag. 195. c. 2. D
- hereticorum mortuorum cadauera exhumanda*, & comburenda, p. 3. com. 92. pag. 574. col. 1
- hereticos scienter in loco sacro sepelientes*, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 40. pag. 566. col. 2. A & late com. 89. p. 3. pag. 566. & seq.
- heretici contra hereticum admittitur testimonium*, p. 3. q. 69. pag. 607. col. 1. A. B & com. 118. p. 3. pag. 612
- hereticorum nomina delenda e libris catholicorum*, cō. 4. par. 2. pag. 95. col. 2
- hereticorum imagines honorifice non pingenda*, comm. 4. par. 2. pag. 95. col. 2
- hereticorum memoriam damnare omni tempore*, etiam post quadraginta annos inquisitores possunt, com. 92. par. 3. pag. 571. col. 2
- heretici aut suspecti non debent esse in familia*, aut consilio potentum, com. 4. p. 3. pag. 395. col. 1
- hereticorum domus*, vel ubi conuenticula habuere, vel ubi habitauerunt, diruenda, p. 3. com. 90. pag. 574. c. 2. & seq.
- heretici & ceteri ab ecclesia præcisi velut extranei habendi sunt*, nisi conuertantur, p. 2. pag. 146. col. 2. A
- hereticis interdictus omnis actus legitimus*, par. secunda. pag. 142. col. 1. E
- hereticis nihil nec in vita, nec in morte est conferendum*, par. 2. pag. 146. col. 2. C. D
- hereticis quibuscunque nihil relinquendum*, com. 5. p. 2. pag. 66. col. 1.
- hereticorum filiis etiam catholicis nihil relinquendum*, par. 2. pag. 140. col. 2. A
- heretici non sunt ab aliquo in hospitio recipiendi*, par. 2. q. 12. pag. 270. col. 2. D
- hereticis non sunt largienda elemosynæ*, parte 2. q. 12. pag. 270. col. 2. D
- heretico fame pereunti cibus dari potest*, quia conuerit, potest, p. 2. pag. 146. col. 2. C. D
- hereticis in quibus sit defensio denegata*, & in quibus cōcessa, p. 2. pag. 153. col. 2. A. B
- hereticus pœnitens*, vel relapsus si præsens sit, e foro ecclesiastico eicitur iudice seculari præsente, parte 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
- heretici pœnitentes non relapsi, ad abiurationem admittuntur*, p. 3. q. 91. pag. 640. col. 1. C
- heretici pœnitentes & non relapsi, abiurata hæresi, in perpetuum carcerem detrudendi*, p. 3. pag. 503. col. 1. E & q. 93. pag. 641. col. 2. A
- heretico pœnitenti præter carceris pœnam, salutaris pœnitentia imponi debet*, p. 3. q. 95. pag. 632. col. 1. E
- hereticus ubique capi, & puniri potest*, com. 91. parte 3. pag. 569. col. 2
- heretici pœnitentes post sententiam perdunt bona nisi ex gratia illis reddantur*, p. 3. q. 109. pag. 654. col. 1. E
- heretici impœnitentes traduntur curiæ seculari*, parte 3. quest. 98. pag. 646. col. 1. E
- hereticus perseuerans eternaliter damnatur*, nec ei prodest baptismus, elemosyna, vel martyrium, parte 2. pag. 85. col. 1
- heretici negatiui, ut impenitentes condemnandi sunt*, p. 2. q. 34. pag. 322. col. 2. A. & com. 48. p. 3. pag. 584. col. 2
- heretici pertinaces antequam iradantur curiæ seculari admonendi sunt*, & per scripturam sacram conuincendi & conuertendi, com. 46. p. 3. pag. 516. c. 1. E. & seq.
- hereticus occultus non tenetur restituere bona fisco*, in conscientia, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1
- hereticus post abiurationem præstitam absoluendus est ab excommunicatione*, p. 3. pag. 497. col. 1. B
- hereticum redeuntem, & abiurantem absolvere potest episcopus & inquisitor*, p. 3. q. 92. pag. 640. col. 2. D. E
- hereticum reconciliare plene, an inferior Pontifice possit*, par. 2. pag. 181. col. 1. C
- heretico non est soluendum quod ei prius erat sub pœna, aut iuramento promissum*, p. 2. pag. 166. col. 2. A
- hereticorum subditi absoluti sunt a debito fidelitatis*, p. 3. q. 119. pag. 675. col. 2. C. D
- hereticorum redeuntium differentia*, p. 3. pag. 507. c. 1. D
- hereticis redeuntibus sero, minus est fidendum*, parte 3. pag. 507. & seq. col. 1. E
- hereticis redeuntibus possunt inquisitores bona sua condonare*, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1. A
- hereticis vel eorum fautoribus credentibus, ac receptatoribus sponte venientibus, tempus gratiæ assignant inquisitores*, p. 3. pag. 409. col. 2. & seq.
- hereticorum conuersione sit ficta prouidendum*, parte 3. pag. 503. col. 2. A
- hereticorum receptatores qui sint, & qualiter puniendi*, par. 2. q. 51. pag. 368. col. 2. D. & seq. & com. 76. p. 2. pag. 369. col. 2
- hereticorum defensores quotuplices sint, & qua ratione puniendi*, p. 2. q. 52. pag. 370. col. 2. A & com. 77. p. 2. pag. 370. col. D
- hereticorum credentes sunt in duplici genere, & quidam sunt heretici, & quidam suspecti tantum*, par. 2. q. 50. pag. 366. col. 1. C. & col. 2. B. C & com. 75. p. 2. ibidem. E
- hereticorum fautores qui censeantur & qua ratione puniendi*, p. 2. q. 53. pag. 371. col. 2. C. & seq. & com. 78. p. 2. pag. 372. col. 1
- hereticorum fautores censentur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis præstare debitum iuramentum*, p. 2. pag. 372. col. 2. A. B. & seq.
- heretici receptatores, & c. excommunicati sunt; & ita decedentes, nec eos sepellire, nec pro eis orare licet*, par. 2. pag. 105. col. 1. A. & pag. 135. col. 2. C. D
- hereticis aut credentibus, & ceteris similibus non sunt administrationes committende*, com. 4. p. 3. pa. 394. c. 2
- hereticos citatos instruens, ut veritatem subtriceant & dicant falsitatem, suspectus vehementer censetur*, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. B
- hereticos visitans, vel deducens post obiuratam heresim, ut hereticus relapsus censetur*, parte secunda, q. 58. pag. 386. col. 1. C
- hereticos visitans, deducens, receptans scienter, suspectus vehementer est*, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A
- Hermanus Italus hereticus*, p. 3. com. 92. pag. 572. col. 1
- Hermogeniani heretici qui*, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A & com. 31. p. 2. pag. 250. col. 1
- Herodianorum errores*, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D. & seq. historia

I N D E X.

Historia ad intelligendam decretalem damnamus, par. 1. com. 1. pag. 5. col. 1. A
historia quando probent, p. 2. pag. 174. col. 2. C
Homo ab initio bonus creatus, p. 1. pag. 19. col. 2. E
Homines religiosi qui statum penitentiae profitebantur, dammodo ecclesiastici habitus, comm. 146. parte tertia. pag. 644. col. 2
Honorij litterae declarantes Abbatem Ioachinum virum catholicum, & eius obseruantiam salutarem, parte prima com. 1. pag. 6. col. 1. B
Honorij iij. litterae, quibus condemnatur secta pseudo Apostolorum, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq.
Eugo de Felonete, seu Fenouello episcopus Valentinus, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. D.
Hydroparastatae haeretici qui, com. 62. p. 2. pa. 372. c. 2. A
Hydromantiae libri damnati, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A
Hypostasis quid apud Graecos, p. 1. pag. 12. col. 1. E
Hypostasis quale nomen, p. 1. pag. 25. col. 1. D. E

I

I*acobus Rex Aragoniae catholicae fidei defensor acerrimus*, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A
Iacobus Iusti haeticus, Valentiae abiuratus prius haesibus, fuit immuratus, p. 1. q. 11. pag. 266. col. 1. C. & D
 com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. E
ignis est haeticorum poena, p. 2. pag. 149. col. 2. D
 & pag. 170. col. 2. E
ignorantia cunctorum errorum mater, p. 1. pag. 23. c. 2. B
ignorantia quando excuset aliquem, ne videatur credens haeticorum, com. 75. p. 2. pag. 377. col. 2
ignorantia eorum quae ad fidem pertinent, an & quando excuset ab haesi, multis regulis copiose explicatum, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. A
ignorantia circa articulos fidei non excusat ab haesi, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. A
ignorantia quando excuset rudes in fide, com. 21. parte 1. pag. 61. col. 2
ignorantia inuincibilis ab haesi excusat, & quae dicatur, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. & pag. 65. col. 1.
ignorantia affectata non excusat ab haesi, com. 22. par. 1. pag. 63. col. 2
ignorantia crassa & supina errantes non excusantur ab haesi, & qualiter intelligatur, co. 22. p. 1. pag. 63. c. 2
ignorantia probabilis ab haesi excusat, com. 22. parte 1. pag. 65. col. 1.
ignorantia falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur, par. 2. pag. 168. col. 1. A
ignorantia circa articulos fidei non excusat, com. 1. par. 2. pag. 87. col. 2
ignorantes & coacti virtute sacramentorum quando recipiant gratiam, p. 2. pag. 146. col. 1. B
illustres viri qualiter a carceribus relaxandi, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 2
imago seu statua absentis quando producenda, co. 49. p. 3. pag. 533. col. 2
imago seu statua damnati post mortem producenda in publicum brachio saeculari tradenda, & comburenda, p. 3. com. 92. pag. 574. col. 1
imagines seu statuas haeticorum comburendi ritus in tribunali inquisitionis quando ceperit, com. 49. par. 3. pag. 534. col. 1
imagines haeticorum ad honorem non pingenda, sed ad dedecus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2
immensus Deus cur dicatur, par. 1. pag. 8. col. 1. B
 & pag. 16. col. 1. E

immunitas omnis cessat quo ad crimen haesis, com. 77. par. 3. pag. 557. col. 2
immunis ab haesis accusatione & absoluendus quando quis censeatur, p. 3. pag. 474. col. 1. B. C
immunis & insons quis in sententia absolutoria non est pronunciandus, & quare, p. 3. pag. 475. col. 2. D. E
 sed hoc quandoque fallit, com. 37. p. 3. pag. 474.
immunes ab haesis nota vno tempore, alio non excusantur, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. A
immurandi haetici, qui sint, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1
immurandi sunt qui grauiter contra fidem delinquant, co. 46. p. 3. pag. 517. col. 2
immurandus clericus prius verbaliter est degradandus, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 1
impeditores directe vel indirecte officij inquisitionis quoniam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. D. E
impedire directe, & indirecte, quid, com. 79. parte secunda. pag. 375. col. 2
impedientes directe officium inquisitionis excommunicati sunt, sed non haetici, p. 2. q. 54. pag. 372. col. 1. B. C
impeditores sacri officij inquisitionis qualem haesis suspicionem contrahant, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. & seq. com. 60. pag. 325. col. 1
 & com. 81. pag. 382. col. 1. p. 2
impeditores sacri officij inquisitionis puniendi sunt velut haeticorum fautores, par. 2. q. 54. pag. 375. c. 1. D. E
 com. 16. p. 2. pag. 369. col. 2
impedientes officium inquisitionis, vel alicui haetico fauentes, de quibus interrogandi, com. 79. parte secunda. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquisitionis coercendi ab inquisitoribus, & cur, p. 3. q. 36. pag. 563. col. 1. A
 & q. 45. pag. 576. col. 1. E com. 79. pag. 375. col. 2
 com. 79. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquisitionis quas poenas incurrant, par. 2. q. 123. pag. 681. & seq. col. 1. D
 & q. 124. pag. 682. col. 2. B. & com. 79. p. 2. pa. 376. c. 1
impense de bonis reorum qui capiuntur, fiant, com. 133. par. 3. pag. 650. col. 2
impenitentes & pertinaces haetici qui sint dicendi, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. D. E
impenitentibus haeticis, qui scripserint, com. 65. par. 2. pag. 331. col. 2
impenitens haeticus quomodo condemnetur, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E
impenitentes non sunt statim brachio saeculari tradendi, sed adhibenda maxima cura ad eos conuertendos parte 3. pag. 516. col. 1. E & seq. com. 42. par. 3. pag. 499. col. 2
impenitens non relapsus vsq; ad sententiam admitti potest, deinde abiurans perpetuo est immurandus, & si est in sacris, degradandus, p. 3. pag. 515. col. 1. B. C. & seq.
impenitens non relapsus si postquam est traditus brachio saeculari dicat se velle penitere, & haeses abiurare, an sit recipiendus, par. 3. pag. 516. col. 1. A. B. & seq. & com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1.
implicite credenda quae, p. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. D
impressores, & bibliopola ad quid obligentur ex decreto synodi Salysburgensis, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
impressores librorum damnatorum qualiter puniendi, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
impressoria artis incommoda, co. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
impuberes & senes terreri possunt, & leuiter torqueri, com. 39. p. 3. pag. 483. col. 2

I N D E X.

Impunitatis cautela, an sint promittenda reo, ut veritatem fateatur, com. 23. p. 3. pag. 436. col. 2.
Impunitas relapsis non est promittenda, com. 23. parte 3. pag. 437. col. 1.
Impunitas promissa reo, an sit seruanda, com. 23. parte 3. pag. 437. col. 2.
Impunitas ab inquisitorib. promissa, in quibus pœnis seruanda sit, com. 23. p. 3. pag. 437. col. 2.
Inanimata res quandoq; puniuntur, p. 2. p. 196. c. 1. D. E.
Incarnationis mysterium fidem Trinitatis includit, p. 1. q. 6. pag. 62. col. 1. E.
Incarnationis Christi notitia ante peccatum qualis fuerit, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 2. A.
Incarnationis mysterium semper oportuit creditum esse, par. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. A.
Incarnatus Christus cur in Maria Virgine, parte prima pag. 25. col. 1. C.
Incarnatus filius Dei cur eo tempore fuerit, parte 1. pag. 24. col. 2. E. & seq.
Incestus cum quibus committatur, & incestuosi Deo abominabiles, p. 2. pag. 213. col. 2. A.
Incidentia, dependentia, & connexa quæ dicantur, com. 9. par. 3. pag. 403. col. 2.
Incomprehensibilis Deus & cur, p. 1. pag. 111. col. 1. C.
Indicia & suspitione ex quibus casibus oriatur, com. 110. par. 3. pag. 598. col. 1.
Indicia, quæ leuia, quæ graua, & quæ violenta, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 2.
Indicijs an crimina probentur, p. 2. pag. 165. col. 1. A. B. & pag. 201. col. 1. B.
Indicia quando probent. p. 2. pag. 195. col. 2. A.
Indicium an faciat dictum sacerdotis reuelatis confessio-nem, com. 25. p. 2. pag. 228. col. 2.
Indicia quibus hæretici variarum sectarum cognoscun-tur, p. 3. pag. 433. col. 2. C. D. & seq.
Indicia quinque ad cognoscendos hæreticorum fautores, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 2. & seq.
Indicia quæ faciunt hominem de hæresi vehementer suspe-ctum, com. 81. p. 2. pag. 393. col. 2.
Indiciorum exemplum reo dandum, & dilatio conceden-da, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2.
Indicia plura uehementia sufficiunt ad torturam. p. 3. q. 61. pag. 592. col. 2. A. col. 110. p. pag. 596. col. 2.
Indicia præcedant torturam, quæ probata esse debent & legitima, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2.
Indulgentiæ cruce signatis concessæ, p. 2. pag. 102. col. 1. C.
Indulgentiam plenariam omnium peccatorum sequuntur inquisitores in vita & in morte, & quoties in vita p. 2. pag. 131. col. 1. & 2. & p. 3. q. 130. pag. 686. col. 1. A. com. 179. p. 3. pag. 686. col. 2.
Indulgentias concedere potest inquisitor, p. 3. pag. 427. col. 1. B. C. com. 176. p. 3. pag. 684. col. 1.
Indulgentiæ concedi debent ab inquisitorib. omnibus exi-stentibus præsentibus abiurationi reorū, p. 3. pag. 487. col. 1. E. & seq. & pag. 484. c. 1. D. & pag. 498. c. 1. C. D.
Indulgentiæ, quas consequuntur hæreticos persequentes, p. 2. pag. 161. c. 1. A. com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2. E.
Indulgentiam trium annorum qui consequatur, com. 177. p. 3. pag. 684. col. 2. & com. 168. eadem pag. & c.
Infamia grauis hæresis, quæ dicatur, & quomodo agnosca-tur, com. 38. p. 3. pag. 480. col. 1.
Infamiæ multi effectus, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2.
Infamia est hæreticorum pœna, & quali notetur, & quā-do cæperint tali pœna infamiæ notari, com. 4. parte 1.

pag. 30. col. 1. & pag. 31. col. 1.
Infames sunt hæretici ipso iure ante sententiam à iudice latam, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2.
Infamia à quibus oriri debeat, ut reus pœna ordinaria ple-ctatur, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2.
Infamia de hæresi oritur contra aliquem, ex eo quod in lo-cis suspectis sit versatus, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1.
Infamia ubi requiritur nõ sufficit rumor, p. 2. pag. 197. c. 1.
Infamia de hæresi, ubi per duos testes integros fuerit pro-bata, pœna criminis ordinaria imponitur, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2.
Infamiam hæreticis remittere non possunt inquisitores, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 1.
Infamia cum iudicijs uehementibus vno vel pluribus suf-ficiens est ad torturam, p. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. D. E. & 598. col. 1. com. 110. par. 3.
Infamia cum vno teste de scientia est sufficiens ad torturam, par. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. C. & pag. 592. col. 1. E. & com. 110. par. 3.
Infames efficiuntur Magistratus nolentes obedire inqui-sitoribus, & eis præstare debitum iuramentum, p. 3. pag. 401. & seq. col. 1. C. D. & seq.
Infames recipiuntur in testes in causa fidei, p. 3. quæst. 66. pag. 606. col. 2. B. C. com. 115. & seq. par. 3.
Infamare nõ potest quispiã se ipsum de crimine hæresis si-ne grauißima nota mortalis culpe, cõ 48. p. 527. c. 2. A.
Infamatus de hæresi ob familiaritatẽ cum his quos hære-ticos esse cognouit, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A.
Infamato in pluribus locis, in illis satisfacere debet, com. 38. p. 3. pag. 477. col. 1.
Infans sine baptisma decedens diuina visione priuatur, p. 2. pag. 38. col. 1. D. & com. 11. p. 1. pag. 39. col. 1.
Infidelis est qui nõ hêt certitudinem fidei, p. 2. p. 80. c. 1. A.
Infideli non est credendum in præiudicium alterius, par. 2. pag. 80. col. 1. A.
Infideles siue baptizati, siue non, regulariter testes esse nõ possunt, p. 2. pag. 143. col. 2. & pag. 166. col. 2. B.
Infidelibus quæ ratione quandoque ab Ecclesia bellum in-feratur, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 1. F. C.
Infidelibus quibuscunque non est permittenda lectio li-brorum prohibitorum, com. 3. p. 2. pag. 49. col. 2.
Infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesiæ, par. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. D. E.
Infirmas propter quã inquisitor remoueri potest, com. 61. p. 3. pag. 543. col. 2.
Inhabilitari vsque ad primam lineam vel secundam quid sit, com. 164. p. 3. pag. 672. col. 1.
Inhabiles ad testificandum admittuntur in crimine hære-sis, p. 2. pag. 202. col. 1.
Iniuriosum verbum quid dicatur, com. 116. p. 3. p. 608. c. 2.
Iniuste damnatos hereticos qui dicunt, eorum videntur fautores, com. 78. p. 2. pag. 374. col. 2. A.
Inimicitia capitalis quæ sit, arbitrio iudicantis relinqui-tur, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 2. E. & seq.
Inimici capitales multum nocere possunt in crimine, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1. E. & seq.
Inimicitie capitales inuestigari debet p inquisitores à suis cõsiliarijs, & alijs probis viris, p. 3. p. 622. c. 2. A & se.
Inimicitie capitales vnde oriantur, & qualiter proben-tur, com. 38. p. 3. pag. 448. col. 2. A. B.
Inimicitiarum capitaliũ causæ quæ sint, & quomodo ob-seruandæ, com. 116. p. 3. pag. 607. 608. & 609. col. 1.
Inimicitia capitalis causæ notatæ lege Hispana, com. 116. par. 3. pag. 607. col. 2.

Inimici

I N D E X.

*Inimici habentur qui cum inimicis capitalibus commu-
rantur, & qui ex contraria sunt familia vel factione,
com. 116. p. 3. pag. 609. col. 2.*
*inimicitia nascitur ex faeminarum nobis sanguine coniun-
ctarum honore violato, com. 116. p. 3. pag. 608. col. 2.*
*inimici capitales in causa fidei non admittuntur in testes,
par. 3. pag. 446. col. 2. A. & q. 67. pag. 606. col. 2. E
com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1.*
*inimicis capitalis descendentes pro inimicis habentur, &
ideo à testimonio repelluntur, com. 116. p. 3. p. 609. c. 2.*
*inimicitia non capitales non euacuant dictum testis, com.
28. p. 3. pag. 449. col. 1.*
*inimicitia graues dicta testium debilitant, sed testes non
repellunt, p. 3. pag. 446. col. 2. C. D.*
*Innocens & immunis non est pronunciandus qui absolui-
tur, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1.*
*Innocens & immunis pronūciandus est q. absoluitur, quādo
per falsos testes est delatus, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 2.*
*Innocentiū iij. restituta inscriptio rescripti, com. 124. p. 3.
pag. 628. col. 1.*
Inquisitio quid sit, & quotuplex, cō. 16. p. 3. pag. 417. col. 1.
Inquisitio specialis quid sit, com. 16. p. 3. pag. 417. col. 2.
*inquisitionis delegata officium quando ceperit, com. 32.
pag. p. 3. 461. col. 1.*
*inquisitio diligens adhibenda in rebus magnis, parte 2.
p. 3. pag. 205. col. 1. E.*
*inquisiti non debent in notitiam testium peruenire, com.
29. p. 3. pag. 459. col. 2.*
*inquisitionis officium impediētes directe vel indirecte, qui
nam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. E.*
*inquisitionis officium impediens scienter, est suspectus ve-
hementer de heresi, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. D.*
*de inquisitoribus hereticae prauitatis qui tractauerint,
com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1.*
*inquisitor prudentissimus esse debet, com. 50. parte tertia.
pag. 535. col. 2.*
*inquisitores quare olim fuerint constituti, com. 32. par. 3.
pag. 461. col. 1.*
*inquisitores quadraginta annorum esse debent, & quare
cum episcopis triginta sufficiant, & sufficit eis quadra-
gesimum incepisse, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. C.
& com. 51. p. 3. pag. 525. & seq.*
*inquisitor est iudex in foro exteriori, et nō in interiori, ac
ideo sacramentales confessiones non audiat, parte 3.
pag. 410. col. 1. B. com. 12. p. 3. pag. 412. col. 2.*
*inquisitor theologus, & iurisperitus simul eligendus,
com. 50. p. 3. pag. 535. col. 2.*
*inquisitores ubi duo sunt, alter theologus, iurisperitus al-
ter eligatur, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1.*
*inquisitor non est ordinarius iudex, sed Papæ delegatus,
cuius personā representat, etiā si institutus sit à praela-
tis ordinis sui, p. 3. q. 3. & q. 4. pag. 576. col. 1. D. E.
& com. 53. p. 3. pag. 537. c. 1. & cō. 79. p. 3. pag. 559. c. 1.
& p. 3. q. 6. pag. 539. col. 2. A. & seq.*
*inquisitores iudices delegati sunt ad vniuersitatem perso-
narum, com. 53. p. 3. pag. 537. col. 1.*
*inquisitores, in causa heresis animaduertendi in hereti-
cos substituuntur in locum episcoporum, com. 50. p. 3.
pag. 535. col. 2.*
*inquisitores eligendi potestas cur tributa praelatis ordi-
num, com. 52. p. 3. pag. 536. col. 2.*
& quibus rescriptis, ibidem.
*inquisitores subdūtur praelatis ordinis in cōcernentib. of-
ficiū inquisitionis, p. 3. q. 12. pag. 542. col. 2. B. C. & seq.*

*inquisitores & episcopi quæ scire de fide teneantur, p. 1.
q. 12. pag. 75. col. 1. E. & com. 21. p. 1. pag. 61. c. 1.*
*inquisitores explicitam fidei notitiam habere debent, cō.
21. p. 1. pag. 61. col. 1. E.*
*inquisitori vnde sit in suis sumptib. & ministrorū solarijs
subueniēdū, & si illi stipendia necessaria desunt, ab in-
quisitis quatenus præbere possit, parte 3. quæstio. 104.
pag. 650. col. 1. A. B. & com. 157. p. 3. pag. 653. col. 1.
& com. 153. p. 3. pag. 650. col. 1.*
*inquisitores & eorum res ab omnibus oneribus sunt im-
munes, & ab omnibus debent protegi, & immunes ser-
uari vbique, p. 3. pag. 492. col. 2. D. E.
& com. 1. p. 3. pag. 392. col. 1 & 2. E.*
*inquisitor antequam suum officium exequatur, praela-
tos locorum adire debet, & quot diebus spectare epi-
scopum debeat, p. 3. q. 49. pag. 390. col. 1. A. B.
& pag. 391. col. 2. B. C.*
*inquisitor familiam armatam habere potest, parte 3. q. 50
pag. 583. col. 2. E.*
*inquisitor requirere debet episcopū, & è contra, quando
simul conuenire nolunt, p. 3. q. 49. pag. 580. col. 1. C. D.*
*inquisitor maior eest episcopo potestate ordinaria proce-
dente, & in causa fidei cur maior, p. 3. q. 5. pag. 537.
col. 2. E. com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2.*
*inquisitor & episcopus pares sunt, cū ambo potestate de-
legata procedunt, & quādo pares, & quando nō. par. 3.
q. 5. pag. 537. col. 2. D. & com. 54. p. 3. pag. 538. col. 1.*
*inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore præ-
cedere possunt, & quando diuim procedere dicantur,
p. 2. pag. 106. col. 2. par. 3. q. 52. pag. 581. col. 2. C.
& com. 90. p. 3. pag. 577. col. 2.*
*inquisitor per se sine episcopo quæ præstare possit, & quæ
nō & è contra, p. 2. pag. 112. col. 1. C. D.
& par. 3. q. 47. pag. 577. col. 1. E. & seq.
& q. 48. & 49. pag. 578. col. 1. & seq.*
*inquisitor & episcopus studeant vt conformes sint, & si
discordes fuerint, superiorem consulant, com. 59. par. 3.
pag. 580. col. 2.*
*inquisitor rationem episcopo reddere non tenetur de acce-
ptis gratia expensarū, p. 3. q. 105. pag. 651. col. 2. B. C.
& com. 154. p. 3. pag. 651. col. 2.*
*inquisitor & episcopus possunt sibi mutuo vices suas cō-
mittere in his quæ neuter per se potest, p. 3. quæst. 49.
pag. 580. col. 1. B. C.*
*inquisitor cum episcopo statuta contra hereticos edita in-
terpretari potest, & solus etiā inquisitor per se, par. 3.
q. 85. pag. 634. col. 2. D. & q. 86. eadem pag. col. 2.*
*inquisitores & eorum commissarij libros damnatos legere
possunt, non episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 1.*
*inquisitor & episcopus tenentur ad secretū quod alijs in-
dicunt, sed non possunt se mutuo excommunicare ob il-
lius reuelationem, p. 3. q. 82. & com. 130. pag. 633.
col. 1. B. & p. 3. q. 82. pag. 633. col. 1. C. & seq.*
*inquisitores duo simul & separatim proceder. possunt, et
quare, com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1.*
*inquisitores proprijs impensis in hereticos inquirant, cō.
153. p. 3. pag. 651. col. 1.*
*inquisitores damnare hereses qualiter intelligendum,
com. 36. p. 2. pag. 267. col. 2.*
*inquisitor non potest procedere cōtra papā deprehensum
in heresi, p. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. C.*
*inquisitores non possunt procedere cōtra officiales & nū-
tios sedis Apostolicæ sine licentia Papæ, parte secunda.
pag. 125. col. 2. C. & seq.*
inquisi-

Inquisitor sine speciali mandato Papæ non inquit contra episcopum in causa hæresis, sed si culpabiles fuerint, nuntiat Papæ. Et quibus casibus in eos procedere, & quid cōtra eos possint, p. 2. pag. 109. col. 2. C. D. & com. 76. p. 3. pag. 556. col. 1. & 2.

Inquisitores non possunt procedere contra episcopos & prælatos alios, superiores hæreticos, seu de hæresi suspectos, p. 3. q. 27. pag. 555. col. 2. D. & seq.

Inquisitor cōtra inquisitorē procedere nō potest, p. 3. q. 30. pag. 558. col. 2. B. C. & com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2.

Inquisitores contra officiales vel nuntios Papæ procedere non possunt, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. & seq.

Inquisitor non potest absque episcopo aliquem definitiue de hæresi cōdemnare, torquere, vel pœna carceris punire, & an solus pronuntiet clericū hæreticum degradandum, p. 3. pag. 286. col. 2. C. & com. 45. pag. 513. col. 2.

Inquisitor solus, aut episcopus solus canonicam purgationem non indicat, com. 97. p. 3. pag. 507. col. 2.

Inquisitores non possunt famæ restituere, com. 4. parte 1. pag. 30. col. 1.

Inquisitores multis modis procedere possunt contra absentes com. 91. par. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. & 2.

Inquisitores de quæstionibus usurarum se non intromittant, p. 2. pag. 106. col. 1. C.

Inquisitores ad libitum sibi socios assumere non possunt, sed prælati eis congruentes & gratos assignare debent, par. 3. q. 10. pag. 551. col. 1. C.

Inquisitores non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hæresim manifestam, p. 2. pag. 111. col. 1. D. E. & pag. 134. c. 1. C. & pag. 2. quæst. 42. pag. 336. col. 1. E. & seq.

Inquisitor quando possit cognoscere an sortilegia spectent ad suam iurisdictionem, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 2.

Inquisitores ob delictum clericorum bona ecclesiarum non proscribant, p. 2. pag. 175. col. 2. C.

Inquisitores contra quos generaliter ex officio suo procedant, pag. 3. q. 45. pag. 576. col. 1. C.

Inquisitor aduersus quoslibet laicos procedere potest, & quando contra illos procedere non debeat, com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2. & seq.

Inquisitores & si contra reges procedere possint, tutius tamen erit, vt prius informetur Papam, parte 3. q. 31. pag. 559. col. 2. C. D.

Inquisitores possunt contra exemptos etiam religiosos, & sacerdotes procedere, parte tertia. q. 28. & quæst. 29. pag. 557. col. 1. B.

Inquisitores aduersus suspectos etiam procedunt, com. 12. par. 2. pag. 103. col. 2.

Inquisitores coercēt disputantes de fide ob malum finem, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1.

Inquisitores procedunt cōtra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, p. 3. q. 44. pag. 576. col. 1. A.

Inquisitores procedunt contra renuentes iurare in causa fidei, p. 3. q. 41. pag. 567. col. 2. E.

Inquisitores procedere possunt contra impeditores sacri officij, & cur, cō. 79. p. 2. pag. 375. c. 2. & pag. 102. col. 1.

Inquisitores procedunt etiam contra mortuos, p. 3. q. 43. pag. 470. col. 1. A. com. 92. p. 3. pag. 570. col. 1. & 2.

Inquisitores procedunt contra sepelientes scientes hæreticos in loco sacro, par. 3. q. 40. pag. 566. col. 2. A. com. 89. p. 3. col. 2. eadem. pag.

Inquisitores procedunt contra aduocatos, notarios, & omnes alios patrocinantés hæreticis, parte 3. q. 39. com. 88. pag. 565. col. 2. B.

Inquisitores cognoscunt de crimine iterantium baptisimum, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 1. E.

Inquisitor procedit cōtra delatos domicilium transferētes à terris suæ iurisdictionis, & cur, par. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. E. com. 33. p. 3. pag. 464. col. 2.

Inquisitores in quibus Iudeos delinquentes punire possint p. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. B. C.

Inquisitores punire possunt Iudeos præbentes Christianis auxilium, consilium, vel fauorem, velut hæreticorum fautores, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. B. C.

Inquisitores cognoscere debent de Iudeis, & infidelibus inuocantibus demones, par. 2. quæst. 49. pag. 357. col. 2. B. & seq.

Inquisitores procedere possunt contra quæstuarios prædicantes, p. 3. q. 37. & com. 86. p. 3. pag. 594. col. 2. C.

Inquisitores iubere possunt religiosos, vt ex singulis religionibus aliqui sermoni suo præsentés adsint, parte 3. pag. 408. col. 1. D. E.

Inquisitores ad Romanam curiam ire possunt cum socio sine prælatorum ordinis licentia, p. 3. q. 20. pag. 551. col. 2. C. & seq.

Inquisitores priuati non tenentur ad Romanam curiam personaliter accedere, com. 32. p. 3. pag. 460. col. 2. C.

Inquisitores per alios possunt pronunciare sententias, com. 40. p. 3. pag. 92. col. 1.

Inquisitor fidem faciat domino temporali de sua institutione, & ab eo litteras fauorabiles impetret, parte 3. pag. 390. col. 1. B. C.

Inquisitor litteras obtentas à dominis temporalibus ostendere debet ministris, & officialibus eorum, parte tertia. pag. 391. col. 1. & 2.

Inquisitor ab officialibus & primatibus locorum iuramentum requirere debet de parendo sibi, & illos nolentes lud præstare, monere sub pœna excommunicationis, & alijs, p. 3. pag. 391. col. 1. E. q. 32. pag. 560. col. 2. A. B. & com. 4. p. 3. pag. 394. col. 2.

Inquisitorum cura circa testes, com. 126. p. 3. pag. 629. c. 1.

Inquisitores nunc proprios habēt carceres, & ministros, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 2.

Inquisitores delinquentes à quo puniendi, com. 61. p. 3. pag. 545. col. 1.

Inquisitores citari possunt ad Romanam curiam, com. 61. par. 3. pag. 445. col. 2.

Inquisitores cautæ sunt puniendi, com. 61. p. 3. pag. 545. c. 2.

Inquisitor quando possit procedere contra peccatores, cō. 1. p. 2. pag. 84. col. 1.

Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti, com. 94. p. 3. pag. 576. col. 2.

Inquisitor potest testes euocare extra suam dioccesim, cō. 123. p. 3. pag. 626. col. 2.

Inquisitores priuati nō decernunt vt falsidicus testis tradatur curiæ seculari, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 1.

Inquisitores cui teneantur reddere rationem, com. 158. par. 3. pag. 658. col. 2.

Inquisitores cogere possunt Rectores ciuitatum ad iurandum de defendenda ecclesia contra hæreticos, p. 3. q. 32. pag. 560. col. 1. E. & seq.

Inquisitor contra magistratus obstinatos procedat ad grauiora, excommunicanda etiam participantes cum eis, p. 3. pag. 399. col. 2. C. & seq.

Inquisitores priuati non sint faciles in puniēdis magistratibus delinquentibus circa fidem, & quare, com. 78. par. 2. pag. 373. col. 2.

Inquisitores ciuitatum inobedientiam, & cōtumaciam in non

I N D E X.

- non parendo eorum mandatis, Papæ exponant, par. 3. pag. 403. & seq. col. 2. A. B.
- Inquisitor priuare potest Magistratus inobedientes & per seuerantes in inobediētia omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, p. 3. pag. 401. col. 1. D. E.
- Inquisitores habent facultatem ponendi ciuitates, & loca interdicto ecclesiastico, p. 3. pag. 399. & 400.
- Inquisitores præcipere possunt subditis ne obediant suis superioribus, & dominis inobedientibus mandatis ipsorum. p. 3. pag. 403. col. 1. E.
- Inquisitoris arbitrio iniungitur pœnitentia publica Magistratibus ab inobedientia resipiscentibus, par. tertia pag. 397. col. 2. A.
- Inquisitor curet vt Magistratus ad eius obedientiam redeunt, ubi absoluti fuerint, pronuntientur per ecclesias absoluti, p. 3. pag. 397. & seq. col. 2. A.
- Inquisitores relaxare debent interdictum ecclesiasticum quā primum Magistratus ad obedientiam redierint & absoluti fuerint, par. 3. pag. 399. & seq. col. 2. B.
- Inquisitores possunt cogere Magistratus, vt reuocent statuta impediētia officium Inquisitionis, parte tertia. q. 34. pag. 561. col. 2. A.
- Inquisitores absque incurſu excommunicationis requirere possunt dominos temporales excommunicatos ad præstandum eis auxilium, p. 3. q. 22. pag. 552. col. 2. E.
- Inquisitor es quoties oportuerit brachium seculare inuocant, p. 3. q. 57. pag. 585. col. 1. B. C.
- Inquisitores brachium seculare inuocare, & Magistratus, vt illud sibi præstent compellere possunt, com. 106. par. 3. pag. 585. col. 1.
- Inquisitor cōpellere potest iudices laicos vt mandent executioni sententiam à se latam, & contra impediētes eius officium procedere, com. 85. p. 3. pag. 608. col. 2. & pag. 564. col. 2.
- Inquisitor specialis, an possit compellere alios inquisitores ad exhibendum sibi omnes processus, & scripturas, per illos, alias contra reum factas, com. 95. parte tertia pag. 577. col. 1.
- Inquisitores quando, & quibus casibus ad capturam delatorum procedant, p. 3. pag. 418. col. 2. D.
- Inquisitores, an procedant contra eum cui datus est inquisitor specialis, com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1.
- Inquisitores, an possint accipere xenia, com. 153. par. 3. pag. 651. col. 1. C.
- Inquisitor solus, an possit priuare clericos, vel priuatos nuntiare ecclesiasticis beneficijs, & secularibus, absq; episcopi consilio, par. 2. pag. 208. col. 2. C. com. 162. p. 3. pag. 666. col. 2.
- Inquisitor indicat, & habeat sermonem generalē in principio sui officij, & potest cōuocare populum, & sermone absoluto, quid facere debeat, p. 3. pag. 407. col. 2. E. & seq. com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2.
- Inquisitores admonere debent populum, & per edictum, sub excommunicationis pœna eidem iubere, vt reuelet hereticos, & eorum fautores, parte tertia. pag. 408. & seq. col. 1. E. & seq. & com. 12. par. 3. pag. 410. col. 2.
- Inquisitores qua ratione testes examinare debeant, par. 2 pag. 107. col. 1. D.
- Inquisitores possunt cogere clericos, & religiosos, & personas idoneas ad exequendum Tabellionatus officium, par. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. E. & seq. & com. 68. p. 3. eadem. pag. 550.
- Inquisitores quo scribendi modo vtantur, com. 2. parte 3. pag. 391. col. 1.
- Inquisitor conuocet officiales locorum ad comparandum certo die coram se, p. 3. pag. 392. col. 2. D. E.
- Inquisitores non poterant olim notarios sibi creare, hodie secus, com. 20. p. 3. pag. 426. col. 2. com. 67. par. 3. pag. 550. col. 1.
- Inquisitor quælibet instrumenta ad inquisitionem spectantia sibi iubet assignari, com. 88. p. 3. pag. 565. col. 2.
- Inquisitores, & episcopi publicando, vel occultando nomina testium contra ius, quam pœnam incurrant, par. 3. q. 76. pag. 629. col. 1. D.
- Inquisitores quid debent admonere testes in causa hæresis testificantes, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1.
- Inquisitor super crimine hæresis, & id contingentibus testes recipere potest, & illos compellere, vt coram eo compareant, p. 3. q. 62. pag. 599. col. 2. E. com. 23. par. 3. pag. 436. col. 1.
- Inquisitor testem potest punire, & torquere pro veritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam, p. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E. & plene com. 122. col. 1. pag. 623. col. 1. & seq.
- Inquisitores procedunt in crimine hæresis simpliciter, & de plano, p. 2. pag. 111. col. 1. A. B. com. 32. p. 3. pa. 460 col. 2. & com. 103. p. 3. pag. 582. col. 2.
- Inquisitor terminum statuit citatis vt veniant ad respondendum de fide, com. 72. p. 2. pag. 322. col. 1.
- Inquisitores citare & trahere de diœcesi ad diœcesim testes, & delatos possunt, p. 3. q. 74. pag. 626. col. 2. A.
- Inquisitores olim reos non torquebant, com. 110. parte 3. pag. 592. col. 2.
- Inquisitor potest testes tormentis subiicere, & falsos testes extraordinarie punire, vel alias in suo tribunali delinquentes, p. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E. & seq. & cō. 122. p. 3. pag. 623. col. 1.
- Inquisitores quam practicam seruare debeant in torquendis reis, p. 3. pag. 481. col. 1. C. & seq.
- Inquisitores, quid agere debeant post confessionem factā in tormentis, p. 3. pag. 481. col. 2. C. D.
- Inquisitores cautelis vti possunt in torquendis reis, par. 3. pag. 481. col. 2. B.
- Inquisitores cauti & perspicaces esse debent in dignoscendis hereticorum fallacijs, p. 1. q. 12. pag. 76. col. 1. B.
- Inquisitores qualiter se gerere debeāt cum reis negatiuis, & qua vti debeant diligentia ad indagandam veritatem, p. 3. pag. 521. col. 1. D. & seq.
- Inquisitores post impunitatem promissam, non debent gratiā facere, si post longum tempus a reis vi tormentorū veritatem extorqueant, com. 23. p. 3. pag. 436. col. 2.
- Inquisitor debet esse multū circumspectus in formatione articulorum, p. 3. pag. 425. col. 2. A.
- Inquisitor ne cum reis loquatur nisi de negotijs ipsorum, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2.
- Inquisitoris quales partes in examinandis hereticis, com. 21. par. 3. pag. 429. col. 1.
- Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis, p. 2. q. 63. pag. 602. col. 1. B. C.
- Inquisitor quid facere debeat abundante hereticorum multitudine, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1.
- Inquisitor qua ratione se gerere debeat in recipiendo pluriū reorum denunciations, parte tertia. pag. 413. & seq. col. 1. E.
- Inquisitores qua ratione procedere debeant contra reos fugitiuos, & qua ratione contra absentes, p. 3. com. 33. pag. 461. col. 2. C. & seq.
- inqui-

I N D E X.

Inquisitores non facile pronuntient aliquem vehementer de hæresi suspectum, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. E
Inquisitores animadvertere debent ne hæreticorum cõuersio ficta sit, p. 3. pag. 503. col. 2. A
Inquisitores circa personas per quas impediri potest vel differri inquisitionis officium, quid agere debeant, p. 2. pag. 107. col. 1. B. C
Inquisitores quales se præstare debeant erga prælatos ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. E. & seq.
Inquisitores à terris propriæ iurisdictionis absentes esse non debent, & quare, p. 3. pag. 460. col. 1. D. E. & seq.
Inquisitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1.
Inquisitores negligentiam fugiant, quia negligentes suspicionem non carent, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2.
Inquisitor negligens quis dicatur, com. 61. parte tertia. pag. 544. col. 2.
Inquisitor sæpius consulere debet accusatori ne procedat per viam accusationis, p. 3. pag. 418. col. 1. A. & seq.
Inquisitor ubi ab eo appellatus fuerit, quid agere debeat. par. 3. pag. 453. col. 2. & seq. D. E
Inquisitor abiuranti abiuratione peracta, quid advertere debeat, p. 3. pag. 496. col. 2. E. & seq.
Inquisitores semper peritos aduocare debent, & cur id illis concessum, sed errantes non excusantur illorum suffragijs, p. 3. q. 77. pag. 629. col. 2. D. E. & com. 126. par. 3. pag. 630. col. 1. & com. 127. pag. 630. col. 2.
Inquisitor pœnas pecuniarias imponere potest, parte 3. q. 103. pag. 648. col. 2. B
Inquisitor non retenta facultate potest penitentiam aggravare & mutare, com. 44. p. 3. pag. 509. col. 1.
Inquisitor procedere potest contra non implentes iniunctiones penitentias, p. 3. q. 97. pa. 643. col. 1. B. & plenissime, com. 146. p. 3. eadem pag. col. 1. & 2.
Inquisitor contra excommunicatos per ipsum si contumaces fuerint, ad graviora procedat, parte 3. pag. 399. col. 1. C. & seq.
Inquisitor potest exigere à redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, sed etiam cautionem, sub pœna pecuniaria si non paret, com. 7. parte 3. pag. 397. col. 2. E. & seq.
Inquisitor quanta diligentia uti debeat ad conuertendos hæreticos impenitentes, antequam eos tradant brachio seculari, p. 3. pag. 514. c. 2. A. & seq. com. 25. par. 2. & pag. 519. col. 1. D. & seq.
Inquisitor quæ ratione se gerere debeat cū hæreticis impenitentibus, p. 3. pag. 512. col. 1. & pag. 519. col. 1. D
Inquisitor debet uti cautelis contra hæreticos canillosos, & astutos, & quæ illæ sint, parte tertia. pagina 433. & seq. col. 1. E
Inquisitor post præstitos apostolos siue affirmativos, siue negativos, quid agere debeat, p. 3. pa. 456. c. 1. B. & se.
Inquisitor à delatore, quærat quæ via procedere velit, & eundem de modis procedendi informet, p. 3. pag. 413. col. 2. A. & seq.
Inquisitores vsque ad sententiam cum reis uti possunt misericordia, p. 3. pag. 515. col. 1. A. B
Inquisitores & episcopi habent potestatem mitigandi sententias latas, & sibi reservandi talem potestatem, p. 3. pag. 506. col. 2. D
Inquisitore condonare possunt bona hæreticis redeuntibus, com. 9. par. 2. pag. 99. col. 1.
Inquisitores in quibus rebus possint gratiam facere, com. 23. p. 3. pag. 437. col. 2

Inquisitores possunt suspendere concionatores, & eis silentium imponere, quoties eis expedire visum fuerit, p. 3. pag. 408. col. 1. A. & com. 86. p. 3. pag. 565. col. 1.
inquisitor intercedere debet pro tradendo brachio seculari, & qualiter, p. 3. q. 102. pag. 648. col. 1. C. D. & cõ. 20. par. 2. pag. 124. col. 1.
inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiã reorum, & cur, p. 3. q. 58. pag. 585. c. 2. & 59. pa. 587. & com. 107. p. 3. pag. 586. c. 1.
inquisitor solus non damnat ad carcerem qui sit ad torturam, & quando in duriorẽ carcerem rerum tradere, possit, com. 107. p. 3. pag. 586. col. 2. D. E. & seq.
inquisitores carceres visitent, & quoties, & qualiter, cõ. 108. p. 3. pag. 588. col. 2.
inquisitor participans cum excommunicato, quatenus nõ excommunicetur, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 2.
inquisitores tempore necessitatis cum excommunicatis communicantes, non dicuntur cum eis communicare, par. 2. pag. 199. col. 2. B
inquisitores nequeunt ab inferioribus excommunicari, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1.
inquisitores non possunt excommunicari à delegatis sedis Apostolicæ, p. 3. q. 21. pag. 552. & seq. col. 1. B
inquisitor & eius notarij excommunicari nequeunt à delegatis sedis Apostolicæ, p. 2. pag. 132. col. 2. A. B
inquisitores quæ ratione procedere debeant contra excommunicatos ob alias quam fidei causas manentes per annum in excommunicatione, parte 2. q. 47. pag. 361. col. 1. A. B. & seq.
inquisitores in quibus casibus excommunicationem Pape reservatam incurrunt, p. 3. q. 24. pag. 554. col. 1. A
inquisitores quibus casibus non possint se mutuo absolvere, com. 73. p. 3. pag. 554. col. 1.
Inquisitores mutuo se absoluunt, & secum in irregularitate dispensant, com. 72. p. 3. pag. 553. col. 2.
inquisitor an super irregularitate dispensare possit, & quando, p. 3. q. 126. pag. 683. col. 2. B. C
inquisitor absoluit contumaces resipiscences & iniungit eis aliquã salutarem penitentiam, p. 3. pag. 399. c. 2. B. C
inquisitor absolvet ab excommunicatione suspectos violenter, & omnes hæreticos post abiurationẽ præstitam. p. 3. pag. 497. col. 2. A. pag. 505. col. 1. D
inquisitor & eius socij se mutuo absolvere ab excommunicatione, & irregularitate possunt, et quãdo, p. 2. pag. 132. col. 2. D. E. & p. 3. q. 32. pag. 552. col. 1. A. & seq.
inquisitor & episcopus cum reo super penitentijs impositis dispensare possunt, p. 3. q. 96. pag. 683. col. 2. A
inquisitor solus vel solus episcopus, an possit absolvere, cõ. 37. p. 3. pag. 475. col. 1. & com. 97. p. 3. pag. 578. col. 2.
inquisitor tantum sibi vicarium instituere potest, & non eius prælati; & temporaria infirmitate durante potest vices suas subdelegare, & vicarium à se substitutum ipse solus deponit, par. 3. q. 13 & 14. pag. 545. c. 2. D. com. 62. par. 3. pag. 546. col. 1. & comm. 66. parte 3. pag. 549. col. 2.
inquisitores vicarios si possunt instituere, & quib. rescriptis id concessum sit, com. 62. p. 3. pag. 546. col. 1.
inquisitores sibi commissarios idoneos in quolibet episcopatu instituunt, & cuius ætatis, & qualitatis esse debeant, p. 3. pag. 403. col. 2. D. E
inquisitores vicarios instituendo quænam sibi reservare consueverint, p. 3. q. 15. pag. 547. col. 1. A
inquisitores possunt mutare pro arbitrio commissarios, par. 3. pag. 404. col. 2. B. C
inquisi-

I N D E X.

- Inquisitores potestatem habent, transferendi in commissarios omnem suam & plenam iurisdictionem, parte 3. pag. 403. col. 2. D. E.*
- Inquisitores possunt vnum, & etiam duos vel plures coniunctim instituere commissarios, p. 3. pag. 403. col. 1. & 2. C. & pag. 405. col. 2. C. & seq.*
- Inquisitores quid possint suis vicarijs committere, com. 10. p. 3. pag. 404. col. 2. & com. 64. p. 3. pag. 547. col. 1.*
- Inquisitor si intulerit grauamen irreparabile, quid agere debeat, p. 3. pag. 454. col. 1. B. C.*
- Inquisitor an possit recusari, & ex quibus causis, & quis ordo tenendus, & quid postea faciendum sit cum recusatur, com. 38. p. 3. pag. 452. col. 2. & seq. et par. 3. q. 12. pag. 543. col. 1. E & seq.*
- Inquisitor recusatus à reo, duobus modis recusationem repellere potest, par. 3. pag. 451. col. 2. C. D.*
- Inquisitores, quibus ex causis remoueantur, com. 59. p. 3. pag. 583. col. 1. & com. 61. p. 3. pag. 543. col. 2.*
- Inquisitores non nisi ex causa ista remouendi, comm. 59. par. 3. pag. 541. col. 2.*
- Inquisitores remouendi priuilegia, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1.*
- inquisitores remouere quis possit, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1.*
- inquisitores remouendi facultas cur data certis personis, com. 58. p. 3. pag. 541. col. 1.*
- inquisitor specialis si rem segnius quam decet tractauerit alij inquisitores tenentur id Pōtifici indicare, com. 95. par. 3. pag. 577. col. 2.*
- Inquisitores pecunias illicitis modis extorquentes vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscantes, sunt puniendi, p. 2. pag. 113. col. 1. A. & seq.*
- Inquisitores & à Papa & à praelatis sui ordinis, ab officio remoueri possunt, par. 3. quæst. 9. & 10. pag. 540. col. 2. E & seq.*
- Inquisitores, episcopi, & eorum substituti delinquentes in officio qualiter puniendi, par. 2. pag. 112. col. 2. A. B. & seq.*
- Inquisitor plenariam indulgentiam consequitur, & inuita & in morte, par. 3. q. 130. pag. 686. c. 1. A. & comm. 160. p. 3. pag. 786. col. 2.*
- Inquisitores indulgentias, quibus conferant, & quando, & quas, quæst. 127. & seq. pa. 684. & seq. & com. 177. & seq. p. 3. pag. 684. & seq.*
- inquisitorum iurisdiclio ad quæ se extendat, com. 53. p. 3. pag. 537. col. 1.*
- Inquisitorum iurisdiclio an extendatur ad infideles cōtra fidem Christianam delinquentes, par. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. C. & seq. & pag. 357. col. 2. B.*
- Inquisitorum potestas, nec morte Papæ, nec morte praelatorum ordinis à quibus instituti sunt, expirat, parte 3. q. 7. & 8. pag. 539. col. 3. E. & seq. & com. 56. parte 3. pag. 540. col. 1.*
- Inquisitorum officium ad negotia nondum cæpta, & de nouo exorta, cum Romanus Pōtifex moritur, extenditur, com. 56. p. 3. pag. 540. col. 1.*
- Inquisitorum admonitio, facienda post abiurationem penitentibus qualibus, p. 3. pag. 487. col. 1. A. B. & pag. 497. col. 1. A. & pag. 498. col. 1. B.*
- Inquisitorum potestas limitatur, com. 75. parte tertia, pag. 555. col. 2.*
- Inquisitorum priuilegia vigintiquatuor concessa ab Urbano iij. par. 2. pag. 129. col. 1. A. & seq.*
- Inquisitorum officium est capere, inquirere, corrigere ac punire hæreticos, p. 2. q. 15. pag. 287. col. 2. D.*
- Inquisitorum potestas in absentes, com. 91. parte tertia. pag. 568. col. 2.*
- Inquisitorum cura circa testes, cō. 124. p. 3. pa. 628. col. 1.*
- Inquisitorum & episcoporum quanta iurisdiclio in prohibendis libris, com. 52. p. 2. pag. 314. col. 2.*
- Inquisitorum iudicio subiiciuntur blasphemæ hæreticales, par. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. C.*
- Inquisitorum, episcopi & consultorum suffragia etiam si conformia fuerint non mandetur executioni inconsulto Senatu, com. 99. p. 3. pag. 581. col. 1.*
- Inquisitorum partes erga filios hæreticorum pauperes relictos, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1.*
- Inquisitorum vicarios & notarios amouere vel mutare non licet praelatis ordinis, parte 3. q. 17. pag. 548. col. 2. A & pag. 549. col. 1. E.*
- Inquisitorum monitionibus parendum, comm. 26. parte 1. pag. 77. col. 1.*
- Inquisitoris condiciones, & qualitates, parte 3. q. 1. pag. 534. col. 1. A & seq.*
- Inquisitoris electio cur sit praelatis commissa, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. B.*
- inquisitoris officium quale esse debeat, parte 3. pag. 460. & seq. col. 1. B & seq.*
- inquisitoris officium morte concedentis non expirat etiã quo ad negotia prius non cæpta vel exorta, parte 2. pag. 106. col. 2. E.*
- inquisitori ingresso in prouinciam sibi decretam quid primum faciendum, com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2.*
- inquisitoribus duobus in eadem prouincia delegatis an vnus sine alio procedere possit, parte tertia. quæst. 46. pag. 576. col. 2. C.*
- inquisitoribus ab episcopo, vel à dominis temporalibus de sumptibus prouidendum par. 3. q. 108. & com. 157. p. 3. pag. 652. & seq. col. 2. B. C. D.*
- inquisitoribus mandari non potest à praelatis sui ordinis, vt supersedeant ab executione officij, par. 3. quæst. 11. pag. 542. col. 1. A & seq.*
- inquisitores theologi facilius pareant peritorum suffragijs in ordine iudiciario, com. 127. p. 3. pag. 630. col. 2.*
- inquisitoris diligentia circa interrogandos testes, comm. 116. p. 3. pag. 610. col. 2.*
- inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A.*
- inquisitoribus notanda circa reorum torturam, parte 3. pag. 516. col. 2. E & pag. 481. col. 1. C. & seq.*
- inquisitoribus cur interdictum ne de vsuris iudicent, p. 2. pag. 203. col. 1. B.*
- inquisitori legitimo monenti, qui non obtemperat hæreticus pertinax est, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. A.*
- inquisitore recusato, arbitri nominandi sunt, qui intra certum tempus de recusatione cognoscant, par. 3. pag. 452. & seq. col. 1. C. ita Eymericus, sed nnn est verum, vt dixi in comment.*
- inquisitus si dicat se habere inimicos, quid faciendum est, com. 29. p. 3. pag. 451. col. 1.*
- irregulares an fiant consultores, com. 30. p. 2. pag. 131.*
- insania, & insanus vide in voce, Dementia.*
- insons & immunis quis in sententia absolutoria non est pronuntiandus, & quare, p. 3. pag. 474. col. 2. D.*
- instruens hæreticos citatos veritatem subiceant, & dicant falsitatem, suspectus vehementer reputatur, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. A.*
- instrumenta qualibet ad inquisitionem spectantia sibi assignari.*

I N D E X.

gnari inquisitor iubet, com. 88. p. 3. pag. 565. col. 2.
 instrumentum in vno falsum, in omnibus est falsum & re-
 probatum, cum falsitas est in substantialibus; parte 2.
 pag. 168. col. 2. E
 instructio inquisitoris Hispaniæ de non publicandis testi-
 nominibus, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1
 intellectus cap. cum ex iniuncto. de heretic. parte secunda.
 pag. 154. col. 1. D
 intellectus cap. etsi quæstiones s. de sim. parte secunda
 pag. 164. col. 2. D
 intellectus l. 2. C. de heret. parte 2. pag. 164. col. 2. D
 intellectus l. 1. C. de fide instru. p. 2. pag. 164. col. 1. E
 intellectus cap. qui alios. de heret. p. 2. pag. 167. col. 1. A
 intellectus cap. in eos. de heret. p. 2. pag. 168. col. 2. D
 intellectus cap. quoniam. de heret. lib. 6. parte secunda.
 pag. 134. col. 1. C
 intellectus c. dixit apostolus 24. q. 3. p. 2. pag. 193. col. 2. D
 intellectus cap. 1. 14. q. 6. par. 2. pag. 354. col. 2. A
 intellectus l. 2. C. de heret. par. 2. pag. 197. col. 1. C
 intellectus cap. vergentis de heret. p. 2. pag. 203. col. 2. C
 intellectus cap. quoties. 24. p. 2. pag. 213. col. 1. C
 intellectus cap. in nonnullis, de Iudæis. parte 2. quæst. 46.
 pag. 354. col. 2. A. & seq.
 intellectus cap. postulasti, de Iudæis, p. 2. q. 46. pag. 354.
 col. 2. A & seq.
 intellectus cap. in archiepiscopatu. de raptor. par. 2. q. 46.
 pag. 355. col. 1. D
 intellectus Clementine vnice, de Iudæis & Sarracenis,
 par. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. A & seq.
 intellectus cap. ut inquisitionis. s. prohibemus. de heret.
 par. 2. q. 54. pag. 375. col. 2. C
 intellectus cap. damnamus. de sum. Trinit. com. 1. parte 1.
 pag. 5. col. 1.
 intellectus cap. fraternitatis. de heretic. com. 3. parte. 2.
 pag. 99. col. 1
 intellectus cap. cum Christus. de heretic. com. 6. parte 2.
 pag. 96. col. 1
 intellectus l. nullus. C. de sum. Trin. & fide catho. de proces-
 sione Spiritus sancti. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1.
 intellectus l. nemo. C. de sum. Trinit. & de fide catho. com.
 6. par. 1. pag. 32. col. 1. & 2
 intellectus cap. si aduersus, de heret. comm. 10. parte 2.
 pag. 99. col. 2
 intellectus cap. aliud. 11. q. 1. cõ. 146. p. 3. pag. 644. col. 1
 intellectus concilij Nicæni statuentis, reuerentes ab hæ-
 reticis esse rebaptizandos, com. 42. p. 2. pag. 301. col. 1
 intellectus c. episcopi. 26. q. 5. cõ. 68. p. 2. pag. 345. col. 1.
 intellectus clement. 1. s. sane. de heretic. com. 107. par. 3.
 pag. 586. col. 2
 intellectus cap. Dubius, & qui de eo differuerint, com. 1.
 par. 2. pag. 80. col. 1
 intellectus c. dubius. de heret. cõ. 117. p. 3. pag. 611. col. 2
 intellectus verus, cap. Fraternitatis, de heret. com. 3. p. 2.
 pag. 90. col. 2.
 Intellectus cap. qui alios. de hæ. com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1
 intellectus l. 2. C. de hereticis. com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2
 intercedere pro hereticis qualiter prohibitum, com. 20.
 par. 2. pag. 124. col. 1. & 2
 intercessio pro eo qui relinquitur brachio seculari quali-
 ter faciendâ, p. 3. q. 102. pag. 648. col. 1. C. D
 interdictum ecclesiasticum imponendum est per ciuitates
 & loca quibus præsunt magistratus inobedientes man-
 datis inquisitoris, & nolentes respiscere, parte 3. pag.
 400. col. 1. A & seq.

interpretari possunt iudices fidei statuta in hereticos edi-
 ta, & cur, com. 134. par. 3. pag. 634. col. 1. & 2
 interrogationes retorsione vtuntur heretici ad suos erro-
 res tegendos, p. 3. pag. 430. col. 1. D
 interrogationes faciendæ pro qualitate & cõditione per-
 sonarum, locorum, & indiciorum, parte tertia.
 pag. 428. col. 4. E
 interrogatoria reis accusatis danda, parte 3. pag. 423.
 col. 1. & 2. & seq.
 interrogatoria in examinatione testium faciendâ, par. 3.
 pag. 424. col. 1. & 2. E
 interrogati de fide & fraudulenter respondentes, non be-
 ne videntur de ea sentire, com. 22. p. 3. pag. 431. col. 2
 inuocare demones, antiqua superstitio, com. 68. parte 2.
 pag. 343. col. 2
 inuocantes demones quibus verbis vtantur, diligenter est
 inspiciendum, com. 68. p. 2. pag. 445. col. 1
 inuocandi demones modi tres, par. 2. q. 43. pag. 338. & se.
 col. 2. A. & seq. & pag. 338. col. 1. E. & seq. & qualiter
 singuli intelligendi in commentarijs late explicatum.
 inuocatores demonum in triplici sunt differentia, par. 2.
 q. 43. pag. 338. col. 1. C. D
 inuocatio demonum coniunctam habet apostasiam à fide,
 & heresim sapit, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. C. & seq.
 inuocantes demones cum cultu latriæ, vt heretici haberi
 ac puniri debent, p. 2. q. 43. pag. 338. col. 2. E
 inuocandi verbum non semper includit actum latriæ. com.
 68. p. 2. pag. 346. col. 2
 inuocatio demonum, an quandoque fieri possit absque eo-
 rum cultu, com. 68. p. 2. pag. 346. col. 1. E
 inuocatores demonum hereticantes, quibus signis digno-
 scantur, p. 3. pag. 443. col. 1. B. & seq.
 inuocatio demonum ad pudicitiam mulieris tentandam,
 an sapiat heresim, p. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. C. & seq.
 inuocare demones ad sciendum futura, quando sapiat hæ-
 resim manifestam, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
 inuocantes demones ob amorem, quando fiant de heresi
 suspecti, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 1
 inuocantium demones quales pœnæ. com. 68. parte secun-
 da. pag. 334. col. 1
 inuocatores demonum qui refutarint, com. 68. parte 2.
 pag. 343. col. 2
 inzabbatati heretici qui dicantur, & vnde dicti, com. 25.
 p. 2. pag. 239. col. 1. & com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
 inzabbatati heretici & Valdenses idem sunt, par. 2. q. 14.
 pag. 278. col. 2. A
 inzabbatatorum ande orta fuerit denominatio, p. 2. q. 14.
 pag. 278. col. 2. E
 Ioachimi Abbatis error damnatus non præiudicat eius
 monasterio p. 1. pag. 4. col. 2. E
 Ioachimi Abbatis protestatio, par. 1. pag. 4. col. 2. E
 & com. 1. p. 1. pag. 5. col. 2
 Ioachimi Abbatis libellus post mortem eius damnatus,
 com. 51. p. 2. pag. 313. col. 1
 Ioachim Abbas catholicus declaratur per Honorium iij.
 res scitu digna, com. 1. p. 1. pag. 6. col. 1
 Ioannis xxij. extrauagantes, de proprio & communi, &
 Begardorum sectam & errorum condemnationem cõ-
 tinentes, p. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. D & seq.
 Ioannis xxij. extrauagãs, incipiens, Gloriosam ecclesiam,
 p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. D
 Ioannis xxij. extrauagans incipiens, Sancta Romana, p. 2.
 q. 16. pag. 292. col. 1. C
 Ioannes xxij. à nota inconstantia excusatur, parte 2. q. 17.
 pag.

I N D E X.

- pag. 297.col.1.B.C
Ioannis xxi. extrauagans contra magos magicasq; superstitiones, p. 2. q. 43. pag. 341.col.2. A. & seq.
Ioannis de Poliacio errores, & eorundem condemnatio, p. 2. pag. 126.col.1. & seq. & q. 8. pag. 250.col.2. A. & seq.
Ioannis de Parma errores ac hereses, & quando vixerit, & quis fuerit, par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. A. & seq. & com. 34. p. 2. pa. 261.col.2
Ioannes Vicleff hereticus, com. 92. p. 3. pa. 574.col.2
Ioannes Vicleff error de auctoritate epistolarum Decretalium, com. 19. p. pa. 57. col. 1
Ioannes de Lugio Catharorum dux in Italia, comm. 38 par. 2. pag. 276.col.1.
Ioannes de Longerio ordinis Prædicatorum inquisitor, p. 2. q. 11. pag. 265.col.1.C. & q. 28. pa. 316.col.1.C
Iocose proferens hereticalia puniendus, & qua pena, & per quos iudices, com. 17. p. 3. pa. 419.col.1. D. E. & seq.
Iouinianistæ heretici, p. 2. q. 6. pa. 245.col.2. E
irregulares fiunt inquisitores, si rei traditi male sanis locis ob id moriantur, com. 107. p. 3. pa. 587.col.1
irregulares ne fiant, qui comitantur reum, ultimo supplicio afficiendum, quæ cauere debent, comm. 46. parte 3. pag. 516.col.1. & seq.
irregularitatem inquisitorum & sociorum socum mutuo inquisitores & socij amouent & super ea dispensant, p. 3. q. 23. pag. 553.col.2. A. & com. 72. pa. 553.col.2. & com. 175. p. 3. pag. 683.col.2
Iudæi unde dicti, & quos libros sacros recipiant, p. 1. q. 22. pag. 407.col.2. D. E. com. 47. p. 2. pa. 308.col.1
Iudeorum errores, & qui eos confutarint, p. 2. q. 22. pag. 307.c.2. E. & seq. com. 47. p. 2. pag. 308.col.1. & 2
Iudeorum ritus cur toleretur ab Ecclesia et non Sarracenorum et infidelium, p. 2. q. 46. p. 356.c.1. C. cõ. 71. p. 2. p. 359.c.1
Iudeorum & Arabum gens insigniter superstitiosa, com. 53. pag. 316.col.2.
Iudæi vno modo circuncidunt omnes, comm. 69. parte 2. pag. 351.col.1. E
Iudeorum quæ sit de Christo sententia, parte 2. quæst. 22. pag. 308.col.1. A
Iudæi credunt se consequi iustitiam ex lege veteri, par. 2. q. 22. pag. 308.col.1. A
Iudæi in quibus à Christianis defendendi, par. 2. quæst. 46. pag. 352.col.2. E & seq.
Iudæi communia multa cum Christianis habent, p. 2. q. 46. pag. 353.col.1. A
Iudæi & Gentiles improprie dicuntur heretici, parte 2. pag. 167.col.1. E
Iudeorum punitio an & quando, & quibus casibus spectet ad iudices ecclesiasticos & inquisitores, p. 2. q. 46. pag. 353.col.1. B. com. 13. pag. 108.col.2. & com. 71. pag. 358.col.1. & 2.
Iudæi & infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesiæ, par. 2. quæst. 46. pag. 353.col.2. E. com. 69. parte 2. pag. 359.col.1
Iudæi cum sunt puniendi ob delicta in fidem commissa, per Episcopum & Inquisitorem simul puniantur, com. 69. pag. 2. pag. 350.col.1
Iudæi inuocantes demones ad abiurandum cogi possunt par. 2. q. 66. pag. 352.col.2. D
Iudæus quomodo abiurabit, com. 71. p. 2. pag. 359.col.2.
Iudæi an & quando admittantur ad testificandum contra Christianos, com. 13. p. 2. pag. 108.col.2
Iudæi testimoniũ contra aliũ Iudæũ admittitur in illis casibus, quibus Iudæus subditur inquisitoris iurisdictioni, com. 13. p. 2. pag. 109.col.1
iudæi cum testificantur, quot ex eis requirantur ad plenam probationem faciendam, com. 13. parte secunda. pag. 109.col.1
iudæi qualiter iurabunt de dicenda veritate, cum veniunt ad testificandum, com. 13. p. 2. pag. 109.col.1
iudæi præbentes auxilium, consilium, vel fauorem Christianis transeuntibus ad Iudaismum, vt hereticorum fautores ab inquisitoribus sunt puniendi, & quibus pænis, par. 2. q. 44. pag. 348.col.2. B. C. comm. 69. parte 2. pag. 350.col.1. & 2
iudæis non est permittendum vt libros damnatos legant com. 3. p. 2. pag. 94.col.1
iudicum duo sunt genera in causa fidei, ordinarij, & delegati, com. 50. p. 3. pag. 535.col.1
iudices imperitos remouendos, com. 61. p. 3. pag. 544.c.2
iudicis negligentis ius reddere, pena, p. 2. pag. 142.c.1. C
iudex delegatus moderatas expensas poscere potest, p. 3. q. 104. pag. 650.col.1. C
iudicis ecclesiastici est cognoscere de crimine heresis, & secularis exequi, parte secunda, q. 46. pag. 355.col.1. B & seq.
iudex procedens simpliciter & de plano quid possit, com. 103. p. 3. pag. 582.col.2
iudex an possit promittere impunitatem ad veritatem habendam, com. 23. p. 3. pag. 436.col.2
iudicis secularis præsentia an sit necessaria vt sententia contra hereticos feratur, & quatenus exigatur, com. 48. p. 3. pag. 527.col.2. & seq.
iudex quomodo interrogabit reum ne suggerere videatur, com. 18. p. 3. pag. 422.col.2
iudex debet amouere impedimenta, quæ protrahant negotium, com. 27. p. 3. pag. 444.col.2
iudex penam arbitrariam, si crimen sit ingens, vsque ad mortem potest extendere, comm. 69. parte secunda. pag. 350.col.2. A
iudex laicus absque reuisione processus facti per inquisitorem, debet sibi relictum punire, com. 85. parte tertia. pag. 563.col.2.
iudices laici differentes sententias latas in hereticos executioni mandare, vt fautores hereticorum puniendi sunt, com. 85. p. 3. pag. 563.col.2
iudex ecclesiasticus quos blasphemos punire debeat, & quos iudex secularis, parte secunda, quæst. 46. pag. 354.col.3. C. & seq.
iurisdicctio inquisitorum durat etiam post latam sententiam, cum possint pænitentias grauare & minuire, cõ. 44. pag. 509.col.1
iurisdicctio quando amittatur à iudice deferente appellationi, com. 31. p. 3. pag. 459.col.1
iurisdicctio inquisitorum durat contra pænitentes, pænitentias sibi iniunctas violantes, comm. 146. parte tertia. pag. 643.col.2
iurare nõ licere, error Pseudoapostolorum & Valdensiũ: iurare renuens, dicens non licere, pro heretico habetur, p. 2. pag. 143.col.1. A. & 164.col.2. B. & 180.col.1. E. com. 37. p. 2. pag. 273.col.1
iurare renuentes in causa fidei inquisitores puniunt, p. 3. q. 41. pag. 567.col.2. E
iurare debet denuntians, se non reuelaturum gesta per ipsum, & inquisitorem, p. 3. pag. 416.col.1. C
iuramentum de veritate dicenda, procedendo summarie, & de plano, non omittendum, parte tertia, quæst. 55 pag. 583.col.1. E
iuramen-

I N D E X.

iuramentum hanc tacitam habet conditionem, si communicare liceat, par. 2. pag. 166. col. 2. A
iuramenti de fide catholica tuenda forma, & cur hodie non præstetur, p. 2. pag. 159. col. 1. D
iuramentum de stando mandatis ecclesiæ quando exigendum, com. 7. p. 3. pag. 397. col. 2
iuramentum de pœnitentia implenda à suspecto violenter exigendum, p. 3. pag. 534. col. 1. B
iuramentum de parendo mandatis ecclesiæ præstandum ab eo qui absoluitur, com. 7. p. 3. pag. 597. col. 2
iuramentum præstari debet ab officialibus locorum parendo inquisitori, & de defendenda ecclesiâ contrahæreticos, parte tertia. pag. 391. col. 2. A. B. & q. 32. pag. 560. col. 2. E
iuramentum præstandum est a magistratibus genuflexis, p. 3. pag. 393. col. 2. B
iuramentum magistratum, quid contineat, cum iussu inquisitorum iurant, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2
iuramentum fidelitatis præstare debent notarii custodes carcerum, ministri & officialis inquisitionis, et qualiter præstandum, p. 2. pa. 112. col. 1. E parte 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
iuramentum in contrarium emissum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine hæresis, parte secunda. pag. 205. col. 2. D
iuramentum à Iudæis exactum de dicenda veritate in qua forma fiat, com. 13. p. 2. pa. 108. col. 2
ius commune, si negotio fidei aduersatur, vim non habet, com. 83. p. 3. pag. 561. col. 2.
iuvenes in tribunali Inquisitionis mitius etiam puniendi, com. 15. p. 1. pag. 40. col. 2

L

Laici quales actus spirituales interdiciantur, & quales permittantur, p. 2. pag. 181. col. 2. A. B
Laici disputantes de fide excommunicantur, & ab inquisitoribus puniuntur. p. 3. q. 38. pa. 565. col. 1. C
Laicis qualiter sit interdictum disputare de fide com. 25. p. 1. pag. 71. col. 2
Laici & famina nullo modo prædicent, com. 11. p. 2. pag. 100. col. 2
Laici non prædicent, nec conuenticula occulta faciāt, nec sacerdotes reprehendant sub excommunicationis pœna, p. 2. pa. 100. col. 1. A. B. & seq. & pag. 102. col. 2. A & pa. 104. col. 1. E & pag. 136. col. 1. C
Laicis & rudioribus quanam scire & credere sufficiat, p. 1. q. 4. pa. 61. col. 1. B. & p. 2. pag. 147. col. 2. B
Laicici bene facient si studia & notitiam articulorum fidei explicitam profiteantur, p. 1. pa. 22. col. 2. A
Laicos non teneri ad credendum explicite aliquem fidei articulum, hæresis, com. 35. p. 2. pag. 264. col. 2
lapsi per lubricum linguæ qua pena puniendi, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 1. E & seq.
lamias corporaliter deferri, communis est sententia & vera, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2.
latria & dulia adoratio quid, com. 35. parte secunda. pag. 361. col. 2.
legitima etiam denegatur filiis hereticorum etiam catholicis, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1
leges transgredi licet ob facinoris atrocitatem, com. 64. p. 2. pa. 329. col. 1
leges promulgandi ritus vetustus contra hereticos initio Pontificatus, com. 22. p. 2. pag. 131. col. 2
legibus civilibus per Ecclesiam approbatis utendum in crimine hæresis, p. 2. pag. 158. col. 1. E

leges seculares in hereticos latas Romani Pont. confirmant, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2
leges Federici, & alia quęcunque statuta contrahæreticos observari debere, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2
leges civiles de puniendis hereticis quatenus locum habeant, com. 88. parte 3. pag. 566. col. 1. & com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1
leges deferentes bona cognatis hereticorum correctæ. p. 2. pag. 156. col. 2. D
leges in hereticos latæ, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent, parte secunda. pag. 147. col. 2. D. & pag. 169. col. 2. B
leges & statuta impediunt negotiū fidei ipso iure nulla, com. 83. p. 3. pa. 561. col. 2
leges prohibentes iterari baptismum, qualiter intelligantur, com. 12. p. 1. pag. 39. col. 2
leges Pontificiæ quid disponant de bonis hereticorum confiscatis, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 2
levis suspicio quæ sit, & cur sic appellata, parte secunda. q. 55. pa. 376. col. 2. A. B
levis suspicionis exempla, p. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. E & seq.
leues præsumptiones non sufficiunt ad denunciandum aliquem, com. 12. p. 2. pag. 116. col. 2.
leuibus suspicionibus non facile credendum in hoc delicto, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
leuiter suspecti qui dicantur, par. secunda, quæst. 55. pag. 376. col. 2. D. E
leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica vel abiuratio de leui, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. B
leuiter suspectus non abiurat generaliter omnem hæresim, par. 3. pag. 501. col. 2. D
lex vel canon in dubio intelliguntur iuxta titulum sub quo ponuntur, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 1
lex seu constitutio debet esse simplex, parte prima. pag. 19. col. 1. A
L. nullus. C. de sum. Trinit. et fide catho. de processione Spiritus sancti declarata, com. 5. p. 1. pag. 31. col. 2. & 32. col. 1
L. nullus C. de sum. Trini. & fide catho. quando lata, com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1
L. nemo. C. de sum. Trini. quando & cur condita, com. 6. p. 1. pa. 32. col. 2. & 33. col. 1
liberum hominis arbitrium: p. 1. pag. 52. col. 1. A
librorum de religione tractantium tria genera, com. 48. p. 2. pag. 309. col. 2
libri sanctorum patrum quos recipit catholica ecclesia, p. 1. pag. 55. col. 1. & 2
librorum canonicorum ingens auctoritas, & certa ac indubitata certitudo, com. 57. p. 2. pag. 320. col. 2
librorum prohibitorum index, com. 48. parte secunda. pag. 310. col. 2
libri canonici, agiographi & apocryphi qui dicantur, com. 48. p. 2. pag. 309. & 310.
libri heretici seu apocryphi de quibus in Decreto. p. 2. q. 24. pag. 109. col. 1. A
libri damnati in Decretalibus, parte secunda, quæst. 24. pag. 311. col. 1. A & seq.
libri damnati in Extravagantibus, parte secunda. q. 25. pag. 311. col. 1. A & seq.
libri damnati à diuersis Romanis Pontificibus, par. 2. q. 26. pag. 311. col. 1. E & seq.
libri damnati mādato speciali D. papæ, parte 2. quæst. 27. pag. 314. col. 1. E & seq.
libri

I N D E X.

Libri damnati Inquisitoribus Aragoniæ, parte 2. quest. 18
 pag. 316. col. 1. A. B. & seq.
Libri damnati censentur, eorum auctore damnato, com. 3.
 par. 2. pag. 91. col. 1.
Libri mali quatenus legendi, comment. 14. parte secunda.
 pag. 91. col. 1.
Librorum profanorum lectio olim interdicta, com. 19. p. 1.
 pag. 56. col. 1.
Libros damnatos non esse legendos. Et qui de hoc scripse-
 rint, com. 3. par. 2. pag. 90. col. 2.
Libros damnatos legere possunt inquisitores, & eorū cō-
 missarij, sed non Episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2.
Libros prohibitos legendi facultatem non cōcedunt inqui-
 sitores, com. 3. par. 2. pag. 92. col. 1.
Libri auctoris nondam damnati, praua dogmata continen-
 tes, a quibus legendi & purgādi, com. 3. parte secunda.
 pag. 92. col. 1.
Libri hæreticorum etiam vtilia continentes interdicens,
 com. 3. p. 2. pag. 91. col. 1.
Libri sine nomine auctoris nullatenus imprimēdi, nec per-
 mittendi, & cur, com. 19. p. 1. pa. 57. col. 1.
Libri de nouo aduecti prius quam vendantur videndi per
 viros doctos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1. E & seq.
Libros prohibere quatenus, & in quibus casibus possint
 inquisitores & episcopi, com. 52. par. secunda. pa. 314.
 col. 2. & pag. 315. col. 1.
Libri habentes dubias propositiones aut duplicem sensum
 continentes, catholicum & hæreticum, examinandi,
 com. 52. p. 2. pag. 315. col. 2.
Libri astrologiæ, chyromantiæ, & aliarum diuinationum,
 & poesiæ non facile admittendi, comm. 52. parte se-
 cunda. pag. 315. col. 1.
Libri omnes diuinationum, sortium, inuocationū dæmonū,
 & magicarum superstitionum reuelandi, condemnan-
 di, ac comburendi sunt, par. 2. q. 28. pa. 317. col. 1. D. &
 q. 29. pa. 317. col. 1. B. & q. 43. pag. 342. col. 1. B. com.
 54. p. 2. pag. 318. col. 1. A.
Libri hæreticorum comburuntur, com. 19. p. 1. pa. 57. col. 2.
Libri prohibiti inquisitoribus deferendi, non propria au-
 ctoritate corrumpendi, com. 3. p. 2. pa. 91. col. 2.
Librum prohibitum deferens inquisitori, interrogetur vn-
 de illum habuerit, com. 3. p. 2. pa. 91. col. 1. E & seq.
Librorum impressores & venditores quid obseruare de-
 beant ex decreto Synodi Sallysburgenfis, com. 17. p. 2.
 pag. 119. col. 1.
Librorum hæreticorum impressores qualiter plectendi,
 com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1.
Libros hæreticorum transcribentes qualiter puniantur,
 com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1.
Libros catholicorum falsantes qualiter plectantur, cō. 17.
 par. 2. pag. 119. col. 2.
Libros prohibitos deferens de vna prouincia in aliam qua-
 liter puniatur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2. A.
Libros damnatos retinens, an hæreticus vel de heresi su-
 spectus censeatur, p. 2. pag. 194. col. 2. B. & 208. col. 1. C.
 com. 3. par. 2. pag. 92. col. 2.
Libros vetitos retitens, quandoque dici potest hæreticorū
 fautor, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
Libros damatos retinens, quos non composuit, suspectus
 fit de heresi, cō. 3. p. 2. pag. 93. col. 1. & qualis suspicio
 contrabatur ibidem.
Libros prohibitos retinens, non excusatur si dicat se eos
 habere animo refutandi, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
Libros damnatos retinens, qua pēna plectatur, cō 1 par. 2.

pag. 93. col. 2.
libros damnatos qui retinent absque facultate, non pos-
 sunt absolui per confessores, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1.
libri hæreticorum reperti apud aliquem, an faciant indi-
 cium ad torturam, ex qualitate personarum pensan-
 dum, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2.
libros hæreticos cōponens hæreticus censetur, & an quā-
 doque valeat excusari, com. 3. parte secunda. pag. 96.
 col. 1. & pag. 92. col. 2.
libelli accusatorij forma quem fiscalis porrigit inquisito-
 ri, cō. 14. p. 3. pa. 415. col. 1.
libellus accusatorius quid debeat continere, cō. 14. par. 3.
 pag. 415. col. 1.
lite non contestata in causa heresis, testes recipi possunt,
 com. 19. p. 2. pa. 123. col. 2. & vide, Testes.
litteratorum nomine qui intelligantur parte secunda.
 pag. 193. col. 1. B.
litteræ Apostolicæ Honorij iij. quibus secta Pseudoapo-
 stolorum condemnatur, parte secunda, quest. 12. pag.
 270. col. 1. E & seq.
litteræ saluaguardiæ quæ dicantur Eymerico, cō. 1. p. 3.
 pag. 391. col. 2.
locus de Spiritu sancto declaratus, cō. 5. p. 1. pa. 32. col. 1.
locus a maiori an locum in iure habeat, p. 3. q. 17. pa. 549
 col. 1. A. & com. 66. p. 3. pag. 549. col. 2.
locus aduersus in Concilio Tarraconensi, com. 25. par. 2.
 pa. 224. col. 2. & 225. col. 1.
locus restitutus in Directorio, p. 2. q. 37. de hereticis in
 iure ciuili nominatis, com. 62. p. 2. pag. 326. & 327.
loca aliquot restituta in c. quidam autem. 24. q. 3. cō. 32.
 par. 2. pag. 247. col. 1. & 2.
locus vbi hæretici sepulti fuere, sepultura priuatur, p. 2.
 pag. 104. col. 1. C.
locis interdum pēna infligitur, p. 2. pag. 169. col. 2. D.
lubricum linguæ aut iocus non inducunt heresim, par. 2.
 pag. 135. col. 2. E. & plene, com. 17. p. 3. pa. 420. & seq.
Luciferiani hæretici, p. 2. q. 6. pa. 245. col. 1. D.
Lullistarum errores, p. 2. q. 9. pa. 260. col. 2. D.
Lupus pro hæretico & malo prælato saepe sumitur, p. 2.
 pag. 205. col. 1. A.
Lutheri turpis imago, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2.
Lutheri error circa epistolas decretales Pontificum, cō.
 19. par. 1. pag. 57. col. 1.

M

Macedonius hæreticus vbi, & quando damnatus, cō.
 19. p. 1. pa. 56. col. 1.
Macedoniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A.
mandans alicui vt male faciat, an teneatur si aliās id ma-
 lum erat ille factururus, p. 1. pag. 19. col. 2. E. & seq.
mandata quæ dicantur esse iusta, cō. 7. p. 3. pag. 398. col. 2.
mandata qualiter sint iniungenda, com. 7. parte tertia.
 pag. 398. col. 2.
mandatum de capiēdo quando præstandum ab inquisito-
 ribus, & qualiter, & p. 3. pag. 274. col. 2. B. C. cō. 108.
 p. 3. pag. 588. col. 1.
mandatis Apostolicis vel inquisitoris in negotio fidei non
 obediētes excommunicandi, & officijs suis spoliandi,
 p. 3. pag. 393. col. 2. B. & pag. 395. col. 2. C. D. & seq.
magia duplex, naturalis & mathematica, cō. 32. parte 3.
 pag. 443. col. 1. E.
magia venefica & vetita onde orta, com. 26. par. tertia.
 pag. 443. col. 2.
magorum qualia scelera, com. 26. par. 2. pag. 444. col. 1.
magicā artem sectātes vt hæretici sunt habēdi, p. 2. q. 43.
 pag. 443.

I N D E X.

- pag. 314.col.1. A
magi hæreticantes quibus sequis dignoscantur, par. tertia.
- pag. 443.col.1. D. E
magi seu demonum inuocatores, si post abiurationem iterum innocent, an sint relapsi, comment. 26. parte tertia
- pag. 444.col.1
magistratus seculares adhortandi primum, ac deinde compellendi sunt ab inquisitoribus ad auxilium, & iuramentum præstandum, p. 3. pag. 392.col.2. & 393.col.1 A.com.5. pag. 395.col.2. & com. 81. pag. 561.col.1. & com. 106.p.3. pag. 585.col.1
magistratus iuramentum præstare debent de obseruandis omnibus legib. & statutis pro negotio fidei, & contra hæreticam prauitatem editis, p. 3. pag. 393.col.2. B
magistratum pena leges contra hæreticos editas non seruantium, p. 2. pag. 107.col.2. E
magistratus consentientes iurare, genuflexi iurabunt, p. 3 pag. 393.col.2. B. C
magistratus in causa hæresis ad quæ obligentur, com. 78. p. 2. pag. 373.col.1
magistratus seculares iussu inquisitorum capere, & custodire tenentur hæreticos, com. 1. p. 3. pag. 391.c.2
magistratus seculares debent ducere hæreticos quo voluerint inquisitores, com. 1. p. 3. pag. 392.c.1
magistratus qui inquisitoribus non obediunt, quibus pennis, & qualiter puniendi sint, com. 6. p. 2. pag. 396.c.2
magistratus excommunicati ob non præstitum iuramentum, & inobedientiam, diebus festiuis in ecclesiis tales sunt publicandi, p. 3. pag. 396.col.1. E. & seq.
magistratus diu perseuerantes in inobedientia & censuris ecclesiasticis declarantur infames, hæreticorum fautores, de hæresi suspecti, ac priuantur omnibus officijs & beneficijs, habitis & habendis. parte 3. pag. 410. & seq.col.1. C. D & seq.
magistratus ab inobedientia pro qua fuerant excommunicati, resipiscentes, publice sunt absoluedi, parte 3. pag. 497.col.2. A
magistratus circa fidem delinquentes, cum puniuntur, quid obseruandum, com. 78. p. 2. pag. 573.col.1
magistratus hæreticis fauentes quibus pænis plebantur, com. 78. p. 2. pag. 372.col.2
magistri errorum, vide in voce Hæresiarchæ.
- magna & vehemens suspicio, quæ dicatur, et cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 376.col.2. B. C
Mahometis origo, genus, & perfidia, cõ. 46. p. 2. pag. 306.col.2. & 307.col.1
Mahometis errores qui confutarint, comm. 46. parte 2. pag. 307.col.2
Mahometes a suis propheta habitus, par. secunda. q. 21. pag. 306.col.2. A
maiores, minores & mediocres, quæ scire teneantur, & qui plus scire, par. 2. q. 12. pag. 74.col.1. & 2
mala quæ cateruatim ex hæresibus oriuntur, com. 26. p. 2. pag. 232.col.2
maleficia quæ tuentur à tortura, & qualiter dissoluantur, com. 39 p. 3. pag. 483.col.1
Manes Persa Princeps Manichæorum antiquorum, p. 2. q. 6. pag. 244.col.2. A
Manes seu Manens Dux Manichæorum nouorum in partibus Mediolanensibus, p. 2. q. 13. pag. 273.col.2. D
Manfredus ordinis Prædicatorum inquisitor hereticæ prauitatis in Italia, p. 2. q. 29. pag. 317.col.1. E
Manichæi hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.2. A
Manichæus quis, & qualiter prius appellaretur, com. 38 par. 2. pag. 275.col.1
Manichæi antiqui dicti a quodam Persa vocato Manes, p. 2. q. 6. pag. 244.col.2. A
Manichæorum varij errores, p. 1. a pag. 12. vsque ad 15. col. 2. E. & com. 38. p. 2. pag. 277.col.2
Manichæorum figmenta de sacramētis, p. 2. q. 13. pa. 274. col. 1. B. & seq. & plenius, com. 38. p. 2. pag. 276
Manichæi carnibus nō vescuntur, & quare, com. 38. p. 2. pag. 277.col.2
Manichæi Recentiores appellationem sumpsere a quodam, vocato, Manete seu Manente, parte secunda; quæst. 13. pag. 273.col.2. D
Manichæi Noui quo tempore & quibus in locis emergerint, p. 2. q. 13. pag. 273.col.2. B. C
Manichæorum nouorum duces in Italia Belaxmansa, & Ioannes de Lugio, com. 38. p. 2. pag. 276.col.1
Manichæorum recentiorum errores, parte secunda, q. 13 pag. 273.col.2. D
Manichæorum nouorum sacramenta quatuor vana, res scitu digna, com. 38. p. 2. pag. 279.col.2
Manichæis nouis in Italia exortis, quæ tribuit Eymericus, qualiter sint accipienda, cõ. 38. p. 2. pag. 274.c.2
Manichæi tam veteres, quàm recentiores quando damnati, com. 38. p. 2. pag. 278.col.1
Manichæi hæretici quibus indicijs dignoscantur, par. 3. pag. 440.col.2. D
manifeste quid significet, p. 2. pag. 202.col.2. D
manifesti hæretici qui dicantur, parte secunda. quæst. 33. pag. 321.col.2. A. B. C
manifesti hæretici per viros literatos conuincendi, par. 3. pag. 429.col.1. B. C
manifeste an sapiant hæresim sortilegia, qualiter cognoscatur, com. 67. p. 2. pag. 337.col.1
manus impositio siue consolamētum Catharorum, qualiter celebraretur, com. 38. p. 2. pag. 276.col.2
Manuleuta qualis vox, com. 139. p. 3. pag. 638.col.2
Marcionista hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.1. C
Marcelliani hæretici, qui, com. 62. p. 2. pag. 327.col.2
mares & feminae carcerandi simul non sunt, fallit in marito & uxore, com. 108. p. 3. pag. 588.col.2
Marsilius de Menandrino quis, cõ. 40. p. 2. pag. 290.c.1
matrimonium carnale damnant Cathari, com. 38. par. 2. pag. 277.col.1
matrimonium cum hæretico & excommunicato contractum valet, p. 2. pag. 210.col.1. A
matrimonium si contrahant monachi vel clerici in sacris cõstituti, de hæresi redduntur suspecti, com. 74. par. 2. pag. 366.col.1. E
martyrium, pænitentia, baptismus, p. 1. pag. 53.col.1. A
martyribus aliquid imperantibus non statim credendum, par. 2. pag. 155.col.1. E
Massilianorum hæresis qualiter detecta, com. 23. par. 2. pag. 438.col.1
maxima & violenta suspitio quæ dicatur, & cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377.col.1. D. E
Melchisedechiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.1. B
memoriam hereticorum damnare omni tempore etiam elapsis 40. annis inquisitores possunt, com. 92. parte 3. pag. 571.col.1
memoriam contra defuncti formandus processus, cõ. 170. par. 3. pag. 679.col.2
memoria hereticorum damnata etiam post 40. annos filiorum in iuris pænas incurrunt, com. 92. parte tertia. pag. 571.col.2
mendax

I N D E X.

Mendax in causa fidei iudicialiter conuictus vehementer suspectus est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. C. D.
Menandrini heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C.
Menandrianorum error de productione rerum per medios angelos refutatus, p. 1. pag. 12. col. 2. A.
Metangismonitæ heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B.
Metus mortis an & quando excuset hereticalia dicentes vel facientes, et talia facientes an dicantur heretici vel de heresi vel apostasia suspecti, p. 2. q. 41. pag. 331. c. 2. C. cō. 24. p. 1. p. 67. & 68. c. 1. & 2. et cō. 66. p. 2. p. 333. c. 2.
de Metu mortis hereticantibus insigne Concilij Ancyranum decretum, com. 24. p. 1. pag. 68. col. 1.
Metu abnegantes fidem, si conuertantur, qualiter tractandi, & recipiendi, com. 24. p. 1. pag. 68. col. 2.
Metu qui committunt hereticalia qualiter plectantur per concilium Ancyranum, com. 24. p. 1. pag. 67. c. 2.
Mesquita quid apud Sarracenos, com. 71. p. 2. p. 358. c. 2.
Messaliani heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 1.
Michael & Cesena q's, et q'do vixerit, cō. 34. p. 2. p. 262. c. 1.
Michael de Cesena sectator Petri Ioannis, parte 2. q. 15. pag. 282. col. 1. C.
Michaelis de Cesena errores ac hereses, parte 2. quest. 9. pag. 254. col. 1. D.
Michaelis de Cesena errores condemnantur per duas constitutiones Ioan. xxij. p. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. C.
Michaelis de Cesena & sequacium impugnatio extragatiū Ioan. xxij. p. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. C. & seq.
Michael de Cesena, eius in Romanū Pōt. audacia insignis & complices, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2.
Michael de Cesena impudenter inuehitur in Pontificem, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2.
Michaelis de Cesena fautores, com. 40. p. 2. pa. 290. col. 1.
Michael de Cesena impudenter inuehitur in constitutiones Papales, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2.
Ministralis, qualis vox, com. 34. p. 2. pag. 262. col. 2.
Ministri inquisitorum alij, an sicut notarij eorum excommunicari non possint, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 2.
Ministorum salarijs unde sit providendum, p. 3. q. 108. pag. 652. col. 2. C. & seq.
Minoribus viginti quinque annis curatores dandi in causa fidei, com. 28. p. 3. pag. 488. col. 1.
Minores errantes in fide ob auctoritatem maiorum quatenus excusentur, com. 21. p. 1. pag. 61. c. 2.
Minor delinquens ob teneram etatem, aut non punitus, aut mitius punitus, effectus maior, amplius puniri non potest de eodem delicto, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2.
Miraculis non statim credendum, & quare, p. 2. pa. 165. col. 2. A. & pag. 174. col. 2. B.
Miraculū insigne, quo N. cæna synodus confirmatur, cō. 5. p. 1. pag. 31. col. 2.
Missam & alias orationes an possint audire carcerati, par. 3. com. 108. pag. 589.
Misericordia nulli deneganda, p. 2. pag. 197. col. 2. D.
Misericordia reis promissa facile eos ad conversionem inducit, com. 23. p. 3. pag. 435. col. 2.
Misericordiæ tempus vsque ad sententiam durat, par. 3. pag. 515. col. 1. A. B.
Misere canon si que verba continet, que ab Euāgelistis nō sint dicta, credendum est Apostolos a Christo, & nos ab Apostolis accepisse, p. 1. pag. 41. col. 1. & 2.
Monachus in causa heresis instrumenta conficit fauore fidei, p. 2. pag. 206. col. 1. C.
Monachi in sacris constituti matrimonium cōtrahentes de heresi sunt suspecti, com. 74. p. 2. pag. 365. c. 2. A.

Montani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C.
Montblanch celebris Catalonia locus, com. 36. parte 2. pag. 268. col. 1.
Mores prauifacilius hereses admittunt, com. 110. par. 3. pag. 598. col. 1.
Mores Gerald Segarelli & Dulcini hereticorum pseudoapostolorum, p. 2. q. 12. pag. 269. col. 1. A.
Mors venit appellatione vltimi supplicij, p. 2. p. 150. c. 1. B.
Mortis metu hereticalia patrantes quandoque non excusantur ab heresi, com. 66. p. 2. pag. 335. col. 2.
Mortis metu fidem abnegantes vt penitentes heretici recipiendi sunt, si reuertantur, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. E.
Morte Papæ vel Prelatorū inquisitores instituentiū, non expirat inquisitorum potestas, p. 3. q. 7. & 8. pag. 589. col. 2. & seq. & ibi latius in commentarijs.
Morte extinguuntur suspensiones quātamuis vehementes in crimine heresis, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 2.
Mortuis hereticis agitur contra ipsos & credentes solū, com. 170. p. 3. pag. 678. col. 2. E.
Mortui iurisd. actio post eius obitum ad quem transferatur, p. 2. pag. 49. col. 1. A. & pag. 170. & seq. c. 1. E.
Mortuis hereticis durat actio aduersus eos, vide in voce, Actio. & in voce, Defunctus.
Mortui aliquando post eorum mortem et heretici condemnantur, & quot modis contingat, p. 3. pag. 574. col. 1. com. 99. p. 2. & seq. & q. 43. pag. 570. col. 1. A.
Morte plectendis non datur sacramentum extreme unctionis, com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2.
Mulier pregnas nec terreri nec torqueri debet, com. 39. par. 3. pag. 483. col. 2.
Mulieres sceleratę credentes ac profitentes se nocturnis horis cū Diana, vel Herodiade equitare super quaslibet bestias, &c. vt hereticę sunt habendę & puniendę, p. 2. q. 43. pag. 341. col. 1. A. B. & seq.
Multitudini hereticorum quo modo providendum, p. 2. pag. 221. col. 1. D.
Multiplicatio actus auget suspensionē, p. 2. p. 220. col. 2. B.
Munera prudentes excēcāt, com. 153. p. 3. pag. 651. col. 1. N.

Narbonensis Concilij insigne decretum de culpis, ex quibus cognoscuntur credentes hereticorum, com. 57. p. 2. pag. 367. col. 1. & 2.
Nante, caupones, stabularij quando teneantur pœna receptatorum, com. 76. p. 2. pag. 369. col. 2.
Nazarei heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E.
Nazaræi qui, & eorū differentia, cō. 31. p. 2. p. 247. col. 1.
Necromantici ad diuinandum qua interdum superstitione vtantur, com. 68. p. 2. pag. 338. col. 2.
Necromantici heretici quibus indicij cognoscantur, p. 3. pag. 443. col. 1. B. C. & seq.
Negare se ipsum cur non possit Deus, p. 1. pag. 11. col. 1. A.
Negans intentionem prauam, & confitens factum hereticale, an velut impenitens sit tradendus, curię seculari, com. 75. p. 2. pag. 368. col. 1. E.
Negans quod fateri debuit an teneatur in conscientia restituere bona sua fisco, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 2.
Negatiuo qualitatis a quo si probata, p. 2. p. 197. col. 1. E.
Negatiui heretici qui cōfiscantur, p. 2. q. 34. p. 322. c. 1. D. E.
Negatiuus hereticus an sit qui cōfiteatur factū hereticale, sed prauā intentionē negat, com. 59. p. 2. pag. 323. col. 2.
Negatiuus vel diminutus confitens an sit, qui vel omnes hereses, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 2.
Negatiui an sint qui cōuincuntur & antiquis dictis vel factis Zz hereti-

I N D E X.

- hereticalibus, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1.*
Negatiui heretici difficulter cognoscuntur, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1.
Negatiuus non est statim brachio seculari tradendus, sed per annum vel plus expectandum, p. 3. pag. 522. col. 2. C.
Negatiui heretici antequam condemnentur multa considerare oportet, com. 48. p. 3. pag. 526. col. 2.
Negatiuus diu perseverans in negativa deinde confessus errorem, abiurare debet, p. 3. pag. 522. col. 1. D.
Negatiuus conuictus de crimine in negativa persistens, hereticus impenitens censetur, & curia seculari tradendus, p. 2. q. 34. pag. 322. col. 2. A. p. 3. pag. 561. col. 2. E.
& pag. 522. c. 1. E. & plene, com. 48. p. 3. pag. 524. et se.
Negatiuus quibus rebus prius perspectis curie seculari tradi possit, com. 48. p. 3. pag. 526. col. 2.
Negatiui qui existunt in heresibus, de quib. conuincuntur, licet protestentur se credere catholice quod credit ecclesia, comburendi sunt, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1.
com. 48. p. 3. pag. 524. col. 2.
Negligens quis dicatur, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2.
Negligens inquit non caret suspitione, com. 61. parte 3. pag. 544. col. 2.
Negligentes inquisitores remouendi, comm. 61. parte 3. pag. 544. col. 2.
Negligens se purgare, olim statim curie seculari tradebatur, hodie secus, & quæ pena ei imponatur, p. 2. p. 157. col. 1. E. & seq. & pag. 164. col. 2. A. B.
Negotia fidei summarie et de plano, sine strepitu et figura iudicii tractantur, p. 3. q. 54 p. 582. col. 2. B. C. & par. 2. pag. 111. c. 1. A. B. & cõ. 103. et 104. p. 3. p. 582. col. 1.
Negotiatio cū quibus non exercenda, p. 2. pa. 169. col. 2. B.
Neophytus vtens post baptismū susceptum nomine antiquo, suspectus præsumitur, com. 25. p. 3. pag. 441. col. 2.
Neophyti ex Iudæis conuersi, & alij non comedentes carnem porcinam, an sint de heresi suspecti, cõ. 25. par. 3. pag. 442. col. 2.
Nepos dānatus à heresi, an possit eligere, p. 2. p. 178. c. 2. C.
Nestorius hereticus vbi & quando damnatus, & eius error confutatus de vnione verbi diuini, p. 1. pag. 13. c. 2. E. com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2. E.
Nestoriani heretici, & eorum error vnus, p. 2. q. 6. p. 245. col. 2. com. 2. p. 1. pag. 7. col. 1.
Nicæna synodus vbi & quando celebrata, et quid in ea actum, com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1.
Nicæna synodus insigni miraculo confirmatur, ibid.
Nicæna synodus quæ sancit, obseruentur, parte prima. pag. 31. col. 2. A. B.
Nicænū conciliū statuēs, vt reuertentes ab hereticis reba ptizētur, qualiter intelligatur, cõ. 42. p. 2. p. 301. col. 1.
Nicolaus Papa iij. ab heresis crimine defensio, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 1. E.
Nicolai iij. extrauagans cõtra Christianos transeuntes, vel redeuntes ad Iudaismum, & eorum fautores etiam Iudæos, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. C. & seq.
Nicolaus iij. pseudo apostolorū sectā cõdemnauit per litteras suas apostolicas, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 2. E.
Nicolaus Roselli ord. Predicatorum inquisitor generalis Aragoniæ & Cataloniæ, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E.
Nicolaus Roselli ord. Predicatorū tit. S. Xisti presbyt. Cardinalis, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E.
Nicolaus Eymericus ord. Prædicat. & Inquisitor generalis Aragoniæ, Cataloniæ, et Nicolai Roselli successor in officio Inquisitionis, p. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. A.
Nicolaus Eymericus quo anno creatus sit inquisitor, cõ. 72. p. 2. pag. 362. col. 1.
Nicolaus Eymericus quo consilio retulerit varias Decretales in 2. par. Directorij, nullo fere ordine seruato, cõ. 14. p. 2. pag. 114. col. 2.
Nicolaus Eymericus quo consilio in hoc opere recensuerit philosophorum errores, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1.
Nicolaus de Calabria quando vixerit, com. 36. parte 2. pag. 268. col. 2.
Nicolaus de Calabria Barchinone vnā cum suis errorib. condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 267. col. 2. B. & seq.
Nicolaitæ heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C.
Nobilitas propter heresim amittitur, nec illi quicquam defertur, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1.
Nobiles in fide errantes plus puniendi, quàm ignobiles, com. 16. p. 2. pag. 118. col. 1.
Noetiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2.
Nomen dogmatis quid importet, com. 1. p. 1. pag. 6. col. 2.
Nomina disiunctiua seu paritiua, quæ sint, & qualiter in diuinis prædicentur, p. 1. pag. 21. col. 2. A.
Nominum in diuinis quædam essentialia, alia personalia, & alia rationalia, eaque explicata, p. 1. p. 21. c. 1. C. D.
Nomina hereticorum delēda e libris catholicorum, com. 4. par. 2. pag. 95. col. 2.
Nomina testium & accusantium sunt supprimenda, & quādo reis sint publicanda, & quando non, p. 2. p. 120. col. 2. & p. 3. pag. 446. col. 1. E. & q. 75 p. 627. c. 1. E.
Nomina testium consultoribus, an manifestanda, parte 3. q. 80. pag. 632. col. 1. B. C.
Nominibus testiū accusantium suppressis varij modi quibus processus copiare eis preberi possit, ne veniant in cognitionem deponentium, p. 3. pag. 449. col. 2. A.
Notarius in causa fidei an religiosus, & an presbyter esse possint, & quando, p. 3. pag. 425. col. 1. D.
Notarius officium exercere clericos & religiosos, ac sacer dotes cogere possunt inquisitores, parte tertia, q. 19. pag. 550. col. 2. A. & seq.
Notarij inquisitionis qui, & à quo creari debeant, par. 3. q. 18. pag. 550. col. 1. B. com. 67. p. 3. p. 550. col. 1. B.
Notario, in creando quid obseruandum, com. 67. parte 3. pag. 550. col. 1. E.
Notarios inquisitorū amouere, vel mutare non licet præ latis ordinum, p. 3. q. 17. pag. 549. & seq. col. 1. E.
Notarij fidelitatis iuramentum prestare debent, parte 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
Notarius scripturus inquisitionis acta iuramentum de nouo præstet, com. 67. p. 3. pag. 555. col. 1.
Notario scribenti acta inquisitionis non debent satisfacere inquisiti, p. 2. pag. 206. col. 1. C.
Notarij inquisitorum non possunt excommunicari, à delegatis sedis Apostolicæ, p. 3. q. 21. pag. 552. & seq. col. 1. B.
Notarij inquisitorum excommunicari ab inferiorib. nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1.
Notarij falsificantis vnā scripturam, an & quando cætera instrumenta ab eo confecta non falsa, infirmantur, par. 2. pag. 145. col. 2. & seq. & pag. 187. col. 2. D.
Notarij hereticis patrocinantes, & pro eis, vel eorū fautorib. instrumenta scribentes, infames, & ab officio suspensi, p. 2. pag. 99. col. 2. C. D.
Notarij suspensi, durante suspensione, non valent instrumenta, p. 2. pag. 153. col. 1. E.
Notarij scientes inquisitores illicitis modis pecunias extorquere, superioribus denuntiare tenentur, parte 2. pag. 112. col. 2. E. & seq.
Notarius

I N D E X.

Notarius præsens esse debet torturæ reorum, qui scribet modum torturæ, interrogationes & responsiones, p. 3. pag. 481. col. 2. C

Notarius cautus esse debet in scribendo abiurationis modo, p. 3. 493. col. 2. E & pag. 496. col. 2. E

Notarius leget abiurationem, casu quo reus nesciat legere, & reus prolata a notario alta voce repetet, par. 3. pag. 493. col. 1. C. D. & pag. 504. col. 2. D. E

Notiones diuine, & quot, p. 1. pag. 111. col. 2. D

Notionalia nomina, quomodo predicentur in personis diuinis, p. 1. pag. 211. col. 1. D

Novationi hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B

Novatianorum error. quod homo post baptismum peccata non possit penitentiam reparari, refutatur, parte 1. pag. 14. col. 2. A

Nubens hæretico ignoranter non amittit dotem, com. 160. par. 3. 662. col. 2

Nuntius sedis Apostolicæ quis dicatur, com. 75. parte 3. pag. 555. col. 2

Nuntiorum Papæ non sunt inquisitores indices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. D. E. & seq.

Nuptiæ quæ incestuæ, quæ nefariæ, & quæ inutiles dicantur par. 2. pag. 118. col. 1

Nuptias bonas contrahens suspectus est de hæresi, cō. 81. par. 2. pag. 383. col. 2

Nyctages hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B

Oblationis nomine quid intelligendum, com. 7. par. 2. pag. 96. col. 2

Obligatio & promissio abiurantis, ad quin extendatur, com. 156. p. 3. pag. 646. col. 1

Obligatus hæretico, ipso iure remanet absolutus, & quare, p. 2. pag. 166. col. 1. A. B

com. 168. p. 3. pag. 675. col. 2

Oblivio non præsumitur cadere in factis arduis, & insignibus, com. 59. p. 2. pag. 323. col. 1. & 2

Occidere hæreticos quilibet potest, sed tutius est id facere magistratum auctoritate, p. 2. pag. 119. & seq. col. 2. C

Occidens se cum in carcere pro hæresi esset detentus, tanquam impenitens condemnandus est, & eius statua brachio seculari tradenda comburenda, com. 92. parte 3. pag. 572. col. 1. & pag. 574. col. 1

Occultum seu secretum quid dicatur, p. 2. pag. 200. col. 1

Occultare fidem quandoq; licet, sed alienam profiteri nunquam licet, com. 9. p. 1. pag. 67. col. 1. & pag. 67. col. 2

Odiani hæretici vide in voce, Audiani.

Odio qui habent eos qui hæreticos persequuntur, eorum sunt fautores, com. 78. p. 2. pag. 374. col. 1

Officium inquisitionis fouere magni refert, com. 157. p. 3. pag. 658. col. 1

Officij publici nomine quid sit intelligendum in dubio inquisitores declarant, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 1

Officijs secularibus solus inquisitor priuare potest, com. 8 par. 3. pag. 401. col. 2

Officialis vel nuntius sedis Apostolicæ qui dicatur, com. 75. p. 3. pag. 555. col. 2

Officialium Papæ nomina comprehenduntur, inquisitores, com. 79. p. 3. pag. 599. col. 1

Officialium sedis Apostolicæ duo genera, & contra quos non procedant inquisitores, cō. 75. p. 3. pa. 556. col. 1. A

Officialium Papæ non sunt inquisitores indices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. E

Opera sine charitate facta quantum valeant, parte 2.

pag. 358. col. 1

Opera bona extra Ecclesiam facta non ducunt ad vitam, licet prosint ad bona temporalia, p. 2. pag. 144. col. 2. E

Opera bona peccatis dimissis quandoque reuiuiscunt, p. 2. pag. 107. col. 2. A

Operum Raymundi Lull interdicitur, p. 2. q. 26. p. 311. c. 2. C

Ophite hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E

Oppressus vel grauatus quis dicatur, p. 2. pag. 212. c. 2. D

Opuscula xx. Raymundi Lull prohibita a Gregorio xi. p. 2. q. 26. pag. 311. col. 1. D. E. & seq.

Orationem Dominicam & Symbolum quilibet fidelis memoria tenere debet, com. 20. p. 1. pag. 60. col. 1

Orare pro hæretico, receptatoribus, & c. ac pro decedentibus in peccato mortali non licet, p. 2. pag. 96. col. 2. E & seq. & pag. 148. col. 1. C

Ordines hominum in Ecclesia tres, virginum, continentium, & coniugatorum, p. 1. pag. 20. col. 2. C

Ordo nouus sine approbatione Papæ non est recipiendus, par. 2. q. 16. pag. 292. col. 1. D

Ordo Catharorum qualis, & quotuplex, com. 38. par. 2. pag. 275. col. 1

Ordinarijs facienda est fides p inquisitores de eorum potestate, & delegatione ipsis commissæ, p. 3. pag. 408. c. 1. C. D

Ordinarijs non derogatur super processu hereticorum, licet Papa generaliter alteri deleget, p. 2. p. 109. c. 2. E. et se.

Origenis error de creatione spiritualium creaturarum cōfutatus, p. 1. pag. 12. col. 2. B

Origenis error de pena damnatorum, & gloria beatorum refutatus, p. 1. pag. 14. col. 2. C

de Origenis operibus variæ sententiæ, p. 2. pag. 168. c. 1. D

Originale peccatum, eiusq; remedium, p. 1. pa. 52. col. 1. B

Originale peccatum in paruulis, p. 1. pag. 15. col. 1. E

Originale peccatum absque proprio consensu remittitur paruulis in baptismo, com. 11. p. 1. pag. 38. col. 2

Origeniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D

Origo Valdensium, p. 2. q. 14. 278. col. 1. D. E

Ossa hæreticorum custodiens, suspectus de hæresi est, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1. & 2

Ossa hæreticorum, aut vestes velut reliquias martyrum custodientes, fautores sunt hæreticorum, com. 89. p. 2. pag. 567. col. 2

P

Panis benedictio, Catharorum inanè sacramentum, com. 38. p. 2. pag. 277. col. 1

Papa vnus Ecclesiæ caput, cui omnes subduntur, com. 8. p. 1. pag. 25. col. 2

Papa vtrumque gladium habet spiritualem et temporale, com. 8. p. 1. pag. 35. col. 2

Papa, Sede sue Apostolica si quid definiat ad fidem spectans, id catholica veritas est, & contrarium heresis, com. 27. par. 2. pag. 234. col. 2. regula 3.

Papa vnus si quid determinet tanquam de fide, id aliud Papa non potest reuocare, com. 42. p. 2. pag. 300. c. 1

Papa quando & in quibus possit diuersa statuere ab his quæ alius Papa decreuit, absque fidei iactura, com. 42 par. 2. pag. 300. col. 2.

Papa eorum quæ determinat duo genera considerat, com. 42. p. 2. pag. 302. col. 1

Papam posse aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur, p. 2. pag. 170. col. 1

Papa non semper respondet definiendo, com. 42. parte 2. pag. 301. col. 2

papæ omnes fideles subsunt, & vtrumque gladium habet, par. 1. pag. 34. col. 2

Z z 2 Papam

I N D E X.

- Papam nemo indicat, sed ipse iudex est omnium, com. 8. par. 1. pag. 35. col. 1.*
- Papæ decretis & determinationibus resistens, quando sit hæreticus, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D.*
- Papam solus nouam religionem concedere, ac approbare potest, p. 2. q. 16. pag. 193. col. 1. B.*
- Papa aliquid sibi reseruans, alijs prohibere censetur; contra cum non reseruatur, p. 2. pag. 142. col. 1.*
- Papa non erat in canonizatione Sanctorum, com. 42. p. 2. pag. 303. col. 1.*
- Papæ insignis benignitas erga Iudeos, com. 47. parte 2. pag. 308. col. 2.*
- Papa aduersus laicos condit leges, p. 2. pag. 171. col. 1. B.*
- Papæ potestas super infidelibus, parte secunda, quæst. 46. pag. 353. col. 2. A. B. C.*
- Papa gētiles contra legem delinquentes punire potest, cō. 71. p. 2. pag. 358. col. 2.*
- Papa ratione dilecti potest delinquentes dignitate priuare, p. 2. pag. 141. col. 1.*
- Papa potest infamiam irrogare & tollere quo ad forum ciuile, p. 2. pag. 140. col. 2. E. & pag. 154. col. 1. D.*
- Papa hæreticos redeuntes famæ restituere potest, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2.*
- Papa laicos quoslibet & Principes peccantes punire, pot. & dignitatibus priuare, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 1.*
- Papam non posse incidere in hæresim asserit Albertus Pighius, com. 74. p. 3. pag. 555. col. 1. C.*
- Papam in hæresim posse incidere qui conceperint, com. 74. p. 3. pag. 555. col. 1. A.*
- Papa potest accusari de hæresi, & quis sit eius iudex competens, p. 2. pag. 198. & seq. col. 2. A. par. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. D.*
- Papæ successor, an sit iudex competens contra Papam hæreticum defunctum prædecessorē, p. 2. pag. 198. col. 2. C.*
- Papa inquisitoribus potestatem tribuit, parte tertia, q. 3. pag. 536. col. 1. D. E.*
- Papæ delegatus est inquisitor etiam si institutus sit prælati sui ordinis, p. 3. q. 4. pag. 536. col. 2. E. & quæst. 6. pag. 559. col. 1. A.*
- Papæ morte non expirat inquisitorum potestas, par. 3. q. 7. & 8. pag. 539. col. 2. E. & seq.*
- Papæ officialium & nuntiorum, inquisitores non sunt iudices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. E. & seq.*
- Papæ reseruata excoicationem in quibus casibus inquisitores incurrunt, p. 3. q. 24. pag. 554. & seq. col. 1. A.*
- Papinianistæ hæretici qui, com. 62. p. 2. pag. 326. col. 2.*
- Participare cum hæreticis qui censeantur, parte tertia, pag. 399. col. 2. E.*
- Participare cum hæreticis solus iudex potest, & in quibus, par. 2. pag. 173. col. 2. E.*
- Participare cum fugitiuis contumacibus, ac excommunicatis, sub pœna excommunicationis non licet parte 3. pag. 471. col. 1. D. E. & seq.*
- Participandum cum excoicato nō est, p. 2. pag. 147. c. 2. D.*
- Paruulos esse baptizandos, de fide est, com. 11. p. prima. pag. 38. col. 2.*
- Paruuli vtiliter baptizantur, quamuis nō intelligāt, quibus remittitur originale peccatum, p. 1. pag. 36. & 37.*
- Paruulis qualiter dentur virtutes in baptismo, longa disputatio, p. 1. pag. 27. & 28. col. 1. & 2.*
- Paruulis originale peccatum remittitur in baptismo, cō. 11. p. 1. pag. 38. col. 2.*
- Paruuli sine baptismo decedentes qua pœna plectantur com. 11. p. 1. pag. 39. col. 1.*
- Pater hæreticos non substituit filio impuberi pupillariter com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.*
- Patriæ potestatis ius amittant fautores, receptatores, & similes, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 2.*
- Patriæ potestatis iure qui priuatur, magna pœna afficitur, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.*
- Paterniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A.*
- Patritiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B.*
- Patrocinari suo modo & quando pro hæreticis liceat, p. 2. pag. 140. col. 2. E. & pag. 153. & seq. col. 2. B.*
- Patrocinari pro hæreticis qualiter prohibitum, com. 10. p. 2. pag. 99. col. 2. & seq.*
- Patrocinantes hæreticis ab inquisitoribus sunt coercēdi, p. 3. q. 39. pag. 565. col. 2. B.*
- Patrocinia suspensorum aduocatorum, an de facto valeāt, p. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. A.*
- Pauli dictum, Et habitu innētus vt homo, qua ratione intelligendum, p. 2. pag. 169. col. 1. D.*
- Paulini hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E.*
- Paupertas non est de genere malorū, p. 2. pag. 182. c. 1. A.*
- Paupertatis duo genera Christus instituit, com. 42. par. 2. pag. 299. col. 2.*
- Paupere, de Lugduno vnde sic appellati, parte 2. q. 14. pag. 278. col. 2. A.*
- Pauperum de Lugduno Magister valde tūius, par. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. E.*
- Pauperes de Lugduno, & eorum errores secunda. q. 14. pag. 278. col. 2. A. & seq.*
- Pauperum de Lugduno error de potestate celebrādi Eucharistiæ sacramentum, p. 1. pag. 15. col. 1. C.*
- Peccata commissa vel committenda quis possit corripere, & quomodo, p. 2. pag. 138. col. 1. B. C.*
- Peccata sunt causæ hæresum, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1.*
- Pecuniæ nomine quid intelligatur, cō. 61. p. 3. pag. 545. c. 1.*
- Pecuniariæ pœnæ imponi possunt ab inquisitoribus, par. 3. q. 103. pag. 643. col. 2. B.*
- Pelagiani hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 245. col. 2. B. com. 11. p. 1. pag. 39. col. 1.*
- Pœna suos tenet auctores, p. 2. pag. 142. col. 2. D.*
- Pœna augetur consuetudine delinquendi, com. 148. p. 3. 1. pag. 647. col. 1.*
- Pœna cap. in eos. de hæret. etiam in laicis locum habet, p. 2. pag. 168. col. 2. D.*
- Pœna cap. si quis episcopus. de hæreti. quādo locū habeat, p. 2. pag. 168. col. 2. A. & 169. col. 1. A. B.*
- Pœna portandi supra vestes cruces, quibus imponenda sit, p. 3. pag. 494. col. 1. E.*
- Pœnæ pecuniariæ, an & quando, & quibus. & per quos imponi possint, com. 152. p. 3. pag. 648. & 649. col. 1. & 2.*
- Pœna imposita in foro pœnitentiæ non impedit pœnam temporalem eidem delicto debitam, com. 25. par. secunda, pag. 227. col. 1. D.*
- Pœna quibus ex causis minuatur, com. 17. p. 3. pag. 419. c. 2.*
- Pœnis multis an aliquis plectēdus, cō. 14. p. 2. pag. 115. c. 2.*
- Pœnæ in hæreticos latæ quales, pag. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.*
- Pœnas in hæreticos latas, an Principes seculares augere possint, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2.*
- Pœna excommunicationis in hæreticos, omnium pœnarum antiquissima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.*
- Pœna deficiētis in purgatione canonica, q. 3. p. 476. c. 1. D.*
- Pœna recusantis se canonice purgare, p. 3. p. 476. col. 1. D.*
- Pœna diuersæ receptorum, defensorum, fautorum, credentiu hæreticorū & similium tam laicorum, quam clericorum,*

I N D E X.

- dorum, p. 2. pag. 102. col. 1. E pag. 161. col. 2. C
 pag. 165. col. 2. D. pag. 178. col. 1 com. 76. pag. 369.
 col. 2. & com. 77. pag. 371. c. 1. & pag. 372. col. 1. p. 2.
Pena sortilegorum, diuinorum & similium, com. 67. p. 2.
 pag. 337. col. 2
Pena in blasphemos qualis, com. 66. p. 2. pag. 334. col. 1
Pena falsorum testium quæ sint, p. 3. pag. 522. col. 2. A
 & 523. col. 1. C & latissime com. 122. p. 3.
 pag. 623. & seq.
Pena inquisitorum crimen hæreseos alicui imponentium,
 par. 2. pag. 113. col. 1. B
Pena inquisitorum Hispaniæ dona accipientium, & ministro-
 rum, com. 153. p. 3. pag. 650. col. 2
Pena in Principes non adiuuantes inquisitores, parte 2.
 pag. 150. col. 2. C
Pena principum permittentium morari hæreticos in suis
 terris, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2
Pena magistratuum leges contra hæreticos non seruian-
 tium, p. 2. pag. 107. c. 2. D. E
Pena disputantium de fide ob malum finem, com. 6. par. 1.
 pag. 33. col. 1
Pena iterantium baptismum, com. 12. p. 2. pag. 40. c. 1
Pena rebaptizandi & rebaptizati, com. 13. p. 1. pa. 40. c. 2
Pena transcribentium libros hæreticorum, com. 17. par. 2.
 pag. 119. col. 1.
Pena impediendum officium sanctæ Inquisitionis, com. 79.
 par. 2. pag. 376. col. 1
Pena qua puniuntur qui sequuntur sectam Sarracenorum,
 com. 70. p. 2. pag. 252. c. 2
Pena talionis in testibus locum habet, com. 122. parte 3.
 pag. 624. col. 1
Penitentia reparat lapsum in peccatum post baptismum, co-
 tra Nouationos, p. 1. pag. 15. col. 2. A
Penitentia salutares visitate iniungenda, p. 3. p. 38. c. 2. B
 pag. 506. c. 2. C. & q. 95. p. 642. c. 2. A. B
Penitentia sollemnis quæ, & quæ publica, & quæ priuata
 remissive, com. 146. p. 3. pa. 643. c. 2. & seq.
Penitentia & in bonis & in persona imponi potest, par. 2.
 pag. 203. col. 1. D
Penitentia imposita personæ non transit ad hæredes, p. 2.
 pag. 208. col. 2. E com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1
Penitentia in bonis exequenda heredibus defuncti impo-
 nitur, com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1.
Penitentia olim imponi solita redeuntibus ad ecclesiam,
 hodie magna ex parte abolita, cō. 25. p. 2. pag. 230. c. 2
Penitentias iniungendo quid obseruari deat, com. 40. p. 3.
 pag. 492. col. 2
Penitentia quibus ex causis augeri possit & minui, com.
 44. p. 3. pag. 509. col. 2
Penitentias aggrauandi, & augendi potestatem inquisi-
 tor habet, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2
Penitentias reis impositas, mitigandi inquisitores potesta-
 tem sibi reseruare possunt, p. 3. pag. 505. col. 2. E
Penitentia iniungenda prædicantibus errores, conuersis
 tamen, p. 2. pag. 126. col. 2. E
Penitentia suspectorum de hæresi, p. 3. p. 474. col. 1. E. &
 seq. & pag. 498. col. 1. A
Penitentia fautorum suspectorum de hæresi simpliciter, aut
 vehementer, aut vehementissime, p. 2. pag. 222. c. 1. A
Penitentia relapsorum in fautoriam, p. 2. p. 222. col. 1. A
Penitentia publica pro arbitrio inquisitoris iniungenda
 est magistratus resipiscantibus ab inobedientia, par. 3.
 pag. 396. col. 1. & 2
Penitentia pecuniaria ab inquisitoribus imponitur, et qua
 tenuis ab eis ommittenda, com. 7. pag. 398. col. 1.
 com. 152. p. 3. pag. 649. col. 1.
Penitentias pecuniarias applicare potest inquisitor of-
 ficio sanctæ inquisitionis, etiã si non immineat extrema
 necessitas, com. 152. p. 3. pag. 649. col. 1
Penitentiam non adimplendo, qualiter peccetur, & quali-
 ter contrarium faciendo: & non adimplentes, an sint re-
 lapsi, com. 146. p. 3. pag. 645. col. 1
Penitentia falsa Catharorum qualis, comm. 38. parte 2.
 pag. 277. col. 1
Penitentia cur imponantur, com. 144. p. 3. p. 642. col. 2
 in penitentibus imponendis quid obseruandum, com. 144.
 par. 3. pag. 642. col. 2
Penitentialis penæ impositio, an sit sententia diffinitiuæ,
 an interlocutoria, com. 146. p. 3. pag. 643. col. 2
Penitentialis habitus antiquitas, com. 42. p. 3. p. 498. col. 2
Penitentialis vestis quæ sit, p. 3. pag. 497. col. 2. E
 & pag. 303. col. 2. E
Penitentialis habitus crucem portandi effectus, parte 3.
 pag. 507. col. 1. E
penitentes hæretici qui sint, p. 2. q. 40. pag. 331. c. 1. B
 & com. 65. p. 2. pag. 331. col. 2. E
Penitentium duplex genus, com. 65. p. 2. pag. 332. c. 1
 quidam sponte veniunt, quidam non. & qualiter cum
 singulis agendum. ibidem.
Penitentes an penitentias adimpleant quis obseruabit,
 com. 108. p. 3. pag. 590. col. 1. E
Penitentibus ante sententiam & vita & bona & relin-
 quuntur ex misericordia, p. 3. q. 109. pag. 854. c. 1. C. D
 com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1
Penitens, hæreticus ad perpetuum carcerem condemnan-
 dus, p. 3. q. 93. pag. 641. col. 2. A
Penitentes & filij damnatorum honorificis ornamentis
 non vtantur, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 2
Penitentes an remaneant inquisitoribus subiecti, & qua-
 liter, com. 146. p. 3. col. 644. col. 2
Penitentes tam in ciuilibus, quam in criminalibus coram
 iudicibus laicis conueniendi, & quando inquisitores in
 eos animaduertere possint, cō. 146. p. 3. pag. 644. col. 1
 pepuzita hæretici, qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 1
 perfecti hæretici qui dicantur, res scitu digna, p. 3. p. 473.
 col. 1. A. & com. 25. p. 2. pag. 229. c. 2
Peritorum nomine qui intelligantur, p. 2. pag. 207. c. 1. A
 par. 3. q. 77. pag. 630. col. 1. A
 com. 62. p. 3. pag. 544. col. 2.
Periti in causa hæresis cur aduocandi, & differentia inter
 prudentes & peritos, p. 2. pag. 207. col. 2. A. & seq.
Peritos aduocare inquisitor debet, & quando magis id fa-
 cere teneatur, com. 126. p. 3. pag. 630. col. 1
Peritorum a votis recedere quando tutum non sit, com.
 127. p. 3. pag. 631. col. 1. E
Peritis in iure processus totus integre explicandus, p. 3.
 q. 79. p. 631. c. 2. C. D. com. 128. p. 3. pag. 631. c. 2. E
Peritis an & quando sint explicanda nomina testium &
 delatorum, com. 127. p. 3. pag. 632. col. 1. E
peritis in causis fidei adhibiti, an possit recipere salarium,
 par. 2. pag. 207. col. 2. C
Peritorum suffragia non excusant inquisitorem errantem,
 com. 127. p. 3. pag. 631. col. 2
Periuris de testibus, quid sentiendum, cō. 114. p. 3. pa. 605. c. 2
Periurus cur repellatur a testimonio, cō. 114. p. 3. p. 605. c. 1
Periurus in causa fidei iudicialiter conuictus vehementer
 sit suspectus, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. C. D
Periuri in testes admittuntur in causa fidei, parte 3. q. 65.
 273 pag.

I N D E X.

- pag. 605. col. 1. C. D. Et p. 1. pag. 142. col. 1. D. E
Periuri quando admittantur in causa fidei, com. 114. p. 3.
 pag. 605. col. 2.
Personae religiosae & discretae quae dicantur, p. 2. pag. 218.
 col. 1. B com. 12. p. 3. pag. 602. col. 1. E
Personae insignes qualiter capiendae, et quando capi possint,
inconsulto senatu, com. 111. p. 3. pag. 602. col. 2.
cum personis egregijs & nobilibus qualiter agendum, cō.
 123. p. 3. pag. 626. col. 2.
Pertinaces haeretici priusquam curiae seculari tradantur,
qualiter tractandi, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 2. A
Pertinaces seu impenitentes haeretici qui dicantur, par. 2.
 q. 40. pag. 331. col. 1. A
Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur, p. 2
 quest. 32. pag. 320. col. 1. A. B
Pertinacia errantis in fide perficit rationem haeretici, par.
 2. q. 32. pag. 320. col. 1. A. B
Pertinax est censendus qui non obtemperat inquisitori le-
tigime admonenti, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2
Pertinax etiam dicitur ille qui de veritate catholica dubi-
tat, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 1. E
ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas, cō.
 1. p. 2. pag. 85. col. 2
pertinax quis dicatur, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 1
Pertinacia quid, & quid pertinax, & quot modis dicatur,
 com. 57. p. 2. pag. 321. col. 1
pertinaciam includit haeresis, p. 2. q. 1. pag. 231. col. 1. B
 & q. 32. pag. 319. col. 1. D. cō. 57. p. 2. pag. 321. col. 1
Pertinacia in errore circa spectantia directe ad fidem, he-
reticum quem facit, p. 1. q. 7. pag. 62. col. 2. D
Petrus Apostolus reliquis praefuit, cō. 8. p. 1. pag. 35. col. 2
Petrus Apostolus Romanae Ecclesiae praest, eamque diui-
nis documentis instruit, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 1
Petrus & Paulus Romam martyrio consecrant, com. 4.
 p. 1. pag. 29. col. 1
Petrus de verona ord. frat. Praedicat inquisitor in Eobar-
dia a Manichaeis novis occisus, & martyrio coronatus
 par. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D
Petrus Martyr Sactorum catalogo aggregatus eodem sui
martyrii anno, p. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. E
Petri Martyris vita & mors breuiter enarrata, com. 38.
 par. 2. pag. 275. col. 2
Petri martyris singulis annis duplex, & Romae in Eccle-
sia. S. Maria supra Minervam capella solennis a Cardi-
nalibus inquisitoribus generalibus ex instituto Pij V. ce-
lebratur, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 1
Petri Lombardi vera assertio de tribus personis diuinis
in vicem distinctis, & natura diuina eis communi, cō.
 par. 1. pag. 5. col. 1
Petrus Olerius Maioricensis Barchinon. vna cum suis he-
resibus & erroribus condemnatus, & ipse curiae secu-
lari traditus, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. D. E
 & q. 38. pag. 328. col. 2. C
Petrus Ioanes haesiarcha caput Begardoru damnatus,
exhumatus & combustus cum suis operibus, p. 2. q. 9.
 pag. 252. col. 2. B. & q. 15 pag. 282. col. 1. A
 & q. 26. pag. 311. col. 1. E. & q. 38. pag. 328. col. 2. D
 com. 34. pag. 261. col. 2. com. 51. p. 2. pag. 313. col. 2. E
Phariseorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A
Philosophi Cynici qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. c. 1
Philosophorum priscorum errores, parte secunda; quest.
 4. pag. 238. col. 1. C. & seq.
Philosophorum dogmata haereses contra fidem catholicam
pepererunt, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1
philosophorum errores quomodo haereses dici possint, cō.
 29. p. 2. pag. 242. col. 1. A
philosophorum errores quo consilio recitauerit Eymeri-
cus in Directorio, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1
philosophiam profitentes, soluant argumenta Philosopho-
rum cum fide pugnantia, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 2
photiniani haeretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
pneumatismi haeretici qui, com. 62. p. 2. pag. 326. col. 2
pocula amatoria, vide; Amatoria pocula,
pocula amatoris in praebere an sapiat haeresim, p. 2. q. 43.
 pag. 340. col. 1. E
poetarum libri obsceni prohibendi, cō. 52. p. 2. pag. 315. c. 1.
Pontifex Romanus, vide in voce, Papa.
Pontificum definitiones large dicuntur sine articuli, & a
quibus sciri debeant explicite vel implicite, parte 2.
 pag. 109. col. 1. B. C
Pontificum Romanorum decreta, & statuta non sunt om-
nia irrevocabilia, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 2. C
Pontifices varij, Frederici leges contra haeticos confir-
mant, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2
potestates inquisitorum circa quae versetur, par. secunda.
 pag. 108. col. 1. A. B
potestas eligendi inquisitores cur praetatis ordinum con-
cessa, com. 52. p. 3. pag. 536. & quibus rescriptis.
potestates saeculares iurare tenentur de exterminandis
haeticis, p. 2. pag. 102. col. 1. A
potentiarum multiplex inquisitori considerata, p. 3.
 q. 75. pag. 627. col. 2. B. C
populus convocari potest inquisitorum, p. 3. p. 407. c. 2. E. et se.
practica in torquendo seruanda ab inquisitoribus, par. 3.
 pag. 481. col. 1. C. & seq.
praecipendi verbum quam vim habeat, p. 2. p. 206. c. 1. C
praepcepta negativa & affirmatiua qualiter distinguantur,
 com. 24. p. 1. pag. 66. col. 2. E
praepcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant, p. 1. q. 9
 pag. 66. col. 2. B
praedestinatio, p. 1. pag. 53. col. 1. B. C
praedicationis officium privilegatum, p. 2. pag. 154. c. 2. D
praedicationis officium nullus sub pena excommunicatio-
nis assumere potest sine licentia sedis Apostolicae, aut
diocesani, & c. par. 2. pag. 155. col. 1. A
 com. 11. p. 2. pag. 201. col. 2
praedicari non potest cruciata sine licentia pape, parte 2.
 pag. 160. col. 2. E
praedicare non licet laicis & feminis, & quales esse oport-
eat sacros predicatorum, com. 11. p. 2. pag. 100. col. 2.
praedicant soli sacerdotes, & qui, p. 2. pag. 155. col. 1. A
predicatores Euangelij scripturam sacra interpretentur
iuxta Sanctorum dicta, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 2
predicatores verbi Dei a quibus abstinere debeant, com. 11.
 par. 2. pag. 101. col. 1. E
praedicare qui possint, & quibus in locis, & a quibus pra-
dicandi licentia concedatur, et officium praedicationis qui
usurpare dicantur, p. 2. pag. 176. col. 1. E. & seq.
 & pag. 163. col. 1. & 2.
predicatores verbi diuini suspendi, ac eisdem silentium im-
poni potest per inquisitores quoties expedierit, par. 3.
 pag. 407. col. 2. & seq. E com. 86. p. 2. pag. 565. col. 2
predicantibus errores, conuersis tamen, quae poena iniun-
genda, p. 2. pag. 127. col. 1. A
praetati & maiores plura tenentur scire quam alij, par. 1.
 quest. 4. pag. 61. col. 1. B
praetati & rectores animarum articulos fidei explicite sci-
re debent, p. 1. pag. 22. col. 1. B
 prelati

I N D E X.

Prælati reddere debet rationem omni poscenti, parte 2. pag. 174.col.2.C
Prælati ob negligentiā remoueri pōt, p.2. pag.156.c.1.E
Prælati quando remouendi, p.2. pag.142.col.1.D
 & pag. 180.col.2.C
Prælati an corrigendi à subditis, & quando, & quomodo, par.2. pag.154.& seq.col.1.E
Prælati ordinum Prædicatorum, & Minorum, cur tributa potestas eligendi inquisitores, com.52.p.3. pag.536.col.2. & quibus rescriptis concessa, ibidem
Prælati Prædicatorum, vel Minorū non possunt inquisitorib. sui ordinis iubere, vt super sedeāt ab executione officij, p.3.q.11. pag.542.col.1.A.& seq.
Prælati ordinis quales se præstare debeant erga inquisitores par.3.q.17. pag.549.col.1.D.E
Prælati religionum hodie non indicant suos subditos in causa hæresis, com.77.p.3. pag.557.col.2
contra Prælatos religionum caute procedendum, com.77.p.3. pag.558.col.1
Præmium credentium, & pœna non credentium, parte 1. pag. 18.col.2.D
Præpositio, Per, temporis continuationem significat, p.2. pag. 200.col.1.E
Præbyterorum appellatione clerici continentur, & vice versa, p.2. pag.147.col.1.D.E
Præscriptio quadraginta annorum currit quoad effectum confiscationis bonorum, non vero quoad damnandam memoriam, com.92.p.3. pag.571.col.1.& 2
Præsentans hæreticum ad beneficium, fautor hæreticorū est, com.162.p.3. pag.667.col.2
Præsumptio, vide in voce, Suspicio.
Præsumptionum gradus, p.2. pag.142.col.1.A
Præsumptio vehemens hæresis ex quibus factis colligatur, com.24.p.3. pag.429.col.1.E
Præsumptio hæresis violēta ex quibus, & quot factis deprehendatur, com.24.p.3. pag.439.col.2.D
Præsumptiones leues non sufficiunt ad aliquem damandū, com.15.p.2. pag.117.col.1
Præteritum non restituitur ei qui emit ab eo cui hæreticus vendit, cum bona ab eo per fiscum vendicantur, par.3. pag. 400.col.1
Præuaricatores qui dicantur, p.2. pag.209.col.2.D
Principes priuare dominijs suis ob hæresim, an spectet ad solum Papam, p.2. pag.159.col.1.E.& seq.
Principum magna esse debet cura in pellendis hæretici, com.78.p.2. pag.372.col.1.E
Principes tēporales purgare tenētur terras suas ab hæretica prauitate, p.2.p.102.c.1.B.& pag.159.col.2.A.B
Principes sæculares ne sua consilia hæreticos admittant, com.78.p.2. pag.373.col.1
Principes nō habeant in sua familia eos qui sunt de hæresi diffamati, aut suspecti, com.82.p.2. pag.385.col.1
Principes temporales prouidere debere inquisitorib. qui senserint, com.157.p.3. pag.653.col.2
Principes sæculares possunt leges nouas in hæreticos condere, com.135.p.3. pag.636.col.2
Principes sæculares nolentes iurare de defendenda Ecclesia, contra hæreticos excoīcantur & eorū terre subponuntur interdicto, pag.177.col.1.A
Principes magni quomodo excoīcandi in hac causa, p.2. pag.159.col.1.D
Priscillianistæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.D
Priscillianus quis nam fuerit, com.2.p.2. pag.88.col.1.
Priuatat an punire possit hæreticū, p.2. pag.175.col.2.B

Priuatat ex persona ex sola omissione, vt sētit Eymericus, nō dicuntur hæreticorum fautores, sed ex commissione, & quæ committendo, p.2.q.53. pag.372.col.1.A.B
Priuilegia inquisitorum an competant episcopis, cō.105.p.3. pag.584.col.2
Priuilegia per generalem clausulam, an omnia tollantur, p.2. pag.169.col.2.C
Priuilegia vigintiquatuor inquisitorum ab Urbano iij. cōcessa, p.2. pag.129.col.1.A.& seq.
Priuilegia inquisitorum an competant eorum commissarijs, com.54.p.3. pag.538.col.2
Priuilegia inquisitoribus data, an per alia posteriora sint reuocata, p.3.q.84. pag.633.col.2.E
Priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis sepius confirmatum, com.83.p.3. pag.561.col.2
Priuilegia de remouendis inquisitoribus, com.58. par.3. pag. 541.col.1
Priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquēdi, p.2. pag.150.col.2.E
Priuilegium exemptionis nō excusat quem a ferendo testimonio in crimine hæresis, p.2. pag.205.col.2.E
Priuilegium per delictum amittitur, p.2. pag.139.col.1.E & pag.140.col.1.C. pag.148.col.1.B
Priuilegia nulla quemquam liberans a iurisdictione inquisitorum, com.8.p.2. pag.98.col.1
Priuilegiati torquentur in crimine hæresis, com.110.p.3. pag. 594.col.1
Priuilegium allegans ostendere illud debet, parte secunda. pag. 157.col.1
Probationes legitimæ, summarie procedendo non prætermittendæ, p.3.q.55. pag.583.col.1.D
Probationes leuiore, an sufficiant in crimine hæresis, p.2. pag. 205.col.2.A
Probationes leuiore ad condemnandum non sufficiunt, p.3.q.71. pag.614.col.1.D
Probatio leuis sufficit ad suspicionem, non ad probationē, par.2. pag.197.col.1.C
Probatio per equipollentia quando non sufficiat, com.121.p.3. pag.622.col.1.
Probatio perfecta non consurgit in criminalibus, ex pluribus imperfectis probationibus, com.121. parte tertia. pag.616.col.2. & pag.619.col.1
Probationes pleniores contra defunctum requiruntur, cō.170.p.3. pag.680.col.1
Probatio indirecta admittitur cōtra præsumptionem violentam, com.80.p.2. pag.380.col.2
Probatio sufficiens nisi habeatur non est procedendum cōtra defunctos, com.92.p.3. pag.572.col.2
Probatio plenior exigitur contra defunctum quam cōtra viuētem, com.92.p.3. pag.573.col.2
Procedendum non est sepius in eodem crimine, parte secūda. pag.212.col.1.A
Procedendi iudicialiter contra reos modi tres, per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, p.3. com.13. pag. 413.col.2.D.& seq.
Procedendi per modum accusationis se ad pœnam talionis inscribit, p.3. pag.403.col.2.E.& seq.
Processus contra reos diligenter, ac prouide per inquisitores sunt formandi, p.3. pag.460.col.1.B
Processibus existentibus contrarijs, quid faciendam, par.2. pag. 212.col.1.A
Processus in causa fidei quoad substantialia integer esse debet, com.102.p.3. pag.582.col.2
Processus cōmunicare intere debent episcopus & inquisitor

I N D E X.

- sitor diuissim procedentes, & quando, & cur, p. 3. q. 51
 pag. 581. col. 1. D. E. com. 100. p. 3. pag. 581. col. 2
 processus diuersos contra aliquem fieri, an expediat, com.
 91 p. 3. pag. 569. col. 2
 processus contra absentes quot modis fabricari possint;
 com. 91 p. 3. pag. 569. col. 1
 processus totus iuris peritis explicandus, par. 3. quæst. 79.
 pag. 631. col. 2. D. E.
 processuum communicatio quando fieri debeat, parte 2.
 pag. 211. col. 2. E
 processus communicari an debeant ante torturam quando
 diuissim proceditur, pag. 102. p. 3. pag. 582. col. 1
 processus inquisitoris ab ordinario non potest prohiberi
 & quare, p. 3. q. 5. pag. 538. col. 1. C. D.
 processus totius copia probetur reis & eorum aduocatis
 & procuratoribus suppressis nominibus testium & ac-
 cusantium, p. 3. pag. 446. col. 1. C. D. & seq.
 processus contra defunctum breuiter absoluendus, com.
 170. p. 3. pag. 680. col. 1
 processus formandus contra memoriam defuncti, com. 92.
 par. 3. pag. 572. col. 2
 proclamatio & appellatio qualiter differant, parte 2.
 pag. 212. col. 2. B
 procurator concedi debet reis ubi necesse fuerit, & qua-
 lis esse debeat, p. 3. pag. 447. col. 1
 com. 28. p. 3. pag. 447. col. 2
 prohibitione de fide catholica disputetur quibus & quan-
 do fiat, com. 6. p. 1. pag. 32. col. 2
 promissio abiurantis ad quid extendatur, com. 146. par. 3.
 pag. 646. col. 1
 propositio hæretica quot modis dicatur & cognoscatur,
 utilis disputatio, com. 27. p. 2. pag. 233. col. 2
 propositionum qualitates expendere theologorum est, &
 qui de hoc differuerint, com. 28. p. 2. pag. 237. col. 2
 propositionum in fide peccantium gradus varij, com. 28.
 p. 2. pag. 237. col. 2
 propositio hæretica ex triplici capite iudicatur, p. 2. q. 2
 pag. 233. col. 1. C. & seq.
 propositionū catholicarum, aut hæreticarum veritas, vel
 falsitas an pēdeat ab assertore, cō. 22. p. 1. pa. 65. col. 1
 propositiones hæreticas, aut catholicas nō facit ecclesia,
 sed solum declarat quales sint, com. 22. p. 1. pa. 65. c. 1
 propositio duplicem habens sensum, in quo accipi debeat
 in sancto officio, p. 3. com. 111. pag. 601. col. 2
 propter præsumptionem etiam vehementē nō debet quis
 de graui crimine condemnari, p. 2. pag. 116. col. 2. D
 protestatio quid, com. 16. p. 1. pag. 76. col. 2
 protestationis vsus antiquus & vsitatus, com. 26. par. 1.
 pag. 76. col. 2
 protestatio catholica & consueta, p. 2. pag. 76. col. 1. B
 protestationis materiā qui tractarint, cō. 26. p. 1. p. 76. c. 1 E
 protestatio generalis, vel particularis quib. & quādo pro-
 sit, & quando non, p. 1. q. 12. pag. 77. & seq. col. 1. A. B
 protestatio præcedens quando inuuet protestantem, multis
 regulis explicatum, com. 26. p. 1. pag. 76. col. 1
 protestatio factis contraria non inuuet protestantem, com.
 26. p. 1. pag. 78. col. 2
 protestatio abbatis Ioachimi, com. 1. p. 1. pag. 5. col. 1
 & pag. 6. col. 1
 Protestatio Auctoris: Adnotationum in Directorium
 Catholica, com. 26. par. 1. pag. 76. col. 2. & parte 3.
 com. 180. pag. 687. col. 2.
 fin ne.
- protestatio qua hæretici se tuentur, diligenter cauenda,
 com. 26. p. 1. pag. 78. col. 1. & 2
 protestatio generalis non excusat errantem in his quæ sci-
 re debet, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1
 protestatio generalis eū tuetur, qui errat in his, quæ expli-
 cite scire non obligatur, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1
 protestatione non inuatur, qui legitime admonitus non
 deponit errorem, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1
 protestans se credere quod credit Ecclesia, sed negat hære-
 sim de qua conuincitur, non inuatur protestatione, cō.
 26. p. 1. pag. 78. col. 1
 & p. 3. com. 48. pag. 524. col. 2
 proximum ab hæresi reuocare quilibet tenetur, parte 2.
 pag. 167. col. 1. B
 prudentia in inquisitore maxime necessaria, com. 1. par. 3.
 pag. 535. col. 1
 pseudo apostolorum hæreses in Lombardia, parte 2. q. 12.
 pag. 268. col. 2. E. & seq.
 pseudo apostolorum secta condemnata per literas Aposto-
 licas Honorij iij. p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq.
 pseudo apostoli hæretici quibus signis & indicij cognos-
 cantur, p. 2. pag. 270. col. 1. & seq.
 publice dici quid sit, com. 19. p. 3. pag. 425. col. 1
 publice laudare fidem & errores detestari quando iniun-
 gendum reis, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
 publica persona damnata, an & quomodo eius instrumen-
 ta damnata censeantur, p. 2. pag. 168. col. 1. A. B
 & pag. 94. col. 1. E
 publicum officium quid dicatur, com. 8. p. 3. pa. 402. col. 1.
 & cum dubitatur id declarat inquisitor. pag. 402. c. 2.
 publica auctoritate fungētes quo modo per omissionē, vel
 commissionem hæreticis, fauere censeantur, p. 2. q. 53.
 pag. 371. & seq. col. 2. D. E
 pueri & senes delirantes, & hæreticantes nō puniuntur,
 com. 18. p. 3. pag. 421. col. 1
 punitio saepe differenda est, ne scandalum oriatur, com. 9.
 par. 3. pag. 403. col. 2
 punitio delinquentium in quem finem referatur, com. 22.
 par. 3. pag. 432. col. 2
 puniendus quis est ubi deliquit, com. 91. p. 3. pa. 669. c. 2.
 punitus in foro canonico an possit iterum in foro ciuili pu-
 niri, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2
 purgatio canonica quid sit, & quando indicatur, com. 14.
 par. 2. pag. 115. col. 1.
 purgatio canonica res valde periculosa est, com. 97. par. 3.
 pag. 579. col. 2
 purgatio canonica quem vsu habeat, com. 38. parte 3.
 pag. 477. col. 1
 purgationis canonice modus, & plura de ea, parte tertia
 pag. 500. & seq. col. 2. B
 purgatio canonica facienda est in vulgari, & quando, p. 3.
 pag. 502. col. 1. A
 purgationis canonice materiā qui tractarint, com. 14.
 p. 2. pag. 115. col. 1.
 purgatio canonica, ut fiat, quæ sint necessaria, par. tertia.
 pag. 476. col. 1. C. D
 purgatio canonica non facile indicanda, quia remedium
 est periculosum, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
 & com. 43. p. 3. pag. 502. col. 2
 purgatio canonica & abiuratio, an simul alicui imponi
 beant, com. 14. p. 2. pag. 115. col. 2
 purgatio est indicenda suspectis, p. 2. pag. 194. col. 2. B
 purgatio canonica indicenda ob solam hæresis etiam pro-
 habilem suspicionem, p. 2. pag. 141. col. 2. E
 & pag.

I N D E X.

& pag. 157.col.1.C
 purgatio canonica imponi potest leuiter suspecto, par.2.q. 377.col.2.B
 55.pag.
 purgatio canonica indicenda diffamato de heresi, par.3. & q.88.p.637.col.2.D
 q.72.p.615.col.2.E
 com.82.p.2. p.384.col.2
 purgatio canonica indicenda est diffamatis de heresi etiā si per testes infames sint delati, vel apud viles & malos sint infames, vel ab æmulis fuerit infamia, par.2. q.57. p.384.& seq.col.1.B.C.& seq.
 purgationis canonice diffamato de heresi indicenda forma, p.3. pag.476.col.1.A.& 2.B
 purgatio canonica est indicenda credentibus hereticorū tantum de heresi suspectis, p.2.q.50. p.366.col.2.D
 purgationis termino assignato, an videatur indicta purgatio, p.2. p.158.col.2.A
 purgatio canonica quo ordine & ritu fieri debeat, cō.38. p.3. p.477.& seq.& an cum indicitur, adesse debeat cum inquisitore episcopus aut eius vicarius. ibidem.
 purgare se canonice recusantis pena, p.3. p.477.c.1.C.D
 purgans se canonicè, & in purgatione deficiens, vt hereticus condemnatur, et qualiter puniatur, p.3.p.476.c.1 com.14.p.2. pag.116.col.1
 & vide in verbo, Deficiens.
 purgans se canonice, & deinde iterū in heresim incidens, an vt relapsus curiæ seculari tradatur, p.3.p.476.c.2.B
 purgatores, & eorum munus & numerus, com.14.par.2. pag. 115.col.1
 purgatores quales esse debeant, & quot in eis conditiones requirantur, com.14.p.2. p.115.col.1
 Pyromantie libri condemnati, p.2.q.29. p.317.col.2.A

Qualitates articulorum damnatorū, quos profitebatur Hieronymus de Praga, cō.47.p.3. p.521.col.1
 quæstuarij prædicantes ab inquisitoribus impediri & puniri possunt, p.3.q.37. p.564.col.2.C
 quæstio 26. partis secundæ Directorij de libris damnatis à diuersis Romanis Pōtificibus restituitur, com.51.p.2. pag. 311.& 312.& seq.
 quæstio 37.p.2. Directorij de hereticis in iure ciuili nominatis, restituta, com.62.p.2. p.326.& 327.

Rabbi Moyses hereses & errores, p.2.q.4. p.240.col.2.C.& seq.
 Randa Mons in insula Maioricarum celebris, com.34. p.2. pag.262.col.2.B
 raptorum bona quibus casibus deferantur infiscum, p.2. pag. 213.col.2.D
 Raymūdus de Pennaforti quis, cō.25.p.2.p.223.c.1.et 2
 Raymundus Lullus, quis, & quando vixerit, com.25.p.2 pag. 255.col.2.& seq.
 Raymundi Lulli errores, p.2.q.9. p.255.& seq.col.2.C
 Raymundi Lulli opera omnia cōdemnata, & eius tota doctrina generaliter interdicta per Gregorium xi. & librorum eius catalogus, p.2.q.9. p.255.col.2.C
 q.26.p.311.c.2.A.& com.51.p.2. p.313.col.1.& 2.
 Raymundus Neophytus quis, & eius libri damnati, com.52.p.2. pag.315.col.2
 Raymundi Neophyti libri damnati, parte secunda, q.27. pag. 316.col.1.C.D
 rebaptizare grauissimū est scelus, cō.10.p.1. pa.37.col.1
 rebaptizandus nemo est, nisi de quo dubitatur, parte 1. pag.36.col.2.E com.10.p.1.p.37.col.1
 rebaptizantis, & rebaptizati pena, cō.13.p.1.p.40.col.1

rebellium in Ecclesiā penæ, quales, p.2. p.160.col.1.C.D
 rebelles Ecclesiā inuadendi, & eorum bona occupanda, & quid de mobilibus & immobilibus, & feudalibus, p.2. p.177.col.2.E.& seq.
 receptatores hereticorum, qui proprie appellentur, p.2. q.51.p.368.col.1.A & p.366.col.2.B.C
 receptator hereticorum nemo dicitur nisi scienter receptet, com.76.p.2. p.369.col.1
 receptator quis dicitur ex vno actu recipiendi, com.76. par.2. pag.369.col.2
 receptatores hereticorum in duplici sunt genere, par.2. q.51. p.368.col.2.D.E
 receptatores hereticorum quando culpa vacent, & quando non, p.2.q.51. pa.368.col.2.E.& seq.
 receptatores hereticorum qui habendi sint velut heretici, & qui vt suspecti de heresi, p.2.q.51.p.369.c.1.A.B
 receptator hereticorum scienter vehementer suspectus reputatur, p.2.q.56. p.381.col.1.E.& seq.
 com.81.p.2. pag.382.col.1
 receptatorum penæ, com.76.p.2. pa.369.col.2
 receptantes & defendentes consanguineos, an mitius puniri debeant in crimine heresis, p.2. p.181.c.1.B
 com.76.p.370.col.1. & com.81.p.2.p.382.col.2
 receptantes hereticos amicissimos non tamen coniunctos, vel amantes, an mitius puniri debeant, com.81.par.2. pag. 382.col.2
 receptator debeat ne probare ignorantiā, vel contra fiscalis scientiam, com.76.p.2. pag.369.col.2
 receptatoribus hereticorum sponte venientibus tempus gratiæ, & misericordiæ assignant inquisitores, par.3. pag. 406.col.2.B
 in receptatores defunctos, an procedi possit, com.92.p.3. pag. 571.col.2
 recidere peius est quam incidere, p.2. pa.52.col.1.B
 recidens in heresim de qua, vt vehementer suspectus se purganit, vt relapsus est puniendus, cō.38.p.3. p.479.c.2
 recidens in heresim post purgationem, uel abiurationem curiæ seculari traditur, p.2. p.157.col.2.E
 reantes cit aliorum hereses, an sint puniendi, & quomodo, com.17.p.3. pa.420.col.1
 reconciliati Ecclesiæ, vide in voce, Redeuntes, & in voce Penitentes.
 reconciliatus ecclesiæ dominus an recuperet amissas fidelitates, & obligationes, p.2. pa.166.col.1.B
 & pag. 182.col.2.C
 Rectores Ecclesiæ cogi possunt ad inrandum de defendenda Ecclesiā, sub grauius penis, parte tertia, quæst.32. pag. 569.col.1.D.E
 Rectores animarum redeuntes quando restituendi ad sua beneficia, com.162.p.3. pa.668.col.1
 recusatio quid sit, com.3. pa.452.col.1
 & an inquisitor possit recusari, & cum recusatur quis ordo seruari debeat, ibidem plenissime tractatum.
 recusatio inquisitoris facta per reum, duobus modis repelli potest, p.3. pag.452.col.1.D.& seq.
 recusantes iurare, quando heretici, quando non, com.90. par.3. pag.568.col.1
 recusantis se canonice purgare pena, p.3. p.476.col.1.D
 redire continuo seu confestim qui dicantur, com.8.par.2. pag. 98.col.1
 redeuntes ad Ecclesiā ab heresi, in duplici sunt differentia, com.65.p.2. pag.332.col.1
 Cetera vide in voce, Penitentes.
 redeuntes qualiter recipiantur, pulchrum præceptū Guidonis

I N D E X.

- donis Fulcodij, com. 140. p. 3. pag. 640. col. 2
- redeuntium qualitates cognoscendæ, vt singulis debita
pena imponantur, com. 140. p. 3. pag. 640. col. 2
- redeuntes ab hæresi non facile ad religionem admittendi,
& quare, com. 65. p. 1. pag. 332. col. 2
- redeuntes ad Ecclesiam, quando non debeant in perpetuū
carcerem condemnari, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2
- Primo & tertio casu,
- redeuntes hæretici, an sint beneficijs priuandi, com. 162.
par. 3. pag. 668. col. 1
- redeunti uxori hereticæ domus mariti pro carcere affi-
gnanda videtur, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2
- redeuntes ab hæresi, & absoluti ab inquisitore, sua peccata
sacerdoti proprio confiteantur, cō. 65. p. 2. pag. 332. c. 2
- Regum & Principum in causa fidei, an inquisitores sint
iudices, p. 3. q. 31. pag. 559. col. 1. E
- Regales viri qui, & qualiter contra eos procedatur, com.
80. p. 3. pag. 560. col. 1
- regna nulla ex causa magis conseruantur quam ex defen-
sa fide, com. 157. p. 3. com. 653. col. 1
- regularium ministrantium sacramenta ecclesiastica fau-
toribus hereticorum pena, p. 2. pag. 162. col. 2. D. E
- reindauzantium ritus qui sint, p. 2. q. 44. pag. 349. c. 1. A
- reindauzantes quo ritu recipiantur ad Iudaismum, com.
69. p. 2. pag. 350. col. 1. & seq.
- reindauzantes hæretici qua ratione disgnoscantur, par. 3.
pag. 441. col. 2. B
- reindauzantes potestati inquisitorum supponuntur, com.
69. p. 2. pag. 340. col. 1. & 2
- reindauzantes cognoscēdi signa ex lege del. Euerio, Luzgo,
com. 25. p. 3. pag. 442. col. 1
- reincorporati qui dicantur, p. 2. pag. 203. col. 2. C
- relabens in fautoriam, siue abiuratam, siue aliam, an sit
puniendus vt relapsus, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 2
- relapsi, proprie & vere in iure qui dicantur, p. 2. pag. 105
col. 1. A. & 133. col. 2. D. & q. 40. pag. 331. col. 1. C
& q. 58. pag. 385. col. 2. C
& com. 87. par. 2. pag. 386. col. 2
- relapsus iuris fictione quis dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. C
- relapsus qualiter quis censeatur committendo, & quali-
ter non, com. 146. p. 3. pag. 645. col. 2
- relapsi natura & essentia in quo consistat, com. 83. par. 2.
pag. 388. col. 2. A & seq.
- relapsorum duæ differentia subtiliter explicata, com. 83.
par. 2. pag. 386. col. 1
- relapsorum in hæresim quatuor casus, parte 2. questio 58.
pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
- relapsus vt quis cēseatur, ac velut talis puniatur, neces-
se est cēsetur ad minus de vno lapsu in hæresim, 81. p. 2.
pag. 383. col. 1
- relapsus non faciunt alij casus præter diffinitos à iure,
com. 146. p. 3. pag. 646. col. 1
- relapsi cur grauius puniendi, p. 2. pag. 142. col. 2. E
- relapsorū materiā qui tractarint, cō. 83. p. 2. pag. 386. c. 2
- relapsi alij labuntur in hæresim, alij in fautoriam, par. 2.
quest. 58. pag. 385. col. 1. C
- relapsi an censeantur, qui generaliter se obligant ad non
faciendum contra abiurata, si cōtra faciunt. com. 146.
par. 3. pag. 646. col. 1
- relapsus an & quando censeatur lapsus in hæresim aliam
ab abiurata, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. D
& q. 58. pag. 386. col. 1. A. com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2
- relapsus quibus casibus quis indicetur post abiurationē
de vehementi factam, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. C
- & q. 55. pag. 378. col. 1. A
- relapsus post abiurationem de vehementi præstitam qua-
liter tractandus, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. D
- relapsorum pena nō punitur, qui de leui abiurauit, etiā si
post abiurationem constet de hæresi, quam leuiter ab-
iurauit, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1
- relapsus censeatur qui deficit in purgatione canonica, si
alias incidisset in hæresim, com. 14. p. 2. pag. 116. c. 1
- relapsus an censeatur, & vt talis puniendus incidens in
hæresim post purgationem canonicam præstitam, p. 3.
pag. 502. col. 1. B. com. 38. p. 3. pag. 479. c. 1
- relapsus cur non dicatur qui canonicè se purgauit, nisi in
purgatam hæresim recidat, com. 38. p. 3. pag. 479. c. 2
- relapsus censeatur qui cum abiurasset vt hæreticus, postea
hæreticis fauet, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. E. & seq.
- relapsus in fautoriam siue abiuratam, siue aliam, an puni-
ri debeat, vt relapsus, ardua questio, com. 83. parte 2.
pag. 387. col. 1. & 2
- relapsos bis vel pluries in fautoriam, iustum videtur tra-
di curiæ seculari, com. 83. p. 2. pag. 388. col. 2. A
- relapsi quibus casibus tradendi sint brachio seculari, p. 2.
q. 58. pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
- relapsus curiæ seculari tradendus, vt conuertatur pro-
curandum diligenter, com. 45. p. 3. pag. 512. col. 1. E
- relapsi pœnitentes non reincorporantur Ecclesiæ, cō. 144
par. 3. pag. 672. col. 1. & seq.
- relapsus quamuis penitens brachio seculari traditur, p. 3.
quest. 99. pag. 675. col. 2. C. D.
- relapsis omnino audientia denegatur; & cur eis tamen
penitentibus sacramenta non denegantur, & quæ, p. 2.
pag. 97. col. 1. & 2. com. 83. p. 2. pag. 387. c. 1
& com. 158. p. 3. pag. 647. col. 1
- relapsis pœnitentibus & brachio seculari tradēdis sacra-
menta pœnitentiæ, & Eucharistiæ non denegantur, p. 2.
quest. 58. pag. 386. col. 1. D
- pag. 510. col. 2. D par. 3. q. 100. pag. 647. col. 1. D
& com. 158. p. 3. pag. 647. col. 2
- relapso pœnitenti tradēdo brachio seculari mittendi sunt
viri religiosi, qui futuram sententiam indicent, & eum
consolentur, p. 3. pag. 510. col. 2. C
& 512. col. 1. B. C. & seq.
- relapsis sponte venientibus, an sit parcendum, com. 12.
par. 3. pag. 412. col. 1. A
- relapsus, si sit in sacris, degradandus est antequam bra-
chio seculari tradatur, p. 3. pag. 511. col. 1. A
- relapsi an aliqui censeantur, & ideo curiæ seculari tradē-
di, quam plures sunt casus valde dubij, in quibus Papa
esset consueundus, & qui illi sint, parte secunda, q. 58.
pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
- relaxatus curiæ seculari an possit ab inquisitorib. admit-
ti ad misericordiam, p. 3. pag. 524. col. 1. E. & seq.
- relaxatū brachio seculari probi aliqui viri associare de-
bent ad eum conuertendum, vel consolandum, pa. 516.
col. 1. A. & pag. 520. col. 2. B. & pag. 524. col. 1. C. D
- religio, quam beatus Petrus tradidit Romanæ Ecclesiæ,
tenenda est ab omnibus, p. 1. pag. 29. col. 1. A. B
- religiones exemptæ quæ dicantur, p. 2. pag. 171. col. 1. C
- religionis obumbratione fuscatus quis dicatur, par. 2.
pag. 170. col. 2. E
- religiones nouas approbare Papæ munus est, non episco-
porum, com. 41. p. 2. pag. 295. col. 1. A
- religionem nouam non est licitum sine Pape approbatio-
ne recipere, p. 2. q. 16. pag. 293. col. 1. A
- religio noua ab episcopis non potest concedi, sine speciali
Pontifi-

I N D E X.

- Pontificis auctoritate*, p. 1. q. 16. p. 293. col. 1. B
religiosa persone quæ intelligenda sunt, p. 3. q. 63. p. 602. col. 1. D. com. 112. p. 3. pag. 602. c. 1. & 2
religiosorum nomine laici quandoq; intelliguntur, com. 112. p. 3. p. 602. col. 2
religiosi omnes in eausa fidei subduntur potestati inquisitorum, com. 77. p. 3. p. 557. col. 2
religiosi grauius puniendi quam seculares, parte secunda. pag. 135. col. 1. A
religiosi mitius torquendi, com. 110. p. 3. pa. 642. col. 2
religiosos in exemptos procedendi olim varia statuta, cõ. 77. p. 3. p. 594. col. 2. A
religiosi etiam sacerdotes, an et quando possint esse inquisitionis notarij, & per inquisitores compelli, p. 3. p. 427. col. 2. B. & quæst. 19. pa. 550. col. 2. A. com. 68. parte 3. pag. 550. col. 2. E
religio Christiana non potest hæresis aut secta vocari, cõ. 26. p. 2. pa. 332. col. 1
remissio rei in causa hæresis, an habeat locum, com. 33. p. 3. pag. 463. col. 2
remissio facienda est multis conditionib. obseruatis, com. 33. p. 3. pa. 463. col. 2
remissio quorum expensis debeat fieri, com. 33. parte tertia. pa. 463. col. 2
remissio rei debet fieri ad iudicem loci in quo deliquit, cõ. 45. p. 3. p. 463. col. 1
remissio rei quando secure fieri non possit, quid agendum, com. 33. p. 3. p. 463. col. 2
remoueri ab officio, inquisitores à quibus possint, p. 3. q. 9. & 10. p. 540. col. 2. E. & seq.
remouendi inquisitorem cause legitime, par. 3. quæst. 12. pag. 543. col. 1. E & seq.
in remouendis sacerdotibus negligentibus & inutilibus quis ordo seruandus, p. 2. p. 156. col. 1. E. & seq.
renuentes iurare in causa fidei, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 41. p. 567. col. 2. E
reparatio damni dati facienda est ab eo qui est absoluentus, com. 7. p. 3. p. 398. col. 1
reparatio damni dati, si statim præstari non possit, data cautione, erit reus absoluentus, cõ. 7. p. 3. p. 398. c. 1. E
reprehensionum genera quot, p. 2. p. 174. col. 2. D
requisitio rei, qui petitur remittendus, qualiter fieri debeat, com. 33. p. 3. p. 464. col. 2
rescriptum loquens de officialibus Papæ comprehendit inquisitores, licet de illis mentionem non faciat specialem, com. 79. p. 3. p. 559. col. 1
rescriptum ab excommunicato impetratum, an, & quando valeat, p. 2. p. 143. col. 1. A
responsionibus fraudulentis hæreticorum quomodo occurrendum, p. 3. p. 434. col. 1
respublica alat inquisitores, vel episcopus, com. 153. p. 3. pag. 650. col. 2
restituere bona sua fisco hæreticus occultus, an teneatur in conscientia, com. 158. p. 3. p. 656. col. 1
restituere tenetur hæreticus fructus perceptos ex beneficio sibi hæretico collato, com. 162. p. 3. p. 667. col. 2
resurrectio in eisdem corporibus futura, & cur, parte 1. pag. 14. col. 2. B
reuelantes secretum etiam non iurati extra ordinem puniendi, com. 139. p. 3. p. 632. col. 2
reuelandi sunt hæretici suspecti, vel diffamati de hæresi, & habentes libros hæresum, & inuocationum demonum, & alios prohibitos, p. 3. p. 409. col. 1. A. & seq.
reuelare omittens hæreticos, an vehementer fiat de hæresi suspectus, com. 81. p. 2. p. 383. col. 1. E. & seq.
rei nomen large & strictè sumptum, quid significet, p. 2. pag. 213. col. 2. A. B
reus quando dicatur fugitiuus, & quando absens, par. 3. pag. 461. col. 2. B
reus deprehensus manifeste in hæresi, quis dicatur, et quot modis, p. 3. q. 89. p. 638. col. 1. C. D
rei delati de diæcesi ad diæcesim per inquisitores citari et trahi possunt, p. 3. q. 74. p. 626. col. 2. B
reus vt capiatur, mandatum dandum esse, & qualiter, cõ. 108. p. 3. p. 588. col. 1
reis omnibus pares carceres assignandi non sunt, cõ. 108. par. 3. p. 589. col. 1. E. & seq.
rei non facile transferendi de vno cubiculo ad aliud, com. 108. par. 3. p. 589. col. 1
rei leuiter delinquentes qualiter custodiendi, com. 139. p. 3. p. 639. col. 1
reus quando possit in duriores carceres trudi per solum inquisitorem, com. 107. p. 2. p. 587. col. 1
reus detentus pro hæresi, in carcere occidens se, tanquam impenitentes damnandus est, & brachio seculari eius statua tradenda & comburenda, p. 3. p. 574. col. 1. B. C
rei si moriantur ob id quia male sanis locis traditi fuerunt, irregulares fiunt inquisitores, com. 107. p. 3. p. 587. c. 1
rei persuadendi sunt, vt iudicialiter dicant crimina, com. 12. par. 3. pag. 412. col. 2
reus sepius ab inquisitore interrogandus & quando, p. 3. pag. 423. c. 1. E. com. 18. p. 3. pag. 423. col. 1
rei quo ordine sint examinandi, & interrogandi, com. 18. par. 3. p. 423. col. 1
reis accusatis quæ interrogatoria fieri debeant, p. 3. pag. 422. col. 1. & 2. C & seq.
reus cur de origine sua & alijs circumstantijs interrogandus, com. 18. p. 3. p. 422. c. 2. E. & seq.
reus quot testibus debeat conuinci in crimine hæresis, cõ. 27. p. 3. p. 445. col. 2
reus quouis tempore potest probare suam innocentiam, par. 2. p. 242. col. 1. A. B
reus captus an & quando cum cautione, seu fideiussione dimitti possit in tribunali inquisitionis, p. 3. q. 90. pag. 638. c. 2. B. com. 139. p. 3. p. 638. c. 2. & seq.
reorum cautela, vt nõ subijciantur turturæ, p. 3. pa. 433. col. 1. E & seq.
reus quando sit torquendus, & quomodo, par. 3. pa. 480. col. 2. C & seq.
reus perseuerans in confessione in tormentis facta, & penitens existens, abiurare debet, p. 3. p. 481. col. 2. E
reus questionatus qualiter interrogandus ad ratificandam confessionem, com. 39. p. 3. p. 485. col. 1
reus perseuerans in confessione in tormentis facta, et impenitens existens, curiæ seculari traditur, p. 3. p. 481. c. 2. E
reo duranti in tormentis in negatiua, quando iniungenda abiuratio, p. 3. p. 482. col. 1. A. B
reo reuocante confessionem in tormentis factam quid agendum, p. 3. p. 485. col. 2. A
reo sunt edenda dicta testium, nomina tamen supprimenda, com. 125. p. 3. pag. 629. col. 2
reorum potentia multiplex inquisitori consideranda, p. 3. q. 75. pag. 627. col. 2. B
reus citandus est ad audiendam sententiam, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2
reus ab vno tantum iudice puniendus, com. 95. parte 3. pag. 977. col. 1
rei delati extra partes iurisdictionis inquisitori subiectas domi-

I N D E X.

domicilium transferentes, ab inquisitoribus coercen-
di, p. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. E. & seq.
reo quando iniungendum ut publice fidem laudet, & er-
rores detestetur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
reo conuicto per plures singulares testes, abiuratio indi-
cenda, p. 3. q. 72. pag. 615. col. 2. E. & seq.
reo nesciente legere competenter, et abiurare debente, no-
tarius leget abiurationē, & reus peteret prolata a no-
tario, par. 3. pag. 493. col. 2. B. C
reus si non purgauerit indicia per torturam abiuret, aut
aliter plebatur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
rei deficiētis in purgatione canonica pena, p. 2. p. 116. c. 1. C
reus cui sit imponenda pœna corporalis, non est relaxan-
dus, & quare, com. 193. p. 3. pag. 639. col. 1
reus semel curiæ seculari traditus, an si cōuertatur, sit re-
cipiēdus, par. 3. pag. 516. c. 1. A. pag. 524. c. 1. E. & seq.
reus hæreseos morti propinquus si confiteatur, absoluen-
du s, com. 25. p. 2. pag. 228. col. 1
reus quādo absoluedus, et qualiter, vide in voce, Delatus.
rei non sunt cōprehendendi in sancto officio, nisi præcedat
sufficiens informatio, com. 108. p. 3. pag. 589. col. 2
reis quales circumstantiæ possint publicari, com. 124. p. 3.
pag. 628. col. 2
reus si moritur antequam eius causa finiatur quid agen-
dum, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2
rex catholicus in Hispania abunde prouidet Inquisitori-
bus, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1
ritus antiquus excoommunicandi, p. 3. pag. 399. col. 2. A
ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticos initio
Pontificatus, com. 22. p. 2. pag. 131. col. 2
ritus Iudæorum cur tolerari ab Ecclesia, non ita Sarrace-
norum, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. D
ritus transeuntium a Christianismo ad Iudaismum, par. 2
q. 44. pag. 349. col. 1. A. B
ritus reindaiizatiū qui sint, p. 2. q. 44. p. 349. c. 1. C. & seq.
Rolandi a Valle opinio, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
Rolandi dictum expenditur, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
Romana Ecclesia ceteris prælata, com. 4. p. 1. pag. 29. c. 1
Romana Ecclesia ab errore in fide immunis, p. 2. quæst. 17
pag. 296. col. 2. B
Romana Ecclesiæ præcepta & consuetudines ab omnibus
obseruanda, p. 2. pag. 238. col. 2. AB
Romanorum Pontificum statuta iustis de causis, varian-
tur, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 2. E
Romani Pontifices cur multas extrauagātes dixerint In-
quisitoribus Italiæ, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 2
Rudes & blebei in fide errantes a maiorib. decepti qua-
tenus excusentur, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 2

S

Sabellij errores, p. 1. pag. 9. col. 2. D. & pag. 10. col. 2
Sabelliani hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 13. c. 2
A. & p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E
Saccophori hæretici qui, & aliæ eorum barbaræ appalla-
tionēs, com. 62. p. 2. pag. 328. col. 1
sacerdos solus rite ordinatus Eucharistiam conficit, p. 1.
pag. 15. col. 1. C. & pag. 20. col. 2. A. B.
sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem hæreticum, an sit
credendum, com. 25. p. 2. pag. 225. c. 2. & vide plura in
voce Confessor.
sacramentorum tractatio in iure quibus in locis, parte 2.
pag. 170. col. 1. C
sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ a quocunq; col-
latum valet, p. 1. pag. 3. col. 2. C
sacramenta, & res sacramentales si admisceantur sortile-

gijs, talia delicta manifeste sapiunt hæresim, comm. 67.
par. 2. pag. 337. col. 1
sacramenta ab hæreticis collata valent, sed scienter reci-
pientes peccant, par. 2. pag. 155. col. 1. D. E
sacramentum extreme vnctionis non datur in morte ple-
etendis, com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2
sacramenta penitentia & Eucharistia relapsis penitēti-
bus, & brachio seculari tradendis non denegantur, p. 2.
q. 58. pag. 386. col. 2. D. com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2
sacramentorum figmenta per Manichæos recentiores in-
uenta p. 2. q. 13. pag. 274. col. 1. & seq.
sacramenta Catharorū quatuor explicata ex summa fra-
tris Raynerij, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2
sacra scriptura quæ continet vera esse ab omnibus credē-
da, p. 1. q. 12. pag. 74. col. 2. E
sacris litteris exponendis quid obseruandum, com. 1. p. 2.
pag. 83. col. 2
Sadducæorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C. & seq.
sacrificia offerre demonib. hæresim sapit manifeste, p. 2. q.
43. pag. 340. c. 1. D. & seq. & p. 340. c. 2. B. et 341. c. 1
salariū nō est requirendū a reis, cō. 153. p. 3. pag. 650. c. 2
salaria Inquisitoribus Hispaniæ vnde cōstituta, com. 153.
par. 3. pag. 650. col. 2
sale cur conspergatur Area dirutæ domus hæreticorum,
com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2
Saluaguardiæ littera quæ dicatur, cō. 1. p. 3. pag. 391. c. 2.
Sancius ordinis Minorū Archiepiscopus Tarracon. p. 2.
q. 9. pag. 252. col. 1. E
sancti non indigent nostris orationibus, p. 1. pag. 42. col. 2
sanctorum auxilium implorandum ex traditione Aposto-
lica, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
sanctorum expositionibus cur standum, com. 27. p. 2. pag.
234. col. 2. regula. 4. §. quod si rationem.
sanctorum dicta reuerenter sunt exponenda, par. 2. q. 18.
pag. 303. col. 2. C. D
sanctorū consentiens sententia catholicā veritatē facit, et
cōtrariū est hæreses, cō. 27. p. 2. pag. 234. c. 2. regula. 4
sanctitati non repugnat error venialis, parte 2. quæst. 17.
pag. 297. col. 2. D. E
sanctitatis palliata conuersatio, est quidam hæreticorum
modus ad decipiendos inquisitores, & se ipsos tuēdos,
p. 3. pag. 433. col. 1. D. E
sapere hæresim manifeste cum dubitatur, an inquisitor id
cognoscere valeat, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 1
satisfactio pro hæresi in quo cōsistat, & de quibus faciē-
da, p. 2. pag. 161. pag. 2. A. & pag. 335. col. 1. D. E
satisfactio idonea præstatur per abiurationem & canoni-
cam purgationem, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
Sarraceni qui, & vnde sic appellati sint, p. 2. q. 21. p. 306.
col. 1. E. com. 46. p. 2. pag. 306. col. 2
Sarracenorum errores, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. et seq.
Sarraceni per cultum dulciæ inuocant Mahometum, p. 2.
q. 43. pag. 338. col. 2. C
Sarracenorum ritus cur non tolerantur ab Ecclesia sicut
ritus Iudæorum, p. 2. q. 46. pag. 356. col. 1. C.
Sarraceni præbētes auxilium, consilium, vel fauorē Chri-
stianis redeuntibus, vel transeuntibus ad Sarracenorū
ritus velut hæreticorum fautores ab inquisitorib. sunt
puniendi, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 1. E
Saul Pythonissam inuocat, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 1
Sayonia & Buylina qd significēt, cō. 4. p. 3. pag. 393. c. 2
Schisma quid, & qualis vox, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 1
Schisma & hæresis differunt inter se, & quæ sit differen-
tia, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. E

Schisma-

I N D E X.

- Schismaticos qui confutarint, ac de eis scripserint, cō. 73. par. 2. pag. 363. col. 1. & 2*
- Schismaticus cur sit hæreticus, p. 2. pag. 167. col. 1. C*
- Schismatici quidam sunt vere hæretici, & quidam non, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. D. & seq.*
- Schismatici primigeneris saltem leuiter de hæresi sunt suspecti, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2*
- Schismatici ad Ecclesiam redeuntes abiurāt scisma, com. 73. par. 2. pag. 363. col. 2*
- Schismatici post abiurationē an remaneant inhabiles ad beneficia, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2*
- Scholastici theologi vno consensu aliquid sentientes id verum est putandum, com. 27. p. 2. pag. 236. c. 1. reg. 8.*
- Scholasticorum theologorum cōmunis sententia quantam auctoritatem habeat, cō. 27. p. 2. pag. 236. col. 2. reg. 8.*
- Scholasticorū theologorum communis sententia vnde habeat tātā auctoritatē, cō. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 8*
- Scriptura obscura habetur pro nō scripta, p. 1. p. 19. c. 1. B*
- Scriptura sacra iuxta Sāctorū receptas interpretationes declaranda, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 1. & 2*
- Scripturæ sacræ sensus præ se fert catholicæ veritatis indicium, com. 27. p. 2. pag. 234. col. 1. reg. 1*
- Scripturæ sacræ verba ad ludibria transferentes, quæ pena plectendi, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 1*
- Secta vnde dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. E*
- Secta hæreticorum in decreto damnata, p. 2. quæst. 6. pag. 243. col. 1. C & seq.*
- Secta Pseudoapostolorum per Honorium iij. cōdemnata, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. & seq.*
- Secta Beguinarum, & Begardorum prorsus damnatur, p. 2. quæst. 16. pag. 292. col. 1. C*
- Secte nouæ auctor, vel sectator hæreticus dicitur, par. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. C. D*
- Secreti hæretici qui dicantur, p. 2. q. 33. pag. 321. c. 2. B*
- Secretū an sit quod quinque sciunt, p. 2. pag. 215. c. 1. A, B*
- Secretum reuelare non possunt, neque episcopus, neq; inquisitores, com. 132. p. 3. pag. 633. col. 2*
- Secretum reuelantes etiam non iurati extra ordinem puniendi, com. 129. p. 3. pag. 632. col. 2*
- Secretū reuelātes episcopus & inquisitores extra casus pmissos, mortaliter peccant, cō. 132. p. 3. pag. 633. col. 2*
- Secularis brachij auxilium inuocant inquisitores ad capiendos hæreticos, & alia necessaria transigenda, p. 3. q. 57. pag. 585. col. 1. B. C*
- Secularis index quos blasphemos punire debeat, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 2. B & seq.*
- Secularibus officijs solus inquisitor priuare, potest, com. 8. par. 3. pag. 401. col. 2. E*
- Sedis Apostolicæ certissima sūt iudicia, c. 42. p. 2. p. 303. c. 1*
- Sedem hoc est, seo, Ecclesiam cathedralem notat Eymericus Hispanice, com. 25. p. 2. pag. 223. col. 1*
- Sede vacante an capitulū succedat in iurisdictione episcopi quo ad hæreticos, p. 2. pag. 219. col. 1. C. D*
- Sententia noua super crimine heresis nō fertur sed iā per canones lata renouatur, p. 2. pag. 207. col. 2. E*
- Sententia in scriptis proferenda, cō. 40. p. 3. pag. 491. c. 2*
- Sententia de die est ferenda, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1*
- Sententia de consilio peritorum ferenda, p. 3. q. 78. pag. 630. & 631. col. 2. A*
- Sententia contra hæreticos quo ordine ferri debeat, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2*
- Sententiæ quibus traduntur aliqui curiæ seculari, an ferendæ diebus festiuis, & in ecclesia, p. 3. pag. 512. col. 1 D. & plene disputatur, com. 45. p. 3. pag. 512*
- Sententiæ latæ per inquisitores publicari debēt a parochis ecclesiarum, p. 3. pag. 403. col. 2. B. & seq.*
- Sententia vel processus inquisitorū à dominis temporalibus impediri non possunt, p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. C*
- Sententiam difinitiuam index non potest comutare, p. 2. pag. 208. col. 2. C*
- Sententiæ latas mitigandi potestatem habent inquisitores & episcopi, p. 3. pag. 315. col. 2. A. pag. 325. col. 2. D*
- Sententia condemnatoria qualiter ordinanda, cō. 40. p. 3. pag. 491. col. 2*
- Sententia condemnatoria præsentē episcopo proferenda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2*
- Sententia condemnatoria in hoc crimine, elapso anno, an requiratur, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 2*
- Sententiæ condemnatoriæ qualiter executioni mandandæ, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 1*
- Sententia contra vnum lata, quando non noceat alteri, cō. 164. p. 3. pag. 673. col. 1*
- Sententia antea quam feratur contra absentes, quis ordo tenendus est, com. 49. p. 3. pag. 531. col. 2. E*
- Sententia condemnatoria, an requiratur contra contumacem elapso anno, p. 2. col. 176. col. 1. A*
- Sententia diffinitiuā cum agitur de plano quomodo proferri possit, p. 2. pag. 120. col. 2. E. & seq. A*
- Sententia reconciliationis diffinitiuā potius quam interlocutoria censenda, com. 146. p. 3. pag. 643. col. 2.*
- Sententia qua ratione ferenda contra diffamatum de hæresi, p. 3. pag. 502. col. 1. B*
- Sententia confiscationis bonorū olim per quos ferretur, com. 158. p. 3. pag. 654. col. 2*
- Sententiā, qua abiuratio alicui indicitur magis condemnatoria quam absolutoria est, cō. 97. p. 3. pag. 579. col. 1*
- Sententia conuersorum ab hæresi an debeat continere eos hereticos fuisse, com. 44. pag. 508. col. 2*
- Sententia conuersorum cur sub conditione proferatur, com. 44. pag. 509. col. 1*
- Sententia contra clericos contumaces mitior esse debet, com. 40. p. 3. pag. 533. col. 1*
- Sententiam absolutoriā ferre potest episcopus siue inquisitore, & vice versa, p. 3. q. 48. pag. 578. col. 1. B. et seq. & late, com. 97. p. 3. pag. 57.*
- Sententia absolutoria nō debet continere quem pronūciari immūnē & infontem, & quare, p. 3. pag. 474. col. 2 D. & com. 37. pag. 475. col. 1. D*
- Sententiæ in causis fidei non transeunt in iudicatam, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 2.*
- Sententiæ damnata memoria hæretici formula, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 2*
- Sententia contra testes falsidicos publice pronūciatur, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2*
- In sententia absolutoria quando quis innocēs pronūciari possit, com. 35. p. 3. pag. 475. col. 2*
- Semiplene probat vnus testis idoneus in criminalibus, com. 110. p. 3. pag. 595. col. 2*
- Senes inquisitores qui in officio in inquisitionis retinendi, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 1*
- Sentiens male de sacramentis Ecclesiæ hæreticus dicitur, p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. D*
- Sepultura quare monumenta appellantur, com. 89. par. 3. pag. 566. col. 2. E*
- Sepultura qui priuantur, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1*
- Sepultura priuantur hæretici, com. 7. p. 2. pag. 97. col. 1 com. 89. p. 3. pag. 566. col. 2*
- Sepulture priuatio magna pena, cō. 89. p. 3. pag. 566. col. 2*
- Sepulture ecclesiasticæ tractat, aut ea carere quid sit, com. 89. par. 3. pag. 567. col. 1*
- Sepul-

I N D E X.

- Sepultura ecclesiastica quibus casibus denegatur, parte 2.* pag. 147. col. 1. B
- Sepelientes scienter hæreticos in loco sacro, ab inquisitori- bus puniuntur, p. 3. q. 40. pag. 567. c. 1. E. & quest. 118.* pag. 675. col. 1. E & seq.
- Sepelientes scienter hereticos, ipso iure excommunicati sunt, & de hæresi suspecti, & quare, com. 89. p. 3. pa. 567. c. 1*
- Sapius dicens vel faciens aliquid contra fidem, suspectus est de hæresi vehementer, p. 2. q. 56.* pag. 381. col. 2. E
- Sermo generalis indicendus, & habendus ab inquisitore in principio sui officij, p. 3.* pag. 407. col. 2. C. & seq.
- Sermones hereticorum semel vel his audiens, an sit credens hereticorum, com. 75. p. 2.* pag. 367. col. 2
- Serui in qua causa contra dominos torqueri possunt, com. 115. par. 3.* pag. 606. col. 2
- Serui per hæresim dominorum liberantur ab eorum pote- state, com. 168. p. 3.* pag. 876. col. 1
- Serui an transeant in fiscum, com. 168. p. 3. p. 676. c. 1. & 2*
- Serui Christiani non confiscantur, cõ. 168. p. 3. pag. 676. col. 2*
- Serui non Christiani confiscantur, cõ. 168. p. 3. pa. 676. c. 2*
- Servos Christianos non recuperant domini conuersi, com. 168. p. 3.* pag. 676. col. 2
- Serui catechumeni an confiscentur, cõ. 168. p. 3. pag. 676. c. 2*
- Serui infideles dominum hæreticum denunciante an con- fiscantur, com. 168. p. 3.* pag. 676. col. 2
- Servorum manumissio facta per dominos hereticos nulla est, com. 145. p. 3.* pag. 674. col. 2
- Sethiani heretici, p. 2. q. 6.* pag. 244. col. 1. B
- Seueriani heretici, p. 2. q. 6.* pag. 244. col. 1. D
- Signa indicantia hominem vere contritum, p. 2. pag. 198. c. 1. C*
- Signa quibus cognoscatur, an quis vere, vel fide sit couer- sus, com. 15. p. 2.* pag. 117. col. 2
- Silentium possunt indicare consultoribus episcopus, & in- quisitores, com. 132. p. 3.* pag. 633. c. 2
- Simoniachus hæreticus dicitur, p. 2. q. 31. pa. 318. col. 2. C*
- Simoniaci pena & similitudo cum hæretico, p. 2. pa. 319. c. 1*
- Simoniacus a dicenda Missa excluditur, com. 108. par. 3.* pag. 589. col. 1
- Simoniani heretici, qui & quale eorum dogma, par. 2. q. 6* pag. 243. col. 1. B. & com. 31. p. 2. pag. 246. col. 2
- Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi, p. 1. quest. 4* pag. 61. col. 1. C.
- Simulatio a Deo separat, & eius multiplex species, par. 2.* pag. 204. col. 2. E
- Simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij qua- liter intelligenda, p. 2. pag. 120. col. 2. A. B. com. 103. & 104. p. 3* pag. 582. & 583. col. 2
- Simulatione corporei languoris vtuntur heretici ad se tuen- dos, p. 3.* pag. 431. col. 1. A. B
- Singularibus testibus pluribus coniunctus de hæresi cõdem- nandus non est, p. 3. q. 72.* pag. 600. col. 1. B
- Siphori heretici, vide in voce, Saccophori.*
- Socij inquisitorum quales esse debeant, com. 69. par. tertia.* pag. 551. col. 2
- Socij cõgruentes, & grati, a prelati inquisitoribus assignan- di, p. 3. q. 20.* pag. 551. col. 2. A. B
- Socij criminis in defectum probationum admittuntur in te- stes, p. 3. q. 64. pag. 603. c. 1. A. B. & p. 1. pa. 105. c. 1. C*
- Socio criminis an credatur sine tormentis, com. 113. par. 3* pag. 604. col. 2
- Socius criminis an faciat indicium ad torturam, com. 110. par. 3.* pag. 599. col. 2
- Solemnitates, quæ omitti possunt cum summarie proceditur, com. 104. p. 3.* pag. 583. col. 2
- Solemnis penitentia gravis, com. 25. p. 2.* pag. 230. col. 1
- Sortium libri reprobati, p. 2. q. 29.* pag. 317. col. 2. A
- Sortilegi meri qui sint, p. 2. q. 42.* pag. 336. col. 1. A. B
- Sortilegi hæreticales qui sint, p. 2. q. 42.* pag. 336. col. 1. B
- Sortilegorum duplex genus, p. 2. q. 42.* pag. 336. col. 1. A
- Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agat, par. 2.* pag. 202. col. 2. C
- Sortilegi hæreticales inquisitorum indicio subiecti sunt, p. 2. q. 42.* pag. 336. col. 1. B. C
- de sortilegijs qui disseruerint, com. 67. p. 2. pag. 335. col. 2*
- sortilegi qualiter puniendi, com. 67. p. 2.* pag. 337. col. 2
- sortilegia, an sapiant hæresim manifeste qualiter cognoscen- dum, com. 67. p. 2.* pag. 337. col. 1
- sortilegia manifeste sapientia hæresim, parte 2. quest. 42.* pag. 335. col. 1. D. E
- Sortilegorum late patens tractatio, & de sortilegis qui dis- seruerint, com. 67. p. 2.* pag. 336. col. 2
- Spiritus sancti processio de qua in l. nullus. C. de sum. trinit. com. 5. p. 1.* pag. 31. & 32
- Spiritum sanctum non procedere a filio qui hæretici dixe- runt, com. 2. p. 1.* pag. 7. col. 1
- Spiritualis pena in crimine heresis non impedit temporalē, par. 2.* pag. 152. col. 2. E
- sponte venire & redire qui dicantur, p. 2.* pag. 208. c. 1. E
- & seq. com. 12. p. 3.* pag. 411. c. 1
- sponte venientes quam gratiam assequantur, com. 12. p. 3.* pag. 411. col. 2
- sponte reuersus ad fidem recipiendus errore abiurato, p. 2* pag. 149. col. 2. C. D
- sponte venientes mitius sunt tractandi, p. 3. pag. 409. col. 2. E*
- sponte venientes ad ecclesiam ab hæresi, mitius tractandi, secus si non sponte veniant, com. 65. p. 2.* pag. 332. col. 1
- sponte non venientes, aut post tempus gratie qualiter pu- niendi, com. 12. p. 3.* pag. 412. col. 1
- sponte relapsi venientes, an impetrent veniam, com. 12. p. 3. pag. 412. col. 1*
- sponte confitentes metu probationum, an sint mitius punien- di, com. 12. p. 3.* pag. 413. col. 2
- sportule seu salarium non est requirendum a reis, com. 153* par. 3. pag. 650. col. 2
- statuas hereticorum comburendi ritus in tribunali inquisi- tionis quando cõperit, com. 49. p. 3.* pag. 534. col. 1
- statuæ damnatorum in hoc crimine quibus casibus sint cõ- burendæ, com. 49. p. 3.* pag. 534. col. 1. & 2.
- Statua seu imago eius qui damnatur post mortem, pruden- da in publicum, & brachio seculari tradenda, & com- burenda, com. 102. p. 3.* pag. 574. col. 1. B
- Statua defuncti damnati curie seculari traditur, com. 92. p. tertia.* pag. 574. col. 1
- statua eius q se occidit an producenda, cõ. 92. p. 3. pa. 574. c. 1*
- statua defuncti damnandi producenda est in publica fidei a- ctiones, com. 92. p. 3.* pag. 574. col. 1.
- statua defuncti absoluendi non tñt producenda, com. 92. p. tertia.* pag. 574. col. 1
- statuas producendi vsus in sancto officio, com. 92. parte 3.* pag. 574. col. 1
- statua absentis relapsi aut hæretici penitentis curie secula- ri traditur per sententiam, p. 3. q. 101. pag. 648. col. 1. A*
- statuta Romanorum Pontificum iustis de causis variantur, p. 2. q. 17.* pag. 293. col. 1. A. B
- statuta per quæ inquisitoris officium impeditur vel retar- datur, non valent p. 2.* pag. 106. col. 2. C
- statuta impediētia officium inquisitionis iubent inquisitores seculi magistratibus vt ea renocent, p. 3. q. 34. pag. 561* col. 2. A. p. 2. pag. 106. col. 2. C. cõ. 83. p. 3. pag. 562. c. 1
- statuta priora cõtra hereticos edita, an per posteriores re- uocata*

I N D E X.

data censeatur, p. 3. q. 84. pag. 633. col. 2. E. & seq.
Statuta nouo condere contra hereticos, an inquisitores possint com. 135. p. 3. pag. 635. col. 2. E. & seq.
Statuta noua dum conduntur, quid cauendum, com. 135. par. 3. pag. 636. col. 2.
Statuta in hereticos edita interpretari possunt iudices fidei cur. et an solis inquisitores, com. 134. p. 3. pag. 634. col. 2. com. 135. p. 3. pag. 634. col. 2. E.
Statuta contra hereticos edita interpretari potest inquisitor cum episcopo. p. 3. q. 85. pag. 634. col. 1. C.
Statuta in verbis ambiguis inquisitor per se sine episcopo interpretari an possit, p. 3. q. 86. pag. 634. col. 2. D. E.
Statuta audentia penas in hereticos, an condere possint principes seculares, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2.
Statuta an valeat domini temporaliis disponētis de bonis hereticorum confiscatis, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 2.
Statutum ciuitatis Brixie de extirpanda heresi Lutherana, com. 135. p. 3. pag. 637. col. 1.
Striges corporaliter deferri communis est, & vera sententia, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2.
Subdelegandi potestatem habent inquisitores, p. 3. q. 13. pag. 545. col. 1. E. & seq.
Subdelegatus an possit subdelegare, anceps questio, com. 64. p. 3. pag. 547. col. 1.
Subditorū excessus diligēter corrigēdi, p. 2. pa. 121. c. 2. C.
Subditis quādo prelatos euitare liceat, p. 2. pa. 157. c. 1. A.
Subditi prelatos suos an & quando, & quo modo corrigere possint, p. 2. pag. 175. col. 1. A.
Subditi decepti a prelati in his quæ sunt fidei an excusentur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2.
Subditi Dominorum lapsorum in heresim absoluti sunt a debito fidelitatis, p. 3. q. 119. pag. 675. col. 2. B. C.
Subditi Dominorum manifeste in heresim lapsorum, ab omni obligatione & fidelitatis iuramento sunt immunes, p. 2. pag. 103. col. 2. E.
Subrogatio quando presumatur, p. 2. pag. 212. col. 1. A. B.
Subscriptio quid operetur, com. 20. p. 3. pag. 428. col. 1.
Subscriptio generalis, an sufficiat, cō. 20. p. 3. pa. 428. col. 1.
Scribētium acta inquisitionis, an quisque separatim deat scribere, com. 20. p. 3. pag. 428. col. 1.
Substituti ab inquisitoribus, quam habeant potestatem com. 23. p. 2. pag. 135. col. 1.
Substanti alia quæ dicantur, com. 104. p. 3. pag. 583. col. 2.
Substantiæ nomen varie acceptum apud nos & Græcos, par. 1. pag. 11. col. 1. B. C.
Summarie, simpliciter & de plano procedere, quid sit, com. 103. & 105. p. 3. pag. 582. col. 1.
Summarie procedendo quenam omitti possint, p. 3. q. 55. pag. 583. col. 1. B. C.
Summarie procedens quas solemnitates omittere potest, com. 104. pag. 583. col. 2.
Superius inquisitorū ab episcopo, vel a dominis tēporalibus prouidendi, p. 3. q. 108. pag. 652. & seq. col. 2. B. & seq.
Superiorū est inferiores docere, p. 1. q. 4. pag. 61. c. 1. A. B.
Superstitio, quid, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2. A.
Supplicij ultimi appellatione mors venit, p. 2. p. 150. c. 1. B.
Suspensi a minoribus ministrantes, an fiat irregulares, p. 2. pag. 154. col. 1. B. C.
Suspicio heresis triplex leuis, vehemens, maxima, par. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. D.
Suspicio leuis, quid, ex qua non est facile in hoc crimine procedendum, com. 80. p. 2. pag. 379. col. 1.
Suspiciones ex quib. casib. oriūtur, cō. 110. p. 3. p. 597. c. 1.
Suspicionum cognitio in crimine heresis valde necessaria, com. 80. p. 2. pag. 378. col. 2. C.

Suspicio leuis q̄sit, et cur sit appellata, p. 2. p. 376. c. 2. B. C.
Suspicionis leuis exempla, p. 2. q. 55. pag. 376. c. 2. E. & se.
Suspiciones ob leues contra quos procedi possit in causa heresis, com. 60. p. 2. pag. 379. col. 2. E.
Suspicionis leuibus non facile credendum in hoc crimine heresis, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
Suspicio vehemens & magna quæ sit, & quare sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. A. B.
Suspicionis vehementis & magna exempla, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. E. & seq.
Suspicionem vehementer de heresi, quæ indicia faciant, com. 81. par. 2. pag. 382. col. 2.
Suspiciones ob vehementes nemo in hoc crimine, pena ordinaria coercendus, com. 80. p. 2. pag. 580. col. 1.
Suspiciones quantumuis vehementes in crimine heresis morte extinguuntur, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 2.
Suspicio violenta & maxima quæ sit, & quare sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. A. B.
Suspicio violenta quid, & ex quibus factis oriatur, com. 80. par. 2. pag. 379. col. 2. & seq.
Suspicionis violentæ et maximæ exēpla, p. 2. pa. 274. c. 1. E.
Suspicionis violentę gradus cur ponantur, com. 43. par. 3. pag. 498. col. 1. E.
Suspiciones violentæ ad pœnam criminis ordinariam imponenda sufficiunt, com. 80. p. 2. pag. 380. col. 1.
Suspicio de heresi oriri potest ex locis suspectis, vbi commoratus est reus, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1.
Suspicio heresis tribus opportunis remedijs excluditur, com. 39. p. 3. pag. 482. col. 1. E.
Suspicio heresis, quæuis obiuranda, com. 136. par. tertia. pag. 637. col. 2.
Suspectorum de heresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. A.
Suspicionum materiam qui tractant in hoc crimine, com. 80. p. 2. pag. 378. col. 2.
Suspecti de heresi reuelandi sunt perinde ac heretici, p. 3. pag. 103. col. 1. E.
Suspecti de fide, inquisitorum subsunt iurisdictioni, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
Suspectus quando reddatur Christianis, si surpat nomen Iudaicum, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1.
Suspecti de heresi censentur excommunicati per annum excommunicatione perseuerantes, & qua ratione cōtra eos sit procedēdum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq. com. 72. p. 2. pag. 362. col. 1.
Suspectus de heresi, qui libros damnatos retinet, & qualem suspensionem contrahat, com. 3. parte secunda, pag. 92. col. 2. & 93. col. 1.
Suspectus est qui ad peccandum sollicitat confidentem in sacramento confessionis, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2.
Suspecti ne sint de heresi, qui per metum hereticalia committunt, in quo personarum diligēs est habenda ratio, com. 24. p. 1. pag. 68. col. 2.
Suspecti de heresi fiunt apostata ab ordine, & a statu regulari manentes per annum vnum excommunicatione, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. C.
Suspecti de heresi sunt magistratus obstinati, diu perseuerantes in obedientia inquisitoris, & cēsuris per ipsum illatis, p. 3. pag. 401. col. 1. C. D.
Suspecti de heresi redeuntes non immurantur, com. 41. par. 3. pag. 495. col. 1.
Suspectis de heresi redeuntibus non imponuntur vestes crucibus signatæ, com. 41. p. 3. pag. 495. col. 1.
Suspectis uel diffamatis de heresi spōte venientibus tēpus gratiæ & misericordiæ assignant inquisitores, parte 3. pag.

I N D E X.

- Suspecti de heresi abiurare coguntur**, p. 3. q. 87. pa. 637. col. 1. D. E. com. 130. p. 3. pag. 637. col. 2.
- Suspectus de heresi publicus publice abiurare debet**, par. 3. pag. 486. col. 1. E.
- Suspectis de heresi ob credentiam hereticorum abiuratio vel purgatio est indicendo**, p. 2. q. 50. pag. 366. col. 2. B. C.
- Suspectorum de heresi penitentia**, p. 3. pag. 494. c. 1. E. & seq.
- Suspecto leuiter iniungi potest purgatio canonica uel abiuratio de leui**, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. E. p. 3. pag. 486. col. 1. C.
- Suspectus leuiter non abiurat generaliter omnem heresim**, par. 3. pag. 501. col. 2. D.
- Suspectus vehementer cum est reus, quid obseruari deat**, com. 14. p. 2. pag. 115. col. 2.
- Suspectus vehementer sit vocatus ad respondendum de fide non comparatur in tpe assignato**, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. B.
- Suspecti vehementer sunt, praestantes scienter consilium auxilium vel fauorem impeditoribus officij inquisitionis**, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. D. E.
- Suspecti de heresi sunt vehementer aut leuiter defensores hereticorum, pro modo defensionis**, p. 2. q. 52. pag. 370. col. 2. B.
- Suspectus est de heresi vehementer qui sepius facit vel dicit aliquid contra fidem**, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. E.
- Suspectus an fiat de heresi vehementer, qui omittit hereticos reuelare**, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. A.
- Suspectus uehementer si recuset abiurare, quid agendum sit**, p. 2. p. 55. pag. 377. col. 2. B. C.
- Suspecto uehementer, abiuratio de uehementi iniungenda est, & ut heresim omnem generatim abiuret**, p. 2. q. 55. pag. 477. col. 2. E.
- Suspectum quem uehementer non pronuntiet facile inquisitores**, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2.
- Suspecti uehementer qui dicantur**, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. D. E. & q. 56. pag. 480. & seq. col. 2. B. & seq.
- Suspecti uolenter, ut heretici condemnantur, & quinam tales reputentur**, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. E. & seq. p. 3. pag. 795. col. 2. B.
- Suspectus uolenter abiurat generaliter omnem heresim**, p. 3. pag. 496. col. 2. D. E.
- Suspectus uolenter, abiurans ad perpetuum carcerem condemnatur**, p. 3. pag. 495. col. 1. C.
- Suspecti uolenter de heresi, vestibus depictis cum duabus crucibus insigniuntur**, p. 3. pag. 496. col. 1. A.
- Symbolum quid, & quod symbolo vincantur heretici**, co. 16. p. 1. pag. 45. col. 1. & 2.
- Symbolum apostolorum, & symbolum sanctorum patrum**, par. 1. pag. 45. col. 1. A. & col. 2. C.
- Symbolum ab apostolis conditum, quando, & quam ob causam**, com. 16. p. 1. pag. 45. col. 1.
- Symbolum sanctorum patrum quod dicatur, & ubi conditum**, com. 17. p. 1. pag. 45. col. 2. & seq.
- Symbolum Constantinopolitanum cur conditum**, p. 1. pag. 45. c. 2. E.
- In Symbolo uerbum illud, Filioque, non est additio, ut Gregori mentiuntur, sed explicatio eius quod inerat**, p. 1. p. 20. col. 1. com. 17. p. 1. pag. 46. col. 1.
- Symbolum aliud alio copiosius, seu explicatius, & quare**, com. 16. p. 1. pag. 46. col. 1.
- Symbolum in ecclesiis quando, & cur cantari ceptum**, co. 17. p. 1. pag. 46. col. 1.
- Symbolum & orationem dominicam, singuli fideles memoriter scire debent**, com. 17. p. 1. pag. 46. col. 1.
- Synagoga quid**, com. 71. p. 2. pag. 358. col. 2.
- Synodus Nicæna quando celebrata**, com. 5. p. 1. p. 31. c. 1. E.
- Synodus Chalcedonenfis quando celebrata**, com. 6. parte 1. pag. 33. col. 1.
- Synodus constantinopolitana quando habita, & quid in ea gestum**, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 1.
- Synodus Ephesina & quid in ea factum**, co. 19. p. 1. p. 56. c. 1.
- T**
- Tacens, an habeatur pro consentiente**, p. 1. p. 23. c. 2. C.
- Tallionis pena, quid sit**, com. 14. p. 3. pa. 414. c. 1. & 2.
- Talionis pena, an hodie habeat locum**, com. 14. parte 3. pag. 414. col. 1.
- Talionis pena imponitur procedenti contra aliquem per modum accusationis, & deficienti in probatione**, parte 3. pag. 414. col. 1. A. & seq.
- Talionis penam imminere falsis testibus, qui dixerint**, co. 122. p. 3. pag. 624. col. 1.
- Tascodrogitæ heretici, qui com. 62. p. 2.** pag. 327. col. 2.
- Tarraco ciuitas qualis**, com. 25. p. 2. pag. 233. col. 1.
- Tarraconense concilium**, p. 2. pag. 220. col. 1. & seq. com. 25. par. 2. pag. 223. col. 1.
- Tarroconense concilium, quo tempore celebratum**, co. 25. par. 2. pag. 223. col. 1.
- Tarreconense concilium in multis antiquatum, & abolitum**, com. 25. p. 2. pag. 224. col. 2.
- Tarraconensi concilio interfuit Raymundi de pennaforti**, com. 25. p. 2. pag. 223. col. 2.
- Tarraconensis concilij locus restitutus**, com. 25. parte 2. pag. 225. col. 1. & 2.
- Tartari, qui, & quales eorum errores, & mores**, p. 2. q. 19. p. 305. col. 1. A. & com. 44. p. 2. pag. 305. col. 1. & 2.
- Tartari multifariam distincti**, p. 2. q. 19. p. 305. c. 1. E. & seq.
- Tartari patriæ adeunda desiderio, quando extra patriam captiui sunt, se ipsos necant**, p. 2. q. 19. pag. 305. col. 1. B.
- Tartarorum quidam lunæ, alij uero animal, quod eis prius mane occurrit, adorant**, p. 2. q. 19. pag. 305. col. 1. A. B.
- Tartari literas quas defunctis deferant ab amicis accipiunt**, p. 2. q. 19. pag. 305. col. 1. B. C.
- Tatiani heretici**, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D.
- Tatianorum error damnantium nuptias refutatur**, par. 1. pag. 16. col. 1.
- Taxatio temporis aduenientibus ad ecclesiam arbitraria est**, com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2.
- ad Tentationes subreptitias superadas circa credibilia medium**, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 2.
- Tempus ante legem, tempus sub lege, & tempus gratia**, p. 1. pag. 20. col. 1. B.
- Tempus gratia assignandum edictis publicis**, com. 12. p. 3. pag. 411. col. 1.
- Tergiuersatius verborum est quidam hereticorum sophisticandi modus**, p. 3. pag. 430. col. 2. A.
- Tertullianistæ heretici**, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A.
- Tertulliani error de anima hominis corporea refutatur**, p. 1. pag. 12. col. 2. D.
- Tessaresce decatitæ heretici**, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B.
- Testamentum uetus a bono Deo conditum contra Manicheos**, p. 1. pa. 13. col. 2. B.
- Testamenti veteris distinctio**, p. 1. pa. 13. col. 1. B.
- Testimonium ferre dignitas est**, p. 2. pa. 201. col. 2. E.
- Testimonium debet esse purum**, p. 1. pa. 19. col. 1. B.
- Testimonium obscurum non ualet, & quare**, p. 1. p. 19. col. 1. B. com. 111. p. 3. pa. 601. col. 1.
- Testimonium Iudeorum contra Christianos, an & quando admittatur**, com. 13. p. 2. pa. 108. col. 2.
- Testimonium hereticorum in causa fidei, an & quando admittatur contra fideles, uel fauorem fidelium, & quando non & an & quando contra uel in fauorem hereticorum**, p. 2. pag. 199. col. 1. A. & com. 17. & 118. par. 3. pag. 611. & 612. col. 1.
- testime.

I N D E X.

- Testimonium domesticorum in quibus delictis, & an & quando in fauorem vel contra admittatur, comm.* 119. p.3. pag.613. & 614.col.2
- Testimonium falsum dicere graue scelus est, com.* 121.p.2 pag. 624.col.2.
- Testificari in hoc crimine nemo excusatur, com.* 111. p.3. pag. 600.col.1
- Testificatis primo dicto regulariter statur, quod fallit in crimine hæresis, p.2. pag.202.c.1. C. com.* 15.p.2. pag. 117.col.2. & com.114.p.3. pag.605.col.2
- Testes de diæcesi ad diæcesim per inquisitores citari & trahi possunt, p.3.q.74. pag.* 526.col.2. A
- Testes iurare debere cum deponunt, com.* 113.par.tertia. pag. 601.col.1
- Testes causam dicti reddere debent, com.* 111. par.tertia. pag. 601.col.1
- Testis ex interuallo dictum corrigere & reuocare speciale est in crimine hæresis, p.2. pag.201.col.1. E. cõ.* 114. p.3. pag.605.col.2
- Testem posse dictum suum reuocare procedit etiam si contra tertium deponat, com.* 114.p.3. pag.605.col.2
- Testes recipi possunt in causa hæresis etiam lite non contestata, com.* 19.p.2. pag.123.col.2
- Testes recepti lite non contestata, quid operentur, cõ.* 19. par.2. pag.223.col.2
- Testes possunt recipi etiam publicatis attestationib. com.* 111.p.3. pag.601.col.2
- Testes pluries examinandi, p.3.q.62. pag.* 600. col.1. B.C. com.111.p.3. pag.601.col.1
- Testis ex iudicis officio si obscure deposuit, iterum examinandus, p.2. pag.120.col.1. C. & pag.* 205.col.2. E
- Testibus, quæ interrogatoria fieri debeant, p.3. p.418.c.1 D. & seq. & pag.* 424.col.1. & 2. A
- Testis interrogatus quid sit fama, non debet reddere exactam famæ definitionem, com.* 17.p.3. pag.419.c.1
- Testibus in causa hæresis testificantibus quid sit admonendum, com.* 17.p.3. pag.419.col.1
- Testium dicta recipienda sunt ab inquisitorib. coram notario, & duabus personis religiosis, præstito prius iuramento, p.3. pag.417.col.2. D.E. et pag.* 600.c.1. A. com. 112.p.3. pag.602.col.1. & 2
- Testium dicta vel confessionem recipere debent, aut notarius publicam habens auctoritatem, aut due personæ idonee, ambo auctoritatem vnius personæ publicæ habentes, p.3. pag.425.col.2. A & seq.*
- Testium examinatio quando sit vicarijs committenda, com.* 10.p.3. pag.405.col.1. A
- Testes ad veritatē dicendam medio iuramento cogi possunt, p.3.q.62. p.600.c.1. B. cõ.* 111.p.3. pag.601.col.1.
- Testes in causa hæresis compelli possunt ad ferendum testimonium, neq; liberantur ob votum vel iuramentum vel exemptionis priuilegium, p.2. pag.* 205.c.2. D. & seq.
- Testem torquere pro habenda veritate an inquisitor per se vel episcopus possit, p.2. pag.* 238.col.2. B.C
- Testis & reus in crimine hæresis an possint confrontari, com.* 23.p.3. pag.435.col.2
- Testis an possit compelli ab inquisitore vt confrontentur cum reo, com.* 23.p.3. pag.436.col.1
- Testes quot requirantur in crimine hæresis, p.2. p.180.c.1. A*
- Testis vnus idoneus in criminalib. semiplene probat, com.* 110.p.1. pag.595.col.2
- Teste vnico & fama nemo dānāus, cõ.* 121.p.3. p.616.c.1
- Teste vnico qui conuincitur, & infamia laborat, extra ordinem puniendus, com.* 121.p.3. pag.617.col.1
- Testis vnus an & quando sufficiat ad torturam, cõ.* 110. par.3. pag.595.596.597. & 598.col.1
- Testis vnus & fama sufficiunt ad torturā, com.* 110. p.3. pag. 596.col.1. A
- Testes vnus cum grauib. indiis sufficit ad torturam, com.* 110.p.3. pag.595.col.2. & seq.
- Testis de scientia cum vno vel pluribus indiis vehementibus, sufficiens est ad torturam, parte tertia. quæst.* 61. pag. 592.col.1. E
- Testes duo in crimine hæresis ad cōdemnationem an sufficiant, p.2. pag.205.c.2. A. p.3. q.71. pag.* 614.c.1. D & seq. com.120.p.3. pag.614.c.2. E
- Testium multiplicatio quando sit necessaria, & quando nō, par.3. pag.* 445.col.1. E. & seq.
- Testium discordia in minimis non infringit eorum testimonium, quin potius illud validius reddit, com.* 121.p.3. pag. 622.col.1
- Testium diuersitas in alijs quā in substantia eorum fidē non abrogat, com.* 121.p.3. pag.618.col.1
- Testibus loco & tempore diuersis an & quando probetur eadem hæresis, ardua quæstio, com.* 121.p.3. pag.669. col.2. & pag.638.col.1
- Testis renuens dicere testimonium, an sit suspectus, com.* 111.par.3. pag.600.col.2
- Testium nomina dubium fuit olim an in hoc tribunali publicanda forent, com.* 124.p.3. pag.627.col.2
- Testium nomina vt non publicentur, quis sanciuerit, cõ.* 124.p.3. pag.628.col.1
- Testis falsus non quilibet est relinquendus curiæ seculari, com.* 122.p.3. pag.625.col.1
- Testem falsum qui instruit eadem pena plectendus, com.* 122.p.3. pag.625.col.1
- Testem falsum mandās alicui vt instruat, eadem pena afficiendus, com.* 122.p.3. pag.625.col.1
- Testi falsidico cum parcitur qualis pœnitentia ei iniungi debeat, com.* 122.p.3. pag.625.col.2
- Testes falsidici leuiter nocentes qualiter puniantur, com.* 122.p.3. pag.625.col.2
- Testis falsidicus puniendus est, quāuis dictum eius sit inualidum, com.* 122.p.3. pag.525.col.2
- Testis falsidico petenti veniam an sit parcendum, cõ.* 122. par.3. pag.626.col.1
- Testes falsidici an per solum inquisitorem, vel solum episcopum puniri possint, com.* 122.p.3. pag.626.col.1
- Testium nomina si publicentur, semper præsumitur graue periculum imminere, com.* 124.p.3. pag.628.col.2
- Testium cognomina non sunt publicanda, & quid reus petat id iustanter, com.* 124.p.3. pag.628.col.2.
- Testium falsidicorum pena, com.* 122.p.3. pag.623.col.2
- Testes falsidici maxime nocere dicuntur, com.* 122.p.3. pag. 625.col.1
- Testium falsidicorum pœna, com.* 122.p.3. pag.623.col.2
- Testis falsus quis dicatur, com.* 122.p.3. pag.623.c.2
- Testes etiam si non conueniant in causa scientiæ, famam probant, com.* 19.p.3. pag.425.col.1
- Testes diuersi quando probent infamiam, com.* 19. par.3. pag. 424.col.2
- Testis idoneus, & alius minus idoneus non probāt in hoc crimine, com.* 113.p.3. pag.604.col.1
- Testis minus dignus cum digno & alijs indiis probant, com.* 113.p.3. pag.604.col.1
- Testes duo minus idonei non faciunt plenam fidem, com.* 113.par.3. pag.603.col.1
- Testes plures quā duo, minus idonei cum alijs coniecturi plene probant, com.* 113.p.3. pag.603.col.2
- Testes plures minus idonei, quādo plene probent, cõ.* 113. par.

I N D E X.

- par. 3. pag. 603. col. 2
Testis singularis qui dicatur, & cur ei non credatur, com.
 121. p. 3. pag. 616. col. 2
Testium singularitas quoduplex, com. 121. p. 3. pag. 616. col. 1
Testes singulares, quot modis quis contra se habere possit,
 com. 121. par. 3. pag. 617. col. 1
Testes an sint singulares, quando non deponunt per eadē
formalia verba, com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2
Testes non dicuntur singulares, sed vere probāt. quādo in fa-
cto principali cōueniunt. com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2
Testes singulares, non probare quemquam hereticum in
genere, verius est, com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2
Testibus pluribus singularibus etiam cum infamia nemo
de heresi est condemnandus, p. 3. q. 72. pag. 615. col. 2. E
 & com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2
Testibus pluribus, singularib. quā duobus qui cōuincitur
an ordinarie plectēdus, com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2. et
 quis ordo seruandus contra illum. pag. 620. col. 1
Testibus pluribus singularibus conuictus, vt puniatur,
 quis ordo seruandus, com. 121. p. 3. pag. 620. col. 1
Testis minus idoneus emendatus, idneus efficitur, com.
 113. p. 3. pag. 604. col. 2
Testes falsi sunt puniēdi, & quib. pœnis, p. 3. p. 522. c. 1. E
Testem falsum punire an inquisitor vel episcopus possit,
 & an vterque per se, par. 2. pag. 220. col. 1. C. comm. 48.
 par. 3. pag. 526. col. 1
Testes deponentes contra negatiuum sepe sunt admonen-
di, & inducendi ad veritatem dicēdam, vt intelligatur
an sint falsi, p. 3. pag. 522. col. 1. B. C
Testibus vacillantibus, quid agendum, p. 3. pag. 522. c. 1. B
Testes quales esse debeant, com. 19. p. 3. pag. 424. col. 2.
 & com. 120. p. 3. pag. 615. col. 1
Testibus quæ exceptiones opponi possint, com. 28. par. 3.
 pag. 448. col. 1. E.
Testes in causa fidei qui admittendi, & qui repellēdi, p. 3
 q. 64. vsque ad q. 70. pag. 603. vsque ad p. 605
Testis esse non potest dubius in fide, p. 2. pag. 138. c. 1. B
Testes alias inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc cri-
mine, com. 113. p. 3. pag. 603. col. 1
Testes infames, & alias inhabiles in fauorem fidei contra
de latos de heresi recipiuntur, p. 3. pag. 446. pag. 2. A
Testis inhabilis. an torqueri deat, cō. 113. p. 3. p. 604. c. 2
Testium dicta debilitantur ob graues inimicitias sed eorū
dicta non repelluntur, p. 3. pag. 446. col. 2. E. & seq.
Testis esse non potest, qui dudum erat inimicus si recēter
est reconciliatus, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1
Testes repelluntur ob inimicitias capitales, & exempla
nimicitiarum capitalium, p. 3. pag. 446. col. 2. A. & cō.
 116. p. 3. pag. 607. col. 1
Testes excommunicati, vel socij criminis admittuntur in
defectum probationum, p. 3. q. 64. p. 603. col. 1. A. B. p. 2
 pag. 105. col. 1. C. & pag. 199. c. 1. A
Testis in causa heresis falsum deponēs, licet periurus sit,
 probat dicendo contrarium, dumtamen ex indicij con-
 flet dictum eius veritatē cōtinere, p. 2. p. 110. c. 2. C. D
Testis semel approbatus reprobari nō potest, com. 29. p. 3.
 pag. 351. col. 1.
Testium nomina, an & quando sint publicanda, & quādo
non, p. 2. pag. 111. col. 1. & 120. col. 2. p. 3. com. 124. &
 125. p. 3. pag. 627. 628. & 629. col. 2.
Testium nomina, an consultoribus manifestanda, par. 3.
 q. 80. pag. 632. col. 1. B
Testium nomina & delatorum, an & quando sint expli-
canda peritis, com. 129. p. 3. pag. 632. col. 1
Testes tormētis subiiciuntur p inquisitores & episcopos,
 & an vtrique per se possint, p. 3. q. 73. p. 622. et seq. c. 1
 E. com. 102. pag. 582. col. 2. com. 122. p. 3.
 pag. 623. col. 2
Testem effectum reum non torquet solus inquisitor, com.
 122. p. 3. pag. 623. col. 1. E
Testes delinquentes in tribunali inquisitoris ab eo puniri
 possunt, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 1
Tenila apud hebreos, quid, com. 69. p. 2. pag. 350. col. 2
Theodosiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. D
theodori & Gaimi error confutatus, p. 1. pag. 14. c. 1. A. B
titulus extrauagantis Honorij Papæ restitutus, com. 37.
 par. 2. pag. 273. col. 2
tormētis quando sit locus, com. 39. p. 3. pag. 482. col. 1
tormēta varia excogitata, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 1
tormēta qualia vsurpanda, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2
tormētis exponere reos inquisitor & episcopus simul
 possunt, p. 3. q. 61. pag. 591. col. 2. E
tormēta quando continuanda, & quando iteranda, p. 3.
 pag. 481. col. 2. A & seq.
tormēta quando repeti possunt, et tortura quando pro-
prie repeti dicatur, com. 54. p. 3. pag. 484. col. 2. A
tormēta nouis indicij accedentibus, an & quando ite-
 randa, com. 39. p. 3. pag. 484. col. 1
torquere posse reos indices fide cur statutum, com. 110.
 par. 3. pag. 593. col. 1
torquendus quando sit reus, & quo modo, p. 3. pag. 480.
 col. 2. A. com. 110. p. 3. pag. 593. col. 1
torquentur omnes priuilegiati in crimine heresi, et qua-
 re, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 1
torqueri nullus debet ex sola infamia, vel propter vnum
testem seu indicium tantum, p. 3. q. 61. p. 592. col. 2. C.
 reg. 7. com. 110. p. 3. pag. 595. col. 2
torqueri, vt quis possit fama, & vnus testis sufficiunt, cō.
 110. p. 2. pag. 595. col. 2
torquendus reus ex multis indicij, cō. 110. p. 3. p. 597. c. 1
torqueri vt quis possit, sufficit fama cum alijs grauib. indi-
 cij, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1
torqueri potest reus ex indicij vehementib. aut violen-
 tis, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 2
torqueri quis an possit ex vno indicio vehemēti, aut vio-
 lento, com. 110. p. 3. pag. 598. col. 1
torqueri vt quis possit, an sit indicij sufficiēs variatio, &
 quando, cō. 110. p. 2. p. 594. c. 2. E. com. 39. p. 3. p. 482.
torqueri clericus potest etiam si non fuerit infamatus, cō.
 110. p. 3. pag. 596. col. 1
torquendi clerici a quo sint, com. 110. p. 3. p. 594. col. 2
torquendi mitius religiosi sint, com. 110. p. 2. p. 594. col. 2
torqueri leuiter possunt, et etiam terror impuberes, & se-
 nes, com. 39. p. 3. pag. 483. col. 2
torqueri & terri non debet mulier pregnans, com. 54.
 par. 3. pag. 483. col. 2
torqueri in hoc crimine quæ personæ non possint, com. 110
 par. 3. pag. 594. col. 2
tortura quando imponēda, & q non facile deueniendum
 est ad eā, p. 3. p. 480. c. 2. & seq. & cō. 39. p. 482. col. 2. E
torturam et terrorem paria esse quomodo verum, cō. 39.
 par. 3. pag. 484. col. 1
torturæ gradus, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2
torturæ imponendę indicia sufficientia, p. 3. q. 61. p. 592.
 col. 1. A. B & seq.
torturæ practica seruāda ab inquisitoribus, p. 3. pag. 481.
 col. 1. D & seq.
tortura antequam infligatur, quid seruandum, com. 110.
 par. 3. pag. 593. col. 2
tortura et eius executio fieri nō debet nisi interuētū ordi-
 narij,

I N D E X.

- narij, & inquisitoris, pag. 39. p. 3. pag. 482. col. 2
- Tortura habet locum in quibusvis regnis etiam Aragonie in causa hæresis, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2
- Torture vt possit infligi, sufficit fama cum fuga, com. 110. par. 3. pag. 597. col. 2
- Tortura vt inferri possit, sufficit cōfessio extra iudicialis, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 1. E
- Tortura vt infligatur, an faciat indicium socius criminis, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
- Tortura ob fictam insaniam differenda non est, comm. 22. par. 3. pag. 432. col. 1
- Tortura si inflicta fuerit cum debito rigore, quid amplius obseruandum, com. 11. p. 2. pag. 115. col. 2
- Tortura cum præiudicio irreparabili danda non est, com. 31. par. 3. pag. 457. col. 1
- Tortus sufficenter quis dicatur, com. 39. p. 3. p. 485. col. 1
- Tortus sufficienter, & persistens in negatiua, absoluedus est, par. 3. pag. 502. col. 1. A
- Tortus sufficienter si nihil cōfiteatur, absq. fidei iussorib. liber dimittendus, com. 39. p. 3. pag. 485. c. 2. & 486. c. 1
- Tradendus curiæ seculari qualiter tractandus, vide in voce, Curia seculari.
- Traditus semel curiæ seculari nullo pacto recipiendus, cō. 46. p. 3. p. 518. col. 2. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
- Traditiones ecclesiasticæ, siue apostolicæ, quæ dicantur, & nō nulla eorum exēpla, com. 14. p. 1. pa. 42. c. 243. col. 1
- Traditione apostolica auxilium Sanctorum imploramus, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
- Traditionum apostolicarum materiam qui tractarint, com. 14. p. 2. pag. 43. col. 2
- Traditionum ecclesiasticarum magna auctoritas, com. 14. par. 1. pag. 43. col. 1
- Traditiones apostolicæ catholicā veritatē faciunt, & contrarium est hæresis, com. 27. p. 2. pag. 235. c. 1. reg. 5.
- Traditio Apostolica catholicam veritatem facit, com. 27 par. 2. pag. 236. col. 1. A
- Transubstantiatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, par. 1. pag. 15. col. 1. B
- Trinitas est in Deo, non quaternitas, p. 1. pag. 4. c. 1. E
- Trinitas personarum in vnitatem essentia in primis credenda, p. 1. pag. 9. c. 2. B. com. 3. p. 1. pag. 29. col. 2.
- Trinitates plures deriuata a Trinitate diuina, et quæ sint, par. 1. pag. 9. col. 2. D
- Trinitas in anima nostra, p. 1. pag. 9. col. 2. D
- Trinitatē circa, diuersi hæreticorū errores, p. 1. p. 9. c. 2. E
- Trinitas diuina secundum communem essentiam indiuidua, secundum personas discreta, p. 1. pag. 15. c. 2. B. C
- Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus, par. 1. q. 6. pag. 62. col. 1. D. E
- Tritheie hæretici, p. 1. q. 6. pag. 245. col. 2. E
- Turci qui, & quales eorū mores, com. 45. p. 2. p. 306. c. 1
- Turcorum in Christianos insignis sæuitia, ibidem.
- Turcorum errores, p. 2. q. 20. pag. 305. c. 2. E
- Tyrannus quæ gesserit iussu inquisitorum, quādo valida, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 1
- V
- Vadiani hæretici, vide in voce, Audiani.
- Valdenses heretici quando exorti, & eorum prima initia, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. & com. 39. parte 2. pag. 179. col. 2
- Valdenses, appellati etiam Pauperes de Lugduno, & Inzabbatati, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. E
- Valdensium hæreticorum duo sunt genera, com. 25. par. 2. pag. 229. col. 2.
- Valdentiū seu Valdensis Magister & princeps Valdēsij a quo sic appellati, p. 2. q. 14. pag. 278. c. 1. E. col. 2. A
- Valdensium hæreses & errores, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. A & seq.
- Valdensium errores qui recensuerint, com. 39. parte 2. pag. 279. col. 2
- Valdensium error, à sacerdote peccatore nullum confici posse sacramentum, com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1
- Valdensium error, nusquam licere iurare, et iniqua in hoc dispensatio, com. 37. p. 2. p. 278. col. 2. & pag. 273. col. 1 & com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1
- Valdensium in varias Europe prouincias profectio, com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
- Valdenses heretici quibus signis & indicijs cōperiantur, par. 3. pag. 441. col. 1. A. & seq.
- Valdēsē qua benedictione mēse vtātur, p. 3. p. 441. c. 1. B. C
- Valdenses quando & à quib. Sum. Pont. condemnati, com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
- Valdenses edicto publico Alfonsi regis Aragoniæ è regnis suis exire iubentur, com. 39. p. 2. pag. 281. col. 1. & 2
- Valentiniani heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E
- Valentinorum error de corpore Christi allato de cœlis refutatus, p. 1. pag. 13. col. 2. E
- Variationis causæ, com. 110. p. 3. pag. 595. col. 2
- Variatio an sit indicium sufficiens ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 594. col. 2
- Varietas & vacillatio sufficiens indicium ad torturam, par. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. A
- Vasalli ipso iure a fidelitate liberantur domino in hæresim labente, p. 2. cap. Absolutos. pag. 182. col. 1. D. cō. 168. par. 3. pag. 676. col. 1
- Veguerij qui dicantur, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2
- Vehemens & magna suspicio, quæ dicatur, & cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. B. C
- Vehementis magnæ quæ suspicionis exempla, p. 2. quæst. 55 pag. 377. col. 1. B. C
- Vehementer suspecti, qui dicantur, p. 2. q. 55. pag. 377. c. 2. C. D. & q. 56. pag. 380. col. 2. A. & seq.
- Vehementer suspectus de hæresi est impediens officium inquisitionis scienter, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. D
- Vehementer suspectus de hæresi existimatur, qui instruit hereticos citatos, vt veritatem subiceant, & dicant falsitatem, ibidem.
- Vehementer suspectus de hæresi habendus est, qui vocatus ad respondendum de fide, non comparet in tempore assignato, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. B
- Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehemēti, & vt hæresim omnem generatim abiuret, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. E. p. 3. pag. 501. col. 2. C
- Vehementer suspectus qualiter abiurare debeat, parte 3. pag. 501. col. 2. D. & seq.
- Vehementer suspecto, nolente abiurare, quid agendum sit, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. D. E
- Venientes sponte mitius tractandisunt, p. 3. pa. 409. c. 2. E
- Venientes ex locis suspectis de hæresi, obseruandi sunt a parochis, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1
- Veritas prima est fidei fundamentum, p. 1. p. 9. col. 2. A
- Veritas prima est, ratio formalis obiecti fidei, par. 1. q. 8. pag. 65. col. 2. A. B
- Veritas vel falsitas propositionum, an pendeat ab assertore, com. 22. p. 1. pag. 65. col. 1
- Veritatis primæ nomine, quid intelligatur, com. 13. par. 1. pag. 69. col. 2
- Verbum Dei quando predicandum, com. 24. parte prima. pag. 69. col. 1
- Verbum, fecit omnia tēpora, dedit legem, factus sub lege par.

I N D E X.

- par. 1. pag. 50. col. 1. C
Verba. Cum expedire videbitur, quid significant, com. 59.
 par. 3. pag. 541. col. 2
Verba hæc, veluti heretici condemnentur, pulchre explicata, p. 2. pag. 157. col. 2. B
Verborum æquiuocatione vtuntur heretici ad suos errores occultandos, p. 3. pag. 430. col. 1. A. & seq.
Verborum ficta admiratio, est quidam hereticorum sophysticandi modus, p. 3. pag. 430. col. 1. E
Verbis qualiter quis hereticis faueat, p. 2. p. 194. col. 2. E
Verbaliter degradandus est absens vel fugitiuus de heresi cõuictus in sacris constitutus, p. 3. pag. 549. col. 1. B. C
Vestis crucibus signata varie appellatur à multis nationibus, com. 42. p. 3. pag. 499. col. 1
Vestis crucibus signata cuius coloris, & qualiter confici debeat, com. 42. p. 3. pag. 498. col. 2
Vestis crucibus signata ex veteri more gestata fuit, com. 42. par. 3. pag. 499. col. 1
Vestis pœnitentialis signata crucibus, quibus pro pœna imponatur, p. 3. pag. 506. col. 2. B
Vestis crucibus signata difficulter deponitur & quare, cõ. 44 p. 3. pag. 509. col. 2.
Vicariorum duo genera, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2
in Vicarijs inquisitorum triginta anni hodie sufficiunt, com. 65. p. 3. pag. 548. col. 1
Vicarij easdem qualitates, quas inquisitores habere debent, com. 65. p. 3. pag. 548. col. 1
Vicarius inquisitoris a Papa constitutus priuilegijs inquisitorum gaudet, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2
Vicarius seu Cõmissarius generalis in tota prouincia per inquisitorẽ tantũ, & non per eius prælatos institui potest, & de eorum qualitatibus, & ætate ac etiã varijs modis instituendi eos, p. 3. pag. 406. col. 2. pag. 407. c. 1. & 2. A. & seq. q. 13. & 14. pag. 545. col. 2. & seq. & q. 16. pag. 547. col. 2. D. E
Vicarios & notarios inquisitorum amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 1. E & pag. 549. col. 1. E
Vicarium destituere solus inquisitor potest, com. 66. p. 3. pag. 549. col. 2
Vicarius inquisitoris non potest alium Vicarium substituere, p. 3. q. 15. pag. 547. c. 1. A. com. 64. p. 3. pag. 547
Vicarijs inquisitorum, quid committi possit, com. 10. p. 3. pag. 404. col. 2.
Vicarijs inquisitorum, quando sit testium examinatio cõmittenda, com. 10. p. 3. pag. 405. col. 1
Villa franca de Panades Catalonia oppidum, com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. B
Violenter suspectus quis cõseatur, p. 2. p. 383. c. 2. C. & seq.
Violenter suspecti habentur vt heretici, & qui nam tales reputentur, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. E. & seq.
Violenter suspectus renuës abiurare, brachio seculari traditur, p. 3. pag. 495. col. 2. D. E
Violenta suspicio, quæ dicatur, & cur sic appellata, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. B. C
Violenta suspicionis gradus cur ponatur, com. 42. parte 3. pag. 498. col. 1. E
Violentæ & maximæ suspicionis exempla, parte 2. q. 55. pag. 377. col. 1. D. E
- Violenta heresis suspicio ex quibus factis oriatur, accurata disputatio, com. 24. p. 3.* pag. 439. col. 2
Violatores libertatis ecclesiastica excommunicantur, p. 2. pag. 118. col. 2. E
Visitans, deducēs, receptās sciēter hereticos vehementer suspectus censendus est, p. 2. q. 56. pa. 381. c. 2. B. C
Visitantes clam hereticos, et eis alimenta subministrātes, fautores sūt hereticorũ, cõ. 78. p. 2. p. 374. c. 1. E. c. 2. A
Visitās vel deducēs hereticos post abiuratam heresim, vt hereticus relapsus censetur, p. 2. q. 58. p. 386. c. 1. C. D
Vini & mortui qui dicantur in die iudicij, p. 1. p. 14. c. 1. E
Vltimum supplicij an intelligatur nomine animaduersionis, com. 71. p. 1. pag. 359. col. 1
Vnio verbi Dei, qualiter facta, cū natura humana, & errores circa hoc consutati, p. 1. pag. 13. c. 2. E. & seq.
Vniuersitas delinquens qualiter iuret & conueniatur, accipiat, p. 2. pag. 164. col. 1. D. E
Vnum aliter accipitur in diuinis, & aliter in humanis, par. 1. pag. 17. col. 2. B. C
Vnum qualiter accipiat in scripturis, p. 1. pa. 4. col. 2. C
Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur, com. 35. par. 2. pag. 264. col. 2
Votum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine heresis, p. 2. pag. 205. col. 2. E
Vrbani iij. extranagās incipiens, Præcunctis, vigintiquatuor inquisitorum priuilegia continentes, p. 2. pa. 129. col. 1. A & seq.
Vrbani iij. extranagans incipiēs, Ne inquisitionis prohibēs delegatis sedis Apostolicę inquisitores vel eorũ notarios excommunicari, p. 2. pag. 132. col. 2. A. B
Vsuras exercere pertinaciter asserens non esse peccatum, hereticus est, p. 2. pag. 114. col. 1. A. B
Vsurarũ quæstiones cognoscere non debent inquisitores, p. 2. pa. 106. c. 1. & p. 1. pag. 134. col. 1. E. & 2. A
Vsuras restituere qualiter inquisitores inbeant, parte 2. pag. 203. col. 1. A. B
Vxor an recedere possit à marito excommunicato uel heretico, p. 2. pag. 182. col. 2. C
Vxor nubens scienter cum heretico, heretica putatur, cõ. 160. p. 3. pag. 662. col. 2
Vxor nupta heretico dotem perdit, & cur, com. 160. p. 3. pag. 663. col. 1
160. p. 3. ptās maritũ hereticũ qualiter puniatur, com. 160. p. 3. ptās maritũ hereticũ qualiter puniatur, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 1
Vxor rece, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 1
Vxor non reuelans maritum hereticum, an amittat dotẽ, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 1
Vxorũ innocentium dotes propter heresim maritarum non confiscantur, p. 2. pa. 109. col. 1. E
Vxor à fisco dotem recuperat, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 1
Vxor qualia bona recuperet cum dote, marito ob heresim damnante, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 2
Vxor nõ perdit quod accepit cõsanguineis mariti ob illius heresim, nec partem suam lucri quęsti constante matrimonio, com. 160. p. 3. pa. 663. col. 1. & 2
Vxori heretica redeunti domus mariti assignāda pro carcere videtur, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2. E. & seq. A

XEnia, esculenta, & poculenta, an possint accipere inquisitores, com. 153. p. 3. pag. 651. col. 1

F I N I S.

LITTERAE

**LITTERAE APOSTOLICAE
DIVERSORVM SVMMORVM
PONTIFICVM**

Pro officio Sanctissimae Inquisitionis.

INNOCENTIUS TERTIVS

Auxitan. Archiepiscopo.

Hortatur Episcopos, vt studeant diligenter haereticos vniuersos de suis Prouincijs excludere. item vt sine appellationis remedio per districtionem ecclesiasticam coerceant eos, qui cum haereticis habent commercium, aut familiaritatem.

Circa annos
Domini 1200.

Ex Innoc. III.
epistolarū. Re-
gesto impresso.
folio. 38 & fol.
134. & seq.

† Hoc tempo-
re nondū erant
Inquisitores de
legati cōstituti.

NTER cetera, quae nauiculam Petri fluctuantem in Mari concutiunt diuersarum turbine procellarum, illud animum grauius nostrum affligit, quod licentius, & perniciosius solito contra orthodoxae fidei disciplinam ministri diabolicae prauaricationis insurgunt, iuxta quod beatissimus Apostolus Paulus Doctor gentium exprimit in eulogio epistolae suae: simplicium animas miserabiliter illaqueant, & post se trahunt in damnationis interitum, ac superstitionis, & fictitijs adinventionibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruercentes, Ecclesiae Catholicae unitatem rescindere moliantur. Quoniam autem pestis huiusmodi erroris, (sicut ex tua, & plurium assertionem cognouimus) in partibus Vasconiae, ac circumpositis terris fortius inualefcit, per tuam ac aliorum coepiscoporum tuorum industriam huic morbo tanto efficacius volumus obuiari, quanto magis est timendum, quod pars sincera trahatur; & ex tali contagione, quae paulatim, velut cancer, irrepit, mentes fidelium inquinentur corruptelae vitio generalis. Idemque fraternitati tuae praesenti pagina indulgemus, per Apostolica scripta firmiter iniungentes, quatenus ad extirpandas haereses vniuersas, & eos qui sunt hac faece polluti, de Prouincia tuae finibus excludendos, modis quibus poteris, operam tribuas efficacem: in ipsos, & omnes illos, qui cum eis aliquod commercium, aut manifeste superstitionis familiaritatem contraxerint, sine appellationis obstaculo ecclesiasticae districtionis exercendo rigorem, & etiam (si necesse fuerit) per principes, & populum eosdem facias virtute materialis gladii coerceri. Dat. Lateran. Kalen. Aprilis.

IDEM INNOCENTIUS III.

N. Archidiacono Mediolanensi.

Haeretici ad nullas dignitates, & consilia admittantur, nec habeant actionem eligendi alios: magistratus vero seculares ad id seruandum iuratoria cautione compellantur (si opus fuerit) per sententias excommunicationis, & interdictis.

Ex Regesto
eiusdem Domi-
ni Innoc. III.

HIS; quae ad ampliandam fidem catholicam, & reprimendam prauitatem haeticam statuuntur, auctoritatem nostram libenter impendimus, & fauorem. Sane, sicut accepimus, dilectus filius noster G. Sanctae Mariae in Porticu Diaconus Cardinalis dum legationis fungere-
Eretur officio in partibus Lombardiae, de Consilio Venerabilium fratrum nostrorum Mediolan. Archiepiscopi, & Episcoporum, qui ad eum Veronae conuenerant, & quorundam etiam sapientum instituit, vt de cetero haeretici ad consilia, & dignitates Lombardiae nullatenus admittantur, nec eligendi alios eis arbitriū cōferatur, nec in eligendis personis ad eas vocē debeāt aliquā obtinere. Ad id autē seruandū in posterū potestates, cōsules, cōsilia Lombardiae adstringēda constituit iuratoria cautione, & te ad recipienda iuramenta eorum in quibusdā ciuitatibus deputauit, indulta tibi libera facultate cōtumaces excommunicationis, & terras eorū interdicti sententijs feriendi. Nos igitur quod ab eodē Cardinali prouida deliberatione statutū est, ratum habentes, & iuxta mandatum eius a ciuitatibus illis super hoc exigas, & recipias iuramenta, ad quas te ipse duxerat destinandum, iniungimus, auctoritate tibi praesentium indulgentes, vt contradictores excommunicationis sententia ferias; & terras eorum subijcias interdicto. Nulli ergo, &c. Datum Romae, apud sanctum Petrum. xvij. Kalen. Iulij.

† Concor. c. Ex
cōmunicamus
1. §. credentes.
de haer. Eym.
3. par. q. 123.

A IDEM

Iubet coerceri eos, qui translationi sacrorum librorum vulgari dabant operam, & secreta conuenticula celebrabant, ac sine superiorum auctoritate predicationis officium temere usurpabant; contra quos, sublato appellationis remedio, procedatur.

Ex eodem Re-
scripto Innocen.
III. lib. 2. f. 409.

A est in fouendis virtutibus, & vitijs extirpandis à prælatis ecclesiarum seruanda discretio, & circumspectio adhibenda, ne vel inter nascentium densitate spinarum, enormiter frumenta lædantur, vel insuper seminorum zizaniorum euulsione triticum euellatur. In abscindendis etiam, & curandis corporibus infirmorum, sic oculi diligentia præcedere debet manus officium, & ferrum digitis præuenire, ne si cauterium adhibeatur incaute, non tam partes infirmas non sanet, quam sanas infirmet; quod tanto diligentius in mentis languoribus est seruandum, quanto animam nouimus corpore digniorem, & spiritualia carnalibus præponenda. Hoc autem infra nos ipsos diligentius attendentes, cum olim Venerabilis frater noster Meten. episcopus per suas nobis litteras intimasset, quod tam in diocesi, quam in vrbe Meten. laicorum & mulierum non immodica multitudo Gallicæ euidam translationi illorum librorum intendens, secretis conuenticulis etiam inter se inuicem eructare præsumerent, aliorum aspernantes consortium, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatem saltidiunt in suæ translationis peritia confidentes; non protinus ad vindictam nos res accendit incognita, sed vniuersis tam in vrbe, quam in Meten. diocesi constitutis, sub eo tenore litteras curauimus Apostolicas destinare: qui vobis ex transcriptis earum poterit inspectione patere. Eidem insuper Episcopo, & capitulo Meten. dedimus in mandatis, vt inquirerent solcite veritatem, quis fuerit auctor translationis illius, quæ intentio transferentis; quæ fides vtentium; quæ causa docendi: si videntes ipsa, venerarentur Apostolicam Sedem, & Catholicam ecclesiam honorarent: vt super his, & alijs, quæ necessaria sunt ad indagandam plenius veritatem, per eorum litteras sufficienter instructi plenius intelligeremus, & planius, quid super his statui oporteret. Nuper autem idem Episcopus, per suas nobis litteras intimauit, quod quidam eorum, quos notabiles prioribus litteris denotarat, mandatis recusant Apostolicis obedire: quibusdam eorum clanculo; quibusdam vero iam publice obediendum esse dicentibus soli Deo; ab occultis etiam conuenticulis non cessantes; officium predicationis occulte, licet à nullo mittantur, prohibiti etiam sibi non metuunt usurpare aspernantes sibi dissimiles, & translationi eidem vsque adeo insistentes; vt se nec Episcopo, nec metropolitano suo, nec nobis ipsis asserant parituros, si eam decreuimus abolendam. Licet autem tales in eo reprehendi merito videantur, quod occulta conuenticula celebrant, officium predicationis usurpant, simplicitatem despiciunt sacerdotum, & eorum consortia, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur: ne quid subito facere uideamur, discretionis vestræ (de qua plene confidimus) per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad ciuitatem Meten. pariter accedentes, cum eodem Episcopo conuocetis coram vobis talia sapientes, & adherentes translationi prædictæ; & si fieri poterit, quæ in eis reprehensibilia fuerint, auctoritate freti Apostolica, sublato appellationis obstaculo corrigatis. Quod si correctionem vestram recipere forte noluerint, inquiratis super capitulis illis, quæ in litteris, quas Episcopo miseramus, expressa fuisse, superius vobis expressimus, & alijs etiam diligentius veritatem, & quod inueneritis per nuntium vestrum. & litteras plenius intimetis: vt per vos certiores effecti, prout procedendum fuerit, procedamus. Cum enim in hoc vniuersalis Ecclesiæ vertatur negotium, & agatur causa fidei Christianæ, & ad exequendum Apostolicæ Sedis mandatum cum summa diligentia, & cautela, vos studiosos, & promptos esse volumus, & mandamus. Ad hæc M. Crispinum, presbyterum, & R. socium eius, si super his, quæ dictus Episcopus eis duxerit opponenda, inueneritis esse reos, ipsos appellatione remota canonice puniatis. Alioquin eundem Episcopum ad remittendam pœnam, si quam eis forsan inflixit, cum nihil contra eum, vel clerum in nostra proposuerint audientia, monitione præmissa, distictione qua conuenit, remoto appellationis obstaculo, cogere non tardetis. Quod si omnes, &c. duo vestrum. Dat. Latera. v. Idus Decemb.

† Et ob id ad
Sedem Aposto-
licam referen-
dum c. Maiores
de baptis. & e-
ius c.

† Hic erat error
Pauperum de
Lugduno. Ey-
mer. in Directo
rio par. 1. q. 14.

† Concilium
Tolosanum c.
13. penitus in-
terdixit ne laici
libros sacros
habeant in vul-
gari translatos

† Concor. cap.
Cum ex inuun-
do. de hære.

GREGORIUS IX.

Hoc rescripto Gregorius Patarenos in primis, & eorum complices acriter persequitur, quorum suo tempore perfidia adhuc ecclesiam Dei vexabat: docet autem penas, & ordinem puniendi eos. idem postea rescriptum nullis pœna mutatis alij Pontifices confirmarunt, & retulerunt, & ad omnes hæreticos extenderunt: vt Innocentius III. in Bulla incip. Nouerit vniuersitas. quæ est infra loco suo. item Alexan. III. in Bulla incip. Nouerit vniuersitas. quam refert Eymericus in Directorio par. 2. item alij in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & in c. Quicumque. de hære. lib. 6.

Incipiunt

Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

3

Incipiunt capitula contra Patarenos edita.

EXCOMMUNICAMVS & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscumque nominibus censeantur; facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per ecclesiam seculari iudicio relinquuntur, animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agendam condignam poenitentiam in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiungere: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis; nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Qui si forte iudex euerit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius poenitus sint monumenti, & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, alias animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam, congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunt velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati & notarii nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta: nec eleemosynas, aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarij & Templarij, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicumque tales præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, & vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subiungere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice, vel priuatim de fide catholica disputare: & qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij per quem credat ad prælati sui notitiam peruenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur. Filij autem hæreticorum, receptatorum, & defensorum eorum, vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum officium seu beneficium admittantur; quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Datum Viterbij vj. Idus Nouembris. Pontificatus nostri Anno Nono.

GREGORIUS IX.

Inquisitores idoneos iubet elegi, qui fidem prædicent, & tueantur: & cum socijs in hæreticos, ac de hæres. infamatos inquirant, & poenitentes admittant: in receptatores, defensores & fautores hæreticorum iuxta lege in eos latas animaduertant: audientibus eorum conciones de fide habitas, viginti dierum, expugnantibus hæreticos trium annorum indulgentiam largiantur, contradictores coerceant, quæstuarios compescant per censuram ecclesiasticam.

GREGORIUS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali Fratrum ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem. ILLI humani generis perniciæ inimicus, omnium malorum incentor, quem de supermis ad ima, superbia sua prostrauit: non contentus quod suæ fraudis nequitia hominem perduxit ad casum, ærumnis & miserijs applicandum, callide eum nititur pestiferis retibus irretire; astute sibi parans insidias ne resurgat, locum à quo ceciderat obtenturus. Nouissime autem diebus istis, fidem nifus perfidia deprauate per ministros suos iniquitatis operarios venena spargit mortifera: seditiose considerans, quod familiaris hostis sit efficax ad nocendum, qui quasi dulcia præmittentes cauda pungunt, vt scorpio, in aureo tandem calice Babylonis virus pestilentie infusuri. Licet enim hæretici hæctenus diutius latitantes, sicut cancer serperent in occulto, & velut vulpes latenter niterentur vineam Domini Sabaoth demoliri, iam tamen peccatis exigentibus, in aperto, quasi equi parati ad prælium, præsumunt manifeste insurgere contra eam, in qui-

A 2 busdam

Edita anno Domini 1236.
Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

† Hec dictio quomodo accipi debeat docet Hostiensis c. Excommunicamus l. 5. credentes.

† c. Si aduersus, de here.

† c. 2. §. 1. de heret. lib. 6. Eymet. 3. p. q. 40.

† Eyme. par. 1. q. 101.

Edita anno Domini 1238.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

† Ita in Arche-
typo, sed virili-
ter, credo legen-
dum.

† Conciliū Bi-
terrense c. l. Ey
me. 3. par. num.
48.

† Que continē-
tur in bulla pro
xima preceden-
ti.

† c. Vt Officiū
S. compescēdi.
de her. in 6. Ey
me. 3. par. q. 37

busdam locis publice prædicando, quærentes in cibum simplices, & in prædam edoctos; ac illa-
queare nihilominus fideles quoslibet suis circumuentionibus cupientes, facti magistri erroris, qui
nunquam fuerunt discipuli veritatis. Vnde expedit, quod insurgant utiliter † contra eos, ut eorum
omnino hæresi confutata, per totum vigeat fides Christi: nam corona sequetur præmij, tenta-
tionibus resistentes. Cum igitur dudum resplenduerit in partibus Lombardiæ fida fides, ac per
hoc formidemus ibi potius animalia venenosa, ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus
circuuenti, & astuti prauis circumuentionibus periculose decepti in profundum deueniant pecca-
torum, sicque violetur ibidem fidei firmamentum; nos qui circa horam vndecimam, inter opera-
rios, immo verius supra operarios vineæ Domini sumus à patrefamilias euangelico deputati, mo-
niti voce sponsi capere vulpes paruulas, quæ demoliri vineam Domini moliantur, & tacti dolore
cordis intrinsecus, non valentes sustinere tantam contumeliam creatoris, ac volentes tot anima-
rum periculis obuiare; discretionem tuam rogamus, monemus & hortamur attente, per Apostoli-
ca tibi scripta sub diuini obtestatione iudicij districte præcipiendo mandantes, quatenus aliquos
de fratribus tuis tibi commissis, in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris, ad par-
tes tibi secundum tuum ordinem limitatas transmittas, † qui clero & populo conuocatis genera-
lem prædicationem faciant vbi commodius viderint expedire: & adiunctis sibi discretis aliquibus
ad hæc sollicitius exequenda, diligenti perquirant solitudine de hæreticis, & etiam infamatis; &
si quos culpabiles, vel infamatos inuenerint, nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesiæ obe-
dire, procedant contra eos iuxta statuta nostra, † contra hæreticos nouiter promulgata: in re-
ceptatores, defensores, & fautores hæreticorum secundum eadem statuta nihilominus processuri.
Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata ad ecclesiasticam redire voluerint vnitatem, ipsis iux-
ta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consue-
uit iniungi. Attentius prouiduri, ne qui videntur reuerti, sub palliata specie pietatis impietatem
committant, & angelus Satanæ in angelum lucis se transformet. Propter quod statuta, quæ super
hoc duximus promulganda, inspicere poterunt, & ab eorum insidijs secundum discretionem eis
traditam à Domino præcauere. Ad hæc, ut super præmissis omnibus officium sibi commissum libe-
rius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum accesserint in singulis sta-
tionibus viginti dies: illis vero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenso-
res eorum, in munitionibus & castellis, vel alias contra ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxi-
lium, consilium præstiterint, vel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, &
Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus. Et si
qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus
corde contriti, ac ore confessi sunt, plenam veniam indulgemus. Ne vero aliquid fratribus ipsis desit
ad prædictum negotium prosequendum, in contradictores & rebelles ecclesiasticam proferendi
censuram tenore præsentium, liberam eis concedimus facultatem. Prædicatores quoque quæstua-
rios, † quorum interest charitatiua tantum subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam
foran habent exponere, à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, compescendi cen-
sura simili, eiusdem nihilominus licentiam indulgemus. Datum Viterbij xij. Calen. Iunii. Pontifi-
catus nostri Anno Vndecimo.

INNOCENTIVS III.

Illustri Regi Franciæ.

*Cancellarius Parisiensis librum Talmudicum suis glossis publice fecit concremari iubente Gregorio
Papa Nono: id confirmat hic Innocentius III. additq, vt Rex ceteros libros inquirat, & comburat:
prohibet ne Iudæi nutrices, aut famulos Christianos babeant.*

Edita anno Do-
mini 1243.

Ex Regesto In-
nocentij iij.

Matth. 15. &
Mar. 7.

MPIA Iudæorum perfidia, de quorum cordibus propter immensitatem suorum
scelerum Redemptor noster velamen non abstulit, sed in cecitate, quæ contigit ex
parte in Israel adhuc manere permittit, prout conuenit, non attendens q. ex sola
misericordia pietas ipsos Christiana receperet, & cohabitationem illorum sustineat
patienter, illa committit enormia, quæ stupori audientibus, & referentibus sunt
horrori: ipsi enim ingrati Domino Iesu Christo, qui conuersionem eorum ex sua
longanimitatis affluentia patienter expectat, nullam prætendentes verecundiam culpæ suæ, nec
reuerentes honorem fidei Christianæ, omissis seu contemptis lege Mosaica & prophetis, quasdam
traditiones suorum seniorum sequuntur, super quibus eos in Euangelio Dominus obiurgat di-
cens: Quare vos transgredimini mandatum Dei, & irritum fecistis propter traditiones vestras,
hominum doctrinas, & mandata docentes? In huiusmodi namque traditionibus, (quæ Talmud
hæbraice nuncupatur, & magnus liber est apud eos, excedens textum Bibliæ in immensum, in
quo sunt blasphemias in Deum, & Christum eius, ac B. Virginem manifeste, intricabiles fabulæ,
conuersiones errorum, ac stultitiæ inauditæ) filios suos docent, ac nutriunt: & à legis & prophetarum doctri-

Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

S

- A** doctrina reddunt ipsos penitus alienos; verentes, ne veritate, quæ in eisdem lege, ac prophetis est, intellecta, aperte de vnigenito Dei filio venturo in carnem, testimonium perhibente, conuertantur ad fidem, & ad redemptorem suum humiliter reuertantur. Et his non contenti, faciunt Christianas filiorum suorum nutrices in contumeliam fidei Christianæ, cum quibus turpia multa committunt: propter quæ fidelibus est verendum, ne diuinam indignationem incurrant, dum eos perpetrare patientur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt. Et licet dilectus filius cancellarius Parisiensis, & doctores regentes Parisijs in sacra pagina, de mandato sælicis recordat. G. Papæ † prædecessoris nostri, tam prædictum abusionis librum, quàm alios quosdã cum omnibus glossis suis perlectis in potestate, ac examinatos ad confusionem perfidiæ Iudæorum, publice coram clero & populo, incendio concremarint, prout in litteris eorum perspeximus contineri, quibus tu tamquam catholicus Rex & Princeps Christianissimus impendisti super hoc auxilium congruum & fauorem, pro quo regalem excellentiam dignis in Domino laudibus commendamus, ac prosequimur actionibus gratiarum; quia tamen nondum Iudæorum ipsorum abusio profana quieuit, nec adhuc dedit eis vexatio intellectum, celsitudinem regiam at. ro. mo. & obse. in domino Iesu Christo, qui excessus huiusmodi detestabiles, & enormes commissos in contumeliam creatoris, & iniuriam nominis Christiani pie incæpisti laudabiliter prosequendo, faciens debita seueritate percelli, tam prædictos abusionis libros, reprobatos per doctores eosdem, quàm generaliter omnes cum glossis suis, qui per ipsos examinati, & reprobati fuerint, mandes per totum regnum tuum, ubicunque reperiri poterunt, igne cremari. firmiter inhibendo ne de cætero nutrices † seu seruientes habeant Christianos, ne filij liberæ filijs famulentur ancillæ: sed tamquam serui reprobati à Domino, in cuius mortem nequiter conspirarunt, saltem per effectum operis seruos se recognoscant illorum, quos Christi mors, & istos liberos, & illos constituit esse seruos: vt proinde sinceritatis tuæ zelum possimus in Domino dignis laudibus commendare. Dat. Latera. vij. Idus Maij, anno primo.

† Eymen in Di
rectorio par. 2.
q 46. nu 6.

† Idem cauerat
Idnocen. iij.
Et si Iudæos
ext. de Iud. &
Sarra.

INNOCENTIVS IIII.

- C** Domini temporales banno exponere debent illos, quos Inquisitores notauerint, ad quod faciendum per censuram ecclesiasticam compelli possunt per Inquisitores.

Nnacentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori Prouinciali, & Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Do
mini 1252.

CVM vos Inquisitores generaliter in Lombardia, Marchia Taruifana, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur ad ex-

Ex Archiuio
Inquisitionis
Brixienfis.

- D** vestro mandato pro hæreseos crimine, vel pro defensione seu receptatione, aut fauore hæreticorum excommunicationis innodati vinculo, vel denunciati, excommunicati publice fuerint, bonis confiscatis ipsorum banno exponant publico, aliàs contra eos temporaliter prout expedire viderint in fulcimentum catholicæ fidei potestate sibi tradita processuri. Quo circa discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Marchiones, & alij mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quod si duo ex vobis his non interfuerint, Vnus ea nihilominus exequatur. Datum Perusij 3. Maij, Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

- E** Inquisitores moneant magistratus, vt leges in hæreticos, & eorum complices latas, conscribant in suis statuarijs, ac faciant observari: & renuentes, ad id per censuram ecclesiasticam compellant.

Nnacentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori Prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Do
mini 1252.

ORTHodoxæ, fideicommissum nobis negotium, vestro proficere ministerio cupientes, & considerantes attente, quod iurisdictio vestra, quò fuerit plenior in hac parte, eo † maior esse poterit fructuosa; volumus & præsentium vobis tenere mandamus, quatenus potestates, consilia, & communitates ciuitatum, castrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Taruifanæ, & Romaniolæ monere curetis, ac inducere diligenter, vt statuta nostra, & alia ecclesiastica & sæcularia, & constitutiones

Ex Archiuio
Inquisitionis
Bononiensis.
† Ita in Arche-
typo, sed lege-
rem, magis.

etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesiæ persistentis edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta & bulla nostra munita transmittimus, conscribi in statutarijs suis, eaque irrefragabiliter obseruari faciant, & obseruent. Si vero nostris in hoc, immo potius apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota cogatis: quod si duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilo minus exequatur. Datum Perusij, 2. Idus Maij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Præcipit magistratibus secularibus, vt leges, & qualibet statuta contra hæreticos, & eorum complices edita, & conscribant in suis statutarijs, & obseruent, ac faciant obseruari; ad quod possunt compelli ab Inquisitoribus per censuram ecclesiasticam.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

† Vide super Directorio 3. par. q. 16.

Innocentius seruus seruorum Dei, dilectis filijs potestatibus, consilijs & communitatibus ciuitatum, castrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruifinæ, ac Romaniolæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Orthodoxæ fidei commissum dilectis filijs priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola negotium, ipsorum proficere ministerio cupientes, & considerantes attente, q̃ iurisdicctio eorum quo fuerit plenior in hac parte, eo magis esse poterit fructuosa, Volumus, & nostris sibi damus litteris in mandatis, vt vos monere procurent, ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & secularia, & constitutiones etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesiæ persistentis, edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta, & bulla nostra munita transmittimus conscribi in statutarijs vestris, eaque obseruetis, & faciatis irrefragabiliter obseruari: nos enim eisdem Priori & fratribus, litteris nostris iniungimus, vt si eorum, immo potius Apostolicis, acquiescere monitis non curaueritis in hac parte, vos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota compellant. Datum Perusij v. Kalen Maij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Constitutiones Innocentiij iij, contra hæreticos, & eorum complices, quas magistratus seculares, eorumq̃, officiales debent obseruare.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

Innocentius seruus seruorum Dei, dilectis filijs potestatibus siue rectoribus, consilijs, & communitatibus ciuitatum, aliorumq̃ue locorum per Lombardiam Romaniolam, & Marchiam Teruifanam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ad extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, supersensitante illa licentius his diebus hominis inimico, tanto studiosius iuxta commissam vobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Volentes autem, vt aduersus huiusmodi nequitie operarios consurgant, stentq̃ue nobiscum ecclesiæ filij, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones & quasdam ad extirpationem hæreticæ pestis edidimus, à vobis vt fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruandas: quæ seriatim inferius continentur. Quocirca vniuersitati uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: alioquin dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, damus nostris litteris in mandatis, vt singulos vestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Constitutiones autem sunt hæc:

Statuimus, vt potestas seu rector, qui ciuitati præest, vel loco alij ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lombardia, & Romaniola, vel Marchia Teruifana, iuret præcise & sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate uel loco sui regiminis, quam in terris suæ dirioni subiectis, oēs & singulas tam infra scriptas, quam alias constitutiones, & leges tam canonicas, quam ciuiles editas contra hæreticam prauitatem, & super his præcise obseruandis recipiant a quibuscumque sibi in potestaria, vel regimine succedentibus iuramenta; quæ qui præstare noluerint, pro potestatibus, vel rectoribus nullatenus habeantur. Et quæ ut potestates, vel rectores fecerint, nullam penitus habeant firmitatem. Nec vllus teneatur aut debeat sequi eos, etiamsi de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum. Quod si potestas vel rector aliquis hæc omnia, & singula seruare noluerint, vel neglexerint, præter notam periurij,

† Easdem confirmauit Clemens iij. per bullam, ad extirpanda, cum quibusdam declarationibus, & modificat. o. nibus, quæ habes infra. Confirmarunt item idē Inno. in bulla. Volentes. Alex. iij. in bulla. Cū auctoritate. quam habes infra. † Idem in alijs locis fauore fidei, cum eadē sit ratio, glo. in Authen. eassa. de sacros. eccl.

A periurij, & perpetuæ iacturam infamiae ducetarum marcharum poenam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in vtilitatem communis integra conuertantur, & nihilominus, ut periurus, & infamis, & tanquam hæreticorum fautor, de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius potestas seu rector in aliquo habeatur, aut de cætero ad aliquam dignitatem, vel officium publicum assumatur.

Idem quoque potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci in principio sui regiminis, in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis uel loci supponat tanquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneatur bannum huiusmodi a suis prædecessoribus positum confirmare. Præcipue tamen quod nullus hæreticus, uel hæretica, de cætero **† Præcipiantur** habitet vel moretur, aut subsistat in ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicumque ipsum uel ipsam inuenerit, liberè capiat, & capere possit impunè, & omnes res ipsius vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure: nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti.

B Idem quoque potestas seu rector infra tertium tamen diem post introitum regiminis sui duodecim viros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij, instituat re teneatur, quos diæcesanus si præsens extiterit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc a suis Prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri, & eos ducere, & duci facere in potestatem diæcesani vel Vicariorum eiusdem.

Teneatur autem potestas seu rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocunque diæcesanus, vel eius Vicarij in iurisdictione uel districtu diæcesani episcopi seu ciuitatis vel loci voluerit illos duci.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus habeatur, quæ ad eorum officium pertinerent noscuntur sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admittenda, ubi duo uel tres uel plures præsentis fuerint ex eisdem.

C Porro cum officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus, in his quæ ad officium eorum pertinent, plenius pareatur, & tam dicti duodecim quàm seruitores, & notarij prætaxati simul vel diuim plenariè præcipiendi sub poena, & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem.

Potestas autem uel rector teneatur habere firma, & rata omnia præcepta: quæ occasione officij sui fecerint, & poenas exigere non seruantium.

Quod si dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus, pro uis officijs exequendis, à communi ciuitatis vel loci, per restitutionem plenariam seruentur indemnes: nec ipsi officiales, vel eorum hæredes possint aliquo tempore conueniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eidem diæcesano, & fratribus uidebitur expedire. In eorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis potestas teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem, in alijs sex mensibus sequentibus exequatur.

D Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis ciuitatis, vel loci quando exeunt ciuitatem, aut locum pro hoc officio exequendo, unicuique pro qualibet die decem, & octo imperiales in pecunia numerata, quos potestas vel rector teneatur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium postquam ad eandem redierint ciuitatem uel locum, & in super habeant tertiam partem bonorum hæreticorum quæ occupauerunt, & mulctarum ad quas fuerunt condemnati, secundum quod inferius continetur, & hoc salario sint contenti. Sed ad nullum tamen aliud, quod istud officium impediatur, uel impedire possit villo modo officium, uel etiam exercitium compellantur. Nullum etiam statutum conditum, vel cõdendum, eorum officium villo modo ualeat impedire. Et si quis horum officialium propter ineptitudinem vel inertiam, vel occupationem aliquam, vel excessum diæcesano, & fratribus supradictis uisus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum uel dictum eorum teneatur amouere potestas, aut rector, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

E Quod si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui, in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiae perpetuæ, quam tanquam fautor hæreticorum incurrat, per potestatem, vel rectorem ad diæcesani loci, & dictorum fratrum arbitrium puniatur.

Potestas præterea militem suum, vel alium assessorem, si diæcesanus uel eius Vicarius, aut Inquisitores à sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petierint, cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Quilibet etiam si præsens in terra uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate quàm in iurisdictione vel districtu quolibet, dare ipsis officialibus, vel eorum socijs consilium, & iuuamen, quando uoluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel spoliare, aut inquirere: seu domum, vel locum, aut aditum aliquem introire pro hæreticis capiendis, sub uiginti quinque librarum imperialium poena, vel banno.

† Præcipiantur

† Hoc tēperat Alex. iij. p. bullam, Exortis) quam habes infra.

Officiales iurēt omnia exequi fideliter.

Officiales inquisitionis seruentur indemnes.

Officialibus vii de satisfacti debeat.

† Quia vtrūque uel multa officia simul exercens, nullū bene peragit l. ne mo C. de assessoribus.

Officiales delinquentes qualiter puniend.

Omnes prædictis officialibus faciunt.

Vniuersitas autem Burgi, sub pœna & banno librarum centum; villa vero librarum quinquaginta imperialium pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Pœna prohibe-
tis ne capiantur
tur hæretici.

Quicumque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur: seu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatâ per Fredericum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa a qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti; & tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditiōem specialem burgus componat communi librarum ducentarum, & villa librarum centum, & vicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, nisi infra tertium diem, ipsos defensores vel defensorem hæreticorum potestati captos duxerint personaliter præsentandos.

Magistratus cu
stodiant hæreti-
cos captos ubi
voluerit Episco-
pus & Inquisi-
tor.

Teneatur insuper potestas seu rector quilibet omnes hæreticos, vel hæreticas, qui capti a modo fuerint, per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur, seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis vel loci sui facere custodiri.

Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire, & assignati cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum religantur.

† Ita in archetipo, sed relegantur, legendum ex aliis.

Teneatur insuper potestas, vel rector quilibet cum bono, & securo comitatu omnes hæreticos, & hæreticas, quocunque nomine censeantur, infra quindecim dies postquam fuerint capti diœcesano, vel eius speciali Vicario, seu hæreticorum Inquisitoribus præsentare, pro examinatione de ipsis, & eorum hæresi faciendam.

Damnatos vero de hæresi per diœcesanum, vel eius Vicarium, seu per Inquisitores prædictos, potestas vel rector, vel eius nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.

Teneatur præterea potestas seu rector omnes hæreticos quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem & mortis periculum, tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Hæreticorum domus diruenda.

Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus, vel hæretica, sine nulla spe reedificandi funditus destruat: nisi dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri. Et si dominus illius domus alias domus habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhærentibus, publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Et insuper dominus domus illius, præter notam infamiae perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis, vel loci quinquaginta librarum imperialium in pecunia numerata, quam si non soluerit, in perpetuum carcerem detrudatur. Burgus autem ille in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciuitatis librarum centum: & villa librarum quinquaginta, & vicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, in pecunia numerata.

Quicumque vero fuerit deprehensus dare alicui hæretico, vel hæreticæ consilium vel auxilium, seu fauorem, præter aliam pœnam superius & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum fit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur; sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocunque negotio, sed ipse alij respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti. Credentes, quoque erroribus hæreticorum tamquam hæretici puniantur.

Teneatur insuper potestas seu rector, nomina virorum omnium, qui de hæresi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnus tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno, & in concione publica solenniter faciat recitari.

Teneatur quoque potestas seu rector, filios & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Teneatur præterea potestas, seu rector vnum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & Inquisitores prædicti ab apostolica sede dati, mittere cum eis quocunque voluerint, in iurisdictione ciuitatis atque districtu. qui assessor, secundum quod prædictis Inquisitoribus visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonij viros, vel totam viciniam, si eis videbitur, iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos seuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta

con-

A conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus deffidentes vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus studeant indicare. Ipse autem potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Imperatoris, Paduæ promulgatas.

Teneatur insuper potestas seu rector in destructione domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis consignandis, & diuidendis, de quib. superius dicitur; infra decem dies postquam accusatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu; & cōdemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur, & eos qui soluere non poterit banno maleficii supponere, & donec soluant, in carcere detinere: alioquin pro his omnibus, & singulis syndicaretur sicut inferius continetur, & insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcunque diœcesanus uel eius Vicarius, & dicti Inquisitores hæreticorum voluerint, ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

B Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi vllō modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

Teneatur insuper Potestas seu Rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in cōmune ciuitatis vel loci: secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & Inquisitoribus videbitur reservanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo.

Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum, aut constitutionum attentauerit delere, diminueri, vel mutare sine auctoritate sedis Apostolicæ speciali, Potestas, seu Rector, qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum, & fautorem secundum formam præscriptam perpetuo publicè infamare, atque punire in libras quinquaginta imperiales in pecunia numerata; quam si exigere non poterit, cum maleficii banno supponat, de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

C Teneatur sanè potestas seu rector infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos, & fideles, & electos ad hoc per diœcesanum si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores, & Minores de omnibus his, quæ in statutis istis seu cōstitutionibus, & libris contra hæreticos, & eorum cōplices editis, continentur, & punire ipsos si excesserint in omnib. & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate; non obstante si per aliquam licentiam consilij vel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti.

Iurabunt autem prædicti tres viri, bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Cæterum teneatur potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis vel loci delere seu abradere penitus de statutis vel capitularibus communis, quodcunque statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus, seu statutis & legibus, siue quomodolibet obuiare: & in principio & in medio sui regiminis, hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione solemniter facere recitari, & etiam in alijs locis extra ciuitatem suam vel locum, sicut diœcesano seu Inquisitoribus, & fratribus supradictis visum fuerit expedire.

D Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum cōplices, tempore aliquo auctoritate sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus vnus tenoris debeant contineri, quorum vnum sit in statuario communis cuiuslibet ciuitatis: secundū apud diœcesanum: tertium apud fratres Prædicatores: quartum apud fratres Minores, cum omni sinceritate seruentur, nè possint per falsarios in aliquo violari. Dat. Perusij Idibus Maij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Præcipit observari leges Frederici Imperatoris, & secundum eas in hæreticos animaduerti, ad quod Inquisitores magistratus compellant per censuram ecclesiasticam.

Edita anno Domini 1252.

E **INNOCENTIVS** Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouincialium, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum, in Lombardia, Marchia Teruifina, & Romaniola, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuo Inquisitionis. Bononiensis.

Cum aduersus hæreticam prauitatem, quodam Fredericum tunc Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruageretur, compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei, & salutem fidelium observari; dilectis filiis potestatibus, consilijs & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Lombardia, Marchiæ Teruifi, ac Romaniolæ, nostris damus litteris in mandatis, vt eas quarum tenores ipsis mitimus insertos nostris litteris, faciant singuli in eorum capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri. Quo circa discretioni vestræ per Apostolicam

Alia eiusdem argumenti ponitur infra.

lica scripta mandamus, quatenus si dicti Potestates, Consilia, & Communitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota cogatis: quod si duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilominus exequatur. Dat. Perusij v. Iunij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Concedit Inquisitoribus, vt non obstante incorreptione litterarum Apostolicarum contra hereticos editarum, earum tamen virtute procedant. vide textum, & Doctores in cap. ex parte. de fide instru.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hereticę prauitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum litterę nostrę, quas super negotio heresis, in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola extirpandę, nuper a sede Apostolica fratres vestri ordinis reportarunt, processerint (sicut accepimus) in aliquibus propter nimiam festinationem incorrectę: discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus incorreptionis non obstante dispendio, quod ex superfluitate vel diminutione litterę seu syllabę, siue dictionis vnius vel plurium inducatur, in memorato negotio procedatis iuxta earundem continentiam litterarum. Datum Perusij, Idibus Iunij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Hortatur Inquisitores, vt diligenter in hereticos inquirent, in eosque ac in eorum complices, (nisi conuertantur) iuxta canonum sanctiones procedant, etiam inuocato auxilio seculari, penitentes recipi debent & absolui. Si qui impediant sanctum officium acriter coercent Papa. Inquisitores viginti vel quadraginta dierum indulgentiam largiuntur.

Edita anno Domini 1252.
Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori prouinciali ordinis Fratrum Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

† Inquisitores.

Tunc potissimę conditori omnium acceptabile obsequium exhibetur, cum sibi pro catholice conseruatione fidei, cuius est ipse stabile ac perpetuum fundamentum, pura intentione seruitur. Digne itaque in hoc sibi prouidimus, studiosum ac placidum impendere famulatum, & præcipue in partibus Italia; propter ipsarum vicinitatem, vigilare instatius ac validius satagere contra diros hostes eiusdę fidei, vt cultura salubris impęsa per vos vicinis agris agris dñicis, vtilis sit lóginquis, & semen verbi diuini fusum in proximis, fructificet etiā in remotis: licet Apostolica sedes tales hostes vbique indefessa solitudine persequatur, nec vnquam ab huiusmodi exercitio cessauerit cura eius. Contuenit namque (vt quia cōtra pestem hereticam Inquisitiones † roborare ac renouare per diuersas sæculi volumus regiones) id agere in Italia maiori opportunitate nunc habita, nullatenus dimittamus, cū quanto nostris prior adest aspectibus, tato iustius possemus argui de neglectu, nisi saluti eius attente prospicere studeremus; ideoque discretionis tuę per apostolica scripta districtę præcipiendo mādamus in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus huiusmodi negotium, quod principaliter residet cordi nostro, in Lombardia, & Romaniola per te, ac fratres tuę curę commissos, quos ad hoc videris opportunos, affectu prompto suscipias, ac seruenti animo persequaris: ita quod si per inquisitionē de consilio diœcesanorum dictarum Lombardię ac Romaniolę, cum omni vigilantia, & solemnī prouidentia faciendā, aliquos in eis de contagio prauitatis hereticę culpabiles vel infectos inueneris, aut etiam infamatos, nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesię obedire, contra ipsos, & receptatores, defensores & fautores eorum, humano timore postposito, iuxta sanctiones canonicas, Apostolicę auctoritate procedas: inuocato ad hoc contra eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis; contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Si vero aliqui hereticę labe penitus abiurata redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam Ecclesię consuetis diœcesanis, eisdem beneficium absolutionis impendens, iniungas eisdem, quod iniungi talibus consuevit: *Prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulentē, & te, immo potius se fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Verum quia tam salubre negotium super omnia promoueri cupimus, propter quod impedimenta quælibet ab ipso intendimus penitus, cum Dei adiutorio, remouere: quia si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas vel communitas, siue aliqui magnates, vel nobiles seu potentes, huic negotio se opponere, aut illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit per deputatos ad hoc à nobis, procedi liberę in eodem, immo nisi fouerint illud & inuerint studiosę, nos proculdubio ad comprimendam tam superbam & perniciosam audaciam, & omnimodo confundendam, in illos gladium ecclesiasticę potestatis acriter extendemus. Et reges, ac principes, aliosque Christi fideles, siue pro terrę sanctę succursu, siue alijs pro Christi seruitio

Officio Sanctissime Inquisitionis.

II

A uitio Crucis caractere insignitos; necnon & ceteros catholicos inuocabimus contra eos: ut & celum, & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur; cum non minus expediat, immo magis fidem in locis propè positis, quàm procul distantibus defendere. Quia enim futura volumus in quantum præsumus † (præcipue in supradictis partibus, quas speciali affectione diligimus) vitare discrimina; idcirco scribimus, quod ista palam exponere ac prænuntiare procures, populos ipsarum partium diligentius admonens, ut debitum habentes respectum ad negotium memoratum, nullum prorsus promotioni eius inferant nocumentum, sed potius in exequendo illo tibi fauorem tribuant, & auxilium opportunum: quia si forsitan contrarium agere attentauerint, nullatenus dimitemus, quin per reges ipsos, & principes, aliosque fideles dictum promoueamus negotiū, sicut superius est expressum. Ut autem prædicta per te, ac fratres eosdem possint liberius ac utilius exerceri, tibi ac eis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videbitur, omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui ad tuam & ipsorum fratrum prædicationem propter hoc faciendam accesserint, plenam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Brixie v. Calen. Octob. Pontificatus nostri anno nono.

† Ita in archetypo, sed possumus, videtur legendum,

INNOCENTIVS III.

Præcipit secularibus principibus, & magistratibus, ut banno supponant eos bonis etiam publicatis, quos Inquisitores, aut hæreticos, aut hæreticorum complices declarabunt.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus uiris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, ac potestatibus, rectoribus, Consulibus, & Communibus ciuitatum, & aliorum locorum, per Lombardiam, Marchiam Taruisanā, & Romaniolam constitutis, Salutem, & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

CVM Fratres Prædicatores generaliter in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur, ad extirpanda inde tam grauis contagij pestem, & malum tantæ prauitatis in Ecclesia Dei nimium pestilens, duximus † deputandos: vniuersitatem vestram rogandam, hortandam, duximus attente, & monendam, per Apostolica vobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus omnes illos, qui per Inquisitores eosdem, vel per alios de ipsorum mandato pro hæreseos crimine: vel pro defensione, seu receptatione, aut fauore hæreticorum, excommunicationis innodati vinculo, vel denunciati excommunicati publicè fuerint, bonis confiscatis ipsorum, banno publico exponatis; aliàs contra eos temporaliter pro ut expedire videritis, in fulcimentum catholicæ fidei potestate vobis tradita processuri: alioquin noveritis nos eisdem Inquisitoribus, nostri litteris iniunxisse, ut vos ad id per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant. Datum Perusij v. Idus Maij. Pontificatus nostri anno nono.

Ex Directorio Sabellano fol. 338. † duxerimus;

INNOCENTIVS III.

Principes seculares, & quilibet magistratus, Inquisitoribus moniti, & requisiti pareant, & auxilium & consilium, & fauorem præstent: alioquin summus Pontifex latus in eos sententias ob hanc causam, ratas habebit.

Innocentius episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus uiris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, & potestatibus, rectoribus, cōsulibus, & communitatibus ciuitatum, & aliorum locorum per Lombardiam, Marchiam Teruisanā, & Romaniolam constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

EX commissi nobis apostolatus tenemur officio super gregem Dominicum vigilare sollicitè ac prudenter, ut pestis hæreticæ prauitatis, quæ dum serpit ut cancer in vniuersali Dei Ecclesia, quam plures corumpit fidelium, & plurimos mortaliter faueat, exactæ diligentie studio, ab ipsis eminus propellatur: ac tanto propensius intendatur ad tam pestiferi morbi curam per nos & alios, qui sunt animalia occulta, & lucernæ ardentes super eiusdem candelabrum, quanto grauior ex contagio ipsius morbi, & pestilentior animarum sequitur corruptela. Cum igitur fratres ordinis Prædicatorum

Ex Directorio Sabellano fol. 396.

Inquisitores generaliter in partibus Lombardiæ, Marchiæ Taruisanæ, & Romaniolæ duxerimus su per huiusmodi negotio deputandos; ut ipsorum prudentia deprehendat huiusmodi pestis contagione infectos: qui si quidem latentes in eisdem partibus demoliuntur quotidie vineam Domini, tanquam vulpeculæ caudas habentes colligatas in vnum, † sed diuersas ad magis nocendum facies prætendentes: Vniuersitatem vestram rogandam, hortandam duximus, & monendam, per Apostolica vobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus ad reuerentiam Apostolicæ sedis, & nostram, eisdem fratribus in ipsius prosecutione negotij, cuius quidem salutaris effectus, profectus est catholicæ fidei, ac hæreticæ peruersitatis defectus, requisiti ab eis, opportunum impendatis auxilium, consilium, & fauorem: & sic eis brachij secularis potentia, cum necesse fuerit super hoc fauorabiliter assistendo, quod aduersus tales, libere potestatis ecclesiæ sibi commissæ valeant exercere censuram:

† c. Excommunicamus, l. 1. & 2. de hæret.

suram: & vestra inde deuotio dignis in Christo possit laudibus commendari: Alioquin sententias, A
 quas in rebelles, vel etiam negligentes, in hoc ijdem Inquisitores rite duxerint promulgandas, ratas
 habebimus, & faciemus auctore Deo vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, in-
 uiolabiliter obseruari. Datum Perusij, v. Idus... Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

*Inquisitores compellere possunt quoscunque saculi magistratus per censuram ecclesiasticam, vt iurent
 seruare leges in hæreticos latas, non obstante quouis priuilegio cuiuscunque tenoris.*

Edita anno Do
 mini 1253.

Ex Archiuo
 Inquisitionis
 Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus or-
 dinibus Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, Romaniola, &
 Marchia Teruifana, Salutem & Apostolicam benedictionem.

A D aures nostras peruenit, quod nonnulli Nobiles, potestates, & alij de Lombardia, Romaniola, B
 Marchia Teruifana, partibus, nolunt statuta nostra & Imperialia contra hæreticos edita, in statu-
 tis ciuitatum & locorum, quibus præfunt, facere scribi, neque iurare iuxta mandatum nostrum se
 obseruatuos eadem, & facturos pro posse ipsorum, ab huiusmodi ciuitatum & locorum hominibus
 obseruari: ne igitur mandatum nostrum super hoc directum, prætextu alicuius indulgentiæ, seu pri-
 uilegij valeat impediri; discretionem vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nobiles, po-
 testates, & alios supradictos, ad executionem præmissorum, iuxta eiusdem mandati nostri tenorem,
 monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compellatis. Non obstan-
 te aliqua sedis Apostolicæ indulgentia, quibuscunque personis, sub quacunque forma verborum
 concessa cuiuscunque tenoris existat quod excommunicari non possint, vel eorum terra supponi eccle-
 siastico interdicto, absque speciali eiusdem Sedis mandato, faciente plenam & expressam, ac de ver-
 bo ad verbum de indulgentia huiusmodi, & eorum nominibus mentionem. Datum Perusij, 4. nonas
 Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIVS IIII.

*Inquisitores cautionem pænæ pecuniariæ exigere possunt à complicibus hæreticorum redeuntibus de
 fide tenenda, & non redeundo ad priores vel similes errores.*

Edita anno Do
 mini 1253.

Ex Archiuo
 Inquisitionis
 Bononiensis.

Zanch. de hæ-
 ret. cap. 19.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali ordinis Prædicato-
 rum, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, &
 Teruifana, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

C V M Venerabilis frater noster Albanensis episcopus auctoritate nostra super extirpatione
 prauitatis hæreticæ inter alia duxerit statuendum, vt Inquisitores hæreticorum in prouincia Lom-
 bardia, a credentibus, fautoribus, receptoribus, & defensoribus hæreticorum ad obedientiam ec-
 clesiæ redeuntibus, sub pænâ pecuniariâ cautionem exigere, quod fidem catholicam firmiter te-
 neant, & vltius fauorem aliquem hæreticis non impendant, & nos statutum huiusmodi approbaue-
 rimus, ex abundanti, vt firmior vester maneat in hac parte processus, prædicta vobis, & his quos in D
 huiusmodi contigerit ministerio subrogari auctoritate præsentium duximus committenda. Datum
 Perusij, 4. Kalen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIVS IIII.

*Archiepiscopi & episcopi de pænâ pecuniariâ exactis ab illis, qui data cautione pecuniaria promisse-
 runt stare mandatis ecclesiæ, Inquisitoribus provideant in expensis.*

Edita anno Do
 mini 1253.

Ex Archiuo
 Inquisitionis
 Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Epi-
 scopis per Lombardia prouinciam constitutis, presentes litteras inspecturis, Salutem, & apostoli-
 cam benedictionem.

C V M per nostras vobis mandemus litteras, vt hæreticorum credentes, fautores, re-
 ceptatores, & defensores, qui post præstitam cautionem, quod fidem catholicam firmiter te-
 neant, & vltius hæreticis fauorem aliquem non impendant, in id quod abiurauerant, sunt
 relapsi: & quos in posterum relabi forte contigerit ad soluendam pænâ ab ipsis promissam,
 iuxta ordinationem venerabilis fratris nostri Albanensis episcopi auctoritate Apostolica fa-
 ctam, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellatis: fraternitati vestræ per scri-
 pta Apostolica mandamus, quatenus de his quæ raliter recipere vos contingeret, dilectis filijs Pri-
 ori prouinciali ordinis Prædicatorum & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Roma-
 niola, Marchia Anconitana, & Teruifana, & substituendis eiusdem, in expensis providere curetis ad
 Inquisi-

Officio sanctissimæ Inquisitionis.

13

A Inquisitionis huiusmodi officium opportunis. Datum Perusij, v. Calen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIVS III.

Iubet obseruari leges Frederici in hæreticos & eorum complices editas, quas nominatim inserit huius rescripto, quibus pœna variæ in eos lata continentur; & multa Inquisitoribus priuilegia conceduntur, & plurima ad sacrum Inquisitionis officium spectantia traduntur.

Edita anno Domini 1254.

B **I**nnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestatibus, consilijs, & communitatibus ciuitatum aliorumq; locorum Lombardiæ, Marchiæ Taruifanæ, ac Romaniolæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex vetusto codice manuscriptorum bibliothecæ Vaticanæ, & Directorio Sabellano par. 2. fol. 710.

C **V**M aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus insertos presentibus, faciatis singuli in vestris capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri: Alioquin dilectis filiis Priori prouinciali & Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Taruifana, & Romaniola litteris nostris iniungimus, vt vos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant.

Tenores autem legum hi sunt:

FREDERICVS DEI GRATIA

Correcta ad authe. exemplar.

C *Romanorum Imperator, & semper Augustus Hierusalem & Sicilia Rex, dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis & Episcopis, alijsque praelatis ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burgauis, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium constitutis, presentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiâ suam, & omne bonum.*

D **O**MMISSIS nobis cœlitus cura regiminis, & imperialis, cui dante Domino præsidemus, fastigium dignitatis, materiale, quo diuisi a sacerdotio fungimur, gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigunt exercendum: vt perfidia vipereos filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tamquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia prosequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiâ seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes, vt hæretici quocunque nomine censeantur, vbicunque per imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

L. 1.

E **S**I qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum poenitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis imperij per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hostis suscitatur aduocatos: vel parat illicitos defensores; maxime cum facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in vno loco de hæresi ad alia loca se transferunt, vt cautius possint effundere virus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidentis testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurere recidiam: vt sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat. Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab hæreticis, receptoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ

retice labis genimina modis omnibus deleantur. Ceterum quia quanto maiora diuina nutu misericordie accepimus, & altiore locum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti. Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culmini excandescit auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius istiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores, prouocamur: eorundem hæreticorum, receptorum, fautorum, & aduocatorum suorum hæredes & posteros, usque ad secundam progeniem, beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: ut in paterni memoriæ criminis, continuo mœrore tabescant: vere scientes quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem a misericordiæ finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, Fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos; ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri Imperij speciali defensione receptos; & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperij esse volumus in offensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcunq; vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursum hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri quod in executione ipsius negotij, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperij nouam & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam, opem, & operam, vnâ cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ, xxij. Februarij. xij. Indictione.

EREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

NONSERVITILE M tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio serpentes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitatem nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus eo usque mansuetudinem prætendentes ouium, quousq; ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitie, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inferpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: ut vitæ cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt: & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum immiscunt. Horum sectæ veteribus: vel ne in publicum prodeant: non sunt notatæ nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentæ, ut vel ab Arrio Arriani, vel à Nestorio Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternæ, sub vno contextu nequitie insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos: Deum, dum Dei fidem & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimonie, hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant: crudelius etiam faciunt in se ipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seueram mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent euadere, vitæ prodigi, & necis improvidi sectatores inuolunt: & (quod est ipso dicto durissimum) superstites etiam non terrentur exemplo. Contra tales sibi Deo & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debita ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore delusione fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italia finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque usque ad regnum nostrum Sicilia, suæ perfidiæ riuulos deriuarunt. Quod accerbissimum reputantes: Statuimus in primis, ut crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocumque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicij potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum memoriâ defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari. Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur; nemine etiam deferente, inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac

Inqui-

A Inquisitione notatos, et si levis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint a fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeatur, decernimus, quam affectant: vt viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus quod in hoc ipsorum satis facimus voluntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat: quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxii. Februarij, xij. Indictione.

I M P E R A T O R F R E D E R I C V S

semper Augustus, &c.

B **P**ATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut à pœna alios possint eximere, de se uelut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmiũ quam agnouit, famæ pristina de imperiali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS

contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Sicilia regem.

C **A**TAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Caratenses, Albanenses, Pranciscos, Baguarolos Commixtos, Vvaldenses Roncarolos, Communelus, Varinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra: & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeatur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vltcrius reuertantur: ita quod filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriâ innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si per annum permanferint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt Potestates, & Consules, seu Rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quodammodo quandocunque quis fuerit, in perpetuam Potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat: eadem nihilominus lege seruata, contra eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus. Statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfaceri contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeant factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliqua ad eius audientiam perferatur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adijcimus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Datum Paduæ, xxij. Februarij, xij. Indictione.

REX regu. Apostatates à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et vt a professione vel vita naufragates legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eius omne ius legitimum abdicamus. Dat. Assisij xj. Cal. Iunij, Põtificatus nostri anno vñdecimo.

Quibus competeret olim facultas creandi, & destituendi Inquisitores, & qua ratione Inquisitores semel creati deponi debeant.

Edita anno Do-
mini 1254.

Ex Archivio
Inquisitionis
Bononiensis.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

LICET ex omnibus mundi partibus, quæ nomine Christiano censentur, teneamur ex officij nostri debito expurgare letiferam pestem hæreticæ prauitatis: In Italia tñ imminet nobis hæc sollicitudo propensius, vbi eandem pestem (propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicæ peruersos mores peperit) ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Volentes igitur in prouincia Lombardia à Bononia & Ferrara inclusiue, vsque ad vltimos fines superiorum partium eiusdem prouinciæ, ac Marchia Ianuensi, per aliquos de fratribus prioratus tui, super hoc partes nostræ sollicitudinis adimpleri: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, de consilio discretorum fratrum, quatuor ex eiusdem prioratus fratres, viros zelum habentes Christianæ fidei, & opere ac sermone potentes, assumes, eisque Inquisitionis officium contra hæreticos, eorumque fautores, & complices, in prædictis prouincia & Marchia, iuxta formam, quæ eis per alias litteras nostras expressimus, exequendum iniungas; quos eam, quam in eisdem litteris comprehendimus, habere volumus potestatem. Si vero quemquam eorundem Inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas, pari potestate functurum, quoties id faciendum deliberatione, cum discretis fratribus præhabita, tibi vel eidem vicario, te absente, visum fuerit expedire. Datum Assisij iij. Kalen. Iunij, Pontificatus nostri anno vndecimo.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores prædicent fidem catholicam, ac per alios faciant prædicari: cruce signatos recipiant, qui hæreticos insequantur: audientibus conciones Inquisitorum de fide habitas, viginti vel quadraginta dierum indulgentiam concedant Inquisitores, qui hæreticos persequuntur, plenariam indulgentiam adipiscuntur.

Edita anno Do-
mini 1254.

Ex Archivio
Inquisitionis
Bononiensis.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

MALITIA huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardia, peruersorum morum peperit corruptelam, ex quibus pestifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad purgationem igitur eiusdem pestis, iuxta officij nostri debitum ex animo intèdentes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis, fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, vt cõsurgant, stentque nobiscum, pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defendendis, salubribus exhortationibus incitari. Quo circa deuotioni tuæ, per Apostolica scripta districte percipiendo mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, per te ipsum ciuitatibus & locis alijs, quæ infra prioratus generalis tibi cõmissi, statutos ab ordine tuo limites continentur, prædicans contra hæreticos verbū crucis, & per idoneos ad hoc fratres tuos faciens publice prædicari, ac consignari crucis charactere eos, qui tacti zelo fidei contra hæreticos, eorumque fautores voluerint cruce signari fideles ad huiusmodi prædicationis, & crucis signationis officium exequendum, in ciuitatibus & locis prædictis, tot de fratribus tibi commissis verbo & opere potentes assumes, quot ex eisdem assumptis, singulis ciuitatibus & diocesis Prioratus eiusdem bini valeant deputari: Nos. n. tibi & eorum singulis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam de iniunctis pœnitentijs vere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerint: necnon & illis, qui ad extirpandam hæreticam prauitatem, signum crucis acceperint, illam indulgentiam, illudque priuilegium concedendi, quæ transfretantibus in terræ sanctæ subsidium in generali conceduntur concilio, plenam auctoritate præsentium concedimus potestatem. Datum Assisij, 2. Kalen. Iunij. Pontificatus nostri anno vndecimo.

INNOCENTIVS III.

Vniuersis Christi fidelibus.

Insigne hoc rescriptum pœnas continet hæreticorum, & eorum qui hæreticorum complices dicuntur: item magna ex parte ostendit, quis ordo in iudicio aduersus hereticos suscepto, debeat obseruari, & concordat omnino eum iure communi in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & cum c. Quicumque. de hæret. lib. 6. & cum rescripto eiusdem prorsus sententiæ Nicolai iij. quod est infra, & incipit etiam Nouerit vniuersitas. & cum rescripto Alex. iij. relatio in Directorio Inquisit. parte 2.

NO.

A **N**OVERIT vniuersitas vestra, quod nos ad instar fe. re. G. Papæ prædecessoris nostri excommunicamus, & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per ecclesiam sæculari iudicio relinquuntur animaduersione debita puniendi; clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subiaceri; firmiter statuantes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem. nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius pœnitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententiæ percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati & notarij nulli eorum officium suum impendant; alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacramenta, nec eleemosynas, aut oblationes eorum recipiant. Similiter hospitalarij, aut templarij, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiaceri, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium, vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij per quem credat ad prælati sui, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis sententiæ percellatur. Hæretici autem & receptores, defensores, & fautores eorum, ipsorumq; filij vsq; ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficiū, seu officium admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane. Nos enim prædictos, & quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: volentes, vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem, huiusmodi ad inuicem superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Datum Anagninæ xvij. Kalen. Iulij, Anno vndecimo.

Edita anno Domini 1254.

Ex bibliotheca Illustriss. Iulij Antonij Senatorij, Cardinalis S. Seuerinæ vnius ex Inquisitoribus generalibus.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores ardentem prædicent crucis verbum, contra hæreticos & eorum complices; eos qui cruce signari voluerint, recipiant, concessa illis sollicita indulgentia: aduersus impeditentes, aut non iuuantes Inquisitionis officium velut contra defensores & fautores hæreticorum appellatione remota procedant: cruce signatos absoluant à censuris ecclesiasticis: cū clericis cruce signatis super irregularitate dispēsent; cruce signatorum vota commutent: cruce signati tempore interdicti generalis, diuinis interesse possint.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, præsentibus & futuris in Lombardia, & Marchia Ianuen. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1254.

MALITIA huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardiæ peruersorum morum peperit corruptelā, ex quibus letifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad extirpationē igitur eiusdem

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

B pestis

pestis, iuxta officij nostri debitum, ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicę puritatis fermento proprię contagionis inficiunt, fideles vt consurgant, stentęque nobiscum pro euangelicis, quas professi sunt, legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quo circa discretioni vestrę per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis, vbi contra hæreticos vobis Inquisitionis officium est commissum, curetis singuli opportuna instantia, contra eosdem hæreticos, eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei, ad extirpandam prauitatem eandem, votum assumpserint crucis caractere consignare. Vt autem vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ob hoc votum assumpserint, copiosę mercedis præmium afferatur: vobis & eisdem fidelibus illā indulgentiam, illudque priuilegium elargimur, quę transeuntibus in terrę sanctę subsidium, in generali Concilio conceduntur, Cum autem huiusmodi crucis verbum, per vos proponi contigerit, relaxandi omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerunt, quadraginta vel viginti dies de iniunctis penitentijs libera sit vobis & singulis vestrum de nostra concessione facultas. Quod si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas, communitas, vel persona, cuiuscunque conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem: immo si quicunque requisiti illud fouere neglexerint, & iuxta officium, & posse suum studiose iuuare; contra eos, tamquam defensores, & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos, prout audacia ipsorum exegerit, Reges & Principes Christianos, necnon Crucesignatos pro terrę sanctę succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat immo magis, fidem in locis prope positis, quàm procul distantibus defensare. Porro, vt non solum Inquisitionis vobis super hæretica prauitate commissę, sed & huiusmodi prædicationis crucis officium in manibus vestris, congruis fauoribus adiuuetur, absoluendi iuxta formam ecclesię, omnes qui contra prauitatem hæreticam assumpserint signum crucis ab interdicti, suspensionis, & excommunicationum sententijs canonis, & præsertim ab illis, quas pro incēdijs, vel effractionibus ecclesiarum, seu iniectione manuum violenta in personas ecclesiasticas incurrerunt; & alijs quoque sententijs, à nobis, vel auctoritate nostra generaliter promulgatis: nisi adeo grauis & enormis excessus fuerit personarum, quod ab his oporteat absolutionis beneficium per Sedem Apostolicā obtineri. Necnon & ab illis sententijs, quas adhærendo & fauendo contra Ecclesiam, quondam Frederico, seu tum pro Imperatore gerenti, seu Conrado nato eius, vel ipsorum fautoribus incurrerunt: Egilino de Romanis, Vberto Marchione Palauicino, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribusque ciuitatum atque locorum, similibusque personis, qui in Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, sæua exercuisse noscuntur, aut eorum bona nequiter occupasse, dumtaxat exceptis. Dummodo assumpto crucis signaculo, votum huiusmodi, qui absoluti fuerint, efficaciter prosequantur: & ipsi caueant, quod de cætero contra Ecclesiam nunquam erunt; & tam ab ipsis, quàm ab alijs præmissis, plena de damnis & iniurijs, propter quę excommunicati noscuntur, satisfactio, vel satisfaciendi sufficiens securitas impendatur. Necnon & dispensandi cum clericis, super irregularitatibus, quas celebrando diuina ligati sententijs canonis, contraxerunt. Commutandi quoque vota eorundem crucesignatorum, vouentium, & votorum qualitate pensata: terrę sanctę votis: alijsque perpetuis, quę commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis. Concedendi quoque crucesignatis eisdem, quod tempore generalis interdicti, possint interesse diuinis officijs, & Ecclesiastica Sacramenta recipere, in locis in quibus eadem ex indulto Sedis Apostolicę celebrantur. Dummodo si in præmissis casibus, Ecclesiasticis tenentur ligati sententijs, prius absolutionis beneficium assequantur, vobis & singulis vestrum auctoritate præsentium, concedimus facultatem. Datum Anagninę xiiii. Kalen. Iulij. Pontificatus nostri Anno vndecimo.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores compellere possunt magistratus seculares, vt obseruent leges Frederici Imperatoris in hæreticos editas per censuram ecclesiasticam, appellatione remota.

Edita anno Domini 1255.

Ex Archivio Inquisitio. Romanensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticę prauitatis, in partibus Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus tum Romanorum Imperator, promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos eas volentes ad robur fidei, ac salutem fidelium obseruari, dilectis filijs potestatibus, consilijs, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Italia nostris dedimus litteris in mandatis, vt ipsas quarum tenores sibi præfatis insertos litteris misimus, singuli faciant in suis capitularibus annotari, contra hæreticos sectę cuiuslibet, secundum eas exacta

Acta diligentia processuri. Quocirca discretioni vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus si prefati potestates, & alij ciuitatum, & locorum, in quibus vobis Inquisitionis officium, contra hereticos est commissum, mandatum super hoc Apostolicum neglexerint adimplere: vos, vel quicquid vestrum, eos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, remoto appellationis obstaculo compellatis: non obstante si aliquibus ab Apostolica sede sit indultum, vel indulgeri contigerit, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non possint, vel eorum terrae subijci Ecclesiastico interdicto. Dat. Anagninae, Nonis Iulij. Pontificatus nostri Anno duodecimo.

ALEXANDER IIII.

B Cum domus hereticorum destrui iubentur, idem intelligitur de turribus eiusdem malefactoris domui contiguas, si quae fuerint: materia vero dirutorum edificiorum diuiditur iuxta formam Innocentianae constitutionis, incipien. Ad extirpanda. S. Teneatur insuper Potestas.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus hereticae prauitatis in prouincia Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1255.

CV M in constitutionibus nuper a nobis contra hereticos promulgatis, inter alia contineri dicatur expresse, ut domus in qua hereticus vel heretica inuentus fuerit, ac ei contigua, si fuerint eiusdem domini, sine spe reparationis funditus destruantur, nostro petitis certificari responsio, quid sit de turribus in casu huiusmodi obseruandum? Ad quod breuiter respondemus, quod nostrae intentionis extitit, & existit, ut in eo casu idem in turribus, & in domibus iudicium obseruetur. Lignamina vero, lapides, & regulas domorum & turrium, quae taliter destruentur, eo modo distribui decernimus, quo res alias ibidem inuentas diuidi mandauimus in constitutionibus antedictis. Datum Anagninae iij. Calen. Augusti, Pontificatus nostri Anno duodecimo.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER IIII.

C Ut Inquisitores procedant contra hereticos, iuxta constitutiones Innocentij, reliquis statutis nihilominus in hereticos editis in suo robore seruatis.

ALXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Raynerio, ac alijs fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus hereticae prauitatis in Lombardia, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1255.

CV M auctoritate felicitis recordationis Innocentij Papae praedecessoris nostri in Lombardia Inquisitionis officium contra hereticos fueritis hactenus executi; nos desiderantes tam nociuam pestem prauitatis hereticae, quae pullulare in illis partibus consuevit, cum omni sollicitudine extirpare: discretioni vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus secundum a Deo vobis datam prudentiam, auctoritate nostra, in eiusdem Inquisitionis officio procedatis, iuxta ipsius praedecessoris directarum continentiam litterarum. Statutis contra hereticos editis, quae idem praedecessor in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiae annotanda, & seruanda mandauit: ac litteris ecclesiarum praelatis, & alijs Lombardis, super negotio ipso directis, in suo robore duraturis. Datum Neapoli vj. Calen. Maij, Pontificatus nostri Anno primo.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER IIII.

Ampliat & declarat nonnulla capita constitutionum Innocentij iij. contenta in bulla. Ad extirpanda.

ALXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus hereticorum, in prouincia Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1255.

CV M secundum tenorem constitutionum felicitis recordationis Innocentij Papae praedecessoris nostri; quas in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiae annotari mandauit, contineatur, quod quilibet potestas seu rector cuiuscunque ciuitatis seu loci, infra tertium diem post introitum regiminis sui, duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarii instituere teneatur, quos diocesanus si praesens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Praedicatores, & duo Minores, ad hoc a suis Prioribus, si conuetus ibi fuerint eorundem ordinis deputati, duxerint eligendos, per quos inquirantur heretici, & etiam capiantur. Teneatur insuper idem potestas, vel rector infra decem dies sui regiminis, syndicare praecedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores per tres viros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diocesanus si fuerit praesens, & per fratres praedicatores, & minores, de omnibus, quae in constitutionibus praefatis, & legibus, quae contra hereticos

Ex Directorio Sabellano fol. 694.

ricos, & eorum complices, editis continentur. Et sicut ad audientiam ipsius nostri prædecessoris peruenit earundem constitutionum super his plerumque impediatur effectus: pro eo scilicet, quod interdum, illi qui prædictos viros debent eligere, electioni huiusmodi non possunt interesse, uel nolunt: Nos ad instar prædecessoris eiusdem, super his sicut conuenit, prouidere volentes; statuimus, ut si diæcesanus, & fratres Minores, prædictæ electioni, prædictorum virorum noluerint: uel nõ potuerint interesse, per aliquem vestrum, seu illos, quibus id duxeritis committendum, in locis in quibus Inquisitionis officium exercetis, eligere personas, seu viros huiusmodi libere valeatis, vobis & vestrum singulis auctoritate præsentium indulgemus: non obstante iuramento, quod prædicti potestates, & rectores, de obseruandis præfatis constitutionibus, exhibere tenentur, a quo ipsos, quantum ad hos articulos siue casus duximus absolueudos, nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Neapoli ij. Calen, Maij, Pontificatus nostri anno primo.

ALEXANDER III.

Vt Inquisitores procedant in negotio Inquisitionis, iuxta ordinationes Innocentij quarti.

Edita anno Domini 1253.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratri Raynerio Placentino, & alijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, & Marchia Ianuen. Salutem, & Apostolicam benedictionem,

CVM felicitis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, contra hæreticos prædicationem crucis vobis duxerit per suas litteras committendam; discretionis vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem iuxta litterarum continentiam earundem. Datum Anagninæ v. Idus Augusti. Pontificatus nostri Anno primo.

ALEXANDER III.

Ampliat tria capita constitutionum Innocentij incipien. Ad extirpanda, quæ ob nimiam terminorum breuitatem non poterant commodè absolui.

Edita anno Domini 1256.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Inquisitoribus hæreticorum, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizanijs, seminante illa per temporis impacati malitiâ homine inimico: felicitis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, constitutiones quasdam ad pestis extirpationem prædictæ noscitur edidisse, quas in suis litteris annotatas, mandauit a dilectis filiis potestatibus, seu rectoribus, consilijs, & communitatibus ciuitatum aliorumq; locorum, per Lombardiam, Romaniolam, & Marchiam Teruisij constitutis, tanquam fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruari. Porro inter constitutiones huiusmodi, tria contineri noscuntur, a potestatibus, seu rectoribus ciuitatum, & locorum, sub debito iuramenti infra certos terminos obseruanda. Primum videlicet, quod potestas, seu rector infra tertium diem post introitum sui regiminis duodecim viros probos, & catholicos, duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij, instituat; quos ad negotiũ fidei contra hæreticos, eorumq; fautores, diæcesanus, si præsens fuerit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc a suis prioribus, & ministris, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Secundum quod idem potestas seu rector, in destructione domorum, condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, vel occupatis consignandis, & diuidendis, infra decem dies postquam accusatio, seu denuntiatio super hæresi, vel hæreticorum fauore facta fuerit, exequatur omnia cum effectu. Tertium vero, quod prædictus potestas siue rector, infra decem dies sui regiminis syndicet præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores per tres viros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diæcesanum, si præsens extiterit, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus his, quæ in statutis seu constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices continentur, & eos puniat de omnibus, & singulis quæ omiserunt, & compellat restituere de propria facultate. Cum igitur, sicut accepimus, supradicta tria, infra præmissos terminos propter ipsorum terminorum nimiam breuitatem, nequeant a potestatibus, vel rectoribus de facili adimpleri; propter quod iidem potestates seu rectores, in animarum suarum periculum periuri retiaculo lapsius inuoluuntur: Nos de vestre fidei puritate, ac circumspectis industria, plenam in Domino fiduciam obtinentes, prorogandi eisdem potestatibus, & rectoribus terminos supradictos, vsque ad decem dies, prout expedire vel necesse fore videritis ad præmissa efficaciter exercenda, ita quod per prorogationem huiusmodi, nec periurij reatum, nec notā ineurrant, plenam vobis, & singulis vestrum, vbi conuenire ad hoc commodè nequiveritis, concedimus auctoritate præsentium facultatem. Nulli ergo omnino hominũ liceat hæc paginam nostræ con-

A concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Lateran. 11. Idus Martij, Pontificatus nostri anno secundo.

ALEXANDER III.

Statuta, quibus officium Inquisitionis, directe vel indirecte impeditur, moderare possunt Episcopi, & Inquisitores, seu refecare; & ut sibi exhibeantur, compellere possunt magistratus civitatum per Ecclesiasticas censuras, appellatione reiecta.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Episcopo Mutinen. Salutem, & Apostolicam benedictionem.

IMPLACIDA relatio nuper nostrum turbavit auditum, quod videlicet, Commun. Mantuan. cum deberent dilectis filiis fratribus Predicatoribus, Inquisitoribus pravitatis hæreticæ, in illis partibus à Sede Apostolica deputatis circa extirpationem pravitatis huiusmodi de suis sinibus, toto posse assistere tanquam fidei zelatores; ipsi agentes in contrarium, statuta quædam damnabilia ediderunt, per quæ negotium fidei, quod per fratres ipsos salubriter geritur, ut in eo procedi libera nequeat, directe impeditur vel etiam indirecte. Quocirca fraternitati tuæ, per Apostolica scripta, sub excommunicationis pœna firmiter præcipiendo mandamus, quatenus associatis tecum aliquibus discretis, & Deum timentibus viris, statuta huiusmodi quæ à Mantuan. vel quibuslibet alijs hominibus ordinata, & facta dicuntur, Mantuæ ac in toto ipsius districtu, per quæ ipsi negotio possit obstaculum provenire, diligenter inquirere, ac etiam invenire: & quæ sita, & inventa ad tale reducere, ac reduci facere moderamen procures, quod per ipsa dictorum Inquisitorum processus non impedianrur in aliquo, vel quomodolibet retardentur faciens nihilominus quod statuta quælibet ipsi negotio contraria, & quibus posset impedimentum aliquod Inquisitoribus afferri eisdem, quominus per eos iuxta formam sibi à prædicta sede traditam procedi liberè valeat in eodem, in civitate præfata vel alibi in ipsius districtu nullatenus observentur: potestatem, auctoritatem, & consilium civitatis eiusdem per excommunicationem in personas eorum, & commune prædictum, per interdicti in civitatem ipsam sententias, ad id appellatione postposita, compellendo. Datum Viterbij xv. Calen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno tertio.

Edita anno Domini 1257.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER III.

ALEXANDER III.

Declarat quinque articulos dubios, contentos in constitutione Innocentij iij. incipiem. Ad extirpanda, iubetq; has declarationes cum præfatis constitutionibus scribi in statutarijs vrbium, & servari.

D **ALEXANDER** Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus Predicatoribus, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

FELICIS recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, dudum constitutiones quasdam edidit, secundum quas rigor debet exerceri canonicus, in extirpandis ex agro fidelium zizanijs hæreticæ pravitatis: quarum aliqua videntur ambigua, & super quibus nostræ responsionis oraculum implorastis. Ne igitur ipsarum constitutionum obscuritas commissa vobis sollicitudini, perniciosas vineæ Domini piæ persequendi capiendiq; vulpeculas obstaculum obijciat tarditatis: quinque ipsarum constitutionum capitula, quæ vobis dubia videbantur, auctoritate præsentium, de fratrum nostrorum consilio, duximus declaranda. Primum sanè dubitationis vestræ capitulum continet, quod tam duodecim viri quam notarii, & seruitores eorundem, ad capiendum hæreticos deputati, simul & divisi plenariam præcipiendi, sub pœna & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. Potestas vero talis loci, vel rector, teneatur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis officialibus siue plures, & pœnas exigere non servantium. hoc itaque quod de pœna, & banno dictum est, de illis dumtaxat pœnis interpretamur intelligi, quæ consequenter in eisdem constitutionibus sunt expressæ. Possunt autem prædicti officiales, communitati, burgo, & villæ præcipere sub pœna & banno, usque ad ducentas Marchas argenti, & ultra ad arbitrium potestatis loci eiusdem, quod potestati, vel diocæsano, aut eius vicario seu Inquisitoribus hæreticorum, præsentabunt infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hæreticos & hæreticas, quos sibi dicti officiales duxerint assignandos, & potestas loci à non servantibus, pœnam huiusmodi exigere teneatur. Secundum vero est, quod domus in qua prohibiti fuerint hæreticorum captores, sine spe reedificandi funditus destruantur, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inventi: Quodq; habet, quod domus in qua repertus fuerit aliquis hæreticus seu hæretica, sine ulla spe reedificandi funditus destruat, nisi dominus domus ibidem procuraverit reperiri; & si dominus domus illius, alias domos habuerit contiguas illi domui,

Edita anno Domini 1257.

Ex Directorio Sabellano fol. 734. Ambigere legabatur, sed ambigere, vide tur legendum.

In S. Idem quoque potestas, & sequen-

omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adherentibus publicentur, & si auterentur, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Hæc autem duo capitula, vno declarationis Sedis Apostolicæ radio lucidantes, volumus absolutè, vt penæ taxatæ per constitutiones easdem in præmissis casibus infligantur: nisi diæcesanis, vel in eorum absentia vicarijs ipsorum, vna cum Inquisitoribus Inquisitorum, vel solis ipsis diæcesanis, (cum ipsorum Inquisitorum præsentia de facili haberi non poterit) legitimè constiterit præfatarum domorum dominos in his casibus penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hereticorum, seu de hæretica labe suspectos. Bona vero, quæ inuenta fuerint in domibus supradictis, debent in his casibus similiter publicari, nisi legitimè constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm dominorum domum earundem. Quatum vero vestræ dubitationis capitulum enodamus, quod videlicet, si dominus domus, pro eo quod in ipsa repertus fuerit hæreticus, vel hæretica, sine spe reedificationis funditus destruenda, habeat alias domos, illi domui demoliendæ contiguas, omnes illæ similiter destruantur: illud de appendicijs domus illius debere intelligi declaramus, vt scilicet domus illa cum alijs eiusdem, domui ipsi contiguis, hoc est ipsa, & ipsius etiam appendicia, cum eadem siue in domo, siue in appendicijs eius, hæreticus vel hæretica repertus fuerit, destruantur: cum domus, quamuis diuersis mansionibus distinguatur, vna nihilominus sit censenda. In quinto autem dubitationis capitulo legitur: quod teneatur potestas seu rector, infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diæcesanum, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus his, quæ in statutis ipsis, siue constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices editis continentur, hunc itaque dubitationis articulum declarantes, respondemus, quod vnà cum diæcesano loci, fratres prædictorum ordinum, à priore & guardiano suis: vel ab eorum altero, si ibidem alterius dumtaxat eorundem ordinum conventus exriterit, assumendi, viros eligant supradictos. Si vero neutrius ordinis conventus ibi forsitan habeatur, ad solū diæcesanum eorundem virorum electio pertinebit. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eadem capitula constitutionum prædictarum accipientes, iuxta declarationis Apostolicæ intellectum, tenorem præsentium; simul cum eisdem constitutionibus faciatis de verbo ad verbum, in capitularibus ciuitatum, ad tollendas de aliorum eordibus ambiguitates huiusmodi, annotari. Datum Lateran. xj. Non. Martij, Pontificatus nostri anno tertio.

ALEXANDER PAPA IIII.

Fratribus de ordine Minorum prædicantibus verbum Dei in terris infidelium plurima tributa hic priuilegia numerantur, quæ à iuris communis regulis egrediuntur, tam circa administrationem sacramentorum, quàm circa censuras ecclesiasticas amouendas, est elegans rescriptum, & obseruatione dignissimum, nec alienum omnino ab officio sanctissimæ Inquisitionis, si series eius paulo diligentius consideretur, ideoque non fuit omittendum.

Idem priuilegium concessit Innocentius Papa iiij. Fratribus ordinis Prædicatorum, quod refertur inter illorum priuilegia.

Edita anuo Domini 1258.

Ex Archivio conventus Sancti Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus de ordine Minorum in terris Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Aethiopum, Syrorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zichorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Mestorinorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelinorum, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Christianorum Captiuatorum apud Turcos, aliarumque infidelium nationum Orientis, seu quarumcunque aliarum partium proficiscentibus. Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Apoc. c. 10.

CVM hora iam vndecima diei sit hominibus, vt exeant ad opus vsq; ad mundi vesperam deputari, & illud Apocalypsis eulogium cito credatur cū matris Ecclesiæ cōsolatione complendū, videlicet, oportere viros spirituales vitæ munditiæ, & intelligentiæ gratiam cū Ioanne sortitos, populis, & gentibus, linguis, regibusq; multis denuo prophetare, quia non sequetur reliquiarum Israel per Isaiam prophetata saluatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium multitudo. Nos, licet immeriti, super Apostolicæ Sedis speculam constituti, fideliter ac prudenter dispensandis Dei ministerijs, & operibus coadiuuandis intendimus: si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia, in vineam Domini Sabaoth nouos, & penè nouissimos, qui sapientiam longum didicere, per otium operarios mittere procuremus. Vos igitur, quos iuxta professæ religionis officiū, zelus comedit animarū, & in quadriga quarta, quā varijs carismatū donis, & fidei fortitudine trahitis vbiq; discurrere, ac vexillū Regis gloriæ procul leuare gestitis ad gentes, quæ Iesum Christum Dominum non cognoscunt, & ad subtractionis filios, qui Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non obediunt, destinamus: vobis in remissionem peccatorum omnium

Esaiæ c. 60. Pau. ad Ro. c. 10.

Matth. c. 20.

A omnium iniungentes, quatenus seminaturo super aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit se viciſſe conſiſi, ad illuminationem cæcæ multitudinis, & exterminium hæreticæ falſitatis, ad confirmandum nutantium animas, & fidelium confortandos, in luce sermonis, & certitudine operis propositum vobis iter ſine quarumlibet offeſſione curatis.

Ut autem miniſterium veſtrum honoretur plenius, & honorabilius impleatur, præſentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, quæ adhuc Sedis Apoſtolicæ magiſterio non intendunt, proponere verbum Dei, & conſtitutiſ ibidē, non obſtantibus ſi aliqua ſunt excommunicatione ligati, in verbis, officio & cibo, ac in alijs ſecure communicare, & ipſos, ſeu etiam alios conuerſi ad vnitatem Chriſtianæ fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare Eccleſiæ filijs valeatis, & præſbyteri ex vobis ipſos aggregatos poſſint inſignire charactere clericali, & ipſos ad acolythatus ordinem promouere.

B Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ, qui ſunt excommunicatione ligati, abſolutionis beneficium iuxta formam Eccleſiæ impertiri, & ſuper eo diſpenſare cum ipſis, quod ſacros receperunt ordines, & diuina celebrant officia ſic ligati. hoc ipſum vobis ſit licitum, circa illos de terris eiſdem, qui temporibus indebitis, vel infra ætatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui ſuperiores prætermiſſis inferioribus conferre ſeu recipere ordines præſumpſerunt: ſi tamen in hoc ſeruata forma talis extiterit, per quam ordines recepſſent.

Vobis præterea diſpenſare liceat, ut illi ex nationibus veſtræ prædicationi commiſſis, qui poſt ſuſceptionem ſacrorum ordinum, vel in gradibus, & caſibus à diuina minimè lege prohibitis, matrimonia contraxerunt, remaneant in eiſdem: & hi qui ad Eccleſiæ catholicæ redierint vnitatem, ut inter ſuos habent, eiſdemq; communent: necnon quod clerici nationum ipſarum, publicè ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ redeunt, gaudeant priuilegio clericali. Sit etiam vobis licitum, omnium fidelium in terris prædictis conſeſſiones audire, ac ipſis iniungere pœnitentias ſalutares, & excommunicatos à canone vel alio modo, iuxta formam Eccleſiæ abſoluere, dummodo iniuriam & damna paſſis ſatisfaciant competenter.

C Cum irregularibus autem partium earum caſibus, in quibus ſolent Legati Sedis Apoſtolicæ diſpenſare, ac etiam cum clericis ipſarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non ſint de adulterio vel inceſtu, aut de regularibus procreati, ſit vobis diſpenſandi facultas: quam circa illos ſimiliter habeatis, qui ab vnitatem Eccleſiæ catholicæ ſeu religione, vel clericali ordine diſceſſerunt, ſi humiliter redire voluerint, & digne ſatisfaciant de commiſſis: ita quod ipſi religioſi ad ſua loca ſalua diſciplina ordinis reſumantur, & illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo ſunt aſtricti, iuxta præmiſſam formam, & prædictæ ſatisfactionis modum abſoluere valeatis. & cum irregularibus ex eiſdem, ſicut eſt expreſſum ſuperius diſpenſare.

Ad hæc, ſit vobis abſoluendi facultas occiſores clericorum, & religioſarum perſonarum, in prædictis partibus conſtitutos: fundandi de nouo ibidem Eccleſias, & reconciliandi illas, quæ ſunt caſu aliquo profanatæ: ac de nouo fundatis. Rectores idoneos prouidendi: & illis qui de gentibus vel ſchiſmaticis nouiter ſunt conuerſi, dandi licentiam, ut vxores ſuas cum quibus ex gradibus à lege diuina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere.

D De cauſis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam noſtram deſecti contigerit legitime cognoscendi, ac diſcordantes inter ſe ad inuicem, quod ad pacem & concordiam redeant: necnon quod inordinate viuentes, de ſuis exceſſibus (ſicut iuſtum fuerit) ſatisfactionem exhibeant, compellendi per cenſuram Eccleſiaſticam, vobis libera ſit poteſtas.

Inſuper in locis in quibus vos hoſpitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus reſidentiam facietis, Miſſam, &c. diuina officia celebrare, & in eiſdem partibus Cœmiteria benedicere, ac dare indulgentias commutare vota facultatem, & licentiam habeatis.

E Cæterum vobis concedimus quod à catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, & Episcopis poſſitis ordines, & alia Eccleſiaſtica ſacramenta ſuſcipere, ac veſtes ſacerdotales altaris, pallas, & corporalia, per eos qui ex vobis ſunt præſbyteri, cum neceſſe vobis fuerit, benedicere, vbi catholicorum Episcoporum copia non habetur: necnon alia facere, quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliacionem catholicæ fidei, ac reprobationem, ac irritationem illorum, qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco, & tempore videritis expedire.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſeſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. Viterbij xij. Kal. Maij. Pontificatus noſtri anno quarto.

I D E M.

Hoc reſcripto declarantur plurimæ difficultates, quæ ſæpe in negotio hæreticæ prauitatis cõtingunt, ex quarum declaratione aſſertur lux clariſſima ad intelligendum c. accusatus. de hæret. lib. 6. Hoc ipſum reſcriptum recitat Eymericus in Directorio par. 2. & incipit: Conſultus. quod tribuit Urbano iij. ſed quia authenticum Urbani iij. non vidimus, & huius ſeries ibi inſeritur, ne quis dubitandi locus relictus eſſe videretur, hoc quod authenticum eſt, repetere non eſt viſum inutile.

Edita anno Do-
mini 1258.

Ex Archiuo co-
uentus Sancti
Francisci de Af-
ficio.

An sit relapsus
qui in aliam he-
resim ab ea qua
abiurauit, reci-
dit.

An sit relapsus
qui post abiura-
tionem cu ha-
reticis comuni-
cat, vel eis fa-
uet.

An ob testimo-
nium periuro-
rum procedi pos-
sit in hoc cri-
mine.

An Inquisito-
res de diuinatio-
nibus, & sortile-
gijs possint co-
gnoscere.

An heredes de-
functorum cogi
possint ad im-
plendas pœni-
tencias defun-
ctis iniunctas.

De quæstionib.
usurarii an In-
quisitores co-
gnoscant.

An heredes de-
functorum co-
gelli possint ad
agendam pœni-
tentiam qua de-
functis fuerat
iniungenda.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Mino-
rum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, præsentibus
ac futuris, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

QVOD super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos con-
sulare voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, vtrum dici debeat relapsus in hæresim qui
lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse, cum secundum pro-
prietatem verborum, non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quod taliter respondemus,
quod talis si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in
ipsam, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plenè probatum non
fuerit crimen hæresis contra ipsum, dum modo huiusmodi prius orta suspicio, violenta fuerit, & certis
ac veris indicijs comprobata. Si vero leuis, & modica, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, re-
lapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante la-
psus in eam.

Quæsiuistis etiam circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionē vel
receptionem; aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, siue dationem vel mis-
sionem munerum, aut etiam alias in fauorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (vt
verbis vestris vtamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus. Et quidem si legi-
timè constitit, vel etiam nunc constaret, quod tales ante huiusmodi abiurationem, in hæresi commisis-
sent, non est dubium eos, per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se
prius erroris consequentia, id fecisse.

Præterea nonnulli talium, vt proponitis, iurant coram Inquisitoribus tam de se quàm de alijs super
facto hæresis veritatem dicere, sed periurant, non odio tamen vel pterio, sed timore sui potius, & suo-
rum: corrigunt autem se postmodum super ijs contra se ac alios suos complices deponendo. Cum itaq;
periurus secundum iura, etiam post penitentiam in criminalibus à testimonio repellatur, hinc queritur,
vtrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respon-
demus, quod cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs appatuerit tales non animi
lenitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia; sed zelo fidei tanquam pœnitētes propria culpa,
asserere quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stari de-
bet in fauorem fidei, nisi aliud obsteret, attestationibus eorundem.

Ad illud autem quod queritur, vtrum ad Inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus, & sortile-
gijs, quæ contra aliquos sibi denuntiantur cognoscere, ac punire talia exercentes: breuibus responderetur,
quod cum negotium fidei, quod summæ priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impe-
diri, Inquisitores ipsi, de ijs nisi manifestè sciperent hæresim; ratione huiusmodi officij sibi commissi, se
nullatenus intromittant, sed eos relinquunt suis iudicibus pœna debita castigandos.

Quidam insuper (vt addicistis) pro ijs quæ commiserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus, sub
obligatione bonorum suorum, ad recipiendum ab eis pœnitentiam, & complendam: sed ea licet iniun-
cta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt. Queritur ergo, vtrum In-
quisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis, hære-
des vel detentores bonorum sic decedentium coartare. Ad quod dicimus, quod si per huiusmodi pœ-
nitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum
ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent heredes, vel alij ad quos bona talium cum suo
onere deuenerunt.

Iniungitur etiam aliquibus ad penam, in penitentia pro heresi, ab ipsis pestis Inquisitoribus, vt vsu-
ras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se & sua. In quo queritur, vtrum Inquisitores
ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmo-
di, & ad restitutionem earum, si de ipsis constituerit, possint compellere taliter penitentes, prout ab eis in
alijs iniunctis sibi pœnitentijs fieri consuevit. Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam
contra tales iudicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus heresis, nec decidi. Nolentes quod per cau-
sas huiusmodi, offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen ad restitutionem vsurarum, de quibus
constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem pro prædicto crimine huiusmodi restitutio-
nem in pœnitentia iniunxerunt.

Sunt & alij, qui confessi sunt in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis, sed an-
tequam eis iniungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo queritur si heredes talium compelli pos-
sint ab Inquisitoribus, vt ad ipsorum arbitrium satisfaciant, pro defunctis: præcipuè cum iidem dum vi-
uerent ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent iniungere, bona sua Inquisitoribus
obligarint, cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales non decesserunt heretici, sed
reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus quod eis post mortem vel eorum heredibus, qui ad
successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine, iniungenda. In eo vero casu,
in quo heredes huiusmodi ad successionem non deberent, ob culpam sui actoris admitti. Non obstan-
te, quod actoribus ipsis viuētib; hoc non fuerit intercedente ipsorum morte per sententiam declara-
rum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur.

Adieci-

A Adiecitis præterea, negotium seu officium Inquisitionis contra hereticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere, tam per se, quam per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, utrum tales delegati, vel subdelegati existant, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem: & amovere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire: ipsi tamen Priori, & alijs sic assumptis committendi dumtaxat citationes, & examinationes testium, cum de huiusmodi crimine ac circumstantijs eius inquiratur, ac denuntiationes sententiarum, quas super ijs contra quoslibet contigerit ferri, & ijs similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Institutus cum potestate alios eligendi, quid possit.

Quæstioni vero, qua quæritur, utrum constitutus in sacris, deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo Episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod talis qui est perpetuo immurandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

Clericus perpetuo immurandus, an sit degradandus.

B Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius, sacerdotes, prætextu pecuniæ, vel aliquis seruitij temporalis, inveniuntur aliquando Inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falsitate dicenda, vel eos indebite liberando, de quibus quæritur utrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere: aut quod sic accepta restituant, coarctare. Dubium itaque non videtur, quod ij quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis: quare possunt à talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam etiam aliàs prout culpa exegerit delinquentis.

Impeditores sacri officij per Inquisitores possunt coerceri.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inveniuntur in hæresi deliquisse, cum sæculares peccantes in simili casu, immurationis vel alia pœna plectantur: eius solutio satis patet, cum certum sit tales in hoc, & in consimilibus delinquentes grauius etiam sæcularibus puniendos.

Religiosi hæreticæ grauius puniendi.

C Frequenter etiam vobis ab Apostolica Sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam qui prædictorum interuentu, vel gratia tale essent adepti, vel assequeretur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & officiis publicis, de diocesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: Quod qualiter intelligi debeat, petiistis eiusdem Sedis oraculo declarari. hoc sanè de filijs, & nepotibus illorum hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse quam ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter persecutioni eius insistant, vel parati fuerunt dum viuerent ad recipiendam eandem. Diocæsani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitime, quod idem scienter eis beneficia contulisset: tunc enim eos in ijs requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur hæc & alia contingentia in hac parte, commissum vobis officium sic prudenter, & fideliter exequi procuretis, sic ad ea purè propter Deum, cuius causam geritis, vestra feratur intentio, quod labor vester vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem, quæ solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Datum Viterbij, v, Kalen. Octob. Pontificatus nostri Anno quarto.

Qui filij hæreticorum officijs, & beneficijs priuentur.

I D E M.

Filij eorum, qui dum morentur, petierunt hæreticorum consolamentum, non admittuntur ad probandum parentes id fecisse post amissam mentem, vel loquelam, si constiterit eos dum sanæ mentis essent, petiuisse hæreticos consolatos. confert ad intelligendum c. filij. de hæret. lib. 6. & roborat rescriptum Urbani iij. quod incipit. Olim ex parte. quod refert Eymericus in Directorio, par. 2.

E **A**LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci præsentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1258.

Ex parte vestra fuit propositum coram nobis, quod nonnulli de partibus, ubi vobis contra hæreticos Inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis remedium abhorrentes, consolatos hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus, desolationis suæ consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem. Sed filii, & hæredes sic decedentium, propter hoc exheredari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excusari, proponunt se velle probare per testes, quod iidem, quando recipiebant consolationem huiusmodi loquelam amiserant, & erant alienati à mente: cum moris sit apud eos (ut dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriâ habeat ordinatam. Quare nos consulere voluistis, utrum debeant tales probationes admitti, Nos igitur consultationi vestræ taliter respondemus, ut si legitime constiterit, quod prædicti dum sanæ mentis essent, petierunt hæreticos consolatos, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, licet consolatione huiusmodi,

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

Dize storium par. 9. 121.

modi, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti, vel post perditam iam loquelam suscepisse dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari. In dubio vero admitti poterit, non tamen vxores, filii, seu familiares, aut de suis aliqui, ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alii testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum: sitque in talibus propter fidei privilegium, cum multa cautela summaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Datum Anagninæ Id. Nouembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

I D E M.

Hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus ipsorum, redeuntibus ad Ecclesiam, inter cetera iniungi potest sub certa pœna pecuniaria, quod fidem Catholicam teneant, nec ulterius hæreticis fauorem impendant, & quod mandatis Ecclesiæ obediant, à quibus cautio exigatur. quod si penam promissam incidant, ad eam soluendam compelli possunt per censuram ecclesiasticam appellatione reiecta. pecunia ex his condemnationibus, vel tertia earum parte exacta, penes tres viros probos asseruetur, ex qua necessaria expensæ Inquisitoribus tribuantur, & expensarum computatio Episcopo exponatur.

Eiusdem tenoris extat alia bulla authenticæ Alexandri III. quam dedit Anagninæ XII. Kalendas Octobris, Pontificatus sui anno v. eam nos etiam vidimus.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archivio conventus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus Ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci tam presentibus quam futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

SVPER extirpatione hæreticæ prauitatis, hoc a vobis in locis in quibus contra hæreticos, vobis inquisitionis officium est commissum, statuimus obseruandum: ut hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum ipsorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntibus, sub certa pœna pecuniaria inter cetera quæ iniungenda fuerint, iniungatis districte, quod fidem Catholicam firmiter teneant, & ulterius hæreticis ipsis auxilium, consilium, vel fauorem aliquem non impendant: necnon Ecclesiæ mandatis obediant, & obseruent quæ eis feceritis, vel vnus vestrum occasione ipsius hæreticæ prauitatis; & ab eisdem cautio exigatur. Nos autem vobis & singulis vestrum, cogendi per censuram ecclesiasticam appellatione remota, tam redeuntes ipsos, quam & defensores si oportuerit eorundem, ad præstationem vel solutionem huiusmodi pœnæ, ad quam se obligauerint; si quod absit, in dictam pœnam inciderint, plenam concedimus auctoritate presentium facultatem.

Pecunia vero, quæ de huiusmodi pœnis, vel ex tertia parte mulctarum, vel condemnationum exigendarum à quibuslibet personis & locis, seu bonorum apprehendendorum occasione hæresis, vel hæreticorum, secundum tenorem constitutionum nostrarum (quas in eosdem hæreticos, fautores eorum & alios promulgatas, in capitularibus ciuitatum, & locorum aliorum conscribi mandauimus) forte peruenerit, penes tres viros fide probatos à vobis, & à diocesano, vel eiusdem Vicario, si idem præsens non fuerit, eligendos, deprecatur fideliter conseruanda, & de illa vobis & singulis vestrum necessariæ ad prosecutionem negotii contra hæreticos expensæ sine difficultate aliqua de ipsius diocesani consilio ministrantur, & eidem diocesano de iis quæ expendi contigerit, rationis plenarie fidelis computatio exponatur. Datum Anagninæ, Idibus, Nouembr. Pontificatus nostri Anno quarto.

Io. Sal.

De Curia.

I D E M.

Præcipit Episcopis, Abbatibus, & alijs ecclesiarum prælatis, ac rectoribus, & religiosis tam cuiusvis ordinis, quam etiam secularibus, ut efficaciter assistant Inquisitoribus in negotio fidei exequendo, opportunum eis consilium, fauorem, & auxilium impendendo.

Eiusdem tenoris extat alia bulla Alexandri III. quam dedit etiam Anagninæ Non. Ianuarii, Pontificatus sui anno sexto, quam nos quoque vidimus authenticam.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archivio conventus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus... Episcopis & dilectis filiis... Electis Abbatibus, Prioribus, Ministris, Guardianis, & alijs Ecclesiarum prælatis, & rectoribus, necnon & vniuerso clero, tam religiosis cuiuscumque professionis, & ordinis, quam secularibus, in Ducatu Spoletan. constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizania, seminante illa per temporis impacati malitiam homine inimico, Sede Apostolica eius caput fidei & magistra, volens circa zizaniorum extirpationem huiusmodi per aliquos de fratribus ordinis fratrum

Atrum minorum, partes sue sollicitudinis adimpleri dilecto filio.. Ministro provinciali eiusdem ordinis, in administratione S. Francisci mandauit, ut ipse duos ex fratribus suis viros zelum habentes Christianae fidei, & opere ac sermone potentes assumeret, eisque in partibus vestris Inquisitionis officium contra hereticos, eorumque fautores, & complices iniungere procuraret. Nos itaque Christi nomen in populo exaltari gaudentes, ac fidei eius massam ab omni per quod infici valeat, emundari totis affectibus cupientes, vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quod Inquisitores huiusmodi a praedicto deputati Ministro pro defensione ipsius fidei, & cum salute fidelium laborantes, & periculis personas proprias salubriter exponentes, nequeunt ad omnia, quae tanto expediunt negotio sufficere per seipsos, eisdem & aliis, si quos ad hoc ex ipsis fratribus contigerit deputari, in praedicto exequendo negotio efficaciter assistatis, opportunum sibi consilium, fauorem, & auxilium impendendo, ita quod exinde vestrae fidei sinceritas merito valeat commendari, nec contingat Dei opus periculose per vestram negligentiam, vel intermitteri, quas proculdubio, praeter id quod horrendis notaret maculis infamia negligentes vltix omnis inobedientiae, ac negligentiae Apostolica seueritas acriter percelleret disciplina. Datum Anagnini xij. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

De Curia her. p.

I D E M.

Iubet obseruari leges Federici Imperatoris contra haereticos, & eorum complices editas, quas nominatim inserit huic rescripto, quib. pene curiae in eos latae continentur, et multa Inquisitoribus privilegia conceduntur.

Easdem inseruit in suo simili rescripto Innocentius Papa III. quod supra impressum est suo loco.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus, consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum Italiae, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita Anno Domini 1258.

CV M aduersus haereticam prauitatem quondam Federicus olim Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa, nos illas quas felicitis recordationis Innocentius Papa praedecessor noster obseruari mandauit, prout in ipsius litteris contineri perspeximus, volentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, vniuersitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimur insertos praesentibus faciatis singuli in vestris capitularibus annotari contra hereticos sectae cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri. Alioquin dilectis filiis fratribus Inquisitoribus haeretice prauitatis ordinis Praedicatorum vel Minorum, ac eorum singulis litteris nostris iniungimus ut vos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota, compellant.

Ex Archiuo conuentus Sancti Francisci de Assisio.

Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

F R E D E R I C U S D E I G R A T I A.

DRomanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Siciliae Rex, dilectis Principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque praelatis ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burgauis, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, praesentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

Correcta ad athen. exemplar

EMMISSI nobis coelitus cura regiminis Imperialis, cui dante Domino praesidemus, fastigium dignitatis, materiale, quo diuissim a sacerdotio fungimur gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium haereticae prauitatis exigunt exercendum: ut perfidiae vipereos filios contra Deum, & Ecclesiam insultantes, tanquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia persequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes, ut haeretici quocumque nomine censeantur, ubicumque per imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & saeculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

L. 13

Si qui vero de praedictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum poenitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Praeterea quicumque haeretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis imperij per Inquisitores ab Apostolica Sede datos, & alios orthodoxae fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, & ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos

captos

† forte, con-
uinci.

captos arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hostis suscitatur aduocatus: vel parat illicitos defensores; maxime cum facinus quos inquinat, equat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in vno loco de hæresi ad alia loca se trāsferunt, vt cautius possint effundere vārus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodē errore conuersos ad fidem, necnon, & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidentis testimonium habeatur. Item mortis sententię ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abiurantes postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuicti, † ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidivam: vt sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium nō euadat. Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticę labis genimina modis omnibus deleantur. Cæterum quia quanto maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiore locum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferre. Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis exandescit auctoritas: si reos læsę maiestatis, in personis eorum, & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius istiusque cōtra Dei blasphematores nominis, & catholicę fidei detractores, prouocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum heredes, & posteros, vsque ad secundam progeniem, beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: vt in paterni memorie criminis cōtinuo mœrore tabescant: verē scientes quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternę heresi non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictę punitioni non subiaceat innocentie filiorum. Ad hæc notum fieri volumus Fratres Predicatores de ordine Predicatorū, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos; ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeūdo, sub nostri imperij speciali defensione receptos: & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestrę mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcunque vestrū peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurso hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capiētes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticę damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: sciaturque in executione ipsius negotij, gratiam Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri imperij nouam, & insolitam hæreticę prauitatis infamiam, opem, & operam, vnā cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens, & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduę xlii. Februarij, xij. Indictione.

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

INCONSUTILEM tunicam Dei nostri dissuere conātur hæretici, & vocabuli vitio, seruiētes, quod significationem diuisionis enūtiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitatem nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendę à pastore bono sunt creditę segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsque mansuetudinem præcedentes ouium, quousque ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitie, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui colubas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter vidētur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: vt vitę cibū ministrare se simulent, à cauda ferūt: & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum immiscant. Horum sectę veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatę nominibus: vel (quod est forte, nefandius) nō cōtente, vt vel ab Arrio Arriani, vel à Nestorio Nestoriani, aut à similibus similes nūcupentur: sed in exemplum martyriū qui pro fide Catholica martyria subierunt, Patarenos se nomināt, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitaus eterne, sub vno contextu nequitie insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipso: Deum, dū Dei fidem, & filiū non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimonie, hæreticę prauitatis oblectamenta ministrant. crudelius ēt sauiūt in seipso, dum post animarum dispendium, cor pora denique senere mortis illecebris, quam per agnitionem veram, & verę fidei possent euadere, vitę prodigi, & necis improvidi sectatores inuolunt: & (quod est ipso dictu dirissimum) superstites ēt non terrentur exemplo. Contra tales sibi Deo, & hominibus sic infestos continere non possumus motus nostros, quin debitavltionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore delusionem fidei Christianę, prope Romanam Ecclesiam, quę caput ecclesiarum omniū iudicatur, suspecti-

A perditionis suæ scelera latius exercere nescuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque vsque ad Regnum nostrum Sicilia, suæ perfidiæ riuulos deriuarunt. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus in primis, ut ceterum hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ Maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur, attentatum, quamuis iudicij potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bonas; & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari. Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur; nemine etiam deferente, inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac Inquisitione notatos, etsi levis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide Catholica salutem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocumque nomine censeatur, decernimus, quam affectant: ut viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus quod in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ex quo poenam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat; quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

IMPERATOR FREDERICVS
semper Augustus, &c.

C **P**ATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut à poena alios possint eximere, de se velut improvidi non formidant, publicis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifestè probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristina de imperiali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS

contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Sicilia Regem.

D **C**ATAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos Commixtos, Valdenses Roncarolos, Communellos, Varinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus; censes ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius aternam, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesie, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames, & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut Potestates, & Consules, seu Rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodo quodocunque quis fuerit, in perpetuam Potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro Consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias extunc decernimus inutiles, & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam; qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & fidei puritate conseruent; saluo iure domini temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat: eadem nihilominus lege seruata; contra eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, Statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contemplerit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testamenti admittatur, Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad hæreditatis

reditatis successione accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adjicimus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quod domus Patrenorū, receptatorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Datum Paduæ, xxij. Februarij, xij. Indictione.

R E X regum, Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus: Et vt à professione vel vita naufragantes legibus coarctamus: Successiones tollimus, ab eius omne ius legitimum abdicamus. Datum Anagninæ xv. Kalen. Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

I D E M.

Inquisitoribus hæreticæ prauitatis plenam peccatorum veniam concedit Papa: socijs vero Inquisitorum, & notarijs, qui in negotio fidei laborant, & omnibus, qui ex animo præstant consilium, auxiliū, vel fauorem tres annos de imposita penitentia relaxat: quod si qui ex his in prosecutione negotij contra hæreticos decesserint, plenā veniā consequuntur peccatorum, de quibus confessi, ore, & corde contriti fuerint.

Edita anno Domini 1259.

Ex Archiuio cōmentus S. Francisci de Assisio.

A L E X A N D E R Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione S. Francisci presentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

F I R M I S S I M E teneat vestra prudentia, & nullatenus dubitet, quod Deus indulgentiarum, & pater misericordiæ, considerans merita singulorum, cōtentus nostris indulgentijs non existit, quin beneficientibus gratiam potiore indulgeat, & gloriā superaddat, ad quas per fructum boni operis promerendas, fideles Christi frequentes, & libenter nostris remissionibus inuitamus. Cum itaque vos propter Deum, in negotio fidei laborantes, huiusmodi salutaribus præmijs deceat recreari. Nos vobis verè pœnitentibus, & confessis, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, plenam concedimus veniam peccatorum. Socijs autem ordinis vestri fratribus, & notarijs vestris, qui vnâ vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborabunt, & alijs qui ad impugnandum hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, vobis ex animo auxilium præstiterint, vel fauorem; tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus, & si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Datum Anagninæ xvij. Kalen. Octobris, Pontificatus nostri anno quinto.

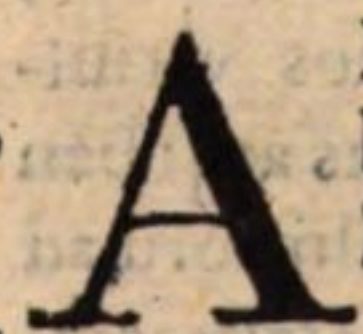
And. S.

A L E X A N D E R III.

Iubet Alexander iiij. Magistratibus secularibus, vt obseruent constitutiones Innocentij iiij. quæ supra suo loco sunt impressæ, quos hic etiam inserit Dominus Alexander iiij.

Edita anno Domini 1259.

Ex Archiuio cōmentus S. Francisci de Assisio.

A L E X A N D E R Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum, aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

A D extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa lictēus his diebus homine inimico, tato studio siue iuxta commissam nobis sollicitudinem insudate proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necē Catholici seminis peruari. Vt autem auersus nequitie operarios consurgant stentq; firmiter Ecclesiæ filii, ac orthodoxe fidei zelatores, constitutiones quasdam felicis recordationis Innocētijs Papa prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in Capitularibus vestris conscribi, ac à vobis exacta diligentia obseruari mandauit, quæ seriatim inferius continentur. Ideoq; vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem, sine omissione aliqua procedatis. Alioquin dilectis filiis Inquisitoribus, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis, & eorum singulis damus nostris litteris in mandatis, vt singulos vestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdicti in terram appellatione remota compellant.

Iuramentū magistratum de seruandis legibus contra hæreticos.

Constitutiones autem sunt hæc. Statuimus, vt Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Consules, siue quicunq; alii, qui Ciuitati præsent, vel loco alii ad præsens, eut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent præcisè, ac sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis tam in ciuitate, vel loco sui regiminis, quàm in terris sue ditioni subiectis. omnes & singulas tam infra-scriptas, quàm alias constitutiones, & leges tam canonicas, quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem,

A uitatem, & super ijs præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedenti bus iuramēta. Quæ qui præstare noluerit pro Potestate, Capitaneo seu Cōsulc, vel Rectore nullatenus habeatur, & quæ vt Potestas, Capitaneus, Consul vel Rector fecerit, nullam penitus habeat firmitatē, nec vllus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Pena magistratum non seruantium leges contra hæreticos latas.

Quod si potestas, Capitaneus, vel aliquis prædictorū hæc omnia, & singula seruare noluerit, vel neglexerit, præter notam periurij, & perpetuæ iacturam infamiæ, ducentarum Marcarum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in vtilitatem communis cui præest, integrè conuertantur, & nihilominus vt periurus, & infamis, & tanquam hæreticorum fautor de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spoliatur, vel vltèrius Potestas, Capitaneus, Consul seu Rector habeatur in aliquo, aut de cætero ad aliquam dignitatem, vel officium publicum nullatenus assumatur.

Magistratus secularis banno supponat hæreticos.

B Idem quoque Potestas, Capitaneus, consules Rector vel quiuis alij ad regimen cuiuslibet Ciuitatis, vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata banno Ciuitatis, vel loci supponant tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus quocumque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum cōfirmare: præcipue autem, quod nullus hæreticus, vel hæretica de cætero habiter, vel moretur, aut subsistat in Ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem. Et quicumque ipsum, vel ipsam inuenerit, liberè capiat, & capere possit imponē & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti.

Magistratus secularis banno supponat hæreticos.

Idem quoque potestas, Capitaneus, Consules seu Rector, vel quiuis alij huiusmodi infra tertium diem post introitum regiminis sui duodecim viros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij instituere teneantur, quos diocesaneus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis Prioribus si conuentus ibi fuerit eorundem ordinum deputati duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri, & eos ducere, & duci facere in potestatem diocesis, vel eius Vicarij, seu Inquisitorum, vel Inquisitoris.

Eligantur viri idonei qui hæreticos inquirant, & capiant.

C Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij ad huiusmodi regimen deputati quilibet in expensis Communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocumque diocesanus, vel eius Vicarius, seu Inquisitores, vel Inquisitor prædicti in iurisdictione, vel districtu diocesis, Episcopi, seu Ciuitatis, vel loci voluerint illos duci.

Hæretici capti ducantur quocumque voluerint iudices ecclesiastici.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertineant, sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admittenda vbi duo, vel tres, seu plures præsentés fuerint ex eisdem.

Officialibus credatur.

Porro cum Officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinet plenius pareatur, & tam dicti duodecim quàm seruitores, & notarij prætaxati simul, vel diuim plenariam præcipiendi sub pœnis, & bannis taxatis, & expressis in constitutionibus infra scriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem.

Officiales quale iuramentum sint exhibitori cum creantur.

D Possint autem Officiales prædicti Communitati, Castri seu Villæ in districtu, seu iurisdictione Ciuitatis cui præsunt præcipere sub pœna, & banno vsque ad centum libras prouenien. Senatus & vltra ad arbitrium Potestatis, quod potestati, vel diocesi, aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut Inquisitori hæreticorum præsentabunt infra præfigendum eis terminum competētē, omnes hæreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos, & Potestas à non seruantibus præceptū pœnam vel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Officiales ad quid teneantur.

Potestas autem vel Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi quocumque vocabulo censeantur, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium.

Quod si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus pro suis officijs exequendis à communi ciuitatis, vel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes, nec ipsi officiales, vel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de ijs quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diocesi, & fratribus, & Inquisitoribus, vel Inquisitori videbitur expedire.

Officiales seruuntur indemnes.

E Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis Potestas, vel quicunque ipsius Ciuitatis, vel loci regimini præfuerit, teneatur, totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in alijs sex mensibus sequentibus exequantur.

Officialium munus quanto tempore duret.

Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exeunt Ciuitatem, aut locū pro hoc officio exequendo vnique pro qualibet die Decem, & octo Prouenien. in pecunia numerata, quos Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, aut alius huiusmodi teneatur eis dare, vel dari facere infra diem tertium postquam ad eandem redierint Ciuitatem, vel locum. Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptatorum eorum quæ occupauerint, & multarū, ad quas fuerint condemnandi, secundum quod inferius continetur: & hoc salario sint contenti. Sed ad nul-

Salarium officialium.

lum, aliud, quod istud officium impediatur, vel impedire possit, vlllo modo officium, vel exercitium et compellantur.

Officiales quomodo amoveantur.

Nullum etiam statutum conditum vel condendum, eorum officium vlllo modo valeat impedire. Et si quis horum Officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum diœcesan. & fratribus supradictis visus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum, vel dictum eorum teneatur amovere Potestas, Capitaneus, vel quiuvis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Officiales qui liter puniuntur si delinquant.

Quod si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiae perpetuæ, quam tanquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectorem, seu alium similem ad diœcesan. & dictorum fratrum, vel Inquisitorum, seu Inquisitoris arbitrium puniatur.

Faueat quisque officialibus Inquisitorum.

Potestas præterea militem suum, vel alium assessorem, di diœcesanus, vel eius Vicarius, aut Inquisitores, vel Inquisitor à Sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petierint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorumq; officium exercere fideliter.

Auferens hæreticos captos de manu capientium qualiter puniatur.

Quilibet etiam si præsens in terra, vel requisitus fuerit, teneatur, tã in ciuitate, quam in iurisdictione, vel districtu quolibet dare ipsis Officialibus, & eorum socijs consilium, & iuuamen quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel spoliare, aut inquirere, seu domum, vel locum, aut aditum intrare aliquem pro hæreticis capiendis sub librarum vigintique Prouenien. pœna, vel banno.

Vniuersitas autem Castri, vel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta Villæ vero vigintiquinque Prouenien. pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Quicumque autem hæreticum, vel hæreticam captum, vel captam auferre de manibus capientium, vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, vel Curtem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatâ per Fredericum tunc Imperatorem publicatis bonis omnibus in perpetuum relegatur, & domus illa in qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, nisi forte diœcesan. vel in eius absentia ipsius Vicarij vnâ cum Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorum, vel solo ipsi diœcesan. quando Inquisitorum, vel Inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, legitimè consulerit præfata domus dominum in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam eum non esse credentem, vel receptatorem; aut defensorem, siue fautorem hæreticorum, seu de hæretica labe suspectum: & bona quæ ibi reperta fuerint fiant capientium ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: nisi fortè legitimè cõstitit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quam Domini domus eiusdem, & tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditiõnem specialem Burgus, vel castrum componat communi libras centum, & Villæ libras quinquaginta, & vicinia tam Burgi quam Castri, & Ciuitatis libras vigintiquinque Prouenien. in pecunia numerata: nisi infra tertium diem ipsos defensores, vel defensorem hæreticorum Potestati captos duxerint personaliter præsentandos.

Hæretici capti custodiantur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi omnes hæreticos, & hæreticas, qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis cõmunis ciuitatis, vel loci cui præsumunt per viros catholicos ad hoc electos à diœcesan. si fuerit præsens, & fratribus supradictis, vel Inquisitoribus seu Inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Qui se pro hæreticis obtulerint, qualiter puniantur.

Si quando aliqui, vel aliqua non hæretici pro captis hæreticis ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsan assignauerint prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus reddi, & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur.

Hæretici capti Inquisitoribus præsententur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, seu quiuvis alij huiusmodi cum banno & securo comitatu omnes hæreticos quocunque nomine censeantur infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesan. vel eius speciali Vicario, seu hæreticorum Inquisitoribus, vel Inquisitori præsentare pro examinatione de ipsis, & eorum hæresi faciendam.

Hæretici damnati legitimè puniantur.

Damnatos vero de hæresi per diœcesan. vel eius Vicarium, seu Inquisitores, vel Inquisitorem prædictos Potestas, Capitaneus, vel alij eorum supradicti, vel eius, seu eorum nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.

Hæretici pro habenda veritate torquentur.

Teneantur præterea Potestas, Capitaneus, Consules, aut Rector, vel alij huiusmodi omnes hæreticos, quos captos habuerint cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expressè fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus in qua reperiuntur hæretici, destruantur.

Domus autem in qua repertus fuerit hæreticus, vel hæretica sine vlla spe reedificandi funditus destruat: nisi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri.

Et si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum vna eademq; domus interdum diuersis, & cohærentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices siue in domo illa

Amo illa, siue in eius appendicibus hæreticus, vel hæretica deprehensus fuerit si militer destruantur; & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, ipsiusq; appendicibus, nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum eorundem constiterit publicantur, & fiant auferentiũ, nisi auferentes fuerint in officio constituti: & insuper dominus domus illius præter notam infamiae perpetuæ, quã incurrat, componat communi Ciuitatis, vel loci Quinquaginta libras Prouenien. in pecunia numerata: quam si non soluerit, in perpetuũ carcerẽ detrudatur.

Quæ autem de domorum, & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impositione facienda dominis domuum earundem præmissa sunt, volumus obseruari; nisi forte diœcesan. vel in eius absentia ipsius Vicario vnà cum Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesan. quando Inquisitorum, vel Inquisitoris præsentia haberi non poterit, legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, præfatarum domorum dominos in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos: quos nec in domibus, vel apendicibus, nec in bonis eisdem, seu quouis modo puniri volumus, si (vt dictum est) apparuerint innocentes.

Burgus autem ille seu Castrum, in quo heretici capti fuerint vel inuenti, componat communi Ciuitatis libras Centum, & Villa libras Quinquaginta, & Vicinia tam Burgi quàm Castri, & ciuitatis libras Vigintiquinque Prouenien. in pecunia numerata: nisi infra Tertium diem receptatores ipsorum captos præsentauerint Potestati, siue cuius alij præsidenti eiusdem regimini Ciuitatis.

Quicumque, verò deprehensus fuerit dare alicui hæretico consilium, vel auxilium, seu fauorem præter aliam pœnam superius, & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis: nec ad publica officia, seu consilia, vel ad eligendos aliquos ab huiusmodi: nec ad testimonium admitatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alij respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiã perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti.

Credentes quoque erroribus hæreticorum tanquam hæretici puniantur: Teneantur insuper Potestas siue Capitaneus, Consules, siue Rector quouis alius præsiciens regimini Ciuitatis, vel loci nomina Vitorum omnium, qui de hæresi fuerint infamati vel banniti in quattuor libellis vnus tenoris facere annotari, quorum vnum Commune Ciuitatis vel loci habeat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores. Et ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter... faciat recitari.

Teneatur quoque Potestas, seu Rector, vel quicumque regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum, seu consilium nullatenus admittere in futurum.

DTeneatur præterea Potestas, seu Rector, vel quouis alius huiusmodi regimini præsiciens, vnum de assessoribus suis quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & Inquisitores, seu Inquisitor prædicti, ab Apostolica Sede dati, mittere cum eis quodcumque voluerint in iurisdictione Ciuitatis atque districtu, qui assessor secundum quod prædictis Inquisitoribus, seu Inquisitori visum fuerit ibi tres, aut plures boni testimonij viros, vel totam Viciniam, si eis videbitur, iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus, siue Inquisitori studeant indicare.

Ipse autem Potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Imperatoris Paduæ promulgatas.

ETeneatur insuper Potestas, seu quouis Rector Ciuitatis vel loci quocumque vocabulo nuncupentur in destructionem domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, vel occupatis consignandis & diuidendis, de quibus superius dicitur, infra decem dies postquam accusatio, siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu & cōdemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continentur, & eos qui soluere non poterunt banno maleficij supponere, & donec soluant in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus, & singulis syndicetur sicut inferius continetur.

Et insuper teneatur vnum de assessoribus quemcumque diœcesanus vel eius Vicarius, & dicti Inquisitores seu Inquisitor hæreticorum voluerint ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore si eis visum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neq; per concionem, neque per consilium, neq; ad vocem populi nullo modo aut ingenio aliquo tempore valeant relaxari.

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quouis alius Rector omnia bona hæreticorum & receptatorum eorum, quæ per dictos Officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune Ciuitatis seu loci: secunda in fauorem & expeditionem officij detur Officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto loco secundum quod dictis diœcesan. & Inquisitoribus vel Inquisitori videbitur reseruanda

...

...

...

Pœna eorum qui hæreticis fauent.

Hæreticorum, aut infamatorum ide hæresi nomina conscribantur.

Filij, & nepotes hæreticorum non admittantur ad officia publica.

...

Bona hereticorum confiscata qualiter diuidantur.

...

uanda & exponenda per consilium eorundem in fauorem fidei & ad hæreticos extirpandos, non obstant A
te huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, vel condendo.

Pœna violan-
tium has con-
stitutiones.

Si quis autem de cætero aliquod istorum statutorum seu constitutionum attentauerit delere, dimi-
nuere, vel mutare sine auctoritate Sedis Apostolicæ speciali, Potestas, Capitaneus, seu Consul, vel alius
quiuis Rector, qui pro tempore fuerit in illa Ciuitate vel loco teneantur eum tanquam defensorem hæ-
reticorum publicum, & fautorem secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare atq; pu-
niri in libris Quinquaginta Prouenien. in pecunia numerata: quam si exigere non poterit, eum male-
ficij banno supponat, de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

Magistratus se-
culares syndi-
centur.

Teneatur sanè potestas siue Capitaneus, Consul, seu quiuis Rector infra decem dies sui regiminis
syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem, vel Rectorem, & eius etiam as-
sessores per tres viros Catholicos & fideles, quos eligant vnà cum diœcesan. fratres Prædicatores &
Minores à suis Priore & Guardiano pariter assignati de omnibus his, quæ in statutis istis seu constitutio-
nibus & legibus contra hæreticos & eorum complices editis continentur, & punire ipsos si excesserint
in omnibus & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate: Non obstante si per ali-
quam licentiã consilij vel alterius cuiuslibet à syndicatione fuerint absoluti.

Statuta his con-
stitutionibus
aduersa deleantur.

Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis. Cæterum te-
neatur Potestas, siue Capitaneus, Consul, aut quiuis rector cuiuslibet Ciuitatis, vel loci delere, seu ab-
radere penitus de statutis, & Capitularibus Communis quodcumque statutum conditum, vel condendū
inueniatur contradicere istis constitutionibus, seu statutis, & legibus, siue quomodolibet obuiare, & in
principio, & in medio sui regiminis hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione facere
solenniter recitari: Et etiam in alijs locis extra Ciuitatem suam, seu locum sicut diœcesan. seu inquisi-
toribus, siue inquisitori, & fratribus supradictis videbitur expedire.

Constitutiones
istæ qualiter
scribendæ, vt
conseruentur.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum cõ-
plices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ conderentur in quatuor voluminibus vnus teno-
ris debeant contineri. Quorum vnum sit in statuto Communis cuiuslibet Ciuitatis, seu loci: Secundum
apud diœcesan. Tertium apud fratres Prædicatores: Quartum apud fratres Minores cum omni sincer-
itate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Datum Anagninæ ij. Kalen. Decembris, Pon-
tificatus nostri Anno Quinto.

I D E M.

Inquisitores hæreticæ prauitatis cogere possunt magistratus seculares quocumq; nomine censeantur,
per excommunicationem in personas, ac priuationem ab officijs, & interdictum in terras, vt sublato omni
dilationis, & difficultatis obstaculo, appellatione remota, executioni mandent sententijs ab Inquisitoribus
latas, & ferendas cõtranotatos, & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores eo-
rum: non obstante quacumq; Indulg. Sedis Apostolicæ, per quam hoc decretum impediri possit, aut differri.

Eiusdem tenoris vidimus aliud rescriptum eiusdem Alexandri iij. Datum Lateran. Idibus Decem-
bris, Pontificatus sui Anno Sexto.

Edita anno Do-
mni 1260.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus de ordine Mino-
rum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia beati Francisci, Salutem & Apostoli-
cam benedictionem.

Ex Archivio cõ-
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

A D audientiam nostram peruenit, q. Potestates, Rectores, Iudices, Antiani, Officiales,
Consilia, & communitates, quorundam castrorum, locorum & ciuitatum Prouinciæ Beati Francisci, in
qua inquisitio contra hæreticos vobis à Sede Apostolica est commissa, circa executiones sententiarum,
quas contra notatos, & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum pro-
fertis, à vobis super hoc requisiti, se interdum reddunt difficiles, & etiam negligentes: Nos itaque vo-
lentes quòd negotium inquisitionis huiusmodi salutarem consequatur effectum, circa ea intendimus ani-
mo vigilanti, per quæ submotis quibuslibet obstaculis, prædictum negotium Deo propitio de bono E
in melius dirigatur. Quocirca vniuersitati † vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Po-
testates, Rectores, Iudices, Antianos, officiales quocumque nomine censeantur, consilia & communi-
tates prædicta, quòd huiusmodi sententias à vobis latas, & ferendas etiam sublato cuiuslibet dilationis,
& difficultatis obstaculo executioni demandent, monitione præmissa per excommunicationis in per-
sonas Potestatum, Rectorum, Iudicum, Antianorum, officialium, & consiliatorum, ac priuationis
ab officijs, & in ciuitates, castra, & loca huiusmodi interdicti sententias, appellatione remota cogatis:
Non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, de qua cuiusque tenore oporteat in nostris litteris
plenam, & expressam mentionem fieri, & per quam effectus præsentium impediri valeat, vel differri,
Datum Anagninæ xij. Kalen. Februarij, Pontificatus nostri anno sexto.

† Confert om-
nino rescriptū
Innocentij viij.
incip. Dilectus
filius, relatum
supra.

De Curia,

I D E M.

Inquisitores per censurā ecclesiasticā, appellatione remota, inuocato si opus fuerit auxilio seculari per
exactio-

A exactionem pœnarum cogere possunt eos, qui cum redirent ad Ecclesiam se obligauerunt sub certis pœnis ad parendum mandatis Ecclesiæ: idem faciant contra fideiussores eorum.

Eiusdem tenoris extat aliud rescriptum Alexandri. iiii, datum Lateran. iij, Idus Decemb. Pontificatus sui Anno Sexto, quod nos vidimus authenticum,

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

AD audientiam nostram peruenit, quod nonnulli de administratione B. Francisci notati, & suspecti de hæretica prauitate, ac fautores, & receptatores hæreticorum, ad mandatum Ecclesiæ redeunt, interdum se obligant sub certis pœnis, ad parendum mandatis Ecclesiæ, & super hoc præstant vobis fideiussorias cautiones, quorum nonnulli mandatis quæ ipsis

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

B facitis, parere recusant. Quia vero nostri decet appositione consilij super hoc salubriter prouideri, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tales, & fideiussores eorum, quod mandatis factis eis per vos, & faciendis pareant monitione præmissa, per impositionem, & exactionem pœnarum, ad quæ se obligant, & etiam per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis: inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Dat. Anagninæ x. Kal. Febr. Pontificatus nostri anno sexto.

Conferunt rescripta Innoc. III incip. cum venerabilis, & Cũ per nostras relata supra.

I D E M.

Valde elegans est rescriptum hoc, quo non mediocriter illustratur c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. & alia iuris loca de hæreticis loquentia. Idem extat in Archiuo inquisitionis Bononiensis transmissum fratribus Dominicanis: sed hoc copiosius est.

C Summa eius est: Inquisitores per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cõpellunt edi sibi quælibet instrumenta, & scripturas inquisitionis factæ, vel faciendæ contra hæreticos, & alios in fidem peccantes, aut alias ad sacrum officium spectantia: redeunt ad Ecclesiam obsoluunt, eosq; reconciliant ei, à qua fuerunt præcisi: populum & clerum conuocant contra tales: in ferendis sententijs peritos aduocant: dierum quadraginta indulgentiam conferunt: contra absentes procedunt, qui in sua prouincia deliquerunt: simpliciter, & de plano procedunt: contradictores cõpescunt per censuram Ecclesiasticam: nulla priuilegia in contrarium alicui concessa quicquam iuuant.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis . . fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

CVPIENTES, vt Inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem sollicitudini nostræ commissum, ad Dei gloriam, & augmentum fidei Catholicæ, in nostris

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

D manibus feliciter prosperetur: compellendi appellatione remota per censuram ecclesiasticam, per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos vos, vel alter vestrum duxeritis eligendos omnes illos, qui scripta, vel instrumenta Inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoscumque hætenus factæ, ac etiam faciendæ contra hæreticos, credentes, receptatores, seu defensores eorum habent, vel habuerunt, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel alteri vestrum exhibeant: necnon absoluedi à sententia excommunicationis omnes illos, qui dimissa hæreticorum perfidia ad unitatem Catholicæ fidei libere, ac humiliter redire voluerint, & credentes, receptatores, fautores, ac defensores eorum: ac etiam reconciliandi eos Ecclesiæ, à qua noscuntur diabolica subgestione præcisi. Conuocandique clerum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum contra tales: ita vt in ferendis sententijs contra ipsos possitis peritos, & discretos, prout expedierit, aduocare. Dandi quoque omnibus accedentibus, ad vocationem huiusmodi auctoritate nostra quadraginta dierum indulgentiam. Procedendi etiam contra illos, quos in dicta Prouincia commississe constiterit, licet ad alias partes se duxerint transferendos, necnon, & vt in eodem negotio summarie, absque iudiciorum, & aduocatorum strepitu procedere valeatis, auctoritate præsentium vobis, & cuilibet vestrum concedimus facultatem. Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus si aliquibus sit indultum ab eadem sede, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas; nisi plenam & expressam, vel de verbo ad verbum fecerint mentionem: & constitutione de duabus diebus edita in Concilio generali. Dat. Anagninæ iiii. No. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

G. de Merc.

I D E M.

Omnes prælati ecclesiarum, & clerici religiosi & seculares, tam exempti quàm nõ exempti, requisiti per

C 2 Inqui-

Inquisitores, in virtute obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, tenentur statim ipsis inquisitoribus, & socijs eius, liberaliter providere de securo conductu de loco ad locum.

Hoc rescriptum singulare continet priuilegium, & valde necessarium, conuenit cum sequenti, sed ambo fuerunt imprimenda, quia hoc ecclesiasticis personis, illud secularibus mittitur, & in sequenti præter pœnam excommunicationis, additur etiam pœna pecuniaria aduersus non adimplentes quod præcipitur.

Edita anno Domini 1260.

ALEXANDER Episcopus, seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Episcopis, & dilectis filijs Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Archipresbyteris, Præpositis, Plebanis, & alijs Ecclesiarum Prælati: & clericis religiosi, & secularibus, tam exemptis quàm non exemptis, per Prouinciam Romanam, quæ continet Urbem cum suo districtu, patrimonium Beati Petri in Thufcia, Sabiniam, Reate cum sua diœcesi, Campaniam, & Maritimam constitutis, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archivio cõuentus S. Francisci de Assisio.

AD extirpandam de partibus vestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquisitionem faciendam in illis partibus contra resperfos huiusmodi prauitate, dilecto filio fratri Andrea de ordine Minorum, duximus committendum. Vt igitur idem frater vestro fultus præsidio, in commissio sibi negotio inquisitionis, Deo propitio valeat prosperari: vniuersitatem vestram rogamus, & hortamur attente, in virtute obedientiæ, ac sub pœna excommunicationis per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus vos vniuersi & singuli, dicto fratri Andrea, & socijs eius, de securo conductu, quotiescumque vos super hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac sine dilatione, de loco ad locum providere curetis: Preces nostras & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quod sitis orthodoxæ fidei zelatores, Nosque deuotionem vestram, possimus exinde merito commendare. Datum Anagninæ, Idib. Martij, Pontificatus nostri Anno Sexto.

I D E M.

Nobiles, Barones, & ceteri seculares magistratus, & eorum officiales, & communitates ciuitatum per Inquisitores requisiti, sub pœna excommunicationis, & nulle Marcharum argenti, tenentur liberaliter, & sine dilatione providere Inquisitoribus, & eorum socijs de securo conductu de loco ad locum.

In quo conueniat cum superiori, & discrepet ab eo, supra dixi, singulare est priuilegium. conuenit lex Frederici Imperatoris, Commissi. s. ad hæc. quæ est in hoc bullario.

Edita anno Domini 1260.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs nobilibus viris, Baronibus, Castellarijs, Potestatibus, Capitaneis, Rectoribus, Antianis, Prioribus, & eorum officialibus, necnon communitatibus, ciuitatum, Castrorum, & locorum Prouinciæ Romanæ, quæ continet Urbem cum suo districtu, patrimonium Beati Petri in Thufcia, Sabiniam, Reate cum sua diœcesi, Campaniam, & Maritimam, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archivio cõuentus S. Francisci de Assisio.

AD extirpandam de partibus vestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquisitionem faciendam in illis partibus contra resperfos huiusmodi prauitate dilecto filio fratri Andrea de ordine Minorum duximus committendam. Vt igitur idem frater vestro fultus præsidio, in commissio sibi negotio inquisitionis Deo propitio valeat prosperari: vniuersitatem vestram rogamus, & hortamur attente, sub pœna excommunicationis, ac mille Marcharum argenti, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus vos vniuersi & singuli, dicto fratri Andrea, & socijs eius, de securo conductu quotiescumque vos super hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac sine dilatione, de loco ad locum providere curetis: Preces nostras, & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quod sitis orthodoxæ fidei zelatores, Nosque deuotionem vestram possimus exinde merito commendare. Dat. Anagninæ, Idib. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

I D E M.

Prælati ecclesiarum, Capitulis, & Conuentibus, ceterisque personis ecclesiasticis, tã secularibus quàm regularibus in virtute obedientiæ præcipitur, vt inquisitoribus, eorumque collegis opportuni fauoris præsidio assistant, eisque exhibeant per se, per consanguineos, subditos, & deuotos suos, consilium, & auxilium contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & terras ipsorum quoties per Inquisitores fuerint requisiti.

Quo tempore hoc rescriptum est editum, quidam Capellus de Chia homo potēs, hæretica prauitate infectus acriter inquisitori resistebat, nec poterat facile capi, quoniam intra terras ditionis suæ se continebat, Alexander Papa, vt rebellis homo caperetur, eodem fere tempore ad multas communitates ciuitatum sub eodem tenore verborum scripsit, vt auxilium præstarent inquisitori contra hæreticos, in primis autem contra Capellum de Chia, & complices suos, vidimus nos sex rescripta eisdem verbis concepta, data

A data eodem mense. videlicet Kalen. Aprilis, & ij. iij. & iiij. Kalen. Aprilis. Ex omnibus hæc solum duo imprimere visum est. huc spectant etiam sequentia illa rescripta. Licet vniuersi mundi, & Ex insinuatione, ex quibus hæc lumen accipiunt.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus vniuersis Episcopis, ac dilectis filiis . . . Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archipresbyteris, Præpositis, Capitulis, & Conuentibus, ceterisque personis Ecclesiasticis secularibus, & regularibus, per Romanam Prouinciam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

B DVM ad studium sollicitudinis, & diligentia, quod dilectus filius frater Andreas de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in administratione B. Francisci, in negotio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dignoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus; dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei ex suis laboribus reportauit, sollicita meditatione reuoluimus, vitare non possumus, quin ipsum, ut pote virum in talibus iam experimento probatum, in similibus commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quod ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur; de sua igitur prouidentia, & maturitate obtinentes certitudinem plenior, huiusmodi fidei negocium sibi, & quibusdam alijs fratribus suis ordinis, in Romana Prouincia, in qua utique vrbs, patrimonium Beati Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas, & diocesis. Reatin. Roman. Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter, & plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientia, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilominus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis, opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis, per vos, consanguineos, subditos, & deuotos vestros, consilium & auxilium exhibere contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores, & terras eorum: & specialiter contra Capellum de Chia, vxorem, & filios, ac terram ipsius quoties ab eodem fratre Andream, eiusque collegis, super hoc fueritis requisiti, ita quod ex hoc euidenter appareat, quod estis feruidi Catholica fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictaque sedis fauorem, & gratiam vobis vberius acquiratis. Datum Anagninæ ij. Kal. Aprilis. Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Archiuo cōuentus S. Francisci de Assisio.

I D E M.

Magistratus seculares sub pena excommunicationis, cum requisiti fuerint per Inquisitores, tenentur eis assistere opportuni fauoris præsidio, & exhibere eis consilium, & auxilium, exercitum contra hæreticos, & ceteros in fide suspectos congregando, ad depopulationem, & exterminium terrarum ipsorum hostiliter procedendo.

D **A**LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis . . . Potestati . . . Capitulo, Consilio & Commun. Tuscanen. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

E DVM ad studium sollicitudinis, & diligentia, quod dilectus filius frater Andreas de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in administratione Beati Francisci, in negotio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dignoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus: dum salutis fructum, quem eiusdem religio, fidei, ex suis laboribus reportauit sollicita meditatione pensamus, vitare non possumus, quin ipsum utpote virum in talibus iam experimento probatum, in similibus commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quod ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur. De sua igitur prouidentia, & maturitate obtinentes certitudinem plenior, huiusmodi fidei negocium sibi, & quibusdam alijs fratribus sui ordinis, in Romana Prouincia, in qua utique vrbs patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas, & diocesis. Reatin. Romania, Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter & plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta sub debito fidelitatis quo Ecclesiæ Romanæ tenemini, & excommunicationis pena districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilo minus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis consilium, & auxilium exhibere. exercitum contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores eorum, & specialiter contra Capellum de Chia, vxorem, & filios, ac terras ipsorum, quoties à dilecto filio Magistro Raynerio de Viterbio Capellano nostro, rectore patrimonij Beati Petri in Tuscia, cui super hoc efficaciter scribimus, vel ab eodem fratre Andream, eiusque collegis requisiti super hoc fueritis, congregando, & ad depopulationem, & exterminium terrarum huiusmodi, hostiliter procedendo, ita quod ex hoc euidenter appareat, quod estis feruidi Catholica fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictaque sedis fauorem, & gratiam vobis vberius acquiratis. Datum Anagninæ, ij. Calen. Aprilis, Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Archiuo cōuentus S. Francisci de Assisio.

Facit Conciliū Biterræ c. 23.

Bv. de Cur.

C ; I D E M

I D E M.

Aduersus eos, qui terras vel castrum condemnatorum de hæresi defendunt, tanquam cōtra defensores, & fautores hæreticorum, spiritualiter & temporaliter est procedendum, nisi ab incæpto desistant.

Edita anno Do
mini 1260.

Ex Archiuo cō
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro Petro Iacobi Surdi Ciui Romano, Salutem & Apostolicam benedictionem.

LICET vniuersi mundi populi, qui Christiana professione censentur, ad incrementum Catholicę fidei, totis viribus cunctisq; laborare studijs teneantur, Romanus tamen populus tanto feruentius, tantoq; diligentius ad hoc vigilare tenetur, quanto specialius, quantoque propinquius B. Petri Apostolorum Principis, qui est ipsius caput, & pater fidei patrocinio gaudere noscitur. Vnde cum audimus, q; per aliquos de ipso populo, promotioni negotij eiusdem fidei aliqua impedimenta, siue obstacula præparantur, eo maiorem dolorem in mente cōcipimus, quò firmior rem de talibus q; illud iuuare, ac fouere promptis debeant animis, spem, & fiduciam obtinemus. Sanè ad audientiam nostram, non sine admiratione, & animi turbatione peruenit, quòd tu Castrum Collicifalis, ad perfidum Capellum de Chia nuper cōdemnatū de hæresi pertinens, ab ipso Capello, vel à quodam Ciue Citan. in quem idem C. statim quòd sensit, quòd de hæresi condemnari debebat, simulatę venditionis titulo transtulit, te in ipsius Capelli fauorem, & defensionem terrę suę emisse confingens, à Dilectis filijs nobilibus viris Senatoribus vrbis communi Viterbien. sub certa inhiberi pœna tuę famę prodigus procurasti, nè contra prædictum Castrum, quòd ad te spectare dicebas, procedere quomodo libet attentarent: nequaquam attendens, neque formidans spirituales, & temporales pœnas, quę hæreticorum fautoribus, & defensoribus per sanctiones canonicas, & legitimas inferuntur. Volumus igitur, & præsentium tibi auctoritate districtè præcipiendo mandamus, quatenus statim receptis præsentibus, sicut diuinam, & nostram charam habes gratiam, ab huiusmodi ausu tam nefario, tamque pernicioso desistens, de defensione ipsius Castri, prædicto seu alio quocumq; modo te nullatenus intromittas: quinimo procures omnino, q; inhibitio huiusmodi, prædicto Communi Viterbien. ad instantiam tuam facta, totaliter reuocetur: alioquin scire te volumus, & pro certo tenere, quòd aduersus te, tãquam contra defensorem, & fautorem hæreticorum, spiritualiter & temporaliter, auctore Domino procedemus. Datum Anagninę ij. Id. Maij, Pontificatus nostri anno sexto.

De Curia.

I D E M.

Communitas Viterbiensis liberaliter promisit Inquisitoribus hæreticę prauitatis, se congregaturam exercitum, ac hostiliter processuram contra Capellum de Chia de hæresi condemnatum, secundum quod Inquisitores ordinarent: id factum Pontifex approbat, hortaturq;, vt rem tam laudabilem conficiant, nullo Senatorum Vrbis mandato in contrarium facto.

Quoniam Ciuitas Viterbiensis intrepidè Inquisitoribus in fidei fauorem auxilium obtulit, egregio encomio à summo Pontifice commendatur, & gratias sibi ab eo referri meretur, quòd noluit taceri Illustrissimus Cardinalis de Gambara, vnus ex Inquisitoribus Generalibus in vniuersa Republica Christiana, dum imponit nobis, vt inter cætera hoc rescriptum imprimi curemus, vt extet perpetuum testimonium laudis eius vrbis, cuius ipse Illustrissimus extitit Episcopus.

Edita anno Do
mini 1260.

Ex Archiuo cō
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs .. Potestati .. Capitaneo, Consilio & Communi Viterbien. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

EX insinuatione dilecti filij fratris Andreę, & aliorum inquisitorum hæreticę prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci comperimus, quòd vos tanquam fidei zelatores, eis liberaliter obtulistis congregare exercitum, ac hostiliter procedere contra perfidum Capellum de Chia, nuper de hæresi condemnatum, secundum quod iidem inquisitores ducerent ordinandum. Nos igitur huiusmodi zelum vestrum, dignis exinde laudibus efferetes, ac referentes vobis propter hoc gratiarum multiplices actiones, vniuersitatem vestram monemus, rogamus, & hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus negotium eiusdem fidei sicut laudabiliter incœpistis, constantibus animis prosequentes, ad exterminium terrarum prædicti Capelli, non obstante mandato contrario Senatorum Vrbis, hostiliter procedere studeatis: Nos enim eisdem Senatoribus nostris iniungimus litteris, vt mandatum huiusmodi monita, & mandata nostra implere curetis, vt crescat exinde meritis apud Deum, pœnes nos gratia, & apud homines clara fama. Datum Anagninę, Id. Maij, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores potestati habent vendendi bona hæreticorum, fautorũ, credentium, receptatorũ, & defensorum

A forum iam confiscata, & in posterum confiscanda, contradictores per censuram Ecclesiasticam compescendo: asseruato pretio ad opus Romanæ Ecclesiæ.

Aliud rescriptum eiusdem tenoris, & Datæ ad eosdem inquisitores transmissum eiusdem Alexandri III. vidimus authenticum.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Andreæ, Gentili, & Bartholomæo ordinis Minorum, & alijs inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio conventu S. Francisci de Assisio

DISCRETIONI vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, vendendi, ac distrahendi libere bona hæreticorum, eorumq; fautorum, credentium, receptatorum, & defensorum publicata iam, seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commissio vobis fidei negotio expedire videritis, ita quod eorum pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruetur, necnon & contradictores super hoc, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Datum Genuæ viii. Calen. Octobris, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores in causa fidei contra quoscumq; possunt, ac debent procedere, nullis priuilegijs in contrarium editis quippiam iuuantibus: iidem deficientibus notarijs secularibus, religiosos, qui prius fuerant notarij, possunt ad acta officij sancti conscribenda assumere; quod si hi desint, duos viros idoneos, qui hæc scribant, eligere possunt; contradictores per censuram Ecclesiæ compescunt.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Marchia Ianuensi, Salutem & Apostolicam benedictionem.

NE commissæ vobis contra hæreticos inquisitionis officium, quocumq; contingat obice præpediri, vobis, & singulis vestrum præsentium auctoritate concedimus, vt

non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscumque personis, cuiusvis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, aut ordinis: & præsertim Cisterciensium. Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter, vel generaliter, sub quacumque verborum expressione, vel forma ab Apostolica Sede concessis, vel a modo concedendis, etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras, totum de verbo ad verbum tenorem non continentibus priuilegiorum, vel indulgentiarum ipsarum nequeat derogari, maxime, quod illi excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quod prædictorum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti auctoritate litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, & priuilegijs, vel indulgentijs, eis super hoc à Sede Apostolica concessis, habeatur in eisdem litteris mentio specialis: in eodem officio, & contra impediens illud, vel in eo vobis iuxta officium, & posse suum, à vobis requisitos assistere non curantes, libere iuxta formam vobis, per litteras nostras traditam procedatis: cum ex huiusmodi, vel alijs priuilegijs, & indulgentijs nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculum generari. Ad hæc si super his, quæ circa idem officium, illudque contingentia inscriptis fuerint redigenda, tabellionum sæculatium copia forte defuerit opportuna, personis regularibus cuiuscunque ordinis, qui tabellionatus officium in sæculo habuisse noscuntur, exercendi illud in his, cum à vobis necessitate huiusmodi suadente fuerint requisiti, auctoritate nostra licentiam concedatis: quos ad hoc, constitutione canonica, vel regulari contraria nequaquam obstante, ex districto volumus iussionis nostræ præcepto teneri. Quod si nec tales habere poteritis, alios duos viros idoneos, clericos, vel laicos quotiens talis imminet necessitas, assumatis: qui simul fideliter ea quæ fuerint à vobis, vel coram vobis ex prædicto officio gerenda conscribant. quorum scripta quando ad hunc necessitatis articulum pertinet, ac si vnius personæ publicæ manu confecta fuissent, inconcussam habere decernimus. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo, non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali.

Datum Anagninæ Idib. Octobris, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores hæreticæ prauitatis non tenentur obedire prælatis suorum ordinum in concernentibus officium Inquisitionis.

Idem sciuit Dominus Urbanus Papa III. rescripto quodam incipien. Catholica fidei, quod ex- A
rat in inquisitione Brixien.

Edita anno Do-
mini 1254.

Ex Archiuo cō-
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

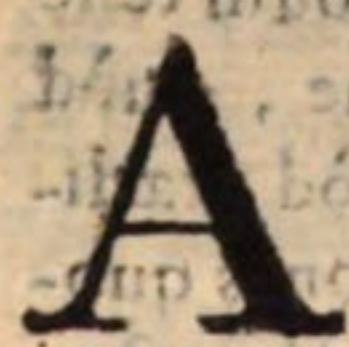

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis vniuersis fratribus,
Predicatorum, & Minorum ordinum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis per diuer-
sas Italiae partes à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem
& Apostolicam benedictionem. CATHOLICAE fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro in
vestris prosperari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes, ac volentes
omne ab eo impedimentū, omneque obstaculum remoueri: presentium vobis auctoritate mandamus,
quatenus in eodem negotio de diuino, & Apostolico fauore confusi, omni humano tractare deposito,
constanter ac intrepide procedentes, circa extirpandā hæreticā prauitatē tam de Lombardia, & Thu- B
scia, quā de omnibus alijs Italiae partibus, cum omni vigilantia, omni studio laboretis. Et si for-
san Magister, & Minister Generales aliique Priores, & Ministri Prouinciales, ac Custodes, seu Guar-
diani aliquorum locorum vestrorum ordinum, prætextu quorūcumque; priuilegiorum, seu indulgen-
tiarum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorum, aut concedendorum in posterum, vobis vel ve-
strum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quomodo præceperint, vt ad tempus, vel quō ad cer-
tos articulos certasve personas negotio supersedeatis eidem: nos vobis vniuersis, & singulis auctori-
tate Apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præ-
sumatis: nos enim priuilegia, seu indulgentias huiusmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præ-
sentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos,
vel vestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes. Nam si præ-
dicta sedes interdum Prælati aliquibus vestrorum ordinum per suas sub certa forma committat li-
teras, vt ad exercendum inquisitionis officium contra hæreticā prauitatem aliquos suorum ordi- C
num fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint, amouere, ac alios subrogare, non ta-
men per hoc quod ipsis ea dumtaxat de causa in hac parte committit, quia de Fratrum suorum ordi-
num idoneitate pleniorē habere notitiā præsumantur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis
negotio, vobis, immediate à prædicta sede commissio, & committendo facultas, vel iurisdictio attri-
buitur, seu potestas. Datum Lateran. iij. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

I. D. E. M. *Excōmunicati ratione crimines hæresis, et alia de causa, cōplices, participes, seu socij criminis, in fau-
re fidei recipiuntur ad testificandū contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, et receptatores eorū.*

Edita anno Do-
mini 1261.

Ex Archiuo cō-
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Mino-
rum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia Roman. & administratione Beati D
Francisci, à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Aposto-
licam benedictionem. CONSULVIT nos discretio vestra, verum illos, qui ratione criminis hæreseos, vel
alia de causa excommunicationis sententia sunt ligati contra hæreticos, credentes, defensores, fau-
tores; vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum, seu il-
lorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios eiusdem criminis se fatentur. Quia igitur
si iidem excommunicari non admitterentur, ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eo-
rum, ac si fatentium non staretur, frequenter officium inquisitionis vobis commissæ, in dispendium
fidei contingeret impediri, quando præsertim vix, aut nullo modo potest, nisi per sic fatentes super hoc
veritus apparere, statuimus in fauorem fidei, vt in huiusmodi inquisitionis negotio, dicti excommu-
nicati contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eorūdem, ad testimonium admit-
tantur, & stetur tam illorum dictis, quā eorum, qui, vt prædictum est, socios eiusdem criminis se fa-
tentur, ex verisimilibus coniecturis, quæ ex numero deponentium, vel personarum tam deponentium, E
quā eorum contra quas deponitur qualitate, ac alijs circumstantijs conijci poterunt, sic fatentes non
falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. Lateran. x. Calend. Febru. iij.
Pontificatus nostri Anno Septimo.

† Cap. in fidei
fauorem de hæ-
ret. lib. 6.

V. R. B. A. N. V. S. I. I. I. I.

Inquisitores nullis obstantib. priuilegijs quorumlibet, aduersus omnes procedere possunt: eorum proces-
sus nō impediuntur ob cōmissionem specialem procedendi Episcopis factam, neq; e conuerso: redeuntes ad
Ecclesiā facta abiuratione admittāt, & absoluant: neminē damnent absq; consilio diæcesanorum: cum te-
stes examināt, duas adhibeant personas: ad acta sancti officij conscribenda, quilibet religiosi, qui prius no-
tarij fuerāt, assumantur: testium nomina non publicentur: citationes, examinationes testium, sententia-
rum denuntiationes committunt: peritos aduocāt: clerū, & populum conuocant: simpliciter, & de plano
proce-

A procedunt: in absentes inquirunt: leges omnes in hæreticos editas observari præcipiunt: indulgentias largiuntur, & ipsi etiam Inquisitores consequuntur: Quæstuarios prædicatores compescunt: contra impediētes velut contra fautores procedunt: brachium sæculare invocant: contradicētes per censuram Ecclesiæ compellunt. nullis privilegijs suffragantibus.

R B A N V S Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, in Lombardia & Marchia Ianuën. deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1261.

L I C E T ex omnibus mundi partibus, quæ Christiana religione censentur, teneamur ex officij nostri debito extirpare lethiferam pestem hæreticæ pravitatis: in

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis. & li. priu. or. Pfad. fol. 58.

B Italia tamen imminet nobis hæc sollicitudo propensius, ubi eandem pestem propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicæ peruersa genimina germinavit, ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Ut igitur Inquisitionis officium contra hæreticos in provincia Lombardiæ, videlicet, à Bononia & Ferraria inclusivè, vsque ad ultimos fines superiorum partium eiusdem provinciae, ac Marchia Ianuën. auctoritate Apostolica possit efficacius adimpleri: discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium ubique infra præfatos limites; simul vel separatim, aut singulariter, prout negocij, utilitas suadebit, sub spe mercedis æternæ, sic efficaciter prosequi, & exequi studeatis, ut per solitudinis vestræ prudentiam, de prædictis Lombardia & Marchia radix iniquitatis hæreticæ succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quæ peruersis moribus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicæ puritatis. Si quos autem de prauitate prædicta culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiam infamatos, contra ipsos (nisi examinati absolutè velint mandatis Ecclesiæ obedire) necnon & contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, hominum metu diuino timori postposito procedatis. Non obstantibus aliquibus litteris ad quoscunque alios de Lombardia, & Marchia prædictis (exceptis locorum diocesanis) super huiusmodi negotio ab Apostolica sede directis: quatum deinceps ad Inquisitiones huiusmodi faciendas nolumus auctoritate procedere: quinimmo ne procedatur per illas districtius inhibemus. Nec prætextu commissionis specialiter, eisdem diocesanis super hoc factæ, vestros processus in eorundem diocesanorum ciuitatibus, & diocesis volumus impediri. Nec per hoc quod fidei negotium generaliter in ipsis Lombardia & Marchia vobis committimus, commissiones à præfata sede diocesanis eisdem factas, si forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatōne prædictæ sedis, iidem diocesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per conuictum processum, vel aliàs quomodolibet vestros impediri processus, quia diocesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis. Si vero aliqui ex prædictis hæretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis & iniungatis eisdem, quod iniungi talibus consuevit: *prouiso solenter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos immo potius se ipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Quod si aliqui fuerint iudicandi hæretici: vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de diocesanorum, vel vicariorum suorum, si ipsis diocesanis absentibus præfentes fuerint, consilio procedatur: ut in tantæ animaduersionis iudicio non postponenda Pontificum autoritas intercedat. Verum quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi, ut in reos, siue vllò proferatur errore, duræ ac dignæ seueritas ultionis, volumus, & mandamus, ut vos, vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit adhibeatis duas religiosas, & discretas personas, in quarum præsentia, per publicam, si commode potest adhiberi, personam; aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio, ad scrinarii seu tabellionis officium pertinent, teneri districtè præcipimus, cum per vos, seu deputatos ad hoc à vobis, requisiti fuerint, omnes & singulos vestri ordinis, fratres, qui dum essent in sæculo huiusmodi tabellionatus officium habuisse, & exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium, ratione præfati negocij si dei, fuit à dicta sede commissum, & in posterum committeretur. Concedentes huiusmodi fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in sæculo, dictum tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt: quibuscunque etiam clericis sæcularibus officium ipsum habentibus, etiam si iidem fratres religiosi, & clerici sint in sacris ordinibus constituti, exercendi libere officium ipsum quoad præmissa, non obstante aliquo contrario statuto canonis vel ordinis quocunque vallato munimine plenariam facultatem. Quod si testibus, quos à vobis recipi, vel ab alia vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem, videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete, coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis & alijs ad hoc uocatis, de quorum consilio

ad

ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus exprimantur; & sic non obstante quod illis, A
 contra quos huiusmodi testes desposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem
 iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem. Vt ergo commissi
 vobis officij debitum, vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testium examinatio-
 nes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circumstantijs duxeritis inquirendum, & denuntiationes
 sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, accersendi quoque prout expedierit peritos
 quoslibet, vt vobis inferendis huiusmodi sententijs prabeant consilium opportunum, ac vobis assi-
 stant. Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castorum, aliorumque locorum prout di-
 cto negotio fidei videritis expedire. Insuper in dicto negotio, de plano, & absque iudiciorum, & ad-
 uocatorum strepitu; ac contra illos quos in predictis Lombardia, & Marchia Ianuensi in hæreseos
 crimine commississe constiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi. Nec non
 faciendi obseruari inuiolabiliter omnes constitutiones Apostolicas, & leges imperiales per quondam
 Fredericum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanę Ecclesię persistentem Pa-
 dua promulgatas aduersus huiusmodi pestem hæreticę prauitatis. Necnon elargiendi viginti vel qua-
 draginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus vere pœnitentibus & con-
 fessis, qui ad uestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit vobis & singulis
 uestrum presentium tenore facultas. Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam pecca-
 torum veniam indulgemus, quę succurrentibus terrę sanctę, in generali concilio est concessa: socijs
 vero uestri ordinis, & notarijs vestris, qui una uobiscum in prosecutione huiusmodi negotij labora-
 bunt, & omnibus qui personaliter vobis astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hære-
 ticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, vobis ex animo præstiterint consilium, auxilium, uel
 fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authorita-
 te confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmo-
 di negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint,
 plenam veniam indulgemus. Compescendi præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasti-
 cam, appellatione postposita, prædicatores quæstuarios à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus
 pertinet; quorum interest tantum charitativa subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam
 forte habent, exponere, liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate presentium facul-
 tatem. Ceterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis com-
 misso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eo-
 dem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum, singuli iuuerint studiose, con-
 tra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas, stetit ead-
 dem auctoritate, intrepide procedatis: nos enim nihilominus ad reprimendam tam superbam, & per-
 niciosam audaciam, & omnimode confundendam, in illos gladium Ecclesiasticę potestatis acriter
 exeremus: & reges & principes, aliosque Christi fideles, siue pro terrę sanctę succursu, siue alias pro
 Christi seruitio crucis caractere insignitos, necnon & ceteros catholicos, prout expedire viderimus,
 inuocabimus contra eos: vt cælum & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter mo-
 neantur. Denique vt circa præmissa, plene vobis & singulis vestrum coercionis expedita, & inuiol-
 abilis adsit auctoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini, inuocato si opus fuerit auxilio bra-
 chij sæcularis: contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: non
 obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscunque personis, cuiusuis conditionis,
 dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cisterciensium, Prædicatorum, Mino-
 rum, seu Eremitarum: siue communitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter, vel
 generaliter, sub quacunque verborum expressione, vel forma, à memorata sede concessis, vel in poste-
 rum concedendis: etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras, totum de verbo ad verbum te-
 norem non continentes priuilegiorum, vel indulgentiarum ipsorum nequeat derogari: & illis maxime
 priuilegijs & indulgentijs, quibus ab ipsa sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quod
 excommunicari, vel ipsorum terrę supponi non possint Ecclesiastico interdicto: aut quod Prædicato-
 rum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, & executiones negotiorum, aut ad citationes quorum-
 libet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate
 litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus & priuilegijs, vel indulgen-
 tijs, eis super hoc à sede concessis, eadem habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum ex huius-
 modi, vel alijs priuilegijs, nullum vobis in tantę pietatis negotio velimus obstaculum interponi, &
 constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, Datum Viterbij xiiij. Kalen. Aprilis. Ponti-
 ficatus nostri anno primo.

VRBANVS IIII.

*Superiores religionum, in locis, vbi per eos exercetur Inquisitionis officium, assignent Inquisitoribus
 hæreticorum socios prudentes & idoneos: item vbi fuerint ab Inquisitoribus requisiti, alios fratres ad-
 iungant, vt negotium Inquisitionis melius valeat promoueri.*

VRBA-

A **R B A N V S** Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis prouinciali, ac ceteris conuentualibus, Prioribus, & subprioribus, eorumque vicarijs ordinis Prædicatorum, Lombardia, ac Marchia Ianuensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1262.

N E Catholica fidei negotium, dilectis filiis fratribus vestri ordinis in Lombardia, & Marchia Ianuensi, infra designatos eis limites, Sedis Apostolicæ auctoritate commissum, & in posterum committendum, ex personarum defectu contingant,

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensi.

(quod absit) quomodolibet impediti: volumus, & præsentium vobis auctoritate, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tu fili Prior prouincialis, singulis ex prædictis fratribus, singulos socios, fratres videlicet ipsius ordinis prouidos, & discretos, ac idem negotio congruentes, de quibus hi, quibus assignati fuerint, merito valeant consolari, sublata difficultate qualibet, assignare procures, & nihilominus tam tu, quàm vos alij Priores, subpriores conuentuales, ac vicarii, quoties ab eisdem fratribus, quibus dictum est commissum negotium, ac committeretur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiam fratribus eiusdem ordinis, præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere cureris: ita quod præfatum negotium nullam ex negligentia vestra dilationem capiat, sed potius ex diligentia continuum suscipiat incrementum. **B** Datum apud Urbem veterem vii, Calen. Nouemb. Pontificatus nostri Anno secundo.

CLEMENS PAPA IIII.

Præcipit, vt Inquisitores compellant seculares magistratus, quarumlibet ciuitatum, & locorum per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, monitione præmissa, vt faciant conscribi in suis capitularibus, & inuiolabiliter custodiri constitutiones Innocentij iij. non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, quod excommunicari nequeant, vel eorum terræ interdicti.

C **L E M E N S** Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Prædicatorum, & Minorum ordinum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis per Italiam auctoritate Sedis Apostolicæ deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1265.

A D extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superfeminante illa licentius his diebus homine inimico, tanto studiosius, iuxta commissam nobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligere eadem in necem catholici seminis peruagari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitia operarios conseruant, stentque firmiter Ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, Constitutiones quædam felices recordationis Innocentius Papa prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & tam ipse, quàm felices memoriæ Alexander Papa prædecessor noster, Dilectis filiis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum Castorum, aliorumque locorum per Italiam constitutis mandarunt, vt constitutiones ipsas, in suis conscribi Capitularibus facerent, & exacta diligentia obseruarent: vnde prædictis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus, damus nostris litteris in mandatis, vt ipsi & singuli eorum constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus per dictum Alexandrum prædecessorem nostrum, & etiam per nos factas, conscribi in suis capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc Sanctam Ecclesiam extollentem, sine aliqua omissione procedant. Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Potestates siue Rectores, Consules, Capitanei, Antiani, Consilia & communitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos & singuli vestrum, illos, & singulos eorum, infra designatos vobis limites, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras eorum, monitione præmissa appellatione remota cogatis. Non obstante si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quod personæ excommunicari, ac ciuitates, castra, terræ, & loca ipsorum interdicti non possint, siue qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus præsentium impediti valeat vel differri, & de qua cuiusque toto tenore, de verbo ad verbum specialem, & expressam in nostris litteris oporteat fieri mentionem: & constitutione de duabus dictis edita in Concilio generali. **D** **E** Dat. Perusij xv. Kalen. Febr. Pontificatus nostri Anno primo.

Ex Archiuo conuentu S. Francisci de Assisio.

† Hæc constitutiones incipiunt Ad extirpanda, & supra sunt insertæ.

I D E M.

Minister prouincialis de consilio discretorum fratrum sui ordinis Inquisitores idoneos eligat, quibus præcipiat in virtute sanctæ obedientiæ, vt Inquisitionis officium in locis sibi commissis viriliter exercean contra hæreticos, credentes fautores, defensores, & receptatores eorum iuxta formam in alijs litteris expressam. Quod si ex aliqua causa aliquis Inquisitor fuerit amouendus, eo amoto de consilio discretorum alium substituat cum pari auctoritate & potestate: idem faciat Inquisitore mortuo.

Hoc

Hoc priuilegium tributum Ministris Generalibus, & Prouincialibus Prędicatorum, & Minorũ ordinum eligendi, deponendi, & substituendi Inquisitores in suis prouincijs, prius etiã concessit Innocentius iiii. rescripto incipiente. Odore suauis, quod nos vidimus authenticũ. Iam hoc ipsum priuilegiũ transmissum ab eodem Clemente iiii. fratrib. Prędicatoribus, vidimus in Archiuio inquisitionis Bononięsis, datum Perusij xv. Kalen. Nouemb. Pontificatus sui, anno primo, quo tribuit potestatem eligendi octo Inquisitores; Benedictus vñdecimus decẽ adiecit, rescripto incipiente: Licet olim. quod item vidimus in inquisitione Bononiensi. Ceterum nunc nec Ministri ordinum Generales nec Prouinciales solẽt inquisitores eligere, nec deponere, mutare, vel transferre, inconsulto sacrosanctę, & generalis Romanę inquisitionis Senatu: imò vero hodie Cardinales Generales inquisitores ista conficiunt.

Edita anno Domini 1265.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis. Concordat rescriptum Innocentij iiii. Licet ex omnibus rescriptis, sup.

Fymericus in Directorio. 3. p. 49. & seq.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio... Ministro Prouinciali fratrum ordinis Minorum in administratione beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem. **L**ICET ex omnibus mundi partibus, quę Christiana religione censentur, teneamur ex officii nostri debito extirpare lethiferã pestem hæreticę prauitatis; in Italia tamen imminet nobis hæc sollicitudo propensius, vbi eandem pestem propter malitiam temporis, quę in detrimentum fidei Catholicę peruersa genimina germinauit, ex vicinitate persensimus aabundantius succreuisse. Cupientes igitur in Spoletan. Fulginat. Assisinat. Nuocerin. vsque ad montes Apeninos dumtaxat, Evgubin. Ciuitate Castel, Perusin. Tudertin. Amelien. Narnien. & Interannen. Ciuitatibus, & diocesis suis, necnon & terris Machilon. & Amiterni, & dominorum de Monticellis, & Sumatis, ac etiam inde Arquate, & Tusi Castris, & Arce de Salli, & eorum pertinentis Reatin. & Alculan. diocesis. per aliquos de fratribus tui ordinis partem super hoc nostrę sollicitudinis adimpleri, discretionis tuę per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus de consilio aliquorum discretorum fratrum ipsius ordinis, eligas duos de fratribus eiusdem ordinis tuę administrationis, idoneos ad huiusmodi opus Dominicum exequendum, eisque in virtute obedientię districtę Apostolica præcipere auctoritate procures, vt Inquisitionis officium in locis prædictis, contra hæreticos, credentes, fautores, defensores, & receptatores eorum, iuxta formam in alijs litteris nostris expressam, quas fratribus prædicti ordinis Inquisitoribus huiusmodi prauitatis, in eisdem locis deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto Inquisitionis officio destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim prædictos duos fratres, quos ad hoc elegeris, & vtrumque ipsorum, præfatum officium exequi, iuxta formam in litteris ipsis expressam, ac ipsos illam potestatem, & auctoritatem plenarię habere volumus, quę in eisdem litteris continetur.

Si vero tu vel vicarius tuus te absente, aliquem Inquisitorum huiusmodi, ex aliqua forte causa nonnunquam fore videritis amouendum, ipsum amoueatis, & substituatis loco eius alium, quem similem potestatem, & auctoritatem habere volumus, quoties vobis deliberatione cum aliquibus discretis fratribus dicti ordinis præhabita, hoc fore videbitur faciendum: & si aliquem vel aliquos Inquisitorum ipsorum decedere fortẽ contigerit. Nos substituendi de consilio aliquorum discretorum fratrum eiusdem ordinis, alium vel alios loco illius vel illorum qui decesserint, ita quod huiusmodi substituti eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, tibi dictoque vicario si tu absens fueris, plenam, & liberam concedimus tenore presentium facultatem. Datum Perusij iij. Kalen. Octobris, Pontificatus nostri Anno primo.

Io. de Camp.
pro Cur.

I D E M.

Fredericus Romanorum Imperator eius nominis secundus, ad annos Domini 1220. ad Imperij dignitatem euectus, non multo post tempore ab Honorio III. Romę Imperij diademã honorificę accepit. hic Fredericus quo anno Imperator est pronuntiatus, Patani multas leges tulit in fauorem Ecclesię, & contra hæreticam prauitatem, quas multi Romani Pontifices confirmarunt, videlicet Innocentius III. anno Domini, 1253. & Alexander III. anno Domini 1258. & Clemens III. in presenti rescripto anno Domini 1265. quas nominatim etiam suis rescriptis inserunt, & penitus obseruari iubent.

Eas leges in rescripto Innocentij iiii. insertas supra curauimus imprimendas: sed quoniam tunc defuerunt authentica seu originalia exempla in nonnullis variatum fuerat, & propterea consulto sublata omni lectionis varietate, & incertitudinis scrupulo alias duximus imprimendas.

Edita anno Domini 1265.

Ex Archiuio conuentus sancti Francisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus olim Romanorum Imperator, & tunc in Ecclesię Romanę deuotione persistens, promulgauerit Paduę quasdam leges

Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

45

A ges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa, Nos illas, quas felicis recordationis Innocentius IIII. & Alexander IIII. Romani Pontifices prædecessores nostri voluerunt ad robur fidei ac dei ac salutem fideliæ obseruari, prout ipsius Alexandri Papæ litteris perspeximus contineri, volentes, in vestris Capitularibus annotari, Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, in vestris conscribi Capitularibus singuli faciatis, nullis inde temporibus abolendas; Ciuitates vel loca quibus præstis, districtu quoque seu terras vestræ ditioni subiectas, secundum eas ab heretica seditione solite purgaturi.

Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

F R E D E R I C V S D E I G R A T I A

B Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Sicilia Rex, Dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque Prælatibus Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium constitutis, præsentis litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

C O M M I S S I nobis cœlitus cura regiminis, & Imperialis, cui dante Domino præsidemus fastigium dignitatis, materiale quo diuissim à Sacerdotio fungimur gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hereticæ prauitatis exigunt exerendum: vt perfidiæ vipereos filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia persequamur, maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaq; sancientes, vt heretici quocunque nomine censeantur, vbicunq; per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detruantur. Præterea, quicunque heretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxe fidei zelatores: hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei Sacramenta & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum hereticorum errorem callidus hostis suscitatur aduocatos, vel parat illicitos defensores, maxime cum facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in vno loco de heresi, ad alia loca se transferuntur, vt cautiùs possint effundere, virus hereticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: & super hoc per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de heresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euident testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hereticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo heresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contineret eiusdem morbi spontaneam incurere recidiam. vt sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat.

Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab hereticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem, penitus amouemus; volentes vt de finibus Imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hereticæ labis genimina modis omnibus deleantur.

Ceterum, quia quanto maiora diuini nutum serationis accepimus, & altiore locum præ filijs hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius iustiusq; contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores prouocamur: eorundem hereticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum heredes, & posteros, vsque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis, & honoribus, Imperiali authoritate priuantes: vt in paterni memoria criminis continuo merore tabescant: vere scientes, quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter vliscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternæ heresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacunque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceant innocentie filiorum. Ad hæc, notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus Imperij nostri contra hereticos deputatos; ceteros quoque qui ad hereticos iudicandos accesserint, nisi ali-

Exod. c. c. 20.
§. 9.

§. 10.

si aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, cundo, morando, & redeundo, sub nostri imperij speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium Imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestrae mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurfu haereticorum eis insidiantium conseruantes idemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negocijs exequendis. Haereticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticae damnationis iudicium, poenam subeant, quam merentur: Scituri quod in executione ipsius negocij, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperij nouam & insolitam haereticam prauitatis infamiam opem, & operam, vna cum eisdem fratribus praestiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduae xxij. Februarij, xii. Indictione.

FREDERICVS DEI GRATIA ETC.

IN CONSVTILEM tunicam Dei nostri dissuere conantur haeretici, & vocabuli vitio seruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem: & oues à Petri custodia, cui pascenda à pastore bono sunt creditae, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo usque mansuetudinem praetendentes ouium, quousque ouile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitiae, & fraudis auctore, ad animam simplices destinati. Hi colubri; qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: ut vite cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt, & mortis poculum velut quoddam durissimum venenum immiscunt. Horum sectae veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatae nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentae ut vel ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis aeternae, sub vno contextu nequitiae insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsi sub spe spiritualis alimonie, haereticæ prauitatis oblectamenta ministrant. Crudelius etiam feriunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent euadere, vite prodigi, & necis improvidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dictu durissimum) superstites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debita ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore delusionem fidei Christianæ, prope Roman. Ecclesiam, quæ caput Ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italiae finibus, praesertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare; iamque usque ad regnum nostrum Siciliae suæ perfidiæ riuulos deriuarunt.

l. Manichæos.
C. de haeret.

l. penult. C. ad
leg. Iul. maiest.
§. interdum. In
tit. de haeredi.
quæ ab intest.
defer.

Quod acerbissimum reputantes, Statuimus in primis, ut crimen haereseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine lese maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicij potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in praedicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari.

Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores; & per officiales nostros sicut & alios malefactores inquiri; ac Inquisitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prelati examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrofi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis; sed in erroris concepta instantia perseuerent, presentis nostræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, aliosque haereticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant: ut viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus, quod in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ex quo poenam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire praesumat: quod qui fecerint, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduae xxij. Febr. xij. Indictione,

A IMPERATOR FREDERICVS

Semper Augustus, &c.

PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt Lu. 1. à pœna alios possint eximere, de se vel vt improvidi nō formidāt publicatis bonis omni- §. 1. bus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nulla- §. 2. renus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifestè probatur, in fidei premium quam agnouit, famæ pristinae de Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS

B contra Patarenos edita, per eundem Fredericum Illustrum virum Romanorum Impe- ratorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ Regem.

CATHAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passagi- nos, Iosepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Vval- denses, Roncarolos, Communellos, Vvarinos, & Ortholenos, cum illis de Aqua nigra, & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vltius reuer- rantur: ita quod filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam inno- centiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames, & banniti ab omnibus habeantur: §. 3. ita quod si per annum permanserint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quod amodo quan- docunque quis fuerit in perpetuum potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles, & inanes. Si vero dominus temporalis requi- situs, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tem- pore monitionis elapsam, terram ipsius exponimus catholicis occupandam, qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure dominijs §. 5. temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat eadem nihilominus lege seruata eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, re- ceptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: Statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis suc- cessionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audien- tiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius §. 6. instrumenta coniecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adijcimus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit, & quod domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituen- da. Datum Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

Rex regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et vt à professione vel vita naufragantes legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus. Dat. Perusij xi. Kalen. Nouemb. Pontificatus nostri Anno primo.

Tybi. de Cur.

I D E M.

Innocentius III. Pontifex Maximus Anno Domini. 1252. ad extirpandas hereses, copiosas ac saluber- rimas constitutiones edidit, quas direxit ad ciuitatum magistratus seculares, iubens vt iuxta ordinē, & præscriptum earum aduersus hæreticos procederetur. eas constitutiones Alelexander iiij. Anno Domini 1259. repetit, & confirmat rescripto quoque suo pariter inserit: tandem Clemens III. Anno Domini. 1265. easdem cum quibusdam adiectionibus modificationibus, & declarationibus, etiam confirmavit, & suo huius præsentis rescripto inseruit.

Eas

Eas antea in hoc bullario imprimendas curauimus, sed destituti rescripto authenticò, in nonnullis est variatum: quare ut omnis procul abesset incertitudo, visum est iuxta veritatem originalis, illis sublati has authentica apponere.

Edita anno Do-
mini 1269.

Ex Archiuo co-
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantiù solito succreuerunt, superseminante illa libentius his diebus homine inimico, tanto studio- sius, iuxta commissam nobis sollicitudinem inludare proponimus, quanto perniciosius negligere- mus eadem in necem catholici seminis peruari. Ut autem aduersus huiusmodi nequitia opera- rios confurgant, stentque firmiter Ecclesie filij ac orthodoxe fidei zelatores, Constitutiones quas- dam felicis recordationis Innocentius Papa III. prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pe- stis edidit, & in capitularibus vestris, tam ipse, quam felicis memorie Alexander Papa prædecessor noster conscribi, ac à vobis exacta diligentia obseruari mandarunt: quæ seriatim inferius continen- tur. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus, per dictum Alexan- drum prædecessorem, & etiam per nos factas, conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: Alioquin dilectis filiis Prædicatorum, & Minorum or- dinum fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & eorum singulis per Italiam deputatis auctori- tate Sedis Apostolicæ, & in posterum deputandis, damus nostris litteris in mandatis: ut infra designa- toreis limites, singulos vestrum ad id, per excommunicationem in personas, & interdictum in ter- ram appellatione remota compellant.

Constitutiones autem hæ sunt.

Magistratus iu-
rent, quod le-
ges in hæreti-
cos latas obser-
uabunt.

Pena magistra-
tuum non ser-
uantium leges
contra hæreti-
cos latas.

Hæretici ban-
no supponantur.

Hæreticos qui-
libet capere po-
test.

Ministri eligan-
tur ad rapien-
dos hæreticos.

Statuimus ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Cōsules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsent, vel loco alij ad præsent, aut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent præcisè ac sine tenore ali- quo attendere inuolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quam in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas infra- scriptas constitutiones, & super his præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, vel re- gimine succedentibus iuramenta. Que qui præstare noluerit, pro Potestate, Capitaneo, seu Consule vel Rectore nullatenus habeatur, & quæ ut Potestas, Capitaneus, Consul, vel Rector fecerit, nullam penitus habeant firmitatem. Nec ullus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Quod si potestas, Capitaneus, vel aliquis prædictorum constitutiones ipsas & singula in eis con- tenta seruare noluerit vel neglexerit, præter notam perituri, & perpetuam iacturam infamiae, ducen- tarum Marcarum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in utilitatem communis cui præest, integre conuertatur, & nihilominus ut periturus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spoliatur. Nec ulterius Potestas, Capitaneus, Con- sul, seu Rector habeatur in aliquo: aut de cætero ad aliquam dignitatem vel officium publicum vlla- tenus assumatur.

Idem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, Rector, vel quiuis alij ad regimen cuiuslibet Ciuita- tis, vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno Ciuitatis, vel loci supponat, tamquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocumque no- mine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare.

Præcipiant autem, quod nullus hæreticus, vel hæretica de cætero habiter vel moretur, aut subsistat in Ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicumque ipsum, vel ipsam inue- nerit, libere capiat, & capere possit impune, & omnes res mobiles ipsius, vel ipsorum penes eos inuen- tas eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint ad hoc officium specialiter deputati.

Idem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel quiuis alij huiusmodi, infra octo dies post introitum regiminis sui duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos serui- tores, vel quotquot fuerint necessarii instituere teneantur, quos diocesanus, si præsent extiterit, & in- teresse voluerit, & duo fratres Prædicatorum, & duo Minorum ordinum ad hoc a suis Prioribus & guar- dianis si cōuentus ibi fuerint eorumdem ordinum deputati, seu Inquisitores, vel Inquisitor prauitatis hæreticæ duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæ- reticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate, vel alio loco, quam in tota eius iurisdictione atque districtu plenarie adimpleri, et eos ducere, & duci facere in potestatem diocesani, vel eius Vicarii, seu Inquisitorum, vel Inquisitoris.

Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij ad huiusmodi regimen de- putati

A putati, quilibet in expensis Communis, cui præst, facere duci eoldem hereticos ita captos quocumque diœcesanus, vel eius Vicarius, seu inquisitores, vel inquisitor prædicti in iurisdictione, vel districtu diœcesani Episcopi, seu Ciuitatis, vel loci voluerint illos duci.

Expensis communis hæretici capti ducantur. Officialibus fides adhibeatur.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, vbi duo, vel tres, seu plures præsentés fuerint ex eisdem.

Porro cum Officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinent plenius pareatur, & tam dicti duodecim quàm seruitores, & notarij prætaxati simul, vel diuisim plenariam præcipiendi sub pœnis, & bannis taxatis, & expressis in constitutionibus infra scriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant Potestatem.

Officiales iurēt fideliter agere. Officialium potestas.

B Possint autem officiales prædicti Communitati, Castri, Burgi, seu Villæ præcipere sub pœna, & banno vsque ad ducentas Marchas argenti, & vltra ad arbitrium Potestatis, seu Rectoris ciuitatis, vel loci in cuius districtu, vel iurisdictione fuerint, quòd Potestati, seu Rectori, vel diœcesano, aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut inquisitori hereticorum præsentent infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hereticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos. Et Potestas, seu Rector à non seruantibus præceptum, pœnam vel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem vel Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi quocumque vocabulo censeantur, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium.

Quòd si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus pro suis officijs exequendis à communi ciuitatis, vel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes.

Officiales seruētur indemnes.

C Nec ipsi officiales, vel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de ijs quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diœcesano, & inquisitoribus, vel inquisitori videbitur expedire.

Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis Potestas, vel quicumque ipsius Ciuitatis, vel loci regimini præfuerit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in alijs sex mensibus sequentibus exequantur.

Officiales quanto tempore durent.

Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exiuerint Ciuitatem, aut locum, pro hoc officio exequendo vnique pro qualibet die duo solidi Prouenien. Senatus vel Imperialium in pecunia numerata: quos Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, aut alius huiusmodi teneantur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium postquam redierint ad eandem Ciuitatem, vel locum.

Officialibus vn de satisfieri debeat.

Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptatorum eorum quæ occupauerint: & mulctarum, ad quas fuerint condemnati, secundum quod inferius continetur: Et hoc salario sint contenti.

D Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediatur, vel impedire possit, vilo modo officium, vel etiam exercitium compellantur.

Nullum etiam statutum conditum, vel condendum, eorum officium vilo modo valeat impedire.

Et si quis horum officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum diœcesano & fratribus supradictis visus fuerit amouendus: ipsum ad mandatum, vel dictum eorum teneatur amouere Potestas, Capitaneus, vel quicuius alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Officiales quando & per quos amouendi.

Quòd si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiae perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectorem, seu alium similem ad diœcesan. & dictorum fratrum, vel inquisitorum, seu inquisitoris arbitrium puniatur.

Officialium ini quorum pœna.

E Potestas vero militem suum, vel alium assessorem, si diœcesanus, vel eius Vicarius, aut inquisitores, vel inquisitor auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, seu dicti officiales petierint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Quilibet etiam si præsens in terra, uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quàm in iurisdictione, & districtu quolibet dare ipsis officialibus, & eorum socijs consilium, & iuuamen quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, uel spoliare, aut inquirere, seu domum, uel locum, aut aditum aliquem intrare pro hæreticis capiendis sub librarum vigintriquinque Prouenien. uel Imperialium pœna, uel banno: vniuersitas autem Castri, uel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta. Villæ vero vigintriquinque Prouenien. uel Imperialium pro qualibet uice soluenda in pecunia numerata.

Omnes præstent auxilium officialibus.

Quicumque autem hæreticum, uel hæreticam captum, uel captam auferre de manibus capiendum, uel capientis ausus fuerit, uel defendere ne capiat, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, uel Curiam, seu locum aliquem ne capiat, & inquiratur ibidem, iuxta legem Pa-

Pœna prohibētium ne hæretici capiantur.

duę promulgatam per quondam Fredericum olim Romanorum Imperatorem publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur.

Domus in qua sunt heretici destruitur.

Et domus illa, à qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario vnà cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœcesano quando inquisitorum, vel inquisitoris præsencia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfata domus dominum in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam eum non esse credentem, vel receptatorem, aut defensor rem, siue fauctorem hereticorum, seu de heretica labe suspectum.

Bona reperta in domibus hereticorum capientium sunt.

Et bona quę ibi reperta fuerint fiant capientium vel inquirentium, ac si heretici fuissent ibidem inuenti: nisi forte prædictis, (vt dictum est) legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm Domini domus eiusdem.

Et tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditionem specialem Burgus, vel Castrum componat communi, in cuius districtu est, libras Ducentas, & Villa libras Centum, & Vicinia tam Burgi quàm Castri, & Ciuitatis libras Quinquaginta Prouenien, siue Imperialium in pecunia numerata: nisi infra quintum diem ipsos defensores, vel defensorem hereticorum Potestati vel Rectori captos duxerint personaliter præsentandos: vel nisi forsan per legitimas probationes diœcesan. vel in eius absentia ipsius Vicario, vnà cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœces. quando inquisitorum aut inquisitoris præsencia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quòd ipsum vel ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem & præsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse sollicitudinem & cautelam.

Heretici seorsum ab alijs in tanto carcere custodiantur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi omnes hereticos & hereticas, qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis communis ciuitatis, vel loci cui præsunt per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano si præsens fuerit, & fratribus supradictis, vel inquisitoribus, seu inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus, & hantibus, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Pœna assignantium non hereticos pro hereticis.

Si quando aliqui, vel aliquę non heretici pro captis hereticis ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & heretici nihilominus reddi, & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegentur.

Capti heretici iudicibus ecclesiasticis præsententur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, seu quicquid alij huiusmodi cum bono, & securo comitatu omnes hereticos quocumq; nomine censeantur, infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesano vel eius speciali Vicario, seu hereticorum inquisitoribus, vel inquisitori præsentare pro examinatione de ipsis, & eorum heresi faciendam.

Damnatos de heresi recipiendi puniendos.

Damnatos vero de heresi per diœcesanum vel eius Vicarium, seu inquisitores, vel inquisitorem prædictos, Potestas, Capitaneus, vel alij eorum supradicti, vel eius, seu eorum nuntius specialis, eos animaduersione debita puniendos sibi relictos statim recipere teneantur.

Teneantur præterea Potestas, Capitaneus, Consules, aut Rector, vel alij huiusmodi omnes hereticos quos captos habuerint, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianę, errores suos expresse fateri, & accusare alios hereticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quę fecerunt.

Domus in qua reperti sunt heretici destruitur.

Domus autem in qua repertus fuerit hereticus, vel heretica, sine vlla spe reedificandi funditus destruat: nisi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperti: & si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum vna eademq; domus interdum diuersis, & coherentibus mansionibus distinguatur, omnes illę domus appendices, siue in domo illa siue in eius appendicibus hereticus, vel heretica deprehensus fuerit, similiter destruantur: & bona quę fuerint inuenta in domo illa, ipsiusque appendicibus (nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum earundem constiterit) publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in huiusmodi officio constituti.

Pœna eius in cuius domo reperti fuerint heretici.

Et insuper dominus domus illius præter notam infamię perpetuę, quam incurrat, componat communi ciuitatis vel loci quinquaginta libras Prouenien. vel Imperialium, in pecunia numerata: quam si non soluerit, in perpetuum carcerem detrudatur.

Quę autem de domorum & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impositione faciendę, dominis domuum earundem præmissa sunt, volumus obseruari: nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario, vnà cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris præsencia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfatarum domorum dominos in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: Ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fauctores hereticorum, seu de heretica labe suspectos: quos nec in domibus vel appendicibus, nec in bonis eisdem, seu quouis modo puniri volumus: si vt dictum est, apparuerint innocentes.

Burgus autem ille seu castrum, in quo heretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciui-

A ni ciuitatis vel loci in cuius districtu est, cētum libras, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi, quàm castri & ciuitatis libras vigintiquinque Prouenien. vel Imperialium, in pecunia numerata nisi infra quintum diem receptatores ipsorum captos præsentauerint Potestati, siue cuius alij præfidenti eiusdem regimini ciuitatis: nisi forsan per legitimas probationes diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario, vnâ cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quodd ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem, & præsentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse sollicitudinem, & cautelam.

Quicumque vero deprehensus fuerit dare alicui hæretico consilium vel auxilium seu fauorē præter aliam pœnam superius & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum, tanquam hæretici puniantur.

pena eorum qui hæreticis auxiliantur.

Testamenta eorum qui hæretici decesserunt, nullius volumus esse momenti.

Teneantur insuper Potestas, siue Capitaneus, Consules, seu Rector vel quiuus alius præficiens regimini ciuitatis vel loci, nomina virorum omnium qui de hæresi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnus tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & aliū diœcesanus, & tertium Fratres Prædicatores, & quartum Fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter faciat recitari.

Nomina damnatorum de hæresi in 4 libris annotentur.

Teneatur quoque Potestas seu Rector, vel quicumque regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare: eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Filij damnatorum ad nullum officium vel beneficium admittantur.

Teneatur præterea Potestas seu Rector, vel quiuus alius huiusmodi regimini præficiens, vnū de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præfens, & inquisitores seu inquisitor prædicti auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, mittere cum eis quodcumque voluerint, in iurisdictione ciuitatis vel loci ac eius districtu. Qui assessor secundum quod prædictis inquisitoribus, seu inquisitori visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonij viros, vel totam viciniam (si eis videbitur) iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos scierint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum: eos dictis inquisitoribus siue inquisitori studeant indicare.

Ipsi autem Potestas, Consules, siue Rector seu quiuus alij regimini præficientes, purgare teneantur ab hæretica sceditate ciuitatem vel locum, cui præfuerint, totamque terram vel districtum suæ ditionis, secundum leges per quondam Fredericum, olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ Ecclesiæ persistentem Paduæ promulgatas contra hæreticam prauitatem: & earum tenores facere in suis annotari capitularibus, nullis inde temporibus abolendos.

Magistratus sacculares terram purgent ab hæretica sceditate.

Teneatur insuper Potestas, seu quiuus Rector ciuitatis vel loci quocumque vocabulo nuncupetur, in destructione domorum & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis consignandis diuidendis, & de quibus superius dicitur, infra viginti dies postquam accusatio siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu: & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. Et eos qui soluere non poterint, banno maleficii supponere, & donec soluant, in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur.

Condemnationum executio intra quot tempus fieri debeat.

Insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcumque diœcesanus, vel eius Vicarius, & dicti inquisitores seu inquisitor hæreticorum voluerint, ad hæc peragēda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi vllō modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

Pene nullo modo relaxentur.

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus Consul, seu quiuus alius rector, omnia bona hæreticorum, & receptatorum eorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata, seu inuenta: & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, & lapides, & regulas domorum & turrium quæ occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune ciuitatis seu loci. Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint. Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & inquisitoribus vel inquisitori videbitur referuanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, vel condendo.

Bona hæreticorum qualiter diuidantur.

Bona hereticorum confiscata vendantur, & per quos,

Teneatur præterea Potestas, vel Rector ciuitatis seu loci alterius, vendere bona fide, cum consilio & assensu inquisitorum vel inquisitoris, bona quæ confiscantur occasione hæreticæ prauitatis, infra tres menses post confiscationem huiusmodi: quod si non fecerit, præmissas pœnas eo ipso incurrat. Et nihilominus inquisitores, vel inquisitor libere vendere illa valeat, inquisito consilio diœcesan, vel eius Vicarij, si præsens non fuerit, & duorum fratrum Prædicatorum & totidem Minorum ordinum, quos prior & guardianus, si conuentus ibidem fuerint, eorundem ordinem, ad hoc duxerint eligendos. Et emptores bonorum huiusmodi illa libere ac licite habeant & possideant: & verum ipsorum bonorum dominium, per emptionem huiusmodi transferatur ad ipsos.

Pœna non seruantiu has constitutiones.

Si quis autem de cætero aliquid istorum statutorum, seu constitutionum attentauerit delere, diminueri, vel mutare, sine auctoritate Sedis Apostolicæ specialiter: Potestas, Capitaneus, seu Consul, vel alius cuius Rector, qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco, teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum & fautorem, secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare, atque punire in libris quinquaginta Prouenientium, vel Imperialium in pecunia numerata. Quam si exigere non poterit, eum maleficij banno supponat: de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

Qui Magistratu fuit præcedentem Potestatis Syndicus.

Teneatur sane Potestas, siue Capitaneus, Consul, seu cuius Rector infra duodecim dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem vel Rectorem, & eius etiã assessores, per tres viros catholicos, & fideles, quos infra tres dies regiminis supradicti eligant vnã cum diœcesano Fratres Prædicatores & Minores a suis Priore ac Guardiano pariter assignati, seu inquisitores vel inquisitor hæreticæ prauitatis de omnibus his, quæ in statutis istis, seu constitutionibus & legibus antedictis contra hæreticos & eorum complices editis continentur: & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis, quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate, non obstante si per aliquam licentiam Consilij vel alterius cuiuslibet, a syndicatione fuerint absoluti. Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Statuta his constitutionibus aduersa deleantur.

Cæterum teneatur Potestas, siue Capitaneus, Consul, aut cuius Rector cuiuslibet ciuitatis vel loci, delere seu abradere penitus de statutis, & capitularibus Communis, quodcunque statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus seu statutis & legibus memoratis, siue quomodolibet obuiare. Et in principio, & in medio sui regiminis hæc statuta seu constitutiones & leges ipsos in publica concione solemniter facere recitari: & etiam in alijs locis extra ciuitatem suam seu locum, sicut diœcesan. seu inquisitoribus siue inquisitori videbitur expedire.

Hæc constitutiones publice recitentur. Exdem in 4. libris scribantur.

Porro hæc omnia statuta seu constitutiones, & leges præfatæ, & si quæ aliæ contra hæreticos & eorum complices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus vnus debeant tenoris contineri, quorum vnus sit in statuto communis cuiuslibet ciuitatis seu loci: secundum apud diœcesanum: tertium apud Fratres Prædicatores: quartum apud Fratres Minores cui omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Datum Perusij iij. Non Nouemb. Pontificatus nostri anno primo.

De Cur.

Ger. p.

N I C O L A V S I I I.

Pœna multa feruntur in hæreticos & eorum complices, quæ etiam continentur in titulis de hereticis in Decretalibus & Sexto. Eiusdem argumenti prorsus extat aliud rescriptum Gregorij I X. Innocentij I I I. & Alexandri I I I I. relat. ab Eymérico in directorio inquisit. par. 2.

Edita anno Dñi mini 1281.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

N I C O L A V S. Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis Christi fidelibus, Salutem & Apostolicam benedictionem.

N O V E R I T vniuersitas vestra, quod nos excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepianos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscumque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Dammati vero per Ecclesiam seculari iudicio relinquuntur animaduersione debita puniendi. clericis prius a suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. Similiter statuentes vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum ex tunc ipso iure sit factus infamis; nec ad publicā officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem; nec ad hæreditatis successiōnem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententiā nullam obtineat firmitatem; nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur.

Excommunicamus & de hæreticis.

Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato

- A** damnato damnentur. & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint; anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur: Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacramenta: nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant; similiter hospitalarij, aut templarij, aut quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumperint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere,
- B** nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur, Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat iudicare confessori suo, vel alij quem credat ad prælati sui & inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire: alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij, vsque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur, quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos ex nunc priuamus beneficijs acquisitis, volentes vt tales & habitis perpetuo careant, & ad alia similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus: quorum parentes post emancipationem huiusmodi, adiuuium superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Dat. apud Urbem Veterem v. Non. Martij, Pontificatus nostri anno quarto.
- C**

c. 2 §. hæretici. de hæ. lib. 6.

N I C O L A V S † P A P A.

Prædicari iubet Euangelium Iudæis in terris Christianorum commorantibus, vt pulsa perfidia, Christianæ religionis veritatem agnoscant: conuersi ex Iudaismo prælati & domini temporalibus debent commendari, & humanissime tractari, nec debent molestari in personis aut rebus: qui conuerti noluerint, summo Pontifici sunt nuntiandi, vt opportunum remedium circa tales adhibeatur.

N I C O L A V S Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali fratrum Prædicatorum ordinis in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

V I N E A M Soreth velut electam plantauit dextera Dei patris, & omne semen verum seminavit in ipsa, Angelica custodia sepiuit illam, lapides nociuos abiecit ex ea.

- D** Hanc de Aegypto in luto & latere, sub iugo Pharaonis oppressam in signis & prodigijs transferens, dux itineris eius existens, in terram promissionis adduxit. Vineam enim Domini exercituum domus Israel est, viri Iuda delectabile germen eius. Hanc sic mire translata, quasi adhuc rudem campum vomere legali proscindens, prophetali doctrina sulcauit, & vt ipsam ad maruram frugem, id est, ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor, peccatorum spinis obsita, nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quæ sperabatur vt vnas educeret, labruscas eduxit; vnde sperabatur iudicium, processit iniquitas; vnde iustitia, inde clamor. Hæc est vinea in qua fici arbor, scilicet synagoga Iudæorum plantata, Euangelica veritate describitur; cuius plantator Christus, cætus Apostolicus † cultor existit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, vt fructum produceret expectata, infructuosa reperiata, cultori succidenda prædicatur. Nam nec tempore circumcisionis ad perfectam deducta est, quia circumcisionem animæ non quærebat; nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia tequebatur: nec tandem iustificata per Euangelij gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potius latorem gratiæ iustum, iniuste peremit, & quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne curantis & curæ refutauit antidotum; adeo vt nec verbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimmo nec ipsa Christi, & Dei corporali præsentia molliretur. Multifarie enim, multisque modis, olim Deus loquens antiquis ipsius synagoga patribus in prophetis, nouissime in fine temporum, locutus est ipsi & nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula: sed omnem escam abominata est anima eius: & idcirco iustè iusto Dei iudicio reprobata, exterminauit eam aper de silua, & singularis feris depastus est eam: Ablata est sepes eius, prostermata maceries, & in direptionem posita vt deserta: nec inuentus est in terris amplius locus eius.
- E**

† Cuius Nicolai sit hoc elegans rescriptum, nondum nobis constituit, quia ex Archetypo, cordula vetustate corrosa, plumbum appensum ceciderat: quia tamen non desunt coniectura Nicolai III. esse, ideo hic reposuimus, alij Nicolai IIII. esse suspicantur. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

† forte, Apostolici.

Ad Hebræos c. 1.

Psal. 106. Isai. 5. Psal. 144.

1. Tim. 2. Ioan. 12.

Verum quia miserationes Dei super omnia sua opera prædicantur, qui omnes saluos fieri, & neminem vult perire, qui se ipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri: qui exaltatus à terra, expansis in cruce manibus, ad se cuncta trahere Euangelica voce prædixit.

Nos licet immeriti, vicem eius tenentes in terris, qui etiam Iudaicam perfidiam, à sua misericordia A non repellit: libenter pro illius populi ob cæcatione labores appetimus, vt affectum nostrum diuina prosequente clementia, cognita veritatis luce, quæ Christus est, à suis tenebris eruantur. Porro quia Iudæorum ipsorum, quasi per vniuersum mundum, diuino iudicio, præuisa dispersio ipsos ad recipiendum Sacramenta fidei, ac doctrinam commodè in vnum conuenire non patitur, necessitate nos voluntarios urgente, compellimur per diuersas mundi partes, diuersos seminatores eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem vniuersaliter, & singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios sub spe diuinæ gratiæ, mentis nostræ oculos conuertentes, cum tui ordinis claritate reluceas, & credaris vbilibet per opera vtilia, & exempla laudabilia fructuosus: & ex data tibi diuinitus gratia scire te confidamus & posse fructus vberes in domo Domini germinare: Discretionis tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spiri- B tualis gratias elargiri, tales vmbra- rum tenebris obcæcatos, in commissa tibi prouincia, per te, ac alios fratres tui ordinis: quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probitatis virtutibus, circumspectione prouida, & experientia comprobata, idoneos esse cognoueris: & quorum industria atque doctrina diuinis donis à Domino fecundata intrepide pro catholica fide reluceat, & in sui claritate non titubet, sed tenebras mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas ceruices reprimat peruersorum: Iudæos eosdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & singulariter conuocanda semel & pluries, ac toties repetitis instantijs, quoties proficere posse putaueris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, salutaribus monitis, & discretis inductionibus, Euangelicis doctrinis informans, ipsos studeas, iuxta datam tibi à Domino gratiam fugatis tenebrarum nubibus, ad viam reducere claritatis: vt renati fonte baptismatis, reluceant in lumine vultus Christi, & ex inde choras angelicus delectetur. Tu quoque, ac alij, quos ad prosecutionem tanti negotij duxeris eligendos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem & gratiam, vbis de bono in melius vendiceris. Et vt affectum, quem ad salutem status ipsorum gerit mater Ecclesia percipiant per effectum: tu illo ex eis, quos ad susce- C ptionem sacri baptismatis gratia diuina perduxerit, Prælati, ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recom- mendes: vt Deo gratias in recuperata oue deperdita, & filio prodigo redeunti, vitulum exultationis, & gaudij exhibentes, eos charitatiue foveant, fauoribus muniant, benigne pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus, per Iudæos, vel alios indebite molestari permittant; quin potius in omnibus fauorabiliter ipsis assistant auxilijs opportunis. Sed si forte (quod absit,) aliqui ex ipsis, in eorum obstinata perfidia, perdurantes, & velut aspis surda, suas aures incredulas obtutantes, ne tui & illorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, vocem audiant: vt de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutes conuocationes, aspernanter effugerent, de istis (si tales inueneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorum domi- nio commorentur, nobis rescribere non omittas: vt circa pertinaces huiusmodi, de salutari eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Vt autem de præmissis audis nostris conceptibus, iuxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter commissum tibi negotium prosperetur, & qualem fructum seminata semina repromittant. Datum Viterbij ij. Non. Augusti. Pontificatus D nostri anno primo.

Concor. rescri-
ptu. Pauli III.
incip. Cupien-
tes. quod ha-
bes infra.

HONORIVS III.

Iubet vt Parmensis communitas citata sistat se coram Romano Pontifice receptura penas debitas; quia impetum vulgus eius ciuitatis fecit in inquisitorem hæreticæ prauitatis, ac in monasterium eiusdem, eo quod hæreticam quandam relapsam curia tradiderat seculari, vltimo supplicio feriendam.

Edita anno Do-
mini 1285.

Ex Archivio
Inquisitionis
Bononiensis.

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, honorabili fratri Episcopo Parmensi, Salutem & Apostolicam benedictionem.

OLIM, sicut accepimus, dilectus filius frater Florius ordinis Prædicatorum, E inquisitor hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ, à Sede Apostolica deputatus: quandam mulierem crimine dictæ prauitatis infectam, quam post abiurationem ipsius criminis, in idem compererat fuisse relapsam, de crimine ipso sententialiter exigente iustitia, legitime condemnauit: quæ subsequenter curiæ seculari relicta, de mandato Potestatis Parmensis, fuit propter hoc incendio deputata. Verum nonnulli, qui in loco incendij prædicti conuenerant, & etiam quamplures alij, ex diuersis prædictæ ciuitatis partibus confluentes, diabolico spiritu concitati, ad locum fratrum dicti ordinis, in ciuitate prædicta morantium hostiliter concurrerunt: ac in prædictum locum impetum facientes, valuas Ecclesiæ confringere, recta lapidibus obruere, & officinas loci eiusdem violenter ingredi præsumperunt: ac libris, vestibus, & rebus alijs eorundem fratrum inique direptis, nonnullos ipsorum verberibus, ac vulneribus affecerunt, quorum vnus post paucas dies, ex illatis sibi vulneribus expirauit. Vnde præfati fratres, his alijsque diuersis iniuriis, damnis, & grauaminibus per eisdem malefactores affecti, non audentes in prædicto lo- co,

A co, absque personarum periculo remanere, exinde cedentes malitia recesserunt. Cumque tam grauis excessus tamquam notorius, ad venerabilis fratris nostri L. Ostien. Episcopi, tunc in partibus illis Apostolicæ sedis legati, notitiam peruenisset, idem Episcopus intellecto, quod illi per quos tunc prædicta ciuitas regebatur, & commune ipsius ciuitatis, ad correctionem tam enormis, & euidentis facinoris, prout spectabat ad eos, procedere negligebant: Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consilium & commune ciuitatis eiusdem, per suas litteras sub certa forma citauit: vt iidem Potestas, & Capitaneus, vel eorum alter cum certo Ambassiatorum numero, & sufficienti syndico ciuitatis præfata, coram eodem Episcopo, certis loco & termino personaliter comparerent. Et licet dictus Capitaneus, cum quibusdam Ambasciatoribus & syndico in præfixo termino ad ipsius legati præsentiam accessisset: quia tamen iuxta formam citationis prædictæ, nullus pro dicto communi sufficiens syndicus comparuit coram eo, etiam post dictum terminum diebus pluribus expectatus: Idem Episcopus præfatos officiales & commune reputans contumaces, propter hoc in ipsos officiales & consiliarios ciuitatis eiusdem, excommunicationis, & in ciuitatem prædictam interdicti, sententias promulgauit. Postmodum vero Ambasciatoribus, & syndicis dicti Communis, fel. recor. Martino Papæ prædecessori nostro humiliter supplicantibus: vt cum officiales & commune ciuitatis ipsius, parati essent super huiusmodi contumacia eiusdem prædecessoris & Apostolicæ sedis mandato, & beneplacitis obedire: ac de stando iuri, super excessibus, offensis, & iniurijs supradictis impendere sufficientem, iuratoriam, & fideiussoriam cautionem, præfatas excommunicationis & interdicti sententias facere relaxari: prædecessor ipse volens in hac parte non asperitatem rigoris, sed lenitatem † mansuetudinis obseruare, cautio † lenitatem.

B modum vero Ambasciatoribus, & syndicis dicti Communis, fel. recor. Martino Papæ prædecessori nostro humiliter supplicantibus: vt cum officiales & commune ciuitatis ipsius, parati essent super huiusmodi contumacia eiusdem prædecessoris & Apostolicæ sedis mandato, & beneplacitis obedire: ac de stando iuri, super excessibus, offensis, & iniurijs supradictis impendere sufficientem, iuratoriam, & fideiussoriam cautionem, præfatas excommunicationis & interdicti sententias facere relaxari: prædecessor ipse volens in hac parte non asperitatem rigoris, sed lenitatem † mansuetudinis obseruare, cautio † lenitatem.

C nem eandem nomine Potestatis, Capitanei, & aliorum prædictorum, ab Ambasciatoribus & syndicis præfatis oblatam, & pro parte etiam adimpletam, admisit: tibi que suis dedit litteris in mandatis, vt receptis à præfato communi fideiussoribus idoneis, personis scilicet singularibus de mille Marchis argenti, quod super prædictis omnibus, dicti prædecessoris, & Ecclesiæ Romanæ mandatis & beneplacitis parerent omnino, illis quos eiusdem excommunicationis contingebat sententia, iuxta formam Ecclesiæ beneficii absolutionis impenderes, si illud à te humiliter postularent: ac interdictum huiusmodi sublata difficultate, auctoritate Apostolica relaxares, iniuncto talibus, quod de iure existeret iniungendum: & nihilominus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune præfatos, ex parte prædicti prædecessoris peremptorie citare curares, vt infra vnus mensis spatium post citationem tuam, per se vel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, coram prædecessore comparerent prædicto, super excessibus, offensis, & iniurijs huiusmodi ipsius prædecessoris & Apostolicæ Sedis beneplacitis parituri: ac facturi & recepturi super his, quod ordo exigeret rationis. tuque mandatum Apostolicum fuisti super hoc, iuxta formam per prædictas litteras tibi traditam executus. Et quamquam Potestas, Capitaneus, Anciani, Primicerij, consiliarij, & commune præfati, per syndicos infra huiusmodi terminum eis à te præfixum coram prædecessore comparuerint supradicto, nullus tamen in huiusmodi negotio vltius habitus est processus. Nos igitur in huiusmodi negotio iuxta officij nostri debitum efficaciter procedere intendentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune prædictæ ciuitatis, ex parte nostra per te, vel per alium, peremptorie citare procures,

D vt infra vnus mensis spatium post citationem huiusmodi, per se vel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, nostro se conspectui representant: super excessibus, offensis, & iniurijs supradictis, nostris & eiusdem sedis parituri beneplacitis & mandatis: ac facturi & recepturi super his, quod ordo dictauerit rationis. Diem vero citationis & formam, & quidquid inde feceris, nobis per tuas litteras harum seriem continentes, studeas fideliter intimare. Datum Romæ apud Sanctam Sabina, Non. Maij Pontificatus nostri anno primo.

HONORIVS PAPA IIII.

Filij hæreticorum, credentium, receptorum, fautorum, & defensorum, qui ad Ecclesiam reuertuntur, & pro culpa commissa ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recipiunt, quam vel ipsi perfecerunt, vel prosecutioni eius insistant, vel parati sunt dum viuunt ad recipiendam eandem, non obstante parentum peccato, si non sint de hæresi suspecti, & in deuotione ac fidelitate Ecclesiæ persistunt, ad omnia secularia officia & beneficia, etiam si dignitates existant, assumi libere valent: & si litterati sint, ad omnes ordines possunt promoueri.

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio fratri Galgano de Eugubio ordinis fratrum Minorum inquisitori hæreticæ prauitatis in Ducatu Spoletan. Salutem & Apostolicam benedictionem.

EXHIBITA nobis dilecti filij Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerij militis Spoletan. primo continebat, quod olim significantibus felicis recordationis Alexandro Papa prædecessori nostro inquisitoribus prauitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quod frequenter à Sede Apostolica committebatur eisdem, vt tam hæreticos credentes, fautores, & receptores hæreticorum, quam ipsorum filios & nepotes priuandi digni-

Consert ad cap.
statutum. 1. &
2. de hære. l. 6.

ratibus, personatibus, officiis publicis, & beneficiis Ecclesiasticis de diocesi norum, vel eis absenti- A
bus Vicariorum suorum consilio haberent liberam potestatem, & qualiter hoc deberet intelligi po-
stulantibus declarari; præfatus prædecessor eisdem Inquisitoribus per suas duxit litteras responden-
dum, quod de filiis, & nepotibus illorum hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui mo-
do tales esse probantur, intelligendum esse videbatur: Non autem illorum quos emendatos esse con-
staret, ac pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ poenitentiam recepisse, quam ipsi vel iam per-
fecerant vel humiliter prosecutioni eius instarent, vel parati fuerant dum viuerent ad recipiendum
eamdem. Verum licet Inquisitor prauitatis huiusmodi, tunc in partibus illis per Sedem Apostolicam
deputatus memoratum Philippum, qui sibi confessus extitit, quod cuidam hæretico reuerentiam fece-
rat, quædam contra fidem proferendo catholicam priuauerit bonis suis, ac idem Philippus iniunctam
sibi propter hoc ab eodem Inquisitore poenitentiam perfecit reuerenter, ac tandem sicut vere ca-
tholicus receptis Ecclesiasticis Sacramentis viam fuerit vniuersæ carnis ingressus, & ab Inquisitore B
præfato etiam absolutus: tamen... Potestas, Consilium, & Commune Spoletan. dictum Archionum
eiusque filios occasione præmissorum ad officia ciuitatis Spoletan. pro sua recusant admittere volun-
tate. Quare prælibatus Archionus nobis humiliter supplicauit, vt nos misericorditer attendentes,
quod idem Philippus sicut præmittitur tanquam verè Catholicus, & fidelis Ecclesiæ Romanæ dece-
sit, eundem Archionum & filios eius decerneremus iuxta præmissum eiusdem prædecessoris respon-
sum in aliquo puniri occasione huiusmodi non debere: sed eos ad omnia secularia officia & benefi-
cia ecclesiastica & dignitates, ac ad omnes ordines impedimento huiusmodi non obstante potius ad-
mittendos. Quia igitur de facto huiusmodi, & eius circumstantiis habere poteris notitiam plenio-
rem: nos gerentes de circumspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctorita-
te committimus, & mandamus, vt si diligenti Inquisitione præmissa prædicta inuenieris veritate ful-
ciri, & tibi etiam constiterit, quod præfati Archionus, & filij non sint de hæretica prauitate suspecti,
& in fidelitate, ad deuotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus C
conscientiam onerare, auctoritate nostra denuncies, & declares, quod propter præmissa vel eorum oc-
casione nihil eis possit obijci vel opponi, quin ad omnia secularia officia, & beneficia Ecclesiastica,
etiam si dignitates existant, illis non obstantibus assumi liberè valeant, & hi qui litterati esse noscuntur,
ad omnes ordines promoueri, prout secundum Deum, & honorem catholicæ fidei videris expedire.
Quicquid autem super his inuenieris, & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes litteras harum se-
xiem continentes fideliter studeas intimare.

M. de Rocca.

CLEMENS PAPA V.

*Clemens Papa V. commemoratis breuiter Apostaticis, & horrendis quibusdam Templariorum mili-
tum facinoribus, iubet Inquisitoribus, hinc expressis, vt Templarios in suis diocesis commorantes ca-
pi faciant, & bona eorum sequestrent, & terras seu vineas eorum colant, donec causa eorum expedia- D
tur, & quidquid fecerint sibi denuntient.*

Ex narratione huius rescripti constat, non rectè sentire eos, qui dicunt, iniuste fuisse Templarios con-
demnatos. vide Prætolum lib. 18. de sectis hæreticorum, cap. 4.

Edita anno Do-
mini 1308.

Ex Archiuo co-
mentus S. Fran-
cisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Inquisitoribus hæretica
prauitatis Patrimonij Beati Petri in Tuscia Marchiæ Anconitan. & Vallis Spoletan.
Romaniolæ, ac Massæ Trabariæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

PASTORALIS præminentia folio, disponente Domino, qui cuncta dispo-
nit, licet immeriti præsidentes, hoc præcipue feruenter appetimus, hoc votis arden-
tibus affectamus, vt circa gregis Domini custodiam submouendo noxia, & agen-
do profutura, animas Deo lucrificare, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Sanè iam pridem E
à nonnullis, quorum status humilis leues faciebat actores, & quibus non erat immerito in tam gran-
di arduoque negotio, sed in longè minori à maioris status, & auctoritatis hominibus aures dare diffi-
ciles perplexè, ac incerto, leuique murmure merito leuitate sui primitus contemnendo, contra Tem-
plariorum ordinem & professores ipsius submurmuratum extitit, quod alienati à ventre, factique de-
generes, in nonnullis à sanctæ, & catholicæ fidei institutis exorbitabant, & semitis. Sed alta medita-
tione pensato, quàm longo retro tempore idem ordo in conspectibus hominum, considerantium solum
quæ extra hominem sunt, multæ splenduerat nobilitatis gratia & decoris; quanta fidelium deuotio diu
vigerat apud eos, nulla dudum laborante infamia contra ipsos, quodque à suæ religionis exordio pu-
blice portauerant signum crucis, corpora exponentes, & bona contra hostes fidei pro defensione terræ
sanctæ Christi sanguine consecratæ, huiusmodi submurmurationibus, & susurrijs non erant faciliter au-
res credulæ adhibendæ: Tandè perducto ad aures charissimi in Christo filij nostri Philippi Regis Frã-
corum Illustris, & singuli Fratres eiusdè ordinis in principio professionis eorū expressis vobis abnegant
Domi-

Templariorum
horrenda faci-
noris.

- A** Dominum IESVM CHRISTVM, & adorant in suis Capitulis idolum alijsque se nefarijs immergentes, quæ narrando ruborem ingererent, idem Rex ad requisitionem Inquisitoris prauitatis hæreticæ in suo Regno generaliter à Sede Apostolica deputati, de Prælatorum, Baronum, & aliorum sapientum deliberatione solemni, Magistrum Maiorem, & alias singulares personas dicti ordinis, qui tunc erant in eius Regno, vna die excussa, & excogitata diligentia capi fecit, Ecclesiæ iudicio præsentandas, eorum bonis mobilibus, & immobilibus diligenti custodiæ assignatis, si dictus ordo conuictus legitime damnaretur, in terræ sanctæ subsidium deputandis: Alioquin fideliter pro ipso ordine conseruandis. Deinde præfatus Magister præsentibus Maioribus personis ecclesiasticis Paris, Magistris in Theologia, & alijs, corruptionem erroris abnegationis Christi in fratrum professionibus, contra primam institutionem ordinis, instigante Satana introductam, palam, & spontaneè est confessus: quam plurimi etiam Præceptores maiores, & Fratres dicti ordinis ex diuersi Regni Franciæ partibus, & aliqui etiam aliundè dicta scelera sunt confessi, veram tamen & non simulatam se de commissis habere poenitentiam asserentes, prout hæc nos per litteras dicti Regis accepimus, & ad nos fama publica deferente peruenit: Nos insuper nonnullos Fratres eiusdem ordinis magnæ generositatis, & auctoritatis viros, super prauitate iam dicta personaliter examinare curauimus, qui dictum facinus abnegationis IESV CHRISTI in ingressu dicti ordinis a se ipsis commissum sponte confessi sunt, plenarie coram nobis: & adiecit vnus ex eis, vidisse se quendam nobilem in præsentia Ducentorum dicti ordinis Fratrum, aut plurium, ex quibus centum, vel circa milites erant, ultra Mare videlicet in Regno Cypri per eundem Magistrum in Capitulo suo in Fratrem Templi receptum, eodem Magistro iubente prædictum in sua receptione hæreticum facinus commisisse. Licet autem si in agro dicti ordinis, qui putabatur esse virtutum, diabolica (sicut fertur) pullulauerint semina, graui nostra viscera commotione turbentur, tamen si præmissa veritate nitantur, decet & expedit, vt a vinea Domini Sabaoth postiferi palmites extirpentur, & anathema quodlibet à domo Domini expurgetur. Ad hæc itaque inuestiganda, vt lucide pateat si præmissa compleuerint opere, intendimus diligenter incumbere, & quantum fuerit ex alto permissum, efficaciter, omni sublata tarditate, & negligentia vigilare. Cæterum quia increbescente rumore, & insinuatione multorum accepimus prætorum infamiam criminum suscipere quasi continue incrementa, & ab hoc urgente conscientia nolumus, nec possumus, nec debemus, quin super his officij nostri debitum exequamur: Vobis omnibus, & singulis per Apostolica scripta mandamus, quatenus quàm citius post receptionem præsentium commodè poteritis, præmissis debita meditatione pensatis, sic prudenter & caute atque secrete studeatis omni diligentia adhibita ordinare, quòd omnes, & singulos Templarios Prouinciarum Patrimonij Beati Petri in Tuscia, Marchiæ Anconitan. Vallis Spoletan. Romaniolæ ac Massæ Trabariæ, & alios qui reperientur in ipsis, capi faciatis, eorumque bona mobilia, & immobilia, quæ ad vos peruenierint, per bonas personas, omni (maxime quò ad bona ipsa) suspitione carentes, meliori modo quo fieri poterit, donec vobis mandauerimus, aliud, nostro & Sedis Apostolicæ nomine, in locis tutis, & sub fida custodia, confectis exinde publicis inuentariis, custodiri ac etiam detineri. Prouisuri attentius, quòd terræ, ac vineæ Templariorum ipsorum, quæ ad manus vestras peruenierint, de bonis Templariorum ipsorum mobilibus ad vos peruenientibus, & de bonorum ipsorum fructibus, more solito excolantur, vt eadem bona ipsis si innocentes extiterint, alioquin pro terra sancta integre conferuentur: habituri vos taliter super his, quòd exinde præter humanæ laudis præconium, apud Deum, cuius in hac parte negotium agitur, gratiæ vobis proueniat incrementum: & nihilo minus ex hoc nostram, & Apostolicæ Sedis gratiam plenius promereri possitis. Quicquid autem super præmissis feceritis, & executioni mandaueritis, nobis quàm celerius ordinatis, quæ vobis iniunguntur, poteritis per vestras litteras intimare curetis. Datum Pictauis, x. Calen. Decemb. Pontificatus nostri anno tertio,

Templarij in Gallia vna die capiuntur.

Templarij coram i Domino papa facinora hæreticalia ispote confitentur.

Templarii in his tertijs commorantes capi iubentur.

IOANNES PAPA XXII.

Argumentum in Extrauagantem sequentem.

- E** Refert Nicolaus Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 2. quæst. 16. quòd postquàm Ioannes xxij. condemnauit hæreses de proprio & communi, quas Fraticelli, seu Begardi pertinaciter defendebant, editis aduersus eos duabus extrauagantibus, quarum initia sunt, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam, quæ leguntur hodie inter eius extrauagantes tit. de verborum significat. protinus multi fratres Minores in partibus Tusciæ, & insula Sicilia non obtemperantes prædictis extrauagantibus a vero ordine B. Francisci recesserunt, ac sibi in Ministrum Generalem elegerunt Henricum de Cena, quem ille de Senis appellat, & propriam sectam condiderunt, ad quam damnandam deinceps idem Dominus Ioannes Papa xxij. hanc decretalem incipientem, Gloriosam Ecclesiam. edidit. Verum cum ego paulo diligentius seriem temporum inspexissem, deprehendi rem aliter se habere, quia duæ illæ extrauagantes, Cū inter nonnullos. &, Quia quorundam. aliquot annis post hanc fuerunt editæ: nam extrauagans, Cum inter nonnullos. edita est Pontificatus Dominis Ioannis xxij. (vt vulgati còdices habent) anno septimo, nempe Anno Domini 1325. extrauagans vero; Quia quorundam. Pontificatus sui Anno

Anno nono, videlicet anno Domini 1325. hæc vero extrauagans facta est anno eius secundo, scilicet anno Domini 1318. quam ob rem non fuit postea edita, vt noster Eymericus vir alioquin doctissimus scripsit. Sed non est mirandum: nam in chronologijs, & serie temporum facillime erratur.

Res ergo ita se mihi videtur habuisse, vt ex initio etiam huius rescripti non obscure colligitur, & tempore Nicolai iij. ad annos Domini 1290. diaboli astutia contra ipsos fratres Minores nitens seminare zizania, æmulatores agitados inuidia, & iracundia, & indiscreta incitata cōcitauit, mordentes Fratres eorū regulam quasi illicitam, inobseruabilem, & discriminofam, caninis latratibus lacerantes. ita docet idem Nicolaus 4. in c. Exijt qui seminat. tit. de verborum signif. lib. 6. (quod cap. in vulgatis codicibus male tribuitur Nicolao iij. nam, vt hinc colligitur, Nicola 4. est) & propterea idē Nicolaus in prædicto cap. Exijt qui seminat. regulā B. Francisci explicans à maleuolorum iniuriis conatus est tueri, ceterum, vt in principio huius extrauagantis. §. Quorū vipereos. docet Dominus Papa Ioannes xxii. Iniquorum nouitates cōpressæ fuerunt per Nicolaum, sed non penitus extinctæ, & sublata: vnde vero paucis annis interpositis tempore Clementis V. circa annos Domini 1310. ijdē illi maleuoli, qui tantisper quieuerant, aduersus eandē sanctam regulā, & religionē B. Francisci acrius insurgentes, diuersas proposuere querelas, vt hic etiā indicat Dominus Ioannes paulo post principiū §. Sed horum. Ad Clemens v. horum iniquas voces patienter tolerans eorum difficultates contra regulam prædictam explicuit, & denuo regulam approbauit, vt docet hic dominus Ioannes, & cōstat apertissime ex Clement. Ex iui de paradiso. tit. de verborum signif. Attamen cum nullo modo contradictores huiusmodi vellent obtemperare se a vera regula, & ordine B. Francisci separantes, nouum ordinem instituere nituntur in partibus Italiæ, Siciliæ & alibi, asserentes se veram regulā B. Francisci seruare, ac se Fraticellos, seu fratres de paupere vita ac Bizochos, siue Biguinos nominarunt. Quorum statū, & ordinem dominus Ioannes xxii. per Decretalem incip. Sancta Romana quæ habetur inter eius extrauagantes tit. de religiosis domibus, condēnauit, die 30. Decemb. Pontificatus sui anno ij. qui incidit in annum Salutis MCCCXVIII. inde vero paucis post diebus idest, die 23. Ianuarii Pōtificatus anno secūdo, qui incidit initiū anni Salutis MCCCXIX. cōtra eosdē & Michaelē de Ceua, quē sibi constituerant Ministrū Generālē præsentem edidit cōstitutionē. Atque ex his, quæ mihi solida veritate niti videntur, intelligetur huius extrauagantis argumentum.

Fraticelli autem multos alios errores præter eos, qui hoc loco referuntur, profitebantur, quos longa serie commemorat Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 2. q. 15. vbi vide quæ diximus. Iam ex his quæ traduntur in hac extrauaganti intelligis vera esse, quæ tradit Eymericus in Directorio parte 2. q. 15. 16. & 17. vbi multa quoque scripsimus huc spectantia.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filijs electis, ad quos litteræ istæ peruenierunt. Salutem & Apostolicam benedictionem.

G LORIOSAM Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, quam Christus dilexit pro qua semetipsum tradidit, vt ipsam sanctificaret, mandans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, David Propheta cunctis prælatam gentibus, spiritu reuelante cognouit, & splendorem tantæ dignitatis admittas, illū sub similitudine regalis fastigij demonstrauit, dicens: Astitit Regina ad dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate, nimirum in ipsa Christi sponsa virgo mater Ecclesia, quia inclyto capiri suo Domino Iesu Christo inuolabilis fidei glutino copulatur, & eius Imperio pronā obeditione subternitur, cum illo vnum effecta tam incomparabilis vnionis, merito rebus omnib. more regio principantur. Quædū pia, ac deuota religione terrena despicit, cœlestia petit, omne sinistrū premens, à dextris sponsi gloriosa consistit: & quia geminæ caritatis splendore omni ex parte rutilat, in vestitu aureo, etiam angelicis spiritibus admiranda coruscat. Cuius inæstimabilis decor, quia vario viuendi genere in vna tamen caritate perficitur, quasi de vestis pulcherrimæ varietate lætatur.

In hoc igitur vestimento tam mirabili varietate distincto. Minorum fratrum sacer ordo, ab ipso sua foundationis exordio, Almi Confessoris B. Francisci regulari traditione, & Apostolicæ sedis auctoritate atq; confirmatione indissolubili quadam textura connexus, fide clarus, spe validus, caritate profusus, humilitate placidus, obeditioni deuotus, velut singulare iubar sanctitatis, exēplo ac doctrinæ verbo per vniuersum orbem claruit, & ecclesiastico decori multum vtilitatis, plurimū inclytæ alacritatis inuexit.

Verum quia humani generis inimicus, vbi virtutum segetes vberius videt exurgere, ibi scandalorū vepres, & dissidiorum zizania satagit cumulatus seminare, nonnulli huius sacræ Religionis solo nomine professores, dum altiora se perunt, dum præposteris, & perturbatis gradibus citius ruituri, in magnis & mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallacijs, qui se vt alios decipiat, in lucis angelum transfigurat: sibimetipsis ruinam, infirmioribus scandalum, solidioribus vero probationem, & meritum perpererunt; pro viribus satagentes tam præclaris ordinis vnitatem scindere, obnubilare famam, perturbare quietem.

Dudum si quidem huiusmodi supersticiosi, & discoli homines, in Prouincia Prouinciæ, aduersus communitatem præfati ordinis insurgentes, & se solos suosque Complices de obseruantia regulæ B. Francisci mira vanitate iactantes, reliquam ordinis multitudinem, de transgressione regulæ, perperam iudicando notabant. Nonnullos profanæ multitudinis, verbis mendacibus, & mentitæ sanctitatis obtentu, in sui ertoris detrium adducentes.

Quo-

Edita anno Domini 1318.

Ex Archiuo cōuentus S. Francisci de Assisio.

Pau. ad Ephe. cap. 5. Plal. 44.

Inclytus B. Francisci ordo in vniuerso orbe claro.

Iniqui, faciem B. Francisci ordinem nituntur euertere. 2. Cor. c. 11.

A Quorum vipereos partus in ipso sui exorto felicitis recordationis Nicolaus Papa I V. prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerentur, vel veritatis petram elidere cupiens, Generali Ministro, qui tunc temporis memorato ordini præsidebat, districtè præcipiendo mandauit, vt huiusmodi præsumptores, disciplina debita coerceret, prout in litteris ipsius prædecessoris nostri plenius continetur.

Nicolaus III. e. 6
missio de coer-
cendis aduersa-
rijs regulæ B.
Francisci.

Sed horum pestilentissimas nouitates, hoc remedio compressas fuisse potius quàm extinctas rediuius error enunciat, & tristis experientia manifestat. Nuper enim nonnulli factionis superstites memoratæ, adiunctis subi quampluribus de dicta Prouincia Prouinciæ, & Prouincia Thuscæ, & alijs diuersarum fratribus nationum, coram piæ memoriæ Clemente Papa V. prædecessore nostro, diuersas regulæ quæstiones, diuersasq; contra vniuersitatem dicti ordinis proposuere querelas, & quasi ipsi soli ipsorumq; complices, B. Francisci regulam, & perspicacius intelligerent, & efficacius adimplerent, notam actionis contrariæ, in vniuersitatem præfati ordinis impie detorquebant.

Vana querela
iniquorum con-
tra ordinem B.
Francisci.

B Qui Clemens prædecessor huiusmodi homines benignitate magis quàm seueritate satagens emendare, illorum pestiferos conatus patientiæ virtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus Archiepiscopis, Episcopis, & Sacræ Theologiæ professoribus, & alijs iuris scientia præditis discretione dotatis examinandas commissis, & ad suam audientiam perferendas, Quibus diligenter, & cum multa maturitate peractis, sæpe nominatus Clemens prædecessor, de veritate certior factus, præfatam religionem sanctam, & (vt eius vtamur sermonibus) muris obseruantia regularis firmiter vndiq; asseruit circumsam, & quædam quæ circa regulam dubium sensum asserre poterant, declarauit: districtè præcipiendo mandans, vt dicti fratres qui contra præfatam communitatem ordinis huiusmodi quæstiones mouerant, & querelas ad Conuentus vnde discesserant reuerterentur, & suis superioribus obedirent humiliter, & deuotè, harum quæstionum, & querelarum prætextu, ad Romanam Curiam de cætero minimè reuersuri.

Vde Clemen-
xiui de para-
diso. de verb.
signif.

B. Francisci re-
ligio sancta &
muris obserua-
tia regularis
circumclusa.

C Et vt ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopo Ianuen. & Lucan. ac Bononien. Episcopis per suas litteras demandauit, vt ipsi, vel alter eorum per se, seu alium, vel alios, fratres illos de Prouincia Thuscæ, qui occasione præfatæ dissentionis, & adhaerentiæ ad illicita laxatis habenis, quædam loca dicti ordinis in Prouincia Thuscæ constituta occupauerant, & occupata, temeritate damnable detinebant, suis alijs obedire superioribus aspernantes, compellerent, vt eisdem locis, per eos occupatis, omnino dimissis, ad suorum superiorum obedientiam, qualibet exceptione, & occasione postpositis reuerterentur, moraturi vbicunque, & sicut iidem superiores ducerent disponendum.

Inobediētes ad
suos superiores
redire compelluntur.

Quarum litterarum auctoritate dilectus filius Bernardus Prior Ecclesiæ sancti Fidelis iuxta Senas, cui Præfatus Bononien. Episcopus super hoc commiserat vices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiam promulgauit, & eos fecit excommunicatos publicè nuntiari.

Bernard. Prior
S. Fidelis.

D Qui ecclesiastica vincula non verentes, non absque temeritatis audacia, apostasiæ nota, mentisque vesania, contra Apostolica mandata, & dicti ordinis instituta, se ad partes Insulæ Siciliæ transtulerunt, & inibi ab obedientia, & vnitæ dicti ordinis, & prælatorum eius se totaliter separantes, quasi memorati ordinis B. Francisci stabilem firmamq; compaginem rescindere stolidæ præsumptione valerent, noui ordinis, immo abominabilis horroris cassis conatibus, moliti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ præficientes magis idolum, quàm prælatum, Henricum de Ceua dicti ordinis refugam, & apostatam fugitium.

Fraticelli à ve-
ra B. Francisci
religione disce-
dentes, nouum
ordinem consti-
tuere molian-
tur.
Henricus de Ce-
ua apostata præ-
latus eligitur à
Fraticellis.

Et vt tam fædo capiti membra cætera responderent, Prouinciales Ministros, Custodes præterea, & Guardianos eligere temeritate simili præsumperunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, Prædicatores, & Confessores assumere, eosdemq; ad huiusmodi confessionis, & prædicationis officium transmittere, loca etiam à locis fratrum ipsius ordinis semota, ad habitandum de nouo construere, seu constructa recipere, contra Roman. instituta Pontificum, in animarum suarum periculum aliorumque perniciem attentantes.

E Et vt ipsorum error veritas, & impietas religio putaretur, temeritate propria quosdam habitus cum paruis caputijs, curtos strictos, inquisitos, & squalidos simulationis conscios, irrisuonis amicos, ac dissidii non ignaros, discrepantes à communitate ordinis supradicti, assumere, & in simplicium cordibus, vt eosdem secum in deuium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundum regulam Beati Francisci, & in ipsis solum pseudo fratribus ordinem consisteret, famamque aliorum fratrum præfatæ communitatis, diuersis conuitijs lacerare, procaci impudentique versutia præsumperunt.

Quales habitus
Fraticellorum
seu Penguina-
rum.

Verum quia sic sunt casus mentis, vt primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, & exinde in contentionem, de contentione in scisma, de scismate in hæresim, de hæresi in blasphemias infelici gradatione, immo præcipiti ruina descendat, prædicti temeritatis atque impietatis filij, vt habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam deuoluti, quod aduersus præclarissimam, & saluberrimam Christianæ fidei veritatem impie sentiunt, sacramenta Ecclesiæ veneranda contemnunt, & in gloriosum Ecclesiæ Romanæ primatum, cunctis nationibus percellendum ab ipso conterendicitius impetu, cæci furoris impingunt.

Et ne

Eymet. in Dirc
cto. par. 2. q. 16.

primus error
Francellorum
duas fingit ec-
clesias.

Refellitur pri-
mus error.

Ephes. 4.

et sumitur S.
vna vera de
sum. T. An. & fi-
de Cath.

Mtath. c. 16.
Irenęus lib. 3.
cap. 3. aduersus
hæreses.

Genes. c. 7.
Matth. c. 13.
Matth. c. 13.

Ecclesię benefi-
cia erga fideles.

Extrauag. vna
sanctam tit. de
maio. & obed.

Secundus error
auctoritatē au-
ferri sacerdotib.

Donatistarum
error, de quo B.
Aug. to. 6. in li.
de hæresib. he-
resis 69.

Romani Ponti-
ficis certa au-
toritas, & po-
restas.
Ephes. c. 1.

Et ne aliquid prædictarum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium, de plurimis eorum erroribus aliquos non latere, & perinde nocere valeant, præsentibus duximus annotandos.

Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa protumpit, duas fingit Ecclesias, vnam carnalem, diuitijs pressam, effluentem diuitijs, sceleribus maculatam, cui Romanum præfulem, aliosq; inferiores prælatos dominari asserunt. Aliam spirituales frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succintam: In qua ipsi soli eorumq; complices continentur, cui etiam ipsi spiritualis vitæ merito, si qua fides est adhibenda mendacijs principantur.

Quæ impietas sic istis sceleratis est propria, ut à nulla hæresi possit esse seiuncta: Quippe omnes impij dum prauè in fide sentiunt, dum ab vnitæ Ecclesiæ atque obedientiæ per contumaciam separantur, vniuersitatem fidelium carni, se ipsos vero spiritui seruire friuolis assertionibus mentiantur: quorum dementia nihil adijci posse, illi manifeste cognoscunt, qui sicut vnicum Christum prædicant, sic vnam Ecclesiam profitentur, Doctore gentium attestante, qui ait; Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius.

Vna est igitur sancta vniuersalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, quæ non humana præsumptione, seu potestate nititur, sed diuina, & prorsus incommutabili auctoritate fundatur, cuius egregium primatum, si quis impie docendo negat, non solum criminofus, aut scismaticus esse conuincitur, sed hæreticus impietatis suę merito, diuina etiam atque humana ratione, & auctoritate censetur. Quia peccatum paganitatis incurrit, quisquis dum se Christianum asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit, cui inter cetera dona hoc priuata largitione concessum est, ut saluberrima fides, quam B. Petrus cœlesti Patre reuelante cognouit, & immensa potestas quam ei in eodem Apostolorum Principe Christus indulxit, sic per legitimam Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, ut illam usq; ad finem sæculi, nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris Pontificium interrumpat. Quam velut validissimam nauem diuinæ gubernationis præsidio communitam, nec variarum opinionum, atq; hæresum turbines, à suę vnitatis compage diuellunt, nec tyrannicę potestatis incursus, ad ima deprimit, quin potius, & illos auctoritate atq; veritate superans, & istos patientiæ virtute supplantans inter blanditias terrenæ felicitatis, & asperitates sæculi felici navigatione media graditur, donec ad portum futuræ beatitudinis duce domino veniatur.

In qua velut in Arca animalia munda atque immunda seruantur: sicut in Arca frumenta paleis permiscuntur: quemadmodum in sagena boni pisces, & mali coeunt: ut in agro zizania, & triticum simili germinatione succrescunt, nec tamen ipsam membrorum infirmantium immunditia polluit, extollit leuitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit, sed manens integra atque perfecta, adoptionis filios fide generat, verbo nutrit, auctoritate defendit, poenitentia purgat, patientiæ virtute supportat, nec illā diuitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creatura Dei bona cum gratiarum actione bene vti-
tur, & aurum habet, non ut in illo finem constituat, sed ut necessitatem patientibus misericorditer largiendo succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non finit, & diuina prouidentia non permittit, ut membrum, quod à totius corporis vnitæ seiungitur, virtuteq; à vertice in corpus influit, aequaliter vegetetur.

Quo fit ut apud istos vaniloquos, nec sancta paupertas, nec castitas munda, nec virtus possit esse perfecta: quia consequens est, ut omni virtute, omni bonitate priuentur, qui Deum virtutum, cuius est totum quod est optimum, per inobediam derelinquunt.

Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros, sic iurisdictionis, & ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos à sua perfidia viderint alienos: quia apud ipsos filios (ut ipsi somniant) sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic auctoritas perseverat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem: Qui olim facto scismate ab vnitæ Ecclesiæ recedentes ita in sua recta Dei gratiam dixerunt esse coactam ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

Quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic exhortuit, sic pia persecutione compressit, ut homines tam pestilenti contagione resperfos, & censura ecclesiastica anathematis mucrone feriret, & legum publicarum sanctio extremo iudicio prædamneret. Quia dignum erat, & æquum, ut contra illos vtriusq; gladij potestas exurgeret, qui auctoritatem ecclesiasticam à solo Deo traditam, & in perpetuum duraturam, profanis assertionibus obnegarent.

Manet igitur etiam istis reclamantibus, & usque ad finem sæculi permanebit apud Romanum præfulem, sicut summa auctoritas sic immensa potestas, quam sicut gratis accepit, sic in eos, quos in partem sollicitudinis euocat, in vnitæ fidei, & Romanæ Sedis obedientia permanentis benigne refundit, tam fortiter atque suauiter moderamina indultę potestatis exercens, ut in corpore Christi, quod est ecclesia, à summo vertice usque ad extrema vestigia, nihil per inobedientiam dissolutum, nihil relinquat ordinis confusione turbatum. Cuius suauissimum, sed validissimum iugum impij quia humiliter gestare refugiunt; quod rebus non possunt laceßere, maledictis atque conuijs non desistunt.

Tertius istorum error in Valdensem errorem coniurat, quoniam, & ij, & illi in nollum euentum asserunt

A asserunt fore iurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans non leuitate mota, sed vtilitate, aut necessitate coacta, veritatem præteritorum, atque præsentium, & certitudinem futurorum, iusiurandi religione confirmat, certissime tenens, quia nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnauit: iurauit etenim Dominus iurauit & Apostolus Paulus: suæ operationis exemplo monstrantes ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facultas, frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periurium introducat. Bonum est ergo iuramentum per quod veritas rerum diuino testimonio confirmatur, sed malum est illi qui eo male vititur, & à malo infirmitatis humanæ est, vt aliquis verum proferens iurare cogatur.

Tertius error nullo modo iurandum asserit. Refellitur tertius error.

Hier. c. 44.

B. Th. 2. 2. q. 89. art. 2.

B Quarta huiusmodi impiorum blasphemia de prædictorum Valdensium venenato fonte prorumpens sacerdotes rite etiam, & legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta configit.

Quartus error sacerdotibus peccatoribus auferit potestatem consecrandi. Cap. si iustus. 1. q. 1.

Quorum vtrumque dementiam ecclesiasticæ veritatis doctrina redarguit, & censura percellit, quoniam nil à bono maius, nil à malo minus perficitur sacerdote, quia sacramentorum virtus non in merito consecrantis, sed in uirtute sancti Spiritus, & uerbo perficitur Creatoris.

Quintus error sic istorum hominum mentes obcæcat, ut Euangelium Christi in se solos hoc in tempore asserant esse completum, quod hætenus, ut ipsi somniant obiectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Quintus error quod Euangelium in ipsis solis sit completum. S. Aug. in lib. de heresibus. heresi. 46.

Quæ impietas sit tenebrosos Manichæorum calles oberrat, vt tamen Montani atque Priscille sæda vestigia non relinquat: illi enim promissionem Domini de Spiritu sancto non in Apostolis, sed in se ipsis completam esse asserunt: Isti Euangelium Christi, cuius virtus in sancti Spiritus perceptione consistit, ita in se completum autumant, vt ab illius clari intellectu, & verâ obseruatione, vniuersitatem fidelium mentiando secludant.

C Sanctæ vero ac vniuersalis Ecclesiæ alium hominum figmenta deridens firmissime tenet, & nullatenus dubitat, Spiritum sanctum iuxta fidele Saluatoris promissum in beatos Apostolos die Pentecostes sic plenissime fuisse refusum, vt illos omnem veritatem, quæ ad salutem pertinet, perfecte doceret vt ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflammaret, vt eosdem contra omnem temptationem munere virtutis firmitate muniret.

Act. c. 2.

Cuius Spiritus virtus ita sanctam Ecclesiam vsq; ad finem sæculi noua semper prole secundat, vt renatis fonte baptismatis vna sit fides mentium, & pietas actionum; quod profecto non esset, si sanctum Euangelium, in quo Christianæ fidei regula continetur, omnibus esset clausum, & istis solummodo (quod cogitare impijssimum est) esset apertum.

D Multa sunt alia, quæ isti præsumptuosi homines contra coniugij venerabile sacramentum garrere dicuntur: Multa quæ de cursu temporum, & fine sæculi somniant. Multa quæ de Antichristi aduentu, quem iam iam instare asserunt flebili vanitate diuulgant, Quæ omnia, quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius cum suis auctoribus, quam stilo prosequenda, aut refellenda censemus: Ipsa enim mendosa commenta seipsa destruunt, quia nec ratione vigent, nec auctoritate constant, nec aliqua verisimilitudine fulciuntur. In huiusmodi doctrinis varijs, & peregrinis sæpe nominati homines studia sua conterunt; Ad hæc simplicium corda blandis fictisque sermonibus, & simulatæ humilitatis prætextu attrahere moliuntur. Cupientes igitur quod dicti pestiferi homines, aut in melius commutato consilio à suis peruersitatibus resilirent, aut saltem alios perniciosos sermonibus, & suæ prauitatis exemplo contaminare non possent, charissimum in Christo filium nostrum Fredericum Regem Trinacriæ Illustræm hætenus rogauimus, & monuimus per Apostolica scripta mandantes, vt huiusmodi viros pestiferos, & seminatores errorum de prædicta insula expelleret, & penitus extirparet, & Ministris, Custodibus, seu Guardianis dicti ordinis Minorum, cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret sæpeditos pseudofratre capi, & eorum superioribus tradi captiuos, iuxta disciplinam ordinis corrigendos, studeret impendere fauorem, consilium & auxilium opportunum.

Plures alia blasphemias, & errores Fraticellorum.

Præceptum factum Frederico Regi de persequendis pseudofratribus B. Francisci, siue Fraticellis.

E Ipse vero tanquam obedientiæ filius per suas patentes litteras nostrarum litterarum seriem continentes, singulis officialibus suis, per prædictam Insulam constitutis præcipiendo mandauit, vt ad capiendos huiusmodi falsos fratres Rectoribus dicti ordinis, vt prædictæ nostræ litteræ continebant, darent consilium, auxilium, & fauorem, quodq; ipsa mandata in nostris contenta litteris, studerent executioni in omnibus demandare.

Regis obedientia.

Quæ præsentientes pestiferi memorati cum ad sinum piæ marris redire saltem ecclesiastica disciplina coacti humiliter debuissent, salubrem coercionem, & felicem necessitatem, quæ ad meliora compellit, fugæ præsidio declinarunt: Nonnullis eorum in locis abditis, & latebrosis dictæ insulæ derelictis, qui suis fautoribus sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui fauoris, peruersi dogmatis venena rependunt: Alij vero per loca infidelium discurrentes, mare & aridam circuire feruntur, vt vnum saltem faciant profelitem simul cum illis gehennæ ignibus applicandum: ij sunt quos Doctor gentium caute vitandos admonuit, dicens: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ: & non tenens caput,

Pseudofratre ordinis B. Francisci nolunt Ecclesiæ mandatis obedire.

Ad Colos. c. 2.

Psal. 81. & 57.

Communetur
fideles ut præfa-
tos iniquos per
sequantur.Mandatum de
capiendo Hen-
rico de Ceua
eiusq; compli-
cibus.Omnia gesta p
Henricū de Ce-
ua, & compli-
ces suos irrita
denuntiantur.Recepti ad reli-
gionem phan-
tasticam Henri-
ci de Ceua fide
examinandi.Testes euocen-
tur & compen-
santur.Auctoritas iu-
dicum contra
dictos pseudo-
fideles seu fra-
gillos.

caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei. Hi sunt diffidentiae filij, Nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarum reservata est: qui iuxta Psalmistæ vaticinium: Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, errauerunt ab vtero; à veritate scilicet Sanctæ matris Ecclesiæ recedendo, locuti sunt falsa, vanos & varios errorum tribulos per diuersas regiones præsumptione damnabili seminando.

Quamobrem zelus fidei, feruor compassionis animarum, excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur, & ipsius Sanctæ Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ finibus continentur, ut contra istorum insaniam quasi contra publicam pestem valenter exurgant, nec eos in locis ubi Christianæ religionis viget auctoritas, patiantur pacifice viuere, quos aduersus matrem & dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam rebellionis suæ calcibus, & errorum blasphemijs conspiciunt insanire. Frustra enim vtuntur nomine Christiano qui talibus impietatibus non resistunt, & consequens ut possint hæc credere qui possunt talia patienter audire.

Tantas igitur & tam graues insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias in creatoris iniuriam, populi Christiani perniciem, & nefariæ operationis exemplum, per patientiam, immo vecordiam tolerare nolentes, vniuersitatem vestram monemus sedulè, hortamur attentè per Apostolica vobis scripta in virtute obedientiæ, districtè præcipiendo, mandantes quatenus præfato Henrico de Ceua, alijsque pseudofratribus, qui ad memoratam Sicilia insulam hactenus confugerunt, nullum detis vel dari quantum in vobis est permittatis in præmissis, consilium, auxilium, vel fauorem: quin potius ipsos velut apostatas excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles scismaticos, & peruersi dogmatis assertores, lupos graues gregi dominico non parcentes, à vestris finibus arceatis, capientes ipsos vel capi facientes, & captos tradentes Rectoribus sæpe nominati ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis vel eorum vicarijs Procuratoribus seu nuntijs fueritis requisiti, per eos iuxta ipsorum demerita castigacione debita puniendos: dignum est enim ut apud illos parratorum scelerum poenas soluant, qui ipsorum lubricos calles, & tortuosas semitas per patientiam longi temporis exploratiuè cognouerunt, à quorum sacro consortio per apostasiæ vitium recedentes omni pudore calcato non sunt confusi sanctam religionem, quæ ipsos in sinu suo fouerat pietate materna, damnis afficere, maledictis pungere, conuitijs lacerare.

Proinde quia ea, quæ contra ius, & fas atque ordinariam potestatem temeritas humana præsumit, in poenam perturbati ordinis quam totius debent iuris auctoritate, & Apostolica potestate conuelli: Nos quicquid in memoratis prouincia Tusciæ, insula Sicilia, & ubicunque locorum per sæpeditos fratres, in personarum ad dictam sectam receptione in Generalis Ministri, & Prouincialium, Ministrorum, Custodum, Guardianorum electione (si tamen electio dici possit) & in quibuscumque alijs communiter vel diuissim, sub religionis, conuentus, congregationis nomine vel colore, attentatum extitit, vel existit, nullius fuisse vel esse roboris, nullius extitisse vel existere decernimus firmitatis. vnde ipsa cassa, irrita, & nulla censemus, & nihilominus quatenus de facto processerant, auctoritate Apostolica reuocamus.

Ceterum, quia verendum est, ne hi præsertim qui per professionem licet phantasticam, ad prædictorum infamæ consortium transierunt, ipsorum errores sapiant, & alios pestifera contagione corumpant, omnes & singulos per eos ad suam sectam receptos, maximeq; professos ad vestram præsentiam per censuram Ecclesiasticam euocate, examine de fide, de prædictorum erroribus, per vos vel alium seu alios cautè diligenterq; perquirere sine strepitu, & figura iudicii, & de ipsorum complicibus atq; fautoribus indagate, & si opus fuerit ipsos capi, & detineri curate, & si quos inueneritis culpabiles, secundum canonicas sanctiones, poena debita punite curate: Inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis: Contradictores, & rebelles per censuram Ecclesiasticam compescendo.

Testes aut quos ad præmissa videritis euocandos, censura simili appellatione cessante cogatis veritati testimonium perhibere.

Volumus insuper, & Apostolica auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat negotium seu articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus, quodque à Dat. præsentium sit vobis & vnicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis etiam non cæptis præsentibus & futuris, perpetua potestas, & iurisdictio attributa, ut eo vigore eaque firmitate possitis in præmissis etiam non cæptis præsentibus, & futuris, contra prædictos procedere ac si iurisdictio vestra, & cuiuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem vel modum alium perpetua legitimum extitisset, non obstantibus de duabus dietis edita in concilio generali, & sel. recor. Bonifacij Papæ viij. prædecessoris nostri, per quas tam iudices quam conseruatores à sede deputati prædicta, extra ciuitates, & Dioc. in quib. deputati fuerint, procedere, & vices suas committere, aut aliquos ultra vnam dietam à finibus suæ Dioc. trahere prohibentur, & alijs contrarijs constitutionibus quibuscunque, seu si aliquibus sit indultum à sede prædicta, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, aut extra certa loca trahi, vel ad iudicium euocari non possint per litteras Apostolicas non facientes expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac eorum personis & locis, nominibus proprijs vel ordinibus mentionem, siue alia indulgentia dicta sedis generali vel speciali cuiuscunque tenoris existat, per quam vestra iuris-

dictionis

A dictionis explicatio valeat in hac parte quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto renore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Datum Auinion. x. Calend. Februar. Pontificatus nostri Anno secundo.

IOANNES XXII.

Inquisitores modesti sunt: caueant ne actus eorum scandalum pariant; neminem accipiant in suam familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem & deuotum: facultatem deferendi arma, nulli nisi familie suæ concedant: & alijs concessam reuocent.

Edita anno Domini 1321.

B **I** O A N N E S Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Inquisitoribus hereticæ prauitatis, in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. EXIGIT ordinis vestri religio, & commissi vobis officij mansuetudo requirit: vt sic actus vestros virtute modestiæ componatis, quod nemini esse possint ad scandalum, vel aliquod nocumentum. Accepimus si quidem assertionem fideli, quod vos nonnullis prauis & peruersis hominibus, qui frequenter ad cædes, & alia nefanda facinora laxant nequiter manus suas, arma per ciuitatem & districtum Bononiensem portandi, non sine multorum scandalo, licentiam concessistis. Quare volumus & discretionem vestram, per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis & vitæ, habere quomodolibet præsumatis: nec aliquibus de cetero, extra familiam vestram, quam vobiscum habetis continue (nisi forsan illis, qui exundo de terra ad terram, vel etiam redeundo vobiscum, & in casibus, alijs in quibus in vobis pro securitate vestra forsitan expediret) alicui deferendi arma per dictas ciuitatem & districtum, licentiam concedatis. Et nihilominus licentiam; quam olim super hoc alijs concessistis studeatis, remotis occasione & dilatione quibuslibet, reuocare. Vt per hoc nulla possit oriri in eisdem ciuitate, vel districtu materia scandalum paritura: nec ad nos de cetero super hoc querelæ materia deferatur.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

Clemen. no. lentes. S. de her.

C Datum Auinion. vj. Non. Maij. Pontificatus nostri anno quinto.

IOANNES XXII.

Inquisitores procedant contra ineuntes fœdera cum hereticis, et ceteros dantes eis consilium, opem, & fauorem: item contra quosuis de heretica labe culpabiles, vel suspectos.

Edita anno Domini 1326.

D **I** O A N N E S Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Lamberto de ordine fratrum Prædicatorum, Inquisitori hereticæ prauitatis, in inferiori parte Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. CVM nonnulli de prouincia nostra, Romandiolæ, tam clerici, quàm laici, Deum & Romanam matrem Ecclesiam offendere, seque in præcipitium damnationis, & mortis immergere non verentes, adeo fauere & fauisse dicantur damnatis hereticis, confederationes, ligas, & societas ineundo cum ipsis eosque receptando, & sibi præstando multipliciter auxilia, consilia, & fauores, quod de labe hæresi se reddiderunt & redeunt vehementer suspectos: Nos tam ipsorum quàm multorum aliorum periculis, & præmissis imminentibus obuiare salubriter cupientes: discretionem tuam per Apostolica scripta mandamus, quatenus contra fautores huiusmodi, & alios quoslibet de crimine prauitatis hereticæ culpabiles, vel suspectos, sit solerter secundum formam canonum, ac priuilegiorum concessorum Inquisitionis officio, procedere non postponas, quod inde debeat tua diligentia merito commendari. Datum Auinion. xij. Cal. Septemb. Pontificatus nostri anno decimo.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

IOANNES XXII.

E *Argumentum in extrauagantem sequentem.*

Cum Dominus Ioannes Papa xxij, anno Domini 1323, per suam extrauagantem, Cum inter nonnullos, cõdemnauisset hæresim, quæ dicit Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiã in cõmuni: & illam quæ falso asserit, Christo & eius discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis vtendi competiuisse, nec illa vèdendi, aut donandi ius habuisse, Michael de Cēsena Minister Generalis Fratrum Minorum ei contradixit. vnde ad refrenandam hanc effrenam audaciam eodem anno 1323, aliam extrauagantem dedit incipientem, Ad conditorem canonum, quas ambas cum idem impius Michael impugnasset, anno Domini 1325, idem dominus Ioannes tertiam emisit extrauagantem incipientem, Quia quorundam in qua velut heretici & Ecclesiæ rebelles declarantur, qui supradictis extrauagantibus, & contentis in eis contradicunt, ita scribit & verè noster Eymericus in Directorio inquisitorum par. 2. q. 15, verumtamen nec sic resipuit Michael de Cēsena: nam is cū Okam & alijs

& alijs suis compliceibus, qui in hac extrauaganti memorantur, ausus est etiam in consistorio publico Auinione summo Pontifici in faciem resistere, & appellare: & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondensi in superiori Germania appellationes suas solenniter publicare, & Dñm Ioannē xxij, non Papam, sed hæreticum, & Apostatā nuncupare. Iam impius hic Michael de Cēsena in congregatione Pariensi anno Dñi 1328. ob id solenniter fuit depositus; sed tam rebellē ceruicē erexit, vt his omnibus non obstantibus se pro generali & catholico prædicaret, Papā autem Apostatam hæreticum, & ipso iure Pontificia dignitate priuatū, cuius impietatis litteras, modo ad capitulū Fratrum Minorum, nunc ad Ludouicum iij. Bauarū se pro Imperatore gerentem, & ad alios destinabat, molitus omnia nefanda cōtra Papam, contra catholicā religionē, & contra manifestā Euangelij veritatem, is in hac pertinacia persistens fautores habuit & suarum hæresum complices Guilielmum OKam, Bonagratiam, Henricum de Chalem, & alios vt dixi in Directorio par. 2. super q. 15. Horum studium præcipuum erat in tn singulis Pontificis Romani extrauagantibus errores (vt impijs videbatur) adnotare, sed benignus Pontifex filiali amore his respondebat, enitens semper eos ad gremium Ecclesię renocare: nam eorum impijs appellationibus respondit etiā per extrauagantē quondam incipientē, Quia vir reprobos. quæ non est impressa. Insuper cum iussi essent non recedere à Romana Curia, quæ tūc Auinione residebat, illi clam fugam arripitint, & ad Petrum de Coruario Antipapā, & Ludouicum Bauarū eorum fautorē confugiant: vbi cunq; sunt, hæreses suos prædicare impie non verentur; vocati, & citati non accedunt, & ob id in eos publice hæc sententia per hanc decretalem lata est Auinione anno Domini 1331.

Atque hoc est huius extrauagantis argumentū, vt collimus ex Eymerico, & alijs fide dignis scriptoribus, vita autē functo domino Ioanne xxij, etiam in benedictum duodecim impie debacchati sunt, vt copiose etiam dixi in Directorio inquisit. par. 2. super q. 15, 16. & 17. veruntamen tandem irritus factus est impiorum conatus, nam & infelicitate euaserunt & misere extincti sunt, & sancta Romana & catholica Ecclesia, aduersus quam nefaria molebantur, perdurat, & vera & sancta B. Francisci religio, quam impij demoliri conabantur, inconuulsa manet, & obseruantia regularis muris, optime munita, hæc est vis veritatis, vt semper maneat; mendacium enim impiorum, licet ad tempus persistat, detegitur tamen & corrumpit, & vt diuinitus scripsit Dauid; Sunt impij velut puluis, quem projicit ventus a facie terræ.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Ministro generali ordinis fratrum Minorum, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1330.
Ex Archiuo cōuentu S. Francisci de Assisio.
† Hic paulo post dicitur Chalem.

VPER in consistorio publico præsentē multitudinē copiosā fidelium contra Michaelē de Cēsena olim generalem Ministrum ordinis fratrum Minorum, suis exigētibz culpis & excessibus, officio Ministeriatus priuatum, & de hæresis, ac scismatis criminibus condemnatum per nos sententialiter, nec non & contra Guilielmum OKam Anglicum Bonagratiam de Pergomo conuersum, ac Henricum de Thalhen præfati ordinis, quendam processum edidimus tenoris & continentia sublequentis.

Michael de Cēsena.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam.

Michael de Cēsena.

Dudum sicut ad communem omnium ad notitiam credimus deduxisse, contra Michaelē de Cēsena olim ordinis fratrum Minorum Generalem Ministrum, hæreticorum fauorem & hæreticum, immo hæresiarcham notorio, qui ad nostram vocatus curiam super dictis criminibus, cuique sub excommunicationis ac depositionis ab officio & inhabilitationis ad quoscunque honores, dignitates, gradus & status Ecclesiasticos penes & sententijs, quas omnes & singulis ipsarum eum incurrere volumus ipso facto si contrarium attentaret, ne de ciuitate Auinionen. vbi cum eadem residebamus curia, sicut & residemus ad præsens, absq; nostra licentia recederet, duximus inhibendum: Quique vnā cum Bonagratia Conuerso prædicti ordinis, qui suis demeritis exigentibus in prædicta curia arrestatus, ad Sancta Dei euangelia iurauerat, se de prædicta curia sine nostra licentia nullatenus recessurum, ac Guilielmo de OKam eiusdem ordinis, contra quem super multis opinionibus hæreticis & erroribus, quas scripserat & dogmatizauerat, inquisitio in eadem pendebat curia, sibi que propterea intinctum fuerat, ne de dicta recederet curia sine nostra licentia speciali, furtiue recessit de ipsa cum duobus suis compliceibus supradictis, ac redire ad eam renuens legitime requisitus, ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Ludouici de Bauaria sedentis in pestilentia cathedra festinauit suos dirigere gressus.

Bonagratia,

Petrus de Coruario Antipapa Ludouicus Bauarus.

Michael de Cēsena Officijs & beneficijs priuatur.

Ne Michael ipse vir tam reprobus gloriaretur vltius suæ prauitatis opera, absq; condignis demeritorijs stipendijs præterire, ac ne plures etiam in sui erroris deuium traheret, ad quod sua tota intentio ferebatur, cum præmissa adeo essent notoria tam per facti euidentiā, quam per plures ipsius litteras ad partes diuersas directas, quarum aliquę ad nostrum & fratrum nostrorum manus etiam peruenerunt, quod non poterant tergiuersatione aliqua occultari, de fratrum eorundem consilio, auctoritate Dei omnipotentis & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, exigente iustitia procedentes, Michaelē eundem ab officio dicti Ministeriatus depositum, fauoremq; hæreticorum & manifestum hæreticum, ac hæresiarcham, ac scismaticum declarandum, necnon & fauorem hæreticorum & hæreticum, ac hæresiarcham ac scismaticum duximus condemnandum, priuantes eum officijs, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, seu priuatum potius declarantes, ipsumque ab omni gradu deponentes, & priuilegio quocunque nudantes ecclesiastico, ac eum inhabilem ad præmissa reddentes, & quodlibet prædictorum, pœnis omnibus & sententijs spiritualibus & temporalibus

A libus, quibus diuino & ecclesiastico iure hæreticorum fautores, & hæretici, hæresiarchæ ac schismatici existunt onoxia, plectentes eundem nihilominus, & eum velut talem eis foro obnoxium declarantes, vniuersis quoque Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque personis ecclesiasticis quoscunque in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis & suspensionis ab officio & beneficio, quas non parentes incurrere volumus ipso facto, nec non priuationis, depositionis, inhabilitationis prælationum, dignitatum, officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum pœnis & sententijs; & insuper omnibus, & singulis ciuitatibus, terris, & locis; ac vniuersitatibus, communitatibus, & personis alijs singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiam si Imperiali, Regali, vel alia quacunque dignitate fulgeret, sub excommunicationis in personas singulares, & interdicti in ciuitates, terras, loca, eorumque communitates & vniuersitates, quas nisi mandatis & monitionibus nostris cum effectu parerent, incurrere volumus ipso facto, nec non priuationis privilegiorum, quorumcumque Apostolicorum & Imperialium, ac feudorum & bonorum, quæ ab eadem Roman. vel quibusuis alijs ecclesijs vel Imperio obtineret pœnis & sententijs, mandandum expresse duximus, & etiam inhibendum, ne prædictum Michaelem hæreticorum fautorem, hæreticum & schismaticum receptarent, defenderent, sibi adhererent, obedirent, intenderent quomodolibet seu fauerent, aut præstarent per se vel alium seu alios, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, auxilium, consilium, vel fauorem: sed eum potius velut hæreticorum fautorem, ac hæreticum, & schismaticum, (& quantum in eo est) sanctæ Dei ecclesiæ fidei, catholicæ corruptorem, abicerent, abhorrerent, persequerentur, & si possent, caperent, ac fideliter custodirent subdendum ecclesiasticæ disciplinæ, prout hæc in processibus per nos habitis & publicatis hætenus plenius continentur.

Vniuersis sub
grauibus pœnis
interdicitur, ne
Michaeli de Cē
sena faueant.

B Sanè quia sicut fama notoriæ publica, & facti euidentiæ in illis partibus manifestat, Michael ac Guilielmus OKam & Bonagratia supradicti, necnon & Henricus de Chalem dicti ordinis, cuius perfectio inter alia potest percipi, quia Ludouici de Bauaria se pro Imperatore gerentis, de diuersis damnati hæresibus, Cancellarij officium diuini gerere non expauit, Quod quidem officium quantum professioni illorum qui se nihil habere asserunt in proprio vel communi; seque Christum pauperem nudi, sequi congruat, potest prompte prudens quilibet iudicare: in Alamania partibus in diuinæ maiestatis contumeliā, fideique catholicæ læsionem, ecclesiæque catholicæ præiudiciū & contemptum, non verentur hæreses publice prædicare, ac nonnullos fratres dicti ordinis illarum partium a deuotione ecclesiæ, Ministrique generalis eiusdem ordinis obedientia retrahere, ac illos ad dictorum Ludouici & Michaelis hæresiarchæ obedientiam per captiones, incarcerationes personarum, & electiones a suis conuentibus, spoliationes librorum, aliorumque rerum ad vsum assignatarum a suis superioribus, proscriptionem quoque publicam, minis & terroribus mortis, & alijs modis ausu temerario inducere & compellere non verentur.

Ludouici Ba-
uari Cancellarij
officiū ini-
que gerit Hen-
ricus Chalem.

C Nos considerantes attente, quod talium non est dissimulanda malitia, sed eorum potius elidenda superbia, ac eorum pertinax contumacia per semitas iustitiæ prosterrenda, omnes & singulos, qui contra nostros processus prædictos, eidem Michaeli fauerunt, aut vt Ministro obediuerunt, nisi ad obedientiam Ecclesiæ iam redierint, de fratrum eorundem consilio declaramus personas, videlicet, singulares excommunicationis, ac conuentus & vniuersitates interdicti sententias incurrisse: Michaeli interdicens prædicto, ne pro Ministro se gerat vltcrius, ac Guilielmo & Henrico, ac Bonagratia prædictis, ne ei tamquam Ministro, nec alijs nisi in casibus in quibus licet communicare cum hæreticis pareant, communicent vel intendant, sub pœna excommunicationis, quam incurrant ipso facto, si contumaces mandatis nostris fuerint: præcipientes tam Michaeli quam prædictis alijs, vt a consortio se dicti Bauari retrahant, & ad vnitatem redire Ecclesiæ sublato cuiusuis moræ dispendio non obmittant.

Michael de Cē
sena, OKam,
Bonagratia, &
Henricus Cha-
lem dogmati-
stæ.

D Et quia prædicti Guilielmus, Henricus, & Bonagratia, velut defensores diuersarum hæresum, sed illarum præcipue, quæ asserunt quod Christus & discipuli nihil habuerunt in proprio vel communi, nisi tantum simplicem vsum facti: & illius quæ asserit, quod ad Imperatorem pertinet Papam depone-
E nere, & alium subrogare, vehementer de hæresi sunt suspecti: ipsos & eorum quemlibet citamus per edictum peremptorium publicum, præsentē ac fidelium multitudine copiosa, vt infra festum Ascensionis Domini exclusiue proxime subsequens, compareant personaliter coram nobis, facturi super præmissis velut notorijs, quod rationis fuerit: & sententiam, si ferri possit commodē, audituri. Non intendentes propter prædictæ citationis edictum nos astringere, quin contra dictos Guilielmum OKam, & Bonagratiam, quos alijs per edictum peremptorium publicum citauimus, vt certo termino diu est elapso, comparerent coram nobis personaliter sententiam audituri, ac propter eorum contumaciam fuerint excommunicationis vinculo innodati, interim valeamus procedere prout suadebit iustitia, & viderimus expedire: eisdem expressius intimantes, quod siue venerint siue non venerint, contra ipsos in dicto termino, vel quotiens nobis visum fuerit, absque citatione alia ad præmissa procedemus prout rationis fuerit, & viderimus expedire.

Pœna illorum
qui Michaeli
de Cēsena faue-
runt.

OKam, Henri-
cus, & Bonagra-
tia vehemen-
ter de hæresi su-
specti.

Citantur perē-
ptorie supradic-
ti.

Caterum volumus auctoritate Apostolica nihilominus decernentes, quod processus noster huiusmodi, præfatos Michaelē, Guilielmum, Bonagratiam, & Henricum, ac alios quos contingere dignoscitur, adeo apprehendat & arctet, ac si eis, & eorum cuilibet personaliter publicatus & intimatus solemniter extitisset; quacumque constitutione contraria, per prædecessores nostros Roman. Pontifices in contrarium edita non obstante,

Processus hic
arctat absentes.

Chartæ processuum continentes in publicis locis affiguntur.

Et ut idem processus & contenta in eo, ad ipsorum Michaelis, Guillelmi, Bonagratia ac Henrici & aliorum, quos contingunt, notitiam deducantur, chartas seu membranas processuum continentes eundem, appendi seu affigi ostijs seu superliminaribus Maioris Auiunionen. Ecclesiæ faciemus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro preconio, & patulo indicio publicabunt, ut ipsi nullam possint excusationem prætere, vel ignorantiam allegare, q̄ ad eos non peruenerint, vel quod ignorarint in eundem, cum non sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitum vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Dat. Auiunion. xj. Non. Ianuar. Pontificatus nostri anno quintodecimo.

Et licet processus ipse sufficienter publicatus extiterit, ut præfertur, tamen ex abundantia volentes eum in locis & domibus tui ordinis nihilominus publicari, discretioni tuæ committimus & mandamus, quatenus per te vel alium seu alios eiusdem ordinis, processum eundem in singulis locis & domibus præfatis, diligentius publicare procures, faciens de publicatione ipsa instrumenta publica confici, quæ nobis studeas fideliter destinare. Datum Auiunion. iij. Idus Ianuarij, Pontificatus nostri anno quintodecimo.

Bertrandus Cardinalis & Apostolicæ sedis legatus, auctoritate Apostolica Inquisitorem hæreticæ prauitatis instituit; cui eadem auctoritate concedit: ut prote-dat aduersus hæreticam prauitatem.

Insigne est hoc rescriptum, quo perspicitur forma, seu modus instituendorum Inquisitorum.

Bertrandus miseratione diuina tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, ac Terrarum, & Prouinciarum, Roman. Ecclesiæ in partibus Italiæ consistentium Reformator, & Vicarius generalis, Dilecto in Christo Fratri Ioanni Iacobi de Spello ordinis fratrum Minorum, Salutem in Domino.

Edita anno Domini 1348.

NTER solitudines varias, quibus ex officio iniuncta nobis Legationis astringimur, sollicite cogitare nos conuenit, ut officium hæreticæ prauitatis exerceatur sollicite, & personis talibus committatur, quod eorum sacro ministerio, errantes ad lumen redeant veritatis. Nuper siquidem Sanctissimus Pater & Dominus noster Dominus Clemens diuina prouidentia Papæ VII. nos ad regnum Siciliæ, & totam terram ipsius Regni citra Farum & Tusciæ, ac nonnullas alias partes & Prouincias inditeris ipsius domini Papæ nobis super nostra Legatione concessis specialiter nominatas, commissio nobis plene legationis officio in eisdem pro vrgentibus & arduis Ecclesiæ Roman. negotijs destinans, nobis concessit suas Apostolicas litteras in hæc verba.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Bertrando tituli S. Marci presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Plenam de tuæ probitatis & circumspectionis prudentia, & donis virtutum tibi concessis à Domino fiduciam obtinentes, te ad Regnum Siciliæ, ac Terras & Prouincias Ecclesiæ Roman. immediate subiectas, cæterasque partes alias Italiæ plenæ Legationis officio & alijs negotijs tibi per nos commissis, varijs & diuersis de fratrum nostrorum consilio prouidimus destinandum. Cupientes itaque negotium fidei sic sollicite ubiq; dirigi, quod nihil circa illud inhonestum committatur quomodolibet vel sinistrum, ut per te vel alium, seu alios, de Inquisitorum hæreticæ prauitatis infra terminos legationis tuæ constitutorum excessibus inquirere, ac de illis quibusvis conuenientibus iustitiam facere, ac illos de quibus tibi videbitur à suis officijs remouere, & alios substituere valeas. Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo plenam tibi concedimus tenore præsentium Potestatem. Dat. Auiunion. iij. Id. Augusti, Pontificatus nostri anno quinto.

Quarum litterarum Apostolicarum auctoritate, te quem largitor gratiarum omnium litterarum scientia, & alijs multis virtutibus sicut fide dignorum testimonio accepimus, laudabiliter insigniuit, & in cuius affectu sicut firmiter credimus specialiter geritur, quod fides catholica, extirpatis erroribus suscipiat incrementum: Inquisitorem hæreticæ prauitatis Prouinciæ Sancti Francisci Vallispoleri vsque ad Apostolicæ sedis beneplacitum, & atque nostrum constituimus, tenore præsentium ac etiam ordinamus cum omnibus iuribus, honoribus, & priuilegijs à iure vel à sede Apostolica seu quibuscumque alijs concessis inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, recepto prius à te corporaliter iuramento, quod officium ipsum ad honorem Dei sanctæque Roman. Ecclesiæ, & exaltationem catholicæ fidei diligenter, & fideliter exercebis: Dantes tibi eadem auctoritate tenore præsentium, plenariam potestatem infra dictam Prouinciā inquirendi contra quoscumque hæreticos: vel de hæresi quomodolibet suspectos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ipsoque capiendi, & detinendi condemnandi, absoluendi, liberandi, ac omnia alia & singula faciendi, quæ ad huiusmodi inquisitionis officium de iure pertinere noscuntur: Mandantes eadem auctoritate præsentium tenore vniuersis, & singulis eiusdem Prouinciæ Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Capitaneis Generalibus, & Officialibus vniuersis, & eorum Vicarijs, ceterisque

† Qualiter hæc clausula accipi debeat, late explicui in Directorio Inquisitorum par. 3. super q. 7.

Aterisque ecclesiasticis, & secularibus personis sub excommunicationis, suspensionis, & interdicti pœnis; ut tibi in ijs quæ ad huius Inquisitionis officium pertinere noscuntur, benignè pareant, & intendant, ac cum per te requisiti extiterint, dent per se, & alios, prout opportunum fuerit consilium, auxilium, & fauorem. Nos enim sententias siue pœnas, quas rite tuleris, ratas, & gratas habebimus, ipsasque faciemus auctore Domino inuiolabiliter obseruari. Per præsentem autem commissionem nostram nolumus nec intendimus Inquisitori aliàs per nos in dicta Prouincia deputato, in aliquo derogare, quominus idem Inquisitor officium ipsum possit & valeat sicut prius libere exercere. Dat. Arian. ix. Kal. Septemb. Pontificatus eiusdem Domini Clementis Papæ vi. Anno sexto.

Io. de Aquam. f.

G R E G O R I V S P A P A X I.

Scribit Dominus Papa Archiepiscopo Tarraconensi super libris Raymundi Lulli.

B

G R E G O R I V S Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili Fratri .. Archiepiscopo Tarraconen. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Data anno Domini 1372.

Vide comen. in Directorio Inquisi. par. 2. super q. 26. circa finem.

N V P E R dilecto filio Nicolao Eymerici ordinis fratrum Prædicatorum professore, magistro in Theologia in partibus Aragoniæ Inquisitore hæreticæ prauitatis nobis referente, percepimus quod in partibus illis nonnulli laici, quamplures libros habent in vulgari per Raymundum Lullum ciuem Maioricens. compositos,

C

in quibus ut idem Inquisitor videtur asserere, errores quamplurimi in fide continentur. Nos igitur in præmissis, prout ex debito tenemur pastoralis officij, prouidere volentes, Fraternitati tuæ, de qua in his & alijs specialem in domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus huiusmodi libros per quoscunque habeantur seu detineantur, tibi facias exhiberi, & si per tuam ac dicti inquisitoris, & aliorum magistrorum in Theologica facultate, & iurisperitorum, quos propter ea coram te euoces, repereris quod præfati libri errores in fide contineant, eisdem libros comburas, & comburi facias, atque mandes, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam, & alia iuris remedia, de quibus videbitur, appellatione postposita, compescendo: non obstantibus constitutionibus Apostolicis de vna & de duabus dietis, & alijs contrarijs quibuscunque: Seu si eidem Raymundo vel quibusvis alijs communiter uel diuissim à sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicati, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium euocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum apud Pontem Sorgiæ Auinionen. Diœces. Non. Iunij anno secundo.

G R E G O R I V S P A P A X I.

Scribit dominus Papa officialibus Episcopi Barcinonens. super quodam libro Raymundi Lulli.

D

G R E G O R I V S Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Francisco Borele Priori prioratus Ecclesiæ sanctæ Eulaliæ de Campo, & Petro de Sancto Amancio hospitalario Dartibus officialibus Venerabilis fratris nostri Barcinonens. Episcopi, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Data anno Domini 1374.

Vide comen. in Directorio Inquisi. par. 2. super q. 26. circa finem.

A D audientiam nostram fide digna relatione perducto, quod dilectus filius Franciscus Vitalis præfati Episcopi notarius, quendam librum Raymundi Lulli in pergamenis, & Vulgari catalanico scriptum, assignatum eidem Francisco in custodiam per vos & dilectum filium Nicolaum Eymerici ordinis Prædicatorum professorem, Inquisitorem hæreticæ prauitatis, in quo errores scripti plurimi perhibentur, apud se habet: Discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus statim visis præsentibus, absque alicuius moræ dispendio, præfatum librum ad manus vestras receptum, ad nos per fidelem, & idoneum portitorem mittere procuretis: Cauti ne vllam in his committatis negligentiam vel defectum. Datum apud Villanouam Auinionen. Diœces. iij. Calen. Octobris, anno quarto.

G R E G O R I V S P A P A X I.

Articuli quidam Raymundi Lulli reprobantur, & ceteri eius libri interdicuntur, donec aliud sit per sedem Apostolicam ordinatum.

G R E G O R I V S Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Data anno Domini 1376.

Vide comen. in Directorio Inquisi. par. 2. super q. 26. circa finem.

C O N S E R V A T I O N I puritatis catholicæ fidei, quâ multi nequam filij scelerati suis falsis assertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici pestiferum semen zizaniæ seminant, cum ad nostrum præcipue spectet officium, ut euellamus

E 2 praua,

praua, & destruamus peruersa, prouidere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confestim
 A plenis desiderijs affectantes, opportuna in his, quę possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis
 adhibemus. Dudum siquidem dilectus filius Niccolaus EymERICI ordinis fratrum Prędicatorũ, pro
 fessor, in sacra Theologia magister, in regnis Aragonię, Valentię, & Maioricarum Inquisitor hereticę
 prauitatis, nobis exposuit, se in regnis eisdem inuenisse viginti volumina diuersorum librorum, in vul-
 gari scriptorum, a quodam Raymundo Lullio ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipsi Inquisi-
 tori videbatur) multi continebantur errores, & hereses manifestę, & quod nonnulli de prędictis, &
 alijs regnis, libris utebatur eisdem, & eorum doctrinę dabant fidem non modicam, in grande suarum
 periculum animarum: supplicauitq; nobis Inquisitor ipse, vt (ne simplices deciperentur ex libris ip-
 sis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum, iam
 forsan imbutarum, & quę imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter
 obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem nostrum Petrum Episcopum Hostiensem, & per quā-
 plures etiam ultra vigenum numerum in eadem theologia magistros, examinari fecimus diligenter:
 per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia lege-
 rant, & examinauerant, & quod ultra ducentos ¶ articulos erroneos & hereticos inuenerant in eis-
 dem: super quibus inter eosdem Episcopum & magistros sepius & demum corā nobis habita dispu-
 tatione solenni, ipsos articulos, (quos ad vitadum prolixitatis cędum, & horribilitatem eorum, ha-
 beri volumus pręsentibus pro expressis) erroneos & manifeste hereticos, de ipsorum Episcopi &
 magistrorum concordii consilio censuimus reputandos. Cum autem, sicut Inquisitoris pręfati contine-
 bat assertio, in prędictis regnis alij libri, qui asseruntur editi a iam dicto Raymundo, reperiri dicatur,
 in quibus huiusmodi iam reperiri, & alij errores & hereses creduntur probabiliter cōtineri: Nos volen-
 tes de huiusmodi alijs libris, & eorum doctrina informari plenarie, & super eis prouidere salubriter,
 ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabantur: fraternitati vestrę de fratrum nostrorum
 consilio, per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis,
 in singulis ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religiosorum quorumcunq; ordinum, exē-
 ptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Pręmostratensis, Gran-
 dimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prędicatorum, Minorum, & Eremitarum
 eiusdem S. Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum, vestrarum ciuitatum & diocęsum, in
 tra missarum solennia existentibus populis, ad diuina, & in prędicationibus per vos vel ¶ alios, quam
 cito commode poteritis faciatis proponi, quod omnes & singulę personę vtriusque sexus, cuiuscunq;
 status, ordinis, vel conditionis existant, earundem vestrarum ciuitatum & diocęsum, seu commoran-
 tes in eis, habentes libros quoscunq; a pręfato Raymundo editos (vt pręfertur) ipsos infra vnus mē-
 sis spatium, vobis assignare, & illi qui sciunt alias personas libros eosdem habentes, eas vobis reuela-
 re ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quā cito com-
 mode poteritis, cureris nobis fideliter destinare, vt ipsos simili examini subiicere valeamus. Cęterum,
 quia doctrina, seu potius dogmatizatio prędictorum librorum examinatum reperitur erronea, her-
 eticalis, & periculosa nimium animabus; & vehemens suspitio est habenda, quod alijs libris editis a
 dicto Raymundo similes vel alij (vt pręfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quod omnibus
 & singulis eisdem personis vestrarum ciuitatum & diocęsum, doctrinam seu potius dogmatizatio-
 nem, & vsum huiusmodi librorum interdiceret studeatis, donec super his per sedem Apostolicam aliud
 fuerit ordinatum, Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo:
 Non obstantibus, si aliquibus communiter, vel diuissim a sede Apostolica sit indultum, quod interdicti,
 suspendi, vel excommunicari: aut extra vel ultra certa loca, ad iudicium vocari non possint per litte-
 ras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mē-
 tionem, & quibuslibet exemptionibus, & alijs priuilegijs, litteris Apostolicis quibuscunq; locis, per-
 sonis, vel ordinibus, sub quacunque forma, vel expressione verborum ab eadem sede concessis, de quib;
 eorumq; totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum in nostris litteris mentio sit habenda: & per
 quę pręsentis mandati nostri effectus quomodolibet impediri. Insuper volumus, quod per te frater
 Archiepiscopo tenor pręsentium sub tuo, vel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos trans-
 mittatur, cui per vos adhiberi volumus, velut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij.
 Calend. Februarij, Pontificatus nostri anno sexto.

MARTINVS PAPA V.

Condemnatio errorum Ioannis Vicleff de Anglia, & Ioannis de Husz de Bohemia damnatorum in
 sacro generali Concilio Constantiensi approbatur: male sentientes de sacramētis Ecclesię canonice coer-
 centur hereticorum complices pœnis ab vtroq; iure statutis subduntur: conuerti nolentes castigantur:
 principes seculares non patiantur hereticos in suis terris habitare, aut ibi commercia exercere: qui he-
 retici decesserint, licet nondum per Ecclesiā declarati, ecclesiastica careant sepultura: bona hereticorũ
 a tempore commissi delicti confiscata sunt: suspecti de heresi nisi se purgent, vt heretici condemnentur:
 qui se purgare neglexerint, excoicetur, & nisi satisfecerint, vt heretici condemnentur: deficiens
 in purgatione, vt conuictus canonice puniatur: renouat. Et inquisitionis de heret. lib. 6. & iubet illud
 custo-

† In Codice Sa-
bellano legitur
quadringentos.

† al. &

¶ In Codice Sa-
bellano legitur
quadringentos.

¶ In Codice Sa-
bellano legitur
quadringentos.

A custodiri. articuli Ioannis Vvicleff & Ioannis Husz nominatim recensentur: modus examinandi hæreticos aut de hæresi suspectos accuratissimus describitur: suspecti de hæresi, aut etiam diffamati personaliter citentur de fide responsuri: medio iuramento iurent dicere veritatem. hæretici & eorum complices inquirantur, & canonice puniantur: cõuicti publice abiurent: abiurare recusantes canonice coerceantur: ista omnia fiant nullis in contrarium aliquid iuuantibus.

MARTINVS Episcopus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiscopis, & Episcopis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, ad quos litteræ præsentantes peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

INTER cunctas pastoralis curæ sollicitudines, quibus premimur incessanter, illa potissime fortius nos angit, vt hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, suisque falsis doctrinis & erroribus peruersis penitus, quantum nobis ex alto conceditur, extirpatis, orthodoxa & catholica fides integra, & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei sinceritate, quolibet obscuratationis semoto velamine, immobilis & inuiolatus persistat. Sanè dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus & dominijs, præsertim in Regno Bohemiæ, & marchionatu Morauia, ac locis & districtibus illis vicinis, aduersus fidei catholicæ dogmata & sanctæ matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra vnum, quinimmo contra plura fidei catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchæ, circuncelliones, schismatici & seditiosi, Luciferina superbia & rabie lupina euecti, dæmoniorum fraudibus illusi, de vanitate in idipsum (licet forent de diuersis mundi partibus oriundi) conuenientes, & caudas colligatas habentes, damnatæ videlicet memoriæ Ioannes Vvicleff de Anglia, Ioannes Husz de Bohemia, & Hieronymus de Praga, qui vtrinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent. Nam ubi huiusmodi pestilentes personæ peruersa dogmata pertinaciter seminabant in suæ doctrinæ pestifere primordio Prælati, & alij iudiciariæ Potestatis regimina exercentes, tamquam canes muti non valentes latrare, nec vlciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos & dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim (vt adstricti fuerant) canonice coercere, eosque de domo Domini corporaliter eiecere non curarunt, sed sacrilegam, falsam & perniciosam ipsorum doctrinam, per longas moras negligenter conualere permiserunt: populorum multitudo, illorum opinioibus falsis decepta, pro veris accepit, quæ diu mendaciter & perniciose ac damnabiliter seminauerunt, eisque credendo, à recta fide cecidit turba multa, & errore deuio inuoluitur, proh dolor, paganorum, adeo quòd per diuersa illarum, eisdemque conuicinarum partium climata, oues Christi catholicas hæresiarchæ ipsi successiue infecerunt, & in stercore mendaciorum fecerunt putrescere. Quapropter generalis Constantiensis synodus tantam fidelium, & fidei orthodoxæ plagam & ruinam videns, exclamare compulsa est cum Augustino: Quid faciet Ecclesiæ medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet vel potest? certe non, secundum eundem, immo vtrisque sit necesse est molesta, quæ neutris est inimica. Nam & molestus est medicus furenti phrenetico, & patet indisciplinato filio, ille ligando, iste cadendo, sed ambo diligendo. Si autem negligant, & eos perire permittant, inquit Augustinus, ista mansuetudo potius falsa crudelitas est. Proinde synodus præfata ad omnipotentis Dei gloriam, ipsiusque catholicæ fidei ac Christianæ religionis conseruationem, augmentum & animarum salutem & præseruationem, eosdem Ioannem Vvicleff, & Ioannem Husz & Hieronymum, qui inter cætera de Sacro Eucharistiæ sacramento, & alijs Sacramentis Ecclesiæ & articulis fidei, aliter quàm Sancta Romana Ecclesia credit, & tenet, & prædicat, & docet, quamplurima temere & damnabiliter credere ac tenere, prædicare, atque docere pertinaciter attentabant, velut hæreticos & pertinaces ac obstinatos iam à communione fidelium separatos de domo Dei corporaliter eiecit, & spiritualiter eiectos declarauit, & alia nonnulla circa præmissa utilia & salubria statuit & decreuit, per quæ alij, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis huiusmodi spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semitas veritatis. Et quia (sicut dolenter accepimus) non solum in regno Bohemiæ & Marchionatus dominijs & locis supradictis, verum etiã in quibusdam partibus & prouincijs contigujs seu vicinis eisdem, etiam nonnulli ex sectatoribus & sequacibus heresum ac errorum hæresiarcharum prædictorũ, timore diuino & pudore humano prorsus abiectis, nec de ipsorum, & præsertim Ioannis Husz & Hieronymi interitu miserabili sumentes conuersionis & poenitentia fructum: sed tamquam in profundum pressi peccatorum, Dominum Deum blasphemare non cessant, ducentes in irritum nomen eius, quorum mentes pater mendacij sic damnabiliter excæcauit, vt prædictos libros, codices & opuscula hereses & errores continentes seu continentia dudum èt per synodum præfatam damnatos & damnata, ac ignibus concremanda deputata, & concremata, legunt, student, ac ex eis in sui & multorum simplicium periculum, nedum contra statuta, decreta & ordinata in synodo supradicta, sed etiam contra canonicas sanctiones dogmatizare præsumunt, in animarum periculum, ac puritatis fidei denigrationem, & scandalũ plurimorum. Nos igitur attendentes, quòd error, cui nõ resistitur, approbari videtur, ac malis & perniciosis erroribus huiusmodi resistere, ac eos de medio Christi fidelium & præsertim de supradictis Bohemiæ & Morauia dominijs & districtibus ac cõfinibus & vicinijs eorũ, ne amplius &

Epistola Martini v. damnatione errorum Vvicleff, & Husz, à Concilio Constantiensi, factam, approbans. Ex eodem Concilio Constantiensi, sessio. 45. Anno Domini 1418.

c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.

1. Tim. 1. d. August. ad Festum Epistola 167. Et 23 q. 4. Quid faciet.

August. de correctione Donatistarum ad Bonifacium. c. 5. Et 23. q. 4. Ipsa pietas.

Ioan. 8. f.

latis se extendant, funditus euellere cupientes: discretioni vestræ, sacro approbante Concilio Constantiensi, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vos Archiepiscopi, & Episcopi ac electi, & quilibet vestrum per se, seu alium, vel alios, quos graues & idoneas personas spirituales iurisdictionem habentes esse volumus, omnes & singulos, cuiuscumque dignitatis, officij, præminentie, status vel conditionis existant, & quibuscumque nominibus censeantur, qui de præ excelso, salutifero, & supermirabili sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismo seu peccatorum confessione, penitentia pro peccatis iniunctione, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis seu fidei articulis, aliter sentire aut docere, quam sacrosancta Romana Ecclesia & vniuersalis docet, prædicat & obseruat, aut articulos, seu libros, & doctrinas præfatorum hæresiarcharum Ioannis Vvicleff, & Ioannis Hus, & Hieronymi de Praga, per eandem Constantiensem synodum cum suis auctoribus (vt prædicitur) damnatos, & damnatas tenere, credere, & dogmatizare, ac vitæ finem ipsorum hæresiarcharum publice vel occulte pertinaciter quomodolibet laudare vel approbare præsumpserint, eorumque receptatores, defensores & fautores quoslibet, etiam contemplatione prædictorum errorum, necnon credentes, & adherentes eisdem, tamquam hereticos iudicetis, & velut hereticos seculari curiæ relinquatis. Receptatores quoque, fautores & defensores huiusmodi pestiferarum personarum, quæ erroribus ipsis crediderint, nec fauore aut contemplatione errorum ipsorum, sed forte carnalis amoris causa, vel occasione alia huiusmodi personas pestiferas receptauerint, præter poenas ab utroque iure talibus inflictas, per iudices competentes tanta seueritate poenarum in tam enormi scelere ultionem accipiant, quod cedat cæteris grassantibus, in exemplum, vt quos Dei timor à malo non renocat, saltem coerceat seueritas disciplina. Cum reliquis vero, huiusmodi secta damnabili quomodolibet infectis, qui post competentem monitionem ac frequenter exhortationem, qua pie erga eos, spe correctionis & emendationis, ac ad melioris vitæ frugem conversionis, vsum est, à prædictis erroribus & secta noluerint resipiscere, & ad gremium unitatemque sanctæ matris Ecclesiæ, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua nulli veræ salutis subsidium contingit, plene recognoscere & confiteri, iustitiæ seueritas (prout facti poposcerit quæque) dulcore misericordiæ temperetur. Et nihilominus omnes Christianæ & catholice fidei professores, Imperatorem, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Consules, Proconsules, Seabinos, Communitates, & Vniuersitates regnorum, prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum huiusmodi, necnon ceteros iurisdictionem temporalem exercentes, iuxta iuris formam, & exigentiam auctoritate Apostolica exhortando moneatis & requiratis, vt de regnis, prouincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris, & omnibus alijs locis ac dominijs supradictis, omnes & singulos hereticos huiusmodi secundum tenorem Lateranensis Concilij, quod incipit, Sicut ait, ad instar etiam irretitorum criminis vsurarum, quos publice vel manifeste per facti euentum cognouerint esse tales, tamquam oues moribundas gregem Domini inficientes expellant, donec, & quousque à nobis, seu vobis, vel alijs iudicibus ecclesiasticis, vel inquisitoribus, fidem & communionem Romanæ Ecclesiæ teneantibus, aliud recipiant in mandatis: nec eosdem in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, latem fouere, contractus inire, negotiationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christi fidelibus habere permittant. Et si tales heretici publici ac manifesti, licet nondum per Ecclesiam declarati, in hoc tam graui crimine decesserint, ecclesiastica careant sepultura, nec oblationes fiant aut recipiantur pro eisdem: bona tamen ipsorum à tempore commissi criminis secundum canonicas sanctiones confiscata, non occupentur per illos, ad quos alias pertinerent, donec per huiusmodi iudices ecclesiasticos super hoc potestatem habentes, sententia declaratoria super ipso hæresis crimine fuerit promulgata. Qui autem de hæresi per iudicem competentem ecclesiasticum inuenti fuerint sola suspitione notati, seu suspecti, nisi iuxta considerationem & exigentiam suspitionis, qualitatemque personæ, ad arbitrium iudicis huiusmodi propriam innocentiam congrua deuotione monstrauerint, in purgatione eis canonice indicta deficientes, & se canonice purgare non valentes, aut pro huiusmodi purgatione facienda, obstinatione damnabili iurare renuentes, tamquam heretici condemnentur. Qui vero dictam innocentiam monstrare ex quadam negligentia seu desidia, & purgationem huiusmodi facere omiserint, anathematis gladio feriuntur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus exentur: ita quod si per annum in excommunicatione huiusmodi persistierint, extunc velut heretici condemnentur. Si quis vero super aliquo supradictæ pestiferæ doctrinæ hæresiarcharum prædictorum, vel aliquibus articulis dumtaxat scandalosis, temerarijs, seditiosis, vel prauum aurium offensionis, culpabilis repertus fuerit, canonice puniatur. Si vero propter solam infantiam aut suspitionem dictorum articulorum, vel alicuius ipsorum, quis repertus fuerit suspectus, & in purgatione canonica propter hoc sibi indicta deficeret, pro cuncto habeatur, & tamquam canonice cunctus puniatur. Et insuper felicis recordationis Bonifacij Papæ Octauj prædecessoris nostri, constitutionem, quæ incipit, vt inquisitionis negotiū, renouantes, & et exequentes, vniuersos potestates, & dominos temporales & iudices antedictos, quibuscumque dignitatibus vel officijs seu nominibus censeantur, exhortando requirimus, & mandamus eisdem, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles ac filij Ecclesiæ nuncupari, & in Christi nomine gloriari, ita pro defensione fidei vobis Archiepiscopis, Episcopis & electis, ac inquisitoribus hereticæ prauitatis, & alijs iudicibus seu personis ecclesiasticis per vos ad hoc (vt præmittitur) de-

Zanch. de hæret. c. 4. & 6.

Hebr. 6. c.

Concilij Tholosani c. 3 & Concil. Biterrense c. 22.

Lateranense concilium.

I. Manichæos. C. de hæret.

c. Cum secundum leges, de hæret. in 6. c. Ad Abolendam, de hæret.

† indita

Propositionum diuersi gradus.

A tnr) deputandis, fidem & communionem sanctæ matris Ecclesiæ tenentibus, pareant & intendant, præbeantque auxilium, & fauorem in hæreticorum, necnon credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum investigatione, captione, custodia diligenti, cum ab eisdem fuerint requisiti, ut præfatas personas pestíferas alios secum perdere molientes, in potestatem seu carcerem per vos Archiepiscopos, Episcopos, electos, & Inquisitores prædictos aut deputandos à vobis vel ad locum de quo vos vel ipsi mandabitis, infra eorundem dominorum potestatem, rectorum seu iudicum districtum ducant, vel duci faciant sine mora, ubi per viros catholicos à vobis Archiepiscopis vel Episcopis, electis seu Inquisitoribus, seu deputandis personis huiusmodi, vel vestrum aliquo deputato, sub exacta & diligenti custodia, ne fugiant ponendo eos, etiam compedibus, & manicis ferreis teneant, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur, & quod de hæresi à iudice Ecclesiastico competenti, qui fidem & communionem dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ teneat, condemnentur, præfati domini temporales seu rectores, iudices, vel eorum officiales seu nuncij, sibi relictos recipiant indilate, animadversione debita puniendos. Verum ne præiudicium, & scandalum præfate fidei orthodoxæ religionis Christianæ, prætextu ignorantie quemquam in hoc circumueniri, aut versutos homines sub friuolæ excusationis velamine in hac materia palliare contingat, & ut de conuincendis, seu cognoscendis hæreticis, receptatoribus, defensoribus, fautoribus, credentibus, & adhærentibus, necnon de hæresi suspectis, & alijs huiusmodi peruersa doctrina quomodolibet maculatis, plenior habeatur in futurum instructio, tam ad regnum Bohemiæ, & conuicinas illi, quàm alias quaslibet partes, in quibus hæc superstitiosa doctrina quomodolibet pullulauerit, articulos infra scriptos sectam dictorum hæresiarcharum concernentes pro directione dictæ fidei decernimus transmittendos, & etiam destinandos: super quibus vobis & alijs omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & electis, ac commissarijs & Inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, ut quilibet eorum infra limites & loca suæ iurisdictionis, necnon regno, & marchionatu, & locis eis vicinis prædictis, etiam si loca ipsa extra iurisdictionem eandem ultra duas diuitas consistant, circa extirpationem, & correctionem errorum ac heresum, & huiusmodi sectæ pestiferæ, in fauorem ipsius fidei orthodoxæ diligenter inuigilent, & omnes infamatos seu suspectos de tam pestifera labe sub confessati criminis, excommunicationis, suspensionis, interdicti, aut alia formidabili pœna canonica vel legali, prout, quando, & quemadmodum eis videatur expedire, & facti requireret qualitas, ad singulos huiusmodi articulos per iuramentum corporaliter præstitum, tactis sacrosanctis Euangelijs, seu sanctorum reliquijs, imagine Crucifixi, secundum quorundam locorum obseruantiam, iuxta infra scripta interrogatoria, ad quemlibet articulum convenientia, respondere compellant. Nos enim contra omnes & singulos Archiepiscopos, Episcopos, & lectos, Inquisitores, qui super extirpando hæreticæ prauitatis fermento, & expurgando suum territorium, districtum seu locum, de talibus malis, & sceleratis hominibus, negligentes fuerint seu remissè egerint, vsque ad priuationem seu depositionem Pontificalis dignitatis procedere intendimus, & procedemus, ac procedi faciemus, aliosque loco illorum substituemus, qui prauitatem hæreticam possint, & valeant confundere, & ad alias pœnas contra tales à iure inflictas, & alias grauiiores (si expediat) infligendas, procedemus, procedique faciemus, iuxta iuris & facti exigentiam, ac huiusmodi culpæ, & criminis sceditatem. Tenores vero eorundem articulorum seu capitulorum, de quibus supra fit mentio, sequuntur per ordinem in hæc verba.

Innoc. iij. in
extravag. Ad
extirpanda.
§. teneatur
et r.
† aucta.

c. Excommu-
nicamus 1. §.
ult. de hære.

Constantien.
Concil. sess. 8.

ET PRIMO SEQUITUR TENOR articulorum Ioannis Wicleff.

- S** V B S T A N T I A panis materialis, & similiter substantia vini materialis, remanent in sacramento altaris. 1
- Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento. 2
- Christus non est in eodem sacramento identice, & realiter in propria præsentia corporali. 3
- Si Episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat. 4
- Non est fundatum in Euangelio, quod Christus Missam ordinauerit. 5
- Deus debet obedire diabolo. 6
- Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inutilis. 7
- Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte à Cesare. 8
- Post Urbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed viuendum est more Græcorum sub legibus proprijs. 9
- Contra scripturam sacram est, quod viri ecclesiastici habeant possessiones. 10
- Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo, & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, vel excommunicatus. 11

- 12 Prælati excommunicant clericum, qui appellauit ad regem vel ad concilium regni, eo ipso traditor est Regis & Regni. A
- 13 Illi qui dimittunt prædicare siue audire verbum Dei, propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei iudicio traditores Christi habebuntur.
- 14 Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei, absque auctoritate sedis Apostolicæ siue Episcopi catholici.
- 15 Nullus est dominus ciuili, nullus est Prælati, nullus est Episcopus dum est in peccato mortali.
- 16 Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionis habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu, non solum actu, delinquentibus.
- 17 Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.
- 18 Decimæ sunt putæ eleemosynæ, & possunt Parochiani, propter peccata suorum Prælatorum, ad libitum suum eas auferre.
- 19 Speciales orationes applicatæ vni personæ per Prælatos vel religiosos, non plus profunt eidem quam generales, ceteris paribus. B
- 20 Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto.
- 21 Si aliquis ingreditur religionem priuam qualemcumque, tam possessionatorum, quam mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruationem mandatorum Dei.
- 22 Sancti instituentes religiones priuatas, sic instituendo peccauerunt.
- 23 Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.
- 24 Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.
- Prima pars est scandalosa & præsumptuose asserta, pro quanto sic generaliter & indistinctè loquitur: & secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.
- 25 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro alijs, eis in temporalibus subuenientibus.
- 26 Oratio præsciti, nulli valet.
- 27 Omnia de necessitate absoluta eueniunt.
- 28 Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reseruantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucris temporalis & honoris. C
- 29 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantum profunt Ecclesiæ sicut diabolus.
- 30 Excommunicatio Papæ vel cuiuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.
- 31 Peccant fundantes claustra; & ingredienti, sunt viri diabolici.
- 32 Ditare clerum, est contra regulam Christi.
- 33 Silvester Papa, & Constantinus Imperator, errauerunt Ecclesiam dotando.
- 34 Omnes de ordine mendicantium, sunt heretici: & dantes eis eleemosynam, sunt excommunicati.
- 35 Ingrediens religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabilis est ad obseruanda diuina præcepta, & per consequens ad perueniendum ad regnum cælorum, nisi apostatauerint ab eisdem.
- 36 Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus, sunt hæretici, eo quod possessiones habent: & consentientes eis, omnes videlicet domini sæculares & ceteri laici.
- 37 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & inmediatus Vicarius Christi & Apostolorum. D
- 38 Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui student eas.
- 39 Imperator & domini sæculares, sunt seducti à diabolo, vt Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.
- 40 Electio Papæ à Cardinalibus, à diabolo est introducta.
- 41 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.
- Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam, aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.
- 42 Factum est credere indulgentijs Papæ & Episcoporum.
- 43 Iuramenta illicita sunt quæ fiunt ad corroborandum humanos contractus, & commercia ciuilia.
- 44 Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi penituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones: & sic à Papa vsque ad vltimum religiosum, omnes sunt hæretici.
- 45 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo. E

Constantien.
synod. sess. 8.

T E N O R A V T E M A R T I C V L O R V M

Ioannis Husz, sequitur, & est talis.

- 1 **VNICA** est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas: & infra sequitur:
- 2 Vniuersalis sancta Ecclesia tantum est vna, sicut tantum vnus est numerus omnium prædestinatorum.
- 3 Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

Præsciti,

- A** Præsenti, non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet, 3
- Duæ naturæ diuinitas & humanitas, sunt vnus Christus. 4
- Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem iustitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia ad uentitia, sed non à gratia prædestinationis. 5
- Sumendo Ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum, siue fuerint in gratia, siue non, secundum præsentem iustitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei. 6
- Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ catholicæ. 7
- Sacerdotes quomodolibet criminosè viuentes, Sacerdotij pollunt potestatem: & sic, vt filij infideles, sentiunt infideliter de septem Sacramentis Ecclesiæ, de clauibus, officijs, censuris, moribus, ceremonijs, & sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentijs, & ordinibus. 8
- Papalis dignitas à Cæsare inoleuit, & Papæ perfectio & institutio à Cæsaris potentia emanauit. 9
- B** Nullus sine reuelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis. 10
- Non oportet credere, quod iste quicumque est Romanus Pontifex, sit caput cuiuscunque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinauerit. 11
- Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo Procuratoriam Potestatem: quia ad illud officium Vicariatus requiritur & morum conformitas, & instituentis auctoritas. 12
- Papa non est verus & manifestus successor Apostolorum principis Petri, si viuit moribus contrarijs Petro: & si querit Auaritiam, tunc est Vicarius Iudæ Scarioth. Et pari euidentia Cardinales non sunt veri & manifesti successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, seruantes mandata & consilia Domini nostri Iesu Christi. 13
- Doctores, ponentes quod aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari iudicio est tradendus pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Phariseos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, ipsum sæculari iudicio tradiderunt, & quod tales sint homicidiæ grauiorès quàm Pilatus. 14
- C** Obedientia Ecclesiastica, est obedientia secundum adinventionem Sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam auctoritatem scripturæ. 15
- Diuisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa, vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc ait vitiose; & si est virtuosus, & agit quidquam, tunc agit virtuose, quia sicut vitium quod crimen dicitur seu mortale peccatum, inficit vniuersaliter actus hominis vitiosi, sic virtus viuificat omnes actus hominis virtuosus. 16
- Sacerdotes Christi viuentes secundum legem eius, & habentes scripturæ notitiam, & affectum ad edificandum populum, debent prædicare, non obstante prætena excommunicatione. & infra, Quod si Papa vel aliquis prælatus mandat Sacerdoti sic disposito, non prædicare, non debet subditus obedire. 17
- Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit: & illud mandatum debet exequi, prætena excommunicatione non obstante. 18
- D** Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Antichristo. Signum autem euidentius est, quod ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos, qui denudant nequitiam Antichristi, qui clerum pro se maxime usurpabit. 19
- Si Papa est malus & præsertim si est præscitus, tunc vt Iudas Apostolus est diabolus, fur & filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrum eius. 20
- Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ, & quodlibet eius membrum iungitur Christo capiti insolubriter. 21
- Papa vel prælatus malus, & præscitus, est equiuoce pastor, & vere fur, & latro. 22
- Papa non debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, quia aliàs rex deberet etiam dici sanctissimus, secundum officium, & terrores & præcones dicerentur sancti, immo etiam diabolus deberet dici sanctus, cum sit officarius Dei. 23
- E** Si Papa viuat Christo contrarie, etiam si ascenderet per rectam & legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quàm per Christum, dato etiam quod intraret per electionem à Deo principaliter factam: nam Iudas Scarioth, rite & legitime est electus à Deo Christo Iesu ad episcopatum, & tamen ascendit aliunde in ouile ouium. 24
- Condemnatio quadraginta quinque articulorum Ioannis V videri per doctores facta, est irrationalis, & iniqua, & male facta, & ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo, quod nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus. 25
- Non eo ipso quo electores vel maior pars eorum consenserint viua voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus & manifestus successor 26

cessor vel Vicarius Petri Apostoli vel alterius Apostoli in officio ecclesiastico: unde siue electores bene, siue male elegerint, operibus electi debemus credere. Nā eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum Ecclesię, habet à Deo ad hoc copiosius potestatem.

27 Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiā, quod semper cum ipsa ecclesia militante conuerſetur, & conseruetur.

Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum, melius suam ecclesiā regularet.

28 Apostoli & fideles Sacerdotes Domini strenue in necessarijs ad salutem regularunt ecclesiā antequam Papæ officium foret introductum: sic facerent, deficiente per summe possibile Papa vsque ad diem iudicii.

29 Nullus est dominus ciuiliſ, nullus est prælatus, nullus est episcopus dum est in peccato mortali.

Modus interrogandi hæreticos aut de hæresi suspectos.

30 Super præmissis autem articulis, quilibet de eis suspectus, seu in eorum assertionem deprehensus, iuxta modum interrogetur infraſcriptum: In primis vtrum cognouerit Ioannem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſſz de Bohemia, Hieronymum de Praga, seu aliquem eorum, & unde habuerit eorum notitiam, & vtrum cum eis velle eorum aliquo, dum viuerent, considerationem vel amicitiam habuerit.

Item, vtrum ſciens ipſos seu aliquem ipſorum excommunicatos, ſcienter participauerit cum illis, reputans & dicens talem participationem non eſſe peccatum.

Item, vtrum poſt mortem eorum pro eiſdem seu aliquo eorum orauerit, & publice vel occulte opem pietatis exercuerit, aſſerens eos fore beatos & ſaluos.

Item, vtrum eos vel aliquem eorum ſanctos reputauerit & dixerit, & eis venerationes velut ſanctis exhibuerit.

Item vtrum credat, teneat, & aſſerat, quod quodlibet concilium generale, & etiam Conſtantiense, vniuerſalem eccleſiam repreſenter.

Item, vtrum credat quod illud quod ſacrum concilium Conſtantiense, vniuerſalem Eccleſiam repreſentans approbavit, & approbat in fauorem fidei, & ad ſalutem animarum, quod hoc eſt ab vniuerſis Chriſti fidelibus approbandum & tenendum. Et quod condemnauit & condemnat eſſe fidei vel bonis moribus contrarium, hoc ab eiſdem eſſe tenendum pro condemnato, credendum, & aſſerendum.

Item, vtrum credat, quod condemnationes Ioannis Vvicleff, Ioannis Huſſz, M Hieronymi de Praga, factę de perſonis eorum, libris, & documentis per ſacrum generale Conſtantiense concilium, fuerint iuste, & iuſte factę, & a quolibet catholico pro talibus tenendę, & firmiter aſſerendę.

Item, vtrum credat, teneat, aſſerat Ioannem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſſz de Bohemia, & Hieronymum de Praga, fuiſſe hæreticos, & pro hæreticis nominandos ac deputandos, & libros, & doctrinas eorum fuiſſe & eſſe peruerſas, propter quos & quas eorum pertinacias, per ſacrum concilium Conſtantiense pro hæreticis condemnati.

Item, vtrum habeat in ſua poteſtate aliquos tractatus, opuscula, epiſtolas, vel quęcunque alia ſcripta in quocunque idiomate per Ioannem Vvicleff, Ioannem Huſſz, & Hieronymum hæreticos, seu eorum ſpseudo diſcipulos & ſequaces editos vel translatoſ, edita vel translata, quod illos vel illa ordinario loci vel eiſus comiſſario seu Inquiſitori ſub iuramento præſentet.

Quod ſi apud ſe ſcripta huiusmodi ſe habere non cognouerit, ſed alibi, quod iuret illa circa ſuum ordinarium vel alios ſupradictos infra certum terminum ſibi præſigendum deponere.

Item, vtrum ſciat aliquem vel aliquos habentes præſatorum tractatus, opuscula, epiſtolas, vel quęcunque alia ſcripta in quocunque idiomate composita, ſiue translata, quod illum vel illos detegat vel manifeſtet, pro purificatione fidei ſiue executione iuſtitie.

Item ſpecialiter litteratus interrogetur, vtrum credat ſententiam ſacti Conſtantiens. concilij ſuper quadraginta quinque Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huſſz triginta articulis ſuperius diſcriptis, latam, fore veram & catholicam, ſcilicet, quod ſupradicti quadragintaquinque articuli Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huſſz triginta, non ſunt catholici, ſed quidam ex eis ſunt notorie hæretici, quidam erronei, alij temerarij, & ſeditioſi, alij piarum aurium offenſiui.

Item vtrum credat aſſerat, quod in nullo caſu ſit licitum iurare.

Item, vtrum credat, quod ad mandatum iudicis iuramentum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad cauſam opportunum etiam pro purificatione infamie faciendum, ſit licitum.

Item, vtrum credat, quod periurium ſcienter comiſſum, ex quacunque cauſa vel occasione, pro conſeruacione vite corporalis proprię vel alterius, etiam in fauorem fidei ſit mortale peccatum.

Item, vtrum credat, quod deliberato animo contemnens ritum Eccleſie, ceremonias exorcismi, & catechiſmi aquę baptiſmatis conſecratę, peccet mortaliter.

Item, vtrum credat, quod poſt conſecrationem ſacerdotis in Sacramento altaris ſub velamento panis & vini, non ſit panis materialis & vinum materiale, ſed idem per omnia Chriſtus, qui fuit in cruce paſſus, & ſedet ad dexteram Patris.

Item, vtrum credat & aſſerat, quod facta conſecratione per Sacerdotem, ſub ſola ſpecie panis tantum, & præter ſpeciem vini, ſit vera caro Chriſti, & ſanguis & anima & deitas & totius Chriſtus, & idem corpus abſolute & ſub vna qualibet illarum ſpecierum ſingulariter.

Item

Officio Sanctissime Inquisitionis.

75

- A** Item, utrum credat, quod consuetudo communicandi personas laicales sub specie panis tantum, ab Ecclesia vniuersali obseruata, & per sacrum concilium Constantiæ approbata, sit seruanda sic, quod non liceat eam approbare, aut sine ecclesiæ auctoritate pro libito immutare. Et quod dicentes pertinaciter oppositum præmissorum, tanquam hæretici vel sapientes heresim, sint arcendi & puniendi.
- Item, utrum credat, quod Christianus contemnens suscepcionem Sacramentorum Confirmatio- nis, vel Extremæ Vnctionis, aut solennizationis Matrimonij, peccet mortaliter.
- Item, utrum credat, quod Christianus ultra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli Sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico seu laicis quantumcunque bonis & deuotis.
- Item, utrum credat, quod Sacerdos in casibus sibi permissis, possit peccatorem confessum & con- tritum a peccatis absolvere, & sibi poenitentiam iniungere.
- Item, utrum credat, quod malus Sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione facien- di quod facit ecclesia, vere conficiat, vere absoluat, vere baptizet, & vere conferat alia Sacramenta.
- B** Item, utrum credat, quod Beatus Petrus fuerit vicarius Christi, habens potestatem ligandi & sol- uendi super terram.
- Item, utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio ex- presso, sit successor B. Petri habens supremam auctoritatem in ecclesia Dei.
- Item, utrum credat auctoritatem iurisdictionis Papæ, archiepiscopi, & episcopi in soluendo & li- gando, esse maiorem auctoritate simplicis Sacerdotis, etiam si eorum animatum habeat.
- Item, utrum credat, quod Papa omnibus Christianis vere contritis & confessis, ex causa pia & ius- ta possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum, maxime pia loca visitantibus, & ipsis manus suas porrigentibus adiutrices. Vtrum credat quod ex tali concessione visitantes ecclesias ipsas & manus adiutrices eis porrigentes, huiusmodi indulgentias consequi possint.
- Item, utrum credat, quod singuli episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum cano- num, huiusmodi indulgentias concedere possint.
- C** Item, utrum credat & asserat, licitum esse, Sactorum reliquias imagines à Christi fidelibus venerari.
- Item, utrum credat, quod Papa vel alius prelatus proprijs nominibus Papæ pro tempore expres- sis, vel ipsorum vicarij possint, suum subditum ecclesiasticum siue secularem propter inobedientiam siue contumaciam excommunicare, ita quod talis pro excommunicato sit habendus.
- Item, utrum credat, quod inobedientia siue contumacia excommunicatorum crescente, prelati vel eorum vicarij in spiritualibus, habeant potestatem aggrauandi & reaggrauandi, interdiciam po- nendi & brachium seculare innocandi, & quod illis censuris per inferiores sit obediendum.
- Item, utrum credat, quod Papa vel alij prelati & eorum vicarij in spiritualibus, habeant potesta- tem Sacerdotes & laicos inobedientes & contumaces excommunicandi, ab officio, beneficio, ingressu ecclesiæ & administratione ecclesiasticorum Sacramentorum suspendendi.
- Item, utrum credat, quod liceat personis ecclesiasticis absque peccato, huius mundi habere posses- siones & bona temporalia.
- D** Item, utrum credat, quod laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, immo quod sic au- ferrentes, tollentes & inuadentes bona ipsa ecclesiastica, sint tanquam sacrilegi puniendi, etiam si male viuerent personæ ecclesiasticæ bona huiusmodi possidentes.
- Item, utrum credat, quod huiusmodi ablatio & inuasio cuiusque Sacerdoti, etiam male viuenti, remere vel violenter facta vel illata, inducant sacrilegium.
- Item, utrum credat, quod liceat laicis vtriusque sexus, viris scilicet & mulieribus, libere prædicare verbum Dei.
- Item, utrum credat, quod singulis Sacerdotibus libere liceat prædicare verbum Dei, vbicunque, quandocunque & quibuscunque placuerit, etiam si non sint missi.
- Item, utrum credat, quod omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta, sint publice corrigenda & extirpanda.
- E** Volumus insuper ac statuimus & decernimus, quod si quis per secretam informationem per vos recipiendam, vel alias repertus fuerit infamatus seu suspectus de quacunque specie hæresis, pestifera sectæ, vel doctrinæ pestilentium Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga, Hæresiar- charum prædicatorum, aut de fouendo, receptando, defendendo præfatos damnatos homines, dum viuerent in humanis, vel ipsorum perfidos sequaces & pseudodiscipulos, aut ipsorum erroribus cre- dendo, pro ipsis defunctis vel aliquo ipsorum post obitum orando, uel inter catholicos nominando, & defendendo, uel ipsos ut sanctos colendo, prædicando, uel adorando, uel alias circa eos suspecte agendo, citetur per vos seu alterum uestrum personaliter coram uobis seu altero uestro comparitu- rus, sembris procuratore, & aduocato, responsurus medio iuramento per ipsum sic (ut prædictum est) corporaliter præstito, de plena & mera ueritate dicenda super prædictis articulis, seu eorum singulis uel alijs opportunis, secundum exigentiam casus & occurrentium circumstantiarum, ad arbitrium ue- strum, & prout uobis seu alteri uestro uidebitur expedire, uel alias contra eisdem ipsorum singu- los, (prout præsentibus exprimitur) uel alias canonice procedatis.

Suspectus de hæresi aut diffama- tus citetur personaliter de fide responsu- rus.

Concilium Bi- terense. 4. 4.

Nec

Hæretici & eorum complices diligenter inquirendi & coercendi iuxta canonicas sanctiones.

Conuicti de hoc crimine publice abiurent, & qualis ab iurisdictionis forma.

¶ c. Ut officii. S. compescendi. de hære lib. 6. c. 74.

Necnon præsentibus litteris exclusis articulis & interrogatorijs superius positis atque obmissis, in ciuitatibus, diocæsibus, terris & locis alijs, ubi rite fieri poterit auctoritate nostra solenniter publicetis & publicari faciat omnes & singulos hæreticos huiusmodi, necnon sectatores ipsarum hæresum & errorum vtriusque sexus, tenentes & etiam defendentes eosdem, aut hæreticis ipsis quomodolibet publice vel occulte in diuinis vel alijs participantibus, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Regali, Reginali, Ducali aut alia quouis ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, necnon aduocatos & procuratores quoslibet, qui hæreticos huiusmodi aut eorum credentes sequaces, fautores, defensores & receptatores super crimine hæresis aut credulitatis, sequelæ fautoria, defensionis & receptationis huiusmodi defenderint, excommunicatos singulis diebus Dominicis & festiuis in præsentia populi nuncietis, & per alios nunciari faciat. Et nihilo minus contra eosdem omnes & singulos vtriusque sexus, huiusmodi errores tenentes, approbantes, defendentes, dogmatizantes, ac fautores, & receptatores & defensores eorundem, exemptos & non exemptos, & quemlibet ipsorum, cuiuscunque dignitatis, status, præminentia, gradus, ordinis vel conditionis (ut præfertur) existat, auctoritate nostra diligenter inquirere studeatis, & eos quos per inquisitionem huiusmodi diffamatos, vel per confessionem eorum seu per facti euidentiam, vel alias huiusmodi hæresis & erroris labe resperfos reperieris, auctoritate prædicta etiam per excommunicationis, suspensionis & interdicti, necnon priuationis dignitatum, personatum & officiorum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum ac feudorum, quæ a quibuscunque ecclesijs, monasterijs ac alijs locis ecclesiasticis obtinent, ac etiam honorum, dignitatum secularium, ac graduum scientiarum quarumcunque facultatum, & per alias penas sententias, & censuras ecclesiasticas ac vias, & modos quos ad hoc expedire seu opportunos esse videritis, etiam per captiones & incarcerationes personarum, & alias penas corporales, quibus hæretici puniuntur seu puniri iubentur, aut solent iuxta canonicas sanctiones. Similiter & clericos ipsos & ecclesiasticos, usque ad degradationem inclusive, si eorum culpa ac pertinacia vel rebellio id exigat aut requirat, corrigatis & puniatis, ac diligenter corrigi & puniri faciat; necnon contra eosdem, ipsorum, laicorumque bona secundum canonicas sanctiones & legales, contra hæreticos & eorum sequaces editas, quibus eosdem sectatores siue sequaces subiaccere decernimus, animose cōsurgatis iuxta modum & formam supradictos. Et qui de præmissis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium vestrum se purgare teneantur. Alij vero qui per testes seu propriam confessionem vel alias legitimas probationes conuicti fuerint de prædictis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorum, eosdem articulos errores solenniter & publice reuocare, abiurare, pœnitentiam condignam, etiam ad immutationem (si delictum exigerit) subire cogantur; necnon quod errores & hæreses huiusmodi cuiuscunque generis vel speciei censeantur, de cetero verbo, nutu vel facto non fovebunt, seu alios ad credendum illis verbo vel facto, publice vel occulte, directe vel indirecte, aut alio quouis modo inducant, sufficientem & idoneam cautionem præstare teneantur. Quod si forsan eosdem articulos solenniter & publice reuocare & abiurare, & pœnitentiam condignam, etiam ad immutationem perpetuam vel temporalem iuxta vestra discretionis arbitrium sine dilatione subire, ac sufficientem cautionem quod errores & hæreses ipsas de cetero non tenebunt nec fovebunt, nec alios ad credendum vel verbo vel facto, publice & occulte, directe, vel indirecte, vel quouis quæsito colore inducant, præstare, seu aliquid præmissorum facere voluerint, extunc contra ipsos iuxta qualitatem errorum ac delictorum suorum (etiam si expediat) tanquam contra hæreticos aut hæretica labe resperfos, auctoritate nostra iuxta canonicas & legales sanctiones summarie & simpliciter ac de plano sine strepitu & figura iudicii, & etiā ex officio, appellatione, seu appellationibus quibuscunque cessantibus, procedatis, ac ipsos iuxta easdem canonicas traditiones puniatis, etiam si opus fuerit curia seculari relinquendo. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, compescendo, inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio eiusdem brachij secularis non obstantibus tam felicis recordationis Bonifacii Pape viij. prædecessoris nostri, qua cauetur, ne quis extra ciuitatem & diocæsim suam, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra vnā diætam, à fine suæ diocæsis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à Sede Apostolica deputati, extra ciuitatem & diocæsim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, siue alij uel alijs vices suas committere, aut aliquos ultra vnā diætam à fine diocæsim eorundem trahere præsumant, & de duabus dietis in concilio generali; quam alijs quibuscunque constitutionibus Romanorum Pontificum, tam à iudicibus delegatis, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis aut alijs editis, quæ possint in hac parte vestra iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter uel diuissim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari, seu ultra uel extra loca ad iudicium euocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi & eorum personis locis & ordinibus & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali uel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam uel totaliter non insertam, vestra iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua, cuiusque toto tenore de uerbo ad uerbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis. Datum Constantiæ viij. Kalen. Martij, Pontificatus nostri anno primo.

A

CALISTVS III.

Confirmat extrauagantem Innocentij iij. incipientem. Ad extirpanda, de prædicando verbo Dei, recipiendis cruce signatis, concedendis indulgentijs, & procedendo contra impediētes sacrum Inquisitionis officium.

CALISTVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis vniuersis fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ constitutis, præsentibus & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1458.

IN IVNCTVM nobis desuper Apostolicæ seruitutis officium, digne tunc peragere non ambigimus, si Romanorum gesta Põtificum prædecessorum nostrorum, quæ pro expugnatione lethiferæ pestis hæreticæ prauitatis, prouide emanasse

Ex Directorio Sabellano fol. 404.

B comperimus, recensentes, innouantesq; illa pro ipsius hæresis extirpatione & fidei Apostolicæ augmento etiam nostro iuuamine roboramus. Dudum siquidem a felicitis recordationis Innocentio Papa quarto prædecessore nostro emanarunt literæ tenoris subsequētis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis præsentibus & futuris in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Malitia huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardiæ peruersorum morum peperit corruptelam: ex quibus lethifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad expurgationem† pestis eiusdem iuxta officij nostri debitum ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi operarios iniquitatis, qui massam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles vt consurgant stentque nobiscum pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretionis vestræ per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis vbi contra hæreticos, vobis inquisitionis officium est commissum, curetis singuli opportuna instantia contra hæreticos eosdem, eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei ad extirpandam prauitatem eadem votum assumpserint, crucis caractere consignare. Vt autem vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ad hoc votum assumpserint, copiosæ mercedis præmium afferatur; vobis & eisdem fidelibus, illam indulgentiam, illudq; priuilegium elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium in generali concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi verbum Crucis per vos proponi contigerit, relaxandi omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerunt, quadraginta, vel viginti dies, de iniunctis pœnitentijs, libera sit vobis & singulis vestrum, de nostra concessione facultas. Et si forte (quod non credimus) aliqua ciuitas, & communitas, vel persona, cuiuscunque conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire: vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem: immo si quicunque requisiti, illud fouere neglexerint, & iuxta officium & posse suum studiose iuuare: contra eos tanquam contra defensores & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos prout audacia exegerit, Reges & Principes Christianos, necnon Cruce signatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat, immo magis, fidem in locis prope positis, quàm procul distantius defensare. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrorum mandati & elargitionis infringere, vel ei ausus temerario contrarie: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Anagninæ Idibus Iulij, Pontificatus nostri anno duodecimo.

† Extirpatione

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, de viribus litterarum earundem ab aliquibus hæsitetur: Nos ad extirpationem huiusmodi virus insanabilis totis viribus intendentes, litteras præinsertas auctoritate Apostolica, tenore præsentium innouamus, approbamus, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innoationis, approbationis, confirmationis, & communionis infringere, vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum.

Anno Domini 1455.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo octauo, septimo Idus Iulij, Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS

*Retractio omnium per ipsum Pium secundum adhuc in minoribus agentem, pro Concilio Basileen.
& contra Eugenium quartum eiusdem Pij prædecessorem, scriptorum.*

Edita anno Do-
mini 1463.

Ex quarto con-
ciliorum gene-
ral. tom. pag.
503. ex Colo-
niensi editione
anno 1567.

Luc. 18.
Psal. 113.

Psal. 144.

Pertinacia hæ-
reticorum unde
quandoque na-
scatur.

psal. 24.

Virorum fan-
torum mos em-
ere errores, nō
pertinaciter de-
fendere.

Quamuis 21.
dist.

Rom. 12.
c. in apibus. 7.
q. 1.

I V S Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Rectori, & Vniuersitati scholæ Colo-
nienfis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

I N minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos ver-
saremur, qui se generale Concilium facere, & vniuersalem ecclesiam repræsentare aie-
bant, dialogorum quendam libellum ad vos scripsimus, in quo de auctoritate concilij
generalis, ac de gestis Basileensium, & Eugenij Papæ contradictione, ea probauimus, vel damnaui-
mus, quæ probanda vel dampnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut op-
pugnauius: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus; existimauius bene
agere, & recta incedere via: nec mentis nostre aliud erat obiectum, quàm publica utilitas, & amor ve-
ri. Sed quis non erat mortalis? Sapientem inquiunt philosophi nunquam errare verum est. At quis
sapiens nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? Oēs declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est
qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum, inquit propheta Regius: Declinauius & nos ab vtero ma-
tris, errauimus in inuio, & non in via: ambulauimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec
nobis tantum errauimus, alios quoque in præcipitium traximus: & cæcis ducatum præbentes egei, cū
illis in foueam recidimus forsitan & aliquos ex vobis scripta, nostra decipere, & in deuiā deduxerūt:
quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod respondere pos-
simus, nisi nos, vt homines, peccauisse: qui arbitantes rectum iter ostendere, obliquum monstraui-
mus. In misericordia tantum Dei spes nostra sita est quæ super omnia opera eius elucet. Sed haudqua-
quam satis fuerit diuinam misericordiam implorare, & dicere: Pater Domine, parce peccatis nostris,
nisi pro viribus vulnera, quæ infliximus, veritate curare annitamur: & sicut est in fabulis, Sagitta quæ
vulnerauit, afferat opem: siue vt canit ecclesia. Medelam inde ferat, hostis vnde læserat. Mortem quidā
prius sibi consciuerint, quàm videri velint aliquando male sensisse: & nonnulli ne vel ad horam vi-
deantur errasse, semper errant; & dum vel minimam tolerare honoris iacturam nequeunt, totum
abiciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabantur hæreses: qui ne appareant inconstantes,
pertinaces efficiuntur. Superbissimi hoc agunt, qui videri dij non homines volunt, quales Cō-
stantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conuentu, Hieronymus & Ioannes hæresiarchæ. Nos
homines sumus, & vt homines errauimus: neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egi-
mus, dampnari posse: verum non vt Arrius, Eutyches, Macedonius, aut Nestorius, & alia blasphemorum
turba, ex animo damnatam viam elegimus, seducti peccauimus, vt Paulus; & ignoranter
persecuti fuimus Ecclesiam Dei, & Romanam, primamque sedem. Propter quod prostrati ante ocu-
los diuinæ pietatis, supplices oramus: Delicta iuventutis meæ & ignorantias ne memineris, &c. Pu-
det erroris, poenitet male fecisse, & male dictorum. Scriptorumque vehementer poenitet, plus scripto
quàm facto nocuimus: sed quid agamus? scriptum & semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & vulgo leguntur, vinam
latuissent, quæ sunt edita. nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint,
aut incautas, forsasse scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquit, in beati tandem Petri cathedra
sedit, & Christi Saluatoris Vicarium gessit: ita scripsit Aeneas, qui postea summum Pontifi-
catum adeptus, Pius ij. appellatus est, nec inuenitur mutasse propositum. qui cum elegerunt, & in
summo Apostolatus vertice collocarunt, ab ijs scripta eius approbata videntur. Verendum est, ne ta-
lia nostris aliquando successoribus obiciantur: & quæ fuerunt Aeneæ, dicantur Pij; atque ab ea se-
de auctoritatem vendicent, aduersus quam ignoranter latrauerunt. Cogimur igitur, dilecti filii,
beatum Augustinum imitari, qui cum aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractiones
edidit. Humilis & probatissimi vir ingenii, qui suas ineptias verecundè confiteri ac corrigere, quàm
impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus: confitebimur ingenuè ignorantias nostras, ne
per ea quæ scripsimus iuuenes, error irreptat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem op-
pugnare. Nam si quem decuit vnquam Romani primiq; throni eminentiam & gloriam defendere
ac extollere; nos illi sumus, quos sine vllis meritis pius & misericors Deus, sola dispensatione sua, ad
beati Petri solum & dilectissimi filii sui Domini nostri Iesu Christi vicariatum euocauit. Quibus ex
rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inheræ-
tis, aut fidem vllam præsteris quæ supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem quouis pacto elidit, aut
aliquid astruunt, quod sacrosancta Romana non amplectitur Ecclesia. Suadete omnibus, vt id so-
lum præ cæteris venerentur, in quo Saluator Dominus suos Vicarios collocauit: & quod beati Apo-
stoli Petrus & Paulus suo sanguine dicauerunt, nec putetis diuinam prouidentiam, quæ cuncta gu-
bernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquisse militantem ecclesiam: quæ cum
sit sponsa Christi, profecto a Deo est, & ordinem habet, dicente Apostolo, Quæ sunt, a Deo ordi-
nata esse. Requirit autem ordo, vt inferiora a superioribus gubernentur, & ad vnum tandem perue-
niatur,

A niatur, tanquam principem & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt: Sicut græves unam sequuntur, & in apibus vnus est rex: ita & in ecclesia militanti, quæ instar triumphantis se hæt, vnus est omnium moderator & abiter, Iesu Christi vicarius: à quo tanquam capite, omnis in subiecta membra potestas & auctoritas deriuatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit, nec profecto in alium, tanquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter deriuasset, quàm in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam nouimus Domini gregis curam: nec duos pluresve Petros Euangelistæ commemorant, nec duos, aut plures instituit Dominus, qui suum locum tanquam capita tenerent equalia: sed vnum constituit, vt verticem, ac ducem, & pastorem vniuersi gregis, Simonem Petrum, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo clauis Regni cælorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælo: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælo. Et, Pasce oues meas. Matth. 16.

B idest, Christi, (vt Paulus exponit) locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores eius Romani Pontifices primatum in Ecclesia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, sola Domini voluntate digni, tenemus, & quicunque Romanæ secundum canonicas sanctiones præficitur Ecclesiæ, quamprimum electus est in sacro collegio supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit ecclesiam, cuius peccata diuino iudicio punienda relinquuntur: Si quid aduersus hanc doctrinam inuenitis aut in dialogis, aut in Epistolis nostris, quæ plures à nobis sunt editæ, aut in alijs opusculis nostris (multa enim scripsimus adhuc iuuenes) respicite, atq; contemnite, sequimini quæ nunc dicemus, & seni magis quàm iuueni credite, nec priuatum hominẽ pluri facite, quàm Pontificem, Aeneam reijcite, Pium recipite illud gentile nomen parentes indidere nascẽtis hoc Christianum in Apostolatu suscepimus. Dicent fortasse aliqui, cum Pontificatu hanc nobis opinionem aduenisse, & cum dignitate mutatam esse sententiam. Haud ita est, longe aliter actum. Audite filij conuersationem nostram: breuis narratio erit, quæ vobis, quantum ad rem attinet veritatem aperiet, & obiectioni faciet satis. Anno salutis primo & trigésimo supra millesimum quadringentesimum cum Dominico Capranica, quem Martinus V. in secreto consistorio Cardinalem creauerat, Eugenius iij. spreuerat, Basileam peti noluerant obedire, asserentes iam inceptum concilium sine consensu patrũ, qui cõuenissent, haud quaquàm potuisse dissolui. Iulianus aderat S. Angeli Cardinalis, natione Romanus, moribus & doctrina conspicuus. Is cum ceteris præstaret audita Eugenij reuocatione, præsentiam dimisit, tanquam summo Pont. vellet obedire: sed cum augesceret in dies Eugenio, vel inuito, conciliũ, & multi ex diuersis regionibus Episcopi, & Regum legati aduentarent, Cardinales quoque ex Rom. Cur. profugi indices nonnulli concurrerent, præsentiam resumpsit: & auctoritatem concilij mirum in modum extollens, eminentiam primæ sedis suppressere cepit. Venientes Eugenij legatos, & potestates Romanorum præsulũ magnificantes, apparenter confutauit: & cū esset facundissimus, facile persuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex vrbe profecti, Eugenio infensi, vitã eius moresq; carpebāt: accedebant in horas cateruatim noui curiales, qui (vt est omnis multitudo maledica, & inimica principi) Eugenij nomen modis oĩbus lacerabant. Nos, qui ex patria iuuenes, non ex vrbe illuc migraueramus, & noua tum primũ aus ex Senensi gymnasio euolaueramus, rudes & inexperti, vera esse arbitrabamur quæcũq; dicebantur: nec putabamus mentiri alios, qui nesciremus ipsi mentiri; atq; vt est innatũ homini, terra & horrenda crimina odio habebamus, nec Eugenium diligere poteramus quẽ tot tantq; testes indignum Pontificio dicerent, Aderant legati Parisiensis scholæ, cuius est fama per celebres: affuerunt & aliquando vestri & aliorum studiorũ Germaniæ nationis oratores, & vno cū ore concilij generalis auctoritatẽ ad cælum efferebant. De potestate Rom. Pontificis pauci erant qui loqui præsumerent: omnes qui publice loquebantur, prurientes auribus, multitudini applaudebant. Accessit & ipsius Eugenij consensus, qui dissolutionem concilij a se factam reuocauit, & progressum eius approbauit, cū reconciliata synodus Eugenio videretur, & pax ecclesiæ data. Præterea enim omnia per suas litteras concilij patres Eugenio sese remissuros, & pedes eius tam quàm beati Petri exosculaturos promiserant, si reuocata dissolutione, cõcilio cursum permitteret, atq; illi cohæreret. Nouæ intercessere discordiæ, tũ alijs de rebus, tũ potissime super trãslatione concilij Græcorũ causa in alium locum, Eugenius in Italia, non sine ratione, conciliũ petebat; popularitas synodalis transire montes horrebat, & in Auinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiuerunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense concilio, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludouicus Pontificij iuris, & totius ciuilis sapientiæ, duo præcipua lumina & clarissima censebãtur. Hi dictis scriptisque concilij gesta probabant; Eugenij facta damnabant: nec erat qui aut vellet aut auderet dicta cogulos dies audita & inculcata nõ capit. Quales magistri sunt, tales discipuli euadere solent. Pauca inuenias Aristoteles, qui Platonica norint destruere dogmata. Non est discipulus supra magistrum, inquit Dominus: nec nos magistrum potuimus superare. Iulianus nobis, & Nicolaus, & Ludouicus, & alij

Romani Pontificis potestas a Deo est.

Luc. 6.

Iuuenalis,

Nota testimo-
nium de Ama-
deo.

† iter,

Omni tempore
relicto falso ve-
rum amplecten-
dum est,

alij complures fuere magistri, schola, Basileensis conuentus, in quo raro aliquis Eugenij causam de-
fendit. Aduersus concilij dignitatem mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Vna omnium vox con-
cilio Eugenio præferebat. Deest ad Apostolicæ præcellentia aut silentium, aut contemptus. Con-
cilium concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audiuius, & post aliquot annos, existi-
mantes nos aliquid esse, diximus (vt est apud Satyricum.) *Semper ego auditor tantum: numquam ue-*
reponam. Pudet semper discipulum agere. subtraximus ferulam, manum, cœpimus loqui, & ma-
gistri personam induimus. Scripsimus epistolas, & opuscula, hoc omnibus passim datur: docti &
indocti scribunt: & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis feruorem tempus extinxerit:
nobis placebant scripta nostra, more poetarum, qui poemata sua tanquam filios a mant. Nec Basileæ
quenquam inueniebamus qui ea damnaret. probant enim similia similes: applaudebamus nobis ip-
sis, & in editionibus nostris gloriabamur, & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam tran-
stulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac demum Florentiæ conuenerit: quanquam Iulianus sancti Angeli,
& Ioannes sancti Petri Cardinales, quib. plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quāquam
paucissimi in fide Basileensi remansissent; nolimus tamen credere existimantes cunctos, qui abibant, B
metu recedere, ne bona temporalia perderent, & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset,
perseuerandum putauimus, ne partem, quæ uerior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum ani-
mæ faceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio (vt credidimus) iusto iudicio deposti-
to, Amadeus Sabaudienfis susceptus est, & Felix v. appellatus: quem non ut idolum (quod erat) sed
tamquam verum Christi vicarium, venerati fuimus, nihil ad hæc sinistri putantes intercessisse. At cū
Fridericus Romanorum rex, Aquisgrani coronatus, domum repetens, Basileam transitum † fecisset; ro-
gatusque Felicem illic præsentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, vt honorem ei, tanquam
Rom. Pontifici, exhiberet, aut publicè cum eo verba misceret: tum primum considerauimus possibi-
le esse, quod partem erroneam sequeremur, quando Rex, Imperator Romanorum futurus, in tanto
negotio dubius esset, & ad Euangelium inclinaret magis. Multū & sæpe inter nos ipsos cogitauimus,
quis esset modus inueniendi verum, nunquam enim volentes errauimus. Rogati in familiam Fride-
rici transire, non tenuimus: erat tunc ille cum tota ferè Germania neutralis. Conciliū Basileæ dice-
bant esset Germani, & idolum eius respuebant, Eugenium Christi vicarium appellabant, & conciliū, C
ab eo celebratum recusabant, nec Eugenio, nec Basileensibus plenè obediebant. Placuit ad neutrales
transire, vt verum apud eos liberius audiremus, & si recedendum esset ab vno extremorum, per ali-
quod medium transiremus ad alterum, & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affecti causæ.
Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audiuius opiniones. Neutralitatem idcirco
Tentones induerant, vt concordia facilius inueniretur, non ex consilio Solonis, qui tumultuante ci-
uitate extorrem fecit eum, qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quæ nos antea la-
tebant: Eugenium falsò de multis accusatum inuenimus: Cardinales, qui Basileam venerant, ob pri-
uatas inimicitias bono, & sancto viro notam inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad eum redie-
runt, & veniam errati petierunt. Forte per id tempus Iulianus sancti Angeli Cardinalis, cuius supra
meminimus, ex Vngaria, quæ sibi decreta contra Turcas fuerat prouincia, Flauinianum venit, (quæ
hodie Vienna dicitur) præcipuum Austriæ columen: sæpe cum eo sermonem pro veteri consuetu-
dine miscuimus, sæpe de rebus Basileensibus disputauimus. tuebamur antiquam sententiam: ille no-
uam defendebat: extollebamus generalis Concilij auctoritatem: illę Apostolicæ sedis potestatem ma-
gnopere collandabat. dicebamus cōcilium Basileense iure perseuerasse, quamuis Eugenius præiden-
tes repocasset, & hoc eius factum accusabamus: ille dissolutum seu translatum rite concilium affirma-
bat, & Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileæque non synodum ecclesiæ, sed Satanæ,
& ministrorum eius synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, verum mo-
desta, & charitate plena: ad extremum cum suis scriptis, dictisque Cardinalem vinceremus, præme-
remusque vehementer, subridens ille: Tu, inquit, Aenea ti bellis ob signatis agis mecum, & quoniam
aliquando sensimus vt dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & addictos priori sententiæ
censes. verum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam vsque ad mortem possumus: cur
enim non liceat omni tempore, relicto falso, verum amplecti? Fateor me dixisse, & scripsisse, quæ
refers, verum à vero remorum errasse: at tu, qui, vt ais, me doctore Basileensibus credere adductus es,
errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Præsumpsi de meipso, dum
essem Basileæ, nimis, quamuis deceptus, decepi, & credens prodesse, nocui, in medio ecclesiæ docens E
quæ non didici, cæcus erraui, & in tenebris ambulauimus. reliqui tandem ecclesiam malignantium, &
cum impijs sedere recusaui, reuelauit Dominus oculos meos, & consideraui mirabilia de lege sua:
cognoui priorem errorem, & quantum à vero procul obuiissent Basileenses, planè intellexi. adij Ro-
manam Curiam, & Eugenio, cui fuisset rebellis, subiissi ceruicem: à quo misericordiam cōsecutus,
ad vnionem Græcorum nauaui operam, & illis Romanæ ecclesiæ reconciliatis, aduersus impios Tur-
cas legationem accepi castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, sed humiliatum
exaltaui: quia cognito in errore non perseueraui, sed mox in viam redii, & ex magistro factus disci-
pulus, ex magno paruus, expurgato veteri fermento, nouum hominem indui, & vere matris lacte
nutritus, ad fontem veri perueni, quem sancti doctores ostendunt Græci, & Latini, quorum vna vox
est, saluari non posse, qui sanctę Romanæ ecclesiæ non tenet vnitatem, omnesque illas virtutes man-
cas esse

A cas esse ei, qui summo Pontifici obedire recusat: quamvis in sacco & cinere iacens, dies & noctes ieiunet, & oret, & in ceteris videatur legem implere: quia melior est obedientia, quam ultimarum, & omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est, & Romanum præfulem in Ecclesiæ vertice constitutum esse constat, à quo nullam ex ouibus Christi exemptam novimus. Ego ad ovile redij, qui diu erraveram extra caulas, & pastoris Eugenij vocem audiui: tu si sapias, idem facies. hæserunt pectori nostro verba viri † quæ sæpe ad nos repetit non sine charitate ardenti, & amore singulari. Interea ex diuersis regionibus homines doctissimi Cæsarem adierunt, quibuscum placides de eisdem rebus miscuimus sermones semper ad verum intenti, cuius est natura hominis auida. Multum profuit nobis Ioannes Carauialis Apostolici palatii auditor, natione Hispanus, qui, Iuliano defuncto, in titulo Cardinalatus ac legatione successit: quocum sæpe de Concilio Basileensium amice disputauimus. Ne modoctus ad Imperatorem venit quem de his rebus in colloquium non adduceremus. Cumq; Cæsar ad vñionem Ecclesiæ procurandam in Noriberga suæ nationis conuentum instituisset, decreuissetq; summum Pontificum adhortari, vt Constantiæ nouum Concilium indiceret, legatumque mitteret, ac Basileenses pariter induceret, vt eo se transferrent, vt pax Ecclesiæ redderetur: primi Basileenses recusauere. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germanis insignis Theologus, Nunc, inquit, scio Basileenses Spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam æquam Imperatoris legem effugiunt. idem multi alij dixere viri doctissimi, & opinione sanctitatis illustres. Quibus consideratis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit, quæ velut aranearum tela, verum cernere impediēbat. recognouimus errorem nostrum, venimus Romam, Basileen. dogma reiecimus, Eugenio Pontifici maximo caput submisimus, & reconciliati Ecclesiæ Romanæ, doctrinam eius imbuimus, & illud Hieronymi diximus, Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, idest, cathedræ Petri communionē confocior. Super illam fundatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnū Dominicum comederit, profanus est: si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuiō. Eramusque adhuc pene laici, quando ad Eugenij obedientiam rediimus. Ex Basilea clericali tantū charactere insigniti recessimus, nec vnquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileen. cæcitare relicta. In Austria minores ordines, ac subdiaconatum, & diaconatum recepimus: in Vrbe ad presbyteratum peruenimus. Hæc est conuersatio nostra: per hos gradus ē tenebre ad lucem migrauimus, ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas Saracenus † theologicæ sapientiæ celebratus ac acutissimus interpres, qui postea in summo collocatus Apostolatu, Nicolai quinti nomen accepit. His auctoribus vnā Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non inuenitur salus, sponsam Christi immaculatam, in qua omnes, qui militant, finem sibi proponunt vitam æternam. Idcirco enim in ecclesia militanti laborant homines, & cum dæmonibus tanquam hostibus pugnant, vt pacem tandem assequantur, & cum Iesu magistro, ac legifero suo in cælesti Hierusalem triumphare, ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes ecclesiæ militantis conatus, omnes leges, omnes regulæ tendunt, & quoniam Ecclesia quidem exercitus est Deo militans, terribilis, vt castrorum acies ordinata dicitur: vni proculdubio Imperatori subiecta, ad cuius vñum cuncta referuntur. Cumque pius ac Max. & Opt. Deus in suo sanguine fundauerit Ecclesiam, eamque voluerit ad finem vsque sæculi perdurare: quis non dixerit in ea id regimen institutum esse, quod optimum censeretur? At vero inter genera gubernationum communis philosophorum sententia est, præstare Monarchiam: & Romani quorum toto micuit orbe dignitas, quamvis eiectis regibus duos annos consules elegerunt, & modo tribunos addidere, modo alios magistratus inuenere: in aduersis tamen casibus, bellisque grauioribus ad vñum aliquem recurrerunt, virtute & auctoritate præstantem, quem Dictatorem appellauerunt, huius dicto non liceret aduersari. & quamquam Dictaturam ab initio temporaneam instituerat, in Iulio tamen & successoribus eius perpetua effecta est. Nec vnquam Romana res admirabilior, aut celsior fuit, quàm sub Augusto Cæsare, quando iam clausis Iani portis, totius fere orbis, sub vñius hominis gubernatione quieuit. Quo tempore natus mundi Saluator Monarchicum regimen cæteris prætulisse videtur gubernationibus. Idem probat totius fere orbis consuetudo, cuius maximam partem gubernant Reges, siue Christianos intueamur, siue Barbaros. & quamvis ciuitates aliquot reperiantur, quæ cum maxime seruiant, liberas sese vocitant, sine rege viuentes: non possunt tamen effugere, quin vñū præferant alijs, eique tanquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cælestis aula nos admonet, quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid maius, aut durabilius? quid melius, aut beatius? quàm in ea & Angelorum diuersi sint ordines; & sanctorum spirituum innumerabiles chori; vnus est tamen omnium Rex æternus Deus, qui condidit vniuersa, & nihil negligit eorum, quæ condidit, cuius filius vnigenitus Christus Iesus cum pro nostra salute venisset in hunc mundum, seruii accepta forma, ecclesiam, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquisiuit, & in ea vsq; in diem Ascensionis corporaliter præfedit, & tanquam Dux verus & Imperator, cuncta in finem suum direxit. At cū ascendisset in cælum, cum indubitanter sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat, Pascere oues meas: & Tibi dabo clauēs regni cælorum. Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est verax. Grex Christi, Ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ouibus suis. Secundus pastor Petrus extitit, ab ipso Domino institutus, atque omni potestate donatus, quæ ad bene regendum commissas oues necessaria ducitur alioqui Christus, qui sapientia Pater est, & omnino

1. Reg. 25.
Rom. 13.1

† Vitz.

Nulli extra Ecclesiam datur salus.

† Sarzanus legit Platina.

Qualis viri Christiani finis.

Cant. 6.
Inter genera gubernationū monarchia præstantior.

Ioan. 21.
Matth. 16.
Ioan. 10.

† Instituto,

† Accerrimos,

Bernardi ad
Eugenium no-
tatu digna ver-
ba.

Jo 5. 14.

† sicut propter
regenerationis
causam,
† præst.† prædecessori-
bus.

sapienter egit, Ecclesiæ suæ haud sufficienter prouidisset, quod est in fatiū n asserere. & quamuis plu-
res per orbem Ecclesiæ institutæ fuerint, & plures Episcopi, deest, plures greges, & ouilia plura, & pa-
stores plures: omnes tamen sub vno pastore, & in vno grege, atque ouili cohererebantur, sicut & hodie
continentur: quia vnus est Christi thalamus, vna sponsa, vnum ouile, & vnus pastor, & omnium epi-
scoporū vnus episcopus Romanus præsul, beati Petri successor, & Iesu Christi Vicarius. Petrus enim
in Antiochia primum sedit, deinde Romam venit. Vnde cum persecutionem fugiens, vellet abire, à
Domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio vitam finivit, successore Clemente substituto, † atq;
ita in hanc vsque diem seruatum est, vt qui Romæ sederit antistes rite institutus per legitimum ele-
ctionis tramitem, tanquam Aaron vocatus à Domino, hunc omnes Christianæ plebes, omnes popu-
li, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tanquam Iesu Christi Vicarium, & beati Petri successo-
rem, vniuersalis Ecclesiæ caput ac rectorem & ducem venerati sint. Inter quos plurimi pro Christi
nomine asperitimos † perpeffi cruciatus, & morte multati, coronam martyrij susceperunt: plurimi
confessores egregij, vita, moribus, & doctrina fulgentes, quamuis sine sanguinis effusione, non tamen
sine periculis & labore, ac voluntate parata pro conseruanda sacri Euangelij auctoritate moriendi, ad
cœlestem gloriam peruenire: vt Gregorij, Damasi, Leonis, Innocentij, Bonifacij, Benedicti, & alia no-
mina, inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio Sancti Anastasij ad summum sacerdotium
euocatus, ad quem diuus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore, quàm vitæ
sanctimonia illustris, inter multa, huiusmodi verba conscripsit: Indagemus inquit, adhuc diligentius
quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in Ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, sum-
mus Pontifex, tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe,
patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyles, iudicatu Samuel,
potestate Petrus, vñctione Christus. Tu es, cui clauis tradita, cui oues credita sunt. Sunt & alij quidem
cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrunque præ illis
nomen hæreditasti. Habent illi assignatos sibi greges singulis singulos, tibi vniuersi crediti vni su-
mus. Nec modo ouium, sed & pastorum, tu vnus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium III.
scribit, cui supremam & omnimodam in Ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio testatur
Eugenio, hoc nos de quarto, & omnibus alijs Romanis Pontificibus profiteamur, quia dignitatis est
auctoritas. Liquet igitur vnum in Ecclesia caput esse, & vnum principem: quia pax populi ex vno re-
ctore dependet, & pluralitas principum discordiam parit, Christus Ecclesiæ suæ in vltimo testamen-
to pacem reliquit, & pacem multis verbis commendauit, Dedit ergo & regimen pacis vnicum, id-
est, Monarchicum, sub beato Petro, & successoribus eius administrari, cuncta præcipiens clauibus il-
lis commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani Pontificis auctoritate, & potestate sen-
timus, cui & congregare generalia Concilia, & dissolvere datum est: qui etsi filius est propter regenera-
tionem, propter dignitatem tamen pater habetur: & sicut † filiationis causa venerari debet Ecclesiam,
tanquam matrem; ita & prælationis causa præfertur † ei, vt pastor gregi, princeps populo, rector fami-
liæ. Cum his & generalis Concilij auctoritatem, & potestatem complectimur, quemadmodum &
æuo nostro Constantiæ, dum ibi fuit Synodus vniuersalis, declaratum definitumque est. Veneramur
enim Constantien. Concilium, & cuncta, quæ processerunt à Romanis Pontificibus nostris præcesso-
ribus † approbata, inter quæ nullum inuenimus vnquam fuisse ratum, quod stante Romano indubi-
tato præfule, absque ipsius auctoritate conuenerit: quia non est corpus ecclesiæ sine capite, & omnis
ex capite defluit in membra potestas. Hæc nostra sententia est, filij: hæc credimus, & profiteamur: hæc
in senes, & in Apostolatus apicē constitui pro veritate asserimus: si quæ vel vobis, vel alijs conscripsi-
mus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent; illa, tanquam erronea, & iuuenilis animi patum pen-
sata iudicia, reuocamus, atque omnino respuimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum vj. Kalen-
Maias, anno Millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio,

S I X T V S I I I I.

*Dilecto filio Vicario venerabilis fratris nostri Episcopi Bononiensis in spiritualibus
generali.*

*Asserere, non esse hæreticum à demonibus expectare responsa, multa scandala generauit, & ideo de
ea re iubetur inquiri.*

Edita anno Do-
mini 1471.Ex Directorio
Sabellano fol.
421.

I L E C T E fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.
N V N C I A T V M est nobis, nonnullos ordinis Sanctæ Mariæ de Monte Carmeli
fratres, tate fuisse temeritatis, vt veriti nō sint disputādo, & prædicando in nostra cini-
tate Bononiensi, eiuq; Comitatu asserere, non esse hæreticū & à puritate fidei alienū,
demonū expectare responsa: ob q̄ aduersus ipsius fidei puritatē scandala mula exorta
videntur. Nos id indigne molesteq; ferentes, & de præmissis certam notitiam non
habentes

A habentes, discretioni tuæ per præsentem committimus & mandamus, ut omni opportuna adhibita diligentia, & industria veram notitiam habere cures: an sit, qui fuerint huiusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quidquid autem in præmissis inueneris in scriptis authentice redactum, ad dilectum filium Franciscum de Toletum notarium, & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo transmittas: ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conueniat, auctore Domino, statuere valeamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die decimo septimo Iunii, Millefimo quadringentesimo septuagesimo tertio, Pontificatus nostri anno secundo.

L. Griffus.

INNOCENTIVS VIII.

Tribuitur potestas Inquisitoribus procedendi contra hæresim siue sectam maleficorum.

B De eodem argumento tractat alia extrauagans Alexandri Papæ VI. incip. Cum acceperimus, & alia extrauagans Hadriani VI. incip. Dudum. & alia Leonis, quæ suis locis in hoc bullario inferuntur: tamen si autem certis Inquisitoribus destinantur, ad omnes generaliter referendæ sunt, & vide Bartholomæum Spineum in libro de strigibus, cap. 3.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

SVMMS desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica nostris potissime temporibus ubique augeatur, & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus ac etiam de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum votum fortia-

Edita anno Domini 1484.
Habetur impressa in principio. Mallei Maleficarum Iacobi Sprengerij.

C in nonnullis partibus Alemanniæ superioris, necnon in Maguntinen. Colonien. Treueren. Saltzburgen. & Bremen. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis & diocesis complures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, alijsque nefandis superstitijs & sortilegis, excessibus criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia; vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosque, homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes & animalia diris tam intrinsecis, quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eisdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque in vxoribus, & mulieres ne viris actus conjugales reddere valeant, impedire: fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare: Aliaque quam plurima, nefanda, excessus, & crimina, instigante humano generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum diuinæ maiestatis offensa, ac perniciosum exemplum ac scandalum plurimorum. Quodque licet dilecti filij Henrici institoris, in prædictis partibus Alemanniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ, dioceses, & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: necnon Iacobus Sprenger, per certas partes lineæ Rheni, ordinis Prædicatorum, & Theologiæ professores, hæreticæ prauitatis Inquisitores per litteras Apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc existunt: tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere quàm oporteat, pro eo quod in litteris deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, dioceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specificè expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in prouincijs, ciuitatibus, diocesis terris & locis prædictis, huiusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus, & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in prouincijs, ciuitatibus, diocesis, terris, & locis prædictis; excessus, & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, & ne labes hæreticæ prauitatis, aliorumque excessuum huiusmodi in perniciem aliorum innocentem sua venena diffundat, opportunis remedijs prout nostro incumbit officio, providere volentes, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat, prouincias, ciuitates, dioceses, terras, & loca prædicta sub eisdem partibus Alemanniæ superioris debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis huiusmodi exequi licere, & ad personarum earundem, super excessibus & criminibus prædictis correctionem, & incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac si in litteris prædictis prouinciæ, ciuitates, dioceses, terræ, & loca ac personæ, & excessus huiusmodi nominatim, & specificè expres-

sa forent, auctoritate Apostolica, tenore presentium statuimus. Proque potiori cautela litteras & deputationem predictas ad prouincias, ciuitates, dioceses, terras & loca, necnon personas, & crimina huiusmodi extendentes, prefatis Inquisitoribus, quod ipsi & alter eorum accersito secum dilecto filio, Ioanne Gremper Clerico Constantien, dioceses magistro in artibus eorum moderno, seu quouis alio notario publico per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouincijs, ciuitatibus, diocesibus, terris, & locis predictis contra quascunque personas cuiuscunque conditionis, & preeminentie fuerint, huiusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasque personas, quas in premissis culpabiles reperierint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Necnon in singulis prouinciarum huiusmodi parochialibus Ecclesijs verbum Dei fidei populo quoties expedierit, ac eis visum fuerit, proponere, & predicare, omniaque alia & singula in premissis & circa ea necessaria & opportuna facere; & similiter exequi liberę & licite valeant, plenam ac liberam, eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro Episcopo Argentinensi, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se, vel per alium, seu alios premissa, vbi, quando, & quoties expedire cognouerit, fueritque pro parte Inquisitorum huiusmodi seu alterius eorum legitime requisitus, solenniter publicans, non permittat eos per quoscunque super hoc contra predictarum & presentium litterarum tenorem, quauis auctoritate molestari, seu alias quomodolibet impediri: molestatores & impediētes, & contradicētes quoslibet, & rebelles, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, preeminentie, nobilitatis, & excellentie aut conditionis fuerint, & quocunque exemptionis priuilegio sint muniti, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac alias etiam formidabiliore, (de quibus sibi videbitur) sententias, censuras & penas, omni appellatione postposita, compescendo; & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias ipsas (quoties opus fuerit) aggravare & reaggravare, auctoritate nostra procurat, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus premissis, ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter vel diuim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possunt, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictę sedis indulgentia generali speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam presentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratie impediri valeat, quomodolibet vel differri, & de quacunque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę declarationis, extensionis, concessionis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc autem attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romę apud sanctum Petrum Anno incarnationis Dominicę 1484. Non. Decemb. Pontificatus nostri anno primo.

INNOCENTIVS PAPA VIII.

Venerabili fratri nostro Episcopo Brixienfi, & dilecto filio Inquisitori hereticę prauitatis in partibus Lombardię.

Sententias ab Inquisitoribus latis contra hereticos impenitentes, seu alios brachio seculari traditos, magistratus seculares sub pena excommunicationis, quam ipso facto incurrunt, exequi debent, absque reuisione cessum per Inquisitores fabricatorum contra tales hereticos.

VENERABILIS frater & dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

DILECTVS filius frater Antonius de Brixia ordinis Prędicatorum, in partibus Lombardię Inquisitor hereticę prauitatis, vnā cum venerabili fratre Episcopo Brixienfi, seu eius Vicario generali, sicuti nobis nuper fecit exponi contra nonnullos vtriusque sexus hereticos (vt accepimus) quos culpabiles vt hereticos impenitentes repertos, pena debita iuris puniendos condemnauit: ac officiales ciuitatis

Brixienfis, vt iniunctam executionem adimplerent, requisit: qui officiales iustitiam ministrare, & dictas sententias exequi, (nisi prius processus per Episcopum & Inquisitorem agitato non viderent) in non paruum orthodoxę fidei scandalum recusarunt. At cum huiusmodi crimen heresis sit mere Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant: tenore presentium vobis committimus atque mandamus, vt si est ita, eisdem officilibus secularibus ciuitatis Brixienfis, sub excoicationis pena, & alijs censuris ecclesiasticis, precipiatis atque mandetis: vt infra sex dies, & postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum, per vos agitatorum visione sententias per vos latis contra huiusmodi hereticos prompte exequantur appellatione remota. Quam excoicationis penam ipso facto volumus, & tenore presentium declaramus incurrisse: si quod mandatum fuerit infra dictum sexdierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleuerint. Constitutioni-

edita anno Domini 1486.

Ex Directorio Sabellano fol. 423.

† Vide super directorio par. 3. q. 36.

A tutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis ciuitatis Brixienfis, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die trigesimo Septemb. Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, Pontificatus nostri anno tertio.

Hieronymus Balbanus.

ALEXANDER PAPA VI.

Dilecto filio Angelo de Verona ordinis Predicatorum Sacre Theologie professori in prouincia Lombardie, heretica prauitatis Inquisitori, & successoribus suis.

B *Soli Inquisitores heretica prauitatis procedere possunt contra maleficos, incantatores, & vanarum superstitionum obseruatores: eosdemq; compescunt & puniunt, non obstantibus canonicis legibus contrarijs quibuscunque.*

Eiusdem argumenti habetur Alia Innocentij. viij. supra inserta, & alia Hadriani vj. & alia Leonis x. infra positæ vide Bartholomeum Spineum libro de Strigibus, cap. 3.

DILECTE fili, Salutem, & Apostolicam benedictionem.
CVM accepimus in prouincia Lombardiæ, diuersas vtriusque sexus personas, diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operâ dare: suisq; veneficiis, & vanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & iumenta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, magnaq; inde scādala exoriri: decreuimus pro pastorali officij nobis ex alto commissi ministerio, scelera huiusmodi compescere: ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus occurrere. Ea propter tam tibi, quàm etiam successoribus tuis, per Lombardiam constitutis, de quibus in his & alijs plenam in Domino fiduciam obtinemus, cōmittimus & mandamus; vt etiam soli honesto ramen comitatu per vos eligendo associati, contra easdem vtriusq; sexus personas diligenter iniquitatis: easq; iustitia mediâte puniatis, & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenâ & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non indultis & concessionibus, ordinarijs forsan pro tempore factis, cæterisq; contrarijs quibuscunq; non obstantibus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, die, & c.

Ex Directorio Sabellano fol. 426.

LEO PAPA DECIMVS.

D *Anima rationalis immortalis asseritur, & vere ac per se & essentialiter humani corporis forma, & multiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda singulariter pro corporum quibus infunditur multitudine. omnis assertio veritati fidei contraria damnatur, & assertores vt heretici puniuntur. qui philosophiam profitentur, dissoluant philosophorum dogmata, quæ fidei aduersantur, & discipulis explicent catholicam veritatem. Nemo in sacris ordinibus constitutus, post auditam grammaticam & dialecticam in studijs generalibus, aut alibi publice audiat philosophiam, aut poesim ultra quinquennium sine dliquo studio Theologiæ, aut iuris Pontificij. & cuncta hæc præcepta singulis annis Episcopi publicent, vbi generalia vigent studia.*

EO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpètuum rei memoriam, sacro approbante Concilio.

APOSTOLICI regiminis sollicitudo nos assidue pulsat, vt medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotes auctor curam habere voluit, ijs potissimum qui instantius fideles nunc vrgerè cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Euangelio sollicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremiæ obijciatur. Nunquid refina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores à fidelibus semper explosos in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus: & nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam, verum id esse asseuerent, contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectuam mortalem esse, aut vnica in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in Canone † felicitis recordationis Clementis Papæ quinti prædecessoris nostri in generali Vienne. Concilio edito continetur, verum & immortalis, & pro corporum quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Euangelio, cum Dominus ait, Animam autem occidere non possunt. & alibi: Qui odit

Edita anno Domini 1513.
Ex Concilio Lateranensi sub Leone x. sess. 8.

Lue. 10.

Hier 8.
Matth. 13.

† cap. fidei in Clem. de sum. Tri. & fid. cath. Matth. 10. Ioan. 12.

F animam

1. Cor. 15.

animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ iudicandis repromittit, aliâ incarnatione, & aliâ Christi mysteria nobis minimè profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti miserabiles essent (iuxta Apostolū) cunctis hominibus. Cumque verum vero minimè contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse diffinimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus; Omnesque huiusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia ut detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles, Catholicam fidem labefactantes vitandos, & puniendos fore decernimus.

2. Cor. 1. 8.

Insuper omnibus & singulis Philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publicè legentibus, districtè præcipiendo mandamus, ut cum Philosophorum principia, aut conclusiones: in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animæ mortalitate, aut vnitæte, & mundi æternitate, ac aliâ huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio, huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus euellere, ac eorum semina, originalesque causas, vnde facile oriuntur, remouere, cum præcipue humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apostoli euacuauit, & stultam fecit, absque diuinæ sapientiæ condimento, & quæ sine reuelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem: ad tolendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus secularis vel regularis, aut aliâ ad illos à iure arctatus in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiæ aut poësis studiis ultra quinquennium post grammaticam & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ aut iuris Pontificij incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam nauauerit, ut in his sanctis & vtilibus professionibus Sacerdotes Domini inueniant vnde infectas philosophiæ & poësis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum vbi generalia studia vigent, & rectores vniuersitatis eorundem studiorum singulis annis in principio studij, in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, diffinitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo tertiodecimo, xij. Calen. Ianuarij, Pontificatus nostri Anno primo.

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo in vrbe Roma libros imprimat, nisi prius vicarius Papæ, & sacri palatii Magister approbaverint. neque extra urbem, nisi fuerint examinati per viros habentes peritiam libri ab Episcopo, ac Inquisitore deputatos qui manu propria subscriptionem approbationis apponant: qui contrafecerit, libros amittat, qui comburantur, & excommunicationis sententia innodatus existat.

Edita anno Domini 1515.
Ex concilio Lateranen. sub Leone x. scilicet, 10.

EO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

INTER solitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura reuoluimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet litterarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros temporibus potissimum nostris, diuino fauente numine, inuenta, seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parua impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad litterarum studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem Catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile euadere possunt, qui etiam infideles sciant, & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrorum, & Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quod nonnulli huius artis imprimendi magistri, in diuersis mundi partibus libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldææ linguarum in Latinum translatos, quàm alios Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide ac perniciose dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non edificantur, sed in maximos potius, tam in fide, quàm in vita & moribus prolabantur, errores, vnde varia sæpe scandala (propterea experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & maiora in dies exoriri formidantur.

Nos

- A** Nos itaque ne id, quod ad D E I gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inuentum, in contrarium conuertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio prouidere, hoc sacro approbante Concilio, vt negotium impressionis & librorum huiusmodi eò prosperetur felicius, quò deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur, statuimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem, seu aliam quamcumque scripturam, tam in Vrbe nostra, quàm alijs quibuscumque ciuitatibus & diocæsisbus imprimere, seu imprimi facere præsumat, nisi prius in Vrbe per Vicarium nostrum, & sacri palatii Magistrum, in alijs vero ciuitatibus & diocæsisbus per Episcopum, vel alium habentem peritam scientiæ, libri, seu scripturæ huiusmodi imprimendæ ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ prauitatis ciuitatis siue diocæsis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis, & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, vltra librorum impressionis amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ Principis Apostolorum de Vrbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitij impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingrauescente contumacia taliter per Episcopum suum, vel Vicarium nostrum respectiue per omnia iuris remedia castigaretur, quòd alij eius exemplo similia minime attentare præsumant.

† Vide Concilium Tridentinum sessio. 4.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maij, Pontificatus nostri anno tertio.

C LEO PAPA DECIMVS.

Nemo audeat prædicare nisi à superiore prius fuerit approbatus. prædicatores Euangelium explicent iuxta sanctorum Patrum interpretationes. tempus futurorum, aut Antichristi temere non præfigant. vanas reuelationes non comminiscantur. virtutes commendent, vitia detestentur. Episcopos, & alios superiores publice coram populo incaute non reprehendant, aut mordeant. nemo inspirationes sibi factas prius prædicet, quàm Romanus Pontifex, aut Episcopus approbarit. qui contrafecerit, excommunicationem incurrit, & officium prædicationis perpetuo amittit.

- D** **E** O Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio. **S** V P E R N Æ maiestatis præsidio, per cuius ineffabilem prouidentiam cælestia simul & terrena diriguntur, super gregem Dominicum nobis cõmissum, speculatoris officiũ (quantũ imbecillitati nostræ conceditur) exercentes, totaq; mente nobiscum reuoluẽtes, inter alia cõplura & magna ad nos pertinere, vt munus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum, ac pernecessariũ, magniq; fructus atq; vtilitatis, dũmodo recte & ex sincera charitate erga Deũ & proximũ præceptisq; & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum Ecclesiæ cõtulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit, & docuit, & eius præcepto & imitatione duodenus ille Apostolorum numerus, quasi totidem cœli, Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, vniuersum genus humanum, quod sub peccati iugo vetusta seruitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuæ salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram, & in fine orbis terræ, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagauerunt, altissimeq; fundarunt, vt qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeq; secum reuoluere, præter auctoris ipsius, ac fundatoris Iesu Christi pientissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli cæterorumque Apostolorum & Domini discipulorum se vices, quo ad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorũ relatione percepimus, quòd nonnulli prædicatores nostris temporibus (quod dolenter referimus) non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum Ecclesiæ Doctorum, aliorumque sacram Theologiam profitentium, qui assistendo iugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subuertere annitentibus opposcentes, Ecclesiam militantem illæsam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi vtilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditando & perficienda debere assumere: multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commouit, dum nobiscum ipsi mente voluimus, quòd illi officij immemores sui, in suis sermonibus non ad vtilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc iam deuenisse apparent, vt verificetur dictum Apostoli ad Timotheum

Edita anno Domini 1516. Ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sessio. 11.

Psal. 18.

Quo tempore publicatum est edictum hoc, coeperat iam tum Lutherus, qui Germaniæ suis præstigijs dementauit, virus suum diffundere, quamquam non certum an adeo, vt singularis iam tũ Romæ eius notitia esset. 2. Timot. 4.

motheum ita scribentis: Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes, auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi præfati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas maioribus etiam erroribus implicant, dum sine vlla canonum attestatione, vel reuerentia, immo contra ipsas canonicas sanctiones, sacræ scripturæ sensum multifariam pervertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra veritatem prædicare, terroresque ac minas, multaque mala propediem affutura, iamque ingruentia, nulla prorsus legitima ratione muniti, sed duo dumtaxat sensui obsequentes comminantur, repræsentant, adesseque asseuerant, plerumque etiam vana quædam & inania, & alia huiusmodi populis ingerere, & (quod enormius est) ab æternitatis lumine, & sancti spiritus admonitione, aut infusione, illa se habere asserere audent. Cumque ij sub confictorum miraculorum mendacijs, varios errores fraudesque disseminant, denique populos, quos in Euangelica doctrina sedulo instruere, & in vera fide retinere & conseruare deberent, sermones suos à sensu & præceptis vniuersalis Ecclesiæ retrahentes, à sacrisque constitutionibus, quas maxime sequi deberent, deuiantes, auditores suos amouent, ac longe faciunt à salute. Per hæc namque & alia huiusmodi simpliciores homines, vt ad deceptionem procliuiiores, à via salutis & obedientia Romanæ Ecclesiæ deuiantes, in errores varios perfacile inducuntur. Propterea Gregorius huius muneris peritissimus, & feruore charitatis incensus, prædicatores vehementer hortatur & monet, vt dicturi ad populum, prudentes cauti; accedant, ne dicendi impetu rapti, verborum erroribus quasi iaculis audientium corda configant, & cum sapientes fortasse videri desiderant, decepti, speratæ virtutis compagem insipienter discendant. Sæpe namque verborum effectus amittitur cum loquacitate importuna, vel incauta, audientium corda leuigantur. Et sane in nullo alio rudem ij plebem maiori damno scandaloque afficiunt, quàm cum vel tacenda prædicant, vel falsa & inutilia docendo, eam in errorem inducunt. Quæ quoniam huic sacræ religioni Diuinitus institutæ, vt noua & aliena, omnino contraria esse noscuntur, graui certe accuratoque sunt examine digna, ne scandalum populo Christiano, & suorum auctorum, ac aliorum animabus interitum pariant. Nos igitur sanctæ Dei Ecclesiæ (cui disponente Domino præsidemus, quæ quidem vna est, & vnum Deum prædicat, colit, ac vnam fidem firmiter & sincere confitetur, iuxta illud Prophetæ vaticinium, Qui habitare facit vnus moris in domo) vniuersitatem, quantum cum Deo possumus, postabitam reducere, & retentam conseruare, qui; populo verbum Dei prædicant, tales esse cupientes, vt eorum prædicatione, Dei Ecclesia nullum scandalum patiatur, & si qui corrigibiles sunt, ab his, quæ proximis nostrisque temporibus præsumperunt, cum nonnullos eorum, præter illa quæ diximus, in prædicationibus non viam amplius Domini in virtute docentes, non Euangelium (vt deberent) explanantes, sed conficta miracula, & noua ac falsa vaticinia, aliaque leuia & ab anilibus fabulis parum distantia, magnumque scandalum parientia, nulla deuotionis & auctoritatis, (eiusque improbantis, ac repellentis hæc) habita ratione, vastis clamoribus imprimere, ac suadere vbique conantes. Et ne Pontificali quidem dignitate fulgentibus, & alijs Ecclesiæ Prælati parcentes, quibus potius honorem, ac reuerentiam exhibere deberent, sed in eorum personas ac statum audaciter, ac temere inuehi consueuisse, & alia huiusmodi commisisse constat, in futurum abstineant, vt tam periculosum contagiosumque; malum, ac mortifera pestis radicitus euellatur, & arefactum ita penitus deleatur, vt nec memoria eius remaneat: sacro approbante Concilio statuimus & ordinamus, vt nullus tam clericus secularis, quàm cuiuscumque etiam mendicantium ordinis regularis, aut quouis alius ad quem facultas prædicandi, tam de iure quàm de consuetudine, aut vel priuilegio alijs pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectiue diligenter examinatus, (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, & vitæ exemplaritate ad illud aptus & idoneus reperiatur, & hic, quocumque post ea prædicaturus accesserit, de huiusmodi examine, & idoneitate sua per litteras authenticas, seu alias sui examinatoris approbatoris; episcopis, & alijs locorum ordinarijs fidem legitime faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, vt Euangelicam veritatem & sanctam scripturam iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem doctorum, quos Ecclesia vel vsus diuturnus approbavit, legendosque hætenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent & explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adiiciant, sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ verbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sane intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel antichristi aduentum, aut certum diem iudicii prædicare, vel asserere nequaquam præsumant, cum veritas dicat, Non esse vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: ipsosque qui hætenus similia asserere ausi sunt, mentitos, ac eorum causa, reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicum detractum fuisse constet: Inhibentes omnibus & singulis clericis secularibus vel regularibus præfatis, cæteriisque cuiuscumque status, gradus, & ordinis existant, qui hoc onus assument, ne de cætero in sermonibus suis publicis, alia quæque futura ex litteris sacris constanter prædicere, nec illa à Spiritu sancto vel diuina reuelatione se habuisse affirmare, & alienas inanesque diuinationes asseuerando, aut alio quocumque modo tractanda assumant, sed ex diuinæ vocis præcepto Euangelium omni creaturæ cum vitiorum detestatione, & virtutum commendatione enucleent, & de-

Psalm. 67.

† for. explanationem.

Ast. r. a

clarent

- A** clarent, & pacem ac dilectionem mutuam a Redemptore nostro tantopere commendatam, vbique fouentes, non scindant vellem inconsutilem Christi, sed ab Episcopatum & prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractio, quos coram vulgo & laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum expeffis quandoq; nominibus aperta & manifesta redargutione abstineant. Denique constitutionem fœlicis recordationis Clementis Papæ V. quæ incipit, Religiosi, quam tenore præsentium in nouamus & approbamus, inuolabiliter ab eis obseruari debere decernimus, vt hac ratione ad vtilitatem populi prædicantes, & cum Domino lucrificantes, talentum, quod ab illo acceperant, superlucrari, & eiusdem gratiam & gloriam consequi mereantur. Caterum si quibusdam eorum Dominus futura quædam in Dei ecclesia inspiratione qua piâ reuelauerit, vt per Amos propheta ipse promittit, & Paulus Apostolus prædicatorum princeps, Spiritum, inquit, nolite extinguere, prophetias nolite spernere, hos aliorum fabulorum & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minime volumus. Extinguitur nã quæ ipsius gratia Spiritus Ambrosio teste, si incipientibus loqui feruor contradictione sopitur: & tunc
- B** Spiritui sancto iniuria certe fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti est, eo quod non de facili credendum sit omni spiritui, sed sint probandi spiritus, teste Apostolo, an ex Deo proueniant? volumus, vt lege ordinaria talés assertæ inspirationes, antequam publicentur, aut populo prædicentur, ex nunc Apostolicæ sedis examini reseruata intelligantur. Quod si sine moræ periculo id fieri non valeret, aut vrgens necessitas aliud suaderet; tunc eodem ordine seruato, ordinario loci notificentur, vt illi adhibitis secum tribus aut quatuor doctis & grauib; viris, & huiusmodi negotio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt, (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quidquam ausi fuerint, vltra pœnas contra tales a iure statutas, excommunicationis etiam sententiam, a qua non nisi a Rom. Pont. præterquam in mortis articulo constituti, absolui possint, eos incurrere volumus. Et vt eorum exemplo alij attentare similia minime audeant, eis prædicationis etiam officium interdictum esse perpetuo decernimus. Non obstantibus constitutionibus, ordinationibus, ac priuilegijs & indultis, & litteris Apostolicis, & ordinibus & personis præfatis, etiam in mari magno comprehensis, ac etiam à nobis forsan approbatis, innouatis, vel etiam de nouo concessis, quæ quo ad hoc, nolumus eis in aliquo suffragari.
- C**

1. Theff. 5. d.

1. Ioan. 4. a.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis, mandati, inhibitionis, innouationis, approbationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum.

Data Romę in publica sessione, in Lateran. sacrosancta basilica solenniter celebrata, Anno incarnationis Domini 1516. 14. Kal. Ianuarij, Pontificatus nostri anno quarto.

LEO P A P A X.

*Dilecto filio nostro Hadriano tituli sanctorum Joannis & Pauli
Presbytero Cardinali.*

D

Inquisitores hæreticæ prauitatis, testes falsidicos in causa fidei deponentes, & alios de quibus agitur in hoc rescripto, tradere possunt curiæ seculari, irregularitatis, aut alicuius pænæ vel censure Ecclesiasticæ securi.

DILECTE fili noster, salutem, & Apostolicam benedictionem. INTELEXIMVS quod in Hispania, ceterisque Regnis & Dominijs Charissimę in Christo filiæ nostræ Ioannæ Reginæ, & Charissimi in Christo filij nostri Carolis Regis Hispaniæ catholicorum ditioni subiectis, in quibus tu hæreticæ prauitatis Inquisitor Generalis per Sedem Apostolicam deputatus existis, multi perditij ingenij homines, in testimonijs, quæ perhibent super dictæ prauitatis veritate inquirenda falsitatem quandoque prece, precio, odio, vel amore, & quandoque metu committere, aut se eandem falsitatem commisisse publico licet falso fateri non verentur: sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerumque vel damnantur infantes, vel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores ventiam consequuntur. Ad quæ facinora perperranda ipsi falsi testes tam propria improbitate, & inconstantia, quam audacia, & impunita temeritate eorum qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia illiciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa vel iniustæ absolutionis, vel iniquæ condemnationis actores existunt acriori longe supplicio quàm ceteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circumspectioni tuæ & Vniuersis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in regnis, & dominijs prædictis Inquisitorem, ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusvis status,

Edita anno Domini 1518.
Ex Archiuo Inquisitionis Romanæ. Vide super Directorio Inquisitorum par. 3. q. 73.

tus, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi aut alijs Inquisitionibus prædictis in crimine heresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut verum tacendum induxisse, vel quempiam ob perhibitum veritatis testimonium vel propter falsum non attestatum occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus vel maiori parte illorum spoliasse, vel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut a te deputando seu deputandis & subdelegandis arbitrio procedendi, & eos pœnis de quibus tibi vel illi videbitur condemnandi, super quo tam & illorum quibus negotia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus absque alicuius pœnæ seu censuræ Ecclesiasticæ metu aut irregularitatis nota tradendi vel relaxandi, etiâ curiæ seculari plenam & liberam concedimus facultatem. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 14. Decembris 1518. Pontificatus nostri anno sexto.

Euangelista

BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPAE X.

contra errores Martini Lutheri, & sequacium.

Leo Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1520.

Ex. 4. vol. concil. pag. 700. ex Colonien. editione an. 1567. psal. 73. d. Ioan. 21.

2. Pet. 2. a

Iac. 3. b.

1. Cor. 11. d

2. Tim. 4. a.

EX V R G E Domine, & iudica causam tuam; memor esto impropriorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus fiunt tota die: inclina autem tuam ad preces nostras, quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad patrem, eius curam, regimen, & administrationem Petro tanquam capiti, & tuo vicario, eiusque successoribus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylva, & singularis ferus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastoralis cura præfata tibi (ut præfertur) diuinitus demandata, intēde in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omnium ecclesiarum, ac fidei magistræ, quam tu, iubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam sicut tu præmonere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducetes sectas perditionis, sibi celerem interitum superducentes: quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelum amarum habentes & contentiones in cordibus suis gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Exurge tu quoque, quæsumus Paule, qui eam tua doctrina, ac pari martyrio illuminasti atque illustri. Iam enim surgit nouus Porphyrius, quia sicut ille olim sanctos Apostolos iniuste momordit, ita hic sanctos Pontifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non oseruando, sed increpando, mordere, lacerare, ac ubi causæ suæ diffidit ad conuicia accedere non veretur, more hæreticorum, quorum (inquit Hieronymus) vltimum præsidium est, ut cum conspiciant causas damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant ad contumelias profligare. Nam licet hæreses esse, ad exercitationem fidelium, tu dixeris oportere; eas tamen, ne incrementum accipiant ne ve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adiuuante, extinguī necesse est: Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua vniuersalis Ecclesia, cuius vera sacrarum litterarum interpretatione prohibita, quidam, quorum mentem pater mendacij excecauit, ex veteri hæreticorum instituto, apud semetipsos fæte scripturas easdem aliter quam Spiritus sanctus flagitet, proprio duntaxat sensu, ambitionis, auræque popularis causa, teste Apostolo, interpretantur, immo vero torquent & adulterant: ita ut iuxta Hieronymum, iam non sit euangelium Christi, sed hominis, aut quod peius est diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesia sancta Dei, & vna cum beatissimis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis ouium suarum erroribus, eliminatisque a fidelium finibus hæresibus vniuersis ecclesiæ suæ sanctę pacem & vnitatem conseruare dignetur. Dudum si quidem, quod pietæ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referēte, ad nostrum peruenit auditum: immo vero, probo dolor, oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet iam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæresim etiam Græcorum, & Bohemicam expresse continentes: alios vero respectiue vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos, à falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra Apostoli doctrinam plus sapere volunt, quàm oporteat: quorum garrulitas (ut inquit Hieronymus) sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur peruersam doctrinam etiam diuinis testimonijs, male tamen interpretatis, roborare. A quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, nouerit suscitatos, & nuper apud quosdam leuiore: in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi euenisse, quod eandam nationem & nos, & prædecessores nostri, in visceribus semper gesserimus charitatis. Nam post translatum ex Græcis à Romana ecclesia in eosdem Germanos imperium, iidem prædecessores nostri & nos, eiusdem ecclesiæ aduocatos, defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos catholicæ veritatis vere Germanos, constat, hæresum acerrimos oppugnatores semper fuisse, cuius rei testes sunt laudabiles illæ constitutiones

A tiones Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub grauissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores vel non, expellentes olim editæ, & à nostris prædecessoribus confirmatæ: quæ si hodie seruentur, & nos, & ipsi utique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantien. Hussitarum ac Vvicleffistarum, nec non Hieronymi Pragen, damnata a punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus, Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. vniuersitates, vt pote agri Dominici pijsimas religiosissimasque cultrices, non minus docta quàm vera ac sancta cōfutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare possemus, quæ ne historiam texere videamur, præmittenda censuimus, Pro pastoralis igitur officij diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum vltius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota, atque orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inserendos, quorum tenor sequitur, & est talis.

B Hæretica sententia est, sed vsitata, Sacramenta nouæ legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obieem, Primæ Lutheri hæreses.

In puero post baptismum negare remanens peccatum, & Paulum & Christum simul conculcare.

Fomes peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cœli.

Imperfecta charitas morituri, fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Putgatorij, & impedit introitum regni.

Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, feditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.

C Verissimum est prouerbum, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cetero non facere, summa pœnitentia, noua vita.

Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, vt omnia mortalia cognoscas, Vnde in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quàm quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti: immo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter re absolutum, & absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

D Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolveret, si tamē credat, se absolutum, verissime est absolutus.

In sacramento pœnitentiæ ac remissione culpæ, non plus facit Papa aut Episcopus, quàm infimus sacerdos: imò vbi non est sacerdos, eque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier, aut puer esset.

Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere.

Magnus est error eorum qui ad sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscij alicuius peccati mortalis quod præmiserint orationes suas & præparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

Consultum videtur, quod ecclesia in communi concilio statueret laicos sub vtraque specie communicandos, nec Bohemi communicantes sub vtraque specie, sunt hæretici, sed schismatici.

Thesauri ecclesiæ, vnde Papa dat indulgentias non sunt merita Christi & Sanctorum.

Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum

E quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

Indulgentiæ his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debite apud diuinam iustitiam.

Seducuntur credentes indulgentias esse salutes, & ad fructum spiritus utiles.

Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo & impatientibus.

Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

Excommunicationes sunt tatum extremæ pœnæ, nec priuant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quàm timere.

Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

Verbum Christi ad Petrum, Quodcunque solueris super terram, &c. extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

Certum est in manu ecclesię aut Papę prorsus non esse, statuere articulos fidei, immo nec leges morum, seu bonorum operum.

Si papa cum magna parte ecclesię sic uel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium uniuersale alterum reprobatur, alterum approbatur.

Via nobis facta est enarrandi auctoritatem conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid uerum uidetur, siue probatum fuerit, siue reprobatur a quocunque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Hufs condemnati in Cōcilio Constantien. sunt Christianissimi, verissimi, & Euangelici, quos nec Vniuersalis Ecclesia posset damnare.

In omni opere bono iustus peccat.

Opus bonum optime factum, est ueniale peccatum.

Hæreticos comburi, est contra uoluntate in spiritus.

Præliari aduersus Turcas est repugnare Deo uisitanti iniquitates nostras per illos.

Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbix uitium.

Liberum arbitrium post peccatū, est res de solo titulo: & dū facit quod in se est, peccat mortaliter.

Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in Canone.

Animæ in purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes: nec probatur ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis niuentium, minus beantur, quam si per se satisfecissent.

Prælati ecclesiastici & principes sæculares nō male facerent, si omnes saccos medicitatis delerent.

Qui quidem errores, respectiue, quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mentium seductiui, quàm denique sint contra omnem charitatem, ac S.R.E. matris omnium fidelium, & magistræ fidei reuerentiam atque neruum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiam scilicet, quæ fons est & origo omnium uirtutum, sine qua facile unusquisque infidelis esse conuincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, utpotè grauissima, propensius (ut deet) procedere, necnon huiusmodi pesti morboque canceroso, ne in agro Dominico tanquam uepris nociua ulterius serpat, viam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaque deliberatione, omnibusque rite pensatis ac sapius uentilatis cum uenerabilibus fratribus nostris Sanctę Romanę Ecclesię Cardinalibus, ac regularium ordinum Prioribus seu ministris generalibus, pluribusque aliis sacre Theologiæ, necnon utriusque iuris professoribus siue magistris, & quidem peritis: reperimus eosdem errores, respectiue (ut præfertur) aut articulos non esse catholicos. nec tamquam tales, esse

† adeo ueram dogmatizandos, sed contra Ecclesię catholicæ doctrinam siue traditionem, atque ab ea ueram diuinarum scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, ut dixerit se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesię Catholicę interuenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, uel eorum aliquo uel aliquibus palam sequitur, eandem Ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utique contra illud, quod Christus discipulus suis in Ascensione sua (ut in sancto Euangelio Matthei legitur) promisit, dicens: Ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Necnon contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque, & summorum Pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium hæresum & schismatum teste Cypriano, fomes & causa semper fuit. De eorundem itaque uenerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorum matura deliberatione prædicta auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, præfatos omnes & singulos articulos seu errores, tamquam (ut præmittitur) respectiue hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, uel simplicium mentium seductiuos, & ueritati catholicę obuiantes, damnamus, reprobamus atque omnino reiicimus, ac pro damnatis, reprobatis, & reiectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus & delatamus; inhibentes in uirtute sanctę obedientię, ac sub maioris excommunicationis latę sententię: necnon quo ad ecclesiasticas & regulares personas episcopaliū omnium etiam patriarchaliū, metropolitaniarum, & aliarum cathedralium Ecclesiarum, monasteriorum quoque, & prioratuum etiam conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, sæcularium, aut quorumuis ordinum regularium, priuationis, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda; quo uero ad conuentus capitula, seu domos, aut pia loca sæcularium uel regularium, etiam Mendicantium, necnon uniuersitatis etiam studiorum generalium, quorumcunque priuilegiarum indultorum a sede Apostolica uel eius

A eius Legatis, aut alijs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cuiuscunque tenoris existant: nec non nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasvis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoque officij, ac amissionis studij generalis, & omnium privilegiorum eiusdem. Quo vero ad sæculares eiusdem excommunicationis, nec non amissionis cuiuscunque emphyteusis, seu quorumcunque feudorum tam à Romana Ecclesia, quàm alijs quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda. Necnon quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis Ecclesiasticæ sepulturæ, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos infamiæ ac diffidationis & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorundem in iure expressis pœnis, eo ipso & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrendis. A quibus vigore cuiuscunque facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusvis personis, sub quibusvis verborum formis contentarum, nisi à Ro. Pont. vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolui nequeat. Omnibus & singulis

B utriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quàm clericis, sæcularibus & quorumvis ordinum regularibus, & alijs quibuscunque personis, cuiuscunque status, gradus, uel conditionis existant, & quacunque Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam S. R. E. Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium collegiarum ac inferiorum Ecclesiarum prælatis, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, sæcularibus & quorumvis ordinum etiam Mendicantium, Regularibus, Abbatibus, Prioribus, vel ministris Generalibus vel particularibus, fratribus seu religiosis, exemptis & non exemptis: Studiorum quoque universitatibus sæcularibus & quorumvis ordinum etiam Mendicantium regularibus; necnon Regibus, Imperatoris Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibusque Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Ecclesiasticis & Sæcularibus, Communitatibus, Universitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris & locis, seu eorum uel earum ciuibus, habitatoribus & incolis, ac quibusvis alijs personis ecclesiasticis uel regularibus (ut præfertur) ut uniuersum orbem, ubicunque præsertim in Alemania existentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice uel occulte, quouis quæsito ingenio, uel colore, tacite uel expresse fauere præsumant.

C

Insuper quia errores præfati, & plures alij continentur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino uel quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliqui continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino reiicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (ut præfertur) haberi uolumus; mandantes in uirtute sanctæ obedientiæ, sub pœnis prædictis eo ipso incutrendis, omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, uel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos contentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se, uel alium, seu alios, directe uel indirecte, tacite uel expresse, publice uel occulte, aut in domibus suis siue alijs publicis uel priuatis locis tenere quoquomodo præsumant: quinimo illa statim post harum publicationem ubicunque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsita publice & solenniter in præsentia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis pœnis, comburant.

Quod uero ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omisimus, ut eum ab huiusmodi erroribus renocaremus? Postquam enim ipsum citauimus, mitius cum eo procedere uolentes, illum inuitauimus, atque tam per diuerso tractatus cum legato nostro habitos, quàm per litteras nostras hortati fuimus, ut a prædictis erroribus discederet, aut ad nos, oblato etiam saluo conductu, & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, ueniret, ac Saluatoris nostri Apostolique Pauli exemplo, non in occulto, sed palam & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo (ut arbitramur) ad cor reuersus, errores suos cognouisset: nec in Rom. Curia, quam tantopere, uanis maleuolorum rumoribus plus quàm oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissimusque eum luce clarius, sanctos Rom. Pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam iniuriöse lacerat, in suis canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse; quia iuxta Prophetam, nec in Galaad resina, nec medicus deest. Sed obaudiuit semper, & prædicta citatione, omnibusque & singulis supradictis spretis, uenire contempsit, ac usque in præsentem diem contumax atque animo indurato censuras ultra annum sustinuit; eo quod deterius est, addens mala malis, de citatione huiusmodi notitiam habens, in uocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurum concilium, contra Constitutionem Pij II. ac Iulij II. prædecessorum nostrorum, qua cauetur, taliter appellantos hæreticorum pœna plectendos, (Frustra etiam concilij auxilium implorauit, qui illi se non credere palam profitetur) ita ut contra ipsum, tamquam de fide notoriè suspectum, immo verè hæreticum, absque ulteriori citatione uel mora, ad condemnationem & damnationem eius, tamquam hæretici, ac ad omnium & singularum superscriptarum pœnarum & censurarum seueritatem procedere prosemus. Nihilominus de eorundem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei immitantes clementiam,

Lutheri tractatus interdicuntur.

Lutheri insignis pertinacia

Hier. 8 g.

Vana Lutheri prouocatio ad futurum concilium.

Ezech. 18.

Luc 17.

Ioan. 17.

Luthero inhi-
betur prædica-
re.Lutherus erro-
res suos per pu-
blica instrumē-
ta reuocare in-
hibetur.

Tit. 3. c.

Omnia Luthe-
ri opera prohi-
bentur.Mandatum de
capiendo Lu-
thero & com-
plices suis,
& Pontifici assi-
gnandis.

tiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: omnium iniuriarum ha-
ctenus nobis & Apostolicæ sedi illatarum obliui, omni qua possumus pietate uti decreuimus, &
quantum in nobis est, agere, ut proposita mansuetudinis uia ad cor reuertatur, & à prædictis rece-
dat erroribus, vt ipsum tanquam filium illum prodigum ad gremium Ecclesiæ reuertentem, beni-
gne recipiamus. Ipsum igitur Martinum, & quoscunque ei adhaerentes, eiusque receptatores, & fau-
tores per viscera misericordiæ Dei nostri, & per asperionem sanguinis Domini nostri Iesu Chri-
sti, quo & per quem humani generis redemptio & sanctæ matris Ecclesiæ ædificatio facta est, ex to-
to corde hortamur, & oblectamus, vt ipsius Ecclesiæ pacem, unitatem, & veritatem, pro qua ipse
Saluator tam instanter orauit ad partem, turbare desistant, & à prædictis tam perniciosus erroribus
prorsus abstineant: inuenturi apud nos, si affectualiter paruierint, & paruisse per legitima docu-
menta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum mansuetudinis, & clementiæ
fontem.

Inhibentes nihilominus eidem Martino ex nunc, ut interim ab omni prædicatione seu prædicatio-
nis officio omnino desistat. Alioquin, ut ipsum Martinum, si forte iustitiæ & uirtutis amor à peccato
non retrahat, indulgentiæque spes ad penitentiam non reducat, penarum terror coerceat discipli-
næ, eundem Martinum, eiusque adhaerentes, complices, fautores, & receptatores, tenore præsentium
requirimus & monemus, in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub prædictis omnibus & singulis penis,
eo ipso incurrendis, districte præcipiendo mandamus quatenus infra sexaginta dies, quorum viginti
pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assigna-
mus, ab affixione præsentium in locis infra scriptis, immediate sequentes numerandos ipse Martinus,
complices fautores, adhaerentes, & receptatores, prædicti à præfatis erroribus, eorumque prædicatio-
ne, ac publicatione & assertionem, defensione quoque, & librorum seu scripturarum editione, super eis-
dem, siue eorum aliquo omnino desistant, librosque ac scripturas omnes & singulas, præfatos errores
seu eorum aliquos quomodolibet continentes comburant, uel comburi faciant. Ipse etiam Martinus
errores & assertiones huiusmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiusmodi per publica docu-
menta in forma iuris ualida, in manibus duorum prælatorum consignata, ad nos infra alios similes
sexaginta dies transmittenda, uel per ipsum (si ad nos venire uoluerit, quod magis placeret) cum
præfato plenissimo saluo conductu, quem extunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de
eius vera obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere. Aliàs si (quod absit) Martinus
præfatus, complices, fautores, adhaerentes & receptatores prædicti secus egerint, seu præmissa omnia
& singula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleuerint, Apostoli imitantes doctrinam
qui hereticum hominem, post primam & secundam correptionem uitandum docuit, ex nunc prout
extunc, & econuerso, eundem Martinum, complices, adhaerentes, fautores, & receptatores præfatos, &
eorum quemlibet, tanquam aridos palmites in Christo non manentes, sed doctrinam contrariam ca-
tholicæ fidei inimicam, siue scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam diuinæ maiesta-
tis ac vniuersalis Ecclesiæ & fidei Catholicæ detrimentum & scandalum dogmatizantes & prædican-
tes, clauas quoque Ecclesiæ uilipendentes, notorios & pertinaces hereticos eadem auctoritate fuisse
& esse declarantes, eosdem ut tales, harum serie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omni-
bus utriusque sexus Christi fidelibus supradictis volumus & mandamus. Eosque omnes & singulos
omnibus supradictis & alijs contra tales a iure inflictis pœnis, præsentium tenore subijcimus, & eis-
dem irretitos fuisse, & esse decernimus & declaramus.

Inhibentes præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis, eo ipso incurrendis, omnibus & sin-
gulis Christi fidelibus superius nominatis, ne scripta, etiam præfatos errores non continentia, ab eo-
dē Martino quomodolibet condita, vel edita, aut condenda, vel edenda, seu eorum aliqua tanquam
ab homine orthodoxæ fidei inimico, atque ideo vehementer suspecta; & vt eius memoria omnino
deleatur de Christi fidelium consortio, legere, afferere, prædicare, laudare, imprimere, publicare siue de-
fendere per se, vel alium seu alios directè vel indirectè, tacitè vel expressè, publicè uel occultè, seu in do-
mibus suis siue alijs locis, publicis vel priuatis, tenere quoquo modo præsumant; quinimmo illa co-
burant, vt præfertur. Monemus insuper omnes & singulos Christi fideles supradictos, sub eadem ex-
communicationis latæ sententiæ pœna, vt hereticos prædictos declaratos & condemnatos, manda-
tis nostris non obtemperantes, post lapsum termini supradicti eurent, & quantum in eis est, euitari
faciant, nec cum eisdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam conuersationem, seu commu-
nionem habeant, nec eis necessaria ministrent. Ad maiorem præterea dicti Martini, suorumque com-
plices, fautorum, & adhaerentium, ac receptatorum prædictorum, sic post lapsum termini prædicti
declaratorum hereticorum, & condemnatorum confusionem, vniuersis & singulis utriusque sexus
Christi fidelibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, & Metropolitanarum, et alia-
rum cathedralium, collegiarum, ac inferiorum Ecclesiarum prælatis, capitulis, alijsque personis Eccle-
siasticis, secularibus, & quorumuis ordinum etiam Mendicantium (præsertim eius congregationis,
cuius dictus Martinus est professus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis, & non
exemptis, necnon vniuersis singulis principibus, quacunq; ecclesiastica vel mundana fulgentibus di-
gnitate, Regibus, Imperatoribus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis,
Conductoribus, Demicellis, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Terris,
Castris,

A Castris, & locis, seu eorum habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibusque alijs & singulis supradictis, per vniuersum orbem præsertim in eadē Alemania constitutis, Mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi uel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhaerentes, receptantes, & fautores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant; Reportaturi pro tam bono opere a nobis & sede Apostolica remunerationem, præmiumque condignum; vel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & alijs Ecclesijs, domibus, monasterijs, conuentibus, ciuitatibus, dominijs, vniuersitatibus, communitatibus, castris, terris, ac locis respectiue, tam clerici & irregulares, quam laici, omnes & singuli supradicti omnino expellant Ciuitates uero, dominia, terras, castra, uillas, comitatus, fortificia, oppida, & loca quacunque ubilibet consistentia eorum & earum respectiue: metropolitanas, cathedrales, collegiatis & alias Ecclesias, monasteria, prioratus, domus, conuentus, & loca religiosa vel pia cuiusunque ordinis ut præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis, declinare, contigerit, quamdiu ibi permanserint, & triduo post recessum, Ecclesiastico subiicimus interdicto.

B Et ut præmissa omnibus innotescant, mandamus insuper vniuersis Patriarchis, & Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum cathedralium ac collegiarum Ecclesiarum prælatis, capitulis, alijsque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumuis ordinum supradictorum regularibus, fratribus religiosi, monachis, exemptis & non exemptis supradictis, ubilibet, præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi, vel eorum quilibet, sub similibus censuris & pœnis, eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino huiusmodi mādatis seu monitis nostris nō paruerint, in eorum Ecclesijs, Dominicis & alijs festiuis diebus, dum inibi maior populi multitudo ad diuina conuenerit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuncient, faciantque & mandent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctius euitari, necnon omnibus Christi fidelibus, ut eos euitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis. Et præsentis literas vel earum transumptum sub forma infra scripta factum, in eorum Ecclesijs, monasterijs, domibus, conuentibus, &

C alijs locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cuiusunque status, gradus, conditionis, præminentie, dignitatis aut excellentie fuerint, qui, quo minus præsentis litteræ, vel earum transumpta, copia, seu exemplaria, in suis terris & dominijs, legi, affigi, & publicari possint, fecerint: vel quoquo modo procurauerint per se, vel aliū, seu alios, publicè uel occultè, directè uel indirectè, tacitè uel expressè. Postremo, quia difficile foret præsentis litteras ad singula quæque loca deferri, in quibus necessarium foret; volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod earum transumptis manu publici notarij confectis, & subscriptis, uel in alma vrbe impressis, & sigillo alicuius Ecclesiastici prælati munitis, ubique stetur, & plena fides adhibeatur, prout originalibus litteris staretur & adhiberetur, si foret exhibitæ uel ostensæ. Et ne præfatus Martinus, omnesque alij supradicti, quos præsentis litteræ quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem litterarum, & in eis contentorum omnium & singulorum prætereundere valeant, litteras ipsas in basilicæ principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, necnon Cathedraliū Ecclesiarū Brandeburgens. Misnen. & Merspergen. ualuis affigi & publicari debere volumus, decernentes, quod earundem litterarū publicatio sic facta, supradictū Martinum, omnesque alios & singulos prædictos, quos litteræ huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si litteræ ipsæ die affixionis & publicationis huiusmodi, eis personaliter lectæ & intimatæ forent; cum non sit uerisimile, quod ea quæ tam patèter fiunt, debeant apud eos incognita remanere. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, uel eorum alicui, aut quibusuis alijs a sede Apostolica prædicta, uel ab ea potestatem habentibus, sub quauis forma, etiam confessionali, & cum quibusuis etiam fortissimis clausulis, aut ex quauis causa seu grandi consideratione, indultum uel concessum existat, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto huiusmodi mentionem, eiusdem indulti tenores, causas, & formas, perinde ac si de verbo ad verbum infererentur, ita ut omnino tollantur, præsentibus pro expressis habentes.

E Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ dānationis, reprobationis, reiectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subiectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo vicesimo, decimo septimo Kalen. Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.

Visa. R. Milanesius Albergatus.

*Bulla contra Martinum Lutherum, illiusque complices, fautores, & sequaces,
ac alios sanctę fidei Christianę inimicos.*

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Do-
mini 1520.
Ex Bibliotheca
Illustrissimi lu-
dij Antonij Sau-
etorii Cardina-
lis sanctę Seue-
rinę, erat autē
impressa Romę
anno 1549.

Mali pęnarum
acerbitate reuo-
candi, vt ceteri
timere discant.

Quomodo erro-
res in fide de-
prehendantur.

Per bullę Exur-
ge, quę habe-
tur supra pag.
115.

† Potestatibus.

Omnia Luthe-
ri scripta qua-
cunque lingua
interdicta.

DE C E T Romanum Pontificem, ex tradita sibi diuinitus potestate, pęnarum spiri-
tualium, & temporalium, pro meritorum diuersitate dispensatorem constitutum, ad
reprimendum nefarios, conatus peruersorum, quos noxię voluntatis adeo deprauata
captiuat intentio, vt Dei timore postposito, canonicis sanctionibus, mandatis-
que Apostolicis neglectis, atque contemptis, noua & falsa dogmata excogitare, ac
in Ecclesia Dei, nefarium schisma inducere, aut schismaticis ipsis, inconsutilem re-
demptoris nostri tunicam, orthodoxęque fidei vnitatem scindere satagentibus, fauorem prębere, affi-
stere, adherereque; non verentur ne Petri nauicula, sine Gubernatore & remige nauigare videatur con-
tra tales, eorūque sequaces, acrius insurgere, & exaggeratione pęnarum, & aliis opportuno remedio ita
prouidere, ne iidem contemptores in reprobum sensum dati, illisq; adherentes, falsis commentis, ac
subdolis eorū malitijs simplicem turbam decipiant, ac in eundem errorem & ruinam secum trahant,
ac veluti morbo contagioso, contaminent, & ad maiorem ipsorum damnatorum confusionem, om-
nibus Christi fidelibus publice ostendere ac palam declarare, quā formidabilium censurarum &
pęnarum illi rei existant ad hoc, vt ipsi sic declarati, & publicati, confusi tandem & compuncti, ad cor-
ruum redire, & proprię saluti consulere valeant; ceterique, eorum exemplo, discant a similibus abstinere,
& ab eorūdem excōicatorum, & anathematizatorum prohibita conuersatione, & participatione,
ac etiam obedientia, se penitus subtrahāt, ut diuinam ultionem euadent, illorumque damnationis par-
ticipes minime fiant. Sane aliās, cum quidam falsi fidei cultores mundi gloriam quęrentes, ac (humani
generis hoste instigante) quamplures & varios errores, iamdiu per Concilia & prędecessorum no-
strorum constitutiones damnatos, vt pote hęresim etiā Gręcorum, & Bohęmorum, vt vidimus &
legimus continentes. Alios vero vel hęreticos, aut falsos, seu scandalosos; vel piarum aurium offen-
sivos, vel simplicium mentium seductiuos nouiter suscitassent, & in inelyta natione Germanica semi-
nassent; Nos nostro, prout pastoralis incumberebat officio, errorum huiusmodi uirus pestiferum, ultro-
rius tolerare seu dissimulare, (sine Christianę religionis nota, atque orthodoxę fidei iniuria) non ua-
lentes; ac huiusmodi pesti, morboque, canceroso, ne in agro Dominico, tamquam vepris nocua, ulte-
rius terperet, uiam pręcludere cupientes: habita super eisdem erroribus & eorum singulis cum ve-
nerabilibus fratribus nostris sanctę Romanę Ecclesię Cardinalibus, necnon sacre theologię, & u-
triusque iuris professoribus, diligenti discussione & matura deliberatione: cum illi a Catholica fidei
traditione, & a uera diuinarum scripturarum recepta interpretatione deuiare, & contra sanctorum pa-
trum determinationes, Conciliorumque & summorum Pontificum expressas ordinationes, seu Ca-
nones esse, reperti fuissent: Articulos siue errores ipsos, ut hęreticos aut scandalosos, seu falsos, aut
piarum aurium offensivos, & veritati catholicę obuiantes; de eorundem fratrum consilio & assensu,
& aliorum pręlatorum matura deliberatione, prout in similibus consueuerunt prędecessores nostri,
ac sedes Apostolica procedere, damnauius, reprobauimus, & omnino reijcimus: & pro damnatis,
reprobatis, & reiectis ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere decreuimus, & de-
clarauimus: ac omnibus & singulis Christi fidelibus tam laicis, quā clericis secularibus, & quo-
rumuis ordinum regularibus, & alijs quibuscunque personis quauis dignitate, etiam Cardinalatus
honore fulgentibus, & alijs pręlatis, ac conuentibus, & uniuersitatibus, etiam studiorum generalium,
necnon Regibus, & Imperatori, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Ba-
ronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibus Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Eccle-
siasticis, Sæcularibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, † Ciuitatibus, Castris, Terris, &
locis, seu eorum uel earum ciuibus, habitatoribus, & incolis, & quibuscunque alijs personis ecclesiasti-
cis, vel regularibus per uniuersum orbem ubicunque, pręsertim Alemania constitutis, in uirtute
sanctę obedientię, & sub excommunicationis latę sententię, ac diffidationis & criminis læsę ma-
iestatis, & hęreticorum, & fautorum eorundem in iure expressis, ac alijs etiam tunc expressis pęnis,
eo ipso, & absque ulteriori declaratione, per omnes & singulos supradictos (si contra fecerint) incur-
rendis, percepius, atque mandauimus; ne pręfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque do-
ctrinam huiusmodi, asserere, affirmare, defendere, prędicare, aut illa quomodolibet, publice uel occul-
tę, quouis quęsito ingenio uel colore, tacitę uel expressę fouere pręsumerent. Et quia supradicti er-
rores & plures alij in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri continebantur: libellos ipsos, &
omnia dicti Martini scripta, seu prędicationes, quę in Latino uel quocunque alio idiomata reperiebantur,
in quibus dicti errores seu aliquis eorum contingerentur, similiter damnauius, reprobauimus
atque reiecimus: & pro omnino damnatis, reprobatis, & reiectis haberi volumus: ac in uirtute sanctę
obedien-

A obedienciæ, & sub pœnis prædictis, omnibus & singulis Christi fidelibus tunc expressis mandauimus: ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes, seu cedulas, vel in eis cõtenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, seu defendere, per se, vel aliũ seu alios directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, aut in domibus suis siue alijs publicis vel priuatis, locis tenere quoquomodo præsumerent: Quinimo, illa statim post litterarum nostrarum super his editarum publicationem, vbicunque forent, per ordinarios & alios in dictis litteris expressos, diligenter quæsitæ, publice & solenniter in præsentia cleri & populi sub omnibus pœnis, in dictis literis expressis comburerent: ipsique Martino, vt omni prædicatione, seu prædicationis officio, omnino desisteret: alioquin eum, eiusque adhærentes, complices, fautores, & receptatores requisuimus & monuimus, in virtute sanctæ obedienciæ, & supradictis pœnis districte præcipiendo mandauimus, vt infra sexaginta dies: quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignauimus: ab affixione in locis tunc expressis, immediate sequentibus numerandos, vt a præfatis erroribus, eorumq; prædicatione, & publicatione, & assertione: defensione quoque, & librorũ seu scripturarum super eisdem, seu eorũ aliquos, edictione omnino desisteret, librosq; & scripturas errores huiusmodi cõtinentes comburerent vel cumhuri faceret: ac illos ipse Martinus omnino reuocaret, ac de reuocatione huiusmodi per publica documenta nos creiores faceret, & cum pleno saluo conductu sibi concessio, ad nos veniret, vt de eius vera obediencia omnibus plene constaret: alias cum, eiusque complices, adhærentes, fautores, & receptores, & eorum quemlibet, tanquam notorios & pertinaces hæreticos fuisse & esse declarauimus: eo sive vt tales condemnauimus, & eos pro talibus, ab omnibus vtriusque sextus Christi fidelibus haberi voluimus atque mandauimus: eosque & alijs cõtã tales a iure inflictis pœnis subieciimus, & illos hæreticos fuisse & esse decreuimus & declarauimus. Inhibuimus quoque, sub eisdem pœnis, eisdem Christi fidelibus, ne eius scripta, etiam præfatos errores non continentia, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, vt eius memoria omnino de Christi fidelium consortio deleatur, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, seu in domibus aut alijs locis publicis vel priuatis tenere quoquo modo præsumerent, sed illa comburent: Ipsosque Christi fideles sub dictis pœnis monuimus, vt ipsos hæreticos declaratos, & condemnatos mandatis nostri non obtemperantes, post lapsum dicti termini euitarent, & euitari facerent, quantum in eis esset, nec cum eis commercium aut aliquam conuersationem seu communem haberent, nec eis necessaria ministrarent. Et pro maiori Martini, suorumque complicum, fautorum, adhærentium, & receptatorum post lapsum termini declaratorum hæreticorum huiusmodi, confusione: eisdem Christi fidelibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & alijs prælatis ecclesiarum, capitulis & personis ecclesiasticis, sæcularibus, & regularibus, exemptis & non exemptis, & vniuersis principibus quacunque ecclesiastica & mundana fulgentibus dignitate Regibus, & Imperatoris Electoribus, & alijs tunc expressis per vniuersum orbem, præsertim in eadem Alemania constitutis, mandauimus, vt ipsi & eorum quilibet Martinum, complices, adhærentes, receptatores, & fautores huiusmodi personaliter caperent, & captos ad nostram instantiam retinerent, vel saltem eos & eorum quemlibet a suis ecclesijs, domibus, monasterijs, conuentibus, ciuitatibus, dominijs, vniuersitatibus, comitatibus, castris & terris omnino expelleret: ciuitas vero, dominia, terras, castra, villas, comitatus fortalicia, oppida, & loca quæcunque vbilibet consistentia, eorumque, & eorum metropolitan. cathedrales, collegiatis, vel alias ecclesias, monasteria, prioratus, domos conuentus, & loca religiosa vel pia, cuiusque ordinis forent, ad quæ ipsum præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare contingeret, quamdiu ibidem permanerent, & triduo post eorum inde discessum Ecclesiastico subieciimus interdicto: nec non patriarchis archiepiscopis, episcopis, & alijs prælatis, capitulis, & alijs personis supradictis, præsertim in Alemania constitutis, sub similibus pœnis & censuris mandauimus, aut Martinum & alios supradictos, si elapso dicto termino, mandato & monitione nostris huiusmodi, non paruissent, in eorum Ecclesijs, Dominicis, & alijs festiuis diebus (dum inibi maior populi multitudo ad diuina conueniret) declaratos hæreticos: & cõdemnatos, publice nunciarent, facerentque & mandarent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctius euitari: ac omnibus Christi fidelibus, vt eos euitarent, pari modo, sub prædictis censuris & pœnis, & litteras nostras prædictas, vel earum transumptum, cui vbique stari, & plenam fidem adhiberi voluimus, in eorum ecclesijs, monasterijs, domibus, conuentibus, & alijs locis, legi, publicari, atque affigi facerent: Excommunicauimus quoque & anatematizauimus omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus, conditionis, præeminentię, dignitatis, aut excellentiæ forent, quominus literæ vel earum transumpta, copiar siue exemplaria, in suis terris & dominijs legi, affigi, & publicari possent, facerent publice vel occulte, directe vel indirecte: tacite vel expresse, prout in dictis nostris litteris desuper confectis, quarum veriolem tenore haberi voluimus pro expressa: quasque vt ad Martini, & aliorum monitorum non damnatorum & declaratorum, ac sub eiusdem litteris comprehensorum notitiam deducerentur in certis in Romana curia & alijs extra eam expressis locis affigi & publicari iussimus, & per Cursores in dicta curia; extra tamen eam per certos Nuncios nostros, exequi fecimus: ac voluimus, vt illos literæ ipsæ post affixionem prædictam perinde arctarent, ac si eis eadem literæ personaliter intimatæ forent, plenius continetur.

Saluus conductus Lutheri concessus, vt ad Rom. Pont. accederet.

Multis ex his
qui Luthero
adhæserunt cõ
uertuntur.

Lutherus impe
nitens.

Tit. 3.

Lutherus &
eius cõplices,
omnes iuris pe
nas in hereti
cos latus incur
risse declaran
tur.
† permanētia

† &
Lutherus ubi
que iubetur nũ
giari hæreticus.

Ecclesiarũ præ
lati & rectores
exortantur, vt
ardenter prædi
cent verbũ Dei
contra Lutheri
errōres.

Cum autem (sicut accepimus) licet post litterarum affixionem & publicationem post elapsum ter-
mini seu terminorum huiusmodi in literis per nos præfixi huiusmodi seu præfixorum (quos quidem
terminos elapsos fuisse, & esse, omnibus Christi fidelibus & per præsentis significamus, & fidem
facimus) nonnulli ex eis, qui eiusdem Martini errores secuti fuerunt, ipsarum litterarum ac moni-
tionum & mandatorum nostrorum notitiam habentes, spiritu sanioris consilij ad cor reuersi, errores
suos confitentes, & hæresim in manibus nostris abiurantes, & ad veram fidem Catholicam se con-
uertentes, absolutionis beneficium, iuxta facultatem eisdem Nuncijs de super concessam obtinuerint,
& in nonnullis ciuitatibus & locis dictæ Alemanix, libri & scripturę dicti Martini iuxta mandata no-
stra publice cremari fuerint; tamen ipse Martinus (quod non sine graui animi molestia & mentis no-
stræ perturbatione referimus) in reprobum sensum datus, non solum errores suos, infra præmillum
terminum reuocare, & de reuocatione huiusmodi nos certiores facere, seu ad nos venire contempsit: ve-
rum tanquam petra scandali peiora prioribus contra nos & hanc sanctam sedem & fidem Catholi-
cam scribere & prædicare, & alios ad hoc inducere non veritus; propter quod, sicut ipse iam hæreti-
cus est declaratus, ita & alij etiam non parua auctoritatis & dignitatis, propriæ suæ salutis immemo-
res ipsius Martini pestiferam hæreticorum sectam publice, & notorie sequentes, eique palam, & pu-
blice auxilium, consilium, & fauorem subministrantes, ipsumque Martinum in suis inobedientia &
contumacia confouentes, & alij publicationem dictarum litterarum impediētes, pœnas in dictis no-
stris literis contentas damnabiliter incurrerunt; & hæretici merito sunt habendi, atque vt tales ab om-
nibus Christi fidelibus euitandi, dicente Apostolo, Hæreticum hominem, post vnam & secundam cor-
rectionem deuota: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio cõ-
demnatus. Vt igitur cum Martino & alijs hæreticis excommunicatis & anathematizatis & maledi-
ctis merito copulentur, & sicut in delinquendo dicti Martini pertinaciam sequuntur, ita pœnarum &
nominis participes fiant, secumq; Lutherani vocem, & debitas portent pœnas, cū præmissa adeo ma-
nifesta & notoria sunt effecta & permanentes † ita, vt nulla probatione aut monitione vel citatione
indigeant, prout sic fore decernimus & declaramus: Martinum & alios, qui eundem Martinum in suo
prauo & damnato proposito obstinatum sequuntur, ac etiam eos, qui eum etiam præsidio militari de-
fendunt, custodiunt, & proprijs facultatibus vel alias quomodolibet sustentare non verentur, ac auxi-
lium, consilium, vel fauorem, quouis modo præstare & subministrare præsumperunt & præsumunt,
quorum omnium nomina, & cognomina, & qualitates, & si quauis celsa vel grandi præfulgeant di-
gnitate, præsentibus haberi volumus pro expressis, ac si nominatim exprimerentur, ac in illorum pu-
blicatione vigore præsentium faciēda nominatim exprimi possent, decernimus, excommunicationis
& etiam anathematis, nec non maledictionis æternæ & interdicti, ac in eos & eorum descendentes di-
gnitatum, honorum, & bonorum priuationis & inhabilitationis ad illa: Nec non bonorum confisca-
tionis, & criminis læsæ maiestatis, & alias sententias, censuras, & pœnas etiam in hæreticos à canoni-
bus inflictas in dictis literis contentas damnabiliter incidisse: Ciuitates quoque, terras, castra, oppi-
da, & loca, in quibus tunc pro tempore fuerint, & ad quæ eos declinare contigerit, ac quę in illis sunt,
ac alias etiam cathedrales & metropolitanæ, monasteria, & alia religiosa & pia loca, etiam exempta, &
non exempta, quocunq; ecclesiastico interdicto supposita esse ita, vt illo durante illis, pretextu cuiusuis
indulti Apostolici, præterquam in casibus à iure permissis, & in illis, non alijs quam ianuis clausis, ac
excommunicatis & interdictis exclusis nequeant missæ & alia diuina officia celebrari. Apostolica au-
thoritate tenore præsentium declaramus: illosq; pro excommunicatis & anathematizatis, maledictis,
interdictis, priuatis & inhabilibus, vbicunq; locorum denunciari & publicari, ac ab omnibus Chri-
sti fidelibus arctius euitari præcipimus & mandamus. Et vt in omnibus tantum in Dei † Ecclesiæ suę
vilipendium, Martini et sequacium et aliorum inobedientium obstinæ temeritatis audacia innotescat,
ne morbida pecus gregem inficiat, parsque sincera ab infectis trahatur: vniuersis et singulis pa-
triarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium metropolitan. cathedralium, et collegiatarum Ec-
clesiarum prælati, capitulis et personis ecclesiasticis, et quorumuis ordinum etiam Mendicantium re-
ligiosis, exemptis, et non exemptis, vbilibet constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ, et sub dictæ excõ-
municationis læsæ sententiæ pœnis mandamus: quatenus ipsi, et quilibet eorum, si et postquam vigo-
re præsentium requisiti fuerint, infra tres dies: quorum vnum pro primo, et alium pro secundo, et re-
liquum pro tertio et peremptorio termino, ac canonica monitione præmissa assignamus: eosdẽ Mar-
tinum et alios excommunicatos, anathematizatos, maledictos, et hæreticos declaratos, aggrauatos, in-
terdictos, priuatos, et inhabiles, et in præsentium executione nominatos in eorum Ecclesijs Domini-
cis, et alijs festiuis diebus (dum maior inibi populi multitudo conuenerit ad diuina) cum Crucis ve-
xillo pulsatis campanis et accensis candelis, ac demum extinctis et in terram proiectis, et conculcatis,
cum trina lapidum proiectione, alijsque ceremonijs in similibus obseruari solitis, publice nuntient,
et faciant et mandent ab alijs nuntuari, et ab omnibus Christi fidelibus arctius euitari.

Ad maiorem insuper præfati Martini, aliorumq; hæreticorum supradictorum adherentium, et sequa-
cium et fautorum confusionem, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus omnibus et singulis Patriar-
chis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliarum Ecclesiarum Prælati, vt sicut ipsi, ad sedandum schismata,
auctore Hieronymo, constituti fuerunt; ita nunc urgente necessitate, prout eorum incumbit officio, cõ-
stituant se murum pro populo Christiano non tacendo tanquam canes muti non valentes latrare, sed
incessan-

A incessanter clamando, & exaltando vocem & prædicando & prædicari faciendo verbum Dei, ac veritatem fidei Catholicæ contra damnatos articulos, & hæreticos supradictos. Necnon omnibus & singulis parochialium ecclesiarum rectoribus, ac religiosis quorumcunque ordinum, etiam Mendicantium, exemptis & non exemptis, ut præmittitur, similiter in uirtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut sicut ipsi nubes a Domino constituti sunt, ita spiritualemente imbrem in populo Dei seminare, & contra supradictos articulos, ut præfertur, damnatos, sicut etiam eorum incumbit officio, publice publicare non uereantur: Scriptum est enim, quod perfecta charitas foras mittit timorem. Vos igitur & vestrum singuli onus tam meritorij negotij deuota mente suscipientes; uos in illius executione sic sollicitos, ac verbo & opere studiosos, atque diligentes exhibeatis, quod ex uestris laboribus, diuina nobis fauente gratia, sperati fructus adueniant, ac per sollicitudinem nostram, quæ causas pias gerenti. bus pro retributione debetur palmam gloriæ non solum consequi mereamini, verum etiam apud nos & sedem prædictam non immerito valeatis de exacta diligentia uestra uerius commendari.

1. Ioan. 4. 7

B Verum, quia difficile foret præsentis declarationis, & publicationis litteras ad præsentiam & personam propriam Martini, & aliorum declarationum & excommunicatorum huiusmodi personaliter deducere, propter eis fauentium potentiam: uolumus, ut affixio & publicatio præsentium litterarum in ualuis duarum cathedralium seu metropolitan. aut unius cathedralis & alterius metropolitan. in dicta Alemania consistentium ecclesiarum, per unum ex nuntijs nostris ibidem existentibus facta, ita eos liget & arctet, Martinumque & alios declaratos, & damnatos huiusmodi, demonstret, in omnibus & per omnia ac si eis & eorum cuilibet personaliter intimata & præsentata fuissent. Et quia etiam difficile foret præsentis litteras ad singula quæque loca deferre, in quibus earum publicatio necessaria foret, uolumus, & præfata auctoritate decernimus, quod earum transumptis, sigillo alicuius prælati ecclesiastici, seu ex Nuntij nostris prædictis munitis, & manu alicuius publici Notarij subscriptis ubique stetur, prout præsentibus originalibus litteris stetur, si essent exhibitæ uel ostensæ: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in prioribus litteris nostris prædictis uolumus non ob stare: ceterisque contrarijs quibuscunque.

C Nulli ergo omnino hominum liceat hac paginam nostræ constitutionis, declarationis, præcepti, mandati, assignationis, uoluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo vigesimo, tertio Nonas Ianuarij, Pontificatus nostri anno octauo.

De Curia.

De Comitibus.

LEO PAPA X.

Uniuerfis & singulis locorum ordinarijs, ac hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in domino Venetorum consistentibus. Salutem & Apostolicam benedictionem.

D Episcopi & hæreticæ prauitatis Inquisitores procedere possunt contra maleficos & sacrilegos; nec eorum circa hæc iurisdictio impeditur aut diminuitur, ex eo quod ipsis aliquis alius adiungitur per summum Pontificem, ut cum ipsis in hæc delicta inquirat. iudices & officiales sæculares absque reuisione processuum sententias latis iudicibus ecclesiasticis super hæc crimina exequantur, & traditos curiæ sæculari punient: quod si renuerint, compellantur per ecclesiasticas censuras.

Aliæ extrauag. huius argumenti habentur supra Innocentij viij. & Alexandri vj. & infra Hadriani vj.

Edita anno Domini 1521.

Ex Directorio Illustrissimi Iacobi Sabelli Cardinalis, reipu. Christianæ Inquisitionis generalis fol. 424.

HONESTIS petentium uotis libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Alias ad petitionem dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & dominij Venetorum, cum in Brixienfi & Bergamenfi ciuitatibus & diocesis, quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum labe hæretica, per quam suscepto renunciabatur baptismatis sacramento, Dominum abnegabant, & satanæ, cuius consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur. quod ita factum esse videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam eiusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinate vitam potius perfide amittere: quam errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de riguroso nimium (ut dicebatur) uestri ordinationum contra tales processu, dubitantes, Venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem & dominium Nuntium, vobis adiungendum ducimus, cum facultate per se, uel alium, seu alios processus per vos habi-

ros, seu factos examinandi, & reuidenti: & si vos Inquisitores processus prædictos rite & recte, ac iuxta formam iuris habitos fecissetis contra tale hominum damnatorum genus vna vobiscum procedendi & inquirendi: necnon procuratores & aduocatos, scribas, ceterosq; ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos, officiales & ministros cum competentibus salarijs deputandi, & homines prædictos (quod redire ad Ecclesiæ vnitatem uellent) clementer suscipiendi, eisque penitentiam salutarem iniungendi, & eos absoluedi etiam in vtroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio sæculari tradendi, cæteraque quæ vos de iure, vel consuetudine facere possitis, & deberetis faciendi, gerendi, & exequendi, exercendi, prout in litteris desuper confectis continetur.

Cum igitur commissionis huiusmodi vigore præfatus Nuntius, venerabilem fratrem Episcopum Iustinopolitanum in partibus illis commorantem, ad præmissa vna vobiscum pertractanda & exequenda subdelegauerit, vosque & ipse subdelegatus in valle Communica Brixienfis diocesis, vbi maxime huiusmodi damnari generis homines uigent & pullulant, processeritis; ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ sæculari tradendos, nec non iam condemnatos habueritis, videtur, quod per Venetorum collegium Prætori Brixienfi mandatum fuerit, ne sententias huiusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inuideret, prout inhibuit fuit: ac expensas, & salaria pro huiusmodi Inquisitionis negotio necessaria submoueret, & retraheret: nec non processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmittit faceret; & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad eoram eis in ciuitate Venetiarum comparandū cogeret, & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas litteras, in quibus dictus Nuntius adiunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas uestra diminuta existat, ita quod prout ante datas huiusmodi litteras potuissetis, procedere non possitis, indecensque & contra iuris & sacrorum canonum dispositionem, ac ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis ecclesiasticis se intromittere, nolleque iniunctam à vobis executionem adimplere, nisi processibus, ac sententijs per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos causasque ecclesiasticas superioritatem & iurisdictionem haberent; cum tamen in clericos causasque huiusmodi, laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum.

Iniquum est laicos de personis aut causis ecclesiasticis se intromittere.

Dixi plene ad Emericum. comment. 85. par. 3 super q. 26. † illorum.

Nos igitur, ne quod salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infelices animæ huiusmodi peccatis magis grauentur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos prout ante datas dictas litteras de iure & consuetudine seu privilegio procedere poteratis, nec non etiam contra maleficos & sortilegos ac à fide apostatantes, prout criminis postulauerit qualitas, procedere posse & debere auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus: vobis committentes & mandantes, vt eisdem Venetos, & illos † Ducem ac officiales suos, ne ipsi ulterius in huiusmodi causis se intromittant, sed quod iniunctas sibi executiones, & forte iniungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processum, per dictos ecclesiasticos iudices factorum visione, vel examinatione prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusauerint, vos eos per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia, appellatione postposita compellatis. Præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, statutisque & consuetudinibus ciuitatum & diocesis prædictarum, iuramento, firmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ceterisque contrarijs non obstantibus quibusque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die decimoquinto Februarij. Milleesimo quingentesimo vigesimo primo. Pontificatus nostri anno octauo.

B R E V E S A N C T I S S I M I D O M I N I N O S T R I
D. Hadriani diuina prouidentia Papæ sexti, ad Fredericum Saxonie Ducem aduersus Lutherum.

Damnato Martino Luthero, & per totam Europam hæretico publicato per Leonem x. Pont. Max. Fredericus Saxonie Dux eū in suum veluti cliētem recepit; quod ægre ferens, vt debuit, Hadrianus sextus eius successor, hoc ad ipsum rescriptum, seu Epistolam hortatoriam dedit, qua omnibus modis conatur pius & sanctissimus Pontifex Frederico persuadere, vt ad sanam mentem reuertatur, cogitetque qualis sit Lutherus & eius præcepta; deniq; omnia commemorat, quibus principis animus permoueri possit ad catholicā religionē amplectendā: additis insuper multis exemplis, quibus ostendit principes Dei præceptis fauentes felicissimos extitisse, contra uero eius legi repugnantes infelicissimos euasisse.

Edita anno Domini. 1522. Ex 4. Concilio. to. primo. 725. ex Colonien. editione anno 1507.

DILECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

SATIS & plus quam satis iustinuimus, dilecte in Christo, si forte DEI pietas tuam animam dignetur inuiscere, ac dare penitentiam ad cognoscendum veritatem, ut resipisceres a diaboli laqueis, a quo captiuus detineris.

Novimus te paterne monitum a se, re. prædecessore nostro, vt a te separares perniciem illam

A illam Christianę religionis Martinum Lutherum: & cum iam toti orbi manifeste essent scelestissimę machinationes illius, sperauimus & te ad cor penitens reuersurum. Sed quoniam expectauimus, vuas, & ecce quia frustra conflauit conflator, malitię enim tuę non sunt consumptę: coegit nos miserationi tui, coegit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Domino semper fuimus prosequuti, salutaribus & paternis monitis adhuc continere, vt vel tandem resipiscati, antequam plane in uos conueniat, quod mox subdit Propheta Argentum reprobum vocare eos, quia Dominus proiecit eos. Et quid dicemus vobis quam quod Galatis suis Paulus. O insensati, quis vos fascinauit veritati nõ obedire? Currebatis bene. Interrogate patres vestros, ac dicent vobis, maiores vestros, & enuntiabunt vobis. Quod ab ea ætate, quo vno eodemque tempore vixere Hadrianus Rom. Pont. & Carolus ille magnus Imperator Saxonice fidei plantatores, ad nostra vsque & charissimi in Christo filij nostri Caroli tempora, aui & proauj vestri, atq: adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obedientię pacifici filij: talesque, vt non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Ro. Pont. Saxonię ducem, in Ro. Imperatoris constituerit electorem. Quo modo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi? Quis vineam Domini Sabahot tam pulchre plantatam est demolitus? Certę exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Sed vñ illud a vobis, a domesticis, & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leua oculos tuos in directum, & vide vbi sis prostratus. Considera quantam Ecclesię Christi, tot malis vndique circumuallatę ac pene oppressę, pro opera qua illi subuenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes Reipub. Christianę, & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se odijs confluctantur: & in fraterna viscera ferrum stringunt, vt vix ethnici inter se crudelius. An hæc ita tibi visa sunt non satis graua, nisi contritionem induceres super contritionem, nutriendi ac fouendi serpentem illum in sinu tuo, qui veneno linguę suę Ecclesię & terras infecit adeo, ut nunc peruenit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem plurius est anima, quàm corpus: tanto grauius est prædictis omnibus horrendum illud & plus quàm tartareum venenum, quo hæresum ac schismaticum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntq: Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab unitate matris Ecclesię recedatur? Quod auertatur vulgus indoctum, ac bis mille præstigijs ac facinationibus retrahatur a fide quam suxit ab ubere materno: Quod basilicę sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reuerentia, & sine Christo denique Christiani: Quod sacramenta fidei, non sacra censeantur: quod sanctuarium Christi, sanctum esse negetur: quod dies festi festiuis frustrentur solennijs, quod moriantur homines in peccatis suis, rapiantur animę ad tribunal terrificum, nec pœnitentia reconciliati, nec sacra communione muniti: Quod pulcherrimus ille tabernaculi ordo confusus sit, & pro Christiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad rapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifesto Christianę reipub. discrimine, veluti classico passim excitati. Pro quibus egregijs tuis in Ecclesię Christi meritis, quo te præmio, immo quo non supplicio dignum censebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam certe recepisti mercedem, qui illum nutriuisti in sinu tuo. Sed itane stultus es, ac sine corde, ut in eis maxime rebus in quibus errare, damnari est: vni homuncioni cooperto peccatis, quam tot sanctis. ab initio patribus, qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quam tot uniuersalibus concilijs, aduersus quę impudens os illud velut sepulchrum patens, se aperire non erubescit: sanctę denique & catholicę Ecclesię, cuius ritum, consuetudinem, & decreta, à temporibus Apostolorum ad nos vsque inuiolabiliter obseruata, vnus iste sacrilega temeritate damnare præsumit, plus credere potueris? O cecam dementiam, ac plus quam Iudaicam cecitatem. At fortassis hoc tibi imposuit, quod veterator ille Martinus & eius sequaces, de capitulis scripturarum visi sunt sua confirmare. Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæc sunt veteris serpentis astutię, qui hac ueluti esca obducto hamo, miseris animabus mille technis & versutijs semper est insidiatus: quique, quo angularem infringeret uerę fidei lapidem, ac Christianam scinderet unitatem, in scripturarum agrum, suum seminare semen, & peruersam scripturarum intelligentiam, iam pridem est aggressus? Cum itaque maxima semper pars Ecclesiarum imperita, turba sit, & vix vnus reperiat aut alter, qui spiritualibus oculis de scripturarum intelligentia digne valeat iudicare: si quidem librum signatum legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere signacula eius: quę tandem est ista diabolica excæcatio uni carnali homuncioni, semper eructanti crapulam & potum, quàm reliquo orbi uniuerso, quàm tot spiritualibus patribus, quorum voluntas semper fuit in lege Domini, qui vitę sanctimonia, ostensione spiritus, ac uirtute, glorioso denique martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus te fidei habere potuisse? O cecitatem nouam & inauditam. Vnus apostata tibi potuit persuadere, fefellisse priores uniuersos, errare posteros, & in se solum, & quos decepit peruenisse Regnum Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam uniuersitatis? Et quid non dicimus cum propheta; Heu, heu, heu Domine: ergo ne decepisti populum tuum? Quin potius, cur non deuitatis (secundum Apostolicum præceptum) quæstionibus ac pugnis uerborum, ex qui-

Esa. 5. al
Hier. 6. g.

Ibid.

Galat. 28.
Deut. 23. a.

Thre. 4. g.

Gal. 1. b.
Esa. 5. a.
Psal. 79. b.

Antiqua & visitata hæreticorū versutię sacris litteris male intellectis errores suos palliare.

Apoc. 5. b.

Hier. 4. a.
Tim. 6. a.

Matth. 7.

Lutheri furor
& immanis au-
dacia.Lutheri præce-
pta qualia.Lutherus con-
cilijs detrahit.2. Cor. 11.
Qualis Lutheri
sermo.

Rom. 12. C

1. Cor. 14. g

Gleat. 6.

Eph. 4.

Col. 3.

Lutherus ex
sermone cognō
sci potuit valde
perfidus.

Matth. 3. b. 12.

c. 23. d

1. Cor. 5.

Matth. 5.

Lutheri in
pont. blasphem-
ia.

bus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemias, suspensiones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & subuertunt corda audientium, ex operibus suis iuxta Dominicam designationem: studuistis cognoscere filium profanum istum, qui ad vos venit primū in vestimentis ouium, lupus intrinsecus capacissimus? Si quidem non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda erat. An non manifesti sunt nequissimi fructus eius? Siquidem sacrilegus hic aduersus Deum imagines sacras, atque adeo ipsam crucem Christi, sceleratis manibus confringere, & pollutis conculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furorē impio temerariē debacchans, non desinit laicos, ad lauandas sibi in eorum sanguine manus sedulo concitare: Ecclesiam Christi patricialibus armis oppugnans, hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in peccatis suis hoc unū elaborat, ne diuina misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia esse uoluit, vulneratos in Ecclesia sua curret. Ita enim ea aut sustulit vniuersa, aut hereseos suæ pestifero infecit veneno, ut toxicum magis requirat, quam animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat: ne ieiunijs, orationibus, lamentationibus peccata redimat; ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi a sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere Domino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ desertor, ut plurimos sui faciat similes, sancta illa Deo vasa pollueri non veretur, consecrataque Christo virgines, & vitam monasticam professas, extrahere à monasterijs suis & mūdo, immo diabolo quem semel abiurauerūt, reddere. Quod in veteri lege in ymbraticis sacerdotibus Dominus non tulit, quod ethnici in idolorum Flaminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus, Sanctos patres illos quorum vita & doctrina illustrauit vniuersum mundum: non solum debito honore non prosequitur, sed multo quam Cain scelestius despicit, deridet, contemnit, insectatur. Sacrosanctis omnibus vniuersalibus Concilijs impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit: libertatis specie, licentiosam quandā vitam, nullis constrictam legibus ac vere ferinam, inducere conatur. Vnde & ex lex homo contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis vesaniam, ut sanctissimorum patrum decreta & Ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidat. Et breuiter Christianam veritatem, omne rerum ordinem, pulcherrimam denique Ecclesiæ faciem, a Christo, ab Apostolis, Apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, vnus hic post tot centenos annos discindere, inuerrere, ac deformare molitur. Quod si nondum satis etiam internosci de Christiano magisterio an de Antichristi spiritu isto ptoficiscantur: si ita facinauit te præstigiator ille, ut credere possis vnum hunc perfidissimum apostatam veluti alterum Helisæum habere duplicem spiritum Helisæ, aut alterum esse (quem se iactat) Danielelem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturarū maior, quā in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque viris, quam in sacrosancta Ecclesia Catholica, quid est te vno cæcius? Aut si iam ex fructibus arborem cognoscens, in errore persistis tamen, quid te miseri? Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Christi opera, uenerata sua fecundia persuadere potuerit. Nunquid non vbique vel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit, quod omnis eius sermo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non scatens conuicijs, blasphemis, ac scommatibus plusquam venenatis, eduersus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Nūquid ita docuit Paulus, cuius se iactitat spiritum habere, cum nulla eius extet epistola, quæ non pacem & vnitatem, ac alias id genus virtutes redolet? An non Romanos suos hortatur in Domino, ut in charitate fraternitatis se diligāt, inuicem sectentur quæ sunt pacis, & quæ ædificationis custodiant? Corinthijs an non testatur, se docere in Ecclesijs, Deum, non dissensionis, sed pacis Deum esse? Et breuiter, nūquid non vbique clamat, vbique docet Euangelica illa tuba ut digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cū patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis, utque deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiam, inflationem, iactationem, quæ ita huic pecularia sunt, ut illa Paulo, ac illius discipulis vniuersis, qui mitis est ac humilis corde: nō Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, vel cæco, non clarissime appareat? Ex verbis illius quomodo non intellexisti, Christum in corde suo, an vero Antichristum haberet, secundum quod ipsa veritas in Euangelio ait, Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia enim cordis os loquitur. Et cum spiritus sit, quod maledici regnū Dei non possidebunt: Item cū in Euangelio dicat Dominus Quicumque dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio: Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ incendio: illumne esse Antichristi apostolum, cuiquam obicurum esse poterit? Qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotū Petri successorem, Iesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumelijs, conuicijs, ac blasphemijs, nusquam non lacerat, discepsit, & insectatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ. Qui Apostolicam cathedram, in qua præsedet caput Apostolorum Petrus, cui præfuerunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, vnde sit exorta unitas sacerdotalis sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore cathedram pestilentiae, Antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos doctissimos, sanctissimosque viros, tam egregias

A egregias in Ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorrhæ ubique uocare non, verecundatur: Qui non satis habet omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus, conuicijs, contumelijs, ac blasphemijs horrendis & inauditjs, nunquam non publice ac priuatim infectari, quibusuis canibus viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad laudas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi uelit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: Si difficile: & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam, & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsumt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel; cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Et Samuel cum sperneretur a filijs Israel, an non dicit Dominus: Nō. n. te Spreuerunt, sed me, ne regnem super eos: manifeste ostendens, inuisibilem se contemni, cum uisibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus se populo respondit: Non aduersus me murmurastis, sed aduersus Dominum Deum vestrum. Quod si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prærogatiua præcellere voluerit Dominus, qui exemplari tantum ac vmbra deserviebant celestium, in vmbatico illo tabernaculo sacrificiorum officia consummantes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit clauēs regni cælorum? tantamque tribuit potestatem, ut quæ ligarent super terram, ligarentur & in cælis: & quæ soluerent super terram, soluta essent & in cælis: utque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent; quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircorū, aut vitulorum, sed hostiam uiuam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo ac manibus tractant, & breuiter sacramenta omnia, quibus hominibus vita salusque tribuitur animarū suis perficiunt orationibus. Quanto inquam, honore hos præcellere voluerit Dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit in Euangelio, cum dicit ad eos: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me. Et quid consequitur? Quod in eundem Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphematur, aut maledicit. An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, ut sis longæuus super terram? Qui autem maledicit patri aut matri, morte moriatur. Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus qui nobis peccata dimittunt, qui cælestibus nos pascunt sacramentis? Qui si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parætes? Nunquid propterea eos nō honorare, aut eis maledicere licebit? Nunquid non & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebat: Qui cunq; non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo aut ciuitate excutite puluerē de pedibus vestris. Amē dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorthæorū in die iudicij, quā illi ciuitati. An non præcepit ita Apostolus, Obedite præpositis vestris, & subiaceate eis? Quod si malis & peccatoribus non sit obediendū quibus tandem? Quoniam si dixerimus, peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ouis es, noli discutere pastorem: Noli te iudicē Dei constituere & Christi. An non ita præcipit Dominus in Euangelio, dicens: Super cathedram Moſis ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite; Si quæ autem fecerint male facere nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tamenſi vitæ eſſent perditæ. Nunquid idem Dominus, cum poſtea tempore paſſionis alapam accepiſſet a ſeruſacerdotis, dicenti ſibi: Sic reſpondeſ Pontifici? aduerſus Pontificem quidquam dixit contumelioſa? vin magis inno centiam ſuam aſſerens & oſtendens. Si male, inquit, locutus ſum, exprobra de malo: ſi bene, quid me cedis? An non & Paulus, cum cæderetur in concilio iuſſu Ananiæ, diceretque ad eum, Percutiet te Deus paries dealbate: Et tu ſedēs iudicas me ſecundum legem, & contra legem iubes me percuti; Audiens ab adſtantibus, Sic inſimulas ſacerdotem Dei maledicendo ipſum? tamen inane nomen & vmbra quandam ſacerdotis cogitans, expauit: Neſciebam, inquit, fratres, quia princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices. Quo magis miramur, quod ex iſtis diabolici ſpiritus operibus, ueluti fructibus nequiſſimis, arborem peſſimam nondum cognouiſtis. Et quis tandem eſt ita hebes animo, ut non uideat quod nunc prorumpant furioſiſſimi conatus iſtius, cum ut quiſque eſt facinoroſiſſimus, deſperatiſſimus, aut perditifiſſimus latro aut homicida, ſub iſtius vexillis ac ſignis conueniant? Eccleſiam iam Chriſti patricidalibus armis ac ſacrilegis manibus, non clam, ſed palam oppugnantes, conſecrata Deo loca, templa, & monaſteria exurunt & profanant: Chriſto dicatas Virgines, ſacerdotes Chriſti & monachos crudeliſſime perſequuntur, Eccleſiarum bona diripiunt: & breuiter, rapinis, latrocinijs, cædibus ac incendijs confundunt vniuerſa; excæcantes nimirum eos iuſto Dei iudicio, & in inſaniam tam manifeſtam erumpere permittente, ut neminem iam latere poſſint ſceleſtiſſimæ machinationes iſtius. Atque, hi qui peſtifera contagione ipſius infectos ſeſe nunc, tandē cognouerunt, ſchiſmaticos error

Deut. 17. b

1. Reg. 8. b

Exod. 26. b

Matth. 16.

Luc. 10.

Exod. 20.
Deut. 3.

Luc. 10.

Matth. 10.
Hebr. 13.

1. Ioan. 8.
Matth. 23.

Ioan. 18.

Aſt. 24.
Exod. 22.

Matth. 3.

Hier. 5.

Ioh. 5.

Num. 16.

Quis diuina
vltio in contē-
ptores legis Dei
et qualia præ-
mia in amato-
res.

4. Reg. 17.

3. Reg. 12.

1. Reg. 15.

2. Reg. 26.

Num. 16.

1. Cor. 5.

Hier. 6.

Hebr. 11.

Luc. 15.

Hier. 6.

deposito, ac hæretico furore deserto, vnitatis ac veritatis domicilium, fidei sanitate repetunt. Inter quos dilecte nobis in Christo Iesu, cum & te non ex postremis reuersurum ad salutem matris sinu sperassemus, quem reuerrentem libenter & obuijs excepissemus manibus; bona spe tandem nostra frustrati, videmus supra petram indurauisse te faciem tuam; videmus perniciem illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio laritantem, suum adhuc virus longe latequē spargere. Sed quoniam adhuc potens est Dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abraham, antequam egrediatur ut ignis indignatio eius, & succendatur, nec sit qui extinguat; ideo te fili dilecte in Christo obsecramus per viscera nostri redemptoris Domini nostri Iesu Christi, per Christianā unitatem, per patriæ charitatem, per tuam denique ipsius, tuorumq; salutem, misere Ecclesiæ Christi, & tot iam malorum procellis vndique exagitata ac pene oppressa tua maxime culpa, aliquando fer opem; misere patriæ nostræ, quæ sinceræ olim fidei, eximie religionis, sanctæ sub iugo Domini ac religiosæ obedi-
tæ insigni præcellens gloria, perniciem istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hostem Martinum, in suis se peperisse ac fouisse uisceribus, nunc erubescit. Misere denique tui ipsius, tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos nisi resipiscatis, & quidem cito, manet præsens & certa vltio Diuina, quam neque in hoc sæculo effugietis, neq; in futuro. Hæc dicit Dominus Deus: Audi popule stulte, audi princeps qui non habes cor: qui habetis oculos, & non videtis: aures & non auditis, me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis? Legite scripturas, in quibus putatis vos uitam æternam habere, & inuenietis, quam grauis semper fuerit, & quam terribilis Diuina vindicta in illos qui in populo Dei schismata concitauerunt. Nunquid non legistis horribilem Diuinam vltionem aduersus Dathan & Abiron, quod multitudinem aduersus Moysen concitauissent, quos dehiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum, deglutiuit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita ut descenderent uiuentes in infernum? Et aduersus Core, quem eandem ob causam cum ducentis & quinquaginta viris cœlestis flamma deuorauit. Quod si ob durius imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignauiam, seu malitiam, schismata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse Dominum aduersus decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, ut dimoueret eos, & tradiderit in direptionem, donec projiceret eos a facie sua? Ob quam tandem culpam, nisi quod obduratus imperium Salomonis & imprudentius arrogantiusque responsum Roboam regis Hierusalem, scissæ fuerunt a tribu Iuda & Benjamin? Quam præsens semper fuerit Dominus uindex sacerdotibus suis, an non Saul ab regio abiectus honore, & Ozias Rex Iuda percussus lepra, propterea quod quæ sacerdotum erant, contra sacerdotes Domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis potuerunt esse argumento? Et breuiter: An non omnes testantur historia, vniuersos ultrice Domini manu infelici perijsse exitu, qui in Christos Domini sacrilegas manus iniicere non formidauerunt? Contra autem felicia omnia & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moueant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei chorum, in manus tentatis tardere profanas. Proinde quod Dominus per Moysen præcepit uniuerso populo Israel, ut separarentur a tabernaculis Core, Dathan, & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne inuoluerent in peccatis eorum; hoc & vobis, præcipue autem tibi dilecte fili, eiusdem Domini nostri auctoritate præcipimus & obsecramus in Christo Iesu, ut separamini a Martino Luthero, auferatis a vobis petram illam sandali, neque tangatis quod illius est, ne & vos diuina vltio inuoluet subito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei vestræ massam corrumpit, ut sitis noua conspersio, nouaque creatura. Non dedigneris fili dilecte Paulum imitari, quem sicut vicisti in Ecclesiæ Dei persecutione, tam grauem animarum perniciem sub tuo nutriendi patrocinio: ita reuersus ad cor, effice, ut omnes intelligant tuam conuersionem; utque qui per te sunt scandalizati in te rursus glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quamprimum, ut impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphema lingua, quæ contra Deum ac sanctos eius loqui non cessat, & virus suum vndique spargit. Et ut propheticijs uos verbis admoneamus, sta te super vias, & videte, ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. State, inquam, & doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, per quam ambulauerunt patres vestri, quam demonstrauerunt tot myriades martyrum, docueruntque tot millia confessorum, & ambulate in ea. Quod si a vobis impetrauerimus, sicut & sincerè speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore poenitentiam agente, & perditam ac rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile Domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus. Quod si dixeritis: Non ambulabimus: & paterne salubriterque vos monenti respondetis, Non audiemus. Ideo audite gentes; dicit Dominus, & cognoscite congregationes quanta ciam eis.

Ecce ego aducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Sed & hoc tibi denunciamus, in virtute omnipotentis Dei, & Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsentis sæculo hoc laturum impune & in futuro æterni te ignis expectare incendium. Viuiunt vna Pontifex Hadrianus, & religiosissimus Imperator Carolus, meus charissimus in Christo filius & alumnus: Cuius tu edictum verè

Chri-

A Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac vilipensione Cæsareæ maiestati violare non timuisti. Non commitemus, vt quos olim cum Magno Carolo Hadrianus Pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus Pontifex & Imperator Carolus sibi schismatico ac heretico tyranno, hæresum ac schismaticum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & resipiscite tu, tuique miserè seducti Saxones, nisi vtrumque gladium, Apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ Anno Domini M. D. XXXII.

H A D R I A N V S S E X T V S.

Hadrianus Papa sextus Inquisitori Comensi.

B Inquisitores hereticæ prauitatis, cum Vicarijs Episcoporum, si adesse voluerint, inquirent in lamias, seu striges, hoc est in eos qui fidem susceptam abnegant, imagines sanctorum conculcant, sacramentis abutuntur, diabolum inuocant, & incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsque maleficijs iumenta & fructus terræ ledunt: quos iuxta canonica decreta puniant.

Aliæ extrauagantes huius argumenti habentur supra Innocentij viij. Alexandri vj. & Leonis x.

Edita anno Domini 1523.

Ex Archivio inquisitionis Comensis, & Directorio Sabellano fol. 421.

D I L E C T E fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

D V D V M vti nobis exponi fecisti, per felicis recordationis Iulium Papam I. prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hereticæ prauitatis Inquisitorè deputatū in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptore baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronū assumentes, eique obedientiam & reuerentiam exhibentes, & suis incantationibus carminibus, sortilegijs, alijsque nefandis superstitionibus, iumenta & fructus terræ multipliciter ledentes: aliq; quā plurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes, & perpetrantes, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalū plurimorum. Contra quas cum dictus Georgius tunc (vt asserbat) in dictis locis suæ Inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgij incumberebat officio, ipse Georgius processisset, nonnulli autem tam clerici quā laici illarum partium, quærentes plus sapere quā oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij Inquisitionis officiū non pertinere temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminauerunt, sicq; eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgij officiū impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediabant, ita quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labes hereticæ prauitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas in forma brevis litteras, commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgij Inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis & præminentie forent, inquisitionis officiū exercere & exequi; ipsaque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, vna cum locorum ordinarijs Vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & aliās iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eiusdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus cruce signati contra alios hereticos, ex indulto Apostolico eis concessis, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis litteris plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs locis & diocesis, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit i earundem litterarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictæ prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quā omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hereticæ prauitatis Inquisitorum vbi libet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportunè dignaremur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas,

Scelera impunita relinquere occasionem tribuit delinquenti.

† alia

† est

cum

† Idē in exte-
ris omnibus in-
quisitoribus lo-
cum habet, ob
rationem ean-
dem. l. illud. ff.
ad l. Aquiliam.

cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem litteris continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis huiusmodi Inquisitores, tam in presentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, & cuilibet Inquisitorum predictorum dirigerentur, & directæ fuissent Apostolica auctoritate, tenore presentium extendimus. Ipsasque litteras tibi & illis, ut præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Iulius prædecessor voluit non ob stare, cæterisque contrariis quibuscunque. Et quia difficile foret presentes litteras, ad singula loca, in quibus de eis fides forsitan fuerit faciēda, deferre; volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod ipsarum transumptis, manu cuiuscunque notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis: in iudicio & alibi, ubi opus fuerit eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem presentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xx. Iulij. M. D. XXXIII. Pontificatus nostri anno primo.

Euangelista.

C L E M E N S P A P A V I I.

Venerabili fratri Paulo Zane Episcopo Brixien. & dilecto filio Inquisitori hæreticæ prauitatis in Ciuitate Brixien. & eorum alteri.

Communitas ciuitatis Brixien. decreto quodam constituit initio Lutheranicæ perfidiæ, ut tres viri diligerentur, quorum sollicitudine hæreses extirparentur, accepta ex publico ærario pecunia pro eius decreti executione: id laudat Romanus Pontifex, hortaturque Episcopum & Inquisitorem, ut idem præstare ipsi curent, & procedant contra hæreticos quoslibet omni appellatione remota iuxta canonicas sanctiones: multa insuper concedit Episcopo & Inquisitori priuilegia, & amplam facultatem procedendi contra perfidum hæreticorum genus.

Edita anno Do-
mini 1538.
Ex Archivio in-
quisitionis Bri-
xien.

VENERABILIS frater, & dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

PLACUIT Intelligere quod non solum fraternitas tua, seu eius dilecti filij Communitas istius Ciuitatis Brixien. nolentes negligentia, aut desidia eorum amittere illud optimum nomen eis a parentibus & antecessoribus suis relictum, omni diligentia curarint, ne hæreses his temporibus de nouo pullulare possint, sed omnibus remedia adhibuerint, ut si quæ sint in ipsa ciuitate, extirpentur: & propterea cum ad ipsorum cõicatis notitiam peruenisset, nonnullos in ipsa Ciuitate suæ famæ & honoris prodigos ita nefarios Dei sanctæq; matris Ecclesiæ rebelles existere, ut non erubescerent Lutheranicam doctrinam publice declarare, & quæ palam non auderent, seorsum secreto docerent, plerosq; inducentes a recta semita deuiare, ne ob id forte contra eos ira Dei magis prouocaretur, in publico eorum consilio statuerunt. Tres eiusdem Ciuitatis ciues eligi debere, quorum cura, diligentia, & vigilância Lutheranicæ hæreses a Ciuitate ipsa eiusq; territorio prorsus extirparentur, & earum auctores & seminatores condigna pœna plecterentur, cum potestate etiam comparendi per procuratorem coram sede Apostolica, & quibuscunque alijs Iudicibus ecclesiasticis & secularibus, & pro præmissorum executione exponendi, ex publico quascunque pecunias necessarias: quod ut merito ex hoc illi laudari, & plurimum commendari debent, ita etiam vos prout vestro incumbit officio, circa hæreses huiusmodi in ciuitate & diocesi Brixien. idē facere prout speramus, & desideramus omni diligentia curabitis. Cupientes igitur errores & pueria dogmata in ciuitate, & diocesi tuis huiusmodi penitus extirpari, & illorum sectatores debita correctione reprimi, ac debitis pœnis puniri, Vobis & alteri vestrum etiam cum a præfatis electis requisiti fueritis, & alter vestrum requisitus fuerit, omnes & singulas causas huiusmodi hæresim sapientes etiam criminales, tam dicta Lutherana, quam alia & erronea & pueria doctrina in ciuitate & diocesi prædictis exortas, & quas etiam contra quendam Ioannem Baptistam Palauicinum ordinis fratrum Carmelitarum, qui verbum Dei in proxima Quadragesima in Ecclesia Brixien. prædicando publice nonnulla erronea & a fide catholica deniantia prædicauit, adeo quod pias hominum aures plurimum scandalizauit, si in ciuitate, seu diocesi prædictis extiterit, mouere seu exoriri contigerit, cum omnibus & singulis illi annexis, dependentibus & emergentibus ab eis simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicij, prout in similibus procedi consuevit, audia-
tis. Nos enim vobis ut auditis hinc inde propositis etiam vsque ad ad finitiuam sententiam inclusiue sublato quouis diffugij obstaculo, & prout sacri Canones volunt, etiam appellatione qualibet remota, decidendi, & sine debito terminandi, ac sententias de super per vos & alterum vestrum latas, & quibuscunque appellationibus, etiam ad nos & sedem prædictam interpositis penitus reiectis, perinde ac si tres sententiæ conformes in nostræ Rotæ auditorio latæ essent debitæ executioni demandandi: Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuras ecclesiasticas appellatione cessante compellendi veritati testimonium perhibere, ac monitiones, & citationes qualibet constituto de non tuto accessu, seu quod pro monitionibus & citationibus huiusmodi faciendis ipsorum monendorum & citandorum præsentia commodè haberi nequiret expedita publica locis publicis

A publicis affigenda, quæ perinde ipsos arceant, ac si eis personaliter intimata fuissent faciendi: ac contra quousque cuiusque status, gradus, ordinis, religionis, vel conditionis, seu præminentia fuerint, & quacumque Ecclesiastica seu mundana dignitate præfulgeat, vel exemptione, ipsius, Martini; & aliorum erroneorum dogmatorum sectatores, sequaces fautores, defensoresque; ac illis auxilium, consilium vel fauorem directè, vel indirectè publicè vel occultè præstantes inquirendi, & procedendi, ac huiusmodi labe, & alijs hæresibus infectos capiendi, & carceribus mancipandi, ac iuxta canonicas sanctiones, & Sanctorum Patrum instituta, prout qualitas excessuum exegerit, vel conscientia vestra expedire visum fuerit, puniendi, & penis debitæ plectendi, & ad cor redire nolentes, & dictæ Ecclesiæ communionem, velut putrida membra separatos, & diuisos, ac damnationi æternæ cum Satana & Angelis eius addictos, ac perpetuo infames, ac intestabiles esse, nec non bona eorum quolibet mobilia, & immobilia cuicumque fidelium liberè & licitè inuadere, occupare & sibi acquirere licere, personas eorum captiuitate, & in perpetuam seruitutem adducere corpora eorum postquam defuncta fuerint sepultura Ecclesiastica carere, & debere, decernendi, denunciandi, & declarandi, & qui ad veritatis lumen redire, & huiusmodi hæreses abiurare voluerint postquam errorem suum deposuerint, idque humiliter petierint, si aliàs relapsi non fuerint, recepta ab eis prius abiuratione hæresis & errorum huiusmodi legitimè, & publicè facienda præstandoque per eos iuramento, quod talia deinceps non committent, nec talia, vel alia his similia committentibus, sed adhærentibus, consilium, auxilium, vel fauorem per se, vel alium, seu alios præstabunt; ab omnibus & singulis excommunicationis, & interdicti alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris & penis etiam in litteris sælicis recordationis Leonis Papæ X. prædecessoris nostri contra dictum Martinum editis continentis, quas præmissorum occasione quomodolibet incurrissent, ac ab huiusmodi delictis excessibus, & criminibus, necnon alia in forma Ecclesiæ consueta absoluedi, & super irregularitate † propterea quomodolibet contracta dispensandi, omneque inhabilitatis, & infamiae maculam, siue notam penitus abolendi eosque rehabilitandi, & ad nostrum, & eiusdem sedis gremium, necnon gratiam, & benedictionem restituendi, & reponendi, omniaque & singula alia quæ ad huiusmodi pestem reprimendam & radicitus extirpandam necessaria seu quomodolibet opportuna faciendi, gerendi, ordinandi, coercendi, & exequendi, ac auxilium brachij secularis si opus fuerit inuocandi: Et ad præmissa omnia, & singula, si & quando expedire vobis, & alteri vestrum visum fuerit, Viros aptos, & idoneos cum simili, vel limitata potestate sub delegandi, & deputandi, ipsosque quoties opportunum vobis, & alteri vestrum videbitur reuocandi, ac loco ipsorum alios similiter deputandi, auctoritate Apostolica plenam & liberam potestatem, auctoritatem, facultatemque concedimus per præsentem: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus illis, quæ idem Leo prædecessor in suis litteris voluit non ob stare, & quæ pro expressis haberi volumus, ceterisque contrarijs quibuscunque, etiam si in eis essent clausulæ aliquæ derogatoriæ, derogatoriarum, & de quibus oporteret fieri specialis & indiuidua mentio, & de verbo ad verbum, quas pro expressis haberi volumus & eis derogatum esse censemus & intendimus.

† Hæc facultas per aliorum pontificum rescripta videtur nunc esse sublata. Direct. par. 3. q. 126.

Datum Viterbij sub annulo piscatoris die 13. Iulij. 1528. Pontificatus nostri anno quinto.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecto filio Paulo Butigelle, totius ordinis fratrum Prædicatorum Vicario generali, in Ferrarien. & Mutinen. ciuitatibus & diæcesibus hæreticæ prauitatis Inquisitori.

E Inquisitores & eorum vicarij procedant contra quoslibet religiosos de hæresi diffamatos, aut suspectos, & erroneas propositiones prædicantes, non obstantibus quibuscunque priuilegijs: Inquisitores vicarios sibi possunt instituere annorum triginta: occultos hæreticos absoluunt: super irregularitate ex hæresi vel Apostasia contracta dispensant: quamlibet aliam censuram ecclesiasticam tollunt: irregularitates cruce signatorum clericorum amouent: cruce signati morientes tempore interdicti, ecclesiastica sepultura donantur: iidem multa alia priuilegia consequuntur, quæ hic enumerantur, & vetera eisdem, per alios Pontifices concessa confirmantur, & innouantur.

Dilecte filij, Salutem & Apostolicam benedictionem.

VM sicut ex relatione pro parte tua nobis facta, cum graui nostræ mentis molestia innotuit, in diuersis Italiae partibus adeo pestifera hæresis Lutherana, non tantum apud sæculares personas, sed etiam Ecclesiasticas & regulares, tam Mendicantes, quam non Mendicantes inualuerit, ut aliquando nonnulli ex eis suis sermonibus & verbis, & (quod deterius est) publicis prædicationibus tali labe plerosque inficiant, & Christi fideles, sub obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ viuentes, & præcepta eiusdem Ecclesiæ seruantes non leuiter scandalizent in hæresum augmentum, pusillorum scandalum, atque Catholi-

Edita anno Domini 1530. Ex lib. priuilegiorum. ord. fra. Prædicatorum. fol. 201. pag. 2.

Beatus Hieronymus in epist.
Pauli ad Gala.
c. 5.

Eymer. 3. par.
q. 18.

† vide super
Directorio
par. 3. q. 42.

† Eymerius in
Directorio par.
3. q. 126.

Crucesignato-
rum privilegia.

Omnia Inquisi-
torum privile-
gia confirman-
tur.

Catholicę fidei non mediocriter detrimentum. Nos attendentes Atrium vnam modicam scintillā fuisse in Alexandria: sed quoniam non mox oppressus est, grande per totum orbem incendium ex suscitasse, ac cupientes huic veneno, hæresique nefarię, & labi pestiferę, quā supremis exingui affectibus anhelamus, omni salubri, quo possumus remedio occurrere, & ne huiusmodi morbus excreseat ulterius, sed operante Domino passim euellatur, salubriter providere; tibi, necnon omnibus & singulis alijs dictę hæreticę prauitatis Inquisitoribus ex ordine fratrum Prædicatorum, maxime congregationis vtriusque Lombardię per vniuersam Italiam constitutis, & deputatis, ac constituendis, & deputandis, eorumque vicarijs, in virtute sanctę obedientię, & in remissionem peccatorum vestrorum directę præcipiendo mandamus, quatenus omnibus & singulis etiam Carmelitarum, & aliorum ordinum Mendicantium religiosi, vel non mendicantibus de huiusmodi peste damnatis, aut alter suspectis præcipuēque tales errores in suis sermonibus, verbis, seu prædicationibus disseminantibus per censurā Ecclesiasticam, appellatione postposita super huiusmodi, ac qualibet alia hæresi silentium imponatis. Et postquam per vos siue Vicarios vestros, aut vestrum vel eorundem vicariorum aliquos, siue aliquem, præfidentes monasteriorum, conuentuum, & aliorum locorum, vbi hæses huiusmodi vel errores seminati forent, aut inibi propinquorum, præmoniti fuerint nisi tales infra mensem a die admonitionis computandum, debita prouisione remedia cū effectu adhibuerint, ac digna pœnitentia castigauerint, de quibus admonenti fidem facere teneantur: & si præfidentes ipsi talia prædicarent, admonitionem præfidenti vicinioris conuentus vel loci respectiue facere sufficiat contra huiusmodi exemptos vsq; ad sententiam diffinitiuam, ad quam ferendam (si fuerit condemnatoria) cum consensu ordinarij procedatis. Contra Carmelitas tamen confestim possitis et ad capturam dum prædicant populo, vel publice disputant erroneas conclusiones; aduersus non exemptos vero de tali labe diffamatos aut suspectos, veluti contra alios hæreticos (prout iura disponunt) liberę inquisitionis atque procedatis. Decernimus insuper, vt vestros vicarios siue commissarios instituere valeatis, viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigessimū annum attigerint. Vobis etiam ac vicarijs, præfatis extraiudicialiter Lutheranos occultos & non Inquisitos per ordinarium siue alios iudices, ac alios quoscunque hæreticos, fautores, credentes, defensores, & receptatores, necnon & a sancta fide apostatas, eosque qui contra inhibitionem sedis Apostolicę, tenuerunt vel legerunt libros Martini Lutheri vel aliorum, aut eidem siue eiusdem quomodolibet adhæserunt (si ad cor reuersi pœnitentes id humiliter petierint) postquam hæresim, qua polluti & infecti erant, abiurauerint, medio iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, absoluedi, illisq; pro præmissis pœnitentiam iniungendi salutarem, eosque ad gremium sanctę matris Ecclesię restituendi, & reducendi, & cum clericis secularibus, ac personis religiosi cuiusvis ordinis, status, & conditionis, super quauis irregularitate, quā tam ex hæresi quā ex Apostasia à fide, seu etiam ex eo quod censuris & pœnis ecclesiasticis tam a iure, quā ab homine quauis occasione vel causa latis, & promulgatis, quomodolibet incurrerint, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus, quas clerici cruce signati sententijs, censuris, & pœnis a iure vel ab homine etiam quauis occasione vel causa latis ligati seu irreuiti, ac etiam ex eo quod in locis ecclesiastico interdicto suppositis missas & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi. Et quia Inquisitores præfati in ciuitatibus seu alijs locis societates seu confraternitates ad extirpandum hæreses, ad capiendum hæreticos (iuxta concessionem à Romanis Pontificibus eis factā) instituunt, & in eis confratres recipiunt, qui in eorum receptione votum in eorundem Inquisitorum seu vicariorum manibus emittunt, ac voto se astringunt, dum pro parte ipsorum Inquisitorum & vicariorum ad capiendos ipsos hæreticos requisiti fuerint, auxilium, consilium, & fauorem præstare, & eis tempore cuiusvis localis interdicti diuini interesse, & eis decedentibus eorum corpora ecclesiasticę sepulturę (sine tamen funerali pompa) tradi possint, dummodo causam non dederint huiusmodi interdicto, nec eis id contigerit specialiter interdicti: ipsique cruce signatis per ipsos Inquisitores seu vicarios dum in eorum manibus votum hæreticos ipsos persequentes remiserint, vt semel ex tunc, & in mortis articulo a reseruatis, & in bulla Cœnę Domini contentis casibus, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, aut propositum confitendi debito tempore per Ecclesiā statuto habuerint, absolui, ac indulgentia plenaria, & omnium peccatorum remissio huiusmodi concedi: eisque vt singulis diebus anni quinque altaria ecclesię (si tot ibi fuerint) aut vnum loci in quo eos esse contigerit, psalmum vnum genibus flexis recitando, vel quinquies orationem Dominicam & toties salutationem Angelicam in quolibet altari, indulgentias stationum Urbis consequi valeant, etiam concedendi & elargiendi, auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus. Et nihilominus concessionem per Romanos Pontifices (forsan) viuę vocis oraculo, seu alijs eisdem Inquisitoribus & vicarijs fratrum seu licentiam concessam huiusmodi, approbamus & confirmamus, ac omnia & singula alia privilegia, exemptiones, immunitates, gratias & indulta, quibuscunque Inquisitoribus alijs hæreticę prauitatis quorumvis ordinum & congregationum, & officio Inquisitionis huiusmodi in quibuscunque regnis & prouincijs, siue locis ac terris, hactenus deputatis concessa, & in posterum concedenda vobis communicamus, atque iam vobis alijs concessa, approbamus, confirmamus, & innouamus, vniuersosque & singulos iuris & facti defectus (si qui forsan in illorum concessionem

A cessione interuenerint)supplemus. Mandantes omnibus & singulis venerabilibus fratribus archiepiscopis, & episcopis, necnon dilectis filiis eorundem archiepiscoporum, & episcoporum vicariis in spiritualibus generalibus, quatenus presentes litteras & in eis contenta quæcunque, ubi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte uestra, seu uiciorum uestrorum prædictorum, aut alicuius uestri siue illorū desuper fuerint requisiti solenniter publicantes, ac uobis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant presentes litteras & in eis contenta huiusmodi, firmiter obseruari, uosq; illis pacifice gaudere. Non permittentes uos desuper per quoscunq; quoquo modo, indebite molestari: contradictores quoslibet & rebelles per censuras & pœnas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Nō obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac dictorum ordinum etiam iuramento & confirmatione Apostolica roboratis, statutis & consuetudinibus, necnon priuilegio quod incipit: Sacer ordo. per fel. rec. Sixtum Papam IIII. prædecessorem nostrum ordini Carmelitarum concessio fortassisque post alijs communicato, & quibuscunque alijs priuilegijs & indultis Apostolicis illi ac quibuscunque alijs, etiam Mendicantium ordinibus etiam sub quibuscunque tenoribus & uerborū formis, ac cum quibuscunque clausulis & decretis concessis, approbatis & innouatis, quibus omnibus (tenores illorum ac si de uerbo ad uerbum infetri forent presentibus, pro sufficienter expressis habentes) ac uice specialiter & expresse derogamus, necnon quibuscunque exceptionibus, oppositionibus, & appellationibus, forsan desuper faciendis & interponendis, quæ aduersus præmissa nullatenus suffragari posse volumus contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel diuissim ab Apostolica sit sede indultum quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, Decernentes presentium transumptis, manu publici notarij subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in iudicio & extra ad habendam fore, quæ isdem presentibus adhiberetur si forent exhibite vel ostensæ. Datum Bononiæ sub annulo piscatoris, die xv. Ianuarij M. D. XXX. Pontificatus nostri anno septimo.

P A V L V S P A P A III.

Ad futuram rei memoriam.

Inquisitores hæreticę prauitatis procedere possunt contra eos qui asserunt et prædicant propositiones suspectas, scandalosas, periculosas, erroneas, hæresim sapientes, à fide catholica quauis ratione discrepantes, & Christianæ pietati, ac bonis moribus non conformes; non obstantibus quibuscunque priuilegijs & exemptionibus, aut quauis personarum qualitate & dignitate, Episcopis exceptis. Qui uero id impediuerint, grauiter coercentur; nam ordinarij administratione suarum dignitatum priuantur, & gubernatores terrarum bonis suis spoliuntur, & excommunicantur.

D N Apostolicis culminis specula diuinæ gratiæ munere collocati, nihil magis esse nostri officij duximus, quam sedulo ac diligenter omnia circumspicere, quæ catholici nobis commissi gregis custodiæ, ac conseruationi conferant, illamque in primis curam suscipere, & quæ materiam scandali præbere possent penitus succidatur, ac radicatus extirpentur, nec ea usque pullulare sinantur.

Edita anno Domini. 1542.

Cum itaq; sicut accepimus in nostræ Bononiæ ac Mediolani, & quamplurimis alijs Italiæ ciuitatibus & locis, nonnulli sæculares ac etiam & religiosi prætextu quorundam indultorum, ac concessionum seu priuilegiorum & exemptionum, a sede Apostolica per ipsos obtentorum, & ab Inquisitoribus hæreticę prauitatis, in eisdem ciuitatibus & locis per sedem Apostolicam, aut illius auctoritate deputatis, illorum iurisdictione exemptos, prætendentes, varias propositiones scandalosas & erroneas, ac piarum mentium offensiuas, & quandoq; etiam hæresim sapientes, ac catholice fidei minus consonas, Christianæque pietati & bonis moribus minime conformes publice proponere ac disputare, & pro uiribus sustinere, necnon populis prædicare, non sine magno Christi fidelium animarum periculo, ipsiusque fidei detrimento, & totius religionis opprobrio temere audeant & præsumant. Nos qui desiderâter in uotis gerimus, ut fides præfata nostris prosperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur, attendentes non ideo ab Apostolica sede priuilegia & exemptiones concedi solitas esse, ut per scandala & fidei diminutio generentur, sed potius ad ea tollendum & ipsam fidem augendum, volentesque ne de cetero per propositiones & prædicationes huiusmodi in perditionem (quod absit) animæ fidelium prolabantur, obuiare, & ne exemptionum prædictarum prætextu valeant talium præsumptores in eorum tam detestabili temeritate perdurare, eorumque iniquitas remaneat impunita, morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam, Motu proprio & ex certa nostra scientia, volumus, statuimus, & ordinamus, quod Inquisitores præfati in tota Italia, & in insula Chij deputati, & in posterum deputandi contra omnes & singulos tam sæculares quàm religiosos, quorumuis ordinum etiam Mendicantium professores, cuiuscunque sexus, gradus, status, conditionis, dignitatis & præeminentiæ, non tamen Episcopalis † existant, qui propositiones

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis. & bibliotheca nostra.

† Quia Episcoporum delicta in causa hæresis Apostolicæ sedis referuntur. c. Inquisitores. de hæret. lib. 6.

riones suspectas, scandalosas, periculosas, errores continentes, hæresim sapientes, ac alias catholica fidei minus consonas, Christianæque pietati & bonis moribus minime conformes, huiusmodi vel earum quaslibet in posterum asserere, seu publice proponere, & populis prædicare audeant, vel præsumant, iuxta auctoritatem & potestatem eis Inquisitoribus, a iure aut alias quomodolibet traditam & concessam procedere & inquirere, suamque iurisdictionem exercere debeant. Necnon eis contra illos iuxta prædictam potestatem, ut præfertur procedendi & inquirendi, & iurisdictionis huiusmodi exercendæ facultatem quatenus opus sit, eadem auctoritate de nouo concedimus: decernentes præsentibus nostris litteris, nisi per signaturam manu nostra signatam minime derogari posse, irritumque & inane quicquid secus super his a quoque quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari: districtiusque inhibentes locorum ordinarijs sub interdicti ingressus Ecclesiæ & suspensionis a regimine, & administratione suarum ecclesiarum, necnon ciuitatum & locorum quorumlibet dominis Gubernatoribus, & Rectoribus, & alijs quibuscunque sub excommunicationis latæ sententiæ, ac bonorum suorum priuationis pœnis, eo ipso si contra fecerit inturrendis, ne Inquisitores præfatos, quominus contra propositiones præfatas, vel earum quaslibet seu indultorum, concessionum, priuilegiorum, & exemptionum eorundem, & quouis alio prætextu asserentes, proponentes & prædicantes huiusmodi procedere, inquirere, eorumque iurisdictionem exercere libere possint & valeant quouis modo per se, vel alium, seu aliàs directè vel indirectè impedire præsumant. Non obstantibus præmissis & Apostolicis in prouincialibus, & in synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, necnon ordinum eorundem iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, priuilegijs quoque & exemptionibus, prædictis quibuscunque, sub quibuscunque tenoribus & formis, & per nos & sedem Apostolicam concessis, confirmatis, & innouatis; quibus etsi pro sufficienti illorum derogatione, de illis illorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa non autem per clausulas generales idè importantes mentio habenda foret; tenores huiusmodi pro sufficienter expressis habentes, hac vice duntaxat, illis aliàs in suo robore permanens, specialiter & expresse derogamus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentibus nostras litteras originales ad singula loca quo opus foret, destinare volumus & decernimus, quod earum transumptis manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides indubia, in iudicio & extra vbicunque exhibita fuerint, detur, ac eisdem stetur, ac si originales litteræ ipsæ exhibite forent, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die xiiij. Ianuarij, M. D. XL. I. Pontificatus nostri anno octauo.

P A V L V S I I I.

Ad perpetuam rei memoriam.

Iudæis ad fidem conuersis bona sua integra conseruantur: si filij familias fuerint, legitimam, & aliā quamuis portionem iure debitam, habent, etiam si inuitis parentibus conuertantur: quod si bona fuerint per usuram, aut aliàs male acquisita, restitui illis debent, quibus iure fieri debet restitutio, quod si tales personæ ignorentur, eisdem Iudæis conuersis cōdonentur. hortatur omnes ut Iudæis conuersis tribuant eleemosynas, sed Episcopi etiam de redditibus ecclesiæ eis subueniant. conuersi non sunt contumelijs afficiendi: neophyti ciuium priuilegijs vtuntur: qui Iudæos baptizarunt, instruant eosdem in articulis fidei: neophyti ne habeant inter se mutuam conuersationem, ydem cum originarijs Christianis matrimonio copulentur: nullos ritus Mosaicæ legis obseruent si, contrafecerint, Episcopis aut Inquisitoribus deferantur: si ad ritus Mosaicæ legis reuersi fuerint, velut heretici puniantur.

Vide extrauagante Ioan. xxii. incip. Dignum. tit. de Iudæis inter communes.

QUI PIEN T E S Iudæos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam conuerti & prætextu bonorum per eos antea possessorum ab eadem fide non detrahi, Motu proprio ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium hac in posterum valitura cōstitutione sancimus, q̄ cuicumq; eorūdem Iudæorum, & infidelium ad dictam fidem conuerti volenti, etiam si in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mobilia, quàm immobilia, intacta & illæsa permaneant. Ita ut etiā filij familias, & in patria potestate (ut præfertur) constituti, legitima, & quacunque alia portione bonorum patrimonialium, aut maternorum eis de iure, seu successione bonorum eis aliàs debitorum, per eorum parentes fraudari, aut priuari non possint, neq; debeant, † sed eis integre, etiam si contra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conuersi fuerint, etiam eorum parentibus viuēribus, debeantur. Et si bona ipsa ex usura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de iure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum nisi restituatur † male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur: personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios vsus conuertenda, bona huiusmodi eisdem Iudæis & alijs infidelibus.

Edita anno Domini 1542.
Ex bibliotheca nostra, eratauræ impressa Romæ anno Domini 1550.

† ne ex bono opere pœnam reportent.
† c. Peccatum. de reg. iur. in 6.

A delibus, in fauorem suscepti baptismatis tanquam in pium vsum libere concedimus: eaque apud ipsos sic conuersos Iudeos & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub diuine anathematis, pœna, quibusuis tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis, ne vllam super bonis huiusmodi, quouis quæsito colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur. Sed magnum se fecisse lucrū existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam (vt scriptum est) qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua, ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conuersionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, omnes tam ecclesiasticos quam sæculares, per viscera misericordiae Dei nostri exhortamur, vt ipsis conuersis manus porrigant adiutrices, ipsi quoque diœcesani, non solum Christianos ad subueniendum ipsis exhortentur, sed etiā tam de redditibus ecclesiarum, prout poterunt, quā de his, quæ ad pauperum vsus per ipsos conuertendos deuoluuntur, huiusmodi neophytos sustentare negligant: ipsoſque a detractationibus, & contumelijs paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi ciues sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem constitutione statuimus, vt ciuitatem & locorum in quibus sancto baptismo pro tempore regenerabuntur, vere ciues sint, & priuilegijs, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alij ratione natiuitatis & originis duntaxat consequuntur, gaudeant. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & alij de sacro fonte eos suscipientes, tam ante baptismum, quā post illos in articulis fidei, ac legis nouæ præceptis, catholicæq; Ecclesiæ ritibus diligenter instruere: & tam ipsi quā diœcesani operam dent, ne cum alijs Iudeis seu infidelibus, saltem per longum tempus conuersentur. ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam perditionem reciduios efficiat. Et quoniam experientia teste compertum est, mutuam ipsorum neophytorum inter se conuersationem, ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum ordinarios, vt quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & studeant neophytos ipsos cū originarijs Christianis matrimonio copulare, & prohibeant eisdem sub grauibus pœnis ne mortuos more Iudeorum sepeliant, aut sabbata, aliasque solennitates, & antiquæ sectæ ritus quoquomodo obseruent; sed & Ecclesias, & prædicationes, prout alij catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochiis degent, aut alios ad quos de iure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunq; diœcesanis seu Inquisitoribus hæreticæ prauitatis deferant; & inuocato si opus fuerit auxilio brachii sæcularis, per eos taliter puniantur, quod alijs tranſeant in exemplum. Et insuper de his omnibus in prouincialibus & synodalibus concilijs diligens fiat inquisitio, & tam circa episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quā ipsos neophytos, & infideles prædictos cōtemptores opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cuiuscunque gradus vel præeminentiæ fuerit huiusmodi neophytos ne obseruationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, fouerit aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat: neophyti vero si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum iudizantes redire comperti sint, contra eos tanquam perfidos hæreticos per ordinarios locorum, secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis priuilegijs, indultis, & litteris etiam Apostolicis, seu etiam regijs, vel imperialibus eisdem Iudeis, vel infidelibus quomodolibet concessis, quæ quatenus in detrimentum catholicæ fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis, quomodolibet vergent, ad effectum præsentium cassamus, irritamus, ac cassa, & irrita esse decernimus: alijs decretis & constitutionibus Apostolicis, quæ super præmissis sunt condita in suo robore duraturis. Et huiusmodi sanctæ constitutionis iugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætereundum possit, illam per singulas cathedrales & collegiatas Ecclesias, aliasque pia loca, in quibus vberior erit fidelium concursus semel in anno ad minus infra diuina publicari volumus & decernimus. Et quia difficile foret præsentibus ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quod earundem præsentium transumptis seu copijs, etiam impressis, & manu alicuius notarii publici subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur vbicunque forent exhibite, vel ostensæ.

Concor. rescriptum Nicolai Papæ incipit Vincam relat. sup. pag. 68.

† forte, frigidiores. Neophyti non inter se, sed cū originarijs Christianis matrimonia contrahant vide in Directorio par. 2. nu. 114 tit. de signis exterioribus quibus hæretici re iudizantes dignoscuntur.

Neophyti re iudizantes vt per fidi hæretici puniantur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die xxi. Martii, Millesimo quingentesimo quadagesimo secundo, Pontificatus nostri anno octauo.

E *AE D I C T V M C O N T R A B I B L I O P O L A S,*
& librorum impressores, atque Dohanorum Officiales, ne publice nec secrete audeant
vendere aliquos libros damnatos, reprobatos, & prohibitos, atque de hæresi suspectos:
nec imprimere, nec eorum dominis relaxare, sine expressa licentia, & contra vendentes,
comparantes, legentes, audientes, communicantes, docentes, prædicantes: scientes,
& non reuelantes, non reddentes, nec consignantes huiusmodi libros, sub diuersis
pœnis, vt infra.

Nos

Edita anno Do-
mini 1543.
Ex bibliotheca
nostra, erat an-
tem impressa.

N O S Ioannes Petrus sancti Clementis, Ioannes sancti Sixti, Bartholomeus sancti Cæsarei, & Thomas sancti Syluestri Titulorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardinales, Inquisitores Generales hæreticæ prauitatis per Vniuersam Rempublicam Christianam à sanctissimo D. Nostro Paulo Diuina prouidentia Papa III. Sanctaq; sede Apostolica specialiter deputati. Vniuersis & singulis personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis aut præminentia existantibus in alma Vrbe, omnibusque alijs ciuitatibus, oppidis, terris, & locis totius Italiæ, ac vbilibet constituti, ad quos præsentis nostræ litteræ peruenerint, Salutem & in Domino sinceram & veram fidem.

Animaduertentes non sine maximo animorum nostrorum dolore, hisce temporibus quamplurima Opuscula, Tractatus, Epistolas, & libros quorum quamplures erroneos, alios scandalosos, alios piarum aurium offensiuos, alios temerarios & seditiosos, & deniq; alios notorie hæreticos iamdudum à sanctis patribus & generalibus Concilijs, ac per præfatum Sanctissimum dominum nostrum sanctæque sedem Apostolicam reprobatos, & damnatos passim in Romana Curia, alijsq; Italiæ ciuitatibus, oppidis, terris, & locis, vendi, emi, & legi, & in manibus hominum versari, aliosq; de nouo quotidie edi, publicari, & imprimi, quibus quamplurimi filii satanæ, ac pestilentes personæ conantur hanc nobilissimam prouinciā, quæ a primordiis nascentis Ecclesiæ firma & illæsa in vera fide permanet, seducere, atq; subuertere; falsam, sacrilegam & perniciosam doctrinam mendaciter, perniciosè, & damnablem diffeminando in maximum orthodoxorum scandalum, ac Reipublicæ Christianæ periculū. Ideo cupientes huiusmodi hæreticos & hæreticorum libros de finibus Christianorum expellere, eorumq; falsas doctrinas & errores peruersos, quantum in nobis fuerit, extirpare, vt catholica & orthodoxa fides integra, illæsa, & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdē fidei sinceritate, quolibet obsecrationis semoto velamine, immobilis, & inuiolatus persistat. Vniuersis & singulis Bibliopolis tam Almæ Urbis, quā aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ, in virtute sanctæ obedientia, & sub excommunicationis latorum sententiæ, ac mille ducatorum Camera Apostolicæ, ac accusatori pro medietate applicandorum alijsque arbitrarijs tam nostro, quā subdelegatorum per nos deputatorum vel in posterum deputandorum arbitrio statuendis, ac omnium librorum amissione, & insuper trium ictuum funis penis præcipimus & mandamus, quatenus dicti Bibliopolæ aliquos libros tractatus, opuscula, epistolas, vel quæcunque alia scripta in quocunque idiomate cōposita siue translata hæretica vel de heresi suspecta per sanctitatem suam & sedem Apostolicā, alijsq; Romanos Pontifices eius prædecessores damnatos, reprobos, & prohibitos, necnon sermones Bernardini Ochini de Senis nouiter impressos, atq; libellos quosdam qui Pasquilli in Ecclasi inscribuntur, nec quosuis alios in quacunque facultate nouiter compositos, & editos & præsertim sine titulo aut auctore publice, nec secrete vendere audeant, nisi prius ostenso nobis in Romana Curia, & extra eam personis per nos delegatis seu delegandis Indice omnium & singulorum librorum, quos penes se habeat, & obtenta prius licentia in scriptis à nobis, vel dictis delegatis, vel delegandis in suis districtibus ad eos vendendum: alioquin pro secunda vice, si contrafecerit, ultra penas prædictas reddantur inhabiles ad exercendam dictam Bibliopolæ artem, & in perpetui exilij talium ciuitatum, & locorum vbi eos commorari contigerit, eo ipso pœnam incurrant. Præterea omnibus & singulis tam dictæ Almæ Urbis quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ librorum impressoribus & cussoribus sub prædictis censuris, & pœnis præcipimus, & mandamus, quatenus de cætero ne quis eorum libros prædictos, etiam si sint alijs impressi, nec alios quoscunque nouiter compositos in quacunque re vel facultate quoquomodo imprimere præsumat, nisi de expressa licentia nostra, vel Reuerend. D. Vicarij Domini nostri Papæ, & nisi prius fuerint nisi per nos, vel per venerabilem sacri palatij Apostolici magistrum pro tempore existentem in Romana Curia: extra vero eā, per personas per nos, vt præmittitur, delegatas, vel delegandas, & subnotato semper in calce talium librorum nomine Impressoris & loco, die, mense, & anno, vt fieri solet. Qui si secus fuerint, ultra penas prædictas pro secunda vice reddantur perpetuo inhabiles ad dictum impressoris officium agendum & exercendum, & perpetuo exulent, & exterminentur à ciuitate, oppido, villa, terra, vel loco, vbi eos domicilium habere contigerit. Nec dicti librorum impressores excludentur à dictis pœnis, si in eorum officinis, etiam si sit sine eorum scitu aliqua mulier, vel minister id fecerit. Item omnibus & singulis Dohanerijs † tam Almæ Urbis quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ sub pœna duorum millium ducatorum, & suorum officiorum priuatione irremissibili præcipimus, & mandamus; quatenus postquam ad eorum potestatem siue Dohanas quicunque libri impressi, vel non impressi perlati fuerint, omni diligentia nobis in Romana Curia vel prædictis delegatis extra eam significare curent, vt nos, vel illi possimus tales libros inspicere, nec absq; nostra expressa licentia eos eorundem librorum Dominis aliquo modo consignare audeant. Item sub eisdem pœnis & censuris præcipimus, & mandamus omnibus & singulis supradictis, ne quis audeat libros prædictos hæreticos, erroneos, & temerarios, & seditiosos quoquomodo comparare, emere, nec per alios oblatos accipere, legere, nec ab alijs electos audire, nec cū aliquo, uerbo uel in scriptis cōicare docere, nec prædicare, nec ex alijs prouincijs eos in Italiā asportare seu asportari facere: quini mo si quos penes se habent, statim ad nos uel nostrū quemlibet

† Dohanerios
vocat eos qui
in singulis vr-
bibus publica
exigunt vesti-
galia debita è
mercibus quæ
inducuntur, aut
extra ducuntur.

A libet in Romana curia, extra vero eam ad prædictos subdelegatos in suis districtibus realiter, & cum effectu afferant, & consignent: quas censuras, & penas incurrant omnes, & singuli scientes, & non reuelantes qui sunt auctores, fautores, & impressores talium librorum. Verum quia nos præmissa diuersis in partibus exequi, & agere non valemus, confidentes de doctrina, ac sincera fide, & religione Reuerendi patris F. Thomæ Maria de Bononia, Inquisitoris in ciuitatibus Ferrariæ, & Mutinæ, eum & N. eius substitutum, & eorum quemlibet insolidum ad præsens edictum publicandum & seruari faciendū, cæteraq; omnia & singula præmissa facienda, gerenda, exequenda, exercenda, & procuranda in Ciuitate, & dominio Ferrariæ ac Mutinæ, terrisq; omnibus his subiectis, in quibus hoc nostrū edictum publicari mandamus, tenore præsentium substituimus, & subdelegamus, vices nostras ipsis, & cuilibet eorū de super plenarie committendo, cum amplissima facultate ingrandi quasunque Bibliothecas & officinas talium impressorum & librariorum, & quorumuis priuatarum Domos, Ecclesias, & monasteria, & diligenter inquirendum si ibidem reperiuntur huiusmodi libri, eosq; si necesse fuerit, publice, vel secreta prout eisdem videbitur, comburendi, cæteraq; faciendi quæ ad extirpandas hereses, & libros huiusmodi è Republica Christiana exterminandos pertinere videbuntur. Quocirca oēs & singulos Christianæ & Catholicæ fidei professores, Imperatorē, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Consules, Proconsules, Communitates, & Vniuersitates Regnorum, prouinciarū, ciuitatum, oppidorū, castrorum, villarum, terrarū, aliorumq; locorum prædictorum, necnon ceteros iurisdictionem temporalem exercentes totius Italiæ, & extra hortamur, requirimus, & in Domino monemus quatenus prædictis subdelegatis, vel subdelegandis nostris & eorū cuilibet, in suis districtibus omne auxilium, consiliū, & fauorem ad præmissa omnia & singula facienda & exequenda, quantū in eis fuerit, quemadmodū decet viros vere Orthodoxos, præstent, ac præstari curent, atque de prouincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris, & cibus alijs locis, aut dominijs supradictis, oēs & singulos hereticos, quos publice, vel manifeste per facti euidentiam cognouerint esse tales, rāquam oves morbidas gregem Domini inficientes expellāt, donec & quousq; à præfato Sanctissimo Domino nostro, vel à nobis qui eius vices in hac re gerimus, vel alijs iudicibus Ecclesiasticis vel Inquisitoribus ordinarijs, vel per nos deputatis seu deputandis, fidem, & cōmunionem Romanæ Ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in mandatis: nec eosdē in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larē fouere, contractus inire, negotiationes & mercatias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cū Christi fidelibus habere permittāt. In cuius rei testimoniū præsentis nostras litteras manu nostra propria subscript. per Secretariū nostrū fieri, & subscribi, nostriq; sigilli impressione cōmuniri mādauius. Dat. Bononiæ 4. Id. Iulij, anno Domini M. D. XLIII. Pontific. S. D. N. Pauli, diuina prouidentia Papæ iij. anno viij.

F. I. Cardinalis Burgen.

B. Cardinalis Guidicionus.

De mandato Illustriss. ac Reuer. Dominorum Cardinalium Inquisitorum.

Doctor Alfonsus Martinez Secretarius.

I V L I V S P A P A I I I.

De reuocatione Hereticorum ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ gremium.

D Venientibus sponte ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, & suas culpas integre confitentibus post sex menses à publicatione huius rescripti, dummodo prius non fuerint inquisiti vel denunciati, remittuntur omnes pænæ à iure vel ab homine latæ ob irregularitatem absoluntur. ad sacros ordines promouentur. eorum filij ad officia & beneficia admittuntur. quod si intra hunc terminum non venerint, a quibusuis denuntientur sub pænis grauib. qui non paruerint, vt hæretici publicentur. contradictores cōpelluntur per censuram ecclesiasticam inuocato brachio seculari. de reconciliatione & abiuratione reorum publicæ scripturæ fiant, quibus ipsi conuersi subscribant.

V L I V S Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

I L L I V S qui misericors, & miserator existens non solum septies, sed etiam septuagies septies ignosci debere mandauit, vices licet immeriti gerentes in terris, etiam ijs, qui à fide

E Christi aliquando aberrant, ianuam pietatis, & misericordiæ aperimus, ac penas quas iuris seueritas in eos statuit, Apostolicæ sedis clementia moderamus, vt aberrantes huiusmodi dictæ sedis benignitate allekti, eorum erroribus abiuratis, catholicæ fidei zelum, & obseruantiam in eorum cordibus firmiter recipiant, & si in eorum falsis opinionibus perseverare præsumpserint, in eos vehementius animaduertatur, quo obstinatores se in erroribus suis præstiterint. Sane cū sicut nuper accepimus, diuersi fideles diabolica fraude decepti, se in diuersas erroneas, & ab eadem fide alienas opiniones, paulatim deduci permiserint, & modo publicam penitentiam abhorrentes, & potius placita huius sæculi, quam salutem animæ suæ sectantes, ne infamia aspergantur, ad ouile Christi redire differant. Nos animarū salutem quantum cū Deo possumus consulere cupientes, motu proprio non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera deliberatione, & certa scientia nostris, omnes, & singulos vtriusq; sexus, tam laicos, quam clericos sæculares, & quorumuis ordinū, & militiarū regulares, tam milites, quā pres-

Edita anno Domini. 1550.
Ex bibliotheca nostra eratque impressa Romæ anno Domini. 1550.

† Emericus in
Directorio par.
3. quæst. 126.

† De abiuratione
hæreticæ Scripturæ.
quibus ab-
solutum subscri-
bant. Adde quæ
dixi apud E-
mericum in parte
4. in 4. modo
pæctum fidei
terminandi.

byteros, non tamen sub generali Inquisitione Hispaniæ, ac Portugalliæ regnorum comprehensos, de A
præmissis culpabiles, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præminentie existant,
etiam si Pontificali, aut alia quacunque, etiam maiori ecclesiastica, vel mundana dignitate præful-
geant, qui infra tres menses, à die publicationis præsentium, modo, & forma infrascriptis faciendæ,
computandos, coram Inquisitoribus ciuitatum, in quibus ipsi degunt, se personaliter exhibuerint, &
suas hæreses coram eis priuatim abiurauerint, & se ad pœnitentiam priuatam eis per dictos Inqui-
sitores iniungendam adimplendum paratos obtulerint, eamque postmodum cum effectu adim-
pleuerint, ab omnibus, & singulis eorum hæresibus, & à fide Christi apostasijs, ac quibuscunque alijs
in eadem fide erroribus, quantumcunque grauib, & enormibus, necnon excommunicationis, sus-
pensionis, & interdicti, alijsque sententijs, censuris, & pœnis tam ecclesiasticis, quam temporalibus
etiam bonorum priuatiuis, & corporis afflictiujs, ac capitalibus ab iure, vel ab homine latis, &
promulgatis (dummodo hætenus Inquisiti, aut in hæresim relapsi non fuerint) Apostolica aucto-
ritate, tenore præsentium, in vtroque foro penitus, & omnino absoluimus, & liberamus, nec non
cum eis super irregularitate † per eos præmissorum occasione, etiam quia sic ligati forsan missas, & B
alia diuina officia, etiam forsan in contemptum clauium celebrarunt, aut illis aliàs se immiscuerunt
contracta. Quodque ea, & alijs præmissis non obstantibus, non promoti ad omnes etiam sacros, &
presbyteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi, quam qui iam etiam post incursum hæresim
promoti existunt, etiam in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clerici, quam laici, & vtriuf-
que sexus personæ, eorumque filij, nepotes, & descendentes ad gradus, honores, ordines, offi-
cia, & alia quæcunque assumi, illaque suscipere, & exercere libere, & licite valeant, auctori-
te, & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eique pariter indulgemus: Nec
non inhabilitatis: & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodo-
libet insurgentem penitus & omnino abolemus. Quod si forte culpabiles præfati infra dictum ter-
minum resipiscere, & ad cor reuerti noluerint, seu distulerint, ad hoc, vt eorum notitia haberi, ip-
sique debitæ pœnis affici possint, motu & deliberatione ac scientia prædictis, omnes, & singulas C
vtriusque sexus personas etiam, vt præfertur qualificatas, de aliquibus ex hæreticis, seu alijs cul-
pabilibus prædictis quomodolibet notitiam habentes, seu eos hæreticos esse aut fuisse scientes, di-
cta auctoritate, tenore præsentium requirimus, & monemus; ac eis & eorum cuilibet in virtute san-
ctæ obedientiæ, & sub incursum hæresis, ac omnibus contra hæreticos de iure inflictis, & promul-
gatis, tam ecclesiasticis, quam temporalibus sententijs, censuris & pœnis districte præcipiendo man-
damus, quatenus infra spatium triginta dierum, terminum prædictum immediate sequentium, quo-
rum decem pro primo, & alios decem pro secundo, ac reliquos decem dies pro tertio, & perempto-
rio termino, ac monitione canonica, eis, & eorum cuilibet in ijs scriptis assignamus, hæreticos, seu
aliàs culpabiles prædictos Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ciuitatum suarum, si prius, vt præfer-
rur, aut aliàs absoluti non fuerint, denunciassent, & notificassent debeant realiter, & cum effectu. Et nibi-
lominus venerabili fratri Io. Petro Episcopo Tusculan. Neapolitan. & dilectis filijs nostris Ioanni
S. Clementis de Burgos, ac Marcello S. Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco S. Anastasiæ.
ti. Sfondrato nuncupatis, presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostoli-
cam deputatis, per Apost. scripta, & pari motu mandamus, quatenus ipsi per se, vel alium, seu alios D
eosdem requisiti, & monitos, monitioni, & mandato nostris prædictis non parentes, quos hæresim,
& alias sententias, censuras, & pœnas prædictas propter non paritionem huiusmodi incurrere conti-
gerit: ex nunc prout ex tunc, & è contra, hæreticos, ac sententijs, censuris, & pœnis prædictis irritos
tamdiu publice nuntient, & faciant ab alijs nuntiari, donec ipsi hæresim huiusmodi abiurauerint, &
rehabilitationis gratiam obtinere meruerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatio-
tione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis, non ob-
stantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus
communiter vel diujsim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicati
non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de
indulto huiusmodi mentionem. Cæterum, vt præmissa omnia ad eorum quorum interest, notitiam
deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætere, aut se legitime excusare possit: Volumus,
& dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod præsentis literæ per aliquos Curia nostræ Cursores,
in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, & Ecclesia Lateranen. dum inibi multitudo populi ad E
diuina audienda congregari solet, plana, & clara voce legantur, & lectæ in earundem Basilica, & Ec-
clesiæ valuis, ac in porta Cancellariæ Apostolicæ, et in Acie Campi Floræ, necnon in singularem Ca-
thedralium, & metropolitan. Ecclesiarum Valuis affixæ pendeant, et cū inde amoueant earum exē-
pla, in eisdem locis remaneant affixa. Quodque per lectionem, affixionem, et publicationem huius-
modi omnes, et singulæ personæ, sub præsentibus comprehensæ post spatium trium mensium, et tri-
ginta dierum huiusmodi respectiue, ita sint obligatæ, et astrictæ, ac si illæ eis coram, et personaliter le-
ctæ, et publicatæ essent, et quod earum transumptis, manu Notarij publici subscriptis, et sigillo ali-
cuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis; ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus
adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Volumus autem quod de personali exhibitione, et pri-
uata abiuratione per dictos culpabiles, vt præfertur faciendæ, per scripturam † manu propria ipsiusmet se
exhiben-

A exhibentis, & abiurantis, seu per publicum notarium confectam, ac ipsius Inquisitoris, coram quo exhibitio, & abiuratio huiusmodi fieri continget manu subscripta, ita ut si ipsi culpabiles in eosdem vel similes errores reinciderint, relapsi omnino esse censeantur, constare debeant, alias eędem pręsen-tes, ac per eas dictis culpabilibus absolutio, & liberatio, ac dispensatio, & indultum concessa huius-
modi, eis nullatenus suffragentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę absolu-
tionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, requisitionis, monitionis, mandati, assigna-
tionis, decreti, & voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare
pręsumserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se no-
uerit incursum. Datum Romę apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicę M. D. L. Ter-
tio Calend. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

M. Card. Crescentias.

A. de Bartolis.

Bloſus.

B I V L I V S P A P A I I I.

Super abolitione Librorum omnium Hæreticorum, et Lutheranorum.

*Reuocat omnes facultates legendi libros prohibitos, soli s inquisitoribus & eorum commissarijs ex-
ceptis: quicunque vero tales libros habuerint, realiter & cum effectu debeant eos Inquisitorib. cõsigna-
re. Inquisitores vero Reip. Christianę generales iubeant publicari contradictores velui hæreticos.*

I V L I V S Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

C Cum meditatio cordis nostri, ad id potissimum tendat, ut fides Catholica vbique au-
geatur, & floreat: ad ea libenter intendimus per quę omnis ab ea declinandi occasio tol-
latur. Sane cum sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quę aliquibus ut libros hære-
ticos, aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi tenere, &
legere possent, aliquando concessę fuerunt, non ij qui sperabantur fructus hætenus prouenerint,
quinimo diuersa inconuenientia subsecuta sunt: Nos pręmissis occurrere, & Christi fidelium ani-
marum saluti consulere cupientes, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblata petitionis
instantiam, sed de nostris certa scientia, & matura deliberatione, omnes, & singulas facultates, &
licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusuis
personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel
Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari pręminentia pręfulgeant (In-
quisitoribus, seu commissarijs super hæretica prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputa-
tis, durate ipsa deputatione dütaxat exceptis) a quibusuis prędecessoribus nostris, ac nobis, & dicta se-
de Apostolica, seu eius legatis, etiam de latere, aut maiori pœnitentiario nostro, vel quibusuis alijs,
sub quibuscunque verborum formis & expressionibus, ac cum quibusuis etiam derogatorijs
derogatorijs clausulis, irritantibusque, & alijs decretis quomodolibet etiam motu, & scientia
similibus, hætenus concessas, Apostolica auctoritate tenore pręsentium reuocamus, irritamus, &
annullamus, & pro reuocatis, irritis, & penitus infectis, quo ad omnia habemus, & ab alijs
haberi volumus: districtius inhibentes personis pręfatis, sub sententijs, censuris, & pœnis, con-
tra similes libros tenentes, aut legentes, tam a sacris Canonibus, quam a nobis, & sede Apostoli-
ca hætenus inflictis, & promulgatis, ne de cætero facultatibus, & licentijs prędictis uti, aut earum
prætextu, seu alijs quomodolibet libros prędictos, aut quoscunque alios hætenus reprobatos, aut
in futurum reprobandos, tenere, aut legere pręsumant. Et insuper omnes, & singulos librorum, Im-
pressores, & Bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas li-
bros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se continen-
tes, vel a nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quavis causa, etiam ex nostra, & dictę se-
dis speciali licentia, seu permissione penes se habentes, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel con-
ditionis, aut pręminentię existant, etiam sit ut pręfertur pontificali, aut alia quacunque etiam ma-
iori ecclesiastica, vel mundana dignitate pręfulgeant (dictis Inquisitoribus, & commissarijs, ut
pręfertur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & earundem tenore pręsentium requirimus, &
monemus, ac eis, & eorum cuilibet in virtute sanctę obedientię, & sub incurſus hæretis, ac omni-
bus contra hæreticos de iure inflictis, & promulgatis tam Ecclesiasticis, quam temporalibus senten-
tijs, censuris, & pœnis, districtę præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierũ a
die publicationis pręsentium, modo, & forma infraſcriptis faciendę computandorum, quorum vi-
ginti pro primo, & alios viginti pro secundo, ac reliquos viginti dies pro tertio, & peremptorio ter-
mino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus: Omnes & singulos li-
bros Lutheranos aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes,
vel a nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, penes se, eos ex quavis causa etiam mercatu-
rę, & ex nostra ac eiusdę sedis permissione ac licentia etiam speciali, ut pręfertur, penes eos existentes,

Edita anno Do-
mini. 1550.
Ex bibliotheca
nostra eratque
impressa Romę
anno Domini.
1550.

De materia
huius rescripti
videto, quę di-
xi copiose apud
Eymen. in Dire-
ctorio par. 2. su-
per cap. frater-
nitatis.

Inquisitoribus hereticę prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu. Et nihilominus venerabili fratri Ioanni Petro episcopo Tusculan. Neapolitan. & dilectis filiis nostris Ioanni sancti Clementis, de Burgos, ac Marcello Sanctę Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco sanctę Anastasie titularum Sfondrato, nuncupatis presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostolicam deputatis, per Apostolica scripta pari motu mandamus, quatenus ipsi, per se, vel alium, seu alios, eosdem requisiti, & monitos, monitioni, & mandato nostris predictis non parentes, quos heresim ac alias sententias, censuras, & penas predictas propter non partitionem huiusmodi incurrere contigerit, ex nunc prout ex tunc, & e contra, hereticos, ac sententijs, censuris, & penis predictis irritos tam diu publice nuntient, & faciant ab alijs nuntiari, donec ipsi omnes, & singulos libros Lutheranos, aut alios hereticos huiusmodi Inquisitoribus prefatis in ciuitatibus in quibus libri huiusmodi, ut prefertur existunt, consignauerint, & rehabilitationis gratiam obtinuerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus communiter, vel diuim, ab eadem sit sede indultum, & quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Ceterum ut premissa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste pretendere, aut se legitime excusare possit: Volumus, & dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod presentes litterę per aliquos Curie nostre Cursores, in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, & Ecclesia Lateranensi, dum inibi multitudo populi ad diuina audienda congregari solet, palam, & clara voce legantur, & lectę in earundem Basilica, & Ecclesia valuis, necnon in porta Cancellaria Apostolica, & in Acie campi Florę assignantur, ubi ad lectionem, & notitiam cunctorum aliquam diu affixę pendeant; & cum inde amoueantur, earum exempla in eisdem locis remaneant affixa. Quodque per lectionem, affixionem, & publicationem huiusmodi omnes, & singulę personę sub presentibus comprehensę post sexaginta dies huiusmodi respectiue ita sint obligatę, & astrictę, ac si eis coram, & personaliter lectę, & intimatę essent: & eorum transumptis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personę in dignitate ecclesiastica constitutę munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quę presentibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa. Volumus autem quod ij, qui libros Lutheranos, seu alios predictos, infra spatium, & terminum huiusmodi dictis inquisitoribus consignauerint, nisi ipsi alias quam ex retentione librorum huiusmodi, heretici seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper faciendā abiuratione, a censuris, & penis propterea forsan incurtis, in utroque foro absoluti sint, & esse censeantur, prout nos eos in euentum predictum, ex nunc prout ex tunc (dummodo penitentiam, quam confessor per eos eligendus, eis propterea duxerit iniungendam, omnino adimpleant) absoluiimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre reuocationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, requisitionis, monitionis, mandati, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attetare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Dat. Romę, apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo quinquagesimo. Tertio Cal. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

M. Cardinalis Crescentius,

Blossius,

A. de Martolis.

Anno a Natiuitate Domini M.D.L. Indictione viij. Die vero v. Mensis Iunij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D.N.D. Iulij, diuina prouidentia Papę III. Anno eius primo, retrospectę litterę reuocationis, inhibitionis, & voluntatis, palam, publice, alta, & intelligibili voce in Basilica Principis Apostolorum de Vrbe, dum ibidem diuina officia de mane celebrabantur, & magna populi multitudo congregata esset, de verbo ad verbum, per me Ioannem Roillad, prefati S. D. N. Papę Cursorem lectę, & deinde affixę, & publicatę fuerunt, & sic affixę, per aliquod spatium dimisi, & successiue, eadē die in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis etiam de verbo ad verbum, hora vesperorum, per me eundem Ioannem Roillad, lectę, affixę, & publicatę fuerunt, & postmodum eadem die affixę, & publicatę fuerunt in Valuis, seu portis Cancellarię Apostolicę, et in Acie Capi Florę, dimissis in suprascriptis Valuis, & locis, per aliquod temporis spatium affixis, & deinde amotis, copiam earundem litterarum in quibuslibet Valuis, portis, & locis suprascriptis affigendo & dimittendo, per nos Ioannem Roillad, Clericum coniugatum, Viridim diocesis, & Maturinum Menandi Clericum, Cenomanensis diocesis, prefati Sanctissimi Domini nostri Papę Cursores.

Ita est Ioannes Roillad, Cursor subscripsi.

Ita est Maturinus Menandi Cursor.

Ita est Petrus Gomes, Magister Cursor.

I V L I V S P A P A I I I.

Contra Hebreos retinētes libros, in quib. aliquid cōtra fidē catholicā notetur, vel scribatur libri Hebręorū in quibus blasphemia in Dominū aut in Christianā religionē cōtinentur, in eorum Synagogis et priuatis

A priuatis etiam domibus inquirantur: & qui repertifuerint tales habere libros, debiti pœnis coerceantur: contumaces aut grauius in hoc delinquentes procul a fide apostatantes castigentur in ceteris non molestantur Hebræi: contradictores appellatione remota puniantur.

Edita anno Domini 1554.

Ex bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctiorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

VNIuersis & singulis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, ac dilectis filiis alijs locorum ordinarijs, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CV M sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet alias venerabiles fratres nostri. S. R. E. Cardinales hæreticæ prauitatis in vniuersa repub. Christiana Inquisitores generales certum Hebraicorum librorum volumen Ghemarot Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem diuinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnauerint: & igne comburi fecerint: nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diuersi libri diuersas contra Christum redemptorem nostrum, eiusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes. Nos in præmissis oportune providere volentes, vobis & vestrum cuilibet per præsentem committimus, & mandamus, quatenus singulis vniuersitatibus Hebræorum infra limites iurisdictionis vestræ consistentibus ex parte nostra intimetis & notificetis, quò delapsis quattuor mensib. a die intimationis, & notificationis huiusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Iesu saluatoris nostri, quod Ieseui hanozri, dicitur, cum blasphemiam, vt alias ignominiose nominatur, tam in eorum synagogis, & locis, publicis, quam priuatis domibus, & alias vbiq; locorum diligentissime exquirantur, & q; libros huiusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniarijs, & confiscationis bonorum, quam si eorum contumacia, aut qualitas delicti id exegerit, corporis etiam vltimi supplicij, ac alias prout a fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur, & nihilominus eiusdem quattuor mēsi bus elapsis per vos, uel alium, seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros huiusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose inuestigatis: inquirique & inuestigari faciatis, & eos, quos libros huiusmodi penes se habere repperitis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino & irremissibiliter puniatis: Non permittentes de cetero eosdem Hebræos (qui in memoriam possessionis Dominicæ a sancta matre ecclesiâ tolerantur, vt aliquando mansuetudine nostra allekti ad verum Christi lumen, diuino afflante spiritu, conuertantur) a quibusuis etiam Apostolica auctoritate fungentibus occasione cuiusuis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, vt præfertur non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexari aut molestari: Contradictores quoslibet & rebelles, ac vobis in præmissis non parentes per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias arbitrio vestro moderandas & applicandas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras & pœnas prædictas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opes fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac ipsorum Hebræorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibus clausulis & decretis quomodolibet concessis, ac etiam iteratis vicibus, approbatis & inuocatis. Quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis alijs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter & expresse derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communitet uel diuissim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem: Et quia difficile foret, præsentibus litteras ad singula quæq; loca, in quibus de eis fides facienda erit, deferri; volumus & dicta auctoritate decernimus, quod transumptis præsentium manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ ecclesiasticæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibite uel ostense. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die xxix. Maij. MDLIII. Pontificatus nostri anno quinto.

Claudius de Valle Sanctissimæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius.

E **BULLA CONTRA IMPEDIENTES**
Inquisitores hæreticæ prauitatis in suo Inquisitionis officio.

Nulle omnino personæ publicæ vel priuæ, quouis ingenio, colore, vel occasione immisceant se negotijs inquisitionis, nisi quatenus per Inquisitores fuerint requisiti. leges omnes huic ordinationi & canonibus ecclesiasticis obistentes abrogent: contrafacientes omni Ecclesiæ suffragio & sacramentorum perceptione sunt priuati, & excommunicati, nec nisi per Romanum Pontificem absoluantur præterquam in articulo mortis.

Edita anno Do-
mini 1551.

Ex bibliotheca
nostra.

Eyme. parte. 2.
q. 54.

In nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen.

NO V E R I N T yniuersi, hoc præsens publicum transumptum inspecturi, quod nos Ioan-
nes Baptista Cicada, Dei & Apostolicę Sedis gratia Episcopus Albinganen: S. D. N. Pa-
pę eiusque Camerarij, necnon Curię Caesarum Camera Apostolicę generalis Audi-
tor, Romanęque curię iudex ordinarius, sententiarumque & censurarum in eadem Ro-
mana Curia lazarum, ac litterarum Apostolicarum yniuersalis executor habuimus, vidi-
mus, & diligenter inspeximus litteras Apostolicas S. D. N. D. Iulij diuina prouidentia Pape, iij. heri,
quę fuit dies Veneris Sanctę, solemni ter lectas, & publicatas eiusq; vera bulla plumbea cum cordula
rubei croceique colorum, more Rom. Curię pendente, bullata, & omni suspitione carentes, subse-
quentis tenoris.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

LI C E T à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, etiam per speciales constitu-
tiones in corpore iuris insertas, fuerit rite & salubriter sancitum atque decretum, vt saculi potesta-
tes & Domini temporales ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum & locorum quoruncumque recto-
res, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominibus censeantur, diocesanis episcopis & In-
quisitoribus hæreticę prauitatis, in ipso inquisitionis negotio faueant & assistant, nemoque ex præ-
dictis potestatibus, dominis, & rectoribus, eorumq; officialibus, de crimine hæresis, cum mere sit ec-
clesiasticum, quoquo modo cognoscat vel iudicet, neque diocesano episcopo vel Inquisitori ipsius
inquisitionis negotio incumbenti se opponere, aut ipsum aliquatenus impedire vel impredientibus au-
xilium, aut fauorem scienter dare audeat, perpetuę damnationis sententia in eos qui contra prædi-
cta fecerint promulgata, quam si per annum animo sustinuerint pertinaci, ex tunc velut hæretici con-
demnentur, vsque adeo tamen in omnibus fere non solum Italię, verumetiam aliis prouincijs, ciui-
tatibus, terris, & locis, complurium laicorum, ut accepimus, mundanę glorię processit ambitio, vel
sacrorum Canonum inscitia, vel ecclesiasticę disciplinę contemptus, ut in animarum suarum per-
niciem atque interitum, diocesanos episcopos & Inquisitores a sede Apostolica institutos inquisi-
tionis officium exercentes, alij sub iustitię prætextu, ne vlli scilicet fiat iniuria, impedire; alij vero sub
pietatis colore, vt fontes scilicet fauerius puniantur, se ipsis diocesanis episcopis, & Inquisitoribus
adiungere, & vna cum eis de ipso hæresis crimine cognoscere, processus formare, formatosque suo
iudicio submittere non erubescant. Cui sane morbo iam nimis late progredienti, solitam ac salutarem
Ecclesię medicinam pro nostra pastoralis sollicitudine afferre cupientes, saculi potestates, dominos
temporales, ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum, & locorum rectores supradictos, necnon quascun-
que alias seculares personas, tam priuatas quam publico quouis munere fungentes requirimus &
monemus, ac eis Iesu Christi Redemptoris nostri (cuius vices, licet immeriti, gerimus in terris) nomi-
ne præcipimus, ne diocesanos episcopos & Inquisitores ipsos in suo Inquisitionis negotio nullo mo-
do impediant seu perturbent, neque se in hæresis crimine cognoscendo vel iudicando, quouis etiam
assistentiæ & fauoris colore, causa vel occasione (nisi quatenus ab ipsis diocesanis episcopi aut In-
quisitoribus spontanea & libera eorum voluntate fuerint requisiti) se ingerant, ordinationes, proui-
siones & leges quascunque de ipsius criminis cognitione latas sacris Canonibus obistentes, & ec-
clesiasticam iurisdictionem impredientes, sine mora abrogent & deleant, prout etiam Nos eas omnes
inualidas fuisse & esse decernimus & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis & deletis haberi volu-
mus & mandamus. Qui monitis his nostris non obtemperauerit, quique scienter in prædictis con-
silijs, auxilijs, aut fauore in dederint, nouerint se non solum per sacras dictorum prædecessorum
nostrorum constitutiones, vt etiam per hanc nostram sanctionem siue sententiam & declaratio-
nem perpetuo duraturam (quam auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Apostolorum Petri &
Pauli, ac nostra in ipsos non obtemperantes, quacunque illi præfulgeant dignitate, in his scri-
ptis proferimus) communione fidelium & omnium ecclesiasticorum sacramentorum preceptione
priuatos ac maledictionis, ac execrationis æternę vinculo ligatos, anathematisque, & maioris ex-
communicationis mucrone percussos; ita vt nemo vnquam in præmissis delinquens, nisi a nobis &
successoribus nostris canonice intransibis, etiam prætextu quaruncunque facultatum, concessio-
num, & gratiarum, etiam confessionalium nuncupatarum, etiam à nobis & dicta sede hactenus e-
manatarum, uel in posterum emanandarum, specificam & expressam ac alias quam per verba ge-
neralia de præsentibus litteris nostris mentionem non facientium, præterquam in mortis discrimine,
absolui possit. Quibus etiam cęsuris ipsos diocesanos Episcopos & Inquisitores subiaccere volumus.
si laicos secum quomodocunq; de ipso crimine cognoscere aut iudicare permiserint. Vt autem præ-
missa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste
prætendere possit, volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod præsentis litterę per ali-
quos Cursores nostros aut Notarios publicos in Basilicę Principis Apostolorum de Vrbe & Ec-
clesiæ Lateranen. ac Cancellarię Apostolicę Valuis, nec non acie campi Florę, vt moris est, publi-
centur, earum exemplo in singulis valuis & acie huiusmodi affixo & dimisso. Nulli ergo omni-
no hominum liceat hanc paginam nostrę requisitionis, admonitionis, præcepti, declarationis,
mandati, prolationis, voluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem

hoc

A hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo quinquagesimo, Quintodecimo Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

Pro Reuerendis. D.M. Card. Crescens.

Io. Barengus.

Rom. Amasæus.

Leeta & publicata fuit in die Veneris sancti, in Capella Sanctitatis suæ. dum diuina celebrarentur officia.

B Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo. Indictione nona, die vero xxvii. mensis Martij, Pontificatus S.D.N. Iulij diuina prouidentia Papæ tertij, anno eius secundo, Ratroscriptæ litteræ affixæ & publicatæ fuerunt in valuis seu portis Principis Apostolorum de Vrbe, & S. Ioan. Lateran. & Cancellariæ Apostolicæ, necnon in Acie campi Floræ, dimissis copijs per nos Petrum Gomez Freyle, & Franciscum Munos, S. D. N. Papæ Cursores.

Ita est, Petrus Gomez Freyle Cursor manu propria.

Ita est, Franciscus Munos Cursor manu propria.

Petrus Leohodie Magister Cursorum.

C QVIBVS quidem literis diligenter inspectis, illas ad requisitionem Reuerendi Patris Magistri Theophili Tropien. ord. Prædicatorum Commissarij generalis S. Inquisition. Per notarium publicum infra scriptum, exemplari mandauimus & transumi, & in hanc publicam transumpti formam redigi: Decernentes & volentes, vt huic præsentis transumpti (iuxta earundem literarum & decreti in eis appositi, continentiam & tenorem) plena fides vbique adhibeatur, ac si ipsæ originales litteræ exhibitæ vel ostensæ forent: quibus omnibus & singulis auctoritatem nostram ordinariam interposuimus: & ad ampliorem euentiam promissorum, Sigillum nostrum, quo in talibus utimur, præsentibus duximus apponendum. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentis litteras, atque præsens publicum transumpti instrumentum, exinde fieri, & per notarium publicum, nostrumque & dictæ curiæ coram nobis scribam infra scriptum, subscribi & publicari mandauimus, sigillique nostri iussimus & fecimus impressione muniti. Datum Romæ in ædibus nostræ solitæ residentie, sub anno a Natiuitate Domini M.D.L. Indictione nona, die vero xxvi. mensis Martij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patri & D.N.D. Iulij diuina prouidentia Papæ tertij, anno secundo, presentibus ibidem discretis viris Dominis Bonifacio de Grangia, & Desiderio Bona uena notarijs publicis, & coram nobis scribis, clericis Gebænen. & Iullen. respectiue dioces. testibus ad præmissa inuocatis atque rogatis.

Adam de Inuidia eiusdem Curie Causarum

Locus sigilli

Camera Apostolicæ Notarius ff.

D **EDICTVM ILLVSTRISSIMORVM ET**
Reuerendissimorum DD. Cardinalium Reipub. Christianæ Inquisitorum generalium
de comburendo Thalmud.

Illustissimi & Reuerendissimi Cardinales Inquisitores generales Reipub. Christianæ Romæ tempore Iulij. Pont. Max. Thalmud Hebreorum tam Hierosolymitanum quam Babylonicum comburi fecerunt, idē alijs Inquisitoribus priuatis facere iubet. Præcipiunt insuper, ne quis tales libros aut quaslibet eorum partes penes se retineat sub grauib. penis, nene a partibus infidelium adduci faciat.

E OS Ioannes Petrus Caraffa Episcopus Tulculanus, Rodolphus Pius de Carpo sanctæ Mariæ in Transiberim, Ioannes à Toledo Compostellanus S. Pancratij, Hieronymus Verallus sancti Martini in montibus, Iacobus Puteus S. Simeonis, & Sebastianus Pighinus S. Calisti, Titulorum miseratione diuina S. R. E. Presbyteri Cardinales in vniuersa Republica Christiana contra hereticam prauitatem Inquisitores generales, à sancta sede Apostolica specialiter deputati.

SVMMI Dei nostri prouidentiam, ac benignitatem, qua ut hominum genus ab errorum tenebris vindicatum in veritatis semitam perduceret, suæ gloriæ splendorem, de cælis ad terram demittere, ipsiusque lucis radijs bonos pariter, ac malos perfundere dignatus est, quantum pro humana fragilitate nobis licet æmulari totis gestiens affectibus pro iniuncti nobis officij sollicitudine non modo ab Ecclesiæ Christianæ finibus, peruersa heresum & impietatum dogmata eliminare quotidie pro

Edita anno Domini. 1563.
Ex bibliotheca nostra.

† Concordat
rescriptum In-
noc. iij. incip.
Impia Iudæo-
rum sup. pag.
4 adde. Eyme.
p. 2. q. 45. nu.
6.

viribus studemus, sed etiam ad obsecratam Iudeorum perfidiam quos interim Ecclesiæ Christi pie-
tas secum haud secus, quam zizaniam commixtam critico viuere permittit, nostri studij vigilantiam
adhibere cupientes, nil eorum illuminationi conducibilius fore arbitrati sumus, quam si ipsos ab
impijs & inanibus doctrinis auerterentes ad sacras (quas se cole re falso iactant) litteras scrutandas de-
ducere possemus, ubi suæ salutis absconditum thesaurum, remoto ab eorum cordibus velamine, no-
biscum Deo donante inuenire & agnoscere valerent. Quare cum ad nostram notitiam non sine in-
genti animi dolore peruenisset, male sui studiosam, ac obstinatam hanc Hebræorum gentem, iam pe-
ne clausis & obliuatis sacrorum Bibliorum libris, solis codicibus quibusdam quos Thalmud [†] ap-
pellant. studere, ac eos, ut aiunt, diurna nocturnaue manu versare; suosque filios a teneris vn-
guiculis hac virulenta doctrina præcipue imbuere, ubi pro pietate in Deum ipsum blasphemare,
pro candido & sincero Deitatis cultu fabulas & inanes superstitiones, pro desiderio Redemptoris
& Messie exitiale odium in Christum & maledicta in Christianos perdiscunt, edocti, præcorum Ro-
manorum Pontificum, ac sanctorum Patrum semper imitando exempla, qui suis & scriptis & san-
ctionibus hos impios codices explodere conati sunt, tam detestandam diuini nominis iniuriam, ac
huius gentis exitium diutius conniuentibus oculis pertransire nolentes, zelum officij nostri ad hanc
impietatem magis detegendam ac radicitus extirpandam accedere volentes, per ministros sanctissi-
mi officij nostri omnes huiusmodi codices Thalmud appellatos, per domos Hebræorum hanc almam
Vrbem incolentium diligenter perquiri, & inuentos in vnum congregari, ac per viros fideles hebrai-
cum idioma callentes reuolui iussimus, & virulenta, hæretica ac peruersa dogmata quibus resper-
si per totum erant, in vnum colligi & annotari, ac per Sacre Theologiæ Doctores pro sui defensione
auditis quatum decuit Rabbini Iudeorum, discuti & examinari fecimus. Et demum toto negotio
diligenter discusso, & coram nobis fideliter deducto, luce clarius deprehendimus in codicibus præ-
fatis Thalmud contineri apertas ac impias in Deum blasphemias aduersus Mosaycam legem, quam
se profiteri iactant, & aduersus naturæ & honestatis leges; ea concedi, quæ humanæ aures audire
perhorrescunt: Diuinum cultum tot nanijs, fabulis, & superstitionibus obuolui, & obscurari, ut
vix apud idololatrias peius vnquam auditum fuerit; Demum in Iesum Christum Saluatorem no-
strum ac sanctum ipsius Euangelium tot improperia, contumelias, ac blasphemias irrogari, quæ de
nefario ac perditissimo homine non sine nausea audiri possent. Quæ omnia pro Dei honore ea qua
decer animaduersione euellere & punire cupientes, præhabito præfatorum virorum tam in sacris
litteris, quam in vtroque iure maturo consilio, omnes huiusmodi libros Thalmud, quos colligere po-
tuimus, per nostræ sententiæ decretum combutendos publice in acie campi Floræ huius almæ Urbis
iussimus, quod & sub die ix. huius maximo populi applausu executioni mandari facimus. Cupien-
tes autem ut hoc salutare exemplum ab hac Ecclesia omnium matre ac magistra ad reliquas per or-
bem proficiscatur, per præsentis auctoritate officij nostri, ac de speciali Sanctissimi D. N. man-
dato viuæ vocis oraculo desuper nobis facto, & etiam auctoritate nostris officij, omnes, & singulos
Princeps Christianos & rerum publicarum rectores, nec non ordinarios locorum, & hæreticæ prauit-
atis Inquisitores hortamur, & monemus in Domino, & nihilominus eis in virtute Spiritus sancti &
sanctæ obedientiæ, & sub pœnis suspensionis a diuinis quo ad episcopos & maiores prælatos, ac ex-
communicationis latæ sententiæ, quo ad alios præcipimus, ut quâ primû præsentis nostræ ad eorum no-
titiam peruenerint, omnes huiusmodi libros Thalmud per domos & synagogas Hebræorum in eo-
rum ciuitatibus & terris habitantium diligenter perquiri, & inuentos publice comburi faciant: om-
nibus uero Hebræis in ciuitatibus ac terris Christianorum habitantibus, mandamus, sub pœna con-
fiscationis omnium bonorum suorum, quam ipso facto contrafaciendo incurrant, quorum quartam
partem accusatoribus seu denunciatoribus, reliquas vero inter ordinarios & Inquisitores locorum
ac dominos temporales, æquis portionibus diuidendas applicamus, ut infra tres dies ab harum no-
strarum in hac alma Vrbe in acie campi Floræ & in synagogis eorum: in alijs uero extra urbem lo-
cis & terris, in locis publicis, & solitis publicatione & banno respectiue per proclamam faciendis,
omnes prænominatos libros Thalmud tam Hierosolymitanum, quam Babylonicum, omnesque &
singulas ipsorum partes, quos apud se habere contigerit, nobis seu nostris officialibus ac prædictis
ordinarijs, & Inquisitoribus locorum respectiue consignare debeant, nec de cætero tales vel similes
libros scribi aut imprimi, uel a partibus infidelium ad has fidelium partes deduci facere, aut quouis
quæsito colore habere, aut retinere possint aut debeant: uniuersis demum Christi fidelibus in virtute
Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis latæ sententiæ pœna præcipiendo
mandamus, ne prædictos codices Thalmud, utpote damnatos ab Ecclesia, legere, aut penes se reti-
nere præsumant, nec Hebræis præfatis, pro habendis, scribendis seu imprimendis huiusmodi libris
consilium, auxilium uel fauorem impendere audeant, contrafactores autem præter pœnas excom-
municatis debitas, alijs pœnis fautoribus hæreticorum, a iure taxatis, punientur, prout per præsen-
tes ex nunc puniri mandamus. In quorum omnium & singulorum fidem, præsentis exinde fieri fe-
cimus, & per Notarium nostrum infrascriptum subscribi, ac sigilli officij nostri impressione muniri.
Dat. Romæ in ædibus nostris sub die xij. mensis Septembr. MDLIII. Pont. S. D. N. D. Iulij diuina pro-
uidencia Papæ terrij, anno quarto.

PAVLVS PAPA IIII.

Bulla Sanctissimi D. Nostri Pauli Papæ Quarti, contra negantes Trinitatem, aut diuinitatem Iesu Christi, aut eius Conceptionem de Spiritu sancto, aut eius mortem, ut nos redimeret, aut virginitatem Beatissimæ semper Virginis Dei genitricis Mariæ.

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

B V M quorundam hominum prauitas atque iniquitas eo vsque nostris temporibus processerit, ut ex ijs, qui a catholica fide aberrant & desciscunt, plurimi quidem nō solū diuersas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamēta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro nostro pastoralis officio & caritate huiusmodi homines, quantum cum Deo possumus, a tā graui ac pestilenti errore euocare, ac ceteros ne in talē impietatem labantur, paternā

Edita anno Do-
mini 1555.
Ex bibliotheca
Illustrissimi Iu-
lij Antonij San-
ctorij Cardina-
lis sanctæ Seue-
rinæ.

seueritate admonere, omnes & singulos, qui hætenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino indiuisaq; vnitatem substantiæ, & vñtū vnāmet simplici diuinitatis essentia Aut Dominū nostrum Iesum Christum non esse verum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto. Aut eundem secundū carnem non esse conceptum in utero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut ceteros homines ex semine Ioseph. Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum non subiisse acerbissimā Crucis mortē, ut nos a peccatis & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitā æternam reconciliaret. Aut eandem beatissimam Virgine Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partū, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Apostolica auctoritate requirimus & monemus, quatenus infra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia, quo ad residentes in ea, modo infra scripto: extra eam vero, quo ad alios in illa non residentes, modo & forma per diocesanos statuendis facienda incipiendorum, quos pro primo, secundo, & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione Canonica eis & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assertionem, dogmatibus, & crudelitate huiusmodi, ac quibuscunq; alijs in fide prædicta erroribus, in quos hætenus lapsi sunt resipuisse, & ad vnitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ prauitatis, ciuitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter & cum effectu abiurasse, & infra alios tres menses a die abiurationis huiusmodi inchoandos, de eadem abiuratione venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, dictæ hæreticæ prauitatis inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant. Nos enim eiusdē Dei omnipotentis exemplo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat, omnes & singulos, qui ut præfertur, ab assertionem, dogmatibus, & credulitate, ac alijs erroribus prædictis respuerint, & ad vnitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi sponte abiurauerint, & de eadem abiuratione præfatis inquisitoribus generalibus fidem fecerint, ac poenitentiam priuatam per dictos particulares inquisitores eis iniunctā cum effectu adimpleuerint, a prædictis & quibuscunq; alijs quantumuis grauib; & enormibus hæresibus, & a fide Christi apostasiis, ac in eadē fide erroribus: necnon excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq; sententiis, censuris, & penis, tā Ecclesiasticis, quā tēporalibus, etiā bonorū priuatiuis, & corporis afflictiuis: ac capitalibus in tales à iure, vel ab homine latis & promulgatis, & per eos præmissorum occasione incurris, (dūmodo delati, aut inquisiti, seu relapsi non sint) dicta auctoritate, tenore præ-

Aug. in lib. de
Assumptione
Beatæ Mariæ,
c. 4.

D sentiū in utroq; foro absoluiamus & liberamus, ac cum eis super irregularitate, quā propterea cōtraxerint, etiā si sic ligati Missas & alia diuina officia, etiā forsan in cōtemptū clauis celebrauerint, aut illis aliās se immiscuerint. Quoddq; ea ipsa Irregularitate, & cōteris præmissis, nō obstantibus qui promoti non fuerint, ad omnes etiam sacros & presbiteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi, quā qui iam etiam post incursum hæresim promoti fuerint, in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clerici, quā laici, & vtriusq; sexus personæ, eorumq; filii, nepotes, descendētes, ad gradus, honores, ordines, & officia, ac alia quæcunq; assumi, illaque suscipere, & exercere libere & licitè valeant auctoritate & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eisq; pariter indulgemus, necnon omnem inhabilitatis & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodolibet insurgentem ab eis penitus & omnino abolemus. Et insuper cum errores, quos supra narrauimus ita graues & nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excusationem non habeant, sed subuersi potius atq; immanes, quā hæretici merito dici possint: Hac nostra perperuo valitura constitutione sancimus, quod tam illi qui hætenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea, quæ supradiximus non adimpleuerint, quā oēs & singuli alij, qui

Concordat re-
scriptum Iulij
Papæ iij. incip.
Illius, qui mīse-
ricors sup. pa.
113.

E non fuerint, ad omnes etiam sacros & presbiteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi, quā qui iam etiam post incursum hæresim promoti fuerint, in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clerici, quā laici, & vtriusq; sexus personæ, eorumq; filii, nepotes, descendētes, ad gradus, honores, ordines, & officia, ac alia quæcunq; assumi, illaque suscipere, & exercere libere & licitè valeant auctoritate & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eisq; pariter indulgemus, necnon omnem inhabilitatis & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodolibet insurgentem ab eis penitus & omnino abolemus. Et insuper cum errores, quos supra narrauimus ita graues & nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excusationem non habeant, sed subuersi potius atq; immanes, quā hæretici merito dici possint: Hac nostra perperuo valitura constitutione sancimus, quod tam illi qui hætenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea, quæ supradiximus non adimpleuerint, quā oēs & singuli alij, qui

Edita anno Do-
mini 1555.
Ex bibliotheca
Illustrissimi Iu-
lij Antonij San-
ctorij Cardina-
lis sanctæ Seue-
rinæ.

in futu-

in futurum in ill os, vel illorum aliquem quomodolibet probentur, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, pro subuersis & relapsis in hæresim haberi, & vt relapsi Curia seculari tradi, & per ipsam Curia debitis pœnis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si vere & realiter in hæresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Nō obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisq; contrariis quibuscūq;. Vt autem præmissa omnia ad eorum, quorum interest, notitiam deducantur, nullusq; de illis ignorantiam prætere, ac se legitime excusare possit, Volumus & dicta auctoritate decernimus, quod præsentis litterę, seu earum transumptum, cui si manu Notarij publici subscriptum, & sigillo alicuius personę in dignitate ecclesiastica constitutę munitum fuerit, eam prorsus fidem in iudicio & extra adhiberi statuimus, quę ipsis literis adhiberetur, si originaliter exhiberentur, in eadem Curia per aliquos cursores nostros in Basilicę Principis Apostolorum, & Ecclesię Lateranen. de Vrbe, ac cancellarię Apostolicę Valuis, & Acie campi Florę, vt moris est: extra Curiam vero prædictam, modo & forma per venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, alios Ecclesiarum prelatos, quibus in virtute sanctę obedientię per easdem præsentis mandamus, vt litteras, siue transumptum huiusmodi ubiq; per eorum prouincias, dioceses, & ecclesias sincera caritate publicent & publicari faciant, statuendis, publicentur, earum exemplo in singulis locis, in quibus publicatio ipsa fiet, affixo & dimisso. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę requisitionis, monitionis, absolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, sanctionis, voluntatis, decreti, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum Romę apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicę M. D. L. V. Septimo Id. August. Pontificatus nostri anno primo.

Fed. Cardinalis Cæsius,

Io. Barengus.

Barengus.

Anno à Natiuitate Domini M. D. L. VI. Indictione xiiij. Die vero xxij. Mensis Iulij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papę IIII. Anno eius secundo, præsentis retrospectę litterę Apostolicę, & publicatę fuerunt ad valuas, seu portas Basilicarum Ecclesiarum Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellarię Apostolicę, ac in Acie Campi Florę, dimissis copijs affixis, vt moris est, per me Thomam Roger præfati Sanctissimi Domini nostri Papę Cursorem.

Petrus Gomes magister cursorum.

PAVLVS PAPA IIII.

*Bulla S. D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papę IIII. contra
Hæreticos, & Schismaticos.*

Inbet innotari, & inuiolabiliter obseruari omnes leges, decreta, siue statuta, a Romanis Pontificib. sacris concilijs, & sanctorum Patrum decretis in hæreticos, & schismaticos quouis tempore edita, etiamsi in litteris Pontificum extraneis continerentur; & si non fuerint in usum præcipit renouari: vt custodiantur contra quoscunque quacunque auctoritate & honore, vel dignitate existant; & quicunque in hæresim aut schisma inciderint, seu excitauerint, officijs & beneficijs & honoribus quibuscunque sint priuati, & ad illa de cetero sint inhabiles & incapaces, habeanturq; pro relapsis perinde ac si prius hæresim in iudicio publice abiurassent, idem curia seculari tradantur, nisi eos de benignitate admittere voluerit sedes Apostolica, & ob hæresim et schisma prædicto modo vacatia beneficia, intra tempus a lute statutum idoneis personis conferantur: multe in fautores & complices hæreticorum, & schismaticorum pœna statuuntur. & quicunque quacunque dignitate in hæresim aut schisma ante suam ad aliquam dignitatem promotionem, incidisse compertus fuerit, eius promotio etiam ad Papatum nulla sit, neque ei obediatur, sed licet ei omnis fidelitas subtrahatur, innocato cōtra eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.

Paulus Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1558.
Ex bibliotheca nostra.

C V. M. ex Apostolatus officio, nobis, meritis licet imparibus, diuinitus credito, cura Domini gregis nobis imminet generalis; exinde teneamur pro fideli illius custodia, & salubri directione, more vigilis Pastoris, assidue vigilare, & attentius prouidere: vt qui hac ætate, peccatis exigentibus, proprię prudentię innitentes licentius & perniciosius solito contra orthodoxę fidei disciplinam insurgunt, & superstitionis, ac fictitijs ad intentionibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruerentes, Catholicę Ecclesię unitatem, & inconfutilem Domini tunicam scindere moliantur, ab ouili Christi repellantur, nec magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnant: Nos considerantes rem huiusmodi adeo grauem & periculosam esse, vt Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Iesu Christi vices gerit in terris, & super gentes, & regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque iudicat, a nemine in hoc sæculo iudicandus, possit si deprehendatur à fide deuius redargui, & quodd ubi maius intenditur pericu-

A periculum, ibi est plenius & diligentius consulendum, ne pseudopropheta, aut alij etiam sacularem iurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueant, innumerabilesque populos eorum in spiritualibus, aut temporalibus curæ & regimini commissos, secum in perditionem & dānationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta in loco sancto videre, cupientes quantum cum Deo possumus pro nostro munere postaroli vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ouilibus arcere; ne canes muti videamur nequeunt latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur, Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus, deliberatione matura, de eorum consilio, & vnanimi assensu omnes, & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac priuationis, & quasuis alias sententias, censuras, & penas à quibusuis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis etiam per eorum litteras extrauagantes, seu sacris Concilijs ab Ecclesia Dei receptis, vel sanctorum Patris decretis, & statutis, aut sacris canonibus, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet latis & promulgatas, Apostolica auctoritate approbamus, & innouamus, ac perpetuo obseruari, & in viridi obseruantia, si forsan in ea non sint, reponi, & esse debere: necnon quoscunque qui hætenus à fide catholica deuiasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel conuicti fuerint, seu, quod Deus pro sua clementia, & in omnes bonitate auertere dignetur, in posterum deuiabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, & deuiasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu conuincuntur, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præminentia existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia maiori dignitate ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis vbiuis locorum tam perpetuæ, quam temporalis legationis munere, vel mundana, etiam Comitalli, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & penas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, vt qui virtutis amore à malis non abstinere, metu penarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis homo exemplo, vt in fide catholica contineantur, esse debent, præuaricando grauius ceteris peccant, cum non solum seipsos perdant, verumetiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos, seu alias eis subditos, secum in perditionem & putei interitus trahant, de similibus consilio, & assensu, hac nostra in perpetuum valitura constitutione, in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei maius, aut perniciosius esse potest, de Apost. potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & diffinimus, quod sententijs, censuris, & penis prædictis in suis robore, & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hætenus, vt præfertur deuiasse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse excitasse, vel commisisse deprehensi, aut confessi, vel conuicti fuerint, & in posterum deuiabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deuiasse, seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu conuincuntur, cum in hoc inexcusabiliores ceteris reddantur; ultra sententias, censuras, & penas prædictas sint etiam eo ipso absque aliquo iuris aut facti ministerio suis ordinibus, & cathedralibus etiam Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatibus ecclesijs, ac Cardinalibus honore, & cuiusuis legationis munere, necnon voce actiua & passiuā, omnique auctoritate, ac monasterijs, beneficijs & officijs ecclesiasticis cum cura & sine cura, secularibus & quorumuis ordinum regularibus, quæ ex quibusuis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam, et administrationem, aut alias quomodolibet obtinuerint, et in quibus, vel ad quæ ius aliquod habuerint, necnon quibusuis fructibus, et redditibus, et prouentibus annuis super similibus fructibus, redditibus, et prouentibus eis reservatis, et assignatis, Comitatus quoque Baronis, Marchionatus, Ducatus, Regnis, & Imperio penitus, & in totum perpetuo priuati, & ad illa de cætero inhabiles, & incapaces, habeanturque pro relapsis, & subuersis in omnibus & per omnia perinde, ac si prius hæresim huiusmodi in iudicio publice abiurassent, nec vltro vnquam tempore ad eorum pristinum statum, aut cathedrales Metropolitan. Patriarchales, & Primatiales ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamuis aliam maiorem, vel minorem dignitatem, seu vocem actiuā, vel passiuā, aut auctoritatem, seu monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint: quinimmo secularis relinquuntur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendi, nisi apparentibus in eis verè pœnitentiæ indicijs, & condignæ pœnitentiæ fructibus ex ipsius sedis benignitate, & clementia in aliquo monasterio, aut alio regulari loco ad peragendum perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pœnitentiam retrudendi visi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præminentia existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & Primatiali, aut alia maiori ecclesiastica dignitate, etiam Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Comitalli, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, & excellentia pollenti-

Vide ad materiam huius re-scripti Eymericum p. 2. q. 48.

e. excommuni-
camus a. S. cre-
dentes.

Pœna prælato-
rum & Pontifi-
cum canonice
non electorum
qui prius fue-
runt hæretici,
vel schismatici.

pollentibus haberi, tractari, & reputari, & ut tales evitari, omnique humanitatis solatio destitui de-
beant. Et qui ius patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales etiam Metropolitan-
& Patriarchales, ad Primatiales ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia ecclesiastica per priuationem
huiusmodi vacantia habere prætenderint, ne illa diutina vacationis exponatur incommodis, sed
de servitute hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarum populos in semitas iustitiæ
fideliter dirigant, teneantur ad ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi alias personas idoneas
infra tempus à iure, vel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta sede initis statutum, nobis,
seu pro tempore existenti Rom. Pontifici præsentare: alioquin tempore huiusmodi elapso, plena & li-
bera ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio, ad nos, & Rom. Pontifi-
cem prædictum, eo ipso pleno iure devoluatur. Et insuper qui ipsos sic deprehensos, aut confessos, vel
convictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis favere, vel credere, seu eorum dog-
mata dogmatizare præsumperint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque
infames, nec voce, persona, scriptis, vel nuntio, aut procuratore aliquo ad publica, sed privata officia
aut consilia, seu synodum, vel consilium generale, vel provinciale, nec conclave Cardinalium, aut ali-
quam fidelium congregationem, seu electionem alicuius, aut testimonium perhibendum admittan-
tur; nec admitti possint: sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus præ-
terea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quod si forsan iudices extiterint, eorum senten-
tiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliqua causa ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint
advocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si vero tabelliones extiterint instrumenta confe-
cta per eos nullius sint penitus roboris, vel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis ecclesijs,
etiam Cathedralibus, Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus, ac dignitatibus, monasterijs,
beneficijs, & officijs ecclesiasticis etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, &
tam ipsi, quam laici, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis præditi quibuscunq;
Regnis, Ducatibus, dominijs, feudis, & bonis temporalibus per eos possessis privati existant eo ipso,
Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona huiusmodi publicentur, & publicata sint, efficianturque
iuris & proprietatis eorum qui illa primo occupaverint, si in sinceritate fidei unitate S. R. E. ac sub
nostra & successorum nostrorum Ro. Pontificum canonice intransitum obedientia fuerint. Adijcien-
tes quod si vlllo vnquam tempore apparuerit aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo, seu Pa-
triarcha, vel Primate se gerentem, aut prædictæ Rom. Ecclesiæ Cardinalem, etiam ut præfertur, Le-
gatum, seu etiam Romanum Pontificem ante eius promotionem, vel in Cardinalem seu Rom. Ponti-
ficem assumptionem à fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse,
vel excitasse, aut commisisse, promotis, seu assumptis de eo etiam in concordia, & de vnanimi omnium
Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & nanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis
aut subsecram regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Rom. Pontificis in-
thronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cuiusvis temperis
in præmissis cursum convaluisse dici, aut conualescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte ha-
beat, nullamque talibus, in episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis,
seu in Cardinales, vel Rom. Pontificem assumptis in spiritualibus, vel temporalibus administrandi fa-
cultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, ge-
sta, & administrata, ac inde secuta quæcunque, viribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec ius
alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti eo ipso absque aliqua desuper facienda declara-
tione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio, & potestate privati: liceatque omnibus
& singulis sic promotis, & assumptis, si à fide antea non deviascent, nec hæretici fuissent, neque schis-
ma incurriscent, aut excitassent, vel commisissent subditis personis tam clericis secularibus, & regu-
laribus, quam etiam laicis, necnon Cardinalibus etiam qui electioni ipsius Pontificis antea à fide de-
vijs, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu alias consenserint, & ei obedientiam præstiterint,
cumque adoraverint, ac castellanis, præfectis, capitaneis, & officialibus etiam Almx Urbis nostræ, & to-
tius status ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis, vel assumptis homagio, seu iuramento, vel cautio-
ne obligatis, & obnoxiijs ab ipsorum sic promotorum, vel assumptorum obedientia & devotione im-
pune quodocunque recedere, eosque ut magos, ethnicos, publicanos, & hæresiarchas evitare, eisdem
subditis personis fidelitati, & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcha-
rum, Primatum, Cardinalium, & Ro. Pontificis canonice intransitis nihilominus astrictis remanenti-
bus, & ad maiorem ipsorum sic promotorum, & assumptorum, si eorum regimen, & administrationem
continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos, & assumptos auxilium brachij sæcu-
laris implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum, & assumptorum fidelitate, & obedi-
entia, præmissorum occasione recedentes, tanquam tunica Domini scissores aliquarum censurarum,
seu pœnarum ultioni subiaceant. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis,
necnon privilegijs, indultis, & litteris Apostolicis eisdem Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, Pri-
matibus, & Cardinalibus, ac quibuscumque alijs sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque
clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine,
seu etiam consistorialiter, aut alias quomodolibet concessis, & etiam iteratis vicibus approbatis, &
innovatis, ac etiam in corpore iuris clausis, necnon in quibuscumque capitulis conclavis etiam iuramento,
aut

Aut confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, & per nos ipsos iuratis. Quibus omnibus eorum tenores presentibus pro expressis ac de verbo ad verbum iactis habentes, illis aliis in suo robore permaneris, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque. Ut autem presentes littere ad omnium quorum interest, notitiam deducantur, volumus eas, seu earum transumptum, (cui manu notarii publici subscripto, & sigillo alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munito, plenam fidem adhiberi debere decernimus) in Basilica Principis Apostolorum de Urbe, & Cancellaria Apostolica Valuis, atque in Aede Campi Florae per aliquos ex cursoribus nostris publicari, & affigi, earumque copiam inibi affixam dimitti, publicationemque, affixionem, & copiae affixae dimissionem huiusmodi, sufficere, & pro solenni & legitima haberi, nec aliam publicationem requiri, aut expectari debere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae approbationis, innovationis, sanctionis, statuti, derogationis voluntatum, & decretorum infringere, vel eiusdem temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, quinto decimo Kal. Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego Paulus Catholicae Ecclesiae Episcopus SS.

† Ego Io. Bellayus Episcopus ostiensis.

† Ego R. Card. de Carpo. Episcopus Portuen.

† Ego F. Car. Pisanus, Episcopus Tusculan. Locus signi,

† Ego Fed. Card. Cesi Episcopus Praen.

† Ego P. Card. Episcopus Albanen.

DOMINVS

† Ego R. Card. S. Angeli Maior Pap.

MIHI

† Ego T. Card. Crispus.

† Ego Fulvius Card. Perusinus.

† Ego Io. Mich. Card. Saracenus.

† Ego Io. Card. S. Vitalis

† Ego Ia. Card. Puteus,

† Ego Hier. Card. Imolen,

† Ego B. Card. Tranen,

† Ego Diomedes Card. Arianen,

† Ego Scipio Card. Pisarum,

† Io. Card. Reumanus.

† Io. Antonius Card. S. Pancratij.

ADIVTOR

† Ego Tha. Card. Gaddus.

† Ego Virg. Card. de Spoleto.

† Ego F. M. Card. Alexan.

† Ego Cle. Monilianus Card. Arac.

† Ego G. Asc. Diaconus Car. Cam.

† Ego N. Card. de Sermoneta.

† Ego Ia. Card. Sabellus.

† Ego Hier. Car. S. Georgij.

† Ego Inno. Card. de Monte.

† Ego Aloy. Card. Cornelius.

† Ego C. Cardinalis Carafa.

† Ego Alfon. Card. Neapolitan.

† Ego Vitellotius Card. Vitellius

† Ego Io. Baptista Car. Consiliarius.

Io. Barengus,

Barengus,

P I V S P A P A I I I I.

Bulla Sanctissimi D. Nostri Pij divina providentia Papae Quarti, Con-
cessionis facultatis eligendi Notarios in causis officio
Inquisitionis spectantibus.

Pius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ASTORALIS officij cura, meritis licet imparibus, nobis ex alto commissa, nos affidue incitat, & inducit, ut vigiles sollicitudinis nostrae oculos diligenter circumflectamus, ad eaque potissimum nostrae provisionis remedia adhibeamus, per quae sancta & Catholica fides, ubique prout debet, conservetur, & augeatur, improbi quoque haeretici illius impugnatores, quoad fieri potest, debite compescantur, & comprimantur. Sane pro parte dilectorum filiorum Inquisitionum, & Commissariorum haereticae pravitatis in diversis regnis, provinciis, ciuitatibus, insulis, & aliis Christiani orbis partibus deputatorum, nobis nuper expositum fuit, quod ipsi in causis sanctae fidei adversus eosdem haeticos prosequendis, personis probatis, & idoneis, quae officio notarii in eis fungantur plurimum indigere noscuntur. Vnde officio ipsius Inquisitionis, tum propter ipsorum notariorum penuriam, tum quia plerique officium huiusmodi tanquam odiosum exercere recusant, ne illud suscipiendo quemquam offendere videantur, magnum incommodum, & detrimentum generatur. Nos igitur nostrae vigilantiae curam adhibere, in praemissisque opportunè providere volentes, omnibus & singulis haereticae pravitatis Inquisitoribus & Commissariis, in quibusvis regnis, dominiis, provinciis, ciuitatibus, insulis, etiam Graeciae, ceterisque terris & locis, in quibus Christiana religio colitur, constitutis, & quomodolibet pro tempore deputatis, quod quoties

Edita anno Domini. 1561.
Ex Archivio generalis Inquisitionis Romanae.

Campegius ad
Zauch. c. 9 di-
xi. ad Eymter 3.
p. 9. 18. & seq.

Quoties eis expedire videbitur, vnum vel plures, etiam clericos seculares, vel quorumvis ordinum regulares, qui sibi sufficientes, & idonei visi fuerint, in quibuscunque causis sanctæ fidei, & Inquisitionis huiusmodi in notarios eligere, assumere, & creare, eosque ad officium notariatus causarum, prædictarum, deputare, ipsique sic electi, & deputati, acta quæcunque, & processus causarum ipsarum, diligenter, & fideliter describere, & annotare, ceteraq; omnia ad id quomodolibet necessaria, & opportuna facere, gerere, & exercere, liberè, & licitè possint, & valeant, plenam, & omnimodam auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatem, & potestatem concedimus, & impartimur. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon quorumvis ciuitatum, & terrarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indulgiis, & litteris Apostolicis, illis, & quibuscunque notariorum collegiis etiam per sedem Apostolicam quomodolibet concessis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duotaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisq; contrariis quibuscunque. Volumus autem, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod quoniam difficile admodum esset præsentibus nostras litteras, ad singula quæque loca, vbi opus foret deferri, eundem præsentium transcriptis, manu alicuius notarii publici subscriptis, & sigillo officii Inquisitionis Almæ Urbis nostræ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo primo, sexto Cal. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

Fed. Cardinalis Cæsius.

Cæsar Glorietius.

Barengus.

Registrata in Camera Apostolica.

Claudius de Valle Sanctæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius SS.

PIVS PAPA IIII.

Breue Apostolicum concessum R. D. Inquisitori Auinionen. super non reuelatione, nec publicatione nominum, & cognominum, testium examinatorum in officio

Sanctæ Inquisitionis, tam contra hæreticos, quàm contra schismaticos.

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

Edita anno Domini 1561.
Ex Archiuo generalis Inquisitionis Romanæ

Concilium Biterrense cap. 10
Eymericus 3. p. 9. 75.

M sicut non sine magna animi nostri molestia accepimus humani generis hoste instigante ita schismaticorum & aliorum hæreticorum numerus in prouincia statu, & diocesi ciuitatis nostræ Auinion. præualuerit, & propter eorum, seu alicuius ipsorum potentiam, & malitiam, nullus contra eos deponere, seu eorum, crimina reuelare, & accusare audeat: quo fit, vt ipsi schismatici, & hæretici remaneant impuniti, in non modicâ diuinæ Maiestatis offensam, & graue personatum Catholicarum scandalum. Nos ne in futurum aliquis metu ipsorum hæreticorum, & schismaticorum, eorum crimina reuelare formidet, aliàs in præmissis opportunè providere volentes, Motu proprio, & ex certa sciëntia nostris, Dilecto filio fratri Bernardo moderno Inquisitori Auinionen. vel pro tempore existenti, in dicta Prouincia hæreticæ prauitatis Inquisitori, vt personas quæ, schismaticos, seu hæreticos huiusmodi reuelauerint, seu contra eos deposuerint, & testificauerint, publicare, seu reuelare minime teneantur. Et si ab eodem Inquisitore aliqua ipsorum testium dicta publicari contingat, ita truncata & secreta publicentur, vt cognitio nominum, & cognominum ipsorum testium, ad aliquam notitiam deuenire non possit. Quoddq; ipse Inquisitor à quoquam syndicare nequeat, & nemini, nisi vobis, aut pro tempore existenti Romano Põtifici, & Almæ Urbis nostræ supremis Inquisitoribus de processibus per eum contra dictos hæreticos, & schismaticos formatis rationem reddere teneatur, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus pariter & indulgemus districtius inhibentes Vniuersis & singulis Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & alijs Pælatis, eorumq; in spiritualibus, & tẽporalibus Vicarijs, seu officialibus generalibus, & dilectis filijs omnibus, & singulis Iudicibus, & personis tam ecclesiasticis, quàm secularibus cuiuscunq; dignitatis, status gradus, & ordinis, vel conditionis existentibus, ne ipsum modernum, & pro tempore existẽtem Inquisitorem ad nomen, & cognominum dictorum testium reuelationem & publicationem, seu de processibus per eundem modernum contra ipsos hæreticos, & schismaticos formatis, vel ab eo, & alijs Inquisitoribus pro tempore in futurum formandis rationis redditionem arctare, nec super præmissis, seu eorum occasione quouis prætenu molestare, perturbare, vel inquietare, audeant, vel præsumant. Irritum nihilominus & inane decernentes, si secus super his à quoquam quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, & in Prouincialibus,

A bus, ac synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus, statutisque & consuetudinibus etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis: priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda foret, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alijs in suo robore permanentibus, hac vice duntaxat ad effectum præsentium specialiter, & expresse, latissimeque derogamus. Ceterisq; contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die prima Nouembris, M.D.LXI. Pontificatus nostri anno secundo.

Ces. Hlorieriu.

PIVS PAPA IIII.

B *Motus proprius S. D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ IIII. in fauorem Inquisitorum hereticæ prauitatis, Quod procedere possint contra Regulares.*

Inquisitores hereticæ prauitatis procedere possunt contra quoslibet religiosos & exemptos hereticos, seu alijs quouis modo de hæresi suspectos, vel culpabiles, dummodo a suis superioribus non fuerint præuenti, quos punire possunt iuxta canonica instituta, nullis in contrarium constitutionibus quicquam iuuantibus.

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

C **R** ASTORIS æterni vices, meritis licet insufficientibus gerentes in terris, sic vigilantia nostræ sollicitudinem circa oues curæ nostræ diuina dispositione commissas exercere studemus, ne illæ ab ouili suo, extra quod saluus nemo esse potest, aberrantes, in luporum rapacium insidias ullo modo incidere ualeant, sed intra caulas debitè custoditæ, ad cœlestia pascua feliciter peruenire possint. Nuper siquidem accepimus nonnullos Rom. Pontifices prædecessores nostros antea actis temporibus ex causis tunc expressis diuersis ordinibus etiam mendicantibus, quod contra eorum fratres, & religiosos in quibuscunque causis etiam hæresis, nisi per eorundem ordinum superiores, & prælatos inquiri, aut procedi quoquo modo non possit, inter alia priuilegia per suas litteras concessisse, & nos forte illas confirmasse: super crescente autem temporis, & hominum malitia, hac nostra potissimum ætate (quod sane dolenter referimus) in agro euangelici Patrisfamilias zizania etiam inter dictos fratres, & religiosos in tantum pullulasse, messesq; tritico rarecentes adeo polluere videmus, ut vulpeculæ iam in aperto vineam Domini demoliri nitantur: Quare nos pro pastoralis officij nobis diuinitus crediti debito, quantum cum Deo possumus, opportuna in præmissis remedia adhibere volentes, ut quos Dei amor a malo non reuocat, penæ saltem formido a delinquendo retrahat: Et propterea considerantes, quod si dilecti filij inquisitores hereticæ prauitatis, tam generales, quàm ubique locorum deputati particulares, in causis hæresis huiusmodi contra quoscunque quorumuis ordinum etiam quomodolibet exemptorum, & mendicantium fratres professores & religiosos, quandocunque causas ipsas hæresis ab eis inchoari contigerit, procedere ualerent, profecto id in non modicam fidei catholicæ cederet utilitatem, cum præsertim ex hoc superiores, & prælati ordinum prædictorum, sicut verisimiliter credeudum est, ad subditos suos sub probata religionis norma continendos, transgressoresque debitæ pœnis compescendos facile reddi possint diligentiores; idcirco Motu proprio, & ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, hac nostra firmiter valitata constitutione, auctoritate Apostolica tenore præsentium statuimus, ordinamus, atque decernimus, quod de cetero in omnibus Christiani orbis partibus Inquisitores hereticæ prauitatis, tam generales quàm in quibusuis prouincijs, ciuitatibus, oppidis, terris, & locis pro tempore deputati particulares, contra quoscunque fratres professores, & religiosos ordinum prædictorum, ac etiam contra quoscunque quouis modo priuilegiatos et exemptos, de hæresis crimine quomodolibet suspectos, aut culpabiles, dummodo ab eorundem fratrum professorum, & religiosorum superioribus & prælatis in causis huiusmodi præuenti non fuerint, iuxta facultates officij ipsius inquisitionis inquirere & procedere, ac culpabiles, & delinquentes repertos secundum canonicas sanctiones castigare, atque punire, ceteraq; omnia & singula facere, gerere, & exequi liberè, & licitè possint & valeant: super quibus plenam & liberam eisdem inquisitoribus, & eorum cuilibet facultatem concedimus & potestatem: Sicque per quoscunque iudices, & commissarios quavis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi facultate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac in prouincialibus & synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, & ordinum prædictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, uel quavis firmata alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis etiam Mari magno, &

Edita anno Domini 1562.
Ex Archiuo generalis Inquisitionis Romanæ

† Vide omnino quæ dixi in Directorio Inquisitionis p. 3. super q. 28.

Bulla

Bulla aurea vel aliàs quomodolibet nuncupatis eisdem ordinibus & illorum superioribus, ac præfatis, etiam prædictos Rom. Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam per nos aut quoscunque alios quouismodo concessis, confirmatis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis: quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, indiuidua, de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, eorum omnium tenores, præsentibus pro sufficienter expressis, & totaliter insertis habentes, illis aliàs in suo robore permanens, hac vice duntaxat ad effectum præsentium specialiter & expresse derogamus, ac sufficienter & plene derogatum esse volumus, atque decernimus, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem quod præsentium transumptis manu Notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ originalibus litteris ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, Die prima Aprilis, Millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Pontificatus nostri anno tertio.

Ces. Glorierius.

Anno a Natiuitate Domini M.D.LXII. Indictione quinta, die vero decima mensis Aprilis, Pont. S. in Christo patris & D.N.D. Pij diuina prouidentia Papæ iij. Anno tertio, Retroscriptæ litteræ affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. ac in Acie Campi Floræ; dimissis inibi illarum copijs auscultatis & collationatis cum eiusdem originalibus litteris, ut moris est, per me Thomam Roger. S.D.N. Papæ sanctæ inquisitionis cursorem.

PIVS PAPA IIII,

*Facultas Illustrissimorum Cardinalium Inquisitorum generalium
procedendi contra Prælatos.*

Illustrissimi Cardinales Reipub. Christianæ Inquisitores generales procedere possunt contra Episcopos & quoslibet alios prælatos, etiam Cardinalatus dignitate decoratos absentes, hæreticos, vel de hæresi suspectos aut diffamatos, in regionibus suspectis commorantes, ad quos liber non patet accessus, eosque citare ut intra terminum, quem illis præfixerint, debeant se eisdem generalibus Inquisitoribus præsentare sub penis excommunicationis, suspensionis, ac priuationis omnium dignitatum, & beneficiorum & alijs arbitrio ipsorum imponendis: nec dicti prælati possunt per procuratorem aut quemlibet excusatorem respondere. confectus processus summo Romano Pontifici est referendus, ut sententia iusta et debita contra tales promulgetur.

Edita anno Domini 1563.
Ex Archiuo generalis Inquisitionis Romanę

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.
O M A N V S Pontifex, Christi Vicarius, ac beati Petri successor, cui ipse Christus Dominus noster oues suas pascendas enixe ter commendauit, ne oues deperditæ de eius manu quodocunque requirantur, omni studio & solertia continuè inuigilare debet, ut à sancta Romana Ecclesia, quæ ceterarum caput est, & magistra, deuiantes ac aberrantes, ad gregem Dominicum totis viribus reducat, & quas Dei timore proposito & salutaribus monitionibus ad illam allicere nequiverit, temporalium saltem pœnarum metu coerceat. Cumque nos propterea postquam ad summi Apostolatus apicem, licet immeriti, diuina fauente clementia assumpti fuimus, statim mentis nostræ aciem eo direximus, ut hæreticæ prauitatis vndique extirpatis erroribus fides Catholica vbique augmentum suscipiat, & diffusius protendatur, nihilque quod huic rei profuturum cognouimus, prætermiserimus. Et nihilominus sicut nuper non sine graui cordis dolore & animi amaritudine accepimus, nonnulli prælati, & in dignitate ecclesiastica ac episcopali ordine constituti, ad quos veluti in partem sollicitudinis nostræ vocatos magis spectaret ceteros præsertim eorum curæ creditos ab erroribus reuocare, & in eisdem erroribus pertinaciter persistentes insequi, nedum in similes errores hæreticos grauiter prolapsi fuere; sed etiam ceterorum hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliares existunt, & eandem fidem Catholicam cuius defensores esse deberent, in dies oppugnare non verentur. Volentes igitur huic tam pernicioso morbo, prout nostro incumbit officio, occurrere, ac ne ulterius progrediatur, quantum in nobis est, prouidere: Motu proprio per Apostolica scripta venerabilibus fratribus, & dilectis filiis nostris Inquisitoribus contra hæreticam prauitatem generalibus in alma Vrbe nostra pro tempore residentibus, quibus ut contra quoscunque etiam episcopali, ac quacunque alia etiam Cardinalatus prædictos dignitate procedere possint, per alias nostras indulgimus tenore præsentium, committimus & mandamus, ut omnes & singulos hæreticos & hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliares prædictos, de huiusmodi criminibus diffamatos, in prouincijs & locis in quibus Lutherana secta inualuit, commorantes, ad quos ob ipsorum hæreticorum frequentiam notorium est, tutum, seu saltem liberum non patere accessum, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & alia quacunque etiam

A etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis alijs desuper habitis super non tuto vel non libero accessu, huiusmodi informationibus (receptis tamen summarie & extraiudicialiter quantum ipsis Inquisitoribus sufficere videbitur prius iudicijs) etiam per editum in valuis palatii officii sanctæ inquisitionis, & Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, ac in Cancellaria nostra Apostolica, & acie Campi Floræ tantum per vnum ex nostris Cursoribus, vel etiam in locis finitimis terrarum in Italia consistentium, nobis & eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ immediate subiectis, prout ipsis Inquisitoribus visum fuerit, affigendum, & publicandum citent, moneant & requirant, vt intra certum, & competentem terminum eis ipsorum Inquisitorum arbitrio præfigendum sub excommunicationis latæ sententiæ, suspensionis à diuinis, & priuationis etiam à Cathedralibus ecclesijs, & quibuscunque dignitatibus & beneficijs ecclesiasticis, ac officijs & ordinibus quæ obtinent, & in quibus constituti existunt, & inhabilitatis ad illa & alia quæcunque in posterum obtinenda, necnon confessionis criminum hæresis eis obiectorum, aliisque tam ecclesiasticis quam temporalibus, etiam pecuniariis, & bonorum confiscationis, ac corporalibus, & etiam relapsus, & alijs per ipsos Inquisitores imponendis

B pœnis, coram ipsis personaliter & non per procuratorem, defensorem, vel excusatorem aliquem compareant, & se à criminibus prædictis expurgent, & si in termino prædicto non comparuerint, & se à dictis criminibus legitime non expurgauerint, ad obseruationem terminorum ad docendum se dictis litteris citatorijs & monitorialibus paruisse, pro sententia declaratoria incursus censurarum & pœnarum in eiusdem libris contentarum ferenda seruari solitorum, ac etiam in causa ipsa criminis hæresis inquirendo ad receptionem probationum pro diffinitiuâ super crimine etiam contra absentes, sic vt præfertur monitos ferenda sententia, vsque ad ipsius sententiæ ferendæ calculum procedant, ac deum processum omnem nobis, vt ad sententiæ, quæ iusta visa fuerit, prolationem deuenire possimus in Consistorio nostro secreto referant. Nos enim citationem & monitionem per publicum edictum, vt præfertur, decernendas & exequendas prædictas, dictos sic citatos & monitos perinde arctare, ac si personaliter citati forent, illasque ac processus desuper habendos, sententiasque inde ferendas validos & validas fore: Sicque per quoscunque iudices & commissarios etiam causarum palatii Apostolici Auditores in quauis instantia, sublata eis & eorum cuiuslibet quauis aliter interpretandi & diffiniendi facultate & auctoritate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, quidquid secus super iis à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contrigerit attentari, decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac palatii nostri stylo etiam certam aliam formam, quoad citationes per edictum decernendas & exequendas, inducentibus: quibus illorum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, & hac vice dumtaxat, illis alijs in suo robore permansuris, specialiter, & expresse derogamus ceterisque contrariis, quibuscunque. Nullis ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ commissionis, mandati, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Septimo Id. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

Fed. Card. Cæsius

Cæ. Glorierius.

Registrata apud Cæsarem Secretarium.

H. Cumyn.

PIVS PAPA IIII.

*Breue S. D. N. Pij Papæ Quarti, super reuocatione licentiarum datarum
legendi libros hæreticos, & prohibitos.*

Nullus tametsi Episcopali, Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate præfulgeat, pretextu cuiuslibet facultatis à quocunque concessæ, potest legere libros hæreticos & prohibitos, exceptis Inquisitoribus & eorum commissarijs à sede Apostolica deputatis. bibliopola vero, & quicunque tales libros habuerint, debeant eos realiter & cum effectu Inquisitoribus assignare sub pœnis in hæreticos latis.

Pius Papa quartus, ad perpetuam rei memoriam.

VM pro munere, quod sustinemus, id præcipue nobis propositum habeamus, & omni studio, diligentiaque curemus, vt omnes Christi fideles tam grauibz calamitosisque temporibus in recta, & Catholica fide contineamus id agere, & providere necesse est: vt omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini aut mirum videri debet; si Romanus Pontifex nonnunquam facultates aliquas, quas ipse vel prædecessores eius probabili adducta ratione concesserint, postea reuocet, cū ipso rerum vsu edoctus animaduernerit, eas iustiore de causa esse reuocandas. Ad notitiam nostram peruenit ex data nonnullis licentia habendi, & legendi libros hæreticos, aut de hæresi suspectos ad hæreses, & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos: non raro euenire solere, vt illis ipsis

Edita anno Domini 1564.

Ex bibliotheca Illustriss. In. liij. Antonij Sæstorij Card. Sanctæ Seuerinæ.

eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam causam concessa fuerint, ut alijs prodesse possent, illis ipsi-
 sis hæresibus & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus se alios re-
 uocatos esse confisi fuerant. Huic rei prouidere, & animarum periculo, quâum fieri potest pro pa-
 storali sollicitudine occurrere cupientes, cogitantesq; nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæ-
 reses horum temporum ita confutatas, atque damnatas fuisse; ut tantæ Synodi auctoritas cuius decre-
 ta huius sanctæ Sedis auctoritate cum deliberatione matura confirmata, & comprobata sunt; ad vitan-
 dos errores & catholicæ fidei veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec vilius præterea
 confutatio requirenda sit: prædecessorum nostrorum, præsertim fel. rec. Iulij III. & Pauli III. vesti-
 gijs insistentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura, omnes, & singulas
 facultates habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, seu de hæresi suspectos,
 omnibus tam clericis sæcularibus, aut regularibus, quàm laicis cuiuscunq; status, gradus, ordinis, vel
 conditionis sint, etiam si episcopali, archiepiscopali, aut alia maiori ecclesiastica, seu sæculari dignitate
 præfulgeant (Inquisitoribus & commissarijs hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis quoad
 eo, officio fungentur, exceptis) a nobis aut quocunq; prædecessorum nostrorum, seu Apostolicę se-
 dis legatis maioriuē Penitentiario, vel quibuscunq; alijs, quibuscunq; verborum formis, & clausulis,
 etiam derogatorijs derogatorijs, irritantibusq; & alijs decretis quomodolibet etiam motu, & scien-
 tia simili ad hoc tempus concessas, auctoritate Apostolica tenore præsentium reuocamus, & pro reuo-
 catis, & irritis, perinde ac si nunquam concessæ fuissent, habemus, & haberi volumus, inhibentes om-
 nibus sub censuris, sententijs, & penis tam à sacris canonibus, quàm à sede Apostolica ad hoc tempus
 constitutis in eos, qui huiusmodi libros legant, aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultatibus uti,
 neuē ullos omnino libros huiusmodi improbatos, & prohibitos, aut quos in posterum à sede Aposto-
 lica, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, aut locorum ordinarijs improbari, prohiberiq; contigerit,
 legere, habereuē quacunque de causa audeat. Impressores autē & bibliopolas, & alios, quicunq; eius-
 modi libros habent, habuerintuē (Inquisitoribus, & commissarijs iisdem duntaxat exceptis) mone-
 mus, & cuilibet eorum in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pena incursus criminis hæresis, & alijs cō-
 tra hæreticos à iure inflictis, & irrogatis tam ecclesiasticis, quàm temporalibus sententijs, censuris, &
 penis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra sexaginta dies à die, quo hæc litteræ publicatæ fue-
 rint, numerandos, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, reliquos viginti pro tertio, ac
 peremptorio termino, & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in ci-
 uitatibus, in quibus ij libri sint, tradant, atq; consignent. Non obstantibus constitutionibus, & ordi-
 nationibus Apostolicis contrarijs quibuscunq; Aut si aliquibus communiter, vel diuim ab eadem
 sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas nō
 facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Ut vero hæc
 litteræ, & quæ in eis continentur, ad omnium quorum oportet noticiam perueniant: nec quisquam ea
 excusatione uti possit: quod illa ignorauerit, volumus, & mandamus, ut in Basilica Vaticana princi-
 pis Apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc, eum in eis populus, ut Missarum solennibus inter-
 sit, congregari solet, palam clara voce à curiæ nostræ Cursoribus, seu Notarijs aliquibus publicis reci-
 tentur, & postquam recitatæ fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemq; Cancellariæ Apostolicę, &
 in loco solito Campi Floræ assignantur, ibiq; quo legi, & omnibus innotescere possint, aliquamdiu re-
 linquantur: Transumptis quoq; earum quæ manu alicuius publici Notarij scripta, subscriptæ, & si-
 gillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine du-
 bitatione vlla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub
 annulo piscatoris, die 24. Martij. M. D. LXIII. Pontificatus nostri anno quinto.

Ant. Florebellus Lauellinus.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXIII. Indictione vij. die vero. vij. mensis Aprilis, Pont. S. in
 Christo patris, & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ quarti, Anno quinto. Retroscriptæ litteræ, le-
 ctæ, & recitatæ fuerunt alta & intelligibili voce, ac affixæ & dimissæ fuerunt in locis retroscriptis, di-
 missis etiam ibidem copijs affixis, & alias in omnibus & per omnia, iuxta illarum formam, & tenorem
 per nos Thomam Roger, & Iacobum Carra præfati S. D. N. Papæ Cursores.

Bartholomæus Sottocasa Magister Cursorum.

P I V S P A P A I I I I.

*Approbatio Indicis librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Pa-
 tres à Tridentina Synodo dilectos.*

Nemo legat libros in Indice comprehensos, Index cum præfixis regulis custodiatur: qui libros pro-
 hibitos ob hæresim aut hæresis suspicionem legerit, ipso iure manet excommunicatus: & ob id in eum
 tanquam in suspectum de hæresi procedi potest: qui libros alia de causa damnatos legerit, mortaliter
 peccat, & arbitrio episcoporum grauiter est puniendus.

Pius

Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

DOMINICI gregis custodię Domino disponente propositi, vigilis more pastoris non desistimus ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura, & diligentia pręcauere, ne propter negligentiam nostram pereant oues, quę pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptę. Et si autem quę ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hęreses confutandas pertinebant, in œcumenico, & generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, vt facile iam sit vnique sanam Catholicamque doctrinam à falsa, adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hęreticis editorum lectio non modo simplices homines corrumpere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & à veritate fidei catholice alienas opiniones inducere: huic quoque rei esse duximus prouidendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur iudex, siue catalogus librorum, qui vel hęretici sint, vel de hęretica prauitate suspecti, vel certe moribus & pietatis noceant: id negotium ad sacram Tridentinam Synodum reieceramus. Ea vero ex tanta episcoporum, & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos cum doctrina, tum iudicio insignes pręlatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigilis, eum indicem tandem, Deo iuuante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset: vt ne ante ederetur, quam à nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam, probatissimisque pręlatis eum accuratissime legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, & pręterea commodissime digestum esse cognouerimus: Nos salutis animarum consulere, eamque ob causam prouidere cupientes, ne libri & scripta cuiuscunque generis, quę in eo improbantur, siue vt hęretica, siue vt de hęretica prauitate suspecta, siue vt pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac à Christi fidelibus legantur, ipsum Indicem, vnā cum regulis ei propositis auctoritate Apostolica, tenore pręsentium, approbamus, imprimique ac diuulgari, & ab omnibus vniuersitatibus Catholicis, ac quibuscunque alijs vbique suscipi, easque regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inhibentes omnibus, & singulis tam ecclesiasticis personis secularibus, & regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis, & dignitatis sint, quam laicis quocunque honore, ac dignitate pręditis, ne quis contra earum regularum pręscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros vllos legere habereue audeat. Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hęreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hęresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum tamquam de hęresi suspectum inquiri, & procedi liceat, pręter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, pręter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus communiter, vel diuim ab eadem sit sede indultum, ne excommunicari possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt hæc autem ad omnium notitiam perueniant, neue quis excusatione ignorationis vt possit, volumus, & mandamus, vt hæc litterę per aliquos Curię nostrę Cursores in basilica Vaticana principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, vt Missarum solennibus intersit, congregari solet, palam, & clara voce recitentur, & postquam recitatae fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemque Cancellarię Apostolicę, & in loco solito Campi Florę affigantur ibique vt legi, & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Cum autem inde amoueantur: earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem & affixionem earum numerandos, volumus perinde astrictos, & obligatos esse, ac si ipsi met illę editę, lectęque fuissent. Transumptis quoque earum, quę manu alicuius publici notarij scripta, subscriptaue, & sigillo, ac subscriptione alicuius personę in dignitate ecclesiastica constitutę, munita fuerint, fidem sine vlla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Datum Romę apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die vigesima quarta Martij, Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Pontificatus nostri anno quinto.

Edita anno Domini 1564.

Ex indice librorum prohibitorum & bullario Romę impresso.

Ant. Florebellus Lauellius.

PIVS PAPA V.

Sanctissimi D. N. Pij Papę V. Declaratio, & constitutio, quod sententię in reorum Inquisitorum fauorem per quoscunque iudices contra iurisdictionis dispositionem, vel stylum officij Sanctissimę Inquisitionis lata, & ferenda, nunquam transferint, nec in futurum in rem iudicatam transire possint.

Edita anno Do-
mini ab Incar-
natione 1566

Ex Bullario
Pij V. impresso
Romæ.

MOTV proprio, &c. Inter multiplices curas, quæ animam nostrum assidue pulsant, il-
la in primis est, prout esse debet, vt Ecclesia Dei nobis ex alto commissa purgatis,
immo quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hæresibus, & prauis erro-
nearum opinionum dogmatibus, tuto militare, & tamquam nauis in tranquillo ma-
ri, sedatis omnibus tempestarum fluctibus & procellis, secure navigare, & ad opta-
tum salutis portum peruenire possit. Cum itaque nos, dum in minoribus constituti, sanctissimi
officij Romanæ, & vniuersalis contra hæreticam prauitatem Inquisitionis negotia pertractare-
mus, tandem ex longo vsu atque experientia rerum magistra cognouerimus, quod multi rei de-
lati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi coram locorum ordinarijs, & hæreticæ prauitatis
Inquisitoribus processati, ac de hæreticæ prauitate Inquisiti, falsos testes ad eorum defensam exa-
minari faciendo, ac compurgatorum de eorum vita & doctrina minime informatum opera, &
testimonio se iuuantibus, ac diuersis alijs illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus, &
malitijs prædictum sacrum officium Sanctissimæ Inquisitionis ceterosque iudices, & etiam Roma-
nos Pontifices deludendo, & decipiendo, plures etiam veluti innocentes diffinitiuas à prædictis
processibus, & Inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum assertæ bo-
næ & Catholicæ fidei vitæ, & doctrinæ declaratorias, sententias, seu decreta ab eodem sanctissimo
officio, alijsque locorum ordinarijs siue delegatis, & Inquisitoribus, ac etiam Rom. Pontificibus
prædecessoribus nostri obtinuerunt, seu extorserunt: quas sententias, & decreta præfati Romani Pon-
tifices, etiam cum perpetui silentij impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium,
aut alij Inquisitores ad vltiora procedere possent seu deberent, necnon etiam cum causarum auoca-
tione ad solum Romanum Pontificem, sub cuius protectione submittebantur, alijsque derogatoria-
rum derogatorijs, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus, & alijs decretis etiam in forma gra-
tiosa ampliando, per varios, & varias eorum Motus proprios, ac etiam sub plumbis, vel annulo pi-
scatoris expeditas litteras etiam in consistorio, seu consistorialiter emanatas confirmant, vnde eue-
niebat, quod prædicti rei Inquisiti sub velamine, & tutamine prædictarum sententiarum declarato-
riarum, & litterarum Apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra Inquisito-
res factæ, confidentes, clam, & etiam aliquando palam in antiquis eorum erroribus contra fidem ca-
tholicam perseverando, nunquam ad gremium Ecclesiæ vere redibant, immo cum alijs secure, &
tamquam catholici conuersando, eorundem aliorum animos corrumpere, & inficere, ac in suas hæ-
reticas opiniones trahere de facili potuerunt in totius reipublicæ Christianæ non modicum scanda-
lum & præiudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem, & iacturam. Nos huic
scandalo adeo periculoso, & contagioso obuiare, dictarumque animarum saluti consulere, & pro-
uidere, omnemque iurisperitorum dubietatem, & altercationem, ac quæcunque impedimenta &
obstacula, propter quæ sancta Inquisitio hæreticæ prauitatis quomodocunque, & qualitercunque
impediretur, vel retardaretur, tollere volentes, Motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Aposto-
licæ potestatis plenitudine. In primis omnes, & singulas, ac quascunque litteras Apostolicas sub
quacunque verborum forma etiam in prædictis, ac quibusvis alijs causis hæresis, etiam Motu pro-
prio, &c. ac etiam consistorialiter, &c. & alias quomodolibet emanatas, nec non etiam desuper signa-
tas Motuum propriorum, & alias cedulas quaslibet ad ius, & iustitiam, ac iuris terminos reducen-
tes, necnon fisco prædicti sancti officij Inquisitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum iudi-
cum aduersus prædictas litteras inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliasque clau-
sulas quaslibet os aperientes, & quatenus iurisdictioni, dispositioni, vel stylo dicti officij sint con-
traria, illas penitus, & perpetuo reuocantes, hac nostra perpetua perpetuque valitura vniuersali
constitutione omnes, & singulas, & quascunque etiam ex capite assertæ innocentie absolutorias, vel
etiam præcedente canonica purgatione sub quacunque verborum forma declaratorias, sententias,
etiam diffinitiuas, & decreta in eorundem reorum inquisitorum & delatorum fauorem per prædi-
ctum sanctissimum officium, aliosque iudices ordinarios, & delegatos, ac etiam Romanos Pontifi-
ces latas, & lata, aut in futurum per nos etiam & successores nostros Rom. Pontifices pro tempore
existentes ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem iudica-
tam, Apostolica auctoritate declaramus, decernimus, statuimus, & ordinamus, præfatisque senten-
tiis, & decretis, & quantuncunque per litteras Apostolicas etiam in forma gratiosa etiam iteratis
vicibus, ac etiam à pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis vel confirmandis, cum
prædictis, vel alijs quibuscunque etiam derogatoriarum derogatorijs, ac etiam irritantibus, alijsque
clausulis, & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam canonicis sanctionibus, quorum omnium,
& singulorum aliorumque præmissorum, & inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum
infererentur præsentibus haberi volumus pro expressis, ac totaliter insertis, cæterisque in contra-
rium facientibus quibuscunque, non obstantibus per prædictum sanctum officium Sanctæ Inquisi-
tionis, ac dilectos filios modernos, & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardina-
les hæreticæ prauitatis Inquisitores, & super dicto officio nunc, & pro tempore deputatos, contra
eosdem reos delatos, & Inquisitos etiam si fuerint, & sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarche, Pri-
mares, eiusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Legati etiam de latere, Comites, Barones,
Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quam nouiter etiam super eisdem
articulis

Articulis receptis, vel recipiendis testibus, alijsq; argumentis, probationibus, & iudicijs iuxta facultates eisdem Cardinalibus Inquisitoribus per nos & quoscunque prædecessores, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam quomodolibet concessas, & datas, ac in futurum respectiue dandas, & concedendas, denuo inquiri, & procedi posse, & debere, etiam in omnibus, & per omnia, perinde, ac si prædictæ sententiæ, decreta, & litteræ Apostolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum, & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum fauorem non emanassent, nouis præsertim superuenientibus indicijs eiusdem, vel alterius speciei hæresis tempus præteritum etiam respicien. vbi apparet per aliqua indicia quod illicitis modis prius ipse delatus, vel inquisitus fuisset absolutus, eadem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus. Concedentes eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, & super dicto sacro sanctiss. Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis plenam, liberā, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem causas huiusmodi etiam auctoritate oecumenici vniuersalis Concilij Tridentini decisas, reuident, ac in statu & terminis in quibus ante prædictas sententijs, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiiebantur, reassumendi, sineque debito terminandi, prout in alijs causis pendentibus indecis per eosdem Cardinales Inquisitores iuxta eorum facultates sit, fierique potest, & consuevit. Et insuper vestigijs felic. recor. Pauli Papæ iij. prædecessoris nostri inherendo, Constitutionem alias contra hæreticos, & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M. D. LVI. quintodecimo Calen. Martij, Pontificatus sui Anno quarto editam, tenore præsentium renouamus, & etiam confirmamus, illamque inuiolabiliter, & ad vnguem obseruari volumus, & mandamus, iuxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis cense, ac ita per prædictos, & quoscunque iudices, &c. sublata, &c. iudicari, &c. debere. Irritum, &c. perpetuo decernimus, & declaramus. Non obstantibus præmissis, ac regula nostra de non tollendo iure quæsito, & quibusuis alijs Apostolicis, vniuersalibus, prouincialibus, & synodalibus constitutionibus, ordinationibus, necnon etiam iuramento, &c. roboratis, statutis &c. priuilegijs quoque, indultis, & prædictis, ac alijs litteris, & etiam Motibus proprijs quibuslibet, etiam præfatis reis, & inquisitis, etiam episcopis, &c. ac Imperatoribus etiam absolutis, & quibusuis alijs personis in genere, vel in specie sub quibuscunque tenoribus, &c. ac cum quibusuis etiam derogatorijs derogatorijs, alijsq; clausulis, ac etiam irritantibus, & alijs decretis, ac etiam pœnali-bus inhibition. etiam Motu proprio, &c. ac consistorialiter, &c. & alijs in contrarium quomodolibet concessis, &c. in posterumq; concedendis, &c. quibus omnibus etiam si de illis, &c. eorū tenores, &c. latissime hac vice derogamus, ceterisq; contrarijs quibuscunque, cum clausulis opportunis.

Fiat Motu proprio. M.

Et cum absolute à cens. ad effectum, &c. & de reductione, &c. reuocatione singulis declaratione, decretis, statuto ordination. voluntatibus, mandatis, concessione, renouatione, confirmatione, derogatione, alijsq; præmissis, vt supra in forma gratiosa perpetuo, & ad perpetuam rei memoriam. Et quod postquam præfates, seu desuper forsan conficiendæ litteræ per aliquem, vel aliquos ex Cursoribus nostris in Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ valuis, ac Acie Campi Floræ affixæ, & publicatæ fuerint, omnes prædictos etiam Episcopos, &c. ac Imperatores, & alios quorum interest, afficiant, & arceant perinde, ac si eis personaliter intimatæ, & insinuatæ fuissent, ac vim & efficaciam solennis, personalis, validæ, & peremptoriæ monitionis, & citationis habere, omnesque ligare habeant. Et quod præfatis nostri Motus proprii sola signatura sufficiat, & vbi-que fidem faciat in iudicio & extra, regula contraria non obstat. Et nihilominus si videbitur litteræ desuper etiam per Breue nostrum, aut officium contradictarum simul, vel ad partem expediri possint. Et quod præfatum, seu desuper conficiendarum litterarum transumptis etiam impressis manu alicuius notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, aut curiæ ecclesiasticæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur si exhibitæ forent, vel ostensæ.

Fiat M.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, duodecimo Cal. Ian. Anno primo.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXVII. Indictione decima, die vero Luna, trigesima mensis Decembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pij diuina providentia Papæ quinti anno primo, superscriptus Motus proprius affixus, & publicatus fuit ad valuas Principis Apostolorum beati Petri de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, dimissis ibidem eiusdem copijs affixis, vt moris est, per nos Ioannem Gerardi, & Christianum de Monte, prælibati Sanctiss. Domini nostri Papæ Cursores.

Stephanus de Olea Magister Cursorum.

Registrata in lib. pri. Secretorum fol. 51. G. S. Sarde.

**Bulla Sanctissimi D. N. D. Pij diuina providentia Pape Quinti Super reserua-
tione beneficiorum propter heresim vacantium.**

Universa beneficia cuiuscunque generis fuerint, ubicunque propter crimen heresis a beneficiatis commis-
sum vacauerint, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicæ reservantur. In nullis vero impetrationibus
beneficiorum quocunque modo habitis aut qualificatis comprehenduntur beneficia ob crimen heresis vacan-
tia aut vacatura, nisi in impetrationibus specialis vacationis modus, propter heresim, expressus fuerit,
aut per impetrantem crimen fuerit deductum in iudicium, & super eo fuerit lata sententia favorabilis.

Pius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Do-
mini 1566.

Ex archivio Ge-
neralis inquisi-
tionis Roma-
næ & Bullario
Pij V. impresso
Romæ.

Quoniam ex Apostolatus officio nobis (meritis licet imparibus) credito, cura dominici gre-
gis nobis imminet generalis, & exinde teneamur, more vigilis pastoris vigilare, &
attentius providere, ut ecclesijs, monasterijs, & quibuscunque alijs beneficijs ecclesiasti-
cis nunc & pro tempore, propter crimen heresis, vacantibus, & vacaturis, tales viri
eis præficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hereses diabolo disseminante con-
tra veram, & orthodoxam fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & popu-
los sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere, doctrina, verbo, & boni operis exemplo
valeant. Præmissorum itaque consideratione inducti, & alijs ad id suadentibus rationabilibus causis,
nonnullis et prædecessorum nostrorum vestigijs inhærendo, Motu proprio, non ad alicuius nobis super
hoc oblata petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione omnia & singula be-
neficia ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum etiam S. Iohannis Hiero-
solymitani, & aliarum quarumvis militiarum regularia, quæcunque, & qualiacunque sint, etiam si se-
cularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus
etiam metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post
pontificales maiores, seu collegiatis ecclesijs huiusmodi principales. Regularia vero beneficia huius-
modi monasteria etiam consistorialia, priuatus, præpositura, præpositus, dignitates etiam conuen-
tales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia & præceptoria, & alias quæ
modocunque qualificata fuerint, ordinationi & dispensationi nostræ, & sedis Apostolicæ hac perpetuo
constitutione valitura, auctoritate Apostolica renouare presentium reservamus. Declarantes omnes &
quascunque impetrationes de beneficijs, ut præfertur, quomodocunque qualificatis, certo modo in futu-
rum faciendas, & obtinendas beneficia huiusmodi propter heresim vacantia, & in futurum vacatura
non comprehendere, nisi specialiter, & dispositiue vacationis modus propter crimen heresis impres-
sus fuerit, & illum nullo modo sub quibuscunque clausulis & decretis comprehendere quantumcunque gene-
ralibus in quibusvis gratijs & concessionibus per nos & Romanos Pontifices successores nostros fa-
ciendis, etiam per fiat, signatis & edecessis, ac decernentes omnes & quascunque impetrationes de qui-
busvis beneficijs, ut præfertur, qualificatis, hactenus factas & obiectas, nisi earum vigore in iudicio per
impetrantes crimen huiusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinuerint, vel
dictorum beneficiorum possessionem affectui fuerint, ad vacationem huiusmodi propter crimen he-
resis se non extendere, & illum neminem comprehendere, sicque per quoscunque iudices, & commissarios
quauis auctoritate fungentes, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, iudicari & interpretari
debere. Irritum quoque & inane si secus per quoscunque quauis dignitate & auctoritate prædictos, iu-
dicatum fuerit, decernimus. Volumus autem quod presentes litteræ in Cancellaria nostra Aposto-
lica, & Acte Campi Floræ de more publicentur, & inter constitutiones perpetuo valituras describan-
tur. Et quia difficile foret presentes ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quod
earum transcriptis etiam impressis, manu alicuius Notarij subscriptis, ac sigillo alicuius prælati mun-
tis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur, si forant exhibite vel offensa. Nulli
ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ reservationis, declarationis, decreti, & volunta-
tis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignatio-
nem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum
Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ. 1566. Sexto Calen. Febr. Pontificatus nostri
anno secundo.

Visa de curia Io. Rouetius R.

G. Glorierius.

Registrata apud Celsatani secretarium.

H. Cumyn.

Locus sigilli plumbei.

Anno a Natiuitate Domini M. D. L. XVII. Indictione decima, Pont. S. in Christo patris, &
D. N. D. Pij, diuina providentia Pape V. Anno secundo, die vero xvij. mensis Februarij. Retroscrip-
ta litteræ affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acte Campi Floræ, per
nos Antonium Clerici, & Ioan. Andream Rogerium predicti S. D. N. Pape Cursores.

Scipio de Ottaviano Mag. Cur.

P. I. V. S.

A P I V S P A P A V.

Sanctissimi D. N. Pij Papę V. præceptum quod Principes, iudices, & iustitię ministri mandatis Cardinalium Inquisitorum generalium in concernentibus officium Sanctissimę Inquisitionis pareant; & reos quoslibet hæresi inquisitos, pro quibusvis alijs delictis carceratos, suspensa aliorum criminum cognitione, ad Inquisitores deferant, vt causa fidei prius cognoscatur, inde pro alijs delictis a suis iudicib. puniatur.

Sanctissimus D. N. D. Pius diuina prouidentia Papa quintus, statuit, decreuit, & ordinauit, ac mandauit, vt negotia fidei omnibus, & singulis alijs præferantur, cum fides sit substantia, & fundamentum Christianę religionis. Idcirco omnibus, & singulis almę Vrbs, eiusque districtus gubernatori, senatori, vicario, & Camere Apostolicę Auditori, & quibuscunque alijs legatis, vicelegatis, gubernatoribus prouinciarum, & terrarum suę Sanctitati, & S. R. E. mediate, & immediate, subiectarum, ac eorum locatenen. officialibus, barisellis, & alijs ministris, necnon alijs locorum ordinarijs, ceterisque magistratibus, & officialibus, ac cuiusvis conditionis, & status hominibus in omnibus, & singulis terris, oppidis, & ciuitatibus, ac in tota republica Christiana existen. sub excommunicationis latę sententię, ac indignationis suę Sanctitatis, & alijs arbitrio suę Sanctitatis, & Illustrissimorum, & Reuerendissimorum dominorum Cardinalium Inquisitorum generalium imponendis, & exequendis pœnis, vt eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, ac eorum præceptis, & mandatis in quibuscunque officium Sanctę Inquisitionis huiusmodi concernen. pareant & obediant. Reges uero, Duces, Comites, Barones, & quosuis alios Principes sæculares in Dei nomine rogauit, vt eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, eorumque officialibus faueant, auxiliumque præbeant, & a suis magistratibus subditis auxilium præberi faciant in negotijs ad dictum officium spectan. Necnon carceratos quoscunque pro quibusvis delictis, & debitis etiam atrocibus apud dictum Inquisitionis officium quomodolibet delatos, vel denunciatos, suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittendos, sine mora transmittant.

Ex bullariõ Pij V. Romę impresso.

P I V S P A P A V.

Sanctissimi Domini N. D. Pij Papę V. Constitutio contra offendentes statum, res, & personas officij Inquisitionis hæreticę prauitatis.

Quicumque quacunque dignitate seculari decoratus Inquisitorem, aut quemlibet sancti officij ministrum, aut accusatores, denuntiatores, & testes in causis fidei offenderit, aut perterrefecerit: siue res quascunque sacri officij priuatas, aut publicas inuaserit; vel captos pro crimine hæresis liberarit, prohibuerit, ne caperentur, aut occultauerit, aut denique quocunque alio modo causis fidei nocuerit, etiã si nihil sit mali subsequutum anathemate percussus est, & velut reus lese maiestatis, omni dominio & dignitate eo ipso priuatur. filij etiã taliū infames sunt, & omni hereditatis successione, & donationis iure, aut alia liberalitate carent. idē penitus obseruetur in personis ecclesiasticis, quę si tale quid commisisse constiterit, degradentur, & curię seculari relinquuntur; Pontificū tamen causę Romano Pontifici reseruātur, qui pro talibus intercedit, in fautorū hæreticorum penas ipso facto incidit. qui hæc delicta adhuc occulta manifestauerit, supplicio liberatur. nullus ex prædictis à prefatis penis liberetur, nisi postquam per sex menses pontifices Romani in sede Petri sederint: idque precibus prius in sancto Inquisitionis senatu verificatis, aliter quidquid gestum fuerit, irritū est et inane. prælati hæc constitutiones publicēt. principes sæculares ministris sacri officij omne auxilium præstent & fauorem, & sententias in reos hæresis latas exequantur.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Idē de protegendis cæteris omnibus Ecclesię ministris, quos in fidem & clientelam nostram a Domino recepimus, cura nobis quotidiana insidet, quanto maiore studio eam nos sollicitudinem capescere necesse est, vt qui in sacro Inquisitionis hæreticę prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolatę auctoritatis huius sedis periculorum omnium expertes, quęque munera ad exaltationem fidei catholicę exequantur? Cum itaque eius generis impiorum uis quotidie magis inualescat, qui omnibus malis artib. prædictum officium subuertere, & ministrorumque functionibus disturbare moliantur, eò iam nos detrusit necessitas, vt nefariam, & scelestam illorum audaciam accerbiorē castigationis verbere reprimamus. Hac igitur generali constitutione de fratrū nostrorum consilio sancimus, ut quicumque siue cuncta ciuitas, siue populus, siue dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo illustris, quemuis ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratorib. Notariis, aliisque ministris prædicti officij, vel Episcoporum id munus in sua diocesi, aut prouincia obeuncium, seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, uerberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quine ec-

Edita anno Domini. 1569.

Ex bullario Pij V. Romę impresso.

clesias, ædes, aliasue res siue publicas, siue priuatas, officij, aut ministrorum expugnauerit, inuasit, ^A
 incenderit, expilauerit, aut libros, litteras, auctoritates, exemplaria, regeſta, protocolla, exempla, ſcri-
 pturas, aliaue instrumenta, siue publica, siue priuata vbicunque poſita combuſſerit, diripuerit, ſeu
 interuerterit, ſeu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, ſeu qui in
 conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue ſup-
 primendi cauſa fuerit, siue res aut perſonas ſeruari, defendiue prohibuerit, quique carcerē, aut aliam
 cuſtodiam, ſeu publicam, ſeu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, ſeu emiſerit, capiendum pro-
 hibuerit, captumue eripuerit, receperit, occuluerit, ſeu facultatem effugiendi dederit, ſeu iuſſerit id
 fieri, qui cœtum concurſumue fecerit, siue vt aliquid prædictorum fieret homines accommodaue-
 rit, siue aliàs auxilium, conſilium, aut fauorem publice vel occulte in quolibet prædictorum ſcien-
 ter præſtiterit, licet nemo occiſus, nemo verberatus, nemo extractus, emiſſus, vel ereptus, nihil expu-
 gnatum, nihil effractum, ſuccenſum, direptumue, nullum denique damnum re ipſa ſit ſecutum: ni-
 hilominus is ſit anathemate præſentis canonis auctoritate ligatus, idem quoq; læſæ maiestatis reus, ^B
 dominio, dignitate, honore, feudo, ac quocunque alio beneficio temporali, & perpetuo, eo ipſo pri-
 uatus, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipſas pœnas exigat, quæ damnatis primo
 capite dictæ legis per conſtitutiones legitimas irrogantur, bonis, rebusque omnibus ſiſci iuribus
 applicatis, vt etiam eſt de damnatis hæreticis per ſanctiones canonicas conſtitutum: eius filij pater-
 na infamia ſubiectionis, omnis, & cuiuſcunque hæreditatis, ſucceſſionis, donationis, & legati, siue pro-
 pinquorum, siue extraneorum omnino ſint expertes, eiſdem præterea portæ nunquam pateant di-
 gnitatum. Nemo autem expurgationem habere, aut cauſam vllam proponere, vel prætereſcere poſ-
 ſit, qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiſſerit, niſi contrarium per claras
 probationes docuerit ſe feciſſe. Quod porro de prædictis, eorumque filiis ſtatuiſmus, illud idem de
 omnibus clericis, & præſbyteris ſæcularibus, & quorumuis ordinum, etiam exemptorum regula-
 ribus, & quacunque etiam Episcopali, & maiori dignitate præditis, ac etiam priuilegio quomodo-
 cunque ſuffultis, decernimus exequendum, ita vt ipſi beneficiis, & officiis omnibus eccleſiaſticis, ^C
 præſentium auctoritate priuati, per iudicem eccleſiaſticum, hæreticorum more degradentur, de-
 mum poteſtati ſæculari traditi, pœnis prædictis laicorum inſtar ſubijciantur; Pontificum tamen cau-
 ſis nobis, & ſucceſſoribus noſtris reſeruatis, vt re quaſita, & nobis renunciata, contra eos ad depoſi-
 tionem, & alias pœnas prædictas procedamus, vti criminis atrocitas videbitur poſtulare. Quicun-
 que autem pro talibus veniam petere, aut aliàs intercedere tentauerint, in eaſdem illas pœnas quæ
 in hæreticorum fautores a ſacris conſtitutionibus inferuntur, ipſo facto ſe nouerint, incidiſſe. Verum
 ſi quis etiam huiusmodi criminum conſcius, vel affinis, siue religionis ſtudio, siue pœnitentia ductus
 rem adhuc incognitam retexerit, ſupplicio liberetur. Cæterum eam omnium, & quarumcunque
 abſolutionum rationem prædictis criminibus, necnon habilitationum, & reſtitutionum etiam ad
 famam, & honores, ita deinceps habendam optamus, vt ſucceſſores noſtri nullas niſi ſaltem ſeme-
 ſtri poſt cuiuſque aſſumptionem ad huius dignitatis ſaſtigium excuſſo, ac precib. apud ſupremum
 officium Inquiſitionis hic inſtitutum verificatis, concedant. Decernentes omnes, & quaſcumq; hu-
 iusmodi abſolutiones, habilitationes, & reſtitutiones, quæ precibus ſic non verificatis de cætero
 ſient, nemini prorſus prodeſſe, ſed nec præſentibus, niſi toto ipſarum tenore ad verbum inſerto, & ^D
 gratia ex certa Romani Pontificis ſcientia facta, & propria manu ſubſignata, vlla in parte deroga-
 ri, nec derogatum cenſeri debere, & ſi illis ex quacunque cauſa aliter derogari contigerit, deroga-
 tiones huiusmodi nullius prorſus fore roboris, & momenti. Iubemus igitur vniuerſos, & ſingulos
 Patriarchas, Primateſ, Archiepiſcopos, Episcopos, & cæteros eccleſiarum prælatos per vniuerſum or-
 bem conſtitutos, vt per ſe, vel alium ſeu alios præſentes litteras, aut earum exempla in ſuis quiſque
 prouincijs, ciuitatibus, diœceſibus, & locis ſolenniter publicare, & quantum in ſe eſt, ſi miſer obler-
 uari procurent, contradictores quoſcunque per cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, appellatione poſt-
 poſita, compellendo, ipſaſque cenſuras, & pœnas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam
 ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus
 Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Volumus autem, vt præſentium exempla etiam
 impreſſa edantur, eaſque Notarij publici manu, & cuiuſcunq; curiæ eccleſiaſticæ, vel prælati ſigillo
 obſignata, eandem illam prorſus fidem ubique locorum faciant, quam ipſæ præſentes facerent, ſi eſ-
 ſent exhibitæ vel oſenſæ. Cæterum omnes orbis terrarum Principes, quibus gladij ſæcularis pote-
 ſtas ad malorum vindictam eſt pœmiſſa, per eam quam ſe tueri pœmiſerunt fidem, obteſtamur, ita
 ſuas quiſque partes ſiue in præſtando miniſtris prædictis auxilio, siue in criminum poſt eccleſiæ ſen-
 tentiam, ſi aduerſione, interponere, vt eorum quoque præſidijs miniſtri ipſi tanti officij munus pro
 Dei æterni gloria, & religionis incremento ſæliciter exequantur, ampliffimum à Domino præmium
 recepturi, quod fidei prædictæ aſſertoribus in æternæ beatitudinis conſortio præparauit. Nulli ergo
 omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſanctionis, legationis, ſtatuti, decreti, inſiſſionis, obte-
 ſtationis, & voluntatis infringere, vel ei caſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
 ſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe no-
 uerit incurſurum, Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo,
 quingenteſimo, ſexageſimo nono, Cal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno quarto.

Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

137

A *Ego Pius V. Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.*

† F. Cardinalis Pisanus Episcopus Hostien.	Locus signi.	† Ego M. Antonius Card. Columna.
† Io. Card. Moronus Episcopus Portuen.		† Ego Ptolomeus Card. Comensis.
† Christoph. Madrucius Episcopus Prænæst.		† Ego P. Card. de sancta Cruce.
† Ottho Card. Truchses Episcopus Albanen.	Vtinam dirigantur	† Ego Z. Card. Delphinus.
† A. Card. Farne. Vicecan. Episcopus Tusc.	Vix meæ ad custo-	† Ego Hu. Card. S. Sixti.
† Io. Bapt. Cicada Episcopus Sab. Card. S. Clem.	diendas	†
† Ego Iulius Cardinalis Vrbinus.	Testificationes	† Ego Alexander Card. Cribellus.
† Ego Fulvius Cardinalis Perusin.	Tuas	† Ego Guido Card. Vercellus.
† Ego Io. Riccius Card. Politianus.		† Ego Guilielmus Card. Sirletus.
† Ego Scipio Card. Pisarum:		† Ego F. Michael B. Card. Ale. Cam.
† Ego Iacobus Card. Sabellus.		† Ego Hieronymus Card. de Caranalle.
† Ego Aloysius Card. Cornelius.		† Ego Ludonicus Card. Madrucius.
† Ego Ph. Cardinalis a Burdisera.		† Ego Innoc. Card. de Monte.
† Ego Antonius Card. Granuellanus.		† Ego Hieronymus Card. Simoncellus.
† Ego Franciscus Card. Paciecus.		†
†		† Ego Ferd. Card. de Medicis.
† Ego Hieronymus Card. de Corrigio.		† F. Cardinalis Alciatus.
† Ego Io. Franciscus Card. de Gambarà.		† Io. Paulus Cardinalis ab Ecclesia.
† Ego Nicolaus Card. de Sermoneta.		† A. Cardinalis Carafa.
† Ego Innoc. de Aualos Card. de Aragonia.		

Anno a Natiuitate Domini Millesimo quingentesimo sexagesimonono, Indictione duodecima, die vero secunda mensis Maij, Pontificatus Sancti in Christo patris & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ V. Anno quarto, retrospectæ litteræ Apostolicæ, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, vt est moris, dimissis in locis præfatis præsentibus litteris per aliquantulum temporis spatium affixis, & deinde amotis per nos Iulium Parinum, & Ioannem Bornotum prælibati S. D. N. Papæ Cursores.

Ant. Clerici Mag. Cur.

P I V S P A P A V.

Sanctiss. D. N. D. Pij Papæ V. Confirmatio creationis, & priuilegiorum Societatis Crucesignatorum.

Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

D Acrosanctæ Romanæ, & vniuersali Ecclesiæ diuina disponente clementia, meritis licet insufficientibus præsidentes, omnem pastoralis nostri officij curam, atque vigilantiam in id potissimum adhibere debemus, vt fides catholica vbique terrarum, quantum in nobis est integra, inuiolataque conseruetur, & impij, ac detestandi hæreticorum conatus ipsam vnâ fidem violare satagentium omnibus rationibus comprimantur. Vnde si quæ ad iuuandum huiusmodi nostrum propositum, ac debitum, aliâs pie instituta, ac concessa fuisse a prædecessoribus nostris comperimus, libenter approbamus, & aliâs desuper disponimus, prout in Domino conspiciamus salubriter expedire. Cum itaque inter ceteras, quæ in Ecclesia Dei hætenus institutæ sunt Christi fidelium Societates, illa satis vberes Christianæ religionis fructus afferre videatur, quæ sub Crucesignatorum vocabulo ad assistendum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, auxiliumque, quando, & quoties opus sit, in catholicæ fidei negotijs aduersus hæreticos, etiam vita ipsa præstandum, instituta existit, vt non immerito à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris specialibus gratijs, & priuilegijs fuerit decorata. Nos attendentes, quod ea maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries Apostolicæ confirmationis præsidio sint communita, vtque paternum nostrum erga ipsam Societatem charitatis affectum ostendamus. eiusdem Societatis Crucesignatorum creationem, & institutionem, ac priuilegia, quæ sunt in vsu, necnon indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcunque: eidem Societati, & illius vtriusque sexus confratribus Crucesignatis pro tempore existentes, tam per Innocentium iiii. Innocentium viii. Iulium ii. Leonem x. Clementem vii. quam quoscunque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibuscunque clausulis, & decretis hætenus quomodolibet concessa, & confirmata, decretis tamen Concilii Tridentini non repugnantia, necnon literas desuper emanatas, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innouamus, illisque perpetuæ, & inuiolabilis firmitatis robur adiicimus, omnesque, & singulos iu-

Edita anno Domini 1570,

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

les iuris, & facti defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem, supplemus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem quod praesentium transumptis, et impressis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem ubique fides adhibeatur quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae uel ostensae. Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die tertio decimo Oct. Millesimo quingentesimo septuagesimo. Pontificatus nostri anno quinto.

Ces. Glorierius.

GREGORIVS PAPA XIII.

Decretum S. D. N. D. Gregorij Papae xij. De nullitate omnium dispositionum beneficalium, quae sunt personis prohibitis, propter genus, seu haeresim, aut a fide apostasiam, contra sanctiones, statuta, vel priuilegia.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1580.

Fuit publicatum & impressum Romae an. 1580 Eymericus in Directorio Inquisit. par. 3. q. 213. & seq.

IN ecclesijs, praesertim insignibus, hoc magnopere curandum est, ut Sacerdotes, & personae salubribus earum institutis conuenientes ordinentur, quod quantum in nobis est, enitumur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut haeresim, & a fide apostasiam, siue proprio, siue stirpis, siue cognatorum vitio contaminati, per canonicas sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica priuilegia praedictis ecclesijs prohibentur. Sed nobis negotiorum magnitudine distentis, huius generis nonnulli ad illarum sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam existimationis suae prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciant, spe tamen inconcessa praesumunt, se inde vel permutatione, vel quoquo pacto beneficium, pensionem, aut quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictae ecclesiae saepius diuexantur, penitus euellere uolentes, praesentium auctoritate decernimus, omnes, & quascunque Apostolicas, necnon legatorum dictae sedis, & aliorum omnium ab ea facultatem desponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones dignitatum, praebendarum, beneficiorum, & officiorum eiusmodi ecclesiarum in quacumque personam sic infectas, & per huiusmodi sanctiones seu statuta, vel priuilegia, ut praefertur, inhabiles, vires & effectum non habere, personasque huiusmodi illarum praesus visu & commodo carere. beneficiaque ipsa ut prius vacare, & quae ex illis tempore dispositionis Apostolicae praedictis personis, illi reseruata fuerint vel affecta, sub eadem reservatione vel affectione manere, & tam illa quam etiam omnia alia non reseruata neque affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis & alijs facultatem habentibus praedictis in huiusmodi personas quomodocumque dispositum fuerit, ad nouam Romani Pontificis dispositionem duntaxat pertinere, eaque ab alijs idoneis ab ipsa sede duntaxat, liberè impetrari posse, impetrationes tamen, ac etiam motu proprio concessiones, nisi modus vacationis, necnon casus, ac decretum huiusmodi, non conditionaliter, aut per aequipollens, sed definite, nominatim, ac dispositiue, in illis exprimantur, omnino non valere. Ab ordinarijs vero, (cessantibus reservationibus vel affectionibus Apostolicis) pro tempore collata, deuolutioni, iuxta Lateranensis statuta concilij subiacere, necnon irritum & inane quicquid secus per quoscunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Reservationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum huiusmodi beneficiorum, in personas idoneas etiam de huiusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemque ab illis interim praestitis, vel solutis nihilominus valituris. Nemo autem ignorationem praetextens, valeat excusari, cum praedictae prohibitiones satis manifestae sint, & quisque ante petitionem, vel acceptationem beneficiorum huiusmodi num illorum capax sit debeat se probare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti infringere, vel ei casu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo octuagesimo, Id. Nouembrijs, Pontificatus nostri anno nono.

M. Datarius.

Ces. Glorierius.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini M.D.LXXX. Indi Et lone octaua, die decima octaua mensis Nouembrijs, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D.N.D. Gregorij diuina prouidentia Papae xij. Anno nono, Retroscriptae litterae Apostolicae, affixae & publicatae fuerunt in Valuis Ecclesiae S. Ioannis Lateranensis, Basilicae principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariae Apost. & in Acie Campi Florae, per nos Petrum Aloysium Gayram, & Nicolaum Tagliettum, Apostolicos Cursores.

Alexander Parabiacus Magister Cursorum.

G R E.

Officio Sanctissime Inquisitionis.

439

Gregorius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

**Statutum S. D. N. D. Gregorij Papæ xij. De Blasphemijs, & flagitijs Iudeorum, in
que hæretica pravitatis Inquisitores animadvertunt.**

Gregorius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ANTIQUA Iudeorum improbitas, quæ divina bonitati semper resistit, tanto
exacerbatur, quanto ipsi ad cumulandam patrum suorum mendaciam
in Dei filio repudiando, cuiusque in mortem nefarie conspirando, gravius deliquerunt;
qui propterea suis effecti maioribus nequiores, proprijs sedibus expulsi, atque
in omnes dispersi in his terrarum regiones, servituti que perpetuæ, mancipati non

maxime vero in Apostolica pietatis gremio invenierunt; quæ pro eorum conversione laborans, eos
misericorditer excepit, atque in cōhabitatione vna cum filiis suis sustiduit, ad veritatisque lumen illi
cereptis semper studio costata est; rebusque ad vitæ necessarios inuit, ab iniurijs, & conumelijs prohibuit,
multis denique beneficentijs, lux privilegij circummunivit; illi vero quibus beneficijs, manibusque
factis, nihilque deluopristino scelere remittentes. Dominum nostrum Iesum Christum in coelo et in
phantem adhuc in synagogis suis, & ubique persequuntur. Christi quoque membris in sensu
non desinunt in religionē Christianam horrenda facinora quondam magis audere, quibus nos, ne pietatis
nostræ puritas pollutur, aut a fœdis mancipijs Christo Christianandum venodim impung illud
datur, obviare volentes, Statuimus ac etiam declaramus, Inquisitores hæreticae pravitatis libere
cedere posse in omnibus causis, & casibus, quæ sequuntur. Si quis Iudeus, aut infidelis in ijs, quæ circa
fidem cum illis nobis sunt communia, veluti Deum unum, æternum, omnipotentem, creatorem
omnium visibilium, & invisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicaverit, vel privatim alicui
sinuaverit. Si demones invocaverit, consuluerit, aut eorum responsa acceperit, ad illius sacrificia
aut preces ob divinationem, aliamve causam direxerit, aut quid eis immolaverit, vel thuris akerus
rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia præstiterit. Si Christianos verbo, facto,
vel exemplo, aut alio quovis modo nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit,
aut perducere attentaverit. Si Salvatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem,
vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse virginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ
per se hæreticæ dici solent in Christiana fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem imple
protulerit. Si cuiusvis eorum opera, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus a fide desciverit,
quamque semel susceperat, abnegaverit, vel ad Iudeorum, seu aliorum infidelium ritus, ceremonias,
superstitiones, vel impias sectas transierit, vel decesserit, seu in hæresim aliquam inciderit: aut qui, ut
Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodo-

cunque præstiterit. Si quis Cathecumenum, vel quemcunque ex Iudeis, aut infidelibus Deo inspi-
rante ad fidem Christianam venire volentem, post declaratum ritum, verbo, facto, aut quocunque
alio modo eius voluntatem a fide, vel fidei instructione, aut a sacri baptismi susceptione, retrahere
auterere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neque regenerationis lauaero abluatur, quovis modo
impediaverit. Si quis Apostatas, hæreticosve scienter domi sui acceperit, aluerit, commacato inue-
rit, seu quovis modo eis cibaria ubique præbuerit, aut dona, vel munera dediderit, ab eis accipiat, aut
de loco ad locum deduxerit, seu associaverit, vel deducendos, seu associandos curaverit, aut sumptus
ministraverit, duces comitesve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inuestigari
queant fecerit. Quinque dictos apostatas aut hæreticos scienter aliquo modo receperit, occultaue-
rit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præstiterit. Si libros hæ-
reticos, vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit,
custodierit, vel divulgaverit, vel in quacunque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accom-
modaverit. Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara Crucis im-

molatam, Christum Dominum ludibrio, & despectui habens, quandoque, una vñse hero in sacro
Parascenes die agnum, suæ ovem, aut quid aliud Crucis affixerit, aut appenderit, in eamque conspuerit,
seu quodcunque contra ipsam fecerit. Si nuptices Christianas contra sacrorum Canonum statuta,
diversorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones adhuc retinuerit,
aut eas retinens die, qua sanctissimum Eucharistie sacramentum sumpserint, uno, vel pluribus
diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit. In quibus casibus univertis, & singulis
omnes prædictæ pravitatis Inquisitores omnium Regnorum, Provinciærum, Comitatum, Dominio-
rum, & locorum univertis orbis Christiani Iudices in suis quemque locis perpetuo delegamus, aut su-
per his contra Iudeos, atque infideles quoscunque simul, vel separatim, prout in causis fidei iuxta sa-
crorum Canonum formam, necnon officij Inquisitionis huiusmodi constitutiones, diligenter inquisi-
rant, & procedant, & quæ in aliquo vel aliquibus horum flagitiorum excessibus culpabiles repere-
rint, in eos pro culpa modo, ac etiam pro criminum numero, vel multiplicatione, aut consuetudine

delin-

Editum Romæ
anno 1581.

Fuit publicatū
& impressum
Romæ an. 1581.
De materia hu-
ius statuti Ey-
mericus Dire-
ctorio p. a. q. 46.

Edictum Romæ
anno 1581.

Fuit publicatū
& impressum
Romæ an. 1581.

delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationis, exilia, aliaque atrociora de cernant, & aliàs de eis exempla edant, quæ sceleratos illos deterreant ab huiusmodi flagitijs in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs locorum Prælati, ac etiam alijs prædictis Inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus, & mandamus, ut præsentibus nostras litteras in Ciuitatibus, & locis cuique subiectis publicare, & iuxta illarum tenorem procedere, ipsasque debitæ executioni mandare procurent. Decernentes irritum, & inane quicquid secus per quoscunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon exemptionibus, priuilegijs, immunitatibus, comitatibus, in fidem publicam receptionibus, & tolerantijs prædictis, Iudeis, & alijs infidelibus Maranis, & Apostatis, tam in Dominijs, Terris, & locis nostris, & sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subiectis, quàm alibi ubicunque Regnarum, Prouinciarum, & Dominiorum, gentium, & locorum commorantibus, uel in ea ex quibuscunque Regnis, & partibus tam fidelium, quàm infidelium confluentibus, eorumque Iudicijs, aduocatis, & defensoribus quacunque auctoritate, potestate, & dignitate fungantur, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Ducum, & quorumuis aliorum Principum tam per fel. rec. Paulum III. Decimo Kal. Martij, & Iulium etiam III. Non. Decembris, Tertio anno sui cuiusque Pontificatus, quàm etiam quoscunque alios anteriores, & posteriores Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, eiusque legatos, ac etiam Cameram Apostolicam sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibuscunque clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, & aliàs quomodocunque hætenus concessis, confirmatis, & innouatis, atque in posterum concedendis, confirmandis, & innouandis, quæ omnia etiam si de illis, illorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua mentio, aut aliqua alia forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si ad verbum insererentur præsentibus pro plene expressis habentes harum serie spectatim, & expresse reuocamus, abrogamus, & omnino abolemus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem præsentibus in locis Urbis consuetis de more publicari, & earum exemplis etiam impressis manu Notarij publici, & sigillo Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem ubique tam in iudicio, quàm extra illud adhiberi, quæ adhiberetur eisdem præsentibus si essent exhibitæ uel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, declarationis, delegationis, præcepti, mandati, decreti, reuocationis, abrogationis, abolitionis, & voluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo octuagesimo primo, Kal. Iunij, Pontificatus nostri anno decimo.

M. Dacarius.

Cæs. Glorietius.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXXXI. Indictione nona, die vero decima mensis Iunij, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D. N. D. Gregorij diuina prouidentia Papæ xij. An. decimo, Retroscriptæ litteræ Apostolicæ, affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Ecclesiæ S. Ioan. Latheranensis, Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe Cancellariæ Apost. et in Acie Campi Floræ, ac etiam ad Valuas septi Hebræorum, per nos Petrum Aloysium Gaytam, et Nicolaum Tagliettum, Apostolicos Cursores,

Antonius Ludouicus Magister Curs.

S. D. N. D. Gregorij Papæ XIII. Constitutio de predicatione facienda
Judeis semel in Hebdomada.

Edita Romæ
anno 1584.

Fuit publicata
& impressa Ro
mæ anno 1584.

GR E G O R I V S Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. Sancta Mater Ecclesia, cuius Christus caput est, ingenitam suam charitatem ad omnes late diffundens, antiquæ Israeliticæ gentis, populique Dei peculiare reliquias pio nunquam desinit affectu miserari; grauiusque contristatur Iudæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus, & gratijs (cuius erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium & promissa, unde etiam Christus Saluator noster secundum carnem nasci dignatus est) per diuersas orbis partes tot iam sæcula dispersam, ac contagiosi gregis more per inuia, & inaquosa misere uagantem, verbi Dei fame, & aquæ refectionis siti perire, longeque non a terrena tantum, super quam Dominus fleuit, sed quod grauius est, a celesti quoque Hierusalem, nisi Christum, quem negauit confiteatur, exturbari: Qua miseratione, & mœrore nos quoque non leuiter commoti, in dies semper aliquid excogitamus, unde eorum conuersioni & saluti opportunius prouideatur, ipsisque ad intelligentiæ uiam, quam sibi præcluserunt, ualeant

A valeant Deo proprio peruenire. Quare sollicito hæc animo meditantur, ac felicitis recordationis Nicolai Pape V. nonnullorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigijs in hærentes, præsentis constitutione generali, Præcipimus omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs ecclesiarum Prælati, etiam Cardinalatus honore præditis, ut in suis quisque ciuitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Iudæorum, qui synagogam constituat, commoratur, curent Sabbati, vel alio cuiuscunq; hebdomadis statuto die, ad Iudæos ipsos in locum præstitutum, non tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, conuocatos, per aliquem Magistrum in Theologia, aliumve idoneum uirum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebræorum collatione, aut alijs prout commodius eis videbitur. Hebræicę, si fieri poterit, lingue peritum, sermones, uel lectiones haberi, in quibus illis exponantur scripturę veteris Testamenti, Moysis scilicet, & Prophetarum, præsertim vero quę eo sabbato leguntur, seu lectę in eorum sint synagogis, iuxta sanctorum tamen Patrum interpretationes, & verum catholicę Ecclesię sensum; ac in eis differatur de ueritate Christianę fidei; de certo aduentu, & Incarnatione Filii Dei; illiusque Natiuitate, uita, miraculis, passionem, morte, sepultura, descensu ad inferiores, resurrectione, in cælum ascensione, de eius Euangelio in toto terrarum orbe per Apostolos eius, & alios Sanctos, prædicato, innumeris atque clarissimis uirtutibus, & illustrium miraculorum gloria confirmato; ac de eius spiritali & uero regno, & de impio idolorum cultu sublato, & gentium uocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terrię eorundem Iudæorum desolatione, tum ipsorum ubique terrarum dispersione, captiuitate, & de alijs similis argumenti dogmatibus, & articulis ex lege, & Prophetis, de diuturna præterea, & irrita Iudæorum aduentus Messię, & carnalis illius Regni expectatione, de uana eorum, quę sepe, quinimo quotidie eos frustrata est, spe reditus in terram promissionis, & restaurationis terti templi, & demum de multiplicibus, & variis erroribus, & heresibus eorum, in quas infortissime se demerserunt, postquam Christum Dominum in carne uenientem, agnoscere noluerunt; & de falsa per eorum Rabbinos tradita sacrarum Scripturarum interpretatione; quarum litterarum, & sensum, fabulis mendacijs, & uarijs dolis & modis detorquentes corruerunt, & deprauarunt; & hæcenus corrumpere, & deprauare non desinunt; deque omnibus alijs, quę eos possint ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem, ad orthodoxamq; fidem conuertere, pro loci, temporis, sumptuq; argumentatione prudenter agant, ueris, & ex sacra Scriptura depromptis demonstrationibus, nulla cum obsecratione, aut iracundia, sed magna cum charitate, & modestia, ueritatis lumen illis aperire conentur. Ad quos sermones, & lectiones volumus uniuersos, & singulos utriusque sexus Iudæos a duodecim annis supra, infirmitate, aut alia legitima causa, de qua ordinarios doceres debeant, non impeditos, in Ciuitate & locis, ut præfertur: habitantes, uel aliunde aduenientes, etiam si inibi domicilium non habeant, ita per circuitum conuenire, ut tertia saltem eorum pars, nec unquam minor semper adsit, Quod si facere neglexerint, interdicti cum fidelibus commercii, & alijs pœnis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo, imponendis, donec satisfecerint competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis uero de numero fidelium ita fuerit salutis aut sui, aut proximi sui, de quo unicuique mandatum est, immemor, qui eos a salutaribus huiusmodi sermonibus, seu lectionibus directę, uel indirectę abduxerit, aut impediuerit, seu contenderit quoquomodo, excommunicationis sententia sit eo ipso ligatus, & contra eum ad alias pœnas ordinarij arbitrio omnino procedatur. Ceterum Imperatorem, Regesque, & Principes omnes, necnon Respublicas, Magistratus, & dominos temporales sæculares rogamus, & obtestamur in Domino, ut Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs ordinatis prædictis eorumque vicariis, & ministris suum in præmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotentē Deo præmium in supremis glorię æternæ tabernaculis habituri. Et quoniam difficile nimis esset præsentibus ad omnia loca, quibus illis opus erit, perferri: Volumus, ut earum exemplis etiam impressis, manu publici Notarii subscriptis, & sigillo Prælati, aut personę in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis, eadem omnino fides ubique adhibeatur, quę adhiberetur eisdem presentibus, & essent exhibitę uel ostensę.

De eadem materia extat summa Nicolai Papę constitutio incip. Vineam Soreth impressa sup. pag. 53.

Datum Romę apud Sanctum Marcum, anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno teretiodecimo.

Cæl. Glorierius.

E M. Card. S. Stephani.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, Indictione duodecima, die uero decimaquarta mensis Septembris, Pontificatus Sanctiss. in Christo patris et D. N. D. Gregorij, diuina prouidentia Papę XIII. Anno decimotertio, retrospectę litterę Apostolicę, affixę, & publicatę fuerunt in Valuis Ecclesiarum S. Ioannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, neenon Cancellarię Apostolicę, & Acie Campi Florę, & ibi per aliquod spatium temporis dimissę per nos Calistum Bruzeticum, & Nicolaum Tagliettum, eiusdem S. D. N. Papę Cursores.

Io. Frelle Mag. Cur.

Registrata apud Casarem Secretarium.

S. D. N. Sixti Papæ V. Constitutio contra exercentes Astrologiæ Iudiciariæ artem, & alia quæcunque diuinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes.

Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

COELI & Terræ Creator Deus, quem vnum Omnipotentem corde credimus ad iustitiam, & ore confitemur ad salutem, etsi homini, quem ad imaginem & similitudinem suam creauit, mentem dederit, quæ non solum diuino fidei lumine illustrata, mysteria illa cognosceret, quæ humanam intelligentiam superant, sed etiam naturæ suæ vi, magno licet cum labore præclara multa inuestigaret, atque intelligeret; Tamen, ut superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam conditoris sui maiestatem, humi stratus veneraretur, sibi soli eorum, quæ euentura sunt, scientiam, & futuram rerum cognitionem reseruauit. Solus enim ipse, cuius oculis omnia nuda, & aperta sunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, omnia præsentia, & ante oculos posita habet, solus denique omnia & singula quæcunque totius temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate nouit, & admirabili prouidentia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec demones ipsi præsentire possunt. Quare Idolorum in futuris annuntiandis falsitatem, & imbecillitatem, & eorum qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet Spiritus sanctus, apud Isaiam illis verbis. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos: & in nouo testamento Christus dominus discipulorum suorum de futuris euentus paulo cupidius inquirētium, interrogatio nem graui illa responsione retudit, quæ etiam omnium fidelium suorum curiositatem coercuit. Non est vestrum scire tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Nec vero ad futuros euentus, & fortuitos casus prænoscentes (futuris euentibus ex naturalibus causis necessario, vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) villæ sunt veræ artes, aut disciplinæ, sed fallaces & vanæ improborum hominum astutia, & demonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, vel auxilio, omnis diuinatio dimanat, siue quod expresse ad futura manifestanda inuocentur, siue quod ipsi prauitate suâ, & odio in genus humanum, occulte, etiam præter hominis intentionem se ingerant, & intrudent vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum pernicioso vanitatibus, & fallaci contingentium præiunctione implicentur, & omni impietatis genere deprauentur. Quæ quidem ipsi cognita sunt, non diuinitate aliqua, nec vera futurarum rerum scientia, sed naturæ subtilioris acumine, & alijs quibusdam modis, quos hominum obtusior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non est, in huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euentuum inquisitione, & præcognitione, Diaboli operationem se fallaciter immiscere, ut sua fraude ac dolis, miseros homines à via salutis auerrat, & laqueo damnationis inuoluat. Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter & religiose, ut debent, non attendentes, sed curiosa sectantes, grauiter Deum offendant, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes; tales in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarii vocati, qui vanam falsamque siderum & astrorum scientiam profitentes, diuinæque dispositionis ordinationem suo tempore reuelandam præuenire audacissime satagentes, hominum natiuitates, seu genituras, ex motu siderum & astrorum cursu metiuntur, ac iudicant futura, siue etiam præsentia, & præterita occulta, atque ex puerorum ortu & natali die, siue quauis alia temporum, & momentorum vanissima obseruatione & notatione, de vniuscuiusque hominis statu, conditione, vitæ cursu, honoribus, diuitijs, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicijs, carceribus, cædibus, varijs discriminibus, alijsque prosperis, & aduersis casibus & euentibus præcognoscere, iudicare, & affirmare temere præsumunt, non sine magno periculo erroris & infidelitatis; cum S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hæc obseruat, qui attendit, qui credit, qui in domum recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & baptismum præuicasse affirmet, ut illos merito Apostolus arguat, atque increpet illis verbis. Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos; timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis. Hi igitur leuissimi, & temerarij homines in miserandam animarum suarum ruinam, graue fidelium scandalum, & Christianæ fidei detrimentum, futuros rerum euentus, & quæcunque prospere, vel aduerse obuentura sunt, ac actus humanos: ea denique quæ ex libera hominum voluntate proficiuntur, astris sideribusque ascribunt, eisque eam facultatem, vim, seu virtutem & efficaciam tribuunt significandi futura; & ad præcognita ita inclinandi, ut sic omnino nec aliter euenitura sint, atque ob eam causam de ijs rebus omnibus iudicia facere, prognostica, prædictiones, & præcognitiones sibi assumere, & palam venditare non dubitant; quibus non pauci rudes, & imperiti, alijsque nimis creduli & imprudentes tantam fidem præstant, ut ex huiusmodi iudiciis, & prædictionum præscripto, aliquid certo esse credant, aut sperent: quorum sane & mædacijs magistrorum temeritas, & infelicijs discipulorum credulitas, magnopere deploranda est, qui vel diuinis litteris admoniti non intelligunt hominis præstantiam, cui Cœli, & Stellæ, & clarissima Cœli sidera Sol, & Luna, Deo ita disponente, non imperant, sed inserviunt:

sic

A sic enim Moyses populum Dei, ut hunc errorem cauere, præmonebat, Ne forte eleuatis oculis ad Cælum, videas Solem, & Lunam, & omnia astra Cæli, & errore deceptis adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cælo sunt. Sed quid sidera mirandum est homini seruire? nonne nobilissimæ intelligentiæ Angeli ipsi, omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? nam rationales oues ita diligit Deus, ut non solum Episcopos, quemadmodum à S. Ambrosio scriptum est, ad tuendum gregem ordinauerit, sed etiam Angelos destinauerit. Præclare etiam S. Hieronymus: magna dignitas animarum, ut vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quod si Angeli homines custodiunt, quid aduersus Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri, aut efficere poterunt, quæ cum ipsis Angelis nullo modo sunt comparanda? Nec sanè hoc loco prætereunda est eximii Ecclesiæ Doctoris, & Beatissimi Pontificis Magni Gregorii sententia, qui Priscillianistas hæreticos vnumquemque hominem sub constitutionibus stellarum nasci putantes, magno rerum & verborum pondere confutat. Absit (inquit) à fidelium cordibus, ut aliquid esse Fatum dicat, vitam quippe hominum solus hanc conditor, qui creauit administrat; neque enim propter stellas homo, sed stellæ propter homines factæ sunt, etsi stella fatum hominis esse dicitur, ipsis suis ministerijs subesse homo prohibetur. Utinam insani homines hæc separent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Leuitico dicentis: Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos: Neque enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, tanto studio inuestigarent, iisdemque misere se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & curiosi, vel impij, & irreligiosi, qui futurarum, & occultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie habere student, ut ob eadem prænoscentia, & inuestiganda in diuinæ legis offensionem multipliciter incurrant. Alij enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, alijsque sortilegijs, & superstitionibus, non sine Dæmonum saltem occulta societate, aut tacita pactione, operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum, triticeorum, vel fabarum iactu uti non verentur. Alij vero aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per Crucis victoriæ prostratæ Idolatriæ reliquias renitentes, quibusdam augurijs, auspicijs, similibusue signis, & vanis observationibus ad futurorum diuinationem intendunt. Alij item sunt, qui cum Morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum Inferno, qui similiter ad occultorum diuinationem ad inueniendos thesauros, vel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta, in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent circulos, & diabolicos characteres describunt, Dæmones inuocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliaue sacrificia offeruntur, candelas accendunt, aut rebus sacris, vel Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quæuis alia impietatis obsequia præstant cultum venerationemue tribuunt, aut annulum, vel speculum, aut paruas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad Dæmones in eis alligandos, seu includendos, ut putant, ad responsa ab ipsis inde petenda, aut habenda. Alij præterea etiam in corporibus obsessis, vel lymphaticis, & phanaticis mulieribus Dæmones de futuris, vel occultis rebus, aut factis exquirunt, ut merito ab eis, quos Dominus in Euangelio tacere imperauit, vanas mendacesque referant responsiones. Alii quoque præstigiatores, frequentius vero mulierculæ quædam superstitionibus deditæ in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo accensis candelis, etiam benedictis sub nomine Angeli Sancti & albi, Diabolum omnium malorum satorem supplices adorantes, vel in vnguibus, aut palma manus, quandoque etiam oleo perunctis eundem omnium fallaciarum architectum orant, ut similiter futura, vel occulta quæuis perspectra, & apparentes imagines, seu phantasticas visiones sibi ostendat, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus, aut variis superstitionis observationibus, futurorum, & occultorum huiusmodi veritatem quærunt, & hominibus prædicere contendunt. Quorum omnium, quos supra enumerauimus consimilis impietas parem exitum habet, nimirum, quod Dæmoniis præstigijs, ac dolis, tum qui diuinant, tum qui diuinationem expetunt illusi, ac delusi miserime reperiuntur. Itaque cum futuros euentus in seipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium, illud necessario consequitur, ut Astrologi, & alii prædicti, qui huiusmodi futura prænunciare, aut prænoscere quocunque modo, nisi Deo reuelante audent: iniuste atque impudenter, quod Dei est, sibi allumant, & usurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, diuina Maiestas grauiter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis, pestis, atque exitium importetur. Et licet iam pridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex decreto sacri generalis Trid. Conc. confecti, illud inter cetera constitutum fuerit, ut Episcopi diligenter prouiderent, ne huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus & indices legerentur, vel haberentur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisue casibus, aut iis actionibus, quæ ad humana voluntate pendent, certo aliquid euenturum affirmare audent permissis, tamen iudicijs, & naturalibus observationibus, quæ nauigationis, agriculturæ, siue medicæ artis iuuandæ gratia conscripta fuissent. Libros vero omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reici, & aboleri curarent. Non tamen errorum corruptelarum, delictorum, & abusu prædictorum exarptioni vsque adeo prouisum est, quin etiam adhuc in nonnullis locis, &

apud plurimos curiosius vigeant, cum valde frequenter, detectis Diaboli insidijs, diuinationum sortile
 giorum, & variarum superstitionum omnia plena esse in dies detegantur. Nos igitur, qui pro nostro
 pastoralis officij munere fidei integritatem inuiolatam conseruare debemus, & animarum saluti pro-
 spicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex paternę charitatis visceribus optamus, dam-
 nantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quę Diabolo auctore ad fidelium deceptionem à
 prędictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes, pręter ea Sanctam illam Christianę
 Religionis simplicitatem, pręsertim vbi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & proui-
 dentia ab omni erroris labe integram, atq; incorruptam, vt par est, retineri: Volentes quoque prędi-
 ctę falsę credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum, detestabili studio,
 & execrandis flagitijs, atq; impuritatibus occurrere, vt de Christiano populo merito dici possit, quod
 de antiquo Dei populo scriptum est: Non est augurium in Iacob, neque diuinationio in Israel: Hac per-
 petuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, vt tam contra Astrolo-
 gos, Mathematicos, & alios quoscunque dictę iudiciarię Astrologię artem, pręterquam circa agricul-
 turam, nauigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut faciētes iudicia, & natiuitates ho-
 minum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisq; casibus, aut actionibus, & humana
 voluntate pendentibus, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare asse-
 rant, aut protestentur, quām contra alios vtriusq; sexus, qui supradictas dānatas, vanas, fallaces, & per-
 niciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur, & docent, aut discunt, quicquid huiusmodi
 illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac pręmissa detestanda scele-
 ra & delicta, vt pręfertur faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscunq; dignitatis, gra-
 dus, & conditionis existant, tam Episcopi, & Pręlati, Superiores, ac alij ordinarij locorum, quām In-
 quisi-
 tores hęreticę prauitatis, vbiq; gentium deputati, etiam si in plerisq; ex his casibus antea non pro-
 cedebant, aut procedere non valebant diligentius inquirant & procedant, atque in eos seuerius Cano-
 nicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant. Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, &
 tractatus huiusmodi iudiciarię Astrologię, Geomantię, Hydromantię, Aeromantię, Pyromantię,
 Onomantię, Chiromantię, Nectromantię, artis Magicę, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria,
 auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac vt supra in memorato Indice in-
 terdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscunque Christi fidelibus legi, aut quomodoli-
 bet retineri, sed illos Episcopis, & ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus prędictis pręsentari, & con-
 signari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, vt contra scienter legē-
 tes, aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur: similiter iidem Inqui-
 sitores liberę, & licitę procedant, ac procedere, & pœnis cōdignis punire & coercere possint. Non ob-
 stantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisq; contrarijs quibuscunque. Vt autem
 pręsentes nostrę litterę ad communem omnium notitiam facilius deducantur; iubemus illas in Va-
 luis Basilicarum Sancti Ioannis Lateranen. & Principis Apostolorum de Vrbe, ac in Acie Campi Flo-
 rę affigi, seu appendi, eisq; detractis ipsarum exempla, etiam impressa eisdem in locis affixa relin-
 qui. Et insuper vniuersis, & singulis Venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Archie-
 piscopis, Episcopis, locorum ordinarijs, & Pręlatis, necnon Inquisitoribus hęreticę prauitatis vbi-
 libet constitutis, per hęc committimus, & in virtute sanctę obedientię districte pręcipiendo mādamus,
 vt per se, vel alium, seu alios, easdem pręsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum notitiam
 habuerint, in suis, & singulis parochialibus Ecclesijs, dum in eis populi multitudo ad diuina conuene-
 rit, deinde vero semel in anno, & quoties eis expedire videbitur, vulgari sermone publicent, aut publi-
 cari faciant. Quia vero difficile foret pręsentes litteras ad singula quęq; loca, in quibus de eis fides fa-
 cienda erit deferri. Volumus vt earum transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis,
 ac paruo sigillo Sanctę Romanę, & vniuersalis Inquisitionis, aut alicuius Pręlati, vel Curię Ecclesia-
 sticę munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra, vbiq; locorum adhibeatur, quę eisdem origina-
 libus litteris adhiberetur, si essent exhibitę, vel ostensę. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
 ginam nostrorum statutorum, mandatorum, prohibitionis, iussionis, commissionis, & voluntatis in-
 fringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem
 Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Dat. Ro-
 mę apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo, octuagesimo
 quinto, Nonis Ianuarij, Pontificatus nostri anno primo.

H. Prodat.

Ioannes Baptista Canobius.

A. de Alexijs.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXXXVI. Indictione decimaquarta, die vero nona mensis Ia-
 nuarij. Pontificatus S. D. N. D. Sixti, diuina prouidentia Papę quinti, Anno primo: Retroscriptę
 litterę, Apostolicę, affixę, lectę, & publicatę fuerunt in Valuis, seu portis Sancti Ioannis Lateranen.
 & Sancti Petri Principis Apostolorum de Vrbe, necnon Cancellarię Apostolicę, & Aciei Campi Flo-
 rę, & per aliquod temporis spatium dimissę per nos Io. Freile, & Nicolaum Tagliettum, S. D. N.
 Papę Cursores.

Alex. Parabiacus Mag. Conforum.

FRAN.

145

FRANCISCI PEGNAE

SACRAE THEOLOGIAE.

Iuris vtriusque, & liberalium artium Doctoris

Disputatio, de auctoritate seu robore, probatione, & utilitate Extrauagantium,
seu litterarum Apostolicarum, pro officio sanctissimæ Inquisitionis
contra hereticam prauitatem.

S V M M A R I V M.

- 1 Romanorum Pontificum cura in extirpandis hereticis.
- 1 Leges multæ contra hereticos latæ.
- 1 Leges contra hereticos sub certis titulis distinctæ. (les.
- 1 Leges extrauagantes contra hereticos, quæ Extrauagantes cur sic appellatæ.
- 2 De quib. extrauagantibus habeatur hic sermo.
- 2 De auctoritate extrauagantium quæ differuerint.
- 3 De extrauagantibus latis contra hereticos suscipitur hic disputatio.
- 3 Extrauagantes omnes contra hereticos editæ semper durant.
- 4 Leges seculares contra hereticos conditæ B obseruandæ sunt.
- 4 Romani Pontifices leges seculares contra hereticos factas obseruari iusserunt.
- 4 Inquisitores in suis diocesibus an possint facere statuta contra hereticos.
- 5 Imperatores etiam leges contra hereticos latas obseruari preceperunt.
- 5 Iustinianus leges suorum prædecessorum editas contra hereticos custodiri iussit.
- 6 Leges desuetudine non abolentur.
- 6 Leges præsertim latæ contra hereticos non tolluntur per desuetudinem.
- 6 Leges contra hereticos factæ semper viuunt, C & semper loquuntur.
- 6 Leges cur per desuetudinem non tollantur.
- 7 Extrauagantes quando dicantur decretis contentis in corpore iuris sub titulis de hereticis, obuiare.
- 7 Solus Episcopus, vel solus Inquisitor multa olim facere poterat contra hereticos, quæ nunc non potest.
- 7 Extrauagantes editæ contra hereticos vt non valeant, quid obseruari debeat.
- 7 Quid cauere possint extrauagantes, & valebunt in hac causa. D
- 7 Statuta Inquisitorum contra hereticos, an valeant.
- 7 Leges non possunt omnes articulos contingentes decidere.
- 8 Concilia provincialia contra hereticos edita, vim legis obtinent.
- 8 Theolosanum, Biterrense & Narbonense concilia contra hereticos celebrata vbi nunc sint reperta. (habeant.
- 9 Instructiones priuatarum Inquisitionum quæ vim
- A 9 Instructiones vnius priuatae Inquisitionis non obligant in vniuersum omnes orbis Inquisitiones.
- 9 Inquisitores vnius prouinciæ, quando possint alterius Inquisitionis constitutiones obseruare.
- 9 Instructiones & constitutiones Inquisitionis Hispaniæ quales.
- 9 Inquisitores prouinciarum generales, quales constitutiones condere possint.
- 10 Consuetudo cuiuslibet Inquisitionis quatenus obseruanda.
- 10 Inquisitoribus datur facultas procedendi secundum approbatam consuetudinem.
- 10 Consuetudo tribuere potest Inquisitoribus vt contra blasphemos procedant.
- 10 Consuetudo priuilegium & etiã iurisdictionem tribuit.
- 10 Consuetudo quando præponderet sacris canonibus.
- 10 Consuetudo rationabilis quæ dicatur.
- 10 Inquisitores in procedendo quid obseruare debeant.
- 10 Romanæ Inquisitionis consuetudo & stylus obseruandus.
- 11 Extrauagantes cum certæ sunt, iuri communi præponderant.
- 11 Si dubitatur de extrauaganti an sit authentica, quid agendum.
- 11 Extrauagans quando præponderet iuri communi.
- 12 Sententia lata contra extrauagantem, an sit nulla.
- 12 Iudex non tenetur scire leges incognitas & occultas.
- 12 Iudici fides facienda est de extrauaganti.
- 13 Extrauagantium auctoritas quot modis possit probari.
- 13 Extrauagantis auctoritas probatur ex plûbo pendente.
- 13 Extrauagantes supra positæ omnes fere sunt authenticæ, & quare.
- 13 Extrauagans in archiuo publico reperta, authentica est, & fidem facit.
- 13 Extrauagantes repertæ Romæ in bibliotheca Vaticana fide faciunt.
- 13 Item extrauagantes repertæ in archiuo Romanæ Inquisitionis.
- 13 Extrauagantes a notario subscriptæ, vel personæ ecclesiasticæ in dignitate constitutæ sigillo munitæ, fidem faciunt.

K Extra-

- 14 *Extravagantes sint leges generales, & ubique servari debeant.*
- 14 *Extravagantes favore fidei licet uni persona vel loco dirigatur, ab oib. servari debent.*
- 14 *Lex an sit generalis ex persone statuentis pensandum est.*
- 14 *Francisci Bursati sententia reiecta.*
- 14 *Extravagantes contra hereticos editæ, cur Fratribus unius ordinis fuerint quandoque directæ.*
- 14 *Imperatores condentes leges uni interdum magistratui eas dirigebant.*
- 14 *Extravagantes contra hereticos, cur ad certa loca sepe destinantur.*
- 14 *Inferiorum iudicium leges, seu statuta non ligant extra suum territorium.*
- 14 *Sententia principis, & eius epistola uniuersale ius facit, & omnes ligat.*
- 14 *Extravagantes editæ contra striges siue lamas directæ Inquisitorib. Alemanniæ, ad ceteros ubiq. Inquisitores extenduntur.*
- 14 *Extravagantes an mortuo earum conditore expirent.*
- 14 *Extravagantes latæ contra hereticos, non finitur mortuo conditore, sed semper durant.*
- 14 *Non est de essentia legis quod sit perpetua.*
- 14 *Leges regulariter perpetuæ esse solent.*
- 14 *Leges cõter ita cõduntur, vt oēs obligent.*
- 14 *Quandoque conduntur extravagantes uni soli loco competentes.*
- 15 *Extravagantium multiplex utilitas consideratur.*
- 15 *Ex notitia precedentium extravagantium intelliguntur iura de hereticis loquentia.*
- 15 *Per extravagantes precedentes errores multi evitantur.*
- 15 *Eymericus et Zachinus decretis extravagantium saepe nituntur, & ideo rectius quam alij scripserunt.*
- 15 *Inquisitores lectioni extravagantium incumbere debent.*
- 15 *Turpe est iudici ignorare ius ad se pertinens.*
- 15 *Extravagantes precedentes contra hereticos latæ, iussu Reuerendiss. Cardinalium Inquisitorum generalium fuerunt impressæ.*

I
Continua Romanorum Pontificum cura in extirpandis hereticis.

B exordio nascentis Ecclesiæ protinus Pastores vigilare ceperunt aduersus pseudo discipulos, qui non intrantes in Dominicum ouileper ostium, aliunde conscendere, & vineam Domini Sabaoth, Catholicam videlicet Ecclesiam dilectam Christi sponsam quasi vulpeculæ fraudulenter demoliri conabantur: quorum vigiliū pastorum exemplo laudabili ceteri deinceps continua temporum serie Romani Pontifices, ardore Christianæ fidei & religionis accensi, se murum pro domo Domini aduersus hostes catholicæ Ecclesiæ apponentes, sedula diligentia quotiens occasio postulabat, & concilia prælatorum numerosa coacta

A multitudine celebrarunt, & leges multa æquitate & iustitia munitas contra hereticos condiderunt, & alias à Principibus secularibus conditas sua auctoritate roborarunt.

Ex his quædam labentibus annis pontificia auctoritate in certa volumina, certosque titulos optimo artificio & accurata methodo sunt relatæ, quæ nunc in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, sub titulis de hereticis referuntur. Aliæ pleræque, vel quia à collectoribus visæ non sunt, vel quia longo tempore post eas collectiones sunt conditæ, extra eos iuris receptos titulos & libros dispersæ remanserunt: quas ea fortassis de causa Extravagantes nostri iuris interpretes appellarunt? de quarum auctoritate & robore nunc est agendum, vt intelligatur quanta sit eis habenda fides: quo modo probetur earum auctoritas: & quanta sit earundem utilitas.

Ac primum hic nobis præstandum est, non esse nunc nobis differendum in uniuersum de auctoritate & robore quarumlibet extravagantium de aliis rebus hæresi tractantium: nam hunc articulum longe lateque disputant nostri in c. 1. de const. lib. 6. Panormitanus, & alij in c. pastoralis, de fide instr. idem Panor. & Ioan. An. in c. 1. de sent. & re iud. Bart. in l. cum prolatis. ff. de re iudi. Bal. in l. 2. C. quando prou. non est necesse. Zabarella consil. 40. incipien. prædictæ constitutionis. Geminianus consil. 78. incipien. formantur ista secunda dubia. Philippus Probus in pragmatica sanctione, ca. Et quia. §. ipsas omnes verbo, extravagantes, & verbo, regulas. Mantua consil. 1. Gozadinus consil. 6. Ludouicus Gomes in præmio regularum cancel. q. 2. Quintillianus Mádosi in §. q. 9. reg. cæcella. nu. 2. & in §. q. 28. reg. nu. 3. & seq. & in 3. q. eiusdem regulæ 28. & alij, quos in sequentibus adducam.

Sed hoc loco de auctoritate & viribus earum extravagantium præcipue dissero, quæ contra hereticam prauitatem conditæ sunt, in posterumue condentur: nam in alijs maior forte est dubitatio, in his vero facilius quæstionis solutio, cū habeamus aperta pontificia responsa hanc litem dirimentia, docentiaq. omnes constitutiones contra hereticam prauitatem editas in suo robore permanere: nam in c. vlti. §. vlt. de hæ. lib. 6. ita scriptum est: *Constitutiones vero, ordinationes & madata alia prædecessorum nostrorum in negotio hereticæ prauitatis facta, cõcessa, seu etiã ad cõsulta, respõsa, quæ cõstitutionibus superscriptis super eadem editis prauitate non obuiant, in suo volumus robore permanere.* hæc tenus Bonifacius 8.

Idem ipsum paucis post annis confirmavit Clemens 5. in cõcilio Viennensi. referturque in Cle. 1. de hæ. §. vlt. his verbis: *Alia sane, quæ circa præmissum inquisitionis officium à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsentis decreto non obuiant) sacri approbatione cõcilij roborata, in sua volumus firmitate manere* hæc

2
De auctoritate
extravagantium
in uniuersum
qui differunt

3
Extravagantes
in hereticos
editæ licet non
sint in corpore
iuris clausæ
ualide sunt.

hec ibi. atque hoc ipsum vbique obseruat no-
stri, praesertim illi, qui contra hereticos tracta-
tus scripsere. Eymericus 3 part. quaest. 84. &
quaest. 131. Zanchinus tract. de haeret. in proe-
mio, num. 1. & 6. num. 7. Repertorium In-
quisitorum, verbo, extrauagantes. Petrus Go-
dofredus in l. Arrian, ver. cunctis quoque. C.
de haeret, notant Geminianus, & alij in dicto
cap. vlt. in fine, de haeret. lib. 6.

4
Leges saeu-
lares in haereti-
cos editae etiam
inviolabiliter
obseruanda.

Sed neq; solae Pontificiae leges haeticam
prauitatem coercetes, licet extra iuris titulos
ferantur, obseruari debent, immo amplius cauit
Innocentius iiii. rescripto quodam magistrati
bus secularibus misso, incipiente: Orthodoxae
fidei. (quod etiam hic curauimus imprimen-
dum) ut & leges item saeculares, & alia quaeli-
bet statuta contra haeticos condita inuolabili-
ter obseruentur, his verbis: *Considerantes at-
tente, quod iurisdictio eorum,* [scilicet Inqui-
sitorum,] *quod fuerit plenior in hac parte, eo ma-
gis esse poterit fructuosa, volumus & nostris
sibi damus litteris in mandatis, ut vos monere
procuraret, & inducere diligenter, ut statuta ip-
sorum, & alia ecclesiastica, & saecularia, & con-
stitutiones et quodam Frederici Romanorum
Imperatoris, tunc in deuotione Ecclesiae persi-
stetis, edita contra haeticos, fautores, recepta-
tores, & defensores eorum, quae conscriptae, &
bulla nostra munita transmittimus, conscribi
in statutarijs vestris, eaq; obseruetis, & facia-
tis irrefragabiliter obseruari.* haec ibi.

Atq; ex hoc rescripti fragmento praeter cae-
teros apud Emerycum in Directorio 3. par-
te super quaest. 86. versi. sed maior difficultas
ostendi Inquisitores haeticae prauitatis in
suis diocesibus posse aduersus haeticos no-
ua condere statuta, penas in eos augmentia, quae
fauore fidei valida, & suis viribus consisten-
tia & haberi debeant, & penitus obseruari.

5
Leges quaeli-
bet in haereti-
cos latae obser-
uandas esse ue-
rustissimi Im-
peratores sanc-
uerunt.

Neque hoc est recens inuentum, ut putat
legum, antiquitatis, & historiae ignari; nam &
ab initio ferme nascetis Ecclesiae supra mille
& centum annos, nempe anno Domini 430.
Christiani principes hoc ipsum sancuerunt.
Theodosius enim & Valentinus Imperatores
Augusti, (ut scriptum extat in Codice Theodo-
siano. li. 16. tit. 4. l. 54. quam centum fere post
annos Iustinianus in suum codicem transtulit,
ac roborauit. C. de haere. l. Arriani.) non modo le-
ges a se conditas aduersus haeticos vim le-
gum inuolabilium habere voluerunt, sed qua-
scunq; etiam alias ab alijs principibus editas,
firmas & validas manere iusserunt his verbis:
Cunctis quoq; legibus, quae contra eos [scilicet
haeticos] *ceterosq; qui nostrae fidei refraga-
tur, olim diuersisq; temporibus latae sunt, saepe
viridi obseruatio valituris; &c.* & paucis in-
terpositis. *illis etiam omnibus in sua manentibus
firmitate, quae de militia, poenaeq; varijs, deq;
diuersis sunt haeticis promulgatae; ut nec spe-
ciale quidem beneficium aduersus leges va-
leat impetratum.* haec ibi.

A Ex his apertissime docemur generaliter le-
gem quantumcunque diu facta non aboleri
desuetudine, ut grauitur docuit Iason in l. de
quibus. notabili 6. ff. de legibus, & senatus, &
Mattheus Afflictus in repetitione sanctionis
de iure protomileos, §. 6. notab. 1. nu. 2. & An-
gelus Aretinus in §. igitur. in proemio Insti-
tutio, nu. 2. quod tamen generaliter in omni-
bus legibus obtineat, illis obseruatis distin-
ctionibus, quas retulit praecitato loco Affli-
ctus: in his vero, quae contra haeticam praui-
tatem latae sunt, maxime obseruatur. nulla
enim praescriptio, nullum temporis quamuis
longissimi spatium, aut tollere radicitus, aut
immutare potest; nisi nominatim & expresse
alia ferantur leges, quae illas reuocent, aut
immutent: leges enim huiusmodi semper vi-
uunt, cap. contra. 25. quaestio. 1. semper item
loquuntur, ut notant Bart. Butrig. & Salyc.
in l. Arriani, C. de haeticis, & idem Salyc. in
Authent. casta quaestio. 3. de sacros. eccles. &
Ioan. Imo. in l. 3. §. si rem. ff. pro emptore. &
olim maximus Plato de legibus loquens dia-
logo 9. dixit, legem ipsam, quae aliquid inter-
dicit, id pro vniuersa ciuitate semper interdi-
cere, & interdicturam esse.

C Dixi autem, desuetudine non tolli leges,
quoniam etiam si per mille annos allegatae
non sint in iudicijs, praesertim cum ab initio
fuerint receptae non propterea abibunt in de-
suetudinem, ut grauitur & vere differit Iaco-
bus de Belusio, in Authen. de haeredibus, &
Falcidia, post principium, & Cynus in l. rem
non nouam. C. de iudicijs.

An autem & quando per contrariam con-
suetudinem leges tollantur, non est praesen-
tis instituti nunc docere.

D Quod vero ait Bonifacius octauus in di-
cto cap. vlt. de haeticis, & Clemens v. in di-
cta clemen. 1. §. vlti. de haeticis. tunc scilicet
extrauagantes esse admittendas, quando de-
cretis contentis in titulis de haeticis, non
obuiant, eo pertinet, ut intelligamus vete-
res omnes leges in haeticos latae confir-
mari, dummodo manifesto, & expresse eis
decretis non contradicant: quoniam si con-
traxerint, solum in ea parte in qua contra-
dicunt, emendatae sunt; in ceteris vero vali-
dae semper remanent. Res fiet vno exem-
plo illustris: nam in similibus idem erit iu-
dicium. Iure veteri solus Episcopus, item
solus Inquisitor per se poterat haeseos reos
duro carceri mancipare, torquere, & sen-
tentiam condemnatoriam in eos pronuntia-
re, ut optime scripsit Eymericus, 3. part.
quaest. 48. ubi dixi copiose. hodie tamen id
obuiat dispositioni Clementinae primae §. pro-
pter quod, uer. duro tamen. de haeret. & ideo
in ea parte tantum lex antiqua est sublata
omnino, in ceteris uiridem obtinet obser-
uantiam.

Iam illud amplius colligitur, ad hoc ut ex-
trauagantes

K 2 traui-

6
Leges desue-
tudine, aut lon-
go temporis in-
teruallo non
abolerentur.

7
Extrauagantes
quando dicantur
decretis titu-
lorum de ha-
reticis obuiare,

trauagantes, & quælibet aliæ leges contra hæreticos editæ per clausulam prædictam tollantur, oportere ut expresse constitutionibus positæ in titulis de hæreticis obuiant, id est, ut manifeste, & expresse eis contradicant, atque è diametro cum eis pugnent: id enim significat verbum, obuiandi, in præcatis responsis positum, ut docent humaniorum litterarum professores, quos in re aperta consulto omitto.

Ergo si per constitutiones extrauagantes, aut quasuis alias leges ecclesiasticas aliquid caueatur, quod à iure communi non sit prouisum, aut non plene decisum, dummodo expresse cum eo non pugnet, siue id pœnas in hæreticos & eorum complices augeat, siue modum inquirendi, interrogandi, euocandi, compellendi, torquendi, publicandi, aut quid simile præscribat, id profecto obseruandum erit, quod apertissime probant præcatorum rescriptorum verba.

Statuta inquisitionum ualida sunt.

De generalium autem Inquisitionum statutis, seu institutionibus, quæ multa interdum cauere solent, aut omissa penitus à iure communi, aut parum explicata, hoc sentio: quod si vel faciliorem præscribant modum procedendi in causis fidei, vel pœnas in hæreticos augeant rationabiles, inspecta locorum, & personarum qualitate, vel denique quacunque alia ratione ea iubeant, quæ in augmentum fidei sine cuiusquam præiudicio tēdunt, proculdubio obseruanda sunt: euidens enim ratio hoc suadet, quoniam leges iam latæ siue in hac causa, siue in alijs, non possunt plene omnes casus siue articulos occurrētes decidere. In neque leges. ff. de legibus, & senatusconsultum. fit ergo, ut id quod ad commodiorem causarum tractationem statuitur, ubi & iustum est, & iuri scripto non repugnat, debeat obseruari.

8. Concilia provincialia auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ in hæreticos edita vim legis habent.

Præterea quæ de extrauagantibus diximus, obtinere etiam putamus in concilijs provincialibus auctoritate Apostolica, seu auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ contra hæreticos editis; quallia sunt Tholosanum, Biterrense, Narbonense, & si quæ sunt similia, quæ a nobis nup in bibliotheca Vaticana in peruetusto codice (quem nobis Illustrissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus vir omni eruditionis genere clarus, & Christiana pietate insignis, humaniter exhiberi ob publicam utilitatem iussit) reperta proxime cum nostris commentarijs in lucem dabuntur. huiusmodi. n. concilia, auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ condita vim legis habent in hoc crimine, & penitus obseruanda sunt. Ita non obscure colligitur ex prædictis, sed notatim id cauit Urbanus iiii. in rescripto incipiente: *Præcunctis. §. & obseruari. relato ab Eymerico part. 2. ubi ita scriptum est: Et obseruari omnia statuta, tam per sedem Apostolicam, quam in concilijs legatorum eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium Catholice fidei tangere dignoscuntur, sicut*

A promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. hæc ibi.

Nec te moueat in quibusdam codicibus hanc periodum paulo aliter contineri ita: *quam in concilijs eiusdem sedis.* quæ verba solis summorum Pontificum statutis, non delegatorum eius, robur tribuere uidentur: quoniam in multis exemplaribus etiam peruetustis, lectionem, quæ paulo antea retuli, frequentius inueniri scio. & eam lectionem prudenter etiam agnouit Eymericus 3. par. q. 72. cum eam rescripti partem ad hoc institutum, de quo nunc agimus, citaret.

B. De instructionibus vero, seu priuatis aliquarum Inquisitionum constitutionibus, ueluti de instructionibus Inquisitionum Hispaniæ a multis uidi sæpe dubitari, quantam vim habeant, quod est hic a nobis obiter etiam declarandum.

9. Instructiones Inquisitionis Hispaniæ, & aliarum inquisitionum quam vim habeant.

Ac primum hoc est exploratissimum, eas instructiones in eis tantum regnis vim habere, obseruandasque esse ibidem ab inferioribus Inquisitoribus: extra Hispaniam uero in terris, quæ generalis Inquisitionis Hispaniæ iurisdictioni non subduntur, nullam penitus obtinent firmitatem: quoniam iudices inferiores & si potestatem habeant condendi leges, at ubi eas condiderint uniuersales non sunt, neque extra suum territorium earum uirtus egreditur. c. 2. de constit. lib. 6. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud. tales sunt Episcoporum, & Inquisitorum leges, quas in suis condunt territorijs.

Inquisitoribus uero aliarum Prouinciæ, tunc iuxta dispositionem instructionum alterius Inquisitionis procedere securè licebit, quando a iure communi non discrepant, aut rationi consentaneæ sunt, & in illis locis opportuna, consideratis locorum, personarum, negotiorumque circumstantijs.

D. Sunt autem, ut ingenue fatear quod sentio, utiles Hispanicæ instructiones, rationi consentaneæ, & eruditæ, nempe quæ a multis & sapientissimis uiris, matura deliberatione uarijs temporibus sint conditæ: docentque singulariter, quidquid in primis ad praxim attinet, & propterea Inquisitorum muneri & officio sunt valde accomodata. Ego ita censeo, quicumque fidei iudices iuxta præscriptum ordinem, & methodum earum instructionum processerint, aut iudicauerint, siue absoluendo, siue condēnando, siue salutes penitentias imponendo non errabunt, imò quidem recte suo munere fungentur, sed prudentia & iudicio opus est.

E. In his instructionibus, si quid caueatur quod iuri communi contradicat expresse, ipso iure id inualidum est, ut præcitata rescripta ostendunt, in cap. vlti. §. vlt. de hæret. lib. 6. & in clement. 1. §. vlti. de hæret. ceterum si generalis Hispaniæ Inquisitor, aut quiuis alius a sede Apostolica obtinuerit, ut intra suam iurisdictionem possit condere instructiones etiam iuri communi contrarias, quæ ad extirpationem prauitatis hæreticæ perti-

pertineant: sane tunc illis erit in eis regnis obtemperandum exempla multa occurrunt: sed facile omitto: nam docendi ratio absque eis intelligi potest. de cæteris aliarum Inquisitionum instructionibus, seu sanctionibus idem est iudicandum.

10
Consuetudo
approbata, &
rationabilis cu
iuslibet Inqui
sitionis obser
uanda.

Iam quæ hæcenus de instructionibus seu sanctionibus priuatarum Inquisitionum diximus, eadem quoque de consuetudine cuiuslibet Inquisitionis accipienda sunt: nam Inquisitores hereticæ prauitatis tum in puniendis hereticis, abiurationibus faciendis, reis torquendis, inducijs concedendis, totoque processu fabricando, tum in cæteris quæ ad latissimum suum officium spectant, approbatis suæ Inquisitionis consuetudinibus vti possunt, quod in priuilegio creationis ipsorum continetur: nã inter cætera eis conceditur, ut procedant contra omnes hereticos cum omni auctoritate, facultate, & potestate tam de iure, quam de approbata consuetudine: approbatam autem consuetudinem velut legem esse obseruandam explorati iuris est. §. ex non scripto. Instit. de iure nat. gent. & ciuili. vbi communiter Doctores.

Vnde si per uetustam & approbatam alicuius Inquisitionis consuetudinem receptum esset, vt Inquisitores hereticæ prauitatis, indistincte animaduertent in blasphemio, crederem eos id iudicium absque errore posse exercere: nam cõsuetudo hoc illis tribueret priuilegiũ, cum consuetudo priuilegium tribuat, vt docet Bar. in præmio Digestorum. §. hæc autem tria. num. 3. Rursus quoniam cõsuetudo tribuit iurisdictionem. glossa singularis in l. more maiorum. ff. de iuris. om. iud. facit textus in c. cum contingat. de foro compet. vbi Fely. Bal. in rub. de consuetud. col. 2. per l. viros. C. de diuer. offi. lib. 12. vbi Bart. in fine. Romanus cõfil. 243. incip. ad prædictorum roborationem, uer. secundo principaliter, & cõfi. 300. incip. in casu proposito. late Decius in dicta l. more maiorum. ff. de iuris. om. iud. nu. 19.

Naque hoc mirum videri debet, cum consuetudo tantam habeat vim: vt etiam canonibus præponderet, si sit rationabilis: & legitime præscripta. cap. vlti. extra de consuet. tradit glossa communiter recepta in cap. pastoralis. verbo, dissona. de fide instrum. & Aymo Crauetta in tractat. de antiquit. temp. par. 1. §. 1. num. 42.

Veruntamen monendi sunt hic Inquisitores, ne quamlibet suæ Inquisitionis consuetudinem velut rationabilem admittant: nam vt consuetudo dicatur rationabilis, & approbata, plura exiguntur, quæ non facile possint in quauis consuetudine reperiri: rationabilis enim dicitur consuetudo, quam iura non improbant, aut quæ iuri non contradicit. glossa in cap. vlti. verbo, rationabilis, extra de consuet. item ut consuetudo pro lege seruetur, multa requiruntur: glossa & Doctores, in cap.

A consuetudo. distinct. 1.

Quam ob rem ne quid velamine, aut prætextu approbatæ cõsuetudinis incautum committant Inquisitores, sequentia intueantur. Primum erit omnino cuncta gerere, hoc est, processus suos fabricare, omnemque ordinem iudicarium dirigere in puniendo, & absolueno, & cæteris ad suum officium spectantibus iuxta canones, præsertim eos qui de hereticis sunt, & contra hæreticos conditi: deinde uero ad consuetudinem & stylum Romanæ Inquisitionis, a qua cætera velut a capite pendent, vbi leges deficiunt, & in arduis, audacter recurrant; quis enim concedat in re tam graui priuatas Inquisitionum, aut prouinciarum consuetudines facile esse sequendas? præsertim cum iura vbique clament, maiores Ecclesiæ causas, & præsertim quæ articulos fidei tangunt, ad sedem Apostolicam esse referendas. cap. Maiores. de baptismo & eius effectu. ergo priuati ciuitatum Inquisitores, si tutius, & securius tractare omnia cupiunt, cū leges deficiunt, aut etiam obscuræ sunt leges. stylum & consuetudinem supremi senatus Inquisitionis Romanæ, quæ cæterarum caput est, consulant & sequantur, in hac enim nullū est erroris periculum: nam præterquam quod a sapientissimis iudicibus & uigilantissimis causæ fidei tractantur, quotidie etiam summum Pontificem consulere licet, cuius iudicium quantam in rebus fidei habeat auctoritatem, exploratissimum est apud Catholicos.

Priuari Inqui
sitores stylum
Romanæ In
quisitionis ob
seruant.

Sed ad Extrauagantes reuertor, quarum tanta est auctoritas, vt si exploratæ fidei sint, aut (vt nostri loquuntur) indubitatæ, constitutionem in corpore iuris clausam tollant cap. 1. de constitut. vbi Doctores, Guimier in pragmatica sanctione, cap. & quia. §. ipsas omnes, verbo, extrauagantes, quod si dubitetur, an sit authentica nec ne, tunc si est iuri consona, secundum eam debet iudicari, at si à iure discrepet, summus est Pontifex consulendus, cap. Pastoralis, vbi Panormit. & alij, extra de fide instrum. & tradit glossa in pragmatica sanctione loco proxime citato. huius autem doctrinæ multa occurrent exempla in positis extrauagantibus, quæ breuitatis gratia omittimus. attamen præcitatum dogma ita credendum intelligendum, ut tunc extrauagans iuri communi præualeat, & secundum eam sit iudicandum, quando in extrauaganti apponeretur clausula: *Non obstantibus quibuscunque constitutionibus in contrarium, &c.* quæ communiter apponi solet: nam si hæc clausula deficeret, præsertim in nostris extrauagantibus, si quid tunc cõtra decreta in titulis de hereticis contenta sancirent, id plane irritum esset, per iura adducta ex cap. vlti. §. vlti. de hæret. lib. 6. & cleme. 1. §. vlti. de hæret.

11
Extrauagantes
cum certæ sunt
iuri communi
præponderant.

Ex prædictis pendet quæstio ad intelligendum utilis, & huic instituto valde accommo-

12
An sententia
lata contra ali
quam extrauaga
ntem sit nul
la.

data, an scilicet sententia à iudice lata contra dispositionē alicuius extrauagantis, sit nulla? & cum extrauagātes, vt hætenus demonstra- rum est, virtutem legis habeāt, plane irritum videtur iudicium contra earum dispositionē factum, at Bartolus in l. cum prolatis. num. 2. ff. de re iud. quem alij proxime citādi sequū- tur, ita distinguebat: si sententia sit lata cōtra extrauagātem in corpore iuris clausam, nulla erit; secus autem si reuera sit extrauagans, hoc est, si non reperiatur in corpore iuris. idem vi- detur tenere Romanus consil. 260. incipien. in proposito casu. Alex. consil. 81. incipien. ponderatis his lib. 2. Ant. Butrius in proœmio decretal. idem in c. pastoralis. de fide instrum. Franciscus Pauinus in præludio præfixo ex- trauagantibus. Ioan. xxij. & alij quos ille re- fert. ratio vero vtriusque partis positæ distin- ctionis facilis est: nam primum ideo senten- tia lata contra dispositionem extrauagantis in corpore iuris contentæ est nulla, quia per- inde est ac si cōtra legē lata fuisset. Bal. in l. 2. C. quando prouo. non est nece. Ant. Butrius in c. 1. & c. cum inter. de re iudic. tradit optime Franciscus Pauinus præcitato loco.

Rursus, si extrauagās est incognita, & con- tra eius dispositionem feratur sententia, non vitiatur quia incognitas leges iudex cognosce- re non tenetur. argumento dictæ l. cum prola- tis. ff. de re iud. nam si sententia lata contra le- gem prolatam, id est, iudici indicatam, quam forte iudex ob summam difficultatem & ob- scuritatem non intelligebat, nec putabat ad negotium & causam de qua agebatur pertine- re, summo iure valet, vt in dicta l. cum prolatis. ff. de re iud. profecto multo magis va- lida erit sententia lata contra dispositionem extrauagantis ignotæ, & non productæ: ergo liquere debet iudici, fidesque ei facienda est de valore & robore extrauantis, vt sententia lata contra ipsam nulla si & inualida, vt ele- ganter præcitato consil. 260. docuit Roma- nus, & Guilielmus Gassadorus decisione 7. super regulis, incipien. Proponebatur dubiū. nu. 5. vbi dicit regulas, extrauagantes & con- cordata, nisi producantur in actis, à iudicibus non considerari. atque hætenus de prima huius disputationis patre, quæ ad valorē ex- trauagantium spectabat.

SECUNDA PARS DISPUTA- tionis, Quomodo probetur extraua- gantium auctoritas.

13
Quot modis
probetur extra-
uagantium au-
toritas.

SUPERIORIBVS ita cōstitutis, su- per est nunc altera huius disputationis pars valde etiā utilis & necessaria, videlicet, qua ratione probari debeat extrauagantiū auctoritas, vt intelligatur quæ sit vere extrauagās, & vim legis habeat, siue vt nostri loquuntur, quæ sit extrauagans authentica, quæ vero secus.

A Hoc etiam caput tractant ferme Doctores, quos hætenus varijs locis adduximus, sed ne- mo loculētius quam Franciscus Pauinus cau- sarum sacri Palatii olim Auditor in præludio præfixo ad extrauagātes Ioan. xxij. in hæc ver- ba: *Debent autē extrauagantes quando de eis dubitatur in forma authenticæ produci sub plu- bo, si extra curiā sunt producendæ: vel, sub signe- to Vicecancellarij, si in curia sūt producendæ: et hoc de illis quæ sunt descriptæ in libro Cācella- rie; illæ aut quæ sūt descriptæ in Camera Apo- stolica signantur cū signeto Camerarij, vel sub plu- bo, &c. & ita seruatur in Curia Romana.*

Ex pondere
plūbeo pendē-
ti, probatur ex-
trauagantium
auctoritas.

B hætenus Pauinus, à quo nō dissentit Ludoui- cus Gomes in proœmio regulariū Cācellariæ, & alij recensiores: nam & id vsus obseruat.

Primus ergo modus probandi auctori- tem extrauagantium extra curiam (nam curiā nunc libenter omitto, cum magis necessariū sit absentibus cōsulere, quam illis, qui quoti- die Pontificem Romanum alloqui possunt) est, cum extrauagantibus seu rescriptis ponti- ficis adiungitur appensum illud plumbeum cum fune canapis, impressis in ipsius vna par- te sacris Petri & Pauli capitibus, in altera ve- ro nomine eius Pontificis, qui rescriptum e- dit, seu concedit.

C Hinc intelliges præcedentes extrauagātes diuersorum Romanorum Pōtificum pro of- ficio sanctissimæ Inquisitionis contra hæreti- cam prauitatem authenticas esse, & pro lege seruandas: quoniam ex autographis seu arche- typis aut originalibus, pendentibus plumbeo mu- nitis desumptæ, & transcriptæ sunt à nobis summa diligentia, & præsertim omnes illæ, quæ habentur in Archiuio Inquisitionis Bono- niensis, & in archiuio Conuentus sancti Fran- cisci de Assisio plumbeo pondere munitæ sunt, vt protinus summam earum percipias auctoritatem: aliæ vero vnde habeantur, no- tatiuicula in margine posita initio cuiuslibet extrauagantis aperte indicat.

D Rursus auctoritas etiā extrauagantis pro- bari potest, si reperiatur in publico alicuius loci Archiuio. Romanus dicto cōsil. 260. quæ refert & sequitur apostilla ad Bart. in dicta l. cum prolatis. ff. de re iud. verbo, posita. idem Romanus cōsil. 165. incipien. liber Registri. & consil. 319. incipien. in causa Ioannis. Ge- minianus consil. 82. incipien. circa thema. num. 6. & sequen. Decius cōsil. 146. incipien. pro teui. num. 10. Marcius consil. 29. inci- pien. Digneris quæso. & consil. 43. inci- piē. Spiritus sanctus. & late Crauetta in tract. de antiquit. tempor. parte 1. num. 194. & seq. & glossa in cap. Cum causam. de probat. in vers. per libros antiquos. quoniam in pu- blicis archiujs non solent recondi nisi quæ publica auctoritate geruntur, idque sit sum- ma integritate & veritate, adhibita persona- rum publicarum auctoritate, quorum fides & & religio probata est & perspecta.

Extrauagans
reperitas in Ar-
chiuio publico
fidem facit.

Hinc

Hinc colliges eas extrauagantes & quælibet alia rescripta, quæ Romæ in bibliotheca Vaticana in Regestis Pontificum Summorum afferuntur, magnam habere & inuiolabilem auctoritatem, tametsi non adsint pondera plura, cum in his Regestis nihil describatur, & non sit prius multa diligenter examinatum & præuisum, summaque auctoritate, & veritatis sinceritate munitum, & per publicas personas, iuxta Romanæ Curie stylum & consuetudinem consignatum & obsignatum seu subscriptum, unde ab scripturis cõtētis in his Regestis omnis incertitudo procul abest. Atq; hoc ipsum est obtineat in scripturis desumptis ex Archivio Inquisitionis Romanæ; ut hinc est colligas, extrauagantes & rescripta inde sumpta inuiolabilem & certam habere auctoritatem.

Extrauagans à notario subscripta, & sigillo personæ ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita, si dem facit,

Denique extrauagantium & rescriptorum pontificiorum firma etiam probatur auctoritas & fides, quoties manu alicuius notarij publici, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita sunt, quod generaliter hodie obtinet in omnibus rescriptis pontificijs extra curiam missis, per clausulam eisdem rescriptis insertam, per quam id non obscure cauetur: ita enim præstatum tanta fides ipsis rescriptorum exemplaribus seu transumptis, ac præstaretur originalibus ipsis rescriptis.

14
An extrauagantes sint leges generales.

Sed occurrit hoc loco difficultas mihi necessario diluenda, quæ iuris ignaros posset in hac causa perturbare, an sequentes extrauagantes ubique obseruari debeant? videbitur enim alicui nec ubique nec ab omnibus Inquisitoribus aut iudicibus esse obseruandas.

Primum, quia certis quibusdam Inquisitoribus destinantur, veluti fratribus ordinis Prædicatorum; Rursus non ubique degentibus, sed in Lombardia, Marchia Taruina, aut alibi in locis quibusdam singularibus constitutis. Cum igitur rescripta hæc localia videantur, non debent omnes generaliter ligare. cap. 1. & c. 2. de cõst. lib. 6. l. ult. ff. de iurisd. om. iud.

Iam de natura legis vniuersalis, & generalis esse videtur, ut sit perpetua & durabilis, ut docet Archidia. in c. donatum. l. q. 7. & Nicolaus de Milis, verbo lex. §. facit textus in l. edita. C. de edendo. ibi; perpetui edicti, extrauagantes vero non sunt tales cum extinguantur & moriantur suo conditore mortuo, ut videtur velle Ioannes Andr. in c. nemo potest. de reg. iur. lib. 6. & Cosma Guimier in glossa pragmaticæ sanctionis, cap. Et quia. §. iplas omnes. verbo, regulas.

Postremo, quia ut lex vniuersaliter liget & obliget, principem id expresse cauere oportet per notata in l. nec Dorotheus. C. de decuriõ. lib. 10. facit textus in c. 1. de constit. hoc autem deesse videtur in nostris extrauagantibus.

Ceterum his minime refragantibus, certum est extrauagantes ubique seruandas esse. Primum, quia heretica prauitas aduersus quæ sunt condite, & fauor fidei, quæ respiciunt, & iudices q

A eis uti debent, ubique eodem iure cõsentur: ius ergo quod circa hæc versatur, ubique valebit, cum eadem ubique sit ratio. l. a Titio ff. de verb. obli. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cum similibus.

Rursus ex persona statuentis metimur legem esse generalē aut specialem. c. vult. de cõst. lib. 6. at summus Põtifex habet generalē iurisdictionem super hereticam prauitatem, & fidei negotia; sit ergo, ut leges extrauagantes ab eodem conditæ generaliter ubique locum habeant, atque hæc sententia vera est, quam probant tum præcitati, tum in primis adducta per Lud. Gomes in proemio reg. cancel. quæst. 2.

B Atque ex his & aliis nonnullis in Directorio Inquisitorum par. 3. super q. 109. §. præterea non arbitror. traditis refellebam in hac editione sententiam Francisci Bursati cõsil. 43. incipien. ob crimē heresis. nu. 52. li. 1. dicentis. constitutiones Innocentij iiii. & Clementis iiii. Romanorum Pontificum disponentes de bonis hereticorum confiscatis, in Italia solum esse obseruandas: quoniam ad terras Italiæ fuerunt directæ & transmissæ: hoc enim tamquam improbabile prorsus censo reiiciendum.

C Neque obstant quæ contrariā sententiā probare videbantur. Primum enim non refert, solis sepe fratribus ordinis Prædicatorum mitti: hoc enim ideo fit, quia initio constitutæ Inquisitionis delegatæ, hi in primis cum Episcopis & Fratribus Minoribus iudiciū in hereticos exercebāt; & summi Põtifex his loquentes, omnibus inquisitoribus loquuntur, nam eodem modo Imperatores, quorum sanctiones et leges in Codice Iustiniano numerantur, leges suas quandoque Eutropio, alias Palladio, aliis aliis verbis præfectis præsidibus nuncupant, ut in prefixis legum titulis licet intueri: at nemo dicet, proinde eas leges particulares esse, immo fuit necessarium præcitatis has personas exprimere ut per eas, leges conditæ ubique obseruari iuberentur.

D Iam non obstat, ad certa loca destinari, quia cum sepe cõtingat summum Põtificem ab Inquisitoribus vnius ciuitatis, vel prouinciæ rogari, legem ferre, legislator illis eam legem destinat: at non est eius mētis, ut velit in eo solo loco eam legem valere, sed generaliter ubicunque; eadem est ratio: nam licet hoc argumētum procedat in inferioribus iudiciis, qui limitatam habent iurisdictionem, quorum placita neminem ligant extra territorium. l. ult. ff. de iurisd. om. iud. at non est ita in principe supremā iurisdictionem habente, qui quamuis faciat actum concernentem certum locum aut personam, nihilominus ille actus non facit legem particularem, sed vniuersalem. l. vult. C. de legib. ubi sententia principis in certa causa lata, vniuersale tamen ius facit, & omnes ligat. quod ipsum operatur principis epistola certæ alicui personæ directæ. l. 1. vers. per epistolam. ff. de const. princip. cum similibus. tradit Ioannes à Platæa, in l. neque. C. de decuri. lib. 10. declaratque pulchre Iason in l. 1. nu. 24. ff. de feriis.

K 4 Et

Et hanc sententiam, quam hoc loco explicamus, nominatim & expresse proficitur Bartholomæus Spineus tract. de strigibus cap. 3. vers. patet etiā ex supradictis. ubi uere tenet, quod quamuis extrauagantes editæ aduersus striges siue lāmas, (quas ille eo loco refert) dirigantur ad Inquisitores Alemaniam, nihilo minus tamen non minus se extendunt ad alios Inquisitores, quā Decretales in corpore iuris ordinatæ, quarum multæ ad singulares personas diriguntur: & tamen quod per tales iubetur, aut prohibetur, seu quomodolibet ordinatur, pro lege ab omnibus obseruatur, cap. si Romanorum. 19. dist.

Præterea non obstat tertia obiectio de perpetuitate legis: quoniam fateor equidem extrauagantes quandoq; cum conditore interire, at hoc in multis, & præsertim in nostris extrauagantibus locum non habet, quas perpetuo durare satis abunde docuimus in superioribus, cum de earum auctoritate differemus, neq; Ioan. And. aut præcitati indistinctè asserunt, extrauagantes extinguere per mortem conditoris, sed eas seruandas esse, præsertim viuente earum conditore, & ubi non sunt contrariæ iuri communi, & decretis sacrorū conciliorū. 25. q. 2. c. institutionis, c. r. de constit. notatque Ant. in proœ. clem. & Franc. Paulinus super extrauagantes Ioan. 22.

Et tamen si temporales essent, & cum conditore interirent, at non propterea sequeretur, non esse leges generales; quoniam dum uiueret conditor generaliter omnes obligarent. neque enim pertinet ad essentiam legis quod sit perpetua, hoc enim in potestate legislatoris positum est, ut copiose docet Geminian. cons. 93. incip. Videtur primo, quod ista reseruatō. nihil enim refert ad vniuersitatem legis, quod sit temporalis, cum in hoc voluntas sola conditoris attendatur, ut notatur in c. nobis. de sent. excommunicat. & in clem. 1. de vit. & honest. cle.

Neque sententia Archidiaconi refragatur huic doctrinæ: is enim loquitur secundum id quod sit cōmuniter, nam regulariter quidem leges perpetuæ esse solent. ceterum, ut dixi, extrauagantes nostræ perpetuo viuunt, & loquuntur.

Postremo nihil refert, Principem nō caue re nominatim, ut extrauagantes generaliter omnes obliget, quoniam communiter leges ita conduntur, ut omnes obligent, & perpetuæ sint, ut paulo antea dicebamus, & nisi contrarium caueat (quod communiter fieri solet) voluisse putandum est. l. si quis donaturus. vbi glossa. ff. de usufr. l. quod si nolit. §. qui assidua. ubi Bald. ff. de ædilit. edict. cum alijs relatis ab Euerardo in loco à solitis.

Non inficior tamen quandoq; solere condidi extrauagantem tum in causa hæresis, tū in alijs, vni soli loco competentem: quia materia de qua ea extrauagans concepta est, in eo

A solo loco forte versatur: ceterum si contingeret similia alibi fieri, tunc ad ea quoque loca extrauagantis dispositio referenda esset.

TERTIA DISPUTATIONIS PARS De utilitate extrauagantium.

Supereft iam, ut tertium propositæ disputationis caput absoluiamus, in quo de utilitate harum extrauagantium breuiter differendum est.

B Quanta sit extrauagantium utilitas non oportet multis ostendere, cum res ipsa per se id loquatur aperte. Primum. n. ex notitia extrauagantium melius forte quā ex turbidis & molestis quorundam interpretum cōmentationibus intelligetur vniuersa Pontificum rescripta in titulis de hæreticis comprehēsa. nam cum extrauagantes copiosius sint conceptæ, & ex ipsis quædam in eum finem sint conditæ, utque alibi erant in iure communi quandoq; paulo obscurius traditæ, per ipsas declarētur, & quasi lumine interpretationis illustrentur, consequitur plane ex hoc capite ingēs utilitas & studijs Inquisitorum, & ceterorum, qui hæreticis extirpandis, aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo dant operam, accedit non parua commoditas: nulum est. n. fere decretum in prædictis titulis de hæreticis comprehensum, quod per aliquam extrauagantem nō declaratur, amplietur, aut vberius distinguatur.

D Rursus non modo præfata decreta cōmodius percipiuntur, uerum etiā ex notitia extrauagantium facile possumus euitare errores interpretum, qui dum obscurè interpretari conantur, ob ignoratas extrauagantes, aut obscuriora docent, aut manifeste falsa tradunt, aut incerta, & dubia persuadere conantur: quod in tā graui causa nusquā fuerat committendum. neminē hic libet in ius vocare, ne uideamur studio reprehendendi moueri, aut cuiusquā famam & honorē ledere, quod procul abest sæperq; absuit a natura nostra: hoc tñ sit exploratissimū & certissimū apud omnes eos, qui tractatus de pœnis hæreticorum, & ordine procedendi contra hæreticos scripserūt, & destituti fuerunt extrauagantiū notitia, in insignes quandoq; errores lapsos fuisse, quos facile euitassent, si eis intelligendis diligentē operam (ut oportuit) nauassent.

E Hinc sepe soleo plurimū commendare Nicolaum Eymericum, & Zanchinū, seu Ioannem Calderinum, qui in singulis difficultatibus declarandis maiori ex parte nituntur decretis cōtēntis in titulis de hæreticis, & extrauagantiū in hæreticos editarum sanctionibus: hæc. n. docendi ratio in hoc tribunali ceteris præponderat, idq; se facturū promissit Zanchinus in præmio tractatus sui de hæreticis, ut maiorem operi auctoritatem conciliaret. id quoq; præstitisse Eymericum ostendi,

in

15
Extrauagantium
multiplex utilitas.

in præfatione tertiæ partis Directorii inquisito-
rum.

Postremo illa est non modica utilitas : quæ ex
notitia extrauagantium proficiscitur : quoniam
vniuersa Inquisitorum priuilegia & prærogatiuæ
luculentius in eis quàm alibi perspicuntur ; nichil
est enim quod ad amplissimum & latissimum In-
quisitorum officium, potestatem, & dignitatem
pertineat, quod in his extrauagantibus non sit
comprehensum, atque hæc sola res vehementer
Inquisitores mouere, ardentemque excitare debe-
ret ad assiduum studium, & frequentem extraua-
gantium lectionem. Paucissima enim oriri pote-
runt in suo officio quæstiones & difficultates, quæ
uel aperte per extrauagantes non declarentur, aut
non inuita consecutione interpretatio ex eis non
deducatur.

Agite ergo quicumque sacro inquisitionis offi-
cio libere & ingenue iudicando, consulendo, aut
scribendo ad extirpandam hæreticam prauitatem

A famulamini, diligenter positarum extrauagantium
lectioni nauare operam, easque nocturna uersate
manu (ut ueteri prouerbio continetur) uersate diur-
na, si uultis & honori uestro, & animæ conscientiæ,
ac securitati, & muneri ac oneri uobis commisso
consultum esse. Frequenter uobis occurrat laudabi-
lis illa & egregia sententia Quinti Mutii Iure cõ-
sulti in Seruium Sulpitium tam grauius quàm ue-
re prolata: Turpe esse patritio & nobili uiro, ius in
quo uersatur, ignorare: se turpius profecto esse ui-
ro Inquisitori, grauius & maxime rei profecto,
ignorare culpa sua extrauagantium sanctiones, quæ
nunc optima (nisi fallor) methodo digestæ, iussu
B Reuerendissimorum dominorum Cardinaliũ In-
quisitorum generaliũ in uniuersa Republica Chri-
stiana, in lucem prodeunt: cum ex earum igno-
ratione non leuia incommoda, ex notitia uero non
mediocres utilitates in rebus fidei oriatur. Valere.

Rome ex bibliotheca nostra, Calen. Octob.
Anno M. D. LXXIII.

INDEX IN LITTERAS APOSTOLICAS ET IN DISPUTATIONEM De auctoritate Extrauagantium.

ABIURANT hæreses qui de illis fuerunt conu-
cti. pag. 76. C.
abiurationis formula quid contineat. pag. 76. C.
abiurare aut satisfacere nolentes puniantur, &
qualiter. pag. 76. D.
abiuratio in scriptis fiat, & per quem sit scriben-
da. pag. 115. E.
abiurationi quis subscribere debeat. pag. 115. E.
absentes subsunt etiam iurisdictioni Inquisitorum. pag. 42. A.
Adrianus Papa sextus Federico Saxonie Duci persuadet ne Luthero
faueat. pag. 100. & seq.
aduocati defendentes hæreticos, nisi desistant, morte plestantur.
pag. 13. D. & pag. 28. & 45. C.
aduocati & iudices fauentes hæreticis fautoribus, &c. suis officiis
priuantur. pag. 17. C.
anima rationalis immortalis est, & vere humani corporis forma.
pag. 85. D. E.
apostolica sedis cura in extirpandis hæreticis. pag. 11. B. C.
apostatarum poena. pag. 15. E. & pag. 30. A. & 49.
appellationis beneficium hæreticis interdictum. pag. 3. C.
appellationes hæreticorum, fautorum, &c. non audiantur. pag. 17. B.
appellationis remedium hæreticis denegata pag. 3. E. & p. 28. B. & 45. E.
arma qualibus hominibus cedere debeant Inquisitores. p. 63. A. B.
articuli damnati Ioannis Vicleff. pag. 71. & 72.
assertio omnis veritati reuelata contraria damnatur. pag. 86. A.
assertores propositionum quarumlibet veritati reuelata contraria-
rum, vt hæretici puniantur. pag. 86. A.
assessor quatenus cum Inquisitoribus mittendus. pag. 8. E. pag. 33.
C. & pag. 51. C.
assessoris cum Inquisitoribus missi quales partes. pag. 8. E. 2. A.
pag. 13. D. & pag. 51. C.
assessor quando assignandus, & mutandus. pag. 9. A. & pag. 33. E. &
pag. 51. D.
astrologia artem & alia quæcumque diuinationum genera excen-
tes, librosque de eis legentes ac tenentes, Inquisitorum iudicio
supponantur. pag. 142. & seq.

B

BANNITI sunt hæreticorum credentes, fautores, &c. pag. 15. D.
pag. 29. E. & pag. 51. D.
basileensi concilio fauentia per Pium ij. retractantur. pag. 78. A.
beati Francisci religionem iniqui impugnant tempore Nicolai iij. pag.
58. A. B.
beati Francisci ordinem multi Pontifices laudant, & confirmant.
pag. 58. A.
beati Francisci ordini aduersantes, Nicolaus iij. iubet coerceri.
pag. 59. A.
beguini, vide in voce Fraticelli.
beneficia collata personis prohibitis vacant. pag. 138.
beneficia obtinentes ad preces hæreticorum, fautorum, &c. illis
priuantur, & ad alia non admittuntur. pag. 17. D.
beneficia propter hæresim, vel schisma vacant. pag. 123. D. E.
beneficia ob hæresim vacantia ordinationi sedis Apostolicæ refer-
uantur. pag. 134. A. B. & seq.
beneficiorum impetrationes non comprehendunt beneficia ob hæ-
resim vacantia, nisi, &c. pag. 134. D. E.
Bibliopola & librorum impressores, & venditores quid debeant
obseruare. pag. 122. & 113.
bibliopola, impressores, & quicunque alij libros prohibitos Inquisito-
ribus assignent. pag. 130. D.
bona gratia damnatus. pag. 64. D. & 65. C.
bona inuenta in domibus ubi erant hæretici publicentur.
pag. 8. C. & 33. A. & 50. B.
bona hæreticorum qualiter diuidantur. pag. 8. C. & 33. E. & 51. E.
bona hæreticorum confiscata. pag. 15. C. & 29. D. & 47. B.
bona reperta in domibus in quibus inuenti sunt hæretici, quatenus
& qualiter publicanda. pag. 21. E. & 22. A.
bona hæreticorum confiscata vendantur. pag. 51. E. & 52. A.
Bona confiscata ob hæresim vendunt Inquisitores, & pretium ser-
uant ad opus Romanæ Ecclesiæ. pag. 39. A. B.
bulla contra hæreticos, & schismaticos. pag. 79.
burgus in quo sunt inuenti hæretici qualiter plestantur. pag. 8. D.
pag. 33. B. & pag. 50. E. & 51. A.

CARDINALES Inquisitores generales, contra quoslibet prælatos
etiam absentes hæreticos, vel suspectos procedere possunt.
pag. 128.
Cardinales Inquisitores generales causas iam decise reassumere pos-
sunt. pag. 132. & 133.
Cardinalibus Inquisitoribus generalibus omnes principes obediant
in concernentibus suum officium. pag. 135.
capitulum, vt Inquisitionis de hæret. lib. 6. renouatur. pag. 70. E.
carceri perpetuo mancipandus, hæreticus deprehensus si reuer-
tatur. pag. 13. D. & 25. D. E. & pag. 45. C.
cathari, Patareni, &c. vide Hæretici.
cautionem pecuniarum a redeuntibus possunt exigere Inquisitores
de fide tenenda. pag. 52. D.
citationes committere alijs possunt Inquisitores, & testium exami-
nationes. pag. 42. A.
citetur suspectus, vel diffamatus de hæresi personaliter de fide re-
sponsurus. pag. 75. E.
clerici hæretici degradentur prius quam tradantur curiæ seculari.
pag. 3. A.
clericus ob fauoriam hæreticorum omni officio, & beneficio de-
ponendus. pag. 3. B.
clerici hæretici degradandi vt puniantur. pag. 7. A.
clerus & populum aduocant Inquisitores. pag. 42. A.
concilia prouincialia contra hæreticos edita obseruanda.
pag. 148. col. 1. B. & 187. col. 1. A. B.
condemnationes ob hæresim facta intra quantum tempus exigen-
da. pag. 9. A. pag. 33. D. & pag. 51. D.
condemnationes ob hæresim facta nullo modo remittuntur. 51. E.
condemnatorum de hæresi terras defendentes, vt defensores hære-
ticorum coercerentur. pag. 38. A. B.
confiscata bona vide Bona confiscata.
commissio specialis facta diocesani procedendi contra hæreticos
non impedit Inquisitorum iurisdictionem. pag. 41. C.
constitutiones Innocentij Papæ iij. contra hæreticos. pag. 6. C.
constitutiones Innocentij iij. in capitularibus ciuitatem conscri-
bantur. pag. 6. D. & pag. 30. E. & pag. 48. B. C.
constitutiones in hæreticos editæ in quatuor libris scribantur, &
custodiantur. pag. 9. C. D. & pag. 34. B. & pag. 52. C.
constitutiones Innocentij iij. contra hæreticos in aliquibus capitu-
bus apliantur. pag. 19. D. & pag. 20. A. B. & D. E. & pag. 21. B. C.
constitutionum Innocentij iij. nonnullos dubios articulos decla-
rat Alexander iij. pag. 21. D. E. & 22.
constitutiones Innocentij iij. custodiant magistratus seculares.
pag. 43. B. C.
consuetudo approbata, & rationabilis cuiuslibet Inquisitionis ob-
seruanda. pag. 149. col. 1. A.
consuetudo, privilegium & iurisdictionem tribuit pa. 149. col. 1. B. C.
consuetudo quædo dicatur canonibus præponderare. pa. 149. col. 1. E.
consuetudo rationabilis quæ dicatur. pag. 149. col. 2. E.
contradictores sibi possunt Inquisitores inuocato brachio seculari
coercere. pag. 42. D.
conuenticula secreta celebrari prohibentur. pag. 2. C.
conuersi ex Iudæis. vide Neophyti.
credentes hæreticorum hæretici iudicantur. pag. 3. A. & pag. 17. A.
credentes hæreticorum erroribus, vt hæretici puniantur. pag. 8. D.
crucesignatorum indulgentia. pag. 16. D.
crucesignati a quibus censuris possint per Inquisitores absolui.
pag. 18. B. C.
crucesignati tempore interdicti sacramenta ecclesiastica recipiunt.
pag. 18. D.
crucesignatorum vota Inquisitores commutant. pag. 18. D.
crucesignatos, vouentes se daturos auxilium contra hæreticos reci-
piant Inquisitores. pag. 77. C. & 139. G.
crucesignati qualem indulgentiam consequantur. pag. 77. C.
Crucem Domini conculcantes per Inquisitores puniantur.
pag. 105. C. & 6.
crucesignati morientes tempore generalis interdicti ecclesiastica se-
pultura donantur. pag. 108. D.
crucesignatorum priuilegia numerantur, & confirmantur. pa. 108. D.
crucesignatorum societas confirmantur. pag. 137.
crucesignatorum priuilegia confirmantur. pag. 137.

D

DÆMONUM dicere responsa licere expectare, hæreticum est.
pag. 82. E. pag. 83. A. B.
Dæmon

Index in Litteras

demonem inuocantes, & eam in suum dominum assumptentes per
 Inquisitores puniantur. pag. 105. B. & pag. 106. B. C
 decreta inquisitionum obseruanda. pag. 147. col. 2. D
 de extrauaganti cum dubitatur quid faciendum. pag. 149. col. 2. D
 & pag. 150. col. 1. A
 de plano procedunt Inquisitores. pag. 42. A
 defendentes terram condemnatorum de hæresi, vt defensores hære-
 ticorum & fautores coerceantur. pag. 38. A. B
 defensores hæreticorum excommunicati. pag. 3. A
 degradandus est perpetuo immurandus, si sit in sacris constitutus.
 pag. 25. A
 delegatus, an subdelegatus existat, quem Inquisitor elegit. pag. 35. A
 delentium leges contra hæreticos pœna. pag. 9. B. p. 34. C. & p. 52. A
 delinquentes inquisiti de hæresi, de alijs criminibus iudicandi prius
 per Inquisitores iudicentur suspensa aliorum criminum cogni-
 tione. pag. 135. C
 disputatio de auctoritate & robore extrauagantium. pag. 145. & seq.
 diuinationes & sortilegia quatenus iudicet Inquisitor. pag. 24. C
 diuinitatem conceptionem de Spiritu sancto, aut mortem Iesu
 Christi negantes coercentur, & qualiter. pag. 121. & 122
 diuisio condemnationum ratione hæresis qualiter fiat. pag. 9. B.
 pag. 31. E. & pag. 51. E
 domestici non admittuntur ad excusandos domesticos in crimine
 hæresis. pag. 26. A
 domini temporales nolentes purgare terras suas ab hæretica prau-
 tate quales pœnas subeant. pag. 15. D. pag. 29. E. & pag. 47. E
 domini temporales Inquisitoribus diligenter auxiliantur. pag. 70. E
 domus à qua prohibiti sunt hæretici ne capiantur, destruantur.
 pag. 8. A. pag. 33. A. & pag. 49. E
 domus contigua etiam diruantur. pag. 8. C
 domus in qua reperi sunt hæretici diruantur. pag. 8. C. pag. 33. D
 pag. 50. D
 domus eius in qua erant hæretici dominus qualiter puniatur.
 pag. 8. C. pag. 33. A. B. & pag. 50. D
 domus hæreticorum diruantur. pag. 22. A. pag. 26. D. & pag. 45. C
 domorum dirutarum materia qualiter diuidenda. pag. 19. B
 domus hæreticorum cum iubentur destrui, idem de turribus intelli-
 gitur. pag. 19. B
 domum in qua reperi sunt hæretici esse destruendam qualiter in-
 telligatur. pag. 21. E. 22. A
 domorum appendicia quando diruenda ob crimen hæresis. p. 22. B
 domus contigua quatenus destruenda. pag. 22. B
 donatistarum error. pag. 60. D

E

Ecclesia vna vere asseritur contra Fraticellos. pag. 60. A. B. & seq.
 Ecclesiam catholicam hæreticorum voces non diuellunt à sua
 compage. pag. 60. A. & seq.
 ecclesia catholica malos bonis permixtos complectitur. pag. 60. C
 ecclesiarum beneficia erga fideles. pag. 60. C
 electi per Inquisitorem vt procedant contra hæreticos, an sint dele-
 gati, vel subdelegati. pag. 25. A
 elemosynæ ab hæreticis & fautoribus & ceteris non recipiende.
 pag. 3. C
 emendare errores, non pertinaciter defendere bonorum consuetu-
 do. pag. 78. D
 episcopus studeat de suis diocesis hæreticos exterminare.
 pag. 1. B. C
 episcopus coerceat habentes commercium, aut familiaritatem cum
 hæreticis. pag. 1. C
 episcopus etiam per magistratus seculares curet hæreticos extir-
 pari. pag. 1. C
 episcopi prouideant Inquisitores in expensis de pœna pecuniaria
 exacta à redeuntibus. pag. 12. D. E
 episcopi exhiberi sibi iubent statuta impediencia negotium Inquisi-
 tionis, quæ refecant seu moderant. pag. 21. B. C
 episcopus in sententia ferenda requirendus. pag. 41. D
 episcoporum & Inquisitorum negligentium purgare terram ab hæ-
 reticis pœna. pag. 71. C
 episcopi requirendi in priuatione beneficiorum. pag. 25. C
 episcopi & ceteri ecclesiarum prelati Inquisitoribus assistant, &
 faueant. pag. 26. E. & seq.
 errores contra fidem qualiter deprehendantur. pag. 95. C
 euangelium in se solus esse completum mentiuntur Fraticelli. pag. 61. B. C
 examinationes testium committuntur. pag. 42. A
 excommunicati declarati per Inquisitores magistratus seculares
 banno supponant. pag. 31. C
 excommunicati ratione hæresis, aut alia de causa & ceteri inhabi-
 les testimonium dicunt favore fidei in causa hæresis. pag. 40. D. & seq.
 exempti quilibet & privilegiati hæretici, vel suspecti Inquisitoribus
 subduntur. pag. 127. & 128.
 exercitum congregat Viterbum contra hæreticos. pag. 38. C. D
 expensæ Inquisitoribus vnde possint Episcopi ministrare. pag. 12. D. E
 expensæ ad prosecutionem sancti officij vnde possint ministrari.
 pag. 26. B. C. D
 extrauagans Innocentij iiii. ad extirpanda confirmatur. pag. 77. per totum.
 extrauagantes cur sic appellata. pag. 146. col. 2. A
 extrauagantium disputatio à quibus habita. pag. 146. col. 2. A
 extrauagantes in hæreticos late validæ sunt, quamuis extra iuris

corpus ferantur. pag. 146. col. 2. A
 extrauagantes cum certæ sunt, iuri communi præponderant.
 pag. 149. col. 2. E
 extrauagantium auctoritas quot modis probetur. pag. 150. col. 1. B
 extrauagans probatur ex pendenti plumbo. pag. 150. col. 1. E
 extrauagantes quas habui ex archiuo Inquisitionis Bononiensis
 plumbum appensum habent. pag. 150. col. 2. E
 extrauagans reperta in publico archiuo fidem facit. pag. 156. col. 2. E
 extrauagantes reperta in regestis Pontificum bibliothecæ Vaticanæ
 certæ sunt. pag. 150. col. 2. B
 extrauagans à notario subscripta, &c. fidem facit. pag. 150. col. 1. D
 extrauagantes in hæreticos editæ, an vt leges generales seruari de-
 beant. pag. 151. col. 1. B. C
 extrauagans vni Inquisitori missa, omnibus loquitur in causis simi-
 libus. pag. 151. col. 2. C. D
 extrauagantes in hæreticos editæ non extinguuntur cum condito-
 re. pag. 151. col. 2. E
 extrauagantis essentia non requirit qd sit perpetua. pag. 152. col. 1. C
 extrauagans quandoque ratione materiæ de qua agit vni soli loco
 conuenit. pag. 152. col. 2. A
 extrauagantium multiplex utilitas. pag. 152. col. 2. B & seq.
 extrauagantium contra hæreticos editarum lectioni diligenter in-
 cumbant Inquisitores. pag. 152. col. 2. E
 extrauagantes quando dicantur decretis titulorum de hæreticis
 obuiare. pag. 148. col. 1. A. B

F

Falso relicto, omni tempore verum est amplectendum. pag. 80. D. E
 Familiæ Inquisitorum quales debeant. pag. 63. B
 familiares non sunt testes idonei ad excusandos domesticos in cau-
 sis fidei. pag. 26. A
 fautores hæreticorum excommunicati. pag. 3. A
 filij hæreticorum fautorum, &c. ad nullum beneficium, vel officium
 admittendi. pag. 3. D
 filij hæreticorum & ceterorum huiusmodi ad nullum officium, seu
 consilium admittantur. pag. 8. E. pag. 33. C. & pag. 51. B
 filij hæreticorum fautorum, &c. vsque ad secundam generationem
 officijs & beneficijs priuantur. pag. 14. A. pag. 28. B. & pag. 58. A
 filij reuelantes patres hæreticos pœnas effugiunt à iure latis con-
 tra eos. pag. 14. A. & pag. 45. E
 filij fautorum detegentes hæreticos, famæ restituuntur in premium
 fidei. pag. 15. B. pag. 29. C. & pag. 59. D
 filij hæreticorum sponte venientium, & consentientium peccata sua
 integre iuris pœne remittuntur. pag. 114
 filij offendentium res, statum, & personas officij Inquisitorum acriter
 puniuntur. pag. 135 & 136.
 filios & nepotes hæreticorum, fautorum, &c. officijs & beneficijs
 priuari qualiter intelligatur. pag. 25. C
 filij eorum qui cum morerentur, vocarunt hæreticos consolatos, an
 & quando admittantur ad excusandos parentes. pag. 25. E
 filij hæreticorum, credentium, receptatorum, &c. si parentes con-
 uertantur, ad officia & beneficia etiam dignitates assumi libere
 possunt. pag. 55. E. & seq.
 filij hæreticorum fautorum, &c. conuersorum, si fideles sint, ad om-
 nes ordines possunt promoueri. pag. 56. & 57.
 finis viri Christiani qualis. pag. 81. C
 forma interrogandi hæreticos, aut suspectos de hæresi. pag. 74. B
 forma instituendorum Inquisitorum. pag. 45.
 Franciæ Rex studet, vt Talmud comburatur. pag. 5. A
 fratribus de ordine Minorum prædicantibus verbum Dei in terris
 infidelium multa concessa privilegia. pag. 22. & 23.
 fraticelli nouum ordinem conantur instituere quales eorum ha-
 bitus. pag. 59. C. & seq.
 fraticelli sacerdotibus auferunt omnem potestatem, quia non sunt
 de sua secta. pag. 60. D
 fraticelli diuisi fingunt Ecclesias. pag. 60. A
 fraticellorum errores quinq; recitantur, & refelluntur. pag. 60. & seq.
 fraticellorum tertius error nullo modo iurandum asserit. pag. 61. A
 fraticellorum error asserentium Euangelium in se solus esse com-
 pletum. pag. 61. B
 fraticellorum plures blasphemie. pag. 61. C
 fraticelli impie mentiuntur dicentes sacerdotes peccatores non
 posse consecrare. pag. 61. A. B
 fraticelli iubentur capi & coerceri. pag. 61. D. E
 fraticelli nolunt Ecclesiæ mandatis obedire. pag. 61. E
 fraticellorum phantasticam religionem qui fuerunt professi exami-
 nari de fide iubentur. pag. 62. D
 fraticelli iudicaturi quum haberent potestatem. pag. 62. D. E
 frederici leges contra hæreticos obseruentur. pag. 6. A
 frederici leges editas contra hæreticos obseruent magistratus secula-
 res. pag. 9. E
 fredericus Romanorum Imperator leges tulit in hæreticos. pag. 13. A. B
 fredericus leges contra hæreticos confirmantur. pag. 13. C
 fredericus Saxoniarum dux impie fauet Luthero. pag. 100. D. E. & seq.
 fredericus Siciliæ rex Fraticellos persequitur iussu Pontificis.
 pag. 61. D. E

G

Gubernatorum Monarchia præstantissima. pag. 81. D. & seq.
 Gulielmus OKam damnatur. pag. 64. & seq.
 HAE-

Index in Litteras

H

H Aeres defunctorum quando cogi possint ad implendas penitentias defunctis iniunctas pag. 24. C
 haereses defunctorum, an compelli possint ad agenda poenitentiam, quae defunctis fuerat iniungenda. pag. 24. E
 haereses defunctorum, an & quando admittantur ad excusandos defunctos pag. 25. E. & seq.
 haeretici ad nullas dignitates, vel consilia admittantur. pag. 1. E
 haeretici non habent vocem ad eligendos aliquos ad officia, dignitates, & consilia. pag. 1. E
 haeretici omnes excommunicantur. pag. 3. A
 haeretici damnati per Ecclesiam brachio saeculari traduntur. pag. 3. A
 haeretici ecclesiastica carent sepultura. pag. 3. C
 haeretici non est exhibendum pat. ocinum. pag. 3. C
 haeretici fautores, &c. non dentur Ecclesiae sacramenta. pag. 3. C
 haeretici sub poena excommunicationis denunciandi. pag. 3. C
 haeticorum filij. vide Filij
 haeretici illaqueare, & decipere cupiunt. pag. 3. E
 haeticorum fraudes praecauenda. pag. 4. A
 haeticos qui impugnant trium annorum indulgentiam consequantur. pag. 4. C
 haeticos banno exponantur. pag. 6. E. & pag. 30. B. & pag. 48. C
 haeticos per quoscumque capi possunt, & spoliari impune. pag. 7. A
 pag. 30. D. & pag. 48. D
 haeticos expensis communis capiantur, & deducantur quo Inquisitores voluerint. pag. 7. C. pag. 30. B. & pag. 48. A
 haeticos capij ubi, & per quos custodiendi. pag. 8. A. B. pag. 32. C
 haeticos capij intra quod tempus a die capturae debeant Inquisitoribus praesentari. pag. 8. E. pag. 32. D. & pag. 50. C
 haeticos damnatos intra quot dies magistratus saeculares punire debeant. pag. 8. B
 haeticos capij per torturam cogantur dicere veritatem. pag. 8. C
 pag. 32. E. & pag. 50. C. D
 haeticos fauens qualiter puniatur. pag. 8. D. pag. 33. B. & pag. 51. A
 haeticos damnati per Ecclesiam debere puniantur. pag. 13. D. E. p. 27. E. & pag. 45. C
 haeticos capij custodiantur, iudicentur, & tandem morte plectantur. pag. 13. D. 27. & 45.
 haeticos deprehensi redeunt in perpetuum carcerem, & detrudantur. pag. 13. D. & pag. 27. E. & pag. 45. C
 haeticos de vno loco ad alium se transferentes puniantur. pag. 13. E
 & pag. 45. D
 haeticorum fautorum, &c. filij officij & beneficij priuantur vltimo ad secundam generationem. pag. 14. A. & pag. 45. E
 haeticos capij saeculares magistratus, & custodiant ad nutum Inquisitorum. pag. 14. D. & pag. 28. C. & pag. 46. A
 haeticorum conatus quales. pag. 14. C. & pag. 46. B
 haeticos sunt lupi, angeli pessimi, colubri, serpente, &c. pag. 14. C
 & pag. 46. B
 haeticos venenum propinant sub mellis dulcedine. pag. 17. E. pag. 14. C. & pag. 46. B
 haeticos etiam nemine deferente inuestigandi. pag. 14. E. 29. A. pag. 46. D
 haeticos etiam leuiter suspecti examinari debent per iudices ecclesiasticos. pag. 15. A. & pag. 29. A
 haeticos nisi resipiscant, comburantur. pag. 15. E. p. 28. A. & pag. 45. E
 haeticos quicunque infames, & banniti, & diffamati. pag. 15. C. 29. D. & pag. 47. B
 haeticos per hereticum potest conuinci. pag. 37. E. 15. E. & pag. 30. A. & pag. 47. D
 haeticos per Ecclesiam damnati debite puniendi. pag. 13. E
 haeticos deprehensi redeunt in perpetuum carcerem detrudantur. pag. 17. A
 haeticos confessor vel alij, vel suis iudicibus indicandi. pag. 14. A
 haeticos fautores, &c. & eorum filij officij & beneficij priuantur. pag. 17. D
 haeticos omnes excommunicati. pag. 52. D
 haeticorum fautorum, & ceterorum huiusmodi poena varia. pag. 52. E. & 53. A
 pag. 70. C
 haeticos manifesti etiam ante condemnationem mortui careant ecclesiastica sepultura. pag. 70. C
 haeticos capij per magistratus saeculares ducantur quo iudex ecclesiasticus voluerit. pag. 71. A. B
 haeticos cuiusvis dignitatis diligenter inuestigandi, & canonicè coercendi. pag. 76. A
 haeticorum versutia est, sacris litteris male intellectis errores suos palliare. pag. 101. D
 haeticos occultos, qualiter absoluant Inquisitores, aut eorum vicarij. pag. 108. B. C
 haeticos sponte venientibus, & eorum filijs multa priuilegia conceduntur. pag. 113. D. E. & seq.
 haeticorum & schismaticorum poenae omnes renouentur, & custodiri iubentur. pag. 123. A. B
 haeticis ac alijs redeuntibus ad Ecclesiam sub poena pecuniaria praecipitur potest, vt fidem teneant. pag. 26. A. B. C
 haeticos inculpati, vel diffamati, nisi mandatis Ecclesiae obediunt, coercantur. pag. 4. B
 haeticos, crimen publicum est. pag. 14. E. & pag. 29. A
 haeticos grauius delictum crimine laesae maiestatis humanae. pag. 14. E
 & pag. 26. A
 haeticos Ioannis Vvicleff. pag. 71. & 72.
 haeticos Ioannis Hufz. pag. 72. E. & seq.
 haeticos crimen mere ecclesiasticum. pag. 84
 haeticos Lutheri referuntur. pag. 91. B. & seq.

hebraeorum libri blasphemias continentes vbique inuestigantur. pag. 117. A
 henricus de Chalem damnatus. pag. 64. C
 henricum de Ceua Fraticelli sibi eligunt generalem ministrum. pag. 57. E. & pag. 59. D
 henrici de Ceua, & complicum suorum gesta irrita declarantur. pag. 62. C
 henricus de Cena eiusque complices capi iubentur. pag. 62. B
 hieronymus de Praga haeticus. pag. 69
 hispania, & aliarum Inquisitionum instructiones quae vim habeant. pag. 148. col. 2. A
 hispanicae instructiones pro officio Inquisitionis erudite, & valde utiles. pag. 148. col. 2. B

I

I Esu Christi diuinitatem, Conceptionem de Spiritu sancto, aut mortem qui negant, coercentur, & qualiter. pag. 121 & 122.
 impediens officium contra haeticos coercendi. pag. 10. E
 impediens Inquisitores haeticae prauitatis in suo Inquisitionis officio grauius puniuntur. pag. 118. & pag. 119.
 impediendum Inquisitores haeticae prauitatis quales poenae. pag. 118. & pag. 119.
 impeditores sacri officij per reges & alios compescantur. pag. 11. A
 impeditores sacri officij per Inquisitores. vel alios ad hoc ab ipsis deputatos puniuntur. pag. 18. B
 impeditores sacri officij, vt fautores & defensores haeticorum puniantur. pag. 18. A
 impeditores sacri officij, vt fautores & defensores haeticorum coercentur per Inquisitores. pag. 42. C
 impeditores sacri officij qualiter coerceat Inquisitor. pag. 77. C. D
 impeditores sacri officij per Inquisitores possunt coerceri. pag. 25. B
 impeditores qui iusserint leges in haeticos latas inuolabiliter obseruandas. pag. 147. col. 1. C. E
 impetratio beneficiorum non comprehendit beneficia ob haesim vacantia. pag. 122. D. E
 impressorum audacia insignis reprimatur. pag. 86. D. E
 impressores librorum quid obseruare debeant. pag. 112. & 113.
 impressoriae artis commoda, & incommoda. pag. 86. D. E
 imprimendum libris sine licentia quales poenae. pag. 87. A. B
 imprimere libros non licet extra Urbem nisi quos Episcopus & Inquisitor approbaverint. pag. 87. A
 imprimere libros non licet Romae nisi vicarius Papae & Magister sacri Palatii approbauerint. pag. 87. A
 incantatores sortilegij & maleficij Inquisitori subduntur. pag. 105. B. & 106.
 indulgentiam viginti dierum, & trium annorum qui assequantur in causa fidei. pag. 4. C
 indulgentiam omnium peccatorum consequitur, qui moritur persequendo haeticos. pag. 4. C
 indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum quando concedant Inquisitores. pag. 11. A
 indulgentia cruce signatorum. pag. 16. D
 indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum qui consequantur, pag. 16. D
 indulgentia audientium praedicationem haeticorum. pag. 18. A
 indulgentia Inquisitorum & cruce signatorum. pag. 18. A
 indulgentiam conferunt viginti, vel quadraginta dierum Inquisitores, & quando. pag. 42. B
 indulgentiam qualem consequantur socij, notarij Inquisitorum, & qui Inquisitoribus auxiliantur. pag. 42. B
 indulgentia cruce signatorum, & audientium sermonem Inquisitorum qualis, & quanta. pag. 77. B. C
 indulgentia Inquisitorum, notariorum, & ceterorum qui negotio fidei fauent. pag. 30. B. C
 inquisitionis negotio nemo se immisceat sub grauib. poenis, nisi fuerit requisitus. pag. 118. & 119.
 inquisitionis statum, res, & personas offendentes grauius coercentur. pag. 135. & 136.
 inquisitionis Romanae stylus obseruandus. pag. 174. col. 2. C. D
 inquisitores idonei eligantur. pag. 4. B
 inquisitores Dei verbum praedicant. pag. 4. B
 inquisitores inquirant haeticos, & de haesi infamatos. pag. 4. B
 inquisitores per censuram Ecclesiae coepescant contradicentes. pag. 4. C
 inquisitores, quaestuarios coepescunt. pag. 4. C
 inquisitoribus praestantes auxilium, trium annorum indulgentiam assequuntur. pag. 4. C
 inquisitores compellant per censuram Ecclesiae magistratus saeculares, vt obseruent constitutiones Innocentij iiii. contra haeticos. pag. 6. C. D
 inquisitores non obstante incorrectione litterarum Apostolicarum contra haeticos, nihilominus procedant. pag. 10. A. B.
 inquisitores diligenter inquirant haeticos. pag. 10. D
 inquisitores procedant contra haeticos. & infamatos de haesi inuocato brachio saeculari. pag. 10. D
 inquisitores compescant contradicentes sibi per censuram ecclesiasticam. pag. 9. E. & pag. 10. D
 inquisitores caueant ne haetici simulate reuertantur ad Ecclesiam. pag. 10. E
 inquisitoribus praestent auxilium saeculi magistratus, nobiles, & reguli. pag. 11. D. E
 inquisitores compellere possunt magistratus saeculares, vt iurent obseruare

Index in Litteras

- obseruare Leges contra hæreticos editas. pag. 12. A. B.
- Inquisitores suo pœna pecuniaria exigere possunt cautionem à re-
deuntibus de fide tenenda. pag. 12. C. D.
- Inquisitores per magistratus sæculares seruentur indemnes. pag. 14.
B. 28. B. C. & 45. E.
- Inquisitores sub protectione sunt, Imperatoris, quos Imperator se-
curos custodiri iubet. pag. 14. A. B. & pag. 45.
- Inquisitores creare & amouere quibus competat. pag. 16. A. B.
- Inquisitores prædicent crucis verbum contra hæreticos, &c. pag.
18. A. B.
- Inquisitores cruce signatos creent eos, qui ad hæreticos debellandos
se offerunt. pag. 18. B. C.
- Inquisitorum & cruce signatorum indulgentia. pag. 18. A. B.
- Inquisitores procedant contra impediētes eorum officiū. pag. 18. B. C.
- Inquisitores à quibus censuris possint absoluerē cruce signatos.
pag. 18. C. D.
- Inquisitores cum clericis cruce signatis dispensant super irregularita-
te quadam. pag. 18. C. D.
- Inquisitores cōpellere possunt sæculi magistratus ut obseruent leges
Frederici contra hæreticos. pag. 18. E.
- Inquisitores procedant contra hæreticos iuxta constitutiones, Inno-
centij, reliquis legibus nihilominus seruatis. p. 19. C. & pag. 20. B.
- Inquisitores procedunt contra impediētes vel non iuuantes offi-
cium suum. pag. 39. B. C. & seq.
- Inquisitores possunt compellere viros religiosos ad conscribenda
sacri officij acta. pag. 39. D.
- Inquisitores duos viros idoneos eligere possunt ad conscribenda sa-
cri officij acta. pag. 39. E.
- Inquisitores simul vel separatim procedunt. pag. 22. A.
- Inquisitores contra suspectos & infamatos procedunt, & contra fau-
tores defensores, &c. pag. 41. B.
- Inquisitoribus idonei locij assignentur. pag. 42. E. & 43. A.
- Inquisitoribus resistentes, aut iniuriam inferentes, quia puniunt hæ-
reticos, grauius coercendi exemplo ciuitatis Parmensis. pag.
44. D. E. & seq.
- Inquisitores modesti sunt. pag. 63. A. B.
- Inquisitores arma non concedant hominibus siccioribus. pag. 63. B.
- Inquisitores procedant contra ineuntes fœdera cum hæreticis.
pag. 63. C. D.
- Inquisitores prædicent verbum crucis contra hæreticos & ceteros
de hæresi suspectos. pag. 77. B. C.
- Inquisitores etiam soli procedunt contra maleficos, incantatores
&c. pag. 85. B. C. & 143.
- Inquisitores contra maleficos & sortilegos procedant. pag.
99. D. E. & 143.
- Inquisitores inquirant in lamias seu striges. pag. 105. B.
- Inquisitores vicarios sibi eligunt annorum triginta. pag. 107. D.
- Inquisitores contra quoslibet religiosos hæreticos, suspectos, vel dif-
famatos procedunt. pag. 107. D.
- Inquisitores qualiter absoluant occultos hæreticos. pag. 108. B. C.
- Inquisitores procedunt contra asserentes & prædicantes propositio-
nes suspectas, scandalosas, erroneas, &c. pag. 107. D. & pag. 109. C.
- Inquisitores notarios creare possunt. pag. 125. E. & 126. A.
- Inquisitores contra quoslibet religiosos, & exemptos hæreticos, vel
suspectos procedunt. pag. 127. C. D. E.
- Inquisitores Cardinales in tota Repub. Christiana qualiter procede-
re possint contra prælatos hæreticos, vel suspectos. pag. 128. 129.
- Inquisitores Cardinales reassumere possunt causas iam decisas in ne-
gotio Inquisitionis. pag. 131. & 132.
- Inquisitoribus Cardinalibus, in concernentibus suum officium om-
nes obedire tenentur. pag. 133.
- Inquisitores reos hæresis prius iudicent, inde pro alijs criminibus ab
alijs iudicibus puniantur. pag. 135. B. C.
- Inquisitores statuta possunt condere aduersus hæreticos in suis dioe-
cesibus. pag. 147. col. 1. B.
- Inquisitorum consuetudo rationabilis obseruanda. pag. 149. col. 1. A.
- Inquisitores fabricent processus seruato iuris ordine. p. 149. col. 2. A.
- Inquisitores stylum & consuetudinem sanctæ Inquisitionis Romani
tribunalis obseruent. pag. 149. col. 2. A. B.
- Inquisitores lectioni extrauagantium in hæreticos editarum incum-
bant. pag. 153. col. 1. A.
- Inquisitores de diuinationibus, & sortilegijs quatenus cognoscant.
pag. 24. C. 142. 143. & 144.
- Inquisitores non se intromittunt de quæstionibus vsurarū. pag. 24. D.
- Inquisitor institutus cum potestate alios eligendi, quid possit.
pag. 25. A.
- Immurandus perpetuo, si fuerit in sacris constitutus, degradari de-
bet. pag. 25. A.
- Inquisitoribus assistant & faueant ecclesiarū prælati. pag. 29. C. & seq.
- Inquisitores per excommunicationem, interdictum, & priuationem
ab officijs compellere possunt sæculares magistratus, ut sententias
contra hæreticos latas executioni mandent. pag. 34. C. D.
- Inquisitores per censuram ecclesiasticam, & exactionem poenarum,
cogere possunt eos, qui cum redirent ad Ecclesiam se obligarunt
ad parendum mandatis ecclesiæ, ut pareant cum effectu. pag. 35. A.
- Inquisitores per censuram ecclesiasticam compellunt exhiberi sibi
qualibet instrumenta ad Inquisitionem spectantia. pag. 35. D.
- Inquisitoribus plurima simul priuilegia concedit Alexander iij.
pag. 35. C. D.
- Inquisitoribus, & eorum socijs provideant quicunque viri ecclesia-
stici de saluo & securo conductu de loco ad locum. pag. 36. A. B.
- Inquisitoribus & eorum socijs sub pœna excommunicationis, & alia
pecuniaria, cum fuerint requisiti, provideant quilibet sæculares
magistratus de securo conductu de loco ad locum. pag. 36. C. D.
- Inquisitoribus assistant & præstent consilium & fauorem quilibet re-
ligiosi & magistratus sæculares. pag. 36. E. & seq.
- Inquisitoribus promittit Viterbium congregare exercitum contra hæ-
reticos. pag. 38. C. & seq.
- Inquisitores bona hæreticorum confiscata vendunt, & pretium ser-
uatur ad opus Romanæ Ecclesiæ. pag. 39. A.
- Inquisitores compellant magistratus sæculares, ut custodiant consti-
tutiones Innocentij iiii. pag. 43. E. & seq.
- Inquisitores quis eligat. pag. 43. B. C.
- Inquisitores quis, & qualiter possit amouere. pag. 44. C.
- Inquisitores qualiter, & cū qua potestate instituatur. p. 66. B. C. & seq.
- Inquisitorum instituendorum forma. pag. 66.
- Instruktionen Inquisitionis Hispaniæ, & aliarum Inquisitionum quæ
vim habeant. pag. 148. col. 2. A.
- Ioannes Vicleff hæreticus & eius condemnatio. pag. 69. & seq.
- Ioannes Huf, & eius condemnatio. pag. 69. & seq.
- Ioannes Vicleff articuli damnati numerantur. pag. 71. D. E. & 72.
- Ioannes Huf articuli damnati referuntur. pag. 72. E. 73. per to-
tum. & 74. A.
- Ioannes Papa xxij. quo tempore damnauerit Michaelē de Caste-
na, Oram, & Bonagratiam. pag. 63. E. & seq.
- Irregularitatem contractam ex hæresi, vel apostasia amouent Inqui-
sitores. pag. 108. B. C.
- Irregularitatem clericorum cruce signatorum qualem amoueant In-
quisitores. pag. 108. C.
- Irregularitatem non incurrunt Inquisitores tradentes testes falsi-
cos curiæ sæculari. pag. 89. D. E. & seq.
- Iudæi in quibus casibus subdantur Inquisitorum potestati. pag. 139.
- Iudæorum improbitas magna. pag. 139.
- Iudæorum impietas & cecitas. pag. 4. D. E.
- Iudæi cur Christianas nutrices habere studeant. pag. 4. D.
- Iudæi nutrices non habeant Christianas. pag. 5. A.
- Inquisitores per censuram ecclesiasticam iubeant obseruari leges in
hæreticos editas. pag. 5. C. D.
- Iudæis prædicetur Euangelium & semel in hebdomada. pag. 53. D. E.
& seq.
- Iudæi, qui conuertuntur, benigne tractentur. pag. 54. A.
- Iudæi conuersi non molestantur. pag. 54. A. B.
- Iudæi si post sufficientem prædicationem proterui resistant, Papæ
denuncientur. pag. 54. C.
- Iudæis conuersis ad fidem multa priuilegia conceduntur. pag. 110.
& seq.
- Iudæis conuersis Episcopi subueniant. pag. 111. A.
- Iudæi baptizati instruantur in articulis fidei. pag. 111. B.
- Iurent magistratus sæculares exterminare de terris suis hæreticos.
pag. 15. C. pag. 29. D. & pag. 47. C.
- Iurare licitum esse euidenter multis probatur. pag. 61. A.
- Iurandum nullo modo esse mentium Fraticelli. pag. 61. A.
- Iurandum nullo modo esse falso comminiscuntur Valdenses. pag. 61.
- L** Aicus de fide non prædices. pag. 3. C.
- Laici de fide publice vel priuate non disputent. pag. 17. C.
- Laici non iudicent de personis, aut causis ecclesiasticis. pag. 100. A. B.
- Lamæ siue striges ab Inquisitoribus puniuntur. pag. 83. B. C. & seq.
- Leges Frederici contra hæreticos confirmat Innocentius iij. & re-
fert. pag. 13. C. D. & seq.
- Leges omnes in hæreticos latas iubeant Inquisitores obseruari.
pag. 42. A.
- Leges multe latæ contra hæreticos. pag. 146. col. 2. A.
- Leges Pontificiæ quæcumque in hæreticos latæ validæ sunt. pag. 147.
col. 2. A.
- Leges sæculares contra hæreticos editæ etiam inuolabiliter obser-
uandæ. pag. 147. col. 1. A.
- Leges quasuis in hæreticos latas obseruandas esse inuolabiliter ve-
tusti Imperatores iusserunt. pag. 147. col. 1. B.
- Leges defuetudine, aut longo temporis intervallo non abolentur.
pag. 147. col. 1. C.
- Leges incognitas iudex cognoscere non tenetur. pag. 150. col. 1. A.
- Lex an sit generales, ex persona ferentis eam iudicatur. pag. 151.
col. 2. A.
- Legis essentia non requirit quod sit perpetua. pag. 152. col. 1. B.
- Leonis Papæ x. Bulla contra Lutherum. pag. 90.
- Libri continentes statuta, & leges contra hæreticos editas qualiter
custodiendi. pag. 9. D. pag. 34. B. & pag. 52. C.
- Librorum impressores & bibliopolæ quid debeant obseruare. pag. 112.
& 113. & vide, Imprimere, & Impressores.
- Libri damnati, suspecti, nullo modo imprimantur aut uendantur.
pag. 112. & 113.
- Libri cum primum asportantur, qualiter publicari debeant, & mul-
ta alia circa librorum materiam obseruanda traduntur. pag. 113.
& 113.
- Libros prohibitos nemo legere potest, præter Inquisitores, & eorum
commissarios. pag. 115. B. C. & seq.
- Libros prohibitos quicumque eos habuerit realiter, & cum effectu
Inquisitoribus consignet. pag. 115. E.
- Libros prohibitos retinentium poena. pag. 116. A.
- Libri Hebræorum in quibus blasphemia in Dominum & fidem no-
stram continentur vbique inuestigantur. pag. 117. A.
- Libros Hebræorum blasphemos in nostram religionem retinentes,
quibus

Index in Litteras

qui bus pœnis coercerentur, pag. 117. B
 Libros prohibitos prætextu cuiuslibet facultatis nemo potest legere nisi Inquisitores, & eorum commissarii. pag. 129. E. & 130.
 Libros prohibitos, impressores bibliopolæ, & quilibet alij Inquibitoribus deferant. pag. 130. B
 Libros prohibitos habentium grauissime pœnæ, pag. 130.
 Libros in Indice comprehensos nemo legat. pag. 131.
 Librorum prohibitorum Index cum præfixis ibi regulis custodiatur. pag. 131.
 Libros prohibitos legens, de hæresi sit suspectus, & contra eum procedi potest. pag. 131.
 Litterarum Apostolicarum incorrectione nõ obstande procedant Inquisitores. pag. 10. B.
 Locus restitutus, pag. 148. c. 1. E.
 Ludouicus Bauarus cancellarij officium inique gerit. pag. 65. B.
 Lutheri errores damnat Leo decimus. pag. 90. B. & seq.
 Lutheri primæ hæreses recitantur. pag. 91. & seq.
 Lutheri tractatus interdiciuntur pag. 52. & 96. & multa alia de Luthero, & aduersus Lutherum videtur. pag. 92. & seq.
 Luthero datus saluus conductus, ut coram Papa se sistat. pag. 97. B.
 Luthero fauet Fredericus Dux Saxonie. pag. 109. D. E. & seq.
 Lutheri furor, impietas, & multa alia de eo traduntur pag. 102. totum, per

M

Magistratus seculares obseruent leges hæreticos, editas, & conseribant in suis statutarijs. pag. 6. B.
 Magistratus seculares obseruent leges & statuta Inquisitorum contra hæreticos pag. 6. C. D.
 Magistratus seculares initio regiminis iurent obseruare leges omnes in hæreticos editas. pag. 6. E. & pag. 10. & pag. 48. C.
 Magistratus supponant bauno omnes hæreticos. pag. 5. C. D. pag. 7. B. pag. 31. A. B. & pag. 48. D.
 Magistratus seculares iubeant ne ullus hæreticus in terra sua moretur. pag. 5. D. pag. 31. A. B. & pag. 48. D.
 Magistratus secularis quot uiros & quales eligere debeat ad capiendos & inquirendos hæreticos pag. 5. D. pag. 31. B. & pag. 48. E.
 Magistratus exhibeat militem suum officialibus deputatis ad capiendos hæreticos, pag. 7. E. pag. 32. A. & pag. 49. D.
 Magistratus secularis inuestiget filios hæreticorum fautorum, & c. ne admittantur ad officia, vel consilia. pag. 8. E. pag. 33. C. & pag. 51. B.
 Magistratus secularis vnũ assessorem cum Inquisitoribus mittat, ubi fuerit postulat. pag. 8. E. pag. 33. C. D. & pag. 51. C.
 Magistratus secularis procedat contra accusatos de hæresi secundum leges Federici. pag. 8. E. & seq. pag. 32. B. & pag. 51. C.
 Magistratus secularis intra quantum tempus debeat exequi pœnas in hæreticos latis. pag. 9. A.
 Magistratus secularis faciat publice recitari statuta contra hæreticos edita. pag. 9. C. D. p. 34. B. & pag. 62. C.
 Magistratus seculares compellantur iurare se seruaturus leges contra hæreticos, pag. 12. B.
 Magistratus seculares sine reuisione processuum factorum per Inquisitores, sententias eorum mandent executioni infra sex dies. pag. 84. D. E. & pag. 100. B.
 Magistratus seculares provideant Inquisitoribus de securo conductu de loco ad locum pag. 31. B. C.
 Magistratus seculares sub pœna excommunicationis Inquisitoribus assistant, præstentque auxilium. pag. 37. D. E.
 Magistratus seculares compellantur per Inquisitores obseruare constitutiones Innocentij iij. pag. 43. C. D.
 Malefici, incantatores, & similes etiam per solos Inquisitores possunt coerceri. pag. 85. B. C.
 Mali pœnarum acerbitate reuocandi, ut ceteri timeant. pag. 69. B.
 Manichæorum impietas de aduentu Spiritus sancti non in apostolos, sed in se, pag. 61. B.
 Mariæ perpetuam virginitatem negantes coercentur. pag. 121. & 122.
 Martini Lutheri primæ hæreses. pag. 91. B. & seq.
 Materia turrium & domorum dirutarum qualiter diuidenda. pag. 19. B.
 Michael de Casena damnatur. pag. 63. & 64.
 Minister prouincialis or. Min. Inquisitores eligit. pag. 44. A. B. & seq.
 Modus interrogandi hæreticos, aut de hæresi suspectos. pag. 74. A. B.
 Monarchia præstantior alijs generibus gubernationum. pag. 81. D.
 Montani error. pag. 60. & 61.
 Morde non finitur actio criminis hæresis. pag. 54. E. & pag. 29. A. & pag. 46. D.

N

Neophyti non habeant inter se multam conuersationem pag. 111. B.
 Neophyti non inter se, sed cum originarijs Christianis matrimonia contrahant. pag. 111. B.
 Neophyti ne seruent ritus iudaicos. pag. 111. B.
 Neophyti delinquentes circa fidem, castigantur, & multa alia circa Neophytos, vide ibidem. pag. 111.
 Nicol aus Eymericus, cur potissimum laude dignus. pag. 153. col. 2. E.
 Nomina infamatorum de hæresi uel bannitorum in quatuor libris conscribantur. pag. 8. E. pag. 33. C. & pag. 51. B.
 Nomina prædictorum ter in anno publice recitentur. pag. 8. E.
 Nomina testium non publicentur. pag. 24. & 53.

Nomina & cognomina cessium examinatorum in officio Inquisitionis non publicantur. pag. 126. C.
 Notarios creare possunt Inquisitores, pag. 126.

O

Officialium prædictorum quanto tempore duret officium. pag. 7. D. pag. 31. E. & pag. 49. D.
 Officialibus electis pro capiendis hæreticis plena fides habeatur sine iuramento. pag. 7. G. pag. 31. C. & pag. 49. A.
 Officiales iurent exequi omnia fideliter. pag. 31. C. & pag. 49. A.
 Officialibus prædictis pareatur. pag. 32. B. pag. 49. E.
 Officialium prædictorum præcepta rata habeat magistratus secularis. pag. 7. C. pag. 31. D. & pag. 49. B.
 Officiales prædicti seruentur in demnes pag. 7. C. pag. 31. D. & pag. 49. B.
 Officiales prædicti nec eorum hæredes non molestantur. pag. 7. C. pag. 31. D. & pag. 49. B.
 Officialibus prædictis exeuntibus ad capiendos hæreticos vnde & quantum soluatur. pag. 7. D. pag. 31. E. & pag. 49. C.
 Officiales prædicti alijs exercitijs non impediuntur. pag. 7. D. pag. 32. A. & pag. 49. D.
 Officiales prædicti, an & quatenus remouendi. pag. 7. D. pag. 32. A. & pag. 49. D.
 Officialium prædictorum delinquentium pœna. pag. 7. E. pag. 32. A. & pag. 49. D.
 Officialibus deputatis pro capiendis hæreticis quilibet faueat. pag. 7. E. pag. 32. B. & pag. 49. E.
 Officialibus prædictis qui non fauent, qualiter puniantur. pag. 8. A. pag. 32. B. C. & pag. 49. E.
 Officiales ad capiendos hæreticos constituti quatenus præcipere possint. pag. 31. D. E. & seq.
 Officio sanctæ Inquisitionis nullum inferatur nocumentum, aut impedimentum. pag. 11. A.
 Officij Inquisitionis statum, res, & personas offendentes acriter puniuntur. pag. 135. & 136.
 Okam damnatus. pag. 68.
 Ordo beatis Francisci inelytus pag. 58. D.
 Ordinem beati Francisci iniqui conantur euertere. pag. 58. E.
 Ordo beati Francisci, vide in voce beati Francisci.

P

P Anormitanus & Pontanus Concilio Basileensi male fauent, pag. 79. E. 80. A.
 Papa potestas a Deo est. pag. 79. B.
 Paterni vnde dicti & tria eorum scelera. pag. 14. D. pag. 28. E. & pag. 46. C.
 Pecunia exacta de pœnis iniunctis redeuntibus ad Ecclesiam, assignetur ad prosecutionem sancti officij. pag. 12. E. & pag. 26. C. D.
 Pecuniaria pœna cautio exigi potest a redeuntibus ad ecclesiam quod fidem tenebunt. pag. 12. D. pag. 26. B.
 Perduellionis criminis pœna. pag. 14. E. & pag. 29. A.
 Peritos, quoslibet aduocant Inquisitores. pag. 42. A.
 Perruorum testimonium in crimine hæresis qualiter admittatur. pag. 15. E.
 Pertinacia vnde quandoque in hereticis nascatur. pag. 78. C.
 Petrus De Coruario Antipapa. pag. 64. D.
 Philosophiam profitentes soluant rationes philosophorum aduersus dogmata fidei. pag. 86. A. B.
 Pœne receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum. pag. 3. A. B.
 Pœna magistratum noletum iurare quod seruabunt leges editas in hæreticos. pag. 6. E. 7. A. pag. 31. A. & pag. 48. C. D.
 Pœna non auxiliantium officialibus deputatis pro capiendis hereticis. pag. 8. A. pag. 32. B. C. & pag. 49. E.
 Pœna prohibentium ne capiantur hæretici, aut procurantur, ut iam capti euadant. pag. 8. A. pag. 32. B. C. pag. 49. E.
 Pœna assignantium se pro hæreticis. pag. 50. C. pag. 42. D. & pag. 8. B.
 Pœna auxiliantium hæreticis. pag. 8. D. pag. 33. B. & pag. 31. A. B.
 Pœna ob hæresim infligere nullo modo remittantur. pag. 9. A. B. pag. 33. E. & pag. 51. E.
 Pœna delentium, mutantium, vel diminuentium statuta contra hæreticos edita. pag. 9. B. pag. 34. A. pag. 52. A.
 Pœna credentium, receptatorum, & c. nisi satisfaciant ecclesie. pag. 15. B. C. & pag. 47. A. B.
 Pœna agistratum nolentium præstare iuramentum de expellendis hæreticis. pag. 15. D. & pag. 47. C.
 Pœna fautorum, receptatorum, & defensorum. pag. 21. B.
 Pœna variæ hæreticorum, fautorum defensorum, & filiorum eorum pag. 52. E. 53. A. & seq.
 Pœna iudicum ecclesiasticorum negligentium purgare terras ab hæreticis. pag. 71. C.
 Pœna impredientium ne Inquisitores procedant contra prædicantes & asserentes propositiones suspectas erroneas, scandalosas, & c. pag. 110. A. & seq.
 Pœna grauissima contra impredientes Inquisitores hæreticæ prauitatis. pag. 118. B. C. & seq.
 Pœne omnes quouis tempore late contra hereticos & schismaticos renouantur, & custodiri iubentur. pag. 123. A. B.
 Pœna grauissima aduersus offendentes res, statum, & personas officij.

Index in Litteras

officiis S. Inquisitionis. pag. 135. & 136.
Pontificum Romanorum continua cura in extirpandis hæreticis. pag. 146. col. 1. C
pag. pag. 60. E
pontificis Romani certa auctoritas & potestas. pag. 16. D
prædicandum crucis verbum contra hæreticos. pag. 4. C
prædicationem Inquisitorum audientibus contra hæreticos Inqui- pag. 2. C
sitores viginti dierum indulgentiam largiuntur. pag. 4. C. &
prædicantes priuata auctoritate, cohibentur. pag. 42. B. C
prædicatores quæstuarii compescuntur per Inquisitores. pag. 88. C. D
pag. pag. 88. D
prædicare nemo audeat nisi approbatus à superiori. pag. 88. D
prædicatores explicant Euangelium iuxta receptas Patrum inter- pag. 88. D
pretationes. pag. 88. D
prædicatores à quibus debeant abstinere. pag. 88. D
prædicatores quales partes. pag. 88. D
prædicantes, seu asserentes propositiones erroneas suspectas, scanda- pag. 109. C. D. & seq.
losas, &c. Inquisitoribus subduntur. pag. 22. D. E. & 23. per totum.
prædicantibus verbum Dei in terris infidelium multa priuilegia
conceduntur. pag. 98. E. & seq.
prælati ecclesiarum excitantur, vt prædicent verbum Dei contra Lu- pag. 98. E. & seq.
theri errores. pag. 124. & seq.
prælati quicunque qui prius fuerunt heretici, vel Schismatici, ipso pag. 124. & seq.
facto sunt dignitate depositi. pag. 36. A. B
prælati ecclesiarum, & quilibet alii religiosi prouideant Inquisitori- pag. 36. A. B
bus de securo conductu de loco ad locum. pag. 36. E. & seq.
prælati ecclesiarum, & quilibet religiosi assistant Inquisitoribus fa- pag. 104. B. C. & seq.
uoris præsidio. pag. 11. D. E
præmia seruantium legem Dei. pag. 80. C
princeps, & magistratus sæculares Inquisitoribus præsent auxi- pag. 16. B
lium. pag. 16. B
principes sæculares non patiantur hereticos in terris suis mo- pag. 61. B
rari. pag. 42. C. D
prior provincialis ord. Præd. Inquisitores eligit. pag. 137. D
prior provincialis ord. Prædica. Inquisitores amonet, alios subti- pag. 35. C. D
lur. pag. 149.
priscillæ error. 2. A
priuilegia nulla eximunt quemquam in causis fidei à iurisdictione pag. 8. A. pag. 32. B. C. & pag. 49. E
inquisitorum. pag. 131. C
priuilegia crucesignatorum confirmantur. pag. 70. E
priuilegia multa Inquisitorum. pag. 109. C. D. & seq.
processus suos Inquisitores rite conficiant, & qualiter. pag. 149.
col. 148. col. 1. D. E
prohibentes ne capiantur hæretici, aut procurantes vt iam capti pag. 70. D. E
euadant, qualiter puniantur. pag. 8. A. pag. 32. B. C. & pag. 49. E
prohibitos libros legens excommunicatus. pag. 131. C
propositionum vari gradus. pag. 70. E
propositiones suspectas, erroneas scandalosas, &c. prædicantes & pag. 109. C. D. & seq.
asserentes Inquisitoribus supponantur. pag. 109. C. D. & seq.
prouincialia concilia contra hæreticos edita vim legis habent. pag. 148. col. 1. D. E
pag. pag. 70. D. E
purgare se nolentes aut deficientes in purgatione, qualiter punian- pag. 70. D. E
tur.

Q **Væstuarios prædicatores compescunt Inquisitores.** pag. 42. B. C

R

R **Aymundi Lulli libri interdicti iubentur:** pag. 67. B. C
Raymundi Lulli quidam liber defertur ad Papam Gregor. xi. pag. 67. B
pag. pag. 67. E. & seq.
Raymundi Lulli articuli, & libri interdicuntur. pag. 3. A
receptatores hereticorum excommunicati. pag. 15. B
receptatores & complices hæreticorum publicatis bonis relegan- pag. 17. A
tur. pag. 4. B
receptatores, defensores, &c. excommunicati. pag. 10. D. E
redeuntibus ad Ecclesiam, abiurent. pag. 13. E. & pag. 28. A. & pag. 45. D
redeuntibus ad Ecclesiam beneficium absolutionis impendatur. pag. 24. A
pag. pag. 24. B
relapsi mortis poena afficiantur. pag. 41. D
relapsus an sit, qui in aliam hæresim ab ea quam abiurauit, reci- pag. 41. E
dit. pag. 107. E. & seq.
relapsus an sit qui post abiurationem cum hereticis communicat, pag. 127.
vel eis fauet. pag. 25. B
religiosa personæ duæ in testiū examinatione adhibendæ. pag. 78. & seq.
religiosi qui dum essent in sæculo notarii fuerunt, adhiberi possunt pag. 60. E
ad acta officii scribenda. pag. 60. E
religiosi quicunque heretici suspecti, vel diffamati per Inquisitores pag. 60. E
coercentur. pag. 60. E
religiosi quilibet, & exempti hæretici, vel suspecti Inquisitoribus pag. 60. E
subduntur. pag. 60. E
religiosi in hæresim delinquentes grauius quam laici puniendi. pag. 60. E
pag. pag. 60. E
retractatio Pii secundi agentis in minoribus pro concilio Basi- pag. 60. E
leensi. pag. 60. E
Romani Pontificis certa auctoritas & potestas, pag. 60. E

S

S **Acerdotes & clerici instruuntur citatos pro hæresi de dicendo** pag. 56. D. E. & seq.
mendacio, vel subtrahenda veritate per Inquisitores puniun- pag. 57. A
tur. pag. 4. A
Sacerdotes peccatores non posse consecrare, error Fraticello- pag. 4. A
rum. pag. 4. A
Sacramentis Ecclesiæ abutentes per Inquisitores puniantur. pag. 4. A
pag. pag. 4. A
Salus non datur extra Ecclesiam. pag. 4. A
Saluus conductus datus Luthero. pag. 4. A
Schismaticorum poenæ omnes quouis tempore latæ renouantur, & pag. 4. A
custodiri iubentur. pag. 4. A
Schismatici præsentis, præteriti, vel futuri, quibus officiis, & benefi- pag. 4. A
ciis sint priuati. pag. 4. A
Schismatici sunt semper inhabiles ad officia & beneficia. pag. 4. A
pag. pag. 4. A
Schismatici & hæretici ad suas prælaturas & dignitates & benefi- pag. 4. A
cia nullatenus habilitentur. pag. 4. A
Schismaticos aut hæreticos defendentes qualiter plebantur. pag. 4. A
pag. pag. 4. A
Seculares magistratus banno supponant eos, etiam bonis publicatis, pag. 4. A
quos Inquisitores pro crimine hæresis excommunicatos decla- pag. 4. A
rabunt. pag. 4. A
Sedes apostolica semper persecuta est hereticos. pag. 4. A
Sententias latas per Inquisitores contra non præstantes ipsi auxi- pag. 4. A
lium ratas habet Papa. pag. 4. A
Sententia cum ferenda est, Episcopi iudicium requiratur. pag. 4. A
Sententiarum denuntiationes committunt Inquisitores. pag. 4. A
Sententias latas ab Inquisitoribus contra hæreticos magistratus pag. 4. A
sæculares exequantur absque remissione processuum. pag. 4. A
pag. pag. 4. A
Sententia in crimine hæresis latæ in fauorem reorum non transeunt pag. 4. A
in rem iudicatam. pag. 4. A
Sententia lata contra aliquam extraneam, an & quando sit pag. 4. A
nulla. pag. 4. A
Sententias latas & ferendas in causa hæresis, ut executioni man- pag. 4. A
dent sæculares magistratus compelli possunt per Inquisitores pag. 4. A
per excommunicationem, interdictum, & priuationem ab offi- pag. 4. A
ciis. pag. 4. A
Sepellientium hereticos poena. pag. 4. A
Sepelientes hereticos, fautores, &c. qualiter puniantur. pag. 4. A
Socii idonei assignandi Inquisitoribus. pag. 4. A
Sortilegia an puniantur per Inquisitores. pag. 4. A
Spiritus sanctum in solo Manicheos venisse non in Apostolos men- pag. 4. A
tiuntur Manichei. pag. 4. A
Spiritus sanctus die Pentecostes venit in Apostolos. pag. 4. A
Sponte venientibus hereticis quæ poenæ remittantur. pag. 4. A
& 114. pag. 4. A
Statuta contradicentia legibus latis aduersus hæreticos deleantur. pag. 4. A
Statuta & constitutiones latas in hereticos, magistratus sæculares pag. 4. A
in publico faciat recitari. pag. 4. A
Statuta & constitutiones contra hereticos edita in quatuor libris pag. 4. A
scribantur. pag. 4. A
Statuta impediunt sanctum officium amoueantur. pag. 4. A
Statuta contra hereticos condunt laici de ciuitate Brixia, quæ Papa pag. 4. A
confirmat. pag. 4. A
Statuta ecclesiarum excludunt personas de genere infecto quate- pag. 4. A
nus valeant. pag. 4. A
Statutum Gregorii Papæ xiii. de blasphemis & flagitiis Iudeorum pag. 4. A
in qua Inquisitores animaduertunt. pag. 4. A
Statuta & decreta Inquisitionum obseruanda, pag. 4. A
Striges seu lamie, id est qui maleficia perpetrant, quæ referuntur pag. 4. A
Inquisitoribus subduntur. pag. 4. A
Stylus sanctæ Romanæ Inquisitionis obseruandus. pag. 4. A
Suspecti de heresi nisi se purgent, excommunicantur. pag. 4. A
Suspecti de heresi per annum in excommunicatione durantes eo pag. 4. A
elapso vt heretici condemnantur. pag. 4. A
Suspecti de heresi nisi se purgent, infames & banniti sunt, & elapso pag. 4. A
anno, vt heretici condemnantur. pag. 4. A
Suspecti de heresi nisi se purgent, excommunicantur, & elapso anno pag. 4. A
vt heretici plebantur. pag. 4. A
Suspecti de heresi Inquisitorum iurisdictioni subduntur. pag. 4. A
Suspectus vel diffamatus de heresi citetur personaliter de fide re- pag. 4. A
sponsurus. pag. 4. A
Suspicio violenta & modica. pag. 4. A
Syndicantes iurent fideliter syndicare. pag. 4. A
Syndicatio qualiter & per quos fiat super obseruandis legibus con- pag. 4. A
tra hereticos. pag. 4. A
Syndicetur magistratus sæcularis de statutis contra hæreticos. pag. 4. A
pag. pag. 4. A
Syndicare præcedentem proximo potestatem qualiter intelligatur, pag. 4. A
& intra quantum tempus. pag. 4. A

T

T **Emplariorum horrenda facinora.** pag. 56. D. E. & seq.
Templarios iubet Clemens v. capi uno die. pag. 57. A
Tentationibus resistentes coronantur. pag. 4. A
Testes

Index in Litteras Apostolicas.

testes cum examinantur, duz personæ religioſæ adhibeantur. pag. 41. D
testium nomina qualiter publicanda in cauſis fidei. pag. 41. E
testium nomina nullatenus publicentur in ſancto officio. p. 33. & 51.
testes periuri in crimine hæreſis quatenus admittantur. pag. 50. & 51.
testes inhabiles in cauſa hæreſis favore fidei recipiuntur. pag. 40. D
testes euocantur & compelluntur in negotio Henrici de Ceua. p. 62.
testes falſidici traduntur curiæ ſeculari. pag. 89. D. E. & ſeq.
thalmud qualis liber apud Hebræos. pag. 4. D. E.
thalmud blaſphemias continet. pag. 4. D. E. & ſeq.
thalmudi liber iubente Gregorio nono Pariſijs comburitur. pag. 5. A
thalmudo comburendo rex Franciæ præſtat operam, & laudabatur. pag. 5. A. B
thalmud & ceteri libri Hebræorum blaſphemias continentes iu-
bentur inquiri & comburi. pag. 5. B
thalmud hebræorum Hieroſolymitanum, & Babylonicum Romæ
combustum fuit tempore Iulij Papæ iij. iuſſu Cardinalium In-
quiſitorum. pag. 116. D. E. & 120. per totum.
thalmud iubetur comburi vbique per priuatos inquiſitores. pag. 119. D. E. & ſeq.
thalmudi libros, aut partes aliquas nemo habeat, ſub grauius pe-
nis nec aliunde adduci faciat. pag. 119. D. E. & ſeq.
transgreſſores legis Dei diuina ultione puniti. pag. 104. D. E.
translationi vulgari ſacrorum librorum dantes operam cohiben-
tur. pag. 2. A. B. C. D

trinitatem negantes coercentur, & qualiter. pag. 121. & ſeq.
turreſ hæreticorum deſtituendæ. pag. 19. E

V Aldenſium error, nullo modo iurandum. pag. 61. A
Valdenſes impie mentiuntur aſſerentes ſacerdotes peccatores
non poſſe conſecrare. pag. 61. A. B.
Verum quocunque tempore detegatur, amplectendum. pag. 80. D. E.
Vicarij Inquiſitorum triginta annorum eligi poſſunt. pag. 108. B
Villa in qua ſunt inuenti hæretici qualiter puniatur. pag. 108. B
pag. 52. E. & pag. 50. A. vide, Burgus.
Virginitatem B. Mariæ negantes coercentur. pag. 121. & ſeq.
Viterbienſis communitas exercitum congregat contra hæreticos, &
laudatur. pag. 38. C. D. & ſeq.
Vſurarum quaſtiones non cognoscant Inquiſitores. pag. 24. D
Vtilitates multæ quæ oriuntur ex extrauagantibus aduerſus hæreti-
cos latiſ numerantur. pag. 152. col. 2. & pag. 153.
Vt Inquiſitionis c. de hæret. lib. 6. renouatur. pag. 70. D. E.

Z Anchinus recte cur ſcripſerit. pag. 152. col. 2. E

R E G E S T V M

Directorij cum Commentarijs. ††† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTUVWXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Litterarum Apoſtolicarum. * ABCDEFGHIK.

Omnes Quaterniones. Yy Zz ſunt Quinterniones. * eſt Duernio.

V E N E T I I S.

Apud Marcum Antonium Zalterium.

M. DC. VII.

Handwritten text, possibly a signature or date, in the top left corner.

Eymericus, Nicolaus,

F. Nicolai Eymerici O. P. Directorium inquisitorum

Venetiae 1607

2 J.can.p. 63 o

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10488917-3